Quarta pars librorũ diui Aurelij Augustini quos iam episcopus edidit:

est conv. [illegible] de urbe [illegible]
nunc est [illegible] Jesu Mariæ

Ioannes Amorbachius Basiliensis/indyto lectori. S.p.d.

En optime lector/sanctissimi patris Aurelij Augustini omni semp ueneratione nominandi/operũ quartam partem tibi fœliciter exhibemus: ut animaduertas quantum spiritusancto instigãte in ipso sui sanctissimi episcopatus initio catholicæ ecclesiæ profuerit: cũ totis ingenij uiribus contra pestifera hæresceorũ dogmata decertarit. Huius autem partis perinde ac ornatissimæ domus pulcherrimũ frontispicium esse uoluimus beatissimi patris epistolam sancto Simpliciano mediolanensi episcopo transmissam: ut intelligant lecturi/quanta benignitate/comitate/animi dulcedine/humilitate sese in episcopatu gesserit: & minime se ociosum in sua põtificia dignitate præstiterit: & qualem se normã et uiuidũ exhibuerit exemplar tempestatis nostræ episcopis: quos omnes uita sanctissima/uerbo ueritatis et doctrina ædificauit. Quobrẽ lector amice/si omnem diui Augustini episcopi doctrinam assequi nõ possumus: pietatem/dulcedinem/humilitatem/inæstimabilẽ charitatem/cæterarũq; uirtutũ suarum/ clarissimũ fulgorem pro posse imitemur. Reliquos huius partis libros ante in tergo assignauimus. Quæ in hac parte desunt opuscula (ut supra diximus) inueniri non potuerunt/sunt: Contra partem donati: Libri duo. Propterea littera. l. alphabeti dimissa est: Item/Contra hilarium tribuniciũ: Liber unus: pro quo omissa est littera. r. signatoria secũdi alphabeti. Vale.

Diui aurelij Augustini Hipponēsis episcopi ad Simplicianū mediolaneñ. ecclesię episcopū: litteras ipsi⁹ plenas bonorū gaudiorū se accepisse asserētis: de solutiōe q̃ quarundā questiūcularum quas sibi enodari petit/ satisfacere spondentis: Epistola.

d Omino beatissimo & inenarrabiliter sincerissima charitate amplectēdo patri simpliciano/ Augustin⁹ in domino salutē. Plenas bonorū gaudiorum litteras q̃ sis memor mei meq; ut soles diligas magneq; gratulatiōi tibi sit quicquid in me donorū suorum dominus conferre dignatus est misericordia sua/ non meritis meis: missas munere sanctitatis tuę accepi: in quibus affectum in me paternum tuo benignissimo corde nō repentinum & nouum hausi: sed expertum sane cognitumq; reperi domine beatissime & uenerabiliter sincerissima charitate amplectende. Vnde autem tanta exorta est fœlicitas litteratori labori nostro: quo in librorū quorundam conscriptione sudamus: ut a tua dignatione legerētur: nisi quia domin⁹ cui subdita est anima mea consolari uoluit curas meas: & a timore reuocare: q̃ me in talibus opibus necesse est esse sollicitum: nec ubi forte indoctior uel incautior q̃uis in planissimo campo ueritatis offendā. Cum enim tibi placet qđ scribo/ noui cui placeat: q̃m quis te inhabitet noui. Idem qp pe omnium munerum spiritualium distributor atq; largitor per tuam sententiam confirmabit obedientiam meam. Quicquid em̄ habent illa scripta delectatione tua dignū in meo ministerio/ dixit deus: Fiat: et factum est: in tua uero autē approbatione: Vidit deus/ quia bonū est. Questiunculas sane quas mihi enodandas iubere dignatus es/ & si mea tarditate implicatus nō intelligerem/ tuis meritis adiutus aperirem. Tm̄ id quęso/ ut pro mea infirmitate depreceris deum: & siue in his quibus me exercere benigne paterneq; uoluisti: siue in alijs quęcūq; nostra in tuas sanctas manus forte peruenerint: quia sicut dei data/ sic etiam mea errata cognosco: ut non solum curam legentis impendas/ sed etiam censuram corrigentis assumas. Vale. A B

Explicit epistola.

Eiusdem aurelij augustini hipponensis episcopi/ i libros de diuersis questionib⁹ ad Simplicianū: argumentum ex secūdo libro retractationum.

A

In. li. de pre/ destinatione sctoz. ca. 4.

Librorū quos episcopus elaboraui: primi duo sunt ad simplicianū ecclesię mediolanēsis antistitem qui beatissimo successit ambrosio de diuersis questionib⁹: quarū duas ex epistola pauli aplī ad romanos in primū librū contuli. Harū prior est de

Roma. 7. b. eo qđ scriptū est: Quid ergo dicemus? lex pctm̄ est? Absit: usq; ad illđ vbi ait: Quis me liberabit de corpore mortis hui⁹? gratia dei per iesum christum dominū nostrū. In qua illa apostoli verba: Lex spiritalis est/ ego autē carnalis sum ⁊c. quibus caro contra spiritum confligere ostenditur: eo modo exposui/ tanq̃ hō describatur adhuc sub lege/ nōdū sub gratia constitut⁹. Longe enim postea ⁊ spiritalis hominis/ ⁊ hoc probabilius esse posse illa verba cognoui.

Posterior in hoc libro questio est/ ab eo loco vbi ait: Nō solū autē illa sed ⁊ rebecca ex vno cōcubitu habēs isaac patris nostri/ B Roma. 9.
vsq; ad illđ vbi ait: Nisi domin⁹ sabaoth reliquisset nobis semen/ sicut sodoma facti essemus/ ⁊ sicut gomorra similes fuissemus. In cui⁹ q̃stionis solutione/ laboratū est quidem pro libero arbitrio voluntatis humanę/ sed vicit dei gratia: nec nisi ad illud potuit peruenire vt liquidissima veritate dixisse intelligatur apostolus: Quis 1. Cor. 4. b.
enim te discernit? Quid autem habes qđ non accepisti? Si autē accepisti/ quid gloriaris quasi nō acceperis? Qđ volens etiā martyr cyprian⁹ ostendere/ hoc totum ipso titulo definiuit/ dicēs in nullo gloriandū/ quādo nostrū nihil est. In scđo libro tractant cęterę questiones/ et ꝑ nostra quantulacūq; facultate soluūtur: quę sunt om- C
nes de scriptura quę regnorū appellatur. Harū prima est de eo qđ scriptū est: Et in- 1. Reg. 10. et. 16.
siluit spiritus domini in saul/ cum alibi dicat: Et spirit⁹ domini malus in saul. Quā cum exponerem dixi: Quāuis sit l cuiusq;

potestate qd velit/nō est tñ in cuiusq̃ pote
state qd possit. Qđ ideo dictū est: quia nō
dicim⁹ esse i potestate nr̃a/ nisi qđ cū volu/
m⁹ fit/ vbi pri⁹ et maxie est ip̃m velle. Sine
vllo q̃ppe iteruallo tp̃is/ p̃sto est voluntas
ip̃a cū volum⁹: sed hanc q̃z ad bene viuen/
dum desuper accipim⁹ potestatē/ cū prępa
D ratur volūtas a domino. Scđa questio ē:
1. Reg.15.c. quō dictū sit: Penitet me q̄ constituerim
1. Reg.28. regem saul. Tertia/ vtrum immūdus spi/
ritus qui erat i phytonissa potuerit agere
vt samuel a saule videret/ t loq̄ret cum eo.
2. Reg.7.c Quarta de eo qđ scriptū est: Intrauit rex
dauid t sedit ante dn̄m. Quinta de eo qđ
3. Reg.17.d. dixit helias: O dn̄e testis hui⁹ viduę cū q̄
ego inhabito apud ip̃ā tu male fecisti oc/
cidere filium eius.

Explicit argumentū.

Questio prima **Annotatio questionū p̄mi libri.**
De eo qđ scriptū est in epistola beati pau/
Roma.7.b. li ad Romanos: Quid ḡ dicem⁹? Lex pec/
catū ē? Absit tc̃. vsq̃ ad illđ/ vbi ait: Quis
Questio secunda me liberabit de corpore mortis huius?
De eo qđ apostolus ait: Nō solū aūt sara
Roma.9.b. sed t rebecca ex vno cōcubitu habēs isaac
patris nostri tc̃. vsq̃ ad illud vbi ait: Nisi
dn̄s sabaoth reliquisset nobis semen tc̃.

Diui aurelij augustini hippo/nensis ep̃i ad simplicianū medio/lanensis ecclesię ep̃m/ de solutiōe quarūdā questionū ex ep̄la pauli ad Romanos: liber p̄m⁹ incipit.

A Prefatio. Gratissimā plane atq̃ suauissimā interrogatio/
nū tuarū dignationē mihi pa
ter simpliciane misisti: quib⁹
nisi respondere conarer/ non
solum contumax/ verūetiā ingratus existe
rem. Et illa quidē quę de paulo apostolo
dissoluenda p̄posuisti/ iam a nobis erant
vtcunq̃ discussa litterisq̃ mandata. Sed
tamē eadē ip̃a verba apostolica tenorēq̃
sententiarum/ nō contentus inquisitione
atq̃ explicatione pręterita: ne qd in ea ne/
gligentius/ pręterissem attentiusq̃ rima/
tus sum. Nō enim tu ea percontanda cen/
seres/ si eorum intellectus facilis atq̃ ex/
peditus foret. Nam ex eo loco vbi scriptū
Questio prima est: Quid ergo dicemus? Lex peccatū est?
Roma.7.b. Absit: vsq̃ ad eū locū vbi ait: Igit lex vo/
lenti mihi bonū est: t cętera/ credo vsq̃ ad
illđ: Miser ego homo/ q̄s me liberabit de
corpore mortis huius? Gratia dei per iesū
christum dominum nostrum: primam nos
voluisti enodare questionem. Quo loco 2. Retrac.b
videtur mihi apostolus transfigurasse in
se hominē sub lege positum: cuius verbis
ex p̄sona sua loquitur. Et quia pauloan/
te dixerat: Euacuati sumus a lege mortis Roma.7.b.
i q̄ detinebamur/ ita vt seruiam⁹ in noui/
tate spiritus t nō in vetustate litterę: atq̃
ita vt per hęc v̄ba quasi reprehēdisse legē
possit videri/ subiecit statim: Quid ergo
dicemus? Lex peccatū est? Absit. Sed pec
catum non cognoui/ nisi per legem. Nam
concupiscentiā nesciebam/ nisi lex diceret:
Nō cōcupisces. Hic rursus mouet: Si lex Exodi.20. Deut.5.
non est peccatum/ sed inseminatrix pecca/
ti/ nihilominus his verbis reprehenditur:
quare intelligendum est legem ad hoc da/
tam esse/ nō vt peccatum insereretur neq̃
vt stirparetur: sed tm̄ vt demonstraretur
quo animam humanā quasi de innocētia
securā ip̃a peccati demonstratione ream
faceret. Ut quia peccatum sine gratia dei
vinci nō posset/ ip̃a reatus † sine sollicitudi Al. non hz † sine
ne ad percipiendam gratiam cōuerteret.
Itaq̃ non ait: Peccatū nō feci nisi per le/
gem: sed peccatum nō cognoui nisi per le/
gem. Neq̃ rursus ait: Nam cōcupiscentiā
nō habebā/ nisi lex diceret: Nō ꝯcupisces:
sed ait: Cōcupiscētiā nesciebā nisi lex dice/
ret: Nō concupisces. Unde apparet cōcu/
piscentiam per legē nō insitam/ sed demō/
stratam. Cōsequēs autem erat: vt quoniā B
nōdum accepta gratia concupiscentię resi
sti nō poterat/ augeretur etiā: quia maio/
res vires habet ꝯcupiscentia crimine pręua/
ricationis adiuncto: cum etiā contra le/
gem facit/ q̄z si nulla lege prohiberet. Cō/
sequenter itaq̃ subiungit: Occasione au/ Roma.7.b.
tem accepta/ peccatum per mandatū ope/
ratum est in me omnē cōcupiscentiā. Erat
enim t ante legē: sed nō omnis erat/ quan
do crimen pręuaricationis adhuc deerat.
Unde alio loco dicit: Ubi em̄ non est lex Roma.4.c.
nec pręuaricatio. Qđ autē adiūgit: Sine
lege enim peccatū mortuū est: pro eo po/
situm est ac si diceret/ latet: hoc ē mortuū
putatur: qđ paulopost euidentius dictu/
rus est: Ego autē inquit viuebā sine lege
aliquādo: id est nllā ex peccato morte ter/

rebar: quia nõ apparebat/ cum lex nõ eẽt.
Roma.7.b Aduenięte autẽ mãdato/ peccatũ reuixit:
hoc est apparuit. Ego autẽ mortuus sum:
id est mortuum me esse cognoui: vel quia
reatus p̄uaricationis certũ mortis suppli
cium cõminatur. Sane q̄ ait: Peccatũ re-
uixit adueniente mãdato/ satis significa-
uit hoc modo aliquãdo vixisse peccatum:
Gen. 2.et.3. id est notum fuisse: sicut arbitror in preua
ricatione primi hominis: qui et ipse manda-
1.timoth.2.d. tum acceperat. Nã et alio loco dicit: Mu-
lier autem seducta in preuaricationẽ facta
Roma.5.c. est. Et iterũ: In similitudinẽ p̄uaricatio-
nis adę/ qui est forma futuri. Non enim
Al. reui-uiscere potest †reuirescere nisi qđ vixit aliquãdo.
Sed mortuũ fuerat: id est occultatum/ cũ
mortales nati sine mãdato legis homines
viuerent/ sequentes cõcupiscentiã carnis
sine vlla cognitione: quia sine vlla p̄hibi
tione. Ego inquit viuebam sine lege ali-
quando: Unde manifestat: nõ ex persona
sua proprie/ sed generaliter ex persona ve-
teris hominis se loqui: Aduenięte autem
mandato peccatũ reuixit. Ego autẽ mor-
Roma.7.b. tuus sum: et inuentũ est mihi mandatum
qđ erat in vitam/ hoc esse in mortem. Mã-
dato enim si obediat/ vtiq̃ vita est. Sed
inuentum est esse in mortẽ/ dũ fit ↄtra mã-
datum: vt nõ solum peccatũ fiat qđ etiam
ante mandatum fiebat: sed hoc abundan-
tius et perniciosius/ vt iã a sciente et preua
ricante peccetur. Peccatum enim inquit
occasione accepta per mãdatũ fefellit me/
et per illud occidit. Peccatum nõ legitime
vtens lege/ ex prohibitione aucto deside-
rio dulcius factum est/ et ideo fefellit. Fal-
lax enim dulcedo est/ quã plures atq̃ ma-
iores penarum amaritudines consequun
tur. Quia ergo ab hominibus nõdum spi
ritalem gratiam percipientibus suauius ad
mittitur qđ vetat: fallit peccatũ falsa dul-
cedine. Quia vero etiã accedit reatus pre
uaricationis/ occidit. Itaq̃ lex quidẽ san-
cta/ et mandatum sanctũ/ et iustum et bonũ.
C Iubenda enĩ iubet/ et p̄hibenda prohibet.
Qđ ergo bonũ est mihi: factum est mors/
Absit. In male vtente q̃ppe vitiũ est: nõ
1.timoth.1.b. in mandato ipso qđ bonum est: Quoniã
bona est lex/ si quis legitime vtatur. Ma-
le autem vtitur lege/ qui nõ se subdit deo
pia humilitate: vt per gratiã lex possit im-
pleri. Itaq̃ ad nihil aliud accipit legem q̃
non ea legitime vtitur/ nisi vt peccatũ eius
qđ latebat ante p̄hibitionẽ/ apparere in-
cipiat per p̄uaricationem. Et hoc sup mo-
dum: quia iam nõ solum peccatum fit/ sed
etiã contra mandatum: Sequitur ergo et
adiungit: Sed pctm̃ vt appareat pctm̃: p Roma.7.c.
bonũ mihi operatũ est mortẽ/ vt fiat super
modum peccator/ aut peccatũ per manda-
tum. Unde manifestat quo sensu dixerit
superius: Sine lege enĩ peccatum mortuũ
est: nõ quia non erat: sed quia nõ appare-
bat. Et quomodo dictũ sit: Peccatũ reui-
xit/ nõ vt esset qđ erat et ante legẽ: sed vt
appareret q̃uiã fiebat cõtra legem: quan-
do quidem hoc loco ait: Sed peccatũ vt
appareat peccatum/ per bonum mihi ope-
ratum est mortem. Non enĩ ait: vt sit pec-
catum/ sed vt appareat peccatũ. Deinde D
subiungit causam cur ita sit. Scimus enĩ
inquit quia lex spiritalis est: ego autẽ car-
nalis sum. In quo satis ostendit/ non pos-
se impleri legem nisi a spiritalibus: qui nõ
fiunt nisi per gratiam. Spiritali enim legi
quanto fit quisq̃ similior: id est quãto ma
gis et ipse in spiritalem surgit affectum: tã-
to eam magis implet. Quanto ea magis
delectatur/ iam nõ sub eius onere afflictus:
sed eius lumine vegetatus: quia p̄ceptum Ps.18.
domini lucidũ est illuminãs oculos: et lex
domini immaculata conuertens animas:
Gratia donante peccata: et infundente spi
ritũ charitatis: †quo et non sit molesta/ et Al. † quę
sit etiam iocunda † iusticia. Sane cũ dixis- Al. † iusta
set: Ego autẽ carnalis sum/ cõtexuit etiã
q̃lis carnalis. Appellati sunt enĩ ad quen-
dam modum carnales/ iam etiam sub gra-
tia constituti: iam redempti sanguine dñi
et renati p fidem: Quibus idẽ apostolus
dicit: Ego fratres non potui loqui vobis 1.Cor.3.a.
quasi spiritalibus/ sed quasi carnalibus: tã-
q̃ paruulis in christo lac vobis potũ de-
di: nõ escam. Qđ dicens/ vtiq̃ ostendit iã
renatos fuisse per gratiam qui erant par-
uuli in christo et lacte potandi/ et tamen
eos adhuc carnales vocat. Qui autẽ non- E
dum est sub gratia sed sub lege/ ita carna-
lis est: vt nondũ sit renatus a peccato: sed
venundatus sub lege a pctõ: qm̃ precium
mortiferę voluptatis amplectitur dulcedinẽ
illam qua fallitur: et delectatur etiam con-

tra legem facere: tum tanto magis libet:
quāto minus licet. Qua suauitate frui nō
potest quasi precio cōditiōis sue: nisi coga
tur tanq̄ emptum mancipium seruire libi
dini. Sentit enim se seruum dominantis
cupiditatis: qui ꝓhibetur / et se recte ꝓhi
beri cognoscit: et tamē facit. Qđ enim ope
ror / ait / ignoro: nō ita hic dictū est / igno
ro / quasi peccare se nesciat. Nam contrari
um erit qđ dixit: Sed peccatum vt appa
reat peccatū / per bonum mihi operatū est
mortem. Et illud superius: Sz peccatū nō
cognoui nisi per legem. Quomodo enim
apparet / aut quomodo cognouit qđ igno
rat? Sed ita dictum est / quō dictur⁹ est do
Matth.7.c minus impijs: Nō noui vos. Neq̄ enim
Ps.33. aliquid deum latet: quando vultus do
mini super faciētes mala: vt perdat de ter
ra memoriā eorum. Sed dicimur aliquan
do ignorare / qđ non approbamus. Ita er
Roma.7.c. go ait: Qđ em̄ operor ignoro: id est nō ap
probo. Qđ consequēter ostendit dicens:
Non enim quod volo hoc ago: sed quod
odi illđ facio. Quod ergo ait / odi: hoc ait /
ignoro: quia et quibus dicturus est domi
Ps.5. nus: Nō noui vos / de his illi dicitur: Odi
sti domine omnes qui operantur iniquita
Roma.7.c. tem. Si autem qđ nolo hoc facio: consen
tio legi q̄m bona est. Hoc em̄ nō vult qđ et
lex: Nam hoc vetat lex. Consentit ergo le
gi / non inquantum facit qđ illa prohibet:
sed inquantū non vult qđ facit. Uincitur
enim nondum per gratiam liberat⁹: quā
uis iam per legem et nouerit se male facere
et nolit. Qđ vero sequit̄ et dicit: Nūc au
tem iam nō ego operor illud: sed id qđ in
habitat in me peccatū: nō ideo dicit / quia
non ɔsentit ad faciendū peccatū / cū uis legi
2. Retrac. ca. ɔsentiat ad hoc cōprobandū. Loquit̄ enī
1. a. et de ꝑde adhuc ex persona hois sub lege ɔstituti / nō
stinatione san dum sub gratia: qui ꝑfecto trahit̄ ad ma
ctorū. ca. 4. le operandū ɔcupiscētia dn̄ante atq̄ fallē
te dulcedine peccati ꝓhibiti: q̄uis ex par
te noticia leg̃ hoc improbet. Sed propte
rea dicit: Non ego operor illud: quia vict⁹
operat̄: Cupiditas quippe id operat̄: cui su
F peranti cedit̄. Ut aut̄ nō cedat̄ sitq̄ mens
hois aduersus cupiditatē robustior / gra
tia facit: de qua post dicturus est. Scio em̄
inquit / quia non habitat in me / hoc est in
carne mea bonū: ex eo qđ sat ɔsentit legi:

ex eo autem qđ facit cedit peccato. Qđ si
querit aliq̄s: vnde hoc scit q̄ dicit habita
re ī carne sua / nō vtiq̄ bonū: id ē peccatū et
vn̄ nisi ex traduce mortalitatis et assiduita
te voluptat̄. Illud est ex pena originalis
peccati: hoc ex pena frequentati peccati.
Cū illo in hanc vitam nascimur: huic viuē Al' hoc
do addim⁹. Que duo. s. natura et ɔsuetudo
coniūcta / robustissimā faciūt et inuictissimā
cupiditatē quā vocat peccatū: et dicit ha
bitare in carne sua: id ē dn̄atū quendā et q̄
si regnū obtinere. Unde est illud in psal
mo: Elegi abijci in domo dn̄i magis q̄ ha Ps.83.
bitare in tabernaculis peccatoꝝ: quasi nō
habitet / q̄uis ibi sit qui abiect⁹ ibi est vbi
cunq̄ sit: vnde insinuat habitationē cum
quodā principatu intelligendā. Si autē p
gratiā fiat ī nob qđ alio loco dicit: Ut nō Roma.6.b.
regnet peccatū in nostro mortali corpore
ad obediēdū desiderijs eius: iam nec habi G
tare ꝓprie dicit̄. Uelle em̄ inqt adiacet mi Roma.7.d.
hi: ꝑficere aūt bonū nō īuenio. His v̄bis vi
det̄ nō recte intelligentib⁹ velut auferre li
berum arbitriū. Sed quō aufert / cum di
cat: Uelle adiacet mihi? Certe em̄ ipsū vel
le in potestate est / q̄m adiacet nobis: sed q̄
ꝑficere bonū nō ē ī potestate / ad meritū pti
net originalis peccati. Non em̄ est hec pri Cōcot. 3. scīr
ma natura hois / sed delicti pena / per quā dis. 15. ca. tra
facta est ipsa mortalitas q̄si secūda natu dit
ra / vnde nos gratia liberat conditoris sub
ditos sibi per fidem. Sz iste nūc voces sūt
sub lege hois constituti: nondum sub gra
tia. Non em̄ qđ vult facit bonū qđ nondū
est sub gratia / sed qđ non vult malum hoc
agit superante ɔcupiscētia: non solum vin
culo mortalitat̄ / sed mole ɔsuetudinis ro
borata. Si autem qđ non vult hoc facit:
iam nō ip̄e operat̄ illud / sed qđ habitat in
eo peccatū: sicut superius dictū est et expo
situm. Inuenio ergo inquit legē mihi vo
lēti facere bonū: q̄m mihi malum adiacet:
id est inuenio legem / bonū mihi esse cū vo
lo facere qđ lex habet: q̄m mihi malum ad
iacet ad faciendū: quia superius q̄ ait: Uel
le adiacet mihi: ad facilitatē dixit. Quid
em̄ facilius hoi sub lege constituto q̄ vel
le bonū et facere malū? Nā et illud sine dif
ficultate vult: q̄uis non tam facile faciat
q̄ facile vult: et hoc qđ odit facile habet:
q̄uis id nolit: sicut ꝑcipitat⁹ sine difficul

tate venit in profundum: q̃uis id nolit atq3 oderit. Hoc dixi propter verbũ qđ ait: Adiacet. Perhibet igitur testimoniũ legi q̃ bona sit/ homo sub ea positus ꝛ nondum gratia liberatus. Perhibet omnino eo ipso q̃ se reprehendit facere contra legem/ ꝛ inuenit eam bonum sibi esse: volens facere qđ illa iubet: ꝛ concupiscentia superante non valens/ atq3 ita se preuaricationis reatu implicatum videt ad hoc vt gratiam liberatoris im-
h ploret. Cõdelector enim inquit legi dei
Ro.7.d. fm interiorem hominem. Et vtiq3 legi
Exo.20.c. que dicit: Non concupisces. Video autem inquit legem aliam in mẽbris meis repugnantem legi mentis mee ꝛ captiuantem me sub lege peccati que est i mẽbris meis. Legem appellat in membris suis/ onus ipsum mortalitatis: in
2.Cor.5.a. quo ingemiscimus grauati. Corpus em̃
Sap.9.d. quod corrumpitur/ aggrauat animam. Per quod fit etiam sepe/ vt iuuet delectet qđ non licet. Quam sarcinam prementem ꝛ vrgentem ideo legem appellat: quia iure supplicij diuino iudicio tributa ꝛ imposita est ab eo qui premonu-
Gen.2.c.3. it hominem dicens: Qua die manducaueritis/ morte moriemini. Nec lex repugnat legi mentis dicenti: Non concupisces: cui condelectatur homo fm interiorem hominem: Et anteq̃ sit quisq3 sub gratia/ ita repugnat: vt et captiuet eum sub lege peccati: id ẽ sub semetipsa. Cũ
Ro.7.d. enim dicit: Que est in membris meis: hanc ostendit eandem esse de qua superius ait: Video aliam legem in membris meis. Hoc autem ideo dicit/ vt demonstretur homini captiuo non esse presumendum de viribus suis. Unde iudeos arguebat tanq̃ de operibus legis superbe gloriantes: cum traherentur concupiscentia ad quicquid illicitum est: cum lex de qua gloriabant dicat: Non concupisces. Humiliter ergo dicendum est homini victo damnato captiuo: et nec saltem accepta lege/ victori: sed potius preuaricatori humiliter exclamandum est: Miser ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei p iesum christum dominũ nostrum. Hoc enim restat in ista mortali vita libero arbitrio: non vt impleat homo iusticiam cum voluerit/ sed vt se supplici pietate cõuertat ad eum cuius dono eam possit im-
plere. In hac ergo tota quam tractaui- i
mus apostolici cõtextione sermonis/ quisquis putat sensisse apostolum q̃ mala
sit lex/ quoniam dicit: Lex subintrauit/ Ro.5.d
vt abundaret delictum. Et ministratio 2.Cor.3.b
mortis in litteris figurata lapideis. Et 1.Cor.15.g.
virtus peccati lex. Et mortui estis legi Ro.7.
per corpus christi/ vt sitis alterius qui ex mortuis resurrexit. Et passiones peccatorum que per legem sunt/ operabantur in membris nostris vt fructum ferrent morti: Nunc vero et euacuati sumus a lege mortis/ in qua detinebamur/ ita vt seruiamus in nouitate spiritus ꝛ non in vetustate littere: Et alia si qua huiusmodi apostolum dixisse inuenimus: attendat ideo esse ista dicta: quia lex auget cõcupiscentiam ex prohibitione et reum obligat ex preuaricatione: iubendo que implere homines in infirmitate non possunt: nisi se ad dei gratiam pietate conuertant: Et ideo sub illa esse dicuntur quibus dominatur. Eis autem dominatur quos punit. Punit autem preuaricatores omnes. Porro qui acceperunt legem/ preuaricant eam: nisi per gratiã consequantur posse quod iubet. Ita fit vt non dominet eis qui iam sub gratia sunt implentibus eam per gratiam qui
erant sub eius timore damnati. Nam k
si illa que dicta sunt mouent vt putetur apostolus legem reprehẽdere: quid agimus ex eo quod dicit: Cõdelector enim legi dei fm interiorem hominem: hoc enim dicens/ legem vtiq3 laudat. Quod cum illi audiunt: respondent/ hoc loco apostolum de alia lege dicere: id est lege christi/ non de illa que dicta est iudeis. Querimus ergo ab eis/ de qua lege dicat: Lex autem subintrauit vt abũdaret delictum? Respondent de illa procul dubio/ quam iudei acceperunt. Vide ergo vtrum ipsa sit de qua dicitur: Occasione accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam: q̃ id quod ibi est: Ut abũdaret delictum. Vide quoq3 vtrum cõsonet etiam illa sententia: Ut fiat super

modũ peccator aut peccatum per man/
datum: hoc est enim/ Ut fiat super mo/
dum peccatum : qd est / Ut abundaret
peccatum. Si igitur ostenderimus bo/
num esse mandatum/ unde occasionẽ ac
cepta peccatum operatũ est omnem cõ/
cupiscentiam vt fieret super modum: si/
mul ostendemus bonam esse legem que
subintrauit vt abundaret delictum: id ẽ
vt operaretur peccatum omnem cõcupi/
scentiam/ et fieret super modum. Audi/
ant ergo eundem apostolum dicentem:
Ro.7.b. Quid ergo dicemus? Lex peccatum est?
Absit. Hoc inquiunt de lege christi di/
ctum est: hoc est de lege gratie. Respon/
deant itaq de qua intelligant illud qd
sequitur: Sed ego peccatum non cogno
ui nisi per legem. Nam concupiscentiã
nesciebam: nisi lex diceret: Non concupi
sces. Occasione autem accepta/ peccatũ
per mandatum operatum est in me cõ/
cupiscentiam. Ecce verborum ipsa con/
textio satis indicat de qua lege dixerit:
Lex peccatum est. Absit: de illa scilicet:
per cuius mandatum occasio fuit pecca/
to vt operaretur omnem concupiscenti/
am. De illa ergo que subintrauit vt abũ
daret delictum: quam putant illi malã.
Sed qd apertius q̃ id qd paulopost ait:
Itaq lex quidem sancta et mandatum
sanctum et iustum et bonum? Hoc rursus
dicunt non de illa lege que iudeis data
est: sed de euangelio dictum est. Mani/
cheorum est tam ineffabilis ceca ista per/
uersitas: Non enim attendunt qd aper
tissimum et manifestissimum sequitur.
Qd ergo bonũ est mihi factũ est mors?
Absit. Sed peccatum vt appareat pecca
tum per bonum mihi operatum est mor
tem: vt fiat super modum peccator aut
peccatum per mandatum. Hoc est per
mandatum sanctum et iustum et bonũ:
qd tamen subintrauit vt abundaret pec
catum: hoc est: vt fieret super modum
2.Cor.3.b. peccatum. Cur ergo ministratio mortis
dicitur/ si bona est lex? Quia peccatũ vt
appareat peccatum per bonum mihi ope
ratum est mortem. Nec mireris cum de
ipsa predicatione euangelij dictum sit:
2.Cor.2.b. Christi odor bonus sumus deo: in his q
salui fiũt: et in his qui pereũt. Alijs qui/
dem odor vite in vitam: alijs autẽ odor
mortis in mortem. Ad iudeos enim di/
cta est ministratio mortis/ ad quos et in
lapide scripta est ad eorum duriciam fi/
gurandam: non ad eos qui per legem et
charitatem implent. Plenitudo enim Ro.13.c.
legis charitas. Ipsa enim lex que in lit/ Deut.5.b
teris est figurata lapideis/ dicit: Nõ adul/
terabis/ non homicidium facies/ non fu/
raberis/ non concupisces etc. Quam le/ Ibi.a.
gem dicit apostolus impleri p charita/
tem/ ita loquens: Qui enim diligit pro/
ximum/ legem impleuit. Nam non adul
terabis/ non homicidium facies/ non fu
raberis/ non concupisces. Et si quod est
aliud mandatum: in hoc sermone reca/
pitulatur: Diliges proximũ tuũ/ tanq̃
teipsum: quia et hoc in eadem lege scrip/
tum est. Cur virtus peccati lex/ si lex bo 1.Cor.15.g.
na est? Quia peccatum per bonum ope
ratum est mortẽ/ vt fiat super modum: h
est maiores vires ex preuaricatione con
cipiat. Cur mortui sumus legi per cor/ Ro.7.
pus christi/ si bona est lex? Quia mortui
sumus legi dñanti/ liberati ab eo affectu
quem lex punit et damnat. Usitatius enim
vocatur lex/ quando minatur/ et terret
et vindicat. Itaq idem preceptum ti/
mentibus lex est/ amantibus gratia est.
Inde est illud in euãgelio: Lex per moy/ Ioh.1.b.
sen data est: gratia per iesum christũ fa/
cta est. Eadem quippe lex que per moy/
sen data est/ vt forma daretur: gratia et
veritas per iesum christum facta est/ vt
impleretur. Sic ergo dictum est: Mor/
tui estis legi: ac si diceret: Mortui estis
supplicio legis per corpus christi: per qd
sunt delicta donata que legitimo suppli/
cio constringebant. Cur passiones pec/
catorum que per legem sunt/ operaban/ Ro.7.
tur in membris nostris vt fructificarent
morti/ si lex bona est? Quia illas hic vo/
luit intelligi peccatorum passiones: de
quibus sepe iam dictum est: Augmentũ
concupiscentie/ de prohibitione et reatu
pene/ de preuaricatiõe: hoc est/ quia per
bonum operatum est mortem vt fiat su/
per modum peccator aut peccatum per
mandatum. Cur liberati sumus a lege
mortis/ in qua detinebamur: ita vt ser/
uiamus in nouitate spiritus et nõ in ve/

tustate littere/ si lex bona est? Quia lex lit
tera est eis qui non eam implent per spi
ritum charitatis: quo pertinet testamē
tum nouum. Itaq mortui peccato libe
rantur a littera: qua detinentur rei qui
non implent qd scriptum est. Lex enim
quid aliud ꝙ sola littera est eis qui eam
legere nouerūt/ et implere non possunt?
Non enim ignoratur ab eis quibus cō/
scripta est: sed quoniā intantū nota est/
inquantum scripta legitur/ non inquan
tum delecta perficitur. Nihil est aliud ta
libus nisi littera/ que littera nō est adiu/
trix legentium/ sed testis peccātium. Ab
eius ergo dñatione liberantur: qui per
spiritum innouanť: vt iam non sint ob/
ligati littere ad penam/ sed intellectu p
2. Cor. 3. b. iusticiam copulati. Inde est et illud: Lit/
tera occidit/ spiritus autem viuificat.
Lex enim tm̄modo lecta et non intelle/
cta vel non impleta/ vtiq occidit: tunc
Ro. 13. c. enim appellatur littera. Spiritus autē
Ro. 5. a. viuificat: quia plenitudo legis est chari
tas: que fusa est in cordibus nostris per
spiritūsanctū/ qui datus est nobis.

Questio. ii. A
Sed iam vt arbitror tempus est ad
aliam transire questionem/ quā sic
Ro. 9. b. pposuisti: vt ab eo qd scriptum est: Nō
solum autem illa/ sed et rebecca ex vno cō
cubitu habens isaac patris nostri. Cum
enim nondum nati essent/ neq aliquid
egissent bonum aut malum: vsq ad id
qd scriptum est: Nisi dñs sabaoth reli/
quisset nobis semen/ sicut sodoma facti
essemus: et sicut gomorra similes fuisse/
mus. Tota ipsa contextio disseratur: Et
profecto est latebrosior. Sed certe qua/
lem te erga me noui/ iubere mihi vt ape/
rirem/ ista non possem/ nisi a dño depre/
B carerer vt possem. Quo adiutorio fidē/
tior factus/ aggredior. Et in primo inten
tionem apostoli que per totam epistolā
viget tenebo/ quā consulam. Hec est au/
tem/ vt de operum meritis nemo glorie
tur de quibus audebant israelite gloria
ri ꝙ date sibi legi seruissent: et ex h euā/
gelicam gratiam tanꝙ debitam meritis
suis percepissent/ quia legi seruiebant:
vnde nolebant eandem gratiā dari gen
tibus tanꝙ indignis/ nisi iudaica sacra/
menta susciperent. Que orta questio/ in
apostolorum actibus soluitur: Non eni Act. 15.
intelligebant/ quia eoipso ꝙ gratia est
euangelica/ operibus nō debetur: Alio Ro. 11. a.
quin gratia iam non est gratia. Et mul
tis locis hoc sepe testatur fides: gratiā
preponens operibus/ non vt opera ex/
tinguat: sed vt ostendat non esse opera
precedentia gratiam/ sed consequentia:
vt scilicet non esse quisq arbitretur iō
percepisse gratiam/ quia bene operatus
est: sed bene operari non posse/ nisi per
fidem perceperit gratiam. Incipit autē
homo percipere gratiam/ ex quo incipit
deo credere: vel in terna vel ex ter/
na admotione motus ad fidem. Sed in
terest quibus articulis temporū vel ce/
lebratione sacramētorum gratia pleni/
or et euidentior infundatur. Non enim Act. 10. a.
cathecumini non credunt: aut vero cor/
nelius non credebat cum elemosynis et
orationibus dignum se preberet cui an/
gelus mitterēť: sed nullo modo ista ope
raretur/ nisi ante credidisset. Nullo mo/
do autem credidisset/ nisi vel secretis per
visa mentis aut spiritus vel manifestio/
ribus per sensus corporis admonitioni
bus vocaretur. Sed in quibusdam tan/
ta est gratia fidei: quāta non sufficit ad
obtinendum regnum celorum: sicut in
cathecuminis: sicut in ipso cornelio an/
teꝙ sacramentorum participatione in/
corporaretur ecclesie. In quibusdā ve/
ro tanta est vt iam corpori christi et san
cto dei templo deputentur. Templū 1. Cor. 3. b.
enim dei sanctum est inquit apostolus
qd estis vos. Et ipse dominus: Nisi qs Ioh. 3. a.
natus fuerit ex aqua et spiritusancto: nō
intrabit in regnum celorum. Fiunt ergo
inchoationes quedam fidei conceptio/
nibus similes: non tamen solum conci/
pi/ sed etiam nasci opus est/ vt ad vitam
perueniatur eternam. Nihil horum ta/
men sine gratia misericordie dei: quia
et opera si qua sunt bona/ consequentur
vt dictum est/ illam gratiam/ non prece/
dunt. Quam rem persuadere apostolus C
volens: qr sicut alio loco dicit: Non ex Eph. 2. b.
nobis/ sed dei donū est: non ex operibus
ne forte qs extollat: de his q nōdū nati
erāt/ documētū dedit. Nemo eni posset
dicere ꝙ opib⁹ pmeruerat deū iacob nō/

dũ natus: vt diuinit⁹ diceref: Et maioꝛ
Ro.9.b. Geñ.18.b. seruiet minoꝛi. Ergo nõ solũ inq̄t isaac
ꝓmissus est/cũ dictũ est: Ad hoc tempus
veniã et erit sarę filius: quia vtiq; nul/
lis operib⁹ promeruerat deũ vt nascitu/
rus ꝓmittereẜ: vt in isaac vocareẜ semẽ
abrahę: id est illi pertinerẽt ad sortẽ san/
ctoꝝ quę in chꝛisto est: qui se intellige/
rent filios pꝛomissionis/nõ supbiẽtes d̄
meritꝪ suis/sed gratię vocationi deputã
tes ꝙ coheredes essẽt chꝛisti. Cũ eñ pro
missũ est vt essẽt: nihil vtiq; meruerãt q̄
nõdũ erãt. Sȝ et rebecca ex vno ꝯcubitu
habens isaac patris nr̄i. Vigilãtissime
ait: Ex vno concubitu: gemini eñ concę
pti erãt: ne vel paternis meritꝪ tribuere/
tur: si quisq; foꝛte diceret: ideo talꝪ nat⁹
est filꝪ/quia pater ita erat affect⁹ illo tẽ/
poꝛe quo eũ seuit ĩ vtero matris: aut ita
mater affecta cum eũ concępit. Simul
eñ amboꝝ vno tempoꝛe ille seuit: eodẽ
tempoꝛe illa ꝯcępit. Ad hoc cõmendan/
dum ait: Ex vno ꝯcubitu: vt nec astrolo
gis daret locum/ vel eis poti⁹ quos ge/
nethliacos appellauerũt: qui de natalib⁹
nascentium moꝛes ⁊ euenta coniectãt.
Quid eñ/dicant/cur vna ꝯcęptione sub
vno vtiq; tempoꝛis puncto/eadẽ dispo/
sitione cęli et siderũ: ⁊ diuersa singulꝪ an/
notari omnino nõ posset: tãta ĩ illis ge/
minis diuersitas fuerit/ ꝓrsus non inue/
niũt: et facile aĩaduertunt si volunt: re/
sponsa illa quę miseris vęndicant: nulli⁹
artis expositione sed foꝛtuita suspitiõe
ꝓferri. Sed vt de re quę agitur potius
loq̄mur ad frangendam atq; deijciendã
superbiã hominũ ingratoꝝ gratię dei/ ⁊
D audientiũ gloꝛiari de meritꝪ suis ista cõ
Ro.9.b. memoꝛanẜ. Cum enim nondum nati fu
Geñ.25.b. issent: neq; aliq̄d ęgissent bonũ aut ma/
lũ: non ex operib⁹/sed ex vocante dictũ
est: et q2 maioꝛ seruiet minoꝛi. Vocan/
tis est ergo gratia: ꝑcipientis v̄o gratiã
consequenẜ sunt opera bona: nec q̄ grati
am pariant/sed quę gratia parianẜ. Nõ
eñ vt ferueat calefacit ignis/sed qui fer/
uet. Nec iõ bñ currit rota vt rotũda sit/
ſ; quia rotũda ẽ: sic nemo proptera be/
ne operaẜ vt accipiat gratiam/ sed quia
accępit. Quomodo eñ potest iuste viue
re qui nõ fuerit iustificat⁹? Quomodo
sancte viuere: q̄ nõ fuerit sctificat⁹? Vel
omnino viuere/q̄ non fuerit viuificat⁹?
Justificat autẽ gratia/vt iustificat⁹ pos/
sit viuere iuste. Pꝛima est igiẜ gratia: se/
cũda opa bona: sicut alio loco diċ: Ei au Ro.4.a.
tem qui operaẜ/ merces non imputatur
ſm gratiã/sed ſm debituȝ: sicut illa imoꝛ
talitas post opa bona: si tñ vel ipa ex de
bito poscitẜ: Sicut idẽ ait: Bonũ certa/ 2.timoth.4.b
mẽ certaui/cursũ cõsũmaui fidẽ seruaui:
de cętero supest mihi coꝛona iustię quã
reddet mihi dñs in illa die iustus iudex.
Foꝛte eñ q2 dixit: Reddet/iam sit ex de
bito: cũ v̄o ascendit in altum captiuauit Eph.4.b.
captiuitatẽ/ nõ reddidit sed dedit dona
hominib⁹. Vñ eñ ipse apostolus tanq̄
debitũ reddi sibi pręsumeret/nisi prius
indebitã gratiam percępisset / qua iusti/
ficatus bonũ agonem certaret? Fuit eñ
blasphem⁹ ⁊ persecutoꝛ ⁊ iniuriosus: sed 1.timoth.1.c
misericoꝛdiã ꝯsecut⁹ est: vt ipsę testaẜ: cre
dens vtiq; in eũ qui iustificat/non pium Ro.4.a.
sed impiũ/ vt iustificãdo piũ faciat. Nõ Ro.9.
ex operib⁹ inquit/sed ex vocante dictum
est ei: Quia maioꝛ seruiet minoꝛi. Ad h̄
ptinet qđ ait: Cum eñ necdum nati fu/
issent/neq; aliq̄d ęgissent bonũ aut ma/
lum: vt posset dici: Nõ ex operibus/ sed
ex vocãte. Vñ occurrit animo quęrere:
cur dixerit: Vt ſm electionem ꝓpositũ E
dei maneret: Quõ est eñ iusta: aut q̄lis/
cunq; omnino electio vbi nulla distãtia
ẽ? Si eñ nullo merito elect⁹ est iacob nõ
dũ natus ⁊ nihil operatus/nec oĩo eligi
potuit nulla existẽte differentia qua eli/
gereẜ. Item si nullo merito impꝛobat⁹
est esau: quia et ipse nõdum natus ⁊ ni/
hil operat⁹ erat/ cum diceref: Et maioꝛ
ſuiet minoꝛi: quomodo eius impꝛoba/
tio iusta dici potest? Qua ergo discretio
ne/quo ęq̄tatis examine qđ sequiẜ intel/
ligim⁹: Jacob dilexi/ esau autẽ odio ha/
bui? Qđ quidẽ scriptum est in prophe/ Malach.1.a
ta/ qui longe posterioꝛ ꝓphetauit q̄ il/
li nati ⁊ moꝛtui sint: sed tamẽ illa sentẽ/
tia videẜ cõmemoꝛata qua dictum est:
Et maioꝛ seruiet minoꝛi: et anteq̄ nati
et aliq̄d opari essent: Vnde igiẜ ista ele/
ctio/ vel q̄lis electio si nõdũ natis/nõdũ
q; aliq̄d opatꝪ nulla sũt momẽta merito
rũ? An foꝛte sũt aliq̄ naturarũ? quis hoc

intelligat/ ex vno patre / et ex vna matre/ ex vno concubitu/ et ex vno creatore? An quemadmodum ex eadem terra idem creator produxit diuersa animantiū atq; gignentium: ita ex eodem hominū coniugio atq; cōplexu ꝓduxit in geminis diuersam prolē: vnā quā diligeret / alterā quā odisset? Nulla ergo electio ē anteq; esset qđ eligeretur. Si enim bonus factus est iacob vt placeret: vnde placuit anteq; fieret vt bonus fieret? Non itaq; electus est vt fieret bonus: sed bonus factus eligi potuit.

F

h. Retrac. ca. 22. c. et. 1. sen. dis. 41. ca. opinatı

An ideo fm electionem: quia omniū deus prescius etiam futuram fidem vidit in iacob nondum nato? Et quis non ex operibus suis iustificari quisq; mereatur: qm quidem bene operari nisi iustificatus non potest: tamen quia ex fide iustificat gentes deus. Nec credit aliquis nisi liberā voluntate hanc ipsam fidei voluntatem futurā preuidens deus/ etiam nondū natum prescientia quā iustificaret elegit.

Gal. 3. b

Si igitur electio per ꝓscientiā: presciuit autem deus fidem iacob: vnde probas quia iam non ex operibus elegit eum: sed propterea quia nondum nati erat: et nondū aliquid egerant bonum seu malum: ita etiam nondū crediderat aliquis eorum: sed sicut prescientia vidit crediturū/ ita prescientia videre poterat operaturū. Et quomodo dicit electus propter fidem futuram quam ꝓsciebat deus: sic alius possit dicere: propter futura opera potius electum: que nihilominus presciebat deus. Quapropter vnde ostendit apostolus/ non ex operibus dictum esse: Maior seruiet minori: sed qm nondū nati erant. Non solum non ex operibus/ sed nec ex fide dictum est: quia vtrūq; deerat nondū natis. Non igitur ex prescientia voluit intelligi factam electionē minoris vt maior ei seruiret. Volens enim ostendere nō ex operibus factam: propterea intulit dicens: Cum enim nondū nati fuissent: neq; aliquid egissent bonum seu malum: Alioquin poterat ei dici: sed iam sciebat deus: quis quid esset acturus.

G

Quobrem vnde illa electio facta sit queritur: quia si non ex operibus que non erant in nondum natis: nec ex fide quia nec ipsa erat. Vnde igitur? An dicendum est q nulla electio fuerit: nō existente aliqua diuersitate in vtero matris/ vel fide/ vel operū/ vel quorūlibet omnino meritorum? Sed dictū est: Vt fm electionem propositū dei maneret: Et ideo querimus: quia dictum est: nisi forte sic est distinguenda sententia: non vt intelligamus tanq; ideo nō ex operibus/ sed ex vocāte dictum ē: Maior seruiet minori: vt fm electionem propositū dei maneret: sed ita potius/ vt hoc de nondum natis ꝛ nondū aliquid operatis exemplū datum accipiatur: ne aliqua electio hic possit itelligi. Cū enim nondum nati essent: neq; aliqđ egissent/ siue bonū siue malum: vt fm electionem propositū dei maneret: id est neq; aliquid egissent bonū aut malum: vt propter ipsam actionem electio aliqua fieret eius qui bene egerat. Cum ergo nulla esset electio bene agentis/ fm quā maneret propositum dei: non ex operibus sed ex vocante: id est ex eo qui vocando ad fidē gratia iustificat impium/ dictū ē: et quia maior seruiet minori. Non ergo fm electionem propositum dei manet/ sed ex proposito electio: id est nō quia inuenit deus opera bona in hominibus que eligat/ ideo manet ꝓpositum iustificationis ipsius: sed quia illud manet vt iustificet credentes/ ideo inuenit opera que iam eligat ad regnū celorum: Nam nisi esset electio/ non essent electi: nec recte diceret: Quis accusabit aduersus electos dei? Non tamen electio precedit iustificationē/ sed electionē iustificatio. Nemo enī eligitur nisi iam distans ab illo qui reiicitur. Vnde qđ dictū est: Quia elegit nos deus ante mūdi cōstitutionē: non video quomodo sit dictum nisi prescientia: Hic autem qđ ait: Non ex operibus sed ex vocante dictum est ei: quia maior seruiet minori: non electione meritorum que post iustificationē gratie proueniūt/ sed liberalitate donorum dei voluit intelligi: ne qs de operibus extollatur. Gratia enī dei salui facti sumus: et hoc non ex operibus/ sed dei donū est: non ex operibus/ ne forte qs extollatur.

Roma. 9. c.

Roma. 8. f.

Eph. 1. a.

Roma. 9. c.

Eph. 2. b.

H

In li. de ꝑseuerantia. ca. 59. et. 60. 61.

Queritur autem/ vtrum vel fides mereatur hominis iustificationem? an vero nec fidei merita precedant misericordiam dei: sed ꝛ fides ipsa inter dona gratie numeretur: qr ꝛ hoc loco cū dixisset: Nō ex operibus: nō ait / sed ex fide dictum est ei: quia maior seruiet minori. Ait autē/ sed

ex vocante. Nemo enim credit qui non vocatur: Misericors autem deus vocat/ nullis hoc vel fidei meritis largiens: quia merita fidei sequuntur vocationem potius quam precedant. Quomodo enim credent ei quem non audierunt? Roma.10.c.
Et quomodo audient sine predicante? Nisi ergo vocando precedat misericordia dei/ nec credere quisquam potest: vt ex hoc incipiat iustificari et accipiat facultatem bene operandi. Ergo ante omne meritum est gratia: Etenim christus pro impijs mortuus est. Roma.5.a. Ex vocante igitur minor accepit: non ex vllis meritis operum suorum/ vt maior ei seruiret: vt etiam quod scriptum est: Jacob dilexi/ ex vocante sit deo: Malach.1.a. non ex operante iacob. Roma.9.c. Quid deinde esau quod seruit minori: et quod scriptum est: Esau autem odio habui: quibus malis suis hoc meruit/ cum et ipse nondum natus fuisset: neque aliquid egissent boni aut mali quando dictum est: Et maior seruiet minori? An forte quemadmodum illud de iacob nullis meritis bone actionis dictum est: ita esau nullis meritis male actionis odiosus? Si enim quia presciebat deus futura eius opera mala: propterea eum predestinauit/ vt seruiret minori: propterea predestinauit et iacob vt ei maior seruiret/ quia futura eius bona opera presciebat: et falsum est iam quod ait: Non ex operibus. Si autem verum est/ quod non ex operibus: et inde hoc probat/ quia de nondum natis nondumque aliquid operatis hoc dictum est: vnde nec ex fide/ que in nondum natis similiter nondum erat quo merito esau odio haberetur antequam nasceretur. Quod enim fecit deus ea que diligeret/ nulla questio est. Si autem dicamus eum fecisse que odisset/ absurdum est: Sap.11.d. occurrente alia scriptura et dicente: Neque enim odio habens aliquid constituisses: et nihil odisti horum que fecisti. Quo enim merito sol factus est sol/ aut quid offendit luna vt tanto illo inferior: vel quid promeruit vt sideribus ceteris tanto clarior crearetur? Sed hec omnia bona creata sunt queque in genere suo. Non enim diceret deus: Solem dilexi/ lunam autem odio habui: aut lunam dilexi/ stellas autem odio habui/ sicut dixit: Jacob dilexi/ esau autem odio habui: Malach.1.a Roma.9. sed illa omnia dilexit/ quamuis excellentie diuersis gradibus ordinata: quia vidit deus quia bona sunt/ cum dicto eius sunt instituta: vt autem odisset esau nisi iniusticie merito iniustum est. Quod si concedimus: incipit et iacob iusticie merito diligi. Quod si verum est: falsum est/ quod non ex operibus. An forte iusticia fidei: quid ergo te adiuuat? Cum enim nondum nati fuissent: quomodo quidem in nondum nato nec iusticia fidei poterat esse. Uidit itaque apostolus quid ex his verbis posset animo audientis vel legentis occurrere/ statimque subiecit: Quid ergo dicemus? Numquid iniquitas est apud deum? Absit. Roma.9.c. Et quasi docens quomodo absit. Moysi enim dicit/ inquit: Misereboi cui misertus ero: et misericordiam prestabo cui misertus fuero. Exodi.33.d. Quibus verbis soluit questionem: an potius artius colligauit: idipsum est enim quod maxime mouet: si miseretur cui misertus erit/ et misericordiam prestabit cui misericors fuerit: cur hec misericordia defuit esau/ vt etiam per illam bonus fieret: quemadmodum per illam bonus factus est iacob? An ideo dictum est: Miserebor/ cui misertus ero: et misericordiam prestabo / cui misericors fuero: quia cui misertus erit deus vt eum vocet/ misericors miserebitur eius vt credat: et cui misericors fuerit vt credat/ misericordiam prestabit: hoc est faciet eum misericordem vt etiam bene operetur? Unde admonemur: nec ipsis operibus misericordie quemquam oportere gloriari et extolli: quod eis quasi suis deum promeruerit: quia quidem vt haberet ipsam misericordiam ille prestitit: qui misericordiam prestabit cui misericors fuerit. Quod si eam credendo se meruisse quis iactitat: nouerit eum sibi prestitisse vt crederet/ qui miseretur inspirando fidem: cuius misertus est et adhuc infideli vocationem impertiret. Jam enim discernitur fidelis ab impio: Quid enim habes inquit quod non accepisti? 1.Cor.4.b. Si autem accepisti/ quid gloriaris quasi non acceperis? Recte quidem hoc: Sed cur hec misericordia subtracta est ab esau vt non sic vocaretur/ et vocato inspiraretur fides/ et credens misericors fieret vt bene operaretur? An forte quia noluit? Si ergo iacob ideo credidit quia voluit: non ei deus donauit fidem/ sed eam sibiipse volendo prestitit: et habuit aliquid quod non accepit? An quia nemo potest credere/ nisi velit: Nemo velle/ nisi vocetur: Nemo autem sibi potest prestare vt vocetur. Uocando deus prestat et fidem: quia sine vocatione non potest quisque credere / quamuis nullus credat inuitus. Quomodo enim credent ei quem non audierunt? Roma.10.c.

Aut quō audient sine prędicante? Nemo
itaqꝫ credit non vocatus: sed non oīs cre/
Matth.20.b dit vocatus. Multi eñ sunt vocati/pauci
autē electi. Utiqꝫ hi qui vocantē non ꝯtē/
pserunt/sed credendo secuti sunt: volentes
L autem sine dubio crediderūt. Quid est er/
Roma.9.c. go qđ sequit: Igit non volentis neqꝫ cur/
rentis sed miserētis ē dei? An quia nec vel
le possumus nisi vocati: et nihil valet vel/
le nostrū/nisi vt pficiamus adiuuet deus?
Opus est ergo velle ꝛ currere. Non eñ fru
Luc.2.b. stra diceret: Et in terra pax hoibus bonę
1. Cor.9.d. volūtatis. Et sic currite vt cōphendatis.
Non tamē volētis neqꝫ currentis/ sed mi/
serentis est dei: vt qđ volum⁹ adipiscamur
ꝛ quo volumus pueniam⁹. Noluit ꝙ esau
ꝛ non cucurrit: sed etsi voluisset ꝛ cucurris/
set/dei adiutorio peruenisset: qui ei etiā vel/
le ꝛ currere vocando pstaret: nisi vocatio/
ne contempta reprobus fieret. Aliter eni
deus pręstat vt velimus: aliter pręstat qđ
voluerim⁹; vt velim⁹ eñ ꝛ suū esse voluit ꝛ
nostrū: suū vocādo/nostrū sequendo. Qđ
aūt voluerim⁹ solus pręstat: id est posse be
ne agere: et semper beate viuere. Uerūta/
men esau nondū natus/nihil horū posset
velle seu nolle: Cur ergo in vtero positus
improbat⁹ est? Redit eñ ad illas difficul/
tates: nō solū sua obscuritate/sed etiā no/
stra tam multa repetitione molestiores.
Cur eñ est improbat⁹ esau nondū natus:
q nec credere poterat vocāti/nec ꝯtemne/
re vocationē/nec boni vel mali aliqđ ope/
rari sine pscientia dei futurę malę volūtatis
eius? Cur non ꝛ iacob pscientia dei appro/
batus est futurę bonę volūtatis eius? Qđ
si semel concesseris potuisse queꝙ vel ap/
pbari vel improbari ex eo qđ nondū in il
lo erat/sed quia deus futurū esse pscieb at:
conficit eum potuisse etiam ex operib⁹ ap/
probari/quę in illo deus futura esse pscie/
bat: quis nondū esset aliqđ operat⁹: et oi/
no te nihil adiuuabit ꝙ nōdum nati erāt:
Roma.9.c. cū dictum esset: Et maior seruiet minori:
vt hinc ostēdas non ex operib⁹ dictum: qꝛ
M nondum quicꝙ erat operatus. Illa etiam
verba si diligent attendas: Igitur nō ē vo
lentis neqꝫ currentis/sed miserētis est dei:
non hoc apls propterea tm̄ dixisse videbi/
tur ꝙ adiutorio dei ad id qđ volumus per/
ueniam⁹: sed etiam ex illa intentione qua
Phil.2.b. et alio loco dicit: Cū timore ꝛ tremore ve/
strā ipsoꝝ salutem operamini: Deus eñ ē
qui operatur in vobis et velle ꝛ operari p
bona volūtate. Ubi satis ostendit etiam
ipsam bonā voluntatē in vobis operante
deo fieri: Nā si ppterea solū dictū est: Nō 2.sen.dis.16.
volentis neqꝫ currentis/ sed miserētis est ca. voluntatē
dei: quia volūtas hois sola non sufficit vt
iuste recteqꝫ viuam⁹/ nisi adiuuemur mise/
ricordia dei: potest et hoc modo dici: Igit
non miserētis est dei/ sed volētis est hois:
quia miscdia dei sola non sufficit/nisi con/
sensus nostrę volūtatis addat. At illud ma
nifestū est: frustra nos esse velle/nisi de⁹ mi
sereat. Illud autē nescio quō dicat: frustra
deum misereri nisi nos velim⁹. Si eñ de⁹
misereat/ etiā volum⁹: ad eandē quippe mi/
sericordiā pertinet vt velim⁹. Deus eñ est Phil.2.b.
qui operat in nobis et velle ꝛ operari pro
bona volūtate. Nam si queram⁹/vtrū dei
donū sit voluntas bona: mirum si negare
quisꝙ audeat. At eñ quia nō pcedit volū
tas bona vocationē/sed vocatio bonā vo/
luntatē: propterea vocāti deo recte tribui/
tur ꝙ bene volum⁹: nobis xo tribui non
potest qđ vocamur. Non igit ideo dictum
est/ putandū: nō volētis neqꝫ currētis/ sed
miserētis est dei: qꝛ nisi eius adiutorio non
possum⁹ adipisci qđ volum⁹: sed ideo poti/
us: qꝛ nisi ei⁹ vocatione nō volum⁹. Sed si N
vocatio ista ē effectrix bonę volūtatis/ vt
oīs eā vocat⁹ sequat/ quō verū erit: Mul/ Matth.20.
ti vocati/pauci electi? Qđ si verū est/ꝛ nō
ꝯsequent vocationi vocatus obtemperat:
atqꝫ vt obtēperet in ei⁹ est positū volūta/
te/recte etiā dici potest: Igit nō miserentis Roma.9.
dei sed volētis atqꝫ currētis est hois: qꝛ mi
sericordia vocātis non sufficit/ nisi vocati
obediētia ꝯsequat. An forte illi q h modo
vocati nō ꝯsentiūt/possent alio modo vo/
cati accōmodare fidei volūtatē: vt ꝛ illud
verū sit: Multi vocati/pauci electi. Ut ꝙ/
uis multi vno modo vocati sint: tm̄ qꝛ non
oēs vno modo affecti sūt: illi soli sequant
vocationē/qui ei capiēdę reperiūt idonei:
et illud nō min⁹ verū sit: Igit nō volentis
neqꝫ currētis sed miserētis est dei: q h modo
vocauit/quō aptū erat eis q secuti sūt vo/
cationē? Ad alios aūt vocatio qdē puenit:
sed qꝛ talis fuit qꝛ moueri non possent: nec
eā cape apti essent: vocati qdē dici potue/
rūt sed nō electi: et nō iam simulit verū est:
Igit si miserētis dei/sed volētis atqꝫ currētis ē

bois: qm̄ non potest effect⁹ miſcđie dei eſſe
in bois poteſtate / vt fruſtra ille miſereat̄ ſi
homo nolit: quia ſi vellet etiam ipſoꝝ mi-
ſereri / poſſet ita vocare / quō illiſ aptū eſſet
vt et mouerent̄ ⁊ intelligerēt et ſeq̄rentur.
Matth.20.b Vez ē ergo: Multi vocati / pauci vo ele-
cti. Illi eñ electi q̄ ꝯgruent vocati: illi aūt
q̄ nō cōgruebāt neq̄ cōtempabant voca-
tioni: nō electi qꝛ non ſecuti / q̄uis vocati.
Roma.9.c. Item verū eſt: Nō volētis neq̄ currentis
ſed miſerentis eſt dei: quia etiā ſi multos
vocet / eoꝝ tamen miſereť quos ita vocat
quō eiſ vocari aptum eſt vt ſequant̄. Fal-
ſum eſt aūt ſi quis dicit: Igit̄ nō miſeren-
tis dei / ſed volentis atq̄ currētis eſt bois:
quia nullius deus fruſtra miſereť: Cuius
aūt miſereť / ſic eum vocat quō ſcit ei con-
Q gruere / ⁊ vocātem non reſpuat. Hic dicet
aliquis: Cur ergo eſau non ſic eſt vocatus
vt vellet obedire? Videm⁹ eñ alios aliter
iiſdem rebus demonſtratis vel ſignificatiſ
ad credendū moueri. Sicut exēpli gratia:
Luc.2.d. Simeon in dñm noſtrū ieſum chriſtum ad
huc infātem paruulū credidit / ſpiritu ei re-
uelante cognoſcēs. Nathanael ad vnam
Joh.1.g. ſententiā quā ab illo audiuit: Prius q̄ te
philippus vocaret / cum eſſes ſb arbore fici
vidi te: reſpondit: Rabbi: tu es filius dei:
tu es rex iſrael. Qđ tanto poſt quia cōfeſ-
Matth.16.c. ſus eſt petrus / meruit audire / ꝙ beatuſ ſit /
et ꝙ ei darent̄ claues regni celoꝝ. Mira-
culo facto i chana galilee: qđ initiū ſigno-
Joh.2.b. rum iohānes euāgeliſta cōmemorat / aqua
in vinū conuerſa: crediderūt in eum diſci-
puli eius: multos loquēdo inuitauit ad fi-
dem: multi nec ſuſcitatis mortuis credide-
runt: de cruce atq̄ morte eius ꝯterriti etiā
Luc.23.f. diſcipuli titubarūt: et tamen latro tūc cre-
didit / cum eum non ꝑſtantiorē videret in
operibus / ſed ꝯſortio crucis equalem. Vn⁹
Joh.20.g. eñ de numero diſcipuloꝝ poſt eius reſur-
rectionē / nō tam viuentib⁹ membris q̄ re-
centibus cicatricib⁹ credidit. Multi ex eo-
rum numero a quib⁹ crucifixuſ eſt / qui vi-
dentes eum miracula facientē contempſe-
Act.2.et.4. rant: diſcipulis cum predicantib⁹ ⁊ in no-
mine eius talia facientib⁹ crediderūt. Cū
ergo alius ſic / alius autem ſic moueat̄ ad
fidē / eadē q̄ reſ ſepe alio modo dicta moue
at / alio mō dicta nō moueat / aliū q̄ moue-
at / aliū nō moueat: q̄s audeat dicere defu-
iſſe modū vocandi / q̄ etiā eſau ad eā fidem

mentē applicaret volūtatē q̄ ꝯiūgeret / in q̄
iacob iuſtificat⁹ eſt? Qđ ſi tāta q̄ poteſt eē D
obſtinatio volūtatis / vt contra omēſ mo-
dos vocationis obdureſcat mentis auer-
ſio: querit̄ eñ vtrū de diuina pena ſit ipſa
duricia? Cum eñ deus deſerit / non ſic vo-
cando / quō ad fidem moueri poteſt? Quis
etiam dicat modum quo ei perſuaderetur
vt crederet etiam omnipotentiā defuiſſe?
Sꝫ q̄d hoc querim⁹ / cū ipſe ſubiūgat apls:
Dicit eñ ſcriptura pharaoni: quia ad hoc Roma.9.d.
te excitaui / vt oſtendam i te potentiā me- Exodi.9.d.
am / et vt annūcieť nomē meum in vniuer-
ſa terra? Hoc aūt ſubiecit apls documētū:
quo probaret qđ ſupra dixerat: Igit̄ non
volentis neq̄ currentis / ſed miſerentis eſt
dei: tanq̄ eñ ei diceret̄: Vnde hoc doces?
Dicit eñ ſcriptura inquit pharaoni: quia
ad hoc te excitaui vt oſtendā in te potenti
am meā / ⁊ vt annūcieť nomē meū in vni-
uerſa terra: vtiq̄ hinc oſtendit ꝙ non vo-
lentis neq̄ currētis ſed miſerentis eſt dei:
concluditq̄ ita: Ergo cuius vult miſereť:
⁊ quem vult obdurat / cū ſupi⁹ non vtrūq̄
ſit. Neq̄ eñ quō dictū eſt: Nō volētiſ neq̄
currētis ſed miſerentis ē dei: ſic etiā dictū:
Nō nolētis atq̄ ꝯtemnētis ſed obduran-
tis eſt dei. Vñ dat̄ itelligi qđ infra vtrūq̄
poſuit: Ergo cui vult miſereť: ⁊ quem vult
obdurat: ita ſententie ſuperiori poſſe con-
gruere: vt obduratio dei ſit / nolle miſere- 1.ſenten.diſ.
ri / vt nō ab illo irrogeť aliq̄d q̄ ſit hō dete- 41.ca.1.
rior: ſed tm̄ q̄ ſit melior non erogetur. Qđ
ſi ſit nulla diſtinctione meritoꝝ / q̄s nō erū-
pat i illam vocē quā ſibiipſe obiecit apls?
Dicis itaq̄ mihi: quid adhuc cōqueritur?
Nam voluntati eius quis reſiſtit? Conq̄ri
tur eñ deus ſepe de hoibus / ſicut per innu-
merabiles apparet ſcripturarum locos: ꝙ
nolint credere et recte viuere. Vñ fideles
et faciētes voluntatē dei conuerſari dicū-
tur ſine querela / ꝙ de illis non queratur
ſcriptura: ſed quid conqueriť ait: Nam vo
luntati eius quis reſiſtit: quando cui⁹ vult
miſereť: et quem vult obdurat? Et tamen
intueamur ſuperiora: ⁊ inde noſtrā quātū
ipſe dñs adiuuat ſententiā dirigam⁹. Ait Q
eñ paulo ante: Quid ḡ dicemus? Nunq̄d
iniq̄tas eſt apud deū? Abſit. Sit igitur h Concluſio q̄-
fixum atq̄ immobile in mente ſobria pie- ſtionis
tate atq̄ ſtabili fide / ꝙ nulla eſt iniquitas
apđ deū: atq̄ ita tenaciſſime firmiſſimeq̄

credat id ipsum: ꝙ deus cuiꝰ vult/ miseretur:
et quē vult/obdurat: hoc est cuiꝰ vult/ mise/
retur: et cuiꝰ vult/non miseret: esse alicuius
occultę/atq; ab humano modulo inuestiga
bilis ęquitatis: quę et in ipsis rebus huma
nis terrenisq; contractibus/animaduerten
da est. In quibus nisi supernę iusticię quę/
dam impressa vestigia teneremus / nunq; in
ipsum cubile ac penetrale sanctissimū atq;
castissimū spiritaliū pręceptorū nostrę infir
mitatis suspiceret atq; inhiaret intentio.
Matth.5.a Beati qui esuriunt et sitiunt iusticiam: qm̄
ipsi saturabunt. In ista igitur siccitate vitę
conditionisq; mortalis / nisi aspergeretur de/
super velut tenuissima quędā aura iusticię:
citius aresceremus q̄ sitiremus. Quapro/
pter cū dando et accipiendo inter se homi/
num societas connectatur: dentur autem/ et
accipiant debita vel non debita: quis non
videat iniquitatis argui neminē posse/ qui
quod sibi debet/exegerit: nec eum certe qui
quod ei debetur/donare voluerit? Hoc aūt
non est in eorū qui debitores sunt: sed in eiꝰ
cui debet arbitrio. Hęc imago velut supra
dixi/vestigium negocijs hominum de fasti/
gio summo ęquitatis impressum est. Sunt
igitur omnes homines: quandoquidem et
1.Cor.15.c. apostolus ait: In adam omnes moriuntur:
a quo in vniuersum genus humanū/ origo
1 sentē.dis.4. ducitur offensionis dei: vna quędam mas/
11.his tamen. sa peccati supplicium debens diuinę sum/
męq; iusticię/ qđ siue exigatur: siue donetur
nulla est iniquitas: A quibꝰ autem exigen/
dum/et quibus donandū sit/superbię indi/
cant debitores: Quēadmodum conducti
Matth.20.b. ad illam vineam iniuste indignati sunt: cū
tantundem alijs donaretur/quantum illis
R redderetur. Itaq; huius impudentiā quę/
Roma.9.c. stionis ita retundit aplūs: Homo tu quis
es/qui respondeas deo? Sic enim respon/
det deo / cū hoc displicet quod de peccato/
ribus conqueritur deus: quasi quemq; deus
peccare cogat: sed tm̄modo quibusdā pec/
cantibus misericordiam iustificationis suę
1.sentē.dis.4. non largiatur: et ob hoc dicatur obdurare
ca.cūq; pdesti peccantes quosdam: quia non eorū misere/
natio/circa fi. tur: non quia impellit vt peccent: eorū au/
tem non miseretur / quibus misericordiam
non esse prębendam ęquitate occultissima
et ab humanis sensibus remotissima iudi/
Roma.11.d. cat. Inscrutabilia enim sunt iudicia eius: et
1.sentē.dis 41 inuestigabiles vię ipsius. Conqueritur au/
ca his tamē. tem iuste de peccatoribꝰ / tāq; de his quos
peccare ipse nō cogit. Simul etiā vt hi quo/
rum miseretur/hanc quoq; habebant voca
tionem: vt dum conqueritur deus de pec/
catoribus/cōpungantur corde/atq; ad eius
gratiam conuertantur. Iuste ergo conque/
ritur et misericorditer. Sed si hoc mouet/ ꝙ
voluntati eius nullus resistit: quia cui vult/ Roma.9.d.
subuenit: et quē vult/deserit: cum et ille cui
subuenit/et ille quem deserit ex eadē massa
sint peccatorū: et q̄uis debeat vterq; sup/
plicium/ab vno tamen exigatur/ alteri do/
netur. Si hoc ergo mouet. Homo tu quis
es/qui respondeas deo? Arbitror enim sub
eadem significatione positum/ qđ dictū est/
homo: sub qua et illud dicitur: Nonne homi 1.Cor.3.a.
nes estis/et sm̄ hominem ambulatis? Ibi
enim carnales et animales notantur hoc no
mine/quibus dicitur: Nō potui loqui vo/ Ibidem
bis quasi spiritalibus/ sed quasi carnalibꝰ.
Et illud: Nōdum enim poteratis / sed neq;
adhuc potestis. Adhuc enī estis carnales.
Et illud: Animalis autem homo non perci 1.Cor.2.d
pit quę sunt spiritus dei. His ergo dicitur: S
Homo tu quis es q̄ respondeas deo? Nun/ Roma.9.d.
quid dicit figmentum ei qui se finxit: quare
me sic fecisti? Aut non habet potestatem
figulus luti ex eadem conspersione facere/
aliud quidem vas in honorē/ aliud in con/
tumeliam? Eo ipso fortasse satis ostendit se
homini carnali loqui: quoniam hoc limus
ipse significat/ vnde primus homo forma/
tus est: Et quia omnes vt iam commemo/
raui/sm̄ eundem apostolū/ in adam mori/ 1.Cor.15.c.
untur: vnam dicit esse cōspersionē omniū.
Et q̄uis aliud vas fiat in honorem / aliud
in contumeliam: tamen et illud quod fit in
honorem/necesse est vt carnale esse incipi/
at: atq; inde in spiritalem consurgat ętatē.
Quandoquidē iam in honorem facti erāt:
et in christo iam nati erant: Sed tamē quo/
niam paruulos adhuc alloquitur/etiam ip
sos carnales appellat/dicens: Nō potui lo/ 1.Cor.3.a.
qui vobis quasi spiritalibus/sed quasi car/
nalibus: Quasi paruulis in christo lac vo/
bis potum dedi/non escam: Neq; enim po
teratis: sed neq; adhuc quidē potestis. Ad/
huc enim estis carnales. Quis ergo carna/
les eos esse dicat: tamē etiam in christo na/
tos/et in illo paruulos/ et lacte potandos.
Et quod adiungit: Nec adhuc quidem po/
testis/ostendit proficiētes futurum esse vt
possint: quia iam in eis spiritaliter renatis/
gratia fuerat inchoata. Ergo iam vasa erāt
in honorem facta: quibus adhuc tamen re/
cte diceretur: Homo tu quis es/qui respon/

deas deo? Et si talibus recte dicitur: multo
rectius eis q̄ vel nōdū ita regenerati sunt/
vel etiā in cōtumeliam facti. Illud tn̄mo/
Ibidem.c. do inconcussa fide teneat/ꝙ non sit iniqui/
tas apud deum: qui siue donet/ siue exigat
debitum: nec ille a quo exigit / recte potest
de iniquitate eius conqueri: nec ille cui do/
nat/debet de suis meritis gloriari. Et ille
enim nisi qd̄ debetur/non reddit: et ille non
T habet/nisi quod accepit. Sed enitendū est
hoc loco si dominus adiuuet videre/quem/
admodum et illud verum sit quod scriptū
Sap.11.d. est: Nihil odisti eorum que fecisti. Et illud:
Roma.9.c. Iacob dilexi/esau autē odio habui. Si eñi
Malach.1.a. propterea esau odio habuit/q2 vas factum
erat in contumeliam: et aliud vas in hono/
rem/aliud in contumeliam idem figulus fa
cit: quomodo nihil odisti horum que feci/
sti? Ecce eñi odit esau quod vas ipse fecit
in contumeliam. Qui nodus ita soluit: Ut
intelligamus omnium creaturarū esse artifi
1.timoth.4.b cem deum: Omnis autem creatura dei bo/
na est: et omnis homo inquantū homo est/
creatura est: non inquantum peccator est.
Est ergo creator deus/ et corporis ꝛ animi
humani: Neutrum horū malum: et neutrū
odit deus: Nihil enim odit eorū que fecit.
Est autē animus prestantior corpore: De⁹
vero ꝛ animo ꝛ corpore/vtriusqꝫ effector et
conditor: nec odit in homine/ nisi peccatū.
Peccatū ho/ Est autem peccatum hominis/inordinatio
minis quid sit atqꝫ peruersitas: id est a prestantiore condi
tore auersio/et ad condita inferiora conuer
sio. Non igitur odit deus esau hominē/ sed
odit deus esau peccatorem. Sicut dicit de
Ioh.1.a. domino: In sua propria venit: et sui eū nō
Ioh.8.f. receperunt. Quibus item ipse dicit: Uos
propterea non audistis: q2 nō estis ex deo.
Quomō sui/ quomodo nō ex deo? Nisi q2
illud dictū est de hominibus/quos ipse do/
minus fecerat: illud de peccatoribus quos
ipse dominus arguebat: ijdem tamē et ipsi
homines et peccatores: sed homines de cō
ditione/ peccatores propria voluntate. Qz
ergo iacob dilexit/ nunqd peccator nō erat?
Sed dilexit in eo nō culpam quā delebat/
Roma.5.a. sed gratiam quam donabat. Nam christus
pro impijs mortuus est: non tamen vt im/
pij mortui permanerēt/sed vt iustificati ab
Roma.4.a. impietate conuerterentur: credentes in eū
qui iustificat impium. Odit enim deus im/
pietatē. Itaqꝫ in alijs eam punit per dam/
nationē: in alijs adimit per iustificationē/
quemadmodum ipse iudicat esse faciendū
illis iudicijs inscrutabilibus. Et ꝙ ex nu/
mero impiorum / quos non iustificat/facit
vasa in contumeliam: non hoc in eis odit
quod facit: quippe inquantum impij sunt/
execrabiles sunt: inquantum autem vasa
fiunt/ad aliquem vsum fiunt: vt per eorū
ordinatas penas/ vasa que fiūt in honorē/
proficiant. Nō itaqꝫ odit deus/nec inquan
tum hoies sunt/ nec inquantum vasa sunt:
id est nec quod in eis facit creando / nec qd̄
in eis facit ordinando: Nihil enim odit eo/ Sap.11.d.
rum que fecit: Sed tamen vt vasa eos facit
perditionis/ ad vsum correctiōis aliorū fa/
cit: Odit enim in eis impietatē/ quā ipse nō
fecit. Sicut enim iudex in homine odit fur/
tum/ sed non odit qd̄ datur ad metallum:
illud enim fur/hoc iudex facit: Ita deus ꝙ
ex conspersione impiorū facit vasa perditi/
onis: non odit quod facit: id est opus ordi/
nationis sue/in pena debita pereuntibus:
in qua occasionem salutis illi quorū mise/
retur/inueniant. Sic pharaoni dictum est:
Ad hoc te excitaui/vt ostēdam in te poten/ Roma.9.c.
tiam meam: vt annuncietur nomen meum Exo.9.d
in vniuersa terra. Hec demonstratio poten/
tie dei/ et annūciatio nominis eius in vni/
uersa terra/prodest eis vt timeant: vt vias
suas corrigant: quibus vocatio talis con/ V
gruit. Sic consequenter dicit: Si autē vo/ Roma.9.c.
lens deus ostendere iram / et demonstrare
potentiam suam/attulit in multa patiētia
vasa ire/ que perfecta sunt in perditionem:
subaudit: Tu quis es/qui respōdeas deo?
Ut recurrente sententia ad v̄ba superiora/
iste sit sensus: Si volens de⁹ ostendere irā/
attulit vasa ire: tu quis es qui respondeas
deo? Non autem solum volens ostendere
iram/et demōstrare potentiam suam/attu/
lit in multa patientia vasa ire/que perfecta
sunt in perditionem: sed etiam quod sequi/
tur: Ut notas faceret diuitias glorie sue in
vasa misericordie. Quid eñi prodest vasis
pfectis in perditionem/ ꝙ ea patiēter deus
sustineat/ vt ordināter disperdat/ vtaturqꝫ
illis † in instrumentū salutis aliorū/ quorū Al.tm̄
misereat? Sed illis vtiqꝫ prodest/ ad quorū
salutem istis sic vtitur. Ut sicut scriptū est:
Iustus manus lauet in sanguine peccato/ Ps.57.
ris: id est mundetur ab operibus malis per
timorem dei/cum videt supplicia peccator.
Qz ergo volens deus ostendere iram/ attu
lit vasa ire: valet ad vtilem alijs prestandū
timorem: ꝛ vt notas faceret diuitias glorie
sue in vasa misericordie que preparauit in
gloriā. Etem obduratio illa impiorū vtrūqꝫ
demōstrat: ꝛ qd timēdū sit/ vt qlqꝫ pietate

conuertaꝛ ad deum: et quantę sint gratię
misericordię dei/ qui in alioꝝ pęna qd alijs
donet ostendit. Si autem illa quã de alijs
exigit non est iusta pęna/ nihil donat alijs
a quibꝰ eam non exigit. Quia vero illa iusta
est: et nulla est iniquitas apud deum/ quis
sufficiat agere gratias ei qui hoc remittit?
Qd̓ si vellet exigere/ nemo se recte diceret
Roma.9.c. non debere. Quos et vocauit nos inquit
non solũ ex iudęis/ sed etiam ex gentibꝰ: id
est vasa misericordię quę pręparauit i glo/
riam. Non eñ oĩes iudęos/ sed ex iudęis:
nec omnes oĩno hoĩes gentiũ/ sed ex genti
bus. Una est eñ ex adam massa peccatoꝝ
et impioꝝ/ in qua et iudęi et gentes remo/
ta gratia dei ad vnam pertinẽt conspersio
nem. Si eñ figulus luti ex eadem ꝯspersio
ne facit aliud vas in honorẽ/ aliud in con/
tumeliam: manifestum est autem ꝙ ex iu/
dęis sunt alia vasa in honorẽ/ alia in con/
tumeliã/ sicut ex gentibꝰ: sequiꝛ vt ad vnã
conspersionẽ omnes ptinere intelliganꝛ.
Deinde icipit reddere attestationes ꝓphe
tę singulis generibꝰ conuerso ordine. Pri/
us eñ dixit conuersos ex iudęis/ posterius
ex gentibꝰ: Priꝰ eñ reddit testimoniũ pro
Roma.9.c. gentibꝰ/ deinde pro iudęis. Etenĩ sicut in
Osee.1.d. osee dicit: Uocabo nõ plębem meã/ plębẽ
1. Petri.2.b. meam: et non dilectã meam/ dilectã meã:
et erit in loco vbi dictũ est: non populus
meus vos: ibi vocabunꝛ filij dei viui: de
gentibꝰ intelligiꝛ dictũ: quia non habebãt
destinatũ vnũ sacrificioꝝ locum/ sicut iu/
dęi in hierusalẽ. Missi sunt autem ad gen/
tes apostoli: vt in loco suo quiqꝫ crederẽt:
et vbicũqꝫ credidissent/ ibi sacrificiũ laudis
Joh.1.a. offerrent: quibꝰ dedit potestatẽ filios dei
Roma.9.f. fieri. Esaias autẽ inquit clamat pro israel:
ne rursus oẽs israelitę in perditionẽ isse
credanꝛ: docet et inde facta alia vasa in ho/
Esaię.10.c. norem/ alia in cõtumeliã: Si fuerit inquit
numerus filioꝝ israel quasi arena maris:
reliquię salue fient. Cętera ergo turba/ va
sa perfecta ad perditionẽ. Uerbũ eñ con/
sũmans et breuians inquit faciet dñs sup
terram: id est vt compendio fidei per gra/
tiam saluos faciat credentes/ non per innu/
merabiles obseruatiões: quibus illa mul/
titudo seruiliter onerata premebatur. Per
gratiam quippe nobis verbum ꝯsũmans et
Matth.11.d. breuians fecit super terram/ dicens: Jugũ
meũ leue est/ et sarcina mea suauis est. Qd̓
et paulopost hic diciꝛ: Prope est verbũ in Roma.10.b.
ore tuo et in corde tuo: hoc est verbũ fidei Deut.30.c.
qd̓ prędicamꝰ: quia si ꝯfitearis in ore tuo/
quia dñs est iesus: et credideris i corde tuo
quia deus illum suscitauit a mortuis/ saluꝰ
eris. Corde eñ crediꝛ ad iusticiã: ore autẽ
confessio fit ad salutẽ. Hoc est verbũ ꝯsũ/
mans et breuians qd̓ fecit deus sup terã: q̃
ꝯsũmatione atqꝫ breuitate/ latro iustificatꝰ
est: qui defixis in cruce omnibꝰ membris/ et
habens libera hęc duo: corde credit ad iu/
sticiam: ore cõfessus est ad salutẽ: statimqꝫ
audire meruit: Hodie mecũ eris in paradi/ Luc.23.f.
so: Consequerenꝛ eñ bona opera eiꝰ/ si per
cepta gratia diu inter hoĩes viueret. Sed
tñ non ea ꝑcesserãt/ vt eãdẽ gratiã mereref
ex latrocinio fixus in cruce/ ex cruce in pa/
radisum trãslatus. Et sicut pręd̓ixit inquit Roma.9.f.
esaias: Nisi dñs sabaoth reliquisset nobis Esaię.1.c.
semen/ sicut sodoma facti essemus: et sicut
gomorra similes fuissemꝰ. Qd̓ h̓ ait: Reli/
quisset nobis semen: hoc ibi: Reliquię sal/
uę fiant. Cęteri autẽ tanqꝫ ꝑditionis vasa
debito supplicio perierũt. Et non oẽs peris
sent sicut in sodoma et gomorra/ non meri/
tũ eorũ fecit sed gratia dei. Reliquistis se/
mẽ vnde alia messis toto orbe cõsurgeret:
Hoc et paulopost: Sic ergo inquit et in h̓ Roma.11.a.
tpe reliquię per electionẽ gratię saluę factę
sunt. Si aũt gratia iam non ex operibus:
alioqn gratia iam nõ est gratia: Quid er/
go? Qd̓ quęrebat israel/ hoc non est ꝯsecu/
tus: electio autem consecuta est: cęteri vero
excęcati sunt. Consecuta sunt vasa miseri/
cordię: excęcata sunt vasa irę: ex eadem ta/
men ꝯspersione/ sicut in plenitudine gen/
tium. Est locus quidam scripturę ad ꝛem
de qua nũc agimꝰ maxime necessariꝰ/ eadẽ
quę tractata sunt mira ꝯtestatione confir/
mans/ in eo libro qui ab alijs iesus sirach/
ab alijs ecclesiasticꝰ diciꝛ: in quo ita scrip/
tũ est: Et oẽs hoĩes de solo et ex ꝉra vñ adã Eccli.33.b.
creatus est: In multitudine disciplinę dñs
sepauit eos et immutauit vias eorũ. Et ex ip/
sis bñdixit et exaltauit: et ex his sctificauit
et ad se applicauit: ex ipis maledixit et humi
liauit et ꝯuertit illos ad dissensionẽ illorũ:
quasi lutũ figuli in manu ipsius plasmare
illud et disponere: oẽs vię eius ꝫm dispo/
sitionẽ eius: sic homo in manu illius q̃ se fe
cit et reddet illi ꝫm iudiciũ suũ. Contrariũ
malo bonũ est: et ꝯtra mortẽ vita est: sic et

cōtra virum iustum petōr. Et sic intuere in omnē operā altissimi. Duo ↄtra duo: vnū contra vnum. Primo hic cōmēdata est disciplina dei. In multitudine inquit disciplinę deus separauit eos: vnde nisi a beatitudine paradisi? Et immutauit vias eorū: vt iam tanq̄ mortales viuerent. Tunc facta est vna massa omniū veniens de traduce peccati et pęna mortalitatis: quis deo formante et creante quę bona sunt in omnibus. Est eni species et compago corporis in tanta membrorū cōcordia: vt vide apo-
1.Cor.12. stolus ad charitatem obtinendā similitudinem duceret in omnibus. Est etiam spiritus vitalis et terrena membra viuificans omnisq̄ natura hominis dñatu animę et famulatu corporis et conditiōe mirabili tēperata: sed ↄcupiscentia carnalis de peccati pęna iam regnans et vniuersum genus humanū tanq̄ totam et vnam conspersionē originali reatu in omnia pmanente confu-
Ecci.33.b. derat: Et tñ sequitur: Ex ipsis benedixit et exaltauit, et ex ipsis sanctificauit et ad se applicauit: ex ipsis maledixit et humiliauit et couertit illos in dissensionē ipsorū. Tanq̄
Roma.9.c. Esaię.45.b. Hiere.18.a. apostolo dicēte: An non habet potestatē figulus luti ex eadem conspersione facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? Ideoq̄ illud qd̄ contexit, nec ab ea si-
Ecci.33.b. militudine vacat. Quasi lutū inquit figuli in manu ipsius plasmare illud et dispone re: omnes vię eius sm dispositionē eius: sic homo in manu illius qui se fecit. Sed q2
Roma.9.c. dicit apostolus: Nunquid iniquitas apud
Ecci.33.b. deū? Vide et hic quid adiūgat: Reddet illi inquit sm iudiciū suum. Sed cū damnatis iusta tribuant supplicia: tamē quia hoc ipsum in vsum conuertit: quo illi proficiāt quibus prębetur misericordia. Intende reliq̄: Cōtrariū inquit malo bonum est: et contra mortem vita: sic et contra virum iustum peccator: et sic intuere in oēm operā altissimi: duo ↄtra duo: vnū cōtra vnū: Utiq̄ vt ex deteriorū comparatiōe eminenant ꝓficiantq̄ meliora: quę tanq̄ per gratiā me-
Roma.9.f. liora sūt. Tanq̄ diceret: Reliquię salue fient. Sequit et dicit ex persona reliquiarū:
Ecci.33.c. Et ego nouissimus vigilaui, et quasi qui racematur post vindemiatores. Et vnde ꝓbat, quia non ex meritis suis, sed ex misericordia dei? In benedictiōe inquit dei et ipse speraui: et quasi qui vindemiat repleui torcular. Quis eni nouissimus vigilauerit: tamen quia erunt, vt dictum est: nouissimi
Matth.20.b primi, in bñdictiōe dñi sperans, et reliquus israel racematus populus impleuit torcular ex vbertate vindemię quę toto orbe terrarū prouenit. Nulla igitur intētio tenetur apostoli, et omniū iustificatorū per q̄s nobis intellectus gratię demonstratus est: nisi vt qui gloriat, in dñō glorief. Quis eni
2.Cor.10.d. discutiat opera dñi, ex eadem conspersione vnū damnātis, alium iustificantis? Liberum volūtatis arbitriū plurimū valet:
Roma.7.c. immo est quidem, sed in venūdatis sub
Gal.5.c. peccato quid valet? Caro inquit ↄcupiscit aduersus spiritū, spūs autē aduersus carnem: vt non ea quę vultis faciatis. Pręcipitur vt recte viuamus: hac vtiq̄ mercede proposita, vt in ęternū beatę viuere mereamur. Sed quis potest recte viuere et bene operari, nisi iustificatus ex fide? Pręcipit vt credamus, vt dono accepto spūssancti p dilectionem bene operari possimus. Sed q̄s potest credere: nisi aliqua vocatione: hoc est aliqua rerū testificatiōe tangat? Quis
Al. visu habet in potestate tali viso attingi mētē suam, quo eius voluntas moueat ad fidē? Quis autem animo amplectit aliquid qd̄ eum non delectat? Aut quis habet potestatē vt vel occurrat qd̄ eum delectare possit, vel delectat cum occurrerit? Cum ergo nos ea delectent quibus proficiamus ad deū:
Al. merito inspirat hoc et prębet gratia dei: non nutu nostro et industria aut operū meritis cōparat: quia vt sit nutus voluntatis, vt sit industria studij, vt sint opera charitate feruentia, ille tribuit, ille largit: propterea pe
Matth.7.a. tere iubemur vt accipiamus: et querere vt inueniamus: et pulsare vt aperiat nobis. Nōne aliq̄n ipsa oratio nostra sic tepida ē, vel potius frigida, et pene nulla: imo oīno interdū ita nulla, vt neq̄ hoc in nob cū dolore aduertamus: q2 si vel ꝑ dolemus, iā oramus. Quid ḡ aliud ondit nob, nisi q2 et petere et q̄rere et pulsare ille cōcedit: quia hęc vt fu-
Roma.9.c. giamus iubet. Igitur non volentis neq̄ currentis, sed miserentis est dei: q̄nquidē nec velle nec currere nisi eo mouente atq̄ excitante poterimus. Nō si electio hic fuit
Roma.11.a. aliq̄, vt sic intelligamus qd̄ dictū ē: Reliquię p electionē gratię salue facte sūt: nō vt iustificatorū electio fiat ad vitā ęternā: sed vt intelligant qui iustificent. Certe ita occul-

ta ē hec electio/ vt in eadē ꝯspersiōe nobis prorsus apparere nō possit: Aut si apparet quibusdā/ ego in hac re infirmitatē meam fateor. Nō eīn habeo qd̄ intuear in eligēdis hominib⁹ ad gratiam salutarem/ si ad examen huius electionis aliqua cogitatio ne permittor: nisi vel maius ingeniū vel minora peccata vel vtrūqȝ addam⁹/ etiam si placet/ honestas vtilesqȝ doctrinas. Quisquis ergo fuerit q̄ minimis peccatis irretit⁹ atqȝ maculat⁹: Nam nullis quis potest? et acer ingenio: ⁊ liberalib⁹ artib⁹ expolitus: eligēdus videtur ad gratiā. Sed cum hoc

1. Cor. 1. d. statuero: ita me ridebit ille qui infirma mūdi elegit vt confundat fortia: et stulta mūdi vt confundat sapiētes: vt cum intuens in pudore correctus/ ego irrideā multos: ⁊ p̄re quibusdā pctōrib⁹ castiores: ⁊ p̄re quibusdam piscatorib⁹ oratores. Nonne aduertim⁹ multos fideles nostros ambulantes viam dei: ex nulla parte ingenio comparari: nos dicam quorūdam hereticorū/ sed etiam mimorum? Item nō videm⁹ quosdam hoīes vtriusqȝ sexus in ꝯiugali castitate viuentes sine querela/ et tñ vel hereticos vel paganos vel etiam in vera fide et vera ecclesia sic tepidos: vt eos miremur meretricū ⁊ histrionū subito ꝯuersorum/ non solum patientia ⁊ temperātia: sed etiā fide/ spe/ charitate/ superari? Restat ḡ vt voluntates eligant: sed volūtas ipsa nisi aliquid occurrerit qd̄ delectat atqȝ inuitet animum/ moueri nullo mō potest. Hoc aūt vt occurrat/ nō est in hoīs ptāte. Quid vole-

Act. 8. et. 9. bat saulus nisi vt inuaderet ⁊ traheret/ vinceret/ necaret christianos? O rabida volūtas/ q̄ furiosa/ q̄ ceca: qui tñ vna desuper voce prostrat⁹: occurrente vtiqȝ tali viso/ q̄ mens illa ⁊ volūtas refracta seuicia retorquerer ⁊ corrigeret/ ad fidē repente ex euāgelij mirabili ꝑsecutore mirabilior p̄dicator effectus est. Et tñ quid dicem⁹? Nun-

Roma. 9. c. qd̄ iniqtas ē apud deū? exigētem a q̄ placet/ donantē cui placet: qui nequaq̄ exigit indebitū: nequaq̄ donat alienū. Nunqd̄ iniqtas ē apud deū? Absit. Quare tamen et huic ita: et huic nō ita? Homo tu qs es: debitum si non reddes/ habes qd̄ gratuleris: si reddes nō habes qd̄ queraris. Credamus tñ/ et si capere non valemus: qm̄ qui vniuersam creaturā ⁊ spiritalem ⁊ cor-

Sap. 11. d. poralem fecit ⁊ condidit/ omnia in numero ⁊ pondere ⁊ mēsura disponit: sed inscrutabilia sunt iudicia eius/ ⁊ inuestigabiles vie eius. Dicamus alleluia/ ⁊ collaudem⁹ canticum: et non dicam⁹: quid hoc/ vt qd̄ hoc? Oīa eīn in tempore suo creata sūt. Roma. 11. d.

Explicit ꝑm⁹ liber augustini ad simplicianū/ de qōnib⁹ ex epistola pauli ad romanos.

Annotatio questionum secundi libri ad simplicianum.

1 De eo qd̄ scriptū est in libro regum: Et insiluit spūs dñi in saul: cū alibi dicat: Et spūs dñi malus in saul. 1. Reg. 10. et. 16.

2 Quō dictū sit: Penitet me ꝙ constituerim regē saul. 1. Reg. 15. c.

3 Utrū immūdus spūs qui erat in phytonissa potuerit agere vt a saul videret ⁊ loquere- (tur cum eo. 1. Reg. 28.

4 De eo qd̄ scriptū ē: Intrauit rex dauid et sedit āte do- 2. Reg. 7. c.

5 De eo qd̄ dixit helias: Dñe (minū. teshs huius vidue cū qua ego habito apud ipsam/ tu male fecisti occidere filium ei⁹. 3. Reg. 17. d.

Finis

Diui aurelij augustini hipponensis epi ad simplicianū mediolanensis ecclesie epm/ de solutiōe quarūdam questionū ex libris regum: liber secundus incipit.

Satis de apostolo a me ad ꝑposita rñdisse existimo: nunc ad ea q̄ de libris regnorum reqsisti aliud volumen aggrediar: q̄ sic multa et ꝑpe oīa veterum librorum figuratiora sūt/ ⁊ mysteriorū velamib⁹ inuoluta: Quis eīn ex eo ꝙ trāsierimus ad christū auferat velamē: tñ videmus nūc in enigmate/ tunc aūt facie ad faciem. Uelamē quippe oīmodo intercludit aspectum/ enigma vo tanq̄ p speculū: sic idem apls ait: Uidem⁹ nūc p speculū et in enigmate: nec euidentissimā detegit speciem/ nec prorsus obtegit veritatē. Aggrediar ergo ⁊ ista/ duce dño: tuis poti⁹ subleuatus orationib⁹ q̄ iussionib⁹ aggrauatus. Presertim quia ex epla tua hoc te intellexi q̄rere/ qd̄ hec in ꝑphetia significēt: In q̄ reuera obtemperare nisi esset difficillimū: Prefatio 2. Cor. 3. 1. Cor. 13. d.

quia et de tota eorundẽ ꝯtextione librorũ
ducẽda est intentio: etsi esset ꝓmptior in/
tellect⁹/magnitudo tñ opis impediret/q̃ si
subeũda est prolixi⁹ ociũ tp̃s vẽ flagitat: s̃
nũc ipsas rerũ ꝓprietates gestarũ/que his
verbis quorũ a te facta cõmemoratiõe si/
gnificant̃/quõ intelligerẽ nosse dignat⁹ es
et meis litteris aperiri.

Questio.i A
C p̃mũ quidẽ qd̃ de p̃mo regnorũ
libro iussisti/vt exponerẽ quõ dictũ
1.Reg.10.b. et.16.
sit: Et insiluit spũs dñi i saul /cum
alibi dicat: Et insiluit spũs dñi malus in
saul. Ita eñ scp̃tũ ẽ: Et factũ est cũ ꝯuerte
ret humex suũ vt iret a samuel/ꝯuertit de⁹
in saul cor aliud: ⁊ venerũt oĩa signa illa
die/⁊ venit inde in collem: ⁊ ecce chorus ꝓ/
phetarũ in obuiã illi: ⁊ insiluit in illũ spũs
dñi/ ⁊ ꝓphetauit i medio eox. Prędixerat
eñ hęc illi samuel cũ eum iussus vnxisset.
Et h̃ quidẽ nõ puto habere aliq̃d questio/
Ioh.3.a nis: Spũs eñ vbi vult spirat: et spiritum
ꝓphetię nullarũ aiarũ potest maculare cõ
Sap.7.d tactus: Attingit eñ vbiq3 propt̃ suã mũdi/
B ciam. Afficit eñ oẽs/non eodẽ modo: sed
alios p informationẽ spũs eorundẽ hoim/
vbi rerum demonstrant̃ imagines: alios p
fructũ mentis ad intelligẽtiã: alios vtraq3
inspiratiõe: alios etiam nesciẽtes. Per in/
formationẽ spũs duob⁹ modis. Aut p som/
Geñ.41. niũ: sicut non solũ pleriq3 sancti: sed pha/
Daniel.2. et.4. rao et nabuchodonosor: vter vidit qd̃ nẽo
eox intelligere valebat: sed tñ vterq3 vide
re poterat. Aut p demõstrationẽ i extasi:
qd̃ nõnulli latini stuporẽ intp̃retant̃: mirũ
si proprie/sed vicine tñ/cum sit mẽtis alie/
natio a sensib⁹ corpis/ vt spũs hois diuino
spiritu assumpt⁹ capiendis atq3 intuendis
imaginib⁹ vacet: sicut danieli demonstra/
Act.10. tum est qd̃ non intelligebat: ⁊ petro illud
vas submissũ de cęlo q̃ttuor lintheis: nã
et ip̃e q̃d illa demõstratio figuraret postea
cognouit. Per fructũ aũt mentis ad intel
ligentiã: vno modo cũ hęc ipsa quę demõ/
strant̃ imaginib⁹ q̃d significẽt ⁊ q̃ ptineãt
reuelant̃: q̃ certior ꝓphetia ẽ/nã magis ip
1.Cor.13. sam vocat apl's ꝓphetiã: sicut ioseph me/
ruit intelligere /qd̃ pharao nõ nisi videre:
et daniel exponit regi /⁊ ille cernit ⁊ nescit.
Cum vo̾ ita mens afficit̃/vt non rerũ ima/
gines ꝯiecturali examinatiõe intelligat/ s̃
res ip̃as intueat̃: sicut intelligit̃ sapiẽtia et
iusticia oisq3 incõmutabilis ⁊ diuina spe/
cies/ad prophetiã de qua nũc agimus non
pertinet. Vtroq3 autem mũere prophetię
donandos: qui et rerũ imagines ⁊ spiritu
vident/et quid valeant simul intelligunt:
certe manifestis locutionib⁹ in ipsa demõ/
stratiõe informant̃: sicut in apocalysi q̃dã
exponunt̃. Nesciẽtes aũt afficit prophetię
spũs: sicut caiphas cũ ẽẽt põtifex ꝓpheta/ Ioh.11.f.
uit de dño/q̃ expediret vnũ mori pro tota
gẽte: cũ aliud i verbis q̃ dicebat attẽderet/
q̃ nõ se a seipso dicere nesciebat. Abũdãt i
sanctis libris exempla/⁊ res tuę prudentię
notissimas loquar. Nõ eñ ista discis a me:
sed in eis quę pcõtando ꝓbas ⁊ cognosce/
re cupiẽs ꝓficientẽ ⁊ corrigere parat⁹ errã
tem. Hoc aũt verbo qd̃ positũ est: Et insi/
luit in eũ spũs: tanq3 ex abdito diuinitatis
secreto repentin⁹ significat̃ afflat⁹. Horum
igit̃ modox quo nã poti⁹ affectũ esse intel/
ligam⁹ saul/satis apparet ex eo qd̃ ibi scri/
ptum est: Cõuertit deus in saul cor aliud:
Sic eñ aliã cordis affectionẽ significat: q2
ꝯuertendo fecit de⁹ vt imaginũ significan
tiũ ⁊ p̃figurãtiũ capax fieret ad ꝓpheticã
diuinationẽ. Tãtũ q̃ũt distat int̃ ꝓphetiã C
ꝓphetarũ: sicut esaias/sicut hieremias/et
cęteri hmõi fuerũt/atq3 istã trãsitoriã quę i
saul apparuit: quãtũ distat int̃ loquelã hu/
manã quã loquunt̃ hoies: et cũ eadẽ loq̃/ Numeri.22.
la humana ꝓpter necessariũ ꝓdigiũ asina
locuta est/in q̃ sedebat balaã ꝓpheta. Ac/
cępit eñ hoc ad tp̃s illud iumentũ/vt deus
qd̃ statuerat demonstraret/non vt habitu
ppetuo bestia loqueret̃. Aut si h̃ exẽplum
maiore differẽtia remotũ est: multo min⁹
mirandũ est hoi reprobo datam fuisse ad
momẽtũ tpis affectu trãsitorio ꝓphetiã:
qñ ille dederat q̃ et asinã cũ voluit loq̃ fec.
Magis eñ distat pecus ab hoie/q̃ hõ re/
probus ab electis/et tñ ab hoib⁹. Nõ eñ
si quisq3 dixerit aliq̃d qd̃ ad sapiam ptinet
ꝯtinuo sapiẽs existimãdus ẽ: sicut nec q̃sq3
si aliqñ ꝓphetauerit iam int̃ ꝓphetas nu/
merabit̃: cum ⁊ dñs in euãgelio dicat q̃sdã Matth.13.c.
cũ gaudio verbũ excipere ⁊ radicis altitu/
dinẽ nõ habere/sed ẽẽ tpales. Ideoq3 sicut
ꝯsequẽs indicat lectio/factũ est in parabo/ 1.Reg.10.
la et saul int̃ ꝓphetas. Hoc igit̃ mirari de/
sinam⁹/cũ in hoib⁹ apparet diuinit⁹ aliq̃d:
quox vel meritũ vel habitũ excedit: cum
forte vult de⁹ cuiusdã significatiõis gr̃a ta
le aliq̃d demõstrari. Si aũt h̃ mouet q̃ po/ D

1. Reg.15.c. Itca saul malo spiritu inuadente pfocabat
qui pri⁹ pphetie spiritū acceperat. Nec
hoc mirandū est. Illud em factum est ex di
spensatione aliquid significādi: hoc ex me/
rito vindicādi. Nec mouere nos debēt hec
alternātia in animo humano: h̄ est in crea/
tura mutabili: presertim eo tempe quo ca/
ro corruptibilis mortalisq portat. Aut si
videmus in ipso petro / vt indicat euange/
lium / extitisse tantam ꝯfessionē vt audire
Matth.16.c meruerit: Beat⁹ es simon bariona / quia
non reuelauit tibi caro ꝛ sanguis / sed pat
meus qui in celis est. Et paulopost tam
carnaliter eum de dn̄i passione sensisse / vt
statim audiret: Uade post me sathanas:
scandalū mihi es: nō em sapis que dei sūt /
sed que hominū. Et fortasse aliquāto inte
rius itelligētib⁹ / tātū valet ad visa illa mē
tis hec differētia qua petr⁹ primo itellexit
deo patre reuelante / q filius dei esset chri/
stus / et posteā ne moreret exhorruit: quan/
tum valet ad distinguēda visa que in spiri
tu hoīs alienata mente imaginarie fiunt /
reuelatio prophetie qua primo afflatus ē
saul / ꝛ cōmixtio spūs mali quo postea pre/
E mebat. Iam vero illud q etiā malus appel/
1. Reg.16.c. latus est spūs dn̄i / sic intelligit / quō dictū
Ps.23. est: Dn̄i est terra / tanq creatura / et in eius
posita potestate. Aut si ppterea non con/
gruit h̄ locutionis exemplū: quia terra nō
1. Timoth. est mala: oīs em creatura dei bona est: illō
4.b. congruat / q ipse saul iam reprob⁹ ꝛ scelera
tus atq ingrat⁹ sancto dauid: persecutor
etiā eius cū seuissime inuidie facib⁹ agita/
retur: tamē adhuc christ⁹ dn̄i dicebat: sicut
2. Reg.1.c. eum appellauit ipse dauid cum vindicauit
extinctum. Sed magis arbitror malignū
spiritū a quo ipse vexabat saul ideo dictū
spiritū dn̄i / q occulto dn̄i iudicio saulē ve/
J.eo.q. xabat. Utitur em deus ministris etiā spi/
ritibus malis ad vindictā maloꝝ vel ad
bonoꝝ probationē: alio modo ad illā rē /
Cōcor.2.sen. alio ad istam. Quis em inde sit quisq ma
dis.44.ca. & lignus spūs: quia mala voluntate nocere
pluribus appetit: tamen nocendi potestatē non acci/
pit nisi ab illo sub quo sunt oīa certis ꝛ iu/
stis meritoꝝ gradib⁹ ordinata: quia sicut
Ro.13.a. non est mala volūtas a deo / sic non est po
2. Retrac. testas nisi a deo. Quāq em sit in cuiusq po
ca.1.c. testate qd velit / non est tn̄ in cuiusq ptāte
qd possit vel facere cuiq vel a quoq pati.
Nā ꝛ ipse fili⁹ vnic⁹ dei passur⁹ ad tempus
humiliter hoī superbe loquēti ꝛ dicēti / q po/
testatē haberet occidēdi eum vel dimittē/
di: Non haberes inqt in me ptātē nisi da/ Joh.19.b
ta tibi esset desup. Diabolus etiā volēs no
cere iusto viro iob / nocēdi quidē volunta/ In expositi/
te diabolus erat: sed tn̄ a dn̄o deo ptātem one ps.29.b
petebat dicēs: Mitte manū ꝛ tange car/ Job.2b.
nem eius: quis h̄ esset si pmitteret ipse fa/
cturus / ipsam etiā pmissionē petebat hoc
modo: et manū dn̄i appellabat permissam
a dn̄o manū suā: id est ipsam ptātem quā
volebat accipe. Cui congruit illud in euā/
gelio qd dn̄s discipulis suis ait: Hac noc/ Luc.22.c.
te postulauit sathanas vexare vos sic triti
cū. Dict⁹ est ergo spirit⁹ dei mal⁹: h̄ ē mini/ F
ster dei ad faciēdū malū in saul qd cū pati
iudex oīpotētissim⁹ iudicabat: qm̄ spiritus
ille quia malus erat / non erat dei creatura
vera qua conditus erat: et potestas quam
non sua sed dn̄i olim eqtate acceperat dei
erat. Uerba etiā ipsa scripturarū ita se ha/
bent: Et perrexit inqt samuel ꝛ abijt in ra/ 1. Reg.16.c.
matha: et spūs dn̄i recessit a saul ꝛ apprehē
dit eum spūs malign⁹ a dn̄o ꝛ suffocabat
eum. Et dixerūt pueri saul: Spiritus dn̄i
malignus suffocat te. Hoc igitur a pueris
eius quomodo sit dictum: Spirit⁹ dn̄i ma
lignus / superiora verba indicant narrātis
scripture ꝛ dicentis: Spūs malign⁹ a dn̄o.
Scdm em hoc inquit a dn̄o: quia per seip/
sum velle necare habebat: id est cōprehē/
re saul: posse autem nō habebat / nisi sum/
ma iusticia sineret. Si em vindicat deus
quēadmodū ipse dicit apl's / cum tradidit Ro.1.c.c.
hoīes ad ꝯcupiscētias cordis coꝝ / non mi/
rum: sed nihilomin⁹ iuste vindicās tradit
eos etiam in ꝯcupiscētias alioꝝ nocere vo
lētiū / sua semp incōmutabili eqtate serua/
tā. Animaduertendū sane cum additamēto G
dici: spūs dei malus. Cum autem tm̄mo/
do dicitur / spiritus dei: etiam si non adda/
tur / bonus / ex hoc intelligit bonus. Unde
apparet bonū spiritū fm substantiā: malū
autem fm ministeriū dici spiritū dei. Quāq
queri adhuc possit / vtrū cū spūs dei dicit / ꝛ
ex ipso iā ꝛ si nihil addat itelligit bon⁹ / ille
intelligat q est in trinitate cōsubstātialis
patri ꝛ filio spiritussctūs: de quo dicitur:
Ubi autē spiritus dn̄i / ibi libertas. Et ite/ 2. Cor.3.d.
rum: Nobis aūt reuelauit de⁹ per spiritū 1. Cor.2.c.
suū. Et illud: Sic et que dei sūt nemo scit Ibidem
nisi spūs dei. Et multis locis hoc modo di/

citur spiritus dei/et intelligit spūssanctus
etiā si nō addat: qm ea q̄ circūstāt/satis in
dicāt de q̄ dicat: ita vt aliqn nec dei addat
⁊ itelligat tn̄ ille spūs dei pncipalit sanct⁹.
Ro.8.c Nā quē alium cōmemorat vbi dicit: Ipse
spūs testimoniū dat spiritui nr̄o q2 sumus
Ibidem.c. filij dei. Et ipe spūs adiuuat ifirmitatē no
1.Cor.12.b. strā. Et hec oia operat vn⁹ atq̄ idē spūs/di
uidēs singulis prout vult. Et diuisiōes do
nationū sunt: idē aūt spūs. His em̄ oibus
sententijs/nec dei nec sanct⁹ est additū: et
h tn̄ ipse intelligit. Sed nescio vtrū manife
sto aliquo exemplo probari possit/alicubi
spiritum dei dictum sine additamento/
vbi spiritus ille sanctus nō significetur:
sed aliquis q̄uis bonus/creat⁹ tn̄ ⁊ condi
tus. Que proferunt em̄ dubia sunt/⁊ indi
gent clariore documēto: sicut illō qō scri
Geñ.1.a. ptum est: Spūs dei ferebat super aquas.
Nam et ibi spiritūsanctū accipere qd im
pediat non inuenio. Cum em̄ aquarū no
mine illa materies insinuat informis que
De Geñ. ad litterā lib.6. ca.8. de nihilo facta est/vnde oia fierent: qd pro
hibet intelligere spiritūsanctū conditoris
q̄ superferebat huic materie/non locoꝝ gra
dib⁹ interuallisq̄ spacioꝝ: qō nequaq̄ de
vlla re incorporea recte dicitur: sed excellē
tia ⁊ eminētia dn̄antis super oia volunta
tis vt oia conderent: presertim cum ea lo
cutio sicut illarum scripturarū mos est/eti
am ꝓpheticū quoddā sonet mysteriū/quo
futuri baptismatis ex aqua ⁊ spūsancto na
scituri populi p̄figurarent. Non ergo co
git qō dictū est: Et spūs dei ferebat super
aquas/ illū itelligere spiritū: sicut nōnulli
itelligūt q̄ mūdi moles vniuersa ista cor
porea velut animat ad misteriū quorūq̄
gignentiū ⁊ i sua specie cōtinēdarū corpo
raliū creaturarū: Creatura ē em̄ quicquid
Sap.1.b. est tale. Illud etiam qō scriptū est: Quoni
am spiritus dn̄i repleuit orbez terrarū: nō
desunt qui eundem spiritū velint accipe
re inuisibilē.s. creaturam cuncta visibilia
vniuersali quadam conspiratiōe vegetan
tem atq̄ cōtinentē. Sed neq̄ hic video qd
impediat intelligere spiritūsanctū/cum ip
Hiere.23.e. se deus dicat apud prophetā: Celū ⁊ terrā
ego implebo: Nō em̄ sine spūsancto iplet
deus celū ⁊ terrā. Quid ergo mirū si de spi
ritusancto eius dictū est: Repleuit orbem
terrarū? Aliter etiam replet sanctificādo: si
Act.6.b. cut de stephano dicit: Replet⁹ est spūsctō:
et de ceteris talib⁹. Aliter autē replet san
ctificāte gratia/sicut quosdā sanctos: Alit
attestante atq̄ ordināte p̄sentia/sicut oia.
Quobrem nescio vtrū certo aliq̄ documē
to scripturarū possit ostēdi cū sine vllo ad
ditamēto dicit/spūs dei vel spūs dn̄i/aliqd
aliud significari q̄ spm̄sctm̄. Sed etsi ē for
te aliqd qō imp̄sentiaꝝ nō occurrat/ illud
certe arbitror nō temere dici quotiēs i san
ctis eloquijs cōmemorat spūs dei: neq̄ ad
dit aliqd/siue ille patri ⁊ filio ꝯsubstātialis
spūssctūs/siue aliq̄ creatura inuisibilis intel
ligat: malū tamen non posse intelligi nisi
addat etiā mal⁹. Malo em̄ q2 bn̄ vtit de⁹
ad ministeriū iudicij sui: appellat etiā ipse
spūs dei ad vindictā maloꝝ ⁊ disciplinā ⁊
ꝓbationē bonoꝝ. Nec illud mouere iam I
nos debet q̄ postea scriptū est eundē sau
lem spū dei super se facto ꝓphetasse: qm̄
post bonū spiritū spūs malus: et rursum/
post malū bon⁹. Hoc em̄ fit non mutabili
tate spūssancti qui est incōmutabilis cum
patre ⁊ filio: s3 mutabilitate animi huma
ni deo cūcta distribuēte/siue malis ꝓ meri
to dānationis vel emēdationis/siue bonis
pro largitate gratie sue. Quāq̄ videri possit
etiā idē fuisse dei spūs semp in saul: malus
autem illi/ q̄ eius sanctitatis capax nō es
set. Sed nō recte h̄ videt: Tutior est em̄ il
le sensus ⁊ verior/ vt ꝓ mutabilitate affe
ctionis humane spūs dei bon⁹ bene affici
at vel ad ꝓphetiā vel ad opus qōlibet ali
ud in munere diuino: afficiat aūt mal⁹ ma
le q̄propt misteriū diuine pietat/oia distri
buentis ⁊ omnib⁹ recte vtent/ dicit ⁊ ipse
spūs dei: presertim q2 dictum est: Recessit 1.Reg.16.c.
ab eo spūs dei/ ⁊ apprehēdit eū spūs mali
gnus a dn̄o. Nullo em̄ pacto potest idē vi
deri recessisse ⁊ apprehēdisse. Porro in nō K
nullis exēplarib⁹/vel eis maxie que de lin
gua hebrea ad verbū vident exp̄ssa/inueni
tur spūs dei sine additamēto posit⁹: ⁊ intel
ligit mal⁹ ex eo q̄ arripiebat saul/ ⁊ reficie
bat eū dauid tāgēdo citharā. Manifestū
est aūt/nō additū malus: q2 supius iam di
ctum erat/⁊ de vicinitate scripture subau
diri ⁊ intelligi poterat. Ita em̄ in hmōi exē
plarib⁹ legit: Igit qn̄cūq̄ spūs dn̄i arripie Ibid.d.
bat saul: tollebat dauid citharā ⁊ pcutie
bat manu sua ⁊ refocillabat saul ⁊ leui⁹ ha
bebat: recedebat em̄ ab eo spūs malus. Si
ue q̄ q̄ hic nō est dictū: spūs dei/sed tm̄mo
do spūs mal⁹/qō ibi min⁹ dictū erat/tanq̄
redditū erat apparet: siue q2 superi⁹ ita post

tũ erat: Et dixerũt serui saul ad eũ: Ecce spi/
ritus dei malus exagitat te: iubeat dñs no
ster/ ꝛ serui tui q̃ corã te sũt querãt hominẽ
scientẽ psallere cithara: vt qñ arripuerit te
spũs dei malus: psallat manu sua ꝛ leuius
feras: nõ op⁹ erat eũ rursũ diceret qñcũqꝫ
spũs dei arripiebat saul addere malum/ q2
L notũ erat de q̃ nũc diceret. Uerũtamẽ illa
1. Reg. 18. et. 19. questio maior ẽ ꝛ nõ trãsitoria animi intẽ/
tione rimãda/ ꝙ cum saul ꝑsequeret dauid
innocentẽ plen⁹ inuidia ꝛ liuore vesan⁹/ fa
ctus est sup eũ spũs dei ꝛ ambulauit ingre
diens ꝛ prophetauit. Non eñ potest hĩ nisi
spũs bon⁹ intelligi ꝑ quẽ sancti prophete
futurarũ rerum imagines ꝛ visa cernebãt:
nõ ex eo tñ q2 dictũ est: Et prophetabat:
nã in exẽplarib⁹ q̃ sunt ex hebreo/ hoc ꝙ in
uenitur d̃ spiritu malo dictũ ita: Post diẽ
1. Reg. 18. c. aũt alterũ/ inuasit spũs dei malus saul et
prophetauit in medio dom⁹ sue. Et in alijs
diuinarũ scripturarũ locis inuenit/ ꝙ pro/
phetia non tñ bona/ sed etiam mala dicit:
et prophete dicti sunt baalim: ꝛ exprobra/
tum est quibusdam qui prophetabãt i ba/
al. Non ergo necesse est intelligi propte/
rea bonũ spiritũ qui fact⁹ est super saul po
1. Reg. 19. d stea quia dictũ est: Et ambulabat ingredi/
ens ꝛ ꝓphetabat: Sed q2 sine additamen
to positũ est: Fact⁹ est spũs dei super eum:
Non eñ sicut i illo loco dictuꝫ erat supra:
1. Reg. 16. Spũs dei malus/ vt ex hoc posset etiã in
ꝯsequẽtib⁹ subaudiri: q̃nimo superiora ma
gis magisqꝫ attestant illum spiritũ dei bo
1. Reg. 19. c. nũ fuisse ꝛ vere ꝓpheticũ. Dauid eñ erat
cum samuele ꝛ misit saul nũcios qui appre/
henderẽt dauid. Cum aũt samuel erat int
prophetas ꝛ cetum prophetarũ qui illo tẽ
pore prophetabãt/ nũcij qui missi sunt ac/
cepto eodem spiritu ꝓphetauerũt/ missisqꝫ
alijs hoc contigit/ ꝛ tertijs nihilomin⁹: po/
stea cum ꝛ ipse saul venisset/ factus est etiã
super eum spũs dei ꝛ ꝓphetabat ꝛ ipse/ et
ambulabat igrediens ꝛ ꝓphetabat. Cum
eni dicit: Et factus est sup ipsos spirit⁹ dei
et ꝓphetabãt: et ipse idem vtiqꝫ erat spũs
qui erat in ꝓphetis inter quos ꝛ samuel in
uentus est: ꝛ ex hoc vtiqꝫ necesse est intelli/
M gi illum bonũ spiritũ. Atqꝫ ideo questio di
ligenter discutiẽda est: quõ ꝛ illi q̃ missi es/
sent ad tenẽdũ hoiem ꝛ ad necẽ adducẽdũ
tali spũ affici meruerũt: et saul ipse q̃ mise/
rat veniẽs ꝛ ipse sanguinẽ innocentẽ que/
rens effundere/ accipere meruit illũ spiritũ

et ꝓphetare. Hic nimirũ occurrit illud qđ
apl's paulus aptissime exponit supeminẽ/
tem viam demonstrans. Si linguis hoim
loquar inq̃t ꝛ angeloꝝ: charitatẽ aũt non
habeam/ fact⁹ sum velut eramentũ sonãs 1. Cor. 13. a.
aut cymbalũ tinniẽs. Etsi habuero ꝓphe
tiam ꝛ sciuero oia sacramẽta ꝛ oẽm scienti
am: ꝛ habuero omnẽ fidem/ ita vt montes
transferã: charitatẽ aũt non habeam/ nihil
sum. Etsi distribuero oẽm substãtiã meã:
et si tradidero corpus meũ ita vt ardeam/
charitatẽ aũt non habeam/ nihil mihi pro
dest. Quo in loco manifestũ est eũ mune/
ra illa cõmemorasse/ que spũssãcti diuisio/
nib⁹ dant sicut supius dicit: Unicuiqꝫ aũt 1. Cor. 12. a.
datur manifestatio spũs ad vtilitatẽ: alij
aũt ꝑ spiritũ dat sermo sapientie: alij ſmo
sciẽtie ſm eũdẽ spm̃: alteri aũt fides i eodẽ
spũ: alij donatio curationũ in vno spũ: alij
opatiões virtutũ: alij ꝓphetia: alij dijudi/
catio spirituũ: alteri genera linguaꝝ. Oia
aũt hec opat vn⁹ atqꝫ idẽ spũs/ diuidẽs sin
gul' ꝓut vult. Satl' ꝙ apparet int dona scti/
spũs eẽ ꝓphetiã: quã tñ si q̃s habeat ꝛ cha
ritatẽ nõ habeat/ nihil est. Ex quo itelligit
fieri posse/ vt q̃dam etiã indigni vita eter/
na regnoqꝫ celoꝝ/ asꝑgant tñ quibusdam
spũssancti munerib⁹ non habẽtes charita/
tem: sine q̃ illa munera non nihil sunt/ sed
nihil eis ꝓsũt. Prophetia quippe sine cha/
ritate/ sicut demonstratũ est/ nõ ꝑducit ad
regnũ dei: charitas ꝟo sine ꝓphetia vtiqꝫ
ꝑducit ad regnũ dei. Cũ eñ loquẽs de mẽ
bris christi ait: Nunq̃d oẽs aplĩ? Nũquid Ubi. s. d.
oẽs ꝓphe? indubitãt ostdit etiã eũ q̃ ꝓphe
tiã ñ habet posse i mẽbris christi numera/
ri: Ubi quẽ locũ haberet si charitatẽ sine
q̃ hõ nihil ẽ nõ haberet? Nullo aũt mõ ita
diceret/ qñ d̃ mẽbris ageret q̃b⁹ christi cor/
pus implet. Nunq̃d oẽs habẽt charitatẽ
quẽadmodũ dixit: Nũq̃d oẽs aplĩ? Nũq̃d
oẽs ꝓphe? Nũq̃d oẽs ꝟtutes. Nũq̃d oẽs
dona hñt curationũ? Et cetera hmõi. Sꝫ
N dic aliq̃s: posse q̃dẽ fieri vt ꝓphiã q̃sqꝫ nõ
hẽat ꝛ tñ habeat charitatẽ: atqꝫ iõ christo
ãnumerat⁹ inhereat: ſ fieri nõ posse/ vt ꝓ/
phetiã habeat ꝛ nõ habeat charitatẽ: nihil
eñ ẽ hõ habẽs ꝓphetiã sine charitate. Ita
fortasse quẽadmodũ possum⁹ dicere: nihil
eẽ hoiem habẽtẽ aiam sine mẽte: nõ q2 põt
inueniri hõ q̃ mẽtẽ nõ habeat habẽs aiaꝫ:
sed quia nihil esset si inueniri posset: Sic
etiã dici põt: si corp⁹ figurã habeat/ colorẽ

non habeat/videri non potest: non quia ē
corpus cui desit color: sed q2 si deesset cer/
ni non posset. Ita fortasse dictum est: q si
quis habeat ꝓphetiam ⁊ charitatē nō ha
beat/nihil est: non quia potest in quoq3 ꝓ/
phetia esse sine charitate/ sed quia si esset/
O prodesse non posset. Opus est igit̄ ad sol/
uendam istam questionē/ vt ostendam⁹ ali
quem reprobum hoc donū habuisse ꝓphe
tię: q si neminē inuenerimus/ hoc iste ipse
saul satis ostenderet. Sed tamē ille etiam
Nūeri.24. balaam reprobus apparet: nō eī eum ta/
cet scriptura diuio iudicio esse damnatū:
et tamen prophetiā habebat: et quia cha/
ritas ei deerat/ inerat voluntas maledi/
cendi populo israelitico quā hostis precio
comparauerat/ qui eū ad maledicēdū mer/
cede ꝯduxerat: dono tamē illo ꝓphetandi
quo aspergebat̄ bñdicebat inuitus. Nec
verba illa parum attestant̄ huic sententię
quę in euāgelio scripta sūt/ multos dictu/
Luc.13.c. ros in illa die. Dñe dñe corā te mādu
Matth.7.c. cauimus ⁊ bibim⁹/ ⁊ in noīe tuo ꝓphetauimus
et in noīe tuo virtutes multas fecim⁹: qui/
bus tamē dictur⁹ est: Non noui vos: rece/
dite a me operarij iniq̄tatis. Non eī eos
mētiētes putabim⁹ ista dicturos in illo iu/
dicio/ vbi nullus erit fallēdi locus: aut vllā
vocē taliū legim⁹ dicentiū: dilexim⁹ ⁊c. Po
terūt ꝗ dicere: In noīe tuo ꝓphetauimus
cum sint improbi: nō aūt poterūt dicere/ di
lectiōez quā mādasti tenuim⁹. Nā si dicūt:
nō eis rñdebit̄: Nō noui vos. In h eī co/
Joh.13.d. gnoscit̄/ inquit: q2 discipuli mei estis/ si vos
P inuicē diligatis. Exēplū itaq3 hui⁹ saul/ resi
stit supbis nōnullis hereticꝫ: q̄ vel aliq̄d bo
ni de munerib⁹ sanctispūs negāt posse da/
ri⁹ eis q̄ ad sctōꝝ sortes nō ptinēt/ cū eis di/
cimus habere illos posse sacramētū baptis
mi/ q cū ad ecclesiā catholicā veniūt/ nō est
in eis vllo modo violādū/ aut q̄si nō habe/
ant tradendū: sed tñ eos nō ideo saluti de
bere ꝯfidere/ q2 nō improbam⁹ qꝺ illos ac/
cepisse credim⁹: ꝗ oportere cognoscere vni/
tatis societatē vim charitatis inuenidam/
sine qua oīno quicquid habere potuerint/
q̄uis per se sanctum ac venerandū: ipsi ta
men nihil sunt/ tanto indigniores effecti
vite eternę ꝑmio: quāto illis donis nō be/
ne vsi sunt quę in hac vita ꝗ transitoria est
acceperūt. Nō aūt bene vtit̄ nisi charitas:
1.Cor.13.c. et charitas oīa tolerat: atq3 ideo nō scindit
vnitatē cui⁹ ipsa ē fortissimū vinculū. Nō Mat.25.c.
eī et seruus ille non accepit talentū/ aut
aliq̄d aliud intelligit̄ talentū q3 mun⁹ ali/
qꝺ diuinū: sed qui habet dabit̄ ei: qui aūt
nō habet/ et qꝺ habet auferet̄ ab eo: qꝺ nō
habet auferri nō potest/ sed aliud non ha/
bet/ vt merito auferat̄ qꝺ habet. Non ha/
bet charitatē vtēdi vt auferat̄ q̄cq̄d aliud
Q habet qꝺ sine charitate nō ꝓdest. Nō igit̄
mirū est regem saul ⁊ eo tpe quo primū vn
ctus est accepisse spiritū prophetādi: ⁊ po/
stea cum esset propt̄ inobediētiā reproba/
tus/ recedēte ab eo spiritu dñi/ arreptū esse
maligno spū a dño: qui etiā ipse spūs dñi
appellat⁹ est propt̄ ministeriū: quia omnib⁹ 3.eo.c.
etiā spiritib⁹ malis bene vtit̄ dñs/ vel ad dā
nationē quorūdā/ vel ad ꝓbationē: ⁊ q̄uis
nō sit malignitas a dño/ nō est tñ potestas
nisi a deo. Dictūq3 est etiā: Sopor dñi oc/ 1.Reg.26.b
cupauerat milites eiusdē saul/ cū dauid ha
stam et cyphum abstulisset a capite dormi
entis: non quia tunc sopor in dño erat vt
ipse dormiret: sed quia ille sopor qui tunc
hoīes apprehēderat nutu dei erat infusus:
ne dauid ⁊ seruorum eius in eo loco ꝑsen/
tia sentiretur. Neq3 illud mirum est rursus 1.Reg.19.d
eundem saul accepisse spiritum prophetię
cum persequeret̄ iustum ⁊ eum comprehē/
surus ⁊ necaturus venisset in locū vbi erat
congregatio ꝓphetarū. Sic eī satis mon
stratū est/ neminē de tali munere iam secu/
rum esse debere tanq3 sit acceptissim⁹ deo
si nō habeat charitatē: q̄nquidez illud do/
nū et sauli dari potuit propt̄ arcanū qui/
dem alicuius sacramēti/ sed tamen dari po
tuit reprobato/ inuido ⁊ ingrato ⁊ redden/
ti mala pro bonis: et ne post ipsam quidē
acceptionē spiritus correcto i melius atq3
mutato.
a Se iam videam⁹ quō dictū sit: Pęni/ Questio.11. A
tet me q cōstituerim regē saul. Quę/ 1.Reg.15.c.
ris eī/ non vtiq3 in talium verboꝝ intelle/
ctu rudis/ sed rudimēnta explorans in ea
paterno studio ⁊ benigna cura: quomodo
pęniteat aliquis dñm/ in quo sit omnis ꝑ/
scientia. Ergo cū hoc de dño dicitur: indi/
gnū aliquid dici arbitrarer/ si aliq̄d dignū
inuenire qꝺ de illo diceretur. Cum vero
verba oīa quib⁹ humana colloquia ꝯseru/
tur: illi⁹ sempiterna virtus ⁊ diuinitas mi/
rabilit̄ atq3 incūctant̄ excedat: q̄cq̄d de il/
lo humanit⁹ dr/ qꝺ etiā hoīb⁹ aspernabile

videatur/ipsa humana admonet infirmi/
tas etiam illa que congruent in scripturis
sanctis de deo dicta existimat/humane ca
pacitati aptiora esse q̄ diuine sublimitati:
ac p hoc etiā ipsa esse trāscendēda/ē sanior
intellectus/ sicut ista qualiacunq̄ transcensa
sunt. Quis est enī hom/cui non occurrat i
deo cūcta prescientē/penitentiā esse nō pos/
se? Et certe tn̄ hec duo verba sūt/penitētia
ꝛ p̄scientia: quoꝝ quia vnū ꝯgrue credim⁹
deo.i. prescientiā/ negam⁹ in eo esse peni/
tentiā. Cum vero alius liqdiore ꝯsideratiōe
ista ptractans/quesierit quemadmodū vel
ipsa prescientia deo congruat/ꝛ inuenerit
hui⁹ etiā verbi notionē illi⁹ ineffabili diui/
nitate longe lateq̄ superari/ non miretur
vtrūq̄ de illo propt hoīes dici potuisse: de
quo vtrūq̄ propt ipsum incōgrue diceret.
B Quid est p̄scientia/nisi scientia futuroꝝ?
Quid aūt futurū est deo/ q̄ oīa supgredit
tempora? Si enī in sciētia res ipsas habet/
non sūt ei future sed presentes: ac per hoc
non iam prescientia/sed tm̄ sciētia dici po/
test. Si autem sicut in ordine temporaliū
creaturarum: ita ꝛ apud eum nondū sunt
que futura sunt: sed ea preuenit sciendo.
Bis ergo ea sentit: vno quidem modo fm
futuroꝝ prescientiā: altero vero modo fm p̄
sentiū scientiā. Aliter ergo temporalit ac/
cedit scientie dei: qd̄ absurdissimū atq̄ fal/
sissimū ē. Nec enī pōt q̄ vētura p̄noscit nos
se cū venerint/nisi bis innotescant/et p̄no
scēdo anteq̄ sint: ꝛ cognoscēdo cū iā sunt.
Ita fit vt qd̄ lōge a veritate seclusū ē/tpa/
liter aliquid accedat scientie dei/cum tem/
poralit que presciunt etiam presentia sen/
tiuntur/que non sentiebant anteq̄ fierent
sed tm̄modo presciebant. Si vero etiam cū
venerint que p̄sciebāt esse futura/nihil no
ui accedit scientie dei: sed manebit illa pre
scientia sicut erat etiam priusq̄ venirent
que presciebant: quō iam prescientia dice
tur/quando non est rerum futurarū? Iam
enī presentia sunt que futura cernebat/et
paulopost erunt preterita. Preteritarū au
tem rerū sicut presētiū nullo modo potest
dici prescientia. Redit ergo ad id vt fiat re
bus iam p̄sentib⁹ sciētia: que eisdem rebūs
futuris erat prescientia: et cum ea que pre/
scientia erat prius/postea sciētia fiat i deo:
admittit mutabilitatē ꝛ temporalis est/cū
sit de⁹ qui vere sūmeq̄ est: nec vlla ex par/
te mutabilis: nec vllo motu nouitio tem/
poralis. Placet ergo vt non dicam⁹ presci
entiam dei/sed tm̄modo scientiam: quera/
mus et hoc quō: Non enī scientiā solem⁹
dicere in nobis/ nisi cum sensa ꝛ intellecta
memoria retinemus: cum memim⁹ aliquid
sensisse nos vel intellexisse/vt id cum volu
mus recolam⁹. Qd̄ si ita in deo est/vt pos/
sit proprie dici: intelligit ꝛ intellexit/ sentit
et sensit: admittit tempus ꝛ surripit: nihil/
ominus illa mutabilitas longe a dei sub/
stantia remouenda est: et tamen et scit de/
us et prescit deus ineffabili modo: sic cum
et penitet ineffabili modo. Cum enī scien/
tia dei longe distet ab humana sciētia/ ita
vt irridenda sit comparatio: vtraq̄ tamen
scientia vocatur: et hec quidē humana ta/
lis est/vt dicat de illa apostolus etiā: scien 1.Cor.13.c.
tia destruetur: qd̄ nullo modo recte de sciē
tia dei dici potest. Sic ꝛ ira homīs turba/ C
ta est et non sine cruciatu animi: ira vero dei
de qua dicitur in euāgelio: Sꝫ ira dei ma/ Joh.3.d.
net super eū. Et apostolus: Reuelabit enī Roma.1.b.
ira dei de celo super omnē impietatē: illo i
tranquillitate iugiter manente/in creatu/
ra subdita exercet admirabili equitate vin
dictam. Misericordia quoq̄ homīs habet
nonnullam cordis miseriam: vnde etiā in
latina lingua nomen accepit: Nā inde est
etiam/q̄ non solum gaudere cum gauden/ Roma.12.c
tibus/sed etiam flere cum flentib⁹ horta/
tur apostolus. Quis autem sano capite di/
xerit vlla miseria tangi deum/ quem tamē
vbiq̄ scriptura/multe misericordie esse te/ Ps.85.
statur? Ira ꝛ zelum humanū non sine pe/
ste liuoris intelligim⁹: zelantem vero deum
non ita/sed eodem verbo/ nō eodē modo:
Longum est percurrere cetera/ꝛ sunt innu
merabilia quibus ostendit multa diuina
iisdem nominib⁹ appellari quibus humana
cum incōparabili diuersitate seiuncta sūt:
nec tamen frustra eadem sunt reb⁹ vtrisq̄
indita vocabula: nisi quia hec cognita que
in quotidiana consuetudine versantur/ et
experimentis vsitatiorib⁹ innotescūt/ nō/
nullam ad intelligenda illa sublimia pre/
bent viam. Cum enī detero de humana sci D
entia mutabilitatē/ꝛ transit⁹ quosdā a co/
gitatione in cogitationē/cum recolimus
vt cernamus animo qd̄ in contuitu eius
pauloante non erat/ atq̄ ita de parte in
partem crebris recordationib⁹ trāsilimus:

1.Cor.13.c. vnde etiā ex parte dicit esse apostolus no/
strā scientiam. Cum ergo hec cuncta di/
straxero/et reliquero solam viuacitatē cer/
te atq inconcusse veritatis atq vna eter/
na contemplatione collustrantis/imo non
reliquero: non enī habet hoc humana sciē/
tia/sed pro viribus cogitauero/insinuatur
mihi vtcūq scientia dei: qđ tamē nomen
ex eo qđ sciendo aliquid non latet homi/
nem/ potuit esse rei vtriq cōmune quāꝙ et
in ipsis hoībus solet discerni a sapiētia sci
1.Cor.12.a. entia/vt etiam apostolus dicit: Alij quidē
per spiritū datur sermo sapientie: alij ser/
mo scientie/ſm eūdem spiritū: In deo au/
tem nimirū non sunt hec duo sed vnū: et in
Cōcor.3.sen. dis.35.ca.1. hominib⁹ quidem ait discerni probabilit
solent/vt sapientia pertineat ad intellectū
eternorum: scientia vero ad ea que sensibus
corporis experiunt. Sed licet alius aliam
differentiam proferat/ nisi tamen diuersa
essent/non sic ab apostolo distinguerent.
Quod sane si ita est/vt nomen scientie re/
bus quas per sensum corporis experimur
deputatum sit: nulla est omnino scientia
dei. Non enim deus per seipsum ex cor/
pore et anima ꝯstat/sicut homo: Sed me/
lius dicitur aliam esse scientiam dei/et non
eiusdem generis cuius ista est que homi/
num dicitur: sicut etiam idipsum qđ deus
dicitur/longe aliud est ꝙ quēadmodū di/
Ps.81. ctum est: quia stetit in synagoga deorum.
E Tamen ad non latere quomodo pertinet
cōmunicatio ipsa vocabuli: sic etiā de ira
hominis detraho turbulētū motum/vt re/
maneat vindicte vigor: atq ita vtcūq as/
surgo in noticiam illius que appellatur ira
dei. Item de misericordia si auferas com/
passionem/cum eius quem misereris par
ticipatus es miserie: vt remaneat trāquil/
la bonitas subueniendi et a miseria liberā
di/insinuat diuine misericordie qualiscūq
cognitio. Zelum quoq dei nō repudiem⁹
et aspernemur/cum scriptū inuenim⁹: sed
auferamus de humano zelo pallidam ta/
bem doloris/et morbidā perturbationem
animi/remaneatq illud solū iudiciū q cor/
ruptio castitatis impunita esse nō sinitur:
et assurgimus vt incipiamus aliquo mo/
do capere zelum dei. Quapropter cum le/
1.Reg.15.c. gimus etiam dn̄m dicērem: Penitet me:
ꝯsiderem⁹ quid id esse soleat: In hoībus
opus penitendi est/ cum proculdubio re/

peritur voluntas mutandi: sed in homine
cum dolore animi est: reprehendit enī in se
qđ temere fecit. Auferamus ergo ista que
de humana infirmitate atq ignorātia ve/
niunt/et remaneat solum velle: vt non ita
sit aliquid quemadmodum erat: sic potest
aliquantulū intimari mēti nostre/qua re/
gula itelligat ꝙ penitet deū. Cū enī peni/
tere dicitur/vult non esse aliquid sicut fece
rat vt esset: sed tamen id cum esset ita esse
debebat: et cum ita eē iam nō sinitur/iam
nō debet ita esse/perpetuo quodam et trā/
quillo equitatis iudicio quo deus cuncta
mutabilia incōmutabili voluntate dispo/
nit. Sed qm̄ prescietiam et scientiam cum F
laude solemus dicere in hoībus: iramq ip
sam solet humanū genus in magnis pote/
statibus timere potius ꝙ reprehēdere/cō/
gruenter putamus talia dici de deo. Qui
autem zelat/et quem aliquid penitet: qm̄
vel culpari solet vel in se culpam corrigere:
atq ideo cum reprehēsione ista dici de ho
minib⁹: propterea mouet cum legim⁹ esse
aliquid in deo eiusmodi. Sed illa scriptu/
ra omnibus consulens propterea magis et
ista ponit: ne illa que placent sic intelligan
tur in deo/quomodo ꝯsueuerūt in homini
bus intelligi. Per hec enī que displicent
cum ea non audeam⁹ sic intelligere in deo
vt inueniūtur in homine: discimus etiam
illa querere que apta esse atq ꝯuenientia
putabam⁹. Nam si propterea non est illud
de deo dicendū/quia in homine displicet:
non dicamus incōmutabilē deum: quia d
hominib⁹ cum reprehensione dictum est:
non enī est illi cōmutatio. Item quedam
in homine sunt laudabilia/in deo autem
esse nō possunt: sicut pudor/qđ etatum vi/
ridiorum magnū est ornamentū: sicut timor
dei non est tm̄ in veterib⁹ libris laudatus:
sed apostolus etiam dicit: Perficiētes san/ 2.Cor.7.a
ctificationē in timore dei: qui vtiq in deo
nullus est. Sicut ergo quedā laudabilia
hominū non recte dicunt in deo: sic quedā
culpabilia hoīm recte intelligunt in deo:
nō ita vt in hoīb⁹/sed vocabulis tm̄modo
cōmunib⁹/lōge alia ratiōe et mō. Nā pau/
lopost idem samuel cui dixerat dn̄s: Peni/ 1.Reg.15.c.
tet me ꝙ ꝯstituerim regē saul: ipsi sauli ait
de deo: Qm̄ nō ē sic hō vt peniteat eū: vbi
videlicet satis ostēdit etiā cū de⁹ dič: Penitet Ibidem.f.
me/nō hūano more accipiēdū eē: sic iā quātū

valuimus disputauimus.
Questio.iii. A 1.Reg.28.c. i Tem queris/vtrum spiritus imũdus
qui erat in phytonissa potuerit age
re vt samuel a saule videret̃ ꝛ loq̃ret̃ cũ eo.
Sed multo maioris miraculi ẽ/ꝙ ipse satha
Job.1.b nas pnceps oim imũdoꝝ spirituũ potuit
loqui cũ deo ꝛ petere ad temptãdũ iob iu
Luc.22.c stissimũ virũ: qui etiam temptãdos apl'os
petijt. Aut si hoc non habet difficilẽ que
stionẽ: quia p quã voluerit creaturã/cui vo
luerit creature vbiq̧ p̄sens veritas loquit̃:
nec propterea magni meriti est cui loquit̃
deus. Interest enĩ quid loquat̃: qꝛ ꝛ impe
rator cum multis innocẽtib⁹ non loquitur/
quib⁹ prouidẽtissime consulit ad salutẽ: et
cum multis nocẽtib⁹ loquit̃/quos iubet in
terfici. Si ergo hinc ppterea nulla questio
ẽ: nulla sit q̄stio /quõ etiã immũdus spirit⁹
cum aĩa sancti viri loqui potuerit. Omni
bus enĩ sanctis/deus creator ꝛ sctificator
B longe vtiq̧ maior est. Qz si hoc mouet ꝙ
licuerit maligno spiritui excitare aĩam iu
sti/et tanq̄ de abditis mortuoꝝ receptacu
lis reuocare: nõne magis mirandũ/ꝙ satha
Matth.4.a. nas ipsum deũ assumpsit ꝛ ↄstituit super
pinnam templi? Quolibet enĩ modo fece
rit: ille etiã mod⁹ q̃ samueli factũ est vt ex
citaret̃ siliter latet. Nisi forte q̃s dixerit fa
ciliorẽ diabolo fuisse licentiã ad deũ viuũ/
vnde voluit assumendũ/ꝛ vbi voluit ↄsti
tuendũ: q̄ ad samuelis defuncti spiritum a
suis sedib⁹ excitandũ. Qđ si illud in euan
gelio nos ideo nõ pturbat: qꝛ dñs voluit
atq̧ pmisit/nulla diminutiõe sue ptãtis et
Matth.26. et.27. diuinitatis id fieri: sicut ab ipsis iudeis q̄q̄
puersis atq̧ immundis et facta diaboli fa
cientib⁹ et teneri se ꝛ vinciri ꝛ illudi ꝛ cruci
figi atq̧ interfici passus est: nõ est absurdũ
credere ex aliq̃ dispẽsatiõe diuine volũtatis
pmissum fuisse/vt non inuitus nec dñante
aut subiugãte magica potẽtia /sed volens
atq̧ obtemperãs occulte dispensatiõi dei
que phytonissam illam ꝛ saulẽ latebat/cõ
sentiret spũs pphete sancti se ostẽdi aspe
ctibus regis diuina cũ snĩa pcussur⁹. Cur
enĩ aĩa boni hoĩs/a malis viuis euocata si
venerit/amittere videat̃ dignitatẽ suã/cũ ꝛ
viui plerũq̧ boni vocati ad malos veniãt
et agant cum eis qđ officiũ postulat eq̄ta
tis seruato atq̧ incõcusso decore virtutis
sue/et illoꝝ vitijs pro rerum p̄sentiũ vel
C vsu vel necessitate tractatis? Qz q̄q̄ in hoc
facto potest esse alius facilior intellectus ꝛ
expeditior exitus: vt non vere spiritum sa
muelis excitatũ a requie sua credam⁹/ sed
aliqđ phantasma: ꝛ imaginariã illusionem
diaboli machinationib⁹ factam: quã pro
pterea scriptura noĩe samuelis appellat: qꝛ
solent imagines rerũ earum noĩbus appel
lari quarũ imagines sunt. Sic oĩa que pin
gunt̃ atq̧ fingunt̃ ex aliqua parte materie
metalli aut ligni vel cuiuscũq̧ rei apte ad
opera hmõi: queq̧ etiã vident̃ in somnis:
et oẽs fere imagines earũ rerũ quarũ ima
gines sunt appellari noĩb⁹ solẽt. Quis est Attab hoib⁹
enĩ qui hoĩem pictum dubitet vocare ho
minẽ: qñ quidẽ et singuloꝝ quorũq̧ pictu
ram cum aspicim⁹ propria queq̧ noĩa in
cũctant̃ adhibem⁹: Velut cum intuẽtes ta
bulam aut parietẽ /dicim⁹: ille cicero ẽ/ille
salustius/ ille achilles/ille hector/hoc flumẽ
simois/illa roma: cũ aliud nihil sint q̄ pi
cte imagines. Vñ cherubin cũ sint celestes
ptãtes: facta tñ ex metallo/qđ iperauit de⁹ Exodi.25.b.
sup arcã testamẽti/magne rei significande
grã/nõ aliqđ q̄ cherubin ille q̄ effigies vo
citant̃. Itẽ si q̃s viđet somniũ/nõ dic: Vi
di imaginẽ augustini aut simpliciani/sꝫ vi
di augustinũ aut simplicianũ/cum eo tpe
quo tale aliqđ vidit nos ignorem⁹. Vsq̧
adeo manifestum est/non ipsos homines
sed imagines eorũ videri. Et pharao spi Gen.41.a.
cas se dixit vidisse in somnis ꝛ boues/non
spicarum aut boum imagines. Si ꝟo liq
do ↄstat noĩbus eaꝝ rerũ quarũ imagines
sunt easdem imagines appellari/ non mirũ
est ꝙ scriptura dicit samuelem visum/etiã 1.Reg.28.
si forte imago samuelis visa apparuit/ma
chinamento eius qui transfigurat se velut 2.Cor.11.c.
in angelum lucis/ꝛ ministros suos velut mi
nistros iusticie. Iam ꝟo si illud mouet/quõ a D
maligno spiritu sauli vera predicta sunt:
potest ꝛ illud mirum videri/ quõ demones Matth.8.d.
agnouerint christum quem iudei non ag
noscebant. Cum enim vult deus etiam p
infimos et infernos spirit⁹ aliquẽ vera ag
noscere/tempalia dũtaxat atq̧ ad istã mor
talitatem pertinentia/facile est ꝛ non incõ
gruum vt omnipotẽs ꝛ iustus ad eorũ pe
nam quibus ista predicantur/vt malũ qđ
eis impendit anteq̄ veniat prenoscẽdo pa
tiantur/occulto apparatu mysteriorũ suoꝝ
etiã spiritib⁹ talib⁹ aliqđ diuinationis im
ptiat: vt qđ audiũt ab ãgelis pnũciẽt hoĩb⁹.

Tantū aūt audiūt/q̄ntū oīm dn̄s atq̧ moderator vł iubet vel sinit. Unde etiā spūs
Act.16.c. phytonic⁹ in actib⁹ apłorū attestaᷣ paulo
apło: ⁊ euāgelista esse conaᷣ. Miscēt tn̄ isti
fallacias suas: ⁊ verꝝ qđ nosse potuerit/nō
docēdi magis q̄ decipiēdi fine ꝓnūciant.
Et forte hoc est q̄ cū illa imago samuelis
1.Reg.28. saulem ꝑdiceret moriturū: dixit etiā secum
futurꝝ: qđ vtiq̧ falsum est. Magno quippe interuallo post mortem separi bonos a
Luc.16. malis in euāgelio legim⁹: cū dn̄s int̄ supbū
illū diuitē/cū iam apud inferos torm̄ēta pateretᷣ: et illū qui ad ei⁹ ianuā vlcerosus iacebat/iam in requie ꝯstitutū: magnū chaos interiectum eē testaᷣ. Aut si propterea
1.Reg.28.c. samuel sauli dixit: Mecū eris/nō vt eq̄litatem felicitatis/sed ad parē ꝯditionē mortł
referaᷣ: q̄ vterq̧ homo fuerit/⁊ vterq̧ mori potuerit: iamq̧ mortuus mortē viuo ꝓ-
E nunciabat. Perspicit quātū opinor prudētia tua ſm vtrūq̧ intellectū habere exitū
illam lectionē/que nō sit ꝯtra fidē: nisi forte ꝓfūdiore ⁊ ꝑplexiore inq̄sitione/que vel
viriū mearū vel tp̄is excedit angustias/inueniaᷣ ad liquidū: vel posse aīam humanā
cum ex hac vita migrauerit magicis carminibus euocatā viuoꝝ apparere ꝯspectibus
etiam corporis liniamēta gestantē: vt nō solum videri valeat/sed ⁊ agnosci. Et si pōt:
vtrū etiā iusti aīa/non q̄dem cogaᷣ magicł
sacris/sed digneᷣ ostendi occultiorib⁹ imperijs summe legis obtemperās: vt si fieri
non posse claruerit/non vterq̧ sensus i huius scripture tractatiōe atq̧ expositiōe admittaᷣ: sed illo excluso/imaginaria simulatio samuelis diabolico ritu facta intelligatur. Sed qm̄ siue illud fieri possit siue non
possit: tn̄ fallacia sathane atq̧ imaginū simulandaꝝ callida operatio decipiendis humanis sensib⁹ multiformis inuigilat: pedetentim quidē inq̄sitiōib⁹ diligētioribus
ꝑscribam⁹: sed tn̄ poti⁹ existimem⁹ tale aliquid factū maligno phytonisse illius ministerio/q̄diu nobis aliq̄d amplius excogita
Questio.IIII. re atq̧ explicare non datur.
A Uod aūt queris/q̄d sit qđ scriptū sit:
2.Reg.7.c. q Intrauit rex dauid ⁊ sedit āte dn̄m:
quid aliud intelligēdū ē/nisi q̄ sedit in cōspectu dn̄i/siue vbi erat arca testamēti per
quā sacratior ⁊ cōmēdatior q̄dam ꝑsentia
dn̄i accipi potest: siue oratur⁹ sedit/ qđ nō
fit recte nisi in ꝯspectu dei: hoc est i intimo
cordis: Pōt em̄ sic accipi qđ dictū ē: Ante
dn̄m/vt nullus eēt hoīm qui audiret orantem. Siue ꝗ propter arcam testamēti/siue
propt̄ secretū remot⁹ ab arbitris/siue ꝓpt̄
intimū cordis vbi erat orāt̄ affect⁹/ꝯuenienter dictū ē: Sedit āte dn̄m: Nisi forte q̄
sedens orauit: hoc mouet q̄ sanctus helias 3.Reg.18.g.
hoc fecerit/qm̄ pluuiam orādo impetrauit.
Quib⁹ admonemur exēplis/nō esse scriptū B
quō corpus ꝯstituaᷣ ad orandum/ dūmodo anim⁹ deo ꝑsens pagat intentionē suā.
Nam ⁊ stantes oramus: sicut ⁊ scriptū est:
Publican⁹ aūt đ lōginquo stabat: Et fixis Luc.18.c.
genib⁹/sicut in actib⁹ apłoꝝ legim⁹: Et se- Act.7.et.20.
dētes: sicut/ ecce dauid ⁊ helias. Nisi autē 2.Reg.7.
etiā iacētes oraremus/non scriptū eēt i psal- 3.Reg.18.
mis: Lauabo ꝑ singulas noctes lectū meū Ps.6.
lachrymis meis stratū meū rigabo. Cū em̄
quisq̧ orationē querit/ collocat mēbra sicut ei occurrerit accōmodata pro tp̄e positi corporis ad mouendū animū. Cū aūt non
quereᷣ/sed infereᷣ appetit⁹ orādi: cū aliq̄d repente venit in mētē quo supplicādi moueatur affectus/gemitib⁹ inenarrabilib⁹ quocunq̧ modo iuenerit hoīem: non est vtiq̧
differēda oratio/vt queram⁹ quo sedeam⁹
aut vbi stem⁹ aut vbi ꝓsternamur: Gignit
em̄ sibi mētis intētio sollicitudinē: et sepe
etiā obliuiscit̄ se vel ad quā celi partē vel i
qua positione corporis mēbra illud tempus
inuenerit.
i N verbis aūt beati helie quib⁹ ait: O Questio.V.
• dn̄e testis hui⁹ vidue cū qua ego inha A
bito apud ipsam/tu male fecisti vt occide- 3.Reg.17.d.
res filiū eius: nihil moueret si vera ꝓnūciatio seruareᷣ. Uox est em̄ nō credētł q̄ tam
male faceret dn̄s cū ea vidua que tam pie
ꝓphetā susceperat: eo ꝑsertim tp̄e quo ibi
erat/cui ꝓtulerat totū victū suū tam exiguū in tam magna ⁊ summa inopia. Ita
ergo dictū est/ac si diceret: O dn̄e testis huius vidue cū qua ego inhabito apud ipsā
tu male fecisti vt occideres filiū eius: vt intelligaᷣ q̄ vtiq̧ dn̄s q̄ testis cordis illi⁹ mulieris videbat quāta esset pietas: vn̄ etiam
heliā ipse ad eam miserat/non malefaciēdi
cā/mortificauerat filiū ei⁹/sed exhibēdi miraculi ad gloriā noīs sui q̄ tantū ꝓphetā ⁊
tūc viuētib⁹ ac posteris cōmēdaret: Sic dicit dn̄s: nō ad mortē mortuū fuisse lazaꝝ/ Ioh.11.a.
sed vt glorificareᷣ de⁹ in filio suo. Et ideo
ꝯsequētia ꝓbāt ⁊ ipsa etiā fiducia q̄ credi-

dit helias: nō ad hoc illud cōtigisse vt acer/
bo luctu hospita eius affligeret/sed potius
ad hoc factum est vt deus magnificentius
B ostēderet viduę qualē dei famulū suscepis/
3. Reg. 17. d. set. Sequitur scriptura ꝛ dicit: Et insufflauit
puero ter/ꝛ inuocauit dn̄m ꝛ dixit: Dn̄e de/
us me° reuertatur nūc aīa pueri hui° in eum.
Et factū est sic. Hęc ergo deꝑcatio qua pe/
tit helias tam breuiter et tā fideliter vt re/
surgat puer/satis indicat quo affectu dicta
sunt superiora. Et ipsa mulier ostendit ad
hoc mortificatū filium suū fuisse/ vt qđ he/
lias factū esse ꝑsumpserat: cū illa verba nō
cōfirmādo/ sed renuēdo enūciauerat. Cum
eīn viuū recepisset filium suū/ait: Ecce nūc
cognoui/qm̄ homo dei es tu: ꝛ verbū dn̄i in
ore tuo certissimū. Multa sunt aūt in scriptu
ris quę nisi illo modo ꝓnūcient/in contra/
Roma. 8. f. riam sententiam incidunt: sicuti est: Quis
accusabit aduersus electos dei? Deus q̄ iu
stificat: Si quasi confirmās rn̄deas/ vides
quāta peruersitas oriatur. Sic ergo ꝓnunciā/
dū est/ac si dicatur: Deus ne qui iustificat? ꝛ
subaudiatur: non vtiq;. Ac per hoc apertam
C puto esse illam helię sententiā/ quā nō ser/
3. Reg. 22. d. uata ꝓnūciatio faciebat obscurā. De spiri/
tu mendacij ꝑ quē deceptus est achab/ hoc
intelligamus/ qđ iam superius apte tracta
tum arbitror: deū scʒ oīpotentē et iustū di/
stributorē pęnarū pręmiorumq; pro meri/
tis: nō solū bonis ꝛ sanctis ministris vti ad
opera cōgrua/sed etiā malis ad oꝑa digna:
cū illi pro sua peruersitate nocere appetant:
sinantur aūt tantū quantū ille iudicat/q̄ om/
Sap. 11. d. nia in mēsura ꝛ pōdere ꝛ numero disponit.
Dixit aūt hoc micheas ꝓpheta quō sibi fu
erit demonstratū: Occulta eīn res et nimis
secreta ita demōstratur ꝓphetis/sicut potest
capere sensus human°: cū etiā rerum imagi
nibus in reuelationibus tanq; verbis in/
struitur. Nam quō de° hęc agat vbiq; ꝑsens
ꝛ vbiq; totus ac semꝑ ꝑsens: ꝛ quō et° sim/
plicē ꝛ incōmutabilē ęternāq; veritatē ꝯsu/
lant sancti angeli omnesq; ab eodem creati
sublimes ꝛ mundissimi spiritus/atq; id qđ
in eo sempiternę iustum vident pro cōgru/
entia rerum inferiorum tꝑaliter peragant:
Iob. 8. f. quō etiā lapsi spiritus/qui in veritate non
steterūt/ꝑpter immūdiciā ꝛ infirmitatē cō/
cupiscentiarū ꝛ pęnarū suaruʒ/ non valen/
tes ꝑsentem intrinsecus cōtueri ꝛ consulere
veritatem/signa forinsecus per creaturam
expectent/eisq; moueantur siue ad faciēduʒ
aliquid siue ad non faciendū: quo ve modo
cogantur ęterna lege qua vniuersitas regi
tur vincti atq; ꝯstricti/vel sinente deo ope/
rari/vel cedere iubenti ꝛ compellēti: arduū
ꝛ explicare longissimū est. Vereor autē ne D
ista quę sunt a me dicta/et non satisfecerint
expectationi/ꝛ tędio fuerint grauitati tuę:
qn̄quidē cum tu ex oībus quę interrogasti
vnū a me libellū mitti velles/ ego duos li/
bris longissimos misi/ꝛ fortasse quęstioni/
bus tuis nequaq; diligenter expediteq; re/
spondi. Quobrem preces tuas pro erratis
meis multas ꝛ assiduas peto fieri: sentēti/
am vero de hoc opere tuam breuissimam/
sed† grauissimam flagito: et dum sit verissi/ Al. † gratis/simam.
ma/ seuerissimā nō recuso.

Explicit secūdus liber sancti augustini
ad simplicianū de quęstionibus ex libris
Regum.

Diui aurelij augustini hipponē sis episcopi/in librum cōtra epistolam manichei/quā vocant fundamenti/argumentū ex secūdo libro retractationum.

Iber cōtra epistolā manichei/ quā 2. Retracta.
1 vocant fundamenti principia eius ca. 2.
sola redargui/sed in ceteris illi° par/
tibus annotationes vbi videbatur affixę
sunt: quibus tota subuertitur et quib°† cō/ Al. † commo/ueret.
mouerer si quando contra totā scribere va/
cauisset.

Capitulorum libri cōtra epistolam manichei/quā vocant fundamenti/ sancti augustini recollecta annotatio.

1 Orat deum pro veritate tenenda ꝛ cō/
uincenda falsitate: et vt medicinalis
sit vindicta/assumit animum piū cor/
ripiendi.
2 Qui sint hi qui nesciant corripere ho/
mines errantes pie/sed seuere et ani/
mo pertinaci.
3 Qualiter augustinuʒ vicerit errores ꝛ
veritatē agnouerit: inuitat etiā errā/
tes vt secū quęrāt veritatē et quali/
ter inueniant.
4 Quid augustinuʒ teneat in vnitate fi/
dei catholicę ecclesię.
5 Qr manicheus se apostolum ꝑ dicat: et
quare augustinus euāgelio credat et
nō manicheo.
6 Quare manicheus se apostolum iesu
christi dicat/ et non potius apostolū
paracleti.
7 Quare manicheus credatur missus si/
ue susceptus a spiritusancto/ ꝛ neget

Annotatio capitulorũ

carnem nostram assumptam a dei filio.

8 Quare solẽnius celebratur dies occisionis manichei ab eius discipulis/ q̃ passionis christi.

9 Q: spiritussanctus missus sit apostolis/probat cõtra manicheos ex actibus apostolorum.

10 Q: spũssanctus datus sit/ et quare bis: post resurrectionẽ/ et decimo die post ascensionem.

11 Ponunt verba manichei non improbãda ab augustino/cũ a bonis et malis dici possint.

12 Desiderat augustinus audire veritatẽ quã manicheus se dicere pollicet/ dicens de prelio ante mundi cõstitutionem: qđ augustinus falsum ostẽdit.

13 De lucida terra sup quã regna dei patris fundata sunt sm manicheũ /et lumine ipsius.

14 Q: scripture ecclesie magis sit credẽdũ q̃ dictis manichei / q̃ incerta sunt.

15 Ostẽdit augustinus falsa dicta manichei ex suis proprijs verbis: et q irridẽdus sit/non sibi credendũ.

16 Q: in corporibus dimensiuis pars minor est toto: aĩa aũt vbiq3 in corpore tota est et indiuisibilis.

17 Qualiter imagines rerũ in anima cognoscantur: nõ solũ in rationalibus/ sed etiam in brutis.

18 Q: imaginatiua siue cogitatiua potẽtia latior est et perfectior ipso imaginato: nec per partes diuisibilis/quia spiritalis.

19 Sicut anima mutabiliter extenditur ad omnia cognoscibilia: sic deus incõparabiliter et immutabiliter ad oĩa se extendit et in omnibus manet.

20 Concludit ex verbis manichei/vel deum esse finitum et terminatum/ vel suum dictum falsum.

21 Q: ex responsis manicheorum de terra lucis et tenebrarum conuincitur ipsorum error.

22 Qualiter he due terre se mutuo tãgãt: et qualia incõuenientia ex eorũ imaginatione sequant.

23 Q: melius sentiant imaginãtes deum habere corpus/ et citius possint ad fidẽ reduci q̃ manichei.

24 Q: nõ eiusdẽ nature sit lucida regio cũ deo/ostẽdit p viã diuisionis.

25 Notat ordinem rerum creatarum scđm sub et supra sm suam pfectionẽ debite ordinatam.

26 Ostendit dictum manichei falsum ex coniunctione terrarum quocũq3 latere iungantur.

27 Ex rectitudine laterũ concludit augustinus bonitatem creaturarum a deo: vnde non oportet ascribere principio malo.

28 Distinguit manicheus quinq3 naturas terre tenebrarum diuersarum naturarum.

29 Ex quinq3 naturis illis terre tenebrarum probat augustinus dicti manicheorũ falsitatem.

30 Inuitat augustinus manicheũ ad laudandũ secũ bona in creatura.

31 Q: inferiores nature in cõparatione ad superiores minus habent vñ laudari possint.

32 Ostẽdit positionẽ manichei falsam ex impossibilitate dictorũ suorũ.

33 Qualiter res in sua natura bone p viciosa accidẽtia mala fiant.

34 Qualiter bona a malis secerni debeãt ostendit exemplo leonis.

35 Virtutũ spiritaliũ et corporaliũ virium cũ earũ oppositis enumeratio.

36 Querit vñ sit corruptio in rebus bonis/ et bene a deo creatis.

37 Quare deus creaturã non condiderit summe bonam/et vnde creaturarum ad hominẽ inobediẽtia.

38 Qualiter a deo sit natura rerum creatarum/ et vnde sint corruptibiles.

39 Q: deus in veteri et nouo testamento dicitur cõditor mali/ et qualiter intelligendum.

40 Ostẽditur/ q quãto natura creata corporalis procedit ad augmentũ viriũ/ tãto tendit ad nõ esse.

41 Querit cur corruptio tollat qđ deus dedit creature: Et respõdet per exempli inductionẽ.

42 Quo homo tendere debeat: et quis sit oculus quo deus videat.

43 Q: spiritali cognitioni qua spiritalia videntur/inimica sunt carnalia phantasmata.

Eiusdem diui aurelij augustini
hipponẽsis episcopi/ cõtra eplam
manichei quã vocant fundamen/
ti: Liber incipit.

Orat deum pro veritate tenẽda
ꝛ cõuincẽda falsitate: et vt medici/
nalis sit vindicta/ assumit animuꝫ
pium corripiendi: Ca.i.

A Num verũ
Roma.ii.d. deũ omnipotentẽ: ex quo
v oĩa/ ꝑ quẽ oĩa/ in quo oĩa/
et rogaui/ ꝛ rogo vt in re/
fellenda ꝛ reuincẽda here/
si vestra manichei: cui et
vos fortasse iprudẽtius ꝙ maliciosius ad/
hesistis: det mihi mentẽ pacatã atq̃ trãq̃l/
lam ꝛ magis de vestra correctiõe ꝙ de sub/
uersione cogitantẽ. Q̃ꝙ eñ domin⁹ ꝑ ser/
uos suos regna subuertat erroris: ipsos tñ
homines inquantuꝫ homines sunt/ emen/
dandos esse potius ꝙ perdendos iubet. Et
quicquid diuinitus ante vltimũ illud iudi/
cium vindicaꝛ/ siue per improbos/ siue per
iustos/ siue per nesciẽtes/ siue ꝑ scientes/ si/
ue occulte/ siue palam: nõ ad interitum ho/
minũ/ sed ad medicinam valere credenduꝫ
est: quã q̃ respuerint/ extremo supplicio pre/
B paraꝛ. Quapropter cum in hac vniuersi/
tate rerũ: alia sint quę valent ad corporalẽ
vindictam: sicut ignis ꝛ venenũ ꝛ morbus
et cętera huiusmodi: Alia quibus apud se/
metipm̃ non molestijs corporis sui/ sed cu/
piditatũ suarũ laqueis anim⁹ puniaꝛ: sicu/
ti est damnũ/ exiliũ/ orbitas/ contumelia: et
his similia: Quędam vero nõ sunt crucia/
menta/ sed quasi fomenta languentium: vt
sunt cõsolationes/ cohortationes/ disputa/
tiones: ꝛ quęcunq̃ sunt talia. Horũ omniũ
quędã etiã ꝑ malos nesciẽtes operaꝛ sum/
ma dei iusticia: quędam per sciẽtes bonos.
Nostrũ igitur fuit eligere et optare melio/
ra/ vt ad vestrã correctionem aditum habe/
Roma.13.d. remus: non in contentione ꝛ ęmulatione ꝛ
persecutionibus/ sed mãsuete consolando/
beniuole hortando/ leniter disputando: si/
2.ti moth.2.d. cut scriptũ est: Seruũ autem dñi nõ opor/
tet litigare/ sed mitem esse ad omnes: doci/
bilem/ patientẽ/ in modestia corripientẽ di/
uersa sentientes. Nostrũ ergo fuit velle has
partes ꝛ petere: dei est volẽtibus ꝛ peten/
tibus donare qđ bonũ est.

Qui sint hi qui nesciãt corripe/
re homines errantes pie/ sed seue
re ꝛ animo pertinaci: Capi.ii.

Illi in vos sęuiãt/ qui nesciũt cum q̃
t labore verum inueniaꝛ/ ꝛ ꝙ difficile
caueanꝛ errores. Illi in vos sęuiãt/
qui nesciũt ꝙ rarũ ꝛ arduũ sit carnalia phã
tasmãta pię mentis serenitate superare. Il/
li in vos sęuiãt/ qui nesciũt cũ quanta diffi/
cultate sanetur oculus interioris hominis/
vt possit intueri solẽ suũ: nõ istum quẽ coli/
tis cęlesti corpore oculis carneis et homi/
num ꝛ pecorũ fulgentẽ atq̃ radiantẽ/ ſ illũ
de quo scriptũ est ꝑ ꝓphetã: Ortus est mi/ Malach.4.a.
hi iusticię sol. Et de quo dictũ est in euãge/
lio: Erat lumẽ verũ qđ illuminat omnẽ ho/ Joh.1.a.
minẽ venientẽ in hunc mundũ. Illi in vos
sęuiant q̃ nesciũt quibus suspirijs ꝛ gemiti
bus fiat/ vt ex quãtulacũq̃ parte possit in/
telligi deus. Postremo in vos illi sęuiant:
qui nullo tali errore decępti sunt quali vos
deceptos vident.

Qualiter augustinus vicerit er/
rores ꝛ veritatẽ agnouerit: inuitat
etiã errãtes vt secũ querant veri/
tatem/ ꝛ q̃liter inueniãt. Ca.iii.
Ego autẽ qui diu multũq̃ iactatus/ A
c tandem respicere potui quid sit illa
sinceritas q̃ sine inanis fabulę nar/
ratione ꝑcipiꝛ: qui vanas imaginationes
animi mei varijs opinionibus erroribusq̃
collectas vix miser merui dño opitulante
cõuincere: q̃ me ad detergendã caliginem
mẽtis/ tam tarde clemẽtissimo medico vo/
canti blãdientiq̃ subieci: q̃ diu fleui/ vt in/
cõmutabilis ꝛ immaculabilis substãtia cõ/
cinentib⁹ diuinis libris sese mihi ꝑsuadere
intrinsecus dignareꝛ: qui denicq̃ omnia il/
la figmenta q̃ vos diuturna consuetudine
implicatos ꝛ cõstrictos tenẽt/ ꝛ quęsiui cu/
riose/ ꝛ attẽte audiui/ ꝛ temere credidi/ ꝛ in/
stanter quibus potui persuasi/ et aduersus
alios pertinaciter animoseq̃ defendi: sęui/
re in vos omnino non possum: quos sicut
meipsum illo tempore/ ita nunc debeo su/
stinere: ꝛ tãta patiẽtia vobiscũ agere/ quã/
ta mecum ęgerunt proximi mei/ cum in ve/
stro dogmate rabiosus et cęcus errarem.
¶ Vt autem facilius B
mitescatis/ et non vt
inimico vobisq̃ ꝑni/
cioso mihi aduersemi
ni/ quouis iudice me
impetrare oportet a
vob/ vt ex vtraq̃ par
te omnis arrogantia
deponaꝛ. Nemo no/
strum dicat iam se in/
uenisse veritatẽ: Sic

¶ Flores siue veritates
beati augustini i libro cõ
tra manicheos: qui solet
appellari ꝯtra eplãꝫ fun
damenti sic colliguntur.
Prima veritas est/ q̃ ve
ritas cũ ꝑ disputationẽ
inquiritur/ oportet vt ex
vtraq̃ parte arrogantia
deponatur. Unde acci/
piuntur duo theologica
documenta. Primũ est/
q̃ homines arrogantes
q̃ nõ sunt

eā quęram⁹ quasi ab vtrisq₃ nesciatur. Ita enī diligēter et cōcorditer quęri poterit/ si nulla temeraria pręsumptione inuenta ꝛ cognita esse credatur. Aut si et hoc a vobis impetrare non possumus/ saltem illud cōcedite: vt vos tā𝆹 incognitos / nūc primū audiam/ nūc primum discutiam. Iustū puto esse quod postulo: hac sane lege seruata/ vt vobiscū nō orem/ non cōuenticula celebrē / nō manichei nomen accipiā: si nō mihi de oībus rebus ad salutē animę pertinentib⁹ sine vlla caligine rationē ꝑspicuā dederitis.

f.ca.6.b. f.ca.9.b. f.ca.10.b f.ca.14.b.

Qꝫ non sunt idonei ad veritatē inuestigādam: quia q̄ vult veritatē inquirere/ debet vt hic dicit arrogātiā deponere. Scōm documentum / qꝫ apud theologos disputatio litigiosa est infructuosa: qꝛ talia litigia nō ꝓueniunt nisi ex arrogātia/ dum vnus aliū nitit superare. Intelligēdū est qꝫ in sequētib⁹ ponit quattuor notabilia. †Primū est qꝫ supbia est mat oīm hereticorum. †Scōm/ qꝫ liber actuū apostoloꝝ ē paris auctoritat cū euāgelio. †Tertiū qꝫ augustinus fuit nouē annis manicheus. †Quartū/ qꝫ cū ipse fuisset adolescēs fuit ab errore manicheorum deceptus.

Quid augustinū teneat i vnitate fidei catholice ecclesie: Ca. IIII.

Secūda veritas

In catholica enī ecclesia / vt omittam sincerissimā sapientiā ad cuius cognitionē pauci spiritales i hac vita perueniūt: vt eā ex minima quidē parte/ quia homines sūt/ sed tamen sine dubitatione cognoscāt: cęteram quippe turbā nō intelligendi viuacitas/ sed credēdi simplicitas tutissimā facit. Ut ergo hāc omittam sapientiā/ quā in ecclesia esse catholica nō creditis: multa sūt alia quę in eius gremio me iustissime teneant. Tenet cōsensio populorum atq₃ gentium. Tenet auctoritas miraculis inchoata/ spe nutrita/ charitate aucta/ vetustate firmata. Tenet ab ipā sede petri apostoli/ cui pascendas oues suas post resurrectionē dominus cōmendauit/ vsq₃ ad presentē episcopatuꝫ successio sacerdotum. Tenet postremo ipsum catholicę nomē: qđ non sine causa inter tam multas hereses sic ista ecclesia sola obtinuit: vt cuꝫ oēs heretici se catholicos dici velint: quęrenti tamē peregrino alicui / vbi ad catholicam conueniat: nullus hereticorū vel basilicam suā vel domum audeat ostēdere. Ista ergo tot ꝛ tāta christiani nois charissima vincula recte hominē tenent credētem in catholica ecclesia/ etiā si propter nostrę intelligentię tarditatem vel vitę meritum/ veritas nondū se apertissime ostendat. Apud vos autē vbi nihil horū est qđ me inuitet ac teneat/ sola ꝑsonat veritatis pollicitatio: q̄ quidem si tam manifesta monstratur: vt in dubium venire nō possit/ pręponēda est omnibus illis rebus quibus i catholica teneor. Si autem tātummodo promittitur/ ꝛ non exhibetur: nemo me mouebit ab ea fide/ quę animum meū tot ꝛ tātis nexib⁹ christianę religiōis astringit.

¶ Secunda veritas/ qꝫ sincera sapientia / quam non intelligendi viuacitas / sed credendi simplicitas tutissimā facit / detinet in gremio ecclīe. Sed attendendum est/ qꝫ hic tāgit augustin⁹ has rationes/ que ipsum mouent ad manendum infra corpus ecclesie catholice. Prima fuit multitudo credentiū: ꝛ idē cōsensus populoꝝ. Secūda fuit auctoritas miraculis inchoata/ spe nutrita/ charitate aucta et vetustate firmata. Tertia fuit antiquitatis tēpoꝝ: qꝛ heretici nouas sectas inchoabant: ꝛ catholici ꝑmanebant in sentētia antiquorū. Quarta fuit successio sacerdotū: qꝛ a beato petro vsq₃ ad presentē indifferentē/ successio habet sacerdotū in ecclīa catholica: et non apud sectam aliā. Quinta fuit nomē catholice ecclesie: qꝛ cum cetere ecclīe suoꝝ heresiarchaꝝ nomē acceperint: vtpote arrianorū ꝛ manicheoꝝ: ecclīa ſꝓ nomē obtinuit/ vt catholici noīe diceret. Uñ dicit / qꝫ si peregrino alicui ecclesiā catholicaꝫ requirenti: nullus heretic⁹ suā ecclesiam audet ostēdere: cū tamē oēs velint catholici dici: Intelligendum tamen qꝫ adiungit vnum notabile sic dicēs: †Ego euangelio nō crederē nisi catholice ecclesie me cōmoueret auctoritas. Et ꝓbat/ qꝛ credidit euāgelio ꝓpter ꝑdicātes sibi euangeliū ſm formā a christo traditā. Uñ intēdit beatus augustinus: ꝓpt qđ vnū quodq₃ tale et illud magis: ꝫ propter ecclesiam creditū est euāgelio / dicētibus christi discipul ad exēplū sui magistri: Penitemini et credite euangelio: ergo magis est credendū ecclesie q̄ euāgelio. Et tūc ex hoc accipiunt duo theologica documenta. Primum est qꝫ maior est auctoritas ecclesie ad credēdum q̄ diuine scripture: qꝛ cum euāgeliū sit ꝑstātissimū inter oīa diuina scripta/ hic maiorē fidem adhibet ecclesie. Scōm documentū/ qꝫ maior est potestas ecclesie ad statuendum/ q̄ sit diuine scripture ad iudicandum: qꝛ vbi maior auctoritas/ ibi maior spiritalis ꝑtās. Sed orit dubium: quia ꝑ premissa videret qꝫ ecclesia posset articulos fidei variare ꝛ diuina precepta mutare: qđ absit. Dicitur qꝫ intētio hic videt esse btī augꝰ. de tota ecclesia: accipiendo ipsaꝫ cum suo capite qđ ꝑcepit euāgelio credere: Et cōstat ꝛ sic ē / qꝫ ecclesia habet quicquid cōtinet in scriptura diuina in sua potestate: ꝛ tūc ista documēta non habēt calumniā. Si autē accipiat ecclesia stricte/ pro illa que nunc est militans: tūc ista documenta sunt accipienda quo ad nos tm / ꝛ nō simpliciter in se: sicut est nobis euidentius/ celū moueri: q̄ deū esse.

f.ca.5.b.

Nota hoc valde pro pri[illegible] ...

Qꝫ manicheus se apostolū christi predicat: et quare augustinus euangelio credat et nō manicheo: (Caplm. V.

Videamus igitur quid me doceat manicheus: et potissimum illum consideremus librum/ quem fundamēti epistolam dicitis: vbi totum pene qđ creditis continet. Ipsa enim nobis illo tēpore miseris quando lecta est/ inclinari dicebamus: Amen. Certe sic incipit: Maniche⁹ apostolus iesu christi prouidentia dei patris. Hęc sunt salubria

Manichei epłe principium.

verba de perenni ac viuo fonte. Jam cum
bona patientia si placet attẽdite quid quę/
ram. Non credo istum esse apostolum chri/
sti: quęso ne succenseatis/ et maledicere inci/
piatis. Nostis enim me statuisse/ nihil a vo/
bis prolatum temere credere. Quęro ergo
quis sit ille manicheus? Respõdetis: Apo/
stolus christi. Non credo. Jam quid dicas
aut facias/ nõ habebis: promittebas enim
scientiam veritatis: et nunc qđ nescio cogis
B vt credam. Euãgelium forte mihi lecturus
es: et inde manichei personam tẽptabis as/
serere. Si ergo inuenirem aliquem qui euã
gelio nondum credit / quid faceres dicenti
tibi: non credo? Ego vero euangelio nõ cre
derem/ nisi me catholicę ecclesię cõmoneret
auctoritas. Quibus ergo obtẽperaui dicẽ/
tibus: Credite euãgelio: cur eis nõ obtem/
perem dicentibus mihi: Noli credere ma/
nicheo? Elige quid velis. Si dixeris: Crede
catholicis: ipsi me monent vt nullam fidez
accõmodẽ vobis. Quapropter non possuz
illis credens nisi tibi non credere. Si dixe/
ris: Noli catholicis credere: nõ recte facies
per euangelium me cogere ad manichei fi/
dem: quia ipsi euangelio catholicis prędi/
cantibus credidi. Si autem dixeris: Recte
credidisti catholicis laudantibus euange/
lium/ sed nõ recte illis credidisti vituperan/
tibus manicheum: vsqꝫ adeo me stultũ pu/
tas/ vt nulla reddita ratione qđ vis credã/
qđ nõ vis non credam. Multo quippe iu/
stius et cautius facio/ si catholicis: quoniam
semel credidi/ ad te non transeo: nisi me nõ
credere iusseris/ sed manifestissime ac aper/
tissime scire aliquid feceris. Quo circa si mi
hi rationem redditurus es/ dimitte euãge/
C lium. Si ad euangeliũ te tenes: ego ad eos
me teneã/ quibus pręcipientibus euange/
lio credidi/ et his iubẽtibus tibi omnino nõ
credam. Et si forte in euãgelio aliqđ aper/
tissimum de manichei apostolatu inuenire
potueris: infirmabis mihi catholicorũ au/
ctoritatem/ qui iubent vt tibi non credam.
Qua infirmata/ iam nec euangelio credere
potero: quia per eos illi credideram: ita ni/
hil apud me valebis quicquid inde protu/
leris. Quapropter si nihil manifestum de
manichei apostolatu in euangelio reperit:
catholicis potius credam q̃ tibi. Si autez
inde aliquid manifestum pro manicheo le/
geris: nec illis/ nec tibi: Illis/ quia de te mi
hi mentiti sunt: tibi autẽ/ quia eam scriptu/
ram mihi profers cui per illos credideram
qui mihi mentiti sunt. Sed absit vt euãge/

Notãdũ q̃ io/
hãnes hus et
hieronym⁹ he
resiarche bo/
hemoꝝ in cõci
lio cõstantiẽsi
allegabãt hãc
sententiã ꝓ sua
pte: sed quali/
ter intelligen/
da sit/ vide ger
sonẽ in tracta/
tu suo ꝺ exami
natione doctri
naꝝ: pte. i. cõ/
sideratione. 5.
I medio: et tra/
ctatu suo ꝺ spi
rituali vita aie.
lectione. 2. cor
rel. 7.

lio ego non credam. Illi enim credens/ nõ in/
uenio quomodo possim etiam tibi credere.
Apostolorũ enim nomina quę ibi leguntur/ Matth. 10. a.
non inter se cõtinent nomen manichei. In
locũ autẽ traditoris christi qui successerit/ Act. 1. d.
in apostoloruz actibus legimus: Cui libro
necesse ẽ me credere si credo euãgelio: quo/
niam vtrãqꝫ scripturam similiter mihi ca/
tholica cõmendat auctoritas. In eodẽ eti/
am libro de vocatiõe atqꝫ apostolatu pau/ Act. 9. a.
li vulgatissimam tenemus historiaz. Lege
mihi iam si potes in euangelio/ vbi mani/
cheus apostolus dictus est / vel in aliquo
alio libro cui me iam credidisse confiteor.
Jam illud lecturus es/ vbi spiritumsanctũ Joh. 14. b.
paracletum dominus promisit apostolis.
De quo loco vide quot et quanta sint quę
me reuocent et deterreãt/ ne manicheo cre/
dam.

Quare manicheus se apostolũ iesu christi dicat/ et nõ potius apostolum paracleti: Ca. VI.

Q uęro enim / cur epistolę huius princi A
pium sit: Manicheus apostolus ie
su christi: et nõ sit: Paracletus apo/
stolus iesu christi? Si autem missus a chri/
sto paracletus manicheum misit: cur lego/
Manicheus apostolus iesu christi / et non
potius: Manicheus apostolus paracleti?
Si dicis ipsum esse christum/ qui est etiam
spiritussanctus: contradicis ipsi scripturę/
vbi dominus ait: Et alium paracletũ mit/ Ibidem.
tam vobis. Si autem christi nomẽ ideo re/
cte positũ putas: non quia ipse est christus
qui et paracletus/ sed quia eiusdẽ sunt am/
bo substantię: id est quia non vnus est/ sed
quia vnuz sunt: Poterat et paulus dicere:
Paulus apostolus dei patris/ q2 dixit do/
minus: Ego et pater vnum sumus. Nusq̃ Joh. 10. f.
hoc dicit: Sz nec quisq̃ apostolorũ patris
apostolũ se scribit. Quid sibi ergo vult ista
nouitas? Nõne vobis videtur nescio quã
redolere fallaciã? Certe si nihil interesse ar/ B
bitratus est: cur non varie in alijs epistolis
apostolum christi se nominat/ in alijs para/
cleti? Sed christi semper audiui quotiens/
cũqꝫ audiui: paracleti aũt nec semel. Quid
hoc esse causę arbitramur/ nisi quia illa su/
perbia mater omnium hereticorũ impulit
hominem/ vt nõ missum se a paracleto vel/
let videri: sed ita susceptum vt ipse paracle/
tus diceret. Sicut iesus christus homo: nõ
a dei filio/ id est virtute et sapientia dei per
quã facta sunt omnia/ missus est: sed ita su/
sceptus ſm catholicã fidem/ vt ipe esset dei

filius: id est in illo ipso dei sapientia sanandis peccatoribus appareret: Sic se ille voluit a spiritusancto quem christus promisit videri esse susceptū: vt cum iam audiuim⁹ manicheum spiritumsanctū / intelligamus apostolum iesu christi: id est missum a iesu christo qui eum se missurum esse promisit. Singularis audacia ista ꝛ ineffabile sacrilegium.

Quare manicheus credat missus siue susceptus a spiritusancto: ꝛ neget carne humanā assumptā a dei filio: Ca. VII.

A Sed tamen quero: cum pater ꝛ filius et spiritussanctus vobis etiam confitentibus / nō dispari natura copulentur: cur hominem susceptum a spiritusancto manicheum / non putatis turpe natum ex vtroq; sexu predicare: hominem autem susceptum ab vnigenita sapiētia dei / natum de virgine credere formidatis? Si caro humana / si concubitus viri / si vterus mulieris non potuit inquinare spiritūsanctum: quomodo potuit vterus virginis inquinare dei sapientiam? Manicheus ergo iste qui de spiritusancto ꝛ euangelica lectione gloriatur / necesse est vt nobis cōcedat: aut missum se esse a spiritusancto / aut susceptum. Si missus est / paracleti se apostolū dicat: si susceptus est / ꝯcedat ei homini matrem quem suscepit vnigenitus filius / si ei quē suscepit spiritussanctus concedat ꝛ patrem. Credat virginitate marię verbum dei non esse pollutum / si concubitu parentum suorum spiritūsanctum nō potuisse pollui / vt credamus hortatur.

B Qd si dixeritis: nō in vtero vel ante vterum / sed iam natū manicheum a spiritusancto esse susceptum / sufficit vt fateamini habuisse carnē de viro et femina procreatā. Cum ergo vos non timeatis viscera et sanguinem manichei de humano concubitu venientem / et intestina fimo plena / quę illa caro gestabat: ꝛ his omnibus non credatis contaminatum esse spiritumsanctū / a quo illum hominem susceptum esse creditis: cur ego vterū virginalē et intacta genitalia reformidem / et nō potius credam sapientiam dei in ipsis maternis visceribus homine suscepto immaculatam sincerāq; mansisse? Quapropter quoniam siue missum siue susceptū a paracleto se manicheus vester affirmet / nihil horum poterit obtinere. Ego iam cautior neq; missum eum credo / neq; susceptū.

Qr solennius celebratur dies occisionis manichei ab eius discipulis q̄ passionis christi / ꝛ quare: Ca. VIII.

A Nam qd addidit dicens: Prouidētia dei patris: Quid aliud ambiuit: iesu christo nominato / cuius se dicit apostolum: et deo patre / cuius prouidētia missum se dicit a filio / nisi vt spiritūsanctū ipsum tertium esse crederemus? Sic ergo scribit: Manicheus apostolus iesu christi prouidētia dei patris: Spiritussanctus nominatus non est: qui maxime debuit ab eo nominari / qui nobis apostolatū suū paracleti promissione commendat: vt euangelica auctoritate imperitos premat. Quod cū a vobis queritur: respondetis vtiq; manicheo apostolo nominato / spiritumsanctū paracletū noiari: quia in ipso venire dignatus est. Quero ergo / sicut superius dicebā: quare exhorreatis cum dicit catholica ecclesia / eum in quo venit diuina sapientia / natū de virgine: cū vos eum in quo spiritūsanctū venisse predicatis / natū de femina viro mixta nihil horreatis? Quid ergo aliud suspicer nescio / nisi qr iste manicheus qui per christi nomen ad imperitorum animos aditum querit / ꝓ christo ipso se coli voluit? Hoc vnde conijciam / breuiter dicā.

Manicheus.
Augustinus.
Manicheus.
Augustinus.

B Cū sepe a vobis quererē illo tempore quo vos audiebā: quę causa esset / qr pascha dñi plerūq; nullū / interdū a paucis tepidissima celebritate frequētaretis: nullis vigilijs / nullo prolixiore ieiunio indicto auditoribus vestris: nullo deniq; festiuiore apparatu: cū vestrum bema: id est diem quo manicheus occisus est / quinq; gradib⁹ instructo tribunali ꝛ ꝓciosis lintheis adornato / ac in promptu posito et obiecto adorantibus / magnis honoribus prosequamini. Hoc ego cū quererē / respōdebat eius diem passionis celebrandū esse qui vere passus est: christū autē qui natus nō esset / neq; veram / sed simulatam carnē humanis oculis ostendisset: non pertulisse / sed finxisse passionem. Quis non ingemiscat homines qui se christianos dici volunt / timere ne polluatur veritas de virginis vtero ꝛ de mendacio non timere?

C Sed vt ad rem redeā / quis non suspicet / qui diligenter attenderit ideo negari a manicheo christū natū eē de femina ꝛ humanū corp⁹ habuisse: ne passio eius qd totius iam orbis festissimū tempus est / ab eis qui sibi credidissent celebraret: et nō tanta deuotione diem mortis suę desiderata solennitas honoraret? Hoc enim nobis erat in illa bematis celebritate gratissimū

qđ per pascha frequentabatur: quoniã vehemẽtius desiderabamus illũ diem festũ/ subtracto alio qui solebat esse dulcissimus.

De spiritussanctus missus sit apostolis/ probatur contra manicheos ex actib⁹ apostolorũ: Ca. ix.

A Ortasse dicas mihi: Quãdo ergo venit a domino promissus paracletus? Hic ego si non haberem aliud quod crederem/ facilius eum adhuc venturũ expectarem ꝙ per manicheum venisse concederem. Nũc vero cum in actibus apostolorũ manifestissime sanctispiritus ꝗ dicetur aduẽtus: que me necessitas cogit hereticis tã periculose ⁊ tam facile credere? In libro enim

Act. i. a. memorato sic scriptum est: Primũ quidem sermonẽ feci de oibus o theophile que cepit iesus facere ⁊ docere in die qua apostolos elegit per spiritũ sanctũ/ ⁊ precepit ꝑdicare euãgeliũ: Quibus prebuit seipsuz viuum post passionez in multis argumentis dierũ: visus est eis per dies quadraginta/ ⁊ docens de regno dei: ⁊ quõ conuersatus sit cum illis: ⁊ ꝑcepit eis ne discederẽt ab hierosolymis/ sed sustinerent pollicitationem patris/ quã audistꝭ inquit ex ore meo: Quoniam iohãnes quidẽ baptiçauit aqua/ vos autẽ spiritusancto incipietis baptiçare: quẽ ⁊ accepturi estis nõ post multos istos dies vsqꝫ

Al. † cum venissent. ad pentecostẽ. Illi quidem † conuenientes interrogabant eum dicentes: Domine si hoc in tẽpore representabis regnuz israel? Ille autem dixit: Nemo potest cognoscere tempus quod pater posuit in sua potestate: sed accipietis virtutẽ spiritussancti superuenientem in vos: ⁊ eritis mihi testes apud hierusalẽ ⁊ in tota iudea ⁊ samaria/ ⁊ vsqꝫ in totam terram. Ecce habes vbi cõmemorauit discipulos pollicitationis paterne/ quã ex ore eius audierant de spiritusancto venturo.

B Nũc videamus quãdo sit missus. Pau-

Act. 2. a. lo enim post sequitur/ et dicit: In illo tempore quo suppletus est dies pentecostes/ fuerunt oẽs eadẽ animatione simul in vnum: ⁊ factus est subito de celo sonus/ tanqꝫ ferretur flatus vehemens: ⁊ impleuit totũ illũ locum in quo erant sedentes: et vise sunt illis lingue diuise quasi ignis: qui et insedit super vnumquẽqꝫ illorum. Et impleti sunt oẽs spiritusancto ⁊ ceperunt loqui linguis quomodo spiritus dabat eis pronunciare. Hierosolymis autem erant habitantes iudei homines ex omi natione que est sub celo. Et cum facta est vox/ collecta est turba ⁊ confusa est: quoniam audiebat vnusquisqꝫ suo sermone ⁊ suis linguis loquentes eos. Stupebãt autem et mirabantur adinuicẽ dicẽtes: Nonne omnes qui loquuntur/ natione sunt galilei? Et quomodo agnoscim⁹ in illis sermonem in quo nati sumus? Parthi/ medi/ elamite/ ⁊ qui habitãt mesopotamiam/ armeniam ⁊ cappadociam: pontum asiam ⁊ phrygiam et pamphyliam: egyptũ et regionem aphrice/ que est ad cyrenen: et qui aduenerant romani/ ⁊ iudei ⁊ incole/ et cretenses/ et arabes/ audiebant loquentes illos suis linguis magnalia dei. Stupebãt autẽ ⁊ hesitabãt ob id qđ factũ est dicẽtes: Quid nam hoc vult esse? Alij autez irridebant dicentes: Hi musto oẽs onerati sunt. Ecce vbi venit spiritussanctus: Quid vultꝭ amplius? Si scripturis credẽdũ est: cur nõ his potius credam que robustissima auctoritate firmate sunt: que cum ipo euangelio vbi promissum spiritumsanctũ pariter credimus/ innotescere populis/ ⁊ commendari posteris predicariqꝫ meruerunt? Hos ergo actus apostolorum euangelio pari auctoritate cõiunctos/ cum lego: inuenio non solũ esse promissuz illis veris apostolis spiritũ sanctum/ sed etiam tam manifeste missum/ vt nullus de hac re locus relinquat erroribus.

De spiritussanctus datus sit: et quare bis post resurrectionem/ et decimo die post ascensionẽ: Ca. x.

A C Larificatio enim dñi nostri iesu christi apud homines: resurrectio est a mortuis/ ⁊ in celũ ascensio. Scriptũ est

Al. † secundũ. enim in ipso euãgelio † cata iohannẽ: Spi-

Ioh. 7. e. ritus aũt nondũ erat datus: quia iesus nõdum erat clarificatus. Si ꝗ propterea nondum erat datus/ quia iesus nondũ erat clarificatus: clarificato iesu necessario statim datus est. Et propter ipsam geminã clarificationem/ sm hominem ⁊ sm deum/ bis etiam datus est spũssanctus. Semel postqꝫ resurrexit a mortuis/ cũ insufflauit in faciem

Ioh. 20. f. discipulorũ dicẽs: Accipite spiritũsanctuz.

Act. 2. a. Et iterũ postqꝫ ascẽdit in celũ/ decẽ diebus transactis: ꝙ numerus ꝑfectionẽ significat: cũ septenario numero quo condita vniuersa consistunt/ additur trinitas conditoris. De quibus reb⁹ inter spiritales viros pie cauteqꝫ multa tractant.

B Sed ego a proposito non discedam: Suscepi enim prius vobiscũ sic agere vt nõ ego vos doceã: qđ superbũ fortasse arbitramini: sed tanqꝫ ipse a vobis discere studeam/ qđ nouem annis non potui. Quapropter habeo quib⁹ istis credam de aduẽtu spiritussancti: quib⁹ me credere si ꝓhibetis/ ne temere credã qđ nescio: sic enim soletis monere: multo min⁹ vestris litteris credã. Quare aut vestros libros oẽs auferte de medio/ ⁊ disputãdo pandite

veritatē de qua dubitare nō possim: aut ta
les proferte libros/ quibus nō mihi cū ar/
rogantia imponat᷑ qd credam: sed exhibea/
tur sine fraude qd discā. Fortasse inquis: et
hec epistola talis est. Nolo ergo in ei⁹ limi/
ne viscerius/ immorari / interiora videam⁹.

Ponuntur verba manichei nō improbanda ab augustino: cum a bonis et malis dici possint: Ca. xi.

A

Manicheus. b Et sunt inqt salubria verba ex per/
enni ac viuo fonte: que qui audierit
et hisdem primū crediderit/ deinde
q̃ insinuāt custodierit: nunq̄ erit morti ob/
noxius/ verūctiā eterna ⁊ gloriosa vita fru/
etur. Nā profecto beatus est iudicandus q̃
hac diuina instructus cognitione fuerit/ p
quā liberatus in sempiterna vita permane
Augustinus. bit. Et hec vt videris pollicitatio est/ nōdū
exhibitio veritatis: et vos quoq̄ animad/
uertere facillime potestis/ isto velamine q̃s/
libet errores fucari posse: vt imperitoꝝ ani/
mis per ornatā ianuam latēter irrepāt. Si
eñ diceret: Hec sunt pestifera verba ex ve/
nenoso fonte: q̃ qui audierit et eisdem pri/
mum crediderit/ deinde que insinuāt custo/
dierit: nunq̄ erit vite restituendus / verum
penali ⁊ erūnosa morte afficietur. Nā pro/
Ar. infirmus. fecto miser est iudicandus: qui hac infernā
implicatus imperitia fuerit/ per quā in sem
piternis cruciatib⁹ pmanebit: Si ergo hoc
diceret/ verū diceret: sed libro huic nō solū
nullū cōciliaret lectorē/ sed etiā oēs in quo/
rum manus incidisset / in maxima odia con
citaret. Nobrē ad consequētia trāseamus:
nec nos ista decipiant q̃ possunt esse bonis
B ⁊ malis/ doctis ⁊ indoctis verba cōmunia.
Manicheus. Quid igit᷑ sequit᷑? Pax inquit dei inuisibi/
Li. i. cōtra fe/ lis ⁊ veritatis noticia sit cū fratrib⁹ sanctis
licē manicheū ⁊ charissimis / q̃ mādatis credunt celestibus
ca. 16.
Augustinus. pariter atq̄ deseruiūt. Ita sit vt dicit: Nā
et ista benigna et acceptissima optatio est:
tñ meminerimus hec et a bonis doctorib⁹
et a deceptoribus dici posse. Itaq̄ si nulla
nisi talia diceret/ oibus legendū et ample/
ctendū esse cōcederem. Nec illa q̃ adhuc se/
Manicheus. quunt᷑ improbauerim. Adiūgit eñ. Sed et
dextera luminis tueat᷑/ ⁊ eripiat vos ab om
ni incursatiōe maligna/ atq̄ a laqueis mū/
Augustinus. di. Omnino quippe quicquid in hui⁹ epl'e
principio scriptū est/ donec veniat᷑ ad cau/
sam/ nolo reprehendere: neq̄ in rebus mino/
ribus multū opere cōsumamus. Iam ergo
euidētissimā pollicitationē hois videam⁹.

Desiderat augustinus audire veritatem quam manicheus se dicere pollicet᷑/ dicēs de plio añ mūdi cōstitutionē: qd augustin⁹ falsum ostendit: Ca. xii.

Eo igit᷑ idq dilectissime frat᷑ audi/ A
d sti de q̃ mihi significasti dicēs: Nos/ Manicheus.
se te cupere cuiusmodi est natiuitas
ade ⁊ eue: vtrū verbo sint plati/ an pgeni/
ti ex corpore. Respondebit᷑ tibi vt cognit.
Nāq̄ de his a plerisq̄ in varijs scripturis
⁊ reuelationibusq̄ dissimili modo insertum Ar. reuelationibusq̄.
atq̄ cōmemoratū est. Quapropter vt veri/
tas isti⁹ rei sese habet/ ab vniuersis fere gē/
tibus ignorat᷑/ ⁊ ab oibus qui etiaꝫ de hoc
diu multūq̄ disputauerūt. Si eñ illis sup
ade ⁊ eue generatione puenisset manifeste
cognoscere/ nunq̄ corruptioni ⁊ morti sub/
iacerent. Manifestā ergo cognitionē hui⁹ Augustinus.
rei nobis pollicetur/ ne corruptioni ac mor/
ti subijciamur. Et si adhuc parum est/ vide
quid sequatur. Necessario ergo inquit plu/ Manicheus.
ra sunt ante cōmemoranda/ vt ad illud my/
sterium sine vlla possit dubitatiōe ⁊ ambi/
guitate perueniri. Hoc est quod dicebā: sic Augustinus.
mihi demonstrari debere, veritatē/ vt ad eā
sine vlla ambiguitate perueniaꝫ. Quod si
ipse non polliceret᷑: me tñ hoc exigere et fla/
gitare oportebat / vt tāta mercede cogniti/
onis euidētissime atq̄ certissime ex catholi
co christiano q̃buslibet cōtradicētibus ma/
nicheum me fieri nō puderet. Iam igit᷑ au/ B
diamus quid afferat. Unde si tibi videt᷑ in/ Manicheus.
quit/ ausculta prius que fuerunt ante cōsti/
tutionē mundi/ et quo pacto sit pliū agi/
tatū/ vt possis luminis seiūgere naturaꝫ ac
tenebrarū. Iā incredibilia et falsa omnino 2. s i r.
pposuit: Quis eñ credit ante cōstitutionē
mundi pliū vllum fuisse cōmissum? Et tñ
si est credibile/ modo nos nō credere/ sed co/
gnoscere venimus. Nam qui dicit persas ⁊
scythas ante multos annos secū bellasse/
rem dicit credibilē: eam tñ quā auditā vel
lectam possumus credere/ nō expertā cōpre
hensamq̄ cognoscere. Cum ergo istū repu/
diarem si tale aliquid diceret: nō eñ ea pro/
misit que cogerent credere/ sed que possem
sine vlla ambiguitate cognoscere: quō euꝫ
non repudiabo quādo nō modo incerta di/
cit: sꝫ etiā incredibilia? Sꝫ qd si aliquib⁹ ra
tionibus ea pspicua et cognita faciet? Au/
diamus ergo si possumus/ cum tota patien
tia et lenitate quod sequitur.

De lucida terra super quam regna dei patris fundata sūt sm manicheum/ et lumine ipsius: Ca. xiii.

Ec quippe inquit in exordio fuerunt A
b due substātie/ a sese diuise ⁊ luminis Manicheus.
quidē imperiū tenebat deus pater/
in sua sancta stirpe ppetuus/ in virtute ma/
gnificus/ natura ipa verus/ eternitate pro/

p̄ria exultās/semp̄ ꝯtinēs apud se sapiētiā ⁊ sensus vitales: p̄ quos etiā duodecim mēbra luminis sui cōprehēdit/ regni videlicet ꝓpriꝗ diuitias affluētes. In vnoquoqꝫ aūt mēbroꝝ eiꝰ sunt recōdita milia innumera/
B bilīū/ ⁊ imēsoꝝ thesauroꝝ. Ipe v̄o pater in sua laude p̄cipuus/ magnitudine incomp̄/ hensibilis/ copulata habet sibi btā ⁊ gl'iosa secula: neqꝫ numero/ neqꝫ ꝓlixitate estimā/ da: cū quibꝰ idē sctūs atqꝫ illustris pr̄ ⁊ genitor degit: nullo etiā i regnis eiꝰ insignibꝰ
Al. in fumo. aut indigēte aut infimo ꝯstituto. Ita autē fundata sūt eiusdē splendidissima regna sup̄ra lucidā ⁊ beatā terrā/ vt a nll'o vnq̄ꝫ aut
Augustinus. moueri aut cōcuti possent. Hec mihi vñ ꝓbaturꝰ ē: aut hec ipe vñ cognouit? Noli me terrere paracleti noie: Primo/ q2 nō credere incognita/ sꝫ certa cognoscere accessi/ a vobisipsis factꝰ timidior: Uos eñ nostis/ temere credētibꝰ q̄ꝫ vehemēter insultare solea tis: p̄sertim cū ipe q̄ tā cepit incerta narrare plenā ac firmā sciētiā pauloāñ ꝓmiserit.

Q2 scriptur̄e eccl'ie magis sit credēdū q̄ꝫ dicti manichei que incerta sunt:

A Einde q̄ñ sī mihi fides (Ca. XIIII.
Al. ⁊ terreret. D sperāda ē/ magisꝰ me teneret illa scri/
Act. 2. a. ptura/ vbi legō: venisse sp̄msctm̄ et
Joh. 14. b. ap̄los inspirasse: qbꝰ eū dn̄s se missurꝫ ꝓmiserat. Quapropt̄ aut ea q̄ dicis/ ꝓba mihi v̄a eē/ vt ostēdas q̄ nō possū credere: aut eū q̄ dicit ꝓba mihi sp̄msctm̄ eē/ vt credā q̄ non potes ostēdere. Ego nāqꝫ catholicā fidē ꝓfiteor/ ⁊ p̄ illā me ad certā sciētiā p̄uēturū ꝯfido: Tu v̄o q̄ fidē meā labefactare conaris/ certā sciētiā trade si potes: vt id qd̄ credidi/ temere me credidisse cōuincas. Duo sunt q̄ mihi ꝓfers: Unū/ cū dicis sp̄msctm̄ eē q̄ loquit'. Et alterū cū dicis/ manifesta eē q̄ loquit'. Utrūqꝫ abs te sine vlla dubitatiōe cognoscere debui: Sꝫ non sū auarꝰ: vnū horū doce. Ostēde hūc eē sp̄msanctū/ ⁊ credā v̄a esse q̄ dic/ etiā si nesciā. Aut ostēde vera eē q̄ dicit/ ⁊ credā sp̄msctm̄ eē etiā si nesciā. Nū/ qd̄ equius aut beniuolētiꝰ tecū agi pōt? Sꝫ tu nec h̄/ nec illō vales ostēdere. Nihil aliud
Al. ⁊ egisti. ⁊elegisti nisi laudare qd̄ credis/ ⁊ irridere qd̄ credo. Cū igit' etiāꝫ ego vicissim laudauero qd̄ credo/ ⁊ qd̄ credis irrisero: qd̄ putas nob̄ eē iudicādū qd̄ve faciēdū/ nisi vt eos relinquamꝰ q̄ nos inuitāt certa cog̅scere/ ⁊ postea imperāt vt icerta credamꝰ: ⁊ eos seq̄mur q̄ nos inuitāt p̄us credere qd̄ nōdū valemꝰ intueri/ vt ip̄a fide valentiores facti/ qd̄ credimus intelligere mereamur: nō tā hoibꝰ/ s̄
B ip̄o deo intrinsecꝰ mētē nr̄aꝫ firmāte atqꝫ illuminānte? Et q̄m ꝯfitīi vñ mihi ꝓbet: nunc q̄ro vñ ipe cog̅uerit. Si dic̄ sibi a sp̄usctō eē reuelatū suāqꝫ mētēꝫ diuinitꝰ illustratā/ vt ea q̄ dicit certa ⁊ manifesta cog̅sceret: ipe significat qd̄ intsit int' cog̅scere ⁊ credere. Ipe eñ cog̅scit cui aptissime ista mōstrant': Eis aūt qbꝰ h̄ narrat: nō cognitionē insinuat/ s̄ credulitatē suadet: Cui quisqꝫ temere cōsēserit/ manicheus efficit': nō certa cog̅scēdo/ s̄
Al. suadēdo incerta⁊ credēdo: q̄les nos imperitos adolescētulos aliq̄ñ decepit. Debuit ḡ nō nob̄ polliceri sciam/ neqꝫ manifestā cognitionē/ neqꝫ ad id qd̄ q̄rit' sine vlla ābiguitate p̄uētione: s̄ dicere potiꝰ sibi ista eē mōstrata: illos aūt qbꝰ narrāt' credere sibi debere q̄ nesciūt. Sꝫ si h̄ diceret: q̄s nō ei rideret: Si ḡ icognita crediturꝰ sū: cur nō ea potius credā q̄ iā cō sensiōe doctoꝝ idoctorūqꝫ celebrāt'/ ⁊ p̄ oēs p̄plos grauissima auctē firmata sūt? Hoc ille times ne sibi diceret'/ effūdit nebulas imperitis: ꝓmīi pollicēs reꝝ certaꝝ cognitiōꝫ ⁊ postea icertaꝝ ip̄ans fidē. Cui tñ si h̄ dicatur/ vt saltē vel sibi h̄ doceat eē mōstrata/ similiter deficit: ⁊ hec q̄ꝫ vt credamus iubet.

Ostēdit augustinus falsa dicta manichei ex suis proprijs verbis: q̄ irridēdus sit/ nō sibi credēdū:

Uis ferat tantā fallaciā (Ca. XV. A
q tantāqꝫ sup̄biā? Quid si nō solū incerta/ sꝫ etiā falsa esse q̄ dicit/ deo et dn̄o nr̄o mihi opitulāte mōstrauero? Quid infelicius ista sup̄stitiōe inueniri pōt: q̄ nō mō nō exhibet sciētiā quā ꝓmittit atqꝫ veritatē/ s̄ ea dicit q̄ vehemēter sūt sciētie veritatiqꝫ cōtraria? Qd̄ i sequētibꝰ manifestiꝰ apparebit. Ita eñ dicit: Iuxta vnā v̄o p̄teꝫ
Manicheus. ac latus illustris illiꝰ ac sācte terre/ erat tenebrarū terra ꝓfunda et imēsa magnitudine: in q̄ habitāt ignea corp̄a/ genera scilicet pestifera. Hinc infinite tenebre ex eadē manātes natura inestimabiles cuꝫ ꝓprijs fetibꝰ: vltra q̄s erant aq̄ cenose ac turbide cū suis inhabitatoribꝰ q̄rū interius vēti horribiles ac vehemētes cū suo principe ⁊ genitoribꝰ. Rursū regio ignea ⁊ corruptibil' cū suis ducibꝰ ⁊ nationibꝰ. Pari more introrsū gens caliginis ac fumi plena/ in q̄ morabat' imanis p̄nceps oim ⁊ dux: habēs circa se innumerabiles principes q̄rū oim ipse erat mēs atqꝫ origo: hecqꝫ fuerunt nature q̄nqꝫ terre
B pestifere. Si aereū vel etiā ethereū corpus
Augustinus. diceret eē naturā dei: ꝑfecto irrideretur ab oibus q̄ sapie veritatisqꝫ naturā p̄ nulla locorū spacia distētā atqꝫ diffusam sine mole magnā ⁊ magnificā: nec in parte minorē et in parte maiorē/ sed per omia equalē summo patri: nec aliud habentē hic/ ⁊ aliud alibi/ sed vbiqꝫ integram/ vbiqꝫ presentem q̄licūqꝫ acie sereniores mētis intueri valent,

Cũ in corporibus dimensiuis pars minor est toto/anima autem vbiq̃ i corpe tota est τ indiuisibil:

A Sed q̄d dicā de veritate (Ca.XVI.

s atq̃ sapientia/ que oēs aīe potentias superat/cū ipsius anime natura que mutabilis inueniť / nullo modo locorum spacia mole sua occupet? Quicquid enim qualibet crassitudine distenditur/non potest nisi minui per partem habendo aliud hic et aliud alibi. Minor est enim digitus q̃ tota manus:et minor est digit⁹ vn⁹ q̃ duo:et alibi est iste digitus/alibi ille/alibi cetera manus. Quod non solum in mobilibus corporum articulis videmus: sed etiam terre pars ista non est ibi vbi illa / qr suum locum queq̃ obtinet:et pars humoris minor minore/et maior maiore loco est: et alia pars est circa fundum/alia circa oraſ poculi. Similiter aeris partes suos quoq̃ implent locos: nec fieri potest vt aer quo impletur hec domus/simul secum in eadez domo habere possit etiam illum aerez quē vicini habent: luciſq̃ ipsius alia pars infunditur per hanc fenestram/alia per aliam / et maior per maiorē/per minorem aūt minor.

vbiq̃ tanta / qr vbiq̃ tota est. Cū eñ tangitur digit⁹/nō per totū corpus sentit/τ tñ tota sentit: Totā eñ tactus ille non latet: q̄d nō fieret nisi tota p̄sto esset. Nec sic tota p̄sto est cū tāgitur digitus τ sentit i digito / vt ceterū deserat corpus / τ sese ad vnū illū locuz i q̄ sentit agglomeret. Sz cū tota sentit i digito man⁹/si alius locus tangať in pede / nec ibi desinit tota sētire: atq̃ ita in singulis distantibus locis tota simul adest : non vnū deserēs vt in altero tota sit : neq̃ ita vtrūq̃ tenēs vt aliaz partē hic habeat/τ alibi aliā: sed sufficiēs exhibere se singulis loc̄ simul totā: qm̄ tota sētit in singulis/satiſ ostēdit se locorum spacijs non teneri.

eri p partiū mutuā ingressionē/τ rarefactio p egressionē: quia dicit/q̄ impossibile ē duas corpis ptes simul esse. Tertium documentū/q̄ anima possit esse in corpe definitiue / qr ideo ē in qualibet corporis pte:sicut angelus totus est in q̄libet pte loci/ quez sibi determinat: q̄ñ vis anima preter istū modū sit informatiue in corpore toto. Quartū documentū / q̄ istud est veruz s̄m opinionē augustini: non solū de anima intellectiua/sed etiaz de sensitiua: qr ratio sua directe vadit ad sensitiuam: per hoc eñ pbat suū intentū: qr in qualibet particula corpis sentit. Sed oritur dubiū: si ista ratio est sufficiens. Dicerent eñ qui ponūt ipsam extensaz/q̄ sicut omne corpus aīatū ī qualibet parte sentit /sed s̄m aliā τ aliaz partē: ita τ anima intellectiua: τ sicut anima vegetatiua ī planta in qualibet parte nutrit: sed s̄m aliam τ aliam partē. Et confirmaťz qr in diuersis corporis partibus a contrarijs sēsibus immutať: que contrarie immutatiōes in eadē parte esse nō possunt: Unde videť ista ratio inualidā p anima sensitiua : Nisi forte accipet sentire p intelligere: quēadmodū sapiēs dicit sēsat⁹ et dicat anima sentire in qualibet pte:qnia nō est potētia organica vllā determinans sibi ptem: sicut vniuersalia dicuntur esse s̄mp et vbiq̃: quia abstrahunt a loco τ tpe.

Tertia vitas. ¶ Nec omnino pōt esse aliqd corpus/siue celeste/siue terrestre/siue aereum/ siue humidū quod nō minus sit in parte q̃ in toto: neq̃ vllo modo possit in loco huius partis simul habere aliam partem: sz aliud hic et aliud alibi habens per q̄libet spacia locorum distanti τ diuidua / vł potius vt ita dicaz secuti mole distenditur:

B Aīe vero natura/ etiā si non illa eius potentia consideretur qua intelligit veritatem/sed illa inferior qua continet corpus et sentit in corpore / nullo modo inueniť locorū spacijs aliqua mole distendi: Naz singulis sui corporis particulis tota p̄sto est/cū tota sentit in singulis: nec minor est pars eius in digito et maior in brachio/sicut ipse digitus brachio minor est: sed

¶ Tertia vitas/q̄ nullum potest esse corpus/q̄d non sit minus in sua parte q̃ in toto: Nec in loco vnius partis potest habere aliam partem: sed aliā hic/τ aliā ibi: Anime vero natura nō aliquo modo loco distendiť sz naz in singulis partibus sui corpis est tota. Et illud ipse probat: qr in qualibet parte sui corpis sentit. Sed ex hoc dicto accipiunť quatuor varia documenta. Primū est/q̄ omne totuz maius est sua parte: quia dicit q̄ omnis pars est minor suo toto: maius autē τ minus sūt correlatiua. Et si dicať/quare istā regulā determinat augustinus ad corpalia: cum sit vniuersaliter vera in toto ente. Dicitur/quia loq̄tur de quantitate molis/ que solū est in corpalib⁹: quia s̄m quātitatem virtutis ita est vera in spiritualib⁹: quēadmodū tota charitas maior ē suo q̄uis q̄ gradu. Secūdū documentū/q̄ corpa habent esse in loco dimensiue: ita q̄ vna pars corporis est in vna loci parte / τ alia ī alia: qr dicit q̄ due partes corporis in eadē loci parte esse nō possūt. Uñ accipitur argumentū / q̄ condēsatio non potest fi/

Qualit imagines reꝝ in anima cognoscantur: nō solū in rationalibus/sed etiā in brutis: Ca.XVII.

q Uod si eius memoriā cogitem⁹: nō rerū intelligibiliū/sz haꝝ corporearū quā et bestie habere sentiuntur: Nā et p loca nota sine errore iumenta pergūt/ τ cubicula sua bestie repetūt: et canes dn̄orū suorū corpa recognoscūt/ τ dormientes plerūq̃ murmurant et in latratū aliq̄ñ erūpunt: q̄d nullo mō possent: nisi in eoruz memoria visaꝝ rerum vel per corpus vtcūq̃ sensaꝝ versarenť imagines. Quis digne cogitet/ vbi capianť iste imagines/ vbi gerenť/ vel vbi formenť? Si eñ nō possent eē maiores q̃ nostri corpis quātitas teneret: diceret forte aliquis / intra ipsa sui corporis spacia quibus et illa concluditur/has imagines animam figurare atq̃ seruare: Nunc vero cū perexiguā terre partem occupet corpus/immēsarū regionū et celi ac terre imagines animus voluit/ quibus cateruatim discedentibus ac succedentibus nō fit an/

gustus: atq3 hinc se ostendit non diffusum esse per locos: quia maximorum locorum imaginibus non quasi capitur/ sed potius eas capit: nō sinu aliquo/ sed vi potentiaq3 ineffabili: qua licet eis ꝛ addere quodlibet ꝛ detrahere/ ꝛ in angustū eas cōtrahere ꝛ ꝑ immēsa expādere/ ꝛ ordinare vt velit/ ꝛ perturbare/ ꝛ multiplicare et ad paucitatē singularitatēve redigere.

Qꝛ imaginatiua siue cogitatiua potentia latioꝛ est et perfectioꝛ ipso imaginato: nec ꝑ partes diuisibilis/ quia spiritalis: Ca.XVIII.

q Uid iam de illa loquar potentia/ q̄ intelligitur veritas: quia istis ipsis que de corporis sensu hauste figurantur imaginibus sese pro veritate opponentibus magna viuacitate resistit? Quia videtur aliā/ verbi gratia/ verā esse cathaginem/ aliā quā cogitās fingit: Et pro suo arbitrio tota facilitate cōmutat ex eadē facilitate innumerabiles venire mundos: in quibus epicuri cogitatio innumerabiliter peregrinata est. Et ne multa cōsecter/ ex eadem venire facilitate istā terrā lucis ꝑ spacia infinita diffusam/ ꝯquinq3 antra gentis tenebrarū cum habitatorib[9] suis: in quib[9] manichei phantasmata veritatis sibi nomen ausi sunt vsurpare. Quid ergo est ista potentia que hec discernit? Que profecto quanta sit ꝛ his omnibus maioꝛ est et sine vlla tali rerū imaginatione cogitatur. Huic inueni spacia si potes: hāc diffunde ꝑ locos: hanc infinite molis tumore distende. Profecto si bene cogitas/ nō potes. Quicquid enim tibi tale occurrerit/ iudicas ipsa cogitatione secari posse per partes: facisq3 ibi aliam partē minorē/ aliā maiorē q̄ntum placet. Illud autē ipsum quo ista iudicas cernis esse supra ista: nō loci altitudine/ sed potentie dignitate.

Sicut anima mutabiliter extenditur ad omnia cognoscibilia: sic deus incomparabiliter et immutabiliter ad omnia se extendit ꝛ in omnibus manet: Ca.XIX.

q Uare animā si totiens mutabilem siue variarū volūtatum turba/ siue affectibus pro rerum copia vel inopia sese flectētibus/ siue ipsis innumerabilibus ludis phantasmatū/ siue obliuione ꝛ memoria/ siue doctrina et imperitia? Si ergo animā/ vt dixi/ his atq3 huiusmodi motionibus totiens mutabilē sentis: non diffundi extēdiq3 ꝑ locos/ sed oīa talia spacia potentie viuacitate superare: quid de ipso deo cogitandū aut existimandū est/ qui super oēs rationales mentes incōcussus atq3 incōmutabilis manēs/ tribuit qđ cuiq3 tribuendū est? Quē facilius eloqui audet aīa q̄ videre: ꝛ quē tāto minus eloquit/ quāto sincerius videre potuerit. Qui tamen si/ vt manicheorū phantasmata perstrepunt/ locorū ex vna parte determinato/ ex aliis immenso spacio tenderetur: quantelibet in eo particule ꝛ innumerabilia frusta/ alia maiora/ alia minora pro cogitantis arbitrio metirent: vt bipedalis in eo/ verbi gratia/ pars/ octo partibus minoꝛ esset q̄ decēpedalis. Id em̄ necesse est cōtingat oībus naturis/ que per talia spacia diffuse/ vbiq3 tote esse nō possunt: qđ in ip̄a anima nō inuenit: s3 ab eis qui cōsiderare hec nō valent/ deformiter de illa ꝛ turpiter creditur.

Concludit ex verbis manichei vel deum esse finitum et terminatum/ vel suū dictū falsum: Ca.XX.

v Erumtamen cū carnalibus animis fortasse non sic agendū est/ s3 descēdendū est potius ad eorū cogitationes: qui naturā incorporeā ꝛ spiritalē cogitando potius sequi/ vel non audent/ vel nondū valent: ita vt nec ipsā cogitationē suā eadē cogitatione considerent/ ꝛ inueniant eā locoꝝ spacia de ipsis locorū spaciis iudicantē. Descēdamus ergo ad eorū sensus/ ꝛ queramus ab eis: iuxta quā partē/ et iuxta qđ latus/ sicut manicheus dicit/ illustris illius ac sancte terre erat tenebrarum terra. Dicit em̄: iuxta vnam partē ac latus: nec dicit quā partē vel qđ latus/ dextrū an sinistrū. Sed qđlibet eligāt: illud certe manifestū est: nō dici vnū latus/ nisi vbi est et alterū latus. Ubi aūt vel tria vel plura sūt latera: aut figure ambitus intelligit vndiq3 terminatus: aut si ex aliqua parte in immensum patet: ex his tn̄ q̄ latera dicunt/ necesse est/ finiat. Dicāt ḡ: ex alio latere/ vl̄ ex aliis laterib[9]: qđ adiūgebat terre lucis/ si ex vno latere erat gēs tenebrarū? Nō dicūt: S3 cū premuntur vt dicant: infinita dicunt esse alia latera terre illius quam lucis vocant: id est per infinita spacia distendi/ ꝛ nullo fine cohiberi: Nec intelligūt iā nō esse latera: qđ quibusuis tardis etiā ingeniis apertissimū est. Tunc enim essent latera si finibus suis terminarent. Quid ad me inq̄t si nō sint latera? Sed cū diceres: iuxta vnā partē ac latus/ aliā q̄ partem siue partes/ vel aliud

Margin notes beside the chapter XX text:
- at "Erumtamen cū carnalibus animis": A
- at "terra. Dicit em̄: iuxta vnam partē ac latus": Li.1. cōtra felicem manichei ca.19.
- at "est/ finiat. Dicāt ḡ: ex alio latere": B

latus siue latera cogebas intelligi: Nam si vnuz tm̄ latus erat: tm̄ iuxta latus dici debuit / non iuxta vnū latus: Sicut in corpore nostro dicim⁹ esse aliquid iuxta vnū oculū / quia est alter oculus: aut iuxta vnā maxillā / q2 est altera. Si autē dicamus iuxta vnū nasum / aut iuxta vnū vmbilicum / cū alius nō sit / a doctis ↄ ab indoctis ridebimur: Sz non te verbis pmo. Fortasse eñ vnum q̄si vnicum appellare voluisti.

Q8 ex responsis manicheorum de terra lucis ↄ tenebraꝝ conuincitur ipsorum error: Ca. XXI.

A q Uid ergo erat iuxta aliud latus terre / quā illustrē ac sctām vocas? Terra inq̄s tenebraꝝ. Quid de ista terra saltē cōcedis? Qz coporea erat. Necesse ē te hoc dicere: q̄siquidē oīa corpa inde asseris originē ducere. Quid ḡ q̄so: q̄uis tardi / q̄uis carnales hoīes / ne hoc quidē aliq̄n aīaduertitis / ꝙ laterib⁹ sibi iūgi vtraq3 ista terra non possit / nisi esset vtraq3 corporea? Cur ergo nobis dicebat a nescio qua cecitate peruersis / tenebrarum tm̄ terram fuisse vel esse corpoream: illam vero que terra luminis diceretur / incorpoream et spiritalem credi oportere? Expergiscamur aliquādo hoīes boni / et saltem admoniti q̄d facillimū est attēdam⁹ / duas terras sibi laterib⁹ nō posse coniūgi / nisi vtraq3 sit corp⁹. Aut

B si ad istā etiā possit coniungi / grossi ↄ tardi: quero / vtrum ↄ ipsa terra tenebrarū vnum lat⁹ habuerit / ↄ cetera infinita sicut terra lucis? Non ita credunt: timent eñ ne deo videatur equalis. Dicūt ergo illam p profundum immensam: et per longuz sursum versus / aut supra illā spacia infinite inanitatis affirmant: Et ne ipsa vel simplū / terra autē luminis duplū tenere videat: angustāt eā a duobus etiaz laterib⁹: Tanq3 si vnus panis: sic eñ quod dicitur facilius videri potest: in quadras quattuor decusatim formetur: in quibus tres sint candide / vna nigra: modo de tribus cādidis tolle distinctionem / ↄ fac illas etiam sursum versus ↄ deorsum versus et vndiq3 retro infinitas / sic ab eis esse creditur terra lucis. Illam vero nigram et quadram fac deorsum versus: et retro infinitam / supra se autem immensam inanitatem habere: Sic opinantur terram tenebrarum: sic ab eis esse creditur. Sz hec nimis attente et studiose inquirentibus / q̄si secreta demonstrant.

Qualiter he due terre se mutuo tangant / et qualia inconuenientia ex eorum imaginatione sequantur. Ca. XXII.

v Erumtamē si ita est / apparet terraz tenebrarum a terra lucis duobus lateribus tangi. Et vtiq3 si duobus tangitur / duobus etiam tangit: certe iuxta vnum latus erat terra tenebraruz. Deinde q̄3 feda figura lucis apparet / tamq3 fissa vngula / nigro quodaz cuneo subter artato: illac tm̄ finita qua finditur: hians etiā et patens desuper interposito inani quicquid a superficie terre tenebrarum sursum versus immensum est: q̄3 deinde melior ipsius terre tenebrarū figura ostendit. Siq̄dē illa finditur / hec findit: illa inserit / hec interpatet: illa i se nulli inanitati dat locū / hec ab inferiori tm̄ pte laxa nō ē / q̄ hostili cuneo sibimplet.

¶ Indocti ergo homines ↄ auari / cuz maiorem honorem tribuunt multitudini partium q̄3 vnitati / vt sex ptes darent terre lucis / tres deorsum versus / tres sursuz versus: maluerunt penetrari terraz lucis q̄3 penetrare. Talem enim figuram etsi commixtaz negāt / penetratam tamen negare non possunt.

¶ Quarta veritas / ꝙ indocti homines et auari tribuant maiorem honorē multitudini q̄3 vnitati. Ex quo accipiuntur quattuor theologica documenta. Primuz est / ꝙ melior est ratio vnitatis q̄3 pluralitatis: quia vituperat homines q̄ magis honorāt pluralitatē q̄3 vnitatez. Secundum documentū / ꝙ melior est ratio identitatis q̄3 diuersitatis: quia identitas est adiuncta vnitati: et distinctio pluralitati. Tertium documentum / ꝙ melior est ratio equalitatis q̄3 inequalitatis: quia equalitas est conueniens et consequens vnitatē / sicut inequalitas pluralitatem. Quartum documentum / ꝙ melior est ratio similitudinis / q̄3 dissimilitudinis: quia sicut se habet similitudo ad identitatem: ita dissimilitudo ad diuersitatem: subiectorum autem meliorum meliores sunt passiones. Sed circa primum documentum accidunt quattuor difficilia argumenta. Primum est / ꝙ vnitas non est de essentia numeri: ita ꝙ sit inclusa in ratione sua formali: quia tunc numerus includeret in sua ratione quiditatiua vnitatem / et se haberet per additionem ad ipsam: et sic perfectior esset ratio multitudinis q̄3 vnitatis. Secūdum argumentū / ꝙ ratio formalis quiditatiua numeri / non est forma vna: quia non vna quiditate / cū vnuz et multa ex opposito distinguātur: nec vna denominatione: quia nulla passio est nobilior suo subiecto. Tertium argumentum / ꝙ vnum nō conuertitur cum ente: quia ens diuiditur in vnum et multa: et numerus sub ente continetur. Quartum argumentum / ꝙ ratio formalis multitudinis non est absoluta / sed respectiua: quia omne absolutum perfectius est priuatione sibi opposita: cum dicat aliquam aliam perfectionem: et cum respectus contra naturam dicat perfectionem: pluralitas aūt vnitati / vt nunc supponit / opponitur priuatiue. Quarta verit

Qr melius sentiant imaginantes deum habere corpus et citius possint ad fidem reduci q̄3 manichei: Ca. XXIII.

A Onfer nunc: nō spiritales catholicę
c fidei viros/in quibus quātū in hac
vita animus potest cernit substan/
tiam naturāq̧ diuinam nullis locorū spa/
cijs tendi: id est nullis liniamentorū dimē/
sionibus figurari: sed cōfer carnales et par/
uulos nostros: qui solent auditis in allego
ria mēbris quibusdā corporis nostri: velut cū
dicuntur oculi dei/⁊ aures dei: solent deū
sibi libertate phātasmatis corporis huma/
ni specie figurare. Hos confer iam illis ma/
nicheis/ qui solent istas nugas intentis et
curiosis hominibꝰ quasi magna secreta de/
scribere: Et cōsidera qui rationabilius ⁊ ho
nestius de deo sentiant: vtrum hi qui eum
forma humana sua dignitate in suo genere
prędita cogitant: an hi qui cū infinita mo/
le diffusum: non tamē vndiq̧/sed tribꝰ qua/
dris infinitum atq̧ condensum: ex vna ꝑo
fissum/patentem/hiantē/ laxum superius
inanitate/cuneatum inferius terra tenebra
rum: Uel si ita melius est dicere: apertū su/
perius natura propria/inartatum inferius
B aliena. Ecce ego tecū derideo carnales ho/
mines: qui nondum possunt spiritalia co/
gitare/humana forma deum existimantes.
Deride ⁊ tu mecum si potes eos qui tā de/
formem turpēq̧ fissuram vel scissuram dei
tam inaniter supra hiulcam/tam inhoneste
infra obturatam multum miserabili cogi/
tatione imaginanť. Cum hoc etiam inter/
sit/ꝙ isti carnales qui humana deū forma
cogitant/si ecclesię catholicę gremio contē/
1.Cor.3.a. ti cum lacte nutriendi sunt: non se in teme/
rarias opiniones pręcipitēt/ sed ibi studiū
pium quęrendi nutriant: ibi petant vt acci/
Math.7.a. piant: ibi pulsent vt eis aperiatur: incipiūt
spiritaliter allegorias parabolasq̧ scriptu/
rarū intelligere/⁊ paulatim sapere diuinas
potentias: congruenter alibi aurium/ alibi
oculorū/alibi manuū/ vel pedū/ vel etiam
alarū atq̧ pennarū: scuti quoq̧ et gladij et
galeę cęterarūq̧ taliū innumerabiliū rerū
nomine enūciari. Qua intelligentia quan/
to magis proficiunt/tanto magis catholici
esse firmanť: Manichei vero quādo figurę
illius imaginationē reliquerint/ manichei
C esse nō poterint. Hoc eīn quasi ꝓpriū atq̧
pcipuum auctoris sui laudibus tribuūt/ ꝙ
eum dicūt illa quę ab antiquis figurate in
libris de diuinis mysterijs posita sunt/hu/
ic qui vltimus venturus erat soluēda ⁊ de/
mōstranda esse seruata. Et propterea post
illum iam neminē doctorem diuinitus esse
venturū: quia nihil iste per allegorias ⁊ fi/
guras dixerit: cum ⁊ antiquorum quę talia
fuerāt aperiret/et sua enodate manifesteq̧
monstraret. Non habent ergo isti interpre/
tationes ad quas reuertanť/cū illis de au/
ctore suo legiť: Juxta vnā ꝑo partem ac la/ Manicheus.
tus/illustris illius ac sanctę terrę/erat tene/
brarū terra: quocūq̧ se verterint/necesse est
vt phantasmatū suorū miseria coartati/ in
scissuras aut abruptas pcisiōes ⁊ iūcturas
aut fissuras turpissimas incidāt: q̄s nō di/
cā de incōmutabili natura dei/ſ de omi na
tura incorporea/q̄uis mutabili/sicuti ē aīa
miserrimū ē credere. Et tñ si nō possem me
intēdere ad supiora/neq̧ cogitatiōes meas
a falsis imaginationibꝰ/q̄s p sensus corpo/
reos memoria fixas gero/in libertatē ac sin
ceritatē naturę spiritalis euoluere: quanto
meliꝰ humani corporis forma deum cogitarē/
q̄ illū nigrū cuneū scissurę inferiori eiꝰ affi/
gerē/superiorēq̧ vastissimā laxitatē nō in/
ueniēs vñ oppilarem/sic immēsa inanitate
patentē ⁊ hiantē relinquerē. Quid ista opi
nione fędius? quid tenebrosius hoc errore
dici aut fingi potuit?

Q non eiusdē naturę sit lucida regio cum deo/ostendit per viā diuisionis: Ca .XXIIII.

Eu devolo mihi dicať/qñ lego: deū A
d patrē ⁊ supra lucidā beatāq̧ terrā
fūdata regna eiꝰ: vtrū viuꝰ ⁊ eiusdē
substātię atq̧ naturę sint ⁊ pr ⁊ regna eiꝰ et
terra? Qd si ita est: iā nō q̄si aliā naturā/ſ
q̄si corpꝰ sit dei/cuneꝰ ille gentis tenebrarū
diffindit ⁊ penetrat: qđ q̄dē ipm eēt ineffa/
bili deformitate turpissimū: ſ ipā oīno na
turā dei cuneꝰ illę terrę tenebrarū diffindit
⁊ penetrat. Rogo cogitate ista/hoīes estis:
rogo cogitate ista/ ⁊ fugite: taliūq̧ phātas/
matū sacrilegia dilaniatis si fieri pōt pecto
ribus/de fide vestra eradicate atq̧ ꝓpelli/
B te. An dicturi estis: nō vniꝰ eiusdēq̧ naturę
illa tria eē/ſ alteriꝰ patrē/alterius regna/al
terius terrā: vt suas naturas atq̧ subas ha
beāt singula diuersas/excellētię gradibꝰ or/
dinatas? Qd si verū est: nō duas/ ſ q̄ttuor
naturas manicheꝰ pdicare debuerat. Si aūt
vnā naturā habet pr ⁊ regna/tra ꝑo sola di
uersā: tres naturę fuerāt prędicādę. Aut si
ꝓpterea duas dicere maluit/ q: terra tene/
brarū ptinet ad deū: q̄ro quō ad deū lucis
ptineat tra? Si eīn ⁊ naturā habet diuisā/⁊
nō eā genuit neq̧ fecit: nō ad eū ptinet/⁊ in
alieno regna eiꝰ locata sūt. Aut si ꝓpterea
ptinet q: vicina ē/ptineat ⁊ terra tenebrarū:
q̄ terrā lucis non mō vicinitate ꝯtingit/ sed
etiā penetratione dissulcat. Si autē genuit
eā: nō eā credi oportet diuersā hře naturā,

Qđ eñ genuit de⁹/hoc oportet credi eē qđ
de⁹ est: sicut de vnigenito filio in catholica
credit. Itaqȝ ad illā fugiendā et detestādā
turpitudinē /nos necessitas reuocat: vt nō
terrā q̄si aliā atqȝ diuersā/ sȝ ipam dei natu
C rā niger ille cuneus diffindit. Qz si nō genu
it/sed fecit eā deus: quero vñ fecerit. Si de
seipso/quid aliud est q̄ȝ genuisse? Si de alie
na aliqua natura: quero vtrū bona: an ma/
la. Si bona: erat ergo aliqua natura bona:
que non ptinebat ad deuȝ: qđ nullo modo
dicere audebitis. Si autē mala: nō ergo il/
la gens tenebrarum sola natura mala erat.
An forte iā inde assumpserat partē aliquaȝ
deus/ quā in terrā lucis conuerteret / et sup
illam regna sua stabiliret? De tota ergo id
fecisset/ vt iaȝ olim mala natura nulla esset.
Qz si nō de aliqua substantia fecit terrā lu/
cis /restat vt eam de nihilo fecerit.

Notat ordinē rerum creatarum ſm sub et supra/ ſm suam pfectionem debite ordinatam: Ca. XXV.

A Uare si vobis
Multa diues q iā persuadetur
posse aliqđ bo
ni omipotentē deū de
nihilo facere: venite i
catholicam / et discite
oēs naturas quas fe/
cit deus ⁊ condidit/ex/
cellentie gradib⁹ ordi/
natas a summis vsqȝ
ad infimas oēs bo/
nas: sed alias alijs eē
potiores casqȝ factas
esse de nihilo: cū deus
artifex p sapientiā suā
potentialiter/ vt ita di
cam/operaref: vt pos/
sit esse qđ non erat: et
inquātū esset/bonū es/
set: inquatū autē defi/
ceret / se nō de deo ge/
nitū/sed ab ipso de ni/
B hilo factū ostenderet.
Hic succincte recapitulat p̄cedentem ratiocinationē. Quid eñ vos teneat/
si cōsideretis/nō inue/
nietis: cū terraȝ lumi/
nis quā describitis/ne
qȝ hoc esse qđ deus est
possitis dicere: ne ipsā
dei naturā feditas q̄/
dre illius inartet: neqȝ
de illo genitam/ne ni/
bilominus hoc qđ de⁹
est cogaf intelligi/ ⁊ ad
eandē deformitatē re/
deat: nec alienā ab il/
lo/ne i alieno regno eū
posuisse/ ⁊ nō duas / sȝ
tres naturas dicere vr
geamini: neqȝ ab eo/
dē de aliena facta sub
stantia/ne aut bonuȝ
aliđ fuerit preter deū/
aut malū preter gētē
tenebrarū. Remanet
igitur vobis/ vt de ni/
hilo terram luminis
deum fecisse fateami/
ni: et non vultis cre/
dere/ q̄ si aliquod ma/
gnū bonū/ qđ tamē il/
lo ipso esset inferius:
de⁹ ex nihilo facere po
tuit. Potuit etiam/ qȝ
bo nus est et nulli bo/
no inuidet/facere alte/
rū bonū / qđ illo prio/
re esset inferius. Potu
it ⁊ tertiū cui secūdū p̄
poneref: ⁊ deinde vs/
qȝ ad infimū bonū na
turaꝝ factaꝝ ordineȝ
ducere: donec vniuersi/
tas eaꝝ/nō nūero in/
definito incerta deflu/
eret/ ꝑ certo terminata
ꝯsisteret. Aut si nec de
nihilo istā lumīs terrā
deū fecisse vultis fateri:
nō erit exit⁹ q̄ tātas tur
pitudines ⁊ tā sacrile/
gas opiniones euada
tis. Aut videte certe/
qñ liber ē carnali co/
gitationi phātasmata
q̄lia libuerit opinari:
ne forte possitis aliā for
mam quamcūqȝ huic
coniunctioni duarum
terrarum inuenire: ne
tā detestabilis ⁊ auer/
sanda rerum facies animo occurrat: terraȝ
scilicet dei/ siue sit eiusdem nature qua est
deus/siue diuerse/ in qua tamen dei regna
fundata sint: ita ingenti mole per immen/
sum iacere/ vt per infinitum porrectis et
apertis membris iaceat / quibus fedissime
atqȝ turpissime ab inferiori parte recipiat
etiā ipsum immēse magnitudinis inartatū
illū cuneū terre tenebrarū. Sed quicquid D

¶ Quinta veritas est/
q̄ fides catholica docet
oēs naturas quas fecit
deus excellētie gradibus
ordinatas: et a summis
vsqȝ ad infimas oēs eē
bonas: sed alias alijs po
tiores. Ex quo dicto acci/
pitur documentum vnū/
⁊ argumētum vnū. Ar/
gumētum est/ q̄ oīs enti/
tas creata dicit pfectio/
nē: qȝ excellētie gradus
est in cunctis creaturis
et in oībus naturis. Et
hoc dicit xpē relationē: q̄
nō est p se natura: alioqn
in diuinis forent q̄ttuor
nature: et sic est intelligē
da ista ratio solū de abso
lutis. Documētum vero
est/ q̄ impossibile ē in cre
aturis duas pfectiones
absolutas esse eq̄les: qȝ
dicit/ q̄ oēs nature q̄s
fecit deus/ ſm gradus ex
cellētie sunt ordinate: Et
ideo dicūt bene artiste q̄
impossibile est in vniuer
so esse duas species in p/
fectione eq̄les. Sȝ oritur
dubiū: que ē ratio istius
famosissime veritatis. Di
cif aūt/ q̄ istius solēt a di
uersis q̄ttuor assignari ra
tiones. Prima ē logica/
lis: qȝ dicunt q̄ genus sp
diuidif per duas differē/
tias: q̄rum altera habet
moduȝ positiui/ et altera
priuatiui: et ideo species
sub ista cōtenta semp est
minus pfecta. Ista tamē
ratio parū valet: qȝ con/
stat omnem differentiam
realiter esse positiuā: alio
quin speciē ꝯstitueret pri
uatiuā: Licet sint alique
priuatiue in voce: vt in/
corporeū: est tñ nobilior
q̄ sua opposita. Et si di/
catur/ q̄ p tanto dicif pri
uatiua: qȝ deficit a pfecti/
one alteri⁹: tūc ratio pe/
tit principium manifeste.
Secūda ratio est natura
lis/ q̄ inter quiditates di
uersarū rationum semp
innascif respectus disqui
parantie ⁊ nō equiparā/
tie/ qui est eiusdē rationis
C in vtroqȝ extremo: respe/
ctus aūt disquiparātie si
ne inequalitate intelligi
nequit. Ista tñ ratio hic
de indiuiduis concīu/
dit: cum entitates quib⁹
distinguunt /habeant re
spectū diuersitatis qui ē
disquiparātie. Tertia ra
tio ē metaphysica: qȝ oīa
que sūt vniuersi/ sunt or/
dinata adinuicē: cum de/
cor vniuersi in hoc consi
stat: ⁊ non oīa sunt or/
dinata inuicem ſm ordi/
nē dependētie aut perfe/
ctionis ideo non videt q̄
in oībus possit esse vni
uersalis ordo/ nisi eminē
tie: vtpote in disparatis.
Et si diceref q̄ sicut indi
uidua eq̄lia nō sunt inui
cem subordinata/ sed or/
dinata: ita et species eq̄/
les sunt sub genere: et tunc
ratio cessabit. Quarta
ratio ē theologica: quia
dicunt q̄ impossibile est
a pluribus participari: ⁊
ideo species nō possunt se
habere ſm eq̄distantiā.
Ista aūt ratio petit pnci/
piū: qȝ nō ostendit quare
primuȝ non possit equa/
lit pticipari: cum opposi
tum constet in indiuidu/
is. Ideo nunc nō occur/
rit demonstratio: sȝ auc/
toritas augustini. Et iđ
non videt vsqȝquaque
veritas demonstrata / sȝ
tñ credita: q̄uis phi/
losophi ipsam cōcedant.

aliud inueneritis figurę quo duę istę terrę
sibi cõiungunt/delere profecto manichei lit/
teras nõ potestis: nõ dico alias quib⁹ expſ/
sius ista descripsit: Fortassis enim qꝛ pau/
cioribus notę sunt/ min⁹ periculi habere vi
deant. Sed istas ipsas de quib⁹ nũc agit/
ep̃lę fundamẽti/ q̃ fere oĩbus qui apud vos
illuminati vocant solet esse notissima. Hic
Manicheus. quippe ita scribit: Iuxta vnã vero partẽ ac
latus illius illustris ac sctẽ terrę/ erat tene/
brarum terra profunda ꝛ immensa magni/
tudine.

Ostẽdit dictum manichei falsum ex cõiunctione terrarum/ quocunq̃ latere iungant: Ca. XXVI.

A
Augustinus. Quid expectamus amplius? Tene/
mus eñ qđ iuxta latus erat. Quõli/
bet iam fingite figuras/ ꝛ qualia ha
beat liniamẽta describite: moles certe illa
immẽsę terrę tenebraꝝ/ aut recto latere ad/
iũgebat terrę lucis/ aut curuo/ aut tortuo/
so. Sed si tortuoso/ ꝛ illa sancta terra tortu
osum habet latus: nam si ipsa rectũ habe/
at latus ꝛ tortuoso huius latere tangit/ in/
terpatẽt cauernę quędã profundę p infinitũ
inanes. Nec supra terrã tñ tenebrarũ, ina/
nitas erat/ sicut audire solebam⁹. Qđ si ita
est: quãto melius erat vt se aliquãto longi/
us terra luminis remoueret: atq̃ illa inani/
tas tanta interesset/ ne oĩno posset a tene/
brarũ terra vlla ex parte cõtingi: immo eti/
am tantũ spacium pateret inanis profundi/
tatis: vt si qua gentis illi⁹ oriret improbi/
tas/ etiã si temere in illam transilire vellent
pncipes tenebrarũ: qm̃ nec volare possunt
corpa nisi aere corporeo supportent: p illud
inane pcipitatę/ ꝛ qꝛ infinitũ deorsum ver/
sum esset/ ad nullũ aliqñ fundũ pueniętes:
etiaꝫ si semp possent viuere/ nunq̃ tñ dum
deorsum semper ferunt/ possent nocere. Si
autẽ curuo latere adiũgebat/ terra q̃ lucis
curuo eã sinu deformiter recipiebat: Aut si
introrsus ista q̃si specie theatri curua erat/
curuã terrę luminis partẽ tali sinu receptã/
nõ min⁹ deformi copulatione amplecteba/
tur: Aut si ista curuum habebat latus/ ꝛ illa
rectũ: nõ ex toto eam latere attingebat. Et
vtiq̃ melius erat/ sicut supra dixi/ vt nulla
ex parte ptingeret: tantũq̃ inane interesset
vt ꝛ iusto interuallo vtrãq̃ terrã seiũgeret/
ꝛ temerarios improbos p infinitũ pręcipi/
B tes nihil nocere pmitteret. Qđ si recto late/
re latus rectũ attingebat: nõ video quidẽ
aliqua vel receptacula vel hiatus: sed pla/
ne video tantã pacẽ/ tantãq̃ secũ terrę vtri/
usq̃ concordiã/ vt maior cõiunctio esse non
possit. Quid eñ speciosius/ qđ pueniẽtius/
q̃ rectũ recto ita copulari/ vt nulla ex parte
sinus vel flexus dirũpat aut dirimat natu/
ralẽ ac stabilẽ p infinitũ spaciũ loci ꝛ ab in/
finita ęternitate iuncturã? Quę recta late/
ra vtriusq̃ terrę/ etiã si interposito inani se/
pararent: nõ solũ p seipsa pulchra essent/ qꝛ
tam recta essent/ sed interiecto q̃ interual/
lo ita sibi cõgruerẽt/ vt hinc atq̃ inde pari/
les rectitudines etiã sine vlla cõiunctione
ipsa tamẽ similitudine puenirẽt. Cũ autem
accedit ista cõiunctio: quid cõcordius ac pa
catius hac vtraq̃ terra? Quid ṽo etiã ipsa
copulatione duoꝝ rectoꝝ laterũ pulchrius
dici aut cogitari possit/ nõ inuenio.

Ex rectitudine laterum cõcludit augustinus bonitatẽ creaturarũ a deo: vnde non oportet ascribere principio malo: Ca. XXVII.

Quid faciã cũ errore tãto peruersis ꝛ A
cõsuetudine implicatis miserrimis
animis? Non eñ sciunt isti homies
quid loquant cũ hęc loquunt. Non eñ at/
tendũt. Rogo: nemo eñ vos vrget: nemo
in certamen premit: nemo pteritis insultat
erroribꝰ/ nisi qui diuinã misericordiã exper/
tus non est/ vt careret erroribus: tñ id aga/
mus vt aliqñ finiant. Intuemini paululũ
sine animositate ꝛ amaritudine: Oẽs hoies
sumus: nõ vos/ sed errores ꝛ falsitates odi/
mus. Quęso intuemini paululũ. Deus mi/
sericordiarũ adiuua intuẽtes/ ꝛ verũ q̃rẽti/
bus interius lumẽ accẽde. Quid eñ intelli B
gimus/ si nõ intelligim⁹ rectũ melius esse q̃
prauũ? Quęro q̃ a vobis si placide mode/
steq̃ accipitis: rectũ latus terrę tenebrarũ/
qđ recto lateri terrę lucis adiũgit: si quispi/
am deprauaret/ nullã ne illi pulchritudinẽ
adimeret? Necesse ẽ fateamini/ si latrare no
litis: nõ solũ ꝛ si deprauet pulchritudinem
auferri: sꝫ eã etiã pulchritudinẽ quã cũ re/
cto latere terrę luminis potuit habere com
munẽ. Hãc q̃ auferẽs ꝛ de recto prauũ faci/
ens/ vt discordaret qđ cõcordabat/ ꝛ abhor
reret qđ cõgruebat: nunqd aliquã inde au/
ferret substãtiã? Sic q̃ discite/ nõ substãtiã
malũ esse/ sꝫ sicut in corpe cõmutationẽ for/
mę in deterius amitti speciẽ/ vel poti⁹ mi/
nui/ ꝛ fędũ dici qđ pulchꝝ antea dicebat/ ꝛ
displicere corpus qđ antea placuerat. Sic
in animo rectę voluntatis decus/ q̃ pie iu/
steq̃ viuit: cõmutata in deterius volũtate
deprauari/ q̃ pctõ effici aĩam miserã quę ho
nestate rectę voluntatis beatitatem obti/
nebat/ nulla addita detracta vę substãtia.
Deinde etiã illđ cogitate: qꝛ etsi cõcedam⁹ C

alijs caussis latus terrę tenebrarū malū eē/ ꝗ obscurū/ꝗ tenebrosū/ vel si aliquid aliō dici potest:non tñ in eo qȯ rectū est/malum est. Sicut ergo ꝯcedo in eius colore esse aliquid mali:sic necesse est ⁊ vos ꝯcedatis esse in ei⁹ rectitudine aliquid boni. Nefas ē ita ꝗ hoc quātūcūꝗ bonū est/alienare ab artifice deo:a quo esse oē bonū qȯ in quacūꝗ natura est/nisi credam⁹/ꝑniciosissime erramus. Quō ergo ille ⁊ sūmū malū esse dicit hāc terrā/in cui⁹ lateris rectitudine inuenio ꝗtū ad corp⁹ attinet/nō paruę pulchritudinis bonū/⁊ ab oīpotēte atꝗ optimo deo eā vult esse penit⁹ alienā:cū idipm̄ bonū qȯ in illa inuenim⁹/ cui alij tribuēdū sit nisi auctori bonoꝝ oīm/nō inueniam⁹? Sꝫ malū erat inqt etiā illud latus. Puta malū esse:deterius esset certe si nō rectū/ſ distortū esset: Quō igit̄ est summū malū quo pōt aliquid cogitari deteri⁹? Deinde necesse est aliquid boni sit/q̄ carēdo fit res quęcumꝗ deterior. Carēdo aūt rectitudine fieret lat⁹ illud deterius. Inest ergo illi boni aliqd rectitudo: Et nūꝗ mihi dicis/ vñ inest:nisi ad eū te cōtuleris a q̄ siue magna siue parua/ oīa tñ bona esse fateamur. Sed etiā lateris huius consideratione trāseamus ad alia.

Distinguit manicheus qnꝗ naturas terre tenebraꝝ diuersarum naturarum: Ca. XXVIII.

A Manicheus. b Habitabāt inquit in illa terra ignea corpa/genere scilicet pestifera. Augustinus. Cum dicit:habitabant/aīata vtiꝗ atꝗ viuētia vult intelligi. Sed ne de ꝟbo calūniari velle videamur/ attendam⁹ istos oēs habitatores terrę illi⁹/quēadmodū in qnꝗ Manicheus. genera viua distribuerat. Hic infinitę inqt tenebrę ex eadē manātes natura/inęstimabiles cū ꝓprijs fętib⁹:vltra q̄s erāt aquę cęnosę ac turbidę cū suis inhabitatorib⁹:quarū interius vēti horribiles et vęhemētes cum suo ꝑncipe ⁊ genitorib⁹. Rursū regio ignea ⁊ corruptibilis cū suis ducibus ⁊ natiōib⁹/ pari more introrsum gēs caliginis ac fumi plena:in qua morabat̄ immanis princeps oīm ⁊ dux/habēs circa se innūerabiles principes:quoꝝ oīm ip̄e erat mens ⁊ origo:hęc B Augustinus. ꝗ fuerūt naturę qnꝗ terrę pestiferę: Aduertimus qnꝗ naturas quasi partes vni⁹ naturę:quā vocant terrā pestiferā. Hę sunt aūt tenebrę/aquę/vēti/ignis/fum⁹:q̄s qnꝗ naturas sic ordinat/vt exteriores cęteris sint tenebrę/a quib⁹ numerare incipit. Intra tenebras aquas ꝯstituit:intra aq̄s ventos:intra vētos ignē:intra ignē fumuꝫ. Et habebāt istę qnꝗ naturę sua quęꝗ genera inhabitatoꝝ suoꝝ/q̄ nihilomin⁹ qnꝗ sunt. Quęro nāꝗ/vtrū genus vnū habitātiū fuerit in oibus qnꝗ naturis:an diuersa genera/sicut naturę ipsę diuersę sūt? Diuersa fuisse respondēt:⁊ de alijs libris ita docent/ꝗ tenebras habitauerūt serpētes:aquas natātes/sicut sūt pisces:vētos volantes/sicut sunt aues:ignes q̄drupedes/sicut sunt eq̄/ leones/⁊ cętera hmōi:fumuꝫ bipedes/sicut sunt homines.

Ex qnꝗ naturis illis terre tenebraꝝ ꝓbat augustin⁹ dicti manicheoꝝ falsitatem. Ca. XXIX.

q Uis igit̄ ista ordinauit:q̄s distribuit atꝗ distinxit:quis numeꝝ/qualitates/formas/vitam dedit? Hęc enī oīa ꝑ seip̄a bona sūt:nec īuenit̄ vñ cuiꝗ naturę nisi ab oī bonoꝝ deo auctore tribuāt̄.

¶ Nō enī sicut chaos describeremus: quomō etiā insinuare poetę solent/informē quādā materiē sine specie/sine qualitate/sine mēsura/sine nūero ⁊ pondere/sine ordine ac distinctione/ꝯfusum nescio q̄d atꝗ oīno expers oī q̄litate. Uñ illud q̄dam doctores gręci poeton vocant. Non ergo sic isti hanc quā vocāt terraꝫ tenebrarū insinuare conātur/sꝫ oīno aliter longeꝗ diuersę atꝗ contrarię latus lateri adiungūt atꝗ colliniūt: naturas qnꝗ nūerāt/ distinguūt/ordināt:q̄litatibus ꝓprijs enūciant:nec eas desertas ac infęcundas esse permittūt/sꝫ suis inhabitatorib⁹ cōplēt/ eisdēꝗ ipsis formas cōgruas ⁊ suis inhabitatiōibus accommodas tribuūt/ et qȯ antecellit oībus vitā. Hęc tāta bona enumerare/⁊ ab auctore oīm bonoꝝ deo aliena eē dicere:hō ē nec reb⁹ agnoscere tātū ordinis bonū/nec ī se tātū erroris maluꝫ.

Sexta veritas est/ꝗ poetę insinuare solent informē quandā materiā/sine specie/sine qualitate/sine mensurā/sine pondere/sine numero/sine ordine/sine distinctione:confusuꝫ inqt nescio q̄d sine omni qualitate. Unde habet̄/ ꝗ augustinus non fuit istius sententię:q: dicit: nescio quid:vnde posuit materiā qualē et quātā. Sed orit̄ dubiū:q: peripatetici dicūt ꝗ materia de se non est quāta : de q̄ hic loquitur augustinus. Dicitur autem/ꝗ verum est de se ⁊ quidditatiue:tamē quin ista sibi conuenīant denominatiue/null⁹ negare potest. Intelligēdū tamē/ꝗ in sequētibus q̄ttuor ponit notabilia. †Primū est/ꝗ plus sunt bona laudāda/ q̄ꝫ mala vituperāda. Ex q̄ accipit̄ ꝑmo argumentū/ꝗ magis sunt bona remunerāda: q̄ꝫ mala puniēda. Et ideo q̄libet princeps iustus debet esse ꝓmptior ad miserādū/q̄ꝫ ad puniendū:q: punitio vincit vituperanda:sicut remuneratio laudāda. Itē secūdū documentū/ꝗ melius est nocentē dimittere:q̄ꝫ innocentē ꝯdemnare:quia sicut maior promptitudo debet̄ ad premiandū:ita maior difficultas ad puniendū. Secūdum vero notabile:ꝗ ꝑuatiōes non cognoscunt̄ nisi ꝑ suos habitus:sicut exemplificat de tenebris et silentio:que non discer- nuntur nisi

Sexta veritas

†.ca. 30.

Nuntur nisi p lucē et sonū. Tertium notabile/ q̄ si bonū tollat a malo omnino nihil est. Vñ accipit documētū/ q̄ malū nihil ē/ nisi quedā nihileitas cum bono admixta. Quartū notabile/ q̄ cum queritur/ vñ malū dicit? Dicit/ q̄ malū nō ē nisi corruptio: ꝛ ideo dicit/ q̄ nō ē aliqua natura/ sꝫ ꝯtra naturam. Et adiūgit/ q̄ iste corruptiōes nō sint ex deo: licet sint ei⁹ ꝑtāte. Itē dic/ q̄ malū nō ē a cōditore naturarū/ sꝫ ex eo q̄ fit ex nihilo. Ex quo accipiāt aliq̄ argumentū/ q̄ deus nō posset creare naturā impeccabilē/ quia malū ē q: de nihilo. Itē dicit/ q̄ nullū pōt eē summū malū: q: sp ē bono ꝯmixtū/ sm ꝑmissa. Vñ habet q̄ sūme tale ē depuratū omnino a suo opposito. Itē dicit/ q̄ nihil potest esse oppositū sūmo bono: q: illud esset summū malū/ qđ dare nō ē sm ꝑmissa. Itē dic q̄ merces corrumpunt/ q: de nihilo: sꝫ ꝑmanēt/ quia a deo. Vñ habet q̄ annihilatio nō ꝯtingit p diuinā actionē/ sed p in nihil inclinationē.

Inuitat aug⁹ manicheū ad laudandum secū bona in creaturis: Ca. XXX

A Sed ista inquit genera quinq̄ illas naturas inhabitātia/ seua erant atq̄ pestifera: quasi ego in eis seuitiam/ pestēq̄ laudauerim. Ecce ego tecum vitupero/ que in illis mala esse criminaris: lauda tu mecū que in illis bona ipse cōmemoras: ita videbis bona malis ꝯmixta te velle constituere p summo et extremo malo. Vitupero ibi tecum pestē: lauda ibi mecū salutem. Non enī genera illa vel gigni vel nutriri/ vel inhabitare terram illā sine salute aliqua potuissent. Vitupero ibi tecum tenebras: lauda ibi mecum fecunditatē. Tenebras enī dicis inestimabiles: ꝛ addis tamē/ cū ꝓprijs fetib⁹: q̄q̄ tenebre non sint corporee/ totūq̄ hoc nomen lucis absentia est: sicut nuditas/ carere vestitu: ꝛ inanitas/ vacare corpis plenitudine: ac ꝓpterea tenebre nihil gignere potuerunt: q̄uis terra potuerit tenebrosa/ id est carēs luce/ aliq̄d gignere. Sed interim hec omittamus: ꝛ fedus aptū saluti ꝛ quedā cōcordia numerosa ordinat/ atq̄ in vnitatē coedificat mēbra nascentiū sibīnuicē moderationis pace cōgruentia: Que omīa/ quis non intelligat maiori laude/ q̄ tenebras vituperatione dignāda? Vitupero ibi tecū cenū turbidū aquarū: lauda ibi mecū ꝛ ipsam speciē qualitatēq̄ aquarū/ et inhabitatorū natantiū mēbra congruētia/ vitā corpus ꝯtinentē ꝛ regentē/ ꝛ omne tēperamentū sui generis valitudini accōmodatum: quantūvis enī aquas cenosas turbidasq̄ repħēdas: eo tamē q̄ tales aquas dicis/ vt animātia sua possint ꝛ gignere et continere/ speciē illius qualiscūq̄ corpis et partiū similitudinē/ qua in vnā formantur pacanturq̄/ qualitatē auferre non potes: quia si abstuleris/ nullū erit corpus: q̄ oīa si es homo sentis esse laudanda. Et quantumvis illorum inhabitatorū seuitiā/ ꝛ inter impetus/ dilacerationes ꝛ vastationes exaggeres/ nō eis tamen adimis numerosos formarū terminos: quibus sibi singulorū corpa mēbrorū parilitate pacata sunt: ꝛ temperamentū salutis ꝛ moderamen forme/ partes sui corporis in vnitatem amicitie concordieq̄ redigentis: que si humano sensu intueris/ vides plus esse laudāda q̄ vituperanda que displicent. Vitupero ibi tecū horrorē ventorū: lauda ibi mecum eorundē ventorū spirabilē nutricēq̄ naturam ꝛ speciē corpis/ congruētia partiū continuati atq̄ diffusi: quibus rebus omnib⁹ illos inhabitatores suos poterant ꝛ gignere et alere/ ꝛ salubriter continere: eorūq̄ inhabitatorū/ cū cetera que in omībus animantibus supiori ratione laudata sunt/ cū ꝓprie impigros ꝛ faciles vñ velint et quo velint transitus/ et alarū in volatu concordē nisū ꝛ non imparē motum. Vitupero ibi tecum corruptionē ignis: lauda ibi mecū genitalem ignē ꝛ vigentē/ opportunāq̄ eius temperationē nascentibus: ꝛ vt calescerēt/ ꝛ vt suis numeris liniamētisq̄ ꝑficerentur: ꝛ vt viuere atq̄ habitare ibi possent: que omīa non solū in ignis habitatione: sed in ipsis quoq̄ habitātibus mirāda et laudāda esse cognoscis. Vitupero ibi tecum obscuritatem fumi/ ꝛ immanitatē principis qui i eo/ sicut dicis morabat: lauda ibi mecū q̄ vel i ipso fumo nullā partē inuenis dissimilē ceteris: ex quo i genere suo partiū inter se suarū congruentiā modūq̄ custodit/ vt quadā vnitate sit quod ē: que nemo sobrie ꝯsiderat/ ꝛ nō mirabiliter laudat. Quid q̄ etiam fumo addis vim potentiāq̄ generādi/ quādo eidem quoq̄ inhabitatores principes tribuis/ vt quod hic nunq̄ vidim⁹: ibi fumus fecundus sit: ꝛ salubrē suis habitatoribus tribuat mansionem?

B (left margin, at "tenebras vituperatione"); C (right margin, at "Vitupero ibi tecū horrorē ventorū"); D (right margin, at "cognoscis. Vitupero")

Marginal notes: 2 sen. dis. 12. ca. sm hāc i fi. et ca. attende. — Al. secus.

Qr inferiores nature in compatione ad superiores/ min⁹ habent vnde laudari possint: Ca. XXXI.

A Quod etiā in ipso fumi ꝑncipe imanitatē solā aduertisti quam vituperares: nōne debuisti attēdere cetera que te in eius nature laudē cogerent? Habebat enī animā ꝛ corpus: illam viuificantem/ hoc vita īspiratū: cum illa regeret

42

hoc obtēperaret: illa p̄cireret/hoc subseque/retur: illa contineret/hoc non defflueret: illa moueret innumeros/hoc numerosa membrorum compagine stabiliretur. Nonne te ad laudem mouet in hoc vno principe/vel pax ordinata/vel ordo pacatus? Quod autem de vno dictū est/hoc de ceteris intelligi licet. Sed etiā erat in alios seuerus et imanis: nō hoc laudo/ sed illa que non vis attendere: Que si vel admonitus intuetur atq; p̄siderat quisq; manicheo temere credidit/ sine dubitatione cognoscit/cū de istis naturis loquitur/ de bonis quibusdā se loqui/ sed nō summis et infabricatis/sicuti est deus vna trinitas: Neq; de his fabricatis que sublimiter ordinata sunt: sicuti sunt angeli sancti et beatissime potestates: sed de infimis/ et p̄ sui generis modulo in imo rerum ordinatis bonis: que dum comparātur superioribus vituperāde ab imperitis existimantur: et dū considerātur quantū his desit bo ni qd illis adest/eiusdē boni absentia mali

B nomen tenet. Et ego quidē p̄ptcrea sic de istis naturis disputo: quoniā ea nominantur que in hoc mūdo nota sunt nobis. Nouimus enim tenebras/ aquas/ventos/ ignē/ fumū: nouimus etiā animalia serpētia/natantia/volātia/ quadrupedia/bipedia: In quibus omnibus exceptis tenebris: que vt dixi/nihil sunt aliud q̄ lucis absentia: que oculis non videndo discernūtur/ sicut silentium auribus nō audiendo: nō quia tenebre sūt aliquid/ sed quia lux nō est: sicut dicimur auribus p̄cipere silentiū: nō q; est aliquid/ sed quia sonus nō est. Exceptis ergo tenebris in hac enumeratione/cetere naturae sunt etiā omnibus note: quarū speciem quia in quantumcunq; est/laudabilis et bona est: nemo prudens abalienat ab auctore omniū bonorum deo.

Ostendit positionem manichei falsam ex impossibilitate dictorum suorum: Ca.XXXII.

A Nam ille manicheus sicut voluit naturas q̄s hic dicit ordinare in phātasmatibus suis velut in gente tenebrarum/omnino falsus esse conuincitur. Primo/q; tenebre nihil possunt gignere/ vt dictum est. Sed nō tales inquit erant ille tenebre/quales hic nosti. Unde ergo me d illis doces? An forte tam verbosus doctrine pollicitator cogis vt credā? Sed fac me credere. Illud tamē scio/q; si nō habebāt aliquā faciem sicut isti non habent/nihil generare potuerunt: si autē habebāt/meliores erāt: Tu autem eas dicis/non fuisse tales/ quasi peiores aliquas credi cupis. Posses dicere etiā silentiū/quod sic est auribus vt tenebre oculis/aliqua ibi surda vel muta animalia genuisse: vt cum tibi diceretur/ nō esse aliquā naturā silentiū: rnderes: sed nō tale silentium erat quale hic nosti/vt omnino qd velles diceres eis/quos semel vt tibi crederēt decepisses: q̄q; id qd eū induxit/ vt i tenebris serpentia nata esse cōfingeres: in ipsis quidē p̄mordijs nascētiū potuit hn̄ animaduerti: Sed sūt serpentes qui tam acute vident/ et sic p̄sentia lucis exultant/ vt grauissimū testimoniū contra eū dicere videantur. Deinde in aquis natātia facile fuit hic dicere/ et ad illa transire phantasmata: sic et in ventis volātia: qm̄ huius crassiores aeris impulsus in quo aues volant/ vētus dicitur.

B In igne vero quadrupedia/vnde illi fingere in mentem venerit/nescio. Et tamen frustra hoc non dixit: sed parum attendit/ et errauit nimis. Hanc enim rationē solent reddere/ q; quadrupedes edaces sint: et in concubitū multum feruant. Sed multi homines edacita te sua superāt quēlibet quadrupedē/q; certe bipedes sunt: q̄s nō ignis/ sed fumi esse filios dicit. Anseribus vero non facile quicq̄ edacius inuenitur: quos siue in fumo ponat/q; bipedes sunt: siue in aquis/q; natare āmant: siue in ventis q; pennati sunt/et interdū volāt: ad ignē certe fm̄ eius distinctionem nō pertinent. Qd autē attinet ad feruorē p̄cubitus/credo eū animaduertisse hinnientes equos/ et sepe morsis frenis raptos in feminas: qd animaduersū dū vult cito scribere/nō attendit passerē parietinū: in cuius comparatione quiuis emissarius frigidissimus inuenitur. Bipedes vero in fumo cū ab eis queritur/quare ordinauerint? Rndēt elatū et supbū esse bipedū genus. Hinc enim homines originē trahere dicūt: et qm̄ fumus globosus et quasi tumidus in auras erigitur/ superbis esse similē nō absurde attenderunt. Que animaduersio sufficere debuit ad aliquam similitudinē dandā de supbis hominibus/siue allegoriam vel formandā vel intelligendā: non tamē vt ideo bipedes animantes in fumo et de fumo nati esse credātur. Nā et in puluere nasci debuerūt: q; se

pe nō minore ambitu ⁊ elatione surgit i celū ⁊ i nebulis: qꝛ plerūqꝫ de ſra ita exhalātur/ vt longe intuētib⁹ incertū etiā faciant fum⁹ ne an illȩ ſint. Poſtremo cur in aquiſ et ventis de habitādi patiētia ad habitatores ductū eſt argumētū: qꝛ videm⁹ ⁊ natantia in aquis ⁊ volātia i ventis viuere. Ignis do ⁊ fumus nō deterruit dolem mētientē vt puderet eū tales ibi habitatores ꝯſtituere qb⁹ nihil ꝯſtitueret̄ abſurdi⁹. Nā q̄drupedem ignis incendit atqꝫ corrūpit/ ⁊ bipedes fum⁹ offocat atqꝫ necat: Uel hinc certe cogit̄ fateri ſe meliores dicere in gente tenebrarū iſtas fuiſſe naturas vbi vult oīa peiora credi. Siqdem ibi gignebat ignis q̄drupedem ⁊ nutriebat ⁊ ꝯtinebat innoxie vel cōmodiſſime. Similiter ⁊ fumus bipedes ſuos demētiſſimo ſinu ȩditos/ nō ſolum ſine moleſtia/ ſed vitalit̄ atqꝫ indulgenter vſqꝫ in illū principatū educabat et ꝯtinebat. Ita oſtēdunt̄ iſta mēdacia aīaduerſione rerū q̄ vident̄ in mūdo/ ſꝫ min⁹ diligenti minuſqꝫ ſollerti/ carnali ſenſu cōcȩpta/ ⁊ phantaſmate parturita/ ⁊ temeritate edita atqꝫ ꝯſcripta hereticorū numerum auxiſſe.

Qualiter res in ſua natura bone ꝑ vitioſa accidētia malȩ fiant. (Ca. XXXIII

Sed illo genere magis vrgendi ſunt/ vt intelligant ſi poſſunt ꝙ vere in catholica dicatur/ omniū naturarum eſſe auctorem deum: quo genere ſuperi⁹ agebā cum dicerē: Uitupero tecū peſtem/ cȩcitatē/ cȩnoſitatē turbidā/ horribilē vehemētiā/ corruptibilitatē/ imanitatē principū/ ⁊ his ſimilia: Lauda tu mecū/ ſpeciē/ diſtictionē/ ordinationē/ pacē/ vnitatē formarū/ mēbrorū ꝯgruentias/ et numeroſas parilitates/ vitalia ſpiramēta ⁊ nutrimēta/ tēperamētū ſalutis/ regimē ⁊ moderamen aiȩ/ famulatuſqꝫ corporū/ ſimilitudinē ꝯcordiāqꝫ partiū in ſingulis naturis/ vel quȩ habitabāt/ vel q̄ habitabant̄/ ⁊ cetera hmōi. Sic eīm intelligent/ ſi tamen ſine pertinacia velint attendere/ iam ⁊ bona ⁊ mala ſe miſcere cum loquunt̄ de illa terra/ vbi ſolū ⁊ ſummū malū fuiſſe crediderūt. Itaqꝫ ſi tollant̄ illa q̄ mala enumerata ſūt: bona illa quȩ laudata ſunt/ ſine vlla vituꝑatiōe remanēt: ſi autem bona ipſa tollant̄/ nullā remanere naturam: ex quo iam videt qui poteſt videre omnem naturā inquantū natura eſt/ bonū eſſe: quia ex vna eademqꝫ re in qua ⁊ ego qd laudarem/ et ille qd vituperaret inuenit: ſi tollantur ea quȩ bona ſunt/ natura nulla erit: ſi autem tollātur ea quȩ diſplicent/ incorrupta natura remanebit. Tolle aquis vt non ſint cȩnoſȩ ⁊ turbidȩ/ remanent aquȩ purȩ atqꝫ trāquillȩ: tolle de aqs partiū ꝯcordiā/ nō erūt aquȩ. Sic ꝙ malo illo adēpto/ manet natura purgatior: bono aūt detracto/ nō manet vlla natura. Hoc ibi facit naturā qd bonū habet: qd aūt malū/ nō natura ſꝫ ꝯ naturā ē. Tolle de ventꝭ horrorē ⁊ nimiū impetū q̄ tibi diſplicet/ potes cogitare vētos lenes atqꝫ moderatos. Tolle de ventis partiū ſimilitudinē q̄ eorū corpus in vnitatē ꝯtinuat̄ et ſibi pacatur vt corpus ſit/ nulla ſuberit natura quā cogites. Longū eſt cetera proſequi/ ſed manifeſtū eſt eis qui nullo ſtudio partiū iudicant/ cum iſtȩ naturȩ cōmemorant̄/ addūgi eis quedam quib⁹ diſpliceant: quȩ cū detrahim⁹ naturȩ meliores manēt. Unde intelligit̄ eas inquantū naturȩ ſunt/ bonas eſſe: qꝛ cū eis viciſſim oē qd bonū habēt detraxeris/ naturȩ nullȩ erūt. Animadūtite etiam quȩ recte vultis iudicare/ illū ꝙ pncipem imanem: cui ſi auferat̄ imanitas/ attendite quanta laudabilia remanebūt: Cōpago corporis/ membrorum hinc atqꝫ inde congruētia/ formȩ vnitas ⁊ pax cōtextarū inter ſe partiū/ animȩ regentis ac vegetātis famulantiſqꝫ ⁊ vegetati corpis ordo ⁊ diſpoſitio. Quȩ omnia bona ſi auferantur: et ſi qua forte min⁹ enumeraui/ nulla prorſus natura ſubſiſtit.

Qualiter bona a malis ſecerni debeant/ oſtendit exēplo leonis. (Ca. XXXIIII

Sed fortaſſe dicetis/ illa mala de talib⁹ naturis non poſſe auferri/ ⁊ iō naturalia debere accipi: Nō nūc querit̄ quid poſſit/ vel non poſſit auferri: ſed certe nō paruū lumē eſt ad intelligendū/ oēs naturas inquātū naturȩ ſunt bonas eſſe: qd ſine illis malis cogitari bona illa poſſint: ſine bonis aūt illiſ nulla natura cogitari poteſt. Nā ſine turbatiōe cȩni poſſum aqs cogitare/ ſine pace aūt ꝯtinuatarū partiū/ nulla ſpecies corporis aio occurrit/ aut vllo mō ſentiri pōt: ac per h nec ille aquȩ cȩnoſȩ ſine iſto bono eſſe potuerunt/ q̄ bono fiebat vt aliq natura corporea poſſet eſſe. Nam qd dicitis ꝙ illa mala de naturis talib⁹ nō poſſunt au

ferri: Respondetur/ꝙ ⁊ illa bona de natu-
ris talib⁹ non possunt auferri. Cur ğ istas
res propꝫ mala quę auferri non posse arbi-
tramini/mala naturalia vocare vultis: pro-
pter bona ꝟo quę auferri nō posse putnci-
mini/bona naturalia vocare nō vultis? Re-
stat vt quęratis: nam ipsa solet esse vox vl-
tima/ vnde sint illa mala quę mihi ꝙ dis-
plicere dicebā. Respondebo fortasse si vos
prius dixeritis vnde sint illa bona quę vos
ꝙ laudare cogimini/si absurdissimi cordis
esse nō vultis. Sed q̄d ego istud quęrā/ cū
vtriq̄ fateamur oīa quęcūq̄ ⁊ quātacūq̄
bona sunt/ab vno deo esse qui summe bo-
B nus est? Resistite ergo vos ipsi manicheo:
qui tot ⁊ tanta bona quę cōmemorauim⁹
iusteq̄ laudauim⁹ / pacē ꝯcordiāq̄ partiū
in vna quaq̄ natura/salutē valentiāq̄ ani-
mātiū/⁊ cętera quę repetere iam piget: ita
in terra cōmēticia tenebrarū esse arbitrat⁹
est/vt ab illo deo quē bonoꝝ oīm fatet̃ au-
ctorem alienare conaret̃. Nō eñ ea bona
vidit/dum hoc solū attēdit qđ displiceret:
tanq̄ si quispiā leonis fremitu exterritus
et cū intuēs trahentē ac dilaniantē pecoꝝ
aut hoīm corpa quęcūq̄ apphēdisset/pue-
rili quadam infirmitate animi tāto timo-
re pcelleret̃ / vt solam feritatē leonis intu-
ens atq̄ seuiciā/cętera eius negligens oī-
no atq̄ ptēriēs naturā illi⁹ animātis/nō tm̄
malū sꝫ magnū etiā malū eē clamaret: tā-
to. s. exaggerati⁹/quāto timidi⁹: At si edo-
mita feritate dulcē leonē māsuetūq̄ vide-
ret: pserti si nūq̄ antea fuisset ab illa bestia
territ⁹: tunc vacaret securo atq̄ intrepido
leonis pulchritudinē cōsiderare atq̄ lau-
dare. De q̄ ego nihil dicam nisi qđ ad rem
maxie ptinet fieri posse/vt aliq̄ natura of-
fendat ex aliq̄/⁊ i totū nascat̃ odiū: cū mā-
festū sit multo meliorē eē speciē verę ac vi-
uę bestię/etiā cū terret in siluis q̄ imitate
atq̄ simulate cuꝫ in pariete picta laudat̃.
Hoc ğ errore ille nos non occipiat/nec cę-
cos faciat ad ꝯsiderādas naturaꝝ species:
cū quędā in eis ita rephēdit/vt oīni ex par-
te cogat displicere/qđ omi ex parte rephē-
dere nō pōt: atq̄ h mō animū ad ęquū iu-
diciū cōponētes/q̄ram⁹ iam vnde sint cū il-
lis bonis mala q̄ me q̄q̄ iprobaturū dice-
bā. Qđ facilius videbim⁹/ si in vnū nomē
potuerimus cuncta conferre.

Uirtutū spiritaliū ⁊ corpora-
lium virium cum earū oppositis
enumeratio: Ca. XXXV

A Quis eñ dubitet totū illud qđ dici-
tur malū/nihil esse aliud q̄ corru-
ptionē? Possunt quidē alijs atq̄
alijs vocabulis alia atq̄ alia mala noīari:
sꝫ qđ oīm rerū malū sit/ i quib⁹ mali aliq̄d
aīaduerti potest corruptio est. Sed corru-
ptio peritę animę imperitia vocat̃: corru-
ptio prudentis imprudentia: corruptio iu-
sticię iniusticia/ corruptio fortitudinis ig-
nauia: corruptio quietis atq̄ tranquillita-
tis cupiditas vel met⁹ vl̃ tristicia vel iactā-
tia. Deinde in corpore animato/corruptio
sanitatis dolor ⁊ morbus: corruptio viriū
lassitudo: corruptio quietis labor. Deinde
in ipo loco corpe/corruptio pulchritudinis
feditas: corruptio rectitudīs prauitas: cor-
ruptio ordinis puersitas: corruptio integri-
tatis discissio aut fractura aut diminutio.
Longū est ⁊ difficile et harū rerū quas cō-
memoraui ⁊ aliarū inumerabiliū oēs cor-
ruptiones nolarim enūciare/cum etiā mul-
tę quę dicunt̃ in corpe possint ⁊ in aīa dici:
et inumerabilia sunt in quibus propria
vocabula corruptio teneat. Uerūtamen
videre iam facile est nihil nocere corrupti-
oni/nisi quod labefacit naturalē statū/⁊ iō
eam non esse naturā sed ꝯtra naturā. Q si
nō inuenit̃ in rebus malū nisi corruptio/et
corruptio nō est natura: nulla vtiq̄ natura
malū est. Sꝫ si hoc forte intelligere nō va- B De natura boni. ca. 20. b
letis/ illud attēdite ꝙ omne qđ corrūpitur
bono aliq̄ minuit̃: q̄ si nō corrūperet̃ icor-
ruptū esset: si ꝟo etiā nō posset oīno corrū-
pi incorruptibile esset. Necesse ē aūt vt si-
ue incorruptio siue icorruptibilitas bonū
sit/ si malū ē corruptio. Sed nūc de natu-
ra icorruptibili nulla quęstio ē/de his agi-
tur q̄ psūt corrūpi: q̄ dū nō corrūpunt̃ incor-
rupta dici psūt/ icorruptibilia nō psūt. Illđ Cōcor. 2. sen. dis. 34. ca. ostensa
eñ solum incorruptibile ppriē dr: qđ nō tm̄
nō corrūpit̃/ sed etiā nulla ex parte corrūpi
pōt. Incorrupta ğ q̄cūq̄ sunt ⁊ tm̄ corrūpi
psūt/cū corrūpi cęperit/eo ipso bono minu-
unt̃ q̄ icorrupta erāt: ⁊ magno q̄dē bono/
q̄ magnū malū est corruptio: ⁊ q̄diu i eis
augeri corruptio pōt/ tamdiu habēt bonū
q̄ minuāt̃. Quapropt naturę illę q̄s i tene-
braꝝ terra fuisse ꝯfingit/aut poterāt corrū-
pi/aut nō poterāt. Si nō poterāt/incorru-
ptibiles erāt/q̄ bono supi⁹ nihil ē: Si pote-
rāt/aut corrūpebāt̃/aut nō corrūpebāt̃. Si
nō corrūpebāt̃/ icorrupte erāt: qđ videm⁹

sine magna laude dici nō posse. Si aūt cor
rūpebāt/minuebant illo tā magno bono.
Si minuebāt bonō/hēbāt bonū q̄ minuerēt
eā: si habebāt bonū/nō erāt nature ille sū
mū malū: τ oīs manichei fabula falsa est.

Querit vn̄ sit corruptio ī reb⁹ bo nis τ bn̄ a deo creatis: Ca. XXXVI

Ed qm̄ q̄siuim⁹ qd eēt malū: neq̦ h
naturā sz ↄ̄ naturā eē cognouim⁹:
Cōseq̄nt q̄rēdū ē/vn̄ sit: qd ille si fe
cisset min⁹ fortasse ī has tāti errōr̄ āgustias
laberet. Preprōpere q̦ppe ac p̄posterē q̄si
uit vn̄ eēt/qd p̄mo nō quesierat qd eēt: Et
iō nullo mō poterāt q̄rēti occurrere nisi va
na phātasmata/qb⁹ difficile anim⁹ carnali
bus sensib⁹ multū past⁹ exuit. Dicet q̄ ali
qs/nō iā certare s̄ nō errare desiderās: vn̄ ē
ista corruptio q̄ q̄si generale malū rer̄ bo
narū s̄ tn̄ corruptibiliū esse cōperim⁹? Qui
talis q̄rit/cito iueniet magno ardore verū
Mat.7.a petēs/τ ↄstāti pseuerētia pie pulsās: p holes
eīn cōmēoratio aliq̄ signis v̄bor̄ fieri pōt.
Mat.23.a Docet aūt vn⁹ ver⁹ mgr̄/ipsa icorruptibil
v̄itas/sol⁹ mgr̄ iterior: q̄ etiā exterior fact⁹ ē
vt nos ab exteriorib⁹ ad iteriora reuocaret:
Phil.2.c. et formā serui accipiēs/vt eius sublimitas
surgētib⁹ inotesceret/iacētib⁹ humil̄ appare
re dignat⁹ ē. In ei⁹ noīe supplices simus/τ p
eū miscdiā prīs implorātes ista q̄ram⁹. Pri
mo eīn breuissime rīderi pōt q̄rētib⁹ vn̄
corruptio ē/cū dr̄: Ex eo q̄ he nature q̄ cor
rūpi pn̄t/nō de dō genite s̄ ab eo d nihilo
facte sūt: q̄s qm̄ bonas rō supior demōstra
uit/nemo pōt recte dicē/nō deū bona fecis
se. Si aūt dixerit sūme bona fecisse: optet
itelligat sūmū bonū ipsū esse q̄ fecit bona.

Quare de⁹ creaturā nō ↄdiderit sūme bonā: τ vn̄ creatura rationalis ad hoīem inobediētia. Ca. XXXVII

A Uid mali iniq̄s fieret/si τ illa fierēt
q sūme bona? Et tn̄ si q̄s ex nob q̄re
ret accepto τ credito deo prē sūmo
bono/si eēt aliud sūme bonū/vnde eē pie
nob videret: nullo mō recte rīderem⁹/nisi
de deo prē q̄ sūme bon⁹ ē: Qd q̄ de illo est
meminerim⁹ natū de illo eē/nō ab eo factū
de nihilo/τ ideo τ h sūme.i. icorruptibile
bonū esse: videmusq̦ iniuste flagitari vt tā
sūme bona sint que fecit de nihilo q̄ sūme
bon⁹ ē quē d se genuit: quē nisi vnū genuis
set/n̄ id qd ip̄e ē genuisset q̄r ip̄e vn⁹ ē. Qua
Ioh..12. ppt̄ de vnico q̄dē filio p quē facta sūt a prē
oīa bona d nihilo/sperite atq̦ ipse frēs q̄rū
tur/nisi ex eo q̄ i hoīe apparē dignat⁹ ē. Nā
iō τ vnigenit⁹ i scp̄tur̄ τ p̄mogenit⁹ dr̄. Uni
genit⁹ a prē: p̄mogenit⁹ ex mortuis. Et vidi Ioh.1.b.
mus inq̄t gloriā ei⁹ tanq̦ vnigeniti a prē ple
nū grā τ veritate. Et paul⁹ dic̄: Ut sit ip̄e pri Ro.8.f.
mogenit⁹ i mult̄ fratrib⁹. At si dixerim⁹/nō
tam eē ista bona q̄ de nihilo facta sūt/sed tn̄
dei naturā bonā eē: inuidem⁹ tātis bonis: τ
vox ipia ē τ iniuriā putare/nō h eē qd de⁹ ē: et
iō nolle esse aliqd bonū qm̄ ei p̄ponit̄ deus.
Quēso patere naturā aīe rōnal̄ aliq̄lāto mi
nus eē q̄ de⁹ ē: τ tāto min⁹/vt post istū te me
li⁹ aliqd nō sit. Patere inq̦ τ mitesce illi/ne te B
adhuc repellat i infima/vbi p āgustias pena
les etiā atq̦ etiā bonū quod es vilescat tibi.
Supba es i deū/si indignar̄ q̄ te āntecedit: et
nimis cōtumeliose de illo sent̄/si nō ineffa
bilit̄ gratular̄ tā magnū bonū eē te/vt solus
sit ille p̄stātior. Quo ↄstituto atq̦ firmato: il
lud ne dixer̄ o aīa humana: Me solā naturā
de⁹ facere debuit: nollē vt p⁹ me aliqd boni fie
ret. Nō eīn qd bonū est p⁹ deū iā debuit esse
nouissimū. Et hinc maxie apparet quātā tibi
tribuerit dignitatē/q̄ de⁹ q̄ sol⁹ tibi natura
lit̄ dn̄at/fec̄ alia bona qb⁹ tu q̦ dn̄areris. Nec
mirer̄ q̄ nūc tibi nō oīmō seruiunt/τ te aliqn̄ C
etiā cruciēt: q̄r dn̄s tuus maiorē ptātē habet
in ea q̄ tibi seruiūt/q̄ tu in ipsa tanq̦ in suos
seruor̄ suor̄. Quid q̄ mirū si tibi peccāti.i.n̄
obtēperāti dn̄o tuo/penalia qb⁹ dn̄abar̄ ef
fecta sīt. Quid eīn tā iustū/τ qd iusti⁹ dō? Hoc
nāq̦ humana natura i adā meruit: d q̄ nō est
h disputādi loc⁹: sz tn̄ dn̄ator iust⁹ τ iustis p̄
miis τ iustis supplicijs approbatur beatitate
recte viuentiū penaq̦ peccantium. Nec ta
men sine miscdia derelicta es/q̄ certis rerū
tpoīūq̦ mēsur̄ vocaris vt redeas. Ita recto
moderamie altissimi ↄditoris q̄ vsq̦ ad bona
terrena puētū ē q̄ corrūpūt τ reformāt/vt ha
berēs supplicio mixta solatia/et vt laudares
deū delectata ordie bonor̄/τ refugeres i eū
exercitāta experimēt̄ malor̄. Ita inquātū ti
bi terrena seruiūt/docēt te eē dn̄am suam: in
q̄tū aūt molesta sūt/docēt vt seruias dn̄o tuo.

Qualit̄ a deo sit natura rerum creatarū/τ vn̄ sint corruptibiles. Ca. XXXVIII

Uaprop̄t q̄uis sit
q malū corruptio/τ q̄uis nō ista a ↄdi
tore naturarū/s ex eo sit q̄ de nihilo
facte sūt: tn̄ etiā ipsa illo regēte τ gubernāte
oīa q̄ fec̄ sic ordiata ē/vt nō noceat nisi natu
ris ifimis ad suppliciū dānator̄ τ exercitatio
nē admonitionēq̦ redeūtiū/vt inherēdo deo
icorruptibili maneāt icorrupti: qd vnū ē bo
nū nr̄m: sic p ppham dr̄: Mihi aūt inherere Ps.72.

deo bonū est. Neq3 illud dixeris: Non faceret de⁹ naturas corruptibiles: Inquātū em̄ nature sūt fecit de⁹: inquātū aūt corruptibiles n̄ de⁹ fecit. Nō em̄ est ab illo corruptio/ q̄ sol⁹ ē incorruptibil. Si h̄ capis/ g̃fas age deo: si n̄ capis/ q̄esce: ⁊ noli temere nōdū itellecta dānare/ supplexq3 illi q̄ lumē mētl accēdit attēde vt itelligas. Cū em̄ dr̄ natura corruptibilis/ nō vnū s̄ duo noīa dicūt. Itē cū dr̄: De⁹ fecit ex nihilo/ nō vnū/ s̄ duo noīa audiuim⁹. Redde g̃ istis singul illa singl̄a: vt cū audis naturā/ ad deū ptineat: cū audis corruptibilē/ ad nihilū: Ita tñ vt ipse corruptiōes q̄uis n̄ sint ex dei arte/ i ei⁹ tñ ptāte sint disponēde p̄ rerū ordine ⁊ merit aiarū. Jdō recte dicim⁹ ab illo esse

Al. mon p̄miū atq3 suppliciū. Ita em̄ fecit corruptionē: vt possit corruptiōi eū dare q̄ corrūpi meruit .i. q̄ seipsū cepit peccādo corrūpe: vt cruciātē sentiat corruptionē inuit⁹/ q̄ blādiētē illicita oblectatiōe ⁊cupiscētiā volēs cōmisit.

Q̄d de⁹ i veteri ⁊ nouo testamēto dr̄ ⁊ditor mali: ⁊ q̄lr̄ itelligēdū:

(La. XXXIX

n On em̄ i veteri testamēto tm̄ scriptū est: Ego facio bona

Esa. 45. a et cōdo mala: s̄ euidēti⁹ in nouo/ vbi

Mat. 10. c dñs dic: Nolite timere eos q̄ corp⁹ occidūt/ ⁊ ampli⁹ nō habēt q̄d faciant: s̄ eū timete q̄ cū corp⁹ occiderit/ habet ptātē aiā3 mittē in gehennā. Volūtarie aūt corruptiōi addi iudicio diuino penalē corruptionē/ manifestissi-

1. Cor. 3. d me paul⁹ apl̄s attestat/ cū dic: Tēplū em̄ dei sctm̄ ē q̄d estl vos: q̄sq̄s tēplū dei corruperit corrūpet eū de⁹. Q̄d si i veteri lege dictū eēt: qb⁹ inuectiōib⁹ isti impetū facerēt accusātes q̄si corruptorē deū! Q̄d v̄bū metuētes mlti latini interpretes/ noluerūt dicere corrūpet/ s̄ disp̄det illū de⁹: ⁊ nō deuiātes a re ipsa offensionē vocabuli deuitarūt. Q̄q3 isti nō min⁹ inueherent in p̄ditorē deū/ si h̄ in veteri lege aut i pphetl iuenirēt. S3 grecl exēplarib⁹ cōuincunt/ in qb⁹ aptissime scriptū est: Quisq̄s tēplū dei corrupit/ corrūpet illū de⁹. Q3 si q̄s ab eis q̄rat: quō dictū sit/ ne corruptor putet de⁹: exponūt statim: Corrūpet dictū eē/ corruptiōi tradet: vel si q̄ alio mō psit. Quo aio si eēnt in veterē legē/ ⁊ multa ibi mirāda intelligerēt/ ⁊ nōdū itellecta nō cū odio lacerarēt/ s̄ cū honore deferrēt.

Ostēdit q̄ quāto natura creata corpal p̄cedit ad augmentū viriū: tāto tēdit ad nō esse. La. XL

a
q Uisq̄s autē nōdū credit ex nihilo eē corruptionē/ p̄ponat sibi hec duo/ esse ⁊ nō esse: quasi ex diuersis ptibus intelligēdi grā: vt cū tardis tardi⁹ ābulem⁹: deinde velut i medio ⊃stituat aliq̄d/ vtpote corpus aiantl: et q̄rat h̄ secū dū formatur illud corp⁹ ⁊ nascit/ dū auget ei⁹ spēs/ nutrit/ cōualescit/ roborat/ decoratur/ firmat inquātum manet/ et inquantū stabilitur/ in quā partē tendat vtrū ad esse an nō esse: Non dubitabit q̄dem esse aliq̄d in ipsis etiā p̄mordijs: s̄ quāto magl forma ⁊ specie ⁊ valētia ⊃stabilit atq3 formatur: tāto magl fieri vt sit ⁊ i eā partē tēdat q̄ positū ē eē. Nūc g̃ icipiat corrūpi/ debilitet oīs ille stat⁹/ lāgueseat ille vires/ marcescat robor/ forma fedet/ dissiliat cōpago mēbrorum/ ⊃tabescat ⁊ desiliat ⊃cordia partiū: q̄rat etiā nūc p istā corruptionē q̄ tēdat/ vtrū ad eē an nō eē: Nō puto vsq3adeo cecū ⁊ tardū/ vt dubitet q̄d ipse r̄ndeat/ ⁊ nō sentiat quāto magl q̄dq3 corrūpit: tāto magl ad interitū tēdere. Oē autē q̄d ad interitū tēdit/ ad nō eē tēdit. Cū g̃ deū incōmutabilē ⁊ incorruptibilē eē credēdū sit: id aūt q̄d dr̄ nihil/ penit⁹ nō eē manifestū sit: ⁊ cū ista pposueris eē ⁊ n̄ eē: atq3 cognouerl quāto auget spēs/ tāto q̄dq3 tēdere vt sit: q̄to aūt magl auget corruptio/ tāto magl tēdere vt nō sit/ q̄d dubites dicere i vnaq̄q3 natura corruptibili q̄d in ea sit ex deo/ q̄d sit ex nihilo/ cū spēs s̄m naturā sit corruptio ⊃ naturā: q3 spēs aucta cogit esse/ ⁊ deū fateamur sūme eē: corruptio v̄o aucta cogit nō eē: ⁊ ⊃stat q̄ nō ē nihil esse: Quid inq̄3 dubitas dicere i natura corruptibili quā ⁊ naturā dicl ⁊ corruptibilē dicl dicere q̄d sit ex deo/ q̄d ex nihilo? Et q̄d q̄rl deo naturā ⊃trariā: quē si ⊃fiterl sūme eē/ vides ei non esse contrariū.

B

Querit cur corruptio tollat q̄d de⁹ dedit creature: ⁊ r̄ndet p exempli inductionem: La. XLI

c Ur g̃ inq̄s q̄d nature de⁹ dedit tollit corruptio? Nō tollit nisi vbi p̄mittit de⁹. Ibi aūt p̄mittit/ vbi ordiatissimū ⁊ iustissimū iudicat p̄ rerū gradib⁹ et p̄ merit aiarum. Nā ⁊ spēs vocl emisse p̄terit ⁊ silētio pimit/ ⁊ tñ s̄mo nr̄ ex p̄terūtiū v̄borum decessiōe ac successiōe pagit ⁊ moderatl silētiorum iteruall decēt suauit3 distiguit: Ita sese h3 etiā tpaliū naturarū isima pulchritudo/ vt rerū trāsitu pagat ⁊ distiguat morte nascētiū. Cui⁹ pulchritudinis ordinē et modos si posset cape sēsus nr̄ atq3 mēoria ita nob placeret/ vt defect⁹ qb⁹ distinguit/ nec corruptiōes vocare auderem⁹. Q̄d aūt i ei⁹ pulchritudis pte laboram⁹/ cū nos fluē

tia desẽit tpalia q̄ diligim⁹/ ꝛ petõꝝ pęnas luim⁹/ ꝛ sempitna diligere cõmonemur. Nõ q̄ in hac pulchritudie q̄ram⁹ qð nõ accępit: q̄ ideo infima est/ q2 qð q̄rim⁹ non accępit: et in eo qð accępit laudemus deum qui tantū speciei bonū etiā huic q̄uis īfimę dedit. Nec ei tñ vt amatores ei⁹ ihęream⁹/ s̄ vt dei laudatores eā trāsgrediamur: vt supra eā collocati d̄ ea iudicem⁹/ nō ei ɔnexi ī illa iudicemur.

Quo bō tendere debeat: ꝛ q̄s sit oculus quo de⁹ videat. Ca. XLII

Estinem⁹ itaq̧ ad illud bonū/ qð nec loc̄ crassat nec tp̄e voluit/ ꝛ vñ speciē formãq̧ accipiūt oẽs locales tp̄alesq̧ naturę. Ad qð vidēdū mūdem⁹ cor p̄ fidē dñi nri iesu christi/ q̄ ait: Bti mūdo corde qm̄ ipsi deū videbūt. Nõ em̄ eos oculos ad illud bonū cernēdū pręparari oportet/ qb⁹ cernit̄ lux ista diffusa p̄ locos/ ꝛ nõ vbiq̧ itegra: s̄ aliā partē h̄ habēs/ alibi aliā. Ueꝝ illū aspectum aciēq̧ purgem⁹ q̄ cernit̄ quātū in hac vita licet/ q̄d sit iustū/ q̄d piū/ q̄ sit sapię pulchritudo: q̄ quisq̧s cernit p̄ponit lõge oim locaiū spacioꝝ plenitudini/ ꝛ sentit vt ista cernat: nõ p̄ locoꝝ spacia diffūdi aciē mēt̄ suę/ sed icorporea potentia stabiliri.

Mat. 5. a

D̄ spiritali cognitiõi q̄ sp̄ualia vident̄ inimica sūt carnalia phantasmata. Ca. XLIII

Ui aspectui qm̄ multū inimica sunt phātasmata q̄ d̄ carnali sensu tracta imaginarie cogitatio nr̄a v̄sat ꝛ ɔtinet: detestemur istā heresim q̄ suoꝝ phantasmatū fidē secuta/ ꝛ diuinā sub̄am p̄ locoꝝ spacia q̄uis ifinita velut īformē molē disiecit atq̧ diffudit/ ꝛ eā ex vna p̄te trūcauit vt lucinaret locū malo/ qð videre nõ potuit nõ eē naturā/ sed ɔ̄ naturā: ꝛ ipsū malū tanta specie ꝛ formis ꝛ pace partiū in singul̄ natur̄ vigēte decorauit/ quę sine his bonis nullā poterat cogitare naturā/ vt ea mala q̄ ibi rep̄hēdit innumerabiliū bonoꝝ copia sepeliant̄. Sꝫ huius voluminis iste sit termin⁹: in cęter̄ cęterā ei⁹ delyramēta deo p̄mittēte atq̧ adiuuāte arguantur.

Explicit liber sancti augustini cõtra epistolam manichei quam vocant fundamenti.

Diui aurelij hippõnēsis epī in librū de agone christiano: argumētū ex secundo libro retractationū.

A Iber de agone christiano fratrib⁹ in eloq̄o latino eruditis humili sermone cõscript⁹ est: fidei regulā cõtinēs ꝛ p̄cępta viuēdi. In q̄ illud qð positū est: Nec eos audiam⁹ q̄ carnis resurrectionē futurā negāt et cõmemorāt qð ait ap̄ls paul⁹: Caro ꝛ sanguis regnū dei nõ possidebūt: nõ intelligentes qð ipse dic̄ ap̄ls: Oportet corruptibile h̄ iduere incorruptionē: ꝛ mortale h̄ iduere immortalitatē. Cū em̄ h̄ factū fuerit/ iā nõ erit caro ꝛ sanguis: s̄ cęleste corp⁹: Nõ sic accipiēdū est q̄si carnis nõ sit futura sub̄a: s̄ carnis ꝛ sanguinis nõie ipsā corruptionē carnis ꝛ sanguinis itelligēd⁹ ē ap̄ls nūcupasse: q̄ vtiq̧ in regno illo nõ erit: vbi caro icorruptibil̄ erit. Quis ꝛ alit̄ possit itelligi: vt carnē ꝛ sanguinē op̄a carnis ꝛ sanguinis dixisse accipiamus ap̄lm̄: et eos regnū dei non possessuros/ qui perseueranter ista dilexerint.

B De agone christiano ca. 32. 1. Cor. 15.

Capituloꝝ libri de agone christiano: recollecta annotatio.

29 Cõtra eos q̃ i aphrica tm̃ dixerũt fuisse
30 Cõtra luciferianos q̃ no (christianitatẽ
lunt vt recipiãt penitẽtes arriani.
31 Cõtra eos q̃ negãt remissionẽ pctõꝝ.
32 Cõtra eos q̃ negãt carnis resurrectionẽ.
33 Qꝫ ꝑ fidẽ ꝛ cordis mũdiciã coronemur.

Eiusdẽ diui aurelij augustini hipponensis episcopi / liber, de agone christiano incipit.

Ut coronemur vincendũ esse diabolum quem vicit christus. Ca. I

Corona victorie nõ ꝓmittit nisi certãtib⁹. In diui-
nis aũt scripturis assidue inueni-
mus ꝓmitti nob coronã si vice-
rim⁹. Sꝫ ne longũ sit multa cõ-
memorare / apud apl̃m paulũ manifestissime
Timo. 4. b legit: Op⁹ ꝑfeci / cursũ ꝯsũmaui / fidẽ ſuaui: iã
supest mihi corona iusticię. Debem⁹ ĝ cogno-
scere q̃s sit ille adũsari⁹: quẽ si vicerim⁹ coro-
nabimur. Ipse ẽ em̃ quẽ dñs nr̃ ꝑor vicit: vt
etiã nos i illo ꝑmanẽtes vincam⁹ ꝑ ipsũ. Et
1. Cor. 1. d dei q̃dẽ virt⁹ ꝛ sapia: ꝛ ṽbũ ꝑ qđ facta sũt oia /
Joh. 1. a q̃ fili⁹ dei vnic⁹ ẽ / sup oẽm creaturã sp incõmu-
tabil manet. Et qm̃ sub illo ẽ etiã creatura q̃
nõ peccauit: quãto magis sub illo ẽ ois creatu-
ra peccatrix. Ergo qm̃ sub illo st oẽs sci ange-
li: multo magis sub illo sũt oẽs ꝑuaricatores
ãgeli: q̃rũ diabol⁹ pnceps ẽ. Sed qꝛ naturã
nr̃aꝫ deceꝑat: dignat⁹ ẽ vnigenit⁹ dei fili⁹ ipsã
naturã nr̃aꝫ suscipe / vt ꝺ ipa diabol⁹ vinceret:
ꝛ quẽ sp ipe sub se habet / etiã sub nob eũ eẽ fa-
Joh. 12. e. ceret / ipsũ significat dicẽs: Pnceps hui⁹ mũ-
di missus ẽ foras: Nõ qꝛ extra mũdũ missus ẽ
quõ q̃dã heretici putãt: ſ foras ab aiᷓs eoꝝ q̃
cohẽrẽt ṽbo dei / ꝛ ñ diligũt mũdũ / cuius ille
pnceps ẽ: qꝛ dñat eis q̃ diligũt tp̃alia bona:
q̃ h visibili mũdo ꝯtinent: nõ qꝛ ipse dñs est
hui⁹ mũdi / ſ pnceps cupiditatũ earũ q̃b⁹ ꝯcu-
piscit oẽ qđ trãsit / vt ei subiaceãt q̃ negligũt
1. timoth. 6. b ęṫnũ deũ / ꝛ diligũt istabilia ꝛ mutabilia. Ra-
dix em̃ ẽ oim maloꝝ cupiditas: Quã quidã
appetẽtes a fide errauerũt: ꝛ iseruerũt se do-
lorib⁹ multis. Per hãc cupiditatẽ regnat i ho-
mine diabol⁹ ꝛ cor ei⁹ tenet. Tales sũt oẽs q̃
diligũt istũ mũdũ. Mittit aũt diabol⁹ foras:
qñ ex toto corde huic mũdo renunciat. Sic
eni renũciat diabolo / q̃ pnceps ẽ hui⁹ mũdi:
cũ renũciat corruptel ꝛ pompis ꝛ angel ei⁹.
Ideoqꝫ ipse dñs triũphãtẽ naturã hois por-
Joh. 16. g tãs: Scitote inq̃t qꝛ ego vici mũdũ.

Qđ vinciam⁹ diabolũ vincẽdo concupiscentias: Ca. II

Ulti aũt dicũt: quõ possum⁹ vincere
diabolũ quẽ nõ videm⁹: Sꝫ habem⁹
magistrũ qui nobis demonstrare dignat⁹ est
quõ a nob inuisibiles hostes vincant. De illo
Col. 2. c. eñ dixit apl's: Exuẽs se carnẽ pncipat⁹ ꝛ ptã-
tes exẽplauit fiducialit triũphãs eos i semet
3. sen. dis. 19. ca. nuc ergo ipsõ. Ibi ĝ vincũt inimicę nob inuisibiles ptã-
tes: vbi vincunt inuisibiles cupiditates. Et
iõ qꝛ i nobisipsis vincim⁹ tp̃aliũ rerũ cupidi-
tates: necesse ẽ vt i nobisipsis vincam⁹ ꝛ illũ
q̃ ꝑ ipsas cupiditates regnat i hoie. Qñ eni
Gen. 3. dictũ ẽ diabolo: Terrã mãducab: dictũ ẽ pec-
catori: Terra es ꝛ i trã ibis. Dat⁹ ẽ ĝ i cibũ di-
abolo pctõr. Nõ sim⁹ tra / si nolum⁹ mãducari
a serpẽte. Sic eni qđ mãducam⁹ i nr̃m corp⁹
ꝯuertim⁹ / vt cib⁹ ipse fm corp⁹ h efficiat qđ
nos sum⁹: sic mal morib⁹ ꝑ neq̃tiã ꝛ supbiã ꝛ
ipietatẽ h efficit q̃sqꝫ qđ diabol⁹. i. similis ei⁹:
ꝛ subijcit ei / sic subiectũ est nob corp⁹ nr̃m. Et
h ẽ qđ dr̃ / mãducari a serpẽte. Quisq̃s itaqꝫ
Mat. 25. d timet illũ ignẽ q̃ par⁹ ẽ diabolo ꝛ ãgel ei⁹: det
operã triũphare de illo i semetipso. Eos em̃
q̃ foris nos ꝑpugnãt / itus vincim⁹ vincẽdo
ꝯcupiscẽtias: ꝑ q̃s nob dñant. Et q̃s inuene-
rint sui similes / secũ ad pęnas trahũt. Sic ꝛ
apl's dic / q̃ i semetipo pugnet adũsus ptãtes
Eph. 6. b. exteriores. Ait eni: Nõ est nob colluctatio ad-
uersus carnẽ ꝛ sanguinẽ / ſ adũsus pncipat⁹ ꝛ
ptãtes hui⁹ mũdi rectores harũ tenebrarũ /
adũsus spiritalia nequitię in celestib⁹.

Ubi ostendit nõ in cęlo habitare diabolum. Ca. III

Elũ eni dr̃ ꝛ iste aer / vbi vẽti ꝛ nubes
ꝛ ꝓcellę ꝛ turbines sũt: sic etiam scri-
Ps. 17. ptura dic in multis locis. Et intonuit ꝺ
Marc. 4. a cęlo dñs. Et aues cęli ꝛ volatilia cęli: cũ mani-
festũ sit aues i aere volare. Et nos i ꝯsuetudi-
ne hũc aerẽ cęlũ appellam⁹: Nã cũ de sereno
vel nubilo q̃rim⁹ / aliqñ dicim⁹: q̃lis ẽ aer: ali-
qñ / q̃le ẽ cęlũ. Hoc dixi / ne q̃s existimet ibi ha-
bitare mala demõia: vbi solẽ ꝛ lunã ꝛ stellas
de⁹ ordinauit: q̃ mala demõnia iõ apl's appel-
lat spiritalia: qꝛ etiã mali ãgeli i scpturis spũs
appellãt. Iõ aũt rectores harũ tenebraꝝ eos
dic: qm̃ pctõres hoies tenebras appellat q̃b⁹
Eph. 5. b isti dñant. Iõ ꝛ alio loco dic: Fuistis em̃ ali-
qñ tenebrę nũc aũt lux i dño: qꝛ ex pctõrib⁹
iustificati erãt. Nõ ĝ arbitremur i sũmo cęlo
habitare diabolũ cũ angelis suis / vnde lap-
sum esse credimus.

De eo qđ mentiuntur manichei parte dei naturę deuoratã esse: Capi. IIII

Ste enim errauerunt
manichei / qui dicunt ante mundi cõ-
stitutionem fuisse gentem tenebraꝝ
que ꝯ deum rebellauit: in quo bello credunt
miseri / oĩpotẽtẽ deum nõ sibi aliter potuisse

sucauirrē: nisi partē suā ꝯ eā gētē mitteret. Cui⁹ gentis ꝓncipes: sicut illi dicūt: deuorauerūt partē dei: ⁊ tpati sūt vt posset mūdus de illis fabricari. Sic dicūt deū puenisse ad victoriā cū magnis calamitatib⁹ ⁊ cruciatib⁹ ⁊ miserijs mēbroꝝ suoꝝ: q̄ membra dicūt esse cōmixta tenebrosis viscerib⁹ ꝓncipū illoꝝ/ vt eos tēperarēt ⁊ a furore compescerēt. Et nō intelligūt tam sacrilegā eē suā sectā/ vt credāt oīpotētē deū nō p creaturā quā fecerit: sed p ipsam naturā suam bellasse cum tenebris: qḋ nefas ē credere. Neq̄ h̄ solū/ sed etiā illos q̄ victi sūt: factos esse meliores/ q: furor coꝝ cōp̄ressus ē: dei aūt naturā quę vicit/ factā esse miserrimā. Dicūt etiā eā p ipsam cōmixtionē pdidisse itellectū ⁊ beatitudinē suā: ⁊ magnis erroꝛib⁹ ⁊ cladib⁹ esse implicatā. Quā si aliq̄n vel totā purgari dicerēt: magnā tn̄ impietatē ꝯtra oīpotētē deū affirmarēt: cuius partē crederēt tāto tp̄e in erroꝛib⁹ ⁊ pęnis esse iactatā sine aliq̄ pcti crimine. Nūc ṽo infęlices audēt adhuc dicere: nec totā posse purgari: et ipsam partē quę purgari nō potuerit ꝓficere ad vinculū: vt inde inuoluat/ ⁊ illiget malicię sepulchꝝ: ⁊ sic ibi semper sit pars ipsa dei misera q̄ nihil peccauit/ ⁊ affligit in ęt̄nū carcere tenebrarum. Hoc illi dicūt vt simplices aīas fallāt. Sz q̄s tam simplex ē/ vt ista nō sentiat esse sacrilega: qb⁹ affirmāt oīpotētē deū necessitate oppressum esse/ vt partē suā bonā ⁊ innocentē tantis cladib⁹ obruendā/ ⁊ tāta immūdicia inq̄nādā daret: ⁊ nō totā liberare posset: ⁊ qḋ liberare n̄ poterat ęt̄nis vinculis obligare? Quis ḡ ista nō execret? Quis nō itelligat ipia eē ⁊ nefāda? Sz illi q̄n capiūt hoīes: nō ista ꝓus dicūt: q̄ si dicerēt/ riderētur aut fugarent ab hoīb⁹. Sed eligūt capitula de scp̄turis: q̄ simplices hoīes nō intelligūt/ ⁊ p illa decipiunt aīas imperitas: quęrēdo vn̄ sit malū; Sicut i isto capitulo faciūt: q̄ ab ap̄lo dictū est: Rectores harū tenebrarū: ⁊ spiritalia neq̄tię in cęlestib⁹. Quęrūt em̄ deceptores illi: ⁊ introgāt hoīnē scripturas diuinas non intelligentē: vnde sint in cęlo rectores tenebrarū: vt cū rn̄dere nō potuerit/ traducat ab eis p curiositatē: q: oīs aīa indocta curiosa ē. Qui autem fidē catholicā bn̄ didicit: ⁊ bonis moribus ⁊ vera pietate munit⁹ ē/ q̄uis eoꝝ heresim nesciat/ respondet illis tn̄. Nec enim decipi pōt/ qui iam nouit quid ꝑtineat ad

Eph. 6. b.

christianā fidē/ quę catholica dr̄: p orbē terrarū sparsā/ et ꝯtra oēs ipios ⁊ pctōres/ negligētes aūt sui/ dn̄o gubernāte securā.

Quis sit itellect⁹ in his verbis: Spiritalia nequitię in cęlestib⁹:

(Ca. V

Quoniā ḡ dicebam⁹ ap̄lm paulū dixisse h̄re nos colluctationē adūs⁹ rectores haꝝ tenebraꝝ: ⁊ spiritalia neq̄tię i cęlestib⁹: ⁊ ꝓbauim⁹ etiā istū aerē terrę ꝓximū cęlū vocari/ oportet credē adūsū diabolū ⁊ āgelos ei⁹ nos dimicare/ q̄ gaudēt ꝑturbatiōib⁹ n̄ris. Nā ⁊ ip̄e ap̄ls alio loco diabolū p̄cipē ptātis aeris hui⁹ appellat. Quis ille loc⁹/ vbi ait: Spiritalia neq̄tię i cęlestib⁹/ possit ⁊ alit̄ intelligi/ vt nō ipsos ꝑuaricatores angelos i cęlestib⁹ diceret esse/ sed nos poti⁹ de q̄b⁹ alio loco dic̄: Cōuersatio n̄ra i cęlis ē: vt ⁊ nos i cęlestib⁹ ꝯstituti. i. i spiritalib⁹ p̄ceptis dei ābulātes/ dimicem⁹ adūsus spiritalia neq̄tię: q̄ nos inde conant abstrahere. Magis ḡ illud q̄rēdū est: quō adūsus eos q̄s nō videm⁹ pugnare possim⁹ ⁊ vincere: ne putēt stulti adūsus aerē debere nos certare. Eph. 2. a Eph. 6. b Phil. 3. d.

In quo apostol⁹ imitādus sit:

(Ca. VI

Docet itaq̄ ap̄ls ipse dicēs: Nō sic pugno q̄si aerē cędēs: s̄ castigo corp⁹ meū ⁊ i seruitutē redigo: ne forte alijs p̄dicās/ ipse reprob⁹ inueniar. Itē dicit: Imitatores mei estote: sic̄ ⁊ ego christi. Qua in rē itelligēdū ē etiā ipsū ap̄lm i semetipso triūphasse de ptātib⁹ huius mūdi: sicut de dn̄o dixerat/ cui⁹ se imitatorē ꝓfitet esse. Imitemur ḡ ⁊ nos illū/ sic̄ hortat: ⁊ castigem⁹ corpus n̄rm ⁊ i seruitutē redigam⁹/ si mūdū volum⁹ vincere: q: p illicitas delectatiōes suas ⁊ pompas et ꝑniciosā curiositatē nobis dn̄ari pōt hic mūdus. i. ea q̄ in h̄ mūdo ꝑniciosa delectatiōe colligāt amatores rerū tp̄aliū/ et diabolo atq̄ angel' ei⁹ seruire cogūt. Quib⁹ oīb⁹ si renūciam⁹/ redigim⁹ i seruitutē corp⁹ n̄rm. 1. Cor. 9. d. 1. Cor. 4. d

Qualiter ⁊ boni ⁊ mali seruiāt creatori.

Ca. VII

Sed ne q̄s forte h̄ ipsū quęrat/ quō fiat vt corp⁹ n̄rm seruituti subijciamus: facile intelligi ⁊ fieri pōt/ si prius nos ipsos subijciam⁹ deo bona volūtate ⁊ charitate sincera. Nā oīs creatura velit nolit vni deo ⁊ dn̄o suo subiecta est. Sed h̄ admoneamur: vt tota volūtate seruiam⁹ dn̄o deo nostro: quoniā iustus liberaliter seruit: iniustus autem cōpeditus seruit. Oēs

tū diuinę ꝓuidētię seruiūt: ꝗ alij obediunt tanq̄ filij/ ⁊ faciūt cum ea qđ bonū est: alij vo ligant tanq̄ serui/ ⁊ fit de illis qđ iustū est. Ita deus oīpotēs/ dn̄s vniuſc creatu-
Gen.1.d. re: q̄ fecit oīa/ sicut scriptū est/ bona valde: sic ea ordinauit/ vt ⁊ de bonis ⁊ de mal' benefaciat. Qđ eñ iuste fit: bñ fit. Juste aūt sunt beati boni: ⁊ iuste mali pęnas patiuntur. Ergo ⁊ de bonis ⁊ de malis bene facit deus: qm̄ iuste oīa facit. Boni aūt sūt q̄ tota volūtate deo seruiūt: Mali aūt necessitate seruiūt. Nemo eñ leges oīpotētis euadit. Sed aliud est facere qđ lex iubet: aliud pati qđ lex iubet. Quapropter boni fm leges faciūt: mali fm leges patiuntur. Nec eñ nos moueat/ q in hac vita fm carnem quā portāt iusti/ multa grauia ⁊ aspera tolerant. Nihil eñ mali patiunt: q̄ iam possūt dicere qđ ille vir spiritalis exultat ⁊
Ro.5.a p̄dicat ap̄ls paulus dicēs: Gloriamur i tribulationib9/ sciētes qm̄ tribulatio patiētiā opat/ patiētia ꝓbationē/ ꝓbatio vo spem/ spes aūt non ꝯfundit: q̄ charitas dei diffusa est in cordib9 nr̄is p spiritūsctm̄ qui datus est nobis. Si ergo in hac vita vbi tanta tormēta sunt/ possūt boni ⁊ iusti viri cū talia patiunt: nō solū ęquo animo tolerare: sed etiā charitate in deo gloriari: qđ cogitandū est de illa vita quę nobis ꝓmittit vbi nullā de corpe molestiā sentiem9? qm̄ non ad h̄ resurget corpus iustoꝝ/ ad qđ resurget corp9 impioꝝ: sicut scriptū est. Om-
1.Cor.15.g. nes resurgem9: sed nō omēs imutabimur. Et ne quisq̄ putet: non iustis imutationē istam ꝓmitti/ sed poti9 iniustis: ⁊ eam existimet esse pęnalē/ sequit ⁊ dicit: Et mortui resurgēt incorrupti: ⁊ nos immutabimur. Quicūq̄ ergo mali sunt/ sic ordinati sunt: q̄ ⁊ vnusq̄sq̄ sibi/ ⁊ oēs inuicē sibi nocent. Hoc eñ appetūt qđ ꝑniciose diligit: et qđ eis facile auferri pōt: et hoc sibi auferūt inuicem/ qn̄ se ꝑsequunt. Et ideo cruciantur q̄bus auferunt tp̄alia/ quia diligūt ea: Illi aūt qui auferūt gaudēt. Sed talis leticia cęcitas est ⁊ sūma miseria. Ipsa eñ magis implicat aiaꝫ ⁊ ad maiora tormēta ꝑducit. Nā gaudet ⁊ piscis: qn̄ hamū nō vidēs escā deuorat. Sed cum piscator eum adducere ceperit/ viscera eius torquent primo: deinde ab omni leticia sua p ipsam escam de q̄ letat9 est/ ad ꝯsūptionē trahit: Sic sūt oēs q̄ de bonis tp̄alib9 beatos se esse putāt: hamū eñ acceperūt/ et cū illo sibi vagantur.

Veniet tempus vt sentiant quāta tormēta cū auiditate deuorauerint. Et ideo bonis nihil nocēt: q̄ hoc eis auferūt qđ nō diligunt. Nam qđ diligūt ⁊ vnde beati sūt/ auferre illis nemo pōt. Cruciat9 vo corporis malas aīas miserabilit affligit: bonos aūt fortiter purgat. Sic fit vt ⁊ malus hō et malus angel9 diuinę ꝓuidētię militēt: sed nesciūt quid boni de illis operet deus. Nō itaq̄ pro meritis officij/ sed pro merit' malicię stipendiantur.

Animalia ratione carentia/ dei regi prouidentia. Ca.viii

s Edvt de animę q̄ habent voluntatem nocēdi ⁊ ratione cogitādi/ sub diuinis legib9 ordinatę sunt/ ne aliq̄d iniustū quisq̄ patiat: ita ⁊ oīa aīalia et corpalia in genere suo ⁊ ordine suo diuinę ꝓuidentię legibus subdita administrant. Ideo dn̄s dicit: Nonne duo passeres asse Mat.10.d. veneūt/ ⁊ vnus eoꝝ nō cadit sup terrā sine voluntate patris vestri: Hoc eñ dixit/ volens ostendere quicq̄d vilissimū hoīes putant/ oīpotētia dn̄i gubernari. Sic enim ⁊ Mat.6.d volatilia cęli ab eo pasci/ et lilia agri ab eo vestiri/ veritas loquit: quę capillos etiam Mat.10.d nros numeratos esse dicit. Sed qm̄ mundas aīas rationales p seipsū de9 curat/ siue in optimis ⁊ magnis angelis/ siue i hoībus tota sibi volūtate seruiētib9: cętera vo per ipsos gubnat: verissime dici potuit etiā illud ab ap̄lo: Nō eñ de bub9 cura est deo? 1.Cor.9.b In scriptur' eñ sctis de9 hoīes docet/ quō cū hoīb9 agāt/ ⁊ ipsi deo seruiāt: quō autē agāt cū pecorib9 suis/ ipsi sciūt. i. quō salutē pecoꝝ suoꝝ gubernēt vsu ⁊ peritia ⁊ ratione naturali. Quę q̄dē oīa ꝺ magnis sui creatoris opib9 acceperūt. Qui ḡ pōt itelligere quō vniuſe creaturę ꝯditor de9 gubernet eā p aīas sctās q̄ ministeria ei9 sūt i cęl' ⁊ i terris: q̄ et ipsę sanctę aię ab ipso factę sūt et i ei9 creatura ꝓmatū tenēt: q̄ ḡ pōt intelligere intelligat: ⁊ intret i gaudiū dn̄i sui. Mat.25.b

Ut intellect9 tarditatē dilectione compensem9. Ca.ix

s I aūt h̄ nō possum9/ q̄diu sum9 in 2.Cor.5.b
corpe ⁊ pegrinamur a dn̄o: gustemus saltē q̄m suauis ē dn̄s: q̄ dedit Ps.33. 2.Cor.1.
nob pign9 spūs: i q̄ sentiam9 ei9 dulcedinē ⁊ c.5.
desiderem9 ipsū vitę fontē: vbi sobria ebrietate inūdemur ⁊ irrigemur/ sicut lignū qđ Ps.1.
plantatū est secus decursus aquarū/ ⁊ dat fructū in tempe suo: ⁊ folia eius non deci-

Ps.35. dent. Dicit em̄ spūssanct⁹: Filij aūt hoīm/i
tegmine alaꝝ tuaꝝ sperabūt: Inebriabū/
tur ab vbertate dom⁹ tuę: ꝛ torrente volu
ptatꝭ tuę potabis eos: Qm̄ apud te ē fons
vitę. Talis ebrietas nō euertit mentē/sꝫ tn̄
rapit sursū: ꝛ obliuionē p̄stat oīm terreno/
rū. Sed si possumus toto affectu iā dicere:
Ps.41. Quēadmodū desiderat ceru⁹ ad fōtes aq̄/
rū: ita desiderat anima mea ad te deus.

Ut dilectionis tarditātē recta fi de solemur: Ca.x.

Quod si forte adhuc ꝓpter ęgritudi
nes aīę quas de sęculi amore ꝯcę/
Ps.33. pit/nec gustare sum⁹ idonei q̄ dul
cis est dn̄s: vel credam⁹ diuinę auctoritati/
quā voluit esse in scripturis sanctis de filio
Roma.1.a. suo: qui factus ē ei ex semine dauid fm̄ car
Ioh.1.a. nem/sicut apl's loquit̄: Omnia em̄ p ipsum
facta sunt/sicut in euāgelio scriptū est/ ꝛ si/
ne ipso factū est nihil. Qui nostrę imbecilli
tati misertus ē. Quā imbecillitatē nō eius
opere/sed nostra volūtate meruimus: Nā
deus hominē inexterminabilē fecit: et ei li/
berum voluntatis arbitriū dedit. Non em̄
esset optimus/si dei p̄ceptis necessitate/nō
voluntate seruiret. Facile est om̄ino quan/
tum existimo/quod intelligere nolunt/qui
catholicā deserunt fidem/ꝛ christiani voca/
ri volūt: Nā si nobiscū fatētur naturā no/
stram nō posse sanari/nisi recte faciēdo: fa/
teantur eam nō infirmari/nisi peccādo. Et
ideo nō est credendū animā nostrā hoc esse
qđ deus est: quia si hoc esset/nec sua volun
tate/nec aliqua necessitate in deterius mu
taretur: qm̄ omnimodo incōmutabilis in/
Roma.13.c. telligit̄ deus: sed ab eis qui nō in ꝯtentiōe
ꝛ ęmulatione ꝛ vanę glīę cupiditate amāt
loqui quod nesciūt: sed humilitate christi/
Sap.1.a. ana sentiunt de dn̄o: ꝛ in bonitate ꝛ in sim
plicitate cordis quęrunt eū. Hanc ergo im/
becillitatem nostrā suscipere dignatus ē fi
Ioh.1.b. lius dei: et verbū caro factū est/ et habita/
uit in nobis: nō quia ęternitas illa muta/
ta est/sed quia mutabilē creaturā mutabi/
libus hominū oculis ostēdit/quā incōmu/
tabili maiestate suscępit.

Cur fili⁹ dei sit fili⁹ hoīs: Ca.XI

A Sunt aūt stulti q̄ dicūt: Quare nō
poterat aliter sapiētia dei hoīes li
berare/nisi suscipet hoīem ꝛ nasce/
ret̄ ex femina/ꝛ a pctōrib⁹ oīa illa pateret̄?
Quib⁹ dicim⁹: Poterat om̄o: sed si alit̄ fa/
ceret/silr̄ vsę stulticię displiceret. Si em̄ nō
appareret ocul' pctōꝝ/lumē ei⁹ vtiq̄ ęternū
qđ p interiores oculos videt̄/inq̄natis mē/
tib⁹ videre nō possent. Nūc aūt q: visibilit̄
nos cōmonere dignat⁹ ē/ vt ad inuisibilia
p̄pararet: displicet auaris/q: nō aureū cor/
pus habuit: displicet impudicis/qi ex fęmia
natus ē. Multū em̄ oderūt impudici/q' ꝯci
piūt ꝛ pariūt fęmię: displicet supbis/ q' ꝯtu
melias patiētissime ptulit: displicet delica/
tis/qi cruciat⁹ ē: displicet timidis/ qi mor/
tuus ē. Et vt nō vitia sua videant̄ defēde/
re: nō in hoīe dicūt sibi hoc displicere/ sed i
filio dei. Nō em̄ intelligūt q̄d sit ęternitas
dei q̄ hoīem assumpsit: et q̄d ipsa humana
creatura/q̄ mutationibus suis i p̄stinā fir/
mitatē reuocabat̄. vt disceremꝰ docēte ipso
dn̄o/infirmitates q̄s peccādo collegimus/
recte faciendo posse sanari. Ostēdebat̄ em̄
nobis ad quā fragilitatē hō sua culpa pue
nerit/ ꝛ ex q̄ fragilitate diuino auxilio libe
raret̄. Itaq̄ fili⁹ dei hoīem assūpsit: et in il/
lo humana ꝑpessus ē. Hęc medicina hoīm
tāta ē/quāta nō pōt cogitari. Nā q̄ supbia
sanari pōt/si humilitate filij dei nō sanat̄?
Quę auaricia sanari pōt/ si paupꝛtate filij
dei non sanat̄? Quę iracūdia sanari pōt/ si
patiētia filij dei nō sanat̄? Quę ipietas sa/
nari potest/q̄ charitate filij dei non sanat̄?
Postremo q̄ timiditas sanari pōt/ si resur/ B
rectione corpis nō sanat̄? Erigat spem suā
gen⁹ humanū/ꝛ recognoscat naturā suā: et
videat quātū locū habeat in opib⁹ dei. No
lite vosipsos ꝯtēnere viri/fili⁹ dei viꝝ suscę
pit. Nolite vosipsas ꝯtēnere fęmię: fili⁹ dei
nat⁹ ex fęmia ē. Nolite tn̄ amare carnalia:
q: i filio dei nec masculus nec fęmia sum⁹. Gal.3.d.
Nolite amare tēporalia: q: si bn̄ amarent̄:
amaret ea hō quē suscępit filius dei. Noli/
te timere ꝯtumelias ꝛ cruces ꝛ mortē: q: si
nocerēt homini/nō ea pateret̄ hō quē susce
pit filius dei. Hęc oīs hortatio quę iā vbi/
q̄ p̄dicat̄/vbiq̄ venerat̄/q̄ omnē obedien/
tē aīam sanat: non esset in reb⁹ humanis/si
nō essent facta illa oīa q̄ stultissimis displi/
cēt. Quē dignat̄ imitari vitiosa iactantia/
vt ad virtutē percipiendā possit adduci/ si
erubescit imitari eū: de q̄ dictū ē anteq̄ na/
sceretur/q' filius altissimi vocaret̄: et p oēs Luce.1.d.
iā gentes quod negare nemo potest/filius
altissimi vocat̄? Si multū de nob sentim⁹:
dignemur imitari eū q̄ fili⁹ altissimi vocat̄.

De agone chriſtiano

Si parū de nobis ſentim⁹/audeam⁹ imitari piſcatores et publicanos/ qui cū imitati ſunt. O medicinā omnibus ꝯſulentē: oīa tumētia cōprimentē: oīa tabeſcētia reficientē: oīa ſuꝑflua reſecantē: oīa neceſſaria cuſtodientē: oīa perdita reparantē: oīa deprauata corrigentē. Quis iā ſe extollet cōtra filiū dei? Quis de ſe deſperet/ ꝑ quo tā humilis eē voluit fili⁹ dei? Quis beatā vitam eſſe arbitref in his quę contēnenda eſſe docuit fili⁹ dei? Quibus aduerſitatibus cedat/ qui naturā hominis a tantis ꝑſecutionib⁹ cuſtoditā credit i filio dei? Quis ſibi eſſe clauſum regnū cęloꝝ putet/
Matth.21.c. qui cognoſcit publicanos ⁊ meretrices imitatores eſſe filij dei? Qua ꝑuerſitate nō careat/ qui facta ⁊ dicta itueť ⁊ diligit ⁊ ſectatur illius hominis/ i quo ſe nobis ad exemplū vitę prębuit filius dei?

De effectu humanitatis: Ca. XII.

i Tacq̧ iā et maſculi et feminę/et oīs ętas/ ⁊ omnis huius ſeculi dignitas/ad ſpem vitę ęternę cōmota ē. Alij neglectis tēporalibus bonis ꝯuolant
Accedunt. ad diuina. Alij †credūt eoꝝ ꝟtutib⁹ q̄ hęc faciunt: ⁊ laudant qđ imitari nō audēt. Pauci autē adhuc murmurāt/ ⁊ inani liuore torquenť: aut qui ſua quęrunt i eccleſia/ ꝗuis videātur catholici: aut ex ipſo chriſti noīe gloriā quęrētes/ hęretici: aut peccatū impietatis ſuę defendere cupiētes/ iudęi: aut cu
Al. † humane rioſitatē† vanę licentię perdere timētes/ pagani. Sed eccleſia catholica per totū orbē longe lateq̧ diffuſa/ impetus eoꝝ priorib⁹ temporibus frangens/ magis magiſq̧ roborata eſt: nō reſiſtēdo/ ſed ꝑferendo. Nunc ꝟo inſidioſas eoꝝ quęſtiones/ fide irridet/ diligentia diſcutit/ intelligētia diſſoluit/ cri
Matth.5.et.13 minatores palearum ſuaꝝ non curat: quia tempus meſſis/ ⁊ tempus areaꝝ/ ⁊ tp̄s horreoꝝ caute diligenterq̧ diſtinguit. Criminatores autē frumēti ſui/ aut errātes corrigit: aut inuidētes inter ſpinas ⁊ zizania cōputat. Subijciamus ergo animā deo/ ſi volumus ſeruituti ſubijcere corpus noſtrū/ ⁊ de diabolo triumphare.

De fide et operatione: Ca. XIII

A
f Ides ē p̄ma quę ſubiugat animā deo: Deinde p̄cępta viuēdi/ quib⁹ cuſtoditis ſpes noſtra firmať/ ⁊ nutriť charitas: ⁊ lucere incipit qđ antea tm̄ mó credebať. Cū eñ cognitio ⁊ actio dona ſint dei/ ⁊ beatū hoīem faciāt: ſicut i cognitione cauēdus ē error/ ſic i actiōe cauēda ē neq̄tia. Errat aūt quiſq̧ putat veritatē ſe poſſe cognoſcere/ cū adhuc nequiter viuat. Nequitia eſt aūt mundū iſtū diligere/ ⁊ ea q̄ naſcūtur ⁊ tranſeunt ꝑ magno habere/ ⁊ ea concupiſcere/ ⁊ ꝑ his laborare vt acquirantur/ ⁊ lętari cū abundauerint: et timere ne pereāt/ ⁊ ꝯtriſtari cū pereunt. Talis vita nō poteſt puram illam ⁊ ſincerā ⁊ incōmutabilē videre veritatem: ⁊ inhęrere illi/ ⁊ in ęternū non moueri. Itaq̧ p̄uſq̧ mens no- B
ſtra purgeť/ debemus credere qđ intelligere nondū valemus: qm̄ veriſſime dictū eſt per ꝓphetam: Niſi credideritis/ nō intelli- Eſaie.7.b.
getis. Fides i eccleſia breuiſſime tradiť: in qua cōmendanť ęterna: quę itelligi a carnalibus nondū poſſunt: et tp̄alia p̄terita ⁊ futura/ q̄ ꝑ ſalute hominū geſſit: ⁊ geſtura eſt ęternitas diuinę ꝓuidētię. Credam⁹ C
ergo in patrē ⁊ filium et ſpiritūſanctū. Hęc ęterna ſunt et incōmutabilia .i. vnus deus vnius ſubſtātię trinitas ęterna: deus ex q̄ Roma.11.d.
omnia/ ꝑ quē omnia/ in quo omnia.

Contra eos qui tres ꝑſonas negāt: Ca. XIIII

n Ec eos audiam⁹ qui dicunt patrē tm̄modo eſſe/ nec habere filiū: nec eſſe cum eo ſpiritumſanctū: ſed ipſum patrē aliqñ appellari filiū/ aliqñ ſp̄m ſanctū: Neſciunt eñ principiū ex quo ſunt oīa/ ⁊ imaginē eius per quā formantur omnia: ⁊ ſanctitatē eius in qua ordinantur omnia.

Cōtra eos q̄ iducūt tres deos: Ca. XV.

n Ec eos audiamus/ qui indignantur ⁊ ſtomachantur/ quia non tres deos colendos dicimus. Neſciunt eñ q̧ ſit vna eadēq̧ ſubſtantia: ⁊ phantaſmatibus ſuis illuduntť: q̄ ſolent videre corpaliter/ vel aīalia tria/ vel q̄cunq̧ corpa tria locis ſuis eſſe ſepata: Sic putant intelligēdā ſubſtantiā dei/ ⁊ multū errant: qm̄ ſuperbi ſunt: ⁊ non poſſunt diſcere/ quia nolunt credere.

Contra eos qui inducunt diuerſitatē in ſanctā trinitatē: Ca. XVI.

n Ec eos audiamus/ qui patrē ſolum veꝝ deū ⁊ ſempiternū eſſe dicunt: filiū autē non de ipſo genitum/ ſed ab ipſo factū de nihilo: ⁊ fuiſſe tempus qñ non erat/ ſed tn̄ primū locū tenere in omni creatura: ⁊ ſpiritūſanctū minoris maieſta-

tis esse q̃ filium/ ⁊ ipsũ factũ esse post filiũ:
et hoꝝ triũ diuersas esse substãtias/ tanq̃
aurũ ⁊ argentũ ⁊ eramẽtũ. Nesciũt eñ qd
loquant᷑: ⁊ de his rebꝰ quas ꝑ oculos carne-
os videre ꝯsueuerũt/ vanas imagines ad
disputatiões suas trãsferũt. Quia reuera
magnũ est mẽte cõspicere generationem/ q̃
nõ fit ex aliquo tpe/ ꝙ eterna ẽ: ⁊ ipsam cha-
ritatẽ ⁊ sanctitatẽ/ q̃ generatoꝛ ⁊ generatꝰ
Al. + cõcipere ineffabilit᷑ sibi copulant᷑: Magnũ ⁊ diffici-
le est hec mẽte ꝯspicere/ etiã si pacata ⁊ trã
quilla sit. Nõ põt ḡ fieri vt illi hec videãt:
q̃ terrenas generatiões nimis ītuentur: et
ad istas tenebras addũt adhuc fumũ quẽ
sibi ꝯtentiõibus ⁊ certamibꝰ q̃tidianis ex-
citare nõ cessant: habẽtes aĩas carnis affe-
ctibus defluẽtes: tãq̃ ligna humoꝛe sagi-
nata/ in qbꝰ ignis fumũ solũ vomit ⁊ habe-
re flãmas lucidas nõ põt. Et hoc q̃dem de
omnibꝰ hereticis rectissime dici põt. Credẽ
tes ḡ incõmutabilẽ trinitatẽ/ credamꝰ etiã
in dispensationẽ tpalem ꝓ salute generis
humani esse natũ deũ.

Cõtra eos q̃ iesũ negãt eẽ deũ: Ca. XVII

n Ec eos audiamꝰ: q̃ filiũ
dei iesũ christũ nihil esse aliud q̃ ho-
minẽ dicũt: s3 ita iustũ/ vt dignus
sit appellari filiꝰ dei. Et hos eñ catholica
disciplina misit foras: qm̃ vane glorie cupi
1.Cor.1.d. ditate decepti ꝯtẽtiose disputare voluerũt
antequã intelligerẽt q̃d sit dei virtꝰ ⁊ dei sa-
Joh.1. sapiẽtia: ⁊ in ꝑncipio verbũ/ per qd̃ facta
sunt oĩa: ⁊ quõ verbũ caro factũ est/ ⁊ habi-
tauit in nobis.

Cõtra eos q̃ coꝛpus verum ne gant induisse christum: Ca. XVIII

3.sen. dis.4. ca.assũpsit n Ec eos audiamꝰ: q̃ non verũ homi-
nẽ suscepisse dicunt filiũ dei: neq̃
natũ esse de femina/ sed falsam car-
nem ⁊ imaginẽ simulatã coꝛpoꝛis humani
ostendisse videntibus. Nesciũt eñ quõ sb-
stãtia dei administrãs vniuersam creatu-
ram/ inquinari oĩno nõ possit: ⁊ tñ p̃dicant
1.sen. dis.37. ca.solet etiã istum visibilẽ solem/ radios suos ꝑ omnes
feces ⁊ soꝛdes coꝛpoꝛũ spargere: ⁊ eos mũ-
dos ⁊ sinceros vbiq̃ seruare. Si ḡ visibilia
mũda/ visibilibꝰ imũdis ꝯtingi psũt ⁊ nõ in-
quinari: quãto magis inuisibilis ⁊ incõmu-
tabilis veritas ꝑ spũm animã/ ⁊ ꝑ animam
coꝛpus suscipiẽs/ toto hoĩe assumpto ab
omnibus eũ īfirmitatibꝰ/ nulla sua ꝯtami-
natiõe liberauit? Itaq̃ magnas patiũtur
angustias: et cũ timent ꝗ qd̃ fieri nõ potest/
ne humana carne veritas inquinet᷑/ verita-
tem dicũt esse mẽtitã. Et cũ ille p̃ceperit di-
cens: Sit ĩ oꝛe vestro est/ est: nõ/ nõ: ⁊ apl's Mat.5.f.
clamet: Nõ erat in illo est ⁊ nõ: s3 est in illo 1.Cor.1.d
erat: isti totũ coꝛpus eiꝰ falsam carnẽ fuisse
cõtendunt: vt nõ sibi videant᷑ imitari chri-
stum/ si nõ suis auditoribꝰ mentiantur.

Cõtra eos q̃ dicũt animã salua toꝛis fuisse vt animam pecudis: Ca. XIX.

n Ec eos audiamꝰ q̃ trini-
tatẽ quidẽ in vna eterna substãtia
confitent᷑: s3 hominẽ ipsũ qui tem-
poꝛali dispẽsatione susceptus est/ audẽt di-
cere nõ habuisse hoĩs mẽtẽ/ s3 solã aĩam
et coꝛpus: hoc ẽ dicere/ nõ fuit homo: s3 mẽ-
bꝛa coꝛpis habebat humana. Animã eñ ⁊
coꝛpus habẽt ⁊ bestie: ꝟ rationẽ nõ habẽt:
que mẽtis ẽ ꝓpꝛia. S3 si execrãdi sũt illi q̃
eum negãt humanũ coꝛpus habuisse: qd̃ ẽ
infimũ in hoĩe: miroꝛ q᷑ isti nõ erubescunt
qui hoc eũ negãt habuisse qd̃ est optimum
in hoĩe. Multũ eñ lugẽda ẽ mẽs huma-
na si vincit᷑ a coꝛpe suo: Siquidẽ in illo ho-
mine nõ refoꝛmata ẽ: in q̃ ip̃m coꝛpꝰ huma-
nũ iã dignitatẽ foꝛme celestis accepit. S3
absit vt h̃ credamꝰ/ qd̃ ꝯfinxit temeraria ce-
citas ⁊ supꝰba loquacitas.

Cõtra eos q̃ putãt christum nõ gessisse ꝑsonã sapientie dei: Ca. XX

n Ec eos audiamꝰ: q̃ sic dicũt ab illa
eterna sapiẽtia susceptũ esse homi-
nẽ: q̃ de virgine natꝰ est: quõ ⁊ alij
hoĩes ab ea sapiẽtes fiunt/ q̃ ꝑfecte sapiẽ-
tes sũt. Nesciũt eñ ꝓpꝛiũ illius hoĩs sacra-
mentũ: ⁊ putãt hoc solũ eũ plus habuisse
inter ceteros beatissimos/ qd̃ de ꝟgine na-
tus est. Qd̃ ipsũ si bñ ꝯsiderẽt/ foꝛtassis cre-
dant ideo illũ hoc p̃ter ceteros meruisse
q᷑ aliq̃d ꝓpꝛiũ p̃ter ceteros habet etiã ip-
sa susceptio. Aliud est eñ sapiẽtẽ tñ fieri ꝑ
sapiẽtiã dei/ ⁊ aliud est ipsã ꝑsonã sustinere
sapiẽtie dei. Quãuis eñ eadem natura sit
coꝛpis ecclesie: multũ tñ distare int᷑ caput
⁊ mẽbꝛa cetera/ q̃s nõ intelligat? Si enim
ecclesie caput ẽ hõ ille cuiꝰ susceptiõe ver- Joh.1.b
bum caro factũ est/ ⁊ habitauit in nobis:
mẽbꝛa cetera sũt oẽs sancti/ q̃bus ꝑfcit᷑
⁊ cõplet᷑ ecclesia. Quõ ḡ anima totũ coꝛpꝰ
nostrũ animat ⁊ viuificat: s3 in capite ⁊ vi-
dendo sentit/ ⁊ audiẽdo ⁊ odoꝛãdo ⁊ gustã-
do ⁊ tangendo: in ceteris aũt mẽbꝛis tan-

gendo tm: & ideo capiti cũcta subiecta sũt ad operãdũ: illud aũt supra collocatũ est ad cõsulendũ: qr ipsius alę q̃ cõsulit corpi qdãmodo psonã sustinet caput: ibi eñ omnes sensus apparẽt: Sic vniuerso ipso sctõ-
1.timoth.2.b rum/tanq̃ vni corpi caput ẽ mediator dei et hominũ/hõ christ⁹ iesus. Et ppterea sa-
Joh.1.a. piẽtia dei & verbũ i pncipio/p qd facta sũt oĩa: nõ sic assumpsit illũ hoiem vt ceteros sanctos: sz mlto excellẽti⁹/mltoq̃ sblimi⁹: qm ipsũ solũ assumi oportuit/in q̃ sapiẽtia dei patris hoib⁹ appareret: sicut eã visibiliter decebat ostdi. Quapropt alit sũt sapiẽtes ceteri hoies/quicũq̃ sũt vel esse potuerũt vel poterũt: & alit ille vnus mediator dei & hoim/hõ christ⁹ iesus: q̃ sapiẽtię ipsi⁹ per quã sapiẽtes sũt q̃cũq̃ hoies: nõ solũ bñficiũ habet/s etiã psonã gerit. De ceteri eñ sapiẽtib⁹ & spiritalib⁹ animis/ recte dici põt/q habeãt in se verbũ dei p qd facta sũt oĩa: sz i nullo eo℞ recte dici põt/ q vbũ caro factũ est & habitauit i nobis: qd in solo dño nro iesu christo rectissime dicit.

Cõtra eos q̃ dicũt solũ corp⁹ hominis a verbo dei fuisse susceptũ: Ca. XXI

Ecce eos audiam⁹/q̃ solũ corp⁹ humanũ susceptũ esse dicũt a verbo dei: & sic audiũt qd dictũ
Joh.1.b. est: Et vbũ caro factũ est: vt negẽt illũ hominẽ vel animã vl aliqd hoĩs habuisse/ nisi carnẽ solã. Errãt eñ multũ/nec itelligũt idõ carnẽ solã nominatã esse in eo qd dictũ est: Verbũ caro factũ ẽ: qr hoim ocul ppt quos facta ẽ illa susceptio/caro sola potuit apparere. Nã si absurdũ ẽ & valde indignũ vt humanũ spm hõ ille nõ habuerit: sicut superi⁹ tractauim⁹: quãto magis absurdũ et indignũ ẽ/vt nec spm nec animã habuerit: s h solũ habuerit qd etiã in pecoribus vilt⁹ ẽ/& extremi⁹.i.corp⁹: A nra q̃ fide etiã ista impietas excludat: totũq̃ hoiem atq̃ pfectũ a vbo dei susceptũ esse credam⁹.

Cõtra eos q̃ dicũt nõ sũpsisse deũ corp⁹ de corpe natũ: Ca. XXII

Ecce eos audiam⁹/ q̃ tale corp⁹ dñm nostrũ habuisse dicũt: q̃le apparuit in colũba/quã vidit iohãnes ba-
Joh.1.e ptista descẽdentẽ de cęlo: & manẽtẽ sup eũ: in signo spũsancti. Ita eñ psuadere conãtur filiũ dei natũ nõ esse de fęmia: Quia si carnalib⁹ oculis eũ oportebat ostdi: potuit inquiũt sic assumere corp⁹ quõ spũsctũs. Nõ eñ & colũba illa de ouo nata est/attñ et tñ hũanis oculis potuit apparere. Quibus pmũ illud rñdendũ est: q ibi legimus in specie colũbę apparuisse iohãni spmsanctũ: vbi legim⁹ etiã christũ natũ esse de fęmina: & nõ optet i pte credere euãgelio/ et in pte nõ credere. Vñ eñ credis in colũbę specie demõstratũ esse spmsctm/nisi qr in euãgelio legisti? Ergo & ego idẽ credo christum natũ de virgine esse/qr in euãgelio legi. Quare aũt spũsctũs nõ est nat⁹ de colũba/quẽadmodũ christ⁹ de fęmia? Illa cã est: qr nõ colũbas liberare venerat spũsanctus/sz hoib⁹ significare inocentiã & amorem spiritalẽ: qd in colũbę specie visibilit figuratũ est. Dñs aũt iesus christ⁹ q̃ venerat ad hoies liberãdos: in qb⁹ & mares & fęminę ptinẽt ad salutẽ: nec mares fastidiuit qr marẽ suscepit: nec fęminas/ qr de fęmina nat⁹ ẽ. Huc accedit magnũ sacramẽtũ: vt qm p fęminã nobis mors acciderat/ vita nob p fęminã nasceret: vt de vtraq̃ natura/id ẽ fęminea & masculina vict⁹ diabolus cruciaret: qm de ambaꝝ subuersiõe lętabat: cui paꝝ fuerat ad pęnã si ambę naturę in nobis liberarent/nisi etiã p ambas liberaremur. Neq̃ h ita dicim⁹/vt dñm iesũ christũ dicam⁹ solũ verũ corp⁹ habuisse: spiritũsanctũ aũt fallacit apparuisse oculis hominũ: s ambo illa corpa vera corpa credimus. Sicut eñ nõ oportebat vt hoies falleret fili⁹ dei: sic nõ decebat vt hoies falleret spũsctũs. Sz oipotẽti deo q̃ vniuersã creaturã de nihilo fabricauit: nõ erat difficile veꝝ corpus colũbę sine aliaꝝ colũbaꝝ ministerio figurare: sicut ei nõ fuit difficile veꝝ corp⁹ in vtero marię sine virili semine fabricare: cũ creatura corporea & i visceribus fęminę ad formãdũ hoiem/& in ipso mũdo ad formãdã colũbã impio dñi volũtatiq̃ fuiret. Sz stulti hoies & miseri: qd aut ipi facere n pñt: aut i vita sua nũq̃ videt/ etiã ab oipotẽti deo fieri potuisse nõ credũt.

Cõtra eos q̃ dicũt filiũ dei creaturã fuisse qr passus ẽ: Ca. XXIII

Ecce eos audiam⁹/ q̃ ppterea volũt cogere/vt inter creaturas filiũ dei numerem⁹/ qr passus ẽ. Dicũt eñ: Si pass⁹ ẽ/ mutabil est: et si mutabil ẽ: creatura ẽ: qr dei substãtia nõ põt mutari. Cũ qbus etiã nos dicim⁹/& dei substãtiã cõmutari nõ posse/& creaturã esse mutabilẽ. Sz

aliud ē eē creaturā: ⁊ aliō suscipe creaturā.
1.Cor̃.1.d Filiꝰ ḡ vnigenitus dei: q̄ estvirtus ⁊ sapiē-
Ioh.1.a tia dei: ⁊verbū p̄ qđ facta sūt oīa: q̄ꝛ imuta
ri nō pōt oīno / suscepit humanā creaturā:
quā lapsam erigere / atq̃ inueteratā reno-
uare dignatꝰ est. Nec in ea p̄ passionē ipse
in deteriꝰ cōmutatꝰ ē: sꝫ eā potiꝰ p̄ resurre-
ctionē in melius cōmutauit. Nec ꝓpterea
verbū patris.i. vnicū dei filiū / p̄ quē facta
sūt oīa: negandū est natū ⁊ passū esse ꝓ no
bis. Et martyres eñ passos dicimꝰ ⁊ mor-
tuos ꝓpter regna cęloꝝ: nec tñ i ea passiōe
et morte / aīę eoꝝ occisę sūt. Dicit eñ dñs:
Mat.10.c. Nolite timere eos q̄ corpꝰ occidūt: aīę aūt
nihil p̄nt facere. Sicut ḡ martyres passos
et mortuos dicimꝰ i corpibus q̄ portabāt
sine aīarū interfectiōe vel morte: sic filium
dei passū ⁊ mortuū dicimꝰ i hoīe quē porta
bat sine diuīitat̃ aliq̄ cōmutatiōe vł morte.

Cōtra eos qui negāt christum postq̃ surrexit / corpꝰ habuisse qđ sepultu est: Ca. XXIIII

N Ec eos audiamꝰ q̄ negāt tale corpꝰ
dñi resurrexisse: q̄le positū ē in mo
numēto. Si eñ tale nō fuisset: nō
ipse dixisset post resurrectionē discipulis:
Luc̃.24.f. Palpate ⁊ videte / qm̄ spūs ossa et carnem
nō habet / sicut me videt̃ habere. Sacrile-
Ioh.14.a gum est eñ credere dñm nr̄m / cū ipse sit ve
ritas / in aliq̄ fuisse mētitū. Nec nos moue
Ioh.20.c. at q̄ clausis ostijs subito eū apparuisse di-
scipulis scriptū est: vt ꝓpterea negemꝰ illđ
fuisse corpus humanū: q̄ꝛ ꝯ naturā huiꝰ cor
poris videmꝰ illud p̄ clausa ostia intrare.
Oīa eñ possibilia sūt deo: Nā ⁊ ambulare
sup̄ aquas / ꝯ naturā huius corpis esse ma-
Mat.14.d nifestū ē: et tñ nō solū ipse dñs añ passio-
nē ambulauit: ſ etiā petrū ambulare fecit:
Ita ḡ ⁊ post resurrectionē suā de corpe suo
fecit qđ voluit. Si eñ potuit añ passionē
Mat.17.a clarificare illud sicut splēdorē solis: q̄re nō
potuit ⁊ post passionē / ad quātā vellet sb-
tilitatē in t̄pis momēto redigere / vt p̄ clau
sa ostia posset intrare.

Cōtra eos q̄ dicūt christū nō leuasse corpus i cęlū: Ca. XXV.

N Ec eos audiamꝰ / q̄ negāt ipsū cor-
Mat.16.d
Act̃.1.b pus secū leuasse in cęlū dñm nr̄m:
et cōmemorāt in euāgelio qđ scri-
Ioh.3.b. ptum est: Nemo ascēdit i cęlū / nisi q̄ de cę
lo descēdit: ⁊ dicūt / q̄ꝛ corpꝰ nō descēdit de
cęlo / nō potuisse ascēdere i cęlū. Nō eñ in-
telligūt / qm̄ corpꝰ nō ascendit in cęlū. Dñs
eñ ascēdit: corpꝰ aūt nō ascēdit / ſ leuatū ē
in cęlū / illo leuāte q̄ ascēdit. Si eñ q̄sq̃ de-
scēderat / vbi gr̄a / de mōte nudꝰ: cū aūt de-
scēderit vestiat se / ⁊ vestitꝰ iterū ascēdat: re-
cte vtiq̃ dicimꝰ: nemo ascēdit nisi q̄ descē-
dit: nec vestē ꝯsideramꝰ quā secū leuauit: ſ
ipsū q̄ vestitus est / solū dicimꝰ ascendisse.

Cōtra eos q̄ negant ad dexterā patris sedere filiū: Ca. XXVI.

N Ec eos audiamꝰ q̄ negāt ad dexte- Marci.16.d.
rā p̄ris sedē filiū. Dicūt eñ: Nūq̄d
deꝰ p̄r habet latus dexterū / aut sini
strū sicuti corpa? Nec nos hoc de deo p̄re
sentimꝰ: Nulla eñ forma corpis deꝰ diffini
tur atq̃ ꝯcludit̃. Sꝫ dextera p̄ris est beati
tudo p̄petua / q̄ sc̄tis dat̃: sicut sinistra eius
rectissime dr̄ miseria p̄petua / q̄ impijs dat̃:
vt nō i ipso deo / ſ i creatur̃ h̄ mō q̄ diximꝰ
itelligat̃ dextera ⁊ sinistra: q̄ꝛ ⁊ corpꝰ christi
qđ est eccl̃ia / in ip̄a dextera: h̄ est in ip̄a bea
titudīe futurū ē: sicut ap̄ls dicit: q̄ꝛ ⁊ simul Eph.2.a.
nos suscitauit: ⁊ simul nos sedere fecit i cę-
lestibꝰ. Quāuis eñ corpꝰ nostrū nōdū ibi
sit: tñ spes nr̄a iā ibi ē. Propterea ⁊ ip̄e dñs
post resurrectionē suā iussit discipul̃ q̄s pi Ioh.21.b
scātes iuenit / vt i dexterā partem mitterēt
retia. Qđ cū fecissent / cęperūt pisces / q̄ oēs
magni erāt: ⁊ oēs iustos significabāt q̄bus
dextera ꝓmittit̃. Hoc significabat q̄ etiā
i iudicio dixit se agnos ad dexterā / hędos Mat.25.c.
aūt sinistrā esse positurū.

Cōtra eos q̄ negant iudiciū futurum: Ca. XXVII.

N Ec eos audiamꝰ q̄ negāt diē iudi-
cij futurū: ⁊ cōmemorāt qđ in euā-
gelio scriptū est: Eū q̄ credit i chri- Ioh.3.c.
stum nō iudicari: q̄ aūt nō credit in illū iam
iudicatū eē: Dicūt eñ: Si ⁊ ille q̄ credit nō
veniet in iudiciū: ⁊ ille q̄ nō credit iā iudica
tus est: vbi sūt q̄s iudicaturꝰ est in die iudi
cij? Nō intelligūt sic loq̄ scripturas: vt p̄teri
tum t̄ps ꝓ futuro t̄pe insinuēt: sicut supra
diximꝰ: qđ ap̄ls dixit de nob / q̄ simul nos Eph.2.a
sedere fecit i cęlestibꝰ: nōdū factū est: sed q̄ꝛ
certum est futurū / ita dictum est quasi iam
factū sit: sicut ⁊ ip̄e dñs discip̄lis dixit: Oīa Ioh.15.c
q̄ audiui a p̄re meo / nota feci vob. Et pau-
lopost dicit: Multa habeo vobis dicere: ſ Ioh.16.c
nō potestis illa portare modo. Quō ḡ di-
xerat: Oīa q̄ audiui a p̄re meo nota feci vo
bis: nisi q̄ꝛ illud qđ p̄ sp̄m sanctū certissime
facturus erat / q̄si iā fecisset locutꝰ est? Sic
ḡ cū audimꝰ: Qui credit in christū / nō ve- Ioh.3.c.

niet in iudiciū: intelligam⁹ q: nō veniet ad
dānationē. Pōt eni iudiciū p dānatiōe: sicˉ
Ro.14.a dicit apl's: Qui nō māducat/māducātē nō
iudicet. i. nō de illo male existimet. Et dn̄s
Mat.7.a dicit: Nolite iudicare/ne iudicef de vobis.
Nō eñ tollit nobis itelligētiā iudicādi/cū
Ps̄.57. ⁊ pphēta dicat: Si vere iusticiā diligit/recte
Joh.7.c. iudicate filij hoim. Et ipe dn̄s dicat: Noli/
te iudicare psonalr: ſ iustū iudiciū iudicate
Sed illo loco vbi vetat iudicare: illud ad/
monet/ ne dānem⁹ aliquē: cui⁹ vel cogita/
tio nob nō est apta/ vl nescim⁹ qlis postea
Joh.3.c. sit futur⁹. Sic ḡ cū dixit: Ad iudiciū nō ve/
niet: h̄ dixit: q: nō veniet ad dānationem.
Qui aūt nō credit iā iudicat⁹ est: h̄ dixit: q:
iam dānatus est p̄sciētia dei: q̄ nouit quid
immineat nō credētibus.

Cōtra eos q̄ male sentiūt de spiritusancto: Ca. XXVIII.

Nec eos audiam⁹/q̄ dicūt spiritūsan
Joh.14.d ctū: quē in euāgelio dn̄s pmisit di
Act.9. scipulis: aut in paulo aplo venisse: aut in
mōtano ⁊ priscilla: sicˉ cataphryges dicūt:
aut in nescio q̄ manite vel manicheo: sicut
manichei dicūt. Tā eñ ceci sūt isti/ vt scptu
ras manifestas nō intelligāt/ aut tā negli/
gentes salutis sue/ vt oīno nō legāt. Quis
eñ cū legerit/nō itelligit/ vl in euāgelio qd
post dn̄i resurrectionē scriptū est/ dicēte do
Luc.24.g mino: Ego mittā pmissū patris mei i vos:
vos aūt sedete in ciuitate/quousq̄ indua/
Act.1.et.2. mini virtute ab alto: Et i actib⁹ aplorū: po/
steaq̄ dn̄s abscessit a discipulorū oculis in
celū/decē dieb⁹ pactis/die pentecostes: nō
attēdūt aptissime venisse spm̄sctm̄: ⁊ cū es/
sent illi i ciuitate sicˉ eos añ monuerat/ im/
pleuisse illos/ ita vt loquerētur varijs lin/
guis. Nā diuerse nationes q̄ tunc aderāt/
vnuq̄sq̄ audiētiū suā linguā intelligebāt.
Sed isti hoies decipiūt eos q̄ negligētes
sunt i catholica fide: ⁊ ipsā fidē suā q̄ in scri
ptur̄ manifesta ē/ nolūt discere: ⁊ qd ē gra
uius ⁊ multū dolendū: cū in catholica fide
negligent̄ versenf/ hereticis diligenter au/
res accōmodāt.

Cōtra eos q̄ in aphrica tm̄ dixerūt fuisse christianitatē: Ca. XXIX

Nec eos audiam⁹/ q̄ sanctā ecclesiā
que vna catholica est/negāt p orbē
esse diffusam: ſ in sola aphrica: h̄ ē
in pte donati pollere arbitrant̄: Ita surdi
Ps̄.2. sūt aduersus pphētā dicentē: Fili⁹ me⁹ es
tu: ego hodie genui te: postula a me/ ⁊ da/
bo tibi gētes hereditatē tuā: ⁊ possessionē
tuā terminos terre: Et alia mlta siue in ve/
teris siue in noui testamēti libris/ q̄ scripta
sūt: vt aptissime declarent ecclesiā christi p
orbē terre esse diffusā. Qd cū eis obijcim⁹:
dicūt iā ista oia fuisse cōpleta/ añq̄ esset ps
donati: s3 postea totā ecclīam pijsse: ⁊ in so/
la donati pte reliquias ei⁹ remāsisse ptendūt.
O linguā supbā ⁊ nefariā: nec vere sic viue/
rent/ vt vel int̄ se pacē postea custodirent.
Nūc aūt nō attendūt iā in ipso donato cō
pletū esse qd dictū ē: In q̄ mēsura mēsi fue Mat.7.a
ritis/in ea remetief vob. Sicˉ eñ christū di/
uidere conat⁹ est: sic ipse a suis q̄tidiana cō
cissiōe diuidif. Ad h̄ etiā ptinet illd qd dn̄s
dicit: Qui eñ gladio pcusserit/ gladio mo/ Mat.26.e
rief. Gladi⁹ eni illo loco siquidē i malo po/
situs est: discordiosam linguā significat: q̄
tūc ille ifelix ecclesiam pcussit: ſ nō occidit.
Non autē dixit dn̄s: qui occiderit gladio/
gladio morief: sed qui gladio vsus fuerit
inqt gladio morief. Ergo ille pcussit eccles̄i
am lingua litigiosa: q̄ nūc ipse pcidif: vt oi/
no dispereat atq̄ moriaf. Et tñ illud tunc
apl's petrus/nō supbia sua/ ſ q̄uis carnali
tñ amore dn̄i fecerat. Itaq̄ admonit⁹ recō
dit gladiū: iste autē nec vict⁹ h̄ fecit. Siqui
dem cū epō ceciliano causā diceret/audiēti
bus epis rome/ q̄s ipse petiuerat: nihil eorū
q̄ intenderat potuit pbare: ⁊ sic remāsit in
schismate/ vt suo gladio moreref. Popul⁹
autē ipsius: qñ nō audit pphētas ⁊ euāge/
lium/ in q̄bus apertissime scriptū est: eccle/
siam christi per oēs gētes esse diffusam: et
audit schismaticos/nō dei gloriā querētes
sed suā/ satis significat seruū se esse nō libe/
rum/ ⁊ aurē dexterā se habere p̄cisam. Pe/
trus eni errans in amore dn̄i/ seruo nō libe
ro aurē dexterā p̄cidit: Ex q̄ significat eos
qui gladio schismat̄ feriunf/ seruos eē car/
naliū desideriorū/ nōdum eductos in liber/
tatē spūsscti/ vt iā nō pfidāt i hoie: ⁊ nō au/
dire qd dextrū est. i. dn̄i gloriā p catholicā
ecclesiā latissime peruagatā: ⁊ audire sini/
strum humane inflationis errorem. S3 tñ
cum dn̄s dicat in euāgelio: cū p omēs gen Mat.24.b
tes euangeliū fuerit p̄dicatū: tūc finē eē vē/
turum: quō isti dicūt/ q̄ iā cetere oēs gētes
ceciderūt a fide/ ⁊ i sola parte donati remā/
sit ecclesia: cū manifestū sit ex quo ista ps
ab vnitate p̄cisa est/ nōnullas gētes postea
credidisse: ⁊ adhuc esse aliq̄s/ q̄ nōdum cre/
diderunt: q̄bus q̄tidie nō cessaf euangeliū

ꝓdicari? Quis non mireꝛ esse aliquē qui se
christianū dici velit/ ꝛ aduersus christi glo-
riam tanta impietate rapiaꝛ/ vt audeat di
cere: oēs pplos gētiū q̄ mō adhuc accedūt
ecclesię dei: ꝛ in dei filiū festinātēr credunt/
inaniter facere: qꝛ nō eos aliq̄s donatista
baptizat? Sine dubio ista execrareꝛ hoies
et eos sine dilatiōe relinquerēt: si christū q̄-
rerent: si ecclesiā diligerēt: si liberi essent: si
aurem dexterā integrā retinerēt.

Cōtra luciferianos q̄ nolunt vt recipiantur penitētes arriani: Ca. XXX.

Ec eos audiam⁹/ qui
nullis neminē rebaptizent/ ꝓcide
re se tamē ab vnitate/ ꝛ luciferiani
magis dici q̄ catholici maluerunt. In eo
eni q̧ intelligunt baptisma christi non esse
repetendū/ recte faciūt: Sentiūt eni sacra-
mentum sancti lauacri nusq̄ esse nisi ex ca
tholica ecclesia: ꝟ eam formā secum habe-
re sarmenta ꝓcisa: quā in ipsa vnitate an-
teq̄ ꝓciderētur acceperāt. Hi sūt eni de q̄-
2.timoth.3.a bus apls dicit: Habentes speciē pietatis:
virtutē aūt ei⁹ abnegātes. Est eni magna
virtus pietatis/ pax ꝛ vnitas: qꝛ vn⁹ est de⁹.
Hanc illi nō habēt: qꝛ ꝓcisi ab vnitate sūt.
Itaq̄ si q̄ ex ipsis ad catholicam veniunt:
nō iterāt speciē pietatis quā habēt: sed ac-
cipiunt virtutem pietatis quā nō habent.
Ro.11.c. Nā ꝛ amputatos ramos denuo posse inse
ri/ si nō ꝑmanserint in incredulitate/ aptis-
sime apostol⁹ docet. Qd̄ cū luciferiani itel
ligunt/ ꝛ nō rebaptizant: nō improbamus:
sed qd̄ etiā ipsi ꝑcidi a radice voluerunt/
quis nō detestādū esse cognoscat? Et ideo
maxie: qꝛ h̄ eis displicuit i ecclia catholica:
qd̄ ꝟe catholicę sanctitatis ē. Nusq̄ eni tā
vigere debēt viscera misericordię q̄ i catho
lica ecclesia: vt tanq̄ ꝟa mater nec peccan
tibus filijs supbe insultet: nec correctis dif
ficile ignoscat. Nō eni sine cā inter oēs apo
stolos hui⁹ ecclesię catholicę ꝑsonā sustinet
Mat.16.c petrus. Huic eni ecclesię claues regni cęlo-
Joh.21.c. rū datę sūt. Et cū ei dr/ ad oēs dicitꝛ: Amas
me: pasce oues meas. Debet ḡ ecclesia ca-
tholica correctis et pietate firmatis filijs
libēter ignoscere: cū ipsi petro ꝑsonā eius
Mat.14.ct. gestāti: ꝛ cū i mari titubasset: ꝛ cū dñm car-
26.ct.26. naliter a passiōe reuocasset: ꝛ cum aurē ser-
ui gladio ꝓcidisset: ꝛ cū ipsū dominū ter ne
Gal.2.c gasset: ꝛ cū in simulationē postea supstitio-
sam lapsus esset: videam⁹ veniā esse cōces-
sam: cūq̄ correctū atq̄ firmatū vsq̄ ad do
minicę passiōis gloriā ꝑuenisse. Itaq̄ post
ꝑsecutionē quę ꝑ arrianos hereticos facta
erat: et posteaq̄ pax quā hodiē catholica in
dño tenet/ etiā a ꝓncipib⁹ sęculi reddita ē:
epi q̄ ꝑfidię arrianorū in illa ꝑturbatiōe cō
senserant: multi correcti/ redire in catholi-
cā delegerūt: dānātes siue qd̄ crediderāt:
siue qd̄ se credidisse simulauerāt. Hos eccle
sia catholica materno recipit sinu/ tāq̄ pe- Mat.26.g.
trum post fletū negatiōis ꝑ gallicātū ad-
monitū: aut tanq̄ eundē post prauā simu- Gal.2.c
latione pauli voce correctū. Hāc illi matris
charitatē supbe accipiētes ꝛ impie reprehē
dentes: qꝛ petro post gallicantū surgenti
nō gratulati sūt/ cū lucifero q̄ mane oriebā Esa.14.c
tur/ cadere meruerunt.

Contra eos q̄ negāt remissionē peccatorum: Ca. XXXI.

Ec eos audiam⁹/ q̄ negant ecclesiā
n dei oīa peccata posse dimittere.
Itaq̄ miseri dū in petro petrā nō
intelligūt: ꝛ nolūt credere datas ecclię cla Mat.16.c.
ues regni cęlorꝫ: ipsi eas de manib⁹ amise-
runt. Isti sunt q̄ viduas si nupserint tanq̄ 1.timoth.5.c
adulteras dānāt: ꝛ sup doctrinā apostoli-
cam se ꝓdicāt esse mūdiores. Qui nomen
suū si vellent agnoscere/ mūdanos se poti⁹
q̄ mūdos vocarēt. Nolētes eni si peccaue-
rint corrigi: nihil aliud delegerūt/ nisi cum
hoc mūdo dānari. Nā q̄bus veniā pctōꝝ
negāt: nō eos aliqua sanitate custodiūt/ ꝟ
ęgris subtrahunt medicinā: ꝛ viduas suas 1.Cor.7.b
vri cogūt/ q̄s nubere nō ꝑmittūt. Nō enim
prudētiores habendi sūt: q̄ paulus apls/
qui ait: Malo eas nubere q̄ vri

Contra eos q̄ negant carnis resurrectionē: Ca. XXXII.

Ec eos audiam⁹/ q̄ carnis resurre-
n ctionē futurā negāt: ꝛ cōmemorāt
qd̄ ait apls: Caro ꝛ sāguis regnū 1.Cor.15.f.
dei nō possidebūt: Nō itelligētes qd̄ ipse
dicit apls. Oportet corruptibile hoc indu- Ibidem.g.
cere incorruptionē: ꝛ mortale h̄ induere im
mortalitatē. Cū eni h̄ factū fuerit/ iā nō erit
caro ꝛ sanguis/ ꝟ cęleste corp⁹. Qd̄ ꝛ dñs ꝑ
mittit cū dicit: Neq̄ nubēt/ neq̄ vxores du- Mat.22.c
cēt: sꝫ erunt ęquales angelis dei. Nō enim
iā hoibus: ꝟ deo viuēt/ cū ęq̄les angelis fa
cti fuerint. Immutabiꝛ ḡ caro ꝛ sanguis/ ꝛ
fiet corp⁹ cęleste ꝛ angelicū. Et mortui eni 1.Cor.15.g
resurgēt icorrupti/ ꝛ nos imutabimur: vt ꝛ
illud verꝫ sit: q̧ resurget caro: ꝛ illō verꝫ/ q̧ ꝛ
caro ꝛ sanguis regnū dei nō possidebūt.

Q8 p fidē ꝛ cordis mūdiciā co
ronemur: Ca.XXXIII.

Sta fidei simplicitate ꝛ sinceritate
1.Cor.3.a i lactati nutriamur in christo: ꝛ cum
puuli sum⁹/maiorū cib⁹ nō appeta
mus: sed nutrimētꝭ saluberrimis crescam⁹
in christo: accedentib⁹ bonis morib⁹ ꝛ chri
stiana iusticia: in q̄ est charitas dei ꝛ pximi
pfecta ꝛ firmata: vt vnusq̄sq nostꝝ de dia
Col.2.c bolo inimico ꝛ angelis ei⁹ triūphet i semet
ipso in christo quē induit: q2 pfecta chari/
tas/nec cupiditatē habet seculi/nec timorē
seculi: id est nec cupiditatem vt acq̄rat res
tpales/nec timorē ne amittat res tpales.
Per quas duas ianuas intrat ꝛ regnat in/
imicus/ q̄ pmo dei timore/ deinde charita
te pellēdus est. Debem⁹ itaq tāto auidi⁹
appetere aptissimā ꝛ euidentissimā cogni/
tionē veritatis: q̄to nos videm⁹ in chari/
tate pficere/ ꝛ eius simplicitate cor habere
mūdatū: q2 ipo interiore oculo videt veri/
Mat.5.a. tas: Beati ei mūdo corde inq̄t: q2 ipsi deū
Eph.3.d. videbūt: Ut i charitate radicati ꝛ fundati
pualeam⁹ cōprehēdere cū oib⁹ sctis q̄ sit la
titudo ꝛ altitudo ꝛ lōgitudo ꝛ pfūdū: Sci
re etiā supeminētē sciētiā charitatꝭ christi:
vt ipleamur i oēm plenitudinē dei: et post
ista cū inuisibili hoste certamia: qm̄ volēti
Mat.11.d b⁹ ꝛ amātib⁹ iugū christi leue est/et sarcina
ei⁹ leuis/coronā victorię mereamur/Amē.

Sancti augustini epi de agone
christiano liber explicit.

Diui aurelii augustini episcopi hipponensis/in libros de doctrina christiana/argumentum.

A Ibros de doctrina christiana cum
l impfectos cōperissem/pficere ma/
luit: q̄ eis sic relictꝭ ad alia retractā
Li.3.de doct. christiana. ca.25. da transire. Cōpleui ergo tertiū q̄ scriptus
fuerat vsq ad eū locū/ vbi cōmemoratū est
Luc.13.d ex euāgelio testimoniū de muliere q̄ abscō
dit fermētū in trib⁹ mensuris farinę donec
fermētaret totū. Addidi etiā nouissimū li/
brū: ꝛ in quattuor libris opus illud cōple/
ui: quoꝝ primi tres adiuuant vt scripturę
B intelligant: quart⁹ autē quō quę intelligi/
Li.2.de do/ ct. christiana ca.8.post me mus proferenda sint. In secūdo sane libro
de auctore libri quē plures vocāt sapiētiā
salomonis: q̄ etiā ipm sicut ecclesiasticū ie
sus fili⁹ sirach scripserit: nō ita cōstare/sicut a
me dictū est: postea didici/ ꝛ omnino pba
bilius cōperi nō esse hūc ei⁹ libri auctorē. C Li.2.de do/ ct.christiana ca.8.circa fi.
Ubi aūt dixi: his q̄dragintaq̄ttuor libris
testamēti veterꝭ tminat auctoritas: ex cō/
suetudine q̄ iam loquit ecclia/vet⁹ testamē
tū appellaui. Aplus aūt nō videt appella/ Gal.4.d
re vet⁹ testamētū/ nisi qđ datū est in mon/
te sina. Et in eo q̄ dixi de tempoꝝ historia D
scdm Ambrosiū soluisse q̄stionē/ tanq̄ co/ Li.2.de do/ ct.christiana ca.28.
ętanei fuerint plato ꝛ hieremias: me fefel/
lit memoria: Nā q̄d ille epūs de hac re sen/
serit/in libro ei⁹ legit quē de sacramētis si/
ue de philosophia scripsit.

Capituloꝝ pmi libri de doctrina christiana/sancti augustini: recollecta annotatio.

20 Qui sint resurrecturi ad ętnã pęnã.
21 Qȝ resurrectio oib⁹ sit futura/sed in-
22 Homo an fruẽdus vel vtẽ- (ęq̃liter.
dus sit: ⁊ q̃liter deus diligi debeat.
23 An omnia visibilia sint amanda/⁊ ꝙ
quattuor sint diligenda ⁊ quę.
24 Odiũ carnis ꝓprie q̃le eẽ debeat: ⁊ q̃-
lis futura sit caro post resurrectionẽ
25 Modus diligẽdi corp⁹ ꝓpriũ q̃s sit.
26 Quare dilectionis p̃cęptũ nõ de no-
bis/ sed deo ⁊ proximo datum sit.
27 Ordinata dilectio q̃ sit/⁊ q̃s habeat.
28 Qȝ ois homo diligẽdus ẽ ęque: ⁊ cui
effect⁹ dilectiõis debeat exhiberi.
29 Exemplo ostẽdit quõ oia dilecta ad
deũ sunt referenda.
30 Qȝ hoc p̃cępto dilectiõis ꝓximi etiã
angeli cõtineantur/ostendit.
31 Deus non fruitur nobis sed vtitur.
32 Qualiter de⁹ nobis vtaꝛ ostenditur.
33 Qualiter hominibus fruendum sit.
34 Qȝ carne christi nõ fruẽdũ sit/et q̃re.
35 Qȝ oim sc̃ptvrarũ finis de⁹ sit oñdiꝛ.
36 Quis recte/falsę aũt mendaciter scri-
pturam sacram intelligat.
37 Qȝ fide vacillãte charitas ñ ꝑmanet.
38 Qȝ fide ⁊ spe deficiẽtib⁹ charitas ꝑſi-
39 Qȝ fidem/spem/ charitatẽq̃ (citur.
habẽs/gr̃a viuẽs sc̃ptur̃ ñ indiget.
40 Qȝ fidẽ spem/ ⁊ charitatẽ habẽs/secu
rus accedat ad sacras scripturas.

Eiusdem diui aurelii augustini hipponẽsis episcopi in libros de doctrina christiana prologus: in quo rep̃hensoribus suis trifariis triplici respondet argumento.

a f Unt p̃cępta quędã tractãdarũ scripturarꝫ: q̃ studiosis earũ video non incõmode posse tradi: vt nõ solũ legendo alios q̃ diuinarũ litterarꝫ opta aperuerũt: ſꝫ ⁊ aliis ipsi aperiendo ꝓficiãt. Hęc tradere institui volentibus et valentib⁹ discere: si de⁹ ac dñs noster ea q̃ de hac re cogitãti solet suggerere/etiã scribẽti mihi nõ deneget. Quod anteqũ exordiar/videꝛ mihi respondendũ esse his qui hęc rep̃hensuri sũt: aut rep̃hensuri essent/si eos non ante placarem⁹. Quod si nõnulli etiã post ista rep̃henderit/saltẽ alios nõ mouebũt/ nec ab vtili studio ad imperitię pigritiã reuocabũt/q̃s mouere possent: nisi p̃munitos p̃paratosq̃ inuenirent. a ¶ Quidã eñi rep̃hẽsuri sũt h̃ op⁹ nr̃m/ cũ ea q̃ p̃cępturi sumus nõ intellexerit. Quidã ṽo cũ intellect⁹ vti noluerit/conatiq̃ fuerit scripturas diuinas sc̃m hęc p̃cępta tractare/ neq̃ valuerint aperire atq̃ explicare q̃ cupiũt: inaniter me laborasse arbitrabũꝛ: Et q̃ ipsi nõ adiuuabunꝛ hoc ope/nullũ adiuuari posse censebũt. Tertiũ genus est rep̃hensorꝫ qui diuinas scripturas/vel reuera bene tractãt/ vel bene tractare sibi videnꝛ: Qui quoniã null⁹ huiuscemõi obseruatiõib⁹ lectis q̃les nũc tradere institui: facultatẽ exponẽdorꝫ sc̃torꝫ librorꝫ se assecutos vl' vidẽt vel putãt: nemini eẽ ista p̃cępta necessaria: sꝫ poti⁹ totũ qd̃ de illarꝫ litterarũ obscuritate laudabiliꝛ aperiꝛ/diuino munere fieri posse clamitabũt. Quibus oibus breuiꝛ respõdẽs: Illis q̃ hęc q̃ scribimus nõ itelligũt/h̃ dico: me nõ ita esse reprehẽdẽdũ/q̃ hęc ñ intelligũt: tanq̃ si lunã veterẽ vel nouã siduſve aliquod minime clarũ vellẽt videre: qd̃ ego intẽto digito demõstrarẽ. Ill' aũt nec ad ip̃m digitũ meũ vidẽdũ sufficiẽs eẽt acies oculorũ: nõ ꝓpterea mihi

Illuminati doctor' patri Francisci maronis de ordine minor/flores sine veritates i primũ librꝫ de doctrina christiana incipiũt.

a ¶ Prima ṽitas ẽ: ꝙ tria sunt genera reprehẽdẽtiũ expositores diuinarũ scripturarũ. Quidã eñi expositionẽ nõ intelligũt: et tñ non intellecta contemnũt. Et de istis dicit/ꝙ est sicut si alicui digito lunã ostenderet/⁊ tñ ille nec digitum nec lunã vellet videre. Secũdo dicit/ꝙ sũt alij q̃ documẽta in se intelligũt/ sꝫ ex ipsis scripturã nõ agnoscũt. Et de istis dicit/ꝙ est sicut si alicui lunã q̃s ostẽderet: ille tñ licet digitũ videret lunã tñ videre nõ valeret. Tertio dic̃: ꝙ sũt alij qui sine talib⁹ documẽtis scripturã itelligũt: ⁊ iõ talia documẽta inutilia credunt. Et de ist' dicit/ ꝙ debẽt cogitare ꝙ ipi ab hoibus litteras didicerũt: et ideo nõ debẽt insultare sic addiscentib⁹. Et ponit ad hoc duo exẽpla. Primũ ẽ de sc̃tõ antonio et ꝓbato viro egyptio monacho/q̃ sine omni inquit sciẽtia litterarũ scripturas diuinas diciꝛ memoriter audiẽdo tenuisse/⁊ prudenꝛ cogitãdo intellexisse: ⁊ tñ nec ipe insultare deberet illis qui ab hoie didicissent. Secũdũ exẽplũ ẽ d̃ suo illo barbaro christiano d̃ q̃ a grauissimis ⁊ fidedignissimis accepimus ꝙ litteras nullo docente homine in plenã noticiã orando vt sibi reuelarenꝛ/accepit/triduanis p̃cibus impetrãs vt et codicẽ oblatũ stupentibus qui aderant legendo ꝑcurreret. Ista autẽ veritas infert quattuor theologica documenta. Primũ est: ꝙ deus interuallo tempis nõ indiget in docendo: sed illud põt subito infundere immediate p se/qd̃ potest aliq̃s p multa tẽpa acquirere: q̃ ita fuit de facto in istis duobus vir'. Secundũ: ꝙ noticia diuinarꝫ scripturarũ acquiriꝛ memoriter retinẽdo ⁊ cogitãdo prudẽter ⁊ sine doctore: q̃ dic̃/ ꝙ ita didicit beatus antonius. Tertiũ: ꝙ noticia diuinarꝫ sc̃pturarꝫ ipetraꝛ maxĩe in deuota ⁊ ꝓlixa oratiõe: q̃

Frãcisci maronis in p̃mũ librũ beati augustini de doctrina christiana: veritas prima

Prologus De doctrina christiana

succensere deberent.
Illi vo qui etiã istis
pceptis ɔgnitis atq
perceptis/ea q̃ i diui/
nis libris obscura sũt
intueri nequerint: ar/
bitrent se digitũ qui/
dem meũ intueri posse: sidera vo quibus
demõstrandis intendit/videre non posse.
Et illi ergo et isti me rephendere desinãt:
et lumen oculoꝝ diuinit9 sibi pberi depcẽ/
tur. Nõ eni si possũ mẽbrũ meũ ad aliquid
demõstrãdũ mouere: possũ etiã oculos at/
tendere/quibus vel ipa demõstratio mea/
vel etiã illud qd volo demõstrare cernat.
B Jam vo coꝝ qui diuino munere exultãt/
et sine talibus pceptis q̃ia nũc tradere in/
stitui/se sanctos libros intelligere atq tra
ctare gloriant: et ppterea supflua voluisse
me scribere existimãt: sic est leniẽda cõmo/
tio/vt q̃uis magno dei munere iure letẽt:
recordent se tñ per hoies didicisse vel litte
ras: Nec ppterea sibi ab antonio sancto
et pfecto viro egyptio monacho insultari
debere: q̃ sine vlla sciẽtia litterarũ scriptu/
ras diuinas/ ꝛ memorit audiẽdo tenuisse/
et prudenter cogitãdo intellexisse pdicat:
Aut ab illo suo barbaro christiano d quo
a grauissimis/fideq dignissimis viris nup
accepim9: qui litteras q̃ ipsas nullo docẽ/
te hoie in plenã noticiã orãdo/vt sibi reue/
larent accepit triduanis pcibus impetrãs
vt etiã codicẽ oblatũ stupẽtib9 qui aderãt
legẽdo pcurreret. At si hec q̃sq falsa arbi/
tretur/nõ ago pugnaciter. Certe enim qm
cũ christianis nobis res est: q̃ se scripturas
sanctas sine duce hoie gaudẽt nosse: ꝛ si ita
est/vero ꝛ nõ mediocri gaudẽt bono: cõce/
dant necesse est vnũquẽq nostrũ ꝛ ab ieiũ/
te pueritia cõsuetudine audiẽdi linguã snã
didicisse/ꝛ aliã aliquã vel grecã vel hebre/
am vel quãlibet ceteraꝝ/aut similit audiẽ
do/aut p hoiem pceptorẽ accepisse. Jam q̃
si placet/moneam9 omẽs fratres/ne puulos
suos ista doceãt: q2 momẽto vno tpis ad/
Act.2.a uenıẽte spũsancto/ repleti apli oim genti/
um linguis locuti sũt: aut cui talia nõ pue
nerint/nõ se arbitret ee christianũ: aut spi/
ritũsanctũ accepisse se dubitet: Jmmo vo
et qd p hoiem discendũ est/sine supbia di/
scat: et p quẽ docet ali9 sine inuidia tradat
C qd accepit. Nec tẽptem9 eũ cui credidim9
ne talib9 inimici versutijs ꝛ puersitate decẽ
pti/ad ipm q̃ euãgeliũ audiẽdũ atq discẽ
dũ nolim9 ire in ecclias/ aut codicẽ legere/
aut legẽtẽ pdicãtẽq hoiem audire: ꝛ expe/
ctem9 rapi vsq in tertiũ celũ/ siue in corpe 2.Cor.12.a.
siue extra corp9/sic dixit aplus: ꝛ ibi audire
ineffabilia vba/que nõ licet homini loqui:
aut ibi videre dñm iesũ christũ/ꝛ ab illo po
tius q̃ ab hoib9 audire euãgeliũ. Caueam9
tales tẽptatiões supbissimas ꝛ piculosissi/
mas: magisq cogitem9 ꝛ ipm aplm paulũ:
licet diuina ꝛ celesti voce pstratũ ꝛ instru/ Act.9.
ctũ/ad hoiem tñ missũ esse vt sacramẽta p/
ciperet ꝛ copularet ecclie. Et cẽturionẽ cor/ Act.10.
neliũ q̃uis exauditas orationes ei9 elemo/
synasq respectas ei angel9 nũciauerit: pe/
tro tñ traditũ imbuẽdũ: p quẽ n solũ sacra/
mẽta pciperet: sz etiã qd credẽdũ/qd speran/
dũ/qd diligẽdũ esset
audiret. Et poterant
vtiq oia p angelũ fie
ri: sz abiecta esset hu/
mana cõditio/si p ho/
mines hoib9 vbũ suũ
de9 mistrare nolle vi/
deret: Quõ eni verũ
esset qd dictũ est: Tẽ/
plũ eni dei sanctũ est
qd estis vos: si deus
de humano tẽplo re/
spõsa nõ redderet: et
totũ qd discẽdũ hoi/
bus tradi vellet de ce
lo atq p angelos pso
naret? Deinde ipa cha
ritas q̃ sibi inuicẽ ho
mines nodo vnitatis
astringit/nõ haberet
aditũ refundẽdoꝝ/et
q̃si miscẽdoꝝ sibimet
animoꝝ/si hoies per
homines nihil disce/
rent. Et certe spado/
nem illũ qui esaiã p/
phetã legẽs nõ intel/
ligebat: neq apls ad
angelũ misit/ nec per
angelũ ei qd nõ intel
ligebat expositũ/aut
diuinit9 in mẽte sine
hois ministerio reue/
latũ est: sed poti9 sug/

Si nodo fu9 ille barbar9 impetrauit pcib9 tridua/nis. Quartũ: q scia diui naꝝ scpturaꝝ l virl sctis nõ est ipeditiua vtutũ sz pmotiua: q2 alis viri scti sicut isti fuert cũ tãta instãtia apd deũ p taliũ reuelatiõe nõ postulassent.

¶ Secũda veritas: q li/cet de9 singlos hoies pos set p angelos edocere: tñ instituit vt hoies se mu/tuo doceãt/ vt ipsa inquit charitas habeat aditum refundendo p inuicẽ aĩo/rum. Et illud dictum ipse declarat duplici exẽplo. Primũ ẽ: quia spadonẽ illũ in actib9 non edocuit angel9 diuino oraclo: sed philippus. Secũdũ exẽ/plũ: quia moyses a socero suo alienigena cũ ess3 ho mo magis pruld9 scz moy ses et minime supb9: cõsi/liũ accepit regendi pplm. Ex qb9 dictis accipiũt q̃/tuor theologica documẽta. Primũ ẽ: q doctrina theologica debet eẽ libe/ra ꝛ gratuita: nec venalis nec lucratiua: q2 ppter fomẽtũ charitatis: vt s dicit est introducta. Secundũ documẽtũ: q intima affe/ctio debet esse inter magistrũ et discipulũ i hac di/sciplina: q2 ipa est ordinata ad refundendũ inuicẽ animos docentis ꝛ audientis: vt s habet. Et hui9 ratio est: quia hic maxi/mum datur beneficium. Tertiũ: q hõ magis doct9 a minus docto vl simplici i hac doctrĩa nõ de/bet erubescere addiscere: q2 moyses cuz esset homo sapientissim9/a min9 sapiente ɔsiliũ accepit: vt hic patet: cũ esset maxie prudus. Quartũ: q hãc do/ctrinam potest a quocũq qlibet addiscere q̃ntũcũq sit alien9 aut ab eede/

Secunda veritas,

1.Cor.3.d

Act.8.

gestione diuina missus est ad eũ: seditq; cũ eo philippus/q̃ nouerat esaiã ppham: eiq; hũanis verbis et lingua qd in scriptura illa tectũ erat/ aperuit. Nõne cũ moyse de⁹ loquebat: tñ cõsiliũ regendi atq; administrãdi tã magni ppli a socero suo alienigena scʒ hoie: ⁊ maxie puidus ⁊ minime supbus accepit? Nouerat eni ille vir ex q̃cũq; anima verũ cõsiliũ pcessisset: nõ ei/ sʒ illi qui ẽ veritas incõmutabili deo tribuẽdũ esse. Postremo q̃sq̃s se nullis p̃cept! instructũ diuino munere q̃cũq; in scripturis sanct! obscura sũt itelligere gloriat: bene quidẽ credit/ ⁊ verũ est nõ esse illã suã facultatẽ q̃si ex seipso existentẽ: sed diuino munere traditã: Ita eni dei gl̃iaʒ q̃rit nõ suã. Sʒ cũ legit/ ⁊ nullo sibi hoim exponẽte intelligit: cur ipse alijs affectat exponere: ac nõ poti⁹ eos remittit deo: vt ipsi q; nõ per hoiem/ sed illo int⁹ docẽte itelligãt? Sʒ videlicet timet ne audiat a dño: Serue nequã/ dares pecuniã meã nũmularijs. Sic ergo hi ea q̃ intelligũt pdunt ceter! vel loquẽdo vel scribẽdo: ita ego q; si nõ solũ ea quę intelligãt/ sed etiã intelligendo ea q̃ obseruent pdidero/ culpari ab eis pfecto nõ debeo: q̃q̃ nemo debeat aliq̃d sic habere q̃si suũ pprũ/ nisi forte mẽdaciũ. Nã omne verũ ab illo ẽ qui ait: Ego sum veritas. Quid eni habem⁹ qd si accepim⁹? Qd si accepim⁹ q̃d gl̃iamur q̃si non acceperim⁹? Qui legit audiẽtib⁹ lr̃as: vtiq; q̃s agnoscit enũciat. Qui aũt ip̃as litteras tradit: h̃ agit vt alij quoq; legere nouerit: vterq; tñ h̃ insinuat qd accepit: Sic etiã q̃ ea quę in scripturis intelligit exponit audiẽtib⁹: tanq̃ lr̃as q̃s agnoscat pnũciat lectoris officio. Qui aũt p̃cipit quõ intelligendũ sit/ silis est tradẽti litteras: h̃ est p̃cipienti quõ sit legendũ: vt quõ ille q̃ legere nouit alio lectore nõ indiget/ cũ codicẽ inuenerit a quo audiat q̃d ibi scriptũ sit: sic iste q̃ p̃cepta q̃ conamur tradere acceperit/ cũ in libris aliq̃d obscuritatis inuenerit: q̃sdã regulas veluti lr̃as tenens intellectorẽ aliũ nõ req̃rat: p quẽ sibi qd optũ est detegat: sed q̃busdaʒ vestigijs indagatis ad occultũ sensũ sine vllo errore ipse pueniat: aut certe i obscuritatẽ prauę sententię nõ incidat. Qu apropt q̃q̃ et in ipso ope satis apparere possit/ huic officioso labori nostro si recte aliquẽ cõtradicere: tñ si huiuscemodi pemio quibuslibet obsistentib⁹ ꝯuenienter videt esse respõsũ: hui⁹ vię quã in hoc libro ingredi volumus/ tale nobis occurrit exordium.

Explicit prologus.

Exo.18.c. (margin, beside "ruit. Nõne cũ moyse")

Mat.25.c (margin, beside "delicet timet ne audiat a dño")

Joh.14.a. (margin, beside "rũ ab illo ẽ qui ait: Ego sum veritas")

1.Cor!.4.b. (margin, beside "eni habem⁹ qd si accepim⁹")

fila sepatus: q: socer moysi cũ esset alienigena ipm edocuit I hac parte: tñ sp hic canẽdũ est ab errore. Sʒ oritur dubiũ: q: scribitur Exod.xviij.c. q ille ietro q̃ dedit hoc consiliũ fuit cognat⁹ moysi: et hic dicit socer. Dicit aũt q scriptura diuina accipit cognatum generaliter p eo q̃ q̃licũq; affinitate est ꝯiunct⁹/ vt saluet textus Aug!. q̃ põt exponi. Unde cognati quicũq; ꝯsanguinei solent noiari.

Diui aurelij augustini epi de doctria christiana liber prim⁹: icipit:

Qd in eũ q̃ tribuit dona p̃ora ad vlteri⁹ tribuẽdũ spes ponat. Ca. 1

De sũt res quibus nititur omnis tractatio scripturarũ. Modus inueniendi quę intelligẽdã sũt: ⁊ modus pferẽdi q̃ intellecta sũt. De iueniẽdo prius/ de pferẽdo postea disserem⁹. Magnũ onus ⁊ arduũ/ ⁊ si ad sustinẽdũ difficile: vereor ne ad suscipiẽduum temerariũ: Ita sane si de nobisip̃is presumeremus. Nũc vero cum in illo sit spes pagendi hui⁹ opis/ a quo nobis in cogitatiõe multa de hac re iã tradita tenem⁹/ nõ ẽ metuẽdũ ne dare desinat cętera: cũ ea q̃ data sũt cęperim⁹ impendere. Ois eni res q̃ dando non deficit dũ habet ⁊ nõ datur: nõdũ habetur quõ habẽda est. Ille enim ait: Qui habet dabit ei. Dabit ergo habẽtib⁹: id est cũ benignitate vtentib⁹ eo qd acceperũt/ adimplebit atq; cumula

¶ Tertia veritas q duo sunt modi quibus vtitur omnis tractatio scripturarũ. Modus inueniẽdi que intelligenda sunt: et modus pferendi que intellecta sunt. Ex quo dicto accipiũtur duo theologica documenta. Primũ est: q omis doctrina nitit ad sapiẽtiã et ad eloquẽtiã. Ad q̃rũ p̃mũ ptinet intelligere/ ⁊ ad secũdũ pferre: ad que inquit omnis doctrina nititur. Secũdũ documẽtũ: q licet diuina scriptura/ de q̃ Aug⁹ h̃ facit principalit suũ pcessũ: intẽdat ad sapiẽtiã: tñ nõ abijcit/ imo nititur ad eloquẽtiã. Intelligẽdũ tñ q Aug⁹ ponit vnũ notabile p̃ncipaliter ad pcedẽdi materiã/ q ois res que dando nõ deficit dũ habet ⁊ nõ dat/ nõdũ habetur quõ habẽda est. Ex quo notabili accipiunt duo moralia documẽta. Primũ est: q ille q̃ habet bona tpalia ad sup abundãtiã et non largit ea indigẽtib⁹/ iniuste possidet ea: q: nõ habet quõ habenda sũt/ cũ talia nõ deficiant ei cõmunicãdo supfluitatẽ. Secũdũ documẽtũ/ q q̃ habet bona sp̃ualia/ vtpote sapientiã et virtutẽ ⁊ non cõmunicat ea: nõ habet ea debito modo: q: talia cõicando nõ deficiũt sed augmẽtant. Sed attẽdendũ q istud dictuʒ beati Aug!. militat contra tyrãnos q̃ vendũt elemẽta que dando nõ deficiũt: vt aq̃ que nõ deficit ⁊ similiter q: talia gratis dari debent.

Tertia veritas (margin, beside "¶ Tertia veritas")

Mat.13.b (margin, beside "dabit ei. Dabit ergo")

Matth.14. et.15. bit qd dedit. Illi quinq; et illi septé erant panes, anteq; inciperent dari esurientib⁹. Qd vbi fieri cepit, cophinos et sportas satiatis tot hoim milibus impleuerũt. Sicut ergo ille panis dũ frãgeret accreuit: sic ea que ad hoc opus aggrediẽdũ iam dñs p̃buit cũ dispẽsari ceperit, eo ipso suggerẽte multiplicabũtur: vt in ipo hoc nostro ministerio, nõ solũ nullã patiamur inopiã: sed de mirabili etiam abundantia gaudeamus.

Qd ois doctrina vel rerũ ẽ vel signoꝝ, et qd hoc et illud sit: Ca.II

Quarta veritas 1. sen. dis. 1. ca. 1. a O Mnis doctrina vel rerum est vel signoꝝ: sed res p signa discunt. Proprie aũt nũc res appellaui: que nõ ad significandum aliquid adhibentur: sicuti est lignum, lapis, pecus, atq; hmõi cetera: Sz nõ illud lignum quod in aquas Exo.15.d amaras moysen misisse legim⁹, vt amaritudie carerẽt: neq; illepis quẽ iacob si Gen.28. et.22. bi ad caput posuerat neq; illud pec⁹ qd p filio imolauit abraã. He nãq; ita res sũt vt aliarũ etiã signa sint rerũ. Sũt aũt alia signa quoꝝ ois vsus in significãdo ẽ: sicuti sẽt verba. Nemo eni vtitur vbis nisi aliqd significãdi gratia. Ex quo itelligit qd appelle signa: res eas videlicet q ad significãdũ aliquid adhibentur. b Quobrẽ oẽ signũ etiã res aliq ẽ. Qd eni nulla res ẽ oino nihil ẽ. Nõ aũt ois res etiã signũ ẽ. Et iõ i hac diuisiõe reꝝ atq; signorũ, cũ de reb⁹ loqmur ita loqmur, vt etiã si earum aliq adhiberi ad significãdum pssit nõ impediãt partitionẽ qua prius de rebus, postea de signis dissereremus: memoriterq; teneam⁹ id nũc in rebus consideran dum esse qd sunt, nõ qd aliud etiaz pter seipsas significãt.

a ¶ Quarta veritas: q cũ ois doctrina sit de rebus vel de signis: quedã sũt signa simplicit. i. nõ assumunt nisi ad significãdũ sicut verba. Alia sũt res simplr: q ad significãdũ nõ assumũt. Alia sũt signa et res: sic lapis quẽ iacob supposuit capiti suo: cuz esset vere res naturalr aliqd significabat. Et adiũgit: b ¶ Q omẽ signũ est res: Qd eni indqt nulla res est, oino nihil est. Ex quo dicto vltio accipiunt quatuor theologica argumẽta. Primũ est: q ens rõnis qd fingũt aliq est simpliciter nihil: nihil aũt si fabricatur ab aia: alioquin cessante aia nõ est nihil: et tũc ens rõnis nõ esset fabricatũ ab aia qd est cõtradictio manifesta. Secũdũ argumẽtũ q ens et res conuertunt accipiẽdo ens sm totã latitudinẽ suã: qz ens et nihil primo opponũtur: vt omẽ qd nõ ẽ ens sit omnino nihil: et ita dr de realitate. Vñ si in plus esset ens q̃ res: vt nõnulli putãt: tũc illud ens qd nõ esset res foret oino nihil. Tertiũ: q ois formalitas a quocũq; ponatur qualitercũq; est res: qz si nõ esset res, esset oino nihil: et sic ponẽtes eã oino nihil ponerẽt. Quartũ: q q̃dditates rerũ in potẽtia obiectiua sunt res: qz nõ sũt oino nihil: sicut entia phibita: et non res ẽ oino nihil: vt h habet. Intelligendũ tñ q oino nihil põt dupliciter accipi: aut p oino nõ existẽte: et talia sũt oino nihil: aut p omnino nõ ente: et sic nõ oportet: et tũc argumẽtũ est inualidũ, si oino nihil accipiat p nõ existẽte. Sed oriť dubium: qz si formalitas quã aliqui ponũt est sm se res, tunc plures formalitates erũt plures res: qd illi negãt. Dicit autẽ q formalitas est res denotatiue, nõ q̃dditatiue: et iõ vna realitas põt denotare pl̃es q̃dditates: sicut possũt plures qualitates ab eadẽ q̃ntitate denotari: sicut dicit Aug⁹. q illud qd nõ ẽ res q̃dditatiue ẽ oino nihil.

Trifaria rerũ diuisio: et q̃s effectus eaꝝ. Ca.III

r Es ergo aliẽ sũt quib⁹ fruendũ est: aliẽ quib⁹ vtendũ: aliẽ q fruunt et vtunt. Illẽ quib⁹ fruẽdũ est: beatos nos faciũt. Istis quib⁹ vtẽdũ est, tendẽtes ad beatitudinẽ adiuuamur: et q̃si adminiculamur, vt ad illas q nos beatos faciũt puenire atq; his inherẽre possimus. Nos vo q fruimur et vtimur, inter vtrasq; cõstituti: si eis qb⁹ vtẽdũ est frui voluerim⁹ impeditur cursus noster: et aliqñ etiã deflectit, vt ab his reb⁹ q̃bus fruendũ est obtinẽdis vł retardemur vel etiaz reuocemur: inferioꝝ amore ipediti.

Quid sit frui et vti: et q̃liẽ abusu a pria retardamur: Ca.IIII.

b f Rui enim est amore alicui rei inherẽ p pter seipsã. Uti autẽ qd in vsũ venerit ad id qd amas obtinendũ referre: si tñ amãdũ est. Nã vsus illicit⁹ abusus poti⁹ vel abusio noiand⁹ est. Quõ ẽ si essem⁹ pegrini: q beate viuere nisi i patria nõ possem⁹: eaq; pegrinatiõe vtiq; miseri: et miseriã fi

Quinta veritas 1. sen. dis. 1. ca. id ergo ¶ Quĩta veritas: q aliẽ sũt res quib⁹ fruendũ ẽ: vt illẽ que nos beatos faciũt. Aliẽ qb⁹ vtẽdũ est: sicut illẽ q adminiculant ad illas: Nos aũt q fruimur et vtimur inter istas inquit res cõstituti sum⁹. Et si dicatur: quõ posuit nos media iter fruibilia et vtibilia: cũ cadam⁹ sub altero extremo: scz vtibiliũ, eo q q̃libet debet seipso vti. Dicit q h nõ accipit mediũ formalit, sed tm materialiter: qz medi am⁹ inter fruibilia et aliq vtibilia. b ¶ Intelligẽdũ tñ ẽ q i sequẽtib⁹ circa idem ponit duo notabilia. Primũ est: q frui ẽ amore inherẽ alicui ppť se. Uti aũt est id qd cum in vsũ venerit referre ad id qd amatur propter se obtinendũ: Nã vsus inquit illicitus abusus est noiandus. Ex quo notabili accipiunt duo moralia documẽta. Primũ ẽ: q frui ẽ dilectio finis: et vti eoꝝ q sunt ad finẽ inq̃ntũ talia: qz ille sui grã diligit: et h ista nisi inq̃tũ referunt ad ipsũ z. Secũdũ: q sicut act⁹ fruẽdi est idez qd finis dilectio: ita act⁹ vtendi est idẽ qd electio adeq̃te: qz electio ñ ẽ nisi eoꝝ dilectio q sũt ad finẽ in q̃ntum talia: et istud ẽ diffinitiue vł sm pmissa. Sed oriť dubiũ: si frui est dilectio cuiusli bet finis. Dicit aũt q nõ nisi vltimi: qz ille sol⁹ sui gratia est diligẽdus: sicut solũ pmũ efficiẽs est a se: et iõ solus vltim⁹ sui gratia est diligẽdus.

nire cupiẽtes/i patriã redire vellem⁹:op⁹ esset vel terrestrib⁹ vel marinis vehiculꝭ q̄b⁹ vtẽdũ eẽt vt ad patriã q̄ fruẽdũ erat ꝑuenire valere m⁹: ꝙ si amenitates itinerꝭ ⁊ ipa gestatio vehiculoꝝ nos delectaret:cõuersi ad fruẽdũ his q̄b⁹ vti debuim⁹/nollem⁹ cito viã finire: ⁊ peruersa suauitate implicati alienaremur a patria cui⁹ suauitas faceret btõs. Sic in hui⁹ mortalitatꝭ vita ꝑegrinãtes a dño si redire in patriã volumus/ vbi beati esse possum⁹: vtẽdũ est hͦ mũdo/nõ fruẽdũ: vt inuisibilia dei ꝑ ea q̄ facta sũt itellecta ꝯspiciantꝰ: hͦ ẽ/vt de corꝑalib⁹ tpalibusq̄ reb⁹ etna ⁊ spũalia capiamus.

1.Cor.5.b

Ro.1.c

Q̄ res fruibilis trinitas est vna substãtialiꝰ/disticta ꝑsonaliꝰ: Ca.V.

Secũdũ notabile quinte veritatis

c r

Es igiꝰ q̄b⁹ fruẽdũ est: pꝰ ⁊ fili⁹ ⁊ spũsſctũs ẽ: eadẽq̄ trinitas/ vna q̄dã sũma res cõisq̄ oib⁹ fruentib⁹ ea: si tñ res et nõ rerũ oim cã sit: si tñ ⁊ cã. Nõ eñ facile nomẽ qͦ tãte excellẽtie cõueniat põt inueniri: nisi ꝙ meli⁹ ita dr: Trinitas hec/ vn⁹ de⁹ ex q̄ oia: per quẽ oia: i q̄ oia. Ita pꝰ et fili⁹ ⁊ spũsſctũs: ⁊ singul⁹ q̄sq̄ hoꝝ de⁹: ⁊ simꝰ oẽs vn⁹ de⁹: ⁊ singulus q̄sq̄ hoꝝ plena substãtia: et simul oẽs vna substantia. Pater nec fili⁹ ẽ nec spũsſctũs: fili⁹ nec pꝰ est nec spũsſctũs: spũsſanct⁹ nec pꝰ est nec fili⁹: ſͦ pꝰ tm̃ patꝰ: ⁊ fili⁹ tm̃ fili⁹: et spũsſãct⁹ tm̃ spũsſanct⁹. Eadẽ trib⁹ etnitas: eadẽ incõmutabilitas: eadẽ maiestas: eadẽ potestas. In pꝛe vnitas/ in filio eq̄litas: i spũsctõ vnitatis eq̄litatisq̄ cõcordia. Et tria hec vnũ oia ꝓpter patreꝫ: eq̄lia oia ꝓpter filiũ: cõnexa oia ꝓpꝰ spm̃sctm̃.

c ¶ Secũdũ notabile: ꝙ res q̄b⁹ fruẽdũ est sũt pꝰ ⁊ fili⁹ ⁊ spũsſctũs: eadẽq̄ trinitas inq̄t vna summa res: si tñ res est aut ⁊ non oim reꝝ cã. Ex quo dicto accipiũtur duo theologica argumenta. Primum est: ꝙ in diuis sũt q̄ttuor res: vna absoluta ⁊ alie respectiue: q: dicit ꝙ ibi est vna summa res cõis: ⁊ tñ ponit tres res ꝓpriaſ q̄b⁹ ẽ fruẽdũ: tres aut ꝓprie ⁊ vna cõis faciũt q̄tuor. Secũdũ argumẽtũ ꝙ de⁹ nõ est res nec ꝑ cõsequẽs ens: q: nõ ponitꝰ hic res nisi negeꝰ omniũ reꝝ cã: ⁊ tñ ipsũ eẽ oĩuũ reꝝ cãm: sic forte si ſ.⁊ res et omniũ rerũ cã/sit causa sui ipsi⁹. Primũ tñ argumẽtũ cõiter soluiꝰ: ꝙ q: diciꝰ ꝙ illa res cõis ñ est disticta realiter a trib⁹ ꝑsonis. Et ista solutio põiꝰ de sũma trinitate et fide catholica i capitulo dãnam⁹. Secũm soluiꝰ: q: hͦ loq̄ꝰ augustin⁹ dubitatiu esst tñ inq̄t esse cã. Intelligendũ tñ: ꝙ Augustin⁹ hic supponit ꝙ si de⁹ ẽ res ꝙ res dicaꝰ ſm eãdẽ rõnẽ ď deo ⁊ creatura: q: negat illaꝫ: de⁹ est res si est cã oĩs rei/cũ nõ sit cã sui. Si aũt diceretꝰ res equoce: tũc ñ oporteret hͦ negare: q: cũ dr:/de⁹ est cã oĩs rei/ accipeꝰ res ſm vnã significationẽ: ⁊ cũ diceꝰ: de⁹ ẽ res/ accipeꝰ ſm aliã: ⁊ sic nõ posset iferri ꝙ eẽt cã sui.

Q̄ de⁹ ineffabilꝭ aliq̄d a nobis de se ad suã laudẽ dici voluit: Ca.VI.

d

Ixim⁹ ne aliq̄d ⁊ sonuim⁹ aliq̄d dignũ deo? Immo ꝟo me nihil aliud q̄ꝫ dicere voluisse sentio. Si aũt dixi: nõ ẽ hͦ qͦ dicere volui. Hoc vñ scio/nisi q: de⁹ ieffabilꝭ ẽ: qͦ aũt a me dictũ ẽ/si ieffabilꝭ eẽt dictũ ñ eẽt. Ac ꝑ hͦ nec ieffabilꝭ q̄dẽ dicẽd⁹ ẽ de⁹: q: ⁊ hͦ cũ dr: aliq̄d dr. Et sic nescio q̄ pugna ꝟboꝝ: qm̃ si illud ẽ ineffabile qͦ dici nõ põt/nõ ẽ ineffabile qͦ vel ineffabile dici põt. Que pugna ꝟboꝝ silentio cauenda poti⁹ q̄ꝫ voce pacãda est. Et tñ de⁹/cũ de illo nihil digne dici possit: admisit humane vocis obsequiũ: ⁊ verbis nr̃is in laude sua gaudere nos voluit. Nã inde ẽ qͦ ⁊ dr de⁹. Nõ eñ reuera i strepitu istaꝝ duarũ syllabaꝝ ipe cognosciꝰ: ſͦ tñ oẽs latine lingue socios/cũ aures eoꝝ son⁹ iste tetigerit: mouet ad cogitãdã excellẽtissimã quãdã imortalẽq̄ naturã.

Q̄ omes de deo siue vere siue false cogitantes hunc sũmũ et optimũ bonũ esse ꝑcipiũt: Ca.VII

n

Am cũ ille vn⁹ cogitaꝰ deoꝝ de⁹: ab his etiã q̄ alios ⁊ suspicanꝰ ⁊ vocãt ⁊ colũt deos/siue in celo siue i terra ita cogitaꝰ: vt aliq̄d q̄ nihil meli⁹ sit atq̄ sublim⁹: illa cogitatio conetꝰ attingẽ. Sane qm̃ diuersis moueꝰ bonis: ꝑtim eis q̄ ad corꝑis sensũ: parti eis q̄ ad aĩ intelligẽtiã ꝑtinẽt. Illi q̄ deditũ sũt corꝑis sensib⁹/aut ipm̃ celũ/aut qͦ in celo fulgẽtissimũ vidẽt/aut ipm̃ mũdũ/deum deoꝝ esse arbitranꝰ. Aut si extra mũdũ ire cõtẽdũt/ aliq̄d lucidũ imaginãꝰ: idq̄ vel ifinitũ vꝰ ea forma q̄ optĩa videꝰ inani suspitiõe cõstituũt: aut hũani corꝑis figurã cogitant: sic eã ceteris anponũt. Q̄ si vnũ deũ deoꝝ eẽ nõ putãt/⁊ poti⁹ mltos aut inumerabiles eq̄lis ordis deos: etiã eos tñ ꝓut cuiq̄ aliq̄d corporis videꝰ excellere/ita figuratos aĩo tenẽt. Illi aũt q̄ ꝑ itelligẽtiã ꝑgũt videre qͦ de⁹ est: oib⁹ eũ naturꝭ visibilib⁹ ⁊ corꝑalib⁹: itelligibilib⁹ etiã ⁊ spũalib⁹ oib⁹ mutabilib⁹ ꝑferunt. Oẽs tñ ꝓ excellẽtia dei certatim dimicãt: Nec quisq̄ inueniri potest: qui hoc deũ credat esse quo melius aliquid est. Itaq̄ hͦ omes deũ ꝯsentiũt esse/qͦ ceteris reb⁹ oibus anteponunt.

¶ Sexta ꝟitas: ꝙ oẽs hoiꝰ certati ꝓ excellẽtia dei dimicãt: nec q̄sq̄ inueniri põt q̄ hͦ credat deũ eẽ q̄ aliq̄d meli⁹ est. Itaq̄ aiꝰ oẽs deũ ꝯsentiunt qͦ hͦ ceteris oib⁹ anponũt. Ex q̄ dicto accipiũꝰ q̄ttuor theologica documẽta. Primũ ẽ ꝙ diffinitio Augꝰ. quam ponit anselm⁹ ꝓslogion vulgatissima: si de⁹ est q̄ mai⁹ cogitari nõ põt/fuit accepta ab augustino i hͦ loco. Vñ si videas sctõs doctores posteriores diligenter: inuenies ꝙ oẽs hauserũt ab augustino. Secũm documẽtũ: ꝙ cõis animi ꝯceptio ẽ: ꝙ de⁹ ẽ q̄ nihil mai⁹ cogitari põt. Vñ accipiꝰ argumẽtũ validũ ad oñdẽdum ꝙ deũ esse sit per se notũ: q: maius bonum est cum esse res q̄ꝫ sine esse: ⁊ ẽ anselmi deductio. Tertiũ documẽtũ: ꝙ euidẽs ẽ oib⁹ rõne vtentib⁹ deũ esse ifinite virtutis intẽsiue: q: oĩs intellect⁹ infinitũ cogitat eẽ mai⁹ finito: et

Sexta ꝟitaſ

de⁹ vt h̄ dr̄ euidēt ē q̄ mal⁹ nihil cogitari pōt. Quartū do cumētū: q̄ lz disputatio sit d̄ diuis pfectiōib⁹ ī spālī: vt/ pote/ verū sit ī deo imēsitas vl' nō sit: tn̄ ī vniūsali nulla ē ꝯtrouēsia: q: q̄libet ī cōivalē diuinā pfectionē excedit. Di/ sputāt aūt verū h̄ vel illō sit pfectiōis/ quēadmodū aliq̄ dicūt/ q̄ pfectiōis ē oīa noscere in effe: ⁊ alij q̄ si nosceret oīa/ tūc intellect⁹ vilesceret: ⁊ ita d̄ causalitate effectiua.

Q8 deum cogitās/ non aliud q̄ viuēs itelligēs ⁊ sup omia ipa sapientia pōt intelligi. La. VIII

Et qm̄ oēs q̄ d̄ deo cogitāt: viuū aliq̄d cogitāt: illi soli psit nō absurda et indigna de deo existimare/ q̄ vitā ipsā cogitāt: ⁊ q̄cūq̄ ill' forma occurrerit corpis/ eā vita viuere vl' nō viuere statuūt: et viuētē nō viuēti aṗponūt/ eāq̄ ipsā viuentē corpis formā quātalibet luce p̄fulgeat: quātalibet magnitudie p̄mineat: quātalibet pulchritudine ornet/ aliud eē ipam/ aliud vitā q̄ vegetat intelligūt: eāq̄ illi moli q̄ ab illa vegetat ⁊ animat dignitate icōpabili p̄ferūt. Deinde ipsā vitā pgūt inspicere: ⁊ si eā sine sensu vegetātē iuenerint/ q̄lis ē arbor: p̄ponūt ei sentientē/ q̄lis est pecor: ⁊ huic rursus itelligētē/ q̄lis est hoim: Quā cū adhuc mutabilē viderint/ etiā huic aliquā incōmutabilē cogunt p̄ponere: illā scz vitā q̄ nō aliqn̄ desipit/ aliqn̄ sapit: sz est poti⁹ ipa sapiētia. Sapiēs em̄ mens. i. adepta sapiētiā/ an̄q̄ adipisceret nō erat sapiēs. At vo ipsa sapiētia/ nec fuit vnq̄ isipiēs/ nec esse vnq̄ pōt. Quā si nō viderēt: nllo mō plena fiducia vitā incōmutabilit' sapiētē cōmutabili vitę aṗponerēt. Ipam q̄ regulā v̄itatis q̄ illā clamāt eē meliorē/ incōmutabilē vidēt. Nec vspiā nisi supra suā naturā vidēt: q̄n quidem se vidēt mutabiles.

Que sit causa ipediēs hoiem a cognitiōe dei/ cū ipsa p̄sto sit oibus: La. IX

Nemo em̄ est tā impudēter insulsus q̄ dicat: vn̄ scis incōmutabilit' sapientē vitā cōmutabili esse p̄ferendā? ¶ Idipsū em̄ qd̄ īterrogat/ vn̄ sciā: omib⁹ ad ꝯtēplādū cōiter atq̄ incōmutabilit' p̄sto ē. Et h̄ q̄ nō videt/ ita ē q̄si cecus in sole: cui nihil prodest ipsis locis oculorū eius tā clarę ac p̄sentis lucis fulgor ifusus. Qui aūt videt ac refugit/ cōsuetudie vmbrar carnaliū inualidā aciē mētis gerit. Prauorū igit' morum q̄si ꝯtrarijs flatib⁹ ab ipsa patria repcutiūtur homines/ posteriora atq̄ inferiora sectātes: q̄ illud qd̄ eē meli⁹ atq̄ p̄stantius cōfitent'.

Septima veritas

¶ Septima v̄itas: q̄ illud vn̄ scimus vitā incōmutabilē vite commutabili esse p̄ferendā/ oibus ad cōtēplandū p̄sto est. Ex quo dicto accipiūtur duo theologica documēta. Primū eiq̄ beat⁹ augustinus fuit ill⁹ opinionis q̄ lux eterna intellectui creato sit rō cognoscendi v̄itates incōmutabiles p modū lumis ostēdētis: q: nullū aliud habens incōmutabile intellectui nr̄o. Scd̄m: q̄ istā lucē nō posuit augustin⁹ esse obiectū nobis cognitum/ sz sicut rōnē nobis cognoscēdi: sicut aliq̄ ponūt de luce intellect⁹ agētis irradiāt' sup phātasmata: ita lux eterna irradians sup spēs intelligibiles facit cognosci incōmutabiles habitudies: vt in p̄posito excellētiā vite incōmutabilis. Intelligendū tn̄ q̄ augustin⁹ in h̄ loco cōiter nō tenet a doctorib⁹/ nisi q̄ exponit a nōnullis q̄ lux creata videt' sufficere ad ostēdēdā incōmutabilē veritatē/ cū talis ostēsio nō sit incōmutabilis formalit'/ sed tn̄ obiectiue.

Q8 nō nisi bona vita ⁊ mēte purgata deū cognoscimus: La. X.

Quapropter cū illa veritate p̄fruēdū sit/ quę incōmutabiliter viuit: ⁊ in ea trinitas de⁹ auctor ⁊ cōditor vniuersitatis reb⁹ q̄s ꝯdidit ꝯsulat: purgād⁹ ē anim⁹ vt ꝑspicē illā lucē valeat ⁊ ihęrē ꝑfecte. Quā purgationē q̄si ābulationē quādā/ ⁊ q̄si nauigationē ad patriā esse arbitremur. Nō em̄ ad eū q̄ vbiq̄ p̄sens est/ locis mouemur: s̄ bono studio bonisq̄ morib⁹. Al. ⁊ ꝑspecte.

Q8 incarnatus de⁹ se nobis exēplū p̄buit ⁊ viam ad patriam: La. XI.

Quod nō possem⁹ nisi ipsa sapiētia tātę etiā nostrę infirmitati cōgruere dignaret: ⁊ viuēdi nobis p̄beret exēplū: nō alit' q̄ in hoie: q̄m ⁊ nos hoies sum⁹. Sz q: nos cū ad illā venim⁹/ sapient facimus: ipa cū ad nos venit/ ab hoib⁹ supbis q̄si stulte fecisse putata est. Et q̄m nos cū ad illā venim⁹/ ꝯualescim⁹: ipa cū ad nos venit/ q̄si infirma existimata ē. Sz qd̄ stultū ē dei sapiēti⁹ ē hoib⁹: ⁊ qd̄ infirmū est dei forti⁹ ē hoib⁹. Cū q̄ ipsa sit patria: viā se q̄ nobis fecit ad patriā. 1. Cor. 1. d

Q8 incarnatiōe nō loci mutatiōe inuisibilis deus se visibilem p̄buit hominibus: La. XII

Et cū sano ⁊ puro iteriori oculo/ vbiq̄ sit p̄sens: cor q̄ oculū illū infirmū immūdūq̄ habēt/ ocul' etiā carneis apparere dignata ē. Quia em̄ i sapientia dei nō poterat mūd⁹ p sapiētiā cognoscere deū: placuit deo p stulticiā p̄dicatiōis saluos facē credētes. Nō igit' p locor spacia veniēdo/ s̄ in carne mortali mortalib⁹ apparēdo venisse ad nos dr̄. Illuc em̄ venit vbi erat: q: in h̄ mūdo erat/ ⁊ mūd⁹ per eū fact⁹ ē. Sz q̄m cupiditate fruēdi p ipso creatore creatura/ hoies ꝯfigurati huic mūdo/ ⁊ mūdi noie ꝯgruentissime vocati/ nō eū cognouerūt. Propterea dixit euāgelista: Et mūdus eū nō cognouit. Itaq̄ i sapiētia dei nō poterat mūd⁹ p sapiētiā cognoscere deū. Cur q̄ venit cū h̄ esset: nisi q: placuit deo per stulticiā predicatiōis saluos facere credētes.

1. Cor. 1. c.

Joh. 1. a.

Exéplo ondit vocis verbi christi icarnationé q̄ visibil' apparuit: Joh.1.b.

Quō venit: nisi q2 vbū ca(Ca.XIII ro factū ē et habitauit i nobis? Sicuti cū loquimur/ vt id qđ i aīo gerimus/ i audiētis animū p aures carneas illabak fit son⁹/ verbū qđ corde gestam⁹/ τ locutio vocak: nec tñ in eūdē sonū cogitatio nr̄a ɔuertik/ ƀ apđ se manēs integra/ formā vocis q̄ se insinuet aurib⁹ sine aliq̄ labe sine mutatiōe assumit: ita vbū dei nō cōmutatū/ caro tñ factū ē vt habitaret in nobis.

Qđ medicinā nobis attulerit/ τ qualit' sanauerit plib⁹ exéplis demonstrat: Ca.XIIII.

SJcut aūt curatio via est ad sanitatem: sic ista curatio pctōres sanandos reficiēdo scꝫ suscepit. Et quēadmodū medici cū alligāt vulnera/ nō icōposite/ ƀ apte id faciūt/ vt vinculi vtilitatē q̄dā pulchritudo etiā ɔseq̄k: sic medicina sapiētię p hominis susceptionem nostris est accommodata vulneribus/

Octaua veritas. de quibusdā contrarijs curās/ τ de q̄busdā similib⁹. a ¶ Sic etiā ille q̄ medek vulneri corpis/ adhibet q̄dā ɔ̄ria: sic frigidū calido/ vl' humidū sicco/ vl' q̄d aliud hmōi. Adhibet etiā quędā similia: sic lintheolū vel rotundo vulneri rotundū/ vel oblōgū oblongo/ ligaturāqꝫ ipsam nō eādē mem- Sap.11.c bris oīb⁹/ sꝫ similē similibus coaptat: sic sapiētia dei hoīeꝫ curans/ seipsū exhibuit ad sanādū: ipsa medicus/ ipsa medicina. Quia ḡ p sup̄biā hō lapsus ē/ humilitatē adhibuit ad sanandum. Serpētis sapientia decepti sum⁹: dei stulticia libamur. Quēadmodū illa sapientia vocabak/ erat autē stulticia ɔtēnētibus deū: sic ista q̄ vocatur stulticia/ sapientia est vincētib⁹ diabolū. Nos imortalitate male vsi sumus vt moreremur: christ⁹ mortalitate bñ vsus est vt viuerem⁹. Corrupto aīo feminę ingressus est morb⁹: integro corpe feminę pcessit salus. Ad eadē ɔ̄ria ptinet q: etiam exéplo virtutū ei⁹/ vitia nr̄a curank. Jā vo similia quasi ligamēta mēbris τ vulneribus nr̄is adhibita illa sūt: q: p feminā deceptos/ per feminā nat⁹/ hō hoīes/ mortalis mortales/ morte mortuos liberauit. Multa q̄ꝫ alia diligenti⁹ ɔsiderātibus q̄s istituti opis pagē di necessitas nō rapit/ vl' a ɔ̄rijs/ vel a silib⁹ medicinę christianę apparet instructio:

a ¶ Octaua vitas: q: sic in medicina aliq̄ curank p ɔtraria/ vt calida frigidis τ ecōuerso: aliq̄ p similia/ vt vulnera circularia p rotunda lintheola: ita in̄qt in sanatiōe hoīs de⁹ curauit humanū genus p ɔ̄ria/ vt stulticiam mulieris p sapiētiā mulieris: p similia/ vt mulier' lapsū p mulier' cōsensū. Ex quo dicto accipiūtur duo moralia documēta. Primū est: q: sicut i theologicis est duplex mod⁹ curādi cōformit' ad medicinalia: ita in moralibus ɔformit' ad theologica.s. p simile τ ɔ̄riū. Per silē: sicut iusticia req̄rit: vt p q̄ quis peccat p hec τ torqueak/ fm sentētiā sapiētis. Et p ɔtrariū: vt intēperātiā p abstinētiā/ fm beatū aug'. Scđm documētū: q: q̄licūqꝫ fit curatio p silia/ siue i theologicis siue i moralib⁹/ illi silitudini ē adiūcta ɔ̄rietas: sicut cū de⁹ sanauit lapsū mulier' p mulieris cōsensū: sic em̄ i illo lapsu fuit iobediētia: sic i isto ɔsensu obediētia: τ tñ i moralib⁹ peccās p manū punik i delectatiōe q̄ sfuit p manu⁹ opationē: ɔpletik p tristicia q̄ habet p manu⁹ p̄cisionē: τ sic patet q: ois cura moralis reducitur ad contrarietatem.

Qđ spē resurrectiōe τ ascēsiōe tribuit τ iudicio nobis timore icutit:

JAm vo credita dñi a mor(Ca.XV tuis resurrectio/ τ in cęlū ascensio: Marci.16.d magna spe fulcit fidē nostrā. Multum em̄ ondit q̄ꝫ volūtarie p nob aīam po Joh.10.d. suit/ q̄ sic eā habuit in potestate resumere. Quāta ḡ se fiducia spes credentiū ɔsolak: ɔsiderās q̄ntus quāta p nondū credētib⁹ passus sit. Cum em̄ iudex viuoꝝ atqꝫ mor Act.10.f tuorū expectak e cęlo/ magnū timorē icutit negligentib⁹: vt se ad indulgentiā ɔuertāt: eumqꝫ magis bñ agēdo desiderēt q̄ꝫ male agendo formident. Quib⁹ autē vbis dici/ aut q̄ cogitatiōe capi pōt p̄miū qđ ille in fine datur⁹ ē: qñ ad ɔsolationē hui⁹ itineris tantū dedit de spū suo/ q̄ i aduersis vitę hu Eph.1.c. ius fiduciā charitatēqꝫ tantā ei⁹ quē nōdū videm⁹ habeamus: τ dona vnicuiqꝫ ppria ad instructionē ecclesię suę: vt id qđ ondit esse faciēdū: nō solū sine murmure/ ƀ etiam cum delectatiōe faciam⁹?

Qđ christus corpus ecclię sibi vnit/ astringit τ charitate sanat: Ca.XVI

ESt em̄ ecclia corpus ei⁹: sicut apl'ica doctrina cōmendat: quę etiam Eph.5.e coniūx ei⁹ dr̄. Corp⁹ ḡ suū multis membris diuersa officia gerentibus/ nodo vnitati τ charitatis tanq̄ꝫ sanitatis astringit. Exercet aūt hoc tempe τ purgat medicinalib⁹ quibusdam molestijs: vt erutā de hoc sęculo/ in ęternū sibi copulet cōiugem Ibi.e.f. ecclesiam/ nō habētē maculam neqꝫ rugā: aut aliquid huiusmodi.

Qđ sum⁹ i via/ τ q̄d sit via τ q̄ impedimenta: τ q̄liter nos eruit per crucifixionem: Ca.XVII.

POro quoniam in via sumus: nec via ista locorum est/ sed affectuum

quam intercludebant quasi septa quędam spinosa preteritorū malicię peccatorum: Quid liberali⁹ ⁊ misericordi⁹ facere potuit qui seipsū nobis q̄ redirem⁹ substernere voluit/nisi vt oīa donaret pctā ꝯuersis: ⁊ grauiter fixa interdicta redit⁹ nisi ꝑ nobis crucifixus euelleret?

Quas claues/ et quare dederit ecclię: Ca. XVIII

Nona vitas Mat. 16. c.

b As igit claues dedit ecclię suę vt q̄ solueret ī terra/soluta eēnt ī cęlo: quę ligaret in terra/ligata essēt ⁊ in cęlo. s. vt q̄sq̄s in ecclesia ei⁹ dimitti sibi peccata nō crederet/non ei dimitterēt: q̄squis aūt crederet/ seq; ab his correct⁹ auerteret ī eiusdē ecclię gremio cōstitut⁹/ eadem fide atq; correctiōe sanaret. Quisq̄s em̄ ñ credit dimitti sibi posse pctā/ fit deterior desperādo: q̄si nihil illi meli⁹ q̄ malū esse remaneat: vbi ō fructu suę ꝯuersiōis ifid⁹ est.

¶ Nona veritas: q chřistus dedit claues ecclesie vt q̄ solueret ī terra eēnt soluta in celo: vt q̄sq̄s si/bi in ecclīa dimitti pctā ñ crederet/nō ei remitterēt: q̄ autē crederet se ab eis auertēdo in eiusdē ecclesie gremio cōstitut⁹ fide saluaret. Ex q̄ dicto accipitur vnū documentū ⁊ vnū argumētū. Documētum ē: q null⁹ pōt accipere pctōrum remissionē/ nisi credēs auctoritati ecclie: q̄ dicit/ q nō credēti ī ecclesia dimissionē/ ñ dimittunt. Et vlteri⁹ dicit: q oportet talē fore in ecclie gremio. Unde accipit argumentū: q null⁹ rite excōicatus pt a pctīs absolui: q̄ talis nō ē ī ecclesie gremio constitut⁹. Scdō argumētū ē: q chřist⁹ nō solū dedit claues ecclesie p quas ligat ⁊ absoluit/ beato petro: ſ3 etiā toti ecclesie ī cōmuni: quia dicit: Ecclesie. Unde putabant aliqui/ q vacāte sede posset ecclesia īstituere q̄cq̄d eius hierarcha. Istud tñ nō dixit explicite: nec est verisimile/ cū pncipalior sit ordo exercit⁹ ad ducē q̄ partiū exercit⁹ ad inuicē. Sz oritur dubiū: q̄ sint ille claues q̄s chřist⁹ dedit ecclesie: Dicūt iuriste q scientia ⁊ auctoritas. Istō tñ nō capior: q̄ scia ē apud precisos q̄ nullā habēt clauē: Cuius sciētia sit necessaria ad istas claues regulādas: q̄ si errarent/ nec clauderēt nec apirēt: ⁊ ideo videt q due claues sint ptās absoluēdi ⁊ obligādi. Uñ dñs post collationē clauiū dixit beato petro: Quodcūq; ligaueris sup terrā ⁊c. ⁊ quodcūq; solueris ⁊c. q̄si expones clauiū ꝯmissionē tūc factā. Sz remanet dubiū: q̄ in sensibilib⁹ ad eandē clauē ptinet apire ⁊ claudere/ ⁊ tunc nō oportet ponere duas claues. Dr aūt q pōt itelligi duplex clauis/ auctoritas duplex: vna ī foro iudiciali: ⁊ alia ī foro pniali: si q̄s vult saluare oīno metaphorā.

Que sint mors mala ⁊ bona: ⁊ q̄lit̄ resurrectio fiat ad glīa: Ca. XIX

i Am ꝟo sic aī q̄dā mors ē/ vitę p̄oris morūq; reiectio/ q̄ fit penitēdo: sic etiā corpis mors est aīatiōis p̄stinę resolutio. Et quō aīum⁹ p⁹ pniam q̄ p̄ores mores pditos interemit/ reformat ī meli⁹: sic etiā corp⁹ post istā mortē quā vinculo pcti oēs debem⁹/ credendū ⁊ sperādū est resurrectiōis tpe ī meli⁹ cōmutari: vt nō caro ⁊ sanguis regnū dei possideat: qō fieri nō pōt: ſ corruptibile h̄ iduat icorruptionē: ⁊ morale h̄ induat imortalitatē: nullāq; faciēs molestiā: q̄ nullā patiet idigētiā a beata pfectaq; aīa cū sūma q̄te vegetet. 1. Cor. 15.

Qui sint resurrecturi ad eternā penam: Ca. XX.

c Ui⁹ aūt anim⁹ ñ morit huic seculo: neq; icipit ꝯfigurari ꝟitati: in grauiorē mortē morte corpori trahit: neq; ad cōmutationē celestis habitatiōis/ ſ3 ad luendā supplicia reuiuiscet.

Qd resurrectio oibus sit futura/ ſ3 inequaliter: Ca. XXI

b Oc itaq; fides habet/ atq; ita rē se habere credendū est: neq; animū/ neq; corpus humanū oīno iteritū pati: ſ3 impios resurgere ad penas iestimabiles: pios autē ad vitā eternā. Joh. 5. e.

Hō an fruēd⁹ vl̄ vtēd⁹ sit: ⁊ q̄liter de⁹ diligi debeat: Ca. XXII.

i N his igit oib⁹ reb⁹ illę tm̄ sūt qb⁹ fruēdū ē: q̄s eternales atq; icōmutabiles cōmemorauim⁹: Ceteris aūt vtēdū ē/ vt ad illā pfruitionē puenire possimus. Nos itaq; q̄ fruimur ⁊ vtimur aliis rebus/ res aliq̄ sum⁹. Magna em̄ q̄dā res ē hō fact⁹ ad imaginē ⁊ silitudinē dei: nō inquātū mortali corpe icludit: ſ inquātū bestias rōnalis aīę honore p̄cellit. Itaq; magna q̄stio ē: vtrū frui se debeāt hoīes/ an vti/ an vtrūq;. Preceptū ē em̄ nob vt diligam⁹ iuicē. Sz q̄rit vtrū ꝑpt se hō ab hoīe diligēd⁹ sit: an ꝑpt aliō. Si em̄ ꝑpt se/ fruimur eo: si ꝑpt aliud/ vtimur eo. Uidet aūt mihi ꝑpt aliō diligēd⁹. Qō em̄ ꝑpt se diligēdū ē/ ī eo ꝯstituit vita beata: Cui⁹ etiā si nōdū res/ tñ spes ei⁹ nos h̄ tpe ꝯsolatur. Maledict⁹ aūt q̄ spē suā pōit ī hoīe. Sz nec seip̄o q̄sq; frui debet/ si liq̄do aduertas: q̄ nec seip̄m debet ꝑpt seip̄m diligere: ſ ꝑpt illō q̄ fruēdū est. Tūc q̄ppe ē optim⁹ hō/ cū tota vita sua tper agit ī incōmutabilē vitā: ⁊ toto affectu ihęret illi. Si aūt se ꝑpt se diligit: nō se refert ad deū/ ſ3 ad seip̄m ꝯuersus/ nō ad incōmutabile aliq̄d ꝯuertit: Et ꝑpterea iā cū defectu aliq̄ se fruit: q̄ melior ē cū totus hęret atq; ꝯstringit incōmutabili bono: q̄ cū inde vel ad seipsū relaxat. Si ḡ teip̄m/ nō ꝑpter teipsū debes diligere/ sed propter illō vbi dilectiōis tuę rectissim⁹ finis ē: nō succēseat ali⁹ hō/ si etiā ip̄3 ꝑpt deū dilig. Hec em̄ regula dilectiōis diuinit⁹ ꝯstituta est:

1. sen. dis. 1. ca. id ergo
Gen. 1. d
1. sen. dis. 1. ca. cū aūt
Hiere. 17. a
Al. ⁊ pergat
3. sen. dis. 27. ca. cōsequent

Decla bitas Mat. 22. d Leuit. 19. c. Deut. 6. a

a Diliges inquit primū tuū sicut teipsū: deū tuo ex toto corde/ et ex tota aīa/ et ex tota mēte: vt oēs cogitationes tuas et oēm vitā et oēm itellectū in illū ꝯferas/ a quo habes ea ipsa que ꝯfers.

3. sen. dis. 27. ca. dilectiōis

Cum āt ait: Toto corde/ tota aīa/ tota mēte: nullam vitę nostrę ptem reliquit que vacare debeat/ et quasi locū dare vt alia re velit frui: sed quicquid aliud diligendū venerit in animū/ illuc rapiatur: quo tot⁹ dilectiōis impet⁹ currit. Quisquis ergo recte primū diligit: hoc cū eo debet agere/ vt etiā ipse toto corde/ tota aīa/ tota mēte diligat deum. Sic enī eū diligēs tanquā seipsū totā dilectionē sui et illi⁹ refert in illā dilectionē dei: que nullū a se riuulū duci extra patitur cu⁹ deriuatiōe minuatur.

An oīa visibilia sint amāda: et quod quattuor sint diligēda et quae. Ca. XXIII

3. sen. dis. 27. ca. sz que hec

b N On autē omnia quib⁹ vtēdū ē diligenda sūt: sz ea sola que aut nobiscū societate quadā referūtur in deū/ sicuti ē hō vel āgel⁹: aut ad nos relata beneficio dei p nos indigent/ sicuti ē corp⁹. Nā vtique martyres nō dilexerunt scelus psequentiū se: quo tamē vsi sunt ad pmerendum deum.

a ¶ Decima veritas: quod deū debere diligere toto corde tota mēte tota aīa vt oīa inquit que hēm⁹ ad illū conferam⁹ a quo hēm⁹: et primū diligere debemus sicut nosipsos: vt totā aliter dilectionē nostrā et proximi referam⁹ vniformiter ad dilectionez dei. Ex quo dicto accipiuntur duo theologica documēta. Primū est: quod cū pcipitur nobis: vt deū tota mēte diligam⁹/ nō refertur ista totalitas ad vltimatum conatū: sed ad dilectiōis modū. Cū enī pfectio existat essentialiter in dilectiōe diuina/ null⁹ posset saluari nisi eēt vltimate pfectus et si pceptū caderet supra vltimatū conatū: et io itelligitur ista totalitas extensiue: vt oīa que sūt in nobis diligam⁹ propter deū l quocūque grado sūt. Scdm documentum: quod pceptū de diligēdo proximū sicut seipsū: nō refertur ista silitudo notata p sicut/ ad dilectiōis quādum vt diligat eū quāte seipsū: quia hoc reputatur a multis ipossibile: sz refertur ad dilectiōis modū/ vt ad deum ipsū referat sicut seipm.

b ¶ Intelligēdū tñ est/ quod in sequētib⁹ ponit vnū notabile dicēs: quod nō oīa quibus vtendū ē diligēda sūt: sz ea sola que nobiscū referūtur in deū: sicut martyres nō dilexerē scelus psequētiū se: quo tñ vsi sūt ad pmerendū ipsum deū. Ex quo notabili accipiunt duo notabilia documēta. Primū ergo quod nō solū bonū sz etiā malū ē vtēdū: quia martyres vtebantur martyrū supplicio ad pmerēdā martyrū coronā. Scdm documētū: quod nō solū malū pene sz etiā mala culpe sūt vtilia: quia vtile dicitur ab vtēdo: Dic ergo dicit augustin⁹ quod martyres vtebantur scelere psequentiū: scelus autē nō est nisi malū culpe. Et quod augustin⁹ nō intendat hic malū pene vel de malo pene patet: quia dicit quod martyres illud quo vtebātur nō diligebāt/ cū tñ diligerēt penas. Sz tñ oritur dubiū: quia vti ē act⁹ volūtatis sicut et frui et io nō videtur esse vsus nisi de re volita que nō ē culpa. Dicitur autē quod martyres nō vtebantur illo scelere sūpto formaliter p malo culpe: sed materialiter p actu sub stracto/ quod erat penalis afflictio.

Cū ergo quattuor sint diligēda: Vnū quod supra nos est: alterū quod nos sum⁹: tertiū quod iuxta nos est: quartū quod infra nos est. De scdo et quarto nulla pcepta dāda erāt: Quātūlibet enī hō excidat a veritate: manet illi dilectio sui et dilectio corpis sui. Fugax enī anim⁹ ab icōmutabili lumie oīm regnatore id agit/ vt ipse sibi regnet et corpi suo: Et ideo nō pōt nisi et se et corpus suū diligere. Magnū āt aliquid adeptū se putat/ si etiā socijs .i. alijs hoīb⁹ dominari potuerit: Inest enī vitioso aīo id magis appetere/ et sibi tanquā debitū vēdicare/ quod vni pprie debetur deo. Talis aūt sui dilectio meli⁹ odium vocatur: Iniquum est enī quia vult sibi seruire/ et quod infra se est: cū ipse seruire supiori nolit. Rectissimeque dictū est: Qui diligit iniquitatē odit aīam suā: et io fit infirm⁹ anim⁹/ et a mortali corpe cruciatur. Necesse ē enī vt illud diligat/ et ei⁹ corruptione pgrauetur. Immortalitas enī et incorruptio corporis de sanitate aī existit: sanitas autem animi est firmissime inherere potiori: hoc est icōmutabili deo.

Vndecima veritas 3. sen. dis. 28. ca. hic pōt. et dis. 29. ca. i.

¶ Vndecima veritas: quod de illis ad que sūt homines inclinati naturaliter/ pcepta nō sūt danda. Vnde dicit quod cū quattuor sint diligēda ex charitate. Vnū quod supra nos ē: p quod itelligit deū. Alterū quod nos sum⁹: p quod itelligit aīam nram. Tertium quod iuxta nos ē: p quod itelligit primū. Quartū quod infra nos est: p quod itelligit corpus nrm. De scdo aūt et quarto nulla pbēda erāt pcepta. Quātūlibet hō dicat excidat a veritate/ remanet homini dilectio sui et dilectio corpis sui. Fugax est anim⁹ ab incōmutabili lumie nō pōt nisi se et corpus suū diligere. Ex quo dicto accipiūtur quinque theologica documenta. Primū est: quod magis debemus diligere animum nostrū quam corpus nostrū: quia cū pcedat augustin⁹ hic a magis diligētibus: incipiēs a deo: in scdo loco animā/ et in tertio primum: in quarto vero ponit corpus. Scdm documentū: quod plus debem⁹ diligere proximū quam corpus: quia in tertio ordine ponit primū/ et in quarto corpus nostrū. Tertiū documentum quod nullū pceptū ē dādū nisi de bono cōtingenti: quecūque sūt necessaria ibi nō cadit preceptum. Quartū documentū: quod magis inclinat⁹ ē anim⁹ ad diligēdū seipm quam deum: quia de illo nō datur preceptū/ sz de isto. Quintū documentū: quod anim⁹ humanus naturaliter est pronus ad malū: quia dicit quod anim⁹ nr est fugax ab incōmutabili veritate: talis autē fuga ē ad malū tendētis. Sz oritur dubium: quia dicit augustin⁹ quod animus noster nō pōt diligere nisi seipm et corpus suum: cū tñ ponat hic quattuor diligibilia ex charitate. Dicitur quod nō intendit quin possit diligere deū et proximū: sed nō necessario sicut se et corpus suum. Scdm dubiū: quia cum anim⁹/ vt vult augustin⁹ diligat seipsū necessario et p cōsequēs fm totū conatū: quō pōt pl⁹ deū diligere quam seipm/ ad quod tñ ē obligat⁹? Dicitur quod pl⁹ videtur se diligere quātū ad actū itēsiuū/ nō tñ quātū ad dilectiōis ordinē et modū: sicut pl⁹ de⁹ creaturā diligit/ quia actu ifinito: quam creatura deū/ quia actu finito: tñ quātū ad dilectiōis ordinē et modū pl⁹ debet creatura ipm diligere: quia frui illo/ et ille vti ista.

Dū. ioī

Duodecima veritas

Cū vo etiā eis qui sibi naturaliter pares sūt / h est hoīb° dnāri affectat / itolerabilis omnino supbia est.

Duodecima v̄itas: q̄ cū illis qui natura pares sūt / appetitꝰ hoīs dn̄ari intolerabilis oīno superbia ē. Ex q̄ dicto accipiūt quattuor moralia documēta. Primū ē: q̄ naturale dn̄iū puenit ex īparitate nature: et ideo homo habet naturale dominiū in mētoꝝ: qꝛ naturā imperāt: Ū h̄ abiicit in hoībus dominiū ꝓpt̄ nature equalitatē. Secūdū: q̄ nō oīs imparitas est sufficiēs cā dominij in natura: alioquin angeli naturali iure essent domini hominū singuliq̄ angeloꝝ: sed illa imparitas que ē s̄m finis subordinationē: sicut bruta sūt ꝓpter hominē: et hō nō ꝓpter angelos. Tertiū documētū: q̄ ambitio dominādi facit hominē indignū principatu: qꝛ dicit q̄ appetitus dominandi pari s̄m naturā est intolerabilis. Quartū documētū: q̄ īter hoīes nō pōt esse nature dominiū: qꝛ sūt pares s̄m naturā / cū eadē natura specifica sit oībus. Sed orit̄ur dubiū: qꝛ illi qui ꝓcellūt sapiētia et v̄tute sūt digni vt ceteris dominēt̄ iure naturali. Dicit̄ aūt q̄ pricipatus differt a dominio sumpto ꝓprie: eo q̄ dominiū oppōnit̄ seruituti: vnde nō videt̄ dn̄iū nisi pncipatus despoticus: et talē nō habēt virtuosi ꝓpt̄ excellētiā sui. Scōm dubiū: quia tunc videt̄ iniusta lex q̄ inducit seruitutē in paribus s̄m naturā: cū tñ lex diuina ipsā cōcedat. Dr̄ q̄ talis lex nō ē iniusta: qꝛ nō inducit seruitutē ex affectiōe: sicut hic dr̄: sed ex iusta punitiōe cū interficere liceat: vnde seruitus legitima ꝓpter pictatē fuit inducta: si tñ inducat̄ sine culpa / tunc est intolerabilis superbia.

Odiū carnis ꝓprie q̄le esse debeat: et qualit̄ futura sit caro post resurrectionem: Ca. XXIIII.

Tertiadecima veritas

Nemo ḡ se odit. Et hic q̄dē cū aliq̄ secta non nulla q̄stio fuit. Sed neq̄ corpus suū q̄sq̄ odit. Uerꝰ est eñi qđ ait apl's: Nemo vnq̄ carnē suā odio habuit. [Eph.5.f.] Et qđ nonnulli dicūt malle se oīno esse sine corꝑe / oīno falluntur: Nō eñi corpꝰ suū sed corruptiōes eiꝰ et pōdꝰ oderūt. [3.sen.dis.28 ca.1.] Nō itaq̄ nullū corpꝰ / sed incorruptū et itegerrimum corpꝰ volūt habere. Sꝫ putant nullū corpus esse si tale fuerit: qꝛ tale aliq̄d aīam eē putāt. Qđ aūt ꝯtinentia quadā et laborib° quasi ꝑsequidenī corpora sua: q̄ h recte faciūt / nō id agūt vt nō habeāt corpus: sꝫ vt habeāt subiugatū et paratū ad oꝑa necessaria. Libidines eñi male vtētes corꝑe .i. ꝯsuetudies et iclinationes aīe ad fruēdū inferiorib° / per ipsiꝰ corporis laboriosā q̄ndā militiā extinguere affectāt. Nā nō se interimūt / sꝫ curā sue valitudis gerūt. Qui aūt ꝑuerse id agūt: q̄si naturaliter inimico suo corpori bellū igerūt. In q̄ fallit eos qđ legunt: Caro ꝯcupiscit aduersus spm̄: et spūs aduersus carnē. [Gal.5.c.] Hec eñi sibiĳnuicē aduersant̄. Dictū ē eñi h ꝓpter idomitā carnalē ꝯsuetudinē: aduersus quā spūs ꝯcupiscit: nō vt interimat corpꝰ / sꝫ vt ꝯcupiscentiā eiꝰ .i. ꝯsuetudinē male domitā faciat spūi subiugatā: qđ naturalis ordo desiderat. Quia eñi h erit pꝰ resurrectionē / vt corpꝰ oīmodo cū q̄ete sūma spūi subditū imortalit̄ vigeat h etiā in hac vita meditādū ē / vt ꝯsuetudo carnis mutet̄ in meliꝰ nec inordinatis motibus resistat spūi. Qđ donec fiat / caro ꝯcupiscit aduersus spm̄: et spūs aduersus carnē: nō ꝑ odiū resistēte spū / s ꝑ pncipatū: qꝛ magis qđ diligit vult subditū eē meliori: nec ꝑ odiū resistēte carne / sꝫ ꝑ cōsuetudis vinculū: qđ a parētū etiā ꝓpagine iueteratū nature lege inoleuit. Id ḡ agit spūs ī domādā carne: vt soluat male ꝯsuetudis q̄si pacta ꝑuersa / et fiat pax ꝯsuetudis bone. Tñ nec isti q̄ falsa opione depraauati corꝑa sua detestant̄ / parati essent vnū oculū vel sine sensu doloris amittere / etiā si ī altero tātꝰ

Tertiadecima v̄itas: q̄ nullus seipsū aut corpus suū odit: Unde dicit q̄ cū aliq̄ dicūt malle se esse sine corꝑe / oīno fallunt̄. Nō eñi corpꝰ suū ait: sed corruptiōes oderūt. Et postea subdit: q̄ ān seipsum hō diligat et ꝓdesse sibi velit / dubitare demētis ē: et ideo dicit: q̄ nec fuit ꝓceptū hoī dādū q̄ seipm̄ diligeret aut corpus suū: sed de modo dilectionis. Ex quibus dictis accipiūt̄ duo theologica documēta. Primū est q̄ nullus pōt appetere mortē acceptā vt ē obiectū purū: qꝛ dicit q̄ illi qui dicūt se h mēte appetere oīo fallūt̄. Scōm documentū / q̄ aliq̄s potest appetere mortē vt ē obiectū ꝓmixtū: vtpote cū liberatiōe a corꝑis corruptiōe vel anplexatē. Ū dicit q̄ tales appetētes sine corꝑe esse odiūt illā corruptionē: qꝛ ibi ē malū cū bono admixtū. Intelligēdū tñ q̄ hic ponit q̄ttuor notabilia. Primū q̄ illi q̄ affectāt extinguere libidies quasi inimico suo corꝑi intēdūt bellum īgerētes / ꝑuerse illō agūt. Scōm notabile: q̄ q̄n caro et spūs aduersus seipsos cōcupiscūt h nō fit ꝑ odiū resistēte spū / sꝫ ꝑ pncipatū: nec ꝑ odiū resistēte carne / sꝫ ꝑ vīculū qđ ex ꝓpagine parētū est inueteratū. Tertiū notabile q̄ supuacuū ē disputare de manifestis: qđ tñ inq̄t cōpellit nos facere error impioꝝ. Quartū notabile: q̄ nō solū illō qđ sumus sꝫ etiā illa q̄ sūt īfra nos et ad nos ꝑ nos ptinēt lcōcessa lege nature diligimus. Sed orit̄ dubiū: si diligit seipm̄ necessario actu illicito et corpꝰ suū semꝑ. Dicit̄ autem q̄ ista videt̄ intētio augustini: tñ mix esset: qꝛ tūc vitā suā nūq̄ posset nō diligere quocūq̄ opposito q̄ nō odit necessario nec est pctm̄. Unde videt̄ q̄ hic loquat̄ augustinꝰ de naturali et intima iclinatione quā hꝫ hō ad suū bonū. Scōm dubiū: si aliquis actu elicito pōt seipsū odire. Dicit̄ aūt q̄ textus augustini videt̄ ptē negatiuā sonare: qꝛ dicit q̄ dubitare circa h demētiū ē: et si eēt possibile q̄si q̄ inueniretur ī aliquo: qđ ipse negat. Dicit̄ q̄ simpliciter nō est possibile: sꝫ cū opposito malo: sic sancti magis vellent esse annihilari q̄ in aliq̄ pctō mortali poni. Tertiū dubiū: si necessario deꝰ diligit̄ a nobis actu elicito. Dr̄ q̄ nō: qꝛ tūc frustra datum fuisset ꝓceptū d̄ dilectiōe diuīa s̄m ꝓmissa. Quartū dubium: si actu elicito pōt aliq̄s deū odire. Dr̄ q̄ sic sub illa rōe sꝫ q̄ ipm̄ credimꝰ. Ū dic̄ ꝓpheta: Supbia eoꝝ q̄ te oderūt ascendit semꝑ: tñ sub illa rōne q̄ est cā et cōseruator et finis / fonte nō. [Ps.73.]

temẽdi sensus remaneret/ quãtᵘs erat ĩ duobus: nisi aliq̃ res que p̃ponẽda esset vrgeret. Istis atq; hmõi documẽtis/ satis ostẽditur eis q̃ sine ptinacia verũ requirũt/ q̃
Eph.5.f. certa sit sententia apostoli vbi ait: Nemo eñ vnq̃ carnẽ suam odio habuit. Addidit etiã: Sʒ nutrit ꝛ fouet eã/ sic christᵘs ecclesiã.

Modus diligendi corpus proprium quis sit: Ca. XXV

3.sen. dis.27. ca. ꝯsequẽter. Modus ẽ diligẽdi p̃cipiendᵘs ẽ hoi.i. quõ se diligat vt ꝓsit sibi. Qui aũt se diligat ꝛ ꝓdesse sibi velit/ dubitare demẽtis est. Precipiendũ etiã quõ corpus suum diligat: vt ei ordinate prudenterq; ꝯsulat: Nam q̃ diligat etiã corpus suũ: idq; saluũ habere atq; integrũ velit: eq̃ manifestũ est. Aliquid itaq; ampliᵘs diligere aliq̃s põt/ q̃ salutẽ atq; integritatẽ corpis sui: Nã multi ꝛ dolores ꝛ amissiões nõnulloꝝ mẽbroꝝ voluntarias suscepisse inueniũt: s; vt alia que amplius diligebãt saltẽ ꝯsequerẽtur. Non ergo ꝓpterea q̃sq; dicẽdus est nõ diligere salutẽ atq; incolumitatẽ corpis sui: q2 ampliᵘs aliquid diligit: Nã ꝛ auarus q̃uis pecuniã diligat/ tñ emit sibi panẽ. Qd cum facit/ dat pecuniã quã multũ amat et augere desiderat. Sʒ q2 plurĩ estimat salutẽ corpis sui/ q̃ illo pane fulcit: supuacaneũ est diutiᵘs d re manifestissima disputare: qd tñ plerũq; nos facere cogit error impioꝝ.

Quare dilectiõis p̃ceptũ nõ de nobis sʒ deo ꝛ proximo datũ sit: Ca. XXVI

3.sen. dis.28. ca.1. Ergo qm̃ p̃cepto nõ ẽ opus/ vt se q̃sq; ꝛ corpᵘs suũ diligat: id est/ qm̃ id qd sumus/ ꝛ id qd ĩfra nos est/ ad nos tñ ptinet/ incõcussa nature lege diligimᵘs: que in bestias etiã ꝓmulgata est: nã ꝛ bestie se atq; corpa sua diligũt: restabat vt ꝛ de illo qd supra nos ẽ: ꝛ de il
Mat.22.d lo qd iuxta nos est/ p̃cepta sumeremᵘs. Diliges inquit dominũ deũ tuũ ex toto corde tuo/ ꝛ ex tota aĩa tua/ ꝛ ex tota mẽte tua: et diliges proximũ tuũ tanq̃ teipsũ: In his duobus preceptis vniuersa lex pendet ꝛ ꝓ
1.timoth.1.a. phete. Finis itaq; p̃cepti est dilectio: et ea gemina.i. dei ꝛ primi. Qd si te totũ intelligis.i. animam ꝛ corpus tuũ: ꝛ primũ totum.i. animã et corpus eiᵘs: homo enim ex anima constat et corpe/ nullum rerum diligendarũ genus in his duobus p̃ceptis pretermissũ est. Cũ eñ precurrat dilectio dei/ eiusq; dilectiõis modus p̃scriptᵘs appareat/ ita vt cetera in illũ cõfluant/ de dilectione tua nihil dictum videtur: Sed cũ dictũ est: Diliges proximum tuũ tanq̃ teipsũ: simul et tui abs te dilectio nõ p̃termissa est.

Ordinata dilectio que sit: et q̃s habeat: Ca. XXVII

Ille autẽ iuste ꝛ sancte viuit/ q̃ rerũ integer estimator ẽ. Ipse est autẽ q̃ ordinatã dilectionẽ habet: ne aut diligat qd ñ ẽ diligẽdũ: aut ñ diligat qd ẽ diligẽdũ: aut ampliᵘs diligat qd minᵘs ẽ diligẽdũ/ aut eq̃ diligat qd vl minᵘs vl ampliᵘs diligẽdũ ẽ/ aut minᵘs vel ãpliᵘs qd eq̃ diligẽdũ ẽ. Ois pctõr ĩ quãtũ pctõr ẽ: nõ ẽ diligẽdᵘs: Et ois hõ inquãtũ hõ ẽ diligẽdᵘs ẽ ꝓpt deũ: deᵘs ṽo ꝓpt seipm. Et si deᵘs omni hoie ampliᵘs diligẽdᵘs est: ampliᵘs quisq; debet eũ diligere q̃ seipsum. Itẽ amplius alius homo diligendus est q̃ corpus nostrum: quia propter deum omia ista diligẽda sunt: ꝛ potest nobiscũ alius homo deo ꝑfrui: qd non potest corpᵘs: quia corpus per animam viuit q̃ fruimur deo.

¶ Quartadecima veritas: q̃ ille iuste viuit q̃ rerum est integer estimator. Ex quo dicto accipiuntur quattuor moralia argumenta. Primum est: q̃ omis prudens est sanctus ꝛ iustus: q2 ipse est integer rerũ estimator/ cũ prudẽtia q̃ ẽ recta ratio agibiliũ doceat recte estimare. Scdm argumẽtũ: q̃ quãto aliq̃s est prudẽtior: tanto est sanctior: q2 est cõuenientior rerum estimator. Tertiũ argumẽtum: q̃ ois malᵘs et iniustus est ignorãs: q2 si nõ ignoraret rerum bonitatẽ integre estimaret/ ꝛ ꝑ cõsequẽs vt hic habeẽ iuste ꝛ scẽ viueret. Quartũ: q̃ nullᵘs potest aliquid ꝑ voluntatẽ agere cõtra iudicatũ a recta ratione: q2 si posset non iuste ꝛ sancte agere facta ĩtegra estimatiõe a recta rõne/ tunc regula augustini in illo pateret instãtiam. Intelligendũ tñ q̃ hic adiungit augustinᵘs post verbũ allegatũ imediate: Ipse aũt rerũ estimator integer est: q̃ ordinatã habet dilectionem. Vñ talẽ estimatiõez de q̃ hic loq̃tur nõ attribuit iudicio rõnis/ sʒ rectitudini affectiõis. Sicut enĩ apud theologos est quedã certitudo euidentie ꝛ quedã adhesionis: ita ẽ quedam estimatio discretionis ptinẽs ad intellectum/ ꝛ quedã approbatiõis ptinẽs ad volũtatẽ de q̃ videẽ hic loq̃: ꝛ tũc cessant illa q̃ttuor argumẽta fctã ꝑ hypoteticos.

Quartadecima veritas

3.sen. dis.29. ca.1.

Qd ois hõ diligẽdᵘs ẽ eque/ ꝛ cui effectᵘs dilectiõis debeat exhiberi: Ca. XXVIII

a Omnes autẽ
o homines eq̃ diligẽdi sũt. Sed cum omnibᵘs ꝓdesse non possis: his potissimum consulẽdum est/ qui pro locorum vel temporũ vel

a ¶ Quĩtadecima veritas: q̃ cum oẽs homies diligendi sint/ si omnibus ꝓdesse nõ possumᵘs/ his potissime inq̃t cõsulendũ est qui maiori oportunitate iungunẽ: si autẽ occurrunt aĩt duo quorum alter nec indigentia/ aut necessitudie vẽ alio ante/

Quintadecima veritas
3.sen. dis. 29. ca.vii etiam

quarũlibet rerũ oportunitatib⁹ cõstrictius tibi q̃si q̃dã sorte iungũtur. Sicut enĩ si tibi abũdaret aliquid qd̓ dari oporteret ei qui non haberet: nec duob⁹ dari potuisset: si tibi occurrerẽt duo: quorũ neuter aliũ vł indigẽtia/vel erga te aliqua necessitudine superaret/ nihil iustius faceres q̃ vt sorte eligeres/ cui dandũ eẽt qd̓ dari vtriq̃ nõ posset: Sic in hoib⁹ qb⁹ oib⁹ cõsulere nequeas pro sorte habendũ est prout q̃sq̃ tibi colligatus tpaliter adherere potuerit.

excelleret: nihil ait iustius faceres q̃ sorte eligeres cui dares qd̓ dare vtrisq̃ non valeres. Ex quo dicto accipiuntur duo theologica documenta. Primũ est/ q̄ vbi est necessitudo maior. s. affinitas vł cõsanguinitas ibi debet esse p̃ncipalior p̃uisio/ ceteris parib⁹: q̄ inter alia cõcurrẽtia ponit equalem necessitudinem vbi sors est necessaria. Scd̓m documentũ: q̄ in rebus bonis nõ est illicitũ vti sorte/ sicut aliq̃ putãt: q̄ i subuẽtione idigẽtie h̓ laudat augustin⁹ discretionẽ que fit p sortẽ: sicut in diuisiõe hereditatũ nõ ẽ sors reprobãda.

Exemplo oñdit quõ omĩa dilecta ad deũ sũt referẽda: Ca. XXIX.

Omniũ aũt q̃ nobiscum frui possũt deo: partim eos diligam⁹ quos ipsi adiuuam⁹: partim eos a qb⁹ adiuuamur: partim eos q̃rũ 7 indigem⁹ adiutorio 7 indigẽtię subuenim⁹: partim qbus nec ipsi cõferim⁹ aliq̃d cõmodi/ nec ab eis vt nobis cõferaƚ attẽdim⁹. Velle tñ debemus/ vt oẽs diligant nobiscũ deũ: 7 totum qd̓ vel eos adiuuamus vel adiuuamur ab eis/ ad vnũ illum finẽ referendũ est. Si enĩ in theatris neq̃tię qui aliquẽ diligit histrionem/ 7 tanq̃ magno vel etiã summo bono eius arte p̃fruitur/ oẽs diligit q̃ cum diligũt secũ: nõ p̄pƚ illos/ s3 p̄pter eũ quẽ pariter diligunt: 7 quãto est in ei⁹ amore feruentior: tãto agit q̃bus potest modis/ vt a pluribus diligaƚ: 7 tãto plꝰibus cupit eum ostendere: 7 quẽ frigidiorem videt excitat eum quãtum põt laudib⁹ illius. Si autem p̄trauenientẽ inuenerit/ odit in illo vehemẽter odiũ dilecti sui/ 7 q̃bus modis valet instat vt auferat: qd̓ nos in societate dilectionis dei agere cõuenit/ q̃ p̃frui beate viuere est: 7 a q̃ habẽt oẽs q̃ cum diligũt/ et qd̓ sunt/ 7 qd̓ eũ diligũt: de quo nihil metuim⁹ ne cuiq̃ possit cognit⁹ displicere: 7 q̃ se vult diligi/ non vt sibi aliq̃d/ s̓ vt eis q̃ diligunt ęternũ p̃miũ p̄feraƚ: hoc est ipse quem diligunt. Hinc etiã efficiƚ vt inimicos etiam nostros diligam⁹: Nõ enim eos timem⁹/ quia nobis qd̓ diligim⁹ auferre nõ p̄nt: s̓ miseramur potius: quia tãto magis nos oderũt: quanto ab illo quem diligim⁹ separati sũt. Ad quem si p̄uersi fuerint/ 7 illum tãq̃ beatificum bonũ/ 7 nos tanq̃ socios tanti boni necesse est vt diligant. Mat. 5. g

Qd̓ hoc p̃cepto dilectiõis p̄ximi etiã angeli cõtineanƚ/ ostendit: Ca. XXX.

o Ritur autẽ hoc loco de angelis nõnulla q̃stio. Illo enĩ fruẽtes etiã ipi bti sũt/ q̃ 7 nos frui desideram⁹: Et quãto in hac vita fruimur vel per speculum vel in enigmate: tanto nostram peregrinationem et tolerabilius sustinemus/ 7 ardentius finire cupimus. Sed vtrũ ad illa duo pręcepta etiam dilectio pertineat angelorũ/ nõ irrationabiliter quęri potest. Nam q̄ nullum hominuz exceperit qui pręcępit vt p̄ximũ diligamus: 7 ipse in euãgelio dominus ostẽdit: et paulus apostolus. Nãq̃ ille cui duo pręcepta p̄tulerat: atq̃ in eis pendere totã legem prophetasq̃ dixerat/ cũ interrogaret eum dicens: Et q̃s est me⁹ p̄xim⁹? hominẽ quendã p̄posuit descendentẽ ab hierusalẽ in hiericho icidisse i latrones: 7 ab eis grauiter vulneratũ sauciũ 7 semiuiuũ eẽ derelictum: Cui p̄ximũ esse nõ docuit/ nisi q̃ erga illũ recreãdũ atq̃ curãdũ misericors extitit: ita vt hoc q̃ interrogauerat iterrogatus ipse fatereƚ. Cui dñs ait: Vade 7 tu fac similiter: vt videlicet eũ esse p̄ximũ itelligam⁹: cui vel exhibendũ est officiũ misericordię si indiget/ vel exhibendũ esse si indigeret. Ex q̃ est iã p̄sequẽs/ vt etiã ille a q̃ nobis hoc vicissim exhibendũ est/ p̄xim⁹ sit noster. Proximi enĩ nomẽ ad aliq̃d est: nec q̃sq̃ esse p̄xim⁹ nisi p̄ximo põt. Nullũ aũt exceptũ esse cui misc̓dię denegeƚ officiũ/ q̃s nõ videat: q̃ñ vsq̃ ad iimicos etiã porrectũ ẽ eodẽ dño dicẽte: Diligite inimicos vestros: bñfacite his q̃ oderũt vos. Ita q̃ apl̓s paulus docet cũ dicit: Nã nõ adulterabis: nõ homicidiũ facies: nõ furaberis: nõ cõcupisces: 7 si qd̓ est aliud mãdatũ/ in hoc sermõe recapitulaƚ: Diliges p̄ximum tuum tanq̃ teipsũ. Dilectio p̄ximi malum nõ opaƚ. Quisq̃s ḡ arbitraƚ nõ de oi hoie apostolum p̃cępisse/ cogeƚ fateri q̄ absurdissimum 7 sceleratissimum est visum fuisse apostolo nõ esse peccatũ/ si quis aut nõ christiani aut inimici adulterauerit vxorẽ: aut eum occiderit: aut eius rem p̄cupierit.

Marginal notes: 1. sen. dis. 1. ca. hec ergo — Mat. 22. d — 3. sen. dis. 28. ca. oritur — Luc. 10. e — Mat. 5. g — Ro. 13. c.

Notabilia circa q̄ntādecimā veritatē

b ¶ Quod si demētris ē dicere/ manifestū est omnē hominē proximū esse deputādum: q2 erga neminē operandū est malum. Iā vero si vel cui p̄bendum est/ vel a q̄ nob prebendū est officiū misericordie/ recte ꝓxim⁹

3.sen. dis.28. ca. oritur

dicit: manifestū est h̄ p̄cepto quo iubemur diligere proximū/etiā sanctos angelos cōtineri: a q̄b⁹ nobis tāta misericordie officia ipēduntur/ quāta multis diuinarū scripturaꝝ locis aiaduertere facile est. Ex q̄ ⁊ ipse de⁹ et dn̄s noster ꝓximū se nostrū dici voluit. Nam ⁊ seipsū significat dn̄s iesus christus opitulatū esse semiuiuo iacēti in via afflicto ⁊ relicto a latronib⁹. Et ꝓpheta in oratiōe ait: Sicut proximū sicut fratrē nostrū ita cōplacebam. Sz q̄m excellentior ac supra naturā nostrā est diuina substātia: p̄ceptū quo diligam⁹ deū a ꝓximi dilectiōe distinctū ē. Ille eīm nobis p̄bet misericordiā ꝓpt suā bonitatē: nos aūt nob inuicē ꝓpt illius. i. ille nr̄i misereꝛ vt se pfruamur/ nos vo inuicē nr̄i miseremur vt illo pfruamur.

Pš.34.

1.sen. dis.1. ca. sed cū

b ¶ Intelligendum tamē q̄ Aug⁹ h̄ ponit duo notabilia. Primū est: q̄ oīs homo est ꝓximus reputād⁹: q2 erga nullū est malū opandū/ cū dat̄ p̄ceptū de dilectiōe ꝓximi. Scd̄m notabile: q̄ i hoc p̄cepto includit etiā dominꝰ nr̄ iesus christ⁹ s̄m suā humanitatē. Sed oritur dubiū: si demōes vel dānati includātur sub h̄ p̄cepto. Dicit q̄ nō: quia s̄m aug. sup pš. eorum est certa dānatio.

De⁹ n̄ fruit nobis sz vtit: Ca. XXXI

Q Uapropt adhuc ambiguū eē videtur cū dicimus ea re nos pfrui quā diligim⁹ ꝓpt se ipsā: ⁊ ea re nob fruendū esse tm̄ q̄ efficimur beati/ ceteris vero vtēdū. Diligit eīm nos de⁹/ ⁊ multū nobis dilectionē ei⁹ erga nos diuia scriptura cōmēdat: quō ḡ diligit vt nobis vtatur aut fruatur? Sed si fruit/ eget bono nr̄o: qd̄ nemo san⁹ dixerit. Omē eīm bonū nostrū vel ipse/ vel ab ipo est. Cui aūt obscurū vel dubium est/ nō egere lucē rerū harū nitore q̄s ipsa illustrauerit? Dicit etiā aptissime propheta: Dixi dn̄o/ de⁹ meus es tu: quoniam bonorū meorum nō eges. ¶ Non ḡ fruitur nobis/ sed vtitur: Nam si neq3 fruitur neq3 vtitur: nō inuenio quemadmodum diligat.

Pš. 15.

Sextadecima veritas

¶ Sextadecima veritas: q̄ deus non fruitur nobis sed vtitur: Nā si non fruitur inquit nec vtitur: nō inuenio quēadmodū diligat. Ex quo dicto accipiuntur duo theologica documēta. Primū est q̄ idē actus volendi est actus fruendi ⁊ act⁹ vtēdi: q2 in deo non est nisi vna volitio/ sicut vnica intellectio. li. iiij. de trinitate: ⁊ tm̄ cōstat q̄ p actū volendi de⁹ fruitur se ⁊ vtit creatura. Scd̄m documētū: q̄ nullus est actus dilectiōis s̄m mentē beati augustini nisi vel et frui: q2 nō inueniebat quō deus diligeret creaturam si nec frueretur nec vteretur ea. Sed cōtra istud documentū instat duplicit. Primo q2 metaphysicus pōt habere actū dilectionis circa suum obiectum sicut habet actum cōsiderationis/ cū sint adequate potētie: sicut verū ⁊ bonū sint adequata/ ⁊ tamē obiecto nō vtitur/ cum talia non sint nisi vt sint cognita/ nec in finē alium ordinata: nec fruit quia non est vltimus finis. Scd̄o q2 metaphysicus cōsiderās ens s̄m se cōmune non vtitur actu volitionis sequētis: tūc eīm omne ens esset vtibile. Nec fruit: q2 tūc oē ens esset fruibile: ⁊ sic est actus neut. Ideo videtur q̄ actus vtendi ⁊ fruendi nō sūt p immediata distincti/ nisi circa practica obiecta: ⁊ de hoc loquit augustin⁹. Sed oritur dubium: si homo diligens alium vtitur vel fruitur eo. Dicitur autem q̄ nō semp necessario: quia tunc nō cogitando actualiter de vltimo fine/ in tali dilectiōe peccaret mortaliter: q2 frueret non referens in vltimū finē: Nisi dicatur q̄ ad actū vtendi sufficit relatio habitualis/ in finem autē virtualis. Scd̄a dubitatio: si actus dilectionis circa relationē diuinā vt prescindit ab essentia est act⁹ vtendi vel fruendi. Dicit q̄ neuter: q2 talis noticia est de obiecto abstracto: ⁊ de talib⁹ nec est vsus nec fruitio. Intelligendū tm̄ quantū ad premissa/ q̄ cū ad notitiam theologicā de deo sequatur actus fruitiōis: ex hoc habetur validū argumentū q̄ theologica noticia est practica nō speculatiua.

Qualiter de⁹ nobis vtat/ ostenditur: Ca. XXXII.

S Ed neq3 sic vtit vt nos: Nam nos res quib⁹ vtimur ad id referimus/ vt dei bonitate perfruamur. Deus vero ad suā bonitatem vsū nostruz refert. Quia eīm bon⁹ ē/ sum⁹: ⁊ inquātū sum⁹ boni sum⁹. Porro aūt/ q2 iust⁹ ē: nō ipune sum⁹ mali. Inquātū eīm mali sum⁹: intātū min⁹ etiā sum⁹. Ille eīm sūme ac p̄mit⁹ est: q̄ omnino incōmutabilis ē: ⁊ q̄ plenissime dicere potuit: Ego sū q̄ sū: ⁊ dices eis: Qui est misit me ad vos: At cetera q̄ sunt/ ⁊ nisi ab illo esse nō possunt: ⁊ intātū bona sunt/ inquantum acceperūt vt sint. Ille igit vsus qui dicit dei quo nobis vtitur/ nō ad eius sed ad nostrā vtilitatē refertur: ad eius autem tantūmodo bonitatē. Cuius autem nos miseremur ⁊ cui consulimus/ ad ei⁹ quidem vtilitatē id facimus/ eāq3 intuemur: s̄ nescio quō etiam nostra sit consequens/ cū eam misericordiam quā impendimus egēti sine mercede nō relinquit de⁹. ¶ Hec autē merces summa est vt eo perfruamur: et omnes qui eo fruimur/ nobis etiam inuicem in ipso pfruamur.

1.sen.dis.1. ca.sed cū

2. sen.dis.1. ca.ideoq3

2.sen.dis.35. ca. q̄ autē

Exo.3.d.

1.sen.dis.1. ca.sed cū

Decimaseptima veritas

¶ Decimaseptima veritas: q̄ ista ē merces sūma q̄ ipso deo pfruamur et nobisipsis in ipso perfruamur. Ex q̄ dicto accipiūtur quattuor theologica argumēta. Primū est: q̄ beatitudo ꝯsistit i actū volūtatis: q2 fruitio est talis act⁹ ⁊ ipsa dicit hic merces beatifica. Scd̄m argumentū: q̄ nō cōsistit beatitudo solum in actu volūtatis: q2 dicit q̄ est sūma merces beatitudo: ⁊ gradus superior presupponit inferiorē. Tertium argumentum: q̄ pncipaliter cōsistit in actu volūtatis felicitas

licet non totaliter: quia dicit q est merces summa. Quartũ argumẽtũ: q creature vt sunt in diuina essentia sũt indistincte in ea: q: dicit q nobisipsis fruimur et tñ nullo est fruendũ nisi deo. Sed oritur dubium: si act⁹ beatificus voluntatis nostre / vt terminat⁹ ad diuinã essentiã est act⁹ fruẽdi: ꝛ nõ terminat⁹ ad creaturã relucẽtẽ i ea ẽ act⁹ vtendi: sicut dictũ ẽ de volitione diuina: ꝛ ideo non fruimur nobis in deo sed vtimur. Dicit aũt q creatura in deo potest accipi dupliciter: aut ſm cõtinentiã actiuã / ꝛ sic est de⁹ ipse / ꝛ sic oim fruibiles: aut ſm cõtinentiã passiuam / ꝛ sic est vtibile.

Qualiter hoĩbus fruendũ sit: Ca. XXXIII.

Nam si in nobis id fa cim⁹ / remanem⁹ in via: ꝛ spem beatitudinis nostre in hoĩe vel i angelo collocam⁹. Qd ꝛ hõ superb⁹ ꝛ angel⁹ superb⁹ arrogant sibi: atq; in se alioꝝ spem gaudent constitui. Sanctus autẽ hõ ꝛ sanctus angel⁹ etiã fessos nos atq; i se acquiescere ꝛ remanere cupiẽtes reficiũt poti⁹ aut eo sumptu quẽ propter nos / aut illo etiam quẽ ꝑpter se acceperũt / acceperunt tñ: atq; ita refectos in illũ ire cõpellunt / quo fruentes parit beati sim⁹. Nam ꝛ apl's clamat:
1. Cor. 1. b. Nũquid paul⁹ ꝓ vobis crucifixus est: aut in nomine pauli baptizati estis? Et neq; q
1. Cor. 3. b plantat est aliquid / neq; q rigat: ſ q incre
Apoc. 19. b mentum dat de⁹. Et angelus dominem se adorantem monet / vt potius illum adoret
1. sen. dis. 1. ca. cũ aũt sub q ei dño etiã ipse cõseruus est. Cum autem homie in deo frueris / deo poti⁹ q̃ homine frueris. Illo enĩ frueris quo efficieris beatus / ꝛ ad eũ te ꝑuenisse letaberis: in quo spem ponis vt venias. Inde ad philemo
Ad philemonem. d. nẽ paulus: Ita frater inq̃t ego te fruar in dño: Qd si nõ addidisset in dño: ꝛ te fruar tñ dixisset: in eo constituisset spem beatitudinis suę: q̃q̃ ꝛ vicissitudie dicit frui cũ delectatione vti. Cũ enĩ adest qd diligitur etiã delectationẽ secũ necesse ẽ gerat. Per quã si transieris / eãq; ad illud vbi permanendum est retuleris / vteris ea: et abusiue nõ ꝑprie diceris frui. Si vero inheseris atq; permãseris finẽ in ea ponẽs leticię tuę: tũc vere ꝛ ꝑprie frui dicẽdus es. Qd nõ faciẽdum est / nisi in illa trinitate. i. summo ꝛ incõmutabili bono.

Qd carne christi fruendũ nõ sit: et quare: Ca. XXXIIII.

Jde queãdmodũ cum ipa veritas
Joh. 1. b ꝛ verbũ ꝑ qd facta sunt oĩa / caro factum esset vt habitaret in nobis:
2. Cor. 5. c. tamẽ ait apostolus: Et si noueram⁹ christũ ſm carnẽ: sed iam nõ nouimus. Ille q̃ppe q nõ solum ꝑueniẽtibus possessionẽ / ſ etiam viam prebere se voluit venientibus ad se principium viarũ voluit carnem assumere.
Unde est etiam illud: Domin⁹ creauit me in principio viarum suarum: vt inde inciperent qui vellent venire. Apostolus igitur q̃uis adhuc ambularet in via: ꝛ ad palmã superne vocationis sequeretur vocantem dominũ / tñ que retro sunt obliuiscens: ꝛ in ea que ante sunt extentus / iam ꝑncipium viarum transierat: hoc est / eo nõ indigebat a quo tamẽ aggrediendum et exordiendũ iter est omnibus qui ad veritatem peruenire / ꝛ in vita eterna permanere desiderãt. Sic enim ait: Ego sum via ꝛ veritas et vita: hoc est / per me venitur / ad me peruenitur / in me permanetur. Cum enim ad ipsũ peruenitur / etiam ad ipsum patrem peruenitur: quia per equalem ille cui est equalis agnoscitur / vinciẽte ꝛ tanq̃ agglutinãte nos spũsancto: quo i summo atq; incõmutabili bono permanere possimus. Ex q intelligitur q nulla res in via tenere nos debeat / quãdo nec ipse dominus inquantum via nostra esse dignat⁹ est / tenere nos voluerit / sed transire: ne rebus temporalibus q̃uis ab illo pro salute nostra susceptis et gestis hereamus infirmiter: sed per eas potius curramus alacriter / vt ad eumipsũ qui nostram naturam a temporalibus liberauit ꝛ collocauit ad dexterã patris pro uehi atq; peruenire mereamur.

Prouer. 8. c.

Phil. 3. c

Joh. 14. a

Qd omniũ scripturarum finis deus sit / ostenditur: Ca. XXXV.

Omniũ igit q̃ ꝑdicta sũt: ex q ð reb⁹ tractam⁹: hec summa ẽ / vt intelligatur legis et oim diuinarũ scripturarũ plenitudo et finis esse dilectio rei qua fruenduz est / et rei que nobiscum ea re frui potest: quia vt se quisq; diligat precepto non est opus. Hoc ergo vt nosceremus atq; possem⁹ / facta est tota pro salute nostra per diuinam prouidentiam dispensatio temporalis / qua debemus vti: nõ quasi mansoria quadam dilectione atq; delectatione: sed transitoria potius tanq̃ vie / tanq̃ vehiculorũ vel aliorum quorumlibet instrumentorum: aut si quid congruentius dici potest: vt ea quibus ferimur propter illud ad qd ferimur diligamus.

a ¶ Decimaoctaua veritas: q omniũ scripturarum diuinarũ plenitudo ꝛ finis est dilectio q fruẽdũ ẽ. Et iõ adiũgit ꝛ ¶ q q̃sq;

Decimaoctaua veritas
Ro. 13. c.

Quis recte/false aut mēdaciter scpturā sacrā itelligat: Ca. XXXVI.

Quisq̄s igitur scripturas di-
Al. tquālibet uinas vel †q̄rumlibet earꝫ partem itellexisse sibi videť: ita vt eo itellectu nō edificet istā geminaꝫ charitatem/dei ꝛ pximi: nōdum intellexit. Quisq̄s vō talē inde sniaꝫ dixerit/ vt huic edificādę charitati sit vtilis: nec tñ hoc dixerit/qd̄ ille quem legit eo loco sensisse pbabiť: nō pniciose falliť/ nec omnino mentiť.

¶ q̄ quisq̄s diuinas scripturas vł quālibet partē earū intellexisse sibi videtur ita vt in isto intellectu nō edificet geminam charitatē/ scꝫ dei ꝛ proximi: nōdum intellexit. Ex quo dicto accipiunť q̄tuor theologica argumēta. Primū est: q̄ noticia diuinaꝝ scpturarū est practica: q: ad dilectiōeꝫ dei sicut ad finē ordinata: noticia quidē speculatiua est sui grā. Et cōfirmatur: q: ipsa ē directiua i agibilib⁹ scḋm fidem: et sic prudentia regulatiua aie supnaturalis/sicut naturalis prudentia directiua naturalis aie: tñ quia fides est noticia practica cui⁹ articuli sunt in theologia pncipia: ex principijs autē practicis nunq̄ sequitur cōclusio speculatiua. Q: autem fides sit practica: patet per apostolum qui ponit eam esse habitum operatiuū. Scḋm argumentū: q̄ melior est dilectio eorū que cōtinētur in sacra scriptura q̄ eoꝝ cognitio: q: semp finis melior est his que sūt ad finē: hic autem talis dilectio obiecti poniť esse finis sue cognitionis. Tertiū: q̄ quicūq̄ intelligit diuinas scripturas ex ipsarum noticia necessitatur ad bene operandum: Alioquin si quis bñ intelligēdo posset male opari/ nō esset verū qd̄ dicit augustinus/ q̄ nōdum itellexit eas qui nō opatur charitatē dei ꝛ proximi. Quartum: q̄ nullus recte sciens potest male opari/ cū hic a non recta opatione arguať: nec recta scientia/nisi forte hic accipiat scientiā p fide formata. Sed oriť dubiū/quare vocat hic geminā charitatē dei ꝛ pximi cū sit habitu⁹ vn⁹ ꝛ etiā act⁹. Dr̄ q̄ ista geminatio accipiť scḋm habitudinē duplicē ad duplex obiectū/ ꝛ nō scḋm absolutā.

Decimanona veritas

¶ Inest q̄ppe i mētiente volūtas falsa dicēdi: ꝛ ideo multos inuenim⁹ q mētiri velint: q autē falli neminem. Cum igiť hoc sciens homo faciat/illd̄ nesciēs patiať: satis in vna eademq̄ re appa ret illū q falliť/eo qui mentiť esse meliorē: qm̄quidē pati melius est iniquitatē: q̄ facere. Ois aūt q mētitur
Al. † inique † iniquitatē facit: ꝛ si cuiq̄ videť vtile aliquādo esse mēdaciū: potest videri vtilē aliquādo esse iniq̄tatē. Nemo eñ mētiēs in eo q̄ mētiť fuat fidē. Nam vtiq̄ hoc vult vt cui mētiť fidē sibi habeat/ quā tñ ei mētiēdo nō seruat. Ois autē fidei violator/ iniquus est. Aut igiť iniquitas vtilis ē aliqñ: qd̄ fieri nō pōt/ aut mēdaciū semp inutile ē.

¶ Decimanona veritas q̄ multos inuenim⁹ qui mētiri velint: qui autē falli neminē. Cū igitur ait hoc sciēs hō faciat/ illd̄ nesciēs patiať: satis apparet illū qui falliť/eo q mētitur esse meliorē: qm̄quidem pati iniquitatē melius ē q̄ facere: Ois aūt qui mētitur inique facit ait. Ex quo dicto accipiūtur quattuor theologica argumēta. Primū est: q̄ mal⁹ malū est ceteris paribus/qd̄ fit ex certa sciētia/ q̄ qd̄ fit ex ignorantia: q: hic pbať/ q̄ vnū istorū maloꝝ est peius altero: q: hoc est scitū/ ꝛ illd̄ ignoratum. Unde naturale est hoībus excusare se p ignorātiā. Scḋm argumētū: q̄ in malis subordinatis min⁹ malū inquantū tale habet rationem boni. Unde dicit q̄ melius ē decipi q̄ mētiri: ꝛ nō dicit min⁹ malū. Tertiū argumētū: q̄ minus malū est malū pati q̄ malū facere: q: dicit q̄ melior est q patiť iniq̄tatē q̄ qui facit. Cuius rō est: q: facere ē in potestate faciētis/ ꝛ nō pati i ptāte patiētis. Quartū: q̄ malus malum est malum culpe q̄ malum pene: q: malū culpe cōsistit in malū facere/ malū pene in malū pati. Sed orituir dubiū: q: hic videtur poni oīe mēdaciū peccatū mortale/ cū dicit: Ois qui mētitur inique facit. Diciť/ q̄ sicut petm̄ qddā est veniale ꝛ aliud mortale: ita ꝛ iniq̄tas vna venialis/ et alia mortalis. Scḋa dubitatio: quō minus malū pōt necessitate volūtatē ad fugiendū vtpote decipi q̄ mētiri. Dr̄ q̄ sicut min⁹ bonū magis diligiť qñ est magis ad cōmodū: ita volūtati affectate ad cōmodū magis est odiosū minus malum magis incōmodo: sicut cōcludit in deceptione ꝛ mendacio: tñ affectata scḋm iusticiā magis vellet decipi q̄ mentiri: nunq̄ tñ decipi absolute.

Sed †q̄sq̄s in scripturis aliud sentit q̄ ille q scpsit: illis nō mētientibus falliť. Sed tamē vt dicere cęperā: si ea snia falliť/ q̄ edificat charitatē: q̄ finis pcępti ē: ita falliť/ ac si q̄sq̄ errore deserēs viam: eo tñ p agrum pergat/ quo etiā via illa pducit. Corrigendus est tñ: ꝛ q̄ sit vtilius viā nō deserere/ demōstrādū ē: ne cōsuetudīe deuiādi etiam in trāsuersū aut puersū ire cogať. Al. tsiquis 1. timoth. 1. a.

Q: fide vacillante charitas nō permanet: Ca. XXXVII

Asserēdo eñ temere qd̄ ille nō sensit quē legit/ plerūq̄ icurrit in alia q̄ illi snię cōtexere nequeat. Quę si vera ꝛ certa esse consentit: illd̄ nō possit verum esse qd̄ senserat: Fitq̄ i eo nescio quō vt amando sententiam suam/scripturę incipiat offensior esse q̄ sibi. Quod malum si serpere siuerit/euerteť ex eo. Per fidē eñ ambulam⁹/ nō p speciem. 2. Cor. 5. b.

Vicesima veritas

¶ Titubabit autē fides si diuinaꝝ scripturaruꝫ vacillat auctoritas. Porro fide titubante/ charitas etiam ipsa lāguescit. Nā si a fide q̄sq̄ ceciderit/ a charitate etiam necesse est cadat: Nō enim potest diligere qd̄ eē nō credit. Porro si et credit ꝛ diligit: bñ agendo ꝛ pceptis bonoꝝ moꝝ obtemperando

¶ Vicesima veritas: q̄ titubat fides si diuinarū scripturarum vacillat auctoritas. Porro inquit fide titubante/charitas necesse ē vt cadat. Nō eñ ait pōt quis diligere qd̄ esse nō credit: ꝛ q credit et diligit bene sperat/ si bene operať. Et hec tria inquit: fides/ spes/ charitas sunt cū quibus militat scientia ꝛ oīs pphetia. Ex q dicto accipiunť quattuor theologica documenta. Primum est: q̄ veritas fidei catholice radicať in diuina scriptura: q: titubat illa vacillante: sicut fundamento cōmoto/ ruit edificiū.

 ¶ Secūdū

efficit vt etiã speret se ad id quod diligit esse venturũ. Itaq₃ tria hec sũt qb⁹ ⁊ scia ois ⁊ pphia militat: fides/ spes/charitas. — 1. Cor. 13. d.

Secũdũ documẽtũ: q̄ ra dix charitatis est fides: quia amore amicitie nul lũ posse amare/ dicit/ qd̄ nõ esse credit. Tertiũ do cumẽtũ: q̄ spes radicat̃ in bonis opib⁹: qꝛ dic̃ q̄ pueniť ex eis. Quartũ documẽtũ: q̄ certitudo pphetal̃ ⁊ sciẽtial̃ stãt ĩ via cũ fide ⁊ nõ euacuãt ipsã: qꝛ dicit q̄ iste tres ꝟtutes militãt cũ sciẽtia ⁊ pphetia.

Cr fide ⁊ spe decedẽtib⁹ charitas pficitur: Ca. XXXVIII.

Vicesima pri ma veritas

Sed fidei succedit spes quã videbimus: Et spei succedit beatitudo ipsa/ad quam peruẽturi sum⁹: Charitas autem etiã istis decedentib⁹ augebitur potius. Si enim credendo diligimus qd̄ nondum videm⁹: quanto magis cũ videre ceperimus. Et si sperãdo diligimus q̃ nõdũ puenim⁹: q̃nto mag. dũ puenerim⁹.

¶ Vicesimaprima veritas: q̄ fidei succedit spes quam videbimus: ⁊ spei succedit beatitudo ipsa quam psequimur. Charitas autem ait istis decedentibus augeť pori⁹. Si eñ credendo diligimus quod non videm⁹: quanto magis cum videre ceperimus. Et si sperãdo diligimus/quo nõdum puenimus: quanto magis cũ puenerim⁹. Ex q̃ dicto accipiunť q̃tuor theologica documẽta. Primũ ẽ: q̄ opinio fuit explicita augustini ĩ hoc loco: q̄ fides nõ remanebit in pr̃ia: qꝛ dicit q̄ charitate sumẽte augmẽtum illa discedet: nec valet discedere de fide quãtũ ad se ⁊ ad perfectionẽ annexam: qꝛ ista distinctio ita potest fieri de charitate imperfecta: ⁊ tamen eo modo q̃ cõcedit charitatem ibi manere/ negat de fide. Et inde accipitur argumentũ: q̄ fides ⁊ scientia nõ sunt cõpossibiles de eodem: qꝛ tũc nõ esset ratio quare fides in patria euacuareť. Scd̃m documentũ: q̄ sicut fides: ita nec spes ibi remanebit: qꝛ vniformiť de vtraq₃ negat/ cum dicat vtrãq₃ discedere remanente charitate. Si autem in via alicui deus reuelaret certitudinaliter et euidenť futurã sui beatitudinẽ/adhuc speraret: q̄uis sciret: et ideo non ita incompossibilis est spes scientie sicut fides. Tertium documentum: q̄ quãto aliqd̄ bonum est certius cognitũ: tãto est intensius dilectũ: quia dicit: q̄ si nũc diligim⁹/q̃to magis cũ videre ceperimus. Quartũ documẽtum: q̄ quanto aliqd̄ bonũ efficacius habeť: tanto magis amatur: qꝛ si bonũ speratũ ait diligim⁹: quãto magis habitũ: vñ magis amatur qd̄ efficacius possidetur. Sꝫ oritur dubiũ: si beatitudo distinguiť a spe in patria: quia hic augustinus dic̃: q̄ sicut fidei spes: ita spei beatitudo succedit. Dicitur q̄ spes hic accipiť pro beatitudine obiectiua: beatitudo aũt p felicitate formali: ad ipsam eñ ẽ spes.

Vl. ⁊ nõ dubitaret

Vicesima secũda veritas

¶ Inter tpalia q̃ppe atq₃ eterna hoc interest: q̄ tẽporale aliquid plus diligiť anteq̃ habeať: vilescit autem cum aduenerit. Non enim satiat animã cui vera et certa sedes ẽ eternitas. Eternum autem ardẽtius diligitur adeptum q̃ desideratũ. Nulli enim desiderãti cõceditur plus de illo existiare q̃ se habet: vt ei vilescat cũ minus inuenerit: sed quantũ quisq₃ veniens existimare potuerit: plus perueniens inuenturus est.

¶ Vicesimasecũda veritas: q̄ inter temporalia et eterna hoc interest: qꝛ temporale plus diligitur anteq̃ habeatur: vilescit autem cum aduenerit. Nõ eñ ait satiat animã: cui vera et certa sedes est eternitas. Eternum autem ait ardentius diligitur adeptũ q̃ desideratũ. Nulli enim inquit desideranti concediť pl⁹ de illo estimare q̃ se habet vt ei vilescat cum minus inuenerit. Ex quo dicto accipiũtur due rationes/ ex quibus augustinus intendit declarare hanc veritatem. Prima est: q̄ bona tẽporalia cũ sint modica non possunt quietare appetitũ intellectus/qui est ad maxima: queadmodũ paruus potus multũ sitiẽtẽ magis puocat q̃ refocillet: aut modica aqua magnum ignẽ magis accendit q̃ extinguat: bona autem eterna cũ sint maxima/ habita quietãt voluntatẽ tãq̃ sufficiẽs refectio q̃ est famis quietatiua. Scd̃a ratio quã tangit est: quia bona tpalia sunt magis apparẽtia q̃ existẽtia: ⁊ ideo cũ ppť sui apparẽtiã plus estimẽtur q̃ sint cum adipiscũtur/ ⁊ minus esse cernũtur q̃ estimarentur/ vilescunt ⁊ cõtemnuntur: eterna autẽ magis sunt existentia q̃ apparentia: ⁊ ideo qñ habentur/ nõ videntur minora q̃ sperarẽtur/ imo maiora: ⁊ sic plus amantur q̃ desiderentur. Sed ex istis rationibus accipiũtur quattuor theologica documenta. Primũ est: q̄ nullus potest esse beat⁹ in hac vita: quia bona temporalia que hic possidẽtur cum sint minima/ nõ possunt quietare appetitum intellectus appetentem maxima. Cuius signũ est: quia q̃to plura talium bonorum habẽtur: tanto plura appetunť. Scd̃m documentũ: q̄ ille q̃ vult aliquẽ in amorẽ alicui⁹ boni appetẽtis vel existẽtis inducere/ nõ debet ei illud bonũ anteq̃ sit habitum nimis cõmendare: quia postq̃ habetur/ ⁊ minus cernitur q̃ sperareť min⁹ diligitur/ sm̃ premissam rationẽ. Unde quibus talia fiunt intense mouentur ad amandũ: sed nõ manent in amore. Tertium documẽtum: q̄ experientia paruorum bonorum id est sensibilium proficit ad ipsa contẽnenda: quia talis experientia docet paruitatem sui valoris: illi autem qui nõ sunt experti putant esse magnũ bonũ. Cuius exemplũ habeť. iij. Reg. ix. d. de rege tyri: qui cõtempsit terram quam dedit ei salomon quando ipsam vidit. Quartum documẽtum: q̄ ex magno amore naturali puenit magnum odium: quia cũ quisquis amat cum quẽ desiderauit amare/ inuenit qd̄ nõ est bonũ pter qd̄ ipsum diligebat/ aut nõ tantũ bonũ quãtũ in ipso diligebat/ refugit pl⁹ ab eo habita tali experiẽtia: sicut habeť exẽplũ de ãnon ⁊ thamar. ij. Reg. xiij. c.

Cr fidem/ spem/ charitatemq₃ habens/ gratia viuens scripturis non indiget: Ca. XXXIX.

Homo itaq₃ fide/ spe ⁊ charitate subnixus/ eaq₃ incõcusse retinẽs: non indiget scripturis nisi ad alios instruẽdos. Itaq₃ m̃lti p hec tria etiã in solitudine sine codicib⁹ viuũt. Vñ in illis arbitror: iam completum esse qd̄ dictum est: Siue pphetie euacuabũť/ siue lingue cessabunt/ siue scientia destrueť: Quibus tamen quasi machinis tãta fidei ⁊ spei ⁊ charitatis inest instructio: vt perfectum aliquid tenentes/ ea q̃ sunt ex parte nõ querant: Perfectũ sane quãtũ ĩ hac vita põt: Nam in cõparatione future vite nulli⁹ in- — 1. Cor. 13.

sti ꝛ sancti est vita ista pfecta: Ideo manēt inquit fides/spes/charitas/tria hęc: maior autem horū est charitas: qꝛ et cū quisqꝫ ad ęterna puenerit/duob⁹ istis decedentibus charitas auctior ꝛ certior pmanebit.

Qꝫ fidē spem ꝛ charitatem habēs/secur⁹ accedat ad sacras scripturas: Ca. XL.

1. timoth. 1. a — Quapropt cū quisqꝫ cognouerit finem ꝑcepti esse charitatem/de corde puro ꝛ cōscientia bona ꝛ fide nō ficta: oēm intellectum diuinarū scripturarum ad ista tria relaturus/ad tractationē illorum librorū secur⁹ accedat. Cum eñ diceret/charitas: addidit/ de corde puro: vt nihil aliud ꝙ id qđ diligendum est diligatur. Cōscientia ꝟo bona/ subiunxit ppter spem: Ille enim se ad id qđ credit et diligit puenturū esse desperat: cui male cōsciētię scrupulus inest. Tertio: ꝛ fide inqt non ficta: Si eñ fides nostra mēdacio caruerit: tunc ꝛ non diligim⁹ qđ nō est diligendum: et recte viuēdo id speram⁹/ vt nullo modo spes nostra fallatur. Propterea ꝛ de rebus cōtinētibus fidē/ quantū ꝑ tempore satis esse arbitrat⁹ sū/dicere volui: qꝛ in alijs voluminibus/siue ꝑ alios siue ꝑ nos multa iā dicta sunt. Modus itaqꝫ sit iste libri hui⁹: Cetera de signis quātū dederit dominus dissereremus:

Explicit liber prim⁹ sancti augustini de doctrina christiana.

Annotatio capitulorꝝ secundi libri eiusdem:

1 Qꝫ signorꝝ/aliud naturaliter/aliud significat libere sine impositione.

2 De quo genere signorū/ ꝛ q̄ nō tractare velit

3 Qꝫ inter signa/ ea q̄ verborum sunt principatū tenent.

4 Qꝫ litterę sint signa verborū/ꝛ q̄re nō sint cōia oīnibus gentibus.

5 Cur scriptura diuina tot linguis sit interpretata.

6 Quare sacra scꝑtura symbolice tra- (ctata sit.

7 Quibus gradibus perueniri possit ad verā sapientiam.

8 Qui libri sint de canone scꝑturarū

9 Qꝫ in sacra scriptura pie/ (sanctarꝫ tate quęrēda sit dei volūtas.

10 Signorꝝ diuersitas/ꝛ quid impediat ab intellectu scripturę.

11 Qꝫ diuersarū linguarꝝ noticia necessaria sit ad intellectum scripturę.

12 Qꝫ diuersitas translationū aliqñ iuuat/aliqñ impedit intellectū.

13 Soloecism⁹ ꝛ barbarism⁹ qđ sint: ꝛ quō intellectui sacrę scripturę non (obsistāt

14 Qꝫ duo ipediāt sacrę scꝑtu- (rę lectorem: ꝛ q̄ ꝑ oīb⁹ codices sint (emēdādi.

15 Quib⁹ iterꝑtatiōib⁹ magl' sit stādū/ꝛ q̄lr septuagita iterꝑtati (sint.

16 Qꝫ iterꝑtatiōis ignorātia/ob- scuritas figurarꝫ/naturarꝫ aīalium lapidū ꝛ herbarꝫ/ꝟtutis numerorꝫ et musicę/multa manēt intellectui obscura in sacris litteris.

17 Qꝫ figmēta poetarꝫ: quę nōnulli mystice volūt itelligi/nō sint curāda.

18 Qꝫ vtilia ad intelligētiā scꝑturarꝫ in poetis inuenta/nō debeāt respui.

19 Qꝫ duo genera scripturarꝫ gētilib⁹ etiā moribus exercent.

20 Supstitiōnū genera mīra enumerāt

21 Qꝫ sacra scꝑtura ꝯdēnat mathematicorum supstitionem.

22 Improbat augustin⁹ mathematicorū positiōes de cōstellatiōib⁹.

23 Qꝫ nō sit credēdū mathematicis/siue vera/siue falsa dicāt.

24 Qꝫ ꝑstigia mathematicorꝫ ex pacto dęmonum sint.

25 Qꝫ humanę institutiōes i reb⁹ agendis nō sint oīno fugiendę.

26 Quę hoim instituta fugiēda/ ꝛ quę amplectenda sint.

27 Quę dicant hoim instituta/ꝛ q̄ nō.

28 Qꝫ gētiles historię plurimū ꝯferant ad intellectū scripturę sacrę.

29 Qꝫ naturę rerꝫ ꝛ siderū cursus non semper superstitiosa sint.

30 Artiū expimēta ꝙplimū ꝯferūt ad

31 Qꝫ sophisticę ar (scꝑturę cognitionē. gumētatiōes i sacra scꝑtura cauē-

32 Qꝫ i disputatiōib⁹ scꝑturarꝫ (dę sint. hoies aliq̄ ostēdant q̄ nō istituerint:

33 Qꝫ ꝯclusiōes rōcinent ñ solū i ver' ꝟ

34 Qꝫ i ꝯnexiōib⁹ ꝛ qđ (falsis sentētijs. in ꝟitate sentētiarꝫ ꝯsiderādū sit.

35 Qꝫ diuisiōes ꝛ diffinitiōes veris ꝛ falsis possint adhiberi.

36 Qꝫ eloquētia possint nō solum vera sed ꝛ falsa ꝑsuaderi.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponẽsis epi / liber secũdus de doctrina christiana incipit.

Q signorũ / aliď naturalit̃ / aliď significat libere sine ipositiõe: Ca. I

Q Voniã de rebus cum scriberem / p̃missi cõmonens ne qs in eis attẽderet nisi qď sũt: nõ etiã si qd aliud p̃ter se significãt: vicissim de signis disserẽs / h dico ne qs i eis attendat qď sũt / s poti' qď signa sũt. i. qď significãt.

Prima diuis / De consc. dis. 2. c. signũ 4. sen. dis. 1. ca. sacramentum Al. i cognitionem

a ¶ Signũ est enim res p̃ter speciem quã ingerit sensib' / aliud aliqd ex se faciens in i cogitationẽ venire: sic vestigio viso trãsisse animal cui' vestigiũ est cogitam': ꝛ fumo viso ignẽ subesse cognoscimus: ꝛ voce animãtis audita / affectionẽ animi ei' aiaduertimus: ꝛ tuba sonante / milites vel p̄gredi vel regredi / ꝛ si quid aliď pugna postulat oportere nouerunt. Signorum igit̃ alia sunt naturalia: alia data. Naturalia sũt / q̃ sine volũtate atq̃ vllo appetitu significandi / p̃ter se aliqd aliud ex se cognosci faciũt: sicuti est fum' significãs ignẽ. Nõ eñ volẽs significare id facit / s rex expertarum aiaduersiõe ꝛ notatiõe cognoscit̃ ignẽ sub esse / etiã si fum' solus appareat. Sed ꝛ vestigium trãseũtis animalis / ad hoc gen' ptinet. Et vultus irati seu tristis affectionem animi significat / etiã nulla ei' voluntate / q aut iratus aut tristis est / aut si quis alius mot' animi vultu iđ. ce p̄dit: etiã id nobis nõ agentib' vt p̄dat. Sz de h toto genere nũc disserere nõ est p̄positũ. Qm̃ tñ incidit i partitionẽ nostrã / p̃teriri oĩno nõ potuit: atq̃ id hacten' notatũ esse suffecerit.

a ¶ Prima diuis est: q signũ ẽ res p̃ter speciem quã ingerit sensib' aliqd aliud ex se faciẽs i cognitionẽ venire: sicut vestigio viso / transisse aial: et fumo viso / ignem subesse cognoscim'. Et post istã diffinitionẽ datã ponit diuisionem signorum dicens: q quedã sũt signa naturalia / sicut fumus significat ignẽ: alia v̄o sunt data. i. voluntaria vel ad placitũ / q̃ sũt ab hoĩbus ad annũciandum inuicẽ mutuũ rõcep tum. Ex quo dicto accipit̃ documẽtũ: q qñ augustinus. xv. de trinitate ca. xvij. ponit q spiritus sanct' p̄cedit quõ datus est / intendit ponere q procedit p modũ voluntatis: quia hic signa voluntaria appellat data.

De quo genere signorũ / ꝛ quo nõ tractare velit: Ca. II.

D Ata vero signa sũt / q̃ sibi quęq̃ viuentia inuicẽ dant ad demõstrandos quãtũ p̃sit motus ai sui vel sensa aut itellecta quęlibet. Nec vlla cã est nobis significãdi. i. signi dandi: nisi ad depromẽdũ ꝛ traijciẽdũ in alteri' animũ id qď in aio gerit is q signũ dat. Hoꝝ igit̃ signorũ genus quantũ ad hoĩes attinet ꝯsiderare atq̃ tractare statuim': q2 ꝛ signa diuinitus data q̃ in scripturis sanctis cõtinẽtur / p hoĩnes nobis indicata sũt / q ea ꝯscripserũt.

b ¶ Habẽt etiam bestię quędam inter se signa quib' produnt appetitũ animi sui. Nam ꝛ gall' gallinacius reperto cibo / dat signum vocis gallinę vt accurrat: ꝛ colũb' gemitu columbã vocat / et ab ea vicissim vocatur: et multa huiusmodi animaduerti solent: Quę vtrum sicut vultus aut dolentis clamor sine significandi voluntate sequantur motum animi / an vero ad significandum dentur / alia quęstio est / et ad rem quę nunc agitur non pertinet. Quam partem ab hoc opere tanq̃ non necessariã remouemus.

Intelligẽdũ b ¶ Intelligẽdũ tñ: q adiungit augustinus quattuor notabilia. Primũ est: q inter bruta animalia sunt etiam signa: sicut dicit / q gallus gallinatius dat voce signum reperto cibo galline vt accurrat: ꝛ columb' inq̃t gemitu columbã vocat. Scđm notabile: q int̃ signa data / quedã ptinẽt ad oculos / quedã ad aures: paucissima autẽ ad alios sensus. Vñ habetur q isti sensus sunt magis disciplinabiles. Tertiũ: q verba prorsus inter hoĩes optinent principatum significandi. Vñ habet̃ q audit' ẽ sensus sũme disciplinabilis: q2 per talia signa fit disciplina. Quartũ notabile q per verba q̃ cõtinẽtur in diuia scriptura legentes nihil aliď appetũt q̃ inuenire cogitatiões scribentiũ / ꝛ p illas deuenire in noticiã diuĩe volũtatis. Ex quo dicto accipitur documentum / q in omni lege ꝛ doctrina est dirigenda intẽtio ad voluntatem legislatoris et non semp ad verba / sicut iacẽt plata: q2 ſm hilariũ de trinitate / rei subiect' ẽ ſmo. Vñ dic̃ qdã iuriscõsult' / q scire legẽ h nõ ẽ verba eaꝝ tenere s3 vim ac potestatẽ.

inter

Q̄d littere signa ea q̄ verboꝝ sūt principatu tenēt: Ca.III.

Ignoꝝ igiꝛ q̄bus inter se homies sua sensa cōmunicāt: quedā ptinēt ad oculoꝝ sensum: pleraq; ad aurium: paucissima ad ceteros sensus. Nam cum innuimus/non dam⁹ signū nisi oculis eius quē volum⁹ p hoc signū volūtātis nostre participē facere. Et quidā motus manuum pleraq; significant: Et histriones omniū mēbroꝝ motib⁹ dant signa quedā scientib⁹/ꝛ cū oculis eoꝝ quasi fabulātur. Et vexilla draconesq; militares p oculos insinuant voluntatē ducum. Et sunt hec omnia quasi quedam verba visibilia. Ad aures autē que ptinent/vt dixi/plura sunt: in
1.Cor.14.b. verbis maxime. Nā ꝛ tuba ꝛ tibia ꝛ cithara dāt plerūq;: nō solū suauē/sed etiā significantē sonū. Sed oīa signa verbis comparata paucissima sūt: Verba eñ prorsus inter homies obtinuerūt principatū significandi quecūq; animo cōcipiūtur/si ea pdere q̄sq; velit. Nā ꝛ odore vnguēti dñs q̄
Joh.12.a. perfusi sūt pedes ei⁹/ signū aliqd dedit: Et
Mat.26.c. sanguinis sui ꝑgustato significauit qd vo-
Mat.9.c. luit: Et cū mulier tāgendo fimbriā vestimēti eius/ salua facta est: non nihil significat. Sed innumerabilis multitudo signorum/ quibus suas cogitationes hoies exerūt/in verbis cōstituta est. Nā illa signa oīa q̄ꝝ genera breuiter attigi/potui verbis enunciare: vba vō illis signis nullo mō possū.

Q̄d littere sint signa verboꝝ: et quare nō sint cōmunia omnib⁹ gentibus: Ca.IIII.

Ed q: verberato aere statim trāseunt/nec diuti⁹ manēt q̄ sonāt/instituta sūt p litteras signa verboꝝ: Ita voces oculis ostēdunt/nō p seipsas: sꝫ per signa quedā sua. Ista igiꝛ signa nō potuerūt cōia esse oībus gentib⁹ peccato quodam dissensionis humane/ cū ad se quisq;
Gen.11.b. ꝑncipatū rapit. Cui⁹ supbie signū ē erecta illa turris ī celū: vbi hoies ipij/ñ solū aīos/ sed etiā voces dissonas habere meruerūt.

Cur scriptura diuia tot linguis sit interpretata: Ca.V.

Ex quo factū est/vt etiā scripturā diuina qua tātis morbis humanaꝝ volūtatū subueniꝛ/ ab vna lingua profecta que oportune potuit p orbē terrarum disseminari/ p varias interpretum linguas longe lateq; diffusa inotesceret gentibus ad salutē: qua legētes nihil aliud appetūt q̄ cogitationē volūtatēq; illorum a quibus cōscripta est īuenire: ꝛ p illas voluntatem dei sm quā tales hoies locutos esse credimus.

Quare sacra scriptura symbolice tradita sit: Ca.VI.

Ed multis ꝛ multiplicibus obscuritatib⁹/ꝛ ambiguitatib⁹ decipiuntur/ q̄ temere legunt/ aliud ꝓ alio sentiētes: quibusdā autē locis quidvel falso suspicenꝛ nō īueniūt: ita obscure quedā dicta densissimam caliginem obducunt. a ¶ Q̄d totū ꝓuisuz diuinitus esse nō dubito/ ad edomādam labore supbiam: ꝛ intellectū a fastidio reuocādū: cui facile inuestigata plerūq; vilescūt. Quid eñ ē q̄so/q si q̄sq; dicat santos esse hoies atq; pfectos: quoꝝ vita et moribus christi ecclesia de q̄buslibet supstitiōibus ꝑcidit eos q̄ ad se veniūt: ꝛ imitatione bonoꝝ sibimet quodāmodo incorporat: q̄ boni fideles ꝛ vere dei serui deponētes onera seculi ad sanctum baptismi lauacrū venerūt/atq; inde ascēdentes cōceptione sancti spiritus fructū dant gemine charitatis. i. dei ꝛ proximi: q̄d est q̄ q si hec quisq; dicat/minus delectat audientē q̄ si ad eundē sensū locum illum exponat de cāticis canticoꝝ: vbi dictū est ecclesie/cū tāq̄ pulchra q̄dā femina laudareꝛ: Dentes tui sicut grex tonsaꝝ ascēdēs de lauacro: que omnes geminos creant: ꝛ nō est sterilis in eis? Nū aliud homo discit/q̄ cum illud planissimis verbis/sine similitudinis hmōi adminiculo audiret? Et tñ nescio quō suaui⁹ intueor sanctos/cum eos quasi dētes ecclesie video precidere ab erroribus homines: atq; in eius corpore emollita duricia quasi demersos mansosq; transferre. Oues etiam iocundissime agnosco detonsas/oneribus secularibus tanq̄ vellerib⁹ positis: et Cant.4.et.6

a ¶ Secūda vitas: q ob scuritas diuinarum scripturarū ꝓuisa diuinit⁹ nō dubitatur/ad edomādam labore superbiā et itellectū a fastidio reuocandū/cū facile īuestigata vilescāt. Ex quo dicto accipiūtur duo moralia documēta. Primū est: q illa que faciliter acquirūtur min⁹ appreciantur ꝛ q: dicit q facile inuestigata vilescūt. Cui⁹ rō ē q: in attingēdo talia nullus potest reputare se excellentē/cū oēs talia possent: sicut ī agonistis par ꝑpendunꝛ illa q̄ a multꝭ fieri possūt/ꝛ in disciplinis illa venerantur/ad q̄ pauci psūt attingē. Scōm documētū: q illa q̄ cū labore acq̄rūtur chari⁹ diligūtur: q: laboꝝ ꝛ difficultas sūt adiūcta: et oē difficile habet rōnē ardui boni: ꝛ tale ē amabilē multum: q: magna ibi excellentia iudicatur. Secūda veritas

ꝗ Intelligendū

ascendẽtes de lauacro: id est de baptismate creare oẽs geminos. i. duo precepta dilectiõis: et nullã eẽ ab isto sancto fructu sterilem video. Sed quare suauius videam: ꝙ si nulla de diuinis libris talis similitudo promeretur: cũ res eadem sit eademꝙ cognitio/ difficile ẽ dicere: et alia q̃stio ẽ. Nũc tñ nemo ambigit/ et p similitudines libentius queꝙ cognosci: et cũ aliqua difficultate quesita multo gratius iueniri. Qui eñ prorsus non inueniunt quod querunt/ fame laborant. Qui autem nõ querũt: quia in promptu habẽt/ fastidio sepe marcescũt. In vtroꝙ autem languor cauendus est.

Adhuc de secunda pietate

b ¶ Magnifice igit et salubriter spiritus sanct⁹ ita scripturas sanctas modificauit: vt locis apertioribus fami occurreret: obscurioribus aũt fastidia detergeret. Nihil eñ fere de illis obscuritatibus eruitur: qd non planissime dictũ alibi reperiatur:

b ¶ Intelligendũ tamẽ ꝙ augustin⁹ in hac parte subiungit modum procedendi sacre scripture: quo ad pmissa sic dicẽs: Magnifice et salubriter spiritussanct⁹ ita scripturas sacras modificat/ vt locis apertioribus fami occurreret et locis obscurioribus fastidia detergeret. Et apponit ibi duo notabilia. Primũ est: ꝙ nullus ambigit p similitudines queꝙ cognosci: et cũ difficultate quesita multo gratius inueniri. Scdm notabile ꝙ nihil fere de illis obscuritatib⁹ que sunt in scriptura eruitur/ qd nõ planissime dictũ alibi reperiatur.

Quib⁹ gradib⁹ perueniri possit ad verã sapientiã: Ca. VII.

a Ante oia igit a opus est dei timore conuerti ad cognoscendam ei⁹ volũtatẽ: si quid nobis appetendũ fugiẽdũꝙ pcipiat. Timor autẽ iste cogitationẽ de nostra mortalitate/ et de futura morte necesse est incutiat/ et quasi clauatis carnibus oẽs superbie mot⁹ ligno crucis affigat. Deinde opus est mitescere pietate: neꝙ cõtradicere diuine scripture: siue intellecte/ si aliqua vitia nostra percutit: siue nõ intellecte/ quasi nos melius sapere meliusꝙ pcipere possimus: sed cogitare poti⁹ et credere id esse meli⁹ et verius qd ibi scriptũ est/ etiã si lateat: ꝙ id qd nos p nosmetipsos sapere possim⁹. Post istos duos grad⁹ timoris atꝙ pietatis/ ad tertiũ venit sciẽtie gradũ: de quo nũc agere statui. Nam in eo se exercet ois diuinarum scripturarum studiosus: nihil aliud in eo inueniens ꝙ diligendũ esse deũ propter deũ: et proximũ propter deũ: et illũ quidẽ ex toto corde: ex tota aĩa: ex tota mente diligere: proximũ vero tanꝙ seipsũ. i. vt tota dilectio proximi/ sicut etiã nostri referat in deũ. De q̃bus duob⁹ preceptis cũ de reb⁹ ageremus/ in libro superiore tractauim⁹. Necesse ẽ ꝙ vt pmo se q̃sꝙ in scripturis iueniat amore hui⁹ seculi: h est tpaliũ rerum implicatũ/ lõge seiũctũ esse a tãto amore dei/ et tãto amore proximi: quãtum scriptura ipsa pscribit. Tũ vero ille timor q̃ cogitat de iudicio dei: et illa pietas q̃ nõ potest nisi credere et cedere auctoritati sanctorũ librorum/ cogit eũ seipsũ lugere. Nã ista sciẽtia bone spei hoiem se nõ iactãtẽ/ s lamẽtantẽ facit. Quo affectu impetrat sedulis pcibus consolationẽ diuini adiutorij/ ne desperatione frangat/ et esse incipit i q̃rto gradu: h ẽ fortitudis: q̃ esurit et sititur iusticia. Hoc eñ affectu ab oi mortifera iocũditate rerũ trãseuntiũ sese extrahit: et inde se auertens conuertit ad dilectionẽ eternorum in incõmutabilẽ. s. vnitatẽ eadẽꝙ trinitatẽ. Quã vbi aspexerit quãtũ põt/ in lõginqua radiãtem/ suiꝙ aspect⁹ ifirmitate sustinere se illã lucẽ nõ posse psenserit: in q̃nto gradu/ hoc est in cõsilio misc̃dię purgat animã tumultuantẽ quodãmodo atꝙ obstrepentẽ sibi de appetitu inferiorũ conceptis sordib⁹. Hinc vero se i dilectiõe proximi gnauit exercet/ i eaꝙ pficit: et spe iã plen⁹ atꝙ integer viribus cũ peruenerit/ vsꝙ ad inimici dilectiõez ascẽdit i sextũ gradũ: vbi iã ipm oculũ purgat q̃ videri de⁹ põt: quãtũ põt ab his q̃ huic seculo moriũt q̃ntũ pñt. Nã intãtũ vidẽt/ inquãtũ moriũtur huic seculo. In q̃ntũ autẽ huic viuũt: nõ vidẽt. Et iõ ꝙuis iã certior et nõ solũ tolerabilior/ s etiã iocũdior spẽs lucis illius incipiat apparere in enigmate: tamen ad huc et per speculũ videri dicit: q2 magis per fidem ꝙ per spẽm ambulatur/ cum in hac vita peregrinamur: ꝙuis conuersationẽ habeam⁹ in celis. In h aũt gradu ita purgat oculũ cordis/ vt veritati ne ipsum q̃dẽ pferat aut conferat proximũ: g nec seipsũ: q2 nec illũ quẽ diligit sicut seipm. Erit

Marginal references (outer margin): Esa. 11. a. — Mat. 22. d — S. li. 1. ca. 26. — Esa. 11. a. — 1. Cor. 13. d — 2. Cor. 5. b — Phil. 3. d

a ¶ Tertia vitas: ꝙ ascẽdere volenti ad sublimitatẽ sapiẽtie: Prim⁹ gradus est timor dei. Scdo pietas ad credendũ diuine scripture: et cogitãre ꝙ verius est/ qd ibi scriptum est/ ꝙ cogitare valemus. Tertius gradus est sciẽtia diuinorum librorum: que hominẽ non se iactantẽ sed lamentatem facit. Quartus gradus ẽ subtractio al a reb⁹ tpalib⁹ ad eterna. Quit⁹ gradus purgatio al a cupidinib⁹ mũdi. Sextus gradus quo pficit mẽs vsꝙ ad dilectionem inimici. Septim⁹ gradus: in q̃ ẽ mens ita eleuata vt placere hoibus non curat.

ergo iste sanct⁹ tā simplici corde atq₃ mūdato/ vt neq₃ hoīb⁹ placēdi studio detorqueatur a vero: nec respectu deuitādoꝝ quoꝝlibet incōmodoꝝ suoꝝ q̄ aduersant huic vite. Talis fili⁹ ascēdit ad sapiētiā q̄ vltima

Dō.tro. et septima ē: q̄ pacat⁹ trāqllusq₃ pfruit. Initiū eni sapiētie timor dn̄i. Ab illo eni vsq₃ ad ipsā p hos gradus tendit et puenit.

Qui libri sunt de canōe scripturarū sanctaꝝ: Ca. VIII.

Sed nos ad tertiū gradū illum consideratione referamus/ de quo disserere qd̄ dn̄s suggesserit atq₃ tra-

Notabilia tertie vitatis ctare instituim⁹. b ¶ Erit igit diuinaꝝ scripturaꝝ sollertissim⁹ idagator: q̄ pmo totas legerit/ notasq₃ habuerit: ⁊ si nōdū intellectu/ iā tn̄ lectiōe dūtaxat eas q̄ appellāt canonice. ¶ Nā ceteras securius leget fide veritatis istruct⁹/ ne p̄occupent imbecillem animum: ⁊ piculosis mēdacijs atq₃ phātasmatib⁹ eludētes p̄iudicēt aliquid ꝯ sanā intelligentiam.

b ¶ Intelligēdū tn̄ q̄ in hoc pcessu beat⁹ Aug⁹ ponit q̄ttuor notabilia. Primū ē: q̄ ille ē sollertissim⁹ diuinaꝝ scripturarū indagator qui pmo totas legerit notasq₃ habuerit/ ⁊ si nondū itellecta. Ex q̄ habet q̄ lectio bibli ea in qua discurrit velociter diuisa scriptura huic doctrine debet esse pambula. Scdm notabile q̄ qui aliq̄s legit pmo hāc scripturā: postea securi⁹ leget aliā/ i ea fide veritatis iudi instruct⁹/ ne forte alia p̄occupēt animus erroribus. Ex quo habetur documētū/ q̄ ista doctrina: sicut est prior pfectione: ita est p̄or generatione: ne aīi ipsā erroib⁹ anim⁹ sicut i vico stramīnis/ ita imbuātur pueri erroribus auerrois/ vt postea ab eis euelli neq̄ant. Tertiū notabile q̄ h mod⁹ tenēdi est i scripturis canonicis: vt ille scripture q̄ cōiter accipiūtur ab oīb⁹ ecclesiasticis/ pponātur illis quas q̄dam nō accipiūt: vn̄ habet q̄ dicta cōia sūt magis autentica. Quartū notabile q̄ iter scripturas q̄ accipiūtur a plurib⁹ ille sūt accipiēde q̄ a grauiorib⁹ accipiūtur: vn̄ habet q̄ testimoniū paucoꝝ grauiū est p̄ferendum testimōio multorū leuiū. Ista tn̄ hodie nō sūt necessaria: qr oēs ecclesie habēt canonē vnum.

Quarta veritas dis.19.c.in canonicis ¶ In canonicis autem scripturis ecclesiarū catholicaruꝫ q̄plurium auctoritatē sequatur: inter quas sane ille sūt q̄ apostolicas sedes habere et epl'as accipe meruerunt. Tenebit igitur hūc modū in scripturis canonicis: vt eas que ab oībus accipiūtur ecclesijs catholicī preponat eis quas q̄dam nō accipiūt. In eis vero que nō accipiuntur ab omnib⁹/ preponat eas quas plures grauioresq₃ accipiūt/ eis quas pauciores minorisq₃ auctoritatis ecclesie tenent. ¶ Si aūt alias inuenerit a plurib⁹/ alias a grauioribus haberi: q̄q̄ hoc inuenire nō possit: equalis tamen auctoritatis eas habendas puto. ¶ Totus autem canon scripturarum in quo istā ꝯsiderationem versandam dicimus/ his libris ꝯtinetur. Quinq₃ moyseos: id ē genesi/ exodo leuitico/ numeri/ deuteronomio: ⁊ vno libro iesu naue/ vno iudicum/ vno libello qui appellatur ruth: qui magis ad regnorum principia videtur pertinere. Deinde quattuor regnorum et duobus paralipomenon/ non consequentibus: sed quasi a latere adiunctis simulq₃ pergentib⁹. Hec est historia que sibimet annexa tempora ꝯtinet/ atq₃ ordinē rerum. Sunt alie tanq₃ ex diuerso ordine: que neq₃ huic ordini/ neq₃ iter se cōnectuntur: sicut ē iob et tobias et hester et iudith et machabeorū libri duo: et esdre duo/ qui magis subsequi videntur ordinatam illam historiam: vsq₃ ad regnorum vl' paralipomenon terminatam. Deinde pphete: i q̄bus dauid

¶ Quarta v̄itas: q̄ inter q̄plures ecclias catholicas illaꝝ auctoritas sectanda ē apli⁹ q̄ aplica sedes ⁊ epl'as accipe meruerūt. Ex q̄ dicto accipiūt q̄ttuor theologica documēta. Primū ē: q̄ auctoritas aplica in ecclia ceteris auctoritatib⁹ est p̄ferenda: qr h auctoritatē ecclīaꝝ vbi apli p̄fuerūt anteponit. Scdm documētū: q̄ dignitas aplica est p̄ alijs dignitatib⁹ in ecclesia veneranda: qr plus indicat deferendū i ecclesijs apostolic' q̄ ceteris. Tertiū documētū: q̄ ecclesia romana est pncipalis auctoritatis inf oēs ecclesias: qr vtraq₃ istarū rōnū in ea pncipalit cōcurrit. Habuit eni pmā epl'aꝫ beati pauli: ⁊ sedē habet pcipuā beati petri. Quartū documentū q̄ oēs alie ecclesie sūauctoritati hui⁹ ecclie sunt subiecte: qr eni p sedē declaret hic beat⁹ augustinus eccle auctoritatē/ cōstat q̄ beat⁹ petr⁹ fuit fact⁹ toti⁹ ecclie pastor dicēte dn̄o Joh.xxi. Pasce oues meas. Sꝫ orit dubiū: qr ecclie grecoꝝ plures acceperūt epl'as/ vt patet de corinthis ⁊c. et tn̄ nō p̄fuerūt ex h in auctoritate. Dicit q̄ h loq̄t augustin⁹ de canonicis.

Quinta veritas ¶ Quinta v̄itas: q̄ tot⁹ canō scripturaꝝ cōtinetur pmo quātū ad vet⁹ testamētū i q̄ttuor ptib⁹ pncipalib⁹. Prima est librorum historialium habētium inuicem ordinem historie/ sicut sūt quinq₃ libri moysi: genesis/ exod⁹ leuitic⁹/ numeri/ deuteronomi⁹ iosue/ iudicū/ ruth et q̄ttuor regū/ ⁊ duo paralipomenon/ et sic sunt q̄ttuordecim. Scda pars est libroꝝ historialiū ordinē historie inuicē non habētiū fm ipsū augustinū: Job/ tobias/ hester/ iudith/ machabeoꝝ duoꝝ ⁊ esdre duo: ⁊ sic sūt octo. Tertia ps pphetaꝝ fm ipsum/ accipiēdo pphetas large. s. in q̄b⁹ est dauid vn⁹: salomonis tres/ puerbioꝝ/ cātica/ ⁊ ecclesiastes: Liber āt sapiētie ⁊ ecclesiasticus ex quadā sīlitudie salomōis dicunt: sꝫ iesus fili⁹ sirach vtrūq₃ descripsisse phibet. Qui tn̄ ait q̄ i auctoritatē recepti sūt inf ppheticos numerādi sūt: ⁊ sic sūt sex. Quarta ps ē fm ipsū eoꝫ librorū q̄ pprie pphetales dicūt: vt duodecim pphetaꝝ/ qui lvnū connexi p eodē libro habēt: vt osee/ iohel/ amos abdias/ ionas/ micheas/ naū/ abacuk/ sophonias agge⁹/ zacharias/ malachias. Deide iniqt esaias/ hieremias/ ezechiel/ daniel. In his quadraginta q̄ttuor libris auctoritas veteris testamēti terminatur. Circa nouum autem testamentū ponit q̄ttuor alias partes. Prima est quattuor euāgelistarum s. matthe⁹/ marc⁹/ lucas/ iohānes. Scda pars epistolaꝝ. s. q̄ttuordecī pau

vnus liber psalmoꝝ: ꝛ salomonis tres/ ꝓuerbioꝝ/ cāticacanticorum/ ꝛ ecclesiastes. Nā illi duo libri/ vnus q̄ sapientia/ ꝛ alius q̄ ecclesiasticus īscribit: de q̄dā similitudīe salomonis esse dicunt: Nā iesus filius sirach eos scripsisse ꝯstātissime phibet. Qui tn̄ qm̄ in auctoritatē recipi meruerūt/ iter ꝓpheticos numerandi sunt. Reliqui sūt eorū libri/ qui ꝓprie ꝓphete appellati sunt: duodecim ꝓphetaꝝ libri singuli: qui cōnexi sibimet qm̄ nūq̄ seiuncti sunt ꝓ vno habent. Quoꝝ ꝓphetarum nomia sunt hec: Osee: ioel: amos: abdias: ionas: micheas: naū: abacuk: sophonias: aggeus: zacharias: malachias. Deinde q̄ttuor ꝓphete sūt maiorū voluminū: Esaias: hieremias: daniel: ezechiel. His quadragintaquattuor libris veteris testamenti terminatur auctoritas. Noui autem quattuor libris euangelij s̄m mattheum: s̄m marcum: s̄m lucam: s̄m iohānē: q̄ttuordecim ep̄lis pauli ap̄li: ad romanos: ad corinthios duabus: ad galathas: ad ephesios: ad philippenses: ad thessalonicenses duabus: ad colossenses: ad timotheū duabus: ad titū: ad philemonē: ad hebreos. Petri duabus: tribus iohānis: vna iude: ꝛ vna iacobi: actibus ap̄loꝝ libro vno: ꝛ apocalypsis iohānis libro vno.

2. Retrac. ca. 4. b. / 2. Retrac. ca. 4. c.

Il: Ad romāos: ad corinthios due: ad galathas: ad ephesios: ad philippenses: ad thessalonicenses due: ad colossenses: ad timotheū due: ad titū: ad philemonē: ad hebreos. Petri due: iohānis tres iacobi vna: iude vna. Tertia ps: actuū apostoloꝝ. Quarta ps apocalypsis. Sz orit dubiū: q̄re i ordine veteris testamēti n̄ ponitur neemiā q̄ ē de canone nr̄o. Dr̄ q̄ neemias iterposit⁹ duob⁹ libris esdre reducit ad ipsū: sic baruch ad hieremiā. Scd̄a dubitatio: q̄re ep̄la pauli ad laodicēses fuit exclusa de canone vt essent quindecim: cū tn̄ cōstat eā fuisse pauli plusq̄ illā ad hebreos: q̄z ibi est nomē ei⁹ explicatū: ꝛ de ipsa facit expressā mentionē ad colossenses q̄rto caplo. Dr̄ s̄m Greg. q̄ h̄ fuit factū xp̄i mysteriū: vt ondēderet paul⁹ esse numerū decem p̄ceptoꝝ ꝛ q̄ttuor euāgelistaꝝ i q̄terdenario numero. Intelligēdū tn̄ s̄m p̄missa/ si colligatur liber duodecim ꝓphetaꝝ lvnū: in diuina sc̄ptura sunt q̄dragintaun⁹ lib: i: triginta tres in veteri testamēto: ꝛ i nouo testamēto q̄ttuor euāgeliste ꝓ q̄ttuor libris: ꝛ ep̄le pauli ꝓ vno et canonice ꝓ alio: ꝛ postea actuum ꝛ apocalypsis pro duobus.

Q̄d in sacra scriptura pietate querenda sit dei voluntas: Ca. IX.

In his oib⁹ libris timētes deū ꝛ pietate māsueti querūt volūtatē dei. Cuius opis vel laboris p̄ma obseruatio ē/ vt diximus: nosse istos libros: ꝛ si nōdū ad intellectū legēdo/ tn̄ vel mādare memorie/ vl̄ oīno incognitos non habere. Deinde illa q̄ in eis apte posita sūt vl̄ p̄cepta viuēdi vl̄ regule credēdi/ sollerti⁹ diligentiusq̄ inuestiganda sūt. Que quāto quisq̄ plura inuenit: tāto est intelligentia capacior. In his eñ que aperte in scriptura posita sūt/ inueniūtur illa oia que cōtinēt fidē moresq̄ viuēdi/ sp̄ē s. atq̄ charitatem: de q̄bus libro supiore tractauim⁹. Cū vō facta q̄dā familiaritate cū ipsa lingua diuinaꝝ sc̄pturaꝝ/ in ea q̄ obscura sūt aperienda ꝛ discutiēda pergēdū ē: vt ad obscuriores locutiōes illustrādas de manifestioribus sumātur exēpla: ꝛ q̄dā certarū sentētiarū testimōia dubitationē de incertis auferant. In q̄ re memoria valet plurimum: Que si defuerit/ nō pōt his p̄ceptis dari.

Signoꝝ diuersitas/ ꝛ q̄d īpediat ab itellectu scripture: Ca. X

Duabus aūt causis nō intelligunt que scripta sūt: si aut ignotis/ aut ambiguis signis obtegūtur. Sūt autē signa vl̄ ꝓpria vel trāslata. Propria dicūtur/ cū his rebus significādis adhibentur/ ꝓpt̄ q̄s sūt instituta: sicut cū dicim⁹ bouem/ intelligim⁹ pecus: qd̄ oēs nobiscū latine lingue hoīes hoc nomie vocāt. Trāslata sunt/ cū ꝛ ipse res quas ꝓprijs verbis significamus ad aliud aliq̄d significandum vsurpant: sicut cū dicim⁹ bouē/ ꝛ p̄ has duas syllabas intelligim⁹ pecus: qd̄ isto noīe appellari solet: sz p̄ illud pec⁹ rursus itelligim⁹ euāgelistā quē significauit scriptura interpretante ap̄lo dicēs: Bouē triturantem nō infrenabis. 1. Cor. 9. b. c / 1. timoth. 1. 5. c

Q̄d diuersarū linguaꝝ noticia necessaria sit ad intellectū sc̄pture: Ca. XI

Contra ignota signa ꝓpria/ magnū remediū est linguaꝝ cognitio. Et latine quidē lingue homies quos nūc instituēdos suscepim⁹/ ꝛ duab⁹ alijs ad scripturarū diuinaꝝ cognitionem habent opus: hebrea scilicet ꝛ greca: vt ad exēplaria p̄cedētia recurrat/ si quā dubitationem attulerit latinoꝝ interpretū infinita varietas: q̄q̄ ꝛ hebrea verba nō interp̄tata sepe inueniam⁹ in libris: sicut amen/ alleluia: et racha ꝛ osanna/ ꝛ si q̄ sūt alia. a ¶ Quorū partim propter sanctiorem auctoritatē: q̄uis interpretari potuissent/ seruata ē antiq̄tas: sicut ē amen ꝛ alleluia: partim vero

a ¶ Sexta/ Nitrosq̄ i trāslationibus diuinarū scripturarū aliqua vocabula seruata sunt in priori lingua cū trāsferri potuissēt: sicut amē/ alleluia ꝓpter sanctiorē auctoritatē: alia seruata sūt que trāsferri n̄ potuerūt/ sicut accidit in q̄s in iecteccioib⁹

Sexta ꝟitas

in aliā linguā trāsferri nō potuisse dicūt: sicut alia duo quę posuimus. Sūt eñ quędā verba certarū linguarū: quę in vsū alterius linguę per interpretationē trāsire non possunt: Et hoc maxie iteriectionib' accidit: q verba poti' motū animi significāt/ q̄ sententię cōceptę vllā particulā: Nā ⁊ hęc duo talia esse phibent. Dicūt eñ racha indignātis eē vocē/ osāna letātis. Sed nō ,ppt hęc pauca q notare atq interrogare facillimū ē/ sz ,ppt diuersitates/ vt dictū ē/ interp̄tū illaꝝ linguaꝝ est cognitio necessaria. Qui eñ scp̄turas ex hebrea lingua i grecā ꝟterūt linguā/ nūerari possūt: latini aūt iterp̄tes nullo mō. Ut eñ cuiq pmis fidei tpib' in man' venit codex grec'/ ⁊ aliq̄ntulū facultatis sibimet vtriusq linguę hre videbat/ ausus ē iterp̄tari.

que significāt motū animi poti' q̄ sententiā ,pnt: sicut/ inq̄t/ racha vox est motū animi significās indignantis: et osāna exultātis. Un̄ habet glo lingua hebreoꝝ ē sanctissima: qr dicit q aliq̄ vocabula sūt dimissa ,ppter sanctiorem auctoritatē. Istā eñ linguā locut' ē christ' ⁊ mater eius bndicta: et ideo futuraꝝ laus vocalis credit i patria i hac lingua. ¶ Intelligēdū

Q꞉ diuersitas trāslationū aliquando iuuat/ aliquando impedit intellectū: Ca. xii.

q Uę q̄dē res pl' adiuuit itelligētiā q̄ impediuit/ si mō legētes nō sint negligētes: Nā nōnullas obscuriores sentētias pluriū codicū sępe manifestauit ispectio. Sic illud esaię ,pphę vn' in
Esa. 58. c terpres ait: Et carnē tuā ne despexeris: Ali': Et domesticos semis tui ne despexeris: vterq sibimet iuicē attestant. Nāq alter ex altero exponit: qr ⁊ caro posset accipi ,ppe vt corp' suū q̄sq ne despiceret/ se putaret admonitū: ⁊ domestici semis trāslate/ christiani possēt itelligi/ ex eodē ꝟbi semie nobiscū spūalit' nati. Nūc aūt collato iterp̄tū sensu ,pbabilior occurrit snia ,ppie de ꝯsanguineis nō despiciēdis esse p̄ceptū: qm̄ domesticos seminis cū ad carnē retuleris/ cōsanguinei potissimū occurrunt. Un̄ esse arbi
Ro. 11. b tror illō apostoli qō ait: Si q̄ mō ad emulationē adducere potuero carnem meā vt saluos faciā aliq̄s ex illis: id est vt emulādo eos qui crediderant ⁊ ipsi crederēt. Carnem eñ suam dixit iudeos/ ,ppter consanguinitatē. Itē aliud eiusdē esaię ,pphete:
Esa. 7. b. Nisi credideritis nō itelligetis: Ali' interpretat' est: Nisi credideritis nō pmanebitis. Quis horū vera secut' sit/ nisi exemplaria linguę p̄cedētis legant incertū est: Sed tn̄ ex vtroq magnū aliq̄d insinuat scientes legentib'. Difficile est eñ ita diuersos a se interpretes fieri/ vt nō se aliq̄ vicinitate cōtingāt. Ergo qm̄ intellect' in specie sempiterna ē: fides ꝟo i rerū tpaliū q̄busdā cunabulis q̄si lacte alit paruulos: Nūc aūt p fidē ambulam' nō p speciē. Nisi aūt p fidē ambulauerim'/ ad speciē puenire n̄ poterim': 2. Cor. 5. b.
q nō trāsit/ sed pmanet p itellectū purgatū nobis cohęrētib' veritati. Propterea ille ait: Nisi credideritis nō pmanebitis: Ille ꝟo/ Nisi credideritis nō intelligetis: Et ex ambiguo linguę p̄cedētis plerūq intpres fallit cui nō bn̄ nota sentētia est/ ⁊ eā significationē trāsfert q a sensu scriptoris penit' aliena ē. Sic q̄dā codices habēt: Acuti pe- Ps. 13.
des eoꝝ ad effūdēdū sāguinē. οξυσ/ oxys eñ apō grecos ⁊ acutū ⁊ velocē significat. Ille q vidit sentētiā q̄ trāstulit: Ueloces pedes eoꝝ ad effūdēdū sāguinē. Ille aūt ali' ancipiti signo in aliā partē rapt' errauit. Et talia q̄dē nō obscura s falsa sūt/ q̄ꝝ alia cōditio ē: Nō eñ itelligēdos sz emēdādos tales codices poti' p̄cipiēdū est. Hinc ē eñ etiā illud: qm̄ μοσχοσ moschos grece vitul' dr: μοσχευματα moscheumata q̄dā nō itellexerūt eē plātatiōes/ ⁊ vitulamina iterp̄tati sūt: Qui error tā multos codices p̄occupauit/ vt vix iueniat alit' scriptū: ⁊ tn̄ snia manifestissima est: qr clarescit ꝯsequētib' ꝟbis. Nāq adulterinę plātatiōes nō Sap. 4. a
dabūt radices altas/ cōueniēti' dr q̄ vitulamina: q pedib' p terrā gradiunt/ ⁊ nō hęrent radicib'. Hanc trāslationē in eo loco etiā cetera ꝯtexta custodiūt.

Soloecism' et barbarism' q̄d sint: ⁊ quō itellectui sacre scripturę non obsistant: Ca. xiii

f Ed qm̄ ⁊ q sit ipsa sētētia/ quā plures iterp̄tes ,p sua quisq facultate atq iudicio conant eloq̄/ nō apparet nisi i ea lingua inspiciat quā iterp̄tant/ et plerūq a sensu auctoris deuius aberrat interpres si nō sit doctissim'. Igit aut illaꝝ linguarū ex q̄b' in latinā scripturā puenit petēda cognitio est: aut habēdę iterp̄tatiōes eoꝝ q̄ se verbis nimis obstrinxerūt: nō qr sufficiūt/ s vt ex eis libertas vel error dirigat alioꝝ/ q̄ nō magis ꝟba q̄ sentētias interp̄tādo seq̄ maluerūt. Nā nō solū ꝟba singula/ sed etiā locutiōes sępe trāsferunt:

quę omino in latinę linguę vsum/ si quis
cõsuetudinẽ veterũ q̃ latine locuti sũt tene
re voluerit/trãsire nõ possũt. Quę aliqñ in
tellectui nihil adimũt/sed offendũt: tñ eos
q̃ plus delectant reb⁹/cũ etiã in earꝫ signis
sua q̃dã seruat integritas. Nã solocecism⁹
qui dicit/ nihil aliud est q̃ cũ verba nõ ea
lege sibi coaptant q̃ coaptauerũt q̃ priores
nobis nõ sine auctoritate aliq̃ locuti sunt.
Utrũ eñ/inter hoies: an iter hoib⁹/dicat:
ad rerũ nõ ptinet cognitorẽ. Itẽ barbaris
mus q̃d aliud est/nisi vbũ nõ eis litteris vl
sono enũciatũ/ q̃ ab eis q̃ latine ante nos
locuti sũt enũciari solet? Utrũ eñ ignosce
re pducta tertia syllaba vel correpta dica
tur: nõ multũ curat q̃ petis suis deũ vt ig
noscat petit: q̃libet mõ illud verbũ sonare
potuerit. Quid est ĝ integritas locutiõis/
nisi latine ꝯsuetudinis ꝯseruatio loquẽtiũ
veterũ auctoritate firmata? Sed tñ eo ma
gis inde offendũt hoies q̃ infirmiores sũt:
et eo sũt ifirmiores/ q̃ doctiores videri vo
1.Cor.8.a. lũt: Nõ rerũ sciẽtia q̃ ędificamur/sed signo
rũ/q̃ nõ inflari difficile est: cũ ⁊ ipsa rerũ sci
entia sępe ceruicẽ erigat/nisi dñico reprimat
iugo. Quid eñ obest itellectori/q̃ ita scri
ptũ est: q̃ ẽ terra i q̃ isti isidẽt sup eã si bona
est/aut nequã: ⁊ q̃ sũt ciuitates i q̃b⁹ ipi in
habitãt i ipis? Quã locutionẽ magl alienę
linguę ẽẽ arbitror/ q̃ sensũ aliquẽ altiorẽ.
Illd etiã qd iã auferre ñ possum⁹ de ore cã
Ps.131. tãtiũ pplorꝫ: Sup ipsũ aũt florict sctifica
tio mea: nihil pfecto sentẽtię detrahit: au
ditor tñ peritior mallet hoc corrigi/vt non
floriet/s florebit diceret: Nec q̃cq̃ impedit
correctionẽ nisi ꝯsuetudo cantãtiũ. Ista ĝ
facile cõtẽni possũt/ si q̃s ea cauere noluc
rit/ q̃ sano itellectui nihil detrahũt. At vo
1.Cor.1.d illd qd ait apls: Qd stultũ ẽ dei sapiẽti⁹ ẽ
hoib⁹: ⁊ qd infirmũ est dei forti⁹ est hoib⁹:
si q̃s in eo grecã locutionẽ seruare voluis
set/vt diceret: Qd stultũ est dei sapiẽti⁹ est
hoim: ⁊ qd infirmũ est dei/forti⁹ est hoim:
iret q̃dẽ vigilãtis lectoris intẽtio in sentẽ
tię vitatẽ: sed tñ aliquis tardior/aut nõ in
telligeret/ aut etiam peruersę intelligeret.
Non enim tñ vitiosa locutio est in latina
lingua talis: verũetiã in ambiguitatẽ ca
dit/vt q̃si hoim stultũ vel hominũ infirmũ
sapiẽti⁹ vel forti⁹ videat ẽẽ q̃ dei: q̃q̃ ⁊ il
lud/sapienti⁹ est hominib⁹/nõ caret ambi
guo etiã si solocecismo caret. Utrũ eñ his
hominib⁹ ab eo qd est huic homini: an ab
his hominib⁹ ab eo qd est ab hoc homine
dictũ sit/nõ apparet nisi illuminatione sen
tentię. Meli⁹ itaq̃ dicit ita: Sapienti⁹ est
q̃ homines/ et forti⁹ est q̃ homies.

Qr duo impediãt sacrę scripturę lectorẽ: et q̃ p omnib⁹ codices sint emendandi. Ca. XIIII.

De ambiguis aũt signis post loque
mur: nunc de incognitis agimus:
Quorũ duę formę sũt quãtum ad
verba pertinet. Nãq̃ aut ignotũ verbũ fa
cit hęrere lectorẽ/aut ignota locutio. Quę
si ex alienis linguis veniũt: aut quęrenda
sunt ab earũ linguarũ hominibus/aut lin
guę eędẽ/si ⁊ ociũ est et ingeniũ ediscendę/
aut pluriũ interpretum consulenda colla
tio est. Si autẽ ipsius linguę nostrę aliqua
verba locutionesq̃ ignoram⁹/legẽdi cõsue
tudine audiendiq̃ innotescũt. Nulla sane
sunt magis mandãda memorię q̃ illorum
verborũ locutionũq̃ genera quę ignora
mus: vt cũ vel peritior occurrerit/de quo
quęri possint: vel talis lectio quę pcedẽti
bus vel consequẽtibus vel vtrisq̃ ostẽdat
quã vim habeat/q̃dve significet qd igno
ram⁹: facile adiuuante memoria possim⁹
animaduertere vel discere: q̃q̃ tãta est vis
consuetudinis etiã ad discẽdũ/vt q̃ in scri
pturis sanctis q̃dãmodo nutriti educatiq̃
sũt/magis alias locutiones mirent/ easq̃
minus latinas putẽt q̃ illas q̃s in scriptu
ris didicerũt/ neq̃ in latinę linguę aucto
ribus reperiunt. Plurimũ hic q̃ iuuat in
terpretũ numerositas collatis codicib⁹ in
specta atq̃ discussa/ tamen absit falsitas.
b Nam codicibus
emẽdãdis pri⁹ debet
inuigilare sollertia eo
rũ q̃ scripturas diui
nas nosse desiderãt:
vt emẽdatis nõ emẽ
dati cedant/ ex vno
duntaxat iterptatiõis
genere venictes.

Quibus interpretationib⁹ magis sit stãdum/ ⁊ qliter septuaginta interptati sint Ca. XV.

In ipsis au
tem iterpre

b Intelligẽdũ tñ/q̃
Aug⁹ hic ponit quatu
or notabilia. Primũ: q̃
primo circa illã doctrinã
debet inuigilare sollertia
studiosorũ hoim ⁊ inge
niosorꝫ i codicib⁹ emẽdã
dis p codices grecos/in
quib⁹ ait septuaginta in
terpretum excellit aucto
ritas et apud peritiores
ecclesias. Secundũ no
tabile: q̃ isti septuaginta
ita sũt interpretati tanta
psentia spũssancti/vt os
vnũ tot hoim fuerit: cũ
iterptati fuerint/ait/sin
guli i singlis cellis sepa
rati/ita q̃ nihil fuenit in
alicui⁹ codice qd nõ eo
rũdẽ illorũ ordine i cete
ris oib⁹ inueniret. Oppo
situm tñ

tationib⁹ itala cęteris pręferat: Nam est verborum tenacior cū perspicuitate sententię. Et latinis quibuslibet emendādis/ greci adhibeanť: in quibus septuaginta interpretū qȯ ad vetus testamētum attinet / excellit auctoritas: q̄ iam per oēs peritiores ecclesias tanta p̄sentia spiritussancti interp̄tati esse dicunť/ vt os vnū tot hominū fuerit. Qui si vt ferť/ multiq̄ȝ nō indigni fide p̄dicant: singuli cellis etiā singulis separati / cum interpretati essent: nihil in alicuius eorum codice inuentum est quod nō ijsdem verbis eodēq̄ȝ verborum ordine inueniretur in ceteris: Quis huic auctoritati cōferre aliquid nedum pręferre audeat? Si autem contulerunt vt vna omnium communi tractatu iudicioq̄ȝ vox fieret: nec sic quidem quēq̄ȝ vnū hominem qualibet peritia ad emendandū tot seniorum doctorūq̄ȝ cōsensum aspirare oportet aut decet. Quāobrem etiā si aliquid aliter in hebręis exemplaribus inuenitur q̄ȝ isti posuerint/ cedendū esse arbitror diuinę dispensationi/ q̄ p eos facta est: vt libri q̄s gens iudęa cęteris ppl̄is vel religione vel inuidia pdere nolebat/credituris p dn̄m gentib⁹ ministra regis ptolomęi potestate tāto añ pderenť. Itaq̄ȝ fieri potest/ vt sic illi interp̄tati sint: quēadmodū cōgruere gentibus ille q̄ eos† regebat/ ⁊ q̄ os vnū oīb⁹ fecerat spūssctūs indicauit. Sȝ tñ vt superius dixi/ hoꝝ q̄ȝ interp̄tū q̄ verbis tenaci⁹ inhęserūt/ collatio nō est inutilis ad explanandā sępe sentētiā. Latini ḡ vt dicere cępera codices veteris testamēti/ si necesse fuerit/ grecoꝝ auctoritate emēdādi sūt: ⁊ eorum potissimū q̄ cū septuaginta essent ore vno interp̄tati esse phibenť. Libros autē noui testamēti/ si q̄d in latinis varietatib⁹ titubat/ grecis cedere oportere nō dubiū ē: et maxime q̄ apud ecclesias doctiores ⁊ diligentiores reperiuntur.

De ciui. dei li. 18. ca. 43.

Ar. tagebat

Ut sitū tñ hui⁹ dicť Hiero⁹. Tertiū notabile: q̄ si oēs isti cōuenerūt vt pariter trāsferrēt/ non debet cōtra tot hoīeś doctos vni⁹ hoīs sententia erigi ad emēdādū. Et istud videtur dicere ꝯtra Hieronymū / q̄ multipliciť arguit cōtra istorū trāslationē. Quartū notabile: q̄ si aliť inueniť i hebreis exemplarib⁹ q̄ȝ isti posuerūt/ credēdū ē diuine dispēsatiōi q̄ p eos facta ē vt libri q̄s iudei ceteris ppl̄is cōmunicare nolebant/ ministra ptolomei regis potestate pderēť/ fm q̄ gētib⁹ cōgruebat. Et istud videť dicere respōdēdo ad dicta hieronymi/ q̄ñ p hebreoꝝ codices arguit ꝯtra eoꝝ trāslationē. Sed attēdēdū q̄ Aug⁹ supra exponēs dictū apostoli: Si quo mō ad emulandū puocē carnē meā/ dicit/ q̄ p carnē suā intelligebat iudeos qui erat de genere suo.

De interp̄tatiōis ignorātia/ obscuritas figuraꝝ/ naturarū aīaliū lapidū ⁊ herbarū/ virtutes numerorū ⁊ musicę/ mł̄ta manēt intellectui obscura in sacris litteris:

In trāslatis vero signis (Ca. XVI. si q̄ forte ignota cogūt hęrere lectorē/ partim linguaꝝ noticia/ partim rerū inuestigāda sūt. Aliq̄d eñi ad similitudinē valet/ et pcul dubio secretū q̄ddā insinuat siloa piscina/ vbi lauare faciē iussus est/ cui oculos dn̄s luto de sputo facto iunxerat. Qȯ tñ nomē linguę icognitę/ nisi euāgelista interp̄tat⁹ esset/ tā magn⁹ intellect⁹ lateret. Sic etiā multa q̄ ab auctorib⁹ eorūdē librorū interp̄tata nō sunt noīa hebręa/ nō ē dubitādū habere nō paruā vim atq̄ȝ adiutoriū ad soluenda ęnigmata scripturarū/ si quis possit ea interp̄tari: qȯ nōnulli eiusdē linguę viri periti nō sane paruū bñficiū posteris ꝯtulerūt: q̄ separata de scripturis eadē verba oīa interp̄tati sūt: ⁊ q̄d sit adā/ q̄d eua/ q̄d abraā/ q̄d moyses: siue etiā locorū noīa/ q̄d sit hierl̄m/ vel sion/ vel hiericho/ vel sina/ vel liban⁹/ vel iordanis: vel q̄cūq̄ȝ alia i illa lingua sūt incognita nob̄ noīa. Quib⁹ aptis ⁊ iterp̄tatis multę i scp̄turis figuratę locutiōes manifestāť. A

Ioh. 9. b.

Rerū autē ignorātia facit obscuras figuratas locutiones: cū ignoram⁹ vel animantiū / vel lapidū/ vel herbarū naturas aliarūve rerū: q̄ plerūq̄ȝ in scp̄turis similitudinis alicui⁹ gratia ponunť. Nā et de serpente/ qȯ notū est totū corp⁹ eū p capite obijcere ferietib⁹: quātū illustrat sensū illū quo dn̄s iubet astutos nos eē sicut serpentes: vt. s. p capite nostro qȯ est christ⁹ corp⁹ poti⁹ persequentib⁹ offeram⁹: ne fides christiana tanq̄ȝ caput necet in nobis/ si pcentes corpi negem⁹ deū: vel illud q̄ p cauernę angustias coartat⁹ deposita veteri tunica vires nouas accipere dicit/ quātū cōcinit ad imitādā ipsi⁹ serpentis astutiā: B

Septima veritas

Mat. 10. b

Septima veritas: q̄ rerū ignorantia facit obscuras figuratas locutiones: sicut declarat triplici exemplo. Primū est: q̄ cum serpēs in figurā assumiť/ nō itelligiť qȯ dicit/ nisi sciať ipsū exponere totū corp⁹ pro capite. Secūdū exēplū qȯ idē ē: q̄ si ignorať ei⁹ ꝓprietas: q̄ subintrans artū foramine deponit veterē tunicam/ et sic renouatur. Tertiū exemplum est de hisopo/ q̄ habet virtutē purgandi pulmonem.

Sed attēdēdū

Eph.4.c. exuendūq; ipsum veterē hoīem: sicut apo-
et.Col.3.b stolus dicit: vt induamur nouo: et exuēdū
Mat.7.b per angustias/dicēte dño: Intrate p angu
stam portā. Ut ergo noticia nature serpen
tis illustrat multas similitudines/quas de
hoc animāte scriptura dare cōsueuit: sic ig-
norantia nōnullorū animaliū q̄ nō minus
per similitudines cōmemorat/impedit plu
rimū lectorem. Sic lapidū/sic herbarū/vel
Exo.28. quecūq; tenent radicib⁹: Nā ⁊ carbunculi
noticia/q̄ lucet in tenebris/multa illūinat
etiā obscura librorū vbicūq; ꝓpter simili-
Ezech.3.b tudinē ponit: ⁊ ignorantia berilli vel ada-
mātis claudit plerūq; intelligentie fores.
Nec aliā ob causā facile ē intelligere pacē
Gen.8.b perpetuā significari olee ramusculo/ quē
rediēs ad arcā colūba ꝑtulit/nisi q2 noui-
mus et olei lenē cōtactum nō facile alieno
humore corrūpi: ⁊ arborē ipsā frōdere pen-
niter. Multi aūt ꝑpt ignorātiā hisopi dū
nesciūt quā vim habeat/vel ad purgandū
pulmonē/vel vt dr̄ ad saxa radicib⁹ pene-
trāda/cū sit herba breuis atq; hūilis: oīno
Ps.50. inuenire nō possūt q̄re dictū sit: Asperges
C me hisopo ⁊ mūdabor. b ¶ Numerorū etiā
imperitia mlta facit
nō itelligi/trāslate ac
mystice posita in scri-
pturis. Ingeniū q̄p-
pe/vt ita dixerim/in-
genuū nō potest non
moueri q̄d sibi velit
Exo.24.d q̄ et moyses ⁊ helias
Reg.19.b. et ipse dñs q̄dragin-
Mat.4.a ta dieb⁹ ieiunauerūt: Cui⁹ actiōis figurat⁹
q̄dā nod⁹/nisi hui⁹ numeri cognitiōe ⁊ ꝯsi-
deratiōe n̄ soluit. Habet enī denariū q̄ter/
tāq; cognitionē oīm rerū intextā tpibus.
Quaternario q̄ppe numero et diurna et
annua curricula ꝑagunt. Diurna matuti-
nis/meridianis/vespertinis/nocturnisq; ho-
rarū spacijs: Annua/vernis/estiuis/ autū-
nalib⁹ hyemalibusq; mēsib⁹. A tēporū aūt
delectatiōe dū in tpib⁹ viuim⁹/ ꝑpt eterni-
tatē i q̄ viuere volum⁹ abstinēdū ⁊ ieiunā-
dū ē: q̄uis tēporū cursib⁹ ipsa nob insinuet
doctrina cōtēnendorū temporū ⁊ appetē-
dorū eternorū. Porro autē denari⁹ nume-
rus creatoris atq; creature significat scien
tiā: Nā trinitas creatoris est: septenarius
aūt numerus creaturā indicat/ꝑpter vitā
Mat.22.d et corp⁹. Nā in illa tria sūt: vnde etiā toto

b ¶ Sed attēdēdum: q̄ Aug⁹ adiūgit q̄ttuor no tabilia. Primū est: q̄ ig-norantia numerorū mul tū impedit noticiā diui-narū scripturarū/sicut eis q̄s scire cupit: cur dñs he lias ⁊ moyses ieiunauerit q̄dragīta dieb⁹: oportet scire naturā illi⁹ numeri. ¶ Scdm no-

corde/tota aīa/tota mēte diligēdus est de-
us. In corpore aūt q̄ttuor manifestissima
apparēt/q̄bus cōstat elemēta. In hoc ergo
denario dū tpaliter nobis insinuat .i. q̄ter
ducit/ caste ⁊ cōtinēter a tēporū delectatio-
ne viuere: hoc est q̄draginta dieb⁹ ieiunare
monemur. Hoc lex/cui⁹ ꝑsona est i moyse:
hoc ꝑphetia/cui⁹ personā gerit helias: hoc
ipse dñs monet: q̄ tanq̄ testimoniū habēs
ex lege ⁊ ꝑphetis/medi⁹ inter illos in mō- Mat.17.a
te trib⁹ discipulis vidētib⁹ atq; stupentib⁹
claruit. Deinde ita q̄ritur: quō q̄nquage-
nari⁹ de q̄dragenario numero existat: q̄ nō D
mediocriter in nostra religione sacrat⁹ est
ꝑpter pentecostē: et quō ter duct⁹ ꝑpter Act.2.a.
tria tpa: ante legē/sub lege/sub gratia: vel
ꝑpter nomē patris ⁊ filij ⁊ spūsancti adiū
cta/ eminenti⁹ ipsa trinitate ad purgatissi-
me ecclie mysteriū referat: perueniatq; ad
centū q̄nq̄gintatres pisces/ q̄s retia post Joh.21.c.
resurrectionē dñi in dexterā partē missa ce
perunt. Ita multis alijs atq; alijs nume-
rorū formis q̄dā similitudinū in libris san-
ctis secreta ꝓmunt/q̄ ꝑpt numerorū iperitiā
legentib⁹ clausa sūt.
c ¶ Nō pauca etiam
claudit atq; obtegit
nōnullarū rerū musi-
carū ignorātia. Nā ⁊ de psalterij ⁊ cithare Ps.32.et.91
differētia/quidā nō incōcinne aliquas rerū
figuras aperuit/⁊ decēchordarū psalteriū
non importune inter doctos querit: vtrū
habeat aliquā musice legē que ad tātū ner
uorū numerū cogat: an vo si nō habet/ eo
ipso magis sacrate sit accipiēdus ipse nu-
merus/vel ꝑpter decalogū legis: de quo
itē numero si q̄rat/ nō nisi ad creatorē cre-
aturāq; referēdus est/vel ꝑpter superi⁹ ex-
positū ipsū denariū. Et ille numer⁹ edifi-
cationis tēpli cōmemorat⁹ in euangelio q̄- Joh.2.d.
draginta.s. et sex annorū/nescio quid mu-
sicum sonat: et relatus ad fabricā domini-
ci corporis/propter quā templi mentio fa-
cta est: cogit nōnullos hereticos confiteri
filiū dei non falso sed vero et humano cor-
pore indutum: Et numerum quippe ⁊ mu-
sicam plerisq; locis in sanctis scripturis po
sita honorabiliter inuenimus.

c ¶ Scdm notabile: q̄ ignorātia musicorū ipedit etiā a noticia taliū myste-riorū: sicut in psalterijs. ¶ Tertiū no-

Qr figmēta poetarū/que nōnul li mystice volūt intelligi/ nō sint curāda: Ca. XVII.

n On enī audiēdi sūt errores gētiliū

superstitionū/qui nouem musas iouis et memorię filias esse finxerunt. Refellit eos varro: quo nescio/vtrum apud eos quisq̄ taliū rerum doctior vel curiosior esse possit. Dicit enim ciuitatē nescio quā: non em̄ nomen recolo/locasse apud tres artifices terna simulacra musarum: quę in templo apollinis dono poneret: vt q̄sq̄s artificū pulchriora formasset/ab illo potissimū electa emeret. Itaq̄ contigisse vt opera sua quoq̄ illi artifices ęque pulchra explicarēt et placuisse ciuitati omnes nouē/atq̄ omnes emptas esse: vt i apollinis templo dedicarentur: Quibus postea dicit hesiodū poetam imposuisse vocabula. Non ergo iupiter nouē musas genuit/ sed tres fabri ternas creauerūt. Tres autē non ꝓpterea illa ciuitas locauerat: quia in somnis eas viderat/ aut tot se cuiusq̄ illoꝝ oculis demonstrauerāt: sed quia facile erat animaduertere omnem sonū/ qui materies cantilenarū est triformem esse natura. Aut em̄ ęditur voce/ sicuti eorum est qui faucibꝰ sine organo canūt: aut flatu/ sicut tubarū ꝛ tibiarū: aut pulsu/sicē i citharis ꝛ tympanis ꝛ q̄buslibet alijs q̄ percutiēdo canora sūt.

De vtilia ad intelligentiam scripturarū in poetis inuenta/nō debeant respui: Ca. XVIII.

Sed siue ita se hēat qđ varro retulit/siue non ita: nos tamē nō propter superstitionem prophanorū debemus musicam fugere: si quid inde vtile ad intelligendas sanctas scripturas rapere potuerimus: nec ad illorum theatricas nugas conuerti/ si aliquid de citharis et de organis qđ ad spiritualia capienda valeat disputemus. Neq̄ enim ꝛ litteras discere non debuimꝰ: quia earū† repertorem dicūt esse mercuriū: aut quia iusticię virtutiq̄ templa dedicarunt: et quę corde gestanda sunt in lapidibꝰ adorare maluerunt/propterea nobis iusticia virtusq̄ fugenda est: immo vero quisquis bonus verusq̄ christianꝰ est/domini sui esse intelligat vbicūq̄ inuenerit veritatem: quā† conferens ꝛ agnoscēs/ etiam in litteris sacris superstitiosa figmenta repudiet/ doleatq̄ homines atq̄ caueat: qui cognoscentes deum/non vt deū glorificauerūt/ aut gratias ęgerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis: ꝛ obscuratum est cor insipiens eorum: Dicentes enim se esse sapientes/ stulti facti sunt: ꝛ immutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis ꝛ volucrū et quadrupedum ꝛ serpentium.

Marginal notes: Al. doceā (at "earū†"); Al. cōferēs (at "quā†"); Ro. i. c. (at "scentes deum").

d ¶ Tertiū notabile: q̄ taliū noticia nō ē vitāda: qꝛ eis vtunt̄ in theatris: sicut nec litteraꝝ/ qꝛ multa scribuntur de ipsis. ¶ Quartū no-

De duo genera scripturaꝝ gentilibꝰ etiā moribꝰ exercēt: Ca. XIX

Sed vt totum istum locum: Nā ē maxie necessariꝰ/diligentiꝰ explicemꝰ: e ¶ Duo sūt genera doctriarū quę in gentilibꝰ etiā moribus exercentur. Unum earū rerū q̄s instituerūt hoīes: alterum earum quas animaduerterunt iā peractas aut diuinitus institutas. Illud qđ est s̄m institutiones hominū/ partim superstitiosū est/ partim supstitiosū nō ē.

e ¶ Quartū notabile: q̄ duo sūt genera doctriarū: Unū eaꝝ rerū quas instituerūt hoīes: ꝛ alteꝝ earū q̄s aīaduerterūt diuinitꝰ īstitutas. Per p̄mas aūt itelligimꝰ doctrinas rōnis: ꝑ secūdas rōnales. Intelligendū tamen: q̄ Augꝰ ponit q̄ttuor genera superstitiōia in institutis humanis. Primū est eorum que pertinent ad cultum idoloꝝ. Secundum est: qđ pertinet ad vsum sortilegorum: sicut sunt illa que prodesse non possunt/ s̄m cursū inquit nature. Tertium est eorum que pertinēt ad vsum augurū. Unde dicit: q̄ eleganter respondit cato cuidā timēti augurium/ qꝛ sorices rodebāt caligas eiꝰ/ dicens: nō esse hoc monstruosum/ sed magis fuisset mōstruosū si caligę rosissent sorices. Quartum est eorum que pertinēt ad vsū fatidicoꝝ: de quibus dicit/ q̄ conātur futura predicere/ vt vendant hominibus miserabilem seruitutē.

Marginal note: 26. q. 2. c. illd

Supstitionū genera multa enumerant. Ca. XX

Superstitiosum ē/ q̄cq̄d institutū est ab hominibus ad facienda ꝛ colenda idola/ pertinēs vel ad colendā sicut deum creaturam partēve vllā creaturę: vel ad cōsultationes ꝛ pacta quędā significationū cū dęmonibꝰ placita atq̄ fęderata: qualia sūt †molumina magicaꝝ artiū: quę q̄dē cōmemorare potiꝰ q̄ docere assolēt poetę: Ex q̄ genere sūt/ sꝫ q̄si licentiore vanitate haruspicū ꝛ augurū libri. Ad hoc genꝰ pertinēt oēs etiā ligaturę/ atq̄ remedia q̄ medicoꝝ quoq̄ disciplina cōdēnat: siue in pręcantationibꝰ/siue i q̄busdā notis q̄s characteres vocāt/siue in q̄busdā rebꝰ suspēdēdis atq̄ ligādis/ vel etiā saltādis quodāmodo: nō ad tpationē corporū/ sed ad q̄sdā significationes/ aut occultas/ aut etiā manifestas: quę† mitiore noīe physicā vocāt: vt nō q̄si superstitiose implicare/ sed natura ꝓdesse

Marginal notes: Al. volumina (at "†molumina"); Al. teminentiori (at "quę†").

videant: sicut sũt inaures in sũmo aurium singulaꝝ: aut de struthionũ ossib⁹ ansulę in digitis: aut cũ tibi dicit singultienti/ vt dextera manu sinistrũ pollicē teneas. His adiũgunt milia inanissimarũ obseruationũ: si mēbrũ aliqd salierit/ si iũctim ambulātib⁹ amicis: lapis/ aut canis/ aut puer medi⁹ interuenerit: atqꝫ illud ꝙ lapidē calcāt/ tanq̄ direptorē amicitię min⁹ molestũ est/ q̄ cuꝫ innocentē puerũ colapho pcutiũt/ si pariter ambulantib⁹ intercurrerit. Sed bellũ est ꝙ aliqñ pueri vindicant a canib⁹: Nā plerũqꝫ tā superstitiosi sũt qdā/ vt etiā canē q medius interuenerit ferire audeāt/ nō impune: Nāqꝫ a vano remedio cito iterdũ ille pcussorem suũ ad verũ medicũ mittit. Hinc sũt etiā illa: limē calcare cũ an̄ domũ suā trāsit: redire ad lectũ/ si quis dũ se calciat sternutauerit: redire domũ/ si pcidēs offenderit: cũ vestis a soricib⁹ rodit/ plus timere suspitionē futuri mali q̄ p̄sens damnũ dolere. Vñ illud elegāter dictũ est catonis: q cũ esset cōsult⁹ a quodā q sibi a soricib⁹ erosas caligas diceret: respōdit nō esse illud mōstrũ: sed vere mōstrũ habēdũ fuisse/ si sorices a caligis roderent.

Q sacra scriptura cōdēnat mathematicorũ supstitionē. Ca. XXI

Nec illi ab h genere pnicio se supstitiōis segregādi sũt: q genethliaci pp̄ter natalitiũ dieꝝ ꝯsideratiōes: nũc aũt vulgo mathematici vocāt. Nā ꝛ ipi q̄uis verā stellaꝝ positionē/ cũ qsqꝫ nascit cōsectēt/ ꝛ aliqñ etiā puestigēt: tñ ꝙ īde conāt vel actiōes nr̄as vel actionũ euēta p̄dicere/ nimis errāt/ ꝛ vēdũt iperitis hoīb⁹ miserabilē fuiturē. Nā qsqs liber cũ ad hmōi mathematicũ igressus fuerit/ dat pecuniā vt seru⁹ inde exeat: aut martis/ aut veneris: vel poti⁹ oim siderũ/ qb⁹ illi q p̄mi errauert/ erroreqꝫ posteris ppinauerũt: vel bestiarũ ppt similitudinē/ vel hominũ ad ipsos homies honorādos imposuerũt vocabula. Nō eñ mirādũ est/ cũ etiā ppiorib⁹/ recentioribus qꝫ tempib⁹/ sidus qd appellam⁹ luciferũ honori et nomini cęsaris romani dicare conati sũt. Et fortasse factũ esset atqꝫ isset in vetustatē/ nisi auia ei⁹ venus p̄occupasset h nois p̄diũ: neqꝫ iure vllo ad heredes traijceret/ qd nũq̄ viua possederat aut possidēdũ petiuerat. Nā vbi vacabat loc⁹ neqꝫ alicui⁹ prioꝝ mortuoꝝ honore tenebat: factũ est qd in rebus talib⁹ fieri solet. Pro qntilī ein ꝛ sextili mēsib⁹/ iuliũ atqꝫ augustũ vocamus de honorib⁹ hoim iulij cęsaris ꝛ augusti cęsaris nũcupatos: vt facile q voluerit intelligat etiā illa sidera pri⁹ sine his noīb⁹ cęlo vagata esse. Mortuis aũt illis quoꝝ honorare memoriā vel coacti sũt homies regia potestate: vel placuit humana vanitate noīa eorũ īponētes siderib⁹/ eos ipsos sibi mortuos in cęlũ leuare videbant. Sed quōlibet vocēt ab hoīb⁹/ sũt tñ sidera q̄ de⁹ instituit ꝛ ordinauit vt voluit: ꝛ est certus mot⁹ illorũ q tpa distinguũt atqꝫ variant. Quē motũ notare cũ quisqꝫ nascit quō se habeat facile ē: p eoꝝ inuētas cōscriptasqꝫ regulas qs sancta scptura cōdēnat dicēs: Si eñ tātũ potuerũt scire vt possēt ęstimare seculũ: quō ei⁹ dñm nō facili⁹ iuenerũt?

Improbat augustin⁹ mathematicoꝝ positiōes de cōstellatiōib⁹. Ca. XXII

Sed ex ea notatiōe velle nascentiũ mores/ act⁹/ euēta p̄dicere: magn⁹ error et magna demētia ē. Et apud eos quidē q talia dedíscēdo didicerũt/ sine vlla dubitatiōe refellit hęc superstitio. Cōstellationes eñ quas vocant notatio ē siderũ/ quō se habeant cũ ille nasceret de quo isti miseri a miserioríb⁹ consulunt. Fieri aũt potest/ vt aliqui gemini tā sequaciter fundātur ex vtero/ vt interuallũ tpis inter eos nullũ possit apprehēdi/ ꝛ cōstellationũ numeris annotari. Vñ necesse est nōnullos geminos easdē habere cōstellationes: cuꝫ paria rerũ vel qs agũt/ vel qs patiunt euēta nō habeāt: s plerũqꝫ ita disparia/ vt ali⁹ fęlicissim⁹/ ali⁹ infęlicissim⁹ viuat: sicut esau ꝛ iacob geminos accipim⁹ natos: ita vt iacob q posterior nascebat manu plātā p̄cedentis fratris tenēs inueniret. Horũ certe dies atqꝫ hora nascētiũ alit notari nō posset: nisi vt amboꝝ ꝯstellatio eēt vna. Quātũ autē interfit inter amborũ mores facta

a ¶ Octaua veritas: ꝙ motus siderũ certus est hoīb⁹/ sed ex ea motione mores nascētiũ ꝛ euent⁹ velle p̄dicere magn⁹ error ē ꝛ magna demētia. Ex q dicto accipit documētũ: ꝙ licet astrologia sit scientia certissima/ qñ tñ astrologi se extendũt ad faciēda de actib⁹ humanis iudicia/ vehemēt errāt: ꝛ ideo cōmunit infatuantur/ cũ astrologia nō doceat nisi siderũ cursus/ ꝛ astronomia aliqs sensibiles influx⁹. Intelligēdũ tñ: ꝙ circa hāc vitatē ponūt qtuor notabilia. Primũ est: ꝙ romani voluerũt in honorē cesaris iulij stellā q ven⁹ dedicare: ꝛ forte fecissent nisi auia ei⁹ h nomē p̄occupasset. Vñ i honorē illi⁹ cesaris iulij/ ꝛ augusti cesaris fuerũt duo mēses vocati. s. qntilis et sextilis: h est iulius et august⁹.

¶ Secũdũ no

Octaua veritas.

B Primũ notabile octaue veritatis

F. 21. ca. b.

Gen. 25. c.

laboꝛes atq̃ successus: scriptura testis est/
Al. ꝑuulgata iam oꝛe oim gentiū† peruagata. Neq̃ eñ
ad rem pertinet ꝙ dicūt ipsū momentum
minimū atq̃ angustissimū tp̄is qd̄ gemi/
noꝝ partū disterminat / multū valere in
rerū natura atq̃ cęlestiū coꝛpoꝝ rapidissi/
ma velocitate. Etsi eñ cōcedā vt plurimū
valeat: tñ in cōstellationib⁹ a mathemati/
co inueniri nō potest: qb⁹ inspectis se fata
dicere ꝓfitet̃. Q̄ ergo in cōstellatiōib⁹ nō
inuenit / q̄s necesse est vnas ispiciat siue de
iacob / siue de ei⁹ fratre cōsulat̃: qd̄ ei ꝓdest
si discat in cęlo qd̄ temere secur⁹ infamat:
⁊ nō discat in tabula quā frustra sollicitus
intuet̃? Quare istę quoq̃ opiniones q̄busdā
rerū signis humana ꝓ̄sumptiōe institu/
tis / ad eadē illa q̄si q̄dā cū dęmonib⁹ pacta
et conuenta referēde sunt.

Q̄ nō sit credēdū mathematicis / siue vera / siue falsa dicat: Ca. XXIII

Inc eñ fit / vt occulto q̄dā iudicio
b diuino cupidi malarū rerū hoies
tradant̃ illudēdi ⁊ decipiēdi ꝓ me/
ritis volūtatū suarū / illudētib⁹ eos atq̃ de
cipiētib⁹ ꝑuaricatoꝛibus angelis: quibus
ista pars mūdi isima s̄m pulcherrimū oꝛdi
nē rerū diuinę ꝓuidētię lege subiecta est.
Quib⁹ illusionib⁹ ⁊ deceptionib⁹ euenit / vt
istis supstitiosis ⁊ ꝑniciosis diuinationū ge/
nerib⁹ m̄lta ꝑterita et futura dicāt̃: nec ali/
ter accidāt q̄̄ dicunt̃ / multaq̃ obseruātib⁹
s̄m obseruationes suas eueniāt: qb⁹ impli/
cati curiosioꝛes fiāt / ⁊ sese magis magisq̃
inserāt multiplicib⁹ laqueis ꝑniciosissimi
26.q.2.ca. illud erroꝛis. Hoc gen⁹ foꝛnicatiōis aię salubrit̃
diuina scⁱptura nō tacuit: neq̃ ab ea sic de/
terruit aiam: vt ꝓpterea talia negaret esse
sectāda / qꝛ falsa dicunt̃ a ꝓfessoꝛib⁹ eoꝝ: sȝ
Deut.13.a. etiā si dixerint vobis inq̄t ⁊ ita euenerit / ne
credatis eis. c ¶ Nō
1.Reg.28.c. 2.ad simplici anū.q̄sti.3.c. eñ qꝛ mago samue/
lis moꝛtui sauli regi
xa ꝑnūciauit / ꝓpte/
rea talia sacrilegia q̄/
bus imago illa ꝓ̄sen/
tata est min⁹ execrā/
Act.16.d da sūt: aut qꝛ in acti/
bus apl̄oꝝ ventriloq̄
fęmina verū testimo/
niū ꝓhibuit apl̄is dn̄i:
ideo paul⁹ apl̄s pep/
cit illi spūi / ac nō po/
ti⁹ fęminā illi⁹ dęmo/
nij coꝛreptiōe atq̃ ex/
clusione mundauit.
Omnes igitur artes
hmōi vel nugatoꝛię
vel noxię supstitiōis / ex q̄dā pestifera socie
tate hominū et dęmonū / q̄si pacta infide/
lis ⁊ dolosę amicitię cōstituta / penit⁹ sunt 1.Coꝛ.10.c
repudiāda ⁊ fugiēda chꝛistiano: nō ꝙ ido/
lum sit aliq̄d / vt ait apl̄s: sȝ qꝛ q̄ imolāt dę/
monijs imolāt ⁊ nō deo: nolo aūt vos soci
os fieri dęmonioꝛū. Q̄ aūt de idolis ⁊ de
imolationib⁹ q̄ honoꝛi eoꝝ exhibent̃ / dixit
apl̄s: hoc de oīb⁹ imaginarijs signis sen/
tiēdū ē: q̄ vł ad cultū idoloꝛū vel ad creatu
rā eiusq̃ partes tanq̄̄ deū colēdas trahūt /
vel ad remedioꝛū aliarūq̃ obseruationū
curā ꝑtinet: q̄ nō sūt diuinit⁹ ad dilectionē
dei et ꝓximi / tanq̄̄ publice cōstituta: sed ꝑ
ꝑ̄uatas appetitiones rerū tp̄aliū / coꝛda
dissipāt miseroꝝ. In oīb⁹ g̃ istis doctrinis
societas dęmonū foꝛmidāda atq̃ euitāda
est: q̄ nihil cū ꝑ̄ncipe suo diabolo nisi redi/
tum nostrū claudere atq̃ obserare conant̃.
Sicut aūt de stellis q̄s cōdidit ⁊ oꝛdinauit
de⁹ / humanę ⁊ deceptoꝛię cōiecturę ab ho/
minib⁹ institutę sūt: sic etiā de q̄busdā na/
scētib⁹ vel quō diuinę ꝓuidētię administra
tione existētib⁹ reb⁹ / multi m̄lta humanis
suspitionib⁹ / q̄si regulariter cōiecta litteris
mādauerūt: si foꝛte isolite acciderint / velut
si mula pariat: aut fulmie aliq̄d ꝑcutiat̃.

Q̄ ꝑ̄stigia mathematicoꝛū ex pacto dęmonū sunt: Ca. XXIIII.

Ę oīa tātū
q valēt / quātū
ꝓ̄sumptione
aīoꝝ q̄si cōmuni q̄dā
lingua cū dęmonib⁹
fęderata sūt. Quę tñ
oīa plena sūt pesti/
ferę curiositatis / cru/
ciātis sollicitudinis:
moꝛtiferę seruitutis.
Nō eñ quia valebāt
aīaduersa sūt / sed animaduertēdo atq̃ si/
gnādo factū est vt valerēt. Et ideo diuer/
sis diuersa ꝓueniūt s̄m cogitatiōes ⁊ pre/
sumptiones suas. Illi eñ spūs qui decipe
volūt / talia ꝓcurant cuiq̃ q̄lib⁹ cū irretitū
ꝑ suspitiōes ⁊ cōsensiones ei⁹ viderint. Si/
cut eñ: xbi gratia: vna figura litterę q̄ de/

b ¶ Secūdū notabile: ꝙ non ideo qꝛ imago samuelis regi sauli vera ꝓnunciauit ꝓpter hoc talia sacrilegia quib⁹ ista imago est ꝓ̄sentata min⁹ execrāda sūt. Et in actibus inq̄t femina verū testimoniū apl̄is ꝓhibuit: nec ideo paul⁹ pepcit illi spiritui / sed feminā emūdauit. Et hoc dr̄: qꝛ talia sortilegia sūt sacrilegia. Tertiū notabile: ꝙ instituta hoīm sacrilegia ꝑ q̄ talia fiūt / sūt ad pacta demonū referenda: de quibus dicit apostol⁹: Quę imolant gentes / demonijs immolāt. Unde patet ꝙ reducit ista sortilegia ad idolatriam.

¶ Quartū no/

c ¶ Quartū notabile: ꝙ oīa ista. s. soꝛtilegia tātū valēt q̄tū ꝓ̄sumptiōe animoꝝ cū demonib⁹ sūt federata. q. d. ꝙ non habēt effectū / nisi in talib⁹ ponat̃ aīo fides. Sed attendēdū est: ꝙ ex secūdo notabili accipit̃ argumētū: ꝙ saul ⁊ filij ei⁹ fuerūt dānati: qꝛ dicit ꝙ imago samuelis vera ꝓdixit ꝓnūcians infernum.

videant̃: sicut sūt inaures in sūmo aurium singulaꝝ: aut de struthionū ossib⁹ ansulę in digitis: aut cū tibi dicit̃ singultienti/ vt dexteram manu sinistrū pollicē teneas. His adiūgunt̃ milia lanissimarū obseruationū: si mēbrū aliqđ salierit/ si iūctim ambulātib⁹ amicis: lapis/ aut canis/ aut puer medi⁹ interuenerit: atqͣ illud ꝙ lapidē calcāt/ tanqͣ direptorē amicitię min⁹ molestū est/ qͣ cū innocentē puerū colapho pcutiūt/ si pariꝫ ambulantib⁹ intercurrerit. Sed bellū est ꝙ aliqñ pueri vindicant̃ a canib⁹: Nā plerūqͣ tā superstitiosi sūt q̄dā/ vt etiā canē q̄ medius interuenerit ferire audeāt/ nō impune: Nāqͣ a vano remedio cito lcerdū ille pcussorem suū ad verū medicū mittit. Hinc sūt etiā illa: limē calcare cū añ domū suā trāsit: redire ad lectū/ si quis dū se calciat sternutauerit: redire domū/ si pcidēs offenderit: cū vestis a soricib⁹ rodit̃/ plus timere suspitionē futuri mali qͣ p̄sens damnū dolere. Vñ illud elegāter dictū est catonis: q̄ cū esset cōsult⁹ a quodā q̄ sibi a soricib⁹ erosas caligas diceret: respōdit nō esse illud mōstrū: sed vere mōstrū habēdū fuisse/ si sorices a caligis roderent̃.

Qr sacra scriptura cōdēnat mathematicoꝝ supstitionē. Ca. XXI

Nec illi ab h̄ genere pniciose supstitiōis segregādi sūt: q̄ genethliaci ppter natalīū dieꝝ ꝯsideratiōes: nūc aūt vulgo mathematici vocāt̃. Nā ꝛ ipi qͣuis verā stellaꝝ positionē/ cū q̄sqͣ nascit̃ cōsectēt̃/ ꝛ aliqñ etiā puestigēt: tñ ꝙ inde conāt̃ vel actiōes nr̃as vel actionū euēta p̄dicere/ nimis errāt/ ꝛ vēdūt iperitis hoīb⁹ miserabilē fuitutē. Nā q̄sqͣs liber cū ad hm̄ōi mathematicū igressus fuerit/ dat pecuniā vt seru⁹ inde exeat: aut martis/ aut veneris: vel potius oīm siderū/ q̄b⁹ illi q̄ p̄mi errauerūt/ errorēqͣ posteris ppinauerūt: vel bestiarū ppt similitudinē/ vel hominū ad ipsos homīes honorādos imposuerūt vocabula. Nō eñi mirādū est/ cū etiā ppiorib⁹/ recentioribus qͣ tempib⁹/ sidus qđ appellam⁹ luciferū honori et nomini cęsaris romani dicare conati sūt. Et fortasse factū esset atqͣ isset in vetustatē/ nisi auia ei⁹ venus p̄occupasset h̄ nois p̄diū: neqͣ iure vllo ad heredes traijceret/ qđ nūqͣ viua possederat aut possidēdū petiuerat. Nā vbi vacabat loc⁹ neqͣ alicui⁹ prioꝝ mortuoꝝ honorē tenebat̃: factū est qđ in rebus talib⁹ fieri solet. Pro q̄ntili eñi ꝛ sextili mēsib⁹/ iuliū atqͣ augustū vocamus de honorib⁹ hoīm iulij cęsaris ꝛ augusti cęsaris nūcupatos: vt facile q̄ voluerit intelligat etiā illa sidera pri⁹ sine his noīb⁹ cęlo vagata esse. Mortuis aūt illis quoꝝ honorare memoriā vel coacti sūt homīes regia potestate: vel placuit humana vanitate noīa eorū iponētes siderib⁹/ eos ipsos sibi mortuos in cęlū leuare videbant̃. Sed quōlibet vocēt̃ ab hoīb⁹/ sūt tñ sidera q̄ de⁹ instituit ꝛ ordinauit vt voluit: ꝛ est certus mot⁹ illorū q̄ tp̄a distinguūt atqͣ variant̃. Quē motū notare cū quisqͣ nascit̃ quō se habeat facile ē: p eoꝝ inuētas cōscriptasqͣ regulas q̄s sancta scp̄tura cōdēnat dicēs: Si eñ tātū potuerūt scire vt possēt ęstimare seculū: quō ei⁹ dñm nō facili⁹ iuenerūt?

B

Primū notabile octaue veritatis

Improbat augustin⁹ mathematicoꝝ positiōes de cōstellatiōib⁹: Ca. XXII

Sed ex ea notatiōe velle nascentiū mores/ act⁹/ euēta p̄dicere: magn⁹ error et magna demētia ē. Et apud eos quidē q̄ talia dediscēdo didicerūt/ sine vlla dubitatiōe refellit̃ hęc superstitio. Cōstellatiōnes eñ quas vocant notatio ē siderū/ quō se habeant cū ille nasceret̃ de quo isti miseri a miseriorib⁹ consulunt̃. Fieri aūt potest/ vt aliqui gemini tā sequaciter fundātur ex vtero/ vt interuallū tp̄is inter eos nullū possit apprehēdi/ ꝛ cōstellationū numeris annotari. Vñ necesse est nōnullos geminos easdē habere cōstellationes: cū paria rerū vel q̄s agūt/ vel q̄s patiunt̃ euēta nō habeāt: ſ plerūqͣ ita disparia/ vt ali⁹ fęlicissim⁹/ ali⁹ infęlicissim⁹ viuat: sicut esau ꝛ iacob geminos accipim⁹ natos: ita vt iacob q̄ posterior nascebat̃ manu plātā p̄cedentis fratris tenēs inueniret̃. Horū certe dies atqͣ hora nascētiū aliť notari nō posset: nisi vt amboꝝ ꝯstellatio eēt vna. Quātū autē interſit inter amborū mores facta Gen. 25. c.

a ¶ Octaua veritas: ꝙ motus siderū certus est hoīb⁹/ sed ex ea motione mores nascētiū ꝛ euent⁹ velle p̄dicere magn⁹ error ē ꝛ magna demētia. Ex q̄ dicto accipit̃ documētū: ꝙ licet astrologia sit scientia certissima/ qͣñ tñ astrologi se extendūt ad faciēda de actib⁹ humanis iudicia/ vehemēt̃ errāt: ꝛ ideo cōmuniť infamantur/ cū astrologia nō doceat nisi siderū cursus/ ꝛ astronomia aliq̄s sensibiles influx⁹. Intelligēdū tñ: ꝙ circa hāc veritatē ponūt̃ q̄ttuor notabilia. Primū est: ꝙ romani voluerūt in honorē cesaris iulij stellā q̄ ven⁹ dicare: ꝛ forte fecissent nisi auia ei⁹ h̄ nomē p̄occupasset. Vñ i honorē illi⁹ cesaris iulij/ ꝛ augusti cesar̃ fuerūt duo mēses vocati. s. q̄ntilis et sextilis h̄ est iulius et august⁹. ¶ Secūdū no

Octaua veritas.

D. 21. ca. b.

laboꝛes atq̃ successus: scriptura testis est/ iam oꝛe oīm gentiū † peruagata. Neq̃ eñ ad rem pertinet ꝙ dicūt ipsū momentum minimū atq̃ angustissimū tp̄is qđ geminoꝛū partū disterminat / multū valere in rerū natura atq̃ cęlestiū coꝛpoꝝ rapidissima velocitate. Etsi eñ cōcedā vt plurimū valeat: tñ in cōstellationibꝰ a mathematico inueniri nō potest: qbꝰ inspectis se fata dicere ꝓfitet̃. Qꝛ ergo in cōstellatiōibꝰ nō inuenit / q̄s necesse est vnas īspiciat siue de iacob / siue de eiꝰ fratre cōsulat̃: qd ei ꝓdest si discat in cęlo qđ temere securꝰ infamat: ꝛ nō discat in tabula quā frustra sollicitus intuet̃? Quare istę quoq̃ opiniones q̄busdā rerū signis humana ꝓsumptiōe institutis / ad eadē illa q̄si q̄dā cū dęmonibꝰ pacta et conuenta referēde sunt.

Al. ꝑuulgata

Qꝛ nō sit credēdū mathematicis / siue vera / siue falsa dicat: Ca. XXIII

Hinc eñ fit / vt occulto q̄dā iudicio [b] diuino cupidi malarū rerū hoīes tradant̃ illudēdi ꝛ decipiēdi ꝓ meritis volūtatū suarū / illudētibꝰ eos atq̃ decipiētibꝰ p̄uaricatoꝛibus angelis: quibus ista pars mūdi ifima ſm pulcherrimū oꝛdinē rerū diuinę ꝓuidētię lege subiecta est. Quibꝰ illusionibꝰ ꝛ deceptionibꝰ euenit / vt istis supſtitiosis ꝛ ꝑniciosis diuīationū generibꝰ mlt̃a p̄terita et futura dicāt̃: nec aliter accidāt q̄ dicunt̃ / multaq̃ obseruātibꝰ ſm obseruationes suas eueniāt: qbꝰ implicati curiosioꝛes fiāt / ꝛ sese magis magisq̃ inserāt multiplicibꝰ laqueis ꝑniciosissimi erroꝛis. Hoc genꝰ foꝛnicatiōis aīę salubrit̃ diuina scp̄tura nō tacuit: neq̃ ab ea sic deterruit aīam: vt ꝓpterea talia negaret esse sectāda / qꝛ falsa dicunt̃ a ꝓfessoꝛibꝰ eoꝝ: ſʒ etiā si dixerint vobis inq̄t ꝛ ita euenerit / ne credatis eis. [c] Nō eñ qꝛ mago samuelis moꝛtui sauli regi vera p̄nūciauit / ꝓpterea talia sacrilegia q̄bus imago illa p̄sentata est minꝰ execrāda sūt: aut qꝛ in actibus aplo̅ꝝ ventriloq̄ fęmina verū testimoniū ꝑhibuit aplīs dn̄i: ideo paulꝰ apl̄s pepcit illi spūi / ac nō potiꝰ fęminā illiꝰ dęmonij correptiōe atq̃ exclusione mundauit. Omnes igitur artes hmōi vel nugatoꝛię vel noxię supſtitiōis / ex q̄dā pestifera societate hominū et dęmonū / q̄si pacta infidelis ꝛ dolosę amicitię cōstituta / penitꝰ sunt repudiāda ꝛ fugiēda christiano: nō ꝙ idolum sit aliq̄d / vt ait apl̄s: ſʒ qꝛ q̄ imolāt dęmonijs imolāt ꝛ nō deo: nolo aūt vos socios fieri dęmonioꝛū. Qꝛ aūt de idolis ꝛ de imolationibꝰ q̄ honoꝛi eoꝝ exhibent̃ / dixit apl̄s: hoc de oībꝰ imaginarijs signis sentiēdū ē: q̄ vl̄ ad cultū idoloꝛū vel ad creaturā eiusq̃ partes tanq̃ deū colēdas trahūt / vel ad remedioꝛū aliarūq̃ obseruationū curā ꝑtinet: q̄ nō sūt diuinitꝰ ad dilectionē dei et ꝓximi / tanq̃ publice cōstituta: sed ꝑ priuatas appetitiones rerū tp̄aliū / coꝛda dissipāt miseroꝝ. In oībꝰ ḡ istis doctrinis societas dęmonū foꝛmidāda atq̃ euitāda est: q̄ nihil cū p̄ncipe suo diabolo nisi reditum nostrū claudere atq̃ obserare conant̃. Sicut aūt de stellis q̄s cōdidit ꝛ oꝛdinauit deꝰ / humanę ꝛ deceptoꝛię cōiecturę ab hominibꝰ institutę sūt: sic etiā de q̄busdā nascētibꝰ vel quō diuinę ꝓuidētię administratione existētibꝰ rebꝰ / multi mlt̃a humanis suspitionibꝰ / q̄si regulariter cōiecta litteris mādauerūt: si foꝛte isolite acciderint / velut si mula pariat: aut fulmie aliq̄d ꝑcutiat̃.

26.q.2.ca. illud

Deut. 13.a.

1.Reg. 28.c. 2.ad simplici anū. q̄sti.3.c.

Act. 16.d

1.Coꝛ.10.c

Qꝛ p̄stigia mathematicoꝛū ex pacto dęmonū sint: Ca. XXIIII.

Tę oīa tātū [c] valēt / quātū p̄sumptione aīoꝝ q̄si cōmuni q̄dā lingua cū dęmonibꝰ fęderata sūt. Quę tñ oīa plena sūt pestiferę curiositatis / cruciātis sollicitudinis: moꝛtiferę seruitutis. Nō eñ quia valebāt aīaduersa sūt / sed animaduertēdo atq̃ signādo factū est vt valerēt. Et ideo diuersis diuersa ꝓueniūt ſm cogitatiōes ꝛ pręsumptiones suas. Illi eñ spūs qui decipe volūt / talia ꝓcurant cuiq̃ q̄libꝰ eū irretitū ꝑ suspitiōes ꝛ cōsensiones eiꝰ viderint. Sicut eñ: Vbi gratia: vna figura litterę q̄ de-

b ¶ Secūdū notabile: ꝙ non ideo qꝛ imago samuelis regi sauli vera p̄nunciauit ꝓpter hoc talia sacrilegia quibꝰ ista imago est p̄sentata minꝰ execrāda sūt. Et in actibus inq̄t femina verū testimoniū apl̄is ꝑhibuit: nec ideo paulꝰ pepcit illi spiritui / sed feminā emūdauit. Et hoc dr̄ / qꝛ talia soꝛtilegia sūt sacrilegia. Tertiū notabile: ꝙ instituta hoīm sacrilegia ꝑ q̄ talia fiūt / sūt ad pacta demonū referenda: de quibus dicit apostolꝰ: Que imolant gentes / demonijs immolāt. Unde patet ꝙ reducit ista soꝛtilegia ad idolatriam.

¶ Quartū notabile: ꝙ oīa ista .s. soꝛtilegia tātū valēt q̄ntū p̄sumptiōe animoꝝ cū demonibꝰ sūt federata. q.d. ꝙ non habēt effectū / nisi in talibꝰ ponat̃ aīo fides. Sed attendēdū est: ꝙ ex secūdo notabili accipit̃ argumētū: ꝙ saul ꝛ filij eiꝰ fuerūt dānati: qꝛ dicit ꝙ imago samuelis vera ꝓdixit p̄nūcians infernum.

videant: sicut sūt inaures in sūmo aurium singulaꝝ: aut de struthionū ossib' ansulę in digitis: aut cū tibi dicit singultienti/ vt dextera manu sinistrū pollicē teneas. His adiūgunt milia inanissimarū obseruationū: si mēbrū aliqd salierit/ si iūctim ambulātib' amicis: lapis/ aut canis/ aut puer medi' interuenerit: atqꝫ illud ꝙ lapidē calcāt/ tanqꝫ direptorē amicitię min' molestū est/ qꝫ cuȝ innocentē puerū colapho percutiūt/ si pariter ambulantib' intercurrerit. Sed bellū est ꝙ aliqn pueri vindicant a canib': Nā plerūqꝫ tā superstitiosi sūt qdā/ vt etiā canē q medius interuenerit ferire audeāt/ nō impune: Nāqꝫ a vano remedio cito iterdū ille percussorem suū ad verū medicū mittit. Hinc sūt etiā illa: limē calcare cū ante domū suā trāsit: redire ad lectū/ si quis dū se calciat sternutauerit: redire domū/ si pcidēs offenderit: cū vestis a soricib' rodit/ plus timere suspitionē futuri mali qꝫ pñsens damnū dolere. Vn illud elegāter dictū est catonis: q cū esset cōsult' a quodā q sibi a soricib' erosas caligas diceret: respōdit nō esse illud mōstrū: sed vere mōstrū habēdū fuisse/ si sorices a caligis roderent.

Qr sacra scriptura cōdēnat mathematicorū supstitionē. Ca. XXI

Nec illi ab hoc genere pniciose supstitiōis segregādi sūt: q genethliaci ppter natalīū dieꝝ ꝯsideratiōes: nūc aūt vulgo mathematici vocāt. Nā ꝛ ipi qꝫuis verā stellaꝝ positionē/ cū qsqꝫ nascit cōsectēt/ ꝛ aliqn etiā puestigēt: tn ꝙ īde conāt vel actiōes nras vel actionū euēta pdicere/ nimis errāt/ ꝛ vēdūt iperitis hoib' miserabilē suiturē. Nā qsqꝫ liber cū ad hmōi mathematicū igressus fuerit/ dat pecuniā vt seru' inde exeat: aut martis/ aut veneris: vel potī' oim siderū/ qb' illi q pmi errauerūt/ errorēqꝫ posteris ppinauerūt: vel bestiarū ppter similitudinē/ vel hominū ad ipsos homines honorādos imposuerūt vocabula. Nō eñ mirādū est/ cū etiā pprioib'/ recentioribus qꝫ tempib'/ sidus qd appellam' luciferū honori et nomini cęsaris romani dicare conati sūt. Et fortasse factū esset atqꝫ isset in vetustatē/ nisi auia ei' venus hoc occupasset hoc nois pdiū: neqꝫ iure vllo ad heredes traiceret qd nūqꝫ viua possederat aut possidēdū petiuerat. Nā vbi vacabat loc' neqꝫ alicui' prioꝝ mortuoꝝ honore tenebat: factū est qd in rebus talib' fieri solet. Pro qntili eñ ꝛ sextili mēsib'/ iuliū atqꝫ augustū vocamus de honorib' hoim iulij cęsaris ꝛ augusti cęsaris nūcupatos: vt facile q voluerit intelligat etiā illa sidera pri' sine his noib' cęlo vagata esse. Mortuis aūt illis quoꝝ honorare memoriā vel coacti sūt homines regia potestate: vel placuit humana vanitate noia eorū iponētes siderib'/ eos ipsos sibi mortuos in cęlū leuare videbant. Sed quōlibet vocēt ab hoib'/ sūt tn sidera q de' instituit ꝛ ordinauit vt voluit: ꝛ est certus mot' illoꝝ q tpa distinguūt atqꝫ variant. Quē motū notare cū quisqꝫ nascit quō se habeat facile ē: p eoꝝ inuētas cōscriptasqꝫ regulas qs sancta scptura cōdēnat dicēs: Si eñ tātū potuerūt scire vt possēt estimare seculū: quō ei' dñm nō facili' iuenerūt?

Primū notabile octaue veritatis

Improbat augustin' mathematicoꝝ positiōes de cōstellatiōib'. Ca. XXII

Sed ex ea notatiōe velle nascentiū mores/ act'/ euēta pdicere: magn' error et magna demētia ē. Et apud eos quidē q talia dediscēdo didicerūt/ sine vlla dubitatiōe refellit hęc superstitio. Cōstellationes eñ quas vocant notatio ē siderū/ quō se habeant cū ille nasceret de quo isti miseri a miserioib' consulunt. Fieri aūt potest/ vt aliqui gemini tā sequaciter fundātur ex vtero/ vt interuallū tpis inter eos nullū possit apprehēdi/ ꝛ cōstellationū numeris annotari. Vn necesse est nōnullos geminos easdē habere cōstellationes: cuȝ paria rerū vel qs agūt/ vel qs patiunt euēta nō habeāt: sed plerūqꝫ ita disparia/ vt ali' felicissim'/ ali' infelicissim' viuat: sicut esau ꝛ iacob geminos accipim' natos: ita vt iacob q posterior nascebat manu plātā pcedentis fratris tenēs inueniret. Horū certe dies atqꝫ hora nascētiū aliter notari nō posset: nisi vt amboꝝ ꝯstellatio eēt vna. Quātū autē interfuit inter amborū mores facta

Octaua veritas.

a ¶ Octaua veritas: ꝙ motus siderū certus est hoib'/ sed ex ea motione mores nascētiū ꝛ euent' velle pdicere magn' error ē ꝛ magna demētia. Ex q dicto accipit documētū: ꝙ licet astrologia sit scientia certissima/ qꝫ tn astrologi se extendūt ad faciēda de actib' humanis iudicia/ vehemēter errāt: ꝛ ideo cōmuniter infatuantur/ cū astrologia nō doceat nisi siderū cursus/ ꝛ astronomia aliqs sensibiles influx'. Intelligēdū tn: ꝙ circa hāc veritatē ponūt qttuor notabilia. Primū est: ꝙ romani voluerūt in honorē cesaris iulij stellā q ven' dr dicare: ꝛ forte fecissent nisi auia ei' hoc nomē pocc upasset. Vn i honorē illi' cesaris iulij/ ꝛ augusti cesaris fuerūt duo mēses vocati. s. qntilis et sextilis: q est iulius et august'. F. 21. ca. b.

¶ Secūdū no

Gen. 25. c.

labores atq͂ successus: scriptura testis est/
Al. †peruul/gata iam ore oim gentiũ† peruagata. Neq͂ eñ
ad rem pertinet q͂ dicũt ipsũ momentum
minimũ atq͂ angustissimũ tpis qd̃ gemi/
norũ partũ disterminat / multũ valere in
rerũ natura atq͂ celestiũ corpoꝝ rapidissi/
ma velocitate. Etsi eñ cõcedã vt plurimũ
valeat: tñ in cõstellationib° a mathemati/
co inueniri nõ potest: q̃b° inspectis se fata
dicere ꝓfitet. Qḋ ergo in cõstellatiõib° nõ
inuenit/ q̃s necesse est vnas ĩspiciat siue de
iacob/ siue de ei° fratre cõsulat: q̃d ei ꝓdest
si discat in celo qd̃ temere secur° infamat:
τ nõ discat in tabula quã frustra sollicitus
intuet? Quare iste quoq͂ opiniones q̃bus/
dã rerũ signis humana p̃sumptiõe institu/
tis/ ad eadẽ illa q̃si q̃dã cũ demonib° pacta
et conuenta referẽde sunt.

Qḋ nõ sit credẽdũ mathematicis/ siue vera/ siue falsa dicat: Ca. XXIII

Hinc eñ fit/ vt occulto q̃dã iudicio
b diuino cupidi malarũ rerũ hoies
tradant illudẽdi τ decipiẽdi ꝓ me/
ritis volũtatũ suarũ/ illudẽtib° eos atq͂ de/
cipiẽtib° p̃uaricatoribus angelis: quibus
ista pars mũdi ĩfima sm pulcherrimũ ordi/
nẽ rerũ diuine ꝓuidẽtie lege subiecta est.
Quib° illusionib° τ deceptionib° euenit/ vt
istis supstitiosis τ ꝑniciosis diuiationũ ge/
nerib° m̃lta p̃terita et futura dicãt: nec ali/
ter accidãt q̃ dicunt/ multaq͂ obseruãtib°
sm obseruationes suas eueniãt: q̃b° impli/
cati curiosiores fiãt/ τ sese magis magisq͂
inserãt multiplicib° laqueis ꝑniciosissimi
26.q.2.ca. illud erroris. Hoc gen° fornicatiõis aĩe salubrit
diuina scriptura nõ tacuit: neq͂ ab ea sic de/
terruit aiam: vt ꝓpterea talia negaret esse
sectãda/ q2 falsa dicunt a ꝓfessorib° eoꝝ: sȝ
Deut.13.a. etiã si dixerint vobis inq̃t τ ita euenerit/ ne
credatis eis. c ¶ Nõ
1.Reg.28.c. 2.ad simplici anũ. q̃sti.3. c. eñ q2 mago samue/
lis mortui sauli regi
v̾a p̃nũciauit/ ꝓpte/
rea talia sacrilegia q̃/
bus imago illa p̃sen/
tata est min° execrã/
Act.16.d da sũt: aut q2 in acti/
bus aploꝝ ventriloq̃
femina verũ testimo/
niũ ꝓhibuit aplis dñi:
ideo paul° apls pep/
cit illi spũi/ ac nõ po/
ti° feminã illi° demo/
nij correptiõe atq͂ ex/
clusione mundauit.
Omnes igitur artes
hmõi vel nugatorie
vel noxie supstitiõis/ ex q̃dã pestifera socie/
tate hominũ et demonũ/ q̃si pacta infide/
lis τ dolose amicitie cõstituta/ penit° sunt 1.Cor.10.c
repudiãda τ fugiẽda christiano: nõ q͂ ido/
lum sit aliq̃d/ vt ait apls: sȝ q2 q̃ imolãt de/
monijs imolãt τ nõ deo: nolo aũt vos soci/
os fieri demonioꝝ. Qḋ aũt de idolis τ de
imolationib° q̃ honori eoꝝ exhibent/ dixit
apls: hoc de oĩb° imaginarijs signis sen/
tiẽdũ ẽ: q̃ vl' ad cultũ idoloꝝ vel ad creatu/
rã eiusq͂ partes tanq͂ deũ colẽdas trahũt/
vel ad remedioꝝ aliarũq͂ obseruationũ
curã ꝑtinet: q̃ nõ sũt diuinit° ad dilectionẽ
dei et ꝓximi/ tanq͂ publice cõstituta: sed ꝑ
priuatas appetitiones rerũ tpaliũ/ corda
dissipãt miseroꝝ. In oĩb° g̃ istis doctrinis
societas demonũ formidãda atq͂ euitãda
est: q̃ nihil cũ p̃ncipe suo diabolo nisi redi/
tum nostrũ claudere atq͂ obserare conant.
Sicut aũt de stellis q̃s cõdidit τ ordinauit
de°/ humane τ deceptorie cõiecture ab ho/
minib° institute sũt: sic etiã de q̃busdã na/
scẽtib° vel quõ diuine ꝓuidẽtie administra/
tione existẽtib° reb°/ multi m̃lta humanis
suspitionib°/ q̃si regulariter cõiecta litteris
mãdauerũt: si forte ĩsolite acciderint/ velut
si mula pariat: aut fulmie aliq̃d ꝑcutiat.

Qḋ p̃stigia mathematicoꝝ ex pacto demonũ sint: Ca. XXIIII.

Hec oia tãtũ
q valẽt/ quãtũ
p̃sumptione
aioꝝ q̃si cõmuni q̃dã
lingua cũ demonib°
federata sũt. Que tñ
oĩa plena sũt pesti/
fere curiositatis/ cru/
ciãtis sollicitudinis:
mortifere seruitutis.
Nõ eñ quia valebãt
aiaduersa sũt/ sed animaduertẽdo atq͂ si/
gnãdo factũ est vt valerẽt. Et ideo diuer/
sis diuersa ꝓueniũt sm cogitatiões τ pre/
sumptiones suas. Illi eñ spũs qui decipe
volũt/ talia ꝓcurant cuiq͂ q̃lib° eũ irretitũ
ꝑ suspitiões τ cõsensiones ei° viderint. Si/
cut eñ: verbi gratia: vna figura littere q̃ de/

b ¶ Secũdũ notabile: q͂ non ideo q2 imago sa/muelis regi sauli vera p̃/nunciauit ꝓpter hoc ta/lia sacrilegia quib° ista imago est p̃sentata min° execrãda sũt. Et in acti/bus inq̃t femina verũ te/stimoniũ aplis ꝓhibuit: nec ideo paul° pepcit illi spiritui/ sed feminã emũ/dauit. Et hoc dr/ q2 talia sortilegia sũt sacrilegia. ¶ Tertiũ notabile: q͂ insti/tuta hoim sacrilegia ꝑ q̃ talia fiũt/ sũt ad pacta de/monũ referenda: de qui/bus dicit apostol°: Que imolant gentes / demo/nijs immolãt. Unde pa/tet q͂ reducit ista sortile/gia ad idolatriam.

¶ Quartũ no/tabile: q͂ oia ista.s. sortilegia tã/tũ valẽt q̃tũ p̃sumptiõe animoꝝ cũ demonib° sũt federata. q.d. q͂ non ha/bẽt effectũ/ nisi in talib° ponat aĩo fides. Sed at/tendẽdũ est: q͂ ex secũdo notabili accipit argumẽ/tũ: q͂ saul τ filij ei° fuerũt dãnati: q2 dicit q͂ ima/go samuelis vera p̃dixit p̃nũcians infernum.

cusatim notaf/ aliud apud grecos/ aliud apud latinos valet: nō natura/ sed placito z cōsensiōe significādi: ac ideo q vtrāqz linguā nouit/ si hoi greco velit aliqđ significare scribēdo/ nō i ea significatiōe ponit hāc lrām in q eā ponit cū hoi scribit latino. Et betha vno eodēqz sono/ apud grecos littere/ apud latinos oleris nomē est. Et cū dico/ lege in his duab9 syllabis/ aliud grecus/ aliud latin9 intelligit. Sicut ḡ hec oēs significationes ꝓ sue cuiusqz societatis cōsensione animos mouēt: z qz diuersa cōsensio ē diuerse mouēt: nec ideo cōsenserūt in eas hoies/ qz iā valebāt ad significationē: sz iō valēt/ qz ꝯsenserūt i eas. Sic etiā illa signa qb9 perniciosa demonū societas cōparaf ꝓ cuiusqz obseruatiōib9 valēt. Qđ manifestissime ostēdit rit9 augurū: q z anteqz obseruent/ z postea qz obseruata signa tenuerint/ id agūt: ne videāt volat9/ aut audiāt voces auiū: qz nulla ista signa sunt nisi cōsensus obseruantis accedat.

Qz hūane istitutiōes i reb9 agēdis nō sint oīno fugiēde: Ca. XXV.

q Uibus amputatis atqz eradicatis ab aio christiano: deinceps vidēde sūt istitutiōes hoim n̄ supstitiose .i. nō cū demonib9/ sz cū ipsis hoib9 institute. Nāqz oīa q ideo valēt inter hoies: qz placuit inter eos vt valeāt/ instituta hominū sūt: quoꝝ partim supflua/ luxuriosaqz instituta sūt: partim cōmoda z necessaria. Illa eīn signa q saltādo faciūt histriones/ si natura nō instituto z cōsensione hoim valerēt/ nō ꝓmis tpib9 saltāte pantomimio pco ꝓnūciaret ppl̄is carthaginis qđ saltator vellet intelligi. Qđ adhuc multi meminerūt senes: quoꝝ relatu hec solem9 audire. Qđ ideo credēdū est: qz nūc qz si qs theatrū taliū nugarū imperit9 intrauerit: nisi ei dicaf ab altero qđ illi mot9 significent/ frustra totus intent9 est.

Nona vitas ¶ Appetunt tñ oēs quādā silitudinē i significādo: vt ipsa signa inqztū possūt rebus q significanf silia sint. Sz qz multis modis simile aliqđ alicui potest esse: nō ꝯstant talia signa inter hoies nisi cōsensus accedat. In picturis vero z statuis ceterisqz hmōi simulatf opib9/ maxime peritoꝝ artificū/ nemo errat cum similia viderit/ vt agnoscat qb9 sint reb9 silia. Et h totū gen9 inter supflua hoim instituta numerādū est: nisi cū intereēt qđ eoꝝ/ q de causa/ z vbi z qñ z cui9 auctoritate fiat. Milia deniqz fictarū fabularū z falsitatū/ qrū mēdacijs hoies delectāf hūana instituta sūt. Et nulla magis hoim ꝓpria q a seipis habēt existimāda qz qcqz falsa atqz mēdacia. Cōmoda vero z necessaria hoim cū hoib9 instituta sūt qcūqz in habitu vel cultu corpis ad sexus vel honores discernēdos differētia placuit z inumerabilia genera significationū: sine qb9 humana societas/ aut nō oīno/ aut min9 cōmode gerif/ queqz in ponderib9 atqz mēsuris z nūmoꝝ impssionib9 vel estimatiōib9 sua cuiqz ciuitati z pplo sūt ꝓpria: z cetera hmōi. Que nisi hoim instituta essent: nō ꝑ diuersos pplos varia essent/ nec in ipis populis singulis ꝑ arbitrio suorū pncipū mutarenf. ¶ Sed hec tota pars humanoꝝ institutorū q ad vsū vite necessariū ꝓficiūt: neqqz est fugiēda christiano/ imo etiā quātū satis ē intuēda memoriaqz retinēda. Decia vitas

Que hoim instituta fugiēda/ et q amplectēda sint: Ca. XXVI.

a Umbrata eī qdā z naturalib9 vtcūqz similia hoim instituta sūt quoꝝ ea q ad societatē/ vt dictū est/ demonū ptinent/ penit9 repudiāda sunt z detestāda. Ea vero q homines cū homib9 habēt assumēda/ inquātum nō sūt luxuriosa atqz supflua: z maxie litterarū figure/ sine

¶ Nona veritas/ qz oēs appetunt quādā similitudinē i significādo/ vt ipsa signa inquātū possūt reb9 q significanf similia sint. Ex q dicto accipiūtur duo theologica documēta. Primū est: qz ecclesiastica solennia habent imitationē similem ad solennitatē q fit in patria que sūt ad eā significādā. Secūdū documētū: qz ista sacramēta sūt cōnenientiora/ q magis in aliq lege sūt silia suis effectib9/ cū sacramētū sit sacre rei signū. Et ideo declarāt theologi/ qz sacramētū baptismi ē ꝯuenientius ad ablutionē pctōꝝ qz circūcisio/ qz simili9 ablutioni mentali.

Primū notabile duodecime veritatis

a ¶ Decima veritas: qz tota pars humanoꝝ institutorū q ad vsū vite necessariū ꝓficiūt/ nequaqz est fugiēda: imo etiā satis qtū est intuēda. Et dicit qz ex isto genere sūt ista que ptinēt ad artē notarioꝝ z historiographoꝝ/ Et qz isti sint necessarij/ declarat duplici exēploꝝ quia aliqui putauerunt christū dominū habuisse qdragintasex annos qñ mortu9 est: Iuxta illud: qdragintasex annis edificatū est templū hoc. Hoc aūt dicebat de tēplo corporis sui: Soluite zc. qz faciliter inquit remonef ex historia gentiū collata cū euāgelio. Ideo dicit augustin9/ qz oportet vt istud dictū referaf ad edificationē christi l vtero matris. Secūdū exēplū: qz cū ambrosius epūs ꝯsiderata gētiū historia reperisset platonē hieremie tpe ꝓfectū in egyptū vbi tunc iste ꝓpheta erat/ ꝓbabili9 ostēdit/ qz tunc plato ꝑ hieremiā nostris litteris fuerit inbut9. Et illud fecit ambrosi9 fm

dicta augu/

quib⁹ legere non possum⁹/linguarũq͡z varietas quãtum satis est: de qua superius disputauimus. Ex eo genere sũt etiam notę / quas qui didicerunt ꝓprie iam notarij appellantur: Utilia sũt ista/ nec discũtur illicite/nec superstitiose implicãt: nec luxu eneruant: si tñ occupẽt vt maiorib⁹ rebus ad quas adipiscendas seruire debent/non sint impedimento.

Que dicãtur hominũ instituta/ et quę non: Ca. XXVII.

Iam vero illa q̃ nõ istituẽdo sꝫ aut trãsacta temporib⁹/aut diuinitus instituta inuestigando homines prodiderũt: vbicũq͡z discantur non sũt hominũ instituta existimanda. Quorũ alia sũt ad sensus corporis: alia vero ad rationem animi pertinẽtia. Sed illa quę sensu corporis attingũtur/vel narrata credimus/ vel demõstrata sentimus/ vel experta coniicimus.

¶ Dicta augustini: quia nonulli platonici asserebãt tpe suo christũ a platone suã sũpsisse doctrinã. Sed ex ista veritate prius descripta accipiũt quattuor theologica documẽta/ q̃ augustin⁹ resumit ĩ hac littera. Primũ est/ q͡ oĩs ars mechanica q̃ facit aliq̃d ad vtilitate humanoꝝ vsuũ est licita/immo ⁊ meritoria: q̃ dicit q͡ talia nõ solum nõ sunt fugiẽda/ sed etiã intuẽda. Secundum: q͡ nulla ars mechanica/ q̃ ordinaẽ ad illicita/ vt fabrefactio idoloꝝ ⁊ similia est licita/q̃ nõ cõcedit talia nisi ad hoĩm vtilitatem/cũ ista noceãt. Tertiũ documẽtũ q͡ ars mercationis nõ solũ est licita sed etiã meritoria/qñ fit iuste: q̃ est vtilis ad humanos vsus vt res habeantur in promptu/cũ oĩa nõ sint in eadem regione vna. Quartũ documẽtũ q͡ idem videẽ de arte aduocatoꝝ iuste exhibitaꝫ quia vtile est homĩb⁹/ vt eis in causis cõsulaẽ/ ⁊ iusticia defendaẽ. Sed oritur dubiũ/ q̃ idẽ videtur de vsuris eadẽ rõne probari cum sint moderatę/ cũ homĩes q̃nq͡z pecunia indigeant/ ⁊ vtile sit eis inuenire talẽ vsurã. Dicitur aũt q͡ illud lege diuina explicite est ꝓhibitũꝫ si tñ nõ esset/eadẽ ratione videretur.

Q̃ gẽtiles historię plurimũ cõferãt ad intellectũ scripturę sacrę: (Ca. XXVIII.

Quicquid igitur de ordine temporũ transactorum indicat ea quę appellatur historia plurimũ nos adiuuat ad sanctos libros intelligẽdos: etiã si prę̃ter ecclesiã puerili eruditiõe discaẽ. Nã ⁊ per olympiadas ⁊ ꝑ cõsulũ noĩa/multa sępe q̃runẽ a nobis: ⁊ ignorantia cõsulatus quo nat⁹ est dñs/vel quo passus est nõnullos coegit errare/vt putarent quadragintasex annoꝝ ętate passũ esse dñm: q̃ ꝑ tot annos ędificatũ esse templũ dictũ est a iudęis: qđ imaginem dñici corporis habebat. Et annorũ quidẽ fere triginta baptiçatũ esse retinemus auctoritate euãgelica. Sed postea quot annos in hac vita ęgerit/q̃q͡z textu ipso actionũ ei⁹ animaduerti possit: tamẽ ne aliũde caligo dubitationis oriaẽ: de historia gentiũ collata cum euãgelio/liquidius certiusq͡z colligitur. Tũc eñ videbitur nõ frustra dictũ esse/ q͡ quadragintasex annis templũ ędificatũ sit: vt cũ referri iste numerus ad ętatem domini non potuerit/ad secretiorẽ instructionẽ humani corporis referaẽ quo indui propter nos non dedignatus est vnic⁹ dei filius/per quẽ facta sunt oĩa. De vtilitate aũt historię/vt omittã grecos/ quãtã noster ambrosius questionem soluit calũniantibus platonis lectoribus ⁊ dilectoribus: qui dicere ausi sunt /omnes dñi nostri iesu christi sentẽtias quas mirari ⁊ prędicare cogũtur/ de platonis libris cum didicisse: quoniã longe ante humanũ aduentum domini platonem fuisse negari nõ potest. Nõne memoratus episcopus cõside- 2. Retrac. 4. D.
rata historia gentiũ/ cum platonẽ reperisset hieremię ꝓphetę tpibus ꝓfectũ fuisse in ęgyptũ: vbi tũc ille ꝓpheta erat/ ꝓbabilius esse ostẽdit/ q͡ plato poti⁹ nostris litteris ꝑ hieremiã fuerit imbut⁹/vt illa posset docere vel scribere quę iure laudanẽ? Ante litteras eñ gentis hebręorũ in q̃ vni⁹ dei cult⁹ emicuit/ex q̃ s̃m carnẽ venit dñs no- Al. teptitie
ster: nec ipse q̃dẽ pythagoras fuit/a cui⁹ posteri platonẽ theologiã didicisse isti asserũt. Ita cõsideratis tpibus fit multo credibili⁹ istos poti⁹ de litteris nostris habuisse quęcunq͡z bona ⁊ vera dixerũt/ q̃ de platonis dñm nostrũ iesũ christũ: qđ dementissimũ est credere. Narratione aũt historica cum ꝑterita etiã hoĩm instituta narranẽ/ nõ inter humana instituta ip̃a historia numerãda est: q̃ iam q̃ transierũt/ nec infecta fieri possũt/in ordine tẽporũ habẽda sũt: quoꝝ est cõditor et administrator de⁹. Aliud est eñ facta narrare/aliud docere faciẽda. Historia facta narrat fideliter atq͡z vtiliẽ: libri autẽ haruspicũ ⁊ quęq͡z similes litterę faciẽda vel obseruãda intendũt docere monitoris audacia/ nõ iudicis fide.

Q̃ naturę rerũ ⁊ siderũ cursus nõ semper superstitiosa sint: (Ca. XXIX.

Est etiam narratio demonstrationi similis: q̃ nõ ꝑterita/ s̃ ꝑsentia idicanẽ ignaris.

Joh. 2. d — Luc. 3. e

In quo genere sūt quecūq; de locorū situ naturisq; animaliū/lignorū/lapidū/herbarum/aliorūve corporū scripta sūt. De q̄ genere superi⁹ egim⁹: eāq; cognitionem valere ad enigmata scripturarū soluēda docuim⁹: nō vt ꝑ qbusdā signis adhibeant̄ tanq̄ ad remedia vel machinamenta superstitionis alicui⁹. Nam ꝛ illud genus tā distinctū ab h̄ licito ꝛ libero separauimus. Aliud est eñ dicere/tritā istā herbā si biberis venter nō dolebit: et aliud ē dicere/istā herbā collo si suspenderis venter nō dolebit. Ibi eñ pbat̄ cōtēperatio salubris: hic significatio supstitiosa damnat̄. Q̄q; vbi pcantatiōes ꝛ inuocatiōes ꝛ characteres nō sūt: plerūq; dubiū ē vtrū res q̄ alligat̄ aut quoq̄ mō adiūgit̄ sanādo corpi vi nature valeat qd̄ libere adhibēdū ē/ an significatiua qdā obligatione proueniat. Q̄d tāto prudēti⁹ oportet cauere christianū/quāto efficaci⁹ pdesse videbit̄. Sed vbi latet/ q̄ causa/qd valeat/quo aio q̄sq; vtat̄/interest dūtaxat i sanādis vel tēperādis corporib⁹/siue i medicina/siue i agricultura: Siderū aūt cognoscēdorū nō narratio/sed demōstratio ē: quorū ꝑpauca scriptura commemorat. Sicut aūt plurimis not⁹ est lune cursus: q̄ etiam ad passionē dñi anniuersarie celebrādā solēniter adhibet̄: sic paucissimis ceterorū q̄z siderū/vel ort⁹/vel occasus/vel alia q̄libet momēta sine vllo sūt errore notissima. a ¶.

Undecima veritas

Que ꝑ scipsā cognitio q̄q̄ superstitione nō alliget̄/ nō multū tñ ac ꝑpe nihil adiuuat tractationē diuinarū scripturarū: ꝛ infructuosa intentione plus impedit. Et q2 familiaris est pnicīosissimo errori fatua fata cantātiū: cōmodius/honestiusq; cōtennit̄. Habet aūt p̄ter demōstrationē p̄sentiū/ etiā p̄teritorū narrationi simile aliqd: qd̄ a p̄senti positiōe motuq; siderū ꝛ in p̄terita eorū vestigia regulariter licet recurrere. Habet etiā futurorū regulares cōiecturas/ñ suspiciosas et abominosas: sz ratas et certas: nō vt ex eis aliqd trahere in nostra facta ꝛ euēta tēptemus/ q̄lia genethliacorū delyramenta sūt: sed quātū ad ipsa ptinet sidera. Nā sicut is q̄ cōputat lunā cū hodie inspexerit quota sit/ et añ quotlibet ānos quota fuerit: ꝛ post quotlibet annos quota futura sit/pōt dicere: sic de vnoquoq; siderū q̄ ea perite cōputāt rñdere cōsueuerūt. De q̄ tota cognitione quātū ad vsū ei⁹ attinet quid mihi videret̄ aperui.

a ¶ Undecima veritas: q̄ siderū cōsideratio cognoscēdorū supstitionē ꝑ se nō alligat: tñ q2 familiaris est perniciosissimo errori magorū/ cōmodi⁹ honestiusq; cōtēnitur. Ex quo dicto accipiūtur q̄tuor theologica documenta. Primū q̄ nō solū doctrina erronea est vitāda theolog̃/ sed etiā illa que ē vicina errori: sicut astrologia arti magice. Secūdū documētū: q̄ astrologia nō ē curāda theologis/ q2 dicit q̄ honesti⁹ cōtēnit̄ q̄ addiscat̄. Tertiū documētū: q̄ philosophia vt tradita est a paganis nō est colēda/ sicut colit̄ alicubi: q2 est plena ꝛ admixta erroribus/ ꝛ nō solū vicina sed multos optime indolis philosophia dānauit. Quartū documētū: q̄ pbia si esset ab erroribus ꝑ catholicos sequestrata: tūc esset diuine scripture accōmoda: quia multa declarant̄ cōtēta in fide nostra per nature principia.

Artiū experimēta q̄plurimū cōferūt ad scripture cognitionē: (Ca. XXX.

Artiū etiā ceterarū q̄bus aliqd fabricat̄: vel qd̄ remanet post operationē artificis ab illo effectū/sicut dom⁹/ꝛ scamnū/ꝛ vas aliqd/ atq; alia huiuscemodi: vel q̄ ministerium qddā exhibēt operāti deo/sicut medicina ꝛ agricultura ꝛ gubernatio: vel quarū oīs effect⁹ est actio/ sicut saltationū ꝛ cursuū et luctaminū: Harū ergo cūctarū artiū de p̄teritis experimēta faciūt etiā futura cōiici. Nā null⁹ earū artifex mēbra mouet in operando/ nisi p̄teritorū memoriā cū futurorū expectatione cōtexat. Harū autē cognitio tenuit̄ in ipsa humana† vita cursim q; vsurpanda est/ nō ad operādū: nisi forte officiū aliqd cogat de quo nūc̄ agim⁹: sz ad indicandū ne oīno nesciam⁹ qd scriptura velit insinuare/ cū de his artib⁹ aliq̄s figuratas locutiones inserit. Al. ꝛ vitia Al. hoīnū

De sophistice argumētationes in sacra scriptura cauende sint: (Ca. XXXI

Restant ea que non ad corporis sensus/ sed ad rationem animi pertinēt/ vbi disciplina regnat disputationis et numeri. ¶ Sed disputationis disciplina ad omnia genera questionū: que in litteris sanctis sunt penetrāda ꝛ dissoluenda plurimū valet: tñ ibi cauenda est libido rixandi: ꝛ puerilis quedā ostentatio decipiendi aduersariū.

Duodecima veritas

a ¶ Duodecima v̄itas: q̄ disciplina disputatiōis ad oīa genera questionū q̄ i lrīs scīs sūt penetrāda ꝛ dissoluēda plurimū valet: tñ inq̄t ibi cauenda ē libido rixādi/ ꝛ puerilis q̄dā ostētatio decipiēdi aduersariū. Et post Aug⁹ duo notabilia. Primum est: q̄ nulla sunt hominū mag̃. ꝑpria que a seipsis I. ca. 25. circa fi.

habens

Sũt eñ multę q̃ appellant sophismata/ falsę cõclusiões rõnũ: & plerũqȝ ita veras imitantes/ vt non soluz tardos/ sed ingeniosos etiã minus diligenter attentos decipiãt. Proposuit eñ quidam dicens ei cũ quo loquebaẗ: Qd̕ ego sum/ tu non es. At ille consensit. Uerum eni erat ex parte: vel eoipso q̃ iste insidiosus/ ille simplex erat. Tunc iste addidit: Ego autẽ homo sum. Hoc quoqȝ cum ab illo accepisset/ conclusit dicens: Tu igitur nõ es homo. Qd̕ genus captiosarũ cõclusionum scriptura quãtũ existimo detestaẗ illo loco/ vbi di-

Eccl.37.c ctum est: Qui sophistice loquitur odibilis est: Quãq̃ etiã sermo nõ captiosus/ sed tñ abundãti⁹ q̃ grauitatem decet verborum ornamenta consectãs/ sophisticus dicitur. Sunt etiam verę connexiões ratiocinationis falsas habẽtes sentẽtias: q̃ cõsequuntur errorem illi⁹ cum quo agitur. Quę tamen ad hoc inferunẗ a bono & docto homine/ vt in his erubescens ille cuius errorem cõsequuntur/ eundem relinquat errorem: quia si in eodẽ manere voluerit/ necesse est vt etiam illa quę damnat tenere cogatur. Non enim vera inferebat apostolus cum

1.Cor.15.b diceret: Neqȝ christ⁹ resurrexit: et illa alia/ Inanis est p̃dicatio nostra/ inanis est & fides nostra: et deinceps alia q̃ omino falsa sunt: qr & christus resurrexit/ & non erat inanis p̃dicatio eorũ qui hoc annũciabãt/ nec fides eorũ qui hoc crediderãt: sed ista falsa verissime cõnectebãẗ illi sentẽtię q̃ dicebaẗ nõ esse resurrectionẽ mortuorũ. Istis autẽ falsis repudiatis/ qm̃ vera erant si mortui nõ resurgũt: cõsequẽs erit resurrectio mortuorũ. b ¶ Cũ ergo sint verę cõnexiões: nõ solũ verarũ/ s̕ etiã

¶ habẽt q̃ hęc falsa sit q̃ mẽdacia. Secũdũ notabile: q̃ illa que appellanẗ sophismata/ ita veras rationes in disputabilibus imitantur q̃ nõ solũ tardos s; etiã igeniosos min⁹ diligenter attentos decipiãt. Qd̕ inquit genus captiosarũ disputationũ detestatur scriptura/ cũ dicit: Qui sophistice loquitur odibilis est. Sed ex istis dictis accipiuntur tria documẽta. Primũ est: q̃ logica est vtilis multum ad theologiã: q̃uis ars sophistica ibi sit execrabilis: quia dicit/ q̃ disciplina disputationis que.s. docetur in theologia plurimũ valet. Secũdum documentũ: q̃ disputatio litigiosa est theologis euitanda. Unde dicit: q̃ est cauenda libido rixandi. Tertium documentum: q̃ disputatio ambitiosa est theologis execrãda i q̃ q̃riẗ victoria & ostentatio ambitiosa & p̃sũptuosa. Unde dicit/ q̃ fugienda ẽ puerilis ostẽtatio. ¶ Intelligẽdũ tñ:

b ¶ Intelligẽdũ tñ: q̃ Aug⁹ p̃sequẽs illaȝ materiã dicit/ q̃ cũ sint verę cõnexiones/ nõ solũ ve-

fallarũ sentẽtiarũ/ facile est veritatẽ connexionũ etiã in scholis illis discere quę p̃ter ecclesiã sũt: Sententiarũ aũt veritas in sanctis libris ecclesiasticis inuestigãda est.

rarũ/ s; etiã falsarũ sentẽtiarũ/ facile est ṽitatẽ cõnexiõis discere in scholis q̃ p̃teẗ ecclesiã sũt: Sentẽtiarũ aũt inq̃t ṽitas in s̃ctis libris ecclesiasticis inuestigãda est. Et accipit hic cõnexiones p̃ cõsequẽtijs/ vt patet per eius exempla: & sentẽtias p̃ orationibus indicatiuis. ¶ Sed attẽdẽdũ

Qd̕ in disputationib⁹ scripturarum homines aliqua ostendãt q̃ nõ instituerint: Ca.XXXII.

c

I Psa tamẽ veritas cõnexionum nõ instituta/ sed aiaduersa est ab hominib⁹ & notata/ vt eã possint vl̕ discere vel docere. Nam est in rerũ ratione ꝑpetua & diuinitus instituta. Sicut eñ qui narrat ordinẽ temporũ/ nõ eũ ipse cõponit: & locorũ sit⁹ aut naturas aialium vel stirpium vel lapidũ q̃ ostendit/ non res ostẽdit ab hoibus institutas: & ille q̃ demõstrat sidera eorũqȝ mot⁹/ nõ a se vel ab homine aliq̃ rem institutã demonstrat: sic etiã q̃ dicit cũ falsũ est qd̕ cõsequiẗ/ necesse est vt falsũ sit qd̕ p̃cedit verissime dicit: neqȝ ipse facit vt ita sit/ sed tñ ita esse demõstrat. Ex hac regula illud ẽ qd̕ de ap̃lo paulo cõmemorauim⁹: Pręcedit eñ non esse resurrectionẽ mortuorũ: qd̕ dicebant illi/ quorũ errorẽ destruere volebat ap̃ls. Porro illã sentẽtiã p̃cedentẽ/ q̃ dicebant non esse resurrectionẽ mortuorũ: necessario sequiẗ: neqȝ christus resurrexit. Hoc autẽ qd̕ sequiẗ falsũ est: christus eñ resurrexit. Falsũ est ergo & qd̕ p̃cedit. Pręcedit autẽ/ non esse resurrectionẽ mortuorũ: Est ergo resurrectio mortuorum. Qd̕ totũ breuiter ita diciẗ: Si nõ est resurrectio mortuorum/ neqȝ christ⁹ resurrexit: christ⁹ autẽ resurrexit: est igiẗ resurrectio mortuorũ. d ¶ Hoc ergo vt cõsequenti ablato/ auferatur etiam necessario qd̕ pręcedit: nõ

c ¶ Sed attẽdẽdũ est: q̃ btũs Aug⁹ ponit hic q̃tuor notabilia. Primũ ẽ: q̃ veritas connexionũ q̃ dicta est/ nõ est instituta/ sed aiaduersa ab hoib⁹: nõ inq̃t est in rerũ ratione ꝑpetua et diuinit⁹ instituta. Ex quo notabili accipiẗ documentũ: q̃ veritas cõsequẽtiaꝝ & syllogismorũ nõ ẽ ab aia nr̃a fabricata: sic aliq̃ dicũt: sed in reb⁹ reperta. Secundũ notabile: q̃ si in talibus cõnexionib⁹ falsũ est qd̕ sequiẗ: falsũ est qd̕ p̃cedit: sicut declarat i illa cõsequẽtia/ quã fecit ap̃ls: Si mortui nõ resurgunt/ neqȝ christ⁹ resurrexit. Unde accipitur documentum: q̃ nunq̃ ex veris sequitur falsum. ¶ Tertiũ notabile: q̃ in talibus connexionibus semper ablato cõsequẽte aufertur antecedens/ & nõ

Al. stirpiũ

instituerũt homines: sed ostenderunt. Et hec regula ptinet ad veritatem connexionum / nõ ad veritatẽ sententiarum.

❡ dens / et non ecõuerso. Unde accipitur regula: q bona argumentatio est a destructiõe cõsequentis ad destructionem antecedentis.

❡ Quartũ no-

Q conclusiões ratiocinet̃ nõ solũ i veris sꝫ falsis sẽtẽtijs: Ca. XXXIII

Sed in hoc loco de resurrectione cũ ageret̃ / ꝛ regula ꝯnexionis vera ẽ: et ipsa in cõclusione sententia. In falsis autẽ sententijs connexionis veritas est isto mõ: Faciam⁹ aliquẽ cõcessisse: si animal est cochlea / vocẽ habet. Hoc cõcesso cũ probatũ fuerit vocem cochleã nõ habere: qm̃ ꝯsequẽti ablato / illud qd̃ p̃cedit aufertur: cõcludit̃ nõ esse animal cochleã. Que sententia falsa est / sꝫ ex ꝯcesso falso vera ẽ cõclusionis ꝯnexio. Veritas itaqꝫ sententie p seipsã valet: veritas aũt cõnexionis ex ei⁹ cũ quo agit̃ opinione vel ꝯcessione ꝯsistit. Ideo aũt / vt supra diximus⁹ / infert̃ vera connexione qd̃ falsũ est: vt eũ cui⁹ errorẽ corrigere volum⁹ peniteat cõcessisse p̃cedentia / quorꝫ cõsequẽtia videt esse respuẽda. Iam hinc intelligere facile est / sicut in falsis sententijs veras: sic in veris sententijs falsas cõclusiones esse posse. Fac em̃ aliquẽ pposuisse: Si iust⁹ est ille / bon⁹ est: et esse cõcessum. Deinde assũpsisse / non est aũt iustus. Quo itẽ cõcesso / intulisse cõclusionẽ: Non est igit̃ bon⁹. Que tãetsi vera sũt oĩa: nõ ẽ tñ in vera regula cõclusionis. Nõ em̃ sicut ablato cõsequẽti aufert̃ necessario qd̃ p̃cedit: ita etiã ablato p̃cedẽti aufert̃ necessario qd̃ ꝯsequit̃: qꝛ verũ ẽ cũ dicim⁹: Si orator est / homo est. Ex qua ppositione si assumamus: nõ est aũt orator / nõ erit cõsequẽs cũ intuleris: non est igit̃ homo.

Quid i cõnexionib⁹ ꝛ qd̃ i veritate sentẽtiarũ cõsiderãdũ sit: (Ca. XXXIIII.

Quapropter aliud est nosse regulas cõnexionũ: aliud sententiarꝫ veritatẽ. e ❡ In illis discitur qd̃ sit ꝯsequẽs / qd̃ non cõsequẽs / qd̃ repugnãs. Cõsequẽs est: si orator ẽ / homo est. Incõsequẽs: si hõ est / orator est. Repugnãs: si homo est / quadrupes est. Hic ḡ de ipsa cõnexione iudicatur. In veritate aũt sententiarũ / ipse p se sentẽtie nõ earũ connexio cõsiderãda est: Sꝫ veris certisqꝫ sententijs / cũ incerte vera cõnexione iungunt̃: etiã ipe certe fiãt necesse est. Quidã aũt sic se iactãt cũ veritatem cõnexionũ didicerint: q̃si sentẽtiarũ ipsa sit veritas. Et rursus / quidã plerũqꝫ retinẽtes verã sentẽtiã / male se contẽnũt: qꝛ leges cõclusionis ignorãt. Cũ melior sit q̃ nouit esse resurrectionem mortuorũ / q̃ ille qui non nouit consequẽs esse: vt si resurrectio mortuorum non est / neqꝫ christus resurrexit. 1. Cor. 15. b

e ❡ Quartũ notabile: q quicqd̃ repugnat cõsequẽti / repugnat antecedenti: qꝛ repugnans illi aufert illud / ꝛ per cõsequens nõ manet antecedẽte. Sꝫ attẽdẽdũ est: q Aug⁹ adiũgit duo notabilia dicta cõparando ad inuicẽ veritates connexionũ ad sententias. Primũ est: q veritas sententie per se valet: veritas autem connexionis ex opinione ei⁹ cũ quo agitur vel cõcessione ꝯsistit. Secũdum documẽtũ: q melior est veritas sentẽtie q̃ cõnexionũ: sicut dicit q melior est ille q̃ nouit esse resurrectionẽ mortuorũ q̃ ille q̃ nouit consequẽs esse falsũ: q si non est resurrectio: nec christ⁹ resurrexit: ꝯtra illos q̃ ponũt theologiã esse sciẽtiã ex euidẽtia deductionis.

Q diffinitiones et diuisiones veris et falsis possint adhiberi: Ca. XXXV.

a Tertiadecima veritas

Sed Item sciẽtia i diffiniẽdi / diuidendi atqꝫ partiẽdi q̃q̃ reb⁹ falsis plerũqꝫ adhibeat̃: ipsa tñ falsa nõ est: neqꝫ ab hoĩb⁹ instituta / sed in rerũ ratione cõperta. Non em̃ qꝛ et fabulis suis eã poete: ꝛ opiniõib⁹ erroris sui vel falsi philosophi vel etiã heretici / hoc est falsi christiani adhibere cõsueuerũt / ppterea falsũ est: neqꝫ in diffiniẽdo / neqꝫ in diuidẽdo aut partiẽdo aliqd̃ cõplectẽdũ eẽ qd̃ ad rẽ ipsã nõ ptinet aut aliqd̃ qd̃ ptinet p̃tercũdũ. Hoc verũ ẽ etiã si ea q̃ diffiniunt̃ aut distribuũt̃ vera nõ sint. Nã ꝛ ipsũ falsũ diffinit̃ cũ dicim⁹ / falsã esse significationẽ rei nõ ita se habentis vt significat̃ / siue aliquo alio modo. Que diffinitio vera est / q̃uis falsum verũ esse non possit. Possum⁹ etiam diuidere / dicentes / duo esse genera falsi. Unũ eorꝫ q̃ oĩno esse non possunt: alterũ eorum que non sũt / q̃uis esse possint. Nam qui dicit septem ꝛ tria vndecim esse: id dicit qd̃ omnino esse non põt. Qui vero dicit calendis / verbi gratia / ianuarijs pluisse: tãetsi factũ nõ sit: id tñ dicit qd̃ fieri potuerit. Diffinitio igit̃ et diuisio falsorũ potest esse verissima / q̃uis falsa ipsa vtiqꝫ vera non sint.

a ❡ Tertiadecima veritas: q sciẽtia diffiniendi et diuidendi non ab hominibus instituta / sed in rerũ ratione cõperta est.

❡ Et dicit

Qꝫ eloquētia possint nō solū vera sȝ ⁊ falsa ꝑsuaderi: Ca. xxxvi.

s Unt etiā q̄dā ꝑcepta vberioꝛis disputatiōis/ que iā eloquētia nominatur: q̄ nihilomin⁹ vera sūt/ q̄uis eis possint etiā falsa ꝑsuaderi. Sed qꝛ ⁊ vera esse possūt/ nō est facultas ipsa culpabilis/ sed ea male vtentiū peruersitas. Nam neq̄ hoc ab hominib⁹ institutū est/ vt veritatis exp̄ssio cōciliet auditoꝛē/ aut vt facile qđ intēdit insinuet breuis ⁊ apta narratio/ ⁊ varietas ei⁹ sine fastidio teneat intētos: ⁊ cetere huiusmodi obseruatiões/ que siue in falsis/ siue in veris causis vere sūt: tñ inquātū vel sciri vel credi aliquid faciunt: aut ad expetendū/ fugiēdū ve animos mouent ⁊ inuēte poti⁹ q̄ ita se habeāt q̄ vt ita se haberēt institute.

Qꝫ scie humanitus inuēte plurimū adiuuant ad cognitionē scripture: Ca. xxxvii.

s Ed hec pars cū discit̄ magis vt ꝑferamus ea que intellecta sunt/ q̄ vt intelligamus adhibenda est. b ¶ Illa vero cōclusionū et diffinitionū et distributionū plurimum intellectoꝛē adiuuat: tñ absit erroꝛ quo videntur homines sibi ipsā beate vite veritatem didicisse/ cum ista didicerint: q̄q̄ plerunq̄ accidat vt facilius homines res eas assequantur propter q̄s assequendas ista discuntur: q̄ talium ꝑceptoꝝ nodosissimas et spinosissimas disciplinas. Tāq̄ si q̄spiam dare volens ꝑcepta ambulādi/ moneat nō esse leuādū pedē posterioꝛē nisi cū posuerit prioꝛē: deinde minutatim quēadmodum articuloꝛū ⁊ poplitum cardines opoꝛteat mouere describat. Uera eñ dicit/ nec aliter ambulari potest: sed facilius homines hoc faciendo ambulant/ q̄ animaduertunt cum faciunt/ aut intelligunt cum audiunt. Qui autem ambulare non possunt: multo minus ea curāt/ que nec experiendo possunt attēdere. Itaq̄ plerunq̄ citius ingeniosus videt non esse ratā conclusionē/ q̄ precepta eius capit: tardus autem nō eam videt/ sed multo minus qđ de illa precipitur. Magisq̄ in his omnibus ipsa †spectacula veritatis sepe delectāt/ q̄ ex eis in disputando aut iudicando adiuuamur: nisi forte q̄ exercitatioꝛa reddunt ingenia/ si etiā maligniora aut inflatioꝛa nō reddant: hoc est/ vt aut decipere verisimili sermone atq̄ interrogationibus ament: aut aliquid magnum quo se bonis atq̄ innocentibus anteponant se assecutos putent qui ista didicerunt. Al. † speculata

b ¶ Et dicit/ q̄ ista plerunq̄ lectoꝛem adiuuant ad noticiam scripture diuine. Dicit tamē Aug⁹ q̄ si quisq̄ volens dare precepta ambulandi minutatim quēadmodū articuloꝝ et poplitū cardines opoꝛteat mouere describit. Ubi adiicit. Nec aliter ambulari potest/ sȝ facilius hoc faciendo homines ambulāt q̄ aiaduertunt cum faciunt aut intelligunt cum audiūt: ita plerunq̄ ingeniosus prius videt non esse ratā conclusionē q̄ precepta eius percipiat. Unde cōcludit: q̄ ista non valent multū ad scripturā/ nisi qꝛ exercitatioꝛa reddunt ingenia. Ex quibus dictis accipiūtur duo theologica documenta. Primum est: q̄ diffinitionū ⁊ diuisionū ars plurimū accōmoda est theologis: quia inq̄t/ iuuat ad diuinam scripturam addiscēdam. Secundum documētū: q̄ cupienti ascēdere ad theologie fastigium/ istis non est multū immoꝛandum: quia non ꝑficiūt/ ait/ nisi ad ingenij exercitium.

Qꝫ regule numeri ab hoim ingenijs sunt inuente: Ca. xxxviii.

i Am vero numeri disciplina cuilibet tardissimo clarū est: q̄ non sit ab hominibus instituta/ sed potius idagata atq̄ inuenta. Non eñ sicut primā syllabā italie quā breuem pronunciauerunt veteres/ voluit virgilius/ et longa facta est: ita quisq̄ facere poterit cū voluerit/ vt ter tria aut non sint nouem: aut nō possint efficere quadratā figuram: aut non ad ternariū numerum tripla sint/ ad senarium sextupla/ ad nullum dupla: qꝛ intelligibiles numeri semissem non habent. Siue ergo in scipsis cōsiderentur/ siue ad figurarum aut sonoꝛum aliarumve motionum leges numeri adhibeantur/ incōmutabiles regulas habent: neq̄ vllo mō ab hoībus institutas/ sed ingeniosoꝝ sagacitate compertas.

a ¶ Quartadecima veritas: q̄ disciplina nostra nō sit ab hominibus instituta/ cuilibet tardissimo clarum est. Nō enim inquit sicut primam syllabam italie quā breuē ꝑnūciauerāt veteres/ voluit virgili⁹/ ⁊ lōga facta est: ita q̄sq̄ pōt efficere/ vt ter tria nō sint nouē. Quartadecima veritas

¶ Et adiūgit

Qualiter sciētijs humanit⁹ inuētis sit vtēdū: Ca. xxxix

b q Ue tñ oīa quisquis ita dilexerit/ vt iactare se inter imperitos velit/ et non potius querere vnde

b ¶ Et adiūgit duo notabilia. Primū ē: q̄ si q̄s ista ita dilexerit/ vt iactet se int̄ impitos sit idoct⁹ ex docto: imo dic̄/ q̄ ista oīa sūt ad dei laudē ferēda.

¶ Secundum

sint vera que tantũmodo vera esse ꝑsenserit: et ide q̃dã nõ solũ vera/sȝ etiã icõmutabilia q̃ icõmutabilia eẽ nõ cõp̄hẽderit: ac sic a specie corpoꝝ vsq̃ ad humanã mentẽ ꝑueniens: cum et ipsã mutabilẽ inuenerit/ ꝙ nũc docta/nũc indocta sit: cõstituta tñ inter icõmutabilẽ supra se veritatẽ ⁊ mutabilia infra se cetera/ad vnı᷒ dei laudẽ atq̃ dilectionẽ cuncta cõuertere: a quo cũcta esse cognoscit/doct᷒ videri põt/sapiẽs aũt nullo mõ. c ¶ Quãobrẽ videt̃ mihi studosis ⁊ ingeniosis adolescentib᷒ et timentib᷒ deũ/beatãq̃ vitam quęrẽtib᷒ salubrit̃ pręcipi: vt nullas doctrinas q̃ pręter ecclesiã christi exercent̃/ tanq̃ ad beatã vitã capessendã secure seq̃ audeant/sed eas sobrie diligẽterq̃ dijudicẽt. Et si quas inuenerint ab hominib᷒ institutas varias ꝑpter diuersã volũtatẽ instituẽtiũ/ et ignotas ꝑpter suspitiões errantiũ: maxime si habeãt etiã cũ dęmonib᷒ initã societatẽ ꝑ quarũdã significationũ q̃si q̃dam pacta atq̃ cõuẽta/ repudiẽt penit᷒ ⁊ detestent̃: alienẽt etiã studiũ a sup̄fluis ⁊ luxuriosis hoim institutis. Illa vero instituta hominũ q̃ ad societatẽ cõuiuentiũ valẽt: ꝑ ipsa hui᷒ vitę necessitate nõ negligãt. In cęteris aũt doctrinis q̃ apud gentes inueniunt̃ pręter historiã rerũ/vel p̄teriti tp̄is/ vel p̄sentis ad sensus corꝑis ꝑtinentiũ: q̃bus etiã vtiliũ artiũ corꝑaliũ experimẽta et ꝯiecturę annumerant̃: ⁊ p̄ter rationẽ disputationis ⁊ numeri nihil vtile esse arbitror. In q̃bus oĩb᷒ tenẽdũ est/ne q̃d nimis: ⁊ maxime i his q̃ ad corꝑis sensus ꝑtinẽtia voluũtur tp̄ibus ⁊ cõtinent̃ locis. Sicut aũt q̃dã de v̾bis omnib᷒ ⁊ noĩb᷒ hębręis ⁊ syris ⁊ ęgyptijs/vel si q̃ alia lingua in scripturis sanctis inueniri põt: q̃ in eis sine interp̄tatiõe sũt posita fecerũt vt ea separatim interp̄tarent̃: qḋ ⁊ eusebi᷒ fecit de tempoꝝ historia ꝑpter diuinoꝝ libroꝝ q̃stiones/ q̃ vsũ ei᷒ flagitãt: qḋ ergo hi fecerũt de his reb᷒/ vt nõ sit necesse christiano in multis ꝑpter pauca laborare: sic video posse fieri si quẽ eorũ q̃ possũt benignã sane operã fraternę vtilitati delectet impendere: vt quoscũq̃ terraꝝ locos/q̃ vę aĩalia vel herbas atq̃ arbores siue lapides vel metalla icognita/speciesq̃ q̃slibet scriptura cõmemorat: ea generatim digerẽs sola exposita litteris mãdet. Potest etiã de numeris fieri/vt eorũ tm̄modo numeroꝝ exposita ratio ꝯscribat̃: quos diuina scriptura meminit. Quoꝝ aliq̃ aut oĩa forte iam facta sũt: sicut multa quę a bonis doctisq̃ christianis elaborata atq̃ cõscripta arbitramur nõ inuenim᷒: sȝ siue ꝑpter turbas negligẽtiũ/siue ꝑpt̃ inuidoꝝ occultatiões latẽt. Qḋ vtrũ de ratione disputandi fieri possit ignoro. Et videt̃ mihi fieri nõ posse: quia ꝑ totũ textũ scripturarũ colligata est neruorũ vice: et ideo magis ad ambigua soluenda ⁊ explicãda: de q̃b᷒ post loquemur/legẽtes adiuuat/q̃ ad icognita signa de quib᷒ nũc agim᷒ agnoscenda.

Qḋ si forte philosophi vera ⁊ fidei nrę accõmoda dixerũt: ab eis tanq̃ iniustis possessorib᷒ in vsũ nr̃m sunt vẽdicãda/q̃ aũt sũt fidei ꝯtraria nõ sũt iducẽda: Ca. XL.

Philosophi autem q̃ vocant̃ si q̃ forte vera ⁊ fidei nostrę accõmoda dixerunt/maxime platonici: nõ solũ formidãda nõ sũt/sȝ ab eis etiã tanq̃ iniustis possessorib᷒ in vsũ nostrũ vendicãda. Sic eñ ęgyptij/nõ solum idola habebãt ⁊ onera grauia q̃ ppls isrl̃ detestaret̃ ⁊ fugeret: sed etiã vasa atq̃ ornamẽta de auro ⁊ argento et vestẽ: q̃ ille pp̄ls exiẽs de ęgypto sibi poti᷒ tãq̃ ad vsũ meliorẽ clanculo vendicauit: nõ auctoritate ꝑpria/ sed p̄cepto dei ipsis ęgyptijs nescienter cõmodantibus ea quibus nõ bene vtebãtur: Sic doctrinę oẽs gentiliũ non solũ simulata et

[Gloss:] c ¶ Scḋm notabile: istis videtur mihi studiosis ⁊ timẽtib᷒ deũ ⁊ igeniosis adolescẽtib᷒ ⁊ quęrẽtib᷒ beatã vitã salubrit̃ ꝑcipi/ vt nullas doctrias q̃ pręt̃ christi ecclesiã exercent̃ seq̃ audeãt ad beatã vitã capessẽdã/ sed eas sobrie diligẽterq̃ dijudicẽt. Et post illũ ꝑcessum sic cõcludit: Illa istituta hominũ q̃ valent ad societatẽ vtpote sũt iura ciuilia ⁊ canonica ⁊ leges mercationũ/ nõ indę negligãt: In ceteris aũt p̄ter historiã/⁊ artes mechanicas/ ⁊ rõnẽ disputatiõis ⁊ numeri nihil vtile arbitror.

a ¶ Quītadecima veritas: ꝙ illi q̃ vocant̃ philosophi/si q̃ forte fidei nostre dixerunt accõmoda/ maxie platonici/nõ solũ formidanda nõ sunt/sed ab eis tanq̃ iniustis possessorib᷒ i vsũ nostrũ vendicanda: sicut ait: Filij israel aurũ ⁊ argentũ ab egyptijs abstulerũt: sicut sit cyprianus doctor suauissim᷒ ⁊ martyr sanctissim᷒: lactanti᷒/ victorin᷒ optatus/et hilarius. Ex quo dicto accipiunt̃ q̃tuor theologica documẽta. Primũ est: ꝙ dicta philosophorũ que sũt veritati fidei consona/ sũt in theologia allegandа: q̃ sũt nob̃ indę accõmoda. Secundũ documẽtũ: ꝙ illa dicta eorum que sũt fidei cõtraria/non sũt in theologia inducẽda: sic nõnulli inertes ꝑ solas philosophoꝝ auctoritates nitunt̃ in theologia arguere contra creditas v̾itates. Tertiũ documẽtũ: ꝙ spoliatio egyptioꝝ a filijs isrl̃ nõ fuit rapina: q̃ ipsi fuerũt iniusti possessores ex tyrãnide quã i eos exercuerãt. Quartum documentũ: ꝙ quãuis aliquis doctor erret

In aliqua

Quintadecima veritas

Exo. 3. c. et. 12. c. Dis. 37. c. legimus

supsticiosa figmenta grauesq; sarcinas superuacanei laboris habēt / q̄ vnusq́sq; nostrū duce christo de societate gentilium exiēs debet abominari atq; deuitare: sed etiā liberales disciplinas vsui veritatis aptiores et q̄dā morū p̄cepta

in aliqua vna opinione / et hoc non est damnanda vniuersalit' eius doctrina: nec eius persona: quia beat' Aug' tātū cōmendat in hoc loco personam ⁊ doctrinā beati Cypriani: q̄ tamē notabiliter circa baptismi sacramentū errauit / volēs rebaptiçari rite ab hereticis baptiçatos: vt patet quarto sententiarum.
b ¶ Intelligēdū

vtilissima cōtinēt: deq; ipso vno deo colēdo nonnulla vera inueniunt̄ apud eos / qd̄ eorū tanq; aurū ⁊ argētū / qd̄ nō ipsi institu erūt: sed de q̄busdā q̄si metallis diuine p̄uidentie q̄ vbiq; infusa est eruerūt: ⁊ q̄ peruerse atq; iniuriose ad obsequia demonū abutunt̄ / cum ab eo℞ misera societate sese aīo separat / debet ab eis auferre christian' ad vsum iustū p̄dicādi euangeliū. Vestē q̄z illo℞. i. hoim q̄dē instituta / sed tñ accōmodata humane societati: q̄ in hac vita carere nō possum' / accipere atq; habere licebit in vsū cōuertenda christianū. Nā q̄d aliud fecerunt multi boni fideles nostri? Nonne aspicim' quāto auro ⁊ argēto ⁊ veste suffarcinatus exierit de egypto cyprian' doctor suauissim' / ⁊ martyr beatissimus? Quāto lactanti'? Quanto victorin' / optat' / hilarius? Vt de viuis taceā: q̄nto innumerabiles greci? Qd̄ prior ipse fidelissim' dei famulus

Act.7.c. moyses fecerat: de q̄ scriptū est / q' erudit' fuerit omi sapiētia egyptio℞. Quib' oib' viris supstitiosa gentiu cōsuetudo / ⁊ maxime illis tpib' cū christi iugū decutiēs christianos psequebat̄ / disciplinas q̄s vtiles habebat nūq; cōmodaret: si eas in vsū vnius dei colēdi: quo van' idolo℞ cult' extingueret̄ / cōuersū iri suspicaret̄: sed dederūt aurū ⁊ argētū ⁊ vestē suā exeunti pplo dei de egypto / nesciētes quēadmodū illa q̄ da-

Exo.3.et.12. bant in christi obsequiū redderent̄. Illud eñ in exodo factū sine dubio figuratū est: vt h̄ p̄signaret qd̄ sine p̄iudicio alteri' / aut paris / aut melioris intelligētie dixerim.

Qui sacre scp̄ture sunt idonei discipuli / ondit̄ scp̄ture auctoritate: Ca.XLI

f Ed h̄ mō instruct' diuinarū scp̄tura℞ studiosus / cū ad eas pscrutādas accedere ceperit: illud

1.Cor.8.a apostolicū cogitare nō cesset: Sciētia inflat charitas edificat. Ita eñ sentiet / q̄uis de egypto diues exeat: tñ nisi pascha egerit

Exo.3.et.12 saluū se eē nō posse. Pascha aūt nostrū im-

1.Cor.5.c. molat' est christ'. Nihilq; magis imolatio christi nos docet / q̄ illud qd̄ ip̄e clamat tanq̄ ad eos q̄s in egypto sub pharaone videt laborare. Venite ad me q̄ laboratis ⁊ one-

Mat.11.d rati estis / ⁊ ego reficiā vos: Tollite iugum meū sup vos: et discite a me / q2 mitis sū et humilis corde: et inuenietis requiē aīab' vestris. Jugū eñ meū suaue est / et sarcina mea leuis est. Quib' nisi mitib' ⁊ humilib' corde / q̄s nō inflat sciētia: sed charitas edificat? Meminerint ergo eo℞ q̄ pascha illo

Exo.12.d. tpe p vmbrā imaginariā celebrabāt: cū signari postes sanguie agni iuberent̄ / hisopo fuisse signatos. Hec herba mitis ⁊ humilis est: nihil forti' et penetrabili' ei' radicib': vt in charitate radicati ⁊ fundati possim'

Eph.3.d cōprehēdere cū omib' sctis q̄ sit latitudo ⁊ longitudo ⁊ altitudo ⁊ p̄fundū. i. crucē domini: cui' latitudo dicit̄ in trāsuerso ligno quo extēdunt̄ man': Lōgitudo a terra vsq; ad ipsā latitudinē / quo a manib' ⁊ infra totum corpus affigit̄: Altitudo a latitudine sursū vsq; ad sūmū / q̄ adheret caput: Profundū vero qd̄ terre infixū abscōdit̄: Quo signo crucis ois actio christiana describit̄: bñ opari in christo / ⁊ ei pseuerant̄ inherere / sperare celestia sacramēta non pphanare. Per hanc actionē purgati valebim' cognoscere etiā supeminētē sciētiā charitatis christi: q̄ equalis est patri: p quē facta sūt oia:

Joh.1.a. vt impleamur in oēm plenitudinē dei. Est etiā i hisopo vis purgatoria: ne inflāte sciētia de diuitijs ab egypto ablatis / superbe aliq̄d pulmo tumidus anhelet. Asper-

Ps̄.50. ges me inquit hisopo ⁊ mūdabor: lauabis me / ⁊ sup niuem dealbabor: Auditui meo dabis exultationē ⁊ leticiam. Deinde annectit cōsequēter / vt ostēdat purgationē a supbia significari hisopo: Et exultabūt ossa humiliata.

Sacre scripture cū scientia gentiliū comparatio: Ca.XLII.

b q Vantū autē minor est auri argenti vestisq; copia / quam de egypto secū ille ppls abstulit in cōparatione diuitiarū quas postea hierosolyme cōsecut' est: q̄ maxime

b ¶ Intelligendum tamen: q' beatus Aug' in fine isti' libri / ponit duo notabilia. Primū est: q' quanto minor est copia auri et argēti quā de egypto secū ille ppls abstulit ¶ in cōpa-

3. Regū. 10. in salomone rege ostē dunt: tanta sit cūcta sciētia que quidē est vtilis collecta de libris gentiū/si diuinarū scripturarū sciētię cōparet. Nā quicquid hō extra didicerit/ si noxiū ēst/ ibi dānat: si vtile est/ ibi inuenit. Et cum ibi quisque inuenerit oia q̄ vtilit alibi didicit: multo abūdanti⁹ ibi inueniet ea q̄ nusq̄ oīno alibi: sz in illarū tātūmodo scripturarū mirabili altitudine ꝛ mirabili hūilitate discunt. Hac igit instructiōe pditū cū signa icognita lectorē nō ipedierint/ mitē ꝛ hūilē corde subiugatū leuit

Mat. 11. d — christo/ ꝛ oneratū sarcina leui/ fūdatū ꝛ ra

Eph. 3. d — dicatū ꝛ ędificatū i charitate/ quē sciētia in

1. Cor. 8. a — flare nō possit: accedat ad ambigua signa in scpturis ꝯsiderāda ꝛ discutiēda: de qb⁹ iā tertio volumie dicere aggrediar: qđ dñs donare dignabit.

in cōparatiōe diuitiarū q̄s postea hieroboā ꝯsecut⁹ est/ maxie sub salomone rege: ita est cūcta sciētia vtilis collecta de libris gentiliū si diuinarū scripturarū sciencie cōparet. Nā quicquid hō extra didicerit si noxiū est/ ibi dampnat: si vtile est/ ibi inuenit multo abūdāti⁹ ea q̄ nusquā alibi inueniunt. Secundā notabiliter q̄ in signo crucis oīs actio christiana describit. Ex q̄ notabili accipiunt duo catholica documēta. Primū ē: q̄ quilibet christian⁹ in oī actione sua honesta debet signū crucis pmittere: q̄a actio christiana debet hoc eē signo descpta. Secūdū documētū: q̄ in nulla actiōe vili hoc signū debet pmitti: q̄z talis actio christiana nō est.

Explicit liber secūdus sancti augustini de doctrina christiana.

Annotatio capitulorū tertij libri eiusdem:

Diui aurelij augustini epi liber tertiꝰ de doctria christiana icipit.

Recapitulatio dictorū ī p̄cedētibus libris cū cōtinuatiōe subseque͂tis: Ca.i.

Primo timēs deū/ volūtatē eius in scripturis sanctis diligēter inquirit. Et ne amet certamina pietate mansuetus: premunitus etiā sciētia linguarū/ne in verbis locutionibusq̄ ignotis hereat: p̄munitus etiā cognitiōe quarūdā rerū necessariarū/ne vim naturā ve earū q̄ ꝑpter similitudinē adhibent̄ ignoret: adiuuāte etiam codicū veritate quā sollers emēdationis diligentia procurauit/veniat ita instructꝰ ad ambigua scripturarū discutienda atq̄ soluenda. Ut aūt signis ambiguis nō decipiatur/quātū per nos instrui potest: fieri aūt potest/vt istas vias quas ostēdere volumus tanq̄ pueriles vel magnitudine ingenij/vel maioris illuminatiōis claritate derideat: sed tñ vt dicere ceperā/quātū per nos instrui potest q̄ eo loco animi est/vt p nos instrui valeat: sciat ambiguitatē scripture/aut in v̄bis ꝓprijs eē/aut i trāslatis: q̄ genera in secūdo libro demōstrauimꝰ.

Scripturarū ambiguitas ex distinctione/q̄liter solui debeat: Ca.ii

Sed cū verba ꝓpria faciūt ambiguā scripturā: primo ꝓuidēdū est/ne male distinxerimꝰ aut ꝓnunciauerimus. Cū ergo adhibita intētio incertū esse prouiderit/quō distinguēdum aut quō ꝓnunciādū sit: ↄsulat regulā fidei quā de scripturarū planioribꝰ locis ⁊ ecclesie auctoritate pcepit: de q̄ satis egimꝰ cū de rebus in p̄mo libro loqueremur. Qd si ambe vel etiā oēs si plures fuerint partes ambiguitatis / fm fidē sonuerint / textus ipse sermonis a p̄cedētibꝰ et cōsequētibus partibꝰ/q̄ ambiguitatē illā in medio posuerunt: restat cōsulēdus/vt videamꝰ cui nā sententie de pluribus que se ostēdūt ferat suffragiū/eāq̄ sibi cōtexi patiat̄. Jam nūc exempla cōsidera. Illa heretica distinctio:
Joh.i.a In principio erat verbum/ ⁊ verbum erat apud deum/ ⁊ deus erat: vt alius sensus sit: Uerbū hoc erat in principio apud deū: non vult verbum deum cōfiteri. Sed hoc regula fidei refellēdū est/ q̄ nobis de trinitatis equalitate p̄scribitur: vt dicamꝰ: Et deus erat verbū: deinde subiūgamꝰ: Hoc erat in principio apud deum. Illa vero distinctionis ambiguitas/neutra parte resistit fidei: ⁊ ideo textu ipso sermonis diiudicanda est/ vbi ait aplš: Et qd eligā ignoro: cōpellor aūt ex duobꝰ/ cōcupiscētiā habens dissolui/ et esse cū christo: multo eñ magis optimū: manere ī carne necessariū ꝑpter vos. (Phil.i.d.) Incertū eñ est vtrū ex duobꝰ ↄcupiscētiā habēs: an cōpellor aūt ex duobus/vt illud adiūgat̄: cōcupiscētiā habēs dissolui et esse cū christo. Sed quoniā ita sequit̄: Multo eñ magis optimū: apparet eū eius optimi dicere se habere cōcupiscentiā: vt cū ex duobus cōpellatur/alterꝰ tamen habeat cōcupiscētiā/ alterius necessitatē: concupiscentiā scȝ esse cū christo: necessitatē manere in carne. Que ambiguitas vno cōsequēti verbo diiudicat̄: qd positū est/enim: Quā particulā q̄ abstulerūt interpretes/illa potiꝰ sentētia ducti sunt/ vt nō solū compelli ex duobꝰ/ sed etiā duorū habere cōcupiscentiā videret̄. Sic ergo distinguendū est: Et qd eligā ignoro: cōpellor autē ex duobus: quā distinctionē sequit̄: concupiscētiā habēs/ ⁊ esse cū christo. Et tanq̄ quereret̄: quare huiꝰ rei potiꝰ habeat cōcupiscētiā: multo eñ magis optimū inquit. Cur ergo e duobꝰ compellit̄? Quia est manendi necessitas: quā ita subiecit: Manere in carne necessarium ꝑpter vos. Ubi aūt neq̄ p̄scripto fidei/neq̄ ipsiꝰ sermonis textu ambiguitas explicari pōt: nihil obest fm quālibet earū que ostēduntur sentētiā distinguere. Ueluti est illa ad corinthios. Has ergo promissiones habētes charissimi/ mūdemꝰ nos ab omni† coinquinatione carnis ⁊ spiritus/pficientes sanctificationē in timore dñi: capite nos/ neminem†nocuimus. (2.Cor.7.a) (Al.† inquinamento) (Al.† lesimꝰ) Dubium est quippe vtrum mūdemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus/fm illā sententiā/ vt sit sancta ⁊ corpore ⁊ spiritu: an mundemus nos ab omni coinquinatione carnis: vt alius sit sensus: Et spiritus perficiētes sanctificationem in timore domini: capite nos. Tales igitur distinctionū ambiguitates in potestate legentis sunt.

Pronūciatio ambiguitatē i scri ptura faciēs / qliter debeat fieri: (Ca. III.

Uecūq autem
q de ambiguis distinctionibus di
ximus / eadem obseruanda sunt et
in ambiguis pronūciationibus. Nam ⁊ ip
sę nisi nimia lectoris vitientur incuria: aut
regulis fidei corriguntur: aut pręcedentis
vel cōsequentis cōtextione sermonis: aut
si neutrum hoꝝ adhibetur ad correctionē /
nihilominus dubię remanebunt: vt quoli
bet modo lector pronūciauerit non sit in
culpa. Nisi enim fides reuocet qua credi
mus deū non accusaturum aduersus ele
ctos suos / et christū nō condemnaturū ele
Ro. 8. f. ctos suos: potest illud sic pronūciari. Quis
accusabit aduersus electos dei? Ut hanc
interrogationem quasi respōsio subsequa
tur: Deus qui iustificat. Et iterum interro
getur: Quis est qui cōdemnet? Et respon
deatur: Christus iesus qui mortu⁹ est. Qd
credere / quia demētissimū est: ita pronūci
abitur / vt pręcedat percūctatio / sequatur
interrogatio. Inter percūctationem autē
et interrogationem hoc veteres interesse
dixerūt / q ad percunctationē multa respō
deri possunt: ad interrogationē vero / aut
non / aut etiā. Pronūciabitur ergo ita: vt
post percūctationē qua dicimus: Quis ac
cusabit aduersus electos dei? illud qd se
quitur sono interrogātis enūcietur: Deus
qui iustificat? vt tacite respōdeat / non. Et
item percūctemur: Quis est qui cōdēnet?
rursusq interrogemus: Christus iesus qui
mortuus est: magis autem qui resurrexit:
qui est i dextera dei: qui ⁊ interpellat pro
nobis? vt vbiq tacite respondeat / nō. At
Ro. 9. g. vo illo loco vbi ait: Quid ergo dicem⁹? q̄
gentes q̄ nō sectabant iusticiam / apprehē
derunt iusticiā: nisi post percunctationem
qua dictū ē: Quid ergo dicem⁹? responsio
subijciat: q̄ gentes q̄ nō sectabant iusticiā
apprehēderūt iusticiā: text⁹ cōsequens nō
Prima vitas cohęrebit. a ¶ Qua
libet autē voce pro
Joh. 1. g nunciet illud qd na
thanael dixit: A na
zareth potest aliquid
boni esse: siue affir
mantis / vt illud solū
ad interrogationem
ptineat qd ait / A na
zareth: siue totū cum
dubitatione interro
gātis / nō video quō
discernat: vterq au
tem sensus fidem nō
impedit. Est etiā am
biguitas in sono du
bio syllabarū: et hęc
vtiq ad pnunciatio
nem pertinēs: Nam
qd scriptū est: Nō est
abscōditū a te os me
um qd fecisti in abscō
dito: nō elucet legenti vtrum correpta lit
tera os pnunciet an pducta. Si eñ corri
piat / ab eo q sūt ossa: si autē pducat / ab eo
q sūt ora / itelligit numer⁹ singularis. Sꝫ ta
lia lingue p̄cedētis ispectiōe dijudicat. Nā
i greco nō / στομα stoma / s̄ οστεον osteon
positū ē. Unñ plerūq loquēdi ꝯsuetudo vul
garis vtilior est significandis reb⁹ q̄ inte
gritas litterata. Mallē quippe cū barba
rismo dici: Nō est abscōditū a te ossū meū
q̄ vt ideo esset minus apertū / q̄ magis la
tinū est. Sed aliqñ dubi⁹ syllabę sonus eti
am vicino vbo ad eandē sentētiā pertinē
te dijudicat: Sicut ē illud apostoli: Quę p̄ Gal. 5. d.
dico vobis sicut p̄dixi: q̄m q̄ talia agūt
regnū dei nō possidebūt. Si tm̄modo di
xisset: q̄ p̄dico vobis: neq subiūxisset / sicut
p̄dixi: nō nisi ad codicē p̄cedentis lingue re
currendū esset / vt cognosceremꝰ vtrū in eo
q dixit / p̄dico / producenda an corripienda
esset media syllaba: Nunc autē manifestū
est pducendā esse. Nō eñ ait: sicut pędica
ui / sed sicut p̄dixi.

Ambigua ex verboꝝ interpositione aut casuū ignorantia / qualiter manifesta fiant: Ca. IIII.

On solū autē istę / sed etiā illę am
n biguitates q̄ nō ad distinctionem
vel ad pnunciationē pertinēt / simi
liter cōsiderandę sūt: qualis illa est ad thes
salonicēses. Propterea cōsolati sumus fra 1. Thessal. 3. c
tres in vobis. Dubiū est eñ / vtrū o fratres
an hos fratres. Neutrū autē horū est con
tra fidē: sed greca lingua hos casus pares
nō habet: et ideo illa inspecta renūciatur
vocatiu⁹ / id est o fratres. Qd si voluisset
interpres dicere: ppterea cōsolationē ha
buimus fratres in vobis / min⁹ seruitū es
set verbis: sed min⁹ de sentētia dubitaret.

a ¶ Prima vitas est: q
quādo dubia locutio oc
currit in diuina scriptu
ra que potest itelligi neu
traliter / ille solus sensus ac
cipiēdus est q̄ non impe
dit fidem: Si aūt nullus
ait / tunc sensus faciliter
discerni non potest: sicut
exemplificat de vbo qd
dixit nathanael: A na
zareth potest aliqd boni
esse: qd q̄dē potest acci
pi indicatiue: et interro
gatiue: ⁊ neuter inq̄t sen
sus impedit fidē: et ideo
dicit / q nō videt quō dis
cernat. Et sciēdū q si su
matur interrogatiue / est
nota contemnentis ciui
tatem: si autem indicati
ue / est nota ipsum cōmen
dantis. Et quia ipse erat
hō doctus ⁊ sanctus tā
tū a christo ibi cōmēdat⁹
magis est cōsonū vt ver
bum eius cum modestia Ps. 138.
indicationis intelligat.
¶ Sed intel

aut certe si adderet/ nostri: nemo fere ambigeret vocatiuũ esse casum/ cum audiret/ Propterea ꝯsolati sum⁹ fratres nostri ĩ vobis: Sed iam hoc periculosi⁹ ꝑmittit. Ita factũ est in illa ad corinthios/ cũ ait apl's:
1. Cor. 15. d Al. t. ppter Quotidie morior ꝑ vestrã gloriam fratres quã habeo in christo iesu. Ait eñ quidã interpres: Quotidie morior p vestram iuro gloriã: quia in greco vox iurãtis manifesta est sine ambiguo sono. Rarissime igit̃ ⁊ difficillime inueniri põt ambiguitas in proprijs verbis/ quãtũ ad libros diuinarum scripturarũ spectat/ quã nõ aut circũstãtia ipsa sermonis qua cognoscit̃ scriptorũ intentio/ aut interpretum collatio/ aut ꝓcedentis lingue soluat inspectio.

Qd figuratiue in scriptura posita litteralit̃ accipi nõ debeãt: Ca. v

Sed verborũ translatorũ ambiguitates/ de q̃bus deinceps loquẽdũ est/ nõ mediocrem curã industriãq; desiderãt. b ¶ Nam in principio cauẽdũ est/ ne figuratã locutionem ad litterã accipias. Et ad hoc eñ pertinet/ qd ait apl's:
2. Cor. 3. b. Littera occidit/ spiritus autem viuificat. Cum eñ figurate dictũ sic accipit̃/ tanq̃ ꝓprie dictũ sit/ carnaliter sapit̃. Neq; vlla mors aĩe cõgruenti⁹ appellatur q̃ cum id etiam qd in ea bestias antecellit: hoc est intelligentia carni subijcit̃ sequendo litterã. Qui eñ sequit̃ litterã/ trãslata verba sicut ꝓpria tenet: neq; illud qd ꝓprio verbo significat̃/ refert ad aliã significationẽ. Sz si sabbatũ audierit: verbi gratia: nõ intelligit nisi vnũ diẽ de septẽ/ qui cõtinuo volumine repetũt̃. Et cũ audierit sacrificiũ/ nõ excedit cogitatione illud qd fieri de victimis pecorum terrenisq; fructib⁹ solet. Ea demũ est miserabilis anime seruit⁹/ signa pro reb⁹ accipere: ⁊ supra creaturã corpoream oculũ mentis ad hauriendũ eternũ lumen leuare nõ posse.

b ¶ Sed intelligẽdũ est: q Aug⁹ ꝯsequẽter ponit quattuor notabilia. Primũ ẽ/ q cauẽdũ ẽ in pncipio expositiõis diuine scripture/ ne figurata locutio ad litteram accipiatur. Et adiungit/ q ea est misera seruitus aĩe signa pro rebus accipere/ ⁊ aliq̃ vltra creaturam corporeã oculos leuare non posse. Et dicit q christus nos liberauit a signis sensibilib⁹ que erant in lege/ interpetat⁹ illa signa et rem signorum indicens. ¶ Secũdũ no/

Qd fideles post aduentũ spũssancti/ vtilẽ cognoscebãt seruitutem legis: Ca. VI.

Quę tñ seruit⁹ in iudęo populo longe a ceterarũ gentiũ more distabat: q̃nquidẽ reb⁹ temporalib⁹ ita subiugati erãt/ vt vn⁹ eis in oĩbus cõmẽdaretur de⁹. Et q̃q̃ signa rerũ spiritualiũ ꝓ ipsis reb⁹ obseruarent/ nescientes quo referrentur: id tñ insitũ habebãt q tali seruitute vni omniũ quẽ nõ videbãt placerẽt deo. Quã custodiam tanq̃ sub pędagogo par-
Gal. 3. d. uulorũ fuisse scribit apostolus. Et ideo q̃ talib⁹ signis pertinacit̃ inhęserũt: cõtẽnentem ista/ dũm cũ iam tp̃s reuelationis eorũ venisset ferre nõ potuerũt: atq; inde calũnias q sabbato curaret moliti sunt princi- Mat. 12.
pes eorũ: populusq; signis illis tanq̃ reb⁹ astrictus nõ credebat deũ esse vel a deo venisse/ qui ea sicut a iudęis obseruabantur nollet attendere. Sed qui crediderunt ex quib⁹ facta est prima ecclesia hierosolymitana/ satis ostẽderũt quanta vtilitas fuerit eo mõ sub pędagogo custodiri/ vt signa quę tp̃aliter imposita erant seruiẽtibus ad vni⁹ dei cultũ/ qui fecit cęlũ ⁊ terrã/ opinionẽ obseruantiũ religarent. Nãq; illi quia ꝓximi spũalibus fuerunt: in ipsis eñ temporalib⁹ ⁊ carnalib⁹ vocis atq; signis/ q̃uis quõ spũaliter essent intelligẽda nescirent: quia vnũ tñ didicerãt venerari eternũ deũ: tam capaces extiterũt spiritussãcti/ vt oĩa Act. 4. 5.
sua venderẽt: eorũq; ꝓciũ indigẽtib⁹ distribuendũ ante apl'orũ pedes ponerent: seq; totos dedicarẽt deo tanq̃ tẽplũ nouũ: cuius terrenę imagini: hoc est/ templo veteri seruiebãt. Nõ eñ h' vllas ecclesias gentiũ fecisse scriptũ est: q2 nõ tã ꝓpe inuenti erãt q̃ simulacra manufacta deos habebãt.

Qd colentes deos gentiliũ siue simulacra eorũ/ seruituti se ligãt: Ca. VII

Et si quãdo aliqui eorũ illa tanq̃ signa interp̃tari conabãtur/ ad creaturã colendã/ venerandãq; referebãt. Quid eñ mihi ꝓdest simulacrum: verbi gratia: neptuni/ nõ ipsũ habendũ deũ/ sed eo significari vniuersũ mare/ vel etiã oẽs aquas ceteras q̃ fontibus ꝓruũt: sicut a quodã poeta illorũ describit̃: si bene recolo/ ita dicente: Tu neptune pater/ cui tp̃a cana crepãti/ †Cincta salo resonãt: magn⁹ cui perpete mento/ Profluit ocean⁹: ⁊ flumina crinib⁹ errant. Hęc siliq̃ intra dulce tectoriũ sonãtes †lapillos q̃tit. Nõ est aũt hominũ sz porcorũ cib⁹. Nouit

Al. † Cincta
Al. † capillos

quid dicā qui euāgeliū nouit. Quid ergo
mihi ꝓdest ꝙ neptuni simulacrū ad illā si-
gnificationē referꝭ: nisi forte vt neutrū co-
lā? Tā em̄ mihi statua ꝗlibet/ ꝙ̄ mare vni-
uersū/ nō est de⁹. Fateor tñ alti⁹ demersos
esse q̄ opa hoīm deos putant ꝙ̄ q̄ opa dei.
Deut.6.a Sed nobis vn⁹ diligēdus ꝛ colēdus de⁹ p̄-
cipiꝭ/ q̄ fecit hec oia: quoꝝ illi simulacra ve-
nerantꝭ/ vel tanꝙ̄ deos/ vel tanꝙ̄ signa et
imagines deorū. Si ergo signū vtiliter in-
stitutū ꝓ ipsa re sequi cui significādę insti-
tutū est/ carnalis est seruit⁹: quāto magis
inutiliū rerū signa instituta ꝓ reb⁹ accipe?
Quę si retuleris ad eaipsa q̄ his significāꝭ:
eisq̄ colēdis animū obligaueris: nihilo-
minus seruili/ carnaliq̄ onere atq̄ velami-
ne non carebis.

Q̄r ecclia christi signa vtilia reti-nuit/ inutilia ꝓiecit: Ca. VIII.

Quāobrem christiana libertas eos
q quos inuenit sub signis vtilib⁹ tā-
ꝙ̄ ꝓpe inuētos: interp̄tatis signis
quib⁹ subditi erāt/ eleuatos ad eas res q̄-
rum illa signa sūt liberauit. Ex his factę
sūt ecclesię sanctorū israelitarū. Quos aūt
inuenit sub signis inutilib⁹: nō solū seruilē
opationē sub talib⁹ signis/ sed etiā ipsa si-
gna frustrauit remouitq̄ oia/ vt a corru-
ptiōe multitudinis simulatoꝝ deorū quā
sępe ac ꝓprie scriptura fornicationē vocat:
ad vni⁹ dei cultū gentes cōuerterentꝭ: nec
sub ipsis iā signis vtilib⁹ seruiture/ sed ex-
ercitature poti⁹ animū in eorum intelligē-
tia spirituali.

Q̄r cū libertate christiana stet seruit⁹ p signa vtilia rep̄sentata.

Sub signo em̄ seruit q̄ (Ca. IX.
f opatur aut venerāꝭ aliquā rem si-
gnificantē/ nesciēs quid significet.

c ¶ Qui vō aut ope-
ratur/ aut veneratur
vtile signū diuinit⁹
institutū/ cui⁹ vim si-
gnificationēq̄ intel-
ligit: nō hoc venera-
tur qđ videꝭ ꝛ tran-
sit/ sed illud poti⁹ quo
talia cuncta referēda
sūt. Talis aūt homo
spiritualis ꝛ liber est/ etiā tempore seruitu-
tis: quo carnalib⁹ animis nōdū oportet si-
gna illa reuelari: quorū iugo edomādi sūt.

c ¶ Secundū notabile: ꝙ qui operantꝭ ac venerantꝭ vtile signū diuinit⁹ institutum/ cui⁹ significationem vimq̄ intelligūt nō hoc venerantꝭ qđ videtꝭ/ sꝫ illđ poti⁹ q̄ talia referēda sūt. Vn̄ accipiꝭ documentū/ ꝙ qui crucē domini adorat intentionem suam refert ad crucifixum/ nō ad lignum.

Tales aūt spirituales erāt patriarchę ac ꝓ-
phetę: omnesq̄ in populo israel p q̄s nobis
spūssctūs ipsa scripturarū ꝛ auxilia ꝛ solatia
ministrauit. Hoc vero tp̄e posteaꝙ̄ resurre-
ctiōe dn̄i nostri manifestissimū indiciū no-
strę libertatis illuxit: ne eorū q̄dē signoꝝ q̄
iam intelligim⁹ operatiōe graui onerati su-
mus: sed quędā pauca ꝓ multis eadēq̄ fa-
ctu facillima/ ꝛ itellectu augustissima/ ꝛ ob-
seruatione castissima: ip̄e dn̄s ꝛ apostolica
tradidit disciplina: sicuti ē baptismi sacra-
mētū/ ꝛ celebratio corpis ꝛ sanguinis dn̄i.
Quę vnusquisq̄ cū pcipit quo referaꝭ im-
but⁹ agnoscit: vt ea nō carnali seruitute/ sꝫ
spirituali poti⁹ libertate venereꝭ.

d ¶ Vt autē litterā
sequi et signa ꝓ reb⁹
quę his significantur
accipe seruilis infir-
mitatis est: ita inuti-
liter signa interp̄tari
male vagātis erroris est. Qui autē nō in-
telligit qđ significet signū/ ꝛ tñ signū esse in-
telligit: nec ipse p̄mitur seruitute. Meli⁹ ē
aūt/ vel p̄mi incognitis/ sed vtilib⁹ signis:
ꝙ̄ inutiliter ea iterp̄tādo/ a iugo seruitutis
eductā ceruicē laqueis erroris inserere.

d ¶ Tertium notabile: ꝙ sicut litterā sequi aut ꝓ rebus signa accipere seruilis infirmitatis est: ita inutiliꝭ signa iterp̄tari male vagātiū erroris est.

Quę locutiōes ī scriptura sint vere/ ꝛ q̄ figuratiue/ ōndit: Ca. X.

Hic aūt obseruationi q̄ cauemus
b figuratā locutionē. i. trāslatā quasi
ꝓpriā sequi/ adiūgēda etiā illa est:
ne ꝓpriā q̄si figuratā velim⁹ accipere. De-
monstrādus est igiꝭ prius mod⁹ inueniēdę
locutionis/ propria ne an figurata sit.

e ¶ Et iste omnino
modus est/ vt quicq̄d
in sermōe diuino ne-
q̄ ad moꝝ honestatē
neq̄ ad fidei veritatē
ꝓprie referri pōt/ fi-
guratū eē cognoscas. Morū honestās ad
diligēdū deū ꝛ ꝓximū: fidei veritas ad co-
gnoscēdū deū ꝛ ꝓximū ptinet. Spes autē
sua cuiq̄ est in cōscientia ꝓpria/ quēadmo-
dū se sentit ad dilectionē dei ꝛ ꝓximi cogni-
tionēq̄ ꝓficere. De q̄bus oīb⁹ p̄mo libro
dictū est. Sed quoniā ꝓcliue est humanū
gen⁹ nō ex momētis ipsi⁹ libidinis/ sed po-
tius suę cōsuetudinis ęstimare pctā: fit ple-
rūq̄ vt quisq̄ hominū ea tñ culpanda ar-
bitretur q̄ suę regionis et temporis hoīes

¶ Quartū notabile: ꝙ ōino vniuersalis regula est: vt q̄cq̄d ī sermone diuino/ nec ad morū honestatē/ nec ad fidei veritatē ꝓprie referri pōt figuratū esse cognoscaꝭ.

Tertiū no-

Quartū no-

vituperare atq damnare cōsueuerūt: ꝛ ea tm̄ probāda atq laudāda ꝗ ꝯsuetudo eoꝝ cū ꝗbus viuit admittit: eoq cōtingit/ vt si ꝗd scriptura vel preceperit qđ abhorret a cō suetudine audiētiū/ vel qđ nō abhorret cul pauerit: si animū eoꝝ iā verbi vinxit aucto ritas figuratā locutionē putēt. Nō autē p̄ cipit scriptura nisi charitatē: nec culpat ni si cupiditatē: et eo modo informat mores hominū. Itē si animū ꝓoccupauit alicuius erroris opinio: ꝗcꝗd aliter asseruerit scri ptura figurarū hoīes arbitrant. Non autē asserit nisi catholicā fidē/ reb⁹ p̄teritis ꝛ fu turis ꝛ p̄sentib⁹. Preteritoꝝ narratio ē fu turoꝝ p̄nūciatio/ p̄sentiū demōstratio. Sꝫ oia hec ad eandē charitatē nutriendā atq corroborādā/ ꝛ cupiditatē vincendā atq ex

i.sen. dis. 17. ca. q autē tinguēdā valēt. Charitatē voco motū ani mi ad fruendū deo ꝓpter ipsū: ꝛ se atq ꝓ ximo ꝓpter deū. Cupiditatē autē motum animi ad fruēdū se ꝛ p̄ximo ꝛ quolibet cor pore nō ꝓpter deū. Qđ autē agit indomi ta cupiditas ad corrūpendū animū ꝛ corp⁹ suū/ flagitiū vocat. Qđ autē agit vt alteri noceat/ facin⁹ dicit. Et hec sūt duo genera omniū peccatorū: sed flagitia priora sunt. Que cū exinaniuerint animū/ ꝛ ad quādā egestatē ꝑduxerint/ in facinora prosilit: ꝗ bus remoueat impedimēta flagitioꝝ aut adiumēta querātur. Itē qđ agit charitas quo sibi prosit/ vtilitas est: Quod autem agit vt prosit proximo/ beneficētia nomi natur. Et hic precedit vtilitas: quia nemo potest ex eo qđ non habet prodesse alteri.

Secūda veritas ¶ Quanto autē ma gis regnū cupiditatꝭ destruit: tanto chari tatis augetur.

¶ Secunda veritas: q quanto magis regnū cu piditatis destruitur tan to regnū charitatis au getur. Unde accipit vul gatissimū apud theolo gos documentū/ q cupiditas est venenū charitatis: et charitas directe cupiditati contrariatur. Sed con tra istud documentū cōmune/ arguit ꝗdrupliciter. Pri mo: qꝛ nullus habit⁹ contrariat alteri in moralib⁹ ni si sint circa idem obiectū: vt patet inductiue de tēperā tia ꝛ intemperantia/ de timiditate et audacia ꝛc. cum opposita nata sint circa idem: nunc autē cupiditas et charitas non sunt circa idē/ cum illa sit respectu dei/ et ista respectu creature. Secūdo: quia habitui amici tie directe contrariatur habitus inimicitie circa idē obiectū/ et non alia amicitia: vt patet in humana ami citia: sed charitas est amicitia dei ꝛ proximi: igitur si bi directe nō cōtrariatur nisi inimicitia dei ꝛ proximi: cum tñ cupiditas non sit inimicitia sed amicitia in or dinata. Tertio: qꝛ si vnū cōtrariorum nō est in natura nec reliquū/ cū cōtrarioꝝ eadē sit potētia: sed cupidi tas est habit⁹ naturalit acquisit⁹: et charitas de qua hic loquitur august in⁹/ est habitus supernaturaliter infusus: igitur non habent directam contrarietatem. Quarto: quia sicut cupiditas successiue generatur ꝑ actus/ vt experimur/ nō corrūpit in instāti/ ꝛ tamē cha ritas in instanti cōtritionis infunditur/ ꝛ tunc rema net habitus cupiditatis cū est/ cū homo contritione precuis ad hoc se sentiat inclinatū. Ideo dicēdū q cu piditas charitati hic directe nō contrariatur: quia in ordinatus amor naturalis qui dicitur cupiditas ha bet ordinatū odiū sibi directe cōtrarium respectu crea turarū/ cum vnū vnicu ꝯtrarietur. Sed oritur dubiū: quia hic dicit augustin⁹ q ex remissione cupiditatis charitas augetur/ qđ est ꝓprium contrarioꝝ. Dicitur q istud est verū meritorie: qꝛ cupiditas nō potest mi nui nisi per actus bonos cōtrarios: ꝛ illi merent cha ritatis augmētū. Secundū dubium: quare magis di citur de illo vitio ꝗ de alio/ cum eodē modo ex cuius libet alterius diminutione per actus bonos charitas intendatur. Dicitur autē q cupiditas sicut eam hic ac cipit augustin⁹/ est amor inordinatus cuiuscūq boni creati: et istud cōmuniter includitur in omni peccato: et ideo posuit hanc cōtrarietatē cupiditatis ad chari tatē/ non formalē sed demeritoriā. Intelligendū tñ q adiungit hic vnū notabile sic dicens: Qđ agit indo mita cupiditas ad corrūpendum animū ꝛ corpus suū flagitiū vocat: qđ autē agit vt alios noceat facin⁹: sꝫ flagicia inquit priora sunt. Unde accipitur documen tum: q quilibet prius sibi nocet ꝗ alteri. Secundum notabile: q illud qđ agit charitas vt sibi ꝓsit/ vtilitas est: qđ aūt vt alijs/ beneficentia vocat. Unde sequitur q sicut flagitiū prius est facinore: ita vtilitas preuenit beneficentiam. ī.codē.

Que valeāt in scripturis ad re gnū cupiditatis destruēdū ꝛ cha ritatis edificandū: Ca. XI

Quicquid ergo asperū ꝛ quasi seuū factu dictuq in sanctis scripturis legitur ex ꝑsona dei vel sanctoruꝫ eius: ad cupiditatis regnū destruendū va let. Qđ si perspicue sonat/ non est ad aliud referendū ꝗsi figurate dictū sit: Sicuti est illud apostoli: Thesaurizas tibi iram i die Ro.2.a. ire ꝛ reuelationis iusti iudicij dei: qui red det vnicuiq ſm opa sua: his quidē qui ſm sustinentiā boni opis gloriā ꝛ honorē ꝛ in corruptionē q̄rentib⁹ vitā eternā: his aūt qui ex contētione sunt ꝛ diffidunt veritati: credunt autē iniquitati/ ira et indignatio/ tribulatio et angustia in omnē animā ho minis operātis malum: iudei primū/ ꝛ gre ci. Sed hoc ad eos cū ꝗbus euertit ipsa cu piditas: qui eā vincere noluerunt. Cū autē in homine cui dominabant regna cupidi tatis subuertuntur: illa est aperta locutio. Qui autē iesu christi sūt/ carnē suā crucifi Gal.5.d. xerūt cum vitijs ꝛ cōcupiscētijs. Nisi quia et hic ꝗdam verba translata tractant: sicu ti est ira dei ꝛ crucifixerūt. Sed nō tā mul ta sunt vel ita posita vt obtegant sensum et allegoriam vel enigma faciant: quā pro prie figuratam locutionem voco. Qđ aūt

Hiere. i. b

hieremie dicitur: Ecce cõstitui te hodie super gentes et regna: vt euellas et destruas et disperdas et dissipes: non dubiũ quin figurata locutio tota sit/ad eũ finem referenda quẽ diximus.

Quod non factum plerũque/sed intentio seu modus in culpa est: Ca. XII

Quę autem quasi flagitiosa imperitis videntur/siue tñ dicta/siue etiã facta sunt/vel ex dei persona/vel ex hoim quorũ nobis sanctitas cõmendatur tota figurata sunt/quorũ ad charitatis pastum enucleanda secreta sũt.

Tertia veritas dis. 41. c. quisquis

¶ Quisquis autem rebus pretereuntibus restrictius vtitur quam sese habẽt mores eorum cum quibus viuit / aut† temperãs/ aut superstitiosus est.

Al. † intemperans

Quisquis vero sic eis vtitur vt metas cõsuetudinis bonorũ inter quos versatur excedat/ aut aliquid significat / aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non vsus rerum/sed libido vtentis in culpa est. Neque enim vllo modo quisque sobrius crediderit domini pedes ita vnguento precioso a muliere perfusos/vt luxuriosorum et nequã hominum solent: quorum talia cõuiuia detestamur. Odor enim bonus/fama bona est. Quam quisque bone vite operibus habuerit/dũ vestigia christi sequitur quasi pedes eius preciosissimo odore perfundit. Ita qd in aliis personis plerũque flagitium est: in diuina vel prophetica persona magne cuiusdam rei signũ est. Alia quippe est in perditis moribus: alia in osee prophete vaticinatione coniũctio meretricis. Nec si flagitiose in cõuiuiis temulentorum et lasciuorum nudantur corpora: propterea in balneis nudũ esse flagitiũ est. Quid igitur locis et tẽporibus personisque cõueniat/ diligenter attẽdẽdũ est: ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim potest/vt sine aliquo vitio cupidinis vel voracitatis preciosissimo cibo

Ioh. 12. a

¶ Tertia veritas est quod quisquis rebus preterentibus restrictius vtitur quam sese habeant mores eorum cum quibus viuit/ aut temperatus/aut superstitiosus est: quisquis autem sic vtitur/vt metas cõsuetudinis bonorum inter quos versatur excedat/aut aliquid significat/aut flagitiosus est. In omnibus enim autem talibus non visus rerum/sed ventris libido in culpa est. Et istud dictum vltimũ multũ notabile/ ipse declarat exẽplo quadruplici. Primũ est: quod nullus sobrius crediderit inquit dñi pedes ita vnguento precioso a muliere perfusos/ vt luxuriosorum solent: quorũ talia cõuiuia detestamur. Dicit tamẽ quod fuit factum propter significationẽ: quia bonus odor significat bonam famã. Et adiungit quod illud qd in aliis personis plerũque flagitiũ est/ in diuina vel prophetica psona magne cuiusdã rei signũ est: sicut alia inquit in perditis moribus: alia in osee prophete vaticinio coniunctio meretricis. Et per illud dictum patet quod nõ est vera opinio dicentiũ quod vxor osee nõ fuit fornicaria/nisi quia de gẽte alienigena. Secũdũ exẽplũ: quod nec si in conuiuiis temulentorum flagitiose nudantur corpora: propterea in balneis nudari flagitiũ est. Unde dicit quod diligenter attendendũ est/quid locis temporibus et personis conueniat. Ex quo dicto accipitur documentũ: quod in actibus moralibus sunt diligenter pensande circũstantie. Tertium exẽplum: quod fieri inquit potest vt sine aliquo vitio cupidinis aut voracitatis precioso cibo sapiẽs vtatur: insipiens autẽ fedissima gule flãma in vilissimum cibũ ardescat. Et sapiens ait quisque mallit more dñi pisce vesci: quam lenticula more esau nepotis abraã. Quartũ exemplum: Nõ propter hoc continentiores nobis sunt plereque bestie quia vilioribus aluntur cibis. Nã in huiuscemodi rebus nõ ex earũ natura inquit quibus vtimur/sed ex causa vtendi et mõ appetendi probãdum vel improbandum est qd facimus. Ex quo accipitur documentum: quod magis specificatur actus moralis a circumstãtiis in esse moris quam ab obiecto/licet sit oppositũ in esse nature.

Osee. i.

sapiens vtatur: insipiens autem fedissima gule flãma in vilissimũ† ardescat: Et sanius quisque maluerit more domini pisce vesci: quam lenticula more esau nepotis abraã/ aut hordeo more iumentorum. Nõ enim propterea continentiores nobis sunt plereque bestie: quia vilioribus aluntur escis. Nam in omnibus huiuscemodi rebus/non ex earũ rerum natura quibus vtimur/ sed ex causa vtẽdi et modo appetendi/vel probandum est vel improbandũ qd facimus. Regno terreno veteres iusti celeste regnũ imaginabantur et prenunciabãt. a ¶ †Sufficiẽdę prolis causa erat vxorum pluriũ simul vni viro habendarum inculpabilis consuetudo: et ideo vnam feminam maritos habere plurimos honestum non erat: Non enim mulier eo est fecundior/sed meretricia potius turpitudo est vel questum vel liberos vulgo querere. In huiuscemodi moribus quicqd illorum temporum sancti non libidinose faciebant/ quis ea facerẽt quod hoc tempore

Al. hystolus
Luc. 24. f
Gen. 25. d

a ¶ Quarta veritas: quod apud patres veteris testamenti suscipiẽde prolis causa erat consuetudo non culpabilis plurium habendarũ vxorum: tñ nõ quod vna femina haberet plures maritos: quia mulier inquit eo non est fecũdior: et liberos vulgo querere in meretriciis turpitudo est: que sunt inquit detestãda. Et hic tangit augustinus duas rationes quare nunquam fuit permissũ/vt vna mulier habuerit plures viros. Prima: quia homo excedit in fecundia mulierem. pro eo quod potest fecundare plures: et vna mulier a pluribus viris nõ potest simul fecundari. Secunda ratio: quia liberi tunc nascerentur vulgo quesiti. i. incerti cuius patris essent: que dicit esse detestãda. Et per istas duas rationes ostẽditur

Quarta veritas
Al. † Suscipiendę.

polilia

nisi per libidinem fieri nō possunt/ nō culpat scriptura. Et quicquid ibi tale narratur: non solū historice ac proprie/ sed etiā figurate ac prophetice acceptum: interpretandum est/ vsq; in finem illum charitatis/ siue dei/ siue proximi/ siue vtriusq;. Sicut enim talares ⁊ manicatas tunicas habere apud romanos veteres flagitium erat: nunc autem honesto loco natis cum tunicati sūt/ non eas habere flagitiū est: sic animaduertendū est in cetero quoq; vsu rerum abesse oportere libidinem: que non solum ipsa eorū inter quos viuit cōsuetudine nequiter abutitur: sz etiā sepe fines eius egressa/ feditatē suā q̄ inter claustra morū solennium latitabat flagitiosissima eruptiōe manifestat.

¶ politia platonis: vt que imponitur platoni/ de cōmunitate vxorū esse irrationabilis et abominabilis. Et adiungit ꝙ nūc esset libidinis habere plures etiā vxores q̄uis tunc nō esset. Sed oritur dubium/ quare hodie ita sine libidine haberi nō possunt sicut tunc. Dicitur aūt/ ꝙ quia nūc probibitum est/ non aūt tunc: nunc autem libido non est quilibet appetitus/ sed appetitus contra prohibitionem. Secundum dubium: quare nūc est magis probibitum q̄ tunc. Dicit ꝙ nunc multiplicatur cultus dei plus per generalem q̄ tunc fieret per carnalem. ¶ Intelligendū

De honesta bonorum et magnorum facta ad beneficentiam referenda sint: Ca. XIII.

b Quicquid aūt cōgruit cōsuetudini eorū cū quib⁹ vita ista degenda vel necessitate imponitur vel officio suscipitur a bonis et magnis hominib⁹ ad vtilitatē ⁊ beneficentiā referēdum est: vel ꝓprie/ sicut ⁊ nos debemus: vel etiā figurate/ sicut prophetis licet.

b ¶ Intelligēdum tñ ꝙ cōsequenter adiungit vnū notabile sic dicēs: Quicquid congruit cōsuetudini eorum cum quib⁹ vita est degenda vel necessitate īponitur vel officio suscipitur a bonis ⁊ magnis hoībus: ad vtilitatē īndē et beneficentiam referendū vel referuādū est: vel ꝓprie aūt/ sicut nos debemus: vel figuratiue/ sicut ꝓphete. Ex quo notabili accipiuntur duo moralia documēta. Primum est: ꝙ consuetudo eorum cū quib⁹ hō habet viuere referuāda est. Vñ augustin⁹ dat exemplū de varietate honestatis ex cōsuetudine: q: dicit/ ꝙ apō veteres romanos habere talarē tunicā flagitiosū erat ⁊ tpib⁹ modernis honestū. Secūdū documētū: ꝙ nō licet imitari que ꝓphete faciūt figuratiue: q: dicit ꝙ nos debem⁹ act⁹ nostros referre proprie: ⁊ illi possunt figuratiue: sicut Esaias iuit nudus ⁊ discalciat⁹/ aut sicut btūs franciscus qui se fecit nudum trahi. Esa.10.a

De inique scripturā īterp̄tātes nō nisi iusticia ⁊ auctoritate reprimendi sint: Ca. XIIII.

a Si q̄ facta legēda cū incurrūt īdocti alteri⁹ ꝯsuetudinis/ nisi auctoritate reprimantur flagitia putāt: nec possūt aīaduertere totā ꝯuersationē suā/ vel ī ꝯiugijs/ vel in ꝯuiuijs/ vel ī vestitu/ ceteroq; humano victu atq; cultu/ alijs gentib⁹ et alijs tēporib⁹ flagitiosū videri. a ¶ Qua varietate inumerabilium consuetudinū commoti/ q̄dam dormitātes/ vt ita dicā/ q̄ neq; alto somno stulticie sopiebantur/ nec in sapiētie lucem poterāt euigilare: putauerūt nullā esse iusticiā p se ipsā/ sed vnicuiq; genti cōsuetudinē suā iustā videri: q̄ cū sit diuersa oib⁹ gentib⁹/ debeat autē incōmutabilis manere iusticia: fieri manifestū/ nullā vsq; esse iusticiā: non intellexerūt/ ne multa cōmemorē: qđ tibi fieri nō vis/ alij ne feceris: nullo mō posse vlla eorū gentili diuersitate variari. Que sētētia cū refertur ad dilectionē dei/ oīa flagitia moriuntur: cū ad ꝓximi/ oīa facinora. Nemo enī vult corrūpi habitaculū suū: nō ergo debet corrūpere habitaculū dei/ seipsū scz. Et nemo vult sibi a quoq; noceri: nec ipse igitur cuiq; nocuerit.

a ¶ Quinta veritas: ꝙ quidā varietate inumerabiliū ꝯsuetudinū moti dormitātes dixerūt nullā esse iusticiā p seipsā/ sed vnicuiq; genti ꝯsuetudinē suā iustā videri: q̄ cū sit diuersa oīb⁹ gentib⁹ nulla eis videtur iusticia eē q̄ īcōmutabilis debet eē. Dicit aūt Aug⁹ ꝙ illi nō intellexerūt: qđ tibi nō vis fieri/ alij ne feceris: nulla posse gētili diuersitate variari. Ex q̄ dicto accipiūtur q̄ttuor moralia documēta. Primū: ꝙ multū valet cōsuetudo ad h̄ ꝙ aliq̄d appareat alteri bonū vel malum: q: dicit ꝙ cuilibet sua cōsuetudo apparet vel videtur eē bona ⁊ iusta/ cū tñ diuersarū gentiū ꝯsuetudines sint contrarie. Secūdū documentū: ꝙ apud gentes varias consuetudines ꝓ legib⁹ obseruantur. Unde ⁊ aliqui arbitrati sūt nō esse aliā iusticiā nisi cōsuetudinē roboratā: ⁊ hic habetur. Tertiū documētū: ꝙ lex iuris naturalis eadē est apud oēs: q: dicit ꝙ tenet regula iuris naturalis quā ponit/ qđ tibi nō vis fieri ⁊c. i omni diuersitate gētili. Quartū documētū: ꝙ lex iuris naturalis ē inuariabilis ⁊ indispēsabilis: quia dicit ꝙ lex iuris naturalis incommutabilis est quā hic refert. Intelligendum tamē ꝙ consequenter ponit q̄ttuor notabilia. Primū est/ ꝙ cū ista regula: qđ tibi nō vis fieri ⁊c. refertur ad dilectionē dei/ oīa flagitia moriūtur: q: null⁹ vult suā domū īfici: ⁊ id null⁹ debet seipsū inficere q̄ ē domus dei. Secūdū notabile: ꝙ cū ista regula refertur ad dilectionē ꝓximi oīa facinora moriuntur: q: facinora sūt peccā ꝯ aliū sicut flagitia ꝯ seipsū: et sic patet ꝙ lex charitatis oīa peccā extingit. Tertiū notabile: ꝙ in obseruationib⁹ scripturarū aliq̄ ꝓcipiuntur omnibus: aliq̄ singulis generib⁹ ꝑsonarū/ vt non solū ad vniuersū statū valitudinis/ sz ad ꝓpriā cuiuslibet mēbri infirmitatē medicina ptineat. ¶ Quartū no/

Quinta veritas

Tob.4.c

Mat.7.b

Istud tertiū notabile ponitur infra in textu ca.17.

Que regula debeat seruari ī locutiōib⁹ figuratis sacre scripture: Ca. XV.

f Sic euersa tyrānide cupiditatis/ charitas regnat iustissimis legib⁹ dilectiōis dei ꝓpter deū: sui ⁊ ꝓximi

propter deū. Seruabit ergo in locutioni-
bus figuratis regula huiusmodi: vt tam diu
versetur diligēti consideratione qđ legit/
donec ad regnū charitatis īterp̄tatio per-
ducat. Si autē hoc iam ꝓprie sonat: nulla
putetur figurata locutio.

Que locutio figurata debeat itelligi/ ꝛ q̄ nō/ regulis ondit: Ca. XVI

Si p̄ceptiua locutio ē/ aut flagitiū/ aut facin⁹ vetās/ aut vtilitatē/ aut beneficētiā iubēs: nō ē figurata: Si autē flagitiū/ aut facinus videt iubere/

¶ Quartū notabile: q quādo ē p̄ceptiua locutio in diuina scriptura flagitiū aut facinus vetans/ aut bonum iubēs: tūc figuratiua locutio nō ē: Si aūt flagitiū aut facin⁹ videat/ tūc ē aūt figuratiua: sic exēplificauit de vxore fornicaria osee.

aut vtilitatē/ aut beneficētiā vetare/ figura-
Joh.6.f. ta est. Nisi manducaueritis inquit/ carnē
filij hominis ꝛ sanguinem biberitis/ nō ha-
bebitis vitam in vobis: facinus vel flagi-
tium videtur iubere. Figura est ergo/ pre-
cipiens passioni domini esse cōmunican-
dum/ et suauiter atq͂ vtiliter recondēdum
in memoria/ q pro nobis caro eius cruci-
Prouer.25.c fixa ꝛ vulnerata sit. Ait scriptura: Si esuri
erit inimicus tuus/ ciba illū: si sitit/ potū
da illi. Hic nullo dubitante beneficētiam
precipit. Sed qđ sequitur: Hoc eñ faciēs
carbones ignis cōgeres super caput eius:
maliuolentie facinus putes iuberi. Ne igi-
tur dubitaueris figurate dictum: et cū pos-
sit dupliciter interp̄tari: vno modo ad no-
cendum/ altero ad prestandum: ad benefi-
centiam te potius charitas reuocet/ vt in-
telligas carbones ignis esse vrentes peni-
tentie gemitus: quibus superbia sanatur
eius qui dolet se inimicū fuisse hominis a
quo eius miserie subuenitur. Item cū ait
Joh.12.d. dominus: Qui amat animam suā perdet
eam/ nō vtilitatē vetare putādus est/ qua
debet quisq͂ cōseruare animā suam: sed fi-
gurate dictū/ perdet animā: id est perimat
atq͂ amittat vsum eius quem nunc habet
peruersum. s. atq͂ p̄posterū quo inclinatur
temporalibus/ vt eterna non querat. Scri-
Eccli.12.a ptum est: Da misericordiā/ ꝛ ne suscipias
peccatorē. Posterior pars huius sententie
videtur vetare beneficentiā. Ait enim: ne
suscipias peccatorem: Intelligas enim fi-
gurate positum pro peccato peccatorem:
vt peccatū eius non suscipias.

Q nō eq̄liter oīb⁹ oīa in scp̄turis p̄cipiunt figuratiue vel vere: Ca. XVII.

Sepe aūt accidit/ vt quisq͂ in meliori gradu sp̄ūalis vite vel est vel esse se putat/ figurate
dicta esse arbitret/ que inferioribus gradi-
bus p̄cipiunt. Ut verbi gratia: si celibem Mat.19.b.
amplex⁹ ē vitā/ ꝛ se castrauit ꝓpt regnū ce-
lorū: q̄cq̄d de vxore diligēda ꝛ regēda sctī
libri p̄cipiunt: nō ꝓprie/ sed trāslate accipi
oportere cōtendat. Et q̄sq͂ statuit serua- 1.Cor.7.g.
re innuptā virginē suā/ tanq͂ figuratā locu-
tionē conet interp̄tari qua dictū est: Tra- Eccli.7.c
de filiā/ ꝛ grande op⁹ pfeceris. Erit igit etiā
hoc in obseruatiōib⁹ intelligēdarū scriptu-
rarū: vt sciam⁹ alia omnib⁹ cōmuniter p̄ci-
pi/ alia singulis q̄busq͂ generib⁹ p̄sonarū:
vt nō solū ad vniuersū statū valitudinis/
sz etiā ad suā cuiusq͂ mēbri ꝓpriā īfirmita-
tē medicina ptineat. In suo q̄ppe genere
curādū ē/ qđ ad meli⁹ gen⁹ nō pōt erigi.

Q ꝓ tēpoꝝ varietate alit ꝛ aliter ī scripturis cōtēta vti debeāt: Ca. XVIII

Item cauendum est ne forte qđ in scripturis veteribus
ꝓ illorū tēpoꝝ cōditione etiā si nō
figurate sed ꝓprie ītelligat/ nō est flagitiū
neq͂ facinus: ad ista etiā tp̄a quis putet in
vsū vite posse trāsferri: qđ nisi dn̄ante cu-
piditate/ ꝛ ipsarū quoq͂ scripturarū q̄bus
euertēda est satellitiū q̄rente nō faciet: nec
intelligit miser ad hanc vtilitatē illa sic es-
se posita vt spei bone homines salubrit vi-
deant/ ꝛ cōsuetudinē quā aspernant posse
habere vsū bonū: ꝛ eā quā amplexant esse
posse damnabilē/ si ꝛ ibi charitas vtentiū/
et hic cupiditas attendat. Nam si multis
vxorib⁹ caste vti quisq͂ pro tempe potuit:
potest ali⁹ vna libidinose. Magis eñ pro-
bo multarū fecunditate vtentē ꝓpter ali-
ud/ q͂ vnius carne fruentē ꝓpter ipsā. Ibi
eñ q̄rit vtilitas temporū oportunitatib⁹
cōgrua: hic satiat cupiditas temporalib⁹
voluptatib⁹ implicata. a ¶ Inferiorisq͂
gradus ad deū sūt q̄bus sm veniā conce-
dit apostol⁹ carnalē cum singulis cōiugi-
bus consuetudinem propter intemperāti-
am eorū: q͂ illi q̄ plures singli cū haberēt:

a ¶ Sexta veritas: q inferioris gradus ad deū sunt quibus sm veniam concedit apostolus carnalem cum singulis vxoribus consuetudinē propter intemperantiam q͂ illi q̄ plures singuli cum haberēt: sicut sapiēs in cibo et in potu nō nisi salutem corporis: sic in concubitu nō nisi ꝓcreationem filiorū intendebāt. Sexta veritas 1.Cor.7.b

¶ Itaq͂ si

Sicut sapiens in ci/
bo ꝛ potu/nō nisi sa/
lutem corpis:sic in cō
cubitu nō nisi ꝓcrea/
tionē filiorum intue/
bant. Itaq; si eos in
hac vita inuenisset do
mini aduent⁹/cū iam
Eccs.3.a nō mittendi sed colli/
gendi lapides tēpus
eēt: statim seipos ca/
Mat.19.b. strarent ꝑpter regnū
celorū. Nō eñ est in
carēdo difficultas/ ni
si cū est in habēdo cu
piditas: Nouerāt q̄p
pe illi homines etiā
in ipsis cōiugib⁹ luxu
riam esse abutēdi in/
temperātiā: qd robic
testat oratio/ quādo
est copulatus vxori.
Tob.8.b Ait eñ: Bñdict⁹ es
dñe de⁹ patrū nostro/
rū: ꝛ bñdictū nomen
tuū i oīa secla seculo/
rū. Bñdicāt te celi et
oīs creatura tua. Tu
fecisti adā ꝛ dedisti il/
li adiutoriū euā: Et
nūc dñe tu scis quo/
niā nō luxurie causa
[ ].21. accipio sororē meā:
sed ipsa veritate vt
miserearis nostri do/
mine.

¶ Itaq; si i hac vita ait eos inuenisset domini aduentus: statim seipos castrassent ꝑpter regnū celorū: Non eñ ait in carendo est difficultas/ nisi cum est in habēdo cupiditas. Ex quo dicto accipiunt quattuor theologica documēta. Primū est: q in actu matrimoniali est peccatū veniale cū exercetur in remediū cōtinentie:que dicit q hoc concedit apostol⁹ scḋm indulgentiam tñ:et vbi indulgentia/ibi culpa esse arguitur. Secundū documentū/ q habere plures vxores nō est contra ius nature:quia fuerunt habentes plures in officium/ habentib⁹ vnicam in remediū: ꝛ tñ constat q remediū nō est contra ius naturale. Tertiū documētū: q actus matrimonialis ꝑpt officiū nō solū est licit⁹/ sz etiā meritori⁹: quia sicut sapiēs in cibo ꝛ potu sumendo ꝑpter salutem meret scḋm virtutē tꝑantie circa gustum: ita iste scḋm tꝑantiā circa tactū scḋm similitudinē datā. Quartū documētū: q qñ aliquis multum tristatur de amissione alicui⁹ boni creati signum est q illud bonū possidebat cum cupiditate:quia nō tristat nisi ꝑpter difficultatem: ꝛ talis aūt difficultas vt dicit/ē signū cupiditatis. Intelligendū tamē/q augustinus dicit/q dauid absalonē occidi ꝓhibuerat: vt edomito seruaret penitendi locus.

Qr mali bonorū opa suis metiri debere putant: Ca .XIX

S Ed qui effrenata libidine/vel per
multa stupra diffluētes euagant/
vel in ipsa vna cōiuge/nō solū exce
dunt ad liberorū ꝓcreationē ꝑtinentē mo/
dū:sed etiam inhumanioris intꝑantie sor/
des inuerecūda omnino licētia seruilis cu/
iusdam libertatis accumulāt: nō credūt fi/
eri potuisse/vt temperāter multis feminis
antiq̄ vterent viri: nihil seruātes i vsu illo
nisi cōgruū tēpori propagāde ꝓlis officiū:
et qd ipsi laqueis libidinis obstricti/vel in
vna nō faciūt:nullo mō in multis fieri pos
se arbitrant. Sed isti possūt dicere/ ne ho/
norari quidē atq; laudari oportere viros
bonos ꝛ sanctos: q2 ipsi cū honorant atq;
laudant intumescūt supbia/ tanto auidio/
res/inanissime glorie/quāto eos frequēti⁹
atq; latius lingua blandior ventilauerit: q̄
ita leues fiunt/vt eos rumoris aura: siue q̄
ꝓspera/siue q̄ aduersa existimat/ in q̄slibet
inuehat voragines flagitiorū/aut i facino/
rū etiā saxa collidat. Videāt ergo q̄ sibi ar/
duū sit atq; difficile/ nec laudis esca illici:
nec cōtumeliarū aculeis penetrari/ꝛ nō ex
se alios metiantur.

Qr patrū antiquorꝫ facta aplorū factis cōparata equāt: Ca.XX

C Redāt potius apostolos nostros:
nec cum susciperent ab hoibus in/
flatos fuisse/nec cū despicerent eli/
sos. Neutra q̄ppe tēptatio defuit illis vi/
ris: Nā ꝛ credentiū celebrabant p̄conio: ꝛ
persequentiū maledictis infamabant. Si/
cut ergo isti ꝓ tpe vtebant his omnib⁹ et
nō corrūpebant: sic illi veteres vsum femi/
narū ad sui tpis ꝯueniētiā referētes/nō pa/
tiebant eā dominationē libidinis: cui ser/
uiunt q̄ ista nō credūt. Et ideo isti sese nul/
lo modo cohiberent ab inexpiabili filiorū
odio a q̄b⁹ vel vxores vel cōcubinas suas
attēptatas/ aut attrectatas esse cognosce/
rent/ si eis forte tale aliq̄d accidisset.

Qr opera antiquorū plurima facta sūt virtuose/ que nūc nō fierent nisi vitiose: Ca. XXI.

R Ex autem dauid cū hoc ab impio 2.Reg.18.g
atq; immani filio passus esset: nō
solū ferocientē tolerauit/ sed etiā
planxit extinctū. Nō eñ carnali zelo irretit⁹
tenebat: quem nullo modo iniurie sue/sed
peccata filij cōmouebant. Nam ideo si vin
ceret eū occidi ꝓhibuerat/vt edomito ser/
uaretur penitēdi locus. Et q2 non potuit:
non orbitatem doluit in eius interitu: sed
q2 nouerat in q̄s penas tam impia ꝛ adul/
tera ꝛ parricidalis anima raperetur. Nāq;
alio prius filio qui innocens erat pro quo 2.Reg.12.d
egrotante affligebat/ moriēte letatus est.
Ex hoc maxime apparet qua moderatiōe
ac tēperātia illi viri feminis vtebant: q cū
in vnā illicite irruisset rex idem estu quodā
etatis ꝛ temporaliū rerum ꝓsperitatibus
arreptus: cuius etiam maritum occidēdū
preceperat: accusatus est per prophetam.
Qui cum ad eum venisset conuincendū de
peccato/ꝓposuit ei similitudinē de pau/ 2.Reg.12.a

pere qui habebat ouem vnā: cui⁹ vicin⁹ cū haberet multas/ ad aduentū hospitis sui vnicā poti⁹ vicini pauperis ouiculā exhibuit epulandā. In quē cōmotus dauid occidi eū iussit/ et quadruplicari ouem pauperi: vt se nesciēs condemnaret/ qui peccauerat sciens. Qđ cū ei manifestatū esset/ ꝛ diuinit⁹ denūciata vindicta/ diluit penitēdo peccatū. Sed tamē in hac similitudine stuprū tantūmodo designatū est de oue vicini pauperis. De marito autē mulieris interempto/ hoc est de ipso paupere/ q̄ vnam habebat ouem occiso: non est ꝑ similitudinē iterrogat⁹ dauid: vt i solo adulterio diceret sententiā damnatiōis suę. Ex quo intelligit̄ quāta tēperātia multas mulieres habuerit: qñ de vna in q̄ excessit moduz a seipso puniri coactus est. Sed in isto viro īmoderate hui⁹ libidinis/ non ꝑmansio sed transit⁹ fuit. Propterea etiā ab arguente etiā ꝓpheta ille illicit⁹ appetit⁹ hospes vocatus est: Non eñ dixit eū regi suo/ sed hospiti suo/ vicini pauperis ouē ad epulādū exhibuisse. At vero in eius filio salomone/ non q̄si hospes transitū habuit/ sed regnū ista libido possedit. De q̄ scriptura non tacuit/ culpās eū fuisse amatorē mulierū. Cuius tamē initia desiderio sapiētię flagraue- 3. Reg. 11. a
runt: quā cū amore spirituali adeptus esset/ amore carnali amisit.

Que hodie ad bonos mores trāsferēda sint/ et q̄ nō: Ca. XXII

Ergo q̄q̄ omnia vel pene oīa q̄ in veteris testamēti libris gesta cōtinentur: non solū ꝓprie/ sȝ etiā figurate accipiēda sint: tamē etiā illa q̄ proprie lector acceperit/ si laudati sūt illi q̄ ea fecerūt: sed ea tamē abhorrent a consuetudine bonoꝝ q̄ post aduentū domini diuina pręcepta custodiūt/ figurā ad intelligētiam referat: factū vero ipsū ad mores non trāsferat. Multa eñ sūt q̄ illo tp̄e officiose facta sūt/ q̄ modo nisi libidinose fieri nō possūt.

De nullꝰ ex sue ꝑfectiōis cōsideratione peccatores cōtēptui habere debeat: Ca. XXIII.

Si qua vero pctā magnorū virorū legerit/ tāetsi aliquā i eis figurā rerū futurarū aiaduertere atq̄ idagare potuerit/ rei tñ gestę ꝓprietatē ad hunc vsū assumat/ vt se nequaq̄ recte suis factis iactare audeat/ ꝛ pre sua iusticia ceteros tanq̄ peccatores contēnat/ cū videat tantorū virorū ꝛ cauēdas tēpestates ꝛ flenda naufragia. Ad hoc eñ etiā pctā illorū hominum scripta sūt: vt apostolica illa sentētia vbiq̄ tremēda sit/ q̄ ait: Quapropt̄ q̄ videt̄ 1. Cor. 10. c
stare/ videat ne cadat. Nulla eñ fere pagina est sanctorū librorū/ in qua nō sonet: q̄ Iaco. 4. b.
de⁹ supbis resistit/ humilib⁹ aūt dat gr̄am. 1. Pet. 5. b

Quid i figurata locutiōe in scriptura inuēta sit agēdū: Ca. XXIIII

Primo itaq̄ inuestigādū est/ vtrū ꝓpria sit/ an figurata locutio quā intellgere conamur. Nā cōperto q̄ figurata sit/ adhibitis regulis rerū q̄s in ꝑmo libro digessim⁹: facile est eā versare oībus modis/ donec ꝑueniam⁹ ad sentētiā veritatis: ꝑsertim cū vsus accesserit pietatis exercitatiōe roborat⁹. Inuenim⁹ autē vtrū propria sit/ an figurata locutio: illa intuētes quę supra dicta sunt.

De diuersimode in scriptura eadem res interpretari possit/ ꝛ significare diuersa: Ca. XXV.

Quod cū apparuerit/ verba q̄bus cōtinet̄/ aut a similib⁹ reb⁹ ducta inueniet̄/ aut ab aliqua vicinitate attingētib⁹. Sȝ quoniā multis modis res similes reb⁹ apparēt/ nō putem⁹ esse ꝑscriptū vt qđ i aliquo loco res aliq̄ ꝑ similitudinē significauerit: hoc eā semp significare credamus. Nā ꝛ in vituperatiōe fermētū posuit dñs cū diceret: Cauete a fermēto pha- Mat. 16. a
riseorū: ꝛ in laude cū diceret: Simile est re- Luc. 13. d
gnū celorū mulieri q̄ abscōdit fermentū in 2. Retrac. 4. a.
trib⁹ mēsuris farinę donec fermētaret̄ totū. Huius igit̄ varietatis obseruatio duas habet formas. Sic eñ aliud atq̄ aliud res queq̄ significāt/ vt aut ꝯtraria aut tātūmō diuersa significēt. Cōtraria. s. cū alias i bono/ alias in malo res eadē ꝑ similitudinē ponit̄: sicut h̄ est qđ de fermēto supra diximus. Tale est etiā q̄ leo significat christū/
vbi dicit̄: Uicit leo de tribu iuda. Signifi- Apoc. 5. b
cat ꝛ diabolū/ vbi scriptū est: Aduersarius 1. Pet. 5. c
vester diabol⁹ tāq̄ leo rugiēs circūit/ quęrens quē deuoret. Ita serpēs in bono est: Mat. 10. b
astuti vt serpētes. In malo aūt serpēs euā 2. Cor. 11. a
seduxit astutia sua. In bono/ panis: Ego Ioh. 6. c.
sū panis viu⁹ q̄ de celo descendi. In malo
aūt panis: Panes occultos libēter edite. Prouer. 9. d.
Sic et alia plurima. Et hęc q̄dē q̄ cōmemoraui minime dubiā significationē gerunt: q̄r exēpli gratia: cōmemorari nō nisi manifestissima debuerūt. Sunt aūt quę incertū

Pſ.74. ſit in quā partē accipi debeāt: ſicut/ Calix
in manu domini vini meri plenus mixto.
Incertū eſt em̄ vtrum irā dei ſignificet nō
vſqꝫ ad nouiſſimā pęnā: id eſt vſqꝫ fęcem:
an potius gratiam ſcripturarū a iudęis ad
gentes trāſeuntē: qꝛ inclinauit ex hoc in hꝫ:
remanentibꝰ apud iudęos obſeruationibꝰ
quas carnaliter ſapiūt: quia fex eiꝰ non eſt
exinanita. Cū vero res eadē nō in cōtraria
ſed tm̄ in diuerſa ſignificatione ponit̄: illō
eſt in exēplo/ꝙ aqua ꝛ populū ſignificat: ſi
Apoc.17.d. cut in apocalypſi legimꝰ: et ſpiritūſanctū/
Ioh.7.f. vn̄ eſt illud: Flumina aquę viuę fluent de
ventre eiꝰ: et ſi qd aliud atqꝫ aliud pro lo/
cis in qbus ponit̄ aqua/ſignificare intelli/
gitur. Sic ꝛ alię res nō ſingulę/ſed vnaqꝫqꝫ
earum nō ſolū duo aliqua diuerſa/ſed etiā
nōnūqꝫ multa ſignificat pro loco ſentētię/
ſicut poſita reperit̄.

Qꝛ fides in ſcriptura ꝑ diuerſa ſignificari habeat: Ca.XXVI

Vbi autē apertius ponuntur: ibi di
ſcendū eſt quō in locis intelligant̄
obſcuris. Neqꝫ em̄ meliꝰ pōt intel/
Pſ.34. ligi qō dictū eſt deo: Apphēde arma ꝛ ſcu/
tum: ꝛ exurge in adiutoriū mihi: ꝙ ex illo
Pſ.5. loco vbi legit̄: Dn̄e vt ſcuto bonę volūta/
tis tuę coronaſti nos. Nec tamē ita vt iam
vbicūqꝫ ſcutū pro aliquo munimēto lege/
rimus poſitū/nō accipiamꝰ niſi bonā volū/
Eph.6.c. tatem dei. Dictum eſt em̄: Et ſcutū fidei in
quo poſſitis inquit oēs ſagittas maligni
ignitas extinguere. Nec rurſū ideo debe/
mus in armis huiuſcemodi ſpiritualibꝰ ſcu
to tātūmodo fidē tribuere: cū alio loco eti/
1.Theſſal.5.b am lorica dicta ſit fidei. Induti inquit lo/
ricam fidei ꝛ charitatis.

Qꝛ oīs intellectꝰ in ſcriptura habitꝰ nō repugnās veritati/ credēdus eſt eſſe ex intētiōe ſpūſſancti:

Quando autē ex eiſ/ (Ca.XXVII.
dem ſcripturę verbis/nō vnū aliqd
ſed duo vel plura ſentiūtur/etiā ſi
latet qd ſenſerit ille qui ſcripſerit: nihil pe/
riculi eſt ſi quodlibet eoꝝ cōgruere verita/
ti ex alijs locis ſanctarū ſcripturarū doce/
ri poteſt: id tamē eo conante q̄ diuina ſcru
tatur eloquia/vt ad volūtatē perueniatur
auctoris: per quē ſcripturā illā ſanctꝰ ope/
ratus eſt ſpiritꝰ: ſiue hoc aſſequat̄/ſiue aliā
ſententiā de illis verbis q̄ fidei rectę nō re/
fragat̄ exculpat/ teſtimoniū habēs a quo/
cūqꝫ alio loco diuinorū eloquiorū. Ille qꝫp
pe auctor in eiſdē verbis quę itelligere vo
lumus ꝛ ipſā ſentētiā forſitan vidit: et cer/
te dei ſpiritꝰ q̄ per eū hęc opatus eſt/etiam
ipſam occurſurā lectori vel auditori/ ſine
dubitatiōe prēuidit/imo vt occurreret: qꝛ
et ipſa eſt veritate ſubnixa ꝓuidit. Nā qd
in diuinis eloquijs largius ꝛ vberiꝰ potuit
diuinitꝰ ꝓuideri/ꝙ vt eadē verba pluribꝰ
intelligant̄ modis/quos alia nō minꝰ diui/
na cōteſtātia faciant approbari?

Qꝛ ex rōne ſcripturā exponere ſine auctoritate periculoſū eſt:

Vbi autē talis ſenſus (Ca.XXVIII
eruit̄/cuiꝰ incertū certis ſanctarum
ſcripturarū teſtimonijs non poſſit
aperiri: reſtat vt ratione reddita manifeſtꝰ
appareat/ etiā ſi ille cuꝰ verba intelligere
q̄rimus eū forte nō ſenſit. Sed hęc cōſuetu
do periculoſa eſt: Per ſcripturas em̄ diui/
nas multo tutiꝰ ambulat̄: q̄s verbis tranſ/
latis occupatas cū ſcrutari volumꝰ/vt aut
hoc inde exeat qō nō habeat cōtrouerſiā/
aut ſi habet ex eadē ſcptura vbicūqꝫ inuē/
tis atqꝫ adhibitis eiꝰ teſtibꝰ terminet̄.

Qꝛ ſpecies diuerſę tropi ī ſcptura vtāt tractatores: q̄ tm̄ nō hic ſꝫ in grāmatica ſūt addiſcēdę: Ca.

Sciant autē litterati modis (XXIX
omībꝰ locutionis quos grāmatici De trinitate. li.15.ca.9.
gręco nomine tropos vocant/ au/
ctores noſtros vſos fuiſſe: ꝛ multiplicatiꝰ
atqꝫ copioſius ꝙ poſſūt exiſtimare vel cre/
dere q̄ neſciūt eos ꝛ in alijs iſta didicerūt.
Quos tamen tropos qui nouerūt/ agno/
ſcunt in litteris ſanctis/ eorūqꝫ ſcientia ad
eas intelligendas aliquantum adiuuant̄.
Sed hic eos ignaris tradere non decet: ne
artē grāmaticā docere videamur. Extra ſa
ne vt diſcant̄ admoneo: q̄uis iā ſuperiꝰ id
admonuerim .i. in ſecūdo libro/vbi de lin/
guarū neceſſaria cognitiōe diſſerui. Nam
litterę a quibꝰ ipſa grāmatica nomē acce/
pit: Grāmata enim gręci litteras vocant:
ſigna vtiqꝫ ſonorū ſunt ad articulatā vo/
cem qua loquimur pertinētiū. Iſtorū aūt
troporū/nō ſolū exempla ſicut omniū/ ſed
quorūdam etiā nomia in diuinis libris le/
guntur: ſicut allegoria/ ęnigma/parabola.
Quāuis pene oēs hi tropi q̄ liberali dicū/
tur arte cognoſci/etiā in eorum reperiant̄
loquelis qui nullos grāmaticos audierūt:

et eo quo vulg⁹ vtit̄ sermone cōtenti sunt. Quis em̄ nō dicit / sic floreas? Qui tropus metaphora vocat̄. Quis nō dicit / piscinā etiā q̄ nō hꝫ pisces / nec facta ē ꝑpt̄ pisces: ⁊ tm̄ a piscib⁹ nomē accepit? Qui trop⁹ catachresis dr̄. Longū ē isto mō ceteros prosequi: Nam vsqꝫ ad illos peruenit vulgi locutio. Qui propterea mirabiliores sunt: quia cōtra quā dicitur significāt: sicuti est que appellat̄ ironia vel antiphrasis. Sed ironia pronunciatiōe indicat quid velit intelligi: vt cum dicimus homini mala facienti: res bonas facis. Antiphrasis ꝟo / vt ꝯtraria significet / nō voce pronūciantis efficitur: sed aut verba habet sua quorū origo contraria est: sicut appellatur lucus / qꝺ minime luceat: aut cōsueuit aliq̄d ita dici / ꝗuis dicatur etiam non econtrario: veluti cum querimus accipere qꝺ ibi non est: et respondetur nobis / abūdat: aut adiunctis verbis facimus vt a cōtrario intelligatur quod loquimur: veluti si dicamus / caue illum / quia bonus homo est. Et quis talia nō dicit indoctus: nec omnino sciens qui sint / vel quid vocentur hi tropi? Quorum cognitio propterea scripturarū ambiguitatibus dissoluendis est necessaria: quia cum sensus ad ꝓprietatē verborum si accipiatur / absurdus est: querendū est vtiqꝫ ne forte illo vel illo tropo dictū sit / qꝺ nō itelligim⁹: ⁊ sic pleraqꝫ inuēta sūt q̄ latebāt.

Regule ticonij enumerantur: ⁊ quō in eis caute sit ambulandū hortatur: Ca. XXX.

Septima veritas

Ticonius quidam q̄ cōtra donatistas inuectissime scripsit / cū fuerit donatista: et illic inueni̅t absurdissimi cordis / vbi eos nō om̄i ex parte relinq̄re voluit / fecit librū quē regulaꝝ vocauit: q͛ in eo q̄sdam septē regulas execut⁹ est: q̄bus q̄si clauib⁹ diuinarū scripturarū aperirent̄ occulta. Quarū p̄mā ponit de dn̄o et ei⁹ corpe: secundā de dn̄i corpe bipertito: tertiā de ꝓmissis ⁊ lege: quartā de specie ⁊ genere: q̄ntā de tp̄ibus: sextā de recapitulatione: septimā de diabolo et ei⁹ corpore. Que q̄dē ꝯsiderata / sicut ab illo aperiunt̄ / nō parū adiuuant ad penetrāda q̄ tecta sūt diuinoꝝ eloquiorū. Nec tm̄ oia / q̄ ita scripta sūt vt nō facile intelligant̄ / possūt his reg̃lis inueniri: sꝫ alijs modis pluribus q̄s hic numero septenario vsqꝫadeo nō est iste cōplex⁹: vt idē ipse multa exponat obscura: in q̄b⁹ harū regulaꝝ adhibet nullam / q̄m nec op⁹ est. Neqꝫ em̄ aliquid illic tale ꝯsiat̄ aut q̄ritur: Sicut in apocalypsi iohānis q̄rit: queadmodū itelligēdi sint angeli ecclesiaꝝ septē q̄bus scribere iubet̄: et ratiocinat̄ multipliciter: et ad hoc ꝑuenit vt ipsos angelos intelligam⁹ ecclesias. In q̄ copiosissima disputatione / nihil istarū ē regularū: ⁊ vtiqꝫ res illic obscurissima q̄ritur: quid exēpli gratia: satis dictū sit: Nā colligere oia nimis longū ⁊ nimis operosū est: que ita obscura sunt in scripturis canonicis / vt nihil istarū septē ibi requirēdū sit. Iste aūt cū has velut regulas cōmēdaret: tātū eis tribuit q̄si oia q̄ in lege: id ē in diuinis libris obscure posita inuenirem⁹ / his bn̄ cognitis atqꝫ adhibitis intelligere valeam⁹. Ita q̄ppe exorsus est eūdē librum vt diceret: Necessariū duxi ante oia q̄ mihi vident̄ libellū regularū scribere / ⁊ secretorū legis veluti claues ⁊ luminaria fabricare. Sūt em̄ quedam regule mystice q̄ vniuerse legis recessus obtinēt: ⁊ veritatis thesauros aliquibus inuisibiles faciunt. Quarum si ratio

¶ Septima veritas: q͛ ticoni⁹ donatista scripsit septē regulas q̄ sūt vtiles ad diuinas scripturas / quas i vnū librū coadunauit. Prima est de domino ⁊ eius corpore: id est de ecclesia in qua fit transitus ab vno in alterum / nō recedēdo ab vna persona: vt q̄nqꝫ in ꝑsona christi loquat̄ de ecclesia ⁊ econuerso. Secūda regula de corpore christi vero ⁊ ꝑmixto .i. mystico: q̄n scptura loq̄t̄ ad aliquos de seipsis tāquā de alijs loqueretur. Tertia regula de ꝓmissis et lege: que appellat Aug⁹ de spiritu ⁊ littera: quā nō intelligētes inq̄t pelagiani suam heresim auxerūt: dicētes fidē esse a nobis i nob: nō attendendo dictum apostoli Pax fratrib⁹ ⁊ charitas cū fide a deo patre ⁊c. Quarta regula de specie et genere: sicut cum dicitur de aliqua ciuitate qꝺ modū ei⁹ excedit: toti vniuerso est tribuendum: ad illud ei⁹ accipiendo genus ⁊ speciē pro toto ⁊ parte: queadmodum ait illa q̄ dicunt̄ de salomone: q͛ eius modum excedūt / sunt referenda ad vniuersum. Quinta regula de temporibus: que synecdoche appellat̄ / dum totū accipit̄ pro parte: aut ecōuerso: sicut vn⁹ euāgelista: post dies octo factū dicit / qꝺ alius post dies sex / q̄n in mōte facies domini fulsit trib⁹ discipulis tm̄ presentib⁹. Sexta regula dicit̄ recapitulatio: sicut dicūt̄ aliq̄ q̄ sequuntur in ordine temporis / cum ad priora que pretermissa fuerāt latenter narratio reuocetur: sicut postq̄ de⁹ fecit hominem / dicit scriptura / q͛ plātauit domin⁹ paradisum / cum ante fuerit factus. Septima regula de diabolo ⁊ ei⁹ corpore .s. ipsis: sic dictū fuit i p̄ma de dn̄o ⁊ eius corpe. Sed istas regulas Aug⁹ corrigit: et oia q̄ hic posita sunt recipit: et in fine libri concludit / q͛ ad noticiā scripturarū ꝓficit vigilāter aduertere et memoriter retinere: sed precipuū ⁊ maxime necessarium orare.

Apoc. i. c

regularū sine inuidia vt cōmunicam⁹ accepta fuerit/clausa queqꜫ patefient/ ⁊ obscura dilucidabunẗ: vt quisqꜫ ꝓphetię imensam siluā perambulās: his regulis qđammodo q̄si lucis tramitibus deduct⁹ ab errore defendatur. Hic si dixisset: Sunt eñ quedā regulę mysticę/q̄ nōnullos legis recessus obtinēt: aut certe q̄ legis magnos recessus obtinēt: nō autē q̄ ait/vniuersę legis recessus: neqꜫ dixisset/clausa queqꜫ patefiēt/sed clausa multa patefiēt: verū dixisset: nec tam elaborato atqꜫ vtili operi suo plusq̄ res ipsa postulat dādo in spem falsam lectorē eius cognitorēqꜫ misisset. Qđ ideo dicendū putaui/vt liber ip̄e ⁊ legaẗ a studiosis/ q꞉ plurimū adiuuat ad scripturas intelligendas: ⁊ nō de illo spereẗ tantū quātū nō habet. Caute sane legendus est/non solū propter quędam in quibus vt homo errauit/ sed maxime ꝓpter illa quę sicut donatista hereticus loquitur. Quid autem doceāt vel admoneant istę septē regulę breuiter ostēdā.

Que sit prima ticonij regula: (Ca. XXXI.

Prima de dño ⁊ ei⁹ corpore est: in quā sciētes aliquādo capitis ⁊ corporis. i. christi ⁊ ecclesię vnā personam nobis intimari: neqꜫ enim frustra dictū est fidelib⁹: Ergo abrae
Gal. 3. d semē estis/cū sit vnū semē abrae qđ est christus: non hesitem⁹ quando a capite ad corpus/vel a corpore transiẗ ad caput: et tamen nō receditur ab vna eadēqꜫ persona.
Esa. 61. d Una eñ persona loquitur dicens: Sicut sponso imposuit mihi mitram/⁊ sicut sponsam ornauit me ornamento: ⁊ tamen quid horū duorū capiti/q̄d corpori. i. christo/q̄d ecclesię ꝯueniat: vtiqꜫ intelligēdū est.

Secūda regula que sit/ ⁊ qualiter intelligi debeanẗ verba ipsius ticonij: Ca. XXXII.

Secunda est de domini corpore bipertito: qđ quidē non ita debuit appellare: Non eñ reuera domini corpus est/qđ cū illo non erit in ęternum. Sed dicendū fuit de dñi corpore vero atqꜫ permixto: aut vero atqꜫ simulato/vel quid aliud: quia non solum in ęternū/ verūetiā nunc hypocritę nō cū illo esse dicendi sūt: quāuis in eius esse videantur ecclesia. Uñ poterat ista regula et sic appellari: vt diceretur de permixta ecclesia. Quę regula lectorem vigilantē requirit: quando scriptura cū ad alios iā loquaẗ tanq̄ ad eos ipsos ad quos loquebatur/videtur loqui: vel de ipsis cum de aliis iam loquatur tanq̄ vnū sit vtrorūqꜫ corp⁹/ ꝓpter tpalē cōmixtionē et cōmunionē sacramētorū. Ad hoc pertinet in canticis canticorū: Fusca sum ⁊ spe- Cant. 1. b
ciosa/vt tabernacula cedar/vt pelles salomonis. Non enim ait/fusca fui/vt tabernacula cedar: et speciosa sum vt pelles salomonis: sed vtrūqꜫ se esse dixit propter temporalem vnitatē intra vna retia pisciū bo- Mat. 13. f.
norum ⁊ malorum. Tabernacula enim ce- Gen. 21. et
dar ad bismaelem pertinēt/qui nō erit he- 25.
res cum filio liberę. Itaqꜫ cū de bona par- Gal. 4. d
te deus dicat: Ducam cęcos in viā quā nō Esa. 42. d
nouerunt/⁊ semitas quas nō nouerūt calcabunt: ⁊ faciam illis tenebras in lucem/⁊ praua in directum: hęc verba faciam et nō dereliquā eos: Mox de alia parte q̄ male ꝑmixta ē/ dicit: Ipsi aūt cōuersi sūt retrorsū: q̄uis alii iā significenẗ his verbis. Sed quoniā nūc i vno sūt/tanq̄ de ipsis loquitur de quibus loquebatur: non tamē semper in vno erunt. Ipse est quippe ille seruus cōmemoratus in euangelio: cuius do- Mat. 24. e
minus cum venerit diuidet eum/ et partē eius cum hypocritis ponet.

Tertia regula ponitur/⁊ qualiter noīari ⁊ intelligi sane debeat: (Ca. XXXIII

Tertia regula est de promissis ⁊ lege/quę alio modo dici potest de spiritu et littera: sicut nos eam appellauim⁹/cum de hac re librū scriberemus. Potest etiam sic dici/de gratia et mandato. Hęc autē magis mihi videtur magna quęstio q̄ regula: quę soluēdis quęstionibus adhibenda est. Hęc autē est quā non intelligētes pelagiani/vel condiderunt suam heresim/vel auxerunt. Laborauit in ea dissoluēda ticoni⁹ bene/ sed non plene. Disputans eñ de fide et operibus/ opera nobis dixit a deo dari merito fidei: ipsam vero fidem sic esse a nobis/vt nobis non sit a deo. Nec attendit apostolum dicētem: Pax fratribus ⁊ charitas cū Eph. 6. d
fide a deo patre ⁊ dño nostro iesu christo. Sed nō erat expert⁹ hanc heresim/quę nostro tempore exorta multum nos vt gratiam dei quę per dominū nostrū iesum christū est aduersus eam defenderem⁹ exercuit/ et sm id qđ ait apls: Oportet hereses 1. Cor. 11. d

esse/vt probati manifesti fiant in vobis: multo vigilantiores diligentioresq͡ʒ reddidit/vt aduerterem⁹ in scripturis sanctis q̃ istum ticoniũ minus attentũ/minusq͡ʒ sine hoste sollicitũ fugit/etiã ipsa3.s. fidẽ donũ illi⁹ esse q̃ ei⁹ mẽsurã vnicuiq͡ʒ partit̃. Ex
Phil.1.d. qua sententia q̃busdã dictum est: Uobis donatũ est ꝑ christo/nõ solũ vt in eũ credatis: verũetiã vt pro eo patiamini. Ui qs dubitet vtrũq͡ʒ esse dei donũ: q̃ fidelit̃ atq͡ʒ intelligenter audit vtrũq͡ʒ donatũ? Plura sũt ⁊ alia testimonia q̃bus id ostẽditur: sed hoc nũc nõ agimus: alibi autem atq͡ʒ alibi sepissime ista egimus.

Quarte regule declaratio: et q̃ sit terra ꝓmissionis vera/⁊ qui israelite: Ca. XXXIIII.

q Uarta vero ticonij regula est de specie ⁊ genere: Sic eñ eã vocat/ volẽs intelligi speciẽ partẽ/genus aũt totũ: cui⁹ ea pars est quã nũcupat speciem: sicut vnaqueq͡ʒ ciuitas pars est vtiq͡ʒ vniuersitatis gentiũ/hanc ille vocat speciem: gen⁹ aũt oẽs gẽtes. Neq͡ʒ hic ea discernendi subtilitas adhibẽda est q̃ a dialecticis tradit̃: q̃ inter partẽ ⁊ speciẽ q̃d intersit acutissime disputãt. Eadẽ vero ratio est/si nõ de vnaquaq͡ʒ ciuitate/sed de vnaq̃q͡ʒ ꝓuincia/vel gente vel regno tale aliq̃d in diuinis reperiat̃ eloquijs. Nõ solũ eñ: verbi gratia: de hierusalẽ/vel de aliqua gentiũ ciuitate/siue tyro/siue babylonia/siue alia qualibet dicit̃ aliq̃d in scripturis sanctis qð modũ ei⁹ excedat/⁊ cõueniat poti⁹ oib⁹ gentib⁹: verũetiã de iudea/de egypto/ de assyria: ⁊ quacũq͡ʒ alia gente in q̃ sunt plurime ciuitates: nõ tamẽ tot⁹ orbis/s3 pars eius: dicit̃ q̃ trãseat ei⁹ modũ/⁊ ꝯgruat potius vniuerso cui⁹ hec pars est: vel sicut iste appellat generi cui⁹ hec est species est. Uñ et in noticiã vulgi verba ista venerunt: vt etiã idiote intelligãt/q̃d specialit̃/q̃d generaliter in quocũq͡ʒ p̃cepto imperiali sit ꝯstitutũ. Fit h̃ etiã de hoibus/sicut ea q̃ de sa-
Ps.71. lomone dicunt̃ excedũt ei⁹ modũ: ⁊ potius ad christũ vel ecclesiã cui⁹ ille pars ẽ relata clarescũt. Nec species semp exceditur: sepe eñ talia dicunt̃/q̃ vel ei quoq͡ʒ/vl' ei fortasse tñmodo apertissime cõgruãt. Sed cũ a specie trãsit̃ ad gen⁹/q̃si adhuc de specie loquente scriptura: ibi vigilare debet lectoris intentio/ne querat in specie qð in genere potest melius ⁊ certi⁹ inuenire. Facile q̃ppe est illud qð ait ꝓpheta ezechiel: Domus israel habitauit in terra: ⁊ polluerunt illã in Ezech.36.d.
via sua ⁊ in idolis suis/ ⁊ pctis suis/sm immundiciã menstruate/facta est via eorum ante faciẽ meã/ ⁊ effudi irã meã sup eos/ ⁊ dispersi illos inter natiões/⁊ ventilaui eos in regiones sm vias eoꝝ ⁊ sm pctã eoꝝ iudicaui eos. Facile ẽ inquã h̃ intelligere de illa domo israel/ de qua dicit aplš: Uidete israel sm carnẽ: quia hec oĩa carnalis populus israel ⁊ fecit ⁊ passus est. Alia etiã q̃ 1. Cor.10.d.
sequuntur eidem intelliguntur populo cõuenire. Sed cum ceperit dicere: Et sanctificabo nomen meum sanctũ: illud magnũ Ezech.36.e.
qð pollutum est inter nationes qð polluistis in medio earum/ ⁊ scient gentes quia ego sum dñs: iam intent⁹ debet esse qui legit/ quẽadmodũ species excedatur ⁊ adiũgatur genus. Sequitur eñ ⁊ dicit: Et dũ sanctificabor in vobis ante oculos eorum/ et accipiam vos de gentib⁹/⁊ congregabo vos ex omnibus terris/⁊ inducam vos in terram vestrã/⁊ aspergam vos aqua munda/ et mũdabimini ab omnib⁹ simulacris vestris/et mũdabo vos/ ⁊ dabo vobis cor nouũ/et spiritũ nouũ dabo in vos/ ⁊ auferam cor lapideũ de carne vestra/⁊ dabo vobis cor carneũ/et spiritũ meũ dabo in vos et faciã vt in iusticijs meis ambuletis/⁊ iudicia mea custodiatis ⁊ faciatis/ ⁊ habitabitis in terra quã dedi patribus vestris: et eritis mihi in populum/⁊ ego ero vobis in deum/et mundabo vos ex omnib⁹ immũdicijs vestris. Hoc de nouo testamento esse prophetatum/ ad qð pertinet nõ solum vna gens illa in reliquijs suis: de quibus alibi scriptũ est: Si fuerit numerus filiorũ Esa.10.f.
israel sicut arena maris / reliquie salue fient: verũetiam cetere gentes que ꝓmisse sunt patribus eorum qui etiam nostri sũt: non ambigit quisquis intuetur/ ⁊ lauacrũ regeneratiõis hinc esse promissum/qð nũc videmus omnibus gentibus redditum: Et illud qð ait apostolus/cum noui testa- 2. Cor.3.a
menti gratiã cõmendaret/ vt in cõparatione veteris emineret: Epistola nostra vos estis scripta/nõ atramento/ sed spiritu dei viui: non in tabulis lapideis/sed in tabulis cordis carnalibus: hinc esse respicit et perspicit dictum vbi iste propheta dicit: Ezech.11.
Et dabo vobis cor nouũ/ et spiritũ nouũ et.36.

dabo in vos/ ꝛ auferã coꝛ lapideũ de carne
vestra: ꝛ dabo vobis coꝛ carneũ. Coꝛ quip
pe carneum: Unde ait apostolus: tabulis
coꝛdis carnalibus: a coꝛde lapideo voluit
vitã sentientẽ discerni/ ꝛ ꝑ vitam sentientẽ
significauit intelligentẽ. Sic fit israel spiri
tualis: nõ vnius gentis/ sed omniũ quę ꝓ
missę sunt patribus in eoꝝ semine quod ẽ
chꝛistus. Hic ergo israel spũalis ab illo isra
el carnali/ qui ẽ vnius gẽtis: nouitate grę/
nõ nobilitate patrię: ꝛ mẽte/ nõ gẽte distin
guit. Sed altitudo ꝓphetica dũ de illo vel
ad illũ loquit/ latẽter transit ad hunc: et cũ
iam de isto vel ad istũ loquat: adhuc de il
lo vel ad illũ loqui videt: nõ intellectũ scri
pturaꝝ nobis quasi hostiliter inuidẽs/ sed
exercens medicinaliter coꝛ nostrũ. Unde
et illud qd ait: Et inducã vos in terrã ve
Ezech.36.f. strã: ꝛ paulo post/ tanq̃ idipsũ repetẽs: Et
habitabitis inquit in terra quã dedi pa
trib⁹ vestris: nõ carnaliter sicut carnal' isrl':
sed spũaliter sicut spũalis isrl' debem⁹ acci
pere. Ecclesia q̃ppe sine macula et ruga ex
oib⁹ gẽtibus cõgregata/ atq̃ in ęternũ re
gnatura cũ chꝛisto: ipsa ẽ terra beatoꝝ/ ter
ra viuentiũ: ipsa est intelligẽda patrib⁹ da
ta/ qñ eis certa ꝛ immutabili dei volũtate
ꝓmissa est: quoniã ipsa ꝓmissionis vl' pꝛę
destinationis firmitate iam data ẽ/ quę dã
da suo tempoꝛe a patribus credita ẽ: sicut
de ipsa gratia quę sanctis datur/ scribens
2. timoth.1.c ad Timotheũ apostolus ait: Nõ fm ope
ra nostra: sed fm suum ꝓpositum ꝛ gratiã
quę data est nobis in chꝛisto iesu ante ſęcu
la ęterna: manifestata autẽ nunc ꝑ aduen
tũ saluatoꝛis nostri. Datã dixit gratiã/ qñ
nec erant adhuc quibus daret: quoniã in
dispositione ac ꝑdestinatione dei iã factũ
erat/ quod suo tẽpoꝛe futurũ erat/ quo esse
dicit manifestatã. Quãuis hęc possint in
telligi/ ꝛ de terra futuri sęculi/ quando erit
cęlum nouum et terra noua/ in qua iniusti
habitare non poterunt: Et ideo recte dicit
pijs/ q ipsa sit terra eoꝝ: quę vlla ex parte
non erit impioꝝ: quia ꝛ ipsa similiter data
est quando danda firmata est.

Quinta regula ticonij ponitur cũ sua declaratione: Ca. XXXV.

q Uintam ticonius regulam ponit/
quã de tempoꝛibus appellat: qua
regula plerũq̃ inueniri vel conijci
possit/ latens in scripturis sanctis quanti
tas tempoꝛum. Duobus autẽ modis vi
gere dicit hanc regulã: aut tropo synecdo
che: aut legitimis numeris. Tropus synec
doche/ aut a parte totum/ aut a toto partẽ
facit intelligi: sicut vnus euangelista post
dies octo factum dicit/ quod alius post di Luc.9.d.
es sex: quando in monte discipulis tm̃ tri Mat.17.a
bus pꝛęsentibus/ facies dñi vt sol resplen
duit: ꝛ vestimenta eius sicut nix. Utrunq̃
eñi verum esse non posset/ quod de nume
ro dierum dictũ est/ nisi ille qui dixit: post
dies octo/ intelligat partẽ nouissimã diei
ex quo id chꝛistus pꝛędixit futurũ: et par
tem pꝛimã diei quo id ostendit impletũ/ ꝓ
totis diebus duob⁹ atq̃ integris posuis
se: is vo q dixit/ post dies sex/ integros om
nes ꝛ totos/ sed solos medios computas
se. Hoc modo locutionis quo significatur
a parte totum/ etiam illa de resurrectio
ne chꝛisti soluitur questio. Pars enim no
uissima diei/ quo passus est/ nisi pꝛo toto
die accipiatur: id est adiuncta etiam nocte
pꝛęterita: ꝛ nox in cuius parte vltima resur
rexit/ nisi totus dies accipiat: adiuncto .s.
die illucescente dominico/ nõ possunt esse
tres dies ꝛ tres noctes: quibus se in coꝛde Mat.12.c
terrę pꝛędixit futurum. Legitimos autem
numeros dicit: quos eminenti⁹ diuina scri
ptura cõmendat: sicut septenarium vel de
narium vel duodenarium/ ꝛ quicunq̃ alij
sint quos legendo studiosi libenter agno
scunt. Plerũq̃ eñi huiusmodi numeri pꝛo
vniuerso tẽpoꝛe ponũtur: sicut/ Septies i Ps.118.
die laudẽ dixi tibi: nihil est aliud q̃: Sem Ps.33.
per laus eius in oꝛe meo. Tantundem va
lent/ et cum multiplicantur siue ꝑ denari
um/ sicut septuaginta ꝛ septingenti: vnde
possunt ꝛ septuaginta anni hieremię pꝛo Hiere.25.c
vniuerso tempoꝛe spiritualiter accipi/ quo
est apud alienos ecclesia: siue ꝑ seipsos/ si
cut decem ꝑ decem centum sunt: et duode
cim ꝑ duodecim centũ quadragintaquat
tuoꝛ: quo numero significatur vniuersitas
sanctoꝛum i apocalypsi. Unde apparet nõ Apoc.7.
solas tempoꝛũ questiones istis numeris
esse soluendas: sed latius patere significa
tiones eoꝛũ ꝛ in multa ꝓserpere. Neq̃ eñi
numerus iste in apocalypsi ad tp̃a ꝑtinet/
sed ad homines.

Qualiter sexta ticonij regula sit intelligenda: Ca. XXXVI.

A Sextam regulam ticonius recapi-
[S] tulationem vocat: in obscuritate
scripturarum satis vigilanter inuē
tam. Sic enī dicuntur quedā quasi sequan
tur in ordine temporis/vel rerum continu
atione narrentur: cum ad priora que pre-
termissa fuerant/latenter narratio reuoce
tur. Quod nisi ex hac regula intelligat/er-
Gen.2.b ratur: Sicut ī genesi: Et plantauit inquit
dn̄s deus paradisum in eden ad orientē: et
posuit ibi hominē quem formauit: et pro-
duxit deus adhuc de terra omne lignū spe
ciosum et bonum in escam. Ita videtur di-
ctum tanq̄ id factū sit posteaq̄ factū po-
suit deus hominē in paradisum: cū breui-
ter vtroq̄ cōmemorato: id est q̄ plantauit
deus paradisum: et posuit ibi hominē quē
formauit: recapitulando redeat et dicat qd
pretermiserat: quomodo. s. paradisus fue-
rit plātatus: quia pduxit de° adhuc de ter-
ra omne lignū speciosum et bonum in escā.
Deniq̄ secutus adiunxit: Et lignum vite
in medio paradisi: et lignum scientie boni
et mali. Deinde flumen quo paradisus ir-
rigaret/diuisum in quattuor principia flu
uiorum quattuor explicat: quod totū ptinet
ad institutionē paradisi. Quod vbi termi
nauit/repetiuit illud quod iam dixerat: et
reuera hoc sequebat atq̄ ait: Et sumpsit
dominus deus hominē quem fecit: et po-
suit eum in paradiso etc. Post ista enī facta
ibi ē positus homo/sicut nūc ordo ipse de-
monstrat: nō post hominē ibi positum fa-
cta sunt ista/sicut prius dictum putari po-
test: nisi recapitulatio illic vigilanter intel
ligatur/qua reditū est ad ea que fuerāt pre
B termissa. Itemq̄ in eodem libro/cū cōme-
morarētur generationes filiorum noe/ di-
Gen.10. ctum est: Hi filij cham in tribubus suis/sm
linguas suas in regionibus suis et in gen-
tibus suis. Enumeratis quoq̄ filijs sem/
sequitur: Hi filij sem in tribubus suis/ sm
linguas suas in regionibus suis et in gen-
tibus suis. Et annectitur de omnibus: He
trib° filiorum noe/ sm generatiōes eorum et sm
gentes eorum. Ab his disperse sunt insule
Gen.11.a gentiū super terram post diluuiū. Et erat
omnis terra labium vnū et vox vna omni-
bus. Hoc itaq̄ quod adiunctū est: Et erat
omnis terra labium vnum et vox vna om-
nibus: id est vna lingua oīm: ita dictū vi-
detur tanq̄ eo iam tempore quo dispersi
fuerant super terram/etiā sm insulas gen-
tiū vna fuerit omnibus lingua cōmunis:
Qd proculdubio repugnat supiorib° ver-
bis vbi dictum est: In tribub° suis sm lin-
guas suas. Neq̄ enī dicerentur habuisse
iam linguas suas singule tribus que gen-
tes singulas fecerant/ quando erat omni-
bus vna cōmunis: ac p hoc recapitulando
adiunctū est: Et erat oīs terra labiū vnū
et vox vna omnibus/ latenter narratione
redeunte: vt diceret quomodo factū sit vt
ex vna omniū lingua fuerint diuisi p mul-
tas. Et continuo de illa turris edificatio-
ne narratur/vbi hec eis iudicio diuino in-
gesta est pena supbie: post quod factū disp
si sunt super terram sm linguas suas. Fit C
ista recapitulatio etiam obscurius: sicut in
euangelio dicit dn̄s: Die quo exijt loth a Luc.17.f.
sodomis: pluit ignem de celo/et pdidit om
nes: sm hec erit dies filij hominis quo re-
uelabitur. Illa hora/qui erit in tecto et va-
sa ei° in domo: non descendat tollere illa:
Et qui in agro similiter nō reuertat retro:
meminerit vxoris loth. Nūquid cum dn̄s Gen.19.
fuerit reuelatus/ tunc sunt ista seruanda:
ne quisq̄ retro respiciat: id est vitam prete
ritam cui renūciauit inquirat: et nō potius
isto tempore/vt cū dominus fuerit reuela
tus retributionē p eis que quisq̄ seruauit
vel contēpsit inueniat? Et tamen quia di-
ctū est: In illa hora/ tūc putant ista seruā-
da/cum fuerit dn̄s reuelatus: nisi ad intel-
ligendam recapitulationē sensus legentis
inuigilet: adiuuāte alia scriptura/que ipso-
rum apostolorū adhuc tempore clamauit:
Filij nouissima hora est. Tēpus ergo ipsū 1.Joh.2.c
quo euangelium predicatur/quousq̄ dn̄s
reueletur/hora est in qua oportet ista serua-
ri: qr et ipsa reuelatio dn̄i ad eandē horā p-
tinet/que die iudicij terminabitur.

Septima et vltia ticonij regula cū sua intelligētia: Ca. XXXVII.

[S] Eptima ticonij regula est/eademq̄ A
postrema de diabolo et eius corpo
re. Est enī et ipse caput impiorum/
qui sunt eius quodammodo corpus/ ituri Mat.25.d.
cum illo in suppliciū eterni ignis: sicut chri-
stus caput est ecclesie/que est corpus ei° fu- Eph.1.d.
turum cum illo in regno et gloria sempiter
na. Sicut ergo in prima regula quam vo-
cat de dn̄o et eius corpe vigilandū est/vt in
telligatur cum de vna eademq̄ psona scri-

ptura loquitur/ quid conueniat capiti/ qd corpori: sic et in ista nouissima aliquando in diabolum dicit: quod non in ipso/ sed potius in eius corpore possit agnosci: quod habet non solum in eis qui manifestissime foris sunt/ sed in eis etiam qui cū ad ipsum pertineant: tamen ad tempus miscētur ecclesie/ donec vnusquisq; de hac vita exeat: vel a frumento palea ventilabro vltimo separetur. Quod enī scriptū est apud esaiā:
Esa.14.c Quomodo cecidit de celo lucifer mane oriens &c. que sub figura regis babylonie de eadem persona vel ad eandem psonam dicta sunt i ipsa contextione sermonis/ de diabolo vtiq; intelliguntur: et tamē q ibi dictum est/ contritus ē in terra qui mittit ad omnes gentes: non totum ipsi capiti congruit. Nam et si mittit ad omnes gētes diabolus angelos suos: tamen in terra corpus eius nō ipse conterit/ nisi q ipse est in
Ps.1. corpe suo quod contritū sit vt puluis: quē
B pijcit vētus a facie terre. Hec autē omnes regule excepta vna que vocat de promissis et lege/ aliud ex alio faciūt intelligi: qd est propriū tropice locutionis: que latius patet q̄ vt possit (vt mihi videtur) ab aliquo vniuersa comprehendi. Nam vbicunq; velut aliud dicitur vt aliud intelligat: et si nomen ipsius tropi in loquendi arte nō inuenitur/ tropica locutio est. Que cum fit vbi fieri solet/ sine labore sequitur intellectus: cum vero vbi non solet laboratur vt intelligatur/ ab alijs magis ab alijs min^9: sicut magis minusue dona dei sunt in ingenijs hominum/ vel adiutoria tribuunt.
C Proinde sicut in verbis proprijs/ de quibus superius disputauimus/ vbi res vt dicūtur intelligēde sunt: sic in translatis que faciūt tropicas locutiones/ vbi aliud ex alio intelligendum est: de quibus hucusq; quantum visum est satis egimus: nō solum admonendi sunt studiosi venerabilium litterarum: vt in scripturis sanctis genera locutionum sciant: et quomodo apud eas aliquid dici soleat/ vigilanter aduertant memoriterq; retineant: verumetiam quod ē precipuum et maxime necessarium/ orēt vt intelligant. In eis quippe litteris quarū studiosi sunt legunt: qm̄ dominus dat sapientiam: et a facie eius scientia et intellectus: a quo et ipsum studium/ si pietate preditum est acceperunt. Sed hec satis etiam de signis/ quantum ad verba pertinēt/ dicta sentimus: Restat vt de proferendis eis que sentimus/ sequenti volumine que domin^9 donauerit disseramus.

Explicit liber tertius sācti augustini de doctrina christiana.

Annotatio capitulorum quarti libri eiusdem.

Eiusdem diui aurelij augustini episcopi / i quartum librum de doctrina christiana prefatio: in qua premittit qualiter in principio librum diuiserit: et quid i hoc dicturus sit.

[h]Oc opus nostrum quod inscribitur de doctrina christiana / in duo quędam fueram prima distributione partitus. Nam post proęmium quo respondi eis qui hoc opus fuerant reprehensuri: duę sunt res inquam / quibus nititur omnis tractatio scripturarum: modus inueniendi quę intelligenda sunt: et modus proferendi quę intellecta sunt. De inueniendo prius: de proferendo postea † disserem⁹. Quia ergo de inueniēdo multa iam diximꝰ: et tria de hac vna parte volumina absoluimus: domino adiuuante de proferendo pauca dicemus: vt si fieri potuerit / vno libro cuncta claudamus: totumqꝫ hoc opus quattuor voluminibus terminetur.

Al. † disseruimus

Explicit prologus.

Sancti augustini episcopi liber quartus de doctrina christiana incipit.

Qꝫ nō sit docturus artē rhetoricam in hoc libro: Ca. I.

[p]Rimo itaqꝫ expectationem legentium qui forte me putant rhetorica daturuꝫ esse pręcepta / quę i scholis secularibus et didici et docui / ista prelocutiōe ꝓhibeo atqꝫ vt a me nō expectentur admoneo: nō ꝙ nihil habeant vtilitatis / sed si quid habent seorsum discendum ē: si cui fortassis bono viro etiam hęc vacat discere: nō autē a me vel in hoc opere / vel in aliquo alio requirendum.

Sicut falsitas a malis / sic veritas a bonis arte rhetorica ꝑsuaderi potest: Ca. II.

[n]Am cum per artem rhetoricā et vera suadeantur ⁊ falsa: quis audeat dicere aduersus mendacium in defensoribus suis inermē debere cōsistere veritatē: vt videlicet illi qui res falsas persuadere conantur / nouerint auditorē vel beniuolum vel intentū vel docilē proęmio facere: isti autē nō nouerint? Illi falsa breuiter aperte verisimiliter: et isti vera sic narrent / vt audire tędeat: intelligere nō pateat: credere postremo non libeat? Illi fallacibus argumentis veritatem oppugnent: asserant falsitatem: isti nec vera defendere nec falsa valeant refutare. Illi animos audientium in errorem mouentes impellentesqꝫ dicendo terreant / contristent / exhilarent / exhortentur ardenter: isti pro veritate lenti frigidiqꝫ dormitent. Quis ita desipiat vt hoc sapiat? Cū ergo sit i medio posita facultas eloquij quę ad persuadenda seu praua seu recta valeat plurimū: cur nō bonorum studio comparať / vt militet veritati / si eam mali ad obtinendas peruersas vanasqꝫ causas in vsus iniquitatis et erroris vsurpant?

Al. † dicat

Qꝫ ars rhetorica nō nisi cito addiscitur: sine qua tamen eloquentia haberi potest: Ca. III.

[s]Ed quęcunqꝫ sunt de hac re obseruationes atqꝫ pręcepta: quibꝰ cū accedit i verbis plurimis ornamētisqꝫ

verborum exercitatioris lingue sollertissima consuetudo fit illa que facūdia vel eloquētia nominatur: extra istas litteras nostras/seposito ad hoc congruo tēporis spacio/apta ⁊ conuenienti etate discēda sunt eis qui hoc celeriter possūt.

Primū notabile prime veritatis

¶ Nā ⁊ ipsos romane principes eloquētie/nō piguit dicere: q̄ hanc artem nisi quis cito possit/nūq̄ omnino possit perdiscere. Quod vtrū verum sit: quid opus ē querere? Non eni etiam si possint hec a tardioribus tandē aliquando perdisci/nos ea tanti pendimus/ vt eis discendis iam maturas vel etiā graues hominum etates velimus impēdi. Satis ē vt adolescentulorum ista sit cura: nec ipsorum omnium quos vtilitati ecclesiastice cupimus erudiri/sed eorum quos nōdū magis vrgens/⁊ huic rei sine dubio preponēda necessitas occupauit. Quoniam si acutum ⁊ feruens assit ingenium/facilius adheret eloquentia legentibus ⁊ audientibus eloquentes/ q̄ eloquentie precepta sectantib⁹. Nec desunt ecclesiastice littere etiā preter canonē in auctoritatis arce salubriter collocatū: quas legendo homo capax/⁊ si id nō agat/ sed tm̄modo rebus que ibi dicuntur intentus sit: etiā eloquio quo dicuntur/dū in his versatur/imbuitur accedente vel maxime exercitatiōe siue scribēdi siue dictādi: postremo etiam dicendi/ que s̄m pietatis ac fidei regulam sentit. Si autem tale desit ingeniū/ nec illa rhetorica precepta capiuntur: nec si magno labore inculcata quātulacūq̄ ex parte capiantur/aliquid prosunt: quandoquidem etiam ipsi qui ea didicerunt: ⁊ copiose ornateq̄ dicunt: non omnes vt s̄m ipsa dicant/ possunt ea cogitare cum dicunt/ si nō de his disputant: immo vero vix vllos eorum esse existimo/q̄ vtrūq̄ possint/⁊ dicere bene/⁊ ad hoc faciendum precepta illa dicendi cogitare cū dicūt.

Secūdū notabile prime veritatis

¶ Cauendū est enī ne fugiant ex animo que dicēda sunt: dum attenditur vt arte dicantur. Et tamē in sermonibus atq̄ dictionibus eloquentium/impleta reperiūtur precepta eloquētie: de quibus illi vt eloquerentur vel cum loquerentur nō cogitauerunt/ siue illa didicissent/ siue ne attigissent quidem. Implent quippe illa quia eloquētes sunt: nō adhibent vt sint eloquētes. Quapropter cum ex infantibus loquentes non fiāt nisi locutiones discēdo loquentium: cur eloquentes fieri non possunt nulla eloquendi arte tradita/ sed elocutiones eloquentium legendo et audiendo: et quantum assequi conceditur imitando? Quid quod ita fieri ipsis quoq̄ experimur exemplis? Nam sine preceptis rhetoricis nouimus plurimos eloquentiores plurimis qui illa didicerūt: sine lectis vero ⁊ auditis eloquētium disputationibus vel dictionibus neminē. Nam neq̄ ipsa arte grāmatica qua discitur locutionis integritas/indigerent pueri/si eis inter homines qui integre loquerent/crescere daretur ⁊ viuere. Nesciētes quippe vlla nomina vitiorū/quicquid vitiorum cuiusq̄ ore loquentis audirent/ sana sua consuetudine reprehenderēt ⁊ cauerent: sicut rusticos vrbani reprehēdunt: etiam qui litteras nesciunt.

Quid docere debeat bon⁹ doctor et qualiter audientes sint monendi: Ca. IIII.

a Ebet igit̄ diuinarū scriptu- [d] rarum tractator et doctor/ defensor recte fidei/ ac debellator error̄/ ⁊ bona docere/⁊ mala dedocere: atq̄ in hoc opere sermonis conciliare auersos/ remissos erigere: nesciētibus quid agatur/quid expectare debeant intimare. Ubi autē beniuolos/intētos/dociles/ aut inuenerit/ aut ipse fecerit: cetera peragenda sunt/sicut causa postulat. Si docendi sūt qui audiunt/narratione faciendum est: si tamen indigeat vt res de qua agitur innotescat. Ut autem que dubia sunt certa fiant/ documentis adhibitis ratiocinandum ē. Si vero qui audiunt/ monēdi sunt potius q̄ docendi: vt in eo quod iam sciunt/ agendo non torpeant/ et rebus assensum quas veras esse fatentur accōmodent: maioribus docendi viribus opus ē: Ibi obsecrationes et increpationes: concitationes et coercitationes/ et quecunq̄ alia valēt ad

a ¶ Prima veritas est/ q̄ debet diuinarum scripturarum tractator ⁊ doctor auditores beniuolos/intentos et dociles inuenire: aut tales ipsos facere conciliatione sui sermonis. Et ponit quattuor notabilia/ loquens de eloquentia talis doctoris. Primum est/ q̄ principes romane eloquētie non piguit dicere/ q̄ hanc artem nisi quis cito possit/ nunq̄ omnino possit perdiscere. Secundum notabile/ q̄ cauendum est in ista arte eloquentie: ne refugiant ex animo que dicenda sunt: dum attenditur vt arte dicantur.

¶ Tertiū notabile

Prima veritas

S.3. ca.

S.5. ca.

cõmouẽdos aĩos/ sũt necessaria. Et hęc qui dẽ cũcta quę dixi/ oẽs fere hoĩes in his quę loquendo agunt facere non quiescũt.

Qui melius dicãt/ ꝛ q̃ arte dicẽda sint vt capiantur: Ca. V.

Sed cum alij faciant obtuse/ defor/ miter/ frigide: alij acute/ ornate/ vehementer: illum ad hoc opus vnde agimus/ iam oportet accedere: qui potest disputare vel dicere sapient: etiã si nõ potest eloquenter vt prosit audientibus/ etiã si min⁹ q̃ꝫ ꝓdesset/ si ꝛ eloquẽter posset dicere. b ¶ Qui vero affluit insipienti eloquẽtia: tanto magis cauẽdus ẽ/ quãto magis ab eo in his quę audire inutile ẽ/ delectatꝰ auditor: et cum quẽ diserte dicere audit/ etiam vere dicere existimat. c ¶ Hęc aũt sententia nec illos fugit/ qui artẽ rhetoricã docendã putarũt: Fassi sunt em̃ sapientiã sine eloquẽtia parũ ꝓdesse ciuitatibus: eloquentiã vero sine sapiẽtia nimiũ obesse plerũq꜄/ ꝓdesse nunq̃ꝫ. Si ergo illi qui p̃cepta eloquẽtię tradiderunt/ in eisdẽ libris in quibus id ęgerũt veritate instigãte coacti sunt ↄfiteri verũ:

Jaco. 3. d hoc ẽ supnã/ quę a patre luminũ descendit sapientiã nescientes: quãto magis nos nõ aliud sentire debemus/ qui hui⁹ sapiẽtię filij ꝛ ministri sumus. Sapienter autem dicit homo tanto magis vel minus: quanto in scripturis sanctis magis minusve profecit. Non dico in eis multum legendis memorięq꜄ mãdandis: sed bene intelligẽdis/ et diligenter earum sensibus indagandis. c ¶ Sũt enĩ q̃ eas legũt ꝛ negligũt/ legũt vt teneãt/ negligunt ne intelligãt. Quib⁹ lõge sine dubio pręferendi sunt/ qui verba earum minus tenẽt/ ꝛ cor earũ sui cordis oculis vident. Sed vtrisq꜄ ille melior/ q̃ et cum volet eas dicit/ et sicut oportet intelligit. Huic ergo qui sapienter debet dicere/ etiã quod non potest eloquenter/ verba scripturarum tenere maxime necessarium est. Quanto enĩ se pauperiorẽ cernit ĩ suis: tanto eũ oportet in istis esse ditiorẽ: vt quod dixerit/ suis verbis ꝓbet ex illis. Et qui ꝓprijs verbis minor erat: magnorum testimonio quodãmodo crescat. Probãdo enim delectat qui minus potest delectare dicendo. Porro qui non solum sapienter/ verumetiã eloquẽter vult dicere: quoniam profecto plus ꝓderit/ si vtrunq꜄ potuerit: ad legẽdos vel audiendos ꝛ exercitatione imitando eloquẽtes/ eũ mitto libentius q̃ꝫ magistris artis rhetoricę vacare pręcipio: si tamen hi qui legunꝰ et audiuntur: nõ solum eloquenter/ sed etiam sapienter dixisse vl' dicere veraci p̃dicatione laudanꝰ. Qui enim eloquenter dicunt/ suauiter: qui sapiẽter/ salubriter audiuntur. Propter quod nõ ait scriptura: Multitudo eloquentium/ sed multitudo sapientiũ sanitas ẽ orbis terrarꝫ. Sicut aũt sępe sumenda sũt ꝛ amara salubria: ita sp vitãda est pniciosa dulcedo. Sed salubri suauitate vel suaui salubritate quid melius? Quãto enĩ magis illic appetitur suauitas: tãto facilius salubritas prodest. Sunt ergo ecclesiastici viri qui diuina eloquia non solũ sapiẽter/ sed eloquenter etiã tractauerunt. Quib⁹ legẽdis magis nõ sufficit tẽpus q̃ꝫ deesse ipsi studentibus ꝛ vacantib⁹ pñt. Sap. 6. d

b ¶ Tertiũ notabile q꜄ insipiẽs ĩ eloquentia eo magis ẽ cauẽdus/ quãto magis ab eo in his que audire inutile ẽ/ delectatꝰ auditor. c ¶ Quartum notabile/ q꜄ illi qui rhetoricam docuerunt/ fassi sunt sapientiam sine eloquentia parum prodesse cuilibet: eloquẽtia vero sine sapientia obesse plurimũ ꝛ ꝓdesse nũq̃ꝫ. ¶ Intelligẽdũ

c ¶ Intelligẽdũ tamẽ/ q꜄ hic arguẽs superficialẽ lectorẽ sic dicit: Sũt qui scripturas legunt et negligunt: legunt vt teneant: negligunt ne intelligant: quibus longe ait sine dubio preferẽdi sũt qui verba earum minus tenent: et cor earum sui cordis oculis vident.

Qr ĩ sacra scp̃tura oẽs modi ꝛ sapiẽtię sunt ꝛ eloquẽtię: ꝛ q̃s mod⁹ loq̃ndi cuiq꜄ pl⁹ ↄueniat: Ca. VI.

Hic aliquis forsitan quęrit: vtrum auctores nostri/ quorũ scripta diuinit⁹ inspirata canonem nobis saluberrima auctoritate fecerũt: sapiẽtes tñ/ modo/ an eloquẽtes etiã nũcupandi sunt. a ¶ Quę quidẽ quęstio apud meipsũ et apud eos q̃ mecũ qđ dico sentiunt/ facillime soluitur. Nã vbi eos intelligo/ nõ solũ nihil eis sapientius/ verũetiam nihil eloquentius mihi videri põt. Et audeo dicere: oẽs q̃ recte intelligũt qđ illi loquunꝰ simul intelligere nõ eos aliꝰ loq̃ debuis-

Secũda veritas

a ¶ Secũa veritas/ q꜄ auctores diuine scp̃ture ñ solũ fuerũt sapiẽtissimi/ sꝫ etiã eloquẽtissimi. Et apponit hic tria notabilia in textu: Primũ est istud: Vbi eos intelligo inquit id ẽ auctores sacre scp̃ture: nõ solũ sapiẽti⁹: verũ etiã eloquẽti⁹ nihil mihi videri põt: vbi eos nõ intelligo/ min⁹ mihi apparet eloquẽtia eorꝫ/ sed eã nõ dubito esse talẽ qualis est/ vbi intelligo eos. Ex quo notabili accipitꝰ documentũ/ q꜄ nem⁹ iudicat q̃libet de illis que

se. Sicut est enī q̄dā eloquentia q̄ magis ętatē iuuenilē decet/ ē q̄ senilē/nec iā dicē
da ē eloquētia/si psonę nō ɔgruat eloquentis: ita est quędā quę viros sūma auctoritate dignissimos planeq̄ diuinos decet. Hac illi locuti sūt: nec ipsos decet alia: nec alios ipsa: ipsis enī ɔgruit: alios aūt q̄nto videt̄ hūilior/tāto alti⁹ nō vētositate sȝ soliditate trāscēdit. Ubi vo nō eos itelligo/ min⁹ quidē mihi apparet eoꝝ eloquētia: sed eā nō dubito esse talē qualis est vbi intelligo. Ipsa q̄ȝ obscuritas diuinorū salubriū q̄ dictoꝝ tali eloquētię miscēda fuerat: in qua pficere noster itellect⁹: nō solū inuētione/verū etiā exercitatiōe deberet. Possē quidē si vacaret/oēs vtutes ꝛ ornamenta eloquētię/de quib⁹ inflant̄ isti q̄ linguā suā nostroꝝ auctoꝝ liguę/nō magnitudine sȝ tumore p̄ponūt: ostēdere in istoꝝ lr̄is sacrl quos nob erudiēdis/ ꝛ ab h̄ sęculo prauo/ in beatū sęculū trāsferēdis/ puidētia diuia puidit. Sed nō ipsa me plus q̄ dici potest in illa eloquentia delectant: quę sunt his viris cū oratoribus gētiliū poetisve cōmunia. b ❡ Illud magl admiror et stupeo/ q̄ ista nr̄a eloq̄ntia ita vsi sīt p alterā quādā eloquētiā suā/vt nec eis deesset/ nec emineret i eis: q2 eā nec improbari ab ill/ nec ostētari oportebat: quoꝝ alterū fieret si vitaret̄/alteꝝ putari posset si facile agnosceret̄. Et i q̄bus forte locis agnoscitur a doctis/tales res dicuntur/ vt verba quibus dicuntur non a dicente adhibita: sed ipsis reb⁹ velut sponte subiūcta videātur: quasi sapiētiā de domo sua: id est pectore sapientis procedere intelligas: et tanq̄ inseparabilē famulā etiā nō vocatā sequi eloquentiā.

intelligit. Et aliud: q̄ eloquentia non potest iudicari tm̄ fm verba sȝ etiā fm verborū sententiam. ❡ Scdm nota/

b ❡ Secundum notabile est istud: q̄ illud inquit magis admiror: q̄ ista nostra eloquētia ita vsi sūt p alterā quandā suam eloquētiam/ vt nec deesset eis ista/nec eminet in eis. Tertiū notabile/ q̄ a sctis doctoribus istis eloquētia talis non ē pncipaliter intēta/ sȝ familiariter adiūcta sapiētie/sicut famula inq̄t seq̄tur dominā suā/ etiā nō vocata ab ea. Ex quo notabili accipiunt̄ duo vulgatissima documenta in theologia. Primū est/ q̄ rhetorica ē ancilla theologie: ꝛ iō q̄n magni doctores vtunt̄ facūdia in sua doctrina p̄ter intētionem: tūc sequit̄ ancilla dominā suā nō vocata. Scdm documentum / q̄ omnes alie disciplinę ancillantur theologie/sicut ipsa rhetorica: quia ipsis vtit̄ theologia sicut istis: vt patet inductiue.

Ostēdit leges artis oratorię in sacra scriptura inueniri: Ca. VII.

q Uis enim nō videat quid voluerit dicere/ ꝛ q̄ sapiēter dixerit apostolus: Gloriamur in tribulationibus/sciētes q2 tribulatio patientiā operatur: patientia autē probationē: probatio vero spem: spes autē non confundit: quia charitas dei diffusa est i cordibus nostris p spiritumsanctū qui datus est nobis. Hic si quis (vt ita dixerim) imperite peritus artis eloquentię pręcępta apostolū secutum fuisse contendat: nonne a christianis doctis indoctisq̄ ridebit̄? Et tn̄ agnoscit̄ hic figura/ q̄ / κλιμάξ /climax grece: latine vero a quibusdā ē appellata gradatio: quoniam scalam dicere noluerunt/ cum verba vel sensa connectuntur alterum ex altero: sicut hic: Ex tribulatione patientiam: ex patiētia probationē: ex probatione spem connexam videmus. Agnoscitur et aliud decus: q̄m post aliqua pnunciationis voce singula finita/ q̄ nr̄i mēbra et cęsa: greci aūt/ κολά καὶ κομμάτα /cola ꝛ cōmata vocant: sequitur ambit⁹ siue circūitus/ quē περίοδον /periodon illi appellāt: cui⁹ mēbra suspēdunt̄ voce dicētis/donec vltimo finiantur. Nam eorum quę pręcedunt circūitū/membrū illud est primū: quoniā tribulatio patientiā operat̄: secundū/ patientia autem probationē: tertium/ probatio vero spem. Deinde subiungitur ipse circūitus/qui tribus peragitur membris: quorū primū est/spes autem nō confundit: secundum/quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris: tertiuȝ/ per spiritumsanctum qui datus est nobis. At hęc atq̄ huiuscemodi in elocutionis arte tradūtur. Sicut ergo apostolum pręcępta eloquentię secutum fuisse non dicimus: ita q̄ eius sapientiam secuta sit eloquentia/non negamus.

Scribens ad corinthios in secunda epistola/redarguit quosdā q̄ erāt ex iudęis pseudo apostoli/eiq̄ detrahebāt. Et quoniā seipsum pr̄dicare compellitur/hanc sibi velut insipientiam tribuens/ q̄ sapienter dicit q̄q̄ eloquenter. Sed comes sapientię dux eloquentię illam sequens/ istam pręcedens/ ꝛ sequentē non respuens: Iterum dico inquit/ne quis me existimet insipiētē esse: alioquin velut insipientem suscipite me: vt et ego modicū quid glorier. Quod loquor/non loquor fm deum: sed quasi in

A (margin)

Ro. 5. a. (margin)

B (margin)

2. Cor. 11. d (margin)

stulticia in hac substantia glorię: Quoniã
quidẽ multi gloriant̃ sm carnẽ: et ego glo-
riabor. Libẽter enim sustinetis insipiẽtes/
cum sitis ipsi sapientes. Toleratis enim si
quis vos in seruitutem redigit/ si quis de-
uorat/ si quis accipit/ si quis extollit̃/ si qs
in faciem vos cędit: sm ignobilitatem di-
co/quasi nos infirmati simus. In quo qs
audet/in insipiẽtia dico/audeo et ego. He-
brei sunt? et ego. Israelitę sunt? ⁊ ego. Se
men abrаę sunt? et ego. Ministri christi
sũt? ⁊ ego. Ut insipiẽs dico: super ego. In
laborib⁹ plurimũ: in carceribus abundan-
tius: in plagis supra modum: in mortibus
frequẽter. A iudęis quinquies q̃draginta
vna minus accępi. Ter virgis cęsus sum:
semel lapidatus sum: ter naufragium feci:
nocte et die in profundo maris fui. In iti-
neribus sępe: periculis fluminũ: periculis
latronũ: periculis ex genere: p̃iculis ex gẽ-
tibus: p̃iculis in ciuitate: periculis in deser
to: periculis in mari: periculis in falsis fra
tribus. In labore ⁊ erumna: in vigilijs sę-
pius: in fame ⁊ siti: in ieiunijs multis: ĩ fri-
gore ⁊ nuditate: pręter illa quę extrinsecus
sunt incursus ĩ me quotidian⁹: sollicitudo
omniũ ecclesiarũ. Quis infirmat̃ ⁊ ego nõ
infirmor? Quis scandalizat̃ ⁊ ego nõ vror?
Si gloriari oportet/ĩ his quę infirmitatis
meę sunt gloriabor. Quãta sapientia ista
sint dicta vigilãtes vident. Quãta ṽo elo
quentię cucurrerint flumina/et qui stertit
aduertit. Porro autẽ qui nouit agnoscit/
q̃ ea cęsa quę cõmata gręci vocant: ⁊ mem
bra et circũitus/ de quibus pauloante dis-
serui: cum decentissima varietate interpo-
nerentur: totam istam speciẽ dictionis/ et
quasi eius vultum quo etiam indocti dele
ctant̃ mouenturq3/fecerunt. Nam vnde cę
pimus hunc locum inserere/circũitus sũt:
primus minimus hoc est bimẽbris: minus
enĩ q̃ duo mẽbra circũitus habere nõ pos-
sunt: plura ṽo possũt. Ergo ille primus ẽ:
Iterum dico/ne quis me existimet insipiẽ-
tem esse. Sequitur alius trimẽbris: Alio-
quin/velut insipientem suscipite me: vt et
ego modicum quid glorier. Tertius qui se
quit̃ mẽbra habet quattuor. Quod loq̃r/
nõ loquor sm deum: sed quasi in stulticia/
in hac substãtia glorię. Quart⁹ duo habet.
Qm̃ quidẽ multi gloriant̃ sm carnẽ: ⁊ ego
gloriabor. Et quintus habet duo. Libent̃
enĩ sustinetis insipiẽtes/cũ sitis ipsi sapiẽ-
tes. Etiã sext⁹ bimẽbris est: Toleratis eni
si quis vos in seruiturẽ redigit. Sequũtur
tria cęsa. Si quis deuorat: si quis accipit:
si quis extollitur. Deinde tria mẽbra: Si
quis in faciem vos cędit: sm ignobilitatẽ
dico: quasi nos infirmati simus. Addit̃ tri-
mẽbris circũitus. In quo aũt quis audet:
in insipiẽtia dico/audeo ⁊ ego. Hinc iã sin
gulis quibusq3 cęsis interrogãdo positis
singula itidẽ cęsa respõsione reddunt̃/ tria
tribus. Hebręi sunt? et ego? Israelitę sũt?
et ego. Semen abrаę sunt? et ego. Quar-
to autem cęso simili interrogatiõe posito:
non alterius cęsi/sed membri oppositione
r̃ndet: Ministri christi sũt? ⁊ ego. Ut insi-
piens dico/super ego. Iam cęsa quattuor
sequẽtia/remota decentissime interrogati
one fundunt̃. In laboribus plurimũ: ĩ car
ceribus abundantius: in plagis supra mo
dũ: in mortib⁹ frequẽter. Deinde ĩterponit̃
breuis circũitus: quoniã suspensa p̃nuncı-
atione distinguendũ est. A iudęis quĩqui-
es/vt hoc sit vnũ membrũ: cui connectitur
alterũ/quadraginta vna min⁹ accępi. In-
de redit̃ ad cęsa: ⁊ ponunt̃ tria. Ter virgis
cęsus sum: semel lapidatus sũ: ter naufra-
giũ feci. Sequit̃ membrũ: Nocte ac die in
p̃fũdo maris fui. Deinde quattuordecim
cęsa decentissimo impetu p̃fluunt: In iti-
neribus sępe: p̃iculis fluminum: p̃iculis la
tronum: p̃iculis ex genere: p̃iculis ex genti
bus: p̃iculis in ciuitate: periculis in deser-
to: periculis in mari: periculis in falsis fra-
tribus: in labore ⁊ erumna: in vigilijs sępi
us: in fame ⁊ siti: in ieiunijs multis: in fri-
gore ⁊ nuditate. Post hęc ĩterponit trimẽ-
brem circũitum: Pręter illa quę extrinsec⁹
sunt: incursus ĩ me quotidian⁹: sollicitudo
omniũ ecclesiarum. Et hinc duo membra
percontatione subiungit: Quis infirma-
tur ⁊ ego non infirmor? Quis scandalizat̃
et ego non vror? Postremo totus iste qua
si anhelans locus/ bimembri circũitu ter-
minatur: Si gloriari oportet/ĩ his quę in-
firmitatis meę sunt gloriabor. Quod ṽo
post hunc impetũ interposita narratiuncu
la quodammodo requiescit: ⁊ req̃escere fa
cit auditorẽ: quid decoris: q̃d delectatio-
nis habeat/satis dici non p̃t. Sequit̃ eni
dicens: Deus ⁊ pater dñi nostri iesu christi
scit: q̃ est bñdictus in sęcula q̃ nõ mentior.

D Ac deinde quomodo piciitatus fuerit/ et
quō euaserit/breuissime narrat. Longum
est cetera psequi/vel in alijs sanctaruz scri/
pturarum locis ista mōstrare. Quid si eti/
am figuras locutionis que illa arte tradū/
tur/i his saltē q̄ de apostoli eloquio cōme/
moraui ostēdere voluisse? Nōne facilius gra
ues hoies me nimiū q̄ quisq̄ studiosor sī/
bi sufficientē putarēt? Hec oia q̄ a mgris
docent/ p magno habent/magno emunt/
magna iactatione vendunt. Quam iacta/
tionē etiam ego redolere vereor/dum ista
sic dissero. Sed male doctis hominib⁹ re/
spondēdū fuit: q̄ nostros auctores ptēnen
dos putāt: nō q2 nō habēt/sed q2 nō osten/
tant q̄ nimis isti diligunt eloquētiā. Sed
forte quis putat tanq̄ eloquentē nostrum
elegisse me aplm paulū. Videt eni vbi ait:
2. Cor. 11. b. Et si imperitus sermone/sz nō scientia: q̄/
si concedēdo obtrectatoribus sit locutus:
nō tanq̄ id verum agnosceret confitendū.
Si aūt dixisset: Imperit⁹ quidē sermone/
sed nō scientia: nullo modo aliud posset in
telligi. Scientiā plane nō cunctatus ē pfi/
teri/sine qua esse doctor gētiū nō valeret.
Certe si quid eius pferimus ad exemplum
eloquentie/ex illis epistolis vtiq̄ proferi/
mus: quas etiaz ipsi obtrectatores eius q̄
sermonē p̄sentis cōtemptibilē putari vole
E bant/graues τ fortes esse cōfessi sunt. Di/
cendū ergo mihi aliquid esse video τ d elo/
quētia pphetarū/vbi p tropologiā multa
obteguntur. Que quāto magis trāslatis v̄/
bis videntur operiri: tanto magis cū fuerint
apta dulcescunt. Sed hoc loco tale aliq̄d
cōmemorare debeo: vbi que dicta sūt/ nō
cogar exponere/sed commendem tm̄ quo
modo dicta sint. Et ex illius pphete libro
Amos. 7. d. potissimū hoc faciam/qui se pastorem vel
armentarium fuisse dicit: atq̄ inde diuini/
tus ablatum atq̄ missū/vt dei populo p/
phetaret. ¶ Non au
Tertia veritas tem sm̄ septuaginta
interpretes/ qui eti/
am ipsi diuino spiri/
tu interpretati/ ob h̄
aliter videntur non/
nulla dixisse/ vt ad
spūalē sensum scru/
tandū magis admo/
neret lectoris inten/
tio/ vnde etiā obscu/
riora nonnulla: quia
magis tropica sūt eo
rū: sz sicut ex hebreo
in latinū eloquiū p̄/
sbytero hieronymo
vtriusq̄ ligue perito
interp̄tāte translata
sūt. Cū igit arгueret
ipios/supbos/luxuri
osos/ τ fraterne ideo
negligētissimos cha/
ritatis: rustic⁹ vel ex
rustico iste prophe/
ta exclamauit dicēs:
Ve vobis qui opu/
lēti estis in siō: τ cōfi/
ditis in monte sama
rie: optimates capi/
ta populorum/ingredi/
entes pompatice do
mū isrl. Trāsite in ca
lamne τ videte: et ite
inde i emath magnā
τ descendite in geth palestinorum: τ ad opti/
ma queq̄ regna horum/si latior termin⁹ corum
termino vestro ē. Qui sepati estis i diē ma
lū/τ appropinquatis solio iniq̄tatis. Qui
dormitis in lectis eburneis/τ lasciuitis in
stratis vr̄is. Qui comeditis agnū de gre/
ge/τ vitulos de medio armēti. Qui cani/
tis ad vocē psalterij. Sicut dauid putaue/
runt se habere vasa cātici/bibētes in phial
viniū/τ optimo vnguēto deliburi/ et nihil
patiebant sup cōtritione ioseph. Nūquid F
nā isti q̄ pphetas nostros tanq̄ ieruditos
τ elocutionis ignaros/ veluti docti diserti
q̄ ptemnūt: si aliquid eis tale vel i tales di
cenduz fuisset: aliter se voluissent dicere/q̄
tamē eorum insanire noluissent? Quid enim
est qd̄ isto eloquio aures sobrie pl⁹ deside/
rēt: p̄ma ipa inuectio/quasi sopitis sensib⁹
vt euigilarēt/quo fremitu illisa est? Ve vo
bis q̄ opulēti estis in sion/τ pfiditis in mō/
te samarie/optimates capita populorum/in/
grediētes pompatice domū israel. Deinde
vt beneficijs dei/ qui eis ampla spacia re/
gni dedit/ostendat ingratos: quoniā con/
fidebant in monte samarie/ vbi vtiq̄ ido/
la colebantur. Transite inquit in calamne
et videte: τ ite inde in emath magnā: τ de/
scendite in geth palestinorū/ et ad optima
queq̄ regna horū/ si latior terminus eorū
termino vestro est. Simul etiam cum ista

¶ Tertia veritas/ q̄ se/
ptuagita iterp̄tes q̄ diui
no spū interp̄tati sūt/ob
h̄ vident aliter nōnulla
dixisse q̄ in hebreo con/
tinentur/ vt ad spiritua/
lem sensum scrutandum
magis moueretur lecto/
ris intentio. Ex adiun/
gitq̄ sicut accipiūt i he/
breo/sic exhibentur in la
tinum a presbytero hie/
ronymo vtriusq̄ lingue
perito. Ex quibus dictis
accipiunt q̄ttuor theolo/
gica documēta p̄ q̄ vidēt
terminari nōnulle cōtro/
uersie que videbant fuis
se int augustinū τ hiero/
nymū de ista trāslatiōe.
Primū ē/q̄ septuagita
iterp̄tes declinauerūt a
lingua vel littera hebrai/
ca: quia dicit q̄ nō nulla
videntur aliter dixisse p/
pter causam quam assi/
gnat. Secundū documē/
tū/q̄ ista translatio fuit
autentica: quia dicit q̄ a
spūsancto dictata. Ter/
tium documentū q̄ ista
diuersitas litteralis fuit
pmissa a spūsancto ad vti
litatem nostram / vt sen/ Amos. 6. a
sus spūalis meli⁹ ostēde/
ret ex lrārū diuersitatē
q2 istā rationem hic assi/
gnat. Quartum docu/
mentum; q̄ trāslatio hie
ronymi est maxime con/
sona hebraice littere: q2
dicit q̄ sicut ibi habetur
ita exhibent in editione
hieronymi.

dicuntur/ locoꝝ nominibus tanꝗ lumini/
bus ornatur eloquium: que sunt sion/ sa/
maria/calamne/emath magna/ꝛ geth pa/
lestinorum. Deinde verba que his adiun/
guntur locis decentissime variātur: Opu/
lenti estis/cōfiditis/transite/ite/descēdite.
Cōsequēter denunciaꝛ futura sub iniquo
rege ꝓpinq̄re captiuitas/cū adiūgiꝛ: Qui
separati estis i diem malum/et appropin/
quatis solio iniquitatis. Tunc subijciun/
tur merita luxurie: Qui dormitis in lectis
eburneis/ꝛ lasciuitis in stratis vestris: qui
comeditis agnum de grege: et vitulos de
medio armenti. Ista sex membra tres bi/
Al. t ediderūt membres circūitus †reddiderūt. Nō enim
ait: Qui separati estis in diem maluꝫ: qui
appropinquatis solio iniquitatis: qui dor
mitis in lectis eburneis: qui lasciuitis in
stratis vestris: qui comeditis agnū de gre/
ge: qui vitulos de medio armenti: Quod
si ita diceretur/ esset quidē ꝛ hoc pulchrū/
vt ab vno pronomine repetito omnia sex
membra decurrerent: ꝛ pronunciantis vo/
ce singula finirenꝛ. Sed pulchrius factum
est/ vt eidem pronomini essent bina subne
xa/ que tres sententias explicarēt: Vnam
ad captiuitatis prenunciationē: qui sepa/
rati estis in diem malum/ ꝛ appropinqua/
tis solio iniquitatis: Alterā ad libidinem:
qui dormitis in lectis eburneis/et lasciui/
tis in stratis vestris: Ad voracitatem ꝟo
tertiam pertinentē: qui comeditis agnum
de grege/et vitulos de medio armenti: vt
in potestate sit pronunciantis/ vtrum sin/
gula finiat ꝛ membra sint sex: an primū et
tertium et quintum voce suspendat: et se/
cundum primo: quartū tertio: sextū quin/
to connectendo: tres bimembres circūi/
tus decentissime faciat: vnum quo calami
tas imminens: alterum quo lectus impu/
rus: tertium quo prodiga mensa monstre/
tur. Deinde luxuriosam remordet aurium
voluptatem: Vbi cum dixisset: Qui cani/
tis ad vocem psalterij: quoniam potest ex/
erceri sapienter a sapientibus musica mi/
rabili decore dicendi/ inuectionis impetu
relaxato: ꝛ non ad illos/sed de illis iam lo/
quens: vt nos musicam sapientis a musi/
ca luxuriantis distinguere cōmoneret: nō
ait: Qui canitis ad vocē psalterij: et sicut
dauid putatis vos habere vasa cantici:
sed cum illud ad illos dixisset/ quod luxu/
riosi audire deberēt: Qui canitis ad vocē
psalterij: imperitiā q̄ꝫ eoꝝ alijs q̄dāmodo
idicauit/adiūgēs: Sicut dauid putauerūt
se habere vasa cantici/bibentes in phialis
vinum: ꝛ optimo vnguento delibuti. Tria
hec melius pronunciātur/ si suspēsis duo/
bus prioribus membris circūitus tertio
finiatur. Jam vero q̄d his omībus adijci/
tur: Et nihil patiebantur super contritio/
ne ioseph: siue continuatim dicaꝛ/ vt vnū
sit membrū: siue decentius suspendatur/ꝛ
nihil patiebantur: et post hanc distinctio/
nem inferetur/super contritione ioseph: at
ꝙ sit bimēbris circūitus/miro decore non
dictum est: nihil patiebantur super contri/
tione fratris: sed positus est pro fratre io/
seph/ vt quicunqꝫ frater †proprio significa/ Al. t ꝓpitius
retur eius nomine: cuius ex fratribus fa/
ma preclara est/ vel in malis que pendit/
vel in bonis que rependit. Iste certe tro/
pus vbi ioseph quemcunqꝫ fratrē facit in/
telligi/ nescio vtrum illa quam didicimus
et docuimus arte tradatur. Qꝫ sit tamen
pulcher/ꝛ quemadmodum afficiat legētes
atqꝫ intelligentes: non opus est cuiꝙ dici
si ipse non sentit. Et plura quidē que per/ 6
tineāt ad p̄cepta eloquētie/ in hoc ipso lo/
co quem pro exemplo posuimus possunt
reperiri: Sed bonū auditorē nō tā si diligē
ter discutiaꝛ instruit/ꝙ si ardēter ꝓnuncie/
tur accendit. Neqꝫ eni hec humana indu/
stria composita/sed diuina mente sunt fu/
sa: et sapienter et eloquenter non intenta
in eloquentiam/ sed a sapientia non rece/
dente eloquentia. Si enim (sicut quidam
disertissimi atqꝫ acutissimi viri videre ac
dicere potuerunt) ea que velut oratoria ar
te discuntur/non obseruarentur ꝛ notaren
tur/ꝛ in hanc doctrinam redigerentur: ni/
si prius in oratorū inuenirentur ingenijs:
quid mirum si ꝛ in istis inueniuntur/ quos
ille misit qui facit ingenia? Quapropter ꝛ
eloquētes quidem non solū sapientes ca/
nonicos nostros auctores doctoresqꝫ fate
amur tali eloquentia vsos/ qualis ꝑsonis
eiusmodi congruebat.

Qualiꝛ expositores sacre scꝑture/ꝛ quomodo et qua intentione dicere debeat: Ca. VIII.

Sed nos et si de litteris eorum que
sine difficultate intelligunꝛ nōnul/
la sumimus elocutionis exempla:

Quarta veritas a ¶ Nec tñ putare debem⁹ imitãdos eos nob eẽ ĩ his q̃ ad ex-ercẽdas, z eliminãdas qñammodo mentes legentium, et ad rũpenda fastidia atq̃ acuenda studia discẽre volentium, celan-nos quoq̃ siue vt ad pietatem conuertan-tur, siue vt a myste-rijs secludantur ani-mos impiorum vtili ac salubri obscurita-te dixerũt: Sic quip-pe illi locuti sunt, vt posteriores q̃ eos re-cte intelligerent et exponerent, alterã gra-tiam disparẽ quidẽ, verũtamen subsequẽ-tem in dei ecclesia reperirẽt. Nõ ergo expo sitores eorũ ita loqui debẽt, tãq̃ se ipsi ex-ponẽdos simili auctoritate ꝓponãt: sed in oĩbus sermonib⁹ suis primit⁹ ac maxime vt intelligant̃ elaborẽt ea quãtũ pñt per-spicuitate dicendi, vt aut multũ tardus sit qui nõ intelligit, aut in rerũ quas explicare atq̃ ostẽdere volum⁹ difficultate ac subtili tate: nõ in nostra locutiõe sit causa, quo mi nus tardiusve qđ dicimus possit intelligi.

a ¶ Quarta veritas: q̃ cum auctores sacre scri-pture obscure locuti sunt ad exercendas et elimi-nandas mentes legentiũ et ad rũpenda fastidia at q̃ acuẽda studia, vel ad impios cõuertendos: nõ ita inquit expositores eo rum debent loqui tanq̃ hos exponẽdo simili au ctoritate proponãt: sed in omnibus sermonibus suis primitus ac maxi-me vt intelligantur ela-borẽt quantum possunt. Unde accipitur documẽ tum: q̃ doctor theolog⁹ debet principaliter intẽ-dere ad claritatem vt in telligatur: quia dicit pri-mitus et maxime. Un-de dicit postea sic:

¶ Quid ꝓdest

Quãta euidẽtia docere debe-at doctor intelligẽtes: Ca. ix.

f Sunt enĩ quedã que sua vi nõ intel ligunt̃, aut vix intelligunt̃: quan-tolibet z quantumlibet, cuiuis pla-nissime dicẽtis versentur eloquio, que in populi audiẽtiã, vl̃ raro si aliq̃d vrget, vel nunq̃ oĩno mittẽda sunt. In libris autẽ q̃ ita scribũt̃, vt ipsi sibi quodãmodo lecto-rẽ teneãt cũ intelligunt̃, molesti nõ sint vo lẽtibus legere: cũ aũt nõ intelligunt̃, mole sti nõ sint nolẽtibus legere. Et in aliquorũ collocutionibus nõ est hoc officiũ deserẽn dũ, vt vera cuiuis difficillima ad intelligen dũ q̃ ipsi iã pcepimus, cũ quantocũq̃ labo re disputationis, ad aliorũ intelligentiã ꝑ-ducamus: si tenet auditorẽ vel collocutorẽ discẽdi cupiditas: nec mẽtis capacitas de-sit, q̃ quoquo modo intimata possit acci-pere, nõ curante illo qui docet quanta elo quentia doceat, sed quanta euidentia.

Qualiter agendum sit vt intel-ligantur dicenda: Ca. x.

c Cuius euidẽtie diligẽs appetit⁹ ali-qñ negligit verba cultiora: nec cu rat q̃d bñ sonet, sed q̃d bñ indicet atq̃ intimet quod ostẽdere intẽdit. Unde ait quidã cũ de tali genere locutionis age-ret: esse in ea quandã diligentẽ negligẽtiã. Hec tñ sic detrahit ornatũ, vt sordes nõ cõ trahat. Quãuis in bonis doctoribus tãta docendi cura sit vel esse debeat, vt v̄bũ qđ nisi obscurũ sit vel ambiguũ, latinũ esse nõ põt. Uulgi aũt more sic dicit̃, vt ambigui-tas obscuritasq̃ vitet̃: nõ sic dicat̃ vt a do ctis, sed poti⁹ vt ab indoctis dici solet. Si enĩ nõ piguit dicere ĩterp̄tes nostros: Nõ cõgregabo ꝯuenticula eorũ de sanguinib⁹: Ps. 15. qm̃ senserũt ad rẽ ptinere, vt eo loco plura-liter enunciaret̃ hoc nomẽ, qđ in latina lin gua tñmodo singulariter dicit̃: cur pieta-tis doctorẽ pigeat imperitis loquentẽ os-sum potius q̃ os dicere, ne ista syllaba nõ ab eo q̃ sunt ossa, sed ab eo q̃ sunt ora in-telligatur: vbi vafre aures de correptione vocalium vel productione non iudicãt.

b ¶ Quid enim ꝓdest locutionis inte-gritas, quã nõ sequi-tur intellect⁹ audien-tis: cũ loquẽdi omni no nulla sit causa: si qđ loq̃mur nõ intelli gunt, ꝓpter quos vt intelligãt loquimur? Qui ergo docet, vi-tabit omnia verba q̃ non docẽt. Et si pro eis alia integra que intelligãtur potest di-cere, id magis eliget. Si autẽ nõ potest: si-ue q: nõ sũt, siue q: in p̄sentia nõ occurrũt: vtet̃ etiã verbis minus integris, dũ tamẽ res ipsa doceat̃ atq̃ discatur integre. Et h quidẽ non solũ in collocutionibus, siue fi-ant cũ aliquo vno, siue cũ pluribus: verũ-etiã multo magis in populis, qñ sermo ꝓ-mitur, vt intelligamur instãdum est: quia z in collocutionibus est cuiq̃ interrogãdi potestas. Ubi autem omnes tacent vt au diatur vnus: z in eum intenta ora conuer-tunt: ibi vt requirat quisq̃ qđ nõ intellexe rit, nec moris est nec decoris: ac p hoc de-bet maxime taceñti subuenire cura dicẽtis. Solet autem motu suo significare auida multitudo cognoscendi vtrũ intellexerit.

b ¶ Quid prodest lo-cutionis integritas quã non sequitur intellectus audientis: cum loquen-di au nulla sit causa om-nino, si quod loquimur non intelligitur. Unde accipit̃ vulgatissimũ ver bum, q̃ sermones nobis dati sunt ad manifestan dum inuicem conceptus mentis: et ideo vbi non est talis manifestatio, frustra sit locutio.

¶ Intelligẽdũ

b ¶ Qd̄ donec signi/ficet/versandū est qd̄ agit multimoda va/rietate dicēdi: quod in potestate non ha/bent qui p̄parata ⁊ ad verbum memori/ter retenta pronūci/ant. Mox autem vt intellectum esse con/stiterit/ aut sermo fi/niendus/ aut in alia transeūdum est. Si/cut enim gratus est qui cognoscenda enu/bilat: sic onerosus est qui cognita inculcat eis dūtaxat quorū tota expectatio in dis/soluenda eorum que pandūtur difficulta/te pendebat. Nam delectandi gratia etiā nota dicunt/ vbi non ipsa sed modus quo dicuntur attenditur. Qz si et ipse iam not⁹ est atq̄ auditoribus placet: pene nihil in/terest/ vtrū is qui dicit dictor vel lector sit. Solent enim ⁊ ea que cōmode scripta sūt/ non solum ab his q̄bus primitus innote/scunt iocunde legi: verū ab his etiam qui/bus iam nota sunt: neq̄ adhuc illa de me/moria deleuit obliuio/non sine iocūditate relegi/vel ab vtrisq̄ libenter audiri. Que autem quisq̄ iam oblitus est/cum commo/netur docet. Sed de mō delectādi nūc nō ago: de mō aūt q̄ docendi sūt q̄ discere de/siderāt loquor. Is aūt est optim⁹/q̄ fit vt q̄ audit verū audiat/ ⁊ qd̄ audit intelligat.

b ¶ Intelligendum tamen q̄ consequenter po/nit beatus augustin⁹ se/ptem notabilia. Primū est/ q̄ versandum est qd̄ agit multimoda varieta/te dicendi/donec innote/scat doctori q̄ sit intelle/ctum. Mox autē vt intel/lectum esse cōstiterit/aut sermo inquit finiendus est/aut in alia transeun/dum. Sicut enim gratus est/ ait / qui cognoscēda enubilat: sic onerosus q̄ cognita inculcat.

¶ Secundū no/

c ¶ Ad quem finem cum ventum fuerit/ nihil tūc amplius de ipsa re tanq̄ diutius docenda laborandū est/sed forte de com/mendanda vt in cor/de figat. Qd̄ si faciendū videbit: ita mode/ste faciendū est/ne perueniat ad tediū.

c ¶ Secūdum notabi/le: q̄ quādo ista intellecta sunt/ tūc cōmendāda sūt vt in corde figantur: cō/mendatio enī magis fa/cit attētos ad percipiēdū ⁊ tales efficaci⁹ retinent.

¶ Tertiū no/

Quare dicenda plane ⁊ suauiter debeāt enūciari: Ca. xi.

p Rorsus hec est in docēdo eloquen/tia/ qua fit dicēdo nō vt libeat qd̄ horrebat/aut fiat qd̄ pigebat/sed vt appareat quod latebat. Qd̄ tamen si fiat insuauiter/ad paucos quidē studiosis/simos suus peruenit fructus/ qui ea que discēda sunt/q̄uis abiecte inculteq̄ dican/tur scire desiderant. Qd̄ cum adepti fue/rint/ipsa delectabiliter veritate pascunt.

d ¶ Bonorūq̄ inge/niorum insignis est indoles: in verbis ve/rum amare/ nō vba. Quid enī prodest cla/uis aurea / si aperire qd̄ volum⁹ nō potest? Aut qd obest lignea/ si hoc potest/ quādo nihil q̄rim⁹ nisi pa/tere qd̄ clausum est? Sed qm̄ inter se ha/bent nōnullam similitudinē vescētes atq̄ discentes/ ꝓpter fastidia plurimorū etiam ipsa sine quibus viui non potest alimenta condienda sunt.

d ¶ Tertiū notabile: q̄ bonorum ingeniorum in/signis ē indoles: in vbis verum amare/ nō verba. Unde accipitur signum q̄ illi qui multum in elo/quentia delectantur non sunt ingeniosi. Unde ad declarādū istud notabi/le inducit augustin⁹ ta/le exemplū: Quid pro/dest inquit clauis aurea si aperire non potest: aut quid obest lignea si pōt?

¶ Quartū no/

Qz predicator studeat audiētē docere delectare ⁊ flectere: Ca. xii

d Ixit ergo q̄dā eloquēs/ et verum dixit: ita dicere debere eloquentē/ vt doceat/ vt delectet/ vt flectat. Deinde addidit: docere necessitatis est/ de/lectare suauitatis/flectere victorie. Horū triū qd̄ primo loco positū est: hoc est docē/di necessitas in reb⁹ est cōstituta quas dici/mus: reliqua duo in mō quo dicim⁹ docē/do. Qui ergo dicit cū docere vult: q̄diu nō intelligit nōdū se existimet dixisse qd̄ vult ei quē vult docere.

e ¶ Quia etsi dixit quod ipse intelligit/ nondū illi dixisse pu/tandus est a quo in/tellect⁹ nō est. Si vo intellect⁹ est/quocūq̄ mō dixerit/dixit. Qz si etiā delectare vult eū cui dicit/aut flecte/re: nō quocūq̄ mō dixerit faciet/ sz interest quō dicat vt faciat. Sicut est aūt vt tene/atur ad audiēdū delectandus auditor: ita flectēdus/ vt moueat ad agēdū. Et sicut de/lectat si suauiter loq̄ris: ita flectit si amet qd̄ pollicēris/ timeat qd̄ minaris/oderit qd̄ arguis/ qd̄ cōmendas amplectatur/ qd̄ do/lendum exaggeras doleat: cum quid le/tandum predicas gaudeat/misereatur eo/rum quos miserādos ante oculos dicēdo cōstituis: fugiat eos quos cauēdos terren/do proponis: ⁊ quicquid aliud grandi elo/quentia fieri potest ad cōmouendos ani/mos auditorū: non quid agendū sit vt sci/ant/sed vt agāt qd̄ agendū esse iam sciūt.

e ¶ Quartum notabi/le: q̄ ille qui dicit aliq̄d addiscenti / ipsum nō in/telligenti: nōdum illi di/xisse putādus est a quo intellectus non est. Al. hyt non

¶ Quintū no/

f ¶ Si autem adhuc nesciunt / prius vtiꝫ docendi sūt ꝙ monendi. Et fortasse rebus ipsis cognitis ita mouebuntur / vt eos nō opus sit maioribus eloquentię viribus iam moneri. Qđ tamē cum opus est / faciendum est. Tunc autem opus est / quādo cum scierint quid agendū sit nō agūt: ac ꝑ hoc docere necessitatis est.

f ☞ Quintum notabile ꝙ illi qui adhuc nesciūt / prius sunt docēdi ꝙ monendi: cuius inquā ratio est: quia doctor instruit intellectū / ⁊ monitio inclinat affectū: prius autē est intelligere ꝙ velle.

☞ Sextū notabile

g ¶ Possūt enī homines ⁊ agere et nō agere qđ sciūt. Quis autem dixerit eos agere debere quod nesciunt? Et ideo flectere necessitatis non est: quia non semꝑ opus est / si tñ docenti vel etiam delectanti consentit auditor. Ideo autem victorię est flectere: quia fieri potest vt ⁊ doceatur et delectetur / ⁊ non assentiatur. Quid autē illa duo proderunt si desit hoc tertiū? Sed neꝫ delectare necessitatis est: quandoquidē cum dicendo vera monstratur: qđ ad officium docendi pertinet / nō eloquio agitur: neꝫ hoc attendit / vt vel ipsa vel ipsū delectet eloquiū / sed ꝑ seipsa qm̄ vera sunt manifestata delectāt. Unde plerūꝫ delectant etiā falsa patefacta atꝫ conuicta.

g ☞ Sextum notabile: ꝙ possunt homines agere et nō agere qđ sciunt. Et loquitur ī agibilib᷒. Unde accipitur argumētum: ꝙ iudicium ratiōis in practicis nō necessitat volūtatē: sicē aliꝗ dicūt.

☞ Septimū notabile

h ¶ Neꝫ enim delectāt / quia falsa sūt: sed quia falsa esse verum est. Delectat et dictio qua hoc verum esse monstratum est.

h ☞ Septimū notabile: ꝙ falsa dicta in doctrina non delectant: quia falsa sunt / sed quia falsa esse verum est. Ex quo dicto accipit documētū: ꝙ falsū inq̄tū falsū nulli pōt placere: ⁊ ꝑ cōsequēs nec malū inquātū malū.

Ad quid valeat si doctor ecclesiastic᷒ docēdū flectere studeat:

(Ca. XIII.)

p Ropter eos autē quibus fastidiētib᷒ nō placet veritas: si alio quocunꝫ modo / nisi eo mō dicat̄ vt placeat ⁊ sermo dicētis dat᷒ est in eloquentia nō paru᷒ etiā delectatiōi loc᷒. Quę tñ addita nō sufficit duris / quos nec intellexisse nec docētis elocutione delectatos esse profuerit. Quid enī hęc duo cōferunt homini / ꝗ ⁊ cōfitet̄ verū / et collaudat eloquiū / nec inclinat assensū ꝓpter quē solum cum aliꝗd suadet̄ reb᷒ ꝗ dicunt̄ inuigilat dicentis intentio? Si enī talia docētur

Al. ⁊ dicant̄

quę credere vel nosse sufficiat: nihil ē aliud eis cōsentire / nisi ꝯfiteri vera esse. Cū vero id docetur qđ agendū est: et ideo docet̄ vt agat̄: frustra persuadet̄ verū esse qđ dicit̄: frustra placet modus ipse quo dicit̄ / si nō ita discit̄ vt agatur.

a ¶ Oportet igit̄ eloquētem ecclesiasticū quando suadet aliꝗd qđ agendū est / nō solum docere vt instruat / et delectare vt teneat: verūetiā flectere vt vincat. Ipse qppe iā remanet ad cōsensionē flectēdus eloquentię granditate / in ꝗ id nō ęgit vsꝫ ad ei᷒ cōfessionē demōstrata veritas / adiūcta etiā suauitate dictionis.

a ¶ Quinta veritas: ꝙ oportet eloquentē ecclesiasticum quando studet aliquid qđ agēdum est / nō solū docere vt instruat / ⁊ delectare vt teneat: verūetiā flectere vt vincat. Et ponit hic quattuor documēta ad instruēdū ꝑdicatorē verbi diuini.

☞ Primū do

Quare doctores ecclesie aliqñ vsi sint grauiore eloquētia:

(Ca. XIIII)

c Ui suauitati tātū opę impensū est ab hoīb᷒ vt nō solū nō faciēda: verūetiā fugiēda ac detestāda tot ⁊ tanta mala atꝫ turpia / ꝗ malis et turpibus disertissime persuasa sūt: non vt eis cōsentiat̄ / sed sola delectationis gratia lectitent̄. Auertat autē de᷒ ab ecclesia sua qđ de synagoga iudęorū hieremias ꝓpheta cōmemorat dicēs. Pauor ⁊ horrēda facta sūt suꝑ terrā: ꝓphete ꝓphetabāt iniqua / ⁊ sacerdotes plausū dederūt manib᷒ suis / ⁊ plebs mea dilexit sic: Et ꝗd facietis in futurum? O eloquētia tanto terribilior / quāto purior: ⁊ quāto sollidior / tanto vęhementior. O vere securis concidēs petras. Huic enī rei simile esse verbū suū qđ ꝑ sanctos ꝓphetas fecit: ⁊ ꝑ hunc ipsū ꝓphetā de᷒ ipse dixit: Absit itaꝫ absit a nobis: vt sacerdotes plaudāt manib᷒ iniꝗ dicētib᷒: ⁊ plębs dei diligat sic. Absit a nobis inquā tāta demētia: Nā ꝗd faciem᷒ in futurū? Et certe min᷒ intelligant̄ / min᷒ placeāt / min᷒ moueāt ꝗ dicūt̄ / vera tñ dicant̄ ⁊ iusta: nō iniqua libent̄ audiant̄. Qđ vtiꝫ nō fieret nisi suauit̄ dicerent̄. In ppl'o aūt graui de quo dictū est deo: In populo graui laudabo te: nec illa suauitas delectabilis est / qua nō quidē iniqua dicunt̄ / sed exigua ⁊ fragilia bona spumeo verborū ambitu ornant̄: quali nec magna atꝫ stabilia decenter et grauiter ornarentur. Est tale aliꝗd in epistola beati cypriani: Quod ideo puto vel

Hiere. 5. g

Ps. 34.

accidisse vel consulto factū esse/ vt sciretur a posteris quā linguā doctrine christiane sanitas ab ista redundantia reuocauerit: et ad eloquentiam grauiorē modestiorēqꝫ
Al. et qualis vel restrinxerit/ et qualis in eius cōsequētibus litteris secure amatur/ religiose appetitur/ sed difficillime impletur. Ait ergo quodā loco: Petamus hanc sedem/ dant secessum vicina secreta: vbi dum erratici palmitum lapsus pendulis nexibus per arundines baiulas repunt viteam porticum frondea tecta fecerunt. Non dicuntur ista nisi mirabiliter affluentissima fecunditate facundie/ sed profusione nimia grauitati displicēt. Qui vero hec amant/ profecto eos qui nō ita dicūt sed castigatius eloquūtur nō posse ita eloqui existimant/ non iudicio ista deuitare. Quapropter iste vir sanct9 et posse se ostēdit sic dicere: quia dixit alicubi/ et nolle qm̄ postmodū nusqꝫ.

Qr agi debeat vt doctoris verba/ nō sint a se sed a spūsctō:

Ca. XV.

b Sit itaqꝫ noa ster iste eloquēs cū et iusta et sancta et bona dicit: neqꝫ enim alia debet dicere: agit ꝙ quātū potest cū ista dicit/ vt itelligēter/ vt libēter/ vt obedienter audiatur: et hec se posse si potuerit/ et inquantum potuerit pietate magis orationū ꝙ oratorū facultate non dubitet/ vt orando pro se ac pro illis quos est allocuturus sit orator antequā dictor.

b ¶ Primū documētū est: q beatus cyprianus in doctrina sua dicit quātum potest/ vt intelligenter/ vt libenter/ vt obedienter audiatur: et hic ponit magis orationum ꝙ oratorum facultatem. ¶ Secūdū

c ¶ Ipsa hora iā vt dicat accedens/ priusꝙ exerat proferentē linguā/ ad deum leuet animā sitientem: vt eructet qđ biberit vel qđ impleuerit fundat. Cum em̄ de vnaquaqꝫ re ꝗ sm̄ fidē delectationeqꝫ tractanda sūt/ multa sint que dicant/ et multi modi quibus dicantur ab eis qui hoc sciūt: quis nouit quid ad presens tempus/ vel nobis dicere/ vel p nos expediat audiri/ nisi qui corda oim videt? Et quis facit vt qđ oportet/ et queadmodū
Sap. 7. b. oportet dicat a nobis: nisi in cui9 manu sūt et nos et sermões nostri? Ac p hoc discat qdē oia ꝗ docēda sūt q et nosse vult et docere: facultatēqꝫ docēdi vt decet virū ecclesiasticū comparet.

c ¶ Secundū documētum: q hora predicationis priusꝙ predicator verba pferat p linguā/ ad deū debet leuare aiam: qr nullus nouit qđ et quomō expediat audiri vel dici: et ideo facultatem dicendi decet virum ecclesiasticū a deo precibus cōparare. Unde accipitur q omnis doctor diuinorum prius debet esse orator. ¶ Tertiū do/

d ¶ Ad horam vero ipsius dictionis illud potius bone mēti cogitet cōuenire qđ dominus ait: Nolite cogitare quō aut quid loquamini: dabitur em̄ vobis in illa hora qd loquamini: nō enim vos estis q loquimini/ sed spiritus patris vestri q loquit in vob.
Mat. 10. c
Si ergo loquit in eis spiritussanct9 q psequentib9 tradunt p christo: cur nō et in eis qui tradūt discentib9 christū?

d ¶ Tertium documentum: q in hora ipsi9 dictionis debet recogitare illud verbū domini: Nolite cogitare/ quō aut quid loquimini: nō em̄ dic̄ qn̄ ali hora pcogitet q dicēdis. ¶ Quartū do/

Qr doctor nō solū inniti debeat spūisctō/ sz etiā studio scpture:

q Quisquis autem dicit (Ca. XVI. non esse hominibus precipiendū quid vel queadmodum doceant/ si doctores sanctus efficit spiritus: potest dicere/ nec orandū nobis esse: quia domi-
Mat. 6. b
nus ait: Scit pater vester qd vobis necessariū sit priusqꝫ petatis ab eo. Aut apostolū paulū timotheo et tito non debuisse pcipere/ quid vel queadmodū pciperēt alijs. Quas tres apostolicas epistolas aū oculos habere debet/ cui est in ecclesia doctoris psona imposita. Nōne in prima ad timotheū legit: Annūcia hec et doce? Que 1. timoth. 4. c
autem sint/ supra dictum est. Nōne ibi est: Seniorem ne increpaueris/ sed obsecra vt 1. timoth. 5. a
patrē? Nōne in secunda ei dicit: Formam 2. timoth. 1. c
habe verborū sanorū ꝗ a me audisti? Nōne ibi ei dicit: Satis age teipsū pbabilem 2. timoth. 2. c
operariū exhibēs deo/ nō erubescētē verbum veritatis recte tractantē? Ibi est et illud: Predica verbū/ insta oportune impor 2. timoth. 4. a
tune/ argue/ obsecra/ increpa in omi longanimitate et doctrina. Itēqꝫ ad titū: nōne dicit episcopū iuxta doctrinā fidelis verbi Ad titū. 1. b
pseuerantē esse debere: vt potēs sit in doctrina sana et ɔtradicētes redarguere? Ibi etiā dicit: Tu vero loquere que decet sanā Ad titū. 2. et. 3.
doctrinā: senes sobrios esse/ et ꝗ sequūtur. Ibi et illud: Hec loquere et exhortare/ et increpa cū omni imperio: Nemo te cōtēnat: Admone illos principib9 et potestatibus subditos esse etc. Quid ergo putam9? Nūquid cōtra seipsū sentit apls: qui cū dicat doctores operatione fieri spūssancti: ipse

illis p̄cipit quid et quemadmodū doceant? An intelligendū est/ ⁊ hominū officia ipso sanctospiritu largiente in docēdis etiam ipsis doctoribus nō debere cessare: et
1.Cor.3.b tamē neq̧ qui plantat esse aliquid/ neq̧ q̄ rigat: sed deum q̄ incremētū dat? Vñ ipsis quoq̧ ministrrs sanctis homibus vel etiā sanctis angelis operātibus nemo recte discit que pertinēt ad viuendū cū deo/ nisi fi-
Ps.142. at a deo docilis: cui dicit̃ in psalmo. Doce me facere voluntatē tuam: quia tu es deus meus. Vñ et ipsi timotheo idē dicit apl's/ lo-
2.timoth.3.d quens vtiq̧ ad discipulū doctor: Tu autē p̄seuera in his que didicisti/ et credita sunt tibi/ sciens a quo didiceris. Sicut eni corporis medicamēta que hominib⁹ ab hominibus adhibent̃: nō nisi eis p̄sunt/ quibus deus operat̃ salutē: qui et sine illis mederi pōt: cū sine ipso illa nō possint/ ⁊ tamē adhibent̃: ⁊ si hoc officiose fiat/ inter opera misericordie vel beneficentie deputat̃: ita et adiumenta doctrine tunc p̄sunt anime adhibita p̄ hominē/ cū deus operat̃ vt p̄sint/ qui potuit euāgeliū dare homini/ etiā nō ab hominibus neq̧ p̄ hominē.

Quomodo dicenda sint ⁊ quo genere: quod triplex est/ ex sententia tullij. Ca. XVII.

A Qui ergo dicendo nititur p̄suadere q̄d bonū ē nihil hor̄ triū sp̄nēs/ vt scʒ doceat/ vt delectet/ vt flectat oret atq̧ agat: vt quēadmodū supra diximus/ intelligēter/ libēter obediēterq̧ audiatur. Qd cū apte ⁊ ꝯuenīēter facit: nō immerito eloquēs dici pōt/ ⁊ si nō eū sequat̃ auditor assensus. Ad h̄ eni tria .i. vt doceat/ vt delectet/ vt flectat: etiā tria illa videt̃ p̄tinere voluisse idē ipse romani auctor eloquij cū itidē dixit. Is igit̃ erit eloquens q̄ poterit p̄ua s̄misse/ modica t̄pate/ magna grādit̃ dicere: tanq̄ si adderet illa etiā tria ⁊ sic explicaret vnā eandēq̧ sententiā dicēs: Is erit igit̃ eloquens/ q̄ vt doceat poterit parua submisse/ vt delectet modica tēperate/ vt flectat magna granditer dicere.

Q̄ tria dicēdor̄ genera nō mō rhetorico in ecclesia sint vtenda. Ca. XVIII.

b Ec aūt tria ille sicut ab eo dicta sunt/ in causis forensibus posset ostēdere. Nō autē hoc est in ecclesiasticis questionibus/ i quibus h̄mōi quē volum⁹ informare sermo versat̃. In illis eni ea parua dicunt̃/ vbi de rebus pecuniarijs iudicandū est: Ea magna/ vbi de salute ac de capite hoim. c ¶ Ea vō vbi nihil hor̄ iudicādū ē/ nihilq̧ agit̃ vt agat siue decernat/ sed tm̄modo vt delectet̃ auditor inter vtrūq̧ q̄si media/ ⁊ ob hoc modica: hoc ē moderata dixerūt. Modicis eni modus nomen imposuit. Nam modica pro paruis abusiue/ non proprie dicimus. In istis autem nostris quādoquidem oīa maxime q̄ de loco sup̄iore pp̄lis dicimus: ad hoim salutē/ nec tēporariā sʒ eternā referre debem⁹: vbi etiā cauēdus ē etern⁹ interitus/ oīa magna sunt q̄ dicim⁹ vsq̧adeo vt nec de ipsis pecuniarijs rebus/ vel acq̄rēdis vel amittēdis parua videri debeāt: que doctor ecclesiasticus dicit/ siue sit illa magna/ siue parua pecunia. Neq̧ eni parua ē iusticia: quā p̄fecto ⁊ i p̄ua pecunia custodire debem⁹/ dicēte dño: Qui i minimo Luc.16.c
fidel̃ ē/ ⁊ i magno fidelis est. Qd̄ ḡ minimū ē/ minimū ē: sʒ i minimo fidelē esse/ magnū est. ¶ Nā sicut ratio rotūditatis .i. vt a pūcto medio omes linee pares in extrema ducant̃/ eadē est ⁊ i magno disco q̄ in nūmulo exiguo: ita vbi parua iuste gerūtur/ non minuit̃ iusticie magnitudo. De iudicijs deniq̧ secularib⁹/ quib⁹ vtiq̧ nisi pecuniarijs cū loq̄ret̃ apl's: Audet q̄s ex vestrū inq̄t aduersus alter̄ habēs negociū iudicari ab iniq̄s/ et nō apd̄ sanctos? An nescitis q2 sancti mūdū iudicabūt? Et si i vobis iudicat̃ mundus: idigni estis qui d̄ minimis iudicet̃? Nescitis q2 angelos iudicabimus/ nedum

c ¶ Quartū documētū q̄ locutio ei⁹ debet esse media ⁊ modica: nō quidē accipiendo modicā p̄ paruo. Modicis eni dicit mod⁹ nomen iposuit. Unde ait: modica p̄ paruis abusiue dicim⁹. Vñ habet̃ q̄ licet predicatio debeat esse modica: id est moderata ⁊ modificata: non tamen parua.

Sexta veritas ¶ Sexta veritas/ q̄ sicut ratio rotūditat̃ .i. vt a pūcto medio oēs linee pares in extrema ducantur/ eadē est in magno disco ⁊ minimo: ita vbi p̄ua iuste gerunt̃/ non minuit̃ iusticie magnitudo. Et istud verbum inducit ad declarandū saluatoris verbū in euangelio: Qui fidelis ē i minimo/ et in maximo ē. Ex quo dicto accipiunt̃ duo varia documenta. Primū est/ q̄ licet rotūditas circuli sit quanta ⁊ diuisibilis extēsiue/ quemadmodum et circulus cuius ē 1.Cor.6.a.
pars: tamen ratio formalis rotunditatis quā hic ponit/ consistit in indiuisibili: quia ita magna ē s̄m ipsum in paruo circulo sicut in magno. Secūdum documentum/ q̄ licet iusticia intendatur et remittatur s̄m gradus/ vt experimur ex actuum frequentatione: tamē iusticia in ratione formali consistit in indiuisibili: quia dicit q̄ cum parua geruntur/ non minuitur

B

ſeculaꝛia. Seculaꝛia igitur iudicia ſi habueritis/ eos qui cõtemptibiles ſunt in eccleſia/ hos conſtituite ad iudicandũ. Ad reuerentiam vobis dico. Sic non eſt inter vos quiſq̃ ſapiens/ qui poſſit inter fratrem ſuum iudicare: ſed frater cum fratre iudicatur: et hoc apud infideles. Jam quidem omnino delictum eſt: quia iudicia habetis vobiſcũ. Quare nõ magis iniquitatem patimini? Quare non potius fraudamini? Sz vos iniquitatem facitis ⁊ fraudatis: et hoc fratres. An neſcit? quia iniuſti regnũ dei nõ hereditabũt? Quid eſt q̃ ſic indignatur apoſtolꝰ/ ſic coꝛripit/ ſic expꝛobꝛat/ ſic increpat/ ſic minatur? Quid eſt q̃ ſui animi affectum tam crebꝛa ⁊ tam aſpera vocis mutatione teſtatur? Quid eſt poſtremo q̃ de rebus minimis tam grãditer dicit? Tantũ ne de illo negocia ſecl'aria meruerunt? Abſit. Sed hoc facit pꝛopter iuſticiam/ charitatem/ pietatem: quę nulla ſobꝛia mente dubitãte/ etiam in rebꝰ quãlibet paruis magna ſunt. Sane ſi moneremus homĩes quẽadmoduz ipſa negocia ſeculaꝛia vel pꝛo ſe vel ꝓ ſuis apud eccleſiaſticos iudices agere deberẽt/ recte admoneremꝰ vt agerẽt tanq̃ parua ſubmiſſe. Cũ ṽo de illius viri diſſeramꝰ eloquio quem volumus earum rex eſſe doctoꝛem: quibꝰ liberamur ab ęternis malis/ atq̃ ad ęterna peruenimus bona: vbicunq̃ agantur hęc/ ſiue apud populũ/ ſiue ꝓuatim/ ſiue ad vnũ/ ſiue ad plures/ ſiue ad amicos/ ſiue ad inimicos/ ſiue in ꝑpetua dictione/ ſiue in collocutione/ ſiue in tractatibus/ ſiue in libꝛis/ ſiue in epiſtolis vl' lõgiſſimis vel bꝛeuiſſimis/ magna ſunt: niſi foꝛte quoniã calix aquę frigidę/ res minima atq̃ viliſſima eſt: ideo minimũ aliquid atq̃ viliſſimũ dñs ait: q̃ eum qui dederit diſcipulo eius/ nõ perdet mercedem ſuam. Mat. 10. d. Aut vero quãdo iſte doctoꝛ in eccleſia facit inde ſermonem: ꝑparuum aliquid debet exiſtimare ſe dicere: ⁊ ideo nõ temperate/ nõ granditer: ſed ſubmiſſe ſibi eſſe dicendũ. Al. ꝑparũ Nõne quãdo accidit vt de hac re loqueremur ad populũ/ ⁊ deus affuit vt nõ incongrue diceremus/ tanq̃ de illa aqua frigida quędã flãma ſurrexit: quę etiã frigida hominum pectoꝛa/ ad miſericoꝛdię opera faciẽda/ ſpe cęleſtis mercedis accenderet?

Quo genere dici debeãt ſingula/ oſtenditur: Ca. XIX.

Et tamẽ cũ doctoꝛ iſte debeat rerũ dictoꝛ eſſe magnarũ: non ſemꝑ eas debet grãditer dicere/ ſed ſubmiſſe cũ aliquid docet: tẽperate cũ aliquid vituperat ſiue laudat. Cũ vero aliquid agẽdũ ẽ/ ⁊ ad eos loquimur qui hoc agere debẽt/ nec tñ volunt: tunc ea quę magna ſunt/ dicẽda ſunt grãditer/ ⁊ ad flectẽdos animos congruẽter. Et aliqñ de vna eadẽq̃ re magna/ ⁊ ſubmiſſe dr ſi docet/ ⁊ tẽperate ſi ꝑdicat/ ⁊ granditer ſi auerſus inde animꝰ vt cõuertat impellit. Quid eni deo ipſo maius eſt? Nũquid ideo nõ diſcit? Aut q̃ docet vnitatẽ trinitatis/ debet niſi ſubmiſſa diſputatione agere: vt res ad dinoſcendũ difficilis/ quantum datur poſſit intelligi? Nunquid hic oꝛnamenta ⁊ nõ documenta quęrunt. Nunquid vt aliquid agat/ eſt flectendus auditoꝛ: ⁊ nõ potius vt diſcat inſtruendus? Poꝛro cũ laudat deus/ ſiue de ſeipo/ ſiue de operibꝰ ſuis: quãta facies pulchrę ac ſplẽdidę dictionis oboꝛitur ei/ qui poteſt quantũ poteſt laudare/ quem nemo conuenienter laudat: nemo quomodocũq̃ nõ laudat. At ſi nõ colat/ aut cũ illo vel etiã pꝛę illo colantur idola ſiue dęmonia/

[Q]uia iuſticię magnitudo/ ſicut nec in circulo: et ꝓidẽ pꝛobat de omni foꝛma que intenditur et remittitur. Sed obiiceres dicẽs: Cum rotunditas circli ſit diuiſibilis ſicut circulus: quomodo eius ratio foꝛmalis que non differt ab ea/ poteſt conſiſtere in indiuiſibili. Dicitur autem q̃ circulus ſm̃ ſe foꝛmaliter ſumptus/ non habet partes/ et per conſequens nõ eſt diuiſibilis: ſed materialiter tñ ſumptus ꝓ ipſa linea que fundat oꝛdinẽ illius rotunditatis. Secunda dubitatio/ quomodo rotunditas poteſt eſſe indiuiſibilis/ cum ſit in ſubiecto extẽſo/ ⁊ ipſũ neceſſario requirat. Dicitur autem q̃ multa ſũt accidentia reſpectiua et conſiſtentia i indiuiſibili que tamẽ requirunt ſubiectum extenſum: ſicut reſpectus dupli et dimidii in quantitate continua euidenter conſiſtit in indiuiſibili cum quocunq̃ appoſito vel amoto: non manet autem reſpectus equalitatis. Tertia dubitatio de iuſticia: quia dicit Auguſtinus/ q̃ cũ parua geruntur iuſte ⁊c. et tamen videtur q̃ maioꝛis iuſticię ſit remunerare plus merentẽ/ cum oppoſitũ ſit maioꝛis iniuſticię. Dicitur q̃ negari nõ poteſt quin actus ſit perfectioꝛ ceteris paribus: quia eſt circa maiꝰ obiectũ iuſticię: hic autẽ loquit' auguſtinꝰ de habitu: qui quandoq̃ eſt maioꝛ circa minoꝛa obiecta: ſicut ex maioꝛi iuſticia ſemper operatur etiam circa minima obiecta iſte qui eſt perfectioꝛ i virtute. Quarta dubitatio quis eſt maioꝛ exceſſus in iuſticia/ vel ille qui ſe tenet ex parte habitus vel obiecti? Dicitur autẽ q̃ ille qui ſe tenet ex parte obiecti: alioquin omnes magis virtuoſi ſemper eſſent ſimpliciter melioꝛes circa quamcunq̃ materiam: q̃d durum eſſe videtur.

ſiue quecunq; creatura/q̄ntū hoc malū ſit: atq; vt ab hoc malo auertant̄ homies/debet vtiq; granditer dici.

Ponit exēpla ex ſacris litteris de triplici genere dicēdi: Ca. XX.

A Submiſſe dictionis exēplū ē apud f apl'm paulū/ vt planius aliq̄d cō-
Gal. 4. c. memorē/ vbi ait: Dicite mihi ſub lege volentes eſſe/legem nō legiſtis? Scriptū eſt eni/ q̄ abraam duos filios habuit: vnū de ancilla/ ⁊ vnum de libera. Sed ille qui de ancilla/ ſm carnē natus eſt: qui aūt de libera/p repromiſſionē/que ſunt in allegoria. Hec eni ſunt duo teſtamenta. Unū quidē in mōte ſina in ſeruitutē generans/ q̄ eſt agar. Sina eni mons eſt in arabia/ q̄ cōiunctus ē huic q̄ nūc eſt hieruſalem: ⁊ ſeruit cū filijs ſuis. Que aūt ſurſum ē hieruſalē libera eſt/q̄ eſt mater noſtra ⁊c. Itemq;
Gal. 3. c ibi ratiocinat̄ ⁊ dicit: Fratres/ſm hominē dico: tñ hominis cōfirmatū teſtamētū nemo irritū facit/aut ſuperordinat. Abrae dicte ſunt pmiſſiones ⁊ ſemini ei'. Nō dicit/ in ſeminibus tanq̄ in multis: ſed tanq̄ in vno: ⁊ ſemini tuo quod ē chriſtus. Hoc autē dico teſtamentū confirmatū a deo: que poſt quadringētos ⁊ triginta annos facta eſt lex/ nō infirmat ad euacuādas promiſſiones. Si eni ex lege hereditas/iam nō ex pmiſſione. Abrae aūt p repromiſſionē donauit deus. Et q2 occurrere poterat audiētis cogitationi: vt q̄d ergo lex data eſt/ſi ex illa nō eſt hereditas? Ipſe ſibi hoc obiecit/ atq; ait velut interrogās: Quid ergo lex? Deinde reſpōdit: Tranſgreſſionis gratia ppoſita ē/donec veniret ſemē cui promiſſum eſt diſpoſita p angelos in manu mediatoris. Mediator autē vnius nō ē: de' aūt vnus ē. Et hic occurrebat quod ſibi ipſe pponuit. Lex ḡ aduerſus pmiſſa dei? Et reſpōdit: Abſit. Reddiditq; rōnē dicēs: Si enim data eſſet lex q̄ poſſet viuificare/vere ex lege eſſet iuſticia. Sed cōcluſit ſcriptura oīa ſub pctō/ vt pmiſſio ex fide ieſu chriſti daret̄ credētib' ⁊c. vel ſi q̄d eiuſmodi ē.

Septima veritas ¶ Pertinet ergo ad docendi curā non ſolū aperire clauſa/ ⁊ nodos ſoluere queſtionū: ſed etiā dū hoc agit̄ alijs queſtionibus q̄ fortaſſis inciderint: ne id quod dicimus improbetur p illas/ aut refellat̄ occurrere/ſi tñ ⁊ ipſa earum ſolutio parit̄ occurrerit/ ne moueamus qd auferre non poſſumus. Fit autē vt cū incidētes queſtioni/alie queſtiōes et alie rurſus incidētibus/incidētes pertractant̄ atq; ſoluūtur/ in eam longitudinem ratiocinationis extēdatur intentio/ vt niſi memoria plurimū valeat atq; vigeat: ad caput vnde agebatur diſputator redire nō poſſit. Ualde autem bonū eſt/ vt quicquid contradici poteſt/ ſi occurrerit refutetur: ne ibi occurrat vbi non erit qui reſpondeat: aut preſenti quidem ſed tacenti occurrat/ et minus† ſanat' abſcedat.
Al. †ſatiatus
B In illis autē apoſtolic̄ verbis dictio tēperata eſt: Seniorem ne increpaueris/ſed obſecra vt patrē: iuniores vt frēs/ anus vt matres/adoleſcētulas vt ſorores.
1. timoth. 5. a
Et in illis: Obſecro aūt vos frēs p miſerationem dei/vt exhibeatis corpa veſtra hoſtiā viuā/ſanctā/deo placentē.
Ro. 12. a
Et totus ferre ipſi' exhortationis locus temperatū habet elocutiōis gen'/vbi illa pulchriora ſūt in quibus propria ppriis/tanq̄ debita reddita decēter excurrunt: Sicuti eſt: Habentes dona diuerſa ſm gratiam q̄ data ē vobis/ſiue pphetiam ſm regulā fidei/ſiue miniſteriū in miniſtrādo/ſiue qui docet in doctrina/ ſiue q̄ exhortatur in exhortatione: Qui tribuit in ſimplicitate/qui preeſt i ſollicitudine/qui miſeretur in hilaritate: Dilectio ſine ſimulatione: Odientes malum adherētes bono: Charitate fraternitatis
Ibidē. b.

¶ Septima veritas/ q̄ ptinet ad docendi curā nō ſolum aperire clauſa/ ⁊ nodos ſoluere queſtionū: ſ3 etiam dū hoc agit̄ alijs queſtionibus/ que fortaſſis inciderint/ ne illud quod dicimus īprobetur per illas aut refellatur occurrere: ſi tamen aut earum ſolutio pariter occurrerit/ ne moueam' inquit quod auferre nō poſſum'. Ex quibus dictis accipiuntur duo theologica documēta pertinentia ad modum docēdi. Primū eſt/ q̄ nullus debet mouere contra ſeipſum difficultatē quaz nō valet ſoluere: q2 tunc inducit quod auferre nō poteſt/cōtra iſtud dictū. Iſtud tamē mag' videt̄ eſſe cautela q̄ documentum: cū zelator veritatis nō debeat ſcienter occultare/niſi forte pter periculum infirmorum. Secundū eſt/ q̄ vtile eſt contra ſeipſum inſtare/ cum quis alium docet/ vt audiens quietetur/ ⁊ via p̄cludatur volētibus impugnare. Unde dicit ſic: Ualde bonū eſt vt q̄cq̄d cōtradici pōt/ ſi occurrerit refutet̄: ne ibi aut occurrat/ vbi nō eſt qui reſpōdeat: aut preſenti ſeq; auditori/ ſed tacenti occurrat/ ⁊ minus ſatiatus abſcedat. Intelligēdum tamē/ q̄ h̄ excellētiſſime obſeruauit preclare memorie ſubtilis doctor: q̄ theologiam noſtris temporibus illuſtrauit: quia ita diligenter contra ſeipſum inſtantias mouit/ q̄ nullus poſſit contra ipſum contēdere/ ⁊ ſi voluerit in veritate: niſi q̄ſtum habent inſtātie ſue difficultatem vel de difficultate: Quis multe ſiant inſtantie/ que pondus non habent.

inuicē diligentes/honore mutuo preuenientes/studio non pigri/spiritu feruentes/domino seruientes: spe gaudentes/in tribulatione patientes/orationi instantes/necessitatibus sanctorum cōmunicantes/hospitalitatem sectantes. Benedicite persequētibus vos: benedicite et nolite maledicere. Gaudere cum gaudētibus/flere cū flentibus. Idipsum inuicē sentientes. Et q̄ pulchre ista omnia sic effusa/bimembri circūitu terminantur: Nō alta sapientes/sed humilibus consentientes. Et aliquanto post: In hocipso indesinenter perseuerātes: Reddite omnibus debita: cui tributum/tributum: cui vectigal/vectigal: cui timorem/timorem: cui honorem/honorem. Que mēbratim fusa clauduntur etiam ipso circūitu: quem duo membra conectunt. Nemini quicq̄ debeatis/nisi vt inuicem diligatis. Et post paulum: Nox precessit/inquit/dies autem appropinquauit: Abijciamus ergo opera tenebrarum/et induamur arma lucis/sic vt in die honeste ambulemus: Nō in comessationibus et ebrietatibus/nō in cubilibus et impudicitijs/nō in contentione et emulatione: sed induimini dnm̄ iesum christū: et carnis prudentiam ne feceritis in concupiscētijs. Qd si quisq̄ ita diceret: Et carnis prudentiā ne in cōcupiscentijs feceritis: sine dubio aures clausula numerosiore mulceret: Sed grauior interpres etiā ordinē maluit tenere verborum. Quō aūt hoc in greco eloquio sonet: quo est locutus apl's: viderint eius eloquij vsq̄ ad ista doctiores. Mihi tn̄ qd̄ nobis eodē verborum ordine interptatū est/nec ibi videt currere numerose. Sane hunc elocutionis ornatum/qui numerosis fit clausulis/deesse fatendū est auctoribus nostris: Qd vtrum p interpretes factū sit/an quod magis arbitror cōsulto/illi hec plausibilia deuitauerint/affirmare nō audeo: quoniam me fateor ignorare. Illud tamen scio: q̄ si quisq̄ huius numerositatis peritus/illorum clausulas eorundē numerorū lege componat: qd̄ facillime fit mutatis quibusdā verbis/que tantundē significatione valent: vel mutato eorū que inuenerit ordine/nihil illorū que velut magna in scholis grāmaticorum aut rhetorum didicit/i illis diuinis viris defuisse cognoscet: Et multa reperiet locutionis genera tanti decoris: q̄ qui

Ro.13.b. Al. Ferulētes. Al. teōtexūt

dem et in nostra/sed maxime in sua lingua decora sunt: quorum nullum in eis/quib' isti inflantur litteris inuenit. Sed cauendum est ne diuinis grauibusq̄ sentētijs/dū additur numerus/pondus detrahat. Nā illa musica disciplina (vbi numerus iste plenissime discit) vsq̄adeo non defuit pphetis nostris: vt vir doctissim' hieronym' quorundam etiā metra cōmemoret in hebrea dumtaxat lingua: Cui' vt veritatē seruaret in vbis/hec inde nō transtulit. Ego autē vt de sensu meo loquar/qui mihi q̄ alijs et q̄ aliorum est vtiq̄ notior: sicut in meo eloquio/quantum modeste fieri arbitror/nō pretermitto istos numeros clausularum: ita i auctorib' nostris hoc mihi plus placet q̄ ibi eos rarissime inuenio. Grande autē dicēdi genus hoc maxime distat ab isto tēperato genere/quod nō tam verborum ornatibus acceptum est/q̄ violentis animi affectibus. Nā capit etiā illa ornamenta pene oia: sed ea si non habuerit/nō requirit. Fert quippe impetu suo et elocutionis pulchritudinē si occurrerit/vi rerum capit/nō cura decoris assumit. Satis enī est ei propter quod agitur/vt verba congruētia nō oris eligant industria/sed pectoris sequātur ardorem. Nam si aurato gemmatoq̄ ferro vir fortis armetur/intentissimus pugne/agit quidē illis armis quod agit: non quia speciosa/sed quia arma sunt: idē ipse est tamē/et valet plurimū/etiam cum rimātitelo mira facit. Agit apostolus vt p euāgelico ministerio patiēter mala hui' tēporis/solatio donorum dei oīa tolerent. Magna res ē et grāditer agit: nec desunt ornamēta dicendi: Ecce inquit nūc tempus acceptabile: ecce nūc dies salutis: nullam in quoq̄ dantes offensionē/vt nō reprehēdatur ministeriū nostrū: sed in oībus cōmēdātes nosmetipsos vt dei ministros: i multa patientia/in tribulationibus/in necessitatibus/in angustijs/in plagis/in carceribus/in seditionibus/in laboribus/in vigilijs/in ieiunijs/in castitate/in sciētia/in lōganimitate/in benignitate/in spūsancto/in charitate nō ficta/in verbo veritatis/in virtute dei: p arma iusticie a dextris et a sinistris: per gloriam et ignobilitatē: p infamiam et bonam famā: vt seductores et veraces: vt qui ignoramur et cognoscimur: quasi morientes/et ecce viuim': vt coerciti

Hieronym' i pmo plogo sup Job
Al. et telū ira
2. Cor. 6. a.

et nõ mortificati: vt tristes/semper autem gaudentes: sicut egeni/multos autem ditantes: tanq̃ nihil habentes/ et omnia possidentes. Uide adhuc ardentẽ: Os nostrũ patet ad vos o corinthij: cor nostrum dilatatum est: et cetera que persequi longũ est. Itẽq̃ ad romanos agit/ vt persecutiões huius mundi charitate vincãtur spe certa in adiutorio dei. Agit autem granditer et ornate:
Ro. 8. e Scimus inquit qm̃ diligẽtibus deũ omnia cooperant in bonũ/his q̃ sm̃ propositũ vocati sunt sancti: qm̃ quos ante presciuit et predestinauit cõformes fieri imaginis filij sui: vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autẽ predestinauit/illos et vocauit: et quos vocauit/ipsos et iustificauit: quos autem iustificauit/illos et glorificauit. Quid ergo dicem⁹ ad hec? Si deus pro nobis/quis cõtra nos? Qui proprio filio nõ pepercit/sed pro nobis omnibus tradidit illũ: quõ nõ etiam cũ illo nobis omnia donauit? Quis accusabit aduersus electos dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet? Christ⁹ iesus qui mortuus ẽ: magis autẽ qui resurrexit/qui est i dextera dei: q̃ et interpellat pro nobis? Quis nos separabit a charitate christi? Tribulatio/an angustia/an persecutio/an fames/an nuditas/an periculũ/an gladius? Sicut scriptũ
Ps. 43. est: Qm̃ propter te mortificati sumus tota die: estimati sum⁹ vt oues occisionis. Sed in his omnib⁹ superuincim⁹ per eũ qui dilexit nos. Cert⁹ sum eni/qr neq̃ mors/neq̃ vita neq̃ angeli/neq̃ principatus/ neq̃ presentia/neq̃ futura/ neq̃ virt⁹/ neq̃ altitudo/ neq̃ profundum/neq̃ creatura alia poterit nos separe a charitate dei/que est i christo iesu domino nostro.
D Ad galathas autẽ q̃uis tota ipa epistola submisso dicẽdi genere scripta sit/nisi in extremis partib⁹ vbi est eloquiũ temperatũ: tamen interponit quendam locum eo motu animi/ vt sine vllis quidẽ talibus ornamentis qualia sunt in illis que modo posuim⁹: nõ posset tamẽ
Gal. 4. b nisi grãditer dici. Dies inquit obseruatis et menses et annos et tempora: Timeo vos ne forte sine causa laborauerim in vobis. Estote sicut et ego/qm̃ et ego sicut vos. Fratres precor vos/nihil me lesistis. Scitis qr per infirmitatẽ carnis iampridem euangelizaui vobis/ et tẽptationes vestras in carne mea nõ spreuistis neq̃ respuistis: sed sicut angelũ dei excepistis me/sicut christũ iesũ. Que ergo fuit beatitudo vestra? Testimoniũ vobis perhibeo: quoniam si fieri posset/oculos vestros eruissetis et dedissetis mihi. Ergo inimicus factus sum vobis verum predicans? Emulantur vos nõ bene: sed excludere vos volunt vt eos emulemini. Bonũ est autem in bono emulari semper: et non solũ cũ presens sum apud vos. Filioli mei quos iterũ parturio donec formetur christus in vobis. Uellem autẽ nũc adesse apud vos/et mutare vocem meam: quia confundor in vobis. Nũquid hic aut contraria contrarijs verba sunt reddita/ aut aliq̃ gradatione sibi subnexa sũt aut cesa et mẽbra circũitusve sonuerũt? Et tamẽ nõ ideo tepuit grandis affectus quo eloquiũ feruere sentimus.

Doctorum ecclesie exempla ponit quibus vsi sunt diuerso dicẽdi genere: Ca. XXI.

Sed apostolica ista sic clara sunt/ vt et profunda sint atq̃ ita conscripta memorieq̃ mãdata/ vt nõ solũ lectore vel auditore/ verũetiam expositore opus habeant: si quis in eis nõ superficie contẽtus altitudinẽ querat. Quapropter videamus ista genera dicẽdi in eis q̃ istorum lectione ad rerum diuinarũ atq̃ salubriũ scientiã profecerũt/eadẽq̃ ecclesie ministrarũt. Beatus cyprianus submisso dicẽdi genere vtit in eo libro/ vbi de sacramẽto calicis disputat. Soluit quippe ibi questio in qua q̃rit/vtrũ calix dominic⁹ aquam solam/an vino mixtã debeat habere. Sed exempli gratia aliquid inde ponendũ est. — Cyprianus i epla de sacramẽto calicis: q̃ sic incipit: Q̃q̃ sciã frat

a ¶ Post principium ergo eple/ iã soluere incipiẽs propositã q̃stionẽ: Admonitos autẽ vos sciatis inq̃t/ vt in calice offerẽdo dominica traditio seruet/ neq̃ aliud fiat a nobis q̃ pro nob dñs prior fecit: vt calix q̃ in cõmemorationem ei⁹ offert/ vino mixt⁹ offerat. Nã cũ dicat christ⁹: Ego sũ vitis vera: sanguis christi nõ aqua ẽ vtiq̃ sed vinũ:

a ¶ Octaua veritas/ q̃ sm̃ verba beati cypriani i calice offerendo/dominica traditio obseruari debet: nec aliud ait cyprianus a nobis fiat/ q̃ qd dñs pro nob prior fec/ vt calix qui in ei⁹ cõmemorationẽ offert/ mixtus vino offerat. Ex q̃ dicto accipiunt q̃tuor theologica documẽta. Primum: q̃ nos nõ debem⁹ alid facere circa sacrm̃ eucharistie. s. q̃tũ ad substãtialia/ q̃ id qd dñs fecit et ad necessaria. Scd̃m documentũ/ q̃ si dñs cõfecit per bñdictionẽ precedentẽ verba consecrationis quibus nos vtimur ad consecrandum

Octaua veritas.
De cõs. de cõsec. dis. 2. c. 1. et. 2. et. 4. secũ dis. 11. ca. aq̃.
Joh. 15. a

13⁰

nec potest videri san
guis eius q̄ redēpti ⁊
viuificati sum⁹ esse i
calice / q̄n vinū deest
calici q̄ christi sāguis
ostēdit: q̄ scripturaruz
oim sacramēto ac te/
stimonio p̄dicat. In/
Gen̄.9.c uenim⁹ eni in genesi
circa sacramētū noe
hoc idē p̄currisse / ⁊ fi/
gurā dn̄ice passionis
illic extitisse: q̄ vinū
bibit / q̄ inebriat⁹ est /
q̄ i domo sua nuda/
tus ē: q̄ fuit recubans nudis ⁊ patētib⁹ fe/
moribus: q̄ nuditas illa p̄ris a medio filio
denudata ē: a maiore ⁊ minore ptecta:
⁊ cetera q̄ necesse nō est exeq̄/ cū satis sit h̄
solū cōplecti / q̄d noe typū future veritatis
ostendēs / nō aquā sed vinum biberit: ⁊ sic
imaginē dn̄ice passionis expsserit. Itē i sa/
cerdote melchisedech dn̄icū sacramētū p̄fi/
guratum videmus / sm̄ q̄ scriptura diuina
Gen̄.14.d testat et dicit: Et melchisedech rex salē / p/
tulit panē ⁊ vinū: Fuit aūt sacerdos dei sū/
mi / ⁊ bn̄dixit abraā. Q̄ autē melchisedech
typum christi portaret / declarat in psal/
mis spūssanctus / ex psona patris ad filiuz
Ps̄.109. dicens: Ante luciferū genui te: Tu es sacer
dos i eternū sm̄ ordinē melchisedech. Hec
et alia que sequunt hui⁹ epistole / submisse
B dictionis modū seruant: quod facile ē ex/
plorare legētibus. Sāctus quoq̄ ambrosi
us cū agat rē magnā de spūsancto / vt eum
patri ⁊ filio demōstret equalē: submisso ta
men dicendi genere vtit: q̄m res suscepta
nō ornamēta verborū / aut ad flectēdos ani
mos cōmotionis affectū / sed rerū documē/
ta desiderat. Ergo inter cetera in p̄ncipio
Amb.li.1. de spiritusancto in p̄logo. hui⁹ opis ait: Cōmotus oraculo gedeō / cū
audisset q̄ deficientibus licet populorū mi
libus / in vno viro dn̄s plebē suā ab hosti/
Judic.6.d b⁹ liberaret / obtulit hedū capraru: Cui⁹ car
nes sm̄ p̄cepta āgeli / et azyma supra petrā
posuit / ⁊ ea iure p̄fudit: Que simul vt v̄ge
cacumine quaz gerebat angel⁹ dei ptigit /
de petra ignis erupit: atq̄ ita sacrificium
quod offerebat absumptū ē. Quo indicio
declaratū videt / q̄ petra illa typū habue/
1.Cor.10.b rit corpis christi: q̄r scriptū est: Bibebāt de
cōsequēti petra: petra aūt erat christ⁹. Q̄d

¶ crēdū / sic dicit hiero
nymus: sic debem⁹ p ta/
lē bn̄dictionē conficere:
q̄d cū nō facim⁹ / arguit
q̄ p eadē verba christus
cōfecit p que nos cōfici/
mus. Tertiū documen/
tū / q̄ christ⁹ psecrauit ca
licē vini mixti cū aqua:
q̄r dicit cypriauus / q̄ il/
lud vinū debet eē mixtū
nō fit aūt mixtū nisi cum
aqua. Quartū documē/
tū / q̄ in dn̄i celebratiōe
fideliū in calice aqua de
bet apponi cum vino: q̄r
christus ita fecit: ⁊ cypa/
nus dicit / q̄ nos debem⁹
ita facere sicut ipse fecit:
et nihil aliud inquit.

vtiq̄ nō ad diuinitatē eius: sed ad carnem
relatū ē: que sitientiū corda populorū pen/
ni riuo sui sanguinis inūdauit. Iā tūc igit
in mysterio declaratū est / q̄r dn̄s iesus in
carne sua / totius mūdi pctā crucifixus ab/
oleret: nec solū delicta factorū / sed etiā cu/
piditates animorū. Caro eni hedi ad culpā
facti refert: ius ad illecebras cupiditatū: si/
Nūeri.11.b cut scriptū est: Quia pcupiuit pp̄ls cupidi/
tatē pessimā / ⁊ dixerūt: Quis nos cibabit
carne? Q̄ igit extendit angelus virgam / ⁊
tetigit petram de qua ignis exijt: ostendit
q̄ caro dn̄i spū repleta diuino / pctā oīa hu
mane pditionis exureret. Unde ⁊ dn̄s ait:
Luc.12.f. Ignē veni mittere i terrā. Et cetera i qui/
bus rei docēde ac p̄bande maxime icūbit. C

a ¶ De genere tēpe/
rato ē apud cypanū
v̄ginitatis illa lauda/
tio: Nūc nobis ad v̄
gines sermo ē: quarū
q̄ sublimior gloria ē /
maior ⁊ cura. Flos ē
ille ecclīastici germi/
nis / dec⁹ atq̄ ornamē
tū grē spūal / leta in/
doles laudis ⁊ hono
ris: op⁹ integruz atq̄
incorruptū / dei ima/
go rn̄dēs ad scītimo/
niā dn̄i / illustrior por
tio gregis christi. Gau
det p ipsas atq̄ i illis
largiter floret sancte
matris ecclīe gl̄iosa fe
cūditas: quātoq̄ pl⁹
gl̄iosa v̄ginitas nūero suo addit: tāto pl⁹
gaudiū matris augescit. Et alio loco in fi/
ne epistole: Quomodo inq̄t portauimus
imaginem eius qui de limo est: sic porte/
mus et imaginē eius qui de celo est. Hanc
imaginez virginitas portat / portat itegri/
tas / sanctitas portat et veritas: portāt di/
sciplīe dei memores iusticiam cum religi/
one retinentes: stabiles in fide / humiles
in timore: ad omnes tolerantias fortes /
ad sustinēdas iniurias mites / ad faciendā
misericordiā faciles: fraterna pace vnani/
mes atq̄ cōcordes. Que vos singule o bo
ne v̄gines obseruare / diligere / implere de/
betis / q̄ deo ⁊ christo vacātes: ad dn̄m cui
vos dicastis / maiore et meliore parte per/

a ¶ Nona veritas / q̄ do
ctores catholici conati
sunt ad edificationē vir
ginum laudare ipsā vir/
ginitatem. Et ponit hic
duo exempla. Primum
est cypriani sic dicentis:
Nunc nobis ad virgi/
nes sermo est / quarum q̄
sublimior gloria ē / cura
est et maior: flos est in/
quit ecclesiastici germi/
nis / decus atq̄ ornamē/
tum gratie spiritualis:
leta indoles atq̄ laudis
⁊ honoris / opus integrū
et incorruptum / dei ima/
go respondēs in eis ad
sanctimoniam dn̄i / illu/
strior portio gregis chri
sti: gaudet p ipsas atq̄ i
eis largit floret ecclesie
matris gloriosa fecundi/
tas: quātoq̄ pl⁹ gloriosa
numero suo addit / tāto
gaudiū matris augescit.
¶ Secūdū exē/

Nona veritas

Cyprian⁹ in epla de habi/ tu virginū q̄ incipit: Disci plina custos ⁊c. circa pn.

In eadē epla in fine 1.Cor.15.f.

ceditis: prouecte annis/iunioribus facite magisterium: Minores natu/ prebete paribus incitamentuz: hortamentis vos mutuis excitate: emulis de virtute documentis ad gloriã prouocate/ durate fortiter/ spũaliter pergite/ peruenite feliciter: tũc mementote tũc nostri/cũ incipiet in vobis virginitas honorari. b ¶ Ambrosius etiã genere dicẽdi tẽperato et ornato ꝓfessis virginib⁹ ꝓponit tãq̃ sub exempli forma quod morib⁹ imitenẽ/ ꝛ dicit: Uirgo erat/nõ solum corpore/sed etiã mente: que nullo doli ambitu sincerũ adulteraret affectũ: corde hũilis/ verbis grauis/animi prudẽs/loquẽdi parcior/ legẽdi studiosior: nõ i incerto diuitiarũ/sed in ꝓce pauperis spem reponẽs: intenta opi/verecunda sermoni/arbitrũ mẽtis solita/non hominẽ sed deũ querere: nullũ ledere/ bñ velle omibus/assurgere maiorib⁹ natu/equalibus non inuidere/ fugere iactantiã/ rationẽ sequi/amare virtutem. Quando ista vel vultu lesit parentes? quãdo dissensit a ꝓpinquis? quãdo fastidiuit humilẽ? quãdo irrisit debilẽ? quando vitauit inopem? Eos solos† sollicita cetus virorũ inuisere/ quos misericordia nõ erubesceret/ neq̃ ꝑteriret verecundia. Nihil toruũ in oculis/ nihil in verbis ꝓcax/nihil in actu inuerecũdum: nõ gestus fractior/ nõ incessus solutior/ nõ vox petulãtior/ vt ipsa corpis species simulacrũ fuerit mentis ꝛ figura ꝓbitatis. Bona quippe domus in ipso vestibulo debet agnosci: ac primo ꝓtendat ingressu/ nihil intus latere tenebrarũ/ tanq̃ lucerne lux intus posita foris luceat. Quid ꝗ exequar

D Amb. de virginibus lib. 2. in prin.

b ¶ Secundum exemplum est sancti ambrosij sic dicentis: Uirgo erat non solum corpore/ sed etiam mente: que nullo doli ambitu sincerũ adulteraret affectum: corde humilis/ verbis grauis/ animi prudens/ loquendi parcior/ legendi studiosior: non in incerto diuitiarũ/ sed in prece pauperis spem recondens: intenta operi/ secunda sermonis: arbitrum mentis/ nõ hominem sed deum querere: nullum ledere/ bene velle omnibus/ assurgere maioribus natu/ equalibus nõ inuidere: fugere iactantiam: sequi rationẽ: amare virtutem: quando inquit vel vultu lesit parẽtes? quãdo dissensit a ꝓpinquis? quando fastidiuit humilem? quando vitauit inopem? quãdo irrisit debilem? Eos solos cetus virorum inuisere/ quos misericordia non erubesceret/ neq̃ ꝑteriret ṽecũdia: nihil toruũ i oculis/ nihil in verbis procax/ nec in actu inuerecũdum: nõ gestus fractior/ nõ incessus solutior/ non vox petulantior/ vt ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis et figura probitatis. Bona q̃ppe dom⁹ in ipso vestibulo debet agnosci.

Al. ꝛ solita

ciborũ parsimoniã/officiorũ redundantiã: alterũ vltra naturã supfuisse/alterũ ipsi nature pene defuisse. Illic nulla itermissa tẽpora/hic congeminati ieiunio dies: ꝛ si qñ reficiendi successisset voluntas/ cibus plerũq̃ obuius qui mortem arceret/ non delitias ministraret ꝛc̃. Hec autem ꝓpterea in exemplo huius temperati generis posui: quia nõ hic agit vt virginitatẽ voueant q̃ nondũ vouerunt/sed quales esse debeãt q̃ iã vote sunt. Nã vt aggrediatur anim⁹ tantũ ac tale ꝓpositum/ grandi vtiq̃ dicendi genere debet excitari ꝛ accendi. Sed martyr cyprianus de habitu virginũ/nõ de suscipiẽdo virginitatis ꝓposito scripsit. Iste vero eps̃ etiam ad hoc eas magno accendit eloquio. Uerum ex eo q̃ ambo egerũt dictiõis grãdis/exẽpla memorabo. Ambo quippe inuecti sũt i eas/q̃ formã pigmẽtis colorãt/vel poti⁹ decolorãt: Quorũ prior ille cũ h̃ ageret ait inter cetera: a ¶ Si q̃s pingendi artifex vultũ alicuius ꝛ speciẽ ꝛ corporis qualitatem emulo colore signasset: ꝛ signato iam cõsũmatoq̃ simulacro/ manus alius inferret vt iã formata/iam picta quasi peritior reformaret/grauis prioris artific̃ iiuria ꝛ iusta indignatio videref. Tu te existimas impune laturã tã improbe temeritat̃ audaciã/dei artificis offensã? Ut eni impudica circa hoies ꝛ incesta fucis lenocinantibus non sis/corruptis violatisq̃ q̃ dei sũt peior adultera detineris. Q̃ ornari te putas/ q̃ putas comi/impugnatio est ista diuini operis/preuaricatio est veritatis. Monẽtis apostoli vox ẽ: Expurgate vet⁹ fermẽtũ/vt sitis noua cõspersio/sicut estis azymi. Eteni pascha nostrũ immolat⁹ est christ⁹. Itaq̃ festa celebrem⁹: nõ in fermẽto veteri/neq̃ in fermẽto malicie ꝛ neq̃tie/ sz in azymis sinceritatis ꝛ ṽitatis. Num

E Cyprianus i epl̃a de habitu virginũ

a ¶ Decima veritas/ q̃ cyprian⁹ martyr feminas in fucis se cõponẽtes detestatur sic dicens: Si q̃s artifex pingendi vultum alicuius emulo colore signasset: signato iã consummatoq̃ simulacro/ manus alius inferret/ vt iã formatã imaginẽ reformaret/ grauis prioris artificis iniuria ꝛ iusta indignatio videretur: Et tu impune existimas laturam tam improbe temeritatis audaciam/ dei artificis offensam? Ut eni impudica circa homines ꝛ incesta fucis lenocinantibus non sis/ corruptis et violatis que dei sunt peior adultera detineris. Intelligendum tamen/ q̃ adiungit duo notabilia dicta. Primum est istud/ q̃ ornari te putas/ q̃ putas comi/ impugnatio est ista diuini operis et preuaricatio veritatis. ¶ Secũdũ no/

Decima veritas

1. Cor. 5. b

sinceritas perseuerat et veritas/ qñ q̄ sincera sunt polluunt/ ⁊ colorum adulterinis medicaminum fucis in mendacium vera

Mat. 5. f. mutantur? Dñs tuus dicit: Nō potes facere capillum vnum album aut nigrum: ⁊ tu ad vincēdā domini tui vocē/ vis te esse potiorem audaci conatu/ ⁊ sacrilego contemptu? Crines tuos inficis: malo p̄sagio futurorum capillos iam tibi flāmeos auspicaris. Longū est inserere oīa que sequuntur. Ille vō posterior vt in tales diceret:

Amb. li. 1. de virginibus b ¶ Hinc illa inq̄t nascunt incētiua vitiorū: vt quesitis coloribus ora depingāt/ dū viris displicere formidant: ⁊ de adulterio vultus medicātur adulteriū castitatis. Quanta hec amētia/ effigiē mutare nature/ picturā querere? Et dū verent maritale iudicium/ p̄diderunt suū. Prior enim de se p̄nūciat/ que cupit mutare quod nata est: ita dū alij studet placere/ prius ipsa sibi displicet. Quē iudicē mulier veriorem req̄rim⁹ deformitatis tue/ q̄ teipsā q̄ videri times? Si pulchra es/ cur absconderis? Si deformis/ cur te formosam esse mentiris: nec tue conscientie/ nec alieni gratiam erroris habitura? Ille enim alteram diligit: tu alteri vis placere: ⁊ irasceris si amet aliam/ qui adulterare in te docetur. Mala magistra es iniurie tue. Lenocinari refugit etiam que passa est lenonem: Ac licet vilis mulier/ nō alteri tamē sed sibi peccat. Tolerabiliora p̄pemodum in adulterio crimina sunt. Ibi eni pudicitia/ hic natura adulterat. Satis vt existimo apparet feminas ne suā fucis adulterent formā/ et ad pudorē ⁊ ad timorē hac facundia vehementer impelli. Proinde neq̄ submissum neq̄ tēperatū/ sed grāde omino gen⁹/ h̄ eloqutiōis agnoscim⁹. Et in his aūt quos duos ex omnib⁹ p̄ponere volui: ⁊ i alijs ecclesiasticis viris ⁊ bona ⁊ bn̄. i. sicut res postulat/ acute/ ornate/ ardēterq̄ dicētib⁹ p mlta eorū scripta vel dicta/ possūt hec tria genera repiri: ⁊ assidua lectione vel auditiōe admixta etiā exercitatiōe studētib⁹ isolescere.

b ¶ Secundum notabile est istud. Hinc nascunt incētiua vitiorum vt quesitis colorib⁹ ora depingant/ dum viris displicere formidant: et de adulterio vultus medicant adult eriū castitatis. Quāta inquit amētia effigiē mutare nature picturā querere? Et dū verent maritale iudiciū/ p̄diderūt suū: Prior eni de seipsa p̄nūciat q̄ cupit mutare qd̄ nata est: et dum alij studet placere/ p̄us sibi displicet. Et post pauca: Tolerabiliora p̄pemodū in adulterio crimina sunt: ibi eni pudicitia/ hic natura adulteratur.

Quid vtilitatis cōferat variatio modo℞ dicēdi: Ca. XXII.

n Ec quisq̄ p̄ter disciplinā esse existimet ista miscere: immo quantū cōgrue fieri potest/ omnibus generibus dictio varianda est. Nam qñ prolixa est in vno genere/ minus detinet auditorē. Cum vero fit in aliud ab alio transitus/ etiā si longius eat/ decentius procedit oratio: q̄uis habeant et singula genera varietates suas in sermone eloquentium/ quibus non sinuntur in eorum qui audiūt frigescere vel tepescere sensibus. Verūtñ facilius submissū solū q̄ solū grande diutius tolerari pōt. a ¶ Cōmotio quippe animi quanto magis excitanda ē vt nobis assentiat auditor: tanto min⁹ i ea diu teneri potest/ cū fuerit q̄ntum satis est excitata. Et ideo cauendum est/ ne dum volumus altius erigere quod erectum est/ etiam inde decidat/ quo fuerat excitatione perductum. Interpositis vero que sunt dicenda submissius/ bene reditur ad ea que opus est grāditer dici: vt dictionis impet⁹ sicut maris est⁹ alternet. Ex quo fit vt grande dicendi genus/ si diutius est dicendum/ nō debeat esse solū/ sed aliorum generum interpositione varieē: ei tamen generi dictio tota tribuatur/ cuius copia p̄ualuerit.

Vndecima veritas a ¶ Vndecima veritas/ q̄ cōmotio animi in eloquentia/ quanto magis excitāda est/ vt nobis assentiat: tanto minus in ea potest teneri auditor. Et ideo cauendum inquit est/ ne dū volum⁹ altius erigere qd̄ erectū ē/ inde decidat quo fuerat excitatione perductū. Et ideo in tali genere semper debent temperata esse principia. Ex quo dicto accipiuntur duo theologica documenta. Primum est/ q̄ qui faciliter conuertitur minus faciliter peruertitur: quia dicit: quanto magis excitatur mens i principio/ tanto minus in eo potest teneri auditor: quia illa que faciliter accipiunt impressionem/ faciliter dimittunt eam. Secundū documētum/ q̄ predicator verbi diuini debet paulatim ⁊ gradatim ascēdere: ⁊ nō statim a sup̄mis icboare: qr dicit q̄ semp tempera ta debēt esse p̄ncipia.

¶ Intelligēdū

Quo loco quodlibet dicendi genus/ et quomodo iūgi debeat. Ca. XXIII.

i Nterest eni q̄ gen⁹ cui generi interponaē vel adbibeaē certis ⁊ necessarijs locis: Nam et in grāndi genere semp aut pene semper tēperata debēt esse p̄ncipia. Et i potestate ē

eloquentis/ vt dicantur nõnulla submisse etiam que possent granditer dici: vt ea q̄ dicunt̃ granditer/ ex illo℞ fiant compatione grandiora: ⁊ eorum tanq̄ vmbris lumi nosiora reddantur. In quocūq̃ autem genere aliqua questionũ vincula soluẽda sũt/ acumine opus est: qđ sibi submissũ genus ꝓprie vẽdicat. Ac ꝑ hoc eo genere vtendũ est ⁊ in alijs duobus generibus/ qñ eis ista incidũt/ sicut laudandũ aliq̇d vel vituperãdũ: vbi nec dãnatio nec cuiusq̃ liberatio/ nec ad actionẽ quãlibet assensio requirit̃ i quocũq̃ alio genere occurrerit genus/ adhibendũ ⁊ interponendũ est temperatum. In grãdi ergo genere inueniũt locos suos duo cetera/ ⁊ in submisso siľr. Tẽperatũ autẽ genus nõ quidẽ semp/ s3 tamẽ aliqñ submisso indiget/ si vt dixi questio cui⁹ nodus est soluẽdus/ incurrat: vel qñ nõnulla que ornari possent/ ideo nõ ornãtur/ s3 submisso sermone dicunt̃: vt quibusdã quasi thoris ornamento℞ ꝓbeãt eminentiorẽ locũ. Grande aũt genus tẽperata dictio nõ req̇rit: Ad delectãdos q̇ppe aĩos/ nõ ad mouẽdos ipsa suscipit̃.

Quo signo percipiatur grãdiloquij effectus/ monstrat exẽplo: Ca. XXIIII.

Nõ sane si dicẽti cre-brius et vẽhemẽti⁹ acclamet̃/ ideo grãditer putand⁹ est dicere: h̄ eni ⁊ acumina submissi generis/ ⁊ ornamẽta faciũt tẽperati. Grãde aũt genus plerũq̃ põdere suo voces premit/ s3 lachrymas exprimit. b ¶ Deniq̃ cũ apud cesaream mauritanie pplo dissuaderem pugnã ciuilẽ vel poti⁹ plus q̄ ciuilẽ/ quã cateruam vocabant: neq̃ enim ciues tm̄mõ/ verũ etiam ꝓpiqui/ fratres: postremo parentes ac filij lapidibus inter se in duas partes diuisi/ ꝑ aliquot dies cõtinuos/ ⁊ certo tempore anni solenniter dimicabãt: et quisq̃ vt quemq̃ poterat occidebat: Egi quidem granditer quantum valui/ vt tã crudele atq̃ inueteratum malum de cordibus et moribus eorum auellerẽ/ pelleremq̃ dicendo: non tamen egisse aliquid me putaui/ cum eos audirem acclamantes/ sed cum flentes viderem. Acclamationibus quippe se doceri et delectari: flecti autẽ lachrymis indicabant. Quas vbi aspexi/ immanẽ illam consuetudinẽ a patribus et auis/ longeq̃ a maioribus traditam/ que pectora eorum hostiliter obsidebat/ vel potius possidebat/ victam anteq̃ re ipsa id ostẽderet credidi. Moxq̃ sermone finito/ ad agendas deo gratias corda atq̃ ora conuerti. Et ecce iã ferme octo vel amplius anni sunt propitio christo/ ex quo illic nihil tale tẽptatũ est. Sunt ⁊ alia multa experimenta/ quibus didicimus homines/ quid in eis fecerit sapiẽtis granditas dictionis/ nõ clamore potius q̄ gemitu: aliquando etiam lachrymis: postremo vite mutatione monstrasse. Submisso etiam dicendi genere sunt plerique mutati: s3 vt quod nõ sciebant scirent/ aut quod eis videbatur incredibile crederent: nõ autem vt agerent quod agendum iam nouerant et agere nolebant. Ad huiusmodi nãq̃ duriciam flectendam/ debet granditer dici. Nam ⁊ laudes ⁊ vituperationes quãdo eloquenter dicũtur: cum sint in genere temperato/ sic afficiunt quosdam/ vt nõ solum in laudibus ⁊ vituperationibus eloquentia delectentur: verum ⁊ ipsi laudabiliter appetant/ fugiantq̃ vituperabiliter viuere. Sed nũquid omnes qui delectant̃† mutantur/ sicut in grandi genere omnes qui flectuntur agũt: ⁊ in submisso genere omnes qui docentur sciunt/ aut credunt verũ esse quod nesciunt. Al. † imitant̃

b ℥ Intelligendũ tñ q ponit vnum exemplũ ad suum propositum/ dicẽs sic: Cum apud cesaream populo dissuaderem pugnam plusq̃ ciuilem/ vt propinquiores/ ⁊ postremo parentes contra filios diuisi/ lapidibus inter se aliquibus diebus/ vel per aliquos dies certo tempore anni solenniter dimicabant/ vt quisq̃ quemcũq̃ posset occideret. Granditer inquit quantum valui/ vt tantum malum a cordibus eo℞ auellerem/ dixi: nõ tamen aliq̇d me egisse putaui/ cum eos audissem acclamantes: sed cũ flentes viderẽ. Acclamatiõib⁹ se q̇ppe doceri et delectari: flecti aũt lachrymis indicabant. Finitoq̃ sermõe/ ad agendum gratias corda atq̃ ora couerti. Et ecce iam ferme octo anni sunt/ q nihil tale est ibi attemptatum. Et post pauca infert/ q doctor illud agere debet/ vt non solum intelligenter/ verumetiam libenter ⁊ obedienter audiatur.

Quomodo ꝑsuaderi possit in quolibet genere dicẽdi: Ca. XXV.

Vnde colligit̃ illa duo genera qđ efficere intẽdũt/ hoc eis esse maxime necessariũ/ q̄ sapiẽter ⁊ eloq̄nter volũt dicere. Illud vo qđ agit̃ genere tẽperato. i. vt eloquẽtia ipsa delectet: nõ ē ꝓpter seipsũ vsurpandũ/ sed vt rebus q̄ vtiliter honesteq̃ dicunt̃: si nec docẽte indigẽt elo-

quio nec mouẽte: q2 ⁊ scientes et fauentes auditores habet aliquanto pmpti^9 ex ipa delectatione elocutiõis accedat vel tenacius adhereat assensus. Nam cum eloquẽtie sit vniuersale officiũ in quocunq3 istoꝝ triũ generũ dicere apte ad psuasionẽ: finis aũt id qd intẽdis psuadere dicẽdo: i quocunq3 istoꝝ trium generũ dicit quidez eloquens apte ad psuasionez: sed nisi psuadeat ad finẽ nõ puenit eloqntie. Persuadet aũt i submisso genere vera esse q̃ dicit. Persuadet in grandi vt agant q̃ agẽda iã esse sciunt nec tñ agunt. Persuadet in genere tẽperato pulchre ornateq3 se dicere: Quo fine nobis qd opus est? Appetant eũ q lingua gloriantur: ⁊ se in panegyricis talibus q3 dictionibus iactant: vbi nec docendus nec ad aliquid agendũ mouẽdus sed tñmodo est delectandus auditor. Nos vero istum finẽ referam^9 ad alteꝝ finẽ: vt sc3 qd efficere volumus cũ grãditer dicimus: hoc etiã isto velimus: id est vt bona moꝝ diligant vel deuitentur mala si ab hac actione nõ sic alieni sunt homines vt ad eã grãdi genere dictionis vrgendi videãtur: aut si iam id agunt vt agant studiosius atq3 i eo firmiter pseuerẽt. Ita fit vt etiam temperati generis ornatu nõ iactãter sed prudenter vtamur: nõ eius fine contenti quo tñmodo delectatur auditor sed hoc potius agẽtes vt etiã ipso ad bonum qd persuadere volumus adiuuetur.

Quid agendum sit vt doctor non modo sapiẽter sed ⁊ eloquẽter dicat: Ca. XXVI.

Illa itaq3 tria q̃ supra posuim^9 eu3 qui sapiẽter dicit si etiã eloquẽter vult dicere id agere debere vt intelligẽter vt libẽter vt obediẽter audiat: nõ sic accipiẽda sunt tanq3 singula illis tribus dicẽdi generib^9 ita tribuat vt ad submissũ intelligẽter ad temperatũ libenter ad grande ptineat obediẽter audiri: sed sic potius vt hec tria semp intẽdat ⁊ quantũ põt agat etiã cũ in illoꝝ singulo quoq3 versat. Nolum^9 eni fastidiri etiã qd submisse dicimus: ac p hoc volum^9 nõ solum intelligẽter verumetiã libẽter audiri. Quid aũt agimus diuinis testimonijs docẽdo quod dicimus nisi vt obedienter audiamur: id ẽ vt credatur eis opitulante illo cui dictum
Ps. 92. est: Testimonia tua credibilia facta sunt valde? Quid etiam cupit nisi credi qui aliquid licet submisso eloquio discentib^9 narrat? Et quis eum velit audire nisi auditorem nõnulla etiã suauitate detineat? Nam si nõ intelligat quis nesciat nec libẽter eũ posse nec obedienter audiri? Plerũq3 autẽ dictio ipsa submissa dissoluit difficillimas questiones ⁊ inopinata manifestatione demonstrat: dũ sentẽtias acutissimas de nescio quibus quasi cauernis vnde nõ sperabat eruit ⁊ ostẽdit dũ aduersarij conuincit errorẽ: et docet falsum esse quod ab illo dici videbat inuictũ: maxime qñ adest ei quoddã decus nõ appetitũ sed quodammodo naturale ⁊ qñ nõnulla nõ iactãticula sed quasi necessaria: atq3 vt ita dicam ipsis rebus exorta numerositas clausularum tantas acclamationes excitat vt vix intelligatur esse submissa. Nõ eni quia neq3 incedit ornata neq3 armata sed tãq3 nuda congreditur: ideo nõ aduersarium neruis lacertisq3 collidit ⁊ obsistentem subruit ac destruit membris fortissimis falsitatem. Unde autẽ crebro et multũ acclamatur ita dicentibus nisi quia veritas sic demonstrata sic defensa sic inuicta delectat? Et in hoc igitur genere submisso iste noster doctor ⁊ dictor id agere debet vt non solum intelligenter verumetiam libenter ⁊ obedienter audiatur. Illa quoq3 eloquẽtia generis temperati apud eloquentẽ ecclesiasticum nec inornata relinquitur nec indecẽter ornat: nec solum hoc appetit vt delectet quod solum apud alios profitet: verumetiã in his q̃ laudat siue vituperat istis appetendis vel firmius tenendis: illis autẽ vitandis vel respuendis vult vtiq3 obedienter audiri. Si aũt nõ audit intelligẽter nec libenter põt. Proinde illa tria vt intelligant qui audiũt vt delectent vt obediant etiam in hoc genere agendũ est vbi tenet delectatio principatũ. Iam vo vbi mouere ⁊ flectere grãdi genere opus ẽ auditorẽ: quod tunc ẽ opus quãdo veraciter dici ⁊ suauiter cõfitet: ⁊ tamẽ nõ vult facere quod dicit: dicendũ ẽ proculdubio grãditer. Sed qs mouetur si nescit qd dicit: aut qs tenetur vt audiat si nõ delectatur? Unde ⁊ in isto genere vbi ad obedientiãm cor dur2 dictionis grãditate flectendũ est: nisi ⁊ intelligẽter ⁊ libenter q̃ dicit audiat nõ potest obediẽter audiri.

Quid cogat malos pdicatores moribus bona dicere/ licet mala faciant: Ca. XXVII.

b Abet aűt vt obedient audiat quã-
tacunq3 grãditate dictionis mai⁹
põdus vita dicẽtis. Nã qui sapiẽ-
ter ɂ eloquẽter dicit/ viuit aűt nequit: eru-
Ar. ɂ discendi studiosos dit quidẽ multos ɂ dicẽdi studio: quis ani-
Mat. 23. a me sue sit inutilis: sicut scriptű est: Scribe
et pharisei in cathedra moysi sederűt: q̃ di-
cunt facite: que autem faciunt/ facere noli-
te. Dicunt eni ɂ nõ faciunt. Vñ ait ɂ apl's:
Phil. 1. c Siue occasione siue veritate christus an-
nunciet: christus aűt veritas ẽ/ ɂ tñ etiã nõ
veritate annűciari veritas potest: id est vt
a prauo ɂ fallaci corde que recta ɂ vera sűt
predicent. Sic quippe annűciat iesus chri-
stus ab eis qui sua querunt/ nõ q̃ iesu chri-
Phil. 2. c sti. Sed qm̃ boni fideles nõ quemlibet ho
minű/ sed ipsű deű obediẽter audiűt/ q̃ ait:
Mat. 23. a. Que dicunt facite: q̃ autẽ faciűt/ facere no
lite: dicunt enim ɂ non faciunt: ideo audi-
untur vtiliter/ qui etiam vtiliter nõ agunt.
Sua eni q̃rere student/ sed sua docere non
audent: de loco scz superiore sedis ecclesi-
astice: quem sana doctrina cõstituit. Pro-
pter quod ipse domin⁹/ priusq̃ de talibus
quod cõmemoraui diceret/ pmisit: Cathe-
drã moysi sederűt. Illa ergo cathedra/ nõ
eorum/ sed moysi/ cogebat eos bona dice-
re: etiam nõ bona facientes. Agebant er-
go sua in vita sua: docere autẽ sua cathe-
dra illos nõ permittebat aliena. Multis
itaq3 psunt dicẽdo q̃ nõ faciunt: sed longe
pluribus prodessent faciendo que dicunt.
Abundant enim qui male vite sue defensi
onem ex ipsis suis ppositis et doctoribus
querunt/ respondẽtes corde suo: aut etiam
si ad hoc erumpunt ore suo atq3 dicentes:
Primű notabile duodecime pitatis Quod mihi precipis / cur ipse non facis?
Ita fit vt cum non obedienter audiant/
qui se ipse non audit: ɂ dei verbű quod eis
predicatur/ simul cum ipso predicatore cõ-
temnãt. Deniq3 apostol⁹ scribẽs ad timo-
1. timoth. 4. c theű cum dixisset: Nemo adolescentiã tuã
contemnat: subiecit vnde non contemne-
retur/ atq3 ait: Sed forma esto fidelium in
sermone/ in conuersatione/ in dilectione/ in
fide/ in castitate.

Quid sit bonum doctorẽ: non solum eloquenter/ sed ɂ dicere sapienter: Ca. XXVIII.

t Alis doctor vt obediẽter audiat/
nõ impudẽter/ non solum submis-
se ac tpate: verűetiã grãditer dicit:
q: nõ contẽptibiliter viuit. Sic nãq3 elegit
bonã vitã/ vt etiã bonã nõ negligat famã:
sed puideat bona corã deo ɂ hoibus/ quã- 2. Cor. 8. d.
tű põt illű timẽdo/ his psulẽdo. In ipso eti Secűdű notabile duodecime pitatis
am sermone malit reb⁹ placere q̃ vbis: nec
existimet dici melius nisi qđ dicit verius.
Nec doctor vbis seruiat/ sed vba doctori.
Hoc ẽ eni qđ apl's ait: Nõ in sapiẽtia vbi- 1. Cor. 1. c
ne euacuet crux christi. Ad hoc valet etiã
qđ ait ad timotheű: Noli verbis ptẽdere: 2. timoth. 2. c
ad nihil eni vtile est/ nisi ad subuersionem
audientiű. Neq3 eni hoc ideo dictű est/ vt
aduersarijs oppugnantibus veritatẽ/ nihil
nos p veritate dicamus. Et vbi erit quod
cű ostẽderet qualis esse eps debeat/ ait in-
ter cetera: Vt potẽs sit in doctrina sana/ ɂ Ad titű. 1. b.
contradicentes possit redarguere. Verbis
eni contẽdere ẽ nõ curare quomodo error
veritate vincat: sz quomodo tua dictio di
ctioni pferat alterius. Porro q̃ nõ verbis
ptẽdit/ siue submisse/ siue tẽperate/ siue grã
diter dicat: id agit verbis vt veritas pate-
at/ veritas placeat/ veritas moueat: qm̃
nec ipsa q̃ pcepti finis/ ɂ plenitudo legis ẽ 1. timoth. 1. a.
charitas/ vllo modo recta eẽ põt/ si ea q̃ di- Ro. 13. c.
ligunt nõ vera sed falsa sunt. Sicut autem
cuius pulchrű corp⁹ et deformis ẽ anim⁹/
magis dolẽdus est/ q̃ si deforme haberet ɂ
corpus: ita qui eloquẽter eã q̃ falsa sűt di-
cunt/ magis miserãdi sunt/ q̃ si talia defor-
miter dicerent. Quid est ergo nõ solű elo-
quenter/ verűetiã sapienter dicere: nisi ver
ba i submisso genere sufficiẽtia/ i tempera-
to splẽdentia/ in grandi vehemẽtia: veris
tñ rebus quas audire oporteat adhibere?
Sed q̃ vtrűq3 nõ potest/ dicat sapiẽter qđ
nõ dicit eloquenter/ potius q̃ dicat eloq̃n-
ter qđ nõ dicit sapienter.

Quomodo mali predicatores componẽdo qđ boni predicat/ a se aliena abdicant: Ca. XXIX

s I aűt ne h quidẽ põt/ ita cõuerset
vt nõ solű pmiű sibi cõparet/ sz eti-
am pbeat alijs exẽplű: ɂ sit ei qua-
si copia dicẽdi forma viuẽdi. Sunt sane q̃-
dã q̃ bñ pnűciare pñt: qđ aűt pnűcient/ ex-
cogitare nõ pñt. Qđ si ab alijs sumãt elo-
quẽter sapiẽterq3 pscriptű/ memorieq3 cõ-
mendẽt/ atq3 ad ppl'm pferant: si eã psonã

135

gerūt/nō improbe faciunt. Sic enī (qđ pfecto vtile ē) multi pdicatores veritatis fiūt/
Mat.23.a nec multi magistri/ſi vni⁹ veri magistri id/
1.Cor.1.b ipsum dicāt oēs: ⁊ nō ſint in eis ſchiſmata.

Duodecima veritas a ¶ Nec deterrēdi ſūt
Hiere.23.f. isti voce hieremię pphetę/p quē deus arguit eos q̄ furanṯ v̄ba eius/ vnusquisqꝫ a pximo suo. Qui enī furanṯ/alienum auferunt: verbū autē dei non est ab eis alienū qui obtemperant ei: potiusqꝫ ille dicit aliena/qui cū dicat bñ viuit male. Quęcunqꝫ enim bona dicit eius excogitari vidētur igenio: ſed ab ei⁹ moribus aliena ſūt.
Eos itaqꝫ dixit deus furari verba sua/qui boni volunt videri/loquēdo quę dei sunt: cū mali ſint faciendo quę sua sunt. Nec ſane ipſi dicunt bona/quę dicunt/ſi diligenter attendas. Quomodo enī dicūt verbis quod negant factis? Nō enī frustra de tali
Ad titū.1.d bus ait aplš: Confitenṯ ſe noſſe deum: factis autem negant. Modo ergo quodam ipſi dicunt: ⁊ rursus alio modo ipſi non dicunt: quoniā vtrūqꝫ verum est quod ait veritas. b ¶ De talibus enim loquens:
Mat.23.a Quę dicūt inquit facite: quę autem faciunt/facere nolite: hoc ē
ſ.27.ca. quod ex ore illoꝝ auditis/facite: quod in opere videtis/facere nolite: dicūt enim inquit et nō faciūt. Ergo q̄uis nō faciant/
ſ.28.ca. dicunt tñ. Sed alio loco tales arguens:
Mat.12.c. Hypocritę inq̄t quomodo poteſtis bona loqui cum ſitis mali? Ac per hoc et ea quę dicunt/ quando bona dicūt/ nō ipſi dicūt volūtate.ſ. atqꝫ ope negādo qđ dicūt. Vñ ɔtingit vt hō disert⁹ ⁊ malus ſermonē quo veritas pdiceṯ/dicendū ab alio nō diserto ſed bono ipſe componat. Quod cum fit: ipſe a ſeipo tradit alienū: ille ab alieno accipit ſuū. Cū vero boni fideles bonis fidelibus hanc operā cōmendant: vtriqꝫ ſua dicunt: quia et deus ipſoꝝ eſt/ cuius sunt illa quę dicunt: et ea ſua faciūt/quę nō ipſi componere potuerunt/qui ſm illa compoſite viuunt.

a ¶ Duodecima veritas q̄ cū arguit deus p hieremiā eos qui furanṯ v̄ba ipſius/inquit: nō ſunt intelligēdi illi qui ab aliorum dictis accipiūt qđ docent: ſed qui boni volūt videri loquēdo v̄ba dei/ cū mali ſint faciēdo oppoſitū. Ex quo dicto accipiuṯ duo theologica documenta. Primū ē/ q̄ nō pōt dici fur diuinoꝝ v̄boꝝ bernard⁹ vel anſelmus: q2 acceperūt fere oīa quę dixerūt ab auguſtino. Scđm documentū q̄ arri⁹ et ſabellius fuerunt fures: quia cum eſſent mali/ ex v̄bis diuinis conabāṯ videri boni. ¶ Intelligēdū

b ¶ Intelligendum tamen/ q̄ in vltima iſtius libri particula ponit auguſtinus quattuor notabilia. Primum eſt/ q̄ doctor qui non facit quod dicit/poſſet dici iuſte: qđ mihi pcipis cur tu hoc nō facis? Unde dicit/ q̄ multis proſunt dicendo que nō faciūt: ſed multo magis ait pluribus prodeſſent faciēdo. Ex quo accipitur documentum/ q̄ in moralibus plus mouēt facta q̄ v̄ba. Scđm notabile: q̄ ipſe doctor malle placere debet rebus q̄ verbis. Vñ nihil debet eſtimare dici melius niſi qđ dicitur verius. ¶ Tertiū no

Qr predicator orare debeat deum vt donet/ ⁊ quid prędicandū ſit ⁊ agendum: Ca.xxx.

c Sive autem apud populū vel apud quoſlibet iamiamqꝫ dicturus: ſiue quod apud populū dicendum/ vel ab eis qui voluerint aut potuerint legendū eſt dictaturus/ oret vt deus ſermonē bonū det in os eius. Si enī regi Heſter.14.c.
na orauit heſter p ſuę gentis temporali ſalute/locutura apud regē/vt in os eius deus congruū ſermonē daret: quāto magis orare debet/ vt tale munus accipiat/qui p eterna hominū ſalute in verbo ⁊ doctrina laborat. Illi v̄o qui ea dicturi ſunt quę ab aliys acceperūt: ⁊ anteqꝫ accipiant orent p eis a quibus accipiūt: vt eis deṯ quod per eos accipe volunt: ⁊ cū acceperint/ orēt vt bñ ⁊ ipſi pferāt: ⁊ illi ad q̄s pferūt ſumāt: ⁊ de pſpero exitu dictiōis eidē gr̄as agāt: a q̄
id ſe accepiſſe nō dubitāt: vt q̄ gloriaṯ i illo 2.Cor.10.d.
glieṯ i cui⁹ manu ſūt ⁊ nos ⁊ ſermones nři. Sap.7.d.

c ¶ Tertiū notabile: q̄ dictur⁹ debet orare q̄ ſermonem deus bonum inſpiret in os eius: ſicut regina heſter orauit locutura pro ſalute populi ſui temporali: quāto inquit magis pro eterna. ¶ Quartū no.

Cui liber iſte vel nimis longus ſit vel breuis: Ca.xxxi.

d Longior euā ſit liber hic q̄ volebā/ q̄ putauerā. Sed legenti vel audiēti cui gratus ē/ longus nō eſt. Cui aūt lōgus ē/ p ptes eū legat/ q̄ hūc
vult cognitū. Quē v̄o ei⁹ cognitionis tpi- Al.hꝫ t nō
get de lōgitudine non queraṯ. Ego tñ deo noſtro gr̄as ago/ q̄ in his quattuor libris nō qualis ego eſſē cui multa deſūt/ ſed q̄lis eē debeat q̄ i doctrina ſana.i.chriſtiana nō ſolū ſibi/ſed aliys etiā laborare ſtudet/ quātulacūqꝫ potui facultate diſſerui.

d ¶ Quartū notabile/ q̄ ſermo qui gratus eſt/ longus nō eſt/ quia delectat: ⁊ p oppoſitū accipi pōt/ q̄ ſermo ingrat⁹ nō pōt eſſe niſi prolixus: ⁊ ſic patet ⁊c̄.

Beati auguſtini epī liber quartus ⁊ vltimus de doctrina chriſtiana explicit.

Annotatio capitulorũ. Liber.I.cõfessionũ

Diui aurelii augustini epi hipponẽsis in libros confessionũ/ex secundo libro retractationum/argumentum.

A C Onfessionũ mearũ libri tredecim/& de malis & de bonis meis deũ laudãt iustũ & bonũ/atq; in eũ excitãt humanũ intellectũ et affectũ. Interim qd ad me attinet/hoc in me egerunt cũ scriberent/et agunt cũ leguntur. Quid de illis alij sentiãt/ipsi viderint: multis tñ fratrib⁹ eos multũ placuisse & placere scio. A primo vsq; ad decimũ de me scripti sunt. In tribus ceteris de scripturis sanctis/ ab eo qd scriptũ est: In pncipio fecit deus celum & terram/ vsq; ad sabbati requiem. (Gen.1.a.) B In quarto libro cũ de amici morte animi mei miseriã confiterer/dicẽs: q aĩa nostra vna qdammodo facta fuerat ex duabus: & ideo inquã forte mori metuebã/ ne totus ille moreret quẽ multũ amaueram: que mihi q̃si declamatio leuis q̃ grauis cõfessio videt: q̃uis vtcũq; tẽperata sit hec ineptia in eo qd addi tũ est forte. (Li.4.cõfes. ca.6.) C Et illud in libro.xiij.q dixi firmamentũ factũ inter spũtales aquas superiores & corpales inferiores/nõ satis cõsiderate dictũ ẽ. Res autem in abscondito est valde. (Li.13.cõfes. ca.32.)

Capitulorũ primi libri confessionum/sancti augustini:recollecta annotatio.

1 Orat deum vt sibi conferatur laudare eum.
2 Unde homo habeat vt sit/ et q de⁹ in eo & ipse in deo.
3 Q deus vbiq; totus/& non per partes a creatura capiatur.
4 Q deus omnib⁹ donet/nihil amittens:conferens & oĩa retinens.
5 Petit augustin⁹ misericordiã/vt peccata deleant: & amor dei tribuat.
6 Q oĩa bñficia recepit a deo/& i ipso conseruetur ab ipso.
7 Q tẽpus infantie nõ absq; passionũ ostensione transit/ ostendit.
8 Q i pueritia regule loquendi nõ dabant/sed ex facto et v̱bo parentũ.
9 Q puerulus litteras discebat augustinus/ malẽs ludũ pile: rogãs deum ne vapularet.
10 Q augustin⁹ ludendo pila/ negligebat studiũ ɔ̃ p̄cepta parentũ.
11 Q augustinus infirmat⁹ distulit baptiçari patre nõ baptiçato: qd tamen mater cupiebat.
12 Quare augustinus ad lras cogebat nolẽs: quo tñ deus vtebat bñ.
13 Q plus delectabat didonis plãgẽs morte & cogitãs equũ ligneũ/q̃ discere pmas lras aut arithmeticã.
14 Q grecã grãmaticã cũ difficultate didicerit: & q̃lr latinã linguã agnouerit.
15 Orat vt exaudiat: & dei obsequio seruiens sua scientia a vanitatibus liberetur.
16 Quare ioui & alijs hoibus scelestis diuinitatẽ tribuerint poete.
17 Qualiter pueri cogebant memoriter recitare figmenta poetarum.
18 Q hoies curãt seruare leges grãmaticorũ/& nõ diuinorũ preceptorum.
19 Q augustin⁹ pl⁹ curauit vitare barbarismũ/q̃ alia vitia morum.
20 Q augustinus p bonis sibi collatis deo gratias agit.

Eiusdẽ diui aurelij augustini epi/cõfessionũ liber prim⁹ incipit.

Orat deum vt sibi conferatur laudare eum: Ca.1.

Magnus es domine & laudabilis valde: magna virtus tua/ et sapientie tue non est numerus. (Ps.144.) (Ps.146.) Et laudare te vult homo aliq̃ portio creature tue: & homo circumferẽs mortalitatẽ suã/ circumferens testimoniũ peccati sui: & testimoniũ quia supbis resistis: & (Jaco.4.b.) tñ laudare te vult hõ aliqua portio creature tue. Tu eni excitas vt laudare te delectet: ¶ Quia fecisti nos ad te: & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Da mihi deus scire et intelligere/vtrũ sit prius inuocare te an laudare te: et scire te prius sit/an inuocare te. Sed quis te inuocat nesciens te? Aliud eni p alio põt inuocare nesciens te. An poti⁹ inuocaris

¶ Flores dictorũ beati augustini i libro pmo cõfessionum sic colligunt.

Primum dictuz ẽ istud: Fecisti nos domie ad te/ et inquietum est cor nostrũ donec reqescat i te. Ex isto autem dicto accipitur vna regula generalis/q quandocũq; aliquis effectus est ordinatus ad aliquem finem/ille effectus est inquietus donec attingat talem finem. Q autẽ ista regula subintelligatur in hoc dicto declarat: q istud ¶ dictũ est per

Flores dictorũ beati augustini in libris cõfessionum: collecti p illuminatũ doctorẽ: frãciscum maronis õ ordine minorũ: incipiũt.

Ro.10.c vt ſciaris? Quomō
autē inuocabunt in
quē nō crediderunt?
Aut quomodo cre-
dent ſine prędicāte?
Ps.21. Et laudabunt domi
nū qui requirunt eū.
Querentes eni inue
nient eū: ⁊ inuenien-
tes laudabunt eum.
Querā te domine in
uocans te: et inuocē
te credens in te: prę-
dicatus es enim no-
bis. Inuocat te de-
us fides mea quā de
diſti mihi: quā inſpi-
raſti mihi p humani-
tatē filij tui/p miniſte
riū p̄dicatoris tui.

Ig dictū ē p modū cuiuſ dā conſequētie: qꝛ facti ſumus ad ipſum ſicut ad finem: ideo inquietū eſt cor noſtrum donec attingat talem finem. Iſta autem conſequentia nō poteſt reduci ad formā ſyllogiſticā/niſi ſumat̄ iſta vniuerſalis: Omē factū ad aliquem finem eſt inquietum/ donec requieſcat in illo fine. Ex qua regula ſubintellecta accipiuntur duo patentia documenta. Primū documentū eſt/ꝙ quandocunqꝫ aliquis eſt ordinatus in aliqua politia ad aliquem ſtatum/ inquietus eſt donec pertingat ad illum: ſicut exemplificatur in eccleſiaſtica hierarchia/ ꝙ clerici ex quo ſunt ad ſacros ordines ꝓmoti ſūt inquieti donec ſint ſacerdotes effecti. Secūdū documētū/ ꝙ quādocūqꝫ aliquis facit aliqd ꝓpter aliquid vel aliquem finem: inquietum eſt cor eius donec attingat illū finem: quia licet talis ſm̄ ſuū eſſe abſolutū non ſit ad illū finem: tamen inquantū agens eſt ad ipſū finē. Sed iſtud dictū beati auguſtini dupliciter declarat̄. Primo qdē in naturalibus: qꝛ quādocūqꝫ aliquod mobile ordinatur ad aliquem finem ex quo eſt productum in eſſe/non poteſt quieſcere niſi violenter/ donec attingat illum finem: ſicut graue ordinatur ad eſſe deorſum/ ⁊ leue ſurſum: ⁊ ideo cum cor noſtrum ſit ordinatum immediate in vltimū finem/ min⁹ eo non poteſt quietare/niſi violenter: quod nō eſt vera quietatio/donec attingat illum finem vltimum. Secundo declaratur in moralibus: quia nullus appetitus poteſt quietari niſi ſit totaliter ſatiatus/cum ſemper deſideret vſqꝫ ad ſatietatem: ſed nullum bonum citra vltimū finem poteſt ſatiare noſtrum appetitum: cum omni creato intellecto/intellect⁹ aliqd maius cogitare poſſit: et ſic illud cor appeteret: ergo cor nr̄m qđ hic accipit ꝓ voluntate/nō pōt q̇etari donec quieſcat i vltimo fine.

Unde habeat homo vt ſit: ⁊ ꝙ deus in eo ⁊ ipſe in deo: Ca.ii.

Et quō inuocabo deum meum: deum et dominū meū? Quoniā vtiqꝫ in meipſum eū vocabo/cum inuocabo eum. Et quis locus eſt in me/ quo veniat in me deus meus? Quo de⁹ veniat in me/deus qui fecit cęlū ⁊ terrā? Ita ne domine deus meus eſt quicꝙ̄ in me quod capiat te? An vero cęlū et terra quę feciſti/ ⁊ in quibus me feciſti capiunt te? An quia ſine te nō eſſet quicquid ē/ fit/vt quicquid
Al. ꝗqui eſt capiat te? Quoniā itaqꝫ ⁊ ego ſū/ꝗquid
peto vt venias in me/qui nō eſſem niſi eſ-
ſes in me? Non eni ego iā in inferis: et ta-
Ps.138. men etiā ibi es: Nā et ſi deſcēdero in infer
Al. ꝗquis nū ades. Non ergo eſſē deus meus/ꝗ nō
omnino eſſem/niſi eſſes i me. An potius nō
eſſem niſi eſſem in te: ex quo omīa/per quē Ro.11.d
omīa/in quo omīa? Etiā ſic domine/etiam
ſic: Quo te inuoco cū in te ſim? Aut vn̄ venias in me? Quo eni recedā extra cęlum et terrā/vt inde in me veniat deus meus/qui
dixit: Cęlū ⁊ terrā ego impleo. Hiere.23.c.

Q deus vbiqꝫ totus/ ⁊ nō p partes a creatura capiat: Ca.iii.

Capiūt ergo ne te cęlū ⁊ terra: quoniā tu imples ea? An imples/ ⁊ reſtat quoniā nō te capiunt? Et quo refundes quicquid impleto cęlo ⁊ terra reſtat ex te? An nō op⁹ habes vt a quoꝙ̄ cōtinearis qui contines omīa: qm̄ quę iples/ continēdo iples? Nō eni vaſa quę te plena ſunt/ſtabilē te faciunt: quia ⁊ ſi frangātur/ nō effunderis. Et cū effunderis ſuper nos nō tu iaces/ſꝫ erigis nos: nec tu diſpergeris/ſed colligis nos. Sed qui imples oīa/ te toto imples omīa. An quia te totū nō poſſūt cape omīa/ partē tui capiūt: ⁊ candē partē ſimul omīa capiunt? An ſingulas ſingula: maiores maiora/ minores minora capiunt? Ergo eſt aliqua pars tua maior/aliqua minor. An vbiqꝫ totus es/ ⁊ res nulla te totū capit?

Q deus omnibus donet/nihil amittes/ cōferēs ⁊ oīa retines.

Quid es ḡ de⁹ me⁹? quid (Ca.iiii.
rogo/niſi dn̄s deus? Quis eni dn̄s Ps.17.
p̄ter dn̄m? aut quis deus p̄ter deū
noſtrū? Sūme/optime/potētiſſime/omīpotentiſſime/miſericordiſſime ⁊ iuſtiſſime/ſecretiſſime ⁊ p̄ſentiſſime/pulcherrime ⁊ for-
tiſſime/ſtabilis et incōprehēſibilis/imuta- Sap.7.c.
bilis mutās oīa: nunꝙ̄ nou⁹/nūꝙ̄ vet⁹/ innouās oīa/ ⁊ in vetuſtatē perducēs ſuperbos ⁊ neſciūt. Semp agēs: ſemp q̇etus: colligēs ⁊ nō egēs: portās ⁊ implēs ⁊ ꝓtegēs: creās ⁊ nutriēs ⁊ pficiēs: q̄rēs cū nihil deſit tibi: amas nec ęſtuas: zelas ⁊ ſecur⁹ es: pęnitet te et nō doles: iraſceris ⁊ trāquill⁹ es: opa mutas/nec mutas ꝯſiliū: recipis qđ inuenis et nunꝙ̄ amiſiſti. Nūꝙ̄ inops ⁊ gaudes lucris. Nunꝙ̄ auarus ⁊ vſuras exigis. Supererogat̄ tibi vt debeas. Et qs habet quicꝙ̄ nō tuū? Reddis debita nulli debēs: donas debita nihil pdēs. Et qđ dicim⁹ de⁹ me⁹: vita mea: dulcedo mea ſancta: aut qđ dicit aliqs cū de te dicit? Et vę tacētib⁹ de te: qm̄ loquaces muti ſunt.

Petit augustin⁹ misericordiā/ vt pctā deleant̄ ⁊ amor dei tribuat̄:

Q Uis mihi dabit acquie- (Ca.v.
scere in te? Quis mihi dabit vt ve
nias in cor meū/ et inebries illud:
vt obliuiscar mala mea/ ⁊ vnum bonū me
um amplectar te? Quid mihi es? Mise
rere vt loquar. Quid tibi sū ipse/ vt amari
te iubeas a me: et nisi faciam irascaris mi
hi: et mineris ingētes miserias? Parua ne
ipsa est miseria/ si non amem te? Hei mihi.
Dic mihi p miserationes tuas dñe de⁹ me
Ps.34. us quid sis mihi: Dic animę meę/ sal⁹ tua
ego sum. Sic dic vt audiā. Ecce aures cor
dis mei ante te: Domine aperi eas: et dic
animę meę/ salus tua ego sum. Currā post
vocē hanc et apprehendā te. Noli abscon
dere a me faciem tuā. Moriar/ ne moriar:
vt eam videā. Angusta est domus animę
meę: quo venias ad eā: dilatetur abs te.
Ruinosa est/ refice eā. Habet q̄ offendant
oculos tuos/ fateor et scio. Sed quis mun
dabit eā? Aut cui alteri p̄ter te clamabo?
Ps.18. Ab occultis meis munda me dñe: ⁊ ab ali
Ps.115. enis parce seruo tuo. Credo/ pp̄ter quod ⁊
loquor. Dñe tu scis. Nonne tibi ꝓlocutus
Ps.31. sum aduersum me delicta mea deus me⁹:
Hiere.2.f. et tu dimisisti impietatē cordis mei? Non
iudicio contēdo tecū/ qui veritas es: ⁊ ego
Ps.26. nolo fallere meipsū/ ne mentiat̄ iniquitas
Ps.129. mea sibi. Nō ḡ iudicio ꝯtēdo tecū: qr si ini
quitates obseruaueris dñe: domine quis
sustinebit?

Q ꝺ oia bñficia recepit a deo/ et in ipso conseruet̄ ab ipso: Ca.vi.

S Ed tñ sine me loqui apud miseri
cordiā tuā/ me terrā et cinerē: Si
ne me tñ loq: qm̄ ecce misericordia
tua ē: nō hō irrisor meus cui loqr. Et tu for
tasse irrides me: sȝ ꝯuersus misereberis mei.
Quid eni ē qđ volo dicere dñe de⁹ me⁹/ ni
si qr nescio vñ venerim huc ī istā/ dico mor
talē vitā: mortalē dicā vitā/ an mortēvita
lē/ nescio? Et susceperūt me ꝯsolatiōes mi
serationū tuaꝝ/ sicut audiui a parētib⁹ car
nis meę: ex q̄ ⁊ in q̄ formasti me in tpe. Nō
eni ego memini. Exceperūt ḡ me ꝯsolatio
nes lactis hūani. Nec mr̄ mea vel nutrices
meę sibi vbera iplebāt/ sȝ tu dñe mihi da
bas p eas alimētū īfantię sm̄ institutionē
tuā ⁊ diuitias vsq̄ ad fundū rerū disposi
tas. Tu etiā mihi dabas nolle amplius q̄
dabas: et nutriētib⁹ me velle mihi dare qđ
illis dabas. Dare eni mihi p ordinatū affe
ctū volebāt q̄ ex te abundabāt. Nā bonū
erat eis bonū meū ex eis: qđ ex eis nō/ sed
p eas erat. Ex te q̄ppe bona oīa deus/ et ex
deo meo sal⁹ mihi vniuersa. Qđ animad
uerti postmodū clamāte te mihi p hęc ipsa
quę tribuis int⁹ ⁊ foris. Nā tūc sugere no
rā et acq̄escere delectationibus. Flere aūt
offensiones carnis meę nihil ampli⁹. Post
hęc ridere cępi dormiēs p̄mo/ deinde vigi
lās. Hoc eni de me mihi indicatū ē/ ⁊ credi
di: qm̄ sic videm⁹ ⁊ alios infantes. Nā ista
mea nō memini. Et ecce paulatim sentie
bā vbi essē: ⁊ volūtates meas volebā ostē
dere eis p quos implerent̄/ ⁊ nō poterā: qr
ille intus erāt: foris aūt illi: nec vllo suo sē
su valebāt introire in aīam meā. Itaq̄ ia
ctabā mēbra et voces/ signa similia volū
tatibus meis/ pauca q̄ poterā qualia pote
rā: Nō eni erāt verisimilia. Et cū mihi nō
obtēperabat̄/ vel nō intellecto/ vel ne ob
esset/ indignabar: nō subditis sed maiori
bus et liberis nō seruientibus/ et me de il
lis flēdo vindicabā. Tales esse infātes di
dici q̄s discere potui: et me talē fuisse ma
gis mihi ipsi indicauerūt: nō sciētes q̄ sciē
tes nutritores mei. Et ecce infantia mea
olim mortua ē/ et ego viuo. Tu autē dñe q̄
et semp viuis/ ⁊ nihil morit̄ in te: qm̄ añ p̄
mordia sęculoꝝ/ et añ oē qđ vel ante dici
pōt: tu es et deus es dñsq̄ oīm q̄ creasti.
¶ Et apud te rerū
oīm instabiliuȝ stant
causę: ⁊ rerum omni
um mutabiliū imu
tabiles manēt origi
nes: et oīm irrationa
biliū et tpaliū sempi
ternę viuūt ratiōes.

¶ Secūdum dictum ē istud: Apud te rerū omniū instabiliū stant causę: et rerum oīm mutabiliū immutabiles manent origines: et omniū irrationabiliū ⁊ temporalium viuūt ratiōes: ad deū loquēs. Ex quo dicto accipiunt̄ duo argumenta. Primū ē/ q̄ creatio actiua sit ī deo formaliter: qr in deo ponit creaturarū origines ⁊ formaliter: qr ipsas ponit imutabiles/ cū nihil sit imutabile nisi qđ ē ī deo formaliter. Scđm argumentū/ q̄ in deo sunt formaliter plura essentialia: qr hic ponit plura beatus aug⁹ ī deo scđm atabilia: q̄ sūt cōmunia oīb⁹ ꝑsonis. Secūdū dictum

Dic mihi supplici tuo
de⁹/ ⁊ misericors mise
ro tuo: dic mihi vtrū
alicui iam ętati meę
mortuę successerit in
fantia mea: an illa
est quā ęgi intra vi
scera mřis meę? Nā
et de illa mihi nō ni
hil indicatū ē: et pre
gnātes ipse vidi fęminas. Quid etiā ante
hāc dulcedo mea de⁹ meus? Fui ne alicu
bi aut aliquis? Nā q̄s mihi dicat ista non
habeo: nec pater nec mater potuerūt: nec

aliorum experimētū/nec memoria mea. An irrides me ista quęrentē te: qui de hoc noui q laudari te a me iubes/ꝛ cōfiteri me tibi? Cōfiteor tibi dñe celi ꝛ terrę/ laudē dicens tibi de pmordijs ꝛ infantia mea/ q̄ nō memini: ꝛ dedisti ea hoi ex alijs de se cōijcere: et auctoritatibꝰ etiā muliercularum multa d se credere. Erā enī et viuebā etiā tunc: ꝛ signa quibꝰ sensa mea nota alijs facerē/iam in fine infantię quęrebā. Vñ hoc tale aial nisi abs te dñe? An q̄sq̄ se faciendi erit artifex: aut vlla vena trahit aliūde/ qua esse et viuere currat i nos/ pręterq̄ q̄ tu facis nos dñe: cui esse et viuere nō aliud atq̄ aliud ē: q2 summe esse atq̄ summe viuere idipsū es? Sūmus enī es et nō mutaris: nec pagit in te hodiernꝰ dies: ꝛ tñ i te peragit: q2 in te sunt et ista oia: Nō enī haberēt vias transeundi/nisi ptineres ea. Et qm̄ anni tui nō deficiēt: anni tui hodiernꝰ dies.

Ps.101. Et q̄ multi iā dies nostri ꝛ patrū nostrorum p hodiernū tuū trāsierūt: et ex illo acceperūt modos: et vtcūq̄ extiterūt/et trāsibūt adhuc alij/ et accipiēt/et vtcunq̄ existent: Tu autē idē ipse es: et oia crastina atq̄ vltra/omniaq̄ hesterna et retro/hodie facies/hodie fecisti. Quid ad me/si q̄s non intelligat? Gaudeat et ipse dicēs: Quid est hoc? Gaudeat etiā sic: ꝛ amet nō inueniēdo iuenire potiꝰ/q̄ inueniēdo nō inuenire te.

Q tēpus infātię nō absq̄ passionū dñiōe trāsit/ondit: Ca. VII.

Exaudi deꝰ. Vę pctis hoim. Et hō dicit hęc: et misereris eiꝰ: qm̄ tu fecisti eum: et pctm̄ nō fecisti in eo. Quis me cōmemorat pctm̄ īfātię meę?

Job.25.b Qm̄ nemo mūdꝰ a pctō corā te: nec infās/cuiꝰ ē vnius diei vita sup terrā. Quis me cū cōmemorat? An q̄libet tātillus nūc paruulꝰ/in q̄ video q̄d nō memi d me? Quid ḡ tūc peccabā? An q2 vberibꝰ ihiabā plorās? Nā si nūc faciā: n̄ q̄dē vberibꝰ/s escę pgruēti ānis meis ita inhiās/ deridebor atq̄ rep hēdar iustissime. Tūc ḡ rephēdēda faciebā: s q2 rephēdētē itelligere n̄ poterā: nec mos rephēdi me/nec rō sinebat. Nā extirpamꝰ ꝛ eijcimꝰ ista crescētes. Necvidi quēq̄ sciētē/cū aliq̄d purgat/bona pijcere. An p tpe

Al. ꝛ pijcere etiā illa bōa ꝉ erāt flēdo petere/etiā q̄d noxie daret/indignari acriter nō subiectis hoibus liberis et maiorib9/hisq̄ a q̄bꝰ genitꝰ ē: multisq̄ pterea prudētiorib9/ nō ad nutū volūtatis obtēperātibꝰ feriēdo nocere niti quātū pōt: q2 nō obedit imperijs quibꝰ pniciose obediret? Ita ibecillitas mēbrorum infantiliū innocēs ē/nō animus infantiū. Vidi ego et expertus sum zelantē paruulū: nondū loq̄bat: et intuebat pallidus amaro aspectu collactaneū suū. Quis h ignorat? Expiare se dicūt ista mrēs atq̄ nutrices/nescio q̄bꝰ remedijs: nisi do ꝛ ista inocētia ē in fonte lactis vbertim manāte atq̄ abūdāte opulētissimū opibꝰ egētissimū: et illo adhuc vno alimēto vitā ducētē/psortē nō pati. Sed blāde tolerant hęc: nō q2 nulla vel parua/sed q2 ętatis accessu peritura sunt. Qd licet pbes: tñ ferri ęquo aio eadē ipsa nō possūt/ q̄n in aliquo annosiore dephēdunt. Tu itaq̄ dñe deꝰ meus/ q̄ dedisti vitā infanti: et corpꝰ q̄d ita vt videmꝰ instruxisti sensibus/cōpegisti mēbris/ figura decorasti/ pq̄ eius vniuersitate atq̄ incolumitate oēs conatus animātis insinuasti: iubes me laudare te in istis/ et cōfiteri tibi/ et psallere nomini tuo altissime: q2 Ps.91. deꝰ es oīpotēs et bonus: etiā si sola ista fecisses q̄ nemo aliꝰ pōt facere/ nisi tu vne a quo est omnis modus formosissime qui formas omnia: et lege tua ordinas oīa. Hanc ergo ętatē dñe qua me vixisse nō me mini/de qua alijs credidi: et quā me ęgisse ex alijs infantibus conieci: q̄q̄ ista multū fida coniectura sit: piget me annumerare huic vitę meę/quā viuo i hoc sęculo. Quātum enī attinet ad obliuionis meę tenebras/par illi est qua vixi in matris vtero. Q et si i iniquitate cōceptus sum/ꝛ in peccatis me mater mea in vtero aluit: vbi oro Ps.50. te deus meus: vbi dñe ego seruus tuꝰ/vbi aut q̄n innocens fui? Sed ecce omitto illud tēpus: Et quid mihi iā cū eo est/cuius nulla vestigia recolo.

Q in puericia regulę loquendi non dabantur: sed ex facto et verbo parentū: Ca. VIII.

Onne ab infantia huc pergēs veni in puericiā/ vel potius ipsa in me venit/ꝛ successit infantię? Nec discessit illa: Quo enī abijt? Et tamē iam nō erat. Nō enī eram infans qui nō farer: sed iam puer loquens erā/ꝛ memini hoc: ꝛ vnde loqui didicerā post aduerti. Nō enī docebant me maiores homines pręben tes mihi verba certo aliq̄ ordine doctrinę/

sicut paulopost litteras: sed egoipse mente quam dedisti mihi deus meus cum gemitibus et vocibus varijs/ et varijs membrorũ motibus edere vellem sensa cordis mei/ vt voluntati pareretur: nec valerem que volebam omnia/ nec quibus volebam †omnibus pensabam memoria/ cũ ipsi appellabant rem aliquam: et cum sm eã vocem corpus ad aliquid mouebant: videbã et tenebam hoc ab eis vocari rẽ illã †quod sonabant/ cum eam vellent ostẽdere. Hoc autem eos velle ex motu corporis aperiebatur/ tanq̃ verbis naturalibus omnium gentiũ/ que fiunt vultu et nutu oculoꝝ/ ceterorumq̃ membrorũ actu/ et sonitu vocis indicante affectionẽ animi/ in petẽdis/ habendis/ reijciendis/ fugiẽdisq̃ rebus. Ita verba in varijs sententijs/ locis suis posita/ et crebro audita: quarum rerũ signa essent/ paulatim colligebam: measq̃ iam voluntates edomito in eis signis ore per hec enunciabam. Sic cum his inter quos erã voluntatum enunciandarum signa cõmunicaui: et vite humane procellosam societatẽ altius ingressus sum: pendens ex parentũ auctoritate/ nutuq̃ maioꝝ hoim.

Al. † oĩa q̃ste bã memorie

Al. † quã

Qr puerulus litteras discebat augustinus: malens ludum pile/ rogans deũ ne vapularet: Ca. ix.

Deus deus meus/ quas ibi miserias expertus sum et ludificationes: quãdoquidẽ mihi recte viuere puero id proponebatur obtemperare monẽtibus/ vt in hoc seculo florerem et excellerem linguosis artibus ad honorem hominum: et falsas diuitias famulantibus. Inde ad scholas datus sum vt discerem litteras: in quibus quid vtilitatis esset/ ignorabam miser: et tamen si segnis in discendo essem/ vapulabam. Laudabatur enim hoc a maioribus: et multi ante nos vitam istam agentes/ †prestruxerunt erumnosas vias: per quas transire cogebamur/ multiplicato labore et dolore filijs adam. Inuenimus autẽ domine homines rogãtes te: et didicimus ab eis/ sentientes te vt poteramus esse magnum aliquem: qui posses etiam nõ apparens sensibus nostris/ exaudire nos et subuenire nobis. Nam puer cepi rogare te auxilium et refugium meũ: et in tuam inuocationẽ rumpebãt nodos lingue mee: et rogabam te paruus/ nõ paruo affectu/ ne in schola vapularem. Et cũ me non exaudiebas: quod non erat ad insipientiam mihi: ridebantur a maioribus hominib⁹ vsq̃ al: ipsis parẽtib⁹: qui mihi accidere mali aliqd̃ nihil volebãt plage mee: magnũ tunc et graue malum meum. Est ne quisq̃ domine tam magnus animus p̃ grandi affectu tibi coherens: est ne inquã quisq̃? Facit enĩ hoc etiam quedam stoliditas. Est ergo qui tibi pie coherendo ita sit affectus granditer/ vt eculeos et vngulas/ atq̃ huiuscemodi varia tormenta/ pro quibus effugiendis tibi per vniuersas terras cum timore magno supplicat: ita parui estimet/ †irridẽs eos qui hec acerbissime †inftigũt: quemadmodũ parẽtes nostri ridebant tormẽta quibus pueri a magistris affligebamur. Non enĩ aut minus ea metuebamus/ aut minus te de his euadendis deprecabamur: et peccabamus tamen minus scribendo/ aut legendo/ aut cogitãdo de litteris q̃ exigebatur a nobis. Non enim deerat domine memoria vel ingenium/ que nos habere voluisti pro illa etate satis: sed delectabat ludere: et vindicabat in nos ab eis qui talia agebant. Sed maiorum nuge negocia vocantur: puerorum autem talia cum sint/ puniuntur a maioribus: et nemo miseratur pueros/ vel illos vel vtrosq̃: nisi vero approbet quisq̃ bonus rerum arbiter vapulasse me: quia ludebam pila puer: et eo ludo impediebar/ quo min⁹ celeriter discerem litteras/ quibus maior deformius luderem. Haud aliud faciebat idẽ ipse a quo vapulabã. Qui si in aliqua questiuncula a condoctore suo victus esset/ magis bile atq̃ inuidia torq̃retur/ q̃ ego cũ in certamine pile a collusore meo superabar.

Al. † astrinxerunt

Al. † nodos

Psã. 21.

Al. † diligens

Al. † formidãt

Qr augustin⁹ ludendo pila/ negligebat studium cõtra precepta parentum: Ca. x.

Et tamen peccabã domine de⁹ ordinator et creator omniũ rerũ naturaliũ: peccatorũ autẽ tm̃ non ordinator. Dñe deus me⁹ peccabam faciẽdo contra precepta parentũ et magistrorũ illorum. Poterã enĩ postea bene vti litteris quas volebant vt discerem/ quocunq̃ animo illi mei: Non enĩ meliora eligens/ erã inobediens: sed amore ludendi amans in certaminibus superbas victorias/ et scalpi

aures meas falsis fabellis/ quo prurirent ardentius: eadem curiositate magis magisq; per oculos periculosa micante in spectacula ludosq; maiorum: quos tamen q edunt/ ea dignitate prediti excellunt: vt hoc pene omnes optẽt paruulis suis: quos tamen cędi libenter patiuntur/ si spectaculis talibus impediantur a studio/ quo eos ad talia edenda cupiunt peruenire. Vide ista domine misericorditer: et libera nos iã inuocãtes te: libera etiã eos qui nondũ te inuocãt/ vt inuocẽt te/ et liberes eos.

Qr augustinus infirmatus distulit baptizari/ patre non baptizato: quod tamẽ mater cupiebat: Ca.XI.

a Audieram enim ego adhuc puer de vita ęterna nobis pmissa p humilitatẽ domini dei nostri descendentis ad superbiam nostram: et signabar iam signo crucis eius: et condiebar eius sale/ iam inde ab vtero matris meę/ quę multum sperauit in te. Vidisti domine cum adhuc puer essem/ et quodã die pressus stomachi dolore/ repente ęstuarem pene moriturus: vidisti deus meus/ quoniã custos meus iam eras: quo motu animi et qua fide baptismũ christi tui/ dei et domini mei/ flagitaui a pietate matris meę/ et matris omniũ nostrũ ecclesię tuę: Et conturbata mater carnis meę: quoniam et sempiternã salutem meam charius parturiebat corde casto in fide tua: iam curaret festinabunda/ vt sacramentis salutaribus initiarer et abluerer/ te domine iesu confitens in remissionẽ peccatorũ/ nisi statim recreatus essem. Dilata est itaq; mundatio mea/ quasi necesse esset adhuc sordidari si viuerem: quia videlicet post lauacrum illud maior et periculosior in sordibus delictorum reatus foret. Ita iã credebam/ et illa et omnis domus/ nisi pater solus: qui tamen non euicit in me ius materne pietatis/ quo minus in christum crederem/ sicut ille nondum crediderat. Nam illa satagebat vt tu mihi pater esses deus meus potius q̃ ille: et in hoc adiuuabas eam/ vt superaret virum cui melior seruiebat: q2 et in hoc tibi vtiq; id iubenti seruiebat. Rogo te deus meus/ vellem scire si tu etiam velles: quo consilio dilatus sum/ ne tunc baptizarer: vtrum bono meo mihi quasi laxata sint lora peccandi/ an non laxata sint? Vñ ergo etiã nũc de alijs atq; alijs sonat vndiq; in auribus nostris: sine illum/ faciat quod vult: nondũ eñ baptizat9 est: et tamẽ in salute corpis nõ dicim9: sine vulneret amplius: nõdũ eñ sanatus est. Quanto ergo melius vt cito sanarer: et id ageret mecum meorum meaq; diligentia: vt recepta salus animę meę tuta esset tutela tua qui dedisses eam? Melius vero. Sed quot et quãti fluctus impendere tẽptationũ post pueritiã videbant/ nouerat eos iã illa mater: et tibi tam eos vnde postea formarer/ quã ipsã iã effigiẽ cõmittere volebat.

Al. humanitatem

Quare augustinus ad litteras cogebat nolens/ quo tamẽ deus vtebatur bene: Ca.XII.

i In ipsa tamẽ pueritia de qua mihi minus q̃ de adolescentia metuebatur/ non amabam litteras/ et me in eas vrgeri oderam/ et vrgebar tamen: et mihi bene fiebat: nec faciebã ego bene: Non enim discerem/ nisi cogerer.

¶ Nemo autem inuitus bene facit/ etiã si bonum est quod facit. Nec qui me vrgebant/ bene faciebãt: sed bene mihi fiebat abs te deus meus. Illi enim non intuebantur quo referrem quod me discere cogebant/ pterq; ad satiandas insatiabiles cupiditates copiosę inopię et ignominiosę glię. Tu do cui numerati sũt capilli capitis nři/ errore oĩm q̃ mihi istabãt vt discerẽ/ vtebaris ad vtilitatẽ meã: meo aũt q̃ discere nolebã/ vtebaris ad penã meã: q̃ plecti si erã indign9 tãtill9 puer et tantus peccator. Ita non de benefacientibus tu benefaciebas mihi: et de peccante meipso iuste retribuebas mihi.

¶ Tertium dictum est istud: Nemo inuitus benefacit/ etiã si bonum est quod facit. Ex quo dicto accipitur documentũ/ q nullus potest malefacere inuitus: quia potentior est natura boni ad bonum q̃ mali ad malum: et ideo si bonũ nõ potest preualere vt psit inuito/ multo minus malum vt ei noceat. Sed oritur dubium/ quõ põt aliquis inuitus bñ facere cũ volũtas cogi nõ possit/ nec etiã facere bonũ? Dicitur q licet volũtas cogi nõ possit intrinsece quãtum ad actũ elicitũ: tamẽ bene extrinsece quantũ ad actũ imperatũ/ pro quãto cogitur quis ad exequendũ qd nõ vult vtpote q thurificet. Secũdũ dubiũ: quia quando aliquis sic cogitur/ vt si per manum alteri9 thurificetur ab alio: tunc ille non facit talem actum sed iste qui cogit: et sic nullus agit inuite bonũ vel malum. Dicitur autem q nõ intendit augustinus hic de tali coactione q̃ est totaliter ab extrinseco: sed de illa que ẽ ex partim ab intrinseco et partim ab extrinseco/ vt cũ quis timore pene cogitur ad laudandũ deũ. Dist.10.d

¶ Tertiũ dubiũ

¶ Tertiū dubium: quia quādo quis cogitur p istum modum / non est inuoluntari⁹ simpliciter / sed s̄m quid tm̄: et ideo simpliciter videtur habere meritum / quod consistit in volūtario. Dicitur autem q̄ iste non amittit rationem meriti propter inuoluntariū simpliciter: sed quia non vult propter finem debitum: Non enim vult bonum actum propter deum / sed propter timorē penerꝫ sic deuiat a debito fine. Quartum dubium: si operans quod bonum est isto modo / inuite peccat. Dicitur autem q̄ non peccato cōmissionis / quia non est peccatum tale fugere penam / nisi operādo turpia: talia autem opera sunt honesta: Est ibi tm̄ peccatum omissionis: quia per illud debet mereri / et posset si faceret propter finem debitum.

¶ Iussisti eni͂ ⁊ sic ē: vt pena sua sibi sit oīs iordinat⁹ anim⁹.

¶ Quartū dictū ē istō: Iussisti domine ⁊ sic est: vt pena sua sibi sit omnis inordinatus anim⁹. Intelligendum tamē / q̄ animus malus plectitur quadruplici pena ante cruciatum ad quem est ordinata eius culpa in re extra. Primo quidem pena tristicie: quia naturaliter appetitus odit malum / sicut connaturale est ei diligere bonum: et ideo cum talis appetitus feratur in illud quod habet mali adiunctam rationem / illud odit ipsum inquantum tale: et per consequens tristatur: quia tristicia sequitur actum odiendi naturaliter / sicut delectatio actum amandi. Secundo plectitur pena verecundie: quia naturaliter quilibet erubescit de turpitudine commissa: cuius signum est / quia quilibet quantum potest occultat suam turpitudinem: et licet non erubescat quis de secreto coram aliqo: tamen de occulta turpitudine naturaliter confunditur in seipso. Tertio plectitur pena timoris: quia quilibet scit q̄ culpa est in pena ordinata: et ideo peccans naturaliter timet penam debitam. Quarto plectitur pena intrance dissensionis omnis malus animus / vt nusq̄ possit habere vllam requiem: cum sit in ea continua rixa rationis stimulantis contra appetitum. Et propter istud supplicium inquietis maximū /
Esa.48.d dicit propheta: Non est pax impiis dicit dominus. Sed oritur dubium / quia communiter homines peccant ex delectatione quam habent in malo: et sic non videtur pena sibi esse animus malus. Dicitur autē / q̄ licet in actu peccādi sit repentina et raptim transiens delectatio admixta tamē tristicia: tamē ante actum est timoris pena: et post supplicium tristicie diuturnū.

Cur plus delectabat̄ didonis plangens mortē / ⁊ cogitās equū ligneū / q̄ discere primas litteras / aut arithmeticam: Ca. XIII.

Li.3.de trinitate.i p̄emio Quid autē erat cause cur grecas litteras oderā / quibus puerulus imbuebar: ne nunc quidē mihi satis exploratum est. Adamaueram enim latinas: nō quas primi magistri / sed quas docent qui grammatici vocantur: Nam illas p̄mas vbi legere ⁊ scribere et numerare discitur / non minus onerosas penalesq̄ habebam q̄ omnes grecas. Unde tamen et hoc nisi de peccato et vanitate vite: quia
Ps.77. caro eram et spiritus ambulans ⁊ non reuertens? Nam vtiq̄ meliores / quia certiores erant prime ille littere / quibus fiebat in me / et factum est: et habeo illud vt legā si quid scriptum inuenio: et scribam ipse si quid volo / q̄ ille quibus tenere cogebar enee nescio cuius errores / oblitus errorum meorum / et plorare didonem mortuam: quia se occidit ob amorē: cum interea meipsum in his a te morientē deus meus vita mea / siccis oculis ferrem miserrimus. Quid eni͂ miserius misero non miserante seipsum / ⁊ flente didonis mortem / que fiebat amando eneam: non flente autē mortem suam / que fiebat non amando te? Deus lumen cordis mei / et panis oris int⁹ anime mee: et virtus maritans mentē meam et sinum cogitationis mentis mee: non te amabam / et fornicabar abs te: et fornicanti sonabat vndiq̄ euge euge. Amicitia eni͂ Ps.34.
huius mundi fornicatio est abs te: Et euge Jaco.4.a.
euge dicitur / vt pudeat si nō ita homo sit. Et hec nō flebam / sed flebam didonem extinctam / ferroq̄ extrema secutā: sequēs ipse extrema condita tua relicto te / e terra iens in terram: et si prohiberer ea legere dolerem / quia nō legerem quod dolerē. Tali demētia honestiores et vberiores littere putantur / q̄ ille quibus legere et scribere didici. Sed nunc in animā meam clamet deus meus: ⁊ veritas tua dicat mihi: Non est ita: Melior est prorsus doctrina illa prior: Nam ecce paratior sum obliuisci errores enee / atq̄ omnia eiusmodi / q̄ scribere et legere. At enim vela pendent in liminibus grāmaticarum scholarū / sed non illa magis honorem secreti / q̄ tegumentū erroris significant. Nō clament aduersum me / quos iam non timeo dum confiteor tibi / que vult anima mea deus meus: et acquiesco in reprehensione malarum viarū mearum: vt diligam bonas vias tuas. Nō clament aduersum me venditores grammatice vel emptores: quia si proponā eis / interrogans vtrum verum sit / q̄ eneā aliquando carthaginem venisse poeta dicit: indoctiores se nescire respondebunt: doctiores autem etiam negabūt verum esse. At si queram quibus litteris scribat̄ enee nomen: omnes mihi qui hec didicerūt / verum respondebunt s̄m id pactum et placitum / quo inter se homines ista signa firmarunt. Item si queram / quid horum maiore vite huius incōmodo quisq̄ obliuiscatur: legere ⁊ scribere / an poetica illa figmenta:

144

quis nō videat quid respōsurus sit/qui nō est penitus oblitus sui? Peccabā ego puer cū illa inania istis vtilioribꝰ amore ꝑponebā: vel potius ista oderā/ illa amabam. Iā vero vnū et vnū duo: duo ⁊ duo quattuor/odiosa cantio mihi erat: ⁊ dulcissimū spectaculū vanitatis: equus ligneꝰ plenus armatis: et troię incendiū/atq; ipsius vmbra creusę.

Cur grecam grāmaticam cū difficultate didicerit: ⁊ qualr̄ latinā linguam agnouerit: Ca. xiiii.

[C]ur ergo grecā etiā grāmaticā oderā talia cantantē? Nā ⁊ homerꝰ peritꝰ texere tales fabellas/⁊ dulcissime vanus est: mihi tū amarus erat puero. Credo etiā grecis pueris virgilius ita sit/ cū eū sic discere coguntˀ/vt ego illū: videlicet difficultas omino ediscende peregrine lingue/ qsi felle aspgebat oēs suauitates grecas fabulosarū narrationū. Nulla eni verba illa nouerā/⁊ seuis terroribus ac penis/vt noscerē instabatˀ mihi vehementer. Nā ⁊ latina aliquando infans vtiq; nulla nouerā: ⁊ tū aduertēdo didici sine vllo metu atq; cruciatu: inter blandimēta etiā nutricū/et ioca arridentiū/et leticias alludentiū. Didici vō illa sine penali onere vrgentium/ cū me vrgeret cor meū ad parienda
Al. tet quę non essent
cōcepta sua†que nō posse/ nisi aliqua verba didicissem/nō a docentibus sed a loquētibus: in quorum ⁊ ego auribus parturiebā quicqd sentiebā. Hinc satis elucet maiorē habere vim ad discenda ista liberā curiositatē/q̄ meticulosam necessitatē. Sed illius fluxū restringis legibus tuis deꝰ: legibꝰ tuis a magistrorꝫ ferulis vsq; ad tēpta-
Al. t martyrū
tionē† matrum valētibꝰ legibꝰ tuis miscere salubres amaritudines reuocātes nos ad te a iocunditate pestifera q̄ recessimꝰ a te.

Orat vt exaudiatur: ⁊ dei obsequio seruiēs/sua scientia a vanitatibus liberetur: Ca. xv.

[E]xaudi domine deprecationem meam/ne deficiat anima mea sub disciplina tua: neq; deficiam in confitendo tibi miseratiōes tuas/quibꝰ eruisti me ab omibꝰ vijs meis pessimis: vt dulcescas mihi sup omnes seductiones quas sequebar: ⁊ amem te validissime: ⁊ amplexer manū tuā totis precordijs meis/vt eruas me ab omi tēptatione vsq; in finem. Ecce enī tu dñe rex meus ⁊ deus meus: tibi seruiat quicquid vtile puer didici: tibi seruiat quod loquor et scribo/ et lego et numero: quoniā cum vana discerem/ tu mihi disciplinā dabas: et in eis vanis/peccata delectationū mearꝫ dimisisti mihi. Didici enī i eis multa verba vtilia: sed ⁊ in rebus non vanis disci possunt/ ⁊ ea via tuta est i qua
† pueri ambularent. Al. t veri

Quare ioui ⁊ alijs hominibus scelestis diuinitatem tribuerint poetę: Ca. xvi.

[S]ed ve tibi flumen moris humani: quis resistet tibi? Q̄diu nō siccaberis? Quousq; volues eue filios in mare magnū ⁊ formidolosū: qd vix trāseunt qui lignū conscēderint? Nōne ego† in- Al. t te legi
telligo ⁊ tonantē iouē ⁊ adulterantem? Et vtiq; nō posset hec duo/sed actū est vt haberet auctoritatē ad imitandū verꝫ adulterū/ lenocināte falso tonitru. Quis autē penulatorꝫ magistrorꝫ audiat aure sobria/ ex eodē puluere hominē clamantē ⁊ dicentē: Fingebat hec homerus/ et humana ad deos trāsferebat/diuina mallē ad nos: Sꝫ verius dicitˀ q fingebat hec quidē ille/ sed hominibus flagitiosis diuina tribuendo: ne flagitia flagitia putarentˀ: ⁊ vt quisquis ea fecisset/nō homines pditos: sed celestes deos videretˀ imitatꝰ. Et tñ o flumē tartareū/iactantˀ in te filij hominū cū mercedibus vt hec discāt: et magna res agitur/cū hoc agitur publice in foro/in conspectu legū sup mercedē salaria decernentiū: ⁊ saxa tua percutis et sonas/dicens: Hinc verba discuntur: hinc acquiritˀ eloquētia rebus psuadendis sententijsq; explicandis maxime necessaria. Ita vō nō cognosceremus verba hec: imbrē aureū ⁊ gremiū/ et fucū ⁊ templa celi/ et alia verba q̄ in eo loco scripta sunt: nisi terentius induceret nequam adolescentē proponentē sibi iouē ad exemplū stupri/dum spectat tabulā quandā pictam i pariete/vbi inerat pictura hec. Iouem quo pacto danę misisse aiunt in gre-
miū† quendā imbrē aureū fucū factū muli- Al. t quondā
eri. Et vide quemadmodū se concitat ad libidinē/quasi celesti magisterio. At quem deū inquit? Qui templa celi summo sonitu concutit. Ego homuncio id non facerē? Ego vero illud sponte feci ac libens. Non omino per hanc turpitudinē verba ista cō-

modius discuntur: sed per hec verba tur-
pitudo ista confidentius perpetrat. Non
accuso verba quasi vasa electa atq; precio-
sa: sed vinũ erroris quod in eis nobis ꝓpi-
natur ab ebrijs doctoribus: et nisi bibere-
mus cedebamur: nec appellare ad aliquẽ
iudicẽ sobriũ licebat. Et tamen ego deus
meus/in cuius conspectu iam secura est re-
cordatio mea/libenter hec didici: et in eis
delectabar miser: et ob hoc bone spei puer
appellabar.

Qualiter pueri cogebant memo-riter recitare figmenta poetarũ: Ca. XVII.

Sine me deus meus
f dicere aliquid et de ingenio meo
munere tuo/ in quibus a me delyra-
mentis atterebat. Proponebat eni mihi
negociũ anime mee satis inquietũ premio
laudis ⁊ dedecoris/vel plagaꝝ metu: vt di-
cerẽ verba iunonis irascẽtis ⁊ dolentis/ ꝙ
nõ posset italia teucrorum auertere regẽ:
que nunꝗ iunonẽ dixisse audierã/ sed fig-
mentoꝝ poeticoꝝ vestigia errantes sequi
cogebamur: ⁊ tale aliquid dicere solutis v-
bis/quale poeta dixisset versib⁹. Et ille di-
cebat laudabili⁹: in quo pro dignitate ad-
umbrate ꝑsone/ ire ac doloris similior af-
fectus eminebat: verbis sententias ꝯgru-
enter vestientibus. Ut quid mihi illud o
vera vita mea deus meus: quid mihi reci-
tanti acclamabat pre multis coetaneis et
conlectoribus meis? Nõne ecce illa omnia
fumus ⁊ ventus? Ita ne aliud nõ erat vbi
exerceretur ingeniũ meum et lingua mea
laude tua dñe? Laudes tue ꝑ scripturas
tuas suspenderẽt palmitẽ cordis mei: ⁊ nõ
raperet ꝑ inania nugarũ turpis preda vo-
latilib⁹. Nõ eni vno modo sacrificat trans-
gressoribus angelis.

Qr homines curant seruare leges gramaticorum/⁊ nõ diuinorum preceptorum: Ca. XVIII.

Quid aũt mirũ ꝙ in vanitates ita fe-
q rebar/⁊ a te deus me⁹ ibã foras: qñ
mihi imitãdi ꝓponebant homies/
qui aliqua facta sua nõ mala/ si cũ barba-
rismo aut soloecismo enunciarent/repꝛhen-
si cõfundebant? Si autẽ libidines suas in-
tegris ⁊ rite consequentibus verbis copi-
ose ornateq; narrarent/laudati gloriaban-
tur? Uides hec dñe ⁊ taces/longanimis et
multũ misericors ⁊ verax. Nũquid semper
tacebis/⁊ nõ erues de hoc imanissimo ꝓfũ-
do querentẽ te aiam/et sitientẽ delectatio-
nes tuas: ⁊ cui⁹ cor dicit tibi: Quesiui vultũ Ps. 26.
tuũ/vultũ tuũ dñe requirã? Nã lõge a vul-
tu tuo in affectu tenebroso recesserã. Non
eni pedibus aut spacijs locoꝝ itur abs te/
aut redit ad te. Aut vero filius ille tuus mi- Luc. 15. c.
nor/equos aut curr⁹ vl' naues quesiuit: aut
auolauit penna visibili/aut moto poplice
iter egit: vt in longinqua regione viuẽs ꝓ-
dige dissiparet quod dederas proficiscen-
ti? Dulcis pat' qr dederas/ ⁊ egeno redeũti
dulcior. In affectu ergo libidinoso/ id eni
est tenebroso: atq; id ẽ longe a vultu tuo.
Uide dñe deus/⁊ patiẽter vt vides/vide/
quõ diligẽter obseruẽt filij hoim pacta lra-
rũ ⁊ syllabaꝝ/accepta a priorib⁹ locutorib⁹/⁊
a te accepta eterna pacta ꝑpetue salutis ne-
gligãt: vt qui illa sonoꝝ vetera placita tene-
at aut doceat/si ꝯ disciplinã grãmaticã/si-
ne aspiratione prime syllabe/ominẽ dixerit:
magis displiceat hoib⁹/ꝙ si ꝯ tua pcepta
hoiem oderit cũ sit hõ: Quasi vero quẽlibet
inimicũ hoiem ꝑniciosius sentiat/ꝙ ipsum
odiũ quo in eũ irritat: aut vastet quisꝗ ꝑ-
sequẽdo aliũ grauius ꝙ cor suũ vastat inimi-
cãdo. Et certe nõ ẽ interior lrarũ sciẽtia/ꝙ
scripta ꝯsciẽtia: id se alteri facere qd nolit pa- Tob. 4. c
ti. Qꝫ tu secret⁹ es/habitãs in excelsis i silẽ- Mat. 7. b
tio deus sol⁹ magn⁹/lege infatigabili spar-
gẽs penales cecitates sup illicitas cupidi-
tates. Cũ hõ eloqntie famã qrit astans an
hominẽ iudicẽ/circũstãte hoim multitudi-
ne/inimicũ suũ odio imanissimo insectãs:
vigilãtissime cauet/ ne ꝑ lingue errorẽ di-
cat inter hominib⁹: ⁊ ne per mentis furorẽ
hoiem auferat/ex hominibus nõ cauet.

Qr augustin⁹ plus curauit vitare barbarismũ ꝙ alia vitia moꝝ. Ca. XIX.

Horum ergo puer mo-
b rum in limine iacebã miser: ⁊ hu-
ius arene palestra erat illa/vbi ma-
gis timebam barbarismũ facere/ ꝙ caue-
bam si facerẽ nõ facientibus inuidere. Di-
co enim et confiteor tibi deus meus / in
quibus laudabar ab eis/ quibus placere
tunc mihi erat honeste viuere. Non enim
videbam voraginem turpitudinis/in quã
proiectus eram ab oculis tuis. Nam in il-
lis iam quid me fedius fuit/ vbi etiam ta-
libus displicebam fallendo innumerabili-
bus mendacijs/ ⁊ pedagogũ/et magistros

et parentes amore ludendi/studio spectandi nugatoria/et imitandi ludicram inquietudinem? Furta etiam faciebam de cellario parentum et de mensa/ vel gula imperitante/vel vt haberem quod darem pueris/ludum suũ mihi quo pariter vti᷑ delectabantur/tamen vendentibus. In quo etiã ludo fraudulentas victorias/ipse vane excellentię cupiditate victus/ sępe aucupabar. Quid autem tam nolebam pati/ atq̃ atrociter si deprehenderem arguebam/q̃ id quod alijs faciebam: et si deprehensus arguerer/sęuire magis q̃ cedere libebat? Ista ne est innocẽtia puerilis? Nõ est domine/non est: oro te deus meus. Nã hęc ipsa sunt/ quę a pędagogis et magistris / a nucibus et pilulis et passeribus/ ad pręfectos et reges/aurum/pędia/ mancipia: hęc ipsa omnino q̃ succedentib⁹ maioribus ętatibus transeunt: sicuti ferulis maiora supplicia succedunt. Humilitatis ergo signum in statura pueritię rex noster Mat.19.b probasti cum aisti: Taliũ est regnũ celorum.

Qr augustinus pro bonis sibi collatis/deo gratias agit:

(Ca. XX.

Sed tamen domine tibi excellentissimo atq̃ optimo cõditori et rectori vniuersitatis deo nostro gratias/ etiam si me puerũ tñ esse voluisses. Eram enim/et iam tunc viuebã atq̃ sentiebam / meamq̃ incolumitatem vestigium secretissimę vnitatis/ex qua erã curę habebam: custodiebam interiore sensu integritatem sensuũ meorum: inq̃ ipsis paruis paruarumq̃ rerum cogitationibus veritate delectabar. Falli nolebam/ memoria vigebam/ locutione instruebar/ amicitia mulcebar/ fugiebam dolorẽ / abiectionem/ignorantiam. Quid in tali animante nõ mirabile atq̃ laudabile? At ista omnia dei mei dona sunt: nõ mihi ego dedi hęc/et bona sunt: et hęc omnia ego. Bonus ergo est qui fecit me/ ⁊ ipse est bonum meum: ⁊ illi exulto bonis omnibus/quib⁹ etiam puer eram. Hoc enim peccabam q̃ non in ipso/sed i creaturis eius me atq̃ cęteras voluptates/sublimitates/veritates querebam: atq̃ ita irruebam in dolores/ cõfusiones/ ⁊ errores. Gratias tibi dulcedo mea et honor meus/et fiducia mea deus meus. Gratias tibi de donis tuis: sed tu mihi ea serua. Ita enim seruabis me: ⁊ augebũtur et perficientur quę dedisti mihi/et ero ipse tecum: quia et vt sim tu dedisti mihi.

Sancti augustini episcopi liber cõfessionum primus explicit.

Annotatio capitulorum secũdi libri eiusdem.

Eiusdem diui aurelij augustini episcopi/confessionum liber secundus incipit.

Assignat causã suę cõfessionis: ⁊ q̃d amauerit prius: Ca.I.

Recordari volo trãsactas feditates meas/⁊ carnales corruptiões aię meę: nõ q̃ eas amem/s vt amem te de⁹ me⁹. Amore amoris tui facio istud/recolẽs vias meas neq̃ssimas in amaritudine recogitationis meę: vt tu dulcescas mihi dulcedo nõ fallax/ dulcedo fęlix et secura et colligens me a dispsione i qua frustatim discissus sũ/ dũ ab vno te auersus i multa †euanui. Exarsi eni aliq̃n satiari in inferis in adolescẽtia: ⁊ siluescere ausus sum varijs ⁊ vmbrosis amoribus: ⁊ cõtabuit species mea: ⁊ cõputrui corã oculis tuis placẽs mihi: ⁊ placere cupiens oculis hominũ. Al. † euonui

Accusat tempus adolescentię suę in ardore libidinoso ꝯsūpto: Ca. II

A Et quid erat quod me de-
lectabat/nisi amare et amari? Sz
non tenebatur modus ab animo
vsq; ad animum/quatenus est luminosus
limes amicitię:sed exhalabātur nebulę de
limosa concupiscentia carnis et scatebra
pubertatis:et obnubilabant atq; offusca-
bant cor meum/vt non discerneretur sere-
nitas dilectiōis a caligine libidinis. Utrū
q; in confuso ęstuabat:et rapiebat imbecil-
lem ętatem per abrupta cupiditatum/ at-
q; mersabat gurgite flagitiorum. Inualu-
erat super me ira tua et nesciebam: Obsor
dueram stridore catenę mortalitatis meę:
pęna superbię animę meę: et ibam longi-
us a te/et sinebas: et iactabar/ et effunde-
bar/et diffluebam/ et ebulliebam per for-
nicationes meas/ et tacebas. O tardum
B gaudium meū. Tacebas tunc/ et ego ibā
porro longe a te in plurima et plura steri-
lia semina dolorum/superba deiectione et
inquieta lassitudine. Quis mihi modera-
retur erumnam meam/ et nouissimarū re-
rum fugaces pulchritudines in vsum ver-
teret: earumq; suauitatibus metas pręfi-
geret: vt vsq; ad coniugale litus exęstua-
rent fluctus ętatis meę: si tranquillitas in
eis non poterat esse sine procreandorū li-
berorum contenta: sicut pręscribit lex tua
domine/qui formas etiam propaginē mor
talitatis nostrę/potens imponere leuē ma
num ad temperamentū spinarum a para-
C diso tuo seclusarum? Non enim longe est
a nobis omnipotentia tua/etiam cum lon
ge sumus a te/vtī aut certe sonitū nubium
1.Cor.7.e tuarum vigilantius aduerterem: Tribu-
lationem autem carnis habebunt huius-
Ibidē.a. modi: Ego autem vobis parco. Et bonū
Ibidem.f. est homini mulierem non tangere. Et qui
sine vxore est/cogitat ea quę sunt dei/quo-
modo placeat deo: Qui autem matrimo-
nio iunctus est:cogitat ea quę sunt mun-
di/quomodo placeat vxori. Has ergo vo-
ces exaudirē vigilantior: et abscisus ꝓpter
regnum cęlorum/ fęlicior expectarem am-
plexus tuos. Sed efferbui miser sequens
impetū fluxus mei relicto te: et excessi om-
nia legitima tua: nec euasi flagella tua:
Quis eni hoc mortaliū? Nam tu semp ad-
eras misericorditer sęuiens/ et amarissimis
aspergens offensionibus omnes illicitas
iocunditates meas/ vt ita quęrerē sine of-
fensione iocundari. Et vbi hoc possem nō
inuenirē quicq̄/pręter te dñe: pręter te qui Ps̄.93.
fingis dolorē in pręcepto: et percutis vt sa Deut.32.f.
nes/ et occidis nos ne moriamur abs te?
Ubi eram et q̄ lōge exulabā a delitijs do-
mus tuę: Anno illo sextodecimo ętatis car
nis meę/cum accepit in me sceptrum: et to
tas manus ei dedi vesania libidinis licen-
tiose per dedecus humanū: illicite autem
per leges tuas? Non fuit cura meorū ruen
tem excipere me matrimonio: sed cura fuit
tm̄ vt discerē sermonē facere q̄ optimū/ et
persuadere dictione.

Quāta sollicitudine mater augustini persuadebat castimoniā: et cur vterq; parēs affectabat studium ipsius: Ca. III.

Et anno quidē illo intermissa erāt A
studia mea/dū mihi reducto a ma-
dauris/ in q̄ vicina vrbe iā cęperā
litterature atq; oratorię ꝑcipiendę gratia
peregrinari: lōginquioris apd̄ carthaginē
peregrinatiōis sūptus pręparabantur: ani-
mositate magis q̄ opibus patris munici-
pis thagastensis admodū tenuis. Cui nar
ro hęc? Neq; eni tibi deus meus: sed apud
te narro hęc generi meo generi humano/
quātulacunq; ex particula incidere potest
in istas meas lras. Et vt qd hoc? Ut vide-
licet ego et quisquis hęc legit/cogitemus de
q̄ ꝓfundo clamandū sit ad te. Et quid ꝓpi
us auribus tuis/ si cor confitens et vita ex
fide ē? Quis eni nō extollebat laudibus tūc
hominem patrē meū: q vltra vires rei fa-
miliaris suę impēderet filio/ quicquid etiā
longe peregrinanti studiorū causa opus
esset? Multorū eni ciuiū longe opulentio-
rū/ nullū tale negociū pro liberis erat: cū
interea non satageret idē pater qualis cre-
scerem tibi/aut q̄ castus essē/ dūmodo es-
sem disertus/ vel desertus potius a cultu-
ra tua deus: qui es vnus/verus et bonus
dñs agri tui cordis mei. Sed vbi sexto illo B
decimo anno interposito ocio ex necessi-
tate domestica feriatus ab omni schola cū
parētibus esse cępi: excesserunt caput me-
um vepres libidinum: et nulla erat eradi-
cans manus: Quinimo vbi me ille pater
in balneis vidit pubescentē: et īquieta in-
dutū adolescētia: q̄si iā ex hoc in nepotes

gestiret/gaudens matri indicauit:gaudẽs
vinolentia/in qua te iste mundus oblitus
est creatorem suum/ et creaturam tuã pro
te amauit diuino inuisibili/ peruerse atq;
inclinate in ima voluntatis suę. Sed ma-
tris in pectore iam inchoaueras templum
tuũ/et exordium sanctę habitationis tuę.
C Nam ille adhuc cathecuminus/ et hęc re-
cens erat. Itaq; illa exiluit pia trepidati-
one ac tremore: ꝛ q̃uis mihi nondum fide-
li/timuit tamen vias distortas: in quibus
ambulant qui ponunt ad te tergũ/et nõ fa-
ciẽ. Hei mihi/ ꝛ audeo dicere tacuisse te de-
us meus/cum irem abs te lõgius: Ita ne
tu tacebas tunc mihi? Et cuius erant nisi
tua verba illa p matrẽ meã fidelem tuam
quę cantasti i aures meas? Nec inde quic-
q̃ descendit in cor meum vt facerem illud.
Volebat eni illa ꝛ secreto memini/vt mo-
nuerit cum sollicitudine ingenti ne forni-
carer/maximeq; ne adulterarẽ cuiusq̃ vxo
rem. Qui mihi monitus muliebres vide-
bantur/quibus obtemperare erubescerẽ.
Illi autẽ tui erant/et nesciebam:et te tace-
re putabã: atq; illam loqui per quam mi-
hi tu non tacebas/ꝛ in illa contemnebaris
a me filio eius/ filio ancillę tuę seruo tuo.
Sed nesciebam: ꝛ pręceps ibam tanta cę-
citate/vt iter coętaneos meos puderet me
minoris dedecoris/q̃ audiebam eos iactã
tes flagitia sua: ꝛ tanto gloriãtes magis/
quãto magis turpes essẽt: ꝛ libebat malũ
facere non solum libidine facti/ verumeti-
am laudis. Quid dignũ est vituperatione
nisi vitiũ? Ego ne vituperarer vitiosior fie
bam: ꝛ vbi non suberat quo admisso ęqua
rer perditis: fingebam me fecisse quod nõ
feceram:ne viderer abiectior quo eram in-
nocentior: ꝛ ne vilior haberer quo erã ca-
stior. Ecce cũ quibus comitibus iter age-
bam platęarum babylonię: ꝛ volutabar i
cęno eiꝰ/tanq̃ in cinnamomis et vnguen-
tis preciosis: Et i vmbilico eius quo tena-
cius hęrerem/ calcabat me inimicus inui-
sibilis/ et seducebat me: qꝛ ego seductilis
D eram. Non eni ꝛ illa quę iam de medio ba
Hiere.51.a. bylonis fugerat: sed ibat in cęteris eius
tardior mater carnis meę:sicut monuit me
pudicitiam: ita curauit quod de me a vi-
ro suo audierat: iamq; pestilentiosum et
in posterum periculosum sentiebat coer-
cere termino coniugalis affectus/si reseca-
ri ad viuũ non poterat. Non curauit hoc:
quia metus erat ne impediretur spes meã
compede vxoria: nõ spes illa quã in te fu-
turi sęculi habebat mater:sꝫ spes litterarũ
quas vt nossẽ/ nimis volebat parẽs vter-
q;. Ille quia de te prope nihil cogitabat/
de me autem inania: illa autem quia non
solum nullo detrimento/sed etiam nõnul-
lo adiumento ad te adipiscendum profu-
tura existimabat vsitata illa studia doctri-
nę. Ita eni conijcio/recolens vt possũ mo-
res parentum meorũ. Relaxabantur etiã
mihi ad ludendum habenę vltra tempera-
mentũ seueritatis in dissolutionẽ affectio-
nũ variarum: et in oĩbus erat caligo in-
tercludens mihi deus meus serenitatẽ ve-
ritatis tuę: ꝛ prodiebat tanq̃ ex adipe ini- Ps.72.
quitas mea.

Confitetᷣ furtũ suũ: ꝛ quare id fecerit ostendit: Ca. iiii.

Furtum certe punit lex tua dñe: et
lex scripta i cordibus hominum/
quã ne ipsa quidem †delet iniqtas. Al.†delectat
Quis eni fur ęquo animo furem patitur?
Nec copiosus adactũ inopia. Et ego fur-
tum facere volui et feci/nulla compulsus
egestate/nec penuria/sꝫ fastidio iusticię/ et
sagina iniquitatis. Nã id furatus sum qđ
mihi abundabat:et multo melius. Nec ea
re volebam frui quam furto appetebam:
sed ipso furto ꝛ peccato. Arbor erat pirus
in vicinia vinei nostrę pomis onusta: nec
forma/nec sapore illecebrosis. Ad hanc ex-
cutiendam atq; asportandam/ nequissimi
adolescentuli perreximus nocte intempe-
sta/quousq; ludum de pestilentię more in
areis produxeramus: et abstulimus inde
onera ingentia: non ad nostras epulas/
sed vel proijcienda porcis/etiam si aliquid
inde comedimus/ dum tamen fieret a no-
bis q eo liberet quo non liceret. Ecce cor
meum deus meus/ecce cor meum/ quod
miseratus es in imo abyssi. Dicat tibi nũc
ecce cor meum/quid ibi quęrebat vt essem
gratis malus: et malicię meę causa nulla
esset nisi malicia. Fęda erat et amaui eã.
Amaui perire:amaui defectum meum: nõ
illud ad quod deficiebam / sed defectum
ipsum meum amaui/turpis animę/ et dis-
siliens a firmamento tuo in exterminı-
um: non de decore aliquid / sed dedecus
appetens.

Ostendit quare peccatum homicidij aut alterius flagitij committatur: Ca. v.

A Etenī species est pulchris corporibus/ et auro et argēto et omnib⁹/ et in contactu carnis congruentia valet plurimū: ceterisq͂ sensibus ē sua cuiq͂ accōmodata modificatio corporū. Habet etiā honor temporalis/ et imperitandi atq͂ superādi potentia suū decus: vnde etiam vindictę auiditas oritur: ⁊ tamen i cūcta hec adipiscenda nō est egrediendū abs te domine: neq͂ deuiādū a lege tua. Et vita qua hic viuimus habet illecebrā suam ꝓpter quendam modum decoris sui ⁊ cōuenientiā/ cum his omnibus infimis pulchris. Amicitia quoq͂ hoim charo nodo dulcis ē ꝓpter vnitatē de multis animis. Propter vniuersa hec atq͂ hmōi peccatū admittitur: dū immoderata i ista inclinatione/ cum extrema bona sint meliora ⁊ summa deserunt/ tu domine deus noster/ ⁊ veritas tua/ et lex tua. Habent eni ⁊ hec ima delectatiōes/ s₃ nō sicut deus meus qui fecit oia: q2 i ipso delectat iust⁹: et ipse ē delitię rectoꝝ corde.

B Cū itaq͂ de facinore queritur q̄ causa factū sit/ credi nō solet nisi cū appetit⁹ adipiscēdi alicui⁹ illoꝝ bonoꝝ q̄ infima dixim⁹/ esse potuisse apparuerit/ aut metus amittēdi. Pulchra sūt eni ⁊ decora: q͂q͂ p̄ bonis supiorib⁹ ⁊ beatificis abiecta ⁊ iacētia. Homicidiū fecit: Cur fecit? Adamauit eius coniugē aut ꝑdiū/ aut voluit depredari vñ viueret/ aut timuit ab illo tale aliquid amittere: aut lesus vlcisci se exarsit. Num homicidiū sine causa faceret ipso homicidio delectatus? Quis crediderit? Nā et de quo dictum est vecordi et nimis crudeli homine/ q͂ gratuito potius malus atq͂ crudelis erat. Predicta tamen est causa ne p ocium inquit torpesceret manus aut animus. Quare id quoq͂? Cur ita? Ut scʒ illa exercitatione scelerū capta vrbe: honores/ imperia/ diuitias assequeret: et careret metu legū/ et difficultate reꝝ/ ꝓpter inopiam rei familiaris/ et conscientia₃ scelerum. Nec ipse igitur catilina amauit facinora sua: sed vtiq͂ aliud cuius causa illa faciebat.

Quid in vitijs inueniat/ ⁊ q͂ in deo nō querat/ cū excellēti⁹ i ipso omnia inueniant. Ca. vi.

A Quid ego miser in te amaui o furtū meū: o facin⁹ illud meū nocturnū sextidecimi anni ętatis meę? Non eni pulchrū eras cū furtū esses: aut vo aliquid es vt loq̄r ad te? Pulchra erāt poma illa q̄ furati sum⁹: qm̄ creatura tua erāt/ pulcherrime oim creator: oim de⁹ bone: de⁹ summū bonū/ et bonū veꝝ meū. Pulchra erāt illa poma/ sed nō ipsa concupiuit aia mea miserabil. Erat eni mihi melioꝝ copia: illa aūt decerpsi tm̄ vt furarer. Nā decerpta ꝓieci: epulat⁹ inde solā iniq̄tatē q̄ lętabar fruens. Nā et si qd illoꝝ pomoꝝ intrauit i os

B meū/ ꝯdimētū ibi facinus erat. Et nūc domine deus meus/ quero qd me i furto delectauerit: et ecce species nulla ē. Nō dico sicut i ęq̄tate atq͂ prudētia: sed neq͂ sicut i mēte hois atq͂ memoria ⁊ sensib⁹ et vegetāte vita: neq͂ sicut speciosa sunt sidera et decora locis suis: et terra ⁊ mare plena fętibus/ qui succedunt nascēdo decedētibus nō saltē vt ē quędā defectiua species ⁊ vmbratica vitijs fallentibus. Nā et superbia celsitudinē imitat: cū tu sis vnus sup omnia deus excelsus. Et ambitio qd nisi honores q̄rit ⁊ gloriam: cum tu sis pre cunctis honorādus vnus et gloriosus in eternū. Et seuitia potestatū timeri vult: Quis autē timēdus nisi vnus deus? Cuius potestati eripi aut subtrahi quid potest: quādo aut vbi aut q̄ vel a quo potest? Et blandicię lasciuientiū amari volunt: sed neq͂ blādius ē aliqd tua charitate: Nec amat quicq͂ salubrius q͂ illa pre cūctis formosa et luminosa veritas tua. Et curiositas affectare videt studiū sciētię/ cū tu oia summe noueris. Ignorantia quoq͂ ipsa atq͂ stulticia simplicitatis ⁊ innocētię nomine tegit: ¶ Quia te simplici⁹ quicq͂ nō reperitur. Quid aūt te innocētı⁹/ quādoquidē opa sua mal inimica sūt? Et ignauia quasi de quiete appetit. Que vo quies certa ꝑter dominū? Luxuria saturietatē atq͂ abūdātiā se cupit vocari: tu autē es plenitudo ⁊ indeficiēs copia incorruptibilis suauitatis.

¶ Primum dictum est illud: Te domine simplicius q͂cq͂ nō reperitur. Ex quo dicto accipitur illud vulgatissimū fidelibus ⁊ infidelib⁹ documentū/ q͂ deus ē simplicissim⁹. Sed oriē difficultas: qr illa q̄ habēt maiorem identitatem videntur habere maiorem simplicitatem: cum identitas sit annexa simplicitati: sicut ipse augustinus ostendit de ciuitate dei: sed maior est identitas inter angelum et seipsū/ q̄ inter patrem et filium in diuinis: cū ibi nō sit tanta

Primū dictū secundi libri

Effusio liberalitatis obtendit vmbram: sed bonorum omnium largitor affluentissim⁹ tu es. Auaricia multa possidere vult: et tu possides omnia. Inuidia de excellētia litigat: quid te excellentius? Ira vindictā querit: te iustius quis vindicat? Timor insolita et repētina exhorrescit: rebus que amant aduersantia/dū p̄cauet securitati: Tibi enim quid insolitum/quid repentinū? Aut quis a te sepat quod diligis? aut vbi nisi apd̄ te firma securitas? Tristicia rebus amissis cōtabescit/quib⁹ se oblectabat cupiditas: quia ita sibi nollet/sicut tibi auferri nihil potest: Ita fornicat anima cū auertitur abs te: et querit extra te ea que pura et liquida nō inuenit nisi cum redit ad te. Peruerse te imitant omnes qui longe se a te faciunt/et extollūt se aduersum te. Sed etiam sic te imitādo indicāt creatorem te esse omnis nature: et ideo nō esse quo a te omnimodo recedat.

C Quid ergo i illo furto ego dilexi: et in q̄ dn̄m meū vel vitiose atq̄ peruerse imitatus sū? An libuit facere contra legē/saltē fallacia: quia potentatu nō poteram: vt mancā libertatem captiuus imitarer faci-

Si sit tanta distinctio: q̄ et maior simplicitas: et sic deus non est summe simplex. Secūda difficultas: quia vbi est maior multitudo/ibi videtur esse maior compositio/cum pluralitas coniunctorum sine compositione non queat intelligi: sed maior pluralitas videtur esse in deo q̄ i aliquib⁹ creaturis: ergo nō est ita simplex. Minor probatur: quia resoluendo composita que sunt i creaturis: cum non sit p̄cedere in infinitum est deuenire ad aliquid qd̄ est ita simplex q̄ nullam habet multitudinem in se/cum tamen in deo sit vera personarum et vera relationum pluralitas. Dicitur autem ad istas duas difficultates q̄ illi theologi qui nolunt secernere diuersitatem a cōpositione et multitudine/non possunt aliquo modo soluere istas difficultates que ab inimicis fidei catholice inducuntur: Si enī distinctio et pluralitas sūt annexa necessario compositiōi/vt sine ipsa esse nō possint/cum in diuinis veram distinctionem et pluralitatem ponamus: cur non poneremus ita eodem modo compositionem. Nunc autem qui sane intelligit/videt q̄ distinctio et pluralitas possint esse sine compositione/licet nō econuerso: quia i essentialiter ordinatis priora possunt a posterioribus separi/et nō econuerso. Nūc autē distinctio et pluralitas preintelliguntur compositioni: componentia enī inquantū talia sunt plura et distincta: et tamen componentia inquantū talia precedunt compositionem/sicut extrema habitudinem suam. Unde inter deum et creaturam est vera distinctio et nulla compositio inuicem. Et tunc patet cuiuslibet difficultatis istarum maior: quia sicut multitudo potest separari a compositione/ita identitas aliqua a simplicitate: cum identitas p̄cedat simplicitatē/sicut diuersitas cōpositionem.

endo impune: quod non liceret tenebrosa omnipotentie similitudine?

Gratias agit deo de remissiōe peccatoꝝ ab eo factoꝝ/et a p̄seruatione multorum: Ca. vii.

Ecce est iste seruus fugiens dn̄m suum/et ꝯsecutus vmbrā. O putredo/o monstrū vite et mortis ꝓfūditas. Potuit ne libere qd̄ nō licebat/non ob aliud nisi quia non licebat? Quid retribuam domino: quod recolit hec memoria mea: et anima mea non metuit? Inde diligā te dn̄e et gratias agam/et confitear nomini tuo: quoniā tanta dimisisti mihi mala et nefaria opera mea. Gratie tue deputo et misericordie tue/q̄ peccata mea tanq̄ glaciem soluisti: gratie tue deputo et q̄cunq̄ nō feci mala. Quid enim non facere potui/qui etiam gratuitum facinus amaui? Et omnia mihi dimissa esse fateor: et q̄ mea sponte feci mala: et que te duce non feci. Quis est hominū/qui suam cogitans infirmitatē/audet viribus suis tribuere castitatē atq̄ innocentiā suā/vt minus amet te/quasi minus ei necessaria fuerit misericordia tua/qua donas pctā cōuersis ad te? A

e

B

Qui enim vocatus a te secutus ē vocem tuam: et vitauit ea que me de meipso recordantem et fatentem legit: nō me derideat ab eo medico egrū sanari: a quo sibi p̄stitū est vt non egrotaret/vel poti⁹ vt minus egrotaret. Et ideo te tantundē imo vō amplius diligat: q2 p quē me videt tātis pctōꝝ meorū lāguorib⁹ exui/per eū se videt tātis peccatoꝝ languorib⁹ nō implicari.

Secundum dictum est istud: Qui vocatus a te domine/et secutus ē vocem tuam/non me derideat ab eo medico egrū sanari/a quo sibi p̄stitutum est ne egrotaret/vel potius vt minus egrotaret. Et ideo te tantundem: immo vero amplius diligat: quia per quē videt me tātis peccatorum meorum languoribus exui/per eum se videt tantis peccatorū languoribus nō implicari. Ex quo dicto accipiūtur duo theologica documenta. Primum est/q̄ quilibet homo sibiipsi derelictus a deo/faceret omnia mala que fieri ab eo possent: quia sicut re⁹ ab omnib⁹ malis per deum liberatur: ita et ille qui non est reus s̄m beatum augustinū per deum non implicatur. Secundum documentum/q̄ plus tenetur ad diligendum deum innocens preseruatus q̄ peccator reconciliatus: quia dicit expresse/q̄ nō solū tantū debet diligere/immo amplius. Sed oritur dubium: quia ad oppositum videtur esse responsio pharisei in luca/quem christus dominus commendauit/dicentis/q̄ ille cui plus dimittitur plus diligere debet. Dicitur autem q̄ quot sunt rationes diligendi aliquod obiectū/tot sūt Scd̄m dict

Luc. 7. d

dilectiones

[...] dilectiões pticulares ipsi⁹ obiecti/cū noua rō inducat nouū actū diligēdi aliquē/aut qꝛ pseruauit a malo:aut qꝛ a malo eripuit:alteri⁹ aūt rōnis videt̄ eē iste rões di ligēdi sicut ⁊ fines/ita q̄ pseruatiua ē mag⁹ initialis: ⁊ liberatiua magis seruilis qꝰammō. Nūc aūt aug⁹ h loquit̄ de dilectiōe initiali/⁊ phariseꝰ i luca de seruili/ q̄ est tm̄ liberatoꝝ:qꝛ quāto a maiori malo liberat̄/cō stat q̄ tāto pl⁹ debet de tali amore q̄ non est mal⁹ ex q̄ est amor/q̄uis seruilis p istū modū.

Quid amauerit augustinus in furto ab ipso facto: Ca. VIII.

q Uē fructū habui miser aliqñ i his q̄ nūc recolēs erubesco:maxime in illo furto in quo ipsū furtū amaui/ nihil aliud/ cū et ipsū esset nihil: et eoipso ego miserior? Et tm̄ sol⁹ id nō fecissē: sic recordor aīm tūc meū:sol⁹ oīno modo id nō fecissem. Ergo amaui ibi etiā consortiū eorū cū quib⁹ id feci. Non ḡ nihil aliud q̄ furtū amaui:imo vō nihil aliud:qꝛ et illud nihil ē. Quid ē reuera? Quis ē q̄ doceat me/ nisi q̄ illuminat cor meū: ⁊ discernit vmbras ei⁹? Quid ē qđ mihi venit i mentē q̄rere et discutere ⁊ osiderare? Quia si tūc amarem poma illa q̄ furatus sum/⁊ eis frui cuperē: possem etiā sol⁹ si satis esset/cōmittere illā iniq̄tatē/ qua puenirē ad voluptatē meā: nec ofricatione osciorū animorū accenderē pruritū cupiditatis meę. Sed qm̄ i illis pomis voluptas mihi ñ erat:ea erat i ipō facinore/quā faciebat osortiū simul peccātiū.

Cur appetierit societate in furto suo: Ca. IX.

q Uid erat ille affectus animi? Certe eni plane turpis erat nimis:⁊ vę mihi erat qui habebā illū. Sed ta- Ps. 18. men quid erat? Delicta quis intelligit? Risus erat / quasi titillato corde/ q̄ fallebamus eos qui hęc a nobis fieri nō putabāt/ et vęhemēter nolebāt. Cur ergo eo me delectabat/quo id nō faciebā solus? An quia etiā nemo facile solus ridet? Nemo quidē facile/sed tamē etiā solos ⁊ singulos homines/ cū alius nemo p̄sens est:vincit risus aliquādo/si aliquid nimie ridiculū/ vel sensibus occurrerit/vel animo. At ego illud solus nō facerē/nō facerē omnino solus. Ecce est coram te deus meus viua recordatio animę meę: Solus nō facerē furtū illud/in quo me non libebat id quod furabar/ sed qꝛ furabar qđ me solū facere ,p̄sus non liberet/ nec facerē. O nimis inimica amicitia:seductio mētis inuestigabilis: ex ludo et ioco nocēdi auiditas/⁊ alieni damni appetitus:nulla lucri mei/nulla vlciscendi libidine/sed cū dicit̄: Eam⁹:faciamus: ⁊ pudet nō esse impudentē.

Qꝛ in deo sit omne bonū appetibile homini: Ca. X.

q Uis †exaperit istā tortuosissimā et implicatissimā nodositatē? Feda est/nolo in eā intēdere/nolo eā videre. Te volo iusticia ⁊ innocētia: pulchra ⁊ decora honestis luminib⁹ ⁊ insatiabili satietate. Quies ē apud te valde/ ⁊ vita imperturbabilis. Qui intrat in te/ intrat in gaudiū domini sui/et nō timebit: et habebit se optime i optimo. Defluxi abs te ego et erraui deus meus/nimis deui⁹ a stabilitate tua in adolescentia: et factus sū mihi regio egestatis.

Al. reperit
Mat. 25. b.

Explicit liber secundus cōfessionū sancti augustini.

Annotatio capitulorum tertij libri eiusdem.

Eiusdem diui aurelii augustini epi/cōfessionū liber terti⁹ incipit.

Qualiter amare ⁊ amari cupiebat augustin⁹: ⁊ ꝙ̄ sentiebat carnalium desiderioꝝ stimulos acriter: Ca. i.

Veni carthaginem/et circumstrepebat me vndiq̃ sartago flagitiosorū amoꝝ. Nondū amabam/et amare amabā: et secretiore indigentia oderā me minus indigentem. Querebā quid amarē amās amare: ⁊ oderam securitatē/ ⁊ viā sine muscipul': Quoniā fames mihi erat int⁹ ab interiori cibo teipso deus meus: et ea fame nō esuriebā/ sed erā sine desiderio alimentoꝝ incorruptibiliū: nō quia plen⁹ eis erā/sed quo inanior/eo fastidiosior; ⁊ ideo non bñ valebat aīa mea: ⁊ vlcerosa ꝓijciebat se foras miserabiliter scalpi auida cōtactu sensibiliū: Sed si nō haberent animā/ nō vtiq̃ amarent. Amare et amari dulce mihi erat: magis si etiā amantis corpe fruerer. Venam igit amicitię coinquinabā sordibus concupiscentię/candorēq̃ eius obnubilabā tartarea libidine: ⁊ tamē fędus atq̃ inhonestus /elegans ⁊ vrbanus esse gestiebā abūdanti vanitate. Rui etiā in amorē quo cu-
Ps.58. piebā capi. Deus meus misericordia mea/ quanto felle mihi suauitatē illam/ ⁊ ꝙ̄ bonus aspersisti: quia ⁊ amatus sum/ ⁊ perueni occulte ad vinculū fruendi: ⁊ colligabar lętus erumnosis nexib⁹/vt cęderer virgis ferreis ardentibus zeli /et suspitionū/et timoꝝ/ ⁊ iraꝝ atq̃ rixarū. Rapiebāt me spectacula theatrica/plena imaginibus miseriaꝝ meaꝝ/ ⁊ fomitibus ignis mei.

Quid theatri cōferāt spectacula/ ⁊ q̇ vere sint misericordes: Ca. ii

Quid est ꝙ homo ibi vult dolere/ cū spectat luctuosa atq̃ tragica: q̄ tamē pati ipse nollet? Et tamē pati vult ex eis dolorē spectator: ⁊ dolor ipse est voluptas ei⁹: Quid em̄ ē nisi miserabilis insania? Nam eo magis eis mouet q̄sq̃/quo minus a talibus sanus est affectibus: ꝙ̄ꝙ̄ cū ipse patit miseria cū alijs cōpatit/ misericordia dici solet. Sed qualis tandē misericordia in reb⁹ fictis ⁊ scęnicis? Nō eni ad subueniēdū prouocat auditor: sed tm̄ ad dolēdū inuitat. Et auctori earū imaginū amplius fauet cuȝ ampli⁹ dolet. Et si calamitates illę hominū vel antiquę vel falsę sic agant? Vt qui spectat non doleat/abscedit inde fastidiēs ⁊ reprehēdēs. Si aūt doleat/manet intentus ⁊ gaudēs lachrymat. Ergo amant et dolores? Certe omnis homo gaudere vult. An cum miserum neminē esse libeat/libet tamē esse misericordē? Quod q₂ nō sine dolore est/ hac vna causa amant dolores: Et hoc d̓ illa vena amicitię est. Sed quo vadit/quo fluit? Vt quid decurrit in torrentē picis bulliētis ęstus immanis terrarum libidinuȝ/ in quo ipsa mutatur ⁊ vertitur per nutum ꝓprium dē cęlesti serenitate detorta atq̃ deiecta? Repudietur ergo misericordia? Nequaq̃. Ergo ament dolores aliquando. Sed caue immundiciā anima mea sub tu-
tore deo meo/deo patrū nostroꝝ: ⁊ lauda- Dan.3.c.
bili ⁊ superexaltato i omnia sęcula: caue immundiciam. Neq̃ eni nunc non misereor: sed tunc in theatris congaudebam amantibus/ cum sese fruebant ꝑ flagitia: q̄uis hęc imaginarie gererent in ludo spectaculi. Cum autē sese amittebant/quasi misericors contristabar: et vtrunq̃ delectabat tamen. Nūc vero magis misereor gaudentem in flagitio/ꝙ̄ velut dura ꝑpessum detrimento pernitiosę voluptatis/ ⁊ amissione miserę felicitatis. Hęc certe verior misericordia/sed nō in ea delectatur cor: Nā et si approbat officio charitatis qui dolet miserū: mallet tamē vtiq̃ nō esse quod doleret/qui germanitus misericors ē. Si eni est maliuola beniuolētia/quod fieri nō potest: potest et ille qui veraciter sinceriterq̃ miseret/cupere esse miseros vt misereatur. Nōnullus itaq̃ dolor approbandus/ nullus amādus est. Hoc eni tu domine deus qui animas amas/longe alteq̃ purius ꝙ̄ nos: et incorruptibilius misereris q̇ nullo dolore sautiaris. Et ad hęc quis idoneus? At ego tunc miser dolere amabam / ⁊ quęrebā vt esset quod dolerē/ quando mihi i erumna aliena et falsa et saltatoria ea magis placebat actio histrionis: meq̃ alliciebat vehementius/ qua mihi lachrymę excutiebant. Quid autem mirū cum infelix pecus aberrans a grege tuo/ ⁊ impatiens custodię tuę turpi scabie fędaret? Et inde erant dolorum amores/nō quibus altius

penetrarer: non enim amabam talia perpeti qualia spectarem: sed quibus auditis et fictis/ tanq̄ in superficie raderer: quos tamen quasi vngues scalpentium feruidus tumor et tabes/ ⁊ sanies horrida consequebatur. Talis vita mea: nunquid vita erat deus meus?

Confitetur se augustinus in ecclesijs concupisse carnalia/ et ludos scenicos/ similes operationibus demoniorum: Ca. iii.

c Et circumuolabat super me fidelis a lōge misericordia tua. In q̄ntas iniquitates distabui/ ⁊ sacrilegam curiositatem secutus sum: vt deserētem te/ deduceret me ad ima infida et circumuētoria obsequia demoniorū: quibus immolabam facta mea mala: ⁊ i omnibus flagellabas me. Ausus sum etiam in celebritate solennitatum tuarum/ intra parietes ecclesie tue cōcupiscere et agere negocium procurandi fructus mortis: Unde me verberasti grauibus penis/ sed nihil ad culpam meam. O tu pregrandis misericordia mea deus meus: refugium meum a terribilibus nocentibus/ in quibus vagatus sum preuidenti collo ad longe recedendum a te/ amans vias meas et non tuas/ amans fugitiuam libertatem. Habebant et illa studia que honesta vocabantur/ ductum suum intuentē fora litigiosa: vt excellerē in eis: eo laudabilior/ quo fraudulentior. Tanta est cecitas hominum de cecitate etiam gloriantium: Et maior iam eram in schola rhetoris/ et gaudebam superbe/ et tumebam typo: q̄q̄ longe sedatior: domine tu scis: et remotus omnino ab euersionibus quas faciebāt euersores. Hoc enī nomen sceuum ⁊ diabolicum/ velut insigne vrbanitatis est: inter quos viuebam pudore impudenti: quia talis non eram: et cum eis eram: et amicitijs eorum delectabar aliquando: a quorum semp factis abhorrebam: hoc est ab euersionibus quibus proterue insectabantur ignotorū verecundiam/ quam perturbarent gratis illudendo/ atq̄ inde pascendo maliuolas leticias suas. Nihil est illo actu similius actibus demoniorum: Quid itaq̄ verius q̄ euersores vocantur? Euersi plane prius ipsi atq̄ peruersi/ deridentibus eos et seducētib⁹ fallacibus occulte spiritib⁹/ in eo ipso quo alios irridere amant et fallere.

Quid sibi contulerit hortensius liber ciceronis ad philosophiam sectandam: Ca. iiii.

f Inter hos ergo imbecilla tunc etate discebam libros eloquentie: in qua eminere cupiebam fine damnabili ⁊ ventoso per gaudia vanitatis humane: ⁊ vsitato iam discendi ordine perueneram in librum quendam cuiusdam ciceronis: cuius linguam fere omnes mirant: pect⁹ nō ita. ¶ Sed liber ille ipsi⁹ exhortationē continet ad philosophiam: ⁊ vocatur hortensius. Ille vero liber mutauit affectum meum: et ad teipsum domine mutauit p̄ces meas: et vota ac desideria mea fecit alia. Uiluit mihi repente omnis vana spes: ⁊ immortalitatem sapiētie concupiscebā estu cordis incredibili: et surgere iam ceperam vt ad te redirem. Nō enim ad acuendam linguam/ quod videbar emere maternis mercedibus: cū agerem annū etatis vndeuigesimū: iam defuncto patre ante bi enniū. Non ergo ad acuendam linguam referebam illū librū: neq̄ mihi locutionē/ sed quod loquebatur psuaserat. Quomodo ardebam deus meus: quomodo ardebam euolare a terrenis ad te: ⁊ nesciebam quid ageres mecum. Apud te est enim sapientia. Amor autē sapientie nomen grecū habet/ φιλοσοφιαν/ philosophiā: q̄ me accendebant ille littere. Sunt qui seducāt per philosophiam magno ⁊ blando et honesto nomine: colorantes et fucantes errores suos. Et prope omnes qui ex illis et supra temporibus tales erant/ notantur i eo libro ⁊ demonstrantur: et manifestatur ibi salutifera illa admonitio spiritus tui p

A

Primū dictū tertij libri

¶ Primum dictum est istud: q̄ quidam liber ciceronis qui vocabatur hortensi⁹/ exhortans ad philosophiam: mutauit inquit augustinus affectum meum ad te domine: et preces ac vota et desideria mea fecit alia: Uiluit ait mihi repente omnis vana spes: et immortalitatem sapientie concupiscebam estu cordis incredibili: et surgere iam ceperam vt ad te redirem. Ex quo in quam dicto colliguntur duo catholica documenta. Primum documentum est: q̄ vtile est quandoq̄ viris fidelibus legere libros philosophorū: quia liber ciceronis beatum augustinum cōuertit. Secundum documentum: Inter omnia q̄ p̄sunt ad fugandā concupiscentiam/ est affectio scientie/ et admonitio ad veram philosophiā: q̄ cum beatus augustinus esset carnalibus desiderijs nimis grauatus/ vt patet hic/ exhortatio ad philosophiam mutauit animam eius ad puritatem maximam.

B

Col.2.b seruū tuum bonū ꝛ pium: Uidete ne quis vos decipiat per philosophiā ꝛ inanē seductionē ſm traditionē hominū: ſm elementa huius mūdi/ ꝛ non ſm christum: quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et ego illo tēpore/ scis tu lumē cordis mei: quoniā nondū mihi hec apostolica nota erant: hoc tamen solo delectabar in illa exhortatione/ ꝙ non illam aut illam sectā/ sed ipsam quecunqꝫ esset sapientiā/ vt diligerē/ et quererē/ et assequerer/ ꝛ tenerē/ atqꝫ amplexarer fortiter: excitabar sermone illo/ ꝛ accēdebar/ ꝛ ardebā: ꝛ hoc solū me in tanta flagrantia refringebat/ ꝙ nomen christi non erat ibi: quoniā hoc nomen ſm misericordiā tuā domine: hoc nomen saluatoris mei filij tui/ in ipso adhuc lacte matris/ tenerū cor meum pie biberat et alte retinebat: et quicquid sine hoc nomine fuisset/ q̄uis litteratū ꝛ expolitū ꝛ veridicū/ nō me totū rapiebat.

Repudiauit legere sacras litteras ꝓpter simplicitatē stili: Ca. v.

Scdm dictū — **I**Taqꝫ instituī animum intendere in scripturas sāctas/ vt viderem quales essent: Et ecce video rē non compertam superbis/ neqꝫ nudatā pueris: sed icessu humilem/ successu excelsam/ et velatam mysterijs: et non eram ego talis/ vt intrare in eā possem/ aut inclinare ceruicē ad eius gressus. Nō enim sicut modo loquor/ ita sensi/ cū attendi ad illā scripturam/ sed visa mihi est indigna/ quam tulliane dignitati compararē. Tumor enī meus refugiebat† modū eius/ et acies mea nō penetrabat interiora eius. Uerūtamen illa erat q̄ cresceret cum paruulis: sed ego dedignabar esse paruulus/ et turgidus fastu mihi grandis videbar.

Al. tmodicū

¶ Secundum dictum est istud: Institui animū intendere in scripturas sanctas vt viderem quales essent: et ecce video rem non compertam superbis/ neqꝫ nudatam pueris: sed incessu humilem/ successu excelsam/ ꝛ velatam mysterijs: verū/ tamen inquit illa erat q̄ cresceret cum paruulis: sed ego dedignabar esse paruulus. Ex quo dicto accipitur documentum/ ꝙ nullus potest proficere in studio sacre scripture/ nisi sit fundatus ī humilitate: propter cuius carentiam ipsam scripturam non potuisse se penetrare hic asserit aug⁹.

Qualiter inciderit in sectam manicheorum: et ꝙ melius ei fuisset studuisse grāmaticorū et poetarum fabellas: Ca. vi.

INcidi itaqꝫ in homines superbe delirātes/ ꝛ carnales nimis ꝛ loquaces: in quorꝫ ore laquei diaboli/ et viscū confectū cōmixtione syllabarꝫ nominis tui/ et domini iesu christi/ et paracleti consolatoris spiritussancti. Hec† enim oīa nō recedebant de ore eorꝫ/ sed† sono/ tenus ꝛ strepitu lingue/ ceterꝫ cor inane veri: Et dicebant veritas ꝛ veritas: et† multi eā dicebant mihi/ ꝛ nusq̄ erat in eis: sꝫ falsa loquebant̄/ nō ꝺ te tm̄ qui vere veritas es/ sed etiā de istis elementis hui⁹ mundi creaturis tuis: de quibus etiā vera dicentes ph̄os trāsgredi debui ꝓ amore tuo/ mi pater summe bone/ pulchritudo pulchrorꝫ oīm. O veritas veritas/ q̄ intime etiā tūc medulle animi mei suspirabant tibi/ cū te illi sonarent mihi frequēter ꝛ multipliciter voce sola ꝛ libris multis ꝛ ingentib⁹. Et illa erant fercula in quibus mihi esurienti te/ inferebant̄ ꝓ te sol ꝛ luna pulchra opa tua: sed tm̄ opera tua/ nō tu/ nec ipsa pma. Priora eni spūalia opera tua/ q̄ ista corporea/ q̄uis lucida ꝛ celestia. At ego nec priora illa/ sed teipsum/ te veritas/ in qua nō est cōmutatio/ nec momenti obumbratio/ esuriebā et sitiebā/ et apponebantur adhuc mihi i illis ferculis phantasmata splēdida/ q̄bus iam melius erat amare istū solem/ saltem istis oculis verꝫ/ q̄ illa falsa animo decepto ꝑ oculos. Et tamē quia te† putabā/ manducabā/ non auide quidē: quia nec sapiebas in ore meo sicuti es: neqꝫ enim tu eras figmēta illa inania/ nec nutriebar eis/ sed exhauriebar magis. Cibus enī in somnis simillimus est cibis vigilantiū: quo tamen dormientes nō alunt̄: dormiunt enī. At illa nec similia erant vllo modo tibi/ sicut nūc mihi locutus es: quia illa erāt corporalia phantasmata/ falsa corpa: q̄b⁹ certiora sunt vera corpora ista/ que videmus visu carneo/ siue celestia/ siue terrestria: cū pecudibus ꝛ volatilibus: videmus hec: et certiora sunt q̄ cū imaginamur ea. Et rursus certius imaginamur ea/ q̄ ex eis suspicamur alia grandiora ꝛ infinita/ que omīno nulla sunt: qualibus ego tūc pascebar inanibus/ ꝛ non pascebar. At tu amor meus in quē deficio vt fortis sim: nec ista corpora es que videmus/ q̄q̄ in celo: nec ea que nō videmus ibi: quia tu ista condidisti: nec in summis tuis conditionib⁹ habes.

A — Al. † nomina — Al. † tenui sono — Al. † multi — B — Iaco. 1. c — Al. † potabā: — C

Quāto ergo longe es a phantaſmatib⁹ il-
lis meis/phantaſmatibus corpoꝝ/ q̄ omi-
no nō ſunt:quib⁹ certiores ſunt phantaſię
corporū eorū quę ſunt:et eis certiora cor-
pora/quę tū non es:ſed nec anima es/ quę
vita eſt corporū: ideo melior vita corpo-
rū/certiorq̄ ꝙ corpa. Sed tu vita es ani-
maꝝ:vita vitarū viuens teipſa/ ⁊ non mu
taris vita animę meę. Ubi ergo mihi tunc
eras/⁊ ꝙ longe?Et longe pegrinabar abs
Luc.17.c te excluſus/ ⁊ a ſiliquis porcorū quos de ſi-
D liquis paſcebā. Quanto enī meliores grā
maticorū et poetarū fabellę ꝙ illa decipu-
la: Nam verſus et carmen/et medea vo-
lans/vtiliores certe ꝙ quinq̄ elemēta va-
rie fucata/propter quinq̄ antra tenebraꝝ:
quę omino nulla ſūt/ ⁊ occidunt credentē.
Nā verſū ⁊ carmen etiā ad vera pulmen-
ta transfero: Uolantē autem medeā/et ſi
cantabā non aſſerebā: et ſi cantari audie-
bā/non credebā:illa autem credidi. Uę vę
quibus gradibus deductus ſum in profū-
da inferi:quippe laborans et ęſtuans ino
pia veri:cū te deus meus: tibi enim confi-
teor qui me miſeratus es:et nondū confi-
tentē/cū te non ſm intellectū mentis/quo
me prętare voluiſti beluis/ſed ſm ſenſum
carnis quęrerē. Tu autem eras īterior in-
timo meo/et ſuperior ſummo meo: offen-
di in illam mulierē audacē/inopem prudē-
tie/ęnigma ſalomonis/ ſedentē ſuper ſellā
Prouer.9.d in foribus/ et dicentē: Panes occultos li-
benter edite/et aquam dulcem furtiuā bi-
bite. Quę me ſeduxit:quia īuenit foris ha
bitantē in oculo carnis meę:et talia rumi-
nantē apud me/qualia p illā vorаſſem.

Qꝫ inconueniens ſit doctrina manicheorū/ oſtendit exemplis: (Ca.VII.

A Neſciebam enī aliud ve-
re quod eſt/⁊ quaſi acutule moue-
bar/vt ſuffragarer ſtultis decępto-
ribus:cū a me quęrerent/vnde malum: et
vtrū forma corporea deus finiretur/et ha-
beret capillos ⁊ vngues:⁊ vtrum iuſti exi-
ſtimandi eſſent qui haberent multas vxo-
res ſimul/et occiderent homines/et ſacrifi-
carent de animalibus. Quibus reb⁹ igna-
rus perturbabar:⁊ recedens a veritate/ire
in eā mihi videbar: quia non nouerā ma-
lum non eſſe niſi priuationē boni/ vſq̄ ad
quod omnino nō eſt. Quod vnde viderē/
cuius videre vſq̄ ad corpus erat oculis/ ⁊
animo vſq̄ ad phantaſma. Et nō nouerā Ioh.4.d
deum eſſe ſpiritū:cui non membra eſſent g
longum ⁊ latum/nec cui moles eſſet: quia
moles in parte minor eſt ꝙ in toto ſuo:et
ſi infinita ſit/minor eſt in aliqua parte cer-
to ſpacio definita/ꝙ per infinitum:et non
eſt tota vbiq̄/ſicut ſpiritus/ſicut deus. Et
quid ī nobis eſſet/ ſm qḋ eſſemus ſimiles
deo:et recte ī ſcripturis diceremur/ad ima Gen.1.d.
ginem dei/ prorſus ignorabā. Et nō noue- B
ram iuſticiam veram interiorē/non ex con-
ſuetudine iudicantē/ ſed ex lege iuſtiſſima
dei omnipotentis/qua formarentur mo-
res regionū et dierum pro regionib⁹ ⁊ die-
bus:cum ipſa vbiq̄ ac ſemp eſſet:nō alibi
alia/nec alias alit̃/ſm quā iuſti eſſent abra
am et iſaac et iacob et moyſes et dauid: et
illi omnes laudati ore dei: ſed eos ab im-
peritis iudicari iniquos/ iudicantib⁹ ex hu 1.Cor.4.a.
mano die:et vniuerſos mores humani ge
neris ex parte moris ſui metientibus: tan-
ꝙ ſi quis neſcius in armamentis/quid cui-
q̄ membro accōmodatū ſit/ocrea velit ca-
put contegi/ ⁊ galea calciari/ et murmuret
quod non apte conueniat: aut in vno die
indicto a ꝓmeridianis horis iuſtitio/ q̄ſꝙ
ſtomachetur non ſibi concedi quid vęnale
proponere/quia mane conceſſum eſt: aut ī
vna domo videat aliquis tractari mani-
bus a quoꝙ ſeruo/quod facere nō ſinatur
qui pocula miniſtrat: aut aliquid poſt pre-
ſepia fieri/quod ante menſam prohibeat/
⁊ indignetur/cū ſit vnū habitaculū et vna
familia/nō vbiq̄ atq̄ omnibus idē tribui.
Sic ſunt iſti qui indignātur/ cū audierint
illo ſęculo licuiſſe iuſtis aliquid/ quod iſto
nō licet iuſtis: ⁊ quia illis aliud ꝓcepit de-
us/iſtis aliud ꝓ temporalibus cauſis/cum
eidē iuſticię vtriq̄ ſeruierint/cū in vno ho-
mine et in vno die/et in vnis ędibus vide-
ant aliud alij mēbro congruere/ ⁊ aliud iā
dudū licuiſſe/et poſt horam nō licere: quid
dam in illo angulo permitti aut iuberi/qḋ
in iſto iuſte vetetur ⁊ vindicetur. Nūquid
iuſticia varia eſt ⁊ mutabilis? Sed tempo-
ra quibus pręſidet/nō pariter eunt: tēpo-
ra enī ſunt. Homines autē quorū vita ſu-
per terram breuis eſt: quia ſenſu nō valēt
cauſas contexere ſęculorū priorū/aliarūq̄
gentium quas experti non ſunt/cum his
quas experti ſunt: in vno autē corpore vel
die vel domo/facile poſſūt videre/qḋ cuiq̄

membro / quibus momentis / quibus partibus personisve congruat: in illis offen/duntur / his seruiunt. Hęc ego tunc nesciebam / et non aduertebā / et feriebant vndiq̄ ista oculos meos / et non videbam. Et cantabam carmina / et non mihi licebat ponere pedem quēlibet / vbilibet: sed in alio atq̄ alio metro / aliter atq̄ aliter: et in vno aliquo versu / non omnibus locis eundem pedem. Et ars ipsa qua canebam / non habebat aliud alibi / sed oīa simul. Et nō intuebar iustiā cui seruirēt boni et sācti hoīes / longe excellēti⁹ atq̄ sublimi⁹ habere simul oīa quę pcepit: et nulla ex parte variari: et tamen varijs temporibus nō oīa simul / sed ppria distribuentē ac precipientem. Et reprehendebam cęcus pios patres / nō solum sicut deus iuberet atq̄ inspiraret vtētes presentib⁹: verū quoq̄ sicut de⁹ reuelaret futura pnūciantes. C

Flagitia quę et qualia punienda semper sint: et quę pro tempore: quo medio recedat a deo / vel redeatur: Ca. VIII.

A *Al. † alicubi* *Deut'. 6. a* *Mat. 22. d* *32. q. 7. c. flagitia*

Nunquid aliquando aut † alicui iniustum est diligere deum / ex toto corde / ex tota anima / ex tota mente: et diligere proximū tanq̄ seipsum? Itaq̄ flagitia quę sunt contra naturam / vbiq̄ ac semper detestanda atq̄ puniēda sūt / qualia sodomitarum fuerunt. *Gen. 19. e* Quę si omnes gentes facerent: eodem criminis reatu diuina lege tenerentur: quę nō sic fecit homines / vt se illo vterentur modo. Violatur quippe ipsa societas / quę cū deo nobis esse debet: cum eadem natura cuius ille auctor est / libidinis peruersitate polluitur. *B* *Dis. 8. c. quę ɔtra* Quę autem contra mores hominum sūt flagitia / pro morum diuersitate vitanda sunt: vt pactum inter se ciuitatis / aut gentis consuetudine vel lege firmatū: nulla ciuis aut peregrini libidine violetur.

Tertiū dictū ¶ Turpis enī omnis pars est suo vniuerso non congruēs.

¶ Tertium dictum / q̄ turpis est oīs pars suo vniuerso non congruēs. Et est istud dictū aliq̄ntulum preallegatum ante. Ista autem regula quadrupliciter declaratur. Exemplificat primo quidem in naturalibus: quia cū videmus vnum hominem habentē nimis grossum caput in habitudine ad cetera membra: vituperamus illam magnitudinem partis tanq̄ suo toti non congruentē. Secundo in artificialibus: quia portam nimis magnam in parua domo vituperamus / propter hoc: quia non congruit suo vniuerso. Tertio in moralibus: quia cū videmus hominē bonis virtutibus adornatum: si in modico deficit / vituperamus illam partem s̄m quam peccat / plus q̄ in homine vitioso: eo q̄ talis pars est incōgruentior suo vniuerso. Quarto in politijs / vbi vituperatur vnaqueq̄ politia particularis / quādo nō ē conueniēs cū republica vniuersali. Sed intelligendum est / q̄ beat⁹ augustinus in hoc loco inducit istam regulam ad declarandum q̄ pactum aut consuetudinem ciuitatis vel legis nullus ciuis vel peregrinus violare debet.

¶ Cum autē deus aliquid contra morem aut pactū quorumlibet iubet: et si nunq̄ ibi factum est / faciendū ē: et si omissum / instaurandum: et si institutum non erat / instituendum est.

Quartum dictum ¶ Quartum dictum / q̄ quando deus cōtra morem vel pactū iubet aliquid in aliq̄ ciuitate vel communitate / si nunq̄ ibi factum est / faciendū est: et si institutum non erat / instituendum est. Cuius rationē assignat: quia superiori semp pl⁹ est obediendum.

Si enim regi licet i ciuitate cui regnat iubere aliquid / qđ neq̄ ante illum quisq̄ / nec ipse vnq̄ iusserat: et nō contra societatem ciuitatis eius obtemperatur: immo contra societatem nō obtemperatur. ¶ Generale quippe pactū est societatis humanę obedire regib⁹ suis: quāto magis deo regnatori vniuersę creaturę suę ad eā quę iusserit sine dubitatione seruiēdum est.

Quītū dictū ¶ Quintū dictum / q̄ generale pactum societatis humane est obedire regibus suis: quāto magis deo / qui est rex vniuersorum. Intelligendū tamē q̄ hic ponit duo q̄ pertinent ad potestatem liberam pncipum. Primum est / q̄ ipsi possunt dare noua precepta que nunq̄ ab alijs fuerūt data. Secundum est / q̄ cōtra communitatem non potest obtemperari regi: quia talis obtemperantia est commune pactum: et ita quicquid fiat s̄m eius preceptum / non potest esse contra talem communitatem.

¶ Sicut enim i potestatibus societatis humanę maior potestas minori ad obediendum preponitur: ita deus omnibus. Item in facinoribus / vbi libido est nocendi / siue per cōtumeliā / siue per iniuriam: et vtrūq̄ vel vlciscēdi causa / sicut inimico inimic⁹: vel adipiscendi alicuius extra cōmodi / sicut latro viatori: vel euitādi mali / sicut ei qui ti

Sextū dictū ¶ Sextum dictum / q̄ sicut in potestatibus societatis humane maior potestas minori ad obediendū preponitur: ita inquit deus .s. est preponēdus. Ex quo dicto accipiuntur duo theologica documēta. Primū ē / q̄ in ciuilib⁹ q̄ significātur per potestatem humane societatis .s. superior et inferior opposita pncipia: semper superioribus est parendum: et ideo nō debet obedire ppsitus principi inferiori volenti rebellare aduersus superiorē: quia sicut hic dicit: superiorum est obedientia preferēda. Secundū documentū / q̄ in hierarchijs quādocūq̄ prelat⁹ inferior aliquid precipit repugnās pcepto superioris / nō ē C

mef: vel inuidẽdo/si-
cut feliciori miserior:
aut i aliquo ꝓspera-
tus/ ei quẽ sibi equari
timet/aut equalẽ do
let: vel sola volupta-
te alieni mali/sicẽ spe-
ctatores gladiatoꝝ/
aut irrisores/aut illu-
sores quorũlibet. Hec
sunt capita iniquita-
tis/que pullulãt princi-
pãdi et spectãdi et sen-
tiẽdi libidine/aut vna/aut duabus earum/
aut simul oĩbus: Et viuif male aduersus
Exo.20. tria et septẽ/psalteriũ decẽchordaꝝ decalo
Ps.32. gũ tuũ/deus altissime et dulcissime. Sed que
D flagitia in te qui nõ corrũperis? Aut que ad-
uersus te facinora/cui noceri nõ põt? Sed
hoc vindicas quod in se homines ꝑpetrãt: qꝛ
etiã cũ in te peccãt/impie faciũt in animas
Ps.26. suas/et mentif iniquitas sibi: siue corrum-
pendo aut ꝑuertendo naturã suam quã tu
fecisti et ordinasti: vel immoderate vtendo
concessis rebus: vel in nõ concessa flagrã-
Ro.1.d do in eum vsum qui est contra naturã: aut
rei tenentur animo/et verbis seuientes ad-
Act.9.a. uersus te/et aduersus stimulũ calcitrãtes:
aut cum diruptis limitibus humane socie
tatis letantur audaces/ priuatis concilia-
tionibus aut direptiõibus/ꝓut quiqꝫ de-
lectauerit aut offenderit. Et ea fiunt cũ tu
derelinqueris fons vite/qui es vnus et ve-
rus creator et rector vniuersitatis: et priua-
ta superbia diligitur in parte vnũ falsum.
E Itaqꝫ pietate humili redif in te: et purgas
nos a consuetudine mala: et propitius es
peccatis confitentiũ: et exaudis gemitus
Ps.101. compeditorũ: et soluis a vinculis que no-
bis fecimus/ si iam nõ erigamus aduersus
te cornua false libertatis/auaricia plus ha-
bendi/et damno totum amittendi/ ampli-
us amando proprium nostrũ/ qꝫ te omni-
um bonum.

¶ Non oĩs/nõ est parendũ sed superiori: quia ista ratione probat de deo respectu omniũ: qꝛ eius suprema potestas. Sed oritur dubiũ: si prelatus aut princeps inferior ꝓcipiat aliquid ꝫm rectã rationẽ: et superior contra ipsũ cui est parendũ. Dicitur autẽ ꝙ quia recta ratio que ẽ manifesta cadit sub ꝓcepto summi legislatoris.s. dei: tũc est faciẽda nõ sicut iussa ab inferiore/ sed sicut a superiore omnium deo.

Quod multa humanitus tanqꝫ recta approbentur/que diuino iudicio reprobãf: et econuerso: Ca.IX

f Sed int flagitia et facinora/et tã mul
tas iniquitates/ sunt pctã ꝓficien
tiũ: que a bñ iudicãtib⁹/ et vituperã-
tur ex regula ꝑfectionis/et laudanf spe fru-
gis/sicut herba segetꝭ. Et sunt quedã similia
vel flagitio vel facinori: et nõ sunt peccatã:
qꝛ nec te offendũt dñm deum nostrũ: nec
sociale consortium/cũ concilianttur aliqua
in vsum vite congrue tempori: et incertum
est an libidine habendi/aut puniuntur cor
rigendi studio potestate ordinata: et incer-
tum est an libidine nocendi. Multa itaqꝫ
facta que hominibus improbanda viden-
tur/testimonio tuo approbata sunt: et mul
ta laudata ab hominibus/te teste damnã-
tur: cum sepe se aliter habet species facti/et
aliter facientis animus/atqꝫ articulus oc-
culti temporis. Cum vero tu aliquid repen
te inusitatũ et improuisum imperas/etiã si
hoc aliquãdo vetuisti: quãuis causam impe
rij tui ꝓ tempore occultes: et quãuis contra
pactum sit aliquorum hominũ societatis:
quis dubitat esse faciendũ/quãdo ea iusta
est societas hoim que seruit tibi? Sed be-
ati qui te imperasse sciunt. Fiunt eni om-
nia a seruientibus tibi/vel ad exhibendũ
quod ad presens opus est/vel ad futura ꝓ-
nuncianda.

Ostenditur fatua peruersitas fidei manicheorum: Ca.X.

b Et ergo ne-
sciens/irride-
bã illos san-
ctos seruos et ꝓphe-
tas tuos. Et qd age-
bã cũ irridebam eos/
nisi vt irriderer abs
te/sensim atqꝫ paula-
tim ꝑductus ad eas
nugas vt crederẽ fi-
cum plorare cũ decer
pitur/et matrẽ ei⁹ ar-
borẽ lachrymis lacte
is? Quã tñ ficũ si co-
medisset aliqs sanct⁹
alieno sane non suo
scelere decerptaꝫ/mi-
sceret visceribus et anhelaret de illa an-
gelos/ imo vero particulas dei gemendo
in oratiõe atqꝫ ructãdo: que ꝑticule sũmi et
veri dei ligate fuissent i illo pomo/ nisi ele-
cti sancti dente ac ventre soluerenf. Et cre
didi miser magis esse misericordiã prestan
dã fructib⁹ terre/qꝫ hominib⁹ ꝓpter qs na-
scerenf. Si qs eni esuriẽs peteret q manì-
cheus nõ esset: quasi capitali supplicio dã-
nanda buccella viderenf si ei darenf.

¶ Septimum dictũ: ꝙ beat⁹ augustin⁹ cũ fuisset hereticus et manicheus/paulatim perductus ad eas nugas/ vt crederet ficum plorare cum decerpitur: et matrem eius arborem lachrymis lacteis: quã tñ ficũ si aliqs comedisset sanctus/ alieno non suo scelere decerptã: et multa alia ridicula narrat i textu ꝑtinẽtia ad illam sectã. Unde accipitur documentum/ ꝙ homines quantumcunqꝫ intellectu precellẽtes/ sicut iste fuit/ quãdo sũt ad aliquam prauitatem affectati/ mox fiunt excecati vt credant irrationabilia.

Septimũ dictum

Qualit̃ mat̃ augustini visiõe ꝯsolari meruit a luctu ꝓ filio / ꝛ de ei⁹ cõuersione certificari: Ca. xi.

A
e
T misisti manũ tuam ex alto / et de
hac ꝓfunda caligine eruisti animã
meam: cũ ꝓ me ploraret ad te ma
ter mea fidelis tua / ampli⁹ ꝙ̃ flent matres
corpea funera. Uidebat eni illa mortẽ me
am ex fide ꝛ spiritu quem ex te habebat: ꝛ
exaudisti eã dñe. Exaudisti eã / nec despexi
sti lachrymas eius / cũ ꝓfluẽtes rigarẽt ter
rã sub oculis ei⁹ / in omi loco orõnis ei⁹: et
exaudisti eã. Nã vñ illud somniũ quo eam
Al. ꝉ bibere consolat⁹ es / vt ꝉ viuere me secũ crederet / et
Al. ꝉ mecũ habere ꝉ secũ eandẽ mensam in domo: qđ
Al. ꝉ auersãs nolle ceparat ꝉ aduersans ꝛ detestãs blasphe
mias erroris mei? Uidit eni stantẽ se in q̃
B dã regula lignea: et aduenientẽ ad se iuue
nẽ splendidũ / hilarẽ atq; arridentẽ sibi: cũ
illa esset mẽrẽs ꝛ mẽrore confecta. Qui cũ
causas quẽsisset ab ea mẽsticiẽ suẽ quoti
dianarũq; lachrymarꝫ / docendi vt assolet
nõ discẽdi grã: atq; illa respõdisset ꝑditio
nẽ meã se plãgere: iussisse illũ q̃ secura eẽt /
atq; admonuisse vt attenderet et videret
i. 8. ca. 12. i fi. vbi esset illa / ibi esse ꝛ me. Qđ illa vbi attẽ
dit / vidit me iuxta se in eadẽ regula stantẽ.
Unñ hoc / nisi q: erãt aures tuẽ ad cor eius?
O tu bone omĩpotẽs / q̃ sic curas vnũquẽ
q; nostrũ tanq̃ solũ cures: et sic omẽs tan
q̃ singulos. Unñ illud etiam / q cũ mihi nar
rasset ipsũ visũ: et ego ad id trahere cona
rer / vt illa se poti⁹ non desparet futurã esse
qđ erã: cõtinuo sine aliqua hẽsitatione / nõ
inquit: nõ eni mihi dictũ est / vbi ille / ibi et
C tu: sed vbi tu / ibi ꝛ ille. Confiteor tibi dñe
recordationẽ meã quãtũ recolo / q sẽpe nõ
tacui: amplius me isto ꝑ matrẽ vigilãtem
respõso tuo / qđ tã vicina interꝑtatiõis fal
sitate turbata nõ est: et tã cito vidit qđ vi
dendũ fuit: quod ego certe anteq̃ dixisset
non videram: etiã tũ cõmotũ fuisse q̃ ipso
somnio / quo fẽminẽ piẽ gaudiũ tanto post
futurꝫ: ad consolationẽ tunc ꝑ̃sentis sollici
8. cofẽ. ca. 6. a tudinis / tanto añ ꝑ̃dictũ est. Nam nouem
De moribus ferme anni secuti sunt / quibus ego in illo
monachorũ. limo ꝓfundi ac tenebris falsitatis / cũ sẽpe
ca. 23. b
De vtilitate surgere conarer: et grauius allideret volu
credendi. tatus sũ: cũ tamẽ illa vidua casta / pia ꝛ so
ca. 1. D. bria / quales amas: iam quidẽ spe alacrior /
sed fletu et gemitu nõ segnior: non desine
ret horis omib⁹ / orationũ suarꝫ de me plã
gere ad te: et intrabant i conspectũ tuũ ꝑ
ces eius: et me tñ dimittebas adhuc volui
et inuolui in illa caligine.

Quale responsũ mater augustini acceperit a quodã epo de ipsius conuersione: Ca. xii.

e
T dedisti alterꝫ respõsum interim
qđ recolo. Nã ꝛ multa ꝑ̃tereo: pro
pter qđ ꝓpero ad ea quẽ me magĩ
vrgẽt ꝯfiteri tibi: ꝛ multa nõ memini. De
disti ergo alterꝫ per sacerdotez tuũ / quẽdã
epm nutritũ i ecclesia / et exercitatum in li
bris tuis. ¶ Quem
cũ illa fẽmina rogas
set / vt dignaret me
cũ colloqui / ꝛ refelle
re errores meos: ꝛ de
docere me mala / ac
docere bona: facie
bat eni hoc / si quos
forte idoneos inue
nisset: noluit ille pru
denter sane / quantũ
sensi postea. Respõ
dit eni me adhuc esse
indocilẽ / eo q inflat⁹
essem nouitate here
sis illius: et nonnul
lis quẽstiũculis iam
multos iperitos exa
gitassem / sicut illa in
dicauerat ei. Sed si
ne inquit illum ibi / ꝛ
tñ roga pro eo do
minum: ipse legen
do reperiet / quis ille sit error ꝛ quanta im
pietas. Simul etiam narrauit se quoq;
paruulum a seducta matre sua datum fu
isse manicheis: et omnes pene non legisse
tñ / verumetiã scriptitasse libros eorum: si
bi q; apparuisse nullo contra disputante et
conuincẽte / q̃ esset illa secta fugiẽda / itaq;
fugisse. Quẽ cũ ille dixisset / atq; illa nol
let acquiescere: sed instaret magis deprecã
do / ꝛ vbertim flẽdo vt me videret et mecũ
dissereret: ille iã substomachans tẽdio / va
de inquit a me / ita viuas: fieri eni non põt
vt fili⁹ istarꝫ lachrymarꝫ pereat. Qđ illa ita
se accepisse inter colloquia sua mecũ sẽpe
recordabaẽ / ac si de cẽlo sonuisset.

Octauum dictum ¶ Octauũ dictũ / q cũ mater beati augustini rogasset quẽdam episcopũ vt cũ ipso augustino colloqueretur ad refellendum errores hereseũ / q̃s nouiter assumpserat: ille episcopus noluit / prudẽter inquit augustin⁹ quãtum sensi postea. Respõdit eni me adhuc esse indocibilẽ / eo q inflatus inquit essem nouitate illius heresis. Ex quo dicto accipitur documentum bipertitum. Primũ est / q quando aliquis ẽ aliquo errore recẽter inuolutus vel imbibitus / difficilior est ad conuertendũ / donec magis deliberet circa ipsũ / ꝛ viderit eius falsitatẽ. Aliud documentum / q inaniter laboratur ad auertẽdum aliquem ab errore q̃diu stat in mentis tumore: q: ideo iste episcopus nolebat loqui cum augustino.

Sancti augustini episcopi liber confessionum tertius explicit.

Annotatio capitulorum quarti libri eiusdem.

1 Repudiat augustinus irrisores cõfessionis sue: et qualiter deceptus sit & plures deceperit.

2 Qualiter rhetoricã docuerit: & q̃ p victoria habẽda i scenicis cõsuluerit

3 Quibus medijs ductus astro (auruspicẽ.) logorum falsitates vix relinq̃re potat.

4 Qualiter amicũ seductũ ab eo & baptizatũ i egritudĩe mortuũq̃ deplora

5 Querit q̃ sit diuersitas lachry (bat marum i orõne/ et i re chara & amissa.

6 Explicat magnũ affectũ quo diligebat amicũ multis medijs.

7 Ostẽdit iquietudinẽ animi d̃ morte amici: & q̃liter d̃ sua patria venerit

8 Quibus medijs cõsola (carthaginẽ. tus sit/ & qualiter disputauerit.

9 Quid sit i amicis dilectũ: et q̃s vere diligatur

10 Q̃ omnis creature pulchritudo ex deo est: vnde et ipse ex omnibus & in omnibus laudandus.

11 Q̃ omnia creata sunt mutabilia in se/in deo stabilia.

12 Quibus medijs nos in se reduxerit: et qualiter sit ascẽdendũ vt ad eum veniamus.

13 Quare om̃is creatura amabilis sit/ et vnde creator.

14 Q̃ librũ de apto et pulchro ad oratorem romanũ scripserit/ & quare ipsum amauerit.

15 Q̃ corporalibus imaginibus cõtenebratus/ nõ potuit capere spiritualia.

16 Q̃ decẽ cathegorias aristotelis/ et eas artes quas vocant liberales/ per seipsum intellexerit.

Eiusdem diui aurelij augustini episcopi/ confessionum liber quartus incipit.

Repudiat augustinus irrisores cõfessionis sue: & qualiter deceptus sit/ & alios deceperit. Ca. I.

A Per idem tempus annorum nouem ab vndeuicesimo anno etatis mee/ vsq̃ ad duodetricesimũ/ seducebamur & seducebamus: falsi atq̃ fallentes in varijs cupiditatibus: & palã per doctrinas quas liberales vocant: occulte autẽ falso nomine religionis: hic superbi/ibi superstitiosi: vbiq̃ vani ac popularis glorie sectantes inanitatem/ vsq̃ ad theatricos plausus et contentiosa certamina/ et agonẽ coronarum fenearũ et spectaculorũ nugas/ et intemperantiã libidinũ. Illac autẽ purgari nos ab istis sordibus expetentes cũ eis qui appellantur electi et sancti/ afferebamus escas: de quibus nobis in officina aqualiculi sui fabricarent angelos et deos per quos liberaremur: et sectabar ista atq̃ faciebã cum amicis meis/ per me ac mecum deceptis. Irrideant me arrogantes/ et nondum salubriter prostrati et elisi a te deus meus: ego tamen confiteor tibi dedecora mea i laude tua. Sine me obsecro/ et da mihi circũire presenti memoria preteritos circũitus erroris mei: et immolare tibi hostiam iubilationis. Quid enim sum ego mihi sine te/ nisi dux in preceps? Aut quid sum cum mihi bene est/ nisi sugẽs lac tuum/ aut fruens te cibo qui nõ corrumpitur? Et quis homo est quilibet homo cum sit homo? Sed irrideant nos fortes et potentes: nos autem infirmi et inopes confiteamur tibi. Al. afferremus Ps. 26. Nota

Qualiter rhetoricam docuerit: et q̃ pro victoria habenda in scenicis consuluerit auruspicem. Ca. II.

A Docebam in illis annis artem rhetoricam/ et victoriosam loquacitatem victus cupiditate vendebã. Malebã tamẽ domine/ tu scis/ bonos habere discipulos/ sicut appellantur boni: et eos sine dolo docebã dolos: nõ in quibus contra caput innocẽtis agerẽt/ sed aliquãdo pro capite nocentis. Et tu deus vidisti de longinquo lapsantem in lubrico: et in multo fumo scintillantẽ fidem meã/ quam exhibebam i illo magisterio diligentibus vanitatem/ et querentibus mendaciũ socius eorũ.

B In illis annis vnam habebã/ nõ eo q̃d legitimũ vocatur cõiugio cognitã: sed quã indagauerat vagus ardor inops prudentie: Sed vnam tamen ei quoq̃ seruans thori fidem/ in qua sane experirer exemplo meo/ quid distaret inter coniugalis placiti modũ/ quod federatũ esset generãdi gratia/ & pactum libidinosi amoris: vbi

proles etiam cõtra votum nascitur/ quis iam nata cogat se diligi. Recolo etiam cũ mihi theatrici carminis certamẽ inire placuisset: mandasse mihi nescio quem aruspicem/ quid ei dare mercedis vellẽ vt vincerem: me autem fęda illa sacramenta detestatum et abominatũ respondisse: nec si corona illa esset immortaliter aurea/ muscam pro victoria mea sinerem necari. Necaturus enĩ erat ille in sacrificijs suis animantia: et illis honoribus inuitaturus mihi suffragatura dęmonia videbatur. Sed hoc quoque malum non ex tua charitate repudiaui deus cordis mei. Non enĩ amare te noueram: qui nisi fulgores corporeos cogitare non noueram. Talibus enĩ figmẽtis
Ps.72. Osee.12.a suspirans anima: nonne fornicatur abs te/ et fidit in falsis/ et pascit ventos? Sed videlicet sacrificari pro me nollẽ dęmonibus/ quibus me illa superstitione ipse sacrificabam. Quid est enĩ aliud ventos pascere/ quam ipsos pascere: hoc est errando eis esse voluptati atque derisui?

Quibus medijs ductus/ astrologorum falsitates vix relinquere poterat: Ca. III.

26.q.2.c.illos planetarios Ideo illos planetarios/ quos mathematicos vocant/ plane consulere non desistebã: quod quasi eis nullum esset sacrificiũ/ et nullę preces ad aliquẽ spiritũ ob diuinationẽ dirigerentur: quod tamen christiana et vera pietas consequẽter repellit et damnat.
Ps.91. Ps.40. Bonum est enĩ cõfiteri tibi domine/ et dicere: miserere mei/ cura animã meam quoniã peccaui tibi. Neque ad licentiã peccandi abuti indulgẽtia tua/
Joh.5.c. sed meminisse dominicę vocis: Ecce sanus factus es: iam noli peccare/ ne quid tibi deterius contingat. Quam totam illi salubritatẽ interficere conantur cũ dicunt: De cęlo tibi est ineuitabilis causa peccãdi: et venus hoc fecit/ aut saturnus/ aut mars. scilicet vt homo sine culpa sit caro et sanguis et superba putredo: culpãdus sit autem cęli ac siderum creator et ordinator. Et quis est hic nisi deus noster/ suauitas et origo iu-
Mat.16.d Ps.50. sticię: qui reddis vnicuique secundum opera eius: et cor contritum et humiliatum non spernis? Erat eo tempore vir sagax/ medicinę artis peritissimus atque in ea nobilissimus: qui proconsule manu sua coronam illam agonisticam imposuerat non sano capiti meo/ sed nõ vt medicus. Nam illius morbi tu sanator: qui resistis superbis/ humili-
Jaco.4.b 1.Pet.5.b bus autẽ das gratiã. Nunquid tamen etiam per illum senem defuisti mihi: aut destitisti mederi animę meę? Quia enĩ factus ei eram familiarior/ et eius sermonibus: erãt enĩ sine verborũ cultu/ viuacitate sententiarũ iocundi et graues: assiduus et fixus inhęrebam. Ubi cognouit ex colloquio meo libris genethliacorum esse me deditũ: benigne ac paterne me monuit vt eos abijcerem: neque curã et operam rebus vtilibus necessariã/ illi vanitati frustra impenderẽ: dicens ita se illam didicisse/ vt victus eius professionem primis annis ętatis suę deferre voluisset/ qua vitã degeret: et si hippocratem intellexisset/ et illas vtique litteras potuisset intelligere: et tamen non ob aliam causam se postea illis relictis medicinam assecutum/ nisi quod eas falsissimas cõperisset: et nollet vir grauis decipiẽdis hominibus victũ quęrere. At tu inquit/ quo te in hominibus sustentas rhetoricam tenes: hanc autem fallaciã libero studio/ nõ necessitate rei familiaris sectaris: quo magis mihi te oportet de illa credere/ qui eam tã perfecte discere elaboraui/ quam ex ea sola viuere volui. A quo ego cũ quęsissem quę ex causa hoc fieret/ vt multa inde vera pronunciarentur: Respondit ille vt potuit/ vim sortis hoc facere in rerum natura vsquequaque diffusam. Si enim de paginis poetę cuiuspiam longe aliud canentis atque intendentis/ cũ forte quis consulit mirabiliter consonus negocio/ sępe versus exiret: mirandum nõ esse dicebat/ si ex anima humana superiore aliquo instinctu nesciente quid in se fieret: non arte sed sorte sonaret aliquid quod interrogantis rebus factisque cõcineret. Et hoc quidem ab illo vel per illum procurasti mihi: et quid ipse postea per meipsum quęrerẽ in memoria mea delimasti. Tunc autẽ nõ ipse nec charissimus meus nebridius adolescens valde bonus et valde cautus irridẽs/ totũ illud diuinationis genus persuadere mihi potuerunt vt hęc abijcerẽ: quoniam me amplius ipsorũ auctorũ mouebat auctoritas: et nullum certũ quale quęrebã documentũ adhuc inuenerã/ quo mihi sine ambiguitate appareret quę ab eis consulti vera dicerent/ sorte nõ arte inspectorum siderum dici.

Qualiter amicum seductum ab eo ⁊ baptizatũ in egritudine mortuumq; deplorabat: Ca.IIII.

(i) N illis annis quo primũ tpe ĩ municipio quo natus sum/docere ceperã/ comparaverã amicũ societate studiorũ nimis charum/coeuũ mihi ⁊ conflorentẽ flore adolescentie. Mecũ puer creverat/et pariter in scholã ieramus/pariterq; luseramus. Sed nondũ sic erat amicus/ ꝙꝗ ne tunc quidem sicuti est vera amicitia: quia nõ est vera/nisi cũ eam tu agglu-
Ro.5.a tinas inter coherẽtes tibi charitate diffusa in cordibus nostris ꝑ spiritũsanctũ/ qui datus est nobis. Sed tamẽ dulcis erat nimis cocta fervore parliũ studiorũ. Nã et a fide vera/quã si germanitus et penitus adolescens tenebat/deflexerã eum in superstitiosas fabellas et pniciosas: ꝓpter quas plãgebat me mater. Mecum iam errabat in animo homo ille: ⁊ nõ poterat anima mea sine illo. Et ecce tu imminens dorso fugiti-
Ps.93. vorũ tuorum: deus vltionũ et fons misericordiarũ simulq; convertẽs nos ad te miris modis: ecce abstulisti hominẽ ð hac vita/cũ vix expleuisset annũ ĩ amicitia mea: suavis mihi sup omnes suavitates illi⁹ vite mee. Quis laudes tuas enumerat vn⁹ in se vno/quas expertus est? Quid tunc fecisti deus meus: et ꝙ investigabilis abyssus iudiciorum tuorum? Cum eni laboraret ille febribus: iacuit diu sine sensu in sudore letali. Et cum desperaretur/baptizatus est nesciens: me nõ curante/ et ꝑsumẽte id retinere poti⁹ animã eius/ quod a me acceperat/nõ quod in nescientis corpe fiebat. Longe aũt aliter erat: nam recreatus est ⁊ salvus factus. Statimq; vt primũ cũ eo loqui potui: potui autẽ mox vt ille potuit: quoniã non discedebam/⁊ nimis pendebamus ex invicẽ. Tẽptavi apud illum irridere/tanq; et illo irrisuro mecũ baptismum quem acceperat mẽte atq; sensu absentissimus: sed tamen iam se accepisse didicerat. At ille ita me exhorruit vt inimicum: admonuitq; mirabili et repentina libertate: vt si amicus esse vellem/talia sibi dicere desinerem. Ego autem stupefactus atq; turbatus/ distuli omnes motus meos: vt convalescens prius/essetq; idoneus viribus valitudinis/ cũ quo agere possem quod vellem. Sed ille abreptus dementie mee/vt apud te servaret consolatiõi mee: post paucos dies me absente repetitur febribus et defungitur. Quo dolore contenebratum est cor meũ: et quicquid aspiciebam/mors erat. Et erat mihi patria supliciũ: et paterna domus mira infelicitas: et quicquid cum illo cõmunicaveram/sine illo in cruciatum immanẽ vertebatur. Expetebant eum vndiq; oculi mei/ ⁊ non dabatur mihi: ⁊ oderã oĩa/ q; nõ haberẽt eũ. Nec mihi iam dicere poterant: ecce venit/ sicut cũ viveret quãdo absens erat. Et factus erã ipse mihi magna questio: et interrogabã animã meã/quare tristis esset/⁊ Ps.41.
quare conturbaret me valde: ⁊ nihil noverat respõdere mihi. Et si dicebã: Spera in deo/iuste nõ obtẽperabat: q; verior erat ⁊ melior homo quẽ charissimũ amiseram/ ꝙ phantasma in qð sperare iubebat. Solus fletus/erat dulc mihi: et successerat amico in delitijs animi mei.

Querit ꝙ sit diversitas lachrymarum in oratione ⁊ in re chara et amissa: Ca.V.

(e) T nũc dñe iam illa transierunt: et tpe lenitũ est vulnus meũ. Possũne audire abs te qui veritas es: et admovere aurẽ cordis mei ori tuo/ vt dicas mihi/cur fletus dulcis sit miseris? An tu ꝙuis vbiq; assis/longe abiecisti a te miseriam nostrã? Et tu in te manes/nos aũt ĩ expimentis volvimur: et tñ nisi ad aures tuas ploraremus/nihil residui de spe nostra fieret. Vñ igit suavis fructus de amaritudine vite carpit/gemere ⁊ flere et suspirare ⁊ ꝯqueri? An hoc tibi dulce ẽ q speram⁹ exaudire te? Recte istud in precib⁹: q; desideriũ ꝑveniẽdi habẽt. Nũquid ĩ dolore amisse rei et luctu quo tũc operiebar? Neq; eni sperabã reviviscere illũ: aut hoc petebã lachrymis/sed tñ dolebam ⁊ flebam. Miser eni eram/⁊ amiseram gaudiũ meum. An ⁊ fletus res amara est ꝑ fastidio rerũ quibus prius fruebamur: ⁊ tũc dum ab eis abhorremus/delectat?

Explicat magnũ affectum quo diligebat amicũ/multis medijs:

(q) Vid autem ista loquor? (Ca.VI.

Nõ eni tẽpus querẽdi nũc ẽ/ sz cõfitẽdi tibi. Miser eni eram/et miser est omnis animus vinctus amicitia rerũ mortaliũ: ⁊ dilaniat cũ eas amittit: ⁊ tunc

sentit miseriã qua miser est/ et anteq̃ amittat eas. Sic enĩ ego eram illo tẽpore/ ⁊ flebam amarissime/ et requiescebam ĩ amaritudine. Ita miser eram/ ⁊ habebam chariorem illo amico meo vitam ipsam miserã. Nam q̃uis eam mutare vellem: nollem tamen amittere magis q̃ illum. Et nescio an vellem vel pro illo/ sicut de oreste et pylade traditur/ si non fingitur: qui vellent pro inuicem vel simul mori: qua morte peius eis erat non simul viuere. Sed ĩ me nescio quis affectus nimis huic cõtrarius ortus erat: et tedium viuendi erat in me grauissimũ/ et moriendi metus. Credo quo magis illum amabam/ eo magis mortem que mihi eum abstulerat tanq̃ atrocissimam inimicã oderam ⁊ timebã: et eam repente cõsumpturã oĩes homines putabã: quia illum potuit. Sic eram oĩnino/ memini. Ecce cor meum deus meus/ ecce intꝰ vide qz memini: spes mea qui me mundas a taliũ affectionũ immundicia/ dirigens oculos

Ps̃.124. meos ad te: et euellens de laqueo pedes meos. ¶ Mirabar enĩ ceteros mortales viuere: quia ille quẽ quasi non moriturũ dilexerã/ mortuus erat: et me ma-

Primũ dictũ quarti libri

Al. tq̃ ab illo gis† quia illi alter erã viuere illo mortuo mirabar. Bene quidam dixit de amico suo: dimidiũ anime mee. Nam ego sensi

2. Retrac. 6. b animã meã et animã illius vnã fuisse animã in duobus corporibꝰ: ⁊ ideo mihi horrori erat vita: qz nolebam dimidius viuere: ⁊ ideo forte mori metuebã/ ne totꝰ ille moreref/ quẽ multũ amauerã.

¶ Primũ dictũ est istud/ dũ loquif augustinꝰ de illo amico/ qui secum ab infantia nutritus fuerat et morte sublatus. Mirabar ĩquit ceteros mortales viuere: qz ille quẽ quasi non moriturum dilexerã/ mortuus erat: et me magis/ quia illi alter eram/ viuere/ illo mortuo mirabar. Ah inq̃t augustinꝰ: dixit q̃dã philosophꝰ de amico suo: dimidium vite sue siue anime sue. Nam et ego ait augustinꝰ/ sensi animã meam ⁊ animã illius vnam fuisse in duobus corporibus: et ideo mihi horrori erat vita: quia nolebam dimidius viuere: et ideo forte mori metuebam/ ne totus ille moreretur/ quem multum amaueram. Sed attende q̃ ista verba augustini non sunt per modum determinantis estimationem quam habuit/ cum adhuc veram amicitiam non haberet erroribus implicatus. Ex quibus verbis potest elici duplex documentum. Primum est/ q̃ quando amicitia est a teneris annis radicata/ tunc fit intensissima: quia istius tante amicitie hic augustinus rationem assignat. Secundum documentum/ q̃ tam mirandam animorum vnionem facit amor/ vt quilibet amicorum se existimet esse vnum cum alio/ et alium esse dimidium sui.

Ostendit inquietudinem animi de morte amici: ⁊ q̃liter de sua patria venerit carthaginem: Ca. VII.

O dementiã nescientem homĩes diligere humaniter: o stultũ hominẽ ĩmoderate humana patientẽ: quod ego tunc erã. Itaq̃ estuabã/ suspirabam/ flebã/ turbabar: nec requies erat nec consiliũ. Portabã enĩ conscissam et cruentã animã meam/ impatientẽ a me portari/ ⁊ vbi eam ponerẽ non inueniebã: Non in amenis nemoribus/ non in ludis atq̃ cantibus/ nec in suaue olentibus locis: nec in conuiuijs apparatis/ neq̃ in voluptate cubilis et lecti: non deniq̃ ĩ libris atq̃ carminibus acquiescebã. Horrebant oĩa/ ⁊ ipsa lux/ ⁊ quicquid non erat quod ille erat/ improbũ et odiosum erat/ preter gemitũ et lachrymas. Nam in eis solis aliquantula requies. Ubi autem inde auferebatur anima mea/ onerabat me grandis sarcina miserie: que a te domine leuanda erat et curanda/ sciebam: sed nec volebam/ nec valebã eo magis: quia non mihi eras aliquid solidũ et firmũ/ cum de te cogitabam. Non enĩ tu eras/ sed vanũ phantasma et error meus erat/ deus meus. Si conabar eam ibi ponere vt requiesceret/ per inane labebatur/ ⁊ iterum ruebat sup me: et ego mihi remanseram infelix locus: vbi nec esse possem/ nec inde recedere. Quo enĩ cor meum fugeret a corde meo? Quo a meipso fugerem? quo non me sequerer? Et tamen fugi de patria: Minus enĩ eum querebant oculi mei/ vbi videre non solebant: atq̃ a tagastensi oppido veni carthaginem.

Quibus medijs consolatꝰ sit/ ⁊ qualiter disputauerit: Ca. VIII.

Non vacant tẽpora/ nec ociose voluuntur per sensus nostros: faciunt in animo mira opera. Ecce veniebant et preteribant de die in diem/ ⁊ veniendo et pretereundo inferebant mihi species alias/ et alias memorias: et paulatim resarciebant me pristinis generibus delectationũ/ quibus cedebat dolor meus ille: sed succedebant nõ quidẽ dolores alij/ cause tamẽ aliorũ dolorũ. Nam vnde me facillime et in intima dolor ille penetrauerat: nisi quia fuderã in arenã animã meã/ diligendo moriturũ ac si non moriturũ?

Maxime quippe me reparabant atq̃ recreabant aliorum amicorum solatia/ cum quibus amabam quod pro te amabam: et hoc erat ingens fabula et longum mendacium: cuius adulterina confricatione corrumpebatur mens nostra pruriens in auribus. Sed illa mihi fabula non moriebatur/ si quis amicorum meorũ moreretur.

Secũdũ dictum ¶ Alia erant que in eis amplius capiebãt animũ: colloqui ⁊ corridere: et vicissim beniuole obsequi: simul legere libros dulciloquos: simul nugari/ et simul honestari: dissentire interdũ sine odio/ tanq̃ ipse homo secũ: atq̃ ipsa rarissima dissensione condire cõsensiones plurimas: docere aliquid inuicem/ aut discere aliquid ab inuicẽ: desiderare absentes cũ modestia: suscipere venientes cũ leticia. His atq̃ huiusmodi signis/ a corde amantiũ et redamantiũ procedentibus per os/ p linguã/ p oculos/ ⁊ mille motus gratissimos: q̃si fomitibus conflare animos/ ⁊ ex pluribus vnum facere.

¶ Secundum dictum: q amicorũ ẽ colloqui et corridere/ vicissim beniuole obsequi/ simul legere/ simul nugari/ simul honestari: dissentire interdum sine odio tanq̃ ipse hõ secũ: docere inuicem aliquid/ aut addiscere aliquid inuicem: desiderare absentes/ suscipere revenientes cum leticia/ ⁊ gestibus corporis conflare ex pluribus animis quasi vnum. Ex quibus dictis colliguntur ille similitudines/ q̃ dicuntur cõmuniter ptinere ad amicos: Quarum prima est cohabitare: Non enim possunt simul colloqui nec alii/ nisi prope habitent. Secunda est cõsentire: et hoc i rebus arduis: licet in facilibus possint mutuo dissentire/ sic hic exponit augustinus. Tertia est condelectari: quia illi qui consentiunt sibi inuicem in rebus/ in eisdem gaudent/ et tristantur p consequẽs. Quarta est communicare/ vt i mutuis obsequijs sibi cõmunicent beniuole inquit obsequendo.

Quid sit in amicis dilectum: et quis vere diligatur: Ca. IX.

Tertiũ dictũ Hoc est quod diligit i amicis: et sic diligit/ vt rea sit sibi humana conscientia/ si non amauerit redamantem: aut si amãtem non redamauerit: nihil querens ex eius corpore preter indicia beniuolẽtie. Hinc ille luctus si quis moriatur/ et tenebre dolorum: ⁊ versa dulcedine in amaritudinẽ cor madidum: ⁊ ex amissa vita morientiũ mors viuentium.

¶ Tertium dictum/ q rea est sibi humana conscientia si non amauerit redamantẽ: aut si amantem nõ redamauerit/ nihil querens ex eius corpore preter indicia beniuolẽtie. Ex quo dicto accipiuntur duo moralia documenta. Primũ documentum ẽ/ q naturaliter quilibet inclinatur ad amandum amantem se: quia si nõ amet/ ream se consciẽtia inquit eius sentit tanq̃ refugiens istã qualitatẽ. Secundũ documentum/ q amans non querit in amato per se nisi dilectionem/ tanq̃ melius quod impendi potest: quia dicit q nõ querit nisi signa beniuolentie per que possit scire q amat.

Quartũ dictum ¶ Beatus q amat te/ et amicũ in te/ et inimicum propter te.

¶ Quartum dictum est istud: Domine beatus est q amat te/ ⁊ amicũ in te/ et inimicum propter te. Ex quo dicto accipitur argumentum/ q beatitudo cõsistit in actu amãdi. Sed que differentia significatur/ cũ dicitur amicus diligi in deum/ et inimicus propter deum. Dicitur autem q li propter/ dicit habitudinem cause extrinsece/ vtpote finis: et li in/ dicit habitudinem intrinsece/ vt formalis. Et quia dilectio inimici ẽ solum ab extrinseco: et amici ab intra fm naturalem inclinationem/ licet respectu eiusdem: ideo dicitur/ in deum/ et propter deum.

Quintum dictum Solus enĩ nullũ charũ amittit/ cui omnes in illo chari sunt qui non amittitur. Et quis est iste nisi deus noster: deus qui fecit celũ et terram et implet ea: quia implendo ea facit ea? Te nemo amittit nisi qui dimittit. Et qui dimittit/ quo it aut quo fugit/ nisi a te placido ad te iratum? Nam vbi non inuenit legem tuam in pena sua? Et lex tua veritas/ et veritas tu. Ps. 118.

¶ Quintum dictum/ q solus ille nullum charũ amittit/ cui omnes in illo chari sunt qui non amittitur/ scilicet deus. Ex quo dicto accipitur documentum/ q ille q omnia diligit propter deũ/ nihil potest amittere: cũ non possit deum amittere/ propter quem cetera diligit vniuersa.

Q̃ ois creature pulchritudo ex deo ẽ: vñ ⁊ ipse ex oibus ⁊ in omnibus laudandus: Ca. X.

Deus virtutũ conuerte nos/ ⁊ ostẽde faciẽ tuã ⁊ salui erimus. Nã quaquẽ versũ se verterit aia hominis/ ad dolores figit/ alibi p̃terq̃ in te. Tãetsi figit in pulchris extra te ⁊ extra se: que tñ nulla essent nisi essẽt abs te/ que oriunt ⁊ occidũt/ ⁊ oriendo quasi esse incipiũt: et crescũt vt pficiant/ ⁊ pfecta senescunt ⁊ intereũt: etenĩ oia senescunt/ ⁊ omnia intereũt. Ergo cũ oriunt ⁊ tẽdũt esse: quo magis celeriter crescũt vt sint/ eo magis festinãt vt nõ sint. Sic ẽ modus eorũ: Tantũ dedisti eis/ quia partes sunt rex que nõ sunt omnes simul: sed decedẽdo ac succedendo agunt omnes vniuersum/ cuius partes sunt. Ecce sic peragitur ⁊ sermo noster p signa sonãtia: Nõ enĩ erit totus sermo/ si vnũ verbũ nõ decedat cũ sonuerit p ptes suas vt succedat aliud. Laudet te ex illis anima mea deus creator omniũ: sed nõ infigat in eis glutino amoris p sensus corporis. Eunt enĩ quo ibant Ps. 79.

vt non sint:et conscindunt eam desiderijs
pestilentiosis: quoniā ipsa esse vult/ et re-
quiescere amat in eis quę amat:in illis au-
tem non est/vbi: quia non stant: fugiunt:
et quis ea sequitur sensu carnis: aut quis
ea cōprehendit/vel cum pręsto sunt? Tar-
dus est eni sensus carnis:quoniam sensus
carnis est: ⁊ ipse est modus eius. Sufficit
ad aliud ad quod factus est: ad illud autē
non sufficit vt teneat transcurrētia ab ini-
tio debito vsq; ad finem debitum. In ver
bo eni tuo per quod creantur/ ibi audiunt
hinc et huc vsq;.

Q omnia creata sunt mutabilia in se/in deo stabilia: Ca.xi.

n Oli esse vana anima mea/ ⁊ obsur
descere in aure cordis tumultu va
nitatꝭ tuę. Audi ⁊ tu. Verbū ipsū
clamat vt redeas:⁊ ibi ē locus quietis im-
perturbabilis/vbi nō deserit amor si ipse nō
deserat. Ecce illa discedunt vt alia succe-
dant:⁊ omībus suis partibus constet infi-
ma vniuersitas. Nūquid ego aliquo disce
do/ait verbū dei? Ibi fige mansionē tuā:
ibi cōmenda quicquid inde habes anima
mea/saltē fatigata fallacijs. Veritati com
menda quicquid tibi est a veritate/⁊ nō p-
des aliquid: ⁊ reflorescēt putrida tua/ ⁊ sa-
nabunt omnes languores tui/ ⁊ fluxa tua
reformabunt/⁊ renouabunt et constringē
tur ad te/⁊ nō te deponēt quo descendūt:
sed stabunt tecū/⁊ pmanebūt ad semp stā-
tem ac permanentē deū. Ut quid peruer-
sa sequeris carnē tuam? Ipsa te sequatur
conuersa. Quicquid per illam sentis i par
te ē: ⁊ ignoras totū cuius hę partes sunt:
⁊ delectat te tamen. Sed si ad totū compre
hendēdū esset idoneus sensus carnis tuę:
ac non et ipse in parte vniuersi accępisset p
pęna tua iustum modū: velles vt transiret
quicquid existit in pręsenti/ vt magis ti-
bi omnia placerent. Nam et quod loqui-
mur per eundē sensum carnis audis: ⁊ non
vis vtiq; stare syllabas/sed transuolare vt
alię veniant/⁊ totum audias. Ita semper
omnia quibus vnū aliquid constat: et nō
simul sunt omnia ea quibus constat: plus
delectant omnia q̄ singula/ si possint sen-
tiri omīa. Sed longe his melior qui fecit
omnia: et ipse est deus noster/⁊ non disce-
dit: quia nec succeditur ei. Si placent cor-
pora/deum ex illis lauda: et in artificē eo-
rum retorque amorem: ne in his quę tibi
placent tu displiceas.

Quibus medijs nos in se reduxerit:et qualiter sit ascendendum vt ad eum veniamus: Ca.xii.

f I placent animę/in deo amentur:
quia et ipsę mutabiles sunt: ⁊ in il
lo fixe stabiliuntur: alioquin irent
et perirent. In illo ergo amētur: ⁊ rape ad
eum tecū quas potes/et dic eis: Hūc ame-
mus/hunc amemus: ipse fecit hęc/ et non
est longe. Non eni fecit atq; abijt/sed ex il
lo in illo sunt. Ecce vbi est/vbi sapit veri-
tas. Intimus cordi est: sed cor errauit ab
eo. Redite pręuaricatores ad cor: ⁊ inhęre- Esa:46.c
te illi qui fecit vos. State cū eo/⁊ stabitis.
Requiescite i eo/et quieti eritis. Quo itis
in aspera? quo itis? Bonum quod amatis
ab illo est: sed quantū est ad illū/ bonū est
et suaue. Sed amarū erit iuste: quia iniu-
ste amatur deserto illo/quicquid ab illo ē.
Quo vobis adhuc et adhuc ambulare vi-
as difficiles et laboriosas? Non est requi-
es vbi quęritis eā. Quęrite quod quęritꝭ:
sed ibi nō est vbi quęritis. Beatā vitā quę-
ritis in regione mortis: non est illic. Quo-
modo eni beata vita/vbi nec vita? Et de-
scendit huc ipsa vita nostra/et tulit mortē
nostrā: et occidit eam de abundantia vitę
suę: et tonuit clamans/ vt redeamus hinc
ad eū in illud secretū vñ processit ad nos:
in ipsum primū virginalē vterū/vbi ei nu-
psit humana creatura caro mortalis/ nec
semp mortalis: ⁊ inde velut sponsus proce Ps.18.
dens de thalamo suo: exultauit vt gigas
ad currendam viam. Nō eni tardauit/ sed
cucurrit clamans dictis/factis/ morte/ vi-
ta: descensu/ascensu clamans vt redeam⁹
ad eum. Et discessit ab oculis: vt redeam⁹
ad cor/et inueniamus eum. Abscessit eni/
et ecce hic est. Noluit nobiscum diu esse/ ⁊
non reliquit nos. Illuc eni abscessit vnde
nunq̄ recessit: quia mundus per eum fa-
ct⁹ est: ⁊ in hoc mundo erat: et venit in hūc Joh.1.a
mundū peccatores saluos facere: cui confi 1.timoth.1.c.
tetur anima mea vt sanet eam/quia pecca Ps.40.
uit illi. Filij hominū vsq;quo graues cor- Ps.4.
de? Nunquid et post descensum vitę non
vultis ascendere et viuere? Sed quo ascen
ditis quando in alto estis/et posuistis i cę- Ps.72.
lum os vestrum? Descendite vt ascēdatis/
et ascendatis ad deum. Cecidistis enim

ascendendo cōtra eum. Dic eis ista vt plorent in conualle plorationis: et sic eos rape tecum ad deū: quia de spiritu eius hęc dicis eis/ si dicis ardens igne charitatis.

Quare omnis creatura amabilis sit/ et vnde creator: Ca. XIII.

b Et tunc nō noueram/ et amabam pulchra inferiora: et ibam in profundum: et dicebam amicis meis: Nū amamus aliquid nisi pulchrū? Quid est ergo pulchrum? et quid est pulchritudo? Quid est quod nos allicit et conciliat rebus quas amamus? Nisi enī esset in eis decus et species/ nullo modo nos ad se mouerent. Et animaduertebam ⁊ videbā in ipsis corporibus aliud esse quasi totū: ⁊ ideo pulchrum: Aliud autē quod ideo deceret: quoniā apte accōmodaretur alicui: sicut pars corporis ad vniuersum suū/ aut calciamentū ad pedē/ et similia. Et ista cōsideratio scaturiuit in animo meo ex intimo corde meo: et scripsi libros de pulchro ⁊ apto: puto duos aut tres: Tu scis deus: Nam excidit mihi. Nō enī habemus eos/ sed aberrauerunt a nobis/ nescio quō.

Qr librum de apto et pulchro ad oratorem romanū scripserit: et q̄re ipsū amauerit: Ca. XIIII.

A Ar. thiberiū q Uid ē autem quod me mouit domine de⁹ meus/ vt ad ✝ icberiū romanę vrbis oratorem scriberem illos libros: quē non nouerā facie/ sed amaueram hominem ex doctrinę fama quę illi clara erat: et quędam verba eius audierā/ et placuerant mihi? Sed magis quia placebat alijs: et efferebant eum laudib⁹ stupentes/ ꝙ ex homine syro docto prius grecę facundię: postea in latina etiam doctor mirabilis extitisset: et esset scientissimus rerum ad studium sapientię pertinentiū/ mihi placebat. Laudatur homo/ ⁊ amatur absens. Utrum nam ab ore laudantis intrat in cor audiētis amor ille? Absit: Sed ex amante alio accenditur alius. Hinc enī amatur qui laudatur/ dum nō fallaci corde laudatoris prędicari creditur: id est cum amans eum laudat. Sic enim tunc amabā homines ex hominum iudicio: non enim

B ex tuo deus meus/ ī quo nemo fallit. Sed tñ cur non sicut auriga ille nobilis/ sicut venator studijs popularibus diffamat⁹: sed longe aliter et grauiter: et ita quemadmodum et me laudari vellem? Non autem vellem ita laudari et amari me vt histriones: q̄ꝗ̄ eos et ipse laudarem et amarem: sed eligens latere q̄ ita notus esse/ et velle haberi odio q̄ sic amari: Ubi distribuuntur ista pondera variorum et diuersorum amorum in anima vna? Quid est quod amo in alio/ qđ rursus nisi odissem/ non a me detēstarer et repellerem/ cum sit vterq̄ nostrum homo? Non enī sicut equ⁹ bonus amat ab eo qui nollet hoc esse/ etiam si posset: hoc et de histrione dicendum est/ qui naturę nostrę soci⁹ ē. Ergo ne amo in homine quod odi esse/ cum sim homo? Grande profundum est ipse homo/ cuius etiam capillos tu dñe numeratos habes: Mat. 10. d et non minuunt in te: et tamē capilli eius magis numerabiles sūt q̄ affect⁹ ei⁹/ ⁊ motus cordis ei⁹. At ille rhetor ex eo erat genere: quem sic amabam/ vt vellem me esse talem: et errabam typo/ et circumferebar C omni vento: et nimis occulte gubernabar abs te. Et vnde scio/ et vnde certus confiteor tibi/ ꝙ illum in amore laudantiū magis amauerā/ q̄ ī rebus ipsis de q̄bus laudabat? Quia si nō laudatū eū vituparēt/ eū idē ipsi ⁊ vituperādo atq̄ spernendo ea ipsa narrarent: nō accēderer in eū ⁊ nō excitarer: ⁊ certe res non alię forent/ nec homo ipse alius/ sed tm̄modo affectus alius narrantium. ¶ Ecce vbi iacet anima īfirma: nondum hęrēs soliditati veritatis. Sicut aurę linguarū flauerint a pectoribus opinantiū: ita fertur ⁊ vertitur/ torquet ac retorquetur ⁊ obnubilatur ei lumē/ ⁊ nō cernit veritas: Et ecce est añ nos. Et magnum quiddam mihi erat/ si sermo meus et studia mea illi viro innotescerent.

¶ Sextum dictum/ ꝙ in hac vita anima nostra iacet infirma/ nondum herens soliditati veritatis. Et sicut inq̄t aure linguarum flauerint a pectoribus opinātium: ita fert et vertit/ torquet ac retorquet ⁊ obnubilat ei lumē/ et non cernitur veritas. Ex quo dicto accipiūtur duo notabilia documenta. Primum est ꝙ anima nostra in ista vita parum potest habere de solida veritatis noticia. Secundum documentū ꝙ diuersitas opinantiū et contrarietas loquentium obnubilat veritatē in rebus. Sextū dictū

Quę si pbaret/ flagrarē magis: si autē improbaret/ sauciaret cor vanū et inane soliditatis tuę. Et tñ pulchrū illud atq̄ aptū/ vnde ad eum scripserā: libenter animo versabā/ ob os contemplationis meę: ⁊ nullo collaudatore mirabar.

De corporalibus imaginibus contenebratus/non potuit capere spiritualia: Ca.xv.

A Sed tantę rei cardinem in arte tua nondum videbam omnipotens:
Ps.71. qui facis mirabilia sol⁹: et ibat animus meus p formas corporeas: et pulchrū quod per seipsum: aptum autem quod ad aliquid accōmodatum deceret definiebā et distinguebam/ et exemplis corporeis astruebam. Et conuerti me ad animi naturam: et non me sinebat falsa opinio/ quā de spiritalib⁹ habebā/ verū cernere. Et irruebat in oculos meos ipsa vis veri/ et auertebā palpitantē mentem ab incorporea re ad liniamenta et colores/ et tumentes magnitudines. Et quia non poteram ea videre in animo/ putabā me nō posse videre animū meū. Et cum in virtute pacem amarem/ in
B vitiositate autē odissem discordiā: In illa vnitatem/ in ista quandā diuisionē notabam: Inqȝ illa vnitate mens rationalis et natura veritatis ac sūmi boni mihi esse videbat: in ista vo diuisione irrationalis vitę/ nescio quam substantiā et naturā summi mali: quę nō solum esset substantia/ sed omnino vita esset: et tamen abs te nō esset deus meus ex quo sunt omnia/ miser opinabar: Et tamen illam monaden appellabam: tanq̄ sine vllo sexu mentem: hanc vero diaden/ iram in facinoribus/ libidinem in flagitijs: nesciens quid loquerer. Non enim noueram neqȝ didiceram/ nec vllam substantiam malum esse: nec ipsam mentē nostram summū atqȝ incōmutabile bonum. Sicut enim facinora sunt/ si vitio
C sus est ille animi motus/ in quo est impet⁹/ et se iactat insolenter ac turbide/ et flagitia si est immoderata illa animę affectio/ q̄ carnales hauriuntur voluptates: ita errores et falsę opiniones vitā contaminant/ si rationalis mens ipsa vitiosa ē: qualis in me tunc erat nesciente alio lumine illam illustrandā esse/ vt sit particeps veritat: quia
Ps.17. nō est ipsa natura veritatis: Quoniam tu illuminabis lucernā meā/ dne de⁹ me⁹ il
Joh.1.b luminabis tenebras meas: Et de plenitudine tua nos omnes accepimus. Es eni tu
Jaco.1.c lumen verum quod illuminat omnē hominem venientē in hūc mundū: quia in te nō est transmutatio/ nec momenti obumbratio: Sed ego conabar ad te/ et repellebar abs te/ vt saperem mortē: quoniam superbis resistis. Quid autem superbius/ q̄ vt 1. Pet.5.b
assererem mira dementia me id esse naturaliter quod tu es: Cū enim ego essem mutabilis/ et eo mihi manifestū esset/ q ideo vtiqȝ sapiēs esse cupiebam/ vt ex deteriore melior fierē: malebam tamen etiā te opinari mutabilem/ q̄ me non hoc esse quod tu es. Itaqȝ repellebar/ et resistebas vētosę ceruici meę: et imaginabar formas cor D
poreas/ et caro carnē accusabam: et spirit⁹ Ps.77.
ambulans nondū reuertebar ad te: et ambulando ambulabā in ea quę nō sunt: neqȝ in te/ neqȝ in me/ neqȝ in corpe: neqȝ mihi creabantur a veritate tua/ sed a mea vanitate fingebant ex corpore: et dicebā paruulis fidelibus tuis ciuibus meis: a quib⁹ nesciens exulabā: dicebam illis garrulus et ineptus: Cur ergo errat anima quam fecit deus: Et mihi nolebā dici: cur ergo errat deus: Et contendebā magis incōmutabilem tuam substantiā coactā errare/ q̄ meam mutabilē sponte deuiasse/ et pene errare confitebar. Et eram ętate annorū fortasse vigintisex aut septem/ cum illa volu
mina scripsi/ voluens apud me corporea E
figmenta obstrepentia cordi meo et auribus/ quas intendebā dulcis veritas in interiorē melodiam tuam: cogitans de pulchro et apto: et stare cupiens et audire te: et
gaudio gaudere ppter vocem sponsi/ et nō Joh.3.d
poteram: quia vocibus erroris mei rapiebar foras/ et pondere superbię meę in ima
decidebam. Nō enim dabas auditui meo Ps.50.
gaudium et lęticiā: aut exultabāt ossa quę humiliata nō erant.

De decem cathegorias aristotelis/ et eas artes q̄s vocant liberales p seipsū intellexerit: Ca.xvi.

Et quid mihi pderat q annos na A
tus ferme viginti/ cum in manus meas venissent aristotelica quędā
quas appellant decem cathegorias: quarum nomine cum eas rhetor carthaginensis magister meus buccis typo crepantib⁹ cōmemoraret: et alij qui docti habebantur tanq̄ in nescio quid magnum et diuinum suspensus inhiabam: legi eas solus et intellexi: Quas cum contulissem cū eis/ qui se dicebāt vix eas magistris eruditissimis: non loquentibus tm: sed multa in puluere depingētibus intellexisse: nihil inde aliud

Has cathegorias posita transtulit ps/ tio suo

mihi dicere potuerunt/ ꝗ ego solus apud
meipsum leges cognoueram. Et satis aper-
te mihi videbantur loquentes de substan
tiis/sicuti est homo: et que in illis essent/si-
cuti est figura hominis/qualis sit: et statu-
ra/quot pedum sit: et cognatio/cuius fra-
ter sit/aut vbi sit constitutus/ aut quando
natus/aut stet an sedeat/aut calciatus vel
armatus sit/aut aliquid faciat/ aut patia-
tur aliquid: et quecũq; in his nouem gene-
ribus/quorum exempli gratia quedã po-
sui: vel in ipso substantie genere innume-
B rabilia reperiuntur. Quid hoc mihi pro-
Notãt ꝗ po- derat/quando et oberat: cum etiam te de-
nẽtes deũ in us meus mirabiliter simplicem atq; incõ-
predicamẽto mutabilem illis decem predicamentis pu-
tans quicquid esset omnino comprehensũ
sic intelligere conarer/ quasi et tu subiect⁹
esses magnitudini tue aut pulchritudini:
vt illa essent in te quasi subiecto/sicut in cor-
pore: cum tua magnitudo et tua pulchritu-
do tuipse sis: corpus autem non eo sit ma
gnum et pulchrum quo corpus est: quia et
si minus magnum et minus pulchrum es-
set/nihilominus corpus esset. Falsitas enim
erat quam de te cogitabam/nõ veritas: et
figmenta miserie mee/ nõ firmamenta be-
atitudinis tue. Iusseras enim et ita fiebat
Gen.3.c in me/vt terra spinas et tribulos pareret mi-
hi: et cum labore peruenirem ad panẽ me-
C um. Et quid mihi proderat ꝙ omnes libros
artiũ quas liberales vocant/ tunc nequis-
simus malarum cupiditatũ seruus per me-
ipsum legi: et intellexi quoscunq; legere po
tui: et gaudebam in eis: et nesciebam vn-
de esset/ quicquid ibi verum et certum es-
set? Dorsum enim habebam ad lumẽ/ et ad
ea que illuminant faciem: vnde ipsa facies
mea qua illuminata cernebã/ non illumi-
Septimũ nabat. ¶ Quicquid
dictum de arte loquendi et
differendi/ quicquid
de dimensionibus fi-
gurarũ/ et de musicis/
et de numeris sine ma
gna difficultate/ nul-
lo hominũ tradẽte in
tellexi: scis tu domi-
ne deus meus: quia
et celeritas intelligen
di et discendi acumẽ/
donũ tuũ est: sed nõ

¶ Septimum dictum est
istud: Quicquid de ar-
te dialectica loquendi et
differendi: quicquid de
dimẽsionib⁹ figurarũ/ et
de musicis et de nũeris:
sine magna inde difficul
tate/ nullo hoim tradẽte
intellexi: tu scis dñe de⁹
meus. Ex quo dicto ac-
cipit argumẽtũ/ ꝙ scia
illi⁹ hois fuerit diuin⁹ in-
fusa/ et nõ hũanit⁹ acqsi-
ta: cũ hoies ingeniosissi-
mi istas doctrinas addi
scant ceteris docẽtib⁹ cũ
ingenti difficultate.

inde sacrificabã tibi. Itaq; mihi nõ ad vsũ
sed ad perniciẽ magis valebat: qꝛ tã bonã
partẽ substãtie mee sategi habere in ptãte:
et fortitudinẽ meã nõ ad te custodiebã: sꝫ ꝓ Ps.58.
fectus sũ abs te in lõginquã regionẽ/ vt eã Luc.15.c.
dissiparẽ in meretricias cupiditates. Nam
quid mihi ꝓderat bona res non vtenti bñ?
Non enĩ sentiebã illas artes/ etiã ab studi-
osis et ingeniosis difficillime intelligi/ nisi
cum easdem eis conabar exponere: et erat
ille excellẽtissimus in eis/ qui me exponen-
tẽ nõ tardi⁹ sequeret. Sꝫ qd hoc mihi ꝓde-
rat putãti ꝙ tu dñe de⁹ me⁹ veritas corp⁹
esses lucidũ et immensũ: et ego frustũ de illo
corpe? Nimia ꝑuersitas. Sed sic eram: nec D
erubesco de⁹ meus ꝯfiteri tibi in me miseri-
cordias tuas/ et inuocare te/ qui nõ erubui
tũc ꝯfiteri hoibus blasphemias meas: et la
trare aduersũ te. Quid ergo mihi tũc ꝓde-
rat ingeniũ ꝑ illas doctrinas agile: et nullo
adminiculo hũani magisterij tot nodosissi
mi libri enodati/ cũ deformiter et sacrilega
turpitudine in doctrina pietatis errarẽ? Aut
quid tantũ oberat paruulis tuis longe tar
dius ingeniũ/ cũ a te longe non recederẽt/
vt in nido ecclesie tue tuti plumescerent: et
alas charitatis alimento sane fidei nutri-
rẽt? O dñe deus noster/ in velamẽto alarũ Ps.62.
tuarũ speramus: et ꝓtege nos et porta nos.
Tu portabis et paruulos: et vsq; ad canos Esa.46.b.
tu portabis: qm̃ firmitas nostra qñ tu es/
tũc est firmitas: cũ aũt nostra ẽ/ infirmitas
est. Viuit apud te semꝑ bonũ nostrũ: et qꝛ
inde auersi sum⁹/ ꝑuersi sum⁹. Reuertamur
iã dñe vt nõ euertamur: qꝛ viuit apud te si-
ne vllo defectu bonũ nostrũ qđ tuipse es:
et nõ timebimus/ ne nõ sit quo redeamus:
qꝛ nos inde ruimus: nobis autẽ absentib⁹
nõ ruit dom⁹ nostra eternitas tua.

Sancti augustini episcopi liber cõfessi-
onũ quartus explicit.

Annotatio capitulorum quin-
ti libri eiusdem.

1 Offert deo cõfessionẽ suã/ et excitat
mentẽ ad deũ laudandũ.
2 Que causa elongationis creature a
deo/ et ꝙ nociua sit.
3 Qualiter faustũ manicheorũ episco
pũ audiẽs de astrologia docentẽ:
nec tamen aliquid vere fidei/ sed ꝗ
prius didicerat.

4 Exemplo ostẽdit hoiem nõ esse meliorẽ/si plura sciat et deũ ignoret.

5 Ostendit audaciá et superbiam fausti/iactantis i se spiritumsanctum esse: et tamen minima ignorantis et errãtis in fide ⁊ mathematicis.

6 Q fausti sermones ornati non satisfaciebant augustino: nec doct᷒ aut eloquẽs ex arte/ sed a natura erat.

7 Ignarũ cũ inuenit augustinus faustum/ vt ipse fatetur/in secta manicheorum proficere desperauit.

8 Que fuerit augustino causa proficiscendi romã: ⁊ quare maternus fletus ꝓ eo non fuerit exauditus.

9 Q egrotans augustinus non quesiuit anime salutẽ: et de maternis lachrymis.

10 Qualis fuerit fides augustini ante conuersionẽ.

11 Qualiter augustinus contulerit cũ catholicis.

12 Qualiter rome rhetoricam docuerit/ et q vitia in adolescentibus oderit.

13 Quomodo venerit mediolanum/ ⁊ audiuerit ambrosiũ in ecclesia disputantem.

14 Q audiẽs curiose in ecclesia sermones/inceperit manicheorꝫ dogmata relinquere.

Eiusdem diui aurelij augustini epi/cõfessionũ liber quit᷒ incipit.

Offert deo cõfessionem suam: et excitat mentem ad deum laudandum: Ca.I.

Ccipe sacrificiũ cõfessionũ mearũ de
a manu lingue mee/ quam formasti ⁊ excitasti: vt cõfiteat nomini tuo: et sana
Ps.40. omnia ossa mea/ ⁊ dicant: Dñe quis simi-
Ps.82. lis tibi? Neqꝫ eñi docet te quid in se agat qui tibi confitet: quia oculũ tuũ nõ excludit cor clausum/ nec manũ tuã repellit duricia hominũ: sed soluis eam cũ voles/aut
Ps.18. miserans aut vindicans: ⁊ nõ est qui se abscõdat a calore tuo. Sed te laudet anima mea vt amet te: ⁊ confiteatur tibi miserationes tuas vt laudet te. Nõ cessat nec tacet laudes tuas vniuersa creatura tua: nec spũs omnis per os cõuersum ad te: nec animalia nec corporalia per os considerantiũ ea: vt exurgat in te a lassitudine anima nostra/innitens eis que fecisti: ⁊ transiens ad te qui fecisti hec mirabiliter: ⁊ ibi refectio ⁊ vera fortitudo.

Que causa elõgationis creature a deo/ ⁊ q̃ꝫ nociua sit: Ca.II.

Ant ⁊ fugiant a te inquieti ⁊ iniq: A
c ⁊ tu vides eos/ et distinguis vmbras: ⁊ ecce pulchra sunt cũ eis omnia/⁊ ipsi turpes sunt. Et quid nocuerunt tibi/aut in quo imperiũ tuũ dehonestauerunt a celis/vsqꝫ in nouissima iustũ ⁊ integrũ? Quo eñi fugerunt cũ fugerent a facie Ps.138.
tua: aut vbi tu nõ inuenis eos? Sed fugerunt vt nõ viderent te videntẽ se/ atqꝫ excecati in te offenderent: q2 non deseris ali- Se. [illegible]
quid eorꝫ que fecisti. In te offenderẽt iniusti/⁊ iuste vexarent/ subtrahẽtes se lenitati tue: ⁊ offendẽtes in rectitudinẽ tuam: ⁊ cadentes in asperitatẽ tuam: videlicet nesciunt q vbiqꝫ sis/quem nullus circumscribit locus: et solus es presens/etiam his qui lõge fiunt a te. Conuertantur ergo et que- B
rant te: quia non sicut ipsi deseruerunt te creatorem suum: ita et tu deseruisti creaturam tuam. Ipsi conuertant et querant te: et ecce ibi es in corde eorum/ in corde confitentium tibi/ ⁊ proijcientiũ se in te: ⁊ plorantium in sinu tuo post vias suas difficiles: et tu facilis terges lachrymas eorum/ vt magis plorent et gaudeant in fletibus: quoniam tu domine/ nõ aliquis homo caro et sanguis/sed tu domine qui fecisti/ reficis ⁊ consolaris eos. Et vbi ego erã quãdo te querebã? Et tu eras ante me: ego autem ⁊ a me discesserã: nec me inueniebam/ quanto minus te.

Qualiter faustum manicheorꝫ epm audiens de astrologia docẽte: nec tamẽ aliqd vere fidei/ sed que prius didicerat: Ca.III.

Roloquar in cõspectu dei mei an- A
p nũ illũ vndetricesimũ etatis mee. J.li.6. ca.11.
Jã venerat carthaginẽ quidãma- Ri.1.contra faustũ in prin.
nicheorꝫ eps faustus nomine/ magnus la- De vtilitate credendi ca.
queus diaboli: et multi implicabant in eo 16.b.
ꝑ illecebrã suauis eloquentie: quã ego tã- Ar. [illegible]
etsi laudabã/discernebã tamẽ a veritate re-
rũ/quarꝫ discendarũ auidus erã: nec quali vasculo sermonis/sed quid mihi scietie co-

medendū apponeret nominatus apud eos
B ille faustus intuebar: fama eñ ð illo p̄locuta mihi erat/ q̄ esset honestarū omniū doctrinarū peritissimus: ꝛ apprime disciplinis liberalibus eruditus. Et quoniā multa philosophorū legerā/ memorieq̄ mandata retinebam: ex eis quedā compabam illis manicheorū longis fabulis: et mihi p̄babiliora ista videbant̄ que dixerunt illi/
Sap.13.b. qui tantū potuerūt valere/ vt possent estimare seculū/ q̄ꝗ̄ eius dn̄m minime inuenerint:
Ps.137. Quoniā magn⁹ es dn̄e/ ꝛ humilia respicis: excelsa autē a longe cognoscis. Nec ꝓpinquas nisi obtritis corde: nec inueneris a superbis: nec si illi curiosa peritia numerent stellas ꝛ arenam/ ꝛ dimetiant̄ sidereas plagas/ ꝛ inuestigent vias astrorum. Mente eñ sua querunt ista/ et ingenio qd̄ tu dedisti eis: ꝛ multa inuenerūt/ ꝛ p̄nunciauerunt ante multos annos defectus luminariū solis ꝛ lune: quo die/ q̄ hora/ quāta ex parte futuri essent/ et non eos fefellit numerus: et ita factū est vt p̄nunciauerunt: et scripserunt regulas indagatas/ et legūtur hodie: atq̄ ex eis p̄nunciat̄ quo anno/ ꝛ quo mense anni/ ꝛ quo die mēsis/ ꝛ qua hora diei: ꝛ quota parte luminis sui defectura sit luna vel sol: et ita fiet vt p̄nunciatur.
C Et mirantur hec homines ꝛ stupent qui nesciunt ea: ꝛ exultant atq̄ extolluntur qui sciunt: ꝛ p impiam superbiā recedētes ꝛ deficientes a lumine tuo: tanto ante solis defectum futurum p̄uident: et in p̄sentia suum nō vident. Non eñ religiose querunt vnde habeant ingeniū quo ista querunt. Et inuenientes quia tu fecisti eos/ nō ipsi se dant tibi vt serues quod fecisti: ꝛ quales se ipsi fecerant/ occidunt se tibi: ꝛ trucidant exaltationes suas sicut volatilia: et curiositates suas sicut pisces
Ps.8. maris/ quibus perambulant secretas semitas abyssi/ et luxurias suas sicut pecora cam-
Deut.4.d pi: vt tu deus ignis edax consumas mortuas curas eorum/ recreans eos immortaliter. Sed nō nouerunt viam/ verbum tu-
Joh.1.a. um/ per qd̄ fecisti oia ea que numerant: et ipsos qui numerant: et sensum quo cernūt que numerant: et mentem de qua nume-
Ps.146. rant: et sapientie tue non est numer⁹. Ipse
1.Cor.1.d autem vnigenitus factus est nobis sapiētia et iusticia et sanctificatio: ꝛ numeratus
Mat.22.b est inter nos/ et soluit tributum cesari. Nō nouerunt hanc viam qua descendant ad illum a se: et per eum ascendant ad eū. Nō nouerunt hanc viam/ et putant se excelsos esse cum sideribus ꝛ lucidos: et ecce ruerunt in terram: et obscuratum est insipiēs cor eorum. Ro.1.c
D Et multa vera de creatura dicunt: et verum creature artificem non pie querunt/ ꝛ ideo non inueniunt: aut si inueniunt/ cognoscentes deum nō sicut deum honorāt/ aut gratias agunt: sed euanescūt in cogitationibus suis: ꝛ dicūt se esse sapientes/ sibi tribuendo que tua sunt: ac per hoc student peruersissima cecitate etiam tibi tribuere que sua sūt: mendacia scʒ in te conferentes qui veritas es: ꝛ immutantes gloriā incorrupti dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis/ ꝛ volucrum/ et quadrupedum/ et serpentium: ꝛ conuertunt veritatem tuam in mendacium: ꝛ colunt et seruiunt creature potius q̄ creatori. Multa tamen ab eis ex ipsa creatura vera dicta retinebam: et occurrebat mihi ratio per numeros et ordinē temporū/ ꝛ visibiles attestationes siderum: ꝛ conferebam cū dictis manichei/ qui de his rebus multa scripsit copiosissime delyrans: et nō mihi occurrebat ratio/ nec solsticiorū et equinoctiorum/ nec defectuū luminarium: nec quicquid tale in libris secularis sapientie didicerā. Ibi autem credere iubebar/ et ad illas rationes numeris et oculis meis exploratas/ non occurrebat/ et longe diuersum erat.

Exemplo ostendit hominē nō esse meliorem si plura sciat/ ꝛ deū ignoret: Ca.iiii.

Nunquid domine deus veritatis/ quisquis nouit ista/ iā placet tibi?
¶ Infelix eñ hō q̄ scit illa oīa/ te aūt nescit: beat⁹ aūt q̄ te scit/ etiā si illa nesciat. Qui vo te ꝛ illa nouit/ nō ꝓpt̄ illa beatior/ sʒ ꝓpter te solū beatus ē: si cognoscēs te sicut deū glorificet ꝛ grās agat: ꝛ nō euanescat in cogitatiōib⁹ suis.

¶ Primum dictum est illud: Infelix homo qui scit oīa illa scʒ creata/ te autem nescit: Beatus autē qui te scit/ etiā si illa nesciat: qui vero te ꝛ illa nouit: nō ꝓpter illa beatior/ sed ꝓpter te solū beatus ē. Ex quo dicto accipiunt̄ quattuor theologica documēta. Primū est/ q̄ felicitas humana nō cōsistit in cognitiōe substātiar separatar/ sicut po fuerūt phi: qr omnes p̄ter primā sunt create: et hic dicit/ q̄ miser est ille qui oīa creata nouit. Secūdū documētū/ q̄ aliqs beat⁹ potest videre diuinā essentiā: nō videndo creaturā: qr ꝗ̄ dicit q̄ (Primū dictū quinti libri)

ꝗ dicit ꝗ beatus est etiam si illa nesciat: Si autē es/ set impossibile vnum sine altero videri: tunc non pos/ set sine visione creature in visione essentie quis beati/ ficari: quod est manifeste contra istum textum. Terti/ um documentum/ ꝗ eodem actu sancti in patria vi/ dent diuinam essentiam et creaturā relucentem in ea: quia dicit: qui vero te et illa nouit: loquens de actu be atifico/ qui est solum vnus. Quartum documentum/ ꝗ non est perfectior actus beatificus quo videt essen/ tia diuina et creatura/ ꝗ̄ ille quo videtur solum essen/ tia diuina: et per consequens in actu beatifico multi/ plicatio noticiarum creature/ nihil apponit perfectio/ nis: alioquin si act⁹ beatific⁹ pfectior/ nullo dubitāte hō esset beatior. Sz oꝛit dubiū: Si eodē actu in specie pōt quis videre essentiam diuinam solam/ et ipsam si/ mul cum creatura? Dicitur autem ꝗ sic: quia si actus isti differrent specie: vnus esset alio essencialiter perfe/ ctior: et tunc beatior qui videret diuinam essentiam cū creatura/ ꝗ̄ videns solam essentiam/ cum visio solius essentie non sit perfectior/ ꝗ̄ essentie cum creatura: et istud est manifeste contra hunc textum. Secundum dubium: Si eodē actu numero potest quis videre es/ sentiā solā ꝛ essentiā cū creatura? Dicit aūt ꝗ nō simul: qꝛ tūc esset cōtradictio. s. videre solā essentiā ꝛ videre essentiā cū creatura/ sz successiue bñ: qꝛ cū i patria ma/ neat semp idē act⁹ beatific⁹: sic aliqñ vidēt i ꝟbo que prius non viderant reuelatione matutina: sic cōmu/ niter concedunt doctores. Tertium dubium: Quo/ modo per eundem actum numero potest aliquādo vi/ deri creatura/ et aliquando nō videri/ nisi ipse actus diminuat vel augeatur. Dicitur autē ꝗ istud fit p ap/ positionem solius respectus ꝰm cōmunia dicta: ita ꝗ actus iste habet respectum ad obiectum primarium/ ꝛ alium ad secundarium: et respectus qui aduenit tali actui vel discedit qui est ad obiectum secundarium/ est extrinsecus vel intrinsecus aduenienс. Dicitur autē ꝗ potest dici vel poni extrinsec⁹ adueniens: quia nō innascitur positis extremis necessario/ posito scʒ tali actu ꝛ secundario obiecto: quia tamē iste respectus q̄ est scientie ad scibile est de genere relationis ꝰm bea/ tum augustinum in suis predicamentis: et tales respe/ ctus sunt inter se aduenientes: ideo videtur conueni/ entius ponere istum respectum intrinsecus aduenien/ tem. Sed tunc remanet dubium/ si talis respectus est intrinsecus adueniens/ quō poterit non inesse posito termino ꝛ fundamento/ vt videatur diuina essentia: ꝛ non creatura/ ablato tali respectu ab ipso actu. Dici/ tur autem ꝗ per diuinam potentiam potest fieri vtrū/ ꝗ extremum talis relationis sine ipsa: sicut due albe/ dines sine similitudine media/ vt alibi patet: quia in essentialiter ordinatis ꝛ realiter distinctis prioribus non repugnat a posterioribus separari: ita ꝗ deus in/ fluet ad actum/ et non ad talem respectum. Quartum dubium: quia tūc si deus apponat impedimentū sen/ tis subtractionis influentie generalis/ ipsi videbunt in deo omnes creaturas naturaliter visa diuina essen/ tia: sicut positis duabus albedinibus/ ponitur neces/ sario similitudo naturaliter: ꝛ tunc nisi deus priuaret sanctos/ ipsi viderent omnia visa diuina essentia natu raliter. Dicitur aūt ꝗ istud oportet concedere et ad re/ spectus extrinsecus aduenientes deuenire.

Sicut enim melior est qui nouit possidere arborē/ et de vsu eius tibi gratias agit/ ꝗ̄uis nesciat/ vel quot cubitis alta sit/ vel quanta latitudine diffusa: ꝗ̄ ille qui eā me
Hiero⁹ in p/logo biblie ca. 8. titur/ ꝛ omnes ramos ei⁹ numerat/ et neqꝫ possidet eā/ neqꝫ creatorem eius nouit aut
Al. † diligit † dilidit: ¶ Sic fide/
Scd̄m dictū lis homo cuius tot⁹

¶ Secūdum dictum est istud: Fidelis homo cui⁹ totus mundus diuitiarum est/ ꝛ q̄si nihil habēs omnia possidet: quod probat: quia inherendo deo sibi seruiunt omnia.

mundus diuitiarum est: et quasi nihil habens oīa possidet/ inherēdo tibi cui ser/ 2. Cor. 6. b
uiunt omnia: ꝗ̄uis nec saltem septentrio/ num gyros nouerit/ dubitare stultum est: quin vtiqꝫ melior sit ꝗ̄ mensor celi/ ꝛ nume rator siderum/ ꝛ pensor elemētorum: ꝛ ne/ gligens tui/ qui oīa in mensura ꝛ nume/ Sap. 11. d.
ro et pondere disposuisti.

Ostendit audaciam et superbiam fausti/ iactantis in se spiritū/ sanctum esse: et tn̄ minima igno/ rantis/ et errantis in fide/ et ma/ thematicis: Ca. v.

A

Sed tamē quis querebat maniche/ um nescio quem etiam ista scribe/ re/ sine quorū peritia pietas disci poterat? Dixisti enī homini: Ecce pietas Job. 28. d
est sapientia: quam ille ignorare posset/ eti am si ista perfecte nosset: ista ꝟo quia non nouerat/ ipudētissime audēs docere pro/ sus illam nosse nō posset. Vanitas est enī mundana ista etiam nota profiteri/ pietas autem tibi confiteri. Unde ille deuius ad hec ista multū locutus est/ vt cōuictus ab eis qui ista vere didicissent/ quis esset eius sensus in ceteris que abditiora sunt/ mani feste cognosceretur. Non enī parui existi/ mari se voluit: sed spiritūsanctum consola torem et ditatorem fidelium tuorū/ aucto/ ritate plenaria psonaliter in se esse persua dere conatus est. Itaqꝫ cum de celo ac stel B
lis/ ꝛ de solis ac lune motibus falsa dixisse dep̄henderet/ ꝗ̄uis ad doctrinā religionis ista non pertineant: tamen ausus eius sa/ crilegos fuisse satis emineret/ cū ea nō solū ignorata/ sz etiā falsa vel falsata tam vesa/ na supbie vanitate diceret/ vt ea tanꝗ̄ di/ uine psone tribuere sibi niteret. Cū enī au/ dio christianū aliquem fratrem illum aut illum ista nescientē/ et aliud pro alio senti/ entem/ patienter intueor opinantē homi/ nem: nec illi obesse video/ cum de te domi ne creator omniū nō credat indigna/ si for te situs et habit⁹ creature corporalis igno/ ret. Obest autem si hoc ad ipsam doctrine pietatis formam pertinere arbitretur: ꝛ p/ tinacius affirmare audeat quod ignorat. Sed etiā talis infirmitas in fidei cunabu/ lis a charitate matre sustinet/ donec assur/ gat nouus homo in virum perfectum: et Eph. 4. c

circumferri non possit omni vento doctrine. In illo autē qui doctor/qui auctor/qui dux ⁊ princeps coꝝ quibus illa suaderet: ita fieri ausus est/vt qui eū sequerent̄: non quemlibet hominē/sed spiritū tuū sanctū se sequi arbitrarent̄. Quis tantā dementiam sicubi falsa dixisse conuinceretur: non detestandā longeq̄ abijciendam esse iudicaret? Sed tamen liquido nondū compererā/vtrū etiam ſm eius verba vicissitudines longiorū ⁊ breuiorum dierum atq̄ noctiū/et ipsius noctis ⁊ diei/⁊ deliquia luminū: et si quid eiusmodi in alijs libris legeram/posset exponi: vt si forte posset/incertum quidem mihi fieret/vtrū se res ita haberet/an non ita: sed ad fidē meā illius auctoritatem/propter creditam sanctitatem proponerem.

Q faustí sermones ornati/non satisfaciebant augustino: nec doctus aut eloquēs ex arte/sed a natura erat: Ca. VI.

A
F. li. 3. ca. 11. c
De moribus monachoꝝ ca. 23. b.
De vtilitate credendi ca. 16. b.

Et per annos ferme ipsos nouem/ quibus eos animo vagabund⁹ audiui: nimis extento desiderio vētu rū expectabā istum faustū. Ceteri eñ eorū in quos forte incurrissem/qui taliū rerum questionibus a me obiectis deficiebant/illū mihi promittebant: cuius aduentu collatoq̄ colloquio facillime mihi hec/ et siq̄ forte maiora quererē/ enodatissime expedirentur. Ergo vbi venit/ expertus sū hominē gratum et iocundū verbis: et eaipsa que illi solent dicere/multo suauius garrientē. Sed quid ad meā sitim preciosoꝝ poculorum decentissimus ministrator? Iā rebus talibus satiate erant aures mee: nec ideo mihi meliora videbantur/ quia melius dicebantur: nec ideo vera quia diserta: nec ideo sapiens anima/quia vultus congruus ⁊ decoꝝ eloquiū. Illi autē qui eum mihi promittebant/nō boni rerū existimatores erant: ⁊ ideo illis videbat̄ prudens ⁊

B

sapiens/quia delectabat eos loquēs. Sensi autē aliud genus hominū etiam veritatē habere suspectam/ et ei nolle acquiescere/si compto atq̄ vberi sermone promeretur. Me autē iam docueras deus me⁹/miris et occultis modis: Et ꝓpterea credo ꝙ tu me docueris/quoniā veꝝ est: nec quisq̄ preter te alius est doctor veri/ vbicunq̄ et vndecunq̄ †claruerit. Iā ergo abs te didi

Al. †clamauerit

cerā: nec eo debere videri aliquid verū dici/quia eloquenter dicit̄: nec eo falsū/ quia incōposite sonant signa labiorū. Rursus nec ideo verū/ quia impolite enunciatur: nec ideo falsum/quia splēdidus sermo est: sed ꝑinde esse sapientiā ⁊ stulticiā/ sicut sūt cibi vtiles et inutiles: verbis autē ornatis ⁊ inornatis/sicut vasis vrbanis ⁊ rusticanis/vtrosq̄ cibos posse ministrari. Igi- C tur auiditas mea qua illū tanto tēpore expectauerā hominē/ delectabat̄ quidē motu affectuq̄ disputantis/⁊ verbis congruentib⁹ atq̄ ad †vestiendas sentētias facile occurrentibus. Delectabar aūt ⁊ cū multis/vel etiā pre multis laudabam ac efferebā: sed moleste habebā ꝙ in cetu audientium non sinerer illi ingerere et partiri cum eo curas questionū mearū/conferendo familiariter/⁊ accipiendo ac reddēdo sermonē. Quod vbi potui/et aures eius cum familiarib⁹ meis eo quoq̄ tēpore occupare cepi/quo nō dedeceret alternis disserere: ⁊ protuli quedā que me mouebant: expertus sum prius hominē expertē liberaliū disciplinaꝝ/nisi grāmatice/atq̄ eius ipsius vsitato modo: et quia legerat aliquas tullianas oratiōes/⁊ paucissimos senece libros/ ⁊ nonnulla poetaꝝ/⁊ sue secte si qua volumina latine atq̄ cōposite conscripta erāt: et quia aderat quotidiana sermocinandi exercitatio/inde suppetebat eloquiū: quod fiebat acceptius/ magisq̄ seductoriū moderamine ingenij/⁊ quodā lepore naturali. Ita ne est vt recolo dñe deus meus arbiter consciētie mee? Corā te cor meū ⁊ recordatio mea: q̄ me tūc agebas abdito secreto ꝓuidētie tue: et inhonestos errores meos iā conuertebas añ faciē meam/vt viderē ⁊ odissem.

Al. † inuestigandas

Ignarum cū inuenit augustinus faustum/vt ipse fatetur/in secta manicheorum proficere desperauit: Ca. VII.

A
De vtilitate credēdi ca. 16. b.

Nam posteaq̄ ille mihi imperit⁹ earū artiū quibus eū excellere putauerā/ satis apparuit: desꝑare cepi posse eū mihi illa que me mouebant/aꝑire atq̄ dissoluere: quorū quidē ignar⁹ posset veritatē† tenere pietatis: sȝ si maniche⁹ nō esset. Libri quippe coꝝ pleni sunt longissimis fabulis/de celo/⁊ sideribus/ et sole/et luna/que mihi eū q̄d vtiq̄ cupiebā collatꝭ

Al. † reddere

Al. quas numeroꝝ ratióibus† quos alibi ego lege-
Al. ista rã/vtrũ potius† ita essent/ vt manichei li-
bris coptinebantur/an certe vel par etiam
inde ratio redderet/ subtilit' explicare pos-
se iã non arbitrabar. Que tamẽ vbi consi-
deranda ⁊ discutienda protuli/modeste sa-
ne ille nec ausus est subire ipsam sarcinã.
Nouerat enĩ se ista nõ nosse: nec eum pu-
duit confiteri. Non erat de talibus qua-
les multos loq̃ces passus erã/conantes ea
me docere ⁊ dicentes mihi nihil: Iste vero
cor habebat/et si non rectum ad te/nec ta-
men nimis incautũ ad seipsum. Non vsq̃-
quaq̃ imperitus erat imperitie sue: ⁊ no-
luit se temere in ea disputando coartari:
vnde nec exit' ei vllus/ nec facilis esset re-
ditus. Etiam hinc mihi amplius placuit:
Pulchrior est enĩ temperantia confitẽtis
animi/q̃ illa que nosse cupiebã: ⁊ eũ i om-
nibus difficilioribus et subtilioribus que-
B stionibus talem inueniebã. Refracto ita-
q̃ studio quo intenderã in manichei litte-
ras/magisq̃ desperans de ceteris eoꝝ do-
ctoribus/ quãdo in multis que me moue-
bant/ita ille nominatus apparuit: cepi eũ
eo pro studio eius agere vitã/quo ipse fla-
grabat in eas litteras/quas tunc iam rhe-
tor carthaginis adolescentes docebam: ⁊
legere cum eo/ siue que ille audita deside-
raret/ siue que ipse tali ingenio apta exi-
I.ca.10.c. stimarẽ. Ceterum omnis conatus meus
quo proficere in illa secta statuerã/ illo ho-
mine cognito prorsus intercidit: nõ vt ab
eis omino separer/ sed quasi melius quic-
q̃ non inueniẽs eo quo iam quoquo mo-
do irrueram/ contentus interim esse decre-
ueram: nisi aliquid forte quod magis eli-
gendũ esset/ eluceret. Ita ille faustus/ qui
multis laqueus mortis extitit/meum quo
captus eram relaxare iam ceperat/nec vo-
C lens/nec sciens. Manus enĩ tue deus me-
us in abdito prouidentie tue/ non desere-
bant animã meã/et de sãguine cordis ma-
tris mee per lachrymas eius diebus ac no-
ctibus pro me sacrificabatur tibi/ et egisti
mecum miris et occultis modis. Tu illud
Ps.36. egisti deus meus. Nam a domino gressus
hominis dirigentur/ et viam eius volet.
Aut que procuratio salutis preter manũ tu-
am reficientẽ que fecisti?

Que fuerit augustino causa proficiscendi romam: ⁊ quare matris fletus pro eo non fuerit exauditus: Ca. VIII.

A Sisti ergo mecũ vt mihi persuade-
retur romã pergere/⁊ potiꝰ ibi do-
cere quod docebã carthagini. Et
hoc vnde mihi persuasũ sit/ non preteribo
confiteri tibi: quoniã et in his altissimi tui
recessus/ ⁊ presentissima in nos miseicor-
dia tua/cogitanda et predicanda est. Non
ideo romã pergere volui/ q̃ maiores que-
stus/maiorq̃ mihi dignitas ab amicis qui
hoc suadebant/pmittebatur: q̃q̃ ⁊ ista du-
cebant animũ tunc meũ: sed illa erat tunc
causa maxima ⁊ pene sola/q̃ audiebã quie-
tius ibi studere adolescentes/ et ordinati-
ore discipline coertione sedari: ne in eius
scholã† quo magistro non vtuntur/passim Al. ⁊ quo
et proterue irruant: nec eos admitti omni-
no nisi ille pmiserit. Contra apud cartha- B
ginẽ feda est ⁊ intemperãs licentia schola-
sticoꝝ. Irrumpunt impudẽter/ ⁊ prope fu-
riosa fronte perturbãt ordinẽ quem quisq̃
discipulis ad proficiendũ instituerit. Mul-
ta iniuriosa faciunt mira hebetudine ⁊ pu-
nienda legibus/ nisi consuetudo patrona
sit: hoc miseriores eos ostendẽs/ quo iam
quasi liceat faciunt/quod per tuam eternã
legem nunq̃ licebit: ⁊ impune se facere ar-
bitrantur/cũ ipsa cecitate faciendi punian-
tur: et incompabiliter patiantur peiora q̃
faciunt. Ergo quos mores cum studerem/
meos esse nolui: eos cum docerẽ/ cogebar
perpeti alienos: ⁊ ideo placebat ire vbi ta- C
lia non fieri/ omnes qui nouerant indica- Ps.141.
bant. Uerum autem tu spes mea ⁊ portio
mea in terra viuentiũ/ ad mutandũ terra-
rum locũ pro salute anime mee/⁊ carthagi-
ni stimulos quibus inde auellerer admo-
uebas: et rome illecebras quibus attrahe-
rer/proponebas mihi per homines/qui di-
ligebant vitã mortuã: hinc insana facien-
tes/inde vana pollicẽtes: et ad corrigẽdos
gressus meos vtebaris occulte/ ⁊ illorũ et
mea peruersitate. Nam et qui perturba-
bant ocium meũ/feda rabie ceci erãt: ⁊ qui
inuitabant ad aliud/terram sapiebãt. Ego
autem qui detestabar hic veram miseriã/ D
illic falsam felicitatẽ appetebã. Sed qua-
re hinc abirem/ et illuc irem tu sciebas de-
us: nec indicabas mihi nec matri/que me
profectum atrociter planxit/⁊ vsq̃ ad ma-
re secuta est. Sed fefelli eam violenter me

tenentē/ vt aut reuocaret/ aut mecum pergeret: et finxi me amicū nolle deserere/ donec vēto facto nauigaret. Et mētitus sum matri: τ illi matri: et euasi: Quia τ hō tu dimisisti mihi misericorditer: seruans me ab aquis maris/ plenū execrādis sordibus vsq ad aquā gratię tuę/ qua me abluto siccarentur flumina maternoȝ oculoȝ/ quibus quotidie tibi rigabat terrā pro me sub vultu suo: et tamen recusanti sine me redire vix persuasi/ vt in loco qui proximus nostrę naui erat memoria beati cypriani maneret ea nocte. Sed in ea nocte clāculo ego profect⁹ sum: Illa autē remansit orando τ flēdo. Et quid a te petebat deus meus tātis lachrymis/ nisi vt nauigare me nō sineres? Sȝ tu alte cōsulēs et exaudiēs cardinē desiderij eius/ non curasti quod tūc petebat/ vt in me faceres quod semp petebat. Flauit ventus τ impleuit vela nostra/ et litus subtraxit aspectibus nostris: In quo mane illa insaniebat dolore τ querelis/ ac gemitu implebat aures tuas contemnentis ista: cum et me cupiditatibus meis raperes ad finiendas ipsas cupiditates/ et illius carnale desideriū iusto doloȝ flagello vapularet. Amabat eñ secum pręsentiam meā more matrū/ sed multis multo amplius: τ nesciebat quid tu illi gaudioȝ facturus esses de absentia mea. Nesciebat/ ideo flebat τ eiulabat/ atq illis cruciatibus arguebat i ea reliquiaȝ euę/ cū gemitu quęrēs/ quod cū gemitu peperat. Et tñ post accusationē fallaciaȝ τ crudelitatis meę/ cōuersa rursus ad depcandū te pro me/ abijt ad solita/ τ ego romā.

E (margin) De vtilitate credēdi ca. 16.b.

De ęgrotans augustinus/ nō q̄siuit animę salutem: et de maternis lachrymis: Ca. ix.

A Et ecce excipior ibi flagello ęgritudinis corporalis/ et ibam iā ad inferos portans oīa mala quę cōmiserā/ τ in te τ in me τ in alios multa et grauia sup originalis pcti vinculū/ quo oēs in adā morimur. Non eñ quicq̄ eorū mihi donaueras in christo: nec soluerat ille i carne sua inimicitias quas tecum contraxerā peccatis meis. Quomodo eñ eas solueret in cruce phantasmatis/ quod de illo crediderā? Q̄ ergo falsa mihi videbatur mors carnis eius/ tā vera erat aīę meę: et q̄ vera erat mors carnis eius/ tā falsa vita animę meę quę id nō credebat. Et ingrauescentibus febribus/ iā ibam τ peribam. Quo eñ irē si tūc hinc abirem/ nisi in ignē atq tormēta digna factis meis in veritate ordinis tui? Et illa hoc nesciebat/ τ tñ pro me orabat absens: Tu autē vbiq pręsens vbi erat exaudiebas eā: τ vbi erā miserebaris mei/ vt recuperarē salutē corporis mei/ adhuc insanus corde sacrilego. Neq enim desiderabā in illo tanto periculo baptismū tuum: τ melior erā puer/ quādo illū de materna pietate flagitaui/ sicut iam recordatus atq cōfessus sū: Sed iā in dedecus meū creuerā: τ cōsilia medicinę tuę demēs irridebā/ qui non me sinisti talē bis mori: Quo vulnere si feriretur cor matris/ nunq̄ sanaretur. Non eñ satis eloquor/ quid erga me habebat animi/ et quanto maiore sollicitudine me parturiebat spiritu/ q̄ carne pepera͞t: Non itaq video quomodo sanaretur/ si mea talis illa mors transuerberasset viscera dilectiōis eius. Et vbi essent tante preces τ tā crebrę sine intermissione? Nusq̄ nisi ad te. An vo tu deus misericordiaȝ sperneres cor contritū τ humiliatum viduę castę ac sobrię/ frequentātis elemosynas/ obsequētis atq seruiētis sāctis tuis: nullū diē pretermittētis oblationē ad altare tuū: bis i die/ mane τ vespe ad ecclesiā tuā/ sine vlla intermissione venientis: nō ad vanas fabulas et aniles loquacitates: sed vt te audiret in tuis sermonibus/ et tu illā in suis orōnib⁹. Hui⁹ne tu lachrymas/ quibus nō a te aurum τ argentū petebat/ nec aliquod mutabile aut volubile bonū: sed salutē animę filij sui/ tu cuius munere talis erat contemneres/ τ repelleres ab auxilio tuo? Neq̄ dñe: Immo vo aderas/ τ exaudiebas/ τ faciebas ordine quo prędestinaueras esse faciendū. Absit vt tu fallere eā in illis visionib⁹ τ respōsis tuis/ quę iā cōmemoraui/ τ quę nō cōmemoraui/ q̄ illa fideli pectore tenebat: τ semp orās tāq̄ chirographa tua ingerebat tibi. Dignaris eñ/ quoniā in sęculū misericordia tua/ eis quib⁹ omnia debita dimittis/ etiā pmissionib⁹ tuis debitor fieri.

(margins) 1. Cor. 15. c. — Eph. 2. c — B — 3. li. 1. ca. 11. — C Ps. 50. — 3. li. 3. ca. 11.

Qualis fuerit fides augustini ante conuersionē: Ca. x.

A Recreasti ergo me ab illa egritudie et saluum fecisti filium ancille tuę/ tūc interim corpe/ vt eēt cui salutē

melioꝛem atqꝫ certioꝛem dares. Et iunge-
bar etiam tunc romę falsis illis atqꝫ fal-
lentibus sanctis: Non enim tm̄ auditori-
bus eoꝛum quoꝛum e numero erat etiam
is in cuius domo ęgrotaueram et conua-
lueram/ sed eis etiā quos electos vocant.
B Adhuc enim mihi videbatur non esse nos
qui peccamus/ sed nescio quam aliam in
nobis peccare naturam: et delectabar su-
perbiam meam extra culpam esse. Et cum
aliquid mali fecissem/ non confiteri me fe-
cisse/ vt sanares animā meam quoniā pec-
caui tibi: sed excusare me amabam/ ⁊ ac-
cusare nescio quid aliud quod mecum es-
set/ et ego non essem. Uerum autem totū
ego eram/ et aduersum me impietas mea
me diuiserat: et id erat peccatum insana-
bilius/ quo me peccatoꝛem non esse arbi-
trabar: et execrabilis iniquitas te deꝰ om-
Al.† in nipotens te† a me ad perniciem meam/ ꝙ̄
me a te ad salutem malle superari. Non-
Ps.38. dum ergo posueras custodiam oꝛi meo/ et
ostiū continentię circa labia mea: vt non
Ps.140. declinaret coꝛ meum in verba maligna/ ad
excusandas excusationes in peccatis: cum
C hominibus operātibus iniquitatē: et ideo
Al.† comu- adhuc† cōiungebam cū electis eoꝛum. Sed
nicabam tamen iam desperans in ea falsa doctrina
me posse proficere/ eaqꝫ ipsa quibus si ni-
hil melius reperirē/ contentus esse decre-
uerā: iam remissius/ negligentiusqꝫ retine-
bā. Etenim suboꝛta est etiam mihi cogi-
tatio/ prudentioꝛes cęteris fuisse illos phi-
Li.4. de ciui. losophos/ quos academicos appellant/
dei ca.30. et li. q̄ de omnibus dubitandū esse censuerāt:
8. ca.12. nec aliquid veri ab homine cōprehēdi pos-
De vtilitate se decreuerant. Ita em̄ et mihi liquido sen
credendi ca. sisse videbantur/ vt vulgo habetur etiam
16. b. illoꝛum intentionem nondum intelligen-
ti. Nec dissimulaui eundem hospitem me-
um reprimere a nimia fiducia/ quam sensi
eū habere de rebus fabulosis/ quibus ma-
nichei libri pleni sunt. Amicitia tamen eo-
rum familiariꝰ vtebar ꝙ̄ cęteroꝛum homi-
num/ qui in illa heresi non fuissent. Nec eā
defendebam pristina animositate: sed ta-
men familiaritas eoꝛum: plures enim eos
roma occultat: pigrius me faciebat ali-
ud quęrere/ pręsertim desperantē in eccle-
sia tua domine cęli et terrę/ creatoꝛ omniū
D visibilium et inuisibilium/ posse inueniri
verum vnde me illi auerterant: Multum

ꝙ̄ mihi turpe videbatur/ credere te figu-
rā habere humanę carnis: et membroꝛum
nostroꝝ liniamentis coꝛpoꝛalibus termi-
nari. Et quoniā cum de deo meo cogitare
vellem/ cogitare nisi moles coꝛpoꝛū non
noueram: Neqꝫ enim videbatur mihi esse
quicꝙ̄ quod tale non esset: et ea maxima ⁊
pꝛope sola causa erat ineuitabilis erroꝛis
mei. Hinc enim et mali substantiā quan-
dam credebam esse talem/ ⁊ habere suā mo
lem terram/ et defoꝛmem siue crassam quā
terram dicebant: siue tenuem atqꝫ subti-
lem/ sicuti est aeris coꝛpus: quam malignā
mentem per illam terram repentē imagi-
nantur. Et quia deum bonum/ nullam ma
lam naturam creasse qualiscunqꝫ pietas
me credere cogebat: constituebam ex ad-
uerso sibi duas moles vtranqꝫ infinitam/
sed malam angustius/ bonam grandius: ⁊
ex hoc initio pestilentioso me cętera sacri-
legia sequebantur. Cum enim conaretur E
animus meus recurrere in catholicā fidē/
repercutiebar/ quia non erat catholica fi-
des quam esse arbitrabar. Et magis pius
mihi videbar/ si te deus meus cui confiten
tur ex me miserationes tuę/ vel ex cęteris
partibus infinitum crederem: ꝙ̄uis ex vna
qua tibi moles mali opponebatur/ coge-
rer finitum fateri/ ꝙ̄ si ex omnibus parti-
bus in coꝛpoꝛis humani foꝛma te opina-
rer finiri. Et melius mihi videbar credere
nullum malum te creasse: quod mihi nesci-
enti/ nō solum aliqua substātia/ sed etiam
coꝛpoꝛea videbatur: quia ⁊ mentē cogita-
re nō noueram/ nisi eam subtile coꝛpꝰ esse:
quod tamen per loci spacia diffunderetur
abs te/ ꝙ̄ crederem abs te esse/ qualem pu-
tabam naturam mali. Ipsū quoqꝫ salua-
toꝛem nostrum vnigenitum tuū/ tanꝙ̄ de
massa lucidissima molis tuę poꝛrectum ad
nostram salutem/ ita putabam/ vt aliud de
illo non crederem/ nisi quod possem vani-
tate imaginari. Talē itaqꝫ naturam eius
nasci non posse de maria virgine arbitra-
bar/ nisi carni concerneretur. Concerni au-
tē ⁊ non inquinari non videbam/ quod mi-
hi tale figurabam. Metuebam itaqꝫ cre-
dere in carne natum/ ne credere cogerer ex
carne inquinatum. Nunc spirituales tui
blande et amanter ridebunt me/ si has cō-
fessiones meas legerint: Sed tamen ta-
lis eram.

Qualiter augustinus contulerit cum catholicis: Ca. XI.

D Einde que illi in scripturis tuis reprehenderāt/ defendi posse nō existimabam: sed aliquando sane cupiebam cum aliquo illorum librorum doctissimo conferre singula/ et experiri quid inde sentiret. Jam enī helpidij cuiusdā aduersus eosdem manicheos/ coram loquentis ⁊ disserentis sermones/ etiam apud carthaginem mouere me ceperant: cum talia de scripturis proferret/ quibus resisti facile non posset/ ⁊ imbecilla mihi responsio videbatur istorum. Quam quidem non facile palam promebant/ sed nobis secretius: cum dicerent scripturas noui testamēti falsatas fuisse a nescio quibus: qui iudeorum legem inserere christiane fidei voluerunt: at ꝙ ipsi incorrupta exemplaria nulla proferrent. Sed me maxime captum et offocatū quodammodo deprimebāt corporalia cogitantē/ moles ille sub quibus anhelās in aurā tue veritatis liquidā ⁊ simplicē respirare non poterā.

Qualiter rome rhetoricā docuerit: et ꝙ vitia in adolescentibus oderit: Ca. XII.

A S Edulo ergo agere ceperam/ ꝓpter quod venerā/ vt docerē rome artem rhetoricam: ⁊ prius domi congregare aliquos/ quibus ⁊ p quos innotescere ceperā: et ecce cognosco alia rome fieri/ que nō patiebar in aphrica. Nā reuera illas euersiones a perditis adolescentibus ibi non fieri manifestatū est mihi: Sed subito inquiunt/ ne mercedem magistro reddant: conspirāt multi adolescentes/ ⁊ trāsferunt se ad alium desertores fidei: ⁊ quibus pre pecunie charitate iusticia vilis ē.
Ps.138. Oderat etiā istos cor meum/ ꝗuis nō perfecto odio. Quod enī ab eis passurus erā/
B magis oderam fortasse/ ꝗ eo ꝙ cuilibet illicita faciebant. Certe tamen turpes sunt tales/ ⁊ fornicātur abs te/ amando volatica ludibria temporū ⁊ lucrum luteū: quod cum apprehenditur/ manū inquinat: ⁊ amplectendo mundum fugientē/ contemnendo te manentē ⁊ reuocantem/ et ignoscentem redeunti ad te meretrici anime humane. Et nunc tales odi prauos ⁊ distortos: ꝗuis eos corrigēdos diligam/ vt pecunie doctrinā ipsā quam discunt preferāt: ei vero te deū veritatē ⁊ vbertatem certi boni ⁊ pacē castissimā. Sed tunc eos magis pati nolebam malos ꝓpter me/ ꝗ fieri bonos ꝓpter te volebā.

Quomodo venerit mediolanum/ et audiuerit ambrosiū in ecclesia disputantem: Ca. XIII.

I Taqȝ posteaꝗ missum est a mediolano romam ad prefectū vrbis/ vt illi ciuitati rhetorice magister puideretur: impertita etiā euectione publica: ego ipse ambiui per eos ipsos manicheis vanitatibus ebrios/ quibus vt carerem ibā. Sed vtriqȝ nesciebamus/ vt dictiōe proposita me probatū prefect⁹ tūc symmach⁹ mitteret. ¶ Et veni mediolanum ad ambrosium episcopum in optimis notum orbi terre/ pium cultorem tuum: cuius tūc eloquia strenue ministrabāt adipē frumēti tui/ ⁊ leticiam olei/ ⁊ sobriā vini ebrietatem populo tuo. Ad eū autē ducebar abs te nesciens/ vt p eum ad te sciens ducerer. Suscepit me paterne ille hō dei/ ⁊ peregrinationē meā satis episcopaliter dilexit. Et cum amare cepi: primo quidē nō tanꝗ doctorē veri/ qd in ecclesia tua prorsus desperabam/ sed tanꝗ hominē benignū in me. Et studiose audiebā disputātē in populo/ non intentione qua debui/ sed ꝗsi explorās eius facūdiā vtrū cōueniret fame sue: an maior minorve proflueret ꝗ predicabat: ⁊ verbis eius suspendebar intētus. Rerū autem incuriosus et cōtemptor astabā: ⁊ delectabar suauitate

A (margin)

Tertiū dictū (margin)

¶ Tertium dictum est istud: Ueni mediolanū ad ambrosium episcopū pium cultorē tuum: cuius tunc eloquentia ministrabat adipem frumēti tui/ ⁊ leticiam olei/ ⁊ sobriā vini ebrietatē populo tuo. Ad eū autē ducebar a te nesciens/ vt p eū ad te sciens ducerer. Suscepit inquit me paterne ille ⁊ peregrinationem meam satis episcopaliter dilexit: et cum amare cepi primo/ non tanꝗ doctorem veri/ qd in ecclesia tua prorsus desperabam/ sed tanꝗ hominem benignum in me: ⁊ studiose audiebā disputantem in populo/ non intentione qua debui/ sed quasi explorās eius facūdiam/ vtrū cōueniret fame sue/ vel maior vel minor eēt: cui⁹ sermo eruditior erat ꝗ fausti/ licet minus hilarescēs/ qd pertinet ad discēdi modū: in rebus tamē nulla compatio erat: vnde ambros⁹ inquit saluberrime docebat salutē. Ex quo dicto accipiunt tria saluberrima documēta. Primū ē/ ꝙ non solū qui audiūt bona intētiōe verbū dei/ sed etiā ex vana curiositate/ quandoqȝ aliquid in eis proficiunt: quia aug⁹ p istū modum a btō ambrosio fuit cōuersus. Secundum documētū/ ꝙ ad artē docēdi multum valet facundia delectans: quia de tali actu faustum cōmendat. Tertium documētum/ ꝙ melior est in docendo realitas ꝗ facundia/ quia propter hoc ambrosiū fausto anteponit incompabiliter.

Ps.4. (margin)

B (margin)

sermonis: q̄q̄ eruditioris / minus tamẽ hi-laresc̄entis atq̄ mulcẽtis q̄ fausti erat: qđ attinet ad dicendi modũ. Ceterum rerum ipsarum nulla comparatio: Nam ille per mani-cheas fallacias aberrabat / iste autem salu-

Ps. 118. berrime docebat salutem. Sed longe est a peccatoribus salus / qualis ego tũc aderã: et tñ ppinquabam sensim ꝛ nesciui.

Q̄ audiens curiose in ecclesia sermones / inceperit manicheorũ dogmata relinquere: Ca. xiiii.

A Um enim non satagerem discere
c que dicebat / sed tñ quemadmodũ dicebat ea audire: mihi quippe iã desperanti ad te viam patere homini ina-nis cura remanserat. Sed veniebãt in ani mũ meum simul cum verbis que diligebã res etiam quas negligebã: Neq̄ enim ea dirimere poteram. Et dum cor aperirẽ ad excipiendum q̄disserte diceret / pariter in-trabat / et q̄ vere diceret / gradatim quidẽ.

De vtilitate credendi. ca. 16. d. Nam primo etiam ipsa defendi posse mi-hi iam ceperant videri / et fidem catholicã p qua nihil posse dici aduersus oppugnã-tes manicheos putaueram: iam non im-pudenter asseri existimabam / maxime au-dito vno atq̄ altero: ꝛ sepius enigmate so-luto de scripturis veteribus: vbi cum ad

2. Cor. 3. b. litteram acciperẽ / occidebar. Spiritualiter
B itaq̄ plerisq̄ illorum librorum expositis locis / iam reprehendebã desperationẽ me-am / illam dumtaxat qua credideram legem et pphetas detestantibus atq̄ irridenti-bus resisti omnino nõ posse: nec tamen iã ideo mihi catholicam viam tenendam esse sentiebam: quia ꝛ ipsa poterat habere do-ctos assertores suos / qui copiose ꝛ non ab-surde obiecta refellerent: nec ideo iã dam-nandũ illud quod tenebã: quia defensiõis partes equabant. Ita eñ catholica nõ mi hi victa videbatur / vt nondum etiam vi-
C ctrix appareret. Tunc vero fortiter inten-

De beata vita in pmio di animũ / si quo modo possẽ certis aliqui-bus documentis manicheos cõuincere fal sitatis. Q̄ si possem spiritualem substan-tiã cogitare / statim machinamẽta illa om-nia soluerentur / ꝛ abijcerentur ex aio meo / sed non poteram. Uerũtamen de ipso mũ di huius corpe omniq̄ natura quã sensus carnis attingeret: multo probabiliora ple rosq̄ sensisse philosophos / magis magisq̄ considerans atq̄ comparans iudicabam.

¶ Itaq̄ academi-corum more / sicut exi stimant / dubitãs de omnibus / atq̄ inter omnia fluctuãs: ma-nicheos quidem re-linquendos esse de-creui: non arbitrans eoipso tempore du-bitationis mee in il-la secta mihi perma-nendum esse: cui iam nonnullos philoso-phos preponebam: quibus tamen philosophis q̄ sine nomi-ne salutaris christi essent / curationem lan-guoris anime mee cõmittere oĩno recu-sabã. Statui ergo tãdiu esse cathecumin⁹ in catholica ecclesia mihi a parentibus cõ-mendata / donec aliquid certi eluceret quo cursum dirigerẽ.

¶ Quartum dictum / q̄ ipse augustinus postq̄ disposuit dimittere errorem manicheorum / ante conuersionem more aca-demicorum de omnibus dubitabat. Intelligen-dum tamen / q̄ ipse in libro de ciuitate dei ponit duo genera academicorum. Unum antiquorũ platonis tempore: ꝛ isti non erant de omnibus dubij: sed illi qui postea fuerunt circa tẽpora por phirij / qui in rebus ne-gabant omnino certitu-dinem. Quartum dictum

Li. 19. De ciui. Dei. ca. 1.

Sãcti augustini episcopi liber confessi-onum quintus explicit.

Annotatio capitulorum sexti li bri eiusdem.

Eiusdem diui aurelij augustini episcopi/confessionum liber sext⁹ incipit.

Qz mater augustini mediolanū veniens/ audiuit ipsum iam non esse manicheum: nec tamē catholicum: Ca.i.

A Ps.70. **Spes mea a**
iuuentute mea: vbi mihi
eras/ ⁊ quo recesseras? An
vero non tu feceras me/ ⁊
discreueras me a quadru/
pedibus et volatilibus celi? Sapientiorē
me feceras/et ambulabam per tenebras ⁊
lubricum: et quęrebam te foris a me/et nō
inueniebam deum cordis mei: ⁊ veneram
in profundum maris/et diffidebam et de/
B speraham de inuentione veri. Iam vene/
rat ad me mater pietate fortis/ terra mari
q3 me sequens/et in periculis omnibus de
te secura. Nam et per marina discrimina
ipsos nautas consolabatur/ a quibus ru/
des abyssi viatores/ cum perturbant con/
solari solent: pollicens eis peruentionē cū
salute: quia hęc ei tu per visum pollicitus
eras. Et inuenit me periclitātem quidem
grauiter desperatione indagandę verita/
C tis. Sed tamen ei cum indicassem/non me
quidem iam esse manicheum/ sed neq3 ca/
tholicum christianum/ quasi inopinatum
aliquid audierit/ exiliuit leticia/ cū iam se/
cura fieret ex ea parte miserię meę/ in qua
me tanq3 mortuum/sed resuscitandum ti/
bi flebat: et feretro cogitationis efferre/
Luc.7.c. bat/ vt diceres filio viduę: Iuuenis tibi di
co/surge: et reuiuisceret et inciperet loqui/
et redderes illū matri suę. Nulla ergo tur/
bulenta exultatione trepidauit cor eius/
cū audisset ex tanta parte iam factū/ quod
tibi quotidie plangebat vt fieret: veritatē
me nondum adeptum/sed falsitati iam ere
ptum: Inimo vero quia certa erat: ⁊ quod
restabat te daturum/qui totum promise/
ras: placidissime ⁊ pectore pleno fiducię re
spondit mihi/credere se in christum/ q̄ pri/
usq3 de hac vita emigraret/ me visura es/
set fidelem catholicū: Et hoc quidē mihi. D
Tibi autem fons misericordiarū preces et
lachrymas densiores/vt accelerares adiu/
torium tuum: ⁊ illuminares tenebras me/
as: et studiosius ad ecclesiam currerē: et in
ambrosij ora suspenderer ad fontem saliē/ Ioh.4.b.
tis aquę in vitam eternam. Diligebat au/
tem illum virum sicut angelum dei/ q̄ per
illum cognouerat me interim ad illam an/
cipitē fluctuationē iam esse perductū: per
quā transituꝝ me ab ęgritudine ad sanita/
tem intercurrente acriore periculo/quasi p
accessionē quā creticā medici vocant/ cer/
ta presumebat.

De obedientia matris augustini: et quare ab ambrosio diligebatur: Ca.ii.

Itaq3 cū ad memorias sanctoꝝ/sic A
in aphrica solebat/pultes et panē
et meꝝ attulisset/ atq3 ab ostiario
phiberet: vbi h' epm vetuisse cognouit: tā
pie atq3 obedięter amplexa ē/vt ipse†mira Al. † miraret
ret/q̄ tā facile accusatrix poti⁹ ꝯsuetudinis
suę/q3 disceptatrix illi⁹ phibitionis effectā
sit. Nō eni obsidebat spiritū eius vinolen/
tia/ eāq3 stimulabat in odiū veri amor vi/
ni: sicut plerosq3 mares et feminas/ qui ad
canticum sobrietatis/ sicut ad potionem
aquatā madidi nauseant. Sed illa cū at/
tulisset canistrū cum solennibus epulis p̄/ B
gustandis atq3 largiēdis/ plus etiā q3 vnū
pocillum pro suo palato satis sobrio tem/
peratū/vnde† idignationē sumeret nō po/ Al. † dignationem
nebat. Et si multę essent q̄ illo modo vide/
bantur/honorandę memorię defunctorū: ↄ
idem ipsum vnū quod vbiq3 poneret cir/
cumferebat: quo iā nō solum aquatissimo
sed etiam tepidissimo/ cū suis presentibus
p sorbitiones exiguas partiret: quia pieta
tē ibi quęrebat/nō voluptatem. Itaq3 vbi C
comperit a preclaro p̄dicatore atq3 antisti/
te pietatis p̄ceptū esse/ista nō fieri: nec ab
eis qui sobrie facerēt: ne vlla occasio se in/
gurgitandi daret ebriosis: et q2 illa quasi
parētalia supstitioni gentiliū essent simil/
lima/abstinuit se libentissime: ⁊ p canistro

plenō terrenis fructibus/ plenum purgatioribus votis pectus ad memorias martyrum afferre didicerat: et vt quod posset
Ar.t sic daret egētibus: et si cōmunicatio dominici corporis illic celebraretur: cuius passionis imitatione immolati et coronati sunt
D martyres. Sed tamen videtur mihi domine deus meus/ et ita est in conspectu tuo de hac re cor meum/ non facile fortasse de hac amputanda consuetudine matrē meam fuisse cessuram/ si ab alio prohiberetur quem non sicut ambrosium diligebat: quē propter salutē meā maxime diligebat: eū vero ille propter eius religiosissimam conuersationem/ qua in bonis operibus tam feruens spiritu frequentabat ecclesiam/ ita vt sępe erumperet/ cum me videret in eius prędicationē/ gratulans mihi ꝙ talem matrem haberem: nesciens qualem illa me filiū/ qui dubitabā de illis oībus: et inueniri posse viā vitę minime putabā.

De studio ambrosij/ et quare sibi non vacabat tempus dissolutionis dubiorum: Ca. III.

A Nec iā ingemiscebā orando vt subuenires mihi/ sed ad quęrendū intētus/ et ad disserendū inquiet⁹ erat anim⁹ meus. ¶ Ipsū
Primū dictū sexti libri ꝗ ambrosium fęlicē quendam hominem sm̄ sęculum opinabar: quem sic tantę potestates honorarent / cęlibatus tm̄ eius mihi laboriosus videbatur. Quid autem ille spei gereret/ et aduersus ipsius excellentię temptamēta / quid luctaminis haberet/ quidue solaminis in aduersis: et occultum os eius qđ erat in corde ei⁹/ ꝙ sapida gaudia de pane tuo ruminaret: nec conijcere nouerā/ nec expertus erā: nec ille sciebat ęstus meos/ nec foueā periculi mei. Non enim quęrere ab eo poterā quod volebam sicut volebam/ secludentibus me ab eius aure atq; ore/ cateruis negociosorum hominum/ quorum infirmitatibus seruiebat. Cū quibus quando nō erat/ quod ꝑ exiguū temporis erat: aut corpus reficiebat necessarijs sustentaculis/ aut lectione animū. Sed cū legebat/ oculi ducebantur per paginas: et cor intellectū rimabatur: vox autē et lingua quiescebant. Sępe cū adessemus: non eīn vetabatur quisq; ingredi/ aut ei venientē nunciari mos erat: sic cum legentē vidimus tacite/ et aliter nunq;. Sedentesq; in diuturno silentio (quis eīn tā intento esse oneri auderet) discedebamus et coniectabamus eū paruo illo tempore/ quod reparandę mēti suę nāciscebatur feriatū ab strepitu causarum alienarum/ nolle in aliud auocari: et cauere fortasse/ ne auditore suspenso et intento/ si qua obscurius posuisset ille quē legerat etiam exponere necesse esset: aut de aliquibus difficilioribus disceptare quęstionibus: atq; huic operi temporibus impensis/ minus ꝙ vellet voluminū euolueret: quāq; et causa seruandę vocis/ quę illi facillime obtundebat/ poterat esse iustior tacite legēdi. Quolibet tamē animo id ageret/ bono vtiq; ille vir agebat. Sed certe mihi nulla dabatur copia sciscitandi quę cupiebā de tam sancto oraculo tuo pectore illius/ nisi cum aliquid breuiter esset audiendū. Ęstus autem illi mei ociosum eū valde/ cui effūderētur requirebāt: nec vnq; inueniebant. Et cū quidē in populo verbum veritatis recte tractantē/ oīni die dominico audiebam: et magis magisq; mihi confirmabatur: omnes versutiarū calumniarū nodos/ q̄s illi deceptores nostri aduersus diuinos libros innectabant/ posse dissolui. Ubi vero etiam comperi/ ad imaginem tuam hominē a te factum a spiritalibus filijs tuis/ quos de matre catholica per gratiam regenerasti: nō sic intelligi vt humani te corporis forma determinatum crederēt atq; cogitarent: quāq; quomodo se haberet spiritalis substantia/ ne quidē tenuiter atq; in enigmate suspicabar: tamē gaudēs erubui non me tot annos aduersus catholicam fidē/ sed cōtra carnaliū cogitationū figmēta latrasse. Eo quippe temerarius et impius fuerā/ ꝙ ea q̄ debebam quęrendo discere/ accusando dixeram. Ta

(Margin, right column: B; C; Gen.1.d)

¶ Primum dictum est istud: Ipsum ambrosiū felicem quendam hominem sm̄ seculum opinabar: quem tante potestates honorarent: celibatus tamen eius mihi laboriosus videbatur. Ex quo dicto accipitur morale documentū/ ꝙ quādocunq; alicuius appetitus est depravatus ꝑ aliquod vitiū/ opposita virtus sibi videt laboriosa: sicut celibat⁹ videbat augustino laboriosus: quia erat vitio luxurie deprauat⁹ multipliciter. Istud aūt documentum declaratur ratione et exemplo. Ratio ē: Quācūq; aliqđ mobile habet naturalem iclinationē ꝑ aliquā formā sibi īsistētē ad aliquē locū/ laboriosū ē ipsū mouere ad otrariū: q: violē[illegible] sursū: q: hz inclinationē ꝑ grauitatē ad deorsū: et ideo cū vitiū et virt⁹ sibi opposita moueāt ad contraria: laboriosum ē homini habenti vitiū moueri ad actum virtutis contrarie.

enim altissime et proxime/secretissime ꝛ p̄/
sentissime: cui membra non sunt alia ma/
iora et alia minora/ sed vbiq̧ totus es: et
nusq̧ locorum es: non es vtiq̧ forma ista
corporea: tamen fecisti hominē ad imagi/
nem tuā: ꝛ ecce ipse a capite vsq̧ ad pedes
in loco est.

Quare augustin⁹/ ꝛ in q̄b⁹ gau/ debat de fide catholica: Ca. iiii.

A Um ergo nescirem quomodo hęc
c subsisteret imago tua: pulsāsq̧ ꝑ/
poitērē quomodo credendū esset:
Al. ꝛ credēdū nō insultans opponerem quasi ita†creditū
esset: Tanta igitur acrior cura rodebat in/
tima mea qd certi retinerē: quanto me ma
gis pudebat tādiu illusum ꝛ deceptum ꝑ/
missione certoꝝ puerili errore et animosi/
tate tam multa incerta quasi certa garris/
se. Q enim falsa essent/ postea mihi claru/
it. Certum tamen erat ꝙ incerta essent/ ꝛ a
me aliquādo pro certis habita fuissent/ cū
catholicam tuam cęcis cōtentionibus ac/
cusarem: et si nondum compertā vera di/
centem/ non tamen ea docentē quę graui/
B ter accusabam. Itaq̧ confundebar ꝛ con/
uertebar/ et gaudebam deus meus/ ꝙ ec/
clesia tua vnica corp⁹ vnici tui/ in qua mi/
hi nomen christi infanti est inditū/ nō sape
ret infantiles nugas: neq̧ hoc haberet in
doctrina sua sana/ ꝙ te creatorē omniū in
spacium loci/ q̄uis summū ꝛ amplū: tamē
vndiq̧ terminatū membrorū humanoꝝ fi
gura contruderet. Gaudebam etiam ꝙ ve
tera scripta legis et prophetarum/ iam nō
illo oculo mihi legenda proponerent/ quo
antea videbantur absurda: cū arguebam
tanq̄ ita sentiētes sanctos tuos. Uerum
autem nō ita sentiebant: ꝛ tanq̄ regulam
diligentissime cōmendaret: sępe in popu/
laribus sermonibus suis dicentē ambrosi/
2. Cor. 3. b. um lętus audiebam: Littera occidit/ spiri/
tus autem viuificat: cum ea quę ad litterā
peruersitatē docere videbant: remoto my/
stico velamento spiritualiter aperiret: nō
dicens ꝙ me offenderet/ q̄uis ea diceret q̄
vtrum vera essent adhuc ignorarem. Te/
Al. † ascēsiōe nebam enim cor meum/ ab omni† assensio/
ne timens pręcipitium/ et suspēdio magis
C necabar. Uolebam enim eorū quę nō vi/
derem ita me certum fieri/ vt certus essem
ꝙ septem et tria decem sint. Neq̧ enim tā
insanus eram/ vt ne hoc quidem putarem
posse comprehendi: sed sicut hoc/ ita cete/
ra cupiebam: siue corporalia quę corā sen/
sibus meis non adessent: siue spiritualia/
de quibus cogitare nisi corporaliter nesci/
ebam. Et sanari credendo poterā/ vt pur/
gatior acies mentis meę dirigeret aliquo
modo in veritatem tuam semp manentē/
et ex nullo deficiētē. Sed sicut euenire as/
solet/ vt malum medicū expertus etiā bo/
no timeat se cōmittere: ita erat valitudo
animę meę/ quę vtiq̧ nisi credendo sanari
nō poterat. Et ne falsa crederet/ curari re/
cusabat: resistens manibus tuis/ qui medi
camenta fidei confecisti: et sparsisti super
morbos orbis terrarū/ et tantam illis au/
ctoritatē tribuisti.

Quomodo ad credulitatē eo/ rum quę fides habet catholica ꝑ/ uenerit: Ca. v.

Ex hoc tamen quoq̧ iam pręponēs A
c doctrinam catholicam/ modesti/
us ibi/ minimeq̧ fallacit̄ sentiebā
iuberi/ vt crederet quod non demōstraba/
tur/ siue esset quid: sed cui forte nō esset/ si/
ue nec quid esset/ q̄ illic temeraria pollici/
tatione scientię credulitatem irrideri: ꝛ po
stea tam multa fabulosissima ꝛ absurdissi/
ma: quia demonstrari non poterant credē
da imperari. Deinde paulatim tu dn̄e manu B
mitissima et misericordissima pertractans
et componens cor meū: consideranti q̄ in/
numerabilia crederem quę non viderē: ne/
q̧ cum gererent affuissē: sicut tam multa
in historia gentiū/ tam multa de locis at/
q̧ vrbibus quę non videram/ tam multa
amicis/ tam multa medicis/ tam multa ho/
minibus alijs atq̧ alijs: quę nisi crederen/
tur omnino/ in hac vita nihil agerem⁹. Po/
stremo q̄ inconcusse fixum fide retinerem/
de quibus parentibus ortus essem: quod
scire non possem nisi audiendo credidissē.
Persuasisti mihi non qui crederent libris
tuis/ quos tanta in omnibus fere gētibus
auctoritate fundasti: sed qui non crederēt
esse culpandos/ nec audiendos esse si qui
forte mihi dicerent: Unde scis illos libros C
vnius veri et veracissimi dei spiritu esse
humano generi ministratos? Idipsū enim
maxime credendum erat: quoniam nul/
la pugnacitas calūniosarū quęstionū ꝑ tā
multa quę legerā inter se confligentiū phi
losophorū extorquere mihi potuit/ vt ali/

quādo nō crederem te esse quicquid esses qđ ego nescirē/aut administrationē rerum humanaꝝ ad te minime ptinere: Sꝫ id cre debam aliquādo robustius/aliquādo exi lius: semp tamen credidi ꝛ esse te/et curam nostri gerere: etiā si ignorabā/vel quid sen tiendū esset de substantia tua/ vel que via duceret aut reduceret ad te. Ideoq̄ cū es semus infirmi ad inueniendam liquida ra tione veritatē/ et ob hoc nobis opus esset auctoritate sanctaꝝ litterarum: iam crede re ceperā nullo modo te fuisse tributuꝝ tā excellentē illi scripturę p omēs iam terras auctoritatē/nisi et p ipsam tibi credi et per

D ipsam te queri voluisses. Jam enī absurdi tatem quę me in illis litteris solebat offen dere/cum multa ex eis pbabiliter exposita audissem: ad sacramentoꝝ altitudinem re ferebam: eoq̄ mihi illa venerabilior et sa crosancta fide dignior apparebat auctori tas: quo ꝛ omnibus ad legendum esset in pmptu: ꝛ secreti sui dignitatē in intellectu profundiore seruaret/ verbis aptissimis et humillimo genere loquēdi se cunctis prę bens/ꝛ exercens intentionē eorum/qui nō sunt leues corde: vt exciperet omēs popu lari sinu/ et per angusta foramina paucos ad te traijceret: multo tamen plures/ q̄ si nec tanto apice auctoritatis emineret: nec turbas gremio sanctę humilitatis hauriret. Cogitabam hęc et aderas mihi: Suspira bam et audiebas me: Fluctuabā ꝛ guber nabas me: Ibam per viam sęculi latā/ nec deserebas me.

Or presentis temporis gaudia vera nō sint/sed sollicitudine ple na/ostendit exemplo: Ca. VI.

A — De vita bea ta in pemio

Inhiabam honoribus/lucris/con iugio/ et tu irridebas. Patiebar i eis cupiditatibus amarissimas dif ficultates/te ppitio tanto magis/ quanto minus sinebas mihi dulcescere quod non eras tu. Uide cor meū domine/qui volui sti vt hoc recordarer ꝛ confiterer tibi. Nūc tibi inhęreat aia mea/quā de visco tā tena ci mortis exuisti. Q̄ misera erat/ et sensū vulneris † amiserat/tu pūgebas/vt relictis omnibus cōuerteret ad te/ qui es sup om nia: ꝛ sine quo nulla essent omīa/ cuerteret et sanaretur. Q̄ ergo miser erā: et quomō egisti vt sentirē miseriā meā/ die illo quo cum pararem recitare imperatori laudes

[margin: Al'. nō habet † amiserat]

[margin: B — Li. 3. contra petilianū ca. 25. b.]

quib' plura mētirer: et mentiēti fauerent ab scientib': easq̄ curas anhelaret cor meum: et cogitationū tabificarū febrib' ęstuaret:

¶ Transiens p quē dam vicum mediola nensem/animaduer ti pauperem mendi cum: iam credo satu rum / iocantem atq̄ lętātem: et ingemui: et locutus sum cum amicis meis qui me cū erant/multos do lores insaniarum no strarum: quia omni bus talibus conati bus nostris qualibus tunc laborabam sub stimulis cupiditatū/ trahens infęlicitatis meę sarcinam/et tra hendo exaggerans:

[margin: ¶ Secundum dictum ē istud: Transiens p vicū quendā mediolanensē/ aiaduerti pauperē men dicum saturum/ iocantē atq̄ letantē/ ꝛ ingemui: et locutus sum cum ami cis meis qui mecū erant multos dolores īsaniaꝝ nostrarū: quia conatib' nostris qualibus tūc la borabā sub stimulis cu piditatis trahens infeli citatis mee sarcinam ni hil aliud vellem' nisi ad securam leticiam perue nire: q̄ nos indt augusti nus/ mendicus ille pre cesserat/ nunq̄ illuc for tasse vēturos. Ex quo di cto accipe documētū/ q̄ feliciores etiā fm mūdū sunt pauperes cū leticia q̄ diuites cū tristicia.]

[margin: Scdm dict]

nihil vellemus aliud nisi ad securam lętici am peruenire/ quo nos mendicus ille iam pcessisset/ nūq̄ fortasse illuc vēturos. Qđ enī iam ille paucilis et emendicatis num mulis adeptus erat: ad hoc ego tam erum nosis amfractib' et circuitibus ambiebā: ad lęticiā scꝫ tēporalis felicitatis. Nō enī verum gaudiū habebat: sed ꝛ ego illis am

C bitionibus multo falsius quęrebā. Et cer te ille lętabatur: ego anxius eram: securus ille/ ego trepidus. Et si quisq̄ pcontaret me/ vtrū mallē exultare an metuere: respō derē exultare. Rursus si interrogaret / vtrū me talem mallē qualis ille/ an qualis ego tunc essem: meipsum curis timoribusq̄ cō fectū eligerē: sed peruersitate: Nūqđ verita te? Non enim eo me pponere illi debebā/ quo doctior erā: quoniā nō inde gaudebā: sꝫ placere inde quęrebā homib': nō vt eos docerē/sed tm̄ vt placerē. Propterea et tu

D baculo disciplinę tuę cfrigebas ossa mea. Recedāt ꝗ ab anima mea q̄ dicūt ei: Jnt est vñ quis gaudeat. Gaudebat mēdic' ille vinolētia: tu gaudere cupiebas glia. Qua gloria domine? Quę nō est in te: Nam si cut illud veꝝ gaudium nō erat/ ita nec illa vera gloria: ꝛ ampli' vertebat mentē meā. Et ille ipsa nocte digesturus erat ebrieta tē suā: ego aūt cū mea dormierā ꝛ surrexe ram/ꝛ dormiturus ꝛ surrecturus erā † inde

[margin: Al'. † vide]

quot diebus. Interẽst vero vnde q̃s gaudeat / scio: et gaudium spei fidelis incomparabiliter distat ab illa vanitate: sz τ tũc distabat inter nos. Nimirum quippe ille felicior erat: non tñ q̃ hilaritate perfundebatur / cum ego curis euiscerarer: verumetiã q̃ ille bene optãdo acquisiuerat vinũ / ego autem mentiendo querebam typum. Dixi tunc multa in hac sentẽtia charis meis: et sepe aduertebã in his quomodo mihi esset: et inueniebam male mihi esse / et dolebam / et conduplicabam ipsum male. Et si quid arrisisset prosperum / tedebat apprehẽdere: quia pene priusq̃ teneretur auolabat.

Qualiter alipiũ a circensiũ insania conuertit augustin⁹: Ca. VII.

C Ongemiscebam⁹ in his qui simul amice viuebamus / τ maxime ac familiarissime cum alipio τ nebridio ista colloquebar: quorum alipius ex eodẽ quo ego ortus eram municipio / parentib⁹ primatibus municipialibus me minor natu. Nam et studuerat apud me / cum in nostro docere cepi oppido: et postea carthagini / et diligebat me multum: quod ei bonus τ doctus viderer: et ego illũ ꝓpter magne virtutis indolem / que non in magna etate satis eminebat. Gurges tamen morum carthaginensium / quibus nugatoria feruent spectacula / absorbuerat eum insania circensium. Sed cum in eo miserabiliter volueretur: ego autẽ rhetoricam ibi ꝓfessus / publica schola vterer: nondũ me audiebat vt magistrum propter quandam simultatem que inter me et patrẽ eius erat exorta: τ compereram q̃ circum exitiabiliter amaret: et grauiter angebar q̃ tantam spem perditurus / vel etiam perdidisse mihi videbatur. Sed monẽdi eũ τ aliqua coercitiõe reuocãdi nulla erat copia / vel amicitie beniuolentia / vel iure magisterij. Pu B tabam enim eum de me cum patre sentire / ille vero non sic erat. Itaq̃ postposita in hac re patris voluntate / salutare me ceperat: veniens in auditorium meum / τ audire aliquid atq̃ abire. Sed enim de memoria mihi lapsum erat / agere cum illo / ne vanorum ludorum ceco et precipiti studio tam bonum interimeret ingenium. Verũ autem domine / tu qui presides gubernaculis omniũ que creasti: non cum oblitus eras futurum inter filios tuos antistitem sacramenti tui: et vt aperte tibi tribueretur eius correctio / per me quidem illã / sed nescientẽ operatus es. Nam quodã die cũ sederem loco solito / et coram me adessent discipuli: venit / salutauit / sedit / atq̃ in ea que agebantur animũ intẽdit. Et forte lectio in manibus erat: quam dum exponerem / et opportune mihi videretur adhibẽda similitudo circensium: quo illud quod insinuabã / et iocundius et planius fieret / cum irrisione mordaci eorum quos illa captiuasset insania: Tu scis deus noster / q̃ tunc de alipio ab illa peste sanando nõ cogitauerim. At ille in se rapuit: meq̃ illud nõ nisi propter se dixisse credidit. Et quod alius acceperit ad succensendum mihi / accepit honestus adolescens ad succensendum sibi: et ad me ardentius diligẽdum. Dixeras enim tu iam olim / et inserueras litteris tuis: Corripe sapiẽtẽ et amabit te. Prouer. 9. b. At ego illũ iam non corripueram: sed vtẽs tu omnibus et scientibus et nescientibus ordine quo nosti: et ille ordo iustus est: de corde τ lingua mea carbones ardẽtes operatus es / quibus mentem spei bone adurere tabescentẽ / ac sanares. Taceat lau- E des tuas qui miserationes tuas non considerat: que tibi de medullis meis confitentur. Etenim ille post illa verba proripuit se ex fouea tam alta qua libẽter demergebatur / et cum mirabili voluptate cecabatur: et excussit animũ forti temperantia / τ resiluerunt omnes circensiũ sordes ab eo: amplius q̃ illuc non accessit. Sed deinde patrem reluctantẽ euicit: vt me magistro vteretur. Cessit ille atq̃ † ꝯcessit. Et audire me Al. †cõsensit rursus incipiens / illa mecũ superstitiõe inuolutus est / amans in manicheis ostentationem continẽtie / quam veram et germanam putabat. Erat autem illa vecors τ se- Prouer. 6. c. ductoria / preciosas animas captiuãs / nõdũ virtutis altitudinẽ scientes tãgere / τ superficie decipi faciles: sed tamẽ adumbrate simulateq̃ virtutis.

De firmo ꝓposito alipij τ postea resilitione ab eodem: Ca. VIII.

A N On sane relinquens † incantatã sibi a parentibus terrenam viã / romam precesserat / vt ius disceret / et ibi gladiatorij spectaculi inhiatu incredibili τ incredibiliter abreptus est. Cũ enim

Al. † inculcatam J. li. 8. ca. 6. a.

auersaretur ⁊ detestaretur talia: quidã ei⁹
amici et condiscipuli/ cum forte de prãdio
Al. spectaculã redeuntibus obuius esset/recusantem ve/
hementer et resistentem/ familiari violen/
tia duxerũt in amphitheatrum crudelium
et funestorũ ludorum diebus/hec dicentẽ:
Si corpus meum in illum locum trahitis/
et ibi constituitis: nunquid ⁊ animũ ⁊ ocu
los meos in illa spectacula potestis inten/
dere? Adero itaqꝫ absens/ac sic et vos et il
la superabo. Quibus auditis/illi nihilo se
tius eum adduxerunt secum/ idipsum for/
te explorare cupientes/ vtrum posset effi/
B cere. Quo vbi ventum est/et sedibus qui/
bus potuerunt locati sunt/ feruebant om/
nia immanissimis voluptatib⁹: Ille clau/
sis foribus oculorũ/interdixit animo ne in
tanta mala procederet: atqꝫ vtinam ⁊ au/
res obturauisset. Nam quodam pugne ca
su/cum clamor ingens totius populi vehe
menter eum pulsasset: curiositate victus/
et quasi paratus quicquid illud esset/ etiã
visum contemnere et vincere/aperuit ocu/
los: et percussus est grauiore vulnere in ani
ma q̃ ille in corpore/ quem cernere concu/
piuit/cecidítqꝫ miserabili⁹ q̃ ille. Quo ca/
dente/ factus est clamor: qui per eius au/
res intrauit/et reserauit eius lumina/vt es/
set qua feriret ⁊ deijceret/audax adhuc po
tius q̃ fortis anim⁹: ⁊ eo infirmior/ quo de
C se p̃sumpserat/qui debuit de te. Ut enĩ vi/
dit illũ sãguinẽ/immanitatẽ simul ebibit:
⁊ non se auertit/sed fixit aspectũ/ ⁊ haurie/
bat furias/⁊ nesciebat: ⁊ delectabat̃ scelere
certaminis/⁊ cruẽta voluptate inebriabat̃.
Et nõ erat iã ille q̃ venerat/sed vn⁹ d turba
ad quã venerat/ ⁊ ver⁹ eoꝝ soci⁹ a q̃bus ad/
duct⁹ erat. Quid plura? Spectauit/clama/
uit/exarsit/ abstulit inde secũ insaniã q̃ sti/
mularet/redire nõ tm̃ cũ ill' a quib⁹ pri⁹ ab/
stract⁹ ẽ/s; etiã p̃ illis ⁊ alios trahẽs. Et inde
tñ manu validissima ⁊ misericordissima eru
isti eũ tu: ⁊ docuisti/nõ sui habere/sed tui fi
duciã/sed longe postea.

Quare alip⁹ de furto suspect⁹/li cet falso fuerit/ ⁊ quõ liberatus:

(Ca. IX.
V Erũtñ iã hoc ad medicinã futurã in ei⁹ memoria repone
bat̃. Nã ⁊ illud qd̃ cũ adhuc stude/
ret/iã me audiẽs apd̃ carthaginẽ/ ⁊ medio
die cogitaret in foro qd̃ recitatur⁹ erat/ sicˀ
exerceri scholastici solẽt: siuisti eũ cõprehẽ/
di ab editimis fori tanq̃ furẽ. Non arbitror
aliã ob causã te p̃misisse de⁹ noster/nisi vt il
le vir tant⁹ futur⁹ iã inciperet discere/q̃ nõ fa
cile in cognoscẽdis causis hõ ab hoĩe dam
nand⁹ esset temeraria credulitate. Quippe
añ tribunal deambulabat sol⁹ cũ tabul' ac
stilo: cũ ecce adolescẽs quidã ex nũero scho
lasticoꝝ fur ver⁹/securim clãculo apportãs/
illo nõ sentiẽte ingressus ẽ ad cãcellos plũ
beos/q̃ vico argẽtario desup̃ p̃minẽt/ ⁊ p̃ci
dere plumbũ cepit. Sono aũt securi' audi/
to/submurmurauerũt argẽtarij qui subter
erãt: ⁊ miserũt q̃ app̃hẽderẽt quẽ forte in/
uenissent. Quoꝝ vocib⁹ auditis/relicto in/
strumẽto ille discessit/ timẽs ne cũ eo tene/
ret̃. Alipi⁹ aũt q̃ nõ viderat intrantẽ/ exeũ/
tẽ sensit/et celerit' vidit abeuntẽ: ⁊ causã sci
re cupiẽs ingressus ẽ locũ/ ⁊ inuẽtã securim.
stãs atqꝫ admirãs cõsiderabat. Cũ ecce illi
q̃ missi fuerãt/ reperiũt eũ solũ ferentẽ ferrũ/
cui⁹ sonitu excitati venerãt: tenẽt/attrahũt
cõgregatis inq̃linis fori/tanq̃ furẽ manife
stũ se cõp̃hẽdisse gratulabant̃: ⁊ inde offe/
rẽdus iudicijs ducebat̃: sed hacten⁹ docẽd⁹
fuit. Statim enĩ dñe subuenisti innocẽtie/
cui⁹ testis eras tu solus. Cũ enĩ duceretur/
vel ad custodiam vel ad supplicium/fit eis
obuiam quidam architectus/ cuius maxi/
ma erat cura publicarũ fabricarum. Gau/
dent illi eum potissimũ occurrisse/cui sole/
bant in suspitionem venire ablatarum re/
rum que perissent de foro: vt quasi tandẽ
iam ille cognosceret a quibus hec fierent.
Uerũ autem viderat homo sepe alipium
in domo cuiusdam senatoris/ ad quem sa/
lutandũ ventitabat: statimqꝫ cognitũ ma/
nu apprehẽsa semouit a turbis: et tãti ma/
li causam querens/ quid gestũ esset audi/
uit: omnesqꝫ tumultuantes qui aderant ⁊
minaciter frementes/ iussit venire secum.
Et venerunt ad domũ illius adolescentis
qui rem cõmiserat. Puer vero erat añ osti/
um: et tam parũ⁹ erat/ vt nihil exinde do/
mino suo metuens/facile posset totũ indi/
care: Cum eo quippe in foro fuit pedisse/
quus. Quem posteaq̃ recoluit alipius ar
chitecto intimauit. At ille securim demõ/
strauit puero/ querens ab eo cuius esset:
Qui confestim nostra inquit. Deinde in/
terrogatus aperuit cetera. Sic in illã do/
mũ translata causa/confusisqꝫ turbis que
de illo triumphare iam ceperant: futurus

dispensator verbi tui: et multarũ in eccle/
sia tua causarum examinator experientior
instructiorq3 discessit.

De honestate ꝛ probitate alipij et nebridij / et quare adheserint augustino: Ca. x.

A Unc ergo romę inueneram: et ad/
hesit mihi fortissimo vinculo: me/
cumq3 mediolanum profectus est/
vt nec me desereret: et de iure quod didi/
cerat aliquid ageret/ sm votum parentum
magis q̃3 suum. Et ibi iam assederat mi/
rabili continentia cęteris: cum ille magis
miraretur eos qui aurum innocentię prę/
B ponerent. Temptata est quoq3 eius indo/
les/ nõ solum illecebra cupiditatis/ sed eti/
am stimulo timoris. Romę assidebat co/
miti largitionum italicanarum. Erat eo
tempore quidam potentissimus senator:
cuius et beneficijs obstricti multi/ ꝛ terro/
ri subditi erant: voluit sibi licere nescio q̃d
ex more potentię suę/ quod esset per leges
illicitum. Restitit alipius: promissum est
pręmiũ/ irrisit animo: prętentę minę/ cal/
cauit: mirantibus omnibus inusitatã ani/
mam/ quę hominem tantum ꝛ innumera/
bilibus pręstandi nocendiq3 modis ingen
ti fama celebratum/ vel amicum nõ opta/
ret/ vel nõ formidaret inimicum. Ipse au/
tem iudex cui consiliarius erat/ q̃3uis ꝛ ipse
fieri nollet: non tamẽ aperte recusabat/ sed
in istum causam transferens/ ab eo se non
permitti asserebat: quia et reuera si ipse fa/
ceret/ iste discederet. Hoc solo autem pene
iam illectus erat studio litterario/ vt pre/
cijs prętorianis codices sibi conficiendos
curaret. Sed consulta iusticia deliberatio/
nem in melius vertit/ vtiliorem iudicans
ęquitatem qua prohibebatur/ q̃3 potesta/
tem qua sinebatur. Paruum est hoc: sed q̃
Luc. 16. c in paruo fidelis est/ ꝛ in magno fidelis est:
Nec vllo modo erit inane quod tuę veri/
tatis ore processit. Si in iniusto mammo/
na fideles non fuistis/ quod verum ẽ quis
credet vobis? Et si in alieno fideles nõ fu/
istis/ quod vestrum est quis dabit vobis?
C Talis ille tunc inhęrebat mihi: mecumq3
Al. titubã nutabat in consilio/ quisnam esset tenen/
dus vitę modus. Nebridius etiam qui re/
licta patria vicina carthagini atq3 ipsa car
thagine vbi frequentissimus erat: relicto
rure paterno optimo: relicta domo/ ꝛ non
secutura matre: nullam ob aliam causam
mediolanum venerat/ nisi vt mecum viue/
ret in flagrantissimo studio veritatis atq3
sapientię/ pariter suspirabat/ pariterq3 flu/
ctuabat: beatę vitę inquisitor ardens: et
quęstionum difficillimarũ scrutator acer/
rimus. Et erant egentium ora trium/ ꝛ ino
piam suam sibimet inuicem anhelantium/
et a te expectantium: vt dares eis escam Ps. 144.
in tempore opportuno: et in omni amari/
tudine quę nostros sęculares actus de mi/
sericordia tua sequebatur: intuẽtibus no/
bis finem cur ea pateremur/ occurrebant
tenebrę/ et auersabamur gementes/ et di/
cebamus: Q̃diu hęc? Et hoc crebro dice/
bamus: ꝛ dicentes nõ relinquebamus ea:
q2 nõ elucebat certũ aliquid/ quod illis re/
lictis apprehenderemus.

Arguit seipsũ augustinus q nõ dimiserit vana ꝛ inania/ ꝛ se ꝯtulerit ad inq̃sitionẽ ꝟitatis: Ca. xi.

T ego maxime mirabar satagens
et recolens q̃3 longum tempus es/ A
set ab vndeuicesimo anno ętatis
meę quo feruere cęperam studio sapiẽtię/
disponens ea inuenta relinquere omnes
vanarum cupiditatum ꝛ species inanes et Al. ꝛ spes
insanias mendaces: Et ecce iam tricenari/
am ętatem gerebam in eodem luto hęsi/
tans auiditate fruendi pręsentibus/ fugi/
entibus et dissipantibus me: dum dico:
cras inueniam/ ecce manifestum appare/
bit et tenebo: et ecce faustus veniet et ex/
ponet omnia. O magni viri academici/ ni/
hil ad agendam vitam certi comprehendi
potest: Immo q̃ram⁹ diligẽti⁹ ꝛ expectem⁹
vt ꝛ non desperem⁹. Ecce iam nõ sũt ab/
surda in libris ecclesiasticis quę absurda
videbantur: et possunt aliter atq3 honeste
intelligi. Figam pedes meos in eo gradu B
in quo puer a parentibus positus erã/ do/
nec inueniatur perspicua veritas. Sed vbi
quęretur? quando quęretur? Non vacat
ambrosio: non vacat legere. Ubi ipsos co
dices quęrimus? vnde aut quando compa
ramus? a quibus sumemus? Deputentur
tempora: distribuantꝰ horę pro salute ani/
mę: Magna spes oborta est: Non docet
catholica fides quod putabamus et vani
accusabam⁹. Nefas habẽt docti eius cre/
dere deum figura humani corporis termi/
natum: et dubitamus pulsare quo aperi/

anł cętera? Antemeridianas horas discipuli occupāt: cęteris qd facim⁹? Cur nō id agimus? Sed qñ salutam⁹ amicos maiores/ q̃rū suffragijs op⁹ habem⁹? Qñ pparam⁹ qd emant scholastici? Qñ reparamus nosipsos/ animū relaxando ab intētione curar̃? Pereāt oia/ ⁊ dimittamus hęc vana ⁊ inania: cōferam⁹ nos ad solā inquisitionē v̾itatis.

C Tertiū dictū ¶ Vita hęc misa ē: mors incerta. Si subito obrepat/ quomō hinc exibim⁹? Et vbi nobis discēda sunt q̃ hic neglexim⁹? An nō poti⁹ hui⁹ negligētię supplicia luēda sūt? Quid si mors ipsa/ omnē curā cū sensu amputabit ⁊ finiet? Ergo ⁊ hoc quęrendū? Sed absit vt ita sit. Non vacat. nō est inane q̃ tā eminens culmē auctoritatis christianę fidei toto orbe diffundit. Nunq̃ tāta ⁊ talia p nobis diuinitus agerent: si morte corpis etiā vita aię cōsumeret.

¶ Tertiū dictū/ q̃ vita hęc misera ē et mors incerta. Istud aūt dictum ipse inducit/ ad ostendēdū q̃ a sollicitudinibus mūdi est fugiendū/ ⁊ inquisitioni veritatis insistendum.

D Quid cōtamur igit̃ relicta spe sęculi/ cōferre nos totos ad q̃rendū deū ⁊ vitam beatā? Sed expecta: iocunda sūt etiā ista/ habent nō paruā dulcedinē suā: nō facile ab eis p̃cidenda est intētio: q̃ turpe est ad ea rursum redire. Ecce iā quantū est vt impetret̃ aliquis honor: Et qd ampli⁹ in his desiderandū? Suppetit amicor̃ maior̃ copia/ vt nihil aliud ⁊ multū festinem⁹/ vel p̃sidat⁹ dari pōt: et ducēda vxor cū aliqua pecunia/ ne sumptū nostrum grauet: et ille erit mod⁹ cupiditatis. Multi magni viri ⁊ imitatione dignissimi/ sapiētię studio cum cōiugib⁹ dediti fuerūt.

Al. t̃p̃sidat⁹

E Cū hęc dicebā/ ⁊ alternabāt hi venti: ⁊ impellebāt huc atq̃ illuc cor meū: transibāt tpa: et tardabā conuerti ad dñm deū: ⁊ differebā de die in diē viuere in te: ⁊ nō differebā quotidie in memetipso mori: amās beatā vitā: timebā illā in sede sua: et ab ea fugiens quęrebā eā. Putabā eñ me miserū fore nimis/ si feminę priuarer amplexib⁹: et medicinā misericordię tuę ad eādē infirmitatē sanandā nō cogitabā: q̃ expertus non erā: et ppriarū virium credebā esse cōtinentiā/ quar̃ mihi nō erā cōscius/ cū tā stultus essem vt nescirē/ sicut scriptū est: Neminē esse posse cōtinentē nisi tu dederis. Sap. 8. d Vtiq̃ dares/ si gemitu interno pulsarē aures tuas: et fide solida in te iactarē curā meā.

Contentio inter alipiū ⁊ augustinū de matrimonio cōtrahēdo/ et cęlibatu seruando: Ca. XII.

A Prohibebat me sane alipi⁹ ab vxore ducenda: cantās nullo mō nos posse securo ocio simul in amore sapiētię viuere/ sicut iā diu desideraremus si id fecissem: Erat eñ ipse in ea re etiam tūc castissim⁹/ ita vt mirū esset: q̃ vel expientiā cōcubit⁹ cępat in ingressu adolescentię suę/ sed nō hęserat: magisq̃ doluerat ⁊ spreuerat: ⁊ deinde iā cōtinētissime viuebat: Ego aūt resistebā illi exemplis eor̃ qui cōiugati coluissent sapientiā/ ⁊ pmeruissent deū: et habuissent fideliter/ ac dilexissent amicos. A quor̃ ego quidē grāditate animi longe aberā: ⁊ delicatus morbo carnis mortifera suauitate trahebam catenā meā/ solui timēs: ⁊ quasi cōcusso vulnere repellēs v̾ba bñ suadētis tanq̃ manū soluentis. Insup etiā p me ipsi quoq̃ alipio loq̃bat̃ serpēs: ⁊ innectebat atq̃ spargebat p linguā meā dulces laq̃os in via eius: quib⁹ illi honesti et expediti pedes implicarent̃.

B Cū eñ me ille miraret̃ quē nō paruipēderet ita hęrere visco illius voluptatis/ vt me affirmarē quotiēscunq̃ inde inter nos q̃rerem⁹: cęlibē vitā nullo mō posse degere/ atq̃ ita me defenderē. Cū illū mirantē viderē/ ⁊ dicerē multū interesse int̃ illud quod ipse raptim ⁊ furtim exptus eēt/ quod pene iā nec meminisset quidē: atq̃ ideo nulla molestia facile cōtemneret delectatiōes cōsuetudinis meę: ad q̃s si accessisset honestū nomē matrimonij/ nō eū mirari oportere: cur ego illā vitā nequirē spernere: cępat ⁊ ip̄e desiderare cōiugiū/ nequaq̃ vict⁹ libidine talis voluptatis sed curiositatis. Dicebat eñ scire se cupere qd nā esset illud/ sine q̃ vita mea q̃ illi sic placebat/ nō mihi vita sed pęna videret̃.

C Stupebat eñ liber ab illo vinculo anim⁹ seruitutē meā: ⁊ stupendo ibat in experiēdi cupidinē/ vētur⁹ in ipsā expientiā: atq̃ inde fortasse lapsur⁹ ī eā quā stupebat seruitutē: qm̃ sponsionē volebat facere cū morte. Et q̃ amat periculū incidet ī illud. Eccl. 3. d. Neutrū eñ nostrū si qd est cōiugale dec⁹ in officio regēdi matrimonij/ ⁊ suscipiēdor̃ liberor̃ ducebat nisi tenuiter. Magna autē ex pte atq̃ vehemēter cōsuetudo satiādę insatiabilis cōcupiscentię me captū excruciabat: illū aūt admiratio capiēdū trahebat.

Sic eramus donec tu altissime nõ deserẽs humũ nostrã/miseratus miseros subuenires miris ⁊ occultis modis.

De sponsalibus iure matrimonij futuri contractis: Ca. XIII.

Et instabat impigre vt ducerẽ vxorẽ. Iã petebã/iam pmittebat/ maxime matre dãte operã/ quo me iã coniugatũ baptismus salutaris ablueret: quo me in dies gaudebat aptari/ ⁊ vota sua ac pmissa tua in mea fide cõpleri animaduertebat. Cum sane ⁊ rogatu meo ⁊ desiderio suo forti clamore cordis abs te deprecaret quotidie/ vt ei p visum ostẽderes aliqd de futuro matrimonio meo/ nũq̃ voluisti. Et videbat qdã vana et phantastica/ quo cogebat impetus de hac re satagẽtis humani spiritus: et narrabat mihi/ nõ cũ fiducia q̃ solebat/ cũ tu demõstrares ei/ sed cõtemnens ea. Dicebat enĩ discernere se nescio q̃ sapore/ quẽ verbis explicare non poterat: quid interesset inter reuelantẽ te et animã suam somniantẽ. Instabat tamen/ et puella petebatur: cuius ętas ferme biẽnio minor q̃ nubilis erat: et quia ea placebat/ expectabatur.

De modo viuendi ⁊ oĩa in cõmuni habendi augustini cum socijs suis: Ca. XIIII.

A Al. ⁊ multa Quartum dictum

Et multi amici agitaueramus animo/ ⁊ colloquẽtes ac detestantes turbulẽtas humanę vitę molestias: pene iã firmaueram⁹ remoti a turbis ociose viuerẽ/ id ociũ sic moliti/ vt si qd habere possem⁹/ pferremus in mediũ/ vnã q̃ rẽ familiarẽ cõflarem⁹ ex oĩb⁹ vt per amicitię sinceritatẽ nõ esset aliud hui⁹ et aliud illius: sed qđ ex cũctis fieret vnum: ⁊ vniuersũ singulorũ esset/ ⁊ oĩa oim: cũ videremur nobis esse posse decẽ ferme hoies in eadẽ societate: essentq̃ inter nos pdiuites/ romanian⁹ maxime cõmuniceps noster: quem tunc graues ęstus negociorũ suorũ ad comitatũ attraxerãt/ ab ineũte ętate mihi familiarissimus. Qui maxime instabat huic rei/ ⁊ magnã in suadendo habebat auctoritatẽ: q2 ampla res eius multũ cęteris antecibat. Et placuerat nobis vt bini annui tanq̃ magistrat⁹ oĩa necessaria curarẽt cęteris quietis. Sed B posteaq̃ cępit cogitari/ vtrũ hoc mulierculę sinerẽt/ quas ⁊ alij nostrũ iã habebãt/ et nos habere volebamus: totũ illud placitũ qđ bñ firmabam⁹/ dissiluit in manib⁹: atq̃ cõfractũ et abiectũ est. Inde ad suspiria et gemitus ɔuertebamur/ et gressus ad sequẽdas latas ⁊ tritas vias sęculi: qm̃ multę cogitatiões erãt in corde nr̃o: ɔsiliũ aũt tuũ manet in ęternũ. Ex quo ɔsilio deridebas nostra/ ⁊ tua pparabas/ nobis datur⁹ escã in opportunitate: et aptur⁹ manũ tuã atq̃ impletur⁹ aĩas nostras bñdictione.

[Al. formabamus] [Ps. 32.] [Ps. 144.]

¶ Quartũ dictũ ẽ illud Multi amici agitaueramus aĩo/ colloquẽtes ac detestãtes turbulentas humane vite molestias/ ociose viuere: id ociũ sic moliti/ vt qđ habere possem⁹ cõferrem⁹ in mediũ vnãq̃ rẽ cõflarem⁹ familiarẽ/ vt p amicitie sinceritatẽ/ nõ esset aliud huius et aliud illius/ sed ex cunctis fieret vnũ/ ⁊ vniuersum singulorum esset et omnia omniũ: cũ essemus decẽ ferme homies: quibus placuerat vt bini tanq̃ magistrat⁹ omnia curarent ceteris quietis. Sed dicit q2 mulierculę quas aliqui eorũ habebãt/ alij habere volebant totum impediuerunt. Ex quo accipitur documentũ q2 vxorati homines ad cõmunitatẽ vite nõ sũt opportuni.

De sepatiõe augustini a ɔcubina/ ⁊ alteri⁹ sumptione: Ca. XV.

Interea pctã mea mltiplicabant: et auulsa a latere meo tanq̃ impedimẽto coniugij/ cũ qua cubare solitus erã: cor vbi adhęrebat/ cõcisũ ⁊ vulneratũ mihi erat/ ⁊ trahebat sanguinẽ: Et illa in aphricã redierat/ vouẽs tibi alium se virũ nesciturã/ relicto apud me naturali ex illa filio meo. At ego infelix nec feminę imitator dilationis impatiẽs/ tanq̃ post biẽniũ acceptur⁹ eã quã petebã: q2 non amator coniugij/ sed libidinis seruus erã: pcuraui aliã/ non vtiq̃ coniugẽ/ qua tanq̃ sustentaret ⁊ perduceret/ vel integer vel auctior morbus animę meę satellitio pdurãtis consuetudinis in regnũ vxoriũ. Nec sanabat vulnus illud meũ quod prioris pcisione factũ fuerat: sed post feruorẽ dolorẽq̃ acerrimũ putrescebat: et quasi frigidi⁹/ sed desperatius dolebat.

De epicuri opinione ⁊ immortalitate animę: Ca. XVI.

Tibi laus/ tibi gl̃ia fons misericordiarũ: ego fiebã miserior/ et tu ppinquior. Aderat iã iãq̃ dextera tua erreptura me de cęno ⁊ ablutura ⁊ ignorabã. Nec me reuocabat a pfũdiore voluptatũ carnaliũ gurgite/ nisi metus mortis ⁊ futuri iudicij tui: qui p varias quidẽ opiniones/ nunq̃ tñ recessit de pectore meo. Et disputabã cũ amicis meis alipio ⁊ nebridio A B

de finibus bonoꝝ ⁊ maloꝝ/epicurum accepturū fuisse palmā in animo meo: nisi ego credidissē post mortē restare aīe vitā/⁊ tractus meritoꝝ/qđ epicurus credere noluit. Et querebā si essem⁹ immortales et in ppetua corporis voluptate/sine vllo amissionis terrore viueremus: cur nō essem⁹ beati/aut quid aliud quereremus: nesciēs idipsū ad magnā miseriā ptinere/ ꝙ ita demersus et cecus cogitare nō possem lumen honestatis/⁊ gratis amplectende pulchritudinis: quā nō vidit oculus carnis/⁊ videt ex intimo. Nec cōsiderabā miser/ex qua vena mi- C Al. hīt mihi manaret
hi manaret/qđ ista ipsa feda ꝗ̄ tn̄ cū amicis dulciter conferebā: nec esse sine amicis poterā beatus/ etiā ſm sensū quē tunc habebā in quātalibet affluentia carnaliū voluptatū. Quos vtiqȝ amicos gratis diligebā/vicissimqȝ ab eis me diligi gratis sentiebā. O tortuosas vias: Ve anime audaci que sperauit si a te recessisset/se aliqđ melius habiturā. Versa ⁊ reuersa in tergū et in latera ⁊ in ventrē/⁊ dura sunt oīa: et tu solus requies: Et ecce ades ⁊ liberas a miserabilib⁹ errorib⁹: et ꝯstituis nos in via tua/ et consolaris/et dicis: Currite/ ego ferā/et ego pducā: et ego ibi ferā.

Sancti augustini episcopi liber confessionū sextus explicit.

Annotatio capitulorum septimi libri eiusdem.

1. Qr imaginib⁹ corporeis reiectis/deum ceperit agnoscere incorporeū et incorruptibilē.
2. Quali medio nebridius confuderit heresim manicheoꝝ.
3. Quesiuit augustinus que esset causa peccati: ⁊ inuenit esse liberꝝ arbi
4. Qr deus incorruptibilis sit ⁊ (trisi. luit⁹ nō possit cogi: als nō eēt de⁹.
5. Qualiter augustinus imaginabat creatorē sepatū a creatura: ⁊ tamē in omnibus creaturis esse.
6. Qualit abdicauerit/inueneritqȝ mēdacē mathematicorū stulticiā per experientias.
7. Qr mentis cecitate impediebat ab inquisitione originis mali.
8. Quomō diuina misericordia subuenerit augustino.
9. De libris platonicis/⁊ quid de euāgelio/et epistolis pauli in eis inuenerit/et quid non.
10. Qualiter augustinus venerit ad cognitione diuinoꝝ.
11. Quomodo creature habent esse et non esse.
12. Qr omnia facta a deo bona sint: et ꝙ malū non sit substantia:
13. Qr omnes creature faciant verbum ad laudē dei: et que sint meliores.
14. Qualiter augustinus de errore venerit ad veritatem.
15. Quomō veritas vel falsitas in creaturis sit.
16. Qr paruissime creature sicut ⁊ peccator in vniuerso sint.
17. Qr pondere infirmitatis humane homo impediatur a cognitiōe diuinorum.
18. Quid humanitas christi ꝓsit querentibus deum.
19. Qualiter senserit augustin⁹ exclusis erroribus de christi incarnatione.
20. Diuersitas librorū platonicoꝝ ⁊ sacre scripture: ⁊ quare deo ducente prius legerit platonicos.
21. Qr augustinus sacre scripture inheserit: et quid in eis quod nō in platonicis inuenerit.

Eiusdem diui aurelij augustini episcopi/confessionum liber septimus incipit.

De imaginibus corporeis reiectis/deū ceperit agnoscere incorporeū et incorruptibilē: Ca. j.

Am mortua erat adolescētia mea mala et nefanda: et ibā in iuuentutē: quāto etate maior/tanto vanitate turpior: qui cogitare aliquid substantie nisi tale nō poteram/quale per hos oculos videri solet. Non tamen te cogitabam deus in figura corporis humani/ex quo audire aliquid de sapientia cepi/ semper hoc fugi: et gaudebā me hoc reperisse in fide spiritalis matris nostre catholice tue: Sȝ quid te aliud cogitarem non occurrebat. Et cogitare te conabar homo: ⁊ talis homo summū ⁊ solum ⁊ verum deū: et te incorruptibilē ⁊ inuiolabilem ⁊ incōmutabilē totis medullis

credebam: quia nesciēs vnde τ quomodo/ plane tamē videbā τ certus eram: id quod corrumpi potest deterius esse/ꝙ id qđ non potest: et quod violari nō potest/ incūctā-ter pręponebā violabili: et quod nullā patitur mutationem/ melius esse ꝙ id quod
B mutari potest. Clamabat violēter cor meum aduersus omīa phantasmata mea: τ hꝰ vno ictu conabar abigere circumuolantē turbā immundicię ab acie mentis meę: et vix demota i ictu oculi/ ecce ɔglobata rursus aderat: et irruebat in aspectum meū: τ obnubilabat eum/ vt ꝙuis non formā humani corporis/ corporeū tamē aliquid cogitare cogerer per spacia locorū/ siue infusum mundo/ siue etiam extra mundū p infinita diffusum: etiā ipsum incorruptibile et inuiolabile et incōmutabile/ quod corruptibili et violabili et cōmutabili pręponebā: quoniā quicquid priuabam spacijs talibus/ nihil mihi esse videbatur: Sed prorsus nihil/ ne inane quidem/ tanꝗ si corpus auferatur loco/ et maneat locus omni corpore vacuatus/ et terreno τ humido et aereo et celesti: sed tamen sit locꝰ inanis tanꝗ spaciosum nihil. Ego itaqꝫ incrassatus corde: nec mihimetipsi vel ipse conspicuus/ quicquid non p aliquanta spacia tenderetur/ vel diffunderetur/ vel conglobaretur/ vel tumeret/ vel tale aliquid caperet/ aut capere posset/ nihil prorsus esse arbitrabar. Per quales enim formas ire solent oculi mei/ p tales imagines ibat cor meum: nec videbā hanc eandē intentionē/ qua illas ipsas imagines formabā non esse tale aliquid: ꝙ tamen ipsas nō formaret nisi esset magnū
C aliquid. Ita etiam te vita vitę meę grandem per infinita spacia vndiqꝫ cogitabam penetrare tantā mundi molem: et extra eā quaquauersum per immēsa sine termino: vt haberet te terra/ haberet cęlum/ haberent omīa: et illa finirentur in te/ tu autem nusqꝫ. Sicut aūt luci solis nō obsisteret aeris corpus/ aeris huius qui supra terrā est/ quo minus per eum traijceret penetrans eum/ nō dirumpendo aut concidendo/ sed implendo eum totum: sic tibi putabā non solum cęli et aeris et maris/ sed etiam terrę corpus peruiū: et ex omnibus maximis minimisqꝫ partibus penetrabile/ ad capiēdam pręsentiā tuā/ occulta inspiratiōe intrinsecus τ extrinsecus administrātē omīa quę creasti. Ita suspicabar: qꝛ cogitare aliud nō poterā: nā falsum erat. Illo eīn modo maior pars terrę maiorē tui partem haberet/ τ minorē minor: atqꝫ ita te plena essent omīa/ vt amplius tui caperet elephanti corpus ꝙ passeris/ quo esset illo grandiꝰ/ grādiorēqꝫ occuparet locū: atqꝫ ita frustatim partibus mūdi/ magnis magnas/ breuibꝰ breues partes tuas pn̄tes faceres. Nō es autem ita: Sed nondū illuminaueras tenebras meas.

Quali medio nebridius cōsiderit heresim manicheorum: Ca. ii.

Sat erat mihi dn̄e aduersus deceptos illos et deceptores et loquaces mutos: ob hꝰ mutos/ qm̄ nō ex eis sonabat vbū tuū: sat erat ꝗ illō qđ iā diu abusqꝫ carthagine a nebridio pponi solebat: τ oēs q audieram: cōcussi sumꝰ: Quid erat tibi factura nescio q̄ gēs tenebrarum/ quā ex aduersa mole solēt opponere/ si tu cum ea pugnare voluisses? Si eīn respōderetur/ aliquid fuisse nocituram/ violabilis tu τ corruptibilis fores. Si aūt nihil eā nocere potuisse diceretur/ nulla afferretur causa pugnādi: τ ita pugnandi/ vt quędā portio tua τ membrum tuū vel ples de ipsa substātia tua misceretur aduersis potestatibus/ et non a te creatis naturis: atqꝫ intantū ab eis corrūperetur et cōmutaretur in deterius/ vt a beatitudine in miseriā verteretur: τ indigeret auxilio quo erui purgariqꝫ posset: τ hāc esse animā/ cui tuus sermo seruienti liber/ τ contaminate purus/ τ corrupte integer subueniret/ sed τ ipse corruptibilis: qꝛ ex vna eadēqꝫ substātia. Itaqꝫ si te quicquid es/ id est substantiā tuā qua es/ incorruptibilē dicerent/ falsa esse illa omnia τ execrabilia. Si aūt corruptibilē/ idipsum iā falsum et pma voce abominādū. Sat ergo erat istud aduersus eos omīno τ emouēdos a pressura pectoris: qꝛ non habebāt qua exirēt sine horribili sacrilegio cordis et linguę/ sentiendo de te ista τ loquendo. Argu. nebr. ad manicheos

Quesiuit augustinus que esset causa peccati: τ inuenit esse liberum arbitrium: Ca. iii.

Sed et ego adhuc/ ꝙuis incōtaminabilem et inconuertibilē/ et nulla ex parte mutabilē dicerē/ firme qꝫ sentirē deū nostrū deū verū: qui fecisti nō solū animas nostras/ sꝫ etiā corpa: nec A

tñ animas nostras ⁊ corpa/sed oĩes ⁊ omnia: non tenebã explicitã et enodatã causam mali: quecunq₃ tamẽ esset sic eã querendã videbã/ vt non per illam constringerer deũ incõmutabilem mutabilẽ credere ne ipse fierem quod querebã. Itaq₃ securus eã querebã: et certus non esse verũ ꝙ illi dicerent/ quos toto animo fugiebã: qꝛ videbam querendo vnde malũ repletos malicia qua opinarent̃ tuã potius substã-

B tiam etiã male pati ꝙ̃ suã male facere. Et intendebã vt cernerẽ quod audierã/ liberum volũtatis arbitriũ causam esse vt malum faceremus: et rectũ iudicium tuum vt pateremur: et eã liquide cernere non valebam. Itaq₃ aciẽ mentis de profundo educere conatus/ mergebar iteꝝ: et sepe conatus mergebar iteꝝ atq₃ iterum. Subleuabat eñ me in lucẽ tuam/ ꝙ sciebã tã me habere voluntatẽ ꝙ̃ me viuere. Itaq₃ cũ aliquid vellem aut nollẽ: nõ aliud ꝙ̃ me velle ac nolle certissimus erã: et ibi esse causã peccati mei iã iamq₃ animaduertebã. Qđ autẽ inuitus facerẽ/ pati me potius ꝙ̃ facere videbã: et id non culpam sed penam esse iudicabam/ qua me non iniuste plecti

C te iustũ cogitans cito fatebar. Sed rursus dicebã: Quis fecit me? Nõne deꝰ meꝰ: nõ tñ bonus sed ipsum bonũ? Unde igit̃ mihi male velle ⁊ bñ nolle/ vt eẽt cur iuste penas luerẽ? Quis in me hoc posuit/ ⁊ inseruit mihi plantariũ amaritudinis/ cũ totꝰ fierẽ a dulcissimo deo meo? Si diabolus auctor: vñ ipse diabolus? Ꝙ si et ipse puersa volũtate ex bono angelo diabolꝰ factus ẽ: vnde ⁊ in ipso voluntas mala qua diabolus fieret/ qñ totus angelus a ꝯditore optimo factus esset bonus? His cogitationibꝰ deꝓmebar iteꝝ ⁊ suffocabar. Sed nõ vsq₃ ad illũ infernũ subducebar errois/ vbi ne-

Ps.6. mo confitebit̃ tibi/ dũ tu potius mala pati ꝙ̃ hõ facere putatur.

Q deꝰ icorruptibil' sit ⁊ iuitꝰ nõ possit cogi: al's nõ eẽt deꝰ: Ca. iiii.

A Ic eñ nitebar cetera inuenire/ vt iã inuenerã melius esse incorruptibile ꝙ̃ corruptibile: et ideo te quicquid esses/ esse incorruptibilẽ confitebar.

Primũ dictũ septimi libri ¶ Neq₃ eñ vlla aĩa vnq̃ potuit/ poterit ve cogitare aliqđ qđ sit te melius: q sum-mũ et optimũ bonũ es. Cum autẽ verissime atq₃ certissime incorruptibile corruptibili ꝑponat̃/ sicut iã ego preponebã: poteram iam cogitatione aliquid attingere quod esset melius deo meo/ nisi tu esses incorruptibilis. Ubi igit̃ videbã incorruptibile corruptibili esse preferendũ: ibi te querere debebã: atq₃ inde aduertere vbi sit malũ: id est vñ sit ipsa corruptio/ qua violari substantia tua nullo modo potest. Nullo eñ ꝓrsus modo violat corruptio deũ nostrũ: nulla voluntate: nulla necessitate: nullo iprouiso casu: quoniã ipse est deus: ⁊ quod sibi vult bonũ ẽ: et ipse est idẽ bonũ. Corrumpi autem non est bonũ. ¶ Nec cogeris inuitus ad aliquid: qꝛ volũtas tua nõ est maior potentia tua. Esset aũt maior si teipso tuipẽ maior esses. Uoluntas eñ ⁊ potẽtia dei/ deus ipse ẽ. Et qđ iprouisũ tibi q nosti oĩa: ⁊ nulla natura est nisi quia nosti eam? Et vt qđ multa dicimꝰ/ cur nõ sit corruptibilis substãtia que deꝰ est: qñ si hoc esset/ nõ esset deus?

¶ Primũ dictum est/ ꝙ nulla anima vnq̃ potuit/ poterit ue cogitare aliquid quod sit te ingt melius: loquẽs ad deũ. Ex quo accipit̃ illud dictuꝫ anselmi/ ꝙ deus est quo maius nihil cogitari potest: quia in rebus spiritualibus idem est meliꝰ et maius esse/ sm beatuꝫ augustinũ. Unde patet ꝙ omnes cõmuniter doctores posteriores hauserunt ab augustino tanꝙ̃ a fonte.

Anshelmꝰ in ꝓlogion

B

¶ Secundum dictum ẽ illud: Non cogeris ad aliquid inuitus domine: quia voluntas tua non est maior potentia tua: esset autem maior si te/ ipso tuipse maior esses: voluntas enim et potentia dei deus ipse est. Ex quo dicto accipit̃ argumentũ/ ꝙ cũ deus a nulla creatura posset cõpelli ad aliquid agẽdũ/ ꝓducto quocunq₃ priori põt cessare a ꝓductiõe cuiuslibet posterioris: ⁊ sic potest facere i illis que realiter differũt qđcũq₃ ꝑus sine posteriori.

Scđm dictũ. 1. sen. dis. 4. ca. his aũt. 1. sen. dis. 19. ca. cũq₃

Qualit̃ augustinꝰ imaginabat̃ creatorẽ sepatũ a creatura: ⁊ tñ in omnibus creaturis esse: Ca. v.

A Et querebã/ vñ malũ/ ⁊ male querebã: et in ipsa inquisitiõe mea nõ videbã malum. Et constituebã in cõspectu spũs mei vniuersam creaturam/ quicquid in ea cernere possumus: sicuti est terra et mare/ et aer/ et sidera/ ⁊ arbores/ et animalia mortalia: ⁊ quicquid in ea nõ videmus: sicut firmamentũ celi/ insup ⁊ oẽs angelos et cuncta spiritalia eius: sed etiã ipsa quasi corpa essent/ locis et locis ordinauit imaginatio mea: et feci vnã massam grandẽ distinctã generibus corporũ † creaturã tuã/ siue que vera corpora erant/ siue q ipse ꝓ spiritibus finxerã: et eã feci grãdẽ:

Al. † creaturarũ tuarũ

non quantũ erat quod scire non poteram/ sed quantum libuit vndiqꝫ versum sane finitam. Te autẽ domine ex omni parte ambientem eam et penetrantẽ/ sed vsqꝫquaqꝫ infinitũ: tanq̃ si mare esset vbiqꝫ/et vndiqꝫ p[er] immensa spacia infinitũ solũ mare: et haberet intra se spongiam quamlibet magnam/ sed finitã: tamen plena esset vndiqꝫ spongia illa ex omni sua parte ex immenso mari: sic creaturam tuã finitam te infinito plenã putabam et dicebam: Ecce deus/ et ecce que creauit deus: ꝛ bonus ẽ deus/ atqꝫ his validissime longissimeqꝫ prestantior: sed tamen bonus bona creauit: ꝛ ecce quomodo ambit atqꝫ implet ea. Ubi ergo malum/ et vnde/ et qua huc irrepsit? Que radix eius/ ꝛ qđ semen eius? An omnino non est? Cur ergo timemus et cauemus quod nõ est? Aut si inaniter timem[us]: certe vel timor ipse malũ est/ quo incassum stimulatur et excruciatur cor. Et tanto grauius malũ: quanto non est quod timeam[us] et timemus. Idcirco autẽ est malũ quod timemus/ aut hoc malũ ẽ quia timemus: Unde est igit[ur]? Quoniã deus fecit hec omnia/ bonus bona. Maius quidẽ et summũ bonũ minora fecit bona: sed tamen et creans et creata bona sunt omnia: Unde est malũ? Aut vnde fecit ea? Materies aliq̃ mala erat/ et formauit atqꝫ ordinauit eã: sꝫ reliquit aliquid in illa quod in bonũ non conuerteret? Cur et hoc? An impotẽs erat totã ꝯuertere ꝛ cõmutare/ vt nihil mali remaneret/ cũ sit oĩa potẽs? Postremo cur inde aliq̃d facere voluit: ac cur nõ poti[us] eadẽ omnipotentia fecit/ vt nulla esset omnino? Aut v[er]o existere poterat contra ei[us] voluntatẽ? Aut si eterna erat: cur tãdiu p[er] infinita retro spacia temporũ/ sic eam siuit esse/ ac tanto post placuit aliquid ex ea facere? Aut iam si aliquid subito voluit agere/ hoc potius ageret omnipotens/ vt illa non esset: atqꝫ ipse solus esset totum/ verũ et summũ et infinitum bonũ? Aut si non erat bene/ vt non aliquid boni etiã fabricaret et conderet qui bonus erat: illa sublata ꝛ ad nihilum redacta materia que mala erat/ bonam ipse institueret vnde oĩa crearet? Non eñi esset oĩpotẽs si condere non posset aliquid boni/ nisi ea quã ipse non condiderat adiuuaretur materia. Talia voluebam pectore misero ingrauidato curis mordacissimis de timore mortis: et non inuenta veritate/ stabiliter tamẽ herebat in corde meo/ in catholica ecclesia fides christi tui domini et saluatoris nostri: in multis quidẽ adhuc informis/ et preter doctrine normã fluctuans: sed tñ non eam relinquebat animus/ immo indies magis magisqꝫ imbibebat.

Ar. timensũ infinitum

B

C

D

Qualiter abdicauerit/ inueneritqꝫ mendacem mathematicorũ stulticiã per experientias: Ca. VI.

A Iam etiã mathematicorũ fallaces diuinationes/ et impia delyramẽta reieceram. Confiteantur etiam hinc tibi de intimis visceribus anime mee miserationes tue deus meus. Tu enim/ tu omnino: nam quis alius a morte oĩs erroris reuocat nos/ nisi vita que mori nescit/ et sapientia mentes indigentes illuminans/ nullo indigens lumine/ qua mundus administratur vsqꝫ ad arborum volatica folia? Tu ꝓcurasti peruicacie mee qua obluctatus sum vindiciano acuto seni/ et nebridio adolescenti mirabilis anime: illi vehementer affirmanti: huic cum dubitatione quidem aliqua/ sed tamẽ crebro dicenti: non esse illam artem futura preuidẽdi: coniecturas autem hominũ habere sepe vim sortis/ et multa dicendo dici pleraqꝫ ventura nescientibus eis quid dicerẽt: sed in ea non tacendo incurrẽtibus. Procurasti ergo tu hominẽ amicum: non quidem segnẽ cõsultorem mathematicorum/ nec eas litteras bene callẽtem/ sed vt dixi consultorẽ curiosum: ꝛ tamen scientẽ aliq̃d quod a patre suo se audisse dicebat: quod quãtũ valeret ad illi[us] artis opinionẽ euertendã ignorabat. Is ergo vir nomine firminus liberaliter institutus ꝛ excultus eloquio: cũ me tanq̃ charissimũ de quibusdã suis rebus in quas secularis spes eius intumuerat/ cõsuleret: quid mihi s[ecundu]m suas q̃s constellationes appellant videretur: ego autẽ qui iam de hac re in nebridij sententiã flecti ceperã: non quidẽ abnuerẽ conijcere ac dicere quod nutanti occurrebat/ sed tamen subijcerẽ ꝓpe iã esse mihi persuasum/ ridicula esse illa ꝛ inania. Tũ ille mihi narrauit patrem suum fuisse librorum talium curiosissimum: et habuisse amicũ eque illa simulqꝫ sectantem: qui pari studio et collatiõe flagrabant in eas nugas igne cordis

B

ita vt mutorum quoq; animalium/ si quę domi parerẽt/ obseruarent momenta nascentium: atq; ad ea positionem cęli notarent/ vnde illius artis quasi experimenta colligerent. ¶ Itaq;

C Tertiũ dictũ dicebat audisse se a patre suo/ q cũ de eodẽ firmino pregnans mater esset/ etiam illius paterni amici famula quędam pariter vtero grandescebat: quod latere non potuit dominũ: qui etiam canum suarũ partus examinatissima diligentia nosse

¶ Tertiũ dictũ ẽ istud/ q cuiusdã patris vxor & paterni amici ancilla simul pgnãtes ita simul pepererunt: et in eodem momento et constellatione nati fuerunt filij: et tamẽ alter augebatur diuitijs & honorib° accrescebat: in alio conditione seruitutis nullatenus relaxata. Et istud dictum inducit augustinus cõtra illos qui dicũt facta hominum ex constellatione siderum dependere.

curabat. Atq; ita factum esse/ vt cum iste coniugis/ ille autem ancillę dies et horas/ minutioresq; horarum articulos cautissima obseruatione numerarent: enixę essent ambę simul/ ita vt easdem constellationes vsq; ad easdem minutias vtriq; nascenti facere cogerẽtur: iste filio/ ille seruulo. Nã cum mulieres parturire cępissent/ indicauerunt sibi ambo quid sua cuiusq; domo ageretur: et parauerunt quos ad se inuicem mitterent simul: vt natum quod parturiebatur/ esset cuiq; nunciatum: quod tamen vt continuo nunciaretur/ tanq̃ in regno suo facile effecerant. Atq; ita qui ab alterutro missi sunt: tã ex paribus domorum interuallis/ sibi obuiam factos esse dicebat: vt aliam positionem siderum/ aliasq; particulas momẽtorum/ neuter eorum notare sineretur: et tamen firminus amplo apud suos loco nat°/ dealbatiores vias sęculi cursitabat: augebatur diuitijs: sublimabatur honoribus: seruus autem ille conditionis iugo nullatenus relaxato dominis seruiebat/ ipso indicante qui nouerat eum.

D His itaq; auditis et creditis: talis quippe narrauerat: omnis illa reluctatio mea resoluta concidit: et primo firminum ipsum conatus sum ab illa curiositate reuocare: cum dicerem cõstellationibus eius inspectis vt vera pronunciarem/ debuisse me vtiq; videre ibi parẽtes inter suos esse primarios/ nobilem familiam proprię ciuitatis natales ingenuos: honestã educationem/ liberalesq; doctrinas. At si me ille seruus ex eisdem cõstellationibus: quia et illius ipsę essent/ consuluisset vt eadẽ quoq; vera proferrem: debuissem me rursum ibi videre abiectissimam familiam conditionem seruilẽ/ & cętera longe a prioribus aliena/ longeq; distantia. Unde autem fieret vt eadem inspiciens diuersa dicerem/ si vera dicerẽ: si autem eadem dicerem/ falsa dicerem. Inde certissime collegi ea quę vera consideratis cõstellationibus dicerentur/ non arte dici sed sorte: quę autem falsa/ nõ artis imperitia sed sortis mẽdacio.

E Hinc autẽ accepto aditu/ ipse mecum talia ruminando/ ne quis eorundem delyrorum/ qui talem quęstum sequerent: quos iam iamq; inuadere/ atq; irrisos refellere cupiebam: mihi ita resisteret quasi aut firminus mihi aut illi pater falsa narrauerit. Intẽdi consideratione in eos qui gemini nascũtur: quorum plęriq; ita post inuicem funduntur ex vtero/ vt paruũ ipsũ temporis interuallum quantamlibet vim in rerum natura habere contendant: colligi tamen humana obseruatione non possit: litterisq; signari omnino non valeat/ quas mathematicus inspecturus ẽ vt vera pronũciet. Et nõ erunt vera: quia easdẽ litteras inspiciẽs/ eadem debuit dicere de esau et iacob: sed non eadem vtriq; acciderunt. Gen. 25. c. Falsa ergo diceret: Aut si vera diceret/ nõ eadem diceret si eadem inspiceret. Non ergo arte/ sed sorte vera diceret. Tu enĩ domine iustissime/ moderator vniuersitatis/ consulentibus consultisq; nescientibus occulto instinctu agis: vt dum quisq; consulit/ hoc audiat quod oportet eum audire occultis meritis animarũ ex abysso iusti iudicij tui/ cui non dicat hõ: Quid ẽ hoc? aut vt quid hoc? Non dicat/ nõ dicat: Homo est enim.

Qr mentis cęcitate impediebatur ab inquisitiõe originis mali: Ca. VII

A Iam itaq; me adiutor meus illis vinculis solueras: et quęrebam vnde malum: et non erat exitus. Sed me non sinebas vllis fluctibus cogitatiõis auferri ab ea fide qua credebam/ & esse te & esse incommutabilẽ substantiam tuam: et esse de hominib° curã et iudiciũ tuũ: & i christo filio tuo domino nostro: atq; in scripturis sanctis quas ecclesię tuę catholicę cõmẽdaret auctoritas/ viam te posuisse salutis humanę/ ad eã vitã quę

B post hanc mortem futura est. His itaq sal/
uis / atq inconcusse roboratis in animo
meo / querebam estuans vnde sit malum:
que illa tormēta parturientis cordis mei:
qui gemitus deus meus? Et ibi erant au/
res tue nesciente me. Et cū in silentio for/
titer quererem: magne voces erant ad mi/
sericordiam tuam / tacite contritiones ani/
mi mei. Tu sciebas quid patiebar / et nul/
lus hominum. Quantum enim erat quod
inde digerebatur per linguam meā in au/
res familiarissimorum meorum? Nūquid
totus tumultus anime mee / cui nec tem/
pora / nec os meū sufficiebat / sonabat eis?
Totum tamē ibat in auditum tuū: qđ ru/
Ps.37. giebā a gemitu cordis mei: et ante te erat
C desiderium meum: et lumen oculorū meo/
rum non erat mecū. Intus enim erat / ego
autem foris. Nec in loco illud: At ego in/
tendebam in ea que locis continentur: et
non ibi inueniebam locum ad requiescen/
dum: nec recipiebant me ista vt dicerem /
sat est et bene est: nec dimittebant redire
vbi mihi satis esset bene. Superior eīm erā
istis / te vero inferior: et tu gaudiū verum
mihi subdito tibi: et tu mihi subieceras q̄
infra me creasti. Et hoc erat rectum tem/
peramentum / et media regio salutis mee:
vt manerem ad imaginem tuam: et tibi ser
uiens dominarer corpori. Sed cum super/
Iob.15.c be contra te surgerem / et currerem aduer/
sus dominū in ceruice crassa scuti mei / eti/
am ista infima supra me facta sunt et pre/
mebant: et nusq̄ erat laxamentum et respi/
ramentū. Ipsa occurrebant vndiq aceruatim et conglobatim cernenti: cogitanti
autem imagines corpor / ipse opponebant
redeunti / q̄si diceret: Quo is indigne et sor/
dide? Et hec de vulnere meo creuerāt: quia
Ps.88. humiliasti tanq̄ vulneratū supbū: et tumo
re meo sepabar abs te: et nimis inflata fa/
cies claudebat oculos meos.

Quomodo diuina misericordia subuenerit augustino: Ca. VIII

Ps.101. Tu vero domine in eternū manes:
Ps.84. et nō in eternum irasceris nobis:
quoniam miseratus es terram et
cinerem: et placuit in conspectu tuo refor/
mare deformia mea / et stimul internis agi
tabas me: vt impatiens essem / donec mihi
per interiorē aspectū certus esses. Et resi/
debat tumor meus ex occulta manu medi
cine tue: aciesq conturbata et contenebra/
ta mentis mee acri collirio salubriū dolor
meor de die in diē sanabat.

De libris platonicis / et quid de euāgelio et epistolis pauli in eis inuenerit / et quid non: Ca. IX.

A
Et primo volens ostendere mihi / Iaco.4.b
c q̄ resistas superbis / humilibus au 1.Pet.5.b.
tē des gratiā: et quāta misericor/
dia tua demōstrata sit hoīb' via humilita
tis / q verbum tuū caro factū est / et habi/ Ioh.1.b.
tauit inter homines:

¶ Procurasti mihi p
quendā hominē īma
nissimo typo turgi/
dum / quosdam pla/
tonicorum libros ex
greca lingua in lati/
nam versos: et ibi
legi / non quidem his
verbis / sed hoc idem
omnino / multis et mul
tiplicibus suaderi ra
tionibus / q in prin/
cipio erat verbum / et
verbū erat apud de/
um / et deus erat ver
bum: hoc erat ī prin/
cipio apud deū: om/
nia per ipsum facta
sunt / et sine ipso factū
est nihil. Qđ factum
est in eo vita est / et vi/
ta erat lux hominū:
et lux in tenebris lu/
cet / et tenebre eā non
cōprehēderūt. Et q̄
hominis aīa q̄uis te
stimoniū phibeat de
lumine: nō est tamen
ipsa lumē / sed verbū
dei deus est lumen
verū quod illuminat
omnē hominē venie
tem in hunc mundū.
Et quia in hoc mun/
do erat / et mūdus per
ipsum factus ē / et mū/
dus eū nō cognouit.
Quia vo in sua pro/
pria venit / et sui eum
nō receperūt: quotq̄t

Quartū dictum ¶ Quartū dictū ē istd: Procurasti mihi dñe p
q̄ndā hoīez q̄sdā platōi/
cor libros ex greca lingua
ī latinū v'sos: vbi legi / n
q̄dē his v'bis / s; multipli
cib' suaderi rōnib' / q in
pncipio erat v'bū / et v'bū
erat apud deū / et de' erat
v'bū: hoc erat in pncipio
apud deū: oīa p ipsū fa/
cta sūt / et sine ipo factū ē
nihil: qđ factū ē ī eo vita
erat et vita erat lux hoīm
et lux ī tenebris lucet et te
nebre eā n cōphēderūt: et
q̄ hoīs aīa q̄uis testimo Ioh.1.a
niū phibeat d lumie / nō
ē tn̄ ipsa lumē / s; v'bū dei
de' ē vex lumē / qđ illūi/
nat oēm hoīem veniētē ī
hūc mūdū. Et q̄ ī h mū/
do erat / et mūd' p ipsū fa
ct' ē / et mūd' eū nō cogno
uit. Quia v'o ī sua ag'ī
ppria venit / et sui eū n re/
ceperūt: q̄tq̄t aūt recepe/
rūt eū / dedit eis ptāte fi/
lios dei fieri credētib' ī
noīe ei': nō legi ibi. Itē
legi inq̄t ibi / q v'bū de'
nō ex carne / nō ex sāgui/
ne / nō ex voluntate viri /
non ex volūtate carnis:
sed ex deo natum ē. Sed
quia verbū caro factum
est / et habitauit ī nobis:
nō ibi legi. Ex quo dicto
accipiuntur duo euiden
tia argumenta. Primū
est / q philosophi habue/
rūt multa p reuelationē:
q: cōstat q ad noticiā ta
liū platonici attīgere nō
valuerūt. Scdm argumē
tū / q platonici fuerūt se/
michristiani: q: magnā
ptē fidei catholice ī istis
verbis pfessi sūt. Putāt
aūt aliqui q beatus io/
hānes libros istos ī gre
cia legerit: et sic euāgeli/
um suum iuxta ista ver/
ba inchoauerit: licet me/
li' reputē / vt idē spiritus
vtrisq insinuauerit.

De beata vita in pemio

autē receperunt eū/ dedit eis poteſtatē fi-
lios dei fieri/credentibus in nomine eius:
nō ibi legi. Item ibi legi: Quia deus ver-
bū/non ex carne/ non ex ſanguine/non ex
voluntate viri/ neqꝫ ex voluntate carnis:
ſed ex deo natus eſt. Sed quia verbū caro
factū eſt/et habitauit in nobis: non ibi le-
B gi. Indagaui quippe in illis litteris varie
Phil. 2. a. dictū/⁊ multis modis: ꝙ ſit filius in forma
patris/non rapinā arbitratus eſſe equalis
deo: quia naturaliter idipſū eſt. Sed quia
ſemetipſum exinaniuit formam ſerui acci-
piens/in ſimilitudinē hominū factus/⁊ ha-
bitu inuentus vt homo: humiliauit ſe fa-
ctus obediens vſqꝫ ad mortem/ mortē au-
tem crucis: propter quod deus eum exal-
tauit a mortuis: ⁊ donauit ei nomen quod
eſt ſuper omne nomen/ vt in nomine ieſu
omne genu flectatur/ celeſtiū/ terreſtriū et
inſc[.]oꝝ: et omnis lingua confiteatur/ quia
dominus ieſus in gloria eſt dei patris: nō
C habent illi libri. Quod eñ ante oīa tem-
pora/et ſupra oīa tēpora incōmutabilit'
manet vnigenitus filius tuus coeternꝰ ti-
bi: et q2 de plenitudine eius accipiūt ani-
me vt beate ſint: et q2 participatione ma-
nentis in ſe ſapiētie renouant' vt ſapiētes
Ro. 5. a ſint: ē ibi. Qꝫ aūt ſm tempꝰ p impijs mor-
Ro. 8. f. tuꝰ eſt: et filio vnico tuo non pepciſti/ſed p
D nobis omnibꝰ tradidiſti eū: nō eſt ibi. Ab-
Mat. 11. d ſcondiſti eñ hec a ſapientibꝰ/⁊ reuelaſti ea
paruulis: vt venirent ad eū laborantes et
onerati/et reficeret eos: qm̄ mitis eſt ⁊ hu-
Ps. 24. milis corde: ⁊ dirigit mites in iudicio/⁊ do
cet manſuetos vias ſuas: videns humili-
tatē noſtrā et laborē noſtrū/⁊ dimittēs oīa
peccata noſtra. Quia aūt cothurno tanqꝫ
doctrine ſublimioris/ elati non audiūt di-
Mat. 11. d centē: Diſcite a me q2 mitis ſum ⁊ humilis
corde: et inuenietis requiē animabꝰ veſtrꝭ:
Ro. 1. c Et ſi cognoſcūt deū/nō ſicut deū glorificāt
aut grās agūt/ ſed euaneſcūt in cogitatio-
nibꝰ ſuis: et obſcurat' inſipiens cor eoꝝ/di-
E centes ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Et ideo
legebam ibi etiam immutatā gloriā incor-
ruptionis tue in idola et varia ſimulachra
in ſimilitudinē imaginis corruptibilis ho-
minis/et volucrum/et quadrupedū/et ſer-
pentū: videlicet egyptiū cibum quo eſau
Gen. 25. d perdidit pmogenita ſua: quoniam caput
Exo. 32. a quadrupedis pro te honorauit populꝰ pri-
mogenitus/conuerſus corde in egyptū: et

curuās imaginem tuam/animā ſuam ante Ps. 105.
imaginem vituli manducantis fenū. In- F
ueni hec ibi/et nō manducaui. Placuit eñ
tibi domine auferre opprobriū diminuti-
onis ab iacob/ vt maior ſeruiret minori:
Et vocaſti gentes in hereditatē tuam. Et
ego ad te veneram ex gentibus/et intendi
in aurū quod ab egypto voluiſti/ vt aufer- Exo. 3. g. et
ret populus tuꝰ: quoniā tuū erat vbicūqꝫ 12. e.
erat. Et dixiſti athenienſibus per apoſto-
lū tuū/ꝙ in te viuimus et mouemur et ſu- Act. 17. f.
mus: ſicut ⁊ quidā ſm eos dixerūt: Et vti-
qꝫ inde erant illi libri. Et non attēdi in ido
la egyptiorū/ quibus ḋ auro tuo miniſtra-
bant/ qui tranſmutauerūt veritatē dei in Ro. 1. c
mendaciū/et coluerūt et ſeruierūt creature
potius q̄ creatori.

Qualiter auguſtinꝰ venerit ad cognitionē diuinoꝝ: Ca. x.

Et inde admonitus redire ad me- A
metipſum/intraui in intima mea
duce te: ⁊ potui: quoniā factus es
adiutor meus. Intraui et vidi qualicunqꝫ
oculo anime mee/ſupra eundē oculum ani
me mee: ſupra mentē meā lucē domini in-
cōmutabilē/non hanc vulgarem ⁊ conſpi-
cuam omni carni: nec quaſi ex eodem ge-
nere: Grādior erat tanqꝫ ſi iſta multo mul-
toqꝫ clarius clareſceret/ totumqꝫ occupa-
ret magnitudine. Non hoc illa erat ſed ali-
ud/aliud valde ab iſtis omnibus. Nec ita
erat ſupra mentē meā ſicut oleū ſup aquā:
nec ſicut celū ſuper terrā/ſed ſupior: q2 ipſa
fecit me: ⁊ ego inferior/quia factus ſum ab
ea. Qui nouit veritatē nouit eā: et qui no-
uit eam/nouit eternitatē. Charitas nouit
eam. O eterna veritas/et vera charitas/et B
chara eternitas. Tu es deus meus: tibi ſu
ſpiro die ac nocte. Et cū te primū cogno-
ui/tu aſſumpſiſti me vt viderem eſſe quod
viderem/ et nondū me eſſe qui viderē: Et
reuerberaſti infirmitatē aſpectus mei/ ra-
dians in me vehementer: et contremui amo-
re et horrore: ⁊ inueni me longe eſſe a te in
regione diſſimilitudinis/ tanqꝫ audirē vo-
cem tuam de excelſo: Cibus ſum grandiū/
creſce et manducabis me: Nec tu me in te C
mutabis ſicut cibum carnis tue/ſed tu mu Ps. 38.
taberis in me. Et cognoui quoniā pro ini-
quitate erudiſti hominē: et tabeſcere feci-
ſti ſicut araneā animā meā/⁊ dixi: Nunqd
nihil eſt veritas: quoniam neqꝫ per finita

neqꝫ per infinita locorum spacia diffusa ē?
Et clamasti de longinquo: immo vero ego
Exo.3.d. sum qui sū. Et audiui sicut auditur in cor/
de: et non erat prorsus vnde dubitarem.
Faciliusqꝫ dubitarē viuere me/ q̄ non esse
Ro.1.c. veritatem quę per ea quę facta sunt intel/
lecta conspicitur.

Quomodo creaturę habēt esse et non esse: Ca. XI.

Et inspexi cętera infra te: et vidi
nec omino esse/ nec omino nō esse.
Esse quidem: quoniā abs te sunt:
non esse autem: quoniam id quod es non
sunt. Id eñ vere ē/ quod incōmutabiliter
Ps.72. manet. Mihi autem inherere deo bonum
est: quia si nō manebo in illo/ nec in me po/
Sap.7.d tero. Ille autem in se manēs innouat om
Ps.15. nia. Et dñs deꝰ meus es: qm̄ bonorū me/
orū non eges.

Qz omia facta a deo bona sint: et q malum non sit substantia: Ca. XII.

A Et manifestatum ē mi/
bi/ qm̄ bona sūt q̄ corrūpunt: q̄ ne/
qꝫ corrūpi possent si summa bona
essent: neqꝫ nisi bona essent/ corrumpi pos/
sent: quia si summa bona essent/ incorru/
ptibilia essent: si autem nulla bona essent/
quod in eis corrūperet nō esset. Nocet eñ
corruptio: et nisi bonū minueret/ nō noce/
Li.3. de libero arbitrio ca.29. ret. Aut igit nihil nocet corruptio/ quod fi
eri nō potest: aut quod certissimū est/ oīa
quę corrūpunt/ priuant bono. Si aūt oñi
bono puabunt/ omino nō erūt Si eñ erūt
et corrūpi iā nō poterūt/ meliora erūt: qz in/
corruptibiliter pmanebūt. Et qd mōstruo
sius q̄ ea dicere oñi bono amisso facta meli/
ora? Ergo si omni bono priuabunt/ omni/
no nulla erunt. Ergo q̄diu sunt/ bona sūt.
B Ergo quęcunqꝫ sunt/ bona sunt. Malum
qꝫ illud quod quęrebam vnde esset/ nō est
substantia: quia si substantia esset/ bonum
esset. Aut eñ esset incorruptibilis substan
tia/ magnū vtiqꝫ bonum: aut substātia cor
ruptibilis esset/ quę nisi bona esset/ corrum
pi non posset. Itaqꝫ vidi et manifestum
est mihi: quia omnia bona tu fecisti: et p/
sus nullę substantię sunt quas tu non fe/
Quītū dictū cisti. ¶ Et quoniam
nō ęqualia omnia fe
cisti: ideo sunt oīa/
qz singula bona sūt:
et simul omnia valde
bona: qm̄ fecisti de/
us noster omnia bo/
na valde. Gen.1.d.

¶ Quintum dictū: q il la que fecit deus singula sunt bona: et oīa valde bona. Ex quo accipit ar/ gumentū/ q deꝰ fecit vni/ uersum totū melius quo potuit: qz nō essent om/ nia valde bona simul sū pta/ vbi vniuersum meli/ us esse posset.

Qz omnes creaturę faciāt vbū ad laudem dei: et q̄ sint meliores: Ca. XIII.

Et tibi omino nō ē ma/
lū/ nō solū tibi/ sed et vniuersę crea/ A
turę tuę: qz extra te nō est aliqd qd
irrumpat et corrūpat ordinem quē posuisti
ei. In partibꝰ aūt eius/ quędā quibusdā qz
nō coueniunt/ mala putant: et eadē ipsa
couenīūt alijs et bona sunt: et in semetipsis
bona sunt. Et oīa hęc quę sibi inuicem B
nō ꝯuenīūt/ ꝯuenīūt iferiori parti rerū/ quā
terrā dicimus/ habentē cęlū suū nubilosū
atqꝫ ventosum congruū sibi. Et absit iā vt
dicerē nō esse ista: quia et si sola ista cernerē/
desiderarē quidē meliora: sed iā etiā de so/
lis istis laudare te deberē: qm̄ laudandū te
ostendūt de terra dracones et oēs abyssi: Ps.148.
Ignis grando nix glacies spūs tēpestatis
quę faciunt verbū tuū: Mōtes et oēs col
les: ligna fructifera et oēs cedri: Bestię et
omnia pecora: reptilia et volatilia pēnata:
Reges terrę et oēs populi: principes et om/
nes iudices terrę: Iuuenes et vgines/ seni/
ores cū iunioribꝰ laudēt nomē tuū. Cū vo
etiā de cęlis te laudent: laudēt te deus no/
ster in excelsis oēs angeli tui: oēs vtu/
tes tuę/ sol et luna: omnes stellę et lumē: cęli
cęlorū et aquę q̄ sup cęlos sunt laudēt nomē
tuū. Nō iā desiderabā meliora: qz oīa co
gitabā: et meliora quidē supiora q̄ inferio/
ra: sed meliora omnia q̄ sola supiora iudi/
cio saniore pendebā.

Qualiter augustinꝰ de errore venerit ad veritatē: Ca. XIIII.

Non est sanitas eis quibꝰ displicet
aliquid creaturę tuę: sicut mihi nō
erat cū displicerent multa quę fe/
cisti. Et quia nō audebat anima mea vt ei
displiceret deus meus/ nolebat esse tuum
quicqd ei displicebat: et inde ierat in opi/
nionem duarū substantiarū/ et non requi/
escebat/ et aliena loquebatur: et inde redi/
ens fecerat sibi deum p infinita spacia lo/
corum omniū: et cum putauerat esse te: et
eum collocauerat in corde suo: et facta erat
rursus templū idoli sui abominandū tibi.
Sz posteaq̄ fouisti caput nescientis: et clau
sisti oculos meos ne viderent vanitatem: Ps.118.
cessaui de me paululum/ et consopita est

infania mea: et euigilaui ĩ te: et vidi te in/
finitum aliter: et visus iste nõ a carne tra/
hebatur.

Quomodo veritas vel falsitas in creaturis sit: Ca.XV.

T respexi alia/ et vidi tibi debere
Al. tin finita e quia sũt/ ⁊ in te cuncta† finita: sed
aliter: nõ quasi in loco/ sed quia tu
es omnitenẽs manu veritate: ⁊ oĩa vera
sunt inquantũ sunt: nec quicq̃ est falsitas
nisi cum putat̃ esse qđ nõ est. Et vidi quia
non solum locis sua queq̃ suis conueniũt/
sed etiã temporib⁹: et quia tu solus q̃ eter/
nus es/ nõ post innumerabilia spacia tem/
porum cepisti operari: quia omnia spacia
temporũ/ et que preterierunt/ et que pre/
teribũt: nec abirent nec venirẽt/ nisi te ope
rante et manente.

Q̃ paruissime creature sicut et pctõr in vniuerso sint: Ca.XVI.

T sensi et expertus sũ non esse mi/
e rum/ q̃ palato nõ sano pena est pa
nis/ q̃ sano suauis ẽ: ⁊ oculis egris
odiosa lux/ que puris amabilis ẽ. Et iusti/
cia tua displicet iniquis: ne dum vipera ⁊
vermiculus que bona creasti/ apta inferio/
ribus creature tue partibus/ quibus ⁊ ipsi
iniqui apti sunt quanto dissimiliores sunt
tibi: apti aũt superiorib⁹ quãto similiores
fiũt tibi. Et quesiui qđ esset iniquitas: ⁊ nõ
inueni substãtiã: ſ a sũma substãtia te deo
detorte/ ĩ infima volũtatis puersitatẽ, pĳci
entis intima sua: ⁊ tumescẽtis foras.

Q̃ pondere infirmitatis humane homo impeditur a cognitione diuinorum: Ca.XVII.

A T mirabar q̃ iam te amabam/ nõ
e pro te phantasma. Et nõ instabã
frui deo meo/ sʒ rapiebar ad te de/
core tuo: moxq̃ diripiebar abs te ponde/
re meo: et ruebam in ista cum gemitu: et
pondus hoc cõsuetudo carnalis. Sed me/
cum erat memoria tui: neq̃ vllo modo du/
bitabam esse cui coherẽrẽ: sed nõdum esse
Sap.9.d me qui coherẽrẽ: quoniã corpus quod cor/
rumpitur aggrauat animã: et deprimit ter
rena inhabitatio sensum multa cogitãtẽ.
Ro.1.c Eramq̃ certissimus q̃ inuisibilia tua a cõ/
stitutione mundi per ea que facta sunt in/
tellecta cõspiciunt̃/ sempiterna quoq̃ v̾tus
B et diuinitas tua. Querens eñ vñ appro/
barẽ pulchritudinẽ corpoꝝ/ siue celestiũ/ si/
ue terrestriũ: et quid mihi presto esset inte/
gre de mutabilibus iudicãti et dicẽti: hoc
ita esse debet/ nõ illud ita. Hoc ergo q̃rens
vñ iudicarẽ cũ ita iudicarem/ inuenerã in/
cõmutabilẽ et veram veritatis eternitatẽ
supra mentẽ meam cõmutabilem: atq̃ ita
gradatim a corpibus ad sentientẽ per cor/
pus animã: atq̃ inde ad ei⁹ interiorẽ vim/
cui sensus corpis exteriora annunciaret: et
quousq̃ possũt bestie: atq̃ inde rursus ad
ratiocinantẽ potentiã/ ad quã refert̃ iudi/
candũ quod sumitur a sensibus corporis.
Que se quoq̃ in me cõperiens mutabilẽ C
erexit se ad intelligentiã suam: et abduxit
cogitationẽ a consuetudine/ subtrahens se
a cõtradicentib⁹ turbis phantasmatũ: vt
inueniret quo lumine aspergeret̃/ cum sine
vlla dubitatione clamaret/ incõmutabile
preferendũ esse mutabili/ vñ nosset ipsum
incõmutabile: quod nisi aliquo modo nos/
set/ nullo modo illud mutabili certa prepo
neret/ ⁊ pueniret ad id quod est in ictu tre/
pidãtis aspectus. Tũ v̾o inuisibilia tua p̱
ea que facta sunt intellecta cõspexi/ ſ aciẽ
figere nõ valui: ⁊ repcussa infirmitate red/
ditus solitis/ nõ mecum ferebã nisi aman/
tẽ memoriã/ ⁊ quasi olfacta desiderantẽ: q̃
comedere nõdum possem.

Quid humanitas christi psit querentibus deum: Ca.XVIII.

T querebã viã cõparandi roboris A
e qđ esset idoneũ ad fruendũ te: nec
inueniebã donec amplecterer me/
diatorẽ dei ⁊ hominũ/ hominẽ christũ iesũ: 1.timoth.2.b
qui est sup oĩa deus bñdictus in secula: Ro.9.a
vocantẽ ⁊ dicentẽ: Ego sum via/ veritas ⁊ Joh.14.a.
vita. Et cibũ cui capiendo inualid⁹ erã/ mi
scentẽ carni: qm̃ verbũ caro factũ est/ vt in/ Joh.1.b.
fantie nostre lactesceret sapiẽtia tua/ p quã
creasti oĩa. Nõ eñ tenebã dñm meũ iesum B
christũ/ humilis humilẽ: nec cuius rei magi
stra esset ei⁹ infirmitas nouerã. Verbũ eñ
tuũ eterna veritas/ supiorib⁹ creature tue
partib⁹ supeminens/ subditos erigit ad se/
ipsã: in inferiorib⁹ aũt edificauit sibi humi/
lem domũ de limo nostro: p quam subdẽ/
dos deprimeret a seipsis/ et ad se traĳceret
sanans tumorem/ et nutriens amorẽ: ne fi/
ducia sui progrederent̃ longius/ sed poti/
us infirmarent̃/ videntes ante pedes suos
infirmã diuinitatem ex participatione tu/
nice pellicee nostre: ⁊ lassi prosternerentur

in eam: illa autem surgens leuaret eos.

Qualiter senserit augustinus exclusis erroribus de christi incarnatione: Ca.xix.

A Ego vero aliud putabam / tantum c q̄ sentiebam de dño christo meo / quantum de excellentis sapientie viro / cui nullus posset equari: presertim q̄ mirabiliter natus ex virgine / ad exemplū contemnendorū temporaliū p adipiscenda immortalitate / diuina p nobis cura tantam auctoritatē magisterij meruisse videbatur. Quid autem sacramenti haberet / Ioh.1.b verbum caro factum / ne suspicari quidem Al.+cogitaueram. poterā. Tm̄ cognoueram ex his que de illo scripta traderentur: quia manducauit et bibit / dormiuit / ambulauit / exhilaratus est / contristatus est / sermocinatus est: non hesisse carnem illam verbo tuo / nisi cū anima et mente humana. Nouit hoc omnis qui nouit incōmutabilitatē verbi tui / quā ego iam noueram quantum poteram: nec B omnino quicq̄ inde dubitabam. Etenim nunc mouere membra corporis per voluntatem: nunc non mouere: nunc aliquo affectu affici: nūc non affici: nūc proferre per signa sapientes sententias: nunc esse in silentio / ppria sunt mutabilitatis anime et mentis. Que si falsa de illo scripta essent / etiā omnia periclitarentur mendacio: neq̄ in illis litteris vlla fidei salus generi humano remaneret. Quia itaq̄ vera scripta sūt / totum hominem in christo agnoscebā / nō corpus tm̄ hominis: aut cum corpore sine mente animā: sed ipsum hominē nō persona veritatis / sed magna quadā nature humane excellentia / et perfectiore participatione sapientie preferri ceteris arbitrabar.

C Alipius autem deum carne indutū / ita putabat credi a catholicis / vt preter deum et carnem / non esset in christo anima: mentē q̄ hominis non existimabat in eo predicari. Et quoniam bene persuasum tenebat / ea que de illo memorie mandata sunt sine vitali et rationali creatura nō fieri: ad ipsā christianam fidem pigrius mouebatur. Sed postea hereticorum apollinaristarū hunc errorem esse cognoscens / catholice fidei collętatus et contemperatus est. Ego autem aliquanto posterius didicisse me fateor in eo q̄ verbum caro factum est: quo modo catholica veritas a fotini falsitate discrimatur. ¶ Improbatio quippe hereticorum facit eminere quid ecclesia tua sentiat / et quid habeat sana doctrina. Oportuit enim et hereses esse: vt probati manifesti fierēt inter infirmos.

Sextū dictū ¶ Sextū dictū est istud: Improbatio hereticorū facit eminere q̄d eccl'a tua sentiat / et quid habeat sana doctrina. Ex q̄ dicto accipit argumētū / q̄ hereses sunt fidelibus vtiles dū stimulati catholici ab hereticis magis nituntur declarare ea q̄ sūt fidei orthodoxe: et p idē argumētū expedit inter theologos catholicos esse opinionū contrarietates. 1.Cor.11.d

Diuersitas librorum platonicorum et sacre scripture: et quare deo ducente prius legerit platonicos: Ca.xx.

Sed tunc lectis platonicorum illis li- A
f bris / posteaq̄ inde admonitus quere incorporeā veritatē: inuisibilia Ro.1.c tua p ea q̄ facta sunt intellecta conspexi: et repulsus sensi q̄ p tenebras aie mee contemplari nō sinerer: certus esse: te et infinitum esse: nec tm̄ p locos finitos infinitosve diffundi: et vere te esse qui semp idēipse esses / ex nulla parte nulloq̄ motu taliter aut aliter: cetera vo ex te esse oia / hoc solo firmissimo documēto q̄ sunt. Al.+alter Certus quidem in istis erā: nimis tm̄ infirmus ad fruendū te. Garriebam plane quasi peritus: et nisi in christo saluatore nostro viam tuam quererem / nō peritus sed periturus essem. Iam enī ceperam velle videri sapiens / plenus pena mea: et nō flebam / insuper inflabar scientia. Ubi enim erat illa edificans charitas a fundamēto humilitatis / quod ē christus iesus? Aut quādo illi libri me docerēt C eam: in quos propterea priusq̄ scripturas tuas considerarē / credo voluisti incurrere / vt imprimerentur memorie mee quomodo ex eis affectus essem: et cum postea in libris tuis mansuefactus essem: et curantibus digitis tuis contrectarentur vulnera mea: discernerem atq̄ distinguerē quid interesset inter presumptionem et confessionem: inter videntes quo eundum sit: nec videntes qua / et viam ducentē ad beatificā patriā / nō tm̄ cernēdam / sed et inhabitandā? Nam si primo sanctis tuis litteris informatus essem / et in earum familiaritate obdulcuisses mihi: et postea in illa volumina incidissem: fortasse aut abripuissent me a solidamēto pietatis: aut si in affectu quem salubrē imbiberā perstitissem: putarem etiā ex illis libris eum posse concipi / si eos solos quisq̄ didicisset.

Qr augustinus sacre scripture inheserit: et qd in eis quod nō in platonicis inuenerit: Ca.XXI.

A Taq̧ auidissime arripui venerabi
i lē stilum spūs tui: et p̄ ceteris apo-
stolū paulū: et perierūt ille questi/
ones/in quib⁹ mihi aliquādo visus est ad/
uersari sibi/et nō congruere testimonijs le/
gis ⁊ pphetaꝝ textus sermonis ei⁹. Et ap/
paruit mihi vna facies eloquiorū castorū:
B et exultare cū tremore didici. Et cepi/⁊ in/
ueni quicq̄d illac verum legerā: hac cū cō/
mendatione gratie tue didici/vt qui videt
nō sic glorieẜ quasi nō acceperit: nō solū id
1.Cor.4.b qd videt/sed etiā vt videat. Quid em̄ ha/
bet quod nō accepit? Et vt te qui es semp
idē/nō solū admoneaẜ vt videat/s3 etiā sa/
neẜ vt teneat. Et q̄ de lōginquo videre nō
pōt viā: tn̄ ambulet qua veniat/ ⁊ videat ⁊
teneat: quia ⁊ si cōdelecteẜ hō legi dei f̄m
Roma.7.d interiorē hominē/quid faciet de alia lege i
mēbris suis/repugnāte legi mentis sue/ et
se captiuū ducēte in lege peccati/que est in
Daniel.3.c mēbris eius? Quoniā iustus es dn̄e: nos
aūt peccauim⁹/inique fecimus/ impie ges/
simus: ⁊ grauata est sup nos manus tua: ⁊
iuste traditi sum⁹ antiquo pctōri preposito
mortis: q2 psuasit volūtati nostre similitu/
Job.8.f. dinē volūtatis sue/qua in veritate tua nō
Ro.7.d stetit. Quid faciet miser hō? Quis eū libe/
rabit de corpe mortis hui⁹/ nisi gratia tua
p iesum christū dn̄m nostrū: quem genuisti
Prouer.8.c coeternū/et creasti in principio viarū tua/
Job.14.d. rum: in quo princeps huius mūdi nō inue/
Col.2.c. nit quicq̄ morte dignū/⁊ occidit eū: ⁊ eua/
cuatū est chirographū quod erat cōtrariū
nobis? Hoc ille littere nō habēt. Nō habēt
C ille pagine vultū pietatis hui⁹: lachrymas
Ps.50. cōfessionis: sacrificiū tuū/ spiritū cōtribu/
latū: cor contritū ⁊ humiliatū: populi salu/
tem/sponsā/ciuitatē/arrā spūssancti: pocu/
Ps.61. lū p̄cij nostri. Nemo ibi cantat: Nōne deo
subdita erit anima mea? Ab ipso em̄ salu/
tare meū: Etem̄ ipse est deus me⁹ ⁊ saluta/
ris meus: susceptor me⁹/ nō mouebor am/
Mat.11.d. plius. Nemo ibi audit vocātē: Venite ad
me q̄ laboratis. Dedignanẜ ab eo discere:
qm̄ mitis ē ⁊ humilis corde. Abscōdisti em̄
hec a sapiētibus ⁊ prudētibus/ et reuelasti
ea paruulis. Et aliud ē de siluestri cacumi/
ne videre patriā pacis/⁊ iter ad eā nō inue/
nire: et frustra conari p inuia/circū obsidē/
tibus ⁊ insidiantibus fugitiuis desertori/
bus cū principe suo leone ⁊ dracone: ⁊ ali/
ud tenere viā illuc ducentē cura celesti im/
peratoris munitā: vbi nō latrocinanẜ q̄ ce/
lestē militiā deseruerūt. Vitāt em̄ eā sicut
suppliciū. Hec mihi inuiscerabanẜ miris mo/
dis/cū minimū apostoloꝝ tuorū legerē: et
considerauerā opera tua ⁊ expauerā.

Sancti augustini episcopi liber cōfessi/
onum septimus explicit.

Annotatio capitulorum octa/ui libri eiusdem.

Eiusdem diui aurelij augustini episcopi cōfessionū liber octau⁹ incipit.

Qr aug⁹ ex dulcedine diuinoꝝ omia secularia relinquēs/ venire disposuit ad simplicianū: Ca.I.

Eus meus A
recorder in gratiarūacti/
d one tibi: ⁊ cōfitear miseri/
cordias tuas super me.
Perfūdanẜ ossa mea ✝ de/ Al.✝ dilectione
lectatiōe tua/⁊ dicāt: Dn̄e q̄s similis tibi?

Ps.115. Dirupisti vincula mea/sacrificē tibi sacrifi
cium laudis. Quō dirupisti ea narrabo: et
dicent oēs qui adorent te/cū audiunt hec:
Bñdictus dñs in celo ⁊ in terra: magnū et
mirabile nomē eius. Inheserant p̄cordijs
meis verba tua/et vndiq̧ circumuallabar
abs te. De vita tua eterna certus eram/q̄/
1.Cor.13.d uis eam in enigmate et quasi p speculū vi/
derā. Dubitatio tamē oīus de incorrupti/
bili substantia/q̄ ab illa esset oīs substā/
tia/ablata mihi erat: nec certior de te/ sed
B stabilior in te esse cupiebā. De mea vō tē/
porali vita nutabant oīa: ⁊ mūdandum
erat cor a fermento veteri: et placebat via
ipse saluator: ⁊ ire p eius angustias adhuc
pigebat. Et immisisti in mentē meā/visum
q̧ est bonū in conspectu meo pgere ad sim
plicianū/qui mihi bonus apparebat seru⁹
tuus/⁊ lucebat in eo gratia tua. Audieram
etiā q̄ a iuuentute sua deuotissime tibi vi/
ueret. Iā vō tūc senuerat: ⁊ longa etate in
tā bono studio sectande vie tue/ multa ex/
pertus/multa edoct⁹/mihi videbat̄: et ve/
re sic erat. Vñ mihi vt pferret/volebā cōfe
renti secū estus meos: q̄s esset apt⁹ modus
sic affecto/ vt ego erā ad ambulādū in via
C tua. Videbā eñ plenā ecclesiā tuā: ⁊ alius
1.Cor.7.b sic ibat/alius aūt sic. Mihi aūt displicebat
quod agebam in seculo/ ⁊ oneri mihi erat
valde: nō iam inflāmantibus cupiditati/
bus/vt solebant spe honoris ⁊ pecunie/ad
tolerandā illam seruitutē tam grauē: Iam
Ps.25. eñ me illa nō delectabant p̄ dulcedine tua
et decore domus tue quam dilexi: sed ad/
huc tenacit̄ colligabar ex femina: Nec me
phibebat apostolus cōiugari/q̄uis exhor
taretur ad melius: maxime volens oēs
1.Cor.7.b. homines sic esse vt ipse erat. Sed ego infir
mior eligebam molliorē locū: Et propter
hoc vnū voluebar in ceteris languidus/et
tabescēs curis marcidis/quod ⁊ in alijs re/
bus quas nolebā pati congruere cogebar
vite cōiugali/cui dedit⁹ obstringebar. Au/
Mat.19.b. dierā ex ore veritatis esse spadones qui se/
D ipsos absciderunt pp̄ter regnū celoꝝ: sed q̄
Sap.13.a potest inq̄t capere capiat. Vani sunt certe
oēs hoīes quibus nō inest dei sciētia: nec
de his q̄ vident̄ bona/potuerunt inuenire
eū qui ē. At ego iā nō eram in illa vanita/
te: Trāscenderā eā: ⁊ ꝯtestāte vniuersa cre/
atura tua/inuenerā te creatorē nostꝝ/et v̄/
Joh.1.a. bū tuū apud te deū/tecumq̧ cū spūsancto
vnū deum p quod creasti oīa. Et est ali/
ud genus impiorū: qui cognoscētes deum Ro.1.c.
nō sicut deum glorificauerunt/aut gratias
egerunt. In hoc quoq̧ inciderā/ ⁊ dextera
tua deus suscepit me: ⁊ inde ablatū posui/
sti vbi cōualescerē: quia dixisti homini: Ec Job.28.d.
ce pietas est sapiētia: ⁊ noli velle videri sa/ Prouer.3.a
piēs: qm̄ dicētes se esse sapiētes/stulti facti Ro.1.c.
sūt. Et inuenerā iā bonā margaritā: ⁊ vēdi/ Mat.13.f.
tis oib⁹ q̄ haberē emēda erat/ ⁊ dubitabā.

Qualiť aug⁹ venerit ad simplicianū: ⁊ q̄d ei simplician⁹ retulerit de ꝯuersione ⁊ baptismo victorini rhetoris rome/narrat: Ca.II.

Perrexi ḡ ad simplicianū patrē in accipēda gratia tūc epi/
scopi ambrosij/⁊ quē vere vt patrē dilige/
bat. Narraui ei cir/
cūit⁹ errorꝝ mei. Vbi
aūt cōmemoraui le/
gisse me quosdam li/
bros platonicoꝝ/ q̄s
victorin⁹ quōdā rhe/
tor vrbis rome/ quē
christianū defunctū
esse audierā/ in lati/
nam linguam trāstu
lisset: gratulat⁹ ē mi/
hi q̄ nō in aliorū phi
losophoꝝ scripta in/
cidissem/plena falla/
ciarum ⁊ deceptionū
s̄m elemēta hui⁹ mū/
di: in istis autē oīb/
bus modis insinua/
ri deū et eius verbū.
Deinde vt me exhor
tareť ad humilitatē
christi/sapientib⁹ ab/
sconditā/⁊ reuelatā
paruulis/victorinum
ipsum recordatus ē/
quē rome cū esset fa/
miliarissime nouerat: deq̧ illo mihi narra/
uit: qđ nō silebo. Habet eñ magnā laudē B
gr̄e tue cōfitendā tibi: quēadmodū ille do/
ctissimus senex/⁊ oīm liberaliū doctrinaꝝ
peritissim⁹/q̄q̧ philosophorū tā multa le/
gerat/⁊ dijudicauerat ⁊ dilucidauerat/do/

Primū dictū octaui libri
A

¶ Primū dictū ē istud: Perrexi ad simplicianū patrē in accipienda gr̄a tua dñe tūc ambrosij ep̄i et quem vere vt patrem diligebat: et narraui ei circuitū errorꝝ mei. Vbi aūt cōmemoraui legisse me quosdam libros philosophoꝝ/q̄s victorinus quondā rhetor vrbis rome/quem christianū defunctum esse audierā/ in latinam linguam trāstulisset: gratulat⁹ ē mihi/q̄ nō i alioꝝ philosophoꝝ scripta incidisse plena fallaciaꝝ ⁊ deceptionū s̄m elemēta hui⁹ secli: i istis aūt oīno insinuari deum ⁊ ei⁹ verbū. Quē victorinū ipse simplician⁹ cū rome esset familiarissime nouerat: q̄ victorinus cū esset peritissimus phoꝝ/doctor tot nobilium senatoꝝ: ob īsigne p̄clari ministerij vel magisterij/ statuam romano foro meruerat. Et de isto dicit/q̄ dicebat simpliciano/ cum esset rome secrete pp̄ter timorē amicorum suorum q̄ erāt idolatre/ nouissime iam esse christianū. Cui cum simplicianus diceret: nō credam nisi videā te in ecclesia cum ceteris christianis: ille sc̄z victorin⁹ irridebat eū dicens: Ergo parietes faciūt christianos?

Col.2.b.
Mat.11.d

ctor tot nobiliũ ſenatorũ/ q̃ etiã ob inſigne
p̃clari magiſterij: quod ciues huꝰ mũdi exi
miũ putãt/ ſtatuã romano foro meruerat ⁊
acceperat/ vſq; ad illã etatẽ venerator ido
loꝝ/ ſacrorũq; ſacrilegoꝝ p̃ticeps: quibus
tũc tota fere romana nobilitas inflata ſpi
Vl. ꝑ popilio/ ſorum rabat ꝑpli vſiã/ ⁊ omnigenũ deũ mõſtra/ ⁊
anubẽ latratorẽ: que aliq̃n ↄtra neptunũ ⁊
venerẽ/ cõtraq; mineruã tela tenuerãt: et a
ſe victis iã roma ſupplicabat: que iſte ſenex
victorinus tot annos ore terricrepo defen
ſitauerat: nõ erubuerit eſſe puer chriſti tui/
et infans fontis tui/ ſubiecto collo ad hu/
militatis iugũ/ ⁊ edomita fronte ad crucis
Ps.17. opprobriũ. O dñe dñe/ qui inclinaſti celos
C et deſcendiſti: tetigiſti montes et fumiga/
uerunt: quibus modis te inſinuaſti illi pe/
ctori? Legebat/ ſicut ait ſimplicianus/ ſan/
ctam ſcripturã/ omneſq; chriſtianas litteras
inueſtigabat ſtudioſiſſime et perſcrutaba/
tur: et dicebat ſimpliciano/ nõ palã ſed ſe/
cretius et familiarius: Noueris me iã eſſe
chriſtianũ? Et reſpondebat ille: Nõ credã:
nec deputabo te int̃ chriſtianos/ niſi in ec/
cleſia chriſti te videro. Ille autẽ irridebat
eũ dicẽs: Ergo ne parietes faciũt chriſtia/
nos? Et hoc ſepe dicebat iã ſe eſſe chriſtia/
num: ⁊ ſimplicianꝰ illud ſepe reſpõdebat: ⁊
ſepe ab illo parietũ irriſio repetebat̃. Ami
cos eñ ſuos verebat̃ offendere ſuperbos
demonicolas: quorum ex culmine babylo
Ps.28. nice dignitat̃/ quaſi ex cedris libani quas
nõdum contriuerat dñs/ grauit̃ ruituras
in ſe inimicitias arbitrabat̃. Sed poſtea
q̃ legẽdo et inhiãdo auxit firmitatẽ/ timu/
Mat.10.d itq; negari a chriſto corã angelis ſanctis/ ſi
eum timeret coram hominibus confiteri:
reuſq; ſibi magni criminis apparuit/ erube/
ſcẽdo de ſacramẽtis humilitat̃ verbi tui:
et nõ erubeſcendo de ſacris ſacrilegis ſu/
perboꝝ demonioꝝ/ que imitator ſuperb⁹
acceperat: depuduit vanitati ⁊ erubuit ve/
ritati: ſubitoq; et inopinatus ait ſimplici/
ano/ vt ipſe narrabat: Eamus in eccleſiã/
chriſtianus volo fieri. At ille nõ capiẽs ſe
D leticia perrexit cum eo. Ubi aũt imbutus
eſt primis inſtructionũ ſacramẽtis/ nõ mul
to poſt etiã nomen dedit: vt per baptiſmũ
regeneraret̃/ mirante roma/ gaudẽte eccle/
Ps.111. ſia. Superbi videbãt et iraſcebãtur/ den/
tibus ſuis ſtridebãt et tabeſcebant: ſeruo
aũt tuo dominus deus erat ſpes ei⁹: et nõ
reſpiciebat in vanitates et inſanias men/ Ps.39.
daces. Deniq; vt ventum eſt ad horã pro/
fitẽde fidei/ que verbis certis cõceptis re/
tẽtiſq; memoriter d̃ loco eminẽtiore in cõ/
ſpectu populi fidelis/ rome reddi ſolet ab
eis qui acceſſuri ſunt ad gratiã tuã/ oblatũ
eſſe dicebat victorino a p̃ſbyteris/ vt ſecre/
tius redderet: ſicut nõnullis qui verecun/
dia trepidaturi videbant̃/ offerri mos erat:
illum autem maluiſſe ſalutem ſuã in con/
ſpectu ſancte multitudinis ꝓfiteri. Nõ eñ
erat ſalus quã docebat in rhetorica: et ta/
men eam publice ꝓfeſſus erat: Quãto mi/
nus ergo vereri debuit manſuetũ gregem
tuum ꝓnũcians verbũ tuũ: qui nõ vereba/
tur in verbis ſuis turbas inſanorũ? Itaq;
vbi aſcẽdit vt redderet/ omnes ſibimet in/
uicem quiſq; vt eum nouerat/ ſtrepuerunt
nomẽ ei⁹ ſtrepitu ↄgratulatiõis. Quis au/
tem ibi nõ eum nouerat? Et ſonuit preſſo
ſonitu per ora cũctorum colletantiũ: Vi/
ctorinus/ victorinus. Cito ſonuerũt exul/
tatione/ quia videbãt eum: et cito ſiluerũt
intẽtione vt audirẽt eum. Pronũciauit il/
le fidem veracẽ preclara fiducia: ⁊ volebãt
eum omnes rapere intro in cor ſuũ: et ra/
piebãt amando et gaudendo. He rapiẽti/
um manus erãt.

Q' de⁹ ⁊ angeli gaudẽt in pecca torum conuerſione: Ca.iii.

A D Eus bone quid agitur in homine/
vt plus gaudeat de ſalute deſpe/
rate anime/ ⁊ d̃ maiore periculo li/
berate/ q̃ ſi ſpes ei ſemp̃ affuiſſet/ aut peri/
culũ minus fuiſſet? Eteñ tu quoq; miſeri/
cors pater/ plus gaudes de vno penitente/ Luc.15.b.
q̃ de nonagintanouem iuſtis quibus non
eſt opus penitẽtia. Et nos cum magna io
cũditate audim⁹ cũ audimus/ q̃ exultãtis
paſtoris humeris reportet̃ ouis que erra/ Ibidem
uerat: et drachma referat̃ in theſauros tu/
os colletantibus vicinis mulieri que inue
nit: et lachrymas excutit gaudium ſolẽni/
tatis domus tue/ cum legitur in domo tua
de minore filio: quoniã mortuus erat ⁊ re/ Luc.15.g.
uixit/ perierat ⁊ inuẽtus eſt. Gaudes quip/
pe in nobis ⁊ in angelis tuis ſancta chari/
tate ſanctis. Nam tu ſemp̃ idẽ qui ea que
nõ ſemp̃ nec eodẽ modo ſunt/ eodẽ modo B
ſemp̃ noſti omnia. Quid ergo agit̃ in ani/
ma/ cũ ampli⁹ delectat̃ inuẽtis aut reddit̃
reb⁹ quas diligit/ q̃ ſi eas ſemp̃ habuiſſet?

Cōtestātur enī ꝛ cetera: ꝛ plena sunt oīa testimonijs clamātibꝰ: ita ē. Triūphat victor imperator: ꝛ nō vicisset nisi pugnauisset.

Scdm dictū ¶ Et quāto maiꝰ piculū fuit in ꝑlio: tanto maiꝰ est gaudiū in triumpho. Jactat tēpestas nauigantes / minatq; naufragiū: oēs futura morte pallescūt. Trāquillatur celū ꝛ mare / et exultāt nimis: qm̄ timuerūt nimis. Eger est carus / ꝛ vena eiꝰ malū renūciat: oēs q eū saluū cupiūt / egrotāt simul animo. Fit ei recte: ꝛ nondum ambulat pristinis viribus: ꝛ fit iam tale gaudiū / quale nō fuit cū antea saluus ꝛ fortis ambularet:

¶ Secundū dictū est / ꞧ quanto maius periculū fuit in ꝑlio / tāto erit gaudiū maius in triumpho. Istud autem dictū inducit ad ostendendum ꞧ plus delectat anima in rebus inuētis aut redditis q̄ͥ in semꝑ habitis. Et hanc regulā ꝯfirmat duplici exēplo. Primū / qꝛ naufragantes plus gaudēt de trāquillitate post naufragium q̄ͥ ante. Secundū / quia egrotantes plus letantur de cōualescentia q̄ͥ prius de sanitate perfecta.

C

Tertiū dictū ¶ Easq; ipsas voluptates hūane vite etiā nō inopinatis / ꝛ ꝓter volūtatem irruentibus: sed institutis ꝛ voluntarijs molestijs hoīes acqrunt. Edēdi ꝛ bibēdi voluptas nulla est: nisi ꝓcedat esuriēdi et sitiēdi molestia. Et ebriosi quedā salsiuscula comedunt / q fiat molestus ardor: quē dū extinguit potatio / fit delectatio. Et institutū est vt iā pacte spōse nō tradātur statim / ne vilē habeat maritus datā / quā nō suspirauerit spōsus dilatā. Hoc in turpi ꝛ execrāda leticia / hoc in ea q̄ cōcessa ꝛ licita est: hoc in ipsa sincerissima honestate amicicie / hoc in eo qui mortuus erat et reuixit / pierat et inuētus ē. Vbiq; maiꝰ gaudiū / molestia ꝛ maiori ꝓcedit.

¶ Tertium dictū / ꞧ volūtarijs molestijs homines acquirunt voluptates intensiores: sicut declarat exemplo duplici. Primum est / ꞧ homines non perueniant ad edendi et bibendi voluptatem / nisi prius habeant sitis et famis anxietatem. Secundū exemplum / ꞧ idcirco institutum est / vt iā pacte sponse non tradantur statim ne vilem habeat inquit maritus datam quā nō suspirauerit sponsus dilatam.

27. q. 2. c. institutum
4. sen. dis. 27. ca. de nuptialibus
Luc. 15. g
Al. ꝛ maiore precedutur

Quid est hoc dñe deus meus / cū tu eternū tibi tuipse sis gaudiū: ꝛ quedā de te circa te semꝑ gaudeant?

D Quid ē ꞧ hec rerū pars alternat defectu ꝛ ꝓfectu / offensionibꝰ ꝛ recōciliatiōibꝰ? An is ē modꝰ earū: et tātū dedisti eis cū a summis celoꝝ vsq; ad ima terraꝝ / ab initio vsq; in finē seculoꝝ / ab angelo vsq; ad vermiculū / a motu ꝓmo vsq; ad extremū / oīa genera bonoꝝ / ꝛ oīa iusta opa tua suis queq; sedibus locares: et suis q̄q; tpibus ageres? Hei mihi q̄ͥ excelsus es i excelsis / ꝛ q̄ͥ ꝓfundus es in ꝓfundis / et nusq̄ͥ recedis: et vix redimus ad te.

Quare plꝰ letandū sit in magni pctōris conuersione: Ca. iiii.

a Age domine ꝛ fac: excita et reuoca nos: accende et rape / flagra / dulcesce: iā amemus ꝛ curramꝰ. A Nonne multi ex ꝓfundiore tartaro cecitatis q̄ͥ victorinus redeunt ad te: ꝛ accedūt et illuminant recipiētes lumen? Qui si qui recipiunt: accipiunt a te potestatē / vt filij tui fiant? Sed si minus noti sint populis / minꝰ de illis gaudent / etiā q nouerūt eos. Quādo enī cum multis gaudetur / ꝛ in singulis vberius est gaudiū: quia feruere faciūt se et inflāmant ex alterutro. Deinde ꞧ multis noti / multis sūt auctoritati ad salutē: ꝛ multis preeunt secuturis: ideoq; multum de illis et qui eos precesserūt letant: quia nō de solis letant. Absit enī vt in tabernaculo tuo ꝓ pauperibus accipiant persone diuitū / aut ꝓ ignobilibus nobiles: quādo potius infirma mūdi elegisti vt confunderes fortia: et ignobilia huius mūdi elegisti et cōtemptibilia: et ea que nō sunt tanq̄ͥ q̄ sunt / vt ea que sunt euacuares: Et tamen idemipse minimus apostolorū tuorum / ꝑ cuius linguam tu ista verba sonuisti: cum paulꝰ ꝓcōsul ꝑ eius militiā debellata supbia / sub leui iugo christi tui missus esset / regis magni ꝓuincialis effectꝰ: ipse quoq; ex ꝓore saulo paulꝰ vocari amauit / ob tā magne insigne victorie. Plꝰ enī hostis vincit in eo quē plꝰ tenet / et de quo plures tenet. Plꝰ aūt supbos tenet nomine nobilitatis / ꝛ de his plures nomine auctoritatis. Quāto igit gratiꝰ cogitabat victorini pectꝰ / qḋ tanq̄ͥ inexpugnabile receptaculū diabolꝰ obtinuerat victorini lingua / quo telo grādi ꝛ acuto multos ꝑemerat / abūdātiꝰ exultare oportuit filios tuos: qꝛ rex noster alligauit fortē / et videbāt vasa eiꝰ erepta mūdari et aptari in honorē tuū / et fieri vtilia dño ad omne opus bonū.

1. Corī. 1. d
B
1. Corī. 15. b.
Mat. 12. e

Qua catena ligabat / ꝛ vn̄ facta sit / ne cito conuerteret augustinꝰ: Ca. v.

A f Sed vbi mihi homo tuus simplicianus de victorino ista narrauit / exarsi ad imitādū. Ad hoc enī ꝛ ille narrauerat. Posteaq̄ͥ vero et illud

addidit/ q̄ impatoris iuliani temporib⁹ le-
ge data ꝓhibiti sūt christiani docere litte-
raturā ⁊ oratoriā: quā legē ille amplexus/
loquacē scholā deserere maluit/ q̄ verbum
Sap.10.d tuū: quo linguas infātiū facis disertas/ nō
mihi fortior q̄ felicior visus est: q̄ȝ inuenit
B occasionē vacādi tibi. Cui rei ego suspira-
bā ligatus: nō ferro alieno/ sed mea ferrea
Quartū dictum voluntate. ¶ Uelle
meū tenebat inimi-
cus/ ⁊ inde mihi cate-
nā fecerat et constrin
xerat me. Quippe ex
voluntate ꝑuersa fa-
cta est libido: et dum
seruit libidini/ facta
est consuetudo: et dū
consuetudini nō resi-
stitur/ facta est neces-
sitas. Quibus quasi
ansulis quibusdā si-
bimet innexis vnde
catenā appellaui/ te-
nebat me obstrictuȝ
dura seruitus: Uolū-
tas aūt noua q̄ mihi
esse ceꝑat/ vt te gra-
tis colerem/ fruiq; te
vellē deus sola certa iocunditas: nondum
erat idonea ad superandā priorem vetu-
C statē roboratā. Ita duę voluntates meę:
vna vetus/ alia noua: illa carnalis/ illa spi-
ritalis confligebāt inter se: atq; discordā-
do dissipabant animā meam. Sic intelli-
gebam meipso experimēto id quod lege-
Gal.5.c. rā: quomodo caro concupisceret aduersus
spiritū/ et spūs aduersus carnē. Ego qui-
dē in vtroq;: sed magis ego in eo quod in
me approbabā/ q̄ in eo quod in me impro-
babā. Ibi eñ magis iā non ego: q̄ȝ ex ma-
gna parte id patiebar inuit⁹/ q̄ faciebā vo-
D lēs. Sed tñ ꝯsuetudo aduersus me pugna-
tior ex me facta erat: qm̄ volēs quo nollē
ꝑuenerā. Et quis iure ꝯtradiceret/ cū pec-
cantē iusta pęna sequeret? Et nō erat iā vl-
la excusatio qua videri mihi solebā/ ꝓpte-
rea nondū me ꝯtempto sęculo seruire tibi:
q̄ȝ incerta mihi esset ꝑceptio veritatis. Iā
eñ ⁊ ipsa certa erat: ego autē adhuc terra
obligatus/ militare tibi recusabā: et impe-
dimētis oīibus sic timebā expediri/ quē-
admodū impediri timēdū est. Ita sarcina

¶ Quartum dictum est
istud: Uelle meum tene-
bat inimicus/ et inde mi-
hi catenam fecerat ⁊ cō-
strinxerat me: ex volūta-
te q̄ppe ꝑuersa facta libi-
do: et dū seruit libidini/
facta est consuetudo: et
dum consuetudini nō re-
sistitur/ facta est necessi-
tas: q̄ sunt ansule et⁹ ca-
tene. Ex quo dicto acci-
pitur documentum/ q̄ vi-
tiū quod est in longa cō-
suetudine radicatum/ ita
grauat q̄ etiam ad pec-
candum necessitat. Sed
oritur dubiū: quomodo
potest esse peccatū id ad
quod homo necessitatur
ad faciendū? Dicit autē
q̄ aug⁹ nō accipit hic stri-
cte necessitatē ꝓ oīmoda
ineuitabilitate/ sed diffi-
cultate que est ad resistē-
dū vltimata quasi.

sęculi velut somno assolet dulciter preme-
bar: ⁊ cogitationes quib⁹ meditabar in te/
similes erāt conatibus expgisci volentiū:
qui tñ supati soporis altitudine remergū-
tur. Et sicut nemo ē qui dormire semp ve-
lit/ omniūq; sano iudicio vigilare ꝓstat: dif-
fert tñ plerūq; homo somnū excutere/ cum
grauis torpor in mēbris est: eūq; iā displi-
centē carpit libētius/ q̄uis surgēdi temp⁹
aduenerit: ita certū habebā esse meli⁹ tuę
charitati me dedere/ q̄ meę cupiditati ce-
dere. Sed illud placebat ⁊ vincebat: hoc li- E
bebat et vinciebat. Nō eñ erat qđ tibi re-
sponderē dicenti mihi: Surge q̄ dormis/ ⁊ Eph.5.d
exurge a mortuis/ et illuminabit te christ⁹:
et vndiq; ostendēti vera te dicere/ nō erat
oīno quid responderē veritate cōuictus/
nisi tm̄ verba lēta ⁊ somnolēta: Modo/ ec-
ce modo: sine paululū. Sed modo ⁊ modo
nō habebat modū: et sine paululū/ in lon-
gum ibat. Frustra ꝯdelectabar legi tuę fm̄ Ro.7.d
interiorē hominē/ cū lex alia in mēbris me-
is repugnaret legi mentis meę: et captiuū
me duceret in lege peccati q̄ in mēbris me-
is erat. Lex eñ peccati est violētia ꝯsuetu-
dinis/ qua trahit et tenet etiā inuitus ani-
mus: eo merito quo in eā volēs illabitur.
Miserū ergo me quis liberaret de corpore
mortis huius/ nisi gratia tua per iesū chri-
stum dñm nostrum?

De narratione ponticiani/ q̄liter antonius deo seruierat: ⁊ couersione quorūdā secularium: Ca. VI. Al. ponticiani⁹

T de vinculo quidē desiderij ꝯcu- A
e bitus quo artissime tenebar/ et se-
cularium negocioꝝ fuitute/ quēad-
modū me exemeris narrabo: et confitebor
nomini tuo dñe adiutor meus et redēptor
meus. Agebam solita crescēte anxietudi-
ne/ et quotidie suspirabā tibi: Frequenta-
bā ecclesiā tuā quantū vacabat ab eis ne-
gocijs sub quorū pondere gemebā. Mecū
erat alipius ociosus ab opere iurisperitoꝝ
post assessionē tertiā/ expectans quib⁹ iteꝝ
consilia vēderet: sicut ego vendebā dicēdi
facultatē/ si qua docēdo ꝓstari pōt. Nebri- B
dius autem amicitię nostrę cesserat/ vt om-
niū nostrum familiarissimo verecūdo me-
diolanensi/ ⁊ ciui ⁊ grāmatico subdoceret:
vehementer desideranti et familiaritatis
iure flagitanti/ d̄ numero nostro fidele ad-
iutorium quo indigebat nimis. Non itaq;

nebridium cupiditas cōmodorum eo tra-
xit: maiora enim posset si vellet de litteris
agere/ sed officio beniuolentie petitionem
nostram cōtemnere noluit amicus dulcis-
simus et mitissimus. Agebat autem illud
prudentissime/ cauens innotescere perso-
nis sm hoc seculū maioribus/ deuitans in
eis omnē inquietudinē animi/ quem vole-
bat habere liberum/ ⁊ q̄ multis posset ho-
ris feriatum ad querendū aliquid/ vel le-
C gendum/ vel audiēdū de sapientia. Quo-
dam igit die/ nō recolo causā qua erat ab-
sens nebridius: cum ecce ad nos domū ve-
Al. tpontian⁹ nit ⁊ ad me/ ⁊ alipium †ponticianus quidā
ciuis noster inquātū apher/ p̄clare in pa-
latio militans: nescio quid a nobis vole-
bat. Et cōsedim⁹ vt colloqueremur: et for-
te supra mensā lusoriā que an̄ nos erat/ at-
tēdit codicē: tulit/ aperuit/ inuenit aposto-
lum paulū: inopinate sane: putauerat eū
aliquid de libris/ quorum professio me cō-
terebat. Tum vero arridens meq̄ intuens:
gratulatorie miratus est/ q eas ⁊ solas p̄e
ocul' meis litteras repēte cōperisset. Chri-
stianus q̄ppe ⁊ fidelis erat: ⁊ sepe tibi deo
nostro prosternebatur in ecclesia crebris ⁊
diuturnis orationibus. Cui ego cum indi-
cassem illis me scripturis curā maximā im-
pendere: ortus est sermo ipso narrante de
antonio egyptio monacho: cuius nomen
excellēter clarebat apud seruos tuos: nos
autem vsq̄ in illam horā latebat. Quod il-
le vbi comperit/ immoratus ē in eo sermo-
ne: insinuans tantū virum ignorantibus/
et admirans eandē nostrā ignorātiā. Stu-
pebamus autem audientes tā recenti me-
moria/ et ꝑpe nostris temporibus testatis-
sima mirabilia tua in fide recta et catholi-
ca ecclesia. Oēs mirabamur: et nos/ q: tā
magna erāt: ⁊ ille/ q: inaudita nobis erāt.
D Inde sermo eius deuolutus ē ad monaste-
riorū greges: et mores suaue olentie tue/ ⁊
vbera deserta heremi: quorū nos nihil scie-
bamus. Et erat monasteriū mediolani ple-
num bonis fratrib⁹ extra vrbis menia sub
ambrosio nutritore: et nō noueram⁹. Por-
tendebat ille et loquebatur adhuc: et nos
intenti tacebamus. Unde incidit vt dice-
ret nescio quādo se ⁊ tres alios contuber-
Al. treberos nales suos nimirū apud †treueros/ cum im-
perator ꝑ meridiano circensium spectacu-
lo teneretur/ exisse deambulatū i hortos
muris contiguos: atq̄ illic vt forte combi-
nati spaciabant/ vnum secū seorsum/ et ali-
os duos itidem seorsum pariterq̄ digres-
sos: sed illos vagabūdos irruisse in quan-
dā casā/ vbi habitabāt quidā serui tui: spi-
ritu paupes/ qualiū est regnum celorū: ⁊ in- Math. 5. a
uenisse ibi codicem in quo scripta erat vita
antonij. Quam legere cepit vnus eorū: et
mirari et accendi: ⁊ interlegendū meditari
arripere talem vitā/ et relicta militia secu-
lari seruire tibi. Erat autē ex eis quos di-
cunt agentes in rebus. Tūc subito repler⁹
amore sancto et sobrio pudore: iratus ita E
sibi conicit oculos in amicū/ ⁊ ait illi: Dic
queso te/ oīb⁹ istis laborib⁹ nostris quo
ambimus puenire? Quid querimus? Cu-
ius rei causa militamus? Maiorne esse po-
terit spes nostra in palatio/ q̄ vt amici im-
peratoris simus? Et ibi qd nō fragile/ ple-
numq̄ periculis? Et p quot pericula †pue- Al. habetur
nitur ad grandius periculū? Et q̄diu istud
erit? Amicus autē dei si voluero/ ecce nunc
fio. Dixit h: ⁊ turbidus parturitione noue
vite/ reddidit oculos paginis/ et legebat:
et mutabat intus vbi tu videbas: et exue-
batur mundo mens eius/ vt mox apparu-
it. Nāq̄ dum legit ⁊ voluit fluctus cordis
sui/ infremuit aliquando ⁊ discreuit/ decre-
uitq̄ meliora: Iā iāq̄ tu⁹ ait amico suo:
Ego iā abrupi me ab illa spe nostra: et deo
seruire statui: ⁊ hoc ex hora hac/ in hoc loco
aggredior. Te si piget imitari/ noli aduer-
sari. Respondit ille adherere se socio tante
mercedis tanteq̄ militie. Et ambo iā tui F
edificabant turrim sumptu idoneo relin-
quendi omnia ⁊ sequendi te. Tum †ponti- Al. tpontian⁹
cianus/ ⁊ qui cū eo p alias horti partes de-
ambulabāt/ q̄rētes eos/ deuenerunt in eū-
dem locum/ ⁊ inuenientes admonuerūt vt
redirēt/ q̄ꝫ declinasset dies. At illi narra-
to placito ⁊ proposito suo: quoq̄ modo in
eis talis voluntas orta esset atq̄ firmata:
petiuerunt ne sibi molesti essent/ si adiun-
gi recusarēt. Isti autem nihilo mutati a p̄-
stinis/ fleuerunt se tamē vt dicebat: atq̄ il-
lis pie congratulati sunt/ ⁊ cōmendauerūt
se orationib⁹ eorū: ⁊ trahētes cor in terram
abierunt in palatiū: illi autem affigentes
cor celo manserunt in casa. Et ambo ha-
bebāt spōsas. Que postq̄ hoc audierūt/
dicauerunt etiā ipse virginitatē tibi. Nar-
rabat hec† ponticianus. Al. tpontian⁹

Compūctio augustini/ ꝛ sui redargutio ex auditis a pōticiano:

A Uaũt dñe inter verba (Ca.VII.
t eius retorquebas me ad meipsum
auferēs me a dorso meo vbi me po
fuerã/dum nollē me attēdere: et constitue-
bas me añ faciem meã/ vt viderem ꝙ tur-
pis essem/ꝙ distortus ꝛ sordidus/ maculo-
sus ꝛ vlcerosus. Et videbam et horrebã: et
quo a me fugerem nõ erat. Et si conabar a
me auertere aspectum/ narrabat ille quod
narrabat: et tu me rursus opponebas mi-
hi: et ĩpingebas me in oculos meos/ vt in-
uenirem iniquitatem meã ꝛ odissem. No-
uerã eam/ sed dissimulabaꝫ/ ꝛ cohibebam/
et obliuiscebar. Tũc vero quãto ardenti⁹
amabã illos/ de quibus audiebã salubres
affectus/ ꝙ se totos tibi sanãdos dederãt/
tãto execrabilius me comparatũ eis ode-
B rã: Quoniã multi mei anni mecum efflure-
s.li.3.ca.4.a. rãt/ forte duodecim anni/ ex quo ab vnde-
uicesĩ̃mo anno etatis meȩ/ lecto ciceronis
hortẽs͡io/ excitat⁹ erã studio sapiẽtiȩ: et dif-
ferebaꝫ cõtempta fȩlicitate terrena ad eã
inuestigandã vacare: cuius nõ inuentio/ sꝫ
vel sola inquisitio iã prȩponenda erat/ etiã
inuentis thesauris regnisꝙ gentium: ꝛ ad
nutũ circumfluentibus corporis volupta-
Quītũ dictũ tibus. ¶ At ego ado
lescens miser valde/
miser in exordio ipsi-
us adolescẽtiȩ etiam
petierã a te castitatē/
ꝛ dixerã: Da mihi ca
stitatē et continenti-
am/ sꝫ noli modo. Ti
mebã eñ ne me cito
exaudires/ ꝛ cito sana-
res a morbo cõcupi-
scẽtiȩ/ quã malebam
expleri ꝙ extingui.
Et ieram p vias pra-
C uas supstitione sacrilega: nõ quidem cer-
tus in ea/ sed quasi prȩponēs eam cȩteris/
quȩ nõ pie quȩrebã/ sed inimice oppugna-
bam. Et putaueram me propterea differ-
re de die in diem cõtempta spe sȩculi te so-
lum sequi: quia nõ mihi apparebat certum
aliquid quo dirigerem cursum meũ. Et ve-
nerat dies quo nudarer mihi/ ꝛ increparet
me consciẽtia mea: Ubi es lingua? Nem-
pe tu dicebas ꝓpter incertũ verũ nolle te

¶ Quintum dictum est istud: Ego adolescēs dixeram: da mihi castitatē et continentiam/ sed noli mõ. Timebã eñ ne me cito exaudires/ et cito sanares a morbo concupiscentie/ quã malebã expleri ꝙ extigui. Ex quo dicto accipitur documētum mirande humilitatis ĩ beato augustino/ ꝙ suas feditates ita confessus est publice toti mundo/ vt istum librũ in memoriam suorum vitiorũ perpetuam omnibus relinqueret.

abĳcere sarcinã vanitatis. Ecce iã certum
est/ et illa te adhuc premit/ humerisꝙ libe-
rioribus ꝓpȩnas recipiũt: qui neꝙ in ꝗren- Al. ꝓpennas
do ita attriti sunt/ nec decēnio ꝛ amplĭ⁹ ista
meditati. Ita rodebar intus/ et confunde-
bar pudore horribili vȩhemẽter/ cum ꝓpõti- Al. ꝓpõtian⁹
cianus talia loquereť. Terminato aũt ser- D
mone et causa ꝙ venerat/ abĳt ille. Et ego
ad me: Quȩ nõ in me dixi? Quib⁹ sentẽti-
arũ verberibus nõ flagellaui animã meã/
vt sequereť me conãtē post te ire? Et ꝓ reti- Al. frenabebatur.
nebať: recusabat/ ꝛ nõ se excusabat. Cõsũ-
pta erãt ꝛ cõuicta argumenta oĩa: remã-
serat muta trepidatio/ et quasi mortem re-
formidabat restringi a fluxu cõsuetudinis
quo tabescebat in mortē.

De cõtentiõe animi sui/ ꝛ egressu in hortum/ ꝛ merore mẽtis ei⁹:

Um in illa grandi ri- (Ca.VIII. A
t xa interioris domus meȩ quã for-
titer excitauerã/ cũ anima mea in
cubiculo nostro corde meo/ tam vultu ꝙ
mente turbatus/ inuado alpium et excla-
mo: Quid patimur? Quid est hoc/ quod
audisti? Surgunt indocti et cȩlũ rapiunt/
et nos cum doctrinis nostris sine corde: ec-
ce vbi volutamur in carne ꝛ sanguine? An
quia prȩcesserunt/ pudet sequi: ꝛ nõ pudet
nec saltem sequi? Dixi/ nescio quȩ talia/ et
abripuit me ab illo ȩstus meus/ cum tace-
ret attonitus intuens me. Neꝙ enim soli-
ta sonabã: plusꝙ alloquebãť animũ meũ
frons/ genȩ/ oculi/ color/ mod⁹ vocis/ ꝙ ver- B
ba quȩ promebã. Hortulus quidã erat ho
spitĳ nostri/ quo nos vtebamur sicut tota
domo. Nam hospes ibi nõ habitabat do-
minus domus. Illuc me abstulerat tumul
tus pectoris/ vbi nemo impediret ardentē
litem quã mecum aggressus eram/ donec
exiret qua tu sciebas: Ego autem nõ scie-
bam/ sed tñ insaniebam salubriter/ et mo-
riebar vitaliter/ ꝓ ignarus quid mali essem/ Al. ꝓ ignarus
et ignarus quid boni post paululum futu-
rus essem. Abscessi ergo in hortũ: et alipi-
us pedem post pedem. Neꝙ eñ secretum
meũ nõ erat/ vbi ille aderat: Aut quando
me sic affectũ desereret? Sedimus quantũ C
potuimus remoti ab ȩdib⁹: Ego fremebã
spiritu indignãs turbulẽtissima ĩdignati-
one/ ꝙ nõ irem in placitũ ꝛ pactum tecum
deus me⁹/ in quod eundũ esse oĩa ossa mea
clamabãt/ et in cȩlũ tollebãt laudib⁹: et nõ

illuc ibat nauib⁹ aut q̄drigis aut pedibus: q̄ntū saltē ð domo in eū locū ierā vbi sedebam⁹. Nā nō solū ire/ verūetiā puenire illuc/nihil erat aliud q̄ʒ velle ire: sʒ velle fortiter ⁊ integre: nō semisauciā hac atq; hac v̄sare ⁊ iactare volūtatē p̄tē assurgentē cū

D alia p̄te cadēte luctātē. Deniq; tā multa faciebā corp̄e in ipsis cūctationis estibus/ q̄ aliq̄n volūt hoīes ⁊ nō valēt: si aūt ipa mēbra nō habeāt: aut ea vel colligata vinculis vel resoluta lāguore/ vł quoq̄ modo impedita sint. Si vulsi capillū/ si pcussi frontē/ si consertis digitis amplexat⁹ sū genu: q: volui feci. Potui aūt velle ⁊ nō facere/ si mobilitas mēbrorū nō obsequeret. Tā multa ḡ feci/ vbi nō hoc erat velle qδ posse: ⁊ non faciebā/ qδ ⁊ incōpabili affectu ampli⁹ mihi placebat: ⁊ mox vt vellē possem: q: mox vt vellē vtiq; vellē. Ibi eñ facultas ea q̄ volūtas/ ⁊ ipsū velle iā facere erat: et tñ nō fiebat: faciliusq; obtēperabat corp⁹ tenuissime volūtati anime/ vt ad nutū membra mouerent/ q̄ʒ ipsa sibi anima ad voluntatē suā magnā in sola voluntate pficiendā.

Que sit cā tarditatis animi ad bonū qδ sentit agendū: Ca. IX.

V [V]nde hoc monstrū: ⁊ q̄re istud? Luceat misericordia tua/ et interrogē si forte mihi respōdere possint latebre penarū hominū/ ⁊ tenebrosissime ɔtritiones filiorū adā. Unde hoc mōstrū: ⁊ q̄re istud?

Sextū dictū ❡ Impat anim⁹ corpori/ et paret statim: impat anim⁹ sibi ⁊ resistit. Impat anim⁹ vt moueat manus: ⁊ tāta ē facilitas/ vt vix a seruitio discernat imperiū: Et animus anim⁹ ē/ man⁹ aūt corpus ē. Impat anim⁹ vt velit animus: nec alter est/ nec facit tñ. Unde hoc monstrū: et quare istud? Impat inquā vt velit/ q̄ non imparet nisi vellet: ⁊ nō fit qδ impat. Sed nō ex toto vult: nō ḡ ex toto impat. Nam intantū impat/ inq̄ntū vult: ⁊ intantū nō fit quod impat inq̄ntū nō vult: Quoniā volūtas impat vt sit volūtas/ nec alia sed ipsa. Nō vtiq; plena imperat: ideo nō est qδ imperat: Nam si plena esset/ nec imperaret vt esset/ q: iā esset. Nō igit monstrū partim velle/ partim nolle/ s̄ egritudo animi ē: q: nō tot⁹ assurgit veritate subleuatus: ɔsuetudine p̄grauat⁹: Et ideo sūt due volūtates: q: vna earū tota n̄ ē: et h̄ adest alteri qδ deest alteri.

❡ Sextū dictū ē istud: Impat anim⁹ corpi ⁊ paret statim: impat anim⁹ sibi ⁊ resistit. Impat inquit anim⁹ vt moueatur man⁹: ⁊ tāta ē facilitas/ vt vix a seruitio discernatur imperiū Imperat ait anim⁹ vt velit anim⁹: nec alter est inq̄t: nec tñ facit illδ imperiū. Unde hoc monstrū: ⁊ quare istud? dicit aug⁹. Et statim adiūgit: Impat inquā vt velit: q̄ sʒ anim⁹ nō iperaret nisi vellet: ⁊ nō fit qδ impat: q: nō ex toto vult/ nec ex toto impat: nā intātū imperat/ inq̄ntū vult: ⁊ tō si nō fit qδ impat/ intātū n̄ fit/ inq̄ntū nō impat: qm̄ volūtas impat vt sit volūtas .i. volitio: nec alia sed ipsa: non vtiq; plena impat: ideo nō ē qδ imperat. Nā si plena esset/ nō vtiq; imparet vt eēt: q: iā eēt. Nō igit mōstrū ptim velle/ ptim nolle/ sʒ egritudo animi ē. Sʒ ex isto dicto accipiunt q̄ttuor notabilia documēta. Primū est/ q anim⁹ noster .i. voluntas/ dn̄atur mēbris corporis principatu despotico .i. seruili: qr dicit q vix discernitur ibi seruitus ab impio: ita velociter obtpant mem bra. Scdm documentū/ q anim⁹ nō dn̄at virib⁹ interiorib⁹ pncipatu despotico sed politico: in q̄ q̄nq; ɔtradicit impanti: vñ dic̄ q interi⁹ qδ q̄nq; iubet anim⁹ nō fit. Tertium documētū/ q q̄n aliq̄d impat anim⁹ sibi ipi ⁊ nō fit: tūc n̄ impat s̄m se totū .i. s̄m totā volūtate sue plenitudinē. Quartū documentū/ q q̄ñcūq; volūtas nr̄a impat sibi ipsi vt aliq̄d velit/ ptim habet velle/ ⁊ ptim nolle: si eñ pfecte vellet/ nō sibi ad volēdū imparet. Sed oriē dubiū/ quō volūtas pōt sibi imperare ad volēdū/ cū velle sit act⁹ elicit⁹ q̄ distinguit ɔ imperatū. Dicit aūt q istud imperiū non est nisi quia voluntas ɔuertit se ad volēdum plene qδ antea semiplene volebat. Secundū dubium: quomodo volūtas potest esse partim volēs ⁊ partim nolēs simul respectu eiusdē. Dicit aūt q q̄nq; obiectū habet duplicē rationē: s̄m vnā potest amari/ ⁊ s̄m aliā pōt odiri: sicut medicinal potio amat quia salutifera: ⁊ oditur quia amara.

Qr ex multiplici velle opationū nō sequat multitudo volūtatum: Ca. X. A

P [P]ereāt a facie tua de⁹/ sicuti perierūt vaniloqui et mētis seductores: q̄ cū duas volūtates in deliberādo animaduerterint/ duas naturas duarū mētiū esse asseuerāt: vnā bonā/ alterā malā. Ipsi vero mali sūt/ cum ista mala sentiūt: ⁊ idē ipsi boni erūt si vera senserit/ verisq; cōsenserint/ vt dicat eis apl's tuus: Fuistis aliq̄n tenebre/ nūc aūt lux in domino. Ephē.5.b Illi eñ dū volunt esse lux/ nō in domino/ sʒ in seipsis/ putādo anime naturā hoc esse qδ deus est: ita facti sūt deñsiores tenebre: qm̄ longi⁹ a te recesserūt horrēda arrogantia: a te v̄o lumine illuminante omnē hominē venientē in hūc mundū. Joh.1.a. Attēdite quid dicatis ⁊ erubescite: et accedite ad eū et illuminamini/ et vultus vestri nō erubescent. Ps.33. Ego cū deliberabā vt iā seruirē domino deo meo/ sicē diu disposuerā: ego erā qui volebā: ego qui nolebā/ ego ego erā. Nec plene volebā/ nec plene nolebam. Jō mecū contendebā/ et dissipabar a meipso. Et ipsa dissipatio me inuito quidē fiebat:

nec tamē ostendebat naturā mentis alie
Ro.7.c. nę/sed pęnam meā. Et ideo nō iā ego ope
rabar illā/ sȝ quod habitabat in me pecca
tū de supplicio liberioris peccati: quia erā
filius adā. Nam si tot sunt cōtrarię natu
rę/quot volūtates sibi resistūt: nō iā duę
sed plures erunt. Si deliberet quisꝗ̄ vtrū
ad conuenticulum coꝝ pergat/an ad thea
trum/clamāt isti: Ecce duę naturę: vna bo
na hac ad ꝯuēticulū ducit: altera mala illac
ad theatrū reducit. Nā vñ ista cūctatio si
bimet aduersantiū volūtatū? Ego autē di
co ambas malas: et q̄ ad illos ducit/⁊ q̄ ad
theatrū reducit. Sed nō credunt nisi bonā
C esse q̄ itur ad eos. Quid si ergo quisꝗ̄ no
strum deliberet/⁊ secum altercantibꝰ dua
bus volūtatibus fluctuet/vtrum ad thea
trum pergat/ an ad ecclesiā nostram: non
ne et isti quid respondeāt fluctuabūt? Aut
eñ fatebunt ꝙ volunt bona volūtate per
gi in ecclesiam nostrā/ sicut in eam pergūt
qui sacramentis eius imbuti sunt atꝗ̄ de
tinēt: aut duas malas naturas/⁊ duas ma
las mentes in vno homine cōfligere puta
būt: ⁊ nō erit verum ꝙ solent dicere vnam
bonam ⁊ alteram malam: aut ꝯuertent ad
veꝝ et nō negabunt/cum quisꝗ̄ deliberat
animā vnā diuersis volūtatibus ęstuare.
Iā ergo nō dicāt/cū duas volūtates in ho
mine vno aduersari sibi sentiūt/duas con
trarias mētes de duabꝰ ꝯtrarijs substātijs/
⁊ de duobus ꝯtrarijs ꝑncipijs contēdere:
D vnam bonam/alteram malā. Nam tu de
us verax improbas eos et redarguis atꝗ̄
cōuincis eos: sicut in vtraꝗ̄ mala volūta
te/cum quisꝗ̄ deliberat vtrum hominē ve
neno interimat an ferro: vtrum fundū ali
enū illū/ an illū inuadat: quādo vtrūꝗ̄ nō
potest/ vtrum emat voluptatē luxuria/an
pecuniā seruet auaricia/ vtrum ad circū ꝑ
gat/ an ad theatrū: si vno die vtrūꝗ̄ exhi
beatur: addo etiā tertiū/ an ad furtū ḋ do
mo aliena si subest occasio: addo ⁊ quartū/
an ad cōmittendum adulterium/si et inde
simul facultas aperitur: si omnia cōcurrāt
in vnum articulum temporis/paritérꝗ̄ ca
piantur omia quę simul agi nequeūt. Dis
cerpūt eñ animū sibimet aduersantibus
quattuor voluntatibus: vel etiā pluribꝰ in
tāta copia reꝝ quę appetunt: nec tamē tan
tam multitudinē diuersaꝝ substantiarum
solēt dicere: ita et in bonis voluntatibus.

Nam quęro ab eis/vtrū bonū sit delectari E
lectione apostoli: ⁊ vtrū bonū sit delectari
psalmo sobrio: ⁊ vtrum bonū sit euangeli
um disserere: Respōdebūt ad singula: Bo
num. Quid si ergo pariter delectent oñia
simulꝗ̄ vno tpe? Nōne diuersę volūtates
distēdūt cor hominis cum deliberat quid
potissimum arripiamus? Et omnes bonę
sunt: ⁊ certāt secū donec eligatur vnū quo
feratur tota voluntas vna/quę in plures
diuidebatur. ¶ Ita etiam cum ęternitas delectat superius/ et temporalis boni voluptas retentat inferius: eadem anima ē non tota voluntate illud aut hoc volēs: et ideo discerpit graui molestia/ dum illud veritate pręponit: hoc familiaritate non ponit.

¶ Octauū dictū ē istd: Dum eternitas delectat superius/ et temporalis boni voluptas retentat inferius: eadem anima est non tota voluntate illud aut hoc volens: et ideo decerpit graui molestia dum illud veritate preponit/ hoc familiaritate preter mittit.

Octauū dictū

De cūctatiōe ⁊ retardatiōe ⁊ causis quare augꝰ nō conuertebat:

Ca. XI. A
Sic ęgrotabā ⁊ excrucia
bar accusans memetipsum solito
acerbius nimis: ac voluēs et ver
sans me in vinculo meo/ donec abrūperet
totū quo iam exiguo tenebar: sed tenebar
tñ: ⁊ instabas tu i occultis meis dñe/ seue Al. ⁊ sed vera
ra misericordia/flagella ingeminās timoris
⁊ pudoris: ne rursus cessarē/⁊ nō abrūpere
tur idipsū exiguū ⁊ tenue qd remāserat: et
reualesceret iteꝝ/⁊ me robustius alligaret.
Dicebā eñ apud me intꝰ: Ecce modo fiat/ B
mō fiat. Et cū verbo iā ibā in placitū: iā pe
ne faciebā et non faciebam: nec relabebar
tamen in pristina sed de proximo stabam
et respirabā: et item conabar et paulomi
nus ibi eram: et paulominus iā iamꝗ̄ at
tingebam et tenebam: et non ibi eram nec
attingebam nec tenebā/ hęsitās mori mor
ti/ et vitę viuere: plusꝗ̄ in me valebat de
terius inolitum q̄ melius insolitum: pun
ctumꝗ̄ ipsū temporis quo aliud futurus
eram: quanto ꝓpius admouebatur/ tanto
ampliorē incutiebat horrorē: sed nō reper
cutiebat retro/ nec auertebat/ sed suspēde
bat. Retinebāt me nugę nugarū: et vani C
tatęs vanitatum antiquę amicę tuę: ⁊ suc
cutiebant vestem meam carneam et sub
murmurabāt: Dimittis ne nos? Et a mo
mento isto nō erimus tecū vltra in ęternū:

et a momento isto nō tibi licebit hoc et illud vltra in eternū m? Et quę suggerebant in eo quod dixi hoc et illud: quę suggerebant deus meus/ auertat ab anima serui tui misericordia tua: Quas sordes suggerebant: quę dedecora? Et audiebā eas iā longe minus ꝙ̄ dimidius: nō tanꝙ̄ libere contradicentes eundo in obuiam/ sed velut a dorso mussitantes: et discedentē quasi furtim vellicantes vt respicerem: retardabāt tamē me cūctantem abripere atꝙ̄ excutere ab eis et transilire quo vocabar: cū

D diceret mihi consuetudo violenta: Putas ne sine istis poteris? Sed iam tepidissime hoc dicebat. Aperiebatur enim ab ea parte qua intenderem faciem/ et quo transire trepidabam: casta dignitas continētię: serena et nō dissolute hilaris: honeste blandiens vt venirem neꝙ̄ dubitarem: ⁊ extendens ad me suscipiendum et amplectendū pias manus plenas gregibus bonorū exemplorū. Ibi tot pueri et puellę: ibi iuuētus multa/ ⁊ omīs ętas/ et graues viduę ⁊ virgines/ anus: et in omnibus ipsa continētia nequaꝙ̄ sterilis: sed fęcūda mater filiorum gaudiorum de marito te domine. Et irridebat me irrisione exhortatoria: q̄si diceret: Tu nō poteris quod isti et istę? An vero isti et istę in semetipsis possunt/ ac nō in domino deo suo? Dominus deus eorum me dedit eis. Quid in te stas et nō stas? Proiice te in eū: noli metuere: nō se subtrahet vt cadas. Proiice te securus: excipiet te et sanabit te. Et erubescebam nimis: quia illarum nugarū murmur adhuc audiebam/ et cūctabūdus pendebam. Et rursus illa: quasi diceret: Obsurdesce aduersus imunda illa membra tua super terram vt mortificentur. (Col. 3. a) Narrāt tibi delectationes/ sed nō sicut lex dn̄i dei tui. (Ps. 118.) Ista cōtrouersia in corde meo/ nō nisi de meipso aduersus meipsum. At alipius affixus lateri meo/ inusitati motus mei exitū tacitus opperiebatur.

De lachrymis augustini: ⁊ de diuinę vocis oraculo/ qua pfecte cōuersus fuit ad christum: Ca. xii.

A Ubi vero a fundo arcano alta cōsideratio contraxit ⁊ cōgessit totā miseriā meam in conspectu cordis mei: oborta est pcella ingēs/ ferens ingentem imbrē lachrymaꝝ. Et vt totum effunderē cū vocibus suis/ surrexi ab alipio: Solitudo mihi ad negocium flēdi aptior suggerebatur. Et secessi remotius/ ꝙ̄ vt posset mihi onerosa esse etiam eius pręsentia. Sic tunc erā/ et ille sensit nescio qd. Aliqd eīm puto dixerā: in quo apparebat sonus vocis meę iam fletu grauidus: et sic surrexeram. Mansit ergo ille vbi sedebamus/ nimie stupens. Ego sub quadam fici arbo-

B re straui me/ nescio quomodo: et dimisi habenas lachrymis: et proruperunt flumina oculorum meorū/ acceptabile sacrificiū tuum. Et nō quidē his verbis/ sed in hac sententia multa dixi tibi: Et tu domine vsꝙ̄ quo? (Ps. 6.) Usꝙ̄quo domine irasceris in finem? (Ps. 78.) Ne memor fueris iniquitatū nostraꝝ antiquarū. Sentiebam eīm me ab eis teneri: et iactabam voces miserabiles: Q̄diu/ q̄diu: cras et cras? Quare non modo: quare non hac hora finis turpitudinis meę?

¶ Dicebam hęc ⁊ flebam amarissima cōtritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicētis et crebro repetētis q̄si pueri an puellę/ nescio: Tolle lege/ tolle lege. Statimꝙ̄ mutato vultu intētissimus cogitare cępi/ vtrum nā solerēt pueri in aliquo genere ludēdi cātare tale aliquid: nec occurrebat omino audiuisse me vspiā. Repressoꝙ̄ impetu lachrymarum surrexi/ nihil aliud interpretās diuinitus mihi iuberi/ nisi vt apirem codicē et legerē qd primum ⁊ capitulū inuenissem. Audierā enim de antonio/ q ex euangelica lectione/ cui forte superuenerat admonitus fuerit tāꝙ̄ sibi diceret qd legebat: Uade vēde oīa q̄ habes et da paupibus/

(Septimū dictum) ¶ Septimum dictum ē istud: Dum flerem amarissime contritione cordis mei: ecce audiui vocem cum cantu dicentis ⁊ crebro repetentis quasi pueri vel puellę: Tolle lege/ tolle lege. Statimꝙ̄ mutato vultu intētissimus cogitare cepi/ vtrum solerent pueri in aliquo genere ludēdi cātare tale quid: nec occurrebat animo vel omnino: repressoꝙ̄ impetu lachrymarū surrexi: nihil aliud interptās mihi diuinit⁹ iuberi/ nisi vt aperirem codicē et legerem qd primū caput inuenissē.

C Audieram enim de antonio/ q de euāgelica lectiōe cui forte supuenerat admonit⁹ fuerit tanꝙ̄ sibi diceret: Uade ⁊ vēde omnia q̄ habes ⁊ da pauperibus/ et habebis thesaurū in celis/ ⁊ veni sequere me: et tali oraculo ad te ꝯfestim cōuersū eē. Ita concitus redij ad eū locū vbi posuerā codicē apostolicū: arripui/ aperui et legi in silentio capitulū quo primo coniecti sunt oculi mei: Non in comessationib⁹ ⁊ ebrietatib⁹: nō in cubilibus et impudicitijs: nō i contentiōe et emulatiōe: sed induimini dominū nostrū iesū christū: et carnis curā nō feceritis in cōcupiscētijs. Nec vltra (Ro. 13. capitul) (Mat. 19. c)

volui le-

et habebis thesaurũ in celis: et veni seqre me: et tali oraculo cõfestim ad te ee cõuer-
D sum. Itaq concitus redij ad eum locum/ vbi sedebat alipius: Ibi enim posuerã codicem apostoli cum inde surrexeram. Arripui/aperui/et legi in silentio capitulum/
Ro.13.d quo primum coniecti sunt oculi mei. Non in comesationibus et ebrietatibus: nõ in cubilibus et impudicitijs: non in contentione et emulatione: sed induite dominum iesum christum: et carnis prouidentiam ne feceritis in concupiscentijs. Nec vltra volui legere/nec opus erat. Statim quippe cum fine huiusce sententie/ quasi luce
E securitatis infusa cordi meo/omnes dubitationis tenebre diffugerunt. Tum interiecto aut digito/ aut nescio quo alio signo/codicem clausi: et tranquillo iam vultu indicaui alipio. At ille quid in se agere-tur quod ego nesciebam/sic indicauit: Petit videre quid legissem. Ostendi: et attendit etiam vltra q ego legeram: et ignorabam quid sequeretur. Sequebatur vero:
Ro.14.a Al. tassumite Infirmum autem in fide recipite. Quod ille ad se retulit/mihiq aperuit. Sed tali admonitione firmatus est: placitoq ac proposito bono et congruentissimo suis moribus quib⁹ a me in melius iam olim valde longeq distabat/ sine vlla turbulenta
F cunctatione coniunctus est. Inde ad matrem ingredimur: indicamus/gaudet: narramus quemadmodum gestum sit/ exultat et triumphat et benedicebat tibi qui
Eph.3.d potens es vltra q petimus aut intelligimus facere: quia tanto ampli⁹ sibi a te cõcessũ de me videbat/ q petere solebat miserabilibus eius flebilibusq gemitibus. Conuertisti enim ita me ad te/vt nec vxorem quererem/ nec aliquã spem seculi hu-
S.li.3.ca.11.b ius/stans in ea regula fidei/ in qua me ante tot annos ei reuelaueras. Et conuerti-
Ps.29. sti luctum eius in gaudium multo vberius q voluerat: et multo charius atq castius/ q de nepotibus carnis mee reqrebat.

[Gloss:] Nec volui legere/nec op⁹ erat. Statimq oes dubitatiõis tenebre diffugerunt. Et conuertisti me ad te/ vt nec vxorẽ qrerẽ/ nec aliquã spem seculi. Ex q dicto habetur/ q sors illa est multũ autentica/ per quã conuersi sunt antonius et augustin⁹. Et per eundẽ modũ inuenit suum modũ primũ viuendi sanctus franciscus.

Sancti augustini episcopi liber confessionum octauus explicit.

Annotatio capitulorum noni libri eiusdem.

Eiusdem diui aurelij augustini epi/cõfessionũ liber non⁹ incipit.

Laudat et extollit augustin⁹ diuinam bonitatẽ/et agnoscit ppriam miseriam: Ca. 1.

Domine ego seruus tuus/ego seru⁹ tu⁹/ et fili⁹ ancille tue: Dirupisti vincula mea/tibi sacrificabo hostiã laudis. Laudet te cor meũ et lingua mea: et oia ossa mea dicãt: Dñe qs similis tibi? Dicant: et responde mihi: et dic aie mee/salus tua ego sum. Quis igit ego/et qualis ego? Quid non mali ego/ aut facta mea: aut si non facta/dicta mea: aut si non dicta/ voluntas mea fuit? Tu autem domine bonus et misericors: et dextera tua respiciens profunditatem mortis mee: et a fundo cordis mei exhauriens

[Margin: A Ps.115. D Ps.34. Ps.82.]

abyssum corruptionis. Et hoc erat totum
Al. †volebã nolle quod †volebas/ et velle qđ nolebas.
B Sed vbi erat tam annoso tempore: et de
quo imo altoq̧ secreto euocatũ est in mo/
mento liberũ arbitriũ meũ/ quo subderem
Mat. 11. d ceruicẽ leni iugo tuo/ ꝛ humeros leui sarci/
nę tuę/ christe iesu/ adiutor meus ꝛ redem/
ptor meus? Q̃ suaue mihi subito factũ est
carere suauitatibus nugarum: et quas amit/
tere met⁹ fuerat/ iã dimittere gaudiũ erat.
Eijciebas eñ eas a me/ vera tu ꝛ sũma su/
auitas: eijciebas ꝛ intrabas p̱ eis oĩ vo/
luptate dulcior: sed non carni et sanguini
omni luce clarior/ sed oĩ secreto interior:
omni honore sublimior/ sed non sublimib⁹
in se. Jam liber erat animus meus a curis
mordacibus ambiendi et acquirendi ꝛ vo/
lutandi atq̧ scalpendi scabiem libidinum:
ꝛ garriebã tibi claritati meę/ ꝛ diuitijs me/
is/ ꝛ saluti meę dño deo meo.

Qualiter aug⁹ ꝓposuit amplius nõ velle docere rhetoricam: (Ca. II.

A Et placuit mihi in cõspe/
e ctu tuo nõ tumultuose abripe/ sed
leniť subtrahere ministeriũ linguę
meę nundinis loquacitatis: ne vlteri⁹ pu/
eri meditãtes/ nõ legem tuã/ nõ pacẽ tuã/ ꝟ
insanias mendaces/ ꝛ bella forensia merca
rentur ex ore meo arma furori suo. Et op/
portune iã paucissimi dies supererant ad
Al. † tollere vindemiales ferias: ꝛ statui † tolerare illos
vt solenniter absceder em: et redemptus a
te iã non redirem venalis. Consilium ergo
nostrũ erat corã te: corã hominibus autẽ
B nõ nisi nostris erat. Et ꝯuenerat inter nos
ne passim cuiq̧ effunderetur: q̃q̃ tu nobis a
Ps. 83. conualle plorationis ascendentib⁹ ꝛ cantã
Ps. 119. tib⁹ canticũ graduũ/ dederas sagittas acu/
tas/ et carbones vastatores aduersus lin/
guã subdolã/ velut cõsulendo cõtradicen/
tẽ: ꝛ sicut cibũ assolet amando consumen/
tẽ. Sagittaueras tu cor nostrum charitate
tua/ et gestabamus verba tua trãsfixa vi/
sceribus: ꝛ exempla seruorum tuorum/ q̃s de ni/
gris lucidos/ ꝛ de mortuis viuos feceras/
congesta in sinũ cogitatiõis nostrę vrebãt
et absumebant grauẽ torporem/ ne in ima
Al. † valide vergeremus: et accendebãt nos † valde/ vt
oĩs ex lingua subdola cõtradictionis fla
tus inflãmare nos acrius posset/ nõ extin/
C guere. Verũtamen q2 ꝓpter nomen tuum
quod sãctificasti p̱ terras/ etiã laudatores
vtiq̧ haberet votũ ꝛ ꝓpositum nostrũ/ ia/
ctantię simile videbatur: nõ operiri tam p̱xi
mũ feriarum tempus/ sed de publica ꝓfessio/
ne/ atq̧ ante oculos omniũ sita ante disce/
dere: vt conuersa in factũ meũ ora cũctorum
intuentiũ/ q̃ vicinũ vindemialiũ diẽ pre/
uenire voluerim: multa dicerẽt ꝙ quasi ap
petissem magnus videri. Et quo mihi erat
istud/ vt putaretur et disputaretur de ani/
mo meo/ et blasphemaretur bonũ nostrum? Ro. 14. c
Quinetiã quod ipsa ęstate litterario labo
ri nimio pulmo meus cedere cęperat: ꝛ diffi/
culter trahere suspiria/ doloribusq̧ pecto/
ris testari se sauciũ: vocemq̧ clariorẽ ꝓdu/
ctiorẽve recusare primo pturbauerat me:
quia magisterij illius sarcinã pene iam ne/
cessitate deponere cogebar: aut si curari et
cõualescere potuissem certe intermittere.
Sed vbi plena voluntas vacandi ꝛ vidẽ/ C
di/ quoniã tu es dominus: oborta mihi ẽ
atq̧ firmata: nosti deus meus/ etiam gau/
dere cępi/ ꝙ hęc quoq̧ suberat nõ mendax
excusatio/ quę offensionẽ hominũ tempe/
raret: qui ꝓpter liberos suos me liberũ esse
nunq̃ volebãt. Plenus igitur tali gaudio
tolerabam illud interuallũ temporis/ do/
nec decurreret/ nescio vtrum vel viginti di
es erãt: sed tamẽ fortiter tolerabantur: quia
recesserat cupiditas quę mecũ solebat fer/
re graue negocium: et ego premendus re/
manserã/ nisi patientia succederet. Peccas/
se me in hoc quisq̧ seruorum tuorũ fratrũ
meorum dixerit: ꝙ iã pleno corde militia
tua passus me fuerim vel vna hora sedere
in cathedra mendacij. At ego nõ conten/
do: Sed tu domine misericordissime/ non/
ne et hoc peccatum cum ceteris horrẽdis ꝛ
funereis in aqua sancta ignouisti et remi/
sisti mihi?

De anxietudie verecũdi ex eo ꝙ videbat se deseri ab eorum ꝯsortio: ꝛ de benigna concessione habitationis in rure ipsius: Ca. III.

Accrabatur anxietudine verecun/ A
m dus d isto nostro bono/ ꝙ propter
vincula sua quibus tenacissime te
nebatur/ deseri se nostro consortio vide/
bat/ nondum christianus cõiuge fideli: ea
ipsa tamen artiore pre ceteris compede ab
itinere quod aggressi eramus retardaba/
tur. Nec christianum esse alio modo se vel/
le dicebat/ q̃ illo q̃ non poterat: Benigne

sane obtulit/ vt quādiu ibi essemus/ in rure
eius essemus. Retribues illi domine in re-
surrectione iustoꝝ: quia iam ipsam sortem
retribuisti ei. Quis enim absentibus no-
bis cum romę iam essemus/corporali ęgri-
tudine correptus/ & in ea christianus & fide-
lis factꝰ ex hac vita emigrauit: Ita misertꝰ
es/nõ solum eius/sed etiã nostri: ne cogitã-
tes egregiã erga nos amici humanitatẽ:
nec eum in grege tuo numerantes/ dolore
intolerabili cruciaremur. Gratias tibi dñe
deus noster/tui sumus/indicant hortatio-
nes et cõsolationes tuę: fidelis promissor/
Al' cassiciaco reddes verecundo pro rure illo eius † cassi-
aco/ vbi ab ęstu sęculi requieuimus in te:
amęnitatẽ sempiternę virẽtis paradisi tui:
quoniam dimisisti ei peccata super terram
Ps. 67. in monte incaseato/monte tuo/mõte vbe-
ri. Angebatur ergo tũc ipse/nebridius au-
B tem collętabatur. Quãuis em̃ & ipse non-
dum christianus i illam foueam pernicio-
sissimi erroris inciderat/ vt veritatis filij
tui carnem phantasma crederet: tamẽ in-
de emergens sic sibi erat/nondũ vllis eccle
sie tuę sacramentis imbutus/ sed inquisi-
tor ardentissimus veritatis. Quẽ nõ mul-
to post conuersionẽ nostram & regenerati-
onem per baptismũ tuum: ipsum etiam fi-
delem catholicum castitate pfecta atq̃ cõ-
tinentia tibi seruientẽ in aphrica apud su-
Al' postq̃ os: † cum tota domus eius p eum christi-
ana facta esset/carne soluisti: & nunc ille vi-
Luc. 16. uit in sinu abraam. Quicquid illud est qđ
illo significatur sinu: ibi nebridius meꝰ vi-
uit/dulcis amicus meus: tuus autẽ domi-
ne adoptiuus ex liberto filiꝰ/ibi viuit. Nã
quis alius tali animę locus? Ibi viuit: vñ
me multa interrogabat homuncionẽ inex
pertũ. Iam nõ ponit aurẽ ad os meũ/ sed
spiritale os ad fontem tuũ: & bibit quan-
tum potest sapientiã p auiditate sua sine
fine fęlix. Nec sic eum arbitror inebriari ex
ea/vt obliuiscatur mei: cũ tu domine quẽ
potat ille/nostri sis memor. Sic ergo era-
mus verecundum consolantes tristem/sal
ua amicitia de tali conuersatione nostra: &
exhortantes ad fidem gradus sui/ vitę scȝ
coniugalis: nebridium autem operientes
quando sequeretur/quod de tam proximo
poterat: & erat iam iamq̃ facturus. Cũ ec-
C ce euoluti sunt dies illi tandem: nam lon-
gi et multi videbantur prę amore liberta-
tis ociosę: ad cantandũ de medullis omni-
bus: Tibi dixit cor meũ: quęsiui vultũ tuũ: Ps. 26.
vultũ tuũ dñe requiram.

Liberatus a lectione rhetoricę quę & qualia scripserit cum nebridio & alipio: de deuotione in psalmodia: & dolore dentiũ: Ca. iiii.

Et venit dies in quo etiã actu sol- A
uerer a pfessione rhetorica: vnde
iam cogitatu solutus eram. Et fa-
ctum est. Et eruisti linguam meã/ vnde iã
erueras cor meũ: et benedicebam tibi gau
dens/pfectus in villam cũ meis om̃ibus.
Ibi quid ęgerim in litteris/ iam quidẽ ser-
uientibus tibi/sed adhuc in superbię scho-
lam/tanq̃ in pausatione anhelantibus/ te
stant libri disputati cũ pñtibus/ et cum
ipso me solo coram te: quę autẽ cũ absen-
te nebridio testant epistolę. Et quãdo mi-
hi sufficiat tempus cõmemorandi omnia
magna erga nos beneficia tua in illo tem-
pore: pręsertim ad alia maiora pperanti.
Reuocat enim me recordatio mea/ & dulce
mihi fit domine cõfiteri tibi: quibus inter-
nis me stimulis perdomueris: et quemad-
modũ me complanaueris humiliatis mõ-
tibus et collibus cogitationũ mearum: et
tortuosa mea direxeris/et aspera leniveris/
quoquo modo ipsum etiã alipiũ fratrẽ cor
dis mei subegerit nomini vnigeniti tui dñi
et saluatoris nostri iesu christi: quod pmo
dedignabat inseri litteris nostris. Magis
em̃ eas volebat redolere gymnasiorũ ce-
dros/quas iã cõtriuit dñs: q̃ salubres her-
bas ecclesiasticas aduersas serpentibus.
Quas tibi deus meus voces dedi cum le- B
gerẽ psalmos dauid/cãtica fidelia & sonos
pietatis excludẽtes turgidũ spiritũ: rudis
in germano amore tuo cathecuminꝰ in vil-
la/cũ cathecumino alipio feriatus: matre
adhęrẽte nobis muliebri habitu/ virili fi-
de/anili securitate/ materna charitate/chri
stiana pietate. Quas tibi voces dabã in
psalmis illis: et quõ i te inflãmabar ex eis:
et accẽdebar eos recitare si possem toto or
be terraꝝ aduersus typũ generis humani?
Et tñ toto orbe cãtant: et nõ est qui se ab- Ps. 18.
scondat a calore tuo. Et vehementi & acri
dolore idignabar manicheis: & miserebar
eos rursus/q illa sacramenta/ illa medica-
mẽta nescirẽt: & insani essent aduersus an-
tidotũ quo sani esse potuissent. Vellẽ vt

alicubi iuxta essēt/ignorāte me/vtrū audi-
rēt tunc/⁊ me nesciēte q̄ ibi essent: intuerē-
tur faciē meā ⁊ audirēt voces meas/qn̄ legi
quartū psalmū/in illo tūc ocio/quid de me
Ps̄.4. fecerit ille psalmus: Cū inuocarē/exaudi-
sti me de⁹ iusticię meę/ i tribulatiōe dilata-
sti mihi: Miserere mei dn̄e/⁊ exaudi orōnē
meā: audirēt ignorāte me/ vtꝝ audirēt: ne
me ꝓpter se illa dicere putarēt/q̄ int̄ hęc v̄-
ba dixerim: q̄ ⁊ reuera nec ea dicerē/nec sic
ea dicerē/si me ab eis audiri viderique senti-
rē: nec si dicerē sic acciperēt/quō mecum et
mihi corā te d̄ familiari affectu animi mei/
inhorrui timēdo: ibidēque iferbui sperādo ⁊
exultādo in tua misericordia pater. Et hęc
oīa exibāt ꝑ oculos meos ⁊ vocē meā/cū
conuersus ad nos spūs tu⁹ bon⁹ ait nobis:
Ibidem. Filij hoīm q̄usque graues corde: vt q̄d dili-
C. git̄ vanitatē/⁊ q̄rit̄ mēdaciū? Dilexerā eīn
vanitatē/ et q̄sierā mendaciū: et tu dn̄e iā
magnificaueras sc̄m tuum: suscitans eū a
Marc̄.16.d mortuis/⁊ collocās ad dexterā tuā/vn̄ mit-
Act̄.2.a. teret ex alto ꝓmissionē suā paracletū spm̄ v̄i-
tatis: ⁊ miserat eū iā/s3 ego nesciebā. Mi-
serat eū: q̄ iā magnificat⁹ erat resurgens a
Ioh.7.f. mortuis/⁊ ascēdēs in cęlū. An aūt spūs nō-
dū erat dat⁹: q̄ iesus nōdū erat clarificat⁹.
Ps̄.4. Et clamat ꝓpheta: Quousque graues cor-
de: vt q̄d diligitis vanitatē/⁊ q̄ritis mēda-
ciū? Et scitote qm̄ dn̄s magnificauit sc̄m
suū. Clamat quousque clamat scitote: ⁊ ego
tādiu nesciēs vanitatē dilexi/⁊ mēdaciū q̄-
siui: ⁊ ideo audiui ⁊ ꝯtremui: qm̄ talib⁹ d̄
q̄lē me fuisse reminiscebar. In phātasmati
bus eīn q̄s ꝓ v̄itate tenuerā/vanitas erat ⁊
mendaciū: et insonui multa grauiter ⁊ for-
D titer in dolore recordatiōis meę. Quę vti-
nā audissent q̄ adhuc diligūt vanitatē ⁊ q̄-
rūt mendaciū: forte ꝯturbarent̄ ⁊ euomu-
issent illud/⁊ exaudires eos cū clamarēt ad
te: qm̄ vera morte carnis mortu⁹ ē ꝓ nobis
Ro.8.f. q̄ te iterpellat ꝓ nobis. Legebā: Irascimi-
Ps̄.4. ni ⁊ nolite peccare: et quō mouebar deus
meus/q̄ iā didicerā irasci mihi de p̄teritis/
vt d̄ cętero nō peccarē? Et merito irasci: q̄
nō alia natura gētis tenebrarꝝ d̄ me pecca-
Ro.2.a. bat: sicut dicunt qui sibi nō irascunt̄/⁊ the-
saurizāt sibi irā in die irę ⁊ reuelationis iu-
sti iudicij tui. Nec iā bona mea foris erāt:
nec oculis carneis in isto sole quęrebant̄.
Volentes eīn gaudere forinsec⁹ facile eua-
nescunt: ⁊ effundunt̄ in ea quę vident̄ ⁊ tē-
poralia sunt: et imagines eorꝝ famelica co-
gitatiōe lambūt: Et o si fatigent̄ inedia/⁊
dicāt: Quis ostēdet nobis bona? Et dica- Ps̄.4.
mus et audiāt: Signatū est sup̄ nos lumē E
vultus tui dn̄e. Nō eīn lumen nos sumus
q̄d illuminat oēm hominē venientē in hūc Ioh.1.a
mundū/sed illuminamur a te: vt q̄ fuimus Eph.5.b
aliqn̄ tenebrę/simus lux in te. O si viderēt
internū lumen ęternū/ q̄d ego q̄ gustaue-
ram/frendebā: qm̄ nō eis poterā ostendere
si afferrēt ad me cor i oculis suis foris a te/
⁊ dicerēt: Quis ostēdet nob̄ bona? Ibi eīn
vbi mihi iratus erā/ int⁹ in cubili vbi com-
punctus erā/vbi sacrificauerā mactās ve-
tustatē meā: et inchoata meditatiōe reno-
uationis meę sperans in te: ibi mihi dulce- Ps̄.4.
scere cęperas/⁊ dederas lęticiā in corde meo:
Et exclamabam legens hęc foris/et agno-
scens intus. Nec volebā multiplicari ter-
renis bonis deuorās tempora/ et deuora-
tus tēporalib⁹/cū haberē in ęterna simpli-
citate aliud frumētū et vinū et oleū: Et cla-
mabā in consequēti v̄su/clamore alto cor-
dis mei: O in pace: O in idipsum: O quid
dixit: obdormiā et somnū capiā? Quoniā
quis resistet nobis/ cū fiet sermo qui scri-
ptus est: Absorpta ē mors in victoria? Et 1.Cor̄.15.g
tu es idipsum valde [illegible]ui nō mutaris/ et in
te requies obliuiscēs omniū †laborū: quo- Al.† labor̄
niam nullus alius tecum: nec ad alia mul-
ta adipiscēda quę nō sunt q̄d tu: sed tu dn̄e Ps̄.4.
singulariter in spe constituisti me. Legebā
⁊ ardebā: nec inueniebā quid facerē surdis
mortuis/ex quib⁹ fuerā pestil̄ latrator ama-
rus/⁊ cęc⁹ aduersus lr̄as de melle cęli mel-
leas/⁊ de lumine tuo luminosas: ⁊ sup̄ ini-
micis scp̄turis scripturę hui⁹ tabescebā/qn̄
recordabar oīa dierū illorum feriatorū.
Sed nec oblitus sū/ nec silebo flagelli tui F
asperitatē: et misericordię tuę mirabilē ce-
leritatem. ¶ Dolore
dentiū tunc excruci-
abas me: et cum tan-
tum igrauesceret/ vt
nō valerem loq̄: ascē-
dit in cor meū admo
nere omnes meos q̄
aderant vt depreca-
rentur te ꝓ me deum
salutis oīmodę: et
scripsi hoc in cera: et
dedi eis vt legeretur.

¶ Primum dictum est istud: Dolore dentiū do- Primū dictū
mine excruciabas me: et nonū libri
cū tantū igrauesceret vt
nō valerē loqui: ascēdit
in cor meū admonere om
nes meos q̄ aderāt: vt de
precarent̄ te ꝓ me: scripsi
hoc in cera: ⁊ dedi eis vt
legerent̄. Mox inquit vt
genua supplici affectio-
ne fiximus / fugit dolor
ille. S3 quō fugit/ expa-
ui: fateor dn̄e deus me⁹:
nihil eīn tale ab ineunte
etate expertus fueram.

Mox vt genua supplici affectu fiximus/ fugit dolor ille. Sed quis dolor? aut quomodo fugit? Expaui fateor domine me⁹/ deus meus: nihil enim tale ab ineūte etate expertus fueram. Et insinuati sunt mihi in profundo nutus tui: ꝛ gaudens in fide laudaui nomen tuum: et ea fides me securum esse non sinebat de p̄teritis peccatis meis/ que mihi per baptismū tuum remissa nondum erant.

Qualiter conuersionem suam scripserit ambrosio: ꝛ quid sibi legendum esset admonuit: Ca. v.

Renunciaui peractis vindemialibus/ vt scholasticis suis mediolanenses venditorem verborum alium prouiderēt: quod et tibi ego seruire delegissem: et illi professioni pre difficultate spirandi ac dolore pectoris nō sufficerem. ¶ Et insinuaui p literas antistiti tuo/ viro sācto ambrosio p̄stinos errores meos et p̄sens votum meum/ vt moneret quid potissimū mihi de libris tuis legendum esset: quo percipiēde tante gratie paratior aptiorq; fierē. At ille iussit esaiam prophetam: credo q p̄ ceteris euāgelij vocationisq; gentiū sit p̄nunciator aptior. Verū tamen ego p̄mā huius lectionē nō intelligens/ totūq; talē arbitrans: distuli repetēdū exercitatior in dñico eloquio.

Scd̄m dictum

¶ Secundum dictum ē istud: Insinuaui per literas antistiti tuo sancto ambrosio p̄stinos errores meos/ et p̄sens votū meū/ vt moneret q̄d mihi potissimū de libris tuis legendum esset/ quo percipiende tante gratie paratior aptiorq; fierem. At ille iussit esaiam prophetam. Credo q pre ceteris euangelij vocationisq; gentium sit p̄nunciator aptior.

Qr accesserit mediolanū p baptismo cū alipio ꝛ adeodato naturali filio suo: ꝛ d̄ magnitudie īgenij (ni) ipsi⁹: Ca. vi.

A

Inde vbi tp̄s aduenit/ quo me nomē dare oporteret: relicto rure/ mediolanū remeauimus. ¶ Placuit et alipio renasci in te mecum/ iam induto humilitate sacramētis tuis congrua: et fortissimo domitore corporis/ vsq; ad italicum solum glacia/le/ nudo pede obterendum insolito ausu. Adiunximus etiā nobis puer adeodatū ex me natū carnaliter d̄ peccato meo. Tu bn̄ feceras eum. Annorū erat ferme quindecim ꝛ ingenio p̄ueniebat multos graues et doctos viros. Munera tua tibi cōfiteor dn̄e de⁹ meus/ creator omniū/ ꝛ multū potēs reformare nostra deformia: Nam ego in illo puero p̄ter delictū nihil habebam. Q̄ eū enutriebat a nobis in disciplina tua/ tu inspirauerās nobis/ nullus alius. Munera tua tibi confiteor. Est liber noster qui inscribit de magistro: Ipse ibi mecū loquit. Tu scis illius esse sensa oīa que inserunt ibi ex p̄sona collocutoris mei/ cū esset in annis sedecim. Multa et alia mirabiliora expertus sum. Horrori mihi erat illud ingenium: et quis p̄ter te taliū miraculorū opifex? Cito de terra abstulisti vitā eius/ ꝛ securior eum recordor/ nō timens q̄cq; pueritie/ nec adolescentie/ nec omino homini illi. Sociauimus eū coeuū nobis in gratia tua educādum in disciplina tua/ et baptiȝati sumus: et fugit a nobis sollicitudo vite p̄terite. Nec satiabar illis dieb⁹ dulcedine mirabili/ considerare altitudinē consilij tui sup salutē generis humani. Quātū fleui in hymnis ꝛ canticis tuis/ suaue sonātis ecclīe tue vocibus cōmot⁹ acriter. Voces ille influebant auribus meis: ꝛ eliquabatur veritas tua in cor meū: et ex ea estuabat inde affectus pietatis/ et currebant lachryme: et bn̄ mihi erat cum eis.

B

Tertiū dictū

¶ Tertium dictum est istd̄: Placuit alipio sup̄ple fratri meo renasci in te mecum: adduximus etiam nobiscū puer adeodatum ex me carnaliter natum de peccato meo. Annorū erat ferme q̄ndecim: ꝛ ingenio p̄ueniebat multos graues ꝛ doctos. Munera tua tibi ꝯfiteor: Nā ego i illo puero p̄ter delictū nihil habebā. Est inq̄t liber noster de magistro: ipse ibi mecū loquitur. Multa alia eius mirabiliora expertus/ cū min⁹ esset in annis sedecim: horrori mihi erat illud ingeniū. Cito d̄ terra abstulisti vitam eius: cum quo simul baptiȝati sum⁹: de q̄ dicit se nihil dubitare.

i. Retractati.

C

De persecutione ambrosij: ꝛ institutione catus ecclesie: ac de inuētiōe corpoꝝ geruasij ꝛ p̄thasij: ꝛ de miraculis eorundē: Ca. vii.

A

Non longe ceperat mediolanensis ecclesia genus hoc cōsolationis et exhortatiōis celebrare: magno studio fratrum concinentiū vocib⁹ ꝛ cordib⁹. Nimirū ann⁹ erat/ aut nō multo amplius: ¶ Cū iustina valētiniani regl pueri mater/ hominē tuū ambrosiū p̄sequeret heresis sue causa q̄ fuerat seducta ab arria-

Quartū dictum

¶ Quartum dictum est istud: Cum iustina valētiniani regis pueri mater/ ambrosiū tuū hominem persequeret heresis sue causa/ q̄ fuerat seducta ab arrianis: Excubabat pia plebs

nis. Excubabat pia plebs in ecclesia / mori parata cum episcopo suo / seruo tuo. Ibi mater mea / ancilla tua sollicitudinis ꝛ vigiliarum primas partes tenens / orationibus viuebat. Nos adhuc frigidi a calore spiritus tui / excitabamur tamen ciuitate attonita atq; turbata. Tūc hymni ꝛ psalmi vt canerentur ſm morem orientalium partium / ne populus meroris tedio contabesceret / institutū ē: ꝛ ex illo in hodiernum retentum / multis iā ac pene omnibus gregibus tuis / et p cetera orbis imitantibus.

B Tunc memorato antistiti tuo per visum aperuisti / quo loco laterēt martyrum corpora / prothasij ꝛ geruasij: que p tot ānos incorrupta i thesauro secreti tui recondideras: vnde opportune ꝓmeres ad coercendā rabiē femineam / sed regiam. Cum em̄ ꝓpalata ꝛ effossa digno cum honore transferrent ad ambrosianam basilicā: nō solū quos immūdi vexabant spūs / cōfessis eisdē demonibus sanabant: verūetiā quidā plures annos cecus ciuis / ciuitatiq; notissimus: cū populi tumultuātis leticie causā q̄sisset atq; audisset / exiliuit: eoq; se vt duceret suū ducē rogauit. (De ciui. dei li. 22. ca. 8.) Quo ꝑductus impetrauit admitti / vt sudario tangeret feretrū ꝑciose in cōspectu tuo mors sanctorū tuorū. (Ps. 115.) Quod vbi fecit atq; admouit oculis / cōfestim apti sunt. Inde fama discurrēs: inde laudes tue feruētes lucētes: inde illius inimice animus etsi ad credēdi sanitatē nō applicitus / a ꝑsequēdi tñ furore cōpressus ē.

C Grās tibi deus meus. Vn̄ ꝛ quo eduxisti recordationē meā / vt hec etiā cōfiterer tibi que magna oblitus ꝑterierā? Et tñ tūc cū ita flagraret odor vnguētorū tuorū / nō currebamus post te: (Cant. 1. a.) et ideo plus flebā inter cantica hymnorū tuorū / olim suspirās tibi et tandē respirans quantū patet aura in domo fenea.

Excubabat pia plebs i ecclesia / mori parata cū episcopo suo seruo tuo: ibi mater mea ancilla tua / sollicitudinis ꝛ vigiliarum primas partes tenēs orationibus viuebat: nos frigidi adhuc a calore spiritus tui / excitabamur tñ ciuitate supple mediolanēsi cōcitata atq; turbata. Tunc hymni et psalmi vt canerentur ſm morem orientaliū partiū / ne populus meroris tedio ꝯtabesceret / institutum est: ꝛ ex illo in hodiernum diem retentū. Tunc memorato antistiti tuo per visum aperuisti quo loco laterent corpora martyrum geruasij et prothasij: que per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recōdideras / vt ea opportune promeres ad coercendam rabiem femineam / sed regiam. Cū enim propalata et effossa digno cū honore trāsferrentur ad ambrosianam basilicam: non solū quos immundi vexabāt spiritus / confessis eisdē demonibus sanabātur: verūetiā quidam p plures annos cecus / ciuitati notus: cum populi tumultuantis leticie causā quesisset ꝛ audisset: exiliuit vt tangeret feretrum sāctorū: qd vbi fecit / mox aperti sūt oculi eius. Sed inde illius inimice animus supple imperatricis / etsi ad credendi sanitatē nō applicatus / a ꝑsequēdi tñ furore repressus est.

De euodij ꝯuersione: ꝛ de quadam decrepita famula que matrē augustini ꝛ alias puellas optime instituerit: ꝛ quid mater augustini in iuuētute egerit: Ca. viii.

A Qui habitare facis vnanimes i domo: ꝯsociasti nobis ꝛ euodiū iuuenē ex nostro municipio. (Ps. 67.) Qui cum agens in rebus militaret: ꝑor nobis ad te cōuersus ē et baptizatus: ꝛ relicta militia secularis / accinctus ē i tua. Simul eramus: simul habitabamus placito sctō: querebamus quisnā locus nos vtilius haberet / seruiētes tibi: pariter remeabamus in aphricā. Et cū apud ostia tyberina essemus / mater defuncta ē. A Multa ꝑtereo / qr multū festino. Accipe ꝯfessiones meas et gratiarūactiones deus meus / de rebus innumerabilibus etiā in silētio. Sed nō ꝑteribo quicq̄d mihi aīa parturit de illa famula tua / que me parturiuit / ꝛ carne vt in hāc temporalē / et corde vt in eternā lucē renascerer. Nō eius / sed tua dicam dona in ea. Neq; em̄ seipsam fecerat / aut educauerat seipsam. Tu creasti eam: nec pater nec mater sciebat / qualis ex eis fieret illa. Et erudiuit eam in timore tuo virga christi tui regimē vnici filij tui in domo fideli bono mēbro ecclesie tue. C Nec tantam erga suā disciplinam / diligentiā matris ꝑdicabat / quantam famule cuiusdam decrepite / que patrē eius infantē portauerat: sicut dorso grādiuscularum puellarum paruuli portari solent. Cuius rei grā et ꝓpter senectā ac mores optimos in domo christiana satis a dn̄is honorabatur. Vn̄ etiā curā dn̄icarū filiarū cōmissā sibi diligēter gerebat: et erat in eis coercendis / cū opus esset sancta seueritate vehemēs atq; in docēdis sobria prudētia. Nam eas ꝑter illas horas quibus ad mēsam parentū moderatissime alebant / etiā si exardescerēt siti / nec aquam bibere sinebat: ꝑcauēs consuetudinē malam / ꝛ addens vbū sanū: Modo aquā bibitis: qr in ptāte vinū non habetis: cū aūt ad maritos veneritis / facte dn̄e apothecarū ꝛ cellariorū aq̄ sordebit: sed mos potandi preualebit. Hac ratione

precipiēdi et auctoritate imperandi frena/
bat auiditatē teneriozis etatis/et ipsā pu/
ellarū sitim formabat ad honestū modū:
D vt iā nec liberet quod nō deceret: Et surre/
pserat tamē/ sicut mihi filio famula tua nar/
rabat: surrepserat ei vinolentia. Nam cū
de more tanq̄ puella sobria iuberet a pa/
rentibus de cupa vinum depromere: sub/
misso poculo qua desuper patet/ priusq̄ in
laguncula funderet merū/ primoribꝰ la/
bris sorbebat exiguum: quia non poterat
amplius sensu recusante: Nō enim vlla te/
mulenta cupidine faciebat hoc: sed quib/
dam superfluentibus etatis excessibus/ q̄
ludicris motibus ebulliunt: et in puerilibꝰ
Al. tanuis animis maiorū pondere premi solēt. Ita/
q̄ ad illud modicū quotidiana modica ad/
Eccl.19.a dendo: quoniā qui modica spernit/ paula/
tim decidit: in eā consuetudinē lapsa erat/
vt ppe iam plenos mero caliculos inhian/
ter hauriret. Vbi tunc sagax anus/ & vehe/
mens illa prohibitio? Nunqd valebat ali/
quid aduersus latentem morbum: nisi tua
medicina domine vigilaret sup nos? Ab/
sente patre et matre et nutritoribus: tu p̄/
sens/ qui creasti/ qui vocas/ qui etiā p p̄po/
sitos homines boni aliqd agis ad anima/
rū salutē. Quid tūc egisti dñe deꝰ meꝰ? Vn̄
curasti? vnde sanasti? Nōne protulisti dur
et acutū ex altera anima cōuitiū tanq̄ me/
dicinale ferrū ex occultis puisionibꝰ tuis: &
E vno ictu putredinē illam p̄cidisti? Ancilla
enī cū qua solebat accedere ad cuppā/ liti/
gās cū dña minore/ vt fit/ sola cū sola/ obie
cit hoc crimē amarissima insultatiōe/ vocās
meri bibulā. Quo illa stimulo pcussa/ re/
spexit feditatē suam: cōfestimq̄ damnauit
Multū dictū atq̄ exuit: ¶ Sicut
amici adulantes per/
uertunt: sic inimici li/
tigantes plerūq̄ cor/
rigunt. Nec tu quod
p eos agis/ sed quod
ipsi voluerunt retri/
buis eis. Illa enim
irata exagitare appetiuit minorē dominā
nō sanare: et ideo clāculo/ aut quia ita eas
inuenerat locus & tēpus litis/ aut ne forte
et ipsa periclitaret/ q tā sero pdidisset. At
tu dñe rector celestiū & terrenorū/ ad vsus
tuos cōtorquens pfunda torrētis fluxū se/
culoꝝ ordinās turbulētū/ etiā de alterius

¶ Quintum dictum est istud: Sicut amici adulātes puertūt: sic inimici litigātes plerūq̄ corrigūt. Ex quo dicto accipit documentum/ q melius est audire inimicorum rep̄hensiones/ q̄ amicorum adulatiōes: quia iste nocent/ ille proficiant.

anime insania sanasti alterī: nec q̄sq̄ cum
hoc aduerterit/ potētie sue tribuat: si vbo eiꝰ
alius corrigat quē vult corrigi.

De sexta p̄uersatiōe matris augustini/ cū tradita esset viro: Ca.IX.

Educata ita/
q̄ pudice ac
sobrie poti/
usq̄ a te subdita pa/
rentibus/ q̄ a paren/
tibus tibi: vbi plenis
annis nubil facta ē:
tradita viro/ seruiuit
veluti dño: & satagit
eū lucrari tibi: loqns
te illi moribꝰ suis/ q/
bus eā pulchrā faci/
ebas: et reuerenter
amabilē atq̄ mirabi
lē viro. Ita aūt tole/
rauit cubil iniurias/
vt nullā de hac re cū
marito haberet vnq̄
simultatē. Expecta/
bat enī misericordiā
tuā sup eū/ vt i te cre
dēs castificaret. Erat
vo ille p̄terea sicut be/
niuolētia p̄cipuꝰ: ita
ira feruidꝰ. Sz noue/
rat hec non resistere
irato viro: nō tm̄ fa/
cto/ sz ne vbo quidē.
Iā vo refractū et q̄e
tū cū opportunū vide
rat/ rōnē facti sui red/
debat: si forte ille in/
cōsideratiꝰ cōmotus
fuerat. Denique cū ma
tronē m̄lte/ quaꝝ viri
mansuetiores erāt pla
gaꝝ vestigia/ etiā de/
honestata facie gere/
rent/ int amica collo/
quia ille arguebant
maritoꝝ vitā: hec ea/
rū linguā veluti p io/
cū grauiter admonēs/
ex q̄ illas tabulas q̄
matrimoniales vo/
cant/ recitari audis/
sent/ tāq̄ instrumēta

A Sextū dictū

¶ Sextū dictū/ q mat ipsiꝰ beati augustini educata a parentibus pudice & sobrie/ nubilis facta tradita est viro: cui velut domino seruiuit: et satagit inquit augustinus tibi eum domine lucrari. Ita autem tolerabat tales iniurias/ vt nullā de hac re haberet vel vnq̄ dissensionem. Expectabat enī misericordiam tuam/ vt credēs in te castificaretur. Erat enī s. maritus pater augustini: sicut beniuolentia p̄cipuꝰ/ ita ira feruidꝰ. Sz nouerat hec nō resistere irato viro: nō tm̄ facto/ sz nec verbo. Iā vero refractū et quietū cum opportunum viderat/ rationē facti sui reddebat: si forte ille icōsideratiꝰ motꝰ fuerat. Denique cū matrone multe quarum viri mansuetiores erant plagarū vestigia dehonestata facie gererent: inter amica colloquia ille arguebant maritorum vitam: hec earum linguam veluti per iocum grauiter admonēs: ex q̄ illas tabulas q̄ matrimoniales vocāt recitari audissent quibꝰ ācille facte fuissent: non oportere superbire aduersus dominos suos. Cūq̄ mirarentur ille/ scientes q̄ ferocē coniugē sustineret: nunq̄ fuisse auditum/ q patriciꝰ ceciderit vxorem suam: aut q a seinuicem domestica lite dissenserint. B Socrum etiam suam susurris malarum ancillarū aduersus se irritatā/ sic uicit obsequijs/ perseuerans in tolerantia et mansuetudine/ vt medias linguas proderet per quas pax domestica turbaretur. Deinde virum suum in extrema vita lucrata est tibi: nec in eo iā fideli planxit/ qd nōdū fideli tolerauerat. Denique cum ipsa venisset ad mortem/ inquit: Ponite hoc corpꝰ vbicūq̄/ nihil cure eiꝰ vos cure

quibus ancillę factę
essent / deputare de-
buissent: ꝓinde me-
mores ꝯditionis / su-
perbire aduersus do
minos nō oportere.
Cūq̄ mirarentur illę
sciētes q̄ ferocē cōiu
gē sustineret / nūq̄ fu-

> [S]i eius vos cura cōtur-
> bet: tñ illud vos rogo /
> vt ad dñi altare memine-
> ritis mei. Ex quibus di-
> ctis accipiūtur exempla
> optima ad mulieres ho-
> nestas isti⁹ femine exem-
> plis hortandas: de qua
> circa finem libri sic ꝯclu-
> dit: Sit ergo in pace cū
> viro suo / añ quē nulli et
> post quē nulli nupta est.

isse auditū / aut aliq̄ indicio claruisse / ꝙ pa-
tricius ceciderit vxorē / aut ꝙ a seinuicem
vel vnū diē domestica lite dissenserint: et
causā familiaris quęrerēt: docebat illa in-
stitutū suū / qđ supra memoraui. Quę ob-
seruabāt / ex ꝑte gratulabāt: q̄ nō obserua-
bāt / subiectę vexabant. Socrꝰ etiā suā pri-
mo susurrijs malaꝝ ancillarū aduersus se
irritatā sic euicit obsequijs / ꝑseuerās tole-
rantia ⁊ māsuetudine / vt illa vltro filio suo
medias linguas famulaꝝ ꝓderet / qb⁹ inter-
C fect nuꝝ pax domestica turbabat / expete-
retq̄ vindictā. Itaq̄ posteaq̄ ille et matri
obtēperās / ⁊ curās familię disciplinā / ⁊ cō-
cordię suoꝝ ꝯsulēs: ꝓditas ad ꝓdētis arbi
triū verberib⁹ coercuit: ꝓmisit illa talia de
se ꝓmia sperare debere / quęcūq̄ de sua nu
ru sibi quo placeret mali aliquid loqueret:
nullaq̄ iā audente memorabili int̄ se beni
D uolētię suauitate vixerūt. Hoc q̄ illi bono
mācipio tuo / in cui⁹ vtero me creasti / deus
me⁹ / misericordia mea mun⁹ grāde donaue
ras: ꝙ inter dissidētes atq̄ discordes q̄sli-
bet animas / vbi poterat tā se ꝓbebat pa-
cificā: vt cū ab vtraq̄ multa de inuicē au-
diret amarissima / qualia solet eructare tur
gēs atq̄ indigesta discordia / q̄n ꝑsenti ami
cę de absente inimica per acida colloquia
cruditas exhalat odioꝝ: nihil tñ alteri d̄
altera ꝓderet / nisi ꝙ ad eas recōciliādas va
leret. Paruū h̄ bonū mihi videret / nisi tur-
bas innumerabiles trist̄ expirer / nescio q̄
horrēda pestilētia pctōꝝ latissime ꝑuagā-
te / nō solū iratoꝝ inimicoꝝ iratis inimicis
dicta ꝓdere / sed etiā q̄ nō dicta sunt adde-
re: cū cōtra animo hūano paꝝ esse debeat
inimicitias hominū nec excitare nec auge-
re male loquendo / nisi eas etiā extinguere
bñ loquēdo studuerit: q̄lis illa erat docēte
E te magistro intimo in schola pectoris. De-
niq̄ etiā viꝝ suū iam in extrema vita tpali
ei⁹ lucrata ē tibi: nec in eo iā fideli planxit /
qđ in nondū fideli tolerauerat. Erat etiam
serua suoꝝ tuoꝝ. Quisq̄s eñ eoꝝ nouerat
eā / multū in ea laudabat ⁊ honorabat ⁊ di-
ligebat te: q2 sentiebat ꝑsentiā tuā in cor-
de ei⁹ sanctę cōuersationis fructib⁹ testib⁹.
Fuerat eñ vni⁹ viri vxor: mutuā vicē parē- 1. Timoth. 5 a
tib⁹ reddiderat: domū suā pie tractauerat:
in opibus bonis testimoniū habebat. Nu-
trierat filios: totiēs eos parturiēs / quoti-
ens abs te deuiare cernebat. Postremo
nobis dñe omib⁹ q̄ ex munere tuo sinis loq̄
seruis tuis / q̄ añ dormitionē ei⁹ in te iā ꝯso-
ciati viuebam⁹: percepta gr̄a baptismi tui:
ita curā gessit q̄si oēs genuisset: ita seruiuit
quasi ab omnib⁹ genita fuisset.

De collocutiōe augustini ⁊ matris suę de regno celoꝝ: Ca. x.

[I]Mminēte aūt die quo ex hac vita A
erat exitura: quē diem tu noueras
ignorantib⁹ nobis: prouenerat vt
credo / ꝓcurante te occultis tuis modis / vt
ego ⁊ ipsa soli starem⁹ incūbentes ad quan-
dā fenestrā: vñ hortus intra domū q̄ nos
habebat ꝓspectabat: illic apud ostia tybe-
rina / vbi remoti a turbis post longi itine-
ris laborē instaurabamus nos nauigatio-
ni. Colloquebamur ergo soli valde dulci-
ter: ⁊ ꝑterita obliuiscentes / in ea quę ante Phil. 3. c.
sūt extēti / quęrebamus inter nos apud ꝑ-
sentē veritatē quod tu es / qualis futura es-
set vita ęterna sanctoꝝ: quā nec oculus vi- 1. Cori. 2. c
dit: nec auris audiuit: nec in cor hōis ascē-
dit. Sed inhiabam⁹ ore cordis in sup̄na flu
enta fontis tui / fontis vitę q̄ est apud te: vt Ps. 35.
inde ꝓ captu nostro asp̄si / quoq̄ modo rem
tantā cogitarem⁹. Cūq̄ ad eū finem sermo B
ꝑduceret / vt carnaliū sensuum delectatio
quantalibet in quātalib⁹ luce corꝑea ꝓ illi⁹
vitę iocūditate: nō cōparatiōe / s̄ ne cōme-
moratiōe q̄dē digna videret: erigētes nos
ardentiore affectu in idipsū ꝑambulauim⁹
gradatim cūcta † corꝑalia ⁊ ip̄m cęlū vñ sol Al. tp̄alia
⁊ luna ⁊ stellę lucēt super terram. Et adhuc
ascēdebam⁹ interi⁹ cogitādo ⁊ loq̄ndo te / ⁊
mirādo oꝑa tua: ⁊ venim⁹ i mētes nostras /
et trāscendim⁹ eas / vt attingerem⁹ regionē
vbertatis indeficiētis: vbi pascis israel in
ęternū veritatis pabulo: ⁊ vbi vita sapiē-
tia est / ꝑ quā fiunt oīa ista / ⁊ q̄ fuerūt / ⁊ q̄ fu
tura sunt: ⁊ ipsa nō fit / sed sic ē vt fuit / ⁊ sic
erit semꝑ: q̄n potī⁹ fuisse ⁊ futuꝝ esse nō est
in ea / sed esse solū: q̄m ęterna ē. Nā fuisse ⁊
futuꝝ esse nō ē ęternū. Et dū loquimur et

inhiam⁹ illi: attigim⁹ eā modice toto ictu
cordis/⁊ suspirauim⁹⁊ reliquim⁹ ibi religa/
tas ꝓmitias spūs: ⁊ remeauim⁹ ad strepitū
oris nostri/vbi verbū et incipit ⁊ finit. Et
quid simile v̄bo tuo dn̄o nostro in se ꝑma/
nēti sine vetustate/ atq̧ innouāti omnia?
C Dicebam⁹ergo: Sicui sileat tumultus car
nis:sileāt phantasię terrę ⁊ aquaꝝ ⁊ aeris:
sileāt ⁊ poli/ ⁊ ipsa sibi aīa sileat/⁊ transeat
se nō se cogitando:sileant somnia ⁊ imagi/
narię reuelatiōes: oīs lingua et omne si/
gnū/⁊ quicq̄d trāseūdo fit/ sicui sileat om/
Al.†q audiāt nino: qm̄ si† quis audiat/dicūt hęc oīa:nō
Ps̄.99. ipsa nos fecimus/sed fecit nos q̄ manet in
ęternū. His dictis si iam taceāt: qm̄ erexe/
rūt aurē in eū qui fecit ea: ⁊ loquat ipse so/
lus:nō ꝑ ea/sed ꝑ seipsū: vt audiam⁹verbū
eius/nō ꝑ linguā carnis/ neq̧ per vocē an/
geli/neq̧ per sonitū nubis/neq̧ ꝑ ęnigma
silitudinis:sed ipsū quē in his amam⁹/ipsū
sine his audiam⁹:sicut nūc extēdim⁹ nos/⁊
rapida cogitatione attingim⁹ ęternā sapi/
entiā super oīa manentē: si continuetur
hoc/⁊ subtrahant alię visiones lōge impa/
ris generis: ⁊ hęc vna rapiat ⁊ absorbeat ⁊
recōdat in interiora gaudia spectatorē su/
um: vt talis sit sempiterna vita/quale fuit
hoc momētū intelligētię cui suspirauim⁹.
Math.25.b Nōne hoc ē: Intra in gaudiū dn̄i tui? Et
1.Cor.15.g istud qn̄? An cū oēs resurgem⁹/ sed nō oēs
immutabimur. Dicebam⁹talia: ⁊ si nō isto
modo et his v̄bis:tn̄ dn̄e tu scis ꝙ illo die
cū talia loqueremur: ⁊ mund⁹iste nobis in/
ter v̄ba vilesceret cū oīb⁹delectatiōibus
D suis: Tunc ait illa: Fili quantū ad me at/
tinet/ nulla re iam delector in hac vita.
Quid hic faciam adhuc/ et cur hic sim ne/
scio: iam cōsumpta spe hui⁹ sęculi. Unum
erat propter qd̄ in hac vita aliquantū im/
morari cupiebam/vt te christianū catho/
licū viderem priusq̄ morerer. Cumulati⁹
hoc mihi deus meus pręstitit: vt te etiam
contempta fęlicitate terrena seruū ei⁹ vi/
deam. Quid hic facio?

De extasi et morte matris augustini: Ca. XI.

A Ad hęc ei quid responderim/ nō sa/
tis recolo. Tum interea vix intra
quinq̧ dies/ aut nō multo ampli/
Al.†occubuit us† decubuit febribus. Et cum ęgrotaret
quodā die defectū animę passa est: ⁊ pau/
lulum subtracta a p̄sentibus. Nos cōcur/
rimus: Sed cito reddita est sensui: et aspe/
xit astantes me et fratrem meum: ⁊ ait no/
bis quasi quęrenti similis: Ubi eram? De/
inde nos intuēs męrore attonitos: Pone/
tis hic inquit matrem vestrā? Ego silebā/
et fletū frenabā. Frater autem me⁹ quid/
dam locutus est/ quo eā nō peregre/sed in
patria defungi tanq̄ fęlici⁹ optaret. Quo
audito: illa vultu anxio reuerberans eum
oculis ꝙ talia saperet: atq̧ inde me intuēs:
vide ait quid dicit. Et mox ambob⁹: Po/
nite inquit hoc corpus vbicūq̧/ nihil vos
eius cura conturbet: Tm̄ illud vos rogo/
vt ad domini altare memineritis mei vbi B
fueritis. Cūq̧ hanc sententiā verbis qui/
bus poterat explicasset/conticuit: ⁊ ingra/
uescente morbo exercebat. Ego vero co/
gitās dona tua de⁹ me⁹ inuisibilis/ quę im/
mittis in corda fidelium tuorū: et prouení
unt inde fruges admirabiles: gaudebā et
gratias agebam tibi/ recolēs quod noue/
ram: quanta cura semꝑ ęstuasset de sepul/
chro quod sibi prouiderat ⁊ pręparauerat
iuxta corpus viri sui. Quia enī valde con/
corditer vixerant: id etiam volebat/ vt est
animus humanus minus capax diuino/
rum/ adiungi ad illam fęlicitatē: et cōme/
morari ab hominibus: concessum sibi esse
post transmarinā peregrinationē/ vt con/
iuncta terra/ amborū coniugū terra tege/ C
retur. Quādo autē ista inanitas plenitu/
dine bonitatis tuę cęperat in ei⁹ corde nō
esse/nesciebam: et lętabar admirans/ꝙ sic
mihi apparuisset: q̄q̧ et illo sermone no/
stro ad fenestram cum dixit: iam quid hic
facio: nō apparuit desiderare ī patria mo/
ri. Audiui etiam postea/ ꝙ iam cum ostijs
essemus cū quibusdam amicis meis/ ma/
terna fiducia colloquebatur quodam die
de cōtemptu vitę huius/et bono mortis:
vbi ipse nō aderam: Illisq̧ stupētibus vir/
tutem fęminę quam tu dederas ei/ quęrē/
tibus vtrum non formidaret tam longe a
sua ciuitate corpus relinquere: nihil īquit
longe est deo: neq̧ timendū est ne ille non
agnoscat in fine sęculi vnde me resuscitet.
Ergo die nono ęgritudinis suę/ quinqua/
gesimo et sexto anno ętatis suę: tricesimo
et tertio ętatis meę/anima illa religiosa et
pia/corpore soluta est.

De mesticia ⁊ fletu augustini ꝑ matris morte: ⁊ sepultura: Ca. XII

A Premebā oculos eius/et cōfluebat
in precordia mea mestitudo ingēs
et trāsfluebat in lachrymas: ibidē
q̄ oculi mei violento animi imperio resor/
bebāt fontē suum vsq̄ ad siccitatē: ⁊ in ta/
li luctamine valde male mihi erat. Tū ve/
ro vbi efflauit extremū spiritū: puer adeo/
datus exclamauit in planctū: atq̄ ab om̄i/
bus nobis coercit⁹ tacuit. Hoc modo etiā
meū quiddā puerile quod labebat̄ in flet⁹
iuuenili voce cordis coercebat̄ et tacebat.
Neq̄ enim decere arbitrabamur funus il/
Al. †q̄stiōib⁹ lud† questib⁹ lachrymosis gemitibusq̄ ce/
lebrare: quia his plerūq̄ solet deplorari q̄/
dā miseria morientiū: aut quasi omnimo/
da extinctio. At illa nec misere moriebat̄/
nec omnino moriebatur. Hoc ⁊ documen/
tis morū eius/et fide nō ficta/rationibusq̄
certis tenebam⁹. Quid ergo erat q̄ intus
mihi grauiter dolebat/ nisi ex consuetudi/
ne simul viuendi/ dulcissima et charissima
B repente simul dirupta/vulnus recēs? Gra/
tulabar quidē testimonio eius/q̄ in eaipsa
vltima egritudine obsequijs meis inter
blandiens appellabat me pium: et cōme/
morabat grandi dilectionis affectu nunq̄
se audisse ex ore meo iaculatum in se durū
aut cōtumeliosum sermonē. Sed tamē q̄d
tale deus me⁹ qui fecisti nos? Quid cōpa/
bile habebat honor a me delat⁹ illi/⁊ serui/
tus ab illa mihi? Quī itaq̄ deserebar tam
magno eī⁹ solatio/sauciabat̄ anima mea: ⁊
quasi dilaniabat̄ vita/ que vna facta erat
ex mea et illius. Cohibito ergo a fletu illo
puero/ psalteriū arripuit euodius: ⁊ canta/
re cepit psalmū. Cui respondebamus om/
Ps. 100. nis domus: Misericordiā et iudiciū/cātā/
C bo tibi domine. Audito autem quid age/
ret̄: conuenerunt multi fratres ac religiose
femine: ⁊ de more illis quoꝝ officium erat
fun⁹ curantibus: ego in parte vbi decenter
poterā cū eis/qui me nō deserendū esse cē/
sebāt/quod erat tpi congruū disputabam:
eoq̄ fomento veritatis mitigabā cruciatū
tibi notum/illis ignorātib⁹ ⁊ intēte audiē/
tibus/⁊ sine sensu doloris me esse arbitrā/
tibus. At ego in auribus tuis vbi coꝝ nul/
Al. †molestiā lus audiebat/increpabā †molliciem affect⁹
mei: et constringebam fluxum meroris: ce/
debatq̄ mihi paulululum: rursusq̄ impetu
suo ferebat̄/nō vsq̄ ad eruptionem lachry/
marum/nec vsq̄ ad vultus mutationē: sed
ego sciebā quid corde premerē. Et q̄r mihi
vehementer displicebat tantū in me posse
hec humana/q̄ ordine debito/et sorte con/
ditionis nostre accidere necesse ē: alio do/
lore dolebam dolorem meū: et duplici tri/
sticia macerabar. Cum ecce corpus elatū
est/imus et redimus sine lachrymis. Nam
neq̄ in eis precibus quas tibi fudimus/cū
offerretur pro ea sacrificium precij nostri:
iam iuxta sepulchrū posito cadauere priuſ
q̄ deponeret̄/sicut illic fieri solet: nec in eis
precibus ego fleui: sꝫ toto die grauiter in
occulto mestus eram: ⁊ mente turbata ro/
gabam te vt poteram/q̄ sanares dolorem
meū: nec faciebas/ credo cōmendans me/
morie mee: vel hoc vno documento om̄is
consuetudinis vinculū/etiā aduersus men
tem: que iam nō fallaci verbo pascit̄. Vi/ D
sum etiam mihi est vt irē lauatū/qd̄ audie/
ram inde balneis nomē inditū: quia greci
βάλάμειομ/balanion dixerint: q̄ anxieta/
tem pellat ex animo. Ecce et hoc confiteor
misericordie tue pater orphanoꝝ/ quoniā
laui: et talis eram qualis priusq̄ lauissem:
Neq̄ eñ exudauit de corde meo meroris
amaritudo. Deinde dormiui et euigilaui:
⁊ nō parua ex parte mitigatū inueni dolo/
rē meū: atq̄ vt eram in lecto meo solus/re/
cordatus sum veridicos versus ambrosij
tui: Tu es eñ deus creator omniū/ poliq̄
rector/vestiens diem decoro lumine: noctē
soporis gratia/ art⁹ solutos vt quies red/
dat laboris vsui: mentesq̄ fessas alleuet:
luctusq̄ soluat anxios. Atq̄ īde paulatim
reducebam in pristinum sensum ancillam
tuam: conuersationēq̄ eius piam in te et
sanctam/ in nos blandam atq̄ morigerā/
qua subito destitutus sum: ⁊ libuit flere in
conspectu tuo de illa et ꝑ illa/de me et pro
me. Et dimisi lachrymas quas continebā/
vt effluerent quantū vellent: substernens
eas cordi meo: et requieuit in eis: quoniā
ibi erant aures tue: nō cuiusq̄ hominis su/
perbe interp̄tantis ploratū meū. Et nunc
dn̄e ꝯfiteor tibi in litteris: Legat q̄ volet:
et interpretet̄ vt volet: ⁊ si peccatū inuene/
rit fleuisse me matrē exigua pte hore: ma/
trē oculis meis interim mortuā/q̄ me mul/
tos annos fleuerat/ vt oculis tuis viuerē:
nō irrideat/ sed potius si ē grādi charitate
ꝓ peccatis meis/fleat ipse ad te patrē om/
niū fratrū christi tui.

Qualiter augustinus matrem mortuam orationibus commendauerit deo: Ca. xiii.

A Ego autem iam sanato corde ab il-
c lo vulnere in quo poterat redar-
gui carnalis affectus: fūdo tibi de-
us noster pro illa famula tua lõge aliud la-
chrymarum genus/ quod manat de cõcus-
so spiritu consideratione periculorum om-
1. Cor. 15. c nis anime quę in adam moritur. Quãq il-
la in christo viuificata/ etiam nondū car-
ne resoluta sic vixerat vt laudeť nomen tu-
um in fide moribusq eius: nõ tñ audeo di-
cere/ ex quo eã p baptismū regenerasti/ nul-
lum verbū exisse ab ore eius cõtra pceptū
Matth. 5. c tuū. Et dictū est a veritate filio tuo: Si qs
dixerit fratri suo/ fatue: reus erit gehennę
ignis. Et vę etiam laudabili vitę hominū:
B si remota misericordia discutias eã. Quia
vero non exquiris delicta vehementer: fi-
ducialiter speramus aliquem apud te locū
inuenire indulgentię. Quisquis autem ti-
bi enumerat vera merita sua: qd tibi enu-
merat nisi munera tua? O si cognoscant se
2. Cor. 10. d omnes homines: & qui gloriãtur in domi-
no gloriētur. Ego itaq laus mea et vita
mea/ deus cordis mei/ sepositis paulisper
bonis eius actibus/ pro quibus tibi gau-
dens gratias ago: nunc pro peccatis ma-
tris meę deprecor te/ exaudi me per medi-
cinam vulnerum nostrorum quę pependit
Ro. 8. f. in ligno: et sedens ad dexterã tuam/ te in-
C terpellat p nobis. Scio misericordiť ope-
ratam/ & ex corde dimisisse debita debito-
Matth. 6. b ribus suis: dimitte illi et tu debita sua/ si
qua etiã cõtraxit per tot annos post aquã
salutis. Dimitte domine/ dimitte obsecro:
Ps. 142. ne intres cum ea in iudicium. Superexal-
Jaco. 2. c tet misericordia iudicium: quoniam elo-
Matth. 5. a. quia tua vera sunt: et promisisti misericor-
diam misericordibus. Quod ut essent/ tu de-
Roma. 9. c disti eis: qui miserebėris cui misertus eris:
et misericordiã tuã pstabis cui misericors
fueris. Et credo iam feceris quod te rogo:
sed voluntaria oris mei approba domine.
D Nãq illa imminente die resolutionis suę
non cogitauit suū corpus sumptuose con-
tegi/ aut condiri aromatibus/ aut monu-
mentum electum concupiuit/ aut curauit
sepulchrum patrium. Non ista mandauit
nobis/ sed tñmodo memoriã sui ad alta-
re tuum fieri desiderauit/ cui nullius diei
pretermissione seruierat: vnde sciret dispē-
sari victimam sanctam/ qua deletū est chi-
rographum quod erat contrarium nobis: Col. 2. c
qua triumphatus est hostis/ computans
delicta nostra: et quęrens quid obijciat: &
nihil inueniens in illo in quo vincimus. Job. 14. d.
Quis ei refundet innocentem sanguinē?
Quis ei restituet precium quo nos emit
vt nos auferat ei? Ad cuius precij nostri sa-
cramentum/ ligauit ancilla tua animã su-
am vinculo fidei. Nemo a protectione tua
dirumpat eã. Nõ se interponat nec vi nec
insidijs leo et draco: Neq enim responde-
bit illa nihil se debere/ ne conuincatur et
obtineatur ab accusatore callido/ sz respõ-
debit dimissa debita sua ab eo: cui nemo
reddeť/ quod pro nobis non debens red-
didit. Sit ergo in pace cum viro ante quē
nulli/ et post quem nulli nupta est: cui ser-
uiuit fructum tibi afferens cum toleran-
tia/ vt eum quoq lucraretur tibi. Et inspi- E
ra domine deus meus: inspira seruis tuis
fratribus meis filijs tuis/ dominis meis:
quibus et voce et corde et litteris seruio:
vt quotquot hęc legerint/ meminerint ad
altare tuum monicę famulę tuę/ cū patri-
cio quondam eius coniuge: per quorū car-
nem introduxisti me in hanc vitam/ quem-
admodum nescio. Meminerint cum affe-
ctu pio parentum meorū in hac luce tran-
sitoria: et fratrum meorum sub te patre in
matre catholica: et ciuium meorū in ęter-
nam hierusalem: cui suspirat peregrinatio
populi tui ab exitu vsq ad reditum: vt qd
a me illa poposcit extremū/ vberius ei prę-
stetur in multorum orationibus/ tam p con-
fessiones q̃ p orationes meas.

Sancti augustini episcopi liber confes-
sionum nonus explicit.

Annotatio capitulorum decimi libri eiusdem.

1 Quod cõfessio augustini cordialis fue-
rit/ nõ solum vocalis.
2 Quod omnia sint deo manifesta q̃ cor-
de latent: & quid sit confiteri.
3 Quare augustinus cõfessus sit pteri-
tam vitã ante conuersionē.
4 Quod magni sint fructus confessionis.
5 Quod scientia nostra de deo in psenti
vita nulla sit: & solum p ipsum vin-
ci possit omnis temptatio.

Eiusdem diui aurelij augustini episcopi/confessionum liber deci/ mus incipit.

Q confessio augustini cordia/ lis fuerit/nō solū vocalis: Ca. I.

Cognoscam te cognitor meus: cognoscam te/ sicut et a te cognitus sum. 1. Cor. 13. Uirtus anime mee/intra in eam: et coapta tibi/ vt habeas et possideas sine macula et ruga. Eph. 5. f. Hec est mea spes: ideo loquor/ et in ea spe gaudeo/ quando sanum gaudeo. Cetera vero vitę huius tanto minus flenda/ quato magis fletur: et tanto magis flenda/quanto minus fletur in eis. Ecce enim veritatem dilexisti: quoniam qui facit eam/venit ad lucem. Ps. 50. Uolo eam facere in corde meo coram te in confessione: in stilo autem meo coram multis testibus.

Qr omnia sint deo manifesta q̄ corde latent: et quid sit confiteri: Ca.II.

E Tibi quidē domine cu/
ius oculis nuda ē abyssus huma/
nę cōscientię: quid occultū esset in
me/ etiam si nollem cōfiteri tibi? Te enim
mihi absconderem/non me tibi. Nunc au/
tem qd̄ gemitus meus testis est displicere
me mihi/tu refulges ꝛ places et amaris et
desideraris: vt erubescam de me/et abiici/
am me atq̧ eligam te: et nec tibi nec mihi
placeam nisi de te. Tibi ergo domine ma/
nifestus sum quicunq̧ sim: et quo fructu
tibi confitear dixi: Neq̧ enim id ago ver/
bis carnis et vocibus: sed verbis animę ꝛ
clamore cogitatiōis/quē nouit auris tua.
Cum enim malus sum/nihil est aliud con/
fiteri tibi q̄ displicere mihi: cum vero pi/
us/nihil est aliud confiteri tibi/ q̄ hoc non
Ps.5. tribuere mihi: quoniam tu domine bene/
Ro.4.a. dicis iustum: sed prius eum iustificas impi
um. Confessio itaq̧ mea deus meus in cō/
spectu tuo tibi tacite fit/et non tacite. Ta/
cet enim strepitu/clamat affectu. Neq̧ eñ
dico recte aliquid hominibus/ quod nō a
me tu prius audieris: aut etiam tu aliquid
tale audies a me/ quod non mihi tu prius
dixeris.

Quare augustinus confessus sit preteritam vitam ante conuersionem: Ca.III.

A Q Uid mihi ergo est cū hominibus
vt audiāt ꝯfessiones meas: quasi
Ps.102. ipsi sanaturi sint oēs lāguores me/
os? Curiosū gen⁹ ad cognoscendā vitā ali/
enā: desidiosū ad corrigendā suā. Quid a
me quęrūt audire q̄ sim/qui nolūt a te au/
dire q̄ sint? Et vñ sciunt cū a meipso/ō me/
ipso audiūt/an verꝫ dicā: quādoquidē ne/
1.Cor.2.c mo scit hominū quid agať in hoīe/nisi spi/
ritus hominis q̄ in ipso est? Si aūt a te au
diunt de seipsis: nō poterūt dicere/mentiť
dñs. Quid est eñ a te audire de se/nisi co/
B gnoscere se? Quis porro cognoscit et dicit
1.Cor.13.c falsum est/nisi ipse mentiať? Sed qꝛ chari/
tas oñia credit: inter eos vtiq̧ quos con/
nexos sibimet vnum facit. Ego quoq̧ dñe
etiā sic tibi confiteor/vt audiant homines
quib⁹ demōstrare nō possum an vera con/
fitear: sed credūt mihi quorum aures cha/
ritas aperit. Verūtamen tu medice meus
intime/quo fructu ista faciam eliqua mihi.
Nam confessiones p̄teritorum maloꝝ me/
orū quę remisisti et texisti vt beares me in Ps.31.
te: mutans animā meā fide/ ꝛ sacramento
tuo: cum legunť ꝛ audiunť/excitant cor ne
dormiat in desperatione: et dicat/ nō pos/
sum: sed euigilet ī amore misericordię tuę
ꝛ dulcedine grē tuę/qua potēs est oñis in/
firmus/qui sibi p ipsā fit cōscius infirmita/
tis suę ¶ Et delectat
bonos audire prete/
rita mala eorum qui
iā carēt eis: nec ideo
delectat qꝛ mala sūt/
sed quia fuerūt et nō
sunt. Quo itaq̧ fru/ C
ctu dñe deus me⁹ cui
quotidie ꝯfiteť ꝯsciē/
tia mea: spe miseri/
cordię tuę securior q̄
innocentia sua. Quo fructu quęso etiā ho
minibus coram te confiteor p has litteras
adhuc quis ego sim/nō quis fuerim? Nam
illum fructū vidi et cōmemoraui. Sed q̄s
adhuc sim: ecce in ipso tempore cōfessionū
mearum: et multi hoc nosse cupiunt q̄ me
nouerunt ꝛ nō me nouerunt/qui ex me vł
de me aliquid audierunt: sed auris eoꝝ nō
est ad cor meū/ vbi ego sum quicūq̧ sum.
Volunt ergo audire confitentē me q̄d ipse
intus sim: qui nec oculū/nec aurē/ nec men
tem possunt intendere: credituri tamē vo/
lunt/ nunquid cogituri? Dicit eñ eis cha
ritas qua boni sunt: nō mentiri me de me
confitentē: et ipsa in eis credit mihi.

¶ Primum dictum est istud/ q̄ delectat bonos audire p̄terita mala eorum qui iam carent eis: nec ideo inquit delectat quia mala sunt/ sed quia fuerunt et iam nō sunt. Ex q̄ accipitur documē/tum/ q̄ boni de malis p̄/teritis debēt habere mix/tum merore gaudiū / vt eis placeat q̄ sunt dimis/sa: et eis displiceat q̄ sūt commissa.

Primū dictū decimi libri

Qr magni sint fructus confessionis: Ca.IIII.

S Ed quo fructu id volunt? An con/ A
gratulari mihi cupiunt cum audi/
erint quantum ad te accedam mu/
nere tuo: et orare pro me cum audierint
quantum retarder pondere meo? Indica/
bo talibus: Nō enim paruus est fruct⁹ do/
mine de⁹ meus/vt a multꝭ tibi gratię agā/
tur de nobis: et a multis rogeris pro no/
bis. Amet in me fraternus animus quod
amandū doces: et doleat in me quod do/
lendum doces. Animus ille hoc faciat fra/
ternus: nō extraneus: non filioꝝ alienorū/ Ps.145.
quoꝝ os locutum est vanitatem: et dexte/
ra eorum dextera iniquitatis: sed fratern⁹
ille q̄ cū approbat me/ gaudet de me: cum
aūt improbat me/cōtristať ō me: quia siue

approbet me siue improbet/diligit me. Jn-
dicabo me talib⁹: respirent in bonis meis:
B suspirent in malis meis. Bona mea insti-
tuta tua sunt et dona tua: mala mea deli-
cta mea sunt et iudicia tua. Respirent in il-
lis: suspirent in his: et hymnus et fletus
ascendant in conspectum tuum de frater-
Apoc. 8. a nis cordibus thuribulis tuis. Tu aũt do-
mine delectatus odore sancti tẽpli tui: mi-
Ps. 50. serere mei sm magnam misericordiã tuã:
ppter nomen tuum: ꝛ nequaꝗ deserẽs cę-
pta tua/cõsumma imꝑfecta mea. Hic ẽ fru-
ctus confessionũ mearum: non qualis fue-
rim/sed qualis sim: vt hoc confitear/nõ tm̃
Phil. 2. b coram te secreta exultatione cum tremore
et secreto merore cum spe/ sed etiã in auri-
bus credentiũ filioꝝ hominũ/ socioꝝ gau-
dij mei: ꝛ consortiũ mortalitatis meę/ciui-
um meoꝝ ꝛ mecũ peregrinoꝝ ꝑcedentiũ ꝛ
C consequentiũ/ꝛ comitum vię meę. Hi sunt
serui tui fratres mei/ quos filios tuos esse
voluisti dños meos/quibus iussisti vt ser-
uiã/si volo tecũ de te viuere. Et hoc mihi
verbũ tuum parum erat/ si loquẽdo ꝑcipe-
ret: nisi et faciendo ꝑiret. Et ego id ago fa-
ctis et dictis: id ago sub alis tuis nimis cũ
ingenti periculo: nisi quia sub alis tuis ti-
bi subdita ẽ anima mea/et infirmitas mea
tibi nota est. Paruulus sum/sed viuit sem-
per pater meus: et idoneus est mihi tutor
meus. Jdẽ ipse est em̃ qui genuit me ꝛ tue-
tur me: ꝛ tuipse es om̃ia bona mea: tu om-
nipotens q̃ mecum es/et priusꝗ tecũ sim.
Jndicabo ergo talibus qualibus iubes vt
seruiã: nõ quis fuerim/sed quis iam sim: et
quis adhuc sim: sed neq; meipsum dijudi-
co: Sic itaq; audiar.

Qr sciẽtia nostra de deo in pręsenti vita nulla sit: ꝛ solũ ꝑ ipsum vinci possit omis tẽptatio: Ca. v.

1. Cor. 2. c Tu em̃ dñe dijudicas me: quia etsi
nemo scit hominũ quę sunt homi-
nis/nisi spũs hominis q̃ in ipso ẽ:
tamen est aliquid hominis qꝺ nec ipse scit
spũs hominis qui in ipso est: tu autẽ dñe
scis eius om̃ia qui fecisti eũ: Ego ꝟo ꝗuis
pre tuo conspectu me despiciam/ et ęstimẽ
Gen. 18. d. me terrã et cinerẽ: tamen aliquid de te scio
quod nescio de me. Et certe nũc videmus
1. Cor. 13. d per speculum in enigmate/nondũ facie ad
2. Cor. 5. b faciẽ: et ideo ꝗdiu peregrinor abs te: mihi
sum pręsentior ꝗ tibi: ꝛ tamen te noui nul-
lo modo posse violari. Ego ꝟo quibus tẽ-
ptationibus resistere valeã/quibusve non
valeã/nescio: Et spes es/ q: fidelis es: qui
nos nõ sinis temptari supra id ꝗ possum⁹ 1. Cor. 10. c
ferre: sed facis cũ temptatione etiã exitum
vt possim⁹ sustinere. Cõfitear ḡ quid de me
sciã: ꝯfitear ꝛ q̃d de me nesciã. Qm̃ ꝛ qꝺ de
me scio/te mihi lucente scio: ꝛ quod de me
nescio/tãdiu nescio donec fiãt tenebrę meę Ps. 138.
sicut meridies in vultu tuo: nõ dubia/ sed
certa conscientia.

Quid amet qui deum amat: et ꝙ deus non sit omne quod ẽ intra ꝛ extra hominẽ corporeę creaturę aut spiritualis: Ca. vi.

Non dubia/sed certa conscientia dñe amo te. Percussisti cor me-
D um ꝟbo tuo ꝛ amaui te. Sz ꝛ cęlũ
et terra/ꝛ oia q̃ in eis sunt: ecce vn-
diq; mihi dicunt vt te amem: nec cessãt di-
cere om̃ibus vt sint inexcusabiles. Altius
aũt tu misereberis cui misertus eris: et mi- Ro. 9. c.
sericordiam ꝑstabis cui misericors fueris.
Alioquin cęlũ ꝛ terra surdis loquunt̃ lau-
des tuas. Quid aũt amo cũ te amo? Non
speciẽ corporis/nec decus tpis/nec cando-
rẽ lucis: ecce istis amicũ oculis/non dulces
melodias suauium cantilenarũ omnimo-
darum: nõ florum ꝛ vnguẽtoꝝ ꝛ aromatũ
suaue olentia: nõ manna ꝛ mella: nõ mem-
bra acceptabilia carnis amplexibus: Nõ
hęc amo cũ amo deũ meũ: ꝛ tñ amo quan-
dã lucẽ/ꝛ quandã vocẽ/ ꝛ quendã odorẽ/et
quẽdã cibũ/ꝛ quẽdã amplexũ/cũ amo deũ
meũ/lucẽ/vocem/ odorẽ/cibũ/ amplexũ in-
terioris homis mei: vbi fulget anime meę
qꝺ nõ capit locus: et vbi sonat qꝺ non ra-
pit tẽpus: et vbi olet quod nõ spargit fla-
tus: ꝛ vbi sapit quod nõ minuit edacitas:
et vbi heret qꝺ nõ diuellit satietas. Hoc ẽ
qꝺ amo cũ deũ meũ amo. Et quid est hoc?
Jnterrogaui terrã/ꝛ dixit: Nõ sum: ꝛ quę-
cunq; in eadem sunt/idẽ confessa sunt. Jn-
terrogaui mare et abyssos/ et reptilia ani-
maꝝ viuarum/et responderunt: Nõ sum⁹
deus tuus: quere super nos. Jnterrogaui
auras flabiles: et inquit vniuersus aer cũ
incolis suis: Fallitur anaximenes: nõ sum
deus tuus. Jnterrogaui cęlum/solem/lu-
nam/stellas: neq; nos sum⁹ deus quẽ quę-
ris inquiunt. Et dixi omnibus his q̃ circũ-
stant fores carnis meę: Dicite mihi de deo
meo quod vos nõ estis: dicite mihi de illo

aliquid. Et exclamauerunt voce magna:
Ps.99. Ipse fecit nos. Interrogatio mea/intẽtio
mea: et responsio eorum/ species eorũ. Et
direxi me ad me/et dixi mihi: Tu quis es?
Et respondi: homo. Et ecce corpus et ani/
ma in me mihi presto sunt: vnum exteri⁹/
et alterum interius. Quid hoꝝ est vñ que/
rere debui deum meum/quem iã quesiue/
rã per corpus a terra vsq; ad celum: quous/
q; potui mittere nuncios/ radios oculorũ
meoꝝ? Sed melius quod interi⁹. Et quip/
pe renunciabãt omes nũcij corporales p̃si
dẽti ⁊ iudicãti de singulis respõsiõib⁹ celi ⁊
terre/et omniũ que in eis sunt dicentium:
Nõ sum⁹ de⁹: sed ipse fecit nos. Homo in/
terior cognouit hec per exterioris ministe/
riũ: ego interior cognoui hec: ego ego ani/
mus per sensus corporis mei. Interroga/
ui mundi molem de deo meo: et respondit
mihi: Nõ ego sum/sed ipse me fecit. Non/
ne omnibus quibus integer sensus est ap/
paret hec species? Cur non omnibus eadẽ
loquitur? Animalia pusilla et magna vi/
dent eã/sed interrogare nequeunt: Nõ enĩ
preposita est in eis nunciantibus sensibus
iudex ratio. Homines autem possunt in/
Roma.1.c. terrogare: vt inuisibilia dei per ea que fa/
cta sunt intellecta cõspiciantur. Sed amo/
re subduntur eis/ et subditi iudicare non
possunt. Nec respondent ista interrogan/
tibus nisi iudicantibus/ nec vocem suam
mutant/id est speciem suam/si alius tñ vi/
deat/alius autem vidẽs interroget: vt ali/
ter illi appareat/ aliter huic: sed eodẽ mo/
do vtriq; apparens: illi muta ẽ/huic loqui/
tur: immo vero omnibus loquitur: sed il/
li intelligunt qui eius vocem acceptam fo/
ris/intus cum veritate conferũt. Ueritas
enim dicit mihi: Non est deus tuus celum
et terra/ neq; omne corpus. Hoc dicit eo/
Al.† An rum natura. Uide: † En moles minor ẽ in
parte q̃ in toto. Iam tu melior es/ tibi di/
co anima: quoniam tu vegetas molẽ cor/
poris tui/ prebens ei vitam: quod nullum
corpus prestat corpori: deus autem tuus
etiã tibi vita est.

Q corporea ṽtute deus inue/niri non possit: Ca. VII.

Uid ergo amo cũ deũ meũ amo?
Quis est ille super caput aie mee?
Per ipsam animã meã ascendã ad
illum. Trãsibo vim meã qua hereo corpo/
ri/⁊ vitaliter cõpagẽ eius repleo: Nõ ea vi
reperio deũ meũ: Nã repiret equus ⁊ mul⁹ Ps.31.
quibus nõ est intellectus: et est eadẽ vis q̃
viuunt etiã eoꝝ corpora. Est alia vis non
solũ qua viuifico/sed etiã qua sensifico car/
nẽ meã/quam mihi fabricauit dñs: iubens
oculo vt nõ audiat/et auri vt nõ videat: sꝫ
illi per quẽ videam/huic per quã audiam/
⁊ ꝓpria singillatim ceteris sensibus sedib⁹
suis ⁊ officijs suis/q̃ diuersa p eos ago/vn⁹
ego anim⁹. Transibo et istam vim meam:
Nam et hanc habet equus et mulus: sen/
tiunt enĩ etiam ipsi p corpus.

Q̃ lata sit memoria hominis/ ⁊ quantas contineat imagines ho/minẽ in stuporẽ ducẽtes: Ca. VIII.

Rãsibo g̃ ⁊ istam vim nature mee
gradib⁹ ascendẽs ad eũ q̃ fecit me:
⁊ venio i campos ⁊ lata p̃toria me/
morie mee/vbi sunt thesauri innumerabi/
liũ imaginũ de huiuscemodi reb⁹ sensis in/
uectaꝝ. Ibi reconditũ ẽ q̃cq̃d etiã cogita/
mus/vel augẽdo vel minuẽdo/ vel vtcũq;
variando ea que sensus attigerit: et si q̃d
aliud cõmendatũ et repositũ est/ qđ nõdũ
absorbuit et sepeliuit obliuio. Ibi qñ sum
posco vt ꝓferaᵗ quicquid volo: et quedã
statim ꝓdeunt/ quedã requiruntᵗ diutius
et tanq̃ de abstrusioribus quibusdã rece/
ptaculis eruuntᵗ: quedã cateruatim se ꝓru/
unt: ⁊ dum aliud petitur et queritᵗ/ prosili/
unt in mediũ quasi dicentia: Ne forte nos
sum⁹? Et abigo ea manu cordis a facie re/
cordationis mee/ donec enubiletᵗ illud qđ
volo: atq; in conspectũ ꝓdeat ex abditis.
Alia faciliter atq; imperturbata serie/sicut
posciuntᵗ suggeruntur: et cedunt p̃cedentia
consequentibus/et cedendo conduntᵗ iteꝝ
cũ voluero ꝓcessura. Qđ totũ fit cũ aliq̃d
narro memoriter. Ibi sunt omia distincte
generatimq; seruata/que suo queq; aditu
ingesta sunt: sicut lux atq; omnes colores/
formeq; corporũ p oculos: per aures autẽ
omia genera sonorum: omnesq; odores p
aditũ nariũ: omes sapores per oris aditũ:
ad sensum aũt totius corꝑis/ quid durum
quid molle/ q̃d calidũ frigidũ ve/ lene aut
aspeꝝ/graue seu leue: siue extrinsecus siue
intrinsec⁹ corpori. Hec omia recipit recolẽ/
da/cum opus est ⁊ retractanda grãdis me/
morie recessus: et nescio qui secreti atq; in/
effabiles sinus ei⁹: que omnia suis queq;

foribus intrant ad eam / et reponuntur in ea: nec ipsa tamen intrant / sed rerũ sensarum imagines illic presto sunt cogitationi reminiscenti eas. Que quomodo fabricate sint / quis dicit: cum appareat quib⁹ sensibus rapte sint interiusq; recondite? Nã et in tenebris atq; in silentio dum habito / in memoria mea profero si volo colores: et discerno inter album et nigrum: et int quos alios volo: nec incurrunt soni atq; pturbant / quod per oculos haustum cõsidero: cũ et ipsi ibi sint / et quasi seorsũ repositi lateant. Nã et ipsos posco si placet / atq; adsunt ilico. Et quiescẽte lingua ac silẽte gutture / canto quantum volo: imaginesq; ille colorum que nihilominus ibi sunt: non se interponũt / neq; interrumpunt: cũ thesaurus alius retractatur qui influxit ab auribus. Ita cetera que per sensus ceteros ingesta atq; congesta sunt / recordor prout libet: ¶ Et auram liliorũ discerno a violis / nihil olfaciens: et mel de fruto / lene aspero nihil tunc gustãdo neq; cõtrectando / sz reminiscẽdo antepono. Int᷑ hec ago in aula ingenti memorie mee.

Scdm dictũ [margin]

¶ Secundum dictum est illud: Aurã liliorum discerno a violis / nihil olfaciens: et mel a fruto nihil gustans: sed reminiscendo ista compono in ingenti aula mẽorie mee vbi sũt similitudines rerum a me expertarum et creditarum.

Ibi enĩ mihi celũ et terra et mare presto sunt / cũ omnibus que in eis sentire potui / preter illa que oblitus sum. Ibi et ipe mihi occurro / meq; recolo / quid / quãdo et vbi egerim / quoq; modo cum agerem affectus fuerim. Ibi sunt omnia q̃ siue experta a me siue credita memini. Ex eadem copia etiã similitudines rerum / vel expertarum / vel ex eis quas expertus sum creditarũ alias atq; alias et ipse cõtexo p̃teritis: atq; ex his etiam futuras actiones / et euenta et spes: et hec oĩa rursus quasi presentia meditor. Faciã hoc aut illud: dico apd me in ipo ingẽti sinu animi mei pleno tot et tantarum rerũ imaginibus: et hoc aut illud sequetur. O si esset hoc aut illud. Auertat deus hoc aut illud. Dico apud me ista. Et cum dico / presto sũt imagines omniũ / que dico ex eodem thesauro memorie: nec oĩno aliquid eorũ dicerem si defuissent. Magna ista vis ẽ memorie: magna nimis deus meus / penetrale amplum et infinitũ: Quis ad fundum eius puenit? Et vis est hec animi mei / atq; ad meã naturã ptinet: nec ego ipse capio totũ qd sũ. Ergo anim⁹ ad habẽdũ seipsũ angust⁹ ẽ: vt vbi sit qd sui nõ capiat. Nunqd extra ipsũ ac nõ in ipso? Quõ g̃ nõ capit? Multa mihi sup hoc oboritur admiratio / stupor apphẽdit me. Et eũt hoĩes admirari alta mõtiũ / et ingẽtes fluct⁹ maris / et latissimos lapsus fluminũ / et oceani ambitũ / et gyros siderũ: et relinquũt seipsos / nec mirant᷑. Qꝫ hec oĩa cũ dicerẽ / nõ ea videbã oculis: nec tñ dicerẽ nisi montes et fluct⁹ et flumina et sidera que vidi / et oceanũ quẽ credidi / int⁹ in memoria mea: viderem spacijs tã ingẽtib⁹ q̃si foris viderẽ: nec ea tñ videndo absorbui qñ vidi ocul': nec ipsa sũt apud me / sz imagines eorũ: et noui qd ex quo sensu corporis impssum sit mihi.

De memoria omnes continente scientias: Ca.ix.

Sed nõ ea sola gestat immensa ista capacitas memorie mee. Hinc sũt et illa oĩa q̃ de doctrinis liberalibus tp̃cepta nõdũ exciderũt: quasi remota interiore loco: nõ loco / nec eoꝝ imagines s᷑ res ipsas gero. Nã quid sit litteratura / qd peritia disputãdi / quot genera questionũ: quicqd hoꝝ scio / sic est in memoria mea: vt nõ retẽta imagine rẽ foris reliq̃rim: aut sonuerit et p̃terierit / sicut vox impssa p aures vestigio q̃ recolerec᷑ / q̃si sonaret cũ iã nõ sonaret: aut sicut odor dũ trãsit et euanescit / i vẽtos olfactũ afficit: vñ traijcit i memoriã imaginẽ sui / quã reminiscẽdo repetamus: aut sic cib⁹ q̃ certe in ventre iã nõ sapit / et tñ in memoria q̃si sapit: aut sicut aliqd quod corpe tangẽdo sentit᷑ / qd etiã sepatũ a nobis imaginat᷑ mẽoria. Iste q̃ppe res nõ intromittũt᷑ ad eã / s᷑ eaꝝ sole imagines mira celeritate capiunt᷑: et miris tanq̃ cell' reponunt᷑: et mirabilit᷑ recordãdo pferunt᷑.

Al. tpercepta [margin]

Qualiter res per sensus intrãt memoriam: Ca.x.

At vo cũ audio tria genera esse q̃stionũ: an sit / qd sit / q̃le sit: sonorũ quidẽ quib⁹ hec verba cõfecta sunt / imagines teneo: et eos p aures cum strepitu trãsisse / ac iã nõ esse

Tertiũ dictũ [margin]

¶ Tertium dictum est illud: Cũ audio tria genera questionum esse: an sit / quid sit / et quale sit: sonorum quidem quibus hec verba confecta sũt / imagines teneo: res vero ipsas que illis significant᷑ sonis / nullo sensu corporis vspiam attigi preter animũ meum: et in memoria recondidi non imagines earũ / sed ipsas res

scio: Res vero ipsas que illis significantur sonis / neq; vllo sensu corporis attigi / neq; vspiam vidi preter animum meum: et in memoria recondidi: non imagines earum / sed ipsas. Que vñ ad me intrauerint / et dicam si possum. Nam percurro ianuas omnis carnis mee / nec inuenio qua earum ingresse sint. Quippe oculi dicūt: Si colorate sūt / nos eas nunciauim⁹. Aures dicunt: Si sonuerunt / a nobis indicate sunt. Nares dicunt: Si oluerunt / p nos transierunt. Dicit etiam sensus gustandi: Si sapor non est / nihil me interroges. Tactus dicit: Si corpulentum nō est / non contrectaui: Si non contractaui / non indicaui. Unde et qua hec intrauerunt in memoriā meam? Nescio quomodo: Nam cum ea didici / non credidi alieno cordi / sed in meo recognoui / et vera esse approbaui: et commendaui ei tanq̄ reponens / vnde pferrem cum vellem. Ibi ergo erant / et anteq̄ ea didicissem: sed in memoria non erant. Ubi ergo aut quare cū dicerent agnoui: et dixi / ita est / et verum est: nisi quia iā erant in memoria: sed tam remota et retrusa / quasi in caueis abditioribus: vt nisi admonente aliquo eruerētur / ea fortasse cogitare non possem.

Al. et dicam si possunt

Si ipsas res: que vñ venerint ad me non inuenitur / nisi dicatur q̄ ante erant in memoria ita remota vt ea forte cogitare nō possem. Quocirca inquit inuenimus nihil ē aliud discere ista / quorum non per sensus haurimus imagines: sed sine imaginib⁹ intus cernimus / nisi q̄ prius in memoria posita latitabant / quasi ad manū posita didicisse. Sicut exēplificat de rationib⁹ dimensionum et numerorum / quales null⁹ sensus inquit pcipit. Licet enim senserim numeros quos numeramus: non tamen illos quibus numeramus / qui scz sunt abstracti a sensibus. Ex quibus dictis accipiunt duo argumēta. Primū q̄ beatus augustin⁹ posuit aliquorū cognoscibilium species innatas nostre memorie: quia ipsas negat acquisitas / vt patuit. Secūdum argumentum / q̄ ipse aliquantulum sicut totus platonicus accessit ad illā opinionē / q̄ discere ē quoddam reminisci / dum similitudines talium rerū non acquiruntur / sed ad memoriam reducuntur. Sed oritur dubiū: si teneatur communis via p eo q̄ doctores communiter declinant ab augustino: non ponentes aliquid in mente nostra additum / sed omnia acquisita per sensum / quomodo poterit solui ratio augustini / qui dicit q̄ rationes numerorū vel figurarum non percipiuntur sensibus. Dicitur autem q̄ species intelligibiles p quas cognoscimus istarum rerum habitudines non hauriuntur per sensus quasi primo species in sensib⁹ fuerint cum sint intellectuales: et nullū tale in sensu esse potest: sed causantur equiuoce ab illis q̄ sunt in imaginatione cōcurrēte intellectu agēte.

Qualiter species rerū subiectiue in anima rememorent̄: Ca. XI.

Quocirca inuenimus nihil esse aliud discere ista / quorū non p sensus haurimus imagines / sed sine imaginibus sicuti sunt per seipsa intus cernimus / nisi ea q̄ passim atq; indisposite memoria continebat cogitādo quasi colligere / atq; animaduertēdo curare: vt tanq̄ ad manū posita in ipsa memoria / vbi sparsa prius et neglecta latitabāt: iā familiari intentioni facile occurrant. Et q̄ multa huiusmodi gestat memoria mea / que iā inuēta sunt: et sicut dixi / quasi ad manū posita: que et didicisse et nosse dicunt̄. Que si modestis tempor̄ interuallis recolere desiuero: ita rursus demergunt̄ / et quasi in remotiora penetralia dilabunt̄: vt denuo velut noua excogitāda sint inde iter̄. Neq; eñ est alia regio eor̄ et cogenda rursus vt sciri possint: id est velut ex quadā dispersione colligēda / vnde dictū est cogitare. Nā cogo et cogito: sic est vt ago et actito / facio et factito. Uerūtamē sibi animus hoc verbū proprie vendicauit: vt nō quod alibi / sed quod in animo colligit̄ / id ē cogit̄ / cogitari pprie iam dicatur.

Geometrice arithmeticeq; res / quomō sint in memoria: Ca. XII.

Item continet memoria numerorum dimensionumq; rationes et leges innumerabiles: quarum nullam corporis sensus impressit: quia nec ipse colorate sunt / aut sonant / aut olent / aut gustate / aut contrectate sunt. Audiui sonos verbor̄ qb⁹ significant̄ / cū de his disserit̄: sed illi alij / iste aūt alie sūt: Nam illi aliter grece / aliter latine sonant: iste vero res nec grece nec latine sunt: nec aliud eloquiorum genus. Uidi lineas fabrorū / vel etiā tenuissimas / sicut filum aranee: sed ille alie sunt / non sunt imagines earū quas mihi nūciauit carnis ocul⁹. Nouit eas q̄squis sine vlla cogitatione qualiscūq; cordis / intus agnouit eas. Sensi etiā numeros omnibus corporis sensib⁹ quos numeramus: sed illi alij sunt quib⁹ numeramus: nec imagines istor̄ sūt: et ideo valde sunt. Rideat me ista dicentē / qui eos nō videt: et ego doleam ridentē me.

Quō tā intellectiua q̄ affectiua memoria contineat: Ca. XIII.

b Et omnia memoria teneo: ꝛ quomodo ea didicerim mēoria teneo. Multa etiā q̄ aduersus hec falsissime disputank/audiui et memoria teneo: q̄ tāetsi falsa sunt: tamē ea meminisse me nō est falsum: ꝛ discreuisse me inter illa vera et hec falsa q̄ ꝯtradicunk. Et hoc memini: aliterq̧ nūc video discernere me ista: aliť aūt memini sepe me discreuisse/ cū ea sepe cogitarem. Ergo ꝛ intellexisse me sepius ista memini: ꝛ qđ nunc discerno ꝛ intelligo/ recondo in memoria: vt postea me nūc intellexisse meminerim. Ergo et meminisse me memini/ sicut postea ꝙ hec reminisci nunc potui si recordabor/ vtiq̧ per vim memorie recordabor. Affectiones quoq̧ animi mei eadem memoria continet: nō illo modo quo eas habet ipse animus cū patitur

Al. teste eas: sed alio multū diuerso/ sicut ☩se habet vis memorie. Nā ꝛ letatum me fuisse reminiscor/ nō letus: ꝛ tristiciā meā preteritā recordor nō tristis: Et me aliqñ timuisse recolo sine timore: ꝛ pristine cupiditatis sine cupiditate sum memor aliquādo. Et econtrario tristiciā meā transactā letus reminiscor/ et tristis leticiā meā.

Qualiter memoria/ leticia ꝛ tristicia adinuicē se habeāt: Ca. XIIII.

q Uod mirandū nō est de corpe: aliud enī anim⁹/ aliud corp⁹. Itaq̧ si p̄teritū dolorē corpis gaudēs memini: nō ita mir est. Hic vō cū animus sit etiā ipsa memoria: Nā ꝛ cū mādam⁹ aliqd vt memoriter habeak/ dicim⁹: vide et illud in aīo habeas: et cū obliuiscimur dicim⁹: nō fuit in animo/ et elapsū est aīo: ipsā memoriā vocantes animū. Cū ergo ita sit/ qd est hoc/ ꝙ cū tristiciā meā p̄teritā letus memini: anim⁹ habet leticiā/ ꝛ memoria tristiciā: letusq̧ est anim⁹ ex eo ꝙ inest ei leticia: memoria vō ex eo ꝙ inest ei tristicia/ tristis nō est? Num forte non pertinet ad animū? Quis h̄ dixerit? Nimirū q̄ memoria quasi vēter est animi: leticia vō atq̧ tristicia q̄si cib⁹ dulcis ꝛ amar⁹: cū memorie cōmendātur/ q̄si traiecta in ventrē recondi illuc pñt: sapere nō possunt. Ridiculū est hec illis similia putare: nec tamē sunt omīmodo dis-

Quartū dictum similia. ¶ Sed ecce de memoria profero cū dico quattuor esse perturbationes animi: cupiditatē/ leticiam/ metū/ tristiciā: ꝛ quicqd de his disputare potuero/ diuidēdo singula p species sui cuiusq̧ generis: ꝛ diffiniendo: ibi inuenio quid dicā atq̧ inde profero: nec tamen vlla eaꝝ perturbatiōe perturbor/ cū eas reminiscendo cōmemoro: ꝛ anteq̄ recolerentur a me ꝛ retractarentur/ ibi erāt: propterea inde p recordationem potuere depromi. Forte ergo sicut de ventre cibus ruminando: sic ista de mēoria recordando proferuntur. Cur igitur in ore cogitationis non sentitur a disputante: hoc est a reminiscente leticie dulcedo vel amaritudo mesticie? An in hoc dissimile est qđ nō vndiq̧ simile est? Quis enī talia volēs loqueretur/ si quotiens tristiciā metumve nominamus/ totiēs merere vel timere cogeremur? Et tamen nō ea loqueremur nisi in memoria nostra: non tm̄ sonos nominū ſm imagines imp̄ssas sensibus corpis: sed etiā reꝝ ipsaꝝ notiones inuenirem⁹/ quas nulla ianua carnis accepimus/ sed eas ipse animus p experientiā passionū suaꝝ sentiens/ memorie cōmēdauit: aut ipsa sibi hec etiā nō cōmendata retinuit.

¶ Quartum dictum est illud: cum dico quattuor perturbationes animi: scz cupiditatem/ leticiam/ metum/ tristiciam: ꝛ quicqd de his disputare potuero/ diuidendo p species suas ꝛ diffiniendo: in memoria mea inuenio quid dicam/ atq̧ inde profero. Ex quo dicto accipiuntur quattuor argumenta. Primum est/ ꝙ quattuor sunt passiones que principaliter animam nostram perturbant: scz concupiscentia/ leticia/ timor et tristicia. Secundum argumentū/ ꝙ vtilis mod⁹ procedendi in disputationibus ē per diffinitiones et diuisiones: quia istos processus hic exprimit. Tertiū argumentum/ ꝙ memoria est in parte intellectiua: quia constat ꝙ nō solum ſm sensum/ sed etiā ſm intellectū/ homines ad virtutes et doctrinas assuescunt. Quartum argumentum/ ꝙ omnia illa que de nouo possum⁹ intelligere i memoria p̄habent esse: quia dicit/ ꝙ inde omnia talia ꝓferunk. Et istud nō pōt bñ intelligi/ nisi q: spēs intelligibiles i memoria p̄ueniūt act⁹ intelligendi.

Or res etiam non existentes assint memorie. Ca. XV.

f Ed vtrum p imagines an nō/ qs facile dixerit? Nomino q̄ppe lapidē: nomino solē/ cū res ipse nō adsunt vľ addūt sensib⁹ meis: i memoria sane mea presto sunt imagines eaꝝ. Nomino dolorem corporis: nec mihi adest dū nihil dolet: nisi tamen adesset imago eius in memoria mea/ nescirē quid dicerem: nec cum in disputādo a voluptate discernerē. Nomino salutē corporis/ cum salu⁹ sum corpore: adest mihi quidem res ipsa: verūtamen nisi et imago eius inesset in memoria

mea/nullo modo recordarer quid hui⁹ nominis significaret sonus: nec egrotantes agnoscerēt salute nominata quid esset dictum: nisi eadem imago vi memorię teneret/quāuis ipsa res abesset a corpore. Nomino numeros quib⁹ numeramus: En adsūt in memoria mea/nō imagines corꝝ/s3 ipsi. Nomino imaginē solis: et hęc adest in memoria mea. Neq₃ eñ imaginem imaginis eius/sed ipsam recolo: ipsa mihi reminiscēti p̄sto est. Nomino memoriā ⁊ agnosco qđ nomino: Et vbi agnosco nisi in ipsa memoria? Num ⁊ ipsa p imaginem suam sibi adest/ac nō per seipsam?

Q: etiam memorie assit obliuio: (Ca. XVI.

Quid cum obliuionem nomino: atq₃ id idē agnosco quod nomino: vnde agnoscerē nisi meminissem? Nō eundē sonū nominis dico/sed rē quā significat. Quā si oblitus essē/quid ille valeret son⁹? agnoscere vtiq₃ nō valerem. Ergo cū memoriā memini/p seipsam sibi p̄sto est ipsa memoria. Cū vo memini obliuionē/⁊ memoria p̄sto est et obliuio: Memoria qua meminerim: obliuio quā meminerim. Sed quid est obliuio nisi priuatio memorię? Quō ergo adest vt eā meminerim/quādo cū adest meminisse nō possū? At si quid meminimus/memoria retinemus: obliuionē aūt nisi meminissemus/nequaq₃ possemus audito isto nomine rē quę illo significatur sono agnoscere. Memoria retinet obliuio. Adest ergo ne obliuiscamur: q̄ cū adest obliuiscimur. An ex hoc intelligitur nō p seipsam inesse memorię cū eā meminimus/sed per imaginē suā? Quia si p seipsā p̄sto esset obliuio: nō vt meminissem⁹/sed vt obliuisceremur efficeret. Et hoc qs tādē indagabit? Quis cōprehendet quō sit? Ego certe domine laboro hic/et laboro in meipso: factus sum mihi terra difficultatꝭ ⁊ sudoris nimij. Neq₃ eñ nūc scrutamur plagas celi/aut siderum interualla dimetimur/vel terrę libramenta querimus. Ego sum qui memini: ego animus. Non tā mirum si a me longe est/quicquid ego nō sum. Quid autē propinquius meipso mihi? Et ecce memorię meę vis nō cōprehenditur a me/cū ipsum me non dicā p̄ter illā. Quid eñ dicturus sum quādo mihi certū ē meminisse me obliuionē? An dicturus sum nō esse in memoria mea quod memini? An dicturus sū ad hoc inesse obliuionē i memoria meā vt nō obliuiscar? Vtrūq₃ absurdissimū ē. Quid illud tertiū? Quo pacto dicam imaginem obliuionis teneri memoria mea/nō ipsam obliuionē cum eā memini? Quo pacto et hoc dicā: quandoquidē cū imprimitur rei cuiusq₃ imago in memoria/prius necesse ē vt adsit res ipsa/vnde illa imago possit imprimi? Sic eñ carthaginis memini: sic omniū locoꝝ quibus interfui: sic facies hominū quas vidi/et cęteroꝝ sensuū nunciata: sic ipsius corporis salutē siue dolorē. Cum p̄sto esset ista: cępit ab eis imagines memoria quas intuerer p̄sentes: ⁊ retractarē animo: cū illa et absentia reminiscerer. Si ergo per imaginē suā non per seipsā in memoria tenetur obliuio: ipsa vtiq₃ aderat vt eius imago caperetur. Cū autē adesset/quomō imaginē suā in memoria cōscribebat: quādo id etiā quod iā notatū inuenit/p̄sentia sua delet obliuio? Et tamen quocūq₃ modo/licet sit mod⁹ iste incōprehensibilis et inexplicabilis: etiā ipsā obliuionē meminisse me certus sum/qua id qđ meminerimus obruitur.

Q: hominum memoria tripliciа continens/ab animalium differat memoria: Ca. XVII.

Magna ista vis est memorię: nescio qđ horrendū de⁹ me⁹/profunda ⁊ infinita multiplicitas: ⁊ hoc anim⁹ est: ⁊ hoc ego ipse sum. Quid ergo sū deus meus? Quę natura sum? Varia multimoda vita ⁊ immensa vehemēter. Ecce in memorię meę campis ⁊ antris et cauernis innumerabilibus/atq₃ innumerabiliter plenis innumerabiliū reꝝ generibus: siue per imagines/sicut omniū corpoꝝ: siue p p̄sentiā/sicut artiū: siue per nescio quas notiones vel notationes/sicut affectionū animi: quas ⁊ cū anim⁹ nō patit/memoria tenet: cū in animo sit quicquid ē in memoria. Per hęc oīa discurro et volito hac atq₃ illac: penetro etiā quantū possū/et finis nusq₃: tanta vis est memorię: tanta vitę vis ē in homine viuente mortaliter. Quid igit agā/tu vera mea vita deus meus? Transibo et hanc vim meā quę memoria vocat: trāsibo eā vt perueniā ad te dulce lumē. Quid dicis mihi? Ecce ego ascendēs p animū meū ad te q desup mihi manes: Trāsibo et istā

vim meā/q̄ memoria vocat̄: volēs te attingere vñ attigi potes: ⁊ inhęrere tibi vñ inhęreri tibi pōt. ¶ Habent eñ memoriā et pecora et aues: alioquin non cubilia nidosve repeterent: nō alia multa quibus assuescunt: neq; eñ et assuescere valerēt vllis rebus nisi p memoriā. Transibo ergo et memoriā/vt attingā eū qui separauit me a quadrupedib⁹/⁊ volatilib⁹ cęli sapientiorē me fecit. Trāsibo ⁊ memoriā: ⁊ vbi te inueniā vere bone/⁊ secura suauitas? Et vbi te inueniā?

Quītū dictū

¶ Quintum dictum/q; animalia assuescere non valerent vllis rebus nisi per memoriam: quia assuescunt ad multa vt experimur.

Quomodo oblitorum seu perditorum reminiscimur/ etiam si a sensibus aliena sunt: Ca. XVIII.

ſ I p̄ter memoriā meā te iuenio/immemor tui sū. Et quō iā iueniā te/si memor nō sū tui? Perdiderat eñ mulier drachmā/⁊ quesiuit eā cū lucerna: ⁊ nisi memor ei⁹ esset/nō inuenisset eā. Cum eñ esset inuenta/vñ sciret vtrū ipsa esset/si memor ei⁹ nō esset? Multa memini me pdita quęsisse atq; inuenisse. Inde istō scio: q꞉ cū quęrerē aliqd eoꝝ/⁊ diceret̄ mihi: nū forte hoc ē: nū forte illud? tādiu dicebā/ nō est: donec id offerret̄ qō quęrebā. Cui⁹ nisi memor essē/qcqd illō eēt/etiā si mihi offerret̄ nō inuenirē: q꞉ nō agnoscerē. Et semp ita fit/cū aliqd perditū q̄rim⁹ ⁊ inuenim⁹. Verūtñ si forte aliqd ab oculis perit: nō a memoria/veluti corp⁹ qōlibet visibile: tenet̄ int⁹ imago eius: ⁊ quęrit̄ donec reddat̄ aspectui. Qō cū inuētū fuerit/ ex imagine q̄ int⁹ est recognoscit̄. Nec iuenisse nos dicim⁹ qō pierat/si nō agnoscim⁹/ nec agnoscere possum⁹ si nō inuenim⁹. Sed hoc peri erat quidē oculis/memoria tenebat̄.

Luc.15.b

Qualiter memoria discernit inter memorata/ donec perditorū reminiscimur: Ca. XIX.

q Quid cū ipsa mēoria pdit aliqd/ sic fit cū obliuiscimur/⁊ q̄rim⁹ vt recordemur? Vbi tandē quęrim⁹/nisi in ipsa mēoria? Et ibi si aliud ꝓ alio forte offerat̄/ respuim⁹/donec illud occurrat qō q̄rim⁹: ⁊ cū occurrerit/dicim⁹: hoc ē: qō nō dicerem⁹ nisi agnoscerem⁹: nec agnoscerem⁹/ nisi meminissem⁹. Certe q̄ obliti fueram⁹. † An nō totū exciderat: s; ex pte q̄ tenebat̄ ps alia q̄rebat̄: q꞉ sentiebat se mēoria non simul voluere qō simul solebat: ⁊ q̄si detrūcata ꝯsuetudine claudicās/reddi qō deerat flagitabat. Tanq; si hō notus siue cōspiciatur oculis/ siue cogitet̄: ⁊ nomē ei⁹ obliti reqram⁹/qcqd aliud occurrerit nō ꝯnectit̄: q꞉ nō cū illo cogitare consueuit: ideoq; respuit̄ donec illō assit/ vbi simul assuefacta noticia nō inęqualiter acqescat. Et vñ adest nisi ex ipsa mēoria? Nā et cū ab alio cōmoniti recognoscim⁹ inde adest: Nō eñ q̄si nouū credim⁹/sed recordātes approbam⁹ hoc esse qō dictū est. Si aūt penit⁹ aboleatur ex animo: nec admoniti reminiscimur. Neq; eñ omīmodo adhuc obliti sum⁹/ qō vel oblitos nos esse meminimus. Hoc ergo nec amissū quęrere poterimus/qō omino obliti fueramus.

Ar.† Nam

Q꞉ oīs hō appetat beatitudinē cū ignoret q̄liter agnoscat̄ nisi nominetenus/q̄ tamen memoria retinet̄: Ca. XX.

q Quō q̄ te quęro dñe? Cū eñ te deū meū quęro/vitā beatā q̄ro. Quęrā te vt viuat aīa mea. Viuit eñ corpus meū de aīa mea/⁊ viuit aīa mea de te. Quō q̄ quęro vitā beatā: q꞉ nō est mihi donec dicā: sat est illic vbi oportet vt dicā? Quō eā quęro? Vtrū p recordationē tanq; eā oblitus sim: oblitūq; me esse adhuc teneā/an p appetitū discēdi incognitam siue quā nūq; scierim: siue quā sic oblit⁹ fuerim vt me nec oblitum esse meminerim? Nōne ipsa ē btā vita quā oēs volūt: ⁊ oīno q̄ nolit eā nemo ē? Vbi nouerūt eā q sic volūt eā? Vbi viderūt vt amarēt eā? Nimiꝝ habem⁹ eā nescio quō. Et est ali⁹ quidā mod⁹ quo qsq; cū habet eā/tūc beat⁹ ē. Et sunt q spe beati sunt. Inferiore modo isti habēt eā/q; illi q iā re ipsa beati sunt: sed tñ meliores q; illi q nec re/nec spe beati sunt. Qui tñ etiā ipsi nisi aliq̄ modo haberēt eā: non ita vellēt beati esse: qō eos velle certissimū est. Nescio quō nouerūt eā: ideoq; habent eā ī nescio q̄ noticia: de q̄ satago vtꝝ ī memoria sit: quia si ibi ē/iā beati fuissem⁹ aliquādo. Vtrū singillatim oēs/an in illo homine q pm⁹ peccauit/in q̄ et oēs mortui sumus: ⁊ de q̄ oēs cū miseria nati sum⁹: nō q̄ro nūc/ sed q̄ro vtrū in memoria sit beata vita. Neq; eñ amarem⁹ eā/nisi noscerem⁹. Audim⁹ nomē hoc: ⁊ rē ipsā oēs nos appetere fatemur. Nō enim sono delectamur.

Cōcor.4.sen. dis.49.ca.2.

Nam hoc cum latine audit grecus/ nõ delectatur: quia ignorat quid dictũ sit: nos autem delectamur/ sicut etiã ille si grece hoc audierit: quoniam res ipsa nec greca nec latina est: cui adipiscende greci latiniqз inhiãt: ceterarumqз linguarum homines.

Sextũ dictũ ¶ Nota ẽ igitur omnibus/ qui vna voce si interrogari possẽt: vtrum beati esse vellent: sine vlla dubitatione/ velle respõderent. Quod non fieret/ nisi res ipsa cuius hoc nomen est/ eorũ memoria teneretur.

¶ Sextum dictũ/ q nota est omnibus hominibus beatitudo: q si vna voce interrogari possẽt/ vtrum beati esse vellent: sine vlla dubitatiõe vellent responderẽt: qd nõ foret inquit nisi res ipsa cuius hoc nomen est/ eorũ memoria teneretur. Ex q dicto accipitur argumentum/ q omnes homines habent naturalem inclinationem ad volendum beatitudinẽ in ratione sua cõmuni propter vniuersale responsum quod hic ponitur omniũ si interrogarentur. Illa enim sunt naturalia que omnibus sic conueniunt. Et quia in particulari apprehensa sic beatitudine/ non est talis naturalis inclinatio: et ideo sequitur post illud dictum illud quod videtur ad propositum. Non ergo certum est q omnes beati esse volunt: quia qui de te gaudere non volunt/ beatam vitam nolunt: et postea dicit/ q beata vita non est nisi de veritate gaudium.

Q omnes operã suã impendũt ad hoc vt beati sint: Ca. XXI.

n Vnquid ita vt meminit carthaginẽ qui vidit? Non. Vita enĩ beata nõ videt oculis: quia nõ est corp9. Nũquid sicut meminimus numeros? Nõ. Hos enĩ qui habet in noticia/ nõ adhuc qrit adipisci. Vitam vero beatam habem9 in noticia/ ideoqз amamus eã: et tamẽ adhuc adipisci eam volumus vt beati sim9. Nũquid sicut meminimus eloquentiã? Non. Quis enĩ et hoc nomine audito recordent ipsam rem/ qui etiã nõdũ sunt eloquẽtes: multiqз esse cupiãt. Unde apparet eã esse in eorũ noticia: tamẽ per corpis sensus alios eloquẽtes animaduerterũt et delectati sunt/ et hoc esse desiderãt: q̃q̃ nisi ex interiore noticia nõ delectarentur/ neqз hoc esse vellẽt nisi delectarent. Beatã vero vitã nullo sensu corpis in aliis experimur. Nunquid sicut meminim9 gaudiũ? Fortasse ita. Nã gaudiũ meũ ita tristis memini/ sicut vitã beatã miser: neqз vnq̃ corpis sensu gaudium meũ/ vel vidi/ vel audiui/ vel odoratus sũ/ vel gustaui/ vel tetigi: sed expertus sum in animo meo qñ letatus sũ: et adhesit eius noticia memorie mee/ vt id reminisci valeã aliqñ cũ aspernatione: aliqñ cũ desiderio p earũ rerũ diuersitate/ de quibus me gauisũ esse memini. Nã et de turpib9 gaudio quodam perfusus sũ: quod nũc recordãs detestor atqз execror: aliqñ de bonis et honestis qd desiderãs recolo: tãetsi forte nõ adsũt: et ideo tristis gaudiũ pristinũ recolo. Ubi ergo et qñ expertus sum vitã meã beatã vt recorder eã/ et amem et desiderẽ? Nec ego tñ/ aut cũ paucis/ sed beati prorsus omnes esse volumus. Qd nisi certa noticia nosceremus/ nõ tã certa volũtate vellem9. Sed quid est hoc? Q si querat a duobus/ vtrũ militare velint: fieri possit vt alter eorum velle se/ alter nolle respondeat. Si autem ab eis queratur/ vtrum beati esse velint: vterqз statim se sine vlla dubitatiõe dicat optare: nec ob aliud velit ille militare: nec ob aliud iste nolit/ nisi vt beati sint? Num forte qm alr9 hinc/ alius inde gaudet? Ita se oẽs beatos esse velle ɔsonãt/ quẽadmodum consonarẽt si hoc interrogarentur se velle gaudere: atqз ipsum gaudiũ vitam beatã vocãt. Q et si alius hinc/ alius illinc assequit: vnũ est tamẽ quo peruenire oẽs nitunt vt gaudeãt. Que quoniã res ẽ quã se expertũ nõ esse nemo potest dicere: propterea reperta in memoria recognoscit/ qñ beate vite nomẽ auditur.

Q nullo gaudio se beatum putare debet/ nisi de deo gaudeat: Ca. XXII.

a Absit domine/ absit a corde serui tui/ qui confitetur tibi: absit vt quocunqз gaudio gaudeam/ beatũ me putẽ. Est enĩ gaudiũ qd non datur impiis/ sed eis qui te gratis colunt: quorũ gaudiũ tuipse es. Esa. 48. d Et ipsa est beata vita gaudere ad te/ de te/ propter te: ipsa ẽ et nõ est altera. Qui autẽ aliam putãt esse/ aliud sectantur gaudiũ: neqз ipsum verũ. Ab aliqua tamen imagine gaudii/ voluntas eorũ nõ auertitur.

Que sit et i quo btã vita: Ca. XXIII

n Non ergo certũ ẽ q omnes esse beati volunt: quoniam qui nõ de te gaudere volũt/ que sola vita beata est: nõ vtiqз vitã beatã volunt. An oẽs hoc volũt? Sed quoniam caro concupiscit Gal. 5. c aduersus spiritũ/ et spiritus aduersus carnẽ: vt nõ faciãt quod volunt: cadent in id quod valent: eoqз contẽti sunt: quia illud quod nõ valent/ nõ tantum volũt quantũ sat est vt valeãt. Nam quero ab omnibus

vtrum malint de veritate ꝙ de falsitate
gaudere: tam non dubitant dicere de veritate se malle/ ꝙ non dubitant dicere beatos esse se velle. Beata quippe vita est
gaudium de veritate. Hoc est enim gau/
Job.14.a dium de te qui veritas es: deus illumina/
Ps.26. tio mea: salus faciei meę/deus meus. Hāc
vitam beatam omnes volunt: hanc vitā
quę sola beata est omnes volunt: gaudium de veritate omnes volunt. Multos
expertus sum qui velint fallerę: qui autem
falli/ neminem. Ubi ergo nouerunt hanc
vitam beatam/nisi vbi nouerunt etiā veritatem? Amant enim et ipsam: quia falli nolunt. Et cum amant beatā vitā/quod
nō est aliud ꝙ de veritate gaudium/ vtiqꝫ
amant etiam veritatem: nec amarent nisi
esset aliqua noticia eius in memoria eorū.
Cur ergo nō de illa gaudent? Cur nō beati sunt? Quia fortius occupantur in alijs
quę potius eos faciūt miseros/ ꝙ illud beatos quod tenuiter meminerunt. Adhuc
Job.12.c enim modicum lumen est in hominibus:
ambulent/ambulent/ ne eos tenebrę comprehendant. ¶ Cur
Septimū dictum autem veritas parit
odiū: et inimicus eis
factus est homo tuus verum prędicās/
cū ametur beata vita/ q̄ non est nisi gaudium de veritate: nisi quia sic amatur veritas/ vt quicūqꝫ aliud amant/ hoc quod
amant velint esse veritatem: et quia falli nollent/ nolūt conuinci ꝙ falsi sint? Itaqꝫ propter eam rem oderunt veritatē/ quā
pro veritate amant. Amant eam lucentē:
oderunt eam redarguentem. Quia enī falli nolunt et fallere volunt: amant eam cū
seipsam indicat: et oderūt eam cum eosipsos indicat. Inde retribuet eis/ vt q̄ se ab
ea manifestari nolunt: et eos nolentes manifestet: et eis ipsa nō sit manifesta. Sic sic
etiam/ sic animus humanus etiā/ sic cęcus
et languidus/ turpis atqꝫ indecens latere
vult: se autem vt lateat aliquid non vult.
Contra illi redditur vt ipse nō lateat veritatem: ipsum autem veritas lateat: Tamē
etiā sic dū miser est/ veris mauult gaudere
ꝙ falsis. Beatus ergo erit/ si nulla interpel
lante molestia: de ipsa p quā vera sunt omnia/ sola veritate gaudebit:

> ¶ Septimum dictum ē istud: Cur autem veritas parit odium: et inimicus factus est eis homo tuus prędicans verum/ cū ametur vita beata/ que non est nisi gaudium de veritate: nisi quia sic amatur veritas/ vt q̄cunqꝫ aliud amant: hoc quod amant velint esse veritatem: amant quidē lucentem/ sed oderūt eā redarguentem.

Qui inueniens veritatem/ inuenit deum: Ca. xxiiii.

Ece quantum spaciatus sū in memoria mea/ quęrens te domine: et
nō te inueni extra eam. Neqꝫ enī
aliquid de te inueni quod nō meminissem
exquo didici te. Nā exquo didici te/ non sū
oblitus tui. Ubi enī inueni veritatem/ ibi
inueni deum meū: ipsam veritatē quā exquo didici nō sū oblitus. Itaqꝫ exquo didici te/ manes in memoria mea: et illic te
inuenio/ cum reminiscor tui et delector in
te. Hę sunt sanctę delitię meę/ quas donasti mihi misericordia tua/ respiciens paupertatem meam.

De differentijs graduū memorię quibus quęrit deus: Ca. xxv.

Ed vbi manes i memoria mea domine? Ubi illic manes? Quale cubile fabricasti illic tibi? Quale sanctuarium ędificasti tibi? Tu dedisti hanc
dignationem memorię meę/ vt maneas in
ea: sed in qua eius parte maneas hoc considero. Transcendi enī partes ei⁹ quas habent et bestię cum te recordarer: quia non
ibi te inueniebam inter imagines reꝝ corporalium: et veni ad partes eius/ vbi cōmēdaui affectiones animi mei: nec illic inueni te. Et intraui ad ipsius animi mei sedem/ quę illi est in memoria mea: quoniam
sui quoqꝫ meminit animus: nec ibi tu eras:
quia sicut non es imago corporalis/ nec affectio viuētis/ qualis est cum lętamur/ cōtristamur/ cupimus/ metuimus/ meminimus/ obliuiscimur: ⁊ quicquid huiusmodi
est: ita nec ipse animus es: quia dominus
deus animi tu es. Et cōmutantur hęc omnia: tu autē incōmutabilis manes super
omnia: et dignatus es habitare in memoria mea exquo te didici. Et q̄d quęro quo
loco eius habites/ quasi vero loca ibi sint?
Habitas certe in ea: quoniam tui memini exquo te didici: et in ea te inuenio cum
recordor tui.

Ubi deus quęsitus possit inueniri: Ca. xxvi.

Bi ergo te inueni vt discerem te?
Neqꝫ enim iam eras in memoria
mea/ priusꝙ te discerem. Ubi ergo
inueni te vt discerē te/ nisi in te supra me?

Et nusq̃ locus: et recedimus et accedimꝰ/et nusq̃ locus. Ubiq̃ veritas p̄sides omībꝰ consulētibus te: simulq̃ respōdes omnibꝰ etiā diuersa consulentibꝰ te. Liquide tu respōdes/sed nō liquide omnes audiūt. Omnes vn̄ volunt consulunt/ sed nō semp q̄d volunt audiunt. Optimus minister tuus est: qui nō magis intuetur hoc a te audire quod ipse voluerit: s3 potius hoc velle q̄d a te audierit.

De amore diuino/et effectibus p̄sentie eius: Ca. xxvii.

Sero te amaui pulchritudo tā antiqua et tā noua: sero te amaui. Et ecce intus eras/et ego foris: et ibi te q̄rebā/et in ista formosa que fecisti deformis irruebā. Mecum eras/et tecum nō erā. Ea me tenebāt longe a te: que si in te nō essēt/ nō essent. Uocasti et clamasti/et rupisti surditatē meā. Coruscasti/splēduisti/ et fugasti cecitatē meā. Flagrasti et duxi spiritū/et anhelo tibi. Gustaui/et esurio/et sitio. Tetigisti me/et exarsi in pacē tuā.

Deplorat miserias p̄sentis vite/et suas proprias: Ca. xxviii.

Um inhesero tibi ex omi me/ nusq̃ erit mihi dolor et labor: et viua erit vita mea tota plena te. Nunc autē quoniā quē tu imples/subleuas eum: quoniā tui plenus nō sum/ oneri mihi sū. Contendūt letitie mee flende cū letandis meroribus: et ex qua parte stet victoria nescio. Hei mihi/dn̄e miserere mei. Cōtendūt merores mei mali cū gaudijs bonis: et ex q̄ parte stet victoria nescio. Hei mihi/ domine miserere mei: Hei mihi: Ecce vulnera mea nō abscondo. Medicus es/eger sum: Misericors es/miser sū. Nunquid nō tempra-
Job.7.a tio est vita humana sup terrā? Quis velit molestias et difficultates pati? Tolerare iubes ea/nō amari. Nemo qd tolerat amat/ et si tolerare amat. Quis eni gaudeat se tolerare: mauult tamē nō esse quod toleret. Prospera in aduersis desidero: aduersa in p̄speris timeo. Quis inter hec mediꝰ locꝰ: vbi nō sit humane vite tēptatio? Ue p̄speritatibꝰ huius seculi/semel et iterū a timore aduersitatis/et a corruptiōe letitie. Ue aduersitatibꝰ seculi/semel et iterū et tertio a desiderio p̄speritatis. Et q: ipsa aduersitas dura est: et ne frangat tolerantiā: nūquid nō temptatio est vita humana sup terram sine vllo interstitio?

Desiderat verum amorē/et petit continentiam: Ca. xxix.

Et tota spes mea/nō nisi in magna valde misericordia tua. Da quod iubes: et iube quod vis. Imperas nobis continentiam. Et cū scirē ait quidā: quia nemo potest esse continens nisi deus Sap.8.d det: et hocipsum erat sapientie/scire cuius esset hoc donum. Per continētiam quippe colligimur et redigimur in vnum: a quo in multa defluximus. Minus enim te amat qui tecum aliquid amat/quod nō p̄pter te amat. O amor qui semp ardes/et nuq̃ extingueris. Charitas deus meꝰ/ accēde me. Continentiā iubes. Da quod iubes/et iube quod vis.

De illusione nocturna/quā petit etiam auferri: Ca. xxx.

A
Ubes certe vt contineā a concupiscentia carnis/et concupiscētia ocu- 1.Joh.2.c
lorū/et ambitione seculi. Iussisti a concubitu: et de ipso cōiugio melius aliqd q̃ cōcessisti monuisti. Et quoniā dedisti factū est: et anteq̃ dispensator sacramēti tui fierē. Sed adhuc viuunt in memoria mea/ de qua multa locutus sum: taliū rerū imagines/quas ibi consuetudo mea fixit: et occursant mihi vigilanti quidem carētes viribus: in somnis autē nō solū vsq̃ ad delectationē/sed etiā vsq̃ ad consensionē factūq̃ simillimū. Et tantū valet imaginis illusio in anima mea et in carne mea/ vt dormienti falsa visa persuadeāt/ quod vigilāti vera nō possunt. Nūquid tūc ego nō sū B
domine deus meꝰ? Et tū tantū interest inter meipsum et meipsum vt intra momētū quo hinc ad soporem transeo/vel huc inde retranseo. Ubi est illa ratio que talibus suggestionibꝰ resistit vigilās? Et si res ipse ingerant/incōcussus maneo. Nūquid clauditur cū oculis? Nūquid sopitur cū sensibus corporis? ¶ Et vn̄ sepe etiam in somnis resistimus: nostriq̃ p̄positi memores/ atq̃ in eo castissime permanentes/ nullum talibus illecebris adhibemus assensum? Et tamen tantū interest/vt cū aliter ac-

¶ Octāuum dictum est istud: Sepe in somnis resistimus: nostriq̃ propositi memores: atq̃ in eo castissime permanentes/nullum talibus illecebris adhibemus assensum: et tamē tantū interest/ vt cū aliter acciderit euigilantes ad conscientiā redeamus: ipsos nos non fecisse/ quod in nobis factum est dolemus. Octauū dict

cidit/ euigilantes ad consciẽtię requiem redeamus: ipsaq; distantia repiam⁹ nos nõ fecisse: qđ tamẽ in nobis quoquo modo factũ esse doleam⁹.

¶ Ubi accipit documẽtum/ q illa que fiũt dormiendo: si peccata displiceant/ non sunt nociua: quia non sunt facta indẽ a nobis.

D Nũquid nõ potens ẽ manus tua de⁹ omipotẽs sanare oẽs lãguores animę meę: atq; abundãtiore gratia tua lascitos motus etiã mei soporis extinguere? Augebis domine magis magisq; in me munera tua: vt anima mea sequat me ad te concupiscẽtię visco expedita/ vt non sit rebellis sibi: atq; vt in somnis etiã nõ solũ nõ ppetret istas corruptelaꝝ turpitudines p imagines animales vsq; ad carnis fluxũ: sed ne ꝯsentiat quidẽ. Nã vt nihil tale vel tantillũ libeat quantum possit nutu cohiberi/ etiã in casto dormiẽtis affectu: nõ tm̃ in hac vita/ sz etiã in hac ętate: nõ magnũ ẽ omipotẽti/ q̃
Eph.3.d. vales facere supra q̃ petimus et intelligimus. Nũc tamẽ quid adhuc sim in hoc genere mali mei/ dixi bono dño meo: exultãs cũ tremore in eo quod donasti mihi: et lugens in eo q incõsummatus sum: & sperãs perfectuꝝ te in me misericordias tuas vsq; ad pacẽ plenariam/ quã tecũ habebunt in-
1.Cor.15.g teriora & exteriora mea: cum absorpta fuerit mors in victoria.

Qualit' alimẽta sumẽda sint: et q temptatus de gule vitio/ deum interpellare debet pro remedio:

A
Matth.6.d Sit alia malicia diei: (Ca.XXXI.
C que vtinã sufficiat ei. Reficim⁹ eñ quotidianas ruinas corpis edẽdo & bibẽdo/ priusq; escas et ventrẽ destruas:
1.Cor.6.c cũ occideris indigentiã meã satietate mirifica: & corruptibile hoc induerit incorrupti-
1.Cor.15.g one sempiterna. Nũc autem suauis est mihi necessitas: et aduersus istam suauitatẽ pugno ne capiar: & quotidianũ bellũ gero
1.Cor.9.d in ieiuniis sępius in seruitutẽ redigẽs corpus meũ: et dolores mei voluptate pellũtur: Nã fames et sitis quidã dolores sunt. Urunt/ et sicut febris necãt: nisi alimentorum medicina succurrat. Quę quoniã pręsto est/ consolatione munerũ tuoꝝ/ in quibus nostrę infirmitati terra & aqua et cęlũ seruiunt: calamitates delitię vocant. Hoc me docuisti/ vt quemadmodũ medicamẽ-
B ta/ sic alimẽta sumpturus accedã. Sed dũ ad quietẽ satietatis ex indigẽtię molestia transeo: in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscẽtię. Ipse eñ transit⁹ voluptas est: & nõ est alius qua transeatur/ q̃ quo transire cogit necessitas. Et cũ salus sit causa edendi & bibẽdi/ adiungit se tanq̃ pedissequa periculosa iocunditas: & plerũq; pręire conat/ vt eius causa fiat/ quod salutis causa me facere vel dico vel volo: nec idẽ modus vtriusq; est. Nã quod saluti satis est/ delectationi parũ est. Et sępe incertum sit/ vtrũ adhuc necessaria corpis cura subsidiũ petat/ an † voluptaria cupiditatis fallacia ministeriũ suppetat. Ad hoc incer- Al. † voluntaria
tum hilarescit infęlix anima: et in eo pręparat excusatiõis patrocinium gaudens nõ apparere quid satis sit moderationi valitudinis: vt obtentu salutis obumbret negociũ voluptat'. His temptationib⁹ quotidie conor resistere: et inuoco dexterã tuam ad salutem meã: et ad te refero est⁹ meos: quia consiliũ mihi de hac re nõdũ stat.
Audio vocẽ iubentis dei mei: Nõ grauen- C Luc.21.g
tur corda vestra i crapula & ebrietate. Ebrietas longe est a me: misereberis ne appropinquet mihi. Crapula autẽ nõnunq; surrepit seruo tuo: misereberis vt longe fiat a
me. Nemo enim potest esse continẽs nisi Sap.8.d
tu des. Multa nobis orantibus tribuis: & quicquid boni anteq̃ oremus accipim⁹/ a te accipimus: et vt hoc postea cognosceremus/ a te accipimus. Ebriosus nũq; fui: sed ebriosos ã te sobrios factos ego noui. Ergo a te factũ est/ vt hoc nõ essent q̃ nunq; fuerunt: a quo factũ est vt hoc nõ semp essent qui fuerunt: a quo etiã factũ est/ vt scirent vtriq; a quo factũ est. Audiui & ali-
am vocem tuam: Post concupiscẽtias tu- D Eccl.18.d
as nõ eas/ et a voluptate tua auertere. Audiui et illam ex munere tuo quam multũ
amaui: Neq; si manducauerimus/ abun- 1.Cor.8.c
dabimus: neq; si non manducauerimus/ deerit nobis. Hoc est dicere: Nec illa res me copiosum faciet/ nec illa erumnosum.
Audiui et alteram: Ego eñ didici in qui- Phil.4.c
bus sum sufficiens esse/ et abundare noui: et penuriam pati noui: Omnia possum in eo qui me confortat. Ecce miles castrorum cęlestium: non puluis quod nos
sumus. Sed memento domine quia pul- Gen.3.d
uis sumus/ et de puluere fecisti hominẽ: et
perierat et inuentus est. Nec ille in se po- Luc.15.g
tuit: quia idem puluis fuit/ quem talia di-

centem afflatu tuę inspiratiōis adamaui.
Phil.4.c. Omnia possū/ inquit/ in eo qui me cōfor/
tat. Conforta me vt oia possim. Da qd iu/
bes: et iube qd vis. Iste se accepisse confi/
1.Cor.1.d tetur: et q gloriatur in domino gloriatur.
Eccl.23.a Audiui alium rogantē vt accipiat: Aufer
a me/ inquit/ cōcupiscentias ventris. Un/
de apparet sancte deus meus te dare/ cum
E fit quod impas fieri. Docuisti me pater bo
Ad tit.1.d ne: om̄ia mūda mundis: Sed malū esse ho
mini qui p offensionem manducat: ⁊ omnē
1.timoth.4.b creaturā tuā bonā esse/ nihilqȝ abijciendū
1.Cor.8.c quod cū gratiarūactiōe pcipit: et quia esca
Col.2.c. nos nō cōmendat deo: ⁊ nemo nos iudicet
Ro.14.a in cibo aut in potu: ⁊ vt qui manducat nō
manducantē nō spernat: ⁊ qui non mādu/
cat/ māducantē nō iudicet. Didici hęc: gra
tias tibi: laudes tibi deo meo/ mgro meo/
pulsatori aurium mearum/ illustratori cor/
dis mei: Eripe me ab omni temptatione.
Nonū dictū ¶ Nō ego immundi
ciā obsonij timeo/ sȝ
immūdiciā cupidita/
Gen.9.a. tis. Scio noe om̄e car
nis genᵒ qd cibo esset
vsui māducare pmis/
3.Reg.17.a sū: heliā cibo carnis
Math.3.a refectū: iohannē mi/
rabili abstinētia pdi/
tū/ aīalibus/ hoc ē lo/
custis/ in escā ceden/
tibᵒ nō fuisse pollutū:
Gen.25.d Et scio esau lenticulę
ↄcupiscētia deceptū:
2.Reg.23.c ⁊ dauid ppter aq̄ de/
sideriū a seipo rephē/
Math.4.a sū: ⁊ regē nostrū nō de carne/ sȝ de pane esse
Numeri.11.b tēptatū: Ideoqȝ ⁊ pls in heremo/ nō quia
carnes desiderauit/ sȝ qꝛ escę desiderio ad/
uersus dn̄m murmurauit/ meruit iprobа/
ri. In his ḡ tēptatiōibᵒ positᵒ/ certo q̄tidie
F aduersus ↄcupiscentiā māducādi ⁊ bibēdi.
Nō eñ est qd semel pcidere/ ⁊ vlteriᵒ nō at/
tingere decernā/ sicut de concubitu potui.
Itaqȝ freni gutturis tēperata relaxatione
⁊ ↄstrictiōe tenēdi sunt. Et qs est dn̄e q nō
Al. ⁊ aliqñ rapiat ⁊ aliquātulū extra metas necessitatis?
Quisquis est/ magnᵒ est: magnificet nomē
tuū. Ego aūt nō sum: qꝛ peccator hō sum.
Ro.8.f. Sed ⁊ ego magnifico nomen tuū: et inter/
pellat te p peccatis meis qui vicit seculū/
numerās me inter infirma mēbra corporis

¶ Nonū dictū est istud: Non ego immundiciam cibi timeo / sed imūdici/am cupiditatis. Scio noe omne carnis genus mā/ducare permissum: et he/liam cibo carnis refectū: iohannem mirabili ab/stinentia preditū/ nec lo/custis fuisse pollutum. Esau concupiscentia len/ticule deceptū: dauid p/pter aque desideriū a se/ipso reprehensum. Regē nostrum nō de carne sed de pane esse temptatum. Et populᵒ in heremo/ nō quia carnes desiderauit sed qꝛ esce desiderio ad/uersus dn̄m murmura/uit/ meruit improbari.

sui: qꝛ ⁊ imperfectū meū viderūt oculi tui/ Ps.138.
et in libro tuo omnes scribentur.

Qr hō timere debet in omnibᵒ: quia nihil securum ē in hac vita:

E illecebra odorū (Ca.XXXII.
d nō satago nimis: Cū absūt/ nō req
ro: cū adsūt/ nō respuo: paratᵒ etiā
eis semp carere. Ita mihi videor: forsitan
fallor. ¶ Sunt enim Decimū dictū
et istę plangendę te/
nebrę/ in quibus me
latet facultas mea q̄
in me est: vt animus
meus de viribus su/
is ipse se interrogās/
nō facile sibi creden/
dum existimet: quia
et quod inest plerūqȝ
occultum est/ nisi experientia manifestet.
Et nemo securus esse debet in ista vita: Job.7.a
quę tota temptatio nominatur: vt qui fi/
eri potuit ex deteriore melior/ non fiat eti/
am ex meliore deterior. Una spes/ vna fi/
ducia/ vna firma pmissio/ misericordia tua.

¶ Decimum dictum est istud. Sunt eñ iste plan/gende tenebre/ in quibᵒ me latet facultas mea/ vt animus meus de viribᵒ suis se interrogans/ non facile sibi credendū exi/stimet: quia quod inest plerūqȝ occultum est/ ni/si experientia manifeste/tur: et ideo nemo securᵒ est in vita ista/ q̄ tota tem/ptatio est.

Quomodo soni suaues vtendi sint: de surreptione: et quid in cantu suaui magis attēdi debeat:

Oluptates auriū (Ca.XXXIII.
v tenacius me implicauerant ⁊ sub/
iugauerant: sed resoluisti et libe/
rasti me: nunc in sonis quos animāt elo/
quia tua: cum suaui et artificiosa voce can
tantur: fateor aliquantulum acquiesco:
nō quidem vt hęream/ sed vt surgam cum
volo. Attamen cum ipsis sententijs qui/
bus viuunt vt admittantur ad me/ quęrūt
in corde meo nonnullius dignitatis locū/
et vix eis pręheo congruentem. Aliquā/
do enim amplius mihi videor honoris eis
tribuere q̄ decet: dum ipsis sanctis dictis
religiosius ⁊ ardentius sentio moueri ani/
mos nostros in flammā pietatis/ cū ita cā/
tantur/ q̄ si non ita cantarentur: et omnes
affectus spiritus nostri pro suaui diuersi/
tate habere proprios modos in voce at/
qȝ cantu: quorum nescio q̄ occulta famili/
aritate excitentur. Sed delectatio carnis
męę/ cui mentem eneruandam non opor/
tet dari: sępe me fallit/ dum rationem sen/
sus nō ita comitatur/ vt patienter sit po/
sterior: sed tn̄ quia propter illam meru/
it admitti: etiam pręcurrere ac ducere co/

natur. ¶ Ita in his pecco nõ sentiẽs/sed postea sentio. Aliqñ autẽ hãc ipsã fallaciam immoderati⁹ cauẽs erro nimia seueritate: sed valde interdũ/vt melos oĩe cãtilenaꝝ suauiũ quib⁹ dauidicũ psalterium frequẽtat/ ab aurib⁹ meis remoueri velim/ atq; ipsius eccl'ie: tutiusq; mihi videt q̃ de alexãdrino episcopo athanasio sepe mihi dictũ cõmemini: q̃ tã modico flexu voc facieba sonare lectorẽ psalmi/vt pnũciãti vicinior esset q̃ canẽti. Uerũtamẽ cum reminiscor lachrymas meas q̃s fudi ad cãtus eccl'ie tue/ in primordijs recupatẽ fidei mee: ꝛ nũc ipõ cõmoueor: nõ cãtu/ sed reb⁹ q̃ cantant cũ liquida voce ꝛ ɔuenientissima modulatione cantant: magnã instituti hui⁹ vtilitatẽ rursus agnosco. Ita fluctuo inter piculũ voluptatis et expimentũ salubritatis: magisq; adducor/nõ quidẽ irretractabilẽ sententiã pferẽs cantãdi ɔsuetudinẽ approbare in ecclesia: vt p oblectamẽta auriũ infirmior animus in affectũ pietatis assurgat. Tñ cum mihi accidit/vt me ampli⁹ cant⁹ q̃ res q̃ canit moueat/ penaliter me peccare ɔfiteor: et tunc mallẽ nõ audire cantantẽ. Ecce vbi sum: Flete mecũ ꝛ p me flete/q̃ aliquid boni vobiscũ intus agitis vñ facta pcedunt. Nã qui nõ agitis/nõ vos hec mouent. Tu aũt dñe deus meus/exaudi/respice ꝛ vide: ꝛ miserere et sana me: in cuius oculis mihi questio factus sum: ꝛ ipse est languor me⁹.

Undecimũ dictum

¶ Undecimũ dictum est istud: In his pecco non sentiens/ sed postea sentio hanc esse fallaciã: vt melos oĩ cantilenaꝝ suauiũ/ quibus dauidicũ psalterium decantat/ab auribus meis remoueri velim/atq; ipsius eccl'ie: tutiusq; mihi videt q̃ d alexãdrino epõ athanasio sepe dictũ cõmemini/ q̃ tã modico inflexu vocis faciebat sonare lectorem psalmi/vt pnũciãti vicinior esset q̃ cantãti. Tñ cũ mihi acciderit/ vt me amplius cantus q̃ res que canitur moueat: me penaliter peccare confiteor: et tunc mallem non audire cãtantẽ. Ex quibus dictis accipiuntur duo vtilia documenta. Primum est/ q̃ cantus nimis melodiosi magis impediunt deuotionẽ in ecclesia q̃ iuuent: ꝛ ideo athanasius mallebat audire pronunciantem q̃ cantantẽ. Secundũ documentum/q̃ peccant illi qui plus in cantu q̃ in ipsa re deuota que canitur delectantur: quia augustinus in hoc se peccasse fatetur.

Qualiter illecebritates oculoꝝ restringende sint: ꝛ que sit lux vera/nõ corporea: Ca. XXXIIII.

r Estat voluptas oculoꝝ istorũ carnis mee de qua loquar ɔfessiones: quas audiẽt aures templi tui/ aures fraterne ac pie/ vt concludamus temptatiões ɔcupiscẽtie carnis mee: q̃ me ad- 2. Cor. 5. a
huc pulsant ingemiscentẽ: et habitaculum
meũ quod de celo est supindui cupientem.
Pulchras formas ꝛ varias/nitidos ꝛ ame- Geñ. 1. d
nos colores amãt ocli. Nõ teneãt hec ani-
mã meã: teneat eã de⁹ qui hec fecit bona
quidem valde: sed ipse est bonũ meum/nõ
hec. Et tangũt me vigilantẽ totis diebus:
nec requies ab eis datur mihi: sicut datur
a vocibus canoris aliquãdo ab oĩbus in
silẽtio. Ipsa eñ regina† coloꝝ lux ista per- Al. †colorũ
fundẽs cuncta que cernimus: vbi vbi p diẽ
fuero multimodo allapsu blandit mihi ali-
ud agẽti: ꝛ eã nõ aduertẽti. Insinuat autẽ
se ita vehemẽter/vt si repente subtrahatur
cum desiderio requirat: et si diu absit con-
tristat animũ. O lux quã videbat tobias/ Tob. 4. a
cum clausis oculis istis filiũ docebat vite
viã: et ei preibat pede charitatis nusq̃ er-
rãs: aut quãdo videbat isaac pgrauatis ꝛ Geñ. 27. a
opertis senectute carneis luminibus/ cũ fi
lios nõ agnoscendo benediceret/sed bene-
dicẽdo agnoscere meruit: aut quã videbat
iacob/cum et ipse pre grandi etate captus Geñ. 48. b
oculis: in filijs psignata futuri populi ge-
nera luminoso corde radiauit: et nepoti-
bus suis ex ioseph diuexas mystice man⁹
nõ sicut pater eorum foris corrigebat/ sed
sicut ipse intus discernebat/imposuit. Ip-
sa est lux: vna est/ et alia nõ est: et vnũ om-
nes qui vident et amant eam. At ista cor-
poralis de qua loquebar/illecebrosa ac pe
riculosa dulcedine condit vitam seculi ce-
cis amatoribus. Qui autẽ et de ipsa lau-
dare te norunt/deus creator omniũ: assu-
munt eã in hymno tuo/nõ absumũtur ab
ea in somno suo. Sic esse cupio. Resisto se-
ductionibus oculorum/ne implicentur pe-
des mei quibus ingredior viam tuã: ꝛ eri-
go ad te inuisibiles oculos/ vt tu euellas Ps. 24.
de laqueo pedes meos. Tu subinde euel-
lis eos/nã illaqueantur. Tu nõ cessas euel
lere: ego autẽ crebro hereo in vbiq; spar-
sis insidijs: quoniã nõ dormies neq; dor- Ps. 120.
mitabis qui custodis israel. Q̃ innume-
rabilia varijs artibus et opificijs/in vesti-
bus/calciamentis/vasis/ꝛ huiuscemodi fa
bricationibus: picturis etiam diuersisq; fi
gmẽtis: atq; his vsum necessariũ atq; mo-
deratũ/et piã significationẽ lõge transgre-
dientibus: addiderunt hoĩes ad illecebras
oculorum/foras sequẽtes q̃ faciũt: intus

relinquētes a quo facti sunt/et exterminā/
tes quod facti sunt. At ego deus meꝰ ⁊ de/
cus meū/etiā hinc tibi dico hymnū: et sa/
crifico laudem sanctificatori meo: quoniā
pulchra traiecta per animas in manus ar/
tificiosas/ab illa pulchritudine veniūt que
super animas est: cui suspirat anima mea
die ac nocte. Sed pulchritudinū exteriorū
operatores et sectatores inde trahunt ap/
probādi modū: nō autem inde trahūt vtē/
di modū. Et ibi est/⁊ nō vident eū: vt non
Ps.58. eant lōgius: et fortitudinē suā ad te custo/
diant: nec eam spargant in delitiosas las/
situdines. Ego autē hec loquens atqꝫ dis/
cernens/ etiā istis pulchris gressum inne/
cto: sed tu euellis domine/euellis tu: quo/
Ps.25. niā misericordia tua ante oculos meos ē.
Nam ego capior miserabiliter: et tu euel/
lis misericorditer: aliquando nō sentientē/
quia suspēsius inciderā: aliquādo cū dolo/
re/quia iā inheserā.

Qr curiositas multa vana ⁊ varia velle scire/ ad concupiscentiā carnis pertineat: Ca. XXXV.

Uc accedit alia forma temptatio/
b nis multiplicius periculosa. Pre/
ter eñ cōcupiscentiam carnis que
inest in delectatione omniū sensuū et vo/
luptatū/cui seruiētes depereunt/ qui lon/
ge se faciunt a te: inest anime per eosdē sen/
sus corporis quedā nō se oblectādi in car/
ne: sed experiendi per carnē vana et curio/
sa cupiditas/nomine cognitionis et scien/
tie palliata. Que quoniā ⁊ in appetitu no/
scēdi est: oculi aūt sunt ad cognoscendū in
1.Joh.2.c sensibus principes: concupiscentia oculo/
rum eloquio diuino appellata est. Ad ocu/
los eñ ꝓprie videre pertinet. Utimur au/
tem hoc verbo etiā in ceteris sensibus/ cū
eos ad cognoscendum intendimus. Neqꝫ
eñ dicimꝰ: Audi quid rutilet/ aut olfac ꝙ
niteat/aut gusta ꝙ splendeat/aut palpa ꝙ
fulgeat: Uideri eñ dicunť hec oīa. Dici/
mus aūt nō solū vide: quid luceat/ qđ so/
li oculi sentire pñt: sed etiā vide qđ sonet/
vide qđ oleat/vide qđ sapiat/vide ꝙ durū
Duodecimū dictum sit: ¶ Jdcoqꝫ gene/
neraľ expiētia sensuū
ꝯcupiscētia/ sic dictū
est/ oculoꝝ vocať: qꝛ
vidēdi officiū in ꝗ ꝓ/
matū ocli tenēt/ etiā

¶ Duodecimū dictū: qꝛ
generalis expientia sen/
suū ꝯcupiscētia vocatur
ocloꝝ: qꝛ inť ceteros sen
sus: visus ꝓmatū tenet: ⁊
ceteri sensus sibi de sili/
tudine vsurpāt/cū aliqđ
cognitiōis explorāt. Ex
quo dicto accipiť docu/
mentū/ qꝛ potētia visiua
inter oēs sensitiuas ē no
bilissima. Cuiꝰ inquā si/
gnū est: qꝛ ꝯtingit incor
ruptibilia/ad ꝗ nullꝰ ptī
cularium sensuū attingit
preter visum.

ceteri sēsus sibi de si/
militudine vsurpāt:
cū aliqđ cognitionis
explorant. Ex h autē
euidētiꝰ discerniť/qđ
voluptatľ/ qđ curio/
sitatľ agať ꝑ sensus: qđ voluptas pulchra
canora/suauia/sapida/lenia sectať. Curio/
sitas aūt etiā his cōtraria temptādi causa:
nō ad subeundā molestiā/sed experiēdi no
scendiqꝫ libidinē. Quid eñ voluptatľ ha/
bet videre in laniato cadauere qđ exhorre/
as: ⁊ tñ sicubi iaceat cōcurrūt/vt cōtristen/
tur/vt palleāt. Timēt etiā ne in somnis h
videāt: quasi quisqꝫ eos vigilantes videre
coegerit: aut pulchritudinis vlla fama ꝑ/
suaserit. Jta ⁊ in ceteris sensibus/que per/
sequi longū ē. Et ex hoc morbo cupidita/
tis in spectaculis exhibenť queqꝫ miracula.
Hinc ad ꝑscrutāda nature secreta/ꝗ preter
nos est opata ꝓcediť/ꝗ scire nihil ꝓdest: et
nihil aliud ꝙ scire homines cupiunt. Hinc
etiā si qđ eodē ꝑuerse sciētie fine per artes
magicas ꝗriť. Hinc etiā in ipa religiōe de/
us temptať/cū signa ⁊ ꝓdigia flagitanť: nō
ad aliquā salutē/sed ad solā experientiam
desiderata. Jn hac tā immēsa silua plena
insidiaꝝ ⁊ ꝑiculoꝝ: ecce tā multa ꝑciderim
et a meo corde dispuleri/ sicuti donasti me
facere deus salutľ mee. Attamē qñ audeo
dicere/ cū circumquaqꝫ quotidianā vitam
nostrā tā multa huiꝰ generis reꝝ circūstre/
pāt: qñ audeo dicere nulla re tali me intē/
tum fieri ad spectandū/et vana cura capi/
endū? Sane me/ iā theatra nō rapiūt: nec
curo nosse transitus sideꝝ: nec anima mea
vnqꝫ responsa quesiuit vmbraꝝ: omnia sa
crilega sacramēta detestor. A te dñe deus
meus/cui humilē famulatū ac simplicē de/
beo: quātis mecum suggestionū machina/
tionibus agit inimicus/vt signū aliqđ pe/
tam. Sed obsecro te per regē nostrū et pa
triā hierusalē/simplicē/castā: vt quēadmo/
dum a me longa est ista ꝯsensio: ita sit sem/
per/longe atqꝫ lōgius. Pro salute autē cu/
iusqꝫ cū te rogo: alius multū differēs finis
est intētionis mee: et te facientē quod vis
das mihi/⁊ dabis libēter seq. Uerūtamen
in ꝙmultis minutissimis et ꝯtēptibilibus
rebus curiositas quotidie nostra tēptať: ⁊
ꝙsepe labamur/qs enumerat? Quotiens
narrantes inania: ꝑmo quasi toleramꝰ ne

offendamus infirmos: deinde paulatim libenter aduertimus. Canem currentē post leporē iam non specto cū in circo fit: at vero in agro si casu transeā/ auertit me fortassis ab aliqua magna cogitatione/ atq3 ad se conuertit illa venatio: nō deuiare cogēs corpore iumenti/ sed cordis inclinatione. Et nisi iam mihi demonstrata infirmitate mea/ cito admoneas: aut ex ipsa visione p aliquā considerationē in te assurgere: aut totū contemnere atq3 transire/ vanus hebesco. Quid cū me domi sedentem stellio muscas captans/ vel aranea retibus suis irruentes implicans/ sepe intentum facit? Nū quia parua sunt animalia/ ideo nō res eadē gerit? Pergo inde ad laudādū te creatorē mirificū/ atq3 ordinatorē rerum omniū: sed nō inde intentus esse incipio. Aliud est cito surgere: aliud est non cadere. Et talibus vita mea plena ē: et vna spes mea magna valde misericordia tua. Cū eni in huiusmodi rebus conceptaculū fit cor nostrū: et portat copiose vanitatis cateruas: hinc et orationes nostre sepe interrumpunt atq3 turbant/ ⁊ ante conspectū tuū dū ad aures tuas voce cordis intēdimus: nescio vn irruentibus nugatorijs cogitationibꝰ res tanta preciditur.

Q̄ vanū sit velle timeri ⁊ amari et laudari ⁊c̄. non pˀpter deum: Ca. XXXVI.

A Unquid etiā hoc inter contemnēda deputabimus: aut aliqd nos reducet in spem/ nisi tota misericordia tua: qm̄ cepisti mutare nos? Et tu scis quāta ex pte mutaueris/ q̄ me pmitus sanas a libidine vindicādi me/ vt pˀpitiꝰ fias etiā ceteris oībus iniqtatibus meis: ⁊ sanes oēs lāguores meos: ⁊ redimas de corruptione vitā meā: ⁊ coronas me in miseratiōe ⁊ misericordia: ⁊ saties in bonis desideriū meū: q2 cōpressisti a timore tuo supbiā meā: ⁊ māsuefecisti iugo tuo ceruicem meā. Et nunc porto illud: et leue est mihi: quoniā sic pmisisti ⁊ fecisti: ⁊ vere sic erat/ et nesciebā/ qn̄ id subire metuebā.

Ps. 102.

B Sed nūquid dn̄e/ q̄ solꝰ sine typo dominaris: q2 solus verꝰ dn̄s es q̄ nō habes dn̄m? ¶ Nūquid hoc quoq3 tertiū tēptationis genus cessauit a me: aut cessare in hac tota vita potest: timeri ⁊ amari velle ab hominibus/ non pˀpter aliud/ sed vt inde sit gaudiū quod non est gaudiū? Misera vita est et feda iactantia. Hinc fit vel maxime non amare te: nec caste timere te. Ideoq3 tu supbis resistis: humilibus aūt das gratiā: ⁊ intonas sup ambitiones seculi/ et cōtremiscūt fundamēta montiū. Itaq3 nobis qm̄ pˀpter quedā humane societatis officia necessariū ē amari et timeri ab homibꝰ/ instat aduersariꝰ vere beatitudinis nostre/ vbiq3 spargēs i laqueis/ euge euge: vt dū auide colligimꝰ/ incaute capiamur: et a vitate tua gaudiū nostrū deponamꝰ/ atq3 in hominū fallacia ponamus: libeatq3 nos amari ⁊ timeri/ nō pˀpter te sed p te: atq3 isto modo sui siles factos secū habeat: nō ad ꝯcordiā charitatis/ sed ad ꝯsortiū supplicij: qui statuit sedē suā ponere in aquilonē: vt d̄ puersa ⁊ distorta via imitādi tenebrosi frigidiq3 seruirent. Nos aūt dn̄e pusillꝰ grex tuus/ ecce sumꝰ: tu nos posside. Pretēde alas tuas/ et fugiamꝰ sub eas. Gloria nostra tu esto: propter te amemur: et verbū tuū timeatur a nobis. Qui laudari vult ab hominibus vituperāte te: nō defendet ab hominibꝰ iudicante te: nec eripietur damnāte te. Cū aūt nō peccator laudat in desiderijs anime sue: nec qui iniqua gerit benedicit: sed laudat homo propter aliquod donū quod dedisti ei: At ille plus gaudet sibi laudari se/ q̄ ipsū donū habere vnde laudat/ etiā iste te vituperāte laudatur. Et melior iā ille qui laudauit/ q̄ iste qui laudatꝰ est. Illi eni placuit in homine donū dei: huic amplꝰ placuit donū hominis q̄ dei.

Tertiūdecimū dictū

¶ Tertiūdecimū dictū ē illud: Nūquid hoc temptationis genus cessauit aut cessare ī hac vita potest/ timeri ⁊ amari velle ab hominibꝰ: nō propter aliud sed vt inde sit gaudiū. Et q̄ accipit documētū/ q̄ naturalis inclinatio inest hominibꝰ vt velint ab aliis timeri et amari: quia istam temptationē hic augustinus ponit incessabilem: et talia sunt s̄m naturalē inclinationem.

Jaco. 4. b

Esa. 14. d

C

Ps. 9.

Q̄ ꝯfitet se laudibꝰ delectari alienis ⁊ vitupijs turbari: Ca. XXXVII.

Temptamur his tēptatiōibꝰ quotidie dn̄e: sine cessatiōe temptamur. Quotidiana fornax nostra ē humana lingua. Impas nobis et in hoc genere continentiā. Da quod iubes/ et iube quod vis. Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei/ et flumina oculorū meorū. Neq3 eni facile colligo/ q̄ sim ab ista peste mundatior: et multum timeo occulta mea que norunt oculi tui: mei autem nō. Est enim

qualiscunqȝ in alijs generibus temptatio/
num mihi facultas explorandi me/ in hoc
pene nulla est: Nam et a voluptatib⁹ car/
nis/et a curiositate superuacanea cogno/
scendi/video quantum assecutus sim pos/
se refrenare animū meum/cum eis reb⁹ ca/
reo/ vel voluntate/vel cum absunt. Tunc
enim me interrogo ꝙ magis minusve mi/
hi molestum sit nō habere. Diuitię vō quę
ob hoc expetūtur/ vt alicui istarum trium
cupiditatum vel duabus earum vel omni/
bus seruiant: si per se discere nō potest ani
mus/vtrū eas habens contemnat/ possūt
Al. ⁊ admitti †⁊ dimitti vt se ꝓbet. Laude vō vt carea/
mus/atqȝ i eo experiamur/ quid possum⁹?
Nunquid male viuendum est: et tā perdi/
te atqȝ immaniter/vt nemo nos nouerit q̄ nō
detestetur? Quę maior dementia dici aut
cogitari potest? At si bonę vitę bonorūqȝ
operum comes ⁊ solet et debet esse lauda/
tio: tam comitatum eius/ꝙ ipsam bonam
vitā deseri nō oportet. Non autē sentio si/
ne quo esse aut ęquo animo aut egre pos/
sim/nisi cū affuerit. Quid igit̄ tibi i hoc ge
nere temptationis dn̄e cōfiteor? Quid/ni/
si delectari me laudibus: sed ampli⁹ ipsa
veritate ꝙ laudibus. Nam si mihi ꝓpona/
tur/vtrum malim furens aut in omnibus
reb⁹ errās ab om̄ib⁹ homīb⁹ laudari: an cō/
stās ⁊ in veritate certissim⁹ ab omnib⁹ vitu
perari: video quid eligā. Uerūtamē nollē
vt vł augeret mihi gaudiū cuiuslibet boni
mei suffragatio oris alieni: Sed auget fa/
teor nō solū/sed et vituperatio minuit. Et
cū ista miseria mea pturbor: subintrat mi/
hi excusatio: quę qualis sit/tu scis deus: nā
me incertum facit. Quia em̄ nobis impa/
sti nō tm̄ continentiā: id est a quibus reb⁹
amorē cohibeamus: verumetiā iusticiam:
id est quo cū conferamus: nec te tm̄ volui/
sti a nobis/verumetiā ꝓximū diligi: sępe
mihi videor de ꝓfectu aut spe ꝓximi dele/
ctari/cū hn̄ intelligentis laude delector: et
rursus eius malo cōtristari/cū eū audio vi/
tuperare/quod aut ignorat/aut bonū est.
Nam et cōtristor aliqn̄ laudibus meis/ cū
vel ea laudant̄ in me/in quib⁹ mihi ipe dis/
pliceo: vel etiam bona minora ⁊ leuia plu/
ris ęstimantur ꝙ ęstimanda sunt. Sed rur/
sus vnde scio: an propterea sic afficior/ qȝ
volo de meipso a me dissentire laudatorē
meum: nō quia illius vtilitate moueor/ sȝ
quia eadem bona quę mihi in me placent:
iocundiora mihi sunt cum et alteri placēt?
Quodāmodo enim nō ego laudor/cum de
me sentētia mea nō laudatur: quandoqui/
dē aut illa laudant̄ quę mihi displicēt: aut
illa amplius quę mihi minus placēt. Ergo
ne de hoc incertus sum mei? Ecce in te ve/
ritas video nō me laudib⁹ meis ꝓpter me:
sed ꝓpter proximi vtilitatē moueri opor/
tere. Et vtrum ita sit nescio. Minus mihi
in hac re notus sum ipse ꝙ †tu. Obsecro te Al. † mihi
deus meus: ⁊ meipsum mihi indica/ vt cō/
fitear oraturis pro me fratribus meis: qđ
in me saucium comperero. Iterum me di/
ligentius interrogem: Si vtilitate proxi/
mi moueor in laudibus meis/cur min⁹ mo
ueor/ si quisqȝ alius iniuste vituperetur ꝙ
si ego? Cur ea contumelia magis morde/
or/que in me ꝙ quę in alium eadē iniqui/
tate coram me iacit̄? An ⁊ ego hoc nescio?
Etiam ne id restat vt ipse me seducā: ⁊ ve/
rum nō faciam coram te in corde et lingua
mea? Insaniam istam domine longe fac a
me: ne oleū peccatoris mihi sit os meū/ ad Ps. 140.
impinguandū caput meū. Egenus ⁊ pau/ Ps. 108.
per ego sum: et melior in occulto gemitu
displicens mihi/et quęrens misericordiam
tuam/donec reficiat̄ defectus meus: ⁊ per/
ficiatur vsqȝ in pacem/quā nescit arrogan/
tis oculus.

Qr verba et facta ab alijs nota/ habent temptationem periculo/ sam laudis: Ca. XXXXVIII.

Sermo autem ore ꝓcedens/ ⁊ facta
quę innotescunt hominib⁹/ habēt
temptationem periculosissimam
ab amore laudis: qui ad priuatam quan/
dam excellentiam contrahere emendicata
suffragia temptat. Et cum a me in me ar/
guitur eoipso quo arguitur. Et sępe homo
de ipso vanęglorię contemptu vani⁹ glo/
riatur: ideoqȝ nō iam de ipso glorię contē/
ptu gloriat̄: Non em̄ eam contemnit cum
gloriatur intus.

Qr cōplacētia sui in actibus ꝓ/ prijs periculosa sit: Ca. XXXIX.

Etiā int⁹ ē aliud in eodē genere tē/
ptatiōis malū/q̄ inanescūt q̄ placēt
sibi de se: ꝙuis alijs vel placeant
vel displiceāt: nec placere affectēt cęteris.
Sed sibi placētes multū/ tibi displicēt: nō
tm̄ de nō bonis quasi bonis: verumetiam

de bonis tuis quasi suis: aut etiā sicut de tuis/sed tanꝙ ex meritis suis: aut etiam sicut ex tua gratia/sed nō sua merita: non tamen socialiter gaudentes/sed alijs inuidētes ea. In his omnibus atqꝫ huiuscemodi periculis et laboribus vides tremorem cordis mei: et vulnera mea magis subinde a te sanari/ꝙ mihi nō infligi sentio.

Qualiter in meditatione de exterioribus ad interiora progrediatur: et quem inde recipiat fructum: Ca. XL.

v Bi non mecū ambulasti veritas/ docens quid caueam et quid appetam: cum ad te referrem inferiora visa mea que potui/teqꝫ consulerē? Lustraui mundū foris sensu quo potui: et attendi vitam corporis mei de me/ sensusqꝫ ipsos meos. Inde ingressus sum in recessus memorie mee multiplices amplitudines/plenas miris modis copiarum innumerabilium: et consideraui et expaui: et nihil eorum discernere potui sine te: et nihil eorum esse te inueni: nec egoipse inuentor qui peragraui omnia: et distinguere/ et pro suis queqꝫ dignitatibus estimare conatus sum/excipiens alia nunciātibus sensibus: et interrogans alia mecum cōmixta sentiens: ipsosqꝫ nuncios dinoscens atqꝫ dinumerans: iamqꝫ in memoria clatis opibus alia pertractans/alia recondens/ alia eruens. Nec egoipse cū hec agerem: id est vis mea qua id agebā/ nec ipsa eras tu: q₂ lux es tu ꝑmanēs quā de oīnib⁹ ꝯsulebā/an essent/q̄d essent/quāti pendēda essēt: Et audiebā dicētē ac iubētē. Et sepe istud facio: hoc me delectat/et ab oīb⁹ actionib⁹ necessitatis quantū relaxari possū ad istā voluptatē refugio. Neqꝫ in his oīnib⁹ q̄ ꝑcurro ꝯsulēs te/inuenio tutū locū aīe mee nisi in te/quo colligant̄ sparsa mea: nec a te quicꝙ recedat ex me. Et aliq̄n intromittis me in affectū multū inusitatū introrsus/ ad nescio quā dulcedinē: que si ꝑficiat̄ in me/nescio quid erit qđ vita ista nō erit. Sed recido in hec erumnosis ponderibus: et resorbeor solitis et teneor/et multū fleo: sed multū teneor. Tantū cōsuetudinis sarcina digna est. Hic esse valeo/nec volo: illic volo/ nec valeo: miser vtrobiqꝫ.

Q₂ deum inuocauerit ꝓ victoria triplicis cupidinis: Ca. XLI.

l Deoqꝫ consideraui languores peccatoꝝ meorū in cupiditate triplici: et dexterā tuam inuocaui ad salutē meā. Vidi enī splēdorē tuū corde saucio/et repercussus dixi: Quis illuc potest? Proiectus sum a facie oculorū tuorū. Tu [Ps.30.] es veritas sup oīnia ꝑsidēs. At ego ꝑ auariciam meā nō amittere te volui: sed volui tecū possidere mendaciū: sicut nemo vult ita falsum dicere/vt nesciat ipse quid verū sit. Itaqꝫ amisi te: quia nō dignaris cū mēdacio possideri.

De illusionibus demonū et vero mediatore: Ca. XLII.

q Vem inuenirē qui me reconciliaret tibi? An eundū mihi fuit ad angelos? Qua prece? quibus sacramentis? Multi conantes ad te redire/ neqꝫ per seipsos valentes/sicut audio: tēptauerunt hec/et inciderunt in desideriū curiosaꝝ visionū: et digni habiti sunt illusiōibus. Elati enī te querebāt doctrine fastu/ exerētes potius ꝙ tundētes pectora: et adduxerunt sibi ꝑ similitudinē cordis sui cōspirantes/et socias superbie sue potestates [Eph.2.a] aeris hui⁹a quibus per potētias magicas deciperent̄: querētes mediatorē ꝑ quē purgarent̄/et nō erat. Diabolus enī erat trāsfi- [2.Cor.11.] gurās se i angelū lucis: et multū illexit superbā carnem qđ carneo corpore ipse non esset. Erant enī illi mortales et peccōres: tu aūt dñe cui reconciliari superbe querebāt/ immortalis et sine peccō. Mediator aūt inter deū et homines/oportebat vt haberet [1.timoth.2.b] aliq̄d simile deo/aliq̄d simile hominib⁹: ne in vtroqꝫ hominib⁹ similis/ longe esset a deo: aut in vtroqꝫ deo similis/lōge esset ab hominib⁹: atqꝫ ita mediator nō esset. Fallax itaqꝫ ille mediator/ quo ꝑ secreta iudicia tua supbia meret̄ illudi: vnū cū hominib⁹ habet/id ē peccatū: aliud videri vult habere cū deo: vt q₂ carnis mortalitate nō tegit̄/ ꝓ immortali se ostentet. Sed q₂ stipendiū [Ro.6.d] peccati mors est: hoc habet cōmune cū hominibus/vn̄ simul damnet̄ in mortē.

Quomodo/et per quid/et propter quid fili⁹ dei factus sit mediator: Ca. XLIII.

v Erax autē mediator/quē secreta tua misericordia demōstrasti humilib⁹: et misisti vt [Matth.11.d] ei⁹ exēplo etiā ipsā discerēt humilitatē/mediator ille dei/et hoīm/homo christus iesus [1.timoth.2.b.]

Ar. immorta- les iustus inter mortales peccatores et immortalē iu-
stum apparuit: mortalis cū hominibus/ iu-
stus cum deo: vt quoniā stipendiū iusticię
vita et pax est: per iusticiā coniunctam deo
euacuaret mortem iustificatorū impiorū:
quā cū illis voluit habere cōmunē. Hic de-
monstratus est antiquis sanctis/ vt ita ip-
si per fidē futurę passionis eius/ sicut nos p
fidem pręteritę salui fierent. Inquantum
enī homo/ intantū mediator: inquantū au
tem verbū/ nō medius: quia ęqualis deo/ et
Joh.1.a. deus apud deū/ et simul cū spūsancto vnꝰ
deus. Quō nos amasti pater bone q filio
Ro.8.f. tuo vnico non pepcisti/ sed p nobis impijs
tradidisti eū? Quomodo nos amasti p q-
Phil.2.a. bus ille qui nō rapinā arbitratꝰ est esse ęq-
lis tibi: factus est subditus vsq ad mortē
Ps.87. crucis: vnus ille in mortuis liber/ potesta-
Joh.10.d tē habens ponēdi animā suā: et potestatē
habens iterū sumendi eā: p nobis tibi vi-
ctor et victima: et ideo victor/ qr victima: p
nobis tibi sacerdos et sacrificiū: et ideo sa-
cerdos/ qr sacrificiū faciens tibi nos de ser-
uis filios: de te nascēdo/ nobis seruiendo?
Merito mihi spes valida in illo ē/ q sana-
Ps.102. bis oēs lāguores meos/ p eū qui sedet ad
Ro.8.f. dexterā tuā: et te interpellat p nobis: alio-
quin desperarē. Multi enī et magni sūt ijdē
languores mei: multi sūt et magni: s maior
et amplior ē medicina tua. Potuimꝰ puta-
re verbū tuū remotū esse a piūctiōe hoīs/
et desparē de nobis: nisi caro fieret et habita
ret in nobis. Cōterritꝰ peccatī meis et mole
Ar. cogita- ueram pctōrū et miserię meę agitauerā in corde:
meditatusq fuerā fugā in solitudinē: sʒ p-
Ps.54. hibuisti me/ et pfirmasti me dicens: Ideo p
2.Cor.5.c. oībus christus mortuus est: vt q viuunt
iā nō sibi viuant: sed ei qui p ipsis mortu-
Ps.54. us est. Ecce domine iacto in te curā meam
Ps.118. vt viuam: et considerabo mirabilia de lege
tua. Tu scis imperitiā meā et infirmitatem
meā: doce me et sana me. Ille tuus vnicus
Col.2.a. in quo sunt omnes thesauri sapientię et sci
entię abscōditi/ redemit me sanguine suo.
Ps.118. Nō calumnientur mihi superbi: quoniam
cogito preciū meū: et māduco et bibo et ero-
Ps.21. go: et paup cupio saturari ex eo inter illos
qui edūt et saturant/ et laudabunt dominū
qui requirunt eum.

Sancti augustini episcopi liber confes-
sionum decimus explicit.

Annotatio capitulorum vndecimi libri eiusdem.

Eiuſdem diui aurelij auguſtini
epiſcopi/ confeſſionum liber vn/
decimus incipit.

Quare auguſtinus confitea/
tur deo quaſi ignoret/ cum om̃ia
ſciat: Ca. I.

(n) Vnquid do
mine cum tua ſit ęternitas
ignoras quę tibi dico: aut
Al. † lubes — ad tempus † vides quod fit
Primũ dictũ vndecimi libri — in tempore? ¶ Cur
ergo tibi tot rerum
narrationes digero?
Non vtiqȝ vt per me
noueris ea/ ſed affe/
ctum meũ excito in
te/ et eorum qui hęc legunt/ vt dicam⁹ om/

¶ Primum dictum eſt iſtud: Cur domine tibi tot rerum narrationes digero? Non vtiqȝ vt ꝑ me noueris ea: ſed affe/ctũm excito in te/ et eorũ qui hoc legunt.

Pŝ. 95. — nes: Magnus dominus ꝛ laudabilis val/
de. Jam dixi/et dicam: amore amoris tui
facio iſtud: Nam et oramus: et tamen ve/
Matth. 6. b — ritas ait: Nouit pater veſter quid vobis
opus ſit priuſqȝ petatis ab eo. Affectũ er/
go noſtrum patefacimus in te/ confiten/
do tibi miſerias noſtras/ et miſericordias
tuas ſup nos: vt liberes nos omnino quo/
niã cępiſti/vt deſinamus eſſe miſeri in no/
bis: et beatificemur in te: quoniam voca/
Matth. 5. a — ſti nos vt ſimus pauperes ſpiritu/et mites
et lugentes et eſurientes/ ac ſitientes iu/
ſticiam: et miſericordes ꝛ mundicordes et
pacifici. Ecce narraui tibi mſta quę potui
ꝛ quę volui: qm̃ tu prior voluiſti/vt cõfite/
Pŝ. 117. — rer tibi dño deo meo/ qm̃ bonus es: qm̃ in
ſeculũ miſericordia tua.

Petit liberari a peccato ꝛ ab er
roribus: et duci ad veram cogni/
tionẽ: Ca. II.

(q) Vando autem ſuf
ficio calami lingua enunciare om
nia hortamenta tua/ et omnes ter
rores tuos et conſolationes et guberna/
tiones/ quibus me ꝑduxiſti prędicare ver/
bum tuum: et ſacramentum tuum diſpen/
ſare populo tuo? Et ſi ſufficio hęc † enunci/ — Al. † enume/rare
are ex ordine charo mihi/ valẽt ſtillę tem/
porum: et olim inardeſco meditari in lege
tua: ꝛ in ea tibi confiteri ſcientiam ꝛ impe/
ritiam meã/ primordia illuminationis tuę/
et reliquias tenebrarũ mearum: quouſqȝ
deuoretur a fortitudine infirmitas. Et no
lo in aliud defluant horę/ quas inuenio li/
beras a neceſſitatibus reficiendi corporis
et intentionis animi/ et ſeruitutis quã de/
bemus hominibus: et quam nõ debem⁹/
et tamen reddimus. Domine deus meus
intende orationi meę: et miſericordia tua
exaudiat deſiderium meũ: quoniã nõ mi/
hi ſoli ęſtuat/ ſed vſui vult eſſe fraternę cha
ritati: ꝛ vides in corde meo quia ſic eſt: vt
ſacrificem tibi famulatum cogitationis et
linguę meę: et da quod offerã tibi. Jnops — Pŝ. 85.
eſt et pauper ſum: tu diues in omnes in/
uocantes te: qui ſecurus curam noſtri ge/
ris. Circũcide ab omni temeritate/ ab om/
niqȝ mendacio interiora et exteriora labia
mea: Sint caſtę delitię meę/ ſcripturę tuę:
nec fallar in eis/ nec fallam ex eis. Domi/
ne attende et miſerere mei dñe deus me⁹:
lux cęcorum et virtus infirmorũ/ ſtatimqȝ
lux videntiũ et virtus fortium/ attẽde ani/
mam meam/ et audi clamantẽ de profun/
do. Nam niſi adſint/ et in profundo aures
tuę: ꝙ ibimus? Quo clamabimus? Tuus ẽ — Pŝ. 73.
dies/ et tua eſt nox. Ad nutum tuum mo/
menta tranſuolant. Largire inde ſpacium
meditationib⁹ noſtris in abdita legis tuę:
neqȝ aduerſus pulſantes claudas eã. Ne/
qȝ enim fruſtra ſcribi voluiſti tot pagina/
rum opaca ſecreta. Aut nõ habent illę ſil/
uę ceruos ſuos recipientes ſe in eas: et re/
ſumentes/ ꝛ ambulantes/ et paſcentes/ re/
cubantes et ruminantes. O domine per/
fice me/ et reuela mihi eas. Ecce vox tua
gaudium meum: vox tua ſuperfluentium
voluptatum. Da quod amo: Amo enim:
et hoc tu dediſti. Nec dona tua deſeras:
nec herbam tuam ſpernas ſitientẽ. Confi/
tear tibi quicquid inuenero in libris tuis:
et audiam vocem laudis et te bibam: ꝛ cõ/
ſiderẽ mirabilia de lege tua: ab vſqȝ prin/ — Pŝ. 118.
cipio in quo feciſti cęlum et terrã: vſqȝ ad
regnũ tecum perpetuum ſanctę ciuitatis

2 4~

tuę. Domine miserere mei/ et exaudi desi/
derium meū. Puto enim q nō sit de terra:
nō de auro et argento/ aut de lapidib⁹/ aut
decoris vestibus/ aut honoribus et pote/
statibus/ aut voluptatibus carnis: neqꝫ de
necessarijs corporis/ ꝛ huic vitę peregrina/
tionis nostrę: quę omnia nobis apponun/
Math.6.d tur quęrentibus regnum et iusticiam tuā.
Uide domine deus meus/ vnde sit desyde/
Ps.118. rium meum. Narrauerunt mihi iniusti de/
lectationes suas: sed non sicut lex tua do/
mine. Ecce vnde est desiderium meū: Ui/
de pater/ aspice et vide et approba: et pla/
ceat in conspectu misericordię tuę inueni/
re me gratiam ante te/ vt aperiantur pul/
santi mihi interiora sermonum tuoꝝ. Ob/
secro per dominum nostrum iesum chri/
Ps.79. stum/ filium tuum/ virum dexterę tuę/ fili/
um hominis: quem confirmasti tibi medi/
atorem tuum et nostꝝ: per quem nos quę/
sisti nō quęrentes te: quęsisti autē vt quę/
Joh.1.a reremus te/ verbum tuum per quod feci/
sti omnia: in quibus ꝛ me vnicum tuū per
quem vocasti in adoptionē populū credē/
tiū/ in quo et me: per eū te obsecro qui se/
Ro.8.f. det ad dexterā tuam/ et te interpellat pro
Col.2.a. nobis: in quo sunt omnes thesauri sapien
tię et scientię absconditi. Ipsum quęro in
Joh.5.g. libris tuis. Moyses ò illo scripsit: hoc ipē
ait: hoc veritas ait.

Rogat vt sciat veritatem creationis celi et terrę: Ca.iii.

Udiam et intelligam/ quomodo
Gen.1.a. a in principio fecisti cęlum ꝛ terram.
Scripsit hoc moyses: scṕsit ꝛ abijt:
transiuit hinc ad te. Neqꝫ enim nunc ante
me est: Nam si esset/ tenerem eum/ ꝛ roga/
rem eum/ et per te obsecrarem vt mihi ista
panderet: et pręberem aures corporis mei
sonis erumpentibus ex ore eius. Et si he/
bręa voce loqueretur/ frustra pulsaret sen/
sum meum: nec inde mentem meam quic/
Al. ꝛ attin/ gereret q̄ttangeret: Si autem latine/ scirem quid
diceret. Sed vnde scirem/ an verum dice/
ret? Qꝫ si et hoc scirem: num ꝛ ab illo scirē?
Intus vtiqꝫ mihi/ intus in domicilio co/
gitationis: nec hebręa/ nec gręca/ nec lati/
na/ nec barbara veritas sine oris et linguę
organis/ sine strepitu syllabarum diceret:
verum dicit: et ego statim certus confidē/
ter illi homini tuo dicerem: verum dicis.
Cum ergo illum interrogare non possim:

te quo plenus vera dixit veritas/ rogo te
deus meus: rogo parce peccatis meis: ꝛ q̄
illi seruo tuo dedisti hęc dicere/ da et mihi
hęc intelligere.

Qꝫ creaturę ostendant seipsis ꝛ suis qualitatibus a se nō factas esse/ sed creatore omniū: Ca.iiii.

Cce sunt cęlum et terra: clamant
e q facta sint. Mutantur enim at/
qꝫ variantur. Quicquid autem fa/
ctum non est/ ꝛ tamen est: nō est in eo quic/
q̄ quod ante non erat: quod est mutari at/
qꝫ variari. Clamant etiā q seipsa nō fece/
rint: ideo sumus/ quia facta sumus. Nō er/
go eramus anteq̄ essemus/ vt fieri posse/
mus a nobis. Et vox dicentiū est ipsa eui/
dentia. Tu ergo domine fecisti ea qui pul/
cher es/ pulchra sunt enim: qui bonus es/
bona sunt enim: qui es/ sunt enim. Nec ita
pulchra sunt: nec ita bona sunt: nec ita sūt/
sicut tu conditor eorum: quo compato nec
pulchra sunt: nec bona sūt: nec sūt: Scim⁹
hęc/ gr̄as tibi. ¶ Et
scientia nostra scien/
tię tuę cōpata/ igno/
rantia est.

Secūm dictū ¶ Secundum dictum ē istud: Scientia nostra sci
entie tue comparata/ igno/
rantia est. Et dicit q om
nia que bona sunt ꝛ pul/
chra in creatis: ad deum
comparata/ nec pulchra sunt nec bona. Ex quo dicto
sane intellecto/ accipitur documentum/ q omnis crea/
tura ad deum comparata est diminute perfecta: nō to/
taliter imperfecta: cum omnē suam perfectionē habe/
at vt compatur ad deum: et ratione talis diminutiōis
dicitur non perfecta.

Qꝫ nō sint factę creaturę ex pręexistenti materia: Ca.v.

N principio fecit deus cęlū et ter/ Gen.1.a.
i ram. Quomodo autē fecisti cęlū ꝛ
terram: et quę machina tā grādis
operationis tuę? Nō eñ sicut homo artifex
formas corpus de corpore/ arbitratu ani/
mę valētis imponere vtcūqꝫ speciem quā
cernit in semetipsa interno oculo. Et vnde
hoc valeret/ nisi quia tu fecisti eam? Et im/
ponit specīe iam existēti et habēti vt esset/
veluti terrę aut lapidi aut ligno aut auro
aut id genus rerum cuilibet. Et vnde ista
essent/ nisi tu fecisses ea? Tu fabro corpus:
tu animū membris imperitantē fecisti: tu
materiā vnde facit aliquid: tu ingeniū quo
artē capiat/ et videat intus quid faciat fo/
ris: tu sensum corporis quo interprete tra/
ijciat ab animo ad materiā id quod facit: ꝛ
renūciet animo quid factū sit/ vt ille intus
consulat p̄sidentē sibi veritatē an bn̄ factū

fit. Te laudãt hec omnia creatorem omniũ. Sed tu quõ facis ea? Quõ fecisti deus celum ⁊ terram? ¶ Nõ
Tertiũ dictũ vtiq3 in celo neq3 in terra fecisti celum et terram: neq3 in aere aut in aquis: quoniam ⁊ hec pertinẽt ad celum ⁊ terram: neq3 in vniuerso mũdo fecisti vniuersum mundum: q2 non erat vbi fieret anteq3 fieret vt esset: nec manu tenebas aliquid vnde faceres celum et terrã. Nam vnde tibi hoc

> ¶ Tertiũ dictũ ẽ istud: Non in celo et terra fecisti celum et terram: nec in vniuerso mundo fecisti mundum vniuersum: quia non erat vbi fieret anteq3 fieret. Ex quo dicto accipiuntur duo argumenta. Primum est/ q2 omne quod fit in aliquo loco/presupponit locum illum: quia probat vniuersum non esse in se factum: quia tunc precessisset seipsum. Secundũ argumentũ/ q2 omne qđ fit in aliquo tempore p̃supponit illud tẽpus eadem ratione.

qđ tu nõ feceras vñ aliquid faceres? Quid
Ps. 32. eñ ẽ/ nisi q2 tu es? Ergo dixisti/ ⁊ facta sũt: atq3 in verbo tuo fecisti ea.

Querit quo verbo dixerit omnia fienda esse: et ostendit q2 non transitorio: Ca. VI.

Sed quomodo dixisti? Nũquid illo modo quo facta est vox de nube/
Matth. 3. d. et. 17. a. dicens: Hic ẽ filius meus dilect9? Illa eñ vox acta atq3 transacta est/ cepta et finita. Sonuerunt syllabe atq3 transierunt: secunda post primam/ tertia post secundam: atq3 inde ex ordine/ donec vltima post ceteras/ silentiumq3 post vltimã. Vnde claret atq3 eminet/ q2 creature mot9 expressit eam/ seruiens eterne voluntati tue ipse temporalis: et hec ad tẽpus facta verba tua nũciauit auris exterior menti prudenti: cuius auris interior posita ẽ ad eternum verbũ tuũ. At illa comparauit hec verba temporaliter sonãtia/ cum eterno in silentio verbo tuo/ et dixit: Aliud est longe/ longe aliud est. Hec longe infra me sunt: nec sunt/ quia fugiunt et pretereunt: Verbum autẽ domini mei supra me manet in eternum. Si ergo verbis sonantibus et pretereuntibus dixisti vt fieret celum ⁊ terra: atq3 ita fecisti celum ⁊ terram: erat iam creatura corporalis ante celum ⁊ terrã: cuius motibus temporalibus temporaliter vox illa percurreret. Nullũ autẽ corpus ante celum et terram: Aut si erat/ id certe sine transitoria voce feceras/ vnde transitoriã vocẽ faceres/ qua diceres vt fieret celũ et terra. Quicquid enim illud esset/ vnde talis vox fieret/ nisi abs te factum esset/ omnino non esset. Vt ergo fieret corpus vñ ista vba fierẽt/ quo verbo a te dictũ est?

De eterno vbo/ hoc est filio suo dixerit: ⁊ facta sunt: Ca. VII.

Vocas itaq3 nos ad intelligendum verbum deũ apud te deũ/ qđ sem-
Joh. 1. a piterne dicit: et eo sempiterne dicuntur omnia. Neq3 eñ finit quod dicebat: et dicit aliud vt possint dici omnia: s3 simul ac sempiterne omnia: Alioqn iã tempus et mutatio/ ⁊ nõ vera eternitas/ nec vera immortalitas. Hoc noui deus meus/ ⁊ gratias ago. Noui/ confiteor tibi dñe: mecũq3 nouit et bñdicit te quisquis ingratus non est certe veritati. Nouimus domine/ nouimus: quoniam inquantũ quicquid nõ est quod erat ⁊ ẽ quod nõ erat/ intantũ morit ⁊ orit. Nõ ergo qcq3 ⁊ vbi tui cedit atq3 suc- Al. ⁊ verbo tuo
cedit: qm̃ vere immortale atq3 eternũ est. ¶ Et ideo vbo tibi coeterno/ simul ⁊ sempiterne dicis omnia q̃ dicis: ⁊ fit qcqđ dicis vt fiat: Nec aliter q3 dicẽdo facis: nec tñ ⁊ simul et sempitẽna fiũt omnia q̃ dicẽdo facis.

> ¶ Quartũ dictũ ẽ istđ: Verbo tibi coetno simul ⁊ sempiterne dicis omia q̃ dicis: ⁊ qcqđ dicis fit: nec aliter q3 dicẽdo fac9. Sed orit dubiũ/ quõ de9 dicit oia vbo. Dicit aũt q2 dicẽdo vbũ. i. generãdo filiũ exp̃mit in eo oia exẽplaria creaturaꝝ que habet in mẽte sua: cũ oia essentialia et cõmunicet. Quartũ dictum
>
> Secunda dubitatio/ quõ deus facit oia dicẽdo. Dicitur aũt q2 dicendo verbũ/ hoc est gignẽdo dicit omnia facere/ q2 cõmunicat et p dictionẽ vim p̃ductiuã omnib3 que facit: tñ eodem modo posset dici de productione spiritussancti.

De codẽ verbo ab errore ducimur/ ⁊ docemur i omib9: Ca. VIII.

Cur queso te dñe de9 meus/ vtcũq3 video: sed quõ id eloquar/ nescio: nisi quia omne qđ esse incipit et esse desinit: tũc esse incipit ⁊ tũc desinit/ qñ debuisse incipe vl' desinere in eterna rõne cognoscit/ vbi nec incipit aliqđ nec desinit? Ipsũ ẽ verbũ tuũ/ qđ ⁊ p̃ncipiũ est/ q ⁊ loquitur nobis. Sic in euãgelio p carnẽ ait: ⁊ h Joh. 8. d
insonuit foris auribus hominũ vt crederet/ ⁊ intus q̃rerect/ et inueniret in eterna vitate: vbi oẽs discipulos bon9 ⁊ sol9 magister do- Matth. 23. a
cet. Ibi audio dñe vocẽ tuã dicentẽ mihi: qm̃ ille loquit nobis q̃ docet nos. Qui aũt nõ docet nos/ etiã si loquit nõ nobis loqtur. Quis porro nos docet nisi stabil' veritas? Quia et p creaturã mutabilẽ cũ admonemur/ ad vitatẽ stabilẽ ducimur/ ⁊ vbi Al. ⁊ ibi

Al.† vera vere discimus/cum stamus ꝛ audimus eū:
Joh.3.d. et gaudio gaudemus ꝑpter vocem sponsi/
reddentes nos vnde sumus. Et ideo prin/
cipiū: quia nisi maneret cū erraremus/ nō
esset quo rediremus. Cū autem redim⁹ ab
errore/cognoscendo vtiqꝫ redimus. Ut au
Joh.8.d. tem cognoscamus/docet nos:qꝛ principiū
est ꝛ loquit̄ nobis.

Qȝ interna locutione agnosci/tur principiū quo creauit omnia: Ca.IX.

Gen.1.a. In hoc ꝑncipio deus fe/
cisti celum ꝛ terram:in verbo tuo/
in filio tuo/ in virtute tua/ in sapi/
entia tua/ in veritate tua: miro modo di/
cens/ꝛ miro modo faciens. Quis compre/
hendet? Quis enarrabit? Quid ē illud qđ
interlucet mihi/et percutit cor meum sine
lesione:ꝛ inhorresco et inardesco? Inhorre
sco inquātum dissimilis ei sum: inardesco
inquantū similis ei sum. Sapientia ipsa ē
que interlucet mihi/ discindēs nubilū me/
um: quod me rursus cooperit deficientē ab
ea caligine atqꝫ aggere penarum mearū:
Ps.30. quoniā sic infirmatus est in egestate vigor
meus/vt nō sufferam bonū meū/ donec tu
Ps.102. domine qui ꝑpitius factus es omnib⁹ ini/
quitatibus meis/ etiā sanes omēs lāguo/
res meos:quia et redimes de corruptione
vitam meā:et coronabis me in miseratiōe
et misericordia:ꝛ satiabis in bonis deside/
riū meū:quoniā renouabit̄ iuuentus mea
Ro.8.e. sicut aquile. Spe eñ salui facti sumus:ꝛ ꝓ/
missa tua ꝑ patientiā expectamus. Audi/
at te intus sermocinantē qui potest: Ego
Ps.103. fidenter ex oraculo tuo clamabo: Qȝ ma/
gnificata sunt opera tua dñe/omīa in sapi/
entia fecisti:et illa principiū:et in eo princi
pio fecisti celum ꝛ terram.

Qȝ voluntas dei eterna sit:ꝛ ta/men in tꝑe omīa fecerit: Ca.X.

Nonne ecce pleni sunt vetustate sue
qui nobis dicunt: Quid faciebat
deus anteqꝫ faceret celum ꝛ terrā?
Si eñ vacabat/inquiunt/et nō operaba/
tur aliqđ:cur nō sic semꝑ et deinceps:quē/
admodum retro semꝑ cessauit ab opere? Si
eñ vllus motus in deo nouus extitit:ꝛ vo
luntas noua vt conderet creaturam quam
nunqꝫ ante condiderat:quomodo iam ve/
ra eternitas vbi oritur voluntas que non
erat? Neqꝫ eñ voluntas dei creatura est/
sed ante creaturam: quia nō crearetur ali/
quid/nisi creatoris voluntas precederet.

Qȝ eternitati coexistat omīs dif/ferentia tempoꝝ: Ca.XI.

Ad ipsā ergo
dei substan/
tiā ptinet vo
luntas eius. Qȝ si ex/
ortum est aliquid in
dei substantia qđ pri
us nō erat: nō vera/
citer dicit̄ eterna illa
substātia. Si aūt vo/
luntas dei sempiter/
na erat/vt esset crea/
tura:cur nō sempiter
na creatura? Qui hec
dicūt/nōdū te intelli/
gunt: O sapiētia dei
lux mentiū:nōdū in/
telligūt quō fiāt q̄ ꝑ
te atqꝫ in te fiūt:ꝛ co/
nant̄ eterna sapere:sed adhuc in ꝓteritis ꝛ
futuris reꝝ motibus cor eoꝝ volitat/ꝛ ad/
huc vanū est. Quis tenebit illud/ꝛ figet il/
lud vt paululū stet:et paululū rapiat splē/
dorem semꝑ stantis eternitatis:et compa/
ret cū temporibus nunqꝫ stātibus:et vide/
at esse incompabilē:et videat longū tēpus
nisi ex multis ꝓtereuntib⁹ motib⁹ qui simul
extēdi nō possunt/longū nō fieri:nō aūt ꝓ/
terire quicqꝫ in eterno/sed totū esse p̄sens:
nullū vero tempus totū esse p̄sens:ꝛ videat
omē ꝓteritū ꝓpelli ex futuro:et omē futuꝝ
ex ꝓterito ꝯsequi: ꝛ omē preteritū ac futu/
rū ab eo quod semꝑ est p̄sens creari et ex/
currere? Quis tenebit cor hominis/vt stet
et videat quō stans dictet futura ꝛ ꝓterita
tpa:nec futura nec ꝓterita eternitas? Nū/
quid manus mea valet hoc/aut man⁹ oris
mei ꝑ loquelas agit tam grandē rem?

¶ Quintum dictum est illud: Ad ipsam dei sub/stantiam pertinet volun/tas eius:q̄ si exortum est aliquid in dei substantia quod prius nō erat:tunc nō dicit̄ veracit̄ eterna. Si autē inquit dicis: vo/luntas dei sempiterna erat/vt eēt creatura:cur nō sempiterna etiā crea/tura? Qui hec dicūt/nō/dum te intelligunt: quia in eterno nihil preterit/ sed totū est ibi p̄sens. Sz oritur dubium: quomo/do ista responsio est illi/us questionis. Dicit̄ au/tem q̄ voluntas nō erat ꝓ eīno licet foret ab eter/no:et isti arbitrant̄ non posse fieri sine trāsitu vo/luntatis. — Quintū dict

Duplex respōsio sup questione cū querit̄:quid fecerit deus ante/qꝫ crearet celum ꝛ terrā: Ca.XII.

Ecce respon/
deo dicenti:
qđ faciebat
de⁹ anteqꝫ faceret ce/
lū ꝛ terrā: respondeo
nō illud qđ quidā re/
spōdisse ꝑhibet̄ iocu/
lariter eludēs questi/
onis violentiā. Alta

¶ Sextū dictū est illud: Cū dicitur/ qđ faciebat deus anteqꝫ faceret celū et terrā? Respondeo nō id qđ quidā respondisse perhibet̄ iocularitēr elu/dēs questionis violētiā. Alta inqt scrutātib⁹ ge/hēnas parabat. Hec inqt aug⁹/nō respōdeo: libē/ti⁹ eñ respōderē/ nescio qđ nescio/ qꝫ illud vnde irridet̄ qui — Sextū dict

inquit ſcrutantibus gehennas parabat. Aliud eſt videre/ aliud ridere. Hec nō reſpondeo: Libentius em̄ reſpōderē/ neſcio qđ neſcio/ ꝙ̄ illud vñ irridetur qui alta interrogauit: et laudatur qui falſa reſpondit. Sꝫ dico te deus noſter om̄is creature creatorem: Et ſi celi et terrę nomine om̄is creatura intelligit̄: audēter dico: Anteꝙ̄ faceret deus cęlum ꝛ terram nō faciebat aliquid. Si em̄ faciebat/ quid niſi creaturā faciebat? Et vtinā ſic ſciam/ quicq̇d vtiliter ſcire cupio: quemadmodū ſcio ꝙ nulla fiebat creatura/ anteꝙ̄ fieret vlla creatura.

¶ Irridet̄ q̇ alta interrogauit: et laudatur qui falſa reſpondit. Sed dico ꝙ deus anteꝙ̄ faceret celum et terram/ nihil faciebat: quia tunc aū omnem creaturā feciſſet creaturam. Iſtud tamen eſt ſtricte accipiendum pro factione. Nam ſi queratur quid operabat̄: dicitur ꝙ diligebat ꝛ agnoſcebat ſuam eſſentiam: ꝛ ideo non erat ocioſus/ ſꝫ in talib⁹ operationibus beatus.

Qr añ tēpora a deo creata nulla fuerint tempora: Ca. XIII.

Ut ſi cuiuſꝙ̄ volatilis ſenſus va-
a gatur ꝑ imagines retro tēpoꝝ: ꝛ te
deū oipotētē ꝛ om̄icreātē/ ꝛ om̄itenētē/ cęli ꝛ terrę artificē/ ab oꝑe tanto anteꝙ̄ id faceres/ ꝑ innumerabilia ſęcula ceſſaſſe miratur: euigilet atꝙ̄ attendat/ quia falſa miratur: Nam vnde poterant innumerabilia ſęcula p̄terire/ quę ipſe nō feceras: cum ſis omniū ſęculoꝝ auctor ꝛ conditor? Aut quę tempora fuiſſent quę abs te condita nō eſſent? Aut quō p̄teriyſſent ſi nūꝙ̄ fuiſſent? Cū ergo ſis operator omniū tēpoꝝ/ ſi fuit aliquod tempus anteꝙ̄ faceres cęlū ꝛ terrā: cur diciꝑ ab opere ceſſabas? Idipſum em̄ tempus tu feceras: nec pręterire potuerunt tpa anteꝙ̄ faceres tēpora. Si aūt ante cęlū et terram nullū erat tempus/ cur quęrit̄ quid tūc faciebas? Nō em̄ erat tunc vbi nō erat tempus: nec tu tempore tempora pręcedis: alioquin nō om̄ia tempora p̄cederes. Sed p̄cedis omnia tēpora pręterita/ celſitudine ſemꝑ pręſentis ęternitatis: ꝛ ſuperas om̄ia futura/ quia et illa futura ſunt: et cum venerint/ pręteri-
Ps. ioi. ta erunt: tu autem idemipſe es/ et anni tui nō deficient. Anni tui nec eūt nec veniūt: iſti em̄ noſtri et eunt et veniunt/ vt omnes veniant. Anni tui omnes ſimul ſtāt: quoniā ſtant: nec euntes a venientibus excludunt̄/ quia non tranſeunt: iſti autē noſtri omnes erunt/ cū omnes nō erūt. Anni tui dies vnus: ꝛ dies tuus nō quotidie/ ſꝫ hodie: quia hodiern⁹ tuus nō cedit craſtino: neꝙ̄ em̄ ſuccedit heſterno. Hodiernus tuus ęternitas: ideo coęternum genuiſti/ cui dixiſti: Ego hodie genui te. Omnia tēpo- Ps. 2. Heb. 5. b
ra tu feciſti: et ante omnia tempora tu es: nec aliquo tpe nō erat tempus.

Oſtendit quid ſit tēpus ꝑ tres differentias eius: Ca. XIIII.

Ullo ergo tempore nō feceras ali-
n quid: quia ipſum tempus tu fece-
raſ: ¶ Et nulla tpa tibi coęterna ſūt/ qꝛ tu permanes. At illa ſi ſemꝑ ꝑmanerent/ nō eſſent tempora. Quid em̄ eſt tēpus? Quis hoc facile breuiterꝙ̄ explicauerit? Quis h̄ ad v̄bū de illo ꝓferēdū vl̄ cogitatione comprehēderit? Quid aūt familiarius ꝛ notius in loquēdo cōmemoramus ꝙ̄ temp⁹? Et intelligim⁹ vtiꝙ̄ cū id loquimur: intelligimus etiam/ cum alio loquente id audim⁹. Quid ē ergo temp⁹? Si nemo ex me quęrat ſcio: ſi quęrēti explicare velim neſcio: fidenter tñ dico ſcire me. Qđ ſi nihil pręteriret/ nō eſſet pręteritum tempus: ꝛ ſi nihil adueniret/ nō eēt futuꝝ tempus: ꝛ ſi nihil eſſet/ nō eſſet pręſens tēpus. Duo ergo illa tēpora/ pręteritū ꝛ futuꝝ quomodo ſunt/ quādo ꝛ p̄teritū iā nō eſt: ꝛ futuꝝ nōdū ē? Pręſens autem ſi ſemꝑ eſſet pręſens/ nec in p̄teritū trāſiret: iam nō eſſet tēpus/ ſed ęternitas. Si ergo p̄ſens vt tēpus ſit/ ideo fit: quia in p̄teritū tranſit: quō et h̄ eſſe dicimus/ cui cauſa vt ſit illa eſt: qꝛ non

Septimū dictum ¶ Septimum dictum ē illud: Nulla tēpora ſunt coeterna tibi: quia tu ꝑmanes: et illa ſi permanerent/ non eſſent tempora: Quid ē enim tempus? Quis h̄ facile breuiterꝙ̄ explicauerit? Si q̄rēti explicare velim neſcio fidenter. Illa autem duo tempora/ preteritum et futurū quomodo ſunt quando preteritum iam non eſt/ et futurum nondum eſt: preſens autem ſi ſemper eſſet p̄ſens/ nec in preteritum tranſiret/ non eſſet tempus/ ſꝫ eternitas. Nec vere dicimus tempus eſſe/ niſi quia tēdit in non eſſe. Item ad oſtendendum maiorem iſtam difficultatem adiungit: Si quid intelligitur temporis/ ꝙ in nullas vel in minutiſſimas momentorum partes diuidi poſſit: id ſolum eſt qđ preſens dicat̄: qđ tamen ita raptim tranſuolat a futuro in preteritū: vt nulla morula extēdatur. Nam ſi extendatur/ diuiditur in preteritum et futurum: preſens autem nullū habet ſpaciū. Et tūc querit/ quō tempus lōgū eſt: nō in futuro/ quia nondū ē: nec in preterito/ quod iam non eſt. Et poſt verba multa concludit dubitationem ſic dicens: Sed forte ꝓprie diceret̄/ ꝙ iſta tria/ preſens/ preteritū ꝛ futurum ſunt in anima quędā: ꝛ alibi nō video ea: de p̄teritis inq̇t memoria: de p̄ſentib⁹ ꝯtuit⁹: de futuris expectatio.

erit/vt scȝ nō vere dicamus tēpus esse nisi quia tendit in nō esse.

Longitudo ⁊ breuitas tēporis in quo consistat: Ca.xv.

Et tamen dicimus longū tempus et breue tempus: neqꝫ hoc nisi de ꝑterito aut futuro dicim⁹. Preteritū tempus longū (verbi gratia) vocam⁹ ante centum annos: futurum itidem longum post centum annos. Breue autē preteritum/ sicut puta/ dicimus ante decē dies: et breue futurum post decē dies. Sed quo pacto lougum est aut breue quod nō est? Preteritum eñ iam nō est: et futurum nondū est: Non itaqꝫ dicamus: longū est: sed dicamus de preterito/ longum fuit/ et de futuro longum erit. Domine deus meus/ lux mea: nōne ⁊ hic veritas tua deridebit hominem? Qꝫ enim longum fuit preteritum tempus/ cū iam esset preteritū/ longum fuit/ an cū adhuc presens esset? Tunc eñ poterat esse longum/ quādo erat quod esset longum. Preteritum vͦo iam nō erat/ vnde nec longum esse poterat/ quod omnino nō erat. Nō ergo dicamus/ longum fuit preteritū tempus: neqꝫ eñ inueniemus quid fuerit longum/ quando ex quo preteritum est/ nō est. Sed dicamus/ longum fuit illud presens tempus: quia cum presens esset longum erat. Nondum eñ preterierat vt nondum esset: ⁊ ideo erat quod longū esse posset. Postea vero ꝙ preterijt/ simul et longum esse destitit quod esse destitit. Videam⁹ ergo o anima humana/ vtrū ⁊ presens tempus possit esse longum. Datum eñ tibi est sentire moras atqꝫ metiri. Quid respondebis mihi? An centum anni presentes longū tempus est? Vide prius vtrum possint presentes esse centū anni. Si eñ primus eoꝝ annus agiť/ ipse ꝑsens est: nonaginta vero et nouem futuri sunt/ et ideo nondū sunt. Si autem secundus annus agitur/ iam vnus est ꝑteritus/ alter ꝑsens/ ceteri futuri. Atqꝫ ita si mediorum quēlibet centenarij huius numeri annum presentē posuerimus: ante illum preteriti erunt/ post illū futuri. Quocirca centum anni presentes esse nō poterunt: Vide saltē vtrū qui agitur vn⁹ ipse sit ꝑsens: Et eius eñ si prim⁹ agiť mensis/ futuri sūt ceteri. Si secundus/ iā et primus ꝑterijt/ ⁊ reliqui nondū sunt. Ergo nec ann⁹ qui agitur/ totus est ꝑsens. Et si nō totus est presens/ nō est annus presens. Duodecim eñ menses annus est: quoꝝ quilibet vn⁹ mensis qui agitur/ ipse ꝑsens est: ceteri aūt ꝑteriti aut futuri: Quāqꝫ neqꝫ mensis qui agiť ꝑsens est/ sed vnus dies. Si primus/ futuris ceteris: si nouissimus/ ꝑteritis ceteris: si medioꝝ/ quilibet inter ꝑteritos et futuros. Ecce ꝑsens tempus quod solū inueniebamus longū appellandū/ vix ad vni⁹ diei spaciū cōtractū est. Sed discutiamus etiā ipsum: quia nec vnus dies totus ē ꝑsens: Nocturnis eñ ⁊ diurnis horis omnibus viginti quattuor expleť. Quaꝝ ꝓma ceteras futuras habet/ nouissima ꝑteritas: aliqua vͦo interiectaꝝ añ se ꝑteritas/ post se futuras: Et ipsa vna hora fugitiuis particulis agitatur. Quicquid eius auolauit/ preteritum est: quicqͩ ei⁹ restat/ futurū. Si quid intelligiť tp̄is quod in nullas iā vel in minutissimas momentoꝝ partes diuidi possit/ id solū ē quod presens dicať: Quod tamen ita raptim a futuro in preteritū trāsuolat/ vt nulla morula extendať: Nam si extendiť/ diuidiť in preteritum et futurū. Presens autē nullum habet spaciū. Vbi ē ergo tempus quod longū dicam⁹? An futuꝝ? Nō quidē dicimus longū ē: quia nōdū est quod longū sit/ sed dicim⁹ lōgū erit. Quādo igiť erit? Si eñ ⁊ tūc cū adhuc futuꝝ erit/ nō erit longū: qꝛ quid sit longum/ nondū erit. Si autē tūc erit longū cum ex futuro/ qͦd nondū est/ esse iā ceperit: et presens factū erit/ vt possit esse quod longum sit: iā superioribus vocibus clamat ꝑsens tempus/ longū se esse nō posse.

Quale tempus metiri possit/ et quale non: Ca.xvi.

Et tamē domine sentim⁹ interualla temporꝫ/ ⁊ cōparam⁹ sibimet/ et dicim⁹ alia lōgiora/ et alia breuiora. Metimur etiā quāto sit breuius aut lōgius illud tēpus ꝙ illud: ⁊ respōdemus duplū esse hoc vel triplū/ illud aūt simplum/ aut tantū hoc esse quantū illud. Sed ꝑtereuntia metimur tēpora cū sentiēdo metimur: preterita vͦo que iā non sunt/ aut futura ꝗ nondū sunt/ quis metiri potest: nisi forte audebit quiſ dicere metiri posse qͦd nō est? Cū ergo ꝑterit tēpus/ sentiri ⁊ metiri potest: cū autē preterierit: quoniā non est/ nō potest.

Tempus preteritum et futurū ubi sint: Ca. XVII.

q Uero pater/ nō affirmo: deus meus preside mihi et rege me: Quis nā est qui dicat mihi nō esse tria tēpora/ sicut pueri didicim⁹/ puerosq̃ docuimus: p̄teritum/ presens et futurū/ sed tm̄ p̄sens: quoniā illa duo non sunt? An et ipsa sunt: sed ex aliquo ꝓcedit occulto/ cū ex futuro fit p̄sens: et in aliquod recedit occultū/ cū ex p̄senti fit preteritū? Nā ubi ea viderunt qui futura cecinerūt si nondū sunt? Neq̃ eñ potest videri id quod nō est. Et q̄ narrant preterita/ nō utiq̃ vera narrarēt/ si animo illa nō cernerent? Que si nulla essent/ cerni omnino nō possent. Sunt ergo ⁊ futura ⁊ preterita.

Qualiter preterita ⁊ futura tēpora presentia sunt: Ca. XVIII.

s Jnie me dn̄e ampli⁹ querere/ spes mea: nō cōturbet intētio mea. Si eñ sunt futura ⁊ p̄terita/ volo scire ubi sint. Qđ si nōdū valeo/ scio tamē ubicunq̃ sunt: nō ibi ea futura esse/ aut preterita/ sed p̄sentia. Nam si et ibi futura sunt/ nondū ibi sunt: si et ibi p̄terita sunt/ iam nō ibi sunt. Ubicunq̃ ergo sunt quecunq̃ sunt/ nō sunt nisi p̄sentia: q̄q̃ preterita cū vera narrant/ ex memoria ꝓferunt/ nō res ipse q̄ preterierūt/ sed v̄ba cōcepta ex imaginibus earū/ q̄ in animo velut vestigia p sensus pretereūdo fixerūt. Puericia q̄ppe mea q̄ iam non est: in tp̄e p̄terito est quod iam nō est: imaginē v̄o eius cum eā recolo ⁊ narro/ in p̄senti tp̄e intueor: quia ē adhuc in memoria mea. Utrū simul sit causa etiam predicendorum futurorum/ ut rerum que nondū sunt iā existentes p̄sentantur imagines: cōfiteor deus meus nescio. Illud sane scio/ nos plerūq̃ p̄meditari futuras actiones nostras: eamq̃ p̄meditationē esse p̄sentē: actionē aūt quam p̄meditamur nōdū esse: quia futura est. Quā cū agressi fuerimus/ et quod premeditabamur agere cepimus: tūc erit illa actio: q2 tūc nō futura sed p̄sens erit. Quoquo modo se itaq̃ habeat arcana p̄sentia futurorum/ videri nisi quod est nō potest. Quod autē iam est/ nō futurum sed presens ē. Cū ergo videri dicunt futura/ nō ipsa q̄ nōdū sunt/ id est que futura sunt: sed eorum cause vel signa forsitan videntur q̄ iā sunt: ideo non futura sed p̄sentia sūt iā videntib⁹/ ex quib⁹ futura p̄dicant animo cōcepta. Que rursus cōceptiones iā sunt: et eas p̄sentes apud se intuent qui illa p̄dicunt. Loquatur mihi aliquod exemplū tāta rerum numerositas. Intueor aurorā/ ortum solē ꝓnūcio: Qđ intueor presens est/ quod ꝓnūcio futurum. Nō sol futurus qui iā est/ sed ortus eius qui nōdū est. Tn̄ etiā ortū ipsū nisi animo imaginarer/ sicut modo cū id loquor: nō eū possem p̄dicere. Sed nec illa aurora quam in celo video/ solis ortus ē/ q̄uis eū precedat: nec illa imaginatio in animo meo/ que duo p̄sentia cernunt/ ut futurus ille ante dicat. Futura ergo nondū sunt. Et si nōdū sunt/ nō sunt. Et si nō sūt/ videri omnino nō possunt/ sed predici possunt ex presentibus/ q̄ iā sunt ⁊ videntur.

Querit modū quo anima doceatur de futuris: Ca. XIX.

t U itaq̃ regnator creature tue/ q̄s est mod⁹ quo doces animas ea q̄ futura sunt? Docuisti eñ ꝓphetas tuos. Quisnam ille modus est quo doces futura/ cui futurum quicq̄ nō est: vel potius de futuris doces presentia? Nā quod non est/ nec doceri utiq̃ potest. Nimis lōge est modus iste ab acie mea. Jnualuit ex me: nō potero ad illum: potero autem ex te/ cū dederis tu dulce lumen occultorū oculorum meorum. Ps. 138.

Qualiter tres differētie tēporum sint nominande: Ca. XX.

q Uod autē nunc liquet ⁊ claret/ nec futura sunt nec p̄terita: Nec proprie dicit/ tempora sunt tria: p̄teritū/ presens ⁊ futurū: sed fortasse ꝓprie diceret: tēpora sunt tria: presens de p̄teritis: presens de p̄sentibus: presens de futuris. Sūt eñ hec in anima tria quedam: ⁊ alibi ea non video. Presens de p̄teritis memoria: presens de presentib⁹ ꝯtuitus: presens de futuris expectatio. Si eñ hec p̄mittimur dicere/ tria tēpora video/ fateorq̃ tria sunt. Dicatur etiā/ tempora sunt tria: preteritū/ presens et futurū: sicut abutit consuetudo: dicatur. Ecce nō curo nec resisto/ nec rep̄hēdo: dū tamē intelligat quod dicit/ neq̃ id quod futurum est esse iam: neq̃ id quod preteritū ē. Pauca sunt eñ q̄ ꝓprie loquimur/ plura non ꝓprie: sed agnoscitur quid velimus.

Quō tēp⁹ possit metiri: Ca. XXI.

Dixi ergo pauloante / q pretereun/
tia tempora metimur / vt possim⁹
dicere duplū esse hoc tpis ad illud
simplū: aut tantū hoc quantū illud: ⁊ si qd
aliud de partibus temporꝝ possum⁹ renun
ciare metiendo. Quocirca vt dicebā p̄ter/
euntia metimur tempora. Et si quis mihi
dicat: vnde scis? respōdeā: scio quia meti/
mur: nec metiri que nō sunt possumus: et
nō sunt p̄terita vel futura. Presens vero tē/
pus quomodo metimur / quādo nō habet
spacium? Metit ergo cum p̄terit: cum au/
tem p̄terierit / non metit. Quid eni metiat
nō erit. Sed vn̄ ⁊ qua ⁊ quo p̄terit / cū me/
tit? Vn̄ / nisi ex futuro? Qua / nisi p p̄sens?
Quo / nisi in p̄teritū? Ex illo ergo quod nō/
dū est / p illud qd spacio caret / in illud quod
iā nō est. Quid autē metimur nisi tempus
in aliquo spacio? Neq; eni dicimus simpla
⁊ dupla / ⁊ tripla / ⁊ equalia: et si quid h mo/
do in tpe dicimus / nisi inter spacia tempo/
rū. In quo ergo spacio metimur temp⁹ p̄/
teriens? Utrū in futuro vn̄ p̄terit? Sed qd
nondū est / nō metit. An in presenti qua p̄/
terit? Sed nullum spaciū nō metimur. An
in preterito quo preterit? Sed quod iā nō
est nō metimur.

Orat vt exaudiat in petēdo in/telligentiā scripturaꝝ: Ca. XXII.

Exarsit animus me⁹ nosse istud im/
plicatissimū enigma: Noli claude/
re domine deus meus bone pater:
per christū obsecro / noli claudere desiderio
meo ista / et vsitata ⁊ abdita / quo minus in
ea penetret: ⁊ dilucescant allucente miseri/
cordia tua dn̄e. Quem pcontabor de his:
et cui fructuosius confitebor imperitiam
meā / nisi tibi cui nō sūt molesta studia mea
flāmantia vehemēter in scripturas tuas?
Math. 7. b Da quod amo: amo eni: et hoc tu dedisti.
Da pater qui vere nosti data bona dare fi
lijs tuis. Da quoniam suscepi cognoscere
Ps. 72. te: ⁊ labor est ante me donec aperias. Per
christū obsecro in nomine eius sancti san/
Ps. 115. ctorum / nemo mihi obstrepat. Et ego cre/
2. Cor. 4. c didi / propter quod et loquor. Hec est spes
Ps. 26. mea: ad hanc viuo vt contempler delecta/
Ps. 38. tiones domini. Ecce veteres posuisti dies
meos et transeunt / ⁊ quomodo nescio. Et
dicimus tempus ⁊ tempus / tpa et tēpora.
Qdiu dixit hoc ille: q̄diu fecit hoc ille: et
q̄ longo tpe? Illud nō vidi: Et duplū tē/
poris habet hec syllaba ad illā simplā bre/
uē. Dicimus hec / ⁊ audim⁹ hec / et intelligi/
mur ⁊ intelligim⁹. Manifestissima ⁊ vsita/
tissima sunt: ⁊ eadem rursus nimis latēt: ⁊
noua est inuētio eorum.

Excludit errorē de tempore cu/iusdā docti hominis: Ca. XXIII.

Audiui a quo/
dam homine
docto / q so/
lis / ac lune / ac siderū
motus / ipsa sint tem
pora / et non tanum:
Cur enim non poti/
us omniū corporum
motus sint tēpora?
An vero si cessarent
celi lumina / et moue/
retur rota figuli: non
esset tēpus quo me/
tiremur eos gyros: ⁊
diceremus / aut equa/
libus morulis agi /
aut si alias tardius /
alias velocius moue/
ret: alios magis diu/
turnos esse / alios mi/
nus? Aut cū hoc di/
ceremus / non et nos
in tempore loquere/
mur: aut essent in verbis nostris alie lon/
ge syllabe / alie breues: nisi qr ille longiore
tempore sonuissent / iste breuiore? Deus
dona hominibus videre in paruo cōmu/
nes noticias rerum paruarū atq; magna/
rum. Sunt et sidera et luminaria celi in si/ Gen. 1.
gnis / et in temporibus / et in annis ⁊ in di/
ebus. Sunt vero: sed nec ego dixerim cir/
cuitum illius ligneole rote diem esse: nec
tamen ideo tempus non esse ille dixerit.
Ego scire cupio vim naturāq; temporis /
quo metimur corporū motus: et dicimus
illum motū (verbi gratia) tempore duplo
esse diuturniorē q̄ istum. Nā quero / quo/
niā dies dicitur / nō tm̄ morula solis super
terram / sm q aliud est dies / aliud nox: sed
etiam totus eius circuitus ab oriente vs/
q; ad orientē: sm q dicim⁹: Tot dies trāsi/
erūt. Cū suis eni noctibus dicitur tot di/
es: nec extra reputantur spacia noctium.
Quoniā ergo dies explet motu solis atq;

Octauū dict.

¶ Octauum dictum est istud: Audiui a quodā docto homine / q solis ac lune ac siderum mo/tus ipsa sunt tēpora: cur etiā nō poti⁹ oim corpoꝝ motus ipsa sunt tēpora? (Ar. tanni) An vero si cessarent celi luminaria: et moueretur rota figuli: nō esset tem/pus quo metiremur illū motum equalibus mo/rulis. Et post multa sic concludit: Nemo mihi ergo dicat celestium cor/porum motus esse tem/pora: quia cuiusdam vo/to cum sol stetisset vt vi/ctor iosue prelium pera/geret: stabat sol sed tem/pus ibat per spaciū tem/poris quo ei sufficeret il/la pugna. Video ergo tē/pus esse quandam distē/tionem / et finaliter resi/det i hoc: licet quasi sus/pensiue tempora sunt in anima sm recordationē preteritorum et expecta/tionem futuroꝝ.

circuitu ab oriente vsq ad orientē: quero
vtrū mot⁹ ipse sit dies/ an mora ipsa quāta
peragit/an vtrūq. Si eni primū/mot⁹/dies
esset: dies ergo esset etiā si tāto spacio tpis
sol cursum illū pegisset/quantū ē horę vni-
us. Si secundū: nō ergo esset. dies si ab or-
tu solis vsq in ortū alterū/ tā breuis mora
esset q̄ ē horę vni⁹: sȝ vicies ⁊ q̄ter circuiret
sol vt expleret diē. Si vtrūq/mot⁹ ⁊ mora:
nec ille appellaret dies/si horę spacio sol to-
tum suum gyrū circuiret: nec illa si sole ces-
sante tantū temporis preteriret/ quāto p-
agere sol totum ambitū de mane in mane
assolet. Non itaq nūc querā/quid sit illud
quod vocat dies/ sed quid sit tempus quo
metiētes solis circuitum diceremus eū di-
midio spacio temporis/ peractū minus q̄
solet: si tāto spacio temporis peract⁹ esset/
quāto peragunt horę duodecim: Et vtrū-
q tempus cōparātes diceremus illud sim-
plū/hoc duplū/etiā si aliquādo illo simplo/
aliquādo isto duplo sol ab oriente vsq ad
orientē circuiret. Nemo ergo mihi dicat cę-
Josue.10.c lestiū corporū motus esse tempora: quia et
cuiusdā voto cum sol stetisset/vt victor io-
sue prelium perageret sol stabat/sed tempus
ibat. Per suū quippe spaciū temporis qd
ei sufficeret/illa pugna gesta atq finita ē.
Uideo igit tempus quandā esse distensio-
nem: sed video an videre mihi videor? Tu
demonstrabis lux veritas.

Ostendit q tempus nō sit mo-tus corporis/ sed quia motus fit in tempore: Ca. XXIIII.

i Iubes vt approbē si quis dicat tē-
pus esse motū corporis? Nō iubes:
Nā corpus nullū nisi in tēpore moueri au-
dio. Tu dicis: Ipsum autē corporis motū
tempus esse nō audio: Nō tu dicis. Cū eni
mouetur corpus/ tpe metior q̄diu moue-
atur: exquo moueri incipit donec desinat.
Et si nō vidi exquo cepit ⁊ pseuerat moue-
ri/vt nō videā cū desinit: nō valeo metiri/
nisi forte exquo videre incipio donec desi-
nā. Q si diu video/tm̄modo longū temp⁹
esse renūcio: nō autē quantū sit: q̄ ⁊ quan-
tum cū dicim⁹/collatione dicim⁹: velut tā-
tū hoc quantū illud: aut duplum hoc ad il-
lud: ⁊ si quid aliud isto modo. Si autē no-
tare potuerim⁹ locorū spacia/vn̄ et quo ve-
niat corpus qd mouet/vel partes ei⁹: si tā-
q̄ in torno mouet: possumus dicere quātū
sit tpis/exquo ab illo loco vsq ad illum lo-
cum motus corpis vel partis eius effectus
est. Cū itaq aliud sit mot⁹ corporis/ aliud
quo metimur q̄diu sit: q̄s nō sentiat quid
horū potius tēpus dicendū sit? Nā etsi va-
rie corpus aliqn mouet/aliqn stat: nō solū
motū eius: sed etiā statū tpe metimur: ⁊ di-
cim⁹ tantū stetit/quantū motū est: aut du-
plo vel triplo stetit ad id qd motū est: et si
quid aliud nostra dimēsio siue cōprehēde-
rit siue existimauerit/vt dici solet pl⁹ min⁹.
Nō est ergo tempus corporis motus.

Petit illuminari ad intelligendum quod ignorat: Ca. XXV.

Confiteor tibi dn̄e ignorare me ad-
c huc qd sit temp⁹: ⁊ rursus cōfiteor
tibi dn̄e scire me in tpe ista dicere:
et diu me iā loqui de tpe: atq idipsum diu
non esse nisi morā tpis. Quō igit hoc scio/
qn̄ qd sit tēp⁹ nescio? An forte nescio quē-
admodū dicam qd scio? Hei mihi q̄ nescio
saltē qd nesciā. Ecce deus meus corā te/ q̄r
nō mētior: sicut loquor/ita est cor meū. Tu
illuminabis lucernā meā dn̄e deus meus:
illumina tenebras meas.

Uenatur mensurā tēporis mē-sura metrorū ⁊ pedū: Ca. XXVI

Omne tibi cōfitet anima mea cōfes-
n sione veridica metiri me tpa? Ita
ne de⁹ meus metior? Et quid meti-
ar nescio. Metior motū corpis in tpe: itē
ipsū tēpus nō metior? An vo corpis motū
metirer q̄diu sit/ et q̄diu hinc illuc perue-
niat/nisi tempus in quo mouetur metirer.
Ipsū ḡ tempus vnde metior? An tpe bre-
uiore metimur longius/sicut spacio cubiti
spaciū trāsiri. Sic eni videmur spacio bre-
uis syllabę metiri/spaciū longę syllabę/at-
q id duplū dicere: ita metimur spacia car-
minū spacijs versuū: et spacia versuū spa-
cijs pedum/ ⁊ spacia pedū spacijs syllaba-
rū: ⁊ spacia longarū spacijs breuium/ nō in
paginis: Nā eo modo loca metimur/nō tē-
pora. Sed cū voces pnunciādo transeūt: ⁊
dicimus longū carmē est/nā tot versib⁹ cō-
texit: lōgi vsus/ nā tot pedib⁹ cōstāt: longi
pedes/nam tot syllabis tēdunt: longa syl-
laba/ nā dupla est ad breuē. Sed neq ita
cōprehēdit certa mēsura tpis: quandoqdē
fieri pōt vt ampliori spacio tpis psonet v-
sus breuior si pduct⁹ pnūciet/q̄ longior si
correpti⁹. Ita carmen/ita pes/ita syllaba.

Inde mihi visum est/nihil esse aliud tẽpus
ꝙ distensionẽ: sed cuius rei nescio: et mirũ
si nõ ipsius animi. Quid enĩ metior obse-
cro deus meus et dico: aut indefinite lon-
gius est hoc tempus ꝙ illud: aut etiam de-
finite duplũ est hoc ad illud? Tempus me-
tior/scio: sed non metior futuꝝ/ quia nõdũ
est. Non metior ꝑsens: quia nullo spacio
tenditur. Nõ metior ꝓteritũ/ quia iam nõ
est. Quid ergo metior? An ꝓtereũtia tẽpo
ra nõ ꝓterita? Sic enĩ dixeram.

Quid homo metiatur quando metitur tempus/ostendit exẽplo: Ca. XXVII.

A Insiste anime me⁹ ꝛ
attende te fortiter: Deus adiutor
Ps. 99. noster/ipse fecit nos ꝛ nõ ipsi nos.
Attẽde vbi albescit veritas. Ecce puta: vox
corporis incipit sonare ꝛ sonat/ ꝛ adhuc so
nat: ꝛ ecce desinit: iamq; silentiũ est: et vox
illa preterita est: et nõ est iam vox. Futura
erat anteq̃ sonaret/et non poterat metiri:
quia nõdum erat: ꝛ nũc nõ potest: q2 iã nõ
est. Tũc ergo poterat cũ sonabat: quia tũc
erat que metiri posset. Sed et tunc nõ sta-
bat: ibat enĩ ꝛ ꝓteribat. An ideo magis po-
terat? Preteriẽs enĩ tendebat in aliqđ spa
ciũ tpis q̃ metiri posset: qm̃ ꝑsens nullũ ha
bet spaciũ. Si ergo tunc poterat/ecce puta/al-
tera cepit sonare/ ꝛ adhuc sonat/cõtinuato
tenore sine vlla distinctione/ metiamur eã
B dũ sonat. Cum enĩ sonare cessauerit/ iã ꝓ-
terita erit: ꝛ nõ erit que possit metiri. Me-
tiamur plane et dicamus quanta sit. Sed
adhuc sonat: nec metiri potest nisi ab ini-
tio sui quo sonare cepit/vsq; ad finem quo
desinit. Ipsum quippe interuallũ metimur
ab aliquo initio vsq; ad aliquẽ finẽ. Qua-
propter vox que nondũ finita ẽ/ metiri nõ
potest: vt dicat̃ ꝙ longa vel breuis sit: nec
dici aut equalis alicui/ aut ad aliquã sim-
pla vel dupla /vel quid aliud. Cum aũt fi-
nita fuerit/iam nõ erit. Quo pacto igitur
metiri poterit? Et metimur tamẽ tẽpora:
nec ea que nondũ sunt: nec ea que iam nõ
sunt: nec ea que nulla mora extẽdunt̃: nec
C ea que terminos nõ habent. Nec futura er
go/nec ꝓterita/ nec ꝑsentia/nec ꝓtereuntia
tempora metimur/et metimur tamẽ tẽpo-
ra. De⁹ creator omniũ: versus iste octo syl-
labaꝝ/breuibus ꝛ lõgis alternat syllabis.
Quattuor itaq; breues/ prima/ tertia/ qn-
ta/ septima simple sunt ad quattuor lon-
gas: secundã/ quartã/ sextã/ octauã. He sin-
gule ad illas singulas duplũ habẽt tempo
ris/ ꝓnũcio et renũcio: et ita est quãtũ sen-
tit̃ sensu manifesto: Quantũ sensus mani-
festus est/breui syllaba longã metior: eam
q; habere bis tm̃ sentio. Sz cũ altera post
alteram sonat/si prior breuis/longa poste-
rior: quomodo tenebo breuẽ/ ꝛ quõ eã lon-
gam metiens applicabo/ vt inueniã q2 bis
tãtũ habeat/quando qdẽ longa sonare nõ
incipit/nisi breuis sonare desiterit? Ipsã
quoq; longã nõ ꝑsentẽ metior: quãdo nisi
finitam nõ metior. Eius autẽ finitio/prete
ritio est. Quid ergo est quod metiar? Ubi D
est quam metior breuis? Ubi est lõga quã
metior? Ambe sonuerunt/auolauerunt/ ꝓ-
terierunt: iam nõ sunt/ ꝛ ego metior: fiden-
terq; respondeo/ quãdo exercitato sensu fi-
ditur/ illam simplã esse/illam duplã in spa-
cio/scz temporis. Neq; hoc possum nisi q2
preterierũt ꝛ finite sũt. Nõ ergo ipsas que
iã nõ sunt: sz aliquid in memoria mea me-
tior quod infixũ manet. In te anime me⁹
tempora metior: noli mihi obstrepere/ qđ
est/ noli tibi obstrepere turbis affectionũ
tuarũ. In te inquã tẽpora metior: affecti-
onem quam res pretereũtes in te faciunt:
et cum ille preterierint manet. Ipsam me-
tior presentẽ/nõ eas que preterierũt vt fie-
ret. Ipsam metior cũ tempora metior. Er-
go aut ipsa sunt tempora/aut nõ tpa meti
or. Quid cũ metimur silentia: ꝛ dicimus il E
lud silentiũ tantũ tenuisse tpis/ quantũ il-
la vox tenuit? Nõne cogitationẽ tẽdimus
ad mẽsurã vocis/quasi sonaret vt aliquid
de interuallis silẽtiorũ in spacio temporis
renũciare possimus? Nam ꝛ voce atq; ore
cessante peragimus/cogitãdo carmina et ver-
sus/ ꝛ queq; sermonẽ/motionũq; dimẽsio-
nes quaslibet: ꝛ de spacijs tẽporũ q̃ntũ il-
lud ad illud sit renũciam⁹: nõ aliter/ac si ea
sonãdo dicerem⁹. Si voluerit aliqs edere
lõgiusculã vocẽ: ꝛ ꝯstituerit ꝓmeditãdo ꝙ
longa futura sit: egit vtiq; iste spaciũ tpis
in silentio/memorieq; cõmẽdãs cepit ede-
re illam vocẽ que sonat/ donec ad ꝓpositũ
terminũ ꝑducat̃: Immo sonuit ꝛ sonabit:
Nã quod eius iã pactũ ẽ/ vtiq; sonuit: qđ
aũt restat sonabit: atq; ita peragit̃/dũ pre-
sens intẽtio futuꝝ in ꝓteritũ traijcit: dimi-
nutiõe futuri crescẽte ꝓterito/ donec ꝑ con- Ar. + ꝯsumꝑ
summatione futuri sit totũ ꝓteritũ.

Qꝫ tria ſunt in anima quib⁹ no-tantur omnes differētie tēporū:

Ed quomodo mi (Ca.XXVIII.

ſ nuitur aut conſumit̄ futurꝝ/ quod nōdū eſt? Aut quomodo creſcit p̄teritū quod iam nō eſt: niſi qꝛ in animo q̄ illud agit tria ſunt? Nā et expectat ⁊ attēdit ⁊ meminit: vt id quod expectat ꝑ id qđ attēdit/ trāſeat in id qđ meminerit. Quis igit̄ negat futura nōdum eſſe? Sed tñ iam eſt in animo expectatio futuroꝝ. Et q̄s negat p̄terita iā nō eſſe? Sed tamē adhuc eſt in animo memoria p̄teritoꝝ. Et q̄s negat p̄ſens tempus carere ſpacio: quia in puncto p̄terit? Sed tamē ꝑdurat attētio ꝑ quā peragat abeſſe quod aderit. Non igit̄ longū tempus futurꝝ quod non eſt/ ſed longū futurꝝ/longa expectatio futuri eſt. Neqꝫ lōgum p̄teritum tempus quod nō eſt/ſed longū p̄teritū longa memoria p̄teriti ē. Dicturus ſum canticū quod noui/ anteq̄ꝫ incipiam in totum expectatio mea tenditur: cum autem cepero/ quantū ex illo in p̄teritum decerpſero/ tenditur in memoria mea / atqꝫ diſtendit̄ vita huius actiōis mee in memoriā ꝓpter quod dixi: ⁊ in expectationē ꝓpter quod dicturus ſum: p̄ſens tamen adeſt attentio mea/ꝑ quam traijciatur quod erat futurū vt fiat p̄teritū. Qđ quāto magis agit̄ ⁊ agit̄/tanto breuiata expectatiōe ꝓlōgat̄ memoria/donec tota expectatio ꝯſummat̄/cū tota illa actio finita tranſierit in memoriā. Et quod in toto cātico/hoc in ſingulis particulis eius fit: atqꝫ in ſingulis ſyllabis eius: hoc in actione lōgiore/cuius forte particula eſt illud canticum: hoc in tota vita hominis/ cuius partes ſunt omnes actiones hominis: hoc in toto ſeculo filioꝝ hominū/cui⁹ partes ſunt omnes vite hominū.

Quid ſit vita hominis/ ⁊ quid intendere debeat: Ca.XXIX.

Ps.62. Ed qm̄ melior ē miſcđia tua ſup vi

ſ tas: ecce diſtēſio ē vita mea/ et me ſuſcepit dextera tua ī dn̄o meo me-

timoth.2.b. diatore filio hoīs iter te vnū ⁊ nos multos in multis ꝑ multa: vt ꝑ eū app̄hendā in q̄

Phil.2.c. et app̄henſus ſum: et a veterib⁹ dieb⁹ colligar ſequēs vnū/p̄terita oblitus: nō in ea q̄ futura ⁊ trāſitura ſunt/ſed in ea q̄ an̄ ſunt:

Al. tinnus nō diſtētus/ſed† intēt⁹: nō ſm̄ diſtēſionē/ſ ſm̄ intētionē ſequor ad palmā ſupne vocationis/ vbi audiā vocē laudis tue/ ⁊ cōtempler delectationē tuā/nec venientē nec p̄tereuntē. Nunc vo anni mei in gemitibus: et tu ſolatiū meū dn̄e pater me⁹ eternus es: At ego in tp̄a diſſilui/quorū ordinē neſcio: et tumultuoſis varietatib⁹ dilaniant̄ cogitationes mee/intima viſcera anime mee/donec in te confluam purgatus ⁊ liquid⁹ igne amoris tui.

Orat vt errātes circa creationē illuminetur ad verā cognitionē:

Et ſtabo atqꝫ ſolida/ Ca.XXX.

c bor in te in forma mea v̄itate tua: nec patiar queſtiones hoim/ q̄ penali morbo pl⁹ ſitiūt q̄ꝫ capiunt/et dicunt: Quid faciebat deus anteq̄ꝫ faceret celū et terrā? Aut quid ei venit in mentē/vt aliq̄d faceret/ cum antea nunq̄ꝫ aliquid fecerit? ¶ Da illis dn̄e bene cogitare q̄d dicāt: et inuenire qꝛ non dicit̄ nunq̄ꝫ vbi nō eſt tempus. Qui ergo dicit̄ nunq̄ꝫ feciſſe/ q̄d aliud dicit̄ niſi nullo tēpore feciſſe? Videāt itaqꝫ nullū tēpus eſſe poſſe ſine creatura tua: ⁊ deſināt iſtā vanitatē loqui. Extendant̄ etiā in ea q̄ an̄ ſūt: ⁊ intelligāt te an̄ oīa tp̄a eternū creatorē oīm tēpoꝝ: neqꝫ vlla tp̄a tibi eſſe coeterna nec vllā creaturā/etiā ſi ē aliq̄ ſupra tp̄a.

¶ Nonū dictū eſt iſtud: Da illis dn̄e bn̄ cogitare q̄d dicāt/et inuenire qui dicāt: quid faciebat de⁹ anteq̄ꝫ faceret mūdū: aut quid ei venit in mentē vt aliq̄d faceret: qꝛ nō dicit̄ nūq̄ꝫ vbi nō ē tp̄s: Qui q̄ dr̄ nūq̄ꝫ feciſſe q̄d aliud dr̄ niſi nullo tp̄e feciſſe? Videāt q̄ nullū tp̄s eſſe poſſe ſine creatura: ⁊ intelligant an̄ oīa tp̄a eternū creatorē: nec vlla tempora tibi eē coeterna: nec vllā creaturā/etiā ſi ē aliqua ſupra tempora. Nonū dictū

Petit illūinari/ ⁊ q̄ꝫ differat noticia dei a creature cognitione:

Omine de⁹ me⁹/q̄s ille Ca.XXXI

d ſinus ē alti ſecreti tui: et q̄ꝫ lōge inde me ꝓiecerūt ꝯſeq̄ntia delictoꝝ meorū? Sana oclos meos vt ꝯgaudeā luci tue. Certe ſi ē tā grādi ſciētia et p̄ſciētia pollēs anim⁹/cui cuncta p̄terita ⁊ futura ita nota ſint/ſicut mihi vnū cāticū notiſſimū: nimirū mirabilis eſt anim⁹ iſte/ atqꝫ ad horrorē ſtupēdus. Quippe quē ita nō lateat q̄c q̄d pactū/ et quicq̄d† relictū ſeculorū eſt: quēadmodū me non latet cantantē illud canticū/quid ⁊ quātū eius abierit ab exordio: quid ⁊ quātū reſtet ad finē. Sꝫ abſit vt tu conditor vniuerſitatis/ꝯditor animarū et corpoꝝ: abſit vt ita noueris oīa futura ⁊ p̄terita. Lōge tu/ lōge mirabilius/longeqꝫ Al. † reliquū

250

secretius. Nec enim sicut nota cantãtis/ notumve canticũ audientis/ expectatiõe vocũ futurar/ et memoria preteritar variaẽ affectus/ sensusq distendiẽ: ita tibi aliqd accidit incõmutabiliter eterno: hoc est vere eterno creatori mẽtiũ. Sicut ergo nosti in principio celũ et terrã sine varietate noticię
Gen.1.a. tuę: ita fecisti in principio celũ et terrã sine distinctiõe actionis tuę. Qui intelligit/ cõfiteaẽ tibi: et qui nõ intelligit/ cõfiteaẽ tibi: O q̃ excelsus es/ et humiles corde sunt do-
Ps.145. mus tua. Tu enim erigis elisos/ et nõ cadũt:
Al. fortitudo quor †fortitudo tu es.

Sancti augustini episcopi liber confessionum vndecimus explicit.

Annotatio capitulor duodecimi libri eiusdem.

1 Q deus operosior sit ad dandũ/ q̃ nos ad petẽdũ: et q in suis pmissis nemo falli possit.
2 De duplici celo et terra.
3 Tenebrę sup faciẽ abyssi qd fuerint.
4 Q terrę et abyssi noĩe materia pma
5 Q materia pma nõ sit (significaẽ. intelligibilis sicut alię qualitates.
6 Quid senserit aliqñ de materia prima/ et quid modo.
7 Q magnum celum et paruam terram de nihilo creauit deus.
8 Q materiam primam de nihilo/ et omnia alia de illa fecerit.
9 Q celum celi nõ tempore numeratũ/ iportet creationẽ spũalẽ naturę.
10 Q ex cecis scripturis priꝰ notis venerit in lucẽ cognitionis scpturę sacrę/ quibus inhęrere cupiebat.
11 Orat vt in vera noticia dei pmaneat: et quã noticiã ex ipso habeat in
12 Intelligit deũ duas pdi (creatura disse naturas/ spũalẽ et corporalẽ.
13 Q creatura spũalis sit intellectiua pura: sicq dicitur inuisibilis et in-
14 Miraẽ de pfunditate (composita scripturę diuinę: et quomodo odiat eos qui negant scripturas.
15 De immutabilitate volũtatis diuinę/ et mutabilitate creaturę/ q̃ ẽ in-
16 Exprobrat male (ferior creatorẽ. intelligere volẽtes: et petit se in veritatis intellectu confirmare.
17 Cũ moyses nomine celi et terrę non intellexerit spũalẽ et corpalẽ creaturã: qre augustinꝰ id dicat qdã figurũt: et opinionũ diuersitas ponit.
18 Quid in scriptura qualibet/ et potissimũ in sacra intelligi possit.
19 Ponit multa/ quę vera eẽ nemo potest negare.
20 Varij modi intelligẽdi illud: In principio creauit deus etc.
21 Ponit varios intelligendi modos illiꝰ dicti: Terra erat inanis.
22 Q nomine celi et terrę etiam aquas creatas esse intelligatur.
23 Ponit duo genera dissensionum: et quibus coniungi velit.
24 Quid moyses voluerit in suis ỽbis ignoraẽ: s ver intellexisse certũ ẽ.
25 Q vanũ sit asserere qd moyses senserit in suo scripto libri genescos.
26 Qualẽ mentẽ sibi dari vellet augꝰ/ si scribẽdi sibi forẽt libri genescos.
27 Exemplo demõstrat/ q tutiꝰ ẽ de originali multa/ q̃ de alijs sumere.
28 Notaẽ diuersitas modor dicendi siue intelligẽdi rer pditiõe p symbola.
29 Diuersi modi prioritatũ/ et q̃ (bola. sint priora origine.
30 Q veritas in scriptura quęrenda ẽ/ et honorandus seruus veritatis.
31 Q nõ solũ sententia ppria vera/ sed omniũ vera dictiũ accipiẽda sit.
32 Q deus reuelat se et suam veritatẽ se diligentibus.

Eiusdẽ diui aurelij augustini cõfessionũ liber duodecimꝰ incipit.

Q deus operosior sit ad dandũ/ q̃ nos ad petẽdũ: et q in suis promissis nemo falli possit: Ca. I.

M Vlta satagit cor meum domine in hac inopia vitę mee pulsatum verbis sactę scripturę tuę: ¶ Et ideo plerũq in sermone copiosa est egestas humanę intelligentię: quia plꝰ loquiẽ inqsitio q̃ inuentio: et longior est petitio q̃ ĩpetratio: et operosior est manus pulsãs q̃ sumẽs. Tenemus pmissum: quis corrũpet illud? Si

¶ Primũ dictũ ẽ illud: Plerũq in sermone copiosa est egestas humanę intelligentię: qr plus loquiẽ inquisitio q̃ inuẽtio: et longior est petitio q̃ impetratio: et operosior est manus pulsans q̃ sumens.

Primũ [illegible] duodecimi libri

Ro.8.f. Matth.7.a. deus ꝓ nobis quis cõtra nos? Petite ⁊ ac-
cipietis: querite ⁊ inuenietis: pulsate ⁊ ape-
rietur vobis: Omnis enim qui petit accipit: ⁊ q̄-
rens inueniet/ ⁊ pulsanti aperietur. Promis-
sa tua sunt: Et quis falli timeat/ cum pro-
mittit veritas?

De duplici celo et terra: Ca. II.

C Onfitetur altitudini tue humilitas lin-
gue mee: quoniam tu fecisti celū ⁊ terrā:
hoc celū qd̄ video/ terrāq̄ quā cal-
co. Unde est hec terra quam porto? Tu fe-
cisti. Sed vbi est celū celi dn̄e/ de quo audi-
Ps.113. uimus in voce psalmi: Celū celi domino:
terrā autē dedit filijs hominū? Ubi est ce-
lum quod nō cernim⁹: cui terra est hoc om-
ne quod cernimus? Hoc enim totū corpore-
um/ nō vbiq̄ totum ita cepit speciem pul-
chrā in nouissimis/ cui fundus est terra no-
stra: sed ad illud celum celi/ etiam terre no-
stre celum terra est. Et hoc vtrunq̄ magnū
corp⁹ nō absurde terra ē: ad illud nescio q̄-
le celū quod dn̄o est/ nō filijs hominū.

Tenebre super faciē abyssi q̄d fuerint: Ca. III.

Gen.1.a. E T nimirū hec terra erat inuisibilis
⁊ incomposita: ⁊ nescio que ꝓfun-
ditas abyssi super quā nō erat lux:
quia nulla species erat illi. Unde iussisti vt
2. sen. dis.12. ca. scdm scriberetur/ q̄ tenebre erant sup abyssū/ quid
aliud q̄ lucis absentia? Ubi enim lux esset si
esset/ nisi superesset eminendo et illustran-
do? Ubi ergo lux nōdū erat/ quid erat ad-
esse tenebras nisi abesse lucem? Super ita-
q̄ erant tenebre: quia lux super aberat: si-
cut sonus vbi nō est/ silentiū est. Et quid ē
esse ibi silentiū/ nisi sonū ibi nō esse? Non-
ne tu dn̄e docuisti hanc animā que tibi cō-
Scdm dictū fitetur? ¶ Nōne tu do-
mine docuisti me/ q̄
priusq̄ istā informē
materiā formares at-
q̄ distingueres/ non
erat aliq̄d: nō color/
nō figura/ nō corpus/
nō spiritus: nō tamē
omnino nihil? Erat q̄-
dam informitas sine
vlla specie.

¶ Secundum dictum ē illud: Tu dn̄e docuisti me/ q̄ priusq̄ istam informem materiā formares atq̄ distingueres non erat aliquid: non color/ non figura/ non corpus/ non spiritus: nō tamen omnino nihil erat: sed quedam informitas sine specie/ que vocata est terra et abyssus pro gradu infimo quid ista habent q̄ informitatem sine specie feceris? Illud autem cogitabant/ non priuatione omnis forme/ sed cōparatione formosiorum erat informe: prorsus enim informe cogitare non poteram. Et sequitur Mutabilitatē corporū q̄ sumūt esse qd̄ fuerant/ ⁊ incipiūt esse q̄ nō fuerāt ꝑ informe aliquid fieri istū transitū suspicatus sū/ nō ꝑ omnino nihil. Ex quo dicto accipiunt due argumenta speculatiua. Primū est/ q̄ materia sine forma cogitari nō potest: quia dicit q̄ hoc ipse nō poterat. Secundū/ q̄ transmutatio deduxit in noticiā memorie beatum augustinū: qr ex tali trās mutatione arguebat cōmune subiectū.

Qr terre ⁊ abyssi nomine materia prima significat: Ca. IIII.

Q Uid ergo vo-
caretur/ q̄ etiā
sensu tardio-
ribus vtcūq̄ insinu-
aretur/ nisi vsitato aliq̄
vocabulo? Quid au-
tē in omnib⁹ mūdi par
tib⁹ reperiri pōt ꝓpin-
qui⁹ informitati omni-
mode/ q̄ terra ⁊ abys-
sus? Min⁹ enim speci-
osa sunt ꝓ suo gradu
infimo/ q̄ cetera supi-
ora ꝑlucida ⁊ luculēta omnia. Cur ḡ nō acci-
piā informitatē materie/ quā sine specie fe-
ceras: vn̄ speciosū mundū faceres/ ita com-
mode hominib⁹ intimatā/ vt appellaretur
terra inuisibilis ⁊ incomposita?

Qr materia prima nō sit intelligibilis sicut alie q̄litates: Ca. V.

E T cū in ea querit cogitatio q̄d sen-
sus attingat: ⁊ dicit sibi/ nō est in-
telligibilis forma sicut vita/ sicut iu-
sticia: qr materies ē corporū: neq̄ sensibilis/
quoniam q̄d videatur ⁊ quid sentiatur in inuisibili ⁊
incōposita nō est. Dū sibi hec dicit huma-
na cogitatio/ conetur eā vel nosse ignorādo/
vel ignorare noscendo.

Quid senserit aliquādo de materia prima/ ⁊ quid modo: Ca. VI.

E Go vero dn̄e si totū cōfitear tibi ore
meo et calamo meo/ quicq̄d de ista
materia docuisti me: cui⁹ antea no-
mē audiēs ⁊ nō intelligēs narrantib⁹ mihi
eis qui nō intelligerēt eā cū specieb⁹ innu-
meris ⁊ varijs cogitabā: ⁊ ideo nō eam co-
gitabā/ fedas et horribiles formas pertur-
batis ordinib⁹ voluebat anim⁹/ sȝ formas
tn̄: ⁊ informe appellabā/ nō q̄ careret forma
sed q̄ talē haberet/ ⁊ vt si † appareret insoli- Al. ✝ appel/laret
tū ⁊ incongruū/ auersaretur sensus me⁹: ⁊ cō-
turbaretur infirmitas hoīs. Uerū aūt illd̄ qd̄
cogitabā: nō priuatione omnis forme/ s̄ cō-
paratiōe formosiorū erat informe: ⁊ suade-
bat vera ratio/ vt ois forme qualescūq̄ re-
liquias omnino detraherē/ si vellē ꝓrsus in-
forme cogitare/ ⁊ nō poterā. Citi⁹ enim nō eē
censebā/ qd̄ omni forma priuaretur: q̄ cogi-
tabā † quiddā informe/ ⁊ nihil formatū: nec Al. ✝ q̄ddā inter formā ⁊ nihil: nec formatum nec ⁊c̄.
nihil informe ꝓpe nihil. Et cessauit mens
mea interrogare hinc spiritū meū plenum
imaginib⁹ formatorū corporū/ ⁊ eas ꝓ arbi-

trio mutantem atq̃ variantē: Et intēdi in ipsa corpora/ eorūq̃ mutabilitatē alti⁹ inspexi/ qua desinūt esse qđ fuerāt/ ⁊ incipiūt esse qđ nō erāt: eundēq̃ transitū de forma in formā per informe quiddā fieri suspicatus sum/ nō per omnino nihil: sed nosse cupiebā/ nō suspicari. Et si totū tibi confiteatur vox ⁊ stilus meus: quicq̃d de ista questione enodasti mihi: q̃s legentiū cape durabit? Nec ideo tñ cessabit cor meum dare tibi honorē ⁊ canticū laudis de his que dictare nō sufficit. Mutabilitas enī rerū mutabiliū capax ipsa est formarū omniū in q̃s mutant̃ res mutabiles. Et hec quid ē? Nūquid animus? Nunquid corpus? Nūquid species animi vel corporis? Si dici posset/ nihil aliquid est/ et nō est: hoc eā dicerē: et tñ iā vtcunq̃ erat/ vt species caperet istas visibiles ⁊ compositas.

Q̃ magnū celū ⁊ paruā terram de nihilo creauit deus: Ca. VII.

Et vnde vtcunq̃ erat nisi esset abs te a quo sunt omīa in quantūcunq̃ sūt? Sed tāto a te longi⁹/ quanto dissimili⁹. Neq̃ enī locis ista q̃ tu domine/ q̃ nō es alibi aliud ⁊ alias aliter/ sȝ ipsū
Esa. 6. a. et idipsum ⁊ idipsum: sanctus/ sanctus/ sanctus/ dñs deus omīpotens: in p̃ncipio qđ
Ps. 103. est de te: in sapiētia tua que nata ē de substantia tua/ fecisti aliq̃d ⁊ de nihilo. Fecisti
Gen. 1. a. enim celum ⁊ terrā/ nō de te: nā esset equale vnigenito tuo/ ac ꝑ h̃ ⁊ tibi: et nullo mō iustū esset/ vt eq̃le tibi eēt qđ ð te nō esset.

Tertiū dictū ¶ Et aliud preter te nō erat vñ faceres ea deus vna trinitas et trina vnitas: et ideo de nihilo fecisti celū ⁊ terrā/ magnū quiddā ⁊ paruū q̃ddā: q̃m omīpotēs et bon⁹ es ad faciēda omnia bona/ magnum celum ⁊ paruā terrā. Tu eras ⁊ aliud nihil vñ fecisti celū ⁊ terrā: duo q̃dā: vnū ꝓpe te: alterū ꝓpe nihil: vnū q̃ supior tu esses/ alterū q̃ inferi⁹ nihil esset.

¶ Tertium dictum est illud: Tu deus vna trinitas ⁊ trina vnitas/ fecisti duo quedam: vnum prope te/ et aliud ꝓpe nihil: vnum quo supior tu esses/ alterum quo nihil inferius esset. Ista autē nominat hic augustin⁹: sed cōmuniter per vnum intelligitur natura angelica: quia ipsa est qua solus deus est superior: et p aliud prima materia: quia ipsa sola ē sub q̃ nihil. Sȝ orit̃ dubiū: quia prima materia cum sit de genere substantie/ videtur habere maiorē entitatē et pfectionē q̃ accidens/ eo q̃ totus ordo substātiarū excedat totū ordinē essentiū in alto. Dicitur autē esse simpliciter nobilior prima materia accidētibus: cum ipsa etiam sit subiectum quorundā accidentiū: et omnia accidentia sunt ꝓpter ipsum subiectū suū. Et ideo hic videt̃ esse intētio beati augustini/ loqui solum de illis q̃ sunt de genere substantie/ que stricte creature dicuntur: inter que p̃ma materia infimū tenet gradū. Secundū dubiū: quō dicit q̃ deus est trina vnitas/ cū vnitas diuina nō triplicet̃. Dicit̃ aūt q̃ vnitas ꝑsonalis triplicat̃/ licet nō essentialis: et ideo illa vnitas pōt dici trina/ et non ita ista.

Q̃ materiā primā de nihilo: et oīa alia de illa fecerit: Ca. VIII

Sed illud celū celi tibi dñe: terram Ps. 113. aūt quā dedisti filijs hominū/ cernēdā atq̃ tāgendā: nō erat talis qualē nūc cernim⁹ ⁊ tāgim⁹. Inuisibil̃ enī erat ⁊ incōposita: ⁊ abyssus erat sup quā nō erat lux: Gen. 1. a. sed tenebre erant super abyssū. i. magis q̃ in abysso. Ista q̃ppe abyssus aquarū iā visibilium/ etiā in ꝓfundis suis habet speciei sue lucē vtcūq̃ sensibilē piscibus/ et repētibus in suo fundo animātibus. Illud autē totū ꝓpe nihil erat: q̃m adhuc omīno informe erat: Iam tñ erat qđ formari poterat.

¶ Tu enī dñe fecisti mūdū ð materia informi/ quā fecisti de nulla re pene nullam rē/ vnde faceres magna que miramur filij hominum. Ualde enī mirabile hoc celū corporeum/ quod firmamētū inter aquā et aquā/ secundo die post conditionem lucis dixisti: fiat/ et sic factū est. Qđ firmamentum vocasti celum: sed celum terre huius et maris que fecisti tertio die/ dando speciem visibilem informi materie quā fecisti ante omnē diem. Iam enim feceras et celum ante omnē diē/ sed celum celi huius: quia in principio feceras celum et terram: Terra autē ipsa quam feceras/ informis materies erat: quia inuisibilis erat et incōposita/ ⁊ tenebre erāt super abyssū. De qua terra inuisibili ⁊ incomposita/ de qua informitate/ de q̃ pene nihilo faceres hec omnia/ quib⁹ iste mutabilis mūdus ꝯstat/ ⁊ nō constat in quo ipsa mutabilitas apparet/ in qua sentiri ⁊ dinumerari pñt tpa: q̃ rerū mutationib⁹ fiunt tpa dū variant̃ ⁊ ꝟtunt̃ species: quarū materies p̃dicta est terra inuisibilis.

Quartū dictum ¶ Quartum dictum est illud: Tu dñe fecisti mūdū de materia informi: ⁊ informē materiā de nulla re pene nullā rē/ vñ in quis faceres celū: ipsa autē materies erat illa terra que erat inuisibilis et incomposita. Et sequit̃ hic/ q̃ tempora rerū mutationibus fiūt. Ex quo dicto accipiunt̃ duo philosophica argumenta. Primū est/ q̃ in celo est materia: quia dicit ipsū factū de ista informi materia. Secundū argumētū/ q̃ tēpus ē quasi passio consequēs motū aut effect⁹: q̃r dicit q̃ tpa fiūt mutationibus rerū.

Qr celū celi nō tpe nūeratū importet creationē spiritualis nature: Ca. IX.

Quītū dictū Deoq3 spūs i doctor famuli tui/ cum te cōmemorat fecisse in pncipio celū et terrā/ tacet de tēporib9/ silet de dieb9. Nimirū em̄ celū celi quod in pncipio fecisti/ creatura ē aliqua intellectualis: q̄q̄ nequaq̄ tibi trinitati coeterna/ particeps tn̄ eternitatis tue: valde mutabilitatē suā p dulcedine felicissime cōtemplationis tue cohibet: et sine vllo lapsu ex quo facta est inherēdo tibi/ excedit omnē volubilem vicissitudinem tempoꝝ.

¶ Quintū dictū ē istō: Omnipotēs doctor famuli tui. i. moysi/ cū dicit in pncipio fecisse te celum et terrā: tacet de tpib9 et de dieb9. Nimiꝝ em̄ celū celi qd i pncipio fecisti creatura ē aliqua intellectualis neq̄q̄ tibi coeterna: pticeps tn̄ eternitatis tue/ excedēs oēm volubilē vicissitudinē tpm. Ex q̄ dicto accipiunt duo theologica documenta. Primū est/ q p creatione celi dat intelligi natura angelica/ accipiēdo ptinēs p ptēto. Secundū documentū/ q angeli nō mēsurant/ nec aliqua successio i eis mēsurat: q2 excedūt tales vicissitudines.

Sextū dictū ¶ Ista vo informitas terre inuisibilis et incōposite/ nec ipsa i dieb9 nūerata ē. Ubi em̄ nulla spēs/ null9 ordo: nec venit quicq̄/ nec pterit. Et vbi hoc nō fit/ non sunt vtiq3 dies: nec vicissitudo spacioꝝ tpaliū.

¶ Sextū dictū ē istud: q informitas terre inuisibilis et incompositenec ipsa i die numerata ē: vbi em̄ nulla spēs/ null9 ordo: nec venit quicq̄ nec pterit. Ex quo dicto accipit argumentū vel documētū/ q pma materia de q̄ nunc loquit/ sicut nec angelica natura fuit creata in aliqua die sed an omnē diem.

Qr ex cecis scpturis pri9 notis venerit in lucē cognitiōis scpture sacre qb9 iherere cupiebat: Ca. X.

O Ueritas lumē cordis mei: nō tenebre mee loquant mihi. Defluxi ad ista et obscurat9 sū: s hinc etiā hinc adamaui te. Erraui et recordat9 sū tui. Audiui vocē tuā post me vt redirē: et vix audiui pter tumult9 impacatoꝝ: Et nunc ecce redeo estuās et anhelās ad fontē tuū. Nemo me phibeat: hūc bibā et tūc viuā. Nā si ego vita mea: Si tn̄ male vixi/ ex me mors mihi fui/ et in te reuiuisco: Tu me alloq̄re/ tu mihi sermocinare. Credidi libris tuis/ et verba coꝝ arcana valde.

Orat vti vera noticia dei pma neat: et quā noticiā ex ipo habeat creatura: Ca. XI.

Iam dixisti mihi dñe voce forti i aurē interiorē:
1. Timoth. 6. c q2 tu etern9 es/ sol9 habēs immortalitatē: q2 ex nulla specie motuve mutaris: nec tpib9 variat volūtas tua: q2 nō ē imortal volūtas/ q̄ alia et alia ē. Hoc in cōspectu tuo claret mihi: et magis magisq3 clarescat oro te: atq3 i ea manifestatiōe psistā sobri9 sub alis tuis. ¶ Itē dixisti mihi dñe voce forti in aurē interiorē/ q omnes naturas atq3 substātias q̄ nō sūt qd tu es et tn̄ sūt/ tu fecisti: et hoc solū a te nō ē qd non ē/ motusq3 voluntatis a te q̄ es ad id qd min9 ē: q2 talis mot9 delictū atq3 pctm̄ ē: Et quod nullius pctm̄ aut tibi nocet/ aut pturbat ordinē imperij tui vel in pmo vel i imo. Hoc in pspectu tuo claret mihi/ et magis magisq3 clarescat oro te: atq3 i ea manifestatiōe psistā sobri9 sb alis tuis.

¶ Septimū dictū ē istō: Dixisti dñe voce forti in aurē interiorē/ q oēs naturas atq3 substantias q̄ nō sūt qd tu es et tn̄ sūt: tu fecisti: et hoc solū a te nō ē qd nō ē: motusq3 voluntatis qui delictū atq3 pctm̄ ē/ nō pturbat ordinē imperij tui. Ex q̄ dicto accipit documētū/ q natura maloꝝ actuū q̄tum ad suū positiuū ē a deo: et q nō ē dare essentias eternas preter diuinā: q2 omne qd de9 nō ē/ si est/ ē creatū ab ipso. Si tn̄ hic accipiat est p existit ad oppositū duci potest. Septimū dictum

¶ Item dixisti mihi voce forti in aurē interiorē/ q nec illa creatura tibi coeterna ē cui9 voluntas tu solus es/ teq3 pseuerātissima castitate hauriēs/ mutabilitatē suam nūq̄ et nusq̄ exerit: et te sibi semp p̄sente/ ad quē toto affectu se tenet: nō habens futurū qd expectet/ nec in pteritum traijciens qd meminerit: nulla vice variatur/ nec i tpa vlla distendit. O beata si q̄ ista ē/ inherēdo beatitudini tue/ btā sempiterno inhabitatore te atq3 illustratore suo. Nec inuenio qd libētius appellandū existimē celū celi dño/ q̄ domū tuā contēplantē delectationē tuam sine vllo defectu egrediēdi in aliud/ mētē purā pcordissime vnā stabilimēto pacis sctōꝝ spirituū/ ciuiū ciuitatis tue in celestibus sup ista celestia. Uñ intelligat anima cui9 peregrinatio lōginqua facta ē/ si iā sitit tibi: si iā facte sunt ei lachryme sue panis/ Ps. 41.
dū dicit ei per singulos dies vbi ē de9 tu9: si iā petit a te vnā et hanc requirit/ vt inhabitet in domo tua per oms̄ dies vite sue: Ps. 26.
Et que vita ei9 nisi tu? Et qui dies tui nisi

¶ Octauum dictum est istud: Dixisti mihi dñe voce forti i aurē interiorē/ q ē creatura q̄ se tibi psente toto affectu tenet nō habēs futuꝝ qd expectet/ nec in pteritū trāsiens: nulla vice variatur/ nec in tpa vlla distēdit. O beata illa. Ex quo accipit documētū/ q beatitudo sctōꝝ in patria de q̄ hic loquit/ nullā habet successionē/ sed euo simpliciter mensurat. Octauū dictū

Ps.101. eternitas tua: sicut anni tui qui non deficient: qꝛ idē ipe es? Hinc ꝙ intelligat anima mea ꝙ potest/ꝗ͂ longe sup oīa tēpora sis etern⁹: qm̄ tua dom⁹ ꝙ peregrinata nō ē/ꝗ͂uis nō sit tibi coeterna: tn̄ indesinēter ⁊ indeficiēter tibi coherēdo nullā patiť vicissitudinē tempoꝝ. Hoc in ꝯspectu tuo claret mihi: ⁊ magis magisqꝫ clarescat oro te: atqꝫ in hac manifestatione persistā sobri⁹ sub alis tuis. Ecce nescio qd̄ informe in istis mutationibus reꝝ extremaꝝ atqꝫ infimaꝝ: Et quis dicet mihi/nisi quisqꝫ per inania cordis sui cū suis phantasmatib⁹ vagať ⁊ voluiť? Quis nisi talis dicet mihi/ ꝙ diminuta atqꝫ consūpta omni specie/ si sola remaneat informitas/per quā de specie in speciem res mutabať ⁊ vertebať/possit exhibere vices temporum. Omino enim potest: qꝛ sine varietate motionū non sunt tp̄a/et nulla varietas vbi nulla species.

Intelligit deū duas cōdidisse naturas/spūalē ⁊ corpalē: Ca. xii

q Uibus cōsideratis quantū donas deus meus: quantū me ad pulsādū excitas/quantūqꝫ pulsanti aperis.

Nonū dictū ¶ Duo reperio ꝙ fecisti carētia tp̄ibus/ cū tibi neutrū coeternū sit. Unum qd̄ ita formatū ē/vt sine vllo defectu ꝯtēplationis/ sine vllo intervallo mutationis/ꝗ͂uis mutabile/ tn̄ nō mutatū/tua eternitate atqꝫ incōmutabilitate pfruať. Alteꝝ qd̄ ita informe erat/vt ex q̄ forma/i quā formā vel motiōis vľ statiōis mutareť/ ꝙ tp̄i subdereť nō haberet. Sꝫ h̄ vt iforme eēt nō reliqsti: qm̄ fecisti an̄ oēm diē i pncipio celū ⁊ terrā/hec duo ꝙ dicebā.

¶ Nonū dictū ē istud/ ꝙ duo reperio que fecisti carentia temporibus/ cū tibi neutrū coeternū sit. Unū quod ita formatū/ vt sine vllo defectu cōtēplatiōis/ sine vllo intervallo mutationis/ licet mutabile/ tn̄ nō mutatū tua eternitate pfruatur. Alteꝝ qd̄ ita iforme erat vt ex forma i formā mutareť/ quo tp̄i subdereť nō haberet. Ex quo colligiť documentū/ ꝙ prima materia ⁊ beati/ tēpore nō mensuranť

Gen.1.a. Terra aūt inuisibiľ erat ⁊ incōposita/et tenebre sup abyssū. Quib⁹ v̄bis insinuať informitas/vt gradatim excipianť ꝙ oīmodā speciei pūatonē/nec tn̄ ad nihil peruētionē cogitare nō pñt vn̄ fieret alteꝝ celū ⁊ terra visibiľ atqꝫ cōposita ⁊ aq̄ speciosa: et qcqd̄ deinceps i ꝯstitutiōe hui⁹ mūdi nō sine dieb⁹ factū cōmemorať: qꝛ talia sūt vt in eis agāť vicissitudines tēpoꝝ ꝓpť ordinatas cōmutationes motionū atqꝫ formaꝝ.

Qꝛ creatura spūalis sit intellectiua pura: sicqꝫ diciť inuisibilis ⁊ incomposita: Ca. xiii.

b Hec interim sentio de⁹ meus/cū audio loquentē scp̄turā tuā: In pncipio fecit deus celū ⁊ terrā: terra autē erat inuisibilis ⁊ incomposita: ⁊ tenebre erāt super abyssū: neqꝫ cōmemorātē ꝙ ꝗbo die feceris hec. Sic interim sentio ꝓpter illud celū celi/celū intellectuale/vbi ē intellect⁹ nosse simul: nō ex pte/ non in enigmate/ nō p speculū/ſ; ex toto in manifestatiōe facie ad faciē: nō modo h̄/modo illud/ſ; qd̄ dictū ē/nosse simul sine vlla vicissitudine tempoꝝ: ⁊ ꝓpter inuisibilē atqꝫ incōpositā terrā sine vlla vicissitudine tēpoꝝ/ꝙ solet habere modo h̄ ⁊ modo illud: qꝛ vbi nulla species/nusꝗ͂ ē h̄ aut illud. Propť duo hec pmiť formatū ⁊ penit⁹ informe/illud celū/sꝫ celū celi: h̄ v̄o terrā/ſ; terrā inuisibilē et incōpositā: ꝓpter duo hec iterim sentio sine cōmemoratiōe dieꝝ dicere scp̄turā tuā: in pncipio fecit deus celū ⁊ terrā. Statim ꝗppe subiecit quā terrā dixerit. Et ꝙ scd̄o die cōmemorať factū firmamentū/⁊ vocatū celū: insinuat de quo celo prius sine diebus sermo locutus sit. — Gen.1.a; Ar.die; 1.Cor.13.d

Mirať de pfūditate scp̄ture diuine: ⁊ quō odiat eos qui negant scripturas: Ca. xiiii.

m Ira pfūditas eloqoꝝ tuoꝝ: quoꝝ ecce an̄ nos superficies blādiēs paruuľ. Sꝫ mira pfunditas de⁹ meus/mira pfūditas. Horror ē intēdere i eā/horror honoris ⁊ tremor amoris. Odi hostes eius vehemēter. O si occidas eos ꝺ gladio bis acuto/⁊ nō sint hostes ei⁹. Sic em̄ amo eos occidi sibi vt viuant tibi. Ecce aūt alij nō repꝛhēsores sed laudatores libri geneseos: nō inquiūt h̄ voluit in his v̄bis intelligi spūs dei/ꝙ p moysen famulū ei⁹ ista conscripsit: nō hoc voluit intelligi qd̄ tu dicis/ſ; aliud qd̄ nos dicim⁹. Quib⁹ ego te arbitro de⁹ omniū nostroꝝ ita respondeo. — Ar. thonoris

De immutabilitate volūtatis diuine/ et mutabilitate creature/ ꝗ ē inferior creatore: Ca. xv.

n Um diceris falsa eē/ que mihi veritas voce forti i aurē interiorem dicit de vera

¶ Decimū dictū ē istud. Ueritas forti voce dicit/ ꝙ creatoris substātia nūꝗ͂ p tp̄a variať: nec eius volūtas ē extra ei⁹ substātiā. Un̄ nō cū mō velꝫ h̄ ⁊ illud modo

Decimū dict

eternitate creatoris: q neq̄ꝫ ei⁹ substantia p tpa variet: nec ei⁹ volūtas extra ei⁹ substātiā sit? Vñ nō eū modo velle hꝫ/ mō velle illud/ ſ semel et simul ⁊ semp velle oīa q̄ vult: nō iterū ⁊ iterū: neqꝫ nūc ista nūc illa:

> Hec illis/ nō hec: sꝫ semel et simul et sp velle oīa q̄ vult: nec iterū atqꝫ iterū: nec nūc illa nūc ista: nec velle postea qd̄ nolebat: nec nolle qd̄ volebat pri⁹: q: talis volūtas mutabilis ē. Ex q̄ dicto accipiūt validū argumentū/ q̄ dicūt q ex q̄ de⁹ determinauit oīa futura ab eterno n̄ pōt aliqd mutare circa illa futura: immo necessario vult oīa illa determinatiōe facta.

nec velle postea qd̄ nolebat/ aut nolle qd̄ prius volebat: q: talis volūtas mutabilis ē: et omne mutabile eternū nō ē: de⁹ aūt noster etern⁹ ē. Itē qd̄ mihi dicit in aurē interiorē: expectatio rerū venturarū fit ɔtuit⁹ cū venerint: idēqꝫ ɔtuit⁹ fit memoria cū pterierint: omnis porro intētio q̄ ita variat mutabilis ē: ⁊ omne mutabile eternū nō ē: de⁹ autē noster etern⁹ ē. Hec colligo atqꝫ ɔiūgo/ et inuenio deū meū/ deū eternū: nō aliq̄ noua volūtate ɔdidisse creaturā: nec scientiā ei⁹ trāsitoriū aliqd pati. Quid ḡ dicetis ɔdictores? An falsa sūt ista? Nō/ inquiūt. Quid illud? Nūquid falsū ē oēm naturā formatā materiāve formabilē non esse nisi ab illo q̄ sūme bon⁹ ē: q: sūme ē? Neqꝫ hꝫ negam⁹/ inquiunt. Quid igit? An illud negatis/ sublimē quādā eē creaturā tā casto amore coherentē deo vero ⁊ vere eterno: vt q̄uis ei coeterna nō sit/ in nullā tñ tēporū varietatē ⁊ vicissitudinē ab illo se resoluat ac defluat: ſ in ei⁹ soli⁹ veracissima cōtēplatiōe requiescat: Quō tu de⁹ diligēti te q̄ntū pcipis ostēdis ei te/ ⁊ sufficis ei: ⁊ ideo non declinat a te nec ad se. Hec ē dom⁹ dei nō terrena/ neqꝫ vlla celesti mole corporea/ sꝫ spūalis et particeps
Ps.148. eternitatis tue: q: sine labe in eternū. Statuisti eñ eā in seculū ⁊ in seculū seculi/ pceptū posuisti ⁊ nō pteribit. Nec tñ tibi deo coeterna: q̄m nō sine initio: facta ē eñ. Nā ⁊ si nō in-
Eccl.1.a uenim⁹ tps añ illā: prior q̄ppe omniū creata
2.sen.dis.2. est sapiētia: nec vtiqꝫ illa sapientia tibi de⁹ noster patri suo plane coeterna ⁊ coequalis/ et p quā creata sūt omnia: ⁊ in q̄ pncipio fecisti celū ⁊ terrā/ sꝫ pfecto sapiētia q̄ creata ē intellectualis natura. s. q̄ ɔtēplatione luminis lumē est: dicit eñ ⁊ ipsa/ q̄uis creata/ sapientia. Sed q̄ntū interest int lumen qd̄ illuminat ⁊ qd̄ illuminat: tantū int sapiētiā q̄ creat/ ⁊ istā q̄ creata ē: sicut int iusticiā iustificātē/ ⁊ iusticiā q̄ iustificatiōe facta ē: Nā ⁊ nos dicti sum⁹ iusticia tua. Ait eñ q̄dā seruus tu⁹: vt nos simus iusticia dei in ipso. 2.Cor.5.d
Ergo q: prior omniū creata ē quedā sapiē- Eccl.1.a
tia q̄ creata ē mēs rationalis ⁊ intellectualis caste ciuitatis tue/ matris nostre q̄ sursū Gal.4.b
est ⁊ libera ē/ et eterna in celis. Quib⁹ celis nisi q̄ te laudāt celi celorū? Quia hoc ē ⁊ ce- Ps.113.
lū celi dño. Et si non inuenim⁹ tēpus añ illā: q: et creaturā tpis añcedit/ q̄ prior oīm creata est: añ illā tñ ē ipsius creatoris eternitas/ a q̄ facta sūpsit exordiū/ q̄uis nō tēporis: q: nōdū erat tps: ipsi⁹ tñ cōditionis sue. Vñ ita ē abs te deo nostro/ vt aliud sit plane q̄ꝫ tu ⁊ nō idipsū. Quō ⁊ si nō solū añ illā: sꝫ nec in illa inuenim⁹ tēpus: q: ē idonea faciē tuā semp videre/ nec vspiā deflectit ab ea: q̄ fit vt nulla mutatione variet. Inest ei tñ ipa mutabilitas vñ tenebresceret ⁊ frigesceret/ nisi amore grādi tibi coherēs tāq̄ꝫ semp meridies luceret ⁊ ferueret ex
te. O dom⁹ luminosa ⁊ speciosa: dilexi de- Ps.25.
corē tuū/ ⁊ locū habitatiōis glie dñi mei fabricatoris et possessoris tui. Tibi suspiret pegrinatio mea: ⁊ dico ei q̄ fecit te/ vt pos-
sideat ⁊ me in te/ q: fecit ⁊ me. Erraui sicut Ps.118.
ouis pdita/ sꝫ in humeris pastoris mei/ stru- Luc.15.a.
ctoris tui/ spero me reportari tibi. Quid dicitis mihi quos alloquebar ɔtradictores: qui tñ et moysen piū famulū dei/ et libros ei⁹ oracula sanctispūs creditis? Est ne ista dom⁹ dei/ nō quidē deo coeterna: sed tñ fm modū suū eterna in celis: vbi vices tēporū frustra q̄ritis/ q: nō inuenietis? Supgredit eñ omnē distensionē/ et omne spaciū etatis
volubile: cui semp inherere deo bonū est. Ps.72.
Est/ inquiūt. Quid igit ex his q̄ clamauit cor meū ad deū meū/ vt audiret interi⁹ vocē laudis ei⁹? Quid tandē falsū esse ɔtēditis? An q: erat informis materies/ vbi propter nullā formā null⁹ ordo erat? Vbi autē nullus ordo erat/ nulla esse vicissitudo temporū poterat: et tñ hoc pene nihil: inq̄ntū non omnino nihil erat ab illo vtiqꝫ erat a q̄ est quicq̄d est/ quod vtcunqꝫ aliqd est. Hoc quoqꝫ aiūt/ non negamus.

Exprobrat male intelligere volētes: ⁊ petit se in veritatis intellectu confirmare: Ca. XVI.

Cum his eñ volo corā te aliqd colloqui deus me⁹: qui hec omnia que int⁹ in mēte mea nō tacet veritas tua vera esse concedūt. Nā qui hec negant latrēt quantū volūt ⁊ obstrepāt sibi/ psua-

dere conabor vt quiescāt/ ꝛ viā ꝓbeāt ad se
v̉bo tuo. Qḋ si noluerint ꝛ repulerint me:
Ps. 27. obsecro te deus me⁹/ ne tu sileas a me. Tu
loq̄re in corde meo veraciter: Solus enī sic
loqueris/ ꝛ dimittā eos foris sufflantes in
puluerē/ ꝛ excitātes terrā in oculos suos: ꝛ
intrem in cubile meū: et cantem tibi ama-
toria/ gemens inenarrabiles gemit⁹ in pe-
regrinatione mea: ꝛ recordās hierusalē/ ex-
tento in eā sursum corde/ hierusalē patriā
meā/ hierusalē matrem meā/ teq̄ sup eā re-
gnatorē/ illustratorē/ patrē/ tutorē/ maritū/
castas ꝛ fortes delitias ꝛ solidū gaudiū/ et
oīa bona ineffabilia simul oīa: qꝛ vnū
summū ꝛ verū bonū: ꝛ nō auertar/ donec in
ei⁹ pacē matris charissime/ vbi sunt ꝓmitie
spūs mei: vn̄ mihi ista certa sunt/ colligas
totū qḋ sum/ a dispersione et deformitate
hac: ꝛ conformes atq̄ confirmes in eternū
deus meus misericordia mea. Cū his autē
qui cuncta illa que vera sunt/ falsa esse non
dicunt/ honorātes: et in culmine sequende
auctoritatis nobiscū cōstituentes illam ꝑ
sanctū moysen editā sanctā scripturā tuā:
et tamen nobis aliquid ꝯtradicunt/ ita lo-
quor: Tu esto deus noster arbiter int̄ con-
fessiones meas et contradictiones eorū.

Cū moyses nomine celi ꝛ terre nō itellexerit spūale ꝛ corꝑalē cre aturā/ quare aug⁹ id dicat/ q̄dā q̄-rūt: ꝛ opinionū diuersitas ponit:

(Ca. XVII.

Dicunt enī: Q̄uis ve-
ra sint hec/ non ea tñ duo moyses
intuebat̄/ cū spiritu reuelāte dice-
Gen. 1. a. ret: in ꝓncipio fecit de⁹ celū ꝛ terrā: Nō ce-
li nomine spiritalē vel intellectualē illā cre
aturā/ semꝑ faciē dei ꝯtemplantē significa-
uit: nec terre noīe informē materiā. Quid
igit̄? Qḋ nos dicim⁹/ inquiūt: h̄ ille vir sen
sit/ h̄ v̉bis istis elocut⁹ est. Quid illud est?
Nomine aiūt celi et terre/ totū istū visibilē
mundū ꝓus vniuersalit̄ et breuit̄ significa-
re voluit: vt postea digereret dierū enume
ratione/ q̄si articulatim vniuersa q̄ sctō spi
ritui placuit sic enūciare. Tales q̄ppe homi
nes erāt rudis ille atq̄ carnalis ꝑpl's cui lo-
quebat̄/ vt eis oꝑa dei nō nisi sola visibilia
cōmendāda indicaret. Terrā v̉o inuisibilē
et incōpositā tenebrosāq̄ abyssum: vn̄ ꝯse-
quēter ostēdit̄ ꝑ illos dies facta atq̄ dispo
sita esse cuncta ista visibilia q̄ nota sūt om-
nib⁹: nō incongruēter informē istā materi-
em intelligendā esse consentiunt. Quid si
dicat alius/ eandē informitatē confusionē
q̄ materie celi et terre nomine ꝓus insinu-
atā/ q̄ ex ea mund⁹ iste visibilis cū oībus
naturis q̄ in eo manifestissime apparent: q̄
celi et terre nomine sepe appellari solet: cō-
ditus atq̄ perfect⁹ est? Quid si dicat et ali-
us/ celū et terrā quidē inuisibilē visibilēq̄
naturā/ nō indecēter appellatā: ac per hoc
vniuersā creaturā quā fecit in sapiētia. i. in
principio deus huiuscemodi duob⁹ voca-
bulis esse cōp̄hēsam: verūtamē qꝛ nō de
ipsa substātia dei/ sed ex nihilo cūcta facta
sunt: quia nō sunt idipsū quod deus/ ꝛ in-
est quedā mutabilitas oīb⁹/ siue maneāt/
sicut eterna domus dei: siue mutent̄/ sicut
anima hominis et corp⁹/ cōmunē oīm rerū
inuisibiliū visibiliūq̄ materiē adhuc infor
mē: sed certe formabilē/ vn̄ fieret celū ꝛ ter
ra. i. inuisibilis atq̄ visibilis iā vtraq̄ for-
mata creatura his nominib⁹ enūciata qui-
bus appellaret̄ terra inuisibilis ꝛ incompo-
sita: et tenebre super abyssum ea distincti-
one/ vt terra inuisibil' et incōposita intelli-
gat̄ materies corꝑalis ante q̄litatē forme.
¶ Tenebre autē suꝑ
abyssum spūal' mate-
ries an̄ cohibitionem
quasi fluentis immo
derationis/ et an̄ illu-
minationē sapiētie?
Est adhuc qḋ dicat si
quis alius velit/ non
scȝ iam perfectas at-
q̄ formatas inuisibi-
les visibilesq̄ natu-
ras celi ꝛ terre noīe si-
gnificari/ cū legit̄: in
ꝓncipio fecit de⁹ celū
ꝛ terrā: sed ipsam ad-
huc informē inchoa-
tionē rerū formabilē
creabilēq̄ materiam
his nominibus appel
latā/ q̄ in ea iā essent
ista ꝯfusa/ nondū q̄li-
tatibus formisq̄ di-
stincta: que nūc iam
digesta/ suis ordini-
bus vocant̄ celum ꝛ
terra: illa spūalis/ hec
corporalis creatura.

Vndecimū dictum ¶ Vndecimū dictum ē
illud: Tenebre suꝑ aby-
ssū i ꝓncipio erāt spūalis
materies an̄ cohibitionē
q̄si fluct⁹ imoderationis/ ꝛ
an̄ illūīnationē sapiētie.
I. ca. 21. Itē post pauca exponēs
illud: Terra aūt erat inui
sibilis ꝛ icōposita: dicē q̄
q̄tuor sūt modi. Un⁹ dic̄/
q̄ h̄ totū qḋ celū ꝛ t̄ra ap
pellatū ē/ adhuc iformis
ꝛ tenebrosa materia erat
vn̄ fieret celū corporeū ꝛ
terra corporea cū oīb⁹
q̄ in eis sūt corporibus.
Alius dicit q̄ terra erat
inuisibilis ꝛ incōposita/
et tenebre suꝑ abyssū. i.
hoc totū qḋ celū ꝛ terra
appellatū est/ adhuc in-
formis ꝛ tenebrosa mate
ria erat/ vn̄ fieret celū in-
telligibile/ quod alibi di
cit̄ celum celi ꝛ terra/ scȝ
omnis natura corporea.
Ali⁹ dicit: Terra ꝛc. nō
illā informitatē noīe celi
ꝛ t̄re scriptura appellauit/
sed erat inquit illa infor-
mitas de q̄ celū ꝛ t̄rā deū
fecisse ꝓdixerat/ spūalem
scȝ ꝛ corꝑalē creaturam.
Ali⁹ dicit: Terra erat ꝛc.
quedā materies erat vn̄
celū ꝛ terrā deum fecisse
scriptura ꝓdicit

H scriptura predicit/totam s. corporeā mūdi molē in du-
as maximas ptes/superiorē ꝛ inferiorē distributā cū
omnibus que in eis sunt creaturis.

Quid in scptura q̄libet/ꝛ potissi mū i sacra intelligi possit: Ca. XVIII

Ꝗ Uibus omnibus auditis ꝛ ꝯsidera-
1. timoth. 2. c tis: nolo verbis ꝯtēdere: Ad nihil
enī vtile est nisi ad subuersionē au-
1. timoth. 1. b. dientiū. Ad ędificationē aūt bona est lex/si
quis ea legitime vtat: qꝛ finis eius ē chari-
tas de corde puro/ꝛ ꝯscientia bona/ et fide
nō ficta. Et nouit magister noster in q̄bus
Matth. 22. d. duobus p̄ceptis totā legē pphetasq̧ suspē
derit. Quę mihi ardēter ꝯfitenti deus me⁹
lumen oculoꝝ meorū in occulto/ q̄d mihi
obest/ cū diuersa in his ꝟbis intelligi pos-
sint/quę tñ vera sint? Quid inquā mihi ob-
est/si aliud ego sensero q̄ꝫ sensit alius cum
sensisse qui scpsit? Oēs quidē q̄ legim⁹/ ni-
timur hoc indagare atq̧ comp̄hendere qd
voluit ille quē legimus. Et cū eum veridi-
cū credimus/nihil qd falsum esse vel noui-
mus vel putam⁹/audem⁹ eū existimare di-
xisse. Dū ergo quisquis conaꝛ id sentire in
scripturis sanctis/qd in eis sensit ille q̄ scri-
psit: q̄d mali ē si hoc sentiat/ qd tu lux om-
niū veridicaꝝ mentiū ostēdis veꝝ esse/eti-
am si hoc nō sensit ille quē legit: cū ꝛ ille ve-
rum/nec tamen hoc senserit?

Ponit multa/ quę vera esse nemo potest negare: Ca. XIX.

Gen. 1. a. V Erū est enī domine/fecisse te cęlū ꝛ
terraꝫ: ꝛ verū est principiū esse sa-
Ps. 103. pientiā tuam in qua fecisti omnia.
Item veꝝ est/q̄ mundus iste visibilis ha-
bet magnas partes suas/cęlum et terram
breui complexione factarū omniū cōdita-
rumq̧ naturaꝝ. Et verū est/ q̄ omīe muta-
bile insinuat noticię nostrę quandā infor-
mitatē qua formā capit/ vel qua mutaꝛ et
vertiꝛ. Veꝝ est/nulla tempora perpeti/qd
ita cohęret formę icōmutabili: vt q̄uis sit
mutabile nō mutetur. Veꝝ est/ informita-
tem quę ppe nihil est/vices tempoꝝ habe-
re nō posse. Veꝝ est/q̄ vnde fit aliquid/po
test quodā genere locutionis habere iā no
men eius rei quę inde fit: vñ potuit vocari
cęlū et terra quęlibet informitas vnde fa-
ctum est cęlū et terra. Verū est/omniū for-
matorū nihil esse informi vicinius q̄ꝫ terrā
ꝛ abyssum. Veꝝ est/q̄ nō solum creatū at-
q̧ formatū/sed etiā quicquid creabile atq̧
formabile est/ tu fecisti ex quo sunt omīa.
Veꝝ est/ omīe qd ex informi formaꝛ/ prius
esse informe/deinde formatū.

Varij modi intelligēdi illud: In principio creauit de⁹ ꝛc̄. Ca. XX.

E X his omib⁹ veris/de quib⁹ nō du-
bitant/ quoꝝ interiori oculo talia
videre donasti: ꝛ q̄ moysen famulū
tuū in spū veritatis locutū esse immobilit̄
credūt. Ex his ḡ omib⁹ aliud sibi tollit q̄ di
cit: In p̄ncipio fecit de⁹ cęlū ꝛ terrā. i. in ꝟ- Gen. 1. a
bo suo sibi coęterno fecit deus intelligibi-
lē atq̧ sensibilē/vel spiritalē corporalemq̧
creaturā. Aliud qui dicit: In p̄ncipio fecit
de⁹ cęlū ꝛ terrā: id ē in ꝟbo suo sibi coęter-
no/ fecit deus vniuersam istā molē corpo-
rei mūdi hui⁹/cū omib⁹ quas ꝯtinet mani-
festis notisq̧ naturis. Aliud q̄ dicit: In p̄n
cipio fecit deus cęlū ꝛ terrā: id ē in ꝟbo suo
sibi coęterno fecit de⁹ informē materiā cre-
aturę spūalis ꝛ corpalis. Aliud q̄ dicit: In
p̄ncipio fecit de⁹ cęlū et terrā. i. in ꝟbo suo
sibi coęterno/fecit de⁹ informē materiā cre
aturę corpalis: vbi ꝯfusū adhuc erat cęlū ꝛ
terra/q̄ nūc iā distincta atq̧ formata i isti⁹
mūdi mole sentim⁹. Aliud q̄ dicit: In p̄nci
pio fecit de⁹ cęlū ꝛ terrā. i. in ip̄o exordio fa
ciēdi atq̧ opandi fecit de⁹ informē materiā
ꝯfuse habentē cęlū ꝛ terrā/vñ formata nūc
eminēt et apparēt cū omnib⁹ q̄ in eis sunt.

Ponit varios itelligēdi modos illi⁹ dicti: Terra erat inanis ꝛc̄.

I Tē qd attinet ad itelle- Ca. XXI
ctū ꝟboꝝ seq̄ntiū ex illꝭ oib⁹ veris:
Aliud sibi tollit q̄ dicit: Terra aūt
erat inuisibilꝭ ꝛ icōposita: ꝛ tenebrę erāt sup Gen. 1. a.
abyssū. i. incorpale illud qd fecit deus/ ad-
huc materies erat corporeaꝝ reꝝ informis
sine ordine/sine luce. Aliud q̄ dicit: Terra
aūt erat inuisibilꝭ ꝛ incomposita: ꝛ tenebrę
erāt sup abyssū. i. h̄ totū qd cęlū ꝛ terra ap
pellatū ē/adhuc informis ꝛ tenebrosa ma-
teries erat/vñ fieret cęlū corporeū et terra
corporea cū omib⁹ q̄ in eis sūt corpeis sen-
sib⁹ nota. Aliud q̄ dicit: Terra aūt erat in-
uisibilꝭ ꝛ incomposita: ꝛ tenebrę erāt super
abyssū. i. h̄ totū qd cęlū ꝛ terra appellatū ē/
adhuc informis ꝛ tenebrosa materies erat
vñ fieret cęlū itelligibile/ qd alibi diciꝛ cę- Ps. 113.
lū cęli: ꝛ terra. s. omīs natura corpea: sub q̄
noīe intelligaꝛ etiā hoc cęlū corporeū. i. vñ
fieret omīs inuisibilis visibilisq̧ creatura.

Aliud q̄ dicit: Terra aũt erat inuisibilis et
incõposita/ ⁊ tenebrę erãt super abyssũ: nõ
illã informitatẽ nomine cęli ⁊ terrę scp̃tura
appellauit: ſ iã erat inquit ipsa informitas
quã terrã inuisibilẽ ⁊ incõpositã tenebrosã
q̃ abyssum nominauit: de qua cęlũ ⁊ terrã
deũ fecisse p̃dixerat/ spiritalẽ. s. corporalẽq̃
creaturã. Aliud q̄ dicit: Terra aũt erat in-
uisibilis ⁊ incõposita: et tenebrę erãt super
abyssũ. i. informitas quędã iam materies
erat/ vñ cęlũ et terrã deum fecisse scriptura
prędixit/ totam. s. corporeã mundi molẽ in
duas maximas partes/ superiorẽ atq̃ in-
feriorẽ distributã/ cũ oĩbus q̄ in eis sunt
vsitatis notisq̃ creaturis.

Cur noie celi ⁊ terrę etiã aq̃s cre- atas esse intelligat: Ca. XXII.

c Um eñ duab⁹ istis extremis sentẽ-
tijs resistere quisq̃ ita tẽptauerit/
si nõ vultis hãc informitatẽ mate-
rię cęli et terrę nomine appellatam videri:
erat ergo aliq̃d qḋ nõ fecerat deus/ vñ cę-
lũ et terrã faceret: neq̃ eñ scriptura narra-
uit q̄ istam materiẽ deus fecerit/ nisi vt in-
telligamus eã cęli et terrę/ aut solius terrę
Gen. 1. a. vocabulo significatã/ cũ diceret: In p̃nci-
pio fecit deus cęlũ et terrã: et id quod seq̃-
tur: Terra autẽ erat inuisibilis et incõpo-
sita: q̃uis informẽ materiã sic placuerit ap-
pellare/ nõ tamẽ intelligamus nisi eã quã
fecit de⁹ in eo qḋ scriptũ ẽ: Fecit de⁹ cęlũ et
terrã. Respondebũt assertores duarũ ista-
rum sententiarũ quas extremas posuim⁹:
aut illius aut illius/ cũ hęc audierint et di-
cent: Informẽ quidẽ istã materiã nõ nega-
mus a deo factã/ a quo sũt oĩa bona val-
de: q̄ sicut dicimus amplius bonũ esse qḋ
creatũ atq̃ formatũ ẽ: ita fatemur minus
bonũ esse quod factũ est creabile atq̃ for-
mabile/ sed tñ bonũ: Nõ autẽ cõmemoras-
se scp̃turã/ q̄ hanc informitatẽ fecerit de⁹:
Esa. 57. c sicut alia multa nõ cõmemorauit: sicut che-
et. 6. b rubin et seraphin: et quę apostolus distin-
Col. 1. c. cte ait: sedes/ dominatiões/ p̃ncipat⁹/ pote-
states: quę tñ oĩa deũ fecisse manifestũ ẽ.
Aut si in eo quod dictũ est: Fecit cęlũ ⁊ ter-
rã/ comp̃hensa sunt oĩa: quid de aq̃s di-
cimus/ super quas ferebat sp̃s dei? Si eñ
terra nominata simul intelligunt/ quõ iam
terrę nomine materies iformis accipit/ q̄n
tã speciosas aq̃s videm⁹? Aut si ita accipi-
tur/ cur ex eadẽ informitate scriptũ ẽ/ factũ
firmamentũ ⁊ vocatũ cęlũ: neq̃ scriptũ est
factas esse aquas? Nõ eñ adhuc informes
sunt ⁊ inuisę/ quas ita decora specie fluere
cernim⁹. Aut si tũc acceperũt istã speciẽ cũ
dixit de⁹: Cõgregent aqua q̄ ẽ sub firmamẽ- Gen. 1. a.
to: vt ɔgregatio sit ipsa formatio: q̃d respõ-
debit de aq̃s q̄ sup firmamentũ sunt: quia
neq̃ informes tã honorabilẽ sedẽ accipere
meruissent: nec scp̃tũ est qua voce formatę
sint? Unñ si aliq̃d genesis tacuit deũ fecisse/
qḋ tñ deũ fecisse nec sana fides/ nec certus
ambigit intellect⁹: nec ideo vlla sobria do-
ctrina dicere audebit istas aq̃s coęternas
deo: q̄ in libro geneseos cõmemoratas q̄-
dẽ audiuimus: vbi autẽ factę sint nõ inue-
nimus: Cur nõ informẽ q̃z illã materiẽ quã
scp̃tura hęc terrã inuisibilẽ ⁊ incõpositã/ te-
nebrosamq̃ abyssum appellat/ docente ve-
ritate intelligamus ex deo factã esse de nihi-
lo: ideoq̃ illi nõ esse coęternã: q̃uis vbi fa-
cta sit/ omiserit enunciare ista narratio?

Ponit duo genera dissensionũ/ ⁊ quibus ɔiungi velit: Ca. XXIII.

b His ergo au-
ditis atq̃ p̄-
spectis/ p̄ ca-
ptu infirmitatis meę
quam tibi confiteor
scienti deo meo: duo
video dissensionũ ge-
nera oboriri posse/ cũ
aliquid a nuncijs ve-
racibus p̄ signa enũ-
ciatur: Unũ si de ve-
ritate rerum: alterũ si
de ipsius qui annun-
ciat volũtate dissen-
sio ẽ. Aliter eñ quę-
rimus d̄ creaturę cõ-
ditione quid verũ sit: aliter autem quid in
his verbis moyses egregius domestic⁹ fi-
dei tuę/ intelligere lectorem auditorẽq̃ vo-
luerit. In illo primo genere discedãt a me
omnes qui ea quę falsa sunt/ se scire arbi-
trant. In hoc itẽ altero discedãt a me oẽs
qui ea quę falsa sunt/ moysen dixisse arbi-
trant. Cõiungar autẽ illis dñe in te/ et de-
lecter cũ eis in te/ qui veritate tua pascunt
in latitudine charitatis: et accedam⁹ simul
ad verba libri tui: et quęramus in eis volũ-
tatem tuã per voluntatẽ famuli tui/ cuius
calamo dispensasti ea.

¶ Duodecimũ dictũ est istud: Duo video dissẽ-
sionũ genera oboriri posse inquirẽtibus verita-
tẽ. Unũ si de veritate rerũ: alterũ si de ipsius volun-
tate. i. intẽtione dissensio est. Aliter eñ quęrimus
de creaturę ɔditione: aliter q̃d verbis suis moyses
scripserit. In primo autẽ genere discedãt a me om-
nes qui ea quę falsa sũt/ scire se arbitrant: In secũ-
do qui moysen falsa di-
xisse suspicant. Ex quo di-
cto accipit documentũ/
q̄ in theologicis non so-
lum est intendendum ad
veritatẽ/ sed etiã ad au-
ctoris intentionem. Duodecimũ dictum

Quid moyses voluerit in suis verbis ignoraf: sed verũ intellexisse certum est: Ca. XXIIII.

[S]Ed q̃s nostrũ sic inueniet eã int̃ tã multa v̾ba que in illis v̾bis aliter atq; aliter intellectis occurrũt q̃rẽtibus: vt tã fidẽter dicat h̾ sensisse moysen: atq; h̾ in illa narratiõe voluisse intelligi/ q̃ fidẽter dicit h̾ verũ esse: siue ille h̾ senserit siue aliud? Ecce eñ de᷒ me᷒/ ego seru᷒ tuus/ q̃ voui tibi sacrificiũ ꝯfessiõis i his lr̃is: ⁊ oro vt ex misericordia tua reddã tibi vota mea. Ecce ego q̃ fidẽter dico ĩ tuo v̾bo incõmutabili oĩa te fecisse/ inuisibilia ⁊ visibilia. Nunqd tã fident̃ dico nõ aliud q̃ h̾ attendisse moysen cũ scriberet: In p̃ncipio fecit de᷒ celũ ⁊ terrã? Quia nõ sicut in tua v̾itate h̾ certũ video: ita in ei᷒ mẽte video id eũ cogitasse cũ hec scriberet? Potuit eñ cogitare in ipso faciẽdi exordio cũ diceret: In p̃ncipio: potuit celũ ⁊ terrã h̾ loco nullã iam formatã pfectãq; naturã/ siue spiritalẽ siue corpalẽ/ sed vtrãq; inchoatã ⁊ adhuc informẽ velle intelligi. Uideo q̃ppe vere potuisse dici qcq̃d horũ diceret: sed q̃d horũ in his v̾bis ille cogitauerit/ nõ ita video: q̃uis siue aliq̃d horũ/ siue aliq̃d aliud qd̾ a me cõmemoratũ nõ ẽ/ tãtus vir ille mẽte ꝯspexerit/ cũ hec v̾ba pmeret/ verũ eũ vidisse aptẽq; id enũciasse nõ dubitẽ. Nemo mihi iam molestus sit dicẽdo mihi: nõ h̾ sensit moyses qd̾ tu dicis: sed hoc sensit qd̾ ego dico. Si eñ mihi diceret: vñ scis h̾ sensisse moysen/ qd̾ d̾ his v̾bis ei᷒ eloq̃ris: equo animo ferre deberẽ/ et respõderẽ fortasse q̃ superi᷒ r̃ndi: vel aliquãto vberius si essem durior.

Qr vanũ sit asserere quid moyses senserit in suo scripto libri geneseos: Ca. XXV.

[C]Um v̾o dicit: Nõ hoc ille sensit qd̾ tu dicis/ s̾ qd̾ ego dico: neq; tñ negat qd̾ vterq; nostrũ dicit/ vtrũq; verũ esse. O vita pauperũ de᷒ me᷒/ in cui᷒ sinu nõ ẽ ꝯdictio/ pluc mihi mitigationes in cor/ vt patienter tales ferã: q̃ nõ mihi h̾ dicũt/ q̃r diuini sũt/ ⁊ ĩ corde famuli tui viderũt qd̾ dicũt/ s; q̃r supbi sunt: nec nouerunt moysi sentẽtiã/ s; amãt suã: nõ q̃r vera ẽ/ s; q̃r sua ẽ: Alioq̃n et aliã verã parit̃ amarẽt/ sicut ⁊ ego amo qd̾ dicũt/ q̃ñ verũ dicũt: nõ q̃r ipsorũ ẽ/ sed q̃r verũ ẽ: ⁊ ideo tã nec ipsorũ ẽ/ q̃r verũ est. Si aũt ideo amãt illud q̃r verũ est/ iã ⁊ ipsorũ ẽ ⁊ meũ ẽ: q̃ñ in cõmune omniũ est veritatis amator. Illud aũt qd̾ cõtẽdũt nõ hoc sensisse moysen qd̾ ego dico/ sed qd̾ ipsi dicũt: nolo/ non amo: q̃r ⁊ si ita est: tñ ista temeritas/ nõ sciẽtie s; audacie est: nec visus sed typ᷒ eã pepit. Ideoq; dñe tremenda sunt iudicia tua: q̃ñ veritas tua nec mea est nec illius aut illius/ sed oĩm nostrum q̃s ad ei᷒ cõmunionẽ publice vocas: terribilit̃ admonẽs nos/ vt nolimus eã habere priuatã/ ne priuemur ea. Nã quisquis id qd̾ tu oĩb᷒ ad fruendũ pponis/ sibi ppie vẽdicat: ⁊ suũ vult esse qd̾ oĩm ẽ: a cõmuni ppellit̃ ad sua: h̾ est a v̾itate ad mendaciũ. Qui eñ loquit̃ mẽdaciũ/ de suo loq̃tur. Jo8. 8.f. Attẽde iudex optime de᷒/ ipsa veritas attẽde q̃d dicã ꝯdictori huic: attende: corã te eñ dico et corã fratrib᷒ meis/ q̃ legitime vtunt̃ lege vsq; ad finẽ charitatis/ attende 1. Timoth. 1.b et vide q̃d ei dicã si placet tibi. Hanc enim vocem huic refero fraternam ⁊ pacificam.

¶ Si ambo videm᷒ verum esse quod dicis/ ⁊ ambo videmus verum esse quod dico: vbi queso id videmus? Nec ego vtiq; in te/ nec tu in me: s; ambo in ipsa q̃ supra mẽtes nr̃as ẽ incõmutabili veritate. Cũ g̃ de ipsa dñi dei nr̃i luce nõ ꝯtẽdam᷒: cur de pximi cogitatione cõtẽdim᷒: quã sic videre non possumus vt videtur incõmutabilis v̾itas: q̃ñ si ipse moyses apparuisset nobis atq; dixisset/ h̾ cogitaui: nec sic eã viderem᷒/ sed crederem᷒? Nõ itaq; supra q̃ scriptũ est/ vn᷒ p altero infletur aduersus alterũ. Diligamus dñm deũ nostrũ ex toto corde/ et ex tota anima/ et ex tota mẽte nostra: et pximũ nostrũ sic̃ nosmetipsos. Propt̃ q̃ duo p̃cepta charitatis sensisse moysen quicq̃d in illis libris sensit: nisi crediderim᷒/ mendacẽ faciem᷒ deũ: cum de

¶ Tertiũdecimũ dictũ est istud: Si ambo videmus esse verũ qd̾ dicis: et qd̾ dico/ vbi queso illud videm᷒? Nec ego vtiq; in te: nec tu in me/ sed ambo ĩ ipsa q̃ supra mẽtes nostras est in cõmutabili v̾itate. Ex quo dicto accipitur validũ argumentum/ q̃ lux eterna ẽ intellectui cõcreata sicut lux corporalis/ ⁊ visui ratio vidẽdi: nõ quidem sicut obiectum visum/ sed sicut ostendens rem visam. Sed attende q̃ ista videtur vbiq; fuisse intentio augustini: tamẽ cõmuniter a modernis doctoribus non tenetur illa opinio. Et ideo dicitur ad rationẽ eius/ q̃ quando duo vident vnam veritatem ⁊ non vnus videt eam in alio/ sed quilibet in seipso/ cum habeant species repsentantes eadem obiecta: ⁊ ideo cum vn᷒ videt id quod dixit alius/ est verum per species ratiõis eiusdẽ quas apud se habet.

Tertiũdecimũ dictũ

1. Cor. 4.b

Deut. 6.a.
Math. 22.d

250

animo ꝯserui aliṫ ꝙ̄ ille docuit opinamur. Iã vide ꝙ̄ stultũ sit in tanta copia verissimaꝝ sentẽtiaꝝ/ q̄ de illis ꝟbis erui pñt/ temere affirmare/ quam eaꝝ moyses potissimũ senserit: et perniciosis ꝯtentionibꝰ ipsã offendere charitatẽ ꝓpter quã dixit oĩa: cuiꝰ dicta conamur exponere.

Qualẽ mentẽ sibi dari vellet augustinꝰ/ si scribẽdi sibi forent libri genesceos: Ca. XXVI.

e Et tñ ego deus meus celsitudo humilitatis meę/ ꝛ reqes labori mei: qui audis ꝯfessiões meas/ ꝛ dimittis pctã mea: qm̃ tu mihi p̄cipis vt diligã ꝓximũ meũ sicut meipsũ: nõ possũ minus credere de moyse fidelissimo famulo tuo/ ꝙ̄ mihi optarẽ ac desiderarem abs te dari muneris/ si tpe illo natꝰ essez quo ille/ eoq̄ꝫ loco me ꝯstituisses/ vt per seruitutẽ cordis ac linguę meę/ litterę illę dispẽsarenṫ: q̄ tãto post essent oĩbꝰ gentibꝰ ꝓfuturę: ꝛ per vniuersũ orbẽ tanto auctoritatis culmine oim falsaꝝ supbarũq̄ꝫ doctrinaꝝ ꝟba superaturę. Vellẽ q̄ppe si tũc ego essem moyses/
Ps̄.8. ex eadẽ nãq̄ꝫ massa oẽs venimꝰ: ꝛ q̄d est hõ nisi q: memor es eiꝰ? Vellẽ ego si tunc ego essẽ quod ille/ ꝛ mihi abs te genesceos liber scribẽdus adiũgereṫ/ talẽ mihi eloquẽdi facultatẽ dari/ ꝛ eũ textẽdi sermonis modũ: vt neq̄ꝫ illi qui nondũ queunt intelligere/ quemadmodũ creat deus/ tanq̄ꝫ excedẽtia vires suas dicta recusarẽt: et illi qui hoc iã possunt/ in quãlibet verã sententiã cogitãdo venissent/ eã nõ prętermissam in paucis verbis tui famuli reperirẽt: et si alius aliã vidisset in luce veritatis: nec ipsa in eisdem verbis intelligenda deesset.

Exemplo demonstrat/ ꝙ tutius est de originali multa ꝙ̄ de alijs sumere: Ca. XXVII.

Ar.† eodem s Sicut eñ fons i ꝑparuo loco vberior ẽ/ pluribusq̄ꝫ riuis in ampliora spacia fluxũ ministrat/ ꝙ̄ q̄libet eorũ riuoꝝ q̄ ꝑ multa locoꝝ ab eodẽ fõte deduciṫ: ita narratio dispẽsatoris tui sermocinaturis pluribꝰ ꝓfutura/ paruo sermonis modulo scatet fluenta liq̄dę veritatis: vñ sibi quisq̄ꝫ veꝝ quod de his rebus põt: hic illud/ ille illud/ per longiores loq̄laꝝ amfractus trahat. Alij eñ cũ hęc verba legũt vł audiunt: cogitãt deũ quasi hominẽ/ aut ꝙ̄si aliquã molẽ immensa p̄ditã ptãte/ nouo quodã ꝛ repẽtino placito/ extra seipsã tanꝙ̄ꝫ locis distãtibus fecisse cęlũ et terrã: duo magna corpora supra ꝛ ĩfra quibus oĩa cõtinerenṫ. Et cũ audiũt: Dixit deꝰ: fiat illud: et factũ est illud: cogitãt ꝟba cępta et finita/ sonãtia tẽporibꝰ atq̄ꝫ trãseũtia: post quoꝝ trãsitũ statim existere qȯ iussum est vt existeret: ꝛ si q̄d forte aliud h̄ modo ex familiaritate carnis opinanṫ. In q̄bꝰ adhuc paruuł animalibꝰ dũ isto humillimo genere verboꝝ/ tanq̄ꝫ materno sinu eoꝝ gestaṫ infirmitas: salubriter edificaṫ fides/ q̄ certũ habeant et teneãt deũ fecisse oẽs naturas: q̄s eorũ sensus mirabili varietate circumspicit. Quarũ si quispiã quasi vilitatẽ dictorũ aspernaṫ/ et extra nutritorias cunas superba imbecillitate se extẽderit/ heu cadet misere: Et dñe deus miserere/ ne implumẽ pullũ conculcent/ qui transeunt viam: et mitte angelũ tuum qui eũ reponat in nido/ vt viuat donec volet.

Notaṫ diuersitas modoꝝ dicẽdi siue intelligẽdi in reꝝ ꝯditione per symbola: Ca. XXVIII.

a Alij ꝟo quibꝰ hęc ꝟba nõ iã nidꝰ/ sꝫ opaca fruteta sunt/ vident in eis latẽtes fructꝰ ꝛ volitãt lętantes/ et garriũt scrutãtes/ ꝛ carpũt eos. Vidẽt eñ cũ hęc ꝟba legunt vel audiũt tua deꝰ ęterna: ꝛ stabili permãsione cũcta p̄terita ꝛ futura tẽpora supari: nec tñ quicq̄ꝫ esse tẽporał creaturę/ qȯ tu nõ feceris. Cuiꝰ volũtas q: id ẽ qȯ tu nullo modo mutata/ vel quę antea non fuisset exorta voluntate fecisti oĩa: nõ ȯ te silitudinẽ tuã formã omniũ: sed de nihilo dissimilitudinẽ informẽ/ quę formareṫ ꝑ similitudinẽ tuã/ recurrẽs in te vnũ ꝓ captu ordinato quãtũ cuiq̄ꝫ rerũ in suo genere datũ ẽ: et fierẽt oĩa bona valde: siue maneãt circa te/ siue gradatim remotiori distãtia ꝑ tẽpora et loca pulchras narratiões faciãt aut patianṫ. Vidẽt hęc et gaudẽt in luce veritatis tuę q̄ntulũ hic valẽt. Et alꝰ eoꝝ intẽdit in id qȯ dictũ est:
In p̄ncipio fecit deus: ꝛ respicit sapientiã Gen.1.a.
p̄ncipiũ: q: et loquitur ipsa nobis. Alꝰ itidẽ Joh.8.a.
intẽdit in eadẽ ꝟba: et principiũ intelligit exordiũ reꝝ conditarũ/ et sic accipit: in principio fecit: ac si diceret/ p̄mo fecit: atq̄ꝫ in eis qui itelligũt/ in p̄ncipio/ ꝙ in sapientia fecisti cęlum et terrã: alius eorũ ipsũ cęlũ et terrã creabilẽ materiẽ cęli et terrę/

sic esse credit cognominatā: ali⁹ iā formatas distinctasqꝫ naturas: ali⁹ vnā formatā eandēqꝫ spiritalē cęli nomine / aliā informē corpalis materię terrę nomine. Qui autē intelligūt in nominib⁹ cęli ⁊ terrę adhuc informē materiē de q̄ formaret᷑ cęlū et terra: nec ipsi vno modo id intelligūt / sed alius vñ ꝯsūmaret᷑ intelligibilis sensibilisqꝫ cre-

Ir. ⁊ sensibus atura: ali⁹ tm̄ vñ † sensibil᷑ moles ista corporea sinu grādi continēs perspicuas promptasqꝫ naturas. Nec illi vno modo qui iā dispositas digestasqꝫ creaturas cęlū et terrā vocari hoc loco credūt / sed ali⁹ inuisibilē atqꝫ visibilē: alius solā visibilē in qua luminosum cęlū suspicimus / ⁊ terrā caliginosā / et quęqꝫ in eis sunt.

Diuersi modi prioritatū: ⁊ quę sint priora origine: Ca. xxix.

a Et ille qui nō aliter accipit: in principio fecit / ꝙ si diceretur / primo fecit: nō habet quomodo veraciter intelligat cęlum ⁊ terrā: nisi materiam cęli et terrę intelligat / videlicet vniuersę: id est intelligibilis corporalisqꝫ creaturę. Si enī iam formatā velut vniuersam / recte ab eo quęri poterit: si hoc primo fecit deus / quid fecerit deinceps: ⁊ post vniuersitatē nō inueniet: ac ꝑ hoc audiet inuit⁹ / quō illud primo / si postea nihil? ¶ Cū

Quartūdecimū dictū vo dicit primo informē / deinde formatā: nō ē absurdū / si modo est idoneus discernere qd ꝓcedat ęternitate / quid tēpore / quid electione / quid origine. Eternitate / sicut de⁹ omnia: tempore / sic flos fructū: electione / sicut fruct⁹ florē: origine / sicut sonus cantum. In his quattuor primū ⁊ vltimū quę commemoraui / difficillime itelliguntur: duo media facillime. Nāqꝫ rara visio est et nimis ardua cōspicere domine ęternitatē tuā incōmutabiliter mutabilia facientem / ac ꝑ

¶ Quartūdecimū dictū ē istud: Cū dicat primo informē / deinde formatā esse / nō ē absurdū si mō ē idoneus discernere quid ꝓcedat eternitate / qd tēpore / qd electione / et qd origine. Eternitate / sicut deus omnia: tēpore / sicut flos fructum: electiōe / sicut fructus florē: origine / sicut sonus cantū. In his quattuor primū ⁊ vltimū que commemoraui difficillime intelligūtur: duo media facillime. Et dicit ꝙ eodē modo quo sonus ꝓcedit cantū / materies informis precedit seipsā formatā: quia cantus nō est nisi sonus formatus. Sed orit᷑ dubiū / quomodo ordine originis sonus preuenit cantum / cum ordo originis requirat extrema realiter ex opposito distincta eo ꝙ hoc ab hoc: ⁊ tñ inter sonum et cantum nō est realis distinctio. Dicit᷑ autē ꝙ hic accipit augustin⁹ originis ordinē ꝓ illo ordine quē nos vo-

camus ordinem nature: q̄ talis ē int᷑ vniuersalis et particularis / q̄lia sunt sonus et cantus.

hoc priorē. Quis deinde sic acuto cernat animo / vt sine labore magno dinoscere valeat / quomodo sit prior sonus ꝙ cantus? Ideo quia cantus ē formatus sonus / ⁊ esse vtiqꝫ aliquid nō formatum potest: formari autē quod nō est / nō potest. Sic est prior materies / ꝙ id qđ ex ea fit. Non ideo prior / quia ipsa efficit / cum potius fiat: nec prior interuallo temporis: Neqꝫ enī priore tempore sonos ędimus informes sine cantu: et eos posteriore tempore in formā cantici coaptam⁹ aut fingimus: sicut ligna quibus arca / vel argentū quo vasculū fabricat᷑. Tales quippe materię / tempore etiā pręcedūt formas rerū quę fiunt ex eis. At in cantu nō ita ē: Cum enī cantatur / auditur sonus ei⁹. Non prius informiter sonat: ⁊ deinde formatur in cantum. Quod enī primo vtcūqꝫ sonuerit / pręterit: nec ex eo quicꝙ reperies qđ resumptū arte componas: ⁊ ideo cantus in sono suo vertitur: qui sonus eius materies eius est. Idē quippe formatur vt cantus sit: et ideo sicut dicebā / prior materies sonandi ꝙ forma cantandi / nō perficiendi potentia prior. Neqꝫ enim sonus est cantandi artifex / sed cantanti animę subiacet ex corpore / de quo cantū faciat. Nec tempore prior: simul enī cū cantu ęditur. Nec prior electione: non enim potior sonus ꝙ cantus: quandoquidē cantus est nō tm̄ sonus / verumetiā sonus speciosus. Sed prior est origine: quia nō cantus formatur vt sonus sit / sed sonus formatur vt cātus sit. Hoc exemplo qui potest intelligat materiam rerum primo factam et appellatā cęlū et terram: quia inde facta sunt cęlum ⁊ terra: nec tēpore primo factā / quia formę rerū exerunt tempora: illa autē erat informis: iāqꝫ in temporib⁹ simul animaduertit᷑: nec tamē de illa narrari aliquid pōt / nisi velut tempore prior sit cū pendat᷑ extremior: q̄ ꝑfecto meliora sunt formata ꝙ informia: et pręcedunt ęternitate creatoris / vt esset de nihilo vnde aliquid fieret.

Ut veritas in scriptura quęrenda est: et honorandus famulus veritatis: Ca. xxx.

i In hac diuersitate sententiarū verarū ꝯcordiā pariat ipsa veritas: et de⁹ noster misereat᷑ nostri / vt legitime

lege' vtamur/ꝓcepti fine/pura charitate: ac ꝓ h̃ ſi qs q̃rit ex me/qd hoꝝ moyses ille tu⁹ famul⁹ senserit: nō sūt hi sermones ꝯfessionū meaꝝ: si tibi nō ꝯfiteor nescio: et scio tñ illas veras esse sentētias/exceptꝭ carnalib⁹ de quib⁹ quātū existimaui locut⁹ sū. Quos tñ bone spei puulos hec v̾ba libri tui non territāt alta humilr̃/ꝛ pauca copiose: s; omnes qs i eis v̾bis vera cernere ac dicere fateor: diligam⁹ nos inuicē/pariterq; diligamus te deū nostꝝ fontē v̾itatis/si non vana/s; ipsā sitim⁹: eundēq; famulū tuū scripture hui⁹ dispēsatorē/spū tuo plenū ita honorem⁹: vt h̃ eū te reuelāte cū hec scriberet attēdisse credam⁹: qd in eis maxime ꝛ luce veritatis/ꝛ fruge vtilitatis excellit.

Q; nō solū sentētia ꝓpria vera/ sed oīm vera dicētiū accipiēda sit: Ca. xxxi.

Al. talijs

l Ita cū tali⁹ dixerit h̃ sensit/qd ego ꝛ ali⁹: immo illud qd ego religiosi⁹ me arbitror dicere: cur nō vtrūq; poti⁹ si vtrūq; veꝝ ē? Et si qd tertiū/ꝛ si qd q̃rtū: ꝛ si qd omīno aliud veꝝ qspiā in his v̾bis videat: cur nō illa oīa vidisse credat̃/ꝑ quē de⁹ vnus sacras litteras vera ꝛ diuersa visuris multoꝝ sensib⁹ tēperauit? Ego certe qd intrepid⁹ de corde meo ꝓnuncio/si ad culmē auctoritatis aliquid scriberē: sic mallē scribere/ vt qd veri quisq; de his rebus capere posset/mea v̾ba resonarēt/q̃; vt vnā verā sententiā ad h̃ apti⁹ ponerē/vt excluderē ceteras/ quarū falsitas me non posset offendere. Nolo itaq; de⁹ me⁹ tā ꝑceps esse/vt hoc illum viꝝ de te meruisse non credā. Sensit ille omnino in his verbis/ atq; cogitauit cū ea scriberet/ quicqd hic veri potuim⁹ inuenire: ꝛ quicqd nos non potuimus/ aut nondū possum⁹: ꝛ et tñ in eis inueniri potest.

Q; deus reuelat se ꝛ suā veritatem se diligentibus: Ca. xxxii.

p Postremo dñe q de⁹ es/ ꝛ nō caro et sanguis: ꝛ si qd hō min⁹ videt/ nūquid ꝛ spiritū tuū bonū q deducet

Ps. 142.

me in terrā rectā latere potuit qcqd erat in eis v̾bis tuipse reuelatur⁹ legētib⁹ posterꝭ/ etiā si ille ꝑ quē dicta sunt/ vnā fortassis ex multꝭ verꝭ sentētiā cogitauit? Qd si ita ē: sit igit̃ illa quā cogitauit ceterꝭ excellētior. Nob aūt dñe/ aut ipsā demōstra/ aut quā placet alterā verā/ vt sine nobis h̃ qd etiā illi hoi tuo: siue aliud ex eorūdē v̾boꝝ occasione patefacias: tu tñ pascas nos/nō error illudat. Ecce dñe de⁹ me⁹ q̃; multa de paucis v̾bis/q̃; multa oro te scrpsim⁹? Que nostre vires/q̄ tēpora oībus librꝭ tuis ad istū modū sufficiāt? Sine itaq; me breui⁹ in eis ꝯfiteri tibi: ꝛ eligere vnū aliqd qd tu inspiraueris veꝝ/certū ꝛ bonū: etiā si multa occurrerint/ vbi multa occurrere potuerint: ea fide cōfessionis mee: vt si h̃ dixero qd sensit minister tu⁹/recte atq; optime: id eñ conari me oportet. Qd si assecut⁹ non fuero/ id tñ dicā qd mihi ꝑ ei⁹ v̾ba veritas tua dicere voluerit/ q̄ illi quoq; dixit qd voluit.

Sancti augustini episcopi liber confessionum duodecimus explicit.

Annotatio capitulorum tertijdecimi libri eiusdem.

Liber tertiusdecimus

Eiusdem diui aurelij augustini epi ꝯfessionum liber tertiusdecimus incipit.

Inuocat deũ / ꝛ vt inuocãtem se nõ deserat / petit: Ca. i.

Inuoco te de- (i)

us meus misericordia mea ꝗ fecisti me: ꝛ oblitũ tui nõ oblit⁹ es. Inuoco te i alam meã quã ꝑparas ad capiẽdũ te ex desiderio qđ inspiras ei: nũc inuocãtẽ te ne deseras / ꝗ ꝓusꝙ inuocarẽ ꝑuenisti ꝛ institisti crebrescẽs multimodis vocib⁹ vt audirẽ de lõginquo ꝛ ꝯuerterer / ꝛ vocãtẽ me inuocarẽ te. Tu eñ dñe deleuisti oĩa mala merita mea / ne retribuereꝛ manibus meis in qb⁹ a te defeci / ꝛ ꝑuenisti oĩa bona merita mea / vt retribueres manib⁹ tuis qbus me fecisti: q2 et ꝓusꝙ essẽ tu eras. Nec erã cui ꝑstares vt essem / et tñ ecce sũ ex bonitate tua ꝑueniẽte totũ hoc qđ me fecisti / et vnde me fecisti: Neꝙ eñ eguisti me / aut ego tale bonũ sũ quo tu adiuueriꝛ dñe meus ꝛ de⁹ me⁹: nõ vt tibi sic seruiã q̃si ne fatigeris in agendo: aut ne minor sit ptãs tua carẽs obseqo meo: neꝙ vt sic te colã quasi terrã / vt sis incult⁹ si non te colã: sed vt seruiã tibi ꝛ colã te / vt de te mihi bñ sit: a quo mihi est vt sim cui bene sit.

Que sint pręstãtiora inꝛ creata formata informiaꝗ: Ca. ii.

(e) X plenitudine qppe bonitatis tuę creatura tua subsistit: vt bonũ qđ tibi nihil ꝓdesset / nec de te ęqle tibi esset: tñ q2 ex te fieri potuit non deesset. Quid eñ te ꝓmeruit cęlũ et terra ꝗ fecisti in ꝓncipio? Dicãt qđ te ꝓmeruerũt spiritalis corporalisꝙ natura / quas fecisti in sapientia tua: vt inde penderent etiã inchoata et informia queꝙ in genere suo / vel spiritali vel corporali / euntia in immoderationẽ / et in longinquã dissimilitudinẽ tuã.

¶ Spiritale informe ꝑstãtius / ꝙ si formatũ corp⁹ esset: corpale aũt informe ꝑstantius / ꝙ si omnino nihil esset: atꝙ ita penderent in tuo verbo informia / nisi per idẽ verbũ reuocarentur

¶ Primũ dictũ ẽ istud: Spiritale iforme ꝑstãti⁹ ẽ ꝙ si formatũ corp⁹ / et corpale iforme ꝑstãti⁹ ꝙ si oĩno nihil eẽt. Sꝫ orituꝛ dubiũ / qđ intelligat hic augustin⁹ per informe spiritale. Diciꝛ autẽ ꝙ materia3 spiritaliũ: sicut per informe corporale materiam corpaliũ.

¶ Istud tñ

Primũ dictũ tertijdecimi libri

ad vnitatē tuā/ ꝛ formarentur ꝛ essent ab vno te summo bono vniūsa bona valde. Quid te ꝓmeruerāt vt essent saltē informia/ q̄ neq̄ h̄ essēt nisi ex te? Quid te ꝓmeruit materies corporalis/ vt eēt saltē inuisibilis et incōposita: q꞉ neq̄ hoc esset nisi q꞉ fecisti eā: ideoq̄ te q꞉ non erat ꝓmereri vt esset nō poterat? Aut q̄d te ꝓmeruit inchoatio creaturę spiritalis/ vt saltē tenebrosa fluitaret/ similis abysso/ tui dissimilis: nisi ꝑ idē verbū ꝯuerteref ad idē a quo facta ē: atq̄ ab eo illuminata lux fieret/ q̄uis nō ęqualif: tñ ꝯformis formę ęq̄li tibi? Sicut enim corpori non hoc ē esse qd̄ pulchꝝ esse: alioquin deforme esse nō posset: ita etiā creato spūi nō idē ē viuere qd̄ sapiēter viuere: alioquin incōmutabilif saperet. Bonū autē illi est hęrere tibi semꝑ: ne qd̄ adeptꝰ ē ꝯuersione/ auersione lumē amittat: ꝛ relabaf in vitā tenebrosę abysso similē: Nā et nos q̄ s̄m animā creatura spiritalis sumꝰ: auersi

Eph.5.b a te nostro lumine/ in ea vita fuimus aliq̄n tenebrę: et in reliquijs obscuritatis nostrę

Ps.35. laboramꝰ/ donec simus iusticia tua in vnico tuo sicut montes dei: Nam iudicia tua fuimus/ sicut abyssus multa.

¶ Istud tamē stare nō pōt: q꞉ si spiritualia haberent materiam/ adhuc illa nō esset ita nobilis sicut forme corporales/ cū esset prope nihil s̄m ipsum: Et tamen ipse dicit q̄ informe spirituale precellit corporale formatū: Jdō dico q̄ appellat spirituale informe spiritum sine virtute et sapientia/ per quam formatur s̄m ipsum.

Quę diuersitas int̄ illuminatū et lucē: ꝛ q̄ creatura nō ex merito sed ex gratia habet q̄ et sit ꝛ illuminata sit: Ca. III.

q Uod autē in primis conditionibꝰ dixisti: fiat lux/ et facta est lux: non incongruēter hoc intelligo in creatura spiritali: q꞉ erat iā qualiscūq̄ vita quā illuminares. Sed sicut non te ꝓmeruerat vt esset talis vita quę illuminari posset: ita nec cū iā esset ꝓmeruit te vt illuminaref. Neq̄ eñ eiꝰ informitas placeret tibi si nō lux fieret: non existēdo sed intuēdo illuminantē lucem/ eiq̄ cohęrendo: vt ꝛ quod vtcunq̄ viuit/ et q̄ beate viuit/ non deberet nisi gratię tuę/ conuersa per cōmutationē meliorē ad id quod neq̄ in melius neq̄ in deterius cōmutari potest/ quod tu solꝰ es: quia solus simpliciter es: cui non est aliud viuere/ aliud beate viuere: quia tua beatitudo tu es.

Q̄ nihil deo aduenit ex creaturę cōditione: licet creatura melior sit ex ꝯuersiōe ipsiꝰ ad creatorē: Ca. IIII.

q Uid ḡ tibi deesset ad bonū qd̄ tu tibi es/ etiā si ista vel oīno nulla essent/ vł informia remanerēt: q̄ nō ex indigētia fecisti/ s̄ ex plenitudine bonitatis tuę: cohibēs atq̄ ꝯuertēs ad formā/ nō vt tanq̄ tuū gaudiū compleaf ex eis? Perfecto eñ tibi displicet eorū imꝑfectio/ vt ex te perficianf et tibi placeāt: nō aūt imꝑfecto/ tanq̄ ꝛ tu eoꝝ perfectione perficiēdꝰ sis. Spūs eñ tuꝰ bonꝰ superferebaf super aquas: nō ferebaf ab eis tanq̄ in eis requiesceret. In quibꝰ eñ requiescere dicif spiritus tuus bonus: hos in se requiescere facit: Sed superferebaf incorruptibilis et incōmutabilis volūtas tua/ ipsa in se sibi sufficiens super eam quā feceras vitā: cui non hoc ē viuere quod beate viuere: quia viuit etiā fluitans in obscuritate sua: cui restat conuerti ad eū a quo facta est: ꝛ magis magisq̄ viuere apud fontē Ps.35.
vitę/ ꝛ in lumine eius videre lumen: ꝛ perfici/ et illustrari/ et beari.

Q̄ filius sit principiū ī quo pater omnia fecit: ꝛ apparētia trinitatis notificatur: Ca. V.

e Cce apparet mihi in ęnigmate trinitas/ †qd̄ es deus meꝰ: q̄m tu paf Al. †qui
in principio sapientię nostrę: quod est tua sapientia de te nata/ ęqualis tibi et coęterna. i. in filio tuo fecisti cęlū ꝛ terram. Et multa diximꝰ de cęlo cęli/ ꝛ de terra inuisibili ꝛ incōposita/ et de abysso tenebrosa/ s̄m spiritalis informitatis vagabunda deliquia: nisi ꝯuerteref ad eū a quo erat q̄liscunq̄ vita: et illuminatione fieret speciosa vita: et esset cęlū cęli eius/ qd̄ int̄ aquā et aquā postea factū est: et tenebā iā patrē in dei nomine qui fecit hęc: ꝛ filium in principij nomine in quo fecit hęc: et trinitatem credens deum meū sicuti credebā/ quęrebam in eloquijs sanctis eius: ꝛ ecce spiritꝰ tuus superferebaf super aquas: Ecce trinitas deus meus/ pater ꝛ filius ꝛ spūssanctꝰ/ creator vniuersę creaturę.

Quare spūssctūs notificef ꝑ superferri aquis/ quęrit: Ca. VI.

s Ed q̄ causa fuerat/ O lumen veridicū tibi admoueo cor meū/ ne me vana doceat/ discute tenebras eiꝰ:

et dic mihi/obsecro te per matrē charitatē: obsecro te/dic mihi/q̄ causa fuerat/ vt post nominatū cęlum ⁊ terram/inuisibilē et incompositā/ et tenebras super abyssum: tū
I. † sanctum demū scriptura tua nominaret spm̄ † tuū? An qꝛ oportebat sic eum insinuari vt diceref superferri: et nō posset hoc dici nisi prius illud cōmemoraref/ cui superferri spūs tuus posset intelligi? Nec patri em̄ nec filio superferebaf: Nec superferri recte diceref/ si nulli rei superferref. Prius ergo dicēdum erat cui superferref: et deinde ille quem nō oportebat alit cōmemorari/ nisi vt superferri diceretur.

Ostēdif causa actiōis spūssancti/quare dicat supferri: Ca. VII.

Am hinc sequaf qui pōt intellectu
Ro.5.a i aplm̄ tuū dicentē: qꝛ charitas tua diffusa est in cordibus nostris per spiritūsanctum qui datus est nobis: et de
Eph.3.c spūalibus docentē ⁊ demonstrantē supereminentē viā charitatis/⁊ flectentē genua ꝑ nobis ad te/vt cognoscamus supereminentē scientiā charitatꝭ christi. Ideoq̄ ab initio supereminēs supferebaf sup aquas. Cui dicā? quō dicā de pōdere cupiditatis in abruptā abyssum: ⁊ de subleuatiōe charitatis per spiritū tuum/ qui superferebaf super aquas? Cui dicā? Quō dicā? Mergimur ⁊ emergimus: Neq̄ em̄ loca sunt q̄bus emergimur ⁊ emergimus. Quid similius et q̄d dissimilius? Affectus sunt/amores sūt: immundicia spūs nostri defluens inferius amore curarum: et sanctitas tua attollēs nos superius amore securitatis/ vt sursum corda habeamus ad te/vbi spiritus tuus superferf super aquas: et veniamus ad super
Ps.123. eminentē requiē/cū pertrāsierit anima nostra aquas q̄ sunt sine substantia.

Quid sit spiritumsanctū superferri aquis: Ca. VIII.

Efluxit angelus/ defluxit anima ho
o minis: et indicauerunt abyssū vniuersę spiritales creaturę in profūdo tenebroso. Nisi dixisses ab initio: fiat lux/⁊ facta esset lux: ⁊ inhereret tibi omnis obediēs intelligētia cęlestis ciuitatis tuę: et requiesceret in spiritu tuo/ qui superfertur incōmutabiliter super omne mutabile: Alioquin ⁊ ipsum cęlum cęli tenebrosa abyssus esset in se: nunc autem lux ē in domino. Nam et in ipsa misera inquietudine defluentium spirituum et indicantium tenebras suas nudatas veste luminis tui/ satis ostendis q̄̄ magnam creaturā rationalem feceris/cui nullo modo sufficit ad beatam requiē quicq̄d te minus est/ac per hoc nec ipsa sibi. Tu em̄ deus noster illumina- Ps.17.
bis tenebras nostras: Ex te oriūtur vestimenta nostra/et tenebrę nostrę sicut meridies erunt. Da mihi te deus meus: redde Ps.138.
mihi te: En amo: ⁊ si parum est/amem validius. Non possum metiri vt sciam quantum desit mihi amoris ad id quod satis ē/ vt currat vita mea in amplexus tuos: nec auertatur donec abscondatur in abscōdi- Ps.50.
to vultus tui. Hoc tm̄ scio/quia male mihi est pręter te: nō solū extra me/ sed et in meipso: et omnis mihi copia quę deus meus nō est/ egestas est.

Cū eadē sit totius trinitatis opatio/quare spūssanctus solus dicat superferri aquis. Ca. IX.

Unq̄d aut pater aut filius nō super
n ferebaf super aquas? Si tāq̄ loco sicut corpus nec spūssctūs. Si aūt incōmutabilꝭ diuinitatis eminētia sup omne mutabile: ⁊ pater ⁊ filius ⁊ spūssctūs supferebaf sup aq̄s: Cur q̄ tm̄ de spū tuo dictū est hoc? Cur de illo tm̄ dictū ē/q̄si locus ibi esset qui nō ē locus: de q̄ solo dictū ē q̄ sit donum tuū: et i dono tuo req̄escimus: ibi te fruimur requies nr̄a/locus noster. Amor illuc attollit nos/⁊ spūs tuus bonus exaltat hūilitatē nr̄am de portis mortꝭ. In bona volūtate pax nobis ē. ¶ Corpus pōdere suo nitif ad locum suū. Pōdus nō ad ima tm̄ ē/sed ad locū suū. Ignis sursum tēdit/ deorsū lapis. Pōderibus suis aguntf/ loca sua petunt. Oleū infra aquā fusū/ supra aquā attollif: aq̄ supra oleum fusa infra oleū demergif. Ponderibus suis agūtf: loca sua petūt. Minus ordinata inq̄eta sūt/ ordinanf et q̄escūt. Pōdus meū amor meus: eo feror q̄cūq̄ feror. Dono tuo accendimur/

¶ Secundum dictum ē istud: Corpus pondere suo nititur ad locū suū. Ubi dicit q̄ corpora ponderibus suis aguntur/ ⁊ loca sua petūt: Minus ordinata inquieta sunt. Et adiungit vulgarissimum verbū: Amor meus pondus meum: eo feror quocunq̄ feror. Sed orif dubiū: quare amor dicitur pondus animi/ cum illa dicantur esse leuissima/ et non grauia que fiunt per amorem. Dicitur autem q̄ motus amoris assimilatur motui grauis vel ponderosi. Primo q̄a sicut motus grauis est nō violentus sed spontaneus: ita motus amoris est spontaneus et minime violentus. Secdm dictū

¶ Scdo quia

et surſũ ferimur. In ardeſcimus et imus: Ascendimus aſcenſi- Ps. 83.
ones in corde/ ⁊ cantamus canticũ graduũ. Igne tuo/ igne tuo bono inardeſcimus ⁊ imus: qm̃ sur-
Ps. 121. ſum imus ad pacẽ hieruſalẽ: quoniã iocũdatus ſum in his que dixerũt mihi/ in domũ domini ibim⁹: Ibi nos collocauit voluntas bona: vt nihil velimus aliud ꝙ̃ permanere illic in eternum.

¶ Secũdo/ quia vterq̄ motus eſt ab intrinſeco. Tertio/ quia fortior ẽ motus amoris circa finẽ ſicut motus grauis cum appropinquatur ad articulũ fortificat̃. Quarto/ q: ſicut difficillimũ ẽ moueri graue ſurſũ: ita aĩm amãtis ab eo qđ amat.

Qꝫ om̃is creatura nihil eſt aut põt/ niſi p donũ dei: Ca. x.

b Eata creatura q̃ nõ nouit aliud/ cũ eſſet ipa aliud: niſi dono tuo quod ſuperfert̃ ſup om̃e mutabile: mox vt facta eſt/ attolleret̃ nullo interuallo tpĩs in
Gen. 1. a. ea vocatione qua dixiſti: Fiat lux: et facta eſt lux. In nobis em̃ diſtinguit̃ tempore q̃
Eph. 5. b tenebre fuim⁹ ⁊ lux efficimur. In illa vero dictũ eſt quid eſſet niſi illuminaret̃: ⁊ ita dictũ eſt/ quaſi prius fuerit fluxa ⁊ tenebroſa/ vt appareret cauſa qua dictũ eſt vt alit̃ eſſet. i. vt ad lumẽ indeficiẽs ꝯuerſa lux eẽt. Qui põt intelligat: ⁊ qui nõ poteſt/ a te petat. Ut q̃d mihi moleſtus ẽ/ q̃ſi ego illumi-
Joh. 1. a nẽ vllũ hominẽ venientẽ in hunc mundũ?

Qꝫ cognitione triũ in ſe homo agnoſcere põt trinitatem: Ca. xi.

t Rinitatẽ om̃ipotentẽ quis intelligit? Et q̃s nõ loquit̃ eã/ ſi tñ intelligit eã rara aĩa/ q̃ cum de illa loquitur/ ſciat quid loquat̃. Et ꝯtendũt et dimicãt/ et nemo ſine pace vidit iſtam viſionẽ. Uellem vt hec tria cogitarẽt homines in ſeipſis. Longe ad aliud ſunt iſta tria ꝙ̃ illa trinitas. Sed dico vbi ſe exerceant et probent: ⁊ ſentiant ꝙ̃ longe ſunt. Dico autem hec tria/ eſſe/ noſſe/ velle. Sum em̃/ et noui/ ⁊ volo: ſum ſciens et volens: et ſcio eſſe me/ et velle vt ſim/ et volo eſſe et ſcire.

Tertiũ dictũ ¶ In his igitur tribus ꝙ̃ ſit inſeparabilis vita/ et vna vita/ et vna mens/ et vna eſſentia: ꝙ̃ deniq̄ inſeparabilis diſtinctio/ et tamen diſtinctio: videat q̃ poteſt. Certe coram ſe eſt: attẽdat in ſe/ ⁊ videat et dicat mihi. Sed cum inuenerit in his aliquid/ et dixerit: non iam ſe putet inueniſſe illud qđ ſupra iſta eſt incõmutabile: qđ eſt incõmutabiliter: et ſcit incommutabiliter: et vult incõmutabiliter: et vtrum ppter tria hec et ibi trinitas: an in ſingulis hec tria vt terna ſingulorũ ſint: an vtrorũq̄ miris modis ſimpliciter et multipliciter infinito inſenſibili ſine quo eſt/ et ſibi notũ eſt/ et ſibi ſufficit incõmutabilit̃ idipſũ copioſa vnitatis magnitudine: q̃s facile cogitauerit? Quis vllo modo dixerit? Quis quolibet modo temere pnũciauerit?

¶ Tertium dictum eſt illud: Iſta tria/ eſſe/ noſſe/ velle/ ſunt vna vita/ vna mens/ vna eſſentia/ inter que eſt inſeparabilis diſtinctio. Attende tamen q: hic non loquitur de noſſe et velle/ prout dicunt actus/ ſed prout dicunt potentias. Et tunc accipiuntur duo argumenta. Primum eſt/ q: intellectus et voluntas non differunt naturaliter ab anima et ab inuicem: quia ſunt vna inquit eſſentia. Secundum argumentum: q: diſtinguunt̃ aliquo modo: quia dicit q: modus diſtinctionis eſt difficilis/ et tamen diſtinguuntur inquit.

Quomodo baptiſm⁹ p aquas cui ſpiritus ſuperfertur/ intelligitur: Ca. xii.

p Rocede in confeſſione fides mea: dic domino deo tuo: Sancte/ ſan- Esa. 6. a.
cte/ ſancte dñe deus me⁹/ in nomine tuo baptiçati ſumus/ pater et fili et ſpiritusſãcte: in nomine tuo baptiçam⁹/ pater et fili et ſpiritusſancte: quia ⁊ apud nos in chriſto ſuo fecit deus celũ et terrã: ſpũales ⁊ carnales eccleſie ſue/ ⁊ terra noſtra antequã acciperet formã doctrine/ inuiſibilis erat et incõpoſita: et ignorantie tenebris tegebamur: quoniã p iniquitate erudiſti homi- Ps. 38.
nẽ: ⁊ iudicia tua ſicut multa abyſſus. Sed Ps. 35.
quia ſpũs tuus ſuperferebat̃ ſup aquã: nõ reliquit miſeriã noſtrã miſericordia tua/ et dixiſti: Fiat lux. Penitẽtiã agite/ appropin- Matth. 4. c
quabit em̃ regnũ celorũ. Penitẽtiã agite: fiat lux/ et facta eſt lux. Et quoniã conturbata erat ad noſipſos anima noſtra/ cõ- Ps. 41. c
memorati ſum⁹ tui dñe de terra iordanis/ et de monte equali tibi: ſed paruo ppter nos: ⁊ diſplicuerũt nobis tenebre noſtre: ⁊ cõuerſi ſum⁹ ad te: et facta ẽ lux. Et ecce fui- Eph. 5. b.
mus aliqñ tenebre/ nũc autẽ lux in dño.

Quõ poſt baptiſmũ ad penitẽtiã vocamur/ vbi ⁊ ſpũs ẽ: Ca. xiii.

e T tñ adhuc p fide/ nõdũ p ſpeciẽ. 2. Cor. 5. b
Spe em̃ ſalui facti ſum⁹. Spes aũt Ro. 8. e
q̃ videt̃ nõ eſt ſpes. Adhuc abyſ- Ps. 41.
ſus abyſſum inuocat: ſed iã nõ in voce cataractarũ tuarũ. Adhuc ⁊ ille qui dicit: Nõ 1. Cor. 3. a
potui vobis loqui quaſi ſpũalib⁹/ ſꝫ quaſi

Phil.3.c carnalibus: etiã ipse nondum se arbitratꝛ
cõpꝛehendisse: ⁊ que retro oblitus/ in ea ꝗ
añ sunt extẽditꝛ/ ⁊ ingemiscit grauatꝰ: ⁊ sitit
Ps.41. aĩa eiꝰ ad deũ viuũ/ quemadmodũ ceruꝰ ad
2.Cor.5.a. fontes aquaꝝ/ ⁊ dicit: qñ veniã? habitacu-
lũ suũ qḋ de celo ẽ supindui cupiẽs: ⁊ inuo-
Ro.12.a cat inferiorẽ abyssũ dicẽs: Nolite ꝯforma-
ri huic seculo/ sed reformamini in nouitate
1.Cor.14.d mẽtis vestre: ⁊ nolite pueri effici mẽtibꝰ/ sꝫ
malicia puuli estote/ vt mẽtibꝰ ꝑfecti sitis.
Gal.3.a Et o stulti galathe/ ꝗs vos fascinauit? Sꝫ
Act.2.a iã nõ in voce sua: in tua eñ ꝗ misisti spiritũ
Ps.67. tuũ de excelsis/ ꝑ eũ ꝗ ascẽdit in altũ/ ⁊ ape-
Ps.45. ruit cataractas donoꝝ suoꝝ: vt fluminis im
petꝰ letificaret ciuitatẽ tuam. Illi eñ suspi
Ro.8.d. ratꝛ spõsi amicꝰ/ habẽs iã spũs ꝑmitias pe-
nes eũ: ꝫ adhuc in semetipso ingemiscens/
adoptionẽ expectãs redẽptionẽ corꝑis sui:
Joh.3.d illi suspirat: mẽbꝝ ẽ eñ spõse: illi zelat/ ami
Ps.41. cus ẽ eñ spõsi: illi zelat nõ sibi: qꝛ ĩ voce ca-
taractaꝝ tuaꝝ/ nõ in voce sua inuocat alte
2.Cor.11.a rã abyssũ: cui zelãs timet/ ne sicut serpens
euã decepit astutia sua: sic coꝝ sensus cor
rumpantꝛ a castitate/ que ẽ in spõso nostro
1.Joh.3.a. vnico tuo. Que ẽ illa speciei lux? Cũ vide-
Ps.41. bimus eũ sicuti est: ⁊ trãsierint lachryme ꝗ
mihi facte sunt panis die ac nocte/ dũ dicitꝛ
mihi quotidie/ vbi est deus tuus.

Qr oia nostra interiora cogitata ⁊ affectata spiritu roborantur: Ca.XIIII.

c Et ego dico: Deꝰ meꝰ
vbi es? Ecce vbi es? Respiro in te
Ps.41. paululũ/ cũ effundo sup me animã
meã in voce exultatiõis ⁊ ꝯfessionis soni fe
stiuitatẽ celebrãtis. Et adhuc tristis ẽ: qꝛ re-
labitꝛ ⁊ fit abyssus: vel potius sentit adhuc
se esse abyssũ. Dicit eñ fides mea quã accẽ
disti in nocte añ pedes meos: Quare tristis
es aĩa mea/ ⁊ quare ꝯturbas me? Spera in
Ps.118. dño: Lucerna pedibꝰ tuis ꝟbũ eiꝰ: Spera
⁊ ꝑseuera/ donec trãseat nox mater iniquo-
Eph.5.b rũ: donec trãseat ira dñi/ cuiꝰ filij ⁊ nos fui-
mus aliqñ tenebre quaꝝ residua trahimꝰ
Ro.8.b in corꝑe ꝓpter peccatũ mortuo/ donec aspi
Cant.2.d ret dies/ et remoueantꝛ vmbre. Spera in
Ps.41.
Ps.5. dño: Mane astabo tibi et ꝯtẽplabor: semꝑ
cõfitebor illi. Mane astabo ⁊ videbo salu-
Ro.8.b. tare vultꝰ mei/ deũ meũ: ꝗ viuificauit ⁊ mor
talia corꝑa nostra/ ꝓpter spm̃ ꝗ habitat in
nobis: qꝛ sup interiꝰ nostrũ tenebrosum et
fluidũ misericorditꝛ supferebatꝛ. Unñ in hac
Eph.5.b peregrinatiõe pignꝰ accepimꝰ/ vt iã simul
lux/ dũ adhuc spe salui facti sumꝰ/ ⁊ filij lu- Ro.8.e.
cis/ ⁊ filij diei: nõ filij noctis neqꝫ tenebraꝝ/ 1.Thessal.5.a
qḋ tñ fuimꝰ. Inter ꝗs et nos in isto adhuc
incerto humane noticie/ tu solus diuidis ꝗ
probas corda nostra: et vocas lucẽ diẽ/ et
tenebras noctẽ. Quis eñ nos discernit ni-
si tu? Quid aũt habemus qḋ nõ accepimꝰ 1.Cor.4.b
a te? Ex eadẽ massa vasa in honorẽ/ ex qua Ro.9.c.
sunt et alia facta in contumeliã.

Qr firmamẽti significatiõe sacra scriptura intelligatur: et quid per ipsam efficiatur: Ca.XV.

a Et quis nisi tu deꝰ noster fecisti no
bis firmamentũ auctoritatis super
nos in scꝑtura tua diuina? Celum Esa.34.a
eñ plicabitꝛ vt liber: ⁊ nũc sicut pellis extẽ- Apoc.6.d
ditꝛ sup nos. Sublimioris eñ auctoritatis Ps.103.
est tua diuina scꝑtura/ cũ iam obierũt ista
morte/ illi mortales/ ꝑ ꝗs eã dispensasti no-
bis. Et tu scis dñe: tu scis quẽadmodũ pel
libꝰ induerís hoĩes/ cũ pctõ mortales fierẽt. Gen.3.d.
Unñ sicut pellẽ extendisti firmamentũ libri
tui/ cõcordes vtiqꝫ sermones tuos/ quos ꝑ
mortaliũ ministeriũ supposuisti nobis. Nã-
qꝫ ipsa coꝝ morte solidamentũ auctorita-
tis in eloquijs tuis ꝑ eos editis sublimiter
extẽditꝛ sup oia ꝗ subter sunt. Qr cũ hic vi-
uerẽt/ nõ ita sublimiter extentũ erat: Nõ- Ps.103.
dũ sicut pellẽ celũ extẽderas/ nõdũ mortis
coꝝ famã vsqꝫquaqꝫ dilataueras. Videa-
mus dñe celos oꝑa digitoꝝ tuoꝝ: †disserẽ- Al' differẽtia
na oculis nostris nubilũ ꝗ subtexisti eos. Ibi
est testimoniũ tuũ/ sapiẽtiã ꝑstãs paruulis. Ps.18.
Perfice deus meꝰ laudẽ tuã ex ore infantiũ Ps.8.
et lactentiũ. Neqꝫ eñ nouimꝰ alios libros
ita destruẽtes superbiã: ita destruẽtes ini-
micũ ⁊ defensorẽ/ resistẽtẽ recõciliatiõi tue
defendẽdo pctã sua. Nõ noui dñe nõ noui
alia tã casta eloquia/ ꝗ sic mihi ꝑsuaderent
ꝯfessionẽ: ⁊ lenirẽt ceruicẽ meã iugo tuo: et
inuitarẽt colere te gratis. Intelligã ea pa-
ter bone/ da mihi hec subterposito: qꝛ sub-
terpositis solidasti ea. Sũt alie aque ꝗ sup
hoc firmamẽtũ: credo ĩmortales/ ⁊ a terre-
na corruptiõe secrete: Laudẽt nomẽ tuũ:
laudẽt te supcelestes populi angeloꝝ tuo-
rũ/ ꝗ nõ opꝰ habẽt suscipere firmamentũ h:
et legẽdo cognoscere ꝟbũ tuũ. Vident eñ Matth.18.b.
faciẽ tuã semꝑ: et ibi legũt sine syllabis tẽ-
poꝝ/ ꝗd velit eterna volũtas tua. Legunt
eligũt ⁊ diligũt: semꝑ legũt/ ⁊ nunꝗ̃ ꝑterit
qḋ legũt. Eligẽdo eñ ⁊ diligẽdo legũt ipsã

2 5 8

incõmutabilitatẽ cõsilij sui. Nõ claudiť co
dex eoꝝ/nec plicabiť liber eoꝝ: qꝛ tuipse il
lis hoc es/et es in ęternũ: qꝛ super h firma/
mentũ ordinasti eos/quod firmasti sup in/
Al. nuspi/cerent firmitatẽ inferioꝝ populoꝝ/ vbi† suscipe/
rent ꝛ cognoscerẽt misericordiã tuã/ tẽpo/
raliter enunciantẽ te qui fecisti tẽpora. In
Ps.35. cęlo eñ dñe misericordia tua/et ṽitas tua
vsqꝫ ad nubes. Transeunt nubes: cęlũ au
tẽ manet. Transeũt pdicatores ṽbi tui ex
hac vita in aliã vitam: scptura ṽo tua vsqꝫ
in finẽ sęculi sup populos extendiť. Sed ꝛ
Matth.24.c. cęlum ꝛ terra transibũt: sermones autẽ tui
nõ trãsibunt: Qm̃ et pellis plicabiť: et fę
Esa.40.b num super qð extendebať/ cũ claritate sua
pteriet: verbũ autẽ tuũ manet in ęternũ:
1.Cor.13.d quod nũc in enigmate nubiũ et per specu/
lum cęli nõ sicuti est apparet nobis: quia ꝛ
nos q̃uis filio tuo dilecti simus: nõdũ ap/
1.Joh.3.a. paruit qd erimus. Attendit p rętia carnis/
et blanditus est/ ꝛ inflãmauit/et currimus
Cant.1.a post odorẽ ei⁹. Sꝫ cũ apparuerit/similes ei
erim⁹: qm̃ videbim⁹ eũ sicuti est. Sicuti est
dñe videre nostrũ/ qð nõdũ est/ da nobis.

De dei incõmutabili essẽtia/scientia et volũtate: vt sciatur sic ab homine: Ca.XVI.

Nam sicut omnino tu es: tu scis sol⁹
qui es incõmutabiliť: et scis incõ/
mutabiliter/ ꝛ vis incõmutabiliť:
Quartũ dictum ¶ Et essẽtia tua scit
et vult incõmutabi/
liter: et scientia tua
est et vult incõmuta/
biliter: et voluntas
tua est ꝛ scit incõmu/
tabiliter. Nec videť
iustũ esse corã te/ vt
quemadmodũ se scit
lumẽ incõmutabile:
ita sciatur ab illumi/
nato commutabili.
Ps.142. Ideoqꝫ anima mea
sicut terra sine aqua tibi: qꝛ sicut se illumi/
nare de se nõ potest: ita se satiare de se non
Ps.35. potest. Sic eñ apud te fons vitę/quõ in lu
mine tuo videbimus lumen.

¶ Quartum dictum est illud: Essentia tua domine scit et vult: et scientia tua est et vult: et voluntas tua incõmutabiliter est ꝛ scit. Ex quo dicto accipitur argumentum/ q̃ diuina voluntas intelligit/ et diuinus intellectus vult: quia dicit q̃ scientia vult et voluntas scit. Ex hoc sequitur q̃ inter intellectum ꝛ voluntatem diuinam/ non potest inuestigari distinctio per eorum operationes isto modo.

Quid sit aridũ mari congregato in vnum: Ca.XVII.

Quis cõgregauit amaricãtes in so/
cietatẽ vnã? Idẽ nãqꝫ illis finis ẽ
tpalis et terrenę fęlicitatis/ ppter
quã faciunt oĩa: q̃uis innumerabili va/
rietate curaꝝ fluctuent. Quis dñe nisi tu q̃
dixisti/ vt cõgregarenť aq̃ in cõgregationẽ Gen.1.a.
vnã: ꝛ appareret arida sitiẽs tibi: Qm̃ tuũ
est ꝛ mare/ꝛ tu fecisti illud: ꝛ aridã terrã ma Ps.94.
nus tuę formauerũt. Neqꝫ eñ amaritudo
voluntatũ/ sed ꝯgregatio aquaꝝ vocatur
mare. Tu eñ coerces etiã malas cupidita/
tes animaꝝ: et figis limites quousqꝫ pgre Job.38.b
di sinanť: atqꝫ vt in se cõminuanť fluctus
eaꝝ: atqꝫ ita facis mare ordine imperij tui
super oĩa. At animas sitiẽtes tibi et appa/
rentes tibi alio fine distinctas a societate
maris/occulto ꝛ dulci fonte irrigas/ vt ꝛ ter/
ra det fructũ suũ: et te iubẽte dño deo suo/
germinet aĩa nostra opa misericordię/ sm
gen⁹ diligens primũ in subsidijs necessita/
tũ carnaliũ/habens in se semẽ sm similitudi/
nẽ: qm̃ ex nostra infirmitate cõpatimur ad
subueniendũ indigentib⁹ sisr opitulantes:
quẽadmodũ nobis vellem⁹ opẽ ferri/si eo/
dẽ modo indigerem⁹: nõ tm̃ in facilib⁹ tan/
q̃ in herba seminali: sꝫ etiã in ptectiõe ad/
iutorij forti robore sicut lignũ fructiferꝫ .i.
bñficiũ ad eripiẽdũ eum qui iniuriã patiť
de manu potẽtis: et pbendo ptectiõis vm
braculũ valido robore iusti iudicij.

Orat vt oriať de terra veritas/ ꝛ iusticia de cęlo respiciat: et fiant in firmamento luminaria: ꝛ quid significeť p luminaria maius et minus/exponit: Ca.XVIII.

Ita dñe/ita oro te: oriať sicuti facis/
sicuti das hilaritatẽ ꝛ facultatem:
oriať de terra veritas/ꝛ iusticia de Ps.84.
cęlo respiciat: et fiãt in firmamẽto lumina/ Gen.1.b
ria. Frãgam⁹ esuriẽti panẽ nostrũ/ ꝛ egenũ Esa.58.b
sine tecto inducam⁹ i domũ nostrã. Nudũ
vestiam⁹: et domesticos seminis nostri nõ
despiciam⁹. Quib⁹ in terra natis fructibus/
vide qꝛ bonũ ẽ: ꝛ erũpat tẽporanea lux no
stra: ꝛ de ista inferiori fruge actionis in de/
litias ꝯtẽplationis verbũ vitę supi⁹ obtinẽ
tes/appaream⁹ sicut luminaria i mũdo cohę/ 2.Pet.1.b
rẽtes firmamẽto scripturę tuę. Ibi eñ no/
biscũ disputas/ vt diuidam⁹ inť intelligibi
lia ꝛ sensibilia/ tanq̃ inť diẽ ꝛ noctẽ/ vel inť
alias alias intelligibilib⁹/ alias sensibilib⁹
deditas: vt iã nõ tu sol⁹ in abdito dijudica/
tionis tuę/ sicut anteq̃ fieret firmamentũ
diuidas inť lucẽ ꝛ tenebras/ sꝫ etiã spirita/
les tui i eodẽ firmamẽto positi atqꝫ distin/
cti/manifestata p orbẽ gr̃a tua luceant sup
terrã: ꝛ diuidãt inter diẽ ꝛ noctẽ: et signifi/

2.Cor.5.d cēt tpa: qꝛ vetera trāsierūt / ecce facta sunt
Ro.13.d. noua: et qꝛ ppioꝛ ē nr̄a salꝰ q̄ cū credidimꝰ:
ꝛ qꝛ nox p̄cessit / dies aūt appropinquit: ꝛ qꝛ
Ps.64. bn̄dices coronā anni tui / mittes oparios in
Matth.9.d messē tuā: in q̄ semināda alij laborauerūt /
Job.4.c. mittēs etiā i aliā sementē / cuiꝰ messis i fine
ē. Jta das vota optāti / ꝛ bn̄dicis ānos iu-
Ps.101. sti: tu aūt idē ipse es / ꝛ i annis tuis q̄ nō de-
ficiēt / horreū p̄paras ānis trāseūtibꝰ. Eter
no quippe ɔsilio ppriis tpibꝰ bona celestia
1.Cor.12.a das sup terrā: Qm̄q̄dē alij daꝛ p spm̄ ser-
mo sapiētie tāq̄ lumiare maiꝰ / ppter eos q̄
pspicue v̄itatꝭ luce delectanꝛ tāq̄ i p̄ncipio
diei: alij aūt sermo sciētie fm̄ eūdē spm̄ / tā-
q̄ luminare minꝰ: alij fides / alij donatio cu
rationū: alij opatiōes v̄tutū: alij pphetia:
alij diiudicatio spirituū / alij genera ligua-
rū: Et hec oia tāq̄ stelle. Oia eīm hec opaꝛ
vnꝰ atq̄ idē spūs / diuidēs ppa vnicuiq̄ p-
ut vult: ꝛ faciēs apparere sidera i manifesta-
tiōe ad vtilitatē. Sermo aūt sciētie q̄ cōti-
nenꝛ oia sacramēta / q̄ variaꝛ tpibꝰ tanq̄ lu
na: ꝛ cetere noticie donoꝝ / q̄ deinceps tāq̄
stelle cōmemorate sūt / q̄ntū differūt ab illo
cādore sapiētie q̄ gaudet p̄dictꝰ dies / tm̄ in
p̄ncipio noctꝭ sūt. His eīm sūt necessaria q̄-
bus ille prudētissimꝰ seruꝰ tuꝰ / n̄ potuit loq̄
1.Cor.3.a q̄si spūalibꝰ / s̄ q̄si carnalibꝰ: ille q̄ sapientiā
1.Cor.2.b loquiꝛ inꝛ pfectos. Aialis aūt hō tāq̄ puu-
lus in christo lactisq̄ potatoꝛ / donec robo-
reꝛ ad solidū cibū: ꝛ aciē firmet ad solꝭ aspe
ctū / nō habeat desꝛtā noctē suā / s̄ luce lune
stellarūq̄ ɔtētꝰ sit. Hec nobiscū disputas sa
piētissime deꝰ nr̄ i libro tuo firmamēto tuo:
vt discernamꝰ oia ɔtēplatiōe mirabili: q̄uis
adhuc i signis ꝛ i tpibꝰ et i diebꝰ ꝛ in annis.

Quō mala opa ꝛ vitia sint extirpāda / ꝛ v̄tutes inserēde / p tribulos ꝛ spinas significata / vt lux resplendeat: Ca. XIX.

Esa.1.c. Ed p̄us lauamini / mūdi estote: au
ferte neq̄tiā ab animis vestrꝭ atq̄
a ɔspectu oculoꝝ meoꝝ vt appare-
at arida. Discite bonū facere / iudicate pu-
pillo / ꝛ iustificate viduā: vt germinet terra
herbā pabuli ꝛ lignū fructiferꝝ: ꝛ venite di-
sputemꝰ / dicit dn̄s: vt fiāt luminaria in fir-
mamēto celi: ꝛ luceāt sup terrā. Querebat
Matth.19.b. diues ille a mgr̄o bono / q̄d faceret vt vitā
eternā ɔseq̄reꝛ. Dicat ei mgr̄ bonꝰ quē pu-
tabat hoiem / ꝛ nihil amplꝰ. Bonꝰ ē aūt / qꝛ
deꝰ ē: dicat ei / vt si vult venire ad vitā / ser-
uet madata: Sepet a se amaritudinē mali-
cie atq̄ neq̄tie: nō occidat / nō mechet / non
furet / nō falsū testimoniū dicat: vt appare-
at arida: ꝛ germinet honorē patrꝭ ꝛ matris
ꝛ dilectionē pximi. Fecit inq̄t hec oia: Vn̄
q̄ tāte spine si terra fructifera ē? Vade extir
pa siluosa dumeta auaricie: vende q̄ possi-
des / ꝛ implere frugibꝰ dādo paupibꝰ: et ha-
bebis thesauꝝ i celis: ꝛ seq̄re dn̄m si vis eē
pfectꝰ: eis sociatꝰ inter q̄s loquiꝛ sapiētiā il
le q̄ nouit q̄d distribuat diei ꝛ nocti / vt no-
ris ꝛ tu: vt fiāt ꝛ tibi lumiaria i firmamēto
celi. Qd̄ nō fiet / nisi fuerit illic coꝛ tuū: qd̄
itē nō fiet / nisi fuerit illic thesaurꝰ tuꝰ / sicut Matth.6.c.
audisti a mgr̄o bono. Sed ɔtristata ē terra
sterilꝭ / ꝛ spine suffocauerūt verbū. Vos aūt Matth.13.c.
genus electū / infirma mūdi q̄ dimisistꝭ oia 1.Pet.2.b
vt seq̄remini dn̄m: ite post eū ꝛ ɔfūdite foꝛ
tia: ite post eū speciosi pedes ꝛ lucete i fir-
mamēto: vt celi enarrēt gloriā eiꝰ / diuiden Ps.18.
tes inꝛ lucē pfectoꝝ / s̄ nōdū sicut āgeloꝝ: ꝛ
tenebras paruuloꝝ / s̄ nō †desperatoꝝ: luce- Al. despe-
te sup oēm terrā: et dies sole cādēs eructet ctorum
diei verbū sapiētie: ꝛ nox luna lucēs annū-
ciet nocti verbū sciētie. Luna ꝛ stelle nocti
lucēt: s̄ nox nō obscurat eas: qm̄ ille illumi
nāt eā p modulo eiꝰ. Ecce eīm tāq̄ deo di-
cēte: fiāt luminaria i firmamēto celi: factꝰ ē
subito de celo sonꝰ / q̄si ferreꝛ flatus vehe- Act.2.a.
mēs: ꝛ vise sunt lingue diuise q̄si ignis: q̄ ꝛ
insedit sup vnūquēq̄ illoꝝ: ꝛ facta sunt lu-
minaria i firmamēto celi / v̄bū vite haben-
tia. Vbiq̄ discurrite ignes sācti / ignes de-
cori. Vos eīm estis lumē mūdi: nec estꝭ sub Matth.5.b
modio. Exaltatꝰ ē cui adhesistꝭ / ꝛ exaltauit
vos: Discurrite ꝛ innotescite oibꝰ gentibꝰ.

Quō p̄ciosū a vili sit sepandū: ꝛ q̄liter predicatores ecclie v̄bo vite pduxerint creaturas spūales: Ca. XX.

Incipiat ꝛ mare / ꝛ pa-
riat opa vestra: et pducāt aq̄ rep-
tilia aiaꝝ viuaꝝ. Sepantes eīm p̄- Hiere.15.d
ciosū a vili / facti estis os dei / p qd̄ diceret:
Producāt aq̄ nō animā viuā quā terra p-
ducit: s̄ reptilia aiaꝝ viuaꝝ / ꝛ volatilia vo
lātia sup terrā. Repserunt eīm sacramenta
tua deꝰ p opa seruoꝝ sanctoꝝ tuoꝝ inꝛ me-
dios fluctꝰ tēptationū seculi: ad imbuēdas
gētes nomini tuo / i baptismo tuo: Et iter
hec facta sūt magna mirabilia tanq̄ cete
grandia: et voces nūcioꝝ tuoꝝ volitātes
sup terrā iuxta firmamētū libri tui / p̄posi-

to illo sibi ad auctoritatẽ/sub q̃ volitarent
Ps.18. q̃cũq3 irẽt. Neq3 eñ sunt loq̃le neq3 sermo/
nes/q̃rũ nõ audiant voces eoꝝ: q̃ñ in oẽm
terrã exijt son⁹ eoꝝ/et ĩ fines orb̃ terrę ṽba
eoꝝ: q̃m tu dñe bñdicẽdo mltiplicasti hęc.
Nunq̃d mẽtior/aut mixtione misceo: neq3
distiguo lucidas cognitiões haꝝ reꝝ in fir
mamẽto cęli: ꝛ opa corpalia ĩ vndoso mari
ꝛ sub firmamẽto cęli: Quaꝝ eñ reꝝ noti/
cię sũt solide/ ꝛ terminatę sine incrementis
generationũ/tãq3 lumina sapiẽtię ꝛ sciẽtię:
earũdẽ rerũ sũt opatiões corpales mltę ac
varię: ꝛ aliud ex alio crescẽdo multiplicaꝛ ĩ
bñdictiõe tua de⁹: q̃ ↄsolat⁹ es fastidia sen/
suũ mortaliũ: vt ĩ cognitiõe animi res vna
mult̃ modis p corpis motiões figureꝛ at/
q3 dicaꝛ/aq̃ pduxerũt hęc: s̃ in ṽbo tuo ne/
cessitates alienatoꝝ ab ęternitate ṽitatis
tuę gploꝝ pduxerũt hęc: s̃ in euãgelio tuo:
q̃m ipsę aq̃ ista eiecerũt/q̃rũ amar⁹ lãguor
fuit cã/vt ĩ tuo ṽbo ista pcederent. Et pul/
chra sũt oĩa faciẽte te: ꝛ ecce tu inenarrabi/
lit̃ pulchrior q̃ fecisti oĩa: a quo si nõ eẽt la/
psus adã/nõ diffũdereꝛ ex vtero ei⁹ salsugo
mar̃: gen⁹ humanũ pfũde curiosũ ꝛ pcello/
se tumidũ/ ꝛ instabiliter fluidũ: atq3 ita nõ
op⁹ eẽt/vt ĩ aq̃s mult̃ corpaliter ꝛ sensibilit̃
opareꝛ dispensatores tui mystica facta ꝛ
dicta. Sic enim nũc mihi occurrerunt re/
ptilia ꝛ volatilia: q̃b⁹ ĩbuti et initiati hoĩes
corpalib⁹ sacramẽt̃ subditi/nõ vltra pfice/
rẽt/nisi spũalit̃ viuesceret aĩa gradu alio: ꝛ
post initiũ ṽbũ ĩ cõsũmationẽ respiceret.

De pductiõe auiũ/pisciũ ꝛ animantiũ spũali/p abdicationẽ vitę carnalis ad spiritualẽ: Ca. xxi.

C p h̃ in ṽbo tuo/nõ maris pfũdi/
a tas/s̃ ab aquarũ amaritudĩe terra
discreta eijcit: nõ reptilia aĩarũ vi/
uaꝝ ꝛ volatilia/sed aĩam viuã. Neq3 eñ iã
op⁹ habet baptismo q̃ gẽtib⁹ op⁹ ẽ: sic̃ opus
habebat cũ aq̃s tegereꝛ. Nõ eñ intraꝛ ali/
ter in regnũ cęloꝝ ex illo q̃ instituisti/ vt sic
Iob.4.g intreꝛ: nec magnalia q̃rit mirabiliũ q̃b⁹ fiat
fides. Neq3 eñ nisi signa et pdigia viderit
nõ credit: cũ iã distincta sit terra fidelis ab
1.Cor.14.g. aq̃s mar̃ infidelitate amar̃: ꝛ linguę in si/
gno sũt nõ fidelib⁹ s̃ infidelibus. Nec isto
igiꝛ genere volatili qd̃ ṽbo tuo pduxerũt
aq̃/op⁹ habet terra quã fũdasti sup aquas.
Immitte in eã verbũ tuũ p nuncios tuos.
Opa eñ eoꝝ narram⁹: s3 tu es q̃ oparis in

eis/vt opereꝛ aĩam viuam. Terra pducit
eã: q2 terra causa ẽ vt hęc agant in ea: sicut
mare fuit causa vt agerẽt reptilia aĩaꝝ vi/
uaꝝ/ ꝛ volatilia sub firmamẽto cęli/ quib⁹
iã terra nõ indiget: q̃uis piscẽ mãducet le/ Luc.24.f.
uatũ de pfundo in ea mensa quã parasti in
cõspectu credẽtiũ. Ideo eñ de pfundo le/
uat⁹ ẽ vt alat aridã: ꝛ auis marina pgeniꝛ:
sed tñ sup terrã multiplicaꝛ. Primarũ eñ
vocũ euãgelizantiũ infidelitas hoĩm cau/
sa extitit: s3 ꝛ fideles exhortanꝛ ꝛ bñdicun/
tur ab eis multiplicit̃ de die in diẽ. At ṽo
aĩa viua de terra sumpsit exordiũ: q2 nõ p/
dest iã nisi fidelib⁹ ↄtinere se ab amore hu/
ius sęculi: vt aĩa eorũ tibi viuat/ q̃ mortua
erat in delitijs viuẽs: delitijs dñe mortife/ 1.Timoth.5.a
ris: nã tu puri cordis vitales delitię. Ope/
renꝛ ẽ iã in terra ministri tui: nõ sicut ĩ aq̃s
infidelitatis annũciãdo ꝛ loquẽdo p mira/
cula ꝛ sacramẽta ꝛ voces mysticas: vbi in/
tẽta sit ignorãtia mater admiratiõis in ti/
more occultoꝝ signorũ. Taꝛ eñ ẽ introit⁹
ad fidẽ filijs adã oblit̃ tui/dũ abscõdũt se a Gen.3.b.
facie tua ꝛ fiũt abyssus: s̃ opereꝛ etiã sic̃ ĩ
arida discreta a gurgitib⁹ abyssi: ꝛ sint for/
ma fidelib⁹ viuẽdo corã eis: et excitãdo ad
imitationẽ. Sic eñ nõ tñ ad audiẽdũ ṽbũ
s̃ etiã ad faciẽdũ audiũt. Querite dñm/et Ps.68.
viuet aĩa ṽra: vt pducat terra aĩam viuen/
tẽ. Nolite ↄformari huic sęclo: ↄtinete vos Ro.12.a
ab eo: Euitãdo viuit aĩa/q̃ appetẽdo mori/
tur. Cõtinete vos ab imani feritate super/
bię/ab inerti voluptate luxurię: et a fallaci
noĩe sciẽtię: vt sint bestię mãsuetę ꝛ pecora
edomita/ ꝛ innoxij serpẽtes. Mot⁹ eñ aĩę
sũt isti ĩ allegoria: s3 fast⁹ elatiõis ꝛ delecta/
tio libidinis ꝛ venenũ curiositat̃/mot⁹ sũt
aĩę moriturę: q2 nõ ita moriꝛ vt oĩni motu
careat: q̃m discedendo a fonte vitę moriꝛ:
atq3 ita suscipiꝛ a p̃tereũte sęculo/et cõfor/
maꝛ ei. Verbũ aũt tuũ de⁹ fons vitę ęterne
est/ ꝛ nõ p̃terit: ideoq3 ĩ ṽbo tuo cohibeꝛ il
le discessus dũ diciꝛ nob̃: Nolite ↄformari
huic sęculo/vt pducat terra ĩ fonte vitę ani
mã viuentẽ: ĩ ṽbo tuo p euãgelistas tuos
aĩam ↄtinentẽ/imitãdo imitatores christi
tui. Hoc ẽ eñ secũdũ gen⁹: q̃m ęmulatio vi/
ri ab amico ẽ. Estote inq̃t sic̃ ego: q2 et ego Gal.4.b
sic̃ vos. Ita erũt ĩ aĩa viua bestię boně in
mãsuetudine actiõis. Mãdasti eñ dicẽs: Eccl.3.c.
In mãsuetudine opa tua pfice: et ab omni
hoĩe diliger̃. Et pecora bona neq3 si man/

ducauerint/abũdãtia:neq̧ ſi nõ mãducaue
rint/ egẽtia: ⁊ ſerpẽtes boni/nõ pnicioſi ad
nocẽdũ/ſ3 aſtuti ad cauẽdũ: ⁊ tãtũ explorã
tes tpalē naturã/q̃ntũ ſufficit vt p ea q̃ fa/
Ro.1.c cta ſunt/intellecta ꝯſpiciaꝛ eternitas. Ser/
uiũt eñ rõni hec aïalia/cũ a pgreſſu morti/
fero cobibita viuunt ⁊ bona ſunt.

Qualiꝛ p hoĩs creationẽ intel-ligaꝛ regeneratio ſacramentalis: Ca. XXII

Ecce eñ dñe de⁹ nr̃ cre
ator nr̃/cũ cobibite fuerint affecti/
ones ab amore ſeculi/quib⁹ morie/
bamur male viuẽdo: et cepit eſſe aïa viuẽs
bñ viuendo: cõpletũq̧ fuerit ṽbũ tuũ qđ p
Ro.12.a apl̃m tuũ dixiſti: Nolite ꝯformari huic ſecu
lo: ꝯſequiꝛ ⁊ illud qđ adiũxiſti ſtatim et di/
xiſti: ſ3 reformamini i nouitate mẽtis vr̃e:
nõ iã ſm gen⁹ tãq̧ imitãtes p̃cedẽtẽ primũ:
nec ex hoĩs melioris auctoritate viuẽtes:
Gen.1.d. Neq̧ eñ dixiſti: fiat hõ ſm gen⁹/ſ3 faciam⁹
hoĩem ad imaginem ⁊ ſĩlitudinẽ noſtrã: vt
Ro.12.a nos pbem⁹ q̃ ſit volũtas tua. Ad h̃ eñ ille
1.Cor.4.d. diſpẽſator tu⁹ generãs p euãgeliũ filios: ne
1. Theſſal.2.b ſemp puulos haberet q̃s lacte nutriret: et
Ro.12.a tãq̧ nutrix foueret: Reformami inq̃t i no/
uitate mẽtis vr̃e/ad pbãdũ q̃ ſit volũtas dei/
qđ bonũ ⁊ bñplacitũ et pfectũ: Jdeoq̧ nõ
dicit: fiat hõ/ſ3 faciam⁹ hoĩe3. Nec dicit: ſm
gen⁹/ſ3 ad imaginẽ ⁊ ſĩlitudinẽ nr̃am. Mẽ
te q̧ppe renouat⁹ ⁊ ꝯſpiciẽs intellectu ṽitatẽ
tuã: hoĩe demõſtratore nõ indiget/vt ſuũ
gen⁹ imiteꝛ: ſ3 demõſtrãte te pbat ipſe/q̃ ſit
volũtas tua/qđ bonũ ⁊ bñplacitũ ⁊ pfectũ:
⁊ facis eũ iã capacẽ videre trinitatẽ vnita/
tis/⁊ vnitatẽ trinitatis. Jdeoq̧ pluraliꝛ di/
cto: faciam⁹ hoĩe3: ſingulariꝛ tñ inferꝛ: ⁊ fecit
de⁹ hoĩem: ⁊ pluraliꝛ dicto ad imaginẽ no/
ſtrã: ſingulariꝛ inferꝛ ad imaginẽ dei. Jta
Col.3.b. hõ renouaꝛ i agnitionẽ dei ſm imaginẽ ei⁹
1.Cor.2.d qui creauit eũ: Et ſpũalis effectus iudicat
oĩa: que vtiq̧ iudicanda ſunt: ipſe autẽ a
nemine iudicaꝛ.

Quid ſit ptãtẽ habere ſup vo-latilia/reptilia ⁊ piſces: ⁊ nõ ſuper ea que ſunt in celo: Ca. XXIII.

Quod aũt iudicat oĩa: hoc eſt q̧ ha/
bet ptãtẽ piſciũ maris ⁊ volatiliũ ce/
li/⁊ oĩm pecoꝝ ⁊ feraꝝ/et oĩs terre/
⁊ oĩm repẽtiũ que repũt ſup terrã. Hoc eñ
1.Cor.2.d. agit p mẽtis intellectũ/p quẽ pcipit q̃ ſũt ſpi
Ps.48. rit⁹ dei: Alioq̃n hõ i honore poſit⁹ nõ itelle/
xit: cõpat⁹ ẽ iumẽtis inſenſatis/⁊ ſĩlis fact⁹ ẽ il/
lis. Ergo i eccleſia tua de⁹ nr̃/ſm gratiã tuã
quã dediſti ei: qm̃ tuũ ſum⁹ figmẽtũ creati Eph.2.b
in opib⁹ bonis: nõ ſolũ q̃ ſpũaliꝛ p̃ſũt/ſ3 eti
am hi q̃ ſpũaliꝛ ſubdũꝛ eis q̃ p̃ſũt. Maſcu/ Gen.1.d
lũ eñ ⁊ feminã feciſti hoĩem/hoc mõ in gr̃a
tua ſpũali: vbi ſm ſexũ corpis nõ ẽ maſcul⁹ Gal.3.d.
⁊ femina: q2 neq̧ iude⁹ neq̧ grec⁹: neq̧ ſu⁹
neq̧ liber. Spũales ḡ ſiue q̃ p̃ſũt/ſiue q̃ ob/ 1.Cor.2.d
tẽperãt/ſpũaliꝛ iudicãt: nõ de cognitiõib⁹
ſpũalib⁹ q̃ lucẽt i firmamẽto. Nõ eñ opor/
tet de tã ſublimi auctoritate iudicare: neq̧
de ipo libro tuo: etiã ſi qđ ibi nõ lucet: qm̃
ſubmittim⁹ ei noſtꝝ intellectũ: certũq̧ ha/
bem⁹ etiã qđ clauſũ eſt aſpectib⁹ nr̃is/ recte
veraciterq̧ dictũ ẽẽ. Sic eñ hõ licet iã ſpũ/
alis ⁊ renouat⁹ i agnitionẽ dei/ſm imaginẽ Col.3.b.
ei⁹ q̃ creauit eũ: factor tñ legis debet ẽẽ/ nõ Jaco.4.c.
iudex. Neq̧ de illa diſtinctiõe iudicat ſpũ/ 1.Cor.2.d
aliũ videlicet atq̧ carnaliũ hoĩm/ qui tuis
de⁹ nr̃ oculis noti ſũt: ⁊ nullis adhuc nob appa/
ruerũt opib⁹: vt ex fructib⁹ eoꝝ cognoſca/ Math.7.
mus eos: ſ3 tu dñe iã ſcis eos: et diuiſiſti et
vocaſti in occulto ãnq̧ fieret firmamentũ.
Neq̧ de turbidis hui⁹ ſeculi pplis tãq̧ ſpũ/
alis hõ diiudicat. Quid eñ ei de his q̃ foris 1.Cor.5.d
ſũt iudicare: ignorãti q̃s inde ventur⁹ ſit in
dulcedinẽ gr̃e tue: ⁊ q̃s in ppetua ĩpietatis
amaritudine remãſur⁹? Jdeoq̧ hõ quẽ fe/
ciſti ad imaginẽ tuã: nõ accepit ptãtẽ lumi
nariũ celi/neq̧ ipſi⁹ occulti celi: neq̧ diei et
noctis/q̃ ãn celi ꝯſtitutionẽ vocaſti: neq̧ cõ/
gregatiõis aquaꝝ qđ ẽ mare: ſ3 accepit po
teſtatẽ piſciũ maris/⁊ volatiliũ celi/et oĩm
pecoꝝ/ ⁊ oĩs terre/et oĩm repẽtiũ q̃ repunt
ſup terrã. Judicat eñ ⁊ approbat qđ recte:
improbat aũt qđ pperã iuenerit: ſiue in ea
ſolẽnitate ſacramẽtoꝝ quib⁹ initianꝛ: q̃s p/
ueſtigat i aq̃s multis miſcdia tua: ſiue i ea q̃
ille piſcis exhibeꝛ: quẽ leuatũ de pfũdo ter/
ra pia comedit: ſiue i ṽboꝝ ſignis vocibuſ
q̧ ſubiectis auctoritati libri tui tãq̧ ſub fir/
mamẽto volitãtib⁹/ interptãdo/ exponen/
do/diſſerẽdo/diſputãdo/bñdicẽdo/atq̧ in/
uocãdo te ore erũpẽtib⁹ atq̧ ſonãtibus ſi/
gnis: vt rñdeat pplſ/amẽ. Quib⁹ oĩb⁹ voci/
bus corpaliꝛ enũciãdis: cauſa ẽ abyſſus ſe/
culi/⁊ cecitas carnis: q̃ cogitata nõ pñt vi/
deri/vt op⁹ ſit inſtrepe in aurib⁹: Jta q̃uis
multiplicenꝛ volatilia ſup terrã: ex aq̃s tñ
originẽ ducũt. Judicat etiã ſpũalſ approbã/ 1.Cor.2.d.
do qđ rectũ: improbãdo aũt qđ pperã iue/
nerit i opib⁹ moribuſq̧ fidelium et elemoſy/

nis tanq̃ terra fructifera/ ⁊ de aīa viua mā suefactis affectiōib⁹/ ī castitate/ ī ieiunijs/ ī cogitatiōibus pijs: de his q̄ ꝑ sensum corporis ꝑcipiunt. De his eñ iudicare nūc dicit/ in quibus ⁊ potestatē corrigēdi habet.

Quare deus bñdixerit homini/ piscibus ⁊ volatilibus et non alijs creaturis: Ca. xxiiii.

Sed qd ē hoc: ⁊ q̄le mysteriū ē? Ecce bñdic̄ hoīes o dñe/ vt crescāt ⁊ multiplicent/ ⁊ impleāt terrā. Nihil ne nobis ex hoc innuis vt intelligam⁹ aliqd? Cur nō ita bñdixeris lucē quā vocasti diē: nec firmamētū cęli: nec luminaria: nec sidera: nec terrā: nec mare? Dicerē te de⁹ nr̄ qui nos ad imaginē tuam creasti: dicerē te hoc donū bñdictiōis homini ꝓprie voluisse largiri: nisi hoc mō bñdixisses pisces et cetos vt crescerēt ⁊ multiplicarent et iplerēt aq̄s maris/ ⁊ volatilia multiplicarent sup terrā. Itē dicerē ad ea rex̄ genera ptinere bñdictionē hāc/ q̄ gignēdo ex semetipsis ꝓpagātur/ si eā repirē i arbustis ⁊ frutetis et i pecoribus terrę: Nūc autē nec herbis ⁊ lignis dictū ē: nec bestijs ⁊ serpētib⁹/ crescite ⁊ multiplicamini: cū hęc q̄3 oīa/ sicē pisces ⁊ aues et hoīes gignēdo augeant/ genusq̄ custodiāt. Quid igit dicā lumē meū veritas/ q̄ vacat hoc: q̄ inanit ita dictū est? Nequaq̄ pater pietatis: absit vt hoc dicat seru⁹ v̄bi tui. Et si ego nō itelligo qd hoc eloquio significet/ vtant eo meli⁹ meliores .i. intelligētiores q̄ ego sū: vnicuiq̄ quātū sapere dedisti de⁹ me⁹. Placeat aūt et ꝯfessio mea corā ocul̄ tuis qua tibi ꝯfiteor credere me domine nō incassū te ita locutū esse: neq̄ silebo qḋ mihi lectionis hui⁹ occasio suggerit. Verū est eñ/ nec video qd impediat ita me sentire dicta figurata librox̄ tuorū. Noui eñ multiplicit significari ꝑ corpus/ qḋ vno mō mēte intelligit: et multiplicit mēte intelligi/ qḋ vno mō ꝑ corp⁹ significat. Ecce simplex dilectio dei ⁊ ꝓximi/ q̄ multiplicibus sacramētis et innumerabilib⁹ linguis ⁊ in vnaq̄q̄ lingua imunerabilib⁹ locutionū modis corꝑalit enunciat: ita crescūt et multiplicant fęt⁹ aquax̄. Attēde itex̄ q̄sq̄s hęc legis. Ecce qḋ vno mō scꝑtura offert/ ⁊ vox ꝑsonat: In p̄ncipio fecit de⁹ cęlū ⁊ terrā: nōne multipliciter intelligit? Nō errox̄ fallacia/ s; verax̄ intelligētiax̄ generib⁹: ita crescūt ⁊ multiplicant fętus hoīm. Itaq̄ si naturas ipsas rerū nō allegorice sed ꝓprie cogitem⁹/ ad oīa q̄ de seminib⁹ gignunt/ cōuenit verbū: Crescite ⁊ multiplicamini. Si aūt figurate posita ista tractem⁹: qḋ poti⁹ arbitror intēdisse scꝑturā/ q̄ vtiq̄ non superuacue solis aq̄tiliū et hoīm fętib⁹ istā bñdictionē attribuit: inuenim⁹ q̄dē multitudines ⁊ i creatur̄ spūalib⁹ atq̄ corꝑalib⁹ tanq̄ in cęlo ⁊ in terra: et in animis iustis ⁊ iniquis tāq̄ in luce ⁊ i tenebr̄: et i sāct̄ auctorib⁹ ꝑ q̄s lex ministrata ē tāq̄ in firmamēto qḋ solidatū ē int aquā et aquā: et i societate amaricantiū ꝑplox̄ tanq̄ in mari: ⁊ i studio aiax̄ piax̄ tanq̄ in arida: et in oꝑibus misericordię s̄m p̄sentē vitam tanq̄ in herbis seminalib⁹ ⁊ lignis fructiferis: ⁊ i spūalib⁹ donis manifestatis ad vtilitatē sicut i luminarib⁹ cęli: et in affectib⁹ format̄ ad tēperātiā tanq̄ in aīa viua. In his oīb⁹ nanciscimur multitudines/ et vbertates/ et incremēta. ¶ S; q̄ ita crescat et multiplicetur/ vt vna res mult̄ modis enūcietur/ et vna enūciatio mlt̄is modis intelligat: nō inuenim⁹ nisi i signis corꝑaliter ędit̄: ⁊ rebus intelligibilit excogitat̄. Signa corꝑalit ędita generationes aquax̄ ꝓpter necessarias causas carnalis ꝓfunditatis: res autē intelligibilit excogitatas generatiōes humanas/ ꝓpter rōnis fęcūditatē intelligim⁹: Et ideo credimus vtriq̄ hox̄ generi dictū eē abs te dñe: Crescite et multiplicamini. In hac eñ bñdictione cōcessam nob a te ptātē ⁊ facultatē accipio: ⁊ multis modis enunciare/ qḋ vno mō intellectū tenuerim⁹: ⁊ mult̄ modis itelligere/ qḋ obscure vno mō enūciatū legerim⁹. Sic implent aquę maris quę non mouent nisi a varijs significationibus: sic ⁊ fętib⁹ humanis impletur ⁊ terra: cui⁹ ariditas apparet in studio/ ⁊ dominat ei ratio.

¶ Quintū dictū ē istd: q̄ vna res mult̄ modis enūciet: et vna enunciatio multis modis intelligat: nō inuenim⁹ nisi in signis corꝑaliter editis: ⁊ rebus intelligibilit excogitatis. Ex quo dicto accipe documentū/ q̄ in locutionib⁹ angelox̄ nō sunt equocatiōes nec sinonimationes: q̄ ibi nō sūt signa corꝑalit edita.

Quīt̄ dict̄

De ꝑ fructus terrę intelligūtur oꝑa misericordię: Ca. xxv.

Volo etiā dicere dñe de⁹ me⁹/ qḋ me ꝯseq̄ns tua scꝑtura cōmonet: ⁊ dicam/ nec verebor. Verū eñ dicā te mihi inspirante/ qḋ ex eis v̄bis voluisti vt dicerē. Neq̄ eñ alio p̄ter te īspirāte credo me verū dicere/ cū tu sis v̄itas: oīs aūt hō mēdax. Et ideo q̄ loq̄t mēdaciū/ d̄ suo loq̄t:

Gen. 1. d.

Gen. 1. a

Ps. 115.

Job. 8. f.

Ergo vt verū loq̄r/ d̄ tuo loq̄r. Ecce dedisti
nob̄ i escā om̄e fenū satiuū/semināś semen
q̄d ē sup oēm terrā: ⁊ om̄e lignū q̄d habet i
se fructū semis satiui. Nec nob̄ sol/ s̄ ⁊ om̄i-
bus auib⁹ celi ⁊ bestijs terre atq̄ serpētib⁹.
Piscib⁹ aūt ⁊ cetis magnis nō dedisti hec.
Dicebam⁹ eñ eis fructib⁹ trē significari/ ⁊
i allegoria figurari opa misc̄diē: q̄ hui⁹ vite
necessitatib⁹ exhibenꝛ ex terra fructifera.
2. timoth. 1. d Talis terra erat pi⁹ onesiphor⁹/ cui⁹ domui
dedisti misc̄diam: q̄ freq̄nt paulū tuū refri-
gerauit/ ⁊ catenā ei⁹ nō erubuit. Hoc fece-
2. Cor. 11. b. rūt ⁊ frēs: ⁊ tali fruge fructificauerūt: q̄ q̄d ei
deerat/ supleuerūt ex macedonia. Quō aūt
dolet q̄dā ligna/ q̄ fructū ei debitū nō de-
2. timoth. 4. c derūt/ vbi ait: In p̄ma mea defēsiōe nemo
mihi affuit/ s̄ oēs me dereliq̄rūt: nō ill' ipu
tet. Ista eñ debenꝛ eis q̄ mistrāt doctrinā
rōnalē p itelligētias diuinoꝝ mysterioꝝ: ⁊
ita eis debenꝛ tāq̄ hoib⁹. Debenꝛ aūt eis
sicut aīe viue p̄bētibus se ad imitandū i om̄i
ꝯtinētia. Itē debenꝛ eis tanq̄ volatilibus
ꝓpter b̄ndictiōes eoꝝ q̄ multiplicanꝛ sup
Ps. 18. oēm terrā: q̄m i oēm terrā exijt son⁹ eoꝝ.

Quibus isti fruct⁹ terre debe-antur ad vescendū. Ca. XXVI.

Pascunꝛ aūt his escis q̄ letanꝛ eis:
Phil. 3. d. nec illi letanꝛ eis q̄rū de⁹ vēter est.
Neq̄ eñ et i ill' q̄ p̄bēt ista ea q̄ dāt
fruct⁹ ē/ s̄ q̄ aīo dāt. Itaq̄ ille q̄ deo seruie-
bat/ nō suo vētri video plane vñ gaudeat:
video et ꝯgratulor ei valde. Acceperat eñ a
philippēsib⁹ q̄ p epaphroditū miserāt: s̄ tñ
vñ gaudeat video. Vñ aūt gaudet inde pa-
Phil. 4. b scitꝛ: q̄ i v̄itate loq̄ns/ gauisus sū inq̄t ma-
gnifice i dño: q̄ tādē aliq̄n repullulastis sa-
pere p me/ in q̄ et sapiebatis: tediū aūt ha-
buistis. Isti aūt diuturno tedio marcuerāt/
et q̄si exaruerāt ab isto fructu boni opis: et
gaudet eis/ q̄ repullularūt/ nō sibi q̄ eius
indigētie subuenerūt: Ideo secut⁹ ait: Nō
q̄d desit aliq̄d dico: Ego eñ didici in q̄bus
sū sufficiēs esse: scio ⁊ minus habere: scio ⁊
abūdare: in oib⁹ ⁊ i oia ibut⁹ sū: et satiari ⁊
esurire ⁊ abūdare ⁊ penuriā pati: Oia pos-
sū in eo q̄ me ꝯfortat. Ergo in oib⁹ gaudes
o paule magne. Vñ gaudes: vñ pasceris hō
Col. 3. b. renouate i agnitionē dei s̄m imaginē ei⁹ q̄
creauit te/ ⁊ aīa viua tāta ꝯtinētia: ⁊ ligua
volatilis loq̄ns mysteria? Talib⁹ q̄ppe aīanti
b⁹ esca ista debetꝛ. Quid ē q̄d te pascit? Le-
Phil. 4. c. ticia. Qd̄ sequitꝛ audiam⁹: Verūtñ inq̄t bñ
fecistis/ cōmunicātes tribulatiōi mee. Hic
gaudet/ hinc pascitꝛ: q̄ illi bñ fecerūt: nō q̄
ei⁹ angustia relaxata ē: q̄ dicit tibi: In tri- Ps. 4.
bulatiōe dilatasti mihi: q̄ ⁊ abūdare et pe
nuriā pati nouit in te q̄ ꝯfortas eū. Scitis
eñ inq̄t ⁊ vos philippēses/ q̄m i p̄ncipio euā
gelij cū ex macedonia sū ꝓfect⁹: nulla mihi
ecclia cōmunicauit in rōne dati et accepti
nisi vos soli: q̄ ⁊ thessalonicā ⁊ semel ⁊ ite-
rū vsib⁹ meis misistis. Ad hec bona opa eos
redijsse nūc gaudet: et repullulasse letatur
tanq̄ reuirescēte fertilitate agri. Nūq̄d ꝓ-
pter vsus suos/ q̄ dixit: vsib⁹ meis misistis?
Nunq̄d ꝓpterea gaudet? Nō ꝓpterea. Et
hoc vñ scim⁹? Q̄m ip̄e sequitꝛ dicēs: Nō q̄
quero datū/ sed req̄ro fructū abundantē.

¶ Didici a te de⁹ me-
us inter datū et fru-
ctū discernere. Datū
est res ip̄a quā dat q̄
impertitꝛ hec necessa-
ria: veluti ē nūm⁹/ ci-
bus/ potus/ vestimē-
tū/ tectū/ adiutoriū:
Fructus aūt bona ⁊
recta volūtas datoris ē. Nō eñ ait magi-
ster bon⁹: Qui suscepit ꝓphetā tñ: s̄ addi Matth. 10. d.
dit/ i noīe ꝓphete. Neq̄ ait tñ: Qui susce-
perit iustū: sed addidit/ i nomine iusti. Ita
q̄ppe ille mercedē ꝓphete/ iste mercedē iu-
sti accipiet. Nec solū ait: Qui calicē aq̄ fri-
gide potū dederit vni ex minimis meis: s̄
addidit/ tñ i noīe discipuli. Et sic adiūxit:
Amē dico vobis/ nō pdet mercedē suam.
Datū est suscipere ꝓphetā/ suscipere iustū/
porrigere calicē aque frigide discipulo: fru
ctus aūt/ in noīe ꝓphete/ in noīe iusti/ i no-
mine discipuli hoc facere. Fructu pascitur
helias a vidua sciēte q̄ hoiē dei pasceret/ 3. Reg. 17. b.
et ꝓpter hoc pasceret: Per coruū aūt dato
pascebatꝛ. Nec interior helias/ sed exterior
pascebatꝛ: qui posset etiā talis cibi egesta-
te corrumpi.

¶ Sextum dictum est Sextū dictū
istud: Didici a te de⁹ me-
us inter datū ⁊ fructum
discernere: quia datū est
ipsa res q̄ datꝛ/ vt num-
mus: fructus aūt bona
et rectā voluntas dato-
ris. Istud autem dictum
inducit ad declarādum
verbū apli: Nō q̄ quero
datū sed requiro fructū.

Quid p pisces ⁊ cetos significetꝛ: Ca. XXVII.

Ideoq̄ dicā q̄d verū
est corā te dñe: cū hoies idiote at-
q̄ infideles: quib⁹ initiādis atq̄ lu
crādis necessaria sūt sacramēta initiorū/ et
magnalia miraculoꝝ: q̄ noīe pisciū ⁊ ceto-
rū significari credidimus/ suscipiūt corp̄alit
reficiēdos/ aut in aliq̄ p̄sentis vite vsu ad-
iuuandos pueros tuos: cū id q̄re faciendū

Ut.† pueniat fit/⁊ q̄ ꝑtineat ignorẽt: nec illi istos pa-
scũt: nec isti ab illis pascunt̃: qꝛ nec illi hec
sancta ⁊ recta volũtate opant̃: nec isti eoꝝ
datis vbi fructũ nõdũ vidẽt letant̃. Inde
quippe animus pascit̃/vñ letat̃. Et ideo pi
sces ⁊ ceti nõ vescunt̃ escis/quas nõ germi
nat/nisi iã terra ab amaritudine marinoꝝ
fluctuũ distincta atq̧ discreta.

Qꝛ oia simul valde bona/ ⁊ singula creata bona tm̃ dicantur: Ca. XXVIII

T vidisti de⁹ oia q̄ fe-
Gen.1.d. e cisti: ⁊ ecce bona valde: qꝛ ⁊ nos vi-
dim⁹ ea: et ecce oia bona valde. In
singul' generib⁹ opeꝝ tuoꝝ/cũ dixisses vt fi
erẽt ⁊ facta essẽt: illud atq̧ illõ vidisti qꝛ bo
nũ ẽ. Septies nũeraui sc̃ptũ esse te vidisse/
qꝛ bonũ ẽ qd̓ fecisti: ⁊ hoc octauũ ẽ/qꝛ vidi-
sti oia q̄ fecisti: ⁊ ecce nõ solũ bona/sed etiã
valde bona tãq̧ simul oia. Nã singula tm̃
bona erãt: simul aũt omnia/⁊ bona ⁊ valde.
Hoc mõ dicũt̃ etiã q̄q̧ pulchra corpa: qꝛ lõ
ge multo pulchrius est corp⁹ qd̓ ex mẽbris
omnib⁹ constat/q̄ ipsa mẽbra singula/q̄rũ
ordinatissimo ꝯuẽtu cõplet̃ vniuersũ: q̄uis
et illa etiã singulatim pulchra sint.

Qꝛ oia bona dicta sũt a deo/nõ tp̃aliter: licet p differẽtias tẽpoꝝ dicta sint bona: Ca. XXIX.

T attẽdi vt inuenirẽ/ vtrũ septies
e vl' octies videris/qꝛ bona sũt opa
tua cũ tibi placuerũt: ⁊ in tua visi-
one nõ inueni tp̃a p q̄ intelligerẽ/q̄ toti-
ens videris que fecisti/et dixi: O dñe non-
ne ista sc̃ptura tua vera ẽ: quoniã tu verax
et veritas edidisti eã? Cur ergo tu mihi di-
cis nõ esse in tua visione tẽpora: et ecce scri
ptura tua mihi dicit p singulos dies ea q̄
fecisti te vidisse/qꝛ bona sunt? Et cũ ea nu-
merarẽ/inueni quotiẽs. Ad hec tu dicis mi-
hi: quoniã tu es deus me⁹/et dic' voce for-
ti in aurẽ interiorẽ seruo tuo ꝓrũpens me-
am surditatẽ ⁊ exclamãs: O hõ nempe qd̓
sc̃ptura mea dicit/ego dico: Et tñ illa tp̃ali-
ter dicit: v̓bo aũt meo eterno tẽpus nõ ac-
cidit: qꝛ eq̄li mecũ eternitate ꝯsistit. Sic ea
q̄ vos p spm̃ meũ videtis/ ego video: sic ea
q̄ vos p spm̃ meũ dicitis/ego dico. Atq̧ ita
cũ vos tp̃aliter ea videatis/nõ ego tẽpora-
liter video: quẽadmodũ cũ vos tp̃aliter ea
dicatis/ nõ ego tẽporaliter ea dico.

Qualiter manichei sentiant de creatione: Ca. XXX.

T audiui dñe deus meus: et elinxi
e stillã dulcedinis ex tua veritate: ⁊
intellexi qm̃ sunt q̄dã q̄bus displi-
cẽt opa tua bona: et multa eoꝝ dicũt te fe-
cisse necessitate cõpulsũ: sic fabricas celorũ
et cõpositiões sideꝝ: ⁊ hec nõ de tuo/sed iã
fuisse alibi creata ⁊ aliũde: q̄ tu ꝯhereŝ ⁊ cõ-
paginares atq̧ cõtexeres/cũ de hostib⁹ vi-
ctis mũdana menia moliteris: vt ea ꝯstru-
ctiõe deuicti/aduersus te iteꝝ rebellare nõ
possent. Alia v̓o nec fecisse te/nec omnino
cõpegisse: sicut oẽs carnes/ et minutissima
queq̧ animãtia: ⁊ quicq̄d radicib⁹ terrã te-
net: sed hostilẽ mẽtẽ naturãq̧ aliã: nec abs
te ꝯditã/tibiq̧ ꝯtriã/in inferioribus mundi
locis ista gignere atq̧ formare. Insani di-
cunt hec: qm̃ nõ p spm̃ tuum vident opera
tua: nec te cognoscunt in eis.

Uidere seu intelligere nostꝝ in creatura quid sit: Ca. XXXI.

Ui aũt p spm̃ tuũ vident ea/tu vi-
q des in eis. Ergo cũ vidẽt qꝛ bona
sũt: tu vides qꝛ bona sũt: ⁊ q̄cunq̧
ꝓpter te placẽt/tu i eis cõplaces: ⁊ q̄ p spm̃
tuũ placẽt nobis/tibi placẽt in nob. Quis
enĩ scit hoim q̄ sũt hois/nisi spũs hois q in 1.Cor.2.c
ipso ẽ? Sic ⁊ q̄ dei sunt/nemo scit nisi spũs
dei. Nos aũt inq̄t/ nõ spm̃ hui⁹ mũdi acce-
pim⁹/sꝫ spm̃ q ex deo ẽ: vt sciamus q̄ a deo
donata sunt nobis: Et admoneor vt dicã:
Certe nemo scit que dei sunt nisi spũs dei:
Quõ ḡ scim⁹ ⁊ nos q̄ a deo donata sũt no-
bis? R̃ndet̃ mihi: qm̃ que p eius spm̃ scim⁹
etiã sic nemo scit nisi spũs dei. Sic̃ enĩ re-
cte dictũ ẽ: Nõ enĩ vos estis q loq̄mini/eis Matth.10.c
q in spũ dei loq̄rent̃: sic recte dicit̃: Nõ vos
estis qui scitis/eis qui in dei spũ sciũt. Ni-
hilominus igit̃ recte dicit̃: nõ vos estis qui
videtis/eis q in spũ dei vidẽt: Itaq̧ quic-
quid in spiritu dei vidẽt/qꝛ bonũ ẽ: nõ ipsi
sed deus videt qꝛ bonũ ẽ. Aliud ergo ẽ/vt
putet quisq̧ malũ esse qd̓ bonũ est: quales
supradicti sunt. Aliud/vt qd̓ bonũ ẽ vide-
at hõ qꝛ bonũ ẽ: Sicut multis tua creatu-
ra placet qꝛ bona ẽ: quibus tñ non tu pla-
ces in ea: vñ frui magis ipsa q̄ te volunt.
Aliud aũt/vt cũ aliquid videt hõ qꝛ bonũ
est: deus in illo videat qꝛ bonũ ẽ: vt.s. ille
amet̃ in eo qd̓ fecit: qui nõ amaret̃ nisi per
spiritũ quẽ dedit: Quoniã charitas dei dif Roma.5.e
fusa ẽ in cordibus nostris p spiritũsanctũ
qui datus ẽ nobis: per quẽ videm⁹ qꝛ bo-

nũ eſt quicqd aliq̃ modo ẽ. Ab illo eñ eſt/ q̃ nõ aliquo modo ẽ/ ſed quod eſt eſt.

Qr creaturę a nobis cognoſcũtur et ordo earum: Ca. XXXII.

Ratias tibi dñe: Videm⁹ cęlũ ⁊ terrã/ ſiue corporalẽ partẽ ſupiorẽ atq̃ inferiorẽ: ſiue ſpũalẽ corporalẽq̃ creaturã: atq̃ in ornatu harũ partiũ q̃bus cõſtat/ vel vniuerſa mundi moles/ vel vniuerſa omnino creatura. Videmus lucẽ i. Retrac. 6. c factã diuiſãq̃ a tenebris: Videm⁹ firmamentũ cęli/ ſiue inter ſpũales aq̃s ſupiores et corporales inferiores/ primariũ corpus mũdi ſup hoc ſpaciũ aeris: et qr hoc vocaꝛ cęlũ/ per qđ vagantur volatilia cęli inter aq̃s quę vaporaliter ei ſuperferuntur: et ſerenis etiã noctibus rorãt/ et has q̃ in terris graues fluitãt. Videmus cõgregatarũ aquarũ ſpeciẽ per campos maris et aridã terrã vel nudatã vel formatam/ vt eſſet viſibilis ⁊ cõpoſita: herbarũq̃ atq̃ arborũ materiẽ. Videmus luminaria fulgere deſuper/ ſolẽ ſufficere diei/ lunã et ſtellas conſolari noctẽ: atq̃ his omnibus notari et ſignificari tẽpora. Videmus humidã vſq̃quaq̃ naturã piſcibus et beluis ⁊ alitib⁹ fęcundatã: quod aeris corpulentia/ quę volatus auiũ portat/ aquarũ exhalatiõe cõcreſcit. Videmus terrenis aĩalib⁹ faciem terrę decorari:

Septimũ dictum ¶ Hominẽq̃ ad imaginẽ et ſimilitudinẽ tuã cũctis irrationalibus animãtib⁹ ipſa tua imagine ac ſimilitudine: hoc ẽ rationis et intelligẽtię virtute p̃poni. Et quẽadmodũ in eius anima aliud eſt qđ conſulẽdo dominatur/ aliud quod ſubditur vt obtemperet: ſic viro factã eſſe etiã corporaliter fęminã/ quę haberet quidẽ in mente rationalis intelligẽtię parẽ naturã: ſexu tñ corporis ita maſculino ſexui ſubijceretur: quemadmodũ ſubijcitur appetitus actiõis ad concipiendã de ratiõe mẽtis recte agẽdi ſollertiã. Videmus hęc ⁊ ſingula bona/ et omnia bona valde.

¶ Septimũ dictum eſt illud/ q͛ hõ irrationalib⁹ aĩalib⁹ anteponitur intelligẽtia et rõne: Et in eius aĩa eſt aliud qđ cõſulẽdo dñatur: aliud qđ ſubditur vt obtẽperet. Ex quo dicto accipitur illud vulgariſſimũ dictũ/ q͛ in aĩa noſtra ẽ quoddã rõnale p̃ eſſentiã .ſ. illud qđ cõſulit: et quoddã p̃ participationẽ .ſ. illud qđ cõſilio obtẽperat. Et itez q͛ ſicut naturaliter rõnale p̃ eſſentiã p̃ncipatur rationali participatione: ita vir mulieri.

Qr oĩa creata de nihilo ad laude dei nos excitãt: Ca. XXXIII.

Laudent te opa tua vt amem⁹ te: ⁊ amem⁹ te vt laudent te opa tua/ q̃ habẽt initiũ et finẽ ex tp̃e ortũ ⁊ occaſũ/ p̃fectũ et defectũ/ ſpeciẽ et p̃uationẽ. Habent q̃ cõſequẽtia mane et veſperã: partim latẽter/ partim euidẽter. De nihilo eñ a te/ nõ de te facta ſunt: † nõ de te aliq̃: nõ de tua vel q̃ antea fuerit/ ſed de cõcreata: id eſt ſimul a te creata materia: qr eı⁹ informitatẽ ſine vlla tp̃is interpoſitione formaſti. Nã cũ aliud ſit cęli ⁊ terrę materies: aliud cęli et terrę ſpecies: materiẽ quidẽ de omnino nihilo: mũdi aũt ſpeciẽ de iformi materia: ſimul tñ vtrũq̃ feciſti/ vt materiã forma nulla morę intercapedine ſequeretur. Al. † non de aliqua nõ tua vel que ꝛc.

De ſpũali p̃ductiõe/ ſꝫ p̃ductorũ ſignificatiõe epilogat: Ca. XXXIIII.

Aſpexim⁹ etiã p̃pter q̃rũ figurationẽ iſta vel tali ordine fieri/ vel tali ordine ſcribi voluiſti: ⁊ vidimus qr bona ſũt ſingula/ ⁊ oĩa bona valde: in v̓bo tuo/ i vnico tuo cęlũ ⁊ terrã: caput et corp⁹ eccl̃ię i p̃deſtinatiõe añ oĩa tp̃a/ ſine mane et veſpa. Vbi aũt cępiſti p̃deſtinata tp̃aliter exeq̃/ vt occulta manifeſtares/ ⁊ incõpoſita nr̃a cõponeres: qm̃ ſup nos erant pctã nr̃a: et in p̃fundũ tenebroſũ abieram⁹ abs te: et ſpũs tu⁹ bon⁹ ſup̃ferebatur ad ſubueniendũ nobis in tp̃e opportuno: et iuſtificaſti impios: ⁊ diſtinxiſti eos ab iniq̃s: ⁊ ſolidaſti auctoritatẽ libri tui inter ſupiores/ q̃ tibi docibiles eſſent: et inferiores q̃ eis ſubderentur: et cõgregaſti ſocietatẽ infideliũ in vnã cõſpirationẽ/ vt apparerẽt ſtudia fideliũ: vt tibi opera miſericordię parerẽt/ diſtribuẽtes etiã pauperib⁹ terrenas facultates ad acquirẽda cęleſtia: ⁊ inde accendiſti quędã luminaria in firmamento: verbũ vitę habẽtes ſanctos tuos/ et ſpũalib⁹ donis p̃latã/ ſublimi auctoritate fulgẽtes: et inde ad imbuẽdas ĩfideles gẽtes/ ſacramẽta ⁊ miracula viſibilia: voceſq̃ verborũ ſm̃ firmamẽtũ libri tui: quibus etiã fideles bñdicerentur/ ex materia corp̃ali p̃duxiſti: et deinde fideliũ animã viuã per affectus ordinatos cõtinentię vigore formaſti: atq̃ inde tibi ſoli mentẽ ſubditã: ⁊ nulli⁹ auctoritati humanę ad imitãdũ indigẽtẽ renouaſti ad imaginẽ et ſimilitudinẽ tuam: p̃ęſtãtiq̃ intellectui rationabilẽ actionẽ tanq̃ viro fęminã ſubdidiſti: omnibuſq̃ tuis miniſterijs ad p̃ficiẽdos fideles in hac vita neceſſarijs

ab eisdẽ fidelibus ad vsus tpales/fructuo-
sa in futurũ opa pberi voluisti. Hec oia vi-
demus/et bona sunt valde: qm tu ea vides
in nobis: qui spiritum quo ea videremus
et in eis te amaremus dedisti nobis.

Expostulat donari pacem: et q̃ pulcher sit ordo rerũ: Ca. XXXV.

Esa.26.c D Omine deus pacẽ da nobis: oĩa
enĩ pstitisti nobis: pacẽ qetis/ pa-
cẽ sabbati/ pacẽ sine vespa. Ois q̃p
pe iste ordo pulcherrim⁹ rerũ valde bonarũ
modis suis pactis trãsiturꝰ est: et mane q̃p
pe in eis factũ est et vespera.

Qr septima dies vesperã nõ habes/reges e ppetua: Ca. XXXVI.

Ies aũt septimus sine vespa ẽ/nec
Gen.2.a D habet occasũ: qr sanctificasti eũ ad
pmãsionẽ sempiternã: vt id qđ tu
post opa tua bona valde/q̃uis ea qet⁹fece
ris/reqeuisti septimo die: hoc ploquat̃ no-
bis vox libri tui/qđ ꝛ nos post opa nostra:
ideo bona valde/ qr tu nobis ea donasti:
sabbato vitę ętemę reqescamus in te etiã.

Qr requietur⁹ sit de⁹ in nobis/ et nos in ipso: Ca. XXXVII.

Unc enĩ sic reqesces in nobis/ quẽ-
t admodũ nũc oparis in nobis: ꝛ ita
erit illa requies tua †p nos/ quẽad-
Al.† super modũ sunt ista opa tua p nos. Tu aũt dñe
semp oparis ꝛ semp reqescis: nec vides ad
tempus: nec oparis ad tempus: nec moue-
ris ad tps: nec qesc̃ ad tps: ꝛ tñ facis ꝛ visi-
ones tpales/ ꝛ ipsa tpa/ et quietẽ ex tpe.

Qualiter nos cognoscam⁹ res creatas/ ꝛ q̃liter deus: quã cognitionẽ nemo dare potest nisi de⁹: Ca. XXXVIII.

Os itaq; ista q̃ fe-
n cisti videmus/ qr sunt: tu aũt qr vi-
des ea sunt. Et nos foris videmus
qr sunt/ ꝛ intus quia bona sunt: tu aũt ibi
vidisti facta/ vbi vidisti facienda. Et nos
alio tẽpore moti sumus ad benefaciendũ:
posteaq̃ cõcępit de spiritu tuo cor nostrũ.
Priore aũt tpe ad malefaciendũ moueba-
mur deserẽtes te: tu xo deus vne bone nũ-
q̃ cessasti benefacere. Et sunt quędã bona
opera nostra ex munere quidẽ tuo/ sed nõ
sempiterna. Post illa nos requieturos in
tua grãdi sanctificatione speram⁹. Tu aũt
† bonũ nullo indigẽs bono/ semp quietus Al.† bon⁹.
es: qm tua quies tuipse es. Et hoc intelli-
gere q̃s hominũ dabit homini? Quis an-
gelus angelo? Quis angel⁹ hoi? A te pe- Matth.7.a
tat̃/ in te quęrat̃/ ad te pulset̃: sic sic accipie-
tur/ sic inuenietur/ sic aperiet̃: Amen.

Sancti augustini episcopi/ liber ꝯfessio-
nũ tertiusdecimus atq; vltimus explicit.

Sancti augustini episcopi ad Cælestinum/ libros quos contra manicheos
conscripsit repetentis: Et de triplici naturarũ distributione differentis: Epistola.

A Vgustinus/ Cælestino. O utinam possem assidue tibi aliquid dicere. Id aũt
aliquid est: ut curis exueremur inanibus & curis indueremur utilib⁹. Nam
de securitate nescio/ utrũ quicq̃ in hoc mundo sperãdum sit. Scripsi/ nec re-
cepi ulla rescripta. Misi aduersum manicheos libros quos paratos & emendatos mit-
tere potui: nec quicq̃ ex illis iudicij motusq; nostri notũ mihi factum est. Nũc eos re-
petere iam me: uos autẽ restituere conuenit. Peto itaq; ne differatis eos remittere cũ
rescriptis/ quibus nosse cupio quid de illis geritis: uel adhuc ad illũ errorem expugnã
dũ qd armaturæ uobis opus esse arbitremini. Sane quoniã te noui: accipe hoc quod-
dam grande & breue. Est natura per locos & tempora mutabilis: ut est corpus. Et est li.de Gen. ad litterã ca.25.
natura per locos nullo modo/ sed tñ per tempora etiã ipsa mutabilis: ut anima. Et est ca.26.
natura quæ nec per locos nec per tẽpora mutari potest: hoc deus est. Qđ hic insinua-
ui quoquo modo mutabile/ creatura dicitur: quod immutabile creator. Cũ aũt omne
quod esse dicimus: inquãtũ manet dicamus: & inquãtũ unum est. Omnis porro pul-
chritudinis forma unitas sit: uides profecto in ista distributione naturarũ: quid sum-
me sit: quid infime: & tamẽ sit quid medie/ maiusq; infimo & minus summo sit. Sum-
mum illud est ipsa beatitas. Infimũ quod nec beatum esse potest nec miserum. Quod
uero medium: uiuit inclinatione ad infimũ misere/ cõuersione ad summũ beate uiuit.
Qui christo credit: non diligit infimũ: non superbit in medio: atq; ita summo inhære-
re fit idoneus: & hoc est totum quod agere iubemur/ monemur/ accendimur.

Annotatio capitulorũ

Capitulorum primi libri cõtra faustũ manicheũ/ sancti augustini recollecta annotatio.

1 Obsecrãt frẽs scti aug⁹. vt cõtra vane eloquentẽ hereticũ faustũ/ sincerã fidei veritatẽ infestantẽ/ scribat.

2 Conat faust⁹ succincte tradere/ quẽadmodũ discipuli sui caute quibusuis possint respõdere obiectis.

3 Aug⁹ manicheos semichristianos et pseudochristianos pbat atq̃ ꝯuin (cit.

Annotatio capitulorũ secũdi libri eiusdem.

1 Faust⁹ negat christũ natũ/ auctoritate euãgelij se fulciens cũ dr: Liber generatiõis/ et nõ liber euangelij.

2 Refutat aug⁹ hũc errorẽ auctoritate apostoli/ in multis locis.

3 Arguit aug⁹ contra opinionẽ fausti imaginãtis quendã hominẽ venisse cũ aqua/ igne et vento.

4 Exprobrat aug⁹ fausti fatuitatẽ/ ignotũ hoiem de q̃ christ⁹ venerit po (nẽtis.

5 Christũ nõ sub fatali stella natum confirmat.

6 Euangeliũ est qđ de christi generatione narratur/ licet euãgelistę diuersimodę exordientur.

Annotatio capitulorum tertij libri eiusdem.

1 Offendit faustus duorũ euãgelistarũ dissensione/ ne christi generationem credat.

2 Suadet aug⁹ indagare euãgelia: et nullã in eis dissensionẽ inueniri.

3 Nõ ẽ incõueniẽs quẽpiã esse filium naturalẽ et adoptiuum.

4 Quare matthę⁹ ab abraã descendẽs vsq̃ ad ioseph: lucas aũt a ioseph vsq̃ ad abraã ascendens cęperit.

5 Unitate gaudẽt sancti/ et si alius aliud/ et alius aliter dicat.

6 Nec christiani diuinã naturã ex vtero natã/ vt faust⁹ dicit/ existimant.

Annotatio capitulorum quarti libri eiusdem.

1 Duas ponit faust⁹ cãs cur vet⁹ testa (mẽtũ nõ recipiat.

2 Nõ moueat q̃ vetus testamentũ tpalia pmisit: q̃ figurę fuerunt ęternorũ.

Annotatio capitulorum quinti libri eiusdem.

1 Gliat faust⁹ oia ppt euãgeliũ se reli (quisse.

2 Existimat dimissa christi generatiõe/ pceptorũ se obseruatorẽ.

3 Scripturis faustus defendere conatur christũ nõ natum.

4 Sic christũ filiũ hominis et filiũ dei credamus/ qui daturus est vitam ęternam credẽtib⁹ in se/ sicut apostolica auctoritas prędicat/ non vt manichei fingunt.

5 Qđ obseruãtia mãdatorũ absq̃ vera fide et charitate nihil prodest.

6 Qđ manicheorũ pcepta talia sũt/ vt si ea nõ faciãt deceptores/ si aũt faciant decepti sũt.

7 Reprehẽdit aug⁹ fausti beatitudinẽs.

8 Qđ multũ intersit inter psecutionẽ pati p iusticia et p blasphemia.

9 Fallunt in secta fausti/ licet multa d genere bonorũ opa faciãt.

10 Fallũt sectatores fausti relinquẽdo bona ppter euãgeliũ.

11 Cõcludit manicheos nõ pcepta euãgelica seruare/ sz catholicę ecclesię derogare.

Annotatio capitulorũ sexti libri eiusdem.

1 Obfuatiões vete. tes. faust⁹ respuit.

2 Obseruãt vete. tes. obfuatiões/ nõ litra/ sed spũ: qr figurę sunt noui.

3 Probat aug⁹ oia mũda mũdis: imũdis aũt et ifidelib⁹ nihil esse mũdũ.

4 Deridet aug⁹ manicheos/ q̃ dolere fruct⁹ dicũt cũ abscindũt de arbore et nõ poti⁹ qñ dentib⁹ eosdẽ ꝯterũt.

5 Qđ manichei misericordiores in pecora sint q̃ in homines. (chei.

6 Cur carnib⁹ aialiũ nõ vescant mani

7 Per aialia munda et imũda figurate aliqđ significat.

8 Cur manichei imũdas dicat esse carnes/ cũ cõfutatione eorũdẽ.

9 Qđ in veteri testamẽto agebat sub pcepto figurato: nũc legit in testimonio reuelato.

Annotatio capitulormu septimi libri eiusdem.

1 Genealogiã christi faust⁹ nõ credit: qr dicit q̃ q̃ eã descripserũt nõ viderũt.

2 Aug⁹ testionio euãgelico id reprobat.

Annotatio capitulorum octaui libri eiusdem.

Annotatio capitulorum

1 Faust⁹ dicē se ꝯuetū nouo testamēto io
2 Aug⁹ more prudēt̃ pa (ver⁹ respuit:
trisfamilias noua veterib⁹ cōtexit.

Annotatio capitulorum noni libri eiusdem.

1 Faust⁹ ver⁹ despicit testamētū/ne ip
se dulcis existēs ex nouo/amar⁹ fiat
2 Testimonio pauli ad (ex veteri.
Ro.xj.aug⁹ hūc errorem extirpat.

Annotatio capitulorū decimi libri eiusdem.

1 Faustus spernēs vetus testamentū
ꝓmissiones suas paruifacit.
2 Uetus testamentū nō obseruat̃ ad
religionē vt teneat̃/ſ ad testificati
3 Q manichei potius de no (onē.
uo testamento q̄ nos de vetere
obiectis respondere non possūt.

Annotatio capitulorum vndecimi libri eiusdem.

1 Faustus aplm paulū de christi nati
uitate cōtraria dicere existimat.
2 Qđ ꝓ fausto est/vex: sed quod con
tra eum est/falsum opinatur.
3 Ex verbis pauli christū natū/passū/
et vere resurrexisse probat̃.
4 Concordat aug⁹ dicta que vidētur
5 Si qđ dissonū videt̃ (fausto ꝯria.
nō ponit̃ ꝑcipiēdi auctoritate/ sed
proficiendi exercitatione.
6 Faust⁹ pauli sentētias nō bñ intelle
7 Declarat aug⁹ verba apli. (xit
8 Q apl's dixit christū ſm carnē non
nouisse/ resurrectionē insinuauit.

Annotatio capitulorum duodecimi libri eiusdem.

1 Faustus propheras respuit.
2 Probat aug⁹ ꝓphetax testimonia
ꝑ paulū ad Ro.j.
3 Aug⁹ adhuc ꝑ ꝟba pauli ⁊ christi te
stimonia ꝓphetax cōfirmat.
4 Q manichei aliū christū q̄ apli ꝑdi
5 Credim⁹ nos ve (caueſt/annūciāt.
ro christo/nō fallaci manicheox se
6 De semine abrae verus (ductori.
christus prenunciatur.
7 Nullus breui sermone ꝓphax ora
cula de dño iesu pōt cōphēdere.
8 In sex opib⁹ diex ceterisq̄ fact̃ no
tantur ꝓphetie.
9 De cain ⁊ abel.
10 De interrogatione dei ad cain.
11 De maledictione dei ad cain.
12 Q cain gemit eiect⁹ a terra/ iudeox
a vera terra eiectionē significat.
13 De signo qđ posuit dñs in cain: ⁊ qđ
sit q exijt a facie dñi.
14 Q arce dispositio figurat christū.
15 De aīalib⁹ in arca: ⁊ q noe octauus
numerat̃ cū suis/christū figurat.
16 Q arca ad vnū cubitū ꝯsūmat̃ ⁊ sit bi
camerata ⁊ tricamerata qđ figuret.
17 Quid significet diluuiū factū septio
18 Noe qngētox (die post igressū noe.
ānorū arcā faciēs qđ significet. (cet.
19 Q septio mēse arca resedit qđ signifi
20 Quid significēt coru⁹ ⁊ colūba emissa
21 Cur siccata terra ꝯiūcti exeūt q̄ disiū
22 Arcū ponit de⁹ ꝑ (cti intrauerāt.
testamento inter se ⁊ homines.
23 Q inebriat̃ noe nudat⁹ iacēs qđ si
24 Duo filij noe bñdicunt̃. (gnificet.
25 In abraā ꝑegrinatiōe ⁊ isaac imolati
26 De iacob cū āgelo (one christ⁹ signat̃
luctāte/ ⁊ lapidē ad caput ponēte⁊.
27 Quos sana doctria sacre scꝑture nō
delectat/ad fabulas cōuertūtur.
28 De ioseph christū significāte.
29 Quid de exitu isrl' ex egypto apl's lo
30 Ea q̄ isrli cōtigerūt ꝑ deser (loquat̃
tū/ exponūt̃ de christo.
31 De iosue ꝓplm ad trā ꝓmissiōis du
32 De sāsone ⁊ d̃ vellere cōpluto (cēte
33 De samuele/ heli et dauid.
34 Pascit̃ helias coruo/ ⁊ mittit̃ ad vi
35 De heliseo deriso a pueris. (duā.
36 De trāsmigratione in babyloniā.
37 Ea q̄ rex ordie ꝑ sua tpa cucurrerīt/
nisi hūano igenio ad christi signifi
catiōes iterꝑtādo ꝟti ñ posse/ostēdit
38 Femia d̃ latere facta/diluuiū/ (exēplo
arca/imolatio isaac/vtiq̄ aliqđ signi
39 Errauerūt qdā in ostio arce. (ficāt.
40 Nec pagani ꝯdixerūt dict̃ vł factis
figurate acceptis. (oēs gentes.
41 Ad q̄s dictū sit: i semie tuo bñdicent̃
42 De bñdictiōe iacob ad filios.
43 Aug⁹ dic̃ ñ se modica nec nimis mul
ta induxisse testimonia.
44 De danielis testimonio de christo.
45 Cōtra ꝟba fausti vbi ait: In ꝟbis
46 Oportet bonū chri (eē fidei ⁊c.
stianū añ credere q̄ cognoscere.
47 Justicia fidei abrae nob ad exēplū
imitāda ꝓposita est.
48 Epilogat aug⁹ contra faustū.

Annotatio capitulorū

Annotatio capitulorum tertijdecimi libri eiusdē.

1 Faustus nō ꝓphetis/sed potius gētium vatibus credit.

2 Sategisse augustinus se putat longa prophetarū adductione.

3 Q chrisťetiā per hebreos ꝓphetas ꝓnunciatus/a gentibus veneref.

4 Heresis manichei post tertullianū et

5 Q manichei (cyprianū exorta fuit. cū se asserant fama de christo credidisse/cōuincūf famę christi ꝯdicere.

6 Manichei nullā vanitatū coꝝ po

7 De hoie cathecicando (nūt rōnē. pulchras apponit auctoritates.

8 Q qdā christū deū credēdo et nō hominē errauerūt: et ecōtra qdā sicē magnū hoiez putādo et nō deū ꝯtēpse

9 Q forsan cathecicād⁹ audiēs (rūt ꝓphas/ꝓijciet idola/vel ꝓijcere ꝓ

10 Q ꝑ codices iudęoꝝ ꝓba (curabimus ea quę nūc ꝓpalata sūt.

11 Q ꝓphę de iudeis ꝓnūciauerūt ꝙ si nobiscū tenerēt euāgelij societatē.

12 Heretici poti⁹ volūt supare ꝙ dispu

13 Q ipa ecclesia ē sedes glorię (tare.

14 Q nulľ credim⁹ prudēti⁹ ꝙ illis q de ꝑterit et futur ꝗ vere facta sūt ꝓba

15 Multū distat inter dicta pa (uerūt. ganoꝝ de deo et ꝓphetarum.

16 Cathecicād⁹ audit ꝓphaꝝ oracuľ ꝺ q fausť hesitat forsan ędificaref.

17 Faust⁹ exponēdo hoi gētili de christo/sibyllę/orphei vľ aliorū vaticinia/min⁹ efficacr ꝙ ꝓponēdo ꝓphas

18 Deridet aug⁹ fabulā manicheoꝝ de pugna lucis cum tenebris.

Annotatio capitulorum quartidecimi libri eiusdem.

1 Fausť nō accipit moysen: qr putauit christo maledixisse in cruce pen

2 Faustus sibiipsi est ꝯtrarius. (dēti

3 Mors etiā ꝺr pctm̄: et tn̄ pctm̄ nō ē.

4 Frustra miraf faust⁹ pctm̄/mortē/et mortalitatē esse maledicta.

5 Fausť si moysen/reꝑhēdit etiā paulū q eadē ꝗ moyses dixerat.

6 Moyses ꝓuidit hereticos christi paſ

7 Ex ꝓphetico ma (sionē negaturos ledicto laus itelligif humilitatis: et ex heretico honore crimen obijcif

8 Nō ē aliud affigi ligno et (falsitatis aliud in ligno pendere.

9 False iproperat faust⁹ moysi/ꝙ nulli vnꝗ hūanoꝝ diuinorūꝗ pepercerit.

10 Manichei dicūt christū false passū.

11 Manichei solem et lunam adorant.

12 Soluit aug⁹ hoc dictum: Maledictus omnis qui pepēdit in ligno.

13 Soluit et illud: Maledict⁹ ois qui nō suscitauerit semen in israel.

Annotatio capitulorum quintidecimi libri eiusdē.

1 Causā ponit faustus cur vetus testamentum respuat. (tū vetus

2 Fausť nouo melle pleu⁹ respuit ace

3 Gaudet aug⁹ ab illa enormi secta se li

4 Aliť ꝓmittit vet⁹ testamētū (beratū. terrā ꝓmissiōis ꝙ faust⁹ existimat.

5 Reprobat aug⁹ ꝗdā figmēta de atlāte capita elementoꝝ tenente et c.

6 Aug⁹ suadet fausto paꝝ digerere vt vnā ꝓpriāꝗ subam dei intelligat.

7 Probat aug⁹ faustū nullius tabulę ꝑcepta seruare. (legē et grāz.

8 Quid itersit inť lraz et spm̄/siue iter

9 Q sponsa christi quā faust⁹ spernit/gaudeat et optet eum sanari a vanis errorib⁹ et ędificari sup fundamētum aploꝝ et ꝓphaꝝ.

10 Q ꝓphę et apľs de manicheis prędi

11 Eccłia catholica secura cre (xerūt. dit: qr promissa completa tenet.

Annotatio capitulorum sextidecimi libri eiusdem.

1 Faust⁹ nō accipit moysen/et si fateatur aliquid de christo ꝓdixisse.

2 Perlectis faust⁹ veterib⁹ scpturis/nihil moysē ꝺ christo ꝓphetasse autumat

3 Nō sat eē putat ꝙ christ⁹ moysen de

4 Christū moysi si (se scpsisse dixit. milē/multis medijs nitif ipugnare.

5 Rehcit adhuc alia testimonia moy

6 Dicit longe alterā eē (si de christo. traditionē moysi et christi.

7 Dicit christianos nil fuare ꝗ moyses

8 Dicit meli⁹ eē christo simpli (ꝑcepit citer/ꝙ christo ꝑ moysen credere.

9 Moyses qcqd scripsit/ad christū re

10 Q christ⁹ in multis locis (ferri pōt.

11 Quę faust⁹ de (moysi recordat⁹ sit. scptura sacra decerpsit reꝑhēdēda satis est ea fuisse demonstrata de

12 Declarat aug⁹ qꝺ christus (christo. dixit: qt qt an me venerūt/fures sūt et latrones

13 Testimoniū duoꝝ vel triū validū ē ⁊ quid in eo significet.
14 Falso ⁊ peruerso animo faustus legit scripturas. (milis moysi.
15 Quō christ⁹ dr̄ ꝓpha silis vel dissi
16 Mors moysi christi mortē significat
17 Qꝫ idē hō aliā atqꝫ aliā ꝓ re aliq̄ significāda ꝑsonā gerat.
18 Moyses aliq̄n silis/aliq̄n dissimilis
19 Jesus naue q̄ itroduxit (christo fuit. ppl̄m post moysen i terrā ꝓmissionis/ꝯformis i noīe iesu christo fuit.
20 Nō solū iudę⁹. sꝫ quis etiā gētil nisi lapideū cor haberet/posset cognoscere ex euidēti scꝑtura de iesu domino nr̄o verā eē ꝓphetiā.
21 Qꝫ iudei nō itelligēdo veritatē/testimoniū ꝑhibēt vitati. (dant
22 Qꝫ maledictiōes ꝓphetias n̄ exclu
23 Qꝫ moyses ipso hebręo dixit: videbis vitā tuā pendētē ⁊c. nō nesciēs quō caiphas/n̄ sciēs d̄ christo ꝓph̄auit.
24 Cōfirmaꝛ veterꝭ scꝑturę auctoritas ꝑ v̾ba christi dicētis: de⁹ abraā/de⁹
25 Vn̄ ꝓphetauit (isaac ⁊ de⁹ iacob. moyses interficiendū esse ꝓphetā/ qui eos a deo suo vellet auertere.
26 Cōuincit faust⁹ male dixisse/cū dicit a moyse nulla de christo esse scꝑta.
27 Succūbit etiā faustus in h̄/ ꝙ dicit christum et moysen contrarios.
28 Qꝫ mltū distet sabbatū carnale a spū
29 Qꝫ ꝑ carnē mortalitas itelligaꝛ. (ali.
30 Quid significet ꝙ moyses sollicitā ciboꝝ faciat discretionē.
31 Faust⁹ false exponit/ ꝙ christus ꝓhibuerit ab omni cibo ⁊c. (ces
32 Probat aug⁹ manicheos eē mēda
33 Probāꝛ cicatrices christi q̄s thomas tetigit vere fuisse/ q̄s faust⁹ negat.

Annotatio capitulorū decimiseptimi libri eiusdem.

1 Faustus repudiat illud dictū: Non veni soluere legem/sed implere.
2 Opiniōe fausti ies⁹ peccauit ꝯ dictū Deutꝭ. v. Obserua q̄ mādo: ⁊ nec declinab ad dextrā nec ad sinistrā.
3 Qꝫ poti⁹ credēdū sit mattheo q̄̄ manicheo. (scribit more scꝑtoꝝ.
4 Matthę⁹ d̄ vocatiōe sua tāq̄ de alio
5 Inualidū eē argumētū fausti dicētis nō eū dicere potuisse: Nolite puta
6 Nescit faust⁹ aut se fingit (re ⁊c. nescire q̄d sit iplere legē.

Annotatio capitulorū decimioctaui libri eiusdem.

1 Faustus putat christū i destructionē
2 Querit faust⁹/an cir (legis venisse. cumcisio/ sabbatū/animaliū oblationes/et cętera sint repetenda.
3 Existimat aliq̄d scꝑturę ꝑ quēdā ȥiȥanię seminatorē esse corruptum.
4 Qꝫ ea christiani ex lege ⁊ ꝓph̄is nō faciūt/ q̄b⁹ significata sūt ista q̄ faciūt: qꝛ figurę erāt.
5 Cōtra id qd̄ faust⁹ sabbatoꝝ ociū saturniacas catenas appellat.
6 Qꝫ oēs figurę ad christū referuntur.
7 Qꝫ manichei ȥiȥania sint.

Annotatio capitulorū deciminoni libri eiusdem.

1 Faust⁹ q̄rit intellectionē illi⁹: nō vedi soluere legē/sꝫ adimplere.
2 De tribus legū generib⁹.
3 Probat ꝓcepta legꝭ mosaicę ꝓceptione christi destructa.
4 Qꝫ nō seruātes sabbatū/circūcisionē ⁊ cętera/soluant legem.
5 Faust⁹ suo mgr̄o agit gr̄as qꝛ nō incidit in iudęorum opinionē ꝓpter christi dictū: Nō veni soluere ⁊c.
6 Faust⁹ existimat christianos frāgere legē/cū sabbatū et alia legalia nō
7 Faust⁹ habet ꝯ se christi di (seruēt. ctū ⁊ pauli. (facta est ꝓmissio dei.
8 Christ⁹ legē adipleuit/cū in eo v̾itas
9 Cur nō circūcidaꝛ christianus ponit
10 Rn̄det de ciboꝝ differētijs. (rōnē
11 Figuraꝝ obſuatio ꝑnūciatio christi
12 Qꝫ sacramēta visibilia ꝓsit etiā (fuit inesse ipūs. (erāt christi venturi.
13 Sacramēta veterꝭ legꝭ ꝑnūciatiua
14 Daniel ⁊ cęteri a gētiliū cibis abstinuerūt/quos nūc habēt christiani: qꝛ tūc tpe ꝓphetico non licebat.
15 Dimittiꝛ q̄stio/an tātū ꝓfuerit antiq̄s fides passuri quātū nūc passi.
16 Delyrat qui putat signis sacramentisqꝫ mutatis res ipsas mutari.
17 De differentia populorū ante christum et post christum.
18 Christiani ęque bn̄ obseruāt leges
19 Christus aliqua de lege (ac iudęi. firmauit/⁊ quędam soluit.
20 Qꝫ aliqua ꝓ tempore inueniūꝛ licita/ quę alio tempore ꝓhibentur.

21 Qꝫ euangeliū lege perfectius ſit.
22 De iuramento.
23 De homicidio.
24 Qꝫ diligendi etiā ſint inimici: ⁊ quō hoc ſit intelligendū.
25 Qꝫ pēnā talionis chriſtus perficit.
26 De libello repudij.
27 Qꝫ mādatū charitatis legē ꝑficit.
28 Probat auctoritatibus veteris legis/virtutes ſectandas ⁊ vitia fu/
29 Ex libri veteri legi iudei cō/ (giēda uincunt/vxores nō eē dimittēdas.
30 Qꝫ lex verbis chriſti nō eſt ꝯtraria.
31 Qꝫ vita ęterna quā domin⁹ crebro nominat/etiam in veteribus ſępius inuenitur libris.

Annotatio capitulorum viceſimi libri eiuſdem.

1 Manichei ſolem colunt.
2 Quomodo manichei patrē/filium ⁊ ſpiritumſanctū/ſub triplicis appellationis numine colūt. (chei.
3 Qꝫ ſchiſma gētiū nūcupent mani/
4 Aliter fauſtus deū patrē omnipotētem colit ꝙ iudei.
5 Aug⁹ culturā falſoꝝ deteſtat deoꝝ.
6 Quid de ſole ſentiant manichei.
7 Paucam manichei inter veram ⁊ fictam lucem habent differentiam.
8 Fruſtra manichei i ſole ponūt virtutē/⁊ nō i vero ſole ⁊ ſapientia dei.
9 Manichei peiores paganis ſūt: qm̄ adorāt ꝓ diis ea q̄ nō dij ſunt.
10 Putant manichei veritatē tenere: quia longe a paganis diſtant.
11 Manichei dicūt de terra natū ieſū paſſibilē: ⁊ de virgine natū negāt.
12 De patre/filio et ſpiritu ſancto fauſtus falſe ſentit.
13 Quō diſſet religio manicheoꝝ a reli
14 Propt hylen pares ſūt (gione nſa. manichei paganis. (nis meliores.
15 Qꝫ manichei ſe exiſtimāt eſſe paga/
16 Qꝫ manichei prohibent panē porrigere eſurienti.
17 Qꝫ parū efficiāt manichei i oratiōib⁹/ cū de ſbſtātia dina male ſētiāt.
18 Qꝫ manichei i ſacrificijs delyrēt.
19 Qꝫ paganoꝝ vanitates nihil nobis
20 Qꝫ ab aliquib⁹ cibis ma/ (cōferāt. nichei incaſſum abſtinent.
21 Qꝫ nō fruſtra martyres hon orem⁹.
22 Qꝫ patres antiq̄ nihil ſuperſtitiōis idolorum poſt ſe reliquerint.
23 Mentitur fauſtus nil nos mutaſſe de moribus gentium.

Annotatio capitulorum viceſimiprimi libri eiuſdem.

1 Unum deum ⁊ duo principia ſuſpicatur fauſtus.
2 Duos deos manichei ꝓbāt habere.
3 Qꝫ manichei duos deos falſe fin/
4 Quid hyle ſit. (gunt.
5 Qꝫ carnali errore carnē manichei de
6 Qꝫ deū eſſe verū/oia com/ (teſtent. pagū membra demonſtrāt.
7 Declarat auguſtinus quomodo nemo carnem ſuā odio habeat.
8 Allegat de his auguſtinus paulum j. ad corinthios. xij.
9 Probat non alium niſi verū deum membrorū noſtrorū eſſe auctorē.
10 Qꝫ oia aīalia congruo ordine ince/
11 Qꝫ ad multa contraria q̄ (debāt. fauſt⁹ opponit/reſpōdet aug⁹.
12 Aug⁹ adhuc ꝓſequit de bonis q̄ cōmemorauit fauſt⁹ in ꝓmiſſis ꝯtrijs
13 Qꝫ ꝓ cuiuſqꝫ corporis ꝯgruētia vel delectat eſca vel offendit.
14 Cur manichei non aut duo bona aut duo mala dicant?
15 Qꝫ ſm manicheos aut ꝓſcientia in deo ſi erat aut ſi ſecuritas ſ timor.
16 Qꝫ de⁹ manicheoꝝ quē ipſi oipotētē optimūqꝫ deſcribunt/ in ęternū alienos eradicet/et ſuos damnet.

Annotatio capitulorum viceſimiſecūdi libri eiuſdem.

1 Manichei nō ſe hoſtes legi ⁊ ꝓphetarū/ſꝫ aut hos malos/aut ſcriptores mendaces fuiſſe dicūt.
2 Inuehūt in legē quā vocāt legi ma/
3 Excuſat ſe qꝫ ꝓphas ac pa/ (culā. triarchas nō blaſphemet fauſt⁹.
4 Dicit fauſt⁹ ꝓpheras ⁊ patriarchas aliqua finxiſſe de deo.
5 Manichei aut ſcriptoꝝ cōmēta eſſe falſa/aut patriarchaꝝ vera eſſe crimina opinant.
6 Auguſtinus dicit fauſtum ſacramēta legis non intelligere.
7 Qui ea q̄ nō itelligūt reprehendūt
8 Quoꝝ mētes vani/ (qb⁹ ſilēs ſūt. tas occupat/myſtica nō intelligūt.
9 Lux quam deus fecit ⁊ quę deus ē/ manichei non ſentiunt.

Annotatio capitulorũ

82 Q per sanctos patres et feminas de⁹ mirabile sacramētū operat⁹ sit.
83 Q iudas cū nuru sua ɔcubuit/ singulare mysteriū significat.
84 Quid in thamar nuru iudę τ in trib⁹ filijs iudę significet.
85 Q deficiēte pncipe de tribu iuda venit christ⁹: sicut fuerat prophetatū: Nō deficiet pnceps ex iuda τc.
86 Q thamar τ iudas mystice penitētiā significent. (ficauerit.
87 Quid pctm̄ dauid i pphetia signi/
88 Cū nihil de penitētia salomōis aut idulgētię scptura cōmemorat/ vtrū aliqd boni i allegoria significet q mlieres alienigenas adamauit.
89 Quid illa iussio factūve significet qd dn̄s dixit ad osee: Uade τ acci/
90 Quid significet q moy (pe vxorē τc. ses frēm defendēs occidit egyptiū.
91 Quid significet q moyses expoliauit egyptios. (ficet.
92 Bellū moysi cū amalech quid signi/
93 Quid sibi vult q moyses vitulū cōbussit/ ɔcidit τc.
94 Q oīa q̄ sūt obscuriora i sacris scptu ris christū sonant τ corpus ei⁹: nec dcq̄ credēdū est in eis narratū qd nō significet aliquid futurorum.
95 Q nō sit luctandū cū his q nihil nisi qd ppie sonāt significare ɔtēdūt.
96 Q sacrę litterę hoīes bonos ad imitādū τ malos ad cauēdū ɔponūt.
97 Q seueri⁹ dānād⁹ ē q ad se vulnerādū vl' occidēdū abuti voluit ca re q̄ ad sanādū liberādūq ɔscripta est.
98 Epilogat d patriarchis supradict'.

Annotatio capitulorum vicesimitertii libri eiusdem.

1 Q faust⁹ mltos recitet vocatos h̄ noie
2 Faust⁹ opinat iesū filiū dei n̄ (iesus tā de maria natū q̄ factū aliqn̄ p baptismū apud fluēta iordanis.
3 Faust⁹ arguit nō recte iesū q ex maria genit⁹ ē filiū dauid appellari cū non sit ex ioseph nat⁹: nec virginis origine ex hac tribu fuisse.
4 Mariā de tribu regia natā negat.
5 Aug⁹ pbat auctē scptur ę iesū eē filiū
6 Ut mentit⁹ est faust⁹ (dei et dauid. de abraā/ sic etiam de iesu.
7 Q nō solū testimoniū iesus i baptismo τ mōte/ verū i alijs locl' habuit.
8 Christ⁹ nat⁹ ex vgine fili⁹ fn̄ dauid ap/
9 Maria de cognatione da/ (pellat. uid fuisse probatur ex scripturis.
10 Probat aug⁹ clarissimo scptura docu mēto/ mariā ex semie dauid ɔcessisse.

Annotatio capitulorum vicesimiquarti libri eiusdem.

1 Faustus querit quis hō fiat a deo.
2 Augustinus vbis apostoli probat/ quis sit interior et exterior homo.

Annotatio capitulorum vicesimiquinti libri eiusdem.

1 Faust⁹ q̄rit/ An de⁹ finit⁹ an īfinit⁹ sit.
2 Augustinus melius de hac questione tacendo q̄ respondendo satisfacere manicheis putat.

Annotatio capitulorum vicesimisexti libri eiusdem.

1 Faust⁹ q̄rit/ Quō iesus mortu⁹ ē si na
2 Faust⁹ narrat plura mi/ (tus nō ē. racula christi/ ex qb⁹ nitit cōcludere: cur nō potuerit etiā mori cū voluc/
3 Augustin⁹ qd cōtra naturā/ (rit. vel contra naturę vsum fit/ dicit.
4 De helia quid factū sit/ latet hoīes.
5 Deus omnipotens facit quę etiam homo comprehendere nescit.
6 Q aliter fit de helia q̄ de christo.
7 Credim⁹ christū natū ex maria virgine: qz sic scriptū est in euangelio.
8 Q salubri⁹ sit petro credere q̄ fausto

Annotatio capitulorum vicesimiseptimi libri eiusdem.

1 Dic faust⁹: quō potuit iesus nasci nō
2 Christ⁹ nō sat⁹ nasci voluit: (satus. pati autem nō partus noluit.

Annotatio capitulorum vicesimioctaui libri eiusdem.

1 Faust⁹: Si nō poterat mori nisi natus esset christus: nec poterat nasci/ nisi deus nō esset. (fuerit.
2 Aug⁹. Mortu⁹ est adā/ licet natus nō
3 Ad q̄stionē/ an genealogia duorum euāgelij librorum ɔueniat sibi: alibi di
4 Quō creditur discipulis (ctū ē. si iesu nō creditur?
5 Fabula fausti/ in capite bellū: in medio contaminationem dei: in fine damnationē dei habet.

Annotatio capitulorum vicesiminoni libri eiusdem.

1 Magiam reputat faustus/ christum visum ac passum/ si non natus sit.

2 Q; meli⁹ erat qđ fecit dñs christ⁹: vt d virgine nasceret̄ / ⁊ vtrūq; sexū liberaret.
3 Aug⁹ ṗrit: Cur manichei morte christi nō verā ſʒ imaginariā dicāt.
4 Q; in mēbris sanctoꝝ / etiā genitalibus nulla turpitudo sit.

Annotatio capituloꝝ tricesimi libri eiusdem.

1 Faust⁹ verbis pauli conat̄ ɔtra christianos inuehere de vtendis cibis
2 Faust⁹ nitit̄ ɔfirmare a lege ꝓhibit̄. re errorē suū a trib⁹ pueris in daniele: q̄ nō solū a cibis interdictis / sed etiā a ɔcessis abstinuerūt.
3 Dicit q̄ q̄dā a porcina / a quadrupedib⁹ ⁊ ab omi animali abstinēt.
4 Faust⁹ dic̄ sūmę demētię eē a paulo dictū putare / q̄ demonioꝝ doctrina sit / abstinere ab oī cibo / ⁊ ꝓhibere
5 Q; christiani edomādi corpis causa / nō solū a carnib⁹ sed a terrę fructib⁹ abstinēt. (re nubere
6 Aug⁹ arguit manicheos q̄ cōcubitū cōiugale detestent̄: ⁊ ꝓpalat eoꝝ errorē / cur eis mors christi visa sit fallax prędicāda ⁊ nō natiuitas.

Annotatio capitulorum tricesimiprimi libri eiusdem.

1 Arguit faust⁹ moysen ⁊ ꝓphetas ꝓpter ꝓhibitionē ciboꝝ imundoꝝ.
2 Putat faustus hos forsan excusare ignorātia: q̄ christianos excusare nō
3 Meminit faustus vocis q̄ dictū est petro: qđ ego sanctificaui ne immūdum dixeris. (possit.
4 Augustinus declarat quomodo intelligat̄ illud: oīa mūda mūdis.

Annotatio capitulorum tricesimisecūdi libri eiusdem.

1 Faustus ex euangelio carpit quę sibi vident̄ cōuenientia.
2 Dicit / in lege / multa horrorē / multa pudorem facere.
3 Dicit christianos q̄dā legalia nō seruare: q̄dā partim amplecti: quędā
4 Rephēdit facta antiq̄rū patrū faust⁹. (partim respuere.
5 Q; cōtemnēdū sit vetus testamētū opinione fausti ⁊c̄.
6 Ex veteri testamento aliqua repudianda: aliq̄ sequēda opinat̄ faust⁹.
7 Q; sicut christiani ex veteri testamento aliqua suscipiunt: sic manichei aliqua ex nouo capiunt.
8 Q; diuersimode christiani et manichei scripturas accipiunt.
9 Q; aliter hebręi deū coluerūt: et aliter christiani deū colūt.
10 Multa faustus veteris testamenti male intelligit.
11 Q; nō eo mō q̄ iudei / christiani pascha
12 pentecosten pariter cū iudęis nō celebram⁹. (celebrāt.
13 Aliter populus veteris legis / aliter nouę legis immolationes exercēt.
14 Scripta veteri testamēti nō corpali obseruatiōe / sʒ ꝓ ęterna vita habēt̄ / ⁊ accipiunt̄ plerūq; spiritualit̄.
15 In vtroq; testamento paracletum esse ꝓmissum legimus.
16 Cur manichei nō oēs libros noui testamēti accipiūt.
17 Q; statim post resurrectionē ⁊ ascēsionē dñi / ventur⁹ erat spūssctūs.
18 Rephēdit aug⁹ manicheos dicētes paracletū eē / a q̄ didicerūt q̄ euangelica scripta nō sint apostoloꝝ.
19 Manichei nō auctoritate scripturarum subijciuntur ad fidem: sed ipsi sibi scripturas subijciūt. (nichei.
20 Delectatione sensuū decipiunt̄ ma-
21 Christiani ea rōne sciunt libros esse apostoloꝝ / qua faustus manichei.
22 Apostoli christi veritatē / manichei falsitatem prędicant.

Annotatio capitulorum tricesimitertij libri eiusdē.

1 Faustus nō accipit patriarchas.
2 Conatur in euāgelio indagare ambiguitatem.
3 Scripturam sacram inconsonantē promulgat faustus.
4 Persuadet aug⁹ fausto vanū relin-
5 Si qs fili⁹ abrahę eēt opa eius exerceret. (quere errorē.
6 Pro libris apostoloꝝ manichei ponunt librum demoniorum.
7 Contraria scripta inter manicheos
8 Accedēdus christ⁹ est / nō litigiose / sed placide. (reperiunt̄.
9 Cōcludit aug⁹ librū suū / hortās manicheos vt nefandū ⁊ execrabilē errorē respuāt: et scripturā aploꝝ et alioꝝ catholicoꝝ viroꝝ sequant̄.

Diui aurelij Augustini hipponensis episcopi in libros cōtra Faustum manicheum/ argumētū totius operis ex libro retractationum.

A Contra faustum manicheum blasphemantem legem ꝛ prophetas et eorū deū ꝛ incarnationem christi: scripturas aūt noui testamēti quib⁹ cōuincit̄ falsatas esse/dicētem: scripsi grande opus verbis eius propositis/reddens responsiones meas: triginta et tres disputationes sunt/q̄s etiā libros cur nō dixerim? Nā etsi sunt in eis aliq̄ p̄breues: tamen libri sunt. Unus ƀo eoꝝ vbi a nobis aduersum eius criminatiōes p̄triarchaꝝ vita defendit̄/tātę
B plixitatis est/quantę nullus fere librorum
Cōtra faustū ca.3. et. 28. .3. Et. 2. retrac. ca. 12. c. .c. 55. f. meoꝝ. In libro ergo tertio cū soluerē questionē/quō potuerit duos patres habere ioseph: dixi q̄dem q̄ ex alio natus/ab alio fuerit adoptatus: sed genus q̄q̄ adoptionis dicere debui: sic enim sonat qđ dixi: tā
Al. † vnius q̄ eū † viuus adoptauerit alius pater. Lex
Deut. 25. autem filios etiā mortuis adoptabat/ iubens vt fratr̄ sine filijs mortui duceret frater vxorem: ꝛ fratri defuncto semē ex eadē suscitaret: q̄ pfecto de duobus vnius hominis patrib⁹ expeditior ibi reddit̄ ratio.
Al. † Uterini † Utrum aūt fratres fuerunt in q̄b⁹ hoc cōtigit/vt vni⁹ defuncti q̄ vocabat̄ heli duceret alter vxorem. i. iacob/a quo matthe⁹
In lib. 83. q̄stio. 61. c narrat genitū esse ioseph: sed vterino fratri suo eū genuit/cuius filiū lucas dicit fuisse ioseph: nō vtiq̄ genitū/sꝫ ex lege adoptiuū: Hoc in eoꝝ litteris inuentū est qui recēti memoria post ascēsionē dñi de hac re scripserūt. Nā etiā nomē eiusdē mulier̄ q̄ peperit iacob patrē ioseph de priore marito nathan qui fuit pater iacob/auus ioseph scđm mattheū ꝛ de marito posteriore melchi peperit heli/cuius erat adoptiuus
African⁹ historiograph⁹ ioseph/ nō tacuit africanus. Qđ q̄dem cū fausto responderē nōdū legerā/sed tamen p adoptionem potuisse cōtingere vt vnus homo duos haberet patres/dubitare non
C poterā. In duodecimo et tertiodecimo de
Cōtra faustū 2. ca. 24. cir. i. et. 13. ca. 10. filio noe secūdo q̄ est appellat⁹ cham ita disputatū est: tanq̄ non in filio suo chanaan/ sicut scriptura demonstrat: sꝫ i ipso fuerit a
D Cōtra faustū 14. ca. 12. patre maledictus. In quartodecimo ƀ sole ꝛ luna talia dicta sunt/tanq̄ sentiant/ ꝛ sō tolerent vanos adoratores suos: q̄uis verba ibi accipi possint ab aiali ad inaiale trāslata: modo locutiōis q̄ vocat̄ grece metaphora: sicut de mari scriptū est q̄ fremat i vtero mr̄is suę volēs pgredi/ cū vtiq̄ nō habeat volūtatē. In vndetricesimo: absit E
inq̄ vt sit in membris sanctorū etiam ge- Cōtra faustū
nitalib⁹ aliqua turpitudo. Dicunt̄ quidē 29. c. 1. 4.
inhonesta: q꞉ non habēt eam speciē decoris/ quā mēbra q̄ in promptu locata sunt: sed pbabilior in alijs postea scripturis nostris reddita ratio est/ cur ea dixerit etiā
apl̄us inhonesta/propter legem scilicet in 1. Coꝛ. 12. d
membris repugnantem legi mentis: quę Ro. 7. d
de peccato accidit/nō de prima nostrę institutione naturę.

Explicit argumentum.

Eiusdem diui Aurelij Augustini hipponensis episcopi contra Faustū manicheū: Liber primus incipit. Ca. I

F Faustus quidam fuit genere afer: ciuitate mileuitanus/eloquio suauis/ingenio callidus/secta maniche⁹: ac p hoc nefando errore puersus. Noueram
ipse hoiem quēadmodū eū cōmemoraui i Lib. 5. cōfes.
libris cōfessionū mearū. Hic quoddā volu- ca. 3. cū se.
mē edidit aduersus rectā christianā fidē et catholicā veritatē. Qđ cū venisset i man⁹ nr̄as lectūq̄ eēt a fratrib⁹: desiderauerūt/ et iure charitat̄ p quā eis seruim⁹/flagitauerūt: vt ei rn̄derem⁹. Hoc aggrediar nūc i noie atq̄ adiutorio dñi et saluator̄ nostri iesu christi: vt omnes qui hęc legēt/intelligant q̄ nihil sit acutū ingeniū ꝛ lingua expolita: nisi a dño gressus hois dirigant̄. Ps. 36.
Quod multis etiā tardiorib⁹ ꝛ inualidioribus/occulta ęquitate diuinę misericordię prestitū est: cū multi acerrimi ꝛ facundissimi deserti adiutorio dei/ad hoc velociter et ptinacit̄ currerēt: vt a veritat̄ via longius aberrarent. Cōmodum aūt arbitror: sub eius nomine verba eius ponere: ꝛ sub meo responsionem meam. Ca. II.

F Faustus dixit. Sat̄ supq̄ i lucē iam traductis errorib⁹/ ac iudaicę supstitiōis/simul ꝛ semichristianorū abūde detecta fallacia/ a doctissimo. s.

et solo nobis post beatũ patrẽ nostrũ ma/
1. Retrac. ca. 21. a. nicheũ studẽdo adimãto/ nõ ab re visũ est
fratres charissimi hec ꝙ̃ breuia vobis et
cõcinna respõsa propt̃ callidas et astutas
cõferentiũ nobiscũ propositiões scribere:
qḋ cum iidem vos ex more parentis sui ser
pentis captiosis circũuenire questiũculis
voluerint: ⁊ ipsi ad respondendũ vigilant̃
eis sitis instructi. Ita enĩ fiet vt ad ea ipsa
que ꝓposuerint religati: vlterius huc atq̃
illuc vagari non possint: Ac ne profusa cõ/
fusaue oratione legentiũ inundarent̃ inge
nia: tã breuiter ꝙ̃ distincte ex aduerso sibi
ipsoꝝ atq̃ nostroꝝ constitui. Ca. III

Augustin⁹ r̃ndit. Tu semichri/
a stianos cauẽdos putas/ qḋ nos eẽ
dicis: nos aũt pseudochristianos
cauem⁹/ qḋ vos eẽ ostẽdim⁹. Nã qḋ semũ
est/ ex q̃dam parte impfectũ/ ex nulla tamẽ
falsum est. Quid ergo si aliquid deest fidei
eorum quos circũuenire conamini: nunq̃d
ideo id qḋ eis adest destruendũ: ac nõ po/
tius id qḋ deest astruendum est? Sicut ad
Col. 2. a. q̃sdã impfectos loquẽs aplũs ait: Gaudẽs
et vidẽs vestrã ꝯuersationẽ: et id qḋ deest
fidei vestre. In christo cernebat vtiq̃ q̃n/
1. Cor. 3. b. dam fabricã spũalem: sicut alibi dicit: Dei
edificatio estis: ⁊ in ea cernebat vtrũq̃/ et
vnde gauderet/ ⁊ vnde satageret. Gaude/
ret ex eo qḋ iam edificatum videbat: sata/
gebat ex eo qḋ vsq̃ ad culmen perfectiõis
adhuc edificãdũ esse sentiebat. Itaq̃ vos
reuera catholicos nondum perfectos: sed
q̃dammodo/ vt dixisti/ semichristianos q̃s
fallatis ⁊ seducatis vestra ꝑuersitate inse/
ctamini. Sed si qui adhuc etiã tales sunt:
si vos pseudochristianos esse itellexerint:
q̃uis captiosis questionũ vestraꝝ ꝓposi/
tionibus/ propter id qḋ eoꝝ fidei deest re/
spondere nõ possint: non tamen seq̃ndos/
sed deuitandos vos esse cognoscũt. Sicut
ergo vestra intẽtio est semichristianos q̃s
decipiatis inquirere: sic nostra intentio est
pseudochristianos vos ostendere: vt non
solũ christiani peritiores vos cõuincendo
prodant: sed et imperitiores vos cauendo
proficiãt. Cur aũt serpentem patrem nr̃m
dixisti? An excidit tibi quẽadmodũ solea/
tis vituperare deũ q̇ homini ꝑceptũ in pa
Gen. 2. et 3. radiso dedit: et laudare serpentẽ q̇ ei per
suum consiliũ oculos aperuit? Puto iustũ
esse vt serpentem illũ diabolũ a vobis lau
datum: tu potius agnoscas parẽtem tuũ.
Nam ille te filium etiam modo vitupera/
tus agnoscit.

Explicit liber primus
Incipit liber secudus. Ca. I.

Faust⁹ dixit. Accipis euã/
geliũ? Et maxime. Proinde
f ergo et natũ accipis christũ.
Nõ ita ẽ. Neq̃ enim sequit̃:
vt si euangeliũ accipio: ideir/
cõ et natũ accipiã christũ. Cur? Quia euã
geliũ q̃dem a ꝑdicatione christi ⁊ esse cepit
et nominari: in quo tamen ipse nusq̃ se na
tum ex hominibus dicit. At vero genealo
gia adeo nõ est euangeliũ: vt nec ipse eius
scriptor ausus fuerit eam euãgeliũ nomi/
nare. Quid enim scripsit? Liber genera/ Matth. 1.
tiõis iesu christi filij dauid. Nõ ergo: liber
euãgelij iesu christi: sed liber generatiõis.
Quippe vbi et stella inducitur que confir Matth. 2.
mat genesen: vt recte genesidium hoc ma
gis nuncupari possit ꝙ̃ euangeliũ. At de/
niq̃ marcus q̇ generationẽ scribere nõ cu/
rauit/ sed ꝑdicationem tm̃ filij dei qḋ est
euãgelium: vide ꝙ̃ sit cõpetenter exorsus:
Euangeliũ inq̇t iesu christi filij dei: vt hinc Marc. 1.
satis abundeq̃ appareat genealogiã non
esse euangeliũ. Nã ⁊ in ipso mattheo post
inclusum iohannem in carcerem: tũc legit̃
iesum cepisse predicare euangelium regni.
Ergo quicq̇d ante hoc narratũ fuisset/ ge/
nealogiam esse constat non euangelium.
Alioq̇n q̇d impediebat et mattheũ pone/
re euãgeliũ iesu christi filij dei: nisi q: im/
probũ putauit genealogiã vocare euãge/
liũ? Quapropt̃ si iam tibi distinctũ satis ẽ
qḋ vsq̃nũc ignorasti/ longe aliḋ esse euan
gelium ꝙ̃ genealogiã: scias me vt dixi ac/
cipere euangelium. i. ꝑdicationem christi.
De quo quicq̇d iã ĩprogare volueris: omis/ Al. ĩꝛrogare
sis generationibus quere: Aut si ⁊ de ipsis
conferre est animus/ non equidem recuso:
cum sit mihi magna ⁊ de his ad respõden/
dũ copia. Sed tu disce interrogare qḋ pri/
mũ est: Videris enim mihi nũc scire velle
nõ vtrum euangelium accipiam/ sed vtrũ
generationes. Ca. II

Augustin⁹ respõdit. Certe in/
a terrogasti teipm̃ velut ex persona
nostra: vtꝝ acciperes euãgelium:
et respõdisti/ maxime. Rursusq̃ interroga/

sti/vtr accliperes christū natū: et respōdi-
sti: Nō ita est: hāc scʒ causam subijciēs/ q̄
generatio christi non ptinet ad euāgeliū:
Quid ergo respondebis apostolo dicenti:
Timoth.2.b Memor esto christū iesū resurrexisse a mor
tuis ex semine dauid scdm euāgeliū meū?
Uides certe q̄ nescias vel te nescire fin-
gas/ q̄d sit euāgeliū: nec ex doctrina apli-
ca/ s ex vestro errore nomines euāgeliū.
Aut si hoc appellas euāgeliū qd apostoli
appellauerunt/ aberras ab euangelio qui
nō credis christū ex semine dauid: qd apo-
stolus scdm suū euāgeliū p̄dicare testatus
est. Quod aūt erat apostoli pauli euange-
liū/ hoc etiā ceteror aplor/ ⁊ omniū fide-
liū dispensator tanti sacramenti. Hoc enī
Cor.15.b. alibi dic: Siue ergo ego/ siue illi sic p̄dica-
uimus/ ⁊ sic credidistis. Nō enī omnes illi
euangelium cōscripserunt/ sed tñ omnes
euangeliū p̄dicauerūt. Narratores q̄ppe
originis factor/ dictor/ passionū domini
iesu christi/ proprie dicti sunt euangeliste.
Nam et ipsum nomen si queramus q̄d la-
tine interp̄tetur: bonū nunciū dicit euan-
gelium/ vel bona ānūciatio: Qd quidem
cum aliquid bonum ānunciatur semp dici
potest: proprie tamen hoc vocabulū obti-
nuit illa quam dixi ānnuciatio saluator.
Si aūt alia vos annūciatis/ extra euange-
lium vos esse manifestū est. Utiq sunt ad
uersus vos paruuli quos appellatis semi
christianos: si matris charitatis vocē sibi
Gal.1.b. ex ore apostolico p̄sonantē audiāt: Si q̄s
vobis ānunciauerit p̄ter qd annūciauim⁹
vobis/ anathema sit. Cum ergo ipse pau-
lus scdm euangeliū suū annūciauerit chri
stum ex semine dauid/ vos q̄ hoc negastis
et aliud ānūciat/ anathema sit. Quis nō
aūt videat quanta cecitate dicat: q nusq̄
Matth.8.c. se christus natū ex hoib⁹ dicat/ cum pene
nunq̄ se filiū hois taceat? Ca. III

Sed videlicet doctissimi hoies/ pfer-
tis nob ex armario vrō nescio quē
primū hoiem q̄ ad gentē tenebrar
debellandā/ de lucis gēte descendit: arma-
tum aquis suis/ contra inimicor aquas: ⁊
igne suo/ contra inimicor ignem: ⁊ ventis
suis/ cōtra inimicor ventos: Cur nō ergo
cum fumo suo contra inimicor fumū/ ⁊ te-
nebris suis contra inimicor tenebras: sed
contra fumū aere/ vt dicit/ armabatur: et
contra tenebras luce? An q mala sunt fu-
mus ⁊ tenebre: nō ea potuit habere boni-
tas eius? Bona ergo sūt illa tria: aq̄/ ven-
tus/ ignis: Cur ergo ea potuit habere ma-
licia gentis aduerse? Hic respondet. Sed
aqua illa gentis tenebrar mala erat: quā
vero primus homo attulit bona erat: et
ventus illius malus: hui⁹ aūt bonus. Ita
et hui⁹ ignis bonus: cōtra malū ignē illius
dimicauit: Cur ergo contra malum fumū
bono? An in fumo vestra mendacia tanq̄
fumus ipse/ euanescūt atq̄ deficiūt? Certe
primus homo vester contra naturā cōtra-
riam bellum gessit: Cur q̄nq̄ illis elemen-
tis que in cōtraria gente confingitis vnū
allatum est de diuinis regnis contrarium:
lux ꝯtra tenebras? Cetera enim quattuor/
non sunt contraria: Nam nec aer fumo est
cōtrarius: multo minus aque aqua/ ⁊ ven-
tus vento/ et ignis igni. Ca. IIII

Iam vero illa sacrilega delyramen-
ta q̄s audiat: q primū hoiem vrm
dicit fm hostiū volūtatem: quos
eos capet elementa que portabat mutasse
atq̄ vertisse: vt regnū qd dicit falsitatis/ i
sua natura manēs/ nō fallacit dimicaret: ⁊
substātia veritat mutabilis appareret vt
falleret? Hui⁹ p̄mi hois filium/ credi vultis
dnm iesū christū. Hui⁹ cōmēticie fabule/ fi-
liā dicitis veritatē. Hūc p̄mū hominē quē
laudatis/ quia mutabilibus et mendacib⁹
formis cū aduersa gente pugnauit: si verū
dicitis/ non imitamini: si autē imitamini/ ⁊
vos mentimini. Quapropter dns ⁊ salua-
tor noster iesus christus/ verus ⁊ verax dei
filius/ verus ⁊ verax hois filius: qd vtrūq̄
de se ipse testatur/ et de vero deo diuinita-
tis eternitatem: et de vero homine carnis
originem duxit. Nō nouit aplica doctrina
primū hominē vestrū/ audite apostolum
paulū: Primus homo inquit de terra ter- 1.Cor.15.f.
renus/ secūdus hō de celo celestis. Qualis
terrenus/ tales ⁊ terreni: q̄lis celestis/ tales
et celestes: Sicut portauimus imaginem
terreni/ portemus ⁊ imaginem eius qui de
celo sit. Prim⁹ itaq̄ homo d terra terren⁹: Gen.2.b.
ille adā de limo formatus. Secundus aūt
hō d celo celestis/ dns iesus christus: quia
filius dei venit ad carnem/ qua suscepta et
homo exterius fieret/ ⁊ deus interius pma-
neret: vt et filius verus esset p quem facti
sumus: et hominis filius verus fieret/ per
quem refecti sumus: Cur ergo p̄mū homi-

nem vestrū cōmenticiū/ nescio vnde ꝑdu/
citis: ⁊ primū hominē quē doctrina aplica
docet/ nō vultis agnoscere? An vt cōpleat
2.timoth.4.a in vobis quod ipse apl's ait: A ꝟitate qdē
auditū suū auertentes: ad fabulas aūt cō/
uertent. Paulus annūciat primū hominē
de terra terrenū: manicheus annūciat pri/
mū hominē nō terrenū/ nescio qbus falla/
cibus elementis quinqꝫ vestitum. Et pau/
Gal.1.b. lus dixit: Si qs vobis ānūciauerit ꝑterqꝫ
qđ annūciauim⁹ vobis/ anathema sit. Er/
go ne paulus mendax sit/ manicheus ana/
thema sit.

Ca. V

Quod aūt etiā stelle calūniamini q̄
magi ad christū infantē adorandū
ꝑducti sūt: nō erubescit͛ vos cū cō/
menticiū christū vr̄m filiū cōmenticij ꝑmi
hois vestri/ non sub stellę testificationē po/
natis: ꝟ i stellis oib⁹ colligatū esse dicatis:
q₂ videlicet ꝑncipib⁹ tenebrarū cōmixtum
esse credit͛ i illo bello/ q̄ ipse ꝑm⁹ hō vester
cū tenebrarꝫ gēte pugnauit: vt de ipis ꝑn/
cipib⁹ tenebrarū tali cōmixtiōe capt͛ mū/
dus fabricaret. Vn̄ ista sacrilega delyra/
mēta vos cogūt: nō solū in cęlo/ atqꝫ i oib⁹
stell'/ ꝟ etiā in t̄ra/ atqꝫ i oib⁹ q̄ nascūt in ea
cōfixū et colligatū atqꝫ cōcretū christū di/
cere: non iā saluatorē vestrū/ ꝟ a vobis sal/
uandū cū eū mādūcat͛ atqꝫ ructat͛. Nā et
ista impia vanitate seducti/ seducit͛ audi/
De natura boni.c.44.⁊.45 et đ fide ꝯ manich.11.et.21. tores vr̄os/ vt vob cibos afferāt: q̄ possit li/
gato i eis christo ꝟueniri ꝑ vr̄os dentes ⁊
ventres. Talib⁹ eni auxilijs eū solui et li/
berari ꝑdicat͛: nec saltē totū/ ꝟ adhuc licet
exiguas sordidasqꝫ reliqas ei⁹ in stercorib⁹
remanere ꝯtēditis: vt i alijs atqꝫ alijs rerū
corꝑalium formis iterꝫ atqꝫ iterū implexe
implicateqꝫ teneant. Et si mūdo stāte sol/
ui et purgari nō potuerūt/ iam illo igne vl/
2.Pet.3.c. timo quo ipse mūdus ardebit/ soluāt atqꝫ
purgentur. Nec tn̄ etiam totū tunc christū
dicitis posse liberari/ sed eius bonę diuinę
qꝫ naturę nouissimas residuasqꝫ ꝑticulas:
quę ita sordidatę sunt/ vt nullo modo dilui
valeant/ damnari in ęternū confixa globo
horrido tenebrarꝫ. Ecce q̄ se fingunt indig
nari q̄ filio dei fiat iniuria: q₂ cū natū stella
demōstrasse dicatur/ tanqꝫ genesis eius ꝟ
fatali constellatione sit constituta: cū eum
ipsi non tn̄ sub stellarum conexione/ sed in
vinculis omniū terrenorꝫ/ ⁊ in sucis omniū
herbarū/ et in putredine omniū carniū/ et
corruptione omniū ciborꝫ/ ita ligatū pollu
tūqꝫ constituant: vt ex magna nō tamē ex
tota parte solui purgariqꝫ nō possit/ nisi vt
ab hominib⁹ electis videlicet manicheo/
rum/ etiam in porris padiculisqꝫ ructet. Et
nos qdem ꝟ fato stellarꝫ nullius hominis
genesim ponimus/ vt liberꝫ arbitriū volū/
tatis qua vel bene vel male viuitur/ propt
iustū iudiciū dei ab omni necessitatis vin/
culo vendicemus: q̄nto minus illius tꝑalē
generationē ꝟ astrorꝫ cōditione credimus
factam/ qui est ęternus vniuersorꝫ creator
et dn̄s. Itaqꝫ illa stella quā viderūt magi/ Matth.2.
christo scđm carnē nato nō ad decretū do/
minabat/ sed ad testimoniū famulabatur:
nec eum subijciebat imperio/ ꝟ indicabat
obseqo. Proinde nō ex illis erat hęc stellis
quę ab initio creaturę itinerū suorꝫ ordinē
sub creatoris lege custodiūt: sed nouo vir/
ginis partu/ nouū sidus apparuit: qđ mi/
nisteriū officij sui etiā ipsis magis quęren/
tibus christū cū ante faciem ꝑiret exhibuit
donec eos vsqꝫ ad ipsum locū vbi dei ver/
bum infans erat/ ꝑcundo perduceret. Qui De Gen. ad litterā.li.2.c.17.in me.
tandem astrologi ita cōstituerūt hominū
nascentiū fata sub stellis/ vt aliquā stellarꝫ Super Joh. trac.8.d.c.
homine aliq̄ nato circūitus sui ordinē reli/
quisse: ⁊ ad eū qui natus est ꝑrexisse asseue
rent? Sortem qppe nascent͛ astrorꝫ ordini
colligari arbitrant/ non astrorꝫ ordinē ob
hominis nati diē posse mutari. Quapro/
pter si stella illa ex his erat q̄ in cęlo ꝑagūt
ordīes suos: quō poterat decernere qđ na
tus christus acturus erat/ quę nato christo
iussa est relinquere qđ agebat? Si autē vt
ꝑbabilius creditur/ ad demonstrandū chri
stum quę nō erat exorta est/ nō ideo christ⁹
natus est/ q₂ illa extitit: sed illa noua exor/
ta est/ quia christus natus est. Unde si dici
oporteret/ non stellā christo/ ꝟ christū stellę
fatum fuisse diceremus: Ipse qppe illi/ non
illa huic nascendi attulit causam. Si ergo
sunt fata quę a fando .i. a dicendo appella/
ta sunt: quō christus ꝟbum dei est in quo
anteqꝫ essent dicta sunt omnia: nō consor/
tium siderū fatū christi est/ sed fatum etiā
siderū christus est: qui ⁊ ipsam carnem sub
cęlo creatā ea voluntate assumpsit/ q̄ etiā
cęlū creauit: ea ꝑtāte deposuit ⁊ recepit/ q̄
etiā siderib⁹ imꝑauit.

Ca. VI

Cur ꝟ nō sit euāgeliū qđ de ista ge/
neratiōe narrat: cū tam bona no/

bis ãnũciení/vt p ipsam nfa saneí infirmi/
Matth.1. tas? An qꝛ mattheꝰ non est exorsus/vt di/
ceret: Initiũ euangelij iesu christi: sicut ait
Marc.1. marcus: sed Liber generationis iesu chri/
sti. Hoc modo nec iohannes euãgeliũ scri/
psisse dicaí: qꝛ nec ipse ait: Initiũ euãgelij/
Joh.1. aut liber euãgelij/sed: In pncipio erat ver
bũ: Nisi forte tam elegans vocabulorꝫ fa/
bricator faustus fuit: vt ꝛ B iohãnis exor/
diũ verbidiũ noiauerit/ ppí verbum: sicut
illud ppí genesim genesidiũ ausus est ap/
pellare? Sed cur nõ potiꝰ cogitatis/ quan/
ta impudẽtia plixas illas ꝛ impias fabu/
las vestras euangelium nomineti? Quid
enĩ illic boni annunciaí: vbi dicií/deus ad
uersus rebellem nescio quam contrariam
alienãq̃ naturã/nõ aliter regno suo potuis
se pspicere atq̃ cõsulere: nisi partẽ sue na/
ture in illiꝰ auidas fauces deuorandã mit/
teret: atq̃ ita polluendã/vt post tantos la
bores/atq̃ cruciatꝰ non posset saltem tota
purgari? Itane iã malus nuncius euãge/
lium est? Certe oẽs q̃ grece vel tenuiter no/
uerũt/euangeliũ bonũ nuncium/aut bonã
annũciationẽ interptantur. Quõ est autẽ
iste bonꝰ nũciꝰ: quãdoq̃dẽ ipse deꝰ vobis
velo sibi opposito lugere nũciatus est: do/
nec sua mẽbra ab illa vastatione et cõtami
natiõe reparenſ atq̃ purgenſ? Qui si ali/
quãdo luctum finierit/crudelis erit. Quid
eni de illo male meruit pars illa eiꝰ que in
globo ligabiſ: q̃ vtiq̃ i eternũ lugẽda ẽ: qꝛ
i eternũ dãnabiſ? Sꝫ euasimꝰ q̃ istũ nũciũ
quisq̃s diligenter aduerterit: nõ cogiſ lu/
gere/qꝛ malus ẽ: sed ridere/qꝛ falsus est.

Explicit liber secundus: Incipit liber tertiꝰ. Ca.I.

Austꝰ dixit. Accipis ꝫ ge/
nerationẽ? Eq̃dẽ conatꝰ diu
f sum hoc ipsũ qualecũq̃ ẽ per/
suadere mihi qꝛ sit natꝰ deꝰ:
sed offensus duorũ maxime
euangelistarũ dissensione/q̃ genealogiam
Matth.1. eius scribũt/luce et matthei: hesi incertus
Luc.3. quẽ nã potissimũ sequerer. Fieri eni posse
putabam/vt qꝛ pscius nõ sum quẽ mentiri
existimarẽ/ipse diceret verꝫ: et quẽ vera lo/
qui/ipse forsitã mentireſ. Infinita ergo co/
rum ptermissa lite/et intermiabili mihi/ ad
iohãnem marcumq̃ me cõtuli: nec impari/
ter a duobꝰ et ab euangelistis et eiusdẽ no/
minis pfessores: Quorum mihi principia
interim nõ imerito placuerũt: quia nec da
uid nec mariã inducunt/ nec ioseph: sed io/ Joh.1.
hannes quidẽ in principio fuisse verbum
dicit/et verbũ fuisse apud deum/et deum
fuisse verbũ/christũ significans. Marcus Marc.1.
vero euãgelium inquit iesu christi filij dei/
tanq̃ mattheum exprobrans/qui posuerit
filium dauid. Nisi forte alterũ hic/ ꝛ alterũ
ille annunciat iesũ. Hec ergo ratio est qua
ego nõ accipio christũ natum: Tu vero si
tantus es/vt hãc mihi adimas offensionẽ:
effice/vt inter se ipsi conueniant/ et vtrũq̃
succũbam: quãuis nec sic quidem dignum
erit ex vtero credere deum et deum chri/
stianorum.

Ca.II

Agustinꝰ rñdit. O si pio stu/
a dio legisses euangeliũ/ et ea que te
in euangelistis tanq̃ repugnantia
mouissent diligẽter querere q̃ temere dã/
nare maluisses: vt saltem pter ipsam que
quasi prima fronte occurrit aptissimam re/
pugnantiã cogitares: nisi aliquid illic ma/
gnũ lateret/ difficile fieri potuisse/ vt tan/
ta eis auctoritas i terrarũ orbe pberetur:
quas ibi tot hominũ doctissimorum inge/
nia subiugarẽt. Quid eni magnũ est vide/
re qđ vidistis/alios christi scđm carnẽ pge/
neratores cõmemorari a luca/alios a mat/
theo/cũ ambo ioseph cõstituant: Mattheꝰ Matth.1.
ad quẽ terminet/ Lucas a quo incipiat: q̃ Luc.3.
pter qđdã cũ eius matre sanctũ et virgi/
nale cõiugium etiam ipse parẽs christi me/
ruit appellari: vt pter virilem dignitatẽ
ab ipso vel vsq̃ ad ipsũ generatiões conte
xerentur? Quid ergo magnũ est qđ vidisti
q̃ aliũ patrem habeat ioseph ẜm matthe/
um/ aliũ ẜm lucam/et aliũ auum ẜm istum
alium ẜm illum: et deinceps sursumversus
vsq̃ ad dauid p tam multas generatiões
alios parẽtes eius ab isto/alios ab illo enu
merari? Itane tã apertam manifestamq̃
diuersitatem/tot acuti ꝛ docti viri diuina/
rum scripturarũ pertractatores diligentis/
simi nõ viderẽt: qui quidẽ in latina lingua
perpauci sũt: eos autem in greca quis no/
rat? Viderũt ea plane. Quis eni facilius/
aut quis paululum intuẽs ista nõ videat?
Sed pie cogitãtes tante auctoritatis emi/
nentiã/latere ibi aliquid crediderũt/ qđ pe
tentibus daretur/oblatrantibus negareſ/

Matth.7. a quęrentibus inueniref/rep2ehendentib⁹
subtraheretur/pulsantibus aperiref/oppu
gnantibus clauderetur: petierunt/ quęsie/
runt/pulsauerūt/accęperūt/inuenerunt/in/
trauerunt. Ca.III

N Empe tota in h̄ quęstio ē: quō po/
tuerit duos patres habere ioseph.
Hoc eni si potuisse fieri demōstra/
tur: nulla olno causa ē cur quisq̄ istoꝝ euā/
gelistarū in diuersis generatiōib⁹ enume/
randis falsū dixisse credaf. A duob⁹ enim
patrib⁹ iā nō erit mirū neq̄ ꝯriū/ q̄ et aut
duo ataui et ꝓatani eē potuerūt: et quic/
qd supra ē vsq̄ ad dauid/cui⁹ erant ambo
filij/et salomon q̄ ptinet ad ordinē quem
matthę⁹ secut⁹ ē: et nathan q̄ ē in serie quā
2. Retrac.ca. lucas exposuit. Attēdūt eni ista nōnulli/et
7.b.12.c.16.c. vidēt nō posse a duob⁹ viris p cōmixtionē
55.f. carnis hoiem gigni: ⁊ ideo putāt istā quę/
stionē nō posse dissolui: Nec intuenf q̄ vsi
tatissimū atq̄ facillimū est/ patrē cuiusq̄
nō eū tm̄ dici a quo genit⁹/ s̄ etiā eū a quo
fuerit adoptat⁹. Neq̄ eni adoptiōis vin/
culum apud antiquos alienū ab eoꝝ mo/
ribus fuit: cū etiā feminas inueniam⁹ ado/
Gen. 16.a. ptasse sibi filios/ nō ex vtero suo natos: si/
Gen.30.b. cut sara ex agar: et lia ex ancilla sua: et filia
Exo.2.b. pharaonis moysen adoptauit: Ipse au/
Gen. 48.a. tem iacob nepotes suos/filios ioseph ado/
ptauit. Ipsum vero adoptionis nomē plu
rimum valere in nostrę fidei sacramento/
apostolica doctrina testatur. Unde apo/
stolus paulus cum de iudęorum meritis
Roma.9.a. loqueretur: Quorum est inquit adoptio
et gloria et testamētū et legislatio: quoꝝ
patres ex quib⁹ christus sm carnē/ qui est
super omnia deus benedict⁹ in sęcula. Itē
Roma. 8.c. dicit: Et ipsi i nobismetipsis ingemiscim⁹/
adoptionē expectantes redemptionē cor/
Gal.4.a. poris nostri. Itē alio loco. Cum autem ve
nit plenitudo temporis/misit de⁹ filium su
um factum ex muliere/ factum sub lege: vt
eos qui sub lege erant redimeret: vt ado/
ptionem filiorum reciperemus. Hęc igitur
adoptio quāti sacramēti sit/ his atq̄ hui⁹/
modi testimonijs/satis apparet. Unicum
enim filiū deus habet quem genuit de sub
Phil.2.a. stantia sua/de quo dicif: Cū in forma dei
esset nō rapinā arbitratus est esse ęqualis
deo. Nos autē nō de substātia sua genuit:
creatura eni sumus/ quam nō genuit sed
fecit: et ideo vt fratres christi sm modum
nostrum faceret adoptauit. Iste itaq̄ mo/
dus quo nos deus cum iā essemus ab ipso
non nati/sed conditi et instituti/verbo suo
et gr̄a sua genuit/ vt filij ei⁹ essem⁹: adop/
tio vocatur. Unī iohānes dicit: Dedit eis Joh.1.a.
potestatē filios dei fieri. Cum igif ius ado
ptionis filioꝝ apud patres nostros/ et in
scripturis sanctis vsitatū sit: quę impieta/
tis demētia pręcipitat/prius euangelistas
falsitatis arguere qđ diuersę generatiōes
cōmemorauerūt/tanq̄ vtraq̄ vera esse nō
possint: q̄ cogitare et attendere et vide/
re qđ facillimum est/ q̄ crebra cōsuetudi/
ne generis humani vnus homo duos pa/
tres habere potuerit: vnū cui⁹ carne homo
sit genitus: alterū cuius voluntate cū iam
homo eēt fili⁹ sit adoptat⁹: Qui si nō recte
dicif pater/nec nos recte dicim⁹: Pater no Matth.6.b.
ster qui es in cęlis: et de cuius substātia na
ti nō sumus: sed cuius gratia et misericor/
dissima volūtate adoptati/sm doctrinam
apostolicā et fidelissimā veritatem. Ipsū
quippe habemus/et deū/et dominū/ et pa
trē. Deū/q̄ ab ipso etiā ex hominibus pa/
rentib⁹ cōditi sum⁹. Dominū/q̄ ei subditi
sumus. Patrē/q̄ eius adoptione renati su/
mus. Facile fuit ergo religiosis pscrutato/
ribus diuinarū litterarum aliquātulum cō
siderare/et videre in diuersis christi gene/
rationibus a duob⁹ euangelistis cōmemo
ratis/ quomō duos patres potuit habere
ioseph: quoꝝ ꝓgeneratores diuersi enu/
merentur. Hoc et vos si studium contētio/
nis nō excęcaret/facile videre possetis. Sꝫ
ab illis viris alia etiā quęsita et inuēta sūt
cum omēs harum narrationū partes per/
tractarent. Hęc aūt a vestro intellectu lon/
gissime remota sūt. Itaq̄ etiā in manichei
errore ꝯstituti: id qđ in reb⁹ humanis fieri
solet: vt alius carne generet filiū/ alt⁹ eū
volūtate adoptet: ac sic vn⁹ duos patres
habeat: si non aduerso aīo legeretis/ cogi/
tando videre possetis. Ca.IIII

C Ur aūt matthę⁹ ab abraā cęperit/ Matth.1.
descēdēs vsq̄ ad ioseph: lucas aūt Luc⁹.3.
a ioseph cęperit ascēdens/ nō vsq̄ Lib.2. de cō/
ad abraā: s̄ vsq̄ ad deū qui fecit hoiem: et sensu euange.
dato p̄cepto/ptātē dedit vt credēs fili⁹ dei ca.4.c.d.
fieret: et cur ille i capite libri generationes
ipsas enumerauit/ ille aūt cū dn̄s saluator
a iohāne baptizat⁹ fuisset: et qđ sibi velit
numer⁹ generationū sm matthęum/ vt ter

q̄ttuordecim digerant: qb⁹ in sūmā cōpu/
tatis tam vna min⁹ appareat: numer⁹ aūt
generationū fm lucā/generationum qui ī
baptismo dn̄i cōmemorat/ad septuaginta
et septem perueniat: quē numerum ipse do/
minus in peccatorū remissionē cōmendat
Math. 18.c dicens: Non tm̄ septies/ſ vsq3 septuagies
septies: nullo pacto indagare possetis nisi
aut ab aliquo catholico id audiretis: non
quolibet/sed quodā diuinarum scriptura/
rum studioso et quātū posset perito/aut ip
si ab errore correcti pietate catholica pete/
retis vt acciperetis/quereretis vt inuenire
tis/pulsaretis vt intraretis. Ca.V

q Vapropt̄ qm̄ id qd faustū d gene/
rationū diuersitate pmouit/ qr in
duob⁹ patrib⁹ intelligēdis hic no/
dus erat intellect⁹ natura et adoptiōe/ so/
lutū est: frustra se voluit ad duos euange/
listas pferre/et ab alijs duob⁹ auferre: ma/
gis offensur⁹ ad q̄s se ptulisset/q̄ eos a qb⁹
abstulisset. Nō eni amāt sancti suos electo
res/si suoꝝ sociorū eos iuenerint deserto/
Lib. 2. de cō/sensu euange. ca. 12. res. Vnitate eni gaudēt et ī christo vnum
sūt: et si alr⁹ aliqd/et alr⁹ aliud/aut ali⁹ alit/
et alius aliter/ vera tn̄ omnes dicunt: nec
sibi vllo modo cōtraria: si pius lector acce/
dat: si mitl legat: si non heretico aīo vnde
rixetur/sed fideli corde vnde edificetur in/
quirat. Jam ergo in singulorū patrum ge
nerationes: quos vt vn⁹ homo duos habe
ret/nō est ab humano genere alienū singu
los euangelistas narrādas suscepisse credi
dim⁹/ nō est a veritate nostra fides aliena:
Quocirca inter se iam euangelistis con/
uenientibus/sicut faustus pmisit/vtcunq3
succumbite. Ca.VI

a N illud qd adiūxit/vos mouet ad/
huc: Quāuis nec sic qdē inquit di/
gnū erit/ex vtero credere deum et
deū christianoꝝ: q̄si nos ipsam diuinā na/
turā ex femine vtero extitisse credamus?
Nōne modo cōmemoraui apl̄i testimoni/
Roma. 9. a. um/vbi ait de iudeis: Quoꝝ patres et ex
quib⁹ christ⁹ fm carnē q est sup oīa de⁹ bn̄/
dict⁹ ī secula? Christ⁹ ḡ dn̄s et saluator no/
ster/fili⁹ dei verus fm diuinitatē/ꝛ fili⁹ ho/
minis verus fm carnē: nō ex eo q est super
omnia deus benedict⁹ in secula/ex femina
natus est: sed ex illa infirmitate quā susce/
pit ex nobis/ vt ī ea moreretur pro nobis
et eā sanaret in nobis. Non ex forma no/
bis in qua cum esset/ nō rapinam arbitra/
tus est esse eq̄lis deo/nat⁹ ex femina ē: sed
ex forma serui quam accipiendo semetip/
sum exinaniuit. Neq3 enim ob aliud exi/
nanisse se dictus est/nisi accipiendo formā
serui/non amittendo formam dei. Jlla eni
natura qua in forma dei equalis est patri
incōmutabiliter permanente/suscepit mu/
tabilem nostram/per quam de virgine na/
sceretur. Vos autem cum carnem christi
virginali vtero cōmittere horretis/ ipsam
diuinitatem dei non tm̄ hominum: sed et
canum pecorumq3 vteris cōmisistis. Se/
mel conceptā in vtero virginis christi car/
nem non vultis credere/in qua non solum
non ligatus/ sed nec mutatus est deus: et
ipsam dei partem diuināq3 naturā in om/
nium hominū/ac bestiarū masculinis semi
nib⁹/ꝛ femininis vteris in omnib⁹ cōcepti/
bus per omnes terras ꝛ p omēs aquas/et
per oēs horas ligari/opprimi/ coinq̄nari/ꝛ
nec totā postea liberari posse predicatis.

Explicit liber tertius.
Incipit liber quart⁹. Ca.I.

f Austus dixit. Accipis
testamētū vet⁹? Si est mihi ī
eo hereditas accipio: Si nō ē
non accipio. Jmprobitas eni
hec quidē nimia est vsurpare
tabulas que testētur exheredatū. An igno Gen. 15. d. et. 17. b.
ras testamētū vet⁹ chananeorū terram re/
promittere: sed eam tamē iudeis: id est cir/
cumcisis ꝛ sacrificātibus ꝛ abstinētibus a
porcina/a reliquis carnib⁹ quas immūdas Leuit. 11. a.
moyses appellat: sabbata obseruantibus/ Exo. 12. c.
et azymoꝝ solēnitatē/ac reliqua huiusmo/ et. 20.
di que ei⁹ ipse testator eis obseruanda mā/
dauit? Que qr christianorum placuere ne/
mini: neq3 eni quisq3 nostrorū ea custodit/
dignū est vt cū refusa hereditate reddam⁹
et tabulas. Hec ḡ prima causa est/cur ego
testamentum vetus abijciendū puto / nisi
tu me prudēti⁹ aliqd doceas. Secūda ve/
ro causa est/q tam etiā misera ei⁹ ꝛ corpo/
ralis ac lōge ab anime cōmodis hereditas
est/vt post beatam illam noui testamenti
pollicitationē/que celorū mihi regnū ꝛ vi/ Math. 5. a.
tam perpetuam repromittit/etiam si gra/
tis eam mihi testator suus ingereret/fasti/
dissem. Ca.II

Augustinus rn̄dit. Tempora-
a lium quidē rerū promissiones te-
stamēto veteri cōtineri: et ideo ve-
tus testamētum appellari: nemo nostrum
Cōtra adimā tū ca.3.in fi. ambigit: Et eterne vite promissio regnūq3
celorum ad nouum pertinet testamētum:
sed in illis temporalibus figuras fuisse fu-
turorum que implerentur in nobis in q̄s
finis seculorum obuenit: nō suspicio mea:
sed apostolicus intellectus est: dicēte pau-
1.Cor.10.b lo cū de talibus loqueretur: Hec omia figu-
Ibidem.c re nostre fuerūt. Et iterum. Hec omia in figu-
ra contingebant illis: scripta sunt autem
propter nos: in quos finis seculorum ob-
uenit. Nō ergo vetus testamētum ad con-
sequēdas illas promissiōes: sed ad intelligē-
das in eis noui testamēti prenūciationes
accipim⁹: Veteris quippe testificatio fidē
nouo conciliat. Unde domin⁹ posteaq̄ re-
surrexit a mortuis: seq3 nō solum intuēdū
discipulorū oculis: sed etiā cōtrectandum
manib⁹ obtulit: ne quid tamē cū suis mor-
talibus et carnalibus sensibus fallaci agi
arbitrarent: magis eos de veterū librorū
Luc.24.f. testificatione firmauit: dicēs: Oportebat
impleri omnia que scripta sūt in lege moy-
Cōtra adimā tū ca.18.et.20 si et prophetis: et psalmis de me. Non itaq3
spes nostra in tēporalium rerum promissio-
ne defixa est: quādoquidē nec ipsos illius
temporis sanctos et spiritales viros patri-
archas et prophetas his terrenis rebus fuis-
se deditos credimus. Intelligebant enim
reuelante sibi spiritu dei: quid tempori illi
congrueret: et quibus modis de⁹ per illas
omnes res gestas et dictas futura figurā-
da et prenūcianda decerneret: magisq3 de-
siderium eorum de nouo testamento erat: sed
presens functio corporalis ad significāda
noua ventura pollicitationib⁹ veteribus
prebebatur: Ita illorum hominū non tm̄
lingua: sed et vita prophetica fuit. Carnalis
autem popul⁹ promissis vite presentis in-
herebat: De q̄ tn̄ etiā pplo nihilominus si-
gnificabāt futura. Sed vos ista nō intelli-
Esa.7.b. gitis: quia sicut propheta dixit: Nisi credide-
ritis non intelligetis. Non enim estis eruditi
in regno celorū: id est in ecclesia christi ve-
ra catholica. Nā si essetis: de diuitijs san-
ctarum scripturarum: non solū noua: sed etiā
vetera proferretis. Ipse quippe domin⁹ di-
Matth.13.g cit: Propterea omnis scriba erudit⁹ in re-
gno celorū similis est homini patrifami-
lias proferenti de thesauro suo noua et ve-
tera. Et ideo dū sola promissa dei noua tene
re vos arbitramini: remansistis in vetusta-
te carnis: et nouitatē induxistis erroris. De
qua nouitate Apls dicit: Prophanas aūt 2.timoth.2.c
verborū nouitates euita: multū enim profi-
ciunt ad impietatē: et sermo eorū sicut can-
cer serpit: Ex q̄bus est hymene⁹ et philet⁹ q̄
circa veritatē aberrauerūt: dicētes resurre-
ctionē iam factam esse: et fidē quorundam
subuerterūt. Ex q̄ vena falsitatis vos ma- De fide cōtra
nere cognoscite: qui dicitis nūc esse resurre manich.40.
ctionē tantūmodo animarū p predicatio-
nem veritatis: corporū aūt quam predi-
cauerūt apostoli futurā negatis. Quid au
tem spiritalit sm hominē interiorē qui re- 2.Cor.4.d.
nouatur in agnitiōe dei: potestis cogitare:
cum p vetustatē carnis: et per carnalium re-
rum imagines: q̄bus totus error vester in-
uoluitur: res corporeas nō possessione te-
neatis: sed phantasmate sapiatis? Terrā enim
chananeorum: q̄ manifesta erat: manifeste il-
li pplo data ē: cōtenere vos et fastidire glo-
riamini: q̄s nō ita terrā luminis describatis
ex vna parte a terra gentis tenebrarum tanq̄
cuneo coartato discissā: vt neq3 in rerū ve-
ritate inueniat: et in cogitatione vsarū falsi-
tate credat: et iō nec vitā vestrā data susti-
neat: et mentē vestrā desiderata corrūpat.

Explicit liber quartus.
Incipit liber quintus. Ca.1.

Faustus dixit. Accipis
euāgeliū? Tu me interrogas
vtrū accipiā: in q̄ idipsū acci-
f pere apparet: quia q̄ iubet ob-
seruo. An ego de te querere
debeo: vtrū accipias: in quo nulla accipiē-
tis euangelium videnf indicia? Ego patrē Matth.19.d
dimisi et matrē: vxorem: filios: et cetera que
euāgeliū iubet: et interrogas vtrū accipiā
euangeliū? Nisi adhuc nescis quid sit qd
euāgelium nuncupaf. Est enim nihil aliud Armibi
q̄ predicatio et mandatum christi. Ego ar-
gentū et aurum reieci et es in zonis habere Matth.10.b
destiti: q̄tidiano cōtentus cibo: nec de cra- Matth.6.d.
stino curans: nec vnde venter impleaf: aut
corpus operiaf sollicitudinē gerēs: et que-
ris a me vtrū accipiā euangelium? Vides
in me christi beatitudines illas que euāge
lium faciunt: et interrogas vtrū illud acci-

piam? Vides pauperē/ vides mitē/ vides pacificū/puro corde/lugentē/esurientē/sitientem/ psecutiones ⁊ odia sustinentē ppter iusticiā: ⁊ dubitas vtrū accipiā euangeliū? Nō ergo iā mirū est iohannē baptistā viso iesu/ ⁊ eius itē auditis opibus/querere adhuc vtrū esset ipse christus: cui digne ⁊ merito iesus nec dignatus quidē est renūciare q ipse esset: sed opa rursus eadē illi que
Matth. 11.a iamdudū audierat remandauit: Ceci vident/surdi audiunt ⁊c. Qd ego ꝙ circa te nō īmerito fecerim: si perroganti vtrū acci-
Matth. 19.d piam euāgeliū dixero: Omnia mea dimisi: patrē/matrē/vxorē/filios/aurum/argentum: manducare/bibere/delitias/voluptates: hoc tibi ad interrogata satis responsū puta: ⁊ beatū te futurum si in me nō fueris scandaliçatus. Ca. II

Sed nō inqt accipere euāgeliū h solū est si qd precipit facias: s vt etiam credas oib⁹ q in eodem scripta sūt: qrū primū est illud: q sit natus iesus. Sed nec itē illud solū ē euāgeliū accipere/ vt credas q nat⁹ est iesus: s vt facias etiā qd precipit. At si me idcirco euāgeliū non accipere putas/q generationē pretermitto: nec tu ꝙ accipis/ ⁊ multo magis nō accipis/ q pcepta cōtēnis: Ac p h iterim pares sumus/donec discutiam⁹ et partes: aut si tibi nō preiudicat pceptoꝝ ista cōteptio/ ad pfitēdū qd accipias euāgeliū: mihi qre ad h piudicet genealogia dānata? Qd si euāgeliū accipere i duob⁹ his cōstat/ vt dicis/ genealogias credere et suare mādata: qd ꝙ imperfect⁹ imperfectū iudicat? Vterqꝫ nrm eget altutro: Sin qd certi⁹ est/accipe euāgelium in sola obseruatione cōstat celestium mandatoꝛum/ duplici modo improb⁹ es: q vt dici solet/ desertoꝛ arguas militē. Et tn age: Ponamus q ita vis / duo hec partes esse fidei perfecte: quarū vna quidē constet in verbo: id est fateri christum natū: altera vo in opere/qd est obseruatio pceptoꝛum. Vide ꝙ arduā ego ⁊ difficiliorem mihi partē elegerim: tu vide ꝙ leuissimam ⁊ faciliorē: nec immerito plebs ad te confluit/a me refugit: nesciens vtiqꝫ/q re-
1. Cor. 4.d. gnum dei non est in verbo/sed in virtute: Quid ergo est q me lacessis: si difficiliorē fidei aggressus partem/ tibi vt infirmo reliqui faciliorem? Sꝫ ego ad tribuendā inquit salutem animis hāc partē fidei efficaciorē puto/ac magis idoneā/quā tu reliqsti: id est christū fateri natū. Ca. III

De q ipsū eundē interrogem⁹ christū/eundē potissimū nobis salutis oriat occasio/ex eius ore discam⁹. Quis hominū intrabit i regnū tuum christe? Qui fecerit inqt voluntatē patris mei q in celis est. Nō dixit: q me pfessus fuerit Matth. 7.c.
natum. Et alibi ad discipulos: Ite docete Matth. 28.d
oēs gentes/baptiçātes eos i noie patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti: ⁊ docentes eos seruare oia que mandaui vobis. Nō dixit: docentes eos q sim natus: sed vt mandata conseruent. Item alibi: Amici mei eritis si fe- Ioh. 15.b.
ceritis ea que precipio vobis. Nō dixit: si natū me credideritis. Rursum: Si feceritis Ibidem
mandata mea/manebitis in mea charitate: Et alia multa. Necnō ⁊ i monte cū doceret: Beati pauperes spiritu/dicēs: Bea- Matth. 5.a.
ti mites: beati pacifici: beati puro corde: beati qui lugent: beati q esuriunt: beati q psecutionē patiunt ppt iusticiam: Nusqꝫ dixit: beati qui me cōfessi fuerint natū. Et in discretione agnoꝝ ab hedis in iudicio dicturū se dicit his q ad dexterā sunt: Esu- Matth. 25.c
riui ⁊ cibastis me: sitiui et potastis me ⁊c. propterea recipite regnū. Nō dixit: q natum me credidistis/regnū percipite. Necnō et diuiti quereti vitam eternā: Vade inqt Matth. 19.c
vende oia que habes ⁊ sequere me. Nō dixit: crede me natum vt i eternū viuas. Ecce igit portioni mee quā mihi de gemina vt vultis fide delegi / vbiqꝫ regnū/vita/beatitudo pmittitur: vestre vo nusqꝫ. Aut docete sicubi scriptum est: beatū eē/ regnū ve pcepturum/ aut eternam habiturum vitā qui cum cōfessus fuerit natum ex femina. Interim tn si et hec pars est fidei/ beatitudinē nō habet. Cū vo eā nec ptem fidei pbauerim⁹ quid fiet? Nempe eritis vos inanes: qd ⁊ ipsum vtiqꝫ monstrabit. Sed interim hoc satis nobis est ad ppositū: quia portio hec nostra beatitudinib⁹ coronata sit. Cui tn accidit ⁊ illa alia btitudo/ex cōfessione quoqꝫ sermonis qua iesum confitemur esse christum filiū dei viui: qd eque ipe ore suo beatus iesus/dicens ad petrū: Beatus es simon bariona: q nō tibi hoc Matth. 16.c
caro ⁊ sanguis reuelauit: sed pater me⁹ qui in celis est. Quapropter non iam vt putabatis vnā/sꝫ duas easdēqꝫ ratas fidei partes tenemus: ⁊ in vtraqꝫ pariter beati ap-

pellamur a christo: qz alteram earū operibus exercentes: alteram sine blasphemia predicamus. Ca.IIII

Augustin⁹ rndit. Jam supra a commemorauī q̄ssepe se dn̄s iesus christ⁹ filiū hoīs dicat/ et quāta vanitate manichei fabulā nefandi sui erroris inducant/ de nescio quo cōmenticio primo homine quē nō terrenū sed fallacibus elementis indutū/ contra apl'm predicant/ dicentem: Primus homo de terra terrenus: et quanta cura nos idem monuerit apl's/ dicens: Si qs vobis annunciauerit preterq̄ qd annunciauimus vobis/ anathema sit. Quapropter restat/ vt filiū hominis christum ita credamus/ sicut aplica veritate p̄dicat: non sicut manicheorū falsitate confitetur. Cū igit eum euangeliste annuncient natum ex femina/ de domo dauid: hoc est de familia dauid: paulusq̄ ad Timotheū scribat/ dicens: Memor esto christū iesum resurrexisse a mortuis/ ex semine dauid fm euangelium meū: satis apparet quēadmodū christum filium hominis credere debeamus: q̄ filius dei p quē facti sumus/ etiam filius hominis p assumptionē carnis fact⁹ est: vt moreret ppter delicta nostra: et resurgeret ppt iustificationē nostrā. Jdeoq̄ vtrūq̄ se dicit et filium dei/ et filiū hominis. Unde ne pergam p plurima/ vno loco in euangelio fm iohēm ita scriptū est: Amen amen dico vobis/ qz venit hora et nūc est: quando mortui audient vocem filij dei: et qui audierint viuent. Sicut enī pater habet vitam in semetipso: sic dedit et filio vitam hr̄e i semetipso: et ptātē dedit ei et iudiciū facere: qz fili⁹ hoīs ē. Dixit: Uocē filij dei audiēt: et dixit: Quia fili⁹ hoīs est. Scdm h̄ enī q̄ dixit: Fili⁹ hoīs est/ accepit ptātē iudicium faciēdi: Quia i ipsa forma ventur⁹ ē ad iudiciū/ vt et a bonis et a malis videat. Jn q̄ forma etiā ascēdit in celū: et vox illa discipulis sonauit: Sic veniet quē admodū eū vidistis euntē in celū. Nā fm id qd fili⁹ dei/ de⁹ eq̄lis ē patri et cum patre vnū/ nō videbit a malis: Beati enim mūdo corde/ qz ipsi deū videbūt. Cū g̃ credētibus in se pmittat vitam eternā: nec aliud sit credere in eum q̄ credere in verum christum/ qualē se ipse predicat/ et ab aplis predicat: hoc ē et verū dei filiū et verū hoīs filiū: vos manichei q̄ creditis i falsū et fallacem: falsi et fallac̄ hoīs filiū/ cū et ipsum deum gētis aduerse/ tumultu pterritū/ membra sua misisse cruciāda/ nec postea tota purgāda: videt̄ q̄ sitis alieni a vita etna/ quā pmittit christ⁹ illis q̄ credūt in eum. At enī dixit petro cōfitēti eum filium dei: Beat⁹ es simon bariona. Nunq̄d ideo nihil pmisit eis/ q̄ in eū filiū hoīs crederēt/ cū idē ipse sit et fili⁹ dei et fili⁹ hoīs? Habes etiam apte vitā eternā pmissā credentibus i filiū hoīs. Sicut exaltauit inquit moyses serpentē in heremo: sic oportet exaltari filium hoīs: vt oīs qui crediderit in eum nō pereat: sed habeat vitam eternam. Quid vultis amplius? Credite ergo i filium hominis/ vt habeatis vitam eternā: qz ipse est et filius dei qui potest dare vitam eternā: qz ipse est verus deus et vita eterna: sicut idem iohes ait i epistola sua. Ubi etiā dicit antichristū esse qui negat christū in carne venisse. Ca.V

Quid g̃ vos tanq̄ d̄ mādatorū eius pfectiōe iactatis: qd ea q̄ in euāgelio p̄cepta sūt opamini? Quid enī illa pdessent vbi non est fides vera: etiā si vere implerent a vob? Nōne audistis apostolū dicētē: Si distribuā oīa mea paupib⁹ et tradā corp⁹ meū vt ardeā: charitatē aūt nō habeam/ nihil mihi pdest. Quid g̃ vos tanq̄ de christiana paupertate iactatis? cum christiana charitate careatis? Habēt enī inter se quā charitatē vocāt etiā latrones/ sibi debētes facinorosā flagitiosamq̄ conscīētiā: sed charitatē quā cōmēdat apl's vt eam a ceteris improbandis repudiandisq̄ secerneret/ ait alio loco: Finis autē precepti est charitas/ de corde puro/ et consciētia bona/ et fide non ficta. Unde ergo habere potestis veram charitatē ex fide ficta surgentē? Aut quando vos pigebit fidem vestram pugnare cum mendacijs: quando et primū hominē vfm/ cum suis hostibus/ in sue nature veritate manentibus/ mutabili fallacia dimicasse/ p̄dicat? et ipsum christū qui dicit: Ego sum veritas/ speciem carnis/ mortē crucis/ vulnera passionis/ cicatrices resurrectionis/ mentitū esse suadetis? Proinde vos christo vestro anteponi vultis: si illo mentiente/ vos annunciatis veritatē. Si autē christum vfm sectari vultis/ quis nō in vobis caueat falsitatē: vt i his q̄ mādatis que vos implere dicitis/ non sit nisi

Margin notes: 1. Cor. 15. f. — Gal. 1. b. — Matth. 1. — 2. timoth. 2. b — Roma. 4. b. — Joh. 5. d. — Act. 1. b. — Matth. 5. a. — Matth. 16. c — Joh. 3. b. — 1. Joh. 4. a. — 1. Cor. 13. b. — 1. timoth. 1. b — Joh. 14. a.

sola fallacia? Quippe cū ausus sit faustus
Matth.10.b dicere / q̄ es in zonis nō portetis: nisi forte
ideo verum dixit: q꜠ non es in zonis / sed ꝛ
aurū in arcellis ꝛ in sacculis habeatis: nec
rep̄hēderent ista i vobis: nisi q꜠ ꝓfitemini
aliud et alit̄ viuit. Adhuc i rebꝯ humanis
est ille cōstantiꝯ: mō iam frat̄ noster catho/
licus christianꝯ: qui multos v̄rm romę in
domū suam congregauerat / ꝓpter implen
da pręcepta manichei: satis quidē vana ꝛ
inepta: ꝟ tñ quę magna existimatis: Qui/
bus cum vestra infirmitas cederet: disper/
si estis quisq꜠ in viam suam. Unde illi qui
in eis ꝑdurare voluerunt / a v̄ra societate
schisma fecerunt: Et q꜠ in mattis dormiūt
mattarij appellant̄: a quorum stratis lon/
ge dissimiles fuerunt plumę fausti: ꝛ capri/
nę lodices: quę delitiaꝝ affluētia non so/
lum mattarios fastidiebat: sed etiam do/
mū patris sui hois pauperis mileuitani.
Auferte ergo perditam simulationē: si de
moribus non vultis / saltem de litteris ve/
stris: ne lingua v̄ra cum vita v̄ra / tanq̄ ille
primꝯ hō / cū gente tenebraꝝ mēdacibꝯ
clemēt̄ / ꝟ x̄bis pugnare videat̄. Ca. VI

Sed ne i hoies potiꝯ si implētes ea
q̄ sibi ꝑcipiunt̄: q̄ in ipsā sectā va/
nissimi erroris me ista dicere q̄sq꜠
reprehēdat: hoc dico / talia sunt ipsa ꝑce/
pta manichei: vt si ea nō faciatis / decepto/
res: si aūt faciat̄ / decepti sit̄. Neq꜠ eni christ
stus vobis ꝑcepit vt herbā nō euellat̄ / ne
Matth.12.a homicidiū ꝑpetret̄: q̄ discipulos suos p se
getē trāseūtes et esurientes / vellere spicas
sabbato nō ꝓhibuit: vt̄ ꝯuinceret et ꝑsen/
tes iudeos / ꝛ futuros manicheos. Illos
q꜠ sabbato fiebat: istos quia fiebat. Sed
plane manicheꝯ pręcipit vt ociosis mani/
bus vestris de homicidijs viuat̄ alienis:
et illa quidē falsa sunt homicidia: sed v̄ra
sunt vera / cum tali demonioꝝ doctrina mi
seras animas trucidatis. Ca. VII

Al.ꝛ typhus Rest tamē ille hereticꝯ typus / in/
tolerabilisq꜠ supbia. Uides inquit
i me christi btitudines illas q̄ euā/
geliū faciūt: ꝛ interrogas / vtrū illud accipiā:
Matth.5.a. Uides pauperē / vides mitē / vides pacifi/
cū / puro corde / lugētē / esurientē / sitiētē / ꝑse/
cutionē et odia sustinētē ꝓpter iusticiā: et
dubitas / vtrū accipiā euāgeliū? Si h̄ esset
iustū esse / iustificare seipsū: verbis suis vo/
lasset i celū / hō iste cū hęc loq̄ret. Sed ego

in delitias fausti non inuehor notas om/
nibus auditoribus manicheoꝝ: ꝛ eis ma/
xime qui sunt romę talem ꝑpono mani/
cheum / q̄lem constantiꝯ requirebat cū illa
pręcepta exigebat impleri / nō qualē videri
nolebat: Et illum tñ quomō video paupe
rem spū: qui tam supbus est / vt animā suā
deum credat / nec captiuꝯ erubescat? Quo/
modo mitem: q̄ tantę auctoritati euange/
licę mauult insultare q̄ credere? Quō paci
ficū: q̄ naturā ipsam diuinā quę deus est
quicq̄d est q̄ solus vere est / ꝑpetuā pacem
habere potuisse nō putat? Quomodo pu/
ro corde: in quo tumultuant̄ tam sacrile/
ga / ꝛ tam multa sunt figmenta? Quō lugē
tem: nisi deum captū ꝛ ligatū donec solua
tur ꝛ euadat: ex quadā tamen parte decur
tat̄ / quę in globo tenebraꝝ / a patre ligabi
tur ꝛ non lugebit? Quomō esurientem ꝛ si
tiētē iusticiā / quā faustꝯ i script̄ suis nō ad/
didit: credo ne sibi deesse videret̄ si eam se
adhuc esurire ac sitire fateret̄? Sꝫ quā iu/
sticiā isti esuriunt ꝛ sitiunt: quibꝯ ꝑfecta iu/
sticia erit damnatis in globo fratribus / q̄
nihil suo vitio peccauerūt: sed hostili tabe
quo eos pater misit / inexpiabiliter infecti
sunt insuper triumphare? Ca. VIII

Quomō ꝑsecutiones ꝛ odia sustine
tis ꝓpter iusticiā / quibꝯ hęc sacrile
gia prędicare ꝛ persuadere iusticia
est: ꝑ qua impia pueritate / ꝓpter christia/
noꝝ temporꝝ mansuetudinem q̄ parua et
ꝓpe nulla patiamini? Cur nō cogitatis / sꝫ
tanq̄ cęcis fatuisq꜠ loquimini / iusticię ve/
strę velut magnum esse vultis indicium / q̄
opprobria sustinetis ꝑsecutionēq꜠ patimi/
ni? Porro si tanto est quisq꜠ iustior / quan/
to grauiora perpetit̄ / omitto dicere qd̄ vi/
dere facillimū est / q̄multo grauiora vobis
patiant̄ alij atq꜠ alij q̄buscꝫ facinoribꝯ
flagitijsq꜠ polluti. Illud dico: si pro noīe
christi quoq̄ mō vsurpato atq꜠ suscepto
q̄sq꜠ patit̄ ꝑsecutionē: iam etiā verā fidem
iusticiāq꜠ tenere dicendus est: cōcedite vt̄
ille sit fidei verioris maiorisq꜠ iusticię / quē
multo vob grauiora ꝑpessum potuerimꝯ
ostēdere: ꝛ milia iam vobis nostroꝝ mar/ Cyprianus martyr
tyrum occurrant: atq꜠ ipse ꝑcipue cypria/
nus / cuius etiam litteris edocet̄ / q̄ in chri/
stum crediderit natum ex virgine maria: ꝑ
hac ille fide quā vos detestamini / vsq꜠ ad
gladium mortemq꜠ ꝑuenit / cum gregibus

chriſtianoꝝ tunc ita credentibus atq3 ita grauiuſq3 morientib⁹. Fauſtus aūt conuictus vel confeſſus ꝙ manicheus eſſet / cum alijs nonnullis ſecum ad iudiciū ꝓcōſulare ꝑductis: eis ipſis chriſtianis q̄bus ꝑducti ſunt intercedentibus / leuiſſima pena: ſi tamen illa pena dicenda eſt: in inſulā ligatus eſt: qđ ſua ſponte quotidie ſerui dei faciunt / ſe a turbulento ſtrepitu ꝑploꝝ remouere cupiētes: ⁊ vnde publica terrenorum principū vota ꝑ indulgentiā ſolent relaxare damnatos. Deniq3 non multopoſt inde oēs eadem ſolenni ſorte dimiſſi ſūt. Fatemini ergo eos fidem tenuiſſe veriorē iuſtioremq3 vitā / q̄ ꝓ ea milia q̄ vos atrociora ſuſtinere meruerūt: aut deſinite vos inde iactare / ꝙ multis deteſtabiles ſitis: ſ3 diſcernite quid ſit ꝑſecutionē pati ꝓ blaſphemia / ⁊ ꝑſecutionē pati ꝓ iuſticia / ⁊ ꝓ q̄ iſtarū patiamini in veſtris libris etiā atq3 etiam diligenter aduertite. Ca. IX

Al. ⁊ veſtra — Quam multi aūt int' noſtra cōmunione veraciter faciunt iſta ſublimiora pręcepta euangelica / de quoꝝ ſpecie fallitis imperitos: quam multi homines vtriuſq3 ſexus ab omni concubitu puri atq3 integri: quam multi experti ⁊ poſtea cōtinētes: quam multi rerū ſuarū diſtributores ⁊ relictores: quam multi ieiunijs / ⁊ crebris vel quotidianis vel etiā incredibilit' continuatis / corpus ſeruituti ſubijcientes: quam multę fraternę congregationes / nihil habentes ꝓprium / ſed omnia cōmunia: ⁊ hęc non niſi ad victum ⁊ tegumentū neceſſaria: vnam animā ⁊ cor vnū in deum / charitatis igne conflantes: atq3 in his omnib⁹ ꝓfeſſionib⁹ quam multi fallaces ⁊ perditi dephendunt': quam multi etiā latent: quam multi primo recte ambulantes / ꝑuerſa voluntate cito deficiūt: quam multi in tēptationib⁹ inueniunt' / ꝙ alio animo talē vitam adumbrata ſpecie ſuſceperunt: ⁊ quam multi humilit' ⁊ fideliter ſanctum cuſtodientes ꝓpoſitum vſq3 ad finē ꝑſeuerāt / ⁊ ſalui fiunt? In quoꝝ ſocietate quaſi diſpares apparēt: ſed tamen eadem charitate copulant' / q̄ ꝓpter aliquā neceſſitudinē ſm apl'i exhortationē habent vxores tanq3 non habentes / ⁊ emunt tanq3 nō tenentes / ⁊ vtuntur hoc mundo tanq3 nō vtentes. His ſubiungunt' ſm abundantes diuitias miſcdię dei / etiam illi quibus dicit': Nolite fraudare inuicem / niſi ex conſenſu ad temp⁹ vt vacetis orationi: ⁊ iterū ad ipſum eſtote ne vos temptet ſathanas ꝓpter intemperantiā veſtram: Hoc aūt dico ſm veniā non ſm imperiū. Qualib⁹ etiam idem apl's dicit: Iā quidē omnino delictum eſt in vobis: q2 iudicia habetis vobiſcū. Et coꝝ portans infirmitatem paulopoſt dicit: Sęcularia igit' iudicia ſi habueritis / eos qui contemptibiles ſunt in eccleſia hos collocate. Neq3 eñi illi ſoli q̄ vt ſint ꝑfecti vendunt vel dimittunt omnia ſua ⁊ ſequunt' dominū / pertinēt ad regnum cęlorum: ſed huic militię chriſtianę propter quoddā quaſi cōmertiū charitatis / ſubiungitur etiā quędā ſtipendiaria multitudo: cui dicet' in fine: Eſuriui ⁊ dediſtis mihi mā ducare ⁊c. Alioqn damnandi erūt illi quorum domos tam diligenti et ſollicita cura cōponit apl's / monens mulieres ſubditas eſſe viris ſuis: viros diligere vxores ſuas: filios obtemperare parētib⁹: parentes filios nutrire i diſciplina et correptione domini: ſeruos obedire cum metu dominis carnalib⁹: dominos qđ iuſtū eſt ⁊ ęquū / ſeruis pręſtare. Sed abſit vt iſtos a mandatis euāgelicis alienos / ⁊ a vita ęterna ſeparādos iudicet: q2 vbi ait domin⁹: Si quis nō tulerit crucē ſuā ⁊ ſecut⁹ me fuerit / non poteſt eſſe diſcipul⁹ meus: exhortans firmiores ad ꝑfectionē: vbi ſtatim ⁊ iſtos conſolatus eſt dicens: Qui recęperit iuſtū in nomine iuſti / mercedē iuſti accipiet: ⁊ qui recęperit prophetam in nomine prophetę / mercedem prophetę accipiet. Vñ nō tm̄ q̄ modicum vini timotheo dedit ꝓpter ſtomachū ⁊ frequentes infirmitates eius: ſed etiam quaſi ſaniori atq3 fortiori / calicē aquę frigidę porrexerit tm̄ i noīe diſcipuli: ſicut ibi ſequit': nō ꝑdet mercedē ſuā. Ca. X

Quid autē fallitis auditores vr̄os: q̄ cū ſuis vxorib⁹ / ⁊ filijs / ⁊ familijs / et domib⁹ / et agris vobis ſeruiūt: ſi q̄s iſta oīa nō dimiſerit nō accipiet euāgeliū? Sꝫ q2 eis nō reſurrectionē / ſꝫ reuolutionē ad iſtā mortalitatē ꝓmittitis vt rurſus naſcāt': ⁊ vita electoꝝ vr̄oꝝ viuūt / tam vana ⁊ inepta ⁊ ſacrilega / quā vos viuitis / q̄ſi valde laudamini: aut ſi melioris meriti ſūt in melones ⁊ cucumeres / vel in aliq̄s alios cibos veniāt / quos vos manducaturi eſtis: vt veſtris ructatibus cito purgent': merito eos a mandatis euangelicis alienatis: ſed

Marginal references (left column): Al. ⁊ veſtra; 1. Cor. 9. d; Act. 2. g et. 4. g; 1. Timo. 6. b; Matth. 10. c et. 24. b; 1. Cor. 7. e; Ibidem. a
Marginal references (right column): 1. Cor. 6. b; Matth. 19. c; Mat. 25. c; Col. 3. c; Matth. 10. d; Ibidem; 1. timoth. 5. d; Matth. 10. d; Matth. 19.

et vosipsos talia sentientes atq3 suadẽtes
maxime inde separe debet. Si eñ hec va/
nitas ad fidẽ euangelicã ptineret/nõ debu
Matth.25.c. it dicere dñs: Esuriui z dedistis mihi man/
ducare: sed esuristi z mãducasti me: aut esu/
riui z mãducaui vos. Neq3 eñ ex illo iam
mistrationis merito/ſm vra delyramẽta qs/
q3 recipiet in regnũ dei/ q2 mãducare san/
ctis dedit: sed q2 vel mãducauit quos an/
helaret/ vel manducatus ẽ a quib9 anhela/
Ibidem ret in celũ. Nec illi dicerẽt: Dñe/qñ te vidi/
mus esurientẽ z dedim9 tibi mãducare/ sed
dicerẽt: Qñ te vidim9 esurientẽ z mãduca/
sti nos. Quibus nõ respõderet: Cũ vni ex
minimis meis dedistis/ mihi dedistis: sed
cũ vnus ex minimis meis vos mãducauit
ego vos manducaui. Ca. XI.

Ec portenta sentiẽtes z docentes/
b z ſm hec viuẽtes/ audetis vos di/
cere euangelica pcepta seruare/ et
catholice ecclesie derogare: in qua sunt tã
multi pusilli cũ magnis: quos vtrosq3 dñs
bñdicit p suis gradib9/euãgelica mandata
seruãtes/z euãgelica pmissa sperãtes. Sed
vestrũ oculũ maliuolus error in solã paleã
nostre segetis ducit: nã z triticũ ibi cito vi/
deretis/si z esse velletis. In vobis aũt et q
manichei ficti sũt/mali sũt: et q ficti nõ sũt/
vani sunt. Ubi eñ fides ipsa ficta ẽ: z q ea
simulate vtit/fallit: et q eã verã existimat/
fallitur: nec ex ea põt existere bona vita: q2
ex amore suo qsq3 viuit/vel bene vel male.
Uos aũt si spiritual atq3 intelligibilis boni
charitate/ac nõ corpaliũ phãtasmatũ cupi
ditate arderetis: vt cito dicã/qd de vobis
notissimũ est: solẽ istũ corporeũ/nõ p diui/
na substãtia z p sapiẽtie luce coleretis.

Explicit liber quintus.
Incipit liber sextus. Ca. I.

Faustus dixit: Accipis ve/
tus testamẽtũ? Quomõ/ cui9
a precepta nõ seruo? Puto qdẽ
Gen.17.b quia nec tu: Nam peritomen
ego vt pudendũ despui: ac si
Exo.20.b.et nõ fallor z tu. Cessationẽ sabbatorũ vt su/
Deut.5.b pervacuã credo: qd z tu. Sacrificia vt ido/
Leuit.11.a. latriã/non dubito qd et tu. Porcina †certe
Al. †carne nõ ego sola abstineo: tu itẽ non solã come/
dis. Ego quidẽ q2 omnẽ carnem immũdã
existimẽ: tu vo q2 nihil immũdũ: q vtroq3
ab vtroq3 nostrũ vetus destruit testamen/
tum. Azyma facta/ hebdomadas / sceno/ Exo.12.c.
phegia/vterq3 nostrũ tanq3 inutilia z vana Leuit.23.a
contempsit: Lineis vestib9 nõ inserere pur/ Deut.22.b
puras: In adulterijs ponere vestẽ linisti/
mã: Bouẽ et asinũ iungere/si necesse sit/ in
sacrilegijs numerare: Caluũ aut reburrũ Leuit.21.d
et similis note hominẽ nõ cõstituere sacer/
dotem: q2 sunt hmõi apud deũ immundi/
vterq3 contempsim9 risum nec in secundis
habuim9 nec in primis: que omnia pcepta
sunt et iustificationes veteris testamenti.
Quod ergo obijcis/tibi mecũ cõmune est:
siue crimen putandum/ siue recte factum:
vterq3 eñ nostrũ vet9 respuit testamentũ.
Ergo si quid intersit inter meã fidem/que/
ris z tuam: hoc q2 tibi mentiri libet/et illi/
beraliter agere: vt qd mẽte oderis/ verbo
collaudes: ego fallere nõ didici: qd sentio
loquor: tam turpiũ odisse me fateor prece/
ptores/ q3 ipsa precepta. Ca. II.

Augustin9 rñdit. Quẽadmo/
a dũ z quare accipiat testamẽtũ ve/
tus ab heredib9 testamẽti noui/ iã
supra diximus. Sed q2 pauloante de pro/
missis eius faustus egit: nũc autẽ de pce/
ptis agere voluit: Respõdeo istos oĩno
nescire/quid intersit inter pcepta vite agẽ/
de/et precepta vite significande. Exempli
gratia. Nõ concupisces/ preceptũ est agẽ/ Exo.20.c
de vite: Circũcides omnẽ masculũ octaua Gen.17.b
die/preceptũ est significande vite. Ex hac
quippe imperitia manichei/et oẽs quib9
displicent littere veteris testamenti/ qcqd
de9 mãdauit priori pplo ad celebrãdũ/ vm/
brã futurorũ nõ intelligẽtes/z ea modo nõ
obseruari animaduertẽtes/ ex more psen/
tis tempis illa reprehẽdũt/ que vtiq3 illi tẽ/
pori cõgruebant: quo ista q nunc manife/
stata sunt/ vẽtura significarent. Sed qd di/
cturi sũt aduersus apostolũ q ait: Hec om/ 1. Cor.10.c
nia in figura cõtingebant illis: scripta sunt
aũt pter nos/in quos finis seculorũ obue
nit? Ecce ipse aperuit/cur ille littere accipi/
antur a nobis/z cur illa rerũ signa iam ne/
cesse non sit vt obseruent a nobis. Cũ eñ
dicit: Scripta sunt pter nos: pculdubio
demonstrat/ quãta nobis cura legenda et
intelligẽda/z in quanta auctoritate habẽ/
da sint: q2 pter nos vtiq3 scripta sunt. Cũ
vo dicit: Figure nostre fuerũt/et in figura
contingebant illis: ostendit iam nõ opus

esse/ vt cũ res ipsas manifestatas agim⁹/ fi-
gurarũ p̄nũciantiũ celebrationi seruiam⁹.
Gal.2.c. Unde dicit alio loco: Nemo ergo vos iu-
dicet in cibo/ aut in potu/ aut in parte diei
festi/ aut neomenię/ aut sabbatoꝝ: quę sũt
vmbra futuroꝝ. Hinc etiã cũ dicit: Nemo
vos in eis iudicet: declarat ꝙ nõ sit necesse
vt iã hęc obseruent̃. Cũ aũt dicit: Quę sũt
vmbra futuroꝝ: ostendit ꝙ oportuerit vt
illo tempore obseruarent̃: quo ista quę no
bis iam manifestata eluxerũt/ p tales vm-
bras figurarũ futura p̄dicebant̃. Ca. III.

P Roinde si manichei resurrectione
dñi iustificarent̃: cuius resurrecti-
onis dies/ ex die quidẽ passionis
tertius: post diẽ tamen sabbati/ hoc ẽ/ post
septimũ octauus fuit: ꝑfecto spoliarentur
carnali velamento mortaliũ desiderioꝝ: ⁊
cordis circũcisione gaudentes/ non eam in
carne adumbratam figuratãq; deriderent
tempore veteris testamenti: ꝙuis iam tpe
noui testamenti/ fieri obseruariq; non co-
Cõtra adimã-tum.ca.16.circa fi. gerent̃. In quo eñi membro cõgruentius
expoliatio carnalis ⁊ mortalis ꝯcupiscen-
tię figurat̃/ ꝙ vnde carnalis ⁊ mortalis fe-
Ad titũ.1.d tus exorit̃? Sed sicut dicit apl's: Oia mũ-
da mundis: immundis aũt ⁊ infidelib⁹ ni-
hil est mundũ/ sed polluta sũt eoꝝ et mens
⁊ conscientia. Itaq; isti qui nimis mũdi si-
bi vident̃: q̄z illa membra tanq̃ immunda
auersant̃ aut auersari se fingunt/ in eas in-
fidelitatis et erroris immũdicias inciderũt:
vt cũ detestantur circumcisionem carnis/
Ro.4.b. quã dixit aplus signaculũ iusticię fidei: in
ipsis tamen carnalib⁹ membris/ diuina dei
sui membra credant colligata et inquina-
ta detineri: vt cũ carnem immundã dicũt/
⁊ deũ illic ex parte qua ibi teneret̃/ immũ-
dum factum dicere cõpellant̃: quippe quẽ
mundari oportere asserunt. Qđ donec fi-
at/ quantũ fieri potuerit: interim nũc eũm
perpeti omnia quę carnes patiunt̃: nõ tñ
in labore ⁊ dolore afflictionem/ sed etiã in
voluptate corruptelarũ. Ei naq; se dicunt
parcere/ q̄ non concumbunt/ ne nodis car-
neis artius implicet̃ ⁊ sordidius inquinet̃.
Ad titũ.1.d Cum ergo apl's dicat: Omnia mũda mũ-
dis: vtiq; hominibus q̄ possũt in deterius
voluntatis peruersitate mutari: quanto ma
gis omnia mũda sunt deo/ q̄ semper incõ-
mutabilis ⁊ incõtaminabilis p̄manet. De
cuius sapientia diuine dictum est in eis li-

bris/ quos reprehendendo vehementi⁹ in-
quinamini: q̄ nihil inquinatũ in eã incur- Sap.7.d
rit: et attingit vbiq; ꝑpter suam mundici-
am. Quapropt̃ o immundissima vanitas:
itane displicet tibi in mẽbro humano/ vn-
de humana generatio ꝑpagat̃/ signum re-
generationis humanę/ illũ cui mũda sunt
omnia deum iussisse constitui: ⁊ placet tibi
etiam in flagitijs quę illo membro ab im-
pudicis hominib⁹ perpetrantur: ipsum de-
um vestrum cui nihil est mundum ex par-
te suę naturę commaculari atq; corrumpi?
Quid eñi patit̃ in varijs turpib⁹ corrupte-
lis: quẽ cõiugali quoq; ꝯcubitu creditis in-
quinari? Audet etiã dicere qđ soletis: Ergo
ne deerat vbi deus prefiguraret signaculũ
iusticię fidei/ nisi in membro? Rñdet̃: Cur
eñi et ibi nõ p̄mo: q̄z oĩa mũda mundis:
quãto magis deo? Deinde q̄z h apl's dixit
signaculũ datũ abrahę iusticię fidei/ in tali
circũcisione. Vos autẽ nolite erubescere si
potestis/ cum vobis dicit̃: Ergo ne deerat
deo vestro quid ageret/ ne suę naturę par-
tem istis membris quę sic despuitis impli-
caret? Pudenda quidem ista dicunt̃ homi
nibus/ ꝑpter nostrę mortalitatis corrupti-
bilẽ pęnaleq; ꝑpaginẽ/ quę inde subsistit:
quibus casti adhibent verecundiã/ impu-
dici petulantiã/ deus iusticiã. Ca. IIII.

C Essationẽ vo sabbatorũ iam qui-
dem superuacuã ducim⁹ ad obseruã-
dum/ ex quo spes reuelata ẽ nostrę
quietis ęternę: nõ tamen ad legendũ ⁊ in-
telligendũ: quia ꝑpheticis temporib⁹/ cũ
essent ista quę nobis hoc tempore patefa-
cta sunt: nõ tñ sermonib⁹/ sed et actib⁹ p̄fi-
guranda ⁊ prenuncianda: illo signo quo le
gim⁹/ res ista p̄notata ẽ quã tenem⁹. Vos
aũt volo mihi dicatis/ cur vestram cessati-
onẽ nolitis implere? Iudei q̄ppe sabbato
suo qđ adhuc carnaliter sapiunt: nõ solum
in agro fructũ nullũ decerpunt: sed nec in
domo concidunt aut coquunt: Vos autẽ
cessantes quidem expectatis quis audito-
rũ vestroꝝ ꝑpter vos pascendos/ cultello
vl' falcicula armat⁹ in hortũ ꝓsiliat/ homi-
cida cucurbitarũ quarũ vobis afferat mi-
rum dictu viua cadauera. Nam si non eas
occidit: quid vos in tali facto metuitis? Si
aũt occidunt̃ cũ decerpunt̃: quomõ eis in-
est vita/ cui purgandę atq; recreãdę man-
ducando atq; ructando/ vos asseritis sub-

uenire? Accipitis ergo viuētes cucurbitas
q̄s si possetis deglutire deberetis: vt post
illud vnū vulnus in quo eas cum decerpsit
vester auditor/ reus factus est: vestra idul/
gentia liberādus/ saltem deinceps ad offi/
cinā aqualiculi vestri/ vbi deum vestrū il/
lo prelio cōfractū reformare possitis: ille/
se atq̄ integre puenirent. Nūc aūt anteq̄
eis conterēdis dentes incūbant/ minuta/
tim si hoc palato placuerit concidunt a vo
bis: quib⁹ tam crebris vulnerib⁹ earū quo
modo vos nō estis rei? Videte quēadmo/
dū vobis expediret/ vt qd vno in septē die
faciūt iudei: vos quotidie faceretis: et a ta/
li etiam domestico ope cessaretis. Iam qd
in igne patiant: vbi certe non reformat vi
ta q̄ in eis nō est? Non eñ feruens olla san
cto ventri cōparari potest: et tamen irride/
tis/ tāq̄ supfluā sabbati cessationē. Quā/
to vtiq̄ sanius/ nō solū eam non reprehē/
deret in patrib⁹/ qñ supflua non fuit: sed
etiā nunc qñ iam supflua est/ ipsam potius
teneritis: q̄ istam vestrā nō significationē
acceptabilem/ sed errore damnabilē: quā
etiam non implendo rei estis fm opinionē
vestre vanitatis/ et vani fm iudiciū verita/
tis? Dicitis eñ dolorē sentire fructū cū de
arbore carpit: sentire/ cū pcidit/ cū cōterit/
cū coquit/ cū manducat. Non ergo debui/
stis vesci: nisi eis que cruda et illesa possūt
trāsuorari: vt vnū saltem dolorē cū decer/
punt: nō a vob/ s a vris auditorib⁹ paterē
tur. Sed dicit. Quō subuenim⁹ tante vi/
te/ si ea tñ absumimus que incocta et mol/
lia possunt absorberi? Si ergo ista cōpen/
satione tam multis cibis vestris dolores
infligitis: cur ab illo solo abstinet ad quē
maxime ista necessitas cogit? Nam fruct⁹
pōt et crudus comedi: sicut se nonnulli vri
exercuerūt: vt h non tñ de pomis/ verūeti
am de omnib⁹ olerib⁹ facerent. Si aūt nō
vellat/ aut decidat/ aut quoquo mō dema/
tur ex terra vel arbore/ venire ad escā nullo
pacto pōt. Hoc ergo facile debuit esse ve/
niale/ sine quo ei subuenire nō valeret: nō
illi tam multi cruciatus/ quos in pparan/
dis escis membris dei vestri nō dubitatis
inferre. At eñ plorat arbor cū fruct⁹ carpi/
tur. Hoc quippe dicere nō erubescitis: cer/
te nouit omnia vita q̄ ibi est/ et psentit qs
ad eam cōueniat. Venientib⁹ ergo electis
et poma carpentib⁹/ gaudere debuit nō plo
rare/ illū transitoriū dolorē tāta felicitate
compensans: et tātam euadens miseriā/ si i
alios incidisset. Cur itaq̄ pomū nō decer/
patis/ cū decerpto tam multas plagas do/
loresq̄ ingerati? respōdete si potestis. Nec
ipsa ieiunia vobis cōpetunt: non eñ opor
tet vacare fornacem/ in qua spiritale aurū
de stercoris cōmixtione purgat: et a miserā/
dis nexib⁹ diuina membra soluunt. Qua/
propter ille est misericordior inter vos: qui
se potuerit ita exercere/ vt nihil ei⁹ valitu/
dini obsit: sepe crudos cibos sumere et mul
ta psumere. Vos aūt et tantas penas esce
vestre irrogando crudeliter manducatis: et
a membrorū diuinorū purgatiōe cessando
crudeliter ieiunatis: Ca. V

e Taudetis tamen etiā sacrificia te/
stamenti veteris execrari/ et idola/
triā nominare: et in hmōi sacrilegi/
um nos quoq̄ sociare: Unde p nobis pri
us respondem⁹: sic illa iā nō esse in operib⁹
nostris: vt ea tamen in mysterijs diuinarū
scripturarū ad intelligenda que his pnun/
ciata sunt amplectamur: qr et ipa figure no
stre fuerunt: et omnia talia multis et varijs
modis vnū sacrificiū/ cui⁹ nūc memoriam
celebram⁹/ significauerunt. Unde isto re/
uelato et suo tpe oblato: illa de agendi cele
britate sublata sunt: sed in significandi au
ctoritate māserunt. Scripta sunt eñ pro/ 1. Cor. 10. c.
pter nō in quos finis seculorū obuenit. Sz
in eis videlicet interfectio vos mouet ani/
maliū/ cum ista omnis creatura/ vsib⁹ ho/
minū quodāmō cōditionaliter seruiat. Sz
vos qui homini mendico esurienti panem
non porrigitis/ misericordes estis in peco/
ra/ quibus animas humanas inesse credi/
tis. Dominus etiā iesus in ea crudelis fuit
cum demones in gregem porcorū/ cū id ab Matth. 8. d.
eo peterent/ ire pmisit? Qui autē nondum
demonstrato p passionē sacrificio corporis
sui/ cuidam leproso quē mundauerat/ ait:
Uade ostende te sacerdoti: et offer munus Luc. 5. c.
qd pcepit moyses in testimoniū illis. Ma/ Leuit. 14. a.
gis eñ qr et p pphetas deus sepe testatur/ Ps. 39.
null⁹ se talis muneris indigere: et facile est
ratione pspicere/ q nec ei⁹ rei egeat/ q nul/
lius eget. Compellit anim⁹ humanus inq̄/
rere: qd nos p hec docere voluerit/ q vtiq̄
non frustra a quibus nō indiget sibi iube/
ret offerri/ nisi aliqd in eis ostēderet/ qd no
bis et nosse pdesset: et talibus signis pfigu/

rari oporteret. Uos aũt quãto meli⁹ ⁊ ho/
nesti⁹ istis/ꝙuis iam nr̃o tempori nõ neces/
sarijs: tñ significãtib⁹ aliqd/⁊ docentib⁹ sa/
crificijs subderemini/ꝙ vobis ab audito/
ribus vestris viuas sanctarum victimas
offerri iuberetis ⁊ crederetꝭ? Nam cũ apo/
stolus paulus de quibusdã ꝓpter epulas
euangeliũ pręedicantib⁹ cõgruentissime di/
Phil.3.d. xerit: Quoꝝ de⁹ venter est: quãto vos ar/
rogantiore impietate facitis/qui ventrem
vestrũ non deum/sed qđ sceleratioris au/
dacię ē/dei mãducatorẽ dicere nõ timetꝭ?
Cui⁹ porro dementię est pios se videri vel/
le: ꝙ ab animaliũ interfectione se tempe/
rãt: cũ oẽs suas escas easdẽ alas habere di
cant/qb⁹ vt putãt viuẽtib⁹ tanta vulnera
et manib⁹ ⁊ dentib⁹ ingerũt? Ca. VI

c Ur aũt si carnib⁹ vesci non vultis/
nõ ipsa aĩalia deo vr̃o oblata ma/
ctatꝭ: vt aię illę q̃s non solũ putatꝭ
humanas/ sed ita diuinas vt ipsa dei mẽ/
bra eẽ credatꝭ a carnis carcere dimittanꝭ:
⁊ ne iterũ redeãt/vestris oratiõib⁹ cõmẽdẽ
tur? An ampli⁹ eas adiuuatꝭ ventre ꝙ mẽ/
te: ⁊ illa potius dei natura saluaꝭ/ quę ve/
stris viscerib⁹ exhalari meruerit/ ꝙꝗ vr̃is
precibus cõmendari? Propterea ergo ven
tri vestro pecora non sacrificatis: q2 ea vi/
ua absumere non potestis: vt eoꝝ animas
intercessione vestri stomachi liberetis. O
beata olera/ quib⁹ ⁊ manu euulsis ⁊ ferro
concisis/⁊ igne cruciatis/⁊ dente contritꝭ:
cõcessum est tamen/vt ad vestroꝝ intesti/
noꝝ aras viua perueniant: ⁊ misera peco
ra quę cum citius de corpore suo exeũt/ in
vestra corpora intrare nõ possunt. Ita de/
lyrantes adhuc putatis ꝙ ideo sumus ini/
mici veteris testamenti: q2 nullã carnẽ im/
mundã dicim⁹/tenentes apl̃i sententiã di/
Ad titũ. 1. d. centis: Omia mũda mundis: Et illud vbi
Matth. 15.b dñs ait: Nõ qđ intrat in os vr̃m coinqui/
nat: sed qđ exit. Qđ nõ ad solas turbas do
minus dixit: sicꝭ vester adimant⁹: quẽ post
manicheũ faustus pręcipue laudat ⁊ vete
Al's eliminareꝭ ri testamẽto †eluminareꝭ/ voluit intelligi:
sed etiã remot⁹ a turbis/hoc idẽ discipulis
Cõtra adimã suis euidentius ⁊ expressius locutus ē. Cũ
tũ.ca.14.⁊.15 eñ hanc domini sententiã testamento ve/
et de ecclesia/ teri opposuisset adimant⁹: q2 I illo scripta
sticis dogma sunt quędam immunda carniũ/a qbus ille
tibus. ca. 31.
Leuit. 11. a. populus iussus est abstinere: timuit ne si/
Deut. 14. a. bi diceretꝭ: cur ergo vos non quasdam/ sed

omnes carnes immũdas existimatis: atꝗ
ab edendis omnib⁹ temperatis: cum tu ip/
se ꝓferas euãgeliciũ testimoniũ/ non coin/
quinari hominẽ ex his quę in os ingrediũ
tur ⁊ in ventrẽ vadunt/atꝗ I latrinã emit/
tunꝭ? Itaꝗ has artissimas/⁊ fallaciã suam
manifestissima veritate/ꝓuocantes angu/
stias/conat⁹ euadere: ait hoc dñm ad tur/
bas dixisse/q̃si paucꝭ ille in secreto vera di
ceret: in turbas aũt falsa iactaret: cũ et hoc
de dño credere sacrilegũ sit: ⁊ oẽs qui le/
gunt nouerint: hoc ⁊ remotis turbis eum
planius dixisse discipulis. Quapropter q2
in exordio harũ litterarũ suarũ faustus sic
miraꝭ adimantũ/ vt ei solũ pręferat mani/
cheum/compendio requiro/ vtrum ista do
mini sententia q̃ dixit: Nõ inquinari ho/
minem his quę I os eius intrant/ vera an
falsa sit. Si falsam dicunt: cur eam tantus
eoꝝ doctor adimant⁹ a christo ꝓlatam di/
cens ad expugnãdũ testamẽtũ vetus ob/
iecit? Si aũt vera ē: cur aduersus eã credũt
se coinquinari si q̃cunꝗ carne vescanꝭ: nisi
forte verũ respondere velint ⁊ dicere/apo/
stolum dixisse: Non oia munda hereticꝭ:
sed oĩa munda mundis. Cur eñ nõ sint
istis hęc munda/idem apl's sequiꝭ ⁊ dicit:
Immundis aũt ⁊ infidelib⁹ nihil est mun/ Ad titũ. 1. c.
dum: sed polluta sunt eorum ⁊ mens ⁊ con
scientia. Unde reuera manicheis omnino
nihil est mundũ: quandoqdem etiã ipsam
dei substãtiam vel naturã/ nõ solũ coinq/
nari potuisse: s3 etiam ex parte coinquina/
tam esse cõtendunt: nec solũ coinquinatã
esse/verũ etiã ex oĩ parte recuperari mun
dariꝗ non posse. Uñ mirũ est ꝙ ita se di/
cunt immundas omnes carnes existimare
⁊ ob hoc ab eis abstinere/quasi aliqd exi/
stiment esse mundum: non solũ escaꝝ/ sed
omniũ creaturaꝝ. Nã ⁊ ipsa olera ⁊ poma
⁊ omnes fruges ⁊ totã terram ⁊ cęlum cõ/
mixtione gentis tenebraꝝ ꝓhibent inqui/
nata. Utinam ergo ⁊ in cęteris cibis erro/
ri suo congruerent: atꝗ ab his quę immũ/
da dicunt omnib⁹ abstinendo/ fame poti⁹
morerenꝭ ꝙ tales blasphemias ꝑtinaciter
loquerenꝭ: Nam se corrigere atꝗ emenda
re nolentibus/hoc esse vtili⁹ quis non in/
telligat? Ca. VII

t Estamento aũt veteri vbi quidam
cibi carnium ꝓhibenꝭ: cur non sit
ↄtraria ista sententia/q̃ dicit apl's:

Ad titū.1.b 1.timoth.4.b Omnia munda mūdis: ⁊ Omis creatura
dei bona est: si possunt intelligāt hoc apo/
stolū de ipsis dixisse naturis: illas autē lit/
teras ꝓpter quasdā ꝑfigurationes tempo
ri congruentes/ animalia quędā/ nō natu/
ra/ sed significatiōe imunda dixisse. Itaq;
verbi gratia: si de porco ⁊ agno requirat:
vtrunq; natura mundū est: q2 omnis crea/
tura dei bona est: quadā ꝟo significatione
agnus mundꝰ/ porcus immundꝰ est: tanq̄
si stultum ⁊ sapientē diceres/ vtrunq; hoc
verbū natura vocis ⁊ litterarū ⁊ syllabarū
quibus constat vtiq; mundū est: significa/
tione aūt vnū hoꝝ verbum quo dicit stul/
tus/ immundū dici potest: nō natura sui/ sʒ
qm̄ quiddam immūdū significat. Et for/
tasse qḋ est in rerum figuris porcus/ hoc ē
in rerum genere stultꝰ: ⁊ tam illud animal
q̄ istę duę syllabę qḋ dr̄ stultus/ quiddam
vnum idemq; significat. Immundū quip/
Leuit. 11.a pe illud animal in lege positū est/ eo q̄ non
ruminet: non aūt hoc eius vitiū: sed natu/
ra est. Sunt aūt homines qui per hoc ani/
mal significant immundi/ ꝓprio vitio non
natura: qui cum libenter audiant verba sa
pientię: postea de his omnino nō cogitāt.
Qḋ enim vtile audierit/ velut ab intestino
memorię tanq̄ ad os cogitatiōis recordā/
di dulcedine recordari: qd est aliud q̄ spiri
taliter quodāmō ruminare? Qḋ qui nō fa/
ciunt/ illoꝝ animaliū genere figurant. Un
de et ipsa a talibus carnibꝰ abstinentia/ ta
le vitiū nos cauere premonuit. Cum enim
thesaurus desiderabilis sit ipsa sapientia:
de hac mundicia ruminandi/ ⁊ immundi/
Prouer.21.c cia nō ruminādi/ alio loco scriptū est: The/
saurus desiderabilis requiescit in ore sapi
entis: vir autē stultus glutit illum. Hęc au
tem similitudines rerū in locutionibus et
obseruatiōibꝰ figurat/ ꝓpt quęrendi ⁊ cō/
parādi exercitationē/ rationales mētes vti
lit ⁊ suauit mouēt. Sed priori pplo multa
talia/ non tm̄ audienda/ verūetiā obseruan
da pręcepta sunt. Tempꝰ em̄ erat/ quo non
tm̄ dictis/ ſ etiā factis ꝓphetari oporteret
ea quę posteriori tempore fuerant reuelan
da. Quibus p christū atq; in christo reue/
latis/ fidei gentiū onera obseruationū nō
sunt imposita: ꝓphetię tamen auctoritas
cōmendata. Ecce nos diximꝰ qua causa cū
ſm dn̄i aplīq; sententiā/ nullas animaliū
carnes immundas habeamꝰ: veteri tamen
testamento/ vbi quędā immundę dictę sūt
nō aduersemur: vos iam dicite quare im/
mundas carnes existimetis? Ca. VIII

Si ſm errorem vestrū/ ꝓpter cōmi/ A
xtionē gentis tenebrarū non car/
nes/ sed ipse deus vester immundꝰ
est i ea parte quā velut debellādis ⁊ capti/
uandis hostibꝰ absorbēdā ⁊ inqnādā misit
⁊ miscuit: deinde ꝓpt ipsam cōmixtionem
etiā quicqd aliud mādicat immundū est.
Sed dicit: Multo amplíꝰ imūdę sunt car
nes. Et q̄re amplíꝰ imūdę sint carnes: lon/
gum est eoꝝ de hac re delyramenta cōme/
morare: sed breuiter attingam q̄ satis rui
inspiciant reprehensores veteris testamen
ti/ tāta stulticię vetustate confecti: vt car/
nis accusatores sine vlla spiritali veritate
solam carnem sapere ꝯuincantur. Fortas/
sis eni paulo prolixior ista respōsio/ sic ad/
uersus eos lectorē instruet/ vt in cęteris re/
sponsionibꝰ non a nobis tam multa ver/
ba requirantur. Dicunt enim isti vaniloq
et mentis seductores/ in illa pugna quan/
do primus homo eorum tenebrarū gentē
elementis fallacibus irretiuit/ vtriusq; se/
xus ꝑncipibꝰ ibidē captis: cum ex eis mū/ Art indidem
dus cōstrueret/ plerosq; eorum in cęlesti/
bus fabricis colligatos/ in quibꝰ erant eti/
am fęminę aliquę pregnātes: Quę cū cę/
lum rotari cępisset/ eandē vertiginē ferre
non valentes/ conceptꝰ suos abortu excus
sisse/ eosdēq; abortiuos fętus et masculos
et fęminas de cęlo i terrā cecidisse/ vixisse/
creuisse/ ꝯcubuisse/ genuisse. Hinc eē dicūt
originem carniū omniū quę mouentur in
terra/ in aqua/ in aere. Ergo si de cęlo ē ori/
go carnaliū/ absurdissimū est propter hoc
eas imūdiores putare: pręsertim quia i ip/
sa structura mūdi eosdem principes tene/
brarum/ ita per omēs ꝯtexiōes a summis
vsq; ad ima colligatos dicunt: vt quanto
quiq; amplius haberēt cōmixti boni/ tan/
to sublimius collocari mererent: ac p hoc
mūdiores carnes esse deberēt/ quaꝝ origo
de cęlo est/ q̄ fruges quę oriunt ex terra.
Deinde quid tam insanū dici potest/ q̄ cō/ B
ceptos fętus ante vitę cōmixtionē tanto
viuaciores fuisse/ vt ⁊ abortiui/ et de cęlo
in terram ruentes viuerent: cōmixta autē
vita nisi tempore maturo editi/ viuere nō
possint: et si de paulo altiore loco cadant/
continuo moriant: vtiq; si regnū vitę ꝯtra

regnũ mortĩ belligerauit/ cõmixta vita vi/
uaciores facere debuit· non corruptibilio/
res. Qđ si in sua natura queq; res magis
suam retinet incorruptionẽ: non duas na/
turas bonas ⁊ malas/ sꝫ duas bonas/ qua/
rum sit vna melior/ pdicare debuerunt.
Unde igitur asserunt imundiores carnes
quas de celo genus ducere affirmãt/ istas
dumtaxat omnib⁹ notas: Nam ipsa pma
corpora pncipum tenebrarũ/ ex arboribus
ibidem natis tanq̃ vermiculis opinantur
exorta: ipsas autem arbores ex quinq̃ illis
elementis. Proinde si animaliũ corpora
primam originem habent ex arborib⁹/ se/
cundam de celo: quid cause est vt imũdio/
ra q̃ fructus arborũ estimenť? Si propte/
rea quia cum moriunť amittunt animam/
vt iam imũdum sit quicquid vita deseren
te manserit: cur eodem pacto non sunt im/
mũda olera vel poma/ que vtiq; sicut sup
dictum est/ cum decerpunť vel auelluntur
moriunť? Horum quippe homicidiorũ rei
esse nolunt/ dum nihil ex terra vel ex arbo/
C re decerpunt. Deinde cum duas animas
esse in vno animantis corpore affirmant:
vnã bonã de gente lucis/ alteram malã de
gente tenebrarũ: nũquid cum occidiť ani/
mal/ bona anima fugit/ ⁊ mala remanet?
Si eni hoc esset/ sic viueret animal occisũ:
quomodo viuebat in gente tenebrarum/
quando solam sue gentis habebat animã
qua etiã rebellauerat aduersum regna di/
uina. Cum ergo in morte cuiuslibet aialis
vtraq; aia ⁊ bona ⁊ mala deserat carnem:
cur imũda caro diciť/ quasi sola bona ani/
ma deserať? Quia etsi alique vite reliquie
remanent/ ex vtraq; remanent. Nec ipsũ
quippe fimũ dicunt remanere sine aliquib⁹
exiguis reliquijs membrorꝫ dei. Nullã igi
tur causã repererũt/ cur asseuerẽt carnes fru
gibus imũdiores: sed videlicet fallacẽ ca/
stitatem suam ostendere conantes/ eo pu/
tant imũdiorem carnem/ quo de concubi/
tu existat: quasi non tanto vehementi⁹ co/
guntur membro illi diuino mãducãdo suc
currere: quanto illic artius colligatum pu/
D tant. Postremo si ista causa ẽ maioris im/
mũdicie carniũ: ea comedãt animaliũ cor/
pora/ que non de ꝯcubitu oriunť: sicut sũt
innumerabilia genera vermiũ: quorꝫ non/
nullos vulgo edunt quedam venetie re/
giones ex arborib⁹ natos. Ranas etiam
quas repente ex vna pluuia terra germi/
nat/ in escã isti assumere debuerunt: vt dei
sui membra talibus formis cõmixta libe/
rarent/ si eam carnem detestanť que ꝯcu/
bitu propagať: et genus humanũ erroris
arguerent/ q gallinis colũbisq; vescantur/
ex masculorꝫ feminarũq; coitu procreatis:
et mũdiores celi ⁊ terre filias ranas abijci/
ant. Nam fm istorum fabulam/ mũdiores
sunt primi pncipes tenebrarũ/ quorꝫ parẽ/
tes arbores fuerunt/ q̃ ipse manicheus:
quem pater ⁊ mater ꝯcũbendo genuerũt.
Mundiores etiã pediculi eorum qui sine Ai̅pedunc
concubitu sudore corporis vel exhalatiõe
nascuntur/ q̃ isti ipsi miseri / qui de paren/
tibus concũbentib⁹ nati sunt. Aut si iam
quicquid ex carne etiam sine concubitu na
scitur/ propterea putant imũdum: quia ip/
sa caro ex concubitu est/ imũda erunt ole/
ra ⁊ fruges/ que de stercorib⁹ fertili⁹ vber/
usq; surrexerint: vbi videant quid faciant
vel quid respondeãt qui fruges dicũt mũ/
diores esse q̃ carnes. Nam stercore qđ im/
mũdius ex carne proijcitur: et quid frugi/
bus feracius adhibetur? Certe ipsi dicunt
per attritiones ⁊ digestiones ciborum fu/
gere inde vitam/ et exiguũ quiddã in ster/
core remanere: Cur ergo vbi exigua vita
remanet: inde cibi vestri/ hoc est/ fruct⁹ ter/
re de stercore et meliores ⁊ maiores ⁊ plu/
res existunt? Caro non purgamentis terre
sed fetibus pascitur: terra vo purgamentꝭ
carnis non fetibus fecundať. Eligant qđ
sit mũdius: aut iam correcti desinant esse
imundi ⁊ infideles/ quib⁹ nihil sit mundũ:
et nobiscũ amplectanť apostolũ dicentẽ:
Omnia mũda mũdis. Dñi est terra ⁊ pleni/ Titum. i. a.
tudo eius. Omnis creatura dei bona est. Ps. 23.
Omnia quippe que naturalit̃ sunt in ordi/ i. tim. 4. a.
ne suo/ bona sunt: ⁊ nemo in eis peccat/ ni/
si qui ordinem suum in dei obediẽtia non
custodiens: eorum quoq; ordinem/ male
vtendo perturbat. Patres autem nostri q̃
deo placuerunt/ tenuerunt ordinem suum
in ipsa obedientia: vt quicquid deus tem/
poribus congruis iubendo distribuit/ sic
obseruarent/ sic quemadmodũ ille distri/
buit. Itaq; nõ solũ carnes ad cibũ datas/
cũ oẽs nature munde essent/ quasdam tñ
nonnulla significatione imũdas illo tem/
pore non ederunt/ quo eas non edi pcep/
tũ erat: vt talib⁹ significationib⁹ futura

rerum manifestatio pfigurareť. Ca. IX.

Ed azymũ panem et cetera huiuſmodi/in quibus fuiſſe vmbrã futurorum dicit apoſtolus: tam rei eſſent illius temporis ꝛ illius populi homines/ſi obſeruare contemnerẽt: quando illa ſic fieri/ꝛ iſta que nunc reuelata ſũt tunc ſic pnũciari oportebat: ꝙ nos deſipientes eſſemus/ ſi nunc iam manifeſtato nouo teſtamento/illas pnũciatiuas obſeruationes/aliquid nobis prodeſſe putaremus. Sicut ſacrilegi ꝛ impij/ ſi eoſdem libros qui propter nos ſcripti ſunt/ vt ea q̃ iam nobis reuelata ꝛ in manifeſtatiõe annunciata ſunt/tanto ante illis figuris pnunciata cognoſcentes/fideliter ꝛ firmiter teneremꝰ: ideo putaremus abijciẽdos/ qꝛ ea que ibi ſcripta ſunt/non iam obſeruare corporaliť/ſed intelligere ꝛ facere ſpiritaliť
1. Cor. 10. c. nos dñs iubet: Scripta ſunt eñi propter nos in quos finis ſeculoꝝ obuenit: ſicut
Roma. 15. a. itẽ dicit idẽ apľs. Oĩa eñi que ante ſcripta ſũt/vt nos doceremur ſcpta ſũt. Quapropter non mãducare azymũ p ſtatutos ſeptem dies/tempore veteris teſtamẽti peccatum fuit: tempore autẽ noui teſtamẽti nõ eſt peccatũ: ſed in ſpe futuri ſeculi quã habemus in chriſto/qui ꝛ animã noſtram induens iuſticia/ꝛ corpus noſtrũ induẽs immortalitate/ꝛ totos nos innouat/ credere aliqd ex veteris corruptionis neceſſitate atqꝫ indigentia nos paſſuros vel acturos ſemper peccatũ eſt: ꝙdiu voluunť iſti ſeptem dies quibus peragiť tempus: ſed hoc veteris teſtamẽti temporibꝰ in figura occultatum a quibuſdã ſanctiſ intelligebať: tempore aũt noui teſtamẽti/in manifeſtatione reuelatũ populis pdicať. Vñ ſcptura ipſa tũc erat pceptũ/ nũc teſtimoniũ.
Leuit. 23. g. Scenophegia nõ celebrare aliqñ pctñ fuit/nũc non eſt pctñ. Tabernaculo aũt dei qd eſt eccleſia non cõpaginari/ ſemp pctñ eſt. Sed tũc agebať ſub pcepto figurato: nũc legiť in teſtimonio reuelato. Nã ꝛ illd qd tũc factũ eſt/ non diceret tabernaculũ teſtimonij/niſi alicui veritati que ſuo tempore declarãda erat/quadã ↄgruẽtia ſigni
Deut. 22 b. ficatiõis atteſtareť. Lineis veſtibꝰ miſcere
Alrlinoſtima purpurã: et ꝛ liniſtema veſte indui aliquãdo peccatũ fuit: nũc nõ eſt peccatũ/ ſed inordinate viuere/ꝛ diuerſi generis pfeſſiones velle miſcere: vt vel ſctimonialis habeat ornamẽta nuptarũ/vel ea que ſe non continens nupſit/ſpẽm virginis gerat/omni modo peccatũ eſt: et ſi quid incõuenienter ex diuerſo genere in vita cuiuſqꝫ contexitur. Uerum illud tunc figurabať in veſtibus/qd nũc declarať in moribꝰ. Illud eñi erat tempus ſignificãdi/hoc manifeſtãdi. Ergo ipſa ſcriptura que tunc fuit exactrix operũ ſignificantiũ/nũc teſtis eſt rerũ ſignificatarũ: et que tunc obſeruabať ad pnũciationẽ/nunc recitať ad ↄfirmationem. Bouem ꝛ aſinũ ad operandũ iungere tunc non licebat/ nunc licet. Ibidem Declaratũ eſt enim p apoſtolũ/ cum de boue triturãte non infrenãdo/ ſcripturam recoleret dicentem: Nunquid de bobus cura eſt deo? 1. Cor. 9. b. Quare ergo nũc legiť/quando id qd ↄhibuit iam licet? Quia idemipſe ibi ſecutus apľs ait: Propter nos ſcriptura dicit. Et vtiqꝫ impiũ eſt/vt non legamꝰ nos qd ſcriptum eſt pꝑter nos. Magis eñi pꝑť nos quibꝰ manifeſtať/ꝙ pꝑter illos in quibus figurabať. Bouem quippe ꝛ aſinũ ſi neceſſe ſit/vnuſquiſqꝫ ſine detrimẽto opis iungit. Sapientẽ vo ꝛ ſtultũ/non vt vnus pcipiat ꝛ alť obtemperet: ſed pariter ex eq̃li poteſtate/vt annũcient verbum dei/nõ ſine ſcandalo quiſqꝫ comites facit. Itaqꝫ eandem ſcripturam tenemus/ꝛ tunc poteſtate pcipientem vmbris tegendum/qd nunc aperireť: ꝛ nunc auctoritate atteſtantem luce apertum/qd tunc tegebatur. De Leuit. 21. d. caluo autem ꝛ reburro ꝙ eos imundos lex dixerit/parum fauſtus attenderat: aut in mendoſum codicem inciderat. Sed vtinã ipſe caluam frontẽ habere voluiſſet/atqꝫ i eam crucem chriſti figere non erubuiſſet: pfecto chriſtum clamantem: Ego ſum veritas: Ioh. 14. a. nec cum falſis vulneribꝰ occubuiſſe/ nec falſis cicatricibus reſurrexiſſe crediſſet. Quinetiam dicit: Ego fallere nõ didici: qd ſentio loquor. Non ergo diſcipulus chriſti ſui/quem falſas cicatrices dubitantibus diſcipulis demonſtraſſe inſanus opinatur/ et non ſolum diceret his vanitatibus ſuis: ſed etiam de ipſa chriſti fallacia ſerui tanꝙ non fallenti vult credi: Utrum chriſto melior/quo fallente ipſe non fallit: An eo ipſo non veracis chriſti/ſed fallacis manichei diſcipulus/cum et hoc fallit in q̃ ſe non didiciſſe fallere gloriatur.

Explicit liber ſextus.

Incipit liber septimus. Ca.I.

Faustus dixit. Quare nō credis in genealogiam iesu? Multe quidem sūt cause: sed palmaris illa/quia nec ipse ore suo vsq̃ se fatet patrē habere/aut genus in terra: sed ecōtra/ quia nō
Joh. 8. et.6. sit de hoc mūdo: quia a patre deo pcesserit: quia descēderit de celo: qr non sibi sint
Matth.12.d mater ɀ fratres/nisi qui fecerint voluntatem patris sui/qui in celis ē. Et adhuc illi ipsi q̄ has eius genealogias ascribūt/non eum ante natiuitatē cognouisse videntur: sed neq̃ statim vt natus est/quo crederent ea scripsisse/ que erga eū oculis suis viderint gesta: sed iuueni iam ɀ maturo coniū-
Luc.3.e. cti sūt ei.i.annoꝝ ferme triginta: Siquidē et etas ascribi diuinis non potest sine blasphemia. Quare cū in omni testimonio veritatis hoc semp queri soleat/vtrū ne quis audierit an viderit: isti io nec audisse se fateantur ab ipso generatiōis hūc ordinem: aut qr oino sit nat⁹/nec vidisse oculis: quia longo post tpe.i.post baptismū cognouerint eum: mihi ɀ omni recte iudicanti/tam stultū videt hoc credere/ q̃ si quis cecum ɀ surdū teste in iudiciū vocet. Ca.II

Augustin⁹ rñdit. Quā dic palmarē causam/cur non accipiat genealogiā iesu christi/ ibi aptissime victus ostendit legētib⁹/que supra dixim⁹ de filio hois/qr tam crebro se christ⁹ esse te-
Matth. 8.c. statur/et de filio dei quō idemipse sit ɀ filius hois: quō fm diuinitatē non habeat ge-
Roma.1.a. nus i terra: fm carnem aūt sit ex semie da-
2.timoth.2.b uid/fm qr aplica doctrina testatur. Unde
Joh.16.f. opoꝛtet eū credi ɀ intelligi ɀ a patre exisse/
Joh. 1.b. et de celo venisse: et hic tñ verbū carnē factum int hoies habitasse. Qd si pptrea putant nō habuisse in terra matrē vel ge-
Matth.12.d nus/ qr dixit: Que mihi mat vel fratres: supest vt etiā discipulos ei⁹ qb⁹ h exemplū in seipso pbuit/vt terreni generis necessitudinē ppt regnū celoꝝ ptēnerēt/affirmēt
Matth.23.a non habuisse patres/quia dixit eis: Ne vobis dicatis patrē in terra: vn⁹ eni pater vester de⁹. Quod g istos de patrib⁹ docuit/ hoc ipse de matre ɀ fratrib⁹ prioꝛ fecit: sic et alia multa i qb⁹ se nobis vt eū imitaremur pbere: et vt sequeremur pire dignat⁹ est. Quapropt iste q̄ in eo qd putat palmare sic vincit/q̃ iaceat ɀ inuoluat in cetris aiaduertendū est. Quippe qui pptrea dicit nō credendū aplis/qui eius nō solum diuinā/sed etiā humanā natiuitatē annūciauerūt/ qr postea iuueni adheserūt/ɀ nec viderūt eū natū/ nec se hoc ab illo audisse dixerūt: Cur g credūt iohanni dicenti: In Joh.1.a.
pncipio erat verbū/ɀ verbū erat apud deum/ɀ deus erat verbū: hoc erat in pncipio apud deum: Oia p ipsum facta sunt/ɀ sine ipso factum est nihil ɀc. Que illis q̄uis nō intelligētib⁹/tñ placēt: dicant vbi h iohānes viderit: aut vbi se hoc ab ipso dño audisse dixerit. Quicqd eni dixerint/vnde h iohannes scire potuerit: inde credim⁹ etiā oēs annūciatoꝛes natiuitatis christi/ id qd annūciauerūt scire potuisse. Deinde quero: vñ credāt dixisse dñm: Que mihi mat Matth.12.d
aut q̄ fratres/nisi qr h euāgelista narrauit? Cur ei nō credūt ɀ illud: Quia mat eius et fratres querebāt eū? Si aūt mentit⁹ ē qd nolūt credere: quō ei credūt dixisse qd nolūt intelligere? Deinde si christū natum/quia iam iuueni adheserat nō potuit nosse matth⁹/ vnde potuit christū nō natum post tot ānos natus nosse maniche⁹? Dicturi sūt: Spūsctūs hoc sciebat q̄ erat i De fide ptra
manicheo. Ille sane si spūsctūs eēt/ vera manich.ca.14
dixisset. Sed cur nō poti⁹ de christo discipulis eius q̄ etiā corpalit ei adheserūt credim⁹: q̄ nō solū p spmsctm ab ipso impertitū scire potuerūt/sicqd lateret in reb⁹ humanis: sed tam recēti ɀ psenti memoria etiam solo humano sensu/gen⁹ christi fm carnē/ et totā originē collegerūt? Et tñ ceci ɀ surdi testes dicunt apli: Utinā tu nō tñ cec⁹ et surdus fuisses/ne tam vana ɀ sacrilega diceres: sed etiā mut⁹/ne talia diceres.

Explicit liber septimus.
Incipit liber octauus. Ca.I.

Faustus dixit. Quare nō accipis testamentum vetus? Quia iam pūent⁹ sū nouo. Ueteri aūt ɀ nouo nō puenit vt scptura testat: Nā pannū Matth.9.b
rudē nouū nemo assuit vestimento veteri: aliodn maioꝛ scissura fiet. Quia g maiorē sicuti vos scissurā facere caueo: christianā nouitatem hebraice vetustati nō misceo. Quis enim nō etiā soꝛdidū iudicet/nouis

vestib⁹ indutis/ nō donare inferiorib⁹ ve-
teres? Quapropt ego etiā si nat⁹ essem iu-
deus/ vt fuerūt apl'i/ dignū tñ erat me no-
uo accepto testamēto vet⁹ repudiare/ vt fe-
cerūt ipsi: Nūc vo ꝛ nature bñficio ꝯsecu-
tus vt sub seruitut' iugo non nascerer: et
christo mihi ꝓtin⁹ occurrēte cū pleno mu-
nere libertatis/ ꝙ miser ꝛ stult⁹ ꝛ insup in-
gratus ero/ si me vltro addixero seruituti?
Gal. 4.b Quippe paulus inde galathas arguit/ q̄
in circūcisionē relabentes/ ad infirma repe
darēt ꝛ egena elementa q̄b⁹ denuo seruire
vellēt. Quō ḡ id ego admittā/ in q̄ aliū vi-
deam rep̄hendi? Turpe ē redire in seruitu-
tem/ sed turpius ire. Ca. II

Augustinus rñdit. Jam q̄dē
a sat' superi⁹ ostēdim⁹/ q̄re ꝛ quō te-
neam⁹ auctoritatē veter' testamē-
ti: nō ad iudaice seruitut' imitationē/ s̄ ad
christiane librat' testificationē. Neq̄ eñ
1. Cor. 10.c. mea/ s̄ apl'i vox ē: q2 oīa hec in figura ꝯtin-
gebāt illis: scripta aūt sunt ꝓpt nos in q̄s
finis sclo᷑ obuenit. Quapropt nō in ser-
uitute facim⁹ que iussa sūt ad nos ꝑnūciā-
dos/ sed in libertate legim⁹ q̄ scripta sūt ad
nos ꝯfirmādos. Quis itaq̄ nō intelligat/
Gal. 4. vnde galathas reuocat apl's/ non religio-
se scripturā circūcisiōis legētes: s̄ iam sup-
Matth. 9.b. stitiose circūcidi volētes? Vñ nō pānū no-
uum vestimēto veteri assuim⁹/ s̄ erudimur
in regno celo᷑/ ad similitudinē illi⁹ patris-
Matth. 13.g familias: quē cōmemorat dñs ꝓferētē de
thesauro noua ꝛ vetera. Jlle autem assuit
pānū nouū vestimēto veteri: q̄ ꝯtinētiam
vult h̄re spiritalē: ꝛ nōdum deposuit spem
carnalē. Nā legite diligent' ꝛ videte de ie-
iunio dñm introgatū/ rñdisse: Nemo assu-
it pānū nouū vestimēto veteri. Adhuc eñ
discipuli dñm carnalit' diligebāt: q̄ñquidē
etiā ne occisū amitterēt formidabant. Vñ
Matth. 16.d petrū reuocātē se a passiōe/ sathanā appel-
lat: q̄ nō sapet que dei sunt/ sed que hoim.
Proinde attēdite in illa phantasia v̄ra de
regno dei/ vñ istam lucē solis carni ꝯspicu-
am tanq̄ ad exēplū vobis ꝓpositā diligi-
tis ꝛ adorat': ꝙ carnalē spem gerat': et in-
uenient' ieiunia v̄ra quō prudentie carnis/
tanq̄ vestimēto veteri assuant'. Veruntñ
cū pān⁹ nou⁹ vestimēto veteri nō ꝯueniat:
vñ potuerūt ꝑncipib⁹ tenebrarū membra
dei v̄ri nō adiūcta atq̄ ꝯsuta/ sed q̄ est ve-
hemēti⁹ cōmixta ꝛ concreta coherere? An

vtrūq̄ vetus ē: q2 vtrūq̄ falsum/ ꝛ vtrūq̄
de prudētia carnis ē? Nisi forte inde vult'
ꝓbare vnū fuisse nouū/ alte᷑ vet⁹/ ꝙ ma-
ior scissura facta ē/ vt miserabilis pann⁹ de
regno lucis abscinderet': ꝛ globo tenebra-
rū eterna pena ꝯsueret': et tñ argute sibi vi-
det' velut acu lingue diuinarū scripturarum
firmamēta ꝯpungere taliū fabula᷑ sordi- Al' compin-gere
dus sartor aut mēdicus indutor.

Explicit liber octauus.
Incipit liber nonus. Ca. I.

Faustus dixit. Quare nō
accipis vetus testamētū? Si
f apl'is licuit sub eodē nat' ab
eo discedere: mihi q̄re nō li-
ceat in q̄ nat⁹ nō sū non vsur-
pare? Oēs quippe gentiles nascimur/ non
iudei: nō deniq̄ christiani/ sed alios ad se
ex eadem gentilitate testamētū vet⁹ addu-
cit/ facitq̄ iudeos: alios nouum/ et initiat
christianos: tanq̄ si due arbores dulcis et
amara radicib⁹ suis' vni⁹ terre i se vim trās-
ferāt/ imitādā q̄litatib⁹ suis. Apl'is ḡ i dul-
cē trāseūtib⁹ ex amaro: ꝙ demēs ero ego/
si in amarā ꝯuertar ex dulci. Ca. II

Augustin⁹ rñdit. Cur ḡ apl'us
a quē dicis relicto iudaismo ex ama-
ritudine trāsisse in dulcedinē: ma-
gis inde fractos ramos dicit/ qui ex ipso
populo in christo credere noluerūt/ et i ip-
sa olee radice: id est origine sanctorum he-
breorum tanq̄ oleastrum gentes insertas
vt fierēt participes pinguedinis olee? Nā
cum de iudeorum lapsu admoneret gētes
ne superbirēt/ ita locut⁹ est: Vobis eñ in- Roma. 11.b
quit dico gentes: q̄diu quidem ego sum
gentium apostolus/ ministeriū meum glo
rifico: si quo modo ad emulationem pro-
uocare potero carnem meam/ vt saluos fa
ciam aliquos ex illis. Si delictū illorum
reconciliatio est mundi: que erit assūptio
nisi vita ex mortuis? Si autem delibatio
sancta est/ ꝛ cōspersio: et si radix sancta est ꝛ
rami: q̄ si aliq̄ ex ramis fracti sūt/ tu autē
cū esses oleaster insert⁹ es i ill' ꝛ soci⁹ radic'
fact⁹ es et pinguedis olee. Noli gl'iari ad-
uersus ramos. Q̄ si gloriar'/ nō tu radicē
portas s̄ radix te. Dic' ḡ: Fracti sūt rami vt
ego iserar. Bñ. Jn incredulitate fracti sūt:
tu autē fide stas. Noli altū sapere/ s̄ time.

Nam si deus naturalib⁹ ramis non peper cit/neq3 tibi parcet. Uides ergo bonitatē ⁊ seueritatem dei: in eos quidem qui ceciderunt seueritatem/ in te autem bonitatē si permanseris in bonitate: Alioqn et tu excideris. Et illi si non permanserint in incredulitate/inserentur: Potens est enī deus iterum inserere illos. Nam si tu ex naturali excisus oleastro/ et contra naturam insertus es in bonam oliuam: quāto magis illi qui sm naturam sunt/ inserent suę oliuę? Nolo enī vos ignorare fratres sacramentum hoc/vt non sitis vobis sapiētes: quia cęcitas ex parte in israel facta est/donec plenitudo gentium intraret/et sic omnis israel saluus fieret. Uidetis ergo vos qui in ista inseri radice non vultis: nō quidem fractis ramis esse similes/sicut est carnalis ⁊ impius populus iudęorum: sed in oleastri amaritudine mansisse. Nam quid nisi oleastrum gentium sapit/ adorare solē et lunam? Nisi forte propterea vos iā non putatis esse in oleastro gentium: quia spinas noui generis additis/ et falsum christum quem cum sole ⁊ luna coleretis: non manu fabrili/sed peruerso corde finxistis? Inseremini ergo in radicem oleę: quo se redditum gaudet apostolus: qui inter fractos ramos per incredulitatē fuit. Inde se quippe liberatum dicit/ cum se a iudaismo ad christum transisse lętatur: quia christus semper in illa radice atq3 in illa arbore prędicatus est/in quem venientē qui non crediderunt fracti sunt inde: ⁊ qui crediderūt inserti sunt ibi. Quibus ne superbiant dicitur: Noli altum sapere/sed time: Nam si deus naturalibus ramis nō pepercit/neq3 tibi parcet. S3 ne d ipsis fractis desperet/ paulopost dicit: Et ipsi si non permanserint in infidelitate/inserentur: Potens est enim deus inserere illos: Nā si tu ex naturali excisus oleastro/et contra naturam insertus es in bonam oliuam: quanto magis illi qui sm naturam sunt/inserentur suę oliuę? Ecce vnde etiam ipse gloriatur a fractura liberatus/et radicis pinguedini redditus. Qui ergo in vobis sunt quos inde fregit impietas/redeant ⁊ rursus inserant. Qui autem nunq̄ ibi fuerunt/ veniant a naturali sterilitate pręcisi/participes fęcunditatis futuri.

Explicit liber nonus.

Incipit liber decimus. Ca. I.

Faustus dixit. Cur nō acceptas testamentum vetus?
f Quia ⁊ ab ipso hoc/et ex nouo didicimus/ aliena nō concupiscere. Quid autē inq̄s alie- Exo. 20.c Roma. 7.b
nū habet testamentū vetus? Immo quid habet nō alienū? Diuitias ꝓmittit/⁊ ventris saturitatem/et filios ⁊ nepotes/ vitāq3 longam/et cum his chananitidis regnum: Gen. 15.d. et 17.b.
sed oīa hęc circūcisis ⁊ obseruantib⁹ sabbata/⁊ imolantib⁹ sibi/⁊ abstinentib⁹ a porcina/⁊ huiusmodi cęteris: quę quia ego negligo ⁊ christian⁹ omīs/vt inepta scilicet ⁊ ad salutem animi minime ptinentia: idcirco nec quę ꝓmittit ad me iam spectare cognosco: memorq3 q2 sit mandatū: non concupisces aliena: iudęis bona sua habere/libens volensq3 permisi/ solo. s. euāgelio/ et regni cęlorum splendida hereditate contētus: Nam vt iudęo si sibi euangeliū vsurparet iure increpitans dicerem: improbe/ quid tibi cum eo est/cuius pręcepta nō seruas: sic vereor ne mihi eadem iudęus increpitet tenenti testamentū vetus/ cuius mandata ꝯtemnam. Exo. 20.b. Leuit. 11.a. Al. inec lego Exo. 20.c

Ca. II

Augustinus rn̄dit. Eadē sępe
a vana repetere istū nō pudet: ꝑ eadem sępe/q̄uis vera rn̄dere me piget. Quisq̄s itaq3 etiam aduersus ista responsionē quęrit/ quę superi⁹ a nobis dicta sūt/ legat. Iudęo aūt dicenti mihi: cur tenes vetus testamētū/cui⁹ ꝑcępta nō seruas: respondeo: seruari a christianis etiam ex ipsis libris ꝑcępta vitę agēdę: pręcepta ꝟo vitę significādę tunc recte obſuata cū ꝓnūciabant ista q̄ nūc reuelata sūt. Quapropt etiā ipsa sic nō obſuo ad religionē: vt teneā tn̄ ad testificationē: sicut ⁊ ꝓmissa carnalia q̄ ibi ꝯtinent/ vnde ꝓpe vet⁹ testamētū: q̄uis mihi ętna sperāda reuelata sint: Et illa tn̄ attestātia lego q̄ i figura cōtingebāt ill: scripta sūt autē ꝓpt nos in q̄s fines seculoꝝ obuenit. Itaq3 si audistis q̄d rn̄deam⁹ iudęis: audite et q̄d obijciamus manicheis. Supra li. 4 ca. 2. et. 6. ca. 1 1. Corī. 10.c

Ca. III

c Certe faust⁹ dixit/turbari nos posse si nob iudęi dixerit: Quare tenetis vet⁹ testamētū/cui⁹ ꝑcępta n̄ obſuatis? Quibus nos eisdē scptur ę venerata atq3 ſuata auctoritate rn̄dem⁹. Uos q̄d rn̄detis cū vo-

bis dr: Quare tenetis euãgelicos libros/ q̃z
vos ad decipiẽdos iperitos cõfingitis sectatores:
et q̃ ibi scripta sũt/ nõ solũ nõ creditis/
s etiã quãtis potestis virib⁹ oppugnatis? Certe
videtis vos poti⁹ de nouo testamento/ q̃z
nos de vetere obiectis rñdere non posse.
Oĩa eni q̃ in vetere scripta sũt/ nos ⁊ vera
esse dicim⁹/ ⁊ diuinit⁹ mãdata ⁊ ꝯgruis tpi
bus distributa. Uos aũt cũ vobis obiecta
fuerint q̄ in libris noui testamẽti scripta sũt/
nec accipiunt a vob: deficiẽtes i rñdẽdo/ ⁊
manifesta veritate faucib⁹ p̃ssis/ anhelitu
saucio dicitis eẽ falsata. Quid aliud possint
expirare p̃focata ora fallaciũ: vel poti⁹ qd
aliud possẽt putare ꝯfossa cadauera mortuoꝝ?
Et tñ ꝯfessus ẽ faustus/ nõ ꝯcupisce
Roma.7.b. re aliena: non solũ se ex nouo testamẽto/ s
Exo.20.c. etiã ex vetere didicisse: qḋ certe a suo deo
non possit discere. Ille quippe si nõ ꝯcupiuit
aliena: q̃re super terram tenebrarũ vbi
nunq̃z fuerũt noua secula cõstruit? An dictur⁹
est/ prior ipsa gens tenebrarũ regnũ
meũ ꝯcupiuit/ qḋ ab illa erat alienũ: Ergo
imitat⁹ est gentẽ tenebrarũ/ vt ⁊ ipse ꝯcupisceret
aliena? An angustũ antea fuerat
regnũ lucis? Optãdũ igit erat bellũ vt acq̃reret
devictoria latitudo regnãdi. Qḋ si
bonũ est/ ⁊ ante potuit cõcupisci: sed expectabat
vt gens hostilis in bellũ p̃or erũperet/
quo q̃si iusti⁹ expugnaret. Si aũt nõ est
bonũ: q̃re inimico victo sup alienã terram
crescere voluit regnũ suũ/ cũ pri⁹ ꝯtent⁹ suis
finib⁹ plena felicitate vixisset? Sed vtinam
vere isti hec ipsa p̃cepta vite agende
quoꝝ est vnũ: ne ꝯcupiscam⁹ alienũ/ vellẽt
ex illis litteris discere: pfecto mãsuescerẽt
et mites intelligerent etiã illa p̃cepta vite
significande/ q̃bus eoꝝ oblatrat offensio:
et illi tũc tempori obseruãda congruisse/ et
huic nũc tempori intelligenda congruere.
Nos aũt quõ vetus testamẽtũ tanq̃z alie-
1.Cor.10.c nũ ꝯcupiscim⁹/ cũ ea legam⁹ que in figura
ꝯtingebãt illis: scripta sunt aũt ppter nos
in quos finis secloꝝ obuenit? Puto q̄ nõ
ꝯcupiscit alienũ: qui h̃ legit/ qḋ scriptum ẽ
propter ipsum.

Explicit liber decimus.

Incipit liber vndecim⁹. Ca. 1

f Faustus dixit. Apostolum
accipis? Et maxime.
Cur ergo non credis filium
dei ex semine dauid natũ sm carnem? Roma.1.a.
Non equidem crediderim apostolum dei
contraria sibi scribere potuisse: et modo
hanc/ modo illam de dño nostro habuisse
sententiã. Sz q: vobis ita placet/ q̃ nunq̃z
sine stomacho auditis aliqd esse in apostolo
cauponatũ/ ne hoc q̃dem nobis scias eẽ
ꝯtrariũ. Siquidẽ hec vetus videat esse et
antiq̃ opinio pauli de iesu/ cum eum ⁊ ipse
dauid filiũ putaret vt ceteri: qḋ tñ vbi falsum
didicit/ iterpolat ⁊ infirmat: scribẽsq̃z
ad corinthios: Nos inq̃t neminẽ nouim⁹ 2.Cor.5.c
sm carnẽ: etsi cognouim⁹ sm carnẽ christũ:
sed nũc iam non nouim⁹: Quare ꝯsideres
oportet/ quantũ intersit inter hec duo capitula:
e quib⁹ vnũ phibet iesum filiũ dauid
sm carnem: alterũ vo iam se neminem
nosse sm carnẽ. Que si vtraq̃z sunt pauli:
hac ratione erunt qua dixi: aut vnũ ipsoꝝ
non erit pauli. Prosequitur deniq̃z: Itaq̃z Ibidem.d
inquit si qua est in christo noua creatura/
vetera transierunt: ecce facta sunt omnia
noua. Uides ergo cum veterem appellare
et trãsitoriam fidem illam priorem: id est
iesum credidisse ex semĩe dauid sm carnẽ:
nouam vo hanc secundã ⁊ permanentem:
quia neminem iam nouerit sm carnem.
Quapropter et alibi: Cum essem inquit 1.Cor.13.c.
paruulus/ vt paruulus loquebar/ vt paruulus
sapiebam: cum autem fact⁹ sũ vir:
que paruuli erant euacuaui. Qḋ si ita est:
quid ergo ⁊ nos indignũ facimus/ si nouã
et meliorem pauli tenentes confessionem/
veterem illam ac deteriorem proijcimus?
Aut si vobis sm q̄ ad romanos scribit: cre- Roma.10.b
dere cordi est: nobis quare licitum non sit
sm q̄ ad corĩthios/ dogmatizare? Quis ⁊
hoc ad duriciam vestram ita responderim:
Alioquin absit apostolum dei q̄ edifica- Gal.2.d
uit vnq̃z destruere/ ne se ipse preuaricatorem
constituat/ vt contestatus est. Uerunta
si eius est ⁊ prior illa sententia/ nũc emẽdata
est: Sin fas non est/ paulum inemendatum
dixisse aliquid vnq̃z/ ipsius non est.

Augustin⁹ rñdit. (Ca. II.

a Hoc est qḋ pauloante dixi: q: vbi
sic manifesta veritate isti prefocã-
tur/ vt obsessi dilucidis verbis sanctarum
scripturarum/ exitum in eis fallacie sue reperire
non possint: id testimoniũ qḋ prolatum
est falsum esse respondent. O vocem
a veritate fugacem: in amentia pertinacẽ?

Usq; adeo inuicta sunt que aduersus vos
de diuinis codicibus pferuntur/vt non sit
aliud qd dicatis/nisi eos esse falsatos que
auctoritas litterarum aperit. Et quis sa-
cer liber euolui: qd documētum cuiuslibet
scripture ad puincēdos errores exeri pōt/
si hec vox admittit/si alicui⁹ ponderis esti-
matur? Aliud est ipsos libros non accipe-
re/ꝛ nullo eoꝝ vinclo detineri: qd pagani
de omnib⁹ libris nr̄is: qd iudei de nouo te
stamento faciūt: qd deniq; nosipsi de vr̄is
et aliorum hereticoꝝ/si quos suos ꝛ ppri-
os habēt/vel de his qui appellant apocry-
phi: nō q habēdi sint i aliq̄ auctoritate se-
creta: sed q2 nulla testificatiōis luce decla-
rati/de nescio quo secreto/ nescio quoꝝ p̄-
sumptione plati sunt. Aliud est ergo au-
ctoritate aliq̄ꝝ vel libroꝝ vel hominū nō
teneri/et aliud est dicere: iste quidē vir san
ctus oia vera scripsit: et ista epistola ipsi⁹
est/s; in eaipsa/hoc eius ē/ hoc nō est eius.
Ubi cū ex aduerso audieris/pba: non psu
gias ad exēplaria veriora/vel pluriū codi-
cum vel antiquoꝝ vel lingue p̄cedentis
vnde hoc in aliā linguā interp̄tatū est: sed
dicas/vnde probo h̄ illi⁹ esse/illud nō esse:
q2 h̄ pro me sonat/illud contra me. Tuis ḡ
regula charitatis/quicq̄d ptra te fuerit nō
est verum: quid si alicui⁹ simili insania/sed
tñ qua tua duricia pfrigat existat/et dicat:
Immo illud qd p te sonat/ falsum est: hoc
aūt qd ptra te ē/ verū est: q̄d actur⁹ es/nisi
forte aliū libꝝ platur⁹/vbi quicq̄d legeris
fm tuā sententiā possit intelligi? Hoc si fe-
ceris: non de aliq̄ eius particula/sed de to-
to audies ptradicentē ꝛ clamantē/falsus ē.
Quid ages? quo te puertes? Quā libri a
te plati originē/quā vetustatē/quā seriem
succesionis testē citabis? Nam si h̄ facere Dis.11.c.pals
conaberis/ꝛ nihil valebis: et vides in hac
re q̄d ecclesie catholice valeat auctoritas:
que ab ipsis fundatissimis sedib⁹ aplorum
vsq; ad hodiernū diem succedētiū sibimet
epoꝝ serie/ꝛ tot ploꝝ psensione firmatur.
Itaq; si de fide exēplariū questio verteret:
sicut in nōnullis que ꝛ pauce sūt/et sacra-
rum litterarū studiosis notissime sentētia-
rū varietates/vel ex aliarū regionū codici-
bus/vnde ipsa doctrina cōmeauit/nostra
dubitatio dijudicaret: vel si ibi q; codices
variarēt/ plures paucioribus aut vetustio-
res recentiorib⁹ p̄ferentur: etsi adhuc esset
incerta varietas/p̄cedens lingua vnde il-
lud iterp̄tatū est psuleret. Hoc mō querūt/
qui qd eos mouet in scripturis sanctis tan-
ta auctoritate firmatis inuenire volūt/ vt
habeant vnde instruant/non vnde rixent.

Hoc aūt qd aduersus im- (Ca. III
b pietatē vestram ex apostoli pauli
epl'a pfertur: filiū dei ex semie da- Roma.1.a.
uid esse fm carnē/omnes codices et noui ꝛ
veteres habēt/oēs ecclesie legunt/oēs lin-
gue psentiunt. Exuimini ḡ pallio fallacie/
quo faust⁹ indut⁹/cū sibi pposuisset tanq̄
interrogantē ꝛ dicentē: Accipis apostolū
paulū? respōdit: ꝛ maxime. Cur eni nō po-
tius respondit/ꝛ mime: nisi q2 fallax aliud
q; id qd falsū erat respondere non potuit?
Quid enim accipit apli pauli? Non p̄mū
hoiem quē ille dicit de terra terrenū. De q̄
item dicit: Factus est p̄mus homo adam i 1. Cor. 15
animā viuentē. Ille autem āņūciat/nescio
quē primū hominē: nec de terra terrenū/
nec factū in animā viuentē: sed de substā-
tia dei/idipsum existentē qd de⁹ est: mem-
bra sua vel vestimēta sua vel arma sua: id
est q̄nq; elemēta/cū ꝛ ipsa nihil aliud eēnt
q; substātia dei/in tenebrarū gente mersis-
se vt inq̄nata caperent: non fm hominem
quē paulus dicit de celo: quem dicit etiam 1. Cor. 15
nouissimū adam i spiritu viuificantē: quē
dicit factum ex semine dauid fm carnem:
factum ex muliere/factum sub lege/ vt eos Gal. 4.a
qui sub lege erant redimeret. De quo ad ti-
motheum dicit: Memor esto christum ie- 2. timoth.
sum resurrexisse a mortuis ex semine da-
uid/fm euangelium meum: In cuius exē-
plo etiam resurrectionem nostram predi-
cat dicens: Tradidi eni vobis in p̄mis qd 1. Cor. 15.a.
et accepistis: quia christus mortuus est p
peccatis nostris fm scripturas/ et quia se-
pultus/ ꝛ quia resurrexit tertia die fm scri-
pturas. Et paulopost infert/quare hoc di-
xerit: Si autem christus predicatur/ quia Ibidem
resurrexit a mortuis: quomodo dicūt qui-
dam in vobis/quia resurrectio mortuorū
non est? Iste autem qui interrogatus vtrū
accipiat apostolum paulum: respondet/
ꝛ maxie: h̄ oia negat: nec iesū ex semie da-
uid vult accipe/nec factū ex muliere: quā Lib. 2. de cō
nō q fuerit vel pcūbendo vel partēdo cor- sensu euag.
rupta/mulierē paul⁹ appellat: s; more scrip- ca. 28. ꝛ. ab
turarū loquitur: q̄ ipsum sexū sic appellare 4. de symbo
consuerunt: Sic i genesi de eua scriptū est: lo aplico ca.
5. in fi.

Gen.2.d. Formauit eam i mulierē/ cum cōmixta vi/
ro nō fuisset. Nec ipsam mortem christi et
sepulturam ꝛ resurrectionē accipit: quādo
quidem christum dicit nec mortale corp⁹
habuisse/vbi illa vera mors esset: nec illas
Ioh.19.et.20 cicatrices veras fuisse/ quas post resurrec/
tionem discipulis ostendit: cum eis qd̄ et
paulus cōmemorat viuus apparuit: nec ip
sam carnem nostram resurrecturā in corp⁹
spiritale mutatam: sicut apertissime idem
1.Cor.15.f apostolus dicit: Seminat̄ corpus anima/
le/surgit corpus spiritale. Vn̄ discerniens
inter corpus animale ꝛ spiritale/ contexit
qd̄ iam cōmemoraui de primo adam/ ꝛ no
Ibidem. uissimo adam. Deinde intulit: Hoc autē
dico fratres/quoniam caro ꝛ sanguis re/
Cōtra adimā gnū dei possidere non possunt. Et ne qsq̄
tū.ca.12. ipsam speciem carnis ꝛ ipsam substātiam
non posse resurgere credidisset/ et exprime
re volens quid nunc appellauerit carnē et
sanguinē: quia ipsā corruptionē intelligi
voluit/ que tūc i resurrectione iustorū non
1.Cor.15. erit/cōtinuo contexuit: Neq̄ corruptio in
corruptelā possidebit. Et ne adhuc quisq̄
putaret/non illud qd̄ sepultum fuerit re/
surrecturum/sed tanq̄ alia tunica ponat̄ ꝛ
alia melior accipiatur/volens apertissime
declarare/quia hocipsum in melius cōmu/
Matth.17.a tabitur: sicut vestimēta christi i monte nō
sunt posita/ꝛ alia sumpta: sed ipsa que fue
rant/ in melius clarificata sūt. Sequitur:
1.Cor.15.g. et contexit/dicens: Ecce mysteriuz vobis
dico: Omnes quidem resurgemus/non tn̄
omnes imutabimur. Et ne adhuc esset in/
certum/q̄ sint qui imutabunt̄: In atomo
inquit/in ictu oculi i nouissima tuba: Ca/
net eni tuba/ꝛ mortui resurgent incorrup/
ti ꝛ nos imutabimur. Adhuc forte dicant:
non ſm hoc mortale ꝛ corruptibile corpus
nos in resurrectione cōmutari/sed ſm ani/
mam/cum apostolus hoc non proposuerit
vn̄ diceret/ſ3 de corpore ab ipsi⁹ questiōis
initio locut⁹ fuerit: sicut ipsa eius indicat
propositio. Sed dicet aliqs/ inquit: Quo
modo resurgēt mortui/ quo autem corpo/
re veniunt? Hic iam consequenter tanq̄
digito ostendit vnde loqueretur/ et subie/
cit dicens: Oportet eni corruptibile hoc
induere incorruptelam/ ꝛ mortale hoc in/
duere imortalitatē. Hec ergo cum iste ne/
get/cunq̄ ipsum deum de quo paulus di/
1.timoth.1.d. cit/ Immortali incorruptibili soli deo ho/
nor ꝛ gloria amen: iste corruptibilē p̄di/
cet: qn̄ quidem substantiā eius atq̄ natu/
ram ꝛ totam timuisse/ne a tenebrarū gen/
te corrumperet̄/et vt cetere consuleret̄ ex
parte corruptam/ detestanda ꝛ abominā/
da eorum fabula somniat. Ca.IIII

Uid est q̄ etiam in hoc conat̄ fal/
q lere imperitos ꝛ i diuinis scriptur̄
minus eruditos/ vt interrogatus
vtrum accipiat apostolū paulum: respon/
deat/maxime: ꝛ inueniat̄ minime? Sed certa
inquit ratio est/qua ostendā paulum apo/
stolum/aut proficiēdo mutasse sententiā/
et scribentem ad corinthios emendasse qd̄
scripserat ad romanos: aut olno nō scrip/
sisse/qd̄ tanq̄ ei⁹ profertur: filium dei ex se/
mine dauid ſm carnem. Qua tandem ra/
tione id ostendit? Quia non potest inquit
vtrūq̄ verum esse/ et qd̄ in epistola est ad
romanos: de filio suo/ qui fact⁹ est ei ex se/ Roma.1.a.
mine dauid ſm carnē: Et qd̄ ait ad corin/
thios: Itaq̄ nos amodo neminē nouim⁹ 2.Cor.5.d.
ſm carnē: etsi noueram⁹ ſm carnē christū/
sed nunc iam non nouimus. Restat ergo
vt nos demonstremus q̄ possit vtrūq̄ ve/
rum esse: et q̄ sibi hec duo non sint con/
traria. Vnū quippe eorum non esse pauli:
nullo modo possum⁹ dicere: quia nulla in
eo variat codicū auctoritas. Etsi eni in q̄/
busdā latinis exēplarib⁹ nō legit̄ fact⁹/sed
natus ex semine dauid/cum greca fact⁹ ha
beāt: vnde non ad verbum/sed ad senten/
tiam trāsferre voluit dicēdo/natum/latin⁹
interpres: tn̄ christum ex semie dauid esse
ſm carnem/omniū librorum atq̄ linguarum
ↄcordat auctoritas. In hoc autem paulū
aliquādo errasse/ꝛ ꝓficiendo mutasse sen/
tētiam: absit vt dicam⁹. Qd̄ etiā ipse fau/
stus sensit/q̄ improbe atq̄ impie diceret̄:
maluitq̄ dicere/pauli ep̄lam alioꝝ falsita/
te corruptā/q̄ ipsius errore vitiosam.

Ehis enim libris dici (Ca.V
d potest aliqd̄ eos habere non ↄso/
nū fortasse occultiori ꝛ ad dinoscē
dum difficiliori veritati: qd̄ sic remanserit/
aut in posteriorib⁹ correctū sit: q̄ nō preci/
piēdi auctoritate/sed ꝓficiēdi exercitatiōe
scribunt̄ nobis. Int̄ hos eni sum⁹/ quibus
idē ap̄ls dicit: Et si qd̄ alit̄ sapit̄/id q̄ vo/ Phil.3.c.
bis de⁹ reuelauit. Qd̄ gen⁹ lſarū/nō cū cre
dendi necessitate/ſ3 cū iudicandi libtate le/
gendū est. Cui tn̄ ne intercluderet̄ loc⁹ ꝛ adi/

meret posterl ad questiones difficiles tra/
ctandas atq versandas/ lingue ac stili sa/
luberrim⁹ labor: distincta ē a posterioꝝ li/
bris/excellētia canonice auctoritatl veterl
Dis.11.c. palam et noui testamēti: q̄ apl̄oꝝ ꝯfirmata tpib⁹
ꝑ successiones ep̄oꝝ ꝛ propagatiōes eccle/
siarum/ tanq̄ in sede quadam sublimit cō/
stituta est: cui seruiat omnis fidelis ꝛ pius
intellectus. Ibi siquid velut absurdū mo/
uerit/ nō licet dicere: auctor hu⁹ libri non
tenuit veritatē: sed aut codex mēdosus ē/
aut interpres errauit/ aut tu non intelligl.
In opusculis autem posterioꝝ/ que libris
innumerabilib⁹ cōtinent/ sed nullo modo
illi sacratissime canonicarū scripturarū ex/
cellentie coequant/ etiam in quibuscunq
eorum inuenit eadem veritas/ longe tñ est
impar auctoritas. Itaq in eis si qua for/
te propterea dissonare putant a vero/ qr
non vt dicta sunt intelligunt: tñ liberum
ibi habet lector auditor ve iudicium/ que
vel approbet qđ placuerit/ vl improbet qđ
offenderit: et ideo cuncta eiusmodi nisi vl
certa ratione/ vel ex illa canonica auctori/
tate defendant/ vt demonstretur siue oino
ita esse/ siue fieri potuisse/ qđ vel disputa/
tum ibi est vl narratum: si cui displicuerit/
aut credere noluerit/ non reprehendit. In
illa vo canonica eminētia sacrarū littera/
rum/ etiam si vnus propheta/ seu aposto/
lus/ aut euangelista aliquid in suis litteris
posuisse/ ipsa canonis ꝯfirmatiōe declara/
tur: non licet dubitare qđ verum sit: Alio/
quin nulla erit pagina q̄ humane imperitie
regat infirmitas: si libroꝝ saluberrima au/
ctoritas/ aut ꝯtempta penit⁹ aboletur/ aut
interminata confunditur. Ca. VI

Quapropt quisqs es quē velut re/
pugnantia ista mouerunt/ qr alibi
Roma.1.a. scriptū est: Filiū dei ex semine da/
2.Cor.5.c. uid: alibi autē: Etsi noueram⁹ christū ſm
carnē/ sed iā nūc non nouim⁹: et nō vtrūq
ex vni⁹ apl̄i litteris proferret/ sed vnū eoꝝ
paulus dixisset/ alterum petr⁹/ aut esaias/
aut alius quisq apostoloꝝ/ siue propheta/
rum: quia ita sibi omnia in canonica auc/
toritate concordant/ vt tanq vno ore di/
cta/ iustissima ꝛ prudentissima pietate cre/
dantur/ ꝛ serenissimo intellectu inuenian/
tur/ ꝛ sollertissima diligētia demonstrent/
non liceret de alterutro dubitare. Proin/
de/ quia ex apostoli pauli canonicis: id est
vere pauli epistolis/ vtrūq profertur/ ꝛ nō
possumus dicere/ aut mēdosum esse codi/
cem: omnes eni latini emendati sic habēt:
aut interpretē errasse: omēs eni greci emē/
dati sic habēt: restat vt tu non intelligas:
a me autem ratio flagitet/ quomodo neu/
trum ab altero dissonet: sed in eadem sane
fidei regula vtrūq concordet. Si eni tu q̄
pie quereres/ posses inuenire quō ista per/
scrutata dilucescant. Ca. VII

Nam qr filius dei ex semine dauid
homo factus est/ nec idem aposto/
lus vno loco dic/ et alie sancte scri/
pture apertissime ꝑdicāt. Qđ vero dicit:
Etsi noueramus christum ſm carnem/ sed
iam nūc non nouimus: ea ipsa circumstan/
tia scripture loci eius satis ostendit/ quid
loquatur apostolus. Suo quippe more vi/
tam nostram futuram que iam in ipso ho/
mine mediatore christo iesu capite nostro
resurgente completa est/ ita spe certa me/
ditatur: tanq iam assit presensq teneat:
que vtiq vita non erit/ ſm carnem: Nāq
hoc loco non ipsam corporis nostri substā/
tiam/ quā dn̄s etiam post resurrectionē su/
am carnem appellat/ dicens: Palpate ꝛ vi/ Luc.24.
dete/ quia spiritus ossa ꝛ carnem non ha/
bet sicut me videtis habere: sed corruptio/
nem mortalitatēq carnis vult intelligi/ q̄
tunc non erit in nobis/ sicut iam in christo
non est. Hāc eni proprie carnem noiabat 1.Retrac.
etiam cum de ipsa resurrectione satis eui/ ca.16.b
denter loqueret ꝛ diceret/ qđ iam supra cō
memoraui: Caro ꝛ sanguis regnū dei pos/ 1.Cor.
sidere non possunt: neq corruptio incorru
ptionem possidebit. Cum ergo factū fue/
rit/ qđ ibi consequent dicit: Ecce mysteriū Ibidem.
vobis dico/ omnes quidem resurgemus/
non tñ omnes immutabimur: in atomo:
id est in momento/ in ictu oculi in nouissi/
ma tuba: canet enim tuba ꝛ mortui resur/
gent incorrupti/ ꝛ nos imutabimur: opor/
tet eni corruptibile hoc induere incorrup/
tionem/ et mortale hoc induere imortalita
tem: iam ſm id qr carnem/ non ipsam cor/
poris substantiam/ sed ipsam corruptionē
mortalitatis appellat/ non erit vtiq caro:
quia corruptionē mortalitatis mutata nō
habebit: ſm autem ipsius substantie cor/
porisq originem/ eadem caro erit: quia ip/
sa resurget ꝛ ipsa mutabitur: qr ꝛ illud ve/
rum est qđ ait dn̄s/ posteaq resurrexit:

Luc. 24.f. Palpate & videte/ q: spirit⁹ ossa & carnem nõ habet sicut me videtis habere. Et hoc
1. Cor. 15.f verum est qđ ait apl's: Caro & sanguis regnũ dei possidere non possunt. Illud eñ dictum est/ sm ipsam substantiã/ quę etiã tunc erit/ quia ipsa mutabit: hoc autẽ dictum est sm carnalem corruptiõis qualitatem/ quę tunc iam non erit: q: mutata caro non corrumpet.
2. Cor. 5.c Noueram⁹ ergo christum sm carnem: id est sm carnis mortalitatem anteq̃ resurgeret: sed nũc iam non
Roma. 6.b. nouimus: quia sicut dicit idem apl's: Christus resurgẽs a mortuis iam non morit & mors ei vltra nõ dñabit. Nam si te ad verborum proprietatẽ teneas/ mentit⁹ est qđ ait: noueram⁹ christum sm carnem/ si christus nunq̃ fuit sm carnem: Nemo eñ nouerat qđ non erat. Nõ autem dixit: putabamus christũ sm carnem/ sed noueram⁹: Veruntñ vt verbo non premã/ ne quis affirmet per abusionem locutũ apostolũ/ vt p eo qđ est/ putabam⁹/ diceret/ noueram⁹: illud miror non attendere hoies cecos/ vel potius non miror non videre cecos: quia si christ⁹ ideo nõ habuit carnẽ: q: dixit apostolus: nunc iam non se nosse christum sm carnem: nec illi habuerũt carnẽ: de quib⁹
2. Cor. 5.c. in eodem loco dicit. Itaq̃ nos amodo neminem nouim⁹ sm carnem: neq̃ eñi de solo christo id volens intelligi/ posset dicere: neminẽ nouimus sm carnem: sed q: illorum secũ vitam futuram tanq̃ presentem meditabat: qui resurgentes cõmutabunt: Amodo inqt neminẽ nouim⁹ sm carnẽ: id est tam certam spem tenem⁹ futurę nostrę incorruptionis & imortalitatis/ vt amodo iam in ipsa noticia gaudeam⁹. Unde
Col. 3.a alio loco dicit: Si autem resurrexistis cum christo/ quę sursum sunt querite/ vbi christus est ad dexteram dei sedẽs: quę sursum sunt sapite/ non quę sup terram. Nondum vtiq̃ resurrexim⁹ sicut christus/ sed tñ sm spem quę nobis in illo est/ iam nos cũ illo resurrexisse testatus ẽ. Unde etiam dicit:
Titum. 3.b. Scđm suã misericordiã saluos nos fecit p lauacrum regenerationis. Quis autẽ non intelligat i lauacro regeneratiõs spem nobis datam futurę salutis/ non iam salutẽ ipsam quę pmittit: et tñ quia certa spes ẽ tanq̃ iam data esset eadem salus/ saluos nos inquit fecit. Alio quippe loco dilucidis
Roma. 8.d. sime dicit: Nos in nobisipsis ingemiscim⁹ adoptionẽ expectantes redemptionẽ corporis nostri: Spe eñ salui facti sum⁹: spes autem quę videtur non est spes: qđ eñ videt quis/ quid sperat? Si aũt qđ nõ videmus speram⁹/ per patientiã expectamus. Sicut & hic nõ dixit: salui futuri sum⁹/ sed amodo iam salui facti sumus/ nondũ tñ in re sed in spe: Spe eñ inquit salui facti sumus: sic et ibi dictum est: Amodo neminẽ 2. Cor. 5.c.
nouim⁹ sm carnem: nondũ in re/ sed in spe intelligit: q: spes nob in christo ẽ: q: in illo iam cõpletũ est/ qđ nobis pmissũ speram⁹:
Ille quippe iam resurrexit/ & mors ei vltra Roma. 6.b
non dñabit. Quem etsi noueram⁹ sm carnem/ cũ adhuc moritur⁹ esse: Inerat quippe in eius corpore illa mortalitas quã p prie carnem appellat apl's: sed iam nũc nõ nouimus: illud eni eius mortale/ iam induit imortalitatẽ: vnde sm pristinã mortalitatem iam caro appellari non possit.

Cap. VIII

Itaq̃ ipsius loci contextionẽ vbi hec sententia est/ de q̃ isti calũniant p̃siderem⁹: vt hoc qđ dico magis eluceat. Charitas inquit chri 2. Cor. 5.c
sti compellit nos/ iudicãtes hoc: qm̃ si vn⁹ pro omnib⁹ mortuus est: ergo omnes mortui sunt: & pro omnib⁹ mortuus est: vt qui viuũt iam non sibi viuãt/ sed ei qui pro ipsis mortu⁹ est & resurrexit. Itaq̃ nos amodo neminẽ nouim⁹ sm carnem: etsi noueramus sm carnem christum/ sed iam nunc non nouim⁹. Certe iam nũc cuius apparet propter resurrectionem christi/ hoc dixisse apostolũ: siquidem ista verba illud p̃cessit: vt qui viuũt iam non sibi viuãt/ sed ei qui pro omnib⁹ mortuus est & resurrexit. Quid est eni aliud: nõ sibi/ sed illi viuant/ nisi vt sm carnẽ nõ viuãt in spe terrenor & corruptibiliũ honor: s sm spiritũ in spe resurrectiõis quę iã ex ipsis i christo facta ẽ. Itaq̃ cor pro qb⁹ christus mortu⁹ est & resurrexit: et qui iam non sibi sed illi viuunt/ neminẽ sm carnem apostolus nouerat p pter spem futurę imortalitatis/ in cuius expectatione viuebant: quę i christo iam nõ spes s res erat: quem etsi nouerat sm carnem cum adhuc moritur⁹ esset/ iam tñ non nouerat: quia eum resurrexisse nouerat et vltra ei mortẽ/ non dñaturã. Et quia oẽs Roma. 6.
in illo/ etsi nondum iam re/ iam tñ spe hoc sum⁹/ sequit et dicit: Si qua igit in christo 2. Cor. 5.c.
noua creatura/ vetera trãsierunt: ecce fa

cta sunt omnia noua: Omnia aūt ex deo
qui recōciliauit nos sibi per christū. Om-
nis ꝙ noua creatura. i. popul⁹ innouat⁹ ꝑ
fidem/ vt habeat interim in spe qđ in re po
stea ꝑficiat: i christo habet etiā qđ i se spe-
rat. Itaqꝫ nūc vetera trāsierunt fm spem:
qꝛ modo iam nō est tempus veteris testa-
menti/ quo tꝑale atqꝫ carnale regnū expe-
ctetur a deo: et facta sūt oīa noua fm ean-
dem spem/ vt regnū celoꝝ/ vbi nulla erit
mors atqꝫ corruptio/ ꝓmissum teneamus.
In resurrectiōe autē mortuoꝝ/ nō iam fm
1. Cor. 15. d spem/ sed fm rem/ ⁊ vetera trāsibūt: cū ini-
mica nouissima destruet mors/ et fient oīa
Ibidem. g. noua: cum corruptibile hoc induerit incor-
ruptionē/ et mortale hoc induerit imorta-
litatem: qđ iam factū est in christo: quem
fm rem iam non nouerat paulus fm car-
nem: coꝝ ꝟo pro ꝗbus mortuus est ⁊ resur
rexit/ nondū fm carnē sed fm spem/ nemi-
nem nouerat fm carnem: quia illius gra-
Eph. 2. a tia: sicut idem ad ephesios dicit: sum⁹ sal-
ui facti. Nam ⁊ ipse locus huic sentētie sic
Ibidem attestat: Deus aūt inqt/ qui diues est ī mi
sericordia/ propt multā dilectionē qua di-
lexit nos/ et cum essem⁹ mortui peccatꝭ cō-
uiuificauit nos in christo/ cui⁹ gratia sum⁹
salui facti. Qđ eni hic dixit: Cōuiuificauit
2. Cor. 5. c. nos i christo: hoc dixit ad corīthios: Ut ꝗ
viuunt iam non sibi viuāt/ sed ei qui ꝓ ip-
sis mortuus est ⁊ resurrexit. Et ꝙ hic dicit:
Cuius gratia salui sum⁹ facti: iam velut ꝑ-
fectum sit loquitur qđ in spe tenet: Nā qđ
pauloante cōmemoraui/ apertissime alibi
Roma. 8. e dicit: Spe eni salui facti sum⁹. Ideoqꝫ et h
sequit/ et tanꝗ̄ perfectū enumerat qđ fu-
Eph. 2. b turum ē: Et simul inqt excitauit ⁊ simul se
dere fecit in celestib⁹ in christo iesu. Certe
eni in celestib⁹ christus iam sedet/ nondum
aūt nos: sed quia spe certa qđ futuꝝ est/ iā
tenemus: simul sedere nos dixit in celesti-
bus/ nondū in nobis sed iam in illo. Nāqꝫ
ne putares iam nūc eē ꝑfectū qđ in spe ita
dicit tanꝗ̄ ꝑfectū sit: atqꝫ vt intelligas ad-
Ibidem huc futurū/ sequit et dicit: Ut ostenderet
in superuenientib⁹ seculis supabūdantes
diuitias gratie sue in benignitate sup nos
Roma. 7. b. in christo iesu. Hinc est et illud: Cū eñ es-
semus in carne/ passiones peccatoꝝ que ꝑ
legē sunt operabant in membris nostris/
vt fructum ferrēt morti. Ita eñ dixit: Cū
essemus in carne/ quasi iam non essent in
carne: qđ ita intelligit: Cū essem⁹ in spe re-
rum carnalium/ quādo lex que impleri non
potest nisi per charitatem spiritalē/ ad hoc
super eos erat vt per ꝓuaricationē abun- Roma. 5. d
daret delictum: vt postea reuelato nouo
testamento per indulgentiā superabūda-
ret gratia. Hinc simulit alibi dicit: Qui au- Roma. 8. b
tem in carne sunt/ deo placere non possūt.
Et ne putaret quisꝙ̄ eos dictos qui nōdū
mortui sunt/ statim subiecit: Uos autē nō
estis in carne/ sed in spiritu. i. qui in spe car-
nalium bonoꝝ sunt/ deo placere non pos-
sunt: vos autē non estis in spe carnalium/
sed in spe spiritaliū. i. regni celoꝝ: vbi ⁊ ip-
sum corpus per illā mutationē in suo quo-
dam genere spiritale erit/ qđ modo anima
le ē: Seminat corpus animale: sicut ad co- 1. Cor. 15. f
rinthios idem dicit: resurget corpus spi-
ritale. Si ergo neminem eoꝝ iam nouerat
fm carnem apls: qui ꝓpterea dicebant nō
esse in carne/ quia non erant in spe rerum
carnaliū: quis adhuc corruptibilē carnem
mortalemqꝫ portarent: quāto expressi⁹ de
christo diceret/ ꝙ eum iam nō nouerat fm
carnem/ in cuius corpore etiam re ipa iam
perfectum erat qđ illi i spe ꝓmissum tene-
bant. Quāto ergo meli⁹/ quāto religiosi⁹
diuine scripture ita pertractant vt discus-
sis omnibus concordare inueniant/ ꝗ̄ de-
ficiente hoīe in questione quā soluere non
potest/ tanꝗ̄ vere in parte accepentur: et
tanꝗ̄ false in parte damnent: quia ⁊ cum
esset paruulus apls/ et ea que paruuli erāt 1. Cor. 13. c
saperet: quis h ad similitudinē dixerit: non
dum erat tñ spiritalis/ qualis iam erat cū
scriberet que ad ecclesiarū edificationē/ nō
proficiendi exercitatione in studiosoꝝ ma-
nib⁹ versarent: sed precipiēdi auctoritate ī
ecclesiastico canone legerent.

Explicit liber vndecimus.
Incipit liber duodecim⁹. Ca. I.

Faustus dixit. Cur nō ac-
cipitis ꝓphas? Immo tu dic
poti⁹ si ꝗd habes cur debea-
mus ꝓphetas accipe? Propt
testimonia inqt que de chri-
sto ꝓfati sūt: Ego ꝗdē nulla inueni: quis
attenti⁹ eos ⁊ curiosissime legerim. Sꝫ tñ
et h in verbis fidei ꝯfessio ē/ in christū sine
teste ⁊ argumēto non credere. Nempe ipsi

vos docere soletis: idcirco nihil esse curio/
sius exq̄rendū: quia simplex sit ꝛ absoluta
christiana credulitas: Quō ergo nūc fidei
simplicitatē destruitis: indicijs eam ac te/
stibus fulciēdo et ħ iudeis? Aut si ꝑma vo/
bis sentētia displicet: idcircoqꝫ trāsitis in
alterā: qui fidelior vobis esse testis debet
q̄ de⁹ ipse de filio suo: q̄ non per vatē nec ꝑ
interpretē/ sed vltro celitus erupta voce cū
Matth.3.d et.17.a cum mitteret ad terrā dixit: Hic est fili⁹ me
us dilectissim⁹/ credite illi. Necnō ꝛ ipse de
Joh.8.c. se: A patre meo ꝓcessi et veni in hūc mun/
dum: atqꝫ multa alia hmōi. Ad q̄ rn̄dētes
Ibidem.b iudei: Tu de te testificaris/ dicebāt: testimo/
niū tuū non est verū. Quib⁹ ip̄e: Et si ego
testificor de me/ testimoniū meū verū est:
q2 non sum solus. Nam ꝛ i lege vestra scri/
Deut.17.b ptum est: Duoꝝ hominū testimoniū verū
Joh.8.c. est. Ego sum q̄ testificor de me/ et testificat̄
de me qui me misit pater: non dixit ꝓphe/
te. Adhuc ꝛ opera ipsa sua sibi in testimo/
Joh.10.g niū vocat: Si mihi nō creditis dicens/ ope
ribus credite: non dixit: si mihi nō creditis
ꝓphetis credite: Quaꝓpt̄ nos testimo/
nijs de saluatore nr̄o nullis egem⁹/ exēpla
tm̄ vite honeste ꝛ prudentiā ac virtutē in
ꝓphetis q̄rim⁹: quoꝝ nihil in iudeoꝝ fu/
isse vatibus: quia te non latuerit sentio: si/
quidem ꝯsulente me/ cur eos accipiendos
putares/ non improuide/ nec inurbanis si/
lentio eorum mādatis operib⁹ in sola trā/
siluisti p̄sagia: oblitus vtiqꝫ scriptum esse:
Matth.7.c Nunq̄ vindemiari vuā d̄ spinis/ nec de tri
bulis ficus. Quaꝓpt̄ hec strictim inte/
rim ꝛ castigate ad interrogationē tuam re
sponderim: quia q̄ris/ cur non accipia/
mus prophetas: alioq̄n nihil eos de chri/
sto ꝓphetasse/ abūde iam parentū nostro/
rum libris ostensum est. Ego ꝟo illud adij
ciam: qui si hebraici vates christum scien/
tes ꝛ p̄dicantes/ tam flagitiose vixerūt/ iu/
re et ipsis dici poterit/ id qđ paulus de gen
Roma.1.c. tium sapientib⁹ cōtestat̄: Quia cum agno
uissent deum/ non vt deum clarificauerūt
aut gratias egerunt: sed euanuerūt in cō/
gitationib⁹ suis/ et intenebratū est insipi/
ens cor eorum. Vides ergo non esse ma/
gnum magna cognouisse/ nisi ex eorū vi/
xeris dignitate. Ca. II

Augustin⁹ respondit. Nem/
a pe his omnibus verbis id ait fau/
stus/ vt prophetas hebreos neqꝫ
quicqꝫ de christo prenūciauisse/ neqꝫ si pre/
nunciarūt/ eorū testimonia nobis ꝓdesse:
neqꝫ illos ipsos ex eorundē testimoniorū
dignitate vixisse credam⁹. Nos itaqꝫ de/
monstrabim⁹ ꝛ eorū de christo presagia/ et
quantū ꝑ ea nobis ad fidei veritatē firmi/
tatemqꝫ ꝯsultū sit/ et eos sue ꝓphetie con/
gruenter apteqꝫ vixisse. In hac tripertita di
sputatione/ illud qđ ꝑmo posui/ longū est
sic ꝓbare/ vt de illis oīb⁹ libris testimonia
ꝓferam/ quib⁹ ostendā christū esse p̄dictū:
sed hui⁹ hoīs leuitatē grauissimo auctori/
tatis pondere conterā. Ita quippe nō acci/
pit ꝓphetas hebreos/ vt accipere se tm̄ ꝓ/
fiteatur aplo̅s. Aplu̅s aūt paulus de q̄ cū
se ipse tanq̄ ex aduersa voce interrogasset:
vtrū eum acciperet/ rn̄dit: et maxie: Quid
de illoꝝ ꝓphetia dicat audiam⁹. Paul⁹ in/ Roma.1.a
quit seru⁹ christi/ vocat⁹ aplu̅s/ segregatus i
euāgeliū dei/ qđ ante ꝓmiserat ꝑ ꝓphetas
suos in scripturis sanctis de filio suo: q̄ fa/
ctus est ei ex semie dauid sm̄ carnē. Quid
vult amplius/ nisi forte hoc de alijs aliq̄b⁹
ꝓphetis/ non de nostris hebreis dictū vo/
lunt intelligi? Sꝫ q̄q̄ per quoslibet dictū
sit/ de illo tm̄ filio dei ꝓmissum est euāgeli/
um: qui factus est ei ex semie dauid sm̄ car
nem: in qđ euāgeliū segregatū se dicit apo
stolus. Istoꝝ aūt ꝑfidie hoc sit ꝯtrariū/ qđ
sm̄ hoc euāgeliū/ credim⁹ filiū dei factū ex
semine dauid sm̄ carnē: tm̄ aptiora cogno/
scant/ quib⁹ euidentissimū ꝓphetis testi/
moniū perhibet̄/ per eum aplm̄ cui⁹ aucto
ritate superboꝝ istoꝝ colla frāgāt̄. Ca. III

Eritatē inquit dico in christo/ non Roma.9.a
v mētior: ꝯtestāte mihi ꝯsciētia mea
in spiritusancto: quia tristicia est
mihi magna ꝛ ꝯtinuus dolor cordi meo.
Optabā eni egoipse anathema esse a chri/
sto pro fratribus meis/ cognatis sm̄ carnē
qui sunt israelite: quorum ē adoptio ꝛ glo/
ria et testamentū ꝛ legis constitutio ꝛ ob/
sequium et promissiones: quorum patres
et ex quibus christus sm̄ carnem/ qui ē su/
per omnia deus benedict⁹ in secula. Quid
potest abundantius dici/ quid expressius
declarari/ quid sanctius cōmendari? Que
est enim adoptio israelitarum/ nisi per fili/
um dei? Unde ad galathas dicit: Cum au Gal.4.a
tem venit plenitudo temporis/ misit de⁹
filium suum factum ex muliere/ factū sub
lege: vt eos qui sub lege erāt redimeret/ vt

adoptionē filiorū reciperem⁹. Et que glo/
ria eorū nisi precipua illa/de qua idē apo/
stolus ad eosdem romanos dicit: Quid ꝗ
Roma. 3.a. amplius est iudeo/aut que vtilitas circūci/
sionis? Multū p omnē modū: Primū qui/
dem/quia credita sūt illis eloquia dei: que/
rant isti ꝗ sint eloquia dei credita iudeis:
et ostendant nobis alia pret hebreoꝝ pro/
phetarum? Jam vo testamēta cur dixit ad
israelitas precipue pertinere: nisi quia ve/
tus testamentū illis datum est: ꝛ nouū in
vetere figuratum: legis autem cōstitutio/
nem que israelitis data est/non intelligen
tes eius dispensationem: quia iam non
vult nos deus esse sub lege/sed sub gratia:
reprehendere isti solent imperitia furiosa.
Cedāt ergo auctoritati aplice: que laudās
atqꝫ cōmendans israelitarū excellentiam:
etiam hoc enumerauit qđ eorum sit legis
ꝯstitutio. Que si mala esset/non vtiqꝫ i eo/
rum laude poneret. Si autē christum non
Joh. 5.g. predicaret/non ipse dñs diceret: Si crede/
retis moysi/crederetis ꝛ mihi: de me enim
ille scripsit. Nec post resurrectionē sic eis
Luc. 24.f. attestaret dicens: Oportebat impleri om/
nia que scripta sunt i lege moysi ꝛ prophe/
tis ꝛ psalmis de me. Ca. IIII

Sed quia manichei alium christum
predicant/non eum quem predica
uerunt apostoli: sed suū proprium
fallacem/fallaciter huius falsitatis sectato
tes congruent et ipsi mentiunt: nisi ꝙ im/
pudenter sibi credi volunt/cum se mentiē/
tis discipulos esse profiteant: contigit eis
qđ de ipsis infidelib⁹ iudeis dicit apostol⁹:
2. Cor. 3.d Cū legitur moyses/velamen est super cor
eorum: neqꝫ eñ aufertur hoc velamen: per
qđ non intelligunt moysen/nisi trāsierint
ad christum: non qualē ipsi finxerunt/ sed
q̄lem patres hebrei pphetauerūt. Sic eñ
Ibidem. idem apostolus ait: Cum autem transierit
ad dñm auferetur velamē. Neqꝫ eñ mirū
Luc. 24.f. est ꝙ resurgenti christo ꝛ dicenti: Oporte/
bat impleri omnia que scripta sunt in lege
moysi et prophetis et psalmis de me/ no/
lunt isti credere: q̄siquidē christus ipse nar/
rauit/quid abraam dixerit immisericordi
cuidam diuiti/cum apud inferos torquere/
tur ꝛ peteret inde mitti aliquem ad fratres
suos/a quo docerent ne et ipsi venirent in
Luc. 16.g. illum locum tormentoꝝ. Hoc eñ ei dictū
est: Habent ibi moysen ꝛ pphetas. Et cū

ille dixisset/non eos credituros/nisi aliqs
resurrexisset a mortuis/verissime respōsū
est: Si moysen et pphetas non audiunt/
neqꝫ siqs ex mortuis resurrexerit credent.
Quapropt isti nō audiētes moysen ꝛ pro/
phetas/non solū a mortuis resurgēti chri/
sto/sed oīno christum a mortuis resurrexis/
se non credunt. Quō enim resurrexisse cre/
dunt/quem mortuū fuisse nō credunt? Nā
quomodo mortuū fuisse credunt/quē mor
tale corp⁹ habuisse non credunt? Ca. V

Nos autē non illis tanqꝫ eius chri/
sti qui fallax fuit/ sed eius qui oīno
non fuit/ fallacib⁹ predicatoribus
non credimus. Habemus eñ christum ve/
rum atqꝫ veracem/predictum a prophetis/
predicatum ab apostolis/ predicatiōis sue
testimonia ex lege ꝛ prophetis adhibenti/
bus: sicut innumerabilib⁹ locis ostēdunt.
Qđ paulus breuissime verissimeqꝫ cōple/
xus est/dicens: Nunc autem sine lege iusti Roma. 3.c
cia dei manifestata est: testificata per legē
et prophetas. Quos prophetas/nisi israe/
litas? Quoꝝ esse apertissime dixit: et testa Roma. 9.a
menta et legis constitutionem ꝛ pmissio/
nes. De quo promissiones nisi de christo?
Qđ breuiter alio loco determinat/cum de
christo loquit dicēs: Quotquot enim sūt 2. Cor. 1.d
pmissiones dei: in illo etiā dicit mihi pau/
lus israelitarū esse legis ꝯstitutionē. Di/
cit etiam: Finis enim legis christus/ad iu/ Roma. 10.a
sticiā omni credenti. Dicit etiam de chri/
sto loquens: Quotquot enim sunt pmis/
siones dei/in illo sunt. Etiam et tu mihi di
cis/israelitas de christo nihil predixisse p/
phetas? Quid igitur restat: nisi vt eligam
vtrum manicheo credam/fabulam vanā ꝛ
longam contra paulum narranti: an pau/
lo pmonenti: Si quis vobis euāgelizaue/ Gal. 1.b.
rit preter ꝙ qđ euāgelizauim⁹ vobis/ ana/
thema sit. Ca. VI

Hic forte dicāt: Ostende nobis vbi
sit christ⁹ ab israelitis pphetis pnū/
ciat⁹: q̄si parua sit ista auctoritas:
qz dicūt apostoli ea ꝗ in hebreoꝝ ppheta/
rum litteris legimus i christo esse comple/
ta: vel qđ dicit ipse dñs de se/ illi illa esse
conscripta: proinde quisquis hoc ostende/
re non potuerit/ipse nō intelligit: non apo
stoli aut christus aut sancti codices menti/
untur: veruntñ vt multa non colligam/et
h vnū cōmemorem qđ eodem loco apłus

Roma.9.b consequent dicit: Non põt autem excide/
re verbũ dei: non enim omnes q̃ ex israel hi
sunt isrlite: neq3 qui sũt semẽ abrae omẽs fi
lij: sed in isaac vocabitur tibi semen: hoc est
nõ hi qui filij carnis/ hi filij dei: sed filij pro/
missiõis deputãt in semie. Quid ad hec re/
spõsuri sũt/ cũ aperte alio loco de hoc semi/
Gen.26.b. ne ad abraã dicatur: In semie tuo benedi/
centur omnes gentes terre. Nam si eo tem
pore hinc disputarem⁹/ quo tẽpore hoc ex/
Gal.3.c ponebat apl's/ dicẽs: Abrae dicte sũt ꝓmis
siones et semini ei⁹: nõ dicit ꝛ seminib⁹ tã/
quã in multis/ sed tanquã in vno: et semi/
ni tuo qđ est christus: fortasse aliquis non
tam impudent nollet h credere antequã
videret omnes gentes credere in christum
qui predicatur ex semine abraã: Nunc ve/
ro cum hoc impleri videam⁹ qđ tãto ante
prenunciatum legimus/ cũ omnes gentes
iam benedicantur in semine abrae: cui di/
Gen.26.b ctum est ante ãnorũ milia: In semine tuo
benedicent omnes gentes: quis tam per/
tinacit insaniat/ vt vel aliũ christum q̃ non
sit ex semine abrae/ conet inducere: vel de
isto vero christo ꝓphetias hebreas/ cui⁹ gẽ
tis pat ẽ abraã/ nihil existimet ꝓnũciasse?

(Ca. VII.

Quis autẽ potest/ nõ dico vna breui respõsione/ quales in hoc opere habere coartamur: s quolibet ingenti volumine oĩa cõmemo rare preconia ꝓphetarũ hebreorũ/ de dño et saluatore nostro iesu christo: quãdoqui/ dem omnia que illis cõtinentur libris/ vel de ipso dicta sũt/ vel ꝓpter ipsum: sed pro/ pter exercitationẽ querẽtis/ et delectatio/ nem inuenientis/ multo plura ibi per alle/ gorias ꝛ enigmata/ partim verbis solis in sinuantur/ partim etiã facta narrant: Ve/ rũtamẽ nisi aliqua ibi manifesta essent/ nõ cõprehenderẽtur sensus quo etiã obscura clarescerent: q̃q̃ et ex illis que figuris in/ uoluta sũt/ si quedam velut sub vno aspe/ ctu quasi cõtexta ponant/ ita coniũgũt in ꝯtestatione christi voces suas/ vt cuiusvis obtusi surditas erubescat.

Ca. VIII.

Gen.2.a
Sex dieb⁹ i genesi ꝯsũmauit de⁹ oĩa
opera sua/ septimo requieuit. Sex
etatib⁹ humanũ gen⁹ hoc seculo ꝑ
successiones tempoꝝ dei opera insigniũt:
quarũ prima est ab adam vsq3 ad noe: se/
cũda a noe vsq3 ad abraã: tertia ab abraã
vsq3 ad dauid: quarta a dauid vsq3 ad trãs/
migrationẽ in babyloniã: q̃nta inde vsq3
ad humilẽ aduentũ domini nostri iesu chri
sti: sexta que nũc agitur donec excelsus ve/
niat in iudiciũ: septima xo itelligitur in re/
quie sanctoꝝ/ nõ in hac vita/ sed in alia: vbi
vidit requiescentẽ pauperẽ diues ille/ cum Luc.16.f.
apud iferos torqueret: vbi nõ fit vespa/ q2
null⁹ ibi rerũ defectus ẽ. Sexto die i genesi Gen.1.d
format hõ ad imaginẽ dei: sexta etate secu/
li manifestat reformatio nostra in nouitate Col.3.b
mẽtl/ ꝺm imaginẽ ei⁹ qui creauit nos: sicut
dicit apostolus. Fit viro dormiẽti cõiũx de Gen.2.d
latere: fit xp̃o moriente ecclesia de sacramẽ/
to sanguinis qui de latere mortui ꝓfluxit. Joh.19.f.
Vocatur eua vita et mater viuorũ/ que de Gen.2.d
viri sui latere facta est: ꝛ dicit domin⁹ in euã
gelio: Si quis nõ mãducauerit carnẽ meã Joh.6.f
et biberit sanguinẽ meũ/ nõ habebit i se vi/
tam: Et oĩa que illic intelligunt enuclea/
te minutatimq3 tractanda/ xp̃m ꝛ ecclesiam
preloquuntur/ siue in bonis christianis siue
i malis. Neq3 eni frustra dixit apl's: Adã q̃ Roma.5.c
est forma futuri: vt illud: Relinquet homo Gen.2.d
patrẽ ꝛ matrẽ ꝛ adherebit vxori sue/ ꝛ erũt Eph.5.g
duo in carne vna. Sacramẽtũ inquit hoc
magnũ est: ego autẽ dico in christo ꝛ in ec/
clesia. Quis eni nõ agnoscat christũ eo mo/
do reliquisse patrem/ quo cũ in forma dei es Phil.2.a
set/ nõ rapinã arbitratus est esse equal deo:
sed semetipsum exinaniuit formã serui ac/
cipiẽs? Reliquisse etiã matrẽ synagogam
iudeorũ/ veteri testamẽto carnaliter inherẽ
tem/ ꝛ adhesisse vxori sue sancte ecclesie: vt
pace noui testamẽti essent duo i carne vna:
quia cũ sit de⁹ apud patrẽ ꝑ quem facti su/
mus/ factus est per carnẽ particeps nostri
vt illi⁹ capitis corp⁹ esse possim⁹.

Ca. IX.

Sicut cain in sacrificiũ ex terre fru/ Gen.4.
ctibus reprobatur: abel autem sa/
crificium ex ouibus ꝛ earũ adipe su
scipit: ita noui testamẽti fides ex innocẽtia
gratie deũ laudãs/ veteris testamẽti terre/
nis operibus anteponitur: q2 etsi iudei an
te recte illa fecerũt: in eo tamẽ infidelitatl
rei sunt/ quia christo veniente iam tempus
noui testamenti a tempe veteris testamẽti
non distinxerũt. Dixit eni deus ad cain: Si
recte offeras/ recte autem nõ diuidas/ pec/
casti: Qui si obtẽperasset deo dicẽti/ quie/
sce: ad te enim conuersio eius/ ꝛ tu dñabe/
ris illius/ ad se conuertisset peccatum suum
sibi hoc tribuens/ ꝛ ꝯfitens deo: ac sic adiu

tus indulgentię gratia/ipſe peccato ſuo do
minaretur: nō illo ſibi dominātē ſeru⁹ pec/
De ciui. dei li. 15. ca. 7. in fi. cati fratrem occideret innocentē. Sic et iu/
dei/ in quorū hęc figura gerebant: ſi quie/
ſcerent a ſua perturbatione/ꝛ tempus ſalu
tis per gratiam in peccatorū remiſſione co
Matth. 9. b. gnoſcentes/audirēt chriſtum dicentē: Nō
eſt opus ſanis medicus/ſed male habenti/
bus: Non veni vocare iuſtos ſꝫ peccatores
Joh. 8. c. in penitentiam: Et omis qui facit peccatū
ſeru⁹ eſt peccati: Et ſi vos filius liberaue/
rit/ tunc vere liberi eritiſ: ad ſe cōuertiſſent
peccatum ſuum in confeſſione: ſicut in pſal
Ps. 40. mo ſcriptum eſt/medico dicenteſ: Ego dixi
domine miſerere mei: ſana animam meam
quoniam peccaui tibi: Eidē peccato q̄diu
eſſet adhuc in eorū mortali corpore/p ſpem
Roma. 10. a. gratię liberi dominarent: Nūc autē igno/
rantes dei iuſticiā ꝛ ſuam volentes conſti/
tuere/elati de operibus legis/nō humiliati
Roma. 6. b. et. 9. g. de peccatis ſuis/non quieuerūt: et regnāte
peccato in eorum mortali corpore ad obe/
diendum deſiderijs eiuſ: offenderunt in la/
pidem offenſionis/ꝛ exarſerunt odio aduer
ſus eum: cuius opera vidētes deo accepta
eſſe/doluerūt: illo q̄ cęcus natus iam vide/
Joh. 9. f. bat ſibi dicente: Scim⁹ qꝛ peccatores deus
non exaudit/ſed qui eum coluerit ꝛ volun/
tatem eius fecerit hunc exaudit. Tanq̄ ſi
eis diceret: Super ſacrificium cain nō reſpi
cit/ſed ſuper ſacrificiū abel reſpicit. Itaq̄
Gen. 4. b. occiditur abel minor natu a fratre maiore
Mat. 27. d natu. Occiditur chriſtus caput populi mi/
noris natu/a populo iudęorum maiore natu.
Ille in campo: iſte i caluarię loco. Ca. X.

Gen. 4. Interrogat de⁹ cain/nō tanq̄ igna/
rus eum a quo diſcat: ſed tanq̄ iu/
dex reum quem puniat/vbi ſit fra/
ter eius. Reſpondit ille neſcire ſe/ nec ei⁹ ſe
eſſe cuſtodem. Uſq̄adhuc quid nobis re/
ſpondēt iudęi/ cū eos dei voce: hoc eſt ſan/
ctarum ſcripturarū voce interrogamus de
chriſto/ niſi neſcire ſe chriſtum quem dici/
mus? Fallax enim cain ignoratio/ iudęorum
eſt falſa negatio. Eſſent autem quodāmo/
do chriſti cuſtodes/ſi chriſtianam fidem ac/
cipere et cuſtodire voluiſſent. Nam qui cu/
ſtodit in corde ſuo chriſtū/nō dicit qđ cain:
Nunqđ ego cuſtos ſum fratris mei? Dicit
de⁹ ad cain: Quid feciſti: vox ſanguis fra/
tris tui clamat ad me de terra. Sic arguit i
ſcripturis ſanctis vox diuina iudęos. Ha/
bet enim magnā vocem chriſti ſanguis in
terra/cum eo accepto ab omnibus gentib⁹
reſpōdetur/amē. Hęc eſt clara vox ſangui/
nis/quā ſanguis ipſe exprimit ex ore fideliū
eodem ſanguine redemptorum. Ca. XI

Dicit deus ad cain: Et nūc maledi/ Gen. 4. b.
ctus tu a terra/quę aperuit os ſuū
accipere ſanguinem fratris tui de
manu tua: quoniā operaberiſ terram/et nō
adijciet virtutem ſuam dare tibi: Gemens
et tremens eris in terra. Nō dixit: maledi/
cta terra/ſed maledictus tu a terra quę ape
ruit os ſuum excipere ſanguinē fratris tui
de manu tua. Maledict⁹ eſt popul⁹ iudai/
cus infidelis a terra: id eſt ab eccleſia/ quę
aperuit os ſuum in confeſſione peccatorū
accipere ſanguinem chriſti/qui fuſus eſt in
remiſſionē peccatorū/de manu peccatoris
nolentis eſſe ſub gratia ſed ſub lege/ vt eſ/
ſet ab eccleſia maledictus: id eſt vt eum in/
telligeret et oſtenderet eccleſia maledictū/
dicēte apoſtolo: Quicūq̄ enim ex operib⁹ Gal. 3. b.
legis ſunt/ſub maledicto ſunt legis. Dein/
de cum dixiſſet: Maledict⁹ tu a terra quę
aperuit os ſuum accipere ſanguinē fratris
tui de manu tua: Non dixit: quoniā opa/
beris cain/ſed ait: quoniā operaberis ter/
ram/et nō adijciet virtutē ſuam dare tibi.
Unde nō eſt neceſſe eandē terrā intellige/
re opari cain q̄ aperuit os ſanguinem acci/
pere fratris de manu eius: ſed ideo male/
dictus intelligitur ab hac terra: qm̄ opera/
tur terrā quę nōdū adijciet virtutem ſuam
dare illi: id eſt ideo populū iudęorū male/
dictum agnoſcit et oſtendit eccleſia: qm̄
occiſo chriſto adhuc operat terrenam cir/
cumciſionem/ terrenū ſabbatū/ terrenum
azymū/ terrenū paſcha: quę omis terrena
operatio habet occultam virtutem intelli
gendę gratię chriſti: quę non datur iudęis
in impietate ꝛ infidelitate perſeuerātib⁹:
quia nouo teſtamēto reuelata eſt: Et non
tranſeuntibus ad dominū/nō eis auferet 2. Cor. 3. d.
velamen/qđ in lectione veteris teſtamen/
ti manet: qꝛ in ſolo chriſto euacuatur. Nō
ipſa lectio veteris teſtamēti quę habet ab
ſconditā virtutē/ſed velamē quo abſcon/
dit. Unde chriſto i cruce paſſo/velū tem/ Matth. 27.
pli cōſciſſum eſt: vt per chriſti paſſionē re/
uelentur ſecreta ſacramētorū fidelib⁹/ ad/
bibendum eius ſanguinē ore aperto in cō
feſſione tranſeuntib⁹. Propterea popul⁹

ille sicut cain adhuc operat terram: adhuc
exercet opationē legis carnalit: quę non ei
dat virtutē suam: quia in ea non intelligit
gratiam christi. Propterea et ipsam terrā
quā christus portauit: id est in eius carne/
ipsi operati sunt salutē nostrā crucifigen/
Roma.4.d. do christū: qui mortuus est propt delicta
nostra. Nec eis dedit eadem terra virtutē
suam: quia non iustificati sunt virtute re/
surrectionis eius/qui resurrexit propt iusti
1. Cor.15.b. ficationē nostrā: Quia etsi crucifixus ē ex
infirmitate/s vivit ex virtute dei: sicut di/
cit apls. Hęc ergo est virtus terrę illi⁹ quā
non ostēdit impijs τ incredulis: Unde nec
resurgens eis a qbus erat crucifixus/appa/
ruit tanq̄ cain operāti terram/vt granū il/
lud seminaret: non ostendēs eadem terra
Gen.4.b. fructum virtutis suę: qm̄ opaberis inquit
terram τ nō adijciet ꝟtutē suam dare tibi:
Gemens τ tremēs eris in terra. Ca.XII

Nunc ecce quis nō videat/qs non
agnoscat i tota terra quacūq; dis/
persus ē ille populus: quō gemat
merore amissi regni/et tremat timore sub
innumerabilib⁹ populꝭ christianis. Ideoq;
Ibidem respondit cain τ dixit: Maior ē causa mea
si eijcis me hodie a facie terrę/τ a facie tua
abscondar/et ero gemēs τ tremēs sup ter/
ram: et erit/omis qui inuenerit me/occidet
me. Uere ide gemit τ tremit/ne regno etiā
terreno pdito/ista visibili morte occidat.
Hanc dicit maiorē causam q̄ illā/q ei ter/
ra nō dat virtutē suā/ne spiritalit moriat.
Carnalit eni sapit τ abscondi a facie dei. i.
iratū habere deū graue non putat/nisi ne
inueniat τ occidat. Carnaliter sapit tanq̄
Roma.8.a. operās terrā cuius virtutē nō accipit. Sa/
pere aūt fm carnē/mors est. Quā ille non
intelligēs/amisso regno gemit/τ corpalem
Gen.4.c. mortē tremit. Sed qd ei rndit de⁹: Nō sic
inqt: Ois q occiderit cain/septē vindictas
exoluet. i. nō sic quō dicis: nō corpali mor/
te interibit gen⁹ impiū carnaliū iudęorū:
Quicūq; eni eos ita pdiderit/ septē vindi/
ctas exoluet. i. aufert ab eis septem vindi/
ctas qbus alligati sūt ppter reatum occisi
christi: vt h toto tpe qd septenario dierum
numero voluit/magi q; nō interit gens iu/
dea/satis appareat fidelib⁹ christianis/quā
subiectionē meruerint: qui supbo re
gno dnm interfecerūt. Ca.XIII
Ubi.s. Et posuit dns de⁹ cain signū/ne eū
occidat ois qui inuenerit. Hoc reuera mul In expositiōe
tum mirabile ē/quēadmodū oēs gentes q Ps.58.
a romanis subiectę sūt/i ritū romanoꝝ sa/
croꝝ trāsierint/eaq; sacrilegia obseruāda τ
celebrāda susceperint: gens aūt iudęa/siue
sub paganis regib⁹/siue sub christianis nō
amiserit signū legis suę/q a cęteris genti/
bus populisq; distinguit: et ois impator
vel rex q eos in regno suo inuenit/cū ipso
signo eos inuenit/nec occidit. i. non efficit
vt nō sint iudei/certo quodam τ ppio suę
obseruatiōis signo a cęterarū gentiū com/
munione discreti: nisi quicūq; eoꝝ ad chri
stum trāsierit: vt iam nō inueniat cain/nec
exeat a facie dei ne habitet in terra naid:
qd dicit interptari cōmotio. Cōtra qd ma
lū/deus rogatur in psalmo: Ne dederis in Ps.65.et.35
motū pedes meos: τ man⁹ pctōꝝ nō mo/
ueant me: et q tribulant me exultabunt si Ps.12.et.15
motus fuero: et dns a dextris est mihi nec
cōmouear. Et innumerabilia talia/qd pa/
tiunt oēs qui exeūt a facie dni. i. a miseri/
cordia dilectiōis ei⁹. Unde dicit in quodā
psalmo: Ego dixi in abūdātia mea/nō mo/ Ps.29.
uebor in ęternū. Sed vide qd sequit: Dne
in volūtate tua pstitisti decori meo virtu/
tem: auertisti aūt faciē tuā a me/et factus
sum pturbat⁹. Unde intelligit omnē ani/
mam participatiōe lucis dei/non per seip/
sam esse pulchrā τ decoram τ virtute pol/
lentem. Qd et isti manichei si psiderarent
et intelligerēt/non in tantam blasphemiā
caderent/putādo se esse natura substantiā
dei. Sed ideo non possunt: quia non quie/
scunt. Sabbatū eni cordis nō intelligunt:
Nam si quiescerēt sicut dictum est ad ca/
in: peccatū suū ad se pconuerterent. i. sibi tri/
buerēt/nō genti nescio cui tenebraꝝ: atq;
ita p gratiā dei eidem peccato dnarentur:
Nunc do et ipsi et omnes qui diuersis er/
roribus contumaces resistēdo veritati ex/
eūt a facie dei/sic cain/sicut iudei perditi:
habitant in terra cōmotiōis: id est in per/
turbatione carnali cōtra iocunditatē dei:
hoc est contra eden/qd interpretat epula/
tio: vbi est plantatus paradisus. Jam cę/
tera pauca de multis breuiterq; perstrin/
gam: ne propositum operis hui⁹ τ respon/
sionis meę nimia longitudine sermōis im/
pediam. Ca.XIIII

Quem enim non moueat ad querē/
dum τ intelligēdū christum in illis

308

libris: vt ea omittam, quę q̄uis tāto suauius cōtemplenť, quāto ex additiorib⁹ locis enucleantur: tamē exigunt prolixitatē dissertatiōis: quia pluribus attestatiōib⁹ indigēt. Ut omittā ergo talia: que nō moueant ad salubrem fidem, qꝛ enoch septi-
Gen. 5. c. mus ab adā deo placuit, τ translatus est: et septima requies predicatur, ad quam transfertur omnis qui tāq̄ sexto die sexta etate seculi christi aduentu formatur. Qꝛ
Gen. 6. c. noe cum suis ꝑ aquā τ lignum liberať: sicut familia christi ꝑ baptismū crucis passione signatur. Qꝛ de lignis quadratis eadem arca fabricať: sicut ecclesia de sanctis
2. timoth. 2. d cōstruitur, ad omne opus bonum semper paratis: Quadratū enī quacūq̄ verteris
De ciui. dei li. 15. ca. 26. firmiter stat. Qꝛ sexies longa ad latitudinem suam, τ decies ad altitudinem suam, humani corporis instar ostendit: qꝛ in cor-
Gen. 6. c. pore humano christus apparuit. Qꝛ cubitis quinquaginta latitudo ei⁹ expanditur,
2. Cor. 6. c. sicut dicit apostolus: Cor nostrū dilatatū est. Unde nisi charitate spirituali: ꝓpter qd
Roma. 5. a. ipse itē dicit: Charitas dei diffusa ē in cordibus nostris per spiritūsanctum qui da-
Act. 2. a. tus ē nobis. Quinquagesimo enī die post resurrectionem suā christus sanctū spiritū misit: quo corda credētium dilatauit: Qꝛ trecentis cubitis longa est, vt sexies quinquaginta compleantur: sicut sex etatibus omne huius seculi tempus extenditur: in quibus omnibus christus nūq̄ destitit ꝑdicari. In quinta per ꝓphetiā prenunciatus: in sexta per euangeliū diffamat⁹. Qꝛ ei⁹ altitudo triginta cubitis surgit: quem numerum decies habet in trecentis longitudo: quia christus est altitudo nostra, qui triginta annorū etatem gerens, doctrinā
Matth. 5. b. euangelicam consecrauit, contestās legem
Exo. 34. d. nō se venisse soluere, sꝫ implere. Legis autem cor i decem preceptis agnoscit: Unde decies triceni, arce longitudo perficiť: vn-
Gen. 5. de et ipse noe ab adam decim⁹ computať. Qꝛ bitumine glutinātur arcę ligna intrinsecus τ extrinsecus, vt in cōpage vnitatis significetur tolerantia charitatis, ne scādalis ecclesiam temptantib⁹, siue ab eis qui intus, siue ab eis qui foris sūt cedat fraterna iunctura, τ soluatur vinculū pacis. Est enī bitumē feruentissimū et violētissimū gluten, significans dilectiōis ardorem, in magna fortitudine ad tenendam societatem spiritalē oīa tolerātem. Ca. XV

Quod cuncta aīaliū genera in arca claudunť, sicut oēs gentes q̄s etiā petro demōstrat⁹ disc⁹ ille signifi- Act. 10. b.
cat, ecclesia ꝯtinet. Qꝛ τ mūda et īmunda ibi sūt aīalia: sicut in ecclesię sacramentis, et boni τ mali versantur. Qꝛ septena sunt Gen. 7. a.
munda τ bina immunda: nō quia pauciores sunt mali q̄ boni: sed quia boni seruant vnitatem spiritus in vinculo pacis: Sanctū autē spiritum in septiformi ope- Esa. 11. a.
ratione cōmendat: sapientię τ intellectus, consilij τ fortitudinis, scientię et pietatis, et timoris dei. Unde et ille numerus quinquaginta dierū ad aduētū sanctispiritus pertinēs, i septies septenis, q̄ fiūt q̄draginta-nouē, vno addito ꝯsūmať: ꝓpter qd dictū est: Studētes seruare vnitatem spiritus in Eph. 4. a.
vinculo pacis. Mali autem in binario numero ad schismata faciles, et quodāmodo diuisibiles ostenduntur. Qꝛ ipse noe cum suis octauus enumeratur: quia in christo spes resurrectiōis nostrę apparuit: q̄ octa- Marc. ...
uo die: id est post sabbati septimū primo a mortuis resurrexit. Qui dies a passione terti⁹: in numero aūt dierꝫ q̄ ꝑ oēm tēpus voluūť, octau⁹ et prim⁹ est. Ca. XVI.

Quod arca collecta ad vnū cubitū Gen. 6. c.
desup ꝯsūmať: sicut ecclesia corp⁹ christi in vnitatē collecta sublimať et ꝑficiť. Unde dicit in euāgelio: Qui mecū nō Matth. ...
colligit spargit. Qꝛ adit⁹ ei fit a latere: nemo quippe intrat in ecclesiā, nisi per sacramētum remissiōis peccatorum: hoc autem de christi latere aperto manauit. Qꝛ infe- Joh. 19. f.
riora arcę bicamerata, et tricamerata con- Gen. 6. c.
struuntur: sicut ex omnibus gentibus, vel bipertitam multitudinē congregat ecclesia ꝓpter circūcisionem et preputium: vel tripertitam ꝓpter tres filios noe: quorum ꝓgenie repletus est orbis. Et ideo arcę inferiora ista dicta sunt: quia in hac terrena vita est diuersitas gentium: in summo autem omnes in vnū cōsummamur. Et non est ista varietas: quia omnia et in omnib⁹ Col. 3. b.
christus est, tanq̄ nos vno cubitu desuper celesti vnitate consūmans. Ca. XVII.

Quod post septē dies ex quo ingres- Gen. 7. a.
sus est noe in arcam, factum est diluuium: quia spe future quietis q̄ septimo die significata est baptiçamur. Qꝛ preter arcam omnis caro quā terra su-

stentabat diluuio cõsũmata est: qꝛ preter
ecclesie societatem / aqua baptismi quis
eadem sit/nõ solum non valet ad salutem/
Gen.7.b. sed valet potius ad perniciem. Qꝛ q̄dra/
ginta diebus et quadraginta noctib⁹ plu/
it: qꝛ omnis reat⁹ peccatoꝝ qui in decẽ p̄/
ceptis legis admittitur p vniuersum orbẽ
terrarum/ qui quattuor partibus contine/
tur: Decẽ quippe quater ducta/ quadra/
ginta fiunt: siue ille reat⁹ qd ad dies ptinet
ex rerum psperitate: siue qd ad noctes ex
rerum aduersitate cõtractus sit/ sacramen/
to baptismi celestis abluitur. Ca. XVIII

Gen. 6.c Quod noe quingentorum erat an/
norum cum ei locutus est domin⁹
Gen.7.b. vt arcã sibi faceret: ꝛ sexcẽtos age/
bat annos cum in eam esset ingressus: vn/
de intelligitur per centum annos arca fa/
bricata: quid aliud hic videtur cẽtum anni
significare/ nisi etates singulas seculi? Un/
de ista sexta etas/ que cõpletis quingentis
vsq ad sexcentos significatur/ in manife/
statione euangelica ecclesiam construit: et
ideo qui sibi ad vitã cõsulit/ sit velut qua/
dratum lignũ/ paratũ ad omne opus bo/
num: ꝛ intret in fabricã sanctam/ qꝛ ꝛ scds
mẽsis anni sexcentesimi/ quo intrat noe in
arcã/ eãdem senariã etatẽ significat. Duo
eni mẽses sexagenario numero cludunt:
a senario aũt numero ꝛ sexagita cogminã
tur: et sexcẽti ꝛ sex milia et sexagita milia
et sexcẽta milia et sexcẽties: et qcqd dein/
ceps i maiorib⁹ sũmis p eũdẽ articulũ nu/
mer⁹ i infinita icremẽta surgit. Ca. XIX

Cq vicesimus et septimus dies
mensis cõmemoratur/ ad eiusdem
quadrature significationem perti/
net/ que iam in quadratis lignis exposita
est. Sed hic euidentius/ quia nos ad oĩe
opus bonũ paratos: id est quodammodo
conq̄dratos trinitas pficit: in memoria q̄
deũ recolimus: in itelligentia qua cogno/
scim⁹/ in voluntate qua diligim⁹. Tria eni
ter: et hoc ter/ fiũt vigintiseptem: qui ẽ nu/
Gen.8.a meri ternarij quadratus. Qꝛ septimo mẽ/
se arca sedit: hoc est requieuit/ ad illam se/
ptimam requiẽ significatio recurrit. Et qꝛ
perfecti requiescũt: ibi quoq illi⁹ quadra/
ture numerus iterat: nã vicesimaseptima
die scdi mensis cõmendatum est hoc sacra/
mentum: et rursus vicesima ꝛ septima die
septimi mensis/ eadẽ cõmendatio cõfirma/
ta est cum arca requieuit: qd eñ pmittitur
in spe/ hoc exhibetur in re. Porro quia ipa
septima requies cũ octaua resurrectiõe cõ/
iungitur: neq eni reddito corpore finit re/
quies/ que post hãc vitam excipit sanctos:
sed potius totũ hominẽ non ad spem: sed
iam rem ipsam oĩu ex parte/ ꝛ spiritus et
corporis perfecta imortalitatis salute re/
nouatum/ in eterne vite munus assumit.
Quia ergo septima requies cũ octaua re/
surrectione cõiungit: et hoc in sacramento
regeneratiõis nostre: id est in baptismo/ al/
tum pfundumq mysterium est: q̄ndecim
cubitis supercreuit aqua excedens altitu/
dinem montium: id est hoc sacramentum
transcendit omnẽ sapientiã superborum.
Septẽ quippe ꝛ octo cõiuncti quindecim Gen. 7.d.
fiũt. Et quia septuaginta a septem/ ꝛ octo/
ginta ab octo denominant: piuncto vtro/
q numero/ cẽtũ quinquaginta diebus ex/
altata est aqua/ eandem cõmendãs nobis
atq confirmãs altitudinẽ baptismi/ in cõ/
secrando nouo homine ad tenendã quie/
tis et resurrectiõis fidẽ. Ca. XX.

Quod post dies quadraginta emis/ Gen.8.a.
sus est coruus: nõ est reuersus/ aut
aquis vtiq itterceptus/ aut aliquo Super Iob.
supernatante cadauere illectus/ significat trac.2.h.et.6
homines in immũdicia cupiditatis teterri/ a. in.fi.
mos: et ob hoc ad ea que foris sunt in hoc
mundo nimis intẽtos/ aut rebaptizati/ aut
ab his quos preter arcã/ id est pter ecclesiã
baptism⁹ occidit/ seduci ꝛ teneri. Qꝛ colũ/ Gen. 8. b.
ba emissa non inuenta requie reuersa est:
ostendit p nouũ testamentũ requiẽ sanctꝭ
in hoc mũdo nõ esse promissam: post qua/
draginta eñ dies emissa ẽ: q numer⁹ vitã
q̄ in h mũdo agit significat. Deniq post
septem dies dimissa/ propter illam septe/
nariã operationẽ spiritalẽ/ oliue fructuosũ
surculũ retulit: quo significaret nõnullos
etiã extra ecclesiã baptizatos/ si eis pigue/
do nõ defuerit charitatis/ posteriore tpe q̄/
si vespere i ore colũbe tãq in osculo pacis
ad vnitatis societatẽ posse pduci. Qꝛ post
alios septẽ dies dimissa reuersa nõ ẽ/ signi/
ficat finẽ seculi: qñ erit sctoꝝ reqes/ nõ ad/
huc in sacramẽto spei/ q in h tpe sociat ec/
clesia q̄diu bibit qd de christi latere mana/
uit: sꝫ iã in ipsa pfectione salutis eterne: cũ
tradit regnũ deo ꝛ patri/ vt in illa pspicua 1. Cor.15.e.
contemplatione incõmutabilis veritatis

nullis mysterijs corporalib⁹ egeamus. Ni
mis longum est: vt vel tam breuiter q̄ hec
cucurri cuncta contingā: Ca. XXI
Gen.8.c. Ur sexcẽtesimo et vno anno vite
c noe: id est peractis sexcentis annis
aperit arce tectum: et tanq̄ reuela
tur qđ erat absconditū sacramētū? Cur vi
cesimaseptima die secūdi mensis dicit sic
casse terram/ tanq̄ finita esset iam baptizā
di necessitas in numero dierum q̄nquage
simo et septimo: Ipse ē eni dies secūdi mē
sis vicesimusseptim⁹: qui numer⁹ ex illa cō
iunctione spiritus ꝛ corporis / septies octo
nos habet/ vno addito propt vnitatis vin
culum? Cur de arca ꝯuincti exeant/ qui dis
Gen.7.b. iuncti intrauerāt: sic eñ dictum erat: q̄ in
trauerit in arcam/ noe/ et filij eius/ et vxor
eius/ et vxores filiorum eius: seorsum viri/
seorsum femine cōmemorate sunt: In hoc
Gal.5.c. enim tempore huius sacramēti/ caro ꝯcupi
scit aduersus spiritū/ et spiritus aduersus
Ge.8.&.9.d carnem. Exeunt autem noe et vxor eius/ ꝛ
filij eius/ et vxores filiorum eius/ nūc coniū
cte cōmemorati masculi et femine: quia in
fine seculi atq̄ in resurrectione iustoꝝ/ om
nimoda et perfecta pace spiritui corp⁹ ad
herebit/ nulla mortalitatis indigentia vel
concupiscētia resistente. Cur animalia q̄
uis et munda et imunda in arca fuerint:
tñ post egressum de arca/ non offerunt deo
in sacrificio nisi mūda? Ca. XXII
Gen.9.a. Uid deinde sibi velit deo loquen
q te ad noe/ et tanq̄ rursus ab exor
dio: quia multis modis eadem si
gnificari oportebat/ figuram ecclesie cōmē
dante: q̄ progenies eius benedicit ad im
plendam terram/ q̄ dantur eis in escā cun
cta animalia: sicut in illo disco petro dicit:
Act.10.b. Macta ꝛ mãduca. Q; eiecto sanguine iu
Gen.9. bentur manducare/ ne vita pristina q̄si suf
focata in conscientia teneatur: sed habeat
tanq̄ effusionē per cōfessionem: Q; testa
mentum posuit deus inter se et homines
atq̄ omnē animā viuā/ ne perdat eam di
luuio/ arcū qui apparet in nubib⁹/ q nunq̄
nisi de sole resplendet: illi enim non pereūt
diluuio separati ab ecclesia/ qui in prophe
tis ꝛ omnibus diuinis scripturis tanq̄ in
dei nubibus agnoscūt christi gloriam/ non
querunt suam. Uerum ne adoratores hu
ius solis amplius timescant/ sciant ita si
gnificari christum aliquando per solem/ si
cut per leonem/ per agnū/ per lapidem/ cu Apoc.5.b.
iusdam similitudinis causa/ non proprie Eph.2.d.
tatis substantia. Ca. XXIII
Am vero illud qđ de vinea quam Gen.9.c.
i plantauit inebriatur noe nudatus
est in domo sua: cui non appareat
christus passus in gente sua? Tunc eñ nu
data est mortalitas carnis eius: iudeis scā 1.Cor.1.d.
dalum/ gentibus stulticia: ipsis autem iu
deis et gentibus tanq̄ sem et iapheth/ dei
virtus et dei sapientia: quia qđ stultum ē
dei/ sapientius est q̄ homines: et qđ infir
mū est dei/ fortius est q̄ homines. Proin
de in duobus filijs/ maximo et minimo/ duo
populi figurati/ vnam vestem a tergo por
tantes/ sacramentum scilicet iam preterite
atq̄ transacte dñice passionis/ nuditatem
patris neq̄ intuētur: quia in christi necem
non consentiunt/ et tñ honorant velamē
to/ tanq̄ scientes vnde sint nati. Medius Gen.9.d.
filius autem: id est populus iudeoꝝ: ideo
medius/ q2 nec primatū aploꝝ tenuit/ nec
vltimus in gentib⁹ credidit/ vidit nudita
tem patris: quia ꝯsensit i necē christi/ ꝛ nū
ciauit foras fratrib⁹. Per eum quippe ma
nifestū est ꝛ quodāmodo publicatum qđ
erat in prophetia secretū: ideoq̄ fit seru⁹
fratrū suorū. Quid ē eñ aliud hodie gens
ipsa/ nisi quedam scriniaria christianoꝝ/ ba
iulans legem ꝛ prophetas ad testimoniū
assertionis ecclesie: vt nos honorem⁹ p sa
cramentum/ qđ nunciat illa per litteram?
Uem non aūt exci (Ca. XXIIII
q tet: quē non vel informet vel ꝯfir
met in fide: q̄ ita bñdicunt duo illi
qui nuditatem patris honorauerūt: q̄uis
auersi/ velut quibus factum scelerate vi
neq̄ displicuerit? Bñdictus indt dñs deus Gen.9.d.
sem. Q̄q̄ eñ sit deus omniū gentiū: quo
dammodo tñ proprio vocabulo et in ipsis
iam gentib⁹ dicitur/ deus israel. Et vnde
hoc factum est: nisi ex bñdictiōe iapheth?
In populo enim gentium/ totum orbem
terrarum occupauit ecclesia. Hoc prorsus
prenunciabatur/ cum diceretur: Letificet Ibidem
de⁹ iapheth/ et habitet i domib⁹ sem. Ui
dete manichei/ videte: ecce i ꝯspectu vro ē
orbis terrarū: hoc stupetis/ ꝉ doletis i po
pulis nostris: q2 letificat deus iapheth: vi
dete si non habitet in domibus sem: id est
in ecclesijs quas filij prophetarū apostoli
construxerunt. Audite quid dicat paulus

Eph. 2. c. iam fidelib⁹ gentibus: Qui eratis inquit illo in tpe sine christo/alienati a societate israel/et pegrini testamentorũ/et pmissionis spem nõ habẽtes/& sine deo i h mũdo. Per hec verba ostẽdit/q nõdũ habitabat iapheth i domib⁹ sem. Sz paulopost quẽadmodũ ↄcludat aduertite. Igit iam inqt Ibidem. d. non estis pegrini & inquilini/ sed estis ciues sctõꝝ & domestici dei/ superedificati supra fundamẽtũ aplõꝝ & pphetarũ/ ipso sũmo angulari lapide existẽte christo iesu. Ecce quõ dilatat iapheth/ & habitat i domib⁹ sem: Et tñ eplas aploꝝ/qbus hec oia ↄstant: tenetis/legitis/pdicatis: vbi et vosipsos deputauerim/ nisi in illa maledicta medietate/cui non est lapis angular christus: q: nec in illo pariete vos agnoscim⁹/ qui ex circũcisione crediderit in christũ/ vnde erant & apli: nec in isto qui est ex preputio/vnde sunt oẽs ex ceteris gentib⁹ in eandem vnitatẽ fidei/tanq̃ in pace anguli cõcurrentes: sed & oẽs q quoslibet nři canonis libros accipiũt & legũt/vbi christ⁹ mortalis nat⁹ & passus ostendit: nec tñ eandem mortalitatẽ in passiõe nudatam/ ↄsociato vnitatis sacramẽto honorifice velant: sed sine sciẽtia pietatis & charitatis nũciant illud vnde oẽs nati sum⁹: q̃uis int se differentiant/ et iudei ab hereticis/ & ipsi heretici ab aliis: vna tñ ↄditione seruitutis/ vel ad aliquã attestationẽ/ vel ad aliquã pbationẽ vtiles sunt ecclesie. Nã et de hereticis di- Cor. 1. 11. d. ctum est: Oportet & hereses esse/vt probati manifesti fiant int vos. Ite nũc & obiectate calũnias veterib⁹ lřis sacris: hoc agi Retrac. 7. c. te serui cham: ite qbus viluit nudata caro ex q nati estis: Nec eñ esset vnde vos quo quo modo christianos appellare possetis/nisi christus sicut a pphetis pnũciat⁹ est venisset in mũdũ: bibisset de vinea sua calicẽ illũ qui transire nõ potuit: dormisset i passione sua tanq̃ in ebrietate stulticie/que sapientior est hoĩb⁹: atq̃ ita nudaret mortalis carnis infirmitas p occultũ dei ↄsilium fortior hoĩb⁹: quã nisi dei vbũ suscepisset/ nomẽ oino christianũ quo & vos gloriamini nõ esset in terris. Verũ h agite/irridẽt ↄdite: qd nos reuerent honoram⁹: vtatur vobis ecclesia tanq̃ subditis sibi/ vt probati manifesti fiant in ea. Vsq̃adeo nihil qd vel habitura vel passura erat/ pphete illi tacuerũt: vt & vos ibi locũ vřis inueniamus/in vanitate pniciosa ad reprobos capiẽdos: vtiles aũt ad pbatos manifestandos/christũ ab israelitis pphetis nõ esse pdictũ: cui pdicẽdo oẽs ille pagine vigilant si eas perscrutari pietate q̃ exagitare leuitate malletis.

Ca. XXV

Quis alius in abraam exit de terra Gen. 12. a. sua/ & d cognatiõe sua/ vt apud exteros ditet & locupletet: nisi qui relicta terra & cognatione iudeoꝝ/ vnde fm carnẽ natus est/apud gentes ita prepollet et preualet vt videm⁹? Quis alius in isaac Gen. 22. b. lignũ sibi portabat ad victimã: nisi q crucem sibi ad passionẽ ipse portabat? Quis Ibidem. c. alius aries imolandus in vepre cornibus adherebat: nisi qui crucis patibulo p nobis offerendus affigebat?

Ca. XXVI

Quis ali⁹ in angelo cũ iacob lucta- Gen. 32. f. tus/cũ sibi pualẽtem quasi fortiorem infirmior: victusq̃ victorem partim bñdicit/partim latitudinẽ femoris ei⁹ claudũ reddit: nisi q preualere aduersus se passus populũ israel/ quosdã qui crediderunt benedixit in eis? Latitudo autẽ femoris iacob/in multitudĩe carnalis populi claudicauit? Quis ali⁹ lapis posit⁹ ad ca- Gen. 28. c. put iacob/ vt nolatim quodãmodo exprimeret etiã vnctus ẽ/nisi caput viri christ⁹? Quis eñ christũ nescit ab vnctiõe appellari? Qui etiã hocipsũ in euãgelio cõmemorans/et de se figuratum apertissime testificans: cum quendam nathanaelem dixisset Joh. 1. g. vere israelitam in quo dolus non esset: Et cum ille tanq̃ lapidem illum habẽs ad caput/confessus eum esset filium dei & regem israel. Ista confessiõe quodãmodo vngẽs lapidem: id est ipsum esse confitẽs christũ. Ibi oportũe dñs etiam illud cõmemorauit/qd tũc vidit iacob/qui per benedictionẽ appellat⁹ est isrl. Amẽ amen dico vobis Joh. 1. g. inquit: videbitis celum apertum/ et angelos dei ascendentes & descendẽtes super filium hominis. Hoc enim israel viderat: cum illum lapidẽ ad caput habebat/ a ter- Gen. 28. c. ra in celum scalas per quas ascendebant & descendebãt angeli dei. In quib⁹ significati sunt euangeliste predicatores christi: Ascendẽtes vtiq̃/cum ad intelligendam eius supereminẽtissimam diuinitatem excedũt vniuersam creaturam/vt eũ inueniant in principio deũ apud deũ/per quẽ fa- Joh. 1. a. cta sũt omnia. Descendẽtes autẽ/vt eũ in-

312

Gal. 4.a uenia͂t factū ex muliere/factū sub lege: vt
eos q̄ sub lege erant redimeret. In illo eni͂
Gen. 28.c scalę a terra vsq̧ ad cęlum/a carne vsq̧ ad
spiritum: quia in illo carnales proficiendo
velut ascendēdo spirituales fiunt: ad quos
1. Cor. 3.a. lacte nutriendos/etiam ipsi spirituales de
scendunt quodāmodo/ cū eis nō possunt
loqui quasi spiritualib⁹/ sed quasi carnali
bus. Sic et ascendit͛ ⁊ descenditur super
filium hoīs: Filius enim hoīs sursum
in capite nostro/ qđ est ipse saluator: et fi
lius hominis deorsum in corpore suo/ qđ
est ecclesia. Ipsum et scalas intelligimus:
Joh. 14.a quia ipse dixit: Ego sum via. Ad ipsum er
go ascenditur/ vt in excelsis intelligatur: ⁊
ad ipsum descendit͛/ vt i mēbris suis par
uuli nutriantur. Et per illum ascenditur ⁊
descēditur: exemplum quippe eius sequē
tes prędicatores eius/ non solum se eri
gunt vt eum sublimiter expectent: sed eti
am humiliant/ vt eum temperanter annū
cient. Videte apostolum ascendentem:
2. Cor. 5.c. Siue inquit mēte excessimus deo. Vide
te et descendentē: Siue inquit temperan
tes sumus vobis. Dicat et per quem ascē
Ibidem derit ⁊ descenderit: Charitas enim inquit
christi compellit nos/ iudicantes hoc: quo
niā si vnus pro omnibus mortuus est: er
go omnes mortui sūt: et pro omnib⁹ mor
tuus est/ vt qui viuūt iā sibi nō viuant/ sed
ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit.

Ec in scripturis san (Ca. XXVII
h ctis sancta spectacula quę nō de
2. timoth. 4.a lectant/ sanam doctrinam non su
stinēs/ ad fabulas puertitur. Et illę quidē
fabulę animas in qualibet corporis ętate
puerilis/ varia quadā delectatione sollici
tant. Sed nos iam corp⁹ christi/ agnosca
mus in psalmo vocem nostram/ et dicam⁹
Ps. 118. ei: Narrauerūt mihi iniusti delectatiōes/
Al. fabulationes sed non sicut lex tua domine. Christus mi
hi vbiq̧ illorū librorum/ vbiq̧ illarum scri
pturarum pagranti et anhelanti/ in sudo
re illo dānationis humanę/ siue ex aperto
siue ex occulto occurrit et reficit: ipse mihi
et ex nōnulla difficultate inuentionis suę
desideriū inflammat: quo id qđ inuenero
auide sorbeatur/ medullisq̧ reconditum sa
lubriter teneam. Ca. XXVIII.

Ipse mihi in ioseph innuit: qui pse
Gen. 37. i quentibus ⁊ vendētibus fratrib⁹
et. 41. in ęgypto post labores honorat͛.
Didicim⁹ eni labores christi in orbe gentiū
quę significabat ęgyptus/ p varias passio
nes martyrū: et nūc videmus honorē chri
sti in eodem orbe terrarū/ erogatione fru
menti sui omnia subiugātis. Ipse mihi in
nuitur in virga moysi: quę in terra serpēs Exo. 4.a
effecta/ eius mortē figurauit a serpente ve
nientē: sed qr apprehensa cauda/ significat
posterius pactis iā omnibus in fine actio
nis/ ad id qđ fuerat resurgendo reuertitur:
vbi p vitę reparationē morte cōsumpta/ ni
hil serpentis apparet. Nos quoq̧ corpus
eius in eadē mortalitate/ per lubrica tēpo
rū voluimur: sed fine nouissimo velut cau
da sęculi/ p manū: id ē per potestatē iudicij
ne vltra prolabat͛ apphensa reparabimur:
et nouissima inimica morte destructa resur 1. Cor. 15.
gentes in dextera dei virga regni erimus.

Am de exitu isrl' ex (Ca. XXIX.
i ęgypto/ nō ego sed apls loquitur.
Nolo autem vos ignorare fratres: 1. Cor. 10.
quoniam pres nostri omnes sub nube fue
rūt/ ⁊ oēs per mare trāsierūt/ ⁊ oēs in moyse
baptizati sūt in nube ⁊ in mari: ⁊ oēs eādē
escā spiritalē māducauerūt: et oēs eundē
potū spiritalē biberūt. Bibebāt aūt de spi
ritali/ cōsequente eos petra: petra aūt erat
christus. Exponēdo vnū/ in cętera introdu
xit intellectū. Si eni petra christus ppter
firmitatem: cur nō et māna christus/ tanq̄
panis viuus q̄ de cęlo descendit: Quo ve Joh. 6.c
re qui vescunt͛/ spiritalit͛ viuunt. Nā illi ve
terem figurā carnaliter accipiētes/ mortui
sūt. Sed cū dicit apls: Eundē cibū spirita
lem māducauerūt/ ostēdit ⁊ illud spiritalit͛
intelligi in christo: sicut ⁊ potū cur spiritalē
dixisset/ aperuit cū subiunxit: Petra autē
erat christus. Quo aperto/ cūcta fulserunt.
Cur ḡ nō ⁊ nubes christ⁹ ⁊ colūna: q: rect⁹ Exo. 14.c
et firm⁹: ⁊ fulciēs infirmitatē nřam/ p noctē
lucēs/ p diem nō lucēs: vt qui nō vident vi Joh. 9.f
deāt/ ⁊ qui vidēt cęci fiant: Nubes ⁊ mare
rubrū/ baptismus vtiq̧ christi sanguine cō
secrat⁹/ hostes sequētes a tergo moriūtur
peccata pręterita. Ca. XXX.

d Ucitur populus per desertū bapti Exo. 15.d
zati omnes/ nondum perfruentes
promissa patria: sed qđ nō vidēt/ sperando Roma. 8.e
et p patiētiā expectādo/ tāquā in deserto
sūt. Et illic laboriosę ⁊ piculosę tēptatiōes/
ne reuertant͛ corde in ęgyptū: nec ibi tamē
christus deserit: nā ⁊ illa colūna nō recedit:

Exo.15.d. et amarę aquę ligno dulcescũt: q̃n inimi-
ci populi signo crucis christi honorificato
Ibidem mãsuescũt: et duodecim fontes/ septuagin
ta palmę arbores irrigãtes/ aplicã gratiã
p̃figurãt/ populos in septenario numero
decuplato rigantẽ: vt p septiformẽ spirit⁹
Exo.17.c donum/ legis decalogus impleat: ⁊ hostis
intercludere molit⁹ viam/ extẽsis moysi ma-
Numeri.21.c nibus signo crucis dñicę supat: et morsus
mortiferi serpẽtũ exaltato ⁊ respecto ęneo
serpẽte sanant: qđ verbis ipsi⁹ dñi decla-
Ioh.3.b rat: Sicut exaltauit inq̃t moyses serpentẽ
in heremo: sic oportet exaltari filiũ hoĩs:
vt oĩs q̃ crediderit in eũ/ nõ pereat/ sed ha-
beat vitam ęternã. Ita ne etiã ista nõ cla-
mãt? Tãta ne ẽ surditas in cordib⁹ duris?
Exo.12.a. Fit pascha i occisiõe ouis: Occidit christ⁹:
Ioh.1.d de q̃ in euãgelio dicit: Ecce agn⁹ dei: ecce
Exo.12.g q̃ tollit pctã mũdi. Prohibent qui pascha
faciũt ossa frãgere: Non frangunt in cruce
ossa dñi: Attestat euangelista hinc esse di-
Ioh.19.g ctum: Os ei⁹ non cõminuetis. Sanguine
Exo.12.d illiniunt postes/ vt pnicies depellat: signã-
tur signo dñicę passiõis in frontib⁹ populi
Exo.20. ad tutelã salutis. Dat ibi lex q̃nq̃gesimo
Act.2.a die post actũ pascha: venit spũssctũs q̃nq̃-
gesimo die post dñi passionem. Dicit illic
Exo.31.d scripta lex digito dei: dicit dñs de spũsctõ:
Luc.11.c In digito dei eijcio dęmonia. Et clamat
faustus oculis clausis/ nihil se in litteris il-
lis inuenisse qđ ad p̃nũciationẽ christi per-
tineat. Quid aũt mirũ si oculos habet ad
legendũ/ ⁊ cor ad intelligendũ nõ habet: q̃
positus ante ostiũ clausum diuini secreti:
Matth.7.a nõ fide pietatis pulsat: sed elatiõe impie-
tatis insultat? Plane ita fit: ita fiat. Iustũ
enĩ est/ claudat supbis ianua salutis/ veni-
Ps.24. at mãsuet⁹ quẽ docet dñs vias suas: vide-
at ⁊ hęc in illis libris ⁊ cętera vel omĩa/ vel
quędã qualia credat in oĩb⁹. Ca.XXXI.

Videat iesum introducentẽ popu-
lum in terrã pmissiõis: neq̃ enĩ h
temere ab initio vocabat/ s ex ip-
sa dispensatiõe noĩe mutato iesus appella-
Numeri.13.c tus ẽ. Videat botrũ de terra pmissiõis i li-
Iosue.2. gno pendẽtẽ. Videat in hiericho tanq̃ in
h mortali sęculo meretricem: de q̃libus ait
Matth.21.c dñs/ q̃ p̃cedãt supbos in regnũ cęlorum: p fe-
nestrã dom⁹ suę tanq̃ p os corpis sui coc-
cum mittentẽ: qđ est vtiq̃ sanguinis signũ
ppt remissionẽ pctõrum ꝯfiteri ad salutem.
Iosue.6.b Videat muros ipsius ciuitat tanq̃ muni-
tiões mortales sęculi septies circũacta te-
stamẽti arca cecidisse: sicut nũc p tempora
quę septẽ dierũ vicissitudine dilabunt/ te-
stamentũ dei circũit toto orbe terrarũ/ vt i
fine tempor mors nouissima inimica de- 1.Cor.15.d
struat: et ex impiorum pditiõe vnica domus
tanq̃ vnica ecclesia mũdata a turpitudine
fornicationis/ p fenestrã ꝯfessionis in san-
guine remissionis. Ca.XXXII

Videat tempa: primo iudicum: po-
stea regum: sicut erit p̃mo iudiciũ/
deinde postea regnũ: in quę ipsis
tempib⁹ iudicũ ⁊ regũ iterũ atq̃ iterũ mul
tis ⁊ varijs modis christũ ⁊ ecclesiã figura-
ri. Quis erat in sanson obuiũ leonẽ necãs: Iudic.14.b
cum petendę vxoris causa ad alienigenas
tenderet: nisi q̃ ecclesiã vocatur⁹ ex genti-
bus dixit: Gaudete quia ego vici sęculũ? Ioh.16.g
Quid sibi vult in ore ipsi⁹ leonis occisi fa-
uus extruct⁹: nisi q2 ecce ꝯspicim⁹ leges ip-
sas regni terreni/ quę aduersus christũ an-
te fremuerãt: nũc iam pempta feritate dul
cedini euãgelicę p̃dicãdę etiam munimẽta
p̃bere? Quę est illa mulier plena fiducię Iudic.4.d
hostis tempora ligno trãsfigẽs: nisi fides
ecclesię cruce christi regna diaboli pimẽs?
Quid vellus cõplutũ area sicca/ et postea Iudic.6.g
cõpluta area sicco vellere: nisi primo vna
gens hebręorum habẽs occulte in sanct my-
steriũ dei/ qđ est christ⁹: quo mysterio tot⁹
orbis vacuus erat: nũc aũt i manifestatio-
ne totus orbis id habet/ illa vacuata est?

Vid iam regũ tẽ- (Ca.XXXIII
poribus/ vt ⁊ ide pauca cõmemorẽ:
nõne ab ipso exordio cõmutatũ sa- 1.Reg.2. et.16.
cerdotiũ in samuelẽ/ reprobato heli: ⁊ cõ-
mutatũ regnũ in dauid/ reprobato saule/
clamat p̃nũciari nouũ sacerdotiũ nouũq̃
regnũ/ reprobato vetere: qđ vmbra erat fu
turi i dño nro iesu christo regnũ ⁊ sacerdo-
tiũ vẽturum? Nõne ipe dauid cũ panes ppo 1.Reg.21.b
sitiõis mãducauit q̃s nõ licebat mãducare
nisi solis sacerdotib⁹/ in vna psona vtrũq̃
futurũ .i. in vno dño iesu christo regnũ ⁊ sa
cerdotiũ figurauit? Nõne cũ decẽ trib⁹ a tẽ 3.Reg.12.d
plo separatę sunt ⁊ duę derelictę/ satis in-
dicat qđ de tota ipsa gente apls ait: Reli- Roma.11.a
quię per electionem gratię saluę factę sũt?

Ascitur helias Ca.XXXIIII
tempore famis/ coruis mane affe- 3.Reg.17.a
rentib⁹ panẽ ⁊ ad vesperã carnes?
et manichei non intelligunt in illis libris

christum/cui quodamodo salutem nostram esurienti ƿfitentur peccatores fidem primitias spiritus nunc habentem: in fine autem velut ad vesperam seculi etiam carnis resurrectionem. Mittitur helias pascendus ad alie-
3. Reg. 17. b nigenam viduam/que volebat duo ligna colligere prius quam moreretur: non hic solo ligni nomine/sed etiam numero lignorum signum crucis exprimitur: Benedicitur farina eius et oleum/fructus et hilaritas charitatis/ que
2. Cor. 9. b cum impenditur non deficit. Hilarem enim datorem diligit deus. Ca. XXXV
4. Reg. 2. d Eliseo pueros insultantes et clamantes: Calue/calue: bestie comedunt: puerili stulticia deridentes christum in loco caluarie crucifixum: inuasi a demoni-
4. Reg. 4. c bus pereunt. Mittit heliseus per seruum baculum super mortuum et non reuiuiscit: venit ipse/ƿiungit et coaptat se mortuo eius et reuiuiscit. Misit sermo dei legem per seruum suum: nec profuit in peccatis mortuo generi humano: que tamen non sine causa missa est: Ille enim misit qui sciret eam prius esse mittendam: venit ipse/ƿformauit se nobis/factus particeps mortis nostre/et viuificati
4. Reg. 6. b sumus. Cum securibus ligno cederentur/de ligno ferrum exiliens in ƿfundum fluminis mersum est/atque in lignum desup ab heliseo proiectum reuersum est: Ita cum impios iudeos per corpus operata ƿsentia christi tanquam infructuosas arbores cederet: quia de illo io-
Matth. 3. c hannes dixerat: Ecce securis ad radices arborum posita est: ab eis infuenierte passione corporis ipsum deseruit in inferni ƿfunda descendens: quo in sepultura desup posito tanquam ad manubrium suum spiritu redeunte surrexit. Multa preterea brevitatis necessitate ƿstrictus: norunt qui legunt. Ca. XXXVI
Hiere. 29. b Iam ipsa in babyloniam transmigratio quo etiam spiritus dei per hieremiam ƿphetam iubet vt pergant et orent pro eisipsis in quorum regno peregrinantur/vt in illorum pace/etiam pax esset istorum: et edificarent domos et nouellarent vineas et plantarent hortos: quis non agnoscat quid ƿfigurauerit/ qui attenderit ve-
Job. 1. g ros israelitas/ in quibus dolus non est: per apostolicam dispensationem cum euangelico sacramento ad regnum gentium transmigrasse? Unde nobis apostolus/ tanquam hieremias replicans
1. ti. mo. th. 2. a dicit: Uolo ergo primo omnium fieri deprecationes/adorationes/ interpellationes/ gratiarumactiones/pro omnibus hominibus: pro regibus et his qui in sublimitate sunt/vt quietam et tranquillam vitam agamus/in omni pietate et charitate: Hoc enim bonum et acceptum est coram saluatore nostro deo/qui omnes homines vult saluos fieri/et in agnitionem veritatis venire. Ex hoc quippe etiam illis crescentibus constructa sunt domicilia pacis/ basilice christianorum ƿgregationum/nouellate vinee populi fidelium/et plantati horti: vbi etiam inter omnia olera granum illud sinapis Matth. 13 regnat/sub cuius vmbraculis longe lateque porrectis/etiam altipetax supbia gentium tanquam in celi volatilibus confugiendo requiescit. Nam quod etiam post septuaginta annos Hiere. 29. secundum eiusdem hieremie prophetiam redit ex ca- Esdr. 1. ptiuitate et templum renouatur: quis fidelis christi non intelligat post euoluta temporum que septenarij dierum numeri repetitione transcurrunt/etiam nobis. i. ecclesie dei/ad illam celestem hierusalem ex huius seculi peregrinatione redeundum? Per quem nisi per iesum christum vere sacerdotem magnum/ cuius figuram gerebat ille iesus sacerdos magnus illis tem- Zach. 3. poribus quo templum edificatum est post captiuitatem: quem ƿpheta zacharias vidit in sordido habitu deuictoque diabolo qui ad eius accusationem stabat: ablatam illi sordidam vestem et datum indumentum honoris et glorie: sicut corpus iesu christi quod est ecclesia aduersario in fine temporum per iudicium superato/a luctu peregrinationis in gloriam sempiterne salutis assumitur. Quod etiam in psalmo dedicationis domus aptissime canitur. Conuerti- Ps. 29. sti luctum meum in gaudium mihi: ƿcidisti saccum meum et accinxisti me letitia: vt cantet tibi gloria mea et non compungar. Ca. XXVII
Quis potest ex occasione alterius operis/ omnia que in illis veteribus legis et ƿpharum libris figurate christum annunciant quantalibet breuitate ƿstringere: nisi forte quis putat ingenio fieri/vt ea que rerum ordine per sua tempora cucurrerunt/ad christi significationes interpretando vertantur? Hoc forte iudei possunt dicere siue pagani: eis autem qui se christianos putari volunt/premit ceruicem apostolica auctori- 1. Cor. 10 tas/dicens: Omnia hec in figura ƿtingebant illis: et hec omnia figure nostre fuerunt. Nam si bismael Gal. 4. c et isaac homines nati/duo testamenta significant: quid credendum est de tot factis/que nullo naturali vsu/nulla negocij necessitate facta sunt? Nihil ne significant? Si quis nostrum

qui hebręas litteras ignoram⁹: id est ipsos
vocū characteres / videret eas in pariete
conscriptas / honorato aliquo loco: q̄s es-
set tam excors vt eo modo pictū parietē
putaret: ac non poti⁹ intelligeret scriptū /
vt si legere non valeret / nō tñ illos apices
aliq̄d significare dubitaret? Ita prius illa
oīa quę sunt in vetere instrumēto scriptu-
rarū sanctarū / quisq̄s non ꝑuerso animo le
gerit: sic oportet / moueat / vt aliq̄d ea signi
ficare non ambigat. Ca. XXXVIII

Gen. 2. d V Erbi enī gr̄a: nūquid si oportebat
adiutoriū viro feminam fieri / etiā
hoc necessitas vlla cogebat vel vl-
la suadebat vtilitas / vt de dormientis la-
Gen. 6. c tere fieret? Si causa euadēdi diluuij opus
de ciui. dei li. erat fabricari arcam: quid opus erat men-
15. ca. 26. suras ei⁹ / aut ipsas potissimū fieri / aut etiā
scriptis ad religionē posteritati ꝓpagādis
cōmemorari? Si ꝓpter genus reparandū
aīalia includi oportebat: quid opus erat
Gen. 7. a illo potissimū numero septena de mūdis /
bina de imūdis? Aditū ad arcam fieri / ne-
cessitas vtiq̄ cogebat. In latere autem fie
ri vel etiam memorię cōmendari per litte-
Gen. 22. ras: quid cogebat? Immolari filiū iubet
abraam: iussus hoc fuerit / vt eius obediē-
tia tali etiam examine ꝓbata / posteris in-
notesceret: ꝯuenienti⁹ ligna portauerit fi-
lius / ne pater senexq̄ portaret: Non sit po
stea filiū ferire permissus / ne orbitate gra-
uissima se feriret: nūquid etiam si nullo ef-
fuso sanguine rediretur / min⁹ esset probat⁹
abraam? Aut si iam opus erat ꝑfici sacrifi-
cium: etiam ne vt ille aries in vepre adhę-
rens cornib⁹ appareret / ad vllum augmen-
tum victimę pertinebat? Sic oīa cum cōsi-
derant / et quasi sup̄flua necessarijs ꝯtexta
inueniunt / admonent humanū animum
vel animū rationalem / prius aliq̄d signifi-
care: deinde quid significent quęrere.

Ca. XXXIX

I Taq̄ etiā ipsi iu-
dęi qui christū cuius passionē nos
agnouimus illi derident / nolūt ta-
libus rerum / non tñ dictarum sed etiā ge-
starum figuris pręnūciatum videri: cogun
tur a nobis dicere quid illa significēt / quę
nobis aliquid significare concedunt: tñ di
uinę auctoritatis libros ab ineptarum fa-
bularum ignominia non defendunt. Vi-
Philo dit hoc philo quidā / vir liberalit̄ eruditis-
simus / vnus eorum cuius eloquium gręci
platoni ęquare nō dubitant: et conat⁹ est
aliqua interpretari: non ad christum intel-
ligendū in quem non crediderat: sed inde
magis appareret quantū intersit: vtrum ad
christum referas omnia / propt̄ quem vere
sic dicta sunt: an propt̄ illum quaslibet cō-
iecturas quolibet mentis acumine ꝑseq̄ri:
quantūq̄ valeat q̄d apl̄s ait: Cum trāsie- 2. Cor. 3. d
ris ad dn̄m aufert̄ velamen. Vt enī quid-
dam eiusdē philonis cōmemorē / arcam di-
luuij s̄m rationem humani corpis fabrica-
tam volens intelligi / tanq̄ mēbratim om-
nia ꝑtractabat. Cui subtilissime numeroꝝ
etiam regulas consulenti / cōgruent̄ occur-
rebant omnia quę ad intelligendū christū
nihil impedirēt: q̄m in corpe humano eti-
am ille humani generis saluator apparuit:
nec tñ cogerent / quia corpus humanū est
vtiq̄ et hominū ceteroꝝ. At vbi ventum ē
ad ostium q̄d in arcę latere factum est / om-
nis humani ingenij cōiectura defecit. Vt
tñ aliq̄d diceret / inferiores corpis partes q̄
vrina et fimus egerunt / illo ostio significari
ausus est credere / ausus et dicere / ausus et
scribere. Non mirꝝ / si ostio non inuento sic
errauit: Q̄d si ad christū transisset / ablato 2. Cor. 3. d
velamine / sacramenta ecclesię manātia ex
latere hominis illi⁹ inuenisset: Nam q̄ prę- Joh. 19. f.
dictū est: Erunt duo in carne vna: propte- Gen. 2. d
rea in arca quędam ibi ad christū / quędam
v̄o ad ecclesiam referunt: q̄d totum chri-
stus est. Sic et in ceter̄ interp̄tationib⁹ fi-
gurarum ꝑ vniuersum textum diuinę scri-
pturę licet ꝯsiderare / et comparare sensus
eorum qui christum ibi intelligunt: et eoꝝ
qui propt̄ christum ad alia quęlibet ea de-
torquere conantur. Ca. XL

N Ec pagani nobis i hoc obstrepūt:
neq̄ enī audent ꝯtradicere / ne illa
non solum dicta / sed etiam facta fi
gurate accepta interpretemur ad christum
intelligēdū: pręsertim q̄ ea q̄ pręnūciata
intelligim⁹ / etiam demonstramus imple-
ta: cum fabulas suas vt aliquo modo com
mendēt / at nescio q̄s physiologias vl̄ theo
logias: id est rationes naturales / vel diui-
nas interpretando referre conātur: ex par-
te plene satis iudicātes qualia sint / ex par
te autem dissimulantes / dum ea rident in
theatris / quę venerantur in templis / in tur
pitudine nimium liberi / in superstitione
nimium serui.

Obis autem quisq̄ (Ca.XLI
n dixerit: non ideo illa vel gesta vel
scripta/vt christus in eis itelligat̄:
excepta ipsa tanta ꝯsonantia rerum p̄figuratarũ ⁊ nunc impletarũ/ aliis ꝓsagiis
propheticis apertis manifestisq̄ ferietur/
Gen̄.22.d.et sicuti est illud: In semie tuo bn̄dicent̄ om
26.a.et.28.c. nes gentes. Hoc dictum est ad abraam/ h̄
ad isaac/hoc ad iacob. Unde non imerito
Exo. 3.b. dicit: Ego sum deus abraam/⁊ deus isaac/
et deus iacob: completurꝰ vtiq̄ in benedictione omniũ gentium/qđ ex eorũ semine
Gen̄.24.a promisit. Nec imerito ipse abraam cũ eius
seruus ei iurasset/sub femore suo iussit eũ
ponere manũ/ sciens inde venturũ carnē
christi/in quo benedici omnes gentes: nō
nunc p̄nũciamꝰ/sed qđ tũc p̄nũciatum
est/nunc videmus. Ca.XLII
Ellem scire/imo melius nescierim
v qua cecitate anime legerit faustꝰ/
vbi vocauit iacob filios suos ⁊ dixit: Congregamini vt annũciē vobis que
Gen̄.49.a. occursura sunt vobis in nouissimis diebꝰ:
ꝯgregamini ⁊ audite filii iacob: audite israel patrē vestrũ. Hic certe nemo dubitat ꝓphetantis personã esse dilucidatã. Audiamus ergo quid dicat filio suo iude/ de cuiꝰ
Roma. 1.a. tribu christꝰ venit ex semine dauid s̄m carnem/sicut ap̄lica doctrina testat̄. Iuda in-
Gen̄.49.b. quit te laudabũt fratres tui: manꝰ tue sup
dorsa inimicoꝝ tuorum/adorabunt te filii
patris tui. Catulus leonis iuda/ de germi-
Al'†fili mi natione † filius meꝰ ascendisti recumbens
dormisti vt leo/ et vt catulus leonis: quis
suscitabit eũ? Non deerit p̄nceps ex iuda
et dux de femoribꝰ eius/ donec veniant q̄
reposita sunt ei/et ipse expectatio gentiũ:
Al.† funiclo. alligans ad vineam pullum suũ/et†cilitio
pullum asine: lauabit in vino stolam suã/
Al'† fului et i sanguine vue amictum suũ: † fulgētes
oculi eius a vino: et dentes candidiores lacte. Falsa sint ista/obscura sint ista: si non
De ciui. dei in christo euidētissima luce claruerũt: si nō
li.16.ca.41. eum laudant fratres eius ap̄li/ ⁊ omēs coheredes eius: non suam gloriam querentes/sed ipsius: si non sunt manus eius sup
dorsa inimicoꝝ eius: si non deꝓmunt̄ atq̄
curuant̄ ad terrã crescentibꝰ populis christianis/quicunq̄ illi adhuc auersant̄: si nō
eum adorauerũt filii iacob i reliquiis que
per electionē gratie salue facte sunt: si non
ipse est catulꝰ leonis: qm̄ nascēdo paruulꝰ
factus est/propter hoc additum/de germinatione†filius meus. Causa quippe reddi- Al'† fili mi
ta est quare catulus: in cuius laude alibi
scriptũ est: Catulus leonis/fortior iumen- Prouer.30.d
tis: hoc est etiam/paruulus fortior maioribus: si non ascendit in cruce recũbens/ cũ
inclinato capite reddidit spiritũ: si nō dor- Ioh.19.f.
miuit vt leo/ q̄ ⁊ in ipsa morte non est victus/sed vicit/et vt catulus leonis: inde eñ
mortuus/vnde ⁊ natꝰ: si non ille eum suscitauit a mortuis/quē nemo hominũ vidit/ 1.timoth.6.c
nec videre pōt. Ergo eñ q̄ dictũ est: Quis
suscitabit eũ/satis exp̄ssa ē tanq̄ ignoti significatio. Si defuit p̄nceps ex iuda ⁊ dux
de femoribꝰ eius/donec venirēt oportuno
tempore q̄ ꝓmissa tanq̄ reposita fuerant.
Sunt eni littere certissime historie ipsorũ
quoq̄ iudeoꝝ/quibus ostēdit̄ primũ alie- Math.2.a.
nigenã herodem regē fuisse in gentem iudeoꝝ: quo tempore christꝰ natus est. Ita
non defuit rex de semine iuda donec venirent que reposita erant illi. Sed quia non
solis iudeis fidelibꝰ ꝓfuit qđ ꝓmissum ē:
vide quid sequat̄: Et ipse expectatio gentium. Ipse alligauit ad vineam pullũ suũ:
id est populũ suũ in cilitio predicans ⁊ clamans: Agite penitētiã: appropinq̄bit eni Math.4.c
regnũ celoꝝ. Populũ autem gentium ibi
s̄bditũ cognoscimꝰ/ pullo asine cōparatũ:
in quo etiam sedit ducens eum in hierusa Math.21.a
lem in visione pacis/docens mãsuetos vias suas. Si non lauit in vino stolam suã:
ipsa est eni gloriosa ecclesia/ quã sibi exhi- Eph.5.f.
bet/non habentē maculã aut rugam. Cui
dicit̄ etiã p Esaiã: Si fuerint peccata v̄ra Esa.1.c.
sicut feniciũ/tanq̄ niue dealbabo. Unde
nisi de dimissis peccatis? In q̄ ĝ vino nisi illo de quo dicit̄: qđ pro multis effunde- Math.26.c
tur in remissionē peccatoꝝ? Ipse est enim Numeri.13.c
botrus ille qui pependit in ligno. Propterea et hic vide quid adiũgat: Et i sanguine vue amictũ suũ. Iam v̄o fulgere oculos eius a vino/illa in corpore eius mēbra
cognoscũt/ quibus donatũ est s̄ctã quadã
ebrietate alienate mentis/ ab infra labentibus tempalibꝰ eternam lucem sapientie
contueri. Unde quiddã pauloante cōmemorauimꝰ dicente paulo: Siue eni mente 1.Cor.5.c
excessimꝰ deo. Hi sunt† fulgētes oculi a vi- Al'† fului
no. Sed tñ quia sequit̄: Siue temperãtes
sumꝰ vobis/ nec paruuli relinquũt̄ adhuc 1.Cor.3.a.
lacte nutriendi: q̄ et hic sequit̄: Et dentes Heb.5.d

candidiores lacte. Ca. XLIII.
Uid ad hec respondetis insani?
q Nempe ista manifesta sunt: nēpe
omēs/ nō dico calūnias contradi/
ctionis/ sed etiā nebulas dubitationis ex/
pellūt. Talia querite primo in illis libris:
talib⁹ primo credite/que nunc a me nec oīa
cōmemorari possunt/quia nimium est: nec
multa quia longum est: nec pauca vellē/ne
sola existimētur ab eis qui illa nō legūt. Et
ne fidelis ac diligens lector me reprehen/
dat/ cum plura euidentiora repperit/ ꝙ
ista potissimū posuerim que mihi occurre/
re in presentia potuerunt: inuenietis enim
multa que omnino nec tali saltem indige/
ant admonitiōe: quali modo vsus sum in
verbis iacob. Quis eñ iam querat exposi/
Esa. 53. c. torē/dum legit: Uelut ouis ad victimā du
ctus est: ⁊ omnia que illic multipliciter ⁊ eui/
denter dicūtur: Quia liuore ei⁹ sanati sum⁹:
et peccata nostra ipse portauit? Quis non
Ps. 21. quasi euāgelium cātari arbitretur: Foderūt
manus meas et pedes/ dinumerauerunt
omnia ossa mea: Ipsi vero considerauerunt
et conspexerūt me: diuiserūt sibi vestimen/
ta mea/et super vestimētum meū miserunt
sortē? Quis nisi nimiū cecus iam imple/
Ibidem ri nō cernat: Cōmemorabunt ⁊ cōuerten/
tur ad dominū vniuerse fines terre: ⁊ ado/
rabunt in conspectu ei⁹ vniuerse patrie gē
Mat. 26. d. tium? Quid illud in euāgelio: Tristis est
Joh. 12. d. aīa mea vsq ad mortem: et/ Nūc aīa mea
turbata est? Nōne pri⁹ in psalmo sonuit:
Ps. 56. Dormiui cōturbat⁹? Et vnde factū est vt
dormiret? Quorū vocibus acclamatū est:
Luc. 23. c. Crucifige crucifige? Nōne ⁊ i psalmo secu/
Ps. 56. tus pnunciat: Filij hominū dentes eorū
arma ⁊ sagitte/ lingua eoꝝ gladius acut⁹?
Quid autē fecerūt/quid nocuerūt resurre/
cturo/et sup celos ascensuro/ ⁊ totū orbem
terrarum gloria sui nominis possessuro?
Uide hoc vtrum psalmus an tacuerit. Se
Ibidem quitur enī. Exaltare super celos de⁹: et sup
omnē terrā gloria tua. Quis vnq de chri
Ps. 2. sto dictū dubitauit: Dñs dixit ad me: fili⁹
meus es tu/ego hodie genui te: postula a
me et dabo tibi gentes hereditatē tuā/ et
possessionem tuam terminos terre? Quis
alium intelligere permissus est/ vbi hiere/
Baruch. 3. d. mias dicit/ nimirū de sapia: Tradidit il/
lam iacob puero suo/et israel electo suo:
Post hec in terris visus est/ ⁊ cum homini/
bus conuersatus est? Ca. XLIIII.
Uis non eundē saluatorem agno
q scat apud danielē/ cum antiq die/ Daniel. 7. d.
rum offertur filius hominis/ ⁊ acce
pit regnū sine fine/vt seruiāt ei omēs gen/
tes? Iam vero si locum illū quem cōmemo/
rauit domin⁹ ex eiusdē danielis pphetia:
Cū videritis abominationē vastatiōis que Daniel. 9. g. Mat. 24. b.
dicta ē a daniele/stātem i loco scō/ q legit
itelligat: si supputes etiā tpib⁹ hebdoma/
dum: ille numerus ptractetur/nō solū chri/
stus/sed etiam tempus reperitur/quo eum
oportuit venire passurū: Quāq ⁊ sine cō/
putatione temporū/manifestis rerum effe
ctibus iudeos vrgere soleam⁹: cum quib⁹
nobis/nō vtrum in christo sit salus nostra:
sed vtrū iam venerit passus/que fuerit di/
sceptatio est. Conuincūtur autem reb⁹ ip/
sis apertissimis: non solum de fide omniū
gentium quas ei seruituras eadē cui †cede/ Al. credere
re coguntur/scriptura predixit: que ita cla/
rescit toto orbe terrarum/ vt omniū tergi/
uersantium oculos feriat: verūetiā de his
que in ipsa iudeorū gente iam facta sūt: ꝙ
sacrarium euersum est: ꝙ cessauit hostia/et
sacerdos/et vnctio pristina: que oīa da/ Daniel. 9. f.
niel tunc prenunciauit futura/quando vn
gi sanctum sanctorū liquide prophetauit.
Cum igitur illa omnia iā facta sint/exigit
ab eis etiā vnct⁹ sanctus sctōꝝ: et qd respō/
deant non inueniūt. Quomodo autē no/
biscum/non de christo/ sed tm̄ de aduentu
eius disceptarent: nisi bene nossent eum
in suis libris pphetatum? Cur a iohanne Joh. 1. b.
querūt/ vtrū ipse sit christus? Cur ipsi do/
mino dicūt: Quādiu animam nostrā tollis: Joh. 10. e.
si tu es christus dic nobis palā? Cur petr⁹
et andreas ⁊ philippus dicunt nathanae/
li: Inuenim⁹ messiam/qd interpretatur chri/ Joh. 1. f
stus: nisi quia hoc nomē in illa gente per il
las litteras/ ⁊ sciebatur/ ⁊ expectabatur. Nam
nulla alia gēs reges ⁊ sacerdotes suos chri
stum habuit ⁊ vocauit/quorū significatiuā 1. Reg. 10. a.
vnctionē cessare fas nō fuit: nisi cū ille ve/ Exo. 29. a.
nisset qui in eis prenunciabatur. Sic enim
iudei nouerāt illos christos suos: vt tamē
vnū sperarent/p quem †demum liberaren/ Al. ideum
tur: sed excecati occulta iusticia dei/dū so/
lam eius virtutem cogitant/infirmitatem
in qua p nobis mortu⁹ est nō intellexerūt.
Hinc illa verba in libro sapiētie de illis p/
dicta cognoscimus: Morte turpissima cō/ Sap. 2. d.

demnemus illum: erit enī respectus in sermonib⁹ illi⁹: si vere filius dei est, suscipiet illū ꝛ liberabit illū de manib⁹ ꝯtrarioꝝ. Hec cogitauerūt ꝛ errauerūt: excecauit enī illos malitia illorū. Qđ etiā de istis verissime dici pōt: qui in tāta multitudine testimoniorum: in tanta dispositione prenunciatarum rerū, in tanta manifestatione completarum: adhuc dicūt scripturis illis christum nō esse pphetatum. Qđ si iterū atq̄ iterum dicant: nos iterꝫ atq̄ iterum possumus documēta proferre, adiuuante illo q̄ tanta prebuit aduersus calūnias erroris humani, vt ea que iam cōmemorauimus non repetamus. Ca. LXV

Jam porro aliā fausti tergiuersationē quā credo cū ꝛ ipse p̄clarissima pphetię luce percuterer, callidissimā se inuenisse arbitrat⁹ est: etiam refellere piget, ne ppterea putetur aliqđ dixisse, quia ei responderi dignum habitū ē. Quis enī dementissimus diceret, in verbis esse fidei, de christo sine teste non credere? Uellem mihi isti responderent: cui nam de christo ipsi credidissent, an illam vocem de
Matth. 3. d. et. 17. a. celo audierunt: Hic est fili⁹ me⁹: Ei quippe voci potius faustus nos iubet credere, qui de christo nō vult testibus hominibus credi: quasi ad nos etiā eiusdem vocis noticia sine homine teste peruenerit, cū ꝛ manifestum sit sic eam peruenisse: ꝛ apostolus di-
Roma. 10. c. cat: Quō aūt inuocabūt, in quem non crediderūt? Aut quō credent ei quem nō audierūt? Quō autem audient, sine predicante? Aut quō predicabunt, si non mittant? Sicut scriptum est: Q̄ speciosi eorum pedes qui annūciāt pacē, qui annunciāt bona. Uidetis certe quēadmodum predicationem doctrinę apostolicę, pphericū testimoniū comitet. Ut enim non contemnerētur, neq̄ fabulosa ducerent que apostoli annunciabant: demonstrabantur hec a prophetis ante fuisse predicta: q: etsi attestabantur, miracula non defuissent. Sicut etiam nūc adhuc quidā musitant: q̄ magice potentię cuncta illa tribuerent: nisi talis eorū cogitatio, contestatione prophetica vinceretur. Magicis enī artibus longe antequā nasceretur, pphetas sibi constituere a quibus prenunciaret, nemo vtiq̄ diceret. Sed videlicet vetat nos faust⁹ de vō christo hebreis prophetis testibus credere: qui de falso christo persarum erroribus credidit. Ca. LXVI.

Uerum disciplina catholica propterea simplici fide pri⁹ nutriri oportere docet mentē christianam, vt eam capacem faciat ad intelligenda supna et eterna. Sic eteni et propheta dicit: Nisi Esa. 7. b. credideritis, nō intelligetis. At eaipsa est simplex fides: qua credimus anteq̄ cognoscamus supereminentē scientiam charitatis christi: vt impleamur in omnem plenitudinem dei: non sine causa dispensationē humilitatis eius qua humanitus natus ꝛ passus est, a ppheti per ppheticam gentē, per ppheticum populum, per ppheticum regnum, tāto ante predictam: nisi quia in illa stulticia que sapientior est hominibus: ꝛ 1. Cor. 1. d. i illa infirmitate, que fortior est hominib⁹ magnum aliquid latet ad iustificationem et glorificationem nostram. Et ibi sūt omnes thesauri sapientię ꝛ scientię absconditi: qui nulli aperiuntur si sibi per maternā carnem traiectum cibum: id est p apostolica ꝛ pphetica vbera lactis alimēta cōtempserit: et tāq̄ infantilem victum quasi pre grandi etate fastidiēs, prius in venena hereticorum, q̄ in sapientię cibum, cui⁹ idoneum temere arbitrat irruerit. Non ergo q̄ dicimus necessariā simplicem fidem, cōtrarium est ei q̄ dicimus, vt pphetis credatur: Magis enim ad hoc pertinet vt pphetis credatur, priusq̄ purgata ꝛ roborata mente possit intelligi, qui per prophetas sic loquebatur. Ca. LXVII.
Eph. 3. d. Col. 2. a.

At enim si christum pphetauerūt, non digne neq̄ congruenter sua pphetatione vixerunt. Unde hoc scitis? An qđ sit vel bene vel male viuere iudicare vos potestis? quoꝝ iusticia ē potius succurrēdū esse meloni non sentienti vt eum vos māducetis, q̄ mēdico esurienti, vt māducandum aliquid detis? Catholicis autem paruulis anteq̄ sciant que sit anime humanę perfecta iusticia, ꝛ quātū intersit inter ipsam cui suspirat: ꝛ istā qua hic viuit, sufficit de illis viris b̄ existimare qđ cōmendat apostolice doctrinę sanitas: quia iust⁹ ex fide viuit. Credidit aūt abraham deo, ꝛ deputatū est illi ad iusticiam. Roma. 1. a. Gen. 15. b. Gal. 3. a Preuidens enim scriptura, q: ex fide iustificat gentes de⁹, prenunciauit abrahe dicens: Quia in semie tuo bñdicentur oēs Gen. 26. b.

gentes. Apostoli verba sūt: Ad cui⁹ tā claram tā𝑞 omib⁹ notissimā vocem / si a vris fallacissimis somnijs euigilaretis / sequeremini vestigia patris vestri abraā: z in ci⁹ semine benediceremini cū omnib⁹ gentib⁹:

Roma. 4. b. Ipse eñ accepit / sicut dixit apostol⁹ / signū circūcisiōis / signaculū iusticię fidei / quę est in pręputio / vt sit pater omniū credentiū per pręputiū: vt deputet illis ad iusticiā: z vt sit pater circūcisionis his qui nō solum ex circūcisione sūt: sed his qui sequunt vestigia / ꝙ est in ꝑputio fidei pris nři abraā. Cuius ergo iusticia fidei nobis ad exēplū imitanda ꝓposita ē / vt z nos iustificati ex fide pacem habeam⁹ ad deum / intelligere debemus quēadmodū vixerit / nō reprehēdere: ne ante ꝑ abortum labamur ex vtero matris ecclesię / ꝙ per stabilem conceptum formati ꝑfectiq𝑞 nascamur. Ca. XLVIII.

Hoc fausto ꝓ moribus patriarcharum et ꝓphetarum ex voce paruulorum nostrorū breuiter responderim: inter quos z meipsū deputauerim / dū tamen nō reprehendā vitā sanctorū antiquorum: etiā si non intelligam ꝙ mystice vixerint: quorū vitam nobis laudabiliter apostoli euāgelio suo prędicarūt: sicut illi sua ꝓphetia futuros apostolos ꝓdixerint: vt clament ad se inuicē duo testamenta: sicut duo seraphin: sanct⁹ / sctūs / sctūs dñs deus sabaoth.

Esa. 6. a.

Cū vero cęperit faust⁹ patriarchas z ꝓphetas / nō generali atq𝑞 idefinita reprehensione / sicut hic fecit: sed ꝓprie facta eoꝝ cōmemorādo criminari / adiuuabit me dñs deus eorū / qui est etiā noster / vt ad singula cōgruēter apteq𝑞 respōdeam. Nunc vo illos homines faust⁹ manicheus vituperat: paulus autem apostolus laudat: eligat quisq𝑞 cui credat.

Infra li. 22.

Explicit liber duodecimus. Incipit liber tertiusdecim⁹. Ca. I.

Faustus dixit. Quomodo christum colitis / ꝓphetas repudiantes: quoꝝ ex pręsagijs accipitur fuisse ventur⁹? Christum quidem nostrū: id est filium dei / hebręorū aliquos annūciasse ꝓphetas / nescio an probare quis possit cum res cęperit examinari. Verūtamē etiam si hoc ita se habeat / ꝗd ad nos? Illos manet hęc reprehēsio / qui ex iudaismo forte ad christianismū conuersi / sub testimonijs / vt perhibes ꝓphetarū / postea neglexerint eos vt beneficiorū ingrati. Porro autem nos natura gentiles sum⁹: id est qđ paulus pręputiū vocat / sub alia nati lege et pręfatoribus alijs / quos gentilitas vates appellat: atq𝑞 ex his postea sumus ad christianismū ꝯuersi: non ante effecti iudęi vt merito hebraicoꝝ ꝓpharū seqremur fidem euntes ad christianismū: sed sola excit i fama / z vtutū opiniōe / atq𝑞 sapia liberatoris nři iesu. Vñ si mihi adhuc in paterna religione moranti prędicator adueniens christum vellet ex ꝓphetis insinuare: hūc ego protinus demētē putarem / qui gentili mihi z lōge alteri⁹ religionis homi de magis dubijs / dubia conaret astruere. Quid ꝗ op⁹ erat / nisi vt ante ꝓphetis mihi credendū esse ꝑsuaderet: z tunc ꝑ ꝓphas christo? Qđ ipsū vt fieret / op⁹ itē erat alijs ꝓphetis ꝗ ꝓ istis facerēt fidē. Quapropt si tu christū per ꝓphetas accipiēdum putas: ꝓphetas per quē accipias? An dicturus eris ꝑ christum / vt vicissim / id est vt alter alterū commendet: christus ꝓphetas / z ꝓphetę christum? Sed paganus vtriusq𝑞 eorū conditione liber / nec ꝓphetis de christo dicentibus crederet / nec christo de ꝓphetis. Ita totum nulli alij ꝙ suę fidei debet quicunq𝑞 fit ex gentib⁹ christianus. Atq𝑞 vt exemplo fiat id qđ dicimus aperti⁹ / ponam⁹ vt aliquē nunc a nobis cathecizari gentilem / cui assidentes dicam⁹: Crede christo quia deus. Ille vo: vnde hoc mihi ꝓbabit dicat. Et nos respōdentes dicamus: Ex prophetis. Rursū illo querēte: quib⁹ prophetis? Nos respondeam⁹: hebręis. Atq𝑞 ille subridens dicat: Sed his minime credo. Nos autem respōdeam⁹ / quid qđ eos christus cōfirmat? Idē vero / multo mag ridēs dicat: Quid qđ ego nec ipsi credo? Quid fiet? hisi ita trāsact / nōne herebim⁹? Et ille risis nobis tanꝙ imprudētib⁹ remeabit ad sua. Ita nihil vt dixi / ecclesię christianę hebręoꝝ testimonia ꝯferūt / ꝗ mag cōstat ex gētibus ꝙ ex iudeis. Sane si sunt aliqua / vt fame est / sibyllę de christo pręsagia / aut hermetl quē dicūt trimegestū aut orphei / aliorūq𝑞 in gentilitate vatum / hęc nos aliquanto ad fidem iuuare poterunt / q ex gētibus efficimur christiani. Hebręorum ve-

Eph. 2. b.

ro testimõia nobis etiã si sint vera: ante fi/
dem inutilia sunt/ post fidem superuacua:
quia ante quidē eis credere nõ poteram⁹:
nunc vero ex superfluo credimus.

Augustinus rñdit. Ca. II.

a Prosit hoc nobis loco ad breuita/
tē respondēdi/superior tã prolixa
responsio. Puto eni iam qui illã legerit/ri/
det istum talia delyrãtem/ ꝛ adhuc dicen/
tem/christũ filiũ dei hebręos non pręnun/
Exo. 29. ciasse prophetas: in qua sola gente nomē
1. Reg. 10. ipsum qd dicit christus/et i rege ꝛ in sacer/
Daniel. 9. dote sacratissimũ fuit: nec inde sublatum
anteq̃ ipse venisset/ qui in illis figuraret.
Respondeant aũt ipi/ christi nomen vnde
didicerint? Si a manicheo/ q̃ro/ipsi mani/
cheo quõ crediderint/ vt alios taceã/ ho/
mines afri/homini persę: cum faustus re/
prehēdat romanos et gręcos vel alias gē/
tes/ si hebręis pphetis tanq̃ alienigenis
d christo crediderint: dicat cur illi saccõmo
datiora eē vaticinia sibyllę ꝛ orphei/vel si
qua forte alia sũt vatũ gentiliũ/ vt credat
in christum: nec attendat i nullis ecclesijs
illa recitari/cũ hebręi pphetę in omnibus
gentibus clareant: atq̃ ad christianã salu/
tem tãta fideliũ examina adducant. Dice/
re autem non esse aptam gentibus hebręã
pphetiã vt credãt in christum/cum videat
omnes gentes per hebręam pphetiã cre/
dere i christũ/ridicula ꝛ insania ē. Ca. III.

D Isplicet vobis talis christus: qua/
lis per hebręos pręnũciatus est: ꝛ
tamen omẽs populi gentiũ/apud
quos hebręam pphetiã nullum pondus
auctoritatis habere arbitramini/in talem
christum credũt/qualis p hebręos pręnun/
ciatus est: accipiendo scilicet euãgeliũ: qd
Roma. 1. a. deus ante promiserat: sicut apostolus cõ/
memorat/per pphetas suos in scripturis
sanctis de filio suo/qui fact⁹ est ei ex semi/
ne dauid fm carnē. Unde ppheta esaias
Esa. 11. c. dixit: Erit radix iesse/qui exurget regnare
Roma. 15. b. in gentib⁹: in eũ gentes sperabũt. Et ecce
Esa. 7. c. virgo cõcipiet ꝛ pariet filiũ ꝛ vocabũt no/
Matth. 1. d. men eius emanuel/qd interpretatur nobi/
scum de⁹: Ne putēt isti hominē tantũmo/
do christũ ab hebręis pphetis pręnuncia/
tum: hoc enĩ videtur tetigisse faustus/cum
ait christum quidē nostrũ filium dei: quasi
hebręi christum suum nõ filiũ dicerēt: Ec/
ce nos ostendim⁹ deum christũ virginis fi/
lium ex hebręa pphetia: Nã vtiq̃ ꝛ iudęi
carnales/ne hoc solum putarēt esse christũ
qd propter nos fact⁹ ē homo ex semine da/
uid/ admonet eos ipse dñs ex prophetia
eiusdem dauid/quęrēs ab eis: quid eis vi/ Mat. 22. d.
deretur de christo cuius eũ esse dicerent fi/
liũ? Qui cum respondissent/dauid: ne hoc
solum vt dixi putaretur/ꝛ non respicerent
ad emanuel/ qd interpretatur: nobiscũ de⁹:
Et quõ inquit ipse dauid i spiritu dicit eũ
dominum: Dixit dñs dño meo/sede a de/ Ps. 109.
xtris meis: donec ponã inimicos tuos sca/
bellũ pedum tuoꝝ? Ecce inq̃ nos ostendi/
mus hebręa pphetia christum deum: vos
ostendite aliquã pphetiã vestrã/vnde no/
men christi didiceritis. Ca. IIII.

M Aniche⁹ eni vester/non fuit pphe/
ta venturi christi: apostolũ quippe
ei⁹ se dicit impudētissima quidem
fallacia: Nã ꝯstat nõ solum post tertullia/
num/verũetiã post cyprianũ hãc heresim
exortam. Omẽs tamē eius epistolę ita ex/ Cõtra eplam
ordiunt: Maniche⁹ apostolus iesu christi. manich. ca. 5
Huic vos de christo q̃re credidistis? Quē
nã testē vob sui apostolat⁹ adduxit: nomē
q̃ ipsum christi/qd non scim⁹ nisi in regno
iudęorum in sacerdotib⁹ et regibus insti/
tutum: vt nõ solum ille/aut ille homo: sed
vniuersa ipa gens totũq̃ regnum prophe/
ta fieret christi/christianiq̃ regni? Cur iste
inuasit/cur vsurpauit q̃ pphetis hebręis
vos vetat credere: vt vos falsi christi falla
ces discipulos/ falsus ꝛ fallax apostol⁹ fa/
ciat? Postremo ne diceret ei: mētiri/ ptu/
lerit vobis aliq̃s et pphetas scdm asser/
tionē suam christũ pręnunciantes: qd fa/
cietis ei? Quare faustus cathecizãdũ sub
exēplo pposuit: qui neq̃ ipsis neq̃ illi cre/
dere voluerit? An apostolos nostros p se
testes vocauit? Nõ opinor homies produ/
cet/sed libros aperiet: quos nõ pro se sed
contra se apertos reperiet. Ibi enim chri/
stum natum ex maria virgine: ibi filiũ dei
factum ex semine dauid fm carnē legim⁹ ꝛ
docem⁹. Q si eos infalsatos dixerit: ipse
testium suorũ fidem oppugnauit: si autē
alios quos dicat apostoloꝝ nostrorũ co/
dices protulerit: quõ eis ipse auctoritatē
dabit quã per ecclesias christi ab ipis apo/
stolis ꝯstitutę nõ accepit: vt inde ad poste/
ros firmata cõmēdatiõe transcurrēt? Quõ
ille cui nõ credo profert mihi scripturas: q̃

bus de illo credã: ꝛ eis ipse conatᷣ dare au-
ctoritatẽ/cũ ego ipse non credam?
f J autem fama de christo (Ca. V
credidistis: hoc enim ꝛ faustus ma-
gnis angustijs coartatᵘ trãseũter attigit/
ne scilicet aut eos libros ꝓferre cogeretur
quoꝝ auctoritas nulla est/aut ad eos liga-
retur quoꝝ auctoritas ei cõtraria ẽ. Ergo
si de christo fama credidistis/videte vtrum
idonea testis sit/diligẽter cõsiderate q̃ vos
precipitetis. Male eni multa de vobis fa-
ma disseminat: cui credere nõ vultis. Que
igitᷣ ratio est/hãc de christo velle veracem:
quã de vobis vultis esse mẽdacẽ? Quid q
etiã fame christi ꝯdicitis? Ea quippe cla-
rior/ea prepollẽtior aures ꝛ mentes ꝛ lin-
guas omniũ gẽtiũ tenet: que christo ex se-
Roma. 1. a. mine dauid scðm scripturas hebreas dis-
2. timoth. 2. seminatio implet: qð ibi scriptũ ẽ: promis-
Gen. 12. 26. et. 28. sũ abrae/et isaac/ꝛ iacob: Jn semie tuo be-
nedicentᷣ oẽs gentes? Quid ergo respõde-
tis? Cui nã de christo credideritis/quibus
testes alienigene nõ placẽt? Nostrorũ por-
ro libroꝝ auctoritas/tot gentiũ consensio-
ne/p successiones aplõꝝ/episcopoꝝ/conci-
liorũq; roborata/ vobis aduersa ẽ: vestro-
rum aũt nulla est: q; ꝛ a tã paucis proferᷣ
et ab his q̃ deum ꝛ christũ mendacẽ colũt.
Unde cõtra coꝝ mendacẽ doctrinam sit/
nisi et ipsi tãq; imitatores dei ꝛ christi sui
mẽdaces habeantᷣ. Fama võ etiã ipa ꝯsul-
ta/ꝛ vos pessimos iactat/ꝛ christũ ex semie
Matth. 3. d. et. 17. a. dauid cõtra vos predicare nõ cessat: Uocẽ
patris de celo nõ audistis: opa christi qbᵘ
de ipso testificabatᷣ nõ vidistis: codices in
quibus hec scripta sũt vt specie christiana
fallatis velut accipitis: ne tñ contra vos
legantᷣ/ infalsatos dicitis: ꝓfertis inde chri-
Joh. 10. g. stum dicẽtẽ: Si mihi nõ creditis/opibᵘ cre-
Joh. 8. c. dite. Et ego sum qui testimoniũ phibeo
de me: et testimoniũ perhibet de me/q̃ mi-
sit me pater: ꝛ nõ vultis cõtra vos inde ꝓ-
Joh. 5. f. ferri: Scrutamini scripturas in qbᵘ puta-
tis vos vitã eternã habere: ipse testimoni-
um phibent de me. Et si crederetis moysi/
crederetis ꝛ mihi: de me eni ille scripsit. Et
Luc. 16. f. habent ibi moysen ꝛ pphetas/audiãt eos:
Et si moysen ꝛ pphas nõ audiũt/ nec si qs
a mortuis resurrexerit credũt ei. Unde huc
existis: vnde ꝯfiditis? Scripturas tãta au-
ctoritate firmatas/cõmendatasq; respui-
tis: miracula nõ facitis: que si faceretis/etiã
ipsa in vobis caueremus per instruentem
nos dominũ ꝛ dicẽtẽ: Exurgẽt multi pseu- Mat. 24. b.
dochristi/ꝛ pseudopropheté/ꝛ faciẽt signa
et prodigia multa vt fallant si fieri põt eti-
am electos: ecce predixi vobis. Usq; adeo
nihil credi voluit aduersus ꝯfirmatã scri-
pturarũ auctoritatẽ: que fidem suã in rebᵘ
ipsis probat/que p temporũ successiones
hec impleri ꝛ effici ostendit: que tanto an-
teq; fierent prenunciauit. Ca. VI.
r Estat vt rationẽ vob exhibere di-
catis/ tã certã et inuictã/ vt per se
ipsam declarata veritate: nullam
testis auctoritatẽ/ nullã miraculi veritatẽ
reqrat. Quid dicitis: quid profertis: quã ra-
tionẽ: quã veritatẽ? Fabula illa ẽ longa ꝛ
vana/puerile ludibriũ ꝛ muliebre iocamẽ-
tum/ et aniculare delyramentũ continẽs:
initiũ truncũ/ꝛ mediũ putridũ/ꝛ finẽ rui-
nosũ. Cũ eni vob ex eiᵘ initio dictũ fuerit:
Jmmortali/ inuisibili/ incorruptibili deo: 1. timoth. 1. d
quid factura erat gens tenebrarũ/ si cum
ea pugnare noluisset? Et de medio eius
q̃modo ẽ incorruptibilis ꝛ incõtamiabilis
deus/cuius mẽbra in pomis et oleribᵘ mã-
ducando/et digerendo cõteritis vt purge-
tis? Et de fine eiᵘ quid fecit anima misera
vt in globo tenebrarũ ppetuo vinculo pu-
niatur: que non suo vitio/ sed alieno ma-
culata/deo suo deficiẽte mũdari si potuit:
quo mittente polluta est? Hesitantibᵘ vo-
bis/et qd rñdeatis non inuenientibᵘ/con-
spiciuntᷣ tam multi ꝛ tam grandes/ vt tam
preciosi codices vestri/ꝛ multũ dolentᷣ la-
bores antiquariorũ et sacelli miserorũ: et
panis deceptorũ. Si ergo nec scripturarũ
auctoritatis antiquitas/nec miraculorum
potestas/nec morũ sanitas/nec ratiõis ve-
ritas/vos asserit: abite cõfusi/et redite cõ-
fessi/ipsum esse christum omnium in se cre-
dentium saluatorẽ: cuius nomẽ et cuiᵘ ec-
clesiam ita exhibent presentia tempora/si-
cut preterita nunciarũt: non p quemlibet
de cauernosis latebris ꝓcedentẽ/sed qua-
dam gẽte ꝛ quodã regno ad hoc ꝓpagato
et instituto/vt vbi de illo cuncta figuris p̃-
notarẽtur/ que nũc expssa rebᵘ agnoscerẽ-
tur: et ibi p pphas p̃dicta scriberentᷣ/ que
nũc p aplõs p̃dicta prestarentᷣ. Ca. VII.
p Roinde ꝯstituire nobis aliquẽ ca-
thecizandũ gẽtile: in quo faustᵘ de-
fecisse nos risit/vbi no ridendᵘ sed

plangendꝰ ipse deficit. Si eñ dixerimꝰ ho-
mini gētili: Crede christo/ qꝛ deꝰ ē: ⁊ respō-
derit/ vñ de credo? prolataqꝫ auctoritate ꝓ-
phetaꝝ/ eis se ñ credere dixerit: eo ꝙ illi he-
brei sint/ ipse paganꝰ: ostēdimus fidē pro-
phetarū/ ex his que ventura cecinerūt/ ⁊ ve-
nisse cernūtur. Credo eñ ꝙ cū nō lateret/
quantas a regibꝰ huius seculi ꝑsecutiōes
priꝰ ꝑtulerit christiana religio: aut si late-
ret/ per ipsā historiā gentiū/ ⁊ imperiales
leges litteris memorieqꝫ mādatas/ ⁊ faci-
le probaret̃: qđ cum tanto ante predictum
Ps. 2. ex propheta cognosceret dicēte: Ut qđ fre-
muerunt gentes/ ⁊ populi meditati sūt in-
ania: Astiterūt reges terre ⁊ ꝑncipes: cōue-
nerūt i vnū/ aduersus dominū ⁊ aduersus
christū eiꝰ. Qđ nō de ipso dauid fuisse di-
ctum/ in eodē ipso psalmo facile apparet:
Ibi enim dicitur etiā illud: qđ hoīes q̄li-
bet ꝑtinacissimos/ ipsa rerū manifestatiōe
cōfundit. Dominꝰ dixit ad me/ filius meus
es tu/ ego hodie genui te: postula a me et
dabo tibi gentes hereditatē tuā/ et posses-
sionē tuā terminos terre. Qꝫ genti iudeoꝝ
in qua regnauit dauid/ nō esse ꝯcessū: chri-
sti autē nomine longe lateqꝫ oēs gētes oc-
cupante/ nemo dubitat eē cōpletū. Credo
modo veret̃/ cū hinc et alia multa ex pro-
phetis audiret/ que nūc ꝑsequi longū ē. Ui-
deret etiā ipsos reges terre christi imperio
iam salubrit̃ subiugatos: oēsqꝫ gentes ei-
dem seruiētes: ⁊ legeret̃ ei de psalmo tan-
Ps. 71. to ante predictū: Adorabūt eū oēs reges
terre/ oēs gētes seruiēt ei: totūqꝫ psalmum
ipsum qui figurate tanq̄ in salomonē dici-
tur: si legere vellet/ iueniret christū vere re-
gem pacificū: hoc eñi salomonis nomē in-
terpretat̃: in quo cognosceret cōpleta om-
nia q̄ ibi dicūtur/ longe remotissima ab il-
lo homine salomone rege israel. Illū itidē
psalmū/ vbi deꝰ vnctꝰ a deo dicit̃: ⁊ vtiqꝫ
christus ipsa vnctiōe declarat̃: idēqꝫ chri-
stus deꝰ aptissime ostendit̃: cum deꝰ vnctꝰ
īsinuat̃/ si ꝯsiderare vellet q̄ ibi de christo/
que de ipa ecclesia dicta sūt: que ibi q̄dē ꝑ-
dicta legeret/ in orbe autē terrarū impleta
ꝯspiceret: videret q̄z ipsa simulacra gentiū
per christi nomē sic perire de orbe terrarū:
idqꝫ ipsū a prophetis ꝑdictū esse disceret/
audiret hieremiā dicentē: Sic dicetis illis:
Hiere. 10. b. Dij q̄ celū ⁊ terrā nō fecerūt pereāt a terra/
et de sub celo. Itē alio loco cū eundē pro-
phetā dicentē audiret: Dñe fortitudo mea Hiere. 16. d.
et adiutoriū meū/ ⁊ refugium meum in die
maloꝝ: Ad te gētes veniēt ab extremo ter-
re/ et dicēt: Qꝫ falsa possederūt patres no-
stri simulacra/ ⁊ nō est in eis vtilitas: si fa-
ciet homo deos et ipsi nō sūt dij. Propte-
rea ecce ego ostēdā illis i tpe illo/ manū me-
am ostendā illis/ et sciēt: et vīrtutē meā q̄m
ego dñs. Hec audiēs de scriptura ꝓpheti-
ca/ ⁊ cernēs in vniuersa terra: q̄d dicā quē-
admodū moueret̃ ad fidē: qñādo ⁊ hoc re-
bus ipsis ꝓbamꝰ cū ꝓphetia ante tpa ꝯscri-
pta ⁊ his temporibꝰ impleta corda fideliū
sic firmari cognoscimꝰ: Ca. VIII.

Iam vero ne hominē/ sicut magni
quidā hoīes fuerūt christum pu-
taret: idē propheta hoc illi de co-
gitatiōe excuteret. Ibi eñ sequitur ⁊ dicit:
Maledictꝰ homo q̄ spem habet in hoīe: ⁊ Hiere. 17. a.
firmat carnem brachij sui/ et a dño discedit
cor eius: et erit sicut tramarix que in deser-
to ē: nō videbit cū veniēt bona: ⁊ habita-
uit inter iniquos in terra deserta/ in terra
salsa/ q̄ non inhabitabit̃: Et bñdictꝰ homo
qui cōfidit in dño/ et erit dñs spes eiꝰ: erit
qꝫ tanq̄ lignū fructifeꝝ secꝰ aquā et in hu-
more mittet radices suas: nō timebit cum
venerit estus: et erūt in eo propagines ne-
morose: in anno siccitatis nō timebit: ⁊ nō
deficiet faciendo fructū. Hic certe cū male-
dictū diceret eum/ qui spem ponit in hoīe/
eamqꝫ maledictionē propheticis similitu-
dinibꝰ explicaret: et bñdictū qui in dño cō-
fideret/ eāqꝫ benedictionē ꝯgruis itidē si-
militudinibꝰ texeret/ turbaret̃ fortasse ille
quō ei ne spem suā in hominē poneret deū
christum annunciaremꝰ: ⁊ rursum cū/ nō ex
propria natura/ sed ex nostra mortalitate
susceptā hominē diceremꝰ. Sic eñ quidā
deū credēdo christū/ ⁊ hominē negando er-
rauerūt: ⁊ rursus/ quidā hoīem putādo/ et
deum negādo/ aut ꝯtempserūt/ aut in hoīe
spem suā ponētes/ in illud maledictū inci-
derūt. Hic ergo iste gētilis si turbaret̃/ ⁊ di-
ceret: cōtra fidē nostrā istū prophetā locu-
tū fuisse: qꝛ nos scđm aplicā doctrinā/ non
tantūmodo deū christū diceremꝰ: vt in eo
spes securissime ponat̃/ sed etiā mediatorē 1. timoth. 2. b.
dei ⁊ hominū/ hominē iesū iustū: istū autē
deū tñ dixisse: de natura vo humana nul-
lam fecisse mētionē: ibidē eiusdē prophete
vocē audiret se admonētis ⁊ corrigentis.

Hiere. 17. b. Graue cor p omnia/ & hō est & qs agnoscet
eū? Ideo qppe hō: vt graues corde p for-
mam serui ex fide sanarent: & eū agnosce-
rent deū qui ppter eos fact⁹ est hō: ne in
homine spes eoꝝ esset/ sed i hoie deo: & tn
graue cor p oia/ & hō est formā sui accipiēs:
Phil. 2. a. et qs agnoscit eū? Qui cū in forma dei eēt/
nō rapinā arbitrat⁹ est esse equal' deo. Et
Joh. 1. b. hō ē: q2 vbū caro factū ē & habitauit in no-
bis. Et qs agnoscet eū? Q2 in pncipio erat
vbū & verbū erat apud deū & de⁹ erat ver-
bum. Et vere graue cor p oia: nā & in disci-
pulis ei⁹ ipsū graue cor fuit/ cū eis dicebat:
Joh. 14. b. Tanto tpe vobiscū sū: & nō cognouistl me?
Quid enī ē: Tāto tpe vobiscū sū/ nisi qd h
dr: Et hō ē? Quid ē aūt aliud: Et si cogno-
uistl me/ nisi qd hic dr: Et qs agnoscet eū?
Quē/ nisi eū q dicit: Qui me videt/ videt &
patrē? Ut spes nr̄a/ nō sit i hoie/ ppt illud p
pphetā edictū/ maledictū: sed sit in homie
deo/ id est in filio dei saluatore iesu christo/
mediatore dei & hoim: & q pater maior est
ppter formā serui: et qui patri equalis est
ppter formā dei. Ca. IX.

Esa. 2. d. Dicit & esaias: Humiliabit & cadet
contumelia hoim: & exaltabitur de⁹
solus in illa die/ & manib⁹ fabrica-
ta oīa abscōdent in speluncis/ et in scissu-
ris petraꝝ & i cauernis terre a facie timoris
dn̄i/ & a maiestate vtutl eius/ cū surrexerit
cōfringere terrā: Illa enī die pijciet hō abo-
minatiōes aureas & argēteas que fecerunt
vt adorarent supuacanea & noxia. Et forte
iste gētilis quē cathecizam⁹/ quē dixit fau-
stus cū risu dictuꝝ: Nō credo prophetl he-
breis: aliq manu fabricata idola abscōdit
in spelūca/ aut in scissura petre/ aut i cauer-
na terre/ aut aliquē amicū suū scit h fecisse/
aut i ciuitate vel i fundo suo scit h factū es-
se a facie timoris dn̄i: q p reges terre scd̄m
eandē pphetiā/ nā sibi seruiētes seq adorā-
tes veris similis legib⁹ terrā cōstringit: id est
terreni cordis frangit audaciā: Quō ergo
dicat: nō credo prophetis hebreis/ cū & in
seipso cōpletū forte cognoscat qd olim p̄-
dictū est a prophetis hebreis? Ca. X.

Agis verēdū erat: ne tāta reꝝ eui-
dentia circūfusus fortasse diceret:
Posteaq̄ ista per mundū fieri ce-
perūt/ christianos has lrās cōposuisse: vt
ā diuinit⁹ p̄dicta putarent: nec qsi temere
humanit⁹ facta cōtēnerent. Hoc verēdum
erat/ nisi eēt late sparsus/ lateq nor⁹ pp̄ls iu-
deorū/ Cain ille signo accepto/ ne ab aliq Gen. 4. c.
interficiat: & ille cham seru⁹ fratrū suorū por- Gen. 9. d.
tando libros qb⁹ illi erudiant/ ipe oneret: 2. Retrac. 7.
Per eoꝝ qppe codices pbam⁹/ nō a nobis
tanq de reꝝ euentu cōmonitis ita esse cō-
scripta: sed olim in illo regno p̄dicata atq
seruata: nūc aūt manifestata & impleta: in
quibus & ea q ibi min⁹ pspicua sūt: q2 in fi- 1. Cor. 10. c.
gura cōtingebant illis: scripta sunt autem
propter nos/ in quos finis seculoꝝ obue-
nit: iā nūc illustrata soluunt/ & que vmbris
futuroꝝ adhuc rerū oppagabant/ iam fa-
ctarū luce manifestant. Ca. XI.

Orte etiā hinc se diceret pmoueri
q ipsi in quoꝝ libris hec inueniū-
tur esse prenūciata/ que nūc cernū-
tur impleta: nō nobiscū tenēt eiusdē euan-
gelij societatē. Cū vo docerent etiā hoc ab
eisdem pphetis esse p̄dictū/ quantū moue
retur ad fidē: qs tā demēs ē/ vt nō videat?
quis tā imprudēs vt se videre dissimulet?
quis em̄ dubitet h de iudeis fuisse pphe-
tatū/ cū esaias dicat: Agnouit bos posses- Esa. 1. a.
sorem suū/ & asin⁹ p̄sepe dn̄i sui: israel autē
me nō cognouit/ & pp̄ls me nō intellexit. Aut
illud qd apl's cōmemorat: Tota die expā- Roma. 10. d.
di manus meas ad pp̄lm nō credentē & cō- Esa. 65. a.
tradicētē. Et maxie illud: Dedit illis deus Esa. 6. c.
spiritū cōpūctionis/ oculos vt nō videant: Roma. 11. b.
aures vt nō audiant/ & nō intelligāt: & mul-
ta hmōi. Q si diceret: quid g peccauerunt
iudei/ si de⁹ illos excecauit ne agnoscerent
christū? Quātū possemus imbuendo rudi
homi ostenderem⁹/ ex alijs occultis pecca-
tis deo cognitis venire iustā penā hui⁹ ce-
citatis: qd nō solū dixisse apl'm de qbusdā:
Propt h tradidit illos in cōcupiscentiā cor- Roma. 1. d.
dis eoꝝ/ vel in reprobū sensū/ vt faciāt que
nō cōueniūt: volentē ostendere quedā pec-
cata manifesta ex pena venire quorundā
occultoꝝ: sed nec ipsos h tacuisse pphetas
demōstrarem⁹. Nā ne pergā longi⁹/ itē hie-
remias eo ipso loco vbi ait: Et hō est/ & qs Hiere. 17. b.
agnoscet eum: ne quasi hoc ipo excusati es-
sent iudei/ q2 nō cognouerūt: Si em̄ cogno- 1. Cor. 2. b.
uissent/ sicut apl's dicit: nunq dn̄m glorie
crucifixissent: sequit/ et ostēdit occulti eorū
meriti fuisse/ vt nō cognoscerēt. Ait enim:
Ego dn̄s interrogās corda & pbās renes/ Hiere. 17. b.
vt dem vnicuiq sm viā ei⁹: & scd̄m fructū
studiorum eius. Ca. XII.

Porro si hoc gẽtilis ille moueretur: cur etiã ipsi q̃ appellant̃ christiani in multas hereses variasq̧ disce/dũt: Neq̧ eñ h a ꝓphetĩ hebreis ꝑtermis/sum esse docerem⁹: tanq̃ eñ esset ꝯsequẽs/ vt iudeis in sua cecitate demõstratis/ hoc illi veniret in mentem qd etiã multis sub nole christiano ab ipsa christiana societate deuiarẽt: ipse hieremias velut catheçiçãdi ordinẽ nobis insinuãs continuo subiecit:

Hiere. 17. b. Clamauit pdix/ ꝯgregauit que nõ peperit: faciẽs diuitias suas nõ cũ iudicio. Perdix eñ nimis ꝯtentiosũ animal/ notũ est quã/ta auiditate ipsi⁹ ꝯtẽtiõis currat i laqueũ. Nõ eñ disputare amãt heretici/ ꝫ quoquo modo supare impudẽtissima pulcacia: vt ꝯgregẽt/ sic hic dixit/ q̃ nõ pepererũt. Chri/stianos eñ quos maxime christi nomie se/ducũt iã per ipsi⁹ christi euãgelium natos inueniũt: ⁊ faciũt illos diuitias suas/ nõ sa/ne cũ iudicio/ ꝫ cũ temeritate inconsidera/ta. Nõ eñ intelligũt ibi esse verã ⁊ salubrẽ et quodãmõ germanam atq̧ radicalẽ chri/stianã societatẽ: vnde istos separauerunt/ q̃s ad suas diuitias cõgregarunt. Et q2 de

2. timoth. 3. b talibus dicit aplš: Sicut eñ iamnes ⁊ mã/bres resisterũt moysi: sic ⁊ isti resistũt veri/tati: hoies mẽte corrupti/ reprobi circa fi/dẽ: ꝫ vltra nõ ꝓficiẽt: demẽtia eñ eoꝝ ma/nifesta erit oĩbus sicut ⁊ illoꝝ fuit. Sequit̃ et hic ꝓpheta ⁊ dicit/ de pdice q̃ ꝯgregauit

Hiere. 17. b. q̃ nõ peperit: In dimidio dieꝝ ei⁹ derelin/quet eũ: ⁊ in nouissimis suis erit insipiens: id est qui ꝑmo tãq̃ ꝑ pollicitationẽ ⁊ ostẽ/tationẽ excellentis sapiẽtie seducebat/ erit insipiẽs: id est apparebit insipiẽs. Eis ꝙp/pe quib⁹ primo sapiens erat/ tunc erit insi/piens/ cum apparebit/ q2 demẽtia ei⁹ nota erit oĩbus. Ca. XIII.

Et tanq̃ ille quẽ catheçiçam⁹ q̃re/ret ⁊ diceret: Quo ergo signo ma/nifesto adhuc paruul⁹ ⁊ nõdũ va/lens liquidã discernere a tot erroꝛib⁹ veri/tatem: quo manifesto indicio tenebo eccle/siam christi in quẽ iã credere tãta rerũ an/tea predictaꝝ manifestatiõe cõpellor? Se/quit̃ idẽ ꝓpheta: ⁊ tanq̃ mot⁹ animi eius ordinatissime excipiẽs/ docet eũ ecclesiam christi ipsã esse ꝓdictã que oĩb⁹ eminet et apparet. Ipsa est eñ sedes glie/ de qua dic

1. Cor. 3. c. aplš: Templũ eñ dei scũm est/ qd estĩ vos:

Hiere. 17. b. Vñ iste dicit: Sedes aũt glie exaltata e/sã/ctificatio nostra. Propter hos eñ motus paruuloꝝ/ qui pñt seduci ab hoib⁹ a mani/festatione claritatis ecclie/ dñs q̃z ꝓuidẽs

Mat. 5. b. dicit: Non põt ciuitas abscõdi supra mõ/tem cõstituta: q2 vtiq̧ sedes glie exaltata est sanctificatio nr̃a: vt nõ audiat̃ illi q̃ ad

Mat. 24. b. religionũ fissuras traducũt dicẽtes: Ecce h est christ⁹/ ecce illic. Partes eñ ostendũt dicentes: ecce hic/ ecce illic. Cũ illa ciuitas super montẽ sit: quẽ montẽ nisi cũ q̃ scõm

Daniel. 2. g. ꝓphetiã danielis: ex paruulo lapide cre/uit/ ⁊ fact⁹ est mons magn⁹: ita vt impleret vniuersam terrã? Nec illi audiantur q̃ no/mine quasi secrete ⁊ apocryphe veritatis ⁊ homis paucitatis dicũt: Ecce i cubiculis/ ecce in deserto: q2 nõ põt abscondi ciuitas super mõtẽ ꝯstituta: q2 sedes glie exaltata est sanctificatio nostra. Ca. XIIII

Cum ergo gentilis iste his atq̧ hu/iusmodi alijs testimonijs ꝓpheta/rum de ꝑsecutione regũ ⁊ ꝑploꝛũ: de fide regũ ⁊ ꝑploꝝ/ de abolitiõe idoloꝝ/ de cecitate iudeoꝝ/ de ꝓbatiõe codicũ ab ipsis custoditoꝛũ/ de amẽtia hereticoꝛũ/ de excellẽtia scrẽ ecclesie viroꝛũ ⁊ germanoꝛũ christianoꝝ ante ꝓdicta/ ⁊ nũc impleta cõ/spiceret: quid inueniret fidedignius q̃ illos ꝓphetas quibus de diuinitate christi elige/ret credere? Etenĩ si anteq̃ ista fierẽt inge/rerẽ gentili ꝓphas hebreos/ q̃b⁹ ea futura crederet q̃ facta nõdũ videret: merito for/tasse diceret/ quid mihi est cũ istis ꝓphetis quos vnde veraces ꝓbem/ non mihi osten/ditur: cũ vero tã magna ⁊ tã multa que di/xerunt iã defectũ est manifestationeq̧ per/ducta sũt. Plane ille si puersus esse nollet nec ista vllo modo cõtemneret: que tanto ante ⁊ tãto apparatu ꝓuidenda ⁊ ꝓnunciã/do cõmendari meruerũt: nec illos a quib⁹ ꝑuideri ⁊ ꝓnũciari potuerũt. Nullis eñ prudenti⁹ credim⁹ vel de ꝑteritis que olim facta sũt: vel de futuris que nõdum facta sunt/ q̃ eis q̃ nobis fidem verboꝝ suoꝝ in tã multĩ tanq̃ magnus que ab eis ꝓdicta iam facta sũt ꝓbauerũt. Ca. XV.

Sibylla porro vel sibylle ⁊ orpheus/ ⁊ nescio q̃s hermes/ ⁊ si q̃ alij vates vel theologi vel sapiẽtes vel phi/losophi gẽtiũ de filio dei/ aut de pře deo ve/ra ꝓdixisse aut dixisse phibent̃: valet q̃dem aliq̃d ad paganoꝝ vanitatẽ reuincẽdam: nõ tamẽ ad istoꝛũ auctoꝛitatẽ amplectẽ/ De ciui. dei li. 18. ca. 23. et li. 8. ca. 23. Dis. 37. c. si quid veri

dam: cũ illũ deũ nos colere ostendim⁹ / de
quo nec illi tacere potuerũt: qui suos secũ
gẽtiles populos idola ⁊ demonia colẽda /
partim docere ausi sunt / partim prohibere
ausi nõ sunt. At illi sancti auctores nostri /
eum pplm / eã rẽpublicã / tale regnũ impe-
rante ⁊ adiuuante deo ꝓpagauerunt atqꝫ
rexerũt: vbi sacrilegiũ esset qđ istis religio
fuit. Itaqꝫ si qui illic in cultum simula-
chroꝝ / ⁊ demonũ laberẽt: aut pena plecte-
bant: ipsis sue reipublice legim⁹ aut liber-
rimo tonitru coercebant ꝓpheticis voci-
bus. Unus enĩ ab eis colebat de⁹ / qui fe-
cit celũ ⁊ terrã / ꝓphetico sane ritu: hoc ẽ si-
gnificatiuo futuroꝝ: q̃ rit⁹ aboleret / cũ illa
venissẽt que ꝑ eũ significabant eẽ vẽtura /
Daniel. 9 quãdoquidẽ ipsũ regnũ: Magn⁹ qđdẽ pro-
Exo. 29. pheta fuit / vbi rex ⁊ sacerdos mystica signi-
1. Reg. 10. ficatiõe vngebant: qđ nõ ante ipsis quoqꝫ
iudeis ignorãtib⁹ ac ꝑ hoc inuitis ablatũ
est / nisi cũ venisset ille gratia spiritali vnct⁹
Ps. 44. deus pre participib⁹ suis / ille sanctussctõ-
rum: idem verus rex consulendo nobis: et
idem ver⁹ sacerdos seipsum offerendo pro
Dis. 37. c. si quid veri nobis. Quobrẽ quãtũ distat de christi ad-
uentu inter predicationẽ angeloꝝ ⁊ cõfes-
Luc. 2. sionẽ demonioꝝ: tantũ inter auctoritatẽ
Marc. 1. ꝓphetarum ⁊ curiositatem sacrilegorum.

Ca. XVI.

His ⁊ talibus que nũc
breuiter tãgim⁹ / tũc forte ꝓ neces-
sitate depellendi veternosi erroris
aliquãto lati⁹ disputatis: ⁊ robore vberioris
ꝓbatiõis assertis: ille gẽtilis quẽ nobis cathe-
chizandũ faustus ꝓposuit / si salutẽ suã pec-
catis suis ꝑponeret / pfecto moueretur ad
fidem qua imbutus ⁊ in ecclesie catholice
gremio fouendũ collocatus. Consequent
etiam moneret / quos mores tenere debe-
ret: neqꝫ ꝑturbaretur eoꝝ multitudine in
quibus ea nõ inueniret que obseruare iu-
beretur: quis cum eo corporaliter congre-
garentur in ecclesiã / ⁊ eadẽ sacramenta ꝑci-
perent: sciret cũ paucis hereditatem dei:
cum multis autẽ signacula ei⁹ participan-
da. Cũ paucis cõmunicare sanctitatẽ vi-
te ⁊ donum charitatis diffusũ in cordibus
Roma. 5. a. nostris per spiritumsanctũ qui datus est
nobis: ad quem fontẽ interiorẽ null⁹ alie-
nus accedit: Cũ multis aũt sanctitatem sa-
1. Cor. 11. g. cramenti: qđ qui mãducat ⁊ bibit indigne
iudicium sibi manducat ⁊ bibit: qui autem
manducare cõtemnit / nõ habebit in se vi-

tam: et ideo non perueniet ad vitam eter-
nam. Eosdemqꝫ paucos in comparatione
multitudinis maloꝝ / paucos dici: esse au-
tem per seipsos cõsideratos in magno nu-
mero diffuso toto orbe terrarũ crescentes
inter zizania / ⁊ cum palea vsqꝫ ad diẽ mes- Mat. 3. et. 13
sis ⁊ ventilatiõis / hoc in euãgelio dictum.
Ante enĩ predictũ est: Sicut liliũ in medio Cant. 2. a.
spinarum / ita proxima mea in medio filia-
rũ. Ante predictum est: Inhabitaui cum Ps. 119.
tabernaculis cedar: cum his qui oderunt
pacem eram pacificus. Ante predictũ est:
Signa in fronte eos qui gemũt ⁊ merent Ezech. 9. b.
ob iniquitates populi mei que fiũt in me-
dio eorum. Itaqꝫ iste gentilis quem talia
alloqui firmaremus / iam factus ciuis san- Eph. 2. d.
ctorum et domesticus dei: nec iam alienus
ab israel / sed verus israelita / in quo dolus Ioh. 1. g.
non esset. Disceret etiam ista verba ex cor-
de simplici dicere que subsequenter conte-
xit idem ipse hieremias: Patientia israel:
Domine / vniuersi qui te derelinquunt ter-
reantur. Cum enĩ de perdice dixisset / q̃ cla-
mat ⁊ cõgregat que nõ peperit: commẽda-
uit excellentiam ciuitatis sup montem po-
site que abscondi nõ potest / vt ab ecclesia
catholica hereticum hominẽ nõ separaret
dicẽs: Sedes autẽ glorie exaltata est san-
ctificatio nostra. Deinde quasi veniret in
mentẽ: quid ergo facim⁹ de tã multis malis q̃
tanto amplius vbiqꝫ ꝑmixti sunt / quanto
excellẽtior est christi gloria i vnitate omni-
um gentiũ / subiecit statim: Patientia isrl:
domine. Patienter enĩ ferendũ est qđ ait:
Sinite vtraqꝫ crescere vsqꝫ ad messem: ne Matth. 13. d
impatiẽtia tolerare malos / relinquãtur bo-
ni: qui proprie sunt corpus christi: et ideo
cum ipsi relinquuntur / ille relinquit. Un-
de subiecit / atqꝫ addidit: Uniuersi q̃ te de- Hiere. 17. b.
relinquunt terreantur: cõfundant qui re-
cesserunt in terram. Terra est enĩ homo de
se presumẽs / atqꝫ alios vt de seipso presu-
matur inducens: ⁊ ideo sequit: Euertent Ibidem
q̃m dereliquerũt fontem vite dominum.
Quid enĩ aliud clamat perdix / nisi apud se
esse ⁊ a se dari fontẽ vite / ad quẽ congrega-
ti recedãt a christo / christi ꝓmissione dece-
pti: cui⁹ noĩe iã tenebãt imbuti? Nõ enĩ q̃s
peperit cõgregat / sed vt ꝯgreget quos nõ
peperit / dicit: Sal⁹ quã christ⁹ ꝓmisit apud
me ẽ / ego dabo. Sed vide / iste quid dicat:
Sana me dñe ⁊ sanabor / saluũ me fac ⁊ sal-

1. Cor. 1. d. uus ero. Unde apl's dicit: Nemo glie[?] in
hoie: Et iste subiũgit: Qm̃ gloriatio mea
tu es. His modis nos instruim⁹ hominẽ ex
apostolica propheticaq̧ doctrina vt edifi-
Eph. 1. d. cetur sup fundamẽta aplorũ ꝛ pphetarũ.

Aust⁹ aũt quõ ↄsua- (Ca. XVII.
f deret diuinitatẽ christi homĩ gen-
tili quẽ cõstituit/dicẽtẽ: Nec pphe-
tis credo de christo: nec christo de pphetis.
An christo crederet de seipso dicẽti/ cui nõ
crederet de alijs testificãti? Uere ridiculũ
est h̃ putare: Quẽ semel em̃ dignũ fide nõ
duceret/aut omnino nihil ei crederet: aut
potius p alijs q̃ pro seipso testificanti cre-
deret. Hic forte faustus irrisus sibyllas ho-
mini legeret/ ꝛ orpheum/ ꝛ ceteros hmõi si
quos alios ex gentiliũ repperiret de chri-
sto aliquid prenũciasse: sed nõ faceret eos
De ciui. dei quippe sibi incognitos/fassus est dicẽs: Sa
li. 18. ca. 23. et ne si sũt aliqua/ vt fama ẽ sibylle de christo
8. ca. 23. presagia/aut hermetis quẽ dicũt trimege-
stum/aut orphei aliorũq̧ in gentilitate va-
tũ. Horũ ergo iste litteras nesciẽs quando
quidẽ per famã putat esse aliq̃s tales/non
eas vtiq̧ legeret illi dicẽti/nec pphetis cre-
do nec christo: Quid igit faceret? An pfer-
ret manicheũ ꝛ ex illo cõmẽdaret christum?
Nunq̃ hoc fecerũt/sed poti⁹ de christo cu-
ius iã nomẽ vbiq̧ dulciter clarũ est: mani-
cheũ semp cõmẽdare conati sũt: vt h̃ mel-
le scilicet venenati sui poculi labra punge-
Joh. 15. d. rent. Cũ em̃ christus pmiserit suis missurũ
se paracletũ: id est ↄsolatorẽ vel aduocatũ
spiritũ veritatis: p hãc pmissionis occasio-
nem/hũc paracletũ dicentes esse manicheũ
vel in manicheo/surrepũt in hominũ mẽ-
tes ignorãtes: ille a christo pmissus q̃si sit
missus. Qui autẽ legerunt canonicũ librũ
Act. 2. a. qui act⁹ aplorũ iscribit/vidẽt illã christi p-
fessionẽ illic rursus cõmemoratam: ꝛ illic
manifestissime impletã. Sed mõ querim⁹:
vnde illi gẽtili fidẽ faceret de christo? Pu-
to em̃ neminẽ esse tã cecum/q̃ velit dicere:
manicheo credo/cũ dicat christo nõ credo.
Deinde si nõ ridẽs saltẽ stomachans dice-
ret: Ita ne psic libris me iubes credere/q̃
hebreis me dixisti si credere? Quõ ergo ca-
pturus es heretice istũ hominẽ/nisi iã noie
christi aliq̃ mõ subditũ inueneris: vt q: ille
iã christo credẽdum esse nõ dubitat/ tanq̃
meli⁹ pdicãti christũ manicheo deceptus
Hiere. 17. b. acquiescat. Ecce est ille pdix ↄgregãs que

nõ pepit. Ita ne cũ nõdũ derelinq̃tis vos
quos ↄgregat/ ꝛ nondũ vobis apparet insi-
piens/qui dicit hebreorũ testimonia vobis
etiam si vera sint/ante fidẽ inutilia eẽ/post
fidẽ supuacua? Ca. XIII.

Ꝑijciãt g̃ oẽs q̃ crediderit oẽs libros
a p q̃s factũ est vt crederent. Nã si h̃
verum ẽ/cur vel ipsũ euãgeliũ chri-
sti a fidelib⁹ legatur nõ video. Ante fidem
quippe inutile ẽ: q: ille gẽtilis quẽ ridẽtẽ ri-
dendus vel poti⁹ flẽdus faust⁹ inducit/ nõ
credit christo. Post fidẽ autẽ supuacuũ/ si
etiã vera de christo pconijs iã superfluo cre-
ditur/cũ i cũ creditũ fuerit. Hic forte dice-
tis: Sz euãgeliũ debet legere iã fidelis/ne
obliuiscat qđ credidit. Sic g̃ insani/etiã p-
phetarũ vera testimonia ne obliuiscat q̃re
crediderit. Qđ si oblit⁹ fuerit/ firmũ apud
eũ nõ poterit eẽ qđ credidit. Aut pijcite iã
libros manichei/q̃b⁹ testib⁹ credidistis/lucẽ
pugnasse cũ tenebris: que lux ipse de⁹ erat:
et vt possit ligare lux tenebras/ptẽs esse lu-
cem a tenebris deuoratã ꝛ ligatã ꝛ inqui-
natã ꝛ dilaniatã: quã vos mãducando re-
creatis ꝛ soluitis ꝛ purgatis ꝛ sanatis: vt vo-
bis merces retribuat: ne cũ illa q̃ liberari
nõ potuerit i globo eterno dãnemini. Hãc
fabellã q̃tidie ꝛ morib⁹ ꝛ vocib⁹ cantatis:
cur adhuc in eã q̃ritis testimõia librorũ/ vt
in reb⁹ supfluis ꝛ ↄficiẽdis codicib⁹ vestris
aliena substãtia ↄsumat/ ꝛ dei vestri ligata
teneat. Incẽdite oẽs illas mẽbranas ele-
gãtesq̧ tecturas decoris pellib⁹ exq̃sitas/vt
nec res supflua vos oneret: ꝛ de⁹ vester in-
de soluat: q̃ tanq̃ pena seruili etiã i codice
ligat⁹ tenet. Nã si possetis libros vestros vel
elixatos comedere: quãtũ mẽbris dei vri
bñficiũ pstaretis? An etsi fieri posset/carnis
imũdicia phiberet paginas ab epulis vris:
Imputet g̃ sibi incausti mũdicia que corio
inhesit agnino. Sed ꝛ h̃ vos fecistis q̃ tanq̃
primo bello vro id qđ mũdũ erat i calamo
imũdicie mẽbranarũ scribẽdo affixistis: nisi
q: colores ↄtrio testimonio vos arguunt.
Uos em̃ poti⁹ ad lucẽ cãdidarũ paginarũ
cũ tenebris atramẽti venistis/nobis debe-
tis irasci talia dicẽtib⁹: an vobis talia cre-
dẽtib⁹ vt velitis nolitis ista ↄsequant? Nos
aũt ꝛ ad cõmemorationẽ fidei nre ꝛ ad ↄso-
lationẽ spei nre ꝛ ad exhortationẽ charita
tis nre/libros ppheticos ꝛ aplicos legim⁹ al-
terutris vocib⁹ sibimet ↄsonãtes: ꝛ ea ↄsonã-

tia/tanq̃ celestis tuba/ ⁊ a torpore mortalis
vitę nos excitãtes/ ⁊ ad palmas supnę voca
tiõis extẽdẽtes. De libris enĩ ppheticis qdã
dã cũ cõmemorasset apl's / sicut scptũ est:
Ps. 68. Opprobria opprobrãtiũ tibi ceciderunt sup
me: ↄtinuo sbiũgit vtilitatẽ diuinę lectio/
Roma. 15. a. nis: Queq̃cũq; eñi ante scripta sunt inqt/ vt
nos doceremur scripta sũt: vt p patiẽtiam
et ↄsolationẽ scripturarũ spem habeamus
ad deũ. Sed ↄdicit faust⁹. Fiat ẽ illi qd di
Gal. 1. b. cit paul⁹: Si qs vob euãgelizauerit preter
q̃ qd accepistis / anathema sit.

Explicit liber tertiusdecimus. Incipit liber quartusdecimus.

Aust⁹ dixit. Qua/ (Ca. I
re moysen nõ accipit amoris
pietatis causa q̃ colimus chri/
stũ? Quis enim in religiosis
adeo ẽ vt eũ libent aspiciat q
suo maledixerit patri? Quapropter et nos
moysen/ q̃q̃ humanoꝝ nulli vnq̃ diuino/
rũq; pepcerit blasphemãdo/ pl⁹ tñ huic exe/
cramur q chiistũ filiũ dei q nrę salutis cau/
sa pepẽdit i ligno/ diro deuotiois ↄuitio la/
cessiuit: Vtrũ volẽs/ an casu/ tu videris. Neu
tro eñ hoꝝ excusat⁹ erit: aut cõmẽdat⁹ de/
Deut. 21. D. beat accipi. Ait eñ: maledictum eẽ oẽm q
pẽdet i ligno. Hũc ẽ tu vis vt accipiã/ huic
vt credã: cũ si diuinus fuit/ cõstet eũ sciẽtẽ
volẽtẽq; maledixisse christo: Si vo nolẽs
nesciẽsq; maledixerit: ↄstet eũ nõ fuisse di/
uinũ. Tu ẽ elige vtrũ vis/ aut moysen p/
phetã nõ fuisse et imprudentia peccasse/ vt
dũ alijs ex more suo maledicit/ nesciẽs blas
phemauerit et deũ: aut fuisse qdẽ diuinũ
nec futura hęc ignorauisse: ẽ inuidẽtem tñ
nrę saluti q̃ futura erat ex ligno/ i ei⁹ aucto/
rẽ maledici oris sui venena pmpsisse. Et
qs ẽ credat hũc vidisse aut cognouisse pa/
trẽ/ qui sic lacerauerat filiũ: hunc aduẽtum
filij potuisse pdicere/ q ascẽsiõis ei⁹ ignora
uerit exitũ? Huc accedit q illud etiã ↄside/
ro/ q̃ late ẽ sit sparsũ ↄuitiũ/ q̃q; multa cõ/
phendat ⁊ violet: vt oẽs etiã tãgat iustos
et martyres/ quotquot simili passiõis exi/
tu defuncti sũt vita/ vt petr⁹ ⁊ andreas ac
reliqui eiusdem sortis. Quos nisi moyses
aut vt nõ ppheta nescisset: aut vt malign⁹
odisset: si fuit ppheta/ nõ tam crudę deuo/
tionis ↄtumelia lacerasset. Neq; eñ vulgo
saltem eos maledictos dicit. i. apud hoies
tñ/ ẽ maledictos deo. Qd si ita ẽ/ vñ iã bñ/
dictiõis relinquet spes/ vel christo vel apo
stolis vel ipsis nobis si nos ei⁹ causa cru/
cifigi ↄtingat? Q̃ deniq; imprudens erat
et vacãs inspiratiõe diuina/ vt cogitare ne/
querit diuersis ex causis hoies in ligno su/
spendi: alios qdẽ ob iniquũ facin⁹: quosdã
vo iusticię causa ⁊ propt deũ: idcirco ẽ ↄfu
se oẽs ⁊ sine discretiõe vlla sub idem ↄiecit
maledictũ: cũ esset dicẽdũ/ si ei prudẽtia in/
esset vlla/ nõ dicã diuinatio: etsi adeo crux
offẽderat deũ/ vt sola excepta abdicataq;
esset/ ex omni genere punitionũ maledictũ
esse sceleratũ et impiũ omnẽ qui pepẽdis/
set in ligno/ vt esset discretio aliq int iustos
et iniustos: q̃q̃ ne sic qdẽ vera dixisset/ cũ
latronẽ christ⁹ de ligno secũ introduxit in Luc. 23. f.
paradisũ patris sui. Vbi ẽ ẽ maledict⁹ ois Deut. 21. D.
q pendet in ligno? An barrabas latro ille Mat. 27. c.
insignis: q nõ solũ in ligno suspẽsus mime
est: sed etiã iudeoꝝ rogatu emissus e carce/
re/ magis fuit bñdict⁹/ q̃ ille q cũ christo de
cruce ascẽdit i cęlũ? Quid deniq; q etiã eũ
maledictũ vocat/ q solẽ adorauerit aut lu/ Deut. 17. a.
nã? Si ẽ sub gentili posit⁹ rege solẽ adora/
re cogar: et cũ restitero/ maledictũ ẽ metu/
ens iubear crucifigi/ in aliud ei⁹ incurram
maledictũ qd aduersus eum deprompsit q
pendet in ligno. An ipsi qdẽ bonis oĩbus
maledicere ↄsuetũ est? Nos vo tanti deuo
tionis ei⁹ existimare debem⁹: quãti sũt sto/
machãtiũ vetularũ. Sic eñi et dei oẽs pue
ros ac virgines pari deuotione prosequi/
tur dicẽs: maledictũ eẽ omnẽ qui nõ suscita Exo. 23. D.
uerit semen in israel. Qd ęque ↄuitiũ prin Deut. 7. c.
cipalit quidẽ iesum tãgit/ q ortus et ipe vt
dicitis ex iudęis: nullã tñ inter eos seruã/
dę posteritatis causa sobolẽ suscitauit. De/
inde ⁊ discipulos ei⁹: qꝝ nõnullos qdẽ ab
vxorib⁹ seiunxit/ quos copulatos inuene/
rat: quosdã vo et ↄiũgi vetuit/ quos dep/
hendit itactos. Qua de re moyses eos im/
punitã hãc linguã maledictoꝝ iaculis chri
stũ lumẽ sctimoniã diuina oia petentẽ/ iu/
re nos cognoueris execratos. Ac ne forte
multũ interesse putes int suspẽsum ⁊ cruci
fixũ: nã et hoc in psidiũ vobis defensionis
soletis assumere cõmẽtis hisce vris paulũ
audias pscribẽtẽ: Christus nos redemit de Gal. 3. b.
maledicto legis/ fact⁹ p nobis maledictũ/
qz scriptũ est: Maledictus omnis q pen/
det in ligno. Ca. II

a Ugustinꝰ rñdit. Pius homo
faustus dolet christum esse male/
dictū a moyse: ⁊ ob hoc odit moy/
sen/ qꝛ diligit christū: iterim anteꝙ̄ aperiā
in ꝙ̄magno sacramēto ⁊ ꝙ̄pie dictum sit:
Deut. 21. d. Maledictꝰ oīs qui in ligno pependerit:
istos pios homines interrogo/cur irascanᷓ
moysi: quādoquidē maledictū eiꝰ ad chri/
stum istoꝝ nō peruenerit? Si itaqꝫ christꝰ
pependit in ligno/ clauis vtiqꝫ affixus est.
Unde etiā ipsas cicatrices post resurrecti/
Joh. 20. g. onē discipulo minꝰ credulo demōstrauit.
Qḋ si ita ē: vtiqꝫ vulnerabile atqꝫ morta/
le corpus habuit/ qḋ isti nolūt fateri. Si ħ
et illa vulnera ⁊ illę cicatrices falsę erant:
falsum est/ ⁊ ꝙ pependit in ligno. Non ita/
qꝫ potuit ad eū illa maledictio ꝑuenire/ nō
est ꝙ succenseāt ei a cuiꝰ ore ꝓcessit. Itaqꝫ
si ipsi irasci se fingūt ei ꝗ maledixerit false
morti christi/ qḋ scḋm ipsos dixerim: quo/
modo fugiendi sūt qui nō maledicūt chri/
stum: sed qḋ est execrabiliꝰ criminanᷓ? Si
enim nō est accipiendus qui maledictū in/
gerit mortalitati: quō est detestandus qui
fallaciā obijcit veritati? Sed iā videamus
ex occasione calūniantiū hereticoꝝ/ quō il/
lud sacramētū fidelibꝰ exponaᷓ. Ca. III.
Roma. 5. b. m Ors hominis ex pęna peccati est:
vnde ⁊ ipsa peccatū dicitᷓ: nō quia
peccat dū moritᷓ: sed quia ex pec/
cato factū est vt moriatur. Sicut alio mo/
do dicitur lingua proprie caro/ quę intra
dentes sub palato mouetur: ⁊ alio modo
dicitur lingua qḋ per linguā fit: scḋm quē
modū dicitᷓ: lingua gręca/ alia latina: ⁊ ma
nus alio modo dicitᷓ/ ipsū ꝓprie corporis
membrū qḋ mouemus ad operandum: et
alio modo manus dicitᷓ scriptura quę fit ꝑ
manum: Dicimꝰ enī/ prolata est manꝰ eiꝰ:
lecta est aduersus eū manꝰ eiꝰ: habeo ma/
num tuam/ recipe manū tuam. Manꝰ vti/
qꝫ ꝓprie mēbrum est homīs: Nō autē opi/
nor illā scripturam mēbrum esse hominis:
et tamen dicitᷓ manꝰ/ eo qḋ manu facta sit.
Sic et peccatū nō tm̄ ipsum opus malum
qḋ pęna dignū est: sed etiā ipsa mors quę
peccato facta ē/ peccatum appellatum sit.
Illud itaqꝫ peccatū quo reꝰ esset mortꝭ/ nō
cōmisit christꝰ: illud autē alteꝝ: id est mor/
tem quę peccato inflicta est humanę natu/
rę suscepit ꝓ nobis. Hoc suspēdit ī ligno:
hoc maledictū ē ꝑ moysen: Ibi mors dā/
nata est ne regnaret: et maledicta ē vt pe/
riret. Quapropᷓ ꝑ christi tale peccatū dā/
natum est/ ⁊ nostrū peccatū vt nos libera/
remur/ ne regnante peccato nos damnati
remaneremus. Ca. IIII.
q Uid ergo miraᷓ faustus maledi/
ctum esse peccatū/ maledictā esse
mortē/ maledictā esse mortalitatē carnis
sine peccato christi/ ex peccato tm̄ hominis
etiā in christo factā? Ex adā quippe corpꝰ
assumpsit: quia ex adā ꝟgo maria/ quę pe
perit christū. Dixerat aūt deꝰ in paradiso:
Qua die tetigeritis/ morte moriemini: hoc Gen. 2. c. 3.
est maledictū qḋ pepēdit in ligno. Ille ne/
get christū maledictū/ ꝗ negat ⁊ mortuū:
qui aūt confitetᷓ ⁊ mortuū/ ⁊ negare nō po/
test mortē de peccato esse: ⁊ ob hoc etiā ip/
sum pctm̄ vocari/ audiat apostolū dicētē:
Qm̄ vetꝰ hō noster simul cum eo crucifixꝰ Roma. 6. a.
est: et intelligat quē maledictū moyses di/
xerit. Ideoqꝫ securꝰ apl's ait de christo: Factꝰ Gal. 3. b.
est ꝓ nobis maledictū: sicut nō timuit di/
cere: Pro oībꝰ mortuꝰ ē: hoc ē enī: mortuꝰ 2. Cor. 5. c.
est/ qḋ maledictꝰ: qm̄ mors ipa ex maledi/
cto ē/ ⁊ maledictū est oē peccatū: siue ipsū
qḋ fit vt sequaᷓ suppliciū: siue ipsū suppli/
ciū/ qḋ alio mō vocaᷓ pctm̄: qꝛ fit ex pctō.
Suscepit aūt christꝰ sine reatu supplicium
nostrū: vt inde solueret reatū nostꝝ: ⁊ fini/
ret etiā suppliciū nostrū. Ex ingenio meo
ista dixerim/ si n apl's totiēs h̄ inculcat/ vt
⁊ dormiētes excitet ⁊ calūniātes suffocet.
m Isit inqᷓt deꝰ filiū suū in (Ca. V Roma. 8. a.
similitudinem carnis pcti/ vt de pctō
dānaret pctm̄ in carne. Nō erat ħ
illa caro pcti: qꝛ nō de traduce mortalitatꝭ
ī maria ꝑ masculū venerat: ꝟ tm̄ qꝛ de pctō
est mors: illa aūt caro ꝙ̄uis ex ꝟgine/ tamē
mortalis fuit: eoipso ꝗ mortal' erat/ simili/
tudinē habebat carnis pcti. Hoc appellat
etiā pctm̄ ꝯsequēter dicēs: Ut de pctō dā/
naret pctm̄ in carne. Itē alio loco: Eū in/ 2. Cor. 5. d.
quit ꝗ nō nouerat pctm̄/ pctm̄ ꝓ nobis fe/
cit/ vt nos simꝰ iusticia dei ī ipso. Cur ħ ti/
meret moyses dicere/ maledictū/ qḋ paulꝰ Deut. 21. d.
nō timuit dicere/ pctm̄? Plane hoc ꝓpħa ⁊
ꝓuidere debuit et ꝓdicere/ paratꝰ ab hęre/
ticis cū aplo reprehēdi. Quisquis enī rep/
henderit ꝓphetā dixisse/ maledictū: cogitᷓ
n rephendere aplm dixisse/ pctm̄: Nā
vtiqꝫ maledictū comes peccati est.
Et iō maior inuidia ē ꝙ (Ca. VI.

Deut.21.d. addiderit deo/ vt diceret: Maledictꝰ deo
Gal.3.b. omnis qui pependerit in ligno. Niſi enim
deꝰ odiſſet peccatum et mortem noſtrā/
non ad eam ſuſcipiendam atq̄ʒ delendam
filium ſuum mitteret. Quid ergo mirum
ſi maledictum eſt deo/ qđ odit deꝰ? Tanto
enī libentiꝰ nobiſ donat imortalitatē q̄ fu-
tura ē chriſto veniēte: quāto miſericordiꝰ
odit mortē noſtram que in ligno pependit
chriſto moriēte. Qꝫ aūt additū eſt/ Omis:
vt diceret/ maledictꝰ omis q̄ in ligno pepē-
derit: non ſane moyſes minꝰ ꝓuidit etiam
iuſtos in cruce futuros: ſed bene prȩuidit
hȩreticoſ veram mortē dñi negaturos. Et
ideo volētes ab hoc maledicto chriſtum ſe
iūgere vt a mort etiā veritate ſe iūgerēt.
Si enī vera illa mors nō erat/ nullum ma-
ledictū chriſto crucifixo pependit in ligno:
qꝛ nec vere crucifixꝰ ē. Sed ꝯtra longe fu-
turos hȩreticos q̄ʒ delonge clamat moy-
ſes/ ſine cauſa tergiuerſamini: q̄buſ diſpli-
cet veritas mortis chriſti: Maledictꝰ ois
q̄ pendet in ligno: nō ille aut ille/ ſed omis
oino. Etiā ne ꝛ filius dei? Etiam prorſus.
Nā hoc eſt qđ nō vultis. Inde ſatagitis/
inde ſeduciris. Diſplicet enī vobis male-
dictus pro nobis: qꝛ diſplicet mortuus ꝓ
nobis. Tunc enī extra maledictū illiꝰ adā:
ſi extra illiꝰ mortē. Cū vero ex hoīe ꝛ ꝓ ho-
mine mortē ſuſcȩpit/ ex illo ꝛ pro illo/ etiā
maledictū qđ morti comitat ſuſcipe nō de-
dignatꝰ eſt etiā ille: prorſus etiā ille filius
Roma.4.d dei ſemꝑ viuus in ſua iuſticia/ mortuꝰ aūt
propter delicta noſtra in carne ſuſcȩpta ex
pȩna noſtra. Sic et ſemꝑ bn̄dictꝰ in ſua iu-
ſticia: maledictꝰ aūt ꝓpt delicta nrā l mor-
te ſuſcȩpta ex pȩna noſtra: Ac ꝑ h̄ additū
eſt/ ois: ne chriſtꝰ ad verā mortē non ptine-
re diceret/ ſi a maledicto qđ morti ꝯiunctū
eſt inſipiēti honorificētia ſepararet.

Qui aūt ex veritate euan- (Ca. VII
gelica fidelis ē: intelligit tam non
eſſe ꝯtumeliam chriſti ex ore moy-
ſi/ cum eū dixit maledictū/ nō ex diuinita-
te maieſtatis ſuȩ/ ſed ex ꝯditione pȩnȩ no-
ſtrȩ ex qua in ligno ſuſpenſus eſt. Qꝫ non
eſt lauſ chriſti ex ore manicheoꝝ/ cum eum
negant carnem habuiſſe mortalē/ in qua
veram mortem pateret: quia ex illo ꝓphe-
tico maledicto/ laus intelligit humilitatis
ex iſto hȩretico quaſi honore crimen obij-
citur falſitatis. Si ergo negas maledictū/
nega mortuū: ſi negas mortuū/ nō iam cō-
tra moyſen ſed cōtra apoſtolos dimicas.
Si autem confiteris mortuū/ confitere ſu-
ſcȩpiſſe pȩnam peccati noſtri ſine peccato
noſtro. Iam vō vbi audis pȩnam peccati
aut ex benedictione crede venientem/ aut
ex maledictione. Si ex bn̄dictiōe venit pȩ-
na peccati: opta eſſe ſemper in pȩna pecca-
ti. Si autē optas inde liberari/ crede ꝑ di-
uinȩ ſententiȩ iuſticiam ex maledictiōe ve-
niſſe. Confitere ergo maledictum ſuſcȩpiſ-
ſe pro nobis/ quem confiteris mortuū eſſe
pro nobis: Nec aliud ſignificare voluiſſe
moyſen cum diceret: Maledictus omnis
qui in ligno pependerit: niſi mortalis om-
nis et moriens omnis qui in ligno pepen-
derit. Poterat enī dicere: Maledictꝰ om-
nis qui mortalis: aut maledictus ois mo-
riens. Sed hoc eſt qđ aſſerit propheta: qꝛ
ſciebat chriſti mortem in cruce penſuram/
et futuros hȩreticos qui dicerent: Pepen-
dit quidem ī ligno/ ſed ſpecie quadam/ nō
vt vere moreretur. Clamādo ergo/ male-
dictus/ nihil aliud clamauit niſi quia vere
mortuus/ ſciēs mortem hominis peccato-
ris quā ſine pctō ipſe ſuſcȩpit: de illo male-
dicto veniētē quo dictum eſt: Si tetigeri- Gen.2. et.3.
tis/ morte moriemini. Ad hoc pertinet et
ſerpens ille in ligno ſuſpenſus: quo ſigni- Numeri
ficaretur non falſam mortem chriſtum fin- 21.c.
xiſſe/ ſed illā veram in ligno paſſionis ſuȩ Ioh.3.b.
ſuſpendiſſe: in quā ſerpens ille hominem
male ſuadendo deiecit. Quā verā mortē
nolunt iſti conſpicere: et ideo non ſanant
a veneno ſerpentis: ſicut in heremo qui-
cunq̄ʒ illam attenderent ſanabantur.

Taq̄ʒ fatemur ab im- (Ca. VIII
peritis dici/ aliud eſſe affigi ligno
aliud in ligno pendere. Sic enim
quidam putant ſoluendam eſſe iſtam que-
ſtionem: vt iudam dicant a moyſe maledi
ctum qui laqueo ſe ſuſpendit: quaſi primū
nouerint vtrum ex ligno an ex lapide ſe ſu-
ſpenderit. Sed verum eſt qđ et fauſtus cō-
memorauit apoſtolum nō ſinere aliud in-
telligere q̄ʒ de chriſto eſſe prȩdictum. Sed
talis imperitia nonnullorum catholicoꝝ
venatio manicheorum eſt. Tales enim ſo- Li.3. cōfeſ.
lent inſectari: tales ſuis fallacijs irretire: ca.6.
tales in eos cecideramus: tales hȩſera-
mus/ tales non viribus noſtris: ſed dei mi-
ſericordia eruti ſumus.

Ue aūt diuina moyses (Ca.IX
q lacessiuit/sicut faustus criminatꝛ di/
cens/ꝙ humanoꝝ nulli vnꝙ̄ diui/
noꝝꝙ̄ peperit? Dixit enī ꝛ abijt: nihil sat
egit ꝓbare/ nihil curauit ostendere. Nos
aūt scim⁹ moysen oīa vera diuina pie lau/
dasse/et ꝓ sui tpis ꝯgruētia suęꝙ̄ dispēsa/
tionis grā/iuste humana rexisse. Exigant
isti vt h̄ doceā/cū et ipsi docere conati fue/
rint qͦ faust⁹ obijcit: caute qdē vt erat acu
tus: ſ h̄ incaut⁹ / qꝛ suo acumie se perime/
bat. Felix enī coꝛ acutū adveritatē: infelix
ꝯtra veritatē. Nō dixit: hominū nulli vnꝙ̄
deoꝛūꝙ̄ peperit: ſ humanoꝝ inqͭt et diui
noꝝ. Si eni diceret eū deo nō pepcisse/faci
le ꝯuinceretꝛ falsę criminatiōis/ cū moyses
īueniretꝛ vbiꝙ̄ honorare ac p̄dicare deū ve
rū/q̄ fecit cęlū ꝛ terrā. Si autē diceret/nulli
deoꝝ pepercisse/ ꝓderet se christianis illos
deos colere/a qb⁹ adorandis moyses ꝓhi/
bet: atꝙ̄ ita sub alas catholicę matris pul
lis fugiētib⁹ nō ꝯgregaret quę nō peperit.
Ut ḡ insidias tēderet paruulis/dixit/diui/
noꝝ nulli pepcisse moysen/ q̄ possent neꝙ̄
christiani apto deoꝝ cultu fugere impieta
tem istoꝝ nimis abhoꝛrētē a religiōe chri/
stiana/ꝛ pagani eis fauere aduersū nos/ q̄
moysen scirent ꝯtra idola ꝛ ꝯ̄ deos gentiū
q̄ sūt dęmonia multa vera ꝛ digna dixisse.
Uod si istꝭ displicet aper/ (Ca.X
q te se fateantꝛ idoloꝝ vel dęmonio
rū esse cultores. Qͦ quidā igno/
rantꝛ essent/ eoipso solo quo essent
1.timoth.4.a heretici. De talib⁹ enī dixit apls: Quia in
nouissimis tpib⁹ recedēt qdā a fide inten/
dentes spiritib⁹ seductorib⁹/ doctrinis dę/
monioꝝ in hypocrisi mēdaciloquoꝝ. Qui
enī nisi dęmones qbus ē amica fallacia/istꝭ
Joh. 20.g.et p̄suaderēt/ꝙ christ⁹ fallacitꝛ passus/ fallacitꝛ
Luc. 24.f. mortuus sit/fallacitꝛ cicatrices ostēderit.i.
nō vere passus/nec vere mortuus sit/nec il
lę verę fuerint ex veris vulnerib⁹ cicatrices?
Quę sūt euidētiores doctrinę mēdaciloq̄/
rū dęmonioꝝ: ꝙ̄ istę qb⁹ p̄suadetꝛ filiū dei:
id ē ipsā v̄itatē eē mēdacē? Sꝫ isti ī doctri/
na sua habēt ꝛ aptā/nō qdē dęmōioꝝ/ ſ tn̄
creaturę culturā quā dānat apls dicēs: Et
Roma.1.c. coluerūt ꝛ fuierūt creaturę poti⁹ꝙ̄ creatori.
Roinde isti in phantas/ (Ca.XI
p matib⁹ fabularū suarū idola ꝛ dę/
monia nesciētes colūt: in sole aūt
et luna nouerint se seruire creaturę: et ꝙ
putāt se etiā creatori fuire/multū falluntꝛ:
phantasmati enī suo seruiūt/creatori autē
nullo modo seruiūt: qñ ea negant deū cre/
asse: quę aperte aplus ad dei creaturā p̄ti/
nere demōstrat/ dicēs cū de cibis ꝛ carni/
bus ageret: Omnis enī creatura dei bona 1.timoth.4.b
est: et nihil abijciēdū qͦ cum grāꝝ actiōe
p̄cipitur. Uidete qd sit sana doctrina/quā
nō ferētes vos ad fabulas ꝯuertistꝭ: Quō
apls et creaturā dei laudat/et ei tn̄ cultum
religionis exhiberi vetat: Sic et moyses q̄
vobis videtꝛ nulli diuinoꝝ pepcisse: nō ob
aliud suspicoꝛ/ nisi qꝛ solem ꝛ lunā vetuit Deut. 17.a.
adorari: ad quoꝝ circūitū vos per oēs an/
gulos vertitis vt eos adoretꝭ. Solē ꝛ lunā
vera laude laudauit/cū eos factos a deo ꝛ
ī cęlesti ordine ad pagēda sua opa colloca/
tos: sicut ē/ita narrauit: Solē in ptāte diei/ Ps. 135.
lunā in ptāte noctis. Falsis aūt vr̄is lau/
dibus/sol et luna nō gaudēt. Diabol⁹ no/
uit falsa laude gaudere/p̄uaricatrix creatu
ra. Ptātes v̄o cęloꝝ: q̄ pctō nō lapsę sunt/
artificē suū in se laudari volūt: quarū illa
vera laus est q̄ creatori illarū nō fit iīuria.
Fit aūt cū dicitꝛ: ꝙ partes ei⁹ sint/aut mem
bra eius/aut aliqd substātię ipsi⁹. Ille enī
p̄fect⁹ ꝛ nulli⁹ indigens/et nusꝙ̄ defluens
neꝙ̄ discissus/neꝙ̄ p loca distent⁹/apud se
totus incōmutabilis sibiꝙ̄ sufficiēs/ seip/
so beatus/ ꝓpter abūdantiā bonitatꝭ per
verbū suū dixit: et facta sunt/mandauit et Ps. 32.et
creata sunt. Proinde si terrestria corpa de 148.
qbus loquebatꝛ apls: cū cibū nullū in mū/ 1.timoth.4.b
dum diceret/bona sunt: qꝛ oīs creatura dei
bona est: ꝙ̄to magis cęlestia in qbus excel
lūt sol ꝛ luna: cū ipse apls dicat corpa cęle/
stia ꝛ corpa terrestria: sed alia ē cęlestiū glo 1.Cor. 15.e.
ria: alia terrestriū. Nō ḡ ꝯuitiatꝛ moyses so
li ꝛ lunę/cū eos vetat adorari: ſ eos laudat
tanꝙ̄ creaturā cęlestē: deū aūt laudat tan/
ꝙ̄ creatorē cęlestiū ꝛ terrestriū: nec vult of/
fendi deū/cū illi ꝓ illo adorantꝛ: qui ꝓpt il/
lū ꝛ ex illo laudantꝛ. Ca.XII.
T quā sibi faust⁹ argute rep̄hende/
a re visus ē: ꝙ etiā maledictū vocat
moyses q̄ solē adorauerit ac lunā.
Si ḡ inqͭt sub gentili posit⁹ rege solem co/
gar adorare: ꝛ cū restitero/maledictū h̄ me/
tuēs/iubeat crucifigi/ī aliud ei⁹ incurrā ma Deut. 21.d.
ledictū: qͦ aduersus eū deprompsit q̄ pen/
det ī ligno. Uos qdē null⁹ rex gētilis cogit
adorare solē: qͦ nec ipse sol cogeret si ī ter/

ra regnaret/qꝛ nec nũc a vobis h̄ vult fieri:
2. Retrac.7.d Sed sicut creatoꝛ ip̄e ipsos blasphemato/
res suos vsqꝫ ad iudiciũ sustinet: sic et ipsa
cęlestia tolerãt vanos adoꝛatoꝛes suos vs/
qꝫ ad iudiciũ creatoꝛis sui. Tamē memen/
tote chꝛistianũ regem non posse cogere vt
sol adoꝛetur: de gētili eni rege exemplum
faustus ꝓposuit: sciēs ꝑfecto ad gentiles
pertinere qđ facitis cum solem adoꝛatis.
Non est hoc ergo chꝛistianum: sed vbiqꝫ iã
Hiere. 17.b. perdix nomē chꝛisti ponit/vt cõgreget quę
non pepit. Videte tamē q̄ꝫ facile respon/
deat veritas: ⁊ sana doctrina q̄ꝫ facile di/
rumpat hũc vestrę quęstionis tanq̄ꝫ incui/
tabilē et bicipitē laqueum. Ecce faciamus
aliquem armatũ regia potestate cõminari
homini chꝛistiano: vt si solem adoꝛare no/
luerit suspendatur in ligno. Si declinaue/
ro inquis maledictũ qđ lex pꝛompsit in so/
lis adoꝛatoꝛem/incidã in illud qđ eadē lex
Deut.21.d. pꝛompsit in eum qui pependerit in ligno.
Ita vo turbaberꝭ. Sed tu. Immo nec tu:
qui ⁊ nullo cogente adoꝛas solem. At ve/
Eph. 2. d. ro chꝛistianus ędificatus supꝛa fundamē/
tum apostoloꝛum ⁊ ꝓphetarum/ attendit
singulaꝭ causas ⁊ singula maledicta: videt
vnum ꝑtinere ad coꝛpꝰ moꝛtale qđ ligno
suspenditur: alterũ ad animã quo sol ado/
ratur: Etsi eñ coꝛpus inclinatur in ado/
rando/animus tamē aut colit qđ adoꝛat/
aut fingit: vtrũqꝫ autē ꝑniciosũ est. Qua/
ꝓpter qm̃ maledictum in vtroqꝫ moꝛs me/
ruit: sicut moꝛs est coꝛpoꝛis in ligno pēde/
re/ita moꝛs animę solem adoꝛare. Eligen/
dum est igiꝭ maledictũ in coꝛpoꝛis moꝛte:
quo maledicto ⁊ ipsum coꝛpus in resurre/
ctione liberabiꝭ: deuitandũ autem male/
dictum in animę moꝛte/ne cũ suo coꝛpoꝛe
in ęterno igne dãnetur. Hanc eñ quęstio/
Matth.10.c. nem nobis dñs soluit dicēs: Nolite time/
re eos qui coꝛpus occidũt: animã autē nõ
possunt occidere: sed eũ timete qui habet
potestatē ⁊ animã ⁊ coꝛpus occidere in ge/
hennã ignis. Tanq̄ꝫ diceret: Nolite time/
re maledictũ coꝛpoꝛalis moꝛtꝭ qđ tempo/
raliter soluiꝭ/ sed timete maledictũ spirita/
lis moꝛtis per qđ anima in ęternũ cũ suo
coꝛpoꝛe cruciatur. Ecce nõ est anicularis
maledictio: sed ꝓphetica pꝛędictio: Male/
Deut.21.d. dictꝰ ois q̄ pendet i ligno. Sic eñ auferet
chꝛistꝰ de maledicto maledictum/ quõ de
Al. habet nõ moꝛte moꝛtē/ð peccato peccatũ. Si ergo t

blasphemauit moyses dicēdo: Maledictꝰ
omnis qui pēdet in ligno: quõ nõ blasphe/
mauerũt apostoli dicēdo: Moꝛtuꝰ ē/ ⁊ ve/ Roma.6.a.
tus homo noster confixus est cruci cũ illo:
Et de pctõ dãnauit peccatũ: Et eũ qui nõ Roma. 8.a.
nouerat peccatũ/peccatũ pꝛo nobis fecit: 2. Corꝭ. 5.d.
⁊ multa huiusmodi? Vos aũt cũ hoꝛretis
maledictũ chꝛistum/fatemini vos hoꝛrere
moꝛtē chꝛisti. Vbi apparet vestra nõ ani/
cularis maledictio: sꝫ diabolica simulatio:
qui moꝛtem chꝛisti coꝛpoꝛis/animę vestrę
moꝛtē nõ creditis. Quã tamē moꝛtē chꝛi/
sti nõ verã sꝫ simulatã suadetis: q̄si nõ au/
deatis ꝑ nomē chꝛistianũ hoies fallere/nisi
ipsum chꝛistũ magistrum fallacię faciatis.

Vod aũt inuidus (Ca. XIII.
q cõtinētię vel virginitati fausto vi/
sus est/ qꝛ dixit: Maledictꝰ ois qui Exo.23.d.
nõ suscitauerit semē in isrꝭ/ legãt esaiã cla/ Deut.25.c.
mantem: Hęc dicit dñs spadonibꝰ oĩbꝰ Esa.56.b.
qui obſuauerint pręcepta mea ⁊ eligerint
quę ego volo ⁊ custodierint testamentum
meũ: dabo illis i domo mea ⁊ i muro meo
locũ nominatũ/melioꝛē filioꝝ ⁊ filiaꝝ: no/
mē ęternũ dabo illis ⁊ nõ deerit illis. Aut
si contrariũ putant esaiã moysi: is eis pla/
ceat si ille displicet: non est parũ aduersus
istos: nobis eni sufficit scire vnũ deũ locu/
tũ et ꝑ moysen ⁊ per esaiã: ⁊ maledictũ esse
omnē qui nõ suscitauerit semen in isrꝭ: siue
tunc cũ populo ſm carnē ꝓpagando etiã
carnalis pꝛolis opatio in cõiugali castita/
te ad officiũ ciuiũ ꝑtinebat: siue nũc ne qs/
q̄ꝫ spiritaliter natꝰ putet sibi debere suffi/
cere: nec instet dominicis lucris q̄bus q̄sqꝫ
pꝛo modulo suo p̄dicando chꝛistum debet
generare chꝛistianos. Ita illa diuina sen/
tentia/tēpoꝛa vtriusqꝫ testamēti mira bꝛe/
uitate cõplectiꝭ: Maledictꝰ oĩs qui non
suscitauerit semen in israel.

Explicit liber quartusdecimus. Incipit liber q̄ntusdecimꝰ. Ca. I

Austus dixit. Quare nõ
accipitis testamētum vetus?
f Quia ⁊ oĩe vas plenũ sup/
fusa non recipit ſ effundit/et
stomachꝰ saturus reijcit ingesta. Pꝛoinde
et iudęi ex p̄occupatiōe moseos testamēto
veteri satiati/respuerunt nouum: ⁊ nos ex
chꝛisti p̄uētiōe nouo referti respuimꝰ vetꝰ:

Uos ideo vtrūq accipitis: quia in neutro
estis pleni/ s semi: alterisq ex altero in vo-
bis nō tā repletur q̄ corrūpitur: quia et se-
ma vasa nūq de dissimili implētur mate-
ria: sed de eadē ac sibi simili: vt vini vino/
mellis melle/ et aceti aceto: quib⁹ si dissimi-
lia et nō sui generis superfundas: vt melli
fel/ et aquā vino/ et aceto garos: nō repletio
vocabitur hec: s adulteriū. Hec ergo causa
est/ vnde nos parū accipimus testamentū
vetus: et quia ecclesia nostra/ spōsa christi:
pauperior quidē ei nupta/ sed diuiti/ cōten-
Al. amator. ta sit bonis mariti sui/ humilium †amatori:
dedignat opes/ sordēt ei testamēti veteris
et ei⁹ auctoris munera/ famēq sue custos
diligentissima: nisi sponsi sui nō accipit lit-
teras. Uestra sane ecclesia vsurpet testa-
mētum vetus: que vt lasciua virgo imme-
mor pudoris/ alieni viri et munerib⁹ gau-
Ab hinc faustus miserabilis apte deum pfez blasphemat det et litteris. Amator deniq ille vester et
pudoris corruptor hebreorū deus/ dipti-
cio lapideo suo/ aurū vobis pmittit et argē-
tum/ vētris saturitatē/ et terram chananeo-
Exo. 31. d. rum. Hi vos delectauerūt tā sordidi que-
Deut. 8. stus/ vt libeat peccare post christum/ vt si-
tis ingrati tā immēsis dotibus eius. Hec
vos illiciunt/ vt in hebreorum deperealis
deo post nuptias christi. Discite ergo iam
nūc etiā falli vos et decipi falsis promissio
nibus ei⁹. Paup et egenus est/ nec ea qui-
dem prestare potest que pmittit. Nam si
sue pprie cōiugi/ dico autem synagoge/ ni-
hil horum prestat que pollicetur: et quidē
morem gerenti sibi p omnia/ et seruienti sū-
missius q̄ ancilla: vobis prestare quid po-
terit alienis ab se et mādatorū suorum de-
trectantibus iugum superba ceruice? Sed
vos quidem pergite agere vt cepistis: ru-
Matth. 9. b. dem pannū veteri testamēto cōmittite: no
uum vinum veternosis vtrib⁹ credite: duo
bus maritis nulli placituri seruite: christia-
nam deniq fidē hippocētaurū facite/ nec
equum perfectum nec hominem: nobis so-
li christo seruire permittite: eius tm̄ im-
mortali dote contētis/ et imitātib⁹ aposto-
2. Cor. 3. b. lū/ qui dicit: Sufficiētia nostra ex deo est/
qui nos idoneos probauit ministros no-
ui testamenti. Hebreorum dei et nostra ad-
modum diuersa cōditio est: quia nec ipse q̄
promittit implere potest: et nos ea fastidi-
mus accipere. Supbos nos aduersus blā-
ditias eius/ christi liberalitas fecit. Ac ne
incōgrue me hec cōparasse existimes: pau-
lus in nos hanc cōiugalis discipline simi-
litudinem prior contulit dicens: Que sub Roma. 7. a.
viro est mulier: viuente viro alligata est le 1. Cor. 7. g
ge viri: Si autē mortu⁹ fuerit vir eius: so-
luta est a lege viri. Ergo viuente viro/ vo-
cabitur inquit adultera/ si iuncta fuerit al-
teri viro. Qd si mortuus fuerit vir ei⁹/ non
erit adultera alij cōiuncta: per hoc ostēdēs/
spiritu mechari eos qui non ante repudiā-
tes et in mortuis quodāmodo ponētes le-
gis auctorem/ cum demum se copulaue-
rint christo. Quod dictū ad eos precipue
spectat/ q̄ crediderint ex iudeis/ videlicet
vt ipsi sint pme superstitiōis obliti. No-
bis vero in h qd opus est vel precepto/ q̄-
bus ex gentilitate cōuersis ad christū: he-
breorum deus non mortuus debet videri
sed nec nat⁹? Sane iudeo si credat idone⁹
debet videri defunct⁹: gentili vo idolum:
et vnicuiq qd est veneratus ante cognitū
christū. Nam si post idolatrie diuortia/ he-
breorū quis deū et christum pariter colat:
nihil ille quidem a detriti pudoris femina
discrepauit/ que post vni⁹ mariti obitum/
duobus nupserit. Ca. II.

Augustin⁹ respondit. Audite
a hec quorum corda possidet christ⁹:
et videte si toleratis: nisi quia ipse
est vestra patientia. Faustus nouo melle
plenus respuit acetum vetus: et paulus
aceto vetere plenus/ effudit dimidiū quo
caperet infusum mel nouum/ non seruan-
dum sed corrūpendū. Uides enim qd ait
apostolus paul⁹: Seru⁹ dei christi iesu vo- Roma. 1. a.
catus apostolus segregatus in euangeliū
dei: ex melle nouo est. Illud aūt qd sequi-
tur: Qd ante pmiserat per pphetas suos
in scripturis sanctis de filio suo qui factus
est ei ex semine dauid scdm carnē/ ex aceto
vetere. Quis h sustineret audire/ nisi nos
cōsolaretur idem dicens: Oportet et here- 1. Cor. 11. d.
ses esse/ vt probati manifesti fiāt in vobis?
Sed quid opus est eadem iam superi⁹ sa-
tis dicta repetere? Nam pannū nouum et Matth. 9. b.
vestimentum vetus: et vinum nouum et
vtres veteres/ non duo testamenta signi-
ficare/ sz duas vitas et spes duas. Ad duo
vero testamenta intelligenda/ illā datā es-
se a domino similitudinē: propterea scriba Matth. 13. f
eruditus/ in regno dei similis est patrifa-
milias pferenti de thesauro suo noua et

vetera. Ex his q̃ ante diximꝰ recordet qui
potuerit/vel certe recenseat qui voluerit:
Duas eñ spes fidꝭ habendas putauerit/
vt et propt̃ felicitatẽ terrenã/ ꝑpt̃ regnũ
celoꝝ deo seruiat: hec illam non capit/ ⁊ cũ
hec aliq̃ tribulatione fuerit ꝑturbata/ de/
ficiens homo amittet etiam illã. Jnde est
Matth.6.c. et illud: Nemo potest duobꝰ dñis seruire:
qđ exposuit dicẽs: Nõ potestis deo serui/
re ⁊ mãmone. Uetus aũt testamẽtũ recte
intelligẽtibꝰ prophetia est noui testamẽti.
Jtaqꝫ et in illo ꝑmo populo sancti patri/
arche et prophete qui intelligebãt qđ age
bant/vel qđ per eos agebat/in nouo testa/
mento habẽtes iam spem salutis eterne:
Ad illud eñ ꝑtinebat qđ intelligebãt ⁊ di/
ligebãt: q̃ etsi nõdũ reuelabat/ iã tñ figu/
rabat. Ad vetꝰ aũt illi ꝑtinebant/q̃ nõ illic
ampliꝰ q̃ ꝓmissa tp̃alia cogitata ꝯcupisce/
bãt: in q̃bꝰ eterna figurata ⁊ ꝓphetata nõ
intelligebãt. Sed hec iam satis supꝫ prio
ribus responsiõibꝰ nostris dicta. Ca. III

Lla v̾o est mirabilis impudentia
i cum manicheoꝝ sacrilega ⁊ imũ/
da societas etiam castam sponsam
christi se iactare non dubitat. Jn quo ad/
uersus sancte ecclesie vere casta mẽbra q̃d
proficit/nisi vt veniat in mentẽ aduersus
2. Cor.11.a. tales apostolica illa admonitio: Aptaui
vos vni viro virginẽ castam exhibere chri
sto: Timeo aũt ne sicut serpens euam fe/
fellit astutia sua: sic ⁊ vestre mẽtes corrũ/
pantur a castitate que est i christo. Quid
Gal.1.b. eñ agunt isti euãgelizãtes nobis pret̃ qđ
accepimꝰ/nisi vt nos a castitate corrũpãt:
quã christo seruamꝰ/ q̃ñ legem dei culpãt
noĩe vetustatis/ ⁊ errorẽ suũ laudant noĩe
nouitatis: quasi oĩs vetustas fugiẽda sit:
aut oĩs nouitas appetenda: cum mandatũ
1.Joh.2.a. vetus in laude ponat apl̃s iohãnes: et ꝓ/
1.timoth.6.d phanas verboꝝ nouitates euitari iubeat
apl̃s? Te ergo vera sponsa veri christi ec/
clesia catholica alloquar: et ego te ꝓ mo/
dulo meo qualiscũqꝫ filius ⁊ seruus tuus
positus in te dispensare cibaria conseruis
meis: caue semper vt caues manicheorũ
impiam vanitatẽ/ iam tuorum pericl̃o ex/
pertã ⁊ liberatione ꝯuictã. Jlle me quon/
dam de gremio tuo error excusserat: exper
tus fugi qđ experiri non debui. Sed tibi
ꝓfecerint etiam pericula mea: cui nũc ser/
uit liberatio mea. Quia nisi mihi verus et
verax sponsus tuus/de cuiꝰ latere facta es Joh.19.f.
in vero sanguine suo remissionẽ pc̃tõꝝ po
suisset/absorbuisset me vorago fallacie: et
terrã factũ serpens irreparabilit̃ deuoras/ Gen.3.
set. Noli decipi noĩe veritat̃: hãc sola tu
habes ⁊ in lacte tuo ⁊ in pane tuo: hac au/
tem tñ nomẽ eius est/ipsa nõ est: et in tuis
q̃dem grãdibꝰ secura es. Sed appello int̃
paruulos tuos fratres filios dños meos/q̃s
vel tanq̃ oua sollicit̃ alis foues/vel tanq̃
infantes lacte nutris: sine corruptiõe fecũ/
da virgo mater. Hos i te appello teneros
fetus tuos: ne garrula curiositate seducã/
Gal.1.b. tur abs te: sed potiꝰ anathemẽt/si quis eis
euãgelizauerit pret̃ id qđ acceperũt in te.
Nec relinquãt veꝝ veracẽqꝫ christum/ in q̃
Col.2.a. sunt oẽs thesauri sapie ⁊ sciẽtie absc̃oditi:
Ps.30. et magnã multitudinẽ dulcedinis eiꝰ quã
abscondit metuentibꝰ se/ꝑfecit aũt speran
tibus in se. Jbi v̾o quõ possunt esse verba
veracis in ꝑdicatore christi fallacis? Con/
temne insultatiões eoꝝ: q̃ bñ tibi es ꝯscia
ꝓmissionẽ vite eterne te adamasse in mu/
neribꝰ sponsi tui. i. ipsum sponsum tuũ/ q̃
ipse est vita eterna. Ca. IIII

On aũt sicut illi decipiũt ad alie/
n nũ deũ seducta es ꝓmittentẽ satu
ritatẽ ventris/et terrã chananeoꝝ.
Jntelligis quippe in ipsis etiam ꝓmissio/
nibus te iam tunc figuratã ⁊ ꝓphetatam
ꝑscientiã parturisse sanctoꝝ. Nec lapideo
diptico miserabili dicacitate reprehenso
mouearis: q̃ non habes lapideũ cor/qđ il/
le tabule in populo priore significabant.
2.Cor.3.a. Est eñ ep̃la aplõꝝ scripta/non atramento
sed spiritu dei viui: non i tabulis lapideis:
sed in tabulis cordis carnalibꝰ. Ad q̃ ver/
ba illi vani gaudent/putãtes apl̃m repre/
hendisse dispẽsationẽ illi tempori congru/
am veteris testamẽti: non intelligẽtes hoc
eum ex ꝓpheta dixisse. Hec eñ verba que
imperite amplectunt/longe anteq̃ ꝑ apo/
stolos dicerent ⁊ implerent/a ꝓphetis q̃s
respuũt prenũciata sunt. Propheta eñ di/
Ezech.11.d. et.36.f. xerat: Auferã eis cor lapideum ⁊ dabo eis
cor carneũ. Uideant si nõ hoc est/nõ in ta/
bulis lapideis sed in tabulis cordis carna/
libꝰ. Nam neqꝫ ibi qđ dictũ est carneum:
neqꝫ hic tabule carnales: hoc voluit vt car/
naliter sapiamus: sed q̃ in cõparatione la
pidis qui sine sensu est caro sentit/per lapi/
dis insensualitatẽ significatũ est cor nõ in/

telligens: ⁊ ꝑ carnis sensualitatẽ significa/
tum est cor intelligẽs. Tu potius istos irri
de qui dicũt/ et terrã ⁊ ligna ⁊ lapides ha/
bere sensũ ⁊ intelligẽtiore vita viuere: car/
nes autẽ stolidiore ⁊ obtusiore. Unde non
a veritate/ sed a sua vanitate cogunt̃ fate/
ri/ mundiꝰ esse legẽ cõscriptam in tabulis
lapideis: ꝙ̃ suum thesaurum in pellibus
morticinis. An forte q2 in fabella sua etiã
lapides dicũt esse ossa principũ: nõ eis du/
bitãt coria pręponere agnorũ? Nempe er/
go illa testamẽti arca mũdiꝰ tegebat lapi/
deas tabulas: ꝙ̃ caprina pellis codicem
istorũ. Hęc tu misericorditer irride: vt eis
irridenda ⁊ fugienda cõmendes: Nã in il/
lo dipticio lapideo iã tu nõ corde lapideo
intelligis/ quid duro illi populo ꝯgruebat:
et in eo tamẽ agnoscis petrã ipsũ sponsum
1. Pet. 2. a. tuũ illũ quẽ petrus loquit̃/ lapidẽ viuũ ab
hominibꝰ reprobatũ/ a deo autẽ electum ⁊
honorificatũ. Illis autẽ erat lapis offen/
Ps. 117. sionis ⁊ petra scandali: tibi autẽ lapis quẽ
reprobauerũt ędificãtes/ factus est i caput
anguli. Qđ totũ idem petrus apl's expli/
cat: ⁊ totũ a ꝓphetis a quibus isti dãnati
alienantur/ ꝓdictũ esse cõmemorat. Lege
sane etiã illud dipticium/ ne timeas: plane
spõsi tui est. Alijs lapis ille significauit du/
ram stoliditatẽ: tibi autẽ firmã stabilitatẽ.
Exo. 31. d. Digito eñ dei scⱥptę sũt tabulę illę: digito
Luc. 11. c. dei sponsus tuꝰ eijcit dęmonia: digito dei
1. timoth. 4. a expelle tu doctrinas dęmoniorũ mendaci
loquorum cauteriantiũ cõscientiã. Ex hoc
dipticio repellis adulterũ qui se paracletũ
Exo. 19. et. 20 dicit/ vt sancto nomie te seducat. Quiqua/
gesimo eñ die post pascha datę sũt illę ta/
bulę: ⁊ qnq̃gesimo die post passionẽ spon/
Act. 2. a. si tui/ qđ pascha illud ꝓfigurabat/ datꝰ est
digitus dei spũssanctꝰ ꝓmissus paracletꝰ.
Noli ergo formidare dipticiũ quo tibi scri
pta olim quę nũc agnosceres mittebãtur:
tñ noli esse sub lege/ ne illam timore non
Roma. 13. c. impleas: sed sub gratia/ vt sit in te plenitu/
do legis charitas. Non eñ aliud dipticiũ
recẽsebat spõsi tui amicus/ cũ diceret: Nã
Exo. 20. c. nõ adulterabis/ nõ homicidiũ facies/ non
Roma. 13. c. cõcupisces: ⁊ si qđ est aliud mãdatum/ in h
sermone recapitulatur: Diliges proximũ
tuũ tanq̃ teipsũ: Dilectio proximi malũ
nõ operat̃: Plenitudo aũt leg̃ charitas.
Ibi eñ sũt duo illa ꝓcepta/ dilectiõis dei/
et dilectiõis proximi: singulis tabulis ex/
plicata. Hoc ergo dipticiũ ille ꝓmisit/ q ti/
bi hęc duo pręcępta veniẽs cõmendauit:
in quibꝰ tota lex pendet ⁊ ꝓphetę. In pri/ Mat. 22. d.
mo pręcępto est castitas nuptiaꝝ tuarum:
in secũdo vnitas mẽbrorũ tuoꝝ. Illo am/
plecterꝭ diuinitatẽ: isto ꝯgregas societatẽ.
Quę duo pręcępta/ ipsa sũt decẽ: tria per/
tinent ad deũ: ⁊ septem ad proximũ. O pu
dicum dipticiũ/ i quo veteris figurę ille di/
lector ⁊ dilectus tuꝰ pręnunciauit tibi can/
ticum nouũ/ in decachordo psalterio: tãq̃ Ps. 91.
pro te etiã neruos suos extẽsurꝰ in ligno:
vt de peccato dãnaret peccatũ in carne: et Roma. 8. a.
iusticia legis impleretur in te. O dipticiũ
cõiugale/ qđ non sine causa odit adultera.

Am eñ mihi ad te est (Ca. V.
i sermo manichea ꝯgregatio fallax
et fallacijs inuoluta. Ita ne multi/
nuba tot elemẽtis/ vel potius meretrix ꝓ/
stituta dęmonijs/ ⁊ sacrilegis vanitatibꝰ
impręgnata: audes matrimoniũ catholi/
cum dñi tui crimine impudicitię lacerare?
Ostẽde nobis męchos tuos/ splendide te/
nentem ponderatorem ⁊ atlantem latura
rium. Illum eñ dicis capita elementorũ
tenere/ mundũq̃ suspendere: istum autem
genuflexo scapulis validis subbaiulare tã
tam molem/ vtiq̃ ne ille deficiat. Ubi sũt
isti? Qui si vere essent: quando ad te veni/
rent occupati tanto negocio: quãdo ad te
intrarẽt/ vt blanda manu tua ⁊ ocioso pa/
ne delicata post tãtũ laborem/ alteri digi/
tos/ alteri humeros cõfricares? Sed fallũt
te mala dęmonia/ quę tecũ scortant̃/ vt cõ/
cipias mẽdacia/ ⁊ paries phãtasmata. Cur
ergo nõ respuas dipticiũ veri dei/ tuis mẽ/
branis inimicũ: quibꝰ tot falsos deos ada/
masti mẽte vagabũda ꝑ figmenta cogita/
tionũ tuarũ: quibus oĩa poetica mẽda/
cia grauiora ⁊ honestiora reperirẽtur? Uel
hoc certe qđ apud poetas neminẽ decipit
ipsa ꝓfessio falsitatis: in libris autem tuis
tanta fallaciaꝝ turba pueriles ⁊ in senibꝰ
animas nomine veritatis illectas misera/
bilibus corrũpit erroribꝰ/ cum prurientes
auribus/ sicut apl's dicit/ ⁊ a veritate audi/ 2. timoth. 4. a.
tum suum auertẽtes ad fabulas cõuerten/
tur. Quomodo ergo sanã doctrinã ferres
illarũ tabularũ vbi ꝓmũ ꝓceptũ est: Audi Deut. 6. a.
israel/ dominꝰ deus tuꝰ deꝰ vnus est: cũ tot
deorum nominibus delectata turpissimi
cordis fornicatione voluteris? An non re/

cordaris amatoriū canticū tuum/ vbi de/
scribis maximū regnātū regem sceptrige/
rum perennē/floreis coronis cinctū ꝛ facie
rutilantē? Quē si solū talem amares/eru/
bescendum tibi esset: Nā etiam vir vn⁹ flo
reis coronis cinctus pudicę ꝯiugi displice/
ret. Neqȝ eñ potes dicere hoc aliqua my/
stica significatiōe ita dictū vel ita demon/
stratum: cū tibi ꝑcipue laudari manicheus
nō ob aliud soleat/ nisi ꝙ remotis figura/
rum integimentis/ ipse tibi veritatē nudā
et ꝓpriam loqueret̃. Proprie igitur cātas
deum regē sceptrigerū floribus coronatū.
Ponat saltem sceptrū/quādo coronis flo/
reis cingitur: Non decet regię virgę seue/
ritatē illa luxurię mollitudo. Huc accedit
quia nō a te solus adamat⁹ es: sequerĩ eñ
cantando ꝛ adiungis duodecim sęcla flo/
ribus cōuestita/ꝛ canoribus plena/ꝛ in fa/
ciem patris flores suos iactantia. Ubi et
ipsos duodecim magnos quosdā deos ꝓ/
fiteris/ternos ꝑ quattuor tractus quibus
ille vnus circūcingit̃. Quem quō immen/
sum faciat̃/quē sic circūdatum dicitis nū/
ꝗ̄ inuenire potuistis. Adiungis etiā innu
merabiles regnicolas ꝛ deorū agmina/ et
angelorū cohortes: quę oīa nō cōdidisse
dicis deū/sed de sua substātia genuisse.

(Ca. VI.

Ta cōuincerĩ innume/
rabiles deos colere: nō ferendo sa
nam doctrinā qua docet̃ vnus de
vno deo nat⁹ filius ꝛ vtriusqȝ spiritussan/
ctus. Quos tamē nō solum innumerabi/
les/sed nec tres deos fas est dicere: quoꝝ ē
non solum vna eademqȝ substātia: sed eti/
am vna eademqȝ operatio ꝑ ipsam ꝓpriā
vnam eandemqȝ substantiā: per creaturā
vero corporalem etiā demōstratio singu/
lorum. Hęc tu nō ītelligis/nō capis: No/
ui plena es/inebriata es/ īgurgitata es fa/
buloso sacrilegio. Digeras aliquando qđ
exhalas/ꝛ te iā obruere talib⁹ desinas: in/
terim cāta qđ cātas: ꝛ inspice si potes de/
decus fornicationis tuę. Inuitauit eñ te
doctrina dęmoniorū mēdaciloquoꝝ ad fi/
ctas domos angelorū: vbi flat aura salu/
bris/ꝛ ad campos vbi scatēt aromata: cu/
ius arbores ꝛ mōtes/maria ꝛ flumina dul/
ce nectar fluunt/per cūcta sęcula: Et credi/
disti ꝛ finxisti hęc in corde tuo/ vbi vanis
recordationib⁹ luxuriata ꝛ dissoluta iacte/
ris. Cum eñ quędā talia dicunt̃ de ineffa/
bili affluentia spiritaliū deliciarū/ vtiqȝ in
ęnigmate dicūtur: ita vt nouerit anim⁹ ꝗ
talibus exercetur/ esse aliud qđ ibi quęrē/
dū ꝛ intelligēdū sit: Siue corporeis sensi/
bus in veritate corporali tale quid demō/
stretur: sicut ignis in rubo/ꝛ de virga ser/ Exo. 3. a.
pens/ de serpēte virga: ꝛ tunica domini a et. 4. a.
persecutoribus nō diuisa: ꝛ obseqiū mu/ Joh. 19. d.
lieris/ vnctio pedū aut capitis ei⁹: ꝛ frōdes Mat. 26. a.
multitudinis pręcedētis ꝛ cōsequētis asel/ Matth. 21. a
lū ei⁹: Siue in spiritu ꝑ imagines corporū/
vel in somno vel in extasi figuratę ostēdā/
tur: sicut iacob scalę: ꝛ danieli lapis pręci/ Geñ. 28. c.
sus sine manibus ꝛ auctus in montē: ꝛ pe/ Daniel. 2. g.
tro ille discus: ꝛ iohāni tā multa: Siue so/ Act. 10. b.
la locutiōe ad eundē modum figurent̃: si/
cut canticacanticorum: ꝛ cum ī euangelio Cant. 1
fecit paterfamilias nuptias filio suo: ꝛ ho/ Mat. 22. a.
mo quidā duos filios habuit/frugi ꝛ luxu/ Luc. 15. c.
riosum: ꝛ homo quidā nouellauit vineam Mat. 21. d.
et locauit agricolis. Tu vero pręcipue ma
nicheum ob hoc pręedicas/ꝙ non ad talia
dicenda/sed potius ad soluenda vltim⁹ ve
nerit: vt ꝛ figuris antiquorū apertis ꝛ suis
narrationib⁹ ac disputationibus/euidenti
luce ꝓlatis/nullo se occultaret ęnigmate.
Addis eā pręsūptionis hui⁹ causam/ꝙ vi/
delicet antiqui vt figuras huiusmodi vel
viderēt vel agerēt vel dicerēt: sciebāt istū
postea venturū/ꝑ quē cuncta manifestarē/
tur: iste autē qui sciret post se neminē affu/
turū sentētias suas nullis allegoricis am/
bagib⁹ texeret. Quid ꝗ facit affectus tuus
desiderijs carnalib⁹ sordid⁹/ī campis ꝛ mō/
tibus nemorosis/ ꝛ coronis floreis ꝛ scatē/
tibus aromatib⁹? Si nō sūt ęnigmata ra/
tionis: phantasmata sūt cogitationis aut
vęcordia furorĩ. Si vero ęnigmata eē dicū
tur: cur nō fugis adulterū ad apertā veri/
tatem/vt illiciat ꝓmittentē ꝛ fabulosa fal/
lacia ꝙ illexerit illudentem? Nonne mini/
stri ei⁹ ꝛ ipsi miseri talibus vanitatib⁹ ve/
nenati ī hamo suo solēt hanc escā de pau/ Afranimo
lo apostolo ponere/vbi ait: Ex parte enim 1. Cor. 13. c.
scim⁹ ꝛ ex parte ꝓphetam⁹: cū autem vene
rit qđ perfectū est/qđ ex parte est auferetur:
et videmus nūc ꝑ speculū in ęnigmate/tūc
autē facie ad faciē? Ut scilicet apl's paul⁹
ex parte scierit/ ꝛ ex parte ꝓphetauerit/per
speculū ꝛ in ęnignate vidēs: qđ totū aufe/
rendū est veniente manicheo ꝛ auferente
qđ perfęctum est/ vbi facie ad faciem veri/

tas videatur. O lasciua/imunda/sine fron-
te adhuc ista garris: adhuc pascis ventos:
adhuc amplecteris idola cordis tui? Ita
ne tu facie ad faciē vidisti regnantē regem
sceptrigerū/floreis coronis cinctū ⁊ decorū
agmina ⁊ splēdide tenētē magnū sex vul-
tus ⁊ ora ferentē micantēq; lumine: ⁊ alte-
rum regem honoris angelorū exercitibus
circūdatum: ⁊ alterū adamantē heroā bel-
ligerū/ dextra hastā tenentē/⁊ sinistra cly-
peum: ⁊ alterū gloriosū regem tres rotas
implentem: ignis/aque ⁊ venti: ⁊ maximū
atlantē mūdum ferentē humeris/ ⁊ cū ge-
nuflexo brachijs vtrimq; secus fulcientē?
Hec ⁊ alia mille portenta tu facie ad faciē
vidisti: an hec tibi doctrina demoniorum
mēdaciloq̄rū ꝑ ora deceptorꝫ cantat ⁊ ne-
scis? Ve tibi infelix: ecce q̄b⁹ phantasma-
tibus ꝯstupraris: ecce quas vanitates ꝓ
veritate lambis/⁊ serpentini poculi ebria
de dipticio lapideo audes isultare matro-
nali verecūdie cōiugis vnici filij dei: quia
Gal. 3. d. illa iam nō sub pedagogo legis/sꝫ sub ma-
gisterio gratie/ nec supba opibus nec fra-
cta terroribus viuit ex fide ⁊ spe ⁊ charita-
Ioh. 1. g. te: facta israel in quo dolus nō est: ⁊ audi-
Deut. 6. a. ens qđ ibi scriptum est: Dn̄s deus tuus/
dominus vnus est: qđ tu non audiēs in tā
multos fictos deos fornicationem tuam
diffudisti.

Ca. VII.

Quomodo nō sint tibi inimice ille
tabule in q̄b⁹ secūdū preceptū est:
Exo. 20. b. Nō accipies iuanū nomē domini
Deut. 5. b. dei tui: quandoquidem tu etiā ipsum chri-
stum qui propter carnales a carnali vani-
tate mūdandos etiā carneis oculis verus
in veritate carnalis exortus est/in fallacie
vanitate posuisti? Quomodo tibi non sit
Ibidem aduersum tertium preceptum de sabbati
requie: que tot figmentorū illusionib⁹ in-
quieta anima vētilaris? Hec tria precepta
quomodo ptineāt ad dilectionē dei: quā-
do capies: quādo sapies: quādo amabis?
Immoderata es ⁊ feda ⁊ contentiosa: tu-
muisti/euanuisti/viluisti/excessisti modum
tuū: turpasti decorē tuū: turbasti ordinem
tuū: talis apud te fui/ noui te. Quo pacto
ergo te nunc doceam hec tria precepta ad
Roma. 11. d. dilectionē dei pertinere: ex quo ⁊ ꝑ quem
et in quo sūt omnia? Unde hoc intelligis
quando nec illa septem que ad dilectionē
proximi pertinēt/qua humane vite socie-
tas continetur/erroris tui detestanda per-
uersitate nosse atq; obseruare pmitteris?
In quibus mādatum primū est: Honora Exo. 20. b.
patrem tuū ⁊ matrem tuam: qđ ⁊ paul⁹ cō- Deut. 5. b.
memorat mandatū primum in promissio- Matth. 15. Eph. 6. a.
ne eadem atq; itidem etiā ipse precipiens?
Tu autē doctrina demoniaca didicisti ini-
micos deputare parētes tuos: qđ te ꝑ con
cubitum in carne ligauerint: ⁊ hoc modo
vtiq; deo tuo immundas cōpedes impo-
suerint. Hinc etiā considerandum est con-
sequens preceptū/ qđ est: Non mechaberis/
ita violatis: vt hoc maxime in cōiugio de-
testemini q̄ filij pcreantur: ac sic audito-
res vestros dū cauent/ne femine quib⁹ mi-
scentur concipiāt/etiā vxorum adulteros
faciatis: Ducunt eñ eas ex lege matrimo-
nij tabulis ꝓclamantibus liberorum pro-
creandorum causa/et vestra lege metuen-
tes ne particulā dei sui sordib⁹ carnis affi-
ciant: sed ad explendam tm̄ libidinem fe-
minis impudica coniunctione miscentur.
Filios autē inuiti suscipiūt: ꝓpter qđ solū
coniugia copulanda sūt. Quomodo ergo
nō ꝓhibes nubere/qđ de tanto ante pre-
dixit apostol⁹: qñ id conaris auferre de nu- 1. timoth. 4.
ptijs vnde sūt nuptie? Quo ablato mariti
erunt turpiter amatores/ meretrices vxo-
res/ thalami fornices/ soceri lenones. Ac
per hoc etiā illud preceptū qđ est: Nō occi-
des/ ex eiusdem erroris ꝑuersitate non ser-
uas. Dum eñ times ne dei tui membrum
ligetur in carnē/nō das esurienti panem.
Hic formidans homicidiū falsum: illic per-
petras verū. Itaq; si incurras in eū fame-
licum qui mori possit/nisi cibum porrigen-
do subuenias: iam tu homicida teneberis:
aut lege dei si non dederis: aut lege mani-
chei si dederis. Quid cetera decalogi pre-
cepta/quomodo seruabis? An a furto ab-
stineas/ vt nescio q̄s panem seu quālibet
escam in suis visceribus trucidandā deuo-
ret potius q̄ tu si possis ei surripias: atq;
ad officinam ventris electorū tuorum cur-
ras/vt furto tuo de⁹ tuus ne in grauius in-
cidat vinculum ⁊ qđ inciderat euadat? Por-
ro si in eodem furto cōprehendaris/non ꝑ
ipsum deum tuū/nō te abstulisse iurabis.
Quid enim tibi facturus est talis de⁹/cui
dicis: falsum iuraui per te/ sed pro te: nisi
velles vt exitium tibi inferrem dum hono-
rem deferrem? Ita ⁊ illud mādatum legis

Exo.20.c. Ne falsum testimoniũ dicas/ ꝓpter mẽbra
Deut.5.b. dei tui sic contemnis: vt ea nõ solum testi-
monio/ sed ⁊ iuramẽto falso de compedib⁹
liberes. Jam vero qđ sequitur: Non con-
cupisces vxorẽ proximi tui/ debet apud te
impleri: ⁊ hoc vnũ video qđ nulla tui er-
roris necessitate violare cogaris. Sed si ne-
fas est coniugem concupiscere alienam/
considera quid sit concupiscendũ se ꝑpo-
nere alienis: ⁊ recordare deos tuos formo-
sos ⁊ deas formosas/ prebentes se vt ardẽ-
tes cõcupiscant: illi a feminis principibus
tenebrarum/ ⁊ ille a masculis: quibus exce-
catis in fruẽdã libidinem ⁊ in suos ample-
xus hianter estuantib⁹/ seruant ab eis illũ
deum tuum vbiq; cõpeditum: ⁊ tanta suo-
rum turpitudine vt solui valeat indigẽtẽ.
Exo.20.c. Nam rem proximi nõ concupiscere: qđ est
Deut.5.b. vltimum decalogi mandatũ/ vnde potes
misera? nonne vbi deus ipse tuus in terra
aliena se fabricare mẽtitur secta noua: vbi
post falsam victoriam falso triũpho tume-
scas? Qđ cũ modo insana vanitate desi-
deras/ ⁊ eandem terrã gentis tenebrarum
summa vicinitate substantie tue coniungi
credis/ vtiq; rem ꝓximi concupiscis: meri-
to tibi est inimicũ dipticiũ continens tam
bona mandata multum errori tuo contra-
ria: Nam illa tria que ad dilectionẽ dei ꝑ-
tinẽt/ omnino ignoras/ omnino nõ seruas.
Hec autem septẽ quibus societas humana
nõ leditur/ si quando custodis/ aut pudore
repimeris ne inter homines confundaris/
aut timore frãgeris ne publicis legib⁹ pu-
niaris/ aut malum factũ bona aliqua con-
suetudine horrescis/ aut ipsa naturali lege
Tob.4.c. ꝙ iniuste alteri facias/ qđ tibi ab altero
Mat.7.b. fieri nõ vis/ aduertis: error tamen tuus ꝙ
te in ꝯtrarium ire cõpellat/ ⁊ dum sequeris
et dum nõ sequeris sentis: cũ vel hoc facis
qđ pati non vis: vel ideo nõ facis/ quia pa-
ti nõ vis.

Ca. VIII

a Et ista vera sponsa christi/ cui dipti-
cio lapideo fronte impudẽtissima
insultas/ itelligit quid distet inter
litteram ⁊ spiritũ: qui duo dicũtur alio mo-
2. Cor.3.b. do lex ⁊ gratia: ⁊ nõ iam in vetustate litte-
Roma.7.b. re/ sed in nouitate spiritus deo seruientes:
non est iam sub lege/ sed sub gratia. Neq;
enĩ litigiosa cecatur: sed mitis intẽdit ver-
bis apli/ vt intelligat quid appellet legem
sub qua nos iã nõ vult esse: quia trãsgres-
sionis gratia posita ẽ/ donec veniret semẽ Gal.3.c.
cui promissũ est. Et quia ideo subintrauit
vt abundaret delictũ: vbi autem abunda- Roma.5.d.
uit delictũ/ supabundauit gratia: nec ideo
tamẽ eandẽ legem peccatũ vocat/ quia si-
ne gratia nõ viuificat: Auget enĩ poti⁹ rea-
tum preuaricatione addita. Ubi enim lex Roma.4.c.
nõ est/ nec preuaricatio: Et ideo ꝑ seipsa cũ
sola littera est/ sine spiritu: id ẽ lex sine gra-
tia tantũmodo reos facit: sed ꝓponit sibi
qđ putare minus intelligentes possent/ et
aperit quid dicat cum ait: Quid ergo dici- Roma.7.b.
mus? Lex peccatũ est? Absit. Sed peccatũ
non cognoui nisi ꝑ legem: Nã cõcupiscen-
tiam nesciebam nisi lex diceret: nõ cõcupi-
sces. Occasione itaq; accepta peccatum ꝑ
mandatũ fefellit me ⁊ ꝑ illud occidit. Ita-
q; lex quidem sancta ⁊ mãdatũ sanctum et
iustũ ⁊ bonũ. Qđ ergo bonũ est/ factũ est
mihi mors? Absit. Sed peccatũ vt appa-
reat peccatum/ ꝑ bonũ mihi operatum est
mortem. Hec ista cui tu insultas intelli-
git: quia gemẽs petit/ q; humilis querit/
quia mitis pulsat: ⁊ sic videt nõ reprehen- Math.7.
di legẽ cũ dicit: Littera occidit/ spirit⁹ au- 2. Cor.3.b.
tem viuificat: sicut nõ reprehẽditur scien-
tia cum dicit: Scientia inflat/ charitas ve- 1. Cor.8.a.
ro edificat. Nã vtiq; ipse dixerat: Scimus
quia omẽs sciẽtiam habemus: ⁊ tunc ad-
iungit: Sciẽtia inflat/ charitas vero edifi-
cat. Ut quid ergo habebat ipse quo infla-
retur: nisi quia cũ charitate nõ solum non
inflat sciẽtia/ sed etiã firmat? Ita littera cũ
spiritu/ ⁊ lex cum gratia: iã eo modo littera
lex appellatur/ sicut per seipsam cum occidit
abundante delicto. Ita enĩ lex ⁊ virt⁹ pec-
cati dicta est/ cum auget eius noxiam dele-
ctationẽ/ ꝑ seueram ꝓhibitionẽ: Nec tamẽ
etiam sic mala est/ sed peccatũ vt appareat Roma.7.c.
peccatũ/ per bonũ operatum est mortẽ: ita
multa quibusdam sũt noxia/ ꝙuis nõ sint
mala. Nã ⁊ vos cũ oculos doletis/ etiã cõ-
tra deum vestꝝ solem fenestras clauditis.
Hec igitur sponsa christi/ iam mortua legi: id
est peccato qđ legis ꝓhibitione fit: abun-
dãtius cum lex sine gratia iubet nõ iuuat.
Tali ergo legi mortua/ vt sit alterius q̃ ex
mortuis resurrexit: discernit ista sine legis
iniuria/ ne sacrilegium cõmittat in eius au-
ctorem: qđ tu facis i eum quem nõ intelli-
gis auctorem boni/ cum audias apostolũ
dicentem: Itaq; lex quidem sancta ⁊ man- Ibidem

datū sanctū ⁊ iustum ⁊ bonū. Ecce auctor
boni est/qui tibi videtur vnus ex principi/
bus tenebrarū. Attende veritatē/ ferit ti/
Roma. 7. c. bi oculos. Ecce paulus apostol⁹ dicit: Lex
quidem sancta/ ⁊ mādatū sanctū/ ⁊ iustum
et bonū. Ecce cui⁹ auctor est/ qui dipticium
illud qđ stulte irrides/in magni sacramen/
ti dispensatione premisit. Eadem quippe
Joh. 1. b. lex que p moysen data est/gratia ⁊ veritas
per iesū christum facta est: cū accessit litte/
re spiritus/ vt inciperet impleri iusticia le/
gis: que nō impleta reos etiā p̄uaricatiōe
faciebat. Neqꝫ enī alia lex est sancta ⁊ iusta
et bona: ⁊ alia per quā peccatū mortē ope/
ratur/cui mori nos oportet/ vt sim⁹ alteri⁹
qui ex mortuis resurrexit: sed eadem ipsa
Roma. 7. c. est. Ecce sequere legem. Sed petm̄ inquit
vt appareat peccatū/p bonū mihi est ope/
ratū mortē/ vt fiat supra modū peccator/
aut peccatum per mandatum. Surda/ ce/
ca: audi/ vide. Per bonū inqt mihi opera/
tum est mortem: Ergo lex semp est bona/
siue obsit inanibus gratia/ siue prosit ple/
nis gratia/semp est bona: sicut sol semp est
1. timoth. 4. b bonus: qr oms creatura dei bona est: siue
dolentibus oculis noceat/siue sanos mul/
ceat. Proinde q̄lis est oculis sanitas ad vi/
dendū solem: hoc ē gratia mētibus ad im/
plendam legē. Et sicut oculi sani non solis
delectatiōe moriuntur/sed illis ictib⁹ aspe/
ris radiorū quib⁹ reuerberati in densiores
tenebras pellebantur: sic anima p charita/
tem spirit⁹ salua facta est/nō iusticie legis
mortua dicitur: sed illi reatui ⁊ p̄uaricatio/
ni quā lex per litterā cum gratia defuit fa/
1. timoth. 1. b ciebat. Itaqꝫ de illa vtrūqꝫ dicit: Et bona
est lex si quis ea legitime vtatur: ⁊ qđ seq̄/
tur: Sciens h/ qr iusto lex nō est posita: qr
nō opus habet terrēte littera/quē delectat
ipsa iusticia. Ca. IX.

Et sponsa christi gaudēs in spe ple
b ne salutis sue/ ⁊ tibi optat bonam
conuersationē a fabulis ad verita/
Al. tadoncū. tem: ne† adonai quasi adulterum reformi/
dās/ cum versutissimo adultero serpēte re/
Al. † Adone⁹ maneas. † Adonai enī verbū hebreū est/et
interpretatur domin⁹/eo modo quo solus
deus dicit dñs: sicut latria/qđ verbū grecū
est/ ⁊ interpretatur seruitus/ nō quecūqꝫ/ sꝫ
illa qua tantūmodo deo seruit: sicut amen
interpretatur verū/ nō vbicūqꝫ ⁊ quōcūqꝫ/
sed mystica religione. Et si a te queratur/vn/
de tu quoqꝫ habeas preter hebreas vł que
ex hebreo sūt/nō inuenis. Non ergo timet
ecclesia christi istorꝫ nominum obiectionē:
intelligit ⁊ amat: nec curat imperitū insul/
tatorem: ⁊ que nōdum intelligit/credit es/
se talia qualia nōnulla experta est que nō
dum intellecta sic erāt. Obiiciat ei q̄sqꝫ/ qr
emanuel adamauerit/irridet inscitiā illius
hominis/ amplectitur veritatem huius no
minis. Obiiciat qr amauerit messiam/ re/
pellit extinctū aduersariū: tenet vnctū ma
gistrū. Ita te quoqꝫ cupit sanari a vanis
erroribus/ ⁊ edificari sup fundamentū apo/ Eph. 2. d.
stolorum ⁊ pphetarum. Quē dicis hippo/
centaurū nesciens quid loquaris: nec at/
tendis quid tibi tua fabula cōfecerit: cum
ex parte dei tui ⁊ ex parte terre tenebrarū
falsum mundū fabricat in corde tuo. Ita
ne ille nō est hippocentaurus/ semiferus ⁊
semide⁹? Vere: quia nec hippocentaurus
dicēdus est. Quid aūt sit/ tu attende ⁊ eru/
besce ⁊ mitesce: vt corruptionē tuam a ser/
pente adultero perhorrescas: cui⁹ astutiā
si apud moysen credendā nō putasti/apud
paulum cauere debuisti: qui verā ecclesiā
volens virginē castā exhibere christo: Ti/ 2. Cor. 11. a
meo inqt ne sicut serpēs euā fefellit i ver/
sutia sua/corrūpantur mētes vestre a sim/
plicitate ⁊ castitate que est in christo. Hoc
tu cū audires vsqꝫ adeo tamē despuisti/ et
venenatis incantatiōibus ei⁹ amens facta
es/ vt aliis multis heresib⁹ aliud atqꝫ aliud
idem serpēs/tibi aūt etiā se christū esse per/
suaserit. Porro si errant multe fallaciis ei⁹
variis ⁊ multiformib⁹ irretite: que tamen
hanc admonitionē apostoli/ verā fatētur:
tu quātum adulterata es/ q̄ in long. nquo
prostituta/ que ipsum p christo habes/a q̄
apostolus christi seductā euam atqꝫ corru/
ptā clamat: vt ab eo virginē sponsam chri/
sti tali admonitiōe custodiat? Tenebrauit
cor tuū qui tecū i phantasmatib⁹ lucidorꝫ
nemorū volutat. Que sunt/ vbi sūt/ vn/
de sunt fidelia pmissa eius? O ebria non a
vino. Ca. X.

Empe cōuitiata es impudentia sa
n crilega deo pphetarū/ qr ipsis iu/
deis sibi deseruiētib⁹ nō exhibue/
rit qđ pmisit. Nec sane dixisti qđ pmise/
rit ⁊ nō exhibuerit: ne ibi cōuincereris/aut
iā exhibitū qđ nō intelligis/ aut adhuc fu/
turū qđ nō credis. Tibi quid pmissum est

et presentatum: unde tibi fides fieret te acceptura triumphos nouorum seculorum super terram tenebrarum? Si aliquos prophetas protuleris in quibus legamus cum laude predictos futuros manicheos: unde iam tibi aliquid exhibitum putes hoc ipso quia esse vos videmus: prius probatura es quod non ipse manicheus tibi prophetas finxerit qui sibi vt crederes voluit. Neque enim putat turpe mendacium: aut vero potest dubitare falsos prophetas ostendere in pellibus ouinis: qui christum laudans asseuerat falsas cicatrices ostendisse in membris suis. At ego vos plane predicatos lego: non solum a prophetis aliquanto obscurius: verum et ab apostolo expressius. Sed

Mat.7.c.
Joh.20.g.

1.timoth.4.a videte quemadmodum: Spiritus inquit manifeste dicit: quia in nouissimis temporibus recedent quidam a fide intendentes spiritibus seductoribus et doctrinis demoniorum in hypocrisi mendaciloquorum: cauteriatam habentium conscientiam suam: prohibentium nubere: abstinentes a cibis quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarumactione fidelibus et his qui cognouerunt veritatem: quia omnis creatura dei bona est: et nihil abijciendum quod cum gratiarumactione percipitur. Hec quemadmodum in vobis impleta sint et luce clarius omnium qui vos nouerunt oculos tangit: et supra pro tempore ostendimus. Ca. XI.

2.Cor.11.a. Si a autem quam doctrina apostolica virginem castam vni viro exhibens christo a fallacia serpentis qua tu corrupta es monet vt caueat: agnoscit deum prophetarum deum verum deum suum: huius vltime pollicitationi secura credit: cuius tanta promissa completa iam tenet: nec quisque dicit ad presens tempus et confictos esse prophetas quos in iudeorum codicibus asserit. Quid enim incredibilius promittebatur quam id

Gen.22.d. quod abrahe dictum est: In semine tuo benedicentur omnes gentes? Et quid certius iam tenemus exhibitum? Illa certe est vltima eius promissio

Ps.83. quam propheta breuiter ita commemorat: Beati qui habitant in domo tua in secula seculorum laudabunt te. Finita quippe omni

1.Cor.15.d. indigentia et nouissima inimica morte destructa: perpetua dei laus erit ociosorum negocium: quo iam nemo accedet: vnde iam nemo discedit. Quam alibi propheta ita commemo-

Ps.147. rat. Collauda hierusalem dominum lauda deum tuum syon: quoniam confortauit seras portarum tuarum: benedixit filijs tuis in te. Clausis portis nullus intrabit: nullus exibit. Quod et ipse sponsus in euangelio dicit fatuis virginibus: etiam pulsantibus se non apertum. Hec hierusalem sancta ecclesia sponsa christi in apocalypsi iohannis copiosius vberiusque describitur. Non credat huic prophetice promissioni virgo casta: si non iam tenet quod ei per eandem prophetiam hoc tempore futurum promissum est: Audi filia et vide et inclina aurem tuam: et obliuiscere populum tuum et domum patris tui: quoniam concupiuit rex speciem tuam: quia ipse est deus tuus: et adorabunt eum filie tyri in muneribus: vultum tuum deprecabuntur diuites plebis: omnis gloria eius filie regis intrinsecus in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus: afferentur regi virgines post eam proxime eius afferentur tibi: in leticia et exultatione adducentur in templum regis: pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram: memores erunt nominis tui in omni progenie et generatione: propterea populi confitebuntur tibi in eternum et in seculum seculi. Sed tu infelix a serpente corrupta: quando vel cogitare conaris que sit pulchritudo filie regis intrinsecus? Ipsa est enim castitas mentis: vbi tu viciata es: vt aperirentur tibi oculi ad amandum et adorandum solem et lunam: ac sic per iustum iudicium dei te alienares a ligno vite quod est eterna et interna sapientia: nihil que aliud vocares putaresque veritatem atque sapientiam: nisi lucem istam quam per male apertos oculos tractam: et in immensum auctam multipliciterque variatam per imagines fabulosas impudica mente couolueres. Hec sunt fornicationes tue nimis abominande: Et tamen patienter cogitat eas: et reuertere ad me dicit veritas. Reuertere ad me et mundaberis: reparaberis: si confundaris tibi et refundaris mihi. Hoc audi hoc dicit vera veritas: que nec fallacibus formis cum tenebrarum gente pugnauit: nec fallaci sanguine te redemit.

Mat.25.a.
Apoc.21.c.
Ps.44.
Hiere.3.a.

Explicit liber quintusdecimus
Incipit liber sextusdecimus. Ca. I.

Faustus dixit. Quare moysen si accipitis cum christus dicat: Moyses de me scripsit: et si crederetis moysi crederetis et mihi? Ego vero non solum moysen de christo scripsisse velim: sed omnes etiam prophetas iudeorum et gentium. Quid enim hoc nobis fidei noceret: aut quid non potius prodesset: si congrua et conuenientia vndique in deum nostrum

Joh.5.g.

testimonia carperem⁹? Si quidē esset etiā
nunc liberum nobis odio manēte atqȝ ex/
ecratione supstitionis eorū/solas ab hisdē
de christo excerpere prophetias: adeo mi/
hi ɔtrariū esse/si et moyses q̄uis sit alien⁹
a christo/non nihil tñ videatur scripsisse de
christo. An quisq̄ hominū non optauerit
de spinis oib⁹ florem legere/de omni her/
ba frugem/de muscis oibus mel: q̄uis nec
muscas/nec gramē in cibū/nec spinas i co/
ronę vsurpem⁹ ornatū? An quisq̄ nollet i
omni profundo margaritā nasci: in oibus
terris gemmas: in siluis oibus poma? Ac
si piscem de mari edere nō nocet/ aquā bi/
bere nocet: sciuntqȝ hoies vtilib⁹ sumptis
inimica respuere: nobis liberū nō esset re/
ligionis cuiusqȝ ritu dānato/si esset inuitꝰ
nobis solas inde de christo prophetias ac/
cipere: neqȝ hoc ꝓdesset errorib⁹ ad capiē/
dos nosmet ac redigēdos in ꝓpriā seruitu
tem: q̄ nec spiritib⁹ imūdis/ cū ijdē iesum
Marc.1. esse filiū dei exerte indissimulanterqȝ ɔfite
rentꝰ ꝓfuit/ vt mime sint nobis exosi. Qua
re si et moyses ſm hoc testimoniū de chri/
sto aliquid scripsit/accipiā: ita tñ vt ipsi h
mime prosit ad capitiuādū me in propriā
legem/quā nihil videā a paganismo dista/
re. Quapropter nihil oino est qd arbitrerꝰ
si probatum hoc fuerit/me mime gauisurū
spiritū omnē prophetasse de christo.

Ibi sane insufficientes (Ca. II
t referam gratias: si quēadmodum
ostendis quia christus moysen de
se scripsisse testatus sit: ita etiam illud do/
ceas/ quenā sint ea quę scripsit. Nam ego
quidem scripturas eius ꝑscrutatus/ vt iu/
stum est/ nullas ibidem d christo propheti/
as inueni: siue q̄ nullę sunt/ siue quia in/
telligere ipse non potui: Unde in ingenti
positus ęstu/ ratione cogebar in alterum
e duob⁹: vt aut falsum pronūciarē capitu/
lum hoc: aut mendacē iesum. Sed id qui/
dem alienum pietatis erat/deū existimare
mentitū. Rectius ergo visum est scriptori/
bus ascribere falsitatē/ q̄ veritatꝰ auctori
mendaciū. Quippe cum et ipsum dicentē
Joh.10.b. audirē: fures fuisse ⁊ latrones oēs qui ve/
nerunt ante se: Qua sentētia primo omni
um video feriri moysen. Adhuc ⁊ cum ma/
iestatem suam loquenti eidem/ vbi se mū/
di lumen appellat/ iudęi indignātes recla/
Joh.8.b. marēt: Quia tu de te testificaris/ testimo/
niū tuū non est verum: non cum video ꝓ/
secutū/ vbi maxime locus exigebat/ vt dice
ret de se ꝓphetasse moysen: sed tanq̄ reue/
ra alienus/ et nullū habens ex eorum pa/
tribus testimoniū/ respondit: Nempe in le Joh. 8. b.
ge vestra scriptum est: quia duoꝝ hominū Deut. 17. b.
testimoniū veꝝ est. Ego sum qui testificor
de me: et testificatꝰ de me qui me misit pa/
ter. Illud eos cōmemorās/ qd de cęlo di/
ctum omnes audierāt: Hic est filius meus Mat.3.d.
dilectissim⁹/ credite illi. Necnon et illud mi et.17.a.
hi verisimile nō videtꝰ: iudęos potuisse ta/
cere/ cū christus diceret de se scripsisse moy/ Joh. 5. g.
sen/ q̄n statim vtpote maligni ⁊ astuti quę/
rerent quidnā illud esset qd de se a moyse
scriptū putaret. Sed et hęc eoꝝ omnifaria
taciturnitas/ non min⁹ iesum nihil tale di/
xisse significat. Ca. III

Uamuis ergo et hęc nō parua vi/
q deantꝰ ad confirmandā suspicionē
falsi de capitulo isto: plus tñ illo te
neor: quia omnē vt dixi †mosecos scripturā Al. moysi
scrutatus/ nullas ibi de christo ꝓphetias
inueni. Nunc tñ te compertus melioris in
telligētię lectorē ɔsecuturū me aliq̄d credo
acturūqȝ fateor gratias/ si spem ꝓfectus ac
doctrinę quā mihi obiurgatiōis tuę fidu/
cia ꝓmittit/ nulla frustraris inuidia: sȝ do/
ceas si quid est qd me forte legētē pręterie/
rit de deo ac de dño nostro memoratū in
scriptura moysi. Nec dixerꝰ quęso vt impe
riti solent/ hoc ipsū satis esse debere ad fi/
dem: q̄ christus dixerit de se scripsisse moy
sen. Nolo em̄ nūc ad me respicias quē ad
credēdum ꝓfessio mea fecit obnoxium/ vt
nō possim non credere ei quē sequor: Sed
puta nos cum iudęo tractare/ puta cū gen/
tili/ cū eis dixerim⁹: moyses de christo scri/
psit: quęsituri erant ꝓbatiōes: quid offeri/
mus? Nunquid nā dicere poterim⁹: christ⁹
hoc dixit: cui adhuc illi minime credunt?
Nempe opus erit nosipsos ostendere q̄d
scripserit. Quid ergo ostēdem⁹? Ca. IIII

N illud qd vos soletis/ vbi de⁹ su⁹
a loquitur/ ad moysen dicēs: Susci/ Deut. 18. b.
tabo illis ꝓphetam de fratrib⁹ ip/
sorum similem tibi? Sed hoc quidem ad
christum minime spectare/ nec iudęū latet
nec nobis sic credere conducibile est: quia
non ꝓpheta christus: nec moysi similis ꝓ/
pheta. Siquidē ille fuerit homo/ hic deus:
ille peccator/ hic sanctus: ille ex coitu nat⁹:

Luc. 1. hic scd͞m te ex virgine: scd͞m me ṽo nec ex
Nume. 20. b virgine: ille offenso deo suo occidit̄ i mon-
Deut. 34. b. te: hic patri ꝓplacēs patit̄ ꝓpria volūtate:
Quō ꝗ ipse erit ꝓpheta similis moysi? Ne-
pe statim nos iudeus aut imperitos ride-
bit/aut coarguet vt mēdaces. Ca. V

Deut. 28. g. At illud offerim⁹ ei qđ perinde sole-
tis īducere: Videbūt vitā suā pen-
dentē et non credēt? Cui vos qdē
adiicitis in ligno: nam non habet. Sʒ h̄ ꝗ
ꝓbare ꝙ ad christū mīme ꝑtineat/ nihil tā
imp̄romptu ē. Int̄ maledictoꝝ enī seua ꝗ
ꝓmisit populū suū si a lege sua desciscerēt
etiā hoc adiecit futuros eosdē dicēs in ca-
ptiuitate hostiū suoꝝ/finēq; sui meditatu-
ros diebus ac noctib⁹: vt nec vite ipsi⁹ sue
fiduciā gererēt/que sibi esset a victoribus
cōdonata: q2 eadē ex incerto penderet pa-
uens ac sollicita semꝑ sub imminētia gla-
dioꝝ. Nec h̄ qdē ꝗ ad christū ꝑtinet: que-
renda sunt alia: Nā illud qdē vix credide-
Deut. 21. d. rim de christo vos dictū putare: maledictū
esse omnē qui pendet in ligno: aut illud ali-
Deut. 13. b. ud: inficiēdū eē ꝓphetā siue ꝓncipē popu-
li/ q̄ eos a deo suo vellet auertere aliqdve
infringere mādatoꝝ. Qđ ego qdem chri-
stum fecisse plane negare nō possum. Sed
tu ꝯtra de ipso hec esse scripta plane fateri
nō poteris: ne si hoc sit querere/rursus inci-
piam⁹ etiā in quo nā spū moyses ꝓp eta-
uerit: vt aut malediceret christo/aut eū iu-
beret occidi. Si enī spiritū dei habuit/ hec
de christo nō dixit. Si hec de christo dixit/
spiritū dei nō habuit. Neq; enī diuin⁹ spi-
ritus aut malediceret christo/aut eū iube-
ret interfici. Vt ꝗ moysen ab hoc crimine
vindicetis: fateamini/necesse ē/ ne hec qdē
scripsisse d̄ christo. Qđ si hec d̄ christo mini-
me scripsit/aut alia dabit̄/aut nulla erūt.
Si nulla fuerit: nec christ⁹ potuit asseuera-
re qđ nusq; est. Ita si christ⁹ hoc minime asse-
uerauit/capitulū illud falsū esse cōstiterit.

Sed nec illud qdē veris- (Ca. VI
Joh. 5. g. mile est qđ ꝓsequit̄: Si crederetis
moysi/crederetis et mihi: q2 dissi-
milis admodū traditio est/et longe altera
Al. moysi †moseos et christi: vt si eoꝝ alteri iudei cre-
derent/alteri necessario repugnarēt. Nam
Exo. 31. c. moyses qdē pre ceteris ab omni ope absti-
nendū docet in sabbato: causamq; inducit
religionis huius hāc esse/q2 de⁹ cū mūdū ꝛ
que in eo sūt oia fabricaret/sex dieb⁹ indul-
serit operi/septima ṽo cessauerit qđ ē sab- Gen. 2. a.
batū: idcircoq; bndixerit. i. sanctificauerit
tanq̄ sue trāquillitatꝭ portū legēq; dede-
rit: insuꝑ vt q̄ idē solueret occideret̄. Hoc
igit̄ iudei vehement̄ credebāt docēte †mo- Al. † moyse
seo: idcircoq; christo ne aures qdē accom-
modādas putabāt/ asseuerāti deū semper
opari/nec vllū sibi cessationis statuisse di-
ēm: quia sit iugis ꝛ infatigabilis virt⁹/seq;
adeo †in circo nunq̄ debere cessare/ne sab- Al. † idcirco
batis qdē. Pater enī inqt me⁹ semꝑ opera- Joh. 5. c.
tur/et me oportet operari. Itē moyses car- et. 9. a.
nis †peritomen i sacris ꝛ deo amabilib⁹ nu- Al. † perito-
merat/iubetq; circūcidi masculinū/oēʒ car- mum
nē ꝑputij ipoꝝ: esseq; h̄ docet necessariū si- Gen. 17. b.
gnū testamēti illi⁹ qđ de⁹ suus disposuerit
ad abraā: affirmatq; ꝙ vtroꝝ viroꝝ qsqs
nō h̄ gestauerit/exterminabit̄ ille de tribu
sua: et hereditatꝭ q̄ abrae repromissa sit ac
semini ei⁹ nō veniet i ꝯsortiū. Et h̄ ꝗ iudei
valde crediderāt asseuerātē †moseo: idcir- Al. † moyse
coq; fidē christo hr̄e nō poterant/infirmāti
ea/ et insuꝑ asseuerāti ꝙ duplicit̄ gehēne fi- Mat. 23. b.
lius fieret q̄ eēt circūcisus. Itē moyses car-
naliū ciboꝝ sollicitā facit discretionē/ ꝛ int̄ Deut. 14.
pisces ac volucres ꝛ qdrupedia helluonis
i modū disceptator sedet: iubetq; alia qdē
abliguriri ꝓ mūdis/ alia ṽo ꝓ imundis ne
ꝯtingi qdē: quoꝝ i parte porcū taxat ꝛ le-
porē: et si qd i piscib⁹ caret squama: aut in
qdrupedib⁹ vngulā fissā non habet nec ru-
minat. Hec ꝗ iudei fortit̄ crediderūt scribē-
te †moseo: idcircoq; christo iā credere non Al. † moyse
poterāt indifferētiā docēti ciboꝝ/et a suis
qdē discipul oia penit⁹ remouēti: secularí-
bus ṽo vulgo ꝯcedēti oia ꝗ possēt edi/atq;
asseuerāti ꝙ eos nihil i os intrās pollue- Mat. 15. b.
ret: q2 ꝗ de ore ipudent̄ ꝓcedāt/ea sola sint
ꝗ polluāt hoiem. Hec atq; alia multa moy-
si ꝯtra iesū dogmatizare nemo q̄ nesciat.

Ve q2 singula ꝑcurrere (Ca. VII
q longū est/vnū ꝓ multꝭ ostēdā. i. q2
christianoꝝ heresiū ꝑs maxia/ꝛ qđ
est i ꝓmptu catholici nihil eoꝝ seruare cu-
rāt ꝗ moyses scribit. Qđ ipsū si nō de erro-
re descēdit aliq̄/ß ex vera illa christi ꝛ disci-
puloꝝ ei⁹ traditiōe/vos oino fateamini/ne-
cesse ē/ ꝯtraria iuicē sibi iesū docuisse atq;
moysen: idcircoq; nec creditū christū a iu-
deis/q2 fidē vellēt exhibere moysi. Quare
ꝗ falsū nō erit illud iesū dixisse ad eos: Si Joh. 5. g.
crederetis moysi/crederetis ꝛ mihi: cum sit

longe manifestũ: idcirco magis eos nõ cre/
didisse iesu/quia moysi crederent: potuisse
autem fidem christo habere/si moysi crede/
re destitissent? Tu tñ/vt dixi/vbi nam moy
ses ꝺ christo aliqd scripserit/q̃so nos doceas.

(Ca. VIII

Lias inqt: Si christian⁹
Joh. 5. g. a es/crede dicenti christo: qꝛ de se scri
psit moyses. Qꝺ si nõ credis/ chri/
stianus non es. Inepta hec semp ꝛ imbe/
cilla responsio est: nihil habentiũ qꝺ osten
dant. Quanto igitur melius fecisses/si idẽ
confitereris simpliciter: et tñ hoc mihi qui/
dem dicere potuisti/quem scias necesse ha/
bere vt credam causa religionis qua famu
lor christo: licet hocipsum adhuc queratur:
vtrum sit et hoc christi testimoniũ vt credi
debeat absolute/an scriptores vt examina/
ri sollicite: nec si nos non credidimus falsis
christũ hinc offendimus/sed falsatores: tñ
vtcunqꝫ hoc fieri poterit christianis oppo/
situm. Quid aũt de illis agemus qꝺ retuli
iudeo. s. atqꝫ gentili: quibus dicere nõ pos/
sumus: si christianus es crede: si non credis
christianus non es: q̃q̃ ne christiano qui/
Joh. 20. g. dem hoc rectissime dixeris/cum christ⁹ tho
mam apostolum dubitantẽ de se asperna/
tus non sit: sed quo animi eius vulnerib⁹
mederetur/corporis sui cicatrices ostẽdit:
nec dixit: si discipulus es crede/si non cre/
dis/discipulus nõ es. Tu mihi hoc dicas:
non de christo dubitãte/ sed de sententia:
vtrum sit ei⁹/an subinducta. At inqs: bea/
tiores appellat/qui non viderũt ꝛ credide
runt. Hoc si ideo dictum putas/vt sine ra/
tione ꝛ iudicio quicq̃ credam⁹: esto tu bea
tior sine sensu/ego mihi contentus ero cũ
ratione beatus audisse. Ca. IX

Augustinus rñdit. Astute qui/
a dem paratum te dicis si quas in li
bris moysi de christo ꝓphetias in/
ueneris: ita percipere ac si piscem de mari
cum aquam ipsam vnde piscis capitur re/
spuas. Sed quia moyses omne qꝺ scripsit
de christo est: id est ad christum oĩno perti/
net/ siue q̃ eũ figuris rerum vel gestarum
vel dictarum prenunciet: siue q̃ eius grati
am gloriamqꝫ cõmendet: tu qui cõmenti/
cium fallacemqꝫ christum de manichei lit/
teris credidisti/ista moysi non vis credere
sicut nec piscem vis edere. Verũ hoc int/
est q̃ moysen hostiliter insectaris: piscẽ au/
tem fallaciter laudas. Si eni piscem de ma
ri edere non nocet/sicut ipse dixisti: cur ita
eum vos noxium predicatis: vt si alia esca
non occurrat/prius fame consumamini q̃
pisce vescamini? Quid q̃ si omis caro im/
mũda est/vt dicitis/et i omni aqua omniqꝫ
herba vita illa misera dei vestri retinetur:
que per vestra alimenta purganda est: de/
testabilis superstitio tua ꝛ piscem te cogit
proijcere quem laudasti: et aquam marinã
bibere ac spinas edere quas vituperasti.
Qꝺ vero etiam demonib⁹ dei famulũ cõ/
parasti: vt quales illi fuerunt cum christũ Marc. 1. c.
confiterent/talis et iste accipiatur: Si ali/
quid in eius libris repperiri potuerit qꝺ
predicet christum: ille quidẽ non dedigna/
tur opprobriũ dñi dei sui. Si eni paterfa/ Mat. 10. c.
milias beelzebub appellatus est/ quanto
magis domestici eius? Sed vos videte a
quibus ista didiceritis: Profecto sceleratio
res q̃ illi qui dño ita cõuitiati sũt. Illi eni
non eum christũ esse credebant/ et ideo fal
lacem putabant: vos autem doctrinã non
putatis esse veracem/nisi que christum au
det predicare fallacem. Ca. X

Ade aũt tibi videt legẽ moysi ni/
v hil a paganismo distare? An quia
templũ/sacrificiũ/altare/ sacerdotẽ
qꝫ cõmendat? At hec omia noia et in nouo
testamento repeniuntur. Soluite inqt tẽ/ Joh. 2. d.
plum hoc ꝛ in triduo resuscitabo illud. Et
cum offers munus tuũ ad altare. Et vade Math. 5. d.
ostende te sacerdoti/et offer pro te sacrifi/ Mat. 8. a.
cium qꝺ precepit moyses in testimoniũ il/
lis. Quorum autem figure fuerint iste: par
tim dñs ipse demonstrat/cum templũ cor
poris sui/templo illi cõparat: partim apo/
stolica doctrina cognoscim⁹: Templũ eni 1. Cor. 3. d.
dei sanctũ ẽ/ait apl's/qꝺ estis vos. Et/Ob/ Roma. 12. a.
secro itaqꝫ vos per misericordiã dei vt ex/
hibeatis corpora vestra hostiã viuã/sanctã
deo placentẽ: ꝛ cetera huiusmodi. Proin/
de illa oĩa figure nostre fuerũt: sicut idẽ 1. Cor. 10. b
dicit. Et sepe cõmemorãdũ est: quia nõ de/
monijs exhibebant: sed vni xͦ deo q̃ fecit
celum ꝛ terrã: nõ tanq̃ indigenti talibus/
sed tempora distinguẽti: ꝛ iubenti presen/
tia p que significaret futura. Vos autẽ q̃
vt seducatis ꝛ decipiatis idiotas imperfe/
ctosqꝫ christianos/ paganismũ vos fingit
detestari. Edite nobis auctoritatem chri/
stianorum librorum/in quibus vobis solẽ
ac lunam colere atqꝫ adorare preceptũ sit.

Uester ergo potius error paganismo similis est: quādoquidē nec christum colitis/ sȝ christi noīe nescio ꝗd qȝ vobis mentiendo finxistis: ⁊ deos vel in isto ꝯspicuo celo visibiles/ vel alios inumerabiles cōmētitios adoratis. Quib⁹ phātasmatib⁹ quasi vanis atqȝ inanibus simulacris: nō ędicolas fabricatis/ sed corda vestra templa fecistiſ.

Xigis a me/ vt ostendā (Ca. XI.
e que nam scripserit de christo moyses. Jam quidē superius mlta demonstrata sunt: sed quis possit omnia demonstrare? Presertim quia si quedā cōmemorem: parat⁹ videt iste peruersus/ vel in alium sensum ea conari puertere: vel si fuerit euidentia clarioris veritatꝭ oppressus/ dicere se illa tanq̄ de mari salso suauem piscem capere: nec ideo se ad totā scripturam
Ar. † moysi tmoseos velut ad aquā marinā bibēdam cogi oportere. Quapropter sufficere arbitror huic opi/ vt eaipsa que reprehendēda scecerpit de scriptura legis hebreorum: ad christum predicandū pertinere si recte intelligantur ostendā: ex quo satis appareat multo magis cetera vel statim pnunciata vel diligenter ac veraciter pscrutata christiane fidei ꝯuenire: si ea que deridēda atqȝ damnāda obijcit inimicus/ eisipsis cōuincatur christiana veritate dānandus. Qua propter/o plene omī fallacia: cū domin⁹ in
Ioh. 5. g. euāgelio dixerit: Si crederetis moysi/ crederetis et mihi: de me em̄ ille scripsit: nihil est ꝙ te in ingenti ęstu posito fingas/ ⁊ cogi videaris in alterꝝ e duobus: vt aut falsū pronūcies capitulum hoc/ aut mendacem iesum. Sic em̄ hoc capitulū verū est/ ita et verax iesus. Rectius visum est inquit scriptoribus ascribere falsitatem/ ꝗ̄ veritatis auctori mendaciū. Jta ne tu christū credis veritatis auctorē/ quem predicas carnis ⁊ mortis/ ⁊ vulnerꝝ ⁊ cicatricū simulatorem? Uolo mihi ostendas/ vnde auctorem veritatis didiceris christū/ si eis qui de illo scripserūt: quorꝝ auctoritas recenti memoria cōmendata atqȝ firmata/ in posteros emanauit/ audeſ ascribere falsitatē. Non enim vidisti christū: aut quēadmodum cū apo-
Act. 9. a. stolis/ locutus est tecum: aut de celo te/ sicut saulum vocauit: Quid de illo sentire: quid credere possum⁹/ nisi qȝ scriptura testatur? Porro si mendax est euangeliū disseminatum ⁊ notum omnibus gentibus ⁊ ab initio predicationis nominis christi in ecclesijs omnibus in tanto sanctitatis culmine collocatum: que scriptura pferri potest cui de christo fides habenda sit? Quid poteris proferre scriptū qȝ nō ille qui hoc non vult credere dicat esse cōfictum/ si tanta euangelium noticia venit in dubium?

Einde subiungis † ipsū (Ca. XII. Ar. † christū Ioh. 10. b.
d te audisse dicentem/ fures fuisse ⁊ latrones oēs qui venerunt ante se. Unde illum audisti hoc dicentē/ nisi ex euangelio? Ac si hoc/ vt ita credis ex euangelio/ vt tanq̄ ex ore dn̄i audisse te dicas: alius falsum esse cōtendat/ atqȝ hoc dixisse christū neget: Quo ibis/ quid facies? Nōne euangelicam auctoritatē quātis potueris viribus predicabis? Miser/ illic scriptū est qȝ non vis credere/ vbi didicisti ꝙ ita credis/ vt hoc te ab ipso christo dicas audisse? Ecce nos vtrūqȝ credimus: quia euāgelio sancto credimus: vbi vtrūqȝ scriptū est/
et de christo scripsisse moysen: ⁊ omneſ qui ante christum venerūt fures fuisse ⁊ latrones. Ioh. 5. g. et. 10. b.
Uenisse ꝗppe ita vult intelligi: quia missi nō sūt: nam qui missi sunt/ sicut moyses ⁊ sancti pphete/ nō ante ipsum sed cum ipso venerunt: quia nō eum per superbiam precedere voluerūt: sed eum per ipsos loquētem humiliter portauerunt. Uos autē qui hec verba dn̄i sic intelligitis scd̄m vestrum intellectum/ satis cōfitemini nullos vos habere prophetas qui venturum christum prophetauerūt: ⁊ ideo vobis eum sicut voluistis ita finxistis. Nam si aliqs vestrū/ quib⁹ quidem ppterea fides habēda non est/ quia non nisi a vobis proferūtur: tamen si aliqui sunt quos dicere audeatis pphetasse christum falsa carne venturum/
falsa morte passurum/ falsas cicatrices du- Ioh. 10.
bitantibus discipulis oblaturum: nō dico ex hocipso ꝗ̄ sint detestandi atqȝ fugiendi/ ꝗ̄qȝ non possint esse veraces quibus de mēdacio christus placet: vt hoc non dicam/ certe vt dicere ceperam scd̄m istū intellectū vestrum/ fures fuerunt ⁊ latroneſ: qm̄ ante christū venerunt/ qui eū venturū quoquo modo p̄dicauerunt. Porro si ille intellect⁹ est ver⁹/ vt ipsi ante christum venisse dicantur/ qui cum christo. i. cum verbo dei venire voluerūt: sed cū eos nō miserit deus/ mendacia sua hoib⁹ attulerūt. Uos ꝗqȝ ipsi ꝗ̄uis post christi passionem

et resurrectionē in hoc mundo nati fuerint/ fures et latrones estis: q̄ prius q̄ vos ipse illuminaret/ vt veritatē ipsi⁹ p̄dicaretis/ eā anteuenire voluistis/ vt vestram fallaciā iactaretis. Ca. XIII

Illic aūt vbi ei dictū est a iudeis:
Ioh.8.b. i Tu de te testificaris: testimoniū tuū nō est verū: nō mirū est/non te videre psecutū eū vt diceret de se pphetasse moysen: non eīn habes piū oculum q̄ id possis videre: Nā ecce idipsū qd̄ eis re-
Ibidem.c. spondit: Nempe i lege vr̄a scriptum est: q̄ duoꝝ testimoniū verū est: ego sum qui testificor de me: et testificat̄ de me q̄ me misit pater. Quid aliud sonat recte intelligentibus/nisi illū testiū numerū in lege pphetico spū ꝯsecratū ꝛ cōmēdatū: vt etiam sic p̄nūciaret̄ futura reuelatio patris et filij/ quoꝝ spūs ē in illa insepabili trinitate spi-
Deut.17.b. ritussctī? Ideo scriptū est: In ore duoꝝ vl triū testiū stabit omne verbū. Alioquin et vn⁹ testis plerūq̄ verū dicit: et plures plerunq̄ mentiunt̄: potiusq̄ creditū est in exordio fidei gentiū vni aplo euāgelizāti/ q̄ populis errātib⁹ a qb⁹ psecutionē patiebātur. Nō igit̄ frustra quodāmodo ꝯsecrat⁹ ē iste numer⁹ testiū: et cū h̄ dn̄s r̄ndit/ eo q̄ ipso intelligi voluit de se pphetasse moysen. An forte inde calūniamini/ q̄ nō ait: i
Ioh.8.c. lege dei/sed in lege vr̄a scriptū est: vbi vsitatā locutionē scripturarū quis nō agnoscat? In lege enī vr̄a dixit vob data: sicut
Gal.1.b. dicit apl's: euāgeliū suū: qd̄ se tn̄ accepisse testat̄/nō ab hoīe sed p reuelationem iesu christi. An et christū dicitis negasse habere patrē deū/vbicunq̄ nō ait: pater noster sed pater vester? Iam vo vocē illā quā cō-
Matth.3. et.17.a. memorasti celo delatā: Hic ē fili⁹ me⁹ dilectissim⁹ credite illi: q̄ vos nō audistis/nolite illi credere. Si aūt ideo creditis/q̄ eā in scripturis sanctis inuenistis: vbi ē ꝛ ista cui credere nō vultis de christo scripsisse moysen? Ibi aliē multe qb⁹ parit̄ fidē derogatis: nec timetis miseri/ne ita pphan⁹ aliqs dicat istā vocē oino nō sonuisse de celo: et sicut vos ꝯtra salutē generis humani que oīb⁹ gentib⁹ euāgelica auctoritate ꝯfert̄: etiā in vr̄am pnicē argumētamini/ cū dicitis propterea nō esse credendū qd̄ dixerit christ⁹ de se scripsisse moysen: q̄ si h̄ ille dixisset/ nec iudei tacere potuissēt: quin statim vtpote maligni et astuti q̄rerent qd̄ nam illud qd̄ de se a moyse scriptū putaret: Sic et ille van⁹ et pditus dicat: Si de celo vox illa sonuisset: oēs iudei q̄ audierant credidissent. Cur h̄ nō ꝯsideratis insani/sicut fieri potuit: vt et post illā celestem vocē dura iudeoꝝ infidelitas pmaneret: ita fieri potuisse/vt cū christ⁹ diceret de se scripsisse moysen: hoc magis maligna astutia timētes vnde ꝯuincerent̄ audere oino nō quererēt qd̄ de illo scripserit moyses.

Ed hāc nō solū sacri- Ca. XIIII
s legā aduersus euāgelicā sanctitatē: verūetiā eneruē ac debilem esse argumētationē sentit et faustus: atq̄ intētionē suā in illud potius ꝯfert/eoq̄ se plus teneri dicit: q̄ omnē moseos scripturam Al' moysi
scrutat⁹/nullas ibi de christo pphetias inuenit. Cui cito r̄ideo/q̄ nō intelligit: et si cur nō intelligat quisq̄ quesierit/ r̄ndebo: q̄ inimico: q̄ aduerso animo legit: q̄ non iō scrutat̄ vt sciat/ sed qd̄ nescit scire se putat. Hec p̄sūptio tumideq̄ arrogantie oculum cordis vel claudit vt oino nō videat: vel distorq̄t vt puerse videat/et aliud pro alio pbet aut improbet. Tu me inqt doce quid est qd̄ me forte legentē p̄terierit de deo ac dn̄o nostro memoratū in scriptura moysi: et hic cito respondeā/totum te p̄terijt/ q̄ totū illū de christo scripsit. Sed q̄ totū discutere et ptractare nō possum⁹: hoc tibi in isto opere si potero dn̄o adiuuāte seruabo: qd̄ superi⁹ dixi: vt eaipsa q̄ ad rephēdēdū eligi/ ostēdā de christo eē ꝯscripta: qn̄etiam petis ne dixerim vt imperiti solent: hocipsum satis esse debere ad fidem: q̄ christ⁹ dixerit de se scripsisse moysen. Qd̄ quidē si dico/non vt imperit⁹ sed Ioh.5.g.
vt fidelis dico: non valere autem hoc ad conuincendū gentilem vel iudeum/et ego fateor: sed aduersus vos qui quoquo modo nomine christiano gloriamini/satis esse idoneum ac p̄ualidum: tu quoq̄ etsi diu tergiuersatus/tn̄ coactus es confiteri dicens: Nolo enim nūc ad me respicias/ quē ad credendum professio mea fecit obnoxium: vt nō possim non credere ei quem sequor. Sed puta nos cum iudeo tractare: puta cum gentili: quibus verbis ostendisti te interim cū q̄ mihi nūc res est: q̄ te ad credendū professio tua fecit/satis esse ꝯuictū de christo scripsisse moysen: q̄ ipsum christū hoc dixisse i euāgelio scriptum est: Ubi.s.

cuius tam p̄clarā sanctāq; auctoritatē la/
befactare nō audes: q2 et cum id ex obliq̄
audes difficultati tue pressus angustijs/et
cernēs quāta ruina te obruat: cum tibi di/
citur/nullā esse scripturā cui de factis ⁊ di/
ctis christi flagites esse credendū/ si euāge/
lio tam sancte lateq; notissimo credendū
esse nō putas: et timēs ne amisso christia/
ni nois pallio/nuda vanitas vestra oibus
conspuēda ⁊ detestanda remaneat: rursus
te sauciū colligere conaris/ et dicis q̄ istis
euāgelij verbis iam te ad credendū ꝓfes/
sio tua fecit obnoxiū. Sic ergo te interim
cū quo nūc ago/teneo/ferio/perimo: id est
errorē tuū atq; fallaciā/ et cogor fateri de
christo scripsisse moysen: quia hoc christū
dixisse i euāgelio legit/cui te ad credēdū ꝓ/
fessio tua fec̄ obnoxiū. Cū iudeo ꝟo vl' gē/
tili si mihi necesse fuerit disputare/iam su/
pra ostēdi/qb⁹ modis ꝓ meis paruulis vi/
rib⁹ me agere oportere existimē. Ca. XV

n Ec illud nego de christo esse predi/
ctum/qd tu tanq̄ facile refellendū
elegisti/vbi deus loquit ad moy/
Deut. 18. d. sen dicēs: Suscitabo illis ꝓphetā de fratri
bus ipsorū similē tibi. Nec me tua lauta et
lepida antitheta quib⁹ luteū sermonē q̄si
colorare ac pingere voluisti/vllo modo ab
hac fidei veritate deterrēt. Comparās em̄
christū atq; moysen/⁊ cupiēs demonstrare
dissimiles: vt ob hoc nō de christo videat
intelligēdū esse qd scriptū est: Suscitabo
illis ꝓphetā similē tibi: opposuisti tibimet
ex aduerso multa ꝯtraria: q̄ ille homo/hic
deus: ille pctōr/hic sanctus: ille ex coitu na
tus/hic ſm nos ex virgine/ſm vos ꝟo nec
ex virgine: ille offenso deo occidit in mon/
te/hic patri pplacēs patit ꝓpria volūtate:
quasi ꝟo cū simile aliqd dicit/ex omni par
te atq; ex oi modo simile intelligat: q2 nō
ea tm̄ que vnius eiusdēq; nature sunt di/
cunt inter se esse similia: sicut gemini hoies/
vel filij parētib⁹/vel oēs hoies oib⁹ hoibus
inquātū hoies sunt/similes vtiq; sūt: qd ⁊
in ceteris aialib⁹ intueri facillimū est: vel
arborib⁹/velut olea olee/ laur⁹ lauro simil'
dicit: verūetiā q̄ nature disparis sūt: ⁊ di/
cunt multa similia/vt oliue oleaster et far
tritico. De rebus adhuc proximis ⁊ attin/
gentibus loquor: Nā quid tam longe di/
Joh. 1. a. stans a filio dei p quē facta sunt omnia/ q̄
Ibidem. d. pecus ⁊ lapis: et tm̄ in euāgelio legit: Ec/
ce agn⁹ dei. Et i aplo: Petra aūt erat chri/ 1. Cor. 10. b
stus: que nullo modo q̄sq; recte diceret: si
eorū aliquā similitudinē nullo modo ille su
sciperet. Quid ḡ mirū si nō est dedignatus
christ⁹ fieri similis ipsi moysi/q̄ similis fa/
ctus est oui: quā in ei⁹ p̄nūciatiōe p ipsum
moysen p̄cepit de⁹ mādūcari a populo suo
eiusq; sanguinē ad tutelā salutis adhiberi ⁊
pascha appellari: qd nūc in christo esse cō/
pletū nemo dissimulare pmittit. Quapro
pter de scripturis agnosco dissimilē: de scri
pturis mecū agnosce et tu similē: nō inde
dissimilē vnde similē: sed alia causa illud/
alia illud: dū tm̄ vtrūq; demōstrē. Dissimil'
homini christ⁹/q2 de⁹: Scriptū est em̄ de il/
lo: Qui ē sup oia de⁹ bṅdict⁹ in secula. Et Roma. 9. a.
similis hoi christ⁹/q2 homo: quia ꝺ illo iti/
dem scriptū est: Mediator dei ⁊ hominū 1. timoth. 2. b
homo christ⁹ iesus. Dissimilis pctōri chri/
stus/ quia semp sanct⁹: ⁊ similis peccatori
christus/q2 deus filiū suum misit in simili/ Roma. 8. c.
tudinē carnis peccati/vt de peccato dāna/
ret peccatū in carne. Homini ex coitu nato
dissimilis christus inquātū ex virgine na/
tus ē: sed homini nato simil' christ⁹ inquā/
tum ⁊ ipse ex femina natus est: cui dictum
est: Qd nascet ex te sanctū vocabit filius Luc. 1. d.
dei. Homini ꝓpter peccatū suum mortuo
dissimilis christus inquātum sine peccato
et propria potestate mortu⁹ est: Sed rur/
sus homini mortuo similis christ⁹ inquātū
et ipse vera morte corporis mortu⁹ est.

n Ec ideo moysi famulo (Ca. XVI
dei derogaueris: q2 cum peccatorē
fuisse/⁊ offenso deo suo i montē oc/ Deut. 34.
cisum esse dixisti. Nouerat em̄ ⁊ ipse i dn̄o
gloriari/vt ab eo salu⁹ fieret: a quo ⁊ ille q̄
dicit: Christus iesus venit in hūc mundū 1. timoth. 1. c.
pctōres saluos facere/quorū prim⁹ ego sū.
Arguit em̄ moyses voce diuina q̄ eius fi/
des ad aquā de petra eijciendā aliquantu/ Nume. 20. b
lū titubauerit: qd ei cum pctō petri potest
esse cōe: qui in medijs fluctibus simili fidei Mat. 14. d.
defectu dubitauit. Verū absit vt credam⁹
hinc eū esse alienatum ab eterna societate
sanctorū: qui cū sancto helia sicut euāgeliū Mat. 17. a.
loquit meruit clarificato in mōte dn̄o assi/
stere. Nā ⁊ i veterib⁹ legim⁹ libris/etiā post
ipsū pctm̄ quātū sit apd deū meritū ei⁹ ap/
paret. Sz q̄d cause fuerit vt ꝺ pctō ei⁹ tali
morte vindicādo de⁹ loqueret: Qm̄ polli/
citus sū eaipsa demōstrare ad prenūciādū

chriſtum pertinere/ quę tu reꝑhēdēda de/
legeris: faciam ſicut poſſum dño adiuuan/
te: vt hoc etiā qḋ ī moyſi morte reꝑhendi/
ſti/ ꝓphetiā fuiſſe de chriſto recte intelligē
tibus doceam. Ca.XVII

Sicut enī mos eſt diuinoꝝ in ſcrip/
turis ſanctis myſterioꝝ/ vt idem
homo aliam atq aliam ꝓ re aliq̄
ſignificāda pſonā gerat: tunc moyſes po/
puli iudęoꝝ ſub lege poſiti pſonā gerebat:
cumq in ꝓphetica ꝓnūciatiōe figurabat.
Nume.20.b Sicut ḡ moyſes petrā virga pcutiens de
dei virtute dubitauit: ita ille populus qui
ſub lege p moyſen data tenebaꝛ/ chriſtū li/
gno crucis affigens/ cū virtutē dei eſſe nō
credidit. Sed ſicꝫ pcuſſa petra manauit aq̄
ſitientib⁹: ſic plaga dñicę paſſiōis effecta ē
vita credentib⁹. Habem⁹ enī de hac re prę/
clariſſimā ⁊ fideliſſimā vocē apſi/ cū inde lo
1.Cor.10.b. quereꝛ dicētis: Petra aūt erat chriſt⁹. Hāc
ergo carnalē de chriſti diuinitate deſpera/
tionē in ipſi⁹ chriſti altitudine deus mori
Deut.34.b. iubet: cū mortē carnis moyſi in monte im/
perat fieri. Sicut enī petra chriſtus: ita et
mōſ. Chriſt⁹ petra humilꝭ fortitudo: mons
1.Cor.10.b. eminēs magnitudo: qꝛ ſicut apſs ait: Pe/
Mat.5.b. tra erat chriſt⁹: ita ipſe dñs: Non poteſt ci/
uitas abſcondi ſuper montem ꝯſtituta: ſe
ſcꝫ montē/ fideleſ aūt ſuos in ſui nōis glo/
ria fūdatos aſſerēs ciuitatē. Prudētia car
niſ viuit/ cum tanq̄ petra pcuſſa chriſti hu
1.Cor.1.d. militas in cruce ꝯtemniꝛ. Chriſt⁹ enī cruci/
fixus iudęis ſcandalū eſt/ gentib⁹ aut ſtul/
ticia. Et prudētia carnis moriꝛ/ cum tanq̄
montꝭ eminētia chriſt⁹ excelſus agnoſciꝛ.
Ubi.s. Ipſis etiā vocatꝭ iudęis ⁊ grecis/ chriſtus
dei virtus ⁊ dei ſapiētia eſt. Aſcēdit itaq
moyſes ī montem/ vt carne mortua viuo
ſpiritu reciperetꝛ: quo fauſt⁹ nō aſcēderat:
vt carnales calūnias mēte mortua loque/
retur. Nōne ipſam petrā petrus p pruden
tiam carnis pcuti exhorruit/ cū dño paſſio
Math.16.d nē ſuam ꝓnūcianti ait: Abſit dñe: non fiet
iſtud: ꝓpiti⁹ tibi eſto. Neq enim pepercit
huic pctō dñs/ cū ei retulerit: Redi retro
ſathanas/ ſcādalū mihi es: non enī ſapis q̄
dei ſunt/ ſed q̄ ſunt hominū. Aut vbi mor/
tua ē iſta carnalis diffidētia/ niſi in chriſti
glorificatione tanq̄ in montiſ altitudine?
Nā vtiq viuebat/ cum timide negaret: et
vtiq mortua erat/ cū libere ꝓdicaret. Hęc
Act.8.a. viuebat ī ſaulo/ cū ſcādalū crucis deteſtās
vaſtabat chriſtianā fidē: et vbi niſi in illo
monte mortua erat/ cum iam paulus dice/
ret: Uiuo autem iam non ego: viuit xo ī Gal.2.d.
me chriſtus. Ca.XVIII

Quid habeſ ergo heretica vanitaſ:
vnde putes poſſe ꝯuincere non de
chriſto eſſe ꝓdictū: Suſcitabo illis Deut.18.a.
ꝓphetā de fratrib⁹ ipſoꝝ ſimilē tibi: quan
do ne hinc q̄dem potes ꝙ diſſimilē oſten/
dis? Alijs enī cauſis et nos ſimilē oſtendi/
mus. An qꝛ ꝓpheta dictus ē/ qui et homo
eſſe dignat⁹ ē/ et tam multa futura ꝓdixit:
niſi forte aliud eſt ꝓpheta q̄ homo/ vltro
humanas ꝯiecturas futura ꝓnūciās? Un/
de et ipſe de ſeipſo ait: Non eſt ꝓpheta ſi/ Mat.13.g.
ne honore niſi in patria ſua. Sed de te vi/
dero qui ꝯuictū pauloante ꝯfeſſus es/ cum
dixiſti: ꝙ te ad credendū euāgelio ꝓfeſſio
tua fecit obnoxiū: iudęus ipē ꝓcedat ī me/
diū/ qui ceruicē iugo chriſti male liberā tol
lit: et ideo ſibi adhuc fas putat dicere: mē/
titus eſt chriſtus veſter: nihil de illo ſcrip/
ſit moyſes. Ca.XIX

Dicat mihi quē ꝓphetam ꝓmiſerit
deus/ cū ait moyſi: Suſcitabo illiſ Deut.18.a.
ꝓphetā de fratrib⁹ eoꝝ: ſicut te vꝭ
ſimilē tibi? Multi enī ꝓphetę poſtea fue/
runt: ſed vtiq vnū quendā itelligi voluit:
Hic ei credo facillime occurreret ſucceſſor
ille moyſi/ q̄ populū ex ęgypto liberatū in
terram ꝓmiſſiōis induxit. Quem cogitās
me adhuc fortaſſe ridebit quęrētē de quo
dictū ſit: Suſcitabo illis prophetam ſimi/
lem tibi: cum legam quis in eodē munere
populi illi⁹ regēdi atq ducendi moyſi de/
functo ſucceſſerit: q̄ cū me velut imperitū
riſerit: talis enī ⁊ a fauſto deſcribiꝛ/ nō deſi/
nam hominē adhuc etiā cōpellere ⁊ a ſecu/
ro riſu ad curā reſpondendi reuocare/ quę/
rēdo atq flagitādo/ cur eidē ipī futuro ſuo
ſucceſſori in cui⁹ comparatiōe improbatus
eſt/ vt nō ipē introduceret populū in terrā
promiſſionis: ne videlicet lex p moyſen nō
ad ſaluandum/ ſed ad conuincendum pec/
catorem data in regnum cęloꝝ introduce/
re putaretur: ſꝫ gratia ⁊ veritas per ieſum Joh.1.b.
chriſtū facta. Quęrā ergo a iudęo: cur eidē
ipſi futuro ſuo ſucceſſori moyſes nomē mu
tauerit: Uocabatur enī ioſee ⁊ appellauit Ut ſupra
eum ieſum. Cur deniq tunc appellauerit: Nume.13.b.
quādo ex conualle pharan premiſit ad eā/
dem terrā q̄ erat ppl's ipſo ducēte ventur⁹?

Joh.14.a. Dicit enī ver⁹ ipse iesus: Etsi iero ꝛ pręparauero vobis locū/ iterum veniā ꝛ assumā vos ad me. Quęram etiā/ vtrum non huic
Abacuk.3.a. figurę attestetur ꝓpheta dicens: Deus ab aphrico veniet ꝛ sanctus de pharan: tanq̄ diceret: ei⁹ nominis veniet de⁹ sanctus: cuius nomīs erat ille q̄ venit ab aphrico de pharan/ id est iesus. Huc accedit qd̄ idē ipsum dei verbum intelligit̄ loqui/ vbi pro-
Al'tmoseos mittit eundē ipsum ✝ moysi successorē per quem populus in terrā promissionis mitteretur/ nomine angeli cum appellās: sicut etiam homines aliquid nūciantes in scriptura diuina solent appellari/ ꝛ ita dicit:
Exo.23.c. Ecce ego mitto angelum meū ante faciem tuā vt seruet te in via: vt inducat te in terram quam iuraui tibi: attende tibi ꝛ obaudi eum ne non credas illi: Nihil eī̄ subtrahet tibi: nomen enim meum est in eo. Quid est hoc? Perscrutet̄ scripturas illas: nō iam manicheus/ sed ipse etiā iudęus: et videat vtrum de aliquo angelo deus dixerit: Nomē meum est in illo: nisi de hoc quē introductorē in promissionis terram pollicet̄. Deinde quęrat in hominib⁹ q̄s moysi successor introduxerit populū/ ꝛ inueniet iesum: nō hoc ab initio vitę suę/ sed nomine mutato appellatum. Qui ḡ dixit: Nomen meum est in illo iesu/ ipse est verus iesus/ rector ꝛ ductor populi in hęreditatem vitę ęternę/ ſm testamentū nouum: cui⁹ figura erat testamentū vetus: Ita quantū attinet ad ꝓpheticum apparatum/ nec geri/ nec dici aliq̄d possit insignius: quando quidem res perducta est vsq̄ ad nominis expressionem.

Ca. XX.

Roma. 2.d. Superest vt iudęus ille si vult ꝛ in abscondito iudęus esse/ nō littera/ sed spiritu: si vult reputari verus
Joh.1.g. israelita/ in quo dolus nō est: recordetur in figura illum mortuū iesum/ qui introduxit in terram morientiū: ꝛ agnoscat in veritate viuū iesum quo duce intret in terrā viuentium. Talis eī̄ iam nō acerbus resistit tam ꝑspicue ꝓphetę: sed ex cōmemoratione iesu qui introduxit in illam ꝓmissionis terrā mitis effectus. Audiet iam ipsū cui⁹ nomē ille habebat verius introducentem
Math.5.a. et dicētē: Beati mites/ qm̄ ipsi hęreditate possidebūt terrā. Hic etiam ille gentilis si non nimis lapideum cor haberet/ aut si ex
Math.3.b. illis esset lapidibus de quibus suscitat de⁹ filios abrahę: nonne miraret̄ in libris antiquis eiusdem gentis ex qua nat⁹ perhiberetur iesus/ tā euidentē de illo cōscriptā esse ꝓpheticam: vt etiā nomen ei⁹ exprimeretur: simulq̄ ibi aduerteret/ non quemlibet hominē prędictum fuisse iesum: sed vtiq̄ deum cū in homine illo qui regendo ꝛ introducendo in regnū populo ꝯstitut⁹/ mutato nomine iesus appellat⁹ est: suum nomē esse de⁹ diceret/ eumq̄ angelum nominaret: eo ipso quo mutato nomine mittebatur/ magnum aliquid diuinūq̄ nunciātem? Nunciū quippe grece angelum dici/ quis illa lingua vel tenuiter cinctus ignoret? Quobrē quilibet gētilis si peruersus ꝛ ꝑuicax esse nollet/ nō ideo libros cōtemneret/ quia essent hebręi/ cuius gētis lege nō teneretur: sed cuiuslibet gētis libros/ ideo magnipenderet/ q2 in eis tanto ante conscripta inueniret quę suis iā temporibus impleta cognosceret: ipsumq̄ christū iesū nō ꝓpterea sperneret/ quia hebraicis litteris pręnunciatum videret: sed potius eum qui litteris quibuslibet anteq̄ inter homines nasceretur per tot volumina sęculorum/ partim apertiorib⁹ testimonijs/ partim rerum gestarū ꝛ sermonū figuris et sacramentis ita pręnunciari cōmēdariq̄ meruisset/ cum ingenti admiratione ꝛ deuota religione sectandum venerādumq̄ censeret: ita illi ex rerum christianarum iam pręsentatis effectibus librorum ꝓphetia vera probaretur: ex librorum vero ꝓphetia christus colēdus agnosceret̄. Uana loqui deputet si nō ita factum est/ si non ita fit/ si nō in eam fidē per vniuersum orbem terrarum/ eorundem librorum recitationem cōcurritur.

Ca. XXI.

Unde mirabiliter istorum est ridenda vęcordia/ qui tāq̄ impossibile a nobis quęrūt/ quō ꝑ iudęorum libros fidem christianā velit discere homo gentilis: cū tanta deuotiōe ꝛ tāta celebritate omnes gētes istorū librorum fieri discipulos cernat: eo ipso nimirū forti⁹ atq̄ firmi⁹ qd̄ ex manib⁹ inimicorum tanta de christo testimonia proferuntur: in quibus ideo gētes quę credūt nihil de illo ad tempus possūt putare ꝯfictum: q2 in eis libris inueniūt christū q̄b⁹ a tot sęculis seruiūt/ q̄ crucifixerūt christū: ꝛ q̄s l tāto apice auctoritat̄ habēt/ q̄ q̄tidie blasphemāt christū.

Si eni ab eis ꝓferrent̃ ꝓphetię de christo
qui p̃dicāt christū / ab eisipsis ↄficte puta/
rent̃: nunc v̾o id exponit qui prędicat / qđ
recitat qui blasphemat: Ad aliquem nāq̃
vsum sanctoꝝ ordinat̃ oīs cęcitas impioꝝ
a sūmo deo / qui pro sui regiminis ęq̃tate
bñ vtit̃ etiā malis: vt q̄ suo arbitrio iniu/
ste viuūt / illius iudicio iuste disponantur.
Ergo ne testimonia ꝓphetię christi nasci/
turi / mira facturi / indigna passuri / moritu/
ri / resurrecturi / ascēsuri / per oēs gentes euā
geliū vitę ęternę disseminat̃: illi finxisse cre
derent̃ q̄ cū ꝓ̄ṗis annūciarēt: magnū aliq̄d
actū est in vsum nostrū de infidelitate iu/
dęoꝝ: vt idem ipsi q̄ hęc propt̃ se nō habe/
rent in cordib᷒ / ꝓpter nos haberēt in codi/
cibus. Nec inde auctoritas illis libris mi/
nuit̃ q᷑ a iudęis non intelligunt̃ / immo et
auget̃: nam ⁊ ipsa eoꝝ cęcitas ibi p̃dicta ē.
Unde magis nō intelligēdo veritatē phi/
bent testimoniū veritati: q꞉ cū eos libros
non intelligūt a quib᷒ non intellecturi p̄/
dicti sunt: etiā hinc eos veraces ostendūt.

Hinc est et illud cui᷒ (Ca. XXII
Deut. 28. g. b ambiguitate faustus fallit̃: Uide/
bis vitam tuam pēdentē ⁊ nō cre/
des vitę tuę. Quę verba ⁊ alit̃ posse intel/
ligi potest aliq̄s dicere: de christo autē nō
posse intelligi / nec faustus ausus ē dicere:
nec quisq̃ prorsus audebit / nisi qui nega/
uerit aut christū esse vitam / aut iudęis ri/
sum esse pendentē / aut eos illi nō credidis/
Joh. 14. a. se. Cū vero et ipse dicat: Ego sum vita: et
eum pependisse constet ante oculos non
ei credentiū iudęoꝝ: non video cur dubi/
tare debeamus id etiā de christo scripsisse
Joh. 5. g. illum de quo christus ait: Ille enim de me
Deut. 18. d. scripsit. Proinde si qđ scriptū est: Suscita/
bo eis prophetā de fratrib᷒ illoꝝ similē ti/
bi: ostendere conatus est faustus nō posse
de christo intelligi: q꞉ christus moysi simi/
lis nō est: et tñ ex omni parte conuictus ē:
quid opus est in hoc testimonio laborare?
Aut certe sicut dixit christū similē nō esse
moysi / vt illam refelleret ꝓphetiā: sic etiā
vt hāc refellat / dicat christū nō esse vitam:
vel in ↄspectu iudęoꝝ non ei credentiū nō
pependisse. Cum aūt hoc ille non dixerit:
nec hodie q̄sq̃ eoꝝ audeat dicere / nihil ē:
cur moremur hanc quoq̃ de dño ⁊ saluato
re nostro iesu christo / famuli eius amplecti
ꝓphetiam? At eni int̃ cętera maledicta et
hoc positū est: Num ideo non est prophe/
tia / cū et cętera int̃ quę positū est nihil sint
aliud q̄ ꝓphetię? Aut ideo nō est de chri/
sto prophetia / quia illa quę in ea lectione
vel p̄cedentia vel ↄsequētia consequūtur /
nihil pertinere vident̃ ad christū: quasi ve/
ro quicq̃ sit peius inter maledicta quę iu/
dęis pro merito superbię impietatis acci/
derunt / q̄ videre vitam suam. i. filium dei
pendentē ⁊ non credere vitę suę. Maledi/
cta eni cum ex prophetia dicunt̃: non sunt
de malo voto imprecantis / sed de pręscio
spiritu denūciātis. Nam illa quę de malo
voto sūt prohibent̃ / cum dicit̃: Benedici/ Roma. 12. c.
te ⁊ nolite maledicere. Hęc autem sępe in/
ueniunt̃ in sermone sanctorum: sicut apl's
paulus: Alexāder inquit ęrari᷒ multa ma/ 2. timoth. 4.
la mihi ostendit: reddet illi dñs ẜm opera
sua. Nam illud tanq̃ stomachatus ⁊ indi/
gnās etiam male optasse videt̃ apl's. Uti/ Gal. 5. b.
nam ⁊ abscindant̃ qui vos ↄturbant: Qđ
vtiq̃ si ↄsideres ꝑsonam scribentis / magis
cum elegantissimo ambiguo bene optasse
intelliges. Sunt eni spadones / qui seipsos Mat. 19. b.
absciderūt propter regnū cęlorum. Qđ in
his quoq̃ verbis faustus sapuisset / si piū
palatum ad escas dñicas attulisset. Sic
eni sonuit fortasse iudęis / qđ dictū est: Ui/ Deut. 28. g.
debis vitam tuam pendentē ⁊ non credes
vitę tuę: vt inter minas vel dolos hostiū
suoꝝ vitam suam videntes ex incerto pen
dere / victores se esse nō crederēt. Sed fili᷒
euāgelij cū audit: Ille eni de me scripsit / in Joh. 5. g.
hac ipsa ambiguitate sentētię videt / quid
prophetę porcis proijciant / q̄d hoibus in/
nuant: statimq̃ illi occurrit vita hominū
christus pendens: eiq̃ non credētes iudęi
ob hoc ipsum quia pendentē vidēt. Et ali/
us quidem aliquis cito diceret: inter cęte/
ra maledicta quę in illa lectione ad aliq̄d
de christo intelligendū non pertinēt: hoc
solum ibi esse de christo qđ scriptū est: Ui/
debis vitam tuam pendentē ⁊ non credes
vitę tuę. Neq̃ eni fieri non posset vt int̃
diuersa maledicta quę impio populo pro/
phetice pręnūciabāt̃ / hoc quoq̃ poneret̃.
Sed ego et qui mecū aliquāto attenti᷒ co/
gitant euangelicā illam dñicamq̃ senten/
tiam qua nō ait: Ille eni et de me scripsit:
vt et alia quę ad christum nō pertinēt scri/
psisse crederet̃: sed ait: De me eni ille scri/
psit: vt omnē scripturę illius intentionē nō

nisi ad intelligendā christi gratiam pscrutā do psulerem⁹/ etiā cetera in illa lectiōe maledicta ,ppter christum prędicta cognoscimus: qđ nūc ostendere si velim/nimis longum erit. Ca. XXIII.

Nde tantū abest/ vt hoc qđ faust⁹ v cōmemorauit/ ,ppterea nō ptineat ad christum: qꝛ int̄ cetera maledicta positū est/vt nec ipsa cetera rectū habeāt intellectū/ nisi ad christi gloriam quę generi humano psulit ,pphetata referant: quāto magis hoc? Qđ ꝫ si talis fuisset moyses/vt aliud corde intuēs/id ore funderet: facilius eū dicerē ,pphetasse nescientem/ ꝙ eū audirē populo iudeoꝝ dictū: Uidebis
Deut. 28. g. vitam tuam pendērē ꝫ nō credes vitę tuę/ de christo ,pphetatū negarem. Neqꝫ enim hoc intuebat animo caiphas qđ ex verbis eius itellectū est/ cū christū vt inimicū per-
Joh. 11. f. sequēs ait: expedire vt vn⁹ hō moreret/ ne periret tota gēs. Ubi euāgelista subiecit: Hoc eū non a se dixisse/ sed cū esset pōtifex ,pphetasse. Sed moyses nō erat caiphas: Quare illud qđ pplo hebręo dixit: Uidebis vitā tuā pendērē/ ꝫ nō credes vite tuę: nō solū de christo dixit? Qđ ꝫ si nesciēs dixisset/de nullo alio dixisse deberet itelligi: verūetiā sciens dixit. Erat eñ fidelissimus dispensator ,pphetici sacramēti: id est illi⁹ sacerdotalis chrismatis/ vnde christi nomē agnoscimus. In quo sacramēto ꝙuis pessimus caiphas etiā nesciēs potuit ,pphetare. Hoc quippe in eo egit ,pphetiā chrisma vt ,pphetaret: hoc autem vita impia vt nesciēs ,pphetaret. Quo itaqꝫ ore dicit nihil de christo ,pphetasse moysen/ a quo illud chrisma cepit/ vn̄ christi nomē innotuit: ꝫ vnde christum etiā persecutor christi vel nesciēs ,pphetauit? Ca. XXIIII

Am de maledicto pendentis in lin gno/ iam quantū satis visū est supra dixim⁹. Interficiendū autem esse ,pphetā siue principem populi qui filios isrl' a deo suo vellet auertere/aliqđ ve infringere mādatorum/ nō aduersus christum pręcepisse moysen/ꝫ ex his quę iā multa egimus satis clarū est: ꝫ magis magisqꝫ cōsideratis dicta ꝫ facta domini iesu christi magis magisqꝫ clarebit: qꝛ nec a suo deo voluit quēquā eoꝝ christus auertere. De⁹ quippe quem illis moyses diligendum co-
Exo. 3. b. lendūqꝫ pręceperat/ipse est certe de⁹ abraam ꝫ deus isaac ꝫ deus iacob: quē domin⁹ iesus christus eadē cōmendatiōe commemorat: eiusqꝫ auctoritatis adductę eorum refellit errorem resurrectionē negantium/ vbi ait: De resurrectione aūt mortuorū nō Matth. 22. c
legistis/quid de⁹ locut⁹ sit de rubo ad moysen: Ego sum de⁹ abraam ꝫ de⁹ isaac ꝫ de⁹ iacob? Nō est de⁹ mortuoꝝ ꝟ viuoꝝ. Omnes eñ illi viuūt. Oportune itaqꝫ eadē voce nūc cōuincuntur manichei/qua tūc conuicti sūt saducei: nā ꝫ ipsam resurrectionē alio quidē modo/ sed tamē etiā isti negāt. Item cū fidem centuriōis laudās diceret:
Amē dico vobis: nō inueni tantā fidē in Matth. 8. b.
isrl': adiecit/ ꝫ ait: Dico aūt vobis: qm̄ multi ab oriente ꝫ occidente veniēt ꝫ recūbent cum abraam ꝫ isaac ꝫ iacob i regno celoꝝ: filii aūt regni ibūt in tenebras exteriores. Si ergo qđ negare faustus nō potest/non cōmēdauit moyses populo israel deum/nisi deum abraā ꝫ isaac ꝫ iacob/cumqꝫ ipsum christum ex his ꝫ aliis testimoniis sine dubitatione cōmendat: nō est conatus illum populū auertere a deo suo: sed ideo minatus ē eos ituros in tenebras exteriores/ ꝙ auersos videret a deo suo: in cuius regno gentes vocatas ex toto orbe terrarū recubituras dicit cum abraam ꝫ isaac ꝫ iacob: non ob aliud ꝙ ꝙ fidē tenuissent dei abraam et isaac ꝫ iacob. Unde ꝫ apostolus di-
cit: Prouidens autē scriptura/quia ex fide Gal. 3. b.
iustificat gentes deus/ pręnunciauit abrahę dicens: In semine tuo bñdicent oēs gētes: vt illi scilicet i semine abrahę benedicerentur/qui abrahę fidem imitarent. Nō igitur christus israelitas a deo suo volebat auertere: sed eos potius ꝙ ab illo auerterētur arguebat. Mandatoꝝ autem aliqđ eorum quę per moysen data sunt infregisse dominū qui arbitrat/non mirum si hoc putat qđ iudei: sed ideo errat/ quia in hoc errauerunt ꝫ iudęi. Ubi autem faustus cōmemorat ipsū mādatum qđ dominū infregisse vult credi: ibi opus est vt ostendamus quō fallat: sicut iam supra vbi oportebat ostendimus. Nunc illud dico: quia si aliqđ illorum mandatorum domin⁹ infregisset/nō etiam de hoc ipso iudeos arguis-
set: quibus calumniantib⁹ ꝙ illotis mani- Mat. 15. a.
bus manducarēt/ ꝫ ob hoc excederet non mandatum dei sed traditiones seniorum: ait illis: Ut qd ꝫ vos trāsgredimini māda-

Si eni ab eis ꝓferrent̄ ꝓphetię de christo
qui ꝑdicāt christū/ ab eisipsis ꝯficte puta/
rent̄: nunc vero id exponit qui prędicat/ qđ
recitat qui blasphemat: Ad aliquem nāq̄
vsum sanctoꝝ ordinat̄ oīs cęcitas impioꝝ
a sūmo deo/ qui pro sui regiminis ęq̄tate
bñ vtit̄ etiā malis: vt q̄ suo arbitrio iniu/
ste viuūt/ illius iudicio iuste disponantur.
Ergo ne testimonia ꝓphetię christi nasci/
turi/ mira facturi/ indigna passuri/ moritu/
ri/ resurrecturi/ ascēsuri/ per oēs gentes euā/
geliū vitę ęternę disseminat̄: illi finxisse cre/
derent̄ q̄ cū ipsis annūciarēt: magnū aliq̄d
actū est in vsum nostrū de infidelitate iu/
dęoꝝ: vt idemipsi q̄ hęc propt̄ se nō habe/
rent in cordib⁹/ ꝓpter nos haberēt in codi/
cibus. Nec inde auctoritas illis libris mi/
nuit̄ q̄ a iudęis non intelligunt̄/ immo et
auget̄: nam ⁊ ipsa eoꝝ cęcitas ibi ꝑdicta ē.
Unde magis nō intelligēdo veritatē ꝑhi/
bent testimoniū veritati: q꞉ cū eos libros
non intelligūt a quib⁹ non intellecturi ꝑ/
dicti sunt: etiā hinc eos veraces ostendūt.
Inc est et illud cui⁹ (Ca. XXII
Deut. 28. g. b ambiguitate faustus fallit̄: Uide/
bis vitam tuam pēdentē ⁊ nō cre/
des vitę tuę. Quę verba ⁊ alit̄ posse intel/
ligi potest aliq̄s dicere: de christo autē nō
posse intelligi/ nec faustus ausus ē dicere:
nec quisq̄ prorsus audebit/ nisi qui nega/
uerit aut christū esse vitam/ aut iudęis ri/
sum esse pendentē/ aut eos illi nō credidis/
Joh. 14. a. se. Cū vero et ipse dicat: Ego sum vita: et
eum pependisse constet ante oculos non
ei credentiū iudęoꝝ: non video cur dubi/
tare debeamus id etiā de christo scripsisse
Joh. 5. g. illum de quo christus ait: Ille enim de me
Deut. 18. d. scripsit. Proinde si qđ scriptū est: Suscita/
bo eis prophetā de fratrib⁹ illoꝝ similē ti/
bi: ostendere conatus est faustus nō posse
de christo intelligi: q꞉ christus moysi simi/
lis nō est: et tñ ex omni parte conuictus ē:
quid opus est in hoc testimonio laborare?
Aut certe sicut dixit christū similē nō esse
moysi/ vt illam refelleret ꝓphetiā: sic etiā
vt hāc refellat/ dicat christū nō esse vitam:
vel in ꝯspectu iudęoꝝ non ei credentiū nō
pependisse. Cum aūt hoc ille non dixerit:
nec hodie q̄sq̄ eoꝝ audeat dicere/ nihil ē:
cur moremur hanc quoq̄ de dn̄o ⁊ saluato/
re nostro iesu christo/ famuli eius amplecti
ꝓphetiam? At eni int̄ cętera maledicta et
hoc positū est: Num ideo non est prophe/
tia/ cū et cętera int̄ quę positū est nihil sint
aliud q̄ ꝓphetię? Aut ideo nō est de chri/
sto prophetia/ quia illa quę in ea lectione
vel ꝑcedentia vel ꝯsequētia consequūtur/
nihil pertinere videnť ad christū: quasi ve/
ro quicq̄ sit peius inter maledicta quę iu/
dęis pro merito superbię impietatis acci/
derunt/ q̄ videre vitam suam. i. filium dei
pendentē ⁊ non credere vitę suę. Maledi/
cta eni cum ex prophetia dicunt̄: non sunt
de malo voto imprecantis/ sed de prędcio
spiritu denūciātis. Nam illa quę de malo
voto sūt prohibent̄/ cum dicit̄: Benedici/ Roma. 12.
te ⁊ nolite maledicere. Hęc autem sępe in/
ueniunt̄ in sermone sanctorum: sicut apl's
paulus: Alexāder inquit erari⁹ multa ma/ 2. timoth. 4.
la mihi ostendit: reddet illi dn̄s sm̄ opera
sua. Nam illud tanq̄ stomachatus ⁊ indi/
gnās etiam male optasse videt̄ apl's. Uti/ Gal. 5. b.
nam ⁊ abscindant̄ qui vos ꝯturbant: Qđ
vtiq̄ si ꝯsideres ꝑsonam scribentis/ magis
cum elegantissimo ambiguo bene optasse
intelliges. Sunt eni spadones/ qui seipsos Mat. 19. b.
absciderūt propter regnū cęlorum. Qđ in
his quoq̄ verbis faustus sapuisset/ si piū
palatum ad escas dn̄icas attulisset. Sic
eni sonuit fortasse iudęis/ qđ dictū est: Ui/ Deut. 28.
debis vitam tuam pendentē ⁊ non credes
vitę tuę: vt inter minas vel dolos hostiū
suoꝝ vitam suam videntes ex incerto pen/
dere/ victores se esse nō crederēt. Sed fili⁹
euāgelij cū audit: Ille eni de me scripsit/ in Joh. 5. g.
hac ipsa ambiguitate sentētię videt/ quid
prophetę porcis proijciant/ q̄d hoibus in/
nuant: statimq̄ illi occurrit vita hominū
christus pendens: eiq̄ non credētes iudęi
ob hoc ipsum quia pendentē vidēt. Et ali/
us quidem aliquis cito diceret: inter cęte/
ra maledicta quę in illa lectione ad aliq̄d
de christo intelligendū non pertinēt: hoc
solum ibi esse de christo qđ scriptū est: Ui/
debis vitam tuam pendentē ⁊ non credes
vitę tuę. Neq̄ eni fieri non posset vt int̄
diuersa maledicta quę impio populo pro/
phetice pręnūciabāt̄/ hoc quoq̄ poneret̄.
Sed ego et qui mecū aliquāto attenti⁹ co/
gitant euangelicā illam dn̄icamq̄ senten/
tiam qua nō ait: Ille eni et de me scripsit:
vt et alia quę ad christum nō pertinēt scri/
psisse crederet̄: sed ait: De me eni ille scri/
psit: vt omnē scripturę illius intentionē nō

nisi ad intelligendā christi gratiam pscrutā
do ꝯsulerem⁹/ etiā cetera in illa lectiōe ma
ledicta ꝓpter christum prędicta cognosci/
mus: qꝺ nūc ostendere si velim nimis lon/
gum erit. Ca. XXIII.

V Nde tantū abest/ vt hoc qꝺ faust⁹
cōmemorauit/ ꝓpterea nō ptine/
at ad christum: qꝛ inť cętera male/
dicta positū est/ vt nec ipsa cętera rectū ha/
beāt intellectū/ nisi ad christi gloriam quę
generi humano ꝯsuliť ꝓphetata referanť:
quāto magis hꝰ? Qꝺ ꝛ si talis fuisset moy/
ses/ vt aliud corde intuēs/ id ore funderet:
facilius eū dicerē ꝓphetasse nescientem/ ꝙ̄
cū audirē populo iudęoꝝ dictū: Videbis
Deut. 28. g. vitam tuam pendētē ꝛ nō credes vitę tuę/
de christo ꝓphetatū negarem. Neqꝫ enim
hoc intuebať animo caiphas qꝺ ex verbis
eius ītellectū est/ cū christū vt inimicū per/
Joh. 11. f. sequēs ait: expedire vt vn⁹ hō moreref/ ne
periret tota gēs. Vbi euāgelista subiecit:
Hoc eū non a se dixisse/ sed cū esset pōtifex
ꝓphetasse. Sed moyses nō erat caiphas:
Quare illud qꝺ pplo hebręo dixit: Vide/
bis vitā tuā pendētē/ ꝛ nō credes vitę tuę:
nō solū de christo dixit? Qꝺ ꝛ si nesciēs di/
xisset/ de nullo alio dixisse deberet ītelligi:
verūetiā sciens dixit. Erat em̄ fidelissimus
dispensator ꝓphetici sacramēti: id est illi⁹
sacerdotalis chrismatis/ vnde christi nomē
agnoscimus. In quo sacramēto ꝙ̄uis ho/
mo pessimus caiphas etiā nesciēs potuit
ꝓphetare. Hoc quippe in eo ęgit ꝓpheti/
cum chrisma vt ꝓphetaret: hoc autem vi/
ta impia vt nesciēs ꝓphetaret. Quo itaqꝫ
ore diciť nihil de christo ꝓphetasse moyses/
a quo illud chrisma cępit/ vn̄ christi nomē
innotuit: ꝛ vnde christum etiā persecutor
christi vel nesciēs ꝓphetauit? Ca. XXIIII

N Am de maledicto pendentis in li/
gno/ iam quantū satis visū est su/
pra dixim⁹. Interficiendū autem
esse ꝓphetā siue principem populi qui fi/
lios isrł a deo suo vellet auertere/ aliqꝺ ve
infringere mādatorum/ nō aduersus chri/
stum pręcepisse moysen/ ꝛ ex his quę iā mł/
ta ęgimus satis clarū est: ꝛ magis magisqꝫ
cōsiderāti dicta ꝛ facta domini iesu christi
magis magisqꝫ clarebit: qꝛ nec a suo deo
voluit quēquā coꝝ christus auertere. De⁹
quippe quem illis moyses diligendum co/
Exo. 3. b. lendūqꝫ pręceperat/ ipse est certe de⁹ abra/
am ꝛ deus isaac ꝛ deus iacob: quē domin⁹
iesus christus eadē cōmendatiōe comme/
morat: eiusqꝫ auctoritatis adductę eorum
refellit errorem resurrectionē negantium/
vbi ait: De resurrectione aūt mortuorū nō Matth. 22. c
legistis/ quid de⁹ locut⁹ sit de rubo ad moy
sen: Ego sum de⁹ abraam ꝛ de⁹ isaac ꝛ de⁹
iacob? Nō est de⁹ mortuoꝝ ꝫ viuoꝝ. Om
nes em̄ illi viuūt. Oportune itaqꝫ eadē vo
ce nūc cōuincuntur manichei/ qua tūc con/
uicti sūt saducei: nā ꝛ ipsam resurrectionē
alio quidē modo/ sed tamē etiā isti negāt.
Item cū fidem centuriōis laudās diceret:
Amē dico vobis: nō inueni tantā fidē in Matth. 8. b.
isrł: adiecit/ ꝛ ait: Dico aūt vobis: qm̄ mul
ti ab oriente ꝛ occidente veniēt ꝛ recū bent
cum abraam ꝛ isaac ꝛ iacob ī regno cęloꝝ:
filij aūt regni ibūt in tenebras exteriores.
Si ergo qꝺ negare faustus nō potest/ non
cōmedauit moyses populo israel deum/ ni/
si deum abraā ꝛ isaac ꝛ iacob/ cumqꝫ ipsum
christum ex his ꝛ alijs testimonijs sine du/
bitatione cōmendat: nō est conatus illum
populū auertere a deo suo: sed ideo mina/
tus ē eos ituros in tenebras exteriores/ ꝙ
auersos videret a deo suo: in cuius regno
gentes vocatas ex toto orbe terrarū recu/
bituras dicit cum abraam ꝛ isaac ꝛ iacob:
non ob aliud ꝙ̄ ꝙ fidē tenuissent dei abra/
am et isaac ꝛ iacob. Vnde ꝛ apostolus di/
cit: Prouidens autē scriptura/ quia ex fide Gal. 3. b.
iustificat gentes deus/ pręnunciauit abrę
dicens: In semine tuo bn̄dicenť om̄es gē/
tes: vt illi scilicet ī semine abrę benedice/
rentur/ qui abrę fidem imitarenť. Nō igi/
tur christus israelitas a deo suo volebat
auertere: sed eos potius ꝙ ab illo auerte/
rētur arguebat. Mandatoꝝ autem aliqꝺ
eorum quę per moysen data sunt infręgis/
se dominū qui arbitrať/ non mirum si hoc
putat qꝺ iudęi: sed ideo errat/ quia in hꝰ
errauerunt ꝛ iudęi. Vbi autem faustus
cōmemorat ipsū mādatum qꝺ dominū in/
fręgisse vult credi: ibi opus est vt ostenda/
mus quō fallať: sicut iam supra vbi opor/
tebat ostendimus. Nunc illud dico: quia si
aliqꝺ illorum mandatorum domin⁹ infre/
gisset/ nō etiam de hoc ipso iudęos argui/
set: quibus calumniantib⁹ ꝙ illotis mani/ Mat. 15. a.
bus manducarēt/ ꝛ ob hoc excederet non
mandatum dei sed traditiones seniorum:
ait illis: Vt qd ꝛ vos trāsgredimini māda/

tum dei/vt traditiones vestras statuatis:
Ipsūq; dei mandatū cōmemorat/ qđ per
moysen mandatum esse nouim⁹: Secut⁹
Matth.15.a quippe ait: Deus eni dixit: Honora patrē
Exo.20.b. et matrē: et qui maledixerit patri aut ma/
Deut.5.b. tri/morte moriat̄: Uos autem dicit̄: Qui/
cunq; dixerit patri vel matri mun⁹ qđ ē ex
me tibi prosit/non honorauerit patrē suū:
et irritum fecistis verbum dei propter tra/
ditionē vestram. Qua in re videte q̄ mul/
ta nos doceat/ et iudęos a deo suo se non
auertere/ et eius mandata non tm̄ se nō in/
fringere: verumetiam illos a quib⁹ infrin/
gerent̄ arguere: et non nisi deum per moy/
sen ista mandasse. Quobrem qm̄ nos credi
mus omnia quę scripsit moyses ad christi
cōmēdationē ptinere: qđ isto opere quia
demonstrare non possum⁹/polliciti sumus
in his hoc ostēdere quę faustus de illa scri/
ptura refellēda vel vituperāda delegerit.

Ca. XXV.

Ecte a nobis debi/
r tum exigitur/ vt hoc etiam qđ pręcepit moyses interficiendū esse ꝓphetam siue principem/qui eos a deo suo vellet auertere/ aliqđ vę infringere mādatoꝝ: ostendam⁹ ad custodiendā fidem quę in ecclesia christi discit̄ ptinere. Uidebat quippe ille spiritu ꝓphetico et deo sibi loquente multos exurrecturos hereticos diuersoꝝ erroꝝ magistros aduersū doctrinā christi: qui nō eum christum prędicarent q̄ verus est christus. Ille eñ verus est: qui ꝑ ꝓphetias ꝑ eundē moysen cęterosq; sanctos eius gentis ęditas pręnunciatus est. Quisqs itaq; aliū docere vellet ipsum interficiendum moyses pręcipiebat. Quid autem nūc aliud agit lingua catholica/nisi vt spiritali gladio vtriusq; testamenti acie bis acuto interficiant̄ oēs qui nos a deo nostro volūt auertere/aliqđ ve infringere mādatoꝝ? Int̄ qs p̄cipue cadit ipe manicheus/ cū eius error asserta legis et ꝓphetarum veritate/perimit̄: volent̄ nos auertere a deo nr̄o/ deo abraā/ et isaac et iacob: quem christ⁹ cōmēdat: et volentes infringere mādata legis/in quorū etiā figuris christū ꝓphetatū eē cognoscim⁹.

Ca. XXVI.

Am vero illam cōplexionē: vtrum
i obtusissimā an fraudulētissimam dicam nescio: Erat enim fausto ingenium: vnde magis arbitror eum nebulā inijcere voluisse minus attento lectori/ q̄ non vidisse qđ dicat. Ait eñ: Q si hęc de christo minime scripsit/aut alia dabit̄/aut nulla erunt. Hęc ꝓpositio vera est: sed cōsequens erat/vt ostenderet et hęc de christo minime scripta esse: et alia dari non posse. Nihil autē horū fecit: quia et hęc nos ostēdimus/quō de christo accipi possint: et superius alia multa dedim⁹/quę nisi de christo intellectū habere non possint. Non est ergo/ cur ꝯcludas fauste: nulla eē a moyse scripta de christo. Attende eñ quid dicas. Q si hęc/ inqs/minime de christo scripsit: aut alia dabitis/aut nulla erunt. Uerū dicis. Proinde/ quia et hęc de christo vł propter christum scripta docuim⁹/ et alia mlta dedimus: argumentatio tua potius nulla erit. Et hęc quidē quę cōmemorasti/ q̄uis nō obtinueris/saltem conat⁹ es ostendere nō esse scripta de christo. Q autem subdidisti: Aut alia dabit̄/aut nulla erūt: prius demōstrare debuisti alia nos dare nō posse: vt securus inferres/nulla esse. Nūc vero tanq; libellus tu⁹ tā surdos auditores vel cęcos lectores esset habiturus: et nullus aduerteret quid p̄termiseris/ cucurristi dicere: si nulla fuerint/nec christus potuit asseuerare qđ nusq̄ est: ita si christus hoc minime asseuerauit/ capitulum hoc falsum esse cōstiterit. O hominē se cogitantem dictorem: et alium nō cogitare contradictorem. Ubi est acumē tuū? An in mala causa non posses aliт? Sed mala causa et vana loqui coegit: malam vero habere causam nemo te cogit. Quid si enim alia dabim⁹? Certe vtiq; nō erūt nulla: quia erunt aliqua. Et si erunt aliqua/ potuit christus asseuerare qđ est. Ita si christus hoc asseuerare potuit: capitulū illud euangelicum falsum esse nō constat. Redi ergo ad ꝓpositionem tuā/ quā dixisti: Aut alia dabitis/aut nulla erunt: et vide nō te ostendisse nulla nos alia daturos: vide etiā nos q̄ multa alia iam supra dixerim⁹: et quid hinc confiteatur aduerte: scilicet non esse falsum qđ in
euangelio christum dixisse legimus: Si cre Joh.5.g.
deretis moysi/crederetis et mihi: de me eñ ille scripsit. Et euangelij quidem tam eminens est auctoritas/ et tam fūdata veritas: vt etiam si nos propter tarditatem intelligentię nostrę nulla iuenirem⁹ a moyse scripta de christo: nō solum esse aliqua/sed ad christum oīa pertinere quę scripsit: quia

non sit: Et de me scripsit/ si de me ille scri/
psit/ credere deberemus. Nūc autem et si
de ipso euangelij capitulo/ qd absit dubi/
tandum esset: compertis tā multis in scri/
ptura moysi de christo testimonijs/ omnis
illa dubitatio tolleretur: ꝛ quia de capitulo
euangelij dubitādum nō est/ etiā si illa cō/
perta nō essent/ esse tamē credi oporteret.
Am illud qd adiūgis: (Ca. XXVII
n dissimilē fuisse traditionem christi
Al. moysi atqꝫ moseos/ et iō non fuisse veri/
simile/ vt si crederēt moysi crederent ꝛ chri/
sto: immo illud potius esse consequens/ vt
si alteri iudei crederent/ alteri necessario rē
pugnarent: non vtiqꝫ diceres si considera/
tionis oculum paululum attolleres/ or/
bemqꝫ terrarum sine contentionis cecita/
te conspiceres in hominibus doctis atqꝫ
Roma. i. b. indoctis/ grecis ꝛ barbaris/ sapientibus et
insipientib⁹: quibus se debitorē dicebat
apostolus ꝛ moysi et christo simul creden/
tem. Si ergo non erat verisimile/ vt iudei
moysi ꝛ christo pariter crederēt: multo mi/
nus verisimile est/ vt orbis terrarum moy/
si ꝛ christo pariter credat. Cū vero videa/
mus omnes gentes vtriqꝫ credere: ꝛ illius
pphetiam cum euangelio huius conueni/
entē/ fide robustissima ꝛ celeberrima retine
re/ nō ad aliqd impossibile gens vna voca/
Joh. 5. g. bak/ cū ei diceret: Si crederetis moysi cre/
deretis ꝛ mihi: potiusqꝫ est miranda et ve/
hementius arguēda duritia iudeorum/ q
hoc non fecerunt qd totum mūdum fecisse
conspicimus. Ca. XXVIII
Am quicquid dicis de sabbato et
n de circūcisione carnis/ ꝛ de differē
tia ciborū/ aliam fuisse traditionē
moysi/ aliud per christum didicisse christia/
nos: iam supra ostendim⁹: Quia sicut di/
1. Cor. 10. b. cit apostolus: Hec omīa figure nostre fue
runt. Nō ergo diuersa doctrina est/ sed di/
uersum tempus. Aliud eñ erat q hec opor
tebat per figuratas prophetias prenun/
ciari: et aliud est q hec iam oportet per
manifestam veritatem redditamqꝫ adim/
pleri. Sed quid mirum/ si iudei carnaliter
intelligentes sabbatum/ christo qui iam
hoc spiritaliter insinuabat repugnauerūt?
Col. 2. c. Tu apostolo responde si potes: q vacatio/
nem ipsius diei vmbram futuri esse testa/
tur. Sed si illi restiterūt christo/ nō intelli/
gentes verum sabbatum: vos ei nolite re/
sistere/ ꝛ intelligite veram innocētiam. Nā
eoipso loco vbi precipue destructor sabba
ti putatur iesus/ cum discipuli eius per se/
getem transeuntes ꝛ esurientes vellerent
spicas ꝛ ederent/ innocentes eos dixit: re/
spondens iudeis: Si sciretis qd sit: miseri/ Matth. 12. a
cordiam volo q̄ sacrificiū/ nūqꝫ cōdemnas/
setis innocentes. Magis enim esurientiū
debuerunt misereri: quia hoc illi coacti fa/
me fecerūt. A vobis autem quisquis vul/
serit spicas/ nō ex traditiōe christi qui hanc
innocentiam vocat: sed ex traditione ma/
nichei homicida deputat. Hanc forte mi/
sericordiam eisdem spicis exhibuerūt apo/
stoli/ vt inde mēbra dei manducando pur/
garent/ sicut vestra fabula est? Vos ergo
crudeles qui hoc nō facitis. Sed videlicet no/
uit faustus destruere sabbatum: quia scit
virtutem dei semper atqꝫ infatigabiliter
operari. Illi hoc dicant/ qui intelligūt deū
sine temporali voluntate vniuersa tempo
ra facientem. Hoc ad vos multum est: qui
dei vestri requiem rebellationē gentis tene/
brarū phibetis excussam/ ꝛ hostiū repentino
impetu perturbatam. An ex eterno preui/
dens hoc futurum/ nūqꝫ habuit requiem:
quia nūqꝫ securus fuit/ qui se cogitabat tā
graue bellum/ cum tāta membrorum suo/
rum labe damnoqꝫ gesturū? Ca. XXIX.
Eterum illud sabbatum qd impe/
c rite atqꝫ impie derideris: nisi et ip/
sum inter prophetias que de chri/
sto scripta sunt/ haberet intellectum: nō ei
christus sic attestaretur: qui cū propria vo/
luntate/ sicut ipse in eius laude posuisti pa
teretur. Ideoqꝫ tempora passionis ꝛ resur/
rectionis sue haberet in potestate/ id egit
vt caro eius in sepultura sabbato requie/
sceret ab omībus operibus suis: vt tertio
die resurgens/ quem dominicum dicimus:
qui post sabbatum numeratur octau⁹/ eti/
am circumcisionem octaui diei ad se pro/
phetandū pertinere declararet. Quid eñ
significat circumcisio carnis? qd nisi expo/
liationem mortalitatis/ quā de carnali ge/
neratione portamus? Propter qd dicit
apostolus: Exuens se carnem principatus Col. 2. c.
et potestates exemplauit: fiducialiter triū/
phans eos in semetipso. Qz enī dicit exuis
se se carnem: eo loco/ carnem/ mortalitatē
carnis intelligimus: scdm quā proprie cor
pus i hoc caro nominatur. Que mortalitas

proprie caro appellata est: qꝛ in illa resurre
ctionis imortalitate non erit. Propterea
1.Cor.15.f. scriptū est: Caro ⁊ sanguis regnum dei nō
possidebunt. De quibꝰ verbis solet calū
niari fidei nostrę qua credimus huius cor
poris futuram resurrectionē/ quę in ipso
deo iam pręcessit/dissimulantes ea quę se
quuntur: in quibꝰ aperte apostolus quid
dicat exponit. Volens enim ostendere qd
eo loco dixerit/carnem/continuo subiecit:
Neqꝫ corruptio incorruptionē possidebit.
1. Retrac. ca. 16.b. Hoc enim corpus qd propter mortalitatē
proprie caro nominatur/mutari dicit in re
surrectione/ vt iam non sit corruptibile
atqꝫ mortale. Qd ne putetur nostra suspi
cione dici/ipsa eius quę sequuntur verba cō
1.Cor.15.g. sulite. Ecce inquit mysterium dico: Omēs
quidem resurgemus/non tamē omnes im
mutabimur. In atomo/in ictu oculi/in no
uissima tuba: canet enim tuba ⁊ mortui re
surgent incorrupti ⁊ nos immutabimur.
Oportet enim corruptibile hoc īduere in
corruptionem/et mortale hoc induere im
mortalitatem. Ut ergo induatur immor
talitate exuitur mortalitate: hoc est circū
Gen. 17. b. cisionis mysteriū/quę octauo die fieri ius
sa est: et octauo die: id est dominica post
sabbatum iam in veritate a dño impleta.
Col. 2.c. Unde dicitur: Exuens se carnem principa
tus ⁊ potestates exemplauit. Per hāc enī
mortalitatem nobis inuidę diabolicę po
testates dñabantur: quas exemplasse di
ctus est: quia in seipso capite nostro pręe
buit exemplum: qd in toto eius corpore: id
est ecclesia ex diaboli potestate liberanda
in vltima resurrectione complebitur. Hęc
est fides nostra. Et qm̄ sic testimoniū pro
Abacuk.2.a phericum paulus cōmemorat: Iustus ex
Roma.1.b. fide viuit. Hęc est iustificatio nostra. Mor
tuum quippe christum et pagani credunt:
resurrexisse autem christum/propria fides
Roma.10.b. est christianorum. Si enī confitearis/ait apo
stolus/in ore tuo/quia dñs est iesus: et cre
dideris in corde tuo/quia deus illum susci
tauit a mortuis/saluus eris. Quia ergo ex
ista resurrectionis fide iustificamur: ideo il
Roma. 4.d. lud de christo apostolicū est: Quia mortu
us est propter delicta nostra/et resurrexit
propter iustificationē nostram. Et qꝛ ista re
surrectio q̄ credita nos iustificat: illa octa
ui diei circūcisione figurata est. Propte
rea de ipso abraam/cui primū tradita est:

dicit apostolus: Et signum accepit circum Roma.4.b.
cisionis signaculum iusticię fidei. Ergo et
istam circumcisionem inter alias figuras
propheticas de christo scripsit moyses. De
quo ipse dicit: De me enī ille scripsit. Q: Ioh. 5.g.
autē dicit dominꝰ: Uę vobis scribę ⁊ pha Matth.23.b.
risęi hypocritę: qui circūitis mare et aridā
facere vnum proselytum: et cum feceritis
eum/facitis eum filium gehennę duplo q̄
vos estis. Non quia circūciditur/dixit: sed
q eorum mores imitatur/a quibus imitā
dis cohibet suos dicens: Cathedra moysi Ibidem.a.
sedent scribę et pharisęi: quę dicunt facite/
quę autem faciunt facere nolite: Dicūt enī
et non faciunt. In quibus dñicis verbis
vtrunqꝫ debetis aduertere: et quātus ho
nor delatꝰ sit doctrinę moysi/ in cuius ca
thedra etiā mali sedentes bona docere co
gebantur: et vnde fieret proselytus filius
gehennę/non scilicet a pharisęis verba le
gis audiendo/ sed eorum facta sectando.
Hoc ergo dici posset tunc proselyto circū
ciso: qd paulus dicit: Circumcisio quidem Roma. 2.d.
prodest/si legem custodias. Quia vero ille i
non custodienda lege pharisęos imitaba
tur/fiebat filius gehennę. Propterea quā
tum arbitror duplo q̄ illi: quia hoc negli
gebat implere qd propria voluntate susce
perat: non ex iudęis natus/sed sponte iu
dęus factus.

Ca. XXX

Quod autem dicere voluisti/sine re Deut.14.
spectu iniuriose q moyses helluo
nis in modum disceptator sedet:
iubetqꝫ alia quidem abligurīri pro mun
dis/alia vero pro immūdis nec cōtingi qdē:
cum ad belluonem hoc magis pertineat/vt
nulla discernat aut si discernit suauiora eli
gat. An hoc ideo dicis/ vt imperitis conti
nentia tua velut ab ineunte ętate miran
da videatur: quasi nescientes vel iam obli
ti quanto iocundius sapiat porcina q̄ ver
uecina? Sed quia ⁊ ista moyses figuris p
pheticis de christo scripsit/in animaliū car
nibus significans homines vel incorporā
dos christi corpori qd est ecclesia: vel respu
endos vos quoqꝫ inter immūdos figura
uit: qui propterea fidei catholicę non con
uenitis/quia nec ruminatis verbum sapiē
tię: ⁊ duo testamenta vetus et nouum nō
concorditer distinguentes: tanqꝫ geminā
vngulam non habetis. Quis autem ferat
te quoqꝫ adimanti vestri fallaciam nō pu

duisse sectari? Ca. XXXI

Scis enim et tu christum sic docuisse ciborum indifferentiam, ut a suis quidem discipulis omnes carnes penitus removeret: secularibus vero vulgo concederet omnia que possent edi: atque assevereret quod eos nihil in os intrans pollueret: quia que de ore impudenter procedunt, ea sola sunt que polluant hominem. Hec verba tua sunt, tanto imprudentiore, quanto apertiore mendacio deprompta: ut expressa primo, quia secundum christi sententiam, si ea sola polluunt hominem que mala ex ore procedunt: cur et discipulos christi non ea sola polluerunt: ut eos tanquam ab immundis carnibus esset necesse prohiberi? An seculares homines non polluunt his que in os intrant, sed his que ex ore exeunt? Ergo mundiores sunt adversus immundiciam quam sancti, si sanctos et ea que intrant et ea que exeunt possunt inquinare. Vellem autem mihi isti dicerent, quid manducabat et bibebat christus, qui in comparatione iohannis non manducantis neque bibentis se dixit manducantem et bibentem? Cum enim argueret perversitatem hominum utrobique calumnias inquirentium: Venit inquit iohannes, non manducans neque bibens, et dicunt: demonium habet: venit filius hominis manducans et bibens, et dicunt: ecce homo vorax et vinarius, amicus publicanorum et peccatorum. Et iohannis quidem escam ac potum novimus: non enim dictum est: quod omnino non biberet: sed quod vinum et siceram non biberet: Bibebat ergo aquam. Cibus autem eius non omnino nullus erat, sed locuste et mel silvestre: Unde ergo dictus est: non manducans neque bibens: nisi quia illo victu quo iudei utebantur ille non utebatur? Hoc ergo dominus nisi uteretur, non in eius comparatione manducans bibensque diceretur. An forte ideo: quia pane et oleribus dominus vescebatur, quibus iohannes non vescebatur? Mirum si non manducans dicitur, qui locustas et mel comedit: et manducans dicitur qui pane atque olere contentus est. Sed de cibis suspicamini quicquid vultis: certe bibens et vinaria non diceretur nisi vinum biberet: cur ergo et hoc vos immundum putatis? Neque enim hec propter continentiam disciplinamque domandi corpore tangere prohibetis, sed quod immunda sint: Nam ea sordes et fel gentis tenebrarum esse perhibetis, contra apostolum dicentem: Omnia munda mundis. Ecce qui audent dicere christum indifferentie ciborum magistrum, discipulos tamen suos ab his prohibuisse que immunda ipsi putant. Ostendite ubi ista discipulis suis removerit, fallaces, improbi: Verumtamen dei vindicis providentia ita cecati, ut etiam commoneatis nos unde convincamini. Nam vim patior ab animo meo, nisi totum ipsum evangelii capitulum quod iste adversum moysen opponere voluit inspiciendum inseruero: ut ibi videamus quam falsum sit quod prior adimantus, et modo faustus dixit, dominum iesum a discipulis suis carnes vescendas removisse: easque vulgo secularibus concessisse. Nempe cum respondisset calumniantibus, quod non lotis manibus manducarent, ita sequitur evangelium: Et convocatis turbis ait illis: Audite et intelligite: Non quod intrat in os communicat hominem: sed quod procedit de ore communicat hominem. Tunc accedentes discipuli dixerunt ad eum: Scis quod pharisei audito verbo scandalizati sunt? Hic certe a discipulis compellatus debuit eos sicut isti volunt proprie docere ab omnibus carnibus abstinendum: ut illud quod supra dixit: Non quod intrat in os communicat hominem, sed quod procedit de ore, turbis dixisse videretur. Sequatur ergo evangelista et dicat: quid iam non turbis, sed discipulis responderit dominus. At ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantavit pater meus celestis eradicabitur. Sinite illos: ceci sunt et duces cecorum. Cecus autem si cecum ducat, ambo in foveam cadunt. Hoc utique ideo: quia traditiones suas volentes statuere, mandata dei non intelligebant: sed nondum quesierant discipuli a magistro, quomodo ipsi quod turbis dixerat accipere deberent. Ecce hoc fit: nam contexit evangelista, et dicit. Respondens autem petrus ait illi: Narra nobis parabolam istam. Hinc intelligimus petrum putasse non proprie nec aperte dominum locutum fuisse cum diceret: Non quod intrat in os communicat hominem, sed quod procedit de ore: sed ut solet obscuritate parabole aliquid significare voluisse. Videamus ergo utrum iam

Marginalia: Mat. 15. b. — Mat. 11. c. — Al. et potator vini — Luc. 1. b. — Matth. 3. b. — Ad titu. 1. d. — Matth. 15.

secretius discipulis interrogantibus hoc dicat/ qd manichei volunt immundas esse omnes carnes: nec eos aliquid earum debere ptingere: Quid qd exprobrat ꝙ apertam suam locutionem nondum intellexerint/ et proprie dictum parabolam putēt?
Mat. 15. b. Sic eni sequit. At ille dixit: Adhuc τ vos insipientes estis/ τ non intelligitis: qꝛ omne qd in os intrat in ventrem vadit τ i latrinam emittitur: que autem procedunt ex ore de corde exeunt/ illa cōmunicant hominem. Nam de corde exeunt cogitationes male/ homicidia/ adulteria/ fornicationes/ furta/ falsa testimonia/ blasphemie: hec sunt que cōmunicant hominem: non lotis autē manibus manducare non communicat hominem. Certe iam manifesta/ ta fallacia conuicta discedit: certe iam clarum est/ non aliud de hac re turbas/ aliud secreto discipulos dominū docuisse.

(Ca. XXXII
C
Erte sine dubitatione perspicitur manicheos potius esse mendaces atqꝫ fallaces/ nō moysen/ non christum/ non testamēti vtriusqꝫ doctrinā: Ibi figuratam/ hic reuelatam: Ibi prophetatam/ hic presentatam. Quomodo ergo nihil eorū catholicos seruare putant que moyses scripsit: cum omnia prorsus obseruent: non iam in figuris/ sed in eis rebus quas ille figure significando prenūciarūt? Neqꝫ enim si aliud temp⁹ esset scribendi/ aliud legendi: recte diceremus scripturam illam non obseruare lectorem: quia τ ipse characteres illos non faceret/ cum ille fuissent figure sonorū: ille autē iam sonos ipsos exprimeret: illarum tn̄ figurarum non formatiōe occupatus/ s; inspectione cōmonitus. Ideo autem iudei christo non credebant: quia nec illa ꝗ moyses non figurate/ sed aperte preceperat obseruabāt.
Mat. 23. c. Unde illis dicit: Decimat/ mentham et ciminū/ et relinquit/ grauiora leg/ misericordiam τ iudiciū: liquantes culicē camelum autem glutiētes: hec oportebat facere/ illa autem non omittere. Unde est
Mat. 15. a. et illud ꝙ traditionib⁹ docebāt quomodo infirmaret preceptum dei quo deferri honorem parentibus iusserat: propter quam superbiam τ iniquitatem excecari meruerunt/ vt cetera non intelligerent: quia ea ꝗ intelligebant impie contemnebant.

Ideo† neqꝫ tibi/ (Ca. XXXIII
v
non dicā si christian⁹ es crede/ dicē ti christo: qꝛ de se scripsit moyses? Ioh. 5. g.
Qd si nō credis/ christian⁹ nō es: Ipe quippe videris qd de te sentias: qui te vt gentilem vel iudeum doceri de christo expetis: ego tamen neqꝫ hoc defugiet omnes tibi aditus erroris quātum potui clausi. Nec illud sibi patere pcipitiū/ qua vos ceci mittitis dicentes falsa esse in euangelio/ sicubi vestra heresis exitum non inuenerit: vt vobis nihil remaneat/ quo redire possetis vnde christo credatis: vbi vobis hec vox pestilentie non possit opponi: quietiam sic te doceri cupis vt christianū thomam/ quem christus de se dubitantem non est asperna Ioh. 20. g.
tus/ sed quo animi eius vulneribus mederetur/ corporis sui cicatrices ostendit. Hec verba tua sūt. Bene ꝙ sic te doceri exigis. Q: eni verebar ne hoc quoqꝫ in euangelio falsum esse contenderes. Crede ergo cicatricibus christi: quia si cicatrices ille vere erant: vera etiam illa vulnera fuerant: nec vera vulnera/ nisi vera caro habere potuisset: hoc verum totum vestrum euertit errorem. Porro si christus falsas cicatrices dubitanti discipulo demonstrauit: et ipsum fallacem dicis ita docentem: et te falli cupis ita dicentem. Sed quia falli nemo est qui velit: fallere autem multi volunt: magis te velle intelligo quasi exemplo christi fallaciter docere/ ꝗ exemplo thome fallaciter discere. Proinde si credis ꝙ falsis cicatricibus christus fefellerit dubitantem/ te quis velit credere docentem/ an non potius cauere fallentē? At si ille discipulus veras cicatrices tetigit christi/ veram confiteri cogeris τ carnem christi. Ita maniche⁹ non permanebis/ si sic credis vt thomas: infidelis autem remanebis si nec sic credis vt thomas.

Explicit liber sextusdecimus.
Incipit liber decimusseptimus

(Ca. I.
f
Austus dixit: Cur legē non accipitis et prophetas/ cum christus eos nō se venisse soluere dixerit/ sed adimplere? Quis hoc testatur dixisse iesum? Mattheus. Ubi dixisse? Matth. 5. b.

Mat.17.a. In monte. Quibus presentibus? Petro
andrea/iacobo et iohãne: quattuor his tñ:
Ceteros enĩ necdũ elegerat: nec ipsũ mat-
theum. Ex his ergo quattuor vnus: id est
iohannes euangelium scripsit: ita alicubi
h ipse cõmemorat? Nusq̃. Quomodo er-
go q iohãnes non testatur qui fuit i mon-
te: mattheus hoc scripsit/qui longo inter-
uallo postq̃ iesus de monte descendit secu
tus est eum? Ac per hoc de hocipso primo
ambigitur/vtrum iesus tale aliquid dixe-
rit: quia testis idoneus tacet: loquitur au-
tem minus idoneus: vt interim permiseri-
mus nobis iniuriam fecisse mattheo/ do-
nec et ipsum probemus hec non scripsisse/s
alium nescio quem sub nomine eius: qđ q̃
docet et ipsa lectionis eiusdem matthei ob
Matth.9.a. liqua narratio. Quid enim dicit? Et cum
transiret iesus vidit hominem sedẽtem ad
teloneum nomine mattheũ et vocauit eũ:
At ille cõfestim surgens secutus est eum.
Et quis ergo de se scribẽs dicat: Uidit ho
minem et vocauit eum/et secutus est eum: ac
non potius dicat: vidit me et vocauit me et
secutus sum eum: nisi quia cõstat hec mat-
theum nõ scripsisse/ sed alium nescio quem
sub eius nomine? Cum ergo ne quidem si
mattheus hoc scriberet/verum foret: quia
presens non erat cum iesus hec loquebat
in monte: quanto magis credendum non
erit: quia nec mattheus eadem scripsit/ sed
alius sub nominib⁹ et iesu et matthei.

Quid q etiam ex ipso (Ca. II
sermone quo precepit non putare
quia venerit legem soluere/magis
intelligi detur quia solueret? Neq̃ eñ ni-
hil eo tale faciente iudei suspicari hoc pos-
sent: Sed nolite inquit putare/ quia veni
soluere legem. Agendum ergo si ei et iudei
dixissent: quid porro aũt tu tale agis/ vn-
Gen.17. de hoc suspicari possimus? An quia circũ-
Exo.31. cisionem derides/sabbatum violas/sacrifi
Deut.14 cia respuis/cõfundis cibos? Hoc est ergo:
nolite putare. Et quid hoc amplius/ quid
ve manifestius fieri potuit in destructio-
ne legis ac prophetarum? Aut si hoc adim
plere ẽ legem: quid erit soluere? Quid q
etiam lex et prophete ne ad impletionem
quidem gaudent/adeo sibi pleni videntur
et consũmati: quorum auctor ac pater nõ
min⁹ eis adijci indignatur q̃ detrahi: vt
scribens in deuteronomio dicat: Hec pre- Deut.5.d.
cepta que mando tibi hodie israel obserua
bis: et caue ne declines ab ijsdem/neq̃ i si-
nistram/neq̃ in dexteram: nec addas q̃cq̃
eis nec minuas: sed in ijsdem perseuerabis
vt benedicat te domin⁹ deus tuus? Qua-
propter siue adimplẽdi causa iesus legi ali
quid et prophetis adiecit/in dextram videt
lapsus: siue dempsit vt destrueret/ in sini-
stram: vtrunq̃ certe offendit legis aucto-
rem: idcircoq̃ aut aliud aliquid significat
istud/aut falsum est. Ca. III

Augustin⁹ respondit. O mi-
rabilẽ insaniam de christo aliquid
narranti nolle credi mattheo et vel-
le credi manicheo. Si mattheus non inter
fuit cum christus dixisset: Nõ veni soluere Matth.5.b.
legem aut prophetas sed adimplere: et p-
pterea non est ei credendum: nũquid ma-
nicheus interfuit/ aut iam vel nat⁹ fuit cũ
christus inter homines appareret? Scdm
hanc ergo fidei vestre legem/nihil ei d christo
testificanti credere debuistis. Nos au-
tem non propterea dicimus non credendũ
esse manicheo: quia dictis factisq̃ christi
non interfuit/et longe post natus est: sed
quia de christo contra christi discipulos lo
quitur et contra euangelium/ qđ illorum
auctoritate firmatum est. Habemus enim
apostoli vocem/qui in spiritusancto tales
venturos esse cernebat. Unde fidelib⁹ di-
cebat: Si quis vobis euangelizauerit pre- Gal.1.b.
terq̃ qđ accepistis/ anathema sit. Nam si
nemo de christo vera dicit nisi qui cũ pre-
sens vidit et audiuit/hodie de illo nemo ve
ra dicit. Porro si hodie propterea de illo
fidelibus eius vera dicuntur: quia illi qui
viderunt et audierunt/vel predicando vel
scribendo ea disseminauerunt: cur ex ore
iohannis condiscipuli sui non posset vera
mattheus audire de christo vbi ille affuit
et ipse non affuit? Sed ex libro iohannis
possumus vera loqui de christo/non solum
nos tãto post nati/sed etiam post nos alij
nascituri. Hinc enim non solum matthei:
verumetiam luce ac marci euãgelium qui
eosdem discipulos secuti sunt in non impa
rem auctoritatem receptus est. Huc acce-
dit/quia et ipse domin⁹ potuit narrare mat
theo qđ anteq̃ eum vocasset cum his ege-
rat quos prius vocauerat. At enim hoc.

ipse iohannes in euangelio suo ponere de
buit/si hoc dictum a domino audiebat: q̃
cum diceretur pręsens erat: quasi fieri non
potuit/ vt cum omnia quę a domino au
dierat scribere nō posset/ inter alia quę p̃
termisit/ et hoc pretermiserit cū in alia scri
benda esset intentus. Nonne euangelium
Ioh. 21. g suum ita ipe conclusit dicens: Et alia qui
dem multa fecit iesus: quę si scriberentur
singula: nec ipsum existimo capere mundū
qui scribuntur libros. Hic vtiq̧ ostendit se
sciētem multa pretermisisse. Sed si de lege
et prophetis vos delectat iohannis aucto
ritas: iohanni credite attestanti legi ꝛ pro
Ioh. 12. f. phetis: Ipse scripsit q̄ esaias viderit christi
gloriam: in eius habetis euangelio. Un
Ioh. 5. g. de iam pauloante tractauim⁹: Si credere
tis moysi/ crederetis ꝛ mihi: De me enim il
le scripsit. Undiq̧ tergiuersatio vestra cō
tundit: aperte dicite non vos credere chri
sti euangelio: nam qui in euāgelio qd vul
tis creditis: qd vultis non creditis: vobis
potius q̧ euangelio creditis. Ca. IIII

D quā elegantem rem sibi visus ē
a faustus dicere/ vbi propterea vo
luit non credi hęc scripsisse matthę
um/ quia cum de sua electione diceret: non
ait: Uidit me/ ꝛ dixit mihi/ sequere me: sed/
Mat. 9. a. Uidit matthęū/ et dixit ei: sequere me: qd
nescio vtrum de errore imperitię dixerit/
De consensu an de more fallacię: sed non vsq̧adeo im
euange. li. 2. peritum putauerim/ vt nec legerit nec au
ca. 12. in fi. et dierit solere scriptores rerum gestarum cū
28. a. in me. in suam personam venerint/ ista se cōtexe
re tanq̧ de alio narrent qd de se narrant.
Magis ergo huisc arbitror non vt imperi
tum/ sed vt imperitis nebulas ostēdere vo
luisse/ sperantem se plures esse capturum/
qui ista non nossent. Et in historia quidē
rerum secularium talis narrationis reppe
riuntur exempla: sed nō opus est vt ex alio
genere litterarum vel nostros admoneam
vel istum refellam: ipse certe pauloante de
libris moysi quędam testimonia ita profe
rebat/ vt non ea negaret scripsisse moysen:
immo et affirmaret: sed ad christum non
pertinere contenderet. Legant ergo in eis
dem libris quę de se scripsit moyses: vtrū
ita scripserit: Dixi aut feci h̄ vel illud: ꝛ nō
pot⁹: Dixit moyses/ et fecit moyses: aut vo
cauit me dominus: vel/ dixit ad me domi
nus: et nō potius: Uocauit domin⁹ moy
sen: et dixit domin⁹ ad moysen: et omnia
cętera in eūdem modum. Ita ergo ꝛ mat
thę⁹ de se tanq̧ de alio scripsit: qd ꝛ iohan
nes fecit. Nā circa finem libri sui etiam ip
se sic loquitur: Conuersus petrus vidit Ioh. 21. f.
discipulum quem diligebat iesus/ qui ꝛ re
cumbebat in cęna super pectus eius/ ꝛ di
xerat domino: Quis ē qui te tradet? Nun
quid ꝛ hic dixit: Cōuersus petr⁹ vidit me?
an forte propterea nec istum putant hoc
euangelium scripsisse? Sed paulopost di
cit: Hic est discipulus qui testificatur de ie
su/ et qui hęc scripsit: et scimus quia verū
est testimonium eius. Nunquid ait: Ego
sum discipulus qui testificor de iesu: et qui
hęc scripsi/ et scimus quia verum est testi
monium meum? Certe manifestum ē mo
re fuisse scriptorum/ cum gesta narrarent:
q̧ multa et ipse domin⁹ eadem locutione
de se dicit: quis enumerare sufficiat? Cum Luc. 18. b.
venerit inquit fili⁹ hominis/ putas inueni
et fidem in terra: non dixit: cum venero pu
tas inueniam. Et venit fili⁹ hominis mā Mat. 11. c.
ducans ꝛ bibens: non dixit veni. Et veni Ioh. 5. e.
et hora ꝛ nūc est/ cum mortui audient vocē
filij dei: et qui audierint viuent: non dixit
vocem meam/ et multa huiusmodi. Unde
iam puto sufficere quę dicta sunt ꝛ ad stu
diosos cōmonendos ꝛ ad calumniosos cō
uincendos. Ca. V

Am illud q̧ sit infirmū/ quis non
i videt qd ait: non eum dicere po
tuisse: Nolite putare/ q2 veni sol Math. 5. b.
uere legem aut prophetas: non veni sol
uere sed adimplere: nisi aliquid tale iam fe
cisset/ vt in hāc suspicionem posset venire:
quasi nos negamus iudęis non intelligen
tibus videri potuisse christum destructo
rem legis ꝛ prophetarū: Sed hoc ipsum ē:
cur ille verax ꝛ veritas nō potuerit de alia
lege et de alijs prophetis dicere q̄ eos
non solueret/ nisi de his quos illi eum sol
uere suspicabantur: Qd hinc etiam satis
confirmatur: quia ibi sequitur et dicit:
Amē dico vobis/ donec transeat cęlum et Ibi. Et.
terra/ iota vnum aut vnus apex non tran
siet de lege donec omnia fiant. Quicunq̧
ergo soluerit vnum ex mandatis istis mini
mis et docuerit sic homines/ minimus vo
cabitur in regno cęlorum: quicunq̧ autem

fecerit et sic docuerit/magnus vocabit in
regno celorum. Phariseos enim cogitabat
cum ista diceret: qui soluebant legem factis
et docebant verbis: De quibus alio loco di/
Matth.23.a cit: Que dicunt facite/que autem faciunt/
facere nolite: dicunt enim et non faciunt.
Matth.5.b. Propterea et hic ita sequitur: Dico enim
vobis: Nisi abundauerit iusticia vestra plus
quam scribarum et phariseorum: non intrabitis
in regnum celorum: id est nisi vos feceritis
et ita docueritis/quod illi non faciunt et sic do/
cent/non intrabitis in regnum celorum. Quam quod le
gem docebant pharisei et non faciebant: ipsam
dicit christus non se venisse soluere sed ad/
implere: quia ipsa pertinet ad cathedram
moysi: in qua sedentes pharisei et dicentes
nec facientes: audiendi sunt non imitandi.

Ec itelligit faustus/aut (Ca.VI
n forte se fingit non intelligere quid
sit implere legem: cum hoc de ver/
borum adiectione putat accipiendum: quia
Deut.5.d. et.12.d. scriptum est: ne quid addatur scripture dei
vel detrahatur: vnde dicit non debuisse ad/
impleri/ quod ita perfectum commendatur/vt
nihil addendum minuendumque sit. Nesciunt
ergo isti quomodo adimpleat legem qui
Roma.13.c. sic viuit vt lex precepit. Plenitudo enim le/
gis est charitas: sicut dicit apostolus. Istam
charitatem dominus exhibere et donare di/
gnatus est/ mittendo fidelibus suis spiritum
sanctum. Unde item dicit idem apostolus:
Roma.5.a. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris
per spiritumsanctum qui datus est nobis. Et
Joh.13.d. ipse dominus: In hoc scient omnes quia di/
scipuli mei estis si vos inuicem diligatis.
Impletur ergo lex/vel cum fiunt que ibi pre/
cepta sunt/vel cum exhibentur que ibi pro/
Joh.1.b. phetata sunt. Lex enim per moysen data
est: gratia et veritas per iesum christum fa/
cta est. Ipsa lex cum impleta est/gratia et
veritas facta est. Gratia pertinet ad chari/
tatis plenitudinem: veritas ad propheta/
rum adimpletionem. Et quia vtrunque per
christum/ ideo non venit soluere legem aut
prophetas sed adimplere: non vt legi ad/
derentur que deerant/ sed vt fierent que scri/
pta erant: quod ipsa eius verba testantur. Non
enim ait: Jota vnum aut vnus apex non transi
et a lege donec addantur que desunt: sed
donec omnia fiant.

Explicit liber decimusseptimus.
Incipit liber decimusoctauus.

Austus dixit. (Ca.I.
Non veni legem soluere/ sed Matth.5.b.
f adimplere. Sed cum hoc nisi
aliud forte significat/a christo
dictum credere non minus ti
bi contrarium scias esse quam mihi: vterque
enim nostrum sub hac opinione christianus
est: quia christum in destructionem legis ac
prophetarum venisse putauimus. Quod si tu
verbo interim fateri non vis: attamen id
operibus indicas. Inde enim est quod legis ac
prophetarum precepta et ipse contemnis:
inde quod nouum testamentum iesus condi/
disse vterque fatemur: quod quid aliud quam destru/
ctionem fatemur veteris testamenti? Que
cum ita sint: quomodo christum illud dixis
se credimus: nisi ante nosmetipsos damne
mus? Stulte in preteritum opinionis et ad
penitudinem recurramus: obsequamurque
legi de integro ac prophetis atque eorum cu/
remus qualiacunque sunt obseruare man/
data. Quod cum fecerimus/tunc denique vere
crediderimus dixisse iesum: quia non ve/
nerit legem soluere sed adimplere. Nunc au
tem falsum est: quia nec tu id credis de quo
me solum incusas. Ca.II

Ed esto/licuerit in preteritum er/
f rasse: Quid nunc tandem placet ne
ire sub legem/si eam christus non
tam soluit sed adimpleuit: Placet circumci/ Leuit.12.a.
di: id est pudendis insignire pudenda/et de/
um credere sacramentis talibus delectari.
Placet suscipere sabbatorum ocium et sa/ Exo.31.
turniacis manus insertare catenis. Placet
ingluuiem iudeorum demonijs: neque enim
dei nunc tauros/nunc arietes/nunc etiam
hircos/vt non et homines dicam cultris
sternere: ac propter quod idola simus exosi: id
nunc exercere crudelius sub prophetis ac
lege? Placet denique feralium ciborum que/
dam existimare munda: quedam in immun/ Leuit.11.
dis et contaminatis habere: ex quibus in/ Deut.14.
quinationem porcinam lex asserunt et pro Esa.65.a.
phete. Negabis profecto horum quicquam fa
ciendum nobis volentibus perseuerare es/
se quod sumus: Quoniamquidem christum
dicentem audias dupliciter filium gehen/
ne fieri eum qui fuerit circumcisus. Sab/

batum ꝟo nec ipſum ſeruaſſe videas/nec
vſq̄ mandaſſe ſeruandum. De cibis item
ipſum aſſeuerantem audias/nullo corum
Mat.15.b. inquinari hominem quę in os ingrediun/
tur: ſed ea potius quę de ore procedũt pol/
luere. De ſacrificijs item frequentem ipſi/
Oſee.6.c. us eſſe ſermonem/deũ miſericordiam velle
Matth.9.b. et.12.a. non ſacrificiũ. Hęc igitur ſi ita ſunt/vbi il/
Matth.5.b. lud erit: non eum veniſſe ſoluere legem et
prophetas ſed adimplere? Qđ ſi dixit/aut
aliud ſignificãs dixit/ aut qđ abſit menti/
ens dixit/aut omnino nec dixit. Sed ieſũ
quidem mẽtitum eſſe nullus dicat/ dum/
taxat chriſtianus: ac per hoc/aut aliter di/
ctum eſt/aut omnino nec dictum. Ca. III

T tamen me quidem iam aduer/
e ſus capituli huius neceſſitudinem
manichea fides reddidit tutũ: quę
principio mihi non cunctis quę ex ſaluato
ris nomine ſcripta legũtur/ paſſim crede/
re perſuaſit: ſed ꝓbare ſi ſint eadem vera/
Al. ꝑmixta ſi ſana/ ſi incorrupta: Eſſe enim ꝑmulta
ʒiʒania quę in cõtagium boni ſeminis ſcri/
Matth.13.b pturis pene omnibꝰ noctiuagus quidam
ſeminator inſperſerit: idcircoq̄ me ne hic
quidem terruerit ſermo/cuiuſ reuerẽdi no/
minis pręſe ferat inſcriptionẽ: quia proba/
re mihi adhuc ex propoſito licet/ vtrum ne
et hic inter ʒiʒaniȷ ſatoris ⁊ boni ſit ac noc/
turni illius ⁊ peſſimi: tu ꝟo qui temere om
nia credis/qui naturę beneficium rationẽ
ex hominibus damnas: cui int̃ verum fal/
ſumq̄ iudicare religio eſt: cuiq̄ bonũ a cõ/
trario ſeparare/ non minꝰ formidini eſt q̄
infantibus manię. Quid facturus eris cũ
te in capituli huius anguſtia neceſſitas co
git? Dico autem cum te iudęus ſeu quis al
ter ſermonis iſtius non inſcius interpella/
bit: quid ita legꝭ ⁊ prophetarum pręcepta
non ſerues/cum chriſtus eadem non ſe ve/
niſſe ſoluere dicat ſed adimplere? Nempe
cogeris aut vanę ſuperſtitioni ſuccumbe/
re/ aut capitulum ꝯfiteri falſũ/ aut te chri/
ſti negare diſcipulum. Ca. IIII

Auguſtinus reſpondit. Iam
a totienſ explosa atq̄ conuicta quia
repetis: nos quoq̄ quibus ea con
uincimꝰ repetere non pigebit: Ea chriſtia/
ni ex lege ⁊ prophetis non faciunt: quibus
ſignificata ſunt iſta quę faciunt. Illę quip/
pe erant figurę futurorũ/quas rebus iſtis
per chriſtum reuelatis ⁊ pręſentatis aufer/
ri oportebat: vt eo quoq̄ ipſo ꝙ hęc abla/
ta ſunt/lex et prophetę implerentur. Ibi
quippe ⁊ hoc ſcriptum eſt/ daturum deum
teſtamentum nouũ: non quale dedi inq̄t Hiere. 31.f.
patribus eorum. Populus enim ille pro Heb. 8.c.
ſuo corde lapideo/multa magis ſibi con/
grua q̄ bona acceperat: quibus tamen fi/
gurarentur et prophetarentur futura: ſed
a non intelligentibus celebrabãtur. Cum
autem venerunt et patefacta ſunt quę illiſ
ſignificabant: non iam illa iubentur faciẽ/
da/ſed leguntur intelligenda. Unde ibi de
hac etiam re futura dicitur: Auferam eis Ezech.11.d.
cor lapideum ⁊ dabo eis cor carneum: id ẽ
nõ cor ſine ſenſu/ ſed cor cum ſenſu. Unde
traxit apoſtolus/cum ait: Non in tabulis 2.Cor.3.a.
lapideis/ſed in tabulis cordis carnalibus.
Quid eni aliud dixit q̄ cor carneũ? Quia
ergo ⁊ hoc prędictum erat: magis ſi iſta de
noſtra celebratione non auferrẽtur/nõ im/
plerẽtur lex ⁊ prophetę: quia non fieret qđ
prędixerant. Cum ꝟo ⁊ hoc fit/inde potius
intelliguntur adimpleri/ vnde vobis vidẽ
tur non adimpleri. Ca. V

Ec nos terret inſultatio tua/ꝙ ſab
n batorum ocium catenas ſaturnia/
cas appellas. Uana eſt enim ⁊ in/
epta/ nec tibi hoc dicere veniſſet in men/
tem: niſi quia vos in die quem dicũt ſoliſ:
ſolem colitis. Sicut autem nos eundẽ diẽ
dominicũ dicimus/in eo ꝙ non iſtum ſolẽ
ſed reſurrectionem dñi veneramur: ſic oci/
um ſabbatorum ſine ſaturni veneratione
a patribus obſeruatũ eſt: cum ſic illud ob/
ſeruari oportebat. Erat enim vmbra futu Col.2.c.
rorum: ſicut apoſtolus teſtis eſt. Diebus
quippe iſtis quorum ſeptenarius numerꝰ
in orbem redit: deorum ſuoꝝ nomina gen
tes impoſuerunt. De quibus ait apoſto/
lus: ꝙ coluerunt et ſeruierunt creaturę po Roma.1.c
tius q̄ creatori: quos in hac parte etiam
vos imitamini: niſi ꝙ cũ eis lucidiora duo
lumina/ cętera ꝟo ſidera non cum eo ad/
oratis: Sed et menſibꝰ impoſuerũt nomi/
na deoꝝ ſuoꝝ. Propter honorẽ quippe ro/
muli/qr cũ martiſ filiũ crediderũt: primũ mẽ/
ſem marti dicãtes/martiũ vocauerunt. Et
inde aprilẽ nullo dei ſui noie/ ſed a re ipſa:
q̄ſi aperilẽ: ꝙ tũc ꝓmũ germiſ apiat̃ i florẽ.
Inde tertiũ mẽſẽ maiũ/ꝙ maiam mercurij

matrem deam colāt: Inde quartum iuni/
um a iunone: Inde ceteros vsq ad decē/
brem a numeris noīarunt. Sed ex eis qn/
tilis atq sextilis nominib⁹ hominū/quib⁹
diuinos honores decreuerant/appellati
sunt/iulius et augustus: nam septim⁹ se/
ptember et ceteri/ vt dixi/ vsq ad decem/
brem numerorū ex ordine nominib⁹ enū/
ciantur. Porro ianuarius a iano appella
tus est: februarius a februis sacris luper/
corum. Vultis ergo vt vos dicamini l mē
se martio martem colere? Illo enim men/
se bema vestrū cum magna festiuitate cele
bratis. Si autem vobis in mense martio
licere arbitramini/ aliud considerare non
martem: cur ex die septimo qḋ sabbatum
a requie nominatum est diuinis scripturis
saturnum importare conamini: quia eum
diem saturni gentes appellauerunt. Nem
pe iam videtis cum quanta impietate de/
lyretis.

Ca. VI

De sacrificijs autem animalium qs
nostrum nesciat magis ea peruer/
so populo cōgruenter imposita q̄
deo desideranti oblata? Sed tamē etiam
in his figure nostre fuerunt: qr nostra mū/
datio/ et dei propitiatio nobis sine sangui
ne nulla est: sed illarum figurarum veritas
christus est: cuius sanguie redempti et mū/
dati sumus: Nā in figuris eloquiorū diui/
norum: et taurus dictus est propter virtu
tem crucis: cuius cornibus impios venti/
lauit: et aries propter innocentie principa
tum: et hircus propter similitudinem car/
Roma. 8. a. nis peccati/ vt de peccato dānaret pecca/
tum: et si quod aliud sacrificij gen⁹ expres/
sius cōmemoraueris: in eo quoq tibi chri
stum prophetatum esse monstrabo. Quo
circa siue circumcisio/siue sabbatum/ siue
differentia ciborum/siue immolatio sacri/
ficiorum: omnia hec figure nostre fuerunt
Math. 5. b. et prophetie: quas christus non soluere sz
adimplere venit: cum ea que his prenun/
ciabantur impleuit: attende cui contradi/
1. Cor. 10. b cas: cum apostolo ex apostolo dico: Om/
nia hec figure nostre fuerūt.

Ca. VII

Nam sicut te manicheus impiā do/
cuit peruersitatē/ vt ex euangelio
qḋ heresim tuā non impedit/ h ac/
cipias: qḋ autem impedit non accipias:
Sic nos apostolus docuit piam prouisio/
nem: vt quisquis nobis annūciauerit pre/ Gal. 1. b.
ter id qḋ accepimus/anathema sit. Unde
christiani catholici/ et vos inter zizania nu/ Math. 13.
merant: quia domin⁹ exposuit quid sit zi/
zania/ nō aliq̄ falsa veri scripturi immissa/ si/
cut tu interpretaris: sed hoies filios mali/
gni: id est imitatores diabolice falsitatis.
Nec omia temere credunt: et ideo mani/
cheo ceterisq hereticis/non vtiq credūt.
Nec rationem ex hominib⁹ damnant: sed
quā vos dicitis esse rationem/ errorē esse
cōuincunt. Nec verum falsumq iudicare
impium putant: ideo vestram sectam fal/
sissimam/fidem autem catholicam verissi/
mam iudicant. Nec bonum à cōtrario se/
parare formidant: sed malum non esse na/
turam: quia cōtra naturam est intelligūt:
non gentem nescio quā tenebrarū aduer/
sum diuinam regno suo principio nascen/
tem et rebellantem: que vere ampliorem
formidinem intulit deo vestro q̄ infanti/
bus manie: quippe quem dicitis ne sua mē/
bra illius impetu capta et vastata conspi/
ciat/velum cōtra se posuisse. Proinde nul/
las ex hoc capitulo patiuntur angustias
q̄ quasi legis et prophetarum precepta nō
seruent: quia et gratia christi habent legi/
timam charitatem dei et proximi: in qui/
bus duobus preceptis tota lex pendet et Math. 22.
prophete: et quecunq ibi vel rebus gestis
vel sacramentorum celebrationib⁹ vel lo/
cutionum modis figurate prophetata sūt
in christo et ecclesia impleri cognoscunt.
Unde nec vane superstitioni succumbi/
mus: nec illud euāgelij capitulum falsum
esse dicimus: nec christi discipulos nos ne
gamus: quia ea ratione veritatis quā pro
meis viribus totiens exposui/ non aliam
legem/ nec alios prophetas q̄ eos quos
catholica tenet auctoritas: non veni sol/
uere sed adimplere.

Explicit liber decimusoctauus.
Incipit liber decimusnonus.

Capitulum. I

Faustus dixit. Non veni Math. 5. b.
soluere legem et prophetas/
sed adimplere. Ecce iam cōsentio dictum.
Querendum tamen est: cur hoc dixerit ie/
sus/ vtrum ne compalpādi iudeorum fu/

roris causa: quia iidem sacrosancta sua ab
eodem conculcari videntes indignaren/
tur/ eumq; ac si impium ac male sanum/nec
audiendum quidem existimarent neq; se/
quendū: an vt nos qui ei credebamus ex
gentibus instituerect atq; informaret pa/
tienter ac morigere mandatorum subire
iugum/ qḋ ceruicib⁹ nostris iudeorum lex
imponeret ac prophete. Sed hoc quidem
nec teipsum putare credo. Qḋ enim iesus
in hoc verbum protulerit/ vt nos hebreo/
rum legi addiceret aut prophetis: ac p hoc
si hec non fuit causa dicēdi/ illa alia debet
esse quā dixi. Iudeos enim verbis semper
atq; operibus christi vehementer insidia/
tos esse nemo quis nesciat. Ex quibus cū
iidem colligerēt legem ac prophetas suos
ab eodem solui/ indignarentur necesse est/
ac per hoc reprimendi furoris eorum gra/
tia non ab re fuerit dixisse/ vt imputarent
quia non venisset legem soluere sed adim/
plere. Nec hocipsum mentit⁹ est nec fefel/
lit: indifferenter enim τ absolute nomina/
uit legem. Ca. II

Sunt autem legū genera tria. Unū
quidem hebreorum/ qḋ peccati et
mortis paulus appellat. Aliud ve/
Roma. 2. c. ro gētium/ qḋ naturale vocat. Gentes eñ
inquit naturaliter que legis sūt faciunt: τ
eiusmodi legem nō habentes ipsi sibi sunt
lex: qui ostendunt opus legis scriptum in
cordibus suis. Tertiū vero gen⁹ legis est
veritas/ qḋ perinde significans apostolus
Roma. 8. a. dicit: Lex enim spiritus vite in christo iesu
liberauit me a lege peccati τ mortis. Tri/
bus ergo existentibus legibus/ τ iesu asse/
Matth. 5. b. uerante nobis: quia non venit soluere le/
gem sed adimplere: non parua cura ac dili/
gentia opus est/ de qua earum dixerit in/
telligere. Item prophete/ alii sunt iudeo/
rum/ alii gentium/ alii veritatis. Sed de iu
deorum quidem nullus quesiuerit: notum
est enim. De gentiū vero si quis ambigit:
audiat paulum/ qui scribens ad titum de
Ad titum. 1. c. cretensibus dicit: Dixit quidam proprius
eorū propheta: Cretenses semper menda/
ces/ male bestie/ vētris pigri: ac per hoc du/
bitandum non est et gentes suos habere
prophetas. Necnon et veritatem habere
prophetas suos/ tam idem paulus signifi/
cat q̄ etiam iesus. Et iesus quidem vbi
dicit: Ecce mitto ad vos sapientes τ pphas/ Mat. 23. d.
et ex ipsis interficietis in singulis locis. Pau
lus vero cum dicit: Ipse domin⁹ cōstituit 1. Cor. 12. a.
primū apostolos/ deinde prophetas.

Ege ergo tripertita τ (Ca. III.
tripertitis prophetis: de quo nam
eorū iesus dixerit/ nō satis liquet:
est tamen conijcere ex cōsequentibus. Et
enim si circūcisionem statim nominaret et
sabbata τ sacrificia et obsuatiōes hebrai/ Leuit. 12.
cas/ inq; eas aliquid adimpletionis gra/ Exo. 31.
tia protulisset/ dubium non erat quia de
iudeorum lege dixisset et prophetis: quin
eos nō soluere venerit sed adimplere. Ubi
vero horum quidē nihil memorat/ sola ve/
ro recenset antiquiora precepta: id est/ Nō Exo. 20.
occides/ non mechaberis/ non periurabis.
Hec autem erant antiquitus in nationib⁹
vt est i promptu probare/ olim promulga/
ta per enoch et seth τ ceteros eorum simi/
les iustos/ quibus eadem illustres tradi/
derint angeli temperande in hominibus
gratia veritatis: cui nō videatur hoc eum
de veritatis dixisse lege τ eius prophetis.
Deniq; etiam adimpletio probatur eius
circa hec eadem que promisit. Quid enim Exo. 20. b.
dicit? Audistis dictum esse antiq̄s: Nō oc/ Matth. 5. c.
cides: ego autem dico vobis/ ne irascami/
ni quidem: adimpletio est. Audistis dictū
esse: Nō mechaberis: ego autem dico vo/
bis/ ne concupiscatis quidem: adimpletio
est. Dictū est: Nō peierabis: ego autem di/
co/ ne iuretis q̄dem: eque adimpletio est.
In his enim τ priora roborat: et qḋ deerat
adijcit. Ubi vero iudeorū quedam visus
est nominasse: illa q̄dem nec adimpleuit:
sed etiam penitus eradicauit preceptione
contrariorum. Quid enim seq̄tur? Audi/ Exo. 21. c.
stis/ dictum esse: oculum pro oculo/ dētem Mat. 5. f.
pro dente: ego autem dico vobis: qui te
percusserit in maxillam: prebe illi τ alterā:
hoc iam destructio est. Dictum est inquit
Amabis amicum τ oderis inimicum tuū: Leuit. 19. d.
ego autem dico vobis/ amate inimicos ve Mat. 5. g.
stros: τ pro persecutoribus vestris orate:
eque destructio est. Dictum ē: Qui volue/ Deut. 24. a.
rit vxorem dimittere/ det ei repudiū: ego Matth. 5. e.
autem dico: quicunq; vxorem suam dimi/
serit excepta causa fornicationis: et ipsam
mechari faciet: et is erit mechus si postea
alterā duxerit. Hec igit̄ sunt de manifesto

Ml. ↑ moysi ↑mosecos pcepta: ideircoqꝫ destructa illa ve
terū iustorum/ et ob hoc adimpleta. Qd
si ꝛ tibi ita intelligere placet/non ab re erit
et illud dixisse iesum: quia non venit solue
re legē/sed adimplere. Sin hęc tibi nostra
displicet expositio/ aliam quęre: tm̄ ne ie
sum mētitum/dicere cogarꝭ/aut te necesse
sit iudęum fieri: ne etiam nūc legem solue
re perseueres quā ipe nō soluit.

Et tamē hoc si mihi na- (Ca. III
çareorū obijceret quisqꝫ/quos alij
simmacianos appellant: qd enim
iesus dixerit/non se venisse soluere legem:
aliquantisper hęsissem incertus quid ei re
sponderem. Nec immerito: veniebā enim
corpore atqꝫ animo simul lege obsitus ac
prophetis. Nā huiusmodi quos aio/ ꝛ cir
Leuit. 12. a. cumcisionem portāt/ ꝛ obseruāt sabbatū/
Exo. 31. et porcina ac reliquis abstinēt huiusmodi
Deut. 14. quę pręcępit lex: sub christiani q̄uis nomi
nis professione decępti/ etiā ipsi vt intelli
gi datur hoc ipso capitulo: qd ꝛ tu/ qz chri
stus non ad soluēdam legem se venisse di
xerit/sed adimplendam. Quare cum tali
bus esset mihi nō pusillū/ vt dixi/certamē/
donec capituli huius a me molestiā demo
liret: tibi vero nequaqꝫ congredi metuam:
nullis confiso viribus: et impudentia po
tius lacessenti/vt facilius temptari me pu
tem abs te/ qꝫ cogi vt credā dixisse christū
qd nec te videam credidisse. Nec eñ qcqꝫ
eorum pręferens quibꝰ lex et prophetę nō
solui videanť/sed adimplere: me tanqꝫ de
fidem obiurgas ac pręuaricatorem/ ex hu
ius obiectiōe capituli. An ꝛ tu iam detrū
catorum inguinum obsceno illo signaculo
gloriarꝭ/ tanqꝫ iudęꝰ aut naçaręꝰ? An sup
cilium de obseruatione erigis sabbatorū?
An de porcinę abstinentia tibi consciꝰ gau
des? An deniqꝫ de victimarum sanguine
et holocaustorum nitoribus iudęorum te
exaturasse deum exultas? Qz si horum fe
cisti nihil: quid ita christum non venisse le
gem soluere/ sed adimplere cōtendis?

Uare indeficientes ego (Ca. V
pręceptori meo refero gratias/qui
me similiter labentem retinuit/ vt
essem hodie christianus. Nam ego quoqꝫ
cum capitulum hoc imprudens legerem/
quemadmodum tu/pene ieram in consiliū
iudęus fieri. Nec immerito. Etenim si chri
stus legem non venit soluere/sed adimple
re: adimpletio autem nunqꝫ in vase inani
dicitur/sed in semo: solꝰ mihi videbať israe
lita posse christianus fieri: qui refertꝰ ma
xima ex parte lege ac prophetis/ad christū
veniret replendus eo cuius adhuc videre
tur esse capacior/si tamen ꝛ ipse priora non
solueret: alioquin ne circa eum adimple
tio hęc esset/sed exhaustio. At ego ex gēti
bus veniens/ incassum me accessisse puta
bam ad christum: quia nihil tale afferrem/
qd in me de suis posset adiectionibus ad
impleri. Quęrens ergo quę nam esset pri
or illa mensura: inuenio sabbata/ perito Exo. 31.
men/sacrificia/neomenias ac baptismata/ Geñ. 17. b.
açymofactias/ciborum discretionesꝭ/potu Leuit. 12.
um/vestimentorum/ ꝛ alia quę percurrere Deut. 14.
longum est. Arbitratus ergo sum hoc esse
nec aliud quicqꝫ ꝙ se christꝰ non venisse sol
uere dixerit/ sed adimplere. Nec immeri
to. Quid enim lex sine mandatis? quid ꝓ
phetę sine pręsatibus? Ad hęc inuenio eti
am amarum illic indictū maledictum ad Deut. 27. d.
uersus eos/ qui non permanserint in om
nibus quę scripta sunt in libro legis illius
vt faciāt ea. Et illinc ergo maledictum me
tuens tanqꝫ dei/ ꝛ hinc christum tam eius
filium dicentem/audiens: ꝙ enim non ve
nerit eadem soluere/sed adimplere: vide si
quid impedire tam poterat/ qn factus es
sem iudęus. Sed huic periculo me mani
chei veneranda fides eripuit. Ca. VI.

Et tamen quid fiducię gerens/ hęc
obijcias quęro: aut quare contra
me id esse putes/solum ꝙ tibi non
minus videatur esse contrarium. Si chri
sti nō est legem soluere ꝛ prophetas/ vtiqꝫ
nec christianorum: Cur ergo eadem vos
soluitis? An sensim fatemini vos non esse
christianos? Quid legi ꝛ prophetis omni
bus sacrosanctum illum sabbatorum diē/
in quo ꝛ mundi ipsum opificem deum re
quieuisse testantur/ vos omni opere pro
phanatis: nec pęna mortis quā aduersum
violatores eius statuit/nec maledicti per
timescentes infamiam? Quid ꝛ a circum
cisionis dedecoroso illo signaculo legi ac
prophetis omnibus honorato/ ꝛ maxime
abraę/ post opinatam suam fidem sinus
defenditis vestrosꝭ: pręsertim cum ꝛ peritu
rum omnē de plebe sua perhibeat iudeo
rū deus/quicunqꝫ non affuerit ignominia
pręsignatus? Cur et sacrificiorum legi

ma/quę nec moyses ac propheta sub lege
nec sub fide sua ĩ secũdũ habuit abraã/vos
spernitis? Cur vero & ciborum indifferen/
Deut.14 tia animas polluitis vestras: si hęc vt cre/
ditis omnia christus nõ venit soluere ꝫ ad/
Matth.5.b. implere? Cur & azymorũ anniuersale ius et
Exo.12. mactationis agninę sacrũ/qd in ęternum
seruare lex & ꝓphetę ꝓcipiũt vos impiat?
Leuit.23. Cur deniq; neomenias/& baptismata & sce
nophegia/ac reliqua huiusmodi legis atq;
prophetarũ sacramenta carnalia/ parum
deuitatis irrumpere/si eadem christus mi/
nime destruxit? Quare nõ immerito dixe/
rim: quia si vultis vt ratio vobis contem/
ptus isti⁹ constet/ oportet aut vos negare
christi esse discipulos/aut tandem fateri ip
sum oĩa hęc destruxisse priorem. Qd cũ
fueritis cõfessi: tũc & illud qd sequit/vt aut
falso fateamini scriptum esse/tanq; idẽ di/
Matth.5.b. xerit/nõ se venisse soluere legem/sed adim/
plere: aut nescio quid ħ longe aliud q; vos
putatis significasse. Ca.VII.

Augustin⁹ respondit. Quia
a iam ꝯsentis dixisse christũ: Nõ ve/
ni soluere legem vel ꝓphetas/ sed
adimplere. Durũ eñ tibi videt aduersus
euangelicã auctoritatem venire: durũ etiã
tibi videatur venire aduersus apostolum
1.Cor.10. dicẽtẽ: Oĩa hęc figurę nostrę fuerũt. Itẽ
2.Cor.1.d. dicẽtẽ de christo: Quia nõ fuit est & nõ: sed
est in illo erat: Quotq̃t eñ ꝓmissiões dei
sũt/in illo est/id est ĩ illo exhibitę/in illo ad/
implętę sunt: & sine caligine videbis/& quã
legem adimplere venerit/ & eã quo pacto
adimplere venit. Nec pergis extendi per
tria genera legis/& tria genera propheta⁊
quęrẽs q̃ excas & nõ inueniens. Manife/
stum est eñ & luce clarius/ hoc etiã noui te/
stamenti scriptura sępe testatur/quã legẽ &
quos ꝓphetas christus nõ venit soluere ꝫ
Ioh.1.b. adimplere. Ipsa est eñi lex quę ꝑ moysen
data est: gratia & veritas ꝑ iesum christũ fa
cta est. Ipsa est inq; lex per moysen data:
Ioh.5.g. de quo christus ait: De me eñ ille scripsit.
Roma.5.d Certe enim ipsa est lex quę subintrauit vt
abundaret delictum: qd ad eius repreben/
sionem nihil intelligẽtes in ore habere cõ/
suestis. Ibi ergo lege & vide: quia ipsa ẽ de
Roma.7.c. qua dicit: Itaq; lex quidem sancta & mã/
datum sanctũ/& iustum & bonũ. Qd ergo
bonum est/mihi factũ est mors? Absit. Sz
peccatum vt appareat peccatũ: ꝑ bonum
mihi operatum est mortem. Neq; enim lex
iubebat delictum/vt illa subintrante abũ/
daret delictum: sed superbos multum sibi
tribuentes mandati sancti & iusti et boni/
adiectiores etiã prępuaricatiõis effecerat:
vt eo modo humiliati discerẽt ad gratiam
pertinere per fidem: vt iam non essent legi
subditi per reatum: sed legi sociati per iu/
sticiam. Idẽ quippe apls dicit: Quia prius Gal.3.d.
q; veniret fides: sub lege custodiebamur
conclusi in eam fidem/quę postea reuelata
est. Itaq; lex inquit pędagog⁹ noster erat
in christo iesu: sed postea q; venit fides/
iam nõ sumus sub pędagogo: q2 nos rea/
tus legis nõ obligat iam per gratiam libe
ratos. Nãq; anteq; spiritalem gratiã hu/
miliati reciperem⁹: nihil nisi mortificabat
nos littera/ iubens qd nõ possumus imple
re. Unde idem dicit: Littera occidit/spiri/ 2.Cor.3.c.
tus autem viuificat. Rursus eiusdem apo
stoli verba sũt: Si enim data esset lex quę Gal.3.c.
posset viuificare/omnino ex lege esset iusti
cia: sz cõclusit scriptura oĩa sub peccato/
vt promissio ex fide iesu christi daretur cre/
dentibus: Item ipsi⁹ verba sunt. Qd eñi Roma.8.a.
impossibile erat legis in quo ĩfirmabatur
per carnem/ de⁹ filium suum misit in simi/
litudinẽ carnis peccati/vt de peccato dam
naret peccatum in carne: vt iusticia legis
impleretur in nobis/qui nõ scdm carnem
ambulam⁹/ sed sm spiritum. Ecce qd est:
Nõ veni legẽ soluere sed adimplere. Quę Mat.5.b.
lex enim superbos etiam pręuaricationis
reatu deuinxit augendo peccatum/cum iu
bet qd implere non possunt: Ipsi⁹ legis
impletur iusticia per gratiam spiritus/ in
eis qui discunt a christo mites esse atq; hu
miles corde: qui venit non legem soluere/
sed adimplere. Deinde quia etiam sub gra
tia positis ĩ hac mortali vita/ difficile est
omnimodo implere qd in lege scriptũ est:
Nõ concupisces: ille per carnis suę sacrifi/
cium sacerdos effectus/impetrat nobis in/
dulgentiam: etiam hinc adimplẽs legem:
vt qd per nostram infirmitatem min⁹ pos/
sumus/ per illius perfectionem recupere/
tur: cuius capitis membra effecti sumus.
Unde iohãnes dicit: Filioli/hęc scribo vo/ 1.Ioh.2.a.
bis vt nõ peccetis: & si quis peccauerit/ad/
uocatum habemus apud patrem iesũ chri
stum iustum: ipse est exoratio pro pecca/
tis nostris.

(Ca. VIII)

p Rophetias aũt sic ad-
impleuit/ cũ in eo veritas facta est
ꝓmissio dei. Hoc paulo ãte ex apl'o
2.Cor.1.d. cõmemoraui/ dicẽte: Quotq̃t eni ꝓmissio-
Roma.15.b. nes dei/ ĩ illo est. Idem rursus dicit: Dico
eni christũ ministrũ fuisse circũcisiõis ꝓpt
veritatẽ dei/ ad ꝯfirmãdas ꝓmissiões patꝝ.
Qđ ergo ĩ ꝓphetis siue aperte siue p figu-
ras vel locutionũ vel actionũ ꝓmittebaẽ:
Matth.5.b. in illo adimpletũ est: q̃ nõ venit soluere le-
gẽ ⁊ ꝓphetas/ ſ adiplere. Hoc aũt vos non
intelligitis: qꝛ si quędã facta ⁊ celebratiões
quę figurę erant ventura ꝓnũciãtes/ adhuc
christianis fierent: nihil significaretur/ nisi
nõdũ venisse quę tunc figuris ꝓnũciaban-
tur. Qđ eni adhuc venturũ pręnũciaẽ/ aut
nõdũ venit: aut si iam venit/ supfluo vel
fallacis pręnũciaẽ. Quapropẽ vnde vobis
videẽ christ' nõ implesse ꝓphetas/ qꝛ non
fiunt a christianis quędã quę per ꝓphetas
ab hebręis vt fierẽt instituta sunt: inde po
tius ꝓbaẽ implesse. Usqꝫadeo eni q̃cq̃d p
hmõi figuras ꝓphetabaẽ impletũ est: vt
iam p illas non ꝓphetẽt. Ad h ptinet etiã
Matth.11.b qđ ipse dñs ait: Lex et ꝓphetę vsqꝫ ad io-
Gal.3.d. hannẽ. Lex aũt quę ꝓuaricatores abũdan
ti reatu ꝯcludebat/ ĩ eã fidẽ quę postea re-
uelata ẽ: gratia facta ẽ per iesum christum
per quẽ supabũdauit gratia: ac p hoc im-
pleta est per gratiã liberantẽ quę nõ imple
batur p litterã iubentẽ: Item in ipsa lege
vniuersa ꝓphetia: quę nõ in verbis/ ſ etiã
quarundã actionũ figuris saluatoris pro-
mittebat aduentũ: veritas facta est per ie-
Joh.1.b. sum christũ. Lex eni per moysen data est:
gratia aũt ⁊ veritas p iesũ christũ facta ẽ.
Ex cuius aduẽtu iam regnũ dei cępit ãnũ-
ciari: qꝛ lex ⁊ ꝓphetę vsqꝫ ad iohãnẽ. Lex
vt reos faceret q̃ desiderarẽt salutẽ: ꝓphe-
tę vt ꝓmitterẽt saluatorẽ. Ceterũ ꝓphe-
tas alios extitisse iam in ecclesia post ascẽ-
sionẽ christi qs nesciat? De quib' paul' di-
1.Cor.12.d. cit: Et quosdã ꝯstituit in ecclesia/ primum
apl'os/ deinde ꝓphetas/ tertio doctores: et
cetera. Non itaqꝫ de illis dictũ est: Lex et
ꝓphetę vsqꝫ ad iohannẽ: sed de his q̃ pri-
mũ christi aduentũ ꝓphetauerũt. Qui ad-
uentus impletus/ non vtiqꝫ adhuc posset
prophetari. Ca. IX.

p Roinde cũ queris: cur iam nõ cir-
Leuit.12.a. cumcidaẽ carne christian' si christ'
Matth.5.b. nõ venit legem soluere/ sed adim-
plere? Respõdeo: immo ideo iam nõ circũ-
ciditur christianus: quia id qđ eadem cir-
cumcisione ꝓphetabaẽ/ iam christ' imple-
uit. Expoliatio eni carnalis generationis
quę in illo facto figurabaẽ/ iam christi re-
surrectione adimpleta est: et qđ in nostra
resurrectione futurũ sacramento baptismi
cõmẽdaẽ. Nam neqꝫ penit' auferri debuit
nouę vitę sacramẽtũ: quia restat adhuc in
nobis futura resurrectio mortuorũ: et in
melius tñ. i. succedẽte baptismo debuit cõ
mutari: quia iam factũ est/ qđ nunq̃ factũ
erat: vt futurę vitę ęternę in resurrectione
christi nobis ꝓberẽ exemplũ. Cum queris Exo.31.
sabbati ociũ/ cur non obseruat christian':
si christus non venit legem soluere sed ad-
implere? Respõdeo: imo id propterea nõ
obseruat christian': qꝛ qđ ea figura ꝓfite-
batur/ iam christus impleuit. In illo quip
pe habem' sabbatũ qui dixit: Uenite ad Matth.11.b
me omnes qui laboratis ⁊ onerati estis: et
ego vos reficiam: tollite iugum meum su-
per vos: et discite a me qm̃ mitis sum et
humilis corde: et inuenietis requiem ani-
mabus vestris. Ca. X

c Um queris: quare christianus nõ
obseruat differentiam ciborum q̃ Deut.14.
in lege pręcipitur/ si christus non
venit legẽ soluere sed adimplere? Respon
deo: immo propterea id non obseruat chri
stianus: quia qđ illis figuris prophetaba-
tur/ iam christus impleuit: non admittens
ad corpus suum/ qđ corpus in sanctis suis
ad vitam ęternam prędestinauit quicquid
per illa animalia in morib' hominũ signi-
ficatum est. Cum queris/ quare christian'
non animalib' immolatis/ carnis ⁊ sangui
nis sacrificia offerat deo: si christus nõ ve-
nit legem soluere sed adimplere? Respon-
deo: immo propterea magis hęc christia-
nus iam offerre non debet: quia ea quę ta-
libus rerum figuris illi prophetabant/ im-
molatione carnis ⁊ sanguinis sui christus
impleuit. Cum queris/ cur azyma sicut iu- Exo.12.
dęi nõ obseruet christianus: si christus nõ Matth.5.
venit legem soluere sed adimplere? Re-
spondeo: immo propterea magis hoc non
obseruat christianus: quia q̄ illa figura ꝓ-
phetabatur/ expurgato veteris vitę fermẽ 1.Cor.5.b.
to/ nouã vitã demonstrãs christus imple-
uit. Cum queris/ cur de carne agni christia-
nus pascha nõ celebret: si christ' nõ venit

legem soluere sed adimplere? Respondeo:
immo propterea christianus iam sic pa/
scha nō celebrat: qꝛ id qđ illa figura ꝑnun/
ciabatur / agnus immaculatus sua passiōe
christus impleuit. Cum queris quā ob cau
Leuit. 23. sam neomenias in lege mādatas non cele/
Matth. 5. b. bret christianus / si christus nō venit legem
soluere sed adimplere? Respondeo: immo
ꝓpterea iam christian⁹ ista nō celebrat: qꝛ
propter qđ prenūciādū celebrabant / iam
christus impleuit. Celebratio em̄ noue lu/
ne prenunciabat nouam creaturā: de qua
2. Cor. 5. d. dicit apostolus: Si qua igitur in christo
noua creatura / vetera transierunt: ecce fa/
cta sunt noua. Cum queris / cur illa singu/
Leuit. 23. larum quarūq; imundiciarū baptismata
que in lege precipiūt nō obseruet christia/
Mat. 5. b. nus / si christ⁹ nō venit legem soluere ſ ad/
implere? Respōdeo: inde poti⁹ hec nō ob/
seruare christianū: quia figure futurorum
erant quas christus impleuit. Venit enim
Roma. 6. a. consepelire nos sibi per baptismū in mor/
tem: vt quēadmodum christus resurrexit a
mortuis / sic ⁊ nos in nouitate vite ambule
mus. Cum queris / quid cause est vt sceno/
phegia nō sit solēnitas christianorū / si lex
a christo adimpleta est / nō soluta? Respō/
deo: tabernaculū dei fideles esse / in quib⁹
charitate sociatis ⁊ quodāmodo cōpactis
habitare dignat: ⁊ ideo magis illud nō ob/
seruari christianis: quia iam christus in ec/
clesia sua qđ illa figura ꝓphetice ꝓmitte/
bat / impleuit. Ca. XI

E t nunc quidem ista ꝓ suscepto ne/
gocio / ne silentio preterirent / quā/
ta potuimus breuitate ꝯstrinxim⁹:
Ceterū mēbratim articulatimq; discussa / li/
bros magnos multosq; fecerūt / nihil aliud
in eis q̄ christum ꝓphetatum ostendētes:
Ita fit vt omia que ex illa scriptura ꝓpte/
rea putatis non obseruari a christianis / q
ea christus soluerit / ꝓpterea potius repe/
riantur non obseruari a christianis / q ea
christus impleuerit. Ipsa quippe talium
figurarum obseruatio / prenunciatio chri/
sti fuit. Unde quid mirū est / qđ absurdū:
immo quid nō cōgruum ⁊ consentaneū: si
post eius cessauit aduentum / quicq̄d ideo
fiebat / vt ei⁹ prenunciaret aduentū? Figu/
re igitur rerū que ad hoc obseruabant / vt
ipsa earum obseruatione ventur⁹ christus
ꝓphetaretur / vsq; adeo nō debēt ꝓpterea
putari per christi aduentum non implete:
qꝛ illo veniēte nō obseruabant / vt nisi iam
ꝑ aduētū christi implerent / adhuc obserua/
rent. In nullū aūt nomē religiōis seu verū
seu falsū coagulari hoies possūt / nisi aliq̄ si/
gnaculorū vel sacramētorū visibiliū ꝯsortio
colligent: quorū sacramētorū vis inenarra/
bilit valet plurimū / ⁊ iđ ꝯtēpta sacrilegos
facit. Impie quippe ꝯtemnit / sine qua nō
potest perfici pietas. Ca. XII.

V erūtamē quia visibilia sacramen/
ta pietatis inesse possunt etiā im/
pijs: sicut habuisse sanctū baptis/
mum etiā magum simonē legim⁹: fiunt ta/ Act. 8. c.
les quales apostol⁹ ait: Habentes formā 2. timoth. 3. a.
pietatis / virtutem autē eius abnegantes.
Uirtus autē pietatis est finis precepti: id 1. timoth. 1. a.
est charitas / de corde puro ⁊ cōsciētia bona
et fide nō ficta. Unde apostolus petr⁹ cū
de sacramēto arce in qua noe dom⁹ a dilu/
uio liberata est loqueret: Sic ⁊ vos inq̄t si/ 1. Pet. 3. d.
mili forma baptisma saluos fac. Et ne sibi
sufficere putarēt visibile sacramentū ꝑ qđ
habebāt formā pietatis / ⁊ ꝑ malos mores
perdite viuēdo / virtutē eius abnegarent /
cōtinuo subiecit: Nō carnis depositio sor/
dium: sed ꝯscientie bone interrogatio.

P Roinde prima sacra/ Ca. XIII.
mēta que obseruabātur ⁊ celebra/
bantur ex lege / prenunciatiua erāt
christi venturi: que cum suo aduentu chri/
stus impleuisset / ablata sūt: ⁊ ideo ablata
quia impleta: nō em̄ venit legem soluere / Matth. 5. b.
sed adiplere: ⁊ alia sūt īstituta virtute ma/
iora / vtilitate meliora / actu faciliora / nu/
mero pauciora: tanq̄ iusticia fidei reuela/
ta / et ī libertatē vocatis filijs dei: iugo ser/
uitutis ablato / qđ duro ⁊ carni dedito po
pulo congruebat. Ca. XIIII

V erūtamē si antiqui iusti qui sacra/
mentis illis intelligebant ventu/
ram prenunciari reuelationē fidei:
ex qua licet adhuc operta ⁊ abscōdita / mu/
nera tamen pietatis intellecta / etiā ipsi vi/
uebant: quia in hac vita nemo esse potest
iustus / nisi qui ex fide viuit. Si ergo antiq̄ Roma. 1. b.
iusti pro illis prenunciatiuis sacramentis
et rerū nondum impletarum figuris / om/
nia dura ⁊ horrenda perpeti parati fuerūt /
et pleriq; ꝑpessi sūt: Si tres pueros danie/
lemq; predicamus / quia de mēsa regis cō/ Daniel. 1. b.
taminari noluerunt: qđ erat contra illi⁹ tē/

2. Machab. 7. a. poris sacramētū: Si machabeos cū ingenti admiratione ꝑferim⁹: quia escas qb⁹ nūc christiani licite vtunē attingere noluerūt: qꝛ tunc pro tpe ꝓphetico nō licebat: quāto magis nūc pro baptismo christi/ pro eucharistia christi/ pro signo christi ad oia pferenda paratioꝛ debet esse christian⁹/ cū illę fuerint ꝓmissiones rerum cōplendarū: hęc sint indicia cōpletaꝝ? Qd enī adhuc ꝓmittitur ecclesię: id ē corpori christi/ et ī manifestatione ꝑdicaē/ et in ipso capite corporis saluatore: id est in ipso mediatore dei ꝛ ho
1. timoth. 1. b minū/ homine christo iesu: iam vtiqꝫ cōpletum est. Quid enī ꝓmittiē/ nisi vita ęterna ex resurrectione a mortuis? Hoc iam cō
Joh. 1. b. pletū est in illa carne qđ verbū factum est/ et habitauit in nobis. Tunc ergo ꝛ occulta erat fides: nam eadem credebāt/ eadēqꝫ sperabant oēs iusti ꝛ sancti etiam temporꝝ illorum/ et ꝓmissiua erant illa oia sacramēta/ omnisqꝫ ritus ille sacroꝝ: nūc autem re
Gal. 3. d. uelata est fides in quā conclusus erat populus quando sub lege custodiebaē: et qđ fidelibus promittiē in iudicio/ iam comple
Math. 5. b. tū est ī exēplo: per eum qui legē ꝛ prophetas non venit soluere sed adimplere.

Quapropter quęritur (Ca. XV

quidem inter scrutatores sanctaꝝ scripturaꝝ: vtrum tantū profuerit antiquis iustis fides passuri ꝛ resurrecturi christi/ quā vel reuelationib⁹ discebāt vel ī prophetis intelligebāt/ quantū nunc prodest fides passi ꝛ resuscitati: an ipsa effusio
Exo. 12. sanguinis agni dei/ quę facta est: sicut ipse
Mat. 27. c. dicit/ pro multis in remissionē peccatorum aliquid vtilitatis ꝛ purgationis vel dederit vel addiderit/ etiam his qui hoc futurū credētes anteqꝫ fieret/ ex hac vita migrauerant: et vtrū mors eius ad liberationē etiam mortuos visitauerit. Sed nūc istam quęstionem vel pertractādo discutere vel aliquid in ea repertum etiam confirmādo definire/ et longum est/ et huic operi nō necessarium.

Ca. XVI

Interim aduersus calūniosam imperitiam fausti demonstrare suffecerit: quāto errore delyrēt/ qui putant signis sacramētisqꝫ mutatis/ etiā res ipsas esse diuersas/ quas ritus prophetic⁹ ꝑnūciauit ꝓmissas/ et quas ritus euāgelicus annūciauit impletas: aut qui censent cū res eędem sint/ nō eas alijs sacramentis annūciari debuisse cōpletas qꝫ his qbus adhuc cōplendę ꝑnunciabanē. Si enī soni verboꝝ quib⁹ loqmur pro tempe cōmutātur/ eademqꝫ res aliter enūciatur faciēda/ aliē facta: sic ista ipa duo verba q̄ dixi facienda et facta nec parib⁹ moraꝝ interuallis nec ijsdem vel totidē litteris syllabisve sonuerūt: quid mirū si alijs mysterioꝝ signaculis passio ꝛ resurrectio christi futura ꝓmissa est/ alijs iam facta annūciaē: qm̄quidem ipsa verba futurū ꝛ factū/ passurus et passus/ resurrectur⁹ ꝛ resurrexit: nec tendi ęqualiē/ nec similiē sonare potuerūt? Quid enī sūt aliud queqꝫ corporalia sacramēta/ nisi quędā quasi verba visibilia/ sacrosancta quidē: verūtñ mutabilia ꝛ tpalia? De⁹ enī ęternus est/ nec tñ aqua ꝛ ois illa actio corpalis quę agitur cū baptiçam⁹ et fit et transit/ ęterna est: vbi rursus etiā illę syllabę celeriter sonantes ꝛ transeūtes cū diciē deus/ nisi dicanē/ non consecraē. Hęc oia fiunt ꝛ transeūt/ sonant ꝛ trāseunt: virtus tñ quę per ista operaē iugiter manet/ ꝛ donū spiritale qđ per ista insinuatur ęternū est. Qui ergo dicit: si christus legē ꝛ prophetas non soluisset/ illa sacramēta legis ꝛ ꝓphetarū in christianoꝝ congregationibus et celebrationib⁹ ꝑmanerent: potest dicere si christus legem ꝛ prophetas nō soluisset/ adhuc promitteret nascitur⁹/ passur⁹/ ꝛ resurrecturus: cū ideo magis hęc non soluerit sed adimpleuerit: quia iam nō ꝓmittitur nascitur⁹/ passur⁹/ ꝛ resurrectur⁹/ qđ illa sacramēta quodāmodo ꝑsonabant: sed annūciaē ꝙ natus sit/ passus sit/ resurrexerit: qđ hęc sacramēta quę a christianis aguntē iam personant. Qui ergo venit legē ꝛ ꝓphetas non soluere sed adimplere: ipa adimpletione abstulit ea/ per quę adhuc promittebaē implendū/ qđ iam constat impletū: tanqꝫ si verba ista tolleret/ nasciturus/ passur⁹/ resurrectur⁹: q̄ cū adhuc futura essent recte dicebanē: ꝛ institueret dici/ nat⁹ est/ passus est/ resurrexit: quę illis cōpletis et ob hoc ablatis recte dicunē.

Ca. XVII

Sicut ergo ista verba/ ita illa ꝑoris populi sacramēta: qꝛ ꝑ eū qui non venit legē ꝛ ꝓphetas soluere s; adimplere/ iam impleta sūt: ideo tolli mutariqꝫ debuerūt: qđ ꝑmis christianis q ex iudęis crediderāt/ donec contra tam diuturnam ꝯsuetudinē paulatim ꝑsuaderetē atqꝫ

ad intellectū pfectū perducerent: Et quia
ita nati erant atq instituti/ sciuerunt eos
apostoli patriū ritum traditionēq serua/
re: et eos quib⁹ hoc opus erat vt congrue/
rent illorum tarditati moribusq monue/
Act.16.a. runt. Jnde est q timotheū iudea matre z
greco patre natum/propter illos ad quos
tales cum eo venerat etiam circūcidit apo
stolus: atq ipse inter eos morē huiusmo/
di custodiuit/non simulatione fallaci/s cō/
silio prudenti. Neq enī ita natis z ita in/
stitutis noxia erant ista: q̄uis iam nō eēnt
significādis futuris necessaria: magis q̄p/
pe noxium erat ea tanq noxia phibere in
his hominib⁹ vsq ad quos durare debue/
Math.5.b. runt: qm̄ christus qui omēs illas pphetias
implere venerat/ sic eos initiatos inuene/
rat/ vt iam decetero qui nulla tali necessitu
dine tenerent/sed ex diuerso veluti parie/
Eph.2.c. te: id est ex preputio ad illum angularē la/
pidem qui christus est puenirent/ ad nul/
la talia cogerent. Si autē his qui ex circū/
cisione venerant talibusq sacramētis ad/
huc dediti erant/vltro vellent sicut timo/
theus conferre congruentiā/non prohibe/
rentur: verū si in hmōi legis operib⁹ puta/
rent suam spem salutēq contineri/tanq a
certa pernitie vetarent. Unde ē illud apo/
Gal.5.a. stoli: Ecce ego paulus dico vobis: quia si
circūcidamini/christus vobis nihil prode/
rit. Circūcidamini.s. sicut ipsi volebant: si/
Act.15.a. cut eis a q̄busdam deprauatis psuasū erat
q sine his legis operib⁹ salui esse non pos/
sent. Nam cū gentes ad christi fidē ita ve/
nirent: maxime per pauli apl̄i p̄dicationē/
sicut venire debuerūt: vt nullis eiusmodi
obseruationib⁹ onerarent: quia et insolita
ista/maxime circūcisione grādes etate re/
formidantes deterrerent a fide/et non ita
nati vt talib⁹ sacramētis imbuerent: si mo
re pristino proselyti fierent/ tanq christus
per illa mysteria venturus adhuc pmitte/
retur. Cū ergo sic venirēt ad fidem/vt iam
ex gentibus venire oportebat/non intelli/
gentes qui ex circūcisione venerāt/cur sibi
illa pmissa essent/ et cur gentib⁹ imponēda
non essent: quibusdā carnalib⁹ seditionib⁹
ceperant ecclesiam pturbare/ q gētiles ad
dei populū accedētes/non solennit psely/
ti fierent in carnis circūcisione: et ceteris
huiuscemodi obseruationib⁹ legis: atq in
his erant qui hoc ideo fieri magnopere in/
sistebāt: q timebāt iudeos inter q̄s versa/
bant. Cōtra hos apl̄s paulus multa scrip/
sit. Nam in horum simulationē etiam pe/ Gal.2.c.
trum adductū/fraterna obiurgatione cor/
rexit. Sed posteaq in vnū apl̄i congrega/ Act.15.d.
ti/etiam concilio suo censuerūt gentes ad
huiusmodi opera legis non esse cogēdas:
displicuit quibusdā ex circūcisione christia
nis: non valentib⁹ mente discernere/ illos
solos ab huiusmodi obseruationib⁹ non
fuisse prohibēdos: quos fides que reuela/
ta est his iam imbutos inuenerat: vt in eis
iam consūmaret ipsa actio pphetica: quos
ante adimpletionē pphetie iam tenuerat:
ne si et ab ipsis remoueret/improbata po
tius q terminata videret. Si aūt z genti/
bus imponeret/aut non christi pmittendi
causa instituta esse: aut adhuc christū pro/
mittere putaret. Primus itaq populus
dei anteq christus veniret legem prophe/ Math.5.b.
tasq adimplere: illa omnia que hunc pro/
mittebāt obseruare iubebant: liber in eis
qui hec quo pertinerēt intelligebāt: seru⁹
autem in eis qui hoc non intelligebant.
Posterior ergo populus accedens ad fidē
qua iam christus venisse passus esse ac re/
surrexisse predicabat: Jn his q̄dem homi/
nibus quos iam talib⁹ sacramētis institu/
tos eadem fides inuenerat: nec cogebatur
ista obseruare nec prohibebat. Jn his aūt
qui talibus vacui nulla generis/ nulla cō/
suetudinis vel congruētie necessitudine re
tenti crediderāt/etiam prohibebat: vt per
eos iam inciperet apparere illa omnia pro
pter promittendū christū fuisse instituta:
quo veniente atq hec promissa adimplen
te/iam oportere cessare. Ca.XVIII

Hoc igitur temperamentū modera
mentumq spiritussancti p aplos
operantis/cum displicuisset q̄bus/ Act.15.
dam ex circūcisione credentib⁹ qui hec nō
intelligebant/ in ea peruersitate manserūt
vt et gentes cogerent iudaiçare. Hi sūt q̄s
faustus simoniacianorū vel naçarenorum
noīe cōmemorauit: qui vsq ad nostra tem
pora iam quidē in exigua/sed adhuc tn̄ vel
in ipsa paucitate pdurant. Quid habēt er/
go isti vnde legi et prophetis calūnientur
q eos christus soluere venerit potius q
adimplere: quia christiani non obseruāt q̄
ibi precepta sūt/cum ea sola non obseruēt
per que christus pmittebat: et ideo non

obseruēt magis/quia eadem ꝓmissa iam
christus impleuit: Nec adhuc ꝓmittunt/qꝛ
iam impleta sunt: eorumq; ꝓmissiua signa
in eis terminari debuerūt/quos fides chri-
sti hec adimplēdis iam talib⁹ imbutos in-
uenerat? Nunqd eñ nō obseruāt christia-
Deut. 6.a ni qd̄ i illa scriptura ē: Audi israel/dn̄s de⁹
tuus de⁹ vn⁹ est: Nō facies tibi idolū/et ce-
tera huiusmodi? Nunqd nō obseruāt chri-
Exo. 20 et Deut. 5. stiani qd̄ ibi dicit: Nō accipias nomen dn̄i
dei tui in vanū? Nunqd ipsum sabbatū qd̄
ad intelligendā veram requiē pertinet/nō
obseruant christiani? Nunqd honorē parē-
tibus christiani non deferūt/qd̄ ibi pręce-
ptum est? Nunqd a fornicationib⁹/aut ho-
micidijs/aut furtis/aut falsis testimonijs/
aut a ꝯcupiscēda vxore ꝓximi/nō se tempe-
rant christiani: que oīa in illa lege conscri-
pta sunt? Hec pręcepta sunt morū: illa sa-
cramenta sunt ꝓmissoꝝ. Hec implent per
adiuuantē gratiam: illa per redditā veri-
tatem: vtraq; per christū et illam gratiam
semp donantē: nunc etiam reuelantē/⁊ hāc
veritatē nūc promittentē/ nūc exhibētem:
Joh. 1.b. quia lex per moysen data est: gratia autē ⁊
veritas per iesum christū facta est. Deniq;
ista que in recte viuente consciētia ꝯseruā-
Gal. 5.b. tur/fide per dilectionē operāte complent:
illa ṽo que in ꝓmittente significatiōe ver-
sata sunt/rebus redditis trāsierūt. Ita ⁊ ip-
sa non soluta/sed adimpleta sunt: quia ea
nō irrita nec fallacia christus ostēdit: cū id
qd̄ eoꝝ significatiōe ꝓmittebat exhibuit.

(Ca. XIX

Non itaq; sicut faust⁹
Math. 5.b opinat/q̄dā dn̄s iesus christus ad-
impleuit/que ab antiq̄s iustis iam
Al. t moysi dicta erant ante legē t mosecos: sicuti est:
Exo. 20.b Nō occides: qd̄ non ꝯtrario redarguit/sed
magis firmauit: cū et ab ira ⁊ a cōuitio re-
uocauit: quedam ṽo soluit/ que ꝓpria vi-
Exo. 21.c debant legis hebręoꝝ: sicuti est: Oculū p
oculo/dentem pro dente: qd̄ videt potius
Math. 5.f. abstulisse q̄ ꝯfirmasse/cum ait: Ego aūt di-
co vobis/non resistere malo: sed si quis te
percusserit in maxillā tuā dexterā: prębe
illi et alteram ⁊c. Nos eñ dicim⁹ etiā hec
que isti putant soluisse christū velut cōtra-
ria referendo: et tūc ꝓ tpe bn̄ fuisse institu-
ta: et nūc a christo nō soluta/s; adimpleta.

(Ca. XX

Proinde primū ab his
quero: vtrū illi antiq̄ iusti/enoch ⁊
seth: hos eñ potissimū faustus cō-
memorat: et si qui alij non solū ante moy-
sen/sed et si q̄ ante abraā fuerūt/ irati sint
fratri sine causa/aut dixerunt fratri/fatue.
Si eñ non dixerūt: cur non ⁊ talia docue-
runt? Qd̄ si et talia docuerūt/ quero quē-
admodū vel eoꝝ iusticiā doctrinamq; chri-
stus adimpleuerit addēdo: Ego autē dico Math. 5.b
vobis: si q̄s irascit fratri suo/ aut si q̄s di-
cit racha/aut si quis dicit fatue: reus erit vl'
iudicij vel concilij vel gehennę ignis: quā-
doquidē et illi eodem modo viuendū mo-
nebāt? An ignorabāt illi iusti frenandam
esse iracūdiam/ nec petulāti cōuitio fratrē
lacessēdū: aut nouerāt quidem/ sed ab his
se abstinere non poterāt? ergo rei erāt ge-
hennę: quō igitur iusti? Profecto eñ nec
imperitā rerum ad suū officiū pertinentiū
nec intemperantē audes dicere eoꝝ fuisse
iusticiā/ intantū vt eos faceret reos gehē-
nę. Cur ergo illam legē sm quā viuebant
antiqui iusti/hec addendo christus imple-
ret: cum eoꝝ quoq; iusticia sine istis esse nō
posset? An dicturus es q̄ pręceps iracun-
dia et lingua improba exquo venit christ⁹
cepit ad iniquitatē pertinere: antea ṽo nō
erat iniquū vel corde vel ore ista cōmitte-
re? Sicut in quibusdā rebus pro temporū
proprietatib⁹ institutis inuenim⁹ nūc ali-
quid nō licere/qd̄ ante licuerit: vel qd̄ ante
non licuerit/nūc licere. Nō vsq; adeo desi-
pis vt hoc dicas: sed etiā si dicas/ respon-
debit tibi/q̄ sm istū intellectū christus nō
adimplere venerit qd̄ legi ātique defuit: s;
legem instituere que nō fuit. Si dicere fra-
tri fatue/cum apud antiquos iustos nō fu-
isset iniustum: nūc ita iniustum esse christ⁹
voluit/ vt quisq̄s hoc dixerit: re⁹ sit gehē-
nę. Proinde nōdū inuenisti cui nam legi
hec aliquādo defuerūt: quibus nūc addit
eam christus impleret.

Ca. XXI

An forte lex non męchādi apud il-
los iustos ātiquos semiplena erat
donec a dn̄o adimpleret addente:
ne quis ad ꝯcupiscendū videat mulierē?
Sic eñ cōmemorasti ipsam sententiā: Au- Math. 5.d.
distis dictum esse: Non męchaberis: Ego Exo. 20.b.
autē dico vobis: nec ꝯcupiscatis quidem.
Adimpletio est inq̄s. Explica plane ipsa
verba euangelica: noli tuis extenuare qd̄
dictum est: et vide quid de illis antiquissi-
mis iustis senseris. Audistis inq̄t: quia di-
ctum est: Nō męchaberis: Ego autē dico

vobis: si qs viderit mulierē ad ꝯcupiscendum eam: iam mechat' est eā in corde suo. Jta ne vero illi iusti/ sed vel enoch/ vel si q eis similes fuerint mechabanť in cordibus suis: et aut nō erat cor eoꝝ templū dei/ aut mechabanť in templo dei? Qđ si non audes dicere: quō etiā de hac re legem illoꝝ quę apud illos iam tunc plena erat/ modo veniēs christus impleuit? Ca. XXII

Leuit'.19.c. Matth.5.e. Ro.1.a. Phil.1.b. Ar nō hꝫ t nō
Et nō iurādo aūt/ q2 τ hic illoꝝ legē a christo adimpletā esse dixisti/ nō possum affirmare āntiquos iustos nō iurasse: Nam et paulū aplm iurasse nō inuenim'. De vestro autem ore nō tolliť crebra iuratio/ cū iuretis per lumē qđ amatis cū muscis: Neq3 eñ lumē illud mentiū ab istis oculis penitus alienū: qđ illuminat omnē hoiem venientē in hunc mundū: nostis aliqua ex parte cogitare: Et p dñm vestrum manicheū/ qui manes lingua patria vocabať: sed vos vt apud grecos nomē insanię vitaretis/ vel vt declinato τ ꝓlongato noīe/ q̄si fusionē addidistis/ vbi amplius laberemini. Sic eñ mihi qdā vestrū exposuit/ cur appellat' sit manichę': vt. s. in greca lingua tanq̄ māna fundere videreť: q2 grece/ fūdit/ chei/ dicit: vbi quid egerit/ nescio/ nisi vt expressius vobis somniaremini insaniā. Neq3 eñ addidistis in parte priore noīs vnam litterā/ vt agnosceref māna: sed addidistis in posteriore duas syllabas/ non appellātes māncheū/ sed manicheū: vt nihil aliud vobis tam ꝓlixis τ vanis sermonibus suis nisi insaniā fundere sonaret. Sępissime iuratis τ per paracletū: nō sane

Joh.14.d.
illum quē christus discipulis ꝓmisit τ misit: sed per eum ipsum/ vt latine nomē eius interpreter/ insani fusorē. Cum ergo iurare nunq̄ desinatis/ vellem scire quō intelligatis hanc quoq3 legis partē/ quā vultis antiquissimā intelligi/ q̄ vobis dñs adimpleuerit: et magis propť iuratiōes apli. Nam vestra quę auctoritas est vel vobisipsis/ nedum mihi aut cuiq3 homini: vnde puto iā clarere q̄ sit aliter accipiendū qđ ait christus: Nō veni legē soluere sed adimplere: non his videlicet additamētis quę vel ad expositionē ꝑtinēt propositarū antiquarū sententiarū/ vel ad ꝯuersationē non adimpletionem. Ca. XXIII

Exo. 20. Matth.5.
q Uia eñ non intelligebāt homicidiū nisi ꝑemptionē corporis humani per quā vita ꝑuareť/ aperuit dñs omnē iniquū motū ad nocendū fratri in homicidij genere putari. Uñ et iohānes dicit: Qui odit fratrē suū/ homicida est. Et q2 putabant tm̄modo corpalē cum fęmina illicitā cōmixtionē vocari mechiā/ demonstrauit magister etiam talem ꝯcupiscētiā nihil esse aliud. Jtē q2 peierare graue peccatū ē: nō iurare aūt/ sicut verū iurare/ nullū peccatū est: sed longius remot' est a falsū iurādo/ q nec iurare consueuit/ q̄ qui verū iurare ꝓclivis est: maluit nos dñs et non iurantes non recedere a vero/ q̄ verū iurantes ꝓpinquare piurio. Jtaq3 et apl's in sermonib' quos habuisse narrať/ nunq̄ iurauit: ne iurandi ꝯsuetudine aliqñ vel nesciuis in periuriū laberet. Jn scripturis aūt vbi est cōsideratio maior atq3 ꝑpensior/ pluribus locis iurasse inuenit: ne quisq3 putaret etiā verū iurādo peccari/ sed potius intelligeret humanę fragilitatis corda/ non iurādo totius a piurio conseruari. Quib' perspectis inuenim' nec illā esse destructa/ sic faustus putat/ quę velut proprie vult ad moy sen pertinere. Ca. XXIIII

1 Joh.3.c.
Cōcor.22.q.1.c. in nouo et c. ita q̄.
Ro.1.a. Phil.1.b.

n Am et hic quęro ab istis/ cur ꝓpriū velint esse legis moysi: qđ dictum est antiqs: Diliges proximū tuū: τ oderis inimicū tuū: An τ apl's paulus/ nō dixit hoies quosdā deo odibiles: et vtiq3 ī hac admonitiōe ipse dñs ad hoc nos hortatur vt imitemur deū: Ut sitis inquit filij patris vestri q in celis est: q facit solē suum oriri sup bonos τ malos: et pluit super iustos et iniustos. Quęrendū itaq3 est/ quō intelligať exemplo dei/ cui dixit quosdam odibiles/ paulus/ odio habēdos inimicos. Et rursus exēplo dei: qui facit solem suum oriri sup bonos τ malos: et pluit sup iustos et iniustos. Diligēdos inimicos sic apparebit dñm male intelligētib' id qđ dictum est: oderis inimicū tuū/ inferre voluisse qđ oīno nō norāt vt diligerēt inimicos suos. Utrūq3 aūt quō seruādū sit/ longū est disputare. S3 ad istos interim quib' generaliter displicet: Si qs oderit inimicū suū/ est nobis sermo q eoꝝ frontē ꝑmat/ cū eos interrogam'/ vtrū diligat deus eoꝝ gentem tenebrarū: aut si propterea nūc inimici diligendi sunt/ q̄ habeāt partē boni: cur non ob h̄ eos et odisse debem' q̄ habeāt partē mali? Ea quippe regula et hoc soluiť doce

Leuit'.19.c Deut.23.b. Ro.1.d.
Matth.5.g.

turq̃ nõ esse ꝯtrariũ qđ in antiq̃ scriptura
Deut.23.b. dictũ est: Oderis inimicũ tuũ: et in euãge
Math.5.g. lio: Diligite inimicos vr̃os: q̃ vnusquisq̃
iniquus homo inquãtũ iniquus ẽ/odio ha
bendus ẽ: inquãtũ aũt homo ẽ/ diligẽdus
est/ vt illud qđ in eo recte odim⁹ arguam⁹:
id est vitiũ: q̃ possit illud qđ in eo recte di
ligimus. i. humana ipsa natura emendato
vitio liberari. Hęc inquã regula ẽ qua et
oderim⁹ inimicũ propt̃ id qđ in eo malum
est. i. iniq̃tatẽ: et diligam⁹ inimicũ propt̃ id
qđ in eo bonũ est. i. socialem rationalemq̃
creaturã: nisi q̃ nos non eũ ꝑ naturã vel su
am vel alienã/ sed ꝑ ꝓpriã volũtatẽ malũ
esse cõuincim⁹. Illi aũt ꝑ naturã gentis te
nebrarũ putãt esse hominẽ malũ: quã ſm
ipsos deus totus timuit/ anteq̃ in parte
vinceret: et in parte ab ea sic victus est/ vt
nec totus liberaret. Audito igit̃ ⁊ nõ intel
Deut.23.b. lecto q̃ antiq̃s dictũ erat: Oderis inimicũ
tuũ: ferebant̃ hoĩes in hoĩs odiũ/ cũ debe
rent nõ odisse nisi vitiũ. Hos corrigit dñs
Math.5.g. dicendo: Diligite inimicos vr̃os: vt q̃ iam
Ibidẽ.b. dixerat: Nõ veni legẽ soluere sed adimple
re: ideoq̃ de odio inimici qđ scriptũ est in
lege/ nõ solueret: Pręcipiẽdo vtiq̃ vt dili
gam⁹ inimicos/ cogeret nos intelligere: q̃
nam modo possem⁹ vnũ eundẽq̃ hoĩem ⁊
odisse propt̃ culpã/ et diligere propt̃ natu
ram. Sed h̃ ad ꝑuersas eorũ mẽtes intelli
gere multũ est. Urgendi sunt tñ vt scđm
calũnię suę ꝑditam rationẽ/ vel poti⁹ amẽ
tiam/ defendãt deũ suũ: quẽ nõ possunt di
cere dilectorẽ gentis tenebrarũ: ideoq̃ ad
eius exemplũ non habent quẽadmodum
hortent̃/ vt suũ quisq̃ diligat inimicũ. Po
tius eñ genti ipsi tenebrarũ dilectionẽ ini
mici tribuere potuerũt q̃ deo suo. Illa q̃p
pe sicut delyrãt/ vicinã sibi lucẽ atq̃ ꝯtiguã
ꝯcupiuit/ eaq̃ frui voluit: atq̃ vt frueretur
inuadere cogitauit. Neq̃ ista culpa ẽ cum
verũ ⁊ beatificũ bonũ appetit̃. Uñ ⁊ dñs
Math.11.b dicit: Regnũ cęlorũ vim patit̃: et q̃ vim fe
cerint diripiẽt illud. Ecce gens tenebrarũ
ſm eorũ vanitatẽ/ vim facere ac diripere vo
luit bonũ qđ amauerat/ ei⁹ claritate ⁊ spe
cie delectata: nec eam vicissim de⁹ dilexit:
sed odio detestãs/ frui se volentẽ funditus
eradicare molit⁹ est. Si ḡ mali amãt bonũ
qđ fruant̃: boni aũt oderũt malum quo nẽ
polluant̃: respondente manichęo: qui nã
eorũ impleant qđ dñs ait: Diligite inimi
cos vestros. Ecce si has singulas repugnã
tesq̃ sententias esse vultis: deus vester
fecit qđ scriptum est in lege moysi: Oderis Deut.23.b.
inimicũ tuũ: et gens tenebrarũ qđ scriptũ
est in euãgelio: Diligite inimicos vestros: Math.5.g.
Q̃d q̃ nec fingẽdo iuenire potuistis/ quo pa
cto dirimatis questionẽ inter muscas luci
petas/ et blatas lucifugas: vtrãq̃ eñ pro
lem gentis tenebrarũ esse contẽditis. Un
de ergo illę amãt a se alienam lucẽ: illę au
tem hanc auersando sua potius origine de
lectant̃. An mũdius nascunt̃ muscę in feti
dis cloacis/ q̃ blatę in obscuris cubiculis?

Am v̊o illud qđ an (Ca. XXV
i tiquis dictũ est: Oculum pro ocu Exo.21.c.
lo/ dentem pro dente: quõ contra Math.5.f.
rium habet qđ ait dñs: Ego aũt dico vo
bis/ non resistere malo: sed si quis ꝑcusse
rit te in maxillam tuam dexterã/ prębe illi
et alteram ⁊c̃. Quiquidem ⁊ illud antiquũ
ad reꝓmẽdas flammas odiorũ sęuientiũq̃
imoderatos animos refrenandos a pręce
pto est. Quis eñ tandem facile contentus
est tãtũ reponere vindictę/ quantũ accipit
iniurię? Nonne videm⁹ homines leuit̃ lę
sos moliri cędem/ sitire sanguinẽ: vixq̃ in
uenire in malis inimici vnde satient̃? Quis
pugno percussus/ non aut iudicia concitat
in damnationẽ eius qui percusserit: aut si
ipse repercutere velit/ totũ hominẽ/ si non
etiã telo aliquo arrepto pugnis calcibusq̃
contundit? Huic igitur imoderatę ac per h̃
iniustę vltioni/ lex iustum modum figens/
pęnam talionis instituit: hoc est/ vt qualẽ
quisq̃ intulit iniuriam/ tale suppliciũ pen
dat. Proinde oculum pro oculo/ dentẽ ꝓ
dente: non fomes sed limes furoris est: nõ
vt id qđ sopitum erat hinc accenderet̃: sed
ne id qđ ardebat vltra extenderet̃ imposi
tus. Est eñ quędam iusta vindicta iusteq̃
debetur ei qui fuerit passus iniuriam: Un
de vtiq̃ cum ignoscim⁹/ de nostro quodã
modo iure largimur. Unde etiam debita
dicuntur quę in oratione dñica humanit⁹ Math.6.b.
dimittere monemur: vt nobis nostra diui
nitus dimittant̃. Qđ aũt debet̃ etsi beni 14.q.1.c.
gne dimittit̃/ nõ tñ inique repetit̃: Sed si qđ debet̃
cut in iurãdo/ etiã qui verũ iurat ꝓpinquat
periurio: vnde lõge abest q̃ oĩno nõ iurat:
et q̃uis non peccet qui verum iurat: remo
tior tñ a peccato ẽ qui nõ iurat. Unde ad
monitio non iurãdi/ conseruatio est a pec

cato periurij. Ita cum peccat qui per imo
deratione͞ iniuste vult vindicari: non pec/
cet autem qui modum adhibet iuste vult
vidicari: remotior e͞ a peccato iniuste vin/
14.q.c. dicte qui non vult oino vindicari. Peccat
qd debet em̄ qui exigit vltra debitu͞: non peccat au/
tem qui exigit debitum: sed tutius longe
est a peccato iniusti exactoris/ qui oino no͞
exigit debitum: presertim ne cogatur ꝛ ip/
se reddere debitu͞ ab eo q nullu͞ habet de/
bitum. Possem ergo et ego sic ista pone/
re: Dictu͞ est antiquis: non iniuste vindica
bis: ego autem dico/ ne vindicetis quide͞:
adimpletio est: sicut de iura͞do faustus ait:
Dictum est: no͞ peierabis: ego autem di/
co/ ne iuretis quide͞: eque adimpletio est.
Poteram ergo ꝛ ego ita dicere: si mihi per
hec adiecta verba qd legi defuit a christo
additum videret: ac non potius id qd lex
volebat efficere/ ne iniuste se quisq͞ vindi/
cando peccaret: co͞seruari tutius si oino se
non vindicaret: sicut id qd volebat effice/
re/ ne quisq͞ peiera͞do peccaret/ conseruari
tutius si non iuraret. Nam si co͞trariu͞ est:
Oculu͞ pro oculo: et qui percusserit te in ma/
xillam prebe/ illi et alteram: cur non sit con/
trarium: reddens dn̄o iusiurandu͞ tuu͞: ꝛ no
li iurare oino: et tn̄ illa͞ non destructionem
sed adimpletione͞/ faustus arbitrat: qd ꝛ h
debuit arbitrari? Nam si verum iurat/ ad/
impletur dicendo: Ne iures: cur non ꝛ iu/
ste vindicta adimplet/ dice͞do: Ne vindi/
ces? Sicut ego in vtroq͞ conseruatione͞ esse
arbitror a peccato: quo vel falsum iuratur
vel iniuste vindicat: q͞q͞ hoc de donanda
oino vindicta valeat: etiam ad illud vt di/
mitte͞do huiusmodi debita/ etiam nobis
dimitti mereamur. Sz duro populo mo/
dus prius adhibe͞dus fuit/ quo discerneret
non egredi debitu͞: vt edomita ira que ad
imoderatam vindicta͞ rapit: iam qui velit
tra͞quill' atte͞deret qd ipse deberet qd sibi
relaxari a dn̄o cuperat: vt hac co͞sideratio
ne conseruo debitu͞ relaxaret. Ca. XXVI

Nam et illud de vxore non dimitte͞/
da/ qd dn̄s precepit cu͞ antiqs di/
Deut.24.a. ctum sit: Quicu͞q͞ dimiserit vxore͞
Matth.5.c. sua͞/ det illi libellu͞ repudij: si diligent ituea
f.ca.29. mur videbim' no͞ esse contrarium. Exposuit
em̄ dn̄s qd lex voluerit/ cu͞ passim dimitte͞/
di vxore͞ iusserit libellu͞ repudij dare. Neq͞
em̄ ait: Qui voluerit dimittat vxore͞ sua͞:
cui esset contrariu͞ no͞ dimittere: sed vtiq͞ no/
lebat dimitti vxore͞ a viro/ q hac interpo/
suit mora͞: vt in discidiu͞ anim' preceps libel/
li conscriptio͞e refract' assisteret: et qd mali
esset vxore͞ dimittere cogitaret: Presertim
qr vt perhibe͞t apud hebreos scribere lr̄as
hebreas/ nulli fas erat nisi scribis solis/ cu͞
ꝛ excelle͞tiore͞ profiterent sapientia͞: ꝛ q eoru͞
essent eqtate ac pietate prediti: no͞ tn̄ profite
rent: veru͞etia͞ sectarent. Ad hos igit quos
oporteret ee͞ prude͞tes legi interpretes: et iu/
stos discidij dissuasores/ lex mittere voluit
eu͞ que͞ iussit libellu͞ repudij dare si dimisis/
set vxore͞. No͞ em̄ ei poterat scribi libellus/
nisi ab ipis p que͞ hac occasione͞ ꝛ necessita
te͞ venie͞te͞ quoda͞mo͞ i man' suas bono con/
silio regere͞t: atq͞ int ipsu͞ ꝛ vxore͞ pacifice a/
ge͞do dilectione͞ concordia͞q͞ suadere͞t. Qd si
ta͞tu͞ intercederet odiu͞/ vt extigui eme͞dariq͞
no͞ posset: tu͞c vtiq͞ scriberet libell': qr fru/
stra no͞ dimitteret/ qua͞ sic odisset vt ad de/
bita͞ coniugio charitate͞/ nulla prude͞tiu͞ per/
suasione reuocaret. Si em̄ no͞ diligit vxor
dimitte͞da e͞. Quia ꝙ dimitte͞da no͞ est/ dili/
genda e͞. Dilectio au͞t mone͞do atq͞ suade͞/
do co͞poni/ no͞ iuitu͞ cogendo iponi potest.
Hoc facere scriba debebat/ iust' ꝛ sapie͞s: q/
lem in illa professio͞e esse oportebat. Ad que͞
vt veniret discordia: marito libellus conscri/
bendus preceptus e͞. Que͞ vir bon' prude͞sq͞
non scriberet: nisi in animo nimis auerso
atq͞ peruerso consiliu͞ concordie no͞ valeret. Ve/
runtn̄ vobis ex vestri erroris sacrilega va/
nitate/ quero/ cur displiceat dimittere vxo/
rem qua͞ no͞ ad matrimonij fide͞: sed ad concupi
scentie crime͞ habe͞da͞ esse censetis? Matri/
moniu͞ quippe ex hoc appellatu͞ est: q non
ob aliud debeat femina nubere/ q͞ vt ma/
ter fiat: qd vobis odiosu͞ est. Eo modo em̄
putatis parte͞ dei vestri/ gentis tenebraru͞
prelio deuictam/ ꝛ subactam etia͞ carneis co͞/
pedib' colligari. Sz vt poti' qd nu͞c agitur
explice͞: Si christ' vbi qbusda͞ antiqs sen/
te͞tijs propositis adiu͞xit: Ego au͞t dico vo/
bis: neq͞ primoꝝ dominu͞ legem h verbo/
ru͞ additame͞to adimpleuit: neq͞ illa͞ que p
moysen data est q͞si contrarioꝝ oppositione
destruxit: sed poti' oia ex hebreoꝝ lege co͞/
memorata͞ ita co͞me͞dauit/ vt qcq͞d ex pso/
na sua insup loqueret/ vel ad expositione͞
reqrenda͞ valeret/ si qd illa obscure posuis/
set: vl ad toti' co͞seruа͞du͞ qd illa voluisset.

Ides ꝙ sit alit in- (Ca. XXVII
v telligēdū qd ait: Nō se venisse le-
gē soluere sed adimplere.s. vt non
q̄si semiplena istis verbis integraret: sed
vt qd littera iubēte ꝓpt̄ sup̄boꝝ p̄sūptio-
nē nō poterat/suadēte gr̄a ꝓpter humiliū
ꝯfessionē impleret ope factoꝝ/nō adiectio
Gal.5.b. ne verboꝝ. Fides eñ/sicut apl̄us ait/per
Ro.13.c. dilectionē opat̄. Unde idē dicit: Qui eñ
diligit alterū/legē impleuit. Istā charita-
tem qz veniēs christ⁹ p̄ spiritūsanctū quem
ꝑmissū misit/in manifestatiōe donauit: q̄
sola charitate iusticia legis posset impleri.
Matth.5.b. Propterea dixit: Non veni soluere legem
sed adimplere: hoc est nouum testamen-
tum/ qd huic dilectioni hereditas regni ce-
loꝝ ꝑmittit̄: qd in figuris veteris testamē-
ti pro tempoꝝ distributiōe tegebat̄. Un-
Joh.13.d. de idē dicit: Mandatū nouū do vobis: vt
vos inuicē diligatis. Ca. XXVIII
Tacq vl' oīa/vel pene oīa q̄ monu-
i it seu p̄cepit/vbi adiūgebat: Ego
aūt dico vobis: inueniunt̄ ꝛ in illis
Ps.6. veterib⁹ libris. Ibi ꝯtra irā dictū ē: Tur-
Prouer.16 d batus ē p̄ ira oculus meus. Et melior est
qui vincit irā/ꝙ qui capit ciuitatē. Ibi cō-
Eccl.28.c. tra v̄bū durū in iesu filij sirach. Plaga fla-
gelli liuorē faciet: plaga autē lingue ꝯfrin-
Exo.20.c. get ossa. Ibi ꝯtra mechiā cordis: Ne ꝯcu-
piscas vxorē proximi tui. Non eñ ait: Ne
adulteres: sed/ne ꝯcupiscas. Unde apl̄s h̄
Ro.7.b. ex lege cōmemorat dicēs: Nā ꝯcupiscētiā
nesciebā nisi lex diceret: Nō ꝯcupisces. Ibi
Threñ. 3. d. de patiētia non resistēdi laudat̄ vir/p̄bēs
p̄cutiēti se maxillā ꝛ saturat⁹ opprobrijs.
Prouer.25 d Ibi de inimico diligēdo dicit̄: Si esurierit
Ro.12.d. inimicus tuus/ciba illū: si sitit/ potū da il-
li. Hinc eñ h̄ cōmemorauit apl̄s. Et illud i
Ps.119. psalmo: Cū his q̄ oderāt pacē erā pacific⁹.
Et alia multa. Qd aūt temperādo a vin-
dicta ꝛ diligēdo etiā malos/deū imitemur:
habes ibi de ipso deo id agente copiosū
Sap.11.d. locū: vbi nāq scriptū est: Multū eñ vale-
re tibi soli superat semp̄: et virtuti brachij
tui q̄s ꝯtra stabit? qm̄ tanꝙ momentū sta-
tere: sic ante te ē orbis terrarum: et tanꝙ
gutta roris antelucani q̄ descēdit in terrā:
sed misereris omniū/qm̄ oīa potes: ꝛ dissi-
mulas pctā hominū ꝓpt̄ penitētiā. Dilig̃
eñ oīa q̄ sūt/ꝛ nihil odisti hoꝝ q̄ fecisti: nec
eñ odio habēs aliqd ꝯstituisses. Quō er-
go posset aliqd p̄manere nisi tu voluisses:
aut qd a te vocatū nō eēt ꝯseruaret? Par-
cis aūt oīb⁹: qm̄ tua sūt dn̄e q̄ aīas amas.
Bon⁹ eñ sp̄us tuus ē in oīb⁹: ꝓpt̄ qd eos
q̄ exerrāt partib⁹ corripis: et de q̄b⁹ peccāt
admonēs alloqueris: vt relicta malicia cre
dant in te dn̄e. Ad hāc benignā patiētiam
dei: q̄ facit solē suū oriri sup̄ bonos ꝛ malos Matth.5.g.
et pluit sup̄ iustos ꝛ iniustos: nos imitan-
dū christ⁹ hortat̄/vt vindicaret n̄ras iniuri-
as/negligam⁹ ꝛ bñ faciam⁹ his q̄ nos ode-
rūt: vt sim⁹ p̄fecti sicut pater noster celestis
p̄fect⁹ ē. Ualere aūt nobis ꝛ ad remittēda
debita pctōꝝ n̄roꝝ: qd alijs ista vltionum
debita relaxam⁹: ꝛ cauēdū esse/ ne si h̄ non
fecerim⁹/nec nobis dep̄cantib⁹ pctī obliga
tio remittat̄. Sic in illis libris veterib⁹ scri
ptū est: Qui vindicari vult/inueniet vindi Eccl.28.a.
ctam a deo: et pctā illi⁹ ꝯfirmās ꝯfirmabit:
Relinq̄ p̄ximo tuo nocēti te: ꝛ tūc dep̄cāti
tibi pctā soluent̄. Homo hoi reseruat irā: ꝛ
a dn̄o q̄rit medelā carnis? In hoiem si-
milē sibi nō habet misericordiā: ꝛ p̄ pctis su-
is dep̄cat̄ dn̄m: et ipse dū caro sit reseruat
irā: et repropitiationē petit a dn̄o: et q̄s
exorabit p̄ pctis illi⁹? Ca. XXIX
Am v̄o de vxore nō dimittēda: q̄d
i aliud vel q̄d oportuni⁹ ex illis li-
bris cōmemorē: ꝙ id/vnde iudeis
de hac re interrogātib⁹ dn̄s ipse r̄ndit: Cū
eñ q̄rerēt: vtrū liceret q̄cūq ex causa di- Matth.19.a
mittere vxorē/ait illis: Nō legistis/qz q̄ fe-
cit ab initio masculū ꝛ feminā fecit eos/ et
dixit: Propt̄ h̄ dimittet homo patrē ꝛ ma- Geñ.2.d.
trē/et adherebit vxori sue: et erunt duo in
carne vna. Itaq iam nō sunt duo/sed vna
caro. Qd ergo de⁹ ꝯiūxit hō nō separet. Ecce Cōtra adimā
iudei ex libris moysi ꝯuincunt̄ nō esse vxo- tū manicheū
rē dimittēdā/q̄ s̄m volūtatē legis moysi ar ca.3.
bitrabant̄ se facere cū dimitterēt. Simul ꝛ
illud hic ipso christo attestāte cognoscim⁹
deum fecisse ꝛ ꝯiūxisse masculum et femi-
nam: qd manichei negando damnant̄: nō
iam † moseos libro/ sed christi euangelio Ait moysi
resistentes. Porro autem si qd ipsi opinan
tur ꝛ predicant/ verum est: diabolū fecisse
atq iūxisse masculū ꝛ feminam/ qua calli-
ditate diabolica faustus reprehendit moy
sen tanꝙ coniugia dirimentē per libellum
repudij: et laudat christum tanꝙ illud ei-
usmodi vinculum confirmātē ex precepto
euāgelij: cum vtiq s̄m suam stultam sacri-
legamq sentētiā/moysen laudare debue-

runt separantẽ qđ fecerat ꝛ ꝯiunxerat dia-
bolus: et christũ vituperare diaboli figmẽ-
tum et ligamentũ solidantẽ? Jam illud q̃
modo aperit magister bon⁹: cur ipse moy-
ses ex cuius libro prolata est de prima cõ-
iunctione masculi et femine tam sancta et
nulla separatione violanda castitas con-
iugalis / postea ꝑmiserit dimittere vxorẽ?
Matth.19.a Nã cum illi respõdissent: Quid ergo moy-
Deut.24.a ses mãdauit dari libellũ repudij ꝛ dimitte-
re? Ait illis: qm̃ moyses ad duriciã cordis
vestri / permisit vobis dimittere vxores ve-
S ca.26. stras: Hoc est qđ pauloante exposuimus.
Quãta eñ duricia erat / que nec per libelli
interpositionẽ / vbi dissuadẽdi locus iustis ꝛ
prudentib⁹ tribuebat / solui et flecti posset
ad recipiendã vel reuocandã ꝯiugij chari-
tatẽ: Jta dñs quid lex et bonis preciperet
et duris ꝑmitteret eiusdem legis testimo-
nio declarauit: cum et nõ dimittendã vxo-
rem ex eadem scriptura cõmemorata con-
iunctione masculi ꝛ femine monuit / diui-
namq; auctoritatẽ eiusdẽ coniũctionis ex-
posuit: et dandum libellum repudij propt
duriciam vel domandi vel indomiti cordis
ostendit.

Ca. XXX

Quapropter cum omnia illa excel-
lentia precepta dñi / que veteribus
hebreoꝝ libris contraria faustus
volebat ostendere: in eisdem quoq; libris
Matth.5.b. inueniant: Unde venit dñs legem nõ sol-
uere sed adimplere: nisi vt ex preceptis ꝓ-
missorum figuris que reddita veritate atq;
subleuate sunt: ipsa quoq; precepta ꝑ que
lex illa sancta et iusta et bona est / non per
vetustatem littere iubentis et delicta sup-
borum reatu etiam preuaricatiõis augen-
Ro.7.c. tis: sed per nouitatem spiritus adiuuãtis:
et humiliũ confessionem salutis gratia li-
berantis implerent in nobis? Quia reue-
ra sicut omnia ista precepta sublimia / nec i
illis libris veteribus desunt: ita illic finis
quo referant occultus est: q̃uis ſm eum vi-
uerent sancti / qui futuram eius reuelatio-
nem videbant: et pro temporꝫ proprietate
vel prophetice tegebãt vel prophetice te-
ctum sapienter intelligebãt.

Ca. XXXI

Enicq; q̃ nõ temere dixerim / nescio
vtrum quisq; in illis libris inuenit
nomẽ regni celorum: qđ tam cre-
Sap.6.d. bro noiat dñs. Dicitur quidẽ ibi: Diligite
sapientiã vt in eternũ regnetis: et ipsa vi-
ta eterna si non illic in manifesto ṗdicaret:
non diceret dñs etiã malis iudeis: Scru- Joh.5.f.
tamini scripturas in quib⁹ putatis vos vi-
tam eternam habere: ipse testimoniũ per-
hibent đ me: quo eñ nisi ad hoc ꝑtinet qđ
ibi scriptũ est: Nõ moriar sed viuã et enar- Ps.117.
rabo opera dñi. Et illumina oculos meos Ps.12.
ne vnq̃ obdormiã in morte. Et iustoꝝ ani- Sap.3.a.
me in manu dei sunt: et non tanget illos
tormentũ malicie. Et paulopost. Jlli autẽ
sunt in pace: etsi coram hominib⁹ tormẽta
passi sunt / spes illoꝝ immortalitate plena
est: et in paucis vexati / in multis bene dis-
ponent. Et alio loco. Justi autem in per- Sap.5.c.
petuũ viuent: et apud dñm est merces eo-
rum / ꝛ cogitatio eorũ apud altissimũ: ideo
accipiẽt regnũ decoris / et diadema speciei
de manu dñi. Hec et alia multa siue aper-
tissima siue subobscura inueniunt illic te-
stimonia vite eterne. Et de ipsa corporum
resurrectiõe / non tacuerũt prophete. Un-
de pharisei aduersum saduceos eam non
credentes acerrime confligebãt: qđ nõ so-
lum in actibus aplorum canonicis / quos Act.23.b.
isti non accipiũt / ne de aduentu veri para-
cleti quem promisit dñs cõuincant euiden-
ter apparet: verumetiam in euãgelio vbi Matth.22.c
ei proponũt saducei questionẽ de muliere
que septem fratrib⁹ singillatim nupserat:
cum in eius coniugiũ alter alteri morienti
succederet: cuius nam eorũ in resurrectio-
ne vxor esset futura. Proinde testimonijs
vite eterne ꝛ resurrectionis mortuoꝝ abũ-
dat illa scriptura: sed h̃ nomẽ. i. regnũ celo-
rum / de nullo inde loco mihi ocurrit: Hoc
eñ ꝓprie pertinet ad reuelationẽ noui te-
stamẽti: q2 ea corpora que terrena fuerant
mutatione illa quã paulus aperti⁹ cõme- 1.Cor.15.
morat in resurrectiõe fiẽt spiritalia / ac ꝑ h̃
celestia: in q̃b⁹ possideam⁹ regnũ celorum.
Qđ ori eius etiã noiandũ seruabat: quẽ re-
gem ad regẽdos ꝛ sacerdotẽ ad sanctificã-
dos fideles suos vniuersus ille apparatus
veteris instrumẽti in generatiõib⁹ / factis /
dictis / sacrificijs / obseruatiõib⁹ / festiuitati-
bus oibusq; eloquioꝝ ṗconijs / et reb⁹ ge-
stis / et rerũ figuris parturiebat esse ventu-
rus: q̃ plen⁹ grã ꝛ veritate / et ad ṗcepta fa- Joh.1.b.
ciẽda adiuuãdo ꝑ grãm / et ꝓmissa implen-
da curãdo ꝑ veritatẽ: venit legẽ nõ soluere Matth.5.b.
sed adimplere.

Explicit liber decimusnonus.

Incipit liber vicesimus. Ca. i

f Faustus dixit. Cur solē colitis/ nisi quia estis pagani/ et gentiū schisma nō secta? Igitur nō ab re fuerit & hoc ipsū quęrere/ q manifestius videre possimus: vtrū nostrū hoc noīe debeat appellari. Et quidē si tibi fidē meā nunc simpliciter in amicis referā: videar fortasse excusationis causa id fingere: aut diuinorū/ qđ absit/ luminū erubescere culturā. Sed tu quidē vtcunq̄ volueris accipe/ me tamē dixisse nō pęnitebit: vel propter aliquos q hactenus scire habebūt religionē nostrā/ nihil cū gentibus habere cōmune. Ca. ii

s Sit nos patris quidem dei omnipotentis/ et christi filij eius/ et spūssancti vnū idemq̄ sub triplici appellatione colimus numē: sed patrē quidē ipsum lucē incolere credimus summā ac principalē: quā paulus alias inaccessibilē vocat: filiū vero in hac secūda ac visibili luce consistere: qui quoniam sit & ipse geminus/ vt eū apostolus nouit: christū dicēs esse dei virtutē & dei sapientiā: virtutē quidem eius in sole habitare credimus: sapientiā vero in luna: necnō et spūssancti q est maiestas tertia/ aeris hunc omnem ambitū sedē fatemur ac diuersorium: cuius ex viribus ac spiritali profusione/ terrā quoq̄ concipientē gignere: patibilē iesum qui est vita ac salus hominū/ omni suspensus ex ligno. Quapropter et nobis circa vniuersa & vobis similiter erga panem & calicem par religio est: Quis eorū acerrime oderitis auctores. Hec nostra fides est: de qua si querendū alias putaueris audies/ Quis nec illud ad presens minus firmū sit argumētū: qđ vel tu vel quilibet alius rogat/ vbi nā deum suū credat habitare: respondere nō dubitabit in lumine: Ex quo cultus hic meus omniū pene testimonio confirmatur. Ca. iii

i. Timoth. 6. c.

i. Cor. i. d.

f Sed nūc ad illud/ quia nos non sectā sed schisma gentium nuncupasti. Schisma/ nisi fallor/ est eadem opinantē atq̄ eodem ritu colentē quo ceteri/ solo congregationis delectari discidio. Secta vero est longe alia opinātē quā ceteri: alio etiam sibi ac longe dissimili ritu diuinitatis instituisse culturā. Que si ita sūt: mea interim et opinio & cultus longe alia sūt quā paganorū. De tuis postea videbimus. Pagani bona & mala/ tetra et splēdida/ perpetua et caduca/ mutabilia et certa/ corporalia & diuina vnū habere principiū dogmatizāt. His ergo valde contraria sentio: qui bonis omnibus principiū fateor deū: contrarijs vero hylen: Sic enim mali principium ac naturam theologus noster appellat. Item pagani/ aris/ delubris/ simulacris/ victimis atq̄ incēso deū colendū putant: Ego ab his in hoc quoq̄ multū diuersus incedo: qui ipsū me si modo sim dignus rationabile dei templū puto viuū viuę maiestatis: simulacrū christum filiū eius accipio: aram mentē bonis artibus & disciplinis imbutā: honores quoq̄ diuinos ac sacrificia in solis orationibus et ipsis puris ac simplicibus pono: Quomodo ergo schisma sū paganorū? Ca. iiii

b Hactenus enim & iudeorū me poteras dicere schisma: quia et omnipotētē deū colam: qđ sibi & iudeus omnis audacter assumit/ cū non considerarer rituū diuersitatē qua a me coleretur omnipotens et a iudeis/ si tamen omnipotētē iudei colūt. Sed interim de opinione tractamus: que sic & paganos de solio cultura fefellit: vt de omnipotentis iudeos. Sed nec vestrū quidem schisma/ si me dixeris/ verū est/ Quis christū venerer & colā: quia alio eū ritu colo/ et alia fide quā vos. Schisma vero aut nihil imutari debet ab eo vnde factū est: aut nō multū/ vtpote vos/ q desciscētes a gentibus monarchię opinionē primo vobiscum diuulsistis: id est vt oīa credatis ex deo: Sacrificia vero eorū vertistis in agapes/ idola in martyres: quos votis similibus colitis: defunctorū vmbras vino placatis & dapibus: solēnes gentiū dies cū ipsis celebratis: vt calendas solsticia debita certe mutastis: nihil est sane schisma a matrice sua diuersū/ nihil habēs nisi conuentū: necnō & priores vestri iudei segregati etiā ipi a gētibus sculpturas solū dimiserūt: templa vero & imolatiōes/ et aras/ et sacerdotia/ atq̄ omne sacrorū ministeriū eodem ritu exercuerūt: ac multo superstitiosius quā gentes. De opinione vero monarchię in nullo etiā ipsi dissentiūt a paganis: Quare constat vos atq̄ iudeos schismata esse gentilitatis: cuius fidē tenētes & ritus/ modice quis imutatos/ solo conuentiū diuisiōe putatis vos esse sectas. Porro aūt sectas si queras/ non plus erūt quā due. i. gentiū & nostra: q eis lōge diuersa sentimus. Ita quidē oppositi inuicē nobis: vt est veritas & mēdaciū: vt dies &

noꝝ: vt egestas ꝛ copia: vt morbꝰ ꝛ sanitas:
Uos ꝟo nec erroris secta estis nec veritatis: ſ
schisma tm̄ nec ipsiꝰ veritatis saltē ſ erroris.

Augustinꝰ rn̄dit. O im- Ca. V

a perita pestis/ et vanitas versipel-
lis: vt qd tibi obijcis/ qđ si qs tibi
obijcit/ nescit cū q̄ agat? Neqꝫ eñ vos pa-
ganos dicimꝰ/ aut schisma paganoꝝ: ſ ha-
bere cū eis quandā similitudinē/ eo ꝙ mul-
tos colatis deos. Uerū vos eis esse longe
deteriores: ꝙ illi ea colunt quę sunt/ sed ꝑ
dijs colēda non sunt. Sunt eñ ꝛ idola/ sed
ad salutē nihil sunt. Et qui colit arborē: nō
quidem arādo/ sed adorādo: nō id colit qđ
nusqꝫ est/ sed qđ ita colendū non est. Ipsa
1. Cor. 10. c. etiam dęmonia: vnde dicit apls: Quę imo-
lant gentes/ dęmonijs immolāt ꝛ nō deo:
vtiqꝫ sunt quibus illos immolare dicit: et
quoꝝ nos socios eē non vult. Jam ꝟo cę-
lum et terra et mare et aer/ sol et luna/ ꝛ cę-
tera sidera: omnia hęc manifesta oculis ap
parent: atqꝫ ipsis sensibꝰ pręsto sunt. Quę
cū pagani tanqꝫ deos colūt/ vel tanqꝫ par-
tes vnius magni dei: nam vniuersū mun-
dum quidā coꝝ putant maximū deum/ ea
colunt quę sunt. Cū quibꝰ qñ agimꝰ/ vt ea
non colant: non eis dicimꝰ ꝙ nulla sint: ſ
ꝙ colenda non sint: eisqꝫ colendū hoꝝ om-
niū conditorē/ deum inuisibilē suademus:
cuius solius participatiōe beatꝰ homo fie-
ri potest: qđ oēs velle nemo ambigit. Sed
qꝛ nōnulli coꝝ inuisibilē ꝛ incorporeā crea
turam colunt/ qđ est anima mensqꝫ huma-
na: tñ qꝛ nec eiusmodi creaturę participa-
tione fit homo beatꝰ: ille non solū inuisibi-
lis/ verūetiam incōmutabilis deus. i. deus
verus colendus est: qꝛ solus ille colēdus ē:
quo solo fruens beatus fit cultor eius: et q̄
solo non fruens oīs mens misera est/ quali
bet re alia pfruatur. Uos aūt cum ea colatis
quę oīno non sunt/ sed vestrarū fallaciū fa-
bularū vanitate finguntur: ꝓpinquiores es-
setis verę pietatis ac religionis si saltē pa-
gani essetis: vel in eoꝝ genere qui corpora
colunt: etsi non colēda/ sed tñ vera. Unde
vos verius dixerim/ nec solem istū colere:
ad cuius gyrū vestra oratio circūuoluitur.

Am et de ipso tanta fal (Ca. VI

n sa et tam detestāda iactatis: vt si
suas vindicaret iniurias/ iam flam
Quid de sole sentiant manichei mis eius viui arderetis. Nā primo eū na-
uim quandā esse dicitis: Ita nō tñ/ vt di-
citur/ toto cęlo erratis/ sed et natatis. De-
inde cum omniū oculis rotūdus effulgeat:
ea quę illi figura pro sui ordinis positione
perfecta sit/ vos eū triangulū ꝓhibetis. i. ꝑ
quandā triangulā cęli fenestrā lucē istā mū
do terrisqꝫ radiare. Ita fit vt ad istū quidē
solem dorsum ceruicēqꝫ curuetis: non autē
ipsum tam clara rotūditate conspicuū: sed
nescio quā nauim per foramē triangulum
micantē atqꝫ lucentē quā ꝯfictā cogitatis
adoretis. Quā ꝑfecto faber ille nō faceret
si quēadmodū emuntur ligna qbꝰ nauigioꝝ
tabulę compinguntur. Uerū hęc tolerabi- De natura boni. ca. 44.
lius vel ridentur vel flentur in vobis: illud ē
intolerabiliter sceleratū: ꝙ de ipsa naui puel
las pulchras ꝛ pueros proponi dicitis: q̄ꝝ
formosissimis corꝑibꝰ inardescāt principes
tenebrarū/ ad feminas masculi/ ꝛ ad mascu
los feminę: vt in ipsa flagranti libidine et
inhianti ꝯcupiscētia de mēbris eoꝝ tanqꝫ
de tetris sordidisqꝫ compedibus/ dei vestri
mēbra soluantur: et his obscenissimis pan-
nis vestris conamini assuere ineffabilē tri-
nitatē: dicētes patrē in secreto quodā lumi
ne habitare: filiū aūt in sole virtutem/ in lu
na sapientiā: spiritū ꝟo sanctū in aere.

N qua tripertita vestra Ca. VII

i vel potius iam quadripertita fabu
la de patris quidem secreto lumi-
ne: quid vobis dicam/ nisi quia lumen co-
gitare non potestis/ nisi quale videre ꝯsue-
stis? Hoc eñ conspicuū ꝛ omni carnimō tñ
hominū/ verūetiam bestiarū ꝛ vermiculo-
rum notissimū lumen intuentes: ex illo cō-
cęptam corde phantasiam in immēsum so-
letis augere: et eam lucem dicere/ vbi deus
pater habitat cum regnicolis suis. Quan-
do eñ discreuistis lucem qua cernimus ab
ea luce qua intelligimꝰ: cū aliud nihil vnqꝫ
putaueritis esse intelligere veritatem/ nisi
formas corporeas cogitare: siue finitas si-
ue ex aliqbꝰ partibꝰ infinitas? Quę inania
phātasmata esse nescitis. Proinde cū tātū
interfit inter cogitationē qua cogito terrā
luminis vestri quę oīno nusqꝫ est/ et cogi-
tationē qua cogito alexādriā quā nunqꝫ vi
di ſ tñ est: rursusqꝫ tātū interfit inter istā qua
cogito alexādriā incognitā/ et eam q̄ cogi-
to carthaginē cognitā: ab hac qꝫ cogita-
tione qua certa ꝛ nota corpora cogito/ lon
ge incomparabiliter distat cogitatio qua in-
telligo iusticiā/ castitatē/ fidē/ veritatē/ cha-

ritatē/bonitatē/et qcq̄d eiusmodi est: quę
cogitatio dicite si potestꝭ/q̄le lumē sit/quo
illa omnia quę hoc non sunt ⁊ inter se dis/
cernunꝭ/⁊ quantū ab hoc distent fida ma/
nifestatiōe cognoscūꝭ: et tn̄ etiā h lumē nō
ē lumē illud qd̄ deus ē: hoc enīꝭ creatura ē/
creator est ille: hoc factū/ ille q̄ fecit: hoc de
niq̄ȝ mutabile dum vult qd̄ nolebat/et scit
qd̄ nesciebat/⁊ reminiscūꝭ qd̄ oblitū erat: il
lud autem incōmutabili volūtate/verita/
te/ęternitate persistit: et inde nobis est ini/
tium existendi/ratio cognoscēdi/lex aman/
di: inde omnibꝰ ⁊ irrationabilibꝰ animan/
tibus natura qua viuūt: vigor quo senti/
unt/motus quo appetūt: inde etiam omni
bus corporibꝰ mensura vt subsistāt/nume/
rus vt ornenꝭ/pondus vt ordinenꝭ. Itaq̄ȝ
lumen illud trinitas inseparabilis/vnꝰ deꝰ
est: cuius vos nullo corpore adiūcto/per se
ipsam incorporeā/spiritalem/incōmutabi/
lemq̄ȝ substātiā etiam locis diuiditis. Nec
saltem trinitati loca tria datꝭ/ s quattuor:
patri vnū: id est lumen inaccessibile qd̄ ꝓ/
sus non intelligitis: filij duo/ solem. s. atq̄ȝ
lunā: spiritui sancto rursus vnū: id est ae/
ris hunc omnē ambitū. De patris ergo in/
accessibili lumine/quia veram fidem tenē/
tibus non inde separaꝭ filius ⁊ spūssanctꝰ/
hactenus in pręsentia dixerim. Ca. VIII

Estrę autem vanitati quid placuit
V in sole ponere virtutē filij/et in lu/
na sapientiā ꝭ Cū eñ in ipso patre
filius inseparabilis maneat: quō potest sa
piētia eius ab eius virtute separari: vt ille
sit in sole/hęc in luna: cum p huiusmodi lo/
ca nisi corpora diuidi separariq̄ȝ non pos/
sint ꝭ Qd̄ si sciretis/nunq̄ȝ stulto insanoq̄ȝ
phantasmate tantas fabulas texeretꝭ. At
in eaipā falsitate atq̄ȝ fallacia/q̄ȝ incōgrue/
q̄ȝ peruerse sedem sapiētię minus lucere q̄ȝ
sedem virtutis: cum ad virtutē pertinere
videatur operari ⁊ efficere/ ad sapientiam
v̄o docere ⁊ ostēdere: ac per hoc si calor in
sole/lux autē prępolleret in luna/ vtcunq̄ȝ
inuenissent ista figmenta veri similitudi/
nis nebulam/hominibꝰ carnalibus ⁊ aīali/
bus decipiendis: qui nihil putant esse nisi
qd̄ corporale cogitauerint. Calorꝭ eñ vio
lentia/operatio est ad mouendū vnde vir/
tuti tribuereꝭ: lucis autē clarus fulgor ad
demonstrandū vnde hanc sapiētię darēt.
Cum v̄o lux longe in sole pręcellat/ quo/
modo ibi virtus: hic autem qd̄ tanto minꝰ
lucet sapiētia estꝭ O sacrilega ineptia: ⁊ cū
sit vnꝰ christus dei virtus et dei sapiētia: 1. Cor. 1. d.
spiritus autē sanctus non ipse sit christus:
quō separaꝭ a seipso se ipse christus/cū ab
eo non separetur spiritussanctus ꝭ Aerem
quippe quā sedem spiritui sancto vestra fa
bula tribuit/totam mūdi fabricam imple/
re perhibetis. Unde sol et luna circuitꝰ su/
os peragentes/semper cum illo sunt: a so/
le autem luna discedit/ et ad solem rursus
accedit. Ita vobis auctoribꝰ vel potiꝰ de/
ceptoribus per dimidiā partem circuli re/
cedit a virtute sapiētia/et ad eam per aliā
dimidiā rursus accedit: et cum plena est/
tum longe est a virtute sapiētia: Tū enim
tam longo interuallo a se disiūcta sūt hęc
duo lumina/vt cum sol vergit ad occiden/
tem/tunc luna surgat ab oriente: ex quo fit
vt qm̄ infirmanꝭ omnia quę virtute dese/
runtur: eo sapientia sit infirmior/quo ē lu/
na plenior. Si autē qd̄ veritas habet ⁊ sa/
pientia dei/semper tantundē valet/et vir/
tus dei semper tantundē sapit: cur hęc sic
duo dicitis vt ea locorum sedibꝰ interual/
lisq̄ȝ separetis: cum et ipsas sedes eiusdem
substantię dicatis/hoīes cęca ⁊ insana mē/
te/non recedētes a phantasmate corpoꝝ:
et virtute ac sapientia ita carentes/ vt nec
sapere possetis aliquid fortiter/ nec valere
sapienter. Itane vero detestāda ⁊ anathe/
manda stulticia/christus per solem lunāq̄ȝ
distentus: hic virtute habitās/ hic sapien/
tia: nec hic perfectus ⁊ plenus/ nec in sole
sapiēs/nec in luna prępotēs: vtrobiq̄ȝ pul/
chros pueros subornat concupiscēdos fę/
minis principibus tenebrarum ⁊ masculis
puellasꝭ Hęc legitis/hęc creditis/hęc doce/
tis: ex hac fide doctrinaq̄ȝ viuitis: et mira/
mini/quia sic abominamini. Ca. IX

Erum si in istis tam eminētibꝰ no/
V tissimisq̄ȝ luminibꝰ sic erratis: vt i
eis non qd̄ sūt/sed qd̄ vobis demē
tissime fingitis adoretis: quid de cęteris
vestris fabulis dicamꝭ Quis eñi splendite/
nens suspendit mūdum: et quis atlas cū
illo supportat ꝭ Hęc ⁊ innumerabilia quę
similiter delyratis/omnino non sunt/ et
colitis ea. Hinc vos paganis dicimꝰ dete/
riores: eo tn̄ similes q̄ multos deos coli/
tis: eo v̄o in peiorem partē dissimiles q̄ il/
li pro dijs ea colūt quę sūt/ sed dij nō sunt:

Uos autē colitꝭ ea/que nec dij nec aliquid

De ciui. dei li. 4. ca. 18. et li. 5. ca. 1.

sunt: qm̄ prorsus nulla sunt. Habent quidem ꝛ illi quedā fabulosa figmēta/ sed esse illas fabulas norunt/ et vel a poetis delectandi causa fictas esse asserunt/ vel eas ad naturā rerum vel mores hominū interpretari conantur: sicut vulcanū claudū/ qꝛ ignis terreni motus eiusmodi est: et fortunam cecam/ ꝙ ex incerto accidant que fortuita dicunꝭ: et tria fata in colo ꝛ fuso digitisq̄ filum ex lana torquentibꝰ/ propꝭ tria tempora: preteritū qd̄ in fuso iam netum atq̄ inuolutum est: presens qd̄ inter digitos nentis trajcitur: futurum in lana que colo implicata est/ qd̄ adhuc ꝑ digitos nentis ad fusum tanq̄ per p̄sens ad preteritū trajciendū est: et venerē vulcani vxorem/ quia ex calore voluptas naturaliꝭ asciscaꝭ: et martis adulteram/ quia belligerantibꝰ incongrua est: et cupidinē puerum volitātem ac sagittātē/ ꝙ irrationabiliꝭ ꝛ instabilis amor corda vulneret miserorꝝ: ꝛ alia ꝑmulta in hunc modum. Quocirca hoc ī eis irridemus interpretata sic adorant: que non intellecta q̄uis damnabiliꝭ/ tamē excusabiliꝭ adorarēt. Ipsis quippe interpretationibꝰ cōuincūtur/ non se illū deum colere cuius solius participatiōe mens bea-

De ciui. dei li. 4. ca. 10.

ta fit/ sed ab illo cōditam creaturā. Nec solas virtutes ipsiuꝭ creature/ sicut mineruā: cuius fabulam/ ꝙ de iouis capite nata sit ad prudētiam consiliorꝝ interpretanꝭ/ que rationis est propria: cui sedem capitis etiā plato dedit: sed etiam vitia/ sicut ꝺ cupidine diximus. Unde quidam corꝝ tragicus ait: Deum esse amorē turpis ꝛ vitio fauēs finxit libido. Nam ꝛ corporaliū vitiorū simulacra romani ꝯsecrauerūt/ sicut palloris et febris. Ut ꝫ omittā ꝙ simulacrorū adoratores circa ipsas corporꝝ figuras habēt affectum/ vt easipsas formas ī locis honorabilibꝰ sublimatas/ quibꝰ tātū obsequiū exhiberi vident tanq̄ deos timeant: ille ipse interpretatiōes quibus hec muta ꝛ surda et ceca et exanima defendunꝭ dignꝰ accusanꝭ: veruntamē et ista quoquo modo sunt/ q̄uis vt iam dixi ad salutē vel aliquā vtilitatē nihil sint: et que ex his interpretantur in rebus inueniunꝭ: Uos autē primū hominē cum qnq̄ elementis belligerātem/ et spiritū potentē de captiuis corporibus gentis tenebrarū/ an potius de membris dei vestri victis atq̄ subiectis mūdū fabricantē/ et splenditenentē reliquias eorundē membrorꝝ dei vestri habentem in manu: et cetera omnia capta/ oppressa/ inquinata plangentē: et atlantem maximū super humeris suis cum eo ferentē: ne totū ille fatigatus abjciat: atq̄ ita fabula vestra velut in tapete theatrico ad illius vltimi globi catastolum peruenire non possit: Et alia innumerabilia pariter inepta et insana: nec pingendo aut sculpēdo/ nec interpretando demonstratis: et ea cum oīno nulla sint/ creditis ꝛ colitis: et insuper christianis fide non ficta pias mentes mūdantibus/ tanq̄ temere credulis insultatis. Ut eñ multa non queram quibꝰ hec ostēdantur oīno non esse: quia subtilius sublimiusq̄ tractare de mūdi fabrica/ etsi mihi difficile non esset/ certe nimis longum est: hoc dico si ista vera sunt/ dei substantia cōmutabilis est/ corruptibilis/ coinquinabilis. Hoc autem credere/ plenū est sacrilege insanie. Illa igitur omnia vana sunt/ falsa sunt/ nulla sunt. Proinde vos paganis istꝭ qui vulgo noti sunt ꝛ antiqtus fuerunt et in reliquijs suiꝭ iam nūc erubescūt: prorsuꝭ deteriores estis/ ꝙ illi colunt ea que dij nō sunt/ vos autem oīno que nō sūt.

Ca. X

Tacq̄ si propterea vos putatis tenere veritatē: quia ꝛ errori paganorꝝ longe dissimiles estis: nos autem ꝑpterea esse in errore/ quia longius a vobis q̄ a paganis forte distamus: dicaꝭ et mortuus ideo sanus/ quia iam nec egrotus est: et ideo reprehendaꝭ qui sanꝰ est: qꝛ vicinjor est egroto q̄ mortuo. Aut si plerīq̄ pagani non velut egri/ sed velut mortui deputādi sunt: laudeꝭ in sepulchro cinis informis: quia iam nec formam cadaueris tenet: et mēbra viua culpenꝭ/ qꝛ cadaueri sūt similiora q̄ cineri: Sic et nos iō isti culpādoꝭ putāt: qꝛ nos similioreꝭ eē dicunt funeri paganorꝝ q̄ fauille manicheorum: q̄q̄ ꝑ multas differentias aliter atq̄ aliter queq̄ res ad discernendū diuidi soleant: vt qd̄ in hac erat parte/ per aliaꝭ differentias in alia parte inueniaꝭ vbi ante nō erat. Uelut verbigratia: si quis omnē carnem diuidat in volatilia/ et ea que volare non possunt: per hanc differentiā quadrupedia hominibꝰ sunt similiora q̄ auibus: pariter eñ volare nō possūt. Rursus si q̄s

per aliam differẽtiã diuidat: vt dicat alia
esse rationalia/alia irrationalia: iam qua-
drupedes auibus sunt similiores q̃ homi-
nibus: pariter eñ sunt rationis expertes.
Hoc faustus non cogitans ait: Porro au-
tem sectas si q̄ras/non plus erũt q̃ duę:
id est gentium et nostra/ qui eis longe di-
uersa sentimus. Videlicet qm̃ dixerat eo
maxime distare gentes a manicheis/ q̄ ab
vno principio dicũt esse omnia: qđ mani-
chei negant: addentes principiũ gentis te
nebrarum: in hac differẽtia qđ fatendũ est
plęriq; pagani nobiscũ sentiunt: sed nõ vi-
dit: quia item si quis ita diuidat/ vt dicat
eorum qui aliqua religione detinenť/aliis
placere vnũ deum colẽdum/aliis multos:
per hanc differentiã ⁊ pagani a nobis re-
moti sunt: ⁊ isti cum paganis deputantur:
nos autem cũ iudęis. Potest ergo aliquis
ſm hanc differentiã hoc etiam modo duas
solas sectas putare. Hic forte si dicatis q̄
vos m̃ltos deos vestros ex vna substãtia
perhibetis: quasi pagani multos suos nõ
ex vna asserant: q̃uis diuersa illis officia ⁊
opera et potestates attribuãt: sicut etiam
apud vos alius expugnat gẽtem tenebra-
rum: alius ex ea capta fabricat mũdũ: ali-
us desuper suspendit: alius subter portat:
alius rotas igniũ/ventorum ⁊ aquarum in
imo versat: alius in cęlo circũiẽs radiis su-
is etiam de cloacis membra dei vestri col-
ligit. Et quis numerat omnia omniũ deo-
rum vestrorum officia fabulosa/nulla verita-
te manifesta/nullis ęnigmatibus figurata?
Porro si alius ita diuidat omnes hoĩes:
vt alios esse dicat qui credunt deũ huma-
na curare: alios qui hoc oĩno nõ credunt:
in hac parte et pagani nobiscũ sentiunt et
iudęi: et vos et omẽs heretici qui quoquo
modo christiani appellanť: in illa vero epi-
curei repperiunť: ⁊ si q̄ alii sũt qui ita sen-
serunt. Parua ne ista differentia est? Cur
ergo non ⁊ ſm istam duę solę sectę esse di-
cantur: vt in vna earum nobiscũ sitis? An
vt hebetes in hac differẽtia discedere a no
bis qui deum prędicamus humana curare: ⁊
esse cum epicureis qui hoc negant? Hic p-
fecto illos repudiantes ad nos curritis.
Sic per alias ⁊ alias differẽtias/nunc hic/
nunc illic repperiunť/aliunde iuncti/aliun
de disiuncti/vicissim omnes nobiscũ/⁊ nos
cum omnibus: et rursus nullus eorum no-
biscũ/nec nos cũ aliquibus eorum. Quod si faustus
cogitaret: non tam diserte delyraret.

Quid autem hinc dicam Ca. XI
q q̄ ait ex viribus sanctispiritus ac
spiritali profusione terram quoq;
concipientẽ gignere patibilem iesum: qui
est vita ac salus hominũ omĩ suspensus ex
ligno? O demens vt interim discutiam de
hac re vestra vaniloquia: Pot ne terra de
spiritusancto concipere patibilẽ iesum: et
maria virgo non potuit? Compara si au-
des virginalia viscera tanta castitate san-
ctificata/cum omnibus terrę locis/vbi arbo-
res terręq; gignunť. Ita ne in illa fęmina
exhorrescis aut horrescere te fingis vterũ
pudicitię dedicatum: ⁊ in hortis omnibus
circũquaq; vrbes ex cloacinis aquis iesũ
gigni non exhorrescis? Quis enim quãli-
bet cenulentus humor non innumerabilia
germina ędit ⁊ nutrit? Sic prędicatis na-
sci patibilem iesum: quem credere natum
esse de virgine clamatis indignũ. Si car-
nem putatis immũdam: cur vobis non vi
detur immũdius q̄ a suę salutis tempera-
mento/ipsa natura carnis expurgat? An
caro immũda est: et fimus qui carne egeri-
tur mundus est? Non ergo attenditis/ nõ
videtis stercoribus lętari agros/quo ferti-
lius fęcundenť? Nempe ad id redit vestra
dementia/vt de spiritusancto quem carnẽ
marię dicitis dedignatũ/tanto vberius et
lętius terra concipiat/quãto studiosius fue-
rit carnis sordibus et squaloribus pinguefa-
cta. An vt hoc defendatis/dicitis spiritũ-
sanctum incõtaminabili vbiq; pollere prę-
sentia? Respondeť vobis: cur non ergo et
in vtero virginali? Sed de conceptu iam
taceam: partum ipsum deinde respicite.
Concipientem de spiritusancto dicitis ter
ram gignere patibilem iesum/ quem tamẽ
ita contaminatũ omni ex ligno pendere p-
hibetis in frugibus ⁊ pomis: vt innumera
bilibus animalibus animaliũ vescentiũ car-
nibus amplius contaminetur: ex ea sola
parte purgandus/cui fames vestra subue-
nerit. Itaq; nos christum filiũ dei verbũ
dei incõtaminabiliť carne indutum/corde
credimus/ore confitemur: quia illa substã-
tia contaminari nec carne potest/ quę nul-
la re potest: vos autem ſm vestram fabulã
adhuc in arbore pendentem iesum iam cõ-
taminatum dicitis/ anteq̃ carnem ingre-

diatur cuiusq; vescentis: aut si nō est cōtaminat⁹/quō vos eum mādūcādo purgat̄? Deinde cum omnes arbores crucem ipsi⁹ esse dicatis/ vnde a fausto prędicat̄ oi suspensus ex ligno: cur nō sicut illum verum
Joh.19.g. iesum/bonū opus faciēs ioseph ille ab arimathia ď cruce deposuit vt sepeliret: ita ⁊ vos poma decerpitis/vt iesum de ligni suspensione depositū/ vestro ventre sepeliatis? Aut vnde pium est christū sepulchro condere: impium autē de ligno deponere? An vt de vobis etiam cōcinat/qđ de pro-
Ro.3.b. pheta ponit apostolus: Sepulchrū patēs
Ps̄.5.et.13. est guttur eorum: ore aperto expectat̄ q̄s inferat christū/tanq; optimę sepulturę fauc ib⁹ vestri? Postremo dicite nobis/ quot christos esse dicatis? Alius ne est quem de spiritusancto concipiēs terra/patibilē gignit oīm/non solum suspēsus ex ligno/sed etiā iacens in herba: et alius ille quē iudęi
Luc.23.e crucifixerūt sub pōtio pilato: et terti⁹ ille per solem lunamq; distent⁹? An vnus atq; idem sui parte ligatus in arborib⁹/ex quadam ṽo parte liber eadem ligatę captęq; subueniēs? Qđ si ita est: ille quē sub pontio pilato passum esse conceditis/ cū eū sine carne fuisse narret̄: nondū dico quemadmodū talem mortem sine carne perpeti potuerit: sed quęro cui naues illas reliquerit/vt inde descēdens talia pateret̄/qualia sine quocūq; corpe fieri nō possent. Scđm pręsentiā quippe spiritalē/ nullo modo illa pati posset: sm pręsentiā ṽo corporalē simul et in sole et in luna ⁊ in cruce esse nō posset. Proinde si corpus non habuit/ nō est crucifixus: si aūt habuit/quęro vnde habuerit/cum oīa corpora ex tenebrarū gente esse dicatis: q̄uis substantiā diuinā cogitare nisi corporeā nunq; valuerit̄. Unde cogimini/aut sine corpore dicere crucifixum: quo absurdius ⁊ dementi⁹ dici nihil potest: aut in phantasmate potius q̄ a veritate visum fuisse crucifigi: qua rursus impietate quid peius est? Aut non oīa corpora de gente esse tenebrarū/ sed esse etiā corpus diuinę substātię/qđ tū immortale non sit/sȝ possit ligno affigi ⁊ occidi: qđ nihilomin⁹ plenū est dementię: aut ex gente tenebrarū mortale corpus habuisse christū: atq; ita qui eius corporis matrem mariā virginem credere timetis/et gentē demonū non timetis. Postremo cum sm sententiam fausti/quā quidē ex illa longissima fabula vestra decerptā/ quāta potuit breuitate perstrinxit/de spūsancto terra concipiens gignat patibilē iesum: qui ē vita ⁊ salus hominū oīm suspēsus ex ligno/ cur ille saluator pendēti pendēdo congruit: et nascenti nascēdo non congruit? Si autē propterea iesum dicitis esse in arborib⁹: et iesum crucifixū sub pontio pilato: ⁊ iesum p solem lunāq; distentū: quia totum hoc ex vna eademq; substātia est: cur non et cętera milia numinū vestrorū hoc appellatione concluditis? Cur eñ non sit iesus ⁊ ille splenditenēs/et ille atlas/ et ille rex honoris/⁊ ille spūs potēs/et ille primus homo: et quicquid aliud innumerabilit̄ per diuersa noīa et diuersa officia prędicatis?

(Ca. XIII)

i Pse denuq; spiritussanctus/cur in tertia persona ponitur cum sit int̄ numerabiles? Aut cur non sit etiam ipse iesus? Et quid sibi iam vult in scriptis fausti fallax tectura verborum/ vbi conatus velut congruere veris christianis: a quibus longe nimiūq; seducetur? Ait igitur: Nos patris quidem dei omnipotētis/et christi filij eius et spiritussancti/vnū idemq; sub triplici appellatione colimus numen. Cur eñ sub triplici ac non potius sub multiplici/non appellatione tm̄: sed etiam ne si quot nomia/tot personę sunt? Neq; eñ sicut in armis vna res est sub triplici appellatione: ensis/ mucro/ gladius: sicut vnam rem dicitis/et lunam/ et nauem minorem/et luminatorē nocturnū/et si quid aliud vocabuli eidem rei tribuitis: ita potestis dicere eundem primū hominē/quem spiritū potentē/⁊ quē splenditenentē/et quē atlātem maximū: sed alius est ille/alius atq; alius ille et ille/ et neminē istorum christum dicere soletis: Aut quō vnū nomen/si diuersa opera? Aut cur nō totū simul vn⁹ christ⁹/si ꝑpter vnā substātiā/⁊ in arborib⁹ christ⁹/et in ꝑsecutione iudęorū christ⁹/⁊ in sole ac luna christ⁹? Nēpe vias oēs vestra phātasmata ꝑdiderūt: nēpe nihil aliud sunt q̄ visa furentiū.

(Ca. XIIII)

c Ur autem arbitretur faustus/parē nobis esse religionē circa panē ⁊ calicem/ nescio: cū manicheis vinū gustare non religio/sed sacrilegium sit. In vua eñ agnoscunt deū suū/ in cupa nolunt: quasi aliquid eos calcatus

et inclusus offenderit. Noster aūt panis et
calix/non quilibet quasi propṫ christū in-
ipicis ⁊ in sarmentis ligatum sicut illi desi/
piunt: sed certa ꝯsecratione mysticꝰ fit no
bis nō nascit̄. Proinde ꝙ non ita fit/ꝗuis
sit panis ⁊ calix/alimētū est refectiōis/non
sacramentū religionis: nisi ꝙ benedicimꝰ
gratiasqꝫ agimus dn̄o in omni eius mune
re: non solū spiritali/ verūetiam corporali.
Uobis autē per fabulā vestrā in escis om
nibus christus ligatꝰ apponit̄: adhuc ligā/
dus vestris visceribꝰ soluēdusqꝫ ructatibꝰ.
Nam ⁊ cū mādūcatis/dei vestri defectione
vos reficitis: ⁊ cū digeritis/illius refectio/
ne deficitis. Cū eñ vos plenos reddit: re/
sumptio vestra ipsum premit. Qd̄ q̄dē mi/
sericordie deputaret̄/qsi aliquid pro vobis
patit̄ in vobis: nisi vos rursus inanes re/
linqueret/ vt a vobis liberatus effugeret.
Quō ergo cōparas panem ⁊ calicē nostrū/
et parem religionē dicis errorē/longe a ve
ritate discretum/ peius desipiēs q̄ nōnulli
q̄ nos propter panē ⁊ calicē/ cererē ac libe/
rū colere existimēt? Qd̄ ideo cōmemoran/
dū putaui: vt aduertatis ex q̄ vanitate ve
niat etiā illud vestrū/ ꝙ propṫ sabbatū/sa/
turno dicatos fuisse patres nr̄os putatis.
Sicut eñ a cerere et libero paganoꝝ diis
longe absumꝰ/ꝗuis panis ⁊ calicis sacra/
mentū qd̄ ita laudastis/vt in eo nobis pa/
res esse volueritis/ nostro ritu amplecta/
mur: ita patres nr̄i longe fuerūt a saturnia
cis catenis/ ꝗuis pro tp̄e ꝓphetie sabba/
ti vacationē obseruauerint. Ca. XIIII

Sed cur non etiā propṫ hylen quē i
nōnullis libris paganoꝝ frequēta
tur: parem vos cū paganis religio/
nē habere dixistis? Quinimo propṫ h̄ im/
parem lōgeqꝫ dissimilē voluistis intelligi:
qꝛ h̄ noīe/mali principiū ac naturā theolo/
gus vester appellat. In quo quidē imperi/
tia vestra magna deprehendit̄: qꝛ nec q̄d
sit hyle scitis: et h̄ rei vocabulo quā penitꝰ
ignoratis/etiā inflari velut docti affectatis.
Hylen nāqꝫ greci/cū d̄ natura disserūt/ma/
teriē quandā rerū definiūt/ nullo prorsus
modo formatā/sed omniū corporaliū for/
marū capacē: quē quidē in corporū muta/
bilitate vtcūqꝫ cognoscit̄: nam per seipsā
nec sentiri nec intelligi potest. Uerū in h̄
errant quidam gentilium/ꝙ eam tanq̄ co/
eternā deo ꝯiūgunt: vt hec ab illo non sit/

De natura boni ca.18.

ꝗuis ab illo format̄. Qd̄ alienū esse a veri
tate/ipsa veritas docet. Ecce tñ quibꝰ pa/
ganis de hac ipsa hyle inuenimini esse ꝯsi/
miles: ꝙ eam vos quoqꝫ suū habere prin/
cipiū/nec ex deo esse ꝓhibetis: et i hoc vos
dispares esse dicebatis/ nesciētes q̄d dica/
tis: in illo ꝟo ꝙ nulla est huic hyle forma
propria/nec nisi a deo formari potest/ nō/
stre illi veritati ꝯsentiūt/ a vestra aūt falsi/
tate dissentiūt: qui nesciētes q̄d sit hyle. i.
quid sit rerū materies / gentem tenebrarū
eam dicitis: vbi nō solū distinctas q̄nqꝫ ge
neribus innumerabiles corpoꝝ formas/
verūetiam mentē constituitis hoꝝ corpo/
rū formatricē: et qd̄ est imperitiꝰ vel potiꝰ
dementiꝰ/ipsā magis mentē dicitis hylen/
quā nō formari sed formare perhibetis: nā
si esset ibi mēs quedam formans/ ⁊ elemē/
ta corporea quē formarent̄/ illa elementa
dicenda esset hylen: id est materies quā for
maret eadem mens/quā mentē principiū
mali esse vultis. Hoc si diceretis/ non qui/
dem multum erraretis in eo qd̄ est hyle/ni
si ꝙ ipsa quoqꝫ elementa ꝗuis i alias for/
mas formāda: tñ quia iam elemēta essent/
⁊ speciebus propriis distinguerent̄/ hylen
non essent: quia est illa prorsus informis.
Uerūtamen tolerabilis esset imperitia ve
stra: quia eam quē formaret̄/non eam quē
formaret hylen diceretis: sed tñ etiam sic
eo teneremini vani atqꝫ sacrilegi/ quia ne/
scientes omnem modū naturarū/ nume/
rumqꝫ formarū/ et ordinem ponderum nō
esse posse nisi a patre ⁊ filio et spiritusācto/
principio mali tātū bonū tribueretis. Nūc
ꝟo cum et q̄d sit hyle/et quid sit malum ig
noretis: o si possem vobis persuadere vt a
seducēdis imperitioribꝰ vos cōpesceretis.
Iam vero ꝙ etiā inde (Ca. XV
vos paganis vultis esse meliores/
ꝙ illi aris/delubris/simulacris/vi/
ctimis/atqꝫ incenso deum colendū putāt:
vos autem nihil horum facitis/quis non
irrideat: quasi ꝟo non satius sit vel lapidi
qui quo modo est/aram constituere ⁊ victi/
mam offerre/q̄ id quod omnino non est/in
delyramento phantasmatis adorare? Ue/
rum tu qui rationale dei templū te esse di/
xisti/quomodo hoc explicabis? Placet ne
tibi vt templum deꝰ habeat/ cuius aliquā
partem diabolus fabricauerit? An vos nō
estis/qui dicitis omnia membra vestra/to/

tumq; corpus a maligna mente quã hylen
dicitis fabricatũ: cuiusq; ipsi⁹ fabricatricis
partẽ/illic habitare simul cũ parte dei ve/
stri? Que cũ ibi teneat vt phibetis ꝯcate/
nata ⁊ inclusa/vtrũ dei templũ/an dei car/
cerẽ te dicere debuisti: nisi forte aiam tuã
templũ dei dicis/quã ex terra luminis ha/
bes? At illã partẽ dei vel mẽbrũ dei soletis
dicere nõ templũ dei: Restat ꝗ vt templũ
dei nõ te dixeris/nisi ex corpe: qḋ ſm te dia
bolus fabricauit. Ecce quõ tẽplũ dei blas/
phematis: vt nõ solũ sanctũ nõ esse dicatis/
verũetiã machinamẽtũ diaboli/⁊ ergastu/
1. Cor. 3. d. lum dei. At vero apl's: Templum enĩ dei
sanctũ est inquit qḋ estis vos. Et ne putes
tm̃modo ad animã ptinere qḋ dictũ est: au
1. Cor. 6. d. di expressius. Nescitis inqt/ quia corpora
vestra templũ est in vobis spũssancti/ quẽ
habetis a deo? Uos aũt fabricã demonũ
dei tẽplũ dicitis: ⁊ ibi viuũ/sicut faustus ait/
viue maiestatis simulacrũ/christũ filiũ dei
collocatis. Plane christus vester phantas/
maticus habitet in tali templo sacrilege
vanitatis. Ille quippe nõ a similitudine/ſ
a simulatione simulacrũ vocari potest.

Ca. XVI

I Ta et mentẽ tuã aram
fecisti: sed vide cuius. Ex ipsis enĩ
artib⁹ ⁊ disciplinis tuis apparet/
quibus eam imbutã esse dixisti. Ille artes
et discipline vetant panẽ porrigere mẽdi/
canti homini: vt in ara vestra cũ sacrificio
crudelitatis ardeatis: talem aram dño de/
struente/q̃ ex lege cõmemorat q̃li odore de
Osee. 6. c. lectat deus dicẽs: Misericordiã volo q̃ sa
crificiũ. Ubi aũt hoc dñs cõmemorauerit/
Matth. 12. a attendite: cũ. s. transiret per segetẽ/ et esu/
riẽtes discipuli eius vellerẽt spicas/qḋ ho/
micidiũ esse vos dicitis/ ex disciplina ve/
stra q̃ imbuistis mẽtẽ vestrã: aram sane nõ
1. timoth. 4. a dei/sed demonioꝝ mẽdaciloquoꝝ/ex quo/
rum doctrinis inusta cauteriat maligna cõ
scientia: homicidiũ appellãs/ quã veritas
innocentiam dicit. Ita enĩ iudeis ait: vbi
vos quoq; futuros pcussit atq; destruxit.
Si sciretis quid sit/misericordiã volo q̃ sa/
crificiũ: nunq̃ condẽnassetis innocentes.

Ca. XVII

Q Uas aũt habere sim/
plices ⁊ puras orationes tanq̃ di/
uinos honores ac sacrificia poteri/
tis/ cum de ipsa natura atq; substãtia diui
na tanta indigna et turpia sentiatis: vt nõ
solũ vestris sacrificijs deus verus nõ pro/
pitiet: sed in sacrificijs paganoꝝ/deus ve/
ster immolet? Neq; enĩ in lignis solũ et in
herbis/aut in mẽbris humanis: sed etiã in
pecoꝝ carnib⁹ cum ꝯtaminantib⁹ ⁊ pollu/
entibus vinculis colligatũ esse censetis.
Ipsa ṽo aĩa vestra cui deo laudẽ dicat/cu/
ius particulã seipsam in tenebrarũ gente
captã teneri ꝯclamãs/quid aliud q̃ vitupe
rat deũ/quẽ sibi alio pacto aduersus ho/
stes suos ꝯsulere nõ potuisse testatur: nisi
partiũ suarũ tanta corruptione ⁊ tam tur/
pi captiuitate? Unde vestre etiã preces ad
deũ vestrũ nõ possunt esse religiose sed in/
uidiose. Quid enĩ mali apud illũ cõmisera
tis/vt in pena ista nũc ad eũ gematis: quẽ
non propria volũtate peccãdo deseruistis:
sed ab illo dati estis hostib⁹ ipsius/ vt pax
regno eius compararet? Nec saltẽ sicut ob/
sides dari solent/cum honore custodiendi:
nec sicut pastor ad capiendã bestiã tendit
insidias. Pecus enĩ suũ solet ponere in il/
la captoria tendicula/nõ mẽbrũ suũ: ⁊ ple/
rũq; ita vt ante bestia capiat/q̃ pecus le/
datur. Uos autẽ mẽbra dei dati estis ho/
stibus/ non valentes a deo vestro compe/
scere feritatẽ: nisi eorum cõtaminati fedita
te/nõ habẽtes peccatũ propriũ: sed hostili
veneno tabefacti. Unde nõ potestis dice/
re in precibus vestris: Propt' gloriã nois Ps. 78.
tui dñe libera nos/et propiti⁹ esto peccatis
nostris propt' nomẽ tuũ: sed dicitis: Libe/
ra nos arte tua: quia vt modo i regno tuo
securus lugeas/nos hic premimur/dilania
mur/inquinamur. Hec vox accusatoria est
non deprecatoria. Nec illud potestis dice/
re qḋ magister veritatis docuit: Dimitte Matth. 6. b.
nobis debita nostra/sicut ⁊ nos dimittim⁹
debitorib⁹ nostris. Qui sunt enĩ debitores
vestri qui in vos peccauerũt? Si gens te/
nebrarũ: nunqḋ ei dimittitis debita/ quã
vsq; in finem eradicatã eterno carcere in/
cluditis? Que autẽ debita vobis potest il
le dimittere: quando ille potius i vos pec/
cauit/ cum ad ista vos misit/ q̃ vos in illũ
qui mittenti obtemperastis? Aut si pro/
pterea ille nõ peccauit: quia hoc necessita/
te fecit: maior est vestra necessitas/cũ iam
in pugna prostrati iaceatis/q̃ fuit ill'⁹ an/
teq̃ pugnaretis. Jam ṽo vos patimini cõ
mixtum malum: nihil tale ille patiebat cũ
tamen necessitatẽ/vt vos mitteret patere/
tur. Itaq; aut ipse potius debet vobis ꝗ

cũ dimittatis: aut si nec ipse vobis/multo magis nec vos illi. Ubi sunt ergo sacrificia vestra/simplices ac pure orationes: cũ sint fallaces & impure blasphemie?

Ca. XVIII

Et tamen volo mihi dicatis/vnde ista oĩa que laudatis in vobis/ his noĩbus appelletis: vt dicatis templum/aram/sacrificiũ. Si enim vero deo ista vera non debenť: cur laudabiliter in vera religione predicanť? Si aũt deo vero verũ sacrificiũ rite debeť: vñ etiã diuini honores recte appellantur: cetera q̃ dicuntur sacrificia/ad similitudinẽ fiunt cuiusdam veri sacrificij. Hec autẽ partim sũt imitamenta falsoꝝ & fallaciũ deorum/ hoc est demonioꝝ/superbe seui ab eis quos deceperint diuinos honores exigentiũ: sicut sunt vel erant omnia in templis idolisq; gentiliũ: partim predicamẽta vẽturi vnius verissimi sacrificij/qđ pro peccatis omniũ credentium offerri oporteret: qualia erant precepta diuinitus antiquis patribꝰ nostris: vbi erat & illa mystica vnctio qua christus prefigurabať: Unde et ipsum nomen a chrismate duciť. Proinde verum sacrificiũ/qđ vni vero debetur deo: quo eius altare solus christus impleuit: in victimis pecorum imitata demonia sibi arroganť
1. Cor. 10. c. exposcũt. Unde dicit apostolus: Que immolant gentes/demonijs immolãt & non deo: non q̃ offerebať culpans/ sed quia illis offerebať. Hebrei autem in victimis pecorum quas offerebãt deo: multis & varijs modis/sicut re tãta dignũ erat prophetia celebrabãt future victime/ quã christꝰ obtulit. Unde iam christiani peracti eiusdẽ sacrificij memoriam celebrãt: sacrosancta oblatione & participatione corporis & sanguinis christi. Manichei vero nescientes quid damnandũ sit in sacrificijs gentium/ & quid intelligendũ in sacrificijs hebreoꝝ/ et quid tenendũ vel obseruandũ in sacrificio christianoꝝ/ vanitatẽ suã sacrum offerunt diabolo/qui eos decepit recedentes
1. timoth. 4. a a fide: intendentes spiritibꝰ seductoribus et doctrinis demonioꝝ in hypocrisi mendaciloquoꝝ.

Ca. XIX

Discat ergo faustus/ vel potius illi qui eius litteris delectanť/monarchie opinionẽ/non ex gentibꝰ nos habere/sed gentes non vsq; adeo ad falsos deos esse delapsas/vt opinionem amitterent vnius veri dei/ex quo est omnis qualiscunq; natura. Sapientes enĩ eorum: qz sicut dicit apostolus: inuisibilia dei a con- Roma. 1. c
stitutione mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciunť: sempiterna quoq; virtus eiꝰ ac diuinitas: vt sint inexcusabiles: quia cognoscẽtes dñm/non sicut deum honorificauerũt aut gratias egerunt/sed euanuerunt in cogitationibꝰ suis/ et obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enĩ se esse sapientes stulti facti sunt/ & immutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis/et volucrum/et quadrupedum/et serpentium. Hec sunt enĩ simulacra gentium in quibus interpretãdis non habent exitũ nisi ad creaturã quã cõdidit deꝰ: vt in ipsa quoq; interpretatiõe simulacroꝝ/ de qua se peritiores eorum iactare atq; inflare cõsuerũt/hoc in eis fiat qđ paulopost idem apostolus dicit: Coluerũt & seruierũt creature potius q̃ creatori: qui est benedictꝰ in secula. Uos autem et in eo q̃ eis dissimiles estis/ vani estis: et in eo q̃ eis similes estis/peiores estis. Ad hoc enim non cum ipsis creditis monarchiam/ qđ illi verum credunt: vt ipsius vnius dei substantiã expugnabilem corruptibilẽq; credatis/ qđ ẽ impie vanitatis: in pluribꝰ autẽ dijs colẽdis/doctrina demonioꝝ mẽdaciloquoꝝ illis psuasit multa idola/vobis multa phantasmata.

Ca. XX

Et sacrificia eorũ vertimus in agapes: sed sacrificiũ illud quod paulo ante cõmemoraui intelleximus/ dicente dño: Misericordiam volo q̃ sacrificiũ. Matth. 12. a
Agapes enĩ nostre/pauperes pascunt/siue Osee. 6. c
frugibus/siue carnibus. Pascitur enĩ creatura dei/de creatura dei que hominis dapibus congrua est. Uobis autem quia demonia mendaciloqua persuaserunt/nõ ad regendam carnem/ sed ad exercendã blas- 1. timoth. 4. a
phemiã/abstinere a cibis quos deus creauit ad percipiendũ cum gratiarũactione fidelibus et his qui cognouerũt veritatẽ: qm̃ omnis creatura dei bona est/et nihil abijciendũ qđ cum gratiarũactione percipitur: ingrati creatori/et pro largis eiꝰ beneficijs sacrilegas retribuentes iniurias: qm̃ plerũq; in agapibꝰ etiam carnes pauperibus erogantur: misericordiam christianoꝝ similem dicitis sacrificijs paganoꝝ: quoꝝ

nõnullis in hoc quoq similes estis. Pro/
pterea enĩ nefas habetis pecora occidi: q̃r
humanas animas in ea reuolui arbitra/
mini: q̃d in quorũdam gẽtiliũ philosopho
rum libris inuenit̃: q̃q̃ a posteriorib⁹ aliũ
intellectũ esse dicatur. Uerum in hoc etiã
multo deterius erratis: Illi enĩ in pecore
timuerũt trucidare proximũ suũ: vos autẽ
deum vestrũ/cuius mẽbra esse etiam peco
rum animas arbitramini. Ca. XXI

n Am q̃ etiam hinc nobis calũniat̃
faustus/q̃ martyrũ memorias ho/
noramus/in hoc dicens nos idola
conuertisse: non tam me mouet vt hic calũ
nie respondeam: q̃ vt ipsum faustum ostẽ/
dam studio calũniandi/ etiam ab ipsi⁹ ma/
nichei vanitatibus exorbitare voluisse: et
in vulgarem atq poeticam paganorum opi/
nionem/a quibus se alienissimũ cupit vi/
deri/nescio quõ incautum incidisse. Cũ enĩ
dixisset nos vertisse idola in martyres: q̃s
votis inquit similib⁹ colitis/defunctorum
vmbras vino placatis & dapibus: sunt er/
go vmbre defunctorum? Nunq̃ hoc i vestris
sermonib⁹ audiuimus/nunq̃ in litteris le/
gimus: immo cõtradicere soletis talibus
opinionib⁹/asserentes animas mortuorũ
malas minusve purgatas/aut i reuolutio/
nes ire/aut in grauiores aliquas penas:
bonas autẽ et in naues imponi/et in celo
nauigantes transire hinc in illud phantas/
ma terre luminis / pro qua pugnando pe/
rierant: ita nullas animas circa suorũ cor/
porum sepulchra detineri: Unde igit̃ vm/
bre defunctorum? Que substãtia eorum: qui lo/
cus? Sed maledicendi cupiditate faustus
quid profiteret̃ oblitus est: aut forte dor/
mitans/vmbras somniando dictauit: nec
cum verba sua legeret euigilauit. Popu/
lus autem christianus memorias martyrũ
religiosa solẽnitate concelebrat/et ad exci/
tandam imitationẽ/et vt meritis eorũ cõ/
societur/atq orationib⁹ adiuuetur: ita ta/
men vt nulli martyrũ / sed ipsi deo marty/
rum: q̃uis in memorias martyrum cõstitua/
mus altaria. Quis enĩ antistitum in locis
sanctorum corporum assistens altari/aliquã/
do dixit: Offerimus tibi petre/aut paule/
aut cypriane: sed q̃d offertur/offertur deo
qui martyres coronauit apud memorias
eorum quos coronauit: vt ex ipsorum lo/
corum admonitione maior affectus exur/
gat/ad acuendam charitatem: et i illos q̃s
imitari possumus: et in illum quo adiuuã/
te possumus. Colimus ergo martyres/ eo
cultu dilectionis & societatis/quo et in hac
vita colunt̃ sancti homines dei: quorũ cor
ad talem pro euangelica veritate passionẽ
paratũ esse sentimus. Sed illos tanto de/
uotius/quanto securius post incerta om/
nia superata: quanto etiam fidentiore lau
de predicamus/iam in vita feliciore victo/
res: q̃ in ista adhuc vsq pugnantes. At il/
lo cultu que grece latria dicit̃: latine vno
verbo dici nõ potest/ cum sit quedam pro-
prie diuinitati debita seruitus: nec colim⁹
nec colendum docemus/ nisi vnũ deũ. Cũ
autem ad hunc cultum pertineat oblatio
sacrificij/ vnde idolatria dicitur eorum qui
hoc etiam idolis exhibent: nullo modo ta/
le aliquid offerimus aut offerendum preci
pimus/ vel cuiq̃ martyri/ vel cuiq̃ sancte
anime/ vel cuiq̃ angelo: et quisquis in hũc
errorem delabitur/corripit̃ per sanam do/
ctrinam/siue vt corrigatur/siue vt caueat̃.
Ipsi enim sancti/vel homines/ vel angeli
exhiberi sibi nolunt/q̃d vni deo deberi no/
runt. Apparuit hoc in paulo et barnaba: Act. 14. b.
cum commoti miraculis/ que per eos facta
sunt/licaonij tanq̃ dijs immolare volue/
runt: conscissis enim vestimentis suis/cõ/
fitentes et persuadentes se deos non esse:
ista sibi fieri vetuerunt. Apparuit et in an/
gelis/sicut in apocalypsi legimus: angelũ
se adorari prohibentem/ac dicentem ado/
ratori suo: Conseruus tuus sum et fratrũ Apocal. 19. b
tuorum. Ista sibi plane superbi spiritus et. 22. b.
exigunt/diabolus et angeli eius: sicut per
omnia templa et sacra gentilium. Quorũ
similitudo in quibusdam etiam superbis
hominibus expressa est: sicut de babylo/
nie quibusdam regibus memorie commẽ/
datum tenemus. Unde sanctus daniel ac Daniel. 3. a.
cusatores ac persecutores pertulit/ q̃d re/
gis edicto proposito/ vt nihil a quoq̃ deo
peteretur nisi a rege solo: deum suũ hoc ẽ
vnum et verum deũ adorare deprecariq
deprehensus est. Qui autem se in memo/
rijs martyrum inebriant: quomodo a no/
bis approbari possunt/ cum eos etiam si i
domibus suis id faciant/sana doctrina cõ/
demnet? Sed aliud est q̃d docemus/ aliud
q̃d sustinemus / aliud q̃d precipere iube/
mur/aliud q̃d emendare precipimur/& do/

nec emendemus tolerare compellimur. Alia est disciplina christianorum: alia luxuria vinolentorū vel errori infirmorum. Veruntamen et in hoc ipso distant plurimum culpe vinolentorū et sacrilegorū. Longe quippe minoris peccati est ebrium deridere a martyribus: ꝗ̃ vel ieiunum sacrificare martyribus. Sacrificare martyribus dixi: non dixi sacrificare deo in memoriis martyrum: qđ frequentissime facimus: illo dūtaxat ritu / ꝗ sibi sacrificari noui testamenti manifestatione precepit: qđ pertinet ad illum cultum que latria dicitur / et vni deo debetur. Sed quid agam / ꝛ tante cecitati istorum hereticorum quando demonstrabo / quā vim habeat qđ in psalmis canitur: [Ps. 49.] Sacrificium laudis glorificabit me: et illic via est vbi ostendam illi salutare meum? Huius sacrificii caro ꝛ sanguis ante aduentum christi per victimas similitudinū promittebatur: in passiōe christi per ipsam veritatem reddebat: post ascensum christi ꝑ sacramentum memorie celebratur: ac per hoc tātū interest inter sacrificia paganorū et hebreorum: quantum inter imitationē errantem / et prefigurationem prenūciantem. [De ciui. dei li. 4. ca. 10. ante finem.] Sicut autem nō ideo contēnenda vel detestanda est virginitas sanctimonialiū / quia et vestales virgines fuerunt: sic non ideo reprehendēda sacrificia patrum / quia sunt et sacrificia gentium: quia sicut inter illas virginitates multum distat / ꝗ̃uis nihil aliud distet nisi que cui voueatur atꝗ reddatur: sic inter sacrificia paganorum ꝛ hebreorum multum distat / eo ipso ꝙ hoc solum distat / que cui sint immolata ꝛ oblata: Illa scilicet superbe impietati demoniorum / idipsum sibi ob hoc arrogantium qđ haberent dii: quia diuinus honor est sacrificium: illa vero vni deo vt ei offerretur similitudo / promittens veritatem sacrificii cui erat offerenda ipsa reddita veritas in passione corporis ꝛ sanguinis christi.

Neꝗ enim sicut faustus (Ca. XXII.) dixit / priores nostri iudei segregati a gentibus / cum templum dei haberent / et immolationes / et aras / et sacerdotia / sculpturas solum dimiserunt: id est idola: poterāt enim sicut nōnulli etiam sine idolorum sculpturis arboribus et montibus: postremo etiam soli ac lune ceterisꝗ syderibus immolare. Qđ si facerent per illum cultum que latria dicitur / creature potius ꝗ̃ creatori seruientib⁹: et ob hoc non paruo malo impie superstitionis errātibus / nihilomin⁹ demonia se preberēt ad eos illudendos / et ab eis sumenda que sic obtulissent. Illi quippe superbi et impii spiritus / non nidore ac fumo / sicut nōnulli vani opinantur / sed hominū pascuntur erroribus: non sui corporis refectiōe / sed maliuola dilectione: cum quoquo modo decipiunt / vt arroganti fastu simulate maiestatis / cum diuinos sibi honores exhiberi gloriantur. Non ergo illi patres nostri sola gentium simulacra dimiserunt / sed neꝗ terre neꝗ cuiꝗ terrene rei / neꝗ mari / neꝗ celo / neꝗ militie celi aliquid immolātes: vni deo creatori omniū victimas obtulerunt: quas sibi offerri voluit / per earum similitudinem / promittens victimam verā / per quam nos sibi peccatorum remissione reconciliauit christo iesu domino nostro: cuius capitis corpus effectos fideles paulus alloquitur dicens: Obsecro autē vos [Ro. 12. a.] fratres per misericordiam dei vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem / sanctam / deo placentem. Sed manichei corpora humana opificium dicunt esse gentis tenebrarum: et carceres quibus victus inclusus est deus. Vnde longe aliud annūciat faustus / aliud paulus. Sed qm̄ quisꝗs [Gal. 1. b.] vobis euangelizauerit preterꝗ accepistis / anathema sit. Verum dicit christus i paulo: anathema sit manicheus in fausto.

Qui etiam dicit / nihil (Ca. XXIII) nos mutasse de moribus gentium nesciens quid loquat. Cum em̄ iu- [Ro. 1. b.] stus ex fide viuat: finisꝗ precepti sit charitas [1. timoth. 1. a] de corde puro ꝛ consciētia bona et fide non ficta: maneantꝗ ad confirmādā vitam fideliū tria hec: fides / spes / charitas: [1. Cor. 13. d.] vnde fieri potest / vt pares cum aliquo mores habeat / qui hec tria cum illo paria non habet? Qui enim aliud credit / aliud sperat / aliud amat: necesse est vt aliter viuat. Et si vsus quarundam rerum similis videtur nobis esse cum gentibus / sicut cibi et potus / tectorum / vestimentorum / lauacrorum: et qui ex nostris coniugalem vitam gerunt / vxorum ducendarum / et habendarum / filiorum gignendorum / nutriendorum / hereditandorum: longe tamen aliter his rebus vtitur / qui ad alium finem

vſum earum refert: et aliter ex his deo gra
tias agit / de quo praua et falſa non credit.
Sicut enim in ipſo errore veſtro / cum eo
pane veſcamini quo cęteri homines / et fru
ctibus viuatis et fontibus / et lana et li/
no ſimiliter texto amiciamini / nec in his ta
men parem ducitis vitam / non aliud eden/
do aut bibendo / aut īduēdo / ſed aliud ſen/
tiendo ⁊ credendo ⁊ ad aliū finem iſta om/
nia referendo / finē. ſ. veſtri erroris atq; va/
nitatis: ita nos et in his ⁊ in alijs quę ſimi/
liter ſumim⁹ / non ſimiliter cum gentib⁹ vi/
uimus / eaſdem res non ad eundē finem re/
ferendo / ſed ad finem legitimi diuiniq; prę
1.timoth.1.b. cepti / charitatē de corde puro ⁊ conſciētia
bona ⁊ fide non ficta: a quibus quidā ab/
errantes conuerſi ſunt in vaniloquiū. In
quo ſane principatū tenetis / nō intuētes /
non ꝯſiderantes in eiſdem habendis agen
diſq; rebus tñ ad diuerſam vitam valere
ſi diuerſa ſit fides: vt cum auditores veſtri
et vxores habent / et filios ꝗuis inuiti ſuſ/
cipiant / eiſq; patrimonia congerāt vel cu/
ſtodiant / carne veſcanť / vinū bibāt / lauēt /
metant / vindemiēt / negocienť / honores
publicos adminiſtrēt: vobiſcū eos tamen
non cum gentib⁹ computetis / cū facta eo/
rum gentibus videanť ſimiliora ꝙ vobis.
Nam et quorundā facta gentiliū cum ma/
gis vobis propinquēt ꝙ quibuſdā audito
ribus veſtris: nōnulli quippe in ſacrilegis
ſacris ſuis ⁊ a vino ⁊ a carnib⁹ et a concu/
bitu temperant / potius auditores veſtros
his omnib⁹ vtentes / ⁊ in eo vobis diſſimi
les / in manichei grege numeratis / ꝙ iſtos
eadem ꝗ facitis faciētes / potiuſq; fęminā
quę ī manicheum crediderit veſtram dici/
tis etiam paritētem: ꝙ ſibyllam nec ſaltem
nubentē. At eñ multi chriſtiani catholici
vocantur / et ſunt adulteri / raptores / auari /
ebrioſi: et quicquid aliud ſanę doctrinę ad
uerſatur. Quid autem inter vos ī tam exi/
guo ac pene nullo numero veſtro: nonne
plerīq; ſunt tales / et quidam ī paganis nō
ſunt tales? Num ideo paganos qui tales
nō ſunt / dicitis meliores vobis: cū tamen
propter ſacrilegam vanitatem ſectę veſtrę
etiam qui in vobis tales non ſunt / paga/
nis etiam talibus deteriores ſint? Unde
manifeſtū eſt / non ideo derogari ſanę do/
ctrinę quę ſola catholica eſt: quia multi ei⁹
nomine cenſeri volunt / et per illam ſanari
nolunt. Agnoſcēda eſt enim paucitas illa
quā dñs pręcipue cōmēdat in ingenti atq; Math.20.b
innumerabili multitudine toto orbe diffu
ſa: quę tñ paucitas ſanctoꝝ atq; fidelium
qđ ſępe cōmendandū eſt / tanꝗ granorum
in comparatione multitudinis palearum
paucitas dicitur: per ſe autem ipſam tan/
tam maſſam frumēti facit / vt omnes pro/
bos ⁊ reprobos veſtros / quos pariter veri
tas reprobat / incōparabili multitudine ſu
peret. Ecce non ſumuſ gentiū ſchiſma / a q̄/
bus plurimū diſtam⁹ in meli⁹: ſed nec vos
ħ eſtis / q2 plurimū ab eis diſtatiſ in peius.

Explicit liber viceſimus.
Incipit liber viceſimuſprimus.

Auſtus dixit. (Ca.1.
Un⁹ deus eſt an duo? Plane
f vnus. Quō ergo vos duos
aſſeritis? Nunꝗ in noſtris
quidem aſſertionib⁹ duorum
deorum auditum eſt nomen. Sed tu vnde
hoc ſuſpicaris cupio ſcire. Quia bonorum
et malorum duo ꝑncipia traditis. Eſt eñ
quidem ꝙ duo principia cōfitemur / ſ vnū
ex his deum vocamus / alterum hylen: aut
vt cōmuniť et vſitate dixerim demonem.
Quō ſi tu hoc putas duos ſignificare deoſ:
poteris et medico diſputante de infirmita
te atq; ſanitate / duas eaſdem putare ſani/
tates: ⁊ cum quis bonū noīat ⁊ malum / tu
poteris eadem duo putare bona: et copiā
audiens atq; egeſtatē / duas eaſdē putabiſ
copias. Quid ſi et de albo et nigro diſpu/
tante me / et frigido ⁊ calido / et dulci ⁊ ama
ro / dicas quia duo alba ⁊ duo calida ⁊ duo
dulcia oſtenderim? Nōne videberis mētiſ
incompos / et cerebri mīme ſani? Sic et cū
duo ꝑncipia doceo / deū et hylen: non idcir
co videri iam †debeo tibi duos oſtendere Al'videō
deos. An quia vim omnē maleficam hy/
le aſſignamus / et beneficam deo vt con/
gruit / idcirco nihil intēſſe putaſ / an vtrūq;
eorum vocemus deum? Quō ſi ita eſt / pote
ris et venenum audiens et antidotum / ni/
hil intereſſe putare: an vtrūq; vocetur an/
tidotum / quia vtrunq; eorum vim ſuam
habeat / vtrumq; agat aliquid ⁊ operetur:
necnon et medicum audiens ac venenari/
um / vtroſq; vocabis medicoſ. Et iuſtū au/
diens atq; iniuſtū / poteris vtroſq; vocare

iustos: quia vterq; eorũ aliquid agat. Qḋ
si hoc facere absurdum est/ quanto absurdi
us deum et hylen idcirco duos putare de/
os: quia eoꝝ quisq; aliquid operet? Qua/
propter inepta hec et viribus satis effeta
argumẽtatio est: vt quia de re mihi respon
dere non possis/ de solis nosbus conflces i/
uidiam. Nam nec diffiteor etiam interdũ
nos aduersam naturam nũcupare deum:
sed hoc non ſm nostram fidem/ verũ iuxta
presumptũ iam in eam nomen a cultorib⁹
suis: qui eam imprudẽter existimãt deum:
2.Cor.4.a quẽadmodũ et apostolus: Deus inquit se/
culi huius excecauit mentes infideliũ: De/
um quidem nominãs/ quia sic iam vocare/
tur a suis: sed adijciens/ ꝙ mentes excecet:
vt ex hoc intelligatur non esse verus deus.

Augustinus respon (Ca.ii
a dit. Duos qdẽ deos in vestris dis
putationib⁹ solemus audire: qḋ et
si primo negasti/ tamen paulopost etiã ip/
se confessus es: quasi rationẽ reddens/ cur
hoc dicatis: quia et apostolus ait: De⁹ se/
culi hui⁹ excecauit mentes infideliũ. Quã
quidem sententiã plerioq; nostrũ ita distin/
guũt/ vt deum verũ dicant excecasse infide
liũ mentes. Cum eñ legerint/ in quib⁹ de⁹/
suspendũt pronũciationẽ/ ac tũc inferunt:
seculi huius excecauit mẽtes infideliũ: qꝛ si
ita nõ distinguas/ sed exponẽdi gratia ita
verboꝝ ordinẽ mutes/ in quib⁹ deus exce/
cauit mentes infideliũ seculi huius: idẽ ꝗ
in illa distinctiõe sensus elucet. Potest eñ
etiam talis operatio qua excecant mentes
infideliũ ſm quẽdam modũ ptinere ad ve/
rum deũ: qḋ non facit malicia/ sed iusticia:
Ro.3.a. sicut idem paulus alibi dicit: Nunqd ini/
quus deus qui infert iram? Item alibi.
Ro.9.c. Quid ergo dicim⁹ inquit: nunqd iniqtas
Exo.33.d. est apud deũ? Absit. Moysi eñ dicit: Mi/
serebor cui misertus ero/ ꝛ misericordiã pre
stabo cui misericors fuero. Cum ergo pre/
misisset ꝙ inconcusse retinẽdũ est/ non esse
iniquitatẽ apud deũ: et paulopost attẽde
Ro.9.c. quid dicat: Si aũt volens deus ostendere
iram/ ꝛ demonstrare potẽtiã suã/ attulit in
multa patientia vasa ire que pfecta sũt in
pditionẽ: et vt notas faceret diuitias glo/
rie sue i vasa misericordie/ que preparauit
in gloriã ꝛc. Certe hic nullo modo dici po/
test alium deũ esse ꝗ ostẽdit iram/ et demõ/
strat potẽtiã suã in vasis que pfecta sũt ad
pditionẽ: et aliũ qui ostendit diuitias i va/
sis miscdie. Nam vnũ eundẽq; deũ facere
vtrũq; apostolica doctrina testat. Hinc est
et illud: Propt hoc tradidit illos deus in Roma.1.c.
ↄcupiscẽtias cordis eoꝝ in imũdiciã/ vt cõ/
tumelijs afficiãt corpora sua i semetipsis.
Et paulopost. Propterea tradidit illos de/
us i passiones ignominie. Itẽ paulopost.
Et qm̃ non pbauerũt deũ habere in noti/
cia/ tradidit illos deus in reprobũ sensum.
Ecce quõ verus deus ꝛ iustus excecat mẽ/
tes infideliũ. Neq; eñ vnq̃ in his aposto/
li verbis que cõmemoraui/ alius de⁹ intel/
lectus est/ q̃ ille qui filiũ suũ misit dicentẽ:
In iudiciũ veni in hũc mũdũ/ vt qui nõ vi/ Joh.9.g.
dent videant/ ꝛ qui vident ceci fiant. Nam
et hic satis apparet mentib⁹ fideliũ: quo/
modo deus excecet mẽtes infideliũ. Pre/
cedit eñ aliqd occultũ in occultis/ vbi de⁹
agat iustissimũ examen iudicij sui: vt quo/
rundam mẽtes excecent/ quorũdã intelli/
gant: cui verissime dictũ est: Judicia tua Ps.35.
abyssus multa. Cui⁹ profunditatis impe/
netrabilẽ altitudinẽ apl's admirat⁹ excla/
mat: O altitudo diuitiarũ sapiẽtie ꝛ sciẽtie Roma.11.d.
dei/ q̃ inscrutabilia sũt iudicia eius ꝛc.

Os autẽ non valentes (Ca.iii
v discernere qd faciat deus bñficio/
qd iudicio: qꝛ ꝛ a corde ꝛ ab ore ve/
stro longe est psalteriũ nostrũ/ vbi dicitur:
Misericordiã et iudiciũ cantabo tibi dñe: Ps.100.
quicquid vos p infirmitate humane mor/
talitatis offenderit/ alienatis oĩno ab arbi
trio et iudicio dei veri: videlicet habentes
paratũ alterũ deum malũ/ quẽ vobis non
veritas ostẽdit/ sed vanitas fingit: cui tri/
buatis/ nõ solũ quicqd facitis iniuste/ verũ
etiam qcqd patimini iuste: ita deo tribuẽ/
tes bñficia donoꝝ/ et ei auferẽtes iudicia
penarũ: quasi de alio dixerit christ⁹/ ꝙ pre/
parauit ignẽ eternum malis/ q̃ de illo ꝗ fa Matt.25.d.
cit solẽ suũ oriri sup bonos ꝛ malos/ et plu Matth.5.g.
it sup iustos ꝛ iniustos. Vñ hic tãtã boni/
tatem/ et ibi tantam seueritatẽ ad vnũ per
tinere deum nõ intelligitis: nisi qꝛ miseri/
cordiã ꝛ iudiciũ cantare nõ nostis? Nonne
idẽipse qui facit solẽ suũ oriri sup bonos ꝛ
malos/ et pluit super iustos ꝛ iniustos/ frã/
git tamen ramos naturales/ et contra na/
turam inserit oleastrum? Nonne de vno Roma.11.c.
ipso illic dicit apostolus: Vides ergo bo/
nitatem ꝛ seueritatem dei: in eos qdẽ qui

fracti sunt seueritatē: in te autē bonitatē si
permanseris in bonitate? Nempe audistis/
nempe aduertistis/ queadmodum nec deo
auferat iudiciariā seueritatē: nec homini li
beram voluntatē. Occultum est/ altum est
inaccessibili secreto/ ab humana cogitatio
ne seclusum est/ queadmodū deus et dam
net impium/ et iustificet impiū: vtrūqꝫ enī
de illo scripturarū sanctarū veritas loqui
tur. Num igitur ideo aduersus diuina iu
dicia garrire delectat / quia sūt inscrutabi
lia? Quanto ꝯuenienti⁹/ quanto accōmo
datius est modulo nostro expauescere illic
Ro. 11. d. vbi paulus expauit ꝛ exclamare: O altitu
do diuitiarū sapientię ꝛ scientię dei: ꝙ in
scrutabilia sunt iudicia eius ꝛ inuestigabi
les vię eius? Quanto melius est ita mira
ri quod vestigare nō sufficis/ ꝙ propterea
velle alterum deum malū fingere: qꝛ vnū
bonū non potuisti cōprehēdere? Non enī
de nomine agitur/ sed de opere. Ca. IIII

n

Am cito videt faustus se defendis
se cum ait: Nō dicimus duos de
os/ sed deum et hylen. Porro autē
cum quęsieris quid dicat hylen/ audies pla
ne describi alterum deum. Si enī materies
De natura boni. ca. 18. informis corporaliū formarū capax / ab eis
hyle appellaret/ quę appellata est ab anti
quis: nemo eam nostrū coargueret dici de
um. Nūc vero quātus error ē/ quāta demētia
vł materiē corporꝫ dicere opificē corporū:
vel opificē corporꝫ negare deū. Quia ꝗ́ꝗ
deus verus facit: id ē corporꝫ elemētorꝫ ani
maliū q̄litates et formas/ vt corpa vt ele
mēta vt animalia sint: h vos dicitis nescio
quē alterꝫ facere/ quolibet eū nomie vocite
tis/ recte dicemini errore vestro deum alte
rum inducere. In hac enī vna re bis erratis
errore sacrilego. Semel quidē ꝗ ea q̄ de
us fecit/ eum facere dicitis quem deum fa
teri erubescitis. Sed nullo modo efficietis
vt non sit deus: nisi cum talia facere nega
retis/ qualia non facit nisi deus. Iterū au
tem quia ea quę bonus deus bona facit/
vos et a malo fieri ꝛ mala esse opinamini
puerili sensu horrentes quę pęnalis mor
talitatis imbecillitati non cōgruūt ꝛ amā
tes quę ꝯgruūt. Proinde malū dicitis qui
fecit colubrum: istum autem solem tā ma
gnum bonū putatis/ vt nec factum a deo
sed prolatum vel missum esse credatis. De
us autem verus in quem nondum a vobis
credi nimiū doleo/ et colubrum fecit inter
alia inferiora/ ꝛ solem inter alia superiora:
et adhuc in sublimiorib⁹ non corporalib⁹
cęlestibus/ sed iam in spiritalib⁹ multa ista
luce longe meliora/ quę carnalis homo q̄li
bet non percipit: quanto magis vos q̄ cū
carnem detestamini/ nihil aliud ꝙ vestram
regulam detestamini qua bona ꝛ mala me
timini. Neqꝫ enī potest in vobis esse cogi
tatio vel malorū/ nisi qualib⁹ carnalis sen
sus offēditur: vel bonorꝫ/ nisi qualib⁹ car
nalis acies oblectatur. Ca. V

v

Ergo ista i imo rerum opera dei
terrena īfirma mortalia / sed tamē
opera dei qualia possumus vide
re considerē: ineffabilit moueor laude crea
toris illorum qui prorsus ita magnus est ī
operibus magnis/ vt minor non sit in mi
nimis. Ars enī diuina qua cęlestia et terre
na opera fiunt/ cum ea sint inter se dissimi
lia / ipsa in omnibus suis similis est: quia in
suo quoqꝫ genere perficiēdo vbiqꝫ perfe
cta est. Neqꝫ enī vniuersum condit in sin
gulis/ sed ad vniuersi complexū condēs sin
gula: vniuersā se condēdis prębet ꝛ singu
lis omnia congruenter locis suis ꝛ ordini
bus faciens atqꝫ disponēs: et omnib⁹ par
ticulariter atqꝫ vniuersalit ꝯgrua tribuēs.
Ecce hic in isto quasi fundo infimo vniuer
sę creaturę aspicite aīalia quę volāt et na
tāt et gradiunt et repūt. Nempe morta
lia sunt/ nēpe vita corꝫ: sicut scriptū ē: Va Iaco. 4. d.
por est ad modicū apparēs. Hūc enī modu
lum ab optimo conditore pceptū tanqꝫ in
cōmune ꝯferūt vniuerso ꝓ sui generis por
tione cōplendo: vt cū istis imis sint oīa bo
na in q̄bus sūt eis supna meliora. Verūtn̄
attēdite ꝛ date mihi vnū quālibet abiectis
simū animal/ cuius aīa oderit carnē suam:
ac nō potius nutriat ꝛ foueat eam motuqꝫ
vitali vegetet ꝛ regat ꝛ quodāmodo admi
nistret pro sui generis exiguitate q̄dam
vniuersum suū ad incolumitatē tuendā si
bi conciliatū. Qd̄ enī rationalis anima ca 1. Cor. 9. d.
stigat corp⁹ suū ꝛ seruituti subijcit / ne im
moderato appetitu terreno impediat pcę
ptione sapientię: etiā sic vtiqꝫ diligit car
nē suā quā sibi ad obediendū legitime sub
dit atqꝫ ordinat. Postremo vosipsi q̄uis
carnali errore carnē detestemini/ nō potestis
nisi diligere carnem vestram eiusqꝫ saluti ꝛ
incolumitati ꝯsulere: omnes ictus ꝛ casus

ꝛ intẽperiẽ q̃ lędit deuitare: munimẽta ꝯo
ꝛ salubritatẽ q̃ ꝯuat appetere: ita ostẽdit
ꝓualere naturę legẽ ꝯ erroris vel opinionẽ.

Quid in ipsa carne vita/ (Ca. VI

q lia viscera totius formę ꝯuenientia
mẽbra operãdi vasa sentiẽdi locis
atq; officijs suis cuncta distincta ꝛ cõcordi
vnitate ꝯtexta/ moderatione mẽsurarum/ pa-
rilitate nũerorum/ ordine põderũ: nõne indicãt
Sap.11.d artificẽ suũ deũ verum/ cui vere dictũ ẽ: Oia i
mẽsura et nũero ꝛ põdere disposuisti? Si ꝑ
cor non ꝑuersum atq; corruptũ vanis fa-
Ro.1.c bulis haberetis: inuisibilia eñ eius etiã p
ista quę in hac infima ꝛ carnali creatura fa
cta sunt intellecta conspiceretis. Unde eñ
istis hęc q̃ cõmemoraui/ nisi ab illo cuius vni
tate omnis modus sistit: cuius sapiẽtia om-
nis pulchritudo formatur: cuius lege ois
ordo disponit? Qḋ si ad ista intuẽda ocu-
lum non habetis/ apostolica vos ducat au-
ctoritas. Ca. VII

a Postolus eñ cum de sancta dile-
ctione ꝑciperet qualis esse debeat
virorum in vxores/ ex anima animã-
Eph.5.f. tis sumpsit exemplum. Qui diligit inquit
vxorem suam/ seipsum diligit. Nemo eñ
vnq̃ carnẽ suam odio habuit: sed nutrit et
fouet eam tanq̃ christus ecclesiã. Ecce in
conspectu vestro est carnalis vniuersa sub
stantia: videte quemadmodũ in omne ani
mal sibi ad salutem conciliatum pertẽdat
naturę ista cõmunio: vt diligat carnem su-
am. Neq; eñ hoc in hominibus tm̃ est: qui
cum recte viuunt/ non solum consulunt sa-
luti carnis suę: verumetiam carnales mo-
tus adūsum rationis edomant ꝛ refrenãt:
sed etiam bestię fugiũt dolorem/ formidãt
interitum: et quicquid illa membrorũ cõ-
pagem copulamq; carnis et spiritus a con-
cordię iũctura discidere ac dirimere potest
quanta valent agilitate deuitant: nutriẽ-
tes etiam ipsę ac fouentes carnem suam.
Nemo eñ vnq̃ carnem suam odio habet:
sed nutrit inquit ac fouet eam sicut ꝛ chri-
stus ecclesiam. Uidete vnde quo ascende-
rit: intuemini si potestis quã vim ducat a
creatore creatura: ab ipsis cęlestibus appa
ratibus vsq; ad carnẽ ꝛ sanguinẽ/ vniuersi
tatis plenitudine terminata formarum varie-
tate decorata/ rerum gradibus ordinata.

Ursus idẽ apl's cũ de (Ca. VIII
r spiritalibus diuersis muneribus/ ꝛ tñ
ad vnitatẽ ꝑsonis rem plane magnã ꝛ di-
uinam ꝛ abditam nos doceret: de ista ipsa
carne nostra similitudinẽ dedit: cuius arti-
ficem deũ cum hęc loqueret olno non ta-
cuit. Qḋ etsi longũ est/ tñ q; valde necessa-
rium: totũ ipsum locum ex eius ad corinthi-
os ep'la huic operi/ me inserere non pige-
bit. De spiritalibus autem nolo vos ignora 1.Cor.12.a.
re fratres: scitis qm̃ gentes eratis/ ad simu-
lacra sine voce quõ ascendebatis inducti:
Propter qḋ notũ facio vobis: quia nemo
in spiritu dei loquẽs dicit anathema iesu:
et nemo potest dicere dñs iesus nisi in spi-
ritusancto. Diuisiones aũt donationũ sũt/
idem aũt spiritus: et diuisiões ministratio-
nũ sunt/ idem aũt dñs: et diuisiones ope-
rationũ sunt/ idem vero deus: qui oia ope-
ratur in oibus. Unicuiq; autẽ datur mani-
festatio spiritus ad vtilitatẽ: Alij quidem
datur per spiritũ sermo sapiẽtię: alij sermo
scientię ꝓm eundẽ spiritũ: alteri autẽ fides
in eodẽ spiritu: alij donatio curationũ in
vno spiritu: alij operationes virtutũ: alij
prophetia: alij dijudicatio spirituũ: alij ge-
nera linguarũ: alij interpretatio sermonũ:
oia autẽ hęc operat vnus atq; idem spiri-
tus/ diuidẽs ꝓpria vnicuiq; prout vult. Si-
cut eñ corpus vnũ est/ ꝛ mẽbra habet mul
ta/ oia autẽ mẽbra corporis cũ sint multa/
vnũ est corpus: ita et christus. Eteni in vno
spũ nos oẽs in vnũ corpus baptizati sumus
siue iudei siue gręci siue serui siue liberi: et
oẽs vnũ spiritũ potauimus. Eteni corpus
nõ est vnũ mẽbrũ/ sed mlta. Si dixerit pes
q; nõ sum manus/ nõ sum de corpore: non iõ
nõ ẽ de corpore: Uel si dixerit auricula/ q;
nõ sum oculus/ nõ sum de corpore: nõ ideo
nõ est de corpore? Et si totum corpus ocu-
lus vbi auditus? Si totũ auditus/ vbi odora-
tus? Nũc aũt posuit deus mẽbra singl'a/ vnũ
qḋq; eorum in corpe ꝓut voluit. Si aũt fuis-
sent oia vnũ mẽbrum/ vbi corpus? Nũc autẽ 2 Retrac.5.c
multa mẽbra/ vnũ aũt corpus. Nõ põt au-
tem dicere oculus manui/ opus te nõ ha-
beo: aut iterum caput pedibus/ opus vobis nõ
habeo: sed multo magis q̃ videnk membra
corpis infirmiora esse/ necessaria sũt: ꝛ q̃ vi
denk viliora esse corpis/ his abũdãtiorẽ ho
norẽ circũponimus: et q̃ inhonesta sũt nr̃a/
abũdãtiorẽ honestatẽ habẽt: quę aũt ho-
nesta sũt nr̃a/ nõ opus habẽt: sed deus tẽpe- 1.Cor.12.d.
rauit corpus ei cui deerat/ maiorẽ honorẽ

dãs/ vt nõ eẽt scissura ĩ corpore/sed idẽ ipm
vt pro inuicem sollicita sint: et siue patia-
tur vnum membrũ/compatiunt oĩa mem-
bra: siue glorificat vnũ membrũ/ congau-
dent omnia mẽbra. Si vlla/non dico fides
christiana/vt credatis apostolo: sed vllus
sensus humanus in vobis est/vt manifesta
cernatis/vnusquisq̃ in semetipso ista vide
at atq̃ consideret / q̃ vera q̃ certa sint q̃
in paruo magna τ in extremo q̃ bona: quã-
quidem ista in laude ponit apostolus/vt p
2.Cor.4.d. hec infirma corporalia que vident/possint
facilius illa sublimia spiritalia que non vi-
dentur intelligi. Ca.IX.

Horum ergo membrorum et corporis
b nostri que sic cõmendat/sic laudat
apostolus/quisquis artificẽ deum
Gal.1.b. negat: videtis cui contradicat/annũciant
nobis preter id qd accepim⁹: Quid igitur
opus est vt a me redarguat poti⁹ q̃ ab om
nibus christianis anathematizet? Dicit
1.Cor.12.d. apostolus: Deus temperauit corpus: τ di-
cit iste: hyle/non deus. Quid apertius his
inimicitijs ãte anathemãdis q̃ refellẽdis?
Nũquid et hic apostolus/ cum diceret/de-
us: addidit/huius seculi? Ubi etiam si qs
diabolum intellexerit excecare mentes in-
fideliũ: non negamus malis suasionib⁹: qui-
bus qui consentiũt iusticie lumen amittũt
deo retribuente qd iustum est. Hec oĩa le-
gimus in scripturis sanctis: Nam et illud
dictum est de seductione extrinsecus veni-
2.Cor.11.e. ente: Timeo ne sicut serpens euam sedu-
xit in versutia sua: ita corrumpant mentes
vestre a simplicitate et castitate q̃ ẽ in chri-
1.Cor.15.c. sto. Cui simile est: Corrũpũt mores bonos
colloquia mala. Et illud q̃ et sibi quisq̃
Gal.6.a. seductor sit: Qui autem putat se eẽ aliqd
cum nihil sit/seipsum seducit. Et illud de
Ro.1.d. dei vĩdicta qd supra cõmemoraui: Tradi-
dit illos deus in reprobũ sensum/vt faciãt
que non conueniũt. Ita τ ĩ veterib⁹ libris
Sap.1.d. cum predixisset: Deus mortẽ non fecit/nec
letatur in perditione viuorum. Paulopost:
Sap.2.d. Inuidia inquit diaboli mors introiuit in
orbem terrarum. Et rursus de ipsa morte
Sap.1.d. ne se homines extra culpã ponerẽt: Impij
autem manibus τ verbis inqt accersierũt
illam: et existimãtes illam amicam deflu-
Ecc̃i.11.b. xerũt. Alibi autem. Bona et mala/vita et
mors/diuitie et paupertas a dño deo sunt.
Hic perturbati holes non intelligũt ĩ vno

eodemq̃ opere malo non postea cõseque-
te alia que manifesta erit: sed quadã con-
tinuo comitãte vindicta/ aliud venire de
astutia suadentis/aliud de nequitia volẽ-
tis/aliud de iusticia punientis: cum diabo
lus suggerit/homo consentit/deus deserit.
Quocirca in opere malo .i. excecatiõe in-
fideliũ si intelligat et diabolus pp̃ter sua-
dẽdi malignitatẽ/vt sic distinguat de⁹ hu- 2.Cor.4.a.
ius seculi/non mihi videt absurdũ. Neq̃
enĩ sine additamẽto dicit/deus/cum adiũ-
gitur/huius seculi: id est hominũ impiorũ
non nisi in hoc seculo florere volentiũ: fm
q̃ dicitur et malum seculũ: sicut scriptum
ẽ: Ut eximeret nos de p̃senti seculo mali- Gal.1.a.
gno. Tale est enĩ et illud: Quorũ de⁹ ven- Phil.3.d.
ter: nisi esset ibi/quorum/nullo modo diceret
deus venter. Nec in psalmo demonia pos
sent dij appellari/nisi adderet/gentiũ. Sic
enĩ scriptum est: Oĩs dij gentiũ demonia: Ps.95.
Hic autem: nec deus huius seculi/nec quo-
rum deus venter/ nec dij gentium demo-
nia: sed simpliciter positũ est: Deus tempe- 1.Cor.12.d.
rauit corpus/qui non potest intelligi nisi
deus verus omniũ creator. Illa enĩ cũ vi-
tuperatione dicunt: hoc autem cum laude
dictum est. Nisi forte deũ temperasse cor-
pus/non dispositione membrorum: hoc ẽ fa-
bricando τ construẽdo/sed admixtione lu-
cis sue faustus intelligit: vt.s. hec membra
ita distincta et locata suis sedibus alr po-
suerit qui hoc fabricauit: deus autem mi-
scendo bonitatẽ suam huius fabrice mali-
ciã temperauerit. Talib⁹ enĩ fabulis pue-
riles animas hebetãt. Sed neq̃ hoc eos
posse dicere/permisit subueniẽs deus par-
uulis per ora sanctorum. Habes enĩ et paulo
superi⁹: Deus posuit mẽbra singula queq̃ Ibidẽ
eorum in corpore prout voluit. Quis iam
non intelligat fm hoc deum dictum tem-
peratorem corporis: qd ex multis mẽbris
corpus fabricauit officia diuersorum ope-
rum in vnitatis compage seruantibus?

Icãt ergo manichei/vtrũ (Ca.X
d animalia que fm delyramenta eo-
rum hyle fabricauerat in gente te-
nebrarum anteq̃ illis deus lucem suã mi-
scuisset/non habebant istam membrorum cõ-
cordiam quã sic laudat apostolus? Utrũ
ibi diceret caput pedibus/aut oculus ma-
nui / opus te non habeo? Nunq̃ hoc dixe-
runt/nec dicere potuerũt: Tales enĩ ei act⁹

et opera tribuũt:repebant/ambulabãt/natabant/volabant queq; pro suo genere: videbant quoq; ⁊ audiebãt ceterisq; sensib⁹ sentiebant:alimẽtis ⁊ temperamẽtis congruis nutriebãt ⁊ fouebãt corpa sua.Hinc etiam prolis fecunditas suppetebat: nam et coniugia tribuũt eis: hec certe oĩa que tanq; byles opera vituperat manicheꝰ/fieri non possunt sine mẽbroꝝ cõcordia: quã laudat et deo assignat apostolus: dubitatio adhuc/quisnam sectandus ⁊ quisnam anathemandus sit?Quid q; erãt ibi quedam que etiam loquebanť/vt eis contionantibus omnia serpentia/q̃drupedia/volatilia/natatilia: audirẽt/intelligerẽt/consentirent?Mirãda hec ⁊ oĩno diuina eloquentia/⁊ neminẽ grãmaticũ aut rhetorẽ audierant:nec inter lachrymas ferularum atq; virgarum ista didicerãt. Nempe iste faustus vt has vanitates diserte garriret: ad disciplinã faciendi sermonis etiam seriꝰ accessit:et q̃uis esset acer ingenio/tamẽ legendo stomachum rupit vt ei loquenti tã pauci assentirenť.O miserũ qui in ista luce ac non in illis tenebris natus est. Illic eñ cum contra lucem contionantẽ:omnis bipes/omnis multipes/omnis etiam serpẽs a dracone vsq; ad cochleam libẽter audiret/alacriter obediret: hic autem cõtra tenebras disputantem/plures eloquentẽ q̃ doctum:multi autẽ seductorem puerissimũ noiabant. Inter paucos ꝟo manicheos tanq; magno magistro plaudẽtes/nullum ei pecus annuebat/nec ex illa doctrina saltem caballus eius aliquid sciebat: tanq; omnibꝰ animalibꝰ ad hoc pars diuina concreta sit vt solida fierent. Quid est hoc rogo:euigilate aliquãdo miseri/et cõparate in fabula vestra omniũ animantiũ prius tempus ⁊ presens: tũc in terra sua/nũc in hoc mũdo:tunc firma erant corpora/nunc infirma sunt:tunc acris acies oculorum advidendũ cum delectatione inuadendi regionem dei/nũc ita obtusa vt a solis radijs auertatur:tunc acute mẽtes animalium ad intelligendũ contionantis sermonem/nunc hebetes ⁊ ab eiusmodi capacitate penitus aliene: tunc naturalis tam magna ⁊ tam potens eloquẽtia/nunc tanto studio ac labore vix parua et exigua.O q̃ magna bona cõmixtione boni perdidit gens tenebrarũ.

Ste ipse faustus in (Ca. XI
i hoc ipso sermõe cui nũc respondeo multa sibimet cõtraria eleganť opponere visus est:sanitatẽ ⁊ infirmitatẽ/copiam ⁊ egestatem/ album et nigrũ/ calidũ et frigidum/dulce et amarũ:in quibꝰ omitto de albo et nigro aliquid dicere:aut si vllum momentũ boni ⁊ mali est in colorib⁹/vt album dicant ad deum pertinere/nigꝝ autem ad hylen/cum oĩa genera volatiliũ hylen creasse perhibeant: si album colorẽ plumis earum deus aspersit/ vbi latebant corui/quãdo cygni cãdore perfusi sũt. Itẽ de calido ⁊ frigido disputare non opus est: vtrũq; eñ temperanť adhibitum salubre: intemperanť autem pernitiosum ẽ. Cetera videamus bonũ ⁊ malum qđ in primis forte ponere debuit/in ijsdẽ contrarijs ita videtur posuisse/vt tanq; generabilia vellet intelligi.s.vt ad bonũ ptineat sanitas/copia/album/calidũ/dulce:ad malum aũt infirmitas/egestas/nigrum/frigidũ/amaꝝ: q̃ imperite et inconsiderate videat q̇ potuerit:Ego aũt ne homini calũniari puter/nihil obijcio de albo ⁊ nigro/calido ⁊ frigido:de dulci et amaro et sanitati atq; infirmitati prescribam. Si eñ album et dulce duo bona sunt/nigrũ autem ⁊ amarũ duo mala:quõ plurima vua omnisq; oliua nigrescendo dulcescit:id est mali amplius habendo fit melior?Item si duo bona sũt calor et sanitas/duo ꝟo mala frigus ⁊ infirmitas:cur calescendo corpora egrescunt? An forte sana febriunt?Nõ ergo hec obijcio/que forte non cautus aut pro quibuslibet contrarijs potius q̃ pro bonis ⁊ malis cõmemorauit:presertim quia ignem gentes tenebraꝝ nunq; frigidũ fuisse dixerũt: sed calorem eius vtiq; malũ. Ca. XII
v Erum vt ista omittatis/illa videamus que ita cõmemorauit bona i bis contrarijs/vt nolit inde dubitari sanitatẽ/copiam / dulcedinẽ:ita ne in illa gente nõ erat sanitas corpoꝝ/in qua et nasci et crescere/gignere et ita pdurare potuerunt illa animalia/vt quibusdam eorũ grauidis sicut desipiunt captis et in celo colligatis / nec saltẽ pleni corporis tpis/sꝫ abortiui fetus de tam excelso in terrã cadentes ⁊ viuere potuerint ⁊ crescere/⁊ ista carniũ que nunc sunt innumerabilia genera ppagare:aut copia ibi non erit/vbi ar
i

bores/ non tm̄ in aquis ꝛ ventis/ sed etiam in igne ꝛ fumo ꝛ nasci potuerūt/ ꝛ tanta fecunditate ditari vt ex earū fructib⁹ sui cuiusq; generis animalia gignerent/ et earū arborum feracitate nutrita atq; pasta cōseruarent/ quorum saginę leticiā/ prolis q̄s fecunditas testaretur: maxime vbi nullus labor agriculturę/ nec in tempore estatis ꝛ hyemis: neq; eni sol ibi circuibat vt alternantib⁹ temporib⁹ anni trāscurrerēt? Proinde perpetua fertilitas erat arborū: quib⁹ elementū ꝛ alimentū sui generis/ sicut gignendis affuerat: ita fętādis perpetuo suppetebat/ ꝛ fructus nunq̄ deesse faciebat: sicut videmus arbores citrinorū toto āno et flores ꝛ fructus parere si iugiter irrigent. Magna ergo illic copia/ et eius habendę magna securitas: neq; eni vel grando timebatur vbi non erant luminis exactores quos tonitrua cōmouerēt/ fabulamini/ dulces autem ac suaues si non haberēt cibos suos/ nunq̄ eos appeterēt/ nunq̄ eis corpora vegetarent. Ca. XIII

Ita eni se res habet/ vt pro cuiusq; corporis congruētia vel delectet esca vel offēdat. Si delectat/ dulcis aut suauis dicit: si autem offendit/ amara siue aspera/ siue aliqua insuauitate respuēda. Nōne ipsi nos homines ita sumus/ vt plerūq; alter appetat alimentū qd̄ alt' exhorreat/ siue pro temperatiōe naturę/ siue pro vsu ꝯsuetudinis/ siue pro affectiōe valitudinis: quanto magis longe diuersi generis corpora bestiarū possunt illud habere iocūdū/ qd̄ nobis amarū est? An aliter caprę ad rodendū suspēderent oleastrū? Nā sicut nōnulli morbo hominū vel amarum est: ita illi naturę pecoris suauis oleaster. Sic insinuat prudentib⁹ rerū examinatorib⁹ ordo quid valeat: cū scilicet sua cuiq; adhibentur atq; reddunt: quantūq; h̄ bonū sit ab imis vsq; ad sūma/ a corporalib⁹ vsq; ad spiritualia. Itaq; in gente tenebrarū cum animal alicuius elementi eo vescebatur cibo qui nascebat ei⁹ elemēto/ proculdubio suauitate ipsa cōgruentia faciebat: si autem incidisset in alterius elemēti cibum/ ipsa incongruētia faceret offensionē sensui gustantis: quę offensio vel amaritudo vel asperitas vel insuauitas vel qd̄libet aliud: aut si ita nimiū est/ vt aliena vi compagem corporis concordiāq; dirūpat ac sic interimat aut vires auferat/ etiā venenū vocatur: nō nisi per incōgruentiā qd̄ alteri generi per congruētiā cibus est: Sic panem qui quotidiana esca nostra est/ si accipiter sumat/ extinguit: et nos si elleborū quo pecora vescebantur: cui tamen herbę adhibendę quidam modus etiam medicamētū est. Qd̄ si sciret aut ꝯsideraret faust⁹ non vtiq; venenū et antidotū pro exēplo duarū naturarū mali ꝛ boni poneret: tanq̄ deus sit antidotū/ et hyle venenū: cum eadem res eademq; natura/ nunc ꝯgruenter/ nunc incōgruent sumpta siue adhibita vel prosit vel noceat. Itaq; s̄m eorū fabulam potest dici deus eorum fuisse venenū genti tenebrarū/ cuius corpora tam firma ita corrupit vt infirmissima redderet: sed q2 et lux ipsa capta oppressa corrupta est/ inuicē sibi venenū fuerint. Ca. XIIII

Cur nō ergo hęc/ aut duo bona dicitis/ aut duo mala? duo bona apd̄ se/ duo mala iter vtrūq;. Postea si opus fuerit/ quęrimus quid horū sit meli⁹ aut peius: interim q2 duo bona erāt apud se ita considerabat. Regnabat deus in terra sua/ regnabat ꝛ hyle in sua. Sanitas regnantium et ibi et hic: copia fructuū ꝛ ibi et hic. Fecunditas prolis vtrobiq;: suauitas ꝓpriarū voluptatū apud vtrosq;. Sz illa gens inquiūt excepto eo q̄ vicinę luci mala erat/ et apud seipsam mala erat. Interim bona eius multa iam dixi/ si et vos mala eius potueritis ostendere. Erūt duo regna bona/ sed illud meli⁹ vbi nullū erat malum: Quę nam ergo huius mala dicitis fuisse? Vastabāt se inquit inuicē/ lędebāt/ occidebant/ absumebāt. Si ad hoc solū ibi vacaret/ quō ibi tanta agmina gignerent/ nutrirent/ pficerent? Erat ibi ergo ꝛ quies et pax: verūtamē fateamur illud fuisse melius regnū vbi nulla discordia. Duo tamē bona ista multo accōmodatius dixerim q̄ vnū bonum ꝛ alterum malum: vt illud sit melius/ vbi nec singuli sibimetipsis nocebant nec inuicem: hoc autem inferius bonum/ vbi q̄uis inuicem aduersarent: vnūquodq; tamē animal suam salutē/ incolumitatem naturamq; tuebat. Verūtamē de eo vestro ille saltē pnceps tenebrarū non ita longo interuallo comparari potest/ cui nemo resistebat/ cui regnāti cūcta seruierūt: quem contionantē cuncta secuta sunt: qd̄

fine magna pace atqꝫ concordia fieri non
posset. Ibi enim sunt regna felicia/vbi omni-
um pleno consensu regibus obedit̃. Huc
accedit/quia illi principi non tm̃ sui gene-
ris:id est bipedes/quos parentes hominũ
dicitis:sed etiam cuncta animaliũ ceteroꝝ
genera subdita erant/et ad nutum eius cõ-
uertebant̃/faciendo qđ iussisset/credendo
qđ suasisset. Hec dicẽtes vsqꝫadeo putatis
surda hominũ corda:vt expectent a vobis
deum alterum nosari/quẽ vident planeqꝫ
describi. Si enim principis huius vires hoc
poterant/magna potentia: si honore/ma-
gna claritas:si amore/magna ꝯcordia: si
timore/magna disciplina. In his omnib⁹
bonis si erant aliqua mala:num ideo iam
mali natura dicenda est:nisi ab eis qui ne-
sciunt quid loquant̃? Porro si propterea
mali naturam putatis/quia non solum in
altera natura mala erat/sed etiam in seip-
sa habebat malum/nullũ nec malum esse
arbitramini duram necessitatẽ quã patie-
batur deus vester ante cõmixtionẽ nature
contrarie:vt cum ea bellaret et in eius fau-
ces sic opprimenda mẽbra sua mittere co-
geretur/vt non possit tota purgari. Ecce
erat et in ipsa magnũ malum anteq̃ ei mi-
sceretur/qđ solum dicitis malũ. Aut enim
ledi et corrumpi non poterat a gente tene-
brarũ/et propria stulticia patiebat̃ illã ne-
cessitatẽ:aut si poterat corrũpi eius substã-
tia/non colitis deum incorruptibilẽ qualẽ
apostolus predicat. Quid ergo et ipsa cor-
ruptibilitas/qua quidẽ nondum corrũpe-
batur illa natura:sed tamen ab alia corrũ-
pi poterat:non vobis in deo vestro vide-
tur malum?

Ca. XV

Llud etiam quis non videat/q
i aut prescĩẽtia ibi non erat/vbi ve-
strum est iam cogitare/vtrum nul-
lum vitiũ dei carere prescĩẽtia/et quid im-
mineat oĩno nescire:aut si erat ibi prescien-
tia/securitas ibi nõ poterat/sed eternus ti-
mor:et hoc quantũ malum sit certe agno-
scitis? An non timebat ne iam iamqꝫ adue-
niret tempus quo membra eius ita vasta-
rentur et inquinarent̃ in illo prelio: vt vix cũ
tanto labore nec tamen tota liberent̃ atqꝫ
mundent̃? Sed si ad ipsum hoc non perti-
nebat/qđ quidẽ cernitis q̃ dure dicat̃:cer-
te ipsa mẽbra eius que hic tanta mala pas-
sura erant nempe metuebãt. An hoc futu-
rum ipsa nesciebãt? Ergo qualicũqꝫ parti
substantie dei vestri defuit vtiqꝫ prescien-
tia. Numerate mala in summo vestro bo-
no. An ideo non timebãt:quia suam ꝯsecu-
turam liberationẽ ac triumphũ pariter ꝓ-
uidebant? Certe vel pro socijs timebãt/qs
eternis in illo globo vinculis a suo regno
nouerant alienandos.

Ca. XVI

N ibi charitas nõ erat/vt nulla es-
a set fraterna cõpassio:pro his vtiqꝫ
quoꝝ peccato nullo precedẽte im-
pendebant eterna supplicia? Quid ille ip-
se anime in globo ligande? Nonne et ipse
membra dei vestri erant? Nõne vnũ gen⁹
et vna substãtia est? Ipse saltem ꝓsciẽtes
futurum sempiternũ vinculum suũ: nem-
pe timebant/nempe merebãt. Aut si ipse
hoc futurũ nesciebãt/pars dei vestri ꝓui-
derat/pars improuida/quõ ergo vna ea-
demqꝫ substãtia? Cum ergo tanta mala et
ibi fuerit ãteq̃ esset alieni mali cõmixtio:
quid de illo tanq̃ puro et simplici et summo
bono gloriamini? Ergo etiã apud semet-
ipsas istas duas naturas/aut duo bona
aut duo mala fateri cogimini. Concedim⁹
vobis si duo mala dixeritis/vt qđ volue-
ritis horum peius dicatis: si autẽ duo bo-
na/qđlibet horum meli⁹ dicite erit: postea
diligẽtior ꝯsideratio/dum tamen vester er-
ror ille tollat̃/quo dicitis duo ꝓncipia dua-
rum naturaꝝ bone et male:et plane duos
deos/vnũ bonũ et alterũ malũ. Iam ṽo si
propterea malũ est aliq̃d qđ alteri nocet:
inuicem sibi ista nocuerũt/fuerit vna pars
improbior:quia prior appetiuit alienum.
Una ergo malũ inferre voluit/altera ma-
lum pro malo retribuit: et non lege talio-
nis/tanq̃ oculum pro oculo/qđ impudent Exo.21.c.
et imprudenter reprehẽdere soletis: ſ mul-
to grauius. Eligite ergo quã peiorẽ dicatis:
que prior nocere voluit: an que amplius
nocere et voluit et potuit. Ista enim pro mo-
do suo luce perfrui cõcupiuit:illa eam fun-
ditus eradicauit. Ista si qđ appetiuit im-
plesset/sibi certe nihil obfuisset: illa ṽo vt
hostilem aduersitatẽ penitus euerteret/eti-
am sue parti grauiter nocuit. Sicut ẽ illa
notissima/et quarũdam litterarũ memorie
cõmendata furiosa sententia:pereant ami-
ci/dum inimici vna intercidãt. Missa ẽ enim
ad inexpiabilẽ cõtaminationẽ pars dei/vt
esset vnde tegeret globus quo in eternum

hostis viuus sepeliendus est: Tantum eñ
timebit/ ⁊ victus tātū terrebit inclusus/ vt
sempiterna miseria partis decętero deo tri
buat qualemcūq₃ securitatem. O magna
innocētia bonitatis: ecce faciet ⁊ deus ve
ster vnde tenebrarū gentem horribilit ac
cusatis/ q̄ ⁊ suis noceat ⁊ alienis. Idipsū
oīno in deo vestro arguit ille globus extre
mus/ quo et hostis includit/ ⁊ ciuis affligit:
immo ꝟo superat in amplius nocēdo ⁊ alie
nis ⁊ suis. Pars illa quā dicitis deum: hy
le quippe non eradicare alienū regnū vo
luit sed tenere: suos autem quosdam etsi
ab alijs suis quibusdam cōsumēdo interi
mebat/ in alias tamen formas denuo com
mutabat: vt moriēdo ⁊ renascendo saltem
per interualla tempoꝝ suę vitę lętitia frue
rentur: deus autem qualem omnipotentē
optimūq₃ describitis in ęternū/ et alienos
eradicat/ et suos damnat: et qđ mirabilio
re dementia credit/ hyle animalia sua lędit
in pugna sua: deus mēbra sua punit in vi
ctoria sua. Quid est vani homines? Nem
pe recordamini verba fausti de deo tanq̄
de antidoto/ et hyle tanq̄ veneno. Ecce
plus nocet vestrum antidotū q̄ venenū.
Nunquid hyle tam horrēdo globo in ęter
num/ vel deum includeret/ vel sua viscera
affigeret: et qđ sceleratius est calūniatur eis
dem/ reliquis ne defecisse videatur/ q̄ eas
purgare non potuit? Dicit eñ manicheus
in epistola fundamenti: ideo dignas illas
aīas fieri tali supplicio/ q̄ errare se a priore
lucida sua natura passę sunt/ et inimicę lu
mini sancto extiterūt: cum eas in illum er
rorem q̄ ita tenebrarent/ vt inimica luci lux
fieret/ ipse miserit: si inuitas/ iniustus/ vt co
geret: si volētes/ ingratus/ vt dānet quę se
futuras inimicas origini suę/ si pręscire po
tuerunt/ et ante bellum timore cruciatę/ et
in bello inexpiabilit maculatę/ et post bel
lum i ęternū dānatę/ nunq̄ dānatę. Si au
tem pscire nō potuerunt/ et ante bellū im
prouidę/ et in bello inualidę/ et post bellū
miserę: nunq̄ diuinę: et vtiq₃ q̄ ipse hoc de
us sm vnitatē substātię putamus: nec respi
citis q̄ immanit blasphematis/ et tamē ali
quando volentes quasi defendere bonita
tem dei/ etiam ipsi hyle pstare dicitis aliqđ
boni/ vt inclusa in semetipsam sęuiat. Ha
bebit ergo aliqđ boni cum ei nullū mixtū
erit bonū? An forte sicut deus ante bellū
sine cōmixtione mali habebat necessitatis
malum: ita hyle post bellum sine cōmixtio
ne boni habebit cōmixtionis bonū? Dici
te ergo duo mala/ sed vnū altero peius: aut
duo non sūma bona/ sed vnū alterius melius:
ita sane vt qđ est melius/ hoc dicatis mise
rius: Nam si illius tanti belli/ hic erit me
lius exitus/ vt separata hyle a propria va
statione et dei mēbris affixis in globo/ ali
quid boni pręstet hostibus/ et tātū mali infli
gatur ciuibus/ cogitate quis vicerit? Sed
venenū videlicet est hyle/ quę formare/ fir
mare/ nutrire/ vegetare valuit aīalia sua:
et antidotū deus qui dānare potuit/ q̄ sa
nare non potuit mēbra sua insani: nec ille
est hyle/ nec ille deus. Sic delyrāt qui sanā 2. Timoth.
doctrinā nō sustinētes/ ad fabulas ꝯuertūt. 4. a.

Explicit liber vicesimusprimus. Incipit liber vicesimussecūdus

Capitulum .I.

Faustus dixit. Cur legem
blasphematis ⁊ prophetas?
Minime quidem nos hostes
sumus aut inimici legis ac p
phetarū: sed nec vllius oīno:
adeo vt si modo per ipsos vos liceat/ simus
parati fateri: falsa illa oīa esse, quę de eis
scripta sunt: et quoꝝ causa videnī nobis
exosi esse deni vos repugnatis/ ⁊ scriptoribus
assentiēdo vestris/ in crimen forsitan pphe
tas innocētes adducitis/ infamatis patri
archas/ dedecoratis ⁊ legē/ atq₃ qđ sit stul
tius vultis et scriptores vestros non esse
mendaces/ et eos tamen religiosos ac san
ctos quoꝝ hi flagitia ⁊ turpes ꝯscripserit
vitas. Qđ quia vtrūq₃ pariter constare nō
potest: Oportet eñ aut hos fuisse malos/
aut illos mēdaces ⁊ falsos. Ca. II

Quidā hos libros trigintatres beati Augustini cōtra faustū diuidūt solū in duo volumina: et dicūt pmum durare vsq₃huc: incipientes hic a ca. 22. secundū/ vbi arguit adūsus faustum vel eius heresim de vita pātriarchaꝝ et durare vsq₃ ad finem

Ne si libet assensu cōmuni scripto
ribus damnatis/ defensionē susci
piamus legis/ ⁊ prophetaꝝ. Legē
autem nūc dico/ ego non circūcisionē nec Geñ. 17.
sabbata/ et sacrificia cęteraq₃ hmōi iudęo
rum: sed eam quę vere sit lex: id est: Nō oc Exodi. 20.
cides/ nō mechaberis/ nō piurabis ⁊ cętera: Exodi. 20. b. Deut. 5. b.
Cui quia olim diffamate in gentibus: id est Leuit. 19. c.
ex quo mūdi huius creatura consistit: he
breoꝝ scriptores irruentes tanq̄ leprā ac
scabiem abominānda: hęc sua ⁊ turpissima
pręcepta cōmiscuerūt: quę ad peritomen

ſpectãt ⁊ ſacrificia. Age ſi es certo ⁊ tu ami
cus legis: damna eos mecũ qui hanc vio/
lare auſi ſunt cõmixtionẽ incõuenientium
eidem pꝛęceptoꝝ: quę pꝛęcepta niſi ⁊ vos
legem non eſſe ſciretis nec legi partẽ/ vtiq;
aut eadem ſeruare niteremini profeſſi iuſti
ciam: aut vos coꝛam fateremini eſſe nõ in/
iuſtos: Nũc vero ⁊ de illis quę ſcelera ꝓhi/
bent mandatis/ ſollicita vobis eſt cura re/
cte volentibꝰ viuere: et de his quę perti/
nent ad iudęos/ nulla ſit mentio: qđ quate
nus excuſatũ vobis erit: niſi eadem legẽ
non eſſe cõſtiterit. Deniq; ſicut incenderis
intolerabile conuitiũ iudicans/ ſi qs te ne/
gligentẽ pꝛęcepti huius appellet/ quo di/
Exodi. 20. b ctum eſt: Nõ occides: vel/ non męchaberis:
ita etiam exardeſceres/ ſi quis te ⁊ incircũ/
ciſum vocaret ⁊ negligẽtẽ qđ ſabbati erat.
Intellige proculdubio qđ eſſet vtrũq; lex
et dei mandatũ. Nũc vero ⁊ de illis ſuperio
ribus laudem quęris ⁊ gloꝛiam/ ſi eam cõ/
ſerues: et de his nullam eiuſdem boni ia/
cturam metuis/ quare cõtẽnas. Quare cõ/
ſtat hęc vt dixi non eſſe legem/ ſed legis po/
tius maculas ⁊ ſcabiem: quę ſi damnant a
nobis dãnantur vt falſa/ non vt legitima.
Nec tangit cõuitiũ hoc legem/ nec legis au
ctoꝛem deum: ſed eos qui hunc ⁊ illam ne/
farijs ſuis religionibꝰ inſcripſerũt. Ut au/
tem interdum legis nos reuerendũ nomẽ
cum iudaica pꝛęcepta perſeqmur/ laceſſa/
mus/ veſtro ſit vitio qui int hebꝛaicas in/
ſtitutiones ⁊ legem/ nullũ vultis eſſe diſcri
mẽ: Alioquin/ reddite legi ꝓpꝛiã dignita/
tẽ: iſraeliticas ab eadẽ turpitudines tanq̃
verrucas incidite: defoꝛmationis eiꝰ crimẽ
ſcriptoꝛibꝰ imputate: et ſtatim videbitis
nos iudaiſmi inimicos fuiſſe nõ legis. No/
men eſt qđ vos decipit: qꝛ cui iure debeat
aſcribi non noſtis. Ca. III

a D hęc et prophetas ac patriarchas
veſtros/ cur nos blaſphemare exi/
ſtimetis/ ego non video. Nam ſi a
nobis ſcripta hęc dicta ve fuiſſent/ quę ijdẽ
cõmiſiſſe legunt: eſſet veſtra hęc in nos nõ
irrationabilis accuſatio: vbi vero aut ab
ipſis eadem ſcripta ſunt contra honeſtatis
moꝛẽ/ de vitijs captãtibꝰ gloꝛiam/ aut ab
eoꝛum ſocijs ac paribꝰ/ noſtra quę iſtic cul/
pa eſt? Damnamꝰ enĩ deteſtati actus ini/
quos/ quos vltro de ſe nec interrogati cõ
feſſi ſunt rei: aut ſi hęc per inuidiã ſcriptoꝝ
aduerſus eos malignitas finxit/ puniant
ſcriptoꝛes/ damnent eoꝛum libꝛi: purgetur
prophetiarũ indigna fama/ grauitati atq;
cenſurę ſuę pꝛiarchaꝝ reddat auctoꝛitas.

e T ſane fieri potuit/ vt (Ca. IIII
quemadmodũ de deo impudent
ijdẽ tanta finxerũt: nũc cum in te/
nebꝛis ex ęterno verſatum dicentes/ et po/ Geñ. 1.
ſtea verſatum dicẽtes miratũ cum vidiſſet
lucem: nunc ignarũ futuri/ vt pꝛęceptũ il/ Geñ. 2. et. 3.
lud qđ non eſſet ſeruaturꝰ adam ei manda
ret: nũc ⁊ impꝛouidũ/ vt eum latentẽ in an
gulo paradiſi/ poſt nuditatẽ cognitã vide/
re non poſſet: nũc ⁊ inuidũ ac timentẽ/ ne
ſi guſtaret homo ſuus de ligno vitę in eter
num viueret: nunc alias ⁊ appetentẽ ſan/ Leuit. 3. d.
guinis atq; adipis ex omni genere ſacrifi/ Pſ. 68.
cioꝝ/ ęlantemq; ſi et alijs eadem offerent
vt ſibi: ⁊ nunc iraſcentẽ in alienos: nũc et i Exodi. 32. c.
ſuos: nũc perimentem milia hominũ ob
leuia quidem aut nulla cõmiſſa: nũc etiam
cõminantẽ venturũ/ ſi foꝛte cum gladio et
parciturũ nemini/ non iuſto/ non peccato/
ri. Fieri inq̃ potuit/ vt et de hoibꝰ menti/
rentur/ qui de deo ipſo tanta proteruitate
mentiti ſũt. Sed vos cõſentite nobiſcum
vt poꝛtent ſcriptoꝛes crimen/ ſi vultis eo/
dem liberari prophetas. Ca. V

a Lioqn neq; illa nos de abꝛaã ſcri/
pſimus/ q habendę pꝛolis inſana
flagrans cupidine/ et deo qui id tã Geñ. 17. c.
ſibi de ſara vxoꝛe ꝓmiſerat mĩme credẽs: et. 16. a.
cum pellice volutatus ſit ſub ꝯſcientia: qđ
ſit inhoneſtius vxoꝛis: nec q matrimonij
ſui infamoſiſſimꝰ nũdinatoꝛ. Idem auari/
cię ac ventris cauſa/ duobꝰ regibus abime Geñ. 12. et. 20
lech et pharaoni/ diuerſis tempoꝛibꝰ/ me/
moꝛatam ſaram coniugem ſuam ſoꝛoꝛem
mentitus/ quia erat pulcherrima in concu
bitu vęndicauit. Nec q loth ipſiꝰ frater de Geñ. 19. g.
ſodoma liberatus/ cum duabus filiabꝰ ſu/
is in monte concubuit/ qui honeſtiꝰ man/
ſiſſet in ſodoma ⁊ fulminibꝰ/ q̃ in mõte fla
grauit inconceſſę libidinis flamma. Sed
nec q iſaac eadẽ patri ſuo geſſit ac patria Geñ. 26. b.
erga rebeccam coniugẽ ſuam fingens/ et
ipſe eam ſoꝛoꝛem/ quo per ipſam viueret
turpiter. Nec q iacob filius eius int rachel Geñ. 29. et. 30
et liam duas germanas ſoꝛoꝛes/ earumq;
ſingulas famulas quattuoꝛ vxoꝛum mari/
tus/ tanq̃ hircus errauerit: vt eſſet quoti/
die inter quattuoꝛ ſcoꝛta certamen: quę nã

eum venientē de agro prior ad concubitū
Gen. 30.c raperet: interdūq; etiam mercedib⁹ innocē
tem ab inuicem conducerēt eum. Item ꝙ
Gen. 38. iudas filius ei⁹ cum thamar nuru sua dor
miret: post vnius ⁊ alteri⁹ nuptias filijs de
ceptus / vt aiunt / ꝓstitutionis habitu / in
quē se trāsformauerat / eadēq; socerū suum
bene nosset: cum omni genere fęminarum
semper habuisse cōmertium. Nec ꝙ dauid
2. Reg. 11. post tot numerū vxores / mulierculā quoq;
vnius militis sui męchatus sit / ipsūq; per
3. Reg. 11.a diderit in bello. Nec ꝙ salomon filius eius
Cant. 6.c trecentas vxores / septingētas concubinas
habuerit / ⁊ regum filias sine numero. Nec
Osee. 1. ꝙ osee ꝓphetarū primus de fornicaria mu
liere filios fecerit: cui turpitudini qd sit de
Exodi. 2. et. 3. terius ascribit ⁊ consilium dei. Sed nec il
et. 12. lud ꝙ moyses homicidiū fecerit / ꝙ spolia
Exodi. 32. uerit ęgyptum / ꝙ bella gesserit / ꝙ crudelia
Numeri. 12.a multa ⁊ mādaret ⁊ fecerit / ꝙ ne ipse quidē
vno content⁹ m̄rimonio fuerit. Hęc inquā
et horum similia / quę in diuersis eoꝝ habē
tur libris / nihil a nobis scriptū / nihil dicta
tum est: sed aut scriptoꝝ vestroꝝ ista cōmē
ta sunt falsa / aut patrū crimina vera. Uos
vtrum vultis eligite: nam nos / aut hos / aut
illos pariter detestari necesse est: quia tam
malos ⁊ turpes odim⁹ ꝙ̄ mēdaces. Ca. VI

Augustinus respondit. Nec
sacramēta legis intelligitis nec fa
cta prophetarū: quia neq; sancti
tatem neq; iustiţiā cogitare nostis. Sed d
pręceptis ⁊ sacramētis veteris testamenti
sępe ac multa iam diximus: vt intelligeret
aliud ibi fuisse / qd per gratiam noui testa
menti faciendo donaret implendū: aliud
qd per veritatem patefactā remouēdo de
monstraret impletū: cum dei ⁊ proximi di
lectione susciperet legis perficiēda pręce
ptio: circūcisionis autem atq; aliorum illi⁹
temporis sacramētorū cessatione ostende
retur / legis persoluta promissio. Pręceptū
quippe reos faciebat ad desiderandā salu
tem: promissum autem figuras celebrabat
ad expectandū saluatorē: vt per aduentū
noui testamenti / illos liberaret gratia do
nata: illas auferret veritas reddita. Ipsa
Joh. 1.b. eñ lex quę per moysen data est: gratia et
veritas per iesum christum facta est. Gra
tia. s. vt data indulgentia peccatorū / qd p̄
ceptū erat / ex dei dono custodiret: veritas
autem / vt ablata obseruatione vmbrarū
qd promissum erat ex dei fide pręsentaret.

Roinde isti qui ea quę (Ca. VII
nō intelligūt reprehēdētes / leprā
vel scabiem seu verrucas legis esse
dicunt / promissiuas figuras sacramētorū:
similes sunt hominib⁹ quibus displicēt ea
quorū non capiunt vtilitatē: velut si surd⁹
videns moueri labia loquentiū / tanꝙ̄ sup
fluo oris motus deformesq; reprehende
ret: vel si quisꝙ̄ cęcus laudata sibi aliqua
domo / vellet palpādo probare qd dicitur:
et parietū lenitatē manu pertractans i fe
nestras irrueret / easq; velut incōuenientes
illi ęqualitati redargueret / cauernasq; rui
nosas putaret. Ca. VIII

Am vero facta prophetarū etiam
ipsa ꝓphetica ⁊ mystica fuisse / qd
agam vt itelligāt: quorum mētes
vanitas occupauit: ita vt putēt credi a no
bis etiam ipsum deum aliquādo in tene
bris esse versatum / quia scriptum est: Te Gen. 1.a.
nebrę erant super abyssū: tanꝙ̄ nos abys
sum dicamus deum / vbi tenebrę erant: q̄r
lux ibi nō erat / anꝙ̄ deus verbo faceret lu
cem. Sed quia nō distinguūt iter lucē qd
est ipse deus / et lucem quā fecit deus: ideo
putant esse consequēs vt in tenebris ipse
fuerit anteꝙ̄ faceret lucem: cum tenebrę es
sent sup abyssum / anteꝙ̄ diceret: Fiat lux /
et facta est lux: sicut in nouo testamento
vtrūq; de illo dicitur. Nam et deus lux ē ⁊ 1. Joh. 1.b.
tenebrę nō sunt in eo vllę. Ibi legim⁹: Et 2. Cor. 4.b.
de⁹ qui dixit de tenebris lumen clarescere
claruit in cordibus nostris. Et idem ibi le
gimus sic et in illis veterib⁹ libris: Et can Sap. 7.d
dor est lucis ęternę / dictum est de sapien
tia dei: quę vtiq; facta nō est / quia per illā Joh. 1.a.
facta sunt oīa. Et de luce quadā quę nō
nisi per illam fieri potest / hoc modo ibi dici
tur: Tu illuminabis lucernam meam dn̄e Ps. 17.
deus me⁹ illuminabis tenebras meas. Si
cut et ab initio cum tenebrę essēt sup abys
sum / dixit de⁹: Fiat lux / et facta ē lux: quā Gen. 1.a.
non fecisset nisi lucifica lux / qd est deus.

Icut eñ sibi sufficit ad (Ca. IX
ęternā beatitudinē / et ex hac abū
dat ad faciendos illuminatos / nul
lius bonū cupiens cum ipso fruatur omis
voluntas bona / nullius malum timens cū
ipso deseratur omnis voluntas mala: quia
nec auget eum qui eius dono beatus est:
nec terret eum qui eius iudicio miser est.

Talem deum manichei non colitis/ longe
ab illo facti estis/dum phātaſmata veſtra
ſectamini: quę coꝛ veſtrū vanū ⁊ vagū/lu‐
cē iſtam cęleſtium coꝛpoꝝ per carnis ocu‐
los hauriens/vobis multiplici fictione di‐
latauit atq; variauit. Lux iſta q̄uis ⁊ ipſā
deus fecerit/longe incomparabilis eſt eti‐
am illi luci quā fecit deus ī mentib⁹ pioꝝ:
quas a tenebꝛis lucificat/ſicut ab impieta
te iuſtificat: quanto magis illi inacceſſibili
quę iſta omnia facit? Nec omnib⁹ inacceſſi
Matth.5.a. bilis ē: Beati eñ mūdo coꝛde/qm̄ ipſi de‐
1.Joh.1.b. um videbunt. Deus autem lux eſt/⁊ tene‐
Eſaię.26.b. bꝛę in eo non ſunt vllę: impij ꝟo non vide
bunt lumen/ſicut dicit eſaias. Talib⁹ ergo
eſt inacceſſibilis illa lucifica lux: quę nō ſo‐
lum illam ſpiritalē lucem in ſanctoꝝ men‐
tibus/ſed etiam iſtam coꝛpoꝛalē fecit: non
ad quā pꝛohibeat accedere malos: ſed quā
Matth.5.g. fecit oꝛiri ſuper bonos ⁊ malos. Ca. X
Um ergo eſſent tenebꝛę ſup abyſ‐
Gen.1.a. c ſum/ille q̄ erat lux dixit: Fiat lux:
quę lux lucem fecerit manifeſtū ē.
Cōtra.2.ſen. Manifeſte eñ poſitū eſt: dixit deus: Quā
tiā.13.ſi queri tamē lucem fecerit/non ita manifeſtū eſt/
tur qualis vtrum illam quę in mentib⁹ angeloꝝ eſt:
id eſt ipſos tunc ſpiritus rationabiles de⁹
fecerit: an coꝛpoꝛalē quandā lucem/ remo‐
tam etiam ipſam ab aſpectibus noſtris in
ſubliminib⁹ huius mundi locis: inter ſtu‐
dioſos diuinarū ſcripturarū concoꝛdit diſ‐
putatur. Quarto eñ die fecit iſta conſpi‐
cua luminaria cęli. Quę rurſus vtrum ſi‐
mul cum ſua luce facta ſint/an ex illa quę
iam facta erat quodāmodo accenſa ſint/ſi‐
militer quęrit. Quęlibet ſane lux facta ſit/
quādo cum eſſent tenebꝛę ſuper abyſſum
dixit deus: Fiat lux/creatam tamen lucē a
creatrice luce factam eſſe nō dubitat quiſ‐
quis ſanctas litteras pie legendo ſit dign⁹
qui intelligat. Ca. XI
Ec ideo putandus eſt deus anteq̄
n faceret lucem in tenebꝛis habitaſ‐
Gen.1. ſe: quia ſpiritus dei ſupferebat ſup
aquas/cum pꝛędictū fuiſſet: Tenebꝛę erāt
ſuper abyſſum. Abyſſus nanq; eſt aquarū
inęſtimabilis pꝛofunditas. Unde poteſt
occurrere carnali pꝛudētię/ velut in his te‐
nebꝛis quę erant ſuper abyſſum habitaue
rit ſpirit⁹ dei/de quo dictum eſt: Ferebat
ſuper aquas: non intelligēti quēadmodū
Joh.1.a. lux luceat in tenebꝛis/ et tenebꝛę eam non
cōpꝛehēdāt: niſi per dei verbum ſiat lux
et dicat eis: Fuiſtis aliquādo tenebꝛę/nūc Eph.5.b.
autem lux in dño. Qd̄ ſi rationales men‐
tes per voluntatē impiam tenebꝛoſę/ lucē
ſapientię dei nuſq; abſentē compꝛehēdere
nō poſſunt/ꝙ ab ea longe ſint affectu/nō
loco: quid mirū ſi ſpiritus dei qui ſupfere‐
batur ſuper aquas/ſupferebat etiam ſuper
aquarū tenebꝛas incōparabili quidē lon‐
ginquitate/ ſ; ſubſtātię nō locoꝝ? Ca. XII
Lio quidē iſtis q̄ ſurdis hęc can‐
ſ tem/nec tamen deſpero ꝙ cantici
mei veritas inuectura ſit aurem ſu‐
am/quā dñs aperuerit/a quo ſunt vera q̄
dicimus. Iſtos autem quales diuinarum
ſcripturarū iudices patimur: quibus etiā
diſplicet ꝙ deo placuerint opera ſua: quē
tanq; inſolitam lucem miratum eſſe repꝛe‐
hendūt/quia ſcriptum eſt: Et vidit de⁹ lu‐ Gen.1.a.
cem quia bona eſt: Appꝛobat enim opera
ſua/ quia placēt ei quę fecit: et hoc eſt vide
re quia bona ſūt. Neq; eñ aliquid inuitus
facere cogitur: vt qd̄ ei non placet/ faciat:
aut in aliquid faciendū impꝛudēs labitur/
vt factum eſſe diſpliceat. Cur autem iſtis
nō diſpliceat/ꝙ de⁹ noſter opus ſuū vidit/
qꝛ bonū eſt: quādoquidē de⁹ coꝛū cū mē‐
bꝛa ſua merſit in tenebꝛas/ velum cōtra ſe
poſuit? Non eñ qd̄ fecit vidit/ quia bonū
eſt: ſ; noluit videre/ qꝛ malū eſt. Ca. XIII
Iratū ſane fauſtus deū noſtrū di‐
m xit/qd̄ ſcriptū nō eſt: nec oīno ē cō
ſequens/ vt cū aliquis vidit quia
bonū eſt/etiam miratus dicat. Multa eñ
bona videntes non miramur/tanq; pꝛęter
opinionē ita ſint: ſed tm̄modo appꝛoba‐
mus ꝙ ita eſſe debuerūt. Uerūtamē oſten
dimus eis non in veteri teſtamēto/cui ma‐
licioſe calūniant/ſed in nouo qd̄ imperitos
fallāt accipiūt eſſe miratū. Chꝛiſtum enim
fatentur deum/et hanc in laqueo ſuo ve‐
lut eſcam dulciſſimā ponūt/qua chꝛiſto de
ditos capiant. Deus ergo miratus eſt cū
chꝛiſtus miratus eſt: Sic eñ ſcriptū eſt in
euangelio: ꝙ audita fide cuiuſdā centurio‐ Matth.8.b.
nis miratus eſt: et ait diſcipulis ſuis: Amē
dico vobis/non inueni tantā fidē in iſrael.
Ecce nos vt potuim⁹ expoſuim⁹: Uidit de⁹ Gen.1.
qꝛ bonū eſt: et meli⁹ foꝛtaſſis exponūt iſta
melioꝛes: exponāt et iſti quare ſit miratus
ieſus qd̄ anteq̄ fieret pꝛſciebat/ ⁊ anq̄ au‐
diret vtiq; nouerat. Q̄q; eñ plurimū int‐

sit/vtrum videat aliquis quia bonū est/an
etiam mireł. In hoc tamē ē nōnulla simili
tudo: quia etiam iesus lucem fidei miratus
est/quā in corde illius centurionis ipse fe
Joh.1.a. cerat: qui est lumen verū qđ illuminat om
nem hominē venientē in hunc mundum.

Quem posset certe ali (Ca. XIIII
quis impius paganus ita calūnia
ri et reprehēdere in euāgelio/sicut
deum faustus in veteri testamēto. Diceret
enī et ille improuidū christum/non solū ex
Matth.8.b. hoc ꝙ miratus est cēturionis fidem: verū
Joh.6.g. etiam ꝙ iudam inter discipulos elegit/qui
Gen.2.et.3. mandata eius non erat seruaturus: sicut re
prehendit iste/cur pręceptū in paradiso da
tum fuerit homini non facturo. Culparet
Marci.5.c. etiam illud/ꝙ scire non potuerit quis eum
tetigerit/quādo tetigit fimbriam vestimē
ti eius/quę fluxum sanguinis patiebał: si
Gen.3.b. cut iste culpauit deum nescisse vbi lateret
adam. Credo quia dixerat: Adam vbi es?
sicut dixit christus: Quis me tetigit? Di
ceret ⁊ inuidū ac timentem/ne si intrarent
Matth.25.a qnqȝ alię virgines in regnū eius/viuerent
in ęternum: contra quas ita clausit/vt nec
miserabilił pulsantibꝰ aperiret: velut obli
Matth.7.a. uiscens qđ ipse promiserat/dicens: Pul
sate et aperietur vobis: sicut iste inuidię ti
morisqȝ arguit deum/ꝙ ad vitam ęternam
non admiserit peccatorē. Diceret et appe
tentem/non pecudū sed hominū sanguinē
Matth.10.d q2 dixit: Qui perdiderit animā suam pro
pter me/in vitam ęternam inueniet eam:
sicut iste de sacrificijs animaliū quibꝰ figu
ris promittebał sacrificiū sanguinis/quo
redēpti sumus voluit calūniari. Reprehē
Joh.2.c. deret ⁊ ęelantem: quia cum ementes ⁊ vēn
dentes de templo flagellādo eiecisset/cō
memorauit euangelista de illo esse scriptū:
Ps.68. Zelus domus tuę comedit me: sicut iste
accusauit ęelantē deum ꝙ alijs sacrificari
vetuisset. Diceret irascētē in suos et ī alie
Luce.12.f. nos. In suos quidem/quia dixit: Seruꝰ q
scit voluntatē dñi sui ⁊ nō facit digna pla
gis vapulabit multis. In alienos autē/q2
Matth.10.b dixit: Si qs vos nō receperit/excutite illis
puluerem de calciamētis vestris: Amē di
co vobis/quia tolerabiliꝰ erit sodomę ī die
iudicij q̄ȝ illi ciuitati: sicut iste criminatur
irascentē deum/nunc in alienos/nūc in su
os: quos vtrosqȝ apostolus cōmemorat di
Roma.2.b. cens: Quicunqȝ enim sine lege peccauerūt
sine lege peribūt: et quicūqȝ in lege pecca
uerunt/per legem iudicabunł. Diceret et
trucidantem ⁊ effundentē multorum san Exodi.32.
guinem/ob leuia quidem vel nulla cōmis
sa. Leue quippe aut nullum cōmissum pa
gano videreł: vel non habere in conuiuio
nuptiarū vestem nuptialem/propł qđ rex Matth.22.b
noster in euangelio iussit hominem ligatis
manibus ⁊ pedibus proijci ī tenebras ex
teriores: vel nolle super se christum regna
re: propter qđ peccatū ait: Illos autem q Luce.19.d.
noluerunt me regnare sibi/adducite et in
terficite coram me: sicut iste accusauit de
um in veteri testamento/q ei visus est pro
pter leuia vel nulla cōmissa hominū milia
trucidare. Iā vō illud qđ reprehendit fau
stus minantem deum venturū se esse cum
gladio/quo nō parceret/nec iusto/nec pec
catori: quō paganus ille reprehenderet au
diēs apostolum paulum dicere de deo no
stro: Qui filio proprio nō pepercit/sed ꝓ Roma.8.f.
nobis omnibus tradidit eum. Audiēs et
petrum cum de magnis tribulationibꝰ san
ctorum ⁊ interfectionibꝰ loqueretur/ad to
lerandum exhortantem et dicētem: Tem 1.Petri.4.d.
pus est vt iudicium incipiat a domo dñi:
Et si initium a nobis: qualis finis erit eis
qui non crediderunt dñi euangelio? Et si
iustus quidem vix saluꝰ erit/peccator ⁊ im
pius vbi parebunt? Quid enī iustius vno
cui tamē pater non pepercit? Et quid cui
dētius ꝙ nec iustis parcat/emēdās eos va
rietate tribulationū: cum de hac re aperte
sit dictum: Et si iustus vix saluꝰ erit? Nō
solum enī in veteri testamento scriptum ē:
Quem enī diligit deus corripit/flagellat Prouerb.3.b
autē omnem filium quem recipit: Et si bo Hebr.12.b.
na percępimus de manu dñi/mala quare Job.2.c.
non sustinemus: sed etiam in nouo: Ego Apocal.3.d.
quem amo/arguo ⁊ castigo. Et illud: Si 1.Cor.11.g.
enī nosipsos dijudicaremus/a dño nō iu
dicaremur: cum iudicamur autē a dño cor
ripimur/ne cum mundo dānemur. Sed ta
men si paganus in nouo testamento talia
reprehēderet/q̄lia isti rephēdūt ī veteri: nō
ne et ipsi ea defendēda susciperent? Qđ si
facere possēt/qua tandem vęcordia hic ta
lia reprehendunt/qualia ibi defendūt? Si
autem non possent: cur in vno tm̄ ac non
potius in vtroqȝ testamento/qđ nō intelli
gentibus impijs prauū videretur: idē in
telligentibus pijs rectum/sed rectum cre

di opoꝛtere concedunt? Ca. XV

a N forte que de nouo testamento
similia protulimus/ ipsa quoqꝫ au
dent dicere falsa esse atqꝫ peruersa
priuilegio illo suo diabolico: vt quicquid
est in euãgelio vel epistolis canonicꝭ / quo
adiuuari heresim suam putent: id esse chri
sto et apostolis dictum teneant atqꝫ suade
ant? Quicquid autem ex eisdem codicibus
aduersus eos sonuerit/ immissum ab ifal-
satoribus oꝛe impudenti ac sacrilego/non
dubitent dicere. Cui furori eoꝛũ auctori-
tatem omniũ libroꝛũ extinguere atqꝫ abo-
lere conanti: iam supra quantum suscepti
operis ratio sinere videbatur/ non pauca
respondi. Ca. XVI

n Unc illud admoneo/ vt cum insa-
nas ꝛ sacrilegas fabulas suas chri
stiani nominis pallio velare contẽ
dant: videant tamen quando ista contra
scripturas christianas disputant/non a no
bis contra paganos tm̃/ sed etiam contra
manicheos/veritatem codicum diuinoꝛũ
testamenti vtriusqꝫ defendi. Et ista quidẽ
que modo faustꝰ velut indigna deo de no-
stris veteribus litteris in sermone suo po-
suit cõtra paganũ: et in euãgelico vel apo
stolico sermone talia reprehẽdentẽ/ita for-
tasse defenderem/ vt paria de auctoꝛibus
eoꝛum: sicut paulus noster apud athenien
Act.17. ses fecit/cõmemorarẽ. Inueniremus enim
fortasse et in litteris eoꝛum deum mundi
creatorem ac fabricatorem ꝛ lucis huiꝰ in-
stitutorem: qui tamẽ anteq̃ eam conderet
non iacebat in tenebris: et ex opere suo p-
fecto elatum esse gaudio/ qđ certe amplius
Geñ.1. est q̃ vidit quia bonũ ẽ: ꝛ legislatorẽ † quẽ
Al. † quam si homo sequeret suo bono faceret/ si autẽ
sperneret suo malo. Quem nõ ideo dicerẽt
ignarum futuri: quia ꝛ futuris contempto
ribꝰ legem dedit. Iam ṽo ideo improuidũ
q̄ aliquid interroget/ nec hominẽ docerẽt:
in quoꝛum libris multa non ob aliud inter
rogantur: nisi vt suis quisqꝫ responsionibꝰ
conuincat/cum ille qui interrogat non so-
lum sciat qđ sibi vult ab altero responde-
ri/sed etiam illum hoc responsurũ. Inuidẽ
tem autem cuiq̃ deũ q̄ malos beatos fieri
non sineret/si vellet dicere/plenos inueni-
ret suoꝛum libros de hac re ad diuinã pro-
uidentiam ptinentes. Ca. XVII

d E sacrificijs ṽo nihil aliud mihi pa
ganus obijceret/nisi cur apud eos illa rep-
hendamus/cum in nostris veteribꝰ libris
talia sibi deꝰ noster iussisse legeret offerri.
Hic ego de vero sacrificio latiꝰ foꝛtasse dis-
serens demonstrarẽ/ id non deberi nisi vni
vero deo/ qđ ei vnꝰ verꝰ sacerdos obtulit:
mediator dei ꝛ hominũ: cuiꝰ sacrificij pmis 1.timoth.2.b
siuas figuras in victimis aĩaliũ celebrari
oportebat ppter cõmẽdationẽ future car-
nis ꝛ sanguinis: per quã vnã victimã fieret
remissio peccatoꝝ de carne ꝛ sanguine cõ-
tractoꝝ/ que regnũ dei non possidebũt: qꝛ 1.Corꝰ.15.f.
eadẽ substãtia corporis in celestẽ cõmuta- 1.Retra.16.b
bitur qualitatẽ: qđ ignis in sacrificio signi
ficabat velut absorbẽs mortẽ in victoriã.
In eo aũt populo hec rite celebrata sũt/cu
ius et regnũ ꝛ sacerdotiũ pphetia erat vẽ-
turi regis ꝛ sacerdotis/ad regẽdos ꝛ pſecrã
dos fideles in oĩbus gentibꝰ/et introducẽ-
dos in regnũ celoꝝ ꝛ sacrariũ angeloꝝ ad
vitam eternã. Huius itaqꝫ veri sacrificij si-
cut religiosa predicamẽta hebrei celebra-
uerũt: ita sacrilega imitamẽta pagani: qm̃ 1.Corꝰ.10.c.
que immolant gentes/ait apl's/ demonijs
imolant et non deo. Antiqua enĩ res est
pnũciatiua immolatio sanguinis / futurã
passionem mediatoris ab initio generꝭ hu
mani testificãs. Hanc enĩ primus abel ob- Geñ.4.a.
tulisse in sacris litteris inuenitur. Non igi-
tur mirũ est si puaricatores angeli/quoꝛũ
duo maxima vitia sũt/superbia atqꝫ falla-
cia/per hũc aerem volitantes: qđ vni vero
deo deberi nouerant/hoc sibi a suis culto-
ribus exegerunt/a quibus dij putari vo-
luerunt: dante sibi locum vanitate cordis
humani: maxime cũ ex desiderio moꝛtuo- Sap.14.b.
rum constituerent imagines vnde simula-
croꝛum vsus exortus est: et maiore adula-
tione diuini honores deferrẽtur / tanq̃ in
celum receptis pro quibus se in terris de-
monia colenda supponerent: ꝛ sibi sacrifi-
cari a deceptis ꝛ perditis flagitarent. Sa-
crificium ergo non solum cum iuste impe-
rat verus deus: sed etiam cum superbe ex-
ijt falsus deus/satis ostẽdit cui debeatur.
Hec illi pagano si esset difficilior ad credẽ-
dum/ etiam ipsa prophetia persuaderem:
in qua tam longe ante conscripta sunt que
nunc impleta monstrarem. Qđ si et hanc
contemneret/hoc quoqꝫ agnoscerem po-
tius q̃ mirarer: quandoquidẽ non omnes
fuisse credituros/in eiusdem pphetie ve-

ritatem recolerem. Ca.XVIII

J autem zelantē christum vel de/
s um ex vtroq; testamento mihi ob
iiceret/ atq; ipsum verbum exagi/
taret: nihil aliud q̄ se omnem litterarum
vel expertem vel negligentem ostenderet.
Cum enim docti eorum discernant inter
voluntatē et cupiditatē/ gaudiū et leticiam/
cautionem et metum/ clementiā et miseri/
cordiam/ prudentiā et astutiam/ fiduciam et
audaciam: et multa in hunc modū/ ita vt i
bis diuinis verbis ea que priora posui vir
tutibus: que autem posteriora vitijs appo
nant: pleni sunt tamen libri eorum cū ab/
usione istorum nominū que proprie vitia
significāt/ etiam virtutes sic appellant: cū
vel cupiditas pro voluntate/ vel leticia p
gaudio/ vel met⁹ pro cautione/ vel miseri/
cordia pro clementia/ vel astutia pro pru/
dentia/ vel audacia pro fiducia ponit. Et
quis omnia cōmemorare valeat/ que ad si/
milem licentiam mos locutiōis vsurpat?
Huc accedit etiam singularū quarūq; lin/
guarum sua quedam proprietas: Nam in
ecclesiasticis litteris nusq̄ misericordiā in
vituperationē positam recolo. Cui rei ser
monis etiam quotidiani consuetudo con/
cordat. Greci duas res vicinas quidē/ sed
tamen distinctas vno noie appellant/ la/
borem et dolorem: nos eam singulis nomi
nibus nunciam⁹: sicut a nobis vno nomi/
ne appellat vita: siue sm̄ quā dicim⁹/ viuit
qd̄ exanime non est: siue sm̄ quā dicimus/
bone vite homo est: greci autem ista duo/
bus quoq; vocabulis significāt. Unde fie/
ri potest/ vt excepta verbo℞ abusione que
in omnibus linguis late patet/ aliqua etiā
hebree lingue proprietate zelus in vtroq;
ponatur: siue cum coniugis adulterio tur/
batus animus cōtabescit/ qd̄ in deū cade
re non potest: siue cum seruādē pudicitie
coniugalis custodia diligēs adhibet: qd̄ de/
um facere cum plebem suam tanq̄ cōiugē
alloquit: quā p multos falsos deos forni/
cari non vult: nō solum sine dubitatione/
verumetiam cum gratiarumactiōe nobis
vtile est cōfiteri. Hoc et de ira dei dixerim.
Neq; eīn perturbat deus cum infert iram:
sed ira pro vindicta ponit/ siue abusione/ si
ue aliqua precedētis lingue proprietate.

E interfectis autem (Ca. XIX
d hominū milib⁹ non miraret/ si dei
iudicium nō negaret: qd̄ neq; pagani ne/
gant/ qui dei prouidentia istam vniuersi/
tatem regi et administrari a summis vsq; ad
ima concedūt. Qd̄ si et h̄ negaret/ vel suo/
rū auctoritate facilius vel aliquāto diuti⁹
certarū rationū disputatione cōuinceret/
vel tanq̄ nimiū dur⁹ et stolid⁹ ipse qd̄ esse
non crederet diuino iudicio relinqueret.
Leuia porro vel nulla cōmissa propt que
deus interfecerit homies/ si expresse cōme
moraret/ ostenderem⁹ nec nulla esse/ nec le
uia: velut qd̄ exēpli gratia/ posuim⁹ de ve Math.22.b
ste nuptiali/ demonstrarem⁹ quantū esset
nefas sacras nuptias adire querētē ibi glo
riam/ nō sponsi sed suam: vel si quid forte
aliud illa vestis meliore intellectu signifi/ Luce.19.d
care inueniret: aut q ante oculos regis in/
terficiunt qui cū sibi regnare noluerūt/ nō
in longo forte sermone nostro appareret:
non queadmodū nulla culpa est hominis
si nollet sibi regnare quenq̄ homīe: ita nul
lam vel paruam esse culpam cum sibi nol/
le regnare/ in cuius solius regno recte bea/
te semperq; viuitur. Ca.XX

Am illud vltimū qd̄ faustus posu/
i it insidians veterib⁹ libris tanq̄
vituperantib⁹ deum q minet gla/
diū quo nemini parcat/ nec iusto/ nec pec/
catori: cum pagano exponeret quomodo
accipiendū sit/ fortassis nec nouo nec vete
ri testamēto resisteret/ eiq; placeret simili/
tudo euangelica/ que istis qui se christia/
nos haberi volunt: aut non apparet vt ce/
cis/ aut displicet vt peruersis. Sūm⁹ quip/ Joh.15.a.
pe ille vitis agricola aliter parat falcē sar/
mentis fructuosis/ aliter infructuosis: ta/
men nō parcit nec probis nec reprobis: il/
lis purgādis: illis amputādis. Nullus eīn
hoim ē tāta iusticia pdit⁹/ cui nō sit necessa
ria tēptatio tribulationis/ vl ad pficiēdā/
vel ad firmandā/ vel ad pbandā virtutē:
nisi forte nec paulum isti apostolū inter iu/
stos numerant: qui q̄uis humiliter et vera/
citer sua preterita peccata fateatur: tamen
se ex fide iesu christi iustificatū grās agit. 1.timoth.1.c.
An vo illi parcebat ille quem vani nō in/
telligunt dicentem: Nō parcam/ nec iusto
nec peccatori? Audiāt ergo ipsum: Et ne 2.Cor.12.c
magnitudine inquit reuelationū extollar/
datus ē mihi stimul⁹ carnis/ angel⁹ sathane
q̄ me colaphizet: propt qd̄ ter dn̄m rogaui
vt auferret eum a me: et dixit mihi/ sufficit

tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate
perficitur. Ecce nec iusto parcebat/ vt eius
virtutem ĩ infirmitate perficeret/ qui ei de/
derat colaphizantē angelum sathanę: nisi
dicitis ꝙ eum diabolus dederit. Diabolus
ergo agebat ne magnitudine reuelationũ
paulus extolleret/ ⁊ vt virtus eius perfice
retur. Quis hoc dixerit? Ab illo igitur tra/
ditus erat iustus colaphizādus angelo sa/
thanę/ qui per eum tradebat ⁊ iniustos ip/
1.timoth.1.d si sathanę. De quib⁹ idē dicit: Quos tra/
didi sathanę vt discant non blasphemare.
Jam ne itelligitis quō ille desuper nō par
cat nec iusto nec peccatori? An qꝛ illic gla/
dius nominat⁹ est/ amplius exhorrescitis?
Aliud est eñ colaphizare/ aliud occidi: quasi
vo non diuersis mortiũ generib⁹ prostra/
ta sunt martyrum milia: Aut hoc reuera p
secutores ĩ potestate haberēt/ nisi eis desu
per data esset ab illo q̄ dixit: Non parcam
nec iusto nec peccatori: cum ipse dñs mar/
Roma.8.f tyrum/ quia filio proprio non pepcit/ aper/
Joh.19.b tissime pilato dicat: Non haberes in me
potestatē/ nisi data tibi esset desuper. Has
pressuras psecutionesq̄ iustorum/ dicit idē
2.Thessal.1.b paulus/ exemplũ esse iusti iudicij dei. Quę
sententia latius ab apostolo petro manife
1.Petri.4.d statur: sicut supra cōmemoraui/ vbi ait: Tē
pus esse vt iudiciũ incipiat a domo dñi: et
si initiũ inquit a nobis/ qualis finis erit eis
qui nō credũt dei euāgelio? Et si iust⁹ vix
saluus erit/ peccator ⁊ impi⁹ vbi parebũt?
Hinc enim intelligit̃ quō nō parcatur im/
Joh.15.a pijs tāq̄ sarmētis pręcisis ad cōbustionē:
quando iustis non parcit̃ propter perficiē/
dam purgationem. Nam et ipse petrus te
statur hęc illius voluntate fieri/ qui ĩ libris
veterib⁹ ait: Non parcā/ nec iusto/ nec pec/
1.Petri.3.c. catori. Dicit eñ et ipse: Melius est benefa
cientes si velit spiritus dei pati/ q̄ malefa/
cientes. Cum eñ ex voluntate spiritus dei
patiunt̃ benefacientes/ non parcit̃ iustis:
cum autem malefaciētes/ non parcit̃ pecca
toribus: sm̄ illi⁹ tamen volũtatē fit vtrũq̄
qui ait: Nō parcam/ nec iusto/ nec peccato/
ri: illum flagellādo vt filium/ illum punien/
do vt impium. Ca. XXI

Ecce ostendi quantum potui/ nos
non colere versatum ex ęterno in
1.Joh.1.b. tenebris deum: sed eum qui lux est
et tenebrę in eo non sunt vllę/ atq̄ in seip/
1.timoth.6.c so habitat lucem inaccessibilē: cuius lucis
ęternę cādor est coęterna sapiētia. Nec lu/ Sap.7.d.
cis inopinatę admiratorē/ s̄ lucis factę crea/
torem vt subsisteret/ approbatorē vt ma/
neret. Nec ignarũ futuri/ sed mandatorē
pręcepti ⁊ damnatorē delicti: vt aduersus
inobedientiā/ iuste prolata vindicta p̄sen/
tes coerceret futurosq̄ terreret. Nec ipro/
uidum nesciēdo quęrentē/ sed interrogan/
do iudicātē. Nec inuidũ ac timentē/ sed ab
ęterna vita quę iuste obedienti datur/ pręę/
uaricatorē iuste prohibentē. Nec sanguis
et adipis appetentē/ sed carnali populo cō
gruis sacrificijs impositis/ per quasdā figu
ras/ verum sacrificiũ pmittentē. Nec liui/
da pturbatiōe/ sed tranquilla bonitate ze
lantem: ne vni deo debens anima castita/
tem/ per multos falsos corrupta ⁊ prostitu
ta turpet̃. Nec ira velut humana turbide
sęuiētem/ sed alia diuina sęuera iusta retri/
buentem/ quę non propter vlciscēdi libidi
nem/ sed propter iudicādi vigorem certo
vsu locutiōis ira nomiat̃. Nec ob leuia vel
nulla cōmissa hominũ milia perimentē/ s̄
ęquissimo examine per temporales morta
lium mortes vtilitatem timoris sui popu/
lis imponētē. Nec sine vllo delicto cęca cō
fusione iustos peccatoresq̄ punientē/ sed
iustis salubrem correptionē propter perfe/
ctionem: peccantib⁹ autem debitam sęue/
ritatem propter ęquitatem distribuentē.
Unde vos apparet manichei suspicionib⁹
vestris esse deceptos/ cum male intelligen
do scripturas nostras/ vl' malos itellecto/
res experiēdo falsa de catholicis creditis: ac
sic relicta sana doctrina/ conuersi ad sacrile
gas fabulas: nimiũq̄ peruersi et alienati a
societate sanctorꝫ: nec ex nouo testamento
corrigi vultis/ vnde talia proferimus/ qua/
lia ĩ veteri arguitis. Unde fit vt aduersus
vos sicut aduersus paganos vtrũq̄ testa/
mentũ defendere cōpellamur. Ca. XXII

Sed facite aliquem prorsus carnali A
ter ita desipiētem vt deum colat/
non qualem colimus qui vnus et
verus est: sed qualem nos colere dicitis/ q̄
vestris vel calumnijs vel suspicionib⁹ fict⁹
est. Nonne etiam iste meliorē colit q̄ vos?
Quęso enim aduertite et qualescunq̄ ocu
los aperite: Neq̄ enim op⁹ est magno acu
mine ingenij/ vt hoc qđ dicā pspici possit:
omnes prudentes imprudētesq̄ appello:
audite/ aduertite/ iudicate. Quāto eñ me/

lius deus vester ex eternitate versat⁹ esset
in tenebris/ꝙ coeternam sibi ꝛ cognitā lu/
cem mersisset ī tenebras. Quāto meli⁹ ex/
ortam sibi nouam lucem ad fugandas te/
nebras miratus laudaret/ꝙ irruentes si/
bi veteres tenebras/nisi sua luce contene/
brata euitare non posset. Infelix si turba/
tus: crudelis si securus hoc fecit. Meli⁹ eñ
certe a se factam lucem videtur bonam / ꝙ
a se genitā faceret malā: que sic ab eo repu
lit tenebras inimicas/ vt ei fieret inimica.
Hoc eñ culpe imputabit damnādis ī glo/
bo illis reliquijs/qd errare se a priore luci/
da sua natura passe sunt/ et inimici lumini
sctō extiterūt: qd anteꝙ eis accideret ex e/
nitate/si nesciebāt hoc sibi futurū eternas
ignorātie tenebras: si autē sciebant eter/
nas timoris tenebras patiebant. Ecce ve/
re pars ꝛ substātia dei vestri in suis tene/
bris ex eternitate versata est: nec postea lu
cem nouam mirata est/sed alias tenebras
alienas quas semp timebat incurrit. Por/
ro ipse deus cuius illa pars erat/si eidē par
ti sue futurū tātū malum timebat/etiā ip/
sum occupauerāt timoris tenebre: si autē
hoc futurū nesciebat/ignorantie tenebris
De natura cecabat. Si autem hoc parti sue futurum
boni.ca.18. sciebat ꝛ non timebat/peiores sūt tenebre
tante crudelitatis ꝙ vel ignorātie vel ti/
moris. Neq; eñ habebat deus vester ꝙ in
ipsa carne quā nō a deo sed ab hyle factā
1.Cor.12.d. demētissime creditis/sic laudat apsus: Si
patitur vnū membꝝ/ compatiunt omnia
mēbra. Sed nō accusam⁹: prescicbat/ time
bat/dolebat: sed quid faceret nō habebat.
In his ergo sue miserie tenebris ex eterni/
tate versatus est: nec postea nouam lucem
que ab illo tenebras fugaret miratus est:
sed alias tenebras quas semp timuit ma/
B gno malo sue lucis expert⁹ est. Quāto me
lius/non dicam preceptū daret sicut deus/
sed preceptū acciperet sicut homo: qd bo/
no suo custodiret/malo suo contēneret: in
vtroq; tamen motu animi libera volunta/
te vteretur potius ꝙ contra voluntatem
ad ɔtenebrandā lucem suam ineuitabili ne/
cessitate premeret. Nam illud multo vtiq;
meli⁹ esset/ vt preceptū daret humane na/
ture quā peccaturam esse nesciret: ꝙ natu/
ram suam diuinam necessitate pressus pec
care compelleret. Euigilate ꝛ dicite nobis:
quō vincit tenebras quem vincit necessi/
tas? Hec iam erat apud illum hostis maior
a qua victus ꝛ iussus cum minore pugna/
uit. Quāto melius nesciret quo ab eius fa
cie fugisset adam/ꝙ ipse primo a facie du/
re ac dire necessitatis/et postea facie diuer
se atq; aduerse gentis quo fugeret nō ha/
beret. Quāto melius nature humane in/
uideret vitam beatam/ꝙ naturam diuinā
daret in miseriā: desideraret sanguinē et
adipem sacrificioꝝ potius ꝙ ipse totiens
etiam idolis mactaret mixtus adipi ꝛ san/
guini omniū victimarū: perturbaret celo
si illa sacrificia ꝛ dijs alijs offerrent poti⁹
ꝙ ipse ligatus: non solum in omnib⁹ frugi
bus/verumetiam in omib⁹ carnib⁹/ ꝑ om/
nes aras omib⁹ demonib⁹ offerret. Quā/
to melius vel humana indignatiōe com/
motus ac turbidus peccātib⁹ et suis ꝛ alie/
nis irasceret: ꝙ ipse non solum in omni/
bus irascentib⁹/sed etiam in omnibus ti/
mentibus turbaretur: in peccātibus omni
bus coinquinaret: in damnatis omnibus
puniretur: vbiq; ligatus ex illa sua parte
quā ad tale dedecus innocentē ipse dāna/
uit: vt per illam vinceret qd timebat etiā
ipse sub tam exitiosa necessitate damnat⁹:
vt ei damnata pars eius posset ignoscere:
si cum iā miser sit/ vel humilis esset. Nūc
autem quis ferat reprehendi a vobis deū
irascētem suis alienisq; peccantibus / cum
deus quē fingitis membra sua que coact⁹
coegit ire ī fauces peccati /postea damnet
in globo? Qd quidē cum faciet/vt dicitis
iram nō habebit. Sed miror si frontē ha/
bebit inferendo in eos quasi vindictam a
quib⁹ petere deberet veniā/ ꝛ dicere: Ob/
secro ignoscite/ membra mea estis: quan/
do ego in vos istud nisi victus necessita/
te facere possum: Scitis ꝛ vos ꝙ tunc qñ
vos huc misi/horrendus hostis eruperat:
C ꝙ autem nunc vos hic illigo timeo ne rur/
sus irrumpat. Iam certe etiam illud fate/
mini/multo melius esse hominū milia ob
nullam vel leuem culpam temporali mor/
te interficere/ꝙ membra sua: id est mem/
bra dei /substātiam dei/ ꝛ plane deum ꝛ in
peccati voraginem tradere ꝛ pene sempit/
ne colligatione damnare. Si eñ esset illis
membris peccandi vel non peccādi liberū
arbitrium/ꝙꝙ de substantia dei que vere
substantia dei est/ac per hoc omnino incō/
mutabilis/quēadmodū ħ dicat/nō inuenit.

1.timoth.2.b Deus enim omnino peccare non potest/si-
cut negare seipsum non potest: homo au-
tem potest peccare ⁊ deū negare: sed si no-
lit nō fac. Si ergo istis mēbris dei vestri velut aīe
humanę ac rationali esset /vt dixi/ peccādi
vel non peccandi liberū voluntatis arbi-
trium/recte fortasse pro grauib⁹ criminib⁹
illo globo supplicio plecteretur: nunc autē
libertatē voluntatis illas particulas ha-
buisse dicere non potestis/quā tot⁹ de⁹ ip-
se non habuit: q2 si eas nō mitteret in pec-
catum/totus a tenebrarū gente peruasus
Al.† ꝙ peccare cogeret: †quo si cogi nō posset/pec
cauit/cum ea se omisit vbi cogi possent: et
ideo magis ipse illo velut parricidali acu-
leo dignus/qui hoc fecit libero imperio/ꝙ̄
illę quę obtemperādo illuc ierūt: vbi recte
viuēdi arbitriū liberū perdiderūt. Si au-
tem ad peccandū ⁊ ipse inuasus atq; posses-
sus cogi posset/nisi per suę partis pma fla-
gitiū/ deinde suppliciū sibi puidisset: nul-
la fuit in deo vestro/nec in eius partib⁹ li-
bera voluntas: non se fingat iudicem/sed
agnoscat reum: non quia passus est qd no
lebat: sed quia se simulat iusta retribuere
Al.† quis damnādo cos†quos nouit malum passus
esse potius ꝙ̄ fecisse: Qd ad hoc tn̄ simu-
lat ne victus inueniat: quasi aliqd prosit
alicui misero /si fęlix aut fortunat⁹ vocet.
D Nempe iam ⁊ hoc melius erat vt deus ve
ster sine vllo ęquitatis examine hominib⁹
nec iustis nec peccatorib⁹ parceret: qd i rep
hēsione dei nostri faustus nihil intelligēs
vltimū posuit/ꝙ̄ i mēbra sua sic sęuiret vt
parum sit qd ea inexpiabilit venerāda ho-
stibus obtulit: nisi etiam falso crimine ini-
quitatis accuset. Quę ideo merito dicit pē
dere tā immane ac sine fine suppliciū / qd
errare se a pore sua lucida natura passę sūt
et inimica lumini sancto extiterunt: vnde
nisi qui vt ipse dicit ita erant inuiscerata
primę auiditati principū tenebrarū /vt ori
ginem suam recolere/seq; ab hostili natu-
ra discernere non valerēt. Ergo animę hu-
iusmodi nihil mali ipsę fecerunt: sed inno-
centes tātū malū perpessę sunt: quo facien
te/nisi illo premitur qui vt a se in tātū ma-
lum procederent imperauit: Peiorem er-
go expertę sunt patrem ꝙ̄ hostem. Pater
eīm eas ad tātū malum misit: hostis autē
tanꝙ̄ bonū appetiuit / cupiens perfrui nō
nocere. Ille sciens nocuit/ille nesciens: sed
deus infirmus atq; inops aliter sibi consu-
lere non valebat /prius aduersus hostē im-
probum/ ⁊ post aduersus inclusum: saltem
ergo non accuset eas quarum obedientia
tutus est/quarū morte securus est. Si eīm
coactus est pręliari/nunquid ⁊ calūniari:
Nam quādo se errare a priore sua lucida
natura passę sunt ⁊ inimici luminis sancto
extiterūt: ad hoc vtiq; ab hoste coactę sūt:
cui si resistere nō valuerūt/innocētes dam-
nantur: si autem valuerunt nec voluerūt/
quid adhuc tam fabulose inducitis natu-
ram mali/cum a propria voluntate sit ori-
go peccati: Hoc eīm certe sua culpa non †vi Al.† in
aliena fecerunt: sed ꝙ cum possent malo re
sistere noluerūt: Qd eīm si facerent bene fa
cerent/si autem non facerent/grauiter im-
maniterq; peccarent. Si potuerūt ⁊ nō fe-
cerunt/vtiq; noluerunt: si ergo noluerunt
voluntatis crimen est/non necessitatis. A
voluntate igitur initium peccati: vnde au
tem initium peccati/ inde initiū mali vel fa
ciendi contra iustum pręceptum vel patiē
di sm iustum iudiciū. Proinde nulla cau- E
sa est/cur quęrentes vnde sit malū/irrueri-
tis in huius erroris tam magnū malum/vt
naturam tot bonis abundantē naturam
mali diceretis: et i naturam sūmi boni an-
te cōmixtionem naturę mali horrendū ne-
cessitatis malum poneretis. Et huius eīm
erroris vestri causa superbia est/quā nō ha
bebitis si nolitis: sz vos dum vultis illud
quo irruistis/quoquo modo defendere au-
fertis originem peccati a voluntatis arbi-
trio: et ponitis i vana et falsa fabulosa na-
turam mali: ac per hoc restat vt dicatis eti
am illas animas in horribili globo ęterna
colligatione damnādas/non voluntate sed
necessitate inimicas luminis sancto extitis
se: talemq; deum vestrum iudicem consti-
tuatis: apud quem nihil prodesse possitis
eis quarum causam demonstrata necessi-
tate defenditis: et talem regem a quo fra-
tribus vestris filijs ⁊ membris illius quorum
inimicitias aduersus vos ⁊ ipsum/nō vo-
lūtate/sed necessitate extitisse perhibetis/
nec indulgētiā impetrare valeatis. O im-
manissimā crudelitatem/ nisi qd cōuertit
vos ad ipsi⁹ defēsionē: vt cū q3 ista qd ne-
cessitate faciat excuset. Si ergo possit inueni-
re alterū iudicem/q liber vinclo necessitat
moderator existeret ęquitatis: istū certe i illo

globo/non forinsec⁹ figeret/sed cū ipso terribili hoste intus includeret. Cur em̄ nō iuste prior sit ad penam damnatiōis/qui prior est ad crimen necessitatis? Quanto ergo melius eligeretis deum in comparatione peioris: nō qualem colim⁹/sed qualem nos colere vel fingitis vel putatis: qui sine vllo equitatis examine/sine vlla distinctionis dānatione et disciplinę non parceret i seruis suis: nec iusto nec peccatori potius q̄ non parceret membris suis vel innocentibus/si necessitas crimen non est: vel illi obtemperādo factis nocentib⁹/si et necessitas crimen est: vt ab illo in ęternū dānaretur/cum quo vel simul absolui si post victoriam respiraret libertas: vel simul dānari debuerūt/si et post victoriā tātū saltē valeret necessitas/vt aliquid valeret equitas. Sicut autem deū/non illū verum et summū quem colimus/sed aliū nescio quē falsum confingit/quē nos colere vel arbitramini vel calūniamini: qui tamen etiam ipse multo est melior deo vestro: ambo enim sunt/et a vobis ambo finguntur: sed meliorem fingitis cum q̄ tanq̄ nostrum accusatis/q̄ cū quē vestrū adoratis. Ca. XXIII

Sic et patriarchas et prophetas nō tales vituperatis quales honorātur a nobis: sed quales libris nostris non intellectis/maliuola vanitate finxistis: quos tamen etiam ipsos quales fuisse suspicamini: parum est si dicam vestris electis omnia manichei mandata seruantibus/nisi etiā ostendā ipso deo vestro esse meliores: qd non aggrediar demonstrare/nisi prius sanctos patres nostros patriarchas et prophetas a criminationib⁹ vestris adiuuante me dn̄o aduersum corda carnalia perspicua oratione defendero: et vobis quidem manichei sic respondere sufficeret: vt etiam vitia quę putatis nostrorum laudibus/vestrorum pręponēda docerem⁹: addentes ad cumulū confusionis vestrę/ vt etiā deus vester longe peior inueniret hoībus quales nostros patres fuisse iactatis. Sic ergo vt dixi vobis respōdere sufficeret: Sed qm̄ nonnulli etiam pręter vestra vaniloquia sua sponte cōmouent vitam prophetarū in veteri testamēto comparātes vitę apostolorum in nouo testamento/nec valentes discernere consuetudinē temporalis illius/quo promissio velabat: eis magis respondere compellor/ qui vel temperantiā suam audent pręferre prophetis: vel nequitię suę querunt patrocinia de prophetis. Uia i re hoc primū (Ca. XXIIII

Quo dico/illorū hominū nō tm̄ linguā: verumetiam vitam fuisse propheticam: totumq̄ illud regnū gentis hebręorum magnū quēdam quia et magni cuiusdā fuisse prophetam: Quocirca qd ad eos quidem attinet qui illic erant eruditi corde in sapientia dei/non solum in his quę dicebant/sed etiam in his quę faciebant: qd autem ad cęteros ac simul omnes illi⁹ gentis homines in his quę in illis vel de illis diuinit⁹ fiebant/prophetia venturi christi et ecclesię perscrutāda est: Omnia em̄ illa sicut dicit apostolus/figurę nostrę fuerūt. 1. Cor. 10. b.

Sed autem isti in qui- (Ca. XXV

busdam factis a quorū altitudine longe sunt/reprehendūt tanq̄ libidinem prophetarū: sicut nōnulli etiam sacrilegi paganorum reprehendūt tanq̄ stultitiam vel potius tanq̄ dementiā christi: qz tempore anni non congruo poma quęsiuit i arbore: Aut puerilis cuiusdam fatuitatis affectū/qz inclinato capite digito scribebat in terra: et cum hominib⁹ interrogātibus respondisset: rursus hoc facere cępit. Marc. 11. b. Joh. 8. a.

Nihil em̄ sapiunt: nec intelligūt in magnis animis quasdam virtutes vitijs paruorū animorum esse simillimas: nōnulla specie/sed nulla equitatis cōparatione. Similes aūt sunt qui in magnis ista rehrehendūt/ pueris imperitis i schola: qui cum pro magno didicerint/nomini numeri singularis verbum numeri singularis esse reddendū: reprehendūt latinę linguę doctissimū auctorē: quia dixit: Pars i frusta secāt. Debuit em̄ inquiūt dicere/secat. Et quia norunt religionem dici: culpant eum quia geminata littera dixit religionē patrum. Uñ nō absurde fortasse dicat in genere suo quātū distāt schemata et metaplasmi doctorum a solęcismis et barbarismis imperitorum: tātū distare figurata facta prophetarū a libidinosis peccatis iniqrū: ac p h sicut puer in barbarismo reprehēsus/si de virgilij metaplasmo se vellet defendere/ferulis cęderet: ita quisqs cum ancilla suę coniugis volutatus abrahę factum/qz de agar prolem genuerit in exemplum defensionis assumpserit: vtinam non plane ferulis/sed vel fustibus coercit⁹ Virgilius. 1. Eneid.

emendet᷑: ne cum ceteris adulteris eterno
supplicio puniat᷑. Minime quidē ille res:
iste aūt magne sunt. Nec ad hoc inde du/
cta similitudo est/ vt schema sacramento/ ꝛ
solecismus adulterio coequet᷑: verūtñ ꝓ/
portione sui cuiusq₃ generis/ qđ in illis lo/
cutionū quibusdā virtutib⁹/ seu vitijs pe/
ritia/ vel imperitia: hoc in his morū ꝙuis
longe in diuerso genere virtutib⁹ seu vitijs
sapiētia vel insipiētia valet. Ca. XXVI

Quapropter ne in quęq₃ laudanda
vel vituperāda/ accusanda vel de/
fendenda/ coercenda/ vel relaxāda/
damnāda vel absoluēda/ appetēda vel vi/
tanda / temere irruamus/ in quib⁹ omnib⁹
peccata seu recte facta versant᷑: prius quid
sit peccatū ꝯsiderare debem⁹: tunc deinde
inspicere facta sanctoꝝ libris ꝯscripta diui
nis: vt si q̄ et ipsoꝝ peccata inuenirem⁹/ ob
quā vtilitatē sint etiam ipsa condita litte/
ris memorieq₃ mādata/ diligēti quātū pos/
sumus ratione videamus. Que autē rep/
perimus stultis seu maliuolis videri pecca
ta esse que non sunt: nec tamen in eis emi/
nent aliqua exempla virtutum: hec quoq₃
intueamur ꝙ ob causā illis inserta sint lit/
teris: quas ad vtilitatē vite p̄sentis regen
de et future adipiscēde conditas salubrit᷑
credimus. Porro autem quecūq₃ in factis
sanctoꝝ elucent documēta iusticie: nullus
vel imperitoꝝ dubitat debuisse conscribi.
De illis ergo potest esse questio/ que vel in/
aniter scripta videri possunt/ si nec recte fa/
cta apparēt/ nec peccata sunt: vel etiā per/
niciose si peccata esse cōuincunt᷑: ne valeāt
ad imitationē siue in ipsis libris repreben/
sa non sint/ ꝛ ideo putari etiam possint nō
esse peccata: siue illic quoq₃ reprehēsa sint
sub facili spe venię cōmittant᷑: quia ꝛ ī san
ctis inuenta sunt. Ca. XXVII

2. sen. dis. 35. ca. 1. Rgo peccatū est/ factū vel dictum
vel concupitū aliquid contra eter/
nam legem. Lex vo eterna est/ ra/
tio diuina vel volūtas dei/ ordinē natura/
lem conseruari iubēs/ perturbari vetans.
Quisnam igitur sit in homine naturalis or/
do/ querēdū est. Cōstat enī hō ex aīa ꝛ cor/
pore. Sed ħ et pecus. Nulli aūt dubiū est/
aīam corpori naturali ordine p̄ponendā.
Verū aīe hois inest ratio/ que pecori nō in/
est. Proinde sicut aīa corpori: ita ipsi⁹ ani/
me ratio ceteris eius partib⁹/ quas habent
et bestię natura lege pręponit᷑: in qua ipsa
ratione que partim ꝯtemplatiua ē/ partim
actiua/ procuidubio ꝯtemplatio precellit.
In hac enī ꝛ imago dei ē qua p fidē ad spe/ Col. 3. b.
ciem reformamur. Actio itaq₃ rationalis
ꝯtemplationis debet obedire: siue p fidem
operanti/ sicuti est ꝙdiu peregrinamur a dō 2. Cor. 5. b.
mino: siue p speciē/ qđ erit/ cū similes ei eri/
mus: qm videbim⁹ eū sicuti est: Effecti etiā 1. Joh. 3. a.
in spirituali corpe ex gratia eius eq̄les ange Matth. 22. c
lis eius/ recepta stola p̄ma imortalitatis et
incorruptionis/ q̄ induet᷑ hoc mortale ꝛ cor 1. Cor. 15. g
ruptibile nostrū/ vt absorbeat᷑ mors in vi/
ctoria/ iusticia pfecta per gratiā. Quia et
sancti ac sublimes angeli habent ꝯtēpla/
tionē ꝛ actionē suam: id enī sibi agendum
imperāt: qđ ille quē cōtēplant᷑ iubet/ cui⁹
eterno imperio liberalit᷑ quia suauit᷑/ serui/
unt: nos vo quoꝝ corpus mortuū est pro/ Roma. 8. b.
pter peccatū/ anteꝙ viuificet deus ꝛ mor/
talia corpora nostra per inhabitantē spiri/
tum eius in nobis: pro modulo infirmita/
tis nostre fm eternam legem/ qua natura/
lis ordo seruatur iuste viuim⁹/ si viuam⁹ ex
fide nō ficta / que per dilectionē operatur: Gal. 5. b.
habentes in consciētia bona spem reposi/
tam in celis imortalitatis ꝛ incorruptiōis
et ipsius perficiēde iusticie vsq₃ ad quan/
dam ineffabilit᷑ suauissimā saturitatē: quā
in ista peregrinatione oportet esuriri ac si/
tiri/ ꝙdiu per fidem ambulam⁹ nō p speciē. 2. Cor. 5. b.

Quapropter homi/ Ca. XXVIII
nis actio seruiens fidei seruienti
deo/ refrenat omnes mortales de/
lectationes: et eas coercet ad naturalē mo
dum/ meliora inferioribus ordinata dile/
ctione preponens. Si enim nihil delecta/
ret illicitū / nemo peccaret. Peccat ergo q̄
delectationē illiciti relaxat potiusꝙ refre/
nat. Est autem illicitum quod lex illa pro/
hibet/ qua naturalis ordo seruatur. Utrū
autem sit aliqua rationalis creatura quā
nihil possit illicitum delectari/ magna que/
stio est. Qđ si est/ non in eo genere factus ē
homo: nec illa natura angelica que in veri
tate non stetit: sed in eo genere ista ratio/
nalia facta sunt/ vt inesset eis possibilitas
frenādi delectationē ab illicito/ quā nō fre/
nando peccauerūt. Magna est itaq₃ ꝛ hu/
mana creatura/ quandoquidem per eam
possibilitatē instaurat᷑: p quā si voluisset
nec cecidisset. Magn⁹ ē dñs et laudabilis Ps. 59.

nimis/qui cōdidit eam. Condidit em̄ ⁊ inferiores/que non possunt peccare: cōdidit et meliores/que nolūt peccare. Bestialis em̄ natura non peccat: quia nihil facit ꝯtra eternam legem: cui sic subdita est vt eius particeps esse nō possit. Rursus angelica sublimis natura non peccat: q2 ita particeps est legis eterne vt solus eā delectet deus: cuius volūtati sine vllo experimēto tem-
Job.7.a ptationis obtemperat. Homo aūt cui ꝓpter peccatū temptatio est vita super terram/subdat sibi qđ habet cōmune cum bestijs: subdat deo qđ habet cōmune cū angelis: donec iusticia ⁊ imortalitate pfecta atqꝫ percepta/ab istis exaltetur/ illis equetur.

Ca. XXIX

Mortales aūt delectationes vsqꝫ ad reparādā seu custodiendā istam mortalē salutē/siue vniuscuiusqꝫ hominis/siue ipsius humani generis vel excitande vel relaxāde sunt: vltra si prolapse fuerint/ et cōtra temperantie rationē hominē non se regentē arripuerint: libidines erunt profecto illicite ac turpes ⁊ digne doloribꝰ emēdari. Quod si etiā perturbatū rectorē in tantā voraginē pdite consuetudinis mergant/vt vel inultas fore credens/confessionis ⁊ penitentie negligat medicinā qua correctus emergat/vel peiore morte cordis cōtra illā eternam ꝓuidentie legem blasphemū eis patrociniū defensionis adhibeat/atqꝫ ita diem fungatur extremū: non iam emēdatione/sed dānatione dignū/lex illa irreprehēsibilis censet eterna.

Ca. XXX

Ergo lege consulta que ordinē naturalem ꝯseruari iubet perturbari vetat: videamꝰ quid peccauerit: id est quid ꝯtra istam legem fecerit abraā pater in his que velut magna crimina faustꝰ
Gen̄.16. obiecit. Habende inquit prolis insana fla
Gen̄.17. grans cupidine/⁊ deo qui id iam sibi de sara coniuge ꝓmiserat/minime credens/cū pellice volutatus sit. Insana vero iste faustus criminādi cupiditate cecatꝰ: et heresis sue nefas prodidit/⁊ abrae concubitū nesciens erransqꝫ laudauit. Sicut em̄ lex eterna: id est voluntas dei creaturarū omniū conditoris conseruādo naturali ordini consulens: non vt satiande libidini seruiat/ sed vt saluti generis ꝓspiciat/ad prolem tm̄modo propagandā mortalis carnis delectationē dñatu ratiōis in cōcubitu relaxari sinit: sic ecōtrario puersa lex manicheor̄ ne deus eor̄ quem ligatū in omnibꝰ seminibꝰ plangunt/in cōceptu femine artius colligetur: prolem ante omnia deuitari a cōcumbentibus iubet: vt deus eor̄ turpi lapsu potiꝰ effundatur q̄ crudeli nexu vinciatur. Non igitur Al' vinciatur
abraam prolis habende insana cupiditate flagrabat: sed manicheus prolis deuitāde insana vanitate delyrabat. Proinde ille nature ordinē seruans/nihil humano cōcubitu agebat/nisi vt homo nasceretur: iste peruersitatē fabule obseruās/nihil in quolibet concubitu timebat/nisi ne deus captiuaretur.

Ca. XXXI

Si autē faustus in facto abrae velut conscientiā culpat vxoris: ibi vero malo quidem animo ⁊ intētione vituperāda/sed tamen nesciēs ⁊ nolens vtrūqꝫ collaudat. Neqꝫ em̄ conscientiā suam flagitio coniugis miscuit/qđ ille suā libidinē turpi ⁊ illicita voluptate satiaret: sed etiam illa naturali ordine filios volēs/seqꝫ De. ciui. dei
sterilem sciens/ancillaris vteri fecunditate in vsum iuris sui potestate licita vendi- lib.15.ca.3.et lib.16.ca.25.
cauit: non cedens viro concupiscēti/sed iubens obedienti. Neqꝫ hoc inordinata superbia. Quis em̄ nescit vxorem marito tanq̄ Cōcor.4.sen.
dño debere seruire? Sed qđ ad membrum dis.32. sciēdū
corporis attinet/quibus sexus ipse distin- etiam est
guitur/apostolus dicit: Similiter ⁊ vir sui 1.Cor.7.a.
corporis potestatē non habet sed mulier: vt cum in ceteris actibus ad humanā pacem pertinentibꝰ/mulier viro debeat seruitutem: huius vnius rei qua sexus vtriusqꝫ carnali sorte discernitur ⁊ carnali cōmixtione concernitur/similē in se habeant potestatem/vir in vxorem/et vxor in virum. Prolem igitur quā de se habere sara non poterat/de ancilla habere voluit: ex eo tamē semine ex quo et de se si posset habere debebat: Nūqꝫ hoc faceret mulier si in corpore viri carnali ꝯcupiscētia teneretur: celaret em̄ potius pellicem/non faceret matrē: nunc vero propterea sic ꝓpagandi voluntas pia fuit: quia concumbendi voluntas libidinosa non fuit.

Ca. XXXII

Illud sane defendi nō pōt/si abraam sicut faustus obiecit minime credens deū/ qui sibi iam prolem de sara ꝓmiserat/de agar suscipe voluit. Sꝫ apertissime falsum ē. Nondū hoc ꝓmiserat deus: Recēseāt scripture illius superiora

Gen.12.b. ct.13.d. qui volunt/inueniët semini abraā iam fuiſſe pmiſſam terram/ ⁊ inumerabilis multitudinis abūdantiam: nondum tamē fuiſſe patefactum/ quō illius ſeminis eſſet futura propagatio: vtrū ex carne abrae/ ſi de ſeipſe generaret: an ex volūtate/ ſi aliquē forte adoptaret. Deinde ſi de carne ipſi⁹: vtrū ex ſara/ an ex alia prorſus/ nondū manifeſtum fuit. Legant inquā qui volūt/ ⁊ inueniēt fauſtū/ aut falli imprudent/ aut fallere impudent. Itaq̧ abraam cum ſibi videret non naſci filios/ et tamē ſemini ſuo factam pmiſſionē teneret: primo de adoptiōe cogitabat. Hoc indicat ꝙ cū deo loquēs/ ait
Gen.15.a. de vernaculo ſuo: Hic heres me⁹ erit: tāq̄ diceret: quia de meipſo mihi ſemē non dediſti/ in iſto comple qđ meo ſemini pmiſiſti. Si eñ ſemē cuiuſq̧ non appellaref/ niſi qđ eius carne naſceref/ nec nos appellaret
Gal.3.d. aplſ/ ſemen abrae: qui certe originē carnis ab illo nō ducim⁹/ ſed imitatiōe fidei ſemē eius facti ſum⁹ credētes in chriſto: cuius caro ex illius carne ppagata eſt. Tūc ĝ abra
Gen.15.a. am audiuit a dño: Nō hic erit heres tuus ſed qui exiet de vtero tuo/ ipſe erit heres tuus. Iam nūc adoptionis cogitatiōe ſublata/ cum de ſeipſo ſemē ſperaret abraā: reſtabat incertū/ vtrū ex ſara/ an ex alia: qđ
Gal.4.c. illi deus occultare voluit donec pti⁹ ex ancilla vetus teſtamentū figuraref. Quid ergo mirū ſi videns abraam ſterilē vxorē cupientē ſibi prolem quā parere ipſa non potuit/ ex famula ſua ⁊ ex marito puenire: nō ſuę carnali cupiditati ceſſit/ piugali poteſtati obtemperauit/ credens hoc ſaram ex dei nutu voluiſſe/ qui iam ex ſeipſo illi heredē pmiſerat: ſed ex qua femina nō pdixerat? Fruſtra igif fauſtus ad obijciendū hoc crimen inſanus inſiluit/ tanq̄ infidelē abraā infidelis arguēs. Cetera eñ cecitate nō credendi nec valuit intelligere: hoc autē libidine calūniandi neglexit ⁊ legere.

Ca. XXXIII

q Uod aūt iuſtū ⁊ fidelem virū mřimonij ſui infamiſſimū nūdinatorē appellans: auariGen.12.d. ct.20.a. cię ac ventris cauſa duob⁹ regib⁹/ abimelech ⁊ pharaōi/ diuerſis tempōib⁹ ſaram coniugē ſuam ſororem mentitū/ quia erat pulcherrima in concubitū aſſerit vendicaſſe: non ore veridico a turpitudine ſeparat honeſtatē: ſed ore maledico totum vertit in crimen. Hoc eñ abrae factum lenocinio ſimile videtur: ſed non valentib⁹ ex illi⁹ eterne legis lumine a peccatis recte facta diſcernere: quibus ⁊ conſtātia/ ptinacia videri poteſt: et virtus fiducię vitiū putaf audacię: et quecūq̧ ſimilit obijciūf: quaſi nō recte agentib⁹ a non recte cernētib⁹. Neq̧ eñ abraā flagitio conſenſit vxoris/ eiuſq̧ vendidit adulteriū: ſ₃ ſicut illa famulā ſuā nō libidine marito pmiſit/ ſ₃ officio generādi vltro intulit: nequaq̄ turbato ordine naturali vbi eius poteſtas erat/ iubēs poti⁹ obediēti ꝙ cedens ꝯcupiſcēti: ſic ⁊ ipſe coniugem caſtam ⁊ caſto corde ſibi coherentē/ de cuius animo vbi pudicitie virtus habitabat/ nullo modo dubitabat/ tacuit: vxorem dixit ſororē: ne ſe occiſo ab alienigenis atq̧ impijs captiua poſſideref/ certus de deo ſuo ꝙ nihil eam turpe ac flagicioſum pgeti ſineret. Nec eū fides ac ſpes fefellit: Nā q̧ pharao territ⁹ monſtris/ multiſq̧ pter eam malis afflictus/ vbi eius vxorem diuinit⁹ didicit/ illeſā cū honore reſtituit: abimelech aūt ſomno cōmonit⁹ ⁊ edoctus ſimiliter fecit.

Ca. XXXIIII

n Onnulli qđe/ nō calūnioſi ⁊ maledici ſicut fauſt⁹/ ſed eiſdē libris honorem debitū deferētes/ quos iſte vel nō intelligēdo reprehēdit/ vel reprehēdendo non intelligit: cum hoc abrae factū pſiderarēt/ viſum eſt eis ꝙ a firmitate fidei ſubdefecerit atq̧ titubauerit ⁊ timore mortis/ ſicut oſim petrus: ita iſte negauit vxorem. Qđ ſi ita neceſſe eſſet intelligi/ peccatum hoīs agnoſcerē: nec ideo cūcta ei⁹ merita deleta atq̧ oblitterata cenſerē/ ſicut nec illi⁹ apli: q̄q̄ culpa nō ſit equalis/ negare vxorē/ ⁊ negare ſaluatorē. Nūc vo cū habeam ꝙ intelligam ne hoc intelligā/ nulla cauſa cogor temeritate labi ad reprehēdendū quē nemo ꝯuincit timore lapſū fuiſſe ad mētiendū: Neq̧ eñ vtrū ei⁹ vxor eſſet interrogat⁹/ nō eſſe reſpondit: ſed cum ab eo quereref/ qđ ei eſſet illa mulier/ indicauit ſororē/ nō negauit vxorē. Tacuit aliqđ veri: nō dixit aliqđ falſi. — In li. qſtionū ſuper Gen. qſtione. 26. — Matth.26.g

Ca. XXXV

a Uſq̧ adeo deſipim⁹/ vt hic fauſtū ſeq̄mur: q ait ſororē mētitū/ quaſi gen⁹ ſarę aliūde didicerit/ cū h̄ ſancta ſcriptura nō aperuerit? Puto iuſtū eſſe vt in ea re quā nouerat abraā/ nos aūt nō nouim⁹: pſiarchę poti⁹ credam⁹ loquēti qđ ſcit: ꝙ manicheo crimināti qđ neſcit. Cum igif abraā eo tpe viueret in reb⁹ humanis quo qdem iam fratres ex vtroq̧ aut ex al-

tero vel altera parēte natos necti ꝯiugio ñ
licebat: filios aūt fratrū aliosq; longinqo-
re gradu generis ꝯsanguineos/ nulla lege/
nulla ꝑtāte ꝓhibita ꝯsuetudo iūgebat: qd
mirum si sororē suam. i. ex pr̄is sui sanguie
ꝓcreatā habebat vxorē? Nā h̄ ipse reddēti
Gen̄. 20. c sibi eā regi/ dixit de pr̄e esse sororem/ nō de
De ciui. dei matre: vbi certe vt sororē mētiret/ nullo iā
lib. 16. ca. 19. timore cogebat/ qm̄ ille vxorē ei⁹ esse didi-
cerat/ et eā diuinit⁹ territ⁹ cū honore redde
bat. Frēs aūt siue sorores generali nomi-
ne ꝯsanguineos vl' ꝯsāguineas solere apd̄
veteres appellari/ scp̄tura testat. Nā ⁊ to-
bias dicit deo cū oraret añq; misceret vx-
Tob. 8. b. ori: Et nūc dn̄e tu scis qm̄ nō luxurię causa
et. 6. c. accipio sororē meā/ cū esset illa nō ex ꝯcubi
tu eiusdē pr̄is/ nec ex eodē matris vtero: ſ
ex eadē stirpe cognationis exorta. Et loth
Gen̄. 13. c. b frat abrae dicit/ cū patruus ei⁹ esset abraā:
et. 11. d. ex q̄ vi vocabuli etiā frēs dn̄i vocāt in euā
Matth. 12. d gelio/ non vtiq; qs maria v̄go pepererat:
sed ex ei⁹ ꝯsanguinitate oēs ꝓpinqui.

(Ca. XXXVI

Dicet aliqs: Cur nō
potius ita de deo suo ꝓsūpsit abraā
vt fateri nō timeret vxorē? Nūqd
eñ de⁹ ab illo mortē nō poterat repellere
quā timebat: eūq; cū ꝯiuge sua ab oī ꝑni-
tie in illa ꝑegrinatione tutari: vt nec vxor
ei⁹ q̄uis esset pulcherrima appeteretur ab
aliq: nec ꝓpt illā ipse necaret? Poterat sa-
ne h̄ efficere de⁹: Quis ita sit demens vt h̄
22. q. 2. c. q̄rit neget? Sed si interrogat⁹ abraā/ illā femi-
nā indicasset vxorē: duas res tuēdas com-
mitteret deo/ ⁊ suā vitā/ ⁊ ꝯiugis pudicitiā.
Pertinet aūt ad sanā doctrinā/ vt qm̄ ha-
Deut. 6. c. bet qd̄ faciat hō/ nō temptet dn̄m deū suū.
Matth. 4. b. Neq; eñ ⁊ ipse saluator non poterat tueri
Matth. 10. c. discipulos suos/ qb⁹ tñ ait: Si vos ꝑsecuti
fuerint in vnā ciuitatē/ fugite in aliā. Cui⁹
Joh. 10. d rei ꝑor exēplū p̄buit. Nā cū ꝑtātē habe-
ret ponēdi aiam suā/ nec eā poneret/ nisi cū
Matth. 2. c. vellet: i ęgyptū tñ infans portātib⁹ parēti
Joh. 7. a. bus fugit: et ad diē festū nō euident sed la-
tent ascēdit/ cū alias palā loqueret iudeis
irascētib⁹/ ⁊ inimicissimo animo audiētib⁹:
Ibidem. d. nec tñ valētib⁹ i eū mittere man⁹: q2 nōdū
venerat hora ei⁹: non cui⁹ horę necessitate
cogeret mori: sed cuius horę oportunitate
dignaret occidi. Qui ḡ palam docēdo ⁊ ar
guēdo/ ⁊ tñ inimicoꝝ rabiē valere in se ali-
qd nō sinēdo/ dei demōstrabat ꝑtātē: idem
tñ fugiēdo ⁊ latēdo hoīs instruebat infirmi
tatē: vt deū tēptare ñ audeat/ qm̄ habet qd̄
faciat/ vt qd̄ cauere oportet euadat. Neq;
eñ ⁊ apl's paulus desperauerat adiutoriū Act. 9. e.
ꝓtectionēq; diuinā/ fidēq; ꝑdiderat: qm̄ ꝑ 2. Cor. 11. g.
murū in sporta submissus ē/ vt inimicorū
man⁹ effugeret. Nō ḡ i deū nō credēdo sic
fugit: sz deū tēptaret si fugere noluisset/ cū
sic fugere potuisset. Proinde cū int igno-
tos ꝓpt excellētissimā pulchritudinē sarę/
et ei⁹ pudicitia ⁊ mariti vita eēt in dubio:
nec vtrūq; tueri posset abraā: verūtñ vnū
hoꝝ posset. i. vitā/ ne deū suū tēptaret/ fe-
cit qd̄ potuit: qd̄ aūt ñ potuit/ illi cōmisit.
Qui ḡ se hoiem occultare nō valuit/ mari-
tū se occultauit ne occideret: vxorē deo cre
didit ne pollueret. Ca. XXXVII

Quamq; scrupulosi⁹ disputari pos-
sit/ vtrū illi⁹ mulier pudicitia vio-
laret/ etiā si qsq; carni ei⁹ cōmixt⁹
foret/ cū id in se fieri ꝓ mariti vita/ nec illo
nesciēte sz iubente ꝑmitteret: nequaq; fidē
deserēs ꝯiugalē ⁊ ꝑtātē nō abnuēs marita
lem: sicut ille adulter nō fuit/ qm̄ vxoris ob-
temperās ꝑtāti de ancilla ꝓlem generare
ꝯsensit: sz ꝓpt vim ꝓncipioꝝ/ q̄ nō ita duo-
bus viris viuis ad ꝯcūbendū femina sub-
dit/ sicut duę feminę vni viro: multo veri⁹
et honesti⁹ illud accipim⁹ q pat abraā nec
temptauit deū qm̄ vitę suę quātum potuit
homo ꝯsuluit: ⁊ sperauit in deū cui pudici-
tiam ꝯiugis cōmendauit. Ca. XXXVIII

Iam v̄o in hac re gesta q̄ in diuinis
libris posita fideliterq; narrata est:
quē nō delectet etiā factū ꝓpheti-
cū ꝑscrutari/ ⁊ sacramēti ostiū pia fide stu-
dioq; pulsare: vt aperiat dn̄s ⁊ ostēdat qs
tūc in illo figurabat viro: et cui⁹ sit vxor q̄
in hac ꝑegrinatiōe atq; inter alienigenas
pollui maculariq; nō sinit: vt sit viro suo si- Eph. 5. f.
ne macula ⁊ ruga. In gloria quippe christi
recte viuit ecclesia/ vt pulchritudo ei⁹ ho-
nori sit viro eius/ sicut abraā ꝓpt sarę pul-
chritudinē inter alienigenas honorabat:
eiq; ipsi cui dicit in cāticis canticoꝝ: O pul Can̄. 1. c.
chra int mulieres: ipsi⁹ pulchritudis meri-
to reges offerūt munera: sicut sarę obtulit
rex abimelech/ plus in ea admirans formę
decus qd̄ amare potuit: ⁊ violare nō potu
it. Est eñ ⁊ sancta ecclesia dn̄o iesu christo
in occulto vxor. Occulte quippe atq; int⁹
in abscōdito secreto spiritali/ aia humana
inhęret verbo dei/ vt sint duo i carne vna: Gen̄. 2. d.
qd̄ magnū ꝯiugij sacramētū in christo ⁊ in Eph. 5. g.
ecclesia cōmendat apl's. Proinde regnum

terrenū ſcīſ huiꝰ/cuiꝰ figurā gerebāt reges ꝗ ſarā polluere ꝑmiſſi nō ſūt: nō expťū eſt/ nec īuenit eccleſiā ꝯiugē chriſti.i. quā fidelit illi tanꝗ̄ ꝓcipuo viro ſuo ſubdita coherceret/niſi cū violare těptauit. Diuino eñ teſtimonio ꝑ fidē martyꝝ ceſſit: correctuſq; in poſteriorib' regib' honorauit munere/ quā corruptioni ſuę ſubdere in ꝓorib' non eualuit. Nā qḋ tūc ī eodē rege ꝓus ⁊ poſterius figuratū eſt: hoc in iſto regno ꝓorib' ⁊ poſteriorib' regib' adimpletum.

Cūm aūt dř de patre eſſe ſororē chriſti eccleſiā nō de matre: nō terrenę generatōis ſ̄ᵹ euacuabil/ ſed gr̄ę celeſtis ꝗ in ęťnū manebit cognatio cōmēdaꝛ. Scōm quā grām genꝰ morta- (Ca.XXXIX) le nō erimꝰ/accepta ptāte vt filij dei vocemur et ſimꝰ. Nec eñ hāc grām de ſynagoga matre chriſti ſm carnē/ ſed de deo pře ꝑcepimꝰ. Hāc ꝟo cognationē terrenam quę ad mortē ťpalit generat/vocās in aliā vitā vbi nullus morit/negare nos chriſtꝰ docuit nō fateri/cū diſcipulis ait: Ne vobis dicatis patrē in terra: vnꝰ eſt eñ paṫ veſter ꝗ in cęlis ē. Cuiꝰ rei ꝓbuit exēplū/qñ ⁊ ipſe dixit: Quę mihi mať/aut ꝗ fratres? Et extendēs manū ſup diſcipulos ait: Hi ſūt fratres mei. Et ne qſq; in h vocabulo terrenā cognationē cogitaret/adiūxit: Et ꝗcūq; fecerit volūtatē pr̄is mei/ipſe mihi frať/⁊ mať/ et ſoror eſt: tanꝗ̄ diceret: De deo pře hanc cognationē appello/nō de ſynagoga mře. Ad ęťnā quippe vitā nūc voco/vbi īmortalit natꝰ ſū: nō ad ťpalē/vn̄ vt vocarē mortalis effectus ſum.

1.ioh.3.a

Matth.23.a

Matth.12.d

Quod ꝗ eccleſia cuiꝰ vxor ſit occultaꝛ alienigenis/ cuiꝰ aūt ſoror non taceꝛ: hęc interim cauſa facile occurrit: qꝛ occultū ⁊ difficile ad ītelligēdū eſt quō aīa humana ꝟbo dei copuleꝛ/ ſiue miſceaꝛ: ſiue qḋ meliꝰ ⁊ aptiꝰ dici pōt/cū ſit illud deꝰ/ iſta creatura. Scōm h eñ ſponſus ⁊ ſponſa/vel vir ⁊ vxor/chriſtꝰ ⁊ eccleſia dicunꝛ. Qua ꝟo cognatiōe ſint fratres chriſtus et oēs ſancti: grā diuina nō ꝯſāguinitate terrena: h ē de pře/nō de matre/et effabiliꝰ dicit/⁊ capaciꝰ audiť. Nā ⁊ inť ſe oēſ ſancti ꝑ candē grām fratres ſūt: ſponſus aūt cęterorꝝ ſocietate/nullus illorꝝ ē. Proinde chriſtū ꝗꝗ̄ excellētiſſimę iuſticię atq; ſapię/tñ hoiem mlťo facilius ⁊ pcliuiꝰ alienigenę crediderūt: nō quidē falſo ꝙ hō eſſet/ſed quō etiā deꝰ eſſet ignorauerūt. Hinc ⁊ hieremias: Et hō inqt ē/et ꝗs cognoſcit eū? Et hō eſt/qꝛ pdiť ꝙ frať eſt: et ꝗs agnoſcit eū/ qꝛ occultaꝛ ꝙ ſponſus ē? Hęc de pře abraam aduerſū impudētiſſimā ⁊ imperitiſſimā et calūnioſiſſimā fauſti vocē/ſatis dicta ſint. (Ca.XL)

Eſaie.61.d.

Eph.5.c.

Hiere.17.b.

Loth aūt frať eiꝰ iuſtꝰ ⁊ hoſpitalis ī ſodomis/⁊ ab oī ſodomitarū ꝯtaminatiōe puriꝰ atq; integer/ex illo incēdio qḋ erat ſimilitudo futuri iudicij/meruit ſaluꝰ euadere/typū geſtās corpis chriſti: qḋ ī oib' ſctis ⁊ nūc inť iniꝗs atq; impios gemit: quoꝝ factl nō ꝯſentit/ et a quoꝝ comixtiōe ī ſęculi fine liberabiť/ illis dānatis ſupplicio ignis ęťni. Sic autē aliud genꝰ hominū in eiꝰ vxore figuratum eſt/eoꝝ.ſ. ꝗ ꝑ grām dei vocati retro reſpiciunt: nō ſicut paulꝰ/ꝗ ea ꝗ retro ſūt obliuiſcit/et ī ea ꝗ ante ſūt extēdit. Vñ ⁊ ipſe dominꝰ: Nemo inqt īponēſ manū ſup aratrū reſpiciēs retro/ aptꝰ eſt regno celoꝝ. Nec illō exēplū tacuit/ ꝗ nos tanꝗ̄ ſale ꝯdiret: vt nō fatui negligeremꝰ/ ſꝫ prudēter caueremꝰ h malū. Vñ ⁊ illa vt h admōeret ī ſta tuā ſalis ꝯuerſa ē: nā cū pcipet vt ſe qſq; pſeuerātiſſima anterioꝝ intētiōe ab his ꝗ retro ſunt eripet: Mementote inquit vxoris loth. (Ca.XLI)

Gen.19.a.

Phil.3.c.

Luce.9.g.

Gen.19.c.

Luce.17.g.

Fecit etiā in ipſo loth/qñ cū eo filię ꝯcubuerūt/nō illud qḋ cū a ſodomis liberatuſ/ſed aliud aliqd figuratū eſt. Nā tūc ille ipſe loth futurę legis videť geſtaſſe pſonā: quā quidam ex illa ꝓcreati ⁊ ſub lege poſiti male intelligēdo ꝗdāmodo inebriātes atq; nō legitime vtēdo/infidelitatis opa pariunt. Bona ē eñ lex/ait apſs/ ſi ꝗs ea legitime vtaꝛ. Nec iō tñ h factum vel ipſius loth vel eiꝰ filiarū iuſtificamꝰ: qꝛ ſignificauit aliqd qḋ futurā ꝗrūdā puerſitatē ꝓnūciaret. Aliud eñ illę vt h facerent intēderūt: aliud deꝰ ꝗ h fieri ꝑmiſit/vt etiā inde aliqd demonſtraret/ manēte recto iudicio ſuo ſup pctīs hominū tūc ꝑſentiū: et vigilāte ꝓuidētia ſua ꝓ ſignificatiōe futuroꝝ. Proinde illud factū ē in ſctā ſcriptura narraꝛ/ ꝓphetia ē: cū ꝟo in illoꝝ vita ꝗ hoc cōmiſerūt ꝯſideratur/flagitium eſt. (Ca.XLII)

Gen.19.g.

1.timoth.1.b

Et rurſus tāta reprehenſiōe atq; accuſatiōe res digna eſt: quātā in eā fauſtꝰ inimicꝰ ⁊ cecꝰ euomuit. Cōſuliť eñ ęťna lex illū ordinem naturalē ꝯſeruari iubēs/pturbari vetās: et nō ita de h facto iudicat/ac ſi ille ī filias nefaria libidine exarſerit: vt earum inceſtato (Ca.XLIII)

corpe frueref/aut eas hēet vxores: sed nec
de illis feminis ac si in sui carnē pris execra
bili amore flagrassent. Ratio qppe iusticię
non tm̄ quid factū sit/ verūetiam quare fa
ctū sit intuef: vt ex caussis suis facta pendē
tia libramēto eqtatꝭ examinet. Cū igif illę
ad ꝯseruationē generis plē quęrerēt: qui
vtiqȝ in eis human⁹ erat ⁊ naturalꝭ affect⁹:
nec se crederēt iuenire posse aliof viros/ ve
lut exusto illa ꝯflagratiōe orbe terrarum:
Neqȝ em̄ discernē poterāt/ quſqȝ ignis ille
sęuierit/miscere se pri voluerūt. Poti⁹ qdē
nunqȝ esse matres ꝙ sic vti pre debuerūt:
Uerūtn̄ multū interest ꝙ ea causa vsę sunt/
quā si ꝯcupiscētia tā funestę voluptatꝭ vte
renf. Ab illo aūt ope ita patrē aberrare sē/
tiebāt/vt id se impleturas esse nō crederēt
nisi ei⁹ ignorātiā ꝓcurarent. Ca. XLIIII.

15.q.1.c.ine/briauerunt n Amqȝ vt scriptū ē: Inebriauerūt
cū: et se nesciēti miscuerunt: qua/
propf culpādus est qdē/nō tn̄ quā/
tū ille icest⁹ꝭ ꝗntū illa meref ebrietas. Nā
⁊ hāc lex ętna ꝯdēnat: qꝛ cibū ac potū ad or
dinē naturalē nō nisi gr̄a ꝯseruādę salutis
admittit. Quāuis ꝗ int ebriosum ⁊ ebriū
plurimū intsit: nā nec ebriosus sp ē ebri⁹:
nec qſqs aliqn̄ ebri⁹/ ꝯsequēter ebriosus ē:
tn̄ in hoīe iusto hui⁹ ipsi⁹ etsi nō ebriositatꝭ
aut certe ebrietatꝭ cā ꝗrēda ē. Quid em̄ tā
dē cogebaf vt filiab⁹ suis crebra vina mi/
scētib⁹/aut fortasse nec mixta crebro porri/
gentib⁹ ꝯsentiret aut crederet? An ad h filí
as nimiā tristiciā fingētes ita voluit ꝯsola
ri/vt illi⁹ destitutiōis ⁊ matni luct⁹ dolor
de cogitatiōe mētis ebrię fugaref: etiā ip/
sas tantūdē bibere existimās/et aliq̄ frau/
de agētes ne biberēt? Sed etiā talē tristib⁹
suis adhibere ꝯsolationē: quō virū iustum
decuerit non videm⁹. An aliq̄ sodomitarū
arte pessima etiā paucis pocul patrē sic in/
ebriare potuerūt/vt illud pctm̄ cū ignorā/
te vel potius de ignorāte cōmitterēt? Sed
mirū si h scriptura diuina tacuisset: vel ser/
uum suū de⁹ sine aliq̄ volūtatꝭ ei⁹ vitio per
peti sineret. Ca. XLV

n Os tn̄ scripturas sctās/non hoīm
pctā defendim⁹. Sic aūt de hui⁹ fa
cti purgatiōe satagim⁹/ qsi h de⁹ nr aut fie/
ri iusserit/aut factū approbauerit/aut ita iu
sti hoīes i illis libris appellenf/ vt si volue/
rint peccare nō possint. Cū ꝗ in lr̄is qs isti
reꝑhēdūt/ de⁹ huic facto nullū iusticię testi
moniū ꝓhibuerit: q̄ demētia temeritatꝭ hic
illas lr̄as accusare ꝯtēdūt: cū aliꝭs earū lo/
cis aptissime inueniant diuinis ꝓceptꝭ ista
ꝓhiberi? Uā in illa re gesta de ope filiarū
loth/ narrata ista sūt non laudata: qdā ꝟo
enūciato iudicio dei: quędā tacito narrari
oportuit: vt qn̄ ꝓmif qd inde iudicauerit
de⁹/instruaf nr̄a iperitia: qn̄ aūt taceſ/ vl
exerceaf peritia/vt qȝ alibi didicim⁹ reco/
lam⁹: vl excutiaf pigritia/vt qȝ nōdū noui
mus inqram⁹. De⁹ ꝗ q̄ nouit ⁊ de hominū
ope malo facere opa bona/gētes q̄s volu/
it ex illo semie ꝓpagauit: nō scripturas su/
as ꝓpf hominū pctā damnauit. Prodidit
quippe ista/nō fecit: ⁊ cauēda admonuit/nō
ꝓposuit imitāda. Ca. XLVI

m Irabili sane impudētia faust⁹/ isa/
ac qȝ filiū abrahę crimiaf⁹ ē/ ꝙ rebec
cam q̄ vxor erat sororē finxerat. Genus em̄ Gen.24.b.
rebeccę nō tacitū est: ⁊ eā ꝑ notissimā ꝓpin
qtatē sororē ei⁹ fuisse manifestū est. Ut au Gen.26.b.
tē taceret vxorē: qd mirꝝ/aut quid prauū si De ciui. dei
imitat⁹ ē patrē/cū eadē iusticia defendaf q̄ li.16.ca.36.
paf ei⁹ de simili obiecto inculpatꝭ inuēt⁹ ē?
Quę igif ꝓ abrahā qȝ ad hāc rē attinet ad/
uersus criminātē faustū dixim⁹: eadē etiā
ꝓ isaac filio ei⁹ valent: q̄ recēsere nō est dif/
ficile: Nisi forte studiosorꝝ aliqs ꝗrat/ i cu/
ius figurę sacramēto accipiēdū sit/ ꝙ rex ali
enigena rebeccā viri sui ꝯiugē tunc esse co/ Gen.26.c
gnouit/qn̄ eū cū illa ludētē vidit: qȝ nō co
gnouisset/nisi cū ꝯiuge ille sic luderet: quō
cū ea q̄ ꝯiux nō esset/ludere n̄ deceret. Qȝ
cū scti ꝯiugati faciūt/nō inanif faciunt sed
prudenf: descendūt em̄ qdāmodo ad femi/
nei sexus infirmitatē vt aliqd blāda hilari/
tate vel dicāt vl faciāt: nō eneruātes ꝗ tē/
perātes virilē vigorē: Qȝ aūt ei q̄ vxor nō
ē q̄ dixerit aut fecerit/turpis ē. Uerū h qȝ
ad mores humanitatꝭ ꝑtinet dixerim/ nec
quisqȝ dur⁹ ⁊ sine affectu idipsū ꝓ crimine
obijciat sctō viro ꝙ cum sua ꝯiuge luserat.
Tales em̄ hoīes inhumani/ si aliquē gra/
uē virū ludricū aliqd garrientē pueris etiā
paruulꝭ viderit/ q̄ corꝝ lacteū sensū affabili
et nutritoria facilitate ꝑmulceat/tanqȝ de/
lyrātē reꝑhēdūt: obliti vn̄ creuerit/aut in/
grati qȝ creuerint. Quid aūt sibi velit i sa
cramēto christi ⁊ ecclesię ꝙ tant⁹ ꝑriarcha
cū ꝯiuge sua luserit/ꝯiugiūqȝ illud inde sit
cognitū: videt ꝓfecto quisqs ne aliqd errā
do i ecclesiā peccet/ secretū viri ei⁹ i scriptu
ris sctis diligenf intueſ/ et iuenit eū maie/
statē suā q̄ i forma dei ęqlis ē pr̄i/paulisper

abscōdisse i forma serui/vt ei⁹ capax eē humana infirmitas posset: eoq̧ mō se cōiugi ɔgruent aptaret. Quid eñ absurdū/ imo qd nō ɔuenient futuroꝝ ꝑnūciationi accōmodatū/ si ꝓpħa dei carnale aliqd lusit/ vt
Joh.1.b. eū capet affect⁹ vxoris: cū ipsū ꝟbū dei caro factū sit vt habitaret i nobis?

i Am ꝟo filio eius ia (Ca. XLVII
cob/ q̄ ꝑ ingēti crimie q̄ttuor obijciunt vxores: generali ꝗlocutiōe purgat.
Gen.30. ciunt vxores: generali ꝗlocutiōe purgat.
32.q.4.c.obijciuntur Qñ eñ mos erat/ crimē nō erat: ꝛ nūc propterea crimē est/ qꝛ mos nō est. Alia eñ sūt
4. sen. dis.33. ca. queritur pctā ɔtra naturā/ alia ɔ̄ mores/ alia ɔ̄ pręcepta. Quę cū ita sint: qd tādē criminis est q̄ de plurib⁹ simul habitis vxoribus obijcit sctō viro iacob? Si naturā ɔsulas/ nō lasciuiēdi/ sed gignēdi causa illis mulierib⁹ vtebat. Si morē/ illo tpe atq̧ i illis terris h̄ factitabat. Si ꝑceptum/ nulla lege ꝓhibebatur. Nūc ꝟo cur crimē est si qs h̄ faciat/ nisi qꝛ ꝛ morib⁹ ꝛ legib⁹ h̄ nō licet? Quę duo qs qs ɔtēpserit/ etiā si tm̄modo cā generandi vti possit feminis plurib⁹/ peccat tm̄ ꝛ ipsā violat humanā societatē: cui necessaria est ꝓpagatio filioꝝ. Sed qꝛ hoies alit se habētib⁹ iā morib⁹ ꝛ legib⁹/ nō pñt delectari vxoꝝ multitudine nisi libidinis magnitudine/ ideo errāt: ꝛ putāt haberi oino nō potuisse vxores multas nisi flagrātia ɔcupiscētię carnal ꝛ sordidę voluptatis. Cōparātes eñ nō alios q̄ꝝ animi ꝟtutē ꝓsus nos
2. Cor.10.c. se non pñt: s3 sicē ait apls: semetipsos sibi metipsis nō itelligūt. Et qꝛ ipsi etiā si vnā habuerint/ ad eādē non solū generādi officio ducti virilit accedūt/ sed sępe coeūdi stimulo victi/ eneruit ptrahunt: q̄si veracit sibi vident cōijcere q̄ maiore huiuscemodi morbo ꝑ multas alij captiuent: q̄ñ se vidēt i vna tēperātiā nō posse seruare.

v Erū nos eis q̄ hāc (Ca. XLVIII
ꝟtutē nō habēt/ ita de sctōꝝ viroꝝ morib⁹ iudiciū cōmittere nō debem⁹: sicut de ciboꝝ suauitate ac salubritate iudicare febriētes nō sinim⁹: potiusq̧ illis sanorum sensu ꝛ ꝑcepto medicamine q̄ ex eoꝝ ęgritudis affectiōe alimēta ꝑparam⁹. Proinde isti si volūt/ nō falsę atq̧ adumbratę/ s3 verę ac solidę pudicitię cape sanitatē/ diuinę scripturę tanq̄ libris medicinalib⁹ credāt: h̄ frustra tā magnū honorē scitatis tributū quibusdā viris etiā plures vxores habentib⁹/ nisi qꝛ fieri pōt vt iperator carnis anim⁹ tāto tēperātię ptāte ꝑpolleat/ vt genitalis delectatiōis motū insitum naturę mortaliū ex ꝓuidētia generandi leges impositas nō ꝑmittat excedē. Alioqn possūt isti maledici poti⁹ calūniatores q̄ veridici iudices etiā scōs aplos accusare/ q̄ nō volūtate generādi filios vitę ętnę/ sed cupiditate laudis humanę ꝑplis tā multis euangeliū ꝑdicauerint. Neq̧ eñ deerat illis euāgelicis patrib⁹ ꝑ oēs chrısti ecclesias fama pręclara/ tot linguis laudātib⁹ cōparata: imo ꝟo tāta aderat/ vt maior ab oib⁹ hoib⁹ honor ꝛ gloria deferri nō debeat. Hāc i ecclesia gloriā ꝑuersa volūtate simon ꝑdit⁹ con Act.8.c.
cupiuit: q̄ñ ab eis pecunia voluit cęc⁹ emere/ qð illi diuia grā eadēq̧ gratuita meruerūt. Huius auidus glorię fuisse intelligit/ quē se volētē seq dñs i euāgelio reuocat/ dicens: Vulpes foueas habēt/ ꝛ volucres cę Matth.8.c.
li diuersoria: fili⁹ aūt hois nō habet vbi caput suū reclinet. Videbat eñ eū dolosa simulatiōe tenebrosū ꝛ ventosa elatiōe iactatū/ nō hr̄e fidei locū vbi se inclinātē doctorē hūilitatis exciperet: qꝛ i discipulatu christi nō illius grām/ sed suā gloriā reqrebat. Hoc amore glorię corrupti erāt/ q̄s paulus Phil.1.c.
apls notat/ q̄ ꝑ inuidiā ꝛ ɔtētionē nō caste christū annūciarēt: qb⁹ tm̄ prędicātib⁹ gaudet apls/ sciens fieri posse vt dū illi sectant humanę glorię cupiditatē/ tm̄ his auditis fideles nascerent/ nō ex eoꝝ liuida cupiditate q̄ se volebāt vel ęquari vl āponi apłicę glorię: sed ꝑ euāgeliū qð etiā si nō caste/ tm̄ annūciabāt: vt de malo illoꝝ deus operet bonū. Sicut fieri pōt vt hō ad ɔcubitū nō J.ca.83.
ingrediat volūtate generādi/ sed luxuriādi libidine rapiat: ꝛ tm̄ nascatur hō/ bonū dei opus de fęcūditate seminū nō de turpitudine vitioꝝ. Sicut ꝗ scti apli auditorib⁹ ad 32.q.4.c.obijciuntur
mirātib⁹ doctrinā suā/ ɔdelectabāt/ nō auiditate ɔsequēdę laudis/ sed charitate semi- 4. sen.dis.33. ca.queritur
nādę veritatis: ita scti pr̄iarchę ɔiugib⁹ excipiētib⁹ semē suū miscebant/ nō ɔcupiscētia ꝑcipiēdę voluptatis/ sed ꝓuidentia ꝓpagādę successiōis: ac ꝑ h̄ nec illos ambitiosos mltitudo ꝑploꝝ/ nec illos libidinosos multitudo faciebat vxoꝝ. Sed qd de viris loqr quib⁹ excellētissimū testimoniū diuina voce ꝑhibet/ cū ipsas feminas satis eluceat nihil aliō i ɔcubitu appetisse q̄ filios? Quippe vbi se minime parere viderūt/ famulas su- Gen.30.a.
as dederūt viro suo: vt illas matres face- Gen.16.a.
rent carne/ ipsę fierent voluntate.

n Am ꝛ illud qð mēca (Ca. XLIX

cissima criminatiōe faust⁹ obiecit/ habuis/
se int̃ se velut quattuoꝛ scoꝛta certamē/quę
nam eū ad ꝯcubitū raperet: Ubi h̃ legerit
nescio/nisi foꝛte in coꝛde suo tanq̃ in libro
nefariaꝝ fallaciarū /vbi vere ipse scoꝛtaba
tur: sed cū serpēte illo/ de quo aplus time/
2. Cori. 11. a. bat ecclesię/quā virginē castā cupiebat vni
viro exhiberi chꝛisto/ ne sicut euā decepe/
rat astutia sua/sic ꝛ illoꝝ mētes a chꝛisti ca
stitate auertēdo coꝛrūperet. Ita eñ huic
serpenti amici sunt isti /vt eum ꝓstitisse po
tius q̃ nocuisse ꝯtendāt. Ipse plane fausti
ꝑsuasit pectoꝛi adulterato/falsitatis semi/
na infundēs: vt has male ꝯceptas calūni/
as oꝛe imūdissimo pareret/ ꝛ stilo audacissi
mo etiā memoꝛię cōmēdaret. Nulla eñ an
cillarū virum iacob ab altera rapuit: nulla
de illius ꝯcubitu cum altera litigauit: ideo
magis oꝛdo erat/qꝛ libido nō erat: et tāto
firmius seruabant̃ ꝯiugalis ptātis iura:
quāto castius vtebat̃ carnalis cupiditatis
iniuria. Qḋ eñ ꝛ ab vxoꝛe ꝯducitur/ibi ꝟa
nostra manifestat̃ assertio: ibi pꝛo se aduer
sus maledicta manicheoꝝ/ ip̃a veritas cla
mat. Quid eñ opus erat vt cū altera ꝯdu
ceret: nisi qꝛ oꝛdo alteri⁹ erat/ vt ad eā ma/
rit⁹ intraret? Neq̃ eñ ad aliā nunq̃ acces/
sisset/nisi eū ꝯduxisset. Sed vtiq̃ iustis ad
eam vicibus accedebat / de qua tot filios
ꝓcreauerat: et cui obedierat/ vt etiā de an
cilla ꝓcrearet: ꝛ de q̄ postea ea nō ꝯducēte
ꝓcreauit. Sꝫ tūc rachel noctē habebat in
oꝛdine vt maneret cū viro/ tūc penes eam
ptās illa erat/de q̄ per aplm voꝝ certe no/
1. Cori. 7. a. ui testamēti non tacuit dicēs: Similiter et
vir nō habet ptātē sui copoꝛis sed mulier.
Ideo iā cū soꝛoꝛe pacta erat/ cui facta de/
bitrix eam ita legaret ad debitoꝛē suū. Nā
hoc noīe id appellat apl's: Uxoꝛi inq̄t vir
debitū reddat. Cui ḡ vir debitoꝛ erat/iam
acceperat a soꝛoꝛe qḋ elegerat voluntate:
vt ei daret qḋ habebat in ptāte. Ca. L

H Ic ꝟo ille quē faust⁹ tāq̃ impudi/
cū clausis vel potius extinctis ocu
lis criminat̃/si ꝯcupiscētię nō insti/
cię seruus esset: nōne ꝑ totū diē in volupta
tē illius noctis ęstuaret/q̄ erat cū pulchꝛio
re cubitur⁹: quā certe ampli⁹ diligebat/ ꝛ ꝓ
Gen. 29. quauis septenariū annoꝝ laboꝛē gratuitū
penderat? Cū ḡ iam die pacto in eius iret
amplexus/ q̄ñ inde auerteret̃/si tal' esset q̄lē
manichei nihil intelligētes opinant̃: nōne
placito ꝯtempto mulierū/ intraret potius
ad speciosam suā/ quę illi noctē ipsam/non
solū ꝯiugis moꝛe/ vezetiā oꝛdinis iure de/
bebat? Uteret̃ poti⁹ ipse ptāte maritali:
qꝛ ꝛ vxoꝛ nō habet ptātē coꝛpis sui/sed vir: 1. Cori. 7. a.
et pꝛo eo tūc seruitutis illaꝝ vicissitudo fa
ciebat: ꝯiugali ḡ ptāte multo vincibili⁹ vte
retur si foꝛmę desiderio vinceret̃: q̄ eo me/
lioꝛes feminę inuenirent̃ si illę pꝛo filiꝭ cō
cipiēdis/ipse aūt pꝛo ꝯcubitu suo volupta
te certaret. Itaq̃ vir tēperatissim⁹ vt pla/
ne vir/qꝛ tam virilit̃ feminis vtebat̃ vt de/
lectatiōi carnali nō subijceret̃ sed dn̄aret̃:
magis q̄d deberet q̃ quid ei deberet̃ atten
dit: nec ad ꝓpꝛiā voluptatē sua ptāte ab/
uti voluit: sed illi⁹ debiti redditoꝛ q̃ exac/
toꝛ esse maluit. Uñ ꝯsequēs erat/vt ei red/
deret quā ꝓ se id accipe illa cui debebatur
elegit/q̄ earū placito pactoq̃ cōperto/cum
repente atq̃ inopinate a pulcherrima ꝯiu/
ge reuocaret̃ ꝛ ad min⁹ decoꝛā vocaret̃: nō
ira canduit/nō tristicia nubilat⁹ ē/nō ener/
uiter blādus: vt sibi poti⁹ ratā noctē redde
ret/int̃ ambas sategit: Sꝫ marit⁹ iust⁹ ꝛ ꝓ/
uidus pater/cū illas pꝛolis curā gerere vi/
deret/ ꝛ ip̃e nihil aliḋ de ꝯcubitu quereret:
earū volūtati obtēperādū iudicauit: quę si
bi singillatim filios optabāt/sibi nihil mi/
nui cū ambę pariebāt. Tāq̃ diceret: Uob
int̃ vos vt vultis cedite atq̃ cōcedite: quę
nā vrm fiat magis mat̃ ꝯtēdat: q̄ñ siue in/
de nascēti nō erit alius pater. Hāc ꝑfecto
modestiā/hāc cōcupiscētię coertionem ꝛ in
cōmixtione coꝛpoꝝ ꝯiugaliū solū appetitū
posteritat̃ humanę/vt erat acut⁹ faustus/
in illis lr̃is ꝛ intelligeret ꝛ laudaret: nisi ei⁹
ingeniū detestabili secta deprauatū/ ꝛ q̄d
reprehēderet quereret/ vt vnā nuptial' con
uentionis honestatē/ vt mares ꝛ feminę li
beroꝝ ꝓcreādoꝝ causa copulant̃/ h̃ crimē
maximū deputaret. Ca. LI

N Unc iam defensis ꝑriarchę moꝛi/
bus refutatoq̃ crimine q̄ nefarius
erroꝛ obiecit/ de libero vt possum⁹ myste/ Al. ꝛ libro
rioꝝ secreta pulsem⁹. Quod fidei mysteriū
vt nobis aperiatur a dn̄o: quid reꝝ figura
uerint q̄ttuoꝛ istę vxoꝛes iacob/q̄rū duę li/
berę ꝛ duę āccillę fuerūt. Uidem⁹ eñ aplm Gal. 4. c
in libera ꝛ ancilla q̄s habuit iacob/duo te/
stamēta intelligere: sed ibi ī vna et vna fa/
cilius apparet qḋ dꝛ: hic autem duę sūt et
duę. Deinde ibi ancillę fili⁹ exheredat̃: hic
ꝟo ancillarū filij simul cū filijs liberarum
terram ꝓmissionis acceperūt. Unde hic ꝓ/

absdubio aliquid aliud significat.
q Vtraq3 eni duas liberas (Ca. LII
vxores iacob ad nouum testamē
tum quo in libertatem vocati sum⁹ existi
mem ptinere: nō tñ frustrā due sūt/ nisi for
te q2 id qd in scripturis aduerti ꝛ inueniri
potest/ due vite nobis in christi corpe ꝑdi
cātur: vna tempalis/ in q̄ laboramus: alia
eterna/ in qua delectationē dei ꝯtemplabi
mur. Istā dñs passione: illam resurrectiōe
declarauit. Admonēt nos ad hoc intelligē
dū illarū etiam noia feminarū. Dicunt eñ
q lia/ interpretat laborās: rachel aūt visū
principiū/ siue verbū ex quo videt pricipi
um. Actio ꝑ humana mortalisq3 vite in q̄
viuimus ex fide multa laboriosa opa faciē
tes/ incerti quo exitu ꝑueniāt/ ad vtilitatē
eoꝝ quibus ꝯsulere volum⁹/ ipsa est lia pri
or vxor iacob: ac ꝑ hoc ꝛ infirmis oculis fu
Sap. 9. c. isse cōmemorat. Cogitatiōes eñ mortaliū
timide ꝛ incerte ꝓuidētie nostre. Spes ꝟo
eterne ꝯtēplationis dei habēs certā ꝛ dele
ctabilē itelligentiā veritatis/ ipsa ē rachel:
Geñ. 29. d. vñ etiā dicit bona facie ꝛ pulchra specie.
Hanc eñ amat ois pie (Ca. LIII
b studiosus: et propt hāc seruit gra
tie dei: qua pctā nostra etsi fuerint
Esaie. 1. c. sicut feniciū/ tanq3 nix dealbantur. Laban
quippe interpretat dealbatio: cui seruiuit
iacob propt rachel. Neq3 eñ se quisq3 ꝯuer
tit sub gr̄a remissionis peccatoꝝ seruire iu
sticie/ nisi vt quiete viuat in verbo ex quo
videt principiū qd est deus: Ergo ꝓpt ra
chel/ non ꝓpt liā seruit. Nā quis tādē ama
uerit i operib⁹ iusticie laborē actionū atq3
passionū? Quis eā vitam propt seipsā ex
petiuerat/ sicut nec iacob liam? Sed tñ sibi
nocte suppositā in vsum generādi ample
xus ꝛ fecūditatē ei⁹ expertus est. Dñs eñ
eam q2 per seipsam diligi non poterat/ pri
mo vt ad rachel ꝑueniret tolerari fecit: de
inde propt filios cōmēdauit. Ita ꝟo vnus
quisq3 vtilis dei seruus sub dealbationis
pctōꝝ suoꝝ gratia ꝯstitut⁹: qd aliud in sua
ꝯuersatiōe meditat⁹ est: quid aliud corde
gestauit: quid aliud adamauit/ nisi doctri
nā sapiētie: quā plerīq3 se adepturos ꝛ ꝑce
pturos putāt/ statim vt se in septem prece
ptis legis exercuerint/ que sūt de dilectiōe
proximi/ ne cuiq3 hoi noceat. i. honora pa
Exodi. 20. trē ꝛ matrē: vt nō mechaberis/ nō occides/
nō furaberis/ nō falsū testimoniū dices/ nō
ꝯcupisces vxorē proximi tui: quib⁹ quātū
potuerit obseruatis/ posteaq3 hoi pro ꝯcu
pita ꝛ sperata pulcherrima delectatiōe do
ctrine/ ꝑ temptatiōes varias q̄si ꝑ hui⁹ secu
li noctē tolerātia laboris adheserit/ velut
pro rachel lia inopinata ꝯiūcta sit: et hanc
sustinet/ vt ad illā ꝑueniat/ si ꝑseuerāter
amata/ acceptis alijs septē preceptis: Ac si
dicat ei: Serui alios septē annos ꝓ rachel: Geñ. 29. f.
vt sis paup spū/ mitis/ lugens/ esuriēs/ siti Matth. 5. a.
ensq3 iusticiā/ misericors/ mūdi cordis/ paci
ficus. Vellet eñ hō si fieri posset sine vlla
tolerātia laboris/ que in agēdo patiēdoq3
amplectēda est/ statim ad pulchre atq3 ꝑfe
cte sapiētie delitias ꝑuenire. Sz h nō pōt
in terra morientiū. Hoc eñ videt significa
re qd dictū ē ad iacob: Nō ē moris in loco Geñ. 29. f.
nostro vt minor nubat ꝑusq3 maior: quia
nō absurde maior appellat/ q̄ tpe prior ē.
Prior ē aūt in recta hois eruditione labor
operādi que iusta sūt: q3 voluptas intelli
gendi que vera sūt. Ad h valet qd scriptū
est: Cōcupisti sapiētiā/ serua mādata/ ꝛ dñs Eccl. 1. d.
ꝑbet illā tibi. Mādata quippe ad iusticiā
ꝑtinētia: iusticiā aūt que ex fide ē/ q̄ int tē
ptationū incerta versat: vt pie credēdo qd
nondū intelligit/ etiam intelligētie meritū
ꝯsequat. Quātū eñ valet qd modo cōme
moraui esse scriptū: Concupisti sapiētiam
serua mādata/ et dñs ꝑbet illā tibi: tantū
et illd valere arbitror: Nisi credideritis nō Esaie. 7. b.
intelligetis: vt iusticia ad fidē/ ad sapientiā
ꝟo intelligētia ꝑtinere monstret. Proinde
in his q̄ flagrant ingenti amore perspicue
veritatis/ nō est improbādū studiū/ sed ad
ordinē reuocandū: vt a fide incipiat ꝛ bo
nis moribus nitat ꝑuenire quo tendit.
In eo quippe qd versat virtus ē laborio
sa: in eo ꝟo qd appetit luminosa sapiētia.
Quid opus est inquit credere qd nō mihi
ostendit manifestū/ aliqd verbū pro me q̄
videā reꝝ omniū ꝓncipiū? Id eñ ē inq̄t qd
maxime ac ꝓmitus inardescit/ si vt studio
sus est anim⁹ rationalis. Cui rñdeat. Pul
chrū ē q̄dem qd desideras/ ꝛ amari dignis
simū: sed prius nubit lia et postea rachel.
Ardor ergo iste ad id valeat vt ordo nō re
cuset/ sed potius toleret: sine quo non po
test ad id perueniri/ qd tanto ardore diligi
tur. Cū aūt ꝑuētū fuerit/ simul habebit in
hoc seculo/ nō solū speciosa intelligentia/
sed etiam laboriosa iusticia. Quālibet eñ

acute sinceriterq₃ cernatur a mortalib⁹ in/
Sap.9.b cõmutabile bonũ / adhuc corpus qđ corrũ/
pit aggrauat animã / ⁊ deprimit terrena in/
habitatio sensũ multa cogitantẽ. Ad vnũ
ergo tendẽdũ: sed ꝓpt̃ h̃ multa ferẽda sũt.
Tacq₃ due sunt vxo/ Ca. LIIII
res iacob libere / ambe quippe sũt
filie remissionis pctõꝝ / hoc est de/
albatiõis: qđ est laban. Uerũtamen vna
amat̃ / ⁊ altera tolerat̃: sed que tolerat̃ / ipsa
prius ⁊ vberius fecundat̃: vt si non ꝓpter
seipsam / certe propt̃ filios diligat̃. Labor
eñi iustoꝝ maximũ fructũ habet in eis q̃s
regno dei generãt / int̃ multas temptatio/
nes ⁊ tribulatiões ꝑdicãdo euãgeliũ: ⁊ eos
2. Cor. 11. c propt̃ q̃s sint in laborib⁹ abũdanti⁹ / in pla
gis supra modũ / in mortib⁹ frequent̃: ⁊ ꝓ/
2. Cor. 7. b pter quos habẽt foris pugnas / intus timo
Phil. 4. a. res: gaudiũ ⁊ coronã suã vocant. Nascunt̃
aũt eis facilius atq₃ copiosi⁹ ex illo sermo/
1. Cor. 1. d ne fidei quo ꝑdicãt christũ crucifixũ / et q̃c/
quid humanitatis eius citius humana co/
gitatione percipit̃: et infirmos etiã lie ocu/
los nõ ꝑturbat. Rachel autẽ clara aspectu
Ioh. 1. a. mente excedit deo: ⁊ videt in ꝑncipio ver/
bum dñi apud deũ / ⁊ vult parere ⁊ nõ põt:
Esaie. 53. c q₂ generationẽ eius q̃s enarrabit? Proin/
de vita que studio ꝯtemplatiõis competit:
Roma. 1. c. vt ea que carni sũt inuisibilia / nõ infirmis
oculis mẽtis ꝑ ea que facta sunt intellecta
ꝯspiciat / ⁊ sempiternã dei virtutẽ ineffabi/
liter cernat: vacare vult ab omni negocio /
et ideo sterilis. Affectãdo quippe ociũ / quo
studia ꝯtemplatiõis ignescũt / nõ ꝯtempe/
rat̃ infirmitati hominũ qui in varijs pres/
suris sibi desiderãt subueniri: sed q₂ ⁊ ipsa
procreãdi charitate inardescit. Uult enim
Sap. 6. d. docere qđ nouit: neq₃ eñi inuidia tabescẽte
iter habere videt sororẽ labore agẽdi atq₃
patiẽdi filijs abũdantẽ: ⁊ dolet poti⁹ curre
re hoies ad eam virtutẽ qua eoꝝ infirmita
tibus necessitatibusq₃ ꝯsulit̃ / q̃₃ ad illã vn/
de diuinũ ⁊ incõmutabile aliq̃d discit̃. Hic
dolor figurat⁹ videt̃ in eo qđ scriptũ ẽ: Et
Gen. 30. a zelauit rachel sororẽ suã. Proinde q₂ liq̃d⁹
purusq₃ intellect⁹ de illa substãtia q̃ corpus
nõ ẽ: ac ꝑ h̃ ad carnis sensũ nõ ꝑtinet v̾bis
carne editis exp̃mi nõ põt: eligit doctrinã
sapiẽtie ꝑ q̃slibet corporeas imagines ⁊ si/
militudines / vtcunq₃ cogitanda insinuare
diuina: q̃₃ ab officio talia docẽdi cessare: si/
cut elegit rachel ex viro suo ⁊ ancilla susci/
pere liberos / q̃₃ sine filijs omno remaneret.
Bala quippe interp̃tari dicit̃ inueterata:
hãc habuit ancillã rachel. De vetere quip/
pe vita carnalib⁹ sensib⁹ dedita corporee
cõcitant̃ imagines: etiam cũ aliq̃d de spi/
ritali ⁊ incõmutabili substãtia diuinitatis
auditur. Ca. LV
Uscipit et lia de ancilla sua filios
amore abũde numerosioris prolis Al. habende
accensa. Inuenim⁹ autem zelphã eius an/
cillam interpretari os hians. Quapropter
ꝑdicationẽ fidei euãgelice / quoꝝ os hiat ⁊
cor nõ hiat / cum in scripturis aduerterim⁹
hec itelligit̃ ancilla lie: Scriptũ est eñi de
quibusdã: Populus hic labijs me honorat Esaie. 29. d.
cor autẽ eorum longe est a me. Et talibus Matth. 15. a
apl's dicit: Qui predicas non furandũ fu/ Roma. 2. c
raris: qui dicis non mechandũ mecharis.
Uerũtamẽ vt etiam per hanc ꝯditionalẽ
libera illa vxor iacob laborans filios here/
des regni suscipiat: ideo dñs dicit: Que di Matth. 23. a
cunt facite / que autem faciũt facere nolite.
Uñ i labore vinculoꝝ vita ap'lica: Siue in Phil. 1. c
quit occasione siue veritate christus annũ
cietur: et in hoc gaudeo / sed et gaudebo:
tanq̃₃ ⁊ ancilla pariente de prole numero/
siore letata. Ca. LVI
Et v̾o quidam lie filius ex bene/
ficio rachel editus cum virũ suũ se/ Gen. 30. b.
cum debita nocte cubiturũ acceptis a filio
lie mãdragoricis malis cum sorore cubita/
re permittit. De hoc autẽ pomi genere opi
nari quosdam scio q₂ acceptũ in escam steri
libus feminis fecunditatẽ parit: ac per h̃
putant omnimodo instituisse rachel / vt hoc
a filio sororis acciperet cupiditate pariẽdi:
qđ ego non arbitrarer nisi tunc ꝯcepisset.
Nunc v̾o cum post lie duos alios ab illa
nocte partus dñs eam prole donauerit / ni
hil est cur de mãdragora tale aliq̃d suspice
mur: quale in nulla femina experti sum⁹.
Dicã ergo quid sentiã: dicẽt hinc forte me
liora doctiores. Cũ eñi hec mala ipse vidis
sem ⁊ ꝓpter istũ ipsum sacre lectionis locũ
id mihi obtigisse gratularer: rara eñi res ẽ /
naturã eorum diligent̃ quantũ potui per/
scrutat⁹ sum: non aliqua a cõmuni sensu re
motiore sciẽtia / que docet virtutes radicũ
et ꝑtãtes herbarũ: sed quãtũ mihi ⁊ cuili/
bet hoi renũciabat visus ⁊ olfact⁹ ⁊ gust⁹.
Proinde rem cõperi pulchrã ⁊ suaue olen/
tem / sapore autẽ insipido: et ideo cur eam

mulier tantopere ꝯcupiuerit ignorare me
fateor: nisi forte propter pomi raritatem ⁊
odoris iocũditatẽ. Cur ergo ipsam rem ge
stam sancta scriptura tacere noluerit: quę
non vtiq; talia desideria muliercularũ no/
bis pro magno insinuare curaret / nisi ali/
qd in eis magnũ quęrere cõmoneret: nihil
amplius conijcere valeo q̃ ꝙ ex illo cõmu/
ni sensu mihi suggerit: vt illo mãdragori/
co pomo figurari intelligã famã bonam:
nõ eam quę conferꝛ cũ laudãt hoiem pau/
ci iusti atq; sapientes: sed illam popularẽ
qua etiam maior ⁊ clarior noticia compa/
ratur: non ipsa per sese expetẽda: sed intẽ/
tioni bonoꝝ qua generi humana consulũt
pernecessaria. Unde dicit apl's: Oportet
1. timoth. 3. b. etiã testimoniũ habere bonũ ab eis qui fo
ris sunt: qui licet parũ sapiãt / reddũt tamẽ
plerũq; labori eoꝝ per quos sibi consuliꝛ ⁊
splendorẽ laudis ⁊ odorem bonę opinio/
nis. Nec ad istã gloriã popularẽ primi per
ueniũt eorũ qui sunt in ecclesia: nisi q̃cũq;
Gen. 30. in actionũ periculis ⁊ labore versanꝛ. Pro
pterea lię fili⁹ mala mãdragorica inuenit /
1. thessal. 4. c. exiẽs in agrũ. i. honeste ambulãs ad eos q̃
foris sunt: doctrina vo illa sapiẽtię quę a
vulgi strepitu remotissima in ꝯtẽplatione
veritatꝭ dulci delectatiõe defigiꝛ. Hãc po/
pularẽ gloriã quãtulamcũq; nõ assequere/
tur / nisi ꝑ eos q̃ in medijs turbis agẽdo ac
suadẽdo populis p̃sunt / non vt p̃sint / ſ vt
prosint: quia dũ isti actuosi ⁊ negociosi ho
mines ꝑ quos multitudinis administraꝛ
vtilitas / ⁊ quoꝝ auctoritas populis chara
est / testimoniũ ꝑhibẽte littera vitę propter
studiũ ꝯquirẽdę ⁊ ꝯtẽplãdę veritatis ocio/
sę quodãmodo mala mãdragorica per liã
ꝑueniũt ad rachel. Ad ipsam vo liam ꝑ fili
um p̃mogenitũ. i. per honorẽ fęcunditatis
eius / in q̃ est ois fruct⁹ laboriosę atq; inter
incerta tẽptationũ periclitantis actionis:
Qñ pleriq; bono ingenio prediti studioq;
flagrantes: q̃uis idonei regẽdis pplis esse
possint / tamẽ vitant propꝛ turbulẽtas oc/
cupationes / et in doctrinę ociũ toto pecto
re tanq̃ speciosę rachel feruntꝛ amplexu.

Ca. LVII

Sed q² bonũ est vt eti/
am hęc vita lati⁹ innotescẽs popu
larẽ gloriã mercaꝛ: iniustũ est autẽ
vt ea ꝯsequatur si amatorẽ suũ administran
dis ecclesiasticꝭ curis aptũ ⁊ idoneũ in ocio
detinet: nec gubernatiõi cõmunis vtilita/
tis ipertit. Propterea lia sorori suę dicit:
Parũ est tibi ꝙ virũ meũ accępisti: insuꝑ ⁊ Gen. 30. b
mãdragorica filij mei vis accipe: ꝑ vnũ vi/
rũ significãs eos oẽs q̃ cũ sint agẽdi virtu/
te habiles et digni qb⁹ regimẽ ecclesię com
mittaꝛ / ad dispẽsandũ fidei sacramẽtũ: illi
accẽsi studio doctrinę atq; indagãdę ⁊ ꝯtẽ/
plandę sapiẽtię se ab omib⁹ actionũ mole/
stijs remouere / atq; in ocio discẽdi ac docẽ
di ꝑdere volũt. Ita ꝗ dictũ ẽ: Parũ ne ẽ ti/
bi ꝙ accępisti viꝝ meũ / insuꝑ ⁊ mãdragori
ca filij mei vis accipe: ac si diceret: Parũ ẽ
ꝙ hoies ad laborẽ rerũ gerẽdaꝝ necessari/
os in ocio detinet vita studioꝝ: insuꝑ ⁊ po
pularẽ gloriã requirit.

Ca. LVIII

Proinde vt eam iuste cõparet / im/
pertit rachel virũ sorori suę illa no
cte: vt. s. quo virtute laboriosa re/
gimini pploꝝ accõmodati sũt / etiã si scien/
tię vacare delegerẽt suscipiãt experiẽtiã tẽ
ptationũ curaꝝq; sarcinã ꝓ vtilitate cõmu
ni / ne ipsa doctrina sapię cui vacare statue
rũt blasphemeꝛ: neq; adipiscaꝛ ab imperi/
tiorib⁹ pplis existimationẽ bonã qꝺ illa po
ma significãt / et qꝺ necessariũ est ad exhor
tationẽ discẽtiũ: ſ plane vt hãc curã susci/
piãt vi coguntꝛ satis. Et hoc significatũ est
ꝙ cũ veniret de agro iacob: occurrit ei lia /
eũq; detinẽs ait: Ad me itrabis: ꝯduxi eñ
te ꝓ mãdragoris filij mei: tanq̃ diceret: Do
ctrinę quã diligꝭ vis ꝯferri bonã opinionẽ:
noli defugere officiosũ laborẽ. Hęc i eccle/
sia geri q̃sq̃s aduerterit cernit. Experimur
in exẽplis qꝺ intelligam⁹ i libris: Quis nõ
videat: hoc geriꝛ toto orbe terrarũ / venire
oẽs ab opib⁹ sęculi / ⁊ ire i ociũ cognoscẽdę
et ꝯtẽplãdę veritatꝭ tanq̃ in amplexũ ra/
chel: excipi de trãsõ eccl'iastica necessita/
te / atq; ordinari i labore: tanq̃ lia dicẽte: ad
me intrabis: Quib⁹ caste mysteriũ dei dispẽ
santib⁹ / vt i nocte hui⁹ sęculi deo filios ge/
nerãt fidei: laudaꝛ a pplis etiã in illa vita:
cuius amore conuersi spem sęculi relique/
runt: et ex cuius professione ⁊ misericordiã
regendę plębem assumpti sunt. Id enim
agunt in omnibus laboribus suis / vt illa
professio quo se conuerterant: quia tales
rectores populis dedit / latius et clarius
glorificetur / tanq̃ iacob non recusantem
noctem lię / vt rachel pomis suaue olenti/
bus et clare nitentib⁹ potiatur: quę aliq̃ñ
et ipsa p̃stante misericordia dei ꝑ seipsam

parit/vix tādē quidē quia prauū est: vt In
Joh.1.a pncipio erat verbū/ꝛ verbū erat apud deū
et deus erat verbū: et quicqd de hac re pie
sapienterqꝫ dicit/sine phantasmate carnal'
cogitatiōis et salubrit vel ex parte capiat.

Et de trib⁹ patribus: (Ca. LIX
b abraā/isaac/et iacob: quoꝝ se deū
appellare voluit deus/quē catholi
ca ecclesia colit aduersus fausti calumnias
dicta sufficerēt. De quoꝝ triū hominū me
ritis atqꝫ pietate/ꝛ longe remota a iudicio
carnaliū altitudine ꝓphetię: nō est nūc dis
serendi locus: tñ ab his criminibus qbus
eos maledica ꝛ veritatl inimica lingua pul
sauit/ defēdēdi fuerāt in h p̄senti ope nro:
ne ꝯtra scripturas sanctas salubres aliqd
sibi dicere viderent/qui eas puersa ꝛ aduer
sa mēte legerūt: dū petulantib⁹ ꝯuitijs in
sectant eos q illic cū tanto honore p̄dicāt.

Eterū loth frater.i.cō (Ca. LX
c sanguine⁹ abrae/nequaqꝫ istis cō
parādus est/ de quibus dñs dicit:
Exodi.3.b Ego sū de⁹ abraā/ et de⁹ isaac/et deus ia
cob: nec in eoꝝ numero deputādus/quib⁹
illa scriptura vsqꝫ in finē phibet iusticię te
stimoniū: qꝫuis inter sodomitas pie casteqꝫ
versatus/hospitalitatis etiā meritis cōmē
datus/ab illius terrę incēdio liberatus sit/
Ar.† promissionis et eius posteri terra † possessiōis ꝓpt abra
am q patruus ei⁹ fuerat dono dei data sit.
Hęc nobis merita i illis libris laudāda ꝓ
ponunt/non ebrietas/non incestus: sed cū
hois eiusdē ꝛ recte factū et peccatū scriptū
inuenim⁹: aliud insinuat imitādū/aliud p̄
cauendū. Porro si peccatū loth cui phibi
tū est anteqꝫ peccaret iusticię testimoniū/
nō modo: nō decolorat diuinitatē dei vel
scripturę illius veritatē/ verūetiā laudādā
diligendāqꝫ cōmendat qꝫ tanqꝫ speculi fi
delis nitor/admotarū sibi psonarū nō so
lum quę pulchra atqꝫ integra/verūetiā quę
deformia vitiosaqꝫ sint indicat: quāto ma
gis factū iudę qꝫ cū sua nuru ꝯcubuit/ nihil
oino affert vnde auctoritas sancta culpet:
quę in illis libris fundata psistens/non tñ
paucissimoꝝ manicheoꝝ calūniosas argu
tias/verūetiā gentiliū tantorūqꝫ populo
rū horrēdas inimicitias diuino iure ꝯtem
nit: quos pene iam totos a nefaria supsti
tione simulacroꝝ/ad vnius dei veri cultū
christiano imperio subiugauit: et domito
orbe terrarū nō violētia bellici certamis/s

inuictę potentię veritatis: Ubi enī littera
rū illarū laudat⁹ est iudas: quid de illo bo
ni scriptura illa testata ē/nisi qꝫ in ꝓphetia
christi qui ex eius tribu p̄nūciabat in car
ne ventur⁹/bñdictiōe partis sui pre ceteris
cōmendatus eminuit? Ca. LXI
c Eterū ad id qꝫ cum faustus forni
catū cōmemorauit/addim⁹ nos ali Gen.37.f.
ud qꝫ fratrem suū ioseph in egyptū vendi
dit: nunqd cuiusqꝫ membra distorta depra
uant quę cūcta demonstrat? Sic nec cuius
piam malefacta/malam scripturam faciūt
qua prodente legentib⁹ innotescūt. Cōsul
ta quippe eterna lex/ quę ordinē naturalē
ꝯseruari iubet/pturbari vetat: non nisi ꝓ
pagationis causa statuit hois cōcubitum
fieri: ex h non nisi socialit obstinato conu
bio qd nō peruertat vinculū pacis: ꝛ idō ꝓ
stitutio feminarū/nō ad substituēdā ꝓlem
sed ad satiādā libidinē ꝓpositarum/diuīa
atqꝫ eterna lege damnat. Omnē quippe
dehonestat emptorē turpitudo venalis: ac
p h iudas etsi grauī⁹ peccasset / si nurū sci
ens cū ea ꝯcūbere voluisset. Si enī vir ꝛ vx
or sicut dñs dicit: non iam duo sed vna ca Matth.19.a
ro ē/nō alit nurus est deputāda qꝫ filia: tñ
cū quātū in ipso erat deformit cū meretri
ce cubasse nō dubiū est: At illa quę socerū
fefellit/nō carnis ei⁹ ꝯcupiscētia nec mere
tricię mercedis cupiditate peccauit: sed ex
ipso sanguine prolē reqrēs/ ex quo duob⁹
iam fratrib⁹ nupta/tertio qꝫ denegato hre Gen.38.
nō potuit: pri eoꝝ socero suo/ fetandū cor
pus fraude subiecit/pignore mercedis ac
cepto: qd nō ad ornamētū/sed ad testimo
niū reseruauit. Melius qdē sine filijs re
maneret/ qꝫ sine iure mrimōij mat fieret.
Longe tñ alia intētione peccauit/ qꝫ filijs
suis patrē ꝓuidit socerū suū/qꝫ si eū sibi cō
cupisset adulterū. Deniqꝫ cū iussu ei⁹ ꝓdu
ceret ad mortē/ ꝛ virgā/monile atqꝫ anulū
ꝓtulisset/dicēs ab eo se grauidatā/cui⁹ pi
gnera illa essent: Ubi ea q̄ dederat ille co
gnouit/istā magis qꝫ se iustificatū esse re
spondit/qꝫ ei filiū suū maritū ꝯiungere no
luisset. Qua destitutiōe compulsa/illo mo
do potius qꝫ nullo modo posteritatē/ non
aliunde qꝫ ab eadem stirpe conquireret.
In qua sententia/non eam iustificatam/s
eam magis qꝫ se iustificatam dicens. Nec
ipsam laudauit / sed in sui comparatione
prepopsuit/desiderium scilicet habēdę plis

quo ducta illa se socero supposuerat/ min⁹
culpā³/ q̃ libidinosi ꝯcubit⁹ ardorē/ q̄ ipse
velut ad meretricē vict⁹ strauerat: Sic q̄-
Ezech.16.f. busdā dr: Justificastis sodomā.i.tātū pec-
castis/ vt vobis sodoma cōparata iusta vi-
deat̃. Sic etiā si hec mlier nō i peioris fa-
cti cōparatiōe min⁹ culpata/ sed oīno a so-
cero laudata intelligat̃: que tn̄ cōsulta illa
eterna lege iusticie q̄ naturalē ordinē ꝑtur
bari vetat: nō vtiq̄ tn̄modo corpoꝝ/ sed
maxime ac ꝑmit⁹ aīoꝝ: q̄ in ꝑcreādis filijs
ordinatā societatem nō custodiuit/ merito
culpabilis inuenit̃. Ca.LXII

q Uid mirū si peccatrix a peccatore lau
dat̃? Nō ita nob fausti⁹ vl' ipsa ma
nichea ꝑuersitas arbitrat̃ addūsū: quasi no-
bis i illi⁹ scripture veneratiōe dignoq̄ ꝑco
nio/ vitia hominū que illa cōmemorat ne-
cesse sit approbare: quinpoti⁹ necesse ē/ vt
quāto illā religiosi⁹ accipim⁹/ tāto fidētius
illa culpem⁹/ que ꝑ ei⁹ veritatē certius cul-
Exodi.20. panda didicim⁹. Ibi eñ fornicatio ⁊ oīs il
Deut.5. licit⁹ ꝯcubitus diuino iure dānat̃: ac ꝑ h̄ cū
talia q̄rūdā facta cōmemorat/ de quib⁹ eo
loco suā taceat snīam/ iudicāda nob ꝑmit-
tit nō laudāda ꝑscribit. Quis eñ nr̄m i ip
Matth.2.c. so euāgelio nō detestat̃ herodis crudelita-
tē: cū de christi natiuitate sollicit⁹ tot infā-
tes iussit occidi? At h̄ factū ibi nō vitupera
tur: sed tn̄ narrat̃. Sed ne h̄ manichei ve-
sana impudētia falsū esse ꝯtēdāt/ q̄ ⁊ ipsā
christi natiuitatē qua herodes ꝑturbat⁹ est
negāt: ipsoꝝ iudeoꝝ imanitatē ⁊ cecitatē
legāt: quēadmodū illic tn̄modo narret̃ nō
vituperet̃/ ⁊ tn̄ ab oīb⁹ detestet̃.

s Ed inquiūt: iste iudas (Ca.LXIII
Gen.38. q̄ cū sua nuru ꝯcubuit/ int̃ duode-
cim ꝑiarchas cōputat̃: Quid eñ ⁊ ille iu-
Matth.10.a. das qui dñm tradidit: nōne int̃ duodecim
Joh.6.g. apl'os numerat⁹ ē: ⁊ cū eis vnus ex eis ad
ꝑdicādū euāgeliū diabolus missus ē? Sed
Matth.27.a adhuc rñdēt ⁊ dicūt. Ille post tale facin⁹ la
queo suo ꝑempt⁹/ et apostolorum nume-
Gen.49. ro exemptus est: iste aūt post hanc turpi-
tudinē int̃ fratres suos ab illo patre cui tā
magnū testimoniū de⁹ ꝑhibet/ ꝑcipue be-
nedict⁹/ ⁊ sup oēs laudat⁹ ē. Quinimo hinc
expressi⁹ apparet/ nō ad ipsū sed ad christū
q̄ ex ei⁹ tribu ꝑnūciabat̃ in carne venturus
illā ꝑtinere ꝑphetiā: et ideo magis flagitiū
ei⁹ diuina scriptura tacere nō debuit: sicut
nō tacuit vt i v̄bis ꝑris ei⁹ q̄b⁹ p⁹ illū dede
cus ita laudat̃: q̄ ipse n̄ agn̄scit̃/ ali⁹ req̄rat̃.

q Uamq̄ fausti⁹ den- (Ca.LXIIII
te maledico h̄ ipsū intelligat̃ mor-
dere voluisse/ q̄ christ⁹ a nob ex ei⁹ tribu ve
nisse ꝑdicat̃: maxime q̄ i generatiōib⁹ pa-
trū ei⁹/ q̄s mathe⁹ euāgelista cōmemorat/ Matth.1.a.
etiā zara quē thamar ipsa ex illo ꝯceptu pe Gen.38.g.
perit inuenit̃. Nā si stirpē iacob nō christi
generationē vellet repr̄hēdere/ habebat ma
gis ꝑmitiuū ruben: q̄ paternū thoꝝ nefa- Gen.35.d.
ria libidine violauit: q̄lē fornicationē apl's et 49.a.
nec i gētib⁹ dicit auditā. Nō factū etiā ipse 1.Cor.5.a.
pater iacob cū eos bn̄diceret/ sup caput ei⁹
accusando ⁊ detestādo nō tacuit. Hoc q̄ cri
mē poti⁹ fausti⁹ obijceret: vbi non error ex
habitu meretricio/ sed oīno volūtaria ꝯta-
minatio paterni lectuli apparet: nisi ⁊ ipsā
thamar plus odisset/ q̄ illo cōcubitu nihil
aliud/ q̄ parere cuperet/ q̄ si sola libidine
carnal' voluptatis arsisset: ⁊ christi ꝑgeni-
tores culpādo incarnatiōis ei⁹ fidē deroga
ri voluisset: ignorās miser verissimū ⁊ vera
cissimū saluatorē/ nō solū loquēdo/ s̄ etiā
nascēdo magistrū extitisse. Fideles eñ ei⁹
venturi ex oīb⁹ gētib⁹ etiā exēplo carnis ip
sius discere debuerūt/ parētū suoꝝ iniq̄ta-
tes sibi obesse nō posse. Proinde sponsus
ille suis ꝯgruēs inuitat̃ qui vocatur⁹ erat Matth.22.a
ad nuptias bonos ⁊ malos/ etiā nasci volu
it de bōis ⁊ malis: vt ꝑphetiā pasche qua
ꝑcept⁹ ē mādūcari agn⁹ accept⁹ ex ouibus Exodi.12.
et capris/ tanq̄ iustis et iniustis ad se ꝑfi-
gurādū ꝑcessisse firmaret: Documenta q̄p
pe dei ⁊ hoīs vbiq̄ ꝯseruās/ parētes ⁊ bo-
nos ⁊ malos ꝑpt̃ ꝯueniētiā humanitat̃ n̄
spreuit: partū aūt v̄ginis ꝑpt̃ miraculū di
uinitatis elegit. Ca.LXV

s Ranit q̄ fausti⁹ i seipsū poti⁹ den-
te sacrilego seuiēs/ sanctā scriptu-
rā quā tot⁹ iam mūdus merito venerat̃/ ac
cusat: q̄ vt supra dixi/ tanq̄ speculi fidelis
nitor nulli⁹ accepit adolandā ꝑsonā: s̄ ad
laudāda ⁊ vituperāda hominū facta/ vel
ipsa iudicat vel legētib⁹ iudicanda propo-
nit: nec solū hoīes ipsos vel vituperabiles
vel laudabiles intimās: verūetiā quedam
in vituperabilib⁹ laudāda ⁊ in laudabili-
bus vituperāda nō tacēs. Neq̄ eñ q̄ vi-
tuperabilis homo erat saul/ ideo non est
laudabile factū eius q̄ gustatum de ana- 1.Reg.14.f.
themate tam diligent̃ scrutat⁹/ tam seuere
vindicare conat⁹ ē/ obediēs deo qui h̄ fieri
prohibuerat: vel q̄ phytones et ventri- Deut.18.b.
loquos de regno suo deleuit. Aut q̄ lauda 1.Reg.28.a.

2.Reg.12. bilis erat dauid/ideo pctã eius q̃ deus q̃z
arguit per pphãm/vel approbãda vel imi/
Matth.27.c tãda sũt. Sicut nec i põtio pilato vitupan
dũ est/q̃ aduẽsus accusatiões iudeoꝝ inocẽ/
Matth.26.g tẽ dñm iudicauit. Nec i petro laudãdũ ẽ/
q̃ eũdẽ dñm ter negauit: vel vñ ab ipõ sa/
Matth.16.d thanas appellat⁹ ẽ/q̃ nõ sapiẽdo q̃ dei sũt/
eum voluit a passiõe/b ẽ a nr̃a salute reuo/
care: pauloãte q̃ dictus btũs/paulopost di
ct⁹ ẽ sathanas. Sz q̃d illo obtinuerit apo
stolat⁹ eius/ꝛ martyrij corona testatur.

Ic itaq̃ ꝛ regis da (Ca. LXVI
f uid legim⁹ pctã: sed legim⁹ etiã re
cte facta. In q̃ autẽ ꝓualuerit/ et
vñ quid vicerit/sat̃ i ꝓmptu ẽ/nõ maliuo/
lę cęcitati/q̃ in sctõs libros ꝛ viros faustus
irruebat: sed religiose prudẽtię/q̃ et aucto/
ritas diuina ꝛ merita humana possunt cer
2.Reg.12. ni atq̃ discerni. Nã legãt isti ꝛ videãt/ i da
uid plura deũ redarguisse q̃ faustũ: sed ibi
est ꝛ pęnitẽtię sacrificiũ: ibi ẽ illa incõpabil̃
mãsuetudo/vsq̃ ad imanissimũ ꝛ atrocissi/
1.Reg.24.b mũ inimicũ: qui q̃tiẽs illi ẽ in man⁹ fortissi/
et.26.b. mas datus/totiẽs ab illo ẽ de manib⁹ pijs/
simis dimissus illęsus. Ibi memorabil̃ hu
militas sub flagello dei/ꝛ ceruix regia dñi/
2.Reg.16.b co iugo ita subdita/vt armat⁹ ꝛ comitatus
armatis/amara ex inimici ore ꝯuitia patiẽ
tissime sustineret: suũq̃ comitẽ accẽsũ ira/
cundia/q̃ talia rex ei⁹ audiret/et iam tãq̃ i
ꝯuitiatoris caput dextera vltrice ꝑgẽtem/
modestissime refrenaret: regali suę iussiõi
diuini timoris pondus adijciẽs/ꝛ dicẽs me
ritis suis h̃ redditũ supno iudicio: q̃ ille in/
iuriosus missus eẽt/vt in eũ talia iaculare/
tur opprobria. Ibi i gregẽ sibi cõmissũ tan
2.Reg.24.c ta dilectio pastoral̃: vt ꝓ eis ipse vellet mo
ri/q̃si ꝓpl̃o numerato pctm̃ elatiõis eius sic
punire placuit deo/vt eũdẽ numeꝝ minue
ret morte multoꝝ/cui⁹ multitudie cor regl̃
fuerat supbia pręptatũ: In q̃ occulto iudi/
Roma.9.c cio de⁹ apud quẽ nõ est iniq̃tas/ et q̃s no/
uerat indignos hac vita/subtraxit huic vi/
tę: et i illo q̃ de hominũ copia se extulerat/
timore animi humani eiusdẽ copię dimi/
nutiõe sanauit. Ibi tã religiosus dei timor
sacramẽtũ christi i sctã vnctione seruabat/
vt cor ei⁹ pia sollicitudine trepidauerit/q̃si
1.Reg.24.b exiguã particulã de veste ipsi⁹ saulis laten
ter abscidit: vt hrẽt vñ illi fidem faceret/q̃
nollet eũ cũ posset occidere. Ibi tã prudẽs
2.Reg.12.d i filios ꝛ tãta clęmẽtia/vt cũ innocẽtẽ pue/
rũ ꝓ q̃ ęgrotãte mult̃ lachrymis ꝛ hũilitat̃
sordib⁹ sese abijciẽs dñm fuerat depcatus/
mortuũ nõ luxerit. Idẽ iuuenẽ filiũ parri/
cidali furore ꝑcipitẽ/q̃ et patnũ cubile stu/
pris nefarijs maculauerat/ꝛ ꝯ patrẽ scele/
stũ bellũ gerebat/ꝛ vellet ꝯseruatũ/ꝛ fleret 2.Reg.18.g
occisũ/al̃ę.s.tãt̃ criminib⁹ īuolutę sempit/
nas ꝑuidẽs pęnas/ q̃b⁹ euadẽdis eũ ꝑ pę/
nitẽtiã corrigẽdũ viuere cupiebat humilia
tũ. Hęc ꝛ alia multa laudãda ꝛ imitãda i il
lo sctõ reperiunt̃ viro/ si non puersus ani/
mus eã scripturã quę de illo loq̃t ꝑscrutet̃:
maxie si mẽte subdita ꝛ pia ꝛ plane fideli se
q̃mur sentẽtiã dei/q̃ eius nouerat occulta
cordis/vbi i ꝯspectu ei⁹ qui falli nõ põt ita
placuit: vt etiã filijs suis imitãd⁹ ab illo ꝓ
ponerẽtur. Ca. LXVII
q Uid enĩ aliud q̃ cordis ei⁹ ꝓfũda
cernebat spũs dei/q̃si correct⁹ ꝑ ꝓ/
phetã dixit: Peccaui: cõtinuoq̃ ad h̃ vnũ 2.Reg.12.
ꝟbũ audire meruit q̃d accępit veniã? Ad
quã rẽ/nisi ad sempitnã salutẽ? Neq̃ enim
ꝑtermissa ẽ in illo fm dei cõminationẽ fla/
gelli paterni disciplina/vt ꝛ ꝯfessus i ętnũ
liberaret̃/ꝛ afflict⁹ tpalit̃ ꝓbaret̃. Haud ꝟo
mediocre fidei robur fuit/aut paruũ mit̃ ꝛ
obediẽt̃ animi indiciũ/cũ audisset a ꝓphe
ta/q̃ sibi de⁹ ignouisset: ꝛ tñ quę fuerat cõ/
minat⁹ ꝯsequent̃ euenissẽt: nõ se dicere ꝓ/
phetę deceptũ esse mẽdacio/nec murmura
re aduersus deũ/q̃si falsã pctõꝝ ei⁹ indulgẽ
tiã ꝓnũciauerit. Intelligebat enĩ vir alte
sctũs/ꝛ nõ ꝯtra deũ/sed ad deũ leuãs aiam
suã/nisi dñs esset ꝯfitẽti pęnitẽtiq̃ ꝓpiti⁹:
quãtũ pęnarũ ętnaꝝ ei⁹ eẽnt digna pctã ꝓ
q̃b⁹ cũ tpalib⁹ emẽdatiõib⁹ † vereret̃: vide Al.† vteretur
bat erga se ꝛ manere veniã ꝛ nõ negligi me
dicinã. Cur aũt saul ꝑ samuelẽ correpť⁹/ cũ
diceret etiã ipse: Peccaui/nõ meruit audi/ 1.Reg.15.f
re q̃d dauid: q̃ ei dñs ignouisset? Nũ ꝑso/ Act.10.e.
narũ accęptio ẽ apud deũ? Absit. Sz i simi
li voce quã sensus hũan⁹ audiebat/dissimi
le pect⁹ erat/q̃d diuinus ocul⁹ discernebat.
Quid talib⁹ docemur exẽplis/nisi regnũ cę
loꝝ itra nos esse/ꝛ de itimis nr̃is deũ colere Luce.17.e.
nos debẽ/ vt ex abũdãtia cordis os loq̃t̃: Matth.12.c
nõ aũt vt ꝓpl̃s labijs honoret/cor aũt eorũ Matth.15.a
lõge sit ab eo. Neq̃ iudicare alit̃ audeam⁹
de hoib⁹ q̃rũ interiora videre nõ possum⁹:
q̃ deus q̃ h̃ põt/ꝛ falli aut corrũpi nõ põt:
Cuius euidentissimam sententiã de da/
uid cum diuinę scripturę contineat tam
sublimis auctoritas/ multum ridenda vel
potius dolenda est aliter sentiens huma/

na temeritas? Eis q̄ppe diuinis libris ꝺ an
tiq̄s viris credēdū est: q̄ tam longe futura
dixerūt/ q̄ presentia nūc videntur.

q Uid aliud l euāge (Ca. LXVIII
lio discim⁹: cū eadē vox petri audit
Matth. 16. c. ↦ ꝯfitētis christū filiū dei: q̄ etiā demonioꝝ
Marci. 1. c. ↦ paria ꝟba/ sed longe impari corde emitten
tiū? Proinde i simili voce fides petri lauda
tur/ demonioꝝ imūdicia cohibet. A q̄ nisi
ab illo q̄ nō aure humana/ sed diuina mēte
radices internas vocū illarum nosset inspi
cere: ꝛ sine vlla falsitate discernere? Q̄ mul
ti eñ ꝛ alij hoīes dicūt christū filiū dei viui:
nec tñ petri meritis cōpant: nō solū illi qui
Matth. 7. c. ↦ dicturi sūt i illo die: Dñe dñe: et audituri/
Matth. 25. c. et 26. g. ↦ Discedite a me: sed etiā illi q̄ segregabunt
ad dexterā/ in q̄b⁹ plurimi nec vnq̄ christū
Matth. 16. d ↦ vel semel negauerūt: nec eius ꝓ nr̄a salute
Gal. 2. c. ↦ passionē improbauerūt: nec gētes iudaiça
Matth. 19. d ↦ re coegerūt: ꝛ tñ petro q̄ hec fecit/ sedēti in
duodecim sedib⁹: et nō solū duodecim tri
1. Cor. 6. a. ↦ bus/ verū ꝛ angelos iudicāti impares ap
2. Reg. 11. a ↦ parebūt: Ita etiā m̄lti nulli⁹ appetētes vx
orē/ nullū maritū appetite vsq̄ ad mortē ꝑ
sequētes/ tñ dauidicū meritū/ cū iste illa fe
cisset/ apud deū hr̄e n̄ pñt. Tātū interest q̄d
cuiq̄ in seipso/ quātūq̄ displiceat/ vt peni
tus extirpet: et q̄d ꝓ eo fructiferū ꝛ opulē
tū ingenti feracitate ꝯsurgat: qr̄ ꝛ agricole
plus placēt agri q̄ spinis etiā magnis era
dicatis cētenum ꝓferūt/ q̄ꝫ qui nullas vnq̄
spinas habuerūt: ꝛ vix ad tricenū ꝑueniūt.
Numeri. 12. b. Heb. 3. b.

f Jc ꝛ moysen famu (Ca. LXIX
lū dei fidelissimū i tota domo ei⁹:
Roma. 7. c. ↦ ministrū leg̃ sancte/ ꝛ mādati sc̄ti/
iusti ꝛ boni/ Cui ap̄ls attestat: nam ei⁹ hec
ꝟba sūt q̄ cōmemoraui: ministrū etiā sacra
mētoꝝ/ nō iam ꝑstātiū salutē/ sꝫ adhuc ꝓ
mittētiū saluatorē. Q̄d ꝛ saluator ipse ꝯfir
Joh. 5. g. ↦ mat dicēs: Si crederetis moysi/ crederetis et
mihi: de me eñ ille scripsit. Unde suo loco
quātū satis visū est ꝯ impudētes maniche
orū calūnias disseruim⁹. Hūc ḡ moysen fa
mulū dei viui/ dei veri/ dei sūmi/ fabricato
ris celi ꝛ terre: nō de alieno/ sed de nihilo:
nō ꝑmēte necessitate/ sꝫ affluēte bonitate:
nō ꝑ sui mēbri penā/ sed ꝑ sui ꝟbi potētiā:
Hūc inquā moysen/ humilē in recusādo tā
magnū misteriū/ subditū in suscipiēdo/ fi
delē in seruādo/ strenuū in exequēdo/ regē
do ꝑplo vigilātē/ in corrigēdo vehemētē/ in
amādo ardētē/ in sustinēdo patiētē: q̄ ꝓ eis
q̄b⁹ ꝑfuit deo se interposuit ꝯsulēti/ opposuit
irascēti. Hūc itaq̄ talē ac tātū virū/ absit a
nobis vt ex maledicto fausti ore pēsem⁹: ꝟ
ex ore plane veridici dei/ q̄ veracit̃ hominē
quē fecerat nouerat: qñquidē etiā pctā ho
minū que ipse nō fecit/ ꝛ in diffidētibus vt
iudex agnoscit/ ꝛ in ꝯfitētib⁹ vt pat̃ igno
scit. Ex ore oīno ei⁹ moysen seruū ei⁹ ꝛ ama
mus ꝛ admiramur: et quātū possum⁹ imi
tamur/ cū sim⁹ longe illi⁹ merit̃ inferiores:
etiā nullo egyptio vel occiso vl̃ expoliato/
nullo bello gesto: q̄rū ille aliud futuri indo
le defēsoris: alia imposito impio dei fecit.

T interim omittā q̄ Ca. LXX.
v cū ꝑcussisset egyptiū: q̄ꝫ illi deus Exodi. 2. b.
nō preciperet/ in ꝑsona tñ ꝓphetica
adhuc diuinit⁹ fieri ꝑmissū ē/ vt futurū ali
q̄d ꝑsignaret: vñ nūc nō ago/ sed oīno tāq̄
nihil significauerint facta illa discutio: con
sultaq̄ illa etna lege reperio/ non debuisse
hoiem ab illo q̄ nullā ordinatā ptātē gere
bat/ q̄uis iniuriosū ꝛ improbū occidi. Ue
rūtamē aie ꝟtut̃ capaces ac fertiles ꝑmit
tūt sepe vitia/ q̄b⁹ hoc ipsū indicēt cui ꝟtu
ti sint potissimū accōmodate/ si fuerint ꝑce
ptis exculpte. Sicē eñ ꝛ agricole quā terrā
viderint/ q̄uis inutilē/ tñ ingentes herbas
ꝓgignere/ frumēt̃ aptā esse ꝓnūciāt: ꝛ vbi
filicē aspexerit/ licet eradicandā sciāt/ vali Al. filicem
dis vitib⁹ intelligūt: et quē montē oleastr̃
siluescere aspexerint/ oleis esse vtilē cultu
ra accedēte nō dubitāt: sic ille animi mot⁹
q̄ moyses ꝑegrinū fratrē a ciue iprobo in
iuriā ꝑpetiētē/ nō obseruato ordine ptātis
inultū esse nō ꝑtulit: nō virtutū fructib⁹ in
utilis erat/ sꝫ adhuc incult⁹: vitiosa q̄dē/ ꝟ
magna ꝛ fertilitat̃ signa fūdebat. Ipse de
niq̄ ꝑ angelū suū diuinis moysen vocibus
euocauit i mōte sina: ꝑ quē libaret ex egy
pto ꝑp̄ls isr̄l: eūq̄ miraculo visiōis in rubo Exodi. 3. a.
flāmāte ꝛ nō ardēte/ ꝟbisq̄ dñicis ad frugē
obediētie ꝑparauit. Qui etiā saulū ecclīā Act. 9. a. et 22. b.
ꝑsequētē de celo vocauit/ ꝓstrauit/ erexit/
impleuit: tanq̄ ꝑcussit/ amputauit/ inseruit/
fecūdauit. Illa nāq̄ pauli seuicia/ cum sm̄ Gal. 1. c.
emulationē paternaꝝ traditionū ꝑseq̄bat
ecclesiā: putās officiū deo se facere/ tanq̄ sil
uestre erat vitiū/ sed magne feracitat̃ indi
ciū. Hinc erat etiā illud petri cū euaginato Matth. 26. e
gladio volēs defendere dñm/ aurē ꝑsecuto
ris abscidit: q̄d factū dñs sat̃ minacit̃ cohi
buit dicēs: Recondē gladiū: qui eñ gladio
vsus fuerit/ gladio cadet. Ille aūt vtit̃ gla 25. q. 4. c. Ille
dio/ qui nulla supiori ac legitima ptāte vl̃ gladium

iubēre vel ꝑcedēre/ in sanguinē alicuiꝰ armaꝛ. Nā vtiqꝫ dn̄s iusserat vt ferrū discipuli eius ferrēt: sed nō iusserat vt ferirent. Quid ḡ incongruū/ si petrꝰ post h̄ pctm̄ factus ē pastor ecclesie/ sicut moyses post ꝑcussū egyptiū factꝰ ē rector illiꝰ synagoge? Vterqꝫ enī non detestabili imanitate/ sed emēdabili aīositate iusticie rgulā excessit: vterqꝫ odio improbitatꝭ aliene: sed ille fraterno/ iste dn̄ico: licꝫ adhuc carnali tn̄ amore peccauit. Resecādū h̄ vitiū vel eradicādū: sed tn̄ tam magnū cor tanq̄ terra frugibꝰ/ ita ferēdis virtutibꝰ excolendum.

Vid ḡiam de expo (Ca.LXXI)
q liatis egyptijs faustꝰ obijcit/ nesciens qd loquaꝛ? Qđ faciendo moyses vsqꝫadeo nō peccauit/ vt non faciendo peccaret. Deus enī iusserat/ q vtiqꝫ nouit nō solū ſm facta/ verūetiā ſm cor hoīs/ qd vnusqꝫ vel ꝑ quē ppeti debebat. Carnalis itaqꝫ adhuc ille pp̄ls erat/ ꝛ rerū terrenarū cupiditate occupatꝰ/ egyptij do sacrilegi ꝛ iniq: Nā ꝛ auro illo/ h̄ est dei creatura male vtētes/ ad creatoris iniuriā suis idolꝭ seruiebāt: ꝛ hoīes pegrinos labore gratuito iniuste ac vehement affixerāt. Digni ḡ erāt ꝛ isti qbꝰ talia iuberenꝛ/ ꝛ illi qui talia paterenꝛ: Et forte ſm suas volūtates ꝛ cogitatiōes hebrei magis pmissi sunt facere ista q̄ iussi: sed eis deꝰ pmissionē suam ꝑ famulū suū moysen innotescere voluit/ qn̄ mādauit vt diceret. Fieri aūt pōt vt sint alie cause occultissime/ cur h̄ illi pp̄lo diuinitꝰ dictum sit: sed diuinis imperijs cedēdū obtēperādo/ nō resistēdū est disputādo. Aplus dixit: Quis enī cognouit sensū dn̄i/ aut qs ꝯsiliariꝰ eius fuit? Si ḡ ista sit causa quā dixi/ siue aliq̄ quelibet in secreta ꝛ abdita dispositiōe dei lateat/ cur h̄ ꝑ moysen illi pp̄lo dixerit/ vt ab egyptijs sibi cōmēdāda peterēt q̄ auferrēt: hoc tn̄ confirmo/ nec frustra nec inique dictū esse: nec licuisse moysen aliꝰ q̄ deꝰ dixerat facere/ vt penes dn̄m esset ꝯsiliū iubēdi: penes famulū aūt obsequium peragendi.

Ca.LXXII

[Cōcor.3.sen. dis.37.circa f.et.14.q.5. c.dixit]

[Roma.11.d.]

Ed deꝰ inqt verꝰ ꝛ bonꝰ/ nullo modo talia iussisse credēdus est: Immo do talia recte nō iubet nisi deꝰ verus ꝛ bonꝰ: q ꝛ solus nouit qd cuiqꝫ iubēdū sit/ ꝛ solus neminē quicq̄ incōgruū ppeti sinit. Ceterū ista imperita ꝛ falsa bonitas cordis humani ꝯtradicat: ꝛ christo nec deo bono iubēte/ impij mali aliqd patiaꝛ: cū dicturꝰ est angelis: Colligite p̄mū zizania ꝛ alligate fasciculos ad comburēdum. Qui tn̄ hocipsū importune facere volētes seruos ꝓhibuit dicēs: Ne forte cū vultꝭ colligere zizania/ eradicetꝭ simul ꝛ triticū: ita solus deꝰ verus ꝛ bonꝰ nouit qd/ qn̄/ qbꝰ/ ꝑ qd fieri aliqd vel iubeat vel pmittat. Poterat etiā ista humana/ nō bonitas sed plane vanitas eidē dn̄o ꝯdicere/ cū desiderio noxio demonū in porcos ire volēte peterī pmisit: pserti q̄ manichei nō solū porcos/ verūetiā minuta ꝛ abiecta aīalia/ hominū aīas habere crediderunt. Qua vanitate improbata et abiecta/ illud tn̄ ꝯstat dn̄m nr̄m iesū christū dei vnicū filiū ac ꝑ h̄ deū verū ꝛ bonū/ morte pecoꝝ alienoꝝ pniciē q̄liūcūqꝫ aīantiū/ ꝛ graue damnū hominū desiderio demonū ꝯcessisse. Quis aūt demētissimꝰ dixerit: q eos ab hoībꝰ nō potuisset excludere: etiā si eoꝝ noxie voluntati nec porcoꝝ exitiū pꝛestare voluisset? Porro si spirituū dānatoꝝ ꝛ igni eterno iā destinatoꝝ/ quis seua ꝛ iniq̄ cupiditaꝭ a creatore atqꝫ ordinatore oīm naturarū/ occulto qdē sed vbiqꝫ iusto moderamīe in id qđ inclinauerat relaxata est: quid absurdū est si egyptij ab hebreis/ hoīes inique dn̄antes/ ab hoībꝰ liberis quoꝝ etiā mercedis pro coꝝ tam duris ꝛ iniustis laboribꝰ fuerāt debitores/ rebꝰ terrenis qbꝰ etiā ritu sacrilego in iniuriā creatoris vtebanꝛ ꝑuari meruerūt? Qđ tn̄ si moyses sua sponte iussisset/ aut h̄ hebrei sua spōte fecissent/ profecto peccassent: q̄q̄ illi nō quidē h̄ faciēdo qđ vel iusserat vel pmiserat deꝰ: sed tn̄ talia fortasse cupiēdo peccarūt. Qđ aūt h̄ facere diuina dispēsatiōe pmissi sūt/ illiꝰ iudicio iusto bonoqꝫ pmissi sūt/ q nouit ꝛ penis vel coercere improbos/ vel erudire subiectos: ꝛ p̄cepta validiora dare sanioribꝰ/ et q̄sdā medicinales gradus infirmioribꝰ ordinare. Moyses do nec cupiditatꝭ arguēdus est in illis rebꝰ desideratꝭ/ nec ꝯtumacie in diuinis imperijs qbuscūqꝫ ꝯteptꝭ.

[Matth.13.d]

[Ibidem]

[Matth.8.d.]

Ca.LXXIII
q Vēdā enī facta lex ꝭ la ēterna ḡ ordinē naturalē ꝯsuari iubet/ pturbari vetat: ita medio q̄dā loco posuit hoīsꝰ/ vt i eis vsurpādis merito rep̄hēdaꝛ audacia: in exequēdis aūt obedientia iure laudeꝛ. Tm̄ inest i ordine naturali/ qd a q̄ agaꝛ: ꝛ sub q̄ quisqꝫ agat. Abraam si filium sponte immolaret/ quid nisi horribilis et insanus? deo auté iubente/ quid

[Gen.22.]

nisi fidel' ꝛ deuot⁹ apparuit? Qđ vsq₃adeo
ipsa veritas clamat: vt ei⁹ voce deterritus
faustus/cũ in ipsũ abraã qđ diceret vngui/
bus ꝛ dentib⁹ querẽs/ vsq₃ ad calũniosum
mẽdaciũ ꝑueniret: hoc tñ reprehẽdere non
auderet/nisi forte nõ ei veniret in mentem
factũ ita nobile/vt ꝛ nõ lectũ nec quesitum
animo occurreret: vt deniq₃ tot linguis
cãtatũ/tot locis pictũ/et aures ꝛ oculos dis
simulãtes feriret. Quapropt' si in occiden
do filio spontane⁹ motus execrabilis/ deo
aũt iubẽte obsecũdãs famulat⁹: nõ solũ in/
culpabilis/verũetiam laudabilis inuenit'.
Exo. 3. et 12. Quid moysen fauste reprehẽdis/ꝙ expo/
liarit egyptios? Si te irritat velut huma/
na faciẽtis improbitas: diuina terreat iu/
bentis auctoritas. An talia fieri volentẽ
Matth. 16. d etiã ipsum deũ vitupare parat⁹ es? Redi
ergo retro sathanas: neq₃ eñ sapis que dei
sunt/sed q̃ sũt hoim: Atq₃ vtinã h̃ sicut pe/
trus audire dign⁹ fuisses/atq₃ id qđ in deo
sensu ĩfirmo reprehẽdis/ postea ꝓdicasses:
quẽadmodũ ille glorioso ꝓconio postea gẽ
tib⁹ annũciabat/qđ ei primo cũ dñs vellet
fieri displicebat. Quãobrẽ suã tandẽ intel
ligit humana duricia/atq₃ in reb⁹ rect' vo/
luntas praua atq₃ ꝑuersa plurimũ interesse
vtrũ aliqđ humana cupiditate vel temeri/
tate admittat'/an dei pareat' imperio: q̃ no
uit/qđ/qñ/quib⁹ ꝑmittat aut iubeat/quid
cuiq₃ facere patiq₃ ꝯueniat. Ca. LXXIIII

n Ec bella ꝑ moysen gesta miret' aut
horreat: q₂ ꝛ in illis diuina secutus
imperia/nõ seuiẽs/s₃ obediẽs fuit.
Nec de⁹ cũ iubebat ista seuiebat: s₃ digna
Al. ꝛ indi/gnosq₃ dignis retribuebat ꝛ dignosq₃ terrebat. Quid
23. q. 1. c. quid culpatur eñ culpat' in bello? An q₂ moriuntur quãq₃
morituri/vt dominent' i pace victuri? Hoc
reprehẽdere timidoꝝ ẽ/nõ religiosoꝝ: No
cendi cupiditas/vlciscẽdi crudelitas/impa
catus atq₃ implacabilis anim⁹/feritas re/
bellãdi/libido dñandi/ꝛ si q̃ similia: hec sũt
q̃ in bellis iure culpant': que plerũq₃ ita cul
pant' vt etiã iure puniant'. Aduersus vio/
lentiã resistẽtiũ/siue deo siue aliq̃ legitimo
imperio iubẽte/gerẽda ipsa bella suscipiũt'
a bonis: cũ i eo rerũ humanarũ ordine in/
ueniunt'/vbi eos vel iubere tale aliqđ/vel
in talib⁹ obedire iuste ordo ipse ꝯstringit.
23. q. 1. c. paci⁹ in fine Alioqn iohãnes cũ ad eũ baptiçãdi milites
venirẽt/dicẽtes: Et nos qđ faciem⁹/rñderet
eis: Arma abijcite/militiã istã deserite/ne/
minẽ ꝑcutite/vulnerate/ꝓsternite. Sed q₂
sciebat eos cũ hec militãdo facerẽt/ nõ esse
homicidas/sed ministros leg'/ꝛ non vltores
iniuriarũ suaꝝ/ sed salutis publice defenso
res/rñdit eis: Neminẽ ꝯcusseritis/nulli calũ/ Luce. 3. c.
niã feceritis: sufficiat vobis stipẽdiũ vestꝝ.
Sed q₂ manichei iohãnẽ apte blasphema/
re ꝯsueuerũt/ipsũ dñs iesũ christũ audiãt: h̃
stipẽdiũ iubẽtẽ reddi cesari/qđ iohãnes dic̃
debere sufficere militi: Reddite inq̃t cesa/ Matth. 22. c
ri q̃ cesaris sũt/ꝛ deo q̃ dei sũt. Ad h̃ eñ tri
buta ꝓstant'/vt ꝓpt' bella necessario militi
stipẽdiũ prebeat'. Merito ꝛ illi⁹ cẽturionis
dicẽtis: Et ego hõ sũ sub ptãte ꝯstitut⁹/ha/ Matth. 8. a.
bẽs sub me milites: et dico huic/vade ꝛ va
dit/et alij veni ꝛ venit/et seruo meo fac h̃ ꝛ
facit/fidẽ laudauit: nõ illi⁹ militie desertio/
nẽ imꝑauit. S₃ de iustis qdẽ iniustisq₃ bel
lis/ nũc disputare lõgũ est/ꝛ nõ necessariũ.

i Nterest eñ qb⁹ cau/ (Ca. LXXV
sis qbusq₃ auctorib⁹ hoies gerẽda
bella suscipiãt: ordo tñ ille natural' 23. q. 1. c. quid culpatur
mortaliũ paci accõmodat⁹ h̃ poscit/ vt sus/
cipiẽdi belli auctoritas atq₃ ꝯsiliũ penes ꝓn
cipes sit: exequẽdi aũt iussa bellica minsteri
um milites debeant paci salutiq₃ cõmuni.
Bellũ aũt qđ gerẽdũ deo auctore suscipit'/
recte suscipi dubitare fas nõ est: vel ad ter/
rendã vel ad obterrendã vl' ad subiugãdã
mortaliũ supbiã: qñ ne illud qdẽ qđ huma
na cupiditate gerit': nõ solũ incorruptibili
deo/sed nec sanctis ei⁹ obesse aliqđ potest:
qb⁹ poti⁹ ad exercẽdã patiẽtiã/ꝛ ad humi/
liandã aiam/ferẽdãq₃ paternã disciplinam
etiã ꝓdesse inuenit'. Neq₃ eñ habet in eos
q̃sq₃ vllã ptãtẽ: nisi cui data fuerit desup. Joh. 19. b.
Nõ est eñ ptãs nisi a deo/ siue iubẽte siue Roma. 13. a.
sinẽte. Cũ ꝫ vir iust⁹ si forte sub rege hoie
etiã sacrilego militet/ recte possit illo iubẽ
te bellare ciuice pacis ordinẽ seruãs: cui qđ
iubet' vel nõ esse ꝯ̃ dei ꝓceptũ certũ est/vel
vtrũ sit certũ nõ est: ita vt fortasse reũ regẽ
faciat iniq̃tas imperãdi: innocẽtẽ aũt mili
tem ostẽdat ordo seruiẽdi: quãto magis in
administratiõe belloꝝ innocẽtissime diuer
sat' qui deo iubẽte belligerat/quẽ male ali/
qđ iubere ñ posse/ nemo q̃ ei fuit ignorat.

ſ I aũt ꝓpterea pu/ (Ca. LXXVI
tãt nõ potuisse deũ bellũ gerẽdũ
iubere: q₂ dñs postea iesus christ⁹:
Ego inq̃t dico vob: nõ resistere aduersus Matth. 5. f.
malũ: sed si q̃s te ꝑcusserit i maxillã tuã de/
xterã/ꝓbe illi et aliã: intelligãt hãc ꝓpara/
tionẽ nõ eẽ i corꝑe ſ̃ i corde: Ibi ẽ eñ sctũ

cubile virtutis/que in illis q antiqs iustis
nostris patrib⁹ habitauit: sed eã rerũ dis/
pensationẽ ac distributionẽ tempoꝝ ordo
poscebat/vt ꝑus appareret etiã ipsa bona
terrena qbus ⁊ humana regna ⁊ ex hostib⁹
victorie deputanᷓ:propter q̃ maxime ciui/
tas impioꝝ diffusa per mũdũ/ supplicare
idolis ⁊ demonib⁹ solet:non nisi ad vnius
dei veri potestatẽ atqꝫ arbitriũ pertinere.
Unde ⁊ vetus testamentũ secretũ regni ce
loꝝ tempore oportuno aperiẽdũ ꝓmissio/
nibus terrenis opuit: et quodãmodo vm/
Gal.4.a. brosius opacauit. Ubi autẽ venit plenitu
do tpis/vt nouũ testamẽtũ reuelareᷓ:qđ fi
guris veteris velabaᷓ/euidenti testificatio
ne iam demonstrandũ erat esse aliam vitã
pro q̃ debet hec vita ɔtẽni: et aliud regnũ
pro quo oportet omniũ terrenoꝝ regnoꝝ
aduersitatẽ patiẽtissime sustinere. Proin/
de per quoꝝ ɔfessiones/passiones/et mor/
tes hoc deo placuit attestari/martyres ap/
pellanᷓ/q latine testes interpretanᷓ: quoꝝ
numer⁹ tant⁹ effloruit/vt si eos christ⁹ qui
Act.9.a. de celo saulũ vocauit/ ⁊ ex lupo factũ ouẽ
et.22.b. in medio lupoꝝ misit/ɔgregatos vellet ar/
Matth.10.b mare atqꝫ adiuuare pugnãtes/sicut hebre/
os patres adiuuit: que gentes resisterẽt/q̃
regna nõ cederẽt? Sed vt ꝓclarissimũ testi/
moniũ veritati ꝓhibereᷓ/ qua iam docen/
dum erat non ꝓpter tpalem ĩ hac vita/sed
ꝓpter eternã post hanc vitã felicitatẽ deo
esse seruiendũ: ea que vulgo infelicitas di/
citur/pro illa felicitate subeũda fuerat ⁊ fe
Gal.4.a. renda. Itaqꝫ in plenitudine tempoꝝ filius
dei factus ex muliere/fact⁹ sub lege/vt eos
Roma.1.a q sub lege erãt redimeret: factus ex semine
Matth.10.b dauid ſm carnẽ: mittit discip̄los velut oues
Ibidem.c in medio lupoꝝ: et monet ne timeãt eos q
corpus occidũt/aiam aũt non possũt occi/
dere: promittit etiam ipsi⁹ corporis reno/
uandã integritatẽ/ vsqꝫ ad capilli repatio/
Matth.26. nẽ: petri gladiũ reuocat in vaginã: aurem
Luce.22.f. inimici precisum reparat ad ꝓstinã formã:
dicit se legionib⁹ angeloꝝ impare potuisse
ad delẽdos inimicos/nisi calix bibẽdus es/
set quẽ paterna volũtas dedisset. Bibit ꝓ/
cedẽs/ꝓpinat sequẽtib⁹/virtutem patiẽtie
suo releuat ꝓcepto/suo ɔfirmat exemplo.
Propᷓ qđ de⁹ illũ suscitauit a mortuis/⁊
Phil.2.b donauit ei nomẽ qđ est sup omne nomen:
vt in noie iesu omne genu flectaᷓ/ celestiũ/
terrestriũ/et infernoꝝ: et ois lingua ɔfitea/
tur qꝛ dñs iesus in gloria ẽ dei patris. Re/

gnauerunt hic ergo pᷓiarche ⁊ ꝓphete: vt
ista regna deũ dare ⁊ auferre ostẽderetur.
Nõ hic regnauerũt apl̄i ⁊ martyres: vt re/
gnũ celoꝝ desiderandũ potius pandereᷓ.
Illi regi bella gesserũt/vt tales q victori/
as appareret dei volũtate ꝓstari: isti nõ re
sistẽdo interfecti sunt/vt potiorẽ esse doce/
rent victoriã pro fide veritatis occidi: qq̄
et illic ꝓphete nouerãt mori ꝓ veritate: sic
ipse dñs dicit: A sanguine abel vsqꝫ ad san Matth.23.d
guinẽ zacharie: Et id posteaqꝫ cepit imple
ri/qđ sub figura salomõis/ qđ latine inter/
pretaᷓ pacificus/de dño christo: Ipse ẽ eni Eph.2.c.
pax nr̄a/in psalmo ꝓphetatũ est: Et adora Ps.71.
bũt eũ oẽs reges terre/oẽs gentes seruient
illi. Et christiani q impatores plenã gerẽ/
tes fiduciã pietatis in christo/de inimicis
sacrilegis q spem suã in sacramẽtis idoloꝝ
demonũqꝫ posuerãt/gloriosissimã victoriã
pceperũt: cũ aptissimis notissimisqꝫ docu/
mẽtis: de qb⁹ nõnulli iam scriptũ memo/
rie cõmẽdarũt: illos fallerẽt vaticinia de/
monioꝝ: hos firmarẽt ꝓdicta sanctorum.

(Ca.LXXVII

Si aũt h mirũ istis vanis videᷓ/qꝛ aliud tunc de⁹ ꝓce/
cepit dispẽsatorib⁹ veteris testamẽ
ti/vbi noui gr̄a velabaᷓ/ aliud ꝓdicatorib⁹
noui testamẽti/vbi veteris obscuritas re/
uelabaᷓ: attẽdant ipsum dñm christũ/mu/
tantẽ que dixerat/ et aliud dicẽtẽ: Qñ mi/ Luce.22.d.
si vos inqt sine sacculo ⁊ pera ⁊ calciamẽt̄?
nunqđ aliqđ defuit vobis? At illi dixerũt:
Nihil. Dixit ḡ eis: Sed nũc q habet saccu/
lũ/tollat similiᷓ ⁊ perã: et q nõ habet/ven/
dat tunicã suã ⁊ emat gladiũ. Isti certe si
ista diuersa in testamẽtis singulis inueni/
rẽt veteri ⁊ nouo/etiã h clamarẽt/ duo sibi
testamẽta esse ɔ̄ria. Quid ḡ nũc rñdebũt/
cũ idẽipse dicẽ antea: Nisi vos sine sacculo
et pera ⁊ calciamẽt̄/ et nihil vobis defuit:
nũc aũt: Qui habet sacculũ tollat siſr ⁊ pe/
ram: et q habet tunicã vendat ⁊ emat gla/
diũ? Iã ne itelligũt quẽadmodũ nulla in
ɔsciẽtia ꝓcipiẽt̄/sꝫ rõne dispẽsant̄ ꝓ tẽpo/
rũ diuersitate ꝓcepta vel ɔsilia vel ꝓmissa
muteᷓ? Nã si dicũt certi mysterij gr̄a h de
tollẽdo sacculo ⁊ pera/ ⁊ emendo gladio lo
cutũ fuisse/cur non admittũt certi mysterij
gr̄a/eundẽ vnũ deũ/ tunc ꝓphetas gerere
bella iussisse/nunc apl̄os ꝓhibuisse? Neqꝫ
eñi in eo qđ ex euãgelio cõmemorauimus/
verba tm̄ dñi fuerũt: sed obtẽperãtiũ q di
scipuloꝝ facta secuta sũt. Nam et tunc sine

Luce.22.d. sacculo ⁊ pera ierūt/⁊ nihil eis defuit: sicut
eius interrogatio ⁊ eoꝝ responsio declara
uit. Et nunc dixerūt ei/ cū de gladio emē
do iussisset: Ecce sūt hic duo gladij. Et ille
respondit: sufficit. Hinc ⁊ petrus armatus
inuēt᷒ est/cum aurem ꝑsecutoris abscidit:
vbi spontanea eius coercet᷑ audacia: q꞉ nō
vt iussus fuerat ferrū tollere/ita iussus fue
rat ⁊ ferire. Latebat certe dn̄i volūtas/cur
arma portare ꝓcepisset: quib᷒ eos vti no
luisset. Uerūtamen ad illum cū ratione ꝑ
cipere:ad istos autē sine tractatiōe pręce
pta facere pertinebat. Ca. LXXVIII

Exodi.32.f. **C**alūniosa ergo imperitia moyses reprehendit᷑ ꝙ bella gesserit/q̄ minus reprehēdi debuit/si sua sponte gereret ꝙ̄ si deo iubēte nō gereret: Ipsum vero deum ꝙ talia iusserit audere reprehēdere: vł deū iustū ⁊ bonū talia iubē potuisse/ nō credere homis est: vt miti᷒ loq̄ri/ cogitare nō valētis diuinę ꝓuidētię ꝑ cūcta summa atqꝫ ima tendēti: nec nouū esse qđ oritur/nec perire qđ morit᷑: sed ī suo singula quęqꝫ ordine siue naturarū siue meritorū/vel cedere vel succedere/vel manere: hominū autem rectam volūtatē diuinę legi coniūgi/ inordinatā vero cupiditatē diuinę legis ordine coerceri/vt nec bon᷒ aliud ꝙ̄ pręcipit᷑ velit/nec malus amplius ꝙ̄ ꝑmittit᷑ possit:ita sane vt non impune possit qđ iniuste voluerit: ac per hoc ī hijs rebus q̄ humana infirmitas vł horrebat vł timet/ sola iniq̄tas iure dānatur: cętera sunt vel tributa naturarū vel merita culparū. Fit autem homo iniquus/cum propt᷑ seipsas diligit res propt᷑ aliud assumēdas: et propt᷑ aliud appetit res propter seipsas diligēdas. Sic enī quantū in ipso est perturbat in se ordinē naturalē/quē lex ęterna conseruari iubet. Fit autē hō iustus cū ob aliud nō appetit rebus vti/nisi propt᷑ qđ diuinit᷒ institutę sunt: ipso autē deo frui propt᷑ ipsū/seqꝫ et amico in ipso deo ꝓpt᷑ eundē ipsū deū. Propter deū enī amat amicū/qui dei amorem amat in amico. Siue autē iniq̄tas siue iusticia/nisi esset in volūtate/ non esset in potestate. Porro si ī potestate nō eēt/nullū pręmiū/nulla pęna iusta esset: qđ nemo sapit nisi qui desipit. Ignorātia vero ⁊ infirmitas vt vel nesciat homo q̄d velle debeat/vel non omne qđ voluerit possit/ex occulto pęnarum ordine venit: ⁊ illis inscrutabilib᷒ iudicijs dei apud quē non est iniq̄tas. Roma.9.c. Proditum est enī nobis peccatū adā fideli eloquio dei: et quia in illo oēs moriūtur: et quia per illū peccatū intrauit in hūc mundū/et per peccatū mors/ veraciter scriptum est. Roma.4.b. Et quia ex hac pęna corpus corrumpit᷑ ⁊ aggrauat animā/⁊ deꝓmit terrena habitatio sensum multa cogitantē: verissimū nobisqꝫ notissimum est: et quia de hac iusta pęna non liberat nisi misericors gratia certū est. Sap.9.d. Et hinc apl's gemebūdus exclamat: Infęlix ego homo/q̄s me liberabit de corpore mortis hui᷒? Roma.7.d. Gratia dei per iesum christū dn̄m nostrū. Sed quę sit distributio iudicātis ⁊ miserātis dei/ cur ali᷒ sic/alius autē sic: occultis fit causis/iustꝭ tamen. Non tamen ideo nescim᷒ omnia ista iudicio aut misericordia dei fieri/ licet in abdito positis mēsuris ⁊ numeris ⁊ ponderibus/ q̄bus oīa disponunt᷑ a deo creatore omniū quę naturalit᷑ sunt: nec auctore/sed tamen ordinatore etiam peccatoꝝ: vt ea q̄ peccata nō essent nisi contra naturā essent sic iudicent᷑ ⁊ ordinent᷑: nec vniuersitatꝭ naturā turbare vel turpare permittant᷑ meritorū suoꝝ locis ⁊ conditionib᷒ deputata. Sap.11.d. Quę cum ita sint/et cū per hoc secretū iudicioꝝ dei motusqꝫ humanarū voluntatū eisdem ꝓsperitatib᷒ alij corrūpant᷑/alij tēperant᷑ vtantur: et eisdē aduersitatib᷒/ alij deficiant/alij proficiāt: cumqꝫ ipsa humana mortalisqꝫ vita temptatio sit sup terrā/ Job.7.a. quis hominū nouit cui prosit aut obsit in pace regnare/vel fuire/vel vacare/vel mori: in bello autē imperare/vel pugnare/vel vincere/vel occidi? Cū hoc tamē constet et cui prodest/ nō nisi per diuinū prodesse beneficiū: et cui obest/non nisi per diuinū obesse iudicium? Ca. LXXIX

Quid ergo insilim᷒ in temerarias reprehēsiones: atqꝫ vtinā hominū ⁊ non dei? Seruierint dispēsatores veteris testamēti ijdemqꝫ ꝓnūciatores noui testamēti/peccatores occidēdo: seruierint dispēsatores noui testamēti/ijdemqꝫ expositores veteris testamēti/a peccatoribus moriēdo: deo tamē vni vtriqꝫ seruierunt per diuersa ⁊ cōgrua tempora/ docēti bona tempalia ⁊ a se petēda et propt᷑ se cōtemnēda / molestias tempales ⁊ a se posse impetrari ⁊ ꝓpt᷑ se debere tolerari. Quid ergo crudele moyses aut mādauit aut fe 23.q.4.ca.q̄d crudele

cit/cū cōmissum sibi populū sancte zelans
et vni vero deo subditū cupiens: posteaq̄
Exodi.32. cognouit ad fabricādū et colendū idolū de
fluxisse/menteq̄ impudicā prostituisse de
monib⁹/in paucos eoꝝ vindicās gladio q̄s
deus ipse quē offenderāt alto et secreto iu
dicio feriēdos voluisset mox feriri/et p̄senti
salubrit̄ terruit/et disciplina in posterū san
xit? Nam cū nulla crudelitate/ s̄ magna di
lectione fecisse qd̄ fecit: quis non in verbis
eius agnoscat orantis pro pctō eoꝝ et dicē
tis: Si dimittis illis peccatū/ dimitte: sin
aūt/dele me de libro tuo? Comparās ergo
vnusq̄sq̄ pie prudēs illam cędē et hanc pre
cem/videt pfecto/aptissimeq̄ videt quātū
malū sit animę per simulacra dęmonū for
nicari: qn̄ sic sęuit q̄ sic amat. Sic plane et
1.Cor.5.b. apl's/non crudelit̄ sed amabilit̄ tradidit ho
minē sathanę in interitū carnis vt sp̄us sal
1.timoth.1.d. uus sit i die dn̄i iesu. Tradidit et alios/vt
Dis.15.c.san/ discerent nō blasphemare. Legūt scriptu
cta romana ras apocryphas manichei/a nescio qb⁹ su
torib⁹ fabulaꝝ/sub aploꝝ noie scriptas: q̄
suoꝝ scriptoꝝ tp̄ib⁹ in auctoritatē sanctę
ecclesię recipi mererent̄/si sancti et docti ho
mines q̄ tūc in hac vita erant et examinare
talia poterāt: eos vera locutos esse cogno
scerēt. Ibi tn̄ legūt aplm̄ thomā cū eēt in
quodā nuptiarū cōuiuio pegrin⁹ et prorsus
incognit⁹/a quodā ministro palma pcussū
imprecatū fuisse homi cōtinuā seuāq̄ vindi
Contra adi/ ctam. Nā cū egressus fuisset ad fontē vnde
mantū.ca.17. aquā cōuiuātib⁹ ministraret/eū leo irruens
interemit/manūq̄ ei⁹ q̄ caput apli leui ic
tu pcusserat/a corpore auulsam/fm verbū
eiusdē apli id optātis atq̄ imprecātis/ ca
nis intulit mēsis/in qbus ipse discūbebat
apl's. Quid h̄ videri crudeli⁹ pōt? Verū qz
ibi nisi tn̄ fallor h̄ etiā scriptū est/q̄ ei veniā
in sęculo futuro petiuerit/ facta ē cōpensa
tio bn̄ficij maioris: vt ei apl's q̄ char⁹ deo
esset/ p hūc timorē cōmēdaret̄ ignotꝰ: et illi
post hāc vitā qn̄q̄ finiendā in ęternū cōsu
leret̄. Vtꝝ illa vera sit aut cōficta narratio:
nihil mea nūc interest. Certe eni manichei
a qbus illę scripturę quas canō ecclesiasti
cus respuit/tanq̄ verę atq̄ sincerę acceptā
tur/saltē hinc cogunt̄ fateri/virtutē illā pa
Matth.5.f. tientię quā docet dn̄s dicēs: Si q̄s te pcus
serit in maxillā tuā dexterā/p̄be illi et sini
strā: posse esse in p̄paratione cordis/ etiā si
nō exhibeat̄ gestu corpis/et expressiōe ver
boꝝ: qn̄quidem apl's palma pcussus poti⁹
deū rogauit/vt iniurioso hoi in futuro sę
culo parceret̄/in p̄senti aūt illa iniuria nō
inulta relinqueret̄: q̄ vel p̄buit ferienti al
terā partē/aut vt iterū feriret admonuit.
Tenebat certe interi⁹ dilectiōis affectū: et
exteri⁹ reqrebat correctiōis exēplū. Siue h̄
verū sit siue cōfictum/cur nolūt credere tali
animo famulū dei moysen idoli fabricato
res et adoratores gladio pstrauisse: cū et in
eius verbis satis appareat/ita hmōi pctō
eū veniā deprecatū/vt nisi ipetraret/dele
ri se vellet de libro dei? Et qd̄ simile/ignot⁹
homo palma pcussus/ et de⁹ ex ęgypti ser
uitute liberās/ p diuisum mare traijciens
fluctib⁹ psequētes inimicos operiēs: idolo
sibi p̄lato derelict⁹ atq̄ cōtempt⁹? Si autē
pęnas ipsas cōparemus/qd̄ simile ferro in
terimi/et a feris trucidari atq̄ laniari/ quā
doq̄dem iudices publicis legib⁹ seruiētes/
maioris crimis reos bestijs surrigi: q̄ gla
dio percuti iubent? Ca. LXXX

r Estat in maledicis et sacrilegis rep
henſionib⁹ fausti/q bus nūc respon
deo/q̄ locut⁹ dn̄s ad osee pphetā
dixit: Accipe tibi vxorē fornicariā: et fac fi Osee.1.a.
lios de fornicaria. In q̄ scriptura sic exceca
tū est imūdū cor eoꝝ/vt nec aptissima ver
ba euāgelica intelligāt dn̄i dicētis/ ad iu
dęos: Meretrices et publicani p̄cedēt vos Matth.21.c.
in regno cęloꝝ. Quid eni aduſū dementię Ar. t demen
veritatis/qd̄ inimicū fidei christianę/si me tię
retrix relicta fornicatiōe/in castū cōiugium
cōmutet̄? Et qd̄ tam incōgruū et alienū a
fide pphetę: q̄ si nō crederet oia pctā im
pudicę dimissa esse in melius commutatę?
Itaq̄ cū meretricē ppha fecit vxorē/ et ad
vitā corrigēdā mulieri cōsultū est: et figurę
sacramētū de q̄ mox loquemur exp̄ssū: Sz
q̄s nō videat i h̄ facto qd̄ poti⁹ manicheo
rū offendat errorē? Scilicet qz solent dare
operā meretrices ne grauidę fiāt. Proin
de istis fornicaria magis pmanēs placebat
vt deū ipsoꝝ non ligaret: q̄ vnius viri fa
cta vxor vt pareret. Ca. LXXXI

d E salomone aūt qd̄ dicā nisi quia
grau⁹ ipsi⁹ fidel̄ et sanctę scripturę
testimonio redarguitur: q̄ petulā
tib⁹ et nugacib⁹ fausti cōuitijs? Illa eni h̄ il
lo et qd̄ boni p̄us habuisset/ et qd̄ mali faci
endo bonū in q̄ p̄mū fuerat reliquisset/ve
raciter fideliterq̄ locuta ē: iste aūt oculis clau

lis vel poti⁹ extinctis/nõ q̃ lumie manife-
stante ducebaꝶ/ibat:sed q̃ malíuolẽtia p̄ci
pitante ferebaꝶ/irruebat. Hoc ipso eñ ma-
gis insinuauerũt scti libri religiosis lecto-
ribus ⁊ electorib⁹ suis/ q̃ꝫ caste habuerint
C hoc:.4.sen. dis.33.ca.sed nunquid sancti viri plures vxores: qḋ salomon qui
eas nõ illo modo/sed magis ad libidinẽ q̃ꝫ
ad ꝓpaginẽ habuit improbat⁹ ẽ ⁊ rep̄hen-
3.Reg.11. sus his verbis/vt appellareꝶ amator mu-
Cant.6. lierũ: ⁊ inde ad ꝓfũdũ idolatrię lapsus atqꝫ
demersus/eadẽ veritate ꝑsonã nulli⁹ accę-
ptante proderetur. Ca. LXXXII

Nunc ĝ iam ptractatꝭ ꝑsonis oĩbus
ꝑ q̃s faust⁹ putauit scripturas ve-
teris testamẽti esse culpãdas:red-
ditoqꝫ suo cuiqꝫ sermone ꝯgruo/q̃ vel defẽ-
si sũt hoĩes dei aduẽsus hereticoꝝ carnali-
umqꝫ calũnias/vel rep̄hensis hoĩbus: tñ
scriptura laudabilis venerabilisqꝫ mõstra-
ta ẽ: videam⁹ deinceps ex ordine q̃ eos ho
mines faust⁹ accusando cõmemorauit: qḋ
etiã significẽt ipsa facta hominũ/ qḋ ꝓphe
tię gerãt/q̃ futura p̄nũciẽt: qḋ iam fecimus
Exodi.3. de abraã et isaac et iacob: q̃rũ se de⁹ ita di-
ci voluit/tanq̃ꝫ soloꝝ esset de⁹/q̃ de⁹ est vni
uersę creaturę: nõ frustra vtiqꝫ tãtũ eis tri-
buens honorẽ: nisi q̃ꝛ nouerat ĩ eis qḋ sol⁹
etiã ꝑfecte summeqꝫ nosse poterat/ sincerã
Sup Joh. tract.11.C. p̄cipuãqꝫ charitatẽ. Et q̃ꝛ ĩ eis trib⁹ ꝑsõibus
q̃dãmodo ꝯsũmauit magnũ ac mirabile sa
cramẽtũ futuri ꝑp̃li sui/ q̃ ꝑ liberas genue-
rũt: nõ solũ in libertatẽ/sicut ꝑ sarã ⁊ rebec
cã et liam ⁊ rachel: verũetiã in seruitutem/
sicut ꝑ eandẽ rebeccã nat⁹ ẽ esau/ cui dictũ
Gen.25.e. est: Eris seru⁹ fratris tui: ⁊ ꝑ ancillas nõ so
lũ in seruitutẽ/sicut ꝑ agar: verũetiã in lib-
Gen.16.⁊.30. tatẽ sicut ꝑ balã ⁊ zelphã. Ita eñ ⁊ in ꝑp̃lo
dei ⁊ ꝑ spiritales liberos/nascunꝶ non solũ
in laudabilẽ libertatẽ quẽadmodũ illi q̃b⁹
1.Cor.4.d. dr̃: Imitatores mei estote sicut ⁊ ego chri-
sti: verũetiã in dãnabilẽ seruitutẽ/sicut per
Act.8.c. philippũ simon: ⁊ ꝑ carnales seruos/nascũ
tur nõ solũ in dãnabilem seruitutẽ qui eos
imitanꝶ: verũ etiã in laudabilẽ libertatẽ q̃-
Matth.23.a. bus dr̃: Quę dicũt facite/q̃ aũt faciũt face-
re nolite. Hoc magnũ sacramẽtũ q̃sq̃s ĩ dei
ꝑp̃lo prudenꝭ agnouerit/ vnitatꝭ spũs ĩ vin-
culo pacꝭ vsqꝫ ĩ finẽ q̃busdã cohęrẽdo/ q̃s-
dã tolerãdo custodit. Fecim⁹ h̃ ⁊ de loth/
Gen.19. qḋ ei⁹ laudãdũ/qḋ culpãdũ scriptura nar-
rauerit: qḋ intelligẽdũ de tota illa re gesta
significauerit demõstrãtes.

Sequitꝶ vt iudę fa- Ca. LXXXIII
ctũ ꝯsideremus/ q̃ cũ sua nuru ꝯcu- Gen.38.
buit/qḋ significauerit futurorum.
Sꝫ p̄us p̄loquẽdũ ẽ/ne quẽq̃ꝫ paruę ꝯside-
rationis offendat/q̃ de q̃busdã malꝭ opib⁹
hominũ in scripturꝭ sctis/q̃dã nõ mala sed
bona futura significanꝶ. Seruat eñ vbiqꝫ
diuina ꝓuidẽtia ꝟtutem bonitatꝭ suę: vt
quẽadmodũ ex adulteroꝝ ꝯcubitu formaꝶ
⁊ nasciꝶ hõ/ de hoĩm ope malo bonũ opus
dei: sicut in p̄cedẽti sermõe iã dixim⁹/de fę- S.ca.48.circa finem
cũditate feminũ/nõ de turpitudie vitioꝝ:
ita ĩ scripturꝭ ꝓpheticꝭ/ nõ tñ bona homi-
nũ/verũetiã ⁊ malefacta narrãtib⁹: q̃m pro
phetica ẽ ipsa narratio/ significeꝶ aliq̃d de
malis opib⁹ hominũ etiã futuroꝝ bonorũ
nõ peccãtꝭ ope/sed scribẽtꝭ. Neqꝫ eñ iudas Gen.38.
cũ ad thamar ꝯcupiscẽtia vict⁹ itraret/hãc
suę libidinis intẽtionẽ gerebat/ vt inde ali
q̃d significareꝶ qḋ ad salutẽ hominũ ꝑtine
ret: sicut nec iudas ille q̃ dñm tradidit h̃ in Matth.26.b
tendit vt aliq̃d inde gereꝶ qḋ ad eãdẽ sa-
lutẽ hominũ ꝑtineret. Porro si de tã malo
ope iudę illi⁹ tam bonũ op⁹ dñs fecit/vt ei-
usdẽ suę passiõis sanguie nos redimeret:
qḋ mirũ si ꝓp̄ha ei⁹ de q̃ ipse ait: De me eñ Joh.5.g.
ille scripsit/ex malo facto iudę isti⁹ boni ali-
q̃d significauit/ vt suo ministerio nos doce
ret. Ea q̃ppe hominũ facta sctõ spũ dispo-
nẽte atqꝫ inspirãte collegit ꝓp̄ha narrator
q̃rũ inꝭpositio nõ vacaret ad p̄signationẽ
rerum quas intẽderat ꝓp̄hare: ad signifi-
canda aũt aliq̃ bona/nihil interest facta illa
q̃b⁹ ea significanꝶ/seu bona seu mala sint.
Quid eñ mea interest cũ volo aliq̃d legẽdo
cognoscere/ vtꝝ ex minio reperiã scriptos
nigros ęthiopes: et ex atramẽto candidos
gallos. Uerũtñ si nõ scripturã sed picturã
talẽ viderẽ/sine dubitatiõe rep̄hẽderem:
Ita in factꝭ hominũ quę ad imitãdũ vitã-
dũve ꝓponunꝶ/ magni interest bona ne an
mala sint. Quę aũt ad significãdũ scribũꝶ
siue dicunꝶ/ nihil refert ĩ morib⁹ faciẽtium
quã laudẽ rep̄hẽsionẽve mereanꝶ: si mo-
do habẽt aliquã rei de q̃ agitur necessariã
p̄figurãdi ꝯgruẽtiã. Sicut eñ caiphas in
euãgelio quãtũ ad ei⁹ noxiũ ꝑniciosũqꝫ ani
mũ ꝑtinebat: quãtũ deniqꝫ ad ipsa ꝟba si
ĩ eis volũtatẽ dicẽtꝭ attẽdas/q̃bus agebat
vt iust⁹ iniuste necareꝶ/ vtiqꝫ mala erãt: tñ
magnũ bonũ illo nesciẽte significabãt/ q̃ñ
ait: Expedit vt vn⁹ moriaꝶ/et nõ tota gẽs Joh.11.f.

pereat. Dictumq; de illo ē: Hoc aūt a se nō
dixit/ sȝ cū eēt pōtifex ꝓphetauit: qꝛ opor/
tebat iesū mori ꝑ gēte. Ita factū iudę ſm
illi⁹ libidinē malū fuit: sed illo nesciēte ma/
gnū bonū significauit. A seipso quippe ma/
lū fecit: sed nō a seipso bonū significauit.
Hoc aūt qd necessario ꝯloquēdū putaui/ ñ
ad h tm̄modo iudę factū/ sed etiā ad cętera
valeat siq̄ occurrerint mala opa hominū:
qb⁹ bonū aliqd narrāte ꝓphetatum est.

Ca. LXXXIIII

In thamar ꝗ nu/
ru iudę intelligit plebs regni iu/
deoꝝ: cui de tribu iuda reges tanq̄
mariti adhibebant: Merito nomē ei⁹ ama
ritudo intpretat: ipsa enī dn̄o fellis poculū
dedit. Duo aūt genera pncipū qui non re/
cte opabant i plębe: vnū eoꝝ q oberāt: al
terū eoꝝ q nihil ꝓderant/ significabant in
duob⁹ filiis iudę: qrū vn⁹ erat malign⁹ vel
Gen. 38. b. sęuus ante dn̄m: alt in terrā fūdebat ne se/
mē daret ad fęcūdādam thamar. Nec sunt
ampli⁹ q̄ duo genera hoim inutilia generi
humano: vnū nocētiū: alteꝝ pręstare nolē
tiū/ et si qd boni habēt in hac terrena vita
ꝑdentiū/ tanq̄ in terra fundētiū. Et qm̄ in
Al. peior malo pōr ē q nocet/ q̄ ille q nō ꝓdest: ideo
maior dr malign⁹/ ille ꝛ sęuiēs q fūdebat in
terrā. Nomē quippe maiori q vocabat her/ i
Gen. 3. d. terpretat pellici⁹: qlib⁹ tunicis induti sūt p̄/
mi hoies/ in pęna dānatiōis suę dimissi ex
paradiso: sequētis aūt nomē qui vocabat
onas/ intpretat męror eoꝝ: quoꝝ nisi qb⁹
nihil ꝓdest/ cū habeat vnde ꝓdesse possit/
atq; id ꝑdat in terra? Maius porro malū
est ablatę vitę qd significat pellis: q̄ nō ad
Gen. 38. b. iutę qd significat męror eoꝝ: De⁹ tn̄ ābos
occidisse dict⁹ ē/ vbi figurat regnū talib⁹ ho
minib⁹ abstulisse. Terti⁹ vo filius iudę/ q il
li mulieri nō iūgit/ significat tēpus ex q re/
ges plębi iudęoꝝ cępērūt de tribu iuda nō
fieri: et ideo erat qdē fili⁹ iudę/ sed eū mari/
tū thamar nō accipiebat: qꝛ erat eadē trib⁹
iuda/ sed iā ipso inde nemo regnabat. Vn̄
et nomē ei⁹. i. sela/ intpretat dimissio eius.
Nō ptinēt sane ad hanc significationē viri
sancti ꝛ iusti: q licet illo tpe fuerint/ ad no/
uū tn̄ ptinēt testamētū/ cui ꝓphetādo scien
ter vtiles fuerūt: qlis dauid fuit. Eo sane
tēpore q iā iudęa cęperat reges ex tribu iu
da nō hr̄e/ nō est cōputādus herodes ma/
ior i regib⁹ ei⁹/ tanq̄ marit⁹ thamar: erat enī
alienigena: nec ei sacramento illo mysticę
vnctiōis tanq̄ ꝯiugali fędere cohęrebat: ſ
tanq̄ extrane⁹ dn̄abat: quā ptātē a roma/
nis ꝛ a cęsare accępat. Sic ꝛ ei⁹ filii tetrar/
chę/ qrū erat vn⁹ herodes/ pr̄is noie appel/ Luce. 3. a. et
lat⁹: q cum pilato in passiōe dn̄i ꝯcordauit. 23. a.
Isti ꝗ alienigenę vsq; adeo nō deputabāt
in regno illo mystico iudęoꝝ/ vt ipsi iudęi
publice clamarēt frendētes aduśus christū:
Nos nō habem⁹ regē nisi cęsarē. Neq; enī Joh. 19. c.
h veꝝ/ nisi illa vniūsali dn̄atiōe romanoꝝ:
quippe etiā cęsar rex erat: nō ꝓprie iudęo/
rū/ sed vt christū negarēt ꝛ hūc adularēt: iō
se tali voce dānarunt.

Ca. LXXXV

Illo ꝗ tpe q iam de tribu iudę reg/
nū defecerat/ veniēdū erat christo
vero saluatori dn̄o nr̄o/ q nō obes/
set mīūq; ꝓdesset. Sic enī fuerat ꝓpheta/
tū: Nō deficiet pnceps ex iuda/ neq; dux de Gen. 49. c.
femorib⁹ ei⁹/ donec veniat cui repromissū
est: ꝛ ipse erit expectatio gētiū. Iā isto tpe
oē quippe magisteriū iudęoꝝ/ et mystica vn̄
christi vocabant vnctio ipsa defecerat: ſm
ꝓphetiā etiā daniel. Tūc venit cui reposi/ Daniel. 9. f.
tū erat expectatio gētiū/ ꝛ vnct⁹ ē sanctus Ps. 44.
sctōꝝ oleo exultatiōis p̄ participib⁹ suis.
Nat⁹ ē enī herodis maioris tpe: passus est Matth. 2. a.
aūt minoris herodis tetrarchia. Hui⁹ itaq; Luce. 23. a.
veniētis ad oues q perierāt dom⁹ isrl/ figu/ Matth. 15. c
rā gessit ipse iudas cum iret ad tondendas
oues suas i thamna/ qd intpretat deficiēs.
Iā enī defecerat pnceps ex iuda/ ꝛ oē ma/
gisteriū atq; vnctio iudęoꝝ: vt veniret cui
repositū erat. Venit aūt cum suo pastore Gen. 38. c.
odollamitę/ cui nomē erat hiras: ꝛ intpreta
tur odollamites/ testimōiū in aq̄. Cū h pla
ne testimonio dn̄s venit/ habens qdē testi Joh. 5. f.
moniū maius iohāne. Sed tn̄ ꝓpt oues in
firmas/ h testimonio ē vsus in aq̄. Nā ꝛ ip/
se hiras qd nomē illi⁹ pastoris fuit/ intpre/
tat fratris mei visio. Vidit oino fratrē suū
iohānes/ fratrē ſm semē abrahę/ ſm cogna/
tionē marię matris ei⁹/ et helisabet matris
suę/ eūdēq; dn̄m ꝛ deū suū: qꝛ sicut ipse ait:
Ex plenitudīe ei⁹ accępit. Vidit oino/ ꝛ iō Joh. 1. b.
in natis mulierū maior illo non exurrexit: Matth. 11. b.
qꝛ ex oib⁹ ꝓnūciātib⁹ christū ipse vidit/ qd
multi iusti ꝛ ꝓphetę cupierūt videre ꝛ non Matth. 13. c.
viderūt. Salutauit ex vtero/ agnouit pfe/ Luce. 1. et. 3.
ctius ex colūba: et ideo tanq̄ odollamites
vere testimoniū phibuit in aq̄. Venit autē
dn̄s ad oues tondēdas/ h ē exonerādas sar
cinis laboriosis/ ex qb⁹ ecclesię laudatę in

Cant.4.a. canticiscãticoꝝ/dentes eẽnt velut grex de
tonsarum. Ca.LXXXVI

Gen.38.c. i Am thamar habitũ mutet: nã et
cõmutãs interpretatur thamar: sed in
ea prius nomẽ amaritudinis maneat: nõ
Math.27.d et.26.g. illi⁹ amaritudinis in q̃ dño fel mistrauit: s
illi⁹ in q̃ petr⁹ amare fleuit. Nã et iuda/lati
ne cõfessio ẽ. Cõfessiõi g̃ amaritudo misceatur
vt vera penitẽtia cõsignetur. Hac pnia fecun
Luce.24.g. datur ecclesia i oĩb⁹ gẽtib⁹ cõstituta. Oporte
bat eñ christũ pati ⁊ resurgere tertia die ⁊
pdicari i noĩe ei⁹ pniam ⁊ remissionẽ pctõ
rũ p oẽs gẽtes/ incipiẽtib⁹ ab hierusalem.
Nã et ipse habit⁹ meretrici⁹/cõfessio pctõrũ
est. Typum quippe iam ecclesiẽ gerit tha
mar ex gẽtib⁹ euocatẽ: sedens cũ h habitu
ad portã enan/vel enaim/ qd̃ interpretatur
Ps.41. fontes. Cucurrit eñ velut ceru⁹ ad fontes
aq̃rũ/ puenire ad semẽ abrahẽ: illic a nõ ag
Ps.17. noscẽte fetatur/ q2 de illa pdictũ est: Popul⁹
quẽ nõ cognoui seruiuit mihi. Accepit i oc
culto anulũ/monile ⁊ virgã: vocatione si
gnatur/iustificatiõe decoratur/glorificatiõe ex
Roma.8.f. altatur. Quos eñ prẽdestinauit/ illos ⁊ vo
cauit: q̃s aũt vocauit/illos ⁊ iustificauit: et
q̃s iustificauit/illos ⁊ glorificauit. Sed hẽc
vt dixi adhuc i occulto/ vbi fit ⁊ conceptio
Gen.38. sanctẽ vbertatis. Mittitur aũt pmissus hẽd⁹
tanq̃ meretrici: hẽdus exprobratio pecca
ti: p eundẽ odollamitã/tanq̃ icrepãtẽ ⁊ di
Math.3.b. centẽ: Generatio viperarũ. Sed nõ eã in
uenit pcti exprobratio/ quã mutauit cõfes
sionis amaritudo. Post võ iã publicatis si
gnis/anuli/monilis/et virgẽ: vicit temere
iudicãtes iudẽos: q̃rũ iam psonã iudas ip
se gestabat: q̃ hodieq3 dicũt: nõ hũc esse po
pulũ christi/nec hẽc nos semẽ abrahẽ: sed p
latis certissimis documẽtis nrẽ vocationis/
iustificatiõis/ glorificatiõis: sine dubio cõ
fundentur: ⁊ nos magis q̃ se iustificatos esse
fatebuntur. Enucleati⁹ hẽc ⁊ mẽbratim q̃dã
modo articulatimq3 scrutarer atq3 dissere
rẽ/quãtũ intẽtionẽ meã dñs adiuuaret: ni
si me ab hac laboriosiore diligẽtia fimiẽdi
hui⁹ opis: qd̃ plus q̃ vellẽ iam plixum est
cura phiberet. Ca.LXXXVII

1.Reg.11. n Unc pctm̃ dauid/qd̃ in pphetia si
gnificauerit/quãta possũ breuita
te cõstringã. Noĩa q̃ppe ipsa interpre
tata satis ostẽdũt/qd̃ etiã h factũ prẽfigura
uerit. Dauid interpretatur manu fortis/siue de
Apocal.5.b siderabilis. Et qd̃ fortior leone illo de tribu
iuda/q̃ vicit mũdũ? Et qd̃ desiderabili⁹ illo
de q̃ ppheta dicit: Ueniet desiderat⁹ oĩb⁹ Aggei.2.b.
gẽtib⁹? Bersabee/ interpretatur putẽ⁹ satieta
tis/siue putẽ⁹ septim⁹. Quãlibet aũt harũ
noĩs hui⁹ interpretationũ in id qd̃ dicere in
tendim⁹ assumam⁹/satis cõgruit. Nã ⁊ i can
ticiscãticoꝝ/sponsa illa ecclesia ẽ/ q̃ vocatur Cant.4.d.
puteus aquẽ viuẽ. Et huic puteo septena
rij numeri nomẽ in spũsscti significatione
cõiũgitur: propter ⁊ rationẽ pentecostes: quo Act.2.a.
die de cẽlo missus spũssctũs venit. De se
ptimanis eñ cõstare eundẽ festũ diẽ tobiẽ
q̃ scriptura testatur. Ad q̃dragintanouẽ au
tẽ qd̃ est septies septem/ vnũ additur q̃ vni
tas cõmẽdatur. In hac ratiõe viuit aplica il
la snĩa: Sufferẽtes iuicẽ in dilectiõe/studẽ Eph.4.a.
tes seruare vnitatẽ spũs in vinculo pacis.
Dono itaq3 spiritali/h ẽ septenario/facta ẽ
ecclesia putẽ⁹ satietatis: q2 fact⁹ ẽ in ea fons Joh.4.b.
aquẽ saliẽtis i vitã ẽtnã: quẽ qui habuerit
nõ sitiet i ẽtnũ. Jam võ q̃ fuerit marit⁹ ei⁹
q̃d aliud q̃ diabolũ noĩs hui⁹ interpretatio
ne significat? Hui⁹ erãt pessimo cõiugio de
legati/oẽs q̃s gr̃a dei liberat: vt ecclesia si Eph.5.f
ne macula ⁊ ruga saluatori pprio copuletur.
Urias nãq3 interpretatur lux mea dei: Cethe⁹ 2.Reg.11.
aũt abscisus/ siue q̃ in veritate nõ stetit: s Joh.8.f.
a luce sua superna quã de deo habebat/sup
biẽ merito abscisus ẽ: siue q̃ cadẽdo veris
virib⁹ pditis/trãsfigurat se tñ i angelũ lucis/ 2.Cor.11.c.
audẽs adhuc dicere: lux mea dei est. Ergo
iste q̃dẽ dauid grauiter sceleratẽq3 peccauit:
qd̃ scelus ei⁹ etiã p pphetã de⁹ arguit in 2.Reg.12.d
crepãdo: et ipse abluit pẽnitẽdo. Uerũtñ
ille desiderabilis oĩb⁹ gẽtib⁹/adamauit ec
clesiã sup tectũ se lauãtẽ. i. mũdãtẽ se a sor
dib⁹ seculi: ⁊ domũ luteã spiritali cõtempla
tiõe trãscẽdẽtẽ atq3 calcãtẽ: ⁊ inchoata cũ
illa pmẽ cõiũctiõis noticia/ post ab ea peni
tus superatũ diabolũ occidit: eãq3 sibi ppe
tuo conubio copulauit. Oderim⁹ g̃ pctm̃/
sed pphetiã nõ extinguam⁹: Amem⁹ illum
dauid quãtũ amãdus ẽ/ qui nos a diabo
lo p misc̃diã liberauit: amem⁹ ⁊ istũ dauid
q̃ tam graue i se vuln⁹ iniq̃tatis pniẽ humi
litate sanauit. Ca.LXXXVIII

i Am de salomone q̃d dicã? Quem
vẽhementer arguit sctã scriptura atq3
cõdẽnat: nihilq3 de pnia ei⁹ vel i eũ indulgẽ
tiẽ dei oĩno cõmemorat. Nec mihi prius
occurrit: quid saltẽ i allegoria boni signifi
cet hẽc ei⁹ flenda submersio: nisi forte quis
dicat mulieres alienigenas q̃rũ amore ex
arserat significare ecclias electas ẽ gẽtib⁹?

Posset ħ fortasse nõ absurde intelligi/si il-
lę ppt salomonē desererēt deos suos/ꝛ co-
lerēt deū ei⁹. Cū vo ipse ppt illas offendit
deū suū/ꝛ coluit deos earū:nõ est qd inde
boni ꝯiectari possim⁹:nec tñ nihil arbitror
Gen.19. significare/sed malum: sicut de vxore filia-
busqꝫ loth diximus. Apparet eñ in psona
hui⁹ salomonis mira excellētia ꝛ mira sub-
uersio. Qđ igiꝉ i illo diuersis tpib⁹ extitit:
pus bonū ꝛ posteri⁹ malū: ħ i ecclesia i isto
adhuc seculo simul vno tpe ostēdiꝉ. Nam
bono illi⁹/bonos ecclesię: malo aũt illi⁹/ma
los ecclesię significatos puto: tanq̄ in vni
Matth.3. et.13. tate vni⁹ arcę/sicut i illo vno hoie bonos i
granis/malos i palea: vt i vnitate vni⁹ se-
getis/bonos i tritico/malos i ȥiȥanijs. Si
qd hinc sane his q̄ de illo scripta sūt diligē
tius ptractatiꝉ/siue mihi/siue ħ doctoribus
atqꝫ meliorib⁹ aliud pbabili⁹ elucere po-
tuerit: nūc tñ nõ eã rē ita dimisim⁹/vt intē
tionē nřam i alia pperātē/ tanq̄ intrupta
series ꝯtextiõis impediat. Ca. LXXXIX

De osee autem propheta/non a me
opus ē dici qd illa iussio factū ve si
gnificet/qđ dixit dñs ad osee: Ua
Osee.1.a. de ꝛ accipe tibi vxorē fornicatiõis/ꝛ fac fili
os de fornicatiõe: cū satis hoc ipsa scriptu
ra demonstret/vñ et q̄re sit dictū. Sequiꝉ
Ibidem eñ: Qm̄ fornicãs fornicabiꝉ terra a dño.
Et abijt ꝛ accepit gomer filiã debelaim/et
cõcepit ꝛ pepit ei filiū. Et dixit dñs ad eū:
Uoca nomē ei⁹/iezrahel: qm̄ adhuc modi
cū ꝛ visitabo sanguinē iezrahel sup domū
iudã/et q̄escere faciã ꝛ auertã regnū dom⁹
isrł. Et erit / in illa die ꝯterã arcū isrł i valle
iezrahel. Et ꝯcepit adhuc ꝛ pepit filiã/et di
xit ei dñs: Uoca nomen ei⁹/absqꝫ miscđia:
qꝛ nõ addã vltra misereri isrł: sed obliuiõe
obliuiscar eoꝝ/et domui iuda miserebor:ꝛ
saluabo eos in dño deo suo/ꝛ non saluabo
eos i arcu ꝛ i gladio ꝛ i bello ꝛ i eq̄s ꝛ in eq-
tib⁹. Et ablactauit eã quę erat absqꝫ mise-
ricordia/et ꝯcepit ꝛ pepit filiū: Et dixit ei
dñs: Uoca nomē ei⁹ nõ pp̄ls me⁹: qꝛ vos ñ
pp̄ls me⁹/ꝛ ego nõ ero vester. Et erit nume
rus filioꝝ isrł q̄si arena maris q̄ sine mēsu-
ra ē ꝛ nõ numerabiꝉ: et erit i loco vbi dictū
est eis: non pp̄ls me⁹ vos/ diceꝉ eis filij dei
viui. Et ꝯgregabunꝉ filij iuda ꝛ filij isrł/et
ponēt sibimet caput vnū: et ascēdēt de ter
ra/ qꝛ magn⁹ dies iezrahel. Dicite fratrib⁹
vřis/pp̄ls meus: ꝛ sorori vřę/ miscđiã ꝯsecu
ta. Cū q̄ iussi ꝛ facti hui⁹ figurã ipse dñs p

eandē scripturã euidenꝉ apiat: cunctiqꝫ apli-
cę litterę hãc pphetiã cõpletã in noui te-
stamēti p̄dicatiõe testenꝉ/ q̄s est q̄ audeat
dicere/non ppterea iussū ꝛ factū ppt qđ se
iussisse ꝛ pphetã fecisse/ ipse i sctis litteris
q̄ iussit exponit? Ait eñ apl̄s paul⁹: Ut nõ Roma.9.e.
tas faceret diuitias glorię suę i vasa miseri
cordię q̄ p̄parauit in gloriã: q̄s ꝛ vocauit
nos: nõ solū ex iudęis/ verūetiã ex gētib⁹:
sicut et osee dicit: Uocabo non plębē meã
plębē meã/ꝛ nõ dilectã/dilectã: Et erit i lo-
co vbi dictū est eis: Nõ pp̄ls meus vos/ibi
vocabunꝉ filij dei viui. Hoc q̄ de gētib⁹ p-
phetatū paulus ostēdit. Uñ ꝛ petrus scri
bens ad gētes: propheta q̄dē ipso non no-
minato/ pphetiã tñ eius verbis suis inse-
rit dicēs: Uos aũt gen⁹ electū/regale sacer 1. Petri.2.b.
dotiū/gēs sctã/pp̄ls acq̄sitiõis/ vt virtutes
eius annūcietiꝉ/q̄ de tenebris vos vocauit
in illud admirabile lumē suū: q̄ aliq̄n non
pp̄ls/nūc aũt pp̄ls dei: q̄rū aliq̄n nõ misert⁹ ē
nūc aũt misereꝉ. Hinc euidenꝉ apparet qđ
p pphetã dictū est: Et erit numer⁹ filiorū Osee.1.d.
isrł quasi arena maris/q̄ sine mēsura ē ꝛ nõ Esaie.10.e.
numerabiꝉ. Et ꝯsequenꝉ adiūctū ē: Et erit Roma.9.e.
in loco vbi dictū est eis: Nõ pp̄ls me⁹ vos/
diceꝉ eis: filij dei viui: nõ oĩno de illo isrł
esse dictū qui ē fm carnē: sed đ illo de quo
apl̄s gētibus dicit: Uos q̄ abrahę semē/fm Gal.3.d.
pmissionē heredes. Sed qm̄ ꝛ de illa iu-
dęi mlti crediderūt ꝛ credituri sūt: nã inde Act.2.g. et.4.a.
erãt ꝛ apli: inde tot milia q̄ i hierusalē apo
stolis sociata sūt: inde ecclesię de q̄bus ad
galathas dicit: Erã aũt ignot⁹ facie eccle- Gal.1.d.
sijs iudęę q̄ sūt i christo. Uñ ꝛ lapidē angu Ps.117.
larē in psalmis appellatū dñm sic intpreta
tur/q̄ duos parietes in seipso ꝯiūxerit/cir- Eph.2.c.
cūcisiõis videlicet ꝛ p̄putij: vt duos ꝯderet
in se in vnū/nouū hoiem faciēs pacē/ꝛ com
mutaret vtrosqꝫ i vno corpe deo/p crucem
interficiēs inimicitias i semetipso/ꝛ veniēs
euãgeliȥare pacē his q̄ longe ꝛ his q̄ prope
.i. gētibus longe/ ꝛ iudęis ppe: Ipse ē eñ
pax nřa q̄ fecit vtraqꝫ vnū. Merito ꝛ iste
ppheta/filios iuda ponēs p iudęis/ꝛ fili-
os isrł p gētib⁹: Et cõgregabunꝉ inq̄t filij Osee.1.d.
iudę ꝛ filij isrł pariꝉ/ ꝛ ponēt sibimet caput
vnū/ꝛ ascēdēt de terra. Huic itaqꝫ pphetię
tam manifestę ipso rerū effectu declaratę
q̄sq̄s ꝯdicit: nõ solū pphetiicis/ verūetiam
aplicis litteris: nec solū quibuslibet litteriꝉ/
verūetiã rebus impletis/ꝛ clarissima luce
pfusis/impudētissime ꝯdicit. Aliq̄d q̄ for-

tassis diligẽtio ris reqrebat intẽtionis iu/
dę factum: vt hęc fornicaria q̃ significat ec/
Geñ.38. clesiam de gentiliũ supstitionũ ꝓstitutio/
ne collectã / in habitu mulieris illius q̃ tha
mar appellata est poscit agnosci: hic autẽ
cũ ipsa scriptura se aperiat / cũcꝫ aplõꝝ ꝯso
nantib⁹ litteris illustret / qd hic vlter⁹ im/
moramur: Ac nõ iam videm⁹ qd restat de
famulo dei moyse: quid etiã ipsa significẽt
quę faustus obiecit? Ca. XC

Exodi. 2. Quod eñ fratrem defendẽs occidit
egyptiũ / cuius facillime occurrit /
iniuriosum nobis in hac pegrina/
tione diabolũ a dño christo nobis defen/
sis occidi. Qꝫ vo in arena obruit interem/
ptum / manifestũ est eius iam morticinam
ꝑsentiã in eis latere qui non habẽt stabile
fundamentũ. Unde ecclesiã dñs super pe/
tram ędificat: ⁊ eos qui audiũt verbũ eius
Matth. 7. d. ⁊ faciũt / comparat prudẽti viro / qui ędifi/
cat domũ sup petrã / ne temptatiõib⁹ cedat
et corruat. Illos aũt q̃ audiũt ⁊ nõ faciunt
cõparat stulto ędificãti sup arenã / cui⁹ tẽ/
ptata dom⁹ ruina fit magna. Ca. XCI

Exo. 3. et. 12. Quod vo expoliauit egyptios ius/
su domini dei sui / nihil nisi iustissi/
me iubẽtis: qd ꝑfigurauerit / iã in
De doctrina christiana lib. 2. ca. 40. cũ se. qbusdã libris q̃s de doctrina christiana ꝑ/
notaui / quãtũ mihi tũc occurrit me recolo
posuisse: ꝙ auro / argẽto / ⁊ veste egyptioꝝ
significatę sint q̃dã doctrinę q̃ in ipsa ꝯsue
tudine gentiũ nõ inutili studio discantur.
Sed siue h significet / siue illud qd ex ipsis
gentib⁹ alię pciosę tanq̃ vasa aurea ⁊ argẽ
tea cũ suis itacꝫ corpib⁹ qd vestes signifi/
cant / adiũgũt se ppło dei simul de h sęculo
tanq̃ de egypto liberẽt: Siue hoc q̃ siue il/
lud / siue aliqd aliud hic fuerit figuratum:
certũ est tñ eis q̃ has litteras pie legũt / nõ
frustra necꝫ sine ꝓnũciatiõe futuroꝝ esse il/
la iussa / facta / conscripta. Ca. XCII

Iam porro de bellis q̃ p moysen ge
sta sũt / nimis longũ est oĩa ptracta
Exodi. 17. re. Satis q̃ sit ꝙ de illo bello gesto
cũ amalech / iam superi⁹ in h ipso ope q̃ fau
sto rñdeo / quãtũ satis ꝓ suscepto negocio
videbat / qd ꝓphetię ꝓmitteret / qd myste/
rij ꝯtineret exposui: Nũc illud videam⁹ in
q̃ crudelitatis vitiũ solẽt obijcere moysi / vł
inimici harũ litterarũ / vel expertes oĩm litte
rarũ: qd q̃dem faustus non expresse posuit
cũ diceret: Crudelia mł̃ta ⁊ mãdarit ⁊ fece
rit. Sed qꝛ noui qd maxime ⁊ inuidiose ia/
ctare ꝯsueuerit: ideo ipse h commemoraui
superiuscꝫ defẽdi: ne q̃cꝫ in eo facto ẽẽ cri/
minis / vel ipsi manichei q̃ corrigi vellẽt / vł
quiscꝫ alius imperitoꝝ aut impioꝝ puta/
rẽt. Nũc aũt qd etiã ꝓpheticę significatio/ Exodi. 32.
nis habuerit reqrendũ est: ꝙ ex eis multos
qui sibi absente ipso idolũ fabricauerũt / si/
ne vlla cuiuscꝫ necessitudinis distinctione
iussit interimi. Facile ẽ vt intelligat homi/
nũ illoꝝ interemptionẽ / significare vitioꝝ
taliũ insecutionẽ: q̃lib⁹ illi ad eandẽ idola/
triam defluxerũt. In talia quippe vitia sę/
uire nos iubet psalm⁹ / cũ dicit: Irascimini Ps. 4.
et nolite peccare. In talia vitia sęuire nos
iubet aplš / cũ dicit: Mortificate mẽbra ve Col. 3. a.
stra q̃ sũt sup terrã: fornicationẽ / immũdi/
ciã / luxuriã / ꝯcupiscẽtiã malã / ⁊ auariciam
quę est idoloꝝ seruitus. Ca. XCIII

Sed qd sibi velit qd ꝓus fecit / vt ip
sum vitulũ igne cõbureret / minu/
tatim ꝯcideret / ⁊ i aquã spargeret / Exodi. 32.
et potũ ppło daret: maiorẽ intẽtionẽ ꝑscru/
tandę significatiõis inqrit. Si eñ tabulas
q̃s digito dei / h est opatiõe spũssancti scri/
ptas accępat / ideo fregit: qꝛ indignos eos
qbus eas legeret iudicauit: si denicꝫ vt ab
eis ille vitulus penit⁹ aboleret / incẽdit eũ /
cõtriuit / in aq̃ sparsit atcꝫ submersit: vt qd
et potũ h ppło dedit? Quẽ nõ excitet factũ
h ad inqrendã ⁊ intelligẽdã ꝓpheticam si/
gnificationẽ? Occurrat q̃ iam intẽtis mẽti
bus / tanq̃ diaboli corpus i vitulo. i. hoies
in oĩb⁹ gẽtib⁹ qbus ad hęc sacrilegia / caput
h est auctor ẽ diabolus: Aureũ ꝓpterea / qꝛ
videnł idolatrię ritus velut a sapiẽtib⁹ in/
stituti. De qb⁹ dicit aplš: Qm̃ cognoscen Roma. 1. c.
tes deũ nõ sicut deũ glorificauerũt aut gra/
tias ęgerũt / sed euanuerũt i cogitatiõibus
suis / ⁊ obscuratũ est insipiẽs cor eoꝝ: dicẽ/
tes se esse sapiẽtes stulti facti sũt: ⁊ imuta/
uerũt gloriã incorruptibił dei / in similitu/
dinẽ imaginis corruptibilis hois / ⁊ volu/
crũ / ⁊ q̃drupedũ / ⁊ serpẽtũ. Ex hac q̃si sapi
entia iste vitulus aure⁹ / q̃lia solebãt egyp/
tioꝝ etiã ipsi ꝓmates / ⁊ tanq̃ docti hoies
adorare figmenta. Hoc ergo vitulo signi/
ficatũ est omne corpus: id est omnis socie/
tas gentiliũ / idolatrię deditorum. Hanc sa
crilegam societatem domin⁹ christus illo
igne comburit / de quo in euangelio dicit:
Ignẽ veni mittere in terrã: vt qm̃ nõ est q̃ Luce. 12. f.
se abscondat a calore eius: dũ in eũ credũt Ps. 18.
gentes / igne virtutis eius diabolica i eis for

ma soluat: Totū deinde corp⁹ illō cōminui tur .i. ab illa malę ꝯspirationis ꝯflatiōe dississum/ vbo veritat humiliat: ⁊ cōminutū in aq̄ mittit/ vt eos israelitę .i. euāgelij p̄di catores ex baptismo i sua mēbra/ h̄ ē in corpus dn̄icū trāsferāt. Quoꝝ israelitarū petro/ de ipsis gētib⁹ dictū est: Macta ⁊ manduca: Quare nō etiā/ cōcide ⁊ bibe? Ita ille vitulus p ignē ẓeli ⁊ aciē verbi ⁊ aquam baptismi/ ab eis poti⁹ quos absorbere conabatur absorptus est.

Act. 10. b.

Ca. XCIIII

Si q̄ hęc q̄ loca scripturarū de q̄b⁹ eisdē scripturis calūniant heretici pscrutata et q̄dāmodo introgata: quāto vident obscuriora tanto mirabilio res in se mysterioꝝ thesauros latere rn̄dēt: quāto magis impioꝝ blasphema ora obmutescere oino debent/ cū ꝯpulant aptissima veritate: ꝯtra quā ꝓuocato spū quid mussitent nō inueniūt: ⁊ malūt miseri manifestatione eius suas fauces obturari/ q̄ suauitate pect⁹ impleri. Christū igit sonant hęc oia: caput illud qd ascēdit i cęlū: ⁊ h̄ corpus ei⁹ qd vsq̄ i finē laborat i terra/ scribētium litteras vere sacras ois parturiuit intētio: Nec esse q̄cq̄ credēdū ē lib:oꝝ ꝓpheticoꝝ ꝯtextiōe narratū/ qd nō significet aliq̄d futuroꝝ: nisi q̄ ideo posita sūt/ vt ex eis q̄dāmodo religent ea q̄ illū regē ꝑplmq̄ ei⁹/ siue ꝓprijs/ siue figuratis locutiōib⁹ rebusve ꝓnūciēt. Sicut eñ in citharis ⁊ huiuscemodi organis musicis/ nō quidē oia q̄ tāgunt canoꝝ aliq̄d resonāt/ sed tm̄ chordę: cętera tñ in toto citharę corpe ideo fabricata sūt/ vt esset vbi vincirent/ vñ ⁊ q̄ tēderēt illę q̄s ad cantilenę suauitatē modulatur⁹ ⁊ pcussur⁹ ē artifex: ita i his ꝓpheticis narratiōib⁹ q̄ de reb⁹ gestis hoim ꝓphetico spū deligūt/ aut aliq̄d iam sonāt significatiōe futuroꝝ: aut si nihil tale significāt/ ad h̄ interponunt vt sit vñ illa significātia tanq̄ sonātia connectantur.

Ca. XCV

Has aūt rerū gestarum allegoricas narratiōes/ si nolūt heretici sicut a nobis exponunt accipe/ vel etiā nihil eas nisi qd ꝓprie sonāt significare ꝯtēdūt: non est luctādū cū hoib⁹ q̄ dicūt: Non sapit palato meo qd sape dicis tuo: dū tñ ea q̄ diuinitus p̄cipiunt/ aut mores pietatēq̄ formare/ aut aliq̄d figurate significare vel credāt vel intelligant: aut vtrūq̄ poti⁹ q̄ neutrū/ dū tñ et ipsa q̄ figurate dicta vel facta intelligant ad eosdē mores bonos pietatēq̄ referāt. Ac p h̄ etiā si manicheis vel q̄busq̄ alijs de his figuris rerū gestarū noster displicet intellect⁹ vel ratio vel opinio: illud sufficiat q patres nr̄os q̄b⁹ deus perhibet bonę vitę atq̄ i suis p̄ceptis obediētię testimoniū/ ea veritatis regula defēdunt/ quę nisi prauis ⁊ distortis cordib⁹ displicere nō possit: et q ea scriptura cui puersitas erroris illi⁹ inimica ē/ in q̄buslibet hoim factis quę vel laudauit vel arguit vel tm̄ narrata nobis iudicāda ꝓposuit: ipsa inculpabilis venerabilisq̄ persistit.

Ca. XCVI

Quid vo vtili⁹ atq̄ salubri⁹ pie legētib⁹ vel audiētib⁹ illas sacras litteras ꝯsuli ac ꝓspici potuit: q̄ vt nō solū in eis laudabiles hoies ad imitādū/ ⁊ reprehēsibiles ad cauēdū ꝓponerent? Uerūetiā quędā bonoꝝ declinatiōes ⁊ lapsū in malū/ siue inde id ē denuo correcti in viā redeāt/ siue irreuocabiles maneāt: et rursus q̄dā maloꝝ mutatiōes ⁊ ꝓfectus i bonū/ siue pseueraturi/ siue in p̄stina iterū relapsuri: vt neq̄ iusti i supbiā securitate extollātur: nec iniq̄ ꝯtra medicinā desperatiōe obdurent: At illa q̄ neq̄ ad imitādū neq̄ ad cauēdū facta hoim pnnēt/ ⁊ tñ in sctā scriptura reperiunt/ aut ad illā ꝯnexionē posita sūt/ q̄b⁹ occasiōib⁹ ad res necessarias veniat: aut eoipso q̄ vident supflua satis admonēt/ i eis q̄ri oportere mystice alicui⁹ significatiōis oraculū. Neq̄ eñ de his libris loq̄mur/ in q̄b⁹ nulla vel pauca ac nō multa aptissima ꝓphetico spū prenūciata: iam q̄ ipsis reb⁹ impletis auctoritatē diuinā fidelissima ⁊ p̄clarissima veritatis luce testantur: vt oino desipiat q̄sq̄s eos supflue vel q̄si fatue locutos aliq̄d putat: q̄b⁹ nō solū oia hoim ingenioꝝq̄ genera subdita videt: verūetiā h̄ ab eis p̄dictū legit pfectūq̄ cognoscit.

Ca. XCVII

Unq̄d nā q̄ si q̄sq̄ legēs factū dauid/ cui⁹ eū dn̄o arguēte ac mināte pęnituit/ inde sibi ad peccādū fomitē prębeat: illa scriptura culpāda ē/ ac nō tāto seuери⁹ ille dānād⁹: quāto poti⁹ ad se vulnerandū aut occidēdū/ abuti voluit ea re quę ad sanādū liberādūq̄ ꝯscripta ē? Qr eñ homines i petm̄ lapsi/ vel supbia negligūt pęnitētię medicinā/ vel recipiēdę salutis venięq̄ ꝓmerēdę diffidētia penit⁹ pereūt: de tanto viro exēplū ꝓpositū est quo sanent

2. Reg. 11. et. 12.

ęgroti: non quo hi qui sani sunt saucient.
Neq̃ eñ medicinę vitiū est/si vel insani se
ipsos/vel maligni alios ferramētis medici
nalibus perimant. Ca. XCVIII

A Sed tñ patres nostri p̄triarchę atq̃
ꝓphetę/ qb⁹ tā illustre testimoni
um sanctitatꝭ atq̃ pietatis ea scri
ptura perhibet/quā saluti generis huma
ni diuinit⁹ dispensatā nō negat: nisi quis
quis aut eam nescit aut omnē sensum ra
tionalis ꝯsideratiōis amisit/ etiā si libidi
nosi ꝛ crudeles fuissent/sicut eos manicheo
rū error vel potius furor accusat. Non etiā
sic non dico electis eoꝝ/sed ipo etiā deo il
loꝝ demonstrarent esse meliores. Nonne
Gen.16. melius ē cū pellice volutari virū cū fęmina:
q̃ esse sincerissimā lucē/ et miscēdo se tene
bris inqnari? Ecce hō auaricię ac ventris
Gen.12. et.20. causa vxorē suā sororē mētit⁹/in alioꝝ ꝯcu
bitū vendidit: quāto ille peior ꝛ execrabili
or ē/qui naturā suā ad libidinē desiderātiū
simulādo coaptatā/ gratis eis polluendā
B corrūpēdāq̃ subiecit? Jam cū filiab⁹ q̄ etiā
Gen.19. sciens ꝯcubuerit: nōne min⁹ mali ppetrat/
q̃ qui mēbra sua omniū taliū peiorūq̃ tur
pitudinū libidinib⁹ miscet? Quid eñ tale
ab imūdis flagitiosisq̃ cōmittit: vbi nō de
us vester manichei turpitudinib⁹ oib⁹ pol
Gen.30. luat? Deniq̃ si vere iacob/vt ait faust⁹/int
quattuor vxores fęda ꝯcupiscentia tanq̃
hircus erraret/nullā ꝓpaginis curā gerēs/
sed lasciuę soli⁹ voluptatꝭ: quāto min⁹ mi
ser esset deo vřo/q̄ nō solū in ipso ꝛ in eius
quattuor vxorib⁹ oē illud dedecus luxurię
pateret/oib⁹ eoꝝ corpib⁹ motibusq̃ ꝯcret⁹:
sed in ipso hirco quē viro illi sordid⁹ cōpa
rauit/omnē illū genitalē motū calorēq̃ p
petit? Et vbiq̃ turpi ꝯditiōe ꝑmixt⁹/ in ca
C pro inflammat/ in capra seminat/ in hędo
Gen.38. generat. Ac p h̄ etsi iudas nō tñ fornicat:
sed etiā sciēs nur⁹ suę nefari⁹ incestator exi
steret: in illius q̃ incesti libidine de⁹ vester
2.Reg.12. hęreret/ sorderet/arderet. Dauid autē ini
qtatꝭ pęnituit q̄ vxorē adamauerit alienā
virūq̃ ei⁹ mādaret occidi: At v̄o deū vřm
qñ pęnitebit q̄ a tartareo genere masculi
no ac fęminino p̄ncipū tenebrarū adama
tus/ eoꝝ libidini sua mēbra ꝯcessit: nec ma
ritū cui⁹ ꝯiugē adamauerat/sed suos filios
in mēbris demonū/a qbus demonib⁹ ipse
fuerat adamat⁹ occidit. Sed etsi nō pęni
tuisset dauid/nec iusticię sanitatē tali me
dicina recępisset: etiam sic isto deo mani
cheoꝝ melior extitisset. Juste quippe vno
ipso facto putem⁹/et alijs talibus qōlibet
q̃ multa vnus hō posset admittere: Ille
aūt in oib⁹ omniū talib⁹ factis cōmixtionē
illā mēbroꝝ suoꝝ turpari polluiq̃ ꝯuincit. D
Et osee ꝓpheta accusat a fausto: q̄ si mere Osee.1.
tricē turpi ꝯcupiscētia captiuat⁹ adamas
set atq̃ duxisset/aias certe amboꝝ ꝛ lasciui
amatoris/ꝛ obscęnę meretricꝭ partes ꝛ mē
bra naturāq̃ dei vestri esse p̄dicatis. Illa
eñ meretrix: qd eñ ambiā verbis/ꝛ nō pla
ne dicā/illa meretrix esset de⁹ vester. Neq̃
eñ potestis dicere q̄ seruata atq̃ incorru
pta suę sanctitate naturę illi meretricio cor
pori nō ligat⁹/sed p̄sentat⁹ incideret: sed in
qnatissima esse ista mēbra dei vři/ et ob h̄
magna purgatiōe indigere fatemini. Illa
ḡ meretrix de q̄ hoiem dei audetꝭ arguere/
de⁹ vester esset: etiā si nō esset in meli⁹ casto
ꝯiugio cōmutata: aut si nō vultis particu
lam certe dei vři licet minā nō negatꝭ illā
aiam meretricis. Hoc ḡ iā melior deo vřo:
qm̄ ipsa vna meretrix esset: ille aūt ꝯditio
ne sua illi⁹ cōmixtiōes vniuso generi tene
brarū in oib⁹ meretricib⁹ ꝓstituit: in oibus
deniq̃ marib⁹ ac fęminis late variēq̃ for
nicantib⁹/et sese corrūpētib⁹ volutat/solui
tur/ illigat: rursus in eaꝝ fętib⁹ volutādus
soluēdus/ligādus: donec ad vltimū globū
pars imūdissima dei vři tanq̃ inexpiabilis
meretrix pducat. Hęc scilicet mala/has tur
pitudines / hęc dedecora a membris suis
deus vester amouere nō potuit: et hostis
imanis necessitate cōpulsus ad ista puenit.
Neq̃ eñ potuit interimere iniuriosū atq̃
violentū suis vel ciuib⁹ vel partib⁹ saluis. E
Quāto ḡ ille melior/q̄ occiso ęgyptio fra Exodi.2.
trē defendit illęsū/quem mirabili vanitate
faust⁹ arguit: et deū suū mirabiliore cęcita
te nō respicit. Quāto meli⁹ ipe vasa aurea Exo.3.et.12.
et argētea abstulisset de gēte ęgyptioꝝ/ q̃
ei⁹ mēbra depdaret gēs tenebraꝝ: et tñ cū
bellū tā miseꝝ ipse gessisset/ cultores ei⁹ fa
mulo dei nři obijciūt q̄ bella gesserit: i qb⁹ Exodi.17.
semp cū suis oib⁹ victor de hostib⁹ triūpha
uit: q̄ captiui vel captiuę moyse belligeran
te de populo israel duci potuerūt: qd̄ ꝛ de
us vester si potuisset/ vtiq̃ fecisset. Hoc er
go non est malos arguere: sed felicioribus
inuidere. Quę autem crudelitas moysi q̄
in populū qui grauiter I deum peccauerat

gladio vindicauit: cui⁹ tñ pctí veniã se pro illis etiã diuine vindicte offerẽs deprecat⁹ ẽ. Uerũtñ si ⁊ hõ nõ misericordit̃ sꝫ crudelit̃ fecisset: etiã sic melior deo vr̃o esset. Neq₃ eñ quenq₃ suoꝝ innocẽtiũ ⁊ obediẽtiũ / si ad hostis cuneũ dirũpẽdũ missus fuisset ⁊ captiuat⁹ / vllo modo cũ postea si vicisset / ipse dãnaret: qđ factur⁹ ẽ de⁹ iste de sua parte quã ꝯfiget in globo: q₂ obediuit iubẽti: q₂ in hostiles cuneos ꝑ salute regni ei⁹ ꝓposita sua morte ꝓcessit. Sed i hac inqt serie seculoꝝ iã malis ꝑmixta atq₃ ꝯcreta nõ obtẽperauit ꝓceptis: Queram⁹ q̃re? Si ꝓpria volũtate / vera culpa ⁊ iusta pena: sed iam si volũtas ẽ rea / nulla est ad peccandũ natura ꝯtraria: et ideo manicheoꝝ omnis cõuicta est ⁊ euersa fallacia. Si autẽ ab hoste oppressa: q̃ missa est / si alieno malo supata cui resistere nõ valuerat / iniq̃ pena ⁊ magna crudelitas. Sed ad excusandũ ꝓfertur dei necessitas: talẽ colant deũ / q̃ nolũt colere deũ. Sane qđ fatẽdũ ẽ / etiã ipsi cultores ei⁹ q̃uis talẽ deũ colẽdo sint pessimi: meliores tñ illo sũt q̃ saltẽ sũt: ille aũt nihil ẽ nisi fictio falsitat̃ / ⁊ cogitatio vanitat̃. Sed iã cetera fausti arguta delyramẽta videam⁹.

Explicit liber vicesimussecũdus. Incipit liber vicesimustertius.

f Austus dixit. (Ca. I. Disputãti mihi aliq̃n / q̃dã ex numerosa plebe ridẽs ait: Accipis iesũ de maria natũ? Cui ego. Quẽ nã inquã dic̃ iesũ? Nã plures in hebreismo fuerũt iesus. Un⁹
Exodi. 24. c. q̃dẽ naue fili⁹ / discipulus moysi: alt̃ vo fili⁹
Aggei. 1. a iosade sacerdot̃ magni: itẽ ali⁹ q̃ dict⁹ ẽ filius dauid: ali⁹ vo fili⁹ dei: Quẽ nã ꝗ istorũ de maria natũ queris ex me vtrũ accipiã? Utiq₃ inqt filiũ dei. Cui ego: Et quo auctore / q̃ve mgr̃o docẽte istud accipiã? At ille: mattheo inqt. Cui rursũ ego. Quid eñ
Matth. 1. a. matthe⁹ scripsit? Et ille. Liber generatiõis iesu christi filij dauid filij abraã ⁊c. Tũ ego: Putauerã inquã q₂ eẽs dictur⁹: Liber generationũ iesu christi filij dei: ⁊ me parauerã ad ꝯscribẽdũ: sed q₂ nũc fidelit̃ capitulũ memorasti / admonẽdus tñ es / vt id qđ recitasti ꝯsideres. Neq₃ eñ matthe⁹ hic dei filij generationẽ scribere fatet̃ instituisse / sed filij dauid. Ca. II.

v T ꝗ huic interim dicẽti credã / fili⁹ dauid erit mihi de maria nat⁹ / adhuc de dei filio in hõ oi generatiõis textu nulla fit mẽtio / vsq₃ ad baptismũ. s. frustraq₃ calũniã vos ingeritis scriptori: tanq₃ dei ille filiũ in vtero mulier̃ incluserit. At vo hic clamitat vt videtur / ⁊ in scriptione ipsa sua se prorsus ab hõ sacrilegio vendicat / dauid filiũ ꝓhibens ex illa stirpe oriũdũ se scripsisse / nõ filiũ dei. Nã iesũ q̃dem eũ qui sit fili⁹ dei / si sic scriptoris hui⁹ mẽtẽ ꝓpositũq₃ ꝯsideres / nõ tam ille ꝺ maria vgine vult nos accipe ꝯcreatũ / q̃ factũ aliq̃n ꝑ baptismũ apud fluẽta iordanis̃. Ilic eñ dicit baptizatũ a iohãne eũ quẽ dauid in exordio filiũ designauit: factũ aliq̃n esse filiũ dei / post ãnos dũtaxat / ſm luce fidẽ / ferme trigĩta / vbi ⁊ vox tũc audita ẽ dicẽs ad eũ: Fili⁹ me⁹ es tu / ego hodie genui Luce. 3. e.
te. Uides ꝗ id q̃ ãn ãnos triginta / vt huic Matth. 3.
videt̃ / de maria natũ ẽ / nõ eẽ ipsũ filiũ dei: sed id qđ de baptismo postea factũ est ad iordanẽ. i. hoĩem nouũ / tanq₃ i nob cũ credim⁹ ad deũ ex gẽtilitat̃ errore ꝯuersi: qđ ipsũ tñ nescio vtrũ sat̃ cũ ea fide faciat quã vos catholicã noiat̃: Sed interim sic mattheo videt̃ si sũt ipsi⁹ hec. Neq₃ eñ vsq₃ in parturitiõib⁹ marie dictũ legit̃ illud: Fili⁹ Ps. 2.
me⁹ es tu / ego hodie genui te: aut: Hic est Luce. 3. e
filius me⁹ dilectissim⁹ in q̃ bene cõplacui: sed in explatiõe eius apud iordanẽ. Qđ si et tu credas / ita vt scriptũ ẽ / eris iam q̃dẽ matthean⁹: sic eñ mihi dicendũ est / catholicus vo nequaq₃. Nam catholicã fidẽ no- Al. matthi-
uim⁹: que tãto longe abest ab hac ꝓfessione matthei / quãto ꝓcul ẽ ⁊ a vero. Siq̃dẽ symbolũ vestrũ ita se habet / vt credatis in iesum christũ filiũ dei / q̃ sit natus ex virgine maria: vestrũ ergo ẽ de maria accipe filium dei: matthei ab iordane / nr̃m ex deo: ac ꝑ hõ tam vobis matthe⁹ si hec eius ꝓ certo sũt / ꝯtrari⁹ ẽ i ꝓfessiõe ista sua q̃ nob: nisi q̃ paulo prudẽtior vob iuẽt⁹ ẽ / ⁊ ortũ ex feminco sexu dauid filio ascriberet mag̃ q̃ filio dei. Quapropt̃ de duob⁹ vos vnũ fateri oportet: aut hũc nõ eẽ mattheũ q̃ hec videt̃ asserere: aut vos nõ tenere ap̃licã fidẽ.

n Os vo q̃uis de hac s̃nia (Ca. III nemo ꝓrsus deijciat ex deo accipiendi filiũ dei: tñ vt multũ imprudẽtie ꝯcedam⁹ / vt adigamur ⁊ falsis credere ex iordane nob erit factus iesus dei fili⁹ / q̃

natus ex vtero mulierl: quoquo nec ipse quidē
ille quē maria peperit si vllus erat/ recte da
uid filius appellet: nisi eū cōstet ex patre io/
seph seminatū. Qd q2 negatis: illud etiā
fateamini necesse ē/ne ipsum quidem esse da
uid filiū: qm quidē generatio abraam vsq3
ad dauid/ et a dauid ioseph adusq3 deduci
tur/ p oēs .s. hebreo2 patres: ex quo q2 ie/
sus cōceptus nō est/ vt legit: nec filius erit da
uid/ longeq3 demēs est/ qui quē sine coitu
ioseph de maria natū dictur9 erat: hunc in
pncipio posuerit esse filiū dauid. Cū ḡ ne
ipse quidem qui sit ex maria genit9/ dauid re
cte fili9 appellaret: q2 nō sit nat9 ex ioseph
quāto magis filius dei. Ca. IIII

p Roinde nec virginis ipsi9 origo ex
hac tribu fuisse monstrat/ vñ con/
stat esse dauid: Dico aūt indā/ de q̄
iudei reges: sed ex tribu leui vnde sacerdo/
tes: qd ipsum palā ē: q2 eadē patrē habue
rit sacerdotē quēdā noie ioachim/ cui9 tñ i
hac generatiōe nulla vsq3 habita mētio ē.
Quō ergo ad hāc dauidice cognatiōis p/
sapiē maria ptinere dicet/ i qua eā nec pa/
trē habere videas/ nec maritū? Ac p h nec
ille dauid fili9 erit qsqs ex eadē nascit: nisi
eius hāc genitricē sic admoueas ioseph/ vt
eius aut filia probet aut cōiunx. Ca. V

a Augustinus respōdit. Fides
catholica eadēq3 aplica cōfitet/ dñz
nostr2 & saluatorē iesū christū/ & fili
um dei esse fm diuinitatē/ & filiū dauid fm
carnē: qd ita pbam9 ex euāgelicis & aplicis
litteris/ vt nemo possit cōdicere pbationi/
bus nostris: nisi q ipsis litteris cōdicit: non
sicut sibi faustus iste pposuit nescio quem
pauca vba dixisse: et cōtra eiusdē fausti ver
sipellis astutias nulla postea testimonia p
tulisse. Qd ego cū fecero/ nihil ei qd respō
deāt remanebit: nisi illud quo vim manife
stissime veritatis in scripturis sctis expres/
se illudē atq3 euitare conat: vt falsa illa &
diuinis codicib9 immissa rideāt. Quā de/
mentiā furiosamq3 psumptionē & audaciā
iam superi9 in h ope quātū sufficere visū ē
refutaui: nec eadē repetere oportet/ vt mo
dū sermonis etiā cogitem9. Quid igit op9
est dispersa p scripturas oēs querere atq3
colligere testimonia/ qbus cōistū pbemus
in libris maxime diuineq3 auctoritatl/ eun
dē dici filiū dei vnigenitū semp deū apud
deū: qui dicit etiā fili9 dauid/ pter accep/
tam formā serui ex virgine maria cōiuge io/
seph? Nunc interim q2 de mattheo voluit
disputare: nec a me tot9 matthei liber huic
sermoni inseri potest: legat q voluerit/ & vi/
deat quēadmodū mattheus eū/ quē parē/
tes eius enumeratur9 dicit filiū dauid/ nar
rando vsq3 ad passionē resurrectionēq3 per
ducat: nec aliū q ipsum dicat a virgie ma/
ria de spiritusancto cōceptū & natū. Cui rei
adhibet & testimoniū de ppheta: Ecce vir/ Esaie.7.c.
go accipiet in vtero & pariet filiū/ & vocabi Matth.1.d.
tur nomē eius emanuel/ qd est interpreta/
tū/ nobiscū deus. Eūdēq3 baptizatū a io/
hāne/ audisse de celo: Hic ē filius me9 dile Matth.3.d
ctus/ in quo mihi cōplacui: de quo dictum
erat iam ex partu virginis/ nobiscū deus.
Nisi forte visū sit fausto min9 esse q dict9
est de9: q q dictus ē fili9 dei. Ex h eīn cōij/
cere conat9 est mattheo nō esse visū q fili9
dei factus sit/ nisi ex baptismo: q2 ibi facta
est vox de celo: Hic ē filius me9: cum idem
euāgelista etiā superi9 adhibuerit diuinū
ex ppheta testimoniū/ vbi ipe partus vir/
ginis appellat9 est/ nobiscū de9. Ca. VI

b Unc sane miserū delere garrulum
debem9 intueri atq3 obseruare nō
ptermittentē vbi potuerit lectori
vaniloquio2 suo2 etiam de scripturarū te
stimonijs nebulas effundere falsitatis: si/
cut de abraā dixit/ q deo nō crediderat de
sara sibi filiū pmittēti/ qñ cum ancilla cōcu/ Gen.17.et.16.
buit: cū scriptura testet/ nondū illi partum
sare fuisse pmissum: vel q vxorē suam so/
rorem mentit9 sit: cū genus sare nusq3 in il/ Gen.12.&.20.
lis litteris legerit/ quib9 de hac re fides ha
benda ē: et de filio ei9 isaac/ q etiam ipse re
beccā falso dixerit sororē suā/ cum gen9 ei9 Gen.26.
ibi aperte scriptū sit: et de iacob q quoti/
die certamē esset inter quattuo2 eius vxo/
res/ quenā illū de agro veniētē prio2 ad cō Gen.30.
cubitū raperet: qd illuc nusq3 legisse cōuicit.
Ecce qlis homo mēdaces diuino2 libro2ū
scripto2es se odisse gloriat: qui etiā de euā
gelio tante auctoritatl culmine oib9 noto/
mentiri sic audet: vt nō mattheū ne aplici
nois pondere cōprimat/ sed nescio quē ali/
um sub matthei noie velit putari scripsisse
de christo/ qd nō vult credere: et qd calum
niosa versutia refutare conat. Ca. VII

f Ic ḡ de celo dictū ē sup aquā iorda
nis: Hic ē fili9 me9 dilect9 in q mihi Matth.3.
cōplacui: quēadmodū dictū est & i

monte: Nec𝔮 em̄ q𝔯 et ibi de cęlo vox ipsa
sonuit/ filꝰ dei ante nō fuit: qn̄quidē ex vtero
Phil.2.a. ꝟginis ille accepit formā ſui: qui cū in for/
ma dei eſſet/ nō rapinā arbitratꝰ eſt eſſe ęq̄
lis deo. Denic𝔮 ipse apl's paulus alio loco
Gal.4.a. aptiſſime dicit: Cū aūt venit plenitudo tē/
poris/ misit deus filiū suū/ factū ex muliere
factū sub lege: mulierē. s. more locutionis
hebraicę fęminā appellās. Ipse est ḡ filius
dei/ q̄ ⁊ dn̄s dauid ſm diuinitatē: et idem
ipse filius dauid ex semie dauid ſm carnē.
Qd̄ si nobis credere nō ꝓdeſſet/ nō h̄ tam
attente idem apl's timotheo cōmēdaret di
2.timoth.2.b cens: Memor esto christū iesum resurrexiſ
se a mortuis ex semine dauid ſm euāgeliū
Gal.1.b. meū: Cōtra qd̄ euāgeliū quiſq̄s aliud an/
nūciauerit vt anathema sit/ magna cura fi
deles admonuit. Ca. VIII

Uid ergo iam moueat sancti euā/
q geliꝫ sectatorem/ ꝙ sine ꝯcubitu io/
seph/ christꝰ natus ex virgine filius
tamē dauid appellat̄: cū generationū seri/
em nō vsq̄ ad mariā ſ vsq̄ ad ioseph mat/
theus euāgelista ꝑducat? Primo/ q𝔯 maritꝰ
eius fuerat/ propt̄ virilē sexū potius hono/
randa ꝑsona: nec𝔮 em̄ quia ꝯcubitu nō ꝑ/
mixtus ideo nō maritꝰ/ cū ipse matthęꝰ nar
ret ab angelo mariā ꝯiugem ipsius appel/
latā: qui narrat ꝙ nō ipsius ꝯcubitu sed de
spū sancto ꝯcęperat. Qd̄ si non matthęus
apl's ista vera/ sed aliq̄s alius sub eiꝰ noīe/
sicut manichęi putāt/ ea falsa ꝯscriberet: ita
ne sibi etiā ipse in rebꝰ aptiſſimis/ et tā de
ꝓximo ꝯtextis ꝯtraria loqueret̄: vt quē di
ceret dauid filiū de maria virgine/ sine cu/
iusq̄ viri ꝯcubitu natū/ eiusdē parētes gra/
datim enumerās vsq̄ ad eū sine aliq̄ ratio
ne ꝑduceret: quē non cōmixtū marię ipse
dixiſſet? Si em̄ aliꝰ enumeraret ꝓgenerato
res christi a dauid vsq̄ ad ioseph/ dicēs eū
filiū dauid/ et alius eū sine vllius viri ꝯcu/
bitu ex maria virgine natū diceret/ nec eū
filium dauid appellaret: nec sic ꝯtinuo pu
tare deberemꝰ eos qui sibi hęc ꝯtraria lo/
cutos fuiſſe/ vt vel ambo vel vnus eoꝝ fal
sitatē ꝯuinceret̄. Cogitare em̄ deberemꝰ fie
ri potuiſſe vt ambo ꝟa dicerēt/ vt ⁊ ioseph
maritꝰ marię diceret̄/ habēs eā ꝯiugē ꝯtinē
ter: nō ꝯcubitu/ ſ3 affectu: ñ cōmixtiōe cor/
poꝝ/ ſ3 copulatiōe qd̄ est chariꝰ animoꝝ: ⁊
ideo non debuiſſe virum virginis matris
christi separari a serie parentū christi: et ip/
sam mariā aliquā de stirpe dauid venā san
guinis ducere/ vt caro christi etiā ex virgi/
ne ꝓcreata sine dauid semie eē nō poſſet.
Cum ꝟo vnus idemq̄ narrator vtrūq̄ di/
cat/ vtrūq̄ cōmendet/ ⁊ virū marię ioseph/
et christi virginē matrē/ et christū ex semie
dauid/ et ioseph in serie ꝓgeneratorū chri/
sti ex dauid: quid restat vt credat qui vult
diuino euāgelio q̄ hęreticoꝝ fabulis cre/
dere: nisi ⁊ mariā non fuiſſe extraneā a co/
gnatione dauid/ ⁊ eam ioseph coniugē nō
frustra appellatā/ ꝓpter ordinē sexus ⁊ ani
morū ꝯfęderationē: q̄uis ei non fuerit car/
ne cōmixtꝰ/ et ioseph potius ꝓpter digni/
tatē virilem ab ordine generationū illarū
non fuiſſe separandū: ne hoc ipso videret̄
ab illa fęmina separatꝰ cui eum ꝯiūgebat
mentis affectus: et ne hoīes fideles christi
id qd̄ sibi ꝯiuges carne miscent̄/ tam ma/
gnū i ꝯiugio deputarēt/ vt sine hoc ꝯiuges
eſſe non crederēt: sed potiꝰ discerēt fidelia
ꝯiugia/ multo familiariꝰ se adhęrere mēbris
christi/ quanto potuiſſent imitari paren/
tes christi. Ca. IX

Os credimꝰ etiā mariā fuiſſe in co/
n gnatiōe dauid: q𝔯 scripturis eis cre/
dimus quę vtrūq̄ dicūt: et christū
ex semine dauid ſm carnē/ ⁊ eiꝰ matrē ma
riam/ non cū viro ꝯcūbendo sed virginem.
Quiſq̄s itaq̄ dicit mariā ad ꝯsāguinitatē
dauid nō ꝑtinuiſſe/ manifestum est ꝙ istaꝝ
scripturarū tam excellenti auctoritati ob/
luctetur: ipse ꝟo conuincat nō eam perti/
nuiſſe ad semen dauid: et hoc ostendat/ nō
ex quibuscūq̄ litteris/ sed ecclesiasticis/ ca/
nonicis/ catholicis. Alię quippe apud nos
nō habent ad has tres vllum pondus au
ctoritatis. Ipsę sunt enim quas recępit et
tenet ecclesia toto orbe diffusa: quę ꝑ illas
est etiā ꝓphetata: ⁊ queādmodū ꝓmiſſa/
sic reddita. Ac per h̄ illd̄ qd̄ de generatiōe
marię faustus posuit/ ꝙ patrē habuerit ex
tribu leui sacerdotē quendā noīe ioachim/
canonicū nō est: non me ꝯstringit/ sed etiā
si hoc crederē ipsum potiꝰ ioachim dicerē
aliquo modo ad dauid sanguinē ꝑtinuiſſe
et aliq̄ modo ex tribu iuda i tribu leui fuiſ/
se adoptatū vel ipsū vel eiꝰ aliquē ꝓgene/
ratorē: vel certe in tribu leui ita natū vt de
stirpe dauid ꝯsanguitatē aliquā duceret:
sicut fieri potuiſſe idē faustꝰ fatet̄/ vt maria
de tribu leui eſſet: quā tn̄ ꝯstat traditā viro

ꝗ fuerit de stirpe dauid.i. de tribu iuda: et dicit ita potuisse accipe christū filiū dauid fuisse. Proinde si filia ioseph nupsisset in tribu leui / nō absurde diceret etiā filiꝰ dauid quisqꝫ de illa ⁊ in tribu leui natꝰ fuisset: ita si mat illius ioachim quē patrē marię faustus cōmemorat / de tribu iuda ⁊ genere dauid nupsit in tribu leui: non immerito ⁊ ioachim ⁊ maria ⁊ filiꝰ marię etiam sic ex dauid semine veracit perhibent. Hoc ꝗ potius vel tale aliqd credere / si illius apocryphę scripturę / vbi ioachim pat marię legitur auctoritate detinerer / ꝗ̄ mētiri euāgeliū in quo scriptū est: et iesum christū filium dei saluatorē nostrū ex semine dauid fm carnē per virginē mariam procreatū. Sufficit ergo nobis ꝙ scripturę que hꝰ dicunt ⁊ quibus credimꝰ / ab inimicis suis de nulla possunt falsitate cōuinci. Ca. X

Non mihi ꝗ vicissim dicat: Etsi ego non ostēdo mariā non fuisse de cognatione dauid / tu ꝙ inde fuerit ostende. Hoc enī ostendo clarissimo plane atqꝫ fortissimo documēto / ꝙ scriptura firmatissimę auctoritatꝭ / et christū dicit ex semine dauid / et eius matrē sine vllius concubitu virginē mariā. Quā ꝟo sibi faustus cuiusdā quasi turpitudinis visus ē verecundissimꝰ detestator / cū diceret: Frustra vos calūniam ingeritis scriptori / tanꝗ̄ dei ille filiū in vtero mulieris incluserit: non plane catholica fides quę christū dei filiū natum fm carnē credit ex virgine / vllo modo eundē dei filiū sic in vtero mulieris inclu dit / quasi extra nō sit / quasi celi ⁊ terrę administrationē deseruerit / q̄si a patre recesserit: sꝫ vos manichei corde illo quo nihil potestis nisi corporalia phantasmata cogitare: ista oīno non capitis / quō dei verbū / dei virtus atqꝫ sapiētia / in se manens et apud patrē ⁊ vniuersam creaturā regēs: pertendat a fine vsqꝫ ad finē fortiter ⁊ disponat oia suauiter. In cuius dispēsatiōis admirabili ⁊ ineffabili facilitate / sibi etiā matrē in terra disposuit: et propter seruos suos de corruptiōis seruitute liberandos / in ea formam serui hoc est mortale corpus accepit / acceptū monstrauit monstratūqꝫ et morte prostratū resurrectiōe sursum erexit / et tanꝗ̄ templū solutū iterꝫ edificauit. Uos tñ qui hęc credere q̄si sacrilega formidatis / non mēbra dei vestri in vtero virginis / sed in vteris omniū seminarū carnalium ab elephantis vsqꝫ ad muscas includitis: An ideo vobis videt vilior verus christus / quia sic verbū dicimꝰ carnem factū in vtero virginali / vt nulla sui cōmutatiōe in natura propria inuiolabilit permanēs / tēplum sibi hominē coaptarit: et ideo vobis charus est deus vester / quia tot vincul carnium colligatꝰ et inqnatus in illa parte ꝗ etiam in globo figēdus est / sine causa suppetias deprecat: aut etiam penitꝰ oppressus deprecari non sinitur.

Margin notes (left column): Math. 1. / Roma. 1. a. / 1. Cor. 1. d. / Sap. 8. a. / Phil. 2. a. / Joh. 2. d. ; (right column): Joh. 1. b.

Explicit liber vicesimustertius. Incipit liber vicesimusquartus.

Faustus dixit. Capi. I A

Quid ita hoiem negatis fieri a deo? Non qdem nos omnifariam hoiem a deo fieri penegamus: sed qs et qñ ⁊ quēadmodū fiat / hoc quęrimꝰ. Quāquidē sūt fm apostolū hoies duo: quoꝝ alterū quidē interdū exteriorē vocat / plerūqꝫ ꝟo terrenū / nōnunꝗ̄ etiā veterem: alterū ꝟo interiorē et celestē dicit ac nouum. Hoꝝ ꝗ vtrū fiat a deo / quęrimus. Quāquidem ⁊ natiuitatꝭ nostrę tēpora duo sūt. Unū illud quo nos irretitos carnalibꝰ vinculis in lucem hanc natura ꝓduxit. Alteꝝ ꝟo cū veritas nō ex errore ꝯuersos ad se regenerauit initiatos ad fidē. Qd tempus secūdę natiuitatis in euāgelio iesus significās dic: Nisi qs natꝰ fuerit denuo / nō potest videre regnū dei. Qd cū nichodemꝰ parum intelligēs hesitaret / ⁊ qualit id fieri posset pcōtaret: neqꝫ eñ posse hoiem senē in matris vterū introire ⁊ iterū nasci: Jesus ei respondens: Nisi quis natꝰ fuerit inqt ex aqua ⁊ spiritu / nō potest videre regnū dei. Et sequit: Qd nascitur de carne / caro est: et qd nascit de spiritu / spiritus est. Quapropt si et natiuitas non ea sola est qua in corpore gignit / sed ⁊ illa alia qre nascimur spiritu / nō minoreqꝫ cura est et hocipsum quęrere / in qua nam earum nos faciat deꝰ. Modus quoqꝫ nascēdi duplex est. Unus ille furoris ⁊ intemperantię ꝓprius / quo sumꝰ a generatoribꝰ turpiter ⁊ p libidinē sati. Alter ꝟo honestatis ⁊ sermonię / quo i christo iesu per spiritumsanctū sub bonoꝝ doctrinis disciplinati sumus ad fidē: vnde ois etiam religio et

Margin notes (right column): 2. Cor. 4. d. / 1. Cor. 15. f / Eph. 4. f. / Col. 3. b / Joh. 3. a.

maxime christiana/ad sacramētū rudes in/
fātes appellat. Qđ et ipsū significās apls
Gal.4.c. ait: Filioli mei quos iterū parturio donec
formeꝝ christ⁹ in vobiſ. Quare iam nō que
ritur/ vtꝝ deus hoiem faciat: sed qñ ⁊ quē/
admodū faciat: Nam si cū in vtero fingi/
mur/vt fere gentib⁹ placet ⁊ iudeis ⁊ ipsis
Gen.1.d. vobis/tūc nos deus format ad imaginem
suam/⁊ veteres nos facit ⁊ per furorē ac li/
bidinē creat: qđ haud scio vtrū diuinitati
eius ↄueniat. Si vo cū credim⁹ ⁊ ad melio
rem vitę ↄuertimur statū/tunc formamur
a deo/vt fere christo placet ⁊ eius aplis et
nobis: pfecto ⁊ bonos nos facit de⁹ ⁊ ho/
neste facit ac pure: quo qđ cōsētaneū/quid
ve ↄueniens magis sanctę eius ē venerabi
li maiestati. Qđ etsi et vos auctoritatem
pauli non spernitis: ex ipso vobiſ quęnam
B et qñ ⁊ quēadmodū de⁹ hoiem faciat osten
Eph.4.f. demuſ. Dič ad ephesios: Ut deponatiſ ſm
priorē ↄuersationē veterē hoiem qui corrū
pitur per desideria erroris: renouamini au
tē spiritu mentis vestrę/ ⁊ iduite nouū ho/
minē/qui ſm deum creat⁹ est in iusticia et
sanctitate veritatiſ. Uides ergo qñ creatur
homo ad imaginē dei: vides hic ⁊ hominē
ostendi alterum et natiuitatē aliam et aliū
nascēdi modū. Nam cum/Exuite vos ⁊ in/
duite dicit/tempus vtiqꝫ credulitatiſ signi/
ficat: cum vo hoiem nouū a deo creari te/
statur/tum indicat veterē nec ab ipso esse
nec ſm eum formatū. Et cū prosequiꝝ/ di/
cens illū quidem fieri in sanctitate ⁊ iusti/
cia et veritate: tunc designat atqꝫ demon/
strat alterū illum natiuitatis morem quē
dixi longe dissimilē huic qui corpora no/
stra furiosis genitoꝝ cōplexib⁹ seminauit.
quemqꝫ etiā ostendit et iam ex deo nō esse
C cum illū solum mōstrauit esse ex deo. Nec/
non ⁊ ad colossenses idipsum denuo dicit:
Col.3.b. Expoliate vos veterē hoiem cum actibus
suis/iduite nouū qui renouaꝝ in agnitiōe
dei ſm imaginē eius qui creauit eum i vo/
bis. Et hinc ergo non solum hoiem nouū
ostendit eū esse quē deus faciat/sed qñ eti/
am ⁊ quib⁹ modis formeꝝ edocuit. i. in ag/
nitione dei/qđ significat credelitatiſ tem/
pus: Et adhuc ſm imaginē inqt ei⁹ q̄ crea/
uit eum/vt ex hoc liqueat veterē hominē
nec imaginē eē dei/nec ab ipso formatum.
Nam illud quidē qđ sequiꝝ dicēs: Ubi nō
est masculus ⁊ femina/ iudeus et grecus/
barbarus et scytha: magiſ ac magis osten/
dit natiuitatē hāc quę nos mares fecit ac
feminas/grecos ac iudęos/scythas et bar/
baros: non eam esse in qua deus operatur
cum hoiem format: sed illam quę nos om/
ni exutos nationū varietate sexusqꝫ ⁊ ↄdi/
tionis vnū reddet adinstar eius qui vn⁹ ē:
id est christus: sicut idē rursum aplus dicit:
Quotqt in christo baptiçati sunt/ christū Gal.3.d.
induerūt: non est iudęus neqꝫ gręcus/ non
ē masculus neqꝫ femina/non ē seru⁹ neqꝫ li
ber: sed oēs in christo vnū sunt. Ergo tunc
fit homo a deo/cum fit vn⁹ ex multis: non
cum ex vno est diuisus i multa. Diuisit au/ D
tem nos primus ortus. i. corporalis: secun
dus adunat intelligibiliſ ac diuin⁹: eoqꝫ re
ctissime nos hūc quidem corporis naturę
ascribēdum putabimus: illum vo supma/
iestati. Quapropꝝ idē rursum aplus ad co
rinthios dicit: In christo iesu per euāgeliū 1.Cor.4.d
ego vos genui. Et ad galathas đ semetip/
so: Cū placuit ei qui me segregauit de vte/ Gal.1.c.
ro matris meę/vt reuelaret filiū suū in me:
vt eum annūciarē in gentes: ↄtinuo nō ac/
quieui carni ⁊ sanguini. Uides ergo vbiqꝫ
eum in hac altera natiuitate nostra spirita
lium dūtaxat asseuerantē nos a deo forma
ri / nō in priori illa obscena ac propudiosa
quę nos nihilo p̄stanti⁹ neqꝫ mūdius aia/
libus cęteris in vtero materno ⁊ ↄcepit et
formauit ⁊ genuit. Qua de re si aduertere
si volueritis/inuenietiſ hac in parte nos nō
tam professione a vobis distare q̄ intelle/
ctu. Si quidem vobis placuerit hoc vete/
ri ⁊ exteriori hoi ac terreno tribuere vt sit
a deo format⁹/nos vo ↄtra cęlesti hoc de/
derimuſ ⁊ interiori ac nouo hoi deferam⁹:
neqꝫ id temere aut p̄sumptiue/sed a christo
discētes et eius aplis/qui primi eadem in
mūdo docuisse monstranꝝ. Ca. II A

Augustin⁹ rūdit. Paulus qdē Eph.4.f.
a aplš interiorē hoiem per spm mē/
tis/et exteriorē vo in corpore atqꝫ
ista mortali vita vult intelligi: non tamen
vtrūqꝫ horum simul duos hoies eum dixiſ
se aliqñ in eius litteris legiꝝ: sed vnū quē
totum deus fecerit. i. et id qđ interius est/
et id qđ exteri⁹: sed eum ad imaginē suam
non fecit/nisi ſm id qđ interius est: non so/
lum incorporeū / verūetiam rationalē qđ
pecorib⁹ nō est. Nō itaqꝫ vnū hoiem fecit
ad imaginē suā/⁊ alterū fecit non ad ima/

ginē suam: sed quia hoc vtrūq3 interius et
exterius simul vnus homo ē. Hūc vnū ho/
minē ad imaginē suam fecit: non sm id qđ
habet corpus corporalēq3 vitā: sed sm id
qđ habet rationalē mentē qua cognoscat
deum/et oībus irrationabilib⁹ eadem ra/
tionis excellētia pręponat. Sz illud interi
Col.3.b. us cōcedit faustus a deo fieri/cum renouat
inqt in agnitionē dei sm imaginē eius qui
creauit eū. Hanc aplicam plane agnosco
sententiā: quare ipse alterā nō agnoscit?
1.Cor.12.c. Deus posuit mēbra singulum qđq3 eor in
corpore prout voluit. Ecce deus etiā exte/
rioris hois effector/ab eodē aplo pdicatur:
quare inde elegit qđ pro se putat/ꝛ tacet
aut respuit qđ manichei fabulas ꝯputat?
B Item cū de terreno ꝛ cęlesti hoie dissereret
idem paulus/inter mortalē immortalemq3
discernēs: inter id qđ in adam sum⁹/ꝛ illud
qđ in christo erimus/ex ipsa lege/ex ipso li/
bro/et ex ipso loco adhibuit terreni.i. aial
corporis testimoniū: vbi scriptū est/q deus
1.Cor.15.e. etiā terrenū hoiem fecit. Nā cū ageret quō
resurgūt mortui ꝛ q corpore veniēt/cū de/
disset similitudines de seminib⁹ frumētor
q nuda grana seminent/et deus illis det
corpus quō voluerit vnicuiq3 seminū pro/
priū corpus: vbi nihilomin⁹ manichei euer
tit errorē/q et grana ꝛ herbas ꝛ oēs radices
ac frutices gentē tenebrarum dicit creare/
nō deū: et in eis formis atq3 generib⁹ rerū
deū poti⁹ credit alligari q̄ hor aliqd opa/
ri. Cū ḡ ꝯtra manichei sacrilegā vanitatē
etiā ista dixisset/venit ad carniū differēti/
as: Nō oīs inqt caro eadē caro: inde ad cor
porū cęlestiū atq3 terrestriū: inde ad muta/
tionē corporis nři qua fieri possit spiritale
atq3 cęleste: Seminat inqt in contumelia/
surget in gloria: seminat in infirmitate/sur
get in ꝟtute: seminat corpus aiale/surget
corpus spiritale. Atq3 inde volēs ostende/
re originē corporis aialis: Si ē inqt corpus
Gen.2.b. aiale/est ꝛ spiritale: sicut scriptū est: Fact⁹
est pmus homo adā in aiam viuentē. Hoc
aūt in genesi scriptū ē/vbi narrat/quō de/
C us hoiem fecerit ꝛ corpus qđ de terra for/
Col.3.b. mauerat aiauerit. Veterē autē hoiem ni/
hil aliud aplš q̄ vitā veterem dicit/quę in
pctō est/in quo sm adam viuit: de quo di/
Roma.5.b. cit: Per vnū hoiem peccatū intrauit in mū/
dum/et per peccatū mors: et ita in oēs ho/
mines ptrāsiuit in quo oēs peccauerūt. Er/
go totus ille homo.i. ꝛ interiore ꝛ exterio/
re sui parte/inueterauit propt pctm̄ et pęnę
mortalitatis addict⁹ ē. Renouat autē nūc
sm interiorem hoiem vbi sm sui creatoris 2.Cor.4.d.
imaginē reformat/exuens se iniusticiā/hoc Col.3.b.
est veterē hoiem: et induēs iusticiā/hoc est
nouū hoiem. Tūc aūt cū resurget corpus 1.Cor.15.f.
spiritale qđ seminat aiale/etiā exterior p/
cipiet cęlestis habitudinis dignitatē: vt to
tum qđ creatū est recreet: et totū qđ factū
ē reficiat/illo recreante q creauit/ꝛ reficiēte
q fecit. Qđ breuit explicat vbi ait: Corpus Roma.8.b.
quidem mortuū est propt peccatū: spirit⁹
aūt vita ē propt iusticiā. Si aūt spūs eius
qui suscitauit christū a mortuis habitat in
vobis: q suscitauit christū a mortuis/viui/
ficabit ꝛ mortalia corpa vřa per inhabitā/ D
tem spiritū eius in vobis. Nam qs catho/
lica veritate instruct⁹ ignorat sm corp⁹ esse
alios hoies masculos/alias fęminas: non Gal.3.d.
sm spiritū mentis in quo renouantur sm Eph.4.f.
imaginē dei? Verūtn̄ q: vtrūq3 deus fecit:
rursum idē aplus testis est vbi dicit: Neq3 1.Cor.11.b.
mulier sine viro/neq3 vir sine mliere i dño:
sicut eñ mulier ex viro/ita ꝛ vir p mulierē:
oīa autē ex deo. Quid ad hęc dicit inepta
fallacia hoim alienator a vita dei p igno/
rantiā quę ē in illis/ppt cęcitatē cordis eo
rū/nisi i aplicis lřis qđ volum⁹ ver est/qđ
nolum⁹ falsū est? Sic delyrāt manichei: sz
resipiscāt: ꝛ nō sint manichei. A qb⁹ si quę/
rit/qm̄ interiorē hoiem renouari ad ima/ Eph.4.f.
ginē dei fatent/et h̄ testimoniū vltro etiā
ꝓferūt: tūc aūt dicit faust⁹/q deus faciat
hoiem/qm̄ iterior in dei agnitiōe renouat:
vtrū eū ipse fecerit q reficit/ipse ꝯdiderit q
renouat: respōdebūt: ipe. Cui responsioni
eor si adijciam⁹ quęrētes/qs eū formaue/ E
rit quē quęrerēt vbi se abscōdāt/ne fabulę
suę dedecus perire cogant. Neq3 eñ dicūt
a deo formatū vel ꝯditū vel institutū/s3 de
substātia ei⁹ partē ꝓrsus ei⁹ adūsus hostes
missam: nec pctō inueteratū/sed necessita/
te captiuatū ꝛ deformatū ab inimicis: et cę/
tera q̄ iam tedet dicere. Ibi eñ ꝛ pmū ho/
minē cōmemorāt/nō quē dicit aplš de ter/ 1.Cor.15.f.
ra terrenū/s3 nescio quē suū ppriū ex arca
mēdacior pstilentē: de q faustus tacet oīno
cū de hoie sibi pposuerit quęstionē: timēs
ne aliq modo eis ꝯ qs disputat innotescat.

Explicit liber vicesimusquartus

Incipit liber vicesimusquintus.

Faustus dixit. (Ca. i.
Deus finē habet aut infinit⁹
f ē? Si ofo vr̄a nō fallit q̄ dicit:
Exodi. 3. De⁹ abraā/ ⁊ deus isaac/ ⁊ de⁹
iacob: habet finē de⁹: nisi for/
te alter ē hic de q̄ progas/ ⁊ alter quē orat⁹:
Gen. 17. alioqn circūcisiōis termin⁹ q̄ abraā ⁊ isaac
⁊ iacob a gentiū ceterarum societate desi/
gnat/ etiā dei ipsi⁹ circa eos terminat pote/
statē. Cui⁹ aūt finita ptās est/ ⁊ ipse nō ca/
ret fine. Deniq̄ ⁊ antiquoꝝ q̄dem hac ra/
tione mētionē facitis q̄ ante abraā fuerūt:
Gen. 5. et. 6. et. 9. enoch dico et noe et sem/ ac reliq̄s eoꝝ si/
miles q̄s fuisse q̄dē iustos in p̄purio nō ne/
gatis: sed q̄ ijdē circūcisionis insigni care/
bant/ ne ipsoꝝ q̄dē vultis esse deū/ sed soli⁹
B abrahe ⁊ seminis ei⁹. Igit si ē vn⁹ ⁊ infinit⁹
deus: q̄d sibi vult hec inuocatiōis vr̄e tam
diligēs ⁊ sollicita cautio/ vt non ↄtenti no/
minasse deū/ adijciatis et cui⁹/ abraam. s. ⁊
isaac et iacob: tanq̄ in turba aliq̄ deoꝝ er/
ratura aut naufragiū passura/ vr̄a oratiōe
nisi ad signū nauiget abrahe? Et hec q̄dem
certa de causa iudeos orare haud absurdū
est/ vtpote circūcisi. Si em̄ circumcisiōis se
inuocare designant deū ,ppt deos p̄purij:
vos v̄o cur h̄ faciatis parū itelligo/ cū mi/
nime geratis signū qd̄ habuerit abraā cui⁹
vos vocatis deum. Uere enim q̄ intelligi
detur cognitionis mutue causa/ ne a. se. s.
inuicē oberrarēt/ notas sibimet hm̄oi alter/
nis imposuisse videnł iudei ac iudeoꝝ de/
us: atq̄ ipse q̄dē eos circūcisionis obsceno
charactere signauit/ q̄ vbicūq̄ traꝝ fuerit:
vbicunq̄ gentiū/ p circūcisionē tm̄ ipsi⁹ esse
a noscant. Iidē v̄o suū vicissim deū parētū
suoꝝ cognoie signauerūt: q̄ vbicūq̄ ⁊ ipse
fuerit i magna ↄ̄uis deoꝝ frequētia/ cū de
us abraā audierit ⁊ de⁹ isaac ⁊ de⁹ iacob/
ptin⁹ se iuocari cognoscat. Qd̄ fere i mul/
tis fieri solet vnū habētib⁹ nomē/ vt coꝝ
nēo appellat⁹ r̄ndeat nisi audito cognoie.
Sic nāq̄ et pastor atq̄ armētari⁹ pecorib⁹
notas inurūt: ne eoꝝ quisq̄ pro suo vsur/
pet alienū. Quib⁹ q̄ et vos simili facitis
deum abraam dicētes ⁊ deum isaac ⁊ deū
iacob/ non solū finem ostēditis habere de/
um/ sed q̄ satis etiam vos ab eodē alieni si/
gni eius ac sacramēti expertes/ qd̄ est viri/
lium mutilatio: per quā idem suos agno/
scit qui ,ppter hoc est deus quem colitis: li/
quet ex h̄ admodū q̄ habeat finē. Si v̄o in
finitū deū esse vultis/ huic vos ante renū/
ciare necesse ē: et oratione mutata erroris
p̄teriti vestri penitudinē gerere: et h̄ q̄dem
dictū ita est/ vt de vestro vos vicisse videa/
mur. Alioqn summū ⁊ verū deum/ vtrū sit
idem infinit⁹ nec ne/ si querił/ de h̄ v̄o vos
boni ⁊ mali ↄtrarietas breuił poterit edo/
cere: q̄nquidē si non est malū/ ,pfecto infi/
nitus est deus. Habet aūt finē si malū est:
constat aūt esse malū: non igitur infinit⁹ ē
deus: illic em̄ esse mala accipiunt vbi bo/
norum est finis. Ca. ii

Augustin⁹ r̄ndit. Absit vt hoc A
a vos q̄sq̄ iterroget q̄ vos nouit: aut
de hac oino re cū talibus disputet.
Prius em̄ estis a figmēto carnaliū corpo/
raliumq̄ cogitationū pia fide et quātula/
cunq̄ veritatis ratione mūdandi: vt spiri/
talia quō ⁊ ex quātacūq̄ pte cogitare pos/
sitis. Quod q̄ndiu si potestis/ heresis quip
pe vestra nihil aliud nouit q̄ et corpus et
animā et deum per locoꝝ spacia vel finita
vel infinita distendere/ cum solū corpus ta
lia occupet spacia vel spacijs talib⁹ occu/
petur: consultius feceritis si vos huic que/
stioni non cōmiscueritis/ vbi nec docere po/
testis aliq̄d veri/ sicut nec in ceteris/ nec di/
scere estis idonei: qd̄ fortasse potestis i ce/
teris si supbi litigiosiq̄ non sitis. Cū enim
queri ceperint: quō sit deus finit⁹ quē nul/
lus locus capit: quō infinit⁹ quē totū filius
nouit: quō finit⁹/ immēsus: quō infinit⁹/ p/
fectus: quō finit⁹/ nullū habēs modū: quō
infinitus/ modus omniū: ois cogitatio car/
nalis euanescit: etsi vult se fieri qd̄ nōdum
est/ p̄us ex eo qd̄ est erubescit. Quapropł
h̄ qd̄ nobis ,pponitis de deo finito ⁊ infi/
nito/ melius tacēdo finitis/ donec a fine le/
gis qd̄ est christ⁹ tam longe aberrare desi/
natis. De deo autē abraā et isaac et iacob B
cū ipse sit ois creature ver⁹ de⁹/ cur illo no/
mine se ppl̄o suo insinuare voluerit: iā quā/
tum sat erat diximus. De circūcisiōe etiā in
supiorib⁹ hui⁹ opis partib⁹ ↄtra calūnias
impietas sepe r̄ndim⁹. Isti aūt signū i par/
te corpis ↄgrua diuinit⁹ datū q̄ carnis ex/
poliatio figurata ē: si quēadmodū dictum
Ad titū. 1. b. sit: Omnia mūda mūdis: christiana nō he/
retica mēte cogitarēt/ nullo mō irriderēt.
Sed q̄ verū est ⁊ qd̄ sequił: Immūdis aūt

et infidelib⁹ nihil est mūdū/sed polluta sūt
eoꝝ ꝛ mens ꝛ ꝯsciētia: ridētes eos et dica-
citer insultātes/leniť admonem⁹ si fm ip-
sos circūcisio turpis ē/ non eos habere qḋ
ibi rideāt/sed qḋ lugeāt: qꝛ deus eoꝝ ꝛ illi
particule que ꝑcidiť et illi sanguini quidē
ille illigatus et inq̄nat⁹ admixtus est.

Explicit liber vicesimusquintus. Incipit liber vicesimussextus.

Faustus dixit. (Ca. I.
Iesus si nat⁹ nō est: quō mor-
tuus ē? Hoc iā sane ꝯiectura
ē. Cōiecturiſ aūt nēo nisi quē
probationes defecerint/vtiť.
Rńdebim⁹ tñ etiā ad h/nec aliūde q̄ de his
q̄ credere soletiſ/afferētes exēpla: que si ve-
ra sūt ꝯfirmabūt ꝛ nos: si falsa destruent et
Matth.27.f vos. Dicis ḡ. Quō mortuus ē iesus/ si hō
4.Reg.2.b non fuit? Et ego abs te reqro: Helias quō
mortuus nō est/cū fuerit hō? An huic mor-
tali ꝑter ꝯditionē suā/licuit ius imortalita-
tis inuadere: christo nō licuit imortali de
morte si necesse fuit aliq̄d vsurpare? Et si
helias in eternū viuit ꝯ naturā: iesum ad tri-
duū tñ: cur nō magis ꝯ naturam mori po-
tuisse ꝯcedas: ꝑsertim cū etiā h non solū de
Deut.34.b. helia credatur/sed et de moyse atq̄ enoch q̄
Gen.5.c. sint imortales/ ꝛ ipsi rapti cū corꝑib⁹ suis i
celū? Quapropť si h argumēto recte colli-
giť iesum fuisse hoiem qꝛ mortuus ē: pote-
rit eodē nihilominus argumēto colligi ꝛ he-
liā nō fuisse hoiem qꝛ mortuus nō est. Fal-
sum est aūt nō fuisse heliā hoiem/q̄uis im-
mortalis credať: falsū eque erit iesū fuisse
hoiem/q̄uis estimeť mortuus. Et si mihi
v̄a dicēti vis credere/ vterq̄ eoꝝ apud he-
breos falsam traxit opinionē: iesus ḋ mor-
te/ ꝛ de imortalitate helias: nā nec hic mor-
tuus ē/nec ille si mortuus: sed vos qḋ vul-
tis crediti: qḋ nō/redigitiſ ad naturā. Qua-
propť si q̄d nature ꝓpriū sit quęriť/illa q̄-
dē nec imortalem mori vult/ nec nō mori
mortalē. Si v̄o ptātē in deo atq̄ hoie ad
efficiēda que velint q̄rim⁹/ magis puto iesū
mori potuisse q̄ nō mori heliā. Maior em̄
ptās i iesu q̄ in helia. Et si tu impotēciorē
ꝯ nature licētiā leuas i celū ꝯsecrasq̄ ꝑpe-
tuitati nature ꝛ ꝯditiōis ei⁹ oblit⁹: ego ie-
sum potuisse mori si voluit/cur nō ꝯcedam
etiā si vere mortē illā fuisse ꝛ nō mortis fi-
gurā ꝯsentiā? Ut em̄ ab initio sumpta ho-
minis similitudine oēs humane ꝯditiōis
simulauit effect⁹: sic ab re non erat si in fide
quoq̄ ꝯsignande economie gratia fuisset
visus et mori. Ca. II

Preterea illud q̄ cōmemorādū: qꝛ
si q̄d cuiq̄ per naturā liceat quęri-
tur/circa oīa id quęri deberet q̄ iesus gessit:
nō circa mortē tm̄modo ipsi⁹. Nam ꝛ cecū
a natiuitate lumē videre natura non sinit: Joh.9.a.
qḋ tñ iesus potentť opat⁹ videť. Ergo hui⁹
generis cecos a deo/ vt iudei ipsi exclama-
rēt ab initio seculi nunq̄ fuisse visū/ vt ali-
q̄s aperuisset oculos ceci nati: manū aridā Matth.12.a
sanasse: vocē ac verbū priuatis his p natu- et.9.d
ram redonasse: mortuis et in tabē iā reso- Joh.11.
lutis corꝑib⁹ compagē redditā vitalē rein-
tegrasse spiritū: quē non ad stuporē addu-
cat: et cogat quodāmodo mīme credere co-
gitantē q̄d liceat q̄dve nō liceat p naturā?
Que tñ oīa nos cōmuniť facta ab eodē cre-
dimus christiani: nō ꝯsideratione iā natu-
re/sꝫ ptātis tm̄ ꝛ virtutis dei. Legiť id q̄ꝫ q̄
de supercilio montis iactat⁹ aliq̄ñ a iudeis il- Luc.4.e.
lesus abierit. Qui ḡ de sublimi monte ꝑci-
pitat⁹ mortuus nō est/qꝛ vtiq̄ noluit: cur
nō potuerit etiam mori cum voluit? Et h
quidem nūc a nobis ita responsū sit/qꝛ vo-
bis placet argumētari: et arma temptatis
aliena dialectice disputare volētes: alio-
q̄n nobis nec iesus mortuus est: nec ē im-
mortalis helias. Ca. III

Augustin⁹ rńdit. Quicquid ḋ Gen.5.
enoch et de helia ꝛ de moyse scriptu- 4.Reg.2.
ra sctā certis ꝛ magnis sue fidei documētis Deut.34.
in suo culmine auctoritatis locata testať/h
credim⁹: nō qḋ faustus nos credere suspi-
cať. Quid sit aūt fm naturā / quid ꝯtra na-
turā/hoies qui sicut vos errant nosse non
possunt. Dici autē humano more ꝯtra na-
turā esse qḋ est ꝯtra nature vsum mortali-
bus notū/nec nos negam⁹: sicut illud ē qḋ
apls ait: Si tu ex naturali incisus oleastro Roma.11.c.
et ꝯ naturā insert⁹ es in bonā oliuā: id esse
ꝯ naturā dixit/qḋ est ꝯ ꝯsuetudinē nature
quā noticia humana cōprehendit: vt olea-
ster insert⁹ i olea/nō oleastri baccas/ sꝫ oli-
ue pinguedinē ferat. Deus autē creator et
ꝯditor oīm naturarū nihil ꝯ naturā facit:
Id em̄ erit cuiq̄ rei naturale/qḋ ille fecerit Sap.11.d.
a quo ē ois mod⁹/numer⁹/ordo nature. Sꝫ
nec ipse homo ꝯ naturā quicq̄ facit/nisi cū

peccat: qui tñ supplicio redigit ad naturã: Ad naturalẽ quippe iusticię ordinẽ pertinet: vt aut peccata nõ fiãt/aut ĩpunita eẽ nõ valeant: Quolibet hoꝝ fit/naturalis ordo seruatur: si nõ ab aĩa certe a deo. Vexãt enĩ peccata ꝯsciẽtiã: ipsiq; animo nocẽt/cum luce iusticię peccãdo puant/etiã si non ꝯsequent dolores: q vel corrigẽdis ingerunt/ vel nõ correctis vltimi reseruant. Sed ꝯ naturã nõ icõgrue dicim⁹ aliqd deũ facere: qd facit ꝯ id qd nouim⁹ in natura. Hãc enĩ etiã appellam⁹ naturã/cognitũ nobis cursũ solitumq; naturę: ꝯ quẽ de⁹ cũ aliqd facit/magnalia vel mirabilia noiant. Cõtra illã vo summã naturę legẽ a noticia remotã/siue impioꝝ/siue adhuc infirmoꝝ: tam de⁹ nullo modo facit/q̃ ꝯtra seipsũ nõ facit. Spiritalis aũt eadẽq; rationalis creatura/in q̃ genere ⁊ aĩa humana ẽ: quãto ampli⁹ ill⁹ incõmutabilis legis lucisq; fit particeps: tãto magis videt qd fieri possit/qdve nõ possit: quãto aũt remotior inde fuerit/eo magis mirat insolita q̃ min⁹ cernit futura.

C p h qd de helia factũ (Ca. IIII

a sit nesciam⁹: h de illo tñ credim⁹ qd verax scriptura testat. Illd sane scimus/h de illo factũ qd dei volũtas habet: qd aũt dei volũtas nõ habet/fieri de quoq; oĩno nõ posse. Proinde si mihi dicat posse fieri vt caro/verbigra/ hui⁹ vel ill⁹ hoĩs in corpus cęleste mutet: ꝯcedo fieri posse/sed vtrũ futurũ sit nescio: et ideo nescio/qꝛ qd habeat de hac re dei voluntas/me latet: illud me tñ nõ latet sine dubio futurũ si hoc dei voluntas habet. Porro si audiã q aliqd futuꝝ erat/sed de⁹ fecit ne fieret: fidissime rñdebo/illud poti⁹ futurũ erat qd deus fecit/nõ illud qd si futurũ eẽt h fecisset: nã de⁹ qd factur⁹ erat vtiq; sciebat/ ⁊ iõ simul sciebat illud futurũ non fuisse qd ne fieret factur⁹ erat: et ꝓculdubio poti⁹ veꝝ est qd scit de⁹ q̃ qd opinat hõ: vñ etiã nõ possũt futura nõ fieri/q̃ si fuisse facta ꝑterita: qm nõ est in dei volũtate/vt eo sit aliqd falsũ q̃ veꝝ est. Quapropt oĩa q̃ vere futura sũt sine dubio fiẽt: si aũt facta nõ fuerint/futura nõ erãt: ita oĩa q̃ vere ꝑterita sũt sine dubioq; ꝑterierũt. Ca. V

q Uisqs itaq; dicit: si oĩpotẽs ẽ de⁹ faciat vt q̃ facta sũt/facta non fuerint: nõ videt h se dicere/si oĩpotẽs ẽ faciat vt ea q̃ va sũt/eoipso q̃ vera sũt falsa sint. Potest enĩ facere vt aliqd non sit qd erat: Tũc enĩ facit vt nõ sit/ qñ id esse inuenerit de q̃ fiat: velut cũ aliquẽ qui cępit esse nascendo/facit nõ esse moriẽdo: hoc enĩ factũ inuenit de q̃ fieret. Quis autẽ dicat vt id qd iam nõ est faciat nõ esse? Quicqd enim ꝑteritũ est/iam nõ est: qd etsi de ipso fieri aliqd põt adhuc ẽ de q̃ fiat. Et si ẽ/quõ pręteritũ est? Nõ q̃ ẽ qd vere dicim⁹ fuisse: sed ideo verũ est illud fuisse/qꝛ i nr̃a sñia verũ est: nõ in ea re q̃ iam nõ est. Sentẽtia quippe q̃ dicim⁹ aliqd fuisse/ideo vera ẽ: qꝛ illud d q̃ dicim⁹ iam nõ est. Hãc sñiam de⁹ falsam facere nõ põt: qꝛ non est ꝯtrũ veritati. Qd si qras/vbi sit hęc vera sñia: ꝑus inuenit in animo nr̃o/cũ id verũ scim⁹ ⁊ dicim⁹. Sed et si de animo nr̃o ablata fuerit/cum id qd scim⁹ obliti fuerim⁹/manebit ip̃a veritate. Semp enĩ veꝝ erit fuisse illud qd erat ⁊ nõ est: et ibi verũ erit iam fuisse qd erat/vbi verũ erat anteq̃ fieret futurũ esse qd non erat. Huic veritati de⁹ nõ põt aduersari: in q̃ est ip̃sa sũma ⁊ incõmutabil veritas: q̃ illustrat vt sit qcqd in qrũq; animis ⁊ mẽtibus verũ est: oĩpotentẽ aũt deũ nõ ita dici mus ac si cũ etiã mori posse credam⁹. Et qꝛ h nõ põt/ideo nõ fit dicẽdus oĩpotẽs. Ille plane oĩpotẽs vere solus ẽ/qꝛ vere ẽ: et a q̃ solo ẽ quicqd aliq̃ modo ẽ vel spiritale vl corpale: qꝛ vniũsa creatura sua vtitur vt ei placet. Placet aũt illi: fm verã incõmutabileq; iusticiã qd ipse sibi ẽ/ oĩa mutabilia cũ ipse sit incõmutabilis/mutãs ꝑ meritis siue naturarũ siue factoꝝ. Nunqd q̃ dicturi sum⁹ q helias cũ esset creatura/mutari si posset vel in deteri⁹ vel i meli⁹: aut eo modo nõ posset q̃ eẽt hũano generi insolitus fm dei oĩpotẽt volũtatẽ? Quis h vel stultissim⁹ dixerit? Cur q̃ qd de illo in scriptura veracissima positũ est non credam⁹: nisi putem⁹ h solũ posse facere deũ qd videre ꝯsueuimus? Ca. VI

s Ed si hõ fuit inqt helias ⁊ potuit nõ mori: cur christ⁹ cũ hõ nõ fuerit nõ potuerit mori? Tale ẽ ac si qsq; diceret: Si potuit natura hoĩs in aliqd meli⁹ commutari: cur dei natura in deteri⁹ nõ potuerit? Stulte/qꝛ hoĩs ẽ natura mutabilis/dei aũt incõmutabil. Possit enĩ ⁊ aliqs parit insanissim⁹ dicere: Si hoi põt donare vt regnet in ęternũ/cur nõ ⁊ sibi facere vt dãnetur in ęternũ? Nõ h inqt ego dico: sed tu

duanã saltẽ mortẽ dei/ęternę vitę hoĩs cõ/
para. Plane si sic accipes triduanã mortẽ
dei/ vt caro ĩ illo moreret quã de mortaliũ
genere assũpsit/verũ sapes: Nã istã tridu/
anã christi mortẽ / ꝑ ętna vita holm factã:
veritas euãgelica ꝑdicat. Cũ aũt velis tri
duanã mortẽ/nulla mortali assũpta crea/
tura in ipsa diuina natura ideo nõ absur/
de credi/q2 põt humana natura ĩmortali/
tati donari: profecto sic desipis/quõ q nec
deũ nosti nec dona dei. Deinde quõ illud
qꝺ supra posui/nõ dicis ac sentis/ deũ sibi
nõ fecisse vñ dãnet in ęternũ: qñ pars illa
dei vestri in globo in perpetuũ ꝯfiget? An
et h dictur⁹ es: q2 pars lucis lux ẽ/ et pars
dei de⁹ nõ ẽ? Postremo vt sine vlla ratio/
cinatiõe ⁊ plana fidei veritate a nobis au/
4. Reg. 2. diatis/cur heliã hoĩem natũ raptũ esse di/
Matth. 1. uinit⁹ de terra credam⁹: christũ aũt ⁊ ex vir
et. 27. gine vere natũ ⁊ ĩ cruce vere mortuũ? Hęc
ideo credim⁹: q2 ⁊ illud de helia/ ⁊ h de chri/
sto sctã scriptura testat: cui nemo pius nisi
q credit: nisi impi⁹ nemo q nõ credit. Illꝺ
aũt de helia vos negastis/q2 oĩa simulat:
de christo aũt qꝺ nasci nõ potuerit ⁊ mori
potuerit/nec vos dicitis: sed eius ex virgi/
ne natiuitatẽ nullã/mortẽ aũt in cruce fal/
sam fuisse ꝯtẽditis: hoc ẽ etiã ipsam nullã:
sed ad ludificãdos humanos oculos simu
latã/ad nihil aliud nisi vt ab eis q ista cre/
diderint/etiã voƀ oĩa mẽtiẽtib⁹ ignoscat.

Uis aũt vobis ꝓpo/ (Ca. VII
q nat qꝺ sibi q̃si ex ꝑsona catholica
faustus ꝓponit: iesus si nat⁹ nõ est
quõ mortuus ẽ: nisi q parũ ꝯsiderat ipsum
Gen. 2. et. 5. adã ⁊ natũ nõ esse ⁊ tñ mortuũ esse? Si vo
luisset ĝ fili⁹ dei inde sibi hũanã carnẽ ve/
ramq̃ formare/vñ formauit et illi ꝑmo ho/
Joh. 1. a. mini: qm̃ oĩa ꝑ ipsũ facta sũt: qs eũ nõ po/
tuisse audeat affirmare? Si deniq̃ de cęle/
sti vel aeria vel humida creatura corp⁹ as/
sumptũ vellet cõmutare ĩ humanę carnis
verissimã qualitatẽ/in q̃ viuere ⁊ mortalis
hõ posset ⁊ mori: hoc eũ potuisse facere qs
negare omnipotẽtẽ oĩpotẽt filiũ auderet?
Postremo si voluisset de nullis elementis
corporeis ĝ ꝑ eũ creata sũt corpus assume/
re/ sed prorsus ex nihilo sibi creare veram
carnẽ/sic ꝑ eũ creata sũt cũcta ĝ nõ erãt: qs
nřm ꝯdicere/qs nřm fieri nõ potuisse ꝯten/
deret? Nõ ĝ ideo credim⁹ natũ ex virgine
maria/ꝙ alit in vera carne existere atq̃ ho/
minib⁹ apparere nõ posset: sed q2 sic scriptũ

est ĩ ea scriptura/cui nisi crediderimus /nec
christiani nec salui esse poterim⁹. Credim⁹
ergo ex maria virgie natũ christũ: quia sic Matth. 1.
scriptũ est in euãgelio. Credim⁹ crucifixũ ⁊ et. 27.
mortuũ: q2 sic scriptum est in euãgelio. Et
vere natũ ⁊ vere mortuũ: q2 veritas ẽ euã/
geliũ. Cur aũt illa oĩa in carne ex vtero fę/
minę assũpta pati voluerit: sũma ꝯsilij pe/
nes illũ est. Siue ꝙ vtrũq̃ sexũ quẽ creaue
rat etiã h modo cõmẽdandũ honorandũq̃
iudicauit: assumẽdo formã viri ⁊ nascẽdo
de fęmina: siue aliq̃ alia causa /quęnã illa
sit/nõ temere dixerim. Illꝺ tñ fident dicã:
nec alit factũ esse q̃ euãgelica veritas do/
cuit: nec alit fieri oportuisse q̃ dei sapiẽtia
iudicauit. Euãgelij fidẽ oĩb⁹ hęreticoꝝ dis/
putatiõib⁹ anteponim⁹: ꝯsiliũ aũt sapiẽtię
dei/supra omne ꝯsilium creaturę cuiuscũq̃
laudamus. Ca. VIII

t Amẽ faustus vt sibi credam⁹ hor/
tat dicẽs: Et si mihi vera dicẽti vis
credere: vterq̃ eoꝝ apud hebręos falsam
traxit opinionẽ: iesus de morte/ ⁊ de imor/
talitate helias: cũ paulopost dicat: Ut enĩ
ab initio sũpta hoĩs similitudine / oĩs hu/
manę ꝯditionis simulauit effect⁹: sic ab re
non erat si in fine ꝯsignãdę ęconomię gra/
tia fuisset visus ⁊ mori. Homo pessime ac
fallacissime: quõ tibi ego credã q̃si vera di/
centi: cũ christũ dicas mortẽ potuisse mẽti/
ri? Ergo ille mẽtiebat qñ dicebat: Opor/ Matth. 16. c.
tet filiũ hoĩs occidi/ ⁊ tertia die resurgere:
⁊ tu nõ mẽtiris ⁊ dicis/vt tibi vera dicẽti cre
damus? Ueratior ergo petr⁹ qñ ei dixit: Ibidem. d.
Absit dñe/nõ fiet istud: et vnde meruit au
dire: Redi retro sathanas. Et ille q̃dẽ nõ h
infructuose audiuit: q eã postea veritatem
mortis christi/vsq̃ ad suã mortẽ correctus
ꝑfectusq̃ ꝑdicauit. Uerũ si ille q2 tñ puta/
uit christũ nõ moriturũ /audire meruit /sa/
thanas: tu quid mereris audire/qui nõ so/
lum negas mortuũ/sed etiã dicis mortẽ fu/
isse mentitũ? Sed ideo inquit mortem q̃
simulasse credẽdus est: q2 omnes humanę
conditionis simulauit effectus. Quis enĩ
tibi hoc ꝯtra euãgeliũ cõcessur⁹ est /ꝙ omes
hũanę cõditiõis simulauit effect⁹? Prors⁹
dixit euãgelista: Dormiuit iesus: dixit/esu Matth. 8.
riuit/ꝯtristat⁹ est/exhilarat⁹ est: et si q̃ talia et. 4. et. 26.
oĩa vera sunt quę ita narrata sunt: vt non Luc. 10. d.
eũ simulasse/ sed plane fecisse vl exhibuisse
conscripta sint: sane non necessitate ꝯditio
nis/sed magisterij volũtate: ⁊ diuina etiã

potestate. Nã homo plerũqȝ etsi nolit irascit/etsi nolit ɔtristat/ etsi nolit dormit/ et si nolit esurit ac sitit: Ille autẽ hec oĩa ista fecit/qꝛ voluit. Sic etiã nascunt hoiẽs atqȝ patiunt/nõ qꝛ volunt/nec qd volunt: ille aũt etiã ista qꝛ voluit. Cũ vera hec ⁊ de illo fideliꝰ veraciterqȝ ɔscripta sũt: vt quisqꝫ euãgelio eius crediderit/veritate instruat non mendacijs illudat?

Explicit liber vicesimussextus. Incipit liber vicesimusseptimus

Faustus dixit. Si (Ca. I
nat' nõ ẽ ies'/nec passus est: si
f aũt pass' ẽ: ğ et nat' ẽ. Nõ nobis expedit/mihi credite/i his rebus ɔseqntiã qrere nature: aliodn infirmabit oĩs vr̃a fides. Nã ⁊ vos
Matth. 1. iesum ex virgine natũ/ sine virili coitu creditis: et si ex ɔsequẽtibꝰ hoꝛa pbãda sunt: erit h falsum. Poterit eñ ⁊ vobis rñderi i hũc modũ: qꝛ si nat' ẽ ex femina iesus: ğ et seminat' ex viro ẽ. Si vo seminat' ex viro non ẽ: ğ nec nat' ex femina ẽ. Potuit autẽ vt vos creditis nasci non satus: quare ergo nõ potuerit et pati nõ part'? Ca. II

Augustinus rñdit. Nemo tibi
a pponit qd tibi pponis/nisi imperitus quẽ decipis: nõ instruct' a q ɔuinceris. Nã iesus ⁊ nasci potuit nõ satus/ et pati nõ partus: sed vnũ hoꝝ voluit/ alterũ noluit. Nasci eñ nõ satus voluit: pati aũt nõ partus noluit: qꝛ partus ẽ passus. Dicis mihi: vñ scis? Quia h in euangelio veritatẽ lego. Si autẽ tibi dicã: vñ scis ista q dicis/manichei mihi opponis auctoritatem: dicis esse ⁊ in euãgelio falsitatẽ. Ego aũt manicheo ista dicẽti nõ crederẽ: nec si nõ mihi christũ mẽtitũ esse laudaret: Qd qdem in christo non inuenit/ sed quid ipse diligat prodit.

Explicit liber vicesimusseptimus Incipit liber vicesimusoctauus.

Faustus dixit. Sȝ (Ca. I
nõ poterat mori/nisi nat' eẽt.
f Et ego rñdeo: nec nasci poterat/nisi de' nõ esset. Aut si potuit et deus esse ⁊ nasci: qre ⁊ non nasci potuerit ⁊ mori? Uides ğ vtile satis non esse in his ɔsequẽtiã qrere: aut argumẽtꝭ anniti cũ de rebꝰ agit que ptineant ad iesũ. Sed querẽdũ potꝰ ẽ/qd ipe de se/ qdve apli sui de eodẽ predicarẽt. Ipsaqȝ adeo ptractanda genealogia ẽ/⁊ videndũ si sibi ɔueniat/ nõ ex ɔiectura passiõis/natiuitatꝭ eiꝰ exqrere veritatẽ: qꝛ ⁊ pati nõ natꝰ potuit/ ⁊ natꝰ mime pati: pũsertim ipsis vobis fatẽtibus deo esse impossibile nihil: qd erit ⁊ ipsũ falsum/si h ɔstiterit nõ potuisse mori si natũ.

Augustinꝰ rñdit. Ite (Ca. II
a rũ ac sepe tibi pponis: qd non audis ab eis a qbꝰ ɔfutaris. Nemo tibi dicit: Nõ poterat mori nisi natꝰ esset: qꝛ mortuus ẽ adã/qui natꝰ nõ fuisset: sed dicit tibi/natꝰ ẽ: qꝛ h sctm̃ euãgeliũ/si nescio qs heretic' loquit: mortuus ẽ/qꝛ h in sancto euãgelio nõ in libro alicuiꝰ heretici legit. Sed tu q phibes argumẽtari/cũ de rebus agit q ptinẽt ad iesũ: ⁊ qrẽdum censes quid ipse de se/qdve apostoli sui de eodẽ predicarẽt: cũ cepero matthei euãgelium recitare apostoli eius/vbi narratio natiuitatis eius tota contexitur/continuo dices illã narrationẽ non esse matthei: quã matthei esse dicit vniũsa ecclesia/ab aplicꝭ sedibus vsqȝ ad pũsentes epõs/certa successiõe pducta. Tu mihi qd ɔ lecturꝰ es? Aliquem forte libꝝ manichei/vbi iesus negat eẽ natus ex virgine. Sicut ğ ego credo illũ libꝝ esse manichei: qm ex ipso tpe q manicheus viuebat i carne/p discipulos eiꝰ certa successione pũpositoꝝ vr̃oꝝ ad vr̃a vsqȝ tpa custoditꝰ atqȝ pductꝰ ẽ: sic ⁊ istum libꝝ crede esse matthei/quẽ ex illo tpe q matthe' ipse i carne vixit nõ interrupta seriẽ tp̃m ecclia ⁊ certa ɔnexiõis successiõe vsqȝ ad tpa ista pduxit. Et dic mihi/cui libro potꝰ credere debeam': eius ne apli q christo cum adhuc intra eẽt adheserat: an nescio cui pse q tanto post natꝰ ẽ? Sȝ aliũ forte pferes libꝝ/ q nomẽ habeat alicuiꝰ apli/ quẽ a christo cõstat electũ: et ibi christũ natũ ex maria nõ eẽ lecturꝰ es. Cũ ğ necesse sit alterũ hoꝝ libroꝝ eẽ mẽdaciũ: cui nos potꝰ cẽses fidẽ accommodare debere? Ei ne quẽ illa ecclia ab ipso christo incheata/p aplos pducta certa successionũ serie vsqȝ ad hec tpa toto terrarũ orbe dilatata/ ab initio traditũ ⁊ ɔseruatũ agnoscit atqȝ approbat: an ei quẽ eadem ecclesia incognitũ reprobat: cũ etiã pferat ab hoĩbꝰ ita veracibꝰ/ vt christum
b laudent esse mentitũ? Ca. III
Hic dicturꝰ es: genealogia ipsa ɔi-

2. Retrac. 7. b ca. 3. li. 3. ca. 3. deretur duorū euangeliū librorum: vtrum sibi ꝯueniat: iam hinc alibi in h ope diximus/ qd dicēdum fuit. Nec enim vos mouet/ nisi quēadmodū duos patres potuerit habere ioseph. Qd si cogitātib' non occurrisset vn' q genuit/ ali' q adoptauit: nec sic facile debuistis aduersus tantā auctoritatē pre propere ꝓferre sentētiā. Nūc vero si vel admoniti cogitatis q h fieri potuerit/ euangelio simpliciter credite: et vos poti' tam male ac ꝑuerse argumētari desistite. Ca. IIII

q Uod aūt putat q̄rēdū esse faust'/ quid de se iesus ipse predicauerit: cui nō iustū videat? Sed nunqd h sciri pōt/ nisi discipulis eius narrātib'? Quibus si nō credit annūciātib' q de virgine nat' sit: quō eis fides habebit/ annūciantibus q de se ipse ꝑdicauerit? Si enī ꝓlate fuerint aliquę litterę/ q nullo alio narrāte ipsi' ꝓprie christi eē dicant: vn fieri potuerat/ vt si vere ipsi' essent/ nō legerent/ nō acciperent/ nō precipuo culmine auctoritatis eminerēt l ei' eccl'ia: q ab ipso ꝑ ap'los succedētib' sibimet ep'is/ vsq ad hec tpa ꝓpagata dilatat: multi i ea iā cōpleti q ante ꝑdicta sūt/ et vsq i finē q restant/ sine dubio futuris atq vēturis: qz et illę lrę si ꝓferrentur/ vtiq ꝯsiderādū erat a qb' ꝓferrent: si ab ipso illis ꝑmit' sine dubio ꝓferri potuerūt/ q tūc eidē coherebāt: et ꝑ illos etiā ad alios ꝑuenire. Qd si factū eēt/ per illas qs cōmemoraui ꝑpositorum et ꝑp'lorum successiōes confirmatissima auctoritate clarescerent. Quis ē ꝗ tā demēs/ q hodie credat eē epistolā christi quā ꝓtulerit maniche': et non credat facta vel dicta eē christi quę scripsit matthe'? Aut si etiā de matthęo/ vtrū iste ista scripserit dubitat: de ipso q mattheo nō poti' id credat qd īuenit l eccl'ia/ q ab ipsi' matthei tpib' vsq ad h tps certa successionū serie declarat: et credat nescio cui ex trāsuerso de ꝑside/ post ducētos vel amplius ānos veniēti/ et suadēti vt illi potius qd christ' dixerit fecerit q credat: cū ipse ap'ls paulus post ascēsionē dn'i de celo vocat'/ si

Gal. 2. a. nō inueniret i carne ap'los qb' cōmunicando et cū quib' ꝯferēdo euāgeliū eiusdē societatis eē appareret/ eccl'ia illo oino nō crederet? Sz cū cognouisset eū h annūciātē/ qd etiā illi annūciabāt/ et i eorum cōmuniōe atq vnitate viuētē/ accedētib' etiā ꝑ eū talib' signis/ qlia et illi opabant: ita eū dn'o cōmēdante meruit auctoritatē/ vt verba illi' hodie sic audiant i eccl'ia/ tanq illo christ' sit verissime ipse dixit locut' audiat. Et putat manicheus credi sibi debere ab eccl'ia christi loquēti ꝯ scripturas tāta et tā ordinata auctoritate firmatas/ ꝑ qs ei ꝑcipue cōmēdatū est: vt qsqs illi annūciauerit/ ꝑter q qd accepit/ anathema sit. Gal. 1. b. Ca. V

s Ed rationē inqt ꝓfero q demōstrē scripturis illis nō eē credēdū. Certe nō argumētaris/ et tn̄ in ipsa q argumētatiōe suparis. Ad h enī redigit oīs argumētatio tua vt ad extremū credat aīa iō se i h mūdo eē miserā/ qz miseria sua deo suo subuenit/ ne ille regno ꝑuaret: eiusq naturā atq sūbam vsq adeo eē mutabilē/ corruptibilē/ violabilē/ coinqnabilē: vt ꝑs ei' qdā nec mūdari valeat/ et ab ipo q cā sciens inocētē de suis viscerib' nihilq apud se peccātē tātę ꝯtaminationi ꝑmiscuit/ ętno globi supplicio puniat. Iste finis ē oim argumētationū fabularūq vrarū: qrū vtinā sit finis: sed i corde et i ore vro vt aliqn tam execrādas blasphemias credere ac dicere desinatis. Sed ex ipsis inqt lris probo q eis non vbiq credēdū sit: q ꝯtraria sibi loquunt. Cur nō ꝗ dicis poti' nusq eis esse credēdū tanq incōstātib' seseq impugnātib' testib'? Sed h inqt eligo qd ꝯsentaneum video veritati. Cui veritati? Fabulę. s. tuę habēti l capite bellū dei/ in medio ꝯtaminationē dei/ in fine damnationē dei. Et nusq inqt credat lris sibimet aduersis atq ꝯtrarijs: sed iō tibi h videt qz nō intelligis. Nā et qcqd ꝓtulisti qd tale videret/ demōstratū est q non intelligas: et qcqd ꝓtuleris demonstrabit. Nulla ꝗ causa ē quare illis litteris tāta auctoritate ꝑditis nō credam': et plane ista maxima causa ē/ cur eos q aliud aunūciāt anathememus.

Explicit liber vicesimusoctauus. Incipit liber vicesimusnonus.

f Aust' dixit. Ergo (Ca. I magia erat q visus ac passus ē/ si nat' nō est. Eadē in te vicissim argumētatio retorquet vt magia et illō fuerit q vtero portat': aut q ędit' sit si semiat' non fuit. Extra legē naturę eē ꝯstat vginē peperisse multoq magis luentū etiā post partū virginē: Quare ꝗ et h ꝑter naturā nō vis vt ꝯtigerit pati cū potuisse volētē sine sorte nati-

uitat⁹? Mihi crede quãtũ ad rem attinet/
vtriq̃ i h̃ nature ɔ̃tria ꝓfitemur: Sȝ h̃ interest
q̄ nos honeste/vos turpit᷑. Nos passiõis ei⁹
rõnẽ aliquã reddim⁹ ꝛ ꝓbabilẽ: vos natiui
tatis aut nullã prestatis/aut falsam. De-
niq̃ nos specietenus passũ ɔ̃fitemur nec ve-
re mortuũ: vos ꝓ certo puerperiũ fuisse cre
ditis/et vtero muliebri portatũ. Aut si ita
nõ est: fatemi ꝛ vos q̄ꝛ h̃ etiã imaginarie sit
factũ vt videret᷑ nat⁹: ꝛ oĩs nob̃ erit ꝓfliga
ta ɔ̃tẽtio. Nã illud q̃dẽ qδ sepe affirmare
soletis/necessario eũ esse natũ: q̄ꝛ alias ho-
minib⁹ videri aut loq̃ nõ posset/ridiculum
est: cũ multotiẽs etiã ꝓbatũ a n̄ris ẽ ange-
li et visi hoĩb⁹ ꝛ locuti esse monstrentur.

Augustin⁹ rñdit. Nõ (Ca. II
a nobis d̃r magia eẽ/vt q̃ nat⁹ nõ fu-
erit moriat᷑: Nã h̃ in adã factũ esse
iã supra cõmeõrauim⁹: Sȝ etsi nunq̃ factũ
fuisset/ꝛ dñs christ⁹ ita venire voluisset/vt
nõ ex virgine assumpta/sed tñ i vera carne
apparẽs/nos vera morte redimeret: q̃s eũ
nõ potuisse dicere auderet? Sed illδ meli⁹
erat qδ fecit/vt etiã de virgine nasceret᷑: et
vtrũq̃ sexũ ꝓ q̃ liberãdo mortuus erat/di-
gnaret᷑ etiã cõmẽdare nascẽdo/masculino
suo corpe ex femina ꝓcreato: ɔ̃ vosipsos
maxĩe facto ipso loquẽs/vosq̃ subuertens
q̃ masculũ ꝛ feminã/nõ dei sed diaboli op⁹
esse p̃dicatis. Sed illud ẽ qδ magie simile
dicimini asserere/q̄ passionẽ morteq̃ eius
specietenus factã/ꝛ fallacit᷑ dicit᷑ adumbra-
tam/vt mori videret᷑ qui nõ moriebat᷑. Ex
q̃ fit/vt ei⁹ q̃ȝ resurrectionẽ vmbraticã/ima
ginariã/fallacẽq̃ dicat᷑. Neq̃ eñ ei⁹ q̃ nõ
vere mortuus ẽ/vera esse resurrectio põt:
Ita fit vt et cicatrices discipul᷑ dubitãtib⁹
falsas ostẽderet: nec thomas veritate ɔ̃fir-
Joh.20.g. mat⁹/sed fallacia deceptus clamaret: Dñs
me⁹ ꝛ deus me⁹: et tñ ꝑsuadere conamini/
lingua vos loq̃ verũ/cũ christũ dicat᷑ toto
corpe fuisse mẽtitũ. Hec sũt q̃ vobis obijci
unt᷑/q̃ talẽ christũ vob̃ finxist᷑/cui⁹ discipu-
li veri nõ sit᷑/nisi mẽdaces vos q̃ȝ fuerit᷑.
Nõ aũt ideo magia videri põt nata ex vir-
gine hoĩs caro/q̄ꝛ caro christi sola ita nata
est: sicut nec illa magia ẽ/ q̄ꝛ sola christi ca-
ro die tertio resurrexit: nunq̃ vlteri⁹ mori-
tura. Alioq̃n oĩa miracl'a dei magica erũt/
q̄ꝛ singularit᷑ facta sũt: Sed vere facta sũt/
verũq̃ ostẽderũt/nõ oculos hoĩm p̃stigijs
fallacib⁹ illuserũt. Que q̃dẽ ɔ̃tra naturam

plerũq̃ appellant᷑: nõ q̄ nature adũsent᷑/sȝ
q̄ nature modũ qui nobis ẽ visitatus exce-
dant. Repellat ḡ dñs a paruuloꝝ suorum
mẽtib⁹: qδ q̄si admonẽdo faust⁹ ꝑsuadere
conatus ẽ: vt etiã nos imaginariã/nõ verã
natiuitatẽ christi ꝓfiteamur/atq̃ ita inter
nos oĩs ɔ̃tẽtio finiat᷑: imo ṽo maneat nob̃
adũsus illos poti⁹ ꝓ veritate certamen/q̃
cũ illis in falsitate ɔ̃cordia. Ca. III

Verũtñ quero ab eis/si n̄ra ɔ̃tentio
v terminat᷑ cũ h̃ dixerim⁹/ cur h̃ ipsi
nõ dicũt/cur ipsi mortẽ non verã sȝ
imaginariã christi affirmãt: natiuitatẽ au-
tem nõ saltẽ talẽ/sed ꝓrsus nullã dicere de
legerũt. Si auctoritat᷑ euãgelice ponderi
erubuerũt/et ideo nõ ausi sũt christũ nõ sal
tem imaginarie passũ dicere/natiuitatẽ q̃ȝ
ei⁹ eadẽ euangelica testat᷑ auctoritas. Et si Matth.1.d.
eñ duo euãgeliste ipsũ partũ marie narra- Luc.2.a.
uerũt: nullus tñ euãgelistarũ tacuit q̄ ha- Marci.3.d.
buerit matrẽ iesus. An ideo piguit etiã h̃ Joh.2.a.
p̃dicare simulatum/q̄ꝛ generationes alias
mattheus/alias lucas exequit᷑: vñ vident᷑
nõ sibi ɔ̃uenire? Sed da hoĩem q̃ nõ itelli-
gat: putabit etiã in mult᷑ q̃ ad christi pas-
sionẽ ꝑtinẽt/euãgelistas sibi non ɔ̃uenire:
da ṽo q̃ intelligat/ꝛ vbiq̃ ɔ̃ueniũt. An q̄ꝛ
mortẽ simulare honestũ est: natiuitatẽ aũt
etiã simulare turpe ẽ? Cur ḡ nos hortat᷑ h̃
ɔ̃fiteri/q̃ possit n̄ra ɔ̃tẽtio ꝓfligari? Vñ er-
go mihi videt᷑ natiuitatẽ christi/nec saltem
sicut mortẽ simulatã/sed prorsus nullã pre
dicare voluisse/in ɔ̃sequẽti sermone appare
bit: vbi alteri respondebim⁹ questioni.

Absit aũt vt sit in mem- (Ca. IIII 2.Retrac.7.c
a bris sctõꝝ etiã genitalib⁹ aliq̃ tur-
pitudo. Dicunt᷑ quidẽ inhonesta/
q̄ꝛ nõ habẽt eã speciẽ decoris/ quã mẽbra
que in ꝓmptu locata sũt. Sȝ videte q̃d di-
cat ap̄ls/cũ ex ipsa mẽbroꝝ corpis n̄ri vni-
tate atq̃ cõpage/charitatẽ ꝑsuadet eccl'ie.
Multo mag᷑ inq̃t q̃ vident᷑ mẽbra corpis 1.Cor.12.c.
infirmiora esse necessaria sũt: ꝛ q̃ vident᷑ vi
liora esse corpis/his abũdãtiorẽ honorẽ cir
cũponim⁹: ꝛ q̃ inhonesta sũt n̄ra/abũdãtio
rẽ honestatẽ habẽt: q̃ aũt honesta sunt n̄ra
nõ op⁹ habẽt: sed de⁹ tẽperauit corp⁹ ei cui
deerat maiorẽ honorẽ dãs/vt nõ eẽnt scis-
sure i corpe. Illicit⁹ itaq̃ ꝛ tẽperãtie legib⁹
nõ subiect⁹ mẽbroꝝ illoꝝ vsus ẽ turpis: nõ
ip̄a mẽbra/que nõ solũ in excellẽti integri-
tate celibes ꝛ virgines seruãt: sed ipsi ɔ̃iu-

gati sancti patres ac matres/sic eis genera
tioni tm̄mō ꝯsulētes vtebant̄/vt ille natu/
ralis modus nullo modo turpis esset: q̄ nō
libidini sed rōni seruiret. Quāto magis er/
go in sancta virgine maria/q̄ christi carnē
fide concepit nihil habuerūt turpitudinis
mēbra/que nec humano licitoq̧ ꝯceptui/s̄
diuino tm̄ partui seruierūt. Merito plane
sic honestate vt nobis christū quē cordib⁹
integris credēdo ꝯciperem⁹/ꝛ ꝯfitēdo q̄dā/
modo pareren⁹/etiā corporalit̄ seruata in
tegritate trāsfunderet. Nullo modo enim
christ⁹ matrē nascēdo faceret deteriorē: et
cui mun⁹ fecūditatꝭ attulerat/decus virgi/
nitatis auferret. Hec veracit̄ nō fallacit̄ fa
cta sunt: sed noua sūt/sed insolita sunt/sed
ꝯ nature cursum notissimū sūt: q̄ magna/
q̄ mira/q̄ diuina: et q̄ magis vera/certa/
firmata. Et angeli inq̄t visi et locuti sunt/
q̄uis nati nō fuerint: Quasi nos dicamus
christū nisi nasceret̄ ex femia/nec videri nec
loq̄ potuisse. Potuit sed noluit: et h̄ meli⁹
est qd̄ voluit. Hoc aūt eū voluisse ideo cer/
tum est: q̄ h̄ fecit/q̄ nihil necessitate sicut
deus vester faceret/sed oīa volūtate. Hoc
ꝟo eū fecisse ideo nō dubitam⁹: q̄ nō cuiq̧
heretico/sed eius euāgelio credimus.

Explicit liber vicesimusnonus. Incipit liber tricesimus. Ca. I

F Austus dixit. De vobis
iamdudū paulus scripsit: q̄
1.timoth.4.a discedēt q̄dā a fide/intēdētes
spiritib⁹ seductorijs et doctri/
nis demonioꝝ/i hypocrisi lo/
q̄ntes mēdaciū/cauteriatā hn̄tes ꝯsciētiā
suā/ꝓhibētes nubere/abstinentes a cibis
quos de⁹ creauit ad percipiendū cū grāꝝ/
actiōe fidelib⁹. Nunq̧ plane tibi ego hec
ab aplo dicta esse ꝯsenserim: nisi antea ꝯfi/
tearis ipse/moysen ꝛ ꝓphetas doctrinas
attulisse demonioꝝ/ꝛ seductorij spiritus ac
Leuit.11. maligni fuisse inṫpretes: q̄ porcina ꝛ cete/
Esaie.65.a ris carnib⁹ q̄s imūdas vocāt/sollicite doce
ant abstinēdū. De his ḡ ꝑmo deliberandū
vobis ē/et diu multūq̧ cogitādū hec quid
debeāt accipi i deo/ne ipi hec an in demo/
nio locuti videant̄ hec. Eniten⁹ aūt moy/
ses ꝛ ꝓphete nobiscū dānati erūt/aut ꝛ nos
cū illis absoluti. Neq̧ em̄ iusta hec nūc ve
stra snīa ē/vt nos q̄dē qui solū in plebe sa/
cerdotale hoīm gen⁹ censeam⁹ a carnib⁹ ab
stinere debere/demonioꝝ doctrine videa/
mur vob̄ assectatores: vr̄os vero ꝓphas
atq̧ ip̄m a deo moysē q̄ prim⁹ n̄ antistitib⁹
solū/sed omni ꝯfuse hoīm cetui suilla intdi
xerit/ꝛ leporina/ꝛ hericina carne: et sepijs
ac lolliginib⁹ ceterisq̧ generib⁹ pisciū carē/
tibus squama: nō in spū seductorio h̄/nec
in doctrina demonioꝝ: sed in deo poti⁹ et
in sancto spū locutos esse arbitremini. Igi
tur vt h̄ tibi interim paulū dixisse cōcedā:
vict⁹ tm̄ abs te nō ante fuero q̧ tu moysen
dānauerꝭ ꝛ ꝓphas: vt qd̄ ratiōe ꝯuict⁹ ꝛ ve
ritate/nunq̧ fortasse fecisses: id nūc vētris
causa facere videarꝭ/blasphemare moysē.

S Ed ꝟo ꝛ aliud de tribus (Ca. II
pueris apud vos i daniele/ꝑ qd̄ ve/ Daniel.1.c.
hement̄ pinde ꝯfundemini/si istud
ꝯstiterit a cibis abstinere/demonioꝝ eē re/ 1.timoth.4.a
ligio. Illi em̄ non tm̄ ab inṫdictis lege/sed
etiā a ꝯcessis abstinuisse legunt̄: quos ve/
hement̄ mirari soletis/ꝛ i martyrib⁹ nume
rare: cū sint ꝛ ipsi doctrinā assecuti demo/
nioꝝ. Si h̄ eē apli testimoniū cōstat et hec
et daniel ipse trib⁹ hedomadis dierū ieiu/ Daniel.10.a.
nasse se ꝓhibet/ꝛ carnē n̄ edisse nec bibisse
vinū dū exoraret ꝑ ꝑplo suo. Quid ḡ ꝛ h̄ in
doctrina se demonioꝝ magnificat/et de se
ductorij spūs cōmēto gloriam captat?

E vob̄ ꝟo qd̄ dicā. i. de (Ca. III
christianiorib⁹ apud vos/q̄rū nō/
nulli q̄dē porcina: pleriq̧ ꝟo q̄dru Leuit.11.
pede oī: alij etiā cūcto aīali penit⁹ abstinēt
fereq̧ ob h̄ i oculꝭ eos oīs ecclia et sūma cū
veneratiōe suscipiēs/solum nō deos existi/
mat. Nec videtis indociles/q̄ si h̄ verū et
ab aplo dictū testimoniū est/demonioꝝ ꝛ
ipsi sūt ludificati doctrinis. Quid ꝟo ꝛ de
illo dicem⁹ qd̄ sane frustrari q̄s nō audeat
aut abnegare/cū ꝯstet h̄ inṫ oēs ꝛ eque ꝑ
orbē terraꝝ qd̄ annis oī cū studio celebrat̄
in ꝯuētu catholico: Dico aūt q̄dragesimā/
quā qui inṫ vos rite obseruādā putauerit/ 1.timoth.4.a
abstineat necesse ē oīb⁹ his/q̄ capitulū h̄ a
deo ad ꝑcipiēdū nob̄ creata dicit/ꝛ demo/
nioꝝ insuꝑ doctrinā vocat abstinētiā pre/
dictoꝝ: Quid ḡ ꝛ vos charissimi: ritu ne
tunc demonioꝝ viuitis/cum hec a vobis
passionis christi celebrantur mysteria: et
seductorij spiritus fraude capimini/et in
hypocrisi loqui mendacium et cauteriatā
habentes conscientiam vestram? Quod si

dorum nihil vos/nec nos igit. Quid ḡ sibi vult capitulū h: aut a quo scriptū putabimus/et ɔtra q̄s: qd̄ nec veteris testamenti traditiōes nec noui ɔfirmet scita? Si q̄dem hoc ab oib⁹/vt ex vobisipsis apparet: illud ẜo a q̄busdā q̄uis abstineri tn̄ docet: sententia ẜo hec vestra cūcta penitus carnalium ciboꝝ abstinētiā/demonioꝝ vult esse doctrinas. Cui si ⁊ vos creditis/eadē sepi⁹ dixero: dānate moysen/renūciate ꝓphetis/ ferte parē ⁊ de vobisipsis sententiā: q꞉ vt illis semp a q̄busdā ciboꝝ/ sic vos interdū abstinetis ab omnib⁹. Ca. IIII

Ut si moyses vobis ⁊ ꝓphete cū a escas diiudicāt/dei legē sancire videnk/⁊ non demonioꝝ: si daniel i spūsancto obseruauit tres hebdomadas: Daniel. 10. a. si ananias/azarias/ et misael pueri diuine Daniel. 1. c. mentis instinctu olerib⁹ vti maluerūt ⁊ leguminib⁹: si deniq̄ in vobis quotq̄t abstinent/non a demonib⁹ impulsi id faciūt: si q̄dragesima sine vino ⁊ carnib⁹ non supstitiose a vobis sed diuina lege seruat: videte queso videte/ne summe demētie h sit a 1. timoth. 4. a. paulo dictū putare/ ꝙ demonioꝝ doctrina sit abstinētia oīs ciboꝝ: et ꝓhibētes nubere/queadmodū nec illud qd̄ dicit etiam virgines dicare christo demonioꝝ esse doctrinas: qd̄ vos perinde sine ɔsideratiōe legētes/vt cetera ad nos subinde respicitis: nec videtis hinc ⁊ virgines vestras demonioꝝ doctrina captas notari: et vos esse antistites demonioꝝ/qui certatim semper ad hāc eas incitetis ꝓfessionē suasionib⁹ vestris: vt pene iam maior in ecclesijs omnib⁹ virginū apud vos q̄ mulierū numerositas habeat? Quid ḡ? Nam et vos iam desistitis a talib⁹ inceptis. Quid in fraudē miseras inducitis filias hominū/ si non in eis christi voluntas implek/ sed demoniorū? Et tn̄ hoc nobis ꝑmo respondeatis/velim: vtrū oino virgines facere doctrina sit demonioꝝ/an solum per ꝓhibitionē facere nubēdi. Si p ꝓhibitionē/nihil ad nos: nā ⁊ ipsi tam stultū iudicam⁹ inhibere volentem: q̄ nefas et impiū satis nolentem cogere. Si ẜo fauere huic q̄ ꝓposito ⁊ nō reluctari volēti/id q̄ doctrinā putatis esse demonioꝝ: taceo nūc vestrū periculū/ipsi iam timeo aplo/ne demonioꝝ doctrinam intulisse tūc iconiū videak/ cum teclam oppigneratam iam thalamo/i amore sermone suo perpetue virginitatꝭ incēdit. Quid ẜo et de magistro ipso dicem⁹ ac saluatore nr̄o toti⁹ auctore iesu/ et hui⁹ ipsi⁹ ꝓfessionis puellarū celice sponso: qui in euāgelio Matth. 19. b tria genera taxans spadonū: vnū natiuū/ alterū facticiū/tertiū voluntariū: eis tamē palmā attribuit/qui seipsos inquit spadones fecerūt ꝓpter regnū celoꝝ: significās virgines ⁊ pueros/qui nubēdi ipsa a cordibus suis execta cupiditate/ spadonū vice in eius ecclesia semp tanq̄ in domo regia ɔuersenk. Quid ergo? Et hec vobis doctrina videtur esse demonioꝝ/et in seductorio spiritu dictum? Et quis erit alius i deo loquens/si paulus et christ⁹ demonioꝝ probank fuisse sacerdotes? Mitto eni ceteros eiusdem dn̄i nostri aplos: petrū ⁊ andreā/ thomam et illum inexpertē veneris inter ceteros beatum iohannem: qui per diuersa professionem boni istius inter virgines ac pueros diuino preconio cecinerunt/formam nobis atq̄ a deo vobisipsis faciēdarum virginū relinquētes. Sed hoc q̄dē vt dixi ṗtereo: q꞉ eos vos exclusistis a canone: facileq̄ mente sacrilega vestra demonioꝝ his potestis importare doctrinas. Nū igit ⁊ de christo eadē dicere poteritis: aut de aplo paulo/quē similit vbiq̄ ɔstat/ et verbo semp ṗtulisse nuptiis innuptas/⁊ id opere q̄ ostendisse erga sanctissimam teclam? Qd̄ si hec demonioꝝ doctrina nō fuit quā et tecle paulus/⁊ ceteri ceteris annunciauerūt apli: cui credi iam poterit h ab ipso esse memoratū tanq̄ sit demoniorū volūtas ⁊ doctrina etiam psuasio sanctimonij? Nō ergo est interim qd̄ vos existimetꝭ solis hortamētꝭ virgines facere: et non ꝓhibitione nubēdi. Nobis eni q̄ hoc ipsum institū est: et demens ꝑfecto ille non tn̄ stultus putādus ē: qui id existimet lege ꝓuata ꝓhiberi posse/ qd̄ sit publica cōcessum: dico aūt hocipsū nubere. Quapropt et hos hortamur q̄dē volētes vt ꝑmaneāt nō tn̄ cogim⁹ inuitas/vt accedāt. Nouim⁹ eni quātū volūtas/quātū ⁊ nature ipsius vis etiā ɔtra legē publicā valeat: nedū aduersus ꝓuatā cui rn̄dere sit liber/nolo. Si igit h modo virgines facere sine crimie est: extra culpam sum⁹ ⁊ nos: sin quoq̄ genere virgines facere crimen est/rei estis ⁊ vos. Jam qua mente aut consilio hoc adūsum nos capitulū proferatis/ego non video.

a ugustin⁹ rñdit. Au- (Ca. v
di ergo q̄ ꝯfiteris te non videre q̄
mente/aut ꝯsilio h̄ aduersum vos
capitulū ꝓferam⁹: nō q̄ a carnib⁹ abstinea
tis: nam h̄ a q̄busdā et primi patres nr̄i fe-
cerūt/sicut cōmemoras: non tñ ea damnan
di/sed significādi grā/qđ non intelligit: et
vnde iam quātū sufficere videbat/in supio
ribus partib⁹ operis hui⁹ locutus sum: et
christiani nō heretici/sed catholici edomā-
di corporis causa propt aiam in rationib⁹
amplius hūiliandū: nō q̄ illa esse immūda
credant/non solū a carnib⁹/verū a q̄busdā
etiā terre fructib⁹ abstinēt: vel semp/sicut
pauci: vl' certis dieb⁹ atq̄ tpib⁹/sicut p qua
dragesimā fere oēs: quāto mag' quisq̄ vel
min⁹ seu voluerit seu potuerit. Vos autē
ipsam creaturā negatis bonā ⁊ imūdā di-
citis/q̄ carnes diabolus operet feculētio-
re materia mali: ac p h̄ eas tanq̄ immun-
diora ⁊ truculētiora dei vr̄i vincula exhorrē
tes abijcitis. Auditorib⁹ aūt vr̄is q̄s tāq̄
distinctos a genere sacerdotum dixisti/sm
veniā hec edēda ꝯceditis: sicut q̄busdā cō-
1. Cor. 7. b. cedit apl's sm veniā/non omnē ꝯcubitū cō
iugalē etiam q̄ fit sola causa generādi/sed
eū qui fit per incōtinentiā/sed tñ cum ꝯiu-
ge. Neq̄ eñ conceditur sm veniā nisi pec-
catū: hoc vos de omī carniū cibo sentitis:
hoc et ipsi ab heresi vestra didicistis/⁊ ve-
stros auditores docetis: sed illis qđ sit ig-
noscendū propt qđ vobis necessaria mini-
strant/vt dixi cōceditis/ non dicētes nō esse
peccatū/sed peccātib⁹ veniā largiētes: vos
aūt ab omni tali tanq̄ mala ⁊ imūda cogi-
tatione abstinetis: ac p h̄ illud qđ sequitur
ea verba apl'i quib⁹ cōmemorationē huius
capituli terminasti/ipsum est oīno qđ nos
facit hoc testimoniū vobis obijcere: qđ et
tu puto sciebas/ vt ea verba p̄mo non po-
neres/⁊ nobis in extremo diceres: qua mē-
te aut consilio hoc aduersum nos capitulū
ꝓferatis/ego non video: cum hoc ipsū no-
strū consiliū tacere q̄ cōmemorare malue-
1. timoth. 4. a. ris. Cū eñ apl's dixisset: Abstinentes a ci-
bis quos deus creauit ad ꝑcipiendū cum
gratiarūactione fidelib⁹/secut⁹ ait: Et his
qui cognouerūt veritatē: qm̄ oīs creatura
dei bona est/⁊ nihil abijciēdū qđ cū gratia-
rumactione percipit: sanctificat eñ p ver-
bum dei ⁊ orationē. Hec sunt que negatis:
hoc animo/hac volūtate: hac opinione ab-
sciscis huiusmodi temperatis: q̄ nō signifi-
catiōe/sed nature male ⁊ imūde sint. Qua
in re creatorē earū sine dubio blasphema-
ris: hoc est qđ pertinet ad doctrinā demo-
nioꝝ. Nolite ergo mirari hoc de vobis tan
to ante a sancto spū ꝓphetatū. Ca. VI
i Verū si ad virginitatē sic hortare-
mini/quēadmodū hortatur apl'ica
doctria: Qui dat nuptū/ bñ facit: 1. Cor. 7. g.
et q̄ nō dat nuptū meli⁹ facit: vt bonū esse
nuptias diceres/sed meliorē virginitatē:
sicut facit ecclesia que vere christiē ecclīa:
nō vos spūssctūs ita ꝓnūciaret dicēs: pro- 1. timoth. 4. a.
hibētes nubere. Ille eñ ꝓhibet: q̄ h̄ malū
esse dicit/nō qui huic bono aliud meli⁹ an-
teponit. Deniq̄ vos eū precipue ꝯcubitū
detestamini/q̄ solus honest⁹ ⁊ ꝯiugal' est/ ⁊
quē m̄rimoniales q̄ tabule/pre se gest li-
beroꝝ ꝓcreādoꝝ causa: vnde vos nō tā cō-
cumbere q̄ nubere ꝓhibetis. Concūbitur
eñ etiā causa libidinū: nubet aūt nō nisi fi-
lioꝝ. Nec ideo vos dicatis nō ꝓhibere: q̄
multos vr̄os auditores in h̄ obedire nolē-
tes vel nō valētes/salua amicitia tolerat'.
Illud eñ habetis in doctrina vestri erro-
ris: hoc in necessitate societatis. Hinc ē qđ
paulo ante distulerā dicere/ cur vob̄ mors
christi visa sit vel fallax/ ⁊ simulata ꝓdicā-
da/et nō etiā natiuitas: Mortem quippe
tanq̄ separationē aie. i. nature dei vestri a
corpe inimicoꝝ eius/hoc ē a figmento dia-
boli ꝓdicat' atq̄ laudat': ac p h̄ rem dignā
fuisse credidistis: quā christ⁹ etsi nō moreret:
tñ mortē simulās cōmēdaret. In natiuita-
tē aūt q̄ nō solui sed ligari poti⁹ deū vr̄m
creditis: hāc nec saltē fallacit imaginatum
christū credere voluistis: ita vt nō sic vob̄
maria displiceret si ꝯcubuisset ⁊ nō ꝯcepis-
set: quō displicet/q̄ nō ꝯcubuit ⁊ tñ pepe-
rit. Videt' q̄ multū interesse inter hortantes
ad virginitatē/bono minori bonū ampli⁹
ꝑponēdo: ⁊ ꝓhibentes nubere/ꝯcubitum
ꝓpagationis qui solus ꝓprie nuptialis ē
vehementius accusando: Multū interesse
inter abstinentes a cibis propt sacratā si-
gnificationē/vel ꝓpt corporis castigatio-
nē: et abstinētes a cibis q̄s de⁹ creauit di-
cendo/q̄ eos deus non creauit. Proinde
illa doctrina est ꝓphetarū ⁊ aploꝝ: hec de-
monioꝝ mendaciloquoꝝ.

Explicit liber tricesimus

Incipit liber tricesimusprimus.

Faustus dixit. (Capi. I

Ad titū.1.d. Omnia munda mundis/immundis aūt et coinquinatis nihil est mundū: sed inquinata sunt eorū et mens et oscientia. Hoc q ipsum vtrū vobis expediat a paulo dictum credere/osiderādū est: Hactenꝰ eni non tā demonijs exagitatos constitit moysen et Leuit.11. pphetas/cū tantas de ciboꝝ differētijs tulerūt leges: sed etiā q immūdi ipsi fuerunt et coinquinati mēte atqȝ oscientia sua: vt congrue in ipsos et illud cadere possit qđ sequi Ad titū.1.d. tur: Deū se scire ofitenf/opibꝰ aūt negāt. Cui aūt hoc magis cōpetit q pphetis atqȝ moysi: q longe aliter vixisse pbanf/q dei cognitoribꝰ ogruebat. Ego tā nunc vsqȝ pter adulteria et fraudes et homicidia/ nihil aliud esse putaueram/vñ oscientias pollutas habuisse viderenf moyses et pphete: Nūc autem h demonstrante capitulo/ scire iam daf etiā hinc eos inquinate mētis fuisse/ qz aliqđ putauerint inquinatū. Quorsū q talibꝰ etiā nūc vos visionē diuine maiestatis otingere Matth.5.a potuisse arbitramini cū sit scptū: nisi eos q corde puri fuerit /deū videre nō posse: At vo hi etiā si casti ab illicitis facinoribꝰ extitissent/sola tā hec abstinēdi a qbusdā escis supstitionis mētē otamiat /diuinitatis eis po Daniel.1. tuit negasse ospectū. Euanuit q iam atqȝ extincta simul ē danielis q illa triū puerorū gloriatio: q et ipsi vsqȝ ad hāc pdicationē /que cēset nihil imūdū/ castissimi plane ac bone mētis iuuenes habiti sūt in iudaismo: qz. s. paternarū memores traditionū/ a gentiū dapibꝰ/et maxie imolatis olim studiose oseruauerint illibatos. Nunc eni demū apparuit et ipsos otamiatos fuisse mētibus et oscientia: tū maxime/cū a sanguine et cibis feralibꝰ abstinebāt. Ca.II

Sed illos fortasse excuset ignorātia: Recedū eni apparēte christiana hac Ad titū.1.d. fide /q docere oia esse mūda mūdis qdā et ipsi putauerint esse non mūda: vos vo q nūc excusatiōe ṗrimini/ si paulo cla 1.timoth.4.a māte/nihil esse non mūdū/et doctrinas demonioꝝ appellāte ciboꝝ abstinētiā/et mēte pollutos vocāte q aliqđ putauerint inquinatū/nō solū abstinetis vt dixim^9/ sed etiā gloriā captatis exinde: et eo acceptiores vos creditis christo/q eritis abstinētiores a cibis: id ē sm hāc sententiā q mētibꝰ inquinati magis et magis oscientia vestra polluti. Quid q etiā cū tres in mūdo religiones sint/q mētis purgationē paris in castimonijs et abstinētia ritu quis diuersissimo reponūt: Dico aūt iudeos/et christianos/et gentes. Ex q nā istarū religionū sermo hic veniat/ nō pōt inueniri/q docet nihil esse nō sanctū: certe et iudaismo mime/itidem ex paganismo: qz ipsum q discrimē ad cibos/nec dcqȝ intest nisi q hebreus in qbusdā alalibus a paganis dissentit. Restat christiana fides cuꝰ si propriū h esse putas/ nihil existimare pollutū: pus ē vt fatearis i vobis esse neminē christianū. Oēs eni apud vos/ vt cetera reticeā/morticina tā et imolata inqna- Act.15. mētū existimāt esse nō paruū: aut si et a vobis iure christianitatis h agif: ne huius qdē ergo religiōis snia est: que oēm penitꝰ imūdoꝝ abstinētia tollit cursū: Ergo a paulo id dici potuit q nulli sit religioni oueniēs. Etenī apls nō tam religionē exuit /q ritū mutauit: cū ex iudeo factꝰ est christianꝰ. At vo q h capitulū scripsit/ videf ille mihi nulla prorsus religiōe fuisse subnixꝰ. Ca.III

Vaproptē si qđ decetero in lesionē nre fidei de scripturis grētes iueneritis: tūc demū id nob oponere/memētote cū vob guideritis nō esse ōriū: quēadmodum et illud qđ de petro soletis af- ferre: tanqȝ idem viderit aliquādo de celo Act.10.b. demissum vas in quo essent oīa genera animaliū et serpentes: atqȝ eo attonito et tam mirante/vox audita sit dicens ad eū: Petre quicquid in vase vides/macta et māduca. Cui idem respondēs: Dñe cōmune inquit et imūdū non contingam. Et iterū vox ad eum: Qđ ego sanctificaui/imundū ne vocaueris: qđ quidem ipsū licet et per allegoriā aliud quiddā et non indifferētiā videatur significare ciboꝝ/ tamen quia vobis et hoc ita intelligere placet. Vescamini igitur necesse est passim beluis omnibꝰ et echinis et colubris ac reliquo omni genere serpentino iuxta oroma petri. Hactenus eni vere dicto audiētes vos eē probabitis voci quā fertur audisse: et tamen huius quoqȝ memineritis semper: quia moyses hinc et prophete damnati sunt/ qui de his que sanctificauerit deus iuxta vocis huius sententiam/ multa putauerint esse polluta.

Augustinus rñdit. (Ca. IIII
Ad titum.i.d a Cū ait apl's: Oia mūda mūdis/ na
turas ipsas intelligi voluit q̄s de⁹
creauit: ſm illud qḋ moyses in genesi scri
Gen.i.d. psit: Et fecit deus oia/ et ecce bona valde:
nō significatiões ſm q̄s de⁹ per eūdē moy
Leuit.xi. sen ab imūdis mūda discreuit. Unde quia
multa ⁊ multis locis iam diximꝰ: nūc bre
uiter admonuisse suffecerit proinde illos q̄
iam tempore reuelatiõis noui testamenti
adhuc illas vmbras futuroꝝ ita custodiē
das putarēt/ vt sine his gentes salutem q̄
in christo est percipere nō posse ꝯtenderēt:
Ad titum.i.d immūdos dicit apl's ꝙ carnalit̃ saperent:
Act.xv.d. et infideles/ ꝙ tempus gratię a legis tem
pore non discernerēt. Quibꝰ ideo dicit ni
hil esse mūdū: quia ⁊ his quę respuebāt/ et
his quę sumebāt/ non sanctę nec iuste vte
bant̃: sicut oēs quidē infideles: sed vos p̄ci
pue manichei/ q̄bus oino nihil est mundū.
Neq̧ eñ cibus ipse quē sumitis/ q̄uis cum
magna diligētia q̄si a carnis ꝯtagione se
paretis/ mūdus ē vobis: quē creatū nisi a
diabolo nō dicitis. In illo etiā deū vestrū
ligatum atq̧ pollutū vos edēdo purgare
ꝓhibetis. Uos saltē vobis mundi videre
mini: quorū ventribꝰ meret̃ ille purgari.
Sed ⁊ vestra corpora naturā ⁊ opificiū ge
neris tenebrarū esse ꝯtenditis: animas au
tem vestras/ ipsis adhuc corporibꝰ inq̄na
tas. Quid ergo vobis ē mūdū? Non quę
sumitis/ non quo mittitis ea q̄ sumitis/ nō
vosipsi qui sumpta purgatis. Uidetis er
go propter quos tūc istam sententiā dixit
apl's: talem tamē dixit/ quę oēs infideles ⁊
immūdos teneret: sed vos pręcipue maxi
meq̧ ꝯuinceret. Omnia ergo mūda mūdis
ſm naturā in qua creata sunt: non tamen
oia ſm significationē mūda primo populo
iudęoꝝ: nec nobis oia/ vel propt̃ salutē cor
poris/ vel propter consuetudinē humanę
societatis apta sunt/ sed cum sua cuiq̧ red
duntur/ et naturalē ordinem seruant: om
nia mūdis mūda sunt: immūdis autem et
infidelibus/ quales pręcipue vos estis/ ni
hil est mundū. Cętera iam verba apostoli
quę sequunt̃ vosipsi vobis salubrit̃ dicere
tis/ si cauteriatā vestram conscientiam sa
nari velitis. Sequit̃ eñ: Sȝ polluta sūt eo
rum et mens ⁊ cōsciētia.

Explicit liber tricesimusprimus.

Incipit liber tricesimussecūdus.

Faustus dixit. Si (Ca. I
accipis euāgeliū/ credere oia
f debes q̄ in eodē scripta sunt.
Quid eñ tu/ q̄ vet⁹ accipis te
stamētū/ idcirco ne credis oia
passim q̄ in eodē scripta sūt? Nempe solas
tibidē excerpēs ꝓphetias/ q̄ regē iudęis vē Al. tibi inde
turū significabāt: q̄ ipsū putet̃ esse iesū: et
pauca q̄dā disciplinę ciuil' p̄cepta commu
nia: vt ē/ Nō occides/ nō męchaberis: cetera Exodi.xx.
p̄termittis/ ⁊ arbitramini esse nō minꝰ atq̧ Deut.v.
eadē paulus putauit stercora. Quid q̄ pere Phil.iii.b
grinū h̄: aut q̄d mirū est/ si et ego de testa
mēto nouo purissima quęq̧ legēs ⁊ meę sa
luti ꝯueniētia/ ea p̄termitto q̄ a vr̄is maio
ribꝰ inducta fallacit̃/ ⁊ maiestatē ipsiꝰ ⁊ gra
tiam decolorāt? Ca. II
a Nisi p̄ris testamentū habet aliq̄ in
q̄bꝰ parat/ debeat audiri: p̄ris eñ
esse vultis iudaicā legē/ cuiꝰ nouimꝰ q̧ mul
ta vob horrorē/ q̧ multa pudorē faciāt: vt
quātū ad animū iamdudū ipsi iudicaueri
tis eā nō esse sincerā: q̄uis partim pat̃ ipse
vt credit̃ digito suo eā vob/ partim moyses Exodi.xxxi.d.
scripserit fidel' ⁊ integer/ soliꝰ filij putat̃ te Deut.ix.b
stamētū si potuisse corrūpi/ solū nō h̄re ali
q̄d qḋ i se debeat improbari: p̄sertim ꝙ nec
ab ipso scriptū ꝯstat/ nec ab eiꝰ apl'is/ s̃ lon
go post tp̄e/ a q̄busdā incerti nois viris: q̄
ne sibi nō haberet̃ fides scribētibꝰ q̄ nesci
rēt: partim aploꝝ noia/ partim eoꝝ q̄ apo
stolos secuti viderent̃/ scriptoꝝ suoꝝ fron
tibꝰ indiderūt/ asseuerātes ſm eos se scrip
sisse q̄ scripserint. Quo mag' mihi vident̃
iniuria graui affecisse discipulos christi: q̄
q̄ dissona ijdē ⁊ repugnantia sibi scriberēt/
ea referāt ad ipos: et ſm eos hęc scribere se
ꝓfiterent̃ euāgelia/ q̄ tātis sint referta erro
ribꝰ/ tātis ꝯrietatibꝰ narrationū sil' ac snia
rū: vt nec sibi ꝓrsus/ nec int̃ seipa ꝯueniāt.
Quid q̄ aliud est q̧ calūniari bonos ⁊ chri
sti discipuloꝝ ꝯcordē cętū in crimē deuoca
re discordię? Quę q̄ nos legētes/ ia aduer
timꝰ cordis obtutu sanissimo/ ęq̄ssimū iudi
cauimꝰ vtilibꝰ accept' ex ijsdē. i. his q̄ ⁊ fidē
nr̄am ędificēt/ et christi dn̄i atq̧ eiꝰ p̄ris om
potēt' dei ꝓpagēt gloriā/ cętera repudiare
q̄ nec ipoꝝ maiestati/ nec fidei nr̄ę ꝯueniāt.
Proinde nec vos vt dice (Ca. III
p re cęperā de testamento veteri cir

Gen.17.b circūcisionē creditis accipiēdā carnalit/ q̄-
Exodi.31.c uis ita sit scriptū: neq3 sub ocio ac vacatio-
ne colendū sabbatū/ q̄uis ita legat: nec sa-
crificijs vt moysi videt r imolatiōib⁹ placā
dū deū: sed hec q̄dē vt aliena ꝓrsus r pro-
cul a ritu christiano posita/ ac nulla ex par-
te ꝓbabilia ꝯtēpsistis. Quedā vo coꝝ etiā
diuisistis i duo: r partim q̄dē amplectimi-
Exodi.12. ni/ partim vo respuitis: vt pascha/ qd est r
ipsum testamēti veteris anniuersale sacrū:
cuius i celebratiōe cum sit scriptū vobis:
nō solū agnū mactare edendū sub nocte/
sed etiam dieb⁹ septē abstinere fermēto/ et
esse ꝯtentos azyma cum picridijs: vos pa-
scha quidē assumitis: ꝑtermittitis vo ritū
illum ac morē/ quo cautū est idē debere ser
uari. Itē septē dierū hebdomadas. i. pen-
Leuit.23.c. tecosten/ quā proinde moyses certo quodā
sacrificioꝝ r genere r numero imbuendā
censet/ vos eque colitis: sed dānata parte
eius. i. litationib⁹ ipsis r sacrificijs: q2 hec
Leuit.11. cum christianis fide non ꝯgruūt. De man
Deut.14. dato vo abstinēdi a cibis cōmunib⁹ visum
vobis est r vehement creditū: morticina q̄-
dem r imolata esse sane imūda: de porcina
vo idem credere noluistis/ nec de lepore aut
herinacio: neq3 de mollis r lolliginib⁹ cete
risq3 que vobis assapuere generib⁹ piscium/
q̄uis eadē moyses oia imūda eē testetur.

Lla vo iā ne audire q̄- (Ca. IIII.
i dem vos velle credo ex testamēto
Gen.38.c. veteri/ nedū admittere. i. soceros
Gen.19.g. dormire cū nurib⁹/ tanq3 iudas: patres cū
Osee.1. filiab⁹/ tanq3 loth: ꝓphetas cū fornicibus/
Gen.12.et.20 tanq3 osee: maritos vxorū suarū noctes a
maiorib⁹ vendere/ tanq3 abraam: duabus
Gen.29. germanis sororib⁹ vnū misceri maritum/
2. Reg.11. tanq3 iacob: rectores populi r quos maxi-
3. Reg.11. me entheos credas/ millenis et cētenis vo
lutare cum scortis/ tanq3 dauid et salomō:
aut illd item qd lege vxoria cautū in deu-
Deut.25.b. teronomio est: debere vxorē defuncti fra-
tris si idē sine filijs obierit superstiti fratri
nubere/ et eandē sobolē/ et eadē in locū sus
citare fratris: qd facere si noluerit vir/ de-
bere mulierculā apud maiores natu depo
nere de hac impietate cognati sui querelā
vt ijdē accessitū cum cēsoria grauitate co-
erceant: Qui si ꝑnegauerit r apud eos nō
fecerit/ nō impune s3 excalciatus dextri pe-
dis calciamēto/ a ꝑdicta muliere cedatur i
faciem: et ꝯsputus ac maledictus recedat/

habitur⁹ hoc opprobriū sempiternū in ꝓ-
geniem suā. Hec igit atq3 alia hmōi sūt te-
stamenti veteris r exēplar iura. Que si bo
na sūt/ cur non imitamini? Si mala: cur nō
damnatis auctorē. i. testamētū ipsū vet⁹?
Aut si falsa hec/ ei tanq3 nos denuo credi-
mus/ etiam vos putatis inserta: pares er-
go sum⁹. Desinite iam proinde id a nobis
exigere in testamēto nouo/ qd vos nō ser-
uetis in veteri. Ca. V

Quidē ego quātū arbi- (Ca. V
e tror/ q̄tenus id iam ꝑsuasū esse vo-
luistis/ vt sit ex deo etiā testamētū
vetus/ cōmodius satis atq3 excusati⁹ vob
est nō seruātib⁹ eius mādata/ si fateamini
incōgruis esse adiectionib⁹ viciatū: q3 si in-
uiolatū idē spernatis r incorruptū. Proin
de hāc de vobis ego sniam habui semꝑ et
habeo/ quotiēs querit: cur ꝑuaricemini te-
stamēti veteris iussa: q3 eni aut vt sapien-
tes ꝯtēnitis falsa/ aut vt ꝯtumaces r inde-
uoti negligitis vera. Interim q2 me ad cre
denda oia que noui testamēti monimētis
inserta sūt cogis/ si ipsum accipiā/ scias r te
quātū ad animū multa nō credere q̄ in ve-
teri sint testamēto/ q̄uis ipsū te ꝓfitearis
accipe. Neq3 eni r illud in cōfessis ex eodē
habes r credibilib⁹/ eē maledictū oēm qui Deut.21.d.
pepēderit in ligno: q2 id vtiq3 ꝑtineat r ad
iesum: aut eū q3 in maledictis haberi/ q nō Deut.7.c.
suscitauerit semē in israel: q2 id virgines q3
oēs cōprehēdat r pueros dei: aut fundit⁹
interiturū eū de genere suo/ q nō fuerit car Gen.17.b.
nē preputij circūcisus: q2 hoc q3 ad omnē
ꝑtineat christianū: aut lapidib⁹ extinguen Numeri.15.d.
dū eum q soluerit sabbatū: aut nō parcen-
dum ei qui vnū q̄dlibet testamēti veteris
mandatū irruperit. Que oia tu si credas/
firmūq3 habeas/ q2 sint eadē a deo manda
ta: mihi crede man⁹ prior iniecisses in chri-
stum: nec nūc irascereris iudeis q hunc ani
mis ac viribus persecuti/ dei sui mandata
complerint. Ca. VI

e Quidē haud ignoro q̄n vos hec
nō audeatis dicere falsa: sed q2 sūt
eadē pro tpe tunc mādata iudeis vsq3 ad
aduentū. s. iesu: qui q̄m venerit ab eodem
ꝓnūciat⁹/ vt vultis/ veteri testamēto: ip-
se iam doceat quid accipiēdū nobis ex eo-
dem sit/ et quid relinquendū. Sed an pro-
phete iesum ꝓsagauerit/ postea videbim⁹:
Interim ad hec me nūc rñdere oportet: q2

si iesus p testamētū vetus annūciat⁹/nunc
dijudicat ⁊ ₜminat docetq₃ pauca eius acci
pienda esse:repudiāda vo ꝙ plurima/ ⁊ no
bis paraclet⁹ ex nouo testamēto ꝓmissus
perinde docet/quid accipe ex eodē debea/
mus ⁊ q̄d repudiare: de q̄ vltro iesus cū eū
Joh.16.c. ꝓmitteret dicit in euāgelio: Ipse vos in/
ducet in omnē veritatē/et ipse vobis annū
ciabit oia/⁊ cōmemorabit vos. Quapro/
pter liceat tantundē ⁊ nobis in testamēto
nouo per paracletū/quātū vobis in vete/
ri licere ostēditis per iesum: nisi forte plus
vobis testamētū videt᷑ filij esse ꝙ patris/si
modo patris/est vt cū ex illo reprobent᷑/tā
multa huius solius nihil nō debeat appro/
bari: p̄sertim qd̄ nec a christo scriptū ꝯstat
vt dixim⁹/nec ab eius aplis. Ca. VII

Vaꝓpter vt vos ex vetere testa/
q mento solas admittitis ꝓphetias:
et illa quę superi⁹ diximus ciuilia
atq₃ ad disciplinā vitę cōmunis ptinentia
Gen.17. p̄cępta/supsedistis vo peritomē/et sacrifi/
Exodi.31. et.12. cia ⁊ sabbatū ⁊ obseruationē ei⁹ et azyma:
quid ab re ē si et nos de testamento nouo
sola accipiētes ea q̄ in honorē ⁊ laudē filij
maiestatis vel ab ipso dicta comperim⁹ vl'
ab eius aplis: sed iam perfectis ac fidelib⁹
dissimulauim⁹ cętera/q̄ aut simplicit᷑ tūc ⁊
ignorant᷑ a rudib⁹ dicta/aut oblique ⁊ ma/
ligne ab inimicis obiecta/ aut imprudent᷑
a scriptorib⁹ affirmata sunt/et posteris tra/
dita: dico aūt hocipsum natū ex femia tur
Luc.2.et.3. et.4. piter/circūcisum iudaice/sacrificasse gentili
ter/baptizatū humilit᷑/circūductū a diabo
lo p deserta et ab eo tēptatū ꝙ miserrime.
His igit᷑ exceptis ⁊ si q̄d ei a scriptorib⁹ ex
testamēto veteri falsa sub testificatiōe in/
iectum est/credim⁹ cętera: propterea crucis
eius mystica fixione q̄ nostrę aię passiones
monstrant᷑ vulneratū: p̄cępta salutaria ei⁹
tunc parabolas/cunctūq₃ sermonē deificū
qui maxime duarū pręferēs naturarū dis/
cretionē/ipsius esse nō venit in dubiū. Ni
hil ergo ē iam cur me oia credere existimes
debere q̄ ꝯtinēt euāgelia: cum tu vt supra
ostēsum est/ testamēti veteris supremū li/
quorē vix sumis vt aiunt labris attingas.

Augustin⁹ rn̄dit. Ca. VIII
a Nos veteris testamēti scripturas
oēs vt dignū est/ veras diuinasq₃
laudam⁹: vos scripturas noui testamenti
tanq̄ falsatas corruptasq₃ pulsatis. Nos
ea quę nūc de libris testamēti veteris non
obseruam⁹/cōgruent᷑ tn̄ illo tempore atq₃
illi populo fuisse p̄cępta: nobisq₃ in eisip/
sis quę non obseruamus/ significata q̄ in/
telligam⁹ ⁊ spiritalit᷑ teneam⁹: non solū di/
cimus/sed in aplicis q₃ litteris ostēdim⁹ et
docem⁹. Vos aūt oia quę in libris noui te
stamenti nō accipitis/oino reprehēditis: nec
a christo nec ab aplis eius dicta vel ꝯscri/
pta asseueratis. Videtis ergo quātū inter
nos et vos qd̄ ad hanc rem attinet distet.
Cū itaq₃ a vobis quęrit᷑/quare non oia in
libris noui testamēti accipitis/ sed ⁊ in eis
libris in q̄bus approbatis aliq̄ multa respui
tis/reprehēditis/accusatis/a corruptorib⁹
inserta esse ꝯtenditis. Nolite in exēplū as/
sumere distinctionē fidei vel obseruatiōis
nostrę: sȝ rationē reddite p̄sumptiōis vrę.

Nobis eñ si quęrat᷑/cur Ca. IX
a nō eo ritu colamus deū quo colue
runt hebręi patres tempore vete/
ris testamenti: Respondem⁹/aliud nobis
deū pręcępisse per patres noui testamēti:
neq₃ hoc ꝯtra vetus testamētū/cum ⁊ in il/
lo id ante sit p̄dictū. Sic eñ hocipsum pręꝯ
nunciatū est p ꝓphetā: Ecce dies veniunt Hiere.31.c.
dicit dn̄s/et ꝯsūmabo sup domū israel ⁊ su Heb.8.c.
per domū iuda testamētū nouū/nō fm te/
stamentū qd̄ feci patrib⁹ eoꝝ in die q̄ ap/
prehendi manū eorū vt eijcerem eos d̄ ter
ra ęgypti. Ecce quia et hoc ꝓphetatū est/nō
ꝑseueraturū illd̄ testamētū/ sed futurū no/
uum. Hic si obiectū fuerit/nō nos ptinere
ad domū israel ⁊ domū iuda: ex doctrina
apostolica nos defēdim⁹: quia semē abrahę Roma.4.a.
christū esse docet apostolus/nobisq₃ ad cor
pus eius pertinētib⁹ dicit: Ergo abrahę se/ Gal.3.d.
men estis. Porro si quęsitū a nobis fuerit/
cur illius testamēti auctoritatē teneamus
cui⁹ ritū nō obseruam⁹: Et ad hoc ex litte/
ris aplicis rn̄dem⁹. Ait eñ apls: Nemo er/ Col.2.c.
go vos iudicet in cibo ⁊ potu/aut in parte
diei festi/aut neomenię/aut sabbatoꝝ/ qd̄
est vmbra futuroꝝ. Ita quippe et cur ea le/
gi atq₃ accipi oporteat/ostendit. i. ne pro/
phetiā extinguamus: quia in vmbra facta
sunt futuroꝝ: et curare nos nō debere eos
qui nos hinc iudicare voluerint/ qd̄ corpo
ralit᷑ iam nō obseruem⁹: sicut alibi tale q̄d/
dā dixit: Hęc i figura ꝯtingebāt illis: scri/ 1.Cor.10.c.
pta sūt aūt ꝓpter correptionē nr̄am in q̄s
finis seculorū obuenit. Cū g̃ tale aliq̄d le/

gitur in instrumēto veteris testamēti/qua/
le a nobis obseruari vel iussum non est in
nouo testamento vel etiam prohibitū/qd
significet querendū est/ non reprehenden/
dum: quia eoipso quo iam nō obseruatur
non damnatū/sed impletum probatur.

(Ca. X

V Nde multa vt sepe iam
diximus/velut hocipsum qd mo/
do non intelligens faustus māda/
tis veteris testamenti pro crimine obiecit/
Deut. 25. b. q vxorem fratris ad hoc frater iussus ē du
cere/vt non sibi sed illi sobolem suscitaret/
Et ibidem eiusq vocaret nomine qd indidem nasce/
ret: quid aliud in figura premonstrat/ nisi
quia vnusquisq euāgelij predicator ita de
bet in ecclesia laborare/vt defuncto fratri:
hoc est christo suscitet semen qui pro nobis
mortuus est: et qd suscitatū fuerit/eius no
men accipiat? Deniq hoc implens aposto
lus/non iam carnalit in premissa significa/
tione/sed spiritalit in completa veritate/
1. Cor. 4. d. quos in christo iesu per euangeliū se cōme
morat genuisse/ succenset eis et eos incre/
1. Cor. 1. b. pans corrigit volētes esse pauli: Nūquid
paulus inquit pro vobis crucifixus est/aut
in noie pauli baptizati estis? Tanq dice/
ret: Defuncto fratri vos genui: christiani
vocamini/nō pauliani. At vero qui electus
ab ecclesia ministeriū euāgelizādi renuerit
ab ipa ecclesia merito digneq cōtemnitur.
Deut. 25. c. Hoc est em q in eius faciē iubet expuere:
non sane sine signo huius opprobrij/vt cal/
ciamento pedis vnius exuat/ne sit in eorū
Eph. 6. c. sorte/quibus ipse apls ait: Et calciati pe/
des in pparationē euāgelij pacis. Et de q/
Esaie. 52. b. bus cōmemorat ppheta: Q speciosi pe/
des eorum qui annūciāt pacem/qui annū/
ciant bona. Qui em sic euangelicā fidē te/
net vt et ipsi prosit/et ecclesie prodesse nō re/
nuat: bene itelligit vtroq pede calciatus.
Qui aūt sibi putat/quia creditis satis esse
consultū/curam vero lucrādorum refugit alio/
rū: decalciati illius nō figuratū significa/
uit: sed in se impletū portabit opprobriū.

(Ca. XI

Q Vi q et pascha a nob
obijcit celebrari/nec q ita vt iu/
Exodi. 12. dei celebram insultat/cū ouē magis
nos habeam in re psentis euāgelij/non in
vmbra futuri eiusq occasionē cū quotidie
tū maxime anniūsaria solennitate nō ven/
turā presignem/sed factā cōmemoremus.
Ideo sane dies pasche solennitatis nostre
ad diem celebrationis vmbratice iudeorū
non occurrit: vt et dñicū diem quo christus
resurrexit cōplecteremur. Azyma vero q re/
cte fidei christiani sunt/non in fermēto ve/ 1. Cor. 5. c.
teris vite/hoc est malicie: sed in ipsius fidei
veritate et sinceritate custodiūt: non septē
diebus/sed omni die: qd significatū est nu/
mero dierū septenario quo quotidie omis
voluit dies. Qd etsi aliquātū laboriosum
est in h seculo: qm angusta et arta via est q Matth. 7. b.
ducit ad vitam/merces tn certa seruat: nā
ipse labor significatus est illis picridijs q
aliquātulū subamara sint.

Ca. XII

P Entecosten etiam: id ē a passiōe et
resurrectiōe dñi: qnquagesimū di/
em quo nobis scm spm paracletū Leuit. 25.
quē promiserat misit: qd futurū etiā p iu/
deorum pascha significatū est: cum qnqgesi/ Act. 2. a.
mo die post celebrationē ouis occise/ moy Exodi. 19.
ses digito dei scriptā legē accepit in mon/
te: legite euāgeliū et aduertite ibi spm scm Luc. 11. c.
appellatū digitū dei. Ea quippe anniūsarie
in ecclesia celebrant/que insignit excellen/
tia certis dieb facta sunt: vt eorum necessa/
riā salubreq meōriā festiuitas cōcelebrata
custodiat. Si vultis g nosse qre celebram
pascha/qr tūc p nobis imolat ē christ: Si
vultis nosse qre nō illō ritu iudaico celebre/
m: qr illa erat vēturi veri pfiguratio: hec
cōpleti cōmeōratio. Futurū autē et pteritū
nec ipsis verbis nris eo modo enūciat: Vn
iam satis in h ope locuti sum.

Ca. XIII

S I aūt et hoc queritis: cur ex olbus Leuit. 11.
cibis a quibus in vmbra futurorum
populus ē ille phibit: nos morti/
cinio et imolaticio nō vescimur: et h audite/
et calūnijs vanitatis verū aliqn pponite.
Cur em si expediat imolaticio vesci christia
no: aplus ait: Nolo vos inquit socios fieri 1. Cor. 10. c.
demoniorum. Neq em ipsam imolationē re
prehendit quā faciebāt patres/pfigurātes
sāguinē sacrificij/ quo nos christ redemit:
sed que imolāt gentes demonijs inqt im/
molant et nō deo. Deinde adiecit qd dixi:
Nolo vos socios fieri demoniorum. Nā si na
tura ipa imolaticie carnis eēt imūda/vtiq
et nesciētē cōtaminaret. Neq em eo minus
ipsa esset/q min ab sciēte acciperet: s ppt cō
scientiam ne demonibus cōmunicasse vi/
deatur. Morticinū autem puto q ad escā
vsus hominū non admisit/eo q nō occiso/
rum sed mortuorum animalium morbida

caro est:nec apta ad salutẽ corpis/cui⁹cau/
sa sumim⁹ alimentũ. Nam ꝙ de effunden/
Gen.9.a. do sanguine antiq̄s in figura p̄ceptũ est.i.
ipsi noe post diluuiũ: qd iam q̄d significa/
ret ostendim⁹/pleriq; intelligũt. Et in acti
Act.15.c. bus aploꝝ hoc lege p̄ceptũ ab aplis/vt ab
stinerent gentes tm̄ a fornicatiõe ⁊ imola/
tis et sanguine.i.nequaq; ederent carnes/
cuius sanguis nõ esset effusus. Qd alij nõ
sic intelligũt/sed a sanguine p̄ceptũ esse ab
stinendũ/ne quis homicidio se cõtaminet.
Hoc nũc discutere longũ est ⁊ non necessa/
riũ: quia etsi hoc tũc apl̄i p̄ceperunt/vt ab
animaliũ sanguine abstinerent christiani/
ne sffocatis carnib⁹ vescerent: elegisse mi/
hi vident p tempore rem facilẽ ⁊ nequaq;
obseruantib⁹ onerosam/in qua cũ israelit
Eph.2.c. etiam gentes propt angularẽ illum lapidẽ
duos in se condentẽ aliq̄d cõmunit obser/
uarent: simul ⁊ admonerẽt in ipa arca noe
quãdo deus hoc iussit/ecclesiã omniũ gen/
tiũ fuisse pfiguratã: cuius facti prophetia
iam gentib⁹ ad fidem accedentib⁹ incipie/
bat impleri. Transacto vo illo tempore q̄
illi duo parietes: vnus ex circũcisione/alt
ex preputio veniẽtes: q̄uis in angulari la/
pide ꝯcordarent: tamen suis quibusdã p/
prietatib⁹ distincti⁹ eminebant. At vbi ec
clesia gentium talis effecta est vt in ea nul
lus israelita carnalis appareat/quis iam h
christianus obseruat/vt turdos vel minu/
tiores auiculas non attingat/nisi quarum
sanguis effusus est: aut leporẽ non edat si
manu a ceruice pcussus/nullo cruento vul/
nere occisus est? Et qui forte pauci adhuc
tangere ista formidãt/a ceteris irridentur.
Ita omniũ animos in hac retinuit illa sen
Math.15.b tentia veritatis/non qd intrat in os vestꝝ
vos coinq̄nat/sed qd exit: nullã cibi natu/
ram quã societas admittit humana: sed q̄
iniquitas cõmittit peccata condemnans.

(Ca. XIIII

Iam vo de antiquoꝝ
factis que ⁊ stultis atq; ineruditis
vident peccata dum non sunt/ ⁊ q̄
vere peccata sunt/ quã ob causã conscrip/
ta sunt/seruata magisq; commendata scri/
ã.lib.22. pture ipsius veneratione/sufficienti iam
Deut.21.d. sermone monstrauim⁹: Nec non de male/
dicto eius/qui pendet in ligno: et eius qui
Exodi.23.d. non suscitauerit semen in israel/ iam pmũ
suo loco respondim⁹/cum hec ante diluere
mus obiecta: et prorsus oĩa/siue de q̄b⁹
singillatim iam anteriorib⁹ huius operis
partibus disseruim⁹/siue que in isto cui re/
spondem⁹ sermone suo faustus similia po/
suit/vna firmissima veritatis ratione defẽ
dimus: quã de sanctarũ scripturarũ aucto
ritate percepim⁹. Quecũq; scripta sunt in
illis libris veteris testamẽti/omnia verissi
me atq; vtilissime pro eterna vita scripta
esse laudamus/accipim⁹/ approbam⁹: sed q̄
in his mãdata corporali operatione nõ ob
seruam⁹/⁊ rectissime tunc mãdata intelligi
mus/⁊ vmbram futuroꝝ esse didicim⁹: et
nunc iam impleri cognoscim⁹: Ac per hoc
quisq̄s illa tunc etiam opera/ꝙ ad signifi/
candũ agi iubebant non obseruabat/ pe/
nas diuinit⁹ constitutas rectissimo iudicio
psoluebat: Sicut nũc siq̄s sacramẽta no/
ui testamẽti pro temporis ratione distin/
cta fuerit ausus sacrilega temeritate viola
re. Quẽadmodũ em̄ tunc iusti viri qui pro
illis sacramẽtis nec mortẽ recusauerint iu/
re laudant: ita nũc pro istis martyres san/
cti. Et sicut eger nõ debet rephendere me/
dicinalem doctrinã/si aliud illi hodie p̄ce/
perit aliud cras/prohibens etiam qd ante
p̄ceperat/sic em̄ se habebat sanandi ei⁹ cor
poris ratio: ita genus humanũ ab adam
vsq; in finem seculi: q̄diu corpus qd corrũ/ Sap.9.c.
pitur aggrauat animã egrum atq; sauciũ:
non debet diuinã reprehẽdere medicinã/
si in quibusdã hoc idem/l quibusdã vo ali/
ud prius/aliud posterius obseruandũ esse
precepit: presertim quia sic aliud p̄ceptu/
ram esse pmisit. Ca.XV

Ulla ergo cõparatio est quã fau/
stus obtendit ita vobis paracletũ
ex nouo testamẽto qd credatis ele/
gisse/et qd respuatis demonstrauisse: cum
ipse nouo testamẽto fuerit prophetat⁹: si/
cut nobis christus fecit ex vetere: quo simi
liter prophetat⁹ est. Hoc em̄ aliqua verisi/
mili ratiõe diceret/si esset aliquid in vete/
ris testamenti libris/qd nos dicerem⁹ non
recte dictum/non diuinit⁹ iussum/non ve/
raciter scriptum. Nihil hoꝝ dicim⁹: sed ac/
cipimus omnia: siue que obseruam⁹ vt re/
cte viuam⁹: siue que non obseruam⁹/et tñ
et ipsa tunc in pphetia iussa ⁊ obseruata
nũc iam compleri videam⁹. Deinde para/
cletum sicut promissum legim⁹ l his libris
quoꝝ non oĩa vultis accipere: ita ⁊ pmis/
sum legim⁹ in eo libro/quẽ nolare etiã for/

midatis. In actib⁹ quippe aploꝝ / sicut ſe
pe paulo ante cōmemoraui / aptiſſime legit
Act. 2. a. miſſus die pentecoſtes ſpūſſctūs: qui etiā
opere manifeſtauit quis eſſet. Linguiſ eñ
omniū locuti ſunt ꝗ cū primit⁹ acceperūt:
vt hoc etiā ſigno ꝓmitteret in linguis om
nibus / h̄ eſt in oibus gentib⁹ futurā eccleſi
am / que illum ſicut patrem ꝛ filium veriſſi
me ꝑdicaret. Ca. XVI

Os ḡ iam dicite / qre nō accipiatis
v oia ex libris noui teſtamenti: vtrū
q2 nō ſunt aploꝝ chriſti / an q2 pra
ui aliqd docuerūt apli chriſti? Rñdetis: q2
nō ſunt aploꝝ chriſti. Nam illa vox altera
paganoꝝ ē: qui dicūt / aplos chriſti non re
cta docuiſſe. Uos ḡ qō dicitis vñ oſtēdit /
ſcripturas illas nō ab aplis miniſtratas?
Rñdetis: q2 multa ſunt in eis / ꝛ int̄ ſe / et ſi
bi ꝯtraria. Oino falſiſſimū eſt: vos non in
telligitis. Nam qcqd tale ꝓtulit fauſt⁹ qō
ita vobis videreť / ita nō eſſe mōſtratū eſt:
et qcqd tale a vobis ꝓlatū fuerit / h̄ doce
bimus. Quis aut ferat lectorē vel audito
rem / ſcripturā tāte auctoꝛitatꝭ facili⁹ ꝙ vi
tium ſue tarditatis audere culpare? An h̄
dicitis vos paracletū docuiſſe / ſcripturas
iſtas aploꝝ nō eſſe: ſed ſub eoꝝ noibus ab
alijs eſſe ꝯſcriptas? Hoc ſaltē docere / iſtum
ipſū paracletū eſſe a ꝗ didiciſtis / hec aploꝝ
nō eſſe. An dicetis / ipſū chriſt⁹ ꝓmiſit ꝛ mi
ſit? Rñdeť vobis / oino iſtū chriſt⁹ nec ꝓmi
ſit nec miſit: et ſimul oſtenditur qñ miſerit
quē ꝓmiſit. Qō ḡ eū chriſt⁹ miſerit / h̄ ꝓba
te: vnde aſſertis pſonā vñi auctoꝛis vel po
tius deceptoꝛis. Rñdetis ex euāgelio vos
ꝓbare. Ex ꝗ euāgelio? Qō nō totū accipi
tis: qō falſatū eſſe vos dicitis. Quis ḡ te
ſtem ſuū prius ipſe dicat falſitate eſſe coꝛ
ruptū / ꝛ tūc ꝓducat ad teſtimoniū? Si eñ
qō vultis / ei credim⁹: et qō nō vultis / ei nō
credim⁹: tā nō illi ſed vobiſ credim⁹. Si au
tem vobis credere velim⁹ / teſtē a vobiſ nō
exigerem⁹. Deinde paraclet⁹ ſic ē ꝓmiſſus
Ioh. 16. c. vt diceret: Ipſe vos inducet i omnē veri
tatē: quō aūt ille inducet i veritatē / ꝗ vos
docet chriſtū eſſe fallacē? Huc accedit / q2 ſi
oia ḡ de ꝓmiſſiōe paracleti i euāgelio legū
tur / talia eſſe demonſtrareť / vt nō oino ni
ſi de manicheo vño poſſent intelligi: ſicut
oſtendunt in ꝓphetꝭ ea eſſe dicta de chri
ſto / ꝗ i aliū cadere oino nō pñt: tñ cū ea de
his codicib⁹ ꝓferretis ꝗs dicis inſalſatos:

hoc ipſū illic falſū ꝛ a coꝛruptoꝛibus malo
rib⁹ vñis imiſſū eē dicerem⁹: qō illic de ma
nicheo ſic ſcptū legeretis / vt de alio intelli
gere ſi poſſem⁹: ꝗd facereꝭ dicite mihi / niſi
clamaretis / nullo mō vos potuiſſe falſare
codices: ꝗ iam in manib⁹ eſſent oim chri
ſtianoꝝ? Quia mox vt facere cepiſſetꝭ / ve
tuſtioꝝ exēplariū veritate ꝯuinceremini.
Qua igiť cauſa a vobis coꝛrūpi nō poſſēt /
hac cauſa a nemine potuerūt. Quiſqs eñ
h̄ ꝑmit⁹ auſus eſſet / multoꝝ codicū vetuſti
oꝛū collatione ꝯfutareť: maxie q2 ſi vna lin
gua: ſed multis eadē ſcriptura ꝯtineretur.
Nā etiā nūc nōnulle codicū mēdoſitates /
vel de antiquioꝛib⁹ / vel de lingua ꝑcedēte
emēdanť. Ita ḡ aut cogimini veraceſ illoſ
codices ꝯfiteri / ꝛ ꝯtinuo euertent hereſim
vñam: aut ſi fallaces eos dixeritꝭ / ꝗꝫ aucto
ritate paracletū nō poteritꝭ aſſerere: ꝛ vos
euertiſtis hereſim vñam. Ca. XVII

Uc accedit: q2 ea dicta ſūt i ꝓmiſ
h ſione paracleti / vt manicheū poſt
tam multos ānos veniētē ab iſta
ſuſpiciōe ꝓrſus excludāt. Quia eñ poſt re
ſurrectionē ꝛ aſcēſionē dñi / ꝯtinuo ventur⁹
erat ſpūſſctūs / aptiſſime dictū ē a iohāne:
Spūs eñ nōdū erat dat⁹: q2 ieſus nōdum Ioh. 7. f.
fuerat gloꝛificatuſ. Si hec itaqꝫ cauſa erat
vt nō dareť: q2 nōdū erat clarificat⁹ ieſus /
ꝓculdubio clarificato ieſu / iam cauſa erat
vt ſtatim dareť. Nā ꝛ cataphryges ſe pꝛo
miſſū paracletū ſuſcepiſſe dixerūt: et hinc
a fide catholica deuiarūt / conātes ꝓhibe 1. Timoth. 4. et. 5.
re qō paulus ꝯceſſit / ꝛ dānare ſecūdas nu
ptias ꝗs ille ꝑmiſit: ſub his ṽbis illidiātes:
q2 ſcriptū ē de paracleto: Ipſe vos indu Ioh. 16. c.
cet in omnē veritatē: ꝙ videlicet ꝛ nō om
nē veritatē paul⁹ et ceteri apli docuiſſent:
ac locū cataphrygaꝝ paclerto reſeruaſſet.
Ad h̄ et illud traxerunt qō paulus ait: Ex
parte eñ ſcimus ꝛ ex pte ꝓphetam⁹: cū autē 1. Cor. 13. c.
venerit qō pfectū eſt / qō ex parte ē euacua
bit: vt. ſ. ex parte ſciēs ꝛ ꝓphetās apls di
xerit: Qō vult faciat / nō peccat ſi nubat: ꝛ 1. Cor. 7. g.
iō pfectū paracleti phrygie ex hoc euacua
uerit. Ad hec cū eis dictū fuerit / ꝙ ſunt ec
cleſie tāto ante ꝓmiſſe ꝛ toto oꝛbe diffuſe /
auctoꝛitatē dānate / rñdēt: hinc etiam in ſe
illud eē cōpletū / qō de paracleto dictū eſt:
ꝙ mūdus eū accipe nō pōt. Nōne iſta ſunt Ioh. 14. b
ꝗ etiā vos dicere ſoletis: Ipſe vos iducet Ioh. 16. c.
in omnē veritatē / et cū venerit qō pfectum 1. Cor. 13. c.

est/qd ex parte est euacuabit: z mũdus cũ
accipere nõ potest/de vestro manicheo eẽ
predictũ? Et q̃ tandẽ poterit heresis exori-
ri sub paracleti noĩe: que nõ hec oĩa verisi-
milit sibi audeat coaptare? Nunqd enĩ est
heresis/q̃ nõ veritatẽ se nominet: z quãto ẽ
supbior/tanto magis se etiã pfectã nomi-
net veritatẽ: vt z in omnẽ veritatẽ se polli
ceat inducere/z doctrinã aplorꝝ suo errori
ꝯtrariã: q̃si p illã venerit qd pfectũ est eua-
cuare conet? Et qm̃ tenet ecclesia q̄ vehe-
Gal.1.b. mẽti⁹ apls cõmẽdauit: Si qs vobis euan-
gelizauerit pter q̃ qd accepistis / anathe-
ma sit: cum ceperit aliud annũciãs ab vni-
uerso orbe anathemari ꝯtinuo dicat: hoc ẽ
Joh.14.b. qd scriptũ est: Mũdus eũ accipe nõ põt.

(Ca. XVIII

Unde g̃ pbare poteri-
tis q̄ a vobis exigit paracletũ esse
illũ/a q̃ didicistis q̄ euãgelica scri-
pta nõ sunt aplorꝝ: qñquidẽ etiam nos p-
bamus nõ esse paracletũ spm̃sctm̃/ nisi qz
Joh.7.f. iesu clarificato mox venit? Ideo enĩ nõdũ
erat dat⁹/qz iesus nõdũ fuerat clarificatus.
Joh.16.c. Probam⁹ etiã ipsum inducere in omnẽ ve
ritatẽ: qz nõ intrat in veritatẽ nisi p chari-
Roma.5.a. tatẽ. Charitas aũt dei diffusa ẽ/ait aplus/
in cordib⁹ nostris/per spm̃sctm̃ qui datus ẽ
nobis. Docemur etiã non dixisse paulum:
Cum venerit qd pfectũ est/nisi de pfectiõe
illa que in pceptione vite eterne futura ẽ.
1.Cor.13.d Hoc enĩ cũ loqueret: Uidem⁹ enĩ inqt nũc
per speculũ in enigmate/ tunc aũt facie ad
faciẽ. Hic certe nisi apte insanire volueritis:
fatemini non vos videre deũ facie ad faci
em. Nõ g̃ ad vos venit illud qd pfectũ est.
Hoc enĩ modo plane qd de hac re senserit
satis apls explicauit: nec futurũ est h̃ sctis
nisi cũ factũ fuerit: Qd etiã iohãnes dicit:
1.Joh.3.a. Filij dei sumus z nondũ apparuit qd erim⁹:
scim⁹ aũt qz cũ apparuerit/similes ei erim⁹:
qm̃ videbim⁹ eum sicuti ẽ: tunc introducẽ-
2.Cor.5.a. te in omnẽ veritatẽ spũsancto/ cuius nunc
Joh.14.b. pignus accipim⁹. Qd aũt dictũ est: Mun-
dus eũ accipe nõ potest: de his vtiq̃ dictũ
est/qui solẽt in scripturis mũdi noĩe appel-
lari: amatores mũdi/vel impij/ vl carnales:
1.Cor.2.d. de qualib⁹ dicit apls: Animal aũt hõ non
pcipit que sũt spũs dei. De h̃ enĩ mũdo eẽ
dicunt/q̃diu nõ possũt sapẽ ampli⁹ q̃ sunt
ista corporea que in h̃ mũdo senserũt: sicut
nec vos aliud sapitis q̃ cum lucẽ istam solis
et lune miraremini: talia vobis oĩa diuina
finxistis/auctore illo vaniloquo/quẽ dece-
pti z deceptores paracletũ dicitis. Proin-
de nullo modo valẽtes ostendere/ quõ sit
ille paraclet⁹/non ẽ vnde doceatis firmissi
ma aliq̃ auctoritate vos compertsse quem
admodũ hec scripta euãgelica/ex q̃bus nõ
oĩa vultis accipe nõ sint aplorꝝ christi. Re-
stat g̃ vt dicatis h̃ vos ea ratione compe-
risse/qz talia ibi sunt que christi gloriã de-
colorent. s. qz nat⁹ ex virgine ibi narratur: Luc.2.et.3.
qz circũcisus: qz pro illo oblatũ sacrificium et.4.
qd tũc offerebat: quia baptizat⁹: quia tem
ptatus a diabolo est. Ca. XIX

His autẽ exceptis/z testimonijs ex
veteri testamento que illis inserta
sunt litteris: cetera vos sm id qd
faustus loquit fatemini accipe: et p̃cipue
crucis eius mysticã fixionẽ/ qua passionis
anime vestre vulnera demõstrant. Dein-
de inqt p̃cepta salutaria eius/ et parabo-
las cunctũq̃ sermonẽ deificũ/qui maxime
duarũ preferẽs naturarũ discretionẽ/ ipsi⁹
esse non venit in dubiũ. Uidetis g̃ id vos
agere/ vt oĩs de medio scripturarũ aufera-
tur auctoritas/et suus cuiusq̃ animus au-
ctor sit/quid in quaq̃ scriptura pbet/quid
improbet. i. vt nõ auctoritati scripturarũ
subijciat ad fidẽ/sed sibi scripturas ipe sub
ijciat: nõ vt ideo illi placeat aliqd qz hoc in
sublimi auctoritate scriptũ legit: sed ideo
recte scriptũ videat/qz h̃ illi placuit. Quo
te cõmittis aĩa misera/infirma/carnalibus
nebulis inuoluta: q̃ te cõmittis? Remoue
ergo auctoritatẽ: videam⁹/remoue aucto-
ritatẽ: redde rationẽ. Eo ne ratio tua pdu-
citur/vt nisi dei natura violabilis corrupti
bilisq̃ credat exitũ theatricũ longa illa fa-
bula vr̃a repire ñ possit? Postremo vñ scis
octo eẽ t̃ras z decẽ celos/ q̄ atlas mũdũ fe-
rat/ splẽditenẽsq̃ suspẽdat/z inumerabilia
talia: vñ scis hec? Plane inqs/maniche⁹ me
docuit. Sz ifelix credidisti/neq̃ enĩ vidisti.
Si g̃ ad milia fabulosarum phantasmatũ
q̃b⁹ turpit grauidata es te auctoritati ig-
notissime z furiosissime subdidisti/ vt ideo
hec oĩa crederes/qz in illis ꝯscripta sunt li-
bris/q̃bus miserabili errore credẽdũ eẽ cẽ-
suisti/cũ tibi nulla demõstrent: cur nõ po-
tius euãgelice auctoritati tã fundate/tam
stabilite/tãta glĩa diffamate atq̃ ab aplo-
rũ temporib⁹ vsq̃ ad nostra tempora p suc
cessiones certissimas commendate/non te

subdis: vt credas / vt viuas / vt discas etiã omnia illa quę te offendũt ex vana ⁊ peruersa opinione te offendere: potuiſq; eſſe verꝫ naturam incõmutabilē dei aliquid mortal' aſſumpſiſſe creaturę / in q̃ incõmutabiliter pmanēs: non fallaciter / ſed veraciter faceret atq; pateretur / quicquid eandē creaturam facere ac pati / pro generis humani vnde ſumpta erat ſalute congrueret: q̃ violabilē ⁊ corruptibilē credere dei naturam: nec indnatam atq; oppreſſam totam poſſe liberari atq; purgari: ſed ęterna globi pęna ſũma dei neceſſitate dãnari? Ca. XX

ſ Ed inq̃s: Propterea credidi q̃ nõ mihi oſtendit: quia duas naturas boni. ſ. ⁊ mali mihi in hoc ipſo mũdo euidenter oſtendit. Ad hoc ipſum ē infęlix / vnde decepta es: q2 ſicut in illa ſcriptura euãgelica / ita in hoc mũdo nihil mali putare potuiſti / niſi quo tu' carnalis ſenſus offenſus eſt: ſicut ſerpentē / ignem / venenũ / ⁊ ſimilia: nec aliqd boni / niſi qd eundem tuũ carnalē ſenſum aliqua iocũditate permulſit: ſicut ſaporꝫ iocũditas / ⁊ odorum ſuauitas / et lucis hu' aſpectus: et ſi quid aliud vel auribus vel oculis tuis vel naribus vel palpato ſimilit forte blanditũ eſt. At ſi vniuſam creaturam ita pus aſpiceres / vt auctori deo tribueres: quaſi legēs magnũ quendã librꝫ naturę rerũ: atq; ita ſi qd ibi te offenderet / cauſam te tanq̃ hominē latere poſſe tutius crederes / q̃ in operibus dei qcq̃ reprehēdere auderes: nunq̃ incidiſſes in ſacrilegas nugas / ⁊ blaſphema figmēta: quibus non intelligens vnde ſit malum / deũ implere conareris omnib' malis. Ca. XXI

b Ed iam ſi quęrat a nobis: nos vnde ſciamus apoſtolorꝫ eſſe iſtas litteras? Breuiter vobiſ reſpõdem': inde nos ſcire / vnde ⁊ vos ſcitis illas litteras eē manichei: quas miſerabilit huic auctoritati q̃ ponitis. Si eni ⁊ hinc vobis aliquis moueat queſtionē / ⁊ ſcrupulum ɔtradictiõis impingat / dicens / libros quos pfertis manichei / non eſſe manichei / quid facturi eſtis? Nonne potius eiuſdem delyramēta ridebitis / qui ɔtra rem tanta cõnexionis ⁊ ſucceſſionis ſerie confirmatã / impudentiã huius vocis emittat? Sicut ergo certũ eſt illos libros eſſe manichei / ⁊ oino ridendus eſt qui ex tranſuerſo veniēs tanto poſt natus / litem vobis huius ɔtradictionis intēderit: ita certum eſt manicheum vel manicheos eſſe ridendos / aut etiam dolēdos / q̃ tam fundatę auctoritati a temporib' apoſtolorꝫ vſq; ad hęc tempora certiſ ſucceſſionibus cuſtoditę atq; perductę / audeant talē aliquid dicere. Ca. XXII

i Am ergo auctoritas manichei cõferēda eſt auctoritati apoſtolorꝫ. Nam litteras iſtorum iſtas eſſe tã certum eſt q̃ illas illius. Quis autem manicheum apoſtolis comparat / niſi quiſqs ſe a chriſto qui miſit apoſtolos ſeparat? Aut duas naturas ſibimet ex proprijs pncipijs aduerſas / quis vnq̃ ſapuit in verbis chriſti: niſi qui non ſapit verba chriſti? Apoſtoli ergo tanq̃ diſcipuli veritatis / natiuitatē chriſti prędicant / paſſionēq; veracem: manicheus autem iactat ſe inducere Joh.16.c in omnē veritatem: et vult inducere in talem chriſtum / in quo ipſius paſſionis prędicat falſitatē. Iſti chriſtum in carne quã Luc.2.c de abrahę ſuſcepit ſemine circumciſum: ille deum in ipſa ſua natura / a tenebrarũ gente conciſum. Iſti pro carne chriſti intante ſacrificiũ qd tũc pie fiebat oblatũ: ille non carnis / ſed ipſius diuinę ſubſtãtię mēbrũ omnibus demonib' imolandũ naturę aduerſę gentis illatũ. Iſti chriſtum in exēpli Luc.3.d prębendi cauſa baptiçatũ in iordane: ille deum ipſum per ſeipſum in tenebrarũ cõtaminatiõe ſubmerſum. Nec totum emerſurũ: ſed qd eius mũdari nõ potuerit / ęterna damnatione puniendũ. Iſti carnē chriſti Luc.4.a a demonũ duce tēptatam: ille partē dei a demonũ gente poſſeſſam. Et iſti quidē illam temptatam / vt doceret reſiſtere temptatori: ille illam poſſeſſam / vt patri non poſſit reſtitui nec victori. Deniq; manicheus ex doctrina demoniorꝫ aliud annũciat / vt quaſi eminētior ſit: apli vo ex doctrina chriſti cõmendant / vt qſqs aliud annũcia Gal.1.b uerit / anathema ſit.

Explicit liber triceſimuſſecũdus.
Incipit liber triceſimuſtertius.

f Auſtus dixit. Capi. I
Scriptũ ē in euãgelio: Quia Matth.8.b. multi venient ab oriente ⁊ occidente / et recũbent cũ abraã et iſaac et iacob in regno celorum. Vos ergo quare non accipitis patriarchas? Abſit: Nos quidē cuiq; inuide

re mortaliū quē de⁹ forte miseratiōe respi/
ciens sua/de pditiōe vnq̄ reduxerit ad sa/
lutem. Sed h̄ sane nos eius esse iā clemē/
tię ponim⁹ q̄ misert⁹ sit/nō illi⁹ meriti cui⁹
fuisse negare nō possis improbabilē vitā:
ac p hoc ⁊ iudęoꝝ patres/abraā.s.et isaac
et iacob/si est h̄ pro certo de ijsdē christi te/
stimoniū qd̄ affert̄: q̄q̄ fuerūt ipi q̄dē fla/
gitiosissimi/ vt fere moyses indicat eorum
ꝓnepos/siue q̄s alius historię hui⁹ ꝯditor
est/quę dicit̄ geneseos: q̄ coꝝ vitas nobis
odio omni fastidioq̄ dignissimas scripsit:
sint tn̄ et ipsi iam in regno cęloꝝ: sint in lo
co quē nec crediderāt vnq̄ nec sperauerāt
vt fere ex coꝝ liq̄do libris apparet: dūmo/
do tn̄ ꝯstet vobis etiā ꝯfitētib⁹ longo inter
uallo de tetra ac pęnali inferoꝝ custodia
vbi se vitę merita coercebāt/a christo dn̄o
nr̄o liberatos: p eius.s. mysticā passionem
ꝑuenire ad h̄ ipsum potuisse si ꝑuenerit qd̄
Luc.23.f scriptū de eis ē. Nec eni q: ⁊ latronē quē/
dam de cruce liberauit idē noster dn̄s: ⁊ ip
se eodē die secū futurū dixit eū in paradiso
patris sui/quisq̄ inuiderit: aut inhumanus
adeo esse pōt/vt h̄ ei displiceat tantę bn̄di
ctiōis officiū: Sz nō tn̄ idcirco dicem⁹ ⁊ la/
tronū vitas ac mores nobis ꝓbabiles eē
debere: quia iesus latroni indulgentiā de/
Matth.21.d derit: Aut quis publicanis ⁊ meretricibus
ignouerit errata/dixeritq̄ q̄ etiā pręcede/
rent ipi ad regnū cęlorum eos qui se super
Joh.8.a. be gesserint. In iniusticia nāq̄ ⁊ in adulte
rio deprehēsam mulierem quandā iudęis
accusantib⁹ absoluit ipse/ p̄cipiens ei vt iā
peccare desineret. Quapropt̄ si horum ta/
le quid et circa abraā egit et isaac ⁊ iacob/
ipi gratias: decet eni eū talia operari circa
Matth.5.g. animas/qui solem suū oriri facit super bo/
nos ⁊ malos/et pluit sup iustos ⁊ iniustos.
Sz hoc tn̄ mihi vnū in opiniōe hac vestra
molestū est/cur id de iudęoꝝ tm̄ patribus
sentiatis: ac non de ceteris quoq̄ patriar/
chis gentiū q̄ et ipi senserint aliq̄n nostri
liberatoris hanc gratiā: pręsertim cum de
ipsoꝝ filijs magis christiana constet eccle/
sia/q̄ de semine abraam et isaac et iacob.
Sed ais vtiq̄: illos quidem idola coluisse/
hos vo oipotentem deū: idcircoq̄ solā ip/
sorum curam habuisse iesum. Ita dei oipo
tentis cultura l tartara retrudit/⁊ filij ęget
auxilio qui coluit patrem? Sed videris cō
sentiā vt inq̄ hactenus in cęlum reductos
eos: nō quia mererent̄/sed quia vincat di/
uina clementia vim peccatoꝝ. Ca. II

Verūtamen vtrum et hoc a christo
dictum sit/dubios etiam nos ⁊ in/
certos scribentiū ipsa varietas fa/
cit. Nanq̄ cum duo euāgelistę matthę⁹ et Matth.8.a.
lucas de centurione quodam pariter nar/ Luc.7.a.
rent/cuius puer tunc infirmaret̄/ et propt̄
quem visus fuerit hocipsum dixisse iesus:
quia.s.tantam fidem nō inuenisset in isra/
el/quantā in illo hoīe gentili/q̄uis ł paga
no: eo q̄ dixerit idē nō se fuisse tam dignū
vt sub tectū suū intraret iesus: sed id roga/
re tm̄ vt iuberet vbo ⁊ sanaret̄ puer suus:
solus tn̄ matthęus h̄ adijcit iesum prosecu
tum esse vt diceret: Amē dico vobis: quia Matth.8.b.
multi veniēt ab oriēte ⁊ occidēte ⁊ recūbēt
cum abraam et isaac et iacob in regno cę/
lorum: filij aūt regni mittent̄ in tenebras
exteriores. Multos quidē qui venturi fo/
rent paganos significās/propt̄ cēturionē:
quia esset ⁊ ipse gentilis/in q̄ tn̄ tanta fuis/
set fides inuenta: filios aūt regni appellās
iudęos/in quib⁹ nulla esset inuenta fides.
At vo lucas q̄q̄ ⁊ ipse vt necessariū hoc ⁊
memorabile int̄ christi mirabilia gesta inse
rendū putauerit euāgelio suo/de abraā tn̄
illic ꝰ isaac ⁊ iacob nullā facturat mētionē.
Qd̄ si q̄s dicat idcirco p̄termisisse eū/ quia
dictū id iam satis fuisset a matthęo: cur er/
go gestū ipsum cōmemorat erga centurio/
nē ⁊ pueꝝ eius: qd̄ ęque longū satis ipsi in/
timatū iā fuisset nobis matthęi sollertia?
Sed falsum ē. Nanq̄ et de obsecratiōe ip/
sa adueniēdi dn̄m/matthęus q̄dem dicat:
qd̄ eni idem p semetipsum centurio vene/
rit ad eū rogatur⁹ medelā: lucas aūt nō/ s̄
q: maiores natu ad eū miserit iudęoꝝ: qui
ne forte sperneret̄ ab eodē tanq̄ gētil': q̄n
hi q̄dē iesū volūt eē plane iudęū/ꝑsuadere
ingressi sūt ei dicētes: dignū eē cui id p̄sta/
ret: q̄nquidē diligeret gentē nr̄ā/⁊ synago
gam ipse ędificasset sibi/tanq̄ ⁊ h̄ ad dei fi/
lium ꝑtineret/si ędificationē synagogę suę
iudęi de cēturiōe pagano meruerint. Nec
tn̄ omnifariā ⁊ lucas hoc verbum reticuit:
puto recogitās ne forte fuisset veꝝ: sed lo/
cum tn̄ mutat applicatq̄ id alterę cuidam
causę lōgę dissimili.i. vbi dic̄ iesus ad disci
pulos suos: Cōtēdite itrare p āgustū ostiū: Luc.13.e.
multi eni veniēt q̄rētes itrare ⁊ n̄ poterūt.
Cū aūt itrauerit inq̄t pr̄familias ⁊ clauserit

450

ianuā/incipietꝭ forꝭ stare ꝛ pulsare dicētes:
Dñe aperi nobis. Et rñdens dicet: Nescio
vos. Tunc incipietis dicere: Manducaui
mus ꝛ bibim⁹ corā te/et in plateis nr̄is ꝛ sy
nagogꝭ docuisti. Et dicet vobis/nescio vñ
estis: discedite a me oēs opariȷ̄ iniqtatis:
Ibi erit fletus et stridor dentium: cum vi
deritis abraā ꝛ isaac et iacob ꝛ oēs ꝓphe
tas introeūtes in regnū dei: vos aūt expel
li foras: et veniēt ab oriēte ꝛ occidēte ꝛ au
stro et aqlone ꝛ recūbēnt i regno dei. Hoc
ꝟo ipsū quidē/q2 multi excludenꝭ a regno
dei: qui.s. nomen tm̄modo christi portaue
rint/sed non fecerint opa eius/nec matthe
Matth.8. us scribere ꝑtermisit: sed abraā illic et isa
ac et iacob nullam facit oino mentionem.
Luc.7.a. Item de centurione ꝛ puero eius etiā lu
cas quidem scripsit: sed neq3 ipse de abraā
illic ꝛ isaac ꝛ iacob nihil omnino testaꝭ: vt
quia vbi nam dictū sit certo ꝯstare nō pos
sit/nihil prohibeat etiam nō credere/quia
sit dictum. Ca. III

Nec immerito nos ad hm̄oi scriptu
ras tā incōsonātes ꝛ varias/nunq̄
sane sine iudicio ac ratiōe aures afferim⁹:
sed ꝯtēplātes oia ꝛ cū aliȷ̄s alia ꝯferētes/ꝑ
pendim⁹ vtrū eoꝝ qdq3 a christo dici potu
erit nec ne: Multa eñ a maiorib⁹ vr̄is elo
quiȷ̄s dñi nr̄i inserta verba sūt/et q̄ nomi
ne signata ipsi⁹/cū eius fide nō ꝯgruāt: pre
sertim q2 vt iam sepe ꝓbatū nobis est/nec
ab ipso hec sūt/nec ab eius aplis scripta: s3
multo post eoꝝ assumptionē a nescio qb⁹
et ipsis inꝭ se nō ꝯcordantib⁹ semiiudeis ꝑ
famas opinionesq3 compta sunt: q tn̄ oia
eadem in aploꝝ dñi ꝯferētes noia: vel eo
rum q secuti aplos viderenꝭ/errores ac mē
dacia sua fm̄ eos se scripsisse mētiti sūt. S3
videris de h̄ interim vt inquā capitulo te
cum nō nimiū ego cōtenderim/cū mihi il
lud satꝭ ad ꝑsidiū sit qd āte posui/ꝛ qd nec
ipsis vobis negare licet ante dñi nr̄i aduē
tum pr̄iarchas oēs israel ꝛ ꝓphetas tarta
reis in tenebris iacuisse ꝓ meritꝭ suis: Vel
si vnq̄ liberati a christo ad lumen reducti
sunt: qd h̄ ad odiū attinet vite ipoꝝ? O di
mus eñ nos ꝛ respuim⁹ non qd fuerūt: id
est hoies/sed q̄les fuerūt.i. malos: nec qd
nūc sūt.i. purgatos/ sed qd fuerūt.i. impu
ros aliqñ: ac per hoc nobis interim vtcūq3
vos id esse vultis/nihil obstat capitulū h̄:
cum siue est verum/christi hic miseratio cō
mendeꝭ et bonitas/siue falsum scriptorib⁹
eius crimen inhereat: nos vtrovis modo
in tuto sumus vt semper. Ca. IIII

Augustin⁹ rñdit. Quō in tuto
miser? Quō in tuto/q te pr̄iarchas
odisse dicis impuros: et deū adhuc
plāgis ipurū? Certe illis pr̄iarchis post ad
uētū saluatoris ꝑstitā purgationē/et datā
beatā requiē ꝯcessisti: de⁹ aūt vr̄ ꝛ post ad
uētū saluatoris adhuc iacet i tenebris: ad
huc flagitiȷ̄s oib⁹ mergiꝭ: adhuc ipuris oi
bus volutaꝭ: ita si solū vita illoꝝ hoim me
lior erat deo vr̄o/ verūetiā mors ipsa feli
cior. In qbus aūt sedibus erāt iusti q exie
rant ex hac vita ꝑusq̄ christus in carne ve
nisset: ꝛ vtrū etiam ipos ad aliqd meli⁹ pas
sio christi trāstulerit/q in eū venturū/passu
rū/resurrecturū/non tātū crediderāt/verū
etiā hoc ipsū sicut oportebat ꝓphetico spū
ꝑnūciauerāt/in scripturis sanctis indagā
dū est/si q mō ad liquidū indagari pōt: nō
hinc temeritates opinantiū ꝯsectande q̄rū
libet hominū: nedū tam execrabilis here
sis ꝑuersitate nimis longe a veritate aber
rantiū. Frustra sibi sane per hanc obliqta
tem pollicetur faustus aliquid post hāc vi
tam cuiq3 posse prestari: qd sibi ꝑstandum
in hac vita non cōparauerit: Bonū est vo
bis vt dū hic viuitis/istū relinq̄tis errorē:
et veritatē catholice fidei cognoscatis/at
q3 teneatis. Alioqn lōge a veritate aberit
qd sibi polliceꝭ iniustus/ cum fieri ceperit
qd iniusto minat⁹ est deus. Ca. V

De vita aūt pr̄iarcharū iam quātū
satis arbitrat⁹ sum homini male
dico non pauca respondi: quibus
nō vtiq3 i morte correctꝭ/vel post passionē
suā iustificatꝭ/ testimoniū dñs ꝑhibebat:
cū iudeos admoneret/vt si abrae filiȷ̄ eēnt/ Joh.8.er
facta abrae facerēt: et q idē abraā eiusdem Ibidem.g.
diē videre ꝯcupiuerit/gauisusq3 fuerit cū
vidisset: Et q in ei⁹ sinū.i. nescio cui⁹ qete Luc.16.f.
felicitatꝭ magnū abditūq3 secretū abstule
rint angeli pauperē illū erūnosū a diuite
supbiēte ꝯtēptū. Quid dicā de aplo pau Gen.15.b.
lo? An forte ꝛ ipse post mortem iustificatū Roma.4.a.
laudat abraam/q priusq̄ circumcidereꝭ
credidit deo/et deputatum est illi ad iusti
ciam: qd tantipendit vt nos non ob ali
ud dicat filios eius esse effectos/qui eius
carne propagati non sumus/nisi q eius
fidei vestigia sequamur?

Ed q̃d vobis faciã/ q̃s ẽ (Ca. VI
f testimonia scripturarũ ita obsur/
de fecit iniq̃tas: vt q̃cq̃d adũsum
vos inde ꝓlatũ fuerit/ nõ eẽ dictũ ab aplo:
sed a nescio q̃ falsario sub eius noie scriptũ
esse dicere audeatis? Usq̃ adeo a christia/
na doctrina apte aliena ẽ quã predicatis
doctrina demonioꝝ: vt eã sub christianę
doctrinę noie defendere nulla ex parte pos
sitis/ nisi dicatis falsas esse scripturas aplo
rũ. Infelices inimici aię vrę: q̃ vnq̃ litterę
vllũ habebũt pondus auctoritat/ si euãge
licę/ si aplicę nõ habebũt? De q̃ libro certũ
erit cuius sit/ si litterę q̃s aploꝝ dicit ⁊ te/
net ecclesia/ ab ipsis aplis ꝓpagata/ ⁊ per
oẽs gentes tãta eminẽtia declarata/ vtrũ
aploꝝ sint incertũ est: et h̃ erit certũ scpsis/
se aplos/ qd huic ecclesię ꝯtrij heretici ꝓfert
auctoꝝ suoꝝ noibus appellati/ longe post
aplos existẽtiũ? Quasi vo ⁊ in litteris sęcu
larib⁹/ nõ fuerint certissimi auctores/ sub q̃/
rũ noib⁹ postea multa ꝓlata sũt: et ideo re
pudiata/ q̃ vel his q̃ ipsoꝝ esse ꝯstaret mi/
nime ꝯgruerũt/ vel eo tpe q̃ illi scripserint/
nequaq̃ innotescere: ⁊ ꝑ ipsos vel familia/
rissimos eoꝝ in posteros prodi cõmenda/
riq̃ meruerunt. Nõne vt alios omittã sub
Hippocrates hippocrat medici nobilissimi noie/ q̃dã li/
bri ꝓlati in auctoritatẽ/ a medicis nõ recę/
pti sũt? Nec eos adiuuit nõnulla similitu/
do rerũ atq̃ verboꝝ/ q̃n cõparati eis q̃s ve
re hippocratis eẽ ꝯstaret/ impares iudica/
ti sũt: et q ab eo tpe q̃ et cętera scripta eius
nõ innotuerũt q vere eius eẽnt. Hos autẽ
libros q̃b⁹ illi q̃ de trãsuerso ꝓferunt cõpa
rati respuunt/ vñ ꝯstat eẽ hippocratis: in/
de si q̃s h̃ neget/ nec saltẽ refellit sed ridet/
nisi q̃ sic eos ab ipo hippocrat tpe vsq̃ ad
h̃ tps/ ⁊ deinceps successiõis series cõmẽda
Plato uit/ vt hinc dubitare dementis sit. Plato/
Aristoteles nis/ aristotel/ ciceronis/ varronis/ alioꝝq̃
Cicero ciusm[illegible]di auctoꝝ libros/ vñ nouerunt ho/
Varro mines q ipsoꝝ sint: nisi eadẽ tpoꝝ sibimet
succedẽtiũ ꝯtestatiõe ꝯtinua? Multi mul/
ta de lris ecclasticis ꝯscripserũt: nõ q̃dem
auctoritate canonica/ sed aliquo adiuuãdi
studio siue discẽdi. Unñ ꝯstat q̃d cui⁹ sit/ ni/
si q̃ his tpib⁹ q̃b⁹ ea q̃sq̃ scripsit/ q̃bus po/
tuit insinuauit atq̃ ędidit/ et inde in alios
atq̃ alios ꝯtinuata noticia latiusq̃ forma
ta/ ad posteros etiã vsq̃ ad nra tpa ꝑuene/
rũt: ita vt interrogati cuius q̃sq̃ liber sit/ non
hęsitem⁹ q̃d rñdere debeam⁹? Sed q̃d ꝑgã
in longe ꝑterita? Ecce istas lras q̃s habe/
mus i manib⁹/ si post aliquãtũ tp̃s vitę hu/
ius nrę/ vel illas q̃sq̃ fausti esse/ vel has ne/
get meas: vñ ꝯuincat/ nisi q̃ illi q̃ nunc ista
nouerũt/ noticiã suã ad longe etiã post fu/
turos ꝯtinuat posteroꝝ successiõib⁹ traij/
ciũt? Quę cũ ita sint: q̃s tandẽ tãto furore
cęcat/ nisi demonioꝝ mendaciloq̃rũ mali/
cia atq̃ fallacia ꝯsentiẽdo subuersus sit: q̃ di
cat h̃ mereri nõ potuisse aploꝝ ecclãm/ tã
fidã/ tam numerosam fratꝝ ꝯcordiã/ vt eo/
rũ scripta fidelit ad posteros traijcerẽt: cũ
eoꝝ cathedras vsq̃ ad ꝑsentes ep̃os certis
sima successiõe seruarẽt: cũ h̃ q̃liũcunq̃ ho/
minũ script/ siue extra ecclã/ siue i ipsa ec/
clesia tanta fęlicitate ꝑueniat. Ca. VII
f Ed ꝯtria inq̃t int se scripta eorum
reperiunt. Maligni/ malo studio
legitis: stulti nõ intelligit: cęci nõ
videt. Quid eñ magnũ erat ista diligent
inspicere/ ⁊ eorũdẽ scriptoꝝ magnã ⁊ salu/
brem inuenire ꝯgruẽtiã/ si vos ꝯtẽtio non
ꝑuerteret: etsi pietas vos adiuuaret? Quis
eñ vnq̃ duos historicos legens/ de vna re
scribẽtes [illegible] vel vtrũlibet eoꝝ aut fal/
lere aut falli arbitrat⁹ ẽ: si vnus eoꝝ dixit/
qd alius ꝑtermisit? Aut si alit aliq̃d breui⁹
cõplexus ẽ/ eandẽ tñ sniã saluã integrãq̃
custodiẽs: alter aũt tanq̃ mẽbratim cũcta
digessit: vt nõ solũ quid factũ sit/ verũetiã
queadmodũ factũ sit intimaret? Sic fau/
stus hinc euãgelioꝝ ꝯitati voluit calũnia/
ri: q̃ matthę⁹ aliq̃d dixit/ qd lucas cũ idem
narraret dicere ꝑtermisit: q̃si negauerit lu/
cas dixisse christum/ qd eum scripsit dixisse
matthęus. Hinc oino nulla vnq̃ quęstio
fuit: neq̃ hoc obijci nisi ab oino imprudẽn
tibus et nihil harũ rerũ ꝯsiderare volẽtib⁹
seu valentib⁹. Potest illud sane ⁊ req̃ri int
fideles/ et obijci ab infidelib⁹ solet/ sed etiã
ipsis vel parũ eruditis/ vel nimis ꝯtẽtiosis
nisi admoniti resipuerint/ q matthęus di/
xit: Accessit ad eum centurio/ rogans eum Matth.8.a.
et dicẽs: Lucas autẽ q miserit ad eum se/ Luc.7.a.
niores iudęoꝝ/ hoc ipsum rogãtes de pue/
ro eius qui ęgrotabat vt eum sanaret: et
cum appropinquaret domui/ misit alios ꝑ
quos diceret/ non se esse dignum in cuius
domum intraret iesus/ nec seipsum dignũ
vt veniret ad iesum. Quõ ergo s̃m mat/
thęum/ accessit ad eum rogans et dicens:

Puer meus iacet in domo paralyticus et
male torquetᷓ? Hoc ꝙ intelligitᷓ mattheum
breuitᷓ sñiam ipsam verā integrāqꝫ cōple-
xum/dicentē ꝙ cēturio accesserit ad iesum/
et nō dicētē/ vtrū ꝑ seipsū accesserit /an per
alios: et ꝙ ei de puero suo illud dixerit/ nō
exꝑmentē vtrū ꝑ seipsū dixerit /an ꝑ alios.
Quid enī? Nōne talibꝰ locutiōibꝰ humana
plena ē ꝯsuetudo: cū dicimꝰ aliquē aliquid
multū accessisse/etiā quē nōdū dicimꝰ ꝑue-
nisse? Nōne ⁊ ipsam ꝑuētionē cui q̄si videtᷓ
nō eē qđ addi iā possit / etiam ꝑ alios fieri
vsitatissime loq̄mur sepe dicēdo: Egit ille
causam suā/ꝑuenit ad iudicem: aut ꝑuenit
ad illū vel illū potētē/ cū plerūqꝫ id faciat
ꝑ amicos/nō viso eo ꝓrsus ad quē q̄sqꝫ dici
tur ꝑuenisse? Vn̄ etiam tales hoīes q̄cūqꝫ
ad potētiū q̄dāmodo inaccessibiles aīos/
siue ꝑ se ipsi/siue ꝑ alios ambitiōis arte ꝑ-
tingūt/iam etiā vulgo ꝑuētores vocātur.
Quid ꝙ cū legimꝰ/obliuiscamur quēadmo-
dū loq̄ soleamusᷓ. An scptura dei alitᷓ nobi-
scū fuerat q̄ nr̄o more locutura? Et hec q̄-
dē de cōmuni loq̄ndi ꝯsuetudine/ꝑuicacibꝰ
turbulētisqꝫ responderim. Ca. VIII

Ceterū qui hec nō litigiose /sed pla-
cide ac fidelitᷓ quęrūt/accedāt ad ie-
sum: nō carne / sꝫ corde: nō corporl
Matth. 8. a. p̄sentia /sed fidei potētia: sicut ille cēturio:
tūc meliꝰ q̄d mattheꝰ dixerit sentiēt. Tali-
Ps. 33. bus enī dr̄ in psalmo: Accedite ad eū ⁊ illu
minami /et vultꝰ vestri non erubescēt. Vn̄
centurio ille ad christū magl accesserat/cu-
ius fidē ita laudauit: q̄ illi ipsi per q̄s ver-
ba sua misit. Huic rei simile ē etiā illud qđ
Marci. 5. c. dn̄s ait: Tetigit me aliq̄s/qn̄ mlier q̄ fluxū
sanguinis patiebatᷓ tangēs fimbriā vesti-
menti eius/salua facta ē. Hoc enī mirabili
ter discipl'is suis dicere videbatᷓ: Quis me
tetigit: ⁊ tetigit me aliq̄s/cū eū turba com
p̄meret. Deniqꝫ h̄ ei rn̄derūt: Turbe te cō-
primūt: et dicis/quis me tetigit? Quēad-
modū ꝙ illi p̄mebant/sed illa tetigit: sic illi
missi erāt ad christū/sed cēturio magis ac-
cessit. Ita mattheꝰ ⁊ morē nō vsqꝫ adeo in
usitate locutionis seruauit/et mystice ali-
q̄d intimauit: Lucas autē et hoc ipsū quē-
admodū gestū esset ostēdit: vt hinc aduerte-
re cogeremur illud mattheꝰ quēadmodū
dixerit. Vellē sane vt aliq̄s istoꝝ vanorū
q̄ hmōi questiunculas q̄si magnasᷓ calūnio
se obijciūt euāgelio/narraret aliquid idem
ipse bis numero/non falsū nec fallacitᷓ/sed
oīno id volēs intimare ⁊ exponere/et stilo
exciperentᷓ verba eiꝰ eiqꝫ recitarentᷓ: vtrum
nō aliq̄d plus minusue diceret/aut p̄poste-
ro ordine/non verboꝝ tm̄/ sed etiā rerum:
aut vtrū nō aliquid ex sua sentētia diceret
tanq̄ aliꝰ dixerit/qđ eū dixisse nō audierit:
sꝫ voluisse atqꝫ sensisse plane cognouerit:
aut vtrū nō alicuius breuitᷓ complecteretᷓ
sentētię veritatē/cuius rei antea q̄si expres
sus articulos explicasset: et si q̄d est aliud
qđ fortasse possit certl regulis cōprehēdi:
quō fiat vt vel in duoꝝ singulis eiusdē rei
narratiōibꝰ /vel duabꝰ vniꝰ ex vna eadēqꝫ
re multa diuersa inueniantᷓ/nulla tn̄ ad-
uersa/et multa varia/nulla ꝯtraria: sic sol-
uuntur oīa de q̄bus sibi isti miseri collū li-
gant/vt spiritū sui erroris intus teneāt/et
nullū extrinsecꝰ salutl admittāt. Ca. IX

Quapropt post oēs fausti calūnias
refutatas/dūtaxat hoꝝ eius capi-
tuloꝝ q̄bus h̄ opere quātū dn̄s ad
iuuare dignatꝰ ē/sufficientᷓ vt arbitror ꝓli-
xeqꝫ respondi: breuiter vos admoneo/ qui
illo tam nefando ⁊ execrabili errore tene-
mini/vt si auctoritatē scripturarū oībꝰ pre
ferendam sequi vultis/ eam seq̄mini q̄ ab
ipsius p̄sentię christi tpibꝰ ꝑ dispēsationes
apl'oꝝ/et ceteras ab eoꝝ sedibꝰ successiōes
epoꝝ / vsqꝫ ad hec tpa toto orbe terrarum
custodita/cōmēdata/clarificata peruenit.
Ibi enī videbitis etiā veteris testamēti / ⁊
obscura reuelari/et p̄dicta cōpleri. Si aūt
q̄si ratione mouemini/ p̄mū cogitetis q̄ nā
sitis/ q̄ minꝰ idonei ad cōprehēdēdā natu-
ram: nō dicā dei/sed aię vr̄ę. Sane quēad-
modū vel illic aut voluisse vos dicitis cer-
tissima ratiōe/non vanissima credulitate:
Qđ cū mīme potueritl/ sine dubio enī q̄-
diu tales estis/nullo modo poteritis illud
saltē qđ omni hūanę menti est naturaliter
insitū/si modo id ꝑuersę opinionis praui-
tate nō turbet dei naturā atqꝫ substantiā
incōmutabilē oīno incorruptibilē cogita-
te/ vel credite: et manichei ꝯtinuo nō eritl:
vt aliq̄n ⁊ catholici esse possitis/ Amen.

Diui aurelij augustini hippo-
nensis epi cōtra faustū manicheū
liber tricesimustertius Explicit.

Argumentū. Annotatio capitulorū

Diui aurelij augustini hipponē sis episcopi/in libros ɔtra Felicē manicheum/argumentū ex libro retractationū.

Possidoni⁹ in vita augustini.ca.19. Contra manicheū quendā noīe felicē p̄sente populo i ecclesia biduo disputaui. Hipponē q̄ppe venerat/ eundē seminaturus errorē: vn⁹ enī erat ex doctorib⁹ eorum/q̄uis inerudit⁹ liberalib⁹ litteris/ sed tñ versutior fortunato: Gesta sunt ecclesiastica: sed int̄ meos libros†cōputant. Duo ergo libri sunt / in quoꝝ secūdo disputatū est de libero volūtatꝭ arbitrio/siue ad malum operandū/siue ad bonū: sed de gratia qua vere liberi sūt de q̄bus scriptū est: Si vos filius liberauerit/ tūc vere liberi eritꝭ: diligenti⁹ disputare: qm̄ talis erat/cū quo agebam⁹/nulla sum⁹ necessitate cōpulsi.

Al.† deputantur

Joh.8.c.

Explicit argumentū

Annotatio capituloꝝ p̄mi libri contra felicem manicheū.

Ca.1 Improbatio illius q manicheus se apostolū iesu christi scripsit.

2 Protestatio felicis vt scripturas manichei respuat si inuenerit impletā p̄missionē spūssancti p̄ꝫ scripturas manichei.

3 Cōuenientia duoꝝ euāgelistarū luce z iohānis de p̄missiōe spūssctī.

4 De promissiōe spūssancti p christum ex libro actuū aploꝝ: et de ordinatione matthie apostoli in locū iude proditoris.

5 Qñ et in quibus completa sit promissio spiritussancti.

6 Cum apostoli accepérint spiritum/ sanctum / vtrū aliq̄s de ipsis inueniaꝭ q̄ doctrinā euacuet manichei.

7 Q apostolus paulus in spūsancto quem acceperat/futurū prouiderit errorem manichei anteq̄ ipse manicheus nasceretur.

8 Q doctrina demonioꝝ mendaciloquoꝝ fuit in manicheo seducēs catholicos a fide/dicens omnē ɔcubitum esse fornicationē/nuptias prohibens/carnemq̄ omnem non dei creaturam/sed demonū facturam.

9 Ideo felix non credit in paulo apostolo fuisse spiritūsanctū quia scripsit: Ex pte scimus ꝛc. q̄si per hec verba p̄dixisset manicheū venturum post se qui per p̄dicationem suam doceret initiū/mediū/ z finē. ac fabricam mūdi/solis z lunę cursum/quę paulus non docuit.

10 Q spiritus paracletus non docuit apostolos cursū solis z lunę/neq̄ mūdana: quia volebat facere christianos/non mathematicos: neq̄ hanc scientiā assecuti sunt q̄ manichei heretici doctrinā receperunt.

11 Quō accipiendū sit dictum apostoli: Ex parte scimus/z ex parte prophetamus ꝛc.

12 Compendiosus epilogus oīm p̄dictoꝝ: quibus hereticū artat male locutum.

13 Exhortatio augustini/quia felix nō potuit probare manicheum aplm christi fuisse: vt pri⁹ de vase cordis fundat qd̄ aduersum habet: et sic bono impleatur.

14 Protestatio felicis/si ei allati fuerit q̄nq̄ scripturę vel auctores manichei/ad obiecta se velle respōdere.

15 Q felix tales quęrebat arbitros qui ei fauebant/non veritati.

16 Uerba manichei ponūtur: quę nec mala nec bona iudicanꝭ/nisi in ɔsequētib⁹ aliquid mali introduxerint vel boni.

17 Expositio catholica de formatione terrę/qua coartat hereticum ad respondendū de terra lucida ac beata/supra quā dicit maniche⁹ regna dei esse fundata: vtrum ab ipso facta erat/an genita/an illi coeterna.

18 Confutatio illi⁹ vbi felix asserit terram illam non factam nec genitā/ sed deo coeternam.

19 Contra id q maniche⁹ inducit gentem tenebrarū aduersus deum et regna ei⁹ dimicasse cū tñ de⁹ sit incōmutabilis.

20 Felix petit dilationē trium dierum ad respondendū cum protestatione / vt si fugerit victus habeaꝭ.

Finis

Einſdem diui aurelii auguſtini hipponenſis epiſcopi cõtra felicem manicheũ: Liber pm⁹ icipit.

Improbatio illi⁹ ꝙ manicheus ſe aplm chriſti ſcripſit. Ca. i.

b Onorio auguſto ſepties ↄſule ſeptimo iduũ decẽbriũ. Auguſtin⁹ epiſcop⁹ ecclie catholice hipponi regienſiũ regionũ dixit: Heſterno die ſcis te dixiſſe ꝙ poſſis defendere ſcripturas manichei et aſſerere ꝙ veritatẽ habeant. Si h̃ tibi placet ⁊ hodie facere/aut p̃ſumis te poſſe/dic. Felix dixit: Nõ me nego dixiſſe defẽdere legẽ meã/ſi ꝑferant auctores legis mee in medio. Et cũ auguſtinus eps̃ epiſtolam manichei/quã fundamẽti appellant ꝓtuliſſet/ dixit: Si legero ex h̃ codice quẽ me vides ferre epiſtolã manichei quã fundamẽti appellatis/potes agnoſcere an ip̃a ſit. Felix dixit. Agnoſco. Aug⁹. Accipe tu ipſe et tu lege. Et cũ accepiſſet codicem/felix legit: Manicheus aplus ieſu chriſti prouidẽtia dei patris. Hec ſunt ſalubria verba ex perenni ac viuo fonte: que qui audierit et eiſdem primũ crediderit: et de inde que inſinuata ſunt cuſtodierit: nunꝙ erit morti obnoxius: verũ eterna ⁊ glorioſa vita fruetur. Nam ꝑfecto beat⁹ eſt iudicãdus/qui hac diuina inſtructus cognitione fuerit: ꝑ quã liberat⁹ in ſempiterna vita manebit. Aug⁹ eps̃ dixit: Agnouiſti certe ep̃laꝫ manichei vr̃i? Felix dixit Agnoui. Aug⁹ dixit: Proba nob̃ ergo quõ iſte maniche⁹ ſit apl̃s ieſu chriſti. Nõ eñ cum in euãgelio aliq̃ inter apl̃os legimus. Et q̃s fuerit ordinat⁹ in locũ iude traditoris/nouim⁹: id ẽ ſanct⁹ matthias. Et q̃s poſtea dñi voce de celo vocatus ſit/h̃ẽ paul⁹ apl̃s oẽs recognoſcũt. Iſtũ ḡ manicheũ ꝓba nobis aplm eſſe chriſti: qd̃ in capite epiſtole ſue auſus eſt ponere.

Cõtra ep̃lam manichei quã vocãt fundamenti. ca. 5.

Matth. 10. a.

Act. 1. et. 9.

Proteſtatio felicis vt ſcripturas manichei reſpuat ſi iuenerit ipletam ꝓmiſſionẽ ſp̃uſſancti preter ſcripturas manichei. Ca. ii

f Elix dixit. Et ſanctitas tua mihi probet qd̃ in euãgelio ſcriptum eſt chriſto dicente: Vado ad patrẽ ⁊ mitto vobis ſpiritũſanctũ paracletũ qui vos inducat i omnẽ veritatẽ: Hoc tu extra ſcripturã iſtam proba eſſe ſcripturã ſp̃uſſancti/ꝙ chriſt⁹ promiſit vbi oĩs veritas reperiatur. Etſi inuenero veritatẽ in aliis codicibus qui ad manicheũ nõ pertinẽt et chriſtus illos tradidit: Sic eñ dictũ eſt a chriſto: quia ſp̃uſſanct⁹ paraclet⁹ ipſe in omnẽ veritatẽ inducet/ſm̃ chriſti ſermonem ego ſcripturã manichei recuſo. Aug⁹ dixit. Quĩ ergo tu probare non potuiſti/quõ ſit manicheus aplus chriſti/et exigis vt ego probem quõ miſerit ſpiritũſanctũ paracletũ quẽ promiſit/vt tunc reſpuas ſcripturas manichei ſi inueneris impletã promiſſionẽ chriſti p̃ter ſcripturas manichei. Quis prior ad interrogata mea r̃ndere debueris tñ ecce prior ipſe reſpondeo ⁊ oſtendo tibi q̃ñ miſſus ſit ſp̃uſſc̃tũs quẽ chriſtus ꝓmiſit. Et accedit ad euãgeliũ ⁊ ad act⁹ apl̃oꝝ.

Ioh. 16. c.

Conueniẽtia duoꝝ euãgeliſtarũ luce et iohãnis/ de promiſſione ſpiritusſancti. Ca. iii

Et cum accepiſſet codicẽ euangelii e recitauit: Dũ aũt hec loquunt̃/ieſus ſtetit in medio eoꝝ ⁊ dixit eis: Pax vobis/ego ſum/nolite timere. Et cũ legeret dixit: Hoc poſt reſurrectionem. Et cũ dixiſſet/legit: Conturbati vo ⁊ ↄterriti exiſtimabãt ſe ſpiritũ videre. Et dixit eis: Quid turbati eſtis et cogitatiões aſcẽdũt in corda veſtra? Videte man⁹ meas ⁊ pedes meos/quia egoipſe ſum: palpate ⁊ videte/quia ſpiritus carnẽ ⁊ oſſa non habet/ſicut me videtis habere. Et cũ hec dixiſſet oſtendit eis man⁹ ⁊ pedes. Adhuc aũt illis non credentib⁹ ⁊ mirantib⁹ pre gaudio dixit: Habetis hic aliq̃d qd̃ manducet̃? At illi obtulerũt ei ꝑtẽ piſcis aſſi ⁊ fauũ mellis. Et cum mãducaſſet corã eis/ſumẽs reliq̃as dedit eis ⁊ dixit ad eos: Hec ſũt verba que locutus ſum ad vos cum adhuc eſſem vobiſcũ: q̃ñ neceſſe ẽ impleri oĩa que ſcripta ſunt in lege moyſi et prophetis ⁊ pſalmis de me. Tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerẽt ſcripturas/⁊ dixit eis: Quĩ ſic ſcriptũ eſt/et ſic oportebat chriſtũ pati ⁊ reſurgere a mortuis die tertio ⁊ p̃dicari i nomine eius penitentiã ⁊ remiſſionẽ pctõꝝ in oẽs gentes incipientib⁹ ab hieruſalem.

Luc. 24. h.

Uos autẽ estis testes horum. Et ego mit-
to promissum patris mei in vos: Uos au-
tem sedete i ciuitate quoadusq induami-
ni virtute ex alto. Et cum reddidisset codi-
cem euangelij: accepit actus apostoloꝝ/ et
dixit: Audiuimus in euangelio cõmemo-
rasse euangelistã sanctũ/ promissionẽ chri-
sti/ quę in euangelio fm Johannẽ est: quẽ
pręsens felix cõmemorauit. Ubi eñ dixit
Joh.16.b dñs: Mitto vobis spiritũsanctũ paracle-
tũ: iohãnes euãgelista scripsit. Hoc autem
qđ modo legi/ lucas euãgelista attestatus
est: et consonuit veritati iohãnis apl'i. Ui-
deamus etiã quomodo pfectũ est qđ pmi-
sit dñs/ et quomodo impletũ: vt cũ fuerit
ex canonicis libris sanctę ecclesię expressa
impletio promissionis dñi/ paracletũ spiri
tumsanctũ alterꝝ nõ quęramus: ne in sedu-
ctorum laqueos incurramus.

De pmissione spũssancti p christũ ex libro actuũ aploꝝ: ⁊ de ordinatione matthię apl'i in locũ iudę proditoris: Ca. IIII.

T recitauit in actibus apostoloꝝ:
Act.1. e Primũ quidẽ sermonẽ feci de om-
nibus o theophile/ quę cępit iesus
facere et docere/ in die quo apostolos ele-
git p spiritumsanctũ: et pręcepit prędicare
euangeliũ: quibus pbuit se viuũ post pas-
sionẽ in multis argumẽtis dierũ/ visus eis
dies quadraginta/ ⁊ docens de regno dei:
et quomodo cõuersatus sit cũ illis. Et pcę-
pit eis ne discederent ab hierosolymis/ sed
sustinerẽt pollicitationẽ patris: quã audi-
stis inquit ex ore meo: quoniã iohãnes q-
dem baptiçauit aqua: vos autẽ spũsancto
incipietis baptiçare/ quem accępturi estis
non post multos hos dies/ vsq ad pente-
costen. Illi ergo cõueniętes/ interrogabãt
eũ dicẽtes: Domine/ si hoc tẽpore pſenta-
bis regnũ israel? Ille autẽ dixit: Nemo po
test cognoscere tempus/ quod pater posu-
it in sua potestate: sed accipietis vrtutẽ spi-
ritussancti superuenientẽ in vos: et eritis
mihi testes apud hierosolymã/ ⁊ in tota iu-
dęa et samaria/ ⁊ vsq in totã terrã. Cũ hęc
diceret/ nubes suscępit eũ: ⁊ sublatus ẽ ab
eis. Et quõ contẽplantes erant cũ iret in
cęlũ: Ecce duo viri astabãt illis in veste al-
ba/ qui dixerũt ad eos: Uiri galilei qd sta-
tis respicientes in cęlũ: Iste iesus qui assũ-
ptus est in cęlũ a vobis: sic veniet quẽad-
modũ vidistis eũ euntẽ in cęlum. Tunc re-
uersi sunt hierosolymã a monte qui vocat
eleon: qui est iuxta hierosolymam/ sabba-
ti habens iter. Et cũ introissent: ascẽderũt
in supiora/ vbi habitabãt petrus ⁊ andre-
as/ philippus et thomas/ bartholomęus et
matthęus: iacobus alphei/ et simon çelo-
tes/ et iudas iacobi. Et erant perseuerãtes
oẽs vnanimes in oratiõibus/ cũ mulieri-
bus et maria/ quę fuerat mater iesu et fra-
trib⁹ eius. Et in diebus illis/ surrexit petr⁹
in medio fratrũ ⁊ dixit: Fuit autẽ turba in
vno/ hominũ quasi centũ viginti: Uiri fra-
tres/ oportet adimpleri scripturã istã/ quã
pdixit spũssanctus ore sancti dauid de iu-
da/ qui fuit deductor illoꝝ qui comphẽde-
rũt iesum/ q annumeratus erat inter nos:
qui habuit sortẽ hui⁹ ministerij. Hic igitur
possedit agrũ ex mercede iniusticię suę: ⁊ col
lũ sibi alligauit/ et deiectus in faciẽ/ diru-
ptus est medius: et effusa sunt oĩa visce-
ra eius. Quod ⁊ cognitũ factũ est oĩbus
qui habitabãt hierosolymã: ita vt vocaret
ager ille ipsoꝝ lingua acheldemach: id est
ager sanguinis. Scriptũ ẽ eñ i libro psal-
moꝝ: Fiat villa eius deserta/ ⁊ nõ sit q in- Ps.68.
habitet in ea: et epatũ eius accipiet alter. Ps.108.
Oportet itaq ex his viris qui conuenerũt
nob[?] in oĩ tẽpore quo introiuit inter
nos et excessit dñs iesus christus/ incipiẽs
a baptismo iohãnis vsq in illũ diẽ quo as-
sumptus ẽ a nobis/ testẽ resurrectionis e[?]
nobiscũ esse. Et statuit duos: ioseph q vo-
cat barsabas/ qui ⁊ iustus/ ⁊ matthiã. Et p-
catus dixit: Tu dñe cordiũ oĩm intellector
ostẽde ex his duobus quẽ elegisti ad susci-
piendũ locũ hui⁹ ministerij et annũciatiõis
a quo excessit iudas ambulari in locũ suũ.
Et dederunt sortes: ⁊ cecidit sors sup mat-
thiã: ⁊ similis deputat⁹ est cũ vndecim apo
stolis duodecim⁹. Et cũ legisset/ dixit: Au-
diuim⁹ qs ordinatus est in locũ iudę tradi-
toris/ qđ pauloante cõmemoraui/ ne qsq
p fraudẽ irrepat i apostoloꝝ numeꝝ: ⁊ no-
mine apostolatus fallat ignaros.

Qñ ⁊ in quibus cõpleta sit promissio spiritussancti: Ca. V.

Unc videamus quod pmisimus/
n quomõ impleta sit christi promis-
sio de spũsancto. Et cũ dixisset/ le-
git in loco: Tẽpore quo suppletus est dies
pentecostes/ fuerunt omnes simul in vno. Act.2.

Et factus ē subito de cęlo sonus quasi fer/
ret flatus vehemens: ⁊ impleuit totam il/
lam domū in qua erant sedentes. Et visę
sunt illis linguę diuisę quasi ignis: qui et
insedit super vnumquēq₃ illorum: Et im/
pleti sunt omnes spiritusancto: et cęperūt
loqui varijs linguis/ quomodo spirit⁹ da/
bat illis pronunciare. Hierosolymis autē
fuerūt habitatores iudęi homines ex omi
natione quę ē sub cęlo. Et cum facta esset
vox/ collecta est turba et cōfusa est: quoniā
audiebat vnusquisq₃ suo sermone et suis
linguis loquentes eos. Stupebāt autem
et admirabanť ad inuicem dicentes: Nō/
ne omnes qui loquuntur/ natione sunt ga
lilei? Et quomodo agnoscimus in illis ser/
monem in quo nati sumus? Parthi et me/
di/ elamitę/ et qui habitant mesopotamiā/
armeniā ⁊ cappadociā: pontū/ asiam/ phry/
giamq₃ et pamphyliam/ egyptum et par/
tes libyę/ q̄ est circa cyrenē: ⁊ q̄ aduenerāt
romani/ iudęiq₃ ⁊ proselyti/ cretenses ⁊ ara
bes: audiebāt loquētes illos suis linguis
magnalia dei. Et cū recitaret/ dixit: Audi/
sti nunc iā spiritumsanctū/ et quomodo sit
missus? Quod a me exegisti ꝓbaui: super/
est vt ⁊ facias qđ ꝓmisisti: qm̄ inuenim⁹ qm̄
misit spiritū suū quē ꝓmisit: Respuas illā
scripturā q̄ sub nomine spūssancti frauda/
re voluit vel lectorē vel auditorē.

Cū apl̄i accęperint spm̄sanctū/ vtrum aliquis de ipsis inueniať/ qui doctrinā euacuet manichei: Ca. VI.

f Elix dixit. Ego nō ne/
go id qđ dixi: quia cū probatū mi/
hi fuerit q̄ spūssanct⁹ docuerit ve/
ritatē quā quęro/ illā respuo. Hoc em̄ san/
ctitas tua mihi legit/ vbi spiritūsanctum
apl̄i accęperūt: ⁊ in ipsis apl̄is vnū quęro q̄
me doceat de initio/ medio ⁊ fine. Aug⁹
Joh.16.c. dixit. Si legeris hoc dixisse dn̄m: Mitto
vobis spiritūsanctū/ qui doceat vos initi/
um/ mediū et finem: bene me astringis vt
ostendā quos docuerit spūssanct⁹. Felix
dixit. Quia sc̄titas tua hoc dicit/ q̄ apl̄i
Act.2.a ipsi accęperūt spiritūsanctū paracletū: ite/
rū dico/ de ipsis apl̄is quē volueris doceat
me/ qđ me manicheus docuit: aut ipsi⁹ do/
ctrinā euacuet de duodecim quē voluerł.
Aug⁹ dixit. Absit lōge a fide apl̄orū/ vt
doctrinā doceant sacrilegi manichei. Sed
qm̄ dicł vnū eoꝝ euacuare debere doctrinā
manichei: modo autē sancti apostoli non
sunt in corpe: ego minimus nō solū omniū
apostoloꝝ/ sed omniū ep̄oꝝ: Nam ad me/
rita apostolorū † quādo aspiro: quantū mi/ Al. ✝ q̄n
hi dn̄s de spiritu suo largiri dignatus est:
euacuo doctrinā manichei/ cū cęperint le/
gi sequentia illius epistolę/ quā tuipse ma/
nichei esse nō negaś. Felix dixit. Dixisti
quia apl̄i de corpore recesserunt/ scripturę
eoꝝ valēt vsq₃ nūc: et quia dixit sanctitas
tua: ⁊ quia dedisti potestatē dicēdi quę vo
luerimus: sine vlla formidine dixisti/ eua/
cuo legē manichei: Et ego dico: Omis ho/ Ps.115.
mo mēdax: solus deus verax/ scripturę dei
loquuntur.

Qr apostolus paul⁹ in spūsctō quē accęperat/ futuꝝ ꝓuiderit er/ rorem manichei/ anteq₃ ipse ma/ nicheus nasceretur: Ca. VII.

a Ugustin⁹ dixit. Tu q̄dē hō es:
⁊ sicut res ipsa modo indicatura ē
mēdax. Et quoniā locutus es quę
voluisti/ nō de scriptura dei: oportet ⁊ me
loqui quod volo. Si enim veritas est ma/
nichei tui/ nec a me destrui poterit: si fal/
sitas ē/ quid interest a quo destruatur? Ta
men quia de apostoloꝝ scriptura dixisti/ q̄
etsi illi nō sint in corpe/ sunt hic scripta eo/
rū. Ante assumpti sūt apostoli q̄₃ error ma
nichei natus in mundo fuerat: ꝓpterea nō
inueniunť scp̄turę apostoloꝝ/ euidēter con
tra manicheū disserētes: Uerūtamē quod
apostolus paulus in spū isto sancto para/
cleto quē accęperat futurū ꝓuident đ tali/
bus/ qualis manicheus fuit/ qualis estis ⁊
vos/ recito vt agnoscas. Et accępta episto
la pauli apl̄i ad timotheū legit: Spiritus 1. timoth.4.a
autē manifeste dicit: quia in nouissimis tē/
poribus recedent quidā a fide/ attēdentes
spiritib⁹ seductorib⁹/ doctrinis dęmonioꝝ
in hypocrisi mēdaciloquoꝝ/ cauteriatā ha
bētes conscientiā suam: ꝓhibentes nube/
re/ abstinere a cibis quos deus creauit/ ad
percipiendū cū gratiarūactione fidelibus/
et his qui cognouerūt veritatē: Quia om
nis creatura dei bona est: ⁊ nihil abijcien/
dū quod cū gratiarūactione percipiť. San
ctificať em̄ p v̄bū dei ⁊ orationē. Hec† ꝓci/ Al. ✝ ꝓponēs
piens fratrib⁹/ bon⁹ eris minister iesu chri/
sti. Et cū legeret/ dixit: Ego hoc de vobis
et de talibus/ qui dicunt aliquam creatu/
ram dei immundā esse: ⁊ qui dicunt omnē

cõcubitũ fornicationẽ esse: Hoc est enĩ qđ ait: prohibẽtes nuptias/ ꝑ spiritũ ꝓphetię designatũ esse dico: Tu aũt si negas omnẽ concubitum fornicationẽ esse: aut si dicis omnẽ cibum humanũ licitum esse ad edendum concessũ hominibus mundũ esse: nõ es de illis quos ꝓphetauit apls. Si autẽ inueneris in his quę dixi: ecce habes apostolum paulũ destruentẽ et euacuantẽ doctrinã manichei futuri. Itaqꝫ responde ad id qđ interrogo: oĩs cõcubitus fornicationis ẽ/ an cõcubitus cũ vxore nõ ẽ pctm̃.

Qꝫ doctrina demonioꝝ mẽdaciloquioꝝ fuit in manicheo/ seducẽs catholicos a fide: dicẽs oẽm cõcubitũ esse fornicationẽ: nuptias ꝓhibẽs: carnemqꝫ oẽm nõ dei creaturam/ sed demonũ facturã: Ca. VIII.

f Felix dixit. Iterũ mihi recitet qđ dixit apls. Et recitatum ẽ: Spũs autẽ manifeste dicit: ⁊ cętera quę supra sunt. Felix dixit. Manicheꝰ nõ a fide recessit/ sicut dicit paulus/ sicut cęteri recesserũt a fide quasi in sectam suã: Manicheus aũt a nulla secta recessit/ vt dicat qꝛ a fide recessit. Augꝰ dixit. Quoniã te video nolle respondere ad qđ interrogaris/ ne inueniaris vel nõ tenere spm̃sanctũ quem iã ꝓbauimꝰ missũ esse apl̃is: vł nõ esse in eoꝝ numero quos futuros paulꝰ designauit/ vbi et vosipsos prophetauit: breuiter respõdeo/ vt ſm tuũ intellectũ accipiã qđ dixisti: Recedẽt a fide: qꝛ nõ recedunt a fide/ nisi illi qui fuerunt in aliqua fide: Manicheus aũt nõ fuit in aliqua fide a qua recesserit: sed in q̃ fuit in ea ꝑmansit. Hoc te interrogo: vtrũ manicheꝰ vel potiꝰ doctrina dęmonioꝝ mendaciloquoꝝ q̃ fuit in manicheo/ nullos christianos catholicos seduxerit vt recederẽt a fide: Si enĩ multi a vobis/ ⁊ ꝑ vos/ ⁊ ꝑ illam doctrinã seducunt vt recedãt a fide/ ⁊ intẽdãt spiritibus seductoribus/ qualis in manicheo fuit: et incipiant dicere omnẽ cõcubitũ esse fornicationẽ: vnde aplus dicit: ꝓhibentes nuptias: ⁊ incipiãt dicere/ carnes quas comedunt homines/ nõ esse dei creaturam/ sed dęmonũ facturam/ ⁊ esse immũdiciam: manifestũ est de his prędixisse spiritũsanctũ paracletũ qui erat in aplo paulo/ qꝫ recessuri erãt a fide/ intendẽtes spiritibus seductoribꝰ/ q̃lis fuit in manicheo. Iã ergo quia ego respõdi/ iustũ ẽ vt tu respondeas ad quod interrogaui: vtrũ non dicas omnẽ cõcubitũ esse fornicationẽ: Aut si adhuc nõ vis respondere ad id quod ꝑmo interrogaui: respõde vt ꝓbes manicheũ esse aplm̃ christi: Aut si ⁊ hoc nõ vis/ permitte me euacuare doctrinã ipsius: qđ ꝓmisi cũ legeret epl̃a eiꝰ quã dicitis fundamenti.

Ideo felix non credit in paulo aplo fuisse spiritũsanctũ/ qꝛ scripsit: Ex ꝑte scimus ⁊c. quasi ꝑ hęc verba ꝑdixisset manicheũ venturũ post se/ qui ꝑ ꝑdicationẽ suã doceret initiũ/ mediũ ⁊ finẽ: ac fabricã mũdi/ solis ⁊ lunę cursũ: q̃ paulus nõ docuit: Ca. IX.

f Felix dixit. Et ego respondeo ad id qđ dicit sanctitas tua: qꝛ in paulo venit spũssanctus paracletus. Augꝰ dixit. Nõ in solo. Felix dixit. Ego de ipso ago: quia si in ipso ⁊ in oĩes. Et si in ipso: Paulꝰ enĩ in altera epl̃a dicit: Ex parte scimus ⁊ ex ꝑte ꝓphetamus: cũ aũt venerit quod ꝑfectũ ẽ/ abolebunt ea q̃ ex ꝑte dicta sunt. Nos audientes paulum hoc dicere: venit manicheus cũ ꝑdicatiõe sua/ ⁊ suscepimꝰ. Et ſm qꝫ christꝰ dixit: Mitto vobis spm̃sanctũ: et paulus venit/ ⁊ dixit: quia ⁊ ipse vẽturus est/ ⁊ postea nemo venit: ideo suscepimus manicheũ. Et quia venit manicheus: ⁊ ꝑ suã ꝑdicationẽ docuit nos initiũ/ mediũ et finẽ. Docuit nos de fabrica mũdi/ quare facta ẽ/ ⁊ vnde facta ẽ/ et qui fecerũt. Docuit nos/ quare dies/ ⁊ q̃re nox. Docuit nos đ cursu solis ⁊ lunę: qꝛ hoc in paulo nõ audiuimus: nec in cęterorũ aploꝝ scripturis: hoc credimus/ qꝛ ipse est paracletus. Itaqꝫ illud iteꝝ dico quod superius dixi: Si audiero in altera scptura vbi paracletꝰ loquit/ id ẽ spũssanctꝰ de quo voluero interrogare/ ⁊ docueris me: credo et renuncio. 1.Cor.13.c Joh.16.b

Qꝛ spũs paracletꝰ nõ docuit apostolos cursũ solis ⁊ lunę/ neqꝫ mũdana: qꝛ volebat facere christianos/ nõ mathematicos: neqꝫ hac sciẽtiã assecuti sũt q̃ manichei heretici doctrinã receperũt: Ca. X.

a Augꝰ dixit. Dicis te ideo nõ credere spm̃sctm̃ paracletũ in paulo aplo fuisse: qꝛ paulꝰ dicit: Ex parte enĩ scimꝰ ⁊ ex ꝑte ꝓphetamus: ⁊ inde putas 1.Cor.13.c

apostolū per hęc verba prędixisse velut ali
um venturū post se/qui prędicaret omnia
quę ipse nō potuit:quia ex parte dicebat:⁊
hunc tu credis esse manicheū. Primo ergo
ex ipsa lectione apostoli ostendo/vn̄ dice-
bat hoc apostolus: Deinde quia dixisti/q̄
manicheus vos docuerit initiū/medium ⁊
finē:et quomodo vel quare factus sit mū-
dus:de cursu solis et lunę/et alijs quę con-
memorasti. Non legitur in euangelio do-
minū dixisse: Mitto vobis paracletū/qui
vos doceat de cursu solis et lunę: christia-
nos enim facere volebat/non mathemati-
cos. Sufficit autem vt homines de his re-
bus quantum in schola didicerunt/ noue-
rint propter humanos vsus. Christus au
Joh. 16.c. tem venturū paracletum dixit:qui inducat
in omnē veritatem:sed nō ibi ait/initium/
medium et finem:non ait/solis ⁊ lunę cur-
sus. Aut si putas hāc doctrinam ad illam
veritatem pertinere/quam per spiritūsan-
ctū christus ꝓmisit/interrogo te quot sunt
stellę? Si accepisti spiritū illum de quo di-
cis/ad quem pertinet docere ista quę ego
dico ad disciplinam/ad doctrinā christia-
nam nō pertinere/oportet vt renuncies et
respondeas mihi: Debitorē em̄ te fecisti/
vt si quid de talibus interrogauero: si non
responderis/nō in te appareat spūs ille de
quo dictum est: Inducet i omnē veritatē:
si illa est veritas quo ista pertinent. Itaq̄
elige tibi/vtrum velis et paratus sis mihi
de his rebus respondere tanq̄ homo/ qui
accępisti spiritū qui introducit in oēm ve-
ritatem:et dicis quia ad ipsam veritatem
pertinet scire ista mūdana. Itaq̄ ego tibi
possum dicere ea que pertinēt ad doctrinā
christianā:tu autē qui putas ad rem perti
nere quomō factus sit mūdus/⁊ quę agan
tur in mūdo:ad oīa mihi necesse ē respō-
deas. Sed plane cū responderis/probatu-
rus es: Sed anteq̄ incipias dicere/si forte
habes quod ille confinxerit quem secutus
es:doceā pri⁹ego qđ ꝓmisi: Dicebat apls:
1. Cor. 13.c. Ex parte scimus/⁊ ex parte ꝓphetamus.

Quō accipiendū sit dictū apostoli: Ex parte scimus/⁊ ex pte ꝓphetamus ⁊c̄. Ca. XI.

Dicebat em̄/sicut lectio ipa mox in-
dicatura est:quia i ista vita homo
cū est/nō potest assequi oīa:sʒ ex
parte assequit̄ in hac vita. Ipse autē spūs
sanctus qui est/ex parte docet in hac vita:
post hanc vitā introducet in omnē verita- Joh. 16.c.
tē. Quod vt apertissime doceat̄/audi apo
stolū. Et cū diceret/ ex apostolo legit: Si- 1. Cor. 13.c
ue autem ꝓphetię euacuabunt̄/siue linguę
cessabunt/siue scientia euacuabitur:ex par
te em̄ scimus/et ex parte ꝓphetamus: Cū
autem venerit quod perfectū est/euacuabi
tur quod ex parte est. Cū essem paruulus/
loquebar vt paruulus/sciebam vt paruu-
lus/cogitabam vt paruulus: Cū autem fa
ctus sum vir/euacuaui ea q̄ paruuli erant.
Videmus em̄ nūc per speculū in ęnigma-
te/tunc autē facie ad faciem. Et cū legeret/
dixit: Iam dic mihi tu/si tpa futura mani
chei p̄dicebat apls: vtrū tu modo videas
deū facie ad faciem?

Compendiosus epilogus omniū prędictorū/ quibus hęreticū artat male locutū: Ca. XII.

Felix dixit. Non tantū ego pos-
sum contra tuā virtutē:quia mira
virtus ē gradus ep̄alis: deinde cō-
tra leges impatorū:⁊ superius petiui com
pendiue/vt me doceas quid ē veritas: ⁊ si
docueris me quid ē veritas/ parebit quod
teneo mendaciū esse. Aug⁹ dixit. Appa-
ruit te ꝓbare nō potuisse aplm christi esse
manicheū:quare aūt nō potueris/ breuiter
expono. Dixisti inde te ꝓbare manicheum
apostolū christi:quia paracletū venturum
ꝓmisit christus spiritūsanctū:et quia non
inuenires quando venerit quem christus
promisit/hinc te credere ipsum esse mani-
cheū. At vbi probaui p scripturas sanctas
ecclesiasticas canonicas/ quando venerit
apertissime spiritussanctus/ quem ventu-
rum promisit dominus christus/conuerti-
sti te vt diceres debere tibi ostēdi quid do-
cuerit:et vtrum manichei doctrinam eua-
cuauerit. Cum ergo respōdissem maniche-
um post apostolos fuisse in carne: illorum
autem doctrinam anteq̄ manicheus na-
tus esset/ab ipsis fuisse prędicatā:dixi ta-
men vnum ipsorum apostolorū paulū per
spiritūsanctū/qui in omnes apostolos ve-
nerat/ prophetasse etiā de ista vestra do-
ctrina/quia futura erat: et eam appellasse
doctrinam dęmoniorum mendaciloquo- 1. timoth. 4.a
rum: vbi ostendi ea quę dixit paulus futu
ra in ipsa doctrina / ad vestram professio-
nem pertinere:id est ꝓhibitionē nuptiarū

quia omnē concubitum/ et cum vxore for/
nicationem esse dicitis / et abstinentiam a
cibis q̄s deus creauit: quia noui vos quos/
dam cibos dicere immundos/cum ipse se/
quat et dicat: Omnis creatura dei bona
est. Cum hic a te exigerem vt respōderes:
dixisti manicheum vos docere initiū/ me/
dium et finem: et cursus solis et lunę/et cę/
tera talia: Quę cum ego ostenderē ad chri
stianam doctrinam non pertinere: respon
disti ipsum apostolum paulū dixisse: q2 ex
1.Cor.13.c. parte scit ⁊ ex parte prophetat. Dixi nos
non posse scire diuina/ cum sumus in hac
vita: et hic videre per speculum et in ęni/
gmate: tunc autem facie ad faciē: Et quę/
siui a te: Si hoc putas dixisse apostolum
paulum q̄ venturus esset manicheus/ qui
doceret quod non poterat paulus/ perti/
nere ad te/qui te dicis accępisse ipsum san/
ctum videre mō deū facie ad faciē. Quod
quia non potes/ manifestum est apostolū
paulum de illa vita dixisse/de qua dicit et
1.Joh.3.a. iohānes: Dilectissimi filij dei sumus: ⁊ nō/
dum apparuit quid erimus: Scimus au/
tem quia cū apparuerit/similes ei erimus:
quoniam videbimus eū sicuti est. Hoc tu
cum audisses/ dixisti te non valere contra
meam virtutem: quę virtus mea non est/
sed si aliqua est/ab illo mihi data est ad re/
darguendos errores/ qui virtus est omni/
um fidelium suorum/ et pleno corde de se
pręsumentium. Dixisti etiam q̄ te episco/
palis terreat auctoritas/cum videas quā/
ta pace inter nos agamus: quanta tran/
quillitate disputemus: quemadmodū po/
pulus p̄sens nullā tibi vim faciat/ nec ter/
rorem incutiat: sed tranquillissimus ade/
at/sicut decet christianos. Dixisti etiam ti/
merę te leges imperatorū: Hoc pro vera fi/
de nō timeret/quem spiritussanctus imple
Math.26.g. ret: Nam et petrus apostolus in passione
domini timuit/et ter negauit: vbi autē cū
Act.2.a paracletus quem christus promiserat spi/
ritussanctus impleuit/pro fide domini cru
cifixus ē. Et ille qui primo habuit negati/
onem timoris: postea impleuit gloriosissi/
mam passionem confessionis. Tu itaq3 ex
hoc ipso q̄ timere te dixisti leges impera/
torū: q̄uis et de cęteris rebus satis appa/
ret/q̄ nō inueneris spiritum paracletū ve/
ritatis: quia et si non timeres/ alijs rebus
cōuincereris. Fęlix dixit. Et apostoli ti/
muerunt. Aug9 dixit. Timuerunt vt ca/
uerent/nō vt fidem illam comprehensi edi
cere dubitarent: tu autem hinc timere de/
buisti/vt non hic te inueniremus. Jam in
medio es: quare times/nisi quia quod di/
cas non habes: nam et si imperatores ti/
muisses ante tacuisses: Nunc vero cum he
sterno die libellum curatori dederis/ ⁊ pu/
blice clamitaueris cum codicibus tuis te
paratum esse incendi/si aliquid mali in eis
fuerit inuentum. Uide/ heri leges flagita/
bas quasi fortis: hodie veritatem fugis vt
timidus.

Exhortatio augustini/quia fęlix non potuit probare manichęum apostolū christi fuisse: vt prius de vase cordis fundat quod aduersum habet/ et sic bono impleatur. Ca.xiii.

Felix dixit. Non veritatē fugio.
Aug9 dixit. Dic ergo/si vides de
um facie ad faciem ꝯm pollicitati/
onem tuam: quia dixisti apostolum paulū
de vobis dixisse/quia tam plenam verita/
tem accępturi essetis: vt intelligamus vel
credamus apostolum habuisse ex parte/et
te totum. Fęlix dixit. Non veritatem
fugio sed quęro. Quod tu dicis/ quia non
teneo: probetur mihi per scripturas deifi/
cas: hoc quęro iam. Aug9 dixit. Prius
profitere te nō potuisse probare maniche/
um apostolū iesu christi: quantum potue/
ro cum extirpata fuerint omnia contraria
de corde tuo/ p ministeriū meum donante
domino/infero tibi quę sit scientia verita/
tis/quę pducat ad deū initians a fide. Fę
lix dixit. Quia hoc dicis tu/vt legē meā
negem/et alteram accipiam meliorem/ dū/
taxat/ quod quęro ego/nō hoc respondeo
vt legem meā negem anteq̄3 alterā accipi/
am. Aug9 dixit. Sed prius de vase fun/
ditur quod aduersum habet/ et sic implet
quod bonū: aut si adhuc dubitas fundere/
defende quo plenus es: Ostendā enī tibi
quantū dn̄s adiuuat: quanta immūdicia
⁊ blasphemijs plena sit doctrina manichei
si pmittas vt legatur illa epistola/ ō cuius
initio iam tractauimus: et non potuisti p/
bare apl'm christi esse manicheū: Sed ideo
moras innectis ne cętera legantur: vbi ap/
te vestra sacrilegia dephendunt: aut si per/
mittis legant. Fęlix dixit. Permitto: q2

dixisti oĩa immūda fundi/et sic bona im/
mitti: hoc eñ dictū ē sāctitatis tuę. Ad qḋ
z ego dico: Null⁹ aquā fundit nisi alter im/
pleuerit. Aug⁹ dixit. Hoc vides ꝙ incō
siderate dixeris/vt mitt⁹ loquar z nō dicā
insane/vtiqȝ de vase tibi siītudinē posui.
In vas plenū nemo pōt aliqd mittere nisi
fundat illḋ quo plenū erat. Felix dixit.
Unū dixisti/z ego dixi duo. Aug⁹ dixit.
Si duo vasa dixisti: vis illū pare tuū fun/
dimus et implem⁹ illū: vt possis tu fundere
qḋ habes. Felix dixit. Ambo vnā aquā
habem⁹. Aug⁹ dixit. Cū ergo ambo ple
ni sitis aqua vestra/quid implebim⁹ vt do/
ceam⁹ vos/nisi aliqs vestrū fuderit qḋ ha/
bet? Aut si bonū ē/ et ideo debet teneri vt
defendat/ et legat illa epl'a: videam⁹ si vel
cętera possint defendi. Si in ipo initio de/
fecisti: aut si dicis te ĩ illo nō defecisse/ ꝑba
nobis quō sit manicheus apl's christi.

Protestatio felicis/ si ei allati fu erint quinqȝ scpture vel auctores manichei/ ad obiecta se velle re/ spondere: Ca. X'III.

Ioh.16.c. f Elix dixit. Christ⁹ dixit spm̄ san/
ctū missur se/q in oēm veritatē in/
ducat. Aug⁹ dixit. Si habes illū/
attēde ad id qḋ te iādudū iterrogaui: Dixi
sti eñ ad ipsi⁹ doctrinā ptinere/etiā ista mū
dana cognoscere. Dic mihi qt sunt stellę/ si
introduct⁹ es in omnē istā veritatē? Felix
dixit. Et ego dico: qz si pacletus ꝑ apl'os
locutus ē et ꝑ paulū: et ego peto sanctita/
tē tuā/vt illa mihi ostēdas ꝗ iā dixi. Aug⁹
dixit. Cōfitere te nō potuisse ostēdere qḋ
ego interrogaui: et ostendā ſm scripturas
quod ptineat ad fidē christianā. Felix di
xit. Et ego si mihi attuleris scpturas ma/
nichei/quinqȝ auctores quos tibi dixi: qc/
quid me interrogaueris ꝑbo tibi. Aug⁹
dixit. De ipsis quinqȝ auctoribus est ista
epl'a/cui⁹ aperuim⁹ ꝑncipiū/et inuenim⁹ ibi
scriptū: Manicheus apl's iesu christi: z vi/
deo qz ipsū principiū nō mihi exponis: qz
nō ꝑbat quō sit maniche⁹ apl's iesu christi.
Felix dixit. Si in ista nō ꝑbo/in secūdo
ꝑbo. Aug⁹ dixit. In q secundo? Felix
dixit. In thesauro. Aug⁹ dixit. The/
saurum istū quē ideo tali nomine appella/
tis/vt miseros seducatis/qs scpsit? Felix
dixit. Maniche⁹. Augustin⁹ dixit.
Nolo mihi ab illo ꝑbes: qz maniche⁹ men
tit dicēdo se esse qḋ non ē. Felix dixit.
Tu mihi ꝑba per alterum. Aug⁹ dixit.
Quid vis tibi ꝑbem? Felix dixit. Quia
mentitur manicheus. Aug⁹ dixit. Quia
tu nō potes ꝑbare verū dicere manicheū/
oportet vt ego ꝑbem mentitū esse mani/
cheū. Felix dixit. Quare nō potui ꝑba/
re? Nūquid plantę sunt scripturę quas pe/
tiui et nō ꝑbaui? Aug⁹ dixit. Sed scptu/
ras manichei petis/ quibus fidē nō habe/
mus: Aliunde ꝑba. Ego aūt de ipsa scptu/
ra manichei tibi ꝑbo mētitū esse maniche/
um: et blasphemasse manicheū. Felix di
xit. Afferant libri. Aug⁹ dixit. Pręsens
est epl'a manichei/ quā dicitis fundamētū:
initiū in ędificio nullū ē nisi fundamentū.
Si enim ostendero in ipso fundamento
ruinā fecisse cęterā eius cōstructionem/ vt
quid quęrim⁹?

Qz felix tales qrebat arbitros qui ei fauebāt/ nō veritati. Ca. XV.

f Elix dixit. Hoc dicis: ostēde in
ipsa ruinā esse: Et ego dico: da ar/
bitros quātos habes/z tibi ꝑbo qz
nō mentit. Aug⁹ dixit. Absit a nobis et
a genere humano/vt quātos hic vides/ tā/
tos videas manicheos. Felix dixit. Da
dixi quę a te petiui. Aug⁹ dixit. Quos
vis ergo vt dem tibi? Felix dixit. Quos
tu volueris. Aug⁹ dixit. Ego istos do: si
habes meliores pete. Felix dixit. Quō
istos das? Aug⁹ dixit. Pręsentes q nos
audiūt. Felix dixit. Isti mihi nō fauēt.
Aug⁹ dixit. Ergo tu tales quęris qui ti
bi faueant/nō qui veritati. Felix dixit.
Qui me audiāt/z nō tm̄ me/sed z ipsā scri/
pturam: vt ꝑbet an verū dicit an mētitur.
Aug⁹ dixit. Uides ergo qz audiūt: Le/
gam⁹ cętera: qz tu istam epistolā esse mani/
chei cōfessus es. Felix dixit. Nō nego.
Aug⁹ dixit. Ergo legat.

Uerba manichei ponunt/ que nec mala nec bona iudicant/ nisi ĩ consequentibus aliquid mali in/ troduxerint vel boni. Ca. XVI.

f Elix dixit. Arbitros nō habeo.
Et adiecit: Legatur caput illius.
Et cū legeret/ et ventū esset ad lo/
cū vbi scriptū habet eadē epl'a: Pax dei in/
uisibilis et veritatis noticia/sit cum fratri/
bus suis et charissimis/qui mandatis cęle
stibus credunt pariter et deseruiunt: Sed
et dextera luminis tueatur et eripiat vos
ab omni incursione maligna/ et a laqueo

mundi: pietas vero sanctispiritus intima vestri pectoris adapiat/ vt ipsis oculis videatis animas vestras. **Felix dixit.** Da scripturam que ista redarguat. **Aug⁹ dixit.** Adhuc nihil mali audiuim⁹/ nisi q᷑ ausus est manicheus se apostolū christi nominare: Nam que adhuc dixit/ ad tecto-
Matth.7.c riū fallacie pertinent / et ad ouinam pellem: quibus eis primus dicit verba bona/ vt possit introducere mala. Sed quid velit per hec verba introducere videamus. Si cū aliquid mali introduxerit: et ista verba mala erunt et seductoria: Si autē aliquid boni et veri in posterioribus dixerit/ necessitate comprehendemus: Permitte ergo/ legantur sequentia. **Felix dixit.** Si ergo asseris quia in primo bona ponuntur: et postea mala immittūtur: quomodo ergo possum tibi credere/ cū mihi primo bona dixeris? **Aug⁹ dixit.** Ego adhuc ista nec bona dixi nec mala: nihil mali adhuc audiuimus/ dixi: nō dixi iam aliquid boni audiuimus: malū enim illud solum dixi/ q᷑ ausus est se dicere apostolum christi. Verba vero que dixerit in consequentib⁹ tūc erunt mala/ si mali aliquid introduxerint: tunc erūt bona/ si boni aliquid introduxerint. Permitte ergo vt sequentia legantur: quare times? **Felix dixit.** Non timeo. **Aug⁹ dixit.** Permittite ergo vt legantur.

Expositio catholica de formatione terre/ que coartat hereticū ad respondēdū de terra lucida ac beata / supra quā dicit manicheus regna dei esse fundata/ vtrum ab ipso facta erat/ an genita/ an illi coeterna: Ca. xvii.

[F]Elix dixit. Legant᷑: Et cū ventū eēt ad locū vbi scriptū habet: Ita autē fundata sunt eiusdem splendidissima regna supra lucidā et beatā terram/ vt a nullo vnq̄ moueri aut ꝯcuti possint. **Aug⁹ dixit.** Terram istam quā dicit/ vnde habebat? Fecit eā/ an genuit eā/ an equalis ⁊ coeterna illi erat? Istam dico terram lucidam ⁊ beatā/ quam dicit. **Fe-**
Al. † Quod Gen.1.a. **lix dixit.** † Quomodo scriptū ē: In principio fecit deus celū ⁊ terram: et terra erat inuisibilis et coinquinabilis et incomposita: Ego ita intelligo: In principio fecit deus celū ⁊ terram: et terra erat: quasi due terre mihi videntur esse/ s̄m q᷑ manicheus dixit duo regna. **Aug⁹ dixit.** Quia scripturam cōmemorasti nostram quam soletis blasphemare: ad me pertinet exponere illam: et ostendere tibi sine blasphemia esse illud scriptum/ et cum veritate: et non s̄m manicheum: vt deinde tu vel in secundis mihi respondeas quod interrogaui. **Felix dixit.** Respōdeo. **Aug⁹ dixit.** Quod scriptū est: In principio fecit deus celū et terram: breuiter complexa est scriptura quid fecerit deus. Deinde quia nondū apparebat hec terra quam fecerat deus anteq̄ eam distingueret et ornaret: qualem terram fecerat deus/ secuta scriptura exposuit/ qualis terra erat de qua dixerat: In principio fecit deus celū ⁊ terram: tanq̄ cū audissemus: in principio fecit deus celū ⁊ terram / quereremus / qualem terram: subiecit et ait: Terra autem/ id est illa quam fecerat deus/ inuisibilis erat ⁊ incomposita. Nō ergo duas terras dixit/ sed qualis illa fuit exposuit. Tu itaq̄ responde nunc mihi quod breuiter interrogaui: Terra ista lucida et beata quam dicit manicheus: supra quam fundata erant regna dei: ab ipso deo facta erat: an genita de illo erat: an coeterna illi erat? Unū de tribus nisi molestum est/ sine tergiuersatione responde. **Felix dixit.** Ipsa se scriptura interpretatur. **Aug⁹ dixit.** Si ergo nosti hic aliquem esse locum/ vbi mihi hoc dicat ista scriptura/ quia illam terram vel genuit deus vel fecit vel coeterna illi erat: aperi ad locum quem nosti/ et lege mihi. **Felix dixit.** Non est in ista scriptura sed in altera. **Aug⁹.** Credo inquit: quia si qua est illa scriptura/ meministi quid ibi dixerit. Itaq̄ tu mihi responde/ qui nosti illam scripturam: et si dixero quia sic non habet/ cōuinces me. Al. † nisi
Si autem sic cognouero/ s̄m hoc disputo quod tuipse responderis. Dic ergo an fecerit terram istam deus/ an genuerit/ an coeterna illi erat: qui legisti in vestro quo libro/ ibi esse hoc scriptum dicis. **Felix dixit.** Quia modo sanctitas tua interpretata est scripturam tuam quomodo voluisti et acceptaui: et tu mihi sic accepta quicquid dixero. **Aug⁹ dixit.** Interim quod interrogaui/ si nihil me contra mouerit accepto: si autē aliquid mouerit/ motum meū indico tibi/ vt ad ipsū respon-

deas. Felix dixit. Ego non respondi ad tua dictā. Aug⁹ dixit. Quia prius est vt mihi ad interrogata respōdeas: mea tū feci etiam vt prior tibi respondeā. Forte nō te mouit/ideo nō respōdisti: forte ꝛ me nō mouebit cum responderis: Responde ergo ad quod interrogaui.

Cōfutatio illius vbi felix asserit terrā illā nō factā/ nec genitā/ sed deo coeternam: Ca. xviii.

Felix dixit. Respondeo. Et adiecit: Dixisti ergo ꝺ terra illa in qua de⁹ habitat: an facta est ab illo/an generauit illam/an coeterna est illi. Et ego dico/qꝛ quomō deus eternus est/ ꝛ factura apud illū nulla est/ totū eternū est. Aug⁹ dixit. Nō illā ergo genuit neqꝫ fecit? Felix dixit. Nō: sed est illi coeterna. Aug⁹ dixit. Si aūt genuisset illā/nō illi esset coeterna? Felix dixit. Qꝺ nascit̄ finē habet: qꝺ innatū est/finem nō habet. Aug⁹ dixit. Quib⁹ ergo erat ille pater/ aut cui⁹ erat pater: quoniam modo patrē nominauit? Si eī nihil genuerat/pater esse nō poterat. Felix dixit. Sed sunt alia que generauit. Aug⁹ dixit. Illa ergo que generauit/nō sunt illi coeterna/an ꝛ ipsa sūt coeterna? Felix dixit. Coeterna sūt illi qcquid deus generauit. Aug⁹ dixit. Ergo errasti ꝙ superius dixisti: omne quod nascit̄/finē habet. Felix dixit. Interim qꝛ ꝯm generationē carnis locutus sum/ errraui. Aug⁹ dixit. Modestissime ꝓfessus errorē/ merearis intelligere veritatē. Felix dixit. Faciat indꝫ de⁹. Aug⁹ dixit. Attēde ḡ iā/ vt incipias cognoscere errorē scꝑture hui⁹. Si ḡ genuit de⁹/coeterna nō sunt illi: melior est terra illa quam nō generauit deus vbi habitāt oīa que generauit deus: quam terrā dicis ab eo nō generatam. Felix dixit. Coequant̄ sibi oīa/ ꝛ que generauit/et que nō generauit: id est terra illa vbi cōmorabatur. Aug⁹ dixit. Quid ipse qui generauit: equalis est illis omnibus/ aut maior est illis? Felix dixit. Et qui generauit/et quos generauit/ ꝛ vbi posita sunt oīa/ equalia sūt. Aug⁹ dixit. Unius ergo substātie sunt? Felix dixit. Unius. Aug⁹ dixit. Hoc quod est deus pater/ hoc sunt filii ipsius/ hoc ꝛ illa terra? Felix dixit. Hoc vnū sunt oēs. Aug⁹ dixit. Hui⁹ ergo terre nō est pater sed inhabitator? Felix dixit. Etiā. Aug⁹ dixit. Si nec genuit nec fecit illam: quomō ad eū ptineat nisi sola vicinitate nō video: quomodo si habeat aliquis vicinū bonū: et due erunt res ambe ingenite/terra ꝛ pater. Felix dixit. Immo tres sunt: pater ingenitus/terra ingenita/ ꝛ aer ingenitus. Aug⁹ dixit. Hoc totū vna substātia est? Felix dixit. Una. Aug⁹ dixit. Et ita fundata vt a nullo vnqꝫ moueri aut concuti possit? Felix dixit. Motio et concussio habet distantiā. Aug⁹ dixit. Habeat: Sed tamen talia fuerunt/ vt a nullo vnqꝫ moueri aut cōcuti possent. Felix dixit. Est distātia int̄ moueri et concuti. Aug⁹ dixit. Nō inde te interrogo. Felix dixit. Sꝫ inde me vis tenere. Aug⁹ dixit. Quomodo vis accipe moueri: nō poterat moueri? Felix dixit. Non dico/ quia nō poterat moueri: ꝙ motio distātia ē. Aug⁹ dixit. Sed ita dixi: nec moueri nec cōcuti. Nō dixi: moueri quidē potest/sed concuti nō: aut concuti quidē potest/ moueri nō pōt: sed ambas res dixi/ nō posse nec moueri nec concuti. Felix dixit. De ambabus reb⁹ distantia est inter moueri ꝛ ꝯcuti.

Cōtra id qꝺ manicheus inducit gentē tenebrarū aduersus deū et regna eius dimicasse: cū tñ deus sit incōmutabilis: Ca. xix.

Augustin⁹ dixit. Legam⁹ ḡ sequentia: videam⁹ si deus iste qui fūdata habebat regna sup lucidā et beatā terrā/ que a nullo vnqꝫ moueri ꝛ ꝯcuti possunt/neminē timuit: sicut oportebat vt neminē timeret/ cui⁹ regna sic fundata erant vt a nullo aut moueri aut cōcuti possēt. Et legit sequētia. Iuxta vnā ꝟo partē ac lat⁹ illustris illius ac sancte terre. Et cū legeret interrogauit: quod latus/ dextrū an sinistrū? Felix dixit. Hāc tibi ego nō possū interꝑtari scꝑturā/ ꝛ exponere qꝺ ibi nō ē: ipsa sibi interpres est: ego nō possum dicere/ne forte incurrā in peccatū. Aug⁹ dixit. Legat̄ ergo hoc qꝺ sequit̄. Et cū legeret/ ꝛ ventū eēt ad locū vbi habet: Luci ꝟo beatissime pater/sciens labē magnā ac vastitatē ḡ ex tenebris surgeret/aduersus sua sācta impēdere secula/nisi qꝺ eximiū ac ꝑclarū/ ꝛ virtute potēs numen opponat: quo supet simꝉ ac destruat stirpē tenebrarū: qua extincta ꝑpetua quies lucis incolis para

Cōtra epistam manichei q̄ dicit fundamēti. ca. 15.

ret. Aug. dixit. Nunc iã q: ceperũt ap/te blasphemię: si defendẽdas putas/dic q̃d ista gens tenebrarũ quã videt deus timuisse/ne magna labes et vastitas ex tenebris in regna ei⁹ irruerent/nocere poterat deo: maxime cui⁹ regna superi⁹ dixit ita fundata/vt a nullo vnq̃ moueri aut concuti possent: Quid ergo illi factura erat gens ista? Poterat eñ nocere/an nõ poterat? Respõde vnũ e duob⁹. Felix dixit. Ego respõdeo: Si nihil contra deũ est/fm q̃ dicit scriptura manichei/quia est alterũ regnũ: pro qua causa christus missus est/ vt nos liberaret de laqueo mortis hui⁹? Cuius ẽ iste laqueus ꝛ mors? Si aduersarius null⁹ contra deũ est/ vt quid baptiçati sum⁹? vt q̃d eucharistia? vt quid christianitas/si contra deũ nihil est? Aug. dixit. Quia video te nolle rñdere ad id q̃ interrogo: ꝛ te interrogare vt tibi respondeã: et hoc nõ recuso: dum tamẽ memineris quia tibi interrogãti ego respõdeo: tu autẽ mihi interroganti respondere noluisti. Sed quia me interrogasti/audi quod interrogasti. Nos quidẽ dicimus liberatorẽ christũ venisse: ꝛ a peccatis nostris dicimus nos liberari: q: nos nõ sumus de substãtia dei geniti/ sed p ei⁹ verbũ facti a deo: Multũ autẽ interest inter natũ de substantia dei/ꝛ factũ a deo q̃ nõ ẽ sba dei. Quicq̃d ḡ fecit de⁹ põt eẽ mutabile: ipse aũt de⁹ nõ ẽ mutabil': q: nõ pñt eq̃ri opa artifici ꝛ ꝯditori. Tu aũt q̃ paulo añ ad iterrogationẽ meã dixisti: q: ꝛ pater q̃ generauit ibi lucis filios: ꝛ aer ꝛ ipa terra ꝛ ipsi filij vna sba sunt/ꝛ eq̃lia sũt oĩa: oportet vt dicas mihi huic subę vtiq; incorruptibili/quõ poterat nocere gẽs tenebrarũ? Si eñ poterat nocere ei/ñ erat natura incorruptibil': si aũt nõ poterat/nulla cã erat quare prelũ agitaret/et illud numẽ q̃ dicit huc mitteret.

Felix petit dilationẽ triũ dierũ ad rñdẽdũ cũ prestatione/vt si fugerit victus habeat: Ca.XX.

Felix dixit. Dilationẽ peto vt possim respõdere. Aug. dixit. Qñ? Cras itermissus sufficit. Felix dixit. Intermitte mihi tres dies: id ẽ hodie et cras et pendie/aut vsq; ad diẽ q̃ ẽ post dñicũ: id ẽ pdie id⁹ decẽbris. Aug. dixit. Video te dilationẽ ad rñdẽdũ petijsse: humanũ ẽ vt ꝯcedat tibi: sed si rñdere nõ potueris ad ꝯstitutũ diẽ/q̃d fiet? Felix dixit. Ero vict⁹. Aug. dixit. Quid si fugeris? Felix dixit. Re⁹ ero ciuitatis hui⁹ ꝛ vbiq; ꝛ legis meę. Aug. dixit. Immo hoc dic: si fugero sic habear tãq; si anathematiçauero manicheũ. Felix dixit. Hoc dicere nõ possũ. Aug. dixit. Ergo apte nob dic/q: fugere cogitas/ꝛ nemo te tenet. Felix dixit. Nõ fugio. Aug. dixit. Ut video nõ vis q̃si vict⁹ abscedere/s saltẽ hoc dic/si fugero vict⁹ sũ. Felix dixit. Dixi. Aug. dixit. Et vñ apparebit te fugisse/ ꝓpter gesta. Felix dixit. Iube vt quẽ elegero cũ ipso sim. Aug. dixit. Elige tibi aliquẽ de istis p̃sentib⁹ frib⁹ q̃ ad cãcellũ stãt. Felix dixit. Etiã ꝛ ego ꝯsentio: s cũ illo q̃ ẽ i medio. Aug. dixit. Sic tibi elegisti/vsq; ad diẽ cũ illo eris. Bonifaci⁹ dixit. Pręstabit christ⁹ vt si cũ illo veniã christianus est.
Aug⁹ ep̃s catholicę ecclię hipponi regiẽsis: his i ecclia corã ipso gestis subscripsi. Felix christian⁹ cultor legis manichei: his in ecclesia corã populo gestis subscripsi.

Sancti augustini ep̃i contra felicẽ manicheũ/liber primus explicit.

Annotatio capitulorum secundi libri eiusdem.

Eiusdem diui aurelij augustini episcopi / contra felicem manicheum / liber secundus incipit.

Excusat se felix de responsione danda super quesitis: Ca. i.

Cum ventũ esset ad diem prestitutũ: id est ad pridie iduũ decembriũ: res sic agi cepit in ecclesia pacis. Augustinꝰ epũs ecclesie catholice hipponiregiensiũ regionũ dixit. Pridẽ cũ sermonẽ haberemus: dilationẽ te petijsse meministi / cum ad ea que interrogauerã in presenti respondere nõ posses. Si ergo tã lato temporis spacio / post diẽ scilicet quintum aliquid excogitasti / responde. Hoc enĩ tũc iterrogauerã: Si deo nocere nihil poterat / quare bellũ gessit cũ gente / quam dicitis tenebrarum: in quo bello nature demonũ misceret substantiã suã / que hoc est qꝺ ipse / sicut iam interrogatus dixisti? Si aũt ei nocere poterat / non incorruptibilem deum colitis / qualẽ veritas et doctrina apostolica testatur. Felix dixit. Ex quo a sãctitate tua recessi / vt ad diem constitutum reuersus essem: vt responderẽ tue interrogationi / quecunqꝫ velles interrogare / ventum est ad diem. Et qꝛ nullam scripturam inter manus habui: quia nõ mihi sunt reddite vnde me instruere possem: nullꝰ enĩ ad certamen exit / nisi prius militatus fuerit: ⁊ nullꝰ litigator potest sine suis chartis litigare: similiter et ego sine mea scriptura respondere non possum. Augꝰ dixit. Istã tergiuersationem tanto dierum spacio cogitasti: que te in causa perdita et errore sacrilego / quid respondeas non habentem / adiuuare nihil poterit. Notũ est enim omnibus qui aderant / quos etiam nunc adesse video: te dierum tantã dilationem petijsse: debuisse aũt petere etiã codices quãdo dilationẽ petijsti / si his te putabas instrui posse ad respõdendũ: quod nõ fecisti. Nã te petijsse codices: nõ quidẽ ad instructionẽ inspiciẽdos / verũ hoc longe anteqꝫ peteres dilationẽ. Cũ vero dilationẽ petisti / codicũ tibi reddendorꝫ ⁊ inspiciendorũ vt esse posses instructior / nullã fecisti mẽtionẽ. Felix dixit. Modo peto codices: reddanꝰ mihi / et venio ad certamen post biduũ: ⁊ si victus fuero / qꝺ deliberaueris subeo. Augꝰ dixit. Rudẽ te in ista scelerata secta nõ esse puto / qꝺ ⁊ fateris. Non te aũt habere qꝺ respõdeas / ⁊ si nõ fatearis omnis hõ iã videt. Sed qꝛ codices tuos repetis / qui sub sigillo publico custodiũtur: quibꝰ inspectis dicis te instructũ venire posse post biduũ: illud iã constat obiectis questionibus te respõdere nõ potuisse recolere. Tolle autem codices tuos: et dic quid inde tibi velis ꝓferri / quod modo inspicias et respondeas. Felix dixit. Omnes scripturas que mihi sublate sunt: Ista enĩ epistola fundamenti ẽ / qꝺ ⁊ sanctitas tua bñ scit / qꝺ ⁊ dixi: qꝛ ipsa cõtinet initiũ / mediũ ⁊ finem. Ipsa legaꝰ: et quicqd malum obijciꝰ legi mee / ꝓbeꝰ: ⁊ nego illam / si ꝓbata fuerint illa crimia q̃ obijciũꝰ legi mee. Augꝰ dixit. Qm̃ fateris hãc esse epistolam / vbi doctrine vestre initiũ / mediũ et finis continetur: hoc initium qꝫ sit sacrilegũ / vbi deum dicitis pugnasse cõtra gentẽ tenebrarum: et miscuisse nature demonũ polluendam et ligandam partẽ suam / que hoc est qꝺ ipse: tam sacrilegum est / vt ferri vix ab

audientib⁹ possit: hoc obijcit̃ p̃mo secte ve-
stre: siue initiũ hoc voces/ siue mediũ/ siue
finem/ nõ valde id curo: hoc tñ de hac ep̃la
quã fateris esse manichei/ lectũ esse nõ ne-
gas: hoc vobis obijcit̃: hoc defẽde si potes
vt ad alia veniam⁹. Vñ iterũ iterrogo: Si
deũ icorruptibilẽ colitis/ q̃d ei nocere potu
it/ nescio q̃ gẽs aduersa quã fingitis? Si ni
hil ei nocere poterat: nulla cã fuit q̃re ptẽ
suã nature demonũ cõmisceret: Si aũt no
cere ei poterat/ nõ deũ icorruptibilẽ colit̃.

Ondit p̃positũ suũ felix: ꝛ p̃bat ex euãgelio ꝛ apostolo: Ca. ii.

Elix dixit. Manicheus dicit du
as esse naturas: ꝛ mõ inde culpat̃/
q2 dixit duas esse/ bonã ꝛ malam.
Matth. 7. c. et. 12. c. Christ⁹ in euãgelio dicit duas esse arbores.
Cõtra adimã- Arbor bona nunq̃ facit fructũ malũ: ꝛ ar-
tum. ca. 26. cir bor mala nũq̃ facit fructũ bonũ: Ecce du-
ca fi. Matth. 13. d as naturas. Deinde in euãgelio scriptũ ẽ:
Nunquid bonũ semẽ seminasti in agro/ vñ
apparuerũt zizania? Hoc inimic⁹ fecit. Iste
inimic⁹ si nõ est extrane⁹ a deo: p̃bet̃ mihi
si ad deũ ptinet inimic⁹ iste/ q̃ale semẽ se-
minauit? Itẽ in euangelio scriptũ ẽ christo
dicente: q2 in nouissimis tp̃ib⁹ thronũ i me-
dio seculo ponet: ꝛ mittet angelos suos in
Matth. 25. c. orientẽ ꝛ occidentẽ/ septentrionẽ ꝛ meridi-
em: ꝛ cõgregabit oẽs gentes añ se: et sepa-
bit illos/ sicut pastor separat agnos ab he-
dis: Et vt compẽdiue dicam/ agnis dicet:
Ite in regnũ quod vobis paratum est ab
origine mũdi. Hedis dicet q̃ i sinistra par-
te sunt: Recedite a me qui op̃ati estis iniq̃-
tatem: Nomẽ eñ meũ habuistis/ sed ope-
ra nõ fecistis: Ite in ignẽ eternũ/ qui para-
tus est diabolo ꝛ angelis ei⁹. Qui sunt qui
nomen christi habent/ ꝛ mittent̃ in ignem
eternũ cum diabolo et angelis eius? Et ad
quam partẽ pertinẽt isti quibus christus
nõ permiscet̃/ ꝛ nomen eius portant? Hoc
eñ maniche⁹ dicit: quia quos christ⁹ dam-
nauit/ ipsius nõ sunt. Nã paulus apostol⁹
Ro. 8. b dicit: Prudentia carnis inimica est deo: le
gi eñ dei nõ est subiecta: nec enim potest.
Hoc manicheus dicit: q2 q̃ inimica est deo/
ad deũ nõ ptinet: si autẽ ad deũ pertinet/
ipse sibi inimicũ fecit: hoc manicheus non
2. Cor. 4. a dicit. Iterũ paulus dicit: Deus seculi hu-
ius excecauit mentes infideliũ/ ad nõ con-
templandũ claritatẽ euãgelij christi/ qui ẽ
imago dei. Ipse paulus iterũ dicit: Datus
est mihi stimulus carnis mee/ angelus sa- 2. Cor. 12. c
thane qui me colaphizet die ac nocte: p-
pter q̃d ter dñm rogaui vt discederet a me:
et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nã
virt⁹ in infirmitate p̃bat̃. Ecce quod apo-
stolus dixit: ecce quid euãgelia/ cum mani-
cheus hec afferat: quia ẽ extraneus a deo/
qui contra deũ pugnauit: siue quia christ⁹
crucifixus est/ siue q2 apostoli omnes pro-
pter dei mãdatũ/ iste qui eos crucifixit cui
mandatũ dei nõ placet: hoc mihi dicat san
ctitas tua/ si ad deũ ptinet.

Augustinus ostendit felicem non intelligere scripturam adductam: Ca. iii.

Augustin⁹ dixit. Scripturas san
ctas q̃s nõ intelligẽdo a v̾itate lõ-
ge aberratis/ cõmemorare volui-
sti/ velut ex eis patrociniũ adhibens vani-
loquijs vestris. Inter oĩa tamen partim
sicut vere scripta sunt: partim aliter q̃ scri
pta sunt cõmemorasti: nusq̃ ostẽdere po-
tuisti/ q2 deus regnis suis hostilẽ naturam
imminentẽ repellere volẽs/ vt habeat qui-
etam partẽ suam/ que hoc est quod ip̃e/ na-
ture ꝯtrarie demonũ miscens/ colligari ab
eis ꝛ cõtaminari fecerit. Hoc aũt ẽ q̃d vo-
bis obijcit̃: vñ quid respõdeas/ nõ inueni-
endo cõmemorasti: diuinarũ scripturarum
capitula vbi de peccatoribus dictũ est: q2
nõ pertinẽt ad beatã vitam/ quam bonis
et fidelibus donat deus: et has velut du-
as naturas accipi voluisti/ s̃m delyramen-
ta manichei. Veritas autẽ dicit/ oĩa ista
que videmus et que nõ videmus/ que na-
turaliter subsistunt/ a deo facta esse: in qui-
bus etiam ipsam rationalẽ creaturam fa-
ctam/ siue in angelis siue in hominibus ac-
cepisse liberum arbitrium: quo libero ar-
bitrio si deo seruire vellet/ s̃m voluntatem
ac legem dei/ haberet apud eum eternam
felicitatẽ. Si aũt legi eius subdi noluisset/
potestate sua vsa contra eius fecisset impe
riũ/ s̃m eius iusticiã pene debite subiace-
ret. Hec oĩpotẽtia dei in creandis homini-
bus: hec iusticia in remunerãdis pctõrib⁹:
Esse aũt liberũ arbitriũ/ atq̃ inde peccare
quẽq̃ si velit/ nõ peccare si nolit: nõ solũ in
diuinis scripturis quas non intelligitis: sed
etiã in v̾bis ipsi⁹ manichei tibi p̃bo. Circũ-
clusus eñ videt potẽtiã veritat̃/ ꝯtra quã
conatus fuerat aliã naturã quam nõ fecit

deus/inducere contra deū:non solida veritate/ sȝ inani phantasmate: tñ ad cōfitendumverum de libero arbitrio/plusvaluit in eo natura hūana in q̄ eū de⁹effecit/q̄ fabula sacrilega quā ipse sibi confinxit.

Q: bñ ꝛ male agere in libero arbitrio hominis sit/ ostenditur ex scriptura euangelica: Ca.iiii.

Udi ergo de libero arbitrio: pmo a ipsū dnm/vbi duas arbores cōmemorat/quaꝝ mentionē ipse fecisti: Matth.12.c audi dicentē: Aut facite arborē bonā ꝛ fructū eius bonū: aut facite arborē malā ꝛ fructū eius malū. Cū ergo dicit: aut hoc facite/aut illud facite: ptātē indicat nō naturā. Nemo eñ nisi deus facere arborē pōt/ sed habet vnusquisqȝ i volūtate aut eligere q̄ bona sunt/ ꝛ esse arbor bona: aut eligere q̄ mala/ꝛ esse arbor mala:non q: mala ipsa q̄ eligunt aliquā habēt in seipsis substātiā: sed q: deus oīa q̄ condidit gradib⁹ suis cōdidit/generibusqȝ distinxit: celestia ꝛ terrena/imortalia atqȝ mortalia/ꝛ oīa bona in suo genere cōdidit: animā habētē liberꝫ arbitriū sub seipsa/ et supra cetera collocauit:vt si seruiret supiori/ dn̄aret inferiori: si aūt offēderet supiorē/pęnā ex inferiore sentiret. Hoc ergo dn̄s dicēs: aut facite illud/ aut facite illud/ostēdit esse in potestate qd facerēt/ipse securus ꝛ certus in se tanq̄ deus: Et q: si bonū eligerēt/ pꝛemiū eius acciperent:si malū eligerent/ pęnā eius sentirent: Semp aūt ille iustus aut remunerator/aut damnator.

Ostenditur ex dictis manichei in creatura rationali esse liberū arbitrium. Ca.v.

Uide ergo iam quemadmodū ma- a nicheus ipse tam puersus/ tam superbus/vt aliā introducens naturam/se equalē deo faceret/ deū ad seipsum deponeret: confessus sit tamē esse liberum arbitriū: in thesauro vestro cui tale nomē ad decipiēdos homines indidistis: certe sic loquif/quod ꝛ tuipse cognoscis. Ibi do qui negligentia sua a labe pdictoꝝ spirituum purgari se minime pmiserint/ ꝛ mandatis diuinis ex integro parum obtemperauerint/ legemqȝ sibi a deo liberatore datam plenius seruare noluerint/neqȝ vt decebat sese gubernauerint ꝛc. Uides i his verbis confirmatū esse/etiā a nesciēte quid loqueretur/liberum arbitriū. Qui eñ seruare legē nō vult/in potestate eius ē si velit. Nō eñ dixit: non potuerint sed noluerint: hoc certe q: nolunt seruare legem/non a gente tenebraꝝ coguntur: Si eñ coguntur/ nō volunt/sed nō possunt: Si autē nolūt/non vtiqȝ coguntur vt nō faciant/sed voluntate sua nolunt. Hoc ergo quod in eoꝝ voluntate est vt nolint/ peccatū est certe sine aliqua necessitate gētis tenebrarum. Hoc agnosce esse peccatū sine necessitate gentis tenebrarum. Et inde vides vnde veniant omnes culpe:merita culpaꝝ:vnde distributiones pęnaꝝ.

Lenticii scriptis ostenditur libertate hominem/ non necessitate peccare: Ca.vi.

Abetis etiā hoc in scripturis apob crypbis: quas canon quidā catholicus nō admittit: vobis autē tanto grauiores sunt/ quanto a catholico canone secluduntur. Aliquid etiā inde cōmemorem: cuius ego auctoritate non teneor/ sed tu conuinceris. In actibus cōscriptis a lenticio/ quos tanq̄ actus apostolorum scribit/habes ita positū: Etenī speciosa figmenta/ et ostentatio simulata/et coactio visibiliū: nec quidē ex ppria natura procedunt: sed eo homine/ qui p seipsum deterior factus est p seductionē. Uide quemadmodū hic/et per seipsum dicit/ꝛ p seductionem. Fuit eñ seductor hominis diabol⁹/ nō natura peccator/sed prior volūtate peccator. Sed quia erat in hominis potestate seductori nō consentire: ideo positum est/ et p seipsum et p seductionem: vt in eo qd positū est: p seipsum/ liberū arbitriū: in eo vero quod positū est: p seductionē/ intelligas diabolū/ nō oppressorē inuiti/sed temptatorē volentis.

Lenticius dīs discipul⁹ diaboli scripsit libros quosdas quos appellauit act⁹: vt patet 15. dis.c. sancta romana.

Q: accedere ad deum ex dono dei sit: ꝛ q̄ turpis sit doctrina manicheorum: Ca.vii.

Roinde q: ego respōdi: et quantū p potui pbaui ea que scpta sunt in libris sctis de pctōribus ꝛ de iustis: nō ad diuersitatē naturaꝝ: sed ad distinctionē meritoꝝ ptinere: in quib⁹ meritis nō necessitatē natura facit/sed volūtas culpā: Rn̄de tu ad illud qd iā iterrogaui: Si deo nocere nihil poterat/ q̄re partē suā substātiam suam/hoc quod ipse est: polluendam et ligandā demonib⁹miscuerit: qd in nulla diuina scptura canonica potuerit inuenire?

Si autem nocere ei poterat/non deum in-
corruptibilem colitis: de quo apostolus
1.timoth.1.d. dicit: Regi autem seculorum immortali/
inuisibili/incorruptibili:soli deo honor et
gloria in secula seculorum. Deniq3 item
1.timoth.6.c. dicitur: Deus habitat lucem inaccessibi-
lem: Nunquid ad illam lucem nõ accedũt
Ps.33. sancti/de quibus scriptum est: Accedite ad
Matth.5.a. eum et illuminamini: Et illud: Beati mũ-
do corde/ quoniam ipsi deum videbunt?
Sed quia non ad eam potest accedere/ ni-
si cui deus ipse donauerit vt accedat:ideo
per seipsã inaccessibilis est. Nemo ad eum
potest accedere/quem deus noluerit vt ac
cedat:cui autem donauerit / ipse accedet.
Quomodo ergo poterat illa gens tene-
brarum accedere ad habitationem dei vbi
est inaccessibilis lux/ quo non accedit nisi
cui deus donauerat? Aut si donum acce-
perit a deo vt accederet/ad pugnandum
regnum dei non daret/et non timeret. Si
autem donum tale non dederat vt posset
accedere: securus in regno suo erat/ habi-
tans inaccessibilem lucem/ quod poterat
de tenebrarum gente metuere/ vt ei misce
ret partem suam substantiã suã hoc quod
ipse est/ ligandam/premendam/ contami-
nandam: vbi non solum miserabiliter te-
neretur/ sed etiã turpiter purgaretur. Ut
enim purgetur/ inde dicitis quod nefas ẽ
audire:sed ad vos confundendos et forte
saluandos/tacere non possumus:vt purge
tur inde pars dei/dicitis in naue lucis quã
solem appellatis/ facientes iniuriam crea-
tori solis/et ipsi soli quem sic dicitis factũ:
vbi tãta turpitudo celebretur: Dicitis eñ
illic positum deum/ virtutes suas conuer-
tere in masculos/ ad irritandum concupi-
scentias demonum feminarum:et eosdem
rursus conuertere in feminas/ ad irritan-
dum concupiscentias demonum masculo-
rum/ vt cum demonijs inijciũt libidinem/
accensi in formas cõfictas/ a deo relaxen-
tur membra eorum: et sic euadat pars dei
que ibi fuerat colligata. Hoc tantum op-
probrium/ hoc tantum sacrilegium crede-
re ausi estis/ et predicare non dubitatis.
Hec sunt media doctrine vestre: Finis ve-
ro quis est? Quis/nisi quia non potuit de-
us totum purgare? Et quia non potuit/fa
cturum vnde dicitis velut tectorium gen
ti tenebrarum/ vt ibi in eternum damne-
tur qd purgari nõ potuit: et nihil sua spõ-
te cõmisit. Ita fit vt deus vester/ non ve-
rus sed fictus/non alicubi constitutus sed
in corde vestro imaginatus/partem suam
misceat infeliciter/ purget turpiter/ dam-
net crudeliter. Ad hoc ergo responde/ꝛ in-
cipe ab illo quod dixi: quare deus miscuit
istam partem suam/ cui nihil nocere pote-
rat: aut si potuit/ quõ modo sit incorrup-
tibilis?

Qr homo saluatur siue damnatur sub libero arbitrio: Ca. viii.

Felix dixit. Crudelẽ asseritis ma-
nicheum hoc dicentem de christo
quod dicimus/qui dixit: Ite in ig- Matth.25.d.
nem eternum. Aug9 dixit. Peccatori-
bus hoc dixit. Felix dixit. Isti peccato-
res/quare nõ purgati sunt? Aug9 dixit.
Quia noluerunt. Felix dixit. Quia no
luerunt/hoc dixisti? Aug9 dixit. Hoc di-
xi/quia noluerunt. Felix dixit. Quare
noluerunt? Est qui nõ vult curari? Est qui
non vult purgari? Est qui non vult illu-
minari? Quis infirmus est qui nõ vult ad
salutem venire? Si crudele est quod mani
cheus dixit: quia aliqua pars dei que se
purgare non potuit in globo ligata est:
hoc crudele non est/ vt christus qui dixit:
Ego propter peccatores veni: modo ad
ignem eternum illos mittat/cuius nomen
portauerunt: Sed mandata credo nõ po-
tuerunt complere. Si hoc crudele est/ cru-
delius est ꝛ illud. Si illud crudeli9est/ quia
deus illos non potuit purgare/ et globo li
gauit: ꝛ id crudelius videt esse ꝙ christ9 nõ
potuit purgare/ ad ignẽ eternum mittere:
hoc mihi sãctitas tua exponat de ipsa cru-
delitate. Aug9 dixit. Si ea que iam di-
xi/ vel intellexisses/ vel te intelligere fate-
reris: fortassis eñ nõ habendo quid dicas
finxisti te non intelligere quod apertũ est/
ista nõ diceres. Iã eñ diximꝰ ꝛ pbauimus
p diuinas scripturas esse liberũ arbitriũ:
deũ autẽ esse liberi arbitrij iustũ iudicem
remuneratorẽ fideliũ/ eiq3 se subijcientiũ ꝛ
volentiũ sanari: damnatorẽ aũt supbor ꝛ
impiorꝝ. Quia ergo ad pctõres sanandos
venit: sanat vtiq3 pctã ꝯfessos/sanat peni
tẽtes: neminẽ aũt penitet cũ aliꝰ peccauit:
sed si ẽ penitentia iusta ꝛ verax. Uñ ꝛ ipse
dominꝰ dicit: Non veni vocare iustos/ sed Matth.9.b
peccatores in penitentiã: ipsa penitentia

Indicat nō alienę eſſe naturę ſed volūtatis noſtrę/ſi quid forte peccauimus. Nā ſi alio peccāte/aliū pęnitet: nō eſt iſta prudēs ſed inſana pęnitentia. Scdm vos autē nulla peccata ſunt. Gens eni tenebrarū non peccat: quia ſuam naturā facit. Natura lucis nō peccat: quia quod facit/facere cogitur. Nullum ergo inuenis peccatū qd damnet deus: nullū inuenis peccatū quod pęnitētia poſſit ſanari. Si autē pęnitētia ē/r culpa eſt: Si culpa eſt/r volūtas eſt: Si volūtas ē in peccando/natura nō ē quę cogat: Sed ſi quid infirmitatis patiunt/ qui non pſſt implere qd volūt: Unde apſlus dicit:

Ro.7.d. Uideo aliam legē in membris meis/repugnantē legi mentis meę/ et captiuantē me in lege peccati/ quę eſt in mēbris meis: manifeſtū eſt hoc veniſſe de traduce pmi peccati adam/r de cōſuetudine mala: Nā hodie libera volūtate faciunt homines ꝯſuetudinem: quam cū fecerint/ facile ſuperare nō poſſunt. Ipſi ergo ſibi de ſeipſis fecerunt/ qd ꝯtraria eos habitet in mēbris eorum.

Ar. † cōtrarieres

Sed qui concipiunt timorē dei/r per liberū arbitriū ſubdunt ſe ſanandos optimo medico: r ſicut bono curatori/ita r mi ſericordi creatori/per humilitatē confeſſionis et pęnitentię ſanantur. Superbi vero dicentes ſe iuſtos/aut dicēdo quia non peccant ipſi: ſed aliud in illis peccat/r alia natura de illis peccat: per ipſam ſuperbiā ſuam r inſanabiles fiūt/r experiunt iuſtū iudiciū dei: qui ſuperbis reſiſtit/ humilibus aūt dat gratiā. Non ē ergo indignū vt deus dicat: Ite in ignē eternū: eis qui ei miſericordiā p liberū arbitrium reſpuerunt: et dicat: Uenite benedicti pcipite regnum/eis qui per liberū arbitriū fidē ei ſuſceperūt: peccata ſua ꝯfeſſi ſunt: pęnitentiā ęgerūt: diſplicuerūt ſibi quales fuerunt: r quales per eum facti ſunt/illi placuerunt. Tu ergo iam ad hoc quod interrogaui reſpōde. Sed impetrem a te/ne moras ſuperfluas faciam: Si deo nocere nihil poterat: quare huc nos miſit: Si nocere poterat/ non eſt incorruptibilis deus.

Jaco.4.b.
1.Pet.5.b.
Math.25.d.

Ar. † filius ſuum

Quare filius dei icarnatus ſit: cōtra opinionē manichei: Ca.ix.

Felix dixit. Si deo nocere nihil poterat/quare huc filiū ſuū miſit:

Aug. dixit. Uidi quemadmodū ſemp interrogas/et ad interrogata reſpondere non vis. Audi quod interrogaſti: memento tamen te ad ea que dico non reſpōdere: me autem reſpondere. Deo nocere nihil poteſt: ſed filium ſuum miſit vt carne indueretur/r hominibus appareret: peccatores ſanaret: in ipſa carne pateretur p nobis/quā ſumpſit ex nobis. In ſua quippe natura pati nihil poterat: quia in principio erat verbum: et verbum erat apud deum: et deus erat verbum. In hac natura qr deus erat verbū/ pati nihil ille poterat. Ut autem pati pro nobis poſſet/ verbum caro factū eſt/et habitauit in nobis. Uerbum caro factum eſt/ aſſumendo carnem/non mutatum in carnem: Aſſumpſit eni humanitatē: non amiſit diuinitatem. Itaq idem deus et idem homo: in natura dei ęqualis patri: in natura hominis factus mortalis/in nobis/pro nobis/ de nobis: manens quod erat/ſuſcipiēs quod nō erat/ vt liberaret qd fecerat/nō quod erat. Nō eſt paſſio chriſti ex indigētia/ſed ex miſericordia. Prębuit eni exēplū patiētię nobis de nobis. i. homi de hoie/ carni de carne: nō tn in illa carne ipē deterior fact/ ſed caro in illo melior facta ē. Pars uo dei veſtri nulla carne aſſūpta: nō eni erat in gēte tenebrarū p qua pateref: deſcendit vt teneref/ligaref/pollueref: r turpius ꝙ ligabaf purgaref. Iā eni de purgatione eius dixi. Hęc oīa quāto indigniora ſūt: tāto vtiq faciliora ad intelligendū: qm̄ i natura dei iſta nō cadūt: Et abſit a pio animo atq fideli talia de deo credere/ deo bono/ deo vero/ qualia vos creditis: nō quē inueniſtis/ ſed quē finxiſtis. Reſpōde iā nūc ſi deo nocere nihil poterat pura illa ſubſtātia ipſi/ nulla carne aſſūpta in ſe paſſura/ſi qd paſſura erat/ nō i carne quā ſuſceperat: quare huc miſſa eſt ſm veſtra vaniloquia:

Job.1.a.

Job.1.b.

Arguit felix p viā diuiſionis cōtra aug. qres cur chriſt ſit crucifixus: Ca.x.

Felix dixit. Si ni- hil poterat noceri deo a parte aduerſa/r chriſto nihil noceri poterat ab auerſa natura ad quā venit chriſt vt eā liberaret: qr vt dicī ppter libertatē noſtrā venit: ꝗ i captiuitate fuim. Si in captiuitate tenebamur: r ppterea chriſt venit/ vt nos liberaret ō captiuitate: q nos tenebat/ extrane a deo erat/ aut virt dei. Si virt dei erat q nos tenebat/ vt qd chriſtū mitte-

bat? Ille qui nos tenebat/ si in ipsius arbi-
trio erat quando vellet dimittere: vt quid
christus crucifigitur? Neminem autem la-
tet christum crucifixum: Quid illum cruci-
fixerunt? Si dei virtus est/ nihil nobis no-
cebat: Si dei virtus erat/ nō fuimus capti
apud illum: sed quasi nos cum nostro prin
cipe/ quasi filius cum parentibus: non au-
tem romani cum barbaris. Non oporte-
bat ergo/ quia cum virtute dei constituti
eramus/ deum filium suum mittere/ vt di-
catur quia liberator noster venit. Si pa-
ret ergo cum virtute dei nos constitutos
Gal.3.b. esse/ apostolus dixit: Christus nos libera-
uit de sub maledicto legis: quia scriptum
Deut.21.d est: Maledictus omnis qui pendet in li-
gno: Hoc enī apostol⁹ dicit. Si iste qui ma
ledicit omnes qui pendēt in ligno/ dei vir-
tus est: christus enī pendet in ligno: ⁊ apo-
stoli ipsius omnes qui addicti sunt ꝑ ipsi-
us preceptum: quis ergo iste est qui maledi-
cit omnē qui pendet in ligno?

Duas vitas christ⁹ nobis ostē-dit per passionem et resurrectio-nem: per quę nos redemit a ma-ledicto legis. Ca. xi.

Augustin⁹ dicit. Quos christ⁹
a redemit a diabolo/ ꝑ consensionē
suam tenebantur a diabolo: et in
eius cōditione constituti erant/ ꝑ iustū dei
iudiciū: cui seducēti consenserāt per liberū
arbitrium. Sicut autem in potestate ho-
minis fuit diabolo consentire/ vt captiua-
retur: sic in ipsius diaboli potestate fuit/
cum angelus esset peccare/ vt in deterius
mutaretur. Peccator ergo angelus per li-
berum arbitrium suasit peccatum homi-
ni habenti liberum arbitrium/ vt diabo-
lus si noluisset nō peccasset: et homo si no-
luisset non consensisset. Cum aūt iā ab il-
lo cui consenserat teneretur: nō quia dia-
bolus aliquid potuit: sed quia iustum dei
iudiciū fuit: ⁊ eius legi obtemperare nolu-
it. Quia ergo sic inuenit christus peccātes
sub peccato/ redemit confitētes a superbi-
Deut.21.d ente. Qd̄ autē in lege positū est: Maledi-
ctus omnis qui pendet in ligno: Unde
Gal.3.b apl's dicit: Christus nos redemit de male-
dicto legis/ fact⁹ ꝑ nobis maledictū: Scri-
ptū est enī: Maledictus om̄is qui pendet
in ligno: nō legem reprehendit/ sed miseri-
cordiam cōmendauit. Quia enī adam pec

cauerat: et omnis illa massa et ꝑpago pec-
cati maledicta erat: dn̄s autem carnem de
illa massa suscipere voluit/ vt suscipiendo
mortalitatem quę de pena venerat/ solue-
ret mortē: quod de gratia veniebat: Ideo
dicit lex: Maledictus omnis qui pendet
in ligno. Mors enim ipsa pendebat in li-
gno: quę mors de maledicto veniebat.
Quomodo ergo suscipiendo mortem/ in-
terfecit mortem: sic suscipiendo maledictū
soluit maledictum. Unde et apostolus di-
cit: Scientes quia vetus homo noster si- Ro.6.a.
mul confixus est cruci cū illo: quia de ve-
teri homine nostro: id est de sorte mortis/
quę veniebat ex merito peccati/ suscipere
dignatus est carnem mortalem de virgine
maria: in qua nobis passionis et resurre-
ctionis ꝑberet exemplū. Passionis ad fir-
mandam pęnitentiā: resurrectionis ad ex-
citandā spem: vt duas vitas nobis osten-
deret in carne/ quam suscepit de vita no-
stra mortali: vnam laboriosam: alterā be-
atam. Laboriosam quā tolerare debem⁹:
beatam quam sperare debemus. Tolera-
mus autem laboriosam merito peccati no
stri: Ille autem ostendit eam in carne sua:
non merito iniquitatis suę/ sed officio mi-
sericordię suę. Nam vt noueris bonā esse
legem quam tu reprehendere voluisti: ip-
se apostolus paulus quodam loco dixit:
Lex subintrauit vt abundaret delictum: Ro.5.d.
Adhuc videtur illam reprehendere. Sed
audi quod sequitur: Ubi autē inquit abū-
dauit delictum/ superabundauit ⁊ gratia.
Data est enim lex superbis hominibus: et
viribus suis totum tribuentibus: vt cum
implere non possent legem datam/ preua-
ricatores inuenirentur: et facti rei sub le-
ge/ peterent misericordiam a legis condi-
tore. Proinde paulopost dicit idem apo-
stolus: Itaqꝫ lex quidem sancta: et man- Ro.7.c.
datum iustum/ et sanctum/ et bonū. Sed
ne dicas/ quia de alio mandato dicat: vt
ostendat quia de illo dicit/ de quo paulo
ante dixerat: Lex subintrauit vt abunda- Ro.5.d.
ret delictum: statim opposuit questionē:
Quod ergo bonum mihi factum ē mors? Ro.7.c.
Absit. Sed peccatū vt appareat peccatū/
per bonum mihi operatū est mortē. Erat
enim peccatum/ sed non apparebat pecca-
tum: data est lex superbo/ fecit cōtra legē/
et apparuit peccatum quod erat: sed non

apparebat. Apparēs autē peccatū humiliauit superbū: humiliat9 sup̄bus factus est penitēs: de penitētia impetrata est misericordia. Audisti ergo qd̄ interrogasti: respō de qd̄ interrogo: Nihil nocere poterat gēs tenebrarū deo: quare huc misit partē suam miscendā/ et polluendā a natura demonū?

Qz ex volūtate hois cūcta depēdēt agēda/ nec cogi pōt: Ca. xii.

f Elix dixit. Si in arbitrio nr̄o simus/ nemo neminē cogat. Qñ voluero/ ero christian9: Volūtas nob subiacet/ aut eē christianū/ aut ñ eē. Aug9 dixit. Quia volūtas nob adiacet/ manifestū est/ et hoc de diuinis scripturis docui: qd̄ coact9 ē etiā inuit9 dicere/ etiā ille q̄ vos in istū induxit errorē. Qd̄ aūt dicis: nemo cogat qñ voluero ero christian9. Nemo plane te cogit: Qñ volueris esto: qz ex volūtate tua huc venisti/ et ex volūtate tua ista disputasti. Et ve volūtati male si mala ē: pax bone volūtati si bona ē. Siue aūt mala sit/ siue bona sit: volūtas ē. Bonā volūtatē sequit corona/ malā sequit pena. De9 iudex volūtatū ē: creator aūt naturarū. Si ḡ putas cogi te vt sis christian9: audi a nobis omino te nō cogi: Cogita potius q̄ audis: perpēde/ in tua volūtate es: examina vt prudēs/ si tamē ē in te vlla prudētia vel humana/ vtrū ea q̄ dicta sunt veritate fulta sint/ vtrū turpiter in manichei vestri defensione defeceris/ sicut apparet/ et quādo volueris esto quod nōdū es: et desine esse quod es.

Petit felix sibi ostendi veritatē ab aug. exclusa falsitate: Ca. xiii.

f Elix dixit. Ecce iā compēdiue/ vt dixit scītas tua/ ne chartas cumulem9/ si tibi placet qd̄ petiui: pridē huc veni/ ostende mihi veritatē: vt illud qd̄ teneo pareat/ quia veritas nō est: et habes me paratū ad credendū. Aug9 dixit. Iā quidē quod tenes apparet/ qz veritas non est. Absit em̄ a cordibus veritatē querentiū vel tenentiū/ vt credant deū substantiam suam necessitate coactum mersisse demonū nature ligandā atq3 polluēdā. Absit a fidelibus credere deū ad liberandum substantiā suā cōuertere se in masculos cōtra feminas/ et in feminas ɔtra masculos ad eorū ɔcupiscentiā rutandā. Absit a fidelibus credere deū substātiā suā ipsis demonib9 mersam postea in eternū dānare. Hoc ergo quia veritas nō est/ manifestū ē. Sed quia vis tibi p̄ ista falsitate expulsa atq3 conuicta/ patefieri tibi veritatē/ si quid de cognoscenda fide catholica adhuc mouet: ab initio fidei poteris erudiri. Etenī aptū perceptioni veritatis incōmutabilis facit pia fides: a qua fide quisq3 incipere noluerit/ sup̄bus foris remanebit: et ad id quo tēdit vel quo vult/ p̄uenire nō poterit. Sed quia illa falsitas manifesta est/ anathema falsitatē vt possis incipere apt9 esse ad cognoscendū veritatē.

Interrogat aug9 an manichei articli sint anathematizādi: Ca. xiiii

c Elix dixit. Cū apparuerit mihi qz mihi nō paret/ qz altera mihi ostēsa nō est: nō possum anathematizare. Aug9 dixit: Anathematizādus est error/ q̄ dicit corruptibilē deū/ an nō ē anathematizādus? Felix dixit. Iterū dic. Aug9 dixit. Anathematizādus ē error q̄ dicit corruptibilē deum/ an nō est anathematizādus? Felix dixit. Querat si dicit. Aug9 dixit. Ego hoc interrogaui: qui dicit corruptibilē deū/ anathematizād9 est/ an nō? Felix dixit. Qui dicit corruptibilē deū/ anathematizādus ē/ hoc mihi obijcis? Aug9 dixit. Hoc interrogo. Felix dixit: Corruptibilē deū dicis: nō aūt qd̄ primo dixisti: qz partē suā dedit aduersarijs. Aug9 dixit. Interim qd̄ iterrogo r̄nde: Qui dicit corruptibilē deū eē/ anathematizandus est/ an nō? Felix dixit. Valde. Aug9 dixit. Qui dicit corruptibilē eē naturā et sb̄am dei/ anathematizād9 ē/ an nō? Felix dixit. Nō itellexi qd̄ dixisti. Aug9 dixit. Hoc dico qd̄ ois hō itelligit/ nisi q̄ se fingit nō itelligere/ naturā et substātiā dei: id est illud ipsū quicq̄d ē de9/ q̄ dicit esse corruptibilē/ anathematizād9 ē/ an nō ē? Felix dixit. Etiā anathematizād9 ē si p̄batū fuerit eē verū. Aug9 dixit: Nōdū tibi dixi qz maniche9 dicit corruptibilē naturā dei/ sed hoc tibi dixi: qz quicūq3 hoc dicit/ anathematizādus ē. Felix dixit. Et ego respōdi: quicūq3 hoc dicit etiam.

Ostēdit ex scr̄ptura p̄ felicē adducta manicheū eē anathematizādu: Ca. xv

a Ugustin9 dixit. Pars illa q̄ mixta ē gēti tenebrarū/ de dei natura est/ an de aliq̄ alia natura? Felix dixit. De dei. Aug9

dixit. Quod de dei natura est/hoc est qđ
deus/an aliud quid quod nõ est deus? Fe
lix dixit. Ita est/quod de deo est deus ē/
Joh.1.a. ſm quod et scriptũ est: Lux lucet in tene/
bris/ꝛ tenebrę eam nõ cõphenderũt. De/
1.Joh.1.b. us eñ lumen est/et tenebrę in eo non sunt.
Aug⁹ dixit. Bene respondisti: quia et
quicqđ de dei natura est/deus est: et deus
lux est: et tenebrę in eo nõ sunt: et talis lux
luxit in tenebris: et tenebrę eam nõ cõp̃/
henderũt. Videamus ergo vtrũ maniche/
us partẽ dei nõ dicat comprehensam a te/
nebris: non etiam teneri ligatam: non eti/
am et maculatam et pollutam/ sic vt indi/
geat misericordia liberatoris et purgato/
ris. Si aũt hęc dicit/ſm te etiam/ꝛ ſm ve/
ras confessiones tuas/ anathematiçãdus
est: quia partẽ dei et naturam dei quod ē
ipse deus/dicit comprehensam a tenebris
et ligatam ꝛ pollutam: qđ tuipsę ſm euan/
geliũ loquens nõ potuisti dicere. Sed ve/
rum dixisti: quia lux lucet in tenebris/ꝛ te/
nebrę eam non comprehenderunt. Mani/
cheus ergo anathematiçandus/qui dixit:
quia lux tenebrata est in tenebris/et tene/
brę eam çomprehenderunt. Felix dixit.
Sed et qui polluitur/ et qui tẽnetur/ libe/
ratur: et nos si polluti sumus/ mũdamur.
Aug⁹ dixit. Sed hoc de dei natura non
recte dicitur: sed de illa quę pollui potest
recte dicitur: quia polluitur et mundatur.
De illa ṽo quę pollui non potest/vides cũ
quãto sacrilegio dicaẜ/polluiẜ et mundaẜ:
maxime quia sic dicitis quandã dei partẽ
esse pollutã/vt ꝓpterea ligeẜ in ęternũ glo
bo tenebraꝝ: qꝛ nõ potuit mũdari. Hoc q̃
non anathemat/falsum pauloañ respõdit:
qꝛ oĩs qui dicit corruptibilẽ deũ/ anathe
mandus est.

Quõ illđ qđ pollui poterat mũ daẜ: ꝛ ꝙ deus nõ ē tal. Ca. XVI.

Felix dixit. Hoc qđ dixit sãctitas
tua/qꝛ ps q̃ se nõ mũdauit a coin/
quinatiõe gẽtis tenebraꝝ: et sic di/
cit manichę⁹/qꝛ nõ sunt missi in regnũ dei:
hoc eñ asseris tu qꝛ damnati sũt. Sed ma
niche⁹ nõ hoc dicit/qꝛ dãnati sunt: ſ ad cu/
stodiã positi sũt illi⁹ gẽtẜ tenebraꝝ. Aug⁹
dixit. De ista pte tecũ ago quã dicis pol/
lutã/purgari: postea si op⁹ fuerit/de illa q̃ fi/
giẜ i globo ei⁹. Interim q̃ purgaẜ/ polluta
erat. Felix dixit. Quę polluiẜ ꝛ mũdaẜ.

Aug⁹ dixit. Qui ergo dicit naturã dei ꝛ
substantiã dei ꝛ id qđ de⁹ est/ posse pollui/
ligari/inq̃nari a gẽte tenebraꝝ/nõ est ana/
themandus? Felix dixit. Christ⁹ eñ nos
mũdauit/vñ nos liberauit? Aug⁹ dixit.
Christ⁹ nõ partẽ dei/nõ naturã dei libera/
uit: sed facturã quã fecit in pctm̃ cadentẽ ꝑ
libeꝝ arbitriũ/sua miscďia liberauit. Eã rẽ
mundauit q̃ pollui poterat: eã rẽ liberauit
q̃ captiuari poterat: eã rẽ sanauit q̃ infir/
mari poterat. Modo aũt de deo/de natu/
ra dei ꝛ de substãtia dei/de eo qđ de⁹ ē loq̃/
mur: poterat pollui/an nõ poterat?

Q ała a christo redepta/ ex deo sit ꝑ creationẽ/ nõ ꝑ generationẽ: Ca. XVII.

Felix dixit. Ała no
stra ex deo ē q̃ polluta ē: si nõ ē ex
deo/vt q̃d ꝑ illa christ⁹ crucifix⁹ est?
Si q̃ paret qꝛ christ⁹ ꝓpter animã nostram
crucifix⁹ ē/paret qꝛ ex deo ē: ꝛ polluta erat:
ꝛ ipę eã mũdauit. Aug⁹ dixit. Ego nõ so
lũ animã/sed corp⁹ nostrũ ꝛ oẽm creaturã ꝛ
spũalẽ ꝛ corpalẽ ex deo esse dico: qꝛ hoc ha
bet catholica fides. Sed aliud est qđ de se
de⁹ genuit/qđ hoc est qđ ipse: aliud aũt qđ
fecit deus. Qđ de⁹ genuit/ęquale ē patri:
qđ de⁹ fecit/nõ est ęquale cõditũ conditori.
Aliud aũt dicim⁹ ex deo esse/qđ meli⁹ dici/
mus de deo esse/qꝛ hoc ē qđ ipse: sicut vni/
genit⁹ fili⁹: sicut verbũ eius ꝑ qđ facta sunt
oĩa. Alia ṽo sic dicim⁹ ex deo/q̃ dixit ꝛ fa Ps.32
cta sunt/mãdauit et ꝯstituta sunt. Hinc est
anima ex his q̃ fecit deus/nõ illud qđ de se
genuit de⁹: Ideo ṽbũ qđ de se genuit/pol/
lui nõ potuit/nec põt/ nec poterit: Ała ṽo
quã fecit rectricẽ corpis vt seruiret supiori/
dñareẜ inferiori. i. seruiret deo/dñareẜ cor/
pori/ꝯtempta dei lege ꝑ pctm̃ polluta est.
Deus aũt miscďię ꝑstãs his q̃ fecit/misit fi
liũ ꝑ quẽ fecit/ꝛ ꝑ illũ refecit. Qñ condẽdũ
erat qđ nõ erat/ꝑ verbũ cõditũ ē: qñ reficiẽ/
dũ erat qđ deprauatũ fuerat/suscepta ē in/
de creatura de ṽgine maria/ vt ꝑ id quod
erat hõ demõstrareẜ homi/et qđ sustinẽdũ
et q̃d sperãdũ esset: Itaq3 natura ṽbi suba
vnigeniti filij dei nihil passa est a ꝑsecuto/
rib⁹ iudęis/vel a diabolo/angelo malo ꝑse/
quente: Sed qꝛ induit se carne/induit se rẽ
mortali/re passibili/re mutabili: in eo ꝙ se
induit/passus ē quicq̃d voluit ad exemplũ
patiẽtię: et reformauit hoc ad exẽplũ iusti/
cię. Tu modo dic mihi de dei pte qđ de⁹ ē/

vtrū pollui possit an nō? Si pōt/nō ē incō/mutabilis de⁹: ⁊ q̄ hoc dicit/anathemād⁹ ē. Si aūt nō pōt/vides anathemandū mani cheū/q̄ dicit ptē dei naturā dei qd ē deus: venisse huc puram ad gentē tenebrarum ligatam atq̄ pollutā: vt indigeat solui ac mūdari.

Q3 de⁹ oīa fecerit ex nihilo: et q̄ differentia inter facere et creare: (Ca.xviii.

Felix dixit. Hoc tu dixisti de anima/ q3 ex deo nō est. Aug⁹ dixit. Nō dixi: ſ dixi/ q3 ex deo est tanq̄ a deo facta/ nō tā̄q̄ ex deo nata. Felix dixit. Dixisti de aīa/ q3 nō est ex deo/ sed factura dei: q3 sine deo nihil ē: hoc cū dicis tu: ⁊ nō vis asseuerare/ q3 ex deo ē aīa. Aug⁹ dixit. A deo ē/ ſ facta ē a deo. Felix dixit. Aut facta ē/ aut missa ē/ aut data ex deo ē. Ergo si ex deo ē polluta ē: ⁊ venit christ⁹ eā liberare de pollutiōe: quid culpas manicheū? Aug⁹ dixit. Quia ego dico aīam nō naturā dei/ ſ factā a deo: p li berꝫ arbitriū peccasse/ ⁊ pctō esse pollutā: ⁊ p dei misc̄dīam in penitentia liberatā: Tu aūt ipsā naturā dei qd deus ē/ deū de deo dicis in gēte tenebraꝝ captū atq̄ pollutū. Et multū interest int' id qd de se de⁹ genuit ⁊ qd fecit nō ex se ſ ex nihilo. i. cū oīno nō esset/ a deo accepit vt eēt. i. vt instituere͂t. Felix dixit. Ergo ps dei ē. Aug⁹ dixit. Jā tibi dictū ē/ non est ps dei: ⁊ accipe quō intelligas deū oīpotentē factorē: Oia q̄ fiūt/ ⁊ qd quisq̄ facit/ aut de se ē/ aut ex aliquo/ aut ex nihilo. Nō q3 nō est oīpotēs/ de se filiū facit ex aliquo/ sicut artifex ex ligno arcam/ ⁊ ex argēto vasculum. Potuit enim facere vasciculū: sed nō potuit facere argentū. Potuit facere arcā/ sed nō potuit facere lignū. Ex nihilo aūt ex eo qd ꝓ/ sus nō est/ facere vt sit/ nullus hominū potest. Deus autē q3 oīpotēs est/ et de se filiū genuit: ⁊ ex nihilo mundū fecit: et ex limo hominē formauit: vt p istas tres potētias ostenderet effectionē suam in oīibus valentē: q3 de se quod fecit/ nec fecisse dicendus ē/ sed genuisse. Quod aūt ex aliquo sicut de terra hominē: nō sic fecit hominē de terra/ vt alius ei fecerit ipsam terrā vn̄ faceret hominē: quomō fecit deus argentū argentario vn̄ faceret vasculū: sed ipse fecit/ vt quod nō erat vt esset: et q̄ inde rursus esset/ quod iā ipse ex nihilo creauerat vt esset. Sic ergo corpus/ sic anima/ sic intelligit' vniuersa creatura facta a deo: non genita de deo/ vt hoc sit quod deus. Proinde modo forte eliges quid teneas/ et qd respūdeas. Elige quid sit melius: qnoniā videmus multa mutabilia/ et ipsa tamē bona q̄uis mutabilia: multa mortalia/ et ipsa tamē bona q̄uis mortalia: Bonū autē oīno incōmutabile ipse deus est. Quid melius tibi sit tenere/ elige: deū mutabilē esse/ an quod deus fecit mutabile eē: quia necesse ē vt vnū e duobus dicas. Si nolueris admittere id quod deus fecit esse mutabile: restat vt dicas ipsum deū esse mutabilē. Ut autē ab hoc sacrilegio te purges: et ab hac blasphemia/ ne dicas substantiā dei esse mutabilē: quare nō concedis deū qui vere est/ et incōmutabilis est: quia ipse etiā dixit: Ego sum qui sum: fecisse oīa bona/ sed nō sibi paria. Proinde quia ipse incōmutabilis est/ nō est mirū si quod fecit/ quia ei equale nō est: non est incōmutabile sed mutabile. Jdeo ⁊ p liberū arbitriū peccare ⁊ pollui potuit: et p ei⁹ misericordiā liberari. Exo.3.d.

Q3 dei filius ex deo sit genitus: creatura autem sit ex nihilo facta: Ca.xix.

Felix dixit. Dixisti hominē fecisse sibi filiū: Nihil interest inter patrem et filiū. Quia ergo hoc protulit sanctitas tua: et ego respōdeo/ q3 deus ⁊ quę fecit equalia sunt sibi. Aug⁹ dixit. Quod intelligere noluisti/ quia homo cū filiū facit/ nō facere ꝓprie dicit'/ sed proprie generare dicit': sic et deus filiū vnicū genuit: dixi tibi/ nō fecit. Fecit autē illud quod equale nō est ei: quod autē genuit/ equale est illi. Jtaq̄ elige tibi vtrū velis dicere mutabilē dei facturā/ an mutabilē dei naturā? Felix dixit. Quomodo deus immutabilis ē/ similiter quę genuit immutabilis ē: et quod fecit/ si de ipsius natura est/ nō mutat': s3 de nihilo fecit: q3 op⁹ nō mutatur. Aug⁹ dixit. Sed iam tibi dictū est: quia quod fecit/ nō de ipsius natura est. Nō erat/ et fecit/ nō de se/ non de aliqua re quā ipse nō fecerat/ sed ex nihilo. Felix dixit. Ego nō hoc dixi/ sed dixi q3 deus immutabilis est: et quod genuit immutabile est: et quod fecit immutabile ē. Non dixi vnde illud fecit. Nō hoc quęsiui vnde fecerit. Aug⁹ dixit. Sed a me audisti quod non quęsisti/ vt iam desineres

loqui. Omnipotens deus & de se potuit generare / & de nihilo facere / & ex eo quod iã fecerat aliquid formare. De se / filiũ equalẽ sibi: de nihilo / mũdũ & vniuersam creaturã: ex aliquo / de terra hominẽ / qꝛ omnipotens est. Quod ergo de seipso est / pollui nunq̃ potest quõ nec ipse. Quod autẽ ab illo factũ est / non de illo: et pollui potest ꝑ liberũ arbitriũ / & mundari ꝑ ipsius misericordiã / cõdemnãdo qđ peccauit / & agnoscẽdo qui eum creauit. Tu vero qui pauloante dixisti: quia qui dei partẽ corruptibilẽ et cõtaminabilẽ dicit / anathemãdus ẽ: negare autẽ non potes manicheũ dixisse / ꝙ pars dei in gente tenebrarũ cõphẽsa atq̃ polluta ẽ: et his cũ verbis blasphemasse apparet / ita vt peius blasphemare forte nõ posset: aut anathema illũ talia dicentẽ: aut tu cũ illo anathemãdus es & abijciendus.

Qꝛ aĩa nõ sit pars dei: sed facta a deo / & ꝑ christũ redẽpta: Ca. XX.

Felix dixit. Manicheus dicit / qꝛ polluta ẽ pars dei: et christus dicit qꝛ polluta est anima / et venit liberare illã de pollutione. Aug⁹ dixit. Sed anima nõ est ꝑs dei: Nã iam tu confessus es / qꝛ manicheus dixit pollutã partẽ dei: nos aũt pollutã dicimus animã ex voluntate peccati: nõ autẽ esse animã partẽ dei: nõ de deo genitã / sed a deo factã. Sic ergo dicit̃ anima ex deo / quomodo dicit̃ aliqđ opus fabri ex artificio eius / vel ex ipso factũ: nõ tamẽ de ipso genitũ sicut fili⁹ eius. Tu ergo quia iã cõfessus es manicheũ dixisse pollui partẽ dei: & iãdudũ dixisti anathemandũ / qui dicit corruptibilẽ vel contaminabilẽ deũ vel naturã ei⁹ / iã anathematiçasti / quod non vis fateri. Hoc enĩ qđ dixisti / qꝛ polluit̃ & qꝛ mũdat̃: hoc ipsũ qđ dicis / mũdat̃ / exp̃ssisti / qꝛ polluit̃: & nõ habet vñ euadas & manicheus: et tu dixisti quia polluit̃ ꝑs dei: Anathema ergo manicheũ aut anathematiçãdus es cum manicheo. Felix dixit. Ego nõ a manicheo didici / qꝛ polluta est pars dei: sed a christo didici: quia ꝓpter animã venit que polluta erat. Aug⁹ dixit. A christo nõ didicisti / quia anima ꝑs dei ẽ. Felix dixit. A christo didici / quia aĩa ex deo est. Aug⁹ dixit. Et nos didicimus / qꝛ anima ex deo ẽ / sed nõ ẽ pars dei. Sic est enĩ anima ex deo quomõ factura ex artifice: nõ de deo sicut filius de patre. Felix dixit. De pollutiõe agim⁹: Si polluta ẽ anima que ex deo ẽ / & põt purgari a christo / qui ꝓ illa venit: et illa ꝑs dei quã manicheus dicit / pollui põt & mũdari ꝑ mãdatũ ipsi⁹ dei. Aug⁹ dixit. Ecce iterũ dicis partẽ dei pollutã purgari: et pauloañ dixeras anathematiçandũ esse / q̃ illã dicit corruptibilẽ: modo dicis qꝛ pollui potuit: & dicis qꝛ mũdari põt: vt cõfirmes qꝛ pollui potuit: Hoc nos de ꝑte dei nõ dicimus / sed đ anima dicimus: qꝛ tanq̃ opus eius ex ipso est: nõ tanq̃ ꝓles de ipso. Redi ergo ad id quod dicis / et discerne qđ dicim⁹: Anima nec deus ẽ / nec ꝑs dei: Tu autẽ manicheũ dicis dixisse pollui partẽ dei: quã dicit purgari / vt ꝯfirmet / qꝛ polluitur: Restat ġ vt eũ anathematiçes / aut ista sentiens anathematiçeris.

Quõ aĩa facta sit ex deo: qꝛ nõ vt pars ei⁹ nec vt fili⁹ ei⁹: Ca. XXI.

Felix dixit. Pertinet ad deũ anima que ꝑ peccatũ coinquinata ẽ / an nõ? Aug⁹ dixit. Pertinet: sed nõ est ꝑs ei⁹. Felix dixit. Nõ hoc interrogaui. Aug⁹ dixit. Et q̃d interrogasti? Felix dixit. Pertinet ad deũ / an nõ ꝑtinet? Aug⁹ dixit. Iã dixi: et qꝛ ꝑtinet / et quomodo ꝑtineat. Felix dixit. Ego q̃ro vtrũ vere ex deo ẽ. Aug⁹ dixit. Ex deo nõ de deo. Felix dixit. Si nihil peccatum est / et anima ex deo est / & polluta est: et venit christus liberare eam / et eam liberauit a peccato: quid culpamus manicheum / qui dixit partem dei pollutam esse / et iterum mundari? Aug⁹ dixit. Quia iam confessus es manicheũ dixisse partem dei esse pollutã: et dicis nõ esse peccatũ talem blasphemiã in deũ effũdere: Nos aũt dicim⁹ peccasse quidẽ animã ꝑ liberũ arbitriũ: et penitendo purgari ꝑ misericordiã creatoris sui: quia nõ est ex deo tanq̃ ꝑs eius / vel tanq̃ ꝓles eius: sed ex deo vel a deo facta est tanq̃ op⁹ eius: Quid intersit int̃ nostrã fidẽ & vestrã ꝑfidiã / omĩb⁹ manifestũ ẽ. Itaq̃ ſm verba tua supiora / qꝛ concessisti anathematiçãdũ eũ qui dicit corruptibilẽ naturã dei / qđ et manicheũ dicere manifestũ est: qꝛ noluisti vt esset a te anathematiçat⁹ / eris cũ illo anathematiçat⁹.

Qualiter felix redit ad fidẽ catholicã: et qualit̃ anathematizet manicheũ & spm eius: Ca. XXII.

Ost hęc cũ multis ꝟbis iter se age
p rent. Felix dixit. Diciã/q̃d vis/
faciã. Aug⁹ dixit. Ut anathe/
matizes manicheũ/cuius sũt tãtę istę blasphe/
mię. Sz si ex aĩo facis/tũc fac: nemo eñ te
cogit inuitũ. Felix dixit. De⁹ videt si ex
aĩo facio: nõ eñ hõ põt videre: sz hoc peto
vt ꝯfirmes me. Aug⁹ dixit. In quo vis
te confirmẽ? Felix dixit. Prior tu ana/
thematiza/vt ego postea anathematizem.
Aug⁹ dixit. Ecce eñ manu mea scribo:
volo eñ vt ⁊ tu manu tua scribas. Felix
dixit. Sed sic anathematiza/ vt spm̃ ipsũ
qui in manicheo fuit/ ⁊ ꝑ eũ ista locutus ẽ/
anathematizes. Aug⁹ accepta charta scri
psit hęc ꝟba: Augustin⁹ eps̃ ecclię catholi/
cę: iã anathematizo manicheũ et doctrinã
ei⁹: et spm̃ qui ꝑ eũ tã execrabiles blasphe/
mias locutus est: q2 spũs seductor erat: nõ
veritatis/ꝟ nefandi erroris: Et nũc anathe
matizo supradictũ manicheũ ⁊ spm̃ errorũ
ipsi⁹. Et cũ candẽ chartã felici dedisset: etiã
ille manu sua hęc ꝟba scp̃sit: Ego felix qui
manicheo credideram/ nũc anathematizo
eũ/⁊ doctrinã ipsi⁹/ ⁊ spm̃ seductorẽ qui in
illo fuit: qui dixit deũ partẽ suã gẽti tene/
braꝝ miscuisse: ⁊ eã tã turpiter liberare/ vt
virtutes suas trãsfiguraret in feminas cõ/
tra masculina: ⁊ ipsos iteꝝ in masculos cõ/
tra feminina demonia/ita vt postea reliq/
as ipsius suę ptis cõfigat in ęternũ globo
tenebraꝝ: Has oẽs et ceteras blasphemi/
as manichei anathematizo. Aug⁹ episco/
pus/his in ecclia corã pplo gestis subscp̃si.
Felix/ his gestis subscripsi.

Sancti augustini episcopi/ contra felicẽ
manicheũ/ liber secundus explicit.

Diui aurelij augustini epi hip/ponẽsis/ in librũ de natura boni aduersus manicheos argumẽtũ.

Iber de natura boni aduersus ma
l nicheos ẽ: vbi ostẽdit naturã incõ
mutabilẽ deũ esse ac summũ bo/
num: atq3 ab illo esse ceteras naturas/siue
spũales/siue corpales: atq3 oẽs inq̃tũ na/
turę sunt/bonas esse: ⁊ quid/vel vñ sit ma/
lũ: ⁊ quanta mala manichei ponant in na/
tura boni: et quanta bona in natura ma/
li: quas naturas finxit error ipsoꝝ.

Capitulorũ libri de natura boni: recollecta annotatio.

minima/ id est corporalia.
31 Qꝫ diuina iudicia nõ ab hoĩe sint inuestiganda: et christi charitatem ostendit p scripturas. (quid.
32 Quare mali plati denꝫ homĩb⁹ ꝛ ad
33 Qꝫ angeli mali nõ ex dei ꝯditiõe ſ ex ꝓprio pctõ ꝛ libero arbitrio facti sint mali.
34 Qꝫ pctm̃ nõ est appetit⁹ malarũ naturarũ ſꝫ desertio melioꝝ.
35 Quare de⁹ ade lignũ vetitũ ꝓhibu
36 Qꝫ nulla creatura sit vitupe (erit. randa/cũ nõ sit mala nisi maleуsa.
37 Qꝫ de⁹ peccãtiũ malo vtiꝛ bene/iuste eos in penis ordinãs.
38 Qꝫ ignis infernalis non sit malus.
39 Quare ignis dicaꝛ etern⁹: ꝛ nõ sic de⁹.
40 Qꝫ diuine nature nihil possit nocere.
41 Reprobat manicheorũ errorẽ ponentiũ duo principia.
42 Qꝫ absurda manichei senserint de deo: ꝛ qualiter sibi contradicant.
43 Improbat aug⁹ hoc malũ qd̃ in deo ponebat manicheus.
44 Qꝫ partẽ dei manichei posuerũt mixtã eẽ cũ oĩb⁹ corpib⁹: ꝛ liberari p trãsformationẽ masculoꝝ ꝛ feminarũ: qd̃ aug⁹ exprobrãdo destruit/ ꝛ
45 Improbat aug⁹ (vba illoꝝ ponit. manicheos dicẽtes/naturã dei liberari p cibos electoꝝ suoꝝ.
46 Aug⁹ recitat opinionẽ manichei ex epistola fundamenti/ quõ prim⁹ hõ creat⁹ sit a principib⁹ tenebraꝝ.
47 Qualia manichei ꝯfessi sint se credere: ꝛ q̃ ex ipsoꝝ libris habeãt/quos anathematizare nolunt.
48 Orat aug⁹ vt ꝯuertanꝛ increduli: et magnificat dei misericordiã.

Eiusdem diui aurelij augustini epi/de natura boni contra manicheos/liber incipit.

Qꝫ summũ bonũ deus oĩpotẽs/omnia creauit ex nihilo et bona/sed nõ summe bona: Ca. I.

Summũ bonũ quo supi⁹ nõ ẽ/de⁹ ẽ: ac p hoc incõmutabile bonũ ẽ: ꝛ ideo vere eternũ/ et vere imortale: Cetera oĩa bona nõ nisi ab illo sũt/sed nõ de illo. De illo eñ qd̃ est/hoc ẽ quod ipse ẽ: ab illo aũt q̃ facta sunt/nõ sunt qd̃ ipse: Ac p hoc si solus ipse incõmutabilis: oĩa q̃ fecit/ qꝛ ex nihilo fecit/mutabilia sunt. Tã eñ oĩpotẽs ẽ/ vt possit etiã de nihilo. i. ex eo qd̃ oĩno nõ ẽ bona facere: et magna et parua/ et celestia et terrena/et spiritalia ꝛ corporalia. Quia vo ꝛ iustus est/ei quod de se genuit/ea que de nihilo fecit/nõ equauit. Quia ergo bona oĩa/ siue magna/siue pua/p quoslibet reꝝ gradus/ nõ pñt esse nisi a deo. Omnis aũt natura inq̃tũ natura ẽ/bonũ ẽ. Oĩs natura nõ põt esse nisi a sũmo ꝛ vero deo: quia oĩa etiã nõ sũma bona/ sed ꝓpinqua sũmo bono: et rursus oĩa etiã nouissima bona/q̃ lõge sunt a sũmo bono/nõ pñt esse nisi ab ipso summo bono. Oĩs q̃ spũs etiã mutabilis: ꝛ oĩe corp⁹ a deo: ꝛ hoc ẽ oĩs facta natura. Oĩs q̃ppe natura aut spũs/ aut corp⁹ ẽ. Spũs incõmutabil' de⁹ ẽ: spũs mutabil' facta natura ẽ/sed corpe melior. Corpus aũt spũs nõ ẽ/nisi† cũ vẽtus: qꝛ nobis inuisibilis ẽ: ꝛ tñ vis ei⁹ nõ parua †sentiꝛ: alio quodã modo spũs diciꝛ. Al. † cõuenit Al. † videtur

Per q̃d manichei decipianꝛ/vt nõ oĩa a deo facta dicãt: Ca. II.

Propter eos aũt q̃ cũ intelligere nõ pñt oẽm naturã. i. oẽm spm̃ ꝛ oĩe corp⁹ naturaliter bonũ esse/mouẽꝛ spũs iniq̃tate et corpis mortalitate: et ob hoc aliã naturã maligni spũs/ et mortalis corpis quam deus non fecerit/ conanꝛ inducere: sic arbitramur ad eoꝝ itellectũ/qd̃ dicim⁹ posse pduci. Fatenꝛ eñ oẽ bonũ nõ esse posse/nisi a sũmo ꝛ vero bono: Qd̃ et veꝝ est: ꝛ ad eos corrigendos si velint aduertere sufficit.

Ostẽdit φ oĩs natura inq̃tũ natura bona est: quod manichei negant: Ca. III.

Nos eñ catholici christiani deũ colim⁹/a quo oĩa bona sunt/seu magna seu pua: a quo ẽ oĩs mod⁹/siue magn⁹ siue paru⁹: a quo oĩs spẽs/ siue magna siue pua: a q̃ oĩs ordo/siue magn⁹ siue paru⁹. Oĩa eñ quãto magl' moderata/speciosa/ordinata sunt: tãto magl' vtiq; bona sũt: quãto aũt min⁹ moderata/ min⁹ speciosa/min⁹ ordiata sũt/min⁹ bona sũt. Hec itaq; tria/mod⁹/spẽs/ordo/vt de innũerabilibus taceã: q̃ ad ista tria ptinere mõstranꝛ: hec q̃ tria/mod⁹/spẽs/ordo/ tãq; generalia bona sũt/i reb⁹ a deo factis/siue i spũ/siue i corpe. De⁹ itaq; supra oẽm creature modũ

est/supra oēm speciē/supra oēm ordinē:nec spacijs locoꝝ supra ē/ꝼ ineffabili ꝛ singlari potētia:a quo ois mod⁹/ois spēs/ oīs ordo. Hec ḡ tria vbi magna sūt/ magna bōa sūt: vbi pua/pua bona sūt: vbi nulla sunt/ nullū bonū est. Et rursus vbi hęc tria magna sūt/magnę naturę sūt: vbi pua sūt/ pūę naturę sūt: vbi nulla sunt/ nulla natura ē: Omnis ergo natura bona est.

Quid sit malū/ońdit: Ca. IIII.

pRoinde cū q̄rit/vn̄ sit malū: prius q̄rendū est q̄d sit malū: qđ nihil aliud ē q̄ꝫ corruptio/vel modi/vł speciei/vel ordinis naturalis. Mala itaq̄ȝ natura ðr/q̄ū corrupta ē: nā incorrupta vtiq̄ȝ bona ē. Sꝫ etiā ipa corrupta/inq̄ꝫtū natura bona est: inq̄ꝫtū corrupta est mala est.

Qr aliqua natura etiā corrupta/ melioꝛ ē alia natura alteri⁹ generis etiā incoꝛrupta: Ca. V.

A fIeri aūt pōt vt q̄dā natura q̄ mō ꝛ specie naturali excellēti⁹ ordinata ē/etiā corrupta melioꝛ sit adhuc q̄ꝫ est incorrupta altera/q̄ minore mō ꝛ specie naturali inferi⁹ ordinata ē: sicut i hoīm estimatiōe ſm ęqualitatē q̄ aspectib⁹ adiacet. Meli⁹ ē itaq̄ȝ corruptū auꝝ q̄ꝫ icorruptū argētū: ꝛ meli⁹ ē corruptū argētū q̄ꝫ plūbū incorruptū:

B Sic ꝛ i naturꝭ potētioꝛib⁹ atq̄ȝ spiritalib⁹: Melioꝛ est eñ corrupt⁹ p malā volūtatē spūs rōnalis/q̄ꝫ irrōnalis icorrupt⁹: Et melioꝛ est q̄libet spūs etiā corrupt⁹/ q̄ꝫ corp⁹ q̄đlibet incorruptū. Melioꝛ ē eñ natura q̄ cū pręsto ē corpi/p̄bet ei vitā/ q̄ꝫ illa cui vita p̄bet. Q̄tū aūt corrupt⁹ sit spūs vitę q̄ fact⁹ ē et vitā p̄bere corpi pōt: ac p h melioꝛ illo est/ q̄ꝫuis incorrupto corrupt⁹.

Qr nō oīs species/mod⁹ ꝛ ordo in rebus corrūpat: Ca. VI.

cOrruptio aūt si oēm modū/ omnē speciē/oēm ordinē reb⁹ corruptibilib⁹ auferat/ nulla natura remanebit: ac p hoc ois natura/quę corrumpi nō pōt summū bonū ē/sicut de⁹ est. Omis aūt natura q̄ corrūpi pōt/ etiā ipsa aliq̄đ bonū est: Non eñ posset ei nocere corruptio nisi adimēdo ꝛ minuēdo quod bonū est.

Qr ordinatio ad penā cōpetat culpę nō naturę. Ca. VII.

cReaturis aūt p̄stātissimis/ hoc est ratiōalib⁹ spiritib⁹/hoc p̄stitit de⁹: vt si nolint/corrumpi nō possint. i. si obediētiā ꝯseruauerint sub dño deo suo: ac sic incorruptibili pulchritudini ei⁹ adhęserint: si aūt obediētiā ꝯseruare noluerint: q̄ñ volētes corrūpunt i pctis/nolētes corrūpunt in pęnis. Tale q̄ppe bonū ē de⁹/vt nemini eū deserēti bñ sit: ꝛ in rebus a deo factis tā magnū bonū est naturę rationalis/vt nullū sit bonū quo beata sit nisi de⁹. Peccantes igit in supplicijs ordinant: quę ordinatio q2 coꝝ naturę nō competit/ideo pęna ē: ꝼ q2 culpę cōpetit/ ideo iusticia est.

De bonitate ꝛ ordine creaturarū inferioꝝ/ad q̄s nō spectat beatitudo vel miseria: Ca. VIII.

cEtera vo q̄ sūt facta ð nihilo/q̄ vtiq̄ȝ inferiora sunt q̄ꝫ spūs ratiōalis: nec btā psit eē nec misera: Sꝫ q2 p mō ꝛ specie sua etiā ipsa bona sūt: nec esse q̄ꝫuis minora ꝛ minima bona/ nisi a sūmo bono deo eē potest: sic ordinata sūt vt cedāt infirmiora firmioꝛib⁹/et inualidiora fortioꝛib⁹/ꝛ ipotētiora potētioꝛib⁹: atq̄ȝ ita cęlestib⁹ terrena ꝯcordēt tāq̄ꝫ p̄cellētib⁹ subdita. A

Fit aūt decedētib⁹ ꝛ succedentib⁹ rebus tp̄alis q̄dam in suo genere pulchritudo: vt nec ipsa q̄ moriunt vel q̄đ erāt esse desināt/ turpent aut turbet modū/ ꝛ speciē/ ꝛ ordinē vniuersę creaturę: sicut sermo bñ cōposit⁹ vtiq̄ȝ pulcher est/ q̄ꝫuis i eo syllabę atq̄ȝ oēs soni tāq̄ꝫ nascēdo ꝛ moriēdo trāscurrāt B

Qr ad deū ptinet q̄ntitatē pęnę infligere: ꝛ q̄ꝫ hoc iustū sit: Ca. IX.

qUalis aūt ꝛ quāta pęna cuiq̄ȝ culpę debeat/diuini iudicij ē/ nō humani: q̄ vtiq̄ȝ ꝛ cū ꝯuersis remittit/ magna est bonitas apud deū: et cū debita redditᷓ/ nulla ē iniq̄tas apud deū: q2 meli⁹ Ro. 9. c ordinatur natura vt iuste doleat in supplicio/q̄ꝫ vt impune gaudeat i pctō. Quia tñ sic habēt nōnullū modū/ ꝛ speciē/ ꝛ ordinē in q̄cūq̄ȝ extremitate/ adhuc aliq̄đ bonū ē: q̄ si oīno detrahant vt penit⁹ ꝯsumāt: iđo nullū bonū erit: q2 nulla natura remāebit.

Quare creaturę sint cōmutabiles: Ca. X.

oMnes q̄ naturę corruptibiles oīno nō naturę essēt nisi a deo essēt: nec corruptibiles essēt si de illo essent: q2 h qđ ipse est essent: ideo q̄ q̄cūq̄ȝ mō/q̄cūq̄ȝ specie/q̄cūq̄ȝ ordine sūt/q2 de⁹ ē a q̄ factę sūt. Iđ aūt nō incōmutabiles sūt: q2 nihil est vñ factę sūt. Sacrilega aūt audacia coęquāt nihil ꝛ de⁹: si q̄le est illud qđ ð deo natū est: tale velim⁹ esse illud quod ab eo de nihilo factū est.

Quibus nocere possit iuste malum: et quibus non, ostēdit:
Uaproprer nec natur̄ (Ca. XI.
q deI noceri omnino pōt: nec alicui na
ture sub deo noceri iniuste pōt: qr
cū peccādo iniuste aliq̄ nocēt: ꝛ volūtas in-
iusta eis iputat̄: ptās aūt q̄ nocere pmittū-
tur, nō ē nisi a deo, q̄ et ipsis nocētib⁹ nouit
q̄d illi pati debeāt q̄b⁹ eos nocere pmittit.

Qz oīa bona sint a deo, ꝛ ꝯ blasphemijs manicheoꝝ: Ca. XII.
Ec oīa tā ꝑspicua, tā certa, si vellēt
b aduertere, q̄ aliā naturā inducunt
quā nō fecit de⁹, nō tātis blasphe-
mijs implerent̄, vt i sūmo malo tāta bona
ponerēt, ꝛ in deo tāta mala. Sufficit eñ, vt
supra dixi, ad coꝝ correctionē, si velint at-
tēdere: qd eos etiā inuitos cogit vitas ꝯfite
ri, oīa ꝓrsus bona nō eē nisi a deo. Nō q̄ ab
alio sunt magna bona, ꝛ ab alio parua bo
na: sed ꝛ magna ꝛ parua bona nō sūt nisi a
sūmo bono quod deus est.

Qz ois creatura vł magna ꝛ parua: ꝛ omnia a deo sint: Ca. XIII.
Ommemorem⁹ q̄ bona ꝗtū potue
c rim⁹, q̄ dignū ē vt deo auctori tri-
buam⁹: ꝛ his sublatī videam⁹ vtrū
aliq̄ natura remanebit. Ois vita ꝛ magna
ꝛ ꝑua: ois potētia ꝛ magna et ꝑua: ois sal⁹
ꝛ magna ꝛ ꝑua: ois memoria ꝛ magna ꝛ ꝑ-
ua: ꝛ ois virt⁹ magna ꝛ ꝑua: ois intellect⁹ ꝛ
magn⁹ ꝛ ꝑu⁹: ois trāq̄llitas ꝛ magna ꝛ ꝑua:
ois copia ꝛ magna ꝛ ꝑua: ois sensus ꝛ ma-
gn⁹ ꝛ paru⁹: oē lumē ꝛ magnū ꝛ ꝑuū: ois
sanitas ꝛ magna ꝛ parua: ois mēsura ꝛ ma
gna ꝛ ꝑua: ois pax ꝛ magna et parua: ois
pulchritudo ꝛ magna ꝛ ꝑua: ꝛ si q̄ sīlia con
currere potest: maximeq̄ illa q̄ ꝑ oīa repi-
unt̄, siue spūalia siue corꝑalia: ois modus,
ois spēs, ois ordo, ꝛ magn⁹ et paru⁹, a dño
deo sūt. Quib⁹ bonis oib⁹ q̄ male vti volu-
erit, diuino iudicio penas luet: vbi aūt nul
lū boꝝ oīno fuerit, nlla natura remanebit.

Qz parua comꝑatione maiorū contrarijs nominib⁹ appellent̄: Ca. XIIII.
Ed in his oīb⁹ q̄cūq̄
s ꝑua sūt, i maioꝝ cōꝑatiōe ꝯtrarijs
noib⁹ appellant̄, sic̄ i hoīs forma: qr
maior ē ei⁹ pulchritudo in ei⁹ cōꝑatiōe ꝛ si-
mie. Simie pulchritudo deformitas dicit̄:
ꝛ fallit iprudētes tāq̄ illud sit bonū, ꝛ hoc
malū: nec intēdūt in corpore simie modū
ꝓpriū, parilitatē ex vtroq̄ latere mēbroꝝ:
cōcordiā partiū, incolumitatis custodiā: et
cetera que ꝓsequi longū est.

Qz diminutio boni sit corruptio nature: Ca. XV.
Ed vt qd dici-
s mus intelligat̄, ꝛ nimiū tardis satis-
fiat: vel etiā ꝑtinaces ꝛ aptissime vi-
tati repugnātes cogant̄ qd veꝝ est ꝯfiteri:
interrogent̄, vtrū corꝑi simie possit noce-
re corruptio. Qz si pōt vt fedi⁹ fiat, q̄d minu
it nisi pulchritudinis bonū? Uñ tādiu ali-
quid remanebit, q̄diu corꝑis natura subsi
stit. Proīde si ꝯsūpto bono natura ꝯsumit̄:
bona q̄ ē natura. Sic ꝛ tardū dicim⁹ veloci
ꝯriū: ꝟ tñ q̄ se oīno nō mouet, nec tard⁹ dici
pōt. Sic acute voci ꝯtrariā vocē dicim⁹ gra
uē vł canorc asperā: ꝟ si oēz speciē vocis pe
nit⁹ adimas, silētiū ē vbi vox nulla ē: qd tñ
silētiū eo ipo q̄ vox nulla ē, tanq̄ ꝯriū voci
solet opponi. Sic ꝛ lucida et obscura tanq̄
duo ꝯria dicūt̄: habēt tñ ꝛ obscura aliq̄d lu
cis q̄ si penit⁹ careāt: ita sunt tenebre lucis
absentia, sicut silentiū vocis absentia.

Qz ꝑuatiōes i vniuerso sint ordinate: ꝛ q̄re tenebre dicat̄ laudare deū: Ca. XVI.
Ue tñ etiā ꝑuati-
q ones reꝝ sic ordināt̄ i vniuersitate
nature: vt sapient̄ ꝯsiderātib⁹ nō in
decēter vices suas habeāt: Nā ꝛ de⁹ certa lo
ca ꝛ tpa nō illuminādo tenebras fecit tam
decēter q̄ de⁹. Si eñ nos ꝯtinēdo vocē de-
cēter, interponim⁹ i loquēdo silētiū: quāto
magis ille quarundā reꝝ ꝑuatiōes decēter
facit, sicut reꝝ omniū perfect⁹ artifex. Uñ ꝛ Dan. 3. f.
in hymno triū puerorū, etiā lux et tenebre
laudāt deū. i. eius laudē in bñ cōsiderātiū
cordib⁹ pariūt.

Qz nulla natura mala sit: sed ei⁹ malū non sit nisi boni corruptio: Ca. XVII.
On q̄ mala ē iq̄tū natura ē vlla na
n tura: sz cuiq̄ nature nō ē malū nisi
minui bono: qd si minuendo absu
meret̄: sic̄ nullū bonū: ita nulla natura reli-
queret̄: nō solū q̄lē inducūt manichei, vbi
tāta bona inueniunt̄, vt nimia coꝝ cecitas
mira sit, sed qualē pōt q̄libet inducere.

Ostēdit q̄ nec illa materies quā antiq̄ hyle dixerūt malū sit dicenda: ꝛ quid dicat sit hyle: Ca. XVIII.
Eq̄ eñ vł illa materies quā antiq̄
n hylen dixerūt, malum dicēda est.
Nō eam dico quā maniche⁹ hylen
appellat demētissima vanitate, nesciēs q̄d
loquat̄, formatricē corꝑorū: vñ recte illi di

ctũ ẽ/ q̃ alterꝫ deũ iducat. Nemo eñ forma re ⁊ creare corpa nisi de⁹ põt. Neqꝫ eñ creã tur nisi cũ eis mod⁹ ⁊ spẽs ⁊ ordo subsistit: q̃ bona esse nec eẽ posse nisi a deo puto: qđ
B iã etiã ipsi ꝯfitenť. Sꝫ hylen dico quandã penit⁹ iformẽ ⁊ sine q̃litate materiã/ vñ istę q̃s sentim⁹ q̃litates formãť/ vt antiq̃ dixe rũt. Hinc eñ ⁊ silua grece dr̃ hyle/ q̃ operã tib⁹ apta sit: nõ vt aliq̃d ipsa faciat/ s; vñ ali q̃d fiat. Nec ista q̃ hyle malũ dicẽda ẽ/ q̃ nõ per aliquã speciẽ sentiri/ sꝫ p oĩmodã speci ei ꝑuationẽ cogitari vix põt. Habet eñ et ipsa capacitatẽ formarũ: nã si cape ipositã ab artifice formã non posset/ nec materies
C vtiqꝫ diceref. Porro si bonũ aliqđ ẽ forma: vñ q̃ ea ꝑualẽt/ formosi appellãť: sicͣ a specie speciosi: ꝓculdubio bonũ aliqđ ẽ etiã capa citas formę. Sicͭ q꞉ bonũ ẽ sapiẽtia: nemo dubitat q̃ bonũ sit capacẽ esse sapiẽtię. Et q꞉ oẽ bonũ a deo/ neminẽ oportet dubita re/ etiã istã si q̃ ẽ materiẽ/ nõ esse nisi a deo.

Q꞉ de⁹ sol⁹ eẽ dicať/ q꞉ incõmutabilis: Ca. XIX

A Epo. 3. d. m Agnifice igiť ⁊ diui/ ne de⁹ nr̃ famulo suo dixit: Ego sũ q̃ sũ: Et dices filijs isrl̃: Qui ẽ mi sit me ad vos. Uere eñ ipse est/ q꞉ incõmu tabiľ est. Oĩs eñ mutatio facit non esse qđ erat: vere q̃ ille ẽ q̃ incõmutabiľ ẽ: Cętera q̃ ab illo facta sũt/ ab illo p suo mõ esse accę
B perũt. Ei q̃ q̃ sũme ẽ/ nõ põt esse ꝯtrariũ nisi qđ nõ ẽ: ac p hoc sicut ab illo ẽ oĩe qđ bo nũ ẽ: sic ab illo ẽ oĩe qđ naturaliter ẽ: qñ oẽ quod naturaliter ẽ/ bonũ ẽ: Oĩs itaqꝫ natura bona ẽ: et oẽ bonũ a deo ẽ: oĩs ergo natura a deo est.

Quid sit dolor aĩe ⁊ corpis: ⁊ q̃ chrisᵗ⁹ nõ sit putrefact⁹: Ca. XX.

A d Olor aũt qđ pręcipue malũ nõnulli arbitrãť/ siue i aĩo siue i corpore sit/ nec ipse põt esse nisi i naturi bonis. Hoc eñ ipsũ qđ resistit vt doleat/ qđãmo do recusat non esse qđ erat: q꞉ bonũ aliqđ erat: sed cũ ad meli⁹ cogiť/ vtiľ dolor est: cũ ad deteri⁹/ iutiľ ẽ. In aĩo q̃ dolorẽ fac volũ tas resistẽs ptãti maiori: in corpore dolorẽ facit sens⁹ resistẽs corpi potẽtiori. Sũt aũt mala sine dolore peiora: pei⁹ ẽ eñ gaudere de iniq̃tate q̃ꝫ dolere d corruptiõe: verũtñ tale gaudiũ nõ põt eẽ nisi ex adeptione bo
B norꝫ iferiorꝫ: s; iniq̃tas ẽ desertio meliorꝫ. Itẽ in corpore meli⁹ ẽ vuln⁹ cũ dolore/ q̃ꝫ putre do sine dolore/ q̃ specialiť corruptio diciť: quã nõ vidit. i. nõ passa ẽ mortua caro dñi/ sicut in ꝓphetia ꝑdictũ erat: Nec dabis sã ctũ tuũ videre corruptionẽ. Nã vulneratũ eẽ cõfixiõe clauorꝫ/ ⁊ ꝑcussũ de lãcea q̃s ne gat? Sed etiã ipsa q̃ ꝓprie ab hoĩb⁹ corru ptio corporis dr̃. i. ip̃a putredo/ si adhuc ha bet aliq̃d qđ alte cõsumat bonũ minuẽdo/ crescit corruptio. Qđ si penit⁹ absũpserit: sicut nullũ bonũ: ita nulla natura remane bit: q꞉ iã corruptio qđ corrũpat nõ erit: et ideo nec ipsa putredo erit: quia vbi sit/ om nino non erit. Ps. 15. Act. 2. d Job. 19. f.

Quare parue res dicanť modice: Ca. XXI.

i Deo q̃ppe ⁊ parua atqꝫ exigua iã cõmuni loq̃ndi vsu modica dicunť: q꞉ mod⁹ i eis aliq̃s resistit/ sine quo nõ iã modica/ sed oĩno nul la sunt. Illa aũt q̃ ꝓpter nimiũ ꝓgressũ di cunť imodica/ ipsa nimietate culpanť: sed tñ ipsa etiã sub deo/ qui oĩa in mẽsura/ et in numero et põdere disposuit: necesse ẽ vt aliquo modo cohibeanť. Sap. 11. d

Q꞉ deus modũ nõ habẽs/ non dicatur immoderatus: Ca. XXII.

A d Eus aũt habere modũ dicẽdus nõ est/ ne finis ei⁹ dici puteť. Nec ideo tñ imoderat⁹ ẽ/ a quo modus oĩbus tribuiť reb⁹/ vt aliquo mõ eẽ possint. Nec rursus moderatũ oportet dici deũ/ tã q̃ꝫ ab aliquo modũ acceperit. Si aũt dica mus eũ sũmũ modũ/ forte aliq̃d dicim⁹/ si tñ in eo qđ dicim⁹ sũmũ/ intelligam⁹ sũmũ bo
B nũ. Oĩs eñ mod⁹ inq̃ꝫtũ mod⁹ ẽ/ bon⁹ ẽ: vñ oĩa moderata/ modesta/ modificata dici si ne laude nõ pñt: q̃ꝫq̃ꝫ s; alio itellectu modũ p fine ponam⁹: et nullũ modũ dicam⁹ vbi null⁹ ẽ finis: qđ aliqñ cũ laude dr̃: sic dictũ ẽ Et regni ei⁹ nõ erit finis. Posset eñ dici etiã: Nõ erit mod⁹: vt mod⁹ p fine dict⁹ itellige ref: nã q̃ nullo mõ regnat/ nõ vtiqꝫ regnat. Luc. 1. c

Quare mal⁹ ordo/ mod⁹ et spẽs dicaťur: Ca. XXIII.

A m Al⁹ q̃ mod⁹ vel mala spẽs/ vl mal⁹ ordo/ aut ideo di cunť: q꞉ minora sũt q̃ꝫ eẽ debuerũt: aut q꞉ nõ i his reb⁹ accõmodanť q̃bus accõ modãda sũt: aut ideo dicãť mala q꞉ sũt ali ena ⁊ incõgrua: Tãq̃ꝫ si dicať aliq̃s nõ bo no mõ ęgisse/ q꞉ min⁹ ęgit q̃ꝫ debuit: an q꞉ ita ęgit sicut i re tali nõ debuit/ vel ãpli⁹ q̃ꝫ oportebat: vel nõ cõueniẽter/ vt hoc ipsũ qđ rephẽdiť malo mõ actũ/ nõ ob aliud iu ste rephẽdať/ nisi q꞉ nõ ẽ ibi seruat⁹ mod⁹.
B Itẽ spẽs mala vl i cõpatiõe dr̃ formosioris atqꝫ pulchrioris/ q̃ ista sit minor spẽs/ illa

maior/ſi mole ſ decore: aut qꝛ nõ cõgruit
huic rei cui adhibita ẽ vt aliena/ ⁊ incõue/
niẽs videaꝛ: Tãq̃ ſi nudꝰ hõ in foro deam/
bulet: qꝺ nõ offendit ſi in balneo videaꝛ.
Siliꝛ ⁊ ordo malus tũc diciꝛ/ cũ ipſe minus
ſeruaꝛ: vñ nõ ibi ordo/ ſꝫ potius inordina/
tio mala ẽ/ cũ aut minꝰ ordinatũ ẽ q̃ꝫ debu
it/ aut non ſicut debuit: Tñ vbi ẽ aliqs mo
dus/ aliq̃ ſpecies/ aliqs ordo/ ẽ aliqꝺ bonũ/
et aliq̃ natura eſt: vbi aũt nullꝰ modꝰ/ nulla
ſpẽs/ nullꝰ ordo ẽ/ nullũ bonũ ⁊ nlla natura.

Qꝛ ratiõe ⁊ exemplis mõſtrata immutabilitate dei/ ſcriptura etiã probat: Ca. XXIIII.

A Et q̃ fides nr̃a habet/ ⁊ vtcũq̃ꝫ rõ in/
b ueſtigauit: diuinaꝝ ſcp̃turarũ teſti/
monijs muniẽda ſũt: vt q̃ ea mino/
re intellectu aſſeq̃ non pñt/ diuinę auctori/
tati credãt: et ob hoc intelligere mereanꝛ.
Qui aũt intelligũt/ ſed eccl̃iaſticis lr̃is mi/
nus inſtructi ſunt: magis ea nos ex nr̃o in/
tellectu pferre/ q̃ꝫ in illis libris eſſe nõ arbi/
trenꝛ. Itaq̃ꝫ deũ eſſe incõmutabilẽ/ ſic ſcri/
Pſ.101. ptũ ẽ i pſalmis: Mutabis ea ⁊ mutabunꝛ:
tu aũt idẽ ipſe es. Et i libro ſapiẽtię de ip̃a
Sap.7.d ſapiẽtia. In ſe manens/ inouat oĩa ip̃a. Et
1.timoth.1.d. paulꝰ apl̃s: Inuiſibili ⁊ incorruptibili ſoli
Jaco.1.c. deo. Et apl̃s iacobꝰ: Om̃e datũ optimũ/ et
om̃e donũ pfectũ deſurſũ ẽ deſcẽdẽs a pr̃e
luminũ: apud quẽ nõ ẽ cõmutatio/ nec mo/
B mẽti obũbratio. Itẽ qꝛ id qꝺ de ſe genuit/
Joh.10.f. h̃ ẽ qꝺ ipſe ẽ/ ita ab ip̃o filio breuiꝛ dꝛ: Ego
⁊ paꝛ vnũ ſumꝰ. Quia aũt nõ ẽ factꝰ filiꝰ:
Joh.1.a. q̃ppe cũ p illũ facta ſint oĩa/ ſic ſcriptũ ẽ: In
pncipio erat v̾bũ: ⁊ v̾bũ erat apud deũ: et
deꝰ erat v̾bũ: hoc erat in pncipio apꝺ deũ.
Oĩa p ipſũ facta ſũt: ⁊ ſine ipſo factũ eſt ni/
hil: id eſt nõ ẽ factũ ſine ipſo aliquid.

Quõ aliqui male intelligãt illã ſcripturã: ſine ipſo factũ eſt nihil: Ca. XXV.

A Eq̃ꝫ eñ audiẽda ſunt (Ca.XXV.
n delyramẽta hoĩm/ q̃ nihil hoc loco
aliq̃d itelligẽdũ putãt: ⁊ ad hmõi va
nitatẽ ppterea putãt cogi poſſe aliquẽ: qꝛ
ipſũ nihil/ i fine poſitũ ẽ ſentẽtię. Ergo inq̃
unt factũ eſt: ⁊ iðo qꝺ factũ ẽ ipſũ nihil ali/
quid ẽ. Senſũ eñ pdiderũt ſtudio ꝯdicẽdi.
Nec intelligũt nihil intereſſe vtꝝ dicaꝛ: Si
ne ip̃o factũ ẽ nihil: an/ ſiue illo nihil factũ
eſt: poſſẽt nihilominus dicere ipſum nihil
aliquid eſſe/ qꝺ factum eſt: Qꝺ eñ reuera
eſt aliquid/ quid intereſt vtrum ita dicaꝛ:
Sine illo facta ẽ domꝰ/ an ſine illo domꝰ ẽ
facta: dũ intelligaꝛ aliq̃d factũ ſine illo/ qꝺ
Joh.1.a aliq̃d domꝰ ẽ. Ita qꝛ dictũ ẽ: Sine illo fa/
ctũ ẽ nihil: qm̃ nihil vtiq̃ꝫ nõ ẽ aliq̃d/ q̃ñ v̾e
⁊ pprie dꝛ: ſiue dicaꝛ/ ſine illo factũ ẽ nihil/
ſiue ſine illo nihil factũ ẽ/ vł nihil eſt factũ:
B nihil intereſt. Quis aũt velit loq̃ cũ hoĩbꝰ
q̃ hoc ipſũ qꝺ dixi: nihil intereſt/ pñt dicere:
q̃ intereſt aliq̃d: qꝛ ipſũ nihil aliq̃d ẽ: Hi au
tẽ qui ſanũ habẽt cerebꝝ: rem manifeſtiſſi/
mã vidẽt h̃ idẽ itelligi cũ dixi/ nihil intereſt
qꝺ itelligereꝛ/ ſi dicerẽ: intereſt nihil: ac iſti
ſi alicui dicãt/ q̃d feciſti: ⁊ ille rñdeat/ nihil
feciſſe: ꝯſequẽs ẽ vt ei calumniẽꝛ dicẽtes:
feciſti q̃ aliq̃d: qꝛ nihil feciſti: ipſũ eñ nihil
aliq̃d ẽ. Habẽt aũt ⁊ ipſũ dñm in fine ſentẽ
Joh.18.d. tię ponẽtẽ hoc v̾bũ vbi ait: Et i occulto lo
cutꝰ ſũ nihil. Ergo legant et taceãt.

Quis ſit verꝰ intellectꝰ illiꝰ ſcp̃turę: ſine ipſo factũ ẽ nihil: Ca. XXVI

Ua q̃ deꝰ quę de ſe non genuit/ ſed
q p verbũ ſuũ fecit/ nõ de his rebꝰ q̃ iã
erãt/ ſꝫ de his q̃ om̃ino nõ erãt: hoc
Ro.4.c eſt de nihilo fecit: ita dicit apl̃s: Qui vo/
cat ea q̃ nõ ſũt tanq̃ꝫ ea q̃ ſũt. Apertius au
2.Mach.7.f. tẽ in libro machabeorũ ſcriptũ eſt: Oro te
fili/ reſpice ad cęlũ et terrã/ et omnia quę in
eis ſunt: vnde et ſcito qꝛ nõ erãt ex quibus
nos fecit dñs deꝰ. Et illud qꝺ i pſalmo ſcri
Pſ.32. ptũ eſt: Ipſe dixit et facta ſunt: manifeſtiſ/
ſimũ ẽ/ q̄ nõ de ſe iſta genuerint/ ſꝫ i verbo
atq̃ꝫ iperio fecerit. Qꝺ aũt nõ de ſe/ vtiq̃ꝫ
de nihilo. Non eñ erat aliquid vñ faceret:
Ro.11.d de quo apertiſſime apl̃s dicit: Qm̃ ex ipſo
et per ipſum/ et in ipſo ſunt omnia.

Qualiter differãt de et ex prepoſitiones: Ca. XXVII.

1.ſen.diſ.26. Ex ipſo aũt non hoc ſignificat qꝺ de
ca. illud e ipſo: Qꝺ eñ de ipſo eſt/ põt dici/ ex
ipſo: nõ autẽ om̃e qꝺ ex ipſo ẽ/ recte
dꝛ de ipſo. Ex ipſo eñ cęlũ ⁊ terra: qꝛ ip̃e fe
cit ea: nõ aũt de ip̃o: qꝛ nõ de ſubſtãtia ſua.
Sicut aliqs hõ ſi gignat filiũ/ ⁊ faciat domũ:
ex ipſo filiꝰ/ ex ipſo domꝰ: ſꝫ filiꝰ ð ipſo/ do/
mꝰ de terra ⁊ ligno. Sꝫ h̃ qꝛ hõ ẽ/ q̃ nõ põt
Ro.11.a aliq̃d ð nihilo facere: deꝰ aũt ex q̃ oĩa/ p quẽ
oĩa/ i q̃ oĩa/ nõ opꝰ habet aliq̃ materia quã
ipſe nõ fecerat adiuuari oĩpotentiã ſuã.

Quomodo intelligi debeat: Omnia ex ipſo et p ipſũ ⁊ in ipſo: Ca. XXVIII.

A Um aũt audimus (Ca.XXVIII.
1.ſen.diſ.36. ca. pinde. c Omnia ex ipſo et p ipſũ ⁊ in ipſo:
oẽs vtiq̃ꝫ naturas itelligere debe/
mꝰ q̃ naturaliꝛ ſũt: Neq̃ꝫ eñ ex ip̃o ſũt pctã

q̄ naturā nō seruāt sed viciant: quę pecca-
ta ex volūtate esse peccātiū multis modis
sancta scṗtura testaẛ: pręcipue illo quo di
B cit apl's: Existimas aūt hoc o hō q̄ iudicas
Ro.2.a. cos q̄ talia agūt/ ꝛ facis ea: q̃m tu effugies iu
diciū dei: An diuitias benignitatꝭ ꝛ patiē-
tię ei⁹ ꝛ lōganimitatꝭ ꝯtēnis? Ignoras q̃m
patiētia dī ad pęnitētiā te adducit? Scdm̄
duriciā aūt cordis tui/ et cor īpęnitēs/ the-
saurizas tibi irā in die irę ꝛ reuelatiōis iusti
iudicij dei: q̄ reddet vnicuiq̧ sm̄ opera sua:

Cū de⁹ sit i oīb⁹ nō coinquinaẛ: Et tñ cū l deo sint vni- (Ca. XXIX.

1. sen. dis. 57. ca. solet etiā Sap. 7. d n uersa q̄ ꝯdidit/ inq̄nāt eū q̄ peccāt: d̄
cui⁹ sapiētia diciẛ: Attingit aūt oīa
p̄ suā mūdiciā: ꝛ nihil inq̄natū l eā incurrit.
Oportet eñ vt sicut deū incorruptibilē et
incōmutabilē: ita consequēter etiā incoin-
quinabilē credamus.

Q᷑ de⁹ illa bona fecit q̄ dicūẛ minima: id ē corꝑalia: Ca. XXX.

Uia v̉o ꝛ minima bona/ hoc ē terre-
q na atq̧ mortalia ipse fecit: illo apl'i
loco sine dubitatiōe itelligiẛ/ vbi lo
1. Cor. 12. quēs de mēbrꝭ carnis nr̃ę: q᷑ si glificaẛ vnū
mēbꝝ/ ꝯgaudēt oīa mēbra: et si patiaẛ vnū
mēbꝝ/ cōpatiūẛ oīa mēbra: etiā hoc ibi ait:
De⁹ posuit oīa mēbra/ singulū q̧z l corꝑe ꝑ-
ut voluit: Et de⁹ tēperauit corp⁹ ei cui de-
erat maiorē honorē dās/ vt nō essent scis-
surę l corꝑe: s; ipsū idē vt ꝓ inuicē sollicita
sint mēbra. Hoc aūt qd̄ sic l modo ꝛ in spe-
cie ꝛ ordine mēbroꝝ carnis laudat apl's: in
oīm aīaliū carne inuenis/ ꝛ maximoꝝ ꝛ mi-
nimoꝝ: cū oñis caro in bonis terrenis/ ac
per hoc minimis deputeẛ.

Q᷑ diuina iudicia nō ab homīe sint inuestiganda: ꝛ christi charitatē oñdit ꝑ scṗturas: Ca. XXXI.

A Tē q᷑ cuiq̧ culpę q̄lis ꝛ q̄nta debeaẛ
i pęna/ diuini iudicij est/ nō hūani: sic
Ro. 11. d. scṗtū ē: O altitudo diuitiaꝝ sapien-
tię ꝛ sciētię dei: q̃ īscrutabilia sunt iudicia
ei⁹/ ꝛ iuestigabiles vię ei⁹. Itē q᷑ bonitate
dei donāẛ pctā ꝯuersis: hoc ipsū q̧ christus
missus ē/ satꝭ oñdit: q̄ nō l sua natura q̄ de⁹
ē/ s; in nr̃a quā de fęmina assūpsit ꝓ nobis
B mortu⁹ ē: quā dei bonitatē circa nos ꝛ dile
Ro. 5. b. ctionē sic p̄dicauit apl's: Cōmēdat inq̄t suā
charitatē de⁹ in nob: q̃m cū adhuc pctōres
essem⁹/ christ⁹ ꝓ nob mortu⁹ ē: multo magꝭ
nūc iustificati i sāguine ipsi⁹/ salui erim⁹ ab
ira ꝑ ipsū. Si eñ cū īimici essem⁹/ recōciliati
sum⁹ deo ꝑ mortē filij ei⁹: multo magꝭ recō-
ciliati salui erim⁹ l vita ipsi⁹. Quia v̉o etiā
cū pctōrib⁹ pęna debita reddiẛ/ nō ē iniqui-
tas apud deū: sic dicit/ Quid dicem⁹? Nū- Ro. 3. a
q̄d iniquus ē de⁹ q̄ infert irā? Absit. Uno
aūt loco et bonitatē et seueritatē ab illo cē
breuiẛ admonuit/ dicēs: Uides ꝙ bonita- Ro. 11. c.
tē ꝛ seueritatē dei: i eos quidē q̄ ceciderunt
seueritatem: in te autē bonitatē/ si ꝑman-
seris in bonitate.

Quare mali ꝑlati deñẛ hoīb⁹/ et Tē q᷑ etiā po (ad q̄d: Ca. XXXII

A
i testas nō ē nisi a deo: sic scṗtū est lo- 2. sen. dis. 44 ca. sed plurib⁹
quente sapientia: Per me reges re- Prouer. 8. b.
gnāt/ ꝛ tyrāni ꝑ me tenēt trā. Dicit ꝛ apl's:
Nō ē ptās nisi a deo. Digne aūt fieri in li- Ro. 13. a.
bro iob scṗtū ē: Qui regnare facit inq̄t hy- Job. 34. d.
pocritā hoīem/ ꝓpter ꝑuersitatē ꝑpli. Et de
ꝑplo isrꝭ dicit de⁹: Dedi eis regē l ira mea. Osee. 13. c
Iniustū eñ nō ē/ vt improbis accipiētib⁹
nocēdi ptātem/ et bonoꝝ patiētia ꝓbeẛ/ et
maloꝝ iniq̄tas puniaẛ: Nā ꝑ ptātē diabo-
lo datā/ ꝛ iob ꝓbat⁹ ē vt iust⁹ appareret: et Job. 1. c
petrus tēptatus ē/ vt nō de se p̄sumeret: et Matth. 26. g
paul⁹ colaphizat⁹ ne se extolleret: et iudas 2. Cor. 12. c
dānat⁹ vt se suspēderet. Cū ꝙ ꝑ ptātē quā Matth. 27. a.
diabolo dedit/ oīa iuste ipse de⁹ fecerit: nō B
tñ ꝓ his iuste factis/ sed ꝓ iniqua nocendi
volūtate/ q̄ ipsius diaboli fuit/ ei reddeẛ in
fine suꝑpliciū/ cū diceẛ impijs/ qui ei⁹ nequi
tię consentire perseuerauerint: Ite in ignē Matth. 25. d.
ęternū/ quē parauit pater meus diabolo ꝛ
angelis eius.

Q᷑ angeli mali nō ex dei cōditione/ sed ex ꝓprio pctō ꝛ libero arbitrio facti sint mali: Ca. XXXIII.

Uia v̉o ꝛ ipsi mali angeli nō a deo A
q mali sunt cōditi/ sed peccādo facti
sunt mali. Sic petr⁹ in ep'la sua di-
cit: Si eñ deus angelis peccātib⁹ nō peper 2. Pet. 2. a.
cit/ s; carcerib⁹ caliginis inferi detrudēs tra
didit i iudicio puniēdos fuari: Hinc petr⁹
oñdit adhuc eis vltimi iudicij pęnā deberi/
de q̄ dñs dicit: Ite in ignē ęternū/ q̄ parat⁹
est diabolo ꝛ angelis ei⁹. Quis iā pęnalis B
hunc infernū/ hoc ē inferiorē caliginosū ae-
rē tanq̧ carcerē acceperint: qui tamen aer
q̄nq̧ ꝛ cęlū dr: nō illud in q̄ sūt sidera/ sed h̄
inferi⁹: cui⁹ caligine nubila cōglobāẛ/ ꝛ vbi
aues volitant: nam et cęlum nubilū diciẛ
ꝛ volatilia cęli appellanẛ. Scdm̄ hoc apl's

paulus eosdē iniquos angelos/ɔtra quos
Eph.6.b nobis inuidos/pie viuēdo pugnam⁹: spiritalia neq̄tię i celestib⁹ noiauit. Qđ ne de il lis superiorib⁹ celis intelligat: apte alibi
Eph.2.a dicit: Scdm pncipē potestatis aeris hui⁹/ qui nūc operaṫ in filios diffidentię.

Qđ pctm ñ ē appetit⁹ malaꝝ naturaꝝ sꝫ desertio melioꝝ: Ca.xxxiiii

Tē qꝛ pctm̄ vel iniq̄tas nō ē appetitio naturaꝝ malaꝝ/sꝫ desertio meliorū: sic in scripturis inueniṫ scriptū:
1.timot.4.b. Ois creatura dei bona ē: ac p hoc ꝛ oĩe li
Gen.2.c.3. gnū qđ in paradiso deus plātauit/ vtiq̄ bonū est. Nō ḡ malā naturā hō appetiuit/cū arborē vetitā tetigit/sed id qđ meli⁹ erat deserēdo/factū malū ipse cōmisit. Melior q̄pe creator q̄ vlla creatura quā cōdidit: cuius imperiū nō erat deserēdū vt tāgereṫ ꝓhibitū/q̄uis bonū: quo deserto meliore/ bonū creaturę appetebaṫ/qđ ɔtra imperiū creatoris tangebaṫ: Nō itaq̄ de⁹ arborē malā in paradiso plātauerat: sꝫ ipse erat melior/qui eam tangi ꝓhibebat.

Quare deus ade lignū vetitū ꝓhibuerit: Ca.xxxv.

Ideo eñ ꝓhibuerat/vt oñderet naturā aīe rōnal' nō i sua ptāte/ꝫ deo subditā eē debere/ꝛ ordinē suę salutis p obediētiā custodire/ p inobediētiā corrūpere: hinc ꝛ arborē quā tāgi vetuit sic appellauit dinoscētię boni et mali. Qui cū eā ɔtra vetitū tetigisset/ expireṫ penā pctī: et eo modo dinosceret q̄d interesset inṫ obedientię bonū/ ꝛ inṫ inobedientię malū.

Qđ nulla creatura sit vituperanda/cum nō sit mala nisi male vsa:

A Am q̄s ita desipiat (Ca.xxxvi. vt dei creaturā maxime i padiso plātatā/vituperandā putet: q̄n īmo nec ipse spinę ac tribuli/q̄s pctōri in labore cōterēdos/fm̄ dei iudiciariā volūtatē terra peperit/recte vitupenṫ. Habēt eñ ꝛ tales her be modū ꝛ speciē ꝛ ordinē suū: q̄ si q̄s sobrie cōsideraucrit/laudāda repieṫ: sed ei naturę ista mala sunt/quā pctī merito sic coerceri
B oportebat. Nō ē ḡ vt dixi pctm̄ male naturę appetitio/sꝫ melioris desertio: et ideo factū ē ipsū malū/ nō illa natura q̄ male vtiṫ peccāṫ. Malū ē ei male vti bono. Vn̄ apl's dānatos quosdā diuino iudicio rep̄hēdit:
Ro.1.c. q̄ coluerūt ꝛ seruierūt creaturę poti⁹ q̄ creatori. Nec eñ creaturas rep̄hēdit: qđ q̄ fecerit/creatori facit iniuriā: sed eos qui male vsi sunt/bono meliore deserto.

Qđ de⁹ peccātium malo vtiṫ bn̄/iuste eos in penis ordinans Caplm̄. xxxvii.

P Roīde si custodiāt oēs naturę modū ꝛ speciē ꝛ ordinē ꝓpriū/ nullum erit malū: si aūt his bonis q̄s q̄ male vti voluerit/nec sic vicerit dī volūtatē/q̄ etiā iniustos iuste ordinare nouit: vt si ipi ꝑ iniq̄tatē volūtatis suę male vsi fuerint bonis illius: ille p iusticiā potestatis suę bñ vtaṫ malis ipsoꝝ recte ordinās in penis/q̄ se peruerse ordinauerūt in peccatis.

Qđ ignis infernal' nō sit malus: Ca.xxxviii:

A N Am nec ipse ignis ętern⁹ q̄ cruciatur⁹ ē impios mala natura ē/bñs modū ꝛ spēm ꝛ ordinē suū: nulla iniq̄tate depꝛauatū: sꝫ cruciat⁹ ē dānatꝭ mal⁹/q̄ꝛ pctis ē debit⁹. Nec eñ ꝛ lux ista q̄ lippos cruciat oculos/mala natura ē.

Quare ignis dicaṫ etern⁹/ꝛ nō sic̄ de⁹: Ca.xxxix

E Tern⁹ aūt ignis (de⁹: nō sic̄ de⁹ ętern⁹ dicit ꝓprie: qꝛ ppterea ignis etern⁹ ē/q̄ sine fine sit: nō ē tñ sine initio: de⁹ aūt etiā sine initio ē. De inde qꝛ licet ppetuis pctōꝝ supplicijs adhibeaṫ: mutabil' tñ natura ē. Illa āt vera ē ęternitas q̄ ē vera imortalitas: hęc ē illa sūma incōmutabilitas quā sol⁹ de⁹ habet/q̄ mutari oīno nō pōt. Aliud ē eñ non mutari/cū tñ possit mutari: aliud aūt p̄rsus nō posse mutari. Sic ḡ dꝛ hō bon⁹: ñ tñ sic̄ de⁹/ō q̄ dictū
B est: Nemo bon⁹ nisi sol⁹ de⁹. Et sic̄ dicit aīa Marc.10.c. imortaliṫ: nō tñ sic̄ de⁹/de q̄ dictū ē: Qui sol⁹ 1.timoth.6.c. habet imortalitatē. Et sic̄ dꝛ hō sapiēs/nō tñ sic̄ de⁹/de q̄ dictū ē: Soli sapiēti dō. Sic Ro.16.b dꝛ ignis eternus/nō tñ sicut deus: cui⁹ solı⁹ imortalitas ipsi ē vera eternitas.

Qđ diuine nature nihil possit nocere: Ca.xl

Q Ve cū ita sint fm̄ catholicā fidē ꝛ sanā doctrinā/ꝛ intelligētib⁹ ꝑspicuā veritatē: nec naturę dei nocere q̄s q̄/nec natura dī nocere iuste cui q̄/vł nocere ipune patiṫ quē q̄. Qđ eñ nocet ait apl's/recipiet illud qđ nocuit: ꝛ nō ē Col.3.c ꝑsonaꝝ acceptio apud deū.

Reprobat manicheorū errorē ponentium duo principia:

A Q Vod si manichei vellēt (Ca.xli. sine pnicioso studio defēdēdi errorꝭ sui ꝛ cū dei timore cogitare: nō scelestissime blasphemarēt/inducēdo duas naturas: vnā bonā quā dicūt deū: alterā malā

+ 508

quā nō fecerat de⁹: ita errātes/ita delyrā-
tes:imo vero ita īsanientes vt nō videāt ī eo
q̄ dicūt naturā summi mali/ponere se tan-
ta bona: vbi ponāt vitam/potētiā/ salutē/
memoriā/intellectū/temperiē/ virtutē/ co-
piam/sensum/lumen/suauitatē/ mēsuras/
numeros/pacē/modū/speciē/ordinē. In eo
aūt q̄ dicunt sūmū bonū tanta mala: mor
tē/egritudinē/obliuionem/insipientiā/per
turbationē/impotentiā/egestatē/ stolidita
tem/cecitatem/dolorem/iniquitatē/dede-
cus/bellū/immoderationē/deformitatem/
B peruersitatem. Principes enim tenebrarū
vixisse ī sua natura dicūt: ⁊ ī suo regno sal-
uos fuisse/⁊ meminisse ⁊ itellexisse. Sic eñ
concinatū illic dicūt principē tenebrarum:
Al. †dicere vt neq̄ ipse talia† cernere/ neq̄ ab eis qui-
bus dicebat/ audiri sine memoria ⁊ intelle
ctu potuisset: ⁊ habuisse temperiē animo ⁊
corpori suo congruā: et virtute potētie re-
gnasse: ⁊ copias elementorū suorū ac fecun
ditates habuisse et sensisse se inuicē/ ac si-
bi vicinū lumē ⁊ oculos habuisse/qb⁹ illud
longe ꝓspicerēt: q̄ vtiq̄ oculi sine aliq̄ lumi
ne lumē videre nō poterāt. Uñ recte etiā
lumina nominātur: ⁊ suauitate sue volupta-
Al. † diuersis tis esse pfruitos: ⁊ †dimēsis mēbris atq̄ ha-
C bitationib⁹ determinatos fuisse. Nisi aūt
etiā qualiscūq̄ pulchritudo ibi fuisset: nec
amarēt coniugia sua: nec partiū congruētia
corpa eorū constarent: Quod vbi non fuerit/
nō possunt ea fieri que ibi facta delyrant:
⁊ nisi pax aliq̄ ibi fuisset/pncipi suo nō obe
dirēt: nisi mod⁹ ibi fuisset/ nihil aliud age-
rent/q̄ comederēt/ aut biberent/ aut seui-
rent: aut qdlibet aliud sine aliqua societa-
te: q̄q̄ nec ipsi q̄ hec agebāt/formis suis de-
terminati essēt/ nisi mod⁹ ibi fuisset. Nūc
vero talia dicūt eos egisse/ vt in omib⁹ acti-
onibus suis modos sibi congruos habuis-
se negare nō psit. Si aūt species ibi nō fu-
isset: nulla ibi qualitas naturalis subsiste-
ret. Si null⁹ ordo ibi fuisset/non alij domi-
narentur ⁊ alij subderentur: non in suis ele-
mētis congruēter viuerēt: nō deniq̄ suis
locis haberēt mēbra disposita vt illa omia
que vana isti fabulantur agere possent. Dei
aūt naturā si nō mortuam dicūt: quid fm
D eorū vanitatē suscitat christ⁹? Si nō dicūt
egrā/q̄d curat? Si nō dicunt oblitā/q̄d cō-
memorat? Si nō dicūt insipiētē/ quid do-
cet? Si nō dicūt pturbatā/ q̄d reintegrat?
Si non victa ⁊ capta est/ quid liberat? Si
nō eget/cui subuenit? Si nō amisit sensū/
q̄d vegetat? Si nō est excecata/q̄d illumi-
nat? Si nō est ī dolore/q̄d recreat? Si nō ē
iniqua/quid p precepta corrigit? Si nō est
dedecorata/ q̄d mundat? Si nō est in bel-
lo/cui ꝓmittit pacē? Si nō est imoderata/
cui modū legis imponit? Si nō ē deformis/
q̄d reformat? Si nō est puersa/q̄d emēdat?
Omia eñ hec a christo/non illi rei prestari
dicūt/q̄ facta ē a deo/⁊ arbitrio ꝓprio pec-
cādo deprauata: sed ipsi nature/ipsi substā
tie dei/q̄ hoc ē qd de⁹. Quid istis blasphe-
mijs compari pōt? Nihil omino: s3 si aliarū
puersarū sectarū cōsiderentur errores.

Quā absurda manichei senserint
de deo: et q̄liter sibi cōtradicant.

I aūt iste sibi error ex (Ca. XLII. A
f parte altera de qua nōdū dixim⁹
compet: adhuc etiā multo peius ⁊
execrabilius in dei naturam blasphemare
cōuincitur. Dicūt eñ etiā nōnullas animas
quas volunt esse de substātia dei/⁊ eiusdē
omino nature/que nō sponte peccauerūt:
sed a gente tenebrarū/ quam mali naturā
dicunt: ad quā debellandā nō vltro/s3 pa-
tris imperio descēderūt superate ⁊ oppsse sint:
affigi in eternū globo horribili tenebrarū.
Ita fm eorū sacrilega vaniloqa de⁹ seipsū
in quadā parte a magno malo liberauit: ⁊
rursus seipsū in quadā pte damnauit: quā
liberare ab hoste nō potuit: ⁊ tā̄q̄ de hoste
ipso deuicto insup triūphauit. O scelestā ⁊
incredibilem audaciā/talia de deo creden-
di/⁊ talia loquendi/talia p̄dicandi. Quod B
cū defendere conantur ne in peiora irruant:
clausis oculis dicūt male nature cōmixti-
onem facere ista: vt bona dei natura tāta
mala patiatur: Nam ipsam apud seipsā ni-
hil horū pati potuisse vel posse: quasi inde
laudanda sit natura incorruptibilis: q2 ipsa
sibi nō nocet: ⁊ nō q2 nihil ei noceri ab aliq̄
possit. Deinde si natura tenebrarū/nature
dei/⁊ natura dei nocuit nature tenebrarū:
duo ergo mala sūt q̄ sibiinuicē nocuerūt:
⁊ meliore animo fuit gēs tenebrarū: q2 et si
nocuit/nolēs nocuit. Neq̄ eñ nocere/ sed
frui voluit bono dei. De⁹ aūt illā extingue-
re voluit: sicut manichę⁹ apertissime in epla
ruinosi sui fundamēti delyrat: oblit⁹ eñ q̄d
pauloañ dixerat. Ita aūt fūdata sūt eius-
dem splendidissima regna supra lucidam
et beatā terram/vt nullo vnq̄ aut moueri
aut ꝯcuti possint. Postea dixit: Lucis vero

beatissimę pat/ sciēs labem magnā ac vastitatē quę ex tenebris surgeret/ aduersus sua sancta impendere sęcula/ nisi aliquod eximium ac pręclarū ꝛ virtute potēs numē opponat/quo supet simł ac destruat stirpē tenebrarum:qua extincta perpetua quies lucis incolis pararet. Ecce timuit labē ac vastitatē impendere sęculis suis. Certe sic erāt fundata sup lucidā et beatā terrā/vt a nullo vnq̄ȝ moueri aut cōcuti possent. Ecce a timore nocere voluit vicinę gēti/quā destruere ꝛ extinguere conat⁹ est:vt ppetua q̄es luc̄ icolis pararet. Quare nō addidit: ꝛ ppetuū vinculū? An illę aię q̄s i globo tenebraꝝ i ęternū ꝯfigit/nō erāt incolę lucis: de q̄b⁹ apte dicit/ q̄ errare se a priore lucida sua natura passę sint: vbi ꝛ nolēs coactus est dicere libera eas volūtate peccasse:qui nō vult peccatū ponere nisi in necessitate naturę ꝯtrarię: vbiq̄ȝ nesciens quid loquatur: et tanq̄ȝ ipse iā inclusus sit in tenebrarum globo quam finxit/ quęrens qua exeat/et nō inueniēs. Sed dicat qd vult/seductis ꝛ miseris/ a quibus multo amplius q̄ȝ christus honoratur: vt hoc precio tam longas et tam sacrilegas eis fabulas vendat. Dicat quod vult: includat in globo tanq̄ȝ

Ar. taffligat in carcere gentē tenebraꝝ: ꝛ forinsecus taffigat naturam lucis: cui de hoste extincto quietē perpetuā ꝓmittebat. Ecce peior est pęna lucis q̄ȝ tenebraꝝ: peior ē pęna diuinę naturę q̄ȝ gentis aduersę. Illa quippe etsi in tenebris intus est/ad naturā ei⁹ pertinet in tenebris habitare: Animę aūt quę hoc sunt quod deus/ non poterunt recipi sicut dicit/in regna illa pacifica: ꝛ a vita ac libertate sanctę lucis alienabunt ꝛ configent in prędicto horribili globo: vn̄ ꝛ adhęrebunt inquit his rebus animę cędē q̄s dilexerunt/relictę in eodem tenebraꝝ globo/suis meritis id sibi conquirentes. Certe non est liberꝝ volūtatis arbitriū: videte quomodo insaniens quid dicat ignorat: ꝛ contraria sibi loquendo peius bellū cōtra se gerit/q̄ȝ contra deū ips⁹ gentis tenebrarū. Deinde si postea damnant animę luc̄/ q2 dilexerūt tenebras: iniuste damnat gēs tenebraꝝ q̄ lucē dilexit: ꝛ gens quidē tenebraꝝ lucē ab initio dilexit: quā etsi violenter/tn̄ possidere voluit nō extinguere: lucis aūt natura i bello tenebras extinguere voluit: eas ergo victa dilexit. Quod vultis eligite: vtꝝ necessitate cōpulsa vt diligeret tenebras/an volūtate seducta? Si necessitate/q̄re damnat? Si volūtate/ quare dei natura i tāta iniq̄tate dep̄hēdit? Si necessitate dei natura coacta est diligere tenebras/victa ē q̄/ nō vicit. Si volūtate/q̄d iā miseri dubitāt peccādi voluntatē tribuere naturę/quā deus ex nihilo fecit: ne tribuāt eā luci quam genuit?

Improbat aug⁹ hoc malū qd in deo ponebat maniche⁹:

Quid si etiā ostendi/mus ante cōmixtionē mali/ quā fabulose confictā dementissime crediderūt/in ipsa lucis natura/quā dicūt magna mala fuisse. (Ca. XLIII.) Quid ad istas blasphemias addi posse videbit? Illic eñ fuit anteq̄ȝ purgaret/ dura et ineuitabilis pugnādi necessitas. Ecce iā magnū malū/anteq̄ȝ bono misceretur malū. Dicant hoc vnde/cum adhuc nulla esset facta cōmixtio. Si autē necessitas nō erat/voluntas ergo erat: vn̄ et hoc tā magnū malū/vt deus ipse naturę suę nocere vellet/ cui noceri ab hoste nō poterat/mittēdo eā crudeliter miscēdā/turpiter purgandā/ inique dānādā? Ecce q̄ntū malū ꝑnitiosę ꝛ noxię et imanissimę volūtatis/anteq̄ȝ vllū malū de genere ꝯtrario misceret: An forte nesciebat hoc euenturū mēbris suis vt diligerēt tenebras: ꝛ inimicę existerēt sāctę luci: sic ip̄e dicit: h̄ ē/ nō tm̄ deo suo/sȝ etiā patri de quo erāt: Vn̄ ergo hoc in deo tā magnū ignorantię malū/anteq̄ȝ vllum de gente cōtraria misceret malum? Si autē hoc futuꝝ sciebat: aut sempiterna in eo fuit crudelitas/si de suę naturę futura contaminatione ꝛ damnatione nihil dolebat: aut sempiterna miseria/si dolebat: vn̄ ꝛ hoc tātū malū sūmi boni vestri ani vllā cōmixtionē sūmi mali vr̄i? Ipsa certe ꝑticula naturę ipsius/ q̄ in ill⁹ globi ęterno vinculo ꝯfigit/si hoc sibi imminere nesciebat: etiā sic erat i natura dei sempiterna ignorātia. Si aūt sciebat sempiternā miseriā: vn̄ hoc tantū malū/anteq̄ȝ vllū de gēte cōtraria misceret malū? An forte magna charitate gaudebat: q2 ꝑ ei⁹ pęnā/ppetua q̄es cęteris lucis icolis parabat? hoc q̄ȝ nefas sit dicere naturę dei sic subueniri/ q̄cūq̄ȝ audit/anathematiçaret. Sȝ si hoc saltē ita faceret/ vt ip̄i luci inimica nō fieret/posset fortasse nō tanq̄ȝ dei natura/ s̄ tanq̄ȝ aliq̄s bō

De natura boni aduersus manicheos

laudari: quia ꝓ patria sua vellet mali ali/
quid pati: quod quidem malum ad tem/
pus posset esse/non in eternum: Nunc ve/
ro et illam in globo tenebrarum confixio/
nem dicunt eternā: et nō cuiusq͡ʒ rei/sed na
ture dei: et vtiq͡ʒ iniquissimū ⁊ execrabile ⁊
ineffabiliter sacrilegum gaudiū erat/ si dei
natura gaudebat se tenebras dilecturam:
et luci sancte inimicam futurā. Unde hoc
tam imane et scelestū malum anteq͡ʒ vllū
ex gente contraria misceret malum? Quis
tam peruersam/⁊ tam impiā ferat insaniā/
summo malo tribuere tanta bona: et sum/
mo bono quod deus ē/tanta mala?

Qz partē dei manichei posue/
rūt mixtā eē cū omibus corpib⁹:
et liberari ꝑ trāsformatione ma/
sculoꝝ ⁊ feminarū: qđ augustin⁹
exprobrādo destruit: ⁊ vba illo/
rū ponit: Ca. XLIIII.

A Am vo q ipsam partē nature dei
dicunt vbiq͡ʒ ꝑmixtam: in celis/in
terris/sub terris/in omnibus tēpo
ribus/siccis/humidis: in omnib⁹ carnibus/
in oīmbus seminib⁹ arborū/herbarū/ ho/
minū/animaliū: nō potētia diuinitatis si/
ne vllo nexu incoinquinabiliter/inuiolabi
liter/incorruptibiliter/oīb⁹ reb⁹ admini/
strandis/ regēdisq͡ʒ presentē: quod nos de
deo dicimus: sed ligatā/oppressā/ pollutā:
quā solui/liberari/purgariq͡ʒ dicunt: nō so/
lū per discursus solis et lune ⁊ virtutes lu/
cis/verūetiam per electos suos. Hoc gen⁹
nefandissimi erroris/q͡ʒ sacrilegas et incre/
dibiles turpitudines eis suadeat: etiam si
B nō persuadeat/horribile est dicere. Dicunt
eñ virtutes lucis trāsfigurari in masculos
pulchros/⁊ opponi feminab⁹ gētl tenebra/
rum: ⁊ easdem rursus virtutes lucis trans/
figurari in feminas pulchras/et opponi ma
sculis gētis tenebraꝝ/ vt ꝑ pulchritudinē
suā inflāment spurcissimā libidinē ꝑncipū
tenebraꝝ: ⁊ eo modo vitalis substātia/hoc
est dei natura/quam dicunt in eoꝝ corpo/
rib⁹ ligatā teneri/ ex eorū membris ꝑ illam
concupiscentiam relaxatis/soluta fugiat ⁊
suscepta vel purgata liberet. Hoc infeli/
ces legūt: hoc dicūt: hoc audiunt: hoc cre/
dūt: hoc in libro septimo thesauri eorū: sic
eñ appellant scripturā quandā manichei/
vbi iste blasphemie cōnscripte sunt/ita po/
C sitū est. Tūc beat⁹ ille pater q̄ lucidas na/
ues habet/diuersoria ⁊ habitacula seu ma

gnitudines ꝓ insita sibi clemētia fecit opē/
qua exuitur ⁊ liberatur ab impijs retinacu
lis et angustijs atq͡ʒ angoribus sue vitalis
substantie. Itaq͡ʒ inuisibili suo nutu illas
suas vtutes/que in clarissima hac naui ha
bentur/transfigurat: easq͡ʒ preesse facit ad/
uersis potestatib⁹/que in singulis celorum
tractib⁹ ordinate sunt. Que qm̄ ex vtroq͡ʒ
sexu masculorū ac feminarum consistunt:
ideo predictas virtutes/partim specie pue
rorū inuestiū parere iubet generi aduerso
feminaꝝ: partim virginū lucidarū forma
generi contrario masculorum: sciens eas
oēs hostiles potestates/ꝓpter ingenitā si/
bi letalē ⁊ spurcissimā concupiscentiā facil D
lime capi: atq͡ʒ i hisdē speciēb⁹ pulcherrimis
q̄ apparēt mācipari/ hocq͡ʒ mō dissolui. Sci/
atis aūt hūc eundē nostrū beatū patrē hoc
idem esse/quod etiā sue virtutes/quas ob
necessariā causam transformat in puerorū
et virginū †intemeratā similitudinē. Utit Al. sine spe/ratem
aūt his tanq͡ʒ ꝓprijs armis: atq͡ʒ ꝑ eas suā
complet voluntatē. Harū vero virtutū di/
uinaꝝ/q̄ adinstar cōiugij cōtra inferna ge/
nera statuuntur/ q͡ʒ alacritate ac facilitate
id qđ cogitauerint momēto efficiūt eodē
plene sūt lucide naues. Itaq͡ʒ cū ratio po/
poscerit vt masculis appareāt eedē sācte v/
tutes: ilico etiā suam effigiē virginū pul/
cherrimarū habitu demōstrāt. Rursus cū
ad feminas vētū fuerit/postponētes speci/
es vginū/ pueroꝝ inuestiū speciē ostēdūt:
Hoc aūt viso decoro illaꝝ ardor et cōcupi/
scentia crescit: atq͡ʒ hoc modo vinculū pes/
simarū cogitationū eaꝝ soluit: viuaq͡ʒ ani/
ma que eorū de membris tenebat/hac oc/
casione† lassata euanescit: ⁊ suo purissimo Al' laxata.
aeri miscet: vbi penit⁹ ablute anime ascen/
dūt ad lucidas naues/ q̄ sibi ad vectationē
atq͡ʒ ad sue patrie trāsfretationē sint ꝑpara
te. Id vo qđ adhuc aduersi generis macu/
las portat/ꝑ estus atq͡ʒ calores particula/
tim descendit: atq͡ʒ arborib⁹ ceterisq͡ʒ plan/
tationibus ac satis omnibus miscet/et co/
lorib⁹ diuersis īficit: Quo pacto ex ista ma
gna ⁊ clarissima naui/figure pueroꝝ ac vgi
nū cōtrarijs apparēt potestatib⁹ que ī celis
degūt: q̄q͡ʒ igneā habēt naturā atq͡ʒ ex isto
aspectu decoro vite pars q̄ in eorūdē mē/
bris habet laxata deducit ꝑ calores in ter/
rā. Eodē modo etiā illa altissima virtus q̄ E
in naui vitaliū aquarū habitat/in similitu
dine pueroꝝ ac virginū sanctarum/ꝑ suos

Al. †meni angelos apparet his potestatib⁹ quaꝝ †natura frigida est atq̧ humida / queq̧ in cęlis ordinatę sunt: equidẽ his quę feminę sunt / in ipsis forma pueroꝝ apparet / masculis vero virginũ. Hac vero mutatione et diuersitate diuinarum personarum ac pulcherrimarũ / humide frigideq̧ stirpis principes masculi siue feminę soluunt: atq̧ id quod in ipsis est vitale fugit: qđ vero resederit / laxatũ deducitur in terrã ꝑ frigora: ꝛ cunctis terrę generib⁹ admiscet. Quis hoc ferat? Quis hoc credat? Nõ dico ita esse / s vel dici potuisse. Ecce qui docentẽ timent anathematiçare manicheũ / et nõ timẽt credere hoc facientẽ / et hoc patientẽ deum.

Improbat aug⁹ manicheos dicentes / naturã dei liberari per cibos electoꝝ suoꝝ: Ca. XLV.

A Per electos autem suos purgari dicunt eandem ipsam commixtam partem ac naturam dei / manducãdo scꝫ et bibendo: qui eam in alimẽtis omnib⁹ dicũt ligatã teneri: quę cũ ab electis velut sanctis in refectionẽ corporis mãducãdo ꝛ bibẽdo assumunt / ꝑ eoꝝ sanctitatẽ solui / signari et liberari. Nec attendũt miseri q̃ nõ incongrue de illis creditũ est qđ frustra negant / nisi eosdem libros anathematiçauerint: et manichei esse destiterint.

B Si eñ sicut dicunt / in oĩbus seminibus est ligata pars dei / et ab electis manducãdo purgatur: quis nõ digne credat eos facere / quod inter virtutes celorum et principes tenebrarum fieri in thesauro suo legunt: quandoquidẽ et carnes suas de gẽte tenebrarum esse dicunt: et in eis ligatã teneri vitalem illam substantiam / partem dei credere atq̧ affirmare non dubitant. Quę vtiq̧ si soluenda est et manducando purganda / sicut eos fateri cogit funestus error ipsorum: quis non videat: quis non exhorreat / quãta turpitudo ꝛ q̃ nefaria cõsequatur.

Aug⁹ recitat opinionem manichei et ep̄la fundamenti / quõ primus homo creatus sit a principibus tenebrarum: Ca. XLVI.

A Gen. 2. c. Nam ꝛ a quibusdã principibus gentis tenebrarum sic dicunt adã primũ hominẽ creatum / vt lumen ab eis ne fugeret teneret. In epistola eñ quã fundamẽti appellant / quomodo princeps tenebraꝝ quẽ patrẽ primi hoĩs inducunt ad cęteros socios suos tenebrarum principes locutus fuerit et egerit: ita scripsit manicheꝰ. †Iniquis igitur cõmentis ad eos qui aderant ait: Quid vobis videtur maximum hoc lumen quod oritur / intuemini quemadmodum polum moueat: concutit plurimas potestates: Quapropter mihi vos opus ẽ / ęquũ ẽ id qđ in vestris virib⁹ habetis luminis prerogare: sic quippe illius magni qui gloriosus apparuit imaginẽ fingam / ꝑ quam regnare poterimus / tenebrarum aliquando conuersatione liberati. Hoc audiẽtes ac diu secũ deliberantes / iustissimũ putarunt id qđ postulabãtur prębere. Nec eñ fidebãt se idẽ lumen iugiter retenturos: vnde melius rati sunt principi suo id offerre / nequaq̃ desperãtes eodem se pacto regnaturos. Quo igit̃ modo lumen illud quod habebãt prębuerint / cõsiderandũ est: Nam hoc etiam omnibus diuinis scripturis / arcanisq̧ cęlestib⁹ aspersum est: sapientibus vero quomodo sit datum scire / minime est difficile: Nã corã apteq̧ cognoscit̃ ab eo q̃ vere ac fideliter intueri voluerit / quomõ eorũ qui conuenerãt erat frequentia promiscua / scꝫ feminaꝝ ac masculoꝝ: ĩpulit eos / vt inter se coirẽt: in q̃ coitu alij seminarunt / alię grauidę effectę sũt. Erãt autẽ partus his q̃ genuerãt similes / vires plurimas parentũ vti primi obtinentes. Hoc sumẽs eorum princeps vti pręcipuũ donũ / gauisus est. Et sicuti etiã nunc fieri videmus / corpoꝝ formatricẽ naturã mali inde vires sumẽtẽ figurare: Ita etiã antedictus princeps sodaliũ prolẽ accipiens / habentẽ parentũ sensus / prudentiã / lucem simul secũ in generatione procreatã comedit: ac plęrisq̧ viribus sũptis ex istiusmodi esca / in qua nõ mõ erat fortitudo: sed multo magis astutie et patrij sensus ex fera genitoꝝ †gente / ꝓpriã ad se cõiugẽ euocauit: ex ea qua ipe erat stirpe manentẽ: et facto cũ ea coitu seminauit vt cęteri / abundãtiã malorũ q̃ deuorauerat: vt nihil etiam ipse adijciẽs ex sua† cogitatione aut virtute / vt esset sensus eius omniũ eorũ quę profuderat formator atq̧ descriptor: cui⁹ compar excipiebat hoc / vt semen ꝯsueuit culta optime terra ꝑcipere. In eadem eñ construebant̃ et contexebant̃ omniũ imagines / cęlestiũ ac terrenaꝝ virtutũ: vt pleni videlicet orbis id qđ formabatur similitudinẽ obtineret.

Al. †In q̃bus

B

Al. †mente

Al. †cogni tione

Qualia manichei cōfessi sint se credere: ⁊ q̄ ex ipsoꝝ libris habeant/quos anathematizare nolūt: (Ca. XLVII.

A O Monstrū scelestū/ o execrāda ꝑditio/ ⁊ labes deceptaꝝ aiaꝝ. Omitto qd sit de natura dei, qd̄ sic legit/ hoc dicere: Hoc saltē attendāt miseri decepti/et errore mortifero venenati: quasi per coitum masculorū et feminarum ligatur pars dei/ quā se manducando soluere et purgare profitentur. Cogit eos huius tā nefandi erroris necessitas/ vt nō solum de pane et oleribus et pomis/ que sola vident in manifesto accipere: sꝫ inde etiā soluant ⁊ purgent partē dei/ vnde per concubitum pōt si femine vtero concepta fuerit colligari. Hoc facere quidam cōfessi esse in publico iudicio perhibētur: non tm̄ in paphlagonia/sꝫ etiā in gallia: sic a quodam rome christiano catholico audiui. Et cū interrogarentur/cuius auctoritate scripture ista facerent: hoc de thesauro suo ꝓdisse/quod pauloante commemoraui. Isti autem cum hoc eis obijcitur/ solent respōdere /nescio quē inimicū suum de numero suo/ hoc est electorum suorū desciuisse/ et schisma fecisse: atqꝫ hmōi spurcissimā heresim condidisse: Unde mirū est: quia hoc etiā si isti non faciūt/de ipsoꝝ libris hoc faciūt qcūqꝫ faciūt. Abijciāt ergo libros si crimen exhorrent/quod cōmittere coguntur si libros tenent: aut si nō cōmittunt/ mundius viuere contra suos libros conantur. Sed quid agunt cum eis dicitur: aut purgate lumen/de quibus potueritis seminibus/vt nec illud recusetis quod nos nō facere asseritis: aut manicheū anathematizate: qui cū dicit in omnibus seminibus esse partem dei/ et concumbendo ligari: quicquid autē luminis hoc ē/eiusdē partis dei ad escas electorū peruenerint/manducando purgari: Quid vobis suadeat videtis: et eum adhuc anathematizare dubitatis? C Quid agunt inquaꝫ cū hoc eis dicitur: ad quas tergiuersationes se conuertunt/cum aut tā nefaria doctrina sit anathematizanda/aut tam nefaria turpitudo facienda: in cui⁹ comparatione iam illa omnia mala que intolerabilia pauloante commemorabam eos de natura dei dicere/q̄ necessitate oppressa sit vt bellum gereret: q̄ aut sempiterna ignorantia secura erat/aut sempiterno dolore et timore sollicita/ quando sibi veniret corruptio cōmixtionis/ ⁊ vinculum eterne damnationis: q̄ deniqꝫ gesto bello sic fuerit captiuata/oppssa/polluta/q̄ post falsam victoriam sic futura sit in horribili globo in eternū confixa: et ab originis sue felicitate separata/ tolerabilia videantur: cum per seipsa si cōsiderentur/ sustineri nō possint.

B
Crimē est libros interdictos tenere

Orat augustinus vt conuertātur increduli: ⁊ magnificat dei misericordiam: Ca. XLVIII.

A
De patientia dei in pctōres

O Magna patiētia tua domine/misericors et miserator/ longanimis et multum misericors ⁊ verax: qui facis oriri solēꝫ tuū super bonos ⁊ malos: et pluis super iustos ⁊ iniustos: qui nō vis mortē peccatoris/sed vis vt reuertatur et viuat: qui parcis corripiens/dans locū penitentie/vt relicta malicia credāt in te dn̄e: qui patiētia tua ad penitentiam adducis: q̄uis multi fm duriciam cordis sui/ et cor impenitens/ thesaurizant sibi iram in die ire ⁊ reuelationis iusti iudicij tui: q̄ reddis vnicuiqꝫ fm opera sua. Qui i quacūqꝫ die cōuersus fuerit homo a neq̄tia sua ad misericordiā tuam: omnes iniquitates eius obliuisceris: Presta nobis/da nobis/vt ꝑ nostrum ministerium quo execrabilem et nimis horibilem hunc errorē redargui voluisti: sicut iā multi liberati sūt/ et alij liberentur: et siue ꝑ sacramentū sancti baptismi tui/siue ꝑ sacrificium contribulati spiritus: et cordis contriti ⁊ humiliati/ in dolore penitentie/remissionē peccatorū et blasphemiarū suarū/quibus ꝑ ignorantiā suā se offenderūt/accipere mereāt. Tantū eni valet impellēs misericordia ⁊ potestas tua ⁊ veritas baptismi tui: clauesqꝫ regni celorum in sancta ecclesia: vt nec de illis desperandū sit/q̄diu in hac terra ꝑ tuā patientiam viuunt: qui etiā scientes quantū malū sit talia de te sentire vel dicere ꝓpt aliquā tpalis ⁊ terrene cōmoditatis cōsuetudinē vel adeptionē in illa maligna ꝓfessiōe detinētur: si ad tuā ineffabilē bonitatē saltē icrepati tuis correptiōib⁹ fugiāt: ⁊ in omnibus carnalibus vite illecebris/ celestē vitā eternāqꝫ preponant.

Ps. 102.
Matth. 5. g.
Ezech. 33. c
Sap. 12. b.
Ro. 2. a.
Ezech. 18. e

B
Per q̄d dat remissio peccatorum

Ps. 50.

Sancti augustini episcopi/ liber de natura boni aduersus manicheos/explicit.

Diui aurelij augustini hipponē/
sis epi/in libꝝ cōtra secūdinū ma/
nicheū/ex secūdo libro retractati/
onū/ Argumentū.

Ecūdin⁹quidā / nō ex eis q̄s mani/
chei electos/sed ex eis q̄s audito/
res vocāt:quē nec facie q̄dē noue/
rā:scṕsit ad me velut amic⁹/honorifice ob/
iurgās ꝙ oppugnarē lr̄is illā heresim:et ad/
monēs ne facerē/atq͡ȝ ad eā poti⁹ sectandā
exhortās/cū ei⁹defēsione/et fidei catholicę
reṕhēsiōe.Huic rn̄di: Sȝ qꝛ i eiusdē opuscu
li capite non posui/quis/cui scriberē: nō in
epl̄is meis/sed i libris habet̄. Illic ab exor
dio ꝯscripta ē etiā eius epl̄a. Hui⁹ aūt libri
mei titul⁹ ē: Cōtra secūdinū manicheū:qḋ
mea sentētia oīmibus que aduersus illā pe
stem scribere potui / facile ꝓpono.

Epistola secūdini manichei ad sanctū augustinū incipit.

A Omino merito honorabili atq͡ȝ lau
dabili ⁊ vnice ꝓcolēdo/Augustino/
Secūdin⁹.Habeo ⁊ ago gr̄as ineffa
bili ac sacratissime maiestati/eiusq͡ȝ ṗmoge
nito oīm luminū regi/ iesu christo: Habeo
gr̄as ⁊ supplex scō refero spūi/ꝙ dederūt ḡ/
buerūtq͡ȝ occasionē q̄ ego secur⁹salutarem
tuā egregiā scītatē/dn̄e merito laudabil ⁊
vnice ꝓcolēde. Nec mirꝝ:Sūt eñ ad oīa bo
na ꝑstāda/⁊ ad oīa mala arcēda satꝭ aptissi
mi/q͡ȝ tuā beniuolētiā suis defendāt ꝓpu
gnacul:eripiātq͡ȝ ab illo malo/ nō qḋ nihil
ē:ac qḋ factiōe passiōeq͡ȝ mortaliū gignit̄/
ꝟ qḋ paratū ē vt veniat. Vę aūt illi q̄ se ei/
dē ꝑbuerit occasionē: Nā dign⁹es q̄ ab ijs/
dē talia munera ꝯseq̄ris:ijdēq͡ȝ ꝟitatꝭ tua/
rū ⁊ nutritores efficiant̄ vere lucerna/ quā
Matth.5.b. in cordis tui cādelabro dextera posuit ꝟi/
tatꝭ:ne furꝭ aduētu thesauri tui lapidet̄ pa
trimoniū:iubeantq͡ȝ sine lapsu illā manere
Matth.7.d domū/quā tu nō suꝑ errorꝭ arenā/sȝ suꝑ sci
entię lapidē collocasti:illūq͡ȝ a nobis repel/
lāt atrocē spm̄/q̄ hoib⁹ timorē imittit ⁊ per/
fidiam/vt aīas auertat ab angusto trami/
te saluatorꝭ:cui⁹oēs imper⁹ ꝑ illos ṗncipes
fūdūt̄:Cōtra q̄s se apl̄s i ephesioꝝ epl̄a cer
B tamē subire fatet̄. Dicit eñ se nō ꝯ carnē ⁊
Eph.6.b. sanguinē habere certamē/ꝟ aduersus ṗnci/
pes et ptātes/aduersus spiritalia neq̄tię q̄
sūt i cęlestib⁹.Et reuera:q̄s eñ ꝯ arma ha/
beat/⁊ nisi ꝯ armatū aduers⁹ illū q̄ mouet̄?
Vt eñ hoim corpa arma pc̄ti sūt: ita salu/ Ro.6.c.
taria ṗcępta arma iusticię.Hoc paul⁹: hoc
ipse testat̄ maniche⁹. Nō ḡ armoꝝ pugna ē
ꝟ spirituū q̄b⁹vtūt̄. Pugnāt aūt aīaꝝ gr̄a.
Hoꝝ i medio posita ē aīa: cui a ṗncipio na
tura sua dedit victoriā. Hęc si vna cū spū
ꝟtutē fecerit/habebit cū eo vitā ꝑpetuā/ il
ludq͡ȝ possidebit regnū/ad qḋ dn̄s nr̄ inui/
tat: Si ꝟo ab spū vitioꝝ icipiat trahi ⁊ ꝯsē
tiat:ac ꝑ ꝯsensū ꝑnitudinē gerat/habebit
haꝝ sordiū indulgētię fontē.Carnis eñ cō/
mixtiōe ducit̄ non ꝓpria volūtate. At si cū
seipsā cognouerit/ ꝯsentiat malo: ⁊ nō se ar
met ꝯ inimicū/ volūtate sua peccauit. Quā
si iterꝝ pudeat errasse: paratū iueniet mise/
ricordiaꝝ auctorē. Nō eñ punit̄ qꝛ pecca/
uit/ꝟ qꝛ ḋ pc̄tō nō doluit. At si cū coꝝ pc̄tō
sine venia recedat: tūc excludet̄: tūc ꝟgini Matt.25.a
stultę cōparabit̄: tūc heres erit sinistrę ma/
nus: tūc a dn̄o pellet̄: ex ꝯuiuio nuptiaꝝ ni Matth.22.b.
graꝝ cā vestiū: vbi flet⁹erit ⁊ stridor dētiū:
ibiq͡ȝ cū diabolo ad ignē originis ipsi⁹/quē
tua mira prudētia/aut ex archangelo factū
memorat/aut nihil esse fatet̄. Cur ḡ regna
būt iusti: cur apl̄i ⁊ martyres coronabunt̄?
Totū ꝓpterea qꝛ vicerūt nihil. O q̄ntū fru
strat̄ vincētꝭ potētia/cū aduersari⁹nulli⁹ꝟ/
tutꝭ esse ṗdicat̄. Muta q̄so sn̄iam: depone C
punicę gētis ꝑfidiā: ⁊ recessionē tuā ad ꝟi/
tatē q̄ ꝑ timorē facta ē ꝯuerte. Noli his mē
dacijs te excusare. Legit eñ aliq̄nta exile
meū ⁊ q̄lecūq͡ȝ ē romani hois ingeniū/reue
rēdę tuę dignatiōis scṕta/i q̄b⁹ sic irasceris
ꝟitati/ vt ṗhię hortēsi⁹.Hęc itaq͡ȝ cū suspen
so aīo agiliq͡ȝ oculo iterū iterūq͡ȝ repetissē:
sūmū iueni vbiq͡ȝ oratorē et deū pene toti⁹
eloq̄ntię/nusq͡ȝ vero cōperi christianū: ⁊ ar/
matū q̄dē ꝯ oīa/affirmātē ꝟo nihil: cū te ma
gis sciētia peritū debuerꝭ ōndere/ ꝙ sermo/
ne. Illud ꝟo tacere nō possū tuę patiētissi/ D
mę scītati: Vis⁹ eñ mihi es/ ꝓ certo sic ē/⁊
nūq͡ȝ fuisse manicheū: nec ei⁹te potuisse ar
cana icognita secreti cognoscere: atq͡ȝ sub
manichei noīe ꝑseq̄ te hūilē atq͡ȝ mithrida
tē. Ego nāq͡ȝ fateor nō tali diligētia nec tā
ꝑa industria anticianę dom⁹micare marmo
ra: quāta tua scṕta ꝑlucēt eloq̄ntia. Hāc si
voluisses ꝟitati ꝯcordare/magnū vtiq͡ȝ no
bis extitisset ornamentū. Noli rogo cōtra
tuā venire naturā: noli esse erroris lancea/ Job.19.f.
qua latus ꝑcutit̄ saluatoris. Vides eñ il/

Ar.†nido lū ⁊ in om̄i †mūdo/et in om̄i anima esse cru
Ar.†nūquid cifixū: quę aīa †nūq̄ꝫ habuit †finē sustinēdi.
Ar.†causam succensendi Et tu igit̄ q̄ ex ipsa es/dimitte queso iā va-
nas incusationes: superfluas relinque cō-
trouersias. Tanto tēpore cum parēte tuo
Ar.†nūquid in medio tenebrarū ꝯstitutus/†nunq̄ꝫ sub-
sannasti: In medium solis ac lunę inuen-
tus es accusator: Quis igitur tibi patro-
nus erit ante iustum tribunal iudicis/cum
et de sermone/ et de opere ceperis te teste
conuinci? Persa quē incusasti non aderit.
Hoc excepto/q̄s te flentē cōsolabit̄? Quis
punitū saluabit? An emendatū in euan-
Matth.7.b gelio est/q̄ spaciosa via nō deducit in inte-
Ro.14.c ritum? An falsum in paulo est/q̄ operū sin
guli suorum nō erunt reddituri rationem?
E O vtinā a manicheo recedens/ academiā
petisses: aut romanorū bella/qui omnia
superarunt/ interpretatus fuisses: q̄ꝫ ma-
gna ibi/ q̄ꝫ egregia comperisses: et non ca-
stus homo vtiq̄ꝫ totius pudicitię et pau-
pertatis/isses ad iudęorū gētes barbaras
moribus: cum preceptis inseris fabulas/⁊
Osee.1.a adducis vxorem fornicariā: et facies filios
fornicarię: et fornicando fornicabit̄ terra
a domino: et nō lauabis manus post coi-
Gen̄.24.a tū coniugis: et mitte manus super femur
Act.10.b. Gen̄.1.d meum: et macta et manduca: et crescite et
multiplicamini. An tibi leones in lacu pla
Gen̄.11.et 12.et.20. cuerunt/ quia caueę nō erant? An tibi ste-
rilitas sarę doluit/ cuiꝰ pudoris distractor
maritus sororē fingens extiterat? Sed for-
Virgiliꝰ. 5 eneid. te post daretis et entelli certamen/iacob ⁊
ipsius pammachiam expectare volueras?
Gen̄.32.g An numerū amorreorū: an pancarpū in ar
Gen̄.7.c. ca noe cōspicere disposueras? Noui ego te
hęc semp odio habuisse: noui ego te sem-
per magna amauisse: quę terras deserant/
quę cęlos peterent/ quę corpora mortifi-
carent/quę animas viuificarent: Quis igi
tur ille est qui te repente mutauit: q̄ꝫ q̄ꝫ hęc
tuę sanctitati dicere nimis absurdum sit?
Ipse eīn non ignoras q̄ꝫ pessimus sit/q̄ꝫq̄ꝫ
malignus/ quiq̄ꝫ etiam tanta calliditate
aduersus fideles et summos viros mili-
tat: vt et petrum cogerit sub vna nocte ter
Matth.26.g Ioh.20.g tio dominū negare: et idem resurgēti tho-
mam nō permiserit credere: quę tamē vul-
nera curata sunt indulgentię medicina.
F Illud vero q̄ꝫ audacter molitus sit/ vt do-
Matth.13.d mino optimum semen seminanti/ille giga-
nia miscuerit: et tanto pastori scariothen Ioh.13.e
rapuerit: et vt ad vltimū crucis supplici-
um veniretur in perniciem ipsius/ scribas
pharisęosq̄ꝫ accenderit: vt barrabā dimit- Matth.27.b
tere clamarent/et iesum crucifigerēt. Eua-
simus igitur/quia spiritalem secuti sumus
saluatorem. Nam illiꝰ tātū eruperit auda-
cia/ vt si noster dominꝰ carnalis foret/ om-
nis nostra fuisset spes amputata: ⁊ tamen
ne ipso quidem crucis opprobrio potuit
satiari: quinimmo insaniens: hinc egit spi-
nis coronari: illinc aceto potari: hinc mi-
litum lancea percuti: illinc sinistri latronis
ore blasphemari. Ac postea tantū eius cre
uit iniquitas/ vt et ipso et apostolis eius
illuc ascendentibus diuersas componeret
quęstiones/ sub eorū/ quod peius est/ no-
mine superstitiosis omnibus: id est catho-
lici vocabuli diuidens dignitatē. Omitto
nāq̄ꝫ quatenus vnūquēq̄ꝫ discipulorū ad- 1.timoth.1.d.
uersus magistros armauerit: quatenꝰ ⁊ hy- Ar.†hermogenem
meneū/ quatenꝰ alexandrū deceperit: quę
apud antiochiam: quę apud smyrnā: nam
quę apud ionium cōmiserit: illa nunc ad-
do quę presens actitat multitudo: a qua
tantum virtus procul est/quantum popu-
lo clausa est. Nec enim virtus est ad quam
turba peruenit/ et turba q̄ꝫ maxime femi-
narum. Sed vereor clamdestina eorū pu-
blicare/ ne ab aliis ordita crimina gemi-
nentur: q̄ꝫq̄ꝫ sapientum est vtrunq̄ꝫ ferre/
vtrunq̄ꝫ ridere: ⁊ ad illud tm̄ niti/quod be-
atitudinem conciliat: quod parturit vitā. G
Et tamen iterum atq̄ꝫ iterum supplex de-
precor: oro etiam atq̄ꝫ etiam obsecro/ pri-
mum q̄dē veniam largiri digneris/si quo
sermone fuerit tuum titillatum aureum
pectus: ardore enim hoc nimio feci: quia
nolo te a nostro grege diuelli: a quo etiam
egoipse aberrans pene perirē/ nisi cito me
de iniqua cōmunionis tulissē natura. De-
inde vt concilies te illi/quę in te nihil deli-
quit: redeas ad illam quę tibi et in dic-
rum culpam nō erit succensura. Nec enim
septies tm̄ nouit ignoscere: quinimmo ha Matth.18.c
bet et ligandi et soluendi potestatem. No
li te fingere palpare qui dudum vidisti:
noli velle discere qui potes docere. Dimit-
te hominū gloriam/si vis christo placere.
Temporibus nostris renoua paulum: qui Phil.3.b
cum legis iudaicę doctor esset / consecu-

tus a domino apostolatus gratiã: quę putabat cõmoda/ contempsit vt stercora vt christum lucrifaceret. Subueni animę tuę
Matth.24.d tam lucidę: quia ignoras quali sit fur hora venturus. Noli ornare mortuos: quia viuorum es ornamentũ. Noli comes esse lati itineris/ quia amorreum expectat: sed:
Matth.7.b. ad artam festina viam/ vt consequaris vi-
Luc.1.c tam ęternam. Desine queso vtero claudere christum/ ne ipse rursum vtero cõcludaris. Desine duas naturas facere vnã: quia appropinquat domini iudicium: Vę qui
Esa.5.c. accipient: qui quod dulce est in amaritudinem transferũt. Sed si dubitas de principio/ si ambigis de pugnę exordio: poterit diurno tractatu pacificoqꝫ colloquio reddi ratio. Illud tamen notum facio tuę
b sagacissimę bonitati: quia sunt quędã res quę exponi sic nõ possunt vt intelligãtur: Excedit enim diuina ratio mortalium pectora: Vtputa hocipsum cum sint duę naturę: aut quare pugnauerit qui nihil poterat pati: necnõ etiam de sęculo nouo/ qđ idem memorat: quia prętcritis maxime illius terremotib⁹ hoc ędificetur. Quis autem admittat inter diuina pręcidi? Sꝫ nisi figurã facias interpretantis ad auditorẽ: q̃ ab hoc verba pręciduntur/ et in illo cõponuntur. Et quis tractator multa dixerit quę teneat apud se auditor: tamẽ a tractatore nõ recesserunt: nisi taliter et de illo sentias sęculo/ et id quod dicitur stultum satis et ineptum: Ita quoqꝫ et de pugna ꝙ nisi primo conijcias/ quia deus totus iusticia est: vltimũ autem facinus est inuadere aliena: ad hoc vero cum venerit contraria natura: ille quidẽ nihil poterat pati/ quia pręscius erat: visus fuisset facinori consensisse nisi pugnasset: et ideo magnam opposuit venienti virtutem/ vti iusticię ipsius nulla pollueretur sacrilegij cõ-
Al.† munit⁹ sensiõe. Ita enim homo iustus† finitus ẽ/ vt nec ipse peccet aliquando/ nec aliquando consentiat peccatori. Illud etiam quia dicit: in suo regno potens erat in natura/ vt omnipotens esset iudex. Hęc siquidem ita dicta sunt/ vt nõ ille factus est: sed vt assequi ego non valui: adhuc nõ satisfaciunt perfidię/ nec cęcis sol exortus ẽ/ nec surdis vox audita est/ nec dapes mortuis pręparatę. Quod autem loca naturis assignari non possunt: hoc ẽ ꝙ conditio humana inenarrabile vocat atqꝫ ineffabile: Saluator autem cui totum facile est/ duo hęc dextrum vocat ac leuum/ intus ac foris. Venite/ canite/ recedite. Tu autem conuersum facis et pedem ponis: vt est orbis/ vita/ salus/ lumen/ lex/ ordo/ potestas: si vocalem dicis et mutam/ longam vocas breuem: quę naturę hęc nõ sonant/ duo pro certo significant
et ab inuicem separata. Sed tuę admirandę sublimisqꝫ prudentię cum talia a me exponuntur/ tale est quale si iordanis oceano aquam cõmodet hauso/ liberam lucem: aut populus episcopo sanctitatem. Quãobrem ferre oportet quicquid hęc epistola continet: Nam et ego nisi tuam diuinam nossem patientiã/ quę aut facile cuiqꝫ condonat/ nunqꝫ taliter scripsissem: quis cernas eximios me sensus summatim tetigisse: plurimũqꝫ cauisse/ ne tibi multus viderer. Quocirca hęc fidem penes tuã repperint sanctitatẽ qualiterqꝫ saluemur: alioquin similia voluminũ exinde poteris generare. Domine merito laudabilis et vnice percolende: vale.

Explicit epistola secundini manichei.

Capitulorum libri contra secundinum manicheum/ sancti augustini: recollecta annotatio.

1 Refellit augustinus sinistrum sentire secundini: licet bonum et verum admittat/ et malam intentionẽ excuset.

2 Quare reliquerit augustinus manicheos: et ꝙ doctrina ipsorum sit fallacissima.

3 Quod secundinus suis proprijs verbis vincitur ab augustino.

4 Quod deus omnia de nihilo/ et nõ aliquo pręiacẽti fecerit quod ipse nõ fecit.

5 Quare christus et sm quam naturam dicatur vnigenitus: et sm quã primogenit⁹: et ꝙ nos sm adoptionem simus primogeniti.

6 Quęrit augustinus quid sentiat secundin⁹ de primogenito/ an sit prior duratione.

7 Quod christus dei fili⁹ nõ sit creatura/ sed patri consubstantialis.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi/ contra secundinū manicheū/ liber incipit.

Refellit augustinus sinistrum sentire secundini: licet bonum et verum admittat/ et malam intentionem excuset: Ca. I.

Va ī me be a

t niuolentia quę apparet in litteris tuis/ grata mihi ē: ꝗ ꝙ te reclamari a me oportet amantē me/ tam tristis sum ꝙ tenaciter inhęsisti suspitionibus falsis: partim aduersus me: partim aduersus ipsam quę mutari nō potest veritatē. Sed quod de animo meo verū sentis/ facile cōtemno. Hoc eñ sentis/ quod et si in me nō agnosco/ fieri tamē potest vt sit ī homine. Ergo etiā si erras in me/ nō tamē ita erras vt me de hominū numero eximat tua opinio: quia id de me credis quod fieri potest in animo humano/ etiā si non sit factum in animo meo. Hic igił opus est/ vt tibi hanc suspitionē magnopere coner auferre: Non eñ spes tua pendet ex me: aut bonus esse B
nō poteris nisi ego fuero. Senti de augu- 11.q.3.c.senti.
stino quicquid libet: sola me in oculis dei conscientia nō accuset. Quod eñ ait apostolus: Mihi minimū est vt a vobis iudi- 1.Cor.4.c
cer aut ab humano die. Ego autē vicem tibi nō rependam/ vt de tua mente aliq̄d existimare in malam partē audeam/ quod intueri nō valeo. Nec dico ꝙ me subdole lacerare volueris: sed tantū de te opinor/ quātum de te iudicas verbis. Q̄obrē etsi nō bona de me suspicatus sis/ ꝙ carnali timore alicuius incōmoditatis quę de vestra societate mihi accidere poterat/ hęresim manicheorum relinquerē/ vł cupiditate honoris quē in catholica adeptus sum: tamen nō de te vicissim male sentiēs/ credo eē beniuolam suspitionē tuam: ⁊ hoc non criminādi causa/ sed corrigēdi studio scripsisse te existimo. Si autem mihi accōmodares credēdi beniuolētiā: qm̄ latebras animi mei arguas: q̄s vtiqꝫ ꝓmere ad oculos tuos ⁊ demōstrare nō possū/ facile ꝺ ipso mutares sentētiā: ⁊ nolles ampli᷒ temere affirmare quod nescis.

Quare reliquerit augustinus

manicheos:et ꝙ doctrina ipsoꝝ
sit fallacissima: Ca.ii.

A Go enim fateor/timore manicheos
deserui:sed timore illoꝝ verboꝝ q̄
1.timoth.4.a p apostolū paulū ꝓlata sunt: Spi-
ritus inquit manifeste dicit/ꝙ i nouissimis
temporibus recedēt quidā a fide/attendē-
tes spiritib⁹ seductorijs ꝛ doctrinis demo-
niorum in hypocrisi mendaciloquoꝝ/ cau-
teriatā habentes conscientiā suam: prohi-
bētes nubere:abstinētes a cibis quos de-
us creauit ad ꝑcipiendū cum gratiarūacti-
one fidelibus/et his qui cognouerūt veri-
tatē: Omnis eñ creatura dei bona ē: ꝛ ni-
hil abijciendū quod cū gratiarūactione ꝑ-
cipit. Quibus verbis etsi alios fortasse he-
reticos/tamē maxime manicheos breuiter
aperteqꝫ descripsit. Hoc ergo timore cum
in puerili ingenio saperem/me ab illa soci-
etate diuulsi. Amore quoqꝫ honoris arsis-
se me fateor/vt inde discederē:sed illius ho
Ro.2.b. noris de quo idem dicit apostolus: Gloria
autem et honor et pax omni operanti bo-
B nū. Quis autem operari bonū conabitur/
qui nō in voluntate mutabili/ sed in natu-
ra incōmutabili malū esse putauerit? Vñ
et ipse dominus/eis qui bona se loqui ar-
Matth.12.c. bitrabantur cū essent mali: Aut facite in-
quit arborem bonam et fructum eius bo-
num:aut facite arborem malam ꝛ fructum
eius malum. Malis vero iam mutatis in
Eph.5.b bonum/ apostolus ait: Fuistis enim ali-
quando tenebre/ nūc autē lux in domino.
Sed si non vis mihi de animo credere/exi-
stima vt libet:tñ de ipsa veritate caue qd
1.Cor.10.c. sentias. Temptatio te nō apprehendat ni-
si humana. Humanus enim error est/vt id
factū in anima mea credas: quod fieri po-
tuit/etiam si non est factum. Cum vero sa-
crilegam et non solū falsissimā/sed fallacis-
simam fabellam persicam:nō de quolibet
homine/sed de summo deo mendacijs cō-
taminatissimis contextam atqꝫ confictam
putas esse veritatē:non est hoc modo pre-
tereundū: neqꝫ tanta mors anime contem
C nēda. Est eñ quod tecum agi possit: quia
sicut de animo meo nihil amplius possum
dicere nisi vt credas mihi: qd si nolueris/
non inuenio quid faciam: ita etiam cū de
ipsa luce animorū quā rationales mentes
quāto puri⁹ est/tanto tranquilli⁹ intuent/

falsum aliquid existimas:non tibi potest si
patienter audias demonstrari/ꝙ sit remo-
tissimū a veritate quod sentis. Sicut enim
sensum oculi tui sentire nō possum/ nec tu
mei: sed tñmodo nobis de hac re credere
vel nō credere possumus: illam vero speci-
em que nostris oculis visibil' subiacet/ in-
uicem nobis valemus ostendere: sic de af-
fectionibus animorum nostrorum quas ꝓ
prias habemus/ credam⁹ nobis si placet:
si autem non placet/nō credamus: Ratio-
nem autem veritatis que nec mea nec tua
est/sed vtriqꝫ nostrū ad contemplandū ꝓ-
posita/sine ꝑuicatie caligine/serenatis mē-
tibus pariter attendamus.

Qꝫ secūdinus suis ꝓprijs ver-
bis vincitur ab augustino: Ca.iii.

Ec alia documenta tibi proferam/ A
n quib⁹ manichei error apparet/ꝙ ex
epistola tua: Scribis eñ habere
te ꝛ agere grās ieffabili ac sacratissime ma
iestati/ eiusqꝫ primogenito omniū luminū
regi/iesu christo. Dic mihi quorum luminū
sit rex iesus christus? Eorum ne que fecit:
an eorum que genuit? Nos enim dicimus
deum patrem genuisse filium equalē sibi:
creasse autem p eum/ hoc est condidisse ac
fecisse creaturam inferiorē: que vtiqꝫ nō est
quod est ille qui fecit et per quē fecit. Ita-
qꝫ quoniā per eū fecit secula: recte ab apo-
stolo dictus est/ rex seculoꝝ tanqꝫ superior 1.Timoth.1.d
inferiorū et regendi potens/regens ea que
regimine indigeant. Tu autem cum iesum
christum regem luminū appellas: si genu-
it ea/cur nō sunt equalia generanti? Si au
tem dicis equalia/quomodo rex eorum ē:
cum regem necesse sit regere: nec vllo pa-
cto fieri possit/vt sint ea que reguntur ei a
quo reguntur similia? Qꝫ si nō genuit sed
fecit hec lumina:quero vñ fecerit? Si de se-
ipso propagauit/cur ergo inferiora sūt? Si
autem nō de seipso:dic vnde? An forte nec
fecit nec genuit lumina quib⁹ regnat? Ha- B
bent ergo originem ꝓpriam atqꝫ naturā:
sed ꝑfecto inualidiorē/ vt a potentiore vi-
cino vel patiant' se regi vel cupiunt. Non-
ne cognoscis si ita est/ex pacto/gentē tene- Al. respecto
brarum iam duas esse naturas/ alteram al
terius egere auxilio:sed neutram ex alteri-
us pendere principio. Hanc ꝑfecto opini-
onē tu repudias: quoniā manicheo maxi-

me aduersa est: qui nõ duas naturas/ regẽ luminum et lumina quę reguntur: sed duas naturas regnum luminum et regnum tenebrarum persuadere conatur. Refugies igitur ad id vt genita dicas hęc lumina: vbi cũ quęsiero/ cur infirmiora sint? cõtendere fortasse temptabis ęqualia. Sed cũ retulero: quę causa est vt regãtur? Regabis regi. Hinc respondebo: cur habent regem? Ubi nõ video quid restat ingenuitati tuę nisi vt te pęniteat tale ostiũ posuisse i epistola tua/ ꝓ qᷓ tuipse exire nõ possis. Sed etiam cum te pęnituerit ⁊ dixeris: nõ ideo manicheum victum putari oportere: ꝗ tu aliquid in litteris tuis incautius posuisti: innumerabilibus locis de libris manichei recitabo: Regnũ lucis ab eo vocari/ quod regno tenebrarum naturaliter constituit esse cõtrariũ: nec regnum sed regna: Quãdo quidem in ipsa epistola ruinosi fundamẽti cũ de deo patre loqueretur: Nullo inquit in regnis eius/ aut indigente aut infirmo constituto. Ubi autẽ regna sunt: quis tam cęcus est qui nõ intelligat ęquales reges his quibus regnant omnino esse non posse? C Quid igitur tam vicinũ si velis aduertere/ et tam conueniens honestati pectoris tui/ ꝗ̃ vt te nõ pęniteat illud in epistola posuisse? Est eñ verissime iesus christus rex luminum/ nullo modo sibi ęqualium/ sed subiectorum/ et eorum rector beatorum. Pęniteat autem te potius fuisse manicheum: cuius omes deceptorias machinationes veridica frõs epistolę tuę vno ictu arietante subuerterit. Quia enim christus luminum rex est: nec de seipso genuit inferiora quibus rex esset: nec ea vicina sibi quibus regnaret assumpsit quę nec genuerit ipse nec fecerit: ne sint duo genera boni/ quorum neutrũ sit ex altero: sed ne vnũ indigens altero/ quod a tramite veritatis alienum est: Restat vt ea lumina quibus regnat: quę vtiꝗ bona sunt/ quia inferiora sunt/ non genuerit: quia propria sunt/ nõ vsurpauerit/ sed fecerit et ꝯdiderit de⁹.

Qꝛ deus omnia de nihilo: et nõ aliquo pręiacenti fecerit quod ipse non fecit: Ca. iiii.

B Si volueris quęrere vnde fecerit: ⁊ imaginari cęperis adiutoria materię quam ipse non fecit/ vt ibi nõ videatur omnipotens facere quod vellet/ nisi cum aliqua res quam non fecerat adiuuaret/ rursus inexplicabiles caligines erroris patieris. Sed dicta prophetica sobrio captu intelligentię sublimi atꝗ ineffabili maiestati apertissime adiunguntur: Ipse dixit inquiunt et facta sunt: ipse mãdauit et creata sunt: Ps. 32. Ita videbis quomodo dicatur in catholica fide/ ꝗ deus de nihilo fecerit omnia bona valde. Gen. 1. d. Si enim de aliꝗ fecit/ vtiꝗ aut de seipso aut non de seipso. B Sed si de seipso: nõ ergo fecit/ sed genuit: Cur igitur inferiora genuit? Nam eorum nisi inferiora essent/ rex esse non posset. Si nõ de seipso/ nõ vtiꝗ de aliquo qᷓ ipse non fecit: alioꝗn de alieno fecit: ⁊ erat iam bonum quod ipse non fecerat/ vnde sibi regnum statuerat. Qᷓ si ita est/ incipit non esse bonorum operũ creator: quia erat bonum quod ipse non creauerat. Non eñ de malo alieno lumina quibus regnaret efficeret: Relinquitur itaꝗ/ vt si de re aliqua fecit: de illa fecerit quam ipse iam fecerat.

Quare christus ⁊ ſm quam naturam dicatur vnigenitus: et ſm quam primogenitus: et ꝗ nos ſm adoptionem simus primogeniti. Ca. v.

A Ita fit vt primas origines condendarum rerum de nihilo deũ fecisse fateamur: nisi quia forte ineffabili ac sacratissimę maiestatis primogenitum iesum christum esse dixisti/ nõ ſm susceptionem hominis/ in qua per adoptionem vocatos/ sicut apostolus dicit: Ro. 8. f. et sicut catholica credit fides/ habere dignatus est/ quibus esset primogenit⁹: sed potius ſm ipsã diuinitatis excellentiam vis eum primogenitum intelligi: vt illa lumina in quibus regnat semper eius sint: non facti a patre per ipsum/ sed geniti a patre post ipsum/ vt sint ipsi postgeniti/ ille primogenitus: omnes tamen de propria patris eãdemꝗ substantia. Qꝛ si ita credis/ primum contradicis euangelio/ vbi etiam vnigenitus dictus est: Et vidimus inquit gloriã eius tãꝗ vnigeniti a patre: Joh. 1. b. Quoniã nullo modo verum diceretur/ si sempiterna quoꝗ virtus eius ac diuinitas/ qua consubstantialis est patri/ et est ante omnẽ creaturã:

nisi ex eadem substantia semper habe-
ret. Itaq; cum et vnigenitum et primo-
genitum/ eum diuina testantur eloquia:
Unigenitū/quia sine fratribus: primoge-
nitum/quia cum fratribus: non inuenies
quomodo vtrunq; de illo ſm eandem na-
turam diuinitatis intelligas. Fides vero
B catholica quę inter creatorem creaturam
q; distinguit: nullam patitur in his duo-
bus nominibus intelligendi difficultatē:
vnigenitum eū accipiens ſm id quod scri-
Joh.1.a ptum est: In principio erat verbum: & ver-
bum erat apud deum: et deus erat verbū.
Primogenitum autem vniuersę creatu-
Col.1.c. rę/ ſm id qd apostolus ait: Ut sit ipse pri-
mogenitus in multis fratrib⁹: quos ei pa-
ter ad fraternam societatem: non ęquali-
Ro.8.c. tate substantię/ sed adoptione gratię ge-
nerauit. Lege itaq; scripturas: nusq̄ inue-
nies de christo dictum/ q; adoptionis sit
filius dei: De nobis autē sępissime legi-
Ibi.8. tur: Accepistis spiritum adoptionis filio-
rum adoptionem expectantes redempti-
Gal.4.a onē corporis nostri/ vt adoptionem filiorū
Eph.1.a recipiam⁹: prędestinauit nos in adoptionē
1.Pet.2.b filiorū: Gens sancta/ populus in adoptio-
2.thessal.2.d nem: Uocauit vos per euāgeliū nostrum
in adoptionem glorię domini nostri iesu
C christi: Et si qua talia recordāti vel legen-
ti occurrerint. Aliud est enim p patris ex-
cellentiam esse vnicum filium dei: aliud
per misericordem gratiam accipere pote-
statem filios dei fieri credentes in eum:
Joh.1.a Dedit eis inquit potestatem filios dei fie-
ri. Non ergo erant natura/ cum potestatē
vt fierent acceperunt credendo in ipsum:
Ro.8.f. Cui vnico nō pepercit/ sed pro nobis om-
nibus tradidit eum: vt apud se vnigenitū/
ad nos primogenitum faceret. Ex illo igi-
Joh.1.b. tur q; vnigenitus est: non ex carne/ non ex
sanguine/ non ex voluntate viri/ neq; ex
voluntate carnis/ sed ex deo natus est. Ex
illo autem q; primogenitus in ecclesia fra-
tribus factus est: verbum caro factum est/
& habitauit in nobis. Nos quoq; inquan-
Eph.2.a tum naturaliter filij irę fuimus/ hoc est vin
dictę filij/ vinculo mortalitatis obstricti:
quāuis illo creante atq; instituente/ qui
Sap.11.d proculdubio a summis vsq; ad ima/ om-
nia in mensura et numero et pondere dis-
ponit et format: tamen ex carne et sangui-
ne & ex voluntate carnis nati sumus. In-

quantum autem accępimus potestatem fi
lij dei fieri: nec nos ex carne et sanguine/
aut ex voluntate viri/ aut ex voluntate car
nis/ sed ex deo: non quidem coęquante na
tura/ sed adoptante gratia nascimur.

Querit augustinus/ quid sen-tiat secundinus de primogeni-to: an sit prior duratione: vel ali-quo alio modo: Ca. VI.

Einde si iam concederem non esse A
D vnicum patri iesum christum/ ſm
eiusdem substantię diuinitatem/
sed habere semper post se natos quibus es-
set primogenitus: quomodo rex eorū esse
posset? Queso te/ an auderes dicere eo for-
tiorem natum esse quo priorem? Puderet
certe ita sentire. Non autē ita sentis: quid
igitur sentis? Leni animū tuum/ et placa-
bilem te redde considerandę sine pertina-
cia veritati. Hoc enim etiam abs te requi
ram/ quomodo intelligas primogenitum
iesum christum in illa diuina atq; optima
ęternaq; substantia: vtrum tempore pri-
mus est genitus/ vt posteriores natos in
illo regno intelligamus quibus est primo-
genitus? Neq; possumus dicere quot ho-
ris vel diebus/ mensibus aut annis ma-
ior sit/ qui ortus est prior: sed tamen ali-
quo interuallo atq; spacio temporalit̄ has
generationes discretas esse cogitemus.
An vero non tempore/ sed ipsa excellentia
sublimioris vtiq; maiestatis/ qua etiam
rex esset fratribus luminibus meruit/ pri-
mogenitum accipimus tanq̄ in aliquo ge
nitum principatu. Si responderis eum
tempore fratribus priorem esse atq; ma-
iorem: vt iam ex hoc & regnum insuper de-
latum esse contendas/ quod eos nascendo
pręcesserit: et aliquando ipse fuerit cum
illi nondum essent: quid dicis frater? Ita B
ne pręcipitabis cor tuum in hoc impieta-
tis abruptum/ vt existimes in illam diui-
nam summamq; naturam mutabilitatem
temporis cadere: et credas ibi aliquid exi-
stere/ quod ante non fuerit? An forte opor
tebat inde aduersus tenebrarum gentem C
lumina progredi: progressiones ipsas ge-
nerationes vocas/ quas temporaliter fa-
ctas putas/ vt temporaliter pugnaretur?
Non ergo poterat vnum lumen sufficere/
quod totum illud bellicum negocium di-
uina v̄tute perageret. Aut si multis opus

erat/hoc nūc spiritalius sentiēdū ē/ vt an-
gustum arbitremur aditum fuisse/qua si-
mul exire non possint: vt ex eo ꝙ vnus e
fratribus prior exiret/et primogenitus di-
ci/ et rex fieri ceteris mereretur. Nolo mi-
nutatim singula prosequi: ne ingenio tuo
valenti ex paucis cuncta conspicere/nimis
onerosus sim. Erige igiť aciē mētis/nebu-
las contentionis absterge: Uideo profe-
C cto neq̄ ſm loca neq̄ ſm tempora/ mot⁹/
progressus/exortus/occasus/ illas ve con-
uersiones fieri posse nisi in creatura muta-
bili: quę tamen nisi esset ex artifice et con-
Ro.1.e ditore deo/non dixisset apostolus: Et ser-
uierunt creaturę potius q̄ creatori/ qui est
benedictus in secula.

Q christus dei filius non sit creatura/ sed patri consubstantialis: Ca. VII.

A In hac enī sententia maxime duo
sūt necessaria: quę mecū ītuearis/
peto. Unū/quia si creatura aliena
esset a deo/non eius creator deus ab apo-
stolo diceretur. Alterū/quia si vnius eius-
demq̄ substantię creator et creatura esset/
non reprehenderentur: quia seruierunt cre-
aturę potius q̄ creatori: quoniam cuicun-
q̄ seruissent/ ab eadem natura atq̄ sub-
stantia non recessissent. Quomodo enim
nemo potest seruire filio qui non seruiat ⁊
patri/ quia vtriusq̄ est vna substantia: sic
nemo potest seruire creaturę nisi seruiens
creatori/ si esset vtriusq̄ vna substantia.
Unde si iam discernis et sapis/plurimum
intenderes esse inter creatorem et crea-
turam: atq̄ oportet intelligas prolē cre-
atoris non esse creaturam: nec sibi esse in-
feriorem sed ęqualem/eiusdēq̄ substantię:
Ac per hoc si quis coleret eiq̄ seruiret/ si-
mul etiam creatori eius et patri cultum
seruitutemq̄ prębe
ret. Cum vero repre-
henduntur ab apostolo/et detestabiles ha-
bentur qui coluerunt et seruierunt cre-
aturę potius q̄ creatori: satis ostenditur
illius et huius diuersas esse substantias.
B Sicut enim non potest videri/ hoc est in-
telligi filius/nisi in ipso intelligatur et pa-
Joh.14.b ter: Ipse enim dicit: Qui me videt/ videt
et patrem: sic non potest coli fili⁹/nisi in eo
colať et pater: Et ideo si creatura fili⁹ esset/
nō coleret sine creatore: neq̄ dānareť q̄ cre-
aturā poti⁹ q̄ creatorē coluerūt. Perspicis
itaq̄ iam vt arbitror/ nō tibi cōgruere vt
dicas primogenitum secretissime atq̄ in-
effabilis maiestatis/et omnium luminum
regem iesum christum/nisi manicheus esse
destiteris/ vt creaturam a creatore discer-
nas: vt iesus christus ⁊ vnigenitus sit ſm
id ꝙ verbum dei est/deus apud deum pa- Joh.1.a.
riter incōmutabilis et pariter ęternus: nō
rapinam arbitrans esse ęqualis deo/⁊ pri- Phil.2.a
mogenitus omnis creaturę/ſm id ꝙ in ip- Col.1.b
so condita sunt omnia/in cęlis et in terra:
visibilia et inuisibilia. Agnoscis enim vt
opinor/ verba apostoli ad colossenses.

Ostendit secundinum scđm dicta sua sentire/vel deum mutabilem/vel creaturam immutabilem: quorum vtrunq̄ est impium: Ca. VIII.

Quapropter cū abs te quęro/vnde A
sit facta vniuersa creatura/ q̄ nisi
in suo genere bono/ creatore tamē
inferior/atq̄ illo incōmutabili permanen-
te/ ipsa mutabilis: non inuenies quid re-
spondeas/ nisi de nihilo factum esse fate-
aris: Et ideo potest vergere ad nihilum/
quando peccat illa creatura: ⁊ portio quę
potest peccare/ non vt nihil sit/ sed vt mi-
nus vigeat/ minusq̄ firma sit. Nam min⁹
vigere et minus valere/ si omnino perdu-
cas ad vltimum/remanet nihil. Diligit er-
go sponte vanitatem/ cum deserta solidi-
tate veritatis opinabilia sequitur/id ē mu
tabilia. Cū autem inde meritas pęnas lu-
it/subijcitur nō sponte vanitati/sicut subie
cta est in homine peccante. Hinc enim ait
apostolus: Omnis creatura vanitati sub- Ro.8.f.
iecta est/non sponte: quia ⁊ in homine om
nis est: Inest quippe homini ⁊ inuisibile q̄d
ſm animam/ et visibile ſm corpus. Om-
nis autem creatura partim ē visibilis/par-
tim inuisibilis: nec tamen omnis in pecto-
re cui mens sit intellectualis nō ē/ in spem
sane subiectam esse dicit ꝓpter misericor-
diam liberantis per remissionem peccato-
rum et adoptionē gratię. Tu vero si fateri
nolueris a patre ꝑ filium in bonitate spiri-
tussancti/ quę trinitas consubstantialis/et
ęterna/et incōmutabilis semper manet: de
nihilo factam esse creaturam: bonā quidē/
sed tamen imparem creatori atq̄ mutabi-

lem: cogeris vtiq sacrilegia dicere / vt ali-
quid deus de seipso genuerit quod non sit
equale gignenti / et possit subiici vanitati:
aut si equale dixeris / erit vtrumq mutabile.
Que maior impietas quam ista credere ac di-
cere: et malle peruersa opinione deum in de-
terius / quam correcta ratione seipsum in me-
B lius commutare. Si autem timueris dice-
re mutabilem deum: quia reuera magna est et
apertissima impietas: dixeris etiam creatu-
ram esse incommutabilem / vt eam parem facias
creatori / et vnius eiusdemq substantie: rur-
sus tibi tua epistola respondebit. Unde enim (F. in epla se- cundini. b.)
est anima illa / quam ponis in medio spiri-
tuum: cui a principio dicis naturam suam
dedisse victoriam: eiq legem conditionem
que proponis: quia si vna cum spiritu virtutem
fecerit / habebit cum eo vitam perpetuam: il-
ludq possidebit regnum ad quod dominus
noster inuitat: Si vero ab spiritu vitiorum in-
cipiat trahi: ac post consensum penitudi-
nem gerat / habebit harum sordium indul-
gentie fontem. His certe verbis ex episto-
la tua recognitis / simul etiam recognoscis mu-
tabilem te anime constituisse naturam. Aliquando
enim consentire spiritui vitiorum / ac rursus
penitudinem gerere: quid est aliud quam nunc
in melius / nunc in deterius commutari? Et hoc
te manifestissima veritas compulit dicere.
Ipsa enim anima tua / nisi dissimulare velles:
vrgeret te attendere mutabilitatem suam:
et totiens ex quo natus es / per varias vo-
luntates / doctrinas / obliuiones / consensio-
nesq mutata / testis sibi fieret / ac nulla ex-
trinsecus documenta queritaret.

Ostendit augustinus dei filium propter assumptam carnem non esse mutabilem: Ca. IX.

A Nisi forte hoc te adiuuari putas / vt
dicas incommutabilem esse animam:
quia subiunxisti dicens: Non enim
propria voluntate peccauit / sed alterius du-
ctu: carnis enim commixtione ducitur / non pro-
pria voluntate. In qua sententia forte hoc
vis intelligi / vt scilicet anima in natura pro-
pria sit incommutabilis: in alterius vero na-
ture commixtione mutabilis: quasi vero que-
ratur / cur ita sit: et non quia ita est: Iam hoc (Al. tunc)
modo etiam hectoris et aiacis / immo veri-
us cunctorum hominum atq animantium corpora
inuulnerabilia dicerentur / si abesset ictus et
casus / quibus eis vulnus possit infligi. Sed
nimirum propterea solius achillis corpus / siue
poetico figmento / siue aliqua occultiore vi
in rerum natura inuulnerabile dictum est:
quod etiam tela cum ingruerint non penetra-
bant: et ex qua parte penetrari potuit / ex
hac vtiq inuulnerabilis non fuit: Sic ani-
ma si esset inuulnerabilis / ita nullius rei per-
mixtione commutaretur / sicut corpus quod est
inuulnerabile si nullius rei contactu aut impe-
tu vulneretur. Itaq nos quia dei verbum in- B
contaminabile dicimus / etiam carne mortali
et vulnerabili assumpta: vt nos et mortem et
quelibet incommoda corporis contemnere
doceret / natum de virgine credere non time-
mus: Uos autem quia impia peruersitate con-
taminabilem filium dei creditis / carni eum per-
mittere formidatis: cuius tamen substantia in
anime naturam esse perhibentes / ita commixtam
carni asseueratis / vt etiam in deterius commu-
tatum non dubitetis opinari. Elige igitur quid
velis / vtrum deum commutabilem dicere vel cre-
dere / vt de commutabili patris substantia com-
mutabilem prolem genitam esse pariter credas:
que quanta sit impietas / profecto sentis. An
incommutabilem deum dices: sed tamen de sub-
stantia sua prolem genuisse mutabilem: quod
nihilominus vides quam impie absurdeq di-
catur. An vero ita deum incommutabilem confiteris /
vt etiam quod de substantia sua genuit equaliter
non mutetur: pariterq sit summum ac prestantis-
simum bonum: ipsumq summe esse ad eundem
modum permansione inuiolabili obtineat: ce-
tera vero inferiora bona que creaturam voca-
mus / non de ipso: nam essent equalia: sed tamen que
bona / ipse que non equalia / de nihilo fecerit:
quod si credis impius non eris: et obliuisceris
persas / et noster eris.

Exponit quid sit luctari aduersus carnem et sanguinem: Ca. X.

A Enim ait apostolus: Non est no- (Eph. 6. b.)
a bis colluctatio aduersus carnem
et sanguinem: sed aduersus prin-
cipatus et potestates: que ad morem pro-
prii fastus et honoris / voluntate impia de-
clinando animis piis reditum inuideant.
Sed hoc interest inter vestram opinionem
et nostram fidem: quia vos eosdem prin-
cipes ex sua propria quadam natura ex-
ortos: quam deus nec genuerit nec fe-
cerit: sed habuerit eterna in ciuitate con-
tigua: aduersus deum belligerasse arbi-
tramini: eiq intulisse arte commixtionem

boni ⁊ mali: Magnum primo necessitate malum/ q̄ illis substantiam suam affligendam perturbandamq̃ in errore cōmutandam atq̃ obliuionem sui penitus demergendā cōmiscere cogeret/ vt liberatore/ correctore/ emēdatore/ pręceptore indigeret. Quod cernis q̄ stulte fabuloseq̃ dicatur: quanto scelere impietatis substringat. Nobis autem per christianam fidem persuasum est/ non esse contrarium deo qui summe est/ nisi quod omnino nō est.
B Quicquid autem aliquo modo est/ ab illo qui summe est habet: vt quomodo sit/ atq̃ in suo genere bonum esse: sed alia maius esse/ alia minus: atq̃ ista omnia bona quę a conditore deo facta sūt/ certis ac distributis gradibus ordinata: partim locoꝝ interuallis ac sedib⁹/ sicut oīa corporalia: partim meritis naturalibus/ sicut anima pręponit̃ corpori: partim meritis pręmiorū atq̃ pc̃ī̃rum/ sicut anima vel attollitur ad quietē/
Eph.6.b vel doloribus subdit̃: Ac ꝑ hoc illi principes contra quos habere nos colluctationē dicit apl's/ pęnam peccatorū suoꝝ priores patiunt̃ q̄ noceant.
Al.tvt Nullus enī inuid⁹ vt alterum lędat/ nō sibi prior tormēto est. Nocent aūt infirmioribus fortiores: nam nullus alterum superat/ nisi quo est potentior: sed tñ ipsi infirmiores sunt principes iniqui in p̄senti/ q̄ si in statu pristino atq̃ iusticia ꝑmanerent. Interest autē vnde sit quisq̃ alio fortior: vtrum corpore/ vt equi hoīb⁹: an alę natura/ vt rationale irrationali: an effectione animi/ vt v̄tuosus iniusto: an ordine potestatis/ vt impator milite aut ꝓuinciali:
C Potestas aūt a summa dei potestate omino dari credatur. Sępe etiā deterioribus in meliores: id est iniquis in eos qui vel iam tenēt iusticiam/ vel ad eā tenendā peruenire nitunt̃: ad hoc enī da-
1.Cor.11.d. tur/ vt probati per patientiam manifesti fiant: vel sibi ad spem/ vel alijs ad imitatio-
Ro.5.a. nem: Scientes inquit apl's: quoniā tribulatio patientiā operat̃/ patiētia probationē/ ꝓbatio spem. Ex quo genere certami-
Eph.6.b nis est/ cū homo fidelis aduersus p̄ncipes et potestates ꝓuaricatoꝝ angelorū/ et aduersus spiritalia neq̄tię colluctat̃: cū illi accipiunt temptādi potestatē/ ille ꝑcepta tolerādi: de quo fit vt in re inferiori superēt/ in potiore superent̃: superat̃ plerūq̃ corpus infirmius/ et tenente firmiore superātur. Contra vim quippe coꝝ/ patientia pugnatur: contra insidias/ prudētia: vt ad ꝑniciosam consensionem/ nec cogendo nos flectant/ nec fallendo decipiāt: quoniā inre virtus et sapientia dei est/ ꝑ quam facta Ps.103.
sunt omnia. Propterea nihil fiunt quę facta sunt/ cum superiora ad inferiora declināt: vbi est omne peccatū/ ⁊ oīe quod dicit̃ malū: vis imitat̃ virtutē/ ⁊ fallacia sapientiā. Cū vero ea quę declinauerāt recur- D
runt ⁊ redeūt: magnanimitas virtutē/ doctrina sapientiā imitat̃. Ipsum etiā diu patrē peccantes imitant̃ impia sup̄bia: iusti pia liberalitate spiritū deniq̃ sanctuꝫ iniquoꝝ cupiditas rectoꝝ charitas imitatur: vtriq̃ tamē ab imitatione dei: a quo ⁊ per quē ⁊ in quo naturę ipsę factę sunt/ recedere: sed illi vitiosa/ illi laudabili. Nec mirum si quādo ꝓficientes quę confligunt/ imitatio deficientiū a proficiētiū imitatione superat̃: Illi enī elatiōe ꝑcipitant̃/ isti humilitate consurgūt. Si autē mouet/ cur mente fortiores infirmiores sint corpe: Nō est mirū vt peccatoꝝ remissione liberati: mortalitate corporis exerceantur/ cui⁹ immortalitate coronabunt̃. Non enī facile supplicium desudatur/ nisi ille qui eos soluit meritis vicerit. Unde apostolus: Si aūt chri Ro.8.b
stus in vobis ē: corp⁹ quidē mortuū ē propter peccatū: spiritus autem vita est ꝓpter iusticiā. Si autē spiritus eius qui suscitauit iesum christū ex mortuis habitat in vobis/ qui suscitauit iesum christū ex mortuis/ viuificabit et mortalia corpa vestra per inhabitantē spiritū eius in vobis. Anim⁹ E
igitur mortalē ꝓpter suppliciū peccati carnem gerēs: si cōmutatus in melius/ nō ſm mortalē carnem vixerit: ⁊ ipsam in melius cōmutat: et immortale corpus habere merebit̃: sꝫ hoc in fine quo nouissima inimica 1.Cor.15.g
destruet̃ mors: cū corruptibile hoc induerit incorruptionē: non fabuloso illo globo vestro/ sed ea mutatione de qua dicit: Omnes resurgem⁹/ sed nō oēs immutabimur. Cū enī exp̄ssisset dicens: Et mortui resurgēt incorrupti/ et nos immutabimur: tunc cōtexendo subiunxit/ ostendēs qualē diceret imutationē/ ait: Oportet enī corruptibile hoc induere incorruptionē: et mortale hoc induere immortalitatē. Questionem F
quippe tractabat de corpore resurgentiū: quā sic posuerat. Sed dicet aliquis: Quo-

modo resurgent mortui: quo autē corpore
veniēt? Lege itaq̧ totū ipsum locū pia cu/
ra intētus: nō ptinaci cōtentione turbat⁹:
ꝛ ingeniū tuum deo adiuuāte/ nullo expla
natore desiderato/ nihil aliud q̄ȝ id qđ di/
co reperies: et tunc ad id quod tractare in/
stitueramus animū reuoca: ꝛ vide iā si po/
tes/ non hoc me dicere ꝙ iusti contra nihil
pugnāt/ sed contra eas substātias que de/
fecerunt non stando in veritate.

Qualiter anima p peccatum ad nihilum tendat: Ca. xi.

A Eficere aūt nō iam nihil est/ sed ad
o nihilum tendere. Cum eñ ea que
magis sūt/ declināt ad ea que mi/
nus sunt: nō illa in que declināt/ sed illa q̄
declināt deficiunt/ ꝛ minus esse incipiūt q̄ȝ
erat: nō quidē vt ea sūt que declinauerūt:
sed p suo genere minus. Non enim cū ani/
mus ad corpus declinat/ corpus efficitur:
sed tamen defectiuo appetitu quodammo
do corporascit: Ita et angelica quedā sub/
limitas/ cū magis delectata est suo domi/
natu in seipsa/ ad id quod minus est incli/
nauit affectū: ꝛ minus esse cepit q̄ȝ erat: et
B p suo gradu tetendit ad nihilum. Quāto
eñ queq̧ res minus est: tanto vicinior ni/
hilo est. Cū autem isti defectus voluntarie
fiunt: recte rephenduntᷣ/ ꝛ peccata nominā
tur. Cū aūt sequuntᷣ istas voluntarias de/
fectiones/ incōmoda/ molestias/ dolores/
aduersitates: que oīa ꝯtra voluntatē pa
timur: recte itaq̧ pctā vel supplicijs puni/
untᷣ/ vel exercitatiōib⁹ diluuntᷣ. Que si ani/
mo sereno intueri velis/ pfecto desines ac/
cusare naturas: atq̧ ipsas in crimē vocare
substātias. Si quid autē de hac re copiosi⁹
explicatiusq̧ desideras: lege tres libros no
stros qui inscribūtᷣ de libero arbitrio: quos
in campania nole poteris inuenire apud
paulinū nobilē dei famulū.

In quo differāt manichei ꝛ catholice fidei assertores: Ca. xii.

A Unc vero meminisse debeo epistole
n mee: tue q̄ȝuis multo lōgiore/ tamē
eple rñdere. Ideo q̄ppe in alijs nō
tacui/ ne vbiq̧ cogar eadē dicere. Sȝ pmise
rā ex lris tuis tibi psuadere/ q̄ȝ falsa credide
ris: ꝛ q̄ȝ vera sit fidei catholice assertio. Cer
te eñ oīs inter nos discretio ē/ ꝙ vos sub
stantiā quandā malū esse dicitis: nos vero
nō substantiā/ sed inclinationē ab eo quod
magis ē/ ad id quod minus ē/ malū esse di/
cimus. Audi igitᷣ idipsū. Ponis eñ in epi/ B
stola ꝛ dicis de aīa/ ꝙ carnis pmixtione du
catᷣ ad pctm̄ nō ppria volūtate: atq̧ ibi sta
tim credo cū videres si ita ē/ subueniendū
esse ab oīpotēte deo prius oī aīe/ nullā
q̧ oīno debere damnari: qm̄ nō volūta/
te peccaret. Quo cōstituto euerteretᷣ sentē
tia quā maniche⁹ de supplicijs animaꝝ eti/
am de lucis parte venientiū terribiliᷣ pso/
nat: vigilātissime subiecisti dicēs: At si cū
seipsā cognouerit/ ꝯsentiat malo: ꝛ nō se ar
met cōtra inimicū/ volūtate sua peccauit.
Ubi q̄dē ꝙ aliqñ cōfiteris fieri posse vt sua
voluntate aīa peccet. Sed cui tandē malo
si consentiat volūtate sua peccat? Ei certe
quod substantiā dicis esse.

Tria inesse anime peccāti ostēdit: ꝛ que sint ꝛ qualia: Ca. xiii.

Et ego iam tria quedam video: tu A
a quoq̧ vt opinor mecū vides. Aīa
eñ consentiens malo: ꝛ ipsū malū
cui cōsentitur duo sunt: tertia est autem
ipsa consensio. Non eñ ꝛ hanc esse animā
dicis/ sȝ anime. Horū igitur triū: ecce ani/
ma substantia ē: malū etiam illud cui ani/
ma consentiendo voluntarie peccat/ ex ve/
stra opinatione substātia ē. Quero igitᷣ q̄d
sit ipsa cōsensio? Utrū ipsā substātiā/ an in
substātia esse dicatᷣ? Si eñ substantiā esse
dixeris: nō iam duas substantias/ sed tres
opinaberis: An pptcrea ꝙ anime ꝯsensio:
quia cōsentit malo eiusdem substantie est
cuius ipsa anima? Iam ergo quero: mala
ne an bona sit ista consensio? Si bona est:
non vtiq̧ peccat anima/ cum consentiat
malo. Non solum autem veritas clamat:
sed tu quoq̧ scribis tunc eam voluntate
peccare. Mala est igitur ista consensio: ac
per hoc etiā anime substantia si ꝛ aīe sub/
stantia est: ꝛ vtrūq̧ vna substātia. Uidēs
ne quo actus es animam: et illud malum B
non iam vnam substantiam bonam/ al/
teram malam: sed duas malas esse perhi/
beas. Hic fortasse conaberis cōsensionem
culpabilem non anime tribuere que con/
sentit malo: sed ipsi malo cui consentit: vt
hoc modo possint esse due substantie: vna
bona/ altera mala: cum anima de parte bo
ni esse dicitur: consensio vero eius qua cō/
sentit malo: et malū ipsum cui cōsentit/ si/
mul ex alia parte cōstituitᷣ: et anima male

substantie vtrūq; deputatur. Quis absur dius delyrauerit? Nō enī anima consentit/ si nō est eius consensio: ipsa autē cōsentit: eius est igitur. Porro si eius est cōsensio: et mala est ista consensio: eius est hoc malum: Nam si et hoc malū illius mali est cui anima consentit: non habebat necesse hoc malū priusq̃ ei consentiret anima. Quale igiẜ bonum est anima/ cuius aduentu vel duplicatur illud malū/ vel vt mitius dicamus/ augetur?

Q ex bono et malo principiis tertiū pduci non possit/ qd alterū eoꝝ sit: ōndit exemplo: Ca. XIIII.

A Deinde si substantia est ista consensio/ quā malā esse constat: inuenimus esse in anime potestate vt aliqua substantia mala vel sit vel nō sit: quādoquidē ista consensio in anime potestate est: Nam si nō est: nō ergo sua volūtate cōsentit. Tu autem ꝓ hac consensione voluntate sua peccare dixisti. Habet ergo anima vt dixi/ in potestate vt quedam mala substantia vel sit vel nō sit. Quid est autē aliud substantia q̃ natura? Erit ergo aliqua natura que nec anime naturalis sit: quoniam si nolit/ nō erit: nec illi malo cui anima voluntate consentit. Nō enī potestis dicere naturale malū esse gentis tenebraꝝ: qd ibi aliena voluntate instituiẜ: hoc est anime voluntate: Cui ergo nature deputabitur ista natura. i. ista consensio/ si natura ē que neq; anime neq; tenebrarū gēti naturalis est: nisi vt contra manicheum dispu-

B tes/ nō duas sed tres esse naturas. Que et si aliquādo nō fuerunt: nūc tamē iā postea q̃ exorta est ista consensio/ tres vtiq; facte sunt: quā sane tertiā que nata est ex anima consentiente/ ꝛ ex malo cui consentit/ quasi vtriusq; filiam cogeris dicere. Sed cum ex duabus naturis nata sit/ quarum altera bona est/ altera mala: quero cur non aliquod neutrū natum sit? Sicut enī ex equo et asino quod nascitur/ nec equus nec asinus est: ita qd de bona natura et mala natum est: si et ipsa natura est/ nec bona nec mala esse debebat. Tu autem consensionē malā esse confiteris: Dicis enī tunc animā voluntate sua peccare/ dum consentit malo: An forte naturā bonā ꝛ naturā malā quasi duos sexus/ masculinū et femininū esse arbitraris? Ut quemadmodū ex masculo et femina non aliquid neutrū/ sed aut masculus aut femina gignitur: sic ex bono et malo nō aliquod tertium/ quod nec bonū esse nec malum: sed alterum malū esse cōtendas natum? Quod si ita est/ vbi est illa victrix anime natura? Ita ne separata est vt

C nō alterum bonum potius nasceretur? Deinde nō vides sexus diuersos iam dicere nō naturas? Nā si iter bonū ꝛ malū naturaꝝ esset diuersitas/ nō oriret ex vtroq; nisi aliquod tertium qd nec bonū posset esse nec malum. Aut certe sterilis esset ipsa cōmixtio/ nec inde tertia substantia pareret. Si enī ex illis animalibus que supra cōmemoraui: cum sibi miscerētur/ nihil aliud q̃ mulus vel mula gignitur: quod neq; hoc neq; illud sit: quāto magis ita fieri oportuit in tam magna et summa diuersitate boni et mali: aut si nulla ex eorū cōmixtione noua natura existeret: mala non esset/ etiā si bona esse nō posset: Restat igitur vt tā incredibilia delyramenta vitare nequeamus/ nisi illam consensionem quam constat malam esse atq; culpabilem/ fateamur nō esse substantiam/ sed in aliqua substantia esse dicamus.

Q aia peccādo deficit/ ꝛ qualiter: et q̄s defectus sit culpabilis et quis non/ pulchro ostendit exemplo: Ca. XV.

A Deinde in qua substātia sit/ diligētissime requiramus: q̃q; cui non manifestū sit: vt sicut suasio nō sit nisi in suadente: ita consensionē nō esse nisi in cōsentiēte natura. Aia ergo cū ꝯsentit mala ipsa substantia est: ꝯsensio vero eius non est substātia. Jam cernis vt arbitror in qua substātia sit: id est in aia esse istam ꝯsensionē/ ꝑfecto vides/ quā ꝯsensionem ꝑ peccatū esse/ ac ꝑ hoc malum esse nō dubitas. Ex quo iam intelligis fieri posse/ vt in bona substantia/ sicuti est anima sit aliquod malum quod nō est substantia: sicuti est cōsensio/ ex quo malo appelletur etiā anima mala: Peccatrix enī vtiq; mala est. Peccat autem cum consentit malo. Una igiẜ eadēq; res: id est anima: inquātū substa est/ bona est: inquantū autē habet aliquid mali quod non est substātia: id est cōsensionem istam/ intantum mala est: Non enī

ex profectu sed ex defectu habet hanc con-
B sensionem. Deficit quippe cum consentit
malo: minusqꝫ iam esse ac ꝓpterea minus
valere incipit ꝙ valebat/ dum nulli cõsen-
tiens in virtute consisteret. Tanto vtiqꝫ
deterior: quãto ab eo quod summe est ad
id quod minus est vergit/ vt etiam ipsa mi-
nus sit. Quanto autem minus est: tanto
vtiqꝫ fit propinquior nihilo. Quod enim
minus quoqꝫ fit/ eo tendit vt non sit om-
nino: quo quãuis non perueniat vt peni-
tus pereundo nihil sit: manifestum est ta-
men quemlibet defectum exordiũ esse pe-
reundi. Aperi ergo iam cordis oculos/ ⁊ in-
tuere si potes/ bonum aliquod esse quam-
libet substantiam: ⁊ ideo malum esse defe-
ctum substantię: quia bonum est esse sub-
stantiam. Nec tamen omnẽ defectum esse
culpabilem/ sed solum voluntarium: quo
anima rationalis ad ea quę infra illã sunt
condita/ conditore suo deserto declinat af-
fectum: Hoc est enim quod peccatum vo-
catur. Ceteri autem defectus qui nõ sunt
volũtarij: vel pęnales sunt/ vt peccata pu-
niant̃ moderatrice sũma atqꝫ ordinatrice
iusticia: vel mẽsuris rerũ infimaꝝ interue-
niunt/ vt pręcedentia succedentibus cedãt
addita/ om̃is temporalis pulchritudo vi-
C cibus suis atqꝫ suo genere peragatur. Si-
cut em̃ sermo peragitur/ quasi moriẽtibus
atqꝫ oriẽtibus syllabis/ quę per morarum
certa interualla tenduntur: et spacijs suis
impletis ordinata consequentium succes-
sione decedunt/ donec ad finem suum tota
perducatur oratio: nec in ipsis decurrenti-
bus sonis/ sed in loquentis moderatione
positum est/ quantum producatur/ corripi-
aturve syllaba: vel qua specie litteraꝝ sin-
gulę suorum locorũ momenta custodiant:
cum ars ipsa quę sermonē facit/ nec sonis
perstrepat/ nec peruoluatur varietureqꝫ tẽ-
poribus: sic ortu et occasu/ decessu atqꝫ suc-
cessu rerum temporalium/ certis ac defini-
tis tractatibus/ donec recurrat ad terminũ
pręstitutũ/ tẽporalis pulchritudo contexit̃.
Quę nõ ideo mala est: qꝛ in spiritalibꝰ cre-
aturis possumus intelligere mirariqꝫ meli-
ora: sed habet ꝓprium in suo genere. decꝰꝫ
atqꝫ insinuat bene viuentibus summã dei
sapientiam in alto secretam/ supra omnes
temporum metas/ fabricatricem ac mode-
ratricem suam.

Quod amor deo debitus non debeat impendi creaturę/ demonstrat exemplo: Ca. XVI.

A Sed nunc attende illud quod dice-
bas malum/ cui anima consenti-
endo voluntarie peccat: vtrum sub-
stantia sit aliqua: an vero nec ibi possis ac-
cusare substãtiã. Quęro em̃ aliquem: quid
alliciat animę cõsensionẽ: an irruat illa cas-
satim/ et propterea consentire dicat̃: quia
eius aliqua delectatione mouetur ad fru-
endum. Quod si ita est: nõ est consequẽs
vt propterea malum dicatur: quia non re-
cte diligitur. Si em̃ ostendero amari ali-
quem male/ vbi non amati/ sed amantis
culpa teneatur: profecto fateberis cuiusqꝫ
rei speciem nõ esse cõtinuo vitiosam: quia
vitiose in eam consensio cupientis illabi-
tur. Quod quantum me adiuuet/ post ap-
parebit. Sed vt ostẽdã qđ pollicitus sũ:
quid potius eligam/ cum me rerum copia
circũfluat? Quid inquam potius eligam
ꝙ id quod nos creaturã laudamus cęlestẽ:
vos autem vt portionem ipsius creaturę
adoratis. Quid em̃ inter cuncta visibilia
B isto sole ꝑclarius? At si quisqꝫ eius lucẽ im-
moderatius concupiscat/ infert suis oculis
bella iurgiorũ: Si aliquam potestatẽ na-
ctus qua possit implere quod appetit/ do-
mos eorũ oppositas suis fenestris apertis
intuet̃: quo minus sol penetralia eius cęlo
apertiore ꝓfundat: Nunquid ergo sol ẽ vi-
tium: quia ille lucem istam sic dilexit: vt eã
luci iusticię ꝓponere auderet: et volẽs lu-
minis oculorũ carnalium abundantiã exci-
pere in habitaculũ corporis: ianuam cor-
dis et aciem mentis contra lumen claude-
re ęquitatis? Vides ergo amari posse rem
bonã amore non bono. Quapropter cum
tu malũ dicas cui consentiẽdo anima pec-
cat: ego bonã dico in genere suo: sꝫ tale bo-
nũ cui animã quę ẽ melior cõsentire nõ de-
ceat. Cũ em̃ sit ipsa corpore supior: deniqꝫ
habeat se superiorẽ: ꝙuis in ordine suo na-
tura corpis bona sit: peccat tamẽ anima: ⁊
peccando fit mala/ si consensionẽ dilectio-
nis quam supiori deo debet/ inferiori cor-
pori adiungat.

Duo modi sũt ꝑ quos homies ad peccatũ inducunt̃: Ca. XVII.

A Quid si dicis/ nō eā vocare te cōsen-
sionem culpabilem / cum res illa
diligitur / quę non agit vt sibi con-
sentiatur: sed tunc consentire animam/ cū
illum cui consentit aliquid suadet aut ali-
quid cogit: et propterea malum esse/ quia
vt aliquid mali cōmittatur/ suadet aut vr-
get: Secunda quęstio est: et ordine suo iā
iamq; etiam ipsa tractāda. Sed memine-
rimus hoc primū peccati: de quo satis vt
arbitror disputatum est: claruitq; fieri pos-
se/ vt res aliqua in suo genere bona/ ma-
le diligatur: et dilectione culpata/ ipsa nō
reprehendatur: Quid enim si tali dilecti-
one peccatrix anima atq; vitiosa idē pec-
catum alteri persuadeat? Nōne et illa quę
persuadenti consentit: tali vitio deprauā-
ta/ quali vitio deprauata illa quam sequi-
B tur? Primum ergo peccatum est: quāuis
bonam creaturam creatori in dilectione
pręponere: secundum aūt alterum quoq;
vt id sciant vel suadendo vel cogendo tem
ptare. Nemo enim ad prauitatē vult ali-
um perducere/ qui non prior ipse depra-
uatus est. Voluntate autem peccant/ qui
alios ad peccatum perducere cupiunt/ vel
stulta beniuolentia/ vel maliciosa inuiden-
tia. Quis em̄ filios suos nisi peruerse amā
do monet/ vt nullum lucrum turpe existi-
ment: sed vndecunq; acquirant amplam
pecuniam: vtiq; non odit eos: et tamen
perniciose persuadet? Talium quippe di-
lectione iam ipse corruptus est: cū aurū et
argentum malum nō sit: quemadmodum
et ille sol de quo superius ęgimus: sed ta-
men rei bonę dilector inordinatus in cul-
pa sit. Inuidētia vero cum aliū vult quis-
q; peccare: honorem diligit immoderata
superbia: et in eo cupit excellere/ quē qui-
dem videt amplius et verius deferri vir-
tutibus: ne in eo superetur/ cupit aliquos
ad iniquitatis voraginem ex ęquitatis ar-
ce deponi. Hoc modo diabolus suadere aut
C cogere ad peccata conatur. Sed nūqd ipe
honor in culpa ē: quia cum diabolus per-
uerse atq; impie diligendo impius factus
est? Aut ipsa eiusdē diaboli angelica sub-
stantia quam deus creauit/ ideo mala est:
quia substantia est? Sed cū eius deserens
dilectionem/ et ad suam nimis conuersus/
eidem esse cupit ęqualis/ superbię tumo-
re deiectus est. Non ergo inquantum sub-
stantia est/ sed quoniā substantia facta est
inq̄tū seipsū amplius dilexit q̄ eū a q̄ factus
est/ malus est. Et ideo malus: quia minus est
q̄ esset/ si id quod summe est dilexisset: de-
fectus ergo malus est. Omnis ergo defe-
ctus ab eo quod est tendit vt non sit: sicut
omnis profectus ab eo quod minus est/ tē
dit vt magis sit. Honor quippe summus
qualem pietas religiosorum exhibet/ vti-
q; deo debetur. Qui ergo amat honorem/
deum imitatur. Sed humiles animę in il-
lo se honorari volunt/ superbi pręillo. Ad
deum autem humiles excelsiores fiunt in-
iustis: contra deum vero excelsi humili-
ores fiunt iustis: ea scilicet dispensatione
pręmiorum atq; pęnarum: quia illi deum
amauerunt supra se: illi pro deo amaue-
runt se.

Quid intersit inter consentire et suadere: Ca. XVIII.

A Iam vt arbitror/ facile est tibi in-
telligere ex ipsius verbis epistolę tuę:
quibus dixisti/ animam cum con-
sentit malo/ voluntate peccare: nullū ma-
lum esse naturam malam/ vel dilectionem
naturę malę: Sed cum omnes naturę in
suo genere bonę sunt: malum esse pecca-
tum quod fit voluntate animę/ cum dili-
git pro ipso creatore creaturam: siue suo
nutu/ cum sit mala: siue alterius persuasu
cū cōsentit malo. Et nihilominus sic quo-
q; fit mala consequentibus supplicijs/ vt p
meritis omnia disponantur a creatore sūme
bono in creatura bona: sed nō sūme bona/
quia nō eā genuit de seipso/ sed fecit ex ni-
hilo. Tu aūt cōstituisti duas naturas: qua-
rū vnā vis bonā esse/ alterā malā: vel poti
us vnā boni/ alterā mali: nā mala natura
ex bona etiā peccādo fit. Fateris tū eā na-
turā quā bonā esse dicis/ malo cōsentiēdo
male facere: hoc est volūtate peccare. At ego
ambas bonas esse assero: sz vnā earum male
B facere suadēdo: aliā male facere cōsentien
do. Sicut aūt alterius cōsensio nō ē natu-
ra/ sic nec huius suasio. Et sicut ista si non
consentiat/ bona pmanebit/ integritatem
naturę suę custodiens: sic illa si non sua-
deat/ emendatior erit. Si vero etiam pec-
catū qđ nō suadet/ nec ipsa cōmittat: pa-
riter erunt integrę/ atq; in suo genere lau-
dabiles. Et si enim vis illa peccat/ et cō-
mittit et suadet: illa autem semel si tū-

modo ad male faciendum consentiat: tantum peccatis fiunt male/ non natura sunt male: Aut si propter suasionem natura ista mala est: sic et illa propter consensionem. Sed si peius tibi videtur esse suadere quam consentire: fit ista mala/ ista peior: non tamen tanta sit acceptio personarum/ et tam iniqua in iudicando gratificatio/ ut cum ambe peccent: quamuis una grauius/ altera leuius: una dicatur natura mali/ altera boni: ac non potius aut ambe bone/ sed illa melior que peccat minus: aut ambe male/ sed illa peior que peccat amplius.

Queritur unde natura bona habeat posse peccare et decipi/ et ad malum flexibilitatem: et respondetur a voluntate: Ca. xix.

A a Et enim unde est malum quod peccatum vocatur/ si nulla est mali natura? Dic mihi unde sit illa consensio mala in ea natura quam bonam esse concedis et predicas? Quicquid enim patitur ut consentiat malo/ non utique pateretur nisi pati posset. Quero ergo unde habeat ipsum pati posse? Melior enim esset si non haberet: Non ergo natura summi boni/ qua posset esse aliquid melius. Deinde si habet in potestate vel consentire vel non consentire: non ergo victa consentit: Quero igitur unde habeat istam consensionem malam/ nulla contraria cogente natura? Si autem cogitur consentire/ ita ut non sit in eius potestate aliter facere: non ergo ut dicebas voluntate peccat/ quando non voluntate consentit. Sed ego adhuc quero/ unde in illa sit posse decipi si decipitur? Antequam enim deciperetur/ nisi esset in ea ut hoc pati posset: nunquam utique pateretur: quamquam nullo modo nisi voluntate consentit. Si autem cogitur/ cedere potius quam consentire dicen-
B da est. Sed quolibet nomine istud appelles: quero abs te acuto et sollerti viro/ et a tuo romano ut gloriaris ingenio/ unde habeat ista boni natura pati posse quod patitur/ ut consentiat malo? Sicut enim in ligno antequam frangatur inest fragilitas: que nisi inesset/ frangi omnino non posset: nec ideo non est fragile lignum/ si nullus fractor accedat: Sic quero in ista natura/ unde sit quedam vel fragilitas vel flexibilitas antequam ad malam consensionem vel ui frangatur/ vel suasione flectatur: Aut si mali vicinitate iam fragilitas erat: sicut solent corpora vicine paludis exhalatione corrumpi: iam ergo corruptibilis erat/ si potuit eam vicinitatis illius contagio pestilentiosa corrumpere. Quero igitur unde illa corruptibilitas: queso attende quid loquor et cede perspicue veritati: non enim quero unde corruptio: respondebis enim a corruptore: eundemque corruptorem nescio quem principem gentis tenebrarum esse contendis: ut etiam fabulosis tegminibus inuolutum euoluere/ ac teneri vix possit: Sed quero unde corruptibilitas etiam antequam corruptor accederet: que nisi esset/ aut nullus existeret/ aut nihil noceret cuiuslibet corruptoris accessio. Cum er- C
go tu inueneris unde in bona natura ista corruptibilitas/ antequam natura contraria corrumpatur: aut si non vis eam dicere corrumpi/ unde certe ista mutabilitas/ antequam hostili aduersitate mutaretur? Non enim non mutatur natura in deterius/ que fit ex sapiente stulta: et que obliuiscitur sui. Tu enim ista verba apposuisti/ dicens: Si cum seipsam cognouerit/ consentiat malo: Mutatur ergo in deterius cum obliuiscitur: si ut seipsam rursus commemoratam cognoscat. Nullo autem pacto mutari potuisset/ nisi antequam mutaretur esset mutabilis. Cum ergo tu inueneris unde ista mutabilitas in substantia summi boni/ antequam esset ulla boni et mali facta commixtio: profecto desines a me querere unde sit malum: Quamquam in natura summi boni/ si eam recte cogites: nullam prorsus mutabilitatem temporis inueniri/ nec a seipsa nec alterius cuiuslibet accessu possit. Si tu in ea natura quam manicheus fingit et summe bonam esse arbitraris: vel etiam sibi credentibus persuadet: quere atque responde si potes/ unde ista mutabilitas: que non inuenta sed prodita est/ cum mora accederet. Mutari enim nec ab ho- D
ste posset/ si mutari omnino non posset. Cum autem potuit non fecisse incommutabilem demonstrauit. Hec ergo mutabilitas cum esset in substantia summi boni: hoc est in substantia dei credis: si contentiosus non es: vides quanta insipientia blasphemas. Cum vero de creatura tale aliquid dicitur/

quam deus nec genuit nec ꝓtulit de ſubſtantia ſua/ ſed fecit ex nihilo: nō de ſummo bono agitur: ſed tamen de tali bono/ quod niſi a ſummo qui deus eſt/ non poſſet inſtitui. Deus quippe ſūme bonū atqꝫ incōmutabiliter/ horum omnia nō ſumme nec incōmutabiliter bona/ ſed tamē bona fecit/ ab angelis cęlorum vſqꝫ ad extremas beſtias/ herbaſqꝫ terrarū/ pro ſua cuiuſqꝫ dignitate naturę/ omnia locis congruis ordinata.
E Uerum in his rationalis creatura/ cum creatori/ hoc eſt factori et inſtitutori ſuo deo/ dilectionis obediētia cohęret: naturam ſuam in illius ęternitate/ veritate/ charitate cuſtodit: cum vero eum contumaci inobedientia deſerit/ et per ſuum liberū arbitrium peccatis ſe inuoluit: per illius iuſtum iudiciū/ ſupplicio miſera efficit̄. Et hoc eſt totum malum: partim qđ iniuſte facit: partim quod iuſte patitur. Hoc tu a me non quęras vnde ſit: cum tibi iam ipſe reſponderis/ qui dixiſti: ꝙ cum ſeipſā cognouerit aīa/ ſi malo conſenſerit: voluntate ſua peccat. Ecce vnde eſt malū: a propria ſcꝫ voluntate. Non autem iſta natura ſed culpa eſt/ ac per hoc etiam contraria naturę: cui vtiqꝫ nocet priuando eā bono/ quo beata eſſe poſſet/ ſi peccare noluiſſet. Hanc tu peccati voluntatē moueri nō putas in anima/ niſi ex alio malo quod credis eſſe naturam/ quā non fecerit deus: eāqꝫ aīam naturā dei eē cōtendis: ac ꝑ hoc iſta mali/ neſcio quę natura/ ſi hāc in anima peccati ſuadendo facit/ in peccatū vict⁹ deijcit̄ deus.

Arguit aug⁹ ꝯtra blaſphemias manicheorū: et hortatur vt eas anathematizent: Ca. xx.

A Ecce quanta impietate/ ꝙ̄ nefarijs horrendiſqꝫ blaſphemijs te nō vis exuere/ ponendo in natura quam non fecit deus/ vitam/ ſenſum/ ſermonem/ modū/ ſpeciē/ ordinē: et alia innumerabilia bona: ⁊ ponēdo in ipſa dei natura ante vllam cōmixtionē mali/ ipſam mutabilitatē qua capi poterat/ et cui timere cogebatur: videns magnā labē ac vaſtitatē aduerſus ſua ſancta ipēdere ſecula: niſi aliqđ eximiū ac ꝑclaꝝ ⁊ ꝟtute potens numē opponeret. Et vt quid hoc totū: niſi vt illa dei natura atqꝫ ſubſtantia ſic implicatū teneat hoſtē ſubiectū vt peccans perſerat et ligatum: nec totum euadat purgata iam victum: et vt damnata ſeruet incluſum? O pręclarā vero excluſionē bellicę neceſſitatis in deo veſtro inueniſtis/ cōtra illud qđ vobis ꝓponitur: vt reſpōdeatis quid factura erat in deo gens tenebrarum/ ſi cūm ea pugnare noluiſſet: quaſi dixeritis aliquid fuiſſe nocituram: fatebimini corruptibilem ⁊ violabilem deum. Si autem dixeritis/ ꝙ ei nocere non poſſet: queretur a vobis: Cur ergo pugnauit? Cur ſubſtantiā ſuam corrumpendam atqꝫ violandam/ et ad peccata omnia cogendam hoſtibus tradidit?
B Contra iſtam ergo complexionem nunqꝫ exire potuiſtis. Magnum aliquid vobis et tutum inueniſſe videmini/ vt reſpondeatis/ dicētes: Magna eſt iniqtas appetere aliena/ cui deus iniquitati prębuiſſet aſſenſum/ ſi eam gentē quę hoc auſa fuerat expugnare noluiſſet. Haberet iſta reſponſio qualemcunqꝫ iuſticię colorem/ ſi ſaltem in ipſo bello natura dei veſtri ſe itegrā impollutamqꝫ ſeruaſſet: et permixta hoſtilibus membris/ nihil iniquitatis vel coacta vel ſeducta feciſſet: Cum vero tantis facinoribus et flagitijs eam captiuam conſentire dicatis: Cum deniqꝫ ab illa impietate tam immani/ ꝙ̄ etiā lumini ſancto/ cuius portio eſt/ extitit inimica: nec totam perbibeat/ poſſe purgari: vnde illi merito retribuere creditis horrendi illius globi ęterna ſupplicia: Quāto ſatius erat inimicum hoſtem in ſua iniquitate relinquere inania molientem/ ꝙ̄ tradere partem dei/ cuius vires hauriret: cuius decorem corruptum ſuę iniquitati ſociaret: quis non videat? quis nō tanta obſtinatione cęcetur/ vt nō ſentiat: nō attendat?
C Quāto minore iniquitate gens tenebrarum fruſtra naturam inuadere conaretur alienam: ꝙ̄ deus inuadendam/ et ad iniquitatem cogendam/ et ad pęnam/ ex aliqua etiam parte damnandam traderet ſuam? Hoccine tandem eſt iniquitati conſentire voluiſſe: ⁊ tā ingentē iniqtatē ſine vlla neceſſitate feciſſe. An erat neceſſitas qđ ipſū manicheū dicere nō puduit ⁊ vos pudet? Ille qppe ait/ vidiſſe deū magnā labē ac vaſtitatem aduerſus ſua ſancta ipēdere ſecula: niſi aliqđ eximiū et virtute potēs numē opponeret:

Vos aūt acutius videlicet ratiocinamini:
quasi deū dixeritis ea necessitate pugnas-
se/ne noceret ei gens tenebrarum: violabi
lem et corruptibilē dicentes deū/cui noceri
D aliquid posset si pugnare noluisset. Abigi-
te ergo et expellite a cordibus vestris et a fi-
de vestra/ etiā ipsam pugnā/totāq3 illā fa-
bulam impiaꝝ et immundissimaꝝ blasphe
miaꝝ horrore contextā/ tandē aliquo mo-
do anathematiꝫate atq3 dānate: Nā qua-
le est/ obsecro te/ꝙ vt ante dictū est/viola-
bilē illam naturā et corruptibilem deū di-
cere nō timetis: vt natura dei vestri si for-
titudinē qua nō caperetur nō potuit exer-
cere? Nō potuerit saltē iusticiā captiua ser
uare/ quod daniel potuit/qui leges omes
ausus est irridere eorū/a quibus captiuus
ductus fuerat: iniquitati etiā pietate sua
nullo cōpulsus terrore consensit: nec in cō-
ditione corporalis seruitutis equitatē ac li
bertatem animi patientis et sapiētis ami-
E sit: Natura vero dei captiua ducta est: ini-
qua facta est: nō potest tota purgari/ cogi-
tur in fine damnari. Quod malū sibi futu-
rū si sciebat ex eternitate/illi nulla diuini-
tas de se debebat. Si aūt vel terris vel re-
gionib⁹ sibimet in ciuitate cōtiguis regni
locis et gentis tenebraꝝ/que ab hominib⁹
prudenter intelligētibus ridenda maniche
us narrat/inenarrabilia esse dixisti: et hec a
christo appellari dexterā et sinistram. Noui-
mus sic appellare christū dextrā et sinistrā:
vt nō corporalia loca/ sed beatitudinē mi-
seriamq3 sui cuiusq3 meriti velit intelligi.
Sed carnalis vestra contagio/adeo a locis
corpalibus nō recedit: vt solem istum visi-
bilem ac p hoc corporeū: qui contineri nisi
corporali loco nō potest: et deum et partem
dei esse dicatis. Verū de his vobiscū age-
re stultū est. Quid eñ incorporeum intelli
gere poteritis/qui deum incorruptibilem
nondū creditis?

Exponit̄ scriptura ꝗ manicheo et secūdino videt̄ ludibriosa:

(Ca. XXI.

A Sed velut bonus ami-
cus benigne me obiurgas/ꝙ mani
cheos reliquerim: et me ad iudeoꝝ
libros contulerim. Ipsi sunt qui vestrū er-
rorē fallaciāq3 suffocant. In eis quippe p-
phetat⁹ est christ⁹/qualē dei veritas reddi-
dit: nō qualē manichei vanitas finxit: sed
homo vrbanissimus exagitas antiquā scri
pturā/eo ꝙ scriptū sit in pphetā: Et fac fi- Osee.1.a.
lios de fornicatione: qm̄ fornicabitur terra
a domino: cum audias in euāgelio: Mere Math.21.c
trices et publicani precedēt vos in regnum
celoꝝ. Noui vnde veniat indignatio tua:
Non eñ tibi fornicari displicet in fornica-
tione/sꝫ ꝙ in matrimoniū cōmutata est/et
conuersa ad pudicitiā cōiugalē: vbi deum
sicut creditis vestrū in procreando filios
artioris carnis vinculis colligari: cui puta-
tis parcere meretrices: quia dant operā ne
capiant: vt ab officio pariēdi libere libidi-
ni seruiāt: Femine quippe conceptus apud
vos carcer est/et vinculū dei. Hinc tibi etiā B
illud displicet: Erunt duo in carne vna: cū Gen.2.d
hoc i christo atq3 ecclia sancta magnū my- Eph.5.g
steriū cōmendat apls. Hinc displicet: Cre- Gen.1.d.
scite et multiplicamini/ne dei vestri multi-
plicent̄ ergastula. Me autē fateor in eccle-
sia catholica didicisse: sicut anima/ita et cor
pus: quoꝝ alteꝝ preditū/alterū subditum
est: ita bonū anime ad bona corporis non
esse/nisi a summo bono a quo sunt omnia
bona/ siue magna siue parua/ siue celestia
siue terrestria/ siue spiritalia siue corpora-
lia/siue tēporalia siue sempiterna. Nec ideo
ista reprehendēda/quia illa preferenda.

Vndit ꝗre manichei carnes nō māducēt: et sancti viri et femine cōtinenter viuant: Ca. XXII.

A Illud vero quod inter culpanda A
ponis/Macta et māduca: etiam Act.10.b.
in actibus apostoloꝝ spiritaliter
positum est: verūtamē et corporaliter. Nō
est cibus in vituperatiōe/sed luxus: preci-
pue vobis etiam carnaliter a carnibus ab-
stinere. Nec accepta sententia placere de-
buit vt mactaretis carnes: ac si carceribus
fractis de misera custodia deus vester au-
fugeret: et si que eius ibi reliquie reman-
sissent manducando/eas in officina aqua-
liculi purgaretis. Insultas ꝙ mihi dolu-
erit sterilitas sare. Non plane hoc ego do-
lui: quia et ipsa prophetia fuit: Vestris au
tem sacrilegijs fabulosis congruit / non
sterilitatem sare/ sed fecunditatem dole-
re: quia omnis femine fecūditas dura est
dei calamitas: vnde nō mirum est: quia in
vobis maxime implet̄ quod de talib⁹ pre- B
dictū est/ Prohibentes nuptias. Neq3 eñ 1.timoth.4.a

tam concubitum/ q̄ nuptias detestamini:
quoniam in eis concubitus causa propa/
gandi/ non vitium sed officium est: a quo
immunis est continentia virorum femina/
rumq; sanctarum: Non quia sicut malum
illud deuitauerunt: sed quia melius elege/
runt q̄ patrum τ matrum: quales abraam
et sara extiterūt: ipsum officium coniuga/
le non ex humana societate/ sed ex diuina
dispensatione pensandum est. Nam quia
christum in carne venire oportebat/ ei car/
ni propagande famulatū est cōiugiū sare:
cui virginitas marie prefert.

Positio man⁹ sub femore abrae: arca noe: τ lucta iacob cū angelō: et ꝙ abraā dixit sarā sororē suā: exponit ꝯtra secūdinū: Ca. XXIII.

A Nde et illud quod imperitia lau/
Gen.24.a V dabili deridēdo cōmemorasti: Po
ne manum sub femore meo: abra/
am seruo suo dixit/ postulans iurisiurandi
fidem: Pone inquit manum sub femore
meo: et iura per deum celi. Seruus quidē
ille obediendo iurabat: sed et abraam iu/
bendo ꝓphetabat/ deum scʒ celi in eā car/
nem esse venturū/ que fuisset ex illo femo/
re propagata. Vos hoc aspernamini/ de/
testamini / abominamini casti et mundi
hominis/ qui filio dei quem nullus con/
tactus carnis mutare potuisset: vnum vir/
ginis vterum formidatis: et dei viui natu
ram mutatam atq; pollutam/ omniū femi
narum: nō hominū tm̄/ sed bestiarū quoq;
vteros implicatos: ac per hoc qui vnū pa/
triarche femur horretis: que tandem femo
ra/ nō dico ꝓphetarum/ sed quarūlibet ꝓ
stitutarum inuenitis: vbi nō per deū ve/
strum illic tam turpiter compeditū vitare
debeatis: nisi forte nō quidem caste tāge/
re humani corporis membrū: sed pudet iu
rare per deū tam turpiter vinctū. Tanta il
B lic deformitate captiuo nomine pancarpi/
qui in ludicris muneribus edi solet: pro/
pter omniū que inerant bestias exagitatis
arcam noe/ que per omne genus animali/
um/ futuram ex omnibus gētibus figura/
bat ecclesiam: Vbi te vel nō aduertentem
vel ignorantem gratulor congruum posu/
isse vocabulum: Pancarpos em̄ omnis ē
fructus: qd̄ in ecclesia spiritaliter verū est:
et nō attendis noe cum suis inter illas fe/
ras quo illesus ingressus est: vnde illesus
egressus est: q̄ felicior fuerit deo vestro/ q̄
ferina rabie gētis tenebrarum dilaniatus
τ deuoratus est: Itaq; ille nō pancarpos:
sed planetcompartus factus est/ qui omni Al' tcampar'
sentate decerptus est. Luctam iacob cum C
angelo irrides/ vbi futura cum carne chri/
sti lucta populi israel prophetice figurata
est. Sed quomodolibet intelligas: Quan/
to melius deus vester cum homine lucta/
retur/ q̄ victus atq; captiuus a demonum
gente diriperetur. Falso abraam ꝙ pudi/
citiam cōiugis vendiderit criminaris: vbi
non est mentitus sororem/ sed cautela hu/ 22.q.2.c. queritur
mana tacuit vxorem: deo suo cōmittens
eius pudicitiā conseruandam: nisi non fa/
ceret quod facere posset/ nō in deum fide/
re/ sed deum temptare iudicaretur. Nec ta
men respicis deum vestrum/ qui nō vxorē/
sed membra sua hostibus polluenda/ cor/
rumpenda/ turpanda/ nō vendidit/ sed gra
tis dedit: Ad quam si posset/ certe optare/
tis vitam illibatā/ rediret ab inimicis suis
dei vestri preclara natura/ q̄ illibata viro
reddita est sara.

Mutatio augustini ab errore ad fidem/ ostenditur bona ex dicto secundini: Ca. XXIIII.

L Audas mores et studia quondam A
mea: et queris quis me repēte mu
tauerit. Deinde circumloquendo
cōmemoras antiquum hostem oīm fide/
lium atq; sanctorum: et ipsius domini ie/
su christi/ quē vis vtiq; diabolum intelli/
gi. Quid ego tibi de mea mutatione respō
deam: quam nisi eo mō in melius fieri cre/
derem: nō vtiq; me vestro errore detesta/
to atq; damnato ad catholicam ecclesiam
fidemq; cōferrem. Quod vtrum recte fece/
rim: id est a malo in bonum mutatus sim:
tu mihi ipse soluis questionem in eodem
verbo quod posuisti mutatiōis mee: Ani/
ma enim mea/ si quemadmodum dicitis/
dei natura esset: siue in melius/ sicut confi/
do: siue in deterius/ sicut arguis: mutari
omnino non posset/ nec a seipsa/ nec a cu/
iusq; vel alterius impulsu. Vnde cum er/
rorem istum reliqui/ et elegi eam fidē vbi
dei natura prorsus icōmutabil' pie credit'
vt sapiēter intelligat': non displicet muta/
tio mea/ nisi quibus displicet incōmutabi/

B lis deus. Est autem diabolus sanctorum
aduersarius: non ꝙ aduersus eos ex alte-
rius naturę contrario principio consurgat
inimicus/ sed quia eis inuidet honorem cę-
lestem/ vnde est ipse deiectus. Mutatus
enim ipse/ alios mutare molitur: Nam si-
cut a vobis persicę illius fabulę prolixita-
te describitur: si non mutatus alios mu-
tat/ profecto maior et victor est. Si autem
sicut affirmatis/ sanctę lucis non inimicus
dei est/ sed amicus: et illis melior quos de-
cipit/ qui eos lumini sancto inimicos/ cui ē
ipse amicus effecit. Ideo quippe dicit ma-
nicheus/ ęterno supplicio animas in illo
horribili globo damnandas/ ꝙ errare se a
priore lucida sua natura passę sunt: et ini-
micę luminis tunc extiterunt: cum ipsam
mentē gentis tenebrarum tenendę apud
se lucis amore flagrantē aialium corpora
creare contendat. Ab his ergo vanissimis
sacrilegisqꝫ figmentis te cura vt eripias/
mutādus in melius illi⁹ adiutorio/ qui nec
in melius nec in deterius cōmutat.

Quare in manicheo spem ponere non debeant suę secte homines: Ca. xxv.

A Vasimus inquit: quia spiritalem
c secuti sumus saluatorem: Nam il-
lius tantum erupit audacia/ vt si
noster dominus carnalis foret/ omnis no-
stra fuisset spes amputata. Si hoc ꝓpter-
ea dicis: quia christum carnē habuisse nō
creditis/ in manicheo spem ponere nō de-
betis: quem de masculo et femina procre-
atū/ sicut cęteros homines carnē fuisse cō-
ceditis: Cur ergo in illo tantam spem po-
nitis? Nam in hac ipsa epistola tua/ cum
me terreres/ ipse dixisti: Quis ergo tibi pa-
tron⁹ erit ante iustū tribunal iudicis: cū ⁊
de sermōe ⁊ de ope cęperis te teste ꝯuinci?
Persa quem incusasti nō aderit. Hoc exce-
pto/ quis te flentē consolabit? Quis puni-
B cum saluabit? Consolatorem igitur et sal-
uatorē manicheo excepto nullum esse pos-
se dixisti: Quomodo ergo cū de christi pas-
sionibus ageres/ cuasisse vos dixisti: ꝙ spi-
ritalē secuti estis saluatorem: ne scꝫ eū pos-
set in carne constitutum inimicus occide-
re? Ergo manicheum vestrū si occidit ini-
micus/ in q̄ carnē inuenit/ vt iaꝫ vester esse
saluator posset: ⁊ quomodo dicis/ hoc exce-
pto quis te flentē consolabit? Quis puni-
cum saluabit? Vides quid sit in heresi de 1. timoth. 4. a
doctrinis demoniorum in hypocrisi men-
daciloquorum. Veracem manicheum de
christo vis esse fallaci: vt si christus in ostē-
dēda carne/ morte/ resurrectione: locis de-
niqꝫ vulnerum atqꝫ clauorum: quę dubi- Joh. 20. g.
tantibus discipulis demonstrauit/ totum
fallaciter ac mendaciter gessit: tunc mani-
cheus de christo verum dixerit. Si autem
christus veram carnem/ ⁊ ideo veram mor-
tem/ veram resurrectionē/ veras cicatrices
ostendit: tunc manicheus de christo men-
tit⁹ sit. Ac ꝑ hoc id interest in hac causa in-
ter me atqꝫ te: ꝙ tu elegisti veracem cre-
dere manicheum/ christum credendo falla-
cem: Ego autē manicheū potius/ sicut de C
aliis rebus/ ita de christo/ ꝙꝫ christū de ali-
qua re: quanto magis de illa/ vbi spem cre-
dentium maxime posuit: hoc ē de sua pas-
sione ⁊ resurrectione/ mentitum. Nam qui
dicit/ quādo christus post illam/ quę mors
eius putata est/ apparuit discipulis hesitā-
tibus/ et spiritū se videre putantibus/ quā-
do dixit: Tangite manus meas et pedes/ Luc. 24. f.
et videte: quia spiritus carnē et ossa nō ha-
bet/ sicut me videtis habere: quādo vni eo-
rum minime credenti: Mitte inquit digi- Joh. 20. g.
tos in latus meū/ et noli esse incredul⁹/ sed
fidelis: totum hoc nō veraciter ostēdebat/
sed mendaciter. Qui hoc inquā dicit/ nō ꝑ-
dicator sed accusator ē christi. Sed inquis
christū prędicat manicheus/ eiusqꝫ se dicit
apostolū. Hinc potius detestādus atqꝫ fu-
giendus est: Nā cū hec accusando diceret/
se saltem iactaret amatorem veritatis ar-
guendo alterius falsitatem: Nūc vero ne-
sciens incautusqꝫ se prodit: satisqꝫ demon-
strat diligenter intuētibus quid agat ipse:
quid diligat laudando ac prędicādo men-
tientem. Fuge itaqꝫ amice tantā pestē: ne D
te quod fieri nō potest fallendo velit fide-
lem facere manicheus: qualē vult videri a
christo esse factum illum discipulū cui di-
xit: Mitte digitos in latus meum: et noli
esse incredulus sed fidelis. Sicut enim sa-
pit dulcissima veritas/ quid aliud discipu-
lo christ⁹ dixit: nisi tange quod gesto: tāge
quod gessi: tange verā carnē: tange veroꝝ
vestigia vulnerū: tange vera loca clauorū:
⁊ credēdo noueris/ noli esse incredulus/ sed

fidelis. Sicut autẽ decipit manichei sacri-
lega vanitas: qd aliud dixit discipulo chri-
stus/ nisi tange quod simulo/ tange qḋ fal-
lo: nisi tange falsam carnẽ: tange falsorum
fallacia vulnerũ loca: et noli esse incredulꝰ
meis mẽdacibus mẽbris/ vt credendo fal-
sis possit esse fidelis. Tales fideles habet
1.timoth.4.a manicheus/ omnis doctrinę demoniorum
mendaciloquoꝝ.

Paucitas saluãdoꝝ que sit/ exponit secundino: et ad cõuersionẽ ipsũ hortatᷣ: Ca.XXVI.

A Matth.7.b Uge ista obsecro: nõ decipiat spe-
cies paucitatꝭ: quoniã ipse dñs di-
xit angustã viã esse paucorũ. In-
ter paucos vis esse/ sed pessimos. Nã verũ
est ꝙ pauci sint oĩno innocẽtes: sed ipsis
nocẽtibus pauciores sunt homicidę ꝙ̃ fu-
res: pauciores sunt incestatores ꝙ̃ adulte-
ri. Deniqꝫ etiã ipsę antiquoꝝ vel fabulę vł
historię pauciores habent medeas et phe-
dras/ ꝙ̃ facinorũ aliorũ flagitiorũqꝫ muli-
eres: pauciores oedos et busirides/ ꝙ̃ im-
pietatũ aliarũ et scelerũ viros. Uide ergo
Ar. ꝯ̃mũnim̃ ne forte apud vos† nimius horror impieta-
tis faciat meritũ paucitatis. Talia quippe
ibi leguntᷣ/ dicuntᷣ/ creduntᷣ: vt in illũ erro-
rẽ magis aliquos ꝙ̃ paucos irruere/ vel il-
lic remanere mirandũ sit. Sãctoꝝ aũt pau-
citas: quoꝝ angusta via ẽ: in cõparatiõe po-
nitᷣ multitudinis peccatoꝝ: quę quidẽ pau-
citas in multo maiore numero palearũ la-
Matth.3.c tet: vel ipsa area catholicę ecclesię est nũc
congreganda/ et triturãda: in fine autẽ vẽ-
tilanda atqꝫ purganda: ad quã te oportet
conferas/ si fideliter fidelis esse desideras:
Osee.12.a ne fidendo falsis: sicut scriptũ est: ventos
B pascas: id ẽ immũdis spiritibꝰ esca fias. Si
enĩ paulus aplus: quem cõmemoras/ nõ
sicut sapientẽ veteris testamẽti scripturas
totãqꝫ illã ꝓpheticã dispensationẽ dictoꝝ
atqꝫ factorũ/ sed carnalẽ iudaicę ꝓpaginis
Phil.3. excellentiã/ ꝛ ꝓ synagogis paternę gentis
errãtibus/ et christũ nõ agnoscẽtibus/ zelo
ꝑsequẽdi christianos quo ꝙ̃ laudabili ac-
cendebatᷣ/ et iusticiã quę ex lege ẽ: quia iu-
dęi nõ ibi intellecta dei gratia supbe glori-
antᷣ/ damna et stercora deputauit/ vt chri-
stũ lucrifaceret: quanto magis tu scpturas
illas nefandarũ blasphemiaꝝ plenissimas
vbi natura veritatis/ natura summi boni/
natura dei totiẽs mutabilis/ totiẽs victa/
totiens corrupta/ et ex ꝑte inexplicabiliter
inq̃nata: atqꝫ ab ipsa veritate in fine dam-
nãda describitᷣ: non sicut stercora/ sed sicut
venena debes abijcere: et ad ecclesiam ca-
tholicã fidẽqꝫ: sicut tanto añ ꝓphetata: ita
suo tẽpore reuelata est/ finita cõtentiõe trã-
sire. Quod ideo tibi loquor: quia mẽs tua
nec natura mali est/ quę oĩno nulla est:
nec natura dei: alioquin incõmutabili fru-
stra loquerer: sed quoniã mutata est dese-
rẽdo deũ: ꝛ ipsa mutatio eius malũ ẽ. Mu- C
tetᷣ cõuersa ad incõmutabile bonũ: in ad-
iutorio ipsius incõmutabilis boni: et talis
eiꝰ mutatio erit a malo liberatio. Hanc ad-
monitionẽ si spernis/ duas adhuc credens
esse naturas: vnã mutabilẽ boni/ quę ma-
lo ꝑmixta potuit iniusticię ꝯsentire: Alterã
incõmutabilẽ mali: q̃ nec bono mixta po-
tuit cõsentire iusticię: ꝓximã illã pudendã
fabulam garris: execrabiles turpesqꝫ blas-
phemias in fornicatione prurientiũ auriũ
seminantẽ: vt sis in eoꝝ grege/ de quibꝰ ꝓ-
dictũ est: quod erit tẽpus/ qñ sanã doctri- 2.timoth.4.a
nã nõ sustinebũt/ sed ad sua desideria coa-
ceruabũt sibi magistros prurientes aribꝰ:
et a veritate quidẽ auditũ suũ auertentes:
ad fabulas autẽ conuertentᷣ. Si autẽ hanc
admonitionẽ prudẽter accipis/ cõuersus
ad incõmutabilẽ deũ/ mutatione laudabi-
li fies in eis/ de q̃bꝰ dicit apl's: Fuistis aliqñ Eph.5.b
tenebrę: nũc aũt lux in dño. Quod nec dei
naturę dici posset: quia nunq̃ fuit mala et
digna isto nomine tenebrarũ: nec natura
mali/ quę si esset/ nunq̃ posset mutari/ nec
lux fieri: Sed recte ac veraciter hoc dictũ ẽ
ei naturę quę incõmutabilis nõ est: et de-
serto incõmutabili lumine/ a quo factus ẽ
et tenebratus in se: ad illud autẽ conuersa
fit lux/ nõ in se sed in dño. Nõ enĩ a seipsa:
quoniã nõ est lumen verũ/ sed illuminata
lucet ab illo: de quo dictũ est: Erat lumen Joh.1.a.
verũ/ qḋ illuminat oẽm hoiem venientẽ in
hunc mũdũ. Hoc crede/ hoc itellige: hoc te
si vis esse bonꝰ ꝑticipatiõe incõmutabilis
boni: qḋ nõ potes esse ꝑ te: qḋ nec amitte-
re si incõmutabilit hoc esses: nec recipere
posses/ si incõmutabiliter hoc nõ esses.

Sancti augustini episcopi/ liber con-
tra secundinũ manicheum/ explicit.

Argumētū. Prolog⁹. Annotatio questionū

Diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ in libros questionū euangelioꝝ/ ex secundo libro retractationum/ Argumentum.

A Unt quedā expositiones quorundā locoꝝ ex euāgelio ſm mattheū: et alie similit ſm lucā: in vnū librū illeꝝ alterū iste redacte sūt. Titul⁹ aūt hui⁹ opis ē: questiones euangelioꝝ. Sed quare illa sola de supradictis euāgelicis libris exposita fuerint/ que his libris meis ptinent: τ q̄ ista sint/ plog⁹ me⁹/ adiūctis atq͵ enumeratis eisdē questiōib⁹/ ita vt quisq͵ lege

B re qḋ voluerit/ numeros secut⁹ inueniat/ sa

Li.1.qst.euā. tis indicat. In pmo ḡ libro in eo qḋ positū
ca.27. est: Dñm seorsū duob⁹ discipulis suā retu
Matth.20.g. lisse passionē: mendositas codicis nos fefel

C lit: Nā duodecim scriptū est/ nō duob⁹. In

Li.2.questi. secūdo libro volēs exponere/ quō duos pa
euā.ca.5. tres potuerit habere ioseph: cui⁹ piunx di
Deut.25.b ctā est virgo maria: illud qḋ phibet fratrē duxisse defuncti fratris vxorē/ vt ei semē ſm legē suscitaret: ideo dixi esse infirmū/ qm̄ q̄ nasceret/ nomē defūcti lex eū iubebat accipere: nō ē vex. Nomē eñ defūcti qḋ dictū est: ad hoc lex valere p̄cepit/ vt ei⁹ filius diceret/ nō ad hoc vt hoc qḋ ille vocaret:

Eiusdē diui augustini in questiones euangelioꝝ plogus: cū capituloꝝ eiusdē operis directorio ab eodem collecto.

b Oc opus nō ita scriptū ē/ ac si euāgelium exponendū ex ordine suscepꝰtū esset a nobis: sed p arbitrio et tēpore cōsulētis cū quo legebat/ si quid ei videbat obscurū: Ideoq͵ multa et fortassis obscurioꝝ p̄termissa sūt: quia iā ea nouerat/ qui ea que nondū nouerat inquirebat nec tenere volebat festinationē suā in his que antea iā sic acceperat/ vt etiā assiduitate audiēdi atq͵ tractādi memorie stabiliter firmeq͵ mādaret. Nōnulla etiā hic non eodē ordine inueniunt exposita quo i euāgelio narrata sunt: qm̄ quadā festinatione dilata cū tempus daret/ retractabant: τ eo loco scribebant qui vacu⁹ in ordine iā expositaꝝ rerū subsequebat: Qḋ posteaq͵ comperi/ ne q̄s forte querēs aliq̄d legere in hoc ope quod eum in euangelio mouisset/ τ ad

Al. tedio querēdū excitasset/ actio pturbati ordinis offenderet: qn̄q̄dē ea q̄ carptim vt poterā/ dictabant in vnū corp⁹ collecta τ contexta cognoui: feci vt ordo nūeroꝝ p̄scptus titulis qḋ cuiq͵ op⁹ esset/ facile inuestigaret.

Annotatio questionū in euāgeliū scdm mattheū.

Diui aurelij augustini questionum euangeliorū/ liber primus incipit.

Q ait: Nemo nouit filiū nisi pater: Ca.i.

Matth.11.b

Cum diceret dñs iesus: Nemo nouit filium nisi pater: non dixit/ ⁊ cui voluerit pat reuelare: quēadmodum cum diceret: Nemo nouit patrē nisi filius/ addidit: ⁊ cui voluerit fili⁹ reuelare. Qđ nō ita intelligendū ē/ q̄si filiꝰ a nullo possit cognosci nisi a patre solo: pat aūt non solū a filio/ sed etiā ab eis quibus reuelauerit filius. Sic eīn potius dictū ē/ vt intelligam⁹ ⁊ patrē et ipsū filiū ꝑ filiū reuelari: q₂ ipse ē mētis nr̄e lumē: vt qđ postea intulit: ⁊ cui voluerit filius reuelare/ nō tm̄ patrē/ s₃ etiā filiū accipias. Ad totū eīn qđ dixit/ illatū ē: Uerbo eīn suo ipse pater declarat. Uerbū autem non solū id quod ꝑ verbū declarat/ sed etiā seipsum declarat.

Q discipuli dñi ceperūt vellere spicas ⁊ manducare: Ca.ii.

Quod discipli dñi ceperūt vellere spicas ⁊ mādūcare: Qđ nisi confricātes eas facere nō possēt: h̄ est: mortificate mēbra vestra q̄ sunt sup terrā. i. q₂ q̄sq₃ non transit in corpus christi/ nisi carnalibus expoliat⁹. Hinc est: Exuite vos veterē hominē. Hinc ē: Circūcisione nō manufacta in expoliationē carnis. — Nota q̄d aliq exemplaria habent hic q̄stionē de iohāne baptista: q̄ verꝰ ponit in libro sexaginta triū q̄stionū/ q̄stiōe 58. Ibidē etiā reqre tres p̄lmas dītates francisci maronis.

De lino fumigante: Ca.iii. — Matth.12.b.

Arundinē quassatā iudeos dicit: ꝓpter qđ ⁊ vnū erāt/ ⁊ abinuicē discrepabant. In lino fumigante notandū: q₂ deserto lumine facit putorē.

De ceco et muto: Ca.iiii. — Matth.12.b.

Tunc oblat⁹ ē ei demoniū habens/ cec⁹ ⁊ mut⁹. i. q̄ nō credit/ ⁊ subdit⁹ ē diabolo: q̄ nō intelligit/ ⁊ nō confitet ipsā fidē: de qua dictū est: Ore aūt confessio fit ad salutē: vel qui nō dat laudē deo. — Ro.10.b

Qđ ait: Si ego in beelzebub eiicio demones: Ca.v. — Matth.12.b.

Quod dixit: Et si ego in beelzebub eiicio demones/ etiā s̄m vfa₃ sententiā: Igit peruenit i vos regnū dei: q₂ regnū diaboli stare nō pōt: qđ aduersū se diuisū fatemini. Regnū dei nūc dicit q̄ dānant ipsi/ ⁊ a fidelib⁹ ð peccatis suis penitētiā nūc agētib⁹ secernunt. Forte illū appellat: q₂ ipse tenebat ne possēt virib⁹ suis ab illo se hoies eruere/ s₃ ꝑ grāꝫ dei. Uasa ei⁹ dicit oēs infideles. Nisi pri⁹ alligauerit fortē: alligauerit dixit potestatē/ illi ademerit impediendi voluntatē fideliū a sequendo christū/ ⁊ obtinendo regnū dei.

Qđ ait: Progenies viperarū: Ca.vi. — Matth.12.c.

Progeniē viperarū eos dicit: q₂ ⁊ diaboli filios eos appellat. Intantū eīn quisq₃ fili⁹ ē diaboli: inq̄ztum eum peccando imitat.

Qđ ait: Sic eīn fuit ionas in ventre ceti trib⁹ diebus ⁊ tribus noctib⁹: Ca.vii.

Sicut eīn fuit ionas i vētre ceti trib⁹ diebus ⁊ trib⁹ noctib⁹: sic erit fili⁹ hois in corde terre trib⁹ dieb⁹ ⁊ tribus noctib⁹: Sexte ferie diei ptē q̄ sepult⁹ ē cū p̄terita nocte/ pro

¶ Quarta dītas/ q̄ qđ dicit christ⁹: sicut fuit ionas i vētre ceti trib⁹ dieb⁹ ⁊ trib⁹ noctib⁹: ita erit fili⁹ hois i corde t̄re sexte ferie diei ptē q̄ sepult⁹ ē/ cū p̄terita nocte ꝓ nocte ⁊ die accipies inq̄t aug⁹: hoc ē ꝓ toto die sabbati nocte ⁊ die/ ⁊ nocte dñicā cū eodē die illucescēte: ac ꝑ h̄ accipiēdo ptē ꝓ toto s₃ habes diem — Quarta veritas — Matth.12.c.

nocte & die accipias: hoc est pro toto die sabbati noctem et diem: & noctem dñicam cum eodem die illucescente: ac per hoc accipiendo partem pro toto/ habes triduum & tres noctes. Ut enim dicuntur decem menses pregnantis/ nouem sunt pleni: sed initium decimi pro toto accipitur. Et quod se dñs ostendit in monte/ post

Matth.17.a. sex dies factum dicit

vnus euangelista: alter

Luc.9.d vero post octo dies/ dicit partem posteriorem primi diei/ in quo futurum hoc dñs promisit: & partem priorem nouissimi diei/ in quo completum est quod promisit/ pro totis atque integris diebus annumerans: vt intelligas eum qui dixit: post sex dies/ solos medios commemorasse/ qui vere toti atque integri completi sunt. In

Gen.1.a genesi enim a lumine incipit dies: et finit ad tenebras: ad significandum lapsum hominis. Nunc autem a tenebris ad lucem/ sicut dictum est/ de tene

2.Cor.4.b bris lucem clarescere: quia a peccatis homo liberatus/ peruenit ad lumen iusticie.

¶ habes triduum et tres noctes: sicut dicuntur decem menses pregnantis quae sunt nouem pleni: sed initium decimi pro toto accipitur. Et quod se ostendit dñs in monte/ post sex dies factum dicit vnus euangelista: alter vero post octo dies/ dicit partem posteriorem diei primi/ in quo futurum hoc dñs promisit et partem priorem nouissimi/ in quo completum est quod dñs promisit integre annumerans/ vt intelligas eum qui dixit post sex dies solos medios commemorasse/ qui toti integri completi sunt. Sed oritur dubium/ vbi dicunt ista euangeliste. Dicitur autem quod Matth. xvij. ca. dicitur quod post sex dies christus fuerit transfiguratus: Luce autem .ix. ca. scribitur/ quod post dies octo. Et istam discordiam vult tollere hic beatus augustinus.

Qui ait: Cum immundus spūs exierit ab homine: Ca. viii.

Matth.12.d.
Quinta veritas

Cum spūs immundus exierit ab homine: significat quosdam ita credituros/ vt ferre non possint labores continentie/ & ad seculum redituri sint. Quod dictum est: Assumpsit secum alios septem: intelligitur quia cum quis ceciderit de iusticia/ etiam simulationem habebit. Cupiditas enim carnis expulsa per penitentiam a consuetis operibus/ cum non inuenerit in quibus delectationibus requiescat auidius redit/ et rursus occupat mentem hominis: sic cum expulsa esset iusticia negligentia subsecuta est/ vt non introduceret tamquam habitator mundate domui sermo dei per sanam doctrinam. Et quoniam non solum habebit illa septem vitia que septem virtutibus spiritalibus sunt contraria/ sed etiam per hypocrisim se illas virtutes habere simulauit: propterea assumptis secum septem aliis nequioribus: hoc est ipsa septenaria simulatione/ redit illa concupiscentia: vt sint nouissima hominis peiora quam erant prima.

¶ Quinta veritas/ quod cum dicit saluator illud: Cum immundus spiritus exierit ab hoie: significat quosdam ita credituros/ vt non possint ferre labores continentie/ et ad seculum redituri sint. Et cum dicitur quod assumit alios septem spūs nequiores se: significat quod cupiditas carnis expulsa per penitentiam a consuetis operibus/ cum non inuenerit in quibus delectationibus requiescat auidius redit/ & rursus occupat mentem hominis: et fiunt nouissima peiora quam prima. Ex qua veritate accipiuntur duo moralia documenta. Primum est/ quod mens humana non potest viuere sine delectatione bona vel mala. Et ideo dicit quod quando non inuenit delectationem in bono/ reuertitur ad malum. Secundum documentum/ quod cum voluntas diuersa fuerit a malo/ si non permaneat in bono: auidius reuertitur ad malum quam prius.

De fructu centeno/ sexageno et triceno: Ca. ix.

Matth.13.a
Sexta veritas

Quod dicitur: Aliud centesimum/ aliud sexagesimum/ aliud tricesimum: Centesimum martyrum propter sanctitatem vite vel contemptum mortis. Sexagesimum virginum propter ocium interius: quia non pugnant contra consuetudinem carnis. Solet enim ocium concedi sexagenariis post militiam vel post actiones publicas. Tricesimum coniugatorum: quia hec est etas prelliantium: ipsi enim habent acriorem conflictum ne libidinibus superentur.

Al. viduarum

¶ Sexta veritas/ quod cum dicit dñs: Aliud centesimum/ aliud tricesimum &c. centesimum est martyrum: sexagesimum virginum/ tricesimum coniugatorum.

Qui ait: Colligite primum zizania: Ca. x.

Matth.13.d.
Septima veritas

Omnis immundicia in segete zizania dicitur. Quod primo separatur zizania dicitur: quia tribulatione precedente separabuntur impii a piis: quod per bonos angelos intelligitur fieri. Quia officia vindicte possunt implere boni bono animo/ quomodo lex/ quomodo iudex: Officia vero misericordie mali implere non possunt.

¶ Septima veritas/ quod per bonos angelos separabuntur mali de medio beatorum iustorum: quia officia iniquitatis vindicte possunt implere boni bono animo/ quomodo lex & iudex: officia vero misericordie mali implere non possunt. Ex quo dicto accipitur argumentum/ quod non est manifestum/ hominum plagas fuisse per malos angelos: sicut de angelo qui percussit egyptum aut exercitum Senacherib: quia licet boni angeli sint ministri mali culpe: bene tamen mali pene.

23.q.5.ca. officia

De grano sinapis/ quod maius fit omnibus oleribus: Ca. xi.

Matth.13.d.

Granum sinapis ad feruorem fidei/ vel quod dicatur venena expellere: maius fit omnibus oleribus. i. dogmatibus. Dogmata autem sunt placita sectarum. i. quod placuit singulis sectis.

De fermento quod accepit mulier/ et abscondit in farina sati tribus: Ca. xii.

Matth.13.c. Ermentũ qδ accepit mulier/et ab/
f scõdit in farinę satis trib⁹: Mulie/
rẽ/sapiẽtiã dicit: fermẽtũ/dilectio/
nẽ: qδ feruere facit ⁊ excitat. In farinę au/
Deut.6.a. Matth.22.d tẽ satis trib⁹: Uel tria illa in hole: Ex toto
corde/et ex tota aïa/et ex tota mente: Uel
Matth.13.c tria illa fructifera: Cẽtesimũ/ sexagesimũ/
tricesimũ: Uel tria illa genera hominum:
Ezech.14.c Noe/ daniel/ iob.

De thesauro ĩ agro abscõdito: Ca.XIII

Matth.13.f. hesaurũ ĩ agro abscõdi/
t tũ dixit duo testamẽta legĩ ĩ ecclia:
q̃ q̃s cũ ex pte intellect⁹ attigerit:
sentit illic magna latere: ⁊ vadit ⁊ vẽdit oĩa
sua ⁊ emit illũ. i. ɔtẽptu tpaliũ cõparat sibi
ociũ/vt sit diues cognitione dei.

Qr dixerũt iudei: vñ huic sapiẽ/tia hęc ⁊ virtutes? Ca.XIIII.

Matth.13.g Uod dixerũt iudei: vñ huic sapien
q tia hęc ⁊ ꝟtutes? Sapientia in his
q̃ loquebaƚ/virtutes in his q̃ opa/
1.Cor.1.d. baƚ: ideoq3 ⁊ apl's cũ dixit christũ dĩ ꝟtutẽ
et dei sapiẽtiã/virtutẽ ad signa retulit ꝑpẽ
iudęos: sapiẽtiam aũt ad doctrinã ꝑpter
grecos. i. gẽtiles.

Qr ambulauit in mari ad disci/pulos: Ca.XV.

Uod dixerũt discipli phãtasma eẽ:
Matth.14.c. Luc.18.b. q significat id qδ dictũ est: Putas
inueniet fidẽ in terra: quia q̃dam
qui cesserint diabolo/de christi aduẽtu du/
bitabunt. ¶ Qr aũt
Octaua ꝟitas petr⁹ implorat a do/
mino auxiliũ ne mer
gaƚ: significat q̃bus/
dã tribulationib⁹ eti/
am post vltimã per/
secutionẽ purgandã
esse ecclesiã. Quod ⁊
paulus significat di/
1.Cor.3.c. cens: Saluus erit/sic
Matth.14.d. tamẽ quasi ꝑ ignẽ. Quod sequiƚ: Ut ado/
rantes omnes qui in naui erant/ dicerent:
Uere filius dei es: significat claritatẽ eius
2.Cor.5.b tunc manifestã futurã ꝑ speciem iã viden/
tibus/qui per fidem nunc ambulãt.

¶ Octaua veritas/ q̃ il lud q̃ petrus implorat a dño auxiliũ ne mergaƚ: significat q̃busdã tribu/lationib⁹ etiã p⁹ vltimã persecutionẽ ecclesiã esse purgãdã. Ex quo dicto accipitur/q̃ nõ erit finis statim post antichristi ꝑ/secutionem: q2 postea re/manebit adhuc aliqua purgatio.

Quid sit: Mun⁹ qδcũq3 est ex me tibi proderit: Ca.XVI.

Matth.15.a Nona ꝟitas Unusquod/
m cunq3 est ex
me/tibi pro/
derit: id est mun⁹ qδ
offers causa mei/ ad
te iã pertinebit. Qui
bus ꝟbis significant
filij iã non sibi opus
esse parentum pro se
oblatiões/q̃ ad eam
ętatem peruenissent
vt possent iam ipsi offerre ꝑ se. In hac er/
go ętate constitutos/vt possent parentib⁹
suis hoc dicere: cũ hoc dixissent/ negabant
phariseos reos esse/si parentib⁹ suis nõ ꝑ/
starent honorem.

¶ Nona veritas/ q̃ cũ dicitur in euãgelio: Mu nus quodcunq3 ẽ ex me/ tibi ꝓderit: significabãt filij hec parentibus dicẽtes/non iã sibi esse opus parentum pro se oblati/onem offerre: eo q̃ ad eã etatem peruenissent/ vt possẽt iã ipsi offerre pro se/et parentibus suis in hoc nõ prestarent hono rem.

Qr ait: Omis plantatio quam non plantauit pater meus eradi/cabitur: Ca.XVII.

Mnis plantatio quã nõ plãtauit Matth.15.b.
o pater meus/ eradicabiƚ: id est car/
nalis cupiditas/ ſm quã sentiẽtes
offendebanƚ de pretermissis rerum signis
vel etiã traditionibus suis: et pręcępta vi/
tę non curabant/ quę a cupiditate animũ
purgant.

De puero cẽturionis et filia cha/nanee mulieris: Ca.XVIII.

Uod et puerũ centurionis et filiã Matth.8.a.
q chananeę mulieris nõ veniens ad Matth.15.c
domos eoꝝ saluat: significat gen/
tes ad quas nõ venit saluas fore ꝑ verbũ
suum. Qδ ipsis filij rogãtibus sananƚ: in/
telligenda est ecclesię ꝑsona/quę sibi est et
mater et filij: Nam simul omnes quib⁹ cõ/
stat ecclesia/mater dicitur: singuli aũt ipsi
filij appellantur.

Quid significent muti ⁊ cęci et surdi et claudi/qui curandi obla/ti sunt domino: Ca.XIX.

Uod turbę obtulerũt dño mutos: Matth.15.c
q Mutos qui dñm nõ laudant/ vel
nõ confitenƚ fidem: cęcos qui non
intelligunt/ etiã si obtemperẽt iubentib⁹:
surdos qui nõ obtemperant/etiam si intel
ligunt: claudos qui ꝑcępta nõ implent.

Nota q̃dã exẽplaria habent hic q̃stionẽ de quinq3 pani/bus: q̃ reperi⁹ ponitur libro. 83. q̃stionũ: q̃stio/ne. 61. Ibidẽ etiã reqre. 10. 11. 12. et. 13. ve/ritates franci/sci maronis.

Qr ait: Facto vespere/dicitis: serenum erit: rubicundum est em̃ cęlum: Ca.XX.

Uod dixit: Facto vespere/ dici/ Matth.16.a
q tis/ serenum erit: rubicundum est
em̃ cęlum: id est sanguine passio/
nis christi. i. in primo aduentu indulgẽtia
peccatoꝝ datur: et mane hodie tẽpestas:
rubet em̃ cum tristicia cęlũ: id est q̃ secũdo
aduentu igne ꝑcedente venturus est. Fa/
ciẽ ergo cęli iudicare nostis: signa aũt tem
poꝝ nõ potestis: Signa tempoꝝ dixit de

aduentu suo vel passione/cui simile est roseum celum vespere. Et itē de tribulatione ante aduentum suum futura: cui simile est mane roseum cum tristicia celum.

Q8 ait: Helias quidē ventur⁹ ē et restituet omnia: Ca.XXI.

Matth.17.b. Quartadecima veritas

Quod dixit dominus: Helias quidē venturus est/ et restituet omnia: id est vel eos quos psecutio antichristi cōturbauerit: vel vt ipse restituat moriendo q̄ debet.

¶ Quartadecima veritas/ q̄ qđ dicit christ⁹ q̄ helias restituet oīa/ pōt dupliciter intelligi: aut q̄ restituet q̄s turbauerit turbatio antichristi: aut q̄ restituet ipse helias moriendo que debet.

De illo qui sepe cadebat i ignē/ et aliqn̄ in aquā: Ca.XXII.

Matth.17.c

Quod dixit: Sepe cadit in ignem/ et aliquando in aquā: Ignē ad iram q̄ alta petat: aquā ad voluptates carnis. Itē qđ dicunt discipuli: quare nos nō potuimus eijcere eum: ne illis miraculis faciendis extollerentur in superbiam: admoniti sunt potius per humilitatē fi⁹dei/ quasi per sinapis granū/ elationē terrenam/ quē montis nomine significata est curare vt transiret.

Q2 ait: Ergo liberi sūt filij/ cum tributū exigerent: Ca.XXIII.

Matth.17.d. Quintadecima veritas

Quod dixit: Ergo liberi sunt filij / in omni regno intelligendum est liberos esse filios: id est nō esse vectigales. Multo ergo magis liberi esse debent in q̄libet regno terreno filij regni illius/ sub quo sunt omnia regna terrē.

¶ Quintadecima veritas q̄ si filij regū sunt liberi a vectigaliū p̄statione in regno patris eorū: multo mag⁹ liberi esse debēt i quolibet regno filij regis illi⁹ sub quo sūt oīa regna. Ex quo dicto accipit argumentū/ q̄ clerici non sunt cogendi ad vectigalia persoluenda in aliquo regno: q2 diuino ministerio sunt dediti.

Q2 ait: Qui autem scandalizauerit vnum ex pusillis istis: Ca.XXIIII.

Matth.18.a

Quod domin⁹ dicit: Qui aūt scādalizauerit vnū de pusillis istis: id est ex humilibus/ quales vult esse discipulos suos: nō obtemperando vel etiā cōtrauenien do: sicut de alexandro erario apostolus dicit:

2.timoth.4.c

Expedit ei vt mola asinaria suspendatur collo eius/ et p̄cipitetur in pfundū maris: id est congruit ei vt cupiditas rerum temporaliū/ cui stulti et ceci colligātur/ eum deuinctum pōdere suo deducet ad interitum.

Q2 oblatus est ei debitor decē miliū talentorum: et iussit eum venundari: Ca.XXV.

Quod oblatus est domino debitor decem milium talentorū: et iussit eum venundari/ et vxorem eius/ et filios/ et omnia quē habebat/ et reddi: Intelligendū est decem p̄ceptor legis eū fuisse debitorem: et p cupiditate atq̄ operibus suis tanq̄ vxore et filijs penas soluere debuisse/ quod est p̄ciū eius: p̄ciū eni venditi supplicium damnati intelligitur. Q8 dixit: Noluit ignoscere conseruo suo: sz abijt et misit eū in carcerem: et reliqua: intelligendum: tenuit contra eum hunc animū/ vt supplicia illi vellet. Conserui autē qui narrauerunt dn̄o quē fiebant/ potest intelligi ecclesia/ q̄ et illum soluit/ et illum ligat. Matth.18.d

De diuite qui non intrat in regnum dei: Ca.XXVI.

Quod ait dominus/ diuitem nō intrare in regnū dei. Et discipuli dicunt: quis potest saluus fieri: cum pauci sint diuites in cōparatione multitudinis pauperum: Intelligendū q̄ omnes qui talia cupiunt/ in eorū numero haberi animaduerterint. Matth.19.d

Q2 duob⁹ seorsū discipul passurū se dn̄s indicat: Ca.XXVII.

Matth.20.c. Sextadecima veritas 2. Retrac.ca.12.b.

Quod dn̄s seorsū se duobus discipul passur refert: ad confirmādū i posterū testimoniū fecit/ q2 dixit: In ore duū vel triū testiū stabit oē v̄bū. Ut enī neq̄ vulgaretur qđ dicebat: neq̄ careret hūani testimonij firmitate/ paucioribus q̄ duob⁹ dicere nō potuit. Uel ad sacramētū charitatis ostēdēdū: Minus enī q̄ inter duos charitas esse nō potest. Erat aūt ille nō necessitate debiti ppter peccatū suū/ sed ad soluenda nostra peccata charitate passurus.

Matth.18.b.

¶ Sextadecima veritas/ q̄ christ⁹ duob⁹ discipul retulit ordinē sue passionis et nō paucioribus: q2 i paucioribus nō cōsistit humanū testimoniū: nec pluribus vt nō fieret publicatū. Ex q̄ dicto accipitur illud vulgatissimū puerbiū/ q̄ ex quo res secreta trib⁹ ē manifestata/ omnibus ē diuulgata. Sz oritur dubiū: q̄ fuerunt isti duo discipuli: Dicitur q̄ forte iacob⁹ et iohānes/ qb dixit eis: Calicē meum bibetis.

Q2 cū ab hiericho egrederetur duos cecos illuminauit: Ca.XXVIII.

Ab hiericho egreditur dn̄s. Iā de ista terra resurrectione discedens/ sequuntur eū turbē multē: credunt in eū ipsi et Matth.20.d.

gentes. Duo aũt ceci sedẽtes iuxta viã: significãt de vtroqȝ pplo quosdã iam coherẽtes per fidẽ dispensationi tẽporali/ sm quã christus via est: et desiderantes illuminari.i.aliquid de verbi eternitate intelligere: quod trãseunte iesu impetrare cupiebãt.i. p meritũ fidej qua credit filius dei: et nat⁹ hõ ⁊ passus ppter nos: Per hãc eñ dispẽsationẽ q̃si trãsit iesus: q₂ talis actio tpalis est. Oportebat aũt vt tantũ clamarẽt/ donec resistẽtis sibi turbe strepitũ vincerẽt.i. tã perseuerãter animũ intẽderẽt orãdo atqȝ pulsando/ quousqȝ ꝯsuetudinẽ desideriorũ carnaliũ/ que tanq̃ turba obstrepit cogitationi/ lucẽ veritatis eterne videre conati: vł ipsam hoim carnaliũ turbã studia spũalia impedientẽ fortissima intẽtiõe su-

Math.7.a perarẽt. Itaqȝ audiẽs iesus q̃ ait: Petenti dabitur/ ⁊ querẽs inueniet/ ⁊ pulsanti aperiet: veniẽtes ad seipsos.s. desiderij ardore pueniẽtes ad id quod desiderãt: stans eos tãgit atqȝ illuminat. Non eñ sicut illa dispensatio temporalis/ ita etiã verbi eterni-

Sap.7.d. tas trãsit/ que in seipsa manẽs oĩa innouat. Quapropter quia fides incarnatiõis temporalis ad eterna intelligẽda nos preparat. Trãseunte iesu admoniti sunt vt illuminent: et stante illuminati sunt: Temporalia eñ transeunt/ eterna stant.

Qz ait discipulis: Dicetis huic monti: tolle et iacta te in mare: Ca.xxix.

Math.17.c. q Uod dominus dicit discipulis suis: Dicetis mõti huic: tolle te/ et iacta te in mare: de supbia dixit que ad seculares ptinet. Hoc sibi seruus dei dicere debet/ vt eam a se repellat: quia ipsi nõ congruit: vel q per eorum fidem/ q₂ per eos euangeliũ predicatum est: ipse dñs qui mons appellatus est/ ablatus est a iudeis/ vt in gentes tanq̃ in mare porro iaceretur.

Qz ait: Qui ceciderit sup lapidẽ istũ confringetur: Ca.xxx.

Math.21.d. q Uod dominus dicit: Et qui ceciderit super lapidẽ istum confringet: sup quẽ vero ceciderit/ conteret eũ. De his dicit q cadũt super eum/ qui illum modo contemnũt/ vł iniurijs afficiũt: ideo nondum penitus intereunt/ sed tamẽ confringunt/ vt nõ recti ambulent. Sup quos autem cadit/ veniet illis desuper in iudicio cum pena perditionis: ideo dixit: conteret eos/ vt sint impij tanq̃ puluis/ quẽ pijcit ventus a facie terre. Ps.1.

De homine rege qui fecit nuptias filio suo: Ca.xxxi.

q Uod dominus dixit: Simile est regnum celorũ homini regi qui fecit nuptias filio suo. Nuptias dixit vbũ incarnatũ: q₂ ĩ ipso hoĩe suscepto ecclesia deo copulata ẽ. Qz dixit: Tauri mei ⁊ altilia occisa sunt: tauros dixit principes plebiũ. Altilia vero omnia saginata. Qz dixit dñs: Ite ad exitus viaꝝ: ⁊ quoscũqȝ inueneritis/ vocate ad nuptias: vie intelligunt dogmata gentiũ: q₂ ex omnibus illis ad nuptias venerunt.i. christo crediderũt. Math.22.a.

De septẽ fratrib⁹ qui vnã vxorẽ habuerunt: Ca.xxxii.

q Uod saducei dicunt dño: Fuerũt apud nos septẽ fratres: ⁊ vn⁹ accepta vxore obijt/ ⁊ secũdus/ ⁊ ceteri: intelligunt hoĩes impij/ q̃ fructũ iusticie nõ potuerũt afferre in terra p oẽs septẽ mundi etates/ quibus ista terra cõsistit: postea eñ ⁊ ipsa terra transiet/ per quã omnes illi quasi septẽ mariti steriliter transierunt. Math.22.c.

Quid sit qd ait: Tota lex pẽdet in his duob⁹ pceptis: Ca.xxxiii.

q Uod dominus dicit: In his duob⁹ pceptis tota lex pẽdet ⁊ pphete: pendet dixit: id est illo refertur ibi habet finem. Math.22.d

¶ Decimaseptia vitas/ q̃ qñ dixit christus: In his duobus mãdatis vniuersa lex pẽdet ⁊ pphete: est intelligendũ ⁊ illo referuntur/ ⁊ ibi habent finem. Decimaseptima veritas

Qz ait: Quid eñ maius est/ auꝝ an templũ qd sanctificat p aurum: Ca.xxxiiii.

q Uod dñs dicit: Quid eñ mai⁹ ẽ/ auꝝ an templũ quod sanctificat p auꝝ? Et item dixit: Quid eñ maius est/ donũ an altare quod sãctificat donũ? Intelligendũ/ tẽplũ ⁊ altare ipsũ christũ: Aurũ ⁊ donũ/ laudes et sacrificia pcũ/ que in eo p eũ offerimus. Nõ eñ ille p hec/ sed ista per illum sanctificantur. Math.23.b.

Qz ait: Excolãtes culicẽ/ camelũ aute glutiẽtes: Ca.xxxv.

q Uod dominus dixit: Excolantes culicem: refert ad id qd dixit/ decimare illos minuta que. Camelũ Math.23.c.

¶ Decimaoctaua vitas q̃ quãdo dixit: Excolantes culicem/ camelum autem deglutiẽtes: est sensus: Minima obseruantis/ et maxima contemnitis. Decimaoctaua veritas

glutiẽtes/refert ad id qd dixit: Preteritis grauiora legis/miscdiã z iudiciũ z fidẽ: vt iste sit sensus: Minima obseruat/maxima cõtemnitis. Ex hac eñ puersitate etiã illd eis accidit / qd possunt hec p allegoriã re- (Matth.27.c.) ferri: vt dimitterẽt barrabã: quia videlicet ipse nõ soluerat sabbatũ: qd magna diligẽtia carnaliter obseruabãt: Occiderũt autẽ dñm spiritaliter sabbatũ insinuãtẽ p misericordiã z iudiciũ z fidẽ/q̃ illi maxime contemnebãt. Nã z culicis nomine nõ absurde figurat seditiosus homicida: quia hoc animal z strepẽdo inq̃etat/z sanguine delectat: Et cameli noie pter hũilitatẽ se ad subeũda onera submittẽtis/pter magnitudinẽ intelligit congruenter dñs.

Qr ait: Quotiẽs volui ɔgregare filios tuos sicẽ gallina: Ca.XXXVI.

(Matth.23.d.) Quod dixit dñs ad hierusalẽ: Quotiẽs volui ɔgregare filios tuos/sicut gallina ɔgregat† filios suos sb (Al.† pullos) alas suas/z noluisti. Hoc gen⁹ aiantis magnũ affectũ i filios habet: ita vt coꝝ ifirmitate affecta z ipa ifirmet: z qd difficil⁹ i ceteris animãtib⁹ iuenies: alis suis filios ptegẽs ꝯ miluũ pugnat: sic etiã mat nostra sapientia dei p carnis susceptionẽ infirmata (1.Cor.1.d) qdamodo: Vñ z apls dicit: Qd infirmũ ẽ dei/forti⁹ ẽ hoib⁹: ptegit ifirmitatẽ nostrã/ z resistit diabolo ne nos rapiat. In q̃ defẽsione qd illa aduersus miluũ conat affectu/ hec aduersus diabolũ pficit ptãte.

Qr ait: Orate ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato: Ca.XXXVII.

(Matth.24.b) (Decimanona veritas) Quod ait: Orate ne fiat fuga vestra hyeme vl sabbato.i.ne ipedimẽto aliq̃ detineamini: qr z hyeme/imbrib⁹ vel frigore z sabbato in q̃ pficisci nõ licebat/impediebatur qs ab itinere: vl aliud/ne in tristicia aut leticia reꝝ tpaliũ quis inueniat a die illa.

¶ Decimanona veritas q qñ dictũ est: Orate vt nõ fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.i. ne detineamini aliquo impedimẽto/ vt imbre hyemis: quia in sabbato non licebat ambulare.

Qr ait: Sicut fulgor exit ab oriente/ et peruenit ad occidentem: Ca.XXXVIII.

(Matth.24.c) Quod dñs dicit: Sicut eñ fulgor exit ab oriente/et puenit vsq ad occidentẽ: ita erit z aduẽtus filij hois. Oriẽtis z occidẽtis noie totũ orbẽ voluit significare/ p quẽ futura (Luc.24.g) erat ecclia/incipiẽte euãgelio ab hierusalẽ fm illũ sensũ q̃ dixit: Amodo videbit filiũ (Matth.26.f.) hois venientẽ in nubib⁹. Conueniẽter eñ ecclesiã nũc fulgor noiauit: qd maxime solet emicare de nubib⁹. Cõstituta g auctoritate ecclesie p orbẽ terraꝝ clara atq manifesta/ ɔsequẽter discipulos admonet/ atq oẽs fideles: et q̃ in eũ credere voluerint/ ne schismaticis atq hereticis credant.

¶ Vnũqdq ei schisma z vnaq̃q heresis/ aut locũ suũ habet in orbe terrarũ ptẽ aliq̃ tenens/ aut obscuris atq occultis ɔuẽticulis curiositatẽ hoim decipit. Ad qd ptinet qd ait: Si qs vobis dixerit: ecce hic ẽ christus aut illic: quod significat terraꝝ ptes z puinciaꝝ: Aut i penetralib⁹ aut i deserto: qd significat obscura z occulta ɔuẽticula hereticoꝝ. Qr g dixit: Ab oriẽte in occidentẽ puentuꝝ aduentũ suũ: ɔtra illos valet qui p terrarũ pticulas nominant: et dicũt apud se esse christũ. Qr aũt ait: Sicut fulgor: ɔtra illos valet q̃ occulte ɔgregãt tãq i penetralib⁹/et paucos tanq in deserto: ad manifestationẽ quippe claritatẽq pertinet ecclie fulgoris nomẽ: significãs etiã noctẽ vel nubila seculi hui⁹: tũc eñ fulgoris candor apparet.

¶ Vicesima veritas/ q vnũqdq schisma z heresis/aut habet in orbe terraꝝ partẽ aliquã/aut occultis atq obscuris conuenticulis decipit. Primum pertinet ad illud dictum: Ecce hic est christus aut illic. Secũdum ad illud: Ecce in penetralibus. (Vicesima veritas)

Qr ait: Ab arbore fici discite similitudinẽ: Ca.XXXIX.

(Matth.24.c.) Quod dixit: Ab arbore aũt fici discite similitudinẽ. Arborẽ fici genus humanũ itellige pter pruritũ carnis: cum iam ramus eius tener fuerit: id ẽ cũ filij hominũ p fidẽ christi ad spiritales fructus pfecerint: z in eis honor adoptionis filiorum dei eminuerit.

(Nota q̃stiões de die et hora nemo scit zc. et de decẽ virginib⁹/q̃s hic q̃dam exẽplaria habẽt: cõgruẽti⁹ ponũt in libro.83. q̃stionũ: q̃stiõe.60. et.59. vbi etiã inuenies.21. 22. 23. Vitates frãciscimo ronis: Ibi require.)

Qr ait de iuda: Bonum erat illi non nasci: Ca.XL.

Quod dñs d iuda dixit: Bonũ erat illi nõ nasci: vtrũ in hãc vitã vt vsitate locut⁹ sit. Nõ eñ põt bonũ eẽ aliq̃d ei qui nõ est: et si quisq cõtendit esse aliquã vitam ante istam/nõ iude tñ vt nasceretur/sz nulli expedire ɔuincit. An diabolo dicit nõ nasci ad peccatũ: an etiã bonũ illi erat vt christo nõ nascere p vocationẽ/ ne esset apostata.

Qr triginta argenteis vendit⁹ est dominus: Ca.XLI.

f. 20

Matth.26.b Quod dñs triginta argẽteis vẽdit⁹
ẽ: significat p iudã iudęos iniq̃s:
qui seq̃ntes carnalia ⁊ tpalia / q̃ ad
q̃nq3 sẽsus ptinẽt corpis / christũ habere no
luerũt. Qđ q2 sexta mũdi ętate fecerit / sexi-
es q̃ni eos tãq̃ pciũ vẽditi dñi accepisse si-
gnificatũ ẽ. Quo tpe talib⁹ isultat pphã di
Ps.4. cẽs: Filij hoim vsq3 q̃ graui corde: vt q̃d di-
ligitis vanitatẽ ⁊ q̃ritis mẽdaciũ. Et si quinq3
ętatib⁹ fuisset aliq̃ excusatio seq̃ndę vanita
tis / vel sexta cõphẽderẽt ṽitatẽ / q̃ p dñm ie
sũ p̃dicabat ⁊ demõstrabat: sic sexta die hõ
Gen.1.d. fact⁹ ẽ ad imaginẽ dei. Qđ q2 noluerũt / ha
Matth.22.b bẽt sexies q̃nq3 impssã imaginẽ pncipis sę-
Ps.4. culi: ⁊ nõ habẽt christũ p quẽ signatũ ẽ i no
Ps.11. bis lumen vult⁹ tui dñe. Et q2 eloquiũ dñi
argẽtũ est: illi etiã ipsã legẽ carnalit intel-
lexerũt / tanq̃ in argẽto impssam / sęcularis
principat⁹ imaginẽ amisso dño tenuerunt.

Q2 ait: Ubi fuerit corp⁹ illuc cõ-
Matth.24.c gregabunt ⁊ aquilę: XLII.
Alcesimaq̃r-ta veritas Quod dñs dic: Ubi fuerit cor
pus / illuc ɔgre
gabunt ⁊ aq̃lę. i. i cę
lũ q̃ hinc secũ leuauit
corp⁹ in homie suscepto. Qđ etiã cadauer
ideo appellatũ ẽ: q2 moritur⁹ hęc loq̃bat. Il
luc ɔgregabũt aq̃lę: dictũ ẽ de spiritalib⁹ / q̃
ei⁹ passionẽ humilitatẽq3 imitãdo tanq̃ de
eius corpe saturarent. Corp⁹ em̃ ppter hu-
militatẽ p nobis passionẽ suscepit.

¶ Alcesimaq̃rta ṽitas / q illud dictũ: Ubicunq3 fuerit corp⁹ ɔgregabunt ⁊ aquilę: corp⁹ significat christũ / ⁊ aquilę homies spirituales.

Q2 ait: Nõ bibã amodo de hoc
genimine vitis: XLIII.
Quod dñs dic sub tpe passiõis disci
Matth.27.e puł: Nõ bibã amodo de h̃ genimi
ne vitis vsq3 in diẽ illũ cũ illud bibã
vobiscũ nouũ in regno patris mei: vult itel
ligi h̃ vet⁹ esse / cũ illđ nouũ dicit. Quia ẽ đ
ppagine adã q̃ vet⁹ hõ appellat / corp⁹ susce
perat / qđ in passione morti traditur⁹ erat:
vñ etiã p vini sacramentũ cõmẽdat sãgui-
nẽ suũ. Quid em̃ aliud nouũ vinũ / nisi im-
mortalitatẽ renouãdoꝝ corpoꝝ itelligere
debem⁹? Qđ cum dicit: vobiscũ bibã: etiã
ipsis resurrectionẽ corpoꝝ ad induẽdã im-
mortalitatẽ pmittit. Uobiscũ em̃ ñ ad illđ
tẽpus / s3 ad eandẽ innouationẽ dictũ acci-
Col.3.a. piendũ ẽ. Nã ⁊ nos dicit aplus resurrexisse
cũ christo: vt spes rei futurę iã p̃sentẽ letici
am auferat. Q2 aũt de hoc genimine vitis
etiã illđ nouũ eẽ dicit: significat eadẽ vtiq3
corpa resurrectura sm inouationẽ cęlestẽ:
q̃ nũc sm terrenã vetustatẽ moritura sunt.
Si aũt vitẽ de cui⁹ vetustate nũc passionis
calicẽ bibit / ipsos iudęos itellexeris: signi-
ficatũ ẽ etiã ipsã gentẽ ad corp⁹ christi p no
uitatẽ vitę accessurã / cũ ingressa plenitudi Ro.11.d.
ne gentiũ omnis israel saluus fiet.

Q2 dictũ ẽ: Expuerũt in faciẽ ei⁹
⁊ colaphis eũ ceciderũt: XLIIII
Quod dictũ est: Spuerunt in faciẽ Matth.26.g
ei⁹: significauit eos q̃ eius p̃sentiã
gratię respuunt. Itẽ tãq̃ colaphis
eum cędũt: q̃ honores suos ei p̃ferũt. Pal-
mas in faciẽ eius dant: qui perfidia cęcati /
cum nõ venisse affirmant / tanq̃ p̃sentiã ei⁹
exterminãtes ⁊ repellẽtes.

De trina petri negatiõe: XLV.
In trina petri negatiõe / error hęre- Matth.26.g.
ticoꝝ de christo trib⁹ generib⁹ ter-
minat: aut em̃ de diuinitate eius /
aut de humanitate / aut de vtroq3 fallunt.
Notandũ q petr⁹ semel añ pmũ Hoc q̃dã exẽplaria non habent.
gallicantũ negauit dñm: illos significasse
q̃ christũ añ resurrectionẽ deũ esse non pu-
tauerũt ei⁹ morte turbati. Illud aũt q bis
añ scđm gallicantũ: eos qui nũc in illo vel
sm deũ / vel sm hominẽ / vel sm vtrunq3 er-
rãt: ⁊ ideo veritatẽ negãt añ ecclesię resur-
rectionẽ: vt pm⁹ gallicant⁹ intelligat capi-
tis resurrectio / hoc est ipsius dñi: scđs autẽ
ipsi⁹ / sed in corpore vniuersę ecclesię.

Q2 a longe secutus est dominũ
euntẽ ad passionẽ: XLVI.
Quod ad passionẽ eũtẽ dñm a lõge Matth.26.f.
sequebat petr⁹: significat ecclesiã
secuturã quidẽ / hoc est imitaturã
passionẽ dñi / sed longe differenter: ecclesia
em̃ p se patit / at ille p ecclesia.

Q2 ter dominus priusq̃ tra-
deretur orauit: XLVII.
Sicut temptatio cupiditatis trina
est: ita etiã tẽptatio timoris trina ẽ.
¶ Cupidita
ti q̃ i curiositate ẽ op
ponit timor mortis.
Sic em̃ in illa cogno-
scẽdaꝝ reꝝ est auidi-
tas: ita ⁊ i ista metus
amittẽdę talis noticię.
Cupiditati ṽo hono
ris vel laudis oppo-
nit timor ignominię

¶ Alcesimaq̃rta ṽitas q cupiditati q̃ ẽ i curiositate opponit timor mortis: sic em̃ in illa ẽ cognoscẽdaꝝ reꝝ auiditas: ita i ista met⁹ amittẽde noticie. Cupiditati aũt honoris opponit timor ignominie. Cupiditati ṽo voluptatis timor doloris. Et adiũgit q ppt trinã temptationem passionis ter dominus orauit vt calix is ab eo trãsiret. Alcesimaq̃rta veritas

et ɔtumeliaꝝ. Cupiditati aūt voluptatꝭ opponitꝰ timor doloris. Nō absurde ꝗ intelligitꝰ ꝑpter trinam temptationē passionis/ ter dn̄m orasse vt trāsiret calix: sed ita vt potius impleretur voluntas patris.

Math. 26. b.

(Sidenote: ab eo transiret. Ex quo accipitur documentum ꝙ timor mortis peruenit ex timore amissionis noticie. Cuiꝰ signū ē ꝙ viuētia ꝗ oīm caret noticia/ mortē nō timent.)

Sancti augustini epi questionū euāgelioꝝ liber primus explicit.

Annotatio questionū in euangelium scd̄m lucam.

Diui aurelij augustini questionũ euãgelioꝝ scdꝰ liber incipit.

Q: zacharias orãs audiuit ab angelo: exaudita ẽ orõ tua: Ca.i.

Quod zacharias orãs ꝓ ꝑplo/ audiuit ab angelo: Exaudita ẽ oratio tua: ecce helisabet vxor tua concipiet et pariet filium: et vocabis nomẽ eiꝰ iohannẽ. Primo hoc attẽdẽdum est/ q̄ nõ est verisimile: vt cũ ꝓ ꝑplĩ pctis/ vel salute/ vel redẽptiõe ille offerret: siquidẽ ꝑpls eũ expectabat offerentẽ: q potuerit relictis publicis votis hõ senex/ vxorẽ habẽs anum/ ꝓ accipiẽdis filijs orare: ꝑsertim quia nemo orat accipe qd se acceptuꝝ esse desperat. Usq; adeo aũt ille iã se habituꝝ filios desꝑabat/ vt hoc angelo ꝓmittenti nõ crederet. Ergo qd ei dicit: Exaudita ẽ oratio tua/ ꝓ ꝑplo intelligẽdũ est: cuiꝰ ꝑplĩ qm̃ salus ⁊ redẽptio ⁊ pctõꝝ abolitio ꝑ christũ futura erat: ad hoc nunciat zacharie filius nasciturꝰ: q; ꝑcursor christi destinabat. Q: aũt ei non credenti angelo ab eodẽ angelo dicit: Et ecce eris tacens/ donec impleant hec in tpe suo: intelligendũ ẽ significasse/ q ꝓphetia vsq; ad iohãnẽ tanq̃ a sono sileret intelligibili: q; nõ ẽ intellecta donec in dño compleret.

Luc.1.a

Prima vitas secundi libri

¶ Prima veritas ẽ/ q illud dictum gabrielis ad zachariã: exaudita ẽ oratio tua: intelligendũ est ꝓ populo/ nõ ꝓ habẽdo filio: qm̃ nemo inq̃t orat qd se acceptuꝝ desperat: zacharias ita desperauit de ꝓle/ vt etiã angelo ꝓmittenti nõ crederet.

Q: de nauicula docet turbas: Ca.ii.

Luc.5.a

Quod dñs de nauicula docet turbas: significauit hoc tẽpus qñ dñs de auctoritate ecclesie docet gentes. Q: dominus ascendẽs in nauim q̃ erat petri/ rogat eũ a terra reducere pusillũ: significat vel temperate vtendum verbo ad turbas/ vt nec terrena eis ꝑcipiant: nec sic a terrenis in ꝓfundiora sacramẽtoꝝ recedant/ vt ea penitus non intelligãt: vel ꝑus in ꝓximis regionibꝰ gẽtibus ꝑdicãdũ: Ut qd dicit itẽ petro: Duc in altũ et laxate retia vestra in capturã: ad remotiores gẽtes quibus postea ꝑdicatũ est ꝑtineat: sicuti Esaias dicit: Tolle signum in gentes ad eas que ꝓpe/ ⁊ ad eas que lõge.

Luc.5.b Ut q etiã retia rumpebant pisciũ copia: ⁊ nauicule implete sunt/ ita vt mergerent: significat hominũ carnaliũ multitudinẽ tantam futurã in ecclesia/ vt etiã diruptione pacis/ exeũtibꝰ inde heresibꝰ ⁊ schismatibꝰ tãta remaneret/ ⁊ tãta esset futura illi amissio fidei ⁊ bonoꝝ moꝝ/ vt christo dicere videatur talis ecclesia: Exi a me/ q; peccator homo sum: tanq̃ turbis carnaliũ repleta: et coꝝ moribus pene submersa/ regimẽ spiritaliũ in q̄bus maxime christi ꝑsona eminet/ a se repellat q̄damodo. Nõ eñ hoc voce lingue dicũt hoies bonis ministris dei/ vt eos a se repellãt/ ꝫ voce moꝝ ⁊ actuũ suoꝝ suadent a se recedi/ ne ꝑ bonos regãt: ⁊ eo vehemẽtiꝰ/ q̃ deferũt eis honorẽ: ⁊ tñ factis suis a se recedere admonẽt: vt honorificẽtiã coꝝ significauerit petrꝰ cadẽs ad pedes dñi: mores aũt in eo qd dixit: Exi a me dñe q; pctõr hõ sũ. Qd tñ q; nõ fecit dñs: ñ eñ recessit ab eis/ sed eos subductis nauibus ad litus ꝑduxit: significat in bonis ⁊ spiritalibus viris nõ esse oportere hanc voluntatẽ/ vt peccatis turbaꝝ cõmoti/ quo quasi securiꝰ trãquilliusq; viuãt/ munus ecclesiasticũ deserant. Q: ergo subductis ad terrã nauibꝰ/ relictis oĩbꝰ secuti sunt eũ/ petrꝰ ⁊ iacobꝰ ⁊ iohãnes: põt significare finẽ tẽporis quo ab huiꝰ mundi salo q̃ christo inhesẽrint penitꝰ recessuri sũt.

Q: ait leproso mundato: Uade ostende te sacerdoti: Ca.iii.

Quod dñs dicit leproso mundato: Uade ostẽde te sacerdoti/ et offer munꝰ ꝓ emũdatiõe tua/ sicut ꝑcepit moyses in testimoniũ illis. Hic videtur approbare sacrificiũ quod ꝑ moysen preceptum est/ cum id non receperit ecclesia. Quod ideo iussisse intelligi potest: q; nõdum esse ceperat sacrificium sanctumsanctorũ/ quod corpus eius est. Nondũ enim in passione obtulerat holocaustum suum: quo sacrificio confirmato in credentibꝰ populis/ tẽplũ ipsũ euersũ ẽ/ vbi illa sacrificia offerri solebãt. Hoc aũt factũ est ſm ꝓphetiã danielis: ¶ Non enim oportebat auferri significantia sacrificia priusq̃ illud qd significabat confirmatũ esset cõtestatione aplorũ predicantiũ/ ⁊ fide credentiũ populoꝝ.

Luc.5.c

Daniel.9.g.

¶ Secũda vitas/ q nõ oportebat auferri significantia sacrificia priusq̃ illud quod significabat cõfirmatũ esset ꝯtestatione aploꝝ ꝑdicãtiũ/ ⁊ fide credentiũ ꝑplorũ. Ex q̃ dicto accipit argumentũ/ q legalia nõ fuerant ablata statim post christi passionẽ vsq; ad euangelij diuulgationẽ.

Secunda veritas.

De paralytico qui p tectū ad cū est depositus: Ca. iiii.

Luc. 5. d D E palytico pōt intelligi anima dis
soluta mēbris/hoc ē bonis opatio
nibus/christū qrere. i. voluntatē verbi
dei: Impediri aūt turbis/ nisi tecta. i. oper
ta scripturaꝝ apiat/ vt p hec ad noticiā chri
sti pueniat: hoc ē ad eius hūilitatē fidei pie
tate descēdat. Hi aūt a qbus deponit/ bo
nos in ecclia doctores pñt significare. Qꝫ
autē cū lecto deponit: significat ab hoīe in
ista carne adhuc ↄstituto christū debere co
gnosci. Quē tñ lectū sanus postea iubet por
tare/ et ire i domū suā: vt remissionē pctōꝝ
ↄualescētibus p spem bonā membris aīe hoc
Al. ↄ restare opus restaurare itelligat: vt iā nō i carnali
bus gaudijs tāꝗ i lecto requiescat ifirmitas
animi/ sꝫ magis ipsa ↄtineat affectiōes car
nales/ ꝛ tēdat ad requiē secretoꝝ cordis sui.

Quō duos patres habere po tuerit ioseph: Ca. v.

Tertia veritas N On absurde q
stio pponitur/
quō potuerit
duos patres habere
Matth. 1. ioseph: nā mattheus
cū dicit genitū ab eo
Luc. 3. q vocabat iacob: lu
cas vero filiū esse dicit
eius qui vocabat heli.
Neqꝫ hoc loco illud
dici pōt/ ꝙ vnus hō/ si
cut nō solū apud gen
tes/ sꝫ etiā apud iude
os accidere solere ma
nifestū ē/ duo nomia
habuerit. Cetera eñ
serie generationū q hꝫ
putat/ facile refellit:
Quid enim de auis/
atauis/ pauis/ ceteris
qꝫ maioribus dicturus ē:
quoꝝ diuersa nomia
singuli euāgeliste in
sua quisqꝫ narratiōe
ↄtexerit? Quid postre
mo de ipso numero/
quādoquidem lucas
a domino vsqꝫ ad da
uid qdragītatres ge
nerationes enūerat:
mattheus aūt a da
uid vsqꝫ ad dnm vigi
tiocto vel vigitiseptē?
Certi eñ sacramenti
gfa vsqꝫ ad transmi
grationē/ ꝛ ab ipa itē
trāsmigratōe vnus his
nūerat. Querēdū igi
tur quō duos patres
potuerit hre ioseph?
Et mihi qdē i psentia
tres cause occurrūt:
quaꝝ aliquā euāge
lista secutus sit: Aut eñ
vnus erat ioseph natu
ral pat/ ꝛ alt eū ado
ptauerat: Aut more
iudeoꝝ cū sine filijs
vnus decessisset/ vxo
rē eius ppinquus acci
piēs/ filiū quē genuit
ppiquo mortuo de
putauit: vt cū ab al
tero alteri genitus eēt
ioseph/ conuenienter
duos patres habe
re diceretur: Aut vnus
euangelista patrem
eius a quo genitus
est nominauit: alter
vero vel auū mater
num/ vel aliquem de
cognatis maioribus
posuit: cui ppter cō
sanguinitatis vincu
lū in filij loco ioseph
nō absurde constitu
eret/ vt inde iam vs
qꝫ ad dauid nō eun
dem quem matthe
us generationū ordi
nē texeret. In quibus
causis illa videt infir
ma/ quā secūdo loco
posuimus: qꝛ cū quis
qꝫ apud iudeos defū
cto fratre vel ppin
quo prolē de vxore
eius exuscitat/ illud
qđ nascit nomen de
functi solet accipere:
Ergo aut adoptio
soluit istā questionē:

¶ Tertia veritas/ ꝙ io
seph sponsus virginis
describitur habuisse du
os patres a duobus euan
gelistis: quia mattheus
dicit illū filium iacob/ ꝛ
lucas filium heli. Circa
qđ ipse refert qttuor opi
niōes. Prima est/ ꝙ fuit
vnus homo habēs duo no
mina: sicut pater dauid
fuit vocatus iesse ꝛ isai. Se
cunda opinio fuit/ ꝙ vnus
ipsoꝝ fuit eius pat natura
lis et alius legalis: sic fuit
pceptum in lege/ ꝙ mor
tuo fratre sine prole/ ali
us frater suscitaret sibi
semen. Tertia opinio/ ꝙ
vnus istorum fuit pater
adoptiuus et alius car
nalis. Quarta opinio/
ꝙ vnus euāgelista accepit
patrē immediatū/ et alius
mediatum aliquē maio
rem: sicut mattheus euā
gelista in iechonia sal
tat per tres generatio
nes. Sed primam opi
nionem ipse reprobat:
qnia lucas a domino vs
qꝫ ad dauid/ quadragin
tatres generatiōes enu
merat: mattheus autē a
dauid vsqꝫ ad dnm vigi
tiocto vel vigitiseptē. Et
ita maior multitudo nō
pōt saluari per nominū
multitudinem. Secun
dam etiam improbat: qꝛ
semper ille qui nascebat
tur nomen defuncti ac
cipere debebat: et sic nō
debet dici nisi illius fili
us. Tertiā aūt ꝛ quartā
opiniones magis cōmen
dat qdē: tñ magis vide
tur insistere quarte/ vt
vnus inquit euangeli
sta patrē eius a quo ge
nitus est: alter vero auū
maternum vel aliquem
de maioribus ponit. Sed
oritur dubiū: quis isto
rum euangelistarum po
suerit patrem immedia
tum? Dicitur autē ꝙ ma
gis videtur de luca: quia
plures generatiōes ad
iungit: et ideo dicitur ꝙ
mattheus saltauerit post
transmigrationē quā
do omisit ochoziam. Se
cundū dubium: quomō
duo euangeliste texunt
duas catenas vsqꝫ ad
dauid? Dicitur autē ꝙ Deut. 25. b
cum vnus homo habe
at duos auos: vnum pa
ternum/ et alium mater
num: videtur esse inten
tio augustini/ ꝙ vnus euā
gelista acceperit auū vel
abauum maternū: ꝛ alius
patrē imediatū/ et sic me
ruit per duas lineas: Et
tunc sm premissa lucas
accepisset ex parte patris/
et mattheus ex parte ma
tris propter saltū. Terti
um dubium: quomodo
potuerunt ambo euan
geliste cōuenire in zoro
babel ꝛ salathiel/ cū te
nerēt diuersas catenas.
Dicitur autem ꝙ cum lu
cas intenderet plecti ad
lineam sacerdotalem/ et
mattheus ad regiā/ vt as
serit augustinus/ frequēter iste
linee iūgebant/ ꝛ postea
sepabant. Vel de sala
thiel pōt dici/ qđ pmo fu
it dictū de ioseph. Quar
tum dubium: quō potest
beatus lucas reducere io
seph in dauid p nathā/
cū ipse nō fuerit filius da
uid: sed fuit sm beatum
aug. Dicit aūt ꝙ sentē
tia fuit beati aug. super
Matth. ꝙ iste nathā fu 2. Reg. ca. 12. f
it ille ppheta: et qdā di
cūt/ ꝙ augustinus credidit ipsū
fuisse dauid filiū natura
lem/ alij adoptiuū: tamē
videt melius consentire
scripture/ ꝙ iste nathan
nō fuerit ppheta/ sꝫ ter
tiogenitus dauid in hieru
salē imediate pcedēs sa
lomonē: ꝛ nō ē icōueniēs
ꝙ de genere eius ꝛ nō de gene
re salomōis fuerit ioseph
sꝫ diuersos parētes/ vt
verba vtriusqꝫ euāgeliste
seruent illesa.

aut origo maiorum:/aut aliq̃ alia causa q̃ nobis in p̄senti nõ occurrit. Quapropter tãta est eorum dementia/ qui facile dilabuntur ad euãgelistarum aliquẽ de mẽdacio criminã-
Al. t diuersis dũ/ q̃ causas quẽrãt/curt diuersorum patrũ nola singuli cõmemorauerit/vt temere dicat duas solas esse causas qb⁹ id recte fieri potuerit/cum tñ ad soluendã questionẽ vł vnam inuenire sufficiat.

De septuagintaseptem generationibus: Ca. VI.

A
Luc.3.c Quid sibi velit q̃ septuagintaseptẽ psone sm generatiões q̃s lucas scrib⁹ est/ieniunt/ q̃ri põt. Nã τ huius numeri mentionẽ dominus fecit/cum eum petrus de dimittendis peccatis fra-
Math.18.c. tris interrogasset. Ait enim: Nõ solũ septies/sed septuagiesseptics esse dimittendũ.

Quarta veritas ¶ Vñ recte creditur cõmemoratione hui⁹ numeri oia pctã iussisse dimitti: qñ quidẽ ipse p quẽ peccata omnia dimissa sũt/ septuagesima et septima generatione sm euãgelistę memorati testimoniũ ad hoies humaniter venire dignat⁹ est.

¶ Quarta veritas/q̃ septuagesimaseptia generatiõe sm lucã nat⁹ ẽ christ⁹: in qua dimissa sũt oia pctã: τ ideo dixit dñs petro pctã debere dimitti vsq̃ septuagiessepties. Ex q̃ dat indẽ itelligi/ nullũ peccatũ excipi qđ in ecclesia nõ possit dimitti.

Cõuenientissime autẽ cum sit etiã alia series generati-
Math.1.a onũ quã matthę⁹ explicat: hanc ille tenuit
Luc.3.d. qui baptizato dño generatiões ipsas p septuagita τ septẽ psonas sursũ v̄sus enumerat: Nã τ reditus est τ tanq̃ ascẽsus ad deum: cui post pctõrum abolitionem recõciliamur expssius/cũ sursum v̄sus p illas generationes ascendit. Et vtiq̃ p baptismũ fit olm remissio pctõrum/quę illo numero significat. Nõ enim in baptismo dñi ipsi dño peccata dimissa sunt: sed ipsa remissio peccatorum omniũ/ q̃ misericordia ei⁹ et potestate donata est hominibus p illud baptismũ dñi/ et p illum numerũ generationũ consecrata atq̃ signata ẽ. Nec temere dñs τ frustra septuagesima τ septima generatiõe venit aboliturus oĩa peccata: nisi q2 in illo numero aliq̃d latet quod ad significationẽ ptineat oim pctõrum. Hoc aũt in vndenario τ septenario considerandũ ẽ: Qui numeri
B p se multiplicati ad tantũ puenũt: Nã vndecies septẽ vł septies vndeni/ septuaginta septẽ fiũt. Vndeci aũt trãsgressionẽ denarij significãt: at si i denario pfectio beatitudinis significat: Vñ ẽ etiã illud: q̃ om- Math.20.a.
nes conducti ad vineã denario remunerãtur: qđ fit cũ septenaria creatura trinitati creatoris adiũgit: Manifestũ ẽ q̃ trãsgressio denarij peccatũ significat p supbiã pl⁹ aliquid habere cupientis/et integritatẽ pfectionemq̃ amittentis. Hoc autẽ septies ppterea dicitur/ vt motu hoĩs facta significet illa trãsgressio: ternario enim numero incorporea ps hoĩs significat: Vnde est q̃ ex toto corde/ex tota anima/ et ex to- Deut.6.a
ta mẽte diligere iubemur deũ. Quaternario vero corpus: Multis enim modis quadripertita inuenitur natura corporis. Ex his ergo cõiunctis hoĩa constans/ nõ absurde septenario numero significat. Motus autem in numeris nõ exprimitur cum dicimus: vnum/duo/tria/quattuor τc. sed cum dicim⁹: semel bis ter quater: quapropter vt dixi/ nõ septẽ τ vndecim/ sz septies vndecim significãt transgressionẽ/ q̃ motu facta est hominis peccãtis/hoc est pfectionis suę stabilitatẽ trãsgrediẽtis cupiditate amplius aliq̃d habẽdi: vt tãto post p prophetã animę diceretur: Sperabas si a me discessisses aliquid amplius te habiturã: ex quo initio supbię oia peccata t illuescũt: Al. t inc- crescũt
quę cũ dimittunt/septuagiessepties ignoscendũ esse admonemur/ vt intelligamus nullum peccatũ excipi/quod pęnitẽti τ ve- Math.18.c.
niã depcanti p ecclesiã/ cuius psonã petr⁹ gestat non dimittatur.

De eo qui habebat manũ dexteram aridam: Ca. VII.

Quod dicit dñs iudęis/de eo q̃ ha- Luc.6.b
bebat manũ dextrã aridã: Interrogo vos si liceat sabbato bñ facere/an male: animã saluã facere/ an pdere? Quęrit/cũ corp⁹ curauerit/q̃re sic iterrogauerit/si liceat animã saluã facere an pdere? vel q̃ illa miracula ppter fidẽ faciebat/ vbi salus est animę: vel q̃ ipsa sanatio manus dextrę salutem animę significabat/ q̃ a bonis opib⁹ cessãs/ aridã quodãmodo dextrã habere videbat: vł animã p homine posuit: sicut dici solet/tot animę ibi fuerunt.

Quod ait: Mẽsurã bonã/ cõfertã τ coagitatã dabũt in sinũ vestrũ: Ca. VIII

Quod dñs dicit: Date et dabit vobis: mẽsurã bonã/ τ cõfertam/ τ coagitatã et supereffluentẽ dabunt in sinũ vestrum. Ex illa sententia Luc.6.f.

Luc.16.c accipi pōt q̄ dicit ꝛ alio loco: Ut ipsi recipiant vos in eterna tabernacula: vt plebi p̄ceptū esse videat̄ qd̄ dictū ē: Luc.6.f. Date ꝛ dabit̄ vobis. Scđm quā sententiā dicit apl's: Cōmunicet q̄ cathecizat̄ verbo ei q̄ se cathecizat in oīb⁹ bonis. Gal.6.b. Nō eñ diceret: Dabūt i sinū vestꝛ̄/nisi q꞉ p illoꝝ merita qb⁹ vel calicē aq̄ frigide i nomine discipuli dederint/ Matth.10.d. mercedē celestē recipere merebunt̄.

Qz ait: Nunquid pōt cecus cecū ducere? Ca.ix.

Luc.6.f. Quod dn̄s dicit: Nūqd pōt cec⁹ cecū ducere? Nōne ambo i foueā cadēt? Fortasse h̄ iō subiūxerit/ne sperēt a leuit' se accepturos mensurā illā de q̄ dixit: Dabūt i sinū vestrū: qm̄ ipsis dabāt decimas: quos cecos dixit: q꞉ euāgeliū nō tenerēt/vt illā remunerationē p discipulos dn̄i poti⁹ plebs iā inciperet sperare: quos imitatores suos volēs ostendere/ addidit: etiā: Non est discipulus sup magistrū.

De illo qui fodit i altū: ꝛ posuit fundamētū sup petrā: Ca.x.

Luc.6.g Quod dn̄s dicit: Om̄is q̄ venit ad me/ꝛ audit sermones meos et facit eos: ostendā vobis cui silis est: Silis ē homini edificāti domū q̄ fodit i altū/ꝛ posuit fundamētū super petrā. Fodere dixit/ humilitatē christianā oīa terrena exhaurire de corde suo: ne ppter aliqd tale deū colat. In altū aūt fodere/donec ad petrā pueniat: intantū christū gratis sequi et gratis eū colere/vt nō solū nō ppter superflua/sed nec ppter illa q̄ videntur huic vite necessaria ꝛ q̄ sine culpa a quouis iusto sumi ꝛ haberi pñt/ tn̄ temporalia atq̧ terrena sunt/colendus deus putetur.

De pueris sedētibus in foro/ ꝛ adinuicē clamantibus: Ca.xi.

Luc.7.c De pueris sedētib⁹ i foro et ad inuicē clamātib⁹ cōuerso ordie ad pposita rūdit. ¶ Nam qđ ait: Lamētauim⁹ ꝛ nō plorastis: ad iohānē ptinet/cui⁹ abstinētia a cibis ꝛ potu/luctum pnie significabat. Qđ aūt ait: Cātauim⁹ tibijs ꝛ nō saltastis/ ad ipsū dn̄m ptinet: q̄ vtēdo cū ceteris cibo ꝛ potu/ leticiā regni figurabat.

Quīta v̄itas ¶ Quīta v̄itas/ q꞉ qđ dixit christ⁹: Cecinim⁹ ꝛ nō saltastis: lamētauim⁹ ꝛ nō plāxistis: pmū ptinet ad christū: sumēdo cibū/leticiā regni significabat: et secūdū ad iohānē baptistā/ q̄ p abstinētiā pniaꝫ designabat. Et i pcedēti ca. dicit/ q꞉ illa q̄ videntur huic vite necessaria/ pñt a quouis iusto sine culpa haberi.

At illi nec humiliari cū iohāne/nec cū christo gaudere voluerūt/dicētes illū demoniū habere: istū voracē ꝛ ebriosū ꝛ amicū publicanoꝝ ꝛ pctōꝝ. Qđ autē subiungit: Et iustificata est sapientia ab omnib⁹ filijs suis: 41.dist.c. q꞉ dicit

¶ Ostendit filios sapiētie intelligere/nec in abstinendo nec in mādducādo esse iusticiā/sed in equanimitate tolerādi inopiā: et tēperātiā p abūdātiā/ nō se corrūpēdi atq̧ opportune sumēdi vel nō sumēdi ea quoꝝ nō vsus/sed ꝯcupiscētia rephendenda est: Nō eñ interest om̄ino qd alimētoꝝ sumas/vt succurras necessitati corpis: dūmodo ꝯgruas in generib⁹ alimētoꝝ his cū quib⁹ tibi viuendū est. Neq̧ quantum sumas multum interest/ cum videamus aliorū stomachū citius satiari: et eos tamē illi ipsi paruo quo satiantur/ardenter et intolerabilit̄ et om̄ino turpiter inhiare: Alios autē plusculo quidē satiari/ sed tolerabilius inopiā perpeti/ꝛ vl' an̄ horā positas epulas/si id in tēpore aut opus sit/aut necesse sit/cū trāquillitate aspicere neq̧ tangere. Magis ergo interest/ nō qd vel quātū alimentoꝝ p congruentia hominū atq̧ persone sue/et p sue valitudinis necessitate quis capiat/sed quāta facilitate atq̧ serenitate animi careat: cū his vl' oportet vl' etiā necesse est carere: vt illud i aīo christiani cōpleat qđ apl's dicit: Scio ꝛ min⁹ habere: scio ꝛ abūdare in oīb⁹/ ꝛ in oīb⁹ imbut⁹ sum/ ꝛ satiari/ꝛ esurire/ꝛ abundare/ꝛ penuriā pati: Om̄ia possum in eo q̄ me ꝯfortat. Phil.4.c Et illud: Neq̧ si mādducauerim⁹ abūdabimus: neq̧ si nō mādducauerim⁹ egebimus. 1.Cor.8.c. Et illud: Nō est enim regnū dei esca ꝛ potus/sed iusticia ꝛ pax et gaudiū. Ro.14.c Et q꞉ solēt homines multū gaudere de carnalib⁹ epulis/addidit: i spū sancto. Iustificat̄ etiā sapientia ab omnib⁹ filijs suis/ q̄ intelligunt vtendis terrenis tpa opportuna esse debere: facilitatē vo carendi talibus/ꝛ amorem fruendi eternis non variari oportere p tēpora/sed perpetuo retineri.

Sexta v̄itas ¶ Sexta veritas/ q꞉ nec in abstinēdo nec in manducādo ē iusticia/ sed in eq̄nimitate tolerādi inopiā ꝛ tēperātiā/ atq̧ oportune sumēdi ea quoꝝ nō vsus sed ꝯcupiscētia reprehendenda est. Et adiungit/ q꞉ nō interest q̄ntū vel qd alimētoꝝ quisq̧ pro sua valitudine sumat: sed quāta facilitate his careat cum oportet.

Qz ait: Nemo lucernam accendens/ operit eā vase/ aut sub⁹ lectu ponit: Ca.xii.

Luc. 8. c

Quod dominus ait: Nemo autem lucernā accendēs opit eā vase/aut subt⁹ lectū ponit/ sed sup candelabrū ponit/vt intrātes videant lumē. Qui verbū dei timore carnaliū incōmodoꝝ abscondit:ipsam vtiqȝ carnē ꝑponit manifestationi veritatis:ꝫ ea quasi cooperit verbū timēdo predicare: eā itaqȝ vasis et lecti nomine appellauit/sub quo lucernā ponere ait eum qui hoc facit.

De illo in quo erat legio demoniorum: Ca. xiii.

Luc. 8. c

Quod i regione gerasenoꝝ curauit dñs eum in quo erat legio demonū: significate sunt gentes q̄ multis demonib⁹ seruiebant. Qȝ sine vestimēto erat/nō habebat fidē. Qȝ in domo non habitabat/in ꝯsciencia sua nō requiescebat. Qȝ i monumētis manebat/i mortuis operibus/hoc est peccatis delectabaꝫ. Qȝ aūt cōpedibus ferreis ꝫ catenis ligabaꝫ/ significat graues et duras leges gentium/qb⁹ ꝫ in eoꝝ republica pctā cohibēꝫ. Qȝ etiam vinculis talibus diruptis agebatur a demonio in heremū: significat q̄ etiam ipsis transgressis legib⁹ ad ea scelera cupiditate ducebatur/que iam vulgarē consuetudinē excederēt. Qȝ autē in porcos pascentes in montibus demonia ire ꝑmissa sunt: significat immundos ꝫ superbos homines/quibus demonia dominantur per idoloꝝ cultus. Qȝ autem in stagnum ꝑcipitati sunt: significat q̄ iam clarificata ē ecclesia: ꝫ liberato populo gentiū a †dominatione demoniorum/ in abditis agunt sacrilegos ritus suos/qui christo credere noluerunt/ceca et ꝓfunda curiositate submersi. Qȝ autē pastores porcorum fugientes ista nunciauerunt: significat quosdam etiā primates †impiorum/q̄q̄ christianam legē fugiant: potentiam tamē eius per gētes stupēdo ꝫ mirando predicare. Qȝ geraseni †pergūt videre quod factum ē: ꝫ inueniunt hominē vestitum et mente sana sedere ad pedes iesu: et cognoscētes quid factum sit/rogant iesum vt ab eis discederet/magno timore ꝑculsi: significat multitudinē vetusta sua vita delectatam/honorare quidem/sed nolle pati christianam legē: dū dicunt q̄ eam implere nō possint: admirantes tamē fidelē populū a pristina perdita cōuersatione sanatum. Qȝ ille cupit iam esse cū christo: q̄ tamē dicitꝫ ei: Redi in domū tuā: ꝫ enarra quanta tibi fecit deus: ex illa apostoli sententia recte potest intelligi/cum ait: Cupio dissolui ꝫ esse cū christo/multo magꝭ optimū: manere in carne necessariū ꝓpter vos: Vt sic quisqȝ intelligat/ post remissionē peccatorum redeundum sibi esse in conscientiam bonam: et seruiendum euangelio ꝓpter alioꝝ etiā salutē: vt deinde etiam cum christo requiescat: ne cū ꝑpropere iam vult esse cū christo/negligat ministeriū ꝑdicationis fraternę redemptioni accōmodatum.

Al. †dñatione

Al. †superioꝝ

Al. †prodeūt

Phil. 1. d.

¶ Septima veritas/q̄ ille quieuit a legione demonū liberatus/iussus redire in domū suam: vt quisqȝ intelligat post remissionem peccatorum/ redeundum sibi ad conscientiam.

Septima veritas

De septuagintaduobus discipulis: Ca. xiiii.

Luc. 10. a.

De septuagintaduob⁹ discipulis: Sicut vigintiquattuor horis totus orbis ꝑagitur atqȝ lustraꝫ: ita mīsteriū illustrādi orbis ꝑ euangeliū trinitatꝭ i septuagintaduob⁹ discipulꝭ intimatur: †Vicies enī ꝫ quater terni/septuagies dipondius. Qȝ autem binos mittit/sacramentū ē charitatis: Siue q̄ duo sunt charitatis precepta/siue quia omnis charitas/min⁹ q̄ inter duos esse nō potest.

¶ Octaua veritas/q̄ christus habuit septuagintaduos discipulos: sicut vigintiq̄ttuor hore sunt q̄bus lustraꝫ totus mundus: q̄ ter vigintiq̄ttuor faciunt septuagintaduos: ꝑ quos fides trinitatꝭ fuit diuulgata i vniuerso. Qȝ autē missi sunt bini: significat charitatē que min⁹ q̄ inter duos haberi nō potest.

Octaua veritas

Al. †Viginti quattuor eīn ter in septuagintaduabus ponimus

Qȝ ait: Si lumē qd̄ i te ē tenebre sūt: Ca. XV.

Luc. 11. c.

Quod dñs dicit: Si lumē qd̄ ē in te tenebre sūt: ipse tenebre q̄nte erūt: Lumē dicit bonā intētionē mētis q̄ opamur: tenebras autē ipsa opa appellat: Siue q̄ ignoratur ab aliјs q̄ animo illa faciam⁹: siue q̄ eoꝝ exitū etiā ipsi nescim⁹.i. quō exeāt atqȝ ꝓueniant eis quib⁹ nos ea bono animo impēdimus. Plerūqȝ enī bñficijs nostrꝭ malevtēdo corrumpunꝫ/quib⁹ nos ea misericordiꝭ beniuola intētione ꝑstamus.

¶ Nona veritas/q̄ qñ dicitꝫ: ne lumē qd̄ in te ē tenebre sint: ē intelligēdū/ qñ fiūt bona sine intētione recta.

Nona veritas

Qȝ ait: Nūc vos pharisei qd̄ d̄ foris ē calicꝭ ꝫ catini mūdatꝭ: Ca. XVI

Luc. 11. e

Nunc vos pharisei qd̄ de foris est calicis ꝫ catini mundatis. Hinc et deinceps quod dicit i pharisçeos ꝫ

legisdoctores: hoc est qd̄ superius dixit:
Luc.9.f. Offirmauerat faciem in hierusale/ vt eis
aperte vera diceret vitia τ peccata eoꝝ.

De digito dei: Ca.XVII.

Luc.11.c Deo dicit̃ spūssanctus digitus dei
i ꝑpter partitionē donorū que i eo
danf/ vnicuiqꝫ ꝓpria/ siue hominū/
siue angeloꝝ: in nullis em̄ mēbris nostris
magis apparet partitio q̄ȝ in digitis.

De ieiunio filioꝝ spōsi. Ca.XVIII

Decia Veritas Eiuniū aut i
i tribulatione
est/aut i gau/
dio. In tribulatione
ad ꝓpitiandū deū ꝑ
peccatis: in gaudio vero cū tanto minus
delectant carnalia: quāto spiritaliū maior
sagina est. Cū ergo dn̄s interrogat⁹ esset:
Luc.5.f. cur discipuli eius nō ieiunarent: de vtroqꝫ
ieiunio respōdit. Nāqꝫ ad illud ꝙ in tribu/
latione ieiunari solet/ ꝑtinet qd̄ ait: spons̄i
filios tunc ieiunaturos/ cum ab eis ablat⁹
fuerit sponsus: tunc em̄ desolabuntur/ τ in
merore ac luctu erunt/ donec eis ꝑ spm̄san
ctū gaudia ꝯsolatoria retribuāt̃. Quo do/
no ꝑcepto/ etiā ieiunij alteꝝ genus qd̄ fiat
ꝑ leticiā/ iam renouati in vitam spiritalem
ꝯuenientissime celebrabūt. Qd̄ anteqꝫ acci/
piāt: dicit eos tanqꝫ vetera vestimēta/ qui/
bus incōuenieñter nouus pān⁹ assuit̃. i. ali/
qua particula doctrine/ que ad noue vite
temperātiā ꝑtinet: Quia si hoc fiat/ τ ipsa
doctrina quodammodo scindit̃: cui⁹ par/
ticula que ad ieiuniū ciboꝝ valet/ impor/
Undecima veritas tune tradit̃. ¶ Cum
illa doceat generale
ieiuniū/ nō a concu/
piscentia ciborū tm̄/
sed ab om̄i leticia tē/
poraliū delectationū: cuius quasi pannū/
id est partē aliquā que ad cibos ꝑtinet/ di/
cit nō oportere hominib⁹ adhuc veteri con/
suetudini dedit̃ impertiri: qꝛ τ illinc quasi
ꝯcisio videt̃ fieri/ τ ipsi vetustati nō ꝯuenit.
Dicit etiā similes eos esse veterib⁹ vtrib⁹:
q̄s vino nouo. i. spiritalib⁹ p̄ceptis facili⁹
dirūpi/ q̄ȝ illud continere posse dicit. Erūt
autē iam vtres noui/ cum post ascensum
dn̄i desiderio ꝯsolationis ei⁹ orando τ spe/
Act.2. rando innouabant̃. Tūc em̄ acceperūt spi/
ritumsanctū: quo impleti cum omniū q̄ de
diuersis gentibus aderant linguis/ loque/
rentur: dicti sunt musto pleni. Nouū enim

¶ Decima veritas/ ꝙ ie iuniū fit dupliciter: aut i tribulatiōe ad ꝓpitiādū deū ꝑ peccatis/ vel i gaudio/ vt tanto minus delectent carnalia.

¶ Undecima veritas/ ꝙ generale ieiuniū nō a cōcupiscentia ciborum tm̄/ sed ab om̄i leticia temporalium delectationum ē.

vinū iam nouis vtribus venerat.

De illo q̄ descendēs ab hierl̄m hiericho icidit i latrones: Ca.XIX

Omo quidā descēdebat ab hieru/ Luc.10.e.
b salē in hiericho: ipse adā intelligit̃
i genere hūano. Hierusalē ciuitas
pacis illa celestis/ a cui⁹ beatitudine lapsus
est. Hiericho luna interp̄tatur: et significat
mortalitatē nostrā/ ꝓpter hoc ꝙ nascit̃/ cre
scit/ senescit. Et icidit in latrones: diabol⁹ τ
angeli ei⁹/ qui eū spoliauerūt immortalita
te/ τ plagis impositis peccata suadēdo reli
querūt semiuiuū: qꝛ ex pte q̄ pōt intellige/
re τ cognoscere deū/ viu⁹ ē homo: ex parte
q̄ peccatis ꝯtabescit τ premit̃/ mortu⁹ est: τ
ideo semiuiuus dicit̃. Sacerdos aūt τ leui/
ta/ qui eo viso p̄terierūt: sacerdotiū τ mini
steriū veteris testamenti significat: quod
non poterat ꝓdesse ad salutē. Samaritan⁹
custos interp̄tat̃: Et ideo ipse dominus si/
gnificatur hoc nomine. Alligatio vulnerū
est cohibitio peccatoꝝ. Oleū ꝯsolatio spei
bone/ ꝓpter indulgentiā datam ad recon/
ciliationē pacis. Uinū/ exhortatio ad ope/
randū feruentissimo spiritu. Iumentū ei⁹
est caro/ in qua ad nos venire dignatus ē.
Imponi iumēto/ ē in ipsam incarnationē
christi credere. Stabulū ē eccl̄ia/ vbi refici/
unt̃ viatores de peregrinatione redeūtes
in eternā patriā. Altera dies ē post resurre
ctionē dn̄i. Duo denarij/ sunt duo p̄cepta
charitat̃/ quā ꝑ spm̄sanctū acceperūt apo/
stoli ad euangelizandū ceteris: vel ꝓmissio
vite p̄sentis τ future. Scd̄m em̄ duas pro/
missiones dictū est: Accipiet in hoc seculo Matth.19.d.
centies tantū: et in seculo futuro vitā eter/
nam consequet̃. Stabularius ergo ē apo/
stolus. Quod supererogat/ aut illud ē con/ 1.Cor.7.e
silium quod ait: De virginibus autem p̄/
ceptum domini non habeo/ consilium au/ 2.thessal.3.b
tem do: Aut quod etiā manibus suis ope/
ratus est/ ne infirmorum aliquē in nouita/
te euangelij grauaret/ cum ei liceret pasci
ex euangelio.

Q martha excepit illum in domum suam vbi maria sedebat ad pedes dn̄i: Ca. XX.

Uod martha excepit illum in do/ Luc.10.g
q mū suā/ significat ecclesiā/ que nūc
est excipientē dominū i cor suum.
Maria soror eius que sedebat ad pedes
domini/ et audiebat verbum eius/ signifi/
cat candē ecclesiā/ sed in futuro seculo: vbi

cessãs ab ope ministerioq; indigẽtię/sola sapiẽtia pfruet. Martha ĝ occupata ẽ circa multũ ministeriũ: q2 nũc talib⁹ opib⁹ exercet eccłia. Qḋ aũt q̃rit q̄ se soror ei⁹ nõ adiuuet/occasio daŧ snię dñi q̃ ostdit istã ecclesiã sollicitã esse et turbari circa plurima/cũ sit vnũ necessariũ/ad qḋ p ministerij huius merita puenit. Mariã vo dicit optimã ptẽ elegisse/ĝ nõ auferet ab ea: et ideo itelligit optima: q2 ꝛ p hãc ad illã tẽdit ꝛ nõ auferetur. Illa vo ministerij q̄uis sit bona: tñ auferet/qñ indigẽtia cui ministraŧ trãsierit.

Al. t Jlli

De illo q̃ media nocte petijt ab amico tres panes: Ca. XXI.

Luc. 11. a

Mic⁹ ad quẽ venit media nocte vt accõmodet tres panes/vtiq; ad similitudinẽ poniŧ/ sm quã q̄s deũ rogat ĩ media tribulatiõe ɔstitut⁹/vt ei tribuat intelligentiã trinitatis/q̃ p̄sentis vitę ɔsoleŧ labores. Sz cõpatio ẽ a minore. Si eñ amic⁹ hõ surgit de lecto ꝛ dat/nõ amicitia ŝ tędio cõpulsus: quã ˙o magl de⁹ dat q̃ sine tędio largissime donat qḋ petiŧ: sed ad hoc trepeti vult/vt capaces donoꝝ ei⁹ fiant q̃ petũt. Jn trib⁹ aũt panib⁹ etiã illḋ significaŧ vni⁹ esse subę trinitatẽ. Amic⁹ aũt quẽ dicit ille q̃ petit venisse de via ꝛ nõ se habere qḋ ponat añ illũ: intelligiŧ hois appetit⁹ q̃ debet obtẽperare rõni. Seruiebat aũt ɔsuetudini tpali/ quã viã vocat ppter oĩa p tẽpus trãseũtia. Cõuerso autẽ hoĩe ad deũ/etiã ille appetit⁹ a ɔsuetudine reuocaŧ: sz si nõ ɔsolaŧ interi⁹ gaudiũ de doctrina spũali q̃ creatoris trinitas p̄dicaŧ: magnę angustię sũt in hoĩe quẽ premit erũna mortal/cũ ab his q̃ foris delectãt p̄cipiŧ abstinẽtia: ꝛ int⁹ nõ ẽ refectio ȯ letiã doctrię salutaris: et ista angustia ẽ media nox q̃ cogiŧ vehemẽter instare petendo vt accipiat tres panes. Qḋ aũt diciŧ/ deint⁹ iã ostiũ clausũ esse/ pueros q̄z ei⁹ cũ eo in cubili eẽ: significat tẽpus famis vbi/cũ intelligentia claudiŧ: ꝛ illi q̃ euãgelicã sapientiã tãq; panẽ erogãtes/p orbẽ terrę p̄dicauerũt: pueri patrisfamilias iã sunt in secreta quiete cũ dño: ꝛ tamen orãdo efficiŧ vt accipiat desiderans intellectũ ab ipso deo/etiã si homo desit p quẽ sapientia predicetŧ.

Al. Ne peti

De pane/pisce ꝛ ouo: Ca. XXII.

Luc. 11. b.

E pane/ pisce ꝛ ouo: q̄b⁹ ɔ̄ria posuit lapidẽ/serpẽtẽ ꝛ scorpionẽ: intelligiŧ panis charitas/ ppter maiorẽ appetitũ/ ꝛ tã necessariã/ vt sine illa cętera nihil sint: sicut sine pane mẽsa inops: Cui ɔ̄ria ẽ cordis duricia/quã lapidi cõpauit. Piscis aũt itelligiŧ fides inuisibiliũ/vel ppŧ aquã baptismi/vł q2 de inuisibilib⁹ locl capiŧ. Q2 etiã fides hui⁹ mũdi fluctib⁹ circũlatrata nõ frãgiŧ/recte pisci compaŧ: Cui ɔ̄riũ posuit serpentẽ ppter venena fallacię: q̃ etiã pmo hoĩ male suadẽdo p̄seminauit. Jn ouo itelligiŧ spes: ouũ eñ nondũ ẽ fet⁹ pfect⁹/ŝ fouẽdo speraŧ: Cui ɔtrariũ posuit scorpionẽ cui⁹ acule⁹ venenat⁹ retro timẽdus est: sicut spei cõtrariũ est retro respicere/ cũ spes futuroꝝ in ea quę ante sunt se extendat.

Q2 ait/Tulistl clauẽ sciẽ: Ca. XXIII

Luc. 11. g.

E eo qḋ dicit dñs scribis vł doctorib⁹ iudeoꝝ: Tulistis clauẽ sciẽtię/ꝛ ipsi nõ introistis: ꝛ eos q̃ introibãt phibuistis: qḋ i scriptura de humanitate christi diciŧ: quã nec ipsi intelligere/ nec ab alijs intelligi volebant.

Al. de humanitatem christi/ nec ipsi ꝛc.

Q2 ait/Aia pl⁹ ẽ q̃ esca: Ca. XXIIII

Luc. 12. c

Uod dñs dicit discipulis: Aia plus est q̃ esca/ ꝛ corp⁹ q̃ vestimẽtũ: Et vtiq; si hoc tibi dedit qḋ plus ẽ: quanto magis dabit quod minus est.

Q2 ait/Sint lũbi vestri p̄cincti: Ca. XXV

Luc. 12. e.

Uod dñs dicit: Sint lũbi vestri p̄cincti: ppter ɔtinẽtiã ab amore rerũ secularium: lucernę ardẽtes/hoc ipsũ vt vero fine ꝛ recta intentione faciatis.

De mensura tritici quã dat fidelis dispẽsator familię: Ca. XXVI.

Luc. 12. g

Uod dñs dixit petro: Quis putas ẽ fideł dispẽsator ꝛ prudẽs/quẽ cõstituet dñs sup familiã suã/ vt det illl in tpe tritici mẽsurã. Mẽsurã dicit ppŧ modũ capacitatis quorũq; audientiũ.

Q2 ait: Cũ videritis nubẽ orientẽ ab occasu: Ca. XXVII.

Luc. 12. g

Uod dñs dicit: Cũ videritis nubẽ orientẽ ab occasu: carnẽ suã a morte resurgentẽ significat. Ex illo eñ oĩb⁹ terris imber euangelicę p̄dicationis infusus est. Austrũ flantẽ ante ęstus/ tribulationes leuiores ante iudiciũ.

Qḋ ait/de statura corpis cui nõ põt aliquid addere: Ca. XXVIII.

Luc. 12. d

Uod dñs dicit: Si eñ qḋ minimũ est nõ potestis: cũ de augẽda corporis statura diceret: Minimũ eñ ẽ

boc/sed deo corpora operari.

Or ait: Nolite i sublime extolli: Ca.xxix.

Cum diceret discipul' nō debere haberi sollicitudinē ɗ ci
Luc.12.d bis ait: Et nolite i sublime extolli:
Prio eñ hęc ad necessitatē ipledā bō grit.
Cū aūt hęc abūdauerint/ icipiet supbire ɗ
talib⁹: Tale ē h/ac si se vulnerat⁹ qs iactet/
q2 habeat mlta emplastra i domo: cū h illi
bonū eēt vt vulnera si haberet/ne vno qdē
Luc.14.a idigeret emplastro. Cōgruent hydropicū
aīali qd cecidit i puteū cōpauit: tumore eñ
Luc.13.b. laborabat: sic illā mulierē quā decē ⁊ octo
ānis alligatā dixerat/⁊ ab eadē alligatiōe
soluebat/ cōpabāt iumēto qd soluit vt ad
aquā ducat. ¶ Hy/
Duodecima veritas dropicū aūt recte cō/
param⁹ diuiti auaro:
Sic ei ille qto magl
abūdat hūore iordia/
to: tāto āpli⁹ sitit: sic
iste qnto ē copiosior
diuitijs qb⁹ nō bñ vtit/tāto ardēti⁹ talia cō
cupiscit. Illā ꝟo ita morbo icuruatā vt se
erigere nō posset: aiē terrenis opiniōib⁹ vl
opibus debilitatę vel oppressę: ita vt diui/
na cogitare non valeat.

¶ Duodecia ꝟitas/ q re cte cōparam⁹ hydropicū diuiti auaro: sic ei ille qto mag' abūdat hūore inordinato/tāto ampli⁹ sitit: sic ⁊ ille qto copiosior ē diuitijs/ tāto ardentius eas ɔcupiscit.

De inuitatis ad cenā: Ca.xxx

Luc.14.b. Quod de ciuitate adducit iuitatos
ad cęnā/ ɗ ipa gēte iudęoꝝ q credi/
derūt significat debiles pctis nō ha
bētes supbiā q̄si iusticię q mēdax pmates
eoꝝ a gratia phibebat. Qd autē de sepib⁹
⁊ vijs alios adduci iussit/cum adhuc locus
esset: gentes significat/ ppter diuersas vi/
as sectaꝝ/⁊ spinas peccatoꝝ.

De sūptib⁹ ad turrim edificādā: ⁊ de rege qui habet viginti milia: Ca.xxxi

Sumpt⁹ ad turrim edi
Luc.14.f. ficādā/vires ad discipulatū christi
obtinēdū: ⁊ decē milia pliaturi cū
rege q hēbat viginti milia/simplicitatē chri
stiani dimicaturi cū duplicitate diaboli/ h
ē cū dol' ⁊ fallacijs ei⁹ i affectu ɔstituit/renū
ciātī oībꝰ q sūt ei⁹. Ita eñ ɔcludit: Sic q
ois ex vobis q nō renūciauerit oib⁹ q possi
det/nō pōt me⁹ eē discipul⁹. Int q oia etiā
ipsa tpalis vita intelligat/necesse est: Quā
oportet sic possidere ad tēp⁹/vt nō ipediat
ab ęterna/q eā fuerit minat⁹ auferre. Sicut
aūt ɗ turri nō pfecta p opprobriū deterruit
dicentiū: Quia hic hō cępit ędificare/ ⁊ nō
potuit ɔsūmare: Sic in rege cū q dimican/
dū ē/ipsā pacē accusauit/cū ait: Adhuc illo
lōge agēte/legationē mittēs rogat ea q sūt
pacis: ¶ Significās
Tertiadecima veritas eñ minas iminētiū
a diabolo tēptatio/
nū/nō sustinere hoies
q nō renunciāt oib⁹ q
possidēt/⁊ pacē cū eo
facere ɔsentiendo illi
ad cōmittenda pctā.
Turrim qppe illū ędi/
ficare/⁊ ɔ regē illū di
micare/eē discipulū christi ē: habere aūt sū
ptus ad perficiēdā turrim/et habere fortia
decem milia contra viginti milia regis: re/
nūciare est omnibus q sunt eius.

¶ Tertiadecia ꝟitas/ q cū christ⁹ concludit post similitudinē de illo q vult edificare turrē/ aut ɗ rege cōmissuro bellū: sic q ois q nō renūciauerit oibus q possidet/nō pōt eē me⁹ discipulus: q2 minas imminētiū tēptationū a diabolo sustinere inquit nō valēt/q nō renūciant oib⁹ q possidēt/ ⁊ pacē facere cū eo ɔsentiendo.

De sale ifatuato ⁊ de oue pdita: Ca.xxxii

Salē ifatuatū apostatā
Luc.14.g dixit: ouē pditā oēs pctōres dixit/q
p pęnitētiā recōciliāt deo. Quā hu/
merl suis portat: q2 hūiliādo se tales erexit.
Ideo aūt illas nonagitanouē dixit qs re/
liqt i deserto: q2 supbos significat tāq soli
tudinem gerentes in aīo/dū solos se videri
volūt/qb⁹ ad pfectionē vnitas deest. Cū eñ
qsq a vera vnitate diuellit/supbia diuelli/
tur: suę qppe ptātis eē cupiēs: ñ sequit vnū
qd de⁹ ē: Ideoq ⁊ i nonagitanouē ouib⁹ ⁊ i
nouē drachmis ponit eoꝝ significationē/q
de se psumētes/pctōrib⁹ ad salutē redeūti/
b⁹ se pponūt: vnū eñ deest ad nouē/vt de/
cē sint/et ad nonagitanouē vt cētū sint. Et
si p cęteros nūeros h ɔsideres: nā ⁊ nōgētl
nonagitanouē vnū deest vt mille sint: ⁊ ad
nouē milia nōgētos nonagitanouē/vnū de
est vt decē milia sint. Variari q p breuitatē
⁊ magnitudinē nūeri pñt/qb⁹ vnū deest vt
pficiāt. Ipsū ꝟo vnū sine varietate i se ma
nens cū accesserit pficit: cui deputat oēs p
pęnitētiā recōciliatos/ q hūilitate obtinet.

De duob⁹ filijs quoꝝ mior pfect⁹ ē i regionē lōgiqua: Ca.xxxiii

Homo habēs duos filios/ de⁹ ad du
Luc.15.c. os ipsos itelligit/tāq stirpes duas
generl hūani: vnā eoꝝ q pmā serūt
in vni⁹ dei cultu: aliā eoꝝ q vsq ad colēda
idola deseruerūt deū. Ab ipso aūt exordio
creaturę mortaliū ɔsideratio debet itelligi
vl intēdi. Maior q fili⁹ ad cultū vni⁹ dei pti
net. Minorē i regionē lōginquā pfectū eē
dicit: Petijt eñ vt sibi ps subę q cū tāgeret

darec a patre/ tãq̃ aĩa sua ptãte delectata
id qd illi ẽviuere/itelligere/meminisse inge
nio alacri excellere: Oĩa ista diuina sũt mu
nera: q̃ i ptãtẽ accipiẽs p liber arbitriũ/ qr
diuisit pater liberl subam: minor fili⁹ in re/
gionẽ lõginquã pfect⁹/male vtẽdo natura/
lib⁹ bonis/ eoipso q patrẽ deseruit cupidi/
tate fruendi creatura/relicto ipso creatore.
Qd nõ post multos dies dixit factũ: vt cõ/
gregatl oĩb⁹ pegre pficisceret i regionẽ lon
ginquã: qr nõ mlto post istitutionẽ hũani
generl placuit aĩe p liber arbitriũ ferre se/
cũ quãdã velut potentiã nature sue/ r dese
rere eũ a q̃ cõdita ẽ pfidens virib⁹ suis: q̃s vi/
res tãto ɔsumit citi⁹/q̃nto eũ deserit a q̃ da
te sũt. Itaq̃ hãc vitã pdigã vocat amantẽ
fũdere/ atq̃ spaciari põpis exteriorib⁹ int⁹
inanescẽtem/cũ ea q̃sq̃ sequit q̃ ab illa pce
dũt: r relinq̃t eũ q̃ sibi ẽ iterior. Regio itaq̃
lõginq̃/obliuio dei ẽ: fames aũt i illa regi/
one ẽ indigẽtia vbi vitatl. Vn⁹ ciuiũ regio/
nis illi⁹ aliq̃s aere⁹ pnceps ad militiã diabo
li ptinẽs. Villa ei⁹ mod⁹ ptãtl ei⁹: Porci im
mũdi spũs q̃ sub ipso sũt. Silique q̃b⁹ por/
cos pascebat/seculares doctrine sterili va/
nitate resonãtel: de quib⁹ laudes idolor fa
bularũq̃ ad deos gẽtiũ ptinẽtiũ vario ser/
mone atq̃ carminib⁹ pcrepãt/q̃b⁹ demonia
delectant. Vñ cũ iste saturari cupiebat/ali
q̃d solidũ r rectũ qd ad beatã vitã ptineret
B inuenire volebat i talib⁹/ r nõ poterat. Hoc
Luc.15.d est eñ qd ait: Et nemo illi dabat. In se aũt
reuersus/iã. s. ab eis q̃ forinsec⁹ frustra illi/
ciũt r seducũt: in conscientia interiorẽ redu/
cẽ faciens/intẽtionẽ suã dixit: Quãti mer/
cennarij i domo patrl mei abũdãt panib⁹?
Vñ hoc scire poterat i q̃ erat tãta obliuio
dei: sic in oĩb⁹ idolatris fuit/nisi qr ista reco
gitatio iã resipiscentis ẽ cũ euãgeliũ pdica/
ret? Iã eñ poterat tal' aĩa aduertere multos
pdicare vitatẽ: int' q̃s q̃dã essent nõ ipsius
amore vitatl ducti/ s cupiditate comparã/
dor secularũ cõmodor. De q̃bus dicebat
Phil.1.c. apls esse q̃sdã q̃ euãgeliũ annũciauerãt nõ
1.timoth.6.b. caste: existimãtes q̃stũ esse pietatẽ. Nõ eñ
aliud ãnũciabãt/sic heretici: s hoc qd apls
paul⁹: nõ eo tñ aĩo q̃ apls paul⁹: vñ mercẽ/
narij recte appellant: i eadẽ q̃dẽ domo eun/
dem panẽ vbi tractãtes: nõ tñ i hereditatẽ
eternã vocati/ s tpali mercede cõducti. De
Matth.6.a. talib⁹ dictũ est: Amẽ dico vobis/ pceperũt
Luc.15.d mercedem suã. Ego q̃ inq̃t hic fame pereo.

Deide ait: Surgã: qr iacebat: r ibo/ qr lõge
aberat: Ad patrẽ meũ/ qr sb pncipe porco/
rũ erat. Cetera vba sũt penitẽtiã meditãtl
in ɔfessione pcti: nõdũ tñ agẽtis. Nõ eñ iã
dicit patri/ s dictur se esse pmittit cũ vene/
rit. Intelligas igit hoc nũc accipiendũ esse
venire ad patrẽ/i eccl'ia ɔstitui p fidem: vbi
iã possit eẽ pctõr legitima r fructuosa ɔfes/
sio. Quid q̃ patri dictur se dicit? Pat' pec/
caui i celũ r corã te: et iã nõ sũ dign⁹ vocari
fili⁹ tu⁹: fac me sicut vnũ de mercẽnarijs tu/
is. Vtr hoc est: peccaui i celũ/qd ẽ: corã te:
vt celũ appellauerit ipsã sũmitatẽ pris. Vñ Ps.18.
est etiã illd i psalmo: A sũmo celo egressio
ei⁹: cũ ab ipso patre vellet intelligi. An po/
ti⁹: Peccaui i celũ corã sctis aĩs i q̃b⁹ est se/
des dei. Corã te aũt/i ipso penetrali iterio/ C
re ɔsciẽtie. Et surgens venit ad patrẽ suũ. Luc.15.d.
Cũ aũt adhuc lõge esset/anteq̃ itelligeret
deũ: sed tñ cũ iã pie q̃reret/ vidit illũ pater
ipsi⁹. Impios eñ r supbos ɔuenient nõ vi/
dere dicit/tanq̃ añ oculos non habere. Añ
oculos eñ haberi/nõ nisi q̃ diligunt dici so
lẽt. Et miscdia mot⁹ ẽ: Et accurrens cecidit
super collũ ei⁹. Nõ eñ pater vnigenitũ fili/
um deseruit: In q̃ vsq̃ ad nostrã lõginquã
etiã pegrinationẽ cucurrit atq̃ descẽdit: qr
de⁹ erat i christo mundũ recõciliãs sibi. Et 2.Cor.5.d.
ipse dñs ait: Pat' i me manẽs/ipe facit opa Joh.14.b.
sua. Quid ẽ aũt/sup collũ ei⁹ cadere/nisi idi
nare r hũiliare i amplexũ ei⁹ brachiũ suũ: et
brachiũ dñi cui reuelatũ ẽ? Qd ẽ vtiq̃ dñs Esa.53.a
noster iesus christ⁹ Et osculat⁹ ẽ illũ. i. ɔso/
lari vbo gfe dei ad spem idulgẽtie pctõr:
hoc ẽ post lõga itinera remeãtem/mereri a
patre osculũ charitatl. Et incipit iam pctã
ɔstitut⁹ i eccl'ia ɔfiteri. Nec dicit oĩa q̃ dictu
rũ se eẽ pmiserat/ s vsq̃ ad illud: Nõ sũ di/
gn⁹ vocari fili⁹ tu⁹. Hoc eñ vult fieri p gra/
tiã/ q̃ se indignũ esse p merita fatet. Nõ ad/
dit qd i illa meditatiõe dixerat: Fac me sic Luc.15.e.
vnũ de mercẽnarijs tuis. Cũ eñ panẽ non
haberet/vel mercennari⁹ esse cupiebat: qd
post osculũ patris generosissime iam dedi/
gnat. Stola pma ẽ dignitas quã perdidit
adã. Serui q̃ eã pferũt/recõciliatiõis pdica/
tores. Annul⁹ i manu/pign⁹ ẽ spũsscti ppt'
gfe participationẽ: q̃ digito dei bñ signifi
cat. Calciamẽta i pedes/pparatio euãgeli
zãdi ad nõ tãgẽda trena. Vitul⁹ saginat⁹/
ipe itẽ dñs/sed fm carnẽ satiat⁹ opprobrijs.
Q aũt impat vt adducãt cũ/q̃d aliũ nisi vt

p̄dicēt eū/ꝛ annūciādo venire faciāt in ex-
hausta fame viscera filij esuriētis: Nā etiā
vt occidāt eū iubet: hoc ē vt mortē eiꝰ īsinu
ent. Tūc eñ cuiq; occidit cū credit occisū.
Et epulemur inqt: hoc ad leticiā valet ꝓpt
illa q̄ ꝯseq̄nter dicit: Quia hic filiꝰ meꝰ mor
tuꝰ erat ꝛ reuixit: perierat ꝛ inuentꝰ ē. Et iste
epule atq; festiuitas nūc celebrant p orbē
terrarꝫ ecclīa dilatata atq; diffusa. Vitulꝰ
eñ ille in corpe ꝛ sāguine dñico offert pr̄i: ꝛ
D pascit totā domū. Cū interea maior filius
pp̄ls isrl' sm carnē: nō qdē ꝓfectꝰ i lōginquā
Luc. 15. c. regionē/ſ tñ i domo ñ ē. In agro aūt ē .i. in
ip̄a hereditaria opulētia legi ꝛ ꝓpharꝫ/ter-
Al. † israeliti-cis considera-tionibus rena poriꝰ opat: ꝛ i qbuscūq; †israelitis cōsi-
deratorib': Nā tālēs tales inuēti sūt i eis ꝛ
sepe inueniunt. Veniēs de agro domui ꝓ-
pinq̄re cepit .i. a labore seruil' opis īꝓba-
to/ex ijsdē scpturis ecclīe libertatē ꝯsidera-
uit. Audit symphoniā ꝛ chorꝫ .s. spiritu ple
nos vocibꝰ ꝯsonis euāgeliū p̄dicare. Qui-
1. Cor. 1. b bus dictū ē: Obsecro vos fratres p nomē
dñi nr̄i iesu christi/ vt idipsū dicat' oēs: ꝛ
ꝯcordit ꝯuersantiū aiam ꝛ cor vnū in lau-
Luc. 15. f. des dei. Vocat vnū de suis/ꝛ īterrogat q̄ il
la sint. Sumit vtiq; ad legēdū aliquē ꝓphe
tarꝫ: ꝛ in eo q̄rēs qōamodo interrogat: vñ
ista festa i ecclīa celebrant/ i q̄ se esse nō vi-
det. Rñdet ei seruꝰ patri ꝓpheta: Frat tuꝰ
venit/et occidit pater tuꝰ vitulū saginatū:
qr saluū illū recepit. In extremis eñ terre
fuit frat tuꝰ. Sed inde maior exultatio can
Esa 42. b tātiū dño cāticū nouū: qr laus eiꝰ ab extre-
Esa. 53. a mis terre: et ꝓpter eū q̄ absens erat occisus
Al. † infirmi-tates est vir i plaga positꝰ/ ꝛ sciēs ferre †ībecillita
tē: qr qbus nō ē narratū de eo viderūt: ꝛ q̄
Esa. 52. d nō audierāt/intellexerūt. Sed īdignat etiā
Ro. 11. d nūc/ꝛ adhuc non vult introire. Cū q̄ pleni-
tudo gētiū intrauerit/egredit oportuno
tpe pr̄ eiꝰ/vt etiā ois isrl' saluꝰ fiat: ex cuiꝰ pte
cecitas facta ē velut absentia i agro: donec
plenitudo filij minoris lōge i idolatria gen
tiū ꝯstituti reducta ad mādacandū vitulū
E intraret. Erit eñ q̄ñq; apta vocatio iudeo-
rū in salute euāgelij. Quā manifestationē
vocationis tanq̄ egressum patris appellat
ad rogandū maiorē filiū. Deinde q̄ rñdet
idē maior filius/ duas questiones habet:
Quō accipiat ille pp̄ls nūq̄ mandatū dei
p̄terijsse: Et quē dicat hedū quē nunq̄ ac-
cepit/vt cū amicis suis epularet. Sꝫ de mā
dato nō p̄tergresso facile illud occurrit: ne-
q; de omi mādato dictū eē/ſ de vno maxi-
me necessario: quo nullū aliū deū p̄ter vnū
oim creatorē †colere iussus ē. Neq; iste fili- Al. † coluisse visus est
us in omnibꝰ israelitis/sed in his intelligit
habere psonā/q̄ nunq̄ ab vno deo ad simu
lacra ꝯuersi sūt. Q̄q̄ eñ tanq̄ in agro po-
situs iste filiꝰ terrena desideraret/ab vno tñ
deo ista desiderabat bona: q̄uis cōmunia
cū pecoribꝰ. Vñ i psalmo ex psona synago
ge qō iterptat asaph/ꝯuenient accipit di-
ctū: Quasi pecꝰ factꝰ sū apud te/ꝛ ego semp Ps. 72.
tecū. Quod etiā patris ipsiꝰ testimonio cō-
probat cū dicit: Tu mecū es semp. Nō eñ
q̄si mentientē redarguit/sed secū pseueran
tiā eiꝰ approbās: ad † pfruitionē potioris Al. † pfunctionem
atq; iocūdioris exultatiōis inuitat. Quis
est q̄ hedus quē nūq̄ accepit ad epulādū?
Petōr ꝓfecto hedi nomie significari solet.
F Sed absit vt antichristū intelligā: Nō eñ
exitum inuenio huiusce sententie. Multū
eñ absurdū est/ eū cui dicit: Tu mecum es
semper: hoc a patre optasse/ vt antichristo
crederet. Neq; omino i eis iudeorꝫ q̄ anti-
christo credituri sunt/istū filiū fas ē intelli-
gi. Quō aūt epularetur ex illo hedo/si ip
esset antichristus qui ei nō crederet? Aut
hoc ē epulari ex hedi occisiōe qō ē de anti-
christi pditiōe letari: quō dicit filiꝰ quē rece
pit pater hoc sibi nō fuisse ꝯcessū/cū oēs fi-
lij dei de illiꝰ aduersarij dānatione letaturi
sūt. Nimirꝫ q̄ qō i re obscurissima sine p̄iu-
dicio diligētioris inq̄sitionis dixerim: ipsū
dñm sibi negatū ad epulandū ꝯquerit dū
eū petōrē putat. Cū eñ hedꝰ ē illi gēti .i. cū
eū sabbati violatorē ꝛ ꝓphanatorē legi exi-
stimat iocūdari epul' eiꝰ nō meruit: vt q̄ ait:
Nunq̄ dedisti mihi hedū vt cū amici meis
epularer: tale sit ac si diceret: eū q̄ mihi he-
dus videbat/nūq̄ dedisti mihi ad epulan-
dū: eo ipso mihi illū nō ꝯcedēs/q̄ mihi hed
videbat. Q̄ aūt dicit: cū amici meis: aut e
psona p̄ncipū cū plebe itelligit/ aut ex pso-
na ppl̄i hierosolymitani cū ceteris pp̄lis iu-
da. Meretrices aūt cū qbꝰ dissipasse sbam
suā filiꝰ minor accusatꝰ ē: recte itelligūt sup-
stitiōes relicto vno ꝯnubio legitimo: ubi dī
cū turba demoniorꝫ cupiditate turpissima
fornicari. Quid deinde sibi vult/q̄ cū pat
diceret: Tu mecū es sp: qō iā tractatū ē ad-
didit: Et oia mea tua sūt: q̄ in re p̄mo cauē-
dū ē/ne intelligas ita dictū: oīa mea tua
sūt/q̄si nō sint et fratris/aut tāq̄ in terrena

hereditate patiarẽ angustias. Quõ possint
oĩa eẽ maiorẽ, si habet ⁊ ibi iunior ptẽ suã?
Sic eñ a pfectis ⁊ purgatis ac iã imorta/
lib⁹ filijs habẽt oĩa vt sint ⁊ oĩm singła ⁊ oĩa
singloꝝ. Ut ẽ cupiditas nihil sine ãgustia:
ita nihil cũ ãgustia charitas tenet. Sȝ quõ
oĩa? Nũ ⁊ angelos ait aliqs ⁊ ỽtutes subli
mes ac ptãtes, atqȝ vniũsa cęlestia ꝺi miste
ria de⁹ i possessionẽ tali filio sbiecisse putã/
dus ẽ? Si possessionẽ sic accipias vt ei⁹ pos
sessor ipse sit dñs: nõ vtiqȝ oĩa: Nõ eñ dñi
erũt, ꝑ ꝯsortes poti⁹ ãgeloꝝ, de qb⁹ dictũ ẽ:
Matth. 22. c. Erũt eñ ęqles ãgeł dei. Sin ỽo possessio sic
intelligit, quõ recte dicim⁹ possidere aĩas
Al. ꝉ virtutes ꝉ ỽitatẽ: nõ iuenio, cur nõ vere ac ꝓprie acci
pere possim⁹ oĩa q̃ dicta sũt oĩa. Nõ eñ illõ
Al. ꝉ virtutis ita loqmur vt dñas ꝉ ỽitatis dicamus aĩas
quã ab eis dicim⁹ possideri. Aut si noie pos
sessionis adhuc sensu ipedimur, id qȝ aufe
raẽ. Nõ eñ ait pat, oĩa i possessionẽ tibi da
bo: sꝫ oĩa mea possides vł possidebĩ, ꝑ oĩa
mea tua sũt: nec tñ ita sẽ ei⁹ vt ipsi⁹ dei. Qđ
eñ ẽ i nr̃a pecunia, põt familię nr̃ę vel ali/
mẽtũ eẽ vel ornamẽtũ, vł aliõ hmõi. Et cer
te cũ ipsũ patrẽ recte ille posset suũ dicere:
nõ video q̃ ipsi⁹ recte sua vocare nõ possit
diuersis dũtaxat modis. Cũ eñ btitudinẽ
illã obtinuerim⁹, nr̃a erũt ad viuẽdũ supi/
ora: nr̃a erũt ad ꝯuiuẽdũ ęqlia: nr̃a erũt ad
dominãdũ inferiora. Cõgaudeat ĩ securis/
sim⁹ maior frater: qꝛ iunior frater mortuus
erat ⁊ reuixit: perierat ⁊ inuẽtus est.

De villico quẽ dñs eijciebat de villicatione: Ca. XXXIIII.

Luc. 16. a Quod villico quẽ dñs eijciebat ꝺ villi
catiõe, ⁊ laudauit eũ q̃ i futuꝝ sibi
ꝓspexerit: nõ oĩa debem⁹ ad imitã/
dũ sumere. Nõ eñ aut dño nr̃o faciẽda ẽ i
aliq̃ fraus, vt de ipa fraude elemosynas fa
ciam⁹: aut eos a qb⁹ recipi volum⁹ i taber/
nacula ęterna, tãqȝ debitores ꝺi ⁊ dñi nr̃i fas
ẽ intelligi: cũ iusti et sci significẽt h̃ loco q̃
eos introducãt in tabernacula ęterna, qui
necessitatib⁹ suis terrena bona cõmunica/
uerint: de qb⁹ etiã dicit, q̃ si qs alicui eoꝝ
Matth. 10. d calicẽ aq̃ frigidę dederit tñ i noie discipli,
nõ ꝑdet mercedẽ suã: Sȝ etiã ecõtrario di/
cunẽ istę similitudines vt intelligam⁹ si lauda
ri potuit ille a dño q̃ fraudẽ faciebat: q̃nto
ampli⁹ placẽt dño deo, q̃ fm ei⁹ p̃ceptũ illa
opa faciũt: sic etiã de iudice iniq̃tatis q̃ iter/
pellabaẽ a vidua, ꝯpatione duxit ad iudicẽ
dñi: cui nulla ex pte iudex iniqu⁹ ꝯferẽd⁹ ẽ.

Qđ aũt de cẽtũ cadis olei q̃nq̃gita scribi fe Luc. 16. b
cit a debitore: ⁊ de cẽtũ choris tritici octogi
ta: ad nihil aliud valere arbitror, nisi vt ea
q̃ sūt atqȝ i leuitas iudei, q̃sqȝ opaẽ i christi
ecclia, abũdet iusticia ei⁹ sup scribaꝝ ⁊ pha Matth. 5. c.
riseoꝝ: vt cũ illi decimas darẽt, isti dimidi/
as dent: sicut nõ de fructib⁹, ꝑ de ipsis bo/ Luc. 19. b
nis suis fecit zacheᵒ. Aut certe duplicet de/
cimã, aut duas decimas dãdo super impẽ/
dia iudeoꝝ. ¶ Mã/
mona ỽo iniq̃tatis iõ
a dño appellata ẽ ista
pecunia quã posside/
m⁹ ad tps: qꝛ mãmo/
na diuitię interptãẽ.

¶ Quartadecia ỽitas, q̃ mãmona iniq̃tatis ap/pellata ẽ a dño pecunia: qꝛ mãmona diuitię interptanẽ: ⁊ sũ iniq̃tates dicte: qꝛ nõ sũt diuitię nisi illis q̃ spem suã in eis ponũt. — Quartadeci/ma veritas

Nec sũt istę diuitię nisi iniq̃s, q̃ i eis ꝯstitu/
unt spem atqȝ copiã btitudinis suę. A iustis
ỽo cũ hęc possidẽt, ẽ q̃dẽ ista pecunia: ꝑ nõ
sũt tñ illis diuitię nisi cęlestes ⁊ spũales, qb⁹
idigẽtiã suã spũaliẽ suplẽtes, exclusa ege
state miserię, beatitudinis copia ditanẽ.

Qđ ait: Si i alieno fideles nõ fu-istis ⁊c. Ca. XXXV.

Luc. 16. c.
Quod dicit: Si
i alieno fideles
nõ fuistis: Alie
nas appellat terrenas
facultates: qꝛ nemo
eas secũ moriẽs aufert: hoc ẽ qđ dicit dauid:

¶ Quintadecia ỽitas, q̃ cũ christ⁹ dicit: Si i aliẽo fideles nõ fuistis: alienas appellat terrenas facul/tates: qꝛ nemo eas secum moriens aufert. — Quintadeci/ma veritas

Ne timueris cũ diues fact⁹ fuerit hõ: ⁊ cũ mł Ps. 48.
tiplicata fuerit glĩa dom⁹ ei⁹: qm̃ nõ cũ mo
rieẽ accipet oĩa, neqȝ simul descẽdet cũ eo
gloria ei⁹.

Qđ ait: Nemo potest duobus dñis seruire: Ca. XXXVI.

Luc. 16. d.
Quod ait: Aut vnũ odiet, ⁊ alteꝝ di/
liget: aut vni adherebit, ⁊ alteꝝ ꝯtẽ/
net: Nõ sine ꝯsideratiõe distiguẽda
sũt: Nõ eñ passim aut q̃si temere dicta sũt
¶ Nemo eñ iterro/
gat⁹ vtꝝ diligat dia/
bolũ, rñdet se dilige/
re, sȝ poti⁹ odisse. De/
um autez se diligere
oẽs fere ꝓclamãt. Er
go aut vnũ odiet ⁊ al
teꝝ diliget: vt fieri de
bet: odiet. s. diabolũ,
diliget ỽo deũ. Qđ
ỽo adiũxit: aut alteri
adherebit ⁊ alteꝝ cõ/
tẽnet: Adherebit. s.
diabolo, cũ quasi ei⁹

¶ Sextadecia ỽitas, q̃ qñ dicit: Nemo põt duo/bus dñis suire, q̃ dicit: vnũ diliget ⁊ alteꝝ odi/et, dilectio referẽ ad deũ, ⁊ odiũ ad diabolũ: ⁊ qđ sequiẽ, vni adherebit ⁊ al/teꝝ cõtẽnet: adherere re/ferẽ ad diabolũ, ⁊ ꝯtẽpt⁹ ad deũ. Et signanẽ notat aug⁹, q̃ nõ dixit de deo, odiet: in q̃ designat q̃ de⁹ nõ potest odiri sȝ hũ contẽni: qñ. s. boles mi/nas eius postponũt cu/piditatibus suis: qui de bonitate eius ad impu/nitatẽ sibi blandiunẽ. — Sextadecima veritas

þmia tpalia sectaꝛ: ꝯtēnet aūt deū: Nō di
xit odiet/ ꝯ ꝯtēnet: sic solēt minas ei⁹ post
ponere cupiditatibus suis/ q de bonitate
ei⁹ ad ipunitatē sibi blādiunꝛ: Quib⁹ ꝑ sa
Eccl.5.b lomonē dr: Fili/ne adÿcias pctm̄ sup pctm̄
ꝛ dicas/miseratio dei magna est.

Qr dn̄s ait: Regnū celoꝝ vim pa
titꝛ: La.XXXVII

Egnū celoꝝ vim (titꝛ: La.XXXVII
r patiꝛ: ꝛ q vim faciūt/diripiūt illud.
Luc.16.d ¶ Nō solū vt
Decimaseptima veritas qsq; ista contēnat/ sꝫ
etiā linguas deridēti
um se talia ꝯtēnentē:
hic em̄ vi facta inua
dit qdāmodo quasi ꝑdatoꝛ violēt⁹ regna
celoꝝ: hoc em̄ subiūxit euāgelista/ cū dixis
set derisum fuisse iesum a phariseis/cum de
ꝯtemnēdis terrenis diuitÿs loqueretur.

¶ Decimaseptima veritas/ q ille q nō solū ꝯtēnit tpalia ista/sꝫ etiā liguas deridētiū: hic vi facta inuadit regnū celoꝝ.

De diuite auaro ad cui⁹ ianuā ia
cebat lazar⁹ vlcerosꝰ: La.XXXVIII

A Omo qdā erat diues/ et induebaꝛ
Luc.16.e b purpura ꝛ bysso: ꝛ epulabaꝛ qtidie
splēdide ꝛc. Per allegoriā sic accipi
pħt/vt i diuite itelligāꝛ supbi iudeoꝝ: igno
Ro.10.a rātes dei iusticiā/ ꝛ suā volentes ꝯstituere.
Purpura ꝛ byssus dignitas regni ē: et au
Math.21.d. fereꝛ inqt a vob regnū dei: ꝛ dabiꝛ gēti fa
ciēti iusticiā. Epulatio splēdida/iactātia le
gis ē/ i q gl'iabāꝛ plus ad pompā elatiōis/
abutētes ea/ q ad necessitatē salutis vten
Luc.16.e tes. Mēdicus aūt noīe laçarus/qui interꝑ
taꝛ adiut⁹: significat indigētē/ veluti gētilē
aliquē aut publicanū: q tāto magis adiu
uaꝛ/quāto minus de suaꝝ copia facultatū
Luc.18.b ꝑsumit. Tales erāt illi duo qui orabāt i tē
plo: vnus publicanus/ ꝛ alter pharise⁹. Di
ues ꝙ dicit tanq̄ satiat⁹ iusticia: nō inter il
Math.5.a los beatos numerādus q esuriūt ꝛ sitiūt iu
sticiā: Gr̄as tibi ago/ qꝛ nō sum sicut publi
canus iste. Paup aūt q se adiuuari deside
rat/dicit: Propitius esto mihi pctōri. Desi
derat tn̄ saturari de micis q cadūt de mēsa
diuitis iacēs ad ianuā: Nō em̄ admitteba
tur ad epulas eius/ q nec bn̄ ill' vtebaꝛ: nec
Luc.11.g. egēti dabat: tanq̄ scriba habēs claues re
gni celoꝝ: nec ipse intrās/nec alios intrare
ꝑmittēs. Mice cadētes de mēsa diuit'/ sūt
qdā vba legis/ q illi iactātes qsi ꝑÿciebant
in terrā/ cū superbe ꝑplo loquerenꝛ. Ulcera
autē sunt ꝯfessiones pctōꝝ/ velut mali hu
mores a visceribus intimis foras erumpē
tes. Canes q ea lingebāt/ nequissimi hoīes
sunt amātes pctā/ q lata lingua etiam lau
dare nō cessant opa mala/ q in se alt⁹ gemēs
ꝛ ꝯfitēs detestaꝛ. Sinus abraç/requies est B
beatoꝝ pauperꝝ/ quoꝝ ē regnū celoꝝ: in q
post hāc vitā recipiunꝛ. Sepultura inferni
penaꝝ ꝑfunditas/ q superbos ꝛ imisericor
des post hanc vitā vorat. Quos tn̄ dn̄s in
ista narratione dicit videre de longinquo/
atq; sentire beatoꝝ requiē/ quā sane trāsi
re nō pħt. Qz autē linguā sibi vult refrige
rari/ cū in flāma vbiq; totus arderet: signi
ficat quod scriptū est: Mors et vita in ma Prouer.18.d
nibus lingue: Et qꝛ ore ꝯfessio fit ad salutē: Ro.10.b
qd ꝑ supbiā ille nō fecit. Extremū aūt digi
ti vel minimā operationē miscdie signifi
cat/qua per spm̄sanctū subuenitꝛ. Cū autē
ei diciꝛ: Recepisti bona i vita tua: illud tā
gitur/ qꝛ felicitatē dilexit seculi: hec aliā vi
tā pter istam in qua superb⁹ tumebat/ ada
mauit. Laçaꝝ aūt mala dicit recepisse: qꝛ
intellexit huius vite mortalitatē/labores/
dolores/ ꝛ erumnas/ penā esse peccati/ de q
scriptū est: Fuimus et nos naturaliter filÿ
ire sicut ꝛ ceteri. De quo iteꝝ scptū ē: Nec
infantē cuius ē vnius diei vita super terrā
mundū esse a peccato: qꝛ oēs vtiq; in adā
morimur: qui factus ē transgressione mor
talis. Qz autē dicit: ad ea loca in quib⁹ tor
queꝛ impÿ/iustos etiā si velint/ non posse
transire: quid aliud significat nisi post hāc
vitā ita receptis in carcere/ vt inde nō exe
ant donec reddāt nouissimū quadrātē: per
icōmutabilitatē diuine sentētie nullū auxi
liū miscdie posse pberi a iustis/ etiā si velint
illud pbere. Quo admonet [illegible] vt i hac vita
hoīes subueniāt quib⁹ pñt: ne postea etiā
si optime recepti fuerint/ eis qs diligūt opi
tulari nō valeāt. Illud em̄ qd scptū ē: Ut Luc.16.
ꝛ ipsi recipiāt vos i eterna tabernacula: nō
de supbis ꝛ imisericordib⁹ scptū ē/ qlis iste
diues fuisse demonstraꝛ/ q recipi a sanctis
in illa tabernacula mereātur: sed de his q
sibi amicos officiosissimis operib⁹ miseri
cordie fecerint: q̄q̄ nec ipsos iusti velut
ꝑpria ptāte quasi gratificādo recipiāt: sed
ꝑmissione atq; ꝑmissiōe illius/ qui eos cō
silio pmonuit/ vt sibi amicos facerēt: ꝛ qui
seipsū pasci/ vestiri/ hospitio recipi/ visitari
in vnoq; minimoꝝ suoꝝ liber[illegible] boni
tate dignat⁹ ē. [illegible] illa recep[illegible] sta
tim post istā vitā [illegible] in fine seculi i re
surrectione mortuo[illegible] vltim[illegible]

tione iudicij nō minima questio ē: sꝫ q̄libet fiat certe de talibus q̄lis ille diues insinuaᵗ, nulla scriptura fieri pollicetᵗ. Quinqꝫ aūt fratres q̄s habere se dicit in domo patris sui, iudeos significat. Appellati aūt sūt quinqꝫ: q: sub lege detinebanᵗ q̄ p moysen data ē, qui libros q̄nqꝫ ꝯscripsit. Et p̄ solaꝫ petiᵗ mitti ad fratres suos: sensit se vtiqꝫ indignū q̄ testimonium perhibeat veritati. Et q: nō ipetrauerat paululū se refrigerari: multo min⁹ credit relaxari se posse ab inferis ad p̄dicationē veritatis. Et abraā dicit: si volunt credere, habēt moysen ⁊ p̄phetas: nō istos euāgelio p̄posuit: sed q: euāgeliū, sicut dicit apl's, testimoniū habet a lege ⁊ p̄phetis: illis credēdo posse eas significat ad euāgeliū puenire. Sicut alio loco ipse dn's dixit: Si crederetis moysi, crederetis ⁊ mihi: ille eīn de me scripsit. Deniqꝫ ad hoc pertinet quod etiam postea dicit: Si moysen ⁊ p̄phetas nō audiūt: neqꝫ si qs ex mortuis resurrexerit credēt: q: eū p̄nunciauerūt moyses ⁊ p̄phete q̄ surrexit a mortuis: de ipso etiā de illo ... resurrectur⁹ eēt a mortuis ... credēdo ... nec christo voluit credere ... min⁹ q̄ cuilibet possūt credere q̄ a mortuis resurgeret, qn ei nō credideriᵗ ... moyses ⁊ p̄phete q̄ ... nolūt. Alitertiā intelligi pōt ista narratio, vt lazarū dn̄m significans accipiam⁹, iacētē ad ianuā illi⁹ diuitis: q: se ad aures ... iudeoꝝ incarnati ... humilitate deiecit: cupiens saturari ... q̄ cadebāt de mēsa diuitis: Et q̄rens ab eis ... ma opa iustitie: q̄ sue mēse ... pāti p superbiā non ... parēt: q̄ operā mi... bumilitati, q̄... minima: ... nō disciplina ⁊ pseuerātia vite bone, saltē intēdū vel casu facerēt, sic mice de mēsa cadere solēt. Ulcera passiōes sūt dn̄i ex infirmitate carnis, quā p nobis suscipe dignat⁹ ē. Canes q̄ ea lingebant, gēres sūt: quos hoīes pctōres ⁊ immūdos dicebāt iudei: et tn̄ passiones dn̄i in sacramētis corpis ⁊ sanguinis ei⁹ p totū iā orbē suauitate lambunt deuotissima. Sinus abrae intelligiᵗ secretū patris, quo post passionē resurgēs assūptus ē dn̄s: quo eū portatū ... celis ideo dictū puto: q: ipsā recessu ... secreto ... abscessit ... geli ... rient ... tib⁹: Dicē ... quid ali

ud dixerūt, nisi nullo mō posse oculos hominū vsqꝫ in illud penetrare secretū q̄ ibat dn̄s, cū in ꝯspectu discipuloꝝ ferreᵗ i celū. Iā cetera fm̄ supiorem expositionē accipi possunt: q: secretū patris bn̄ intelligiᵗ, vbi etiā añ resurrectionē iustoꝝ aīe viuūt cum deo: tāto eñ veri⁹ vbiqꝫ ē de⁹, quāto nullo contineᵗ loco: sicut ⁊ latroni dictū ē: Hodie mecū eris in padiso: vn̄ nūq̄ recessit dei filī⁹: q̄uis ab hominib⁹ p susceptā carnē i ciuitate iudeoꝝ tanta pateretur. Luc.23.f.

Quare dixerunt discipuli: dn̄e adauge nobis fidē: Ca.xxxix.

Uod dixerūt discipuli: Dn̄e adauge nobis fidē: pōt quidē intelligi hāc fidē sibi augeri postulasse, qua creduntᵗ ea q̄ nō videnᵗ: sed tn̄ diciᵗ etiā fides reꝝ, qn̄ nō verbis sed rebus ipsis p̄sentibus credit quod futuꝝ ē: cū iā p specie manifestā se contēplandā p̄bebit sctīs ipsa dei sapiētia p quā facta sunt oīa. De q̄ fide reꝝ lucidissimaꝝ illius p̄sentatę forsitā paul⁹ aplūs dicit: Iusticia eñ dei reuelatur ex fide in fidē. Dicit eñ et alio loco: Nos aūt reuelata facie gloriā dn̄i speculātes, in eādē imaginē trāsformamur de glīa in gloriā tanq̄ a dn̄i spū. Sicut eñ hic ait, de glīa in gloriā: ita ⁊ ibi, d' fide in fidē. De gloria. s. euāgelij quo nūc credētes illuminātur, i gloria ipsi⁹ incōmutabilis et manifeste veritatis, q̄ tūc cōmutati perfruētur: ita ex fide verboꝝ quibus nūc credim⁹ qd̄ nōdū videm⁹, i fidē reꝝ qua in eternū quod nūc credimus, obtinebim⁹. Scdm̄ sentētiā hanc etiā illud est quod dictū ē a iohāne in epl'a ad parthos: Dilectissimi: nūc filij dei sum⁹: ⁊ nondū apparuit qd̄ erimus: Scimus q: cū apparuerit similes ei erimus: qn̄ videbim⁹ eū sicuti est. Uñ eñ nūc filij dei sumus, nisi q: ptātē dedit nobis filios dei fieri credentib⁹ in nomine ei⁹: vt videam⁹ i enigmate. Uñ aūt tunc siles ei erim⁹, nisi qn̄ vt ipse ait: videbim⁹ eū sicuti ē: Qd̄ etiā dictū est. Tūc aūt facie ad faciē. Illā q̄ fidē p̄sentissime veritatis, plerisqꝫ nō intelligētib⁹ videri pōt dn̄s non discipulis suis, non ad id qd̄ petiuerant rn̄disse. Cū eñ dixissent: Dn̄e adauge nob̄ fidē: ait ill': Si habueritis fidē tāq̄ granum sinapis: dicetis huic arbori moro: eradicare ⁊ trāsplātare i mare, ⁊ obediet vob. Deide seqᵗur: Quis aūt vrm̄ habēs seruū arantē aut pascētē boues: cui regresso de

agro dicit illi statim: Trãsi/recũbe: ꝛ nõ di-
cit ei: Para qđ cenē/ ꝛ pcinge te ꝛ ministra
mihi donec manducē ꝛ bibã: ꝛ post hec tu
mãducabis ꝛ bibes? Nũqd graз habet ser
uo illi/qꝛ fecit q̃ sibi imparauerat? Nõ puto.
Sic et vos cũ feceritis oĩa q̃ pcepta sunt
vobis/dicite: serui supuacui sumus: qđ de-
buim⁹ facere fecim⁹. Quid hec ptineant ad
id quod dictũ est: Dñe adauge nobis fidē:
difficile apparet nisi intelligamus ex fide i
fidē. i. ex fide ista qua ministraſ deo/ in illã
fidē eos significasse trãsferēdos vbi fruan-
tur deo. Augebiſ eñ fides/ cũ pmo verbis
pdicãtib⁹/ deinde reb⁹ apparētib⁹ creditur.

Decimaocta-ua veritas

¶ Sed illa contem-
platio summã quie-
tē habet/ q̃ in eterno
dei regno tribuitur:
Sũma vero quies illa
pmiũ ē iustoꝝ labo-
rũ/qui in ecclesie mi-
nistratiõe paguntur: ꝛ
ideo quis i agro aret

¶ Decimaoctaua veritas q illa cõtemplatio sũmã quietē habet/que in eterno dei vbo tribuiſ: summa vero requies illa premiũ ē iustoꝝ. Ex quo dicto accipiſ documentũ/ q beatitudo consistit in quietatiõe quã ponũt i actu volũtatis/ q̃ negant in eo psistere felicitatē.

seru⁹ aut pascat boues: hoc ē i vita seculari
vel terrena vsẽt negocia: vel stultis homi-
nib⁹ tãq̃ pecorib⁹ seruiat: vt op⁹ ē/ vt post il
los labores domũ veniat: hoc ē ecclesie so-
ciet: laboret etiã ibi ministrãs dño suo do-
nec mãducet ꝛ bibat: Nã ꝛ esuriēs ille q̃si-
Marc. 11. b uit poma i arbore: ꝛ a samaritana aquã si-
Joh. 4. a tiēs postulauit. Mãducet q̃ ꝛ bibat ꝯfessi-
onē ꝛ fidē gentiũ ministrãtib⁹: hoc ē euãge
lizantib⁹ seruis suis. Quo ptinet etiã illud
qđ de grano sinapis eis pmo respõdit/ pri-
us illos fidē habere debere psenti vite ne-
1. Cor. 4. b. cessariã/ q̃ minima videſ q̃diu thesaur⁹ ē in
vasis fictilib⁹/ s; vi maxima efferuet et ger-
minat dñs noster iesus christ⁹ q̃ vult pasci
ministerio seruoꝝ suoꝝ: hoc est in corp⁹ suũ
q̃si mactatos ꝛ mãducatos trãsferre credē-
tes: etiã hic pascit eos sacramēto passiõis
Matth. 20. d sue et vbo fidei: Nõ eñ venit ministrari s;
C ministrare. Dicãt q̃ illi serui p sinapis gra-
Luc. 17. b nũ huic arbori moro/ hoc est ipsi euangelio
cruc. dñice p poma sãguinea/ tãq̃ vulnera i
ligno pēdētiã victũ ppĩs pbiture. Dicãt q̃
illi vt eradiceſ de pfidia iudeoꝝ: et in mare
gētiũ transferaſ atq̃ plãteſ: hac eñ dome-
stica seruitute esuriēti ꝛ sitiēti dño ministra-
bũt. Tũc demũ q̃rant escis icorruptibilib⁹
in eternũ diuine sapiētie pfrui cũ dixerint:
Serui supuacui sum⁹: qđ debuim⁹ facere fe-
cim⁹: nihil i nobis opis restat: cursũ ꝯsum- 2. timoth. 4. b
mauim⁹/ agonē pfecim⁹: supest nobis coro
na iusticie. Vba eñ dici psit de illa ineffabi
li pfruitiõe vitatis: et tãto magis oĩa dici
psit/ quãto min⁹ aliqd digne dici põt: Nã ꝛ
lux ē illũinatoꝝ/ ꝛ requies exercitatoꝝ: ꝛ pa-
tria redeũtiũ/ ꝛ esca indigētiũ/ ꝛ corona vin
centiũ: ꝛ quecũq̃ bona tēporaliter transeũ
tia/ p creaturaꝝ partes error appetit infide-
liũ: veriora et in eternũ manētia i creatore
omniũ simul inuētura est pietas filiorum.

De decem leprosis: Ca. XL.

N decē leprosis quos dñs ita mũ-
dauit/ cũ ait: Jte ostēdite vos sa- Luc. 17. b
cerdotibus: multa queri possunt
que merito querētes mouēt. Nõ solum de
numero qđ sibi velit q decē sunt/ sed q vn⁹
ex illis solus gratias egit: hec eñ libere q̃-
runſ/ vt etiã nõ inuestigata/ vel nihil vel nõ
multũ impediãt intētionē legētis: sed illa
potius/ cur eos ad sacerdotes miserit vt cũ
irent mundarentur. Nullum eñ eorũ qui-
bus hec corporalia beneficia pstitit/ inue-
niſ misisse ad sacerdotes nisi leprosos. Nã
ꝛ illum a lepra mũdauerat cui dixit: Uade Luc. 5. c
et ostēde te sacerdotibus/ ꝛ offer p te sacri-
ficiũ/ quod pcepit moyses in testimoniũ il- Leuit. 14. a.
lis. Deinde q̃lis mũdatio spiritalis possit
intelligi eoꝝ quos ingratos extitisse redar
guit. Scđm corpus eñ facile ē videre pos-
se hominem non habere lepram: et tamen
animi esse non boni. Scđm significationē
aũt hui⁹ miraculi cõturbat considerantem/
quomõ mundus dici possit ingrat⁹. Que-
rendum igitur ē quid ipsa lepra significet.

¶ Nõ eñ sanati/ sed
mundati dicunſ q ea
caruerũt. Coloris q̃p-
pe vitiũ ē/ nõ valitu-
dinis/ aut integritatis
sensuũ atq̃ mēbroꝝ.

¶ Decimanona veritas q ideo dicũſ decē leprosi mũdati ꝛ nõ sanati: qꝛ illud vitium est non valitudinis aut integritatis et membrorũ sensuũ/ sed coloris.

Decimanona veritas

Leprosi ergo nõ absurde intelligi psit/ q sci
entiã vere fidei nõ habētes/ varias doctri-
nas pfitenſ erroris. Nõ eñ vel abscondũt
imperitiã suã: sed p summa peritia profe-
runt in lucē/ ꝛ iactãtia sermonis ostētant.

¶ Nulla porro falsa
doctrina est/ q̃ nõ ali-
qua vera intermisce-
at. Uera ergo falsis
inordinate permixta
in vna disputatione

¶ Uicesima veritas/ q nulla falsa doctrina est que non aliqua vera intermisceat. Cui⁹ rõ est: qꝛ alias fallere non posset/ cum minus patens eius falsitas foret. Et eodem

Uicesima veritas

S; mõ nullus

vel narratiōe homis tanq̄ ī vni⁹ corpis co lore apparētia/signifi

¶ modo null⁹ ad malū omnino inducit/nisi illud adiungēs cū aliq̄ bono.

Al. † locis cāt leprā tanq̄ veris falsisq̄ colorꝝ † fucꝭ hu
mana corpa variātē atq̄ maculātē. Hi aūt
tā vitādi sunt ecclie/vt si fieri pōt/longius
remoti magno clamore christū interpellēt:
sicut isti decē steterunt a lōge/ et leuauerūt
Luc.17.c vocē dicentes: Jesu p̄ceptor miserere no/
stri: Nā et q̄ preceptorē vocant/quo nomi/
ne nescio/vtrū quisq̄ dominū interpellaue
rit p medicina corporali: satis puto signifi
care leprā falsam esse doctrinā/quā bonus
B p̄ceptor absterget. Sacerdotiū v̄o iudeorꝝ
nemo fere fideliū dubitat figurā fuisse fu/
turi sacerdotij regalis quod est in ecclesia:
quo cōsecrantur oēs pertinētes ad corpus
christi/summi et veri principis sacerdotum.

Vicesimapri/ma veritas ¶ Nā nūc et oēs vn/
gunt/quod tūc regi/
bus tm̄ et sacerdotib⁹
fiebat. Et qd ait pe/
tr⁹ ad christianū ppl'm
1.Pet.2.b. scribēs: Regale sacer

¶ Vicesimaprimaveritas/ q̄ i veteri testamēto vn/ gebant sacerdotes et re/ ges: nunc aūt ī nouo te/ stamēto oēs fideles vn/ gunt/ad ostendēdū re/ gale sacerdotium.

dotiū: vtrūq̄ nomē illi pplo ꝯuenire decla/
rauit/ q̄ illa vnctio ptinebat. Cetera itaq̄
vitia tanq̄ valitudinis et q̄si membrorꝝ aie
atq̄ sensuū/ p seipsū interi⁹ in ꝯsciētia et itel
lectu dn̄s sanat et corrigit. Doctrina v̄o vl'
imbuēdi p sacramēta/vel cathezizādi p ser/
monē sonantē atq̄ lectionē/vbi color qui/
dā intelligit verus atq̄ sincer⁹: q2 ī pmptu
est et foris eminētissim⁹. Nō eni in occultis
cogitatiōib⁹/ sed ī manifestis opationibus
hec q̄ agūt ecclie pprie ꝯtributa sūt. Itaq̄
Act.9.a et paul⁹ voce dn̄i audita: Quid me pseque/
ris? Et ego sum iesus quem tu psequeris: ad
ananiā tn̄ missus ē/vt illo sacerdotio qd in
ecclia ꝯstitutū est/sacramētū doctrine fidei
perciperet: et verus ei⁹ approbaret color: Nō
q2 non potest p seipsū dn̄s oīa facere: nā
quis alius hec facit etiā in ecclesia? Sed vt
ipsa societas congregatorꝝ fideliū appro/
bando inuicē atq̄ cōmunicando vere fidei
doctrinā in omnibus q̄ dicunt v̄bis vel si/
gnātur sacramētis/tanq̄ vnā speciē veri co/
loris obducat. Ad hoc etiā pertinet qd idē
dicit apostolus. Deinde post annos quat/
Gal.2.a tuordecim ascendi hierosolymā cū barna/
ba assumpto et tito. Ascendi autē sm̄ reue/
lationē: et exposui cū eis euangeliū qd p̄/
dico gentibus. Seorsum autem his qui vi/
debant esse aliquid: ne forte inuacuū curro
aut cucurri. Et paulo post: Cū cognouissēt
inquit gratiā que data ē mihi: iacobus/pe
trus et iohānes: qui videbant columne eē/
dexteras dederunt mihi et barnabe socie/
tatis. Ipsa eni collatio vnā doctrine speci
em/exclusa omni varietate mōstrabat: qd
salubriter etiā corinthios monet dicens:
Obsecro autē vos fratres per nomen dn̄i 1.Cor.1.b
nostri iesu christi/ vt idipsū dicatis oēs.
Cornelius etiā cū elemosyne eius accepte Act.10.a
et p̄ces eius audite/ illi ab angelo nuncia/
rent: ppter doctrine tamen sacramentorū
q̄ vnitatem ad petrum iubetur mittere:
tanq̄ illi et suis diceret: Ite ostēdite vos Luc.17.c
sacerdotibus. Nā et cū irent mundati sunt.
Jam eni ad eos venerat petrus/ sed tamē
ipsi nondū accepto baptismatis sacramen
to: nondū spiritaliter ad sacerdotes pertie
nerunt: et tamē infusione spūssancti/ et † ad/ Al. † admini/stratione
miratione linguarū eorū mūdatio decla/
rata est. Que cū ita se habeant/ iā facile est C
etiā illō videre fieri posse/vt quisq̄ in eccle/
sie societate doctrinā integrā veramq̄ as/
sequatur: et oīa sm̄ catholice fidei regu/
lam edisserat/ distinguat a creatore creatu
ram/ eoq̄ manifestet varietate † mēdaciorꝝ Al. † mūdatorum
tanq̄ lepra caruisse: et tamē ingrat⁹ sit dn̄o
deo mūdatori suo/ qui elatus supbia gra/
tiarū agendarū pia humilitate nō † subdi/ Al. † sinitur
tur: similisq̄ efficitur illis de quibus dicit
apostolus: Qui cum cognouissent deum/ Ro.1.c
nō vt deum magnificauerunt aut gratias
egerunt. Q2 eni dicit eos deū cognouisse:
ostendit quidē a lepra fuisse mūdatos/ sed
tn̄ statim accusat igratos. Ideoq̄ tales igra/
tos ī nouenario numero tanq̄ impfecti re/
manebunt. Unū eni si addat ad nouem/
quedā effigies vnitatis implet: quo fit tā/
ta † cōpletio/vt vltra iam nō pgrediat nu/ Al. † cōplexio
merus/nisi rursus ad vnū redeatur: et hec
per infinitatē numeri regula custodiatur.
Nouē itaq̄ indigent vno/vt quadā vnita/
tis forma coagulent vt decē sint: vnū autē
nō eis indiget vt custodiāt vnitatem. Qua/
obrē vt illi nouē qui gratias nō egerūt/re/
probi effecti a ꝯsortio vnitatis exclusi sūt:
ita vnus ille q̄ gratias egit/ vnice ecclesie
significatiōe approbat⁹ atq̄ laudatus ē. Et
q2 illi erāt iudei/ amisisse p supbiā declara/
ti sūt regnū celorꝝ: vbi maxie vnitas custo/
dit: Iste v̄o q̄ erat samaritan⁹ qd interptat

custos/illi a q̃ accepit tribuēs qd̓ accepit: ꝛ
Ps.58. q̃damō cantās illō e psalmo: Fortitudinē
meā ad te custodiā: per gr̃aꝝ actionē regi
subiect⁹/hūilitatē regni humili deuotione
seruauit.

De illo q̃ i tecto ē ꝛ vasa ei⁹ i domo: Ca. XLI

Quid ē qd̓ dicit dn̄s:
Luc.17.f q Qui fuerit i tecto/ꝛ vasa ei⁹ i domo:
nō descēdat tollere illa. In tecto ē/q̃
excedēs carnalia tāq̄ i aura libera spirita-
lit̄ viuit. Uasa ei⁹ i domo sūt sensus carna-
les/ qb⁹ad inuestigādā vitatē q̃ intellectu
capit̄/multi vtētes penit⁹ errauerūt. Hui⁹
ḡ spiritalis viri iā vasa ista vacāt i domo:
q2 mēte corpori supeminēs p aciē intelligē
tię tanq̄ in tecto positus/pspicuitate sapi-
entię veluti cęlo aptissimō fruit̄. Caueat ḡ
iste/ ne in die tribulatiōis rursus vita car-
nali/q̃ p sensus corporis pascit̄ delectatus
ad vasa hmōi tollenda descendat.

De illo q̃ i agro ē vt nō redeat retro: Ca. XLII

Quid ē qd̓ dictū ē:
Luc.17.f q Et qui i agro fuerit/silr nō redeat
1.Cor.3.b retro. Qui operat̄ in ecclesia/sicut
paul⁹ ꝛ apollo/ plātat ꝛ rigat: nō respiciat
spem sęcularē cui renunciauit.

De vxore loth: Ca. XLIII.

Luc.17.f. Quid significauit vxor loth? Eos q̃
q i tribulatiōe retro aspiciūt ꝛ se a spe
diuinę pmissionis auertūt: et ideo
statua salis facta ē/vt admonēdo hoies ne
hoc faciāt tāq̄ ꝯdiat cor eoꝝ ne sint fatui.

De duobus in lecto ꝛ duab⁹ molentib⁹ ꝛ duob⁹ in agro: Ca. XLIIII.

Luc.17.f Qui sūt i illa nocte/ duo i lecto ꝛ duę
q molētes i vnū ꝛ duo in agro: de qb⁹
oīb⁹ binis singuli assumēt̄ ꝛ singuli
Uicesima se/cūda veritas relinquūtur: ¶ Tria
genera hoīm hic vi-
dēt̄ significari. Unū
eoꝝ q̃ ociū ꝛ q̃etē eli-
gūt: neq̄ negocijs sę
cularib⁹/ neq̄ nego-
cijs ecclesiasticis occu-
pari: q̃ illoꝝ q̃es lecti
noīe significata ē. Al
teꝝ eoꝝ q̃ in plębib⁹
ꝯstituti regunt̄ a do-
ctorib⁹/ agētes ea q̃
sūt hui⁹sęculi: quos ꝛ
fęminaꝝ noīe signifi
cauit: q2 ꝯsilijs vt di-
xi peritoꝝ/regi eis ex-
pedit. Et molētes di-
xit/ ꝓpter tēporaliū
negocioꝝ orbē atq̄
circuitū: quas tamē i
vno molentes dixit/
inq̄tū d̓ ipsis rebus
et negocijs suis pr̨-
bēt vsibus ecclesię.
Tertiū eoꝝ qui operant̄ in ecclesię ministe
rio tanq̄ in agro dei: de q̃ agricultura apo
1.Cor.3.b stolus loquit̄. In his ergo trib⁹generibus
bina sunt rursus genera hominū in singu-
lis/et ꝓ robore suaꝝ viarū discernunt̄. Cū
eñ omnes ad ecclesię mēbra ptinere vide-
ant̄/aduenięte eñ tēptatione tribulatiōis:
et ex illis qui sunt in ocio/ et ex illis q̃ sunt
in negocijs sęculi/ꝛ ex illis q̃ deo ministrāt
in ecclesia/ aliqui pmanēt/ aliqui cadunt.
Qui pmanent assumunt̄/qui cadunt relin
quunt̄. Ergo vnus assumet̄/et vnus relin-
quet̄: Nō quasi de duobus hominib⁹ di-
ctū est/sed de duobus generib⁹ affectionū
in singulis generibus triū ꝓfessionū. In il
la ergo nocte dixit/in illa tribulatione: ad
ipsa tria genera quę assumunt̄ ptinere ar-
bitror etiā tria illa noīa virorū sanctorū/
quos solos liberādos/ ezechiel ꝓpheta ꝓ- Ezech.14.e
nūciat: noe/daniel ꝛ iob. Uidet̄ eñ noe p- Gen.7.b
tinere ad eos/p quos ecclesia regit̄: sicut p
illū in aquis arca gubernata est/ quę figu-
rā gestabat ecclesię. Daniel aūt qui elegit Dan.1.c.
cęlibē vitā: id ē nuptias terrenas cōtem-
psit: vt sicut dicit apl̄s: sine sollicitudie vi- Cor.7.f.
ueret/cogitās q̃ sunt dei: genus eorum si-
gnificat qui sūt in ocio: sed tamē fortissimi
in tēptationib⁹ vt possint assumi. Iob au- Job.1.a.
tē q2 vxorē et filios habuit/ et amplas ter-
renaꝝ rerū copias/ ad illud genus ptinet
cui molendinū deputatum est. Sed eñ vt
sint fortissimi in tēptationib⁹sicut ille fuit:
Nō eñ aliter assumi potuerūt. Nec puto
esse alia genera hominum quibus constat
ecclesia q̄ ista tria habentia binas diffe-
rentias propter assumptionem et relictio-
nem: quis in singulis multę studiorum
voluntatūq̄ diuersitates/ad concordiam
tamen vnitatemq̄ concurrentes possunt
inueniri.

¶ Uicesimasecūda veritas/ q tria genera hoīm sūt i ecclia. s. pmanētes i ocio ꝯtēplatiōis veritatis: et isti significati sūt p illos qb⁹ dicit̄ in euangelio: duo i lecto. Alij i negocijs sęculi: ꝛ hi p molentes i mola. Et alij ministrātes in ecclesia: ꝛ hi p existētes i agro ad colēdū. Et q2 de quibuslibet istoꝝ statuū aliqui eligūtur/ꝛ aliq̃ dimittunt̄: idcirco pro primis dicit̄/ vnus assumetur: et pro secundis/ alius relinquetur. Sed etiam adiungit/ q istos tres stat⁹ significauit ezechiel propheta per illos tres sanctos viros quos nominauit. s. noe/ daniel et iob: q2 noe significat regentes ecclesiā/sicut ille gubernauit arcam. Daniel aūt q̃ eligebat celibē vitā/ nātātes circa salutarē substantiā. Iob autē qui habuit vxorē ꝛ diuitias/illos q̃ secularia negocia administrant.

De iudice iniquo quē vidua interpellabat: Ca. XLV.

Quid est q ad semp orandum ꝛ nō A
q deficiēdū de iudice iniquo/ voluit
parabolā ponere. Qui cū deū non

timeret ꝛ hoīeȝ nō reuereref: viduę tñ assi/
duis interpellatiōib⁹ cessit vt eā vindicaret/
ne sibi ab illa tediū fieret. Nā hī ē qd ait: ne
Luc.18.a veniēs suggillet me. Qm̄ pabolas dñs aut
fm̄ silitudinē aliquā ponit: sicut de seruo il
lo cui dñs dimisit/ qd ratiōe reddita debere
Math.18.d. inuēt⁹ ē: ꝛ ipse ꝯseruo suo dilationē saltem
Luc.7.f dare noluit: ꝛ de feneratore q̄ cū duob⁹ de/
bitorib⁹ donasset qd debebāt/ ab eo pl⁹ di/
Luc.15.c. lect⁹ ē cui pl⁹ donauit: et de hoīe q̄ habebat
duos filios: maiorē i agro sibi ꝓpinquātē:
minorē aūt i lōginquo luxuriantē: et innu/
merabilia hm̄oi. De his eñ inq̄tū silia sūt
ducif intellect⁹ eius rei cui adhibef ad my/
steriū isinuādę aut reqrendę v̄itatis: aut ex
ipsa dissilitudine aliqd ꝓbat: veluti est illd:
Math.6.d. Qꝫ si fenū agri qd hodie ē/ ꝛ cras i clibanū
mittif/ de⁹ sic vestit: quāto magis vos mo/
dicę fidei. Ad hoc genus ꝑtinet etiā illud
Luc.16.b qd d̄ suo ait: cui dñs denūciauerat vt a vil
licatu remoueref: fraudē q̄ppe ille fec̄ dño
suo/ vt falsatis chirographis debitorib⁹ ei⁹
q̄tū cōmodū visū est relaxaret. Neqꝫ vllo
mō nos dñs vt sibi fraudē faciam⁹ hortaf:
ſ si fraudādo quasi ꝓuidit i posterꝫ lauda/
tū eū dicit a dño: q̄to maiore alacritate si/
bi ꝓuidere debēt i ęternā vitā: qb⁹ vt iuste
openf/ iubef de mām̄ona iniq̄tatis: qd suo
loco expositū ē. Ad hoc gen⁹ ꝑtinet et ille q̄
Luc.11.a nō ꝓpter amicitiā: ſ vt tędio careret iā dor
miēs excitaf/ vt tres panes cōmodet ami/
co suo. Si eñ ille molestia cōpulsus dedit:
q̄to magis de⁹ q̄ suos suos diligēs vt peta/
m⁹ hortaf/ dabit bōa petētib⁹ se. Itaqꝫ illd
supi⁹ gen⁹ his v̄bis adiūgi pōt: sic illd/ ita ꝛ
B illud. Hoc aūt posteri⁹ his v̄bis: si illd/ q̄n/
Luc.18.a to magis illud: aut si nō illud/ q̄to min⁹ illd:
ſ alicubi obscure/ alicubi apte ista ponāf.
Hic ḡ iniqu⁹ iudex nō ex silitudine ſ ex dis/
silitudine adhibit⁹ ē/ vt osideret dñs q̄nto
certiores eē debeāt q̄ deū ꝑseuerant rogāt
fōtē iusticię atqꝫ miscdię: vl' si qd excellēti⁹
dici aut audiri pōt: cū apud iniq̄ssimū iudi
cē vsqꝫ ad effectū iplendi desiderij valuerit
ꝑseuerātia depcātis. Ipsa v̄o vidua potest
hr̄e silitudinē ecclię/ q̄ desolata videf do/
nec veniat dñs: q̄ tñ i secreto etiā nūc curā
Alcesimater/ tia veritas ei⁹ gerit. ¶ Si āt mo
Apoc.6.c uet cur electi dei se
vindicari depcēf: qd
etiā i apocalypsi io/
hannis de martyrib⁹

¶ Alcesimatertia v̄itas q̄ qd fecit ꝯ aduersarios suos orāt i apocalypsi ꝓ qb⁹ nos ꝑcipimur orare: dupliciter pōt itelligi: aut vt pereāt inq̄tū sūt mali ꝯuersione ad iusticiā: aut vt potentiam amit/ tant ꝑ quā nocent.

dicif: cū apertissime
moneamur vt ꝓ nr̄is
inimicis ꝛ ꝑsecutorib⁹ orem⁹: Intelligēdū ē
eā vindictā esse iustoꝝ/ vt oēs mali pereāt.
Pereūt aūt duob⁹ modis: aut ꝯuersiōe ad
iusticiā: aut amissa ꝑ suppliciū ꝑtāte q̄ nūc
aduersus bonos q̄diu hoc ipsū bonis expe
dit/ vel tp̄aliter aliquid valēt. Itaqꝫ etiā si
oēs hoīes ꝯuerterenf ad deū: inter q̄s sunt
etiā inimici ꝓ qb⁹ iubemur orare: diabol⁹
tñ q̄ opaf in filijs diffidētię/ remaneret i sę/
culi fine dāṅand⁹. Quē finē iusti cū venire
desiderāt/ q̄uis ꝓ inimicis suis orēt: tñ nō
absurde vindictā desiderare dicunf.

De homine nobili qui abijt in regionē longinquam accipere sibi regnum: Ca. XLVI.

Omo quidā nobilis abijt i regio/ A Luc.19.b
b nē lōginquā accipere sibi regnū et
reuerti: Ipse dñs noster iesus chri
stus intelligif. Regio lōginqua ecclia gen
tiū vsqꝫ ad fines terrę. Reuerti se tñ dicit.
Abijt eñ vt plenitudo gentiū intraret: re/ Ro.11.d
uertef/ vt oīs isrl' salu⁹ fiat. Per decē mnas
legē significat ꝓpt decalogū: Decē aūt ser/
uos quib⁹ sub illa positis gr̄a ꝑdicata est.
Sic eñ intelligendū ē eis datas mnas ad
vsū: cū itellexerint eā ipsā legē remoto ve/
lamine ad euangeliū ꝑtinere. Ciues eius
q̄ post eū miserūt legationē/ dicētes se nol
le vt regnet sibi/ iudęi sunt: Qui etiā post
resurrectionē ei⁹ miserūt ꝑsecutores apo/
stolis/ ꝛ ꝑdicationē euāgelij respuerūt. Re
dit aūt accepto regno: quia in manifestissi
ma ꝛ eminētissima claritate vēturus ē/ qui
eis humil' apparuit/ cū diceret: Regnū me/ Joh.18.f.
um nō est de hoc mūdo. Qꝫ autē serui red/
dētes rōnē/ ex eo qd acceperāt laudanf qꝫ
lucrati sunt: significat eos bonam reddere
rōnē/ q̄ bñ vsi sunt eo quod acceperunt ad
augēdas diuitias dñi per eos qui credunt
in eū. Quod qui facere nolūt: in illo signi/
ficati sunt qui mnā suā i sudario seruauit.
¶ Sunt enim hoīes
hac sibi peruersitate
blandiētes vt dicāt:
Sufficit vt d̄ se vnus/
quisqꝫ rationem red/
dat: Quid opus est
alijs ꝑdicare aut mi/
nistrare/ vt etiam de
ipsis reddere rationē

¶ Alcesimaq̄rta v̄itas. Alcesimaqr/ ta veritas Sūt hoīes hac sibi ꝑ/ uersitate blandiētes vt dicant: Sufficit vt vnus quisqꝫ de se rationē red dat/ qd opus ē alijs pre/ dicare/ vt etiam de ipsis rationē reddere q̄sqꝫ co/ gatur: cum apud oīm illi etiā sint inexcusabiles qb⁹ lex data nō ē: nec eu āuo euāgelio dormierūt q̄ q̄ꝫ ꝑ creaturā

quiſq͡ꝫ cogat: cū apō dñm etiā illi ſint inex cuſabiles q̄b⁹ lex data nō eſt: neq͡ꝫ audito euāgelio dormierūt: quia per creaturam poterant cognoſcere Ro.1.c creatorē: cui⁹ inuiſibilia a ꝯſtitutiōe mūdi p ea q̄ facta ſūt itellecta ꝯſpiciūt. Hoc ē ei q̄ſi metere vbi nō ſeminauit. i. etiā eos ipietatꝫ reos tenere: i q̄bus v̄bū legis aut euāgelij nō miſtratū ē.

¶ q2 p creaturā poterāt agnoſcere inuiſibilia dei. Et etiā dicit/ q᷑ hoc intēdit dñs cū dic/ meto vbi nō ſeminaui. Ex q̄ v̄itate accipit ꝑmo vnum documētū/ q᷑ piculū aīe imīet ei q̄ pōt alios docere ſi ñ inſtruat: q2 illā excuſationē vocat puerſam blādiciōnē. Scđm documētū/ q᷑ hoīes q̄ nō audita aliq̄ lege diuina faciunt ea/ ad q̄ bona ꝑht ptigere p rōnē naturalē/ videt excuſari: q2 licet ſit ſexcuſabil' faciēs mala/ nō niſi q2 p ea q̄ facta ſt poterat naturalit' bona ꝑpēdere.

Hoc aūt veluti piculū iudicij deuitātes/ pigro lāguore a v̄bi miniſtratiōe ꝯq̄eſcūt: et hoc ē q̄ſi i ſudario ligare qđ acceperūt. Mēſa quo dāda erat pecunia/ ꝓfeſſionē ipſam religionis accipim⁹: q̄ tāq͡ꝫ publice ꝓponit ad vſū neceſſariū ſaluti. Q2 aūt vn⁹ eoꝝ q̄ bñ vſi ſūt/ decē acq̄ſiuit/ ꝛ alter q̄nq͡ꝫ: ſignificat eos eſſe acq̄ſitos i gregē dei/ a q̄b⁹ ipa lex p gratiā intellecta eſt: ſiue q2 decalogo ꝯtinet/ ſiue q2 ille p quē lata eſt/ libros q̄nq͡ꝫ ꝯſcripſit: ad hoc ptinet ꝛ decē et q̄nq͡ꝫ ciuitates q̄b⁹ eos ꝑponit. Multiplicatio eñ intelligētie in ipſa veritate q̄ de vnoquoq͡ꝫ ꝑcepto vel de vnoquoq͡ꝫ libro pullulat ad vnū redacta: q̄ſi ciuitatē facit viuētiū rōnū Uiceſimaquinta veritas eternaꝝ. ¶ Eſt eñ ciuitas nō quoꝝūlibet animātiū/ ſ rationalium multitudo legis vni⁹ ſocietate deuicta.

¶ Uiceſimaq̄nta v̄itas q᷑ ciuitas ē animātiū rōnaliū multitudo vnius legis ſocietate deuincta.

Q2 aūt ab illo q̄ vti noluit/ auferī qđ acceperat/ ꝛ ei dat q̄ decē habebat: ſignificat ꝛ illū poſſe amittere mun⁹ dei q̄ habēſ nō habet. i. nō vtit: ꝛ i eo augeri q̄ habens habet. i. ē bñ vtit. Inimicos ſ ſuos quos iubet corā ſe interfici: ſignificat impietatem iudeorum/ qui ad eū conuerti noluerunt.

De camelo p foramē ac⁹ trāſeū- te: Ca. XLVII

Luc.18.e Quid ē qđ ait: Facilī⁹ ē camelū p foramen ac⁹ trāſire q̄ diuitē itrare i regnū dei. Diuitē hic appellat cupidū reꝝ tpaliū/ ꝛ de talib⁹ ſuperbientē. His diuitib⁹ ꝯtrarij ſunt pauperes Matth.5.a. ſpū: quoꝝ eſt regnū celoꝝ: Nā eo manifeſtat oēs cupidos/ etiā ſi facultatib⁹ hui⁹ mūdi careāt/ ad hoc gen⁹ diuitū qđ eſt rep̄hēſū ptinere: quia poſtea dixerūt q̄ audiebant: Et q̄s poterit ſalu⁹ fieri: cū incōpabiliſ maior turba ſit pauperū: videlicet intelligentes in eo numero deputari etiā illos q̄ q̄uis talia nō habeant/ tñ habēdi cupiditate rapiunt. Sēſus ē aūt/ facili⁹ chriſtū pati p dilectorib⁹ ſeclī/ q̄ dilectores ſeculi ad chriſtū poſſe ꝯuerti. Cameli aūt nomie ſe intelligi voluit: q2 humiliat⁹ onera ſuſtulit. In quo eñ manifeſti⁹ itelligit q̄ i ipſo qđ ſcp̄tū eſt: Quāto magn⁹ es/ humilia te i oīb⁹. Per Eccl.3. acū aūt pūctiones ſignificat: p pūctiones dolores i paſſione ſuſceptoſ. Foramē ſ ac⁹ dicit anguſtias paſſiōis. Q2 aūt ait: Que impoſſibilia ſūt apud hoīes/ poſſibilia ſūt apud deū: nō ita accipiendū ē/ q᷑ cupidi et ſupbi/ q̄ noīe illi⁹ diuitis ſignificati ſūt/ i regnū celoꝝ ſint intraturi cū ſuis cupiditatibus et ſupbia: ſ poſſibile ē deo/ vt p verbū eius/ ſicut ꝛ iam factū eſſe ꝛ etiā q̄tidie fieri videm⁹/ a cupiditate tpaliū ad charitatem eternoꝝ/ ꝛ a pniciosa ſupbia ad humilitatē ſaluberrimā conuertant.

De ceco illuminato: Ca. XLVIII.

Quum⁹ appropinq̄ntib⁹ ꝛ ab hiericho ſic intelligere/ vt iam inde egreſſi: prope tñ adhuc eſſent ad eam ciuitatē: quod quidem minus vſitate dicit: ſed tñ videri poſſit h̄ dictum: quoniā matthe⁹ egredientib⁹ eis ab hiericho dicit illuminatos duos cecos q̄ iuxta viā ſedebāt. Matth.20.d De numero q̄ppe nulla eſſet queſtio/ ſi alter euāgeliſtaꝝ d̄ vno tacuiſſet vni⁹ remiſcēs. Nam etiā marc⁹ vnū cōmemorat/ cū ꝛ ipſe Marc.10.g egredietib⁹ eiſ ab hiericho dicat illumiatū: cui⁹ ꝛ nomē dixit ꝛ patrē: vt itelligam⁹ eū fuiſſe notiſſimū/ alteꝝ ignotū: vt merito ille notus etiā ſol⁹ decēter cōmemoraret. Sed q̄ñ q̄ ꝯſequunt i euāgelio ſm lucā apertiſſime oſtendunt illud qđ ipſe narrat adhuc venientib⁹ eis hiericho factū eē: nihil aliud reſtat itelligere niſi bis eē factū hoc miraculū: ſemel i vno ceco dū adhuc veniret i illā ciuitatē: ꝛ iteꝝ in duob⁹ cū inde egrederēt: vt illud vnū lucas/ illud alterū mattheus enarraret. Neq͡ꝫ hoc ſine aliq̄ ſacramento. Si eñ hiericho lunā ꝛ ob h̄ mortalitatē interp̄tatur/ morti ꝓpinq̄ns dñs/ iudeis ſolis

¶ Uiceſimaſexta v̄itas q᷑ ad ꝯcordādū euāgeliſtas de ceco illuminato et hiericho/ cū vn⁹ vnū ponat/ noīet ei⁹ patrem ꝓpter ei⁹ noticiā ꝛ ſolennitatē/ aliū ſilēdo: ꝛ ali⁹ ponat duos i egreſſu: et ali⁹ vnū in egreſſu. Dicit aūt aug⁹/ q᷑ vnū illuminauit dum ingrederetur ciuitatem: et duos dum egrederetur.

Luc.18.f. Uiceſimaſexta veritas Al. ꝛ ad

lumē euangelij iusserat p̄dicari: qḋ signifi-
cauit ille vn⁹ cec⁹ quē lucas cōmemorat. A
morte aūt resurgēs atq̄ discedēs / ⁊ iudeis ⁊
gētib⁹ / q̄s duos ip̄sos significare videt̄ duo
ceci cōmemorati a mattheo. Tēplū i euāge
lio ipsū hoiem intelliges: vel etiā adiūcto
corpe ei⁹ qḋ ē eccl̄ia. Scḋm aūt illḋ qḋ ē ca-
Joh.2.d put eccl̄ie dictū ē: soluite tēplū h̄ / ⁊ i triduo
suscitabo illḋ. Scḋm id x̄o q̄ etiā adiūcta
ecclesia itelligit̄ tēplū / videt̄ dixisse: Aufer-
Esa.56.c te ista hinc: sc̄ptū ē eni̅: Dom⁹ mea domus
Hiere.7.c orōnis vocabit̄: vos autē fecistis eā domū
negociatiōis vl̄ speluncā latronū: Significa
uit eni̅ futuros i eccl̄ia / q̄ sua negocia poti⁹
agerēt / vl̄ receptaculū ibi haberēt ad occul
tāda scelera sua q̄ vt charitatē christi seq̄rēt̄
⁊ pctōꝝ ꝯfessiōe accepta venia corrigerēt̄.

De vita sctōꝝ cū resurrexerint:

Luc.20.f. D illud qḋ dixit: Nō Ca.XLIX.
a eni̅ vltra īcipiūt mori: q̄ ꝯnubia p-
pter filios: filij ꝑpter successionē:
successio ꝑpt̄ mortē. Ubi ḡ mors nō ē / ne-
q̄ ꝯnubia. Sicut eni̅ nūc sermo noster de-
cedētib⁹ ⁊ succedētib⁹ syllabis pagit̄ atq̄ p-
ficit̄: ita ⁊ ipsi hoies quoꝝ sermo ē decedē-
do ac succedēdo pagūt atq̄ pficiūt ordinē
hui⁹ secli / q̄ tpaliū reꝝ pulchritudie ꝯtexit̄.
In illa aūt vita qm̄ x̄bū di ē q̄ fruemur / nul-
la decessiōe ⁊ successiōe syllabaꝝ cōplet̄: sꝫ
oia q̄ habet semp manēdo siml̄ habet: ita pti-
cipes ei⁹ q̄b⁹ ipsū solū erit vita: neq̄ moriē-
do sibi decedent / neq̄ nascendo succedēt.

Qz ait: Orate ne itret̄ i tēptatio-

Luc.22.c Uod dixit dn̄s di- (ne: Ca.L.
q scipulis: Orate ne intret̄ i tēptati-
onē: et ipse auulsus ē ab eis quātū
iact⁹ ē lapidis: tanq̄ hoc eos admonuerit /
vt in eū dirigerēt lapidē. i. vsq̄ ad eū pdu-
Deut'.9.a cerēt intentionē legis q̄ sc̄pta erat i lapide:
Ro.10.a. vsq̄ ad illū eni̅ pōt puenire ille lapis: qm̄ fi
nis leg̃ ē christ⁹ ad iusticiā omi credenti.

Qz sc̄ptū ē de dn̄o: Finxit se lōgi⁹

A
E eo qḋ sc̄ptū est de (ire. Ca.LI.
Luc.24.c d dn̄o: Finxit se lōgi⁹ ire: nō ad men-
daciū ptinet. Nō eni̅ omē qḋ fingi
mus mēdaciū ē: sed qn̄ id fingim⁹ qḋ nihil
significat / tūc ē mēdaciū. Cū aūt fictio nr̄a
refert̄ ad aliquā significationē / nō ē mēda-
ciū / ꝫ aliq̄ figura veritat̄: Alioq̄n oia q̄ a sa-
pictib⁹ ⁊ sctis viris / vel etiā ab ipso dn̄o fi-
gurate dicta sūt / mendacia deputabūt̄: q̄
fm̄ vsitatū intellectū nō subsistit x̄itas in
talib⁹ dict̄. ¶ Nō eni̅ Vicesimaseptima veritas
hō q̄ habuit duos fi- Luc.15.c
lios / q̄ꝝ iunior acce-
pta pte p̄rimonij sui
ꝑfect⁹ ē i regionē lō-
ginquā: ⁊ cetera q̄ i illa
narratiōe ꝯtexūt̄ / ita
dicunt̄ tanq̄ vere fue
rit q̄sq̄ hō q̄ hoc in fi-
lijs suis duobus aut
passus sit / aut fecerit: Ficta sūt ḡ ista ad rē
quādā significādā tā lōge altenq̄ maiorē / et
tā incōpabiliter differētē / vt p illū fictū ho
minē de⁹ ver⁹ intelligat̄. Sic autē dicta / ita
etiā facta fingūt̄ sine mēdacio ad aliquā rē
significādā. Un̄ ē etiā illud eiusdē dn̄i / q̄ in Matth.21.b.
fici arbore q̄siuit fructū eo tpe q̄ illa poma
nōdū essēt. Nō eni̅ dubiū ē illā inq̄sitionē
nō fuisse verā: quis eni̅ hoim sciret si nō di-
uinitate vel tpe poma illā arborē nō habe-
re. ¶ Fictio igit̄ que Vicesimaoctaua veritas
ad aliquā veritatē re- B
fert̄ / figura ē: q̄ nō re- Luc.24.c
fert̄ / mendacium est.
Quid ḡ significat q̄
se ire lōgi⁹ dn̄s finxit /
cum comitaret̄ disci-
pulis / expōnēs eis sāctas sc̄pturas / vtꝝ ip̄e
eēt / ignorātib⁹: Quid putam⁹ nisi q̄ hospi
talitatis officio ad suā cognitionē puenire
posse hoies itimauit: vt cū lōgi⁹ ipse ab ho
minib⁹ abscesserit sup omes celos: tn̄ ita cū
eis sit q̄ hec exhibēt seruis ei⁹: vt cū dicere
ceperint: Dn̄e qn̄ te vidim⁹ hospitē ⁊ addu Matth.24.d
xim⁹ / tanq̄ eū. s. q̄ lōge abscesserat: Respō-
deat ille: Cū vni ex minimis meis fecistis.
Tenet ḡ christū ne lōgi⁹ ab illo eat q̄sq̄s ca-
thezizat̄ x̄bo i oib⁹ bonis ei q̄ se cathezizat
cōmunicāt / sicut apl's dicit: Cōmunicet q̄ Gal.6.b.
cathezizat̄ x̄bo ei q̄ se cathezizat in oib⁹ bo
nis. Et alio loco cū dixisset: Necessitatib⁹ Ro.12.c
sāctoꝝ cōmunicātes / statim subiecit: hospi
talitatem sectantes. Et isti eni̅ cathezizati
erāt x̄bo cū eis exponeret sc̄pturas. Et q̄
hospitalitatē sectati sunt / eū quē in ipsa ex-
positione scripturaꝝ nō cognouerūt / in pa
nis fractione cognoscunt. Nō eni̅ audito- Ro.2.c
res legis iusti sunt apud deū / sed factores
legis iustificabuntur.

¶ Vicesimaseptima veritas / q̄ ille hō q̄ refert̄ duos filios habuisse i euāgelio: quoꝝ vn⁹ fuit fili⁹ ꝑdig⁹: nō dz tāq̄ x̄e fuerit aliq̄s hō / sꝫ solū ad significandū illa vā narratio supra fuit. Ex q̄ dicto accipit̄ documētū / q̄ nō oēs pabole q̄s dn̄s retulit in euāgelio ita fuerūt in re / sicut aliqui argumentantur.

¶ Vicesimaoctaua veritas / q̄ nō ois fictio ē mēdaciū. Un̄ dicit q̄ fictio q̄ ad aliquā x̄itatē refert̄ figura ē / q̄ nō refert̄ mendaciū ē. Istud aūt dictū inducit ad excusandū dictū de dn̄o i luca / q̄ finxit se longius ire.

Sancti augustini ep̄i questionū euange
lioꝝ liber secundus explicit.

Argumētū. Annotationū in iob: Li. vnus

Diui aurelij augustini hipponē sis epi / libri annotationum i iob / ex libro retractationū / argumētū:

1. Retract. q.B. Iber cui9 ē titulus / annotatiões in iob / vtrū me9 habēdus sit / an po ti9 eoꝝ q̄ eas sic potuerūt vl' volue runt redigere in vnū corpus / descriptas de frontibus codicis / nō facile dixerim. Sua ues em̄ paucissimis intelligētib9 sunt: q̄ ta men necesse ē offendant multa non intelli gentes: q2 nec ipsa v̄ba que exponunt ita descp̄ta sunt i multis locis / vt appareat q̄d exponat. Deinde breuitatē sentētiaꝝ tan ta est secuta obscuritas / vt eā lector vix fer re possit: quē necesse ē plima nō intellecta trāsire. Postremō tā mēdosū cōperi opus ipsū i codicib9 nr̄is / vt emēdare nō possem: nec editū a me dici vellē / nisi q2 scio fr̄es id habere / quoꝝ studio nō potuit denegari.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis epi / annotationū in iob liber incipit. De ca. I.

T opera magna erant ei sup terrā: Quia opabat de ipsis opibus. Faciebāt conuiuium quotidie / donec eoꝝ numerus impleret. Signū est charitatis. Et offerebat p eis victimas s̄m eorū numerū. Intelligendū alias esse peculiares cōfessiones quasi singulas victimas: Aliud v̄o sacrificiū p omniū et p omībus pctis: qđ significat dominū. Ne forte peccauerint filij mei / et maledixerint deo in cordibus suis. Bn̄ addit: ne forte: q2 in corde eos maledixisse suspicabatur. Et ecce venerūt angeli dei vt starēt corā deo: Affectio anime ad v̄itatē nō potuit aliter narrari / nisi tēporaliter et localiter quodāmodo diceret. Et venit equidem diabolus cū eis. Utrū q2 non potuit nisi p eos audire / dictū est / cū eis. Et dixit dominus diabolo: Un̄ ades? Collatio p̄terite actiōis cū eo / vn̄ premittit aliquid deinceps agere / responsio ad interrogationē ē. Ipsa vero interrogatio vis diuina

Sap.1.c. est: i qua non pmittit agere qđlibet. In cogitatiōibus em̄ impij interrogatio erit ad manifestādū cū nobis. Sed mitte manū tuā / et tange omnia que habet: da potestatē / nisi in faciē tuā bn̄dixerit tibi. Pēdēs locutio: Id ē / si nō tibi in faciē bn̄dicit taceo rebus suis: quasi subaudiret / quid iubes. Et discessit diabolus a facie dn̄i. A cōsultatiōe ad actionem. Et venerūt hostes et ceperūt eos. Scđm illud qđ nunc operat in filijs Eph.2.a. diffidētie / etiā istos excitauit. Notandū autē quomō in hominib9 habuerit potestatē et in elemētis: sed tn̄ datā a deo. Nudus exij de vtero matris mee. Notandū q̄ ɔsolatorie loquatur: q̄uis s̄m consuetudinem luctum fecerit. De ca. II.

Ecce trado illū tibi: tm̄ animā eius custodi. Ne vitā eripere posse p̄sumeret. Et tulit sibi testā vt raderet saniē. Per passionē dn̄i significat radi peccata confitentiū.

T nox in q̄ dixerunt / ɔceptus ē homo. (De ca. III. Aliq̄ supiores ptātes que hoc scire potuerit. Dies illa sint tenebre. Repatiat iam q̄ passus ē: hoc ē / sint tenebre. i. sit obliuioni. Neq3 requirat eā dn̄s desup. Non reparet p immortalitatem. i. pereat mortalitas. Nec veniat in eā lumen. Lumen memorie. Sed excipiant illā tenebre et vmbra mortis: Uita ista q̄ vmbra est future vite: vt sit sensus: Iustus qui lumen est / non eā videat / sed tenebre: hoc est pctōres et carnales tribulationes de vita ista. Et ɔturbent eā quasi amaritudines diei. Precepta bone vite / vel dies iudicij / quib9 pturbant carnales. Et noctē illā accipiant tenebre ppetue: Nō sit in diebus anni. Iustis spiritalibus qui sole fruunt / et maiores sunt. Sed nox illa sit dolor: q2 dolorem facit diligētibus se. Neq3 numeretur in diebus mensiū. Iusti in ecclesia pp̄ter lunā tamq̄ minorē: Ad q̄s dicit:

Et ego fratres / non potui vobis loq̄ quasi 1.Cor.3.a. spiritalib9: vt ipse paulus sit de dieb9 anni. Sed maledicat illā maledicens illi diei dn̄s. Qui maledicit amantes carnalia. Tenebrescāt sidera noctis illius: Eminētes in pctis. Permaneat / et in lucē nō veniat: Quia nō ɔuertent / dicit p pphetā. Quia nō conclusit portas ventris matris mee. Ciuitatē terrenā / quā significat babylon. Cōcluderent em̄ porte si non laudaret pctōr i Ps.2.

desiderijs animę suę. Quare em̄ in ventre non obij? Antecꝫ eminerē ibi p aliquam actionē. Conceptus em̄ ad spem p̱tinet. Ex vtero exij / ꝛ nō ꝓtinus perij. Huius ergo figura intelligēda est i his verbis / qui i talibus concupiscētijs fuerat inueteratus. Et vt quid constiterunt mihi genua: vt ibi confirmarer. Quare vbera suxi? doctrinę nutriētes ad nequitiā. Nunc vtiqꝫ dormiens quiescerem: moriendo huic mūdo: cū regibus honoratis terrę: in ecclesia: q̄ glo
Eph.6.c. riabanť in gladijs. Vñ ē: Et gladiū spūs / quod est verbum dei. Aut cū principibus quibus multū fuit aurū: sapientia: qui compleuerunt domus suas argento: eloquio dñi. Aut tanqꝫ abortiuū prolapsum de vulua matris: vt nunqꝫ emineret. Aut tanqꝫ infantes q̄ nō viderunt lucē: Ad nobi
B litatē aliquam non p̱uenerūt. Ibi impij deposuerunt furorē suum. In morte ab hoc mundo. Ibi requieuerūt fatigati corpore. Aut fatigati corp̱e / nō animo: aut finē corporaliū consecuti. Non
Matth.5.d. audierūt vocē exactoris. Iudex tradet te exactori: inde est: hoc est donata illis esse peccata: de impijs q̄ꝑe dicebat. Pusillus et magnus ibi est. De vno dictum puto bene intelligi / ſm illud: ꝙ qui se
Luc.14.c humiliat exaltabiť. Et seruus non ti-
Roma.13.a. mens dñm suū. Siue ſm illud: Vis nō timere potestatē / bonū fac. Siue ſm illud:
1.Joh.4.d Cōsummata dilectio foris mittit timorē. Ut quid em̄ datur eis qui in amaritudine sūt lux? peccatoꝝ honor. Et vita in animabus quę sunt in doloribꝰ? In doloꝝ materia / hoc est in peccati. Qui desiderāt mortē: ꝛ nō cōtingit illis. Adeptionē fructus peccati / Mors viro requies / cuiꝰ vita abscōdita ē: vel quia corā deo / vel qꝛ paucis nota. De ea vo morte accipiendū p quā morimur mūdo: In illa em̄ nō ē requies. Cōclusit em̄ deus aduersus eū: non cū dando in desideria cordis sui. Añ escas quippe meas gemitꝰ adest. Añ gaudiū ciborū dei tribulationes p̱cedere: Et fleo coartatꝰ timore: vidēs qꝛ euitare, nō possū q̄ timui. Timor quē verebar / venit mihi: Aduersa quę de miscdia dei ad correptionē sunt. Necꝫ i pace / necꝫ i silentio / necꝫ i requie. Falsa em̄ fuerunt ꝓpter q̄ timebat. Venit em̄ mihi ira: vindicta / ſm quā iustus vix saluus fit.

Verba eliphaz: De ca. IIII.

P Ondus aūt verboꝝ tuorū quis sustinebit: Hic ergo dicit se cogi ad loquendū / qꝛ non sustinet dicta eius. Nōne timor tuus stultus est? Paratus em̄ ad hęc esse debueras / si alijs veraciť suadebas. Nec talia hñs timuisti / cū diceres: Timor em̄ quē verebar venit mihi. Et spes tua ꝛ simplicitas vitę tuę quasi stulticia: Quia ista bona putanť. Fremitus leonis et vox leenę. Ipse diabolus et sup̱bię ciuitas: q̄ sępe etiā bestię more a ꝓphetis poniť. Et gaudiū draconū extinctū est: superboꝝ ꝛ insidiosoꝝ. Myrmicoleō periit eo ꝙ non haberet escā: Quia in nouissimo nō erunt / quos inducēs comedat: Sep̱abunť em̄ pij ab impijs. Hic autē errat / ꝙ ea quę de diabolo audierat ꝓpheta / de iob intelligebat. Myrmicoleon vo accipiēdus est / vel quia vtrūqꝫ in eo est / cū et rapit ꝛ occulte p̱sequiť frumēta / q̄ sublato oculo facit non germinare: vel qꝛ auaris et in terra thesaurizantibus dominaťꝛ vel quia iustos p̱sequitur: quasi formicas p̱parantes sibi escas ęstate ad hyemē / quibus nō pascētur: cū boni ab impijs fuerint separi. Et catuli leonū dissipati sūt ab inuicē. Conspiratio principū ciuitatis illius dissipata est: qui nati sunt de illa societatis ciuitate ꝛ diabolo: vel quia se inuicē
vastauerunt. Inde est: Exurget gens supra vel contra gentē. Nihil horū tibi accidisset: Vel illa dāna et torpedinis et plaga vulneris: Vel te nō penetraret dolor animi: qꝛ et te cōsolareris / si alijs ex corde dixisses. Nūquid nō capit auris mea ab eo magnifica? Quia ista quę dicit / ex reuelatione se dicit dicere. Et spiritꝰ in faciē mihi occurrit: Quasi flatū sensisse vult intelligi: nam negat in p̱sequentibus fuisse figuraꝫ. Reminiscendū ita etiam spiritū in apostolos descēdisse. Quid em̄? nunquid homo corā dño mūdus erit? Aut hęc audisse se dicit / aut dicit ideo se horruisse: quia nemo mundus coram domino / vt deū vt est videat: Modo mundus ſm perfectionē accipiendus: vt qd̄ superiꝰ negat mundū hoiem perire /

Marci.13.b.

A

fm quēdā modū itelligam⁹. Si ɔtra ser-
uos suos nō credit: Q̄ŏ euenit cū di-
3. Reg. 19. b. ceret helias: Dn̄e / pphas tuos occiderūt. Et
dicit illi: Reliq̄ mihi septē milia viroꝝ. Nō
eñ inde septē milia virorū iā mūda erant:
Nā angeli dicti sunt ⁊ pphete. Et aduer
sus angelos suos prauū q̄d repe-
rit: Uel q̄ŏ aduersus eos dicit: vel q̄ŏ ipsi
dicūt. Hoc tñ pōt etiā de veris angel' acci-
pi. Habitātes etiā domos luteas /
quoꝝ ɔuersatio nō ē in cel' / pcussit
illos tanq̄ tinea: Aut aliq̄ corruptio p-
cussit eos tāq̄ tinea: aut de⁹ eos pcussit / vel
hac tinea / vel sicut pcutit tinea / hoc ē latē-
ter intrinsecus corruptione ab eisipsis exor
ta p ɔcupiscētias carnales: hoc ē habitati-
one in domibus luteis. Et a mane vsq̄
ad vesperā vltra nō sūt: Aut vltra fm
hoc non sūt: aut a pspēris reb⁹ vsq̄ ad tri-
bulationē: pęnā eñ ɔsecuti sunt. Et q̄ nō
possent sibiipsis subuenire / perie-
runt: cū in se habēt spem. Interierunt /
quia non habebant sapientiā: in
se sperando. De ca. V.

A Nuoca aūt si q̄s tibi rn̄deat.
i Ill' eñ rn̄det q̄ mūdi sunt corā deo.
Etem̄ stultū perimit ira. Indi
gnatio q̄ q̄sq̄ angit tāq̄ iniq̄ sibi aliq̄d acci
derit: dū non cogitat vsq̄adeo se imundū
eē corā deo / vt inuocāti non angeli rn̄dere /
aut se demonstrare dignati sint. Qui eñ h
nō cogitat / stult⁹ ē: ⁊ ira irrationabili interi
mit. Aut idcirco angelos nō audire / nō vi-
dere potest stult⁹: q̄ ira interemptus ē: et a
cęlo occisus. Errantē autē occidit ze-
lus, ad imitandū pctōres. Ego autē vi-
di stultos / radicē mittētes. Stultos
nūc impios accipiēdū / vt ecōtrario sapien-
tia hoīs pietas sit: sicut in ɔsequētib⁹ dicit:
Et conterantur super ianuas infir
morum humilium: recepti fuerint in
Math. 25. a. cubiculum a sponso: et stulti foris remāse-
rint. Quę eñ illi congregauerūt / iu
sti comedent. Et de iudęis pōt intelligi /
ɔgregantib⁹ pphetias / q̄s gētiles ɔgrega-
tas poti⁹ comederūt: Et de his q̄ faciētes
comedūt q̄ alij p̄cipiūt / ⁊ nō faciūt. Ipi vo
de malis nō liberabunt / q̄uis p̄dicēt nō
esse faciēda. Exhauriat fortitudo eo-
rū: qua supbiūt aduersus ifirmos: Exhau
riat aūt vt iā icipiat laborare. Nō eñ p-
diet de terra labor: Id est de creatura
nō ɔquerant / s de se. Sed hō in labore

nascit: Scdm id dictū ē / nascitur / fm q̄ in
laboriosā vitā ex q̄eta q̄sq̄ ɔuertit. Pulli
aūt vulturis altissime volitāt. Uul-
tur hñ intelligitur dñs: q̄ altitudine pphe
tię vidit mortalitatē nostrā / q̄ descēdēs pa-
sceretur / ɔuertēs nos in corp⁹ suū. Pulli ḡ
vulturi / filij spōsi dicti sūt. Altissime aūt vo
litātes / cōuersationē in cęlis habētes / vt a Phil. 3. d.
labore liberētur in q̄ hō nascit. Secuti sūt
quippe vocē dicētis: Uenite ad me oēs qui Math. 11. d.
laboratis. Pñt ⁊ pulli vulturi i malo intel-
ligi aerię ptātes / q̄ mortib⁹ / hoc ē pctis pa-
scūtur: Qm̄ hmōi p̄uaricatores angeli nō
sunt pducti ad humilitatē mortalitati mul
tū laboriosā in qua homo nascit: valde illi
supbiūt / hoc ē / altissime volitāt. Qui dat B
pluuiā sup faciē terrę: Tanq̄ ɔfitēti-
bus faciat misericordiā. Ut non faciat
manus eoꝝ veritatē. Non faciant q̄ŏ
pmittūt. Inhiātes dn̄ari infirmis / i
die occurret tenebrę: Ut iudęis q̄ do-
minū nō cognouerūt q̄s esset. An tanq̄ i
nocte palpabūt i meridie. Sicut vidē
tes signa / tñ dubitabāt dicētes: Propheta Job. 7. b.
est: Alij / Seducit ppl'm: q̄ñ nec ad lucernā
videre voluerūt. Et pereāt i bello: In
temptationib⁹. Et egrediat de manu
potētis / diaboli / infirm⁹. Sic aūt in-
firmo spes: Illi eñ fortes rē hic quęrūt.
Beat⁹ autē vir quē arguit dn̄s. In
hoc eñ errat: q̄ videtur sibi / q̄ iob iniq̄ta-
tibus suis hęc patiatur / cū ex hoc beat⁹ sit:
q̄ in hac vita cū arguitur / habet arguendi
possibilitatē. Et in septimo nō te tan
get malū. Sacramentū sabbati. In fa-
me te liberabit a morte. Uerbo eñ
alit ⁊ facit firmū ad tēptationes. In prę-
lio vo de manu ferri, soluet te. De
potestate vinculoꝝ. A flagello linguę
abscōdet te. Ne sētias ɔtumelias. Nō-
ne patieri / iniustos: ⁊ iniquos de-
ridebis? Ut sapiētia pditioni iniquoꝝ ir
ridebit. Et feroces bestias nō time-
bis: id est iudęos non timebis: q̄ gen-
tes tibi obaudient. Hęc autē de dn̄o
accipienda sunt. Eliphaz hic errat: quia pu
tat de iob intelligēda quę ei reuelata sunt:
cum totū dn̄o competat. Quia cum la-
pidib⁹ agri habebis fed⁹. Lapides
agri / q̄ in gētibus nulla ordinatio legis fu
it / vt q̄si ī ędificio lapides essent. Bestię
eñ ferę pacatę erunt tibi. Siue de iu-
dęis / siue de gētibus. Deinde scies q̄ i

pace erit dom⁹ tua: Jd ē ecclia. Et fi/
lij tui erūt q̄ſi oīs herba ī cāpo: ſine
ariditate. Et venies in ſepulchꝝ tā/
q̄ꝫ frumētū maturꝝ: poſt paſſionē. Ec/
ce hec ita exq̄ſiuimus. Hic auctoritas
hui⁹ ꝓphetię ꝯfirmatur. Tu vero ſcito te/
metipſū: quid egeris: Nō eñ iniuſte hoc
tibi deus pmiſit accidere. Uerba iob:
A Ed vt videt/ vba (De ca. VI
ſ mea ſūt mala. Nō eñ vba iob ꝺ
impatiētia ſūt flagellorꝝ: cū ſignifi/
cēt dolorē: nō peculiarē iob/ ſꝫ quē habuit
de oñi genere hūano. Sagittę eñ dñi
in corpe meo ſūt. Uerba dei quib⁹ aīa
trāſfigit/ cū cogit ad ꝯfeſſionē. Quarꝝ fu
ror bibit ſāguinē meū: Tollūt eñ pec
catū. Cū eñ icipio loq̄/ ſtimulāt me.
Q: eñ loq̄r illi cogūt. Quid eñ: Nū/
quid fruſtra onager clamabit niſi
eſcā req̄rens: ne inde famē patiat: q: li/
ber eē voluit. Aut bos mugiet cū ha/
beat ī pſepi cibos: Aſino cibaria labo
re bouis pparant: ſicut gētib⁹ labore ꝓphe
tarꝝ ⁊ apſorū: qui vtrīqꝫ iudei fuerūt. Itaqꝫ
hec vba cibū deſiderātē ſūt. i. auxiliū/ nō im
patiētē ad dolorē. Nūquid pōt ſine ſa/
le edi panis: Quaſi ei diceret: Cur ſic ea
p figuras dicis: Rñdit: q: ſi ex pſona ſua ea
diceret/ inſulſa eſſent. Aut ē ſapor ī ſer
monib⁹ vanis: Uanos ſmones hoīm
dicit: q: panis vba dei ſūt/ ꝟ panis celeſtis.
Sic nec aīa mea pōt ceſſare. Quō nō
ſine ſale edi panis: ſic nūc miniſteriū pbeo
Roma. 10. c. vbo dei: ppter illud: Quomō audiēt ſine
pdicāte: Fetidas eni eſcas meas vi/
deo/ ſicut ē odor leonis. Nā vba mea
fętida ſūt ſicut leo: vel ppter ſupbiā/ p quā
iactātes putēt: vel ppter qꝺ amplexantes
carnalia fętorē leonis habēt/ q̄ ꝓprijs vbis
gaudēt. Quis det vt veniat poſtula
tio mea: Poſtulationē dicit rē quā pete/
bat: Et ſpem meā det dñs. Sic eñ ꝯſi
dēs ob ſpem poſt tribulationē vēturę ꝯſo/
latiōs/ opportune tēptat. Bñ aūt ſpem dic:
q: cū res venerit/ iā tēptatio nō erit neceſſa
ria. Sit mihi ciuitas ſepulchꝝ/ ſup
cui⁹ muros ſaliebā. Societatē illā ba/
bylonię vult ſibi ſepulchꝝ: non vt eū obru
at/ ꝟ vt ſciat q: mortuos teget q̄cunqꝫ ī illa
fuerūt: de cui⁹ tāqꝫ firmamēto ⁊ munimine
ſupbiebat. Nō parcā: Nō eñ mētit⁹
ſū: vba ſūt ſcti dei mei: Quia nō alia
dixit q̄ꝫ audiuit a deo. i. ꝺ hoīe generaliter
ꝓphetatqꝫ: q: auxilio indiget in confeſſione.
Que eni virt⁹ mea vt ſufferā: Qꝺ
ſignificabat vuln⁹ ei⁹. Aut qꝺ tps meū
vt ſuſtineat aīa mea: Quia imminēte
morte terrent hoīes vt ꝯuertant et ꝯfiteāt
deo putredinē pctōꝝ: cui⁹ ꝯſideratiōe ſe di/
cit cogi ad ꝯfeſſionē. Nunq̄d vt⁹ lapi/
dū virt⁹ mea: Duros ⁊ īpenetrabiles ia
cit vborꝝ dei/ q̄ nō mouentur ad ꝯfitendū.
Aut nō in ipſo ꝯfidebā cū mihi bñ
eēt: Jd eſt cū eſſē imortal' ad imaginē dei.
Sed adiutoriū a me receſſit: factus
mortal' volēs ī me ꝯfidere: Et viſitatio
Ps. 8. dñi me deſpexit: ſm qꝺ dictū ē: Aut fi/
li⁹ hoīs/ q̄m viſitas eū. Propinqui mei
nō reſpexerūt me: boni angeli: Tāqꝫ
torrēs deficiēs: Miſericordia eñ aliq̄ñ
inundauit me. Et ſiccauit: ⁊ nō fui mi/
hi fons: Aut ſicut fluct⁹ tranſierūt
me: Tanqꝫ ſint conſolationes pot⁹. Qui
me metuebant/ nūc irruerūt ſuper
me: diabolus cū angelis ſuis. Perij/ et
exul de domo mea fact⁹ ſū: Aut de
habitatione celeſti/ aut de conſcientia: Jd/
B circo foras extra domū ſuam ſedebat. Ui/
as themanorū videte/ ſemitas ſa/
beorꝝ intuemini. Jllos ſignificat qui
in temporalibus fidunt: de quibus ſe: id ē
hominē quē ſignificat/ dicit nō pręſumere.
Nunc autem et vos inſurrexiſtis
in me: ſine miſericordia putantes beati/
tudinē hominū ſi carnalibus abundent:
q: inſultabāt poti⁹ q̄ꝫ cōpatiebant: Sꝫ vi
dētes vuln⁹ meū/ timete: Jntelligen/
tes quid ſignificet/ timete futuras pęnas.
Quid eñ: nūq̄d aliq̄d vos petij/
aut fortitudie vr̄a idigeo: Quia co/
rā eo infirm⁹ ē q̄ pōt eū ſaluare. Docete
me/ ⁊ ego obmuteſcā. Jdcirco eñ pa/
tiētes debuerūt eſſe ad doctrinā ei⁹: q: ipſi
eū docere non poterāt. Sed vt video/
parua veri hoīs verba dicitis. Eū
dicit verꝝ hoīem qui pſonā ſignificat agen
tis pęnitentiā/ ꝯuerſione ad dñm/ cui⁹ pua
vba dicebāt. Nō eñ a vobis auxiliū
peto. Uerus eñ hō a deo petit auxiliuꝫ.
Jlle eñ verus eſt q̄ ꝯfitet. Uñ ē: Qui facit Joh. 3. d.
veritatē/ venit ad lucē. Neqꝫ eñ elocu
tionē ſermonis vr̄i ſuſtinebo. Dei
eñ locutionē ſe dicit ſuſtinere q̄ inſtruat.
Uerūtamē ſup pupillū irruiſtis:
Qꝺ ad vos ptinet/ inſultare mihi voluiſtis:
q̄uis nō intellexeritis q̄d ſignificet: q: neq̄

q̃z iob quē videbant/ insultare debuerant.
Ideo venisse tñ. Nunc aūt aspicientes
vacate mihi: Nō habētes qđ me doceatis.
Et rursū iusticie adestote. Quia
p̄mo videbāt sibi iusticia cogi ad loquēdū.
Nō ē em̄ i ore meo iniq̃tas: ⁊ fauces
mee nō ne sapientiā meditabātur?
Dicit se non deū accusasse/sed hoiem
induxisse accusantē iniquitates suas: sicut
superius sermo eius intellect⁹ est. Hāc dicit
meditationē sapientie. De ca. VII.
A Unquid nō tēptatio ē vita
n hūana sup terra? Hic iā aptius
ostēdit/ex cui⁹ significatione supi⁹ loquerēt:
Tēptationē ṽo dic̄ tāq̃z studiū certamis/
vbi vicit hō vl' vicit̄. Et sic quotidi
ani mercenarij vita ei⁹: tpalē mercedē
expectātis: vt iā eorū q̄ iusticie sue fructū i
futuro expectāt/nō sit vita sup terrā. Aut
tāq̃z seru⁹ metuēs dñm suū ⁊ ɔsecu
Ge. 3. b. tus vmbram: Qđ significat abscōditio
ade a facie dñi/⁊ tectio folioꝝ de quib⁹ vm
bra fit: quā relicto deo ɔsecutus ē hō. Aut
tanq̃z mercēnari⁹ q̄ expectat merce
dē opis sui. Iste a supiore in h̄ differt: qꝛ
supior habuit/hic aūt habere desiderat ipa
tpalia. Sic ⁊ ego expectaui menses
vanos. Iā ad vmbrā dixit vanos. i. tpalia
bona. Et noctes doloꝝ date sūt
mihi. In qb⁹ ⁊ lux amittit̄ sapiētie: ⁊ materies
est penaꝝ. Si dormiero/ dico:
qñ dies ē? ⁊ si surrexero/ rursū: qñ
vesper? Qñ cupiditatē negocij patit̄ hō i
ocio/⁊ ocij i negocio. Repleor aūt doloribus⁹
a vespe vsq̃z ad mane: Quo oc
Ge. 3. cidit a deo. Vñ et ad vesperā deābulās de⁹
eos dimisit: Qđ significat volētes: qbus
nlla expectatio ē remedij/nisi mane. De q̄
Ps. 5. dicit̄: Mane astabo tibi. i. qñ post iudiciū
mane dñs reuelabit̄ iustis. Vñ et dñs vespere
sepelit̄/et mane resurgit. Hanc ḡ vitā
tanq̃z lucifero pōt compare. Et cōcrescit
corp⁹ meū putredine: vermiū multi
Al. ⁊ glebas. tudie. In fūdo † globos terre: radēs
sanie. Exp̄ssio cupiditatū vl' curaꝝ ɔfessionis/
in q̄ gaudēt iniq̄: qđ ad occasionē redigūt
peccādi/q̄ alij p penitentiā ɔfitent̄: vñ
Luce. 16. e. sūt canes qui laçari vulnera lingebāt. Et
vita mea exilior est q̃z loquela. Minus
em̄ facio q̃z loqr. Recordare ergo
qꝛ spūs ē vita mea. i. i fame spiritali. Et
nō reuertar ad visibilia: Nō me cognoscet
ocul⁹ vidēt̄: qꝛ mutabor: vt vidētē hic diabolū accipiam⁹ iuidētē. Oculi
tui i me/⁊ nō subsisto. Interficis em̄ i
me vitā carnalē in q̄ fui. Tanq̃z nubes
expurgata de celo: Aut p celū turbata:
quō dicim⁹ de ferro purgato: vt h̄ significauerit
auxiliū sibi fuisse de celo vt purgaret̄:
Aut certe vt iā si sit nubes/ h̄ i aerē purū
extenuetur/tanq̃z radijs sol' expurgata:
vt obscuritas carnis et sāguinis nō sit i celo:
Nō em̄ caro ⁊ sāguis regnū dei possidebūt:
cū corruptibile h̄ induerit icorruptionē:
⁊ absorbebit̄ mors in victoria. Si em̄ 1. Cor. 15. f.
hō descēderit ad inferos/vltra nō
ascēdet. Ad h̄ ḡ recordare vt nō ascēdas.
Et nō reuertet̄ ampli⁹ i domū suā.
i. ad requiē suā. Propterea itaq̃z et ego B
nō parcā ori meo: Cōsuetudo cū tp̄s ē.
Utꝝ ne mare sum ego/aut draco?
Nō em̄ sicut ipios aut diabolū repulisti: qꝛ
statuisti sup me custodiā: vt non me
moucā ad pturbationē: vt sūt mari termini.
Quia dixi ɔsolabit̄ me lect⁹ meus.
Carnalia i qb⁹ reqescebat: Et referā
ad meipsū ɔsolatiōz i thoro meo.
Ad te em̄ debeo referre consolationē meā.
Exterres me p sōnia/⁊ p visionē me
obstupefacis: p tribulatiōes vite hui⁹:
q̄ ita somnia sūt/ quō ⁊ bona vite huius sōnia.
Absolues a spū meo aiaz meā:
ppt̄ visibiles terrores a qb⁹ liberabit̄ aia
metuēs venire ad eos. Et a morte ossa
mea repuli: nam ierāt i mortē ossa
mea: nisi bis exterrit⁹ fortior essē: ⁊ patiens:
qđ ē ossiū firmitas. Nō em̄ i sepiternū
viuā: vt patiēter ferā breuitatē vite.
Et metu mort' me correxi. Vñ icōuertibil'
diabol⁹: qꝛ nō morit̄/ s̄ dānat̄. Ini Eccl. 1. b.
tiū sapiētie timor dñi ē. Discede a me/
vana ē em̄ vita mea: Quia nō suffero
tēptatiōes. Aut qꝛ sensu tuo itēdisti
in eū: ppt̄ qđ rōnal' ē. Vñ illud: Nos aūt 1. Cor. 2. d.
sensū dñi habem⁹. Rationis ṽo mun⁹ dicit
extēsionē intellect⁹. Et i requie iudicabis
eū: dignū reqe. Usq̃z quo me nō
dimitt̄: vinctū tribulatiōib⁹: neq̃z deserio
donec degluttiā saliuā meā? In
dolore ac flagellis ɔtineā ⁊ absorbeā voluptatū
fluxus/p tribulationes admonitus.
Si ego peccaui/ q̄d possū tibi facere?
Sensus hic est: Si peccaui/ nihil possū
facere. An forte loquendo molesti

tibi sunt homines? Tu ergo qui scis
sensum: Quare constituisti hoiem
vt loquereř aduersus te/ vt eēt tibi
oneri? Si aūt pctm̄ hois/ nec facto nec di
cto tibi nocet: Quare nō obliuisceri
pctm̄ ei⁹: Sȝ purgas illō poti⁹: Nisi qꝛ il
la q̄ sup̄ dicta sūt/ad bonitatē tuā referūř.
Quid est eni hō ꝙ exaltasti eū ⁊c̄.
Quę nō intelligētes amici ei⁹: putauerūt
ab eo deū rep̄hendi. Si em̄ nō ꝓpterea fa/
cis mihi tēptatiōes vt cohibeā fluxos mo/
tus meos/ vt mihi ita ꝯsulas: q̄ alia cā ē vt
corripias hominē? Non em̄ nocere tibi po/
test quia peccat: Aut sentis quasi aduersi/
tatē loquelę eius/ cū scias sensū humanū:
et vtiq; posses/ quod tibi aduersariū ē/non
constituere. Et quare nō es oblitus
iniquitatis meę? Si nō ea causa vt mi
hi ꝓdessent temptationes istę/ vt bonitati
tuę sit totum/ ⁊ ꝙ me corripis? Nūc au/
tē in terrā ibo. Cū em̄ purges peccatū
meū: restat mihi tamē adhuc in terrā ire p
mortē corporalē. Nā euigilabo/ ⁊ vl/
tra nō ero: i hac terra. Baldath suiti
Misit i manū ꝯba: De ca. VIII
m iniquitates eorū. In manū mi/
sit/aut in vindictā/ aut supplātatio/
nē: Debitores eoꝝ.i.pctōres demōstra
uit. Et restituet tibi vitā: iusticię/ q̄ de/
beř iusticię.i.beatā. Et erūt priora tua
minima: in cōpatione posterioꝝ/ q̄ infini
ta erūt. Aut nūquid nō hi docebūt
te ⁊ referēt tibi? Om̄ nōnulloꝝ maior
ē auctoritas. Jā ⁊ hic de christo dictur⁹ au
dita narrat/ quō eliphaz reuelationē? Nū
quid viret scirp⁹ sine aqua? Ita ꝙ et
impij arescēt sine miscdia dei. Adhuc in
sua radice ꝯsistit/ ⁊ nō metetur: Si
aquā nō habeat. Añꝗ viuat ois her/
ba nōne arescit: nisi bibat? Non eni
aliqn̄ viruit ipi⁹: atꝗ araneis iple/
biř tabernaculū eius. Opa inutilia.
Jā ꝯo de iudęis ⁊ dn̄o videř dicere. Qꝛ si
⁊ suffulserit domū suā/ nō stabit.
Aut scripturis sanctis/aut spe ꝓmissionis
dn̄i/aut regnū ipsum. Et cū ceperit/ nō
permanebit sequi deū. Quod iudęis
euenit/qui secuti non sūt incipiētes. Hu/
midus eni ē añ solē: carnalium fluxu
putrescēs. Ante solē vero/sub tribulatio/
nibus: vt añ/sub/significet: sicut dicimus:
añ me fac. Et de putredine eius ger/
men eius ascēdet. Nisi em̄ illi tā mali
essent/non p passionē exaltaretur dn̄s/ qui
de illis fm̄ carnē natus est. In ꝯgrega/ Roma.1.a.
tiōibus lapidum dormit. Maiores
em̄ illū crucifigēt: ⁊ in medio lapilloꝝ vi/
uet humiliū/ de quib⁹ fuerūt apl̄i. Si de/
glutietur locus/mētieř eum. Si ab/
sconderit ꝙ filius dei sit: diceř: qꝛ nō ē fili/
us dei. Opus ē ergo vt ipse sese indicet: In
hoc em̄ loco non possunt diuina cognosci.
De terra autē alterū germinauit:
vel dn̄s resurgēdo/ vel alteꝝ genus pioꝝ/
id est christianoꝝ. Dn̄s eni nō ꝓbauit
innocentē: An nō reprobauit? Vel illō
Impiū non ꝓbauit inocentē. Nec vllū
munus: Id est sacrificia quę habebāt iu/
dęi. Veraciū autē os impleuit risu:
confitētiū. Et tabernaculū impij nō
pmanebit: vel ipsum templū/ vł regnū.
Verba iob: De capi. IX. A
Ere scio qꝛ ita est: Id est: qꝛ fm
v iniqtates meas h̄ mihi restituit:
Sed nō sič vos arbitramini. Sȝ
qꝛ nemo est in conspectu eius iu/
stus/ nō respondebunt ei vnū de
mille. In oīb⁹ quippe cōuincet. Qui
in vetustatē pducit mōtes ⁊ nesci/
unt: Id ē ad ifirmitatē. Vt ē: Inueteraui Ps.6.
in oīb⁹ inimicis meis. Qui ꝯtit eos
in irā. Irascēdo eos ꝯtit.i. vt aliud inue/
niāt ꝙ appetierāt: cū q̄ se exaltat/humiliabi Luce.14.c.
tur. Qui cōmouet orbē a fundamē/
tis: p vocationē quę facta ē: p quā cōmo/
ti sunt excellentes in mūdo. Et columnę
eius mouebunř. Qui p̄cipit soli ⁊
nō oritur: Vt aut sapientia non intelli/
gař/aut q̄ scripserat. Vt est: Signa librū. Danie.12.b.
Qui extendit celū solus. Ecclesiam:
quę ꝓprie dei sedes est: quā extendit p to/
tum orbem solus/ad significandam vnita/
tem trinitatis. Nam vtiq; p filiū in spū san
cto oīa facta sunt. Et ambulat super
mare tanꝗ super terrā. Sup terrā.i.
firmiter ꝯfirmās ecclesiā i sęculo. Vel sub/
ijciēdo sibi peccatores in quibus non mer/
giř/ nō cedēdo tēptationib⁹ eoꝝ. Si trās/
gressus me fuerit/non videbo. Si
altior me fuerit/aut celeritate per/
strinxerit me/non eū agnoscā. Op⁹
est ergo/ vt ⁊ cōgruat infirmitati meę: ⁊ nō
me deserat. Si em̄ morti tradiderit/
quis auertet? Morti em̄ tradit/ cuȝ vel
transgreditur/ vel transit vt nesciař. Hęc ē
mors animę vt deū nesciat. Ipsius em̄

inauertibilis ira: Aliorum enim potest
auerti. A potentiore ab ipso subdita
sunt cetera sub celo. Excepto ipso ce-
lo .i. rationali creatura: qz si ipsa sibi cetera
subdidisset: nunq̄ p ea que sibi subdiderat
puniretur. Quia vero deꝰ ei illa subdidit:
punitur p ea q̄si offenderit eum qui subdi-
dit. Qz si etiam iustus fuero / nō ex-
audiet me. Rogans eū / p̄sumēs de mea
iusticia. Comparās em̄ ea his que apud se
sunt incōmutabilibus ꝛ ppetuis: tanq̄ in-
iustū me non exaudiet. Ergo eius mihi mi-
B sericordia necessaria ē. Judiciū eius ro
gabo: Quia ego iudicare nō possum me
1.Cor.4.a. iustū esse. Vñ ē: Sed neq3 meipsū iudico:
qui autē iudicat me / dñs ē. Si vero in-
uocauero / ꝛ nō exaudierit / nō cre-
dā / q̄m exaudiuit vocē meā. Cū iu-
diciū eiꝰ rogo: si nō exaudierit / nō credā q̄
aliq̄n exaudierit me: Occultis em̄ causis me
audiuit / nō merito depcatiōis mee: aut cer
te non credā nō me exauditū nūc: Aliquā-
do em̄ exauditus sum. Aut ita: Quia si ex-
audierit quod peto / credā etiam exauditū
me: Nam si nō credidero: q̄uis fiat qd̄ pe-
to / tamē nō exauditus sum: vt signū exau-
ditionis credulitas postulātis sit. Ne for
te in turbine me conterat. Propter
ea quero iudiciū eius / ne i turbine me con-
terat. Multas em̄ tribulatiōes me-
as fecit sine causa. Quoꝝ causa me la-
tuit. Aut certe ꝯfitētis vox ē / flagellis dei
confitētis non se esse correctū: ꝛ idcirco pos
se turbine conteri q̄si maiori supplicio. Nō
em̄ sinit me respirare. Tā multe sunt
tribulationes mee. Etem̄ qz pōt / obti-
net vincit: Vt voluntatē eius faciā / nō
meā. Qz et si fuero iustꝰ / os meū im-
pia loquet: Si me iustū putauero /
verūtamē auferet vita mea. Quis
nesciā si impie egi: tamē auferet vita mea /
vt patiar que nolo / aut nō faciā que volo.
Vnū est quod dixi: magnū ꝛ po-
tētē disperdit ira: Id ē ppter hoc vnū
fiūt tribulationes hoīb9 / vt magnꝰ sibi po-
tēsq3 nemo videat / p̄sumens de viribꝰ suis.
Quia nequā hoīes i magna mor-
te erūt. Nō in mediocri in q̄ sūt etiā iusti
cū tribulāt / ꝛ ab eis deridenē. Terra tra-
dita ē i manꝰ impij: Aut corpꝰ iustoꝝ
nō aīa / cū eos p̄sequuntur: aut q̄si impius
dñari pmittitur. Potest ꝛ accipi homo pec
catoꝛ in manus diaboli fm mortalitatē su-
am. Faciens iudiciū eius opit: Aut
ipsius impij iudicium / aut iusti: In hoc em̄
tēpore opertū ē. Aut certe hoc ipso facit iu
diciū eius: id est eo illum punit quo occul-
tat ei puidentiā suā. Vt est: Pre magnitu Job.5.a.
dine ire sue nō requiret. Vel eo iustū vēdicat
quo occultat. Persecutori eiꝰ iudici-
um suū: Id ē puidentiā suā: vt artiꝰ pec-
catoꝝ laqueis p impunitatē capiat. Qd̄
si non est / quis ergo est? Potest hoc C
de dño intelligi / qui et derisus ē: ꝛ cuiꝰ ter-
ra / hoc est corpus / traditū est in manus iu-
deorū: et cuius iudiciū faciens occultauit
maiestate ipsius. Qd̄ si ipse nō est / quis er-
go est: qui maiora facit q̄ fecit ipse? Vel
sic: Qd̄ si non facit deus: iudiciu3 iusti vel
impij / quis potest facere? Vita aūt mea
leuior est cursore. Tanq̄ fugitiuos di-
cit homines a iusticia discedētes: vt ille fi- Luce.15.c.
lius minor profectus in regionem longin-
quam. Aut quasi aquile volantis ꝛ
querentis escam: De superioribus in
quibus anime rationales naturaliter bea
te sunt: id est operibus iusticie / inclinaue-
runt se ad terrenas voluptates. Qd̄ si et
locutꝰ fuero / obliuiscor dū loquor.
Locutio quēadmodū affectū habuit ad ex-
teriora: sic aīa dū pgreditur ad ea q̄ foris
sunt cupiditate fruendi creatura / obliuisci-
tur interiorē creatorē. Declinans in fa
ciē ingemiscā. Illā em̄ declinationē do-
lores sequūtur. Cōmoueor om̄ibꝰ mē
bris: Timor quo incipit recurrere. Et qz
sum impiꝰ: quare nō sum mortuꝰ /
ꝛ laboro? Scio subaudis. Aut dicit se la
borare / qz impietati mortuꝰ non ē. Et mū
datꝰ fuero mūdis manibꝰ. Aut dei
manibus / aut suis .i. bonis opibus p rege-
nerationē. Satis i sorde me tinxisti:
in istā mortalitatē perductū. Et execra-
tum me est vestimentū meum. Im-
mortalitas qua cupimꝰ superuestiri. Sed qz 2.Cor.5.a.
nō possumꝰ in hac corruptione / ideo dicit:
Execratū me ē vestimētū meū. Nō ē em̄
hō sicut et ego cui ꝯtradicā. Hoi em̄
possē demōstrare iusticiā meā: in tuo aūt
iudicio inuenior iniustus. Vtinam eēt
nobis arbiter. Videtur blasphemare:
nisi illū mediatorē dei ꝛ hoīm optare intel- 1.timoth.2.b.
ligat / vt p eu3 alleget preces suas. Hoc mō
em̄ ille audit inter vtrūq3 positus / ꝛ arguit

Job.5.d. boīez: Filio eñ oē iudiciū paṫ dedit: ꝛ q̄ arguereṫ/ ꝛ q̄ audiret inṫ vtrūq;. Auertat a me virgā suā. Trāseat timoꝛ legꝭ: vt adoptiōis libertate ꝛ charitate illi ꝯiūgar.

n On enī sū mecū: (De ca.x. qꝛ his hereo q̄ foris sūt. Proferā ꝯtra me sermōes. Hec ꝯfitētꝭ sūt: Et dicā ad dn̄m: Noli me docere i-
1.Corꝭ.10.c. piū eē. Noli me tēptare vltra q̄ possū ferre: nec mihi sinas accidere quib⁹ mihi ipietas psuadeaṫ. Aut bonū ē tibi si iniq̄ egero? Nō ē aūt tibi bonū si iniq̄ egero. Nō q̄ iniuste me ita cōstituisti: qꝛ despicis op⁹ qd̄ man⁹ tue fecerūt. Si qd̄ despicꝭ op⁹ manuū tuaꝝ/ ad ꝯsiliū ipioꝝ aiaduertisti? Sz nō ei⁹ ipietatꝭ q̄ hoib⁹ apparet. Et ad ꝯsiliū ipioꝝ aduertisti? Non qꝛ placent illi/ vt iniq̄ agāt. Aut sic hō pspicis? qꝛ vtiq; nō sic hō pspicꝭ: Ideo in ꝯsilio impioꝝ aiaduertisti. Est eñ ipietas quā tu sol⁹ vides: ꝛ ab hoib⁹ nō videṫ. Aut hūana ē vita tua .i. breuis/ vt nō possis de ppetuitate iudicare. Et pctā mea iuestigasti. Non eñ te latere potuerunt q̄ latēt hoies. Scis eñ me nihil ipie fecisse. Nā q̄tū ad hoies nihil impie feci. Sz q̄s ē q̄ de manib⁹ tuis eripi q̄ṫ/ iudicātis. Sicut de⁹ iudicas: cū vides etiā eas ipietates q̄s hō non videt. Post ea ꝯō mutat⁹ pcussisti me: Se scꝫ mutato/ nō deo: qꝛ mutat⁹ hō mutatū deū sentit: vt p tenebraꝝ diuturnitatē mutati ocꝉi mutatū solē sentiūt. Memoꝛ esto qꝛ d̄ luto finxisti me. Tua q̄ miscd̄ia idigeo. In terrā me iteꝝ ꝯuertes. Moꝛte q̄ ē pena pcti. Nonne tāq̄ lac mulsisti me? Quia etiā iā moꝛtalib⁹ p̄buit misericordiā/ cū hoies de hoib⁹ infoꝛmi pmoꝛdio foꝛmauit. Hec q̄ cū i te sint/ scio qꝛ oīa potes: quia tāte bonitatis sunt/ vt carnalē q̄ substātiā opentur. Or si ꝛ peccauero/ custodies me: aut vt me non pdas/ aut ne lateat pctm̄ meū. Et si iustus fuero/ nō possuꝫ respirare: in ꝯspectu hoim: Nā tu vides pctā q̄ hoies latēt. Plenus eñ sū opprobrio .i. ꝯspectu tuo. Et capioꝛ sic leo: ad occisionē: Est supbie peccatū qd̄ hoies latet: qn̄ etiā i factis laudabilib⁹ possit obrepe. Iterū aūt cōmutat⁹ seuissime crucias me: post penā pcti q̄ moꝛtalis fact⁹ ē homo. Scd̄m has dicit tribulationes q̄s i hac vita hoies patiuntur: qꝛ repēte plerūq; accidūt tribulatiōes q̄ turbāt quietē ipsi⁹ vite moꝛtalis: cū in salute ē/ vel i securitate reꝝ/ q̄uis tpaliū: quā misericordie dei deputauit. Instauras in me toꝛmēta mea: Quia iā ipsa moꝛtalitas toꝛmentū ē/ ō q̄ tribulationes alie fiūt. Quare ergo de vētre eduxisti me? De obscuritate ad noticiā: q̄ sola maioꝛꝭ miserie ē materia cuꝫ subuertiṫ. Hanc generationē superi⁹ etiā cōmemoꝛauit. Et essem tanq̄ nō fuissē: penitus ignot⁹.
Vn̄ est: Vocat ea que nō sūt tanq̄ ea que Roma.4.c.
sūt .i. fm ignobilitatē. Aut nūquid nō est tēpus paruū vite mee? Nō eñ pter longitudinē vite mee moꝛtuus nō sū: cum vtiq; paruū sit quod viuo. Patere me donec requiescā pusilluꝫ. Post misericoꝛdiā qua de limo fecisti me: et mutatū moꝛtalitate pcussisti me/ ꝛ ipsa moꝛtalitate cōsolat⁹ es me: deinde exercuisti me tribulationib⁹: Patere ergo me/ vt requiescā in te: Anq̄ꝫ eā i penas vn̄ reuerti nō licet. Ab his eñ quas supra cōmemoꝛauit licet reuerti/ si se homo ad deū cōuerterit. Vult autē requiescere anteq̄ eat in penas eternas: ad hoc vtiq;/ vt non eat. Quemadmodū si dicamus alicui: Corrige te/ anteq̄ damneris: Non eñ cū se correxerit damnabiṫ. Vbi nō est lux: nec est videre vitaꝫ hominū. Illa est eñ
vita hominū/ vbi est lumen verū/ quod il- Joh.1.b.
luminat omnē hominē. Alia est terra viuētiū/ alia terra moꝛientiū. Sophar naamathite verba: Capi.XI.

a Ut nūquid videbitur eloquens iustus esse? Putat eñ iob verbis magis q̄ opibus abundare. Beatus natus homo/ breuis vite. Sententiā suā illi replicat/ quā vult itelligi loquaciter dictā ꝛ inaniter. Cum nemo sit qui contradicat tibi: Quia qn̄ dicebat/ nemo ei cōtradixit. Sz quomodo dn̄s loquaṫ ad te: Ea loquere potius/ quibus misereaṫ tui deus: quia duplex erit sup te: corripiendo/ ꝛ consolando. Et tunc scies quia digne reddita sint tibi a dn̄o que peccasti. Post correctionē sequente illuminatione. Aut vestigiū dei inuenies: vt velis deum rephendere. Sublime ē celū: Et q̄d facies: vt iuenias sacramēta celi? Nō eñ debes eū rephēdere cui⁹ opa nō cōprehen-

dis. Quis dicet illi / qd fecisti? Et h eni recte erit factũ si de⁹ hoc fecerit: Quia facere aliqd ille nisi recte nõ põt. Ipse em̃ nouit opa hoim iniquorũ: Nõ iniq opis est. Nõ vult intelligi / qr stulte hic quẽ iniquũ putat rephenderit deũ: Sic em̃ eũ loq̃ existimauit. Nõ ꝯo aliter nutat sermonib⁹: Nõ illi placet deus / nõ illi displicet: cũ apud deũ sit firmitas. Et vir na⁹ mulieris tanq̃ onager erit in deserto: Cupiditate libertatl impatiens dominatoris atq̃ domitoris. Et extendẽs ad eũ manus tuas vt accipet opa tua. Si iniquũ qd ẽ / in manu tua ẽ. Ipsa duo repetiuit / s ordine mutato. Et iniq̃tas in domo tua nõ maneat. hoc dixit cor. Sic em̃ fulgebit facies tua tanq̃ aqua pura: ꝯsciẽtia. Tanq̃ fluct⁹ q̃ nõ pterit: ⁊ nõ terreris: nisi oẽs tãgat i hac vita. Et oratio tua tanq̃ lucifer erit: añ illuminatione pibit. Quasi ⁊ ista ad pphetiã sancte ciuitatl vel ad ipsm dei ptinẽtia / audita vl reuelata dicunt / sicut a supiorib⁹ amicis ei⁹ dicta sũt. Et rogabũt faciẽ tuã multi. Omnia ista de ecclia. De ca. XII

Verba iob. S Ed iust⁹ vir ⁊ sine crimiẽ venit i derisũ. De dño intelligẽd⁹ ẽ sensus. Nõ ẽ mir si ⁊ ego vob i derisũ veni. Et dom⁹ ei⁹ vt deuastaret ab iniq̃s. Ecclia a psecutorib⁹: Immo ꝯo null⁹ ꝯfidat / cũ sit nequã / se ipunitũ futurũ:
1. Petr. 4. d. Qr iudiciũ a domo dei. Tanq̃ inq̃sitio in eos nõ sit futura / nõ ꝯfidãt. Sz tñ interroga q̃drupedia si tibi rñdeant. Ideo recte inquirit iniquos: quia ex operibus potuerũt cognoscere creatorẽ / et colere debuerunt. Nõ enim creaturarũ responsione doceri non debuerant / cũ acceperint rõnẽ q̃ ista cognoscerẽt. Si nõ in manu ẽ aĩa oim viuentiũ. hinc ẽ sat qr ipse oĩa creauit: qr aĩa oim viuẽtiũ i manu ei⁹: Et spũs oĩs carnis hoĩs: Oĩs carnis humane. i. rõnal aĩa. Auri em̃ sermones diiudicat. Quẽadmodũ sẽsus sensibilia diiudicat / ita spiritalia spũs / que debuit cognoscere: qm̃ i manu dñi est opa dñi. In multo tpe sapiẽtia ẽ. Nõ vtiq̃ i multo tpe: sed apud dñm: a q̃ petẽda ẽ. Si destruxerit q̃s edificabit? ppter ꝟtutẽ destruxerit / ⁊ ppter sapientiã clauserit / vt ad eã nõ pueniat. Si ꝓhibuerit aquã / siccabit terrã. Sapientiam ipsã / terrã ꝯo hoiem. Qd ⁊ si emiserit / ꝑdet euertẽs terrã. Multis em̃ sapiẽtib⁹ factl turbabũt pctõres. Qui duc cõsultores captiuos. Subiugat em̃ sibi eos q̃ se ꝯsulũt. Judices em̃ terre i pauorẽ misit. Aut iudeos / aut pilatũ / aut sensu terreno iudicãtes. Qui collocat reges sup sedes. i. aplos. Et circũdedit baltheo lumbos eoꝝ: id ẽ ꝯtinẽtia. Qui emittit sacerdotes captiuos: vt ab hoĩb⁹ ducãtur: Et significant iudei. Qui ꝑmutat labia fideliũ. Permutat i bonũ / vt nõ de iusticia sua / s de gr̃a eius ꝓsumãt. Et intelligẽtiã senũ cognouit. Cui placet intelligentia senum. Unde est:
Cogniti estis a deo. Cui aduersarium est / Gal. 4. b.
Non noui vos. Et bene cepit a fide / et per- Math. 25. d.
uenit ad intelligentie canos. Qui reuelat ꝓfunda de tenebris: aperiendo prophetias. Et ꝑduxit in lucem vmbrã mortis: id ẽ fecit vt agnoscerent vita ista / qr vmbra mortl ẽ. Decipiẽs gẽtes ⁊ ꝑdẽs eas: putãtes q nocerẽt ecclie dei cũ sibi nocerẽt: Qd de impijs itelligẽdũ ẽ. Sternẽs gẽtes / ⁊ i viã ducẽs eas. ad hũilitatẽ tanq̃ illũ asinũ. Recõcilians corda ꝓncipũ ppli terre: Sibi recõcilians vl iudeos vel reges terre / q̃ ꝑmo ꝑseq̃bantur ecclias. Eduxit autẽ eos i viã quã nõ nouerat: Subuertẽdo legl opa / vt simplicil intelligerent: hinc eis visus ẽ peccator: Quo errore tenebrati sũt tanq̃ ebrius. De ca. XIII.

E T arguã i ꝯspectu ei⁹ si voluerit: vt arguat seipsũ / qd ẽ ꝯfessionis. Et curatores maloꝝ oẽs vos: Bonos em̃ nõ potestl ꝯsolatiõe curare. Audite ergo obiurgationẽ orl mei: in vos: Et añ ꝯspectu ei⁹ ꝓfertl dolũ: Cũ vultis vos videri iustos qd nõ estl. An subtrahitl vos i ꝓos iudices fieri? Nũqd potestl dissimulare / ⁊ nõ peccare: Judicate / qr de vob verũ dico. Si em̃ oĩa facietl adijciemini ei: Id ẽ etiã si oĩa ꝑcepta faciatl / iuenietl i vobis qd arguat: Nemo em̃ iust⁹ i ꝯspectu ei⁹. Qr ⁊ si occulte ꝑsonas mirati fueritl suas: seipsos iustificãdo: nõ solũ ad hoĩes / s etiã ad seipsos. Corp⁹ autẽ luteũ: vt fragilitatis saltẽ vestre consideratione timeatis. Apphẽdens meas carnes dentib⁹ meis. Non mihi parcã / vt non solũ vos arguam / sed etiam

Job.5.d. hoīeȝ: Filio em̄ oē iudiciū paṫ dedit: ⁊ q̄ ar/
gueret/⁊ q̄ audiret inṫ vtrūq̄. Auertat a
me virgā suā. Trāseat timor legꝭ: vt ad/
optnōis libertate ⁊ charitate illi ꝯiūgar.

n Dn em̄ sū mecū: (De ca.x.
qꝛ his hereo q̄ foris sūt. Proferā
ꝯtra me ſmōes. hec ꝯfitētꝭ sūt:
Et dicā ad dn̄m: Noli me docere i/
I.Cor.10.c. piū eē. Noli me tēptare vltra q̄ possū fer/
re: nec mihi sinas accidere quib⁹ mihi ipie/
tas ꝑsuadeaṫ. Aut bonū ē tibi si iniq̄
egero? Nō ē aūt tibi bonū si iniq̄ egero.
Nō ḡ iniuste me ita cōstituisti: qꝛ despicis
op⁹ qđ man⁹ tue fecerūt. Si qđ despicꝭ
opꝰ manuū tuaꝝ/ad ꝯsiliū ipioꝝ
aiaduertisti? Sȝ nō ei⁹ ipietatꝭ q̄ hoib⁹
apparet. Et ad ꝯsiliū ipioꝝ aduerti
sti? Non qꝛ placent illi/vt iniq̄ agāt. Aut
sicͨ hō ꝑspicis? qꝛ vtiq̄ nō sicͨ hō ꝑspicꝭ:
Ideo in ꝯsilio implorꝝ aiaduertisti. Est em̄
ipietas quā tu sol⁹ vides: ⁊ ab hoib⁹ nō vi/
deṫ. Aut hūana ē vita tua. i. breuis/vt
nō possis de ꝑpetuitate iudicare. Et pctā
mea inuestigasti. Non em̄ te latere potu
erunt q̄ latēt hoies. Scis em̄ me nihil
ipie fecisse. Nā q̄trū ad hoīeſ nihil impie
feci. Sȝ q̄s ē q̄ de manibꝰ tuis eripi
aṫ? iudicātis. Sicut de⁹ iudicas: cū vides
etiā eas ipietates q̄s hō non videt. Post
ea ꝟo mutatꝰ ꝑcussisti me: Se scȝ mu
tato/nō deo: qꝛ mutat⁹ hō mutatū deū sen
tit: vt ꝑ tenebraꝝ diuturnitatē mutati ocl̄i
mutatū solē sentiūt. Memor esto qꝛ ꝺ
luto finxisti me. Tua ḡ mīsc͛dia idigeo.
In terrā me iteꝝ ꝯuertes. Morte q̄
ē pena pcti. Nonne tāq̄ lac mulsisti
me? Quia etiā iā mortalib⁹ ꝑbuit miseri/
cordiā/cū hoies de hoib⁹ informi ꝑmordio
formauit. Hec ḡ cū i te sint/scio qꝛ oīa po
tes: quia tāte bonitatis sunt/vt carnalē q̄
substātiā operentur. Qꝛ si ⁊ peccauero/
custodies me: aut vt me non ꝑdas/aut
ne lateat pctm̄ meū. Et si iustus fuero/
nō possuȝ respirare: in ꝯspectu hoim:
Nā tu vides pctā q̄ hoies latēt. Plenus
em̄ sū opprobrio. i. ꝯspectu tuo. Et ca
pior sicͨ leo: ad occisionē: Est supbie pec
catū qđ hoies latet: qꝛ etiā i factis laudabi
lib⁹ possit obrepe. Iterū aūt cōmutatꝰ
seuissime crucias me: post penā pcti q̄
mortalis fact⁹ ē homo. Scđm has dicit tri
bulationes q̄s i hac vita hoies patiuntur:
qꝛ repēte plereq̄ accidūt tribulatiōes q̄ tur
bāt quietē ipsi⁹ vite mortalis: cū in salute
ē/vel i securitate reꝝ/q̄uis tpaliū: quā mi/
sericordie dei deputauit. Instauras in
me tormēta mea: Quia iā ipsa morta/
litas tormentū ē/ꝺ qūa tribulationes alie
sūt. Quare ergo de vētre eduxisti
me? De obscuritate ad noticiā: q̄ sola ma/
iorꝭ miserie ē materia cuȝ subuertiṫ. Hanc
generationē superi⁹ etiā cōmemorauit. Et
essem tanq̄ nō fuissē: penitus ignot⁹.
Vñ est: Vocat ea que nō sūt tanq̄ ea que Roma.4.c.
sūt. i. fm ignobilitatē. Aut nūquid nō
est tēpus paruū vite mee? Nō em̄ ꝑ/
pter longitudinē vite mee mortuus nō sū:
cum vtiq̄ paruū sit quod viuo. Patere
me donec requiescā pusilluȝ. Post
misericordiā qua de limo fecisti me: et mu/
tatū mortalitate ꝑcussisti me/⁊ ipsa morta
litate cōsolat⁹ es me: deinde exercuisti me
tribulationib⁹: Patere ergo me/ vt requie
scā in te: Anq̄ȝ eā i penas vñ reuer/
ti nō licet. Ab his em̄ quas supra cōme/
morauit licet reuerti/si se homo ad deū cō/
uerterit. Vult autē requiescere anteq̄ eat
in penas eternas: ad hoc vtiq̄/vt non eat.
Quemadmodū si dicamus alicui: Corri/
ge te/anteq̄ damneris: Non em̄ cū se cor/
rexerit damnabiṫ. Vbi nō est lux: nec
est videre vitaȝ hominū. Illa est em̄
vita hominū/vbi est lumen verū/quod il/ Job.1.a.
luminat omnē hominē. Alia est terra viuē
tiū/alia terra morientiū. Sophar na/
amathite verba: Capi.xi.

a Ut nūquid videbitur elo/
quens iustus esse? Putat em̄
iob verbis magis q̄ opibus abun
dare. Beatus natus homo/breuis
vite. Sententiā suā illi replicat/quā vult
itelligi loquaciter dictā ⁊ inaniter. Cum
nemo sit qui contradicat tibi: Quia
q̄si dicebat/nemo ei cōtradixit. Sȝ quo/
modo dn̄s loquaṫ ad te: Ea loque/
re potius/ quibus misereaṫ tui deus: quia
duplex erit sup te: corripiendo/⁊ consolan/
do. Et tunc scies quia digne reddi/
ta sint tibi a dn̄o que peccasti. Post
correctionē sequente illuminatione. Aut
vestigiū dei inuenies: vt velis deum
repꝛhendere. Sublime ē celū: Et q̄d
facies: vt iuenias sacramēta celi? Nō em̄
debes eū repꝛhēdere cui⁹ opa nō cōprehen/

dis. Quis dicet illi / q̃d fecisti: Et tñ
cũ recte erit factũ si de⁹ hoc fecerit: Quia
facere aliq̃d ille nisi recte nõ põt. Ipse em̃
nouit opa hoim iniquoꝝ: Nõ iniq
opis est. Vñ vult intelligi / q: stulte hic quẽ
iniquũ putat rephenderit deũ: Sic em̃ eũ
loq̃ existimauit. Nõ ẽo aliter nutat
sermonib⁹: Nõ illi placet deus / nõ illi
displicet: cũ apud deũ sit firmitas. Et vir
nat⁹ mulieris tanq̃ onager erit in
deserto: Cupiditate libertatꝭ impatiens
dominatoris atq̃ domitoris. Et exten-
dẽs ad eũ manus tuas vt accipet
opa tua. Si iniquũ q̃d ẽ / in manu
tua ẽ. Ipsa duo repetiuit / ſ ordine muta-
to. Et iniq̃tas in domo tua nõ ma-
neat. Hoc dixit cor. Sic em̃ fulgebit
facies tua tãq̃ aqua pura: ꝯsciẽtia.
Tanq̃ fluct⁹ q̃ nõ pterit: ꝛ nõ ter-
reris: nisi oẽs tãgat i hac vita. Et oratio
tua tanq̃ lucifer erit: añ illumina
tionẽ pibit. Quasi ꝛ ista ad pphetiã san
cte ciuitatꝭ vel ad ipsm dei ptinẽtia / audi-
ta vꝭ reuelata dicunt / sicut a supiorib⁹ ami
cis ei⁹ dicta sũt. Et rogabũt faciẽ tuã
multi. Omnia ista de ecctia. De ca. XII

Verba iob. Ed iust⁹ vir ꝛ sine crimie ve-
f nit i derisũ. De dño intelligẽd⁹ ẽ
sensus. Nõ ĝmix si ꝛ ego vob i de-
risũ veni. Et dom⁹ ei⁹ vt deuastaret
ab iniq̃s. Ecctia a psecutorib⁹: Immo ẽo
null⁹ ꝯfidat / cũ sit nequã / se ipunitũ futuꝝ:
i. Pet.4.d. Qr iudiciũ a domo dei. Tãq̃ inq̃sitio
in eos nõ sit futura / nõ ꝯfidãt. Sz tñ
interroga q̃drupedia si tibi rñde-
ant. Ideo recte inquirit iniquos: quia ex
operibus potuerũt cognoscere creatorẽ / et
colere debuerunt. Nõ enim creaturarũ re-
sponsione doceri non debuerant / cũ acce-
perint rõnẽ q̃ ista cognoscerẽt. Si nõ in
manu ẽ aĩa oim viuentiũ. Hinc ĝ sat
q: ipse oĩa creauit: q: aĩa oim viuẽtiũ i ma
nu ei⁹: Et spũs oĩs carnis hoĩs: Oĩs
carnis humanẽ. i. rõnalꝭ aĩa. Auris em̃ ser
mones diiudicat. Queadmodũ sẽsus
sensibilia diiudicat / ita spiritalia spũs / quẽ
debuit cognoscere: qm̃ i manu dñi est opa
dñi. In multo tpe sapiẽtia ẽ. Nõ vti-
q̃ i multo tpe: sed apud dñm: a q̃ petẽ
da ẽ. Si destruxerit q̃s edificabit:
ppter ꝯtutẽ destruxerit / ꝛ ppter sapientiã
clauserit / vt ad eã nõ pueniat. Si phibu
erit aquã / siccabit terrã. Sapientiam

ipsã / terrã ẽo hoiem. Qd ꝛ si emiserit /
pdet euertẽs terrã. Multis em̃ sapiẽ-
tib⁹ factꝭ turbabũt pctõres. Qui duc cõ
sultores captiuos. Subiugat em̃ sibi cos
q̃ se ꝯsulũt. Judices em̃ terre i pauo
rẽ misit. Aut iudeos / aut pilatũ / aut sensu
terreno iudicãtes. Qui collocat reges
sup sedes. i. aplos. Et circũdedit bal
theo lumbos eoꝝ: id ẽ ꝯtinẽtia. Qui
emittit sacerdotes captiuos: vt ab
hoib⁹ ducãtur: Et significant iudei. Qui
pmutat labia fideliũ. Permutat i bo
nũ / vt nõ de iusticia sua / ſ de gr̃a eius ꝑsu-
mãt. Et intelligẽtiã senũ cognouit.
Cui placet intelligentia senum. Unde est:
Cogniti estis a deo. Cui aduersarium est / Gal.4.b.
Non noui vos. Et bene cepit a fide / et per- Math.25.e.
uenit ad intelligentie canos. Qui reue-
lat pfunda de tenebris: aperiendo
prophetias. Et pduxit in lucem vm-
bra mortis: id ẽ fecit vt agnosceret vita
ista / q: vmbra mortꝭ ẽ. Decipiẽs gẽtes
ꝛ pdẽs eas: putãtes q nocerẽt ecctie dei
cũ sibi nocerẽt: Qd de impiis itelligẽdũ ẽ.
Sternẽs gẽtes / ꝛ i via ducẽs eas.
ad hũilitatẽ tãq̃ illũ asinũ. Recõciliãs
corda pncipũ ppli terre: Sibi recõci
liãs vꝭ iudeos vel reges terre / q̃ pmo psequ-
bantur ecctiaz. Eduxit autẽ eos i via
quã nõ nouerat: Subuertẽdo legꝭ opa /
vt simplicitꝭ intelligerent: Hinc eis visus ẽ
peccator: Quo errore tenebrati sũt
tanq̃ ebrius. De ca. XIII.

Et arguã i ꝯspectu ei⁹ si volu
e erit: vt arguat seipsũ / qd ẽ ꝯfessio-
nis. Et curatores maloꝝ oẽs
vos: Bonos em̃ nõ potestꝭ ꝯsolatiõe cu-
rare. Audite ergo obiurgationẽ orꝭ
mei: in vos: Et añ ꝯspectũ ei⁹ pferte
dolũ: Cũ vultis vos videri iustos qd nõ
estꝭ. An subtrahit vos ipos iudices
fieri: Nũq̃d potestꝭ dissimulare / ꝛ
nõ peccare: Judicate / q: de vob veꝝ di
co. Si em̃ oĩa facietꝭ adiiciemini ei:
Id ẽ etiã si oĩa pcepta faciatꝭ / iuenietꝭ i vo-
bis qd arguat: Nemo em̃ iust⁹ i ꝯspe
ctu ei⁹. Qr ꝛ si occulte psonas mi-
rati fueritꝭ suas: seipsos iustificãdo: nõ
solũ ad hoies / ſ etiã ad seipos. Corp⁹ au
tẽ luteũ: vt fragilitatis saltẽ vestre consi
deratione timeatis. Apphẽdens me-
as carnes dentib⁹ meis. Non mihi
parcã / vt non solũ vos arguam / sed etiam

me. Et aiāʒ meā ponā ī manu: inspi-
ciēdā vt nihil celē: sic vt cōputē pctā mea.
Licet occidat me ille q̄ potēs ē/ q̄ ꝛ
cepit: Quis occidat pctā mea: Tū loqr/
ꝛ corā eo arguā me: nō me iustificabo
abscōdēs pctā mea. Ecce em̄ appropi-
quo iudicio meo: vt iudicē ꝺ me. Qua-
si ipā sit hōis iusticia ī ꝯfessiōe sibi nō pcere.
Tūc a facie tua nō abscondar: quēʒ
admodū abscōdunt pctōres. Manū au-
fer a me: vt nihil ī me sit castigādū: et sit ī
me charitas. Et timor tu⁹ nō me terre-
at: Quot sunt iniq̄tates meę: Hinc
pōt videri illō dixisse: Aiam meā ponā in
manu mea ad cōputādū. Aut putas me
cē ꝯtrariū tibi: Cū vtiq̄ ifirm⁹ sū: ꝛ q̄si ꝺ
metuis/ ne si iustificat⁹ fuero/ par tibi sim:
Cū foliū sim. Ergo ē aliq̄ latēs causa q̄ꝛ
hoc nō ē. Et iposuisti mihi pctā iuuē
tutis: Vt hęc sit causa q̄re dicat abscondi a
se pctā sua/ qꝛ supbierit: qꝺ ē pctm̄ iuuētu-
tis. Et posuisti ī cōpede pedē meū:
in vinculo mortalitatis. Et radices pe-
dū meorū ꝯtēplat⁹ es: Cupiditates
meas. Qui veterasco sicē vter: vt vi-
num nouū portare nō possim: Aut pan-
no nouo ꝯsui/ velut vestimētū qꝺ
a tinea comestū est: Hō em̄ natus
ex muliere/ breui viuens tpe/ et ple-
nus iracundie plene: Et hunc feci-
sti venire in iudicium coram te. Cu-
ius em̄ ita mortal' sit: ꝛ ipse habet tn̄ vn̄ ra-
tionē reddat: Exigit tn̄ ꝺ illo qꝺ pōt/ q̄muis
ꝑpaꝝ possit. Dinūerati em̄ sūt mēses
ei⁹ apꝺ te. Eo em̄ q̄ tpal' ē/ ꝺ pctō ꝯuīcit:
Nam ęternū illū tu feceras. Discede ab
eo/ sine reqēscat: Scōm opinionē car-
nal' ꝛ aialis hōis/ cui totū bonū hęc vita ē.
Et iō sibi vult parci vt fruat hac vita. Est
eni arbori spes. Irridēter hęc ꝓnūcian
da: Vtiq̄ em̄ magna est spes hōis/ qꝺ car-
nales nolunt credere. Vir ꝟo cū mor-
tuus fuerit/ abijt. Et hic ironia est.

(De ca. XIIII.

Empore em̄ mi-
t nuetur mare: nā post implet.
Dicit autē de his locis vbi accessus
et recessus fit: vel q̄ omnia littora latenter
minuuntur ꝛ augentur: horis lunaribus. s.
cum oritur luna vel nobis vel alijs vsq̄ ad
medium mensem crescit/ et inde minuitur.
Vsq̄quo celū est/ nō consuetur ad
nouū: Id ē ipsi cęlo. Atq̄ vtinā apꝺ
inferos me custodisses: Vsq̄adeo est
spes resurrectionis/ vt iam et his carerem
vitę incertę. Et abscondisses me do-
nec reqēsceret ira tua. Hinc ē abscon-
dere pusillū donec transeat ira dn̄i. i. donec
transeat ista mortalitas ꝛ ad resurrectionē
veniat. Si em̄ mortu⁹ fuerit hō/ vi-
uet. Nā hęc nō ē vita: Consūmatis dieb⁹
vitę suę/ tūc viuet. Deinde vocabis/ ꝛ
ego rn̄debo tibi. Obediēs tibi sine im
pedimēto mortalitatis. Signasti ī sac-
culo iniq̄tates meas: vt redderes mi-
hi. Annotasti si q̄d inuit⁹ errani: Etiā
ꝺ annotasti. Inuitū aūt errare pęna pcti ē.
Et q̄dē mōs cadēs defluit: Ita ꝛ hō
ex altitudine ꝛ firmitatę sua cecidit. Et pe-
tra veterascit ī loco suo: vt hō ī gene-
re suo ꝛ ꝯditiōe sua. Et alluuiōe freq̄n-
tiū gurgitū/ q̄si ꝛ hō ita ad exilitatē
ꝑduct⁹ sit: cū crebris cupiditatū alluuio-
nib⁹ atterit. Spem ꝟo hōis ꝑdidi-
sti. Grad⁹ fecit de monte ad petrā/ a petra
ad lapides/ a lapidib⁹ ad arenā: qꝛ has mu-
tatiōes carnales patiunt: Et hn̄ iā ꝑdidisti
dixit: Impulisti em̄ ī finē: ꝯsūptionē:
vt pereat spes ista: q̄ carnales gaudēt.
Mutasti faciē eius/ dimisisti eū: cū
imago dei ī eo exterminata ē: Et cū mlti
fuerūt filij ei⁹ nescit. Quia morit/ q̄uis
ꝓpaget soboles. Sʒ carnes ei⁹ sup eū
doluerīt. i. talē ꝯditionē suā hō carnaliter
dolet/ et aialiter luget. Spiritual' em̄ nouit:
qꝛ etsi exterior hō corrūpit/ sed iterior reno 2.Cori.4.a.
uat de die ī diē: qꝛ hoc fieri sentit in seipso.
Elephaʒ themanit' ꝟba: De ca. XV

E
c iplenit dolore vētre. Spūs
em̄ sciētię ꝑ ꝯsolationē sanat potꝰ a
dolorib⁹: Tu aūt q̄ iples vētrē dolo-
re/ nō spū sciētię rn̄des. Nōne tu repuli
sti timorē. Deū nō timuisti ī eū talia di-
cēs: Et elegisti liguā maloꝝ: q̄ hōies
maledicūt. Quid em̄: Nunq̄d ꝓm⁹ hō
nat⁹ es: Quia tātū supbis: Aut añ col
les ꝯcret⁹ es. Etiā mōtes noīe colliū ac-
cipiēdos. i. añ oēs ꝟtutes spūs potētes.
Sed ꝛ senex ꝛ decrepit⁹ ī nobis ē:
Qui sciat etiā q̄ nos nescim⁹/ est inter nos.
Quid ausū fuit cor tuū/ ꝛ q̄d susti-
nuerīt oculi tui: Spauerūt: q̄d ē cū
hō vt sit sine crimie. Qꝺ tu dixisti: si ī
sctis ei⁹ nō ē fides: ꝓpter īcerta tēpoꝝ
quib⁹ plerūq̄ fallunt/ vt multa dicāt/ et nō
faciant. Et celū nō ē mundū añ eū: ꝑ
his q̄ habitāt in cęlo. Aut certe cęlū ꝑ ipsis

sctis ponit: q2 i his habitat de⁹. Que sa-
piētes dixerūt/ ⁊ nō celauerūt parē
tes suos: Q2 etiā iudeis apli ꝑdicauerāt:
Ipsis sol data ē t͞ra. In hac tm̄. Nec
supueniet ill' q̄ sc͡q extrane⁹: nec sāa⁹
hō vl angel⁹. i. i securitate possidebūt. Cū
putauerint se esse iā i pace. Ita dicit
qsi hoc putet ipsi iob euenisse. Nō credit
ↄuerti a tenebris: nō credit vt ↄuertat a
pctis: Et decret⁹ ē i escā vultuꝝ: ae-
reaꝝ ptātū: q̄ mortib⁹ peccatoꝝ pascūtur.
Sicut dux i bella acie decidet. Au-
dax ē ⁊ nō fert tribulatiōes: Q2 eleuauit
man⁹ cōtra deū. An q2 eleuauit: et cur-
rit ↄtra eū cōtumeliose/ aduersaria faciēdo
q̄ ꝑcepit: In crassa ceruice scuti sui:
p̄sumēs de ꝓtectiōe sua. Quia opuit
faciē ei⁹ i adipe suo. Per adipē. i. p exal
tationē supbie sue abscōdit a se deū. Et fe
cit capistꝝ sup femora: Ut libidinib⁹
suis colligaret/ q̄ vinculo duceret ad mor-
tē. Que em̄ illi parauerūt/ alij aufe-
rūt. Ipsū etiā regnū terrenū/ vel quācūq̄
spē tpalē/ quā cū toto mūdo iusti accipiēt:
Et non ditabit/ nec pmanebit sub
stātia ei⁹: impij scz. Nō imittet super
terrā vmbrā. i. nō viret. Sz stirpe ei⁹
arefaciet vent⁹: Tēptatio. Precisio
ei⁹ añ horā: Corrūpet p⁹usq̄ sperat. De-
cidat tanq̄ flos oliue. Decidat a pace:
vel q2 meliora hos sequūt quēadmodū flo
rē fruct⁹. Testimoniū em̄ ipij mors:
Signū. Et ignis cōburet dom⁹ eoꝝ
q̄ munera accipiūt. Ibi sūt em̄ impij q̄
munera tpalia ꝑponūt iusticie. Cōcipiet
et in ventre gemit⁹: Ea que sperat/ in
penā illi pficiunt. De ca. XVI.

A Verba Job a Audiui alia multa. Non solū q̄
vos dicitis. Cōsolatores malo-
rū oēs. Malos potestis ↄsolari:
q2 ipsi vos imitant/ nō bonos: Et ē voca-
tiuus. A nullo em̄ vestrū audiui aliqd bo-
ni. Quid em̄? Nūquid ordo i sermo-
nibus est? Spūs superbie. Aut i quo
molestū tibi erit? Quis non ames qd
dicis. Et ego sm vos loquor: Quo-
mō digni estis. Si subiecta esset ani-
ma vr̄a p mea. Si vos pateremini qd
ego/ loq̄rer sermonibus/ nō factis: ita nihil
est loq̄ quod nō facitis. Si em̄ loquar
non dolebo vulnere. Ostēditis vos
neq̄ in loquendo/ neq̄ in tacēdo prudētes

esse: Nā sapientes ⁊ cū loquunt/ consolati-
onibus condolescūt: vel in ↄfessione sua lo
quentes dolent vulnus suum: vel cum ta-
cent/ prudēter tacēt. Nūc autem lassa-
uit me/ ⁊ fecit stultum ⁊ putrem: vt
non contra vos loquar. Deus fregit su
perbiā: vt stultus fact⁹ sapiens fiā. App
hēdisti me/ ⁊ i testimoniū fact⁹ sū.
Conuicisti me de pctis meis: ⁊ aduersū me
ego sū testis. Et surrexit sup me men-
daciū meū: cū mihi iust⁹ videbar. Con-
tra faciē meā rn̄di: hoc ē: statuā te añ fa
ciē tuā. Iracūdie vsus deiecit me. Sic
dixit/ vsus iracūdie: nō em̄ eā patit. Deie-
cit me tanq̄ supbū: fremuit sup me
dentib⁹. Obiurgauit me: vt dētes p v-
bis intelligant. Sagitte pyrataꝝ ei⁹
sup me deciderūt. Aereas ptātes qb⁹
vtitur de⁹: et eis pmittit/ vt aut exerceātur
boni/ aut puniant mali. Pyrate qui in hoc
mari nauigantib⁹ insidiantur. Acie ocu-
loꝝ irruit: Nō dissimulauit a pctis me-
is: tanq̄ innuit vt punirer. Ipe em̄ tā-
q̄ lume est punitorib⁹/ ostēdēs puniēdos.
Ruina mihi fuit aspectio eius. Aut B
ita fecit vt viderē pctm̄ meū: añ em̄ non sic
mihi ad sensū pductū fuit. Aerie pcussit
me ingēs dn̄s: ⁊ sil' ↄcurrerūt i me.
Deo em̄ pcutiēte/ illi ↄcurrerūt āgeli satha
ne. In pace cū esse/ discerpsit me. Ab
ipsa pace aut a memetipso discerpsit: vt ab
aduersarijs ⁊ sibi aduersātib⁹ dilacerer. Et
tenēs comā meā diuellit: p pctā mea
me aduersū me diuisit. Statuit me si-
cut signū: i quē iacularent: vt solet signū
poni iaculātibus q̄ iacula dirigāt. Circū-
dedrūt me lāceis/ emittētes i renes
meos: nō pepcerūt: ppt desideria car
nalia/ q̄ sibi ipacta dicit p malas ꝑsuasiōes
ab angel' mal. Effuderunt in terrā fel
meū: vt terrena bona ꝑlarer in his q̄ his
abūdāt. Deiecerūt me ꝓstratiōe ma-
gna: ne carnalē ꝓstrationē itelligeremus.
Ciliciū assuerūt corio meo: pctā iteri
ora qb⁹ reminiscit se fuisse i bonis. Et sup
palpebrā meam vmbra mortis. Vo-
lo videre: ⁊ impedit me cōsuetudo carnal'.
Terra ne operiat sup sāguinē car-
nis mee: id ē/ ne si immūda fuerit oratio
mea/ optādo terrena/ accedat cumul⁹ terre
sup viculū mortalitatis mee: qd significauit
noie sāguinis. i. ne cupiditate terrena ma-

lo:ib⁹calamitatib⁹volūtarij pcti optar:qđ ē
illō naturale pctm ō ɔditiōe mortali. Nec
sit loc⁹clamori meo: Interdudat me-
ritū oratiōis meę. Et ecce nūc i celis ē
testis me⁹. De dño videt dicere:q2 non-
dū i terrā descēderat. Et cōsci⁹ me⁹ i ex-
celsis: ꝓpter ꝑticipationē mortalitatis.
Dijudicet vir cū dño: Ueniat dñs vt
cū eo vir iudicet/tanꝗ iohānes cū christo:
In quoꝝ dijudicatiōe intelligit ꝗd distet
int hoiem ꝑfectū/ꝛ deū hoiem factū. Sic
fili⁹ hoīs ad ꝓximū suū: dñs hoīe sus-
Luc.10.c. cepto ad eū q icīderat i latrōes. Anni em̄
dinumerati venerūt mihi: Q: mihi
ꝑ christū īuenitur plenitudine tēporū. Et
viā ꝑ quā non reuertar/ingrediar:
via renunciandi sęculi. De ca. XVII.
A Efeci agitatus spū. Ordo: De-
b feci spū laborib⁹ ɔcussus. Oro vt
sepeliar: et nō ɔtingit mihi:
2. Cor.5.a. vt absorbeat mortale a vita: Ingemiscim⁹
em̄ grauati/in q nolum⁹ spoliari/ꝭ supuesti
ri.i.mutemur poti⁹ꝗ moriamur. Qđ vtiqꝫ
ꝗuis hic hō cupiat/nō ɔtingit: Debet em̄
mortē ɔdemnatione pcti. Preces adhi
beo cū labore:ꝛ q d feci nō mihi fe-
ci:impetrās. Furati sūt externi bona
mea: Ipsā imortalitatē q spoliat signifi-
Luc.10.c. cat/q semiuiu⁹ a latronib⁹ ē relict⁹. Quis
est iste/ad manū meam liget:q mihi
subuecturus ē: dñm significās. Sed ideo di
cit qs ē:q2 inter hoīes futur⁹ erat/vt vix ab
eis discerneret: vinculo charitatis/vt custo-
diat me et ducat q vult. Quia cor eorū
abscōdisti a prudētia: Qui eū non co
gnouerūt abscōdisti: ꝓpter hoc nō ex-
altabis eos:q2 humiles nō fuerūt. Iō
cecati sūt:ꝛ nō potuerūt hūilitate christi
exaltari. Partim annuncient mala:
Roma.11.c Qz cecitas ex ꝑte i israel facta ē/siue q2 eis
mala videbant ꝗ christ⁹ annūciabat/vt di
Job.7.b. cerēt: Seducit turbas: Siue ꝑ ꝓphas ꝗ an
nūciata sūt de cecitate isrl: nō vtiqꝫ toti/ꝭ
ꝑti acciderāt: Et oculi sup filios eoꝝ
tabuerūt:admiratione miraculoꝝ: qui-
Matth.12.b. bus dictū ē: Si ego i beelzebub eijcio de-
monia/filij vestri in q eijciunt? Posuisti
aūt me i loquelā nationib⁹; hominē
quē redemit .i. ecclesiā de q loqrent natio-
nes/siue ꝗ loqrētur nationib⁹. Et in risū.
illis deueni: aut nationib⁹ cū eis detra
herēt/ aut iudeis q loquebātur nationib⁹.

Obscurati sūt ob iram oculi mei.
Obscurati sunt oculi ecclię.i.apli/ cū intel-
lecti non sunt ab his q hac pena erant pu-
niendi. Et expugnatus sū valde ab
omnib⁹: Tā iudei ꝗ gentes expugnaue
rūt ecclesiā. Et numerati sūt sup hoc
veraces: Uel q̄re potestas data sit ipsis
in ecclesiā: vel quare ab impijs euangeliū
agnitū nō sit. Justus autē sup inimi-
cū consurgit: Qui taliter cadit ꝑsecu-
tionibus/ vt postea infidelib⁹ dñetur. Et
pur⁹ †mēbris sumat audaciā: Spei Al. † manibus
audaciā/ vt ɔfiteat christū in ꝑsecutione.
Nō em̄ inuenit in vos veritatem.
Omibus em̄ tā iudeis ꝗ alijs gr̄a necessa-
ria est. Et cōuulsę sunt cōpages cor-
dis mei: Ut nō celem pctā mea. Noctē
in diē † verterūt impij. Unū ē: Uę ill' q Al. † posuerūt Esaie.5.c.
dicūt qđ bonū ē malū/et malū bonū: q po-
nūt tenebras lucē/ꝛ lucē tenebras. Si su
stinuero/inferi domus mea erunt:
Pertulero pctā mea / vt non ɔfitear. In-
teritū appellaui patrē meū: Nō ero
filius vitę. Appellauit aūt deus ma-
trē meā ꝛ sororē tabē: Ex eo q insepa-
biliter hereant tanꝗ cognati. Quę ē eni
mihi iā spes? Subaudit: Si sustinuero/
īferi dom⁹ mea erūt. Aut bona mea vi-
debo. Quis seduct⁹ ɔuerti noluit/ꝛ susti-
nuit pctōrē? Baldath suitis verba:
Tlumē impi- (De ca. XVIII.
c orū extinguet. Noli ꝗ mirari/ si
ꝛ tuū tāꝗ impij lumē extinctū est.
Lux ei⁹ fuerūt tenebrę/ i domo cla
ritas dom⁹ ei⁹: Id ē aut diabolus aut
antichrist⁹. Et lucerna sup eum extin
guet: Exiguū ꝛ terrenū lumē. Accipiat
insimi substantiā ei⁹: Quę habere ille
noluit: habeāt humiles. Immissus est
pes eius in laqueum. Ipse enim ca-
ptus est/ dñm ꝑsequēdo. Cōfortauit su-
per eū sitiēs: Ut vincant eū esurientes ꝛ
sitientes iusticiā. Abscōditus ē super
terrā funiculus ei⁹: Quo capiat: hoc
est ea ꝗ illi quasi ɔcedūtur: Et captio ei⁹
in semitis: q transit: Per circūitū ꝑ-
dant eū dolores: vndiqꝫ. Et multi
circa pedes ei⁹ veniunt i angustia
famis. Multi qui eū sequuntur/ vel q ei
obsequūtur. Comedātur rami pedū
eius: doctrinarum eius.i. qua it: Rum-
patur de habitaculo eius sanitas/

tranquillitas huius vite: Et teneat eū necessitas cause regal. Opportunitas punitiōis ei⁹ q̄ valebit ad gloriā dei: ppt qđ mō illi ꝑmittit cupiditas sua. Cām regalē dic: q2 se chrustū iactabit. Habitet i tabernaculū ei⁹ i nocte eius: necessitas cāe regal cruciet ꝯsciētia ei⁹. Aperti tio tyrānidis: l nocte l supplicio cecitatl ei⁹ qā damnat. Aspgent speciosa ei⁹ sulphure: qđ⁹ placebat igne fetido ꝯcremēt. Et de sursū irruet messio ei⁹: a deo. Et nō sit nomē eius i facie platearꝫ vbi erat: Tollat de memoria ꝑpli. Et nō sit cognoiatio i pplo suo. Ad tātā detectionē veniat / vt a suis nō agnoscat. Ne q3 resaluet sub celo dom⁹ eius. Aliq eñ resaluabūt. Sz i pplo ei⁹ viuāt alteri. Alij sublugēt ꝑps ei⁹. Uerba iob:

A T destruit me ꝟ / De ca. XIX
c bis: Infirmatl me / q̄ me ꝯsolari debuistis. Scitote tm / q2 de⁹ fecit mihi sic: apud quē possū de pctō ꝯuinci / non apud hoies. Et vallū suū circa me circūdedit: fossa circa muros ē. Coactus sū ad ꝯfessionē. Ecce rideo opprobria / ꝛ nō loquor. Utilitatē dicit ꝯfessionis: q2 si vellet ridere pctm suū / ꝛ nō illō ꝯloq: clamaret ꝛ nō exaudiret. In vultu meo tenebras posuit. Illuminationē vult⁹ mei abstulit a me: qđ ꝯtingit auersis. Et abstulit coronā de capite meo. Dignitatē spiritalē quam dat sapiētia. Et dirupit me vndiq3 / et abij. Oia tenebā / ꝛ abstulit illa a me: aduersus illud ꝙ acceꝑat ꝟtutē ꝯtinēdi oia. Et arbitrat⁹ est me tāq3 iimicū. Sic me iudicauit / quasi ei nocerem si ei par essem. Et circūdederūt tabernaculū meū: Cor ꝛ ꝯscientiā. Fres mei recesserūt: in spe correctionis / q2 frēs sūt: Quis ꝑmo correctionē meā aspnati sint. Et eos secuti q̄ sibi aliena: hoc ē ꝑnitiosa: suaderēt. Et amici mei imisericordes facti sūt: In mal spiritalib⁹: q̄ nō ꝯdolēt ꝑximis suis / s3 pott⁹ eos irridēt: q̄s nō irriderēt in mal carnalib⁹ ꝯstitutos. Et sciētes nomē meū / obliti sunt me: Nō me cognoscētes ꝙ mutatus sū. Uicini dom⁹ ꝛ ancille mee cū quib⁹ secreta cōicabā. Adulatores q̄ recedūt ab eo q̄ ꝯfitet deo: Ipsi eñ dicunt ancillari. Seruū meū vocaui / ꝛ non rñdit. Aut corp⁹: aut eos q̄ ei ad mala fui ebāt. Os meū deꝑcabar / ꝛ rogabā vxorē meā: tāq3 dicēs: Quare tristis es anima mea? ꝛ quare conturbas me. i. cupiens vt ei ꝯsentiat. Inuocaui blādiēs filios vteri mei / quos genuerā: ꝑsuadēs eis spem seculi. Et quos dilexerā / ꝯsurrexerūt i me: i illa vita. In cute cōputruerūt carnes mee: Amore eorꝫ q̄ forinsec⁹ sentiunt / cōputruerūt interiora mea: Nā vtiq3 leue ē si ad litterā accipiam⁹ tanq3 scabiē habuerit. Et ossa mea i dētib⁹ meis sūt. Firmitas ꝛ fortitudo mea in ꝟbis ē / nō i factis. Miseremini mei miseremi mei o amici. Angelos videt postulare / vt ꝑ eo deꝑcēt: aut certe sāctos / vt ꝑ penitēte orēt. Man⁹ eñ dñi est q̄ tetigit me. Manu dñi se tactū dicit / vt doleret vulnus suū qđ sine sensu eius fuit. Quare me ꝑsequimini sic ꝛ dñs: Detestamini ꝛ horretis sicut dñs: vel obiurgatis / cū iā ꝯfitear. De carnib⁹ meis nō satiamini. Nō gaudetis si carnaliter viuā. Stilo ferreo et plūbo: vt quēadmodū cedit plūbū stilo ferreo: sic cedāt sermonib⁹ meis corda hoīm. Aut i testimonium i petri sculpāt: vt illi ea discāt q̄ firmi sūt ad euāgelizādū. Scio eñ q2 eternꝰ ē q̄ me resoluturꝰ ē: q2 pōt me reparare. Quorꝫ ego mihi ꝯsci⁹ sū: q2 merui illa. Que ocul⁹ me⁹ vidit ꝛ nō ali⁹. Hoc ē: Nēo scit q̄d agat i hoie / nisi spūs q̄ i ipso ē. Et oia mihi ꝯsūpta sūt i sinū. In interiorib⁹ vbi nemo videt. i. i ꝯsciētia. Nūc si et dixeritl / quid dicem⁹ ꝯtra eū? Scđm ꝙ dictū ē spiritalib⁹: Intēdēs teipsū / ne ꝛ tu tēpterl. Et radicē sermonis iueniem⁹ i eo: vt de ipsis eū ꝯuincam⁹. Ira eñ sup iniquos veniet: Qui se extollūt sup pctōres: ꝛ putant se tales eē nō posse: hos dic iniq̄s. Uerba so

Ps. 41.

B

1. Corl. 2. c.

Gal. 6. a.

n On eñ intelligitl magl q3 ego. (ꝑbar: De ca. XX Ad alios se ꝯuertit / q̄ cū eo iob ꝯsolabantur.

Eruditionē ꝯfusionis mee audiā. Obliq̄ vult vt iob audiat eruditionē ꝯfusionis sue: Tunc eñ pōt etiā spm sapientie ꝯseq. Hec aūt locutio solēnis ē / cū dicim⁹: Bonū ē mihi vt cauea: Nā malū mihi erit cū volum⁹ vt alius caueat. Nūquid hec nostis a secul? Ex q̄ sūt secula / sic est. Et hoc putat / ꝙ iob ignoret tāq3 ipr⁹. O cul⁹ videbit / ꝛ nō adijciet. Nō eñ videbit.

Filios ei⁹ dispdat ipi⁹: Siue imitato
res ei⁹/siue seductos ab eo diabol⁹. Et ma
n⁹ ei⁹ succedant dolorib⁹: Opib⁹ ei⁹
crucietᷣ. Ossa ei⁹ ipleta sūt iuuētute
ei⁹. Supbit de firmitate sua. Abscōdet
eā sub lingua sua. Nō illā demōstrabit
tāq̄ dolos⁹/vt tacite illa vtatᷣ. Parcet ei
⁊ nō relinqt eā: Amās eā ⁊ nolēs ea ca/
rere: non eā pseqtur. Aut pcit ei dn̄s: ⁊ hac
ipunitate nō eā relinquet. Et tenebit eā
i medio gutture suo: Tāq̄ qd̄ eū dele
ctat. Et non poterit subuenire sibi:
Nō ideo se liberabit. Fel aspidis i vē/
tre ei⁹: i interioribus/in occultis habēs
nocēdi maliciā. Diuitię iniq̄ cōgrega/
tę euomentᷣ: Cū tormēto interiorū ⁊ ps/
sura cordis. De domo ei⁹ ꝑtrahit eū
angel⁹: Qñcūq̄ manifestabuntᷣ occulta
ei⁹ p tribulatiōes. Et furore draconū
fulgebit: vt ille q̄ p̄mo occult⁹ fuit/tribu/
lationib⁹ ꝑdit⁹/furore draconū fulgeat iā
B palā. Interficiat illū ligua colubri:
Seducat eū diabol⁹. Et nō videat mul
ctrā pecoꝝ. Fructus ouiū .i. iusticię opa
nō faciat: vt se inde intelligat posse redimi.
Neq̄ pabula mellis ⁊ butyri: Opa
bōa cū charitate ⁊ hilaritate cordis/⁊ largi
tate p̄hētᷣ: Butyꝝ em̄ lac pingue ē. Inua
nū ⁊ frustra laborauit: Quia nō itelli
git hęc de his operāda q̄ ad miscḋiam pti/
Esaie.7.c. nēt. Vñ ⁊ dn̄s butyꝝ ⁊ mel dicitᷣ māduca/
re: qꝛ hęc illi i humilib⁹ eius p̄hentᷣ. Quę
egerūt vt duꝝ q̄d: qd̄ mādi nō pōt/nec
glutiri. Duꝝ nescio q̄d est: puto/iniqtas vł
supbia. In desiderio suo non salua/
bitᷣ: qꝛ iniq̄ desiderauit. Nō erunt reli/
quię de cibis ei⁹: Transierūt cupidita/
tes ei⁹. Cū putauerit se repletū esse/
coartabitᷣ. Non tā satietas ē de plenitu/
dine cupiditatū q̄ pssura. Si quō iple/
at ventrē suū. Talᷣ necessitas ei veniet/
vt dubitet vtrū impleat ventrē suū: cū vti/
q̄ ista ideo quęrātur/ vt pellatᷣ necessitas.
Hoc autē dixit: qꝛ tāto plus cupit/q̄nto pl⁹
habuerit. Et emittet sup eum furorē
iracundię: Quia nō vidit facere opa bo
na. Vulneret cum sagitta ęrea: ppe/
tua. Pertrāseat corp⁹ ei⁹ iaculū: Pe
netret eū tēptatio/vt ⁊ de his q̄ sperat/⁊ de
his q̄ relinqt. Vulneretur tanq̄ a pe/
ctore: p tergū traiect⁹. Fulgura in ta/
bernaculis eius: terrores repentini: in
cogitationib⁹ eius. Lędat aduena do/
mū ei⁹: Diabolus q̄ aduenticius ē ad tē/
ptādū: si quidē habebat bō etiā ꝓprias tē/
ptationes. Et detegat celū iniqtates
eius: Celeste iudiciū. Et possessio bo
noꝝ eius ab ipso: hęc illi largietᷣ de⁹.

Verba iob: Capi. XXI.

C Et non sit mihi a vobis hęc
ꝯsolatio: Qua putatᷣ bonis tē/
poralib⁹ gaudēdū: cū cōmunia sint
pijs ⁊ impijs. Et si qñ q̄s iniqu⁹ esset:
hinc in eū vindicari. Cū iob dicat vs/
q̄ ad sepulchꝝ pmanere bona ista impijs:
⁊ nō i eos p ea vidicari. Quid em̄? Nū
quid humana ē castigatio mea? A
deo mihi ē castigatio. Itaq̄ ⁊ ipse pōt ꝯso/
lari nō vos. Aut q̄re nō irascar? Noli/
te ergo me ita ꝯsolari: Nā impioꝝ vtiq̄ fę
licitatē video. Respicite ad me ⁊ ad/
miramini: tanq̄ inania dicētē. Si em̄
recordor/pturbor. In dignitates hūa
nę vitę rediens ad affectū pteritū ab eo in
q̄ nūc est cū confitetᷣ. Et tenentᷣ carnes
mee dolorib⁹: Carnaliter doleo. Qua
re impij viuūt? Quęrit ab eis causam:
qꝛ dicebāt hic i impijs vindicari. Et pma
nēt sicut vetustate oues eoꝝ. Quō
possūt vetustate pseuerare? Non em̄ semp
erūt. Erāt autē i manibus eoꝝ bo/
na. Nō tulit eis bona ipsa cū hęc dicerēt:
Immo ꝟo/impioꝝ lucerna extigue/
tur: claritas tpalis: etiā si nō sic isti intelli/
gebāt. Deficiāt filij ei⁹: bona ei⁹/bona
q̄ eis psuasit: tpalia scʒ/aut antichristi aut
diaboli. Videant oculi ei⁹ necē suā.
Significat et hāc ꝯspiratē ignorari ab his
qui hac gaudēt: in futuro aūt ad sensū eti/
am impioꝝ pducetᷣ. Quia nulla volū/
tas eius i domo sua post eū: Quia i
ꝯsciētia sua dn̄m non ꝯsecuti sunt in tribu/
lationib⁹: Licet numer⁹ mensiū eius
dimidiat⁹ sit. Quis dn̄m p̄sentē colue/
rit: tn̄ qꝛ nō futura spauit: qd̄ ē plenus mē/
siū numer⁹. Ipse em̄ homicidia iudi
cat: Quia impij cū psuaserint impietatē p
dilectionē carnaliū impietatū/futuro sęcu
lo vtiq̄ occidūt: Nō tn̄ talia homicidia iu/
dicant hoies/sed solus de⁹. Hic moritᷣ
i robore simplicitatis suę. Videtur
exequi occulta homicidia/cōmemorās lar/
gū vnū/⁊ aliū auaꝝ: qꝛ hoies abūdātes et
largi putātᷣ ⁊ boni. Intestina ei⁹ plena

funt adipe:habet letiā. Et medulla
eoꝝ diffundiť:itestinoꝝ:qꝛ nō tenet
intra se bona sua:sed ipēdit illa vel i se
vľ i aliis. Itaqꝫ scio vos audacť mihi
isistere. Non enī ꝯsiderate dicit': Quia
dicit': Ubi ē dom⁹ pricipis? vľ ipioꝝ/
vľ supbi:qꝛ putabāt ħ eis auferri bona:cū
pleriqꝫ etiā plenivitā finierūt ꝑ ea punien/
di. Et vbi ē velamē i tabernaculis
ipsoꝝ? honor. Interrogate eos q̄
trāseūt ꝑ viā:q̄ nō delectanť via/ꝥ trāſ/
eūt ꝑ eā. Et signa eoꝝ nō ignoraba/
tis: vel ipioꝝ q̄ dāt trāseūtes/dicentes q̄d
eis futuꝝ sit: vel a q̄b⁹ cognoscūtur impii.
Quis anūciabit corā eo viā ei⁹? Co
rā ipio viā suā nēo:nisi dñs q̄ ānūciat fidu/
cialit:qꝛ ipse ei r̄ndet. Et tñ ipse/dñs/ in
sepulchꝝ deducet'ē:ita merces pietatis
nō hic sperāda ē. Et sup aceruū vigila/
uit. Ñn enī ipe resurrexit q̄ꝫ aceru⁹ resurge/
Ar.† lapilli. ret resurgētiū. Dulces fuerūt ei⁹ lapi/
des torrētis: q̄s seculū nō ſbuertit.i.disci/
pulos suos. Et post eū ois hō sequit:
ꝛ añ eū inumerabiles. Aut post eum
ois hō.i.vnus hō: Et añ eū innūerabiles:
q̄ nūc i nūero hoim deputati sūt. Aut post
eū turba credentiū:ꝛ añ eū patriarche ꝛ ꝓ/
phete. Quō ergo ꝯsolami me? ina/
niť ꝑsentis bona vľ mala suadētes. Eli/
phaz themanitis ꝟba: De ca. XXII

Nnne dñs ē q̄ docet sensū
n ꝛ sciētiā? Quasi dixerit: iob nō
eū recte iudicat/cū vtiqꝫ rep̄hendi
deus nō possit/nisi ꝑ itelligētiā q̄ supior ē:
siquidē ab ipso deť homini. Et veniet te
cū i iudiciū:vt cōpareris ei? Lumē tu
um in tenebris ꝯuersū ē:dignitas:ꝛ
dormientē te aq̄ operuit:secuꝝ inun
datio tribulationis. An ꝑ nebula diju
dicat? Quasi ꝑ nebulā videre non possit.
Nubes latibulū ei⁹ ꝛ nō videbiť.
Latēt eū q̄ i terra sunt:ꝛ ambitū celi ꝑ/
currit:figurā ꝛ nō terrā. Ergo ne semi/
tā seculi custodis? Quasi iob putarit
a deo res humanas non curari. Quia ca
pti sunt imaturi:fm se imaturi. Puta/
bāt enī se i ꝑpetuū ꝑmāsuros:aut certe añ/
q̄ꝫ ꝑuenirent ad sapientiā:sed qꝛ hoc audi/
erāt/nō qꝛ ista sentiebāt isti amici iob. Et
cogitatio ipii lōge ē ab eo:et iplet
domos eoꝝ bonis. Sꝫ lōge ē ab eo co
gitatio ipii:qꝛ non sic facit sicut sperat ipi/
us.i.aut qꝛ placet ei ipietas/ aut nō videt

eā. Uidētes iustiores erunt. Intelli
gētes: q̄uis isti no itellexerint:putātes qꝛ
hic reddiť impiis. Et inculpabil' subsā
nabit eos: impios. Esto dur⁹: si susti/
nueris patiēs/hoc ē dura. Procul faci/
es iniq̄tatē a tabernaculo tuo: Cō/
uersationē vel vitā tuā:q̄uis hec isti carna
lit dicāt. Et ponēs illud sup aggerē
in petrā: Aduers⁹ id qđ dixit: Flumē de/
currēs fundamēta eoꝝ:qꝛ hūiliauit semet- Abdi. z. b.
ipsū ipsū lumē. Et dices/elat⁹ es in su
perbiā: aduersus supbos. Erue innocē
tē/ꝛ saluaberis mūdicia manuum
tuaꝝ: Noli deficere i bonis opibus:qꝛ cu
rat deus hūana. Uerba iobi: De ca.

Tquidē scio qꝛ de ma (XXIII.
c nu mea ē increpatio: ꝺ peccatis
meis. Et man⁹ mea gravis/fa/
cta ē sup gemitū meū: Ideo me pcus/
sisti vt dolcā. Et venire vsqꝫ ad soliū
ei⁹: vt sim tā sanct⁹ vt ꝑueniā ad eorū nu/
meꝝ q̄ sedes eius sūt. Tūc enī possū dicere
vera ꝛ audire: Ñn et celi dicūť scti. Et co/
gnoscā causationes q̄s loq̄tur mi/
hi: Reddi nō ē causaꝝ/q̄b⁹ se oia iuste iudi
care demōstrat. Et sētiā q̄ anūciat mi/
hi:iā prim⁹ ei. An i multa ꝟtute dijū
dicabiť mecū? vt ꝑ potentiā resistat mi/
hi. Neq̄ꝫ tñ in terrore abutať me:
ꝓpter pctā mea ꝑ q̄bus timeo mō/cū sū in
terrore/nō abutať me. Ceteꝝ cū ad eū
venero:in illa libertate q̄ ego annūera/
hor solio ei⁹: oia amabo/ et nō mihi
resistet ꝟtus eius: q̄uis mō possit me
abuti/ vtpote peccatore.i. faciat de me qđ
vult/etiā cū pena mea/iuste tñ. Ueritas
enī et increpatio ē ab eo.i. nō iniuste
increpat. Educit in finē iudiciū meū:
Etiam si mō corripit/postea manifestabit.
Nā si ꝺm⁹ ambulauero/postea nō
ero. Nō arrogāter sperē/nō infideliter de/
sperē: Hoc ē non declinare dextra aut sini/
stra: Inde ē/Si ascēdero in celū/ tu ibi es. Ps. 138.
Quis me inde pōt pellere ꝛc. A le
ua q̄d aget? Nō app̄hendā. Supi/
ora repetit. A leua aūt dicit nō se app̄hen/
suꝝ deditū tpalib⁹. Cōuertetur ad de/
xterā et nō videbo. Ideo ñ debeo eē a
leua. Conuerteť aūt dixit: qꝛ ipse i spiritua/
lib⁹ est: Ñn ego me auerto/si a leua fuero?
Scit ipse viā meā: vt etiā si ꝑ tribula/
tiones duxerit/seq̄r. Probauit me sicut Ar.† tēptatio tribu...
auꝝ: in tribulationib⁹. Ingrediar i h

ceptis ei⁹. De tenebris meis exeā/ſ tñ in
p̄ceptis eius. Si aūt ipſe iudicauit: ſic
vt p tribulationes me tanq̄ auꝝ probet:
Propterea ad eū feſtinaui: Quia
me tribulauit/ideo relictis temporalibus
ad eum feſtinaui. Et commonitus ſol
licit⁹ fui de eo: vt his pęnis carnalibus
ęterna ſupplicia deuitarem. Idcirco a fa
cie ei⁹ turbabor: Modo turbabor/vt
caueā cogitās futuꝝ iudiciū/vbi erit ei⁹ ma
nifeſtatio. Et dn̄s molliuit cor meū:
Et ipſū tiere/q̄ cauet futuras pęnas miſcdię
dei/deputat. Non eñ ſciret ſupuēturas pę
nas ⁊ tenebras malis/niſi dn̄s molliret cor
eius p̄ſentib⁹ tribulatiōib⁹: aduerſus illō/
Exo.10.f. q̄ idurat de⁹ cor pharaōis. De ca. XXIIII.

A Uare dn̄m nō latuerīt hore:
q Qr̄ obrē ſinē tranſgreſſi ſūt:
chriſtū. Et iclinauerīt paupes a
via iuſta: vt vl̄ imitarent̄ eos/vl̄ inde ar/
bitrarent̄ nō eē diuinū iudiciū: q2 impuni/
tā videbāt maliciā/qua eis nocebāt relin/
quētes iuſticiā. Sil̄ abſcōditi ſūt mi/
tes trę: Cū his q̄ declinauerūt a via iuſta
abſcōditi ſūt mites/ ne mihi ferrēt auxiliū.
Nā tria ſūt genera hoim in eccl̄ia cū fit pſe
cutio: Alij eñ ꝯſentiūt: alij fugiūt: alij pati
unt̄: quoꝝ pſonā ſuſtinet iob. Et irruerīt
aſini feri i agro ſup me: ſtulti ⁊ idomi/
ti: ⁊ ob hoc ſupbi irruerūt ſup me ꝯfitētē. ſ.
eccleſiā. Et exeuntes ad op⁹ ſuū. Hoc
eñ opus ē coꝝ vt in me irruāt. i. ad hoc de/
putati ſunt a deo. Suauis fact⁹ eſt ei
panis in adoleſcētes. Impio ⁊ pſecu
tori ſuauē panē dicit. i. pſecutionē q̄ libēter
fruebat̄/cū eā faceret adoleſcētib⁹: Ut ado
leſcētes/aut p amatorib⁹ voluptatū accipi
amus: q2 ipſi facile talib⁹ ꝯſentiunt: Aut p
eis qui tñ i eccleſia pfecerūt/vt pueritię q̄/
dē ſimplicitatē trāſlerint: ſed nōdū puene/
rūt ad robur illud virile/q̄ etiā pſecutor cō/
temnit̄. Agrū añ tēpus nō ſuum de/
meſſuerūt. Aut genera dic̄ pſecutionū/
vt aliquē agri dāno terrerent: Aut p agro
eccleſia intelligēda: quā añ maturitatē pſe
Mat 13.13.d. cutionib⁹ metere voluerūt. i. anq̄ ſimul ʒi/
ʒania creſcerēt/vt tpe meſſis ſepararent̄. De
ſtillicidijs mōtiū madeſcēt. Confu/
giētēs nudi ad ſpelūcas/vbi ſaxa diſtillāt.
Rapuerūt ab vbere pupillū. Pupil
li ⁊ viduę plerūq; ex pſona eccleſię accipiē/
di. Eſt populus ſub tormēto: et eū
qui ceciderat/humiliauerūt. Deſer/
tū vel auxilio dei/vel alicui⁹: qd̄ eſt magnę
ſęuitię nō talib⁹ parcere. In anguſtijs
inſidiati ſūt iniq̄: in neceſſitatib⁹. De
ciuitatib⁹ et de domib⁹ eijciebāt̄:
ab eis eijciebant̄ alij. Aia vo puuloꝝ
in gemitu: valde fuit. Ipe aūt deus
coꝝ curā ñ habuit/ipſoꝝ: q2 eorū mō
curā nō habēdo/fecit eos deſpare d̄ iudicio
dei. Quia ipune mala faciebāt: Et ideo
i tenebris traditi ſūt: ignorātię iudicij
dei: Et repēte eos vt fur occupabit
dies ille. Ocul⁹ adulteri obſuat te/ B
nebras. Oſtēdere vult i q̄s tenebras tra/
dāt̄ ipſi p ipunitatē: Nō eñ eas q̄s captāt
adulteri ⁊ cęteri q̄ male faciūt p noctē ne ag
noſcant̄ p diē: ſed illas q̄ etiā malę ſup eos
ſūt. Suffodit i tenebris domos. Alia
mala facta cōmemorat: Per diē obſig
nauerīt ſemetipſos: occultauerūt: nō co
gnouerūt lucē: q2 ſil̄ eis manet vm
bra mortis. Nō q2 nox receſſit/ppterea
eos deſeruit vmbra mortis. Leuis ē ſup
facię aq̄: Ad cōpationē terrę ſplēdidiores
accipiēdi ſūt q̄s lux penetrat ⁊ imago leui/
tatis: ⁊ ideo leuis ē ſup eos vmbra mortis.
Nā ⁊ ipſi portāt eā p ꝯditionē carnis. Uel
leuis ē ſup faciē aq̄: dixit ſup eos q̄ i baptiſ
mo cōfitent̄. Maledicat̄ ps coꝝ ſup
terrā/ſterile ſit qd̄ delegerīt: de ſinu
eñ pupilloꝝ rapuerūt: de ore iſirmoꝝ Al. i corde.
verbū: p malā ſuaſionē. Deinde reme
moratu ē pctm̄ ei⁹: qd̄ putabat i obli/
uionē venire. Cōterat̄ ſicut lignū iſa/
nabile oīs iniqu⁹: qd̄ nō ſanat. Ste/
rili eñ nō fecit bñ: q̄ ſine ꝯſolatione fi/
lioꝝ ē. Cōſurgēs ergo nō credit cō/
tra vitā ſuā. Non credit aduerſus vitā
ſuā: debuit eñ credere malā ſe hr̄e vitā/ et
eoipſo ꝯſurgere. Cū iſirmari cepit/nō
ſperet ſanitatē: tribulari: ſed cadit i lan
guorē. Tal̄ eñ impi⁹ ꝯſolationes ḡrit i reb⁹
aduerſis/qb⁹ infirmior fiat. Emarcuit ſi/
cut malua i eſtu altitudo ei⁹: q2 non
tulit ęſtū tribulatiōis: Maluā aūt ppt in/
firmitatē: Aut ſic̄ de ſtipula ſpica de
cidēt: ſpōte ei⁹: q2 mane erat i culmie
ipſi⁹. Ipſe eñ ſibi elegit tales ꝯſolatiōes/
q̄bus pei⁹ iſirmet̄. Alioq̄n q̄s ē q̄ loq̄t
mēdaciū me dicere: ſi ⁊ alit ſūt. Uer/
ba baldath ſuitis: De ca. XXV.
Uid eñ exordiū q̄ timor ab
q eo: Iſta ſubiūctio videt̄ ill̄ v̄bis ꝯſo
tire q̄b⁹ dicit iob: Idcirco a facie ei⁹.

turbabor: ɔſiderabo et timebo ab eo. Ne/
mo putet eē morā pyrati: ſine mora
ſm ꝑmiſſū eiꝰ tēptant. In quem eñ nō
veniēt iſidie ab eo? hoc ē cū ipſe ꝑmit/
tit. Inſidias aūt dic tēptatiōeſ. Aut quō
erit hō iuſtꝰ corā dño? ꝗ iuſte cū tēpta
ri ꝑmittit. Vl' quō ſe mūdauit natꝰ ex
muliere? Niſi eñ a deo mūdatꝰ fuerit/im
mūdus ē. Si lune ꝑcipit/ ⁊ nō lucet.
Quñ ſi exigāt rōnes ⁊ ordo ꝓuidētie ipſiuſ
vt luna nō luceat: ꝑcipiat vt ſi luceat/ tñ lu
cebit. Sꝫ q̄re? Verū inde vult videri ſi mū/
dā lunā corā eo: qꝛ ꝑcipit ei ⁊ nō lucet: Aut
forte rōnal' aīe natura figurate hic inſinua
tur: cui ſol intelligibil' ē/ lumē illud verū qð
Joh.1.a. illuminat oēm hoiem. Et qñ tāto magl' lu
na lucet terrenis aſpectibꝰ/ q̄to magis rece
dit a ſole: cū aūt ꝓpinq̄t ſoli/ iterimit' terr':
intelligamꝰ aīe diuinitus ꝑcipi/ vt ſupata
natiuitate terrena atq; mortali/ q̄ ſplēdor
eiꝰ apparet/ terreno ſenſu vidētibꝰ appareat ⁊
ꝓpinquet/ ſubiugetq; ſapiētie/ q̄ eiꝰ luce ſe
Matth.6.a. cretiſſima exultās/ caueat facere iuſticiā ſu
Hiere.9.g. am corā hoibꝰ vt videat' ab eis: ſꝫ cū gl'iat'/
in dño gl'iet': Quia ⁊ cū apparet hoibꝰ/ do/
no creatori apparet. Nec ſtelle ſūt mū/
de apð eū: i cōpatiōe eiꝰ. Verba iob:

Cui adeſ? vel quē (De ca. XXVI
c adiuturꝰ eſ? Cū indignās tāq; iu
ſticie eorū putaret eos a deo puniē/
doſ. Vel ſibijpſi loquēſ ſeipſū reuocat/ vt
deo potiꝰ dimittat iudiciū eorū: ne aut ad
eē deo videat' aut adiuuare eū velle. Qua
ſi iualidū ad coercendos vel corri
gēdos hoies? Aut ɔſiliū dare qd cū ill'
agat: aut ſeq̄ cū tanq; aſſecuturꝰ cauſā/ q̄re
doloſos hoies eē ⁊ viuere patiat': cū ſupe
ret oēm aiam ğrentē: v̄tute incōꝑheſi/
bili: Aut q̄ſi annūciarē illi aliqd de ill'? Cū
ab ipſo habeat hō ⁊ ſpiramē: cū ali/
qd enūciat. Nūq̄d gigātes redigent'
i nihilū? Nō ē mirandū ſi iſtis peius ꝑcit/
qñ gigantē nō redegit i nihilū. Et ne dice/
ret': Sed ad iferos detruſi ſūt: ſubiecit: qꝛ
infernū videt deꝰ: ⁊ tñ eos ibi ordina/
uit vbi eē meruert: ſicut iuſtos ſiue nūc ſić
ſūt/ ſiue poſtea ſicut erūt: quis eoſ nūq; re/
moueat a facie ſua: qꝛ oīa nuda ſūt co
rā eo: Ita vt de ꝑxio gigāteſ etiā iſtos cō
ſolatores ſupbos accipias. Subt' aquā
⁊ ꝓximi eorū. An ſbt' aquā ſbaudiēdū/ te
nēt'/ vl' aliqd tale. Et ñ ē velamē ꝑditi

onis: Etiā ꝑditio eū ñ latet. Extēdēſ aq̄
lonē ſup nihilū. Pōt aqlo diabolū ſig
nificare/ ⁊ tra pctōrē: qñ ⁊ illi ⁊ ill' inanis ē
ſpes. Suſpendēs terrā ſup nihilū:
i aerē: Ligas aquā i nubibꝰ ſuiſ: ꝓpt
obſcuritatē ꝓphetie: Et nō eſt ſciſſa nu
bes ſub eo: ſub veritate quā habuit nu/
bes: ꝗ non ſcindit' ſcpturas intelligētibus:
nō eñ aduerſa dicunt' ſicuti putāt nō itelli
gētes. Qui tenet faciē ſol': ne agſceret'
ab impijs ſol iuſticie: Et extēdit ſup eū
nubē ſuā: carnē quā dñs ſuſcepit. Pre/
ceptū circūdedit ſup faciē aq̄: ꝓpl'oſ:
vſq; ad ɔſūmatione lucis: huiꝰ vite
finē: hoc ē finē ſeculi: Aut quouſq; ɔſu
ment' .i. ꝑficiant' hoies q̄bus dictū ē: Fui/ Eph.5.b.
ſtis eñ aliqñ tenebre/ nūc autē lux in dño.
Colūne celi ɔtremuerunt ⁊ obſtu
puert ab increpatiōe eiꝰ: qð ɔtigit pe
tro ⁊ paulū. Virtute ſua ſedauit ma/ Gal.2.c.
re: placauit ſeculum/ a q̄ ꝑſecutionē pati
ebat' eccña. Vt etiā colūnas celi ɔtrēuiſſe
ab increpatione eiꝰ/ pōt hoc modo intelli/
gi: vt robuſtiſſimi eccñe ɔtremuerint ꝓ in/
firmis/ ab increpatione dñi ꝑmittēti tēpta/
tiones ꝑſecutionis. Columna eñ clamat:
Quis infirmat'/ ⁊ ego nō infirmor? qs ſcan 2.Cor.11.g.
daliçat'/ ⁊ nō vror. Prudētia eiꝰ vulnē
ratꝰ ē cet'. Vulneratū dicit diabolū dolo
re/ q̄ ei iuſti ñ cedebāt: Et clauſtra celi
metuūt eū: vl' āgeli vel q̄ accepert claues
regni celorū. Precepto aūt ꝑemit dra
conē deſertorē. Eundē dixit ⁊ cetū: Sꝫ
nūc oſtēdit quō ſit vulneratꝰ/ cū acceperūt
preceptū q̄ ei renūciauerūt. Ecce he par
tes vie huiꝰ: qua ad dominū venitur.
Virtutē autē tonitrꝰ eius q̄s ſciet?
qñ faciet. Tonitruū dicit euidētiſſimā vo/
cē manifeſtatiōis eius: Aut illā forte vocē
quā dicit ꝑ filiū tonitrꝰ: In ꝑncipio erat v̄/ Joh.1.a.
bū: ⁊ v̄bū erat apud deū: ⁊ deꝰ erat v̄bū: vt
ſit ordo: Qñ faciet/ q̄s ſciet v̄tutē tōitrꝰ eiꝰ?

Et ſpūs diuinꝰ i (De ca. XXVII
c naribꝰ meis. Hic oſtēdit' ꝓpheti/
ce eū dicere/ que dicit/ ⁊ ꝓphetice co
gnoſcere/ qꝛ iſti ɔſolatores eius dolo pleni
ſunt. Abſit a me iuſtos vos dicere
donec moriar: etiā ſi vſq; ad mortē ꝑſe/
q̄mini me: qꝛ vos libere reprehēdo. Nec
eñ ſepabo innocentē: nec vos autē:
nec eñ conſciuſ ſū mihi iniquū q̄d
cōmiſiſſe. Illi eñ ſolēt plerūq; alijs par/

cere/q metuūt sibi aliqd veri obijci. Que
em̄ spes ē ipio? Quia expectat/ ne qs
putaret male eū optasse inimicis suis: hic
aperuit q aio dixerit. Impietatē qppe illoꝝ
vult euerti/et perire supbiā: qd fit cū soluit
ab impietate aia que tenebat rea: soluitur
aūt p ꝯfessionē penitētie bonis/et gratiā
ignoscētis dei. Ergo que em̄ spes est ipio:
Interrogatio ꝛ rñsio. Quia expectat ꝛ
ꝯfidit in dño/si forte soluatur/aut
pces eiꝰ exaudiat dñs. Pōt quidē et
aliꝰ sensus occurrere i his vbis/ sed nō ita
ꝯtexit̄ ꝛ libro ꝛ fidei: vt quasi totū ex despe
ratione sit/q spem prius nō habeat impi-
Roma.4.a. us: Cū aduersus scriptū sit: Credēti aūt in
eū qui iustificat impiū/deputat̄ fides eius
ad iustitiā: Et ideo qd sequit̄ g̃ra dñi dice
re intelligit̄. Aut si euenerit ei necessi
tas: Ideo debemꝰ expectare gratiā soluē
tis. Nūquid em̄ i necessitate.i.i tēpta
tiōe: habuit fiduciā? meritoꝝ in conspe
ctu dei. Aut si inuocauerit exaudiet
eū? si tanq̄ fiducia opeꝝ suoꝝ iuocat/que
nulla sunt? Quapropter annūciabo
vobis qd sit in manu dñi: qd dispo-
B nat deꝰ. Ecce oēs nostis/ qꝛ vani va
na loqmini: ob hoc g̃ra iā expectanda ē.
Quō em̄ allegauit merita opeꝝ suoꝝ vane
vana loquēs? Possessio vo potētiū
veniet ab oipotēte sup eos vt possi
deāt eos potētes.i.diabolꝰ ꝛ angeli eiꝰ.
Potētes aūt id dic: qꝛ isti infirmabunt̄ sequē
tes vanitatē: vt in eos illi p̄ualeāt duces ꝛ
pncipes vanitatis: quō et dñs fortē eū ap/
pellat/ nō ob aliud nisi qꝛ tenet inualidos.
Et si multi fuerint filij eiꝰ/ i occisi
one erunt. Filios eius dicit q eū ad sedu
cendū imitant̄/ falsoꝝ dogmatū ꝑsuasorē i
dānationē. Si aūt iuuenes facti fue
rint/ idigebūt: id est si cōfirmati fuerint
i errore idigebūt: Nō em̄ eos satiauit vani
tas. Et q circa eū sunt morte mori
ent̄: q similimi ei sūt ad seducēdū. Et vi
duis eoꝝ nō miserebit̄: plebibus qs
seduxit: cū eis viri morte desertis/ q̄si fidē il
lis ꝯiugalē i erroris ꝓmissione seruauerit.
Qd et si collegerit vt terrā argen
tū.i. si prudētes ꝛ sapiētes: cū adhuc ter
ra ꝛ lutū sūt.i. cū adhuc stulta ꝛ carnalia
sentiūt/ eis ꝯsenserint: postea correcti ꝛ co/
gnoscentes ad iustos ꝯuertent̄. Erūt em̄
domꝰ eoꝝ sicut tinea ꝛ aranee q̄ fua
bat: Cor vl ꝯsciētia. Aut domꝰ dixit muni

mēta qbꝰ se ꝓtegūt: vel astuta ꝛ latebrosa/
s inualidissima: sic tinee folliculꝰ q se abscō
dit: ꝛ aranee cauerna/ i quā se recipiēdo co
opit/ ꝛ claudit eā. Quā fuauit aūt/ intelli
git seipsā in illa cauerna: Quia non omēs
aranee hoc faciūt: ꝓpter spontaneā ꝛ inte
riorē corruptionē inique cogitationis: ꝛ ꝓ
pter inutilia opa/ q quasi diligēter i domo
seruauit sibi impiꝰ. Diues dormiet et
nō adijciet: qꝛ post mortē nō adijciet ad
ipsas ipietates diuitias. Oclos suos
apuit/ ꝛ nō ē. In resurrectiōe em̄ nō iue
niet seipsū diuitē qd putauerat. Tollet
eū estꝰ ꝛ abibit: Aut estꝰ mari tribula
tio secli: Aut estꝰ/ q arescūt herbe q radicē n
habent. Et vētilabit tū de loco suo:
aut d spe sua: aut deꝰ eū vētilabit d loco suo
vt n sit i loco dei: h ē i ipso quē hitabit deꝰ:
Et pijciet sup eū ꝛ nō parcet: tāq̄
aggere pēnaꝝ plaudet sup mani
bꝰ suis: sicut dictū ē: Et ego pditione sup Prouerb.1.c.
ridebo: non em̄ suplugebit perditionē im
pioꝝ. De ca. XXVIII.
Est em̄ argēti locꝰ vn̄ sit: pru A
dētes q magi in actiōe sunt: Locꝰ
aūt auro vbi purgat̄: sapiētes
qui in ꝯtemplatiōe sunt. Ferrū em̄ de
terra fit. Hec metalla indifferēter i bono
accipiēda sūt: Nā ideo ferrū dixit: qꝛ nihil
interest/ q̄si supius de ferro diceret: q̄uis p
ferrū possint fortes intelligi. Reuera em̄
nisa distinctio ē i sapiētia hoim q̄ i ea sūt.
Es aūt similiter vt lapides exdu
citur: qꝛ totū de terra sepat̄: Ut ostēdat
ꝓpterea esse bonos malis mixtos ad tem
pus/ qꝛ de ipsis malis seducunt̄ boni: et p
illos purgātur tanq̄ metalla opi vel edifi
cio necessaria: cū ipsa terra opus habeant
eliquari ac formari: vn̄ ꝛ separādi sunt/ vt
post hanc separationē habeat terra locū at
q̄ ordinē suū: sicut impij p damnationē ꝓ
meritis suis. Et omne finē ipse inue
nit. Quid quo pduceret: Inuenit autē di
xit/ instituit. Lapides tenebre ꝛ vm
bra mortis. Lapis: id est vetus testamē
tū/ tenebris et vmbre mortis datū ē.i. car
nalia sectātibꝰ: q̄uis ab vno deo hoc expe
ctaret. Ubi supbiētes n discidebāt
torrētē.i. n trāsibāt p lapsū tpaliū ad ali
quā soliditatē/ s ipso lapso ferebāt̄. Et fa
cta ē discissio torrētē a cinere: hoc ē a
ꝯfitente pctā sua/ ꝛ nō supbiēte de meritis
opeꝝ: qd factū est p gratiā noui testamēti

discissio torrētis a cinere ab hoib⁹: Et com
moti sunt ab hoibus adulātibus nō incre
pāte deo: ab ipsa q̄ eis ꝓmissa erāt ꝑdendo
ꝓmatū suū: Terra de q̄ egressus ē pa
nis: subaudiēdū / ipsos dico cōmotos ꝺ q̄
b⁹ tāq̄ de terra panis dn̄i exijt: ꝛ eā ince
sus ē: infidelē celesti iudicio dn̄s. Locꝰ
saphyri lapides eiꝰ. Ordo: locꝰ saphyri
id ē ꝑciosi ꝛ necessarij edificio ciuitatꝭ cele
stis: Et aggeres auꝝ ei. Auꝝ ei n̄ modi
cū est / sed aggeres. Semitā quā nō co
gnouit auis: hūilitatē dn̄i. Nec vidit
eā oculꝰ vulturꝭ: diaboli. Nō trāsijt
sup eā leo: ꝑ fortitudinē supbiens. In
Matth.3.b. durissimo lapide extēdit manum
suā. Potēs est eñ deꝰ de lapidib⁹ excitare
filios abrae: Et ripas fluminū diru
pit: vt totū irrigaret. Flumina eñ dixit ꝑ
dicatores verbi: voluerūt quippe ripis su
is contineri / vt tm̄ circūcisioni predicarēt.
B Omne vero ꝑciosū vidit oculꝰ me
Joh.1.b. us. Humanꝰ / ꝑ verbū carnē factū. Altitu
dinē fluminū reuelauit. Virtutes to
lerādi ꝑsecutiones in martyrio. Occulte
ꝛ alte sunt in hoie: donec tēptatiōe ꝑ
secutionis reuelent: Ostēditq̄ ꝯtute
Matth.5.b. suā i lumine: In eis quibus dixit: Uos
estis lux mūdi: Per q̄s etiā pars iudeoꝝ / ſi
parua ꝯuersa ē. Abyssus dixit / nō est
in me. Ideo in abysso ꝯstituti hoies eam
inuenire nō potuerūt / q2 in ea nō est. Nō
dabit auꝝ ꝓ ea inclusū .i. thesaurus.
Nō erit deterior auro ophir. Tāq̄
si diceret: vel sic eam querite / siquidē dete
rior non sit auro ophir. Non equabit
ei aurum et vitrum. Aut intelligendū
aliquod vitrū speciosū: aut q2 sunt homi
nes / qui vitrū plus diligant q̄ sapientiā.
Et cōmutatio eius vasa aurea: non
sūt / subaudis. Et excelsa ꝛ grauis nō
erunt in memoria: obliuione erunt in
comparatione eius: Aut excelsa ꝛ grauis
tanq̄ superba queq̄ nō sint in memoria:
vt ꝑ humilitatē trahas de abscōditis sapi
entiā. Sapientia vñ inuenta est: Di
cit: q2 non potuit eā inuenire hō nisi ꝑ gra
tiam / ideo ad deum conuertendū esse cor.
Latet ab oculis oīm̄ hois: Quia
nō est in sensibilib⁹. Perditio / ꝛ mors
dixerūt. Perditi ꝛ mortui / cū i delitijs vi
uūt. Dn̄s cōmēdauit viā eiꝰ: hūilita
tē: que abscondita est volucribus celi. Et
ipse nouit locū eiꝰ. Locus sapientie q̄s
nisi pr̄ ē. Cū eñ dr̄: Ego i illo / et ille i me / in Joh.4.b.
uicē sibi q̄si loca sūt. Ipe ei oē q̄d ē sub
celo ꝓspicit. H mō ea nouit q̄ fecit ꝛ ſi sēsi
bilis. Uētoꝝ librамēta atq̄ mensu
ras: tota creatura ꝑ ꝑtē significat. Et hn̄
pōdē / mēsura ꝛ nūero oia dixit facta: in q̄b⁹ Sap.11.d.
itelligit creator. Qn̄ fecit / sic vidit nu
merauit. Nō ex vidit vt faceret / s3 i semet
ipso sicut artifex: Et vim tēpestatū vo
cibꝰ: Tēpestatū ꝓ tēptatiōe positū ē: Tē
ptationē aūt ꝓ his q̄ tēptant: quō dicerēt
voces naufragij ꝓ vocib⁹ naufragioꝝ. Tūc
vidit eā ꝛ exposuit eā. In ꝑdestinati
one dn̄s vidit viā q̄ se ꝯuertēt tēptati. Pa
rauit et inuestigauit: in ꝑdestinatiōe /
non in actione. De ca. XXIX.
Uisnā me restituet i menses A
q horū dierū: Hec ex ꝑsona dicit vi
dent ecclie sil i capite cū christo: tā
q̄ totus ipse hō loquat tpe abundātie / tri
bulationū / ꝛ tēptationū: tāq̄ his dieb⁹ ꝺ q̄
b⁹ dn̄s dic: Ueniēt dies q̄ñ optabitꝭ videre
vnū de dieb⁹ istis ꝛ nō videbitꝭ. Eo eñ tpe
quo dn̄s erat i terra / nulla erat sollicitudo:
q̄uis adhuc ꝑo puo christiāo / cui ꝯstabat
ex his q i eū crediderāt: ex q̄b⁹ erāt plus q̄
q̄ngēti frēs: q̄bus etiā post resurrectionē ap 1.Cor.15.a.
parere dignatꝰ ē / sic apl's dicit: Illa q̄ erat
tūc sollicitudo / ne aut a malis male guber
naret eccl'ia: aut heresū vel schismatū lani
aretur insidijs: Nā nec ipsas corꝑales per
secutiones passa ē: nō aliquas ꝑtulit vl' in
trinsecus vel extrinsec⁹ aduersitates. Lo
quit itaq̄ iob ex ꝑsona hois / hoc est popu
li ad nouū testamentū ꝑtinētis / desiderātꝭ
illos dies / sic predixerat dn̄s: Et fortasse iō
menses appellat / non annos: quia ex q̄ ele
git dn̄s discipulos / vsq̄ ad passionē: nō an
ni / sed mēses fuerūt. Cū lucebat lucer
na eius super caput meū. Uel carnē
dn̄i visibiliter presentē / vel verbū ex ore ꝑ
sentis corꝑaliter. Cum verbū dn̄i in
spiceret domū meā: ad diligentiā cu
stodiendi ꝯuersationē. Et circū me pu
eri mei: qui obsequebātur humiliter ne
cessaria ministrantes. Cum flueret per
vias meas butyrū: ꝑ mores meos ex
ultationē fidei et bonoꝝ operū. Cū mō
tes mei abūdarent lacte. Prophete
hn̄ ꝑuulis exponerent. Cū exire matuti
nus i ciuitate: aut cū iā claritas lucesce

ret/trāsactꝪ tenebris timoris/ aut i exordio
ecclie/ vt nō satis occult⁹/ nō satis manife-
st⁹. Et i plateis ponebāt mihi sel-
la: a turbis deferebat mihi docēdi auctori
tas. Videtes me adolescētes abscō
debāt: dediti ↄcupiscētijs. Senes aūt
assurgebāt: prudētes. Et potētes ces
sauerūt loq̄: supbiētes ꝯ doctrinis suis:
Q̄ auris audiuit/et beatificauit me:
Ps. 17. ꝑp̄s quē nō cognoui seruiuit mihi: i obau-
ditu auris obediuit mihi. Et ocul⁹ vidēs
me/ declinauit: iudeoꝝ nō credētiū: ꝛ os
Al. ꝛ mihi. vidue bñdixit† me: cui⁹ aīe q̄ diaboli ↄiu
Luce. 7. b. gio renūciauit: ecce ferebat mortu⁹ fili⁹ vni
cus matris sue q̄ erat vidua. Et vestiebar
iudicio sic chlāyde. In ꝓferēdis spiri-
Matth. 6. a. talib⁹/ carnalib⁹: nesciat sinistra qd faciat
dextra tua. i. q̄ itētōe opei: opta eñ sinistra
dextra exerta ē i vestitu chlamydis: qꝺ fac
B q̄ recte iudicat/ q̄ sit referēdū qꝺ opat. Iu-
diciū qꝺ ñ nouerā exq̄siui: Ecce nos
Matth. 19. d. dimisim⁹ oia ꝛ secuti sumus te: quid nobis
erit? Dicit felicitatis sue fuisse ꝙ habuerit
a quo q̄rēret de futuro iudicio. Cōfregi
molas iniquoꝝ: vt iā ñ deuorarēt plebē
ꝺ cibo panis. Etas mea senescet sicut ar
bor palme. Multo viuā tpe: Prolonga
bit eñ/ ꝛ ero sicut arbor palme in honore
sēpiterno: ꝛ celsitudie ꝛ rectitudie: Et ros
morabit in messe mea: ex q̄ seminat ꝛ
germiat ager/ messis dicit. Gliia mea no
ua mecū. i. noui testamēti: ꝛ arc⁹ me⁹ i
manu mea gradiet: faciā qꝺ precipio.
Et i ꝑmone meo nō adiecerēt: ꝑfecti-
onē euāgelij significat: Nā ꝑmo synagoge
dat⁹ idiguit adiectiōe: sed gauisi sūt cū
loq̄rer eis: q̄ ꝑor locutio timorē babe-
bat/ sequēs charitatē. Q̄ etsi riderē ad
eos/ nō credebāt: de his q̄ in parabol ita
loq̄bat vt nō intelligeret: Nā nō sicut ꝟba
sonare videbant/ vana dicere putaret. Hic
C
Gen. 18. b. ē risus sare/ q̄ significabat ola eos i ꝓpheria
fecisse: vñ figurate aliquid dicitur. Elegi
coꝝ viā ꝛ sedi ꝓnceps: aut suscipiēdo
Luce. 5. f. mortalitatē/ aut cū publicanis ꝛ pctōribus
ↄuiuando: sed ita vt ꝓnceps essē ad salutē.
Et habitabā sicut rex cinct⁹ fortib⁹:
q̄ suis dimissis eū secuti sūt. Quasi ↄso-
lās tristes. Eos dicit q̄ spe gaudebāt/ cū
Matth. 5. a. de ꝓsenti vita erāt tristes: Beati lugētes:
. 2. Cor. 6. b vt dictū ē: Et q̄si tristes/ sp aūt gaudētes: q̄
nō pñt tenere illā magnitudinē/ de q̄ dictū

ē: Qui aūt fecerit ꝛ sic docuerit: magn⁹ vo Matth. 5. c.
cabitur in regno celoꝝ. De ca. XXX.
Unc aūt derident me infimi: A
n nūc monent me minores tpe.
Quia ꝛ postea nati sūt i ecclia tales:
et ñ ꝓficiūt plurimū. Monet me aūt dixit:
quia honores ecclasticos accipiunt: ptātē
ꝓdicādi ꝓp̄o que ipsi nō faciunt: Quorū
spnebā parētes. Parētes coꝝ dixit/ q̄-
rū imitatiōe filij sūt/ q̄b⁹ tūc dicebatur: Ve Matth. 23.
vobis scribe ꝛ pharisei hypocrite. Et vir-
tutes manuū coꝝ q̄si nihilū mihi erat.
Parētū ptātes q̄ tūc vsq̄adeo plurimū po
terāt vt crucifigerēt dñm. In eis ꝑibat
ois vita: Quia nō se vl i fine correxerūt.
Egestate ꝛ fāe istabiles: a varijs dsi
derij isatiabiles: Qui fugiebāt i desrtū
heri: ↄferēdo se ad excusationē legis/ quā
nō simplicit itelligebāt. Et q̄ i desrto acce-
perāt/ fugiētes i deserto heri: sic eñ hodie i
ptinet ad nouū testamētū/ sic ad vet⁹/ heri.
De nouo eñ dictū ē: Hodie si vocē ei⁹ audi- Ps. 94.
• eritis/ nolite obdurare corda vr̄a. Et: Fili⁹ Ps. 2.
me⁹ es tu/ ego hodie genui te. Qui rade-
bāt cortices arboꝝ: q̄ figuras legis q̄b⁹
vtilia tegebāt/ ꝓ cibo hēbāt: quoꝝ erat
cib⁹ radix herbaꝝ: sacra q̄ corpalit iussi
erāt celebrare/ tanq̄ terre inherētia: ex q̄-
bus tñ simplicis intelligētie fruct⁹ surgeret:
ꝛ supra terrā i libertatē ferret/ q̄ illi ꝑuenire
nō poterāt. Inhonorati et abiecti/ et
egētes oi bono: amisso ꝓmat⁹ honore
ab spe ꝓmissiōis: q̄ ꝛ ipsū trenū donū ꝓ me
ritis suis amiserāt: et regnū celoꝝ nō tenēt.
Qui radices lignoꝝ mādicabāt:
ꝓpt magnā famē: qꝺ ꝺ radicib⁹ herbaꝝ di
ctū ꝓpt fructū frumēti: hꝺ ꝺ radicib⁹ lignoꝝ
itelligēdū est: et propter fructū vini ꝛ olei:
Nā oēs istos spiritales fruct⁹ accepit ecclia:
q̄ꝝ radices terre iplicate ꝛ sacramēta erāt q̄
corpalit iudei obſuare cogebāt: Sabbatū
circūcisionē ꝛ victimas/ ꝛ cetera hmōi spiri
taliū ciboꝝ. Insurrexerūt sup me fu-
res: q̄ ad honores idebitos q̄ iustoꝝ sūt ꝓ-
prij/ ꝑ tenebrosas fallacias ꝑuenerūt. Quo
rū dom⁹ erāt cauerne petraꝝ: q̄ ↄcu
piscētias suas defendebāt/ ꝛ tegebāt qui-
busdā obscuritatibus diuinoꝝ libroꝝ. Et
inter arbores clamabāt. Manifesta
erant peccata eorum: quis ea scripturarū
obscuritate quasi vmbris arboꝝ tegere co
narēt. Hinc est: Clamor sodomorū ascen- Gen. 18. c.

dit ad me. Et plerisq; locis p manifestis pec
catis clamorē ponit scptura: vt v̄bū sit q̄c
q̄d corde ↄcipit: clamor cū ꝓcedit in factū.
Qui sub stirpib⁹ ẗre manebāt: si sal
tē i stirpib⁹/s̄ etiā iferi⁹ i stirpib⁹ manere p̄st
itelligi q̄ vl' carnalit' p̄cepta custodiūt. Stir
pes em̄ sūt non iā ipsi fruct⁹/s̄ vn̄ surgūt p
tes fructifere/ vel arborū/vel herbaꝝ: si th̄
fructiferꝝ gen⁹ ē: q̄ꝛ ꝛ nō fructiferi generis stir
pes dicūt' filij stultoꝝ ꝛ ignobiliū iudeoꝝ:
Nā hos dixit sup⁹ parētes eoꝝ ꝓpt' imita
tionē: quia ꝛ isti sub dei noīe ambulāt quē
nō colūt. Stultos aūt ꝛ ignobiles dicit iu
deos/q̄ ecōtrario nō solū se ↄfidebāt eē du
ces cecoꝝ/s̄ etiā filios eē abrae: q̄ p̄re se eē
Matth.15.b. iactabāt nobiles: Sȝ cū audiūt: Ceci sūt ꝛ
duces cecorum/stulti demonstrant'. Et cū
Joh.8.e. audiūt / Si filij abrae estis facta abrae fa
cite: degenerando demonstrantur ignobi
les. Nomen ꝛ honor extinctus a
B terra: erat em̄/ sed extinctum est. Nunc
autē cithara eoꝝ ego sū: hoꝝ q̄rū illi
p̄res sūt: q̄ me ad aurē habebāt/nō ad cor.
Et me habēt ad fabulā: inanē ꝛ iuti
lē narrationē ꝛ auditionē: Quis me ꝛ nar
rēt ꝛ audiāt. Abomiati sūt em̄ me dis
cedētes ꝓcul: Lōge facti sunt a iusticijs
peccādo: ꝛ p̄cepta iusticie mal' morib⁹ exe
crādo. Nec i faciē meā pepcerūt spue
re. Execrāda nāq; facies christi ē his q̄ p̄ce
pta eius cū cōtēptu exhorrēt: vel male me
innotescere fecerunt moꝝ suoꝝ prauitate.
Apiēs em̄ pharetrā suam afflixit
me: secreta reꝝ/vn̄ tēptatiōes existūt. Et
frenū i faciē meā miserūt: vt eis inuit⁹
ↄsētirē: portās eos ducētes q̄ vellēt ad ima
sua. Et a dextris germinātes ↄsurre
xerūt: et fauēdo ꝛ bn̄ monendo exorti sūt q̄
dē vt suas cupiditates explerēt si ꝑseq̄ndos.
Pedes meos vixerūt cōpedib⁹: offi
cioꝝ ecclīasticoꝝ / vt nō eos possēt fugere.
Cōtrite sūt semite mee: vt nō appare
Phil.2.a. rēt p q̄s solēt boni āmbulare: nō q̄rētes sua/s̄
christi. Exuit em̄ me stola: auctoritate
p̄stina: cui credi solet: q̄d ↄtigit m̄ltitudie ꝛ
ↄsuetudine pctōꝝ p̄ualēte. Et iacul' suis
vulnerauit me: p̄cept' q̄b⁹ video mala:
ꝛ q̄ꝛ coercere nō possū/crucior. Abusus ē
me sic voluit: etiā calamitate et miseria
mea vsus ē ad iusticiā suā de⁹ sicut voluit.
Dolorib⁹ iuolut⁹ sū: ꝛ i me ꝛ i alijs pa
2.Cor.7.b. tior. Foris pugne/intus timores. Quis in
2.Cor.11.g. firmat'/ꝛ ego nō ifirmor? Et iterāt dolo

res mei: discedit sicut spirit⁹ spes
mea. Quasi iane aliq̄d ↄuersi ad spem tē
poraliū habētes q̄d ꝓmitto. Et sic nubes C
trāsijt sal⁹ mea: nō sperātes salutē ꝓmis
sā amore p̄sentis salut'. Et nūc sup me ef
fundet' aia mea: peccādo. Nocte v̄o
ossa mea ↄfracta sūt: firmitatē quā ha
buit/dixit sibi ereptā. Et nerui mei dis
soluti sūt: actiōes p̄terite. In m̄lta v̄
tute app̄hēdit stolā meā: ad demon
strādā v̄tutē suā/mō affligēdo/ ꝛ postea re
parādo. Et q̄si ora vestimēti mei cir
cūdedit me. Modicū mihi reliq̄t aucto
ritat'. In terra ꝛ in cinere ps mea: i
penitentia: quia extremum. Steterunt
et considerauerunt me. Et me iacen
te superbe steterunt/querentes quid in me
reprehenderent. Et ꝓiecisti me a salu
te. Illos dolet q̄ spem reꝑatiōis amiserūt.
Dom⁹ em̄ ē oī mortali terra. Ideo se
dicit mortē metuere: q̄ꝛ ↄuersatio ei⁹ nō sit Phil.3.d.
i celo /s̄m plures q̄ mali sūt i ecclīa ꝛ terrene
viuūt. Atq; vtinā possē meipm̄ inter fi
cere: vt morerer s̄cl'o: aut rogarē aliū
ꝛ faceret mihi hoc: vl' āgelū meliorē/vl'
deū p quē corrigerer. Ego bona p̄stola
bar. Dolet q̄ꝛ repēte sibi ista euenert'. Vē
ter me⁹ efferbuit ꝛ nō tacebit. Inte
riora / vel memoria q̄ recordat' q̄d fuerit p̄
mo: ꝛ quō afflicta ē in gemitibus. Et steti
i cetu clamans: Quia nō in frequentia
audita est eoꝝ q̄ se nolebāt corrigere. Cu
tis mea inigrata ē valde: ex his q̄ fori
sec⁹ patiebat'. Versa ē in luctū cithara
mea: opa bōa q̄b⁹ laudabat deū gaudēs.

Estamētū feci (De ca. XXXI. A
t ocul' meis: Nūq̄d cepi sparē visi
bilia: vt nō cogitē de v̄gie: vt
subaudiat'/absit. Hic iā icipit merita ecclīe
cōmemorare/i his q̄ ꝑseuerāt i fine i tēpta
tiōib⁹ magnis/abūdāte iniq̄tate/ꝛ refriges Matth.24.b.
cēte charitate m̄ltoꝝ. Et si cogitabo d̄ v̄gi
ne/ i corruptiōe sapiētie vl' iusticie. Et q̄ ē
alia ps dei desup: subaudit'/nō cogita
bo: aut ita: et q̄ ē/nisi illa? Si icessi cū ir
risorib⁹: Iā bonis q̄ sūt i ecclīa difficile ē
non talib⁹ sociari. Vel si festinauit ad
dolū pes me⁹: hypocrisis. Serā/ꝛ alij
fruct⁹ meos edat. Quō iudeis ↄtigit. i.
ea dicere q̄ alij faciāt magis q̄ ipsi. Sine Matth.23.a.
stirpe sim sup terrā: vt facile arescam.
Ille em̄ in terra tanq̄ in petra firmus est:
qui facit quod dicit. Si secutum ē cor

ret/trāſact/ tenebris timoris/ aut i exordio
eccl'ie/vt nō ſatis occult⁹/ nō ſatis manife-
ſt⁹. Et i plateis ponebāt mihi ſel-
la: a turbis deferebat mihi docēdi auctori
taſ. Uidētes me adoleſcētes abſcō
debāt: dediti ɔcupiſcētijs. Senes aūt
aſſurgebāt: prudētes. Et potētes ceſ
ſauerūt loq̄: ſupbiētes ꝺ doctrinis ſuis:
q2 auris audiuit/et beatificauit me:
Ps.17. pp'ls quē nō cognoui ſeruiuit mihi: i obau-
ditu auris obediuit mihi. Et ocul⁹ vidēs
me / teſtificauit: iudęoꝝ ſi credētiū: ⁊ os
Al.† mihi. vidue bn̄dixit† me: ci⁹ aię q̄ diaboli ɔiu
Luce.7.b. gio renūciauit: ecce ferebat mortu⁹ fili⁹ vni
cus matris ſuę q̄ erat vidua. Et veſtiebar
iudicio ſic chlāyde. In ꝓferēdis ſpiri-
Math.6.a. talib⁹/carnalib⁹: neſciat ſiniſtra qd faciat
dextra tua. i. q̄ ītētōe opeꝛ: opta eīn ſiniſtra
dextra exerta ē i veſtitu chlamydis: qꝺ fac
B q̄ recte iudicat/ q̄ ſit referēdū qꝺ opat. Iu-
diciū qꝺ n̄ nouerā exq̄ſiui: Ecce nos
Math.19.d. dimiſim⁹ oīa ⁊ ſecuti ſumus te: quid nobis
erit? Dicit felicitatis ſuę fuiſſe ꝙ habuerit
a quo q̄rēret de futuro iudicio. Cōfregi
molas iniquoꝝ: vt iā n̄ deuorarēt plebē
ꝺ cibo panis. Etas mea ſeneſcet ſic ar
bor palme. Multo viuā tpe: Prolonga
bit eīn/ ⁊ ero ſicut arbor palme in honore
ſēpiterno: ⁊ celſitudīe ⁊ rectitudīe: Et ros
morabit in meſſe mea: ex q̄ ſeminat ⁊
germiat ager/meſſis dicit. Gl'ia mea no
ua mecū. i. noui teſtamēti: ⁊ arc⁹ me⁹ i
manu mea gradiet: faciā qꝺ precipio.
Et i ſmone meo nō adiecert: pfecti-
onē euāgelij ſignificat: Nā ſmo ſynagogę
dat⁹ idiguit adiectiōe: ſed gauiſi ſūt cū
loq̄rer eis: q2 ꝑor locutio timorē habe-
bat/ ſequēs charitatē. Et ſi riderē ad
eos/ nō credebāt: de his q̄ in pabol' ita
loq̄bat vt nō intelligeret: Nā nō ſicut ꝟba
ſonare videbant/ vana dicere putaret. Hic
Gen.18.b. ē riſus ſarę/ q̄ ſignificabat oīa eoſ i ꝓpheta
feciſſe: vn̄ figurate aliquid dicitur. Elegi
eoꝝ viā ⁊ ſedi ꝑnceps: aut ſuſcipiēdo
Luce.5.f. mortalitatē/aut cū publicanis ⁊ pctōribus
ɔuiuando: ſed ita vt ꝑnceps eſſē ad ſalutē.
Et habitabā ſicut rex circū⁹ fortib⁹:
q̄ ſuis dimiſſis cū ſecuti ſūt. Quaſi ɔſo-
lās triſtes. Eos dicit q̄ ſpe gaudebāt/ cū
Math.5.a. de ꝑſenti vita erāt triſtes: Beati lugētes:
2.Cor.6.b vt dictū ē: Et q̄ſi triſtes/ ſp aūt gaudētes: q̄
nō pūt tenere illā magnitudinē/ de q̄ dictū

ē: Qui aūt fecerit ⁊ ſic docuerit: magn⁹ vo Math.5.c.
cabitur in regno celoꝝ. De ca. XXX.
Unc aūt derident me infimi: A
n- nūc monent me minores tpe.
Quia ⁊ poſtea nati ſūt i eccl'ia tales:
et n̄ ꝓficiūt plurimū. Monet me aūt dixit:
quia honores eccl'iaſticos accipiunt: ptātē
ꝑdicādi ꝓp'lo que ipſi nō faciunt: Quorū
ſpnebā parētes. Parētes coꝝ dixit/ q̄-
rū imitatiōe filij ſūt/ q̄b⁹ tūc dicebatur: Ue Math.23.
vobis ſcribę ⁊ phariſęi hypocritę. Et ꝟtꝰ
manuū eoꝝ q̄ſi nihiluz mihi erat.
Parētū ptātes q̄ tūc vſq̄adeo plurimū po
terāt vt crucifigerēt dn̄m. In eis pibat
oīs vita: Quia nō ſe vl' i fine correxerūt.
Egeſtate ⁊ fāe iſtabiles: a varijs dſi
derij iſatiabiles: Qui fugiebāt i deſtū
heri: ɔferēdo ſe ad excuſationē legis/ quā
nō ſimplicit' itelligebāt. Et q2 i deſto acce-
perāt/ fugiētes i deſerto heri: ſic eīn hodie/
ptinet ad nouū teſtamētū/ ſic ad vet⁹/ heri.
De nouo eīn dictū ē: Hodie ſi vocē ei⁹ audi- Ps.94.
eritis/ nolite obdurare corda vr̄a. Et: Fili⁹ Ps.2.
me⁹ es tu/ ego hodie genui te. Qui rade-
bāt cortices arboꝝ: q2 figuras legis q̄b⁹
vtilia tegebāt/ ꝓ cibo hēbāt: quoꝝ erat
cib⁹ radix herbaꝝ: ſacra q̄ corpalit' iuſ
ſi erāt celebrare/ tanq̄ terrę inherētia: ex q̄-
bus tn̄ ſimplicis intelligētię fruct⁹ ſurgeret:
⁊ ſupra terrā i libertatē ferret/ q̄ illi ꝑuenire
nō poterāt. Inhonorati et abiecti/ et
egētes oī bono: amiſſo ꝑmat⁹ honore
ab ſpe ꝓmiſſiōis: q2 ⁊ ipſū etenū donū ꝓ me
ritis ſuis amiſerāt: et regnū celoꝝ nō tenēt.
Qui radices lignoꝝ māducabāt:
ꝓpt' magnā famē: qꝺ ꝺ radicib⁹ herbaꝝ di
ctū ꝓpt' fructū frumēti: h' ꝺ radicib⁹ lignoꝝ
itelligēdū eſt: et propter fructū vini ⁊ olei:
Nā oēs iſtos ſpūales fruct⁹ accepit eccl'ia:
q̄ꝝ radices terrę iplicatę ⁊ ſacramēta erāt q̄
corpalit' iudęi obſuare cogebāt: Sabbatū
circūciſionē ⁊ victimas/ ⁊ cetera hmōi ſpirī
taliū ciboꝝ. Inſurrexerūt ſup me fu-
res: q̄ ad honores idebitos q̄ iuſtoꝝ ſūt ꝓ-
prij/ p tenebroſas fallacias ꝑuenerūt. Quo
rū dom⁹ erāt cauerne petraꝝ: q̄ ɔcu
piſcētias ſuas defendebāt/ ⁊ tegebāt qui-
buſdā obſcuritatibus diuinoꝝ libroꝝ. Et
inter arbores clamabāt. Manifeſta
erant peccata eorum: q̄uis ea ſcripturarū
obſcuritate quaſi vmbris arboꝝ tegere co
narent. Hinc eſt: Clamor ſodomorū aſcen- Gen.18.c.

dit ad me. Et plerisq; locis p manifestis pec
catis clamorē ponit scptura: vt v̄bū sit q̄c
q̄d corde ɔcipit: clamor cū pcedit in factū.
Qui sub stirpib⁹ ēre manebāt: n̄ sal
tē i stirpib⁹/ s̄ etiā īferi⁹ i stirpib⁹ manere p̄nt
itelligi q̄ vl' carnalit̄ p̄cepta custodiūt. Stir
pes eñ sūt non iā ipsi fruct⁹/ s̄ vñ surgūt p
tes fructifere/ vel arborū/ vel herbaꝝ: si tñ
fructiferꝝ gen⁹ ē: q: ⁊ nō fructiferi generis stir
pes dicūt filij stultoꝝ ⁊ ignobiliū iudeoꝝ:
Nā hos dixit supi⁹ parētes eoꝝ ppt imita
tionē: quia ⁊ isti sub dei noīe ambulāt quē
nō colūt. Stultos aūt ⁊ ignobiles dicit iu
deos/ q̄ ecōtrario nō solū se ɔfidebāt eē du
ces cecorū/ s̄ etiā filios eē abrae: q̄ p̄f se eē
Matth.15.b. iactabāt nobiles: Sz cū audiūt: Ceci sūt ⁊
duces cecorum/ stulti demonstrant. Et cū
Joh.8.e. audiūt/ Si filij abrae estis facta abrae fa
cite: degenerando demonstrantur ignobi
les. **Nomen ⁊ honor extinctus a**
B **terra:** erat eñ/ sed extinctum est. **Nunc**
autē citbara eoꝝ ego sū: hoꝝ q̄rū illi
p̄res sūt: q̄ me ad aurē habebāt/ nō ad cor.
Et me habēt ad fabulā: inanē ⁊ iuti
lē narrationē ⁊ auditionē: q̄uis me ⁊ nar
rēt ⁊ audiāt. **Abomiati sūt eñ me dis**
cedētes pcul: Lōge facti sunt a iusticijs
peccādo: ⁊ p̄cepta iusticie mal' morib⁹ exe
crādo. **Nec i faciē meā pepcerūt spue**
re. Execrāda nāq; facies christi ē/ his q̄ p̄ce
pta eius cū cōtēptu exhorrēt: vel male me
innotescere fecerunt moꝝ suoꝝ prauitate.
Apiēs eñ pharetrā suam afflixit
me: secreta reꝝ/ vñ tēptatiōes existūt. **Et**
frenū i faciē meā miserūt: vt eis inuit⁹
ɔsētirē: portās eos ducētes q̄ vellēt ad ima
sua. **Et a dextris germinātes ɔsurre**
rerūt: et fauēdo ⁊ bñ monendo exorsi sūt q̄
dē vt suas cupiditates explerēt n̄ p̄seq̄ndos.
Pedes meos vixerūt cōpedib⁹: offi
cioꝝ ecclasticoꝝ/ vt nō eos possēt fugere.
Cōtrite sūt semite mee: vt nō appare
Phil.2.a. rēt p q̄s solēt boni ābulare: nō q̄rētes sua/ s̄
christi. **Exuit eñ me stola:** auctoritate
p̄stina: cui credi solet: qd̄ ɔtigit mltitudie ⁊
ɔsuetudine pctōꝝ p̄ualēte. **Et iacul' suis**
vulnerauit me: p̄cepti q̄b⁹ video mala:
⁊ q: coercere nō possū/ crucior. **Abusus ē**
me sic voluit: etiā calamitate et miseria
mea vsus ē ad iusticiā suā de⁹ sicut voluit.
Dolorib⁹ iuolut⁹ sū: ⁊ i me ⁊ i alijs pa
2.Cor.7.b. tior. Foris pugne/ intus timores. Quis in
2.Cor.11.g. firmat/ ⁊ ego nō ifirmor? **Et iterāt dolo**
res mei: discedit sicut spirit⁹ spes
mea. Quasi iane aliq̄d ɔuersi ad spem tē
poraliū habētes qd̄ pmitto. **Et sic nubes** C
trāsijt sal⁹ mea: nō sperātes salutē pmis
sā amore p̄sentis salutis. **Et nūc sup me ef**
fundet aia mea: peccādo. **Nocte v̄o**
ossa mea ɔfracta sūt: firmitatē quā ha
buit/ dixit sibi ereptā. **Et nerui mei dis**
soluti sūt: actiōes p̄terite. **In mlta v̄**
tute apphēdit stolā meā: ad demon
strādā v̄tutē suā/ mō affligēdo/ ⁊ postea re
parādo. **Et q̄si ora vestimēti mei cir**
cūdedit me. Modicū mihi reliq̄t aucto
ritatis. **In terra ⁊ in cinere ps mea:** i
penitentia: quia extremum. **Steterunt**
et considerauerunt me. Et me iacen
te superbe steterunt/ querentes quid in me
reprehenderent. **Et pcicisti me a salu**
te. Illos dolet q̄ spem repatiōis amiserūt.
Dom⁹ eñ ē oī mortali terra. Ideo se
dicit mortē metuere: q: ɔuersatio ei⁹ nō sit Phil.3.d.
i celo/ s̄m plures q̄ mali sūt i ecclia ⁊ terrene
viuūt. **Atq; vtinā possē meipm īterfi**
cere: vt morerer sc̄lo: **aut rogare aliū**
⁊ faceret mihi hoc: vl' āgelū meliorē/ vl'
deū p quē corrigerer. **Ego bona p̄stola**
bar. Dolet q: repēte sibi ista euenerūt. **Vē**
ter me⁹ efferbuit ⁊ nō tacebit. Inte
riora/ vel memoria q̄ recordat qd̄ fuerit p̄
mo: ⁊ quō afflicta ē in gemitibus. **Et steti**
i cetu clamans: Quia nō in frequentia
audita est eoꝝ q̄ se nolebāt corrigere. **Cu**
tis mea inigrata ē valde: ex his q̄ foris
sec⁹ patiebat. **Versa ē in luctū citbara**
mea: opa bōa q̄b⁹ laudabat deū gaudēs.

Testamētū feci (De ca. XXXI. A
cū ocul' meis: Nūq̄d cepi spare visi
bilia? **vt nō cogitē de v̄gie:** vt
subaudiat/ absit. Hic iā icipit merita eccle
cōmemorare/ i his q̄ p̄seuerāt i fine i tēpta
tiōib⁹ magnis/ abūdāte iniq̄tate/ ⁊ refriges Matth.24.b.
cēte charitate mltoꝝ. **Et n̄ cogitabo d̄ v̄gi**
ne: i corruptiōe sapiētie vl' iusticie. **Et q̄ ē**
alia ps dei desup: subaudit/ nō cogita
bo: aut ita: et q̄ ē/ nisi illa? **Si icessi cū ir**
risorib⁹: Jā bonis q̄ sūt i ecclia difficile ē
non talib⁹ sociari. **Vel si festinauit ad**
dolū pes me⁹: hypocrisis. **Serā/ ⁊ alij**
fruct⁹ meos edat. Quō iudeis ɔtigit. i.
ea dicere q̄ alij faciāt magis q̄ ipsi. **Sine** Matth.23.a.
stirpe sim sup terrā: vt facile arescam.
Ille eñ in terra tanq̄ in petra firmus est:
qui facit quod dicit. **Si secutum ē cor**

meū mulierē: vt suā q̄reret gloriā i pplo
dei poti⁹ q̄ dei/ cui vni iure debet. Aut si
obsedi ianuas ei⁹. Insidiose captaui
desideria pleb ei⁹: vl timorē/ qb⁹ agere/ vt
mihi poti⁹ fuiret q̄ deo. Placet quoq̄
vxor mea alteri: fama mea diabolo: cui
q̄si placem⁹/ displicem⁹ deo: Ille eñ mal no
stri gaudet. Et filij mei hūilient: facta/
vl imitatores mei. Furor em aie mee
ē idomit⁹/ cōmaculare viri vxorē:
mihi eā vendicādo. Or si z despexi iu
diciū famuli mei aut ācille cū iudi/
1.Cor.6.a. carent apud me: sm q̄ dictū ē: Secularia
igit iudicia si habueritis. Famlos aūt dixit
laicos adhuc secularib⁹ deditos. Or si et
visitationē/ qd rñsū dabo: In tribu
latiōe quā ꝯsciētiā habeo/ q̄ ista despexi:
Nōne sic ego ꝯcept⁹ sū i vtero/ z il
li: Eadē eñ i sacramētis oib⁹ p̄dicātur/ eadē
credūt. Et fuimus silr i vētre. Nō eñ
ille aliter renunciat/ q̄ ille qui plene futu
rus ē deo. Et de vētre matris mee dux
eis fui. Ab initio eñ fui. Hec opat ecclia.
Aut si despexi nudū pereutē et nō
operui. Si nō fide remissionis pctōꝝ tāq̄
tunicā nō habētē/ velaui a nuditate fedita
tis.i.pctī pereuntē: Jā eñ despat multitu/
Ps.31. dine pctōꝝ. Et hinc ē: Et q̄ꝝ tecta sūt pctā
B infirmoꝝ. Si nō bñdixerīt mihi hu
meri: spe imortalitatis tāq̄ pallio desup
coopti. Ne aūt post fidē remissionis pctōꝝ
sufficere putarēt p̄teritāꝝ penaꝝ metu ca
rere/ z icipterēt spare tpalia/ bñ adiecit: De
tōsura ouiū meaꝝ calefacti sūt: Q:
a frigore spei terrene illoꝝ vindicati sūt ꝯsi
deratione: si carnalia p renūciationē posu
erūt/ exēplo gregis detonsaꝝ. Si leuaui
sup pupillū manū mea: q̄ si luenīēdo
patrē poterat creaturā vl hoiem sequi. Fi
dēs q̄ mihi ē adiutoriū multū: vo
lens ei dñari. Discedat humer⁹ me⁹ a
iugulo meo: Qd hiis ꝯtigit q̄ se ab ecclia
sepant: dū volūt pplis dñari/ vt p̄cisionē p̄ci
siōis patiant. Per hūeꝝ aūt aut brachiū si
gnificant actiōes. Timor em ꝯtinuit
me: ne leuaret manū sup pupillū: z a pō
dere ei⁹ nō sustinebo: si hoc velim vt
pupillū opprimā. Posui auꝝ robur
meū/ nūq̄d p̄sūpsi: de doctria aut sapi
ētia dei. Or si z i lapide p̄cioso fide/
bā: q̄si de opib⁹ meis. Si et letat⁹ sū cū
eēt mihi census mult⁹: q̄si de meo: vt q̄
Hiere.9.g. gliat/ i dño glorie: Si z i innūerabi

lib⁹ posui aiam meā: subaudiendū ad
oīa: discedat ab humero meo bra
chiū meū: qd amaret a multis. Et dece/ Al. 1 q̄ ama/
ptū ē clā cor meū. Ordo/ Si z i innūera/ ret.
bilib⁹ posui aiā meā/ z deceptū ē clā cor me
um: si ꝯsensi tali cogitatiōi/ vt i me p̄sume
rē. Or si z osculat⁹ sū manū meā: po
nēs ad os meū/ gauisus sū tāq̄ de opibus
meis. Or si et gauisus sū sup ruina
inimici mei: eccle: vt sūt psecutores eccle
sie: audiat auris mea maledictionē
meā: pducat ad sensū meū: opprobrio
sim i pplo meo: diffamat⁹ plebi sctōꝝ:
vt sepe tāq̄ illusus. Or si sepe dixerut C
ācille mee: adulatores: q̄d det nobis
vt carnib⁹ ei⁹ satiemur: cū satis bon⁹ es
seꝫ vt imitarent felicitatē carnalē i me. Nō
tñ hec gessi: ne dicerēt eñ hec/ nō me p̄be
bā i talib⁹ bonū. Foris nō manebat ho
spes: recipiebā pegrinū in seclo. Or si et
sponte peccaui/ abscōdi pctm meū.
Volūtarie eñ peccātib⁹ nobis/ postq̄ acce
pim⁹ sciētiā ꝟitatis. Aut si dimisi infir/ Al. i noticiā.
mū sinu vacuo exire ianuā meā: vt
ideo exierit ianuā/ q̄ sinu vacuo fuit: quis
mihi tribuat auditorē: q̄s mihi p̄stat
vt audiar: Man um dñi si nō timui:
q̄ scpsit: Si nō dimiseritis/ nec pat vester di/ Math.6.b.
mittet vobis. Cōscptionē si quā ha
beo. Ordo: Cōscptionē si quā habeo: Et
si nō dirupi eā sup hūeros meos z
coronatus leuans super humeros
meos/ et coronat⁹ publice legam.
id ē aduersus faciē meā statuam te ante fa
ciem tuam: Quia populi corona cō
fundar: quia nō feci mādatū dñi qd me
fecisse iā dixerā/ negādo p̄mo me hre ꝯscri
ptionē q̄ mihi postea obijcit. Si sup me
vnq̄ terra gemuit: stipēdarij eccle q̄
mal⁹ sū: Aut sulci ei⁹ plorauerīt sil: q̄
semina recipiunt z vñ fructus dant: quia z
mal⁹ sū: z mala semina semiabā: Nō simul:
Aut si et ꝟtutē ei⁹ comedi sol⁹ sine
p̄cio: Ipsa miscdia q̄ pticipat cathecizāti
q̄ cathecizat: hoc ē/ sol⁹ nō retribuēs ei q̄ da
ret: Aut si aiam dñi terre decipiēs
ꝯtristaui: nō me dignū exhibēs passioni
ei⁹ q̄ p me alam fudit: Nolite ꝯtristari spm/ Eph.4.g.
sctm i vos: Pro tritico germiet mihi
vrtica: p spiritalib⁹ doctorib⁹ mgri pru/ 1.timoth.4.a
riētū au itu p confricationes hoim mēte
corruptōꝝ z a ꝟitate destituto: Et p hor
deo spina: p carnalib⁹ obedictib⁹ pctō/

res ꝛ resistẽtes. Erat eñ iob in ꝯspectu suo
iust⁹ i ꝯsciẽtia sua. Uerba heliu buzite:
Eus abiecit eũ/ (De ca. XXXII
d ꝛ nõ vir: vt hanc dicã causã cur ta-
cuerit: Et sermõib⁹ vr̃is ñ rñ-
debo ei. Ego eñ talia dicã/ vt mihi quẽ-
admodũ vos rñdere ñ possit. Quia ergo
expectaui / ꝛ ñ sũt locuti: q̃si ad iob cõ
uersus dixit: Uẽter me⁹ sic͂ vt musto
plen⁹. Cõmẽdat hũc scptura/ q̃ i ꝓphetia
locutur⁹ sit. Et veluti foll' erarij diru
pit⁹: ad duriciã soluẽdã. De vi loq̃t: inde
ꝛ irat⁹ dicit. Nõ eñ op⁹ eẽt vt ego loq̃rer/ si
vos ei rñderetis: alioq̃n ꝛ me tinee edẽt/ aut
sic vos aut sic oẽs q̃ mirãt ꝑsonas. De ca.
Undũ ẽ cor meũ i hẽ/ (XXXIII
m bis: nõ duplex: Spũs diuin⁹
qui me fecit: subaudis/ est: vt sic:
Spũs diuin⁹ ẽ q̃ me fec. Quõ ergo dic:
Iust⁹ sũ: ꝛ nõ exaudiuit me: q̃si ad-
uersario dixerit iob. Semel eñ loq̃t
dñs: Quasi vocationẽ oĩm iustoꝝ sed fec
dñs: ꝛ spalit' circa singulos hoc agit diuina
ꝓuidẽtia. Per soniũ aut i visitatiõe
nocturna: aut i igrãtia/ aut i tribulatiõe.
Aut sic incidit sop⁹ timor i hoies cũ
dormiũt i cubicul': securi: ꝛ corp⁹ ei⁹
a ruina eruat/ trãslate sicut ossa. Et pe
pcit aie ei⁹ a morte: Cũ eñ cõuerterit
pcet ei: Quia vetuꝝ est bellũ: ꝛ iteꝝ
arguet eũ i infirmitate i cubili: post
ꝯuersionẽ iã ꝓbat ne de se ꝓsumat. Et mł-
titudo ossiũ ei⁹ emarcuit: fiducia d' se:
oẽmq̃ʒ escã nõ potuit sumere: ꝯsolatio
nẽ d' spalib⁹. Et renouabit corp⁹ suũ
sicut litura i pariete: mutationẽ vite: ꝛ
hic trãslate ꝓpt edificiũ i societatẽ. Et mol
liet carnes suas sic puuli: ne sit dur⁹
supbia: sm q̃ heliu videt/ teptat iob hũilis
p innouationẽ. Et itrauit facie hilari
cũ ꝓfessiõe: pat⁹ ad tẽptatiões. Salua
aiaʒ: ne veniã i corruptionẽ: hic tẽptatio
mortł. Uices tres cũ viro: ꝯuersiõis/ ꝓ
batiõis/ mortł. Sʒ eruit aiam meã de
morte: Quia adhuc hec mortł restat: Ut
aia mea i lumine collaudet eũ. Iã ẽ
orõnes cessabũt: quia nulla erit indigẽtia.
Espõdẽs aũt (De ca. XXXIIII.
r heliu dixit: Quõ dicit/ ꝛ adiecit:
Et qui habetis sciẽtiã/ aurib⁹
pcipite: spiritalib⁹. Quia aurł sermo
nes ꝓbat: ista carnał. Quid est bonũ
q̃ dixit iob: iust⁹ sũ: Quid boni dixit/
q̃ dixit: Et i iudicio meo mẽtitus ẽ.
Hinc ẽ: Ego bona ꝑstolabor: Ideo p̃ter
spem/ q̃ ẽ mẽtit⁹ est. Quis ẽ vir vt iob:
Adhuc v̇ba iob sunt. Dixit eñ: Nõ visi-
tabit q̃ ãbulauerit cũ deo. Hic illũ
putat deceptũ: q̃ hoc sperans illa oĩa fece-
rit. Aut certe q̃ i bonũ nõ putat visitari eũ
q̃ ãbulauerit cũ dño. Absit a deo ipie-
tas. Aut vt nõ visitet i bono q̃ cũ eo ãbu-
lauerit: aut etiã si visitauerit i tẽptatiõe/ im
pie ꝛ iiuste agat. Impi⁹ ẽ q̃ dicit regi:
iniuste agi. Tu aũt nõ debes illud dice-
re: q̃ nõ es impi⁹. Vñ/ q̃ dicit/ nõ q̃ dixerit:
ne iã etiã iob h̃ eẽt: Quõ dicit/ factũ ẽ: q̃ h̃
fac. Impijssime pricipib⁹: tãq̃ angel'
dicat: Nisi michael ꝑnceps vr̃: impijssime Dan.10.b.
agitis. Aut si ita ipijssime dr ꝑncipib⁹: q̃to
magł regi. Abusi sũt eñ iiq̃ cũ exclu-
derẽt ifirmi. Malevsi sũt exclusiõe sua:
cũ ꝓpter ifirmitatẽ excluderẽt ab ea visiõe/
q̃ videt oĩa diuinit⁹ ordiatissime ordinari ꝛ
admistrari. In eo ãt malevsi sũt/ q̃ spm suũ
sequi maluerũt/ deũ ista nõ curare: Ex hoc
eñ illis vane veniet/ vt in necessitatibus
suis clament ꝛ rogent hominem/ cũ deum
rogare debuerit. Neq̃ʒ erit loc⁹/ ꝛ nõ ẽ
vmbra mortł vt latitẽt q̃ faciũt ini-
qua. Nõ ad h̃ ẽ vmbra mortł vt latitẽt: vt
ẽ. Nõ senes habent sapiẽtiã: q̃ nõ senect⁹ ẽ
cã sapiẽtie: Et/ hereticũ ne salutes: ne inde
q̃ heretic⁹ ẽ. Et euertet noctẽ ꝛ hũili-
abũt: vt supra eos sit qd' sub ipsis
erat. i. ꝑmat eos qd subditũ illis erat. Et
extinxit ipios: lucere sibi videbãt/
ꝛ iusticias ei⁹ ñ cognouerũt. Dicit qd
bona de⁹ fecerit d' iniq̃tate eoꝝ: vt pfera
tur ad eũ clamor paupis. Ipse de-
tẽ dabit: ꝛ q̃s poterit ꝯdẽnare: Nõ
q̃le: q̃rũt hoies q̃ ill' tribulatiõib⁹ turbat: Si Roma.14.
de⁹ iustificat/ q̃s ẽ q̃ ꝯdẽnet. Et ꝯtra ho-
minẽ: sił aduersus gẽtiles ꝛ iudeos. Qui
regnare facit hoiẽʒ hypocritã ꝓpt
ꝑuersitatẽ ppli. Qñ dicit: Qui ẽ doces
aliũ teipsũ ñ doces. Absq̃ʒ me videbo: Roma.2.c.
tu oñde mihi/ te rephẽdẽs/ meipsũ
forte rephẽdẽdũ ẽẽ nõ video: Int-
rogãter ꝓnũciãdũ. Si iniq̃tates opat⁹
sũ/ nõ adijciã: corrept⁹ a te. Nũq̃d a te
exigit eã q̃ repulisti: quia rephẽdisti.
Et vir sapiens audiet verbũ meũ:
deũ oĩa curare. Iob aũt nõ i sapiẽtia

locut⁹ ē: putādo q̄ aliq̄d sibi inique diuinitus acciderit. De ca. XXXV.

A
Verba heliu.

Quare hoc existimasti in iudicio? Quare h̄ iudicasti? Tu q̄s es q̄ dixisti: iust⁹ sū an ɔspectū dñi? An ɔspectū dñi dixisti: iust⁹ sū. Utrūq; em̄ rephēsibile ē i hoie. Unū/ si aut supbe dicat: aut falsū sit iustū eū esse/ etiā ſm humanā iusticiā. Alteꝝ aūt/ q: nunq̄ vere ab hoie dici pōt. Quasi an conspectū dei sit iust⁹: cui cōpat⁹ q̄libet iniquus ē. Aut dic q̄d ꝓdest tibi/ aut q̄d faciā si peccaui? Hoc em̄ ei videtur iob dixisse deo: quasi aut deo prosit pctm̄ eius/ vt isto dolore ad impietatē cogatur/ vbi ait: Noli me docere impium esse: An bonum est tibi si inique egero: aut deo noceat peccādo: et ideo illū sic inseq̄tur de⁹ q̄si hostē suū ꝑmēs/ ne aliq̄d ab illo mali patiat: Nā hoc etiā dixerat: Si ego peccaui/ q̄d possū tibi facere? Aut si mul ta iniusta feci: quid poteri facere? Aduerūq; ḡ heliu r̄ndit ɔseq̄ntib⁹ v̄bis: Ego dabo tibi r̄nsū/ ⁊ trib⁹ amicis meis: Aspice i celū ⁊ vide: respice i nubes q̄ alte sint a te: si peccasti q̄d agis? Cōfirmat qd̄ ab eo dictū ē: Si ego peccaui/ q̄d possū tibi facere? Plus ē: m̄lta iniusta fecisti/ q̄ qd̄ supius dixit: peccasti. Sz tn̄ q̄d poteri facere deo? q̄n ne nubes q̄dē poteris ledere. Et si iust⁹ es/ q̄d dabis ei? Econtrario quō iusticia tua nihil ei ꝓdest: sic iniusticia nihil nocet. Aut q̄d de manu tua accipiet? Etiā si dare vel ꝓpter sacrificia: q̄ stulti putant deū sumere velut eis indigētē. Uiro sili tui ipietas tua/ ⁊ filio hois iusticia tua/ vl̄ illa nocet vl̄ hec ꝓdest. Sed his v̄sib⁹ ɔfirmauit porti⁹ q̄ refellit sententiā quā dixit iob: Si ego peccaui/ q̄d possū tibi facere? Cōseq̄nt ḡ oportet vt ondat/ q̄re in hac vita hoies affligāt iniurijs maloꝝ: iter q̄s etiā diabol⁹ cū angel suis numerat ꝑnceps iniuriarū et iniq̄tatū oim̄. Cū em̄ deo nō possint nocere peccātes/ cur eos tradit i ptātē affligēdo malos? Et exponit deinceps dicēs.

B A multitudie clamabūt: vociferabūt a brachio m̄ltoꝝ: ⁊ nō dixit vbi ē de⁹ q̄ fecit me.
Al. ⁊ ad hoc.

†A deo em̄ patiunt hec: vt oim̄ ḡrāt/ nō vt inanit vociferētur. Q̄ aūt ait/ fecit me: ꝓ documento est. Quia q̄rentē se nō relinquet quē ipse fecit. Qui distribuit custodias nocturnas: Tpa hui⁹ seculi sub certis ptātib⁹ ordinata: q: nec i ista erroris nocte relinquet hoiez sine custodia q̄ eū fecit. Qui separat me a q̄drupedib⁹ terre/ ⁊ a volatilib⁹ celi sapientiorē me fecit. Sic em̄ ḡrēdus ē dñs i afflictiōib⁹ vite hui⁹/ vt nō ab eo terrena bona desideremus: quia iam bestijs meliores sumus anq̄ illa accipiamus. Ibi clamabūt/ ⁊ nō audies. Ibi dixit: in multitudie in afflictiōe clamātiū/ ⁊ a brachio multoꝝ. Aut certe ibi/ ꝓpt hoc/ sicē: Ibi ceciderūt q̄ opant iniq̄tatē: Et nō audies quod dixit: de eo dixit ab iiurijs maioꝝ: subaudiendū/ clamabūt. Uana em̄ nō vult dñs videre. Nō vult subuenire vana petētib⁹: ⁊ nō ideo vociferātib⁹ i afflictiōe vt bona sempiterna ꝑcipiāt: cū ꝓpterea separati sint a q̄drupedib⁹ terre: ⁊ sapientiores facti volatilib⁹ celi: Sz vociferāt q: nō sūt i hui⁹ seculi iniq̄tate felices. Ipe em̄ oipotēs ꝑspicit eos q̄ faciūt iusticiā: ⁊ saluū me faciat. Sic ipe videt facientes/ q̄ cordis itima ꝑspicit: sic ea salute saluos facit/ quā ipse videt i occulto. Quia nec oculus vidit/ nec auri audiuit/ nec i cor hois ascēdit/ q̄ ꝑparauit de⁹ diligentib⁹ se. Ideo etiā si ꝑturbet vana sal⁹ hois/ dat tñ auxiliū de tribulatione pater q̄ videt i abscōdito. Iudicare itaq; eū si potes: collaudare eū sicuti ē. Hoc ei vis⁹ ē iob dicere cū ait: Utinā eēt nob̄ arbiter. Et nūc q: nō ē visitās irā suā: nec cognouit delicta vehemēter. Cognouit ad vindictā. Uñ ē: Qm̄ iniq̄tatē meā ego cognosco. Et i eodē loco: Auerte faciē tuā a pctis meis. Cognouit ḡ delicta: Nā ideo patiūt hoies tribulatiōes i h̄ seculo. Sz nō vehemēter: q̄a partib⁹ corrigēs das locū penitentie. Et iob vane apervit os suū/ in ignorantia sua verba multiplicat.

Ps. 35.
Esaie. 64. b.
1. Cor. 2. b.
Matth. 6. a.
Ps. 50.

De ca. XXXVI
Verba heliu.

Sustine me pusillū vt te doceā: adhuc em̄ i me sūt sermōes: suscipiēs sciētiā meā d̄ lōge. Qm̄ q̄diu sum⁹ i h̄ corpe/ ꝑegrinamur a dño. Opib⁹ aūt meis q̄ iusta sunt loq̄r. Ne dicat ei qd̄ pctōri dic de⁹: Quid tu enarras iusticias meas: ⁊ assumis testam̄ meū ꝑ os tuū? Tu v̄o odisti eruditionē: Ergo hic opib⁹ loq̄ndū est: Nā sciētia de lōge suspicit ex pte ⁊ i enigmate: Cū aūt venerit qd̄ ꝑfectū ē/ qd̄ ex pte ē/ auferet: ⁊ nō iā d̄ lōge erit: q̄n videbimus eū

2. Cor. 5. b.
Ps. 49.
1. Cor. 13. b.
1. Joh. 3. a.

sicuti ē. In veritate et nō iiusta verba iiuste itelliges: Ea ipsa q̄ patiebat iob/ vba dei dicit esse in vitate ⁊ nō iniusta: sed ab isto iiuste itelligi existimat/ quē putat ꝯq̄ri se imerito pati: cū etiā ꝺ iustoꝝ
1. Pet. 4. d. tribulatiōe dictū sit: Tps ē vt iudiciū incipiat a domo dñi. Et scito q: dñs non
Heb. 12. b. abiiciet inocētē: Quis corripiat quē diligit: ⁊ flagellat oēm filiū quē recipit. Fortis robore cordis nō viuificat impiū: Quis ad tps ei pcē videat. Et bn̄ fortis robore cordis: q: tūc eū nō viuificabit/ qn̄ sero penitētię locū q̄rit cū lachrymis/ et nō iueniet: nec flectet ad miscdiā fortis iudicātē/ quē mō miscdiť admonētē ꝯtēnit. Et iudiciū paupib⁹ dabit: q̄ iudicēt eos a quib⁹ patiunť iniq̄tatē. Et bn̄ pauperē/ vt supl⁹ ipiū diuitē itelligas. i. supbū. Nō auferet a iusto oclos ei⁹: etiā cū eū velut i fornace ꝓbat tēptatione tribulatiōis. Nō ei auferet intelligētiā: q̄ cognoscit ⁊ colit de⁹. Ex q̄ satis ostēdit ipioꝝ penā esse ipsā cecitatē: etiā cū videť eis pci. Et cū regib⁹ i solio: subauditť sedere eos fecit: b ē iustos. Reges aūt dicit q̄ carnē suā regūt:
Luce. 14. f. vn̄ ē illō: Quis ē rex q̄ vadit cōmittere bellū cū alio rege ⁊c. Et sedere eos fecit i ppetuū/ ⁊ exaltabūť. Et hic subauditť qō sup̄ dixit: cū regib⁹ i solio. Exaltabūtur aūt dixit: qm̄ hūiliati sūt. Et q̄ cōpediti
Phil. 1. c. sūt cōpedib⁹: A q̄ vinclo dicit apls sibi bonū esse dissolui ⁊ eē cū christo. i. retinacu
Sap. 9. d. la hui⁹ vitę: i q̄ corp⁹ qō corrūpiť/ aggrauat aiā. Capienť i funib⁹ paupťatis. Cōuinciētur longis ꝯsuetudinib⁹ delectationū carnaliū/ q̄ sūt de reꝝ idigētia: qb⁹ mortalis vita sustētať ⁊ agiť. Et annūciāť eis opa eorū. Non vtiq̄ bona: siue ista ipsa
Roma. 7. c. ꝯcupiscētialia de quib⁹ dicit: Scio q: nō habitat i carne mea bonū: q̄ etiā si nō regnēt in nr̄o mortali corpe ad obediēdū eis/ non tn̄ desunt: siue quib⁹ ad hec hō venire meruit ex traduce pcti. Et dlicta cū fuerit roborati: Ipsa sūt opa q̄ sup̄ dixit: Non eni in firmis facile pssount annūciari. i. manifestari: sed his q̄ iā ita ꝓfecerūt vt trāsierint oēm istā iniq̄tatē/ q̄ vulgo nota ē i aptissimis opibus flagitiosis ⁊ facinorosis.
Abacuk. 2. a. Sed iustū exaudiet: eū. s. q̄ ex fide viuit: vt grę dei deputet/ nō meritis suis: nō solū q: fm vitę istius modū iustificat⁹ ē/ sed etiā qō restat/ vt ab vniuerso delictoꝝ malo liberet. Quē annunciat veritas: fidelib⁹ cū fuerint roborati: Nō capietur in funib⁹ paupťatis. Adhuc eni cōpediti sūt cōpedibus nōdū exaltati/ vt sedeāt i solio cū regib⁹ i ppetuū. Et dixit q̄ conuertenť ab iniquitate. Et dixit/ subaudiēdū ē deus: Si obaudierint: seruierint/ complebunt dies suos in bonis: ⁊ annos suos in gloria. Tūc vo nullū pctm̄ erit i hoie: q: nulla erit mortis ꝯtētio. i. idigētia mortalitatis/ q̄ facta ē ꝺ pctō: cū iā dicet: vbi ē mors ꝯtētio tua? 1. Corin. 15. g.
Impios vo nō faciet saluos: eo q noluerť scire deū: Hoc ad gētes magis videť ptinere. Et cū monerēť inobediētes erāt. Hoc ad iudeos ⁊ oēs q̄ eis p inobediētiā siles sunt/ etiā i eccłia. Et hypocritę corde ponēt furorē: q̄ dn̄m crucifixerť. Nō clamabūt/ q: ligabat eos: bono re nois sup oēs gētes. Moriaťergo i iuuētute aia eoꝝ: i supbia q̄ se extollebāt veluti de meritis o perū suorum. Et vita eorum vulneret: ab angelis. Cōmodius accipitur a nuncijs veritatis: quorum alijs odor vitę in vitam/ alijs odor mortis 2. Corin. 2. d.
in mortem: Qz tribulauerint ifirmū et inualidū. Illud ifirmū dei/ qō forti⁹ ē 1. Corin. 1. d. d.
hoib⁹. Judiciū vero māsuetorū statuet: ipe dn̄s exēplo māsuetudis suę differēs etiā vidictā imitātiū se/ s tn̄ certo futurā. Et quia decepit te ab ore inimici abyssus. Decepit/ sic visū est ꝑsecutorib⁹ ei⁹: ꝓfunditas hui⁹ sęculi christū ab ore falsi testis: ad ipsū eni dn̄z ꝯuertit smonē: At effusi sub te ea: subaudiēdū decepeť te: grauati eni terenis cupiditatib⁹ sub te abyssū effusi dicti sūt. Et descēdit mēsa tua plena pinguedię: sacrm corpis ⁊ sāguinis ei⁹ panis q̄ de cęlo descēdit: Nō deficiet Job. 6. c.
iustos iudiciū: Quis edāt paupes ⁊ saturenť ad imitādas passiōes dn̄i/ parati ꝺ plenitudine charitatis: nō tn̄ ideo nō facit iudiciū ipsoꝝ cito. Et ira sup ipios erit ꝓpť ipietatē munerū q̄ accipiebāt iniq̄tatib⁹. Oia mūera dicit q̄cūq̄ cōmoda tpalia: ꝓpť quę cōmoda iniq̄tates fiūt. Nō te auertat volūtas animi. Dn̄o dr: si monētis auctoritate ac iubētis audacia/ s locutiōe ꝓphię p impatiuū modū futura ꝑdicētis. Sicuti ē: Accigere gladiuz tuū sup Ps. 44.
femur potētissime. A pcib⁹ infirmorū: cū i necessitate fuerit clamātiū: Infęlix ego Roma. 7. d.
hō q̄s me liberabit ꝺ corpe mortis hui⁹? Et oēs q̄ habēt fortitudinē: ꝑsumētes ꝺ

Roma.10.a. opib⁹ suis: et suã iusticiã volẽtes ↄstituere.
Noli extrahere per noctẽ: Manife
stum sit/ q̄ eos a gl'o secernis: siue illos sup
bos q̄ ð oliua fracti sũt/ siue sarmẽta ð vite
amputata/ vñ hereses ꝛ schismata exorta
1.Cor.1.d sũt. Ut ascẽdãt ppl'i ꝑ eis: vt iserãt ifir
Luce.14.c. ma hui⁹ mũdi ↄfusis fortib⁹: Oĩs q̄ se hũili
at/ exaltabitur: et q̄ se exaltat/ humiliabit.
Sed cura ne q̄d facias indecens:
Esaie.52.b. Ne nomẽ dñi dei et doctrina blasphemet:
Roma.3.b. dũ dicũt q̄z iudiciũ iustũ ẽ: Faciam⁹ mala/
vt eueniãt bona. Hoc em̄ elegisti sup
inopiã: Nõ solũ elegisti inopiã ↄfitẽt/ s;
sup hãc vitẹ ac moꝝ dec⁹/ vt doctrina salu
taris ornet in oibus. Ecce deus ↄsola
bit: vt roborabit in fortitudine sua:
2.Cor.13.b. Quia etsi crucifixus est ex infirmitate/ s; vi
C uit ex ỽtute dei. Quis em̄ ẽ sic ille po
tẽs: vl' q̄s ẽ q̄ discutiat opa ei⁹: tan
2.timoth.4.a q̄ iudicãs de illo/ cũ ipse sit iudex viuoꝝ et
mortuorũ. Aut q̄s ẽ q̄ dicat ei iniq̄:
Memẽto q̄ magna sunt opa eius
quẽ laudauerunt viri: euangelistẹ at
q̄ oẽs p̄dicatores ỽbi misterio suo vita cõ
gruẽtes. Ois hõ respicit ad eũ: me
mor infirmitat' hũanẹ. Quicũq̄ cõpũgun
tur hoies penitẽtia pctõꝝ/ hoies sũt. Ecce
Roma.5.d. de⁹ mult⁹/ ꝛ nesciem⁹. Multus: q̄ si
cut abũdauit pctm̄/ supabũdauit gr̄a. Ne
Roma.11.c. sciem⁹ aũt ex ꝑsona eoꝝ dictũ est/ q̄z ex pte
cẹcitas facta ẽ/ donec plenitudo gentiũ in
traret. Nũer⁹ ãnoꝝ ei⁹ ifinit⁹. Propt
eternitatẽ positũ ẽ: ꝛ inũerabiles stel
lẹ ꝛ pluuiẹ. Hoc em̄ qð homies p̄dicato
res ipleuit euangeliũ: nũerabile est vsq̄ in
1.Cor.13.c. ↄsũmationẽ sẹculi/ donec auferat sciẽtia q̄
ex pte ẽ: ꝛ veniat qð pfectũ ẽ facie ad faciẽ.
Effũdet imber ꝑ semitas suas: Nõ
em̄ viẹ maiorũ capient eum. Fluent nu
bes ꝛ tenebrascẽt sup hoies pluri
mos. Quia etsi obuelatũ ẽ euãgeliũ: i hi'
q̄ pereũt ẽ obuelatũ: Horã cõstituit iu
Esaie.1.a. mẽtis: ꝛ sciũt cubilis ordinẽ. Oĩs
agnouit bos possessorẽ suũ: ꝛ asinus p̄sepe
dñi sui. In his oib⁹ nõ obstupescit
Ps.110. anim⁹ ei⁹. Initiũ sapiẹ timor dñi. Nec
mutatur cor tuũ a corpore: vt eleua
tum a terra sursum habeat ad dominum.
Si cogitauerit extẽdere nebulã: vt
Job.9.s. q̄ vidẽt/ cẹci fiãt: ẹq̄ vt tabernaculũ ex
pãdit eã. In carne q̄ppe mortali tãq̄ ta
bernaculo habitãs/ ꝑ eã sĩ ẽ agnit⁹/ a ꝑsecu
torib⁹ dñ eis cessit: ꝛ eã extẽdit atq̄ expãdit
i cruce. Ecce fũdit sup oia lucem suã.
Quã abscõderat/ cũ cẹcitas ex pte i isrl' fie Roma.11.c.
ret. Effũdit sup oẽs gentes: ꝛ radi D
ces maris ↄtexit. Cupiditatẽ sẹculi re
darguit. Nõ em̄ ad abscõdẽdũ lux ↄtegit/ s;
ad mãifestãdũ. In eis em̄ iudicauit pplos/
ostẽdẽdo ill' pctã eoꝝ ꝑ lucẽ ỽitatis. Dabit
escã plurimis: vtiq̄ agnoscẽtib⁹/ cũ ar
guũtur pctã sua/ ꝛ esuriẽtib⁹ ac sitientib⁹ iu
sticiã. † In manib⁹ ↄtexit lumẽ. Si ab Al. † in mani
eo q̄ sũt inanes his q̄ nõ dimittũt pctã ho bus.
minib⁹/ cũ sibi a deo dimitti veliñt. Si aũt
ab eo q̄ sũt man⁹ his q̄ de manib⁹ suis/ h̄ ẽ
de opib⁹ extollũt seipos iustificãtes. Cõte
xit em̄ lumẽ/ ad h̄ dixit ne videatur ab eis:
Quia excẹcatũ ẽ isipiẽs⁹ cor eoꝝ: Et mã Roma.1.c.
dauit de eo i ↄtrariũ: vt q̄ faciũt ỽita
tẽ/ vl' dimittẽdo vt dimittat eis/ vl' ↄfitẽdo
mala sua vt grẹ dei subdantur: ipsi veniũt
ad lucẽ vt manifestent opa eoꝝ: q̄m in deo
sũt opata/ nõ i ipsis. Cõtrari⁹ ẽ em̄ ꝛ imani
misericors/ et supbo hũilis. Ut nũciaret
sup illo amico suo: sup illo lumie/ h̄ ẽ ð
illo qð ↄtexit vt abscõderet imani ꝛ igrato.
Uel id ãnunciaret. i. apiret: nõ iã seruo sub
lege/ s; recõciliato ꝑ grã/ vt amico suo/ imi
tatori suo: Quia ꝛ fili⁹ hois nõ venit mistra Matth.20.d.
ri/ s; mistrare: Possessionẽ ↄtra eũ q̄
ascẽdere nitũt: vt ipsũ lumẽ possideãt q̄
se a terrenis extrahũt. Ipsis em̄ annũciat
q̄ ad h̄ nitũtur ascẽdere: q̄ cũ ascẽderit/ nõ
op⁹ erit annũciatore facie ad faciẽ viden
tib⁹. Cõtra eũ ỽo qð ait/ ascẽdere nitũt: nõ
q̄si aduersãtes/ sed obuiã eũtes/ sic apl's di 1.thessal.4.b.
cit: in obuiam christo. De ca. XXXVII.

Sed ꝛ i hoc obstupuit cor me A
um: admiratiõe: ꝛ euulsũ ẽ ð lo
co suo: ð trenis reb⁹ q̄b⁹ ðlectabat/
vt sursũ habeat ad dñm. Audite sonitũ
terrorl ꝛ voci ei⁹. Hinc eũ apparet ista
i spũ dicere. Nã incipit dicere cur euulsũ sit
cor ei⁹ de loco suo: auctoritate. s. euãgelij ꝑ
totũ orbẽ tribilit' sonãt': Pẹnitẽtiã agite: Matth.4.c.
appropinq̄bit em̄ regnũ cẹloꝝ. Et strepi
tu oris illi⁹ exeunt: ad eos vtiq̄ q̄ foris
sũt i delectatiõib⁹ reꝝ visibiliũ. Subter
vniuersũ cẹlũ circũit: ꝛ lumẽ ei⁹ i fi
nib⁹ terrẹ. Dũ ecc'ia ꝑ oẽs gẽtes diffun
dit. Post eũ fremet vox. Post primũ
aduẽtũ ei⁹ nouissima tuba scði aduẽt⁹ eius
in claritate tonabit. In sonitu supbie
suẹ. Supbiã ꝑ celsitudine posuit: Quia p̄
mus aduent⁹ i hũilitate fuit. Et nõ pote

rit inuestigari cũ audita fuerit vox ei⁹. Nũc ğ q̃rat dñs dum inueniri põt: hoc ẽ cõphẽdi ad salutẽ p fidẽ non fictã. Tũc eñ nõ poterit cũ venerit iudicare: et audita fue
Matth.25.d. rit vox ei⁹ dicẽtis: Ite i ignẽ eternũ. Qm̃ sera tũc erit ꝛ infructuosa ĩfideliũ pn̄itẽtia. **Tonabit fortis in voce sua mirabiliter:** Quia nõ fortitudinis ei⁹/ s3 ĩfirmitatis nr̃e ex pticipatiõe mortalitatis vox illa fuit pmũ ad
1.Cor.1.d. uẽt⁹ ei⁹ de q̃ dictũ ẽ: Qđ infirmũ ẽ dei/ forti⁹ est hoib⁹. **Fecit eñ magna q̃ nesciebamus.** Hec ĩ pmo aduẽtu: Et ideo postea ad exigẽda q̃ dedit iudex vẽtur⁹ ẽ. Que nesciebam⁹ aũt dictũ ẽ ex psona eoꝝ q̃s latuit diui nitas dñi ĩ infirmitatẽ carnis ĩtuẽtes. **Precipiẽs nubi vt sit sup terrã:** carni sue/ vt p sacramẽtũ accipiat ĩ memoria ei⁹ ad imitatiõnẽ hũilitatis ꝛ formatiõnẽ charitatis: **Et tẽpestas pluuię et tẽpestates imbriũ ptates ei⁹.** Est eñ nubes qđã sup terrã. S3 qñ exp̃matur ad irrigãda corda p pluuiã imbrẽsq3 fmonis: qđ fit cũ sacramẽta itellig̃ũt/ nõ ĩ ĩfa/ s3 in ipsius ptãte ẽ. **In manu oĩs hoĩs signat.** Significat ei p opa ei⁹ q̃ re⁹ sit: vt sciat oĩs hõ infirmitatẽ suã/ ꝛ clamet:
Roma.7.d. Infelix ego hõ/ q̃s me liberabit ð corpe mortis hui⁹? **Introierũt aũt bestie sub ptectiõe: et q̃euerũt ĩ cubili.** Introierũt aũt pctõres sub indulgẽtia g̃rę: et q̃euerũt in pscientia/ remissis pctis. **De pmptuarijs supueniet tẽpestas:** Tẽptatio de occulto reꝝ ordine: **Et ð pmptuarijs frig⁹:** ð se
Matth.24.b cretis iudiciũ ĩ eos q̃ nõ pseuerãt: vt refrigescat eoꝝ charitas ex abũdãtia iniq̃tatis. Merito eñ ptigit/ dũ spem suã nõ ĩ deo/ s3 ĩ hoĩbus ponũt. **Et ab spũ dei dabit glacies:** Nõ solũ ex abũdãtia liquoꝝ frigescẽt/ q̃ spem ponũt in hoib⁹/ s3 etiã ex opibus bonis ipsoꝝ/ in q̃b⁹ ẽ spũs dei/ durescũt qđã q̃si gla
2.Cor.2.d. cie liuoris: quib⁹ ẽ paulus odor mortis ĩ mortẽ: **Et ad hec q̃siderãt⁹:** vt ĩtelligat qm̃ recte aut iuste a spũ dei dabit glacies. Sic eñ carnalibus hoib⁹ labẽtib⁹ cõtingit ex hoim iniquitate frigescere desperando: ita carnalib⁹ laudari cupientibus ptingit ex hoim iustitia durescere liuẽdo. **Gubernat aũt aquã q̃liter illi placuerit:** vt pluat sup vnã ci
Amos.4.c. uitatẽ/ ꝛ sup aliã ñ pluat. Qđ ad imbrẽ attinet spiritalẽ/ p fĩditaꝝ aut nõ fĩditarũ meritis alaꝝ. **Et frumẽtũ si cupim⁹ irrigari? disseminauit nube luce suã.** Euangeliũ incarnatiõis sue: et ipa p circuitũ vertit: p orbẽ terrę ipsa tractat: ĩ gubernaculis: ad operãdũ oĩa q̃ mãdauerat eis. Gubernacula/ i quib⁹ illa nubes p circuitũ vtit/ pdicatores sũt vbi/ p q̃s ecclię gubernantur ad operãda oĩa mãdata dei. **Hec cõstituta sunt ab eo sup terrã:** a dño nr̃o iesu chr̃o: **siue i tribu/ siue i tra sua: Siue i tribu iuda/** vñ fm carnẽ nat⁹ ẽ/ ꝛ passus/ ꝛ resurrexit/ et ascẽdit in cęlũ: Ex hac eñ geniti erãt apl̃i: et multi fratres ppe inuenti et salui facti: Siue añ passiõnẽ eius p ipsũ vocati/ siue post ascẽsiõnẽ p apl̃os in ipsa hierusalẽ/ atq3 in ecclesijs iudeę q̃ erãt ĩ chr̃isto: sicut cõmemorat apl̃s paulus/ pp̃ter vitatẽ dei/ ad ɔfir
mãdas patꝝ pmissiões: **siue i miscdia inueniri voluerit eã:** illã nubẽ sc3 i misericordia voluerit inueniri a credẽtibus gẽtib⁹. Roma.15.b.
Hoc eñ sequit: Gẽtes aũt sup miscdiam glorificare deum. **Auribus pcipe hec iob:** B
Quasi renouat intẽtiõnẽ/ dictur⁹ de vocatiõne gẽtiũ: **Sta et cõmouere vtutẽ dñi.** Noli mouere mẽte/ aliqđ tibi tribuẽdo. **Scimus q2 de⁹ posuit opa sua:** reprobans vtiq3 gloriãtes ð opib⁹ suis. **Cũ faceret luce de tenebris:** cũ iustificaret ipios. Fuistis Eph.5.b.
eñ aliq̃ñ tenebrę/ nunc aũt lux in dño. **Scit differẽtiã nubiũ:** euãgelistaꝝ alioꝝ sibi añ passiõnẽ/ alioꝝ post passiõnẽ credẽtiũ. **Et ingẽtes lapsus maloꝝ.** Nõ eoꝝ q̃ elapsi sũt crucifigẽtes eũ/ vt eos postea peniteret/ ꝛ baptizarẽt ĩ eo/ s3 eoꝝ lapsus q̃ nec corrigi potuerũt: pseuerãt etiã postea psequẽtes ecclesiã: hoꝝ eñ nõ pui/ s3 ĩgẽtes laps⁹ sũt. **Tua vo stola ẽ valida.** Dignitas supba/ tãq3 in eũ q̃pe dicit q̃ de opibus suis audet extolli. **Quiescẽte tra ab austro/ firmabis cũ eo celos:** Qui eq̃lit ad vidẽdũ fusi sunt ab austro. Terrã ɔgruẽt intelligim⁹ eos q̃ ð iudęis crediderũt ĩ chr̃istũ. Sicut eñ sol ab aq̃lonali tra remotior est: australi aũt vicinior: ita q̃s ppe inuentos dicit apl̃us luci euãgelistaꝝ: nõ absurde accipiũtur terra ab austro.
Sic aũt celos euãgelistas solem⁹ accipe/ vt ẽ: Ps.18.
Cęli enarrãt gloriã dei. De his eñ dictũ est: In oẽm terrã exiuit son⁹ eoꝝ: ꝛ ĩ fines orb terrę vba eoꝝ: Ita terras recte accipim⁹ plebes quib⁹ euãgelizatũ ẽ. Et qm̃ plebes q̃ ð iudęa crediderũt/ posteaq3 q̃euerũt/ exeũtes de hac
ꝛ terra: nũc eñ hic ñ sũt/ firmata ẽ eñ auctoritas euãgelistaꝝ in eccl̃ijs q̃ sũt ex gentib⁹/ firmata aũt miscdia dei: non iã opitulante auctoritate ecclĩaꝝ iudeę q̃ ĩ chr̃istũ ẽ: propterea sensus hĩc/ vt p īterrogatiõnẽ pnũcietur: Ar.tuita.
Nũqđ tu q̃scẽte terra ab austro. i. iã

nō existēte ī hac vita plebe vlla chꝛistiana/ex iudeis/firmabis cū eo euāgelistas/ & diuinaꝝ scꝑturaꝝ libꝛos:q̄ p manū dei nō sol iudeis/ sꝫ etiā gentib⁹ cōgitt advidēdū fuisl sūt: Grām quippe dei cōmēdat & miscōiaz/ne quis ꝺ meritis glorief: q̄ iudeoꝝ erat supbia. Quare doce me q̄d dicam⁹ ei & reqescam⁹ multa dicētes: qꝫ nō est qꝺ ei dicāt ꝯuicti/nullū se habere meritū p seipos/s eī⁹ īdigere miscōia. Nunq̄d liber aut scriba assistit mihi: vt stans faciā hoīem tacere. Quare ergo nō dicis:si habes qꝺ dicas: Non eñ q̄si dictāti mihi excipis vt tu nihil dicas. Sꝫ vtiq̄ colloquimur: oib⁹ aūt nō ē visibile lume:qꝺ refulget i nubib⁹. Redit ad ea q̄ dicebat de spe remissiōis pctōꝝ/& illūinationis grē p miscōiaz dei: Refulget eñ lumē i nubibus: Nō tñ istaꝝ nubiū ꝓpriū est: illuminant eñ. Aliud ē eñ qꝺ fulget ꝺ lumie/aliꝺ qꝺ refulget illustratū. Sꝫ ñ ē oib⁹ visibile. Multi ei putāt lumie suo fulgere aīas/cū sapiētes sūt. Vñ sūt illi/ q̄ dicētes se eē sapiētes/stulti facti sūt. Et spūs trāsijt mūdabit eas. Hic spm dixit/de q̄ dictū ē: Ab increpatione spūs ire tue: & ab spū tuo q̄ fugiā: Per coꝛreptōis eñ tēptationē ostidif hoib⁹ meritū eoꝝ:qꝫ ipsi pctis suis tenebꝛe sūt:et egēt glīa dei: vt illi⁹ lumine illustrari velint/illi dātes honoꝛē/ nō sibi: atq̄ ita supbia deposita :mundef a delicto magno: Nā spūs sctificatiōis nō trāsit/s manet/Ab aq̄lone nubes colori aurei: ab sceleratissima ipietate/& a deo lōge remota: veniūt tñ mūdati atq̄ ꝯuersi/& illuminari sapiā:vñ inde p grāz q̄ nō merita attēdunt sꝫ pctā dimittuntur: vñ ille cū sibi vellet ignosci: Doceā inquit iniq̄s vias tuas: & ipij ad te ꝯuertent:tāq̄ nubes ab oriente vl aq̄lone iā coloꝛis aurei/illumiat tenebꝛe suis. In his est magna glīa et honoꝛ oīpotēti:cui plurimū dimittif plurimū diligit. Quī pōt & ipiū iustificare q̄ ē oīpotēs: & nō īueniem⁹ aliū silem ꝟtuti ei⁹:solus eñ hic pctā nō fecit:nec inuēt⁹ ē dolus in oꝛe ei⁹. Solus eñ de⁹ verax:oīs hō aūt mēdax:vñ vicit cū iudicaretur deus hō fact⁹/q̄ iuste iudicat: non putas exaudire eū: Nō itaq̄ hō de venia desperando addat pctā pctis/tanq̄ addictus iam dānationi:quia cert⁹ est de iusticia dei/sub q̄ non pōt esse ipunit⁹. Ita eñ de⁹ iuste iudicat vt etiā exaudiat veniā depcātes: & tanto magis q̄to magl iuste iudicat. Nō eñ iusti iudicij ē/pn̄itētes supplices miscere cū his q̄ recusāt hūilitatē & satisfactionē pn̄itētie. Propterea timebūt eū hoīes: si se hoīes eē meminerit/ ꝯfitēdo pctā sua: qꝫ adhuc hoīes sūt quib⁹dicif: Nōne homines estis: Timebūt quoq̄ eū & sapiētes coꝛde :ne sibi tribuēdo qꝺ acceperūt: & dicēdo se eē sapiētes stulti fiāt. Pōt eñ auferri supbia qꝺ dat hūilib⁹. Quapꝛopt & sapientes q̄uis coꝛdis illuminatione/nō lingue iactatione sapiētes sint & reges/spiritalit iudicātes terrā: ipi aūt a nemine iudicent: seruiant tñ dño i timoꝛe/& exultent cū tremoꝛe: ne pereāt de via recta. Deus eñ ē qui operat in eis & velle & operari p bona voluntate. De ca. XXXVIII.

Roma. i. c.

Ps. 17.

Ps. 138.

Ps. 50.

i. Pet. 2. b.

Ps. 115.

Roma. i. c.

Phil. 2. b.

Postq̄ deuit belliu loq̄ dixit dñs ad iob p turbinem nubis. Etiā si hoc mō vox ista facta ē quō ad moysen: vl quō cū se dñs trib⁹ discipul i monte ostendisset: tñ q̄ non dictū ē simplicit p nubē/sꝫ p turbinē nubis: ꝺ significari arbitroꝛ/ q̄ non p sanā carnē interrogat⁹/hoc ē tēptatus ē iob/sꝫ p tribulatiōꝫ ꝯturbationēq̄ carnis. Quis ē q̄ celat meū ꝯsiliū/ꝯtinēs smones i coꝛde: & me putat dare: Nemo ē q̄ q̄ se imeritū pati aliq̄d aspeꝝ dicat: qꝫ si nō facit/saltē ꝟbis peccat: & si ñ verb/saltē temeraria ꝑsūptiōe int⁹ i coꝛde: vel smonib⁹ cogitationū. Et q̄m deū ñ latet: nemo flagellar⁹ dicat indigne se accipe disciplinā: Quasi vltra ñ sit q̄ p illā pficit. Sciēdū est eñ sicin principio libꝛi hui⁹ diabolo laudatū iob testimonio dei: & in fine tribus amicis eius: vt tñ noscet de⁹ quantū ei deesset ad pfectionē/ quo etiā laudabiles sm hācvitā viros/& deo iā placētes/paterna flagella pducūt: que noluit ab apsō remouere/ dicens: Sufficit tibi grā mea: Nā ꝟtus in infirmitate pficif. Accingere tanq̄ vir lumbū tuū: Significat ad hoc pati dura & amara dei seruos in hoc seculo/vt oēs eis affectiones suas a terrenaꝝ delectationū fluxu colligāt atq̄ ꝯstringant. Interrogabo te/tu aūt respōde mihi: Ubi eras cū fūdarē terrā: Hic iam cōmēdare incipit eminentiā dñi nostri iesu chꝛisti: qꝫ in ipso est salus oim percussorū venenata suasione serpētis: ne in se sibi q̄spiā esse salutem putet. Ille eñ deus nō sicut dictū est: Dij estis & filij altissimi: sed cui rapina non fit esse eq̄lē patri: et filius hoīs: non sicut filij hoim in quibus nō ē salus/ sed ꝗ participibus suis. Non eñ iustis tñ/sicut iob/sicut paulus/sicut ecclīa/sꝫ etiā iustificās tanq̄ vnigenit⁹ a patre/plenus grā & veritate. Ad insinuandā q̄ differētiā diuine hūani/

Math. 17. a.

2. Coꝛ. 12. b.

Ps. 81.

Phil. 2. a.

Ps. 145.

Joh. 1. b.

Iob.14.d. Ps.62. tatis eius: q̄ princeps huius mūdi nihil inuenit:
Quia in passione q̄ nō rapuit tunc hec exol/
uebat: et iustificationē sanctorum p peccatorū
remissionē: quibus sanctis in vnū redactis/
fit corpus eius ecclesia: cuius et particula est
iob scdm historiā: quia iustificatus: et figura
vniuerse/p prophetiā incipit dicere que dictu/
rus est: Ubi eras cū fundarē terram?
Utrū quia nondū erat: an quia nō p eū fun
data est/sicut per vnicū filium: et terrā istam/
an ipsam ecclesiā. Ipsa autē accepit lapidem
angularē: de quo mox dicturus est. Indi/
ca mihi si nosti scientiam. Hec eni que a
dn̄o p nobis tēporaliter gesta sunt/ad scien/
tiam pertinēt. Quis posuit mensuras
eius si nosti? scdm distributionē donorum
Eph.4.b. spiritalium. Unicuiq; enim nostrū data est
gratia scdm mensurā donationis christi. Pro/
Ps.67. pter quod dicit: Ascendens in altū/captiua/
uit captiuitatē/dedit dona hominibus. Quia
si totū corpus oculus: vbi auditus? Scdm men/
1.Cor.12.c. suram quippe vniuscuiusq; partis incremen
tum corporis facit/in edificationē sui in chari/
tate. Aut quis ē qui induxit sup eum
funiculū? vt eam faceret hereditatē suam:
Matth.7.d. distinguens ab eis/ quibus dicit: Non noui
2.timoth.2.c. vos. Nouit eni dn̄s qui sunt eius. Aut sup
quo circuli eius firi sunt? Quia cōstrin
gunt eam ne dissoluat/ diuini libri fixi super
deum: Quia quisq; eos sine illo interptari
B voluerit/ fluitet atq; erret necesse ē. Quis
est aūt qui misit lapidē angularē? su/
Ps.117. per eā: quē reprobauerūt edificātes. Qn̄ fa
cta sunt sidera: simul baptizata tot milia
verbo vite/inter petōres tanq̄ in tenebris ful/
gentia. Laudauerūt me voce magna
omnes angeli mei: euāgeliste. Cōclusi
portis mare: populos amaricātes amore
terrenorū. Sed quare portis? An forte vt nō
solū modū haberet exercēdi iustos psecutio
nibus/sed etiā vt liceret iustis inde egredi? Cū
fremeret ex vtero matris sue: volens
p gredi. Cum irasceret in concilio babylo/
nie ciuitatis/fornicantis amore huius secu/
li: volens extēdere psecutiones suas ad per/
Ioh.17.c. dendos de terra eos d quibus dictū est: Nō
peto vt tollas eos d seculo/sed vt tollas eos
de malo. Circūposui illi nubē opimē/
tū. Nō eni boni tm̄/sed etiā mali multi ama/
toresq; huius seculi sacramēto corporis christi
subiecti sūt: Cuius auctoritate a sanctorum psecu
tiōe reprimunt. Et nebula obuolui illd.
Ignorātia q̄ terrenā inde expectāt felicitatē

terrenāq; infelicitatē timēt: Et pterea timēt
q̄s nisi ita esset psequerent. Nō eni solū dictū ē:
Edēt pauperes et saturabūt: et laudabūt dn̄m Ps.21.
q̄ requirūt eū: sz etiā dictū ē: Māducauerūt
et adorauerūt oēs diuites terre. Et posui il
li terminos/et iposuei claustra et por
tus. Terminos quibus scuitia cohibeat: nō vt
nihil affligat/sed quosq; exerceat: Claustra: vt
iniusti n̄ pgrediāt: Portas/vt ab eis iusti egre
diātur. Et dixi: Hucusq; venies et nō
trāsibis: Sic ipse diabolus modū accepit q̄/ Iob.1.et.2.
usq; affligeret iob: ita illud mare quosq; pse/
queret ecclesiā. Sz i temetipso cōminu/
ent fluctus tui: alterna vastatiōe discordiarum
atq; bellorum. Aut nunq̄d tecū lucē cōsti/
tui matutinā? i.cū filio tuo tpis resurrectō
nis pdestiaui: Aut cognouit lucifer or
dinē suū? subaudiēdū ē: Nūq̄d tecū. Dn̄m
aūt luciferum dic: ppt ipsū matutinū resurrecti
onis exortū. Nō eni de alio dici potuit: Et lu 2.Petri.1.d.
cifer oriat i cordibus vris. Ipse agnouit or
dinē suū: vt eēt pmitie dormiētiū/ pmoge/ 1.Cor.15.c.
nitus a mortuis/caput ecclie secuturo etiā corpe
i futura resurrectōe sctōrum. Apphēdere pē
nas terre: dictū ē: Si recipiā pēnas meas i Ps.138.
directū: virtutes vtiq; spiritales fideliū qbus a
secularibus suspēdūt illecebris: Excutere ipi
os ex ea. Ad h eni post tāto aū resurrexit ag/
noscēs ordinē suū/vt fidē resurrectiōis isinua
ret: atq; p ipsas pēnas ecclie vbiq; pdicatus/
ministerio circūuolāntiū nūciorum iuste apphen
dat eas i opus iudicādi duodecim tribus isrl: cū
venerit excutere ipios ex ecclia: q̄ nūc aū iu/
diciū pmixti tolerant. Et tu sumēs terre/ C
lutū figurasti aial. Siue ipsū adā cōme/
moret: siue q nūc sexta etate seculi/ sic tūc se/
xto die de petōribus tāq̄ de luto terre hō factus Gen.1.d.
ē: scdm imaginē eius qui creauit eum. Nō vti/
q; hoc fecit ecclia: sed in hoc potius facta ē p ver/
bū opportuno tpe incarnatū: p qd facta sunt Ioh.1.a.
oia. Et famosū eū posuisti sup terrā?
Magis iste hō famosus positus sup terrā/q̄ se/
xta etate seculi factus ē/ q̄ ille q̄ sexta die anteq̄
essēt ceteri hoies p q̄s diffamaret: Nisi forte/
qr nūc ita inotuit. Et abstulisti ab ipijs
lucē? Sicut ille q̄ venit/vt q̄ n̄ vidēt videāt: Ioh.9.f.
et q̄ vidēt/ceci fiāt. Aut brachiū superborum
cōminuisti? Potētiā eorum: sic ille q̄ infirma 1.Cor.1.d.
mūdi elegit vt cōfunderet fortia. Aut vēisti
ad fontē maris: sicut ille cui veniēti patu
it cōfitēdo quicq̄d occultū erat in cordibus im/
piorum: qui credēdo in eū iustificati sunt: Nam
quē fontē maris melius accipimus/nisi secretū

vñ erūpit oīs hęc amarissima impietas/ q̄ in-
gentes fluctus iā manifestoꝝ malorū operū
ↄcitat: q̄ vidēt holes in aptis factis/ q̄ fontē
ipsū videre nō pñt. **Aut i vestigijs abys-
si ambulas?** Abyssus hic recte intelligitur
vita secularis/ q̄cūq; est ī ꝓfundo maloꝝ: quo
Prouer.18.a. sic scṗtū ē: cū venerit pctōr contemnet. Quia
ipsi q̄ desperatissimi subiecti grę remissiōis
pctōꝝ/salui facti emerserūt/ ꝛ receperūt christū:
nō ī abyssū q̄ ꝑmebāt. **Sed i locū ei⁹ vbi
ambulabat calcās eos ābulet:** ihabi-
tās eos christ⁹/in vestigijs abyssi remanētib⁹
ꝑ memoriā pctōꝝ suoꝝ: vt dū recolūt vbi fu-
erint/ampli⁹ diligant quē receperūt/ a q̄ sibi
tāta dimissa sūt. **Aut tibi apiunt metu
porte mortis.** Oibus eīm morientibus api-
unt porte mortis: sed nō metu sicut vni illi q̄
destruēdę mortis cā mortu⁹ est: Aut certe api-
unt ad resurgendū. **Aut ianitores iferni
vidētes te timuerūt?** sic illū vnū ī q̄ nihil
dignū morte ꝑnceps mūdi inuenit: quē tā ci-
to dimiserūt: quē luiti amiserūt. Inferi aūt iani
tores/aliq̄ iferiores ptātes morti ꝓpositę in-
telligēdę sūt. **Aut cognouisti latitudi-
nē sub celo?** sicut cognouit q̄ ꝑ illā diffudit
ecclesiā. **Narra ergo mihi q̄nta quoq;
sint.** Quis ē hoc sciat/nisi quē ille docuerit?
Aut ī qua terra habitat lux? Ille eīm
docet: q᷑ manifestatio ꝟboꝝ ei⁹ illuminat: ꝛ
intelligere facit infātes. **Aut q̄s tenebra-
Ps.33. rū loc⁹?** Hoc ille vtiq; docet q̄ dic. Accedi-
te ad eū ꝛ illuminamini. Hinc eīm ostēdit eos
tenebrescere/q̄ recedūt dū nolūt esse infātes.
Eccl.10.b. Initiū eīm supbię hoīs apostatare a deo. In-
Roma.1.c. de q̄ nō glorificauerūt deū/ aut grās egerūt/
euanuerūt ī cogitationib⁹ suis: et obscuratū
est insipiēs cor eoꝝ: ꝛ facti sūt tenebraꝝ loc⁹.
Nisi forte ille ē tenebraꝝ loc⁹: q̄ excipit ꝑseue
rātes ī pctis: vt ipsi sint tenebre q̄ꝝ ille ē loc⁹: ꝛ
quē vere null⁹ hoim nouit. Silr ꝛ tra ī q̄ habi
tat lux/ pōt ītelligi tra illa viuētiū. i. btitudo
exceptura ꝑseuerātes ī fide ꝛ spe ꝛ charitate:
Eph.5.b. q̄ fuerūt aliqñ tenebrę/nūc aūt lux ī dño: **Si
duces me ī fines eoꝝ:** q̄usq; ꝑuenīūt qui
tales sūt. **Quid est eīm vbi nō sit sapia
Sap.8.a. dei?** q̄ attingit a fine vsq; ad finē fortiter: et
disponit oīa suauiter. Cui vtiq; nullus hoim
D compand⁹ est. **Oꝛ si ꝛ nosti semitas eo-
rum: nunquid scis q᷑ tunc nat⁹ es: ꝛ
numerus annoꝝ tuoꝝ mult⁹?** Oꝛ si ꝛ
nosti semitas impioꝝ/ q̄ vel tenebrę sunt/vel
tenebraꝝ locus: q᷑ omnes etiā qui iā ad de-
um conuersi sunt: ī ipsis semitis ambulaue-
rūt/antēq; acciperēt a deo gratiā/ q̄ iustificat
impiū. Nūquid scis tñ/ q᷑ tūc tibi extitit cau-
sa mortaliter nascēdi in hoc seculo/ cum eas-
dē semitas inierūt primi olim hominū paren-
tes: qui ꝓuaricatione impij manibus ꝛ ver-
bis accersierunt mortē/ vt omnes in adā mo-
rerent. Non eīm ex quo quisq; ī hac vita appa-
ruit/computādus ē numerus annoꝝ eius tā
paruus: sed ex quo facta ē ꝑma mortal nati-
uitas. Cū eīm ꝟbi grā/natus ē abraā: tūc oēs
in illo hebręi nati sunt. Numer⁹ ergo annoꝝ
vniuscuiq; mult⁹ est sm mortalitatis originē/
quę exorta est in semitis impioꝝ. Quis autē
meminit fuisse se: aut cū esset/scire potuit esse
se in lumbis patris sui? Quādoquidē nec il-
lud tempus quisq; recolit: quo nō in parēti-
bus/sed in seipso natus est: quo tpe certe ne-
mo dubitat quod iā erat ꝛ viuebat ꝛ sentie-
bat. Omnia aūt scit illa sapiētia quę format
oīa: nō tm̄ illa supcęlestia/ sed etiā illa mor-
talia. Et q᷑ christus dei ꝟtus est ꝛ dei sapien- 1.Cor.1.d.
tia: scit ista ille qui etiā mortaliter natus est/
non conditione mortali: quia in mortuis li-
ber: sed miseratione mortaliū/ vt a morte fa-
ceret liberos. **Aut venisti in thesauris
meis?** Id ē ad eā cognitionē ꝑuenisti/sicut Al.niuis
ille sciebat etiā opportunas causas imminen-
tium scandaloꝝ secretas atq; abditas. Nam
inde appellat thesauros/ad ꝓbanda et exer-
cenda spiritaliū corda cū exclamaret: Vę mū Matth.18.a
do ab scandalis. Oportet autē venire scāda-
la: Vę autē illi homini ꝑ quē scandalū venit.
Per supbiā quippe elati ī alto more niuis cō-
gelascūt ꝛ cadūt: Ex quoꝝ iniq̄tate abundā- Matth.24.b
te refrigescit charitas multoꝝ. Qui aūt susti-
nēt dñm viriliť agētes ꝛ spū feruētes: ꝑseue-
rēt vsq; ī finē/ꝛ salui erūt. **Aut thesauros
grādinis vidisti.** Grādo sunt illi iniqui/
q̄ non solū torpēt nullū feruorē spūs haben-
tes: sed etiā obstinata duricia ꝑsequendo vl
irruēdo ↄtundūt. **Que reposita sūt tibi
in tp̄s inimicoꝝ/ꝛ ī die pugne ꝛ bel-
li.** Vl' hinc q̄s nō videat/cui⁹ ꝑsonā ī ꝓphetiā
gestet iob? Non eīm huic vni hoī reposita sūt
ista ī tpe inimicoꝝ/et in die pugnę ꝛ belli/sed
vtiq; vnico ꝓlo dei. Tp̄s q̄ppe inimicoꝝ est/
donec trāseat iniq̄tas: q̄ q̄nto magis abūdat/
tāto magis aduersus diabolū acrius pugnā-
dū atq; bellandū est/ne charitas ꝑseuerantiū
refrigescat. **Vn̄ aūt ꝓcedit pruina/ q̄s
hoc nouit?** nisi q᷑ hęc vt initia ꝑturitionū
sunt. Pruina q̄ppe minutissima grādo est. **Et
dispergit auster sub celo.** Auster q̄uis

mortalibus carnib⁹ grauis sentiat: nō tamē
vspiā memini i sanctis libris mali aliquid si/
gnificare: sicut aquilonē nunq̄ in bono. Illū
quia ea parte flat q̄ lux claret: istū q2 ex ea vñ
lux est remotior dispergit. Ergo auster sub cę
lo: vt aduersus illas oēs iniq̄tates auxiliū ali
quod intelligat dei/ q̄diu nondū in cęlo/ sed
E sub cęlo sumus. Quis p̄parauit flumē
valide pluuię/ ⁊ viā vocib⁹ tēpesta/
tis. Uide queādmodū tria illa breuit cōple/
xa sūt/ q̄ dñs in tēptationib⁹ ponit ꝯtēnenda
Matth.7.d. bis q̄ ędificāt sup petrā: ⁊ pniciosa bis q̄ ędifi
cāt sup arenā. Pluuiā cōmemorauit ⁊ flumē
et voces tēpestatis/ vbi vētos intelligimus.
Pluuia ergo tēptat/ q̄ ex ipsa celsitudine scri
pturaꝝ diuinaꝝ peccādi occasionē prauę in/
Luce.7.g. telligēdo accipit: Tanq̄ si audiēs: Cui modi/
cū dimittit/ modicū diligit/ dicat sibi: Facia/
Roma.3.b. mus mala vt veniant bona: ⁊ pmaneat i pec
cato vt gratia abundet/ ⁊ multa hmōi: quib⁹
se homines sermonē diuinū male interp̄tan/
do subuertunt: impunitatem sibi pmittētes/
q̄si miscōdia dei in diuinis libris cōmendat.
Flumine autem/ quando ab hominibus qui
hęc ita intellexerūt ⁊ accęperūt/ temptantur.
Flumen eñ nunc dicit illud quod de pluuia
colligitur: ⁊ torrens vocatur/ cum ait: Quis
preparauit validę pluuię flumen: q̄ implea/
tur/ ⁊ q̄ currat: Sicut sunt vasa irę perfecta
ad perditionem: quę illo modo quo dixi/ scri
pturas accipiunt. Per illos enim habet libe/
riorem cursum pniciosa illa interp̄tatio: quā
agri fructiferi non recipiunt: Et tanto maio/
re impetu impellit ⁊ deijcit ⁊ trahit quod in/
stabile inuenerit/ quanto videt de auctorita
te diuina suscępta. Uentis vero temptatur:
Al. ⁊ perflant quę insufflant inanes suasiones hominum su
perborum/ id est ex ppria auctoritate verba
vana iactantiū. Qui ergo iudicio dei p̄parat
ad pditionē/ nō obtēperādo v̄bis eius/ quod
est sup arenam ędificare: nō resistit ventis ta/
libus: et cadendo fit via vocibus tempesta/
tis. Ualidę autē pluuię dictum arbitror dif/
ficilis ad capiendum/ id est ad intelligendū.
Ut pluat super terrā vbi nō est vir.
Subaudiendū est: Quis p̄parauit? Per virū
autē videt legē significare/ quę data est iudę/
is. Ergo sup gentes intelligimus imbrē euā/
gelij: in deserto/ vbi nō est homo: i ipsis gen/
tibus/ vbi nō erat aliq̄ auctoritas cognoscen
tis deum. Ut faciat inuiū et ihabitabi
Isaie.54.a. le: et vt germinet herbe viror. Multi
Gal.4.d. filij desertę magis q̄ eius quę habet virū. In

omnib⁹ autē his quattuor v̄sibus/ subaudiē/
dū ē: Quis p̄parauit? Quis ē pluuie pa
ter? sicut spōsus qui filios suos misit p̄dica/
tione regni cęlorū irrigare terrā. Et quis ē
q̄ peperit glebas roris. Bene suscipiē/
tes illam prędicationē. Sic eñ ait glebas ro
ris/ quomō dicuntur vasa vini ad hoc facta
vt vinū suscipiāt. De cui⁹ vtero ꝓcedit
glacies? Utrū glacies i bono accipiēda est:
ꝓpter stabilitatem et a fluxu continentiā: vt
ita dictū sit: De cuius vtero ꝓcedit glacies:
quemadmodū illud: Quis est pluuię pater?
An vterus p secreto positus est: vt de ei⁹ vte
ro ꝓcedat glacies: sicut dedit illos deus i re/ Roma.1.d.
probū sensum? An potius illi⁹ vtero ꝓcedit
glacies/ qui psuadendo impietatē qua intrin
secus plen⁹ ē: facit frigescere ⁊ durescere amis/
so calore charitatis. Quis eñ hūc nouit? F
Sicut ille q̄ ait duris ⁊ resistētib⁹ euangelio:
Uos ex patre diabolo estis. Aut pruinā i Ioh.8.f.
cęlo quis genuit? q̄ descendit sicut aq̄ flu
men. Qd̄ de glacie i vltimo sensim⁹: hoc ⁊ de
pruina intelligendū puto. Nec tamē frustra
est additum/ in cęlo: vt ex his qui s̄ sunt intel
ligant: imitantibus sane bonos nūcios veri
tatis: qui trāsfigurant se sicut ministri iusti/
cię: Quo ptinet qd̄ adiunctū ē. Quę descē
dit sic aque flumē: Aut faciē ipsi⁹ q̄s
tabefecit? Id ē cōfudit. Quis nisi ille q̄ q̄s
iustificauit/ ipos ⁊ glorificauit? Aut intelle Roma.8.f.
xisti nex⁹ pleiadis/ ⁊ septē orionis
aperuisti? An apies arcturos in tpe
suo: et vesperū super edificationem
eius induces? Nam ⁊ astrologia perscru
tanda est ad cognoscendum ꝓprietates isto/
rum siderum: vt hunc locum intelligere pos/
simus. Miror et si hoc congruit sermoni no/
stro: Et certe nimis longum est: transimus er
go ad ad alia. An quibusdā sideribus nomi/
natis/ figura locutionis qua intelligit a par/
te totum/ oīa sidera accipiēda sunt. Si ta/
men et magiroth sidus est: quod interpreta/
tum nec in gręca lingua inuenimus: Nā he/
bręū esse nomen satis apparet. Ita eñ a par
te totum intelligitur et quod scriptū est: An/ Ps.109.
te luciferum genui te. Non eñ lucifer in om/
ni creatura prior est conditus/ vt ante lucife/
rum/ ante omnē creaturam dictū videatur:
Sed p luciferū omnia sidera/ quod est a par/
te totum: Et p omnia sidera omnia tempora
intelliguntur. De sideribus eñ scriptum est:
Et sint in signis ⁊ in temporibus: vt domin⁹ Gen.1.b.
natus ante oīa tēpora: non vtiq̄ natus in

tpe: ꝛ ob hoc patri coęternꝰ insinuaret. Plei-
adis ergo ꝛ orionis ꝛ maçiroth et vesperi cō-
memoratio/ cūcta sidera itelligēda de cōpē-
dio psuadet. Si eñ vno lucifero/ q̄nto magis
tot nolatis etiā cętera accipi p huiꝰ locutionē
licet: Cur ḡ alibi dictū ē: Intellexisti nexꝰ: ali
bi/ aperuisti: alibi/ aperiēs i tpe suo: ꝛ alibi/ su
per ędificationē eiꝰ inducens: ꝓpria sunt ista
singuloꝝ ex ordine cōmemoratoꝝ. An recte
dici possit etiā septē pleiadis itellexisti/ ꝛ ape
ruisti nexꝰ orionis? Atq; ita ꝛ alia dico cōme-
Psā.2. morari psit: sicut illō i psalmo: Qui habitat
in cęlis irridebit eos: ꝛ dn̄s subsannabit eos:
Nihil sententię deperiret/ etiā si ita diceretur:
Qui habitat i cęl' subsannabit eos: ꝛ dn̄s irri
debit eos. Sicut eñ ille q̄ habitat in cęl' ipse
est dn̄s: ita siue pleiadis nomē/ siue orionis/ i
eadē significatione ē: si p vtrūlibet oia sidera
intelliguntur. Oim itaq; sideꝝ noie/ oēs in ec-
clesia tales intelligēdi sunt/ q̄ ꝯuersationē ha
bēt in cęl: nexus eoꝝ itelligunt/ quibꝰ ꝛ inui-
1.Cor.13.b. cem sibi et deo ꝯnectunt ne cadāt. Charitas
aūt nunq̄ cadit. Quis aūt hoc nosset/ nisi il-
Joh.13.d. le ostēdisset qui ait: Mandatū nouū do vo-
Joh.14.c. biū/ vt vos inuicē diligatis: Et: Qui me dili
git diliget a p̄re meo. Septē eoꝝ est q̄ sepiūt
diuina scriptura/ quā nō trāsgrediūtur. Quis
aūt hanc aperit nisi ad quē transit/ vt aufera
tur velamē? Tēpus aptiōis est eorū. i.
demōstrationis ꝛ manifestationis: cū veniet
1.Cor.4.a. dn̄s ꝛ illuminabit abscōdita tenebraꝝ/ ꝛ ma
nifestabit cogitatiōes cordis: et tūc erit laus
vnicuiq; a deo. Solꝰ eñ hec ipse faciet
Col.3.a. in tpe suo: Quia cū ipe apparuerit vita no
stra/ ꝛ nos cū illo apparebimꝰ in gloria. Indu
cet aūt eos sup ędificationē eoꝝ/ q̄ eos faciet
1.Cor.3.c. hoc possidere qō hic ędificauerūt. Si cuiꝰ eñ
opꝰ pmāserit: qō supędificauit mercedē acci-
G piet. Scis cōmutatiōes celi: vtꝝ i dete
Roma.1.c. riꝰ: sicut hi q̄ cognoscētes deū/ nō sic deū glori
ficauerūt. Noluerūt eñ eē sedes dei.
Ac p hoc mutati sūt/ cū euanuerūt i cogitati-
1.Cor.15.f. onibꝰ suis: An in meliꝰ? Quia oēs quidē re-
surgemꝰ/ sed non oēs imutabimur. Qui autē
immutabunt/ manifestū ē cū ait: Et nos im-
mutabimur. Cū eñ iusti immutabunt/ cęluz
immutabit: Quia thronus dei cęlū ē/ ꝛ sapi
Matt.5.f. entia verbū dei: ꝛ deꝰ erat verbū: ꝛ thronus.
Joh.1.a. sapiētię aīa iusti/ An vtrūq; potius. Nō eñ
cōmutationem cęli/ sed cōmutationes dixit:
Aut oīa q̄ sub cęlo sunt/ pariter fiunt. Si-
cut enim huius mutationes afficiunt ea quę
sub cęlo sunt: ita ꝛ cōmutant iusti siue in de

terius/ siue in melius afficiunt carnales ad
vtrūq;. Vocabis nubem voce: aut in-
teriore/ aut illa qua dictum est: Sequere me. Joh.21.f.
Aut illa qua dictū est: Saule saule quid me Act.9.a.
persequeris? Et in tremore atq; valide
obediēt tibi populi potentes. Cū au
diūt: In timore ꝛ tremore/ vestrā ipsoꝝ salu- Phil.2.b.
tē opamini. Deus est eñ q̄ operat in vobis ꝛ
velle et opari p bona voluntate. Mittis vi
flumina/ et ibūt. Flumina inquit de ven- Joh.7.f.
tre eius fluent aquę viuę. Vbi autē dicit/ fidu
cia/ qua psecutores nō timuerūt: Quia ꝛ qui Matt.11.b.
vim faciunt/ diripiunt regnū cęloꝝ. Aut di
cent tibi quid est. Quid est: nūquid abs
te querunt vel voluntatē jussionis tuę/ sicut
saulus ait: Quid me iubes facere? Aut spem Act.9.a.
mercedis suę: sicut dixerunt: Ecce dimisimꝰ Matt.19.d.
omnia/ ꝛ secuti sumus te: Quid ergo erit no
bis? Quis dedit mulieribus textu-
re sapientiā/ ꝛ varietatū scientiā. Te
xit et apud salomonē mulier vestimenta vi- Prouer.31.c
rp suo. Opera ergo intelligēda sunt ecclesia-
rum/ quibus honorat deus: Nā ꝛ ipsa textu-
ra/ id est infirmos fratres/ tanq̄ lanuginantē
tramā/ firmoꝝ atq; electorū spiritalium/ quasi
staminū contextione constringere: maximū ꝛ
singulare opus est ecclesiarum. Et varietatū
sciētia ad id valet: vt tanq̄ in polymito ea est
varietas colorū/ qua nō turbetur decus vni-
tatis: sic in fratribus ita sunt dona diuersa/
vt nulla inuidię discrepantia cohęreant/ sibi
sufferētes i dilectione: studētes seruare vni- Eph.4.a.
tatē spūs i vinculo pacis. Aut q̄s ē q̄ nume
ret nubes sapientia? Nouit eñ dn̄s qui 2.timoth.2.c
sunt eius. Quis aūt hoc hoim inquit nouit?
Et organa celi in terram declinauit.
Angelos cęlestes: p quos diuinę voces enū-
ciari solebāt. Non eñ ceciderūt sicut ille vnꝰ/
sed flexu obediētię declinati sunt i terrā: ma
xime cū ꝛ ipse dn̄s esset i terra: Nā euāgelista
inquit: Et angeli ministrabāt ei. Diffusus ē Matt.4.b.
autē sicut terra cinis: ꝛ agglutinauit H
eum sicut lapidibus cibuz. Diffusa est
late atq; abūdanter humilitas penitētię: ad
hoc vt dn̄s qui superbis resistit/ humilibꝰ au Jaco.4.b.
tē dat gratiā cohęreret eis tanq̄ glutinę cha
ritatis/ homo hominibus/ vt mediator esset 1.timoth.2.b
dei et hominū: seipsum illis dans cibum per
sacramentū corporis ꝛ sanguinis sui: stulta mū
di tanq̄ lapides eligens/ vt confundat sapi- 1.Cor.1.d.
entes. Angelis eñ cibus ē inquantū est ver-
bum dei apud deū: lapidibꝰ aūt vt cibꝰ esset/
verbū caro factū ē/ ꝛ habitauit in nobis. Er- Joh.1.b

go agglutinabs tu hoib⁹, pcedēte penitētia: Tāq̄ cinis diffūdaꝛ faciēs ei vlā. Nā
Matth.3.b. ille q̄ dicebat: Facite ḡ fruct⁹ dignos penitē-
tię: Et ne dixeritis vob: Patrē habem⁹ abraā: potens est eñ de⁹ de lapidib⁹ suscitare filios abrahę. Quibus lapidib⁹ eū tanq̄ cibū agglutinandū esse nūciabat. Si aūt nō pcedit hūmi
Ps.137. litas penitēdi, nō agglutinabiꝛ: q: excelsa a lōge cognoscit. Aut capies leoni escas, aut aīas draconū replebis. De diabo
Ps.90. lo dictū est: Et conculcabis leonē ꝛ draconem: ppter insidias ꝛ irā. Oēs ergo angeli ei⁹ leonibus ꝛ draconibus companꝛ. Ille aūt capit eis escas, ꝛ aīas eoꝝ replet, qui de ipietate conuictos tradit in eius ptātē. Volūt eñ latere impietatē suā: sed cū pducunꝛ, vtiq̄ capiunꝛ, vt sint in potestate diaboli ꝛ angeloꝝ eius, quibus cōsenserūt. Pauidi ḡ sunt in cubilibus suis, in latebris insidiaꝝ suaꝝ. Nam si pauidi nō essent, q̄s subsisteret? Pauēt au
Marci.1.c. tē illius imperiū, sub quo exclamarūt: Quid venisti ante tempus pdere nos? Et quemadmodū de porcis manifestū ē, q̄ i eos nō iissent nisi permissi essent: sic intelligendum est, nihil eos in quēq̄ posse nisi pmissos: Permitti autē iusticia qua regūtur oīa, siue pbationis causa, siue vindictę: vł ad dānationē, vel ad correctionē irrogatę. Et sedent in insidijs insidiātes. Non eñ q̄escit in eis voluntas nocendi, etiam cum potestas non datur. Obseruant autem in insidijs in tam siluosa densitate occasionū carnaliū quis capiatur diuinis legibus: id ē cōuincaꝛ de peccato suo, ita vt eorum escę deputari mereāꝛ. Quis autē pparauit coruo escā? pulli eñ ei⁹ ad deū clamātes ꝛ errātes,
Ps.146. ꝛ escā q̄rētes. Vt ē i psalmo: Et pullis coruorū iuocātib⁹ eū: Cui sentētię est hoc⁹ iste simillimus. Nec in malo possūt intelligi: q: inuocant eū. Significanꝛ ergo nigri, hoc ē peccatores nondū dealbati remissione peccatorū. Sed ideo pulli, quia iā humiles. Ideo errantes: q: nondū cognouerūt veritatē, quā tamē pie quęrūt cū ad deū clamāt. Preparari autē coruo esca potest ppter eius pscientiam, qui nouit etiā nondū humilē quēq̄ conuersū iri: Sed tamē pulli, hoc est humiles ad dominū clamant.

De Ca.XXXIX.

Si cognouisti tēpus pariendi tragelaphoꝝ petras. Tragos hircus, elaphos ceru⁹. Tragelaph⁹ ē cōpositū ex hirco et ceruo aīal. Significat
Roma.7.d. igitur mentē seruientē legi dei sm interiorez hominē. Videt autem quantū adhuc ex parte hircus est, aliā legē in membris suis repugnantē legi mentis suę: ꝛ captiuantē se in lege peccati. Peperit autē talib⁹ petras oportuno tpe. Ille qui firmamēta solida exemploꝝ in scpturis posuit: in quibus ꝛ quiescētes de se nō desperēt: quoꝝ caro concu
Gal.5.c. piscit aduers⁹ spm, et spūs aduers⁹ carnē: donec viuacitate cerui serpētinis suasiōib⁹ supatis spū viuāt: ꝛ spiritū sectenꝛ, ne regnet peccatū: Vñ similitudo cerui dicꝛ in eoꝝ mortali corpe ad obediēdū desiderijs eius. Aut partus ceruaꝝ custodisti: ecclīaꝝ: In numero spiritaliū materno affectu imitationem suā psuadentiū: quibus iā non pñt serpentinę opiniones nocere: tñ et tales custodiūtur nō de se, sed de deo psumētes. Et numerasti mēses partus eaꝝ. Nō eñ pariunt nisi p euangeliū: quod a baptismo suo dñs vsq̄ ad passionē ꝛ ascensionē suam certis mensibus, magisterij sui auctoritate pdicauit. Et dolores earū soluisti. Nō eñ
Gal.4.c. sine dolore dicebaꝛ: Filij mei quos iteꝝ parturio, donec christus formeꝛ in vobis. Soluuntur isti dolores cū fuerit partus editus: id est veritas psuasa eis p quibus ita ingemiscitur: id agente in interioribus conscientię vbo dei. Et nutristi hinnulos earū sine metu. In lacte sacramentorū non
Roma.8.c. timidos: Non eñ accęperūt spiritū seruitutis iterū in timore: partus earū euntes in libertatē vberioris pascuę spiritalis, abrūpentes filij eorū vincula concupiscētiarū secularium. Multiplicabunꝛ tritico: solidiore cibo sapientię post nutrimēta lactis. Exibunt et nō reuertenꝛ eis. Exibūt, tanq̄ ex angustijs doctrinę, quę p hoīes incipiētibus tradiꝛ. Et nō reuertenꝛ matrib⁹ suis. Non iā opus habētes lacte: nec doctoribus hoīb⁹ indigētes. Sane isti tres vsus nō p interrogationē pnūciādi sunt. Quis autē est q̄ demisit onagrū liberū? Nisi eos p onagrū significat: q̄ pauci ab oñi negocio liberi deo seruiūt: Et vincla ei⁹ q̄s resoluit? Affectionū carnaliū atq̄ populariū? Posui eñ habitaculū desertū ꝛ tabernacla ei⁹ salsuginē. Vñ clamet:
Ps.62. Sitiuit i te aīa mea. Irridēs multitudinē ciuitatis: quā babyloniā scptura dicit: pambulātē p latam viā, q̄ ducit ad perditionē. Et querelam exactoris non audiens. Nemini quicq̄ debens. Considerauit montes pascue suę. Magnitudinez

reuelationū: Et post omne viride quē-
rit. Oē sēpiternū. Volet autē monoce-
ros seruire tibi: supbꝰ dignitate huius sę
B culi. Quia ⁊ tales subiugauit christꝰ/ ⁊ mīstros
ecclesie constituit. μονοκερως enim vnicor-
nis est/ qđ supbiā significat. Aut dormire
sup presepe tuū: Sic sup illiꝰ hūilitatē qui
etiā in p̄sepi est infās positꝰ/ requiescit securita
te venię pctōꝝ/ ⁊ obliuione curaꝝ male ɔsciē-
tię. Et alligabit in loris iugū suū. Iu-
gū leue portās alligatū loris: hoc ē / ī auctori
tatibꝰ eoꝝ q̄ carnē mortificauerūt atq; domu
Matth.3.a. erunt. Vn̄ ⁊ iohānes zona pellicea cingebatꝭ
non aspers restibus pctōꝝ. Adducet tibi
sulcos in cāpo: apiet pectora plebis obe-
diēts ad obtinēdū regnū dei. Cōfidis aūt
in eo/ qꝛ mutata est virtus eius: vt nō
vanitatē hūanę laudis ⁊ honoris etiā ī ecclię
ministerio requirat/ sic̄ requirebat ī seculo. Aut
dimittes ei opa tua: sicut ille p quo se di
2.Cor.5.d. cit aplus legatione fūgi/ exhortās p christo re
cōciliari deo. Et credes ei/ qꝛ reddet ti-
bi sementē. Nihil ex eo suo dn̄a tui vēdica-
bit. Sementē q̄ppe dicit opꝰ seminādi. Et in
areā tuā inferet: Vt sit inter illos qbꝰ ipse
Luce.10.a. dn̄s p̄cipit rogandū dn̄m messis/ vt mittat
oparios in messem suā: non aūt vt sibi velit
areā facere: sicut p̄nceps heresū ⁊ schismatū:
⁊ quicūq; nō dei gloriā quęrūt/ sed suā. Diffi
cillimū est em̄/ vt velit iste monoceros: sed tn̄
et hoc p̄stat/ et deficit in hominis aio/ qui fa-
cit mirabilia solus: ɔsilia destruens/ et omnē
altitudinē extollentē se aduersus sciētiā dei.
Et captiuās oēm itellectū ad obediētiā suā.
Pēna struthionū mixta ē alis hero
dionis ⁊ accipitris: tardis igenio/ qđ si
gnificāt struthiones: qꝛ volare nō possūt/ do
natū ēe p eiꝰ grām/ qui stulta mūdi elegit/ vt
ęquarēt ingeniosoꝝ celeritati pariter credētiū
q̄ per alias aues q̄s cōmemorauit/ significā-
tur/ p hūc versū intelligendū est. Et relīqt ī
t̄ra oua sua. Iā īcipit d̄ struthiōe dicē.i. de
his quos p hoc aial significat. Nō em̄ misce-
rentur pennę eoꝝ tardę alis velociū auiū ad
pariter volandum/ nisi spem priorē in terra
relinquerēt/ quā p oua significat. Et in pul
uere calefiūt: Quia ⁊ si id quod sperabat
in seculo nō attenderit: plerūq; fauentibus
amatoribus seculi/ qui pulueri compantur/
ɔuenit. Et oblita est qꝛ pes disp̄didit
ea: ⁊ bestia agri cōculcauit ea. Q̄ si ⁊
aduersa cuiusq; cupiditas ⁊ iniqui huiꝰ mūdi
p̄turbēt et obterāt spem eius/ talē tanq̄ oua
eius q̄ relinquit in terra: ita non curat vt tā-
q̄ oblita nō seruat: Obduruit cōtra fili-
os suos ne sint eiꝰ: etiā si iā nō spes sit si
cut oua/ sed res ipsa: sicut filij iā nati: hoc est
fęlicitas tpalis: fortiter cōtēnit eā/ nolens eā
suā esse fęlicitatē: qꝛ illā verā desiderat. Fru
stra laborauit absq; vllo timore: V̄ asi
q̄ ɔuertat: laborat em̄ spe sęcli sine fructu: et
qđ ē insipiētiꝰ sine vllo timore: dū p̄sumit ī re
C bus incertis. Quia desperit ea deꝰ ī sa
piētia: ⁊ nō distribuit itellectū. Quid
em̄ stultius q̄ fidere ī vanitate: ⁊ laborare ad
acquirēda peritura sine vllo timore amittē-
di? Cōcipiūt em̄ plerīq; hunc affectū/ quibꝰ
longa fęlicitas sęculi ɔuenit: p̄sertim si aba-
uis ⁊ atauis perpetua successione ducatur:
vt se repente infęlices fieri posse nō credant.
Et quia magni solent apparere in terra: non
tn̄ pennis virtutū cęlesti ɔuersatione frui/ re-
cte struthionibꝰ cōpant. Sꝫ attēde qđ seq̄t:
Cū tp̄s fuerit/ ī altū euolabit: et irri
debit eq̄tē et ascensorē. Posteaq̄ venit
plenitudo tpis/ vt p̄ciperet diuitibꝰ huiꝰ sęcli:
1.Timoth.6.c. nō supbe sapere: nec sapere ī icerto diuitiaꝝ/
sꝫ ī deo viuo: cęperūt sursū corda habere ad
deū: ⁊ deridere supbos psecutores/ q̄s dn̄s p̄-
iecit ī mare: tūc em̄ pēna struthiōis mixta ve
locibꝰ auibꝰ/ cęlū petit: ⁊ cętera q̄ de hoc aiali
sup̄ dicta sūt. An tu circūdedisti equo
v̄tutē? Martyrē videt̄ describere/ itrepidū
et alacrē testē fidei salutaris: nō tn̄ v̄tute ppa/
sed q̄ eum circūdedit dn̄s. Et īseruisti col-
Eph.6.b. lo eiꝰ hinitū. Induite vos armatura dei/
vt possitis resistere ī die malo. Et glorię pe-
ctoris eiꝰ audacia. Hęc ē audacia q̄ esai-
as audet et dicit: Glīa n̄o pectoris ē ɔsciētia/
opꝰ hois pbās: vt ī semetipo habeat q̄sq; glo
riā/ ⁊ n̄ ī alio. Prodiēs ī cāpo luxuriat:
In lucē libertatis exiēs facilitate boni opis ī
latitudie charitatis exultat. Et pcedit ī p̄
liū: cū v̄tute aduersus tēptatiōes aduſitatū:
Occurrēs iaculo cōtēnit: qꝛ circūposita
sūt ei arma/ ī qbꝰ ē illud scutū fidei/ ī q̄ ignita
inimici iacula extiguūt: Nec se auertit a fer
ro. Vel a morte visibili: vel qꝛ sūt ⁊ duri ad
nō ɔsentiendū v̄itati/ ⁊ acuti ad psequēdū: a
quibꝰ se nō auertit: qꝛ ipsos etiam vt diligat/
iubet. Sup ipsū em̄ gaudet arcus
⁊ gladius. Per ɔfessionē q̄ppe eius asserit̄:
et cōminatio dei/ q̄ inuisibiles pęnas longe p̄-
nūciat: ⁊ testificatio v̄bi/ q̄ oēs tāq̄ cominus
errores debellat. Aliud est em̄ minari/ q̄ lon-
ge futura sūt supplicia pctōꝝ: qđ est tāq̄ arcu

tela itẽdere: Aliud tamq̃ manu ad manũ gla
D dio vbi p̃sẽtes debere cupiditates: Lan-
cee hostesq̃ tremore. Quid est q̃ lan-
cee hastesq̃ tremore sup ipsum gaudet arc⁹
& gladi⁹? An q꞉ nisi et ipe tremat/h̃ ẽ time-
at futurã mortem/ quã iaculat̃ diuia iusti-
cia: nõ põt p̃sentẽ ptẽnere quã psecutor mi
nat̃/vt intrepidã habeat pfessionẽ: & p̃dicit
cũ fiducia vitatẽ/cui nõ possint inimici resi-
stere: atq̃ ita sup eũ gaudeat: h̃ ẽ p ipsũ libe
Al. tassecurat̃ retasserat̃ doctria dei/ p quã minat̃ ipijs fu
tux̃ interitũ/et iterficit p̃sentẽ iniq̃tatẽ? Nisi
enĩ gaudiũ spei nr̃e cũ tremore dãnationis
eẽt: i nob negligẽs eẽt ipa securitas & supba
p̃sũptio: Neq̃ i psalmo nob diceret̃: Exul-
Ps. 2. tate ei cũ tremore: Et iracũdia euertit
terrã. Apud semetipsũ irascẽs/ad euertẽ-
das in se terrenas pcupiscentias & timores
carnales/qbus q̃sq̃ a tolerantia passionis
Ps. 4. auertit̃. In hac sentẽtia forte dictũ ẽ: Ira-
scimini & nolite peccare. Cũ iracũdia enĩ sa
luberrima se debet q̃sq̃ correctiõe corripe
Ps. 41. dicẽs: Ut q̃d tristis es aĩa mea/& q̃re cõtur-
bas me? Spera i dño q꞉ pfitebor illi. Quia
Roma. 10. b. enĩ ore pfessio fit ad salutẽ/ statim sequit̃:
Salutare vult⁹ mei de⁹ meus. Nec credit
donec clamauerit tuba. Añ tp̃s q̃ppe
tẽptatiõis/etiã si euersa ẽ terrena trepida-
tio/nõ apparet nec facile credẽdũ ẽ/nisi tp̃s
ipsũ tẽptatiõis docuerit. Cũ aũt tuba ce
cinerit dicet/ Euge. Cum tp̃s temptati
onis venerit/tũc vo placebit ei aĩa eius si
Roma. 5. a. glliat̃ i tribulationib⁹: Quia tribulatio pa-
tientiã opat̃/patiẽtia vo pbationẽ/ pbatio
vo spem: vt iã nõ dicat aĩe sue irascẽs: Ut
q̃d pturbas me? Si glorians dicat: Lauda
aĩa mea deũ. Et pcul odorat̃ pugnã:
nõ q̃si i hostibus psecq̃ntib⁹ q̃ videt̃/ sz pcul/h̃
Eph. 6. b. ẽ p lõge ab ocul: Sciẽs q꞉ nõ ẽ ei collucta-
tio aduersus carnẽ & sãguinẽ/s̃ adũsus p̃n-
cipes & ptãtes & rectores mundi tenebrax̃
hax̃/adũsus spiritalia neq̃tie i celestib⁹: h̃ ẽ
pcul. A pte autẽ dictũ ẽ: odorat̃/ pp̃ter p̃n
cipẽ ptãtis aeris hui⁹. Odores q̃ppe olfactu
sentiunt̃/siue boni/siue mali. Odorat̃ g̃ pu-
gnã q̃ itelligit p̃ncipẽ ptãtis aeris hui⁹ opari
Eph. 2. a. i filijs diffidẽtie quox̃ psecq̃ntiũ iras aut insi-
dias patit̃/ vt aduersus spiritalia neq̃tie spi
ritalib⁹ armis dimicet: nõ corpalib⁹ aduer-
sus carnẽ & sãguinẽ. i. malos & pditos hoies
q̃s carneis ocul videt. Tonitrũ ducũ
& clamorẽ: subaudiendũ est odoratum.
Tonitrum aũt propter ipsum aerem puto

dictũ eẽ/i q̃b⁹ causa spiritalia neq̃tie vsant̃
Non enĩ rectores mũdi ppterea dicti sũt hi
spũs/q꞉ celũ & terrã regũt/sz sic ipe exponit
apl's: Eteni ne ita itelligeret̃ subiecit/stati q̃d
dixerit rectores mũdi tenebrax̃ hax̃ iquit:
hoc ẽ ipiox̃: Quib⁹ ad dñm cõuersis dixit:
Fuistis enĩ aliq̃n tenebre/nũc aũt lux i dño. Eph. 5. b.
In volũtate enĩ cuiusq̃ est/vtx̃ tenebre sit
an lux. Sz cũ tenebre/i seipo: h̃ ẽ petis g̃ ip-
sius sũt ppria: cũ aũt lux: nõ i seipo/s̃ i dño
a q̃ illuminat̃: vt queadmodũ dixit esaias:
Tenebre ei⁹ sint velut mihi dies. Dicit̃ & i Esaie. 58. c.
psalmis: Illuminab tenebras meas. Quos Ps. 17.
g̃ dic apl's rectores tenebrax̃/ ipsi et i h̃ vsu Eph. 6. b.
dicti sũt duces. Ducũt enĩ & ab his tenebre/
h̃ est ipij/vt psecq̃nt̃ pios. i. eos q̃ psecutionẽ
patiũt̃ ppt iusticiã/nõ eos q̃ patiũtur ppt
ipietates & iniq̃tates suas. Ducũ aũt taliũ
clamorẽ dicit odorari martyrẽ: nõ q꞉ sonit⁹
aliq̃s inde audit̃ aurib⁹ corpis/ sz q꞉ cordis
aurib⁹ p fidẽ clamẽt/q̃tra diabol⁹ & ãgeli ei⁹
aduersus dei seruos machinentur. Ait enĩ
apl's: Nõ ei igram⁹ astutiã ei⁹. Aduers⁹ quẽ 2. Cor. 2. c.
clamorẽ ducũ surde vtiq̃ sũt aures ifideliũ.
Nũq̃d in sapientia tua plumescit
accipit̃: sic in sapia dei/q̃ ẽ christ⁹/nou⁹ hõ
paulatim innouat/puersationẽ habiturus
in celestib⁹: Expansis pennis imobi
lis/respiciens ad austrũ? explicatis
ab oĩ ipedimẽto seculari vtutib⁹ gemine
dilectiõis pmanẽs incõcussus i fide: nõ tñ i
hoc ipso de seipo p̃sumẽs/sz sperãs i deũ: &
i illũ reuocãs intẽtionẽ/ a q̃ ipe charitatis ar
dor inspirat̃/ vt fortitudinẽ suã ad ipsũ cu-
stodiat dicens: Nõne deo subiecta erit aĩa Ps. 61.
mea: ab ipo enĩ salutare meũ? Etenĩ ipe est
de⁹ me⁹ & salutaris meus: susceptor meus: nõ
mouebor ampli⁹. Ac tuo precepto ex-
altatur aquila? Sicut eius precepto q̃
ait: Cum exaltatus fuero/ omnia trahã ad Ioh. 12. c.
me. Pro nobis enĩ moriturus/& corpus re-
surrectiõe leuaturus in celum. Ubi fuerit Matth. 24. c.
inquit cadauer/ illic congregabũtur & aq-
le. Satiauit enĩ in bonis celestib⁹ desideriũ Ps. 102.
eius: cui⁹ sic aquile renouabit̃: Põt & exal-
tatio aquile ad id ptinere quod ait apl'us
Siue enĩ mente excessimus deo: vt versus 2. Cor. 5. b.
qui etiã ibi sequit̃ de vulture/ad id ptineat
q̃d etiã ibi sequitur: Siue tẽperantes sum⁹
nobis. Sicut enĩ aut vultur sup ni-
dũ suũ in petra fides morabitur:
q꞉ ex affectu dictũ videt̃ nõ sublimia ptem-
plãdi mẽtis excessu/s̃ iferioribus psulendi g

tpantiā q̄ hūanis rebus cogunł: Ut impij
qui ꝑ mortuis habenł iustificari ꝑ verbū:
hoc ē/q̄si ore deuorati ↄuertāł i corp⁹ eccl'ię.
Uulł ei ō mortuis pascił: ꝛ iō sup nidū suū
vbi tāq̄ seꝛ⁹ponit opa huic vitę necessaria.
1.Cor.10.a. Iō aūt i petra: qꝛ cū dixisset apl's: Siue tē/
perātes sum⁹ vob: ↄtinuo subiūxit: Chari/
tas ei christi cōpellit nos. petra āt erat christ⁹
Et bn̄ sedēs morabił: fm id qđ dictū
Phil.1.d. ē: Cōpello aūt ex duob⁹/ ↄcupiscētiā habēs
dissolui ꝛ eē cū christo: mlto eñ magl opti/
mū: vt h̄ ad exaltatiōꝫ aq̄lę ꝑtineat: ad vul
turē ꝟo sedētē i nido ꝛ morātē/ manere i car
ne necessariū ꝑpł vos. Et qꝛ petra etiā lo/
ta eccl'ia bn̄ itelligił: ꝑpł etiā simonē/ q̄ ob
h̄ a dn̄o petr⁹ appellat⁹ ē: sūmitas petrę ē ca
put eccl'ię. Ad hoc addił versus qui sequi/
tur: In sumitate petre ꝛ i cauerna.
Sūmitas eñ refertur ad id qđ caput ē: ca
Col.3.a. uerna ꝟo ad id/ q̄ vita nr̄a abscōdita est cū
christo i dō. Et cū ibi fuerit/ q̄rit escas:
Act.10.b. q̄b⁹ dictū ē petro: Macta ꝛ māduca: vt in/
corparet eccl'ię credituros ex gētib⁹. Lon
ge oculi ei⁹ respiciūt: ꝛ pulli ei⁹ vo
lutanł in sanguine: spe futurę imorta/
litatis: in vitam ęternam intentionem su/
am longe porrigit: Quis corpora eius in
carnis infirmitate volutenł: id est dubijs
motibus iactenł/ dum incertū habet hūa/
na igrātia ex his q̄ misericordił facit/ q̄d cui
ꝓsit ad deū: cū tn̄ lōge ocul' ꝓspiciētib⁹ ꝑpł
ęternā salutē sincera charitate dispēsat. Sꝫ
cū iuenerit iste tal' dispēsator ꝛ opator eos
q̄ ꝑ affectū/ q̄ renūciant diabolo/ iā mortui
sint huic sęcl'o: sine dubitatiōe aliq̄ eis exhi
bet oris ministeriū i ope fmonis q̄ eos i cor
pus eccl'ię iam paratissimos traijciat: Et iō
seq̄ł: Ubicūq̄ fuerint cadauera/ cō
5 festim reperiunł. Respondit do/
minus ꝛ dixit. Q̄ nūc dn̄s tāq̄ repetit
fmonē cū ipse loq̄reł: intelligił iob ad ea q̄
dicta sunt obstupuisse i silētio: ꝛ q̄euisse/ vt
nihil ap̄li⁹ dicere auderet. Ergo duob⁹ q̄ se/
quūł ꝟsib⁹/ exhortał cū dn̄s ad rn̄dēdum:
Nunq̄d q̄ disputat cū oipotente
q̄escit: hoc ē: Quare tu q̄escis cū oipotēte
disputans? Arguens deum respon-
debit ita: subaudiendū est/ nunq̄d: vt sit
sensus: Nūq̄d arguit deū q̄ disputās rn̄de/
bit? Quęrēdo eñ/ cū oipotēte disputał: si
ↄuincēdo aut refellēdo. Nō ḡ qꝛ oipotēs ē/
ideo q̄escēdū ē a disputādo cū eo: Neq̄ eñ
ad arguēdū ab eo aliq̄d ꝑ disputationē tā/
q̄ ab ipa ꝟitate requirił. Pōt ꝛ sic intelligi:
Nūq̄d q̄ disputat/ cū dn̄o q̄escit. i. qꝛ nō q̄e/
scit q̄ cū oipotēte disputat: non ē cū eo dis/
putādū vt q̄escat: Solet eñ disputās ↄdi/
cere. Qui autē ↄdicit deo/ q̄escere nō pōt: h̄
ē/ nō inuenit q̄etē nisi i ei⁹ volūtate/ sine vl/
la ↄdictiōe ↄsentiat. Arguēs eñ deū rn̄de/
bit ita. i. cum disputādo rn̄det dn̄o/ arguit
deū: ꝛ ꝑpterea n̄ ꝑuenit ad q̄etē. Uñ dictū
ē: O hō tu q̄s es q̄ rn̄deas deo? Sꝫ q̄d tale Roma.9.d.
fecerat iob? Nō eñ de⁹ illū accipit tāq̄ ↄdi
cētē sibi/ sic amici ei⁹ non itelligētes: cū tale
testimoniū illi ꝑhibeat/ ꝛ i capite libri/ ꝛ i fi
ne: an ꝑpł ꝑsonā quā iob gestabat dictū ē:
h̄ ē/ corpis dn̄i/ qđ ē eccl'ia: i q̄ mlta ifirmoꝝ
ꝑs ē: nō q̄dē despatorū/ ſ tn̄ adhuc i ꝓuētu
suo piclitātiū: quib⁹ bn̄ cōmouēł pedes: et
q̄rū paulo min⁹ effūdunł gressus: cū ęlāt i Ps.42.
pctōrib⁹/ pacē pctōꝝ ituētes? Quid dicūt:
quō sciuit de⁹: ꝛ si ē sciētia i altissimo? Ecce
ipsi pctōres et abūdātes i sęcl'o obtinuerūt
diuitias. Nūq̄d vano iustificaui cor meū/ ꝛ
laui in inocētib⁹ man⁹ meas: ꝛ fui flagella/
t⁹ tota die: ꝛ argutio mea i matutinū? Nā
hinc poti⁹ iob ipse videł rn̄dere seq̄ntib⁹ ꝟ/
sib⁹. Rn̄dens autē iob dixit: Quid 6
ergo iudicer cōmonitus ꝛ increpa
tus a dn̄o/ audies talia cū nihil sim?
Id est: Quid ḡ mihi iudiciū cōparo/ cū me
cōmonet ꝛ arguit dn̄s? Si ei ↄdicā audiēs
talia. i. itelligēs q̄nta iusticia ꝛ miscđia me/
cū sic agał: cū ꝑ meipsuum vtiq̄ nihil sim.
Quod rn̄sum dabo. i. q̄d potero ↄdi/
cere ꝟitati? Manū pona ad os meū
i. tenebo et cohibebo loq̄citatē meā. Se/
mel locutus sum: iterū nō adijciā:
Nisi in mysterio accipiał quō sel' locut⁹ est
iob/ q̄ totiēs locut⁹ ē? Aut quō iteꝝ nō adij
ciet/ post paululū locutur⁹? Sꝫ locutio hic
intelligēda ē ꝓgressus aīę i hęc exteriora/ q̄
relinq̄t deū et ei resistit: Uñ maior iste ꝓ/
gressus/ etiā clamor i scꝑtura appellał: Cū
dicit de⁹ clamorē sodomorū ad se ꝑuenisse. Gen.18.c.
Cui locutiōi atq̄ clamori ↄtriū ē beatissimū
illud silētiū de q̄ dicił: Et silebit sine timo/
re ab oñi malignitate. Bn̄ itaq̄ dicit se sel'
locutū ↄtinua q̄dā locutiōe i tota vita ve/
teris hoīs/ cū eēt spūs ambulās ꝛ nō reuer Ps.77.
tens. Nūc aūt manū imponens ori/ ne vl/
tra ꝓgrediał: ꝓmittit se non adijcere iteꝝ/
ne recedat a deo.

Diui aurelij augustini hipponensis epī/ li
ber annotationū in iob/ explicit.

Argumētū. Annotatio capitulorū

Diui aurelij augustini hipponē-sis epi/in librū qui dicit de cathe-zizadis rudibus/ad deogratias carthaginēsis ecclesie diaconem Argumentū ex secundo libro re-tractationum.

Est etiā liber noster de cathezizan-dis rudibus/hoc ipso titulo preno-tatus. In quo libro vbi dixi: Nec angelus qui cū spiritibus alijs satellitib⁹ suis superbiēdo deseruit obedientiā dei/ et diabolus factus ē/aliqd nocuit deo/sed si-bi: Nouit eñ deus ordinare deserentes se animas: cōuenietius diceref/deserētes se spūs: qm de angelis agebatur.

De cathezizā-dis rudibus. ca.18.c.

Annotatio capitulorum libri eiusdem.

1 Q aug⁹ dicit/nō vni tm̄/sed vniuer-sali ecclesię se debitorē esse.
2 Q predicator turbari non debet/si sermo vel sibi displiceat vel alteri dummodo verus sit.
3 Q p̄mo sint imbuendi rudes cursū veterī testamēti/figura demōstraf.
4 Q charitas christi causa fuerit ad-uentus sui in carnem.
5 Ficte accedens ad cathecismū/qua-liter sit instruendus.
6 Vere accedētes ex aliqua reuelati-one/quomodo instrui debeant.
7 Quę sint predicanda cathecuminis: et quomodo admonēdi/ et a quib⁹ eis cauendum sit.
8 Qualiter docti ad fidē veniētes in-terrogandi et instruēdi sint.
9 Qualiter rhetores et oratores admo-nēdi sint: et ne simplicitatē irrideāt aut spernāt ecclesiasticam.
10 Quid passionib⁹ varijs animi in in-structiōe credituro̜ impediti age-
11 Si instruēdo qs in er- (re debeam⁹ rorē cadat/quid agendū sit: et qua-re deus p̄mittat.
12 Qualis homi accidat delectatio/in-struēdo alios/exēplis demōstrat.
13 Quib⁹ medijs anim⁹ fastidiēt⁹ audi-re fidei regulā excitandus sit.
14 Quo medio iuuare se debeat cathe-zizās impedit⁹ aliq̄ passione occur-
15 De diuerso genere hoim: et q (rēte. nō in oībus idē modus sit habē-dus instruendi.
16 Qualit̄ suscipiēd⁹ et instruēd⁹ sit idio-ta vrban⁹/fidē desiderās catholicā.
17 Tria hoim genera ad fidē veniētiū: et q tertiū sit optimū/scriptura ostē-
18 Quare de⁹ hoiem p̄diderit cū (dit. nosset eū a diabolo seducendū et ruiturum.
19 Q ecclia p̄figurata i veteri testamē-to/semp pauciori nūero p̄tēta dia-
20 Quid iudeo̜ capti- (bolū vicerit. uitas/ de egypto eductio/ legisla-tio/ et in terrā p̄missā īductio et ciui-tatī hierusalē ędificatio significet.
21 Captiuitas babylonica et i ea gesta
22 De qnq ętatib⁹ mū- (qd significet. di: et quare christ⁹ paup a paupib⁹ nasci/et a mal' mori voluerit.
23 De p̄firmatione discipulo̜ christi: et quare p̄secutionē et dispersionē su-stinuerint a iudeis.
24 De persecutiōe ecclesię sub gētilib⁹ et hereticis in scriptura p̄dictis.
25 Hortaf ad fidē tenendā: et de resurre-ctiōe instruit: et ad vitia fugiēda et penā: gloriā vo p virtutes sperādā.
26 Qualit̄ de fide r̄ndere cathecumin⁹ et scripturā intelligere debeat.
27 Q facta in ecclesia videant i scriptu-ra/et futura fienda sicut p̄cedentia credenda sint.

Eiusdem diui aurelij augustini epi/liber de cathezizandis rudi-bus incipit.

Q aug⁹ dicit nō vni tm̄/sed vni-uersali ecclię se debitorē eē: Ca.1.

Etisti me fra-ter deogr̄as/vt aliqd ad te de cathezizādis rudib⁹/qd tibi vsui esset scriberē. Di-xisti eñ q apd carthaginē vbi diaconus es/ad te sepe adducanf/q fi-de christiana p̄mit⁹ imbuēdi sint: eo q exi-meris habere cathezizādi vberē facultatē et doctrina fidei et suauitate sermonis: te aūt pene semp angustias pati/idipsū q cre-dendo christiani sum⁹: quo pacto cōmode intimādū sit/ vñ exordienda quousq sit p-ducenda narratio: vtrū exhortationē ali-quam terminata narratione adhibere de-beamus/an p̄cepta sola quibus obseruan-dis cui loquimur nouerit christianā vitam

B professionemqꝫ retinere. Sepe autem tibi
accidisse confessus atqꝫ conquestus es/ vt
in sermone longo et tepido tibi ipse vile/
sceret/ essetqꝫ fastidio: nedum illi quem lo/
quendo imbuebas/ et ceteris qui audien/
tes aderãt/ eaqꝫ te necessitate fuisse cõpul/
sum: vt ea me quam tibi debeo charitate
compelleres: ne grauarer inter occupatio/
nes meas/ tibi de hac re aliquid scribere:
Ego vero non ea tm̃ quã familiariter tibi/
sed etiam quam matri ecclesię vniuersali/
ter debeo/ charitate ac seruitute compel/
lor: si quid per operã meam quam domi/
ni nostri largitate possum exhibere: idẽn
eos dominus quos mihi fratres fecit ad/
iuuari iubet nullo modo recusare/ sed po/
tius prompta et deuota volũtate suscipe/
re. Quãto em̃ cupio latius erogare pecu/
niam dominicã: tanto magis me oportet
si quã dispensatores conseruos meos diffi
cultatẽ i erogãdo sentire cognosco agere:
quantũ in me ẽ/ vt facile atqꝫ expedite pos/
sint/ quod impigre ac studiose volunt.

Qr p̃dicator turbari nõ debet/ si sermo vel sibi displiceat vel alte ri/ dũmodo verus sit: Ca.II.

A Sed quod ad tuam ꝓprie conside/
rationẽ pertinet: nolim te moueri
ex eo quod sepe tibi abiectum ser/
monẽ fastidiosumqꝫ habere visus es. Fieri
em̃ potest vt ei quẽ instruebas/ nõ ita sit vi/
sum/ sed ꝙ tu aliquid melius audiri deside/
rabas/ eo tibi qḋ dicebas videref indignũ
auribus aliorũ: Nam et mihi prope semp
sermo meus displicet: Melioris em̃ auid⁹
sum/ quo sepe fruor interius/ anteq̃ cũ ex/
plicare verbis sonãtibus cepero: quod vbi
minus q̃ mihi notus est/ eualuero: contri/
stor linguam meã cordi meo non posse suf/
ficere. Totum em̃ quod intelligo/ volo vt
qui me audit intelligat: ⁊ sentio me nõ ita
loqui vt hoc efficiã: maxime quod ille in/
tellectus quasi rapida coruscatione per/
fundit animũ: illa autem locutio tarda et
longa est/ longeqꝫ dissimilis. Et dum ista
voluitur/ iam se ille in secreta sua condi/
dit: tamen ꝙ vestigia quedam miro mo/
do impressit memorię/ perdurant illa cum
syllabarum morulis/ atqꝫ ex eisdem vesti/
gijs sonantia signa peragimus: quę lin/
gua dicitur vel latina/ vel greca/ vel he/
brea/ vel alia quęlibet: siue cogitentur hec
signa/ siue etiam voce proferantur: cum il/
la vestigia nec latina/ nec greca vł hebręa/
nec cuiusqꝫ alterius gentis sint ꝓpria: sed
ita efficiantur in animo vt vultus in cor/
pore. Aliter enim latine ira dicitur/ aliter B
grece: aliter atqꝫ aliter aliarum diuersitate
linguarum: nõ autem latinus aut grecus
est vultus irati: Non itaqꝫ omnes gentes
intelligunt cũ quisqꝫ dicit/ iratus sum: sed
latini tm̃: at si affectus excandescentis ani/
mi exeat in faciem/ vultumqꝫ faciat: om/
nes sentiunt qui intuentur iratũ. Sed ne/
qꝫ ita licet educere et quasi exporrigere in
sensum audientium per sonum vocis illa
vestigia quę imprimit intellectus memo/
rię/ sicut apertus et manifestus est vultus:
Illa em̃ sunt intus in animo: iste foris in
corpore. Quapropter conijciendũ est quã/
tum distet sonus oris nostri ab illo ictu in/
telligentię/ quando ne ipsi quidem impres/
sioni memorię similis est. Nos autem ple/
rũqꝫ in auditoris vtilitatem vehementer
ardentes: ita loqui volumus quemadmo/
dum tunc intelligimus/ cum per ipsam in/
tentionẽ loqui non possumus: et quod nõ
succedit angimur/ ⁊ velut frustra opera in/
sumamur/ tedio marcescimus/ atqꝫ ex ipso
tedio languidior fit idem sermo/ et hebe/
tior q̃ erat: vnde perduxit ad te tediũ: sed
mihi sepe indicat eorum studium/ qui me
audire cupiunt/ non ita esse frigidum elo/
quium meum vt videtur mihi: et eos inde
aliquid vtile capere/ ex eorum delectatio/
ne cognosco me/ cũqꝫ ago sedulo/ vt huic
exhibendo ministerio non desim: in quo
illos video bene accipere quod exhibet:
Sic et tu/ eoipso ꝙ ad te sepius adducun/ C
tur qui fide imbuendi sunt: debes intelli/
gere non ita displicere alijs sermonem tu/
um vt displicet tibi: nec infructuosum te
debes putare/ ꝙ ea quę cernis non expli/
cas ita vt cupis/ quãdo forte vt cupis nec
cernere valeas. Quis enim in hac vita ni/ 1.Cor.13.d
si in enigmate et per speculum videt? Nec
ipse amor tantus est vt carnis dirupta ca/
ligine penetret in eternum serenum: vnde
vtcunqꝫ fulgent etiam ista quę transeunt.
Sed qr boni proficiunt de die in diem ad
videndum diem sine volumine celi/ et sine
noctis incursu: quem oculus nõ vidit/ nec 1.Cor.2.c
auris audiuit/ nec in cor hominis ascẽdit:
nulla maior causa ẽ cũ nobis in imbuẽdis

rudibus noster sermo vilescat / nisi quod
libet inusitate cernere / et a te deusitate ꝓ
loqui. Et re quidē vera multo gratius au
dimur / cum et nos eodem opere delecta
mur: efficitur enim filum locutionis nostrę
ipso nostro gaudio / et exit facilius atq̧ ac
D ceptius. Quapropter non arduum est ne
gocium / ea quę credenda insinuantur pręci
pere / vñ ꝛ quousq̧ narranda sit: nec quo
modo sit varianda narratio / vt aliquan
do breuior / aliquando longior: semper ta
men plena atq̧ perfecta sit: et quando bre
uiore / et quando longiore sit vtendum: sed
quibus modis faciendum sit / vt gaudens
quisq̧ cathezizet: Tanto eñ suauior erit:
quanto magis id potuerit / ea cura maxi
me est / et pręceptū quidē rei huius in ꝓm
ptu est. Si eñ in pecunia corporali: quan
2.Corī.9.b. to magis in spiritali: hilarē datorem dili
git deus. Sed hęc hilaritas ad horā vt as
sit / ei⁹ est misericordię qui ista pręcepit. Ita
q̧ prius de modo narrationis qđ te velle
cognoui: tū de pcipiendo atq̧ cohortādo
postea de hac hilaritate comparāda / q̄ de
us suggesserit disseremus.

Quo primo sint imbuendi rudes cursu veteri testamēti / figura demonstratur: Ca. iii.

N
Narratio plena est / cum quisq̧ pri
mo cathezizatur ab eo quod scri
Gen.1.a. ptum est: In principio fecit deus
cęlum et terram: vsq̧ ad pręsentia tempo
ra ecclesię: nō tamen ppterea debemus to
tum pentateuchū / totosq̧ iudicū et regno
rum ꝛ esdre libros: totumq̧ euangelium ꝛ
actus apostoloꝝ: vel si ad verbū edidicim⁹
memoriter reddere: vel nostris vbis oīa
quę his ptinent voluminib⁹ narrādo euol
uere ꝛ explicare: quod nec tempus capit /
nec vlla necessitas postulat: sed cūcta sum
matim generatimq̧ complecti / ita vt eli
gant quedā mirabiliora quę suaui⁹ audiū
tur: atq̧ in ipsis articulis constituta sunt:
vt ea tanq̧ inuolucris ostendere: statimq̧
a conspectu abripere non oportet: sed ali
quantū imorando quasi resoluere atq̧ ex
pandere: et inspicienda atq̧ miranda of
ferre animis auditoꝝ. Cetera vo celeri ꝑ
cursione inserendo cōtexere: ita et illa quę
maxime cōmendari volumus / alioꝝ sub
missiōe magis eminēt. Nec ad ea fatigat⁹
peruenit / quem narrando volumus exci
tare: nec illius memoria confundit / quem
docendo debemus instruere. In omibus B
sane non tm̄ nos oportet intueri pręcepti 1.timoth.1.b.
finem / qđ est charitas de corde puro ꝛ pscie
tia bona / et fide nō ficta: quo ea quę loqui
mur cūcta referamus: sed etiā illius quem
loquendo instruimus / ad id monēdus at
q̧ illuc dirigēdus aspectus ē. Neq̧ eñ ob
aliud ante aduētum dñi scripta sunt oīa
quę in sanctis scripturis legimus / nisi vt il
lius cōmendaretur aduentus: et futura ꝑ
signaretur ecclesia: id est populus dei per
omnes gentes / quod est corpus eius / adiū
ctis atq̧ annumeratis omibus sanctis: q
etiā añ aduentū eius in hoc sęculo vixerūt:
ita eū credentes venturū esse / sicut nos ve
nisse. Sicut eñ iacob manū prius dum na Gen.25.e
sceretur emisit ex vtero / qua etiam pedē ꝑ
nascentis fratris tenebat: deinde vtiq̧ se
cutum est caput: tū demū necessario mem
bra cetera: sed tamē caput nō tm̄ et mēbra
quę secuta sunt / sed etiā ipsam manū q̄ in
nascēdo pcessit / dignitate ac potestate pce
dit: ꝛ quis nō tpe apparendi / tamē naturę
ordine prius est: Ita ꝛ dñs iesus christ⁹ ꝛ si
anteq̧ appareret in carne: et quodāmodo
ex vtero secreti sui / ad hominū oculos me 1.timoth.2.b
diator dei ꝛ hominū hō pcederet: q est sup Ro.9.a
omnes deus benedictus in sęcula: pręmi
sit in sanctis patriarchis et pphetis quan
dam partē corporis sui: qua velut manu se
nasciturum esse pręnunciās. Etiā populū
pręcedentem superbe vinculis legis tanq̧
digitis quinq̧ supplantat: quod et ꝑ quin
q̧ temporum articulos pręnūciari ventu
rus prophetariq̧ non destitit: Et huic rei
consonans per quē lex data est / libros quin
q̧ conscripsit: et superbi carnaliter sentien
tes: et suam iusticiam volentes constitue Ro.10.a
re: nō aperta manu christi repleti sunt be
nedictione: sed constricta atq̧ conclusa re
tenti sunt. Itaq̧ illis obligati sunt pedes: Ps.19.
et ceciderunt: nos vero surreximus et ere
cti sumus. Quis ergo vt dixi / pręmiserat C
dominus christus quandam partem cor
poris sui in sanctis / qui eum nascendi tem
pore pręierunt: tamen ipse est caput corpo Col.1.c.
ris ecclesię: illi qui omnes eidē corpori cu
ius ille caput est cohęserunt / credēdo in eū
quem pręnunciabant: Nō eñ pręcurren
do diuulsi sunt / sed adiuncti potius obse
quēdo. Nam ꝛ si manus a capite pręmitti

potest/ connexio tamẽ eius sub capite est.
Ro.15.a Quapropter oĩa que ante scripta sunt/
vt nos doceremur scripta sunt: et figure
nostre fuerunt: et in figura contingebant
1.Cor.10.c eis: scripta sunt autẽ ꝓpter nos/ in quos fi-
nis seculoꝝ obuenit.

Qr charitas christi causa fuerit aduent⁹ sui in carne: Ca. IIII.

A Que autẽ maior causa est aduẽtus
dñi/ nisi vt ostẽderet deus dilecti-
onem suã in nobis: cõmendans eã
Ro.5.b. vehemẽter: quia cũ adhuc inimici essem⁹/
christus ꝓ nobis mortuus est. Hoc autem
1.timoth.1.b. ideo: quia finis precepti ⁊ plenitudo legis
charitas est: vt ⁊ nos inuicem diligamus:
1.Joh.3.c et quemadmodum ille ꝓ nobis animã suã
posuit: sic et nos ꝓ fratribus animã pona-
1.Joh.4.b mus: Et ipsum deũ: qm̃ prior dilexit nos: ⁊
Ro.8.f. filio suo vnico nõ pepercit/ sed ꝓ nobis oĩ-
bus tradidit eũ: si amare pigebat/ saltẽ red
amare non pigeat. Nulla est enĩ maior ad
amorẽ inuitatio/ q̃ p̃uenire amãdo. Et ni-
mis durus est animus qui dilectionẽ si no
lebat impendere/ nolit ⁊ rependere. Qr si
in ipsis flagitiosis et sordidis amorib⁹ vi-
dem⁹ nihil aliud eos agere/ quia amari vi-
cissim volunt/ nisi vt documẽtis quib⁹ va-
lent aperiant et ostendãt quantũ amant:
eamq; imaginẽ iusticie p̃tendere affectãt/
vt vicem sibi reddi quodãmodo flagitent
ab eis animis quos illecebrare moliũtur:
ipsiq; ardentius estuant/ cum iam moueri
eodem igne etiam illas mentes quas ap-
petunt sentiunt. Si ergo ⁊ animus qui tor
pebat/ cũ se amari senserit excitatur: ⁊ qui
iam feruebat cũ se redamari didicerit/ ma-
gis accendit: manifestum est nullã esse ma
iorem causam/ qua vel inchoetur vel auge-
atur amor/ q̃ cũ amari se agnoscit/ qui nõ-
dum amat/ aut redamari se vl' posse sperat
vel iã probat qui prior amat. Et si hoc eti-
am in turpibus amoribus/ quãto plus in
amicitia. Quid enĩ aliud cauemus in offẽ-
B sione amicitie/ nisi ne amicus arbitretur q͛
eum vel nõ diligimus/ vel minus diligim⁹
q̃ ipse nos diligat? Quod si crediderit/ fri-
gidior erit in eo amore quo inuicem homi
nes mutua familiaritate perfruuntur: et si
non ita est infirmus vt hec vllum offen-
sio faciat ab omni dilectione frigescere/ in
ea se tenet qua non vt fruatur/ sed vt con-
sulat diligit. Operepreciũ est autẽ aiad-
uẽrtere quomodo/ q̃q̃ et superiores ve-
lint se ab inferioribus diligi: eorumq; in se
studiose delectentur obsequio. Et quanto
magis id senserint/ tanto magis eos dili-
gant: tamen quanto amore exardescat in-
ferior/ cũ a superiore se diligi senserit. Ubi
enim gratior amor est/ ibi nõ estuat indi-
gentie siccitate/ sed vbertate beneficentie
profluit. Ille nanq; amor ex miseria ẽ/ iste
ex misericordia. Jam vero si etiam se ama-
ri posse a superiore desperabat inferior/ in-
effabiliter commouebitur in amorem/ si vl
tro ille fuerit dignatus ostendere/ quantũ
diligat eum qui nequaq̃ sibi tantum bo-
num promittere auderet. Quid autem su C
perius deo iudicante: et quid desperatius
homine peccante: qui se tanto magis tu-
endum ⁊ subiugandum superbis potesta-
tibus addixerat/ que beatificare non pos-
sunt: quanto magis desperauerat posse
se curam geri ab ea potestate/ que nõ ma-
licia sublimis esse vult/ sed bonitate subli-
mis est? Si ergo maxime ꝓpterea christus
aduenit/ vt cognosceret homo quantũ eũ
diligat deus: ⁊ ideo cognosceret vt in eius
dilectionẽ quo prior dilectus ẽ inardesce-
ret: proximũq; illo iubẽte ⁊ demonstrante
diligeret: qui nõ ꝓximũ/ sed longe peregri-
nantem diligendo factus est ꝓximus: om-
nisq; scriptura diuina que ante scripta est
ad prenunciandũ aduentũ dñi: et quicq̃d
postea mandatũ ẽ litteris et diuina aucto-
ritate firmatũ/ christum narrat et dilectio-
nem monet: manifestũ est nõ tm̃ totam le-
gem et ꝓphetas in illis duobus pendere Math.22.d
preceptis/ dilectionis dei ⁊ ꝓximi: que ad-
huc sola scriptura sancta erat cum hoc do-
minus diceret: sed etiam quecunq; poste-
rius salubriter consecrata sunt/ memorieq;
mandata diuinarũ volumina litterarum.
Quapropt' in veteri testamẽto est occulta- D
tio noui: in nouo testamẽto est manifesta-
tio veteris. Scd̃m illam occultationem/
carnaliter intelligentes carnales/ ⁊ tunc et
nunc penali timore subiugati sunt: Scd̃m
hanc autẽ manifestationẽ spiritales/ et tũc
quibus pie pulsantibus etiã occulta patu-
erunt: et nũc qui nõ supbe querũt/ nec eti-
am aperte clauduntur spiritaliter intelligẽ
tes donata charitate liberati sũt. Quia er-
go charitati nihil aduersius q̃ inuidẽtia:
Mater autẽ inuidentie supbia est: idem

dñs ieſus chriſtus/ deus hõ/ ꝛ diuinę ĩ nos dilectiõis indiciũ eſt/ ꝛ humanę apud nos humilitatis exemplũ: vt magnꝰ tumor noſter maiore ꝯtraria medicina ſanaref. Magna eſt eñ miſeria ſupbus homo: ſed maior miſericordia humil' deꝰ. Hac ḡ dilectione tibi tãq̃ fine ꝓpoſito/ quo referas oĩa quę dicis: quicquid narras ita narra/ vt ille cui loqueris audiendo credat/ credendo ſperet/ ſperando amet.

Ficte accedẽs ad catheciſmũ q̃liter ſit inſtruendus: Ca. v.

A De ipſa etiã ſeueritate dei q̃ corda mortaliũ ſaluberrimo terrore q̃tiunſ/ charitas ędificãda ẽ: vt ab eo quẽ timet/ amari ſe gaudens/ eũ redamare audeat/ eiuſq; in ſe dilectioni etiã ſi impune poſſet/ tñ diſplicere vereatur. Rariſſime quippe accidit/ immo ꝟo nũq̃/ vt quiſq; veniat volẽs fieri chriſtianꝰ/ q̃ nõ ſit aliquo dei timore pculſus. Si eñ aliqḋ cõmodũ ſpectãdo ab hoĩbꝰ quibꝰ ſe aliter placiturũ nõ putat: aut aliqḋ ab hoĩbus incõmodũ deuitãdo/ quoꝝ offẽſionẽ aut inimicitias reformidat/ vult fieri chriſtianꝰ: nõ fieri vult potiꝰ q̃ fingere: fides eñ nõ res ẽ ſalutantis corporis/ ſ; credẽtis animi. Sed plane ſępe adeſt miſcḋia dei ꝑ miniſteriũ cathecizãtis: vt ſermone cõmotꝰ iã fieri velit qḋ decreuerat fingere: qḋ cũ velle cępit/ tũc eum veniſſe deputemꝰ: ꝛ occultũ q̃dẽ nobiſ ẽ qñ veniat aĩo/ quẽ iã corpe p̄ſentẽ videmꝰ: ſed tñ ſic cũ eo debemꝰ agere/ vt fiat in illo hęc volũtas/ etiã ſi nõ eſt. Nihil eñ deperit qñ ſi ẽ/ vtiq; tali noſtra actiõe firmaf: Quis q̃ tpe vel q̃ hora cępit ignoremꝰ.

Rl. ſaluādi

B Utile ẽ ſane vt p̄moneamur antea ſi fieri põt ab his q̃ eũ norũt/ in quo ſtatu animi ſit/ vel quibꝰ cauſis cõmotꝰ ad ſuſcipiendã religionẽ venerit. Qḋ ſi defuerit alius a q̃ id nouerimꝰ etiã ipſe interrogãdus ẽ: vt ex eo qḋ reſpõderit ducamꝰ ſermonis exordiũ. Sȝ ſi ficto pectore acceſſit humana cõmoda cupiens/ vel incõmoda fugiẽs: vtiq; mẽtiturus eſt: tñ ex eoipſo qḋ mentif capiẽdũ eſt principiũ: nõ vt refellaf eius mendaciũ quaſi tibi certum ſit: ſed vt ſi dixerit eo ꝓpoſito ſe veniſſe quod vere approbandũ eſt: ſiue ille veꝝ ſiue falſum dicat: tale tamen ꝓpoſitũ quali ſe veniſſe reſpondit approbãtes atq; laudantes: faciamus eũ delectari eſſe ſe talem qualẽ videri cupit. Si autẽ aliud dixerit q̃ oportet eſſe in animo eiꝰ qui chriſtiana fide imbuẽdus ẽ: blãdius et lenius rep̄hendẽdo tanq̃ rudem ꝛ ignaꝝ/ ꝛ chriſtianę doctrinę finẽ veriſſimũ demõſtrando atq; laudãdo breuiter ꝛ grauiter: ne aut tpa futurę narratiõis occupes/ aut nõ prꝰ collocato animo audeas imponere: facias eum velle qḋ aut ꝑ errorẽ aut per ſimulationẽ nondum volebat.

Uere accedẽtes ex aliq̃ reuelatione/ quõ inſtrui debeãt: Ca. vi.

A Quod ſi forte ſe diuinitꝰ admonitũ vel territũ eẽ r̄ſiderit vt fieret chriſtianus: lętiſſimũ nobis exordiẽdi aditũ p̄bet: quãta deo ſit cura ꝓ nobiſ. Sane ab hmõi miracl'oꝝ ſiue ſomnioꝝ/ ad ſcripturaꝝ ſolidioꝝ viã ꝛ oracula certiora trãſferẽda eſt eiꝰ intẽtio: vt ꝛ illa admonitio q̃ miſcḋiter ei p̄rogata ſit/ nouerit/ anq̃ ſcripturis ſctis inhęreret. Et vtiq; demõſtrãdũ eſt ei/ ꝙ ipſe dñs nõ eũ admoneret aut cõpelleret fieri chriſtianũ ꝛ incorpari eccl'ię/ ſed talibꝰ ſignis aut reuelationibꝰ erudiret: niſi iã p̄paratũ iter in ſcpturis ſctis/ vbi nõ q̃ viſibilia miracula/ ſ; inuiſibilia ſpare cõſueſceret: neq; dormiens ſed vigilãs moneref/ eũ ſecurius et tutiꝰ carpere voluiſſe.

B Inde iã exordienda narratio eſt/ ab eo ꝙ fecit deus omnia bona valde: ꝛ ꝓducenda vt diximꝰ vſq; ad p̄ſentia tempora eccleſię: ita vt ſingularum reꝝ atq; geſtorũ quę narramus cauſę ratiõeſq; reddanf quibꝰ ea referamꝰ ad illũ finem dilectionis: vñ neq; agentis aliquid neq; loquẽtis oculus auertendus eſt. Si eñ fictas poetaꝝ fabulas/ et ad voluntatẽ excogitatas animoꝝ quoꝝ cibꝰ nugę ſunt/ tñ boni qui habenf atq; appellantur: grãmatici ad aliquam vtilitatẽ referre conantur/ q̃q̃ et ipſam vanam et auidam ſaginę ſęcularis: quãto nos decet eſſe cautiores/ ne illa quę vera narramꝰ/ ſine ſuarũ cauſaꝝ redditiõe digeſta/ aut inani ſuauitate/ aut etiã pnitioſa cupiditate credãtur. Nõ tñ ſic aſſeramus has cauſas/ vt relicto narratiõis tractu/ cor noſtrũ ꝛ lingua ĩ nodos difficilioris diſputatiõis excurrat: ſ; ipſa ꝟitas adhibita rõni/ q̃ſi aurũ ſit gemmaꝝ ordinẽ ligãs: nõ tñ ornamẽti ſeriẽ vlla immoderatione perturbans.

Gē.i.d

Quę ſint p̄dicanda cathecuminis: ꝛ quõ admonẽdi: ꝛ a quibus eis cauendũ ſit. Ca. vii.

A Narratiōe finita ſpes reſurrectiōis intimāda ē: ⁊ ꝓ capacitate ac viribus audiētis/ ꝓq3 ipſi⁹ tpis modulo aduerſus vanas irriſiões infideliū ↄ corporis reſurrectiōe tractādū/ ⁊ futuri vltimi iudicij bonitate i bonos/ ſeueritate i malos/ veritate i oēs: cōmemoratiſq3 cū deteſtatione ⁊ horrore penis impioꝝ/ regnū iuſtoꝝ atq3 fideliū/ ⁊ ſupna illa ciuitas/ ciuiſq3 gaudiū cū deſiderio ꝓdicādū ē. Cū ꝟo inſtruēda et animāda ē infirmitas hoīs aduerſus tēptatiões ⁊ ſcādala/ ſiue foris ſiue in ipſa int⁹ eccľia. Foris aduerſus gētiles vł iudeos vel hereticos: intus aūt aduerſus areę dñicę paleas: Nō vt ↄtra ſingula puerſoꝝ genera diſputeť: oēſq3 illoꝝ prauę opiniones ꝓpoſitis queſtionib⁹ refellanť: ſꝫ ꝓ tpe breui demōſtrandū ē ita eſſe ꝓdictum: ⁊ q̄ ſit vtilitas tēptationū erudiēdis fidelib⁹: ⁊ q̄ medicina in exemplo patiētię dei/ q̄ ſtatuit vſq3 in finē iſta pmittere. Cum ꝟo aduerſus eos inſtruiť/ quorum puerſę turbę corꝑaliť implēt eccľias: ſimul etiā ꝓcepta breuiter et decēter cōmemoranť chriſtianę atq3 honeſtę ↄuerſationis: ne ab ebrioſis/ auaris/ fraudatorib⁹/ aleatorib⁹/ adulteris/ fornicatorib⁹/ ſpectaculoꝝ amatoribus/ remediorū ſacrilegoꝝ alligatorib⁹/ pcātatoribus/ mathematicis/ vel quarūlibet artium vanaꝝ ⁊ malaꝝ diuinatorib⁹: atq3 huiuſmodi ceteris ita facile ſeducať/ et impunitū ſibi fore arbitreť: q2 videt multos qui chriſtiani appellanť/ hęc amare/ et agere/ et

B defendere/ ⁊ ſuadere/ ⁊ pſuadere. Quis eñ finis ꝯſtitut⁹ ſit in tali vita pſeuerantib⁹: ⁊ q̄ ſint in ipſa eccleſia tolerandi/ ex qua i fine ſepandi ſunt/ diuinoꝝ librorū teſtimonijs edocendū eſt. Prenūciandū etiā inuēturū eū in eccleſia multos chriſtianos bonos/ veriſſimos ciues celeſtł hieruſalē/ ſi eē

Hier. 17.a ipſe ceperit. Ad extremū ne ſpes ei⁹ i homine ponať/ ſedulo monēdus ē: q2 neq3 facile ab hoīe iudicari pōt quis hō ſit iuſt⁹. Et ſi facile poſſet/ nō ideo nobis ꝓponi exēpla iuſtoꝝ/ vt ab eis iuſtificemur: ſꝫ vt eos imitātes/ ab eoꝝ iuſtificatore nos quoq3 iuſtificari ſciamuſ. Hinc eñ fiet qđ maxime cōmēdandū ē: vt cū ille qui nos audit/ immo ꝑ nos audit deū/ moribus et ſciētia ꝓficere ceperit: et viā chriſti cū alacritate ingredi: nec nobis id audeat aſſignare/ nec ſibi: ſed ſeipſū ⁊ nos ⁊ quoſcunq3 alios diligit amicos: in illo ⁊ ꝑ illo diligit qui eū dilexit inimicū/ vt iuſtificās faceret amicū. Hic iā nō te puto ꝓceptore indigere/ vt cū occupata ſūt tpa/ vel tua vel eoꝝ q̄ te audiūt breuiť agas. Cū aūt largiora largi⁹ eloq̄ris: ħ eñ nullo admonente ipſa neceſſitas pręcipit.

Qualiť docti ad fidē venientes/ iterrogādi ⁊ iſtruēdi ſint: Ca. viij.

A Sed illud plane nō ꝓtereundū ē/ vt ſi ad te quiſq3 cathezizand⁹ venerit liberalib⁹ doctrinis excultus: q̄ iā decreuerit eſſe chriſtian⁹/ et ideo venerit vt fiat: difficillimū oīno ē vt nō multa nraꝝ ſcpturaꝝ lraſq3 cognouerit/ q̄b⁹ iā iſtruct⁹ ad ſacramentorū participationē tm̄modo venerit. Tales eñ nō eadē hora qua chriſtiani fiūt/ ſed añ ſolēt oīa diligēter inquirere: ⁊ motus animi ſui cū quibus poſſunt cōmunicare atq3 diſcutere. Cū hiſ itaq3 breuiter agēdū eſt/ ⁊ nō odioſe inculcādo quę norunt: ſed modeſte perſtringendo: ita vt dicam⁹ nos credere qđ iā nouerint illud atq3 illud: atq3 hoc mō curſim enumerare oīa q̄ rudib⁹ indoctiſq3 inculcāda ſūt: vt etſi qđ nouit erudit⁹ iſte/ nō tanq̄ a doctore audiat: ⁊ ſi qđ forte adhuc ignorat/ dū ea cōmemoram⁹ q̄ illū noſſe iā credim⁹/ diſcat. Nec ipſe ſane inutiliter interrogať/ quib⁹ rebus mot⁹ ſit vt velit eſſe chriſtianus: vt ſi libris ei pſuaſuꝝ videris: ſiue canonicis/ ſiue vtiliū tractatorū/ de his aliquid in principio loquaris: collaudans eos pro diuerſitate meritorū canonicę auctoritatis/ et exponētium ſollertiſſimę diligētię: maximeq3 cōmendans in ſcripturis canonicis admirādę altitudinis ſaluberrimā vtilitatē. In illis aūt pro ſua cuiuſq3 facultate aptum ſuperbiori et ꝑ hoc infirmioribus animis ſtilū ſonātioris et q̄ſi tornationis eloquij. Sane etiā exꝑimendū de illo eſt/ vt indi-

B cet quem maxime legerit: et quibus libris familiarius inheſerit: vnde illi perſuaſum eſt/ vt ſociari vellet eccleſię. Quod cū dixerit: tum ſi nobis noti ſunt illi libri/ aut eccleſiaſtica fama ſaltē accepimus a catholico aliquo memorabili viro eſſe ꝯſcriptos/ legi approbemus. Si autē in alicui⁹ heretici volumina incurrit: et neſciēs forte q̄ vera fides improbat/ tenuit animo: et catholicum eſſe arbitratur/ ſedulo edocendus eſt/ pręlata auctoritate vniuerſalis eccleſię aliorumq3 doctiſſimorū hominū: et diſ-

putationibus et scriptionibus in eius veritate florētiū: Quāq̄ et illi q catholici ex hac vita emigrarunt: ⁊ aliquid litterarum christianarū posteris reliquerunt in quibusdā locis opusculoꝝ suorum/ vel nō intellecti/ vel sicuti est humana infirmitas/ minus valentes/ acie mentis abditiora penetrare: et verisimilitudine aberrantes a veritate/ p̄sumptoribus et audacibus fuerunt occasioni ad aliquam heresim moliēdam atq̄ gignendā. C Quod mirū nō est/ cū de ipsis canonicis litteris vbi omnia sanissime dicta sunt: nō quidem aliter accipiendo quedam/ q̄ vel scriptor sensit/ vel ipsa veritas habet. Nam si hoc solum esset: quis nō humanę infirmitati ad corrigendum parate libenter ignosceret: sed id qȯ peruerse ac praue opinati sint/ animositate acerrima/ ⁊ peruicaci arrogantia defensitantes/ multi multa perniciosa dogmata/ cōcissa cōmunionis vnitate pepererūt. Hęc omīa cū illo qui ad societatem populi christiani: nō idiota vt aiunt/ sed doctorū libris expositus atq̄ excultus accedit modesta collatione tractanda sunt/ tm̄ assūpta pręcipiendi auctoritate/ vt caueat pręsumptionis errores/ quantum eius humilitas quę illum adduxit/ iam sentitur admittere. Cetera vera fm̄ regulas doctrinę salutaris/ siue de fide quęcūq̄ narrāda vel disserenda sunt: siue de moribus/ siue de temptationibus/ eo modo p̄currendo quo dixi: ad illam supeminentiorē viam omīa referēda sunt.

Qualit̄ rhetores ⁊ oratores admonēdi sint: ⁊ ne simplicitatē irrideāt/ aut sp̄nāt ecclīasticā: Ca. ix.

A Sunt itē qdā de schol' vsitatissimis grāmaticorū oratorūq̄ veniētes: q̄s neq̄ int̄ idiotas nūerare audeas: neq̄ int̄ illos doctissimos/ q̄rū mēs magnaꝝ reꝝ ē exercitata q̄stionib⁹. His ḡ q lo quēdi arte ceteris hoīb⁹ excellere videt̄/ cū veniūt vt christiani fiāt: hoc amplr⁹ q̄ illis illitteratis imptire debem⁹/ q̄ sedulo monēdi sūt/ vt hūilitate induti christiana/ discāt nō ɔtemnere/ q̄s cognouerint morū vitia q̄ v̄boꝝ ampli⁹ deuitare/ ⁊ corde casto linguā exercitatā nec cōferre audeāt/ quā etiā p̄ferre ɔsueuerāt. Maxime aūt isti docēdi sūt scp̄turas audire diuinas/ ne sordeat eis solidū eloquiū/ q: nō est inflatū: neq̄ arbitrent̄ carnalib⁹ integumētis inuoluta atq̄ opta dicta vel facta hoīm/ q̄ in illis libri̇̄ legunt̄/ nō euoluenda atq̄ apienda vt intelligant̄/ sed sic accipiēda vt litterę sonāt: de q̄ ipsa vtilitate secreti/ vñ etiam mysteria vocant̄: quid valeāt ęnigmatū latebrę ad amorē veritatis acuendū discutiendūq̄ fastidij torporē: ipsa experientia p̄bandū est talib⁹/ cū aliq̇d eis qȯ in p̄mptu positū nō ita mouebat enodatiōe allegorię alicuius eruit̄. His eñ maxie vtile ē nosse ita esse p̄ponēdas v̄bis snīas/ vt p̄ponit̄ anim⁹ corpori. Ex q̄ fit vt ita malle debeāt veriores q̄ disertiores audire sermones: sicut mallé debēt prudētiores q̄ formosiores habere amicos. Nouerint etiā nō esse vocē ad aures dei/ nisi animi affectū. Ita eñ nō irridebūt/ si aliq̄s antistites ⁊ mīstros ecclīę forte animaduerterit/ vl̄ cū barbarismis ⁊ soloecismis deū inuocare: vel eadē v̄ba q̄ p̄nūciāt nō intelligere/ perturbateq̄ distinguere. Nō q: ista minime corrigēda sunt vt populus ad id qȯ plane intelligit dicat amē: sed tamē pie tolerāda sunt ab eis qui didicerint: vt sono in foro/ sic voto in ecclesia benedici. Itaq̄ forensis illa nōnunq̄ forte bonadictio/ nunq̄ tamē benedictio dici pōt. De sacramēto aūt qȯ accepturi sūt/ sufficit prudētioribus audire q̇d res illa significet: cū tardiorib⁹ aūt aliquāto pluribus verbis ⁊ silitudinib⁹ agendū est/ ne cōtemnāt qȯ vident.

Dis. 38. c. sedulo

B Dis. 38. c. sedulo

Quid passionib⁹ varijs animi in instructione credituroꝝ impediti agere debeamus: Ca. x.

A Sic tu fortasse exēplū aliqȯ sermonis desideras/ vt ipso tibi ope ostēdā/ quō faciēda sint ista q̄ monui. Qȯ qdē faciā quātū dño adiuuāte potuero: s̄ pri⁹ de illa hilaritate cōparāda qȯ pollicitus sum dicere debeo. Iam eñ de ipsis p̄ceptis explicandi sermonis in cathezizādo eo qui sic venit vt christian⁹ fiat: quantū satis visum est quod p̄miseram exolui. Indebitū quippe est vt etiā ipse faciam in hoc volumine/ qȯ fieri oportere pręcipio. Si ergo fecero ad cumulū valebit: Cumulus autem quo pacto a me superfundi potest/ anteq̄ mensurā debiti expleuero? Neq̄ enim te maxime conqueri audiui/ nisi q̄ tibi sermo tuus vilis abiectusq̄ videretur/ cum aliquē christiano nomine imbueres. Hoc autē scio/ nō tam rerum que dicendę sunt: quibus te satis noui paratū ⁊ instru-

ctū: nec ipsius locutionis inopia/ sed ani-
mi tedio fieri: vel illa causa quā dixi: quia
magis nos delectat et tenet qd̄ in silentio
mēte cernimus: nec inde volumus euoca-
ri ad verborum longe disparem strepitū:
vel quia etiam cum sermo iocundus ē/ ma-
gis nos libet audire aut legere que melius
dicta sunt: et que sine nostra cura et solli-
citudine promuntur/ q̄ȝ ad alienum sensū
repentina verba coaptare incerto exitu:
siue vtꝝ occurrant pro sententia/ siue vtꝝ
accipiantur vtiliter: vel quia illa que rudi-
bus insinuātur/ eo q̄ nobis notissima sūt
ꝛ profectui nostro iam nō necessaria: piget
ad ea sepissime redire: nec in eis tam vsita-
tis ꝛ tanq̄ȝ infantilibus/ cum aliqua volu-
ptate iam grandiusculus anim⁹ graditur.
B Facit etiam loquenti tedium auditor im-
mobilis: nō quia humane laudis nos esse
auidos decet/ sȝ quia ea que ministramus
dei sunt. Et quanto magis diligimus eos
quibus loquimur/ tāto magis eis cupim⁹
vt placeant que ad eorum porrigunt salu-
tem. Qd̄ si nō succedit/ contristamur: et in
ipso cursu debilitamur ꝛ frangimur/ quasi
frustra operā cōteramus. Nonnunq̄ȝ etiā
cum auertimur ab aliqua re quā desidera-
mus agere: et cuius actio aut delectabat
nos/ aut magis nobis necessaria videbat:
et cogimur aut iussu eius quem offendere
nolumus/ aut aliquorū ineuitabili instan-
tia cathecizare aliquē: iam conturbati ac-
cedimus ad negociū/ cui magna tranquil-
litate opus est/ dolētes q̄ neq̄ȝ ordinē acti-
onum nobis conceditur tenere quem vo-
lumus/ nec sufficere omnibus possumus:
atq̄ȝ ita ex ipsa tristicia sermo p̄cedens mi-
nus gratus est: quia de ariditate mesticie
minus exuberat. Aliquando item ex ali-
quo scandalo meror pectus obsidet: ꝛ tūc
nobis dicitur: Veni loquere: hic christia-
nus vult fieri: Dicitur enim ab ignoranti-
bus: Quid nos clausū intus exurat: qui-
bus si affectum nostrum aperire nō opor-
tet: suscipim⁹ ingratius qd̄ volunt: ꝛ pro-
fecto languidus et insuauis ille sermo erit
per venam cordis estuantem fumantemq̄ȝ
traiect⁹. Tot igitur ex causis/ quelibet ea-
C rū serenitatē nostre mentis obnubilet: sm̄
deū sunt querenda remedia/ quib⁹ relaxet
illa contractio: ꝛ feruore spūs exultemus ꝛ
iocūdemur in trāquillitate boni operis: Hi-
larē em̄ datorē diligit deus. Si em̄ causa il- 2. Cor. 9. b
la contristat/ q̄ intellectū nostrū auditor
nō capit: a cui⁹ cacumine quodāmodo de-
scendentes cogimur in syllabar̄ lōge infra
distantiū tarditate demorari/ et curā geri-
mus quēadmodū longis ꝛ pplexis amfra-
ctibus procedat ex ore carnis: quod celer-
rimo haustu mentis imbibit. Et q̄ multū
dissimiliter exit/ tedet loqui et libet tace-
re: cogitemus qd̄ nobis p̄rogatū sit ab illo 1. Pet. 2. d
qui demōstrauit nobis exemplū/ vt sequa-
D mur vestigia ei⁹. Quātūuis em̄ differat ar-
ticulata vox nostra ab intelligentie nostre
viuacitate: longe differētior ē mortalitas
carnis ab equalitate dei: Et tamē cū in ea- Phil. 2. a.
dem forma esset/ semetipsū exinaniuit for-
mam serui accipiens ꝛc. vsq̄ȝ ad mortē cru-
cis. Quā ob causā nisi q̄ fact⁹ est infirmis 1. Cor. 9. d
infirm⁹ vt infirmos lucrifaceret? Audi ei⁹
imitatorem alibi etiam dicentē: Siue em̄ 2. Cor. 5. c
mente excessimus deo/ siue temperātes su-
mus vobis: Charitas em̄ christi compellit
nos iudicātes hoc: q̄ vn⁹ p̄ oib⁹ mortu⁹ ē.
Quō em̄ parat⁹ esset impēdi p̄ aiab⁹ eor̄: si 2. Cor. 12. e.
eū pigeret inclinari ad aures eor̄? Hinc ē 1. Thessal. 2. b
fact⁹ est paruul⁹ in medio nostrū tanq̄ȝ nu-
trix fouēs filios suos. Nū em̄ delectat nisi
amor suitet/ decurtata ꝛ mutilata v̄ba im-
murmurare? Et tn̄ optāt hoies habere infā-
tes quibus id exhibeāt. Et suauis ē matri
minuta mansa inspuere puulo filio/ q̄ȝ ipsū
mādere ac deuorare grādiora. Non ē rece-
dat de pectore etiā cogitatio galline illi⁹ q̄ Matth. 23. d.
languidul̄ plumis teneros fet⁹ opit: ꝛ susurrā-
tes pullos ꝯfracta voce aduocat: cui⁹ blan-
das alas refugiētes supbi/ p̄da fiūt alitib⁹.
Si em̄ intellect⁹ delectat in penetralibus
sincerissimis: hoc etiā intelligere delectet
quō charitas/ quāto officiosi⁹ descēdit i in-
fima/ tāto robusti⁹ recurrit in intima p̄ bo-
nā conscientiā: nihil querēdo ab eis ad q̄s
descēdit p̄ter eor̄ sempiternā salutē.

Si instruēdo quis in errorē ca- dat/ quid agendū sit: et quare de⁹ permittat. Ca. XI.

A Si aūt magis appetim⁹ ea q̄ iā para-
ta sunt/ ꝛ meli⁹ dicta legere vel au-
dire: ꝛ ideo piget icerto exitu ad tē-
pus coaptare q̄ loquimur: tm̄ a v̄itate rer̄
nō aberret anim⁹: Facile ē vt si i v̄bis audi-
torē aliqd offēderit/ ex ipsa occasiōe discat
q̄ȝ sit re intellecta cōtemnēdū si min⁹ itegre

aut si minus ꝓprie sonare potuit: qđ ideo
sonabat vt res intelligeret. Et si humane
infirmitatis intentio etiam ab ipsa rerum
veritate errauerit/q̃q̃ in cathezizandis ru
dibus/vbi via tritissima tenenda est/diffi/
cile potest accidere: tamen ne forte accidat
vt etiam hinc offendatur auditor: non ali/
unde nobis debet videri accidisse/nisi quia
deus experiri nos voluit/vtrum cum men
tis placiditate corrigamur/ne in defensio/
nem nostri erroris maiore precipitemur er
rore. Et si nemo nobis dixerit/ nosq; et il/
los qui audierunt omnino latuerit: nullus
dolor est/si non fiat iterum. Plerũq; autẽ
nosipsi recolentes que diximus/reprehẽ
dimus aliquid/ ꝛ ignoramus quomõ cum
diceretur acceptum sit/ magisq; dolemus
quãdo in nobis feruet charitas: si cum fal/
sum esset libẽter acceptũ ẽ. Ideoq; oppor
tunitate reperta: sicut nosipsos i silẽtio re/
prehendimus: ita curandum est vt etiam
illi sensim corrigantur/ qui nõ dei verbis/
sed plane nostris in aliquam lapsi sunt fal
B sitatem. Si vero aliqui liuore vesano ceci
Ro.1.d errasse nos gaudent/susurrones/detracto/
res deo odibiles/ ꝓbeãt nobis materiã ex/
ercende patiẽtie cum misericordia: quia et
Ro.2.a patientia dei ad penitẽtiam eos adducit.
Quid enim est detestabilius/ et quid ma/
gis thesaurizet iram in die ire ꝛ reuelatio/
nis iusti iudicij dei/ q̃ đ malo alterius me/
ra diaboli similitudine atq; imitatione le/
tari? Nõnunq̃ etiam cum recte omnia ve/
req; dicãtur/ aut non intellectum aliquid/
aut contra opinionem et consuetudinẽ ve/
teris erroris ipsa nouitate asperum offen/
dit et perturbat audientem. Et si apparu/
erit/ sanabilemq; se prebet auctoritatum
rationumq; copia/sine vlla dilatione sa/
nandus est: Si autem tacite occulta offen
sio est/ dei medicina opitulari potest. At
si resiluerit et curare recusauerit/ console/
tur nos dominicum illud exemplum/ qui
offensis hominibus ex verbo suo/ et tan/
q̃ durum refugientibus/etiam his qui re/
Ioh.6.g manserant ait: Nunquid ꝛ vos vultis ire?
Satis enim fixum atq; immobile debet cor/
de retineri hierusalem/captiuam ab huius
seculi babylonia/ decursis temporibus li/
berari: nullumq; ex illa esse periturũ: quia
2.timoth.2.c. qui perierit nõ ex illa erat: Firmum enim
fundamentum dei stat habens signaculũ
hoc: Nouit enim dñs qui sũt eius: et rece/
dit ab iniquitate oĩs q̃ nominat nomẽ do/
mini. Ista cogitãtes et inuocãtes dñm in C
cor nostrũ/min⁹ timebim⁹ incertos exitus
sermonis nostri propter incertos motus
auditorũ. Delectabitq; nos etiã ipsa per/
pessio molestiarum pro misericordi opere
si non in eo nostram gloriam requiramus.
Tunc enim est vere opus bonum/cum a cha
ritate iaculatur agentis intẽtio: ꝛ tanq̃ ad
locum suum rediẽs/rursus in charitate re/
quiescit. Lectio vero que nos delectat/aut
aliqua auditio melioris eloquij/vt eã pro/
mendo sermoni nostro preponere volen/
tes/cum pigritia vel tedio loquamur: ala/
criores nos suscipiet/ iocundiorq; presta/
bitur post laborem: et maiore fiducia dep̃/
cabimur/vt loquatur nobis deus quomo/
do volumus/si suscipiamus hilariter: vt lo
quatur ꝯ nos quomõ possumus: ita fit vt
diligentib⁹ dñm oĩa concurrãt in bono. Ro8.e

Qualis homini accidat delectatio instruẽdo alios/exemplis demonstrat: Ca.XII.

A Am vero si vsitata et paruulis cõ/
gruentia sepe repetere fastidimus/
congruamus eis per fraternũ/ pa/
ternum maternũq; amorẽ/ꝛ copulatis cor/
di eorum etiam nobis noua videbuntur.
Tantum enim valet animi compatientis
affectus: vt cum illi afficiuntur nobis lo/
quentibus/ꝛ nos illis discentibus habite/
mus i inuicẽ: atq; ita ꝛ illi que audiũt qua/
si loquanť in nobis: ꝛ nos i illis discamus
quodãmodo que docemus. Nõne accide/
re hoc solet/cum loca quedam ampla ꝛ pul
chra/vel vrbium vel agrorum/ que iã nos
sepe videndo sine aliqua voluptate prete/
riebamus/ ostendimus eis qui antea nũ/
q̃ viderant/ vt nostra delectatio in eorum
nouitatis delectatiõe renouetur? Et tanto
magis/ quãto sunt amiciores: q: ꝑ amo/
ris vinculũ inquantũ in illis sumus/ intan
tũ ꝛ nobis noua fiunt/ que vetera fuerũt.
Sed si in reb⁹ ꝯtẽplãdis aliquãtũ ꝓficim⁹:
iã volum⁹ eos quos diligim⁹ letari et stu/ B
pere/cũ intuenť opa manuũ hoim: sed vo/
lum⁹ eos i ipsã artẽ ꝯsiliũ ve institutoris at/
tollere: atq; inde exurgere in admirationẽ
laudemq; omnicreãtis dei/ vbi amoris fru
ctuosissim⁹ finis ẽ: quãto ꝗ magis delecta/
re nos oportet/ cũ ipsum dñm iam discere

homines accedunt/ propter quem discenda sunt queçunqꝫ discenda sunt: et in eorũ nouitate innouari: vt si frigidior est solita nostra prędicatio/ in solita eorũ auditione feruescat. Huc accedit ad comparandam leticiam q cogitamus et consideramus de qua erroris morte in vitam fidei transeat homo. Et si vicos vsitatissimos cum benefica hilaritate: transimus / quando alicui forte qui errando laborauerat/ demõstramus viã: quanto alacrius ꝛ cũ gaudio maiore in doctrina salutari/ etiam illa quę ꝓpter nos retexere nõ opus est pambulare debemus/cum animã miserandã et erroribus seculi fatigatam/ p itinera pacis ipso qui nobis eã pstitit iubente deducimus.

Quibus medijs animus fastidientis audire fidei regulam excitandus sit: Ca. xiii.

A Sed reuera multũ est pdurare usq loquendo vsqꝫ ad terminũ ꝯstitutũ/ cũ moueri nõ videmus audientẽ: quod siue nõ audeat religionis timore cõstrictus voce aut aliquo motu corporis significare ad probationẽ suam: siue humana verecundia reprimatur/ siue dicta non intelligat/ siue contemnat: quãdoquidem nobis nõ cernentibus animũ eius incertũ est: omnia sermone temptãda sunt: quę ad eum excitandum/ et tanqꝫ de latebris eruendum possint valere. Nam et timor nimius atqꝫ impediens declarationem iudicij eius /blanda exhortatione pellendus est: et insinuando fraternam societatem verecundia temperãda/ ꝛ interrogatiõe quęrendũ vtrum intelligat/ ꝛ dãda fiducia: vt Ar. t ꝓponat si quid ei cõtradicendũ videt/ libere t ꝓponat. Quęrendũ etiam de illo/ vtrũ hęc aliquando iam audierit: et fortassis cum tan qꝫ nota et ꝑuulgata nõ moueat: ꝛ agendũ pro eius respõsione: vt aut planius ꝛ enodatius loquamur: aut opinionẽ contrariã Ar. t illi refellamus: aut ea quę t illo nota sunt non explicemus latius: sed breuiter cõplicem⁹ eligamusqꝫ aliqua ex his quę mystice dicta sunt in sanctis libris: ꝛ maxime in ipsa narratione/ quę aperiendo ꝛ reuelando noster B sermo dilucescat. Qꝫ si nimis tardus est/ et ab omni tali suauitate absurdus ꝛ auersus/ misericorditer sufferẽdus ẽ: breuiterqꝫ decursis cęterĩ ea quę maxime necessaria sũt: de vnitate catholicę/ de temptationib⁹: de christiana cõuersatione ꝓpter futurũ iudiciũ terribiliter inculcãda sunt: magisqꝫ ꝓ illo ad deum/ qꝫ illi de deo multa dicenda. Sępe etiam fit/ vt qui primo libẽter audiebat/ vel audiendo vel stando fatigatus: nõ iam laudans sed oscitans labia diducat: et se abire velle etiam inuitus ostendet. Quod vbi senserimus/ aut t renouare Ar. t renouare oportet eius animũ: dicendo aliquid honesta hilaritate conditũ et aptum rei quę agitur/ vel aliquid valde mirandum et stupendum/ vel etiam dolendũ atqꝫ plangendum: et magis de ipso vt propria cura pũctus euigilet: qđ tamen non offendat eius verecundiã asperitate aliqua/ sed poti⁹ familiaritate cõciliet: aut oblata sessione succurrere: qꝫqꝫ sine dubitatione melius fiat/ vbi decenter fieri potest: vt a principio sedens audiat. Longeqꝫ cõsultius in quibusdam ecclesijs trãsmarinis/ nõ solũ antistites sedentes loquũtur ad populũ/ sed ipsi etiã populo sedilia subiacẽt: ne quisqꝫ infirmior stãdo lassat⁹ a saluberrima intẽtione auertat/ aut etiam cogat abscedere. Et tñ multũ interest si se quisqꝫ de magna multitudine subtrahat ad reparãdas vires: q iã sacramẽtorꝫ societate deuictus est: et si ille discedat/ qđ plerũqꝫ ineuitabilit⁹ viget: ne interiore defectu victus etiã cadat/ q ꝑmis sacramẽtis imbuẽdus est: ꝛ pudore eñ nõ dicit cur eat: ꝛ imbecillitate stare nõ sinit. Expertus hęc dico: Nã fecit hoc quidã cũ eũ cathegizarẽ hõ rustican⁹: Vñ magnopere ꝑcauendũ esse didici. Quis eñ ferat arrogãtiã nostrã/ cũ viros fratres nostros/ vł etiã qđ maiore sollicitudine curandũ ẽ/ vt sint fratres nostri/ corã nobis sedere nõ facim⁹: ꝛ ipsũ dñm nostrũ cui assistũt angeli: sedẽs Luc. 10. c. mlier audiebat? Sane si aut breuis sermo futurus ẽ/ aut cõsessui locus nõ est aptus: stãtes audiãt: sed cũ multi audiũt/ ꝛ nõ tũc initiãdi: Nã cũ vnus aut duo aut pauci/ q ꝓpterea venerũt vt christiani fiãt/ piculose loqmur stãtibus: tñ si iã sic cępim⁹/ saltẽ aduerso auditoris tędio/ et offerẽda sessio ẽ: immo vo ꝓrsus vrgẽd⁹ vt sedeat: et dicendũ aliqd quo t renouet/ quo etiã cura Ar. t renouet si qua forte irruẽs eũ auocare cępat/ fugiat ex animo. Cũ eñ causę icertę sint/ cur iã tacitus recuset audire: iã sedẽnti aliqđ aduersus icidẽtes cogitatiões secularium negociorꝫ dicat: aut hilari vt dixi/ aut tristi mõ:

vt si ipse sunt que mentem occupauerant/ cedant quasi nominatim accusate: si autē ipse nō sunt/ et audiēdo fatigatus ē/ cū de illis tanq̄ ipse sint: Quādoquidē ignoram⁹ inopinatū aliqd et extraordinariū/ eo modo quo dixi loquimur/ a tedio renouat⁊ intentio. Sed et breue sit: maxime quia extra ordinē inseritur: ne morbū fastidij cui subuenire volumus/ etiā augeat ipa medicina et acceleranda sunt cetera: et pmittendus atq̄ exhibēdus finis ppinquior.

Quo medio iuuare se debeat cathezizans/ impeditus aliqua passione occurrente: Ca. xiiii.

A Si autē confregit animū tuum alterius actionis/ cui tanq̄ magis necessarie iam suspensus eras/ omissio: et ppterea tristis insuauiter cathezizas: cogitare debes/ excepto q̄ scimus misericorditer nobis agendū esse quicquid cum hominibus agimus/ et ex officio sincerissime charitatis. Hoc ergo excepto incertum esse quid vtili⁹ agamus: et quid opportunius aut intermittamus/ aut omnino omittamus. Quia enī merita hominū p quib⁹ agimus/ qualia sint apud dominū/ nō nouimus quid eis ad tempus expediat: aut nulla aut tenuissima et incertissima coniectura suspicamur/ potius q̄ comprehendimus: Quapropter res quidē agendas p nostro captu ordinare debemus: quas eo modo quo statuimus si peragere poterimus/ nō video: gaudeam⁹ quia nobis/ sed quia deo sic eas agi placuit. Si autem aliqua inciderit necessitas qua noster ille ordo turbet⁊: flectamur facile ne frāgamur/ vt quem deus nostro pposuit/ ipse sit noster. Equi⁹ est enī vt nos eius/ q̄ vt ille nostrā voluntatē sequat⁊: quia et ordo agendarū rerum/ quē nostro arbitrio tenere volum⁹/ ille vtiq̄ approbādus est vbi potiora precedunt. Cur ergo nos dolem⁹ hoies a domino deo tanto potiore pcedi/ vt eoipso quo nostrū amamus ordinē/ inordinati esse cupiam⁹? Nemo enī meli⁹ ordinat qd agat: nisi qui paratior est non agere/ quod diuina potestate phibeatur/ q̄ cupidior agere

Prouer. 19. c. quod humana cogitatiōe meditat⁊: Quia multe cogitationes sunt in corde viri/ consiliū autem dñi manet in eternū. Si vero

B ex aliquo scandalo pturbatus animus nō valet edere serenum iocundūq̄ sermonē: tantam esse charitatem oportet in eos pro quibus christus mortuus est: volens eos precio sanguinis sui ab errorū secularium morte redimere/ vt hocipsum quod nobis tristibus nūciatur/ presto esse aliquem qui desideret fieri christianus/ ad consolationē illius resolutionemq̄ tristicie valere debeat: sicut solent lucrorum gaudia dolorē lenire damnorū. Non enim scandalum nos contristat alicuius/ nisi quem perire aut p quem perire infirmū vel credimus vel videmus. Ille igitur qui initiandus aduenit/ dum speratur posse proficere/ dolorem deficientis abstergat: Quia et si ti- Matth. 23. b.

mor ille suggeritur/ ne fiat proselytus fili⁹ gehenne: dum multi tales versantur ante oculos ex quibus oriuntur scandala/ non ad retardandos nos pertinere debet/ sed magis ad excitandos et acuendos. Qui- C

dem quem imbuimus moneamus/ vt caueat imitationem eorum qui non ipsa veritate/ sed solo nomine christiani sūt. Nec eorum turba commotus/ aut sectari velit eos/ aut christum nolit sectari pp̄ter eos: et aut nolit esse in ecclesia dei vbi illi sunt/ aut talis ibi velit esse quales illi sunt: Et nescio quomodo in huiusmodi† motu ar- Al. † monitis

dentior sermo est: cui fomitem suum ministrat presens dolor/ vt non solum pigriores nō simus/ sed eoipso dicamus accensius/ atq̄ vehementius diceremus: Gaudeamus q̄ securiores: frigidius et lentius diceremus: Gaudeamusq̄ nobis occasionem dari/ vbi motus animi nostri sine fructificatione nō transeat. Si autem de aliquo errato nostro vel peccato nos mestitudo comp̄hendit: non tñ meminerim⁹ sacrificium deo spiritum esse contribula- Ps. 50.

tum/ sed etiā illud: Quia sicut aqua ignē: Eccl. 3. d

sic elemosyna extinguit peccatū. Et quia misericordiā inquit magis volo q̄ sacrifi- Osee. 6.

cium. Sicut ergo si periclitaremur incendio/ ad aquam vtiq̄ curreremus/ quo posset extingui: et gratularemur si quis eam de proximo offerret: Ita si de nostro feno aliqua peccati flamma surrexerit: et propterea conturbamur/ data occasione misericordissimi operis/ tanq̄ de oblato fonte gaudeamus/ vt inde illud quod exarserat opprimatur. Nisi forte tam stulti sumus vt alacrius arbitremur cum pane currendum/ quo ventrem esurientis implea-

D mus/q̄ cū verbo dei quo mentē studentis
instruam⁹. Huc accedit/ qꝛ si nūmō ꝓdes-
set hoc facere: non facere aūt nihil obesset:
infęliciter in ꝑiculo salutis/nō iam ꝑimi/
sed nēc oblatū remediū spernerem⁹. Cū vo
Matth.25.c. ex ore dn̄i tā minaciter sonet: Serue ne-
quam ꝛ piger/dares pecuniā meam nūmu
larijs: quę tandem dęmentia est/ qm̄ pctm̄
nostrum nos agit: ideo rursus velle pecca-
re/nō dando pecuniam dominicā volenti
et petenti: His atq̄ huiusmodi cogitatiōi-
bus ꝛ ꝯsiderationib⁹ depulsa caligine tędi-
orum/ad cathezizandū aptatur intētio/ vt
suauiter imbibat qđ impigre atq̄ hilari-
ter de charitatis vbertate ꝓrūpit. Hęc eīm
nō tā ego tibi q̄ oīb⁹ nobis dicta ipsa di
Ro.5.a. lectio/quę diffusa ē i cordibus nostris per
spiritum sanctū qui datus est nobis.

De diuerso genere hoim: et q̄ nō in omnib⁹ idē mod⁹ sit habendus instruendi. Ca.XV.

Sed nunc etiā illud quod priusq̄ ꝓ-
mittere nō debebā / iā fortasse de-
bitum flagitas/vt aliquod sermo-
nis exemplū tāq̄ si ego aliquē cathezizē:
nō me pigeat explicare: et intuendū tibi ꝓ-
ponere. Quod priusq̄ faciam/ volo cogi-
tes aliam esse intentionem dictantis/cum
lector futurus cogitatur: et aliam loquen-
tis/cum pręsens auditor attēditur: ꝛ in eo-
ipso aliam in secreto monentis/ dum nul-
lus alius q̄ de nobis iudicet pręsto est: ali-
am palam docentis aliquid/ vbi dissimili-
ter opinantiū circumstat auditus: ꝛ in hoc
genere aliā/cū docetur vnus/cęteri autem
tanq̄ iudicātes aut attestātes quę sibi no-
ta sunt audiunt: aliā cū omnes cōmuniter
quid ad eos ꝓferam⁹ expectāt. Et rursus i
hoc ipso aliā/cum quasi priuatim consedit/
vt sermocinatio conferat: aliā/cum popu-
lus tacēs/vnū de loco superiore dicturum
suspensus intuetur. Multumq̄ interest/ ꝛ
cum ita dicim⁹/ vtrū pauci assint/ an mul-
ti/docti/an idocti/ an ex vtroq̄ genere mi-
xti/vrbani/an rustici/ an hi et illi simul/ an
populus ex omni hominū genere tempe-
ratus sit. Fieri eīm non potest/nisi aliter at-
q̄ aliter efficiant locuturum atq̄ dictuꝝ:
Et vt sermo qui profertur/effectionis ani-
mi a quo ꝓfertur/quendā quasi vultū ge-
rat: et ꝑ eadem diuersitate diuerse affici-
at auditores/cum et ipsi seipsos diuerse af-
ficiāt inuicē ꝑsentia sua. Sed qꝛ de rudib⁹ B
imbuēdis nūc agim⁹: de meipso tibi testis
sum/ aliter atq̄ aliter me moueri/ cū ante
me cathezizandū video eruditum/ inertē/
ciuem/peregrinum/diuitē/pauperē/priua-
tum/honoratū/in potestate aliqua consti-
tutum/illius aut illius gentis hominē/illi-
us aut illius ętatis aut sexus/ex illa aut il-
la secta/ex illo aut illo vulgari errore veni-
entē: ac ꝓ diuersitate mot⁹ mei sermo ipse ꝛ
ꝓcedit et ꝓgredit et finit. Et qꝛ cū eadem
omnib⁹ debeat charitas/nō eadē est oīb⁹
adhibenda medicina. Ipsa itē charitas ali Gal.4.c.
os pturit: cū alijs infirmat: alios curat ędi- 2.Cor.11.f.
ficare: alios ꝯtremiscit offendere: ad alios
se inclinat: ad alios se erigit: alijs blanda/
alijs seuera/nulli inimica/oīb⁹ mater. Et
qui non expertus est eadē charitate qđ di-
co/cū videt nos/ quia facultas aliqua no-
bis donata/ delectat laudabiliter innote-
scere in ore multitudinis: inde nos beatos
putat. Deus aūt in cuius conspectu intrat Ps.78.
gemitus compeditorū/ videat humilitatē Ps.24.
nostrā ꝛ laborē nostrū: et dimittat omnia
peccata nostra: Quobrem si quid tibi in
nobis placuit/vt aliquam obseruationem
sermonis tui a nobis audire quęreres: me-
lius viuendo et audiendo nos cum hęc
agimus / q̄ legēdo cum hęc dictamus edi-
sceres.

Qualiter suscipiēdus ꝛ instruendus sit idiota vrbanus/ fidem desiderans catholicā: Ca.XVI.

Sed tamen faciamus aliquem ve- A
nisse ad nos qui vult esse christia-
nus/et de genere quidem idiotaꝝ/
nō tamen rusticanorū/sed vrbanorū: qua-
les apud carthaginē plures experiri te ne-
cesse est. Interrogatū etiam vtrum ꝓpter
vitę ꝑsentis aliquod cōmodū/an ꝓpter re-
quiem quę post hanc vitam speratur/chri-
stianus esse desiderat. Propter futurā re-
quiē respōdisse/tali fortasse a nobis instru
eretur alloquio. Deogratias frater: valde
tibi gratulor et gaudeo de te/ q̄ in tātis ac
tam periculosis huius sęculi tempestatib⁹
de aliqua vera et certa securitate cogita-
sti: Nam ꝛ in hac vita homines magnis la
boribus requiē quęrunt et securitatē: sed
prauis cupiditatibus nō inueniunt: Vo-
lunt eīm requiescere in rebus inquietis/ et
nō permanentibus. Et quia illi tempore

ſubtrahuntur et tranſeunt/ timoribus et
doloribus eos agitant/nec quietos eſſe p-
B mittunt. Siue enim in diuitijs velit ho-
mo requieſcere/ magis ſuperbus efficitur
ꝙ ſecurus. An non videmus ꝙ multi eas
ſubito perdiderint: multi etiam propter il
las perierint: aut cum eas habere cupi-
unt: aut vt eis oppreſſis a cupidioribꝰ au-
feruntur? Que ſi etiam per totam vitam
cum homine permanerent/ et non deſere-
rent dilectorem ſuum: ipſe illas ſua morte
deſereret. Quanta eſt enim vita hominis
etiam ſi ſeneſcat? Aut cum ſibi homines
optant ſenectutem/ quid aliud optant ni-
ſi longam infirmitatem? Sic et honores
huius ſeculi/ quid ſunt niſi riſus et inani-
tas et ruine periculum? Quia ſic ſcriptu-
Eſa.40.b ra ſancta dicit: Omnis caro fenum/et cla-
ritas hominis vt flos feni. Fenum aruit:
flos decidit: verbum autem domini ma-
net in eternum: Ideo qui veram requiem
et veram felicitatem deſiderat/ debet tol-
lere ſpem ſuã de rebus mortalibus et pre-
tereuntibus/et eam collocare in verbo do-
mini: vt herens ei quod manet in eternũ:
C etiam cum illo maneat in eternum. Sunt
etiam homines qui nec diuites eſſe que-
runt: nec ad vanas honorũ pompas am-
biunt peruenire/ ſed gaudere et requieſce-
re volunt in popinis et in fornicationibus
et i theatris atq; ſpectaculis nugacitatis:
que in magnis ciuitatibus gratis habent:
Sed ſic etiam ipſi aut conſumunt per luxu-
riam paupertatem ſuam: et ab egeſtate
poſtea in furta et effracturas/ et aliquãdo
etiã in latrocinia proſiliunt: et ſubito mul-
tis et magnis timoribus implentur: ⁊ qui
in popina pauloante cantabant/ iam plã-
ctus carceris ſomniant. Stadijs autẽ ſpe-
ctaculorum fiunt demonibus ſimiles/ cla-
moribus ſuis incitando homines/ vt ſe in-
uicem cedant/ ſecumq; habeant contenti-
oſa certamina: qui ſe nõ leſerunt/ dũ pla-
cere inſano populo cupiũt: quos ſi anim-
aduerterint eſſe concordes: tunc eos ode-
runt et perſequunt: et tanq; colluſores vt
fuſtibus verberentur exclamant: et hanc
iniquitatem facere etiam vindicem iniqui-
tatum iudicem cogunt: Si autem horren-
das aduerſus inuicem inimicitias eos ex-
ercere cognouerint/ſiue ſint equi appellent
ſiue ſcenici ⁊ thymelici/ ſiue aurige/ſiue ve-
natores: quos miſeros nõ ſolum homines
cum hominibus/ ſed etiam homines cum
beſtijs in certamen pugnamq; cõmittunt.
Quo maiore aduerſus inuicẽ diſcordia fu-
rere ſenſerint: eo magis amant et delectan
tur: et incitati fauent: et fauentes incitant
plus aduerſus ſeipſos inſanientes ipſi ſpe
ctatores alter pro altero/ꝙ illi quorum in-
ſaniam inſani prouocant/ ⁊ inſaniẽdo ſpe-
ctare deſiderant. Quomodo ergo ſanita-
tem pacis tenere animꝰ poteſt/ qui diſcor-
dijs et certaminibus paſcitur? Qualis eni
cibus ſumitur/ talis valitudo conſequitur.
Poſtremo ꝙuis inſana gaudia non ſint D
gaudia/ tamen qualiacunq; ſint/ et quan-
tumlibet delectet iactantia diuitiarum/ et
tumor honorum/ et vorago popinarum/
et bella theatrorum/ et immundicia forni-
cationum/ ⁊ prurigo thermarũ: aufert om-
nia iſta febricula: et adhuc viuentibus to-
tam falſam beatitudinem ſubtrahit: rema
net inanis et ſaucia conſcientia/ dominum
ſenſura iudicem/ quem noluit habere cu-
ſtodem: et inuentura aſperum dominum
quem dulcem patrem querere et amare
contempſit. Tu autem quia veram requi-
em que poſt hanc vitã chriſtianis promit-
titur queris/ etiam hic eam inter amariſ-
ſimas vite huius moleſtias/ ſuauem io-
cundamq; guſtabis/ ſi eius qui eam pro-
miſit precepta dilexeris. Cito enim ſenti-
es dulciores eſſe iuſticie fructus ꝙ iniqui-
tatis: et verius atq; iocũdius gaudere ho-
minem de bona conſcientia inter moleſti-
as/ꝙ de mala inter delitias: quia nõ ſic ve-
niſti cõiungi eccleſie dei/ vt ex ea tẽporalẽ
aliquã vtilitatẽ requiras.

Tria hominum genera ad fidẽ venientium/ ⁊ ꝙ tertiũ ſit optimũ ſcriptura oſtenditur: Ca. XVII.

Sunt enim qui propterea volunt A
F eſſe chriſtiani/ vt aut promerean-
tur homines a quibus temporalia
cõmoda expectant: aut quia offendere no-
lunt quos timent: Sed iſti reprobi ſunt:
etſi ad tempus eos portat eccleſia/ ſicut
area vſq; ad tempus ventilationis pale- Matth.3.c
am ſuſtinet: ſi non ſe correxerint/ et ꝓpter
futuram ſempiternam requiem chriſtiani
eſſe ceperint/ in fine ſeparabuntur. Nec ſi-
bi blandiantur ꝙ in area poſſunt eſſe cum
frumento dei: quia in horreo cum illo non

erunt/ sed igni debito destinantur. Sunt
etiã alij meliore quidem spe/sed tamẽ non
minore periculo: qui iam dñm timẽt/ ⁊ nõ
irridẽt christianũ nomẽ: nec simulato cor
de intrãt ecclẽsiã dei/ sed in ista vita expe
ctãt felicitatem/ vt feliciores sint in rebus
terrenis/ q̃ illi qui non colunt dominum:
Ideoq̃ cum viderint quosdam sceleratos
et impios ista seculari prosperitate polle
re ⁊ excellere: se autem vel minus habere
ista vel amittere/ perturbantur tanq̃ sine
causa dominũ colant/ et facile a fide defi
B ciunt. Qui autem propter beatitudinem
sempiternam et perpetuam requiem: que
post hanc vitam sanctis futura promittũ
Matth. 25. d tur/ vult fieri christianus: vt nõ eat in ignẽ
eternum cum diabolo/ sed in regnum eter
num intret cum christo: vere ipse christia
nus est: cautus in omni temptatione/ ne ꝓ
speris rebus corrumpat/ et ne frangat ad
uersis: et in abundãtia bonorum terreno
rum modestus ⁊ temperans: ⁊ in tribula
tionibus fortis ⁊ patiens. Qui etiam pro
ficiendo ꝑueniat ad talem animũ/ vt plus
amet dominũ q̃ timeat gehẽnã/ vt etiam
si dicat illi deus: vtere delitijs carnalib⁹
sempiternis/ ⁊ quantum potes pecca: nec
morieris/ nec in gehẽnas mitteris: sed me
cum tñmodo nõ eris/ exhorrescat/ ⁊ omni
no nõ peccet: non iã vt in illud quod time
bat nõ incidat/ sed ne illum quem sic amat
1. Cor. 2. c offendat: in quo vna est requies: quã ocu
lus non vidit/ nec auris audiuit/ nec in cor
hominis ascendit/ quam preparauit deus
diligẽtibus eum. De qua re significat scri
ptura/ ⁊ nõ tacet/ q̄ ab initio mundi ex quo
Gen. 1. et. 2. fecit deus celum ⁊ terrã ⁊ omnia que in eis
sũt/ sex diebus operatus est: et septimo die
requieuit. Poterat eñ oñipotens et vno
momento temporis oñia facere: non autẽ
laborauerat vt requiesceret: quãdo dixit ⁊
Ps. 32. facta sunt/ mãdauit ⁊ creata sunt: sed vt si
gnificaret/ quia post sex etates mũdi hui⁹:
septima etate tanq̃ septimo die requietu
rus est in sanctis suis: quia ipsi in illo req
escent post oñia bona opera in quibus ei
seruierunt: que ipse in illis operat qui vo
cat ⁊ ꝑcipit: ⁊ delicta ꝑterita dimittit ⁊ iu
C stificat eũ qui prius erat impi⁹. Sicut au
tem cum illi ex dono eius bene operãtur/
recte dicit ipse operari: sic cum illi requie
scunt/ recte dicit ipse requiescere: Nam qđ

ad ipsum attinet/ pausationem non querit
qui laborem non sentit. Fecit autem om
nia ꝑ verbum suum: et verbum eius ipse
christus in quo requiescunt angeli/ et om
nes celestes mundissimi spiritus in sancto
silentio. Homo autem peccato lapsus per
didit requiem quam habebat in eius diui
nitate: ⁊ recepit eam in eius humanitate:
ideoq̃ opportuno tẽpore quo ipse sciebat
oportere fieri/ homo factus ⁊ de femina na
tus est. A carne quippe cõtaminari nõ po
terat/ ipse carnẽ poti⁹ mũdatur⁹. Ipsũ etiã
antiqui sancti venturum in reuelatiõe spi
ritus cognouerunt ⁊ ꝓphetauerunt: et sic
salui facti sunt credendo quia veniet: sicut
nos salui efficimur credendo quia venit: ⁊
diligerem⁹ dominũ qui sic nos dilexit/ vt
vnicum filium suum mitteret/ qui humani
tate nostre mortalitatis indutus: et a pec
catoribus ⁊ ꝓ peccatoribus moreret. Iam
eñ olim ab ineuntibus seculis mysterij hu
ius altitudo prefigurari ꝓnunciariq̃ non
cessat.

Quare deus hominem condiderit/ cum nosset eum a diabolo seducendum: et ruiturum:

(Ca. XVIII.

Quoniam deus omnipotens/ ⁊ bonus ⁊ iustus et mi
sericors: qui fecit oñia bona/ siue
magna siue parua/ siue sũma siue infima:
siue que videnť/ sicuti sunt celum ⁊ terra et
mare: et in celo sol ⁊ luna/ et cetera sidera: A
in terra autem ⁊ mari arbores ⁊ frutices ⁊
animalia sue cuiusq̃ nature: et oñia corpa
vel celestia vel terrestria: siue que nõ vidẽ
tur/ sicuti sunt spiritus quibus corpa vege
tanť ⁊ viuificanť. Fecit ⁊ hominẽ ad ima
ginem suã: vt quemadmodũ ipse ꝑ omni
potentiã suam ꝑest vniuerse creature: sic
homo ꝑ intelligentiã qua etiam creatorẽ
suum cognoscit ⁊ colit/ ꝑesset oñib⁹ terre
nis animalibus. Fecit illi etiã adiutoriũ
feminã/ nõ ad carnalẽ cõcupiscentiã: quã
do quidẽ nec corruptibilia corpa tũc habe
bãt anteq̃ eos mortalitas inuaderet pena
peccati: sz vt haberet ⁊ vir gloriã de femi
na/ cũ ei ꝑiret ad dñm/ seq̃ illi ꝑberet imi
tandũ in sanctitate atq̃ pietate/ sicut ipse
esset gloria dei/ cũ eius sapientiã sequereť.
Itaq̃ constituit eos in quodã loco perpe B
tue beatitudinis: quem appellat scriptura
paradisum/ ꝑceptũq̃ illis dedit/ q̄ si non

trāſgrederent̄/in illa ſemp̄ immortalitatis beatitudine p̄manerēt: ſi autē tranſgrederent̄/ſupplicia mortalitati expēderēt. Pręſciebat aūt deus eos trāſgreſſuros: ſed tamē quia conditor eſt ⁊ effector oīm boni: magis eos fecit/ q̄ fecit ⁊ beſtias/vt impleret terram bonis terrenis. Et vtiq̄ melior eſt homo etiam peccator/q̄ beſtia. Et pręceptum quod nō erāt ſeruaturi/magis dedit vt eſſent inexcuſabiles/cū in eos vindicare cępiſſet: Quicq̄d eñ homo fecerit/laudabilē inuenit p̄ iuſticiā premiorū: ſi peccauerit/laudabilem inuenit p̄ miſericordiam indulgentiarū. Cur ergo nō faceret de⁹ hominē/q̄uis eum peccaturum pręnoſceret: cum ⁊ ſtantem coronaret/⁊ cadentem ordinaret/⁊ ſurgentē adiuuaret: ſemp̄ et vbiq̄ glorioſus bonitate/iuſticia/clementia: maxime q̄r ⁊ illud p̄ſciebat de p̄pagine mortalitatis eius futuros ſanctos/qui nō ſibi q̄rerent/ſed creatori ſuo gloriā darent: et eū colendo ab omni corruptione liberati/ cū angelis ſanctis viuere ſemp̄/ ⁊ beate viuere mererent̄. Qui eñ hominib⁹ dedit liberū arbitriū/vt nō ſeruili neceſſitate/ſed ingenua volūtate deū colerēt: dedit etiā

E Iude. i. b 2. Petre. ca.14.

angelis: Et ideo nec angelus/q̄ cū ſpiritibus alijs ſatellitib⁹ ſuis ſup̄biēdo deſeruit obedientiā dei/⁊ diabolus fact⁹ ē/aliq̄d nocuit deo/ſed ſibi: Nouit eñ de⁹ ordinare deſerētes ſe aīas: ⁊ ex earū iuſta miſeria inferiores p̄tes creaturę ſuę/ꝯuenientiſſimis ⁊ ꝯgruētiſſimis legib⁹ admirādę diſpēſationis ornare. Itaq̄ nec diabol⁹ aliq̄d deo nocuit: q̄r vel ipſe lapſus ē/vel hoīem ſeduxit ad mortē: Nec ipſe hō in aliq̄ minuit veritatē aut p̄tātē aut beatitudinē ꝯditoris ſui/ q̄r ꝯiugi

Gen. 3. b

ſuę ſeductę a diabolo/ad id q̄d de⁹ p̄hibuerat/p̄pria volūtate cōſenſit: iuſtiſſimis eñ dei legib⁹ oēs damnati ſūt deo glorioſo p̄ ęq̄tatē vindictę/ ipſi ignominioſi p̄ turpitudinē pęnę: vt et hō a ſuo creatore auerſus victus diabolo ſubderet̄: et diabolus homini ad creatorē ſuum cōuerſo vincendus p̄poneret̄: vt quicunq̄ diabolo vſq̄ in finem conſentirent/cū illo irēt in ęterna ſupplicia: quicunq̄ aūt humiliarent ſe deo: et p̄ eius gratiā diabolū vincerent/ ęterna p̄mia mererent̄.

Qr eccleſia p̄figurata i veteri teſtamento/ſemp̄ pauciori numero contēta diabolū vicerit: Ca. XIX.

A

n Eq̄ hoc nos mouere debet: q̄r multi diabolo ꝯſentiunt: ⁊ pauci dn̄m ſequunt̄: quia et frumentū in comparatiōe palearū valde pauciorē habet numerū: Sed ſicut agricola nouit quid faciat de ingēti aceruo paleę: ſic nihil ē deo multitudo p̄ctōrū/qui nouit quid de illis agat: vt adminiſtratio regni eius ex nulla parte turbet̄. Nec ideo putādus ē viciſſe diabolus: quia ſecū plures/cum quibus a paucis vinceretur attraxit. Duę itaq̄ ciuitates: vna iniquorū/altera ſanctorū/ ab initio generis humani vſq̄ in finem ſęculi p̄ducuntur: nūc p̄mixtę corporibus/ ſed voluntatib⁹ ſep̄atę: in die iudicij v̄o etiā corp̄e ſep̄andę. Omnes eñ hoīes amātes ſup̄biā ⁊ tēporalē dominationē/cū vano typo ⁊ pōpa arrogātię: oēſq̄ ſpūs qui talia diligunt: ⁊ gloriā ſuam ſubiectione hominum quęrunt/ſimul vna ſocietate deuincti ſunt: ſi ſępe aduerſū ſe p̄ his reb⁹ dimicāt: pari tamē pōdere cupiditatis i eandē p̄funditatem p̄cipitant̄: ⁊ ſibi morū et meritorū ſimilitudine cōiungunt̄. Et rurſus oēs homines ⁊ oēs ſpūs humiliter dei gloriam quęrētes/nō ſuā: et eum pietate ſectantes/ ad vnā p̄tinent ſocietatē: ⁊ tñ deus miſericordiſſim⁹/⁊ ſup̄ impios hoīes patiens eſt: ⁊ p̄bet eis pęnitētię atq̄ correctionis locū. Nā ⁊ q̄ oēs diluuio deleuit/excepto vno iuſto cum ſuis/quos in arca ſeruari voluit: B. Gen. 7. d.
nouerat quidē q̄ nō ſe correcturi eſſent: verūtamē cū p̄ centū eñ annos arca fabricata eſt: prędicabat̄ vtiq̄ eis ira dei ventura ſup̄ eos: et ſi ꝯuerterent̄ ad dn̄m/ parceret eis: ſicut pep̄cit poſtea niniue ciuitati agēti pęnitētiā/ cū ei p̄ p̄phetā futurū interitū Ione. 3. d
p̄nūciaſſet. Hoc autē facit deus etiam illis quos nouit in malicia p̄ſeueraturos/dans pęnitendi ſpaciū/ vt noſtrā patientiā exerceat et informet exemplo ſuo/quo nouerimus quātū nos oporteat tolerabiliter malos ſuſtinere/cū ignorem⁹ quales poſtea futuri ſint: q̄ñ ille p̄cit et ſinit eos viuere/quē nihil futurorū latet. Pręnunciabat̄ tñ etiā diluuij ſacramento/ q̄ p̄ lignū iuſti liberati ſūt: futura eccl̄ia quā rex ei⁹ ⁊ de⁹ chriſt⁹ myſterio ſuę crucis ab hui⁹ ſęculi ſubmerſione ſuſpendit. Neq̄ eñ deus ignorabat q̄ etiā ex illis qui fuerāt in arca ſeruati/ naſcituri erant mali/ qui faciē terrę iniquitatib⁹ implerēt: ſed tamen et exemplū futuri iudicij

dedit/ꝛ ſanctoꝛum liberationem ligni my/
ſterio pꝛenunciauit: Nam et poſt hec non
ceſſauit repullulare malicia per ſuperbiam
et libidines et illicitas impietates: cū ho/
mines deſerto creatoꝛe ſuo/non ſolum ad
creaturam quam deus condidit lapſi ſunt
vt pꝛo deo colerēt quod fecit deus/ſed eti/
am ad opera manuum hominum/et ad fa/
bꝛoꝛum artificia curuauerūt animas ſuas/
vbi de illis turpius diabolus et demonia
triumpharēt: que ſe in talibꝰ figmētis ado
rari venerariqꝫ letantur/dum erroꝛes ſuos
C humanis erroꝛibus paſcunt. Neqꝫ tūc ſa/
ne defuerunt iuſti qui dominū pie quere/
rent/ꝛ ſuperbiam diaboli vincerent/ciues
illius ſancte ciuitatis: quos regis ſui chꝛi/
ſti ventura humilitas per ſpiritum reuela/
ta ſanauit. Ex quibus abꝛaam pius et fi/
delis dei ſeruus electus eſt: cui demōſtra/
Gen. 22. c retur ſacramentum filij dei: vt pꝛopter imi
tationem fidei/omnes fideles omniū gen/
tium/filij eius futuri dicerētur. Ex illo na/
tus eſt populus/ a quo vnus deus verus
coleretur/ qui fecit celum et terram. Cum
cetere autem gentes ſimulacris et demo/
nys ſeruirent: in eo plane populo multo
euidentius futura eccleſia figurata ē: Erat
ibi enim multitudo carnalis/ que pꝛopter
viſibilia beneficia colebant dominū. Erāt
ibi autem pauci futuram requiem cogitan
tes/ et celeſtem patriam requirentes: qui/
bus pꝛophetando reuelabatur futura hu/
militas dei regꝭ et domini noſtri ieſu chꝛi/
ſti: vt per eam fidem ab omni ſupbia et tu/
D moꝛe ſanarentur. Hoꝛum ſanctoꝝ qui pre/
ceſſerunt tpe natiuitatem dn̄i: nō ſolū ſer/
mo/ſed etiam vita ꝛ coniugia ꝛ filij: ꝛ facta
ꝓphetia fuit huius tempoꝛis/ quo ꝑ fidē
paſſionis chꝛiſti ex gentibus congregatꝰ ec
cleſia/ ꝑ illos ſanctos patriarchas ꝛ ꝓphe/
tas carnali populo iſrael: qui poſtea etiam
iudei appellati ſunt: ꝛ viſibilia beneficia mi
niſtrabantꝰ/ que carnaliter a dn̄o deſidera/
bant/ꝛ coercitioꝛes penarum coꝛpoꝛalium
quibus ꝓ tempoꝛe terrerentꝰ/ ſicut eoꝝ du/
ricie congruebat. Et in his tamē oībꝰ my
ſteria ſpiritalia ſignificabantꝰ/ q̄ ad chꝛiſtū
ꝛ eccleſiam pertinerent/ cuius eccleſie mē/
bꝛa erant etiam illi ſancti/ quis in hac vi/
ta fuerint anteq̄ ſm carnem chꝛiſtus do/
minus naſceretur: Ipſe enim vnigenitus
dei filius/verbum patris/equale et coeter/
num patri/ꝑ quod facta ſunt oīa: homo
ꝓpter nos factus eſt/vt totius eccleſie tan/
q̄ totius coꝛpis caput eſſet: ſed velut totꝰ
homo dum naſcitur/ etiam ſi manū in na/
ſcendo ꝓmittat: tamen vniuerſo coꝛpi ſub
capite cōiūcta atqꝫ compacta eſt. Quēad/
modū etiā nonnulli in ipſis patriarchis ad
hucꝰ ipſius rei ſignū manu ꝓmiſſa nati ſūt:
ita omnes ſancti qui an̄ dn̄i ieſu chꝛiſti na/
tiuitatē in terris fuerūt: quis an̄ nati ſint/
tn̄ vniuerſo coꝛpi cuiuſqꝫ ille caput eſt/ ſub
capite coheſerunt.

Quid iudeoꝝ captiuitas/de egypto eductio/legiſlatio/ꝛ i terra ꝓmiſſā inductio ꝛ ciuitatis hieruſalē edificatio ſignificet: Ca. xx.

P Opulus q̄ ille delatꝰ in egyptū ſer A
uiuit regi duriſſimo/ ꝛ grauiſſimis Exo. 1. c.
laboꝛibus eruditus/ queſiuit libe/
ratoꝛem dominū: et miſſus eſt eis vnus de Exo. 3. c.
ipſo populo ſanctus dei ſeruus moyſes: q
in virtute dei magnis miraculis terrens Exo. 7. et. 8.
tunc impiā gentem egyptioꝝ: eduxit inde
populum dei ꝑ mare rubꝛum: vbi diſcedēs
aqua viam pꝛebuit tranſeūtibus. Egyptij Exo. 14. c.
autē cū eos perſequerentur/ redeuntibus
in ſe fluctibus demerſit: extincti ſunt ita
quemadmodū ꝑ diluuiū aquis terra pur/ Gen. 7. b
gata eſt a nequitia peccatoꝝ: qui tunc in il
la inundatione deleti ſunt/ꝛ iuſti euaſerūt
ꝑ lignū: Sic ex egypto exiēs populus dei/
per aquas iter inuenit/quibus ipſoꝝ ho/
ſtes cōſumpti ſunt. Nec ibi defuit ligni ſa/
cramentū: Nam virga ꝑcuſſit moyſes vt il Exo. 14. c
lud miraculū fieret. Vtrūqꝫ ſignū ē ſcti ba/
ptiſmi/ꝑ qd̄ fideles in nouā vitā trāſeunt.
Pctā vo eoꝝ tanq̄ inimici delentꝰ atqꝫ mo
riuntꝰ. Apertius aūt chꝛiſti paſſio in illo pplo
figurata ē/cū iuſſi ſunt ouē occidere ꝛ man Exo. 12.
ducare/ꝛ d̄ ſanguine eiꝰ poſtes ſuos ſigna/
re: ꝛ hoc celebꝛare oīi anno/ꝛ appellare pa
ſcha dn̄i. Manifeſtiſſime quippe ꝓpha d̄ do/
mino ieſu chꝛiſto dicit: Quia tanq̄ ouis ad Eſa. 53. c.
imolādū ductꝰ ē. Cuiꝰ paſſionis et crucꝭ ſi/
gno in frōte hodie tanq̄ i poſte ſignādꝰ ē
oēſqꝫ chꝛiſtiani ſignantꝰ. Inde ꝑ deſertū
populus ille ductus eſt ꝑ quadraginta an B
nos: accepit etiā legē digito dei ſcptā: quo Deut. 9. b
noīe ſignificatꝰ ſpūſſanctus: ſicut in euāge/ Luc. 11. c.
lio manifeſtiſſime declaratꝰ. Neqꝫ eīm deus
foꝛma coꝛpis definitꝰ eſt: nec ſic in illo mē/
bꝛa ꝛ digiti cogitādi ſunt/ quēadmodum

videm⁹ in nobis: sed q: p spm̄ sanctū dona
dei sctis diuidunt: vt cū diuersa possint/ nō
tn̄ discedāt a cōcordia charitatꝭ. Jn digitꝭ
aūt maxime apparet quędā diuisio/ nec tn̄
ab vnitate pręcisio: siue ꝑpterea siue ꝑpter
aliā quācūqꝫ causā spūssanct⁹ appellat⁹ ē di/
gitus dei: nō tn̄ cū hoc audim⁹/ hūani cor/
poris forma cogitāda ē. Accepit ḡ ille pp̄s
2. Corꝭ.3.a legē digito dei scptā i tabulꝭ sane lapideis:
ad significandā duriciā cordis illoꝝ q: legē
nō erāt impleturi. Corpalia quippe dona
desiderātes a dño/ magis carnali timore q̄
spiritali charitate tenebāt: legē aūt nō im/
plet nisi charitas. Jdeo multis sacramētis
visibilib⁹ onerati sunt/ quo seruili iugo p̄/
merent: in obseruationib⁹ ciboꝝ ⁊ i sacrifi/
cijs aīaliū/ et alijs innumerabilib⁹: q̄ tn̄ si/
gna erāt reꝝ spiritaliū ad dñm iesū christū
⁊ ad ecclesiā ptinentiū: q̄ tūc a paucis sctis
⁊ intelligebant ad fructū salutis et obser/
uabant ad ꝯgruentiā tēporis: a multitudi
ne ꝟo carnaliū tñmodo obseruabant/ nō
C intelligebant. Per multa itaqꝫ et varia si/
gna reꝝ futuraꝝ/ quas longū est oēs cō/
memorare: ⁊ eas nūc in ecclesia videm⁹ im
pleri/ perductus ē ille popul⁹ ad terrā pro/
missionis/ vbi tpaliter carnaliterqꝫ regna/
ret ꝓ modo desiderij sui: quod tamē regnū
terrenū regni spiritalis imaginē gessit. Jbi
hierusalē ꝯdita est famosissima ciuitas dei
Gal.4.d seruiēs in signo liberę ciuitatis/ q̄ cęlestis
hierusalē dicit: qd verbū ē hebręū: ⁊ interp
tat visio pacis. Cui⁹ ciues sūt oēs sanctifi/
cati homines: q̄ fuerūt/ ⁊ qui sūt/ et qui fu/
turi sunt: ⁊ oēs sanctificati spūs etiā qui/
cūqꝫ in excelsis cęloꝝ partib⁹ pia deuotiōe
obtēperāt deo: nec imitant impiā diaboli
supbiā ⁊ angeloꝝ eius. Hui⁹ ciuitatis rex ē
dñs iesus christ⁹ verbū dei/ quo regunt sū/
mi angeli/ et ꝟbū hominē assumens vt eo
regerent et hoīes: qui simul omnes cū illo
in ęterna pace regnabūt. Ad hui⁹ regis p̄/
figuratione in illo terreno regno populi
israel maxime eminuit rex dauid: de cuius
semine sm̄ carnē venire verissimus rex no/
Ro.9.a. ster dñs deus christus/ qui est sup oīa de/
us bñdictus in sęcula. Multa in illa terra
ꝓmissionis gesta sunt in figurā ventūri chri
sti ⁊ ecclesię/ q̄ in sctis librꝭ paulatim disce/
re poteris.

Captiuitas babylonica ⁊ in ea gesta quid significet: Ca.XXI.

P Ost aliquot tn̄ generatiōes ōndit A
aliū typū ad rē maxime ptinentē:
Nā captiuata ē illa ciuitas/ ⁊ mlta 4.Regꝭ.17.
pars ei⁹ ducta i babyloniā. Sicut aūt hie/ et.25.
rusalē significat ciuitatē societatēqꝫ sctōꝝ:
sic babylonia significat ciuitatē societatē
qꝫ iniquoꝝ: q̄m dicit interp̄tari ꝯfusio. De
quibus duab⁹ ciuitatibus ab exordio ge/
neris humani vsqꝫ in finē sęculi/ ꝑmixta tē
poꝝ varietate currentib⁹/ ⁊ vltimo iudicio
separādis pauloante iā dixim⁹. Jlla ergo
captiuitas hierusalē ciuitatis/ ⁊ ille pplus
in babyloniā duct⁹/ ad seruitutem iubet a
dño p hieremiā illi⁹ tpis ꝓphetā: Et extite/ Hiere.25.
rūt reges babylonię sub qb⁹ illi seruiebāt q̄ et.29.
ex eorū occasione cōmoti/ qbusdā miraculꝭ
cognoscerēt ⁊ colerēt ⁊ coli iuberēt vnū ve/ 1.Esdre.1.
rū deū q̄ cōdidit vniuersam creaturā: Jussi Hiere.29.b
sunt aūt ⁊ orare ꝓ eis a quib⁹ captiui tene/
bant: ⁊ in eoꝝ pace pacē sperare/ ad gignē/
dos filios ⁊ domos ędificādas/ ⁊ plantan/
dos hortos ⁊ vineas. Post septuagita aūt
annos ꝑmittit eis ab illa captiuitate libe/
ratio. Hoc autē totū figurate significat ec/
clesiā christi in oīb⁹ sctis ei⁹/ q̄ sunt ciues
hierusalē cęlestꝭ seruiturā fuisse sub regib⁹
hui⁹ sęculi. Dicit eñ et aplica doctrina: vt
oīs aīa sublimiorib⁹ ptātib⁹ subdita sit: ⁊ Ro.13.a
vt reddāt oīb⁹ oīa: cui tributū tributū: cui
vectigal vectigal: et cętera q̄ saluo dei nr̄i
cultu/ ꝯstitutiōis hūanę p̄ncipib⁹ reddim⁹:
q̄n et ipse dñs vt nobis hui⁹ sanę doctrinę
p̄beret exemplū ꝓ capite hoīs quo erat in/ Matth.17.g.
dutus/ tributū soluere nō dedignat⁹ ē. Ju/ B
bent aūt etiā serui christiani ⁊ boni fideles
dñis suis tpalib⁹ ęq̄nimiter fideliterqꝫ serui/ Eph.6.a
re: quos iudicaturi sunt/ si vsqꝫ i finē iniq̄s
inuenerint/ aut cū qb⁹ ęq̄liter regnaturi sūt
si ⁊ illi ad veꝝ dñm ꝯuersi fuerint. Oīb⁹ tn̄
p̄cipit seruire humanis ptātib⁹ atqꝫ terre/
nis/ quousqꝫ post tp̄s p̄finitū/ qd significāt
septuagita anni/ ab isti⁹ sęculi ꝯfusione tā/
q̄ de captiuitate babylonię/ sicut hierusa/
lē liberet ecclia. Ex cui⁹ captiuitatis occasi/
one ipsi etiā terreni reges desertis idolis/
ꝓ quibus persequebant christianos: vnū
verū deum et christum dominū cognoue/
runt et colunt: ꝓ quibus apostol⁹ paulus
iubet orari/ etiā cum ꝑsequerentur ecclesi/
am: Sic eñ dicit: Obsecro itaqꝫ p̄mū fieri 1.timoth.2.a.
dep̄cationes/ adorationes/ interpellatio/
nes/ gratiarūactiones: pro regib⁹/ ꝓ oīb⁹

hominibꝰ/et omībus qui ī sublimitate sūt/
vt securā et tranquillā vitā agamus: cum
C oī pietate ꝛ charitate. Itaq̄ ꝑ ipsos data
pax ē ecclesię: q̄uis tēporalis trāquillitas
temporis ad ędificādas spiritalit̄ domos ꝛ
plantandos hortos et vineas: Nam et te
modo per istū sermonē ędificamꝰ atq̄ plā/
tamus: Et hoc fit per totū orbē terrarū cū
pace regum christianoꝝ: sicut idē dicit apo
1.Cor.3.b stolus: Dei agricultura/dei ędificatio estis.
Hiere.25. Et post annos quidē septuagita quos my/
et.29. stice ꝓphetauerat hieremias/vt finē tēpoꝝ
ꝑfiguraret: tū vt ipsa figura integraret̄/fa/
cta ē in hierusalē restitutio ędificatiōis tē/
pli dei. Sz q: totū figurate agebat̄/nō erat
firma pax ac libertas reddita iudęis: Itaq̄
postea a romanis victi sūt: et tributarij fa/
cti. Ex illo sane tpe ex q̄ trā ꝓmissiōis acce/
perūt/ et reges habere cęperūt: ne ī aliq̄ re/
gū suoꝝ cōpletū ee arbitrarēt̄ qd̄ eis libera
tor christꝰ ꝓmittebat̄/aptiꝰ ꝑ multas ꝓphe/
tias ꝓphetatꝰ ē christꝰ: nō solū ab ipso da/
uid in libro psalmorū: sed etiā a ceteris/ et
magnis et sctis ꝓphetis/vsq̄ ad tp̄s capti/
uitatis in babyloniā. Et in ipsa captiuita/
te fuerūt ꝓphetę/q̄ vētuꝝ dñm iesū christū
liberatorē oim ꝓphetarēt: et posteaq̄ tem
plū trāsactis septuagita annis restitutū ē:
tātas p̄ssuras et calamitates a regibꝰ gētiū
iudęi ꝑpessi sūt/vt intelligerēt nōdū venisse
liberatorē quē non spiritaliter liberaturū
intelligebant/ sed pro liberatione carnali
desiderabant.

De q̄nq̄ ętatibꝰ mūdi: et quare christꝰ pauꝑ a pauꝑibꝰ nasci/et a malis mori voluerit. Ca. XXII.

A P Eractis ḡ q̄nq̄ ętatibꝰ sęculi: quaꝝ
p̄ma ē ab initio generis humani. i.
Gen.2.b ab adā qui primꝰ homo factus: vs/
Gen.6. q̄ ad noe/qui fecit arcā ī diluuio. Inde se/
cūda est vsq̄ ad abraam: qui pater dictꝰ est
Gen.17.a omniū quidē gentiū/quę fidē ipsiꝰ imitarē/
tur: sed tamē ex ꝓpagine carnis suę futuri
populi iudęoꝝ/qui añ fidē christianā gen/
tiū/vnus inter omes omniū terraꝝ popu/
lus/vnū veꝝ deū coluit: ex quo ipso salua/
tor christus fm carnē veniret. Isti eñ arti/
culi duaꝝ ętatū eminēt in veteribꝰ libris:
Matth.1. reliquaꝝ aūt triū etiā in euāgelio declarā/
tur/cū carnalis origo dñi iesu christi cōme/
morat̄. Nā tertia ē ab abraā vsq̄ ad dauid
regē: Quarta a dauid vsq̄ ad illā captiui/
tatē q̄ ppl's dei in babyloniā trāsmigrauit.
Quinta ab illa trāsmigratiōe vsq̄ ad ad/
uentū dñi nostri iesu christi: ex cuiꝰ aduētu
sexta ętas agit̄/ vt iā spiritalis gr̄a q̄ pauci
tūc patriarchis et ꝓphetis nota erat/ ma/
nifestaret̄ omībus gētibus: ne quisq̄ deum
nisi gratis coleret: nō visibilia ꝓmia serui/
tutis suę/et p̄sentis vitę fęlicitatē/ sed solā
vitam ęternā in qua ipso deo frueretur: ab
illo desiderans/vt hac sexta ętate mēs hu/
mana renouet̄ ad imaginē dei: sicut sexta Gen.1.e
die homo factus est ad imaginē dei. Tunc B
eñ et lex implet̄/dum non cupiditate rerū
temporaliū/ sed charitate illius q̄ pręcepit
fiūt q̄cūq̄ p̄cepit. Quis aūt nō redamare
affectet iustissimū ꝛ misericordissimū deū:
qui prior sic amauit iniustissimos et super/
bissimos homines/vt ꝓpter eos mitteret
vnicū filiū per quē fecit omīa: qui non sui
imitatione/sed hominis assūptione hō fa/
ctus: nō solum cū eis viuere/sed etiam pro
eis et ab eis posse occidi. Itaq̄ nouum te/
stamentū hęreditatis sempiternę manife/
stans/ in quo renouatus hō per gratiā dei
agere nouam vitam/hoc est spiritalē vitā/
vt vetus ostenderet primum/ in quo car/
nalis populus agens/hominē veterē exce/
ptis paucis intelligētibꝰ patriarchis et ꝓ/
phetis/ et nōnullis latentibus sanctis car/
naliter viuens/carnalia ꝓmia desiderabat
a dño deo: et in figura spiritaliū bonoꝝ ac
cipiebat. Omīa ergo bona terrena cōtem/
psit homo factus/ dominꝰ christus: vt cō/
temnēda monstraret: et omnia terrena ma
la sustinuit quę sustinēda p̄cipiebat/vt ne/
q̄ in illis quęreret̄ fęlicitas/neq̄ in istis fę/
licitas timeretur. Natus eñ de matre/quę C
q̄uis a viro intacta concęperit/semperq̄ in/
tacta ꝑmāserit/virgo concipiēs/ virgo pa/ Matth.1.d
riens/virgo moriens: tamen fabro despō/
sata erat/ omnē typū carnalis nobilitatis
extinxit. Natus etiā in ciuitate bethleem/ Matth.2.a
q̄ inter oēs iudęę ciuitates ita erat exigua/
vt hodieq̄ villa appellet̄: noluit quempiā
de cuiusq̄ terrenę ciuitatis sublimitate glo/
riari. Pauꝑ etiā factus est cuiꝰ sūt omīa: et
per quē creata sunt omīa: ne quisq̄ cum in
eum crederet/de terrenis diuitijs auderet
extolli: noluit rex ab hominibꝰ fieri: q: hu/
militatē ostēdebat viā miseris/ quos ab ea
supbia sepauerat: q̄uis sempiternū eiꝰ re/
gnū vniuersa creatura testet̄. Esuriuit qui Matth.4.c

qui omnes pascit: Sitiuit per quem creaẗ
Job.4.a omnis potus. Et qui spiritaliter panis est
esurientiū/fonsqꝫ sitientiū/ ab itinere terre/
stri fatigatus est. Qui seipsū nobis viā fe/
cit in cęlū/velut obmutuit et obsurduit co
Matth.26.f. ram conuitiantibus/ꝑ quem mutus locu/
tus est/et surdus audiuit: Vinctus ē q̄ de
infirmitatū vinculis soluit: Flagellatꝰ est
qui omniū doloꝝ flagella de hominū cor/
poribus expulit: Crucifixus est qui crucia/
tus nostros finiuit. Mortuus est qui mor/
tuos suscitauit: Sed ⁊ resurrexit nūq̄ mo/
riturus/ne ab illo quisq̄ sic disceret mortē
contemnere quasi nunq̄ futurus.

De confirmatione discipulorū christi: ⁊ quare persecutionem et dispersionē sustinuerint a iudeis:

A Nade ꝯfirmatis disci/ (Ca. XXIII
Act.1.a pulis/ꝯuersatus cū eis quadragi/
ta diebus: eisdē spectantibꝰ ascen/
Act.2.a dit in cęlū: et cōpletis a resurrectiōe quin/
quaginta diebus/ misit eis spiritūsanctū:
Ro.5.a promiserat enī per quē diffusa charitas in
cordibus eorum: non solum sine onere/sed
etiam cum iocūditate legem possēt imple/
Deut.9.b re: quę data est iudęis in decem p̄cęptis/
quod appellant decalogū. Quę rursus ad
Matth.22.d duo rediguntur: vt diligamus dominum
ex toto corde/ ex tota anima/ ex tota men/
te: ⁊ diligamus ꝓximū sicut nosipsos: Nā
in his duobus p̄cęptis totam legem ꝓphe
tasq̄ pēdere ipse dñs et dixit in euāgelio/⁊
suo manifestauit exemplo. Nam et popu/
lus israel ex die quo primū pascha in ima/
gine celebrarunt/ ouē occidētes et mandu
Exo.12.d. cantes: cuius sanguine postes dorū ad sa/
lutis tutelam signati sūt. Ex ipso ergo die
Exo.19. quinquagesimus dies impletus est. Et le/
Deut.9.b. gem accęperunt scriptā digito dei: quo no
Luc.11.c mine iā dicimus significari spūmsanctū: si/
cut post domini passionem et resurrectio/
nem/quod ē verū pascha/quinquagesimo
Act.2.a. die ipse spūssanctus discipulis missus est:
Nō iā lapideis tabulis corda dura signifi/
cans: sed cum essent vnū in locū congrega/
ti in ipsa hierusalē: factus est subito de cę/
lo sonus quasi ferreꝫ flatus vehemens: et
visę sunt illis linguę diuisę quasi ignis: et
cęperunt linguis loqui: ita vt omnes qui
B ad illos venerant/ suam linguā cognosce/
ret quisq̄. Ad illam enī ciuitatē ex omī ter

ra conueniebant iudęi quacunq̄ dispersi
erant: et diuersas gentiū linguas diuersa/
rū didicerant. Deinde cū tota fidei chri/ Act.5.c
stum pręedicātes in eius nomine multa si/
gna faciebāt/ita vt quendā mortuū transe
unte petro vmbra eiꝰ tetigerit ⁊ resurrexe/
rit. Sed cū viderēt iudęi tāta signa fieri in
eiꝰ noīe/quē partim ꝑ inuidiā/partim ꝑ er/
rorē crucifixerūt: alij irritati sunt ad ꝑseq̄n
dos p̄dicatores eius aplos: alij xo idipsū
amplius admirātes/q̄ in eius nomine quē
veluti a se oppressū ⁊ victū riserāt/ tāta mi/
racula fierēt: pęnitēdo cōuersi crediderunt
in eū milia iudęoꝝ. Non erāt illi tempora/
lia beneficia terrenūq̄ regnum desideran/
tes a deo: nec ꝓmissum regem christū car/
naliter expectantes/ sed immortaliter in/
telligentes/ et diligentes eū qui ꝓ ipsis ab
ipsis tanta mortaliť pertulit: et eis vsq̄ ad
sui sanguinis peccata donauit: et immor/
talitatem sperandam et desiderandā ex/
emplo suę resurrectionis ostēdit. Itaq̄ iā
veteris hominis terrena desideria morti/
ficantes/et spiritalis vitę nouitate flagrā/
tes: sicut pręcęperat in euāgelio dominꝰ:
vendebant omnia quę habebāt: et precia Act.4.g
rerum suaꝝ ante pedes apostolorū pone/
bāt/vt ipsi distribuerēt vnicuiq̄ sicut cui/
q̄ opus erat: viuentesq̄ in christiana dile/
ctione concorditer: non dicebant aliquid
suū/sed erāt illis omnia cōmunia/ ⁊ anima
et cor vnum in domino. Deinde etiam ipsi C
a iudęis carnalibus ciuibus carnis suę ꝑ/
secutionem passi atq̄ dispersi sunt/vt lati/
us christus eorū dispersione pręedicaretur:
et imitarentur etiam ipsi patientiā domi/
ni sui: quia qui aī eos māsuetꝰ passus fue/
rat/mansuefactos pro se pati iubebat. Ex
ipsis sanctoꝝ ꝑsecutoribus fuerat etiā apo
stolus paulus/et in christianos maxime sę/ Act.8.a
uiebat: sed postea credens et apostolus fa
ctus/missus est vt gentibus euāgeliū p̄di/
caret: grauiora ꝑpessus ꝓ noīe christi q̄ fe/
cerat ꝯtra nomē christi. Ecclesias aūt ꝯsti/
tuens ꝑ oēs gentes q̄ euangeliū semina/
bat/impēse p̄cipiebat: vt qm̄ ipsi ex idolo/
rū cultu venientes/ et ad vnū dominū co/
lendū rudes nō facile poterant rebus suis
vendit ⁊ distributis seruire deo/oblatiōes
facerēt in pauperes sanctorū qui erant in
ecclesijs iudęę qui christo crediderant: ita

illos tanq̄ milites/ illos autē tanq̄ stipen-
diarios ꝓuinciales apostolica doctrina cō-
stituit: inserēs eis christum velut lapidem
Psal.117. angularē: sicut ꝑ ꝓphetam prenūciat⁹ erat:
Eph.2.c. in quo ambo quasi parietes de diuerso ve-
nientes/ de iudeis videlicet atq̄ gentibus
germana charitate copularent̄: Sȝ postea
grauiores et crebriores ꝑsecutiones ex in-
credulis gentibus aduersus christi eccle-
siam surrexerunt: ⁊ implebatur in dies sin-
Matth.10.b. gulos verbū dn̄i predicētis: Ecce ego mit-
to vos velut oues in medio lupoꝝ.

De ꝑsecutione ecclesie sub gentilib⁹ ⁊ hereticis i scriptura ꝑdicti: Ca. XXIIII.

A S Ed illa vitis que ꝑ
orbē terraꝝ/ sicut de illa ꝓphetatū
et ab ipso dn̄o prenūciatū erat fru-
ctuosos palmites diffundebat: tanto pul-
lulabat amplius/ quanto teneriore marty-
rum sanguine rigabatur. Quibus per om-
nes terras innumerabiliter ꝓ fidei verita-
te morientibus/ etiam ipsa ꝑsequentia re-
gna cesserunt/ ⁊ ad christū cognoscēdū atq̄
venerādū fracta supbie ceruice ꝯuersa sūt.
Joh.15.a Oportebat aūt vt eadē vitis/ sicē a dn̄o idē-
tidē ꝑdictū erat putaret̄/ et ex ea ꝑciderent̄
infructuosa sarmēta: quib⁹ hereses ⁊ schis-
mata ꝑ loca facta sunt sub christi noīe: non
ipsius gloriā/ s; suā q̄rentiū: ꝑ quoꝝ aduer-
sitates magl' magisq̄ exercerent̄ ecc̄lia/ et ꝓ-
baret̄ atq̄ illustraret̄ ⁊ doctrina ei⁹ ⁊ patiē-
B tia. Oia ꝗ hec/ sicut tāto añ ꝑdicta legim⁹:
sic ⁊ facta cognoscim⁹: et queādmodū ꝑmi
christiani/ qꝛ nōdū ista ꝓuenisse videbant̄/
miracul' mouebant̄ vt crederēt: sic nos qꝛ
oīa ista ita cōpleta sūt/ sicē ea i libris legim⁹:
q̄ lōge añq̄ hec ꝓpletrent̄ ꝯscripti sūt/ vbi oīa
futura dicebant̄ ⁊ ꝑsentia iā videntur/ edi-
ficamur ad fidē: vt etiā illa ꝗ restāt sustinē-
tes ⁊ ꝑseuerātes i dn̄o/ sine dubitatiōe ven-
tura credam⁹. Sicq̄ adhuc tribulatiōes fu-
ture i eisdē scripturis legūt̄: ⁊ ipse vltim⁹ iu-
dicij dies/ vbi oēs ciues ambaꝝ ciuitatū re-
Ro.14.b ceptl' corpib⁹ surrecturi sunt/ ⁊ rationē vite
2. Cor.5.b sue añ tribunal christi iudicl' reddituri. Ue-
niet eñ etiā in claritate p̄tātis/ q̄ prius in
humilitate humanitatis venire dignat⁹ ē:
Matth.25.c. ⁊ oēs pios ab impijs segregabit: nō tm̄ eis
q̄ i eū credere omnino noluerūt/ sed etiā eis
q̄ frustra et infructuose crediderunt in eū:
illis datur⁹ regnū secū eternū: illis aūt pe-
nā eternā cū diabolo. Sed sicut nullū gau-
diū rerū tpaliū ex aliqua pte sifie pōt inue-
niri gaudio vite eterne/ quā sancti accepturi
sūt: ita null⁹ cruciatus penaꝝ tpaliū pōt
sempiternis iniquorū cruciatib⁹ cōparari.

Hortat̄ ad fidē tenēdā/ ⁊ de resurrectiōe istruit: ⁊ ad vitia fugiēda ⁊ penam: gloriā vo ꝑ ꝟtutes sperandā: Ca. XXV.

T Acq̄ frater ꝯfirma teipsū i ei⁹ noīe A
atq̄ adiutorio cui credis/ aduersus
linguas eoꝝ q̄ fidē nostrā irridēt: ꝗ
bus diabol⁹ seductoria ꝟba loquit̄: maxi-
me volēs irridere fidē resurrectiōis. Sȝ ex
teipso crede futuꝝ te eē cū futurl'/ qñ cū añ
nō fueris/ nūc eē te vides. Ubi erat ista mo-
les corpis tui: ⁊ ista forma mēbroꝝq̄ cōpa-
go añ paucos annos priusq̄ i matrl' vtero
ꝯcept⁹ esses? Ubi erat hec moles ⁊ hec sta-
tura corpis tui? Nōne de occultis hui⁹ crea-
ture secretis dn̄o deo inuisibilit' formāte ꝓ-
cessit in lucē: certisq̄ etatum incremētis in
istā magnitudinē formāq̄ surrexit? Nun-
quid ergo difficilis ē deo qui etiā aggeres
nubiū ex occulto in momēto ꝯtrahit ⁊ cō-
tegit celū: in ictu tēporis reddere istā quā-
titatē corpis tui sicut erat/ qui eā facere po-
tuit sicut nō erat? Crede ergo fortiter et in- B
cōcusse: quia omnia que vident̄ quasi pere-
undo humanis oculis subtrahi/ salua ⁊ in-
tegra sūt omnipotētis dei: qui ea cū volu-
erit/ sine vlla mora et difficultate repara-
bit ea dumtaxat que iusticia eius reparā-
da esse iudicat: vt in his corporib⁹ reddant
homines factorū suorū rationem/ in qui-
bus ea fecerunt: et in his mereant̄/ aut cō-
mutationē celestis incorruptionis ꝓ me-
ritis pietatis/ aut corruptibilē corpis con-
ditionē ꝓ meritis iniquitatis: nō que mor-
te soluatur/ sed ꝗ materiā sempiternis do-
lorib⁹ ꝑbeat. Fuge ergo ꝑ immobilē fidem
ad mores bonos. Fuge frater illa tormen-
ta/ vbi nec tortores deficiūt/ nec torti mo-
riunt̄: qb⁹ sine fine mors ē/ nō posse i crucia-
tib⁹ mori: ⁊ exardesce amore atq̄ desiderio
sempiterne vite sctōꝝ: vbi nec operosa erit
actio/ nec reqes desidiosa: laus erit dei sine
fastidio/ sine defectu: nullū i aīo tediū/ null⁹
labor i corpe: nulla idigētia/ nec tua cui sb-
ueniri desideres: nec ꝓximi cui sbuenire fe-
stines. Oēs delitie de⁹ erit/ ⁊ societas sācte
ciuitatl' in illo ⁊ de illo sapiēter beateq̄ vi-
uētes: Efficiemur eñ sicut ab illo ꝓmissum

Matth.22.c. speram⁹ ꝛ expectam⁹/ equales ãgelis dei: ꝛ
cũ eis parit̃ illa trinitate ꝑfruemur: iam ꝑ
2.Cor.5.b speciẽ/ in qua nũc ꝑ fidẽ ambulam⁹. Credi-
mus eñ qð nõ videm⁹/ vt ipsis meritis fi-
dei etiã videre qð credim⁹ ꝛ inherere mere
amur: vt eq̃litatẽ patris ꝛ filij ꝛ spũssãcti/ ꝛ
ipsi⁹ trinitat̃ vnitatẽ/ quõ sint hec tria vn⁹
deus: nõ iam v̾bis fidei ꝛ strepentib⁹ sylla-
bis ꝑsonemus/ sed ꝯtemplatiõe purissima
C ꝛ ardẽtissima in illo silẽtio sorbeamur. Hec
tene fixa ĩ corde tuo: ꝛ inuoca dñm cui cre-
dis/ vt tueaꝛ te aduersus tẽptationes dia-
boli: ꝛ esto cautus/ ne tibi aliũde hostis ille
subrepat/ qui ad solatiũ maleuolentissimũ
damnationis sue/ cũ quibus damneꝛ inq̃-
rit. Non eñ ꝑ eos solos qui christianũ no-
men oderũt / ꝛ dolẽt eo nomine occupatũ
esse orbẽ terraꝝ/ ꝛ adhuc simulacris et de-
monioꝝ curiositatib⁹ seruire desiderãt/ au-
det ille tẽptare christianos: sed etiã ꝑ eos
quos pauloante cõmemorauim⁹/ de vni-
tate ecclesie/ velut putat a vite p̃cisos/ qui
heretici vel schismatici dicũtur/ conaꝛ etiã
id quidẽ interdũ: Sꝫ tamẽ id etiã aliq̃n co
naꝛ ꝛ ꝑ iudeos tẽptare atq̃ seducere. Sed
maxime cauendũ est/ ne ꝑ homines q̃ sunt
in ipsa catholica ecclesia: quos velut pale
am vsq̃ ad tempus vẽtilationis sue susti-
net/ vnusquisq̃ tempteꝛ et decipiaꝛ. Pro-
pterea eñ deus patiẽs est in illos/ vt ꝛ su-
orũ electoꝝ fidẽ atq̃ prudentiã ꝑ illorũ ꝑ-
uersitatẽ exercendo confirmet. Et quia de
numero coꝝ multi ꝓficiunt: ꝛ ad placendũ
deo/ miserati animas suas/ magno ĩpetu
conuertunꝛ. Nõ eñ omnes sibi ꝑ patienti-
Ro.2.a am dei thesaurizant iram in die ire iusti iu
dicij eius: sed multos eadem omnipotẽtis
patientia perducit ad saluberrimũ penitẽ-
tie dolorem. Quod donec fiat/ exerceꝛ per
eos illorum qui iam rectam viam tenẽt: nõ
D solum tolerãtia/ sed etiã miscdia. Multos
ergo visur⁹ es ebriosos/ auaros/ fraudato-
res/ aleatores/ adulteros/ fornicatores/ re-
media sacrilega sibi alligantes: precãtato-
ribus ꝛ mathematicis/ vel quarũlibet im-
piarum artiũ diuinatorib⁹ deditos. Aiad-
uersurus etiam ꝙ ille turbe impleãt eccle-
sias per dies festos christianoꝝ/ que im-
plẽt ꝛ theatra ꝑ dies solẽnes paganorum:
et hec vidẽdo ad imitãdũ tẽptaueris. Et q̃d
dicã: videbis qð etiã nũc iã vtiq̃ nosti: nõ
eñ nesc̃ multos q̃ appellanꝛ christiani hec

oĩa mala opari/ q̃ breuiter cõmemoraui. Et
aliq̃n fortasse grauiora facere homines nõ
ignoras/ q̃s nosti appellari christianos. Sꝫ
si hoc aio venisti vt q̃si secur⁹ talia facias/
multũ erraſ: nec tibi ꝓderit nomẽ christi cũ
cepit seuerissime iudicare: q̃ pri⁹ dignat⁹ ẽ
misericordissime subuenire. Predixit eñ
ista ꝛ ait in euãgelio: Nõ oĩs q̃ dicit mihi Matth.7.c
dñe dñe/ intrabit in regnũ celoꝝ: sed is qui
facit volũtatẽ patris mei. Multi dicẽt mihi Luc.13.f.
in illa die: Dñe dñe/ ĩ noĩe tuo mãducaui-
mus ꝛ bibim⁹. Oĩb⁹ ꝫ q̃ in talib⁹ opib⁹ ꝑ-
seuerãt/ damnatio finis ẽ. Cũ ꝫ videris mul E
tos: nõ solũ hec facere/ sed etiã defẽdere at-
q̃ suadere/ tene te ad legẽ dei: et nõ seq̃ris
p̃uaricatores ei⁹: Nõ eñ ſm illoꝝ sensum/
sed ſm illius veritatẽ iudicaueris ꝯiungere
bonis: quos vides amare tecũ regẽ tuum.
Multos enim inuenturus es/ si et tu talis
esse ceperis: Nam si in spectaculis cum il-
lis esse cupiebas: et eis inherere qui tecum
vel aurigã/ vel venatorẽ/ vel aliquẽ histri-
onem simul amabant: quãto magis te de-
lectare debet eorũ coniunctio qui tecum
amant dominũ: de q̃ nunq̃ erubescet ama-
tor eius: quia nõ solum ipse nõ potest vin-
ci/ sed etiam dilectores suos reddet inui-
ctos. Nec tamen etiam in ipsis bonis qui
te vel p̃cedunt vel tibi comitantur ad do-
minũ/ spem tuã collocare debes: q2 nec in
teipso debes quantumcũq̃ ꝓfeceris/ sed in
illo q̃ eos ꝛ te iustificãdo tales facit. Secu-
rus es eñ de deo ꝙ nõ mutaꝛ: de hoĩe aũt
prudẽter secur⁹ ẽ. Sed si illos q̃ nõdũ iusti Matth.22.b
sunt amare debemus vt sint/ quanto ardẽ-
tius qui iã sũt/ amãdi sũt. Sed aliud est di- Hiere.17.a.
ligere hominẽ/ aliud spem ponere in homi-
ne: tantũq̃ interest vt illud deus iubeat/
hoc prohibeat. Si autem aliquas/ vel in-
sultationes vel tribulationes pro nomine
christi passus nõ defeceris a fide/ nec a bo-
na vita deuiaueris/ maiorem mercedẽ ac-
cepturus es. Qui autẽ in his diabolo ces-
serint/ etiam minorem perdũt. Sed humi- 1.Cor.10.c
lis esto deo/ vt nõ te ꝑmittat temptari vl-
tra vires tuas.

Qualiter de fide respõdere ca-thecuminus/ et scripturam intelligere debeat: Ca. XXVI.

His dictis interrogandus ẽ/ an hec
b credat/ atq̃ obseruare desideret. A
Qð cũ respõderit solẽniter/ vtiq̃:

ſignandus eſt / et eccleſię more tractan/
dus. De ſacramento ſane quod accepit/
cum ei bene cõmendatum fuerit: ſignacu/
la quidem rerum diuinarũ eſſe viſibilia/
ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari:
nec ſic habendam eſſe illam ſpeciem bene/
dictiõe ſanctificatã/ quẽadmodũ habet in
vſu quolibet. Dicendũ etiam quid ſignifi/
cet ꝛ ſermo ille quẽ audiuit: qđ in illo cõdi/
at/ cuiꝰ illa res ſiſitudinẽ gerit. Deinde mo/
nendus eſt ex hac occaſione/ vt ſi quid etiã
in ſcptturis audiat qđ carnaliter ſonet: etiã
ſi nõ intelligit/ credat tamen ſpiritale ali/
quid ſignificari/ quod ad ſanctos mores fu
turamqꝫ vitam pertineat. Hoc autem ita
breuiter diſcet/ vt quicquid audierit ex li/
bris canonicis qđ ad dilectionẽ eternitatꝭ
ꝛ veritatꝭ ꝛ ſanctitatis/ et ad dilectionẽ pxi/
mi referre nõ poſſit: figurate dictum vel ge
ſtum eſſe credat: atqꝫ ita conetur intellige/
re/ vt ad illam geminã referat dilectionem:
Ita ſane vt proximũ nõ carnaliter intelli/
gat: ſed omnẽ qui cum eo in illa ſancta ci/
uitate poteſt eſſe/ ſiue iam/ ſiue nondũ ap/
pareat: Et vt de nullius hominis correcti/
one deſperet quem patientia dei videt vi/
Ro.2.a uere: nõ ob aliud/ ſicut apoſtolꝰ ait/ niſi vt
B adducatur ad penitentiã. Si longus tibi
videtur iſte ſermo/ quo tanqꝫ preſentẽ ru/
dẽ hominẽ inſtruxi: licet ea tibi dicere bre/
uius/ longiorem tamen eſſe debere nõ pu/
to: quãqꝫ multum intereſt quid res ipſa cum
agitur moneat: et quid auditorum preſen/
tia: nõ ſolũ ferre/ ſed etiã deſiderare ſe oſtẽ/
dat. Cum autem celeritate opus eſt/ vide
qꝫ facile explicari tota res poſſit. Fac rur/
ſus adeſſe aliquem/ qui velit eſſe chriſtia/
nus: Ergo et interrogatum illud quod ſu/
perior reſpondiſſe: quia etſi hoc nõ reſpon
det: hoc eũ reſpondere debuiſſe dicendũ ẽ.
Deinde hoc modo de cetera ꝯtexẽda: Ue/
re frater/ illa magna ꝛ vera beatitudo eſt/
quę in futuro ſęculo ſanctis promittitur:
Omnia vero viſibilia tranſeunt: ꝛ omnis
huius ſęculi pompa ꝛ delitię et curioſitas
interibunt/ ꝛ ſecum ad interitum trahunt
amatores ſuos. A quo interitu/ hoc eſt pę/
nis ſempiternis deus miſericors volẽs ho
mines liberare/ ſi ſibiipſi non ſint inimici/
ꝛ nõ reſiſtãt miſericordię creatoris ſui: mi/
ſit vnigenitum filium ſuũ: hoc eſt verbum
ſuum ęquale ſibi/ p quod condidit omnia:

et manens quidẽ in diuinitate ſua: et non
recedens a patre/ nec in aliquo mutatꝰ: aſ/
ſumendo tamẽ hominẽ/ ꝛ in carne mortali
hominibus apparendo venit ad homines:
vt quemadmodũ p vnũ hominẽ qui primꝰ Ro.5.c.
factus eſt. i. adã: mors intrauit in genꝰ hu/
manũ: quia conſenſit mulieri ſuę ſeductę a
diabolo/ vt pceptũ dei tranſgrederent: ſic
p vnũ hominẽ qui etiã deus ẽ dei filiꝰ/ ieſũ
chriſtum/ deletis omibꝰ peccatis pteritis:
credentes in eum omnes in ęternam vitã
ingrederent.

Qꝫ facta i eccleſia videant i ſcri ptura: ꝛ futura fienda ſicut pręce/ dentia credenda ſint: Ca. XXVII.

Omnia enĩ quę nũc vides i eccleſia A
dei/ ꝛ ſub chriſti nomine p totũ or/
bem terrarũ geri/ ante ſęcula iã pręę
dicta ſunt: ꝛ ſicut ea legimus/ ita ꝛ videmꝰ:
et inde ędificamur in fidem. Factũ eſt ali/ Gen.7.b
quãdo diluuiũ p totã terrã/ vt peccatores
delerent: ꝛ tamẽ illi qui euaſerũt in arca/ ſa
cramentũ futurę eccleſię demonſtrabãt: q̄
nũc in fluctibꝰ ſęculi natat: ꝛ p lignũ crucis
chriſti a ſubmerſiõe liberat. Prędictus eſt
abrahę fideli ſeruo dei vni homini/ qꝫ de illo
eſſet populꝰ naſciturꝰ q̄ coleret vnũ deũ in/
ter ceteras gẽtes q̄ idola colebãt: Et omia
quę illi populo ventura pdicta ſũt: ſic eue/
nerunt vt pdicta ſũt. Prophetatus ẽ in il/
lo populo etiã chriſtꝰ rex omniũ ſanctorũ:
ꝛ deus venturus ex ſemine ipſius abraam
ſm carnem quam aſſumpſit: vt omes etiã
filii eſſent abrahę/ qui fidẽ eius imitarent: ꝛ
ſic eſt factũ: Natus eſt chriſtꝰ de maria vir/
gine/ q̄ ex illius genere fuit. Prędictũ eſt p
pphetas qꝫ in cruce paſſurus eſſet ab eodẽ
populo iudęorũ/ de cuius genere ſm car/
nem veniebat: ꝛ ſic eſt factũ. Prędictũ ẽ qꝫ
reſurrecturus eſſet/ reſurrexit: ꝛ ſm ipſa p/
dicta pphetarũ aſcẽdit in cęlũ: et diſcipulis
ſuis ſpm̃ ſctm̃ miſit. Prędictũ eſt nõ ſolũ a
pphetis/ ſed etiã ab ipſo dño ieſu chriſto/ qꝫ
eccleſia eiꝰ p vniuerſũ orbẽ terrarũ eẽt futu/
ra: p ſanctorũ martyria/ paſſioneſqꝫ diſſemi
nata: ꝛ tunc pdictũ quãdo adhuc nomẽ eiꝰ
ꝛ latebat gẽtes/ ꝛ vbi notũ erat irridebat:
et tamen in virtutibus miraculorũ eius/
ſiue quę p ſe ipſe/ ſiue quę p ſeruos ſuos fe/
cit/ dũ annũciant hęc ꝛ credunt: iã videmꝰ
quod pdictũ ẽ eſſe completũ: regeſqꝫ ipſos
terrę qui antea perſequebant chriſtianos/

iam christi nomini subiugatos. Predictū
est etiā q schismata et hereses ex eius ec/
clesia essent exiture: ꝛ sub eius nomine per
loca vbi possent/ suā nō christi gloriā que/
B sitture: ꝛ ista cōpleta sunt. Nūquid ergo il/
la que restāt nō sunt vētura? Manifestū ē
quia sicut ista ꝑdicta venerunt: sic etiā illa
ventura sunt/ quecūq tribulatiōes iusto/
rum adhuc restant: ꝛ iudicij dies qui sepa/
Matth.25.d bit omnes impios a iustis in resurrectione
mortuoꝝ: ꝛ nō solum eos qui sunt extra ec
Matth.3.c clesiā/ sed etiā ipsius ecclesie paleas/ quas
oportet vsq ad nouissimā vētilationē pa/
tientissime sufferat/ ad ignē debitum segre
gabit. Qui autē irrident resurrectionē/ pu/
tātes q caro ista qꝛ putrescit/ resurgere nō
potest/ ad penas in ea resurrecturi sunt: et
ostēdit eis de⁹/ qꝛ qui potuit hec corpa fa/
cere anteq essent/ pōt ea momēto restitu/
ere sicut erāt. Oēs autē fideles regnaturi
cū christo/ ita resurgent in eodem corpe: vt
etiā cōmutari mereātur ad incorruptionē
Matth.22.c. angelicā/ vt fiāt equales angelis dei: sicut
dñs ipse ꝑmisit: ꝛ laudent eum sine aliquo
defectu/ ꝛ sine aliquo fastidio: semp viuen/
tes ī illo ꝛ de illo/ cum tali gaudio ꝛ beati/
tudine/ q̄li nec dici nec cogitari ab homine
C potest. Tu itaq credēs ista/ caue tempta/
tiōes: qꝛ diabolus querit qui secū pereāt:
vt nō solū p eos q̄ extra ecclesiā sūt/ siue pa
gani/ siue iudei/ siue heretici: nō te hostis il/
le seducat/ sed etiā quos in ipsa ecclesia ca/
tholica videris male viuētes/ aut immode
ratos voluptatib⁹ vētris ꝛ gutturis: aut im
pudicos/ aut vanis curiositatib⁹ vel illicitis
deditos: siue spectaculoꝝ/ siue remedioꝝ
sacrilegoꝝ/ aut diuinationū diabolicaꝝ/ si/
ue ī pōpa et typo auaricie atq superbie/ siue
in aliq̄ vita quā lex dānat ꝛ punit: non eos
imiteris: sed potius coniungaris bonis q̄s
inuēturos es facile/ si ꝛ tu talis fueris: vt si/
mul colatis ꝛ diligatis dñm gratis: qꝛ to/
tum premiū nostrū ipse erit/ vt in illa eter/
na vita bonitate eius ꝛ pulchritudine per/
fruamur. Sed amandus ē nō sicut aliquid
quod videtur oculis/ sed sicut amatur sapi
entia/ ꝛ veritas/ et sāctitas/ ꝛ iusticia/ ꝛ cha/
ritas: et si quid aliquid tale dicit: nō quē/
admodū sūt ista in hominibus/ sed quēad/
modum sunt in ipso fonte incorruptibilis
ꝛ incōmutabilis sapientie. Quoscunq er/
go videris hec amare/ illis cōiungere: vt p
christū qui homo fact⁹ est/ vt esset media/ 1.timoth.2.b.
tor dei ꝛ hominū/ recōcilieris. Homines au/
tem peruersos/ etiā si intrēt parietes eccle/
sie: non eos arbitreris intraturos in regnū
celorū: quia suo tempore separabunt/ si se
in melius nō cōmutauerint. Homines er/ D.
go bonos imitare/ malos tolera/ oēs ama:
quoniā nescis quid cras futurus sit qui ho
die malus sit. Nec eoꝝ ames iniusticiā/ sed
ipsos ideo ama vt apprehendāt iusticiā: qꝛ
nō solum dilectio dei nobis ꝑcepta est/ sed
etiā dilectio ꝓximi: in quibus duobus ꝑce Matth.22.d
ptis tota lex pendet ꝛ ꝓphete. Quā nō im
plet nisi qui donū acceperit spūmsanctum
patri ꝛ filio vtriq equalē: quia ipsa trinitas
de⁹ est: in quo deo spes oīs ponēda est: In
homine nō est ponēda qualiscunq ille fue/
rit: Aliud est enim ille a quo iustificamur.
Nō aūt solū p cupiditates diabolus tem/
ptat/ sed etiam per terrores insultationū ꝛ
doloꝝ ꝛ ipsius mortis. Quicquid autem
homo passus fuerit ꝓ nomine christi: et ꝓ
spe vite eterne ꝛ ꝑmanens tolerauerit/ ma
ior ei merces dabit: qꝛ si † cesserit diabolo/ Al.†ꝯsenserit
cū illo damnabit: sed opa misericordie cū
pia hūilitate impetrāt a dño/ vt nō ꝑmit/ 1.Cor.10.c
tat seruos suos temptari plusq possunt
sustinere.

Sancti augustini episcopi de cathezizā/
dis rudibus liber explicit.

Colligere has chartas si sors tibi lector amice
Complaceat primas respice litterulas.

a
Primū vacat
Diui aurelij
rebar:q3
tate venit
tustate lſe

b
cōuertat ad
ta est hec
stea saul
tum erat

c
dit belias
Eiusdem diui
verba de
qō p pascha
ptia exultās

d
nunc nisi
pe nō minore
sine magna
tia deserūt

e
tis esse
aliud est esse
predicari:
Qui sint
gestione

f
cernēdi sensus
Qō si de
Quis recte
sti τ sancti

g
in aliam
tationib' itala
supstitionū
labores atq3
quib' legere

h
Diui aurelij
aut certe
vituperare
nisi per

i
regularū
dabo in vos
ptura loquit
verborum
se. Sicut est

k
illis ꝑcipit
siue quecūq3
et nō morti.
ceditis ꝑuecte

l

m
Diui aurelij
Petit aug'
sicut paulopost
Tertiū dubiū
modus

n
penetrarer
Quāto ergo
mes:vel
Annotatio

o
ascendendo
mihi dicere
medendum
circūferri
tenentem

p
quot diebus
dispensator
Sic eramus
credebam

q
neq3 per in
in eam illa
Dirupisti
Contestant
nebridiū

r
alicubi iuxta
nis.Excu.
quib' ancille
Premebam

s
foribus intrāt
Hec omnia
vim meam
vtrum malint
cidit euigilātes

t
Venat mēsura
sit. Te laudāt
inquit
Tēpus ꝑteritū

v
deus ꝑ nobis
Q3 celū celi
Eternitate
scriptura ꝑdicit
Quid moyses

x
carnalibus
certe tpa:
ducauerint
Ergo vt
nū est quicq̄d

a
Q3 ꝑ sctōs
Diui aurelij
sti/vtrum
bis annūcient
q̄ttuordecim

b
venire accipitis
Oia munda
rerū magnifica.
vestib' indutis

c
Palpate
vos docere
cōsequēter
ille sicut
stentabat

d
candidiores
gentes
bus de illo
Graue cor
dum:cum

e
vetera
cordaris
Ne falsum
et ꝑsentatū
hic scdm

f
nisi ad
non ait.Et
dui sse sectari:
In mōte
fecerit τ sic

g
potis sacra.
obseruent
turq3 nō esse
Vides q3

h
per aliam
et inclusus
ei dimittatis
nec emēdem'

i
et opera
sine magna
spectāt τ sacri.
Talē deum
di oportere

k
qui volunt
terrenū seculi
abscondisse
culdubio
mulier tātope

l
facculo et
sis vel potius
cāticisčātico3
tassis diligen.

m
qui fuerit de
ginē suam
τ in fidelibus
duanā saltē
deret duo3

n
si iesus per
caro est
est/qō ex
re mortalium

o
Vos aūt estis
concubitum
e3 omnē cōcubi.
mundi:pietas.
retur. Aug'.

p
dixit. Quod
loqui. Olpotēs
minima
Quibus nocere
maior/non

q
Diui aurelij
tus a domino
manicheos
nisi ex eadem
lem cogeris
modo resur.

r

s
Diui aurelij
nocte τ die
aduentu suo
glutientes
et cōtumeliarū

t
hoc/sed
ꝑdicent eum
ꝑmia tpalia
agro dicit

v
Diui aurelij
sm quendam
q3 iob quē
inauertibilis

x
tranquillitas
sunt adipe
turbabor
discissio

y
sicuti est
rint inuesti.
tatis eius
mortalibus

z
Diui aurelij
rudibus noster
dn̄s iesus
putationibus

τ
subtrahuntur
transgrederētur
videmus in
qui omēs pascit

Finis